

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1891

HUSZONHATODIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

DR. DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

DR. FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1891.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

YHOGARDI YHANGOUTOOL

MOORE JOHNSON WILLIAM H. - 311 A. 111111

1001

REYNOLDS HIGGINSBERRY

OLIVER, FRYAN, N

REYNOLDS, YACOB, R

REYNOLDS, FRYAN, N

REYNOLDS, FRYAN, N

REYNOLDS, FRYAN, N

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1891. évfolyamához.

(A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik. — m = Melléklet.)

- Dr. ALMÁSI PÉTER, budapesti ügyvéd. 246.
 ARANY SÁNDOR, váci kir. albiró. 310.
 Dr. ADMETO GÉZA, pestmegyei árvaszéki joggyakorlók. 417.
 Dr. BALOGH JENŐ, budapesti kir. alügyész, egyetemi m.-tanár. 65.
 Dr. BARTHA BÉLA, sárospataki jogakadémiai tanár. 345, (353, 363, 370).
 Dr. BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd.
 Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 21, 126, m. 347.
 Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 157, 303, 326, (340, 351), 373, 390.
 BODOR LÁSZLÓ, kolozsvári kir. törvényszéki bíró, 12, 69.
 BOGYAY PONGRÁCZ, pécsi kir. törvényszéki bíró. 30.
 Dr. BORSITZKY IMRE, pécsi járásbírói aljegyző. 69.
 Dr. BOZÓKY ALAJOS, n.-váradai jogakadémiai igazgató. 113, 298 (308), 414.
 Dr. CONCHA GYÖZÖ, kolozsvári egyetemi tanár. 92, 116.
 CSEMEGI KÁROLY, curiai tanácselnök. 17.
 Dr. CSILLAG GYULA, egyetemi rk. tanár. m. 134.
 Dr. DÁRDAY SÁNDOR, orsz. képviselő.
 Dr. DÉRI ERNŐ, budapesti ügyvéd. 366.
 Dr. DOLESCHALL ALFRÉD, budapesti törvényszéki aljegyző. 79, 203, 250, 348, 399.
 ENYICZKEY GÁBOR, s.-a.-ujhelyi ügyvéd. 228, 280.
 FABINY GUSZTÁV, a győri kir. tábla elnöki titkára. 10 (29, 43, 59, 75), 315, (322, 331, 348, 364, 372, 388, 397).
 FARKAS LAJOS, komáromi törvényszéki bíró. 83 (90, 98, 108), 281.
 Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi rk. tanár. 172 (181, 190, 198, 222, 278), 201 (210, 247), 412.
 FEKETE GEDEON, kir. albiró. 14, 63.
 Dr. FODOR ÁRMIN, budapesti kir. albiró. 142 (149), 179, 249, 259, 269, 276, 321 (330), 372.
 Dr. FÖLDES BÉLA, budapesti egyetemi tanár. 385.
 Dr. FRAENKEL SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 19, 285.
 Dr. GENTHON FERENCZ, n.-váradai kir. alügyész. 311.
 Dr. GLÜCKLICH EMIL, budapesti ügyvéd.
 Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd. 6 (15, 38, 103, 117, 143, 151, 215, 223, 254, 262, 271, 294, 311, 327, 359, 375, 410), 92, 164, m. 347.
 Dr. GRUBER LAJOS, budapesti kir. alügyész. 89, 178, 251 (258, 267, 275), 286, m. 356.
 Dr. GÜNTHER ANTAL, budapesti ügyvéd. 233.
 Dr. HAUPT ALBERT, kassai törvényszéki bíró. 253.
 Dr. HEIL FAUSZTIN, budapesti kir. táblai bíró. 135, 140, 218, 225 (235, 243), 297 (306, 313, 379), 407.
 Dr. HERZ BERTALAN, budapesti ügyvéd. 78, 155, 415.
 Dr. HOLLÁN SÁNDOR. 5.
 Dr. HORVÁTH ÖDÖN, az eperjesi jogakadémia dékánja. 49 (58, 67).
 Dr. HORVÁTH JÁNOS, budapesti ügyvéd. 85.
 HUF JÓZSEF, soproni ügyvéd. 165, 213, 237.
 Dr. ILLÉS KÁROLY, nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. 57, 193 (239).
 Dr. IMLING KONRÁD, curiai bíró. 337, 374, 393, 405, (415).
 Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd. 185, 241, 361.
 Dr. KÉRI MIKLÓS, aranyos-maróthi kir. albiró. 20, 398.
 LÁNYI BERTALAN, budapesti kir. táblai bíró. 10.
 LUDINSZKY LAJOS, kir. albiró. 102.
 Dr. MARKÓ SÁNDOR, roznyói kir. közjegyző. 329 (346, 358, 370, 387).
 Dr. MORAVCSIK GYULA, budapesti ügyvéd. 61, 139 (146, 154).
 MÓZES LÁSZLÓ, budapesti ügyvéd. m. 331.
 Dr. MURÁNYI ERNŐ. 523.
 Dr. NAGY ÁRPÁD, lőcsei ügyvéd. 155.
 Dr. NAGY DEZSŐ, a budapesti ügyvédi kamara titkára. 1 (41, 73, 106, 122), 161, m. 355.
 Dr. NAGY ERNŐ, nagyváradai jogakadémiai tanár. 76.
 NAGY LAJOS, nagy-szebeni törvényszéki aljegyző. 189, 206, 230.
 K. NAGY SÁNDOR, nagyváradai kir. törvényszéki bíró. 350, 381, 417.
 Dr. NEKULA GYULA. 4.
 Dr. NYISZTOR ADORJÁN, zombori törvényszéki jegyző. 180.
 Dr. PLÓSZ SÁNDOR, egyetemi tanár. m. 127.
 PONGRÁCZ DEZSŐ, aljegyző. 383.
 Dr. POPOVITS SZTANIMIR. 100 (114, 125, 133).
 PUKY GYULA, debreczeni kir. táblai elnök. 384.
 PULSZKY FERENCZ. 25.
 Dr. REICHARD ZSIGMOND, budapesti ügyvéd. 9, 209, 370, m. 135.
 Dr. REINER JÁNOS, budapesti ügyvéd. 147, 204, 377.
 RIBÁRY JÓZSEF, nyug. miniszteri tanácsos. 171.
 Dr. RÓTH FERENCZ, budapesti kir. albiró. 117, 179, 199, 270.
 Dr. RÓTH PÁL, budapesti ügyvéd. 37.
 Dr. SANTA ELEMÉR, kaposvári kir. alügyész. 44, 109 (188), 358 (389).
 Dr. SÁRMAY JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 6.
 Dr. SCHWARZ GUSZTÁV, budapesti ügyvéd, egyetemi m.-tanár. 300, 318 (333), 391 (399), 409, m. 331.
 SCHVARCZ GYULA, orsz. képviselő.
 Dr. STAUD LAJOS, dunaszerdahelyi kir. járásbíró. 37.
 SZAFFKA PÁL, edelényi ügyvéd. 173.
 Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD. 23, 46, 87, 145, 302.
 Dr. SZOKOLAY ISTVÁN. 18, 27, 42, 153, 177, 215, 222, 293.
 SZTEHLO KORNÉL, budapesti ügyvéd. 34, 186 (196), 402.
 TAUFFER EMIL. 123 (137).
 TÓTH GÁSPÁR, selmeczi ügyvéd. 161.
 TÓTH LŐRINCZ, curiai tanácselnök. 129.
 Dr. VÁRADY KÁROLY, budapesti ügyvéd. 21, 93, 135, 174, 277.
 VARGHA FERENCZ, kecskeméti kir. ügyész. 36.
 Dr. VÁZSONYI VILMOS. 316.
 Dr. VÉCSEY TAMÁS, a budapesti egyetem jogi karának dékánja. 121.
 VIKÁR BÉLA. 262.
 Dr. VISONTAI SOMA, budapesti ügyvéd. 255.
 Dr. WCLASSICS GYULA, budapesti egyetemi tanár. 401.
 Dr. ZERGÉNYI JENŐ. 35 (51, 68) 226 (236, 244, 266, 274).
 Dr. ZOLLNER BÉLA. 52.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1891. évfolyamához.

	Lap		Lap		Lap
Magánjog.		A telekkönyvek revisiójához. — FÉKETE GEDEON kir. albirótól...	14, 63	Igazolás az igényperben. — Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól...	374
A magyar fegyvergyár és a «conductio causa data, causa non secuta». — Dr. NEKULA GYULÁ-tól	4	Ugyanerről. — BOGYAY PONGRÁCZ pécsi kir. törvényszéki bírótól...	30	A telekkönyvek helyesbítése és az örökösödési eljárás. — Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól	393
Magyar honos házasságának külföldön történt felbontása. — SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől...	34	Bírói illetőség a könyvkivonati és a számlaperekben. — Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől...	21	A végrehajtási árverésen megvett ingatlanok birtokába helyezés. (A debreczeni kir. ítélő tábla első számú elvi jelentőségű határozata). Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól...	405, 415
Házassági akadályok a keleti egyházban. — Dr. POPOVITS SZTANIMIR-től	100, 114, 125, 133	A peres és végrehajtási eljárások reformjához. — Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD-tól...	23, 46	Keresk., váltó-, csőd- és bányajog.	
Osztók törvényjavaslat ingó dolgoknak részletfizetések melletti elárusításáról. — Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédtől...	155	Ugyanerről. — Dr. STAUD LAJOS dunaszerdahelyi kir. járásbírótól...	37	A bányatulajdon eredeti szerzőismódjának jogászkonstrukciója. — LÁNYI BERTALAN budapesti kir. táblai bírótól...	10
Az urbéri korcsmajog. — SZAFFKA PÁL edelényi ügyvédtől...	173	Adalék a végrehajtási törvény revisiójához. — Dr. BORSITZKY IMRE pécsi járásbírói aljegyzőtől	69	Külföldi szövetkezetek mint biztosítási vállalatok. — Dr. ROTH PÁL budapesti ügyvédtől...	37
Törvényes bigamia? — SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől...	186, 196	Iparhatósági határozat végrehajthatósága. — Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől...	92	A biztosítási ügynökök. — X. Y.-től...	257
Exceptio plurium concubentium. — B-től...	198	A végrehajtás-megszüntetés keresetek illetékessége. — Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől...	93	A biztosítási szerződés létrejöttének kérdéséhez. — B-től...	293
Kényszeríthető-e a rabbi a házasságkötésnél való közreműködésre? — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvédtől...	204	A telekkönyvi rendtartás 71. és az 1881. LX. tcz. 152. §§-aihoz. — LUDINSZKY LAJOS kir. albirótól...	102	Büntetőjog és bünvádi eljárás.	
Egy curiai döntvény bírálata. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől...	213	Perújítás a bagatell-törvényben. — Dr. RÓTH FERENCZ budapesti kir. albirótól...	117	A genfi új bünvádi eljárás. — Dr. SÁRMAY JÓZSEF budapesti ügyvédtől...	6
Német birodalmi kodifikatio. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól...	215, 222, 293	A jogalap megváltoztatása. — Dr. FODOR ARMIN budapesti kir. albirótól...	142, 149	A katonai Btk. és eljárás revisiójához. — FABINY GUSZTÁV-tól, a győri kir. tábla elnöki titkárá-tól...	10, 29, 43, 59, 75
A nyilvántartási szerződések és szolgalmakról. — Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től	226, 236, 244, 266, 274	Az eskü szentsége. — Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD-tól	145	CSEMEGI KÁROLY a feltételes ítéletekről...	17
A házastársi örökösödés reformja a francia parlamentben...	231	Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében. — Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől...	126	A Btk. revisiójának kérdéséhez. — Dr. KÉRI MIKLÓS a-maróthi kir. albirótól...	20
A részletügyletekről. — Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai jogakadémiai igazgatótól...	298, 308	Ugyanerről. — F. M.-től...	156	«Írassék le az ügyészi indítvány.» — Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől...	21
Magánjogunk felépítése. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti ügyvéd, egyetemi magántanár-tól...	391, 399	Ugyanerről. — Dr. NYISZTOR ADORJÁN zombori törvényszéki jegyzőtől...	180	Visszaemlékezések a büntető-törvénykönyv kidolgozására kiküldött bizottság munkálataira 1843-ban. PULSZKY FERENCZ-től...	25
Az elválási jog alapelve a magyar kodexben. — SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől...	402	A legfőbb bíróság jogkérdésbeni hatásköre és eljárása miként szabályoztassék? — TÓTH GÁSPÁR selmeczi ügyvédtől...	161	Az önbíráskodás a judikaturában. — Dr. SÁNTA ELEMÉR kaposvári kir. alügyésztől...	44
A gyámságról és gondnokságról szóló 1877: XX. tcz. 113. §-ának 5. pontja. — Dr. ADMETO GÉZÁ-tól...	417	Jogerő és esküre jelentkezés a törvény által kizárt felelősség esetén. — Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől...	164	A gyermekvédelem. — Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől...	57
Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.		A megtámadási keresetekről a végrehajtási eljárásban. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	165	A feltételes elítélés eredményei Amerikában 1890-ben. — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől...	89
Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól.		A pénzbeli követelések lefoglalásáról. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől...	237	Adalék a sértett fél felelősségi jogához. — Dr. SÁNTA ELEMÉR kaposvári kir. alügyész-től...	109, 188
XVIII. Actio redhibitoria. — Compensatio lucrit et damni. — A jóhiszemű birtokos gyümölcs-szerzése...	300	Halálesetfelvétel-e vagy családi értesítő? — Dr. ALMÁSI PÉTER budapesti ügyvédtől...	246	Rendszertkérdések a börtönreform körül. — TAUFFER EMIL-től...	123, 137
XIX. Kiskorúak cselekvő képessége...	318, 333	A könyvvitel helye alatt földrajzi hely, vagy bírósági terület értendő-e? — Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől...	277	A feltételes elítélés. — TÓTH LŐRINCZ curiai tanácselnöktől...	129
XX. Szóbeli birtokháborítás...	409	A végrehajtók panaszai...	284	Büntetőjogi elévülés és újrafelvétel. — Dr. NAGY ÁRPÁD löcsei ügyvédtől...	155
Polgári törvénykezési rendtartás.		Az örökösödési eljárás módosításáról szóló törvényjavaslat. — Dr. FODOR ARMIN budapesti kir. albirótól...	321, 330	A munkácsi országos fegyház. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől...	157
Az adóárverésekről. — Dr. HOLLÁN SÁNDOR-tól	5	Ugyanerről. — Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnói kir. közjegyzőtől...	329, 346, 353, 370, 387		
A fizetési meghagyásokról szóló tervezethez. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől	9	A perbeli ügyvéd által kiállított nyugta és tör-lési engedély. — Dr. DÉRI ERNŐ budapesti ügyvédtől...	366		

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap		Lap		Lap
	Mely büncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sankció? — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól 172, 181, 190, 198, 222, 278		Bűnügyi ítéletek kritikai fejtegetése.	
	Börtönügyi hivatalnokaink kiképzetéséről. — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész-től 178		Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól.	
	A büntető-eljárás köréből. — Dr. RÓTH FERENCZ budapesti albirótól 179		XV. A Btk. 386. §-ához. (Morális elem) 135	
	Büntetőjogi reform Angliában 181		XVI. A Btk. 365. §-ához. (Elvesztett dolog) 140	
	Liberalismus és humanismus. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvéd-től 185		XVII. Adalék a sikkasztás kérdéséhez 218	
	Mely hatóság van hivatva a jövedéki kihágás miatt megállapított szabadságvesztés-büntetés foganatosítását elrendelni? — NAGY LAJOS n.-szabeni törvényszéki aljegyzőtől 189		Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.	
	A büntetőtörvény hézagai. — Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvéd-től 193, 239		A jogi noviciátus. — Dr. NAGY DEZSŐ a budapesti ügyvédi kamara titkárártól 1, 41, 73, 106, 122	
	Ugyanerről. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól 201, 210, 247		Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól 18, 27, 42	
	Ismét a vizsgálati fogságról. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvéd-től 209		Pénzügyi közigazgatási bíráskodás. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvéd-től 19	
	Curiai határozat a bűnvádi eljárás köréből 217		A kir. táblai elnökök 33	
	A 92. §. — Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól 225, 235, 243		Az 1889. XXVI. tcz. — Dr. HORVÁTH ÖDÖN, az eperjesi jogakadémia dékánjától 49, 58, 67	
	A Btk. 266. §-a és egy curiai ítélet. — ENYICZKEY GÁBOR s.-a.-új helyi ügyvéd-től 228		«Indok» vagy «ok». 53	
	A New-York állami javító-intézet Elmira. — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész-től 251, 258, 267, 275		Ugyanarról. — BODOR LÁSZLÓ, kolozsvári kir. törvényszéki bírótól 69	
	A Btk. 304. §-a. — Dr. HAUPT ALBERT kassai kir. törvényszéki bírótól 253		A bírói és ügyészi szervezet módosítása. — Dr. BALOGH JENŐ egyetemi magántanártól 65	
	Több védelmet a nőknek! — VIKÁR BÉLA-tól 262		Ugyanarról. — x. y. 66, 81	
	A nyilvánosság korlátozása 265		Ugyanarról. — Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvéd-től 78	
	A közbiztonsági közegek letartóztatási joga. — Dr. RÓTH FERENCZ budapesti albirótól 270		Ugyanarról. — x. y. 83	
	A vizsgálati foglyok s azok ártatlansága. — FARKAS LAJOS komáromi kir. törv.-széki bírótól 282		Ugyanarról. — FARKAS LAJOS komáromi törvényszéki bírótól 83, 90, 98, 108	
	Hézagot képez-e a magyar Btk.-ben a gyermekölés büntetési tételének alacsony volta? — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész-től 286		A gyakorlati bírói vizsga kérdéséhez. — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD törvényszéki aljegyzőtől 79	
	Ugyanerről. — Dr. BLEUER SAMU bpesti ügyvéd-től 303		Ügyvédi képviselő a békéltető bizottságok előtt. — Dr. HORVÁTH JÁNOS budapesti ügyvéd-től 85	
	«Kötött utlevéllel». — JUSTUS-tól 291		Hosszu terminusok. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD-tól 87	
	Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez. — Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól 297, 306, 313, 302		A vizsgálóbírák. — Dr. ROTH FERENCZ budapesti albirótól 99	
	A lopás és testi sértés 1888-ban 302		Változás a kamarai titkárságban 97, 105	
	A becsület védelme. — Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD-tól 302		Az elméleti államvizsgálatok kérdéséhez. — Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-várad i jogakadémiai igazgatótól 113	
	A Btk. módosítása 305		A bírói és ügyészi szervezetről szóló javaslat a képviselőház igazságügyi bizottságában 118	
	A katonai becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. — FABINY GUSZTÁV-tól, a győri kir. tábla elnöki titkárártól 315, 322, 331, 348, 364		Gondnokká és védővé váló kinevezések. — Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvéd-től 135	
	A jogtalan önségély. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től 326, 340		Ügyvédek a bírói karban. — Dr. NAGY DEZSŐ a budapesti ügyvédi kamara titkárártól 161	
	Reformtörvények. (Az ártatlanul elítéltek kártalanítása.) — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti törvényszéki aljegyzőtől 348		A kir. táblai kinevezések. — Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvéd-től 174	
	Ujrafelvételi kérelem elutasítása esetében a bíróság elhalaszthatja-e az ítélet végrehajtását? — Dr. SANTA ELEMÉR, kaposvári kir. alügyész-től 358, 389		A decentralisatio. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól 177	
	A nemzeti szempont. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvéd-től 361		A kir. táblák és a Curia teljes-üléseinek szabályozása 273	
	Iszákosság elleni törvény 367		Az új bírói ügyviteli szabályok. — Z.-től 281, 290	
	Reformtörvények. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvéd-től 370		A kinos ügy (Az Ügyviteli Szabályok 153. §-a). — Dr. GENTHON FERENCZ n.-várad i kir. alügyész-től 311	
	Az iszákosság elleni törvények. — K. NAGY SÁNDOR, n.-várad i kir. törvényszéki bírótól 381		A felemás rendszer (Káplány Géza contra Sélley Sándor) 313	
	A Btk. 222. §-ához. — PONGRÁCZ DEZSŐ aljegyzőtől 383		A Bírói Ügyviteli Szabályok 153. §-a. — Dr. IMILING KONRÁD curiai bírótól 337	
	A lopás és súlyos testi sértés statisztikájához. — Dr. FÖLDES BÉLA budapesti egyetemi tanártól 385		Pár szó a jogi szakoktatás reformjához. — Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakadémiai tanártól 345, 353, 363, 370	
	Bűnvádi eljárásunk sérelmei. — Dr. KÉRI MIKLÓS a-maróthi kir. albirótól 398		A megmásító ítéletekről. — K. NAGY SÁNDOR, n.-várad i kir. törvényszéki bírótól 350	
	Az ártatlanul vizsgálati fogságba helyezettek és az ártatlanul elítéltek állami kártalanításáról. — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti törvényszéki aljegyzőtől 399		Nyilatkozat. — PUKY GYULA debreczeni kir. táblai elnöktől 384	
	A nyilvánosság korlátozásáról. — Dr. WLASSICS GYULA budapesti egyetemi tanártól 401		Államtudományok.	
	A Btk. módosítása tárgyában összehívott enquete határozatai. 403		A közigazgatási bíróságokról. — Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től 35, 51, 68	
	A Btk. 400. §-ához. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. táblai bírótól 407		A közigazgatási reform jogi szempontból. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól 153	
	A pénzbüntetés átváltoztatása. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól 412		Bírói döntés képviselőválasztások felett. — Dr. GÜNTHER ANTAL budapesti ügyvéd-től 233	
	A büntetőbírói kimutatásokról. — K. NAGY SÁNDOR n.-várad i kir. törvényszéki bírótól 417		A választási bíráskodás. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvéd-től 241	
			A zsidó hitre való áttérés kérdése Magyarországon. — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti törvényszéki aljegyzőtől 250	
			A főpapi kinevezések ellenjegyzésének joga. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd-től 377	
			Vegyes tárgyú cikkek.	
			Pénzügyi miseriák. — Dr. G. L.-től 53	
			A vasutak szerepe a nemzetközi harczjogban. — Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvéd-től 61	
			TAUFFER EMIL † 137	
			Nemzetközi vasuti törvénykönyv. — Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvéd-től 139, 146, 154	
			Az igazságügyi reformok. — B-y G-n-től 169	
			Az egyetemi magántanárok memoranduma 190	
			A pénzügyi bíráskodás köréből. — NAGY LAJOS n.-szabeni törvényszéki aljegyzőtől 206	
			Az elsőfoku pénzügyi bírói hatóságok decentralisációjáról. — NAGY LAJOS n.-szabeni törvényszéki aljegyzőtől 230	
			Adalék az illeték elvülésének kérdéséhez. Z.-től 261	
			Uj színezetű bélyegjegyek. — Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvéd-től 285	
			Az igazságügyi költségvetés az 1892. évre — Sz.-től 339	
			Igazságügyi költségek Franciaországban. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től 390	
			Jogirodalom.	
			Magyarország közjoga. Irta Nagy Ernő. — X-től 2	
			A bíró büntetés-enyhítési joga. Irta dr. Reichard Zsigmond. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki bírótól 12	
			Sibirien von Georg Kennan. — VARGHA FERENCZ kecskeméti kir. ügyész-től 36	
			Schroeder: Das Recht im Irrewesen. — Dr. ZOLLNER BÉLA-tól 52	
			Államjogi irodalmunkról. — Dr. NAGY ERNŐ n.-várad i jogakad. tanártól 76	
			A porosz közigazgatási reformról. Irta dr. Kmety Károly. — Dr. CONCHA GYÖZÖ kolozsvári egyetemi tanártól 92	
			A választási elv a külföldi közigazgatásban. Irta Vázsonyi Vilmos. — Dr. CONCHA GYÖZÖ kolozsvári egyetemi tanártól 116	
			Az ausztriai magánjog rendszere. Irta Bozóky Alajos. — Dr. VÉCSEY TAMÁS a budapesti egyetem jogi karának dékánjától 121	
			A holtkezi törvény Magyarországon. Irta dr. Daempf Sándor. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd-től 147	
			A közigazgatási javaslatról. Irta Concha Győző. — RIBÁRY JÓZSEF nyugalmazott miniszteri tanácsostól 171	
			Das Mahnverfahren. Von dr. Arthur Skedl. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól 179	
			A rövidtartamú szabadságvesztés-büntetések és a feltételes elítélés. Irta Tóth Lőrincz. — X-től 187	
			Az iszákosság, annak befolyása a társadalom életrendjére és az ellene való védelem irányelvei. Irta dr. Fekete Gyula. — Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti törvényszéki aljegyzőtől 203	
			Tanulmányok a biztosítási jogból. Irta dr. Beck Hugo. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól 249	
			Politikai irodalmunk ismertetése a külföldi sajtóban. — m.-től 252	
			Lehrbuch des Konkursrechtes. Von dr. I. Kohler. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól 259	
			I. W. Planck: Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechtes. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól 269	
			L. Goldschmidt: Handbuch des Handelsrechtes. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti albirótól 276	
			Dr. I. Sieber: Das Recht der Expropriation. — ARANY SÁNDOR váci kir. albirótól 310	
			Magyarország és Ausztria közjogi viszonyai. Irta dr. Polner Ödön. — Dr. VÁZSONYI VILOS-tól 316	
			Zur Lehre vom Zweikampferbrechen. Von dr. Ernst Levi. — Dr. MURÁNYI ERNŐ-től 323	
			Szemle az egyházügyi irodalom köréből. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd-től 355	
			A végrehajtási törvény magyarázata. Irta dr. Imiling Konrád. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól 372	
			W. Wocke, Handbuch der Rechtspflege in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től 373	
			Introduction au droit privé; par Armand Lainé. — Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad i jogakadémiai igazgatótól 414	
			A védjegyek oltalmáról szóló törvény magyarázata. Irta dr. Neumann Ármin. — Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvéd-től 415	

Lap		Lap
	Külföldi jogélet.	
	Külföldi judikatura. — Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd 6, 15, 38, 103, 117, 143, 151, 215, 223, 254, 262, 271, 294, 311, 327, 359, 375, 410.	
	A XXI. német jogászgyűlés. — Sz.-ról 294	
	Különfélék.	
	I. Belföldi szemle.	
	A Plósz-féle javaslat. — Az ügyviteli szabályok átdolgozása. — Az igazságügyi statisztika. — Az ügyvédvizsgáló bizottság. — Vizsgálóbírói visszaélés. — Zenekar a javító-intézetben 7	
	A családügyi javaslat. — Curiai kimutatás. — A budapesti ügyvédi kamara létszáma. — Jogászgyűlés. — Jogászegylet 15	
	Nyugdíjazások a Curian. — Magyar siker a külföldön. — Az V. és VI. ker. bírói ügyforgalma. — Ügyvéd kártérítési felelőssége 23	
	A Btk. novellája. — Ügyvédjelöltek lajstromába való felvétel 31	
	Vajkay Károly a Btk. revisiójáról. — Perrendtartási enquete. — Rendőri bíráskodás. — A budapesti törvényszék ügyforgalma. — Az aszódai javító-intézetből 39	
	A kir. táblai bírák kinevezése. — A kir. Curia ügyforgalma. — Változások a kir. táblánál 1890-ben. — A pestvidéki törvényszék ügyforgalma. — Tévedés a vádlott neve iránt 47	
	Feltételes szabad lábra helyezések statisztikája. — Végrehajtási jogkérdés. — A régi magyar gyakorlatból 55	
	Téves gyakorlat. — Timon Ákos. — A régi magyar gyakorlatból 64	
	A törvényszéki elnökök fizetésének felemelése. — A kir. ügyész indítványozási joga. — „Megterhelt” végzés. — A régi magyar gyakorlatból 71	
	A „főnök” szó a bírói szervezeti javaslatban 80	
	A kir. Curia Budán. — A kir. Curia ügyforgalma. — Agent provocateur 87	
	Leiratási díjak. — Semmiségi okok 95	
	Zene a fegyházban. — A budapesti ügyvédi kamara ügyforgalma. — Ügyvédi segélyügy. — Jogászegylet. — Ügyész indítvány elkészése. — Párbaj-ügy 103	
	Az illavai és lipótvári fegyházról. — A bírói és ügyvédi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat. — A budapesti egyetem jogi karának tanárai a „Magyar Szalonban”. — Irodalom 111	
	A Curia ügyforgalma. — Rabsegélyző egyletek köréből 119	
	A budapesti kir. tábla záró ülése. — Büntetőjogi sentimentalismus az akademiában. (Tóth Lőrincz előadása a feltételes elítélésekről). — Plósz Sándor felolvasása az 50. sz. polg. teljesülési döntvényről 128	
	A kir. táblai kinevezések. — A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék új elnöke. — Budapesti Rabsegélyző Egylet 136	
	Binding a magyar tud. akademiában. — Curiai feloldás 144	
	Az új bírói ügyviteli szabályok. — Jogászegylet. — A kir. Curia ügyforgalma. — Lovagias uton adott elégtétel a fegyelmi eljárást nem zárja ki. — Czég törlesztése való kényszerítés. 151	
	A Magyar Jogászegylet közgyűlése. — Joggyakornokok mint táblai előadók. — A budapesti egyetem pályatetelei. — Iparhatósági határozat végrehajthatósága 160	
	Gyermekvédő egyesület. — A kir. Curia és kir. tábla palotája. — Worms a magyar büntetőjogi irodalomról. — Kamatok büntető ügyben 167	
	Fogdíj. — Hivatalból történő czégtörlesztés. — A kir. táblák tanács-beosztása 175	
	A kir. Curia és a kir. tábla palotája. — Joggyakornokok mint kir. táblai előadók. — A férj nevének viselésére az elvált asszony mennyiben jogosult? — Fogdíj 184	
	Curiai teljesülés. — A kir. Curia ügyforgalma. — Az új törvénykezési palota. — A fogdíj. — Tomits Jása bünpere. — Tolmácsdij 191	
	A budapesti ügyvédi kamara könyvtára. — Ügyvédek vasárnapi munkaszünete. — Elhunyt ügyvéd iratainak leltározása 199	
	Fogalmazók mint kir. táblai előadók. — A vidéki jogi lapok. — Hosszú terminusok 207	
	Az új bírói ügyviteli szabályok. — Békési állapotok. — Perfél költségei. — Ügyvédi munkadíjak illetősége 215	

Lap		Lap
	Párbajok statisztikája. — A kir. Curia ügyforgalma. — Irodalom. — A törvény által kizárt jogorvoslat ügyvédi díja. — A debreczeni kir. tábla elnökének körlevele 223	
	A határjelek megsértéséről szóló törvényjavaslat. — A fogdíj. — Jogi következetesség. — Illetékességi huzavonák 231	
	Curiai bíráskodás képviselőválasztási ügyekben. — Ujrafelvétel adóügyekben. — Gyors eljárás a budapesti kir. táblánál. — Fegyelmi eljárás illetékes foruma. — A perköltségek megállapítása 240	
	A határjelek megsértéséről szóló törvényjavaslat. — Kereskedők a jogszolgáltatásról. — Fogdíj. — Pályázati hirdetmény 247	
	A bírói minősítés reformja. — Munkaerő hiánya. — A magyar törvényhozás francia ismertetése. — A Tomits Jása-ügy. — Egy hatalmas börtönőr. — A budapesti kir. ügyészség fonografja 255	
	Az Uselácz-ügy a mentelmi bizottságban. — A kir. Curia ügyforgalma. — A „kampó”. — Szakértők alkalmazása a Btk. 84. §-a alapján. — A vádlott nevének megállapítása 263	
	Kodifikatio. — A végrehajtók díjainak szabályzata. — Illetékességi kérdés. — Érdekes családi eset. — A Tomits Jása-ügy 271	
	Curiai sürgetés. — A temesvári lottópör a kir. Curian. — A Sóvágó-ügy. — A kassai ügyvédi kamarából. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület 279	
	A kir. Curia ügyforgalma. — A vételár aránylagos leszállítása. — Mi mindenre kell némely bíróságot figyelmeztetni. — Megfelelőbbhez az iratoknak az ügyvédi kamarához való áttelel kimondó bírói határozat? — Semmiségi ok. — A bosnyák bünvádi eljárás 287	
	Figyelmeztetés egy törvényszék feladatai iránt. — Rágalmazás bíró ellen. — Ügyvéd hanyagsága. — Büntető-bíró hatásköre polgári jogkérdésekben. — Tilos a „kampózás”. — Hatósági erőszak minősített esete. — Vizsgálati fogság 295	
	Az Ügyviteli Szabályok 155. és 310. §-ai. — Ellenmondások egy bírói határozatban. — A budapesti egyetem statisztikája 304	
	Hoffmann Pál. — Fegyelmi eljárás jövedéki kihágás miatt. — Timon Ákos székfoglalója 312	
	A testi sértések gyógyulásának tartama. — A régi magyar gyakorlatból 320	
	Az egyetem Hoffmann Pálhoz. — A budapesti ügyvédi kamarából. — A büntető-törvény módosítása. — Földes Béla felolvasása. — Semmiségi okok. — A ravasz fondorlat fogalom meghatározásához 328	
	A Fenyvessy Arnold-féle esethez. — A budapesti tud. egyetem tanári karának irodalmi működése. — A budapesti ügyvédi kamara a Btk. módosításáról 335	
	Dárday Sándor interpellációja a bírói függetlenség iránt. — Miniszteri rendelet a feltételes szabadlábra helyezés tárgyában. — Panaszok a tőzsebírók ellen. — A Btk. módosítása a budapesti ügyvédi kamarában. — Bizalmatlanság az ügyvédek iránt 344	
	Halálbüntetési statisztika. — A budapesti törvényszék alelnökének nyilatkozatai. — Magyar Jogászegylet 352	
	Törvényhozási mozgalmak a csábítás kérdésében. — A kir. Curia ügyforgalma. — Kir. táblai elnökök körutja. — Milyen kifejezéseket nem tartalmazhat a vádalahelyezési végzés? — A bírói személyzet elégtelensége 359	
	Betű vagy szellem? — Irodalom 368	
	Az igazságügyi minisztérium köréből. — Ügyvédek a bírói és ügyészi karban. — A budapesti ügyvédi kamarából 376	
	Wenzel Gusztáv f. — A kir. Curiaról. — A rabok tátoválása 384	
	A nemzetközi börtönügyi egyesület magyarországi fiókja. — Fegyelmi judikatura 392	
	Tóth Lőrincz jubileuma. — A Magyar Jogászegyletből. — A bírói megdorgálás büntetése a Btk. előtti időben. — A kir. Curia ügyforgalma 400	
	A felelbbzési határidő kérdéséhez bűnügyekben. — A bírói vizsgát szabályozó miniszteri rendelet. — A Btk. novellája. — A boszniai és hercegovinai bünvádi eljárás. — Rágalmazásban való elítéltetés mint fegyelmi eljárás alapja. — Irodalom. — A bírósági sze-	

Lap		Lap
	mélyzet elégtelensége. — Félmultidők eszmeköréből 410	
	A kodifikatio köréből. — A budapesti egyetem felterjesztése a vizsgáknál előfordulható hamisítások tárgyában. — Igazságügyi Közlöny. — Végrehajtási jogeset. — A budapesti kir. tábla története. Irta dr. NYEVICZKEY ANTAL. — Feltételes elítélés a XVI. századból 419	
	II. Nemzetközi szemle.	
	Ausztria.	
	Csödön kívüli megtámadási kereset. — A bírói illetékesség sokfélesége 7	
	Osztrák ítélet birtokháborítási ügyben 40	
	Menhelyek iszákosok számára. — Házastársnak adott kölcsön 48	
	Az értékkérdés 56	
	Egyesületi ügy. — Kézbesítés 72	
	A leMBERGI ügyvédi kamara s a lengyel alkotmány 128	
	Váloper illetékessége 144	
	Részletfizetésre való eladás 152	
	Bécsi jogászegylet. — Védők bírságolása 160	
	A köteles segélynyújtás megtagadása. — Részenyítarság alapszabályainak módosítása 168	
	Magyar jog a bécsi egyetemen. — Közigazgatási bírósági határozatok 192	
	A perrend reformja 200	
	A védelem szabadságának megsértése 208	
	A büntetőtörvény javaslata. — A numerus clausus. — Egyetemi törvények. — Fegyenckék alkalmazása kulturmunkálatoknál 216	
	A bünvádi eljárás novellája 224	
	Bűnügyi statisztika 240	
	Boszniai bünvádi eljárás. — Ügyvédgyűlés 255	
	Jogászok a parlamentben 264	
	Kodifikatio. — Közjegyzők panaszai. — A büntető-törvényjavaslat irodalma 272	
	Kegyelmezések 280	
	Ártatlanul elítéltek kártalanítása 344	
	Egy ártatlanul elítelt jutalma 360	
	A bírói előképzés reformja 412	
	Németország.	
	Német judikatura. — Karácsony a fogházban 8	
	Német judikatura 16	
	Becsületszó és tanuskodási kötelesség. — A bíróság iránti tiszteletlenség 32	
	Nagyot-halló esküdt 40	
	A polgári törvénykönyv. — Bähr és Röcholl ellenjavaslatai a polg. tvk. javaslatahoz. — Egy fegyelmi ügy. — A kerítés 48	
	Bírói szervezet. — A berlini és hallei egyetemekről. — Törvényszéki tudósítás 56	
	Házassági statisztika. — Pénzügyi bíróság 72	
	Kriminalisták polemája (Binding és Liszt). 80	
	A posthypnotikus suggerálás. — A német birodalmi legfőbb törvényszék ügyforgalma. — A német egyetemekről 96	
	Magánjogi kodifikatio 104	
	A részletügyletek. — Berner tankönyvének 16-ik kiadása. — Angol kommentár a német Btk.-hez 112	
	Poroszország fogházi statisztikája. — Német judikatura 120	
	Érdekes családi eset 136	
	Poroszország fegyházi statisztikája 144	
	Büntetőjogi satyra 152	
	Előléptetési viszonyok. — A telefon és a táviró jogi rendezése 160	
	Irodalom. — Sikasztás. — Sajátszerű per 168	
	Az intő eljárásról. — A párbaj judikaturája 176	
	Beszámíthatatlanság. — Jogászgyűlés. — A bírósági személyzet szaporítása. — Felségsértési per 184	
	Birkmeyer könyve a részességről. — A kerítés 192	
	Perrendtartási irodalom. — Stenglein Birkmeyer ellen 200	
	Miniszteri rendelet az egyetemi szemináriumok tárgyában. — Binding beszéde a becsületről. — Börtönegylet 208	
	Büntetőjogi irodalom 216	
	A törvénykezési szünidő. — A szemináriumi rendszer ajánlása a minisztérium részéről. — Eladósodott államhivatalnokok 232	
	Külföldiek a berlini egyetemen 240	
	A birodalmi törvényszék határozatainak gyűjteménye 248	
	Assessorok statisztikája. — Az iszákosság elleni törvény. — Judikatura. — Katonai bünvádi eljárás. — Jogászgyűlés. — A berlini egyetemről 255	

Lap		Lap		Lap
	Olshausen népszerű jogi könyvei. — Az állat- kinzásról. — A berlini ügyvédek statisztikája	264	A lokális bírói előléptetés. — Kártérítési perek	144
	Az ipartörvény novellája. — Kivándorlás	282	Különvonat egy tanuért	160
	Mezei munkások szerződésességei. — Csőd- statisztika. — Német alaposság	287	A bírói szervezet reformja	176
	Rabszolgaság elleni büntető törvény	296	A nő védelme férjével szemben	200
	A feltételes elítés a német jogászggyűlésen	304	A bakkalaureatus. — Egyleti jog. — Social- politika	256
	Biztosítási ügynök jogköre. — Csendháborítás	328	A tárgyalások nyilvánossága. — Semmi sem új a nap alatt	288
	Kereskedelmi jogi judikatura.	344	A részvénytársaságok szervezete	352
	Sajátszerű határozat	352	Váloperek statisztikája	360
	Biztosításjogi judikatura. — Szünidők a német egyetemen	360	Hamis vád. — «Történelmi érték». — A fel- tétéles elítélésről szóló törvény irodalma	412
	Kereskedelmi jogi judikatura	376		
	Hamis vád	384	<i>Angolország.</i>	
	A német polg. törvénykönyv javaslatának iro- dalma. — A föld valamennyi csődtörvényé- nek gyűjteménye. — A Gerichtsaa! tartalma	412	A bírák jogfejlesztő tevékenysége	8
			Törvényhozás	32
			Gyermekvédelem	72
			Büntetőjogi reformok	96
			Irodalom. — A kártérítés kérdéséhez	112
			A férj jogai. — Fiatal egyének büntetése	152
			Csecsemő-ölzet	160
			India büntetőjogi statisztikája. — A feltételes elítés eredményei	176
			Principles of the Law of Negligence	184
			Vendéglős kártérítési felelőssége. — A tárgya- lások nyilvánossága	208
			Az egyéni jogok védelme	232
			A vádlott szólási joga	264
			A csődök kevesbedése. — Bűnügyi statisztika	272
			Írland helyi igazgatása	288
			A nők védelme	312

A melléklapban megjelent 569 curiai és egyéb felsőbb bírósági határozat. Ezen kívül:

Lap		Lap		Lap	
A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat	62, 70, 78	Dr. PLÓSZ SÁNDOR felolvasása a 50. sz. teljes ülési döntvényről	127	Törvényjavaslat az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről	297
Rendelet az italmérési kártalanítási tőkék ügyében	78	A közigazgatási bíróság hatásköréről folytatott jogászegyleti vita	134	A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése a Btk. módosításáról	331, 346, 355
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése	93	A kolozsvári egyetem jogi karának tanrende	192	Rendelet a m. kir. igazságügyminiszterium által kiadandó Igazságügyi Közlöny tárgyában	354
A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában	108	A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése a végrehajtók díjainak szabályozása tárgyában	283	Különmelléklet: Az új bírói ügyviteli szabályok.	

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 firt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi noviciátus. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédől. — Jogirodalom: Magyarország közjoga. (Államjog.) Irta Nagy Ernő közjog tanára a nagyváradi kir. akadémián. x. — Törvénykezési Szemle: A magyar fegyvergyár és a «condictio causa data causa non secuta». Dr. NEKULA GYULA békés-csabai kir. közjegyzői helyettestől. — Az adóárverésekről. Dr. HOLLÁN SÁNDOR-tól. — A genfi új bünvádi eljárás. S. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári tanácsának elvi határozatai, kapcsolatban a Curia vonatkozó határozataival. Közli: ARANY SÁNDOR váci kir. aljárásbíró. — Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1890. évfolyamához.

A jogi noviciátus.

Több mint tizenhat éve annak, hogy a jogi szakoktatás kérdése napirendre került. Nem igen emlékszünk, hogy, politikai és vallásfelekezeti kérdéseket kivéve, valamely tárgy nagyobb hévvel vitatott volt. A lefolyt vitának oly gazdag irodalma van, a mely viszonyaink közt ritkítja párját. Hivatottak és nem hivatottak gondolataik többé-kevésbé tartalmas tárházát nyitották meg és áradatként ömlött a szó, az eszme. A forrás még ma sem apadt ki, hanem inkább csak eltömett. A közvélemény még ma sem állapodott meg, az eszmék egyensúlyba nem jutottak, s a viták fegyverszünete inkább csak az érlelés korszakának nevezhető.

S ez a túlaradó eszmeharcz vajmi szűk keretben mozgott; a konklusiók rendszerint csak a vizsgarendszer mikénti szabályozásáig jutottak, a fejtegetett magasabb eszmék elreppentek és maradt egy sovány mag.

Tant de bruit — — — mondhatnánk. Ez lett volna az egész, a miért annak idején egy Csengery, Csemegi, Tréfort, Hoffmann Pál és egy csomó minorum gentium oly élénk eszmeharczra keltek?

A kor szelleme volt az, mely mozgásba hozta nálunk is, külföldön is a kedélyeket. Maga a kérdés szűkkeretű volt, de abban a közoktatás átalakulásának eszméi forrongtak. A jogi szakoktatás csak alkalmat szolgáltatott, a melyből mint egy szikrából lángra kelve tört elő egy sokkal nagyobb kulturkérdés, az egész közoktatás reformjára való törekvés. Elemi erővel kapta meg az az egész művelt világot; a mozgalom elhatott a leghatalmasabb uralkodó trónjáig.

Az a nemzedék, mely rövid pár évtized óta az iskolából kikerült, mind elégedetlenül hagyta el annak falait és poros padjait. Minden törekvő ember érzi, hogy azok nem nyújtják az igazit, hogy az általános kulturhaladásban az iskola nem azt a helyet foglalja el, a mely őt jog és kötelesség szerint megilletné.

A jog napról napra szinte óriási léptekkel halad előre. Uj eszmék törnek utat maguknak; a közigazgatási és jogi törvényeknek oly óriási tömege születik évről évre, hogy azok megtanulására egy emberi kor nem elegendő. S mit tanítsanak belőle rövid négy évi akadémiai kursus alatt? Az iskola fel nem karolhatja; legfeljebb csak rövid világításban utalnak a feldolgozandó anyag óriási tömegére, a továbbképzés módszerére. Olyan az, mint a sötétben elcsikázott villám, mely pillanatra láttatni engedi a körülöttünk levő

világot, hogy azután annak elmulása után annál nagyobb legyen a sötétség.

S valóban jogászaiknál az elméleti oktatás tűnő fénye után sötét korszak kezdődik. Vajmi kevesen vannak azok, kik e muló lángnál tovább égő fáklyát gyújtottak maguknak.

Az elméleti tanfolyam bevégezése után jön a *gyakorlati*: legtöbbre, a tömegre, a feledés, szakítás a tudományos iránynyal. Belevetik magukat a praktikus élet árába, usznak a hogy tudnak; megszűnik az iskolázás és nevelünk naturalistákat az eféle művészek mindennemű félszagségeivel. A tudományos irány fejlesztésére nincsen semmi gond. Ha a régi praktikusok felsóhajtának és elkárhoztatják a mai tudós jogászokat, nem minden helyes ok nélkül cselekesznek. Az a tudomány, mely hallott valamit harangozni, csak zavarja az egyszerű józan gondolkozást, a gyakorlati érzéket. Az a féltudomány a józan ész és az igazi tudomány közt folytonos ingadozásra van kárhoztatva, melynél az egyensúly soha helyre nem áll, a minek meg ismét az államélet és igazságszolgáltatás adja meg az árát.

Arról, hogy az elméleti jogi oktatással a közoktatás be nem fejezte feladatát, nálunk eddigelé úgy elfelejtkeztek, mintha csak a jogász-fiatalság nem is élne tovább, mint addig, míg a négy éves tanfolyamot bevégezte. A jogi szakoktatásról szóló ama végtelen vitákban azon törték folyton fejüket, hogy miképen lehetne azt a lehetetlenséget megoldani, hogy négy évi akadémiai kursus alatt tudós juristákat neveljenek. A véges emberi elmének ezen probléma megoldása nem sikerülhetett, a minthogy soha sem fog sikerülni a perpetuum mobile konstruálása és a kör négyszögesítése. Nem vették észre, hogy az egyetemen tul még egy iskola is van, vagy legalább kellene lennie, és ez a gyakorlati iskola. Ez három évi tanfolyammal bir, melynek tulajdonképen az egyetem által elejtett fonalat kellene felölelnie. Nem vették észre, hogy itt egy oly tényezővel van dolguk, a melylyel nem számoltak, melyet a kombinatio keretébe be nem vontak.

Legyen az az egyetemi oktatási rendszer a legtökéletesebb, vajon megfelelhet e az a célnak, ha a készülöben levő fiatal jurista egy obscurus ügyvéd vagy bíró oldala mellé kerülve, csak azt tanulja tovább, hogy miként kell megvetni a jogtudományt és minden magasabb eszmény felé való törekvést? Vetett legyen el az az egyetem bármily kitünő magot, fog-e az dus aratást adni, ha a talaj a csirázás után áldásos erő nélkül marad?

Oda, a hol tudjuk, hogy a gondozás hiányában a neki indult növény elszárad, kár magot vetni, kár a költséges négy éves tanfolyam, a négyszeri szántás. Azt a tudást, a mely a hivatal és ügyvédség mesterségszerű vitéléhez szükséges, a bureaukban ép jól meg lehet tanulni elméleti tanfolyam nélkül is.

Az osztrák rendszer slendriánjának járma alatt nyögünk, azzal a különbséggel, hogy az osztrákok legalább jó bureaukratákat nevelnek, a hova mi soha el nem jutunk, mert — mint mondani szokás — a magyar ember arra nem termett.

A mi hagyományaink egész más képet tárnak fel előttünk. Az elméleti tanfolyam ugyan rövidebb és gyengébb is

volt mint a mai, de bőven kárpótolta azt a gyakorlati. Az iskolából kikerült fiatal ember a vármegye mozgalmas politikai, közigazgatási és igazságszolgáltatási életének közepébe vetette magát, részese lett a közéletnek és minden nyilvánulásának. Részt vett az eszmék harcában, a nyilvános szereplésben, mely a továbbképzésre serkentette. Ott volt a kis-követi intézmény, mely kitűnő politikusokat nevelt, mely ébresztette, nevelte az ideálisabb törekvéseket, sarkalt és utmutatóul szolgált a tudományos önképzésre.

S mily elsatnyulás a mai állapot a multtal szemben! Sommás és váltókereseti, végrehajtási, kérvényi, idéző, végrehajtót kiküldő stb. űrlapok kitöltése! A sollicitálás művészetének fejlesztése egész addig a pontig, a hol sokszor a tisztesség is megszűnik; másik oldalról a megsollicitált gyakorlók nem épen udvariassági gyakorlata, a kapzsiság és a hivatalvadászat párosodása.

Ez a mai jogász gyakorlati tanfolyama.

A francia jogász a gyakorlati tanfolyam alatt nyeri a magasabb elméleti kiképzést. Mig az akadémián elméje inkább csak receptív irányban működik, addig a három évi stage a szellem productív fejlesztésének van szánva. Az önálló kutatás, ezek eredményének feldolgozása, az írás és szólás művészetének gyakorlata az, a mi a kötelező konference-ok lelkét képezi. Nincs külön bírói és ügyvédi gyakorlat, mert hiszen mindkét pályára csak jó jogászokat nevelni a cél. Innen a kollegialis együttérzés, a bíró és ügyvéd: testvérek. Nem a bírónak, sem az ügyvédnek, hanem a jó jogásznak van tekintélye.

Ott vannak az angol «Inn»-ek, a melyekben nincsen külön skatulyázva az elméleti és gyakorlati tanfolyam, hanem a kettő párhuzamosan halad, termékenyítő kölcsönhatásban egymásra. A cél itt is jogászokat nevelni, belőlük lesznek a jó bírák és jó ügyvédek.

S micsoda kicsinyes állapotok ezzel szemben a mieink, hol elválasztották a bírák és ügyvédek gyakorlati tanfolyamát, csak azért, hogy az ügyvédek számát kevesbitsék, hogy a fiatalság egy részét innen leterelvén, a bírói pálya felé szorítsák. Így sikerült azután a bírák és ügyvédek két mereven elkülönített kasztját megteremteni. A bíró kisebb kvalifikációjánál fogva nem lehet ügyvéd, az ügyvéd meg nem lehet bíró, mert ez utóbbi kasztban minden állásnál száz bírói novicius aspirál. A bírói pálya nem mint egyéb boldogabb országokban, a legqualifikáltabb ügyvédek előléptetési foka, hanem a burokratikus lajtorjának alacsonyabbvagy magasabb hágcsoja. Előlik a nemesebb ambíciót abírói noviciusban, a ki egetverő tudománnyal sem ugorhatik, előlik a nemesebb ambíciót az ügyvédben, kinek legmagasabb ambícióját a bírói állás kellene hogy képezze.

Nem így nevelik a jó jogászokat, bírákat és ügyvédeket.

A jogi noviciátust reorganisálni kell. Az ébredés órája talán már nincsen is messze. A bírói és ügyészi szervezetről szóló törvényjavaslat a jogélet minden ágára egyesíteni szándékszik a minősítést. Ez az első lépés. Az igazságügyi kormány e téren is mozogni látszik.

De maga a joggyakorló ifjuság is megérezte a bajt, sőt orvosláshoz is nyult, midőn egyesületét megalkotta.

Az eszme megindult: a továbbfejlődés elemi erővel tör magának utat. Kivánatos, hogy a jogi szakoktatás vitatkozái erre a pontra is terjeszszék ki figyelmüket.

Dr. NAGY DEZSŐ.

Jogirodalom.

Magyarország közjoga. (Államjog.) Irta Nagy Ernő, közjog tanára a nagyvárad kir. akadémián. Második, átdolgozott kiadás. Budapest. Eggenberger, 1891. — Nagy 8-r. X. és 367. l.

Kétségenkül a legjobb kézikönyve az érvényben levő magyar államjognak. Már az első kiadást is kiemelték a leg-hivatottabb szakközönyvekben, sőt magában a törvényhozás

termében, (a képviselőház 1888-dik febr. 10-iki ülésében); ez az *átdolgozott* kiadás pedig messze tulszárnyalja az első kiadást nem csak tartalmának bőségére, de tudományos értékére nézve is, és ugyan a szónak legkomolyabb értelmében. Eddigi magyar államjogi kézikönyveink többé-kevésbé csak a gróf *Cziráký Antal Mózes rendi* magyar közjogának voltak az 1848-diki törvények és az 1867-diki törvények beleillesztésével, sőt több helyütt csak mechanikus hozzátoldásával korszerűsített földolgozványai. *Hegedűs* Lajos Candid munkájához képest a *Nagy Ernő* könyve valóságos magyar *Laband*, sőt óriási haladást képez nemcsak *Korbulý*, de *Kiss István* különben bizonyos tekintetben szintén értékteljes közjogi kézikönyvéhez képest. A ki erről közelebbről óhajt meggyőződni, hasonlítsa össze pl. csak azt, a mit e két szerző *Kiss István* és *Nagy Ernő* az *állam fogalmáról*, és azután az *államjogról* a bevezetés szövegében és jegyzeteiben mond; és azonnal be fogja látni, hogy *Nagy Ernő* munkáját, ha németül, francziául, vagy olaszul jelent volna meg, a legkiválóbb európai államjogtudósok is ép annyira tanulságos mint korszerű szakképzettséggel és valódi jogi éllel, tisztán világosan megírt rendszeres munkának fognák elismerhetni; mi magyarok pedig hozzátehetjük, hogy a *Nagy Ernő* munkája azért is jobb, értékesebb az 1848, illetőleg 1867 óta megjelent magyar közjogi kézikönyveknél, mert mig ez utóbbiak igen-igen sok részben *tulhaladott* álláspontokhoz kapcsolják a *mai* magyar államjogra vonatkozó fejtegetéseiket: addig a *Nagy Ernő* könyve soha csak egy pillanatra sem jön összeütközésbe a tényleg érvényben álló magyar alkotmány szellemével; sőt hiven tükrözi vissza ennek alapelveit, ott pedig a hol ugy a törvényhozás rendelkezéseinek mint a szokásjog kifejlődésének hiánya folytán rést lát, ott valódi államjogtudóshoz méltólag az 1848-diki törvényekben gyökerező alkotmányunk szellemében igyekszik az ily rést kitölteni és nem igyekszik ráerőszakolni a tanulmányozó zsenge fölfogására az államjogi anachronismusokat a gróf *Cziráký* által megírt *rendi* közjog szabványainak értelmében. Hogy mennyire fölötte áll a *Nagy Ernő* kézikönyve tudományos szempontból a többinek, már csak azon szakaszból is kiviláglik, a melyet a «*Törvény*» cím alatt a közönséges *törvény* és *alaptörvény* közti különbségről ír (4. §. 701. l.). Ily helyesen nem fogta föl, sem ily szabatosan nem fejtette ki még ezt a különbséget egy hazai államjogi compendium írónk sem. Azt is helyesen cselekszi szerzőnk, hogy nem sorolja föl azon *sarkalatos* (és *nem*, miként gyöngéd elnézésből az eddigi *hibás* műnyelv iránt, ő maga is tekintettel a *tartalomra* magát kifejezi, *alap*-) törvényeinket, melyek történelmileg fejlett alkotmányunknak egy vagy más időpontbani miniatüreképét szemünk elé állíthatják, a minthogy ezt még *Kiss István* is megcselekszi, nagy szorgalommal gyűjtven egybe az ily jelentőséggel *valaha* csak birt (sarkalatos) «*alaptörvényeket*» mint ilyeneket a maga becses munkájában, jóllehet azok nagy része a 48-diki törvényeinkben gyökerező alkotmányunknak elemeit, jelenleg is érvényre jogosult tételeit semmi szín alatt nem képezhetik. Erre nézve az iránytűt csakis az a nagy elv képezheti, a melyet az 1848-diki törvényeink «*Előbeszéde*» mond ki ünnepélyesen: «*az összes magyar népnek jogban és érdeken egyesítése*» ez az a korszakalkotó irányelv, a melynek rendszeres értékesítése nélkül államjogi író az érvényben levő magyar államjog valódi szellemét nem fogja megértethetni a *jogi* tanulmányozóval: mert csak ebből értheti meg (alakilag nagyon is «*elsietett*», hézagos és szófukar) 1848-diki törvényhozásunk valóban magasztos intentióját e nemzedék gyermeke; kiegészíti ezt mint tételes államjogi irányelv-proklamálást (nem miként szerző művének ki nem javított sajtóhibája mondja az (1848-diki) 7. §, [Nagy Ernő, i. m. 112. l.] hanem) az 1848: VII. tczkk 5. §-a mondván, hogy «Magyarhon Erdély mindazon külön törvényeit és szabadságait, melyek a mellett, hogy a teljes egyesülést nem

akadályozzák, a nemzeti szabadságnak és *jogegyenlőségnek* kedvezők, elfogadni s fentartani kész». Ezt Nagy Ernő művének jelen átdolgozott kiadásában a maga rendszerébe *explicité* is belevezette, és midőn ezt megtevé, nemcsak a szakkritika fölszólalásának tett eleget, hanem a már különben is korrekt államjogi fejtegetéseinek oly tételes jogi alapot is kölcsönzött, a melynek nélkülözése sajnosan érezteti át magát egyéb 1867 óta megjelent magyar államjogi compendiumaink alkotmányjogi fölfogásában. És ez igen természetes, mert ezen nagy irányelv uralmának értékesítése nélkül a közteherviselés behozatala, az urbér megszüntetése, a nemzetőrség föllállítása, sőt még magának a népképviselési rendszernek s a parlamenti felelős kormánynak behozatala is, — úgy miként mindezek kimondvák, elrendelvék 1848-diki törvénycikkeink szövegében — egymagukban véve még alig képezhetnének *államjogtudományi* akadályt arra nézve, hogy államjogi író, a ki autopsis útján nem ismeri az 1848-diki törvényhozás intencióját, egész kényelemmel rá ne építhesse gróf Cziráky Antal Mózes fonálán, 1848 előtti rendi államjogunknak nem egy lényeges mozzanatát, az 1848 diki törvénycikkeknél betűje, szószerinti szövege által az akkori körülmények miatt méltán megbocsátható alaki elcsúszás folytán nyitva hagyott résekre. Hisz közteherviselés régóta létezik még Oroszországon is, a hol 1862-ben az urbéri viszonyokat is megszüntették, sőt behozták az esküdtszéki intézményeket is, a parlamenti felelős kormány, s a népképviselés behozatala pedig csak az országgyűlési rendeket szüntette meg, valamint hogy a nemzetőrség föllállítására vonatkozó szavai az 1848: XXII. tcz. cikknek, a melyek már e bizonyára nem rendi államjogi kifejezést használják: «*az ország polgárai*», csakis közvetve értetik meg velünk azt a *jogegyenlőségi* nagy irányelvet, melyet kegyeletre méltó honatyáink az 1848: törvénycikke szövegében sehol nem mondanak ki nyíltan, hanem csakis az «*Előbeszéd*»-ben proklamálnak. Nem a túlhaladott rendi államjog hagyományos «*jogtörténelmi*» járszalagán haladva szerkeszti tehát meg szerzőnk a maga rendszerét, hanem magából 1848: törvényhozásunkban gyökerező s tényleg érvényben levő alkotmányunk szelleméből alkotja meg s fejti ki azt ép annyira szabatos, mint átlátszólag tiszta, s e mellett könnyen érthető, magyaros műnyelven. Ámde ne csodálkozzunk, ha Nagy Ernőnek ez uttoró munka itt-ott nem csekély nehézségeket okoz. Már maga, még sok tekintetben ki nem épített alkotmányunk résteljes jogi természete hozza ezt magával. Így, ha sikerült is éles-látása folytán szerencsésen kikerülnie azon megütközést keltő anachronismust, a mely eddigi államjogi könyveinknek még legeslegujabb kiadásait is eltorzítja, az összes magyar állampolgárságnak *nemesekre* (4—500,000) és «*nem-nemesekre*» (vagy mint némelyek 1844: V. törvénycikkünk kifejezésével élve még ma is magukat kifejezik, «*nemtelenek*»-re 16.500,000) való naiv fölosztását; ha mindvégig vaskövetkezetességgel ragaszkodik is szerzőnk azon egyedül helyes fölfogáshoz, hogy a *nemesség* a ma érvényben levő államjog szerint csak kitüntetés és rang, de nem *rend* többé, sőt még csak nem is *osztály*, a szónak *társadalmi* értelmében, a mennyiben az 500,000 nemes ember közül *néhány ezer* nemes igen előkelő helyet foglal el a részint a nagybirtokosok, részint a felsőbb középbirtokosok osztályában, vagy 100,000 a derék, s az alsóbb középbirtokosok osztályában, a másik 100,000 az ingatlan vagyon nélküli értelmiség osztályában, meg az «*uri*» kisbirtokosok osztályában, közel 300,000 azonban részint a *kisiparosok*, részint a *paraszt módra* élő kisbirtokosok, sőt *cseléd*ek társadalmi osztályához tartozik: megoldatlanul hagyja mégis szerzőnk azon problémát, hogy vajon minő fok illeti meg mai államjogunkban azon elemeket, a melyeket 1848 előtti rendi államjogunk rangra nézve a nemesek és a polgárok közt helyezett volt el, a minők pl. a nemes anyától, de nem-nemes atyától származó *agilis*ek, továbbá a *libertinusok*, sőt az *érseki* (püspöki) *nemesek* is? Maga

szerzőnk konstatálja (92. l. 2. jegyz.) hogy mindezen elemek «*hajdan*» (szabatosabban egész 1848: törvényeink kihirdetéseig) bizonyos kiváltságokkal bírtak, azonban rögtön hozzá teszi, hogy «*ma mindez csak történelmi jelentőséggel bír.*» De hát minő jogczimre támaszkodva mondhatja ezt valaki ily határozottan? Az egyházi nemesek jogi eredetéből tán még ki lehetne ilyet ellenmondás nélkül érvelni: de az *agilis*ek más rovat alá esnek, s miután 1848: törvényeink az *agilis*ek államjogi helyzetéről nem nyilatkoznak. másfelől elfogadott magyarázat, hogy 1848: törvényhozásunk intenciója félreismerhetlenül az volt, *jogot senkitől el nem vonni, hanem azt mindenkire kiterjeszteni*: az *agilis*ek helye a magyar állampolgári társadalomban ép oly kevéssé tekinthető degradátnak mint a hogy 1848: törvényhozásunk nem szüntette meg magát a nemességet. Ezen fölfogás ellenében természetesen a lehető legnagyobb súlylyal bír az 1848: törvények «*Előbeszéd*»-nek föntidézett passusa: de ha e szempontból akarja valaki kizárólag tekinteni a kérdést: akkor *abrogálnak* is kell azután tekinteni a nemesség minden egyéb, történelmileg fejlett attributumát, csak azt az egyet nem, hogy a nemesség «*kitüntetés*» az 1848: III. tcz. 7. §-ának értelmében. Nagy Ernő lehetőleg ovatosan, habár kissé tulröviden járt el szemben e kérdéssel; valamint a dolog természete úgy követelte volna, hogy ne csak egy petites kis jegyzetben, de a szövegben helyezze el azt a jelenleg is minden kétségen kívül érvényben levő magyar államjogi tételt (88. l.), hogy a nemes leány, ha nem nemessel lép házasságra, nemességét nem veszti el. Hogy az 1791: XLI. és az 1878: V. tcz. szerint senki büntetésekké nemességétől meg nem fosztathatik (l. 88.), ez ismét a szövegbe lett volna való, nem jegyzetbe; sőt megkövetelt volna egy kis fejtegetést is szemben a szövegben — nagyon helyesen kimondott — azon jogi tétellel, hogy a «*nemes személy*» megszűnt köz- és magánjogokra nézve külön jogalany lenni, s hogy az ma csak «*mint nagy történelmi mulattal bíró, kitüntető örökös cím* áll fen» (88. l.). Nagyon sikerült a magyar állampolgárokat megillető jogok kategorizálása. (93—95. l.); a «*szabadságjogok vagy polgári alapjogok*» felsorolásánál azonban kimaradt a «*szólásszabadság*» vagy a *szabad szó joga*, melyet sem a vallásszabadság, sem a *sajtószabadság*, sem pedig a *gyülekezési szabadság* magában véve nem merithet ki. Az *állampolgári kötelességek* közt nagyon helyesen állítja szerzőnk első helyre az «*állampolgári engedelmesség és hűség*»-et, melyet a «*Corpus Juris*»-ből akarni kifejtetni kicsinyes lett volna; a jegyzetben lehetett volna hivatkozni az illető törvénycikkekre is.

Érdekesen van tárgyalva a «*harmadik rész*», mely a *főhatalomról* szól. Teljességgel nem értjük, hogy mért nevezi szerzőnk úgy e fejezet, s annak egyes §-a czimiratában valamint a szövegben is — ott rendszerint, emitt fölváltva — *főhatalomnak* az *államhatalmat*, midőn csakis ezt a *maga egészében* érti alatta, és nem oly «*summa potestas*»-félét akar fogalmilag megjelölni, a mit némely régebbi államjogi írók szoktak volt a Montesquieu-féle törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalmak fölé helyezni? Azt azonban be kell ismernünk, hogy az államhatalom theoriáját egészen szabatosan és mindvégig jogi fölfogással fejti ki (149—153. l.); legfőleg csakis azon fejtegetéseit kifogásolhatjuk, a melyekkel a *történelmi* és *nem-történelmi* alkotmányok közt különböztet; (152. l.) de azt az egyet mégis meg kell jegyeznünk, hogy a «*kerekdedséget*» nem-nélkülöző alkotmánylevél sem mindig «*az egészet egyöntetűen átható irányelvek alapján készült*», és viszont «*történelmi alkotmány*» is öntetett már bele alkotmánylevél-szerű formába, így például az 1765: *lengyel* alkotmány, az 1809: *svéd* alkotmány, stb. Másrészt szerzőnek kissé talán mégis nagy az előszeretete a történelmi, (alkotmánylevélbe nem foglalt) alkotmányok iránt, midőn minden megkülönböztetés nélkül azt mondja, hogy «*a történelmi alkotmánynak nagy előnye, hogy van benne valami a nemzet geniusból*». Igaz

ez megvan az *angol* alkotmányban, de megvan a *francia* alkotmánylevelekben is; nem volt meg az igaz sem a bataviai, sem a liguriai mondva csinált, s *idegen* hatalom által rájuk *erőszakolt* alkotmányokban és a magyar alkotmányban, ha 1848 óta is folyton ragaszkodnék ez az 1848 előtti magyar nemzet államjogi geniusához, bizonyára alig lehetne meg a *mai magyar nemzet* genius. Hogy ezek után nem lehet oly *átalánosságban* arra oktatni, miszerint a *történeti* alkotmány «*biztosabban vezet*» (152. l.): ezt azt hiszem alig fogja valaki kétségsbe vonhatni.

A magyar alkotmány kifejlődését szabatosan adja elő. Kíváncsinos lett volna, ha II. András 1222-iki Arany Bullájának a *nádor állambírói* tisztjére vonatkozó záradékát, III. Bélának és IV. Bélának Szép Fülöpre emlékeztető *legista* fölfogásából eredett absolutistikus kísérleteit (Sajó előtt), *Zsigmondnak* azon aktusait, hogy a *megyéket* a *törvényhozásban* közvetlenül részesítette (*Temesvár*), Albertnek reakcióját III. András és a Mária királynő alatti reformtörekvések (1386) ellen, — és még végül II. Lajos tanácstörvényeit szintén fölvette volna előadásába. Kitűnőleg van megírva a *hatalmi ágak egymáshoz viszonyáról* szóló 93. §. A 171. lapon a felségjogoknak *fentartottakra* és *fen nem tartottakra* osztását az 1848: III. tczikknek a nádorra vonatkozó rendelkezéséből származtatja; *jura reservaták*-ról bőven szólnak azonban már 1848 előtti rendi államjogiróink is; viszont azonban teljesen igaz, hogy ma *fentartott* jogokat alkotmányunk már nem ismer: nem azért, mert a nádorról szóló rendelkezése az 1848: III. tczikknek az 1867: VII. tczikk által megszüntetett, mert hisz csakis *félreértésből* akarhatták 1867 óta államjogi irodalmunkban, sőt még a parlamentünkben is *némelyek* a rendi alkotmányból átöröklött tanát a föntartott jogoknak az 1848: III. tczikk szavaival korroborálni, holott az 1848: III. tcz. *intentiója* soha sem volt, meg nem is lehetett, miniszteri ellenjegyzés és parlamenti ellenőrzés alá de iure vagy de lege nem eshető *fentartott* jogokat proklamálni: de azért, mert az 1848-diki törvényhozás által életbeléptetett parlamentarismussal ily értelemben vett föntartott jogok egyáltalán meg nem férnek. Az 1848: III. tcz. csak a *nádorral* szemben akart bizonyos jogokat a *távollevő királynak* föntartani. A 196. lapon jól tette volna szerző, ha kissé tüzetesebben fejtegeti az 1608: kr. u. I. és az 1687: X. tcz. rendelkezéseit különösen a főrendi táblára vonatkozólag s ha kissé tájékoztatást nyújt a hercegek, grófok, bárók főrendi táblai jogának genesisére nézve. Azt is hangsúlyoznia kellett volna, hogy a felső tábla összeállításáról is csak per tangem szólnak régibb törvényeink. A 228. lapon jegyzetbe teszi szerző azt, a mit a *mai főrendiház jogkörére* nézve a szövegben kellett volna elmondania. Hogy szerző figyelemmel kíséri a legeslegújabb keletű szakirodalmat is, kitetszhetik abból is, hogy *Jellinek Arthurnak* pár hóval ezelőtt megjelent becses munkáját a mentelmi jogról már méltatja. (230. l.) Nagyon érdekesen van egybeállítva a «*kormányzói* (végrehajtó) *hatalomról*» szóló V. fejezet. Különösen értékteljesek a 253. laponi fejtegetésteljes jegyzetek, melyek világot vetnek 1848 előtti kormányzati rendszerünk kifejlődésének, illetőleg ki nem fejlődhetésének okaira is. Az «*államtanács*» azonban egy kissé bővebb fölemlítést is megérdemelt volna, mint a minőt neki szerző a 260. lapon egy másfélsoros kis jegyzetben juttat.

A *minisztertanácsról* szóló fejtegetésében ki kellett volna emelnie szerzőnek, hogy *jegyzőkönyvi kényszert* (pl. svéd, norvég alkotmány, stb.) a magyar minisztertanács nem ismer, valamint rá kellett volna tüzetesebben utalnia azon alakilag nem alkotmányoszerű, de tényleg megtörtént és ma már érvényességében senki által meg nem támadott *módosulásra* is, melyet az 1848: III. tcz. a gyakorlatban az által szenvedett, hogy az érsekek és püspökök kinevezését a vallás- és közoktatásügyi miniszter ressortjába helyezték át a király sze-

mélyi körüli miniszternek az 1848: III. tcz. szerinti jogköréből, a nélkül, hogy ezen törvényt *módosították* volna. Végül kiemelendő még azon szakavatottság és elmeél is, a mely szerzőnek a Horvátországra vonatkozó összes fejtegetéseit jellemzi. Szóval *Nagy Ernő* könyvének ezen *átdolgozott* második kiadása rendkívüli nyereség a magyar államjogi irodalomra nézve.

x.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magyar fegyvergyár és a «*condictio causa data causa non secuta*».

A Budapesten föllábitandó fegyver- és lőszergyár részvénytársaság érdekében hozott 1888: II. tcz. 1. §. a) pontja szerint a magyar állam a nevezett részvénytársaságnak egyéb kedvezményeken kívül tulajdonjogilag átengedte a budai 3743. számú telekkönyvben fölvevett 2. sorszámu parcellának a kataszteri térképen 13525 hr. sz. a. foglalt 15¹⁰⁰⁰/₁₆₀₀ hold kiterjedésű alsó részét, továbbá ugyanezen parcellának a kat. térképen 13524. hr. számmal jelelt részletnek az utig terjedő déli részét.

Miután az említett részvénytársaság a honvédelmi miniszterrel a honvéd-gyalogság részére szükséges ismétlődő fegyverek szállítása iránt kötött szerződésben vállalt kötelezettségeinek eleget nem tett, a miniszter a szerződéstől elállott, miből kifolyólag a honvédelmi miniszter által az 1888: II. tcz. mikénti végrehajtása tárgyában a képviselőház elé terjesztett jelentésnek úgy a bizottságban, mint magában a képviselőházban történt tárgyalása alkalmával oly értelmű nyilatkozatok tettek, mintha az államra nézve a magyar fegyvergyár-részvénytársasággal együtt az ennek kedvezményként átengedett, s fenebb körülírt ingatlan is elveszett volna, és pedig ha a lapokból jól értesültem, azért, mert a szerződés nem teljesítése esetére az állam visszakövetelhetési joga tekintetében annak idején és helyén intézkedés nem történt.

Az esetnek előttem ismeretes körülményei szerint részemről tévesnek tartom azon különben csak incidentaliter nyilvánult véleményt, hogy a kérdéses ingatlant az állam vissza nem követelhetné, mert ez irányban sem az 1888: II. tczikkben, sem a részvénytársasággal kötött szerződésben provisio nem foglaltatik.

Magát a tényállást részleteiben nem ismerem, de a kérdés, az t. i. hogy az említett ingatlant tartozik-e a «*Magyar fegyver- és lőszergyár-részvénytársaság*» az államnak, ily tartalmu kikötés hiányában a vele ismétlődő fegyverek előállítása iránt kötött szerződés nem teljesítése folytán tulajdonába visszabocsátani, magánjogi szempontból sokkal érdekesebb, semhogy ennek felvetése által meg nem kísérténém az ügy részleteibe beavatott és arra hivatottak érdeklődését s ily uton annak talán mégis behatóbb megvizsgálását felkölteni.

Legelőbb is nem áll az a nézet, mintha valamely adott vagyon visszabocsátását kivétel nélkül csak akkor lehetne követelni, a mikor az, a ki a vagyont átengedte, a visszabocsátást kikötötte, mert vannak esetek, a melyekben az, a ki valamely vagyonbeli előnyben részesült, ezt visszaadni tartozik, habár erre magát nem is kötelezte.

Ily eseteket ismer nemcsak a római jog, hanem szabályozva találjuk ezeket az újabb törvénykönyvekben is, és hazai jogunk, főleg joggyakorlatunkban sem ismeretlenek.

Ez esetek közé sorolandók, mindazok, a melyekben valaki egy másik vagyonából ennek kárára jogtalanul gazdagodnék, ha a kapott vagyont megtarthatná, és így mindnyájuknak jellemző ismérve a jogczim-, a jogalapnak akár kezdettől fogva, akár később bekövetkező hiányos volta.

A római jog szerint ezen esetek közé tartozik: a *condictio indebiti*, a *condictio causa data, causa non secuta*, a *condictio*

ob turpem causam, a *condictio ob injustam causam*, és a *condictio sine causa*.

Az osztrák ált. polg. tk. ez eseteket az 1174. és az 1431—1437. §-aiban, a szász polg. tk. az 1519—1550. §-aiban és a zürichi polg. tk. az 1216—1234. §-aiban szabályozza.

Azon elv, hogy jogtalan gazdagodás esetén visszakövetelésnek helye van, döntvénytárunk tanúsága szerint nemcsak joggyakorlatunkban van elfogadva, hanem el van ez ismerve törvényhozásunk által is, midőn az 1876: XXVII. tcz. 90. §-ában rendeli: hogy a váltó elfogadója és kibocsátója bizonyos előfeltételek fenforgása esetén a váltóbirtokos irányában köztörvényi uton kötelezve marad, ha ennek kárával gazdagodnék, mely szabály, habár csak a váltó, tehát specialis törvényben van is kimondva, mégis köztörvény jellegével bír és általános magánjogi természetű szabály, a mit igazol azon rendelkezés, hogy az esetleges gazdagodás visszakövetelése nem váltó, hanem köztörvényi keresettel érvényesítendő.

A konkrét tényállás alakulásánál fogva bennünket e helyütt csak a *condictio causa data, causa non secuta* érdekel.

A római jog szerint az, a mi egy jövődöbeli esemény bekövetkezésének feltételezése alatt adatott, ha elmaradt, a *condictio causa data, causa non secuta* segítségével vissza volt követelhető. «Ob rem igitur honestam datum ita repeti potest, si res propter quam datum est, secuta non est». L. 1. §. 1. D. 12. 5. «Ob rem vero datur ut aliquid sequatur, non sequente, repetitio competit». L. 52. D. 12. 6. (Arndts Pand. 342. §.)

Az osztrák jog 1435. §-a szerint: «Auf Sachen, die als eine wahre Schuldigkeit gegeben worden sind, kann der Geber von dem Empfänger zurückfordern, wenn der rechtliche Grund sie zu behalten aufgehört hat».

A szász polg. tk. 1534. §-a szerint: «Hat Jemand etwas geleistet unter der ausdrücklich erklärten oder aus den Verhältnissen sich ergebenden Voraussetzung eines künftigen Ereignisses, so kann er, wenn das Ereigniss nicht eintritt, das Geleistete von dem Empfänger zurückfordern».

A zürichi polg. tk. 1229. §-a szerint: «Wenn Jemand einen Andern in der erklärten, oder als einverstanden zu betrachtenden Voraussetzung eines künftigen Erfolges etwas gegeben hat, so kann jener, wenn dieselbe nicht erfüllt wird, von dem Empfänger Wiedererstattung fordern».

És hazai jogunk szempontjából ugyan ki fogna kételkedni, hogy az esetben, ha valaki hozományt ad, de a házasság létre nem jön, hogy akkor az, a ki e hozományt adta, ezt visszakövetelheti ennek kikötése nélkül is.

Valaki jövődöben teljesítendő fizetésre való tekintettel a fölveendő összeget előre nyugtázza, egy fölveendő kölcsön végett jövődöbeli hitelezőjének kötelezvényt vagy váltót ad, de utóbb sem a fizetés nem teljesítettik, sem a kölcsön nem adatik, én nem hiszem, hogy találkozhatnék nálunk bíró, a ki a nyugta, kötelezvény vagy váltó visszaadása iránti keresetet visszautasítaná csak azért, mert ezek visszaadása kikötve nem volt.

Kétségtelen tehát, hogy a *condictio causa data, causa non secuta*, ha nem is formailag, de materialiter nálunk is el van ismerve, mert az ebben kifejezésre jutó elv hazai jogéletünkben sem mellőzhető.

Ezen keresetnek pedig előfeltételei a főebbiek szerint:

1. hogy valakinek vagyonából egy másik vagyonába bizonyos vagyonbeli tárgy jutott legyen, tehát hogy annak a részéről, a ki e vagyonbeli tárgyat átvette, gazdagodás forogjon fen;

2. hogy a vagyon átengedése kifejezetten, vagy a körülményekből megállapíthatólag egy bizonyos esemény, cél, eredményre való tekintettel, mely az átvevő valamely szolgáltatásban is állhat, történt legyen, és

3. hogy ezen eredmény be ne következék, akár az átvevő vétkességéből, akár véletlen folytán.

Már pedig mindezen előfeltételek fenforognak azon kedvezmény tekintetében is, a melyet a magyar állam az 1888 II. tcz. alapján a magyar fegyvergyárnak a kérdéses ingatlanság átengedése által nyújtott.

Meg van a magyar állam rovására való gazdagodás a «Magyar fegyver- és löszergyár részvénytársaság» részéről.

Kiderül az ezen gazdagodást kísérő körülmények és különösen az 1888: II. tcz. 1. §. és 2. §-ának összevetéséből hogy a magyar állam — a mit a magyar fegyvergyárnak fölismereni kellett — a kérdéses ingatlanságot csakis a honvédség részére szükséges ismétlődő fegyverek gyártására, és ebből közvetve a hazai ipar emelése és az állam védelmi biztonságának fokozására való tekintettel engedte át a magyar fegyvergyárnak, mely kedvezményben e gyárat bizonyosan nem részesítette volna, ha nem forgott volna fen a honvédség ismétlődő puskákkal való felszerelésének szüksége, ha a fegyvergyár nem ily puskák, hanem p. o. vadászfegyverek vagy egyéb nem az állam részére szükségelt fegyverek előállítására céljából alakult volna, tehát hogy a magyar állam a kérdéses ingatlanságot csak egy bizonyos cél, eredmény, a Mannlicher-féle fegyverek gyártására való tekintettel engedte át. Nincs Mannlicher, nincs ingatlanság!

Ámde az ismétlődő fegyverek gyártása a magyar fegyvergyár hibájából elmaradt, s annál fogva nézetem szerint a magyar államtól e célra való tekintettel kapott ingatlanságot arra irányuló kikötés hiánya dacára visszabocsájtani tartozik és erre per útján is szorítható.

Dr. NEKULA GYULA,
b.-csabai kir. közjegyzői helyettes.

Az adóárverésekről.

Az adósok a hitelezők kijátszásának már több módját eszelték ki s ezek között nem az utolsó helyet foglalja el azon manőver, melyet az adóárverések köpenyge alatt elkövetnek.

S ez csakugyan nagyon egyszerű s kényelmes mód.

A kit adófizetési kötelezettség terhelhet, az e czímen rendesen hátralékban van s ha egyéb hitelezőinek szorongásaitól meg akar szabadulni, nincs könnyebb, mint az adófizetésben késedelmeskedni. Ennek következménye az adóárverés kitűzetése s megtartása, a mi a többi hitelezőktől való megszabadulást is jelenti, mert az adóárverés quasi a nyilvánosság kizárásával történik, miután ilyenmő árverések hirdetése nem történik a bírói árverések hirdetésének módjára, a minél fogva vevő közönségre sem számíthatni; ott pedig, hol az árverés csak a *végrehajtást szenvedő részéről* meghívott vevők közreműködésével történik, bizton számíthatni arra, hogy az ingóságok potom áron fognak eladatni s hogy az elért vételár sokszor még a foglaltató kincstár követelésének fedezésére sem lesz elegendő, mert itt van a házi ur, ki házbérvkövetelésével a kincstárt is megelőzi.

Ilyen árverések tehát rendszerint azzal szoktak végződni hogy a kincstár sem talál kielégítést.

A baj azonban nem abban áll, hogy a kincstár követeléséhez nem jut, mert hiszen a magánhitelezők igen könnyen találnak az ellenében vigaszt, hanem abban, hogy ők még akkor is, ha foglalásuk a kincstárét megelőzi, kénytelenek nyugodtan nézni, a mint az árverésen befolyt pénz s illetve annak a házi ur bérvkövetelését felülmúló része az állampénztárba vándorol.

Hogy ezen abnormis állapotot segíteni kell, azt hirlapi felszólalás folytán az igazságügyi miniszter ur is belátta, nem régiben kibocsátott rendeletével intézkedvén, hogy az adó s illeték czímén kitűzött árverések egy-egy példánya az árverést megelőzőleg a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnak is megküldessék. S a miniszter ur ezzel a maga részéről eleget is tett a közönség érdekeinek megvédésére.

Igaz, hogy a rendelet kitűzte cél ez ideiglen elérve nem

lett, ez azonban csak onnan van, mert nem lőn eléggé gondoskodva arról, hogy a közönség *tudomást is nyerhessen* az adó-s illetékügyi árverések kitűzéséről s illetve azoknak *idejéről*, a minek, mint kezelési belső ügynek, szabályozása szorosan véve már nem is a miniszteri rendelet keretébe vág.

Tudomásom szerint a bpesti járásbírósnál az idézett rendelet hatályba lépte óta már számtalan adóárverési hirdetmény gyűlemlett össze, a nélkül, hogy a *magánhitelezők* mondhatnám legnagyobb része, jogait ez uton megóvhatta volna. Ennek oka pedig abban rejlik, hogy a hirdetmények külön iktattatnak s megtörtént iktatás után *azonnal* irattározatnak, arról azonban, hogy a közönség azokhoz *könnyű szerrel s sok kérdezősködés s utánjárás nélkül* férhessen, gondoskodva nincsen.

A hitelezőnek a jelenleg divó praxis szerint, ha tudni akarja, hogy adósa ellen van-e már adó czimén árverés kitűzve, el kell mennie az iktatóba s ott a jelzett irányban kérdést intéznie az illető tisztviselőhöz, feltéve, hogy úgy oszthatta be teendőit, hogy a hivatalos órán belől még megérkezhetett a hivatalba, mert azon túl értesítést kívánni nincs is jogosítva.

Azonban a hitelező, vagy képviselője nem rendelkezhetik mindig annyi idővel, a mennyi szükséges ahhoz, hogy a jelenlegi eljárás mellett felvilágosítást kaphasson s pedig már azért sem, mert hogy teljesen tájékozva legyen, *két külön* helyiségben tartózkodó tisztviselőhöz is kell fordulnia: először az e célra rendelt *iktatóhoz*, hol a számot megkapja, másodszor a *levéltárnokhoz*, hol az árverési példányt megtekintheti. S csak miután ezen munkát végezte, kell rendszerint arról meggyőződnie, hogy későn, árverés *után* jött s ez onnan van, mert ilyen eljárásokat nem érvén rá az ember mindig végezni, azokat napról-napra elhalasztja, míg késő nem lesz.

A kezelés ezen módja tehát, mint *idővesztegető* s cél-szerűtlen, tartósságra nem számíthat.

Ezen állapot megváltoztatása céljából annak idejében ügyvédi körökből azon ajánlat indult ki, hogy az adóárverési példányok a *bir. végrehajtókkal* közöltessenek, kik ismét a midőn az adóval hátralékos adós ellen saját hatáskörükben is árverési hirdetményt kibocsátanak, arra lennének kötelezendők, hogy a *bir. árverési hirdetménybe* széljegyzet alakjában megjegyezzék, hogy az illető adós ellen *adóárverés is* kitűzetett.

A baj elhárításának ezen módját azonban elfogadni nem lehet egyrészt azért, mert igen sok teendővel terhelné a *bir. végrehajtókat*, a kik ennek fejében mi *ellenértéket* sem kapnak, másrészt pedig azért, mert az adóárverések *nyilvánartása* szerfelett meg volna nehezítve s sokszor lehetetlenítve azzal, hogy a *bir. végrehajtókhoz* minduntalan *más más betűvel* kezdődő végrehajtást szenvedők utasíttatnak.

De a kérdéses mód nem vezetne végül célhoz azért sem, mert a magánhitelező az *adóárverésről* csak akkor értesülne, ha saját követelésének kielégítését *bir. árverés útján* szorgalmazná s így előfordulhatna, hogy azokról, kik *bir. zálogjogot* szereztek ugyan, de az árverési hirdetmény kibocsátását *nem* sürgették, gondoskodva nem volna.

Mindezeket figyelembe véve, a magánhitelezők értesítésének fentebbi módját elfogadhatónak nem tartom, hanem ajánlanám azt, melyet vázolok a következőkben:

Nem szólok a hirlap utjáni közzétételről, mert hiszen a kincstár a közzététel ezen módjával összekötött költségeket nem fogja viselni akarni, hanem a közzététel azon módjáról, mely abban nyilvánul, hogy a *bir. árverések* a járásbíróság kapuján is *kifüggesztetnek*.

Ha ily közzététel a *bir. árverésekre* nézve kötelezőleg van előírva, nem értem, miért ne lehetne azt az *adóárverésekre* is kiterjeszteni.

Ez szerény nézetem szerint sokkal előnyösebb s célra-vezetőbb, mint az eddig követett mód, mely az adóárverési

hirdetmények *könnyű* megtekintését legalább is *megnehezíti*. Czélszerű volna tehát az adóárveréseket mindjárt a benyújtás után a *bir. árverési hirdetmények* módjára *alkalmas helyen*, pl. a végrehajtók szobájában — de mindenesetre az előbbiektől *elkülönítve* — *kifüggeszteni*. Egyszersmind tanácsos volna ezen hirdetményeket *betűrendben* külön-külön s úgy kiszégezni, hogy az ember könnyű szerrel megtekinthesse, a mi csak úgy volna lehetséges, ha azok zár alatt *nem* tartatnának.

A kezelés ezen módja kevesebb teendővel, még kevesebb idővesztéssel s *könnyű áttekintéssel* járna és a jogásközön-ség, melynek a végrehajtók szobájában amugy is gyakran akad dolga, sokszor *véletlenül* is figyelmessé tétetnék rá, a miért is talán szabad reménylenem, hogy az adóárverések közzétételének ezen alakja, a magánhitelezők érdekeinek megóvására szolgáló alkalmasnak látszó voltánál fogva, nemsokára megvalósulni is fog.

Dr. HOLLÁN SÁNDOR.

A genfi új bünvádi eljárás.

Genfben jövő év január 1-jével új bünvádi eljárás lép életbe, amely az esküdtszéki intézményben lényeges változásokat és érdekes újításokat tartalmaz azon sok panasz orvoslására, melyeket az esküdtek nem ritkán saját szerű verdiktjei ellen annyiszor fölhoznak az intézmény ellenesei. Az eddigi genfi bünvádi eljárás hasonló a francziához, amelyben a ténykérdés — mint nálunk is — teljesen külön van választva az ezen tényre hozandó ítélettől. A bűnösség kérdésében az esküdtszék ítélt, amelynek joga van még az enyhítő körülményeket is megjelölni; az ítéletet pedig a bíróság mondja ki a bűnösség azon határai között, amelyeket az esküdtszék megállapított.

Sajátszerű, hogy az esküdtek félnek a bűnösség kimondásától, mert nem tudják persze előre, hogy minő ítéletet és minő büntetést fog ennek folytán kiszabni a bíróság. Felmentették nem egyszer már nyilván bebizonyított büntettek elkövetőit csak azért, mert tartottak, hogy a bíróság a törvény alapján tulszigoruan büntetné őket. A legcsekélyebb kétség esetén pedig az esküdtszékek mindig irgalmasak és fölmentenek.

Ezeket az új genfi törvény a következőképp vél segíteni. Külsőleg marad a büntető bíróság mint volt. Állni fog 12 esküdtekből és 3 bíróból. A három bíró közül egy elnököl. Az esküdtek választása olyként módosított, hogy azok a részrehajlatlanság nagyobb biztosítékát nyújthassák. A tárgyalás befejezte után az esküdtek tanácskozássra elvonulnak, de velük együtt a három bíró is megy a tanácskozássra, hogy praecedenseket állítsanak és általában, hogy elejét vegyék a helytelen verdiktnek.

Kétségtelen, hogy a bíró vezérlő szerepe az előforduló vitatkozásokban igen jelentékeny lesz. A törvény alkalmazása s az ítélet hozatala, az esküdtek verdikte alapján, közösen történik a három bíró s az esküdtek által, szótöbbség szerint. A törvénykezés ez által egységesebbé válik, s az esküdtek az által, hogy részt vesznek az ítélethozatalban is, felelőssé lesznek határozataikért, minthogy az ő szavazatuk fogja minden esetben kitenni a többséget. S.

Külföldi judikatura.

246. A ki a küldött árut átvette és az ellen kifogást nem tett, sem rendelkezésre nem bocsátotta, az köteles a vételért megfizetni, és nem tehet utólag a megrendelés hiányából kifogást. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

247. A nemkereskedő, a ki kereskedővel pert folytat, követelheti ez utóbbi könyveinek a felmutatását, de csak oly időre terjedőleg, a mely ideig a kereskedelmi könyvek ellenében bizonyító erővel bírnak. Tíz évnél régebbi üzleti könyvek

felmutatása egyáltalán nem követelhető, mert messzebbre a megőrzési kötelesség nem terjed. (*Bécsi legfőbb törvényszék*).

248. A bizományos által kötött oly ügyletek, melyekkel tőzsdei értékpapírokat vesz és elad a megbízó rovására, a megbízóval szemben tőzsdeügyletnek nem tekinthető. (*Bécsi legfőbb törvényszék*).

249. A keresk. törvény — eltekintve a 348. §-tól — nem tartalmaz intézkedéseket oly igények érvényesítése tekintetében, melyek az áru hiányos minőségéből erednek. A 346. §. csak azt mondja ki, hogy az áru nem kifogásoltnak tekintendő, ha a vevő a minőséget kellő módon és időben nem kifogásolja, azonban nem tartalmaz kötelezettséget arra, hogy a hiányos áru rendelkezésre bocsátandó. Ratiójából és általános szövegezéséből folyik azonban, hogy az áru kifogástalan elfogadása minden a hibás minőségre alapított igényt leront. A ki tehát az árut azonnal nem kifogásolta, az nem igényelhet sem vételárleszállítást, sem az áru hibás voltából folyólag kártérítést. (*Német birodalmi törvényszék*).

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— A Plósz-féle polg. perrendtartási javaslat tárgyában — mint hirlik — január folyamán újabb tanácskozás lesz az igazságügyminiszteriumban. Ilykép talán mégis lehetségessé válik a javaslatnak a kir. táblák decentralisációjára előtti életbe lépése.

— A Birói Ügyviteli Szabályok átdolgozása az igazságügyminiszteriumban — mint értesülünk — folyamatban van. Ideje is már, hogy ezen régóta elavult és számos pórtrendellett átlukgatott szabályok végre-valahára a mai fejlettebb viszonyoknak megfelelően átalakíttassanak. Felteszszük, hogy a bűnvádi ügyek vitele számára teljesen önálló külön szabályzat fog kidolgoztatni s felhagynak azzal a slendriánnal, hogy a bűnügyekre és polgáriakra nagyobbbrészt közös szabályokat állítanak fel. Ma pl. az u. n. rabos ügyek az első foktól a Curiához menő expeditio alkalmával és vissza: a a kir. táblán ugyanugy pihenőt tartanak, mint a polgári perek. Az utóbbiaknál sem indokolt ugyan ez a pihenő, de itt legalább nem hosszit vizsgálati fogságokat.

— Az igazságügyminiszteriumban — mint multkor említettük — az igazságügyi statisztika szervezetének reformjával foglalkoznak jelenleg. Ez alkalomból különösen felhívjuk az intéző körök figyelmét a *magyar kriminal-statisztika jelenlegi fejletlen állapotára*. Biztosak lehetünk abban, hogy ha bármily kérdésre nézve keresünk felvilágosítást a mi kriminális statisztikánknál, azt megtalálni bizonyára nem fogjuk. Mily nagymérvű az elmaradottságunk e téren, ez csak akkor tűnik ki, ha a magyar munkálatokat összehasonlítjuk a német birodalmi, az osztrák, a francia munkálatokkal. Szükségtelen külön hangsúlyoznunk, mily fontos hivatás vár ma napság a kriminal-statisztikára. Mindaddig, míg ez oly fejletlen marad, mint a minőnek azt fájdalom mind e pillanatig tekintenünk kell, a speciális magyar viszonyok tekintetében — jórészt — sötétben tapogatódzik a kriminalistika Magyarországon.

— A budapesti ügyvédi kamara az ügyvédvizsgáló bizottságba a kamara következő tagjait választotta meg: Horváth Mihály, Bende Ödön, Farnady József, Kern Tivadar, Komjáthy Béla, Králik Lajos, Németh József, Rhorer Victor, Schmidl Ignác, Schwarz Gusztáv, Somogyi Miksa, Spett Vincze, Szmik Lajos, Vetsey István, Weinek József, Brückler Mihály, Holló Lajos, Kelemen Gyula, Kollár Lajos, id. Környei Ede, Nagy Dezső, Sik Sándor, Sztéhlo Kornél, Tarnay János, Várady Béla, Wolf Vilmos, Schreyer Jakab, Szóts Ferencz, Darvas Fülöp, Gschwindt György, Krajsik Ferencz, Mangold Ármin, Baumgarten Károly, Rexa Pál, Eulenberg Salamon, Friedmann Bernát.

— Hirdetmény. A budapesti kir. ítélő tábla alapítványi bizottsága a felügyelete és rendelkezése alatt álló Jeszenák János-féle alapítvány jövedelméből, az alapítvány feltételeinek, valamint a vonatkozó előbbi bizottsági határozatoknak megfelelően két római katolikus, továbbá három evangélikus ágostai vagy helvét hitvallású, összesen öt budapesti lakos szegény sorsu kezdő gyakorló ügyvédnek 1891 január 1-től

számított három évre való adományozással, s minden év június és december 1-ső napján esedékessé válendő 100—100 irtos részletekben kiutalványozandó évi 200 frt, azaz kétszáz forinttal való segélyezését elhatározván, felhívja mindazokat a Budapesten ügyvédi gyakorlatot folytató szegénysorsu kezdő ügyvédek, kik az említett segélyezést elnyerni óhajtják, hogy ez iránt, vallásuk, szegénysorsuk, ügyvédi minőségük, végre a Budapesten való megtelepedésük kimutatására alkalmas okmányokkal felszerelt kérvényeiket 1891. évi márczius hó 15-ik napjáig a budapesti kir. ítélő tábla elnöki iktató hivatalába nyujtsák be. Budapesten 1890 december 20-án. *Vajkay Károly* elnök.

— **Hogyan könnyített magán egy vizsgálóbíró?** A *m.-szigeti törvényszék* G. B—o ellen a lopás büntette miatt indított eljárásban megszüntető, a lopás vétsége miatt pedig végtárgyalásra határnapot kitűző határozatot hozott. A budapesti kir. tábla 1890 okt. 28. feloldotta s a törvényszéket utasította, hogy a vádlott által a vizsgálóbíróhoz aug. 8. benyújtott kérvényében védelmére felhívott tanukat hallgattassa ki; minek indoklásában az eljárást különösen jellemző következő adatok foglaltatnak: «Tekintve, hogy a vádlott által felhozott körülmények, a vád kérdésében is az ügy elbírálására lényeges befolyással bírnak; tekintve, hogy a megnevezett tanuk kihallgatását, a vizsgáló bíró, — a nélkül hogy a kérvényt a vizsgálati iratokhoz csatolta volna, — abból az okból *mellőzte, mert a vizsgálati iratok már a kir. ügyészhez be lettek terjesztve*; pedig az iratoknál 17. sz. a. fekvő betérjesztő jelentés 1890 aug. 8 áról, *tehát a kérvény beérkezésének napjáról van keelve, s az iratok a kir. ügyészhez csak aug. 13-án érkeztek be*; miből az vélelmezendő, hogy a kérvény beérkezése idejében a vizsgálati iratok még a vizsgálóbíró rendelkezése alatt állottak, de különben is az a körülmény, hogy az iratok betérjesztése megtörtént, nem akadályozhatja a terhelt által védelmére felhozott körülményeknek kiderítését; minélfogva a kir. tábla az ügyet a terhelt által megnevezett tanuk kihallgatása nélkül elbíráhatónak nem tartja».

— **Közjegyzői körökből** a következő sorokat vettük:

Az 1881: LX. t.-cz. 201. §-át a Jogtud. Közlöny f. évi 50-ik számában egy valaki azon megszorító magyarázatban kívánja részesíttetni, hogy a közjegyző a vételár felosztással csak akkor lenne megbízandó, ha a felosztandó összeg legalább 25,000 frtot tesz ki és 12—15 hitelező van érdekelve. Ennek ellenében azon értesítést vesszük, hogy a kassai közjegyzői kamara f. évi november hó 23-án tartott közgyűlésében foglalkozott ezen kérdéssel s az ig. miniszter urhoz feliratot intézett, melyben azt panasolja, hogy a bíróságok a közjegyzőket a törvény ellenére bírói megbízásokban — csekély kivétellel — csaknem egyáltalában nem részesítik, még olyanokban sem, a hol a törvény imperative rendelkezik, s kéri a bíróságokat a törvény megtartására utasíttatni. A mi a beküldőnek fenti indítványát illeti, az a törvénnyel szemben helyt nem foghat, mert némely esetben az 1—2000 frtos ügy is lehet «fontos», s más esetben a 25,000 frtos sem lesz az; annak megítélése a bíróság belátásától függ; úgy azonban mint azt a legtöbb bíróság teszi, hogy «fontos» eseteket egyáltalában nem ösmer, a törvény még sem értelmezhető.

— **Egy felperesi ügyvéd** az alperesi ügyvéddel egyetértőleg elhalasztotta a tárgyalást jul. 23-ikáról okt. 21-ére. Az újabb határnapon egyik fél sem jelenvén meg, az ügy az irattárba tétetett. Időközben azonban az alperes csődbe jutott, s panasz folytán a pécsi kamara a felperesi ügyvéd ellen fegyelmi eljárást indított, mivel a követelés az ügyvéd hanyagsága folytán vált behajthatlanná. A Curia helybenhagyta.

— **Zenekar a javító intézetben.** Az aszódi javítóintézetben a növendékeket zenére is oktatják. Eddigél a zeneitanítás leginkább a fuvó hangszerekkel történt s e téren az intézeti zenekar, mely 18 tagból áll, elég haladást mutatott fel; ujabban azonban az aszódi kis philharmonikusokat a vonó hangszerekkel való kezelésre is tanítják.

Nemzetközi Szemle.

— **Csődön kívüli megtámadási keresetnek** helye van — az osztrák legfőbb ítélőszéknek f. é. 11,298. a. ítélete szerint — az örökrészről való oly lemondással szemben is, melyet a távollevő gondnoka gyámhatósági jóváhagyás mellett eszközölt. Mert egyrészt a csődön kívüli megtámadást szabályozó 1884-ik évi törvény az «adós» jogcselekvényei alatt az adós törvényes képviselőjének jogcselekvényeit is érti, és a hitelezők megkárosítására irányuló szándékot nem is szabja meg

a megtámadási jog feltételül; — másrészt pedig a gyámhatósági jóváhagyás nem állhat útjában a hitelezők jogainak, mert a gyámhatóság csak a gondnokolt érdekei szempontjából bírálhatta meg a gondnok eljárását, tekintet nélkül harmadik személyek érdekeire.

— Az osztrák képviselőház vita nélkül elfogadta a szerzői jog kölcsönös oltalma tárgyában Olaszországgal kötött szerződést, és a consuláris biráskodásnak Egyiptomban való gyakorlásáról szóló törvényt.

— Negyvenegyfélé birói illetékesség létezik Ausztriában — írja Dr. Klein Ferencz a Jur. Bl.-ben — a lakhely szerinti általános illetékességen fölül. És természetesen, minél több az illetékesség, annál több az illetékességi kifogás is. Az osztrák alperesek közt nagy népszerűségnek örvend a perhuzás ezen módja, melyhez Ausztriában még azért is érdemesebb fordulni mint nálunk, mert ott az illetékességi kérdés eldöntését sokkal tovább lehet elhuzni; viszont az igazságügyi reformot sürgető petíciók legtöbbje első sorban az illetékességre vonatkozó szabályok megváltoztatásának szükségességét hangoztatja.

— Német judikatura. Egy berlini rendőr éjjel letartóztatott egy leányt. Bevezette az őrszobába, s minthogy a helyiségben senki sem volt, belülről bezárva az ajtót, a kulcsot letette az asztalra, ő pedig ültében elaludt. A leány ezt észrevéve, a kulcsal kinyitotta az ajtót és elszökött. A bíróság a rendőrt gondatlanság által okozott fogolyszöktetés vétségében bűnösnek mondotta s 10 márka pénzbüntetésre ítélte.

— A berlini vizsgálati fogház foglyai számára a karácsonyi ünnepek alkalmából számosan küldtek ajándékokat. Többnyire a foglyok rokonai és barátai voltak ezek. Az igazgatóság minden foglynak pontosan átadta a küldött ajándékot s a maga részéről karácsonfát állított fel a fogház udvarán és azon foglyoknak, kik kívülről nem kaptak semmit, maga az igazgatóság ajándékozott valamit. Az ajándéktárgyak többnyire sütemények, szivar, s több effélék voltak. Karácsony napján külön isteni tisztelet is tartatott, melyen előbb a nőletartóztatottak, és később a fogház tisztviselői énekelték a szent énekeket. — Az isteni tiszteleten a berlini előkelő körökből számosan voltak jelen.

— Ismét új nemzetközi jogi folyóirat. A napokban jeleztünk egy német új nemzetközi jogi folyóiratot, s már is egy francia ugyanily irányú vállalatot regisztrálhatunk. Vincent René, a *Dictionnaire de droit international privé* szerkesztője ad ki egy folyóiratot, melynek czime *Revue pratique de droit international privé*.

— A «casier judiciaire», mely Franciaországban az elítéltekről lajstromszerűleg vezetetik, számos inconvenienciára adott okot. Azok, a kik bár csekélyebb sulyu deliktumot követtek el, a nyilvántartás folytán nem kapnak alkalmazást sehol sem. Most az igazságügyminister tanácskozást hívott egybe a célból, hogy az e téren mutatkozó bajok orvoslása mikép volna keresztülvihető. A bizottság egyik tagja, Bérenger, a következő javaslatot tette: Magánosokkal nem közölitetik, ha az illető csak pénzbüntetésre vagy egy hónapig terjedhető fogházra volt elítélve; továbbá ha egy évig terjedhető fogházra volt elítélve és öt év eltelt az elítélés óta, vagy ha egy évnél hosszabb időre volt elítélve s tíz év eltelt az elítélés óta.

— Reformeszmék. A gyárakban alkalmazott iparosok munkadíjának lefoglalása s így a főnökök általi visszatartása ellenében Franciaországban sajátságos reform-mozzanatok merültek fel. Az iparos egyletek 154 küldöttéből alakult központi bizottságban két indítvány tétetett s fogadtattott el. 1-ször az, hogy havi 250 fr. összegig a munka-díjak lefoglalhatók ne legyenek s csőd esetében egész követelési összegük kiváltságosnak tekintessék. 2-ször az, hogy ne csak kizárattassék a lefoglalás, hanem a törvényben sankció gyanánt büntetés szabassék ki mindazon hitelezőkre, kik bármely pressiót kísérelnének meg a főnökökre a végett, hogy ezek a munkások járandóságát részökre visszatartsák. Mert a munkás fizetésének sérthetetlennek kell lenni s a főnök minden beavatkozása a munkások magánügyeibe, ezekre nézve lealázónak veendő mint olyan, mely a főnökök felsőbbségét alapítja meg. — Helyesen jegyzik meg ezen indítvá-

nyokra, hogy azok épen nem segítenének a munkások szorult állapotján, tehát a kívánt cél el nem érnek, miután azon nehézségek, melyek a kölcsön visszafizetésének útjába gördítenek, melyek tehát a hitelező biztosságát veszélyeztetik, okvetlenül a kölcsönzés drágítására, a kamatok emelésére vezetnének. (*Journal des Economists.*)

— Joly Henrik, a büntetőjog párisi tanára, mint a *Bulletin de la société générale des prisons* írja, hallgatóival meglátogatni szándékozik Páris városának összes börtöneit. A nevezett szaklap szükségesnek tartja felszólítani az illető intézetek igazgatóit, hogy e látogatások elé akadályt ne gördítsenek, mert «ces visites ne peuvent présenter que des avantages, et on n'en voit pas les inconvénients.» Nálunk e tekintetben soha sem támasztottak nehézségeket s az illető igazgatók mindig a legnagyobb készséggel vezérelték a fiatal-ságot tanulmány-utjukon.

— Az angol bíróságok jogfejlesztő tevékenységének érdekes példáját mutatja Romer bíró alábbi ítélete, melyben a szomszédjognak Angliában épügy mint nálunk szabályozatlan kérdései voltak eldöntendőek. A londoni Pelican-klub ellen panaszt emeltek a szomszéd házak tulajdonosai és lakói azért, hogy éjjeli nyugalmost háborítja: a) klubban rendezett nagy ökölvívási versenyek által; b) a tagok kocsijait hívó füttyülés és a kocsisok lármája által, és kérték ezeknek mint nuisance-nek (sérelemnek) eltiltását. — Az első pontra vonatkozólag megállapította a bíró, hogy nem maguk a versenyek, hanem a klub helyisége előtt egész éjjel tolongó tömeg lármája okozza a háborítást; de ezen hivatalan tömeg lármájáért is felelősnek mondotta alperest, mert ez előre láthatta, hogy a midőn versenyek időpontját a klub nagyszámu tagjainak tudomásukra hozza, erről az ily mulatságok iránt érdeklődő nagy néptömegek is tudomást fognak szerezni. Minthogy pedig alperes nem a közönséges módon használja házát, midőn ilyen sportot üz, és minthogy a szomszéd házaknak a józan angol felfogás szerinti szokásos kényelmét ily módon megzavarja, felperesek jogosítva vannak ennek eltiltását kérni. A mi a második pontot illeti, tény az, hogy a füttyülés és a kocsisok lármája a szomszédok álmát éjfél 12 óra és reggeli 6 óra közt gyakran megzavarja. Bár igaz az, hogy mindenkinek jogában áll, a maga és vendégei kényelmére kocsikat hívni, mégis ellenkezik a londoni szokásokkal, hogy a ház minden éjjel egész reggelig nyitva álljon a vendégek számára és a szomszédok tartoznak tünni, hogy éjjeli nyugalomok minduntalan háborgattassék azért, mert a szomszédnak kedve tartja korlátlan vendégszeretetet gyakorolni. Ehhez képest Romer bíró meghagyta a klubnak, hogy tartózkodjék panaszosok nyugalmanak éjféli és reggeli 7 óra közt a panaszolt módon való háborításától. — A midőn több évvel ezelőtt Bécsben egy hasonló eset fordult elő, ugy a politikai hatóságok mint a bíróságok tehetetlenek voltak az éjjeli nyugalom ily megzavarásával szemben, holott az angol bíró egyrészt a nuisance általános fogalma, másrészt a szokásos használat fogalma alapján ezen kényes kérdéseket kielégítő módon meg tudta fejteni.

— Nők a szt-pétervári börtönügyi kongressuson. Az idei börtönügyi nemzetközi kongressuson a javíthatatlanok felett folyt osztályülésen Wrede bárónő is vett részt. A javító nevelést tárgyazó kérdés tekintetében vélemény érkezett Fowke Fánitól. A rabsegélyezésről folytatott osztályülési vitában Madame Corvin-Crucowska is részt vett. Azon kérdés tekintetében: «mi módon kell a közönséget a börtönügyi kérdések iránt felvilágosítani és annak érdekét felkelteni?» véleményt készített Poët Lydia kisaszony, ki egyébiránt «dottorossa di giurisprudenza».

Megjelent: A pozsonyi nagy-dunai vám- és révjog története. Levéltári adatok nyomán írta Dr. Király János. Pozsony. Heckenast utóda.

Jelen számunkhoz van mellékelve a m. évfolyam főlapjának tartalommutatója.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A fizetési meghagyásokról szóló tervezethez. —d—d. — A bányatulajdon eredeti szerzőségének jogászai konstrukciója. LÁNYI BERTALAN budapesti kir. ítélő táblai bírótól. — A katonai büntető-törvénykönyv és eljárás revisiójához. FABINY GUSZTÁV győri kir. törvényszéki bírótól. — *Jogirodalom:* A bíró büntetés-enyhítési joga. Irta Dr. Reichard Zsigmond. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A telekkönyvek revisiójához. FEKETE GEDEON aljárásbíró. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári tanácsának elvi határozatai, kapcsolatban a Curia vonatkozó határozataival. Közli: ARANY SÁNDOR váci kir. aljárásbíró. — Curiai határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fizetési meghagyásokról szóló tervezethez.

A fizetési meghagyásokról szóló új törvénytervezet szerint az «adós»-nak, (így nevezi a tervezet azt, a ki ellen az eljárás folyamatba tetetik), kétféle határideje van az ellentmondás benyújtására. Egyik a kézbesítéstől számított 15 nap, másik a végrehajtás foganatosításától számított 60 nap. Ezen utóbbi esetben az ellentmondásnak csak az árverés megtartására van halasztó hatálya, erre nézve azonban ezen hatálya megvan mindaddig, míg az ellentmondás folytán meginduló per el nem végződik. Ezen utóbbi intézkedés, nézetem szerint, nem aggály nélküli, és pedig két szempontból.

Tegyük fel u. i., hogy egy budapesti járásbíróház által fizetési meghagyás alapján elrendelt végrehajtást egy vidéki járásbíróház foganatosított, és a végrehajtó az árverést kitűzte. Az adós most előterjesztést ad be azon alapon, hogy még nem telt le a 60 nap a végrehajtás foganatosítása óta, és így neki még joga van ellentmondással élni, vagy azon alapon, hogy a 60 nap ugyan letelt, de ő annak letelte előtt már elküldte az ellentmondást a végrehajtást elrendelő bírósághoz Budapestre, (a hova az a tervezet értelmében küldendő), és annak beadásáról bírói bizonyítványt nem kért. Hogy az ily előterjesztések, (a milyenek mindenféle változatban előfordulnának), miként intézendők el, arra a tervezet semmi utmutatást nem ad.

Ezen hiánya a tervezetnek mindenestre pótlendő, és megengedem, hogy az egy-két új szakasz felvételével pótolható. Kevésbé tudom azonban elképzelni egy másik baj kikerülését, mely az intézmény alapjaival látszik összefüggésben lenni.

A fizetési meghagyások intézményével együtt jár ugyanis az, hogy az adósnak még a végrehajtás foganatosítása után is legyen ideje arra, hogy az ellentmondást benyújthassa és evvel az árverést megakadályozhassa. Alapvet képez ez azért, mert különben félni kellene attól, hogy az alperesek megelégedése után és azok járatlansága következtében sok oly követelést hajtának be, melylyel alperes nem tartozik.

Nem akarom vitatni azt, hogy e félelem egészen alapos-e. Bizonyos az, hogy egy annyira új intézménynél, mint a fizetési meghagyásoké, fenforog az a veszély, hogy a kevésbé intelligens közönség járatlanságból mulasztja el az ellentmondást olyankor is beadni, mikor az érvényesített követeléssel nem tartozik. El kell ismerni azt is, hogy ily esetekben alkalmas intézkedés az, hogy az ellentmondás még

a végrehajtás foganatosítása után is birjon halasztó hatállyal. De van az éremnek másik oldala is, t. i. az, hogy a per a végrehajtás stadiumában is megindítható levén, ezen körülmény számtalan oly pereskedésnek fog szülőokává lenni, mely különben elmaradt volna. Tudjuk, hogy sok adós, ki csak pénzzavar vagy gondatlanság miatt nem fizet, és elmakacsoltatja magát, a végrehajtás után kezd a hitelezőnél könyörögni, fűhöz-fához kapkodni, igénypert indítani és minden módot felhasználni a halasztgatásra. Mi lesz majd az ilyen adósokkal, kik nem csekély számmal vannak, akkor, ha a foganatosítás után még egy igen kényelmes és költségbe alig kerülő módjuk lesz a pert megindítani és az árverést felfüggeszteni?

Nehéz elképzelni azt, hogy ezek ily helyzetben nem fognak a halasztásnak azon legkényelmesebb módjához fordulni, melyet a pernek a végrehajtási stadiumban való megkezdése nyújt, és mely az árverést az adós tetszéséhez képest akár egy-két évig is elhalasztja. Ez esetekben az ellentmondás fogja az igénypert pótolni, és pedig mindazon garantiák nélkül, melyek az igényper elhuzását egyéb perek elhuzásánál nehezebbé teszik. És nem kell azt hinni, hogy az a pénzbírság, melyet a tervezet az alaptalan ellentmondásra kiszab, elegendő ellenszerül fog szolgálni. Mert ki hinné azt, hogy egy oly ember, a ki árverés előtt áll és a ki tudja vagy *megtudja*, hogy annak elhalasztására az ellentmondás kényelmes eszköze kínálkozik, visszariad ettől egy oly bírságtól való félelemben, mely őt fél vagy tán csak két év múlva fogja érni.

Nem akarom azt állítani, hogy a bajok nagyobbak lesznek-e, mint a fizetési meghagyás előnyei, de hogy meglesznek, az bizonyos.

A végrehajtások és árverések statisztikájában bizonyos utmutatást találhatunk annak megítélhetésére, hogy sok ilyen csak halasztás végett indított pertől kell-e félnünk. A budapesti V. ker. járásbíróháznál az 1890. évben 11,853 végrehajtás lett foganatosítva, míg a kitűzött árverések száma csak 5745, a megtartott árveréseké pedig csak 792 volt. Ez azt mutatja, hogy mellőzve azon adósokat, kik a foganatosítás után és az árverés kitűzése előtt fizettek, 5000 olyan tartozás volt egy év alatt a budapesti Dunabálparton, melyet akár pénzzavar, akár hanyagság folytán csak akkor fizettek ki, mikor a fizetést már semmiféle módon nem lehetett elhalasztani. Budapesten tehát ez az 5000 eset mintegy praedestinálva volna a halasztási ellentmondások anyagát képezni, és ha e számnak csak fele válnék is perré, ez elég nagy baj volna. Megjegyzem különben azt is, hogy a budapesti viszonyokról a vidékiekre következtetni nem akarok, már azért sem, mert vidéken az adósok rosszhiszemősége aligha akkora, mint Budapesten, és semmi esetre sem rendelkezik olyan perrendszerüleg organizált segédszeméllyel, mint itt. De a vidéki statisztikai adatokkal nem rendelkezvén, ezeket a budapestiekkel pontosan összehasonlítani nem lehet.

Kérdés még az, hogy nem-e lehetne e bajokon avval segíteni, hogy a fizetési meghagyás, mint ez több oldalról ajánlatott, csak az adós által aláírt okiraton alapuló követelések tekintetében bocsáttatnék ki (a mihez tán még azokat a könyvkivonati követeléseket is lehetne csatolni, melyek

megrendelő vagy elismerő levéllel támogatvák). Ezen esetekben ugyanis baj nélkül ki lehetne zárni a végrehajtás után bekövetkező ellenmondást épen úgy, mint a váltó alapján kibocsátott sommás végzés esetén. Ezt az indítványt azért is fontolóra lehetne venni, mert ez uton tán hozzá lehetne lépni a mindenesetre nagy előnyökkel járó új intézményhez szoktatni, és tapasztalatokat lehetne gyűjteni azon irányban, hogy mennyire forog fen a gyakorlatban az a veszély, hogy a közönség járatlansága sok alaptalan követelés behajtását okozza.

Azon követelések tekintetében pedig, melyek ezen rendszer szerint nem volnának fizetési meghagyás után érvényesíthetők, a ma hiányzó gyorsaságot úgy lehetne elérni, ha a bíróságokat a prts által amugy is kötelezőleg előírt idézési határidők megtartására a gyakorlatban is köteleznék. Evvel járna aztán természetesen az is, hogy a bíróságok, melyek akárhányszor makacsságot felvehetnek egy napon, de nem akárhányszor tárgyalási jegyzőkönyvet, a tárgyalásokat hivatalból elhalaszthatnák oly esetekben, midőn tulsok érdemleges tárgyalás gyűlné össze egy napon. Ez a módszer az egyik Plósz-féle eljárási tervet egyik alapgondolatát képezi, és ott rendszeresen keresztül is van vive. Minthogy azonban ennek kissé formátlanabbul való keresztülvitelét ma sem tiltja semmiféle törvény, és ez a mai sommás eljárás keretében is beleillik, lehetne talán ezt a termékeny gondolatot már ma is hasznosítani.

Igaz, hogy ez a rendszer szaporítaná az érdemleges tárgyalások költségeit. De miután egy jobb eljárás költségei általában nagyobbak szoktak lenni, mint a rosszabbé, helyes az, hogy a költségzaporulatot azok az ügyek viseljék, a melyek érdemleges tárgyalás alá kerülnek. —d—d.

A bányatulajdon eredeti szerzősmódjának jogászkonstrukciója.

Azok a kísérletek, melyeknek célját a bányatulajdon eredeti szerzősmódjának a magánjog általános elveiből való levezetése képezte, nem vezettek kielégítő eredményre.

Azok, a kik a bányatulajdon szerzésének alapját az ásványtelepre vonatkozó foglalás (occupatio) cselekményében ismerik fel, az újabb elmélet által perhorreskált abból a feltevésből indulnak ki, hogy az ásványok már eredetileg uratlan dolgot képeznek s e mellett szem előtt tévesztik, miszerint a foglalást jelző birtokbavétel csak az ásványtelepnek tényleg feltárt részére szorítkozik; az ásványtelepnek még fel nem tárt részére, ugyszintén a feltárási ponttal összefüggésben nem álló ásványokra nézve tehát a foglalás — magában véve — tulajdonszerzési alapul nem szolgálhat.

Az az érvelés, hogy a bányatulajdon megszerzésének forrása az államot megillető jogoknak a bányászati adomány által közvetített átruházásában rejlik, megdőlt a bányaregále elvének elejtésével.

De nem származtatható le a bányatulajdon csupán a földtulajdonos jogaiból sem, oly értelemben, hogy a bányatulajdon a földtulajdonos jogainak részleges kisajátítása útján keletkezik; mert a bányatulajdon tartalma — a nyert ásványokkal való szabad rendelkezésén kívül — oly jogosítványokat is foglal magában, melyek — mint pl. a terület átengedéséhez való jog — kizárólag a bányamivelés sajátos szükségleteiben birják létalapjukat, melyek tehát a tulajdonost — mint illetet — meg nem illetik.

A bányatulajdon eredeti szerzősmódja egyedül a tételes jog rendelkezései alapján konstruálható. A cselekmények, melyeket a törvény a bányamivelési jog megszerzéséhez megkíván, *speciális bányajogi* jelleggel birnak s ezért a bányatulajdon eredeti szerzésének processusa az általános magánjogi elvek világánál meg nem fejthető.

Ha már most a felvetett kérdést bányajogi szempontból akarjuk megoldani, abból kell kiindulnunk, hogy a banya-

mivelési jognak a földtulajdontól való önállósága a földtulajdonos jogának magasabb közgazdasági célok megvalósítása végett szükséges korlátozása útján jó létre, és hogy az erre a korlátozásra alapított bányamivelési szabadság gyakorlásának a bányászat felvirágoztatásához fűzött közgazdasági érdekek és feladatokhoz kell alkalmazkodnia, a miből szükségszerűen következik, hogy a bányamivelési jognak igénybevétele csak az állam közvetlen beavatkozása mellett történhetik.

Ehhez képest az állam — *törvényhozó hatalmándl fogva* — megállapítja azokat a feltételeket, melyektől a földtulajdonos jogának tényleges megszorítása és a bányavállalkozónak a bányamivelés szükségleteinek megfelelő jogkörrel való felruházása függ; *végrehajtó hatalmándl fogva* pedig esetről-esetre megvizsgálja, vajon a törvényben megszabott feltételek in konkreto fenforognak-e? s ha igen: akkor a bányavállalkozót feljogosítja, hogy a bányamivelési jogot bizonyos területen s a megfelelő módosítások mellett gyakorlatba vegye.

A földalatti ásványoknak a földtulajdontól való jogi különválasztása, vagyis önálló jogi existenciája csak a bányamivelési engedély megadásával kezdődik. Ez az engedély egy új tulajdontárgyat teremt, a mely ettől fogva egy bányajogi szempontok szerint alakuló speciális jogviszony közepontjává válik.

Kétségtelen tehát, hogy a bányatulajdon eredeti szerzésénél a jogállapító tény kizárólag *az állami hatóság bányamivelési engedélye* (adományozás, engedélyezés, koncesszion) képezi.

A törvényhozás a bányamivelési engedély elnyerését bizonyos előfeltételekhez köti. Ezek az egyes államok speciális viszonyainak különféleségéhez képest különbözők lehetnek, mindamellett általánosan elfogadott szabályul szolgál, hogy a bányamivelési engedély csak akkor adható meg, ha biztos kilátás van arra, hogy a bányamivelési engedély alapján fogantatba veendő bányászati munkálatok a bányajogviszonyok rendezésénél szem előtt tartott közgazdasági érdekeket elő fogják mozdítani. Ennek kritériuma, és egyszersmind a bányamivelési engedély elnyerése végett beadott kérvény anyagi kelléke abban áll, hogy az illető ásvány természetes telepen valósággal feltaláltatott.

Az engedély elnyerésének egyéb előfeltételeit az egyes államok törvényhozása eltérően állapítja meg. Az elsőbbségi jog meghatározásánál majd az ásvány feltalálásának, majd az engedélyezési kérvény beadásának időpontját veszi irányadóul, ahhoz képest a mint az egyik vagy a másik módzat elfogadását a bányászat felvirágoztatását célzó célszerűségi tekintetek indokolják.

Erről azonban más alkalommal.

LÁNYI BERTALAN,
bpesti kir. ítélő táblai bíró.

A katonai Btk. és eljárás revisiójához.¹

II.

A katonai büntető-igazságszolgáltatás a külföldön.

A katonai bíróságok hatásköre, illetékessége. A katonai bíróságok hatásköre csupán bűnügyekre terjed ki általában mindenütt, Dánia kivételével, hol a katonai bíróságok a katonai egyéneknek némely magánjogi természetű ügyeiben is ítélnék.

A bűnügyekre vonatkozólag a katonai bíróságok hatásköre kiterjed:

1. Személyek tekintetében:

a) a tényleges szolgálatban álló katonai személyekre az államok mindegyikében;

b) a tartalékos katonákra és tisztekre, ha nincsenek is

¹ Az előbbi közl. I. az 1890. évi 41. 50. és 51. számban.

tényleges szolgálatban, külön meghatározott katonai büntet-
tek és vétségek miatt Német-, Württemberg-, Norvég-, Angol-,
Francia-, Szerb-, Portugál-, Finn-, Román-, Spanyol-, Orosz-,
Bajorországekban, Schweizban és az *osztrák-magyar mon-
archiában*;

c) nyugdíjas tisztekre és tisztviselőkre és pedig ugy
katonai mint közönséges bűncselekmények miatt Német- és
Bajorországban; csupán katonai jellegű bűncselekmények miatt
Norvég-, Finn-, Portugál-, Törökországban és Schweizban;

d) polgári személyekre béke idején Spanyol- és Török-
országban (bizonyos kivételes esetekben), valamint Belgium-
ban és Hollandiában (az elbocsátott katonákra bizonyos
meghatározott ideig és a törvényben megjelölt előbbi katonai
szolgálatokra vonatkozással bíró lűncselekmények miatt).

Háboru idején kiterjed a katonai bíraskodás mindazon
személyekre, kik a seregnél szolgálati vagy szerződés viszony-
ban vannak, vagy egyébként annál tartózkodnak vagy azt
követik; továbbá a seregnél levő külföldi tisztekre és azok
kíséretére, a hadi foglyokra, végre a kat. szolgálat érdekét
vagy a hadműveletek sikerét veszélyeztető bűncselekmények
miatt, a hadsereg működési körletében minden más, akár
kül- akár belföldire: az osztr. magy. monarchiában, Német-,
Wüttemberg, Francia-, Svéd-, Orosz és Bajorországban.

2. Bűncselekmények tekintetében:

a) valamennyi, ugy kat. mint közönséges bűncselekmé-
nyekre, melyeket tényleges szolgálatban álló katonák követnek
el: Norvég-, Dán-, Belgium-, Holland-, Württemberg-, Fran-
cia-, Görög-, Szerb-, Bajor-, Török-, Orosz-, Portugál-, Román-
országban és az *osztrák-magyar monarchiában*; a nyugdíjas tisz-
tek és katonai tisztviselők minden bűncselekményeire Német-
és Bajorországban;

b) oly katonai bűncselekményekre, melyeket tényleges
szolgálatban nem álló tartalékos katonák, illetőleg tisztek
követnek el (1. fentebb 1. b) alatt); a nyugdíjas tisztek által
elkövetett katonai bűncselekményekre pedig Német-, Bajor-,
Norvég-, Finn-, Portugál-, Törökországban és Schweizban.

c) a tényleges szolgálatban álló katonák által elkövetett
katonai, ugyszintén katonailag minősülő közönséges bűncse-
lekményekre az államok mindegyikében.

d) a sereg biztonságát, vagy a hadműveletek sikerét
veszélyeztető bármely egyén által elkövetett bűncselekmé-
nyekre általában az államok mindegyikében — a törvényben
vagy szabályokban külön kifejezett megszorítások mellett és
általában csak háboru idején.

Közönséges bűncselekmények miatt a tényleges szolgál-
latban álló katonák is polgári bíróságok elé állíttatnak és
pedig általában minden közönséges bűncselekmény miatt:
Angliában és Svédországban (béke idején) és az észak-ame-
rikai egyesült államokban; azon bűncselekmények miatt,
melyek a kat. bünt. tvkben nem tárgyaltnak, vagy a me-
lyek a törvényben kifejezetten a polgári bíróságok elé utal-
tatnak: Olasz-, Spanyol-, Finnországokban és Schweizban,
végre oly közönséges bűncselekmény miatt, a melyre nézve
a kat. bíróság által megejtett vizsgálat kiderítette, hogy az
halállal sujtandó: Törökországban.

Ha katonai és polgári személyek egy és ugyanazon ügy-
ben mint bűntársak szerepelnek:

a) mindkét vádlott fölött katonai bíróság ítél Török-
országban;

b) mindkét vádlott fölött polgári bíróság ítél és pedig
ugy katonai mint közönséges bűncselekmények esetében:
Belga-, Francia-, Olasz-, Szerb-, Román- és Görögországok-
ban; — csupán közönséges bűncselekmények eseteiben mind-
két vádlott fölött polgári bíróság ítél: Finn-, Svéd-, Angol-
országban, Hollandiában, Württembergben, Portugáliában és
az észak-amerikai egyesült államokban;

c) kétféle (egyik vádlott fölött kat., másik fölött polgári)
bíróság ítél és pedig általában minden, ugy kat. mint közön-

séges bűncselekmény miatt: Német-, Schweicz, Spanyolország-
ban és az *osztr.-magy. monarchiában*; — csupán kat. jellegű
bűncselekmények eseteiben ítél a kétféle vádlott fölött két-
féle bíróság: Svéd-, Finn-, Angolországban, Hollandia, Würt-
temberg, Portugál és az észak-amerikai egyesült államokban
(de ha a polgári egyén a főtettes, a katona pedig csak bűn-
társ, akkor Svéd- és Finnországokban a katona felett is pol-
gári bíróság ítél).

d) mindkét vádlott fölött hol katonai, hol polgári bíróság
ítél a bűncselekmény jellege szerint: Oroszországban;

e) vegyes bíróság jár el: Norvégiában és Dániában.

A külföldi katonai bíróságok szervezete.

Határozat három folyamodásban hozatik: Belga-, Svéd-,
Francia-, Görög és Románországban (a mennyiben t. i. az
államokban bizonyos meghatározott esetekben a kat. felebb-
viteli bíróságok ítéletei ellen még a rendes polgári semmitő-
székhez is lehet folyamodni); ugyszintén az *osztr.-magy. mon-
archiában* (a közös hadsereg és a lajthántuli honvédség és
csendőrség bűnügyeiben).

Két folyamodásban: Német-, Olasz-, Török, Finn-, Orosz-,
Szerb-, Spanyol-, Bajorországban, Württemberg, Holland,
Portugál és Schweizban, valamint az *osztr.-magy. monar-
chiában* (a m. kir. honvédség és csendőrség bűnügyeiben).

Egy folyamodásban: vagyis felebbviteli bíróság nincs:
Anglia, Dánia és az észak-amerikai egyes. államokban.

Az első folyamodásban ítélő hadtörvényszékek tagjai
csak csapattisztek: Angol-, Spanyol-, Orosz-, Svéd-, Finn-,
Román-, Olasz-, Görög-, Bajorországban, Portugál, Holland,
Belgium, Schweicz és az észak-amerikai egyes. államokban
(de Bajorország és Schweizban az ítélő bíróság mellett le-
gényiségi ügyekben működő esküdtszék tagjai között legény-
iségi egyének is vannak); a hadtörvényszéki tagok közt *le-
gényiségi egyének* is vannak: Norvég-, Dán-, Német-, Francia-,
Szerb-, Törökországban, Württemberg és az *osztr.-magy. mon-
archiában*; — a katonai tagok közt *jogilag képzett egyének* is
vesznek részt szavazattal az ítélet hozatalban: Svéd-, Finn-,
Orosz-, Bajor-, Portugál-, Schweicz országban és az *osztrák-
magyar monarchiában*.

A hadtörvényszéki tagok meghatározott időre neveztet-
nek ki: Portugál (4 hó), Francia-, Szerb-, Román-, Török-
és Oroszországban (6 hó), Görög- és Bajorországban (1 év),
Olaszországban (2 év); esetről-esetre rendeltetnek ki: Norvég-,
Dán-, Svéd-, Finn-, Belga-, Holland-, Angol-, Német-, és
Spanyolországban, Württemberg és Schweizban, az északame-
rikai Egyesült-Államokban és az *osztrák-magyar monarchiában*.

Az ítélő bíróság mellett külön esküdtszék működik:
Schweizban és Bajorországban.

Vád.

A vádat:

a) külön személy képviseli és pedig *egy tiszt*: Angol-,
Francia-, Spanyol-, Portugál-, Román-, Görög és Török-
országban; *egy jogvégezett egyén*: Belga-, Bajor-, Olasz-,
Orosz-, Svédországban, az északamerikai Egyesült-Államok-
ban, Schweizban és Finnországban (itt csak fontosabb
ügyekben);

b) a vád képviselője egyszermind vizsgáló birói teen-
dőket is végez: Norvég-, Dán-, Holland-, Szerb-, Németor-
szágban, Württembergben és az *osztrák-magyar monarchiában*.

Védelem.

A védő lehet:

a) akár katonai személy, akár ügyvéd: Schweicz-, Fran-
cia-, Olasz-, Portugal-, Román-, Görög-, Oroszországban,
(közönséges bünténynél) Bajor- (közönséges büntényeknél
csak ügyvéd), Belga-, Svéd-, Finn-, Németországban (főben-
járó közönséges bünesetekben) Angolországban és az észak-
amerikai Egyesült-Államokban;

b) csak katonai egyén lehet: Német- és Oroszországban a katonai ügyekben, Törökországban pedig általában;

c) hivatalból rendeltetik ki, ha vádlott nem kéri is: Németországban (főbenjáró büntetteknel) Schweizban és Bajorországban;

d) vádlott csak személyesen védekezhetik: Németországban (kisebb jelentőségű ügyekben), Norvégiában, Dániában, (mely utóbbi két helyen védő is szerepelhet ugyan, de csak kivételes engedély mellett) és az *osztrák-magyar monarchiában*;

Igazságügyi kar.

Az igazságügyi szolgálatot:

a) katonai állománybeli egyének (csapattisztek) látják el, s e célra külön szervezett, jogilag képzett tisztikar nincsen: Angliában, (hol a közönséges bűncselekmények a katonai bíraskodás alól ki vannak véve) Francia-, Román-, Görög- és Törökországban;

b) jogilag képzett s katonai szervezetű tisztikar végezi: Norvég-, Dán-, Német-, Württemberg-, Szerb-, Portugál-, Finn-, Orosz-, Svéd-, Spanyol- és Bajorországban, valamint az *osztrák-magyar monarchiában*;

c) az igazságügyi szolgálatot polgári egyének látják el, illetőleg a katonai igazságügyi közegek katonai parancsnokoknak alárendelve nincsenek: Belga, Holland-, Olaszországban és Schweizban.

Katonai büntető bírósági eljárás.

Elővizsgálat.

Elővizsgálat nincs: Angliában, az észak-amerikai Egyesült-Államokban, Bajorországban (az alsóbb bírósági esetekben), Svéd- és Finnországban (legénységi ügyekben.)

Az elővizsgálat — a hol van — mindenütt írásbeli és nem nyilvános egyik államban sem.

Az elővizsgálat megindítását elrendeli az illető katonai parancsnok minden államban (Schweizban és Bajorországban a parancsnok erre vonatkozó határozata ellen felebbezni lehet).

Az elővizsgálatot vezeti, (hol csupán egy tollvivővel, hol melléje kirendelt bizottsági tagokkal):

a) egy tiszt: Német-, Oroszországban, (kisebb jelentőségű ügyekben) Francia-, Olasz-, Spanyol-, Román-, Görög- és Törökországban;

b) egy hadbíró: Német- és Oroszországban (fontosabb ügyekben) Norvég-, Dán-, Belga-, Holland-, Szerb-, Bajorországban, Württemberg, Portugál, Schweiz és az *osztrák-magyar monarchiában*;

c) a vizsgálatot az első folyamodásban eljárni szokott hadtörvényszék ejti meg: Svéd- és Finnországban (tisztek ügyeiben).

Vád alá helyezés.

Tulajdonképeni vád alá helyezés, egy erre hivatott tanács vádhatározatával van: Bajor- és Olaszországban, Schweiz és Württembergben (itt azonban csak tisztek ügyeiben).

A többi államokban az ügynek a hadtörvényszék előtti tárgyalását a katonai parancsnokok rendelik el; tiszti ügyekben pedig a hadügyminiszter: Francia-, Görög-, Szerb-, Portugál-, Török-, Finn-, Angol-, Spanyol-, Román-, Oroszországban és az északamerikai Egyesült-Államokban.

Főtárgyalás.

A *főtárgyalás nyilvános* — a közrendet és erkölcsiséget sértő esetek kivételével —: Belga-, Francia-, Görög-, Szerb-, Olasz-, Portugál-, Török-, Finn-, Orosz-, Svéd-, Román-, Spanyolországban, Schweizban és az északamerikai Egyesült-Államokban; a nyilvánosságot kizáró ok gyanánt a fegyelmi szempontok is külön főlemlítvék: Bajor- és Oroszországban, (hol a tiszti ügyek tárgyalásánál legénységi egyén jelen nem

lehet), Portugál-, Svédországban, (ha az ügyre vonatkozó hírek elterjedése a hadműveletek sikerének árthatna).

Nyilvánosság nincsen: Norvég-, Dán-, Holland-, Németországban, Württembergben és az *osztr.-magy. monarchiában*.

A főtárgyaláson a szóbeliség (kisebb vagy nagyobb kiterjedésben) be van hozva: Holland-, Francia-, Görög-, Bajor-, Olasz-, Portugál-, Török-, Finn-, Orosz-, Angol-, Svéd-, Románországban, s az észak-amerikai egyes-államokban; ellenben a főtárgyalás írásbeliségen alapszik: Német-, Szerb-, Spanyol-, Norvég-, Dánországban, Württembergben és az *osztr.-magy. monarchiában*.

Jogorvoslatok.

Az ítéletek érdemleges része ellen is van felebbezés: Norvégiában, Németországban (de itt csak az «Instanzen-gerichtek» ítéletei ellen), Svéd-, Belgium, Holland, Finnországban, Württembergben és az *osztr.-magy. monarchiában*, (de utóbbi helyen csak a különösen meghatározott kivételes esetekben, úgy hogy felebbezésnek alig nevezhető).

Csupán semmisségi panasz vehető igénybe: Németországban (hadtörvényszéki ítéletek ellen) Schweizban, Francia-, Görög-, Szerb-, Bajor-, Olasz-, Portugál-, Török-, Román-, Oroszországban (de utóbbi helyen gyakorlatban van, hogy a felebbeviteli bíróság a kiszabott büntetést is módosítja.)

Jogorvoslat a felek által igénybe nem vehető: Angliában, Dániában, Spanyolországban és az észak-amerikai egyesült államokban.

Ítéletek megerősítése.

A hadtörvényszéki ítéletek csak az illető katonai parancsnokok megerősítése által válnak jogerejűekké: az *osztrák-magyar monarchián* kívül még Angliában és az északamerikai Egyesült-Államokban, Németországban, Württembergben, Oroszországban (itt csak az ezred-hadtörvényszéki ítéletek), az államfő általi megerősítés folytán: az *osztrák-magyar monarchián kívül*, ugyancsak a már említett többi államokban, a tisztek ellen hozott valamennyi és általában a súlyosabb büntetésre szóló ítéletek.

FABINY GUSZTÁV,

(Folyt. köv.)

győri kir. tszéki bíró.

Jogirodalom.

A bíró büntetés-enyhítési joga. Irta dr. Reichard Zsigmond.

A büntetőjog fejlődésének szükségképeni következménye a büntetési rendszer fejlődése is.

A magyar büntetőtörvénykönyv e tekintetben sok más állam törvényhozását megelőzte, de ez sem tudott menekülni az utilitarizmus nyűgétől, a mely nem a jogvédelem rendszeréből foly s eredményében sem annak a célnak eszköze. Az a rendelkezés, mely kötelezi a bírót, hogy a büntetés megállapításánál egy bizonyos meghatározott maximum határát át ne lépje: a visszaretentés teoriájában keresi indoklását és abban, hogy az esetleges bírói önkénynek törvényes féket kell vetni a közjó érdekében; de tulajdonképen nem egyéb tévtannál, mely az ellene folytatott kitartó küzdelem daczára, még ma is intensív életképességgel bír, mert az államhatalmaknak nincs elég bátorságuk, hogy a politikai hasznosság elve helyére a büntetőjogi igazság elvét állítsák és a büntetéseket elleni küzdelemben szabad utat nyissanak a *bírói meggyőződés érvényesítésének*. Innen van az, hogy *Mittermaier, Tissot, Puttmann, Burghardt* s más jeles jogászok, továbbá az 1810. és 1833.-i francia büntetőtörvénykönyv, valamint az 1843-iki magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatban megjelölt irány oly nehezen törhet utat magának a mai törvényhozó testületekben is.

A magyar jogászok köréből legújabbán dr. *Reichard Zsigmond*, kiváló tehetségű jogászkunk szólott e kérdéshez «*A bíró büntetés enyhítési joga*» cím alatt kiadott értekezésében.

Értekező, kiválóan érdekes és tudományos értékű bevezetés után, beható bírálat alá veszi törvénykönyvünk büntetési rendszerét.

Reichard is ahhoz az iskolához tartozik, mely a minimumok eltörlését sürgeti és kárhoztatja, hogy bizonyos deliktumok, *per absolutum*, szigorubb büntetést vonjanak magok után, mint mások. Ez elv ama megdönthetetlen igazságon alapszik, hogy a célszerűség soha se szoríthatja háttérbe az *igazságot*. A bűn belátása nem lehet alávetve a törvényes definitióknak. Most ez az elv, eredményében arra az igazságtalanságra vezet, hogy a bűn, egyes esetekben a büntetéssel szemben nagyobb physikai kényszert alkalmaz, mint a mennyit a jogvédelem szükségkép követel. Minthogy pedig nemcsak kegyetlen, de törvénytelen is az a büntetés, melyet nem a *szükséges jogvédelem* parancsol: kívánatos, hogy megadassék a bírónak a hatalom a büntetések individualizálására, mert a priori nem lehet meghatározni, hogy egy bizonyos bűncselekmény elkövetőjére mekkora büntetés volna arányos. A tulszigoru büntetés társadalmi hatásában is célzott tévesztő. Mert ellenszenvre talál a közvéleményben s a helyett, hogy a célba vett példaadásban megnyugtatón a kedélyeket, a szükséges jogvédelem határának túllépésében, az erőszak s így a boszu látszata tűnik föl.

Minthogy a büntető igazságszolgáltatás legfőbb elve, hogy a büntetés igazságos arány szerint legyen kimérve: eme legfőbb elv van megtámadva akkor, midőn a bíró akaratának, benső meggyőződésének érvényesíthetőségét a minimumok fixirozásával megakadályozzák.

Megdönthetetlen érvek szolgálnak tehát Reichard abbeli véleményének támogatására, hogy büntetőtörvénykönyvünk-ből a minimumok fixirozása *mellőzendő* volna.

A mint értekező megjegyzi, büntetőtörvénykönyvünk ezt az elvet általában nem fogadja ugyan el, de a bűncselekmények nagyobb részénél, *gyakorlatilag* mégis alkalmazásba veszi, a mennyiben bizonyos bűncselekményeknél, a minimum majdnem a büntetés *elengedéskéig* terjed, midőn t. i. a Btk. 92. §. alkalmazásával, a szabadságvesztés büntetést *egy napban*, a pénzbüntetést pedig *egy forintban* állapíthatja meg a bíró. Szembeállítja azonban ezzel a deliktumok ama csoportját, a melyek, mint *súlyosabbak*, a törvény értelmében *szigorubb* büntetendők, a melyekre nézve a bíró büntetés-enyhítési joga annyira van korlátozva, hogy a bíró, a büntetés mértékének megállapításánál sok esetben nem követheti saját legjobb meggyőződését, tehát ugyszólva csak fizikai eszköze a holt betűk érvényesítésének.

Reichard szerint törvénykönyvünkben ez nem szerkezeti hiba, hanem a *rendszer* természetes és elmaradhatatlan következménye. Tehát a rendszerben van a hiba, mely kettős irányában abba a logikátlanságba esik, hogy a mig egyfelől elősmeri, hogy a büntetés kimérésénél a bíró legjobb meggyőződése nem korlátozható, másfelől a minimumok fixirozásával kimondja, hogy *csak bizonyos esetekben* lehet megbízni abban, hogy a bíró a büntetés kimérésénél el fogja találni a helyes arányt. Mert ha a büntető igazságszolgáltatás céljával összeférhet az, hogy bizonyos deliktumok esetén a törvény határozza meg a legszélsőbb határt, meddig elmehet a bíró a büntetés enyhítésében, akkor minden deliktumra kellene hogy álljon a szabály, mert a büntető igazságszolgáltatásnak célja: a jogvédelem csak az *igazságban* érvényesülhet, mely *változhatatlan és örök*.

Tüzetesen foglalkozik Reichard azokkal az érvekkel, melyek a minimumok fixirozása mellett felhozattak, u. m. az *elrettetés*, hogy a *büntetés objektív ismérve* egymagában alapul szolgálhat a büntetés kimérésére s hogy a minimum kizárása *bírói önkényre* vezethet.

Egy értekezés szűk keretében ha nem is mondhatta el értekező mindama érveket, melyek törvénykönyvünk büntetési rendszere ellen felhozhatók: a fölhozottakban tiszta vilá-

gításba helyezi nézeteit, melyekre alapítandónak véli törvénykönyvünk büntetési rendszerének reformját.

Ha igaz — ugymond értekező — a mint a büntetőtörvény indokolásában iratott, hogy nincs törvényhozó, a ki az individuális viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket kiösmerni képes volna, akkor igaz ez minden bűncselekményre nézve. Sőt a nagyobbakra nézve tán igazabb, mint a kisebbekre, — mert a nagyobbaknál előforduló individuális viszonyok az átlagostól még eltérőbbek, mint a kisebbeknél előfordulók. És ha a büntetés individualizálásának célja a kisebb bűncselekményeknél igazolja azt, hogy a bírói önkény visszéléseitől se riadjunk vissza, akkor igazolja azt a súlyosabb bűncselekményeknél is, mert nagyobb büntetések esetén a tettessel még nagyobb igazságtalanság történhetik, mint a kisebb büntetések esetén. A mikor tehát a törvény indokolása konstatálta azt, hogy az individuális viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket nem lehet megállapítani, evvel egyszersmind kijelentette azt is, hogy a bírói önkénytől való félelem nem elegendő érv az enyhítési jog megtagadására.

Az újabbkori büntetőjogi kodifikációkra utalva, kifejti értekező, hogy a büntetőjog fejlődésének már hosszabb idő óta egyik fő iránya volt, hogy a bíró enyhítési joga mindinkább kiterjesztessék. A mi törvénykönyvünk tehát nemcsak más, újabb kodifikációk, hanem az 1843-iki javaslattal szemben is, e tekintetben visszaesést tüntet fel.

Ezután a törvény *specialis intézkedéseit* vizsgálva és szembeállítva, bizonyítja, hogy a törvény intézkedései nemcsak valamely büntetőjogi iskola elveivel nem egyeztethetők össze, hanem *egymással szemben is visszássak*. Főlemlíti azon eseteket, midőn valamely cselekmény csupán a szerint von maga után fogház-, börtön-, vagy fegyházbüntetést, a mint a kár kisebb vagy nagyobb; a *személyi szabadság megsértése* eseteit, midőn az enyhébb vagy súlyosabb büntetés a letartóztatás tartama szerint váltakozik; *vízáradás okozási, hamis eskü, okirat-hamisítás, rablás és minősített lopás* stb. esetben felmerülő és abban nyilvánuló inkonsequentákat, hogy a törvényhozó, a büntetés mennyiségének kimérésénél egészen *anyagi alapr*a helyezkedve, nem azt kérdi, hogy mekkora volt a társadalmi kár, milyen foku a beszámíthatóság, hanem az okozott reális kár mennyiségét veszi irányadónak, mig más esetekben a büntetendőség feltételeihez nem tartozó, *külső* okokban összpontosulnak a büntetést súlyosbító körülmények.

Tüzetesen foglalkozik értekező a szándékos emberölésnél a praemeditatio kérdésével, a tettes kora, értelmi fejlődésének fokával, és a jogos védelemmel, melyek oly szoros összeköttetésben állanak magával a büntethetőséggel. Eme fejtegetései során is rámutat azokra az esetekre, midőn egyfelől a tettes akarata és elhatározásától független körülmények miatt, melyek a deliktummal semmi belső összeköttetésben sincsenek, a tettes súlyosabb büntetést kénytelen elszenvedni a minimumok fixirozása miatt, mint a mekkora arányban állana az elkövetett cselekménnyel; másfelől, a beszámíthatóság alanti foka miatt jön összeütközésbe a bírói meggyőződés, a törvény tulszigoru intézkedéseivel.

A törvény minden bűncselekményben valamely objektív bűnösségi fokot lát megtestesülve — mondja a szerző — melyet esetleg, individuális viszonyok, többé-kevésbé megbocsájthatóvá tesznek. E felfogás a normális büntetések rendszerét látszik főfontosságúnak tekinteni a büntetőtörvény rendszerében, melyhez az enyhítő körülmények rendszere csak mint mellékes intézmény, csak mint rendkívüli eseteknek adott koncessió járul.

Reichard is sürgeti büntetőtörvénykönyvünk büntetési rendszerének reformját. Ajánlja, hogy az enyhítési jog felfogása szerinti értelemben keresztülviendő a nélkül, hogy itt «extremumoktól» óvakodni kellene. Reichard értekezése érvekben gazdag; világosan szól és alaposan támadja bűn-

tető rendszerünket az újabb iskola azon fegyvereivel, melyeknek győzelme az igazság győzelme leend. Értekezése tudományos magaslaton áll s általa jogirodalmunk egy becses dolgozattal szaporodott.

BODOR LÁSZLÓ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvek revisiójához.

A *Jogtudományi Közlöny*-nek 1890. évi 52-ik számában dr. Imling Konrád kir. táblai bíró ur szakavatott tollal adja elénk a telekkönyvi betétek szerkesztésének céljait, — felsorolja ama nehézségeket, melyekbe ezen céloknak gyorsabb elérése ütközik és ezzel egyidejűleg egy módot ajánl, hogy addig is, míg a telekkönyvi betétek szerkesztése nagyobb területen tételnék folyamatba, — a régi telekjegyzőkönyvek tulajdoni lapja ezen mód szerint hozassék rendbe, vagyis a tényleges birtokállapot és a telekkönyv tartalma között e szerint létesíttessék összhang. A mennyiben dr. Imling Konrád kir. táblabíró ur az ajánlott módozatnak főbb irányelveit is közli, és az érdeklődőknek hozzászólását a maga részéről is kívánatosnak tartja, bátor vagyok néhány szóval úgy az új módozatnak célszerűségéről, mint az ajánlott irányelvek gyakorlati értékéről és a foganatosítás nehézségeiről szerény véleményemet röviden előadni.

Tagadhatatlanul a legégetőbb kérdést képezi az, hogy a tényleges birtokállapot és a telekkönyv tartalma között összhang létesíttessék; hogy minő okok kívánják ezen kérdés sürgős megoldását, e lap olvasói előtt felesleges elsorolnom. De mi módon oldható meg sürgősen ezen kérdés? Az 1886. évi XXIX. tcz. és 1889. évi XXXVIII. tcz. alapján folyamatba tett telekkönyvi betétszerkesztés a cél elérésére alkalmas ugyan, de nem alkalmas a kérdés sürgős megoldására és épen ezen tapasztalat vezette dr. Imling Konrád kir. táblabíró urat is egy más módnak ajánlására. Foglalkozzunk tehát a javasolt módszerrel és annak alapelveit elfogadandóknak ajánlott tétellekkel, gyakorlati szempontból:

Az 1—4. pontban elsorolt elveket teljesen elfogadhatóknak és a gyakorlatban is teljesen alkalmazhatóknak találom; ellenben az 5. pontban foglaltakból nem tudok határozott következtetéseket vonni a gyakorlati kivitelre nézve. Fel kell tennem azt, hogy dr. Imling Konrád táblabíró ur egyáltalán nem gondolt arra, hogy az ezen pontban említett «bizottság» az eredeti telekjegyzőkönyveket vinné ki magával a községbe, — tehát vagy tervezetet, vagy mondjuk így: egy kivonatot — kellene előzőleg készítenie, mely kivonat az A) lapot teljesen, a B) lapot pedig fenálló tétéleiben kivonatosan tartalmazná; ezen tervezet és az illető községnek helyszínelési térképe szolgálna azután a bizottsági eljárásnak alapjául, a helyszíni működés, s ennek alapján a tulajdoni lapok kiigazítása azután a 6—8. pontokban elsorolt elvek szerint lenne foganatosítandó. A cél ez uton elérhetőnek s a közölt irányelveket ily értelemben gyakorlatilag is értékeseknek tartom, de határozottan merem állítani, hogy ezen mód is nélkülözni fogja azt, a mit a telekkönyvi betétek szerkesztése nélkülöz, a gyorsaságot. Nézetemet a következő gyakorlati példával próbálom indokolni; vegyünk általánosságban egy községet, melynek 800—1000 telekjegyzőkönyve van, és igyekezzünk hozzávetőleg meghatározni azon időtartamot, a mely szükségeltetik egy ilyen községnek a tervezett javaslat értelmében való átalakításához; 800—1000 darab telekjegyzőkönyvnek átvizsgálása és ezen telekjegyzőkönyvek-ből kivonat, vagy tervezet készítése, úgy ezen tervezeteknek az eredeti telekjegyzőkönyvekkel való összeolvasása egy kellő munkaképességű és szorgalmu telekkönyvvezetőnek vagy más szakközegnek egy havi munkát ad; ekkor vehetné kezdetét a bizottsági eljárás, a mely, ha 150 kinyomozandó és jegyző-

könyvileg felveendő tulajdonváltozást veszünk 1000 telek-jegyzőkönyvre, — mely szám az eddigi adatok szerint egyáltalában nem túlzott — s ha igen csekély számúnak tétellezzük fel azon eseteket, midőn a bizottság a dr. Imling Konrád táblabíró ur által is a «legáltalánosabb tájékoztatásra sem alkalmas»-nak nyilvánított telekkönyvi térképeken ki-tüntetett valamely helyrajzi számnak fekvéséről és tényleges birtokosáról csak a helyszínén szerezhet helyes meggyőző-dést — egy telekkönyvvezetőnek és egy bírónak legalább egy havi munkát ad; — nem számítva oly községeket, melyeknek telekkönyvi átalakítása is szükséges, és melyek kétszer annyi, sőt több időt is igénybe vehetnek, végül a bizottsági eljárás befejezte után szükségessé vált bejegyzések foganatosítása, névjegyzék és részletlajstrom kiigazítása és kiegészítése 10—14 napi munkát ad egy, a bíró felügyelete mellett dolgozó telekkönyvvezetőnek vagy szakközegnek. Ezen adatokból, melyeket a legjobb munkaerőkhöz mérten számítottam, következtethetünk ama időtartamra, — nem számítva a felmerülhető különleges nehézségeket, — mely alatt egy községre vonatkozólag a tényleges birtokállapot a tervezett javaslat szerint a telekjegyzőkönyvek tartalmával összhangzásba hozható.

Tekintsük már mostan azon munkaerőt, a mely a fenti munkálattal szemben rendelkezésre áll és pedig első sorban a rendes alkalmazásban lévő bírák és telekkönyvvezetőket. Alig van az országban telekkönyvi hatóság, — kivéven a kir. törvényszékeket, — a hol az ügyek elbírálásával egynél több bíró foglalkoznék és viszont nagyon kevés bíróságnak van olyan csekély ügyforgalma, hogy ezen egy bírónak munkakörétől csak 6 heti időtartamra való elvonása — még helyes munkamegosztás mellett is, érezhetővé ne válnék, — nem is említve a telekkönyvvezető helyzetét, a ki a tervezett munka keresztülvitelénél kétszer annyi ideig volna elfoglaltságban.

Ha ezt figyelembe vesszük, általánosságban bátran állíthatjuk, miként a rendes létszámban működő bírák és telekkönyvvezetők egy-egy telekkönyvi hatóság területén évenként a legnagyobb erőfeszítés mellett sem volnának képesek 2 községnél többet a tervezet értelmében átalakítani a nélkül, hogy rendes munkakörüket el ne hanyagolnák, vagy épen a tényleges birtokosok kinyomozásában, a cél, is kockáztató lanya eljárást ne tanusítanának. Nyilvánvaló ebből, hogy a rendes alkalmazásban levő bírákat és telekkönyvvezetőket, a telekkönyvi hatóságok legnagyobb részénél nem lehetne ezen munkálatra alkalmazásba venni s így ezen munkát teljesítésére is az 1886. évi XXIX. tcz. értelmében a helyhez nem kötött bírák és telekkönyvvezetők létszámába kinevezett egyéneket kellene alkalmazni.

Itten aztán ismételtelen előállanak majdnem mindazon akadályok, a melyeket dr. Imling Konrád kir. táblabíró ur a telekkönyvi betétek szerkesztésének gyorsabb keresztülvitelénél fenforgóknak látott, nevezetesen a tervbe vett munkát teljesítéséhez szükséges alkalmas személyzet hiánya és ezen munkát gyors keresztülvitelét gátló helyszíni eljárás bonyolodottsága. Mert a bizottsági eljárást különösen az egyidejűleg átalakított községekben épen olyan terhesnek tartom, mint a betétek szerkesztésénél. Igaz ugyan, hogy ezen akadályok a tervezett műveletnél talán könnyebben megszüntethetők volnának mint a betétek szerkesztésénél, de a valódi cél, a gyorsaság, vagy épen nem, vagy rendkívüli nagy anyagi áldozatok árán volna elérhető. Azt sem tartom valószínűnek, hogy a telekkönyvek ily módon való átalakítása, a későbbi betétszerkesztési munkálatnál a tényleges birtokosnak kinyomozását és a telekjegyzőkönyvekbe, illetve betétekbe ezek tulajdonjogának bejegyzését feleslegessé tenné, sőt ha a két munkát közötti időbeli különbség 8—10 évre terjedne, a látszólagos nagy előny a jelenlegi telekkönyvi rendszer mellett alig észrevehetővé törpülne el. Nem akarok

itten tulságosan a részletekbe bocsátkozni, nem akarom elsorolni ama hiányokat, a melyek még a már szerkesztett betéteket is 20 év leforgása alatt az ingatlanra vonatkozó jogok szerzésének és megváltoztatásának alapjával alkalmatlanná tenni képesek, mert ezek közönségesen ösmertek, hanem azon gyakorlati tapasztalaton is alapuló szerény nézetemnek óhajtók kifejezést adni, hogy a fentemlitett cél elérésére legalkalmasabbnak tartom a már megkezdett telekkönyvi betétszerkesztésnek minél szélesebb területen való fogantatását és pedig oly módon, hogy a kataszteri részletes felmérés és általában a kataszteri munkálatok munkaterve és a telekkönyvi betétszerkesztés között összhang létesíttessék és mindkét munkálathoz annyi munkaerő vétessék alkalmazásba, a mennyi mindkét munkálatnak párhuzamos előhaladásához szükségeltetik. Annyi áldozattal, a mennyit a javasolt eljárásnak gyors keresztülvitele anyagilag igényelne, szaporítani lehet úgy a betétszerkesztők, mint a földadókataszteri munkálattal megbízott közegek számát oly mérvben, hogy a betétszerkesztés, figyelembe véve az eddigi eljárásnak kilátásba helyezett egyszerűsítését is, nagyobb eredményhez és gyorsabb befejezéshez jutand. A mi pedig az alkalmas képességgel bíró pályázók csekély számát illeti, — ezen nehézségen is lehetne kellő módon segíteni, részint úgy, hogy magasabb fizetési fokozat, vagy nagyobb javadalmazás által a rendes szolgálatban levő e szakban képzetebb egyének a betétszerkesztési munkálat részére megnyerhetők volnának, részint pedig napidíjasok nagyobb számu alkalmazása mellett, míg egyrészt a betétszerkesztő közegek a sok gépies munkától fontosabb teendőik előnyére felmentetnének, a jövő munkálat teljesítésére alkalmas telekkönyvvezetők képezetnének. Ezek azon módok, a melyeket a már tervbe vett egyszerűsített eljárás mellett a telekkönyvi betétek szerkesztésének gyorsítására még alkalmasnak vélek, természetes, hogy ezen mód is nagyobb anyagi áldozatot venne igénybe, de még sem olyant mint a javasolt eljárás és a mellett az eredmény ugyanannyi idő mellett sokkal pozitívabb és tökéletesebb lenne.

FEKETE GEDEON.

Külföldi judikatura.

250. Kellékhányban szenved a váltó, ha a telep ilykép szól: «fizetendő a kibocsátónál vagy a jelzáloghitelbanknál Berlinben.» Még pedig először azért, mert a fizetési hely határozatlan, nem tűnven ki a kibocsátó lakhelye a váltóból, másodszor azért, mert két telepes van megnevezve. Ámde váltójog szerint csak egy személy létezhet, a melynél (a szükség esetét kivéve) a fizetést váltószerűleg követelni lehet és követelni kell, a melynél a fizetésre kötelezett a fizetési eszköz készletben tartásáról gondoskodni tartozik, és a mely ellen a fizetés hiányában az óvás felveendő. Több ily személynek megnevezése, a kik közt a váltótulajdonos e tekintetekben választhatna, teljesen összeférhetetlen a váltójog szabványaival. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

251. Ha az adott megbízás az értékpapírok reális vételét és eladását ki nem zárva, akkor a felmerült különbözetet a polgári bíróság megítélheti, mert ezen tényállás nem mutat nem perelhető fogadási vagy egyéb nem érvényesíthető jogügyletre. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

252. Ha az eladó a kikötöttnél rosszabb minőségű árut szállít, a vevő jogosítva van megfelelő árleszállítást igényelni. (*Német birodalmi törvénytörvények, hivatkozással a polgári törvénykönyv javaslatának 367. §-ára.*)

253. Az atya a nasciturust atyai hatalmánál fogva nem képviselheti, mert atyai hatalma és törvényes képviselési joga csak a már megszületett gyermekeire vonatkozólag van. (*Német birodalmi törvénytörvények; ellenkezőleg a karlsruhei felsőbíróság.*)

254. A tüzkár megtérítése iránt a biztosító ellen indított kereset, noha tárgya kártalanítási összegnek kifizetése, nem kártérítési természetű, hanem szerződés teljesítésére irányul, mert nem oly kár megtérítéséről van szó, a melyet a biztosító okozott a biztosítottnak. (*Karlsruhei felsőbíróság.*)

255. A biztosítási szerződés szerencse-szerződés, mert jövőbeli bizonytalan eseménytől függ, hogy a biztosítónak lesz-e

fizetési kötelezettsége és a biztosító azon reményben köti meg a szerződést, hogy azon esemény bekövetkezni nem fog. (*Karlsruhei felsőbíróság.*)

256. A nem illetékes bíró előtt indított kereset is megszakítja az elévülést. (*Karlsruhei felsőbíróság.*)

Közlő: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— Az új kir. táblák elnökeinek és tanácselnökeiknek kinevezése még január hóban meg fog jelenni. Mindenik táblához legalább egy tanácselnök neveztetik ki, ki elnökhelyettesül is fog alkalmaztatni. A táblák bírái februárban neveztetnek ki már azért is, hogy a költözködes és lakások iránt idejekorán intézkedhessenek. Még mindig nagy a küzdelem a bírák elhelyezése körül. Majdnem mindenik bíró Budapesten óhajtana maradni, mi természetesen lehetetlen.

— A családjogi javaslat egy része már elkészült s e napokban sajtó alá is adatik. Ezzel összefüggésben közöljük, miszerint az igazságügyi miniszteriumban ismételten megerősítették az, hogy az egyházi renitencia továbbfejlődése esetében az anyakönyvek vitelének, habár részben is, államosítása elhatározott dolog.

— A kir. Curia f. hó 13-án a következő kérdést fogja teljes ülésben megvitatni: «Oly községben, melyben urbéri bormérés gyakoroltatott, kit illet meg a tulajdonjog a megállapított kártalanítási összegre azon esetben, ha arra tulajdoni igény jelentetett be egyrészt a volt urbéresek, másrészt a politikai község által?» Előadó: *Baldy Antal*, a kir. Curia bírája.

— A kir. Curia-hoz az elmúlt 1890. évben beérkezett 10910 polgári, 1806 váltó, kereskedelmi és csőd, 226 urbéri, 12400 büntető, 490 fegyelmi és 39 felszólamlási, összesen 25867 ügy, vagyis 1766-al több, mint 1889-ben. Ezen többletből 1010 esik a polgári, 420 a büntető és 276 a váltó, kereskedelmi és csődügyekre. Az 1889. évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 33328; elintéztetett 25226 ügy, vagyis 1187-el több, hátralék maradt 8102, vagyis 641-el több mint 1889-ben.

— A budapesti ügyvédi kamarának 1889. évi december 31-én volt 812 helybeli és 86 vidéki, összesen 898 tagja. A múlt évi létszámhoz képest a szaporulat a helybeliekénél 31, a vidékiek száma pedig nem mutat semmi változást. Az előző években az összes tagok aránya a következő volt: 1885-ben 767; 1886-ban 790; 1887-ben 809; 1888-ban 867.

— A jogászggyűlési vélemények beadásának határideje a múlt hó végével lejárt. Dolgozat azonban vajmi kevés érkezett be a titkári hivatalhoz. Minthogy igen kíváncsok a jogászggyűlésnek ez évben való megtartása, szükséges volna az állandó bizottságot minél előbb összehívni s ott újabb véleményezőket felszólítása iránt intézkedni. A bizottsági ülés annál inkább halaszthatatlan, mivel a II. szakosztály kérdései eddig még kitűzve sincsenek.

— A temesvári lottóperben az elsőfoku ítélet ellen a védők által benyújtott semmiségi panasz és felebbezés megjelent nyomtatásban. A 74 oldalra terjedő munkálat védői karunknak diszére válik. A rendkívül bonyolódott ügynek legapróbb szála is mesteri ügyességgel fűzi össze s a védelemre nézve legcsekélyebb súlylyal bíró legapróbb körülményeket sem hagyja érintetlenül, míg a vádnak minden egyes tételét éles dialektikával czáfolja.

— A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága folyó hó 3-án Manójlóvich Emil curiai tanácselnök elnökle alatt ülést tartott. Az ülés kezdetén dr. Lévy József bizottsági jegyző tett jelentést a Szt.-Pétervárott tartott IV. nemzetközi börtönügyi kongressusról, a melyen a bizottság tagjai általános elismerést vívtak ki s becsületet szereztek a magyar tudományosságuknak. A bizottságnak öt tagja hat dolgozattal jelent meg ez előkelő szellemi küzdterén, u. m. dr. László Zsigmond, Gaál M. Pál, Krajcsik Soma és Atzél Béla egyegy, Balkay István két jelentéssel. — E jelentés után dr.

Staub Móríc tanár tartotta meg előadását: «börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképzetéséről». Felolvasó a börtönügyi hivatalnokokat két kategóriára osztja: a magasabb tisztviselői és az őrszemélyzeti szolgálat szempontjából. Az első kategória részére az 1883: I. tcikkben megkövetelt minősítvényt felette csekélynek tartja és a magasabb börtönügyi szolgálatban részt kérve a paedagogia terén működő szakembereknek, a budapesti egyetemen börtönügyi seminarium szervezését javasolja, mely a jelölteknek elméleti kiképzését teljesítené, míg a fővárosban [felállítandó minta-fegyintézetben a szolgálat gyakorlati részét sajátíthatnák el. Az alsóbb személyzet kiképzése tekintetében is ép oly helyes mint gyakorlati utmutatásokat tartalmaznak dr. Staub fejtegetései; megbízható statisztikai adatok alapján az őrszemélyzet szolgálati tulterheltségét számszerűleg kimutatván, helyes érzékkel azon forrásra utal, a mely letartóztatási intézeteink alantas tisztviselőit és őrszemélyzetét szolgáltatni hivatva van, és ez a fegyveres erő élite-csapata: a m. kir. csendőrség. Törvényhozásilag kívánja a m. kir. csendőröknek azon jogot biztosítani, hogy a fogházfelügyelői állások betöltésénél első sorban vétesseknek tekintetbe. Minden letartóztatási intézetben alkalmazott részére azonban a végleges kinevezés feltételeként képző tanfolyamot és előkészítő gyakorlati szolgálatot valamint képesítő vizsgálatot követel, mint az a művelt nyugati államokban intézményszerűleg meghonosítva van.

— Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok körében f. hó 5-én dr. Santa Elemér a «Büntetőtörvény novellájáról» tartott felolvasást. Rövid bevezetés után főbb vonásokban ki-domborítva ismertette amaz álláspontokat, melyeket a szak-sajtó és szakférfiak a kodex módosításának kérdésében elfog-lalnak. Majd áttért a Schédius-féle javaslatra s azt szakaszonként alapos készültséggel ismertette, figyelemmel mindig a judikaturára s utalással a külföldi törvényekre. Felolvasó a bevezetésben odanyilatkozott, hogy «nem bírál, csak is-mertet,» azonban örömmel hallottuk, hogy a javaslat intéz-kedéseit kritikailag tárgyalta és nem egy igen találó meg-jegyzéssel növelte a fölolvásnak tudományos értékét. Ma-gáról a család kérdéséről tüzetesen szólt. A kodex 379. §-ának a bíróságok helytelen alkalmazásában látja egyes csa-lási esetek büntetlenül maradásának okát, a minek alapja az, hogy a károsított és megtévesztett személy egységének fölté-telét a physikai egységben, és nem annak jogi értelmében ki-válták. Kiemelte a javaslat több helyes megállapítását, külö-nösen a 387., 387. a) 387. b) §§. helyes intézkedéseit.

— Rendelet az összes kir. törvényszékek és járásbíró-ságoknak, Szerbiában és általában a külföldi államokban tar-tózkodó büntettek kiadatására irányuló magyar bírósági megkeresések tárgyában.

Azt tapasztaltam, hogy a bíróságok a Szerbiában tartó-zkodó büntettek kiadatásának kieszközlése végett hozzám felterjesztett megkereséseikben a Szerbiával kötött és az 1882: XXXIV. törvénycikkbe iktatott kiadatási államszer-ződés V. cikkének rendelkezéseire nem alkalmazkodnak.

Minthogy a szerb hatóságok kiadatásai megkereséseinket az idézett államszerződés V. cikkében meghatározott kellé-kek megtartása szempontjából vizsgálat alá venni vannak jogositva, s e jogokkal több esetben élnek is, és ezért, nehogy az egyes kellékek hiányának pótlása végett indított tárgya-lások a kiadást késleltessék vagy egészen meghiusítsák, utasítom a kir. bíróságokat, hogy az idézett államszerződés V. cikkéhez szigorúan alkalmazkodjanak.

Kiemelem, hogy ezen államszerződés V. cikke szerint az ítéletben, vagy a vád alá helyező határozatban, vagy az elfogadási parancsban vagy pedig az elfogadási parancs-al azonos hatályal bíró okiratban pontosan meg kell jelölni:

a) a büntetendő cselekmény természetét, súlyosságát, va-lamint elnevezését;

b) a magyar büntetőtörvény azon szószerinti rendelkezését, a mely a fenforgó büntetendő cselekményre alkalma-zandó és a mely az arra megállapítható büntetést is tar-talmazza;

c) ezenkívül — ha vagyon elleni büntetendő cselekmény forog fenn — a valódi kárt, vagy azon kár összegét, melyet a büntettes okozni akart.

Ha a hozott ítélet vagy vád alá helyezési határozat a fönti kellékeknek minden tekintetben meg nem felelne, kü-lön elfogadási parancs bocsátandó ki, melynek e kellékek mindegyikét magában kell foglalni.

A kiadatás alapjául szolgáló okiratok eredetiben vagy hiteles másolatban terjesztendőek fel hozzám és a mennyire lehetséges, fölszerelendőek a kiadatni kért egyén személyleirá-

sával vagy más, a személyazonosság megállapítására szol-gálható adatokkal.

A fenti utasítások tartandók szem előtt azon államok irányában is, a melyekkel szemben a büntettek kölcsönös kiadására nem államszerződés, hanem viszonzási gyakorlat nyújt alapot.

Oly államok irányában, melyekkel kiadatási szerződésünk van, az illető államszerződés rendelkezéseihez kell alkal-mazkodni.

Budapest, 1890 december 19-én.

A miniszter helyett TELESZKY államtitkár.

— Tűzoltók a javító intézetben. Az aszódi javító inté-zetben az igazgató két év előtt az intézeti növendékek közül tizenkét tagból álló és a legszükségesebb szerekkel ellátott tűzoltó csapatot szervezett, mely eddigelé már két ízben dere-kanan közreműködött a közelben levő Hévíz-Györk faluban előfordult tűz oltásánál.

Nemzetközi Szemle.

— Az alapítványi ügy rendezését sürgeti dr. Schmidt Nándor a bécsi jogászegyletben tartott felolvasásában. Már Mária Terézia idejében elismerték az állami felügyelet szük-séges voltát, számos ily értelmű rendelet bocsátatott ki, és különféle kimutatás beterjesztésére kötelezték az alsó foku közigazgatási hatóságokat. Később azonban visszaesés állott be, a kimutatásokat csak azon alapítványokra vonatkozólag követelték, a melyek nyilvános alapokból támogattnak, majd meg ettől is elálltak. Ellentétben II. József eszméivel, melyek az alapítványok *permutatiója*, azaz korszerű átváltoz-tathatása tekintetében messzemenő jogokat biztosítottak volna az államnak, a jelenlegi állapot az, hogy az átváltoztatásnak csak akkor van helye, ha az alapítvány eredeti célja többé el nem érhető. Az alapítványok igazgatása szét van dara-bolva; megoszlik állami és önkormányzati szervek, szövete-zek és magánosok közt. A reform előfeltétele felolvasó sze-rint egy *alapítványi kataszter* készítése, mert csak ez adhatja meg a szükséges felvilágosításokat. — *Poroszországban* az államnak családi alapítványokra jóformán semmi befolyása sincs, a nyilvános alapítványokat pedig majdnem kizárólag az alapszabályok rendezik, permutatióknak csak akkor van helye, ha a cél elérhetetlen vagy veszélyes lett. — *Bajor-országban* a helyi alapítványok legnagyobb részét a községek kezelik, a községi vagyion kezeléséről szóló szabályok szerint; a permutatio elvileg kevésbé van megszorítva mint Porosz-országban, de alakiságok által tényleg majdnem lehetetlenné van téve. — *Franciaországban* kormányrendeletek biztosítják az igazgatás szükséges szabadságát; az alapítványok a jóté-konyisági intézmények központi felügyelősége alá tartoznak. — *Angliában* a lordkancellár gyakorolja a főfelügyeletet; fel-ügyelő-bizottság is létezik, melynek a permutatio tekintetében messzemenő jogai vannak. — Legújabb keletű az ala-pítványi ügy szabályozása *Olaszországban*, hol az igazgatást az 1890-iki törvény szerint a községi szegényügyi bizottsá-gok végzik; az olasz törvény szerint helye van a permuta-tiónak oly célból is, hogy az alapítvány a jelenkor köve-telményeinek jobban megfelelővé tétessék.

— A bécsi jogászegylet elnöke, báró Hye, hivatkozással magas korára, lemondott ezen tiszteréről. Az egylet közgyűlése, a választmány indítványára, nem fogadta el a lemondást, hanem arra utalva, hogy báró Hye nagy hirneve, erkölcsi befolyása, és a legkiválóbb jogászokkal való összeköttetései akkor is nagy hasznára vannak az egyletnek, ha az általa felhozott oknál fogva a teljes üléseken nem elnököl; egyhan-gulag elhatározta, hogy küldöttségileg fölkéri őt a lemondás visszavonására.

— *Czukrárszében* egy vendég kivágta a «Fliegende Blätter» egy részét s magával vitte. A német bíróság elítélte őt más vagyónának megrongálásában és 6 márká pénz büntetést szabott ki. A vád lopás miatt volt emelve.

— A «Bulletin de la société générale des prisons» novem-beri füzeté megjelent. Közölve van benne az egylet utóbbi ülésén a rövidtartamu szabadságbüntetések veszélyességéről folyt vita, továbbá egy értekezés az angol börtönügy statis-tikájáról; végül, szemle a külföldi törvényhozásokról és az irodalomról.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csemegi Károly a feltételes ítéletekről. — Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Pénzügyi közigazgatási bíraskodás. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A Btk. revidiójához. Dr. KÉRI MIKLÓS kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* «Irassék le az ügyési indítvány.» Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Birói illetőség a könyvkivonati és számlaperekben. Dr. BERÉNYI SÁNDOR-tól. — A peres és végrehajtási eljárások reformjához. S. A.-tól. — Különfélék.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári tanácsának elvi határozatai, kapcsolatban a Curia vonatkozó határozataival. Közli: ARANY SÁNDOR váci kir. aljárásbíró. — Curiai határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Csemegi Károly a feltételes ítéletekről.

A lefolyt jogászegyleti vita alatt kétszer nyilatkozott büntető-törvénykönyvünk szerzője a feltételes ítéletek kérdéséről s a két nyilatkozat most már kinyomtatva előttünk fekszik a Magyar Jogászegylet kiadványaiban.

Első ízben — dr. Illés előadása kapcsán — Csemegi Károly elismeri ugyan, hogy a rövidtartamu szabadságvesztés-büntetések jelenlegi végrehajtási módja erkölcstelenítőleg hat az államhatalom alá helyezett egyénre és károsan az egész társadalomra; de mikor szóló áttér az óvszer kérdésének tárgyalására, határozottan konservatív szellemben nyilatkozik.

Két héttel később, t. i. dr. Baumgarten Izidor előadása kapcsán, — kétségkívül az előadó ultra-konservatív tulhajtásai által indítatva — mára reformer Csemegi beszél. Itt a tudomány főfontosságú feladatának mondja «a gyakorlati érvényt követelő új eszméket és intézményeket a közvélemény tudatába átvinni, ezt a valódi előny iránt, melyet az új rendszer tartalmaz, felvilágosítani», és csak «a nagyon mohó és tüzetesen megvont határokon túl terjedő megállapítástól» inti az irányadó köröket.

Teljesen egyetértünk az utóbbi felszólalással. Senki sem akarja a kellő határokon túl kiterjesztve behozni az intézményt.

S azt hisszük, miután a visszasságok fenforgása tárgyában teljes a megegyezés és az óvszer minéműsége tekintetében sincs véleménykülönbség: az alkalmazás kellő határainak megvonása iránt épen nem lesz nehéz megállapodásra jutni.

Csemegi Károly két felszólalásának szövege egyébiránt a következő:

I.

Ugy ezen, mint igen sok más új eszme, melyeknek a világ nagyon sokat, mai előhaladottságát köszöni: keletkeztevel a lelkesedés varázsát költötte fel az elragadott keblekben, s természetes, hogy e lelkesedés félderűjében az új eszme — mint az átszármazott bajoktól való általános megváltás üdvözlötett. A haladás története — a melynek egyik főágát a jogászat története képezi — a történet tanúsítja, hogy a lelkesültség ködfátyolképe mögött éberem örökös bíráló ész, az utopiák elmaradhatlan sikertelensége folytán megnyílt réseken az előtérbe jutván: elfogulatlan elemzése, öncsalódást nem tűrő kritikája, és megvesztegethetlen logikája segítségével, biztos kézzel kimutatta azt, a mi az új eszmében valódiilag hasznos, valódiilag igaz és gyakorlatilag megvaló-

sítható, valamint azt is: a mit abba és a közé a könnyű hiszékenység és az ellenőrizetlen phantasia vegyített.

Ugy látom, tisztelt Jogászegylet, hogy a napirendünkön lévő eszmének is ez leend a fejlődési útja. Az kétségtelen — és józanul nem tagadható: hogy a fölötté rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések — a foganatosítás mai rendszere mellett — és itt nem csupán Magyarországot értem — erkölcstelenítőleg hatnak az állam hatalma alá helyezett egyénre, károsan az egész társadalomra. Ez már magában véve is elég ok arra, hogy a társadalom hivatott tényezői szakadatlan munkássággal törekedjenek a javításra.

De hogy a kétségtelen rosztól való menekülés szüksége, a rövid szabadságvesztés-büntetések egyszerű feladását, azoknak semmi büntetéssel való helyettesítését, esetleg a helyébe helyezendő rendszer minden vonatkozásának átismerése előtt — még ismeretlen rendszer rögtönzött elfogadását követelné: erre nézve a nagytudomány előadó ural én is komoly aggodalmakat táplálók.

Ezen új elméletnek még időre van szüksége; mi nem ismerjük még azt egész beltartalma, minden árnyalata és módozatai szerint. De azt hiszem, t. teljes-ülés, hogy nem is a mi feladatunk rögtön az uttörők közé állani. Vannak előttünk mások — más államok — a kik már régen foglalkoznak a börtönügy társadalmi problémájának megoldásával; államok, melyeknek börtönrendszere is előhaladottabb, de egyéb — a börtönügyet támogató — intézményei is fejlődöttebbek. Mi egyelőre — nem ugyan a tétlen, hanem a gondos szemlélőnek és bírálónak helyzetére szorítkozhatunk. Ha határozottabb alakot fog ölteni az eszme, ha tisztábban fogjuk látni annak tartalmát, ha képesek leszünk felismerni megvalósításának helyes körvonalait és föltételeit, merem állítani, hiszem, sőt tudom, hogy Magyarország ezen eszmét is készséggel fogja fölvenni kulturális föladatai közé és azt intézményesen szerezve, megvalósítandja üdvös eredményeit.

II.

A tudománynak nem legkönnyebb — de mindenesetre nagy fontosságú feladata: a gyakorlati érvényt követelő új eszméket és intézményeket komprehensiv valódiságukban a közvélemény tudatába átvinni, ezt a valódi előny iránt, melyet az új rendszer tartalmaz, s melyet megvalósítani képes — a szükséges előfeltételekkel együtt — felvilágosítani és tájékoztatni; de egyszersmind azon veszélyeket is előtűntetni, melyek a nagyon mohó, a tüzetesen megvont határokon túl terjedő — a feltételeket mellőző elfogadásból előreláthatólag következnek. Az utóbbiak kimutatása és felismertetése által nem kevésbé szolgáljuk a haladást és a tökéletesbülest, mint a polgárosító eszmék terjesztése által. Sőt az által, hogy a helyes elvnek a kellő határokon túl terjesztéséből okvetlenül bekövetkező kudarcztól és kártól megoltalmaztatik a helyes alapgondolat, s épen ennek következtében a legfőbb erejét a haladás elvének, habár accidentális sikertelenségében találó reakció már előre lefegyvereztetik: a tulzás árnyoldalainak és veszélyeinek leplezetlen bátor kimutatása, igen sokszor lett a haladásnak legerősebb garantiája, a polgárosító eszme megmentője. — —

Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása.

I. A kir. Curia 1890-ben.

Egy év telt el ismét a jogéletben is a nélkül, hogy abból valami jogilag maradandó becsü, történelmi eseményt jegyezhetnénk fel; s a nélkül, hogy a jogszolgáltatás tökéletesebbülésének nyomai maradtak volna.

Minden jel arra mutat, hogy még a szilárd akarat, az erős elhatározás sem fejlődhetett ki a nagy reformmunkálat megkezdésére, s arra, hogy mily irányban, mily elvek alapján létesíttessék.

Az előhaladás tényleges jelenségeinek hiányában, nem csodálhatjuk azt sem, hogy nagy gyöngeségekben szenved felsőbb bíraskodásunk is. Nem csodálhatjuk, hogy felsőbb bíróságaink, a jogszolgáltatás kifejezett tényeiben sehogyszem tudják visszaszerezni a *régi Curia* reputációját.

Ily gondolatokra vezettünk, midőn a mostani Curianak lefolyt évi működése adatait tanulmányozzuk s vesszük eredményeiben vizsgálat alá.

Nagy anyaghalmoz fekszik itt előttünk az év végén; a *nagy munkásság tömeges produktuma*, a jogéletet felvillanyozó, a magasb *jogerdeket megnyugtató erőfejtés nélkül*, és utóvégre is, az évi *ügyhátralékok nagy tömegének* eredményezésével.

Ezekben fejeztetik ki, nézetünk szerint, a magy. kir. Curia lefolyt 1890. évi működésének eredménye.

Az ugyanis eltagadhatlan, hogy a kir. Curia az elmúlt évben is igen nagy, szerintünk tulságig terjedő munkásságot fejtett ki, dicséretes törekvésében a rengeteg ügyhalmoz legyőzésére.

Erre, ha teljesen megakasztani nem akarnók a legfelsőbb bíraskodást, szükség is volt szemben a Curia ez évben is felebbezett ügyek nagy számával s az így kifejlődött tömegével az elintézendő peres ügyeknek.

Az *elintézendő ügyszám* 1890. évben 33,328 s az elnöki s alapítványi ügyekkel 34,636 volt; s ebből nem kevesebb, mint 26,526 lett elintézve.

Ezen helyzetnek talán legszomorubb oldalát képezi az, hogy mind az évi *ügybejövételben*, mind az *elintézendők* összegében folytonos emelkedést, szaporulatot tüntet fel.

Az *összbejövétel* s ennek fokozatos emelkedése az utolsó öt év alatt következő volt: 1886-ban 20,341, 1887-ben 22,589, 1888-ban 25,431, 1889-ben 25,409, 1890-ben 27,175 az elnökiekkel együtt.

Ezen rövid időszak alatti bejövetelei *emelkedés* tehát circa *hét ezret* mutat fel. És visszavet bennünket a 10 év előtti beteges jogállapotba, az 1881. évbe, a mikor az ügybejövétel szintén 27 ezer volt.

Ennek felel meg azután természetesen az évi *elintézendő ügyszám* nagysága s emelkedése is, hozzácsatoltatván az előbbi évről elintézetlenül fenmaradt összeg is.

Igy lett 1890-ben elintézendő 34,500; míg 1889-ben volt 32,808, 1888-ban 31,800, 1887-ben 27,577, 1886-ban 24,881.

Az *elintézendők* emelkedése tehát tíz ezret tüntet elő. Megközelíti a jelen évi *ügyszámot* az 1881. évi, melyben 33,531 volt elintézendő.

Ezen tulszaporodó felebbezési tömeg a perlekedési mániának vagy jogállapotaink ziláltságának, vagy mindkettőnek kifolyása, mely azonban páratlan az európai felsőbb bíróságok történelmében, s mind törvénykezésünk gyöngeségeit, mind társadalmunk kóranyagát a legszomorubb színben tünteti fel.

Ezen kényszerhelyzet befolyása juttatá a Curia bírait oda, hogy az év folyamán általában 350 ügyszámig s 400-at megközelítőleg kellett referátát végezniök; míg voltak többen, kik 4—500 ügyet intéztek el; mi alig egyeztetethető össze a legfelsőbb bírói állással. Azon kényszer következménye az is, hogy általában egy heti előadásra mindenik bírónak 8—10

pert kell feldolgozni; valamint az is, hogy egy per előadásának néhány percz alatt be kell fejeztetni; a mit ismét a legfelsőbb judikatura tökélyével, alaposságával nem lehet összeegyeztetni.

Azonban csak ily uton volt lehetséges, hogy oly nagy ügytömeg intéztessék el, miszerint a hátralékok végtelenig ne terjedjenek.

Az elintézett ügyek évi összege 5 év alatt következő volt: 1886-ban 19,893, 1887-ben 21,208, 1888-ban 24,401, 1889-ben 25,336 és 1890-ben az elnökieken kívül 25,226 s azokkal 26,426. Így az elintéztésekben nyilvánuló munkásság emelkedése 5 év alatt 7 ezer többletet mutat fel.

Az elintéztések száma az évi ügybejövétel összegével jóformán hasonló emelkedési arányban áll. A bejövétel az 1886. évi 20 ezerről 1890. évig 27 ezerre növekedett; az elintéztések *ügyszáma* pedig ugyanazon idő alatt 19 ezerről 26 ezerre. Az elintéztések jóformán megközelítették vagy elérték a bejövétel mennyiségét. 1886. évben 20 ezer bejövétel s 19,893 elintézés, 1888-ban 25 ezer és 24,400, 1889-ben 25,400 és 25,300, 1890-ben elnökieken kívül 25,800 és 25,200. Tehát az évenként bejött ügyek az év végéig rendszerint fel lettek dolgozva.

Egy év előtt némi remény mutatkozott a curiai állapotok javulásának, legalább megkezdése iránt. Kiemeltük akkor ennek jeléül, hogy a bejövétel 1888-évről 1889-re 30—40 ügydarabbal kevesbedett; az elintézendők összege is, míg előbbi években 3—4000 emelkedést mutatott, 1888—1889-ben az csak egy ezer számnál maradt. A lefolyt 1890. év ügyforgalma azonban a javulás kilátását ismét elsötétítette. A bejövétel ismét emelkedett 25 ezerről 27 ezerre; s az elintézendők összege 32 ezerről 34 ezerre. És az évi *hátralék* is mintegy 7 százzal növekedett, míg ez 1889. évben szemben az 1888-kival csak százat mutatott fel.

Igen, a *hátralék* — ez a nagy moles a Curia tevékenységén, — a tökéletesb jogszolgáltatásnak valódi veszélye, melyet nem voltunk képesek mindeddig legyőzni; sőt a melynek legujabb években ismét rohamos szaporodását kell észlelnünk.

Használtatott elnyomására a bírák szaporítása, majd kisegítő bíráknak kivételes alkalmazása; ehhez járultak a felebbezhetés összébbszorítására egynémely törvényhozási inkeedések is; s ráadásul ujabban a nyugdíjazás. Mind nem használt; a tömeges hátralékok a Curia kebeléből el nem tűntek.

A hetvenes években a bírószaaporitással tétetett kísérlet. A bírák száma 33-ról 42-re, majd 57-re felemeltetett. Ennek az ügybejövétel mérséklete mellett megvolt a kellő hatása a hátralékokra; ezek ugyszólván megszűntek. 1873. évben csak 276, 1876. években valamivel több 500-nál. De ezután ismét tetemesen emelkedett mind az évi bejövétel, mind a hátralékok száma. Ezek 500-ról 1878. évben 2 ezerre, 1879-ben 3 ezerre, 1880-ban 6 ezerre s 1882-ben 8909-re szaporodtak.

Az 1882. év volt a *legfatálisabb* ezen korszakban. A bejövétel eddig el nem ért számot: 28 ezret ért el és a *hátralékok megközelítették a 9 ezret*.

Ennek folytán a törvényhozás ismételten a kisegítő bírák alkalmazásához folyamodott. És a törvénykezési eljárás szabályozásánál a perorvoslatok használhatóságának összébbszorítására is tett némi intézkedéseket.

Egy időre ennek is volt haszna. 1883-ban az 1882. évi 28 ezernyi bejövétel 22 ezerre s a hátralék 6 ezerről 4500-ra szállt le. 1884-ben a bejövétel már csak 20 ezer lett s a hátralék 3700-ig fogyott.

Ezután azonban ismét rohamosan emelkedett mind a bejövetelek, mind a hátralékok száma. Hogy az évi bejövétel 1886-tól öt év alatt 20 ezerről 27 ezerre növekedett, fentebb részletesen kitüntettük. A *hátralékok alakulása* pedig ezen idő-

szak alatt következő volt: 1886-ban 4988, 1887-ben 6369, 1888-ban 7399, 1889-ben 7472, 1890-ben 8102.

A *curiai hátralékok* száma tehát, dacára a bírák szaporításának, a kisegítő bírák folytonos használatának, a törvénykezési ujtásoknak s a bírói testület fiatal erőkkeli fel-frissítésének, *öt év alatt több mint 3 ezer növekedést tüntet fel.*

Egyszersmind a felsorolt adatok tanusítják, miszerint az eddig használt reformok csak ideiglenesen szüntették meg, vagy fogyasztották a hátralékokat; de e bajt gyökeresen ki nem irthatták.

Azon`mentő szerek csak palliativ eszközök voltak, melyek gyökeres javulást sehol sem teremthettek.

A törvényhozásnak tehát valódi, a seb mélyébe beható reformhoz kell nyulni; mi nézetünk szerint nem lehet más, mint a *felebbezési jog egyszerű* — az előhaladott jogállamok tapasztalatain nyugvó *szabályozása, illetőleg kizárása* — a *kereseti érték* szerint.

Mert a *baj valódi forrása* nem az elintézés csekély-sége, nem a munkásság fogyatéka, hanem *egyedül a felebbezések tulságos használata, s ebből kifolyólag a curiai ügybejövétel feltűnő szaporodása*, a min csak a *felebbezési jog gyökeres szabályozása* segíthet. Ez annál szükségesebb, minthogy nélküle a közvetlenség rendszere sem valósítható meg; legalább kellő eredményre nem vezethet.

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

Pénzügyi közigazgatási bíráskodás.

(Visszapillantás 1890-re.)

Ismét egy évi működéséről számol be ezen bíróság, mely ugyszólván a világ zajától elvonulva, ernyedetlenül iparkodik rendszert alkotni zilált illetékügyi törvényeink és szabályaink tömkelegében, a jogtudomány világával felderíteni a fiskális egyoldalú intézkedései által homályossá tett adórendszerünk rejtekeit és igazi szokásjog teremtése után helyes bírói gyakorlat segítségével előkészíteni azokat a reformokat, a melyeket az érdekeltek — s valjon ki nincsen érdekelve ezen a téren? — oly sóvárogva várnak.

S valóban a jelenlegi állapotok már-már elviselhetetlenné váltak. A pénzügyi közigazgatási bíróság mind gyakrabban kénytelen a törvényes vagy nem törvényes határozmányokkal a józan észre, a helyes értelemre, a méltányosságra, sőt a törvényességre hivatkozni, ha valamely kirívó igazságtalanságot kell orvosolnia.

Nem szenved kétséget, hogy ez már nem sokáig maradhat így. A jogérzet szilárdsága, a törvényes intézményekben, sőt a törvény szövegében való bizalom megingott; a felebbezési vizsketeg növekszik, mindenki azt hiszi, hogy az illetékszabályok fenálló vagy képzelt szövegébe vagy szövegéből mindent lehet bele- vagy kiolvasni és a legközelebb elmúlt esztendőben az állapot már oda fajult, hogy az ítélettel elintézett 6714 ügyből épen 2614, azaz majd 39% esett bélyegilletékben beadott felebbezésre, összesen 47017 frt 32 krnyi felebbezett összeggel, úgy, hogy egy-egy felebbezett ügy érdeme átlag csak 17 frt 98 kr-ra rug. S ha látjuk, hogy a kevesbedés csak 13176 frt 75 krt tett, akkor a bíróság ismeretes szabadelvűsége mellett a felebbezések tulszaporodása még inkább szembeszökő. Ha pedig az elvi határozatok gyűjteményében foglalt bélyegilletéki határozatokat olvassuk, akkor azt látjuk, hogy a jogaiban sérelmet szenvedett vagy érző felek gyakran minimális összegek miatt veszik igénybe ezen legfőbb bírói hatóság tevékenységét.

Magyarázatot nem igényel, hogy ez elkerülhető lesz és el is fog kerülni, ha egyszer a vonatkozó törvények reformja világos, szabatos, határozott elvek szerint alkotott kodex életbe léptetésével befejezett ténynyé lesz.

Kilátás pedig van erre sok. A budget-vita alkalmával a pénzügyminiszter oda nyilatkozott, hogy a bélyeg- és jog-

illeték iránti törvények és szabályok reformját az általános érdekű jogreformokkal párhuzamosan szándékozik létesíteni s csak nemrég olvastuk a napilapokban, hogy a III. oszt. kereseti adó — a bölcs belátás, azaz önkény ezen különösen kedvelt kísérleti tárgya — szintén reformáltatni fog. Hogy ezek a kilátások miképen és mikor fognak megvalósulni, az jogéletünknek nem csekély fontosságu és minden esetre égető kérdése. S ebben a «miképen» egyenlő értékű a «mikor»-ral, mert ha csak a ministeri bureaukban fognak reformálni, ha a közönséget egyszerre egy a háznak benyújtott kész törvényjavaslattal fogják meglepni, akkor a parlamentáris munkafolyam ismeretes módszere mellett a szakközönség s az érdekeltség felszólalása vajmi kevés hatással lehet. E mellett a reformálandó jogintézmények oly széleskörűek, a szabályozandó viszonyok oly bonyolultak, az igazságosság, a méltányosság, a szigor, az állam és az adózó látszólag ellentétes érdekei oly fontosak, hogy csak a legnagyobb publicitás igénybe vétele mellett lehet maradandó becsű reformmunkát reménylenünk. Várunk, mert azt hisszük, hogy a tárgy objektív érdeke fogja az illetőket az itt jelzett módszer elfogadására reábirni.

A mi a pénzügyi közigazgatási bíróság mult évi működésének statisztikai eredményeit illeti, ezek ritka szorgalom kétségtelen jelei mellett nem igen mutatnak ujat.

A beérkezett ügydarabok száma 1890-ben majd 1600-zal volt nagyobb mint 1889 ben, a mely szaporodás tulnyomóan a második félévben állott be és természetesen az 1890 ben megindult uj adókimutatásban leli magyarázatát, mert mig az első félévben 5203 darab érkezett be, addig a második félévben 8050-re rugott az uj ügydarabok száma. Ennek megfelelőleg a hátralék is jóval nagyobb, mint 1889 végén, t. i. 252 darabbal szemben 1170 darab.

A megváltoztató és megsemmisítő határozatok még 32%-nál többre rugtak és csak az «egyébként elintézett» ügydarabok aránya csökkent — elég örvendetesen — 10.4%-ra, a mi az alantas hatóságok szabatosabb munkája mellett bizonyít.

Az egyes adónemek különböző mérvben foglalkoztatták a bíróságot s mig a III. oszt. kereseti adó az első félévben az ítéleteknek csak 4.3%-ával van képviselve, addig a második félévben már 32%-a az ítéleteknek tárgyazza ezen adónemet. A bélyegilletéki ítéletek az első félévben 46.4%-kal és a második félévben 33.5%-kal szerepeltek, mig a jogilletékek körüli ítéletek 41.4%, illetőleg 27.7%, évi átlagban 33.5%-kal fordulnak elő.

Hogy a felebbezők tulnyomó részben adózó felek voltak, a dolog természetében rejlik és csak a második félévben látjuk, hogy az első félévi 56 esettel szemben a kincstár 587 esetben felebbezett — az adókimutatás során.

Érdemleges tekintetben a bíróság elvi határozatainak gyűjteménye bő anyagot nyújt tanulmányra. Legyen elég a sok helyett felemlitenünk az ügygondnok illetékmentessége körüli judikaturát, a mely 1884 óta (391/884. sz.) végre odafejlődött, hogy 1890. évi 4280. sz. határozatával kimondotta, miszerint a kiskorúak képviselőjére rendelt ügygondnokok nemcsak az ill. dijj. 85. tétel 13. pontjában felsorolt, hanem más perekben is személyes bélyegmentességben részesülnek, a mely határozat a legliberálisabb módon azzal van indokolva, hogy nem szenved kétséget, miszerint az ügygondnok bélyegmentessége általános, mert esetleg minden dijj. és kárpótlás nélkül köteles eljárni s így nem lehet őt avval terhelni, hogy a bélyegilletékeket sajátjából fedezze.

A bíróság szükség esetében a törvény szövegét is resztuálja, ott t. i., a hol az 1882-diki ujjaszerkesztés közjogi sérelmet okozott. Így az illetékszabályok 47. §-ába a törvényellenesen kihagyott «közös jogalapot» a hason módon becsempészett «jogközösség» helyébe tette és nyíltan kimondja, hogy a jelenlegi 47. §-ban foglalt ezen szövegmódosítás «nem tekinthető törvényes erővel bírónak és alkalmazhatónak»,

ugy a mint mi ezt ezen lapok 1889. évi 44-ik számában kimutattuk.

Döntvényt a mult esztendőben hármat hozott a bíróság s mindhárom bélyeg- és illetékügyekre vonatkozott. Az egyik (51. sz.) azt az elvet állítja fel, hogy a részvénytársaság által saját számítása szerint befizetett illetékből visszaatványozott összeg után is jár a befizetéstől a visszafizetésig 6% kamat; a másik (52. sz.) kimondja, hogy a nyugtát is képviselő és 100 frtot meg nem haladó összegről szóló törlési engedélyek után ivenként 50 kr. bélyeg jár s végre a harmadik (53. sz.) az italmérési jog bérletére vonatkozó szerződésnek az 1888: XXXV. tcz. folytán korábbi megszűnése esetében a befizetett illeték visszatérítésére való igényt szabályozza szabadelvű módon az illetékszabályok 100. §-a nyomán.

Dr. FRAENKEL SÁNDOR,
budapesti ügyvéd.

A Btk. revisiójának kérdéséhez.

(Btk. 177. §. — Btk. 320. §.)

Miután a büntetőtörvénykönyv revisiója napirenden van, s a nem rég közzétett tervezet egynémely szaktestületnek véleményadás végett már ki is adatott, időszerűnek tartom, hogy praxisomból vett egy-két oly esetre utaljak, midőn a törvény alkalmazhatósága nehézségeket tüntetett fel.

I. A Btk. 177. §-ának 2-ik alineája szerint a magánosok elleni erőszak vétségét követik el azok: «kik gyárak, műhelyek, vagy azon helyiségek előtt, a hol munkások dolgoznak összecsoportosulnak a végett, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzák, vagy pedig a munkásokat a munka elhagyására bírják».

Az elkövetés helyének gyárak, műhelyek és *helyiségekre* való szorítása kétségtelenné teszi, hogy a törvényhozó e törvényhely megalkotásánál csakis az *ipari* munkaviszonyokra gondolt. Pedig oly országban, mint a mienk, az agrikultúra munkásának, a földmivesnek ép úgy biztosítani kell a szabad munka-teljesítés jogát vagy mint Smith Ádám mondja: a munka legszentebb és legsérthetlenebb jogát, a *munkájához* való jogot — mint a gyári munkásnak. És biztosítani kell annál is inkább, mert a folyton intenzívebbé váló gazdasági rendszer csak ép úgy vet fel munkáskérdéseket, mint a nagyipar.

Ime egy példa. X. megyebeli földbirtokos egy csoport felföldi részaratóval oly szerződésre lépett, hogy terjedelmes birtokának buzatermését 12 nap alatt learatni tartoznak; e szolgáltatás ellenértékéül a learatott termés bizonyos meghatározott része köttetvén ki. Az aratók a munkát meg is kezdték, de nem fejtven ki kellő szorgalmat, a munkaadó csakhamar azon meggyőződésre jutott, hogy az aratók az aratással a kikötött határnapig elkészülni nem fognak; s minthogy a termést tovább lábon hagyni nem lehetett, hamarosan még egy kis csoport helybeli aratót fogadott fel s e segéderőt egy még meg nem kezdett táblába be is állította. De a felföldi aratók belátták azt, hogy ez által reménybeli részük megcsappan, mert hisz az új aratók aratásából már nem részesülhetnek, csoportba verődtek tehát azon beismert czélból, hogy a versenytársakat a munkából kiszorítsák, s az új aratók által elfoglalt táblához vonulva, csakugyan oly fenyegető magatartást tanusítottak, hogy utóbbiak jónak látták a munkát abbanhagyni.

A jelen esetben a felföldi részaratók *ott*, a hol a munkások dolgoztak, összecsoportosultak a végett, hogy a munkásokat a munka abbahagyására bírják.

Csakhogy ez az *ott* sem gyár, sem műhely, sem *helyiség*, hanem szabad térség a szabad ég alatt. S ezért a szabad munkateljesítés jogának most leirt megsértését a Btk. 177. §-ának 2-ik alineája alapján megtorolni szerintem nem lehet.

Azt hiszem, hogy az idézett §-nak kézzelfogható hiánya ez; remediuma pedig egyszerűen az volna, ha a §. említett bekezdését ekként szövegeznők:

«Ugyanezen büntetés alá esnek azok is, a kik *ott*, a hol munkások dolgoznak stb., összecsoportosulnak stb. stb.»

II. A Btk. 320. §-a szerint az, «a ki életkorának tizen-negyedik évét még tul nem haladott leányt, annak beleegyezésével, szülőjének stb. felügyelete alul azok akarata ellenére elvisz vagy letartóztat: öt évig terjedhető fogházzal büntetendő.» A Btk. 322. §-a értelmében a bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítandó meg, *de az indítvány visszavonhatatlan.*

Ritka dolog, hogy a Btk. 320. §-át alkalmazni kell, de még ritkébbak azon esetek, midőn a tettes és az elvitt leány között a bűnvádi eljárás folyamán, de az ítélet kihirdetése előtt házasság jő létre.

Az ily ritka esetek egyike ez, melyről magam is tudomással bírok. Egy bácskai legény megszeretett egy tizen-negyedik évét még tul nem haladott, de e kortól csak néhány héttel elválasztott, jól kifejlett bácskai leányt. A leány is szerette a legényt. De a szülők rosz szemmel nézték a korai szeretkezést, s a legényt házuktól eltiltották. Ekkor a legény reábirta a leányt, hogy hagyja ott szülői házát s kövesse őt saját tanyájára. A leány beleegyezett, s a szerető pár egy szép estén megszökött. A szülők másnap feljelentést tettek a legény ellen a Btk. 320. §-a alapján.

Az eljárás megindult, s midőn terhelt kihallgatására idéztetett a vizsg. bíró elé, védekezésül előterjesztette az esketési bizonyítványt, melynek tanuságaként a megszöktetett leánynyal házasságra lépett.

Ámde a Btk. 320. §-ának tényálladékát ez nem alterálja, — az indítvány vissza nem vonható, és a Btk. 240. §-a, mely büntetlenséget biztosít az erőszakos nemi közösülés, a szemérem elleni erőszak és a megfertőztetés elkövetőjének, — nem nyújt veniát annak, ki a Btk. 320. §-ába ütköző vétséget követte el.

Ezen inkonvenientia — nézetem szerint — szintén megszüntetendő lenne, talán olykép, ha a Btk. 322. §-a ekként bővítették ki: «A 240. §. határozata a jelen fejezet 320. és 321. §§-ai esetében is alkalmazandó».

Dr. KÉRI MIKLÓS,
kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«Irassék le az ügyészi indítvány». <—>

Egyik jeles publicistánk pár nappal megelőzőleg azt a találó megjegyzést tette: «hogy nálunk a tetterő nem folytonos, a becsvágy efemer fellángolás s a sikert kényelmi szempontok is gyakran akadályozzák. Ez megmaradt még bennünk Ázsiából: vissza vele!»

Igaza van.

Az államélet minden terén meglátszik a tetterő folytonosság hiánya, a becsvágy efemer volta s a kétségtelen sikernek kényelmi szempontok miatt való meghiusulása.

E jogi szaklap hasábjain nem foglalhat teret politikai fejtegetés, rátérünk tehát cikkünk tulajdonképeni tárgyára; nem hagyhatjuk azonban felemlítés nélkül, hogy büntető bíróságaink egynémelyikének téves és mindenestre helytelenítendő, s cikkünk címéből kivehető szokása — szerény meggyőződésünk szerint — legnagyobb részben azon okokból táplálkozik, melyet publicistánk és vele együtt minden kötelességtudó polgár kiküszöbölni kíván.

A jogászközönség előtt ismeretes, hogy büntető bíróságaink egy része az érdemleges végzések két fájánál, t. i. a «megszüntetés» és a «vádállapotba való helyezést» tartalmazó határozatainál igen számos esetben nem szerkeszt *indokolást*, hanem meghozván a határozat rendelkező részét, indokolásul eme a 40-es évekre emlékeztető táblabírói parancsot függeszti

utánna: «irassék az ügyészi indítvány <—> jelek közti része». A bírói hatalom lényegének, tekintélyének és komolyságának nagyfokú félreismerését bizonyítja ez a gyakorlat, sőt mi több, a törvényekkel, törvényes szabályokkal s a modern jogfejléssel is határozott ellentétben áll.

Számos felszólalásnak képezte már tárgyát ez az eltévelyedés, sokszor ostorozták a guny mindenféle nemeivel, elnevezték a kényelmi hajlamok természetes gyermekének; mind hasztalan, burjánzik szüntelen.

Reformokról beszélnek mindenütt, ideje reformálni az imént említett érdemleges határozatok indokolásának módját is.

Minden indok a reformálás mellett szól, ellene egyetlen egy sem.

Az ügyészi indítvány indokainak szószerinti átvételében rejlő szokás tévességét azonban minden indok között legékebben bizonyítja a bírói hatalom feladata, célja, hivatása, tartalma, lényege.

A bírói hatalom lényege, feladata ugyanis nem a pusztá ítéletben, hanem a *jogszolgáltatásban* rejlik; azaz nem a cselekvényben a jogot egyes esetekben felismerni és kimondani: hanem áll a *jogvédelem adásában* s a *jognak* minden, akár egyeseket, akár az összes jogrendet érdeklő jogsértések és háborítások elleni *biztosításában*.

A feladat tehát nem a pusztá felismerés és kimondás, hanem a jog *megvédése* és *biztosítása*.

A bírói hatalomnak és a bírói hatalom gyakorlásának lényege tehát nem pusztán az elintézésben nyilvánulván, hanem a jogbiztosításban és megvédésben; eme követelmény a peres ügyeknek s így kiválóan a bünpernek is, minden irányban beható és független átvizsgálását, teljesen önálló és független elbírálását és a beható és önálló elbírálás szülte meggyőződésnek *teljesen önálló indokolását* is tételezi fel; mely önálló indokolás egyedüli bizonyítéka annak, hogy a bírói államhatalom méltóságának megfelelően s hivatásának lényegéhez képest járt el.

Az ügyészi indokok szószerinti átvétele sülyeszi a bíróság tekintélyét és alkalmas annak komoly működésébe vetett hitünket is megingatni.

A bíróság ne kérjen kölcsön indokokat egy másik hatóságtól, hanem mint az államhatalom egyik önálló, szerves ága, magas méltóságának megfelelőleg önállóan indokolja intézkedéseit s juttassa méltóságát teljes érvényre minden intézkedésében.

Kétszeres kötelessége ez, azon törvények és törvényes szabályok rendelkezésénél fogva is, melyek ez irányban való kötelességét megállapítják.

Ezek között első sorban említhetjük fel a bírói ügyviteli szabályok 128. §-át, mely határozottan arra utasítja az előadót, hogy perdöntő határozatnál az indokolást a határozat vagy rendelkező rész szövegétől elkülönítetten *szerkeszse*.

Az az utasítás tehát: «irassék az ügyészi indítvány megjelölt része», határozottan az ügyviteli szabályok 128. §-ába ütközik; mert ennek rendelkezése szerint az indokolást *szerkeszteni* kell, nem pedig mástól átvenni; eme utasítás pedig a bírói hatalom lényegéből és gyakorlási módjának helyes meghatározásából folyik s az *önálló indokolás kötelességét* jelenti.

De helytelenítendő és a jogszolgáltatás komolyságának és tekintélyének érdekében kiküszöbölendő eme téves szokás a fegyelmi törvény (1871: VIII.) 21. §-ára való tekintettel is; mert ezen szakasznak c) pontja szerint fegyelmi vétséget képez, ha bíróság a bírósági személyzethez nem tartozó egyének által készített érdemleges határozati tervezetet, vagy annak akár egy részét, az indokolást elfogadja és szó szerint átveszi, miután az 1871: XXXIII. tcz. 5. §-a értelmében az ügyészség a bíróságtól független, tehát a bírósági személyzethez nem tartozik.

És ezen a vádelv sem változtat.

Az újabb jogfejlést is felhoztuk indokul.

Külföldi példák után nem kalandozunk, mert azok egyrészt nem illenek ide, másrészt nem birhatnak oly döntő súlylyal, mint az itthoniak.

Erre nézve idézhetjük a bünvádi eljárás tervezetét és annak indokait, előre is azon meggyőződésünknek adva kifejezést, hogy az idézendő intézkedések lényege bizonyára benne lesz egy netán ujonnan szerkesztendő eljárási tervezetben, sőt majdan a törvényben is, mert azok mellözhetlenek és alapvetők.

A bünvádi eljárás említett törvényjavaslatának minden oly szakaszában, mely a bírói határozatok különböző fajairól intézkedik, mindenütt benfoglaltatik ama rendelkezés, hogy az illető határozat *tűzetesen indokolandó*.

E szakaszok a 98., 103., 215., 219., 245., 251., 256. és 306. §-ok.

E szakaszok kezdve az előnyomozattól, folytatva az elővizsgálat, előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság, vádirat, vádirat elleni kifogásokra hozott végzés, vád alá helyező végzés, végre a megszüntető határozat és ítéletig, mindenütt, minden egyes esetben a *tűzetes és önálló indokolást* rendelik.

Ha pedig tovább megyünk és a javaslat indokolását figyelemre méltatjuk, akkor a következő kijelentéseket találjuk:

«... az írásba foglalt *indokolt* határozat *alkotmánybiztosítékot* képez.»

«Az indokolás tehát a határozatnak tartalmi kelléke».

«Egyik kelléke a vádiratnak, hogy abban a tényállást a rendelkezésre álló adatok alapján és a bünösség nyomatékos gyanuját megállapító adatok kiemelése mellett kell elbeszélni».

«Semmi sem képezi oly állandó kifogás tárgyát, mint az ügyészek vádiratainak rendszerint szenvedélyes, színezett, gyakran romantikus hangja». Továbbá:

«A végzés *indokolását* a javaslat nemcsak a *minden bírói határozatra nézve közös okoknál fogva*, hanem azért is kötelezővé tette, mert a vádhatározat a főtárgyalás kiindulási pontjául szolgál».

«Az *indokolásnak* a végzés minden részére ki kell terjednie és minden jelentős körülményt fel kell deríteni».

Továbbá:

«A bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszere nem azt jelenti, hogy a bíró pusztá sejtelen és belső érzelmek, hanem komoly tárgyilagosságot szerint «secundum prolata» ítéljen».

«A javaslat szükségesnek tartja az ítélet alapjául elfogadott tényállás *indokolását*, mert ez nyújt csak garantiát a bírói önkény ellen. Indokolás mellett számot kell vetni a bírónak magával és *gyakran épen az indokolás átgondolásánál veszi észre, hogy pusztá sejtelen és benyomás vezeték meggyőződését*, mely a szigorubb indokolás kritikáját ki nem állja».

«Ha a határozat nincs indokolva, ezen hiány semmisségi okot képez s annak jogi fenállását kockáztatja». stb.

Mindezekből azon meggyőződést meritjük, hogy büntető bíróságainknak az ügyészi indítvány indokainak átvételében nyilvánuló szokása kiküszöbölendő lenne.

Dr. VÁRADY KÁROLY,
budapesti ügyvéd.

Bírói illetőség a könyvkivonati és a számlaperekben.

A kereskedő világ, a hitelezők kara teljes megelégedéssel látja azon szabadelvű irányzatot, mely az utóbbi években a könyvkivonati és számlakövetelések perlése tekintetében a helyi illetőség kérdése körül meghonosult.

Mindenki a forgalom igaz érdekeit tudja az 1868. évi LIV. tcz. 35. §-ának kiterjesztő magyarázata által kielégítettnek és méltányosságot fedez föl egy szüksévu törvényszakas gyakorlati érvényesítésénél.

Nem nehéz belátnunk, hogy ez igen természetes fejlemény, melynek indító okaira a perrendtartás megalkotásakor, körülbelül egy negyedszázad előtt nem csoda, ha a törvényhozás ki nem terjeszkedett; hiszen nem gondolhatott azokra a komplikációkra, miket azóta fölvirágzott kereskedelmünk a saját jogviszonyaiban megteremtett.

Ott van első sorban az a kérdés, vajon a *be nem jegyzett* kereskedő perelhet-e könyvkivonat alapján azon helyi bírósága előtt, a hol a könyvek vitetnek? ... E kérdésben a bírói jog mindenesetre még ingadozó, és jobban a tagadólágos megoldás felé tendál, azt hozván föl helytelenül, hogy a perrendtartás 35. §-a derogál a később alkotott kereskedelmi törvénynek, mely csak a bejegyzett kereskedőt részesíti különös kedvezményben. Ámde ez a magyarázat erőltetett. Először, mert a kereskedelmi törvény a perrendtartás 35. §-át se kifejezetten, se hallgatólag hatályon kívül nem helyezte, és másodszor, mert e szakasz 2-ik bekezdése *nem is a kereskedők könyveiről szól*, hanem azon könyvekről általánosságban, a melyek bármely fölperesként föllépő hitelezőnek másokkal való jogviszonyai felől vitetnek. Ezzel nem akarom még azt mondani, hogy minden magánember könyve alapján esetleges követeléseit különös bíróság előtt perelheti, de annyi tagadhatatlan, hogy mikor a kisiparos, a szabó, az asztalos — a ki nem bejegyzett kereskedő, sőt nem is kereskedő — számláját kényelmesen a saját bírósága előtt érvényesíti, ez a jog a *be nem jegyzett* kereskedőtől meg nem tagadható, sem a törvény szerint, sem a méltányosságnak és a magyar kereskedelem érdekeinek megsértése nélkül.

Már helyesebben történik — szintén csak újabb időben — azon kollisio kiegyenlítése, mely a szóban forgó szakasz és a kereskedelmi törvénynek a könyvek bizonyító ereje iránt rendelkező 31. §-a között nyilván fönforog. Itt igenis beszélhetünk már részleges hatályon kívül helyezéséről a polgári tvkezési rdtás 35. §-a 2-ik bekezdésének, azaz helyesebben arról, hogy az ezen intézkedésben foglalt *időbeli megszorítás kereskedőkre nézve* kereskedők ellen félévről 10 évre, nem kereskedők ellenében pedig 2 évre lön kiteszítve.

És épen abból, hogy a kereskedelmi és a *nem kereskedői* könyvekből vett kivonatok és számlák bizonyító erejének határideje között különbséget teszünk, már megvontuk a határvonalat a bejegyzett és *be nem jegyzett kereskedő* között is, olykép, hogy az utóbbinak könyve alapján a bírói illetőség megállapítása csak azon időbeli korláton belül foghat helyt, mely az 1868. évi LIV. tcz. 35. §-ában egyáltalában a könyvekre vonatkozólag nem kereskedők javára is statuálva van.

Az elv helyes keresztülvitele tehát abban áll, hogy *be nem jegyzett kereskedőnek és iparosnak* könyvkivonata vagy számlája másfél, illetve 3 év alatt, a *bejegyzett kereskedő* pedig 10 és illetve 2 év alatt peresíthető a könyv vitelének bírósága előtt és pedig hitelesítés nélkül is.

Annak megoldása után, hogy *ki meddig* élhet a könyvvitel által létesített bírói illetőség kedvezményében, egy újabb kérdés merül föl: vajjon e jogkedvezmény *ki ellen* érvényesíthető?

A természetes felelet az lesz, hogy az ellen, a *kinek nevére a könyvben lap nyitattott, a kihez a számla intézve van.*

A jogi vita érdemében, az anyagi igazság dolgában azt fogjuk ugyan mondani, hogy a könyvek bizonyító ereje független valami attól, hogy ki vonja kétségbe ezen bizonyító erőt; de a bírói illetőség megállapítása céljából igenis fontos, kivel áll szemben a felperes, mert hiszen itt tulajdonképen nem is maga a bizonyításra való alkalmasság, hanem azon juris præsumptio döntő, melyet a könyvkivonat és a számla létesít az iránt, hogy az adós a hitelező lakása vagy telepe helyén kötelezte magát fizetni.

Ha tehát Fekete budapesti kereskedő folyó számlai viszonyban áll Fehér kassai lakossal, és Vörös debreczeni lakos

ezen tartozásért egyetemleges fizetési kötelezettséget vállalt, — a nélkül, hogy ezen *folyó számlai viszonyba* belekerülne, — akkor ez utóbbi Budapesten és Kassán csak az *egyenés adóssal együtt* lesz perelhető, *egymagában* azonban, a Fehér nevére szóló conto currens alapján, budapesti bíróság mint a könyvvitel helyi bírósága elé meg *nem* idézhető.

Teljesen analóg esetben ellenkezőleg döntött csak néhány hó előtt a bpesti kir. keresk. és váltótörvényszék, és végzését a kir. ítélő tábla is helybenhagyta. A törvényszék a nézetem szerint helytelen végzést egyszerűen azzal okolja meg, hogy hiszen a keresethez számla lön mellékelve. A másodbíróság pedig hozzá teszi, hogy az adóstárs a főadós nevére szóló könyvkivonat vagy számla szerinti bírói illetőségnek már az egyetemlegességnél fogva tekintendő alávetettnek, ha az egyenes adóssal nem is együtt perli a hitelező.

Szembeszökő, milyen téves alapon nyugszik ezen magyarázat. E szerint a tartozási viszonyba adósként utólag belépő alany perelhető volna az eredeti hitelező nélkül ezen utóbbinak személyes bírósága előtt, vagyis a fönti példa szemmel tartásával: a budapesti Fekete megindíthatná keresetét a Debreczenben lakó Vörös ellen a kassai bíróság előtt is, mert Fehér, a főadós Kassán volna beperelhető. Pedig hát a készfizető kezes csak anyagilag osztja a tulajdonképeni adós sorsát, formailag azonban és ott, a hol tisztán *személyes vonatkozásról* van szó, a milyen maga a folyó számlai viszony, épen nem.

A prttás 35. §-ában különben sem az áll, mintha azon kereskedő, a ki egyáltalában könyvet vezet, adóseit, a kik ezen könyvben elő sem fordulnak, telepe helyén perelhetné, hanem e szakasz értelme az, hogy *azon adós, kinek nevére* valamely kereskedő könyvében *lap van nyitva*, e könyv vitelének bírósága előtt köteles perbe állani. Tehát *nem a könyvvitel* ténye a lényeges, hanem az üzleti könyvben található konkrét följegyzés, *maga a folyó számla.*

Végezetül még egy vitás oldalát óhajtanám a könyvkivonati perek illetőségének szövé tenni. Kérdés ugyanis, mit kell e kitétel alatt értenünk: *«azon hely* bírósága előtt, *hol* a könyvek vitetnek». Nem volna könnyebb felelet, mint a grammatikai magyarázat alkalmazása, de ez volna egyszerűsmind a legfelületesebb is. Teljesen absurd következtetésekre vezetne. A budapesti nagykereskedő, a ki minden este Ócsán lakó családjához, rendes lakására távozik és a napközben csinált összes ügyleteit esténként ott Ócsán írná be könyveibe, kénytelen volna e szerint az ócsai járásbíróság jogsegélyével élni. Egy másik, a kinek a fővárosban óriási raktára van, de folyton utazik és az eladásokat utközben vezeti be magával vitt könyveibe, mindig az adósainak személyes bírósága elé volna utalva, szóval az ország összes ügyvédeit mozgósíthatná egy-egy per erejéig.

Kétségtelen, hogy ez nem lehetett a törvényhozó akarat, s hogy egyedül az a felfogás helyes, mely szerint *a könyvvitel helye nem fizikailag értendő*, mivel azt *a bejegyzett telep szabályozza*. Igen érdekes határozatot hozott e részt csak nemrégiben egyik budapesti járásbíróság, kimondván, hogy a Budapesten bejegyzett biztosító társaság a perrendtartás 35. §-a értelmében *itt* indíthat keresetet oly könyvkivonat alapján, melyet az intézett *szegedi* vezérügynöksége az állandóan *Szegeden* vezetett könyvekből készített.

E végzés, mely másodbírói kognitio tárgyát egyelőre még nem képezte, élénk ellentétben van egy másik esettel, midőn a bíróság egy budapesti vállalatnak Budapesten kelt számláját nem fogadta el a helyi illetőség megállapítására azért, mert az adás-vételi szerződés ezen vállalatnak *másutt* fekvő gyárában jött létre, a hol eladási raktár is létezik. E gyári raktár nincs külön bejegyezve.

Az ítélkezésben való bizonytalanság az anyagi jog alkalmazásánál nem lehet oly veszedelmes a jogrendre nézve, mint ha a *formák* képezik a bírói szabad mérlegelés tárgyát.

Az eljárásnak kell tehát első sorban egységesnek és megállapodottnak lenni, akkor majd könnyebben ráakadunk arra is, hogy mi az igazság. Vajha a kir. táblák decentralizálása ne ütné rést azokon a szerény törekvéseken, melyek a magyar judikatura egyöntetűsége érdekében időközönként fölfölmerülnek!

Akkor talán előbb-utóbb a könyvkivonati és számlaperek bírói illetőségének kérdése is a józan és természetes megoldás útjára fog tereltetni. Dr. BERÉNYI SÁNDOR.

A peres és végrehajtási eljárások reformjához.

E czim alatt dr. Staud Lajos kir. járásbíró ur, a haladékos bagatell törvény 66. §-át akarja megmenteni a jogkereső közönség számára, kifejtve, hogy a bíró az ítéletben rendelje el a végrehajtást, úgy mint ezt a bagatell törvény 66. § a előírja még a sommás ügyekben is.

A rendes ügyekben a végrehajtás kérvényezése továbbra is fennmaradna, noha a czikkíró ur egyáltalában nem fejtette ki, hogy miért követtessék a rendes eljárásban más norma, mint a sommás eljárásban.

A Plósz-féle javaslat legfőbb előnye az, hogy megszüadította a jogszolgáltatást egy külön eljárástól, s ez által közelebb visz ama ideál felé, hogy az összes peres ügyek egy eljárás szerint tárgyalassanak.

Ha tehát a bagatell törvény 66. §-a megszűnik hatályos lenni, elértük azt, hogy a végrehajtási eljárás egységes lesz úgy a sommás, mint a rendes ügyekben. Ezen egység pedig mindenesetre felér azon előnnyel, hogy az ügyvéd kevesebb munkadíjat kapjon.

De van a dolognak egy másik oldala is, mely a czikkíró által ajánlott reformot egyenesen káros világításba helyezi.

A jogszolgáltatás egysége mellett a jogszolgáltatás egyszerűsége az, mi minden reformnál szem előtt tartandó. Már pedig a czikkíró ur által ajánlott mód végnélküli komplikációkra adna alkalmat, mit a bagatell törvény gyakorlatának nem épen dicsőséges története eléggé igazol.

Ha jogerős az ítélet, felperes kérelmére elrendeltetik a végrehajtás. Ez a legegyszerűbb jogszabály. A végrehajtási kérvényben azután előadhatja mindazon változásokat, melyeken az ügy az ítélet hozatalától a jogerősségig keresztülment. Leszállíthatja követelését, mit a czikkíró által ajánlott mód szerint csak újabb kérvénnyel tehetne, s előállna ismét azon kényszerűség, hogy az ügyvédnek ezen kérvényért munkadíjat kellene megállapítani. De továbbá a jelenlegi bagatell törvényénél, hol a felelőzés ki van zárva, nem táru elénk a komplikációk oly torzképe, mintha elképzeljük, hogy sommás eljárásunknál néha az ügy három forumon megy keresztül és egy ítélet, melyben a végrehajtás már el van rendelve, talán csak egy év múlva lesz jogerőssé, midőn talán az eredetileg kiküldött elköltözött az élők sorából. S. A.

Különfélék.

— A Jogtudományi Közlöny negyedszázados pályafutásának befejeztével huszonöt évre visszanyúló tartalomjegyzéket bocsátottunk közre. A Döntvénytár anyaghalmozásával szemben azonban belterjesebb munkához kellett fognunk; mert a Döntvénytár ötvennégy kötetében felhalmozott anyagnak egy része az időközi törvényváltozások folytán elavult, s így komoly tanulmányt igényelt a Döntvénytárban foglalt, mai napon is érvényben levő joganyag meg határozása. Az eddig négy kötetre terjedő döntvénytári Tárgymutatók csak registrálást tartalmaztak, — míg ezuttal, a fentebbi czélunk megfelelően a joganyag revisiójára kellett súlyt fektetnünk.

E feladatnak igyekeztünk a «Felsőbíróságok gyakorlata» czimű munkában megfelelni, mely hivatva van a felső bíróságok gyakorlatát a ma érvényben levő jog alapján feltüntetni és az Igazságügyi Törvénytár anyagbeosztását követő rendszeres összefoglalás által könnyebb áttekintést nyújtani.

Kiváló gondot fordítottunk arra, hogy a hol felső bíróságaink nemcsak a kir. Curia teljes-ülési határozatai folytán, korábbi ellentétes határozataikkal szemben újabban határozott irányt követnek, — az ellentétes határozatok ezen utmu-

tatónak szánt kiadásban mellőztessenek s így ellentétes határozatok főleg csak a teljes biztossággal meg nem állapítható szilárd gyakorlat hiánya esetében fordulnak elő, s habár lényegesen csökkentett számban, de annál szembetűnőbben; mert ezen 20 évre visszanyúló rendszeres összeállításban mintegy egymás mellé kerülve, annál feltűnőbbekké válnak.

Nem kételkedhetünk azonban, hogy a mint eddig két évtizeden át jogszolgáltatásunknak hathatós támaszául szolgáló felső bíróságaink gyakorlatának éber figyelemmel kísérése: ezen munkával is az igazságszolgáltatás egyöntetűségét mozdítjuk elő.

Törekvésünk súlyát növeli a kir. ítélő tábláknak ép most meginduló decentralizációja. Bírói szervezetünk ezen átalakítása által indítva, e munkába felvettük a budapesti kir. ítélő táblának nemcsak teljes-ülési megállapításait, hanem még az egyes tanácsok által u. n. «házi használatra» szánt elvi megállapításokat is. Ezeknek közlésével főleg az átmeneti időszakra nézve, ha csak a tradíciók fentartásának jelentőségével is, hasznos szolgálatot véltünk teljesíteni.

A jelen gyűjtemény a Döntvénytár eddigi tartalommutatóinak helyébe lép és kiterjed az egész régi és új folyamra (r. f. I—XXVIII., u. f. I—XXVI.). Felkarolja a Döntvénytár azon újabban megjelent négy kötetét is (XXIII—XXVI.), melyek az utóbbi tartalommutató közrebocsátása óta adatnak ki.

A munka hat önálló részre oszlik: I. törvénykezés és szervezet, II. magánjog, III. hiteltörvények, IV. büntetőjog és bünvádi eljárás, V. a kir. Curia teljes-ülési határozatainak teljes szövege, VI. a budapesti kir. tábla teljes-ülési határozatai és a III., IV., V., VII. polgári tanácsok elvi határozatainak gyűjteménye.

A munka, mely a Franklin Társulat kiadásában jelent meg, 66 ivre terjed. Ára kötve 6 frt.

— A kir. Curián a múlt évben nyugdíjaztattak: Puscariu május 14-én, Baló, Herczeg s Horváth László július 2-án, Szászi december 9-én. Meghaltak: Wenzel márczius 10-én, Ferencz Károly július 19-én. Schedius az egész év folyamára az igazságügyminiszteriumba volt beosztva; Nedeczky hosszas idő óta folyvást betegeskedik. Curiai bírákká kinevezettek vagy a Curiához a kir. táblától beosztottak, s így működésüket a múlt év folyamán kezdték meg: Steer, Székely márczius 11., Vági márczius 29., Nádasdy, Emmer Kornél, Trux, Balesz szeptember 2., Heppes szeptember 10., Csider október 23., Kiszely október 24., Hérich Tóth János november 2., Gottl november 20.

— A pénzügyi közigazgatási bíróság elnöke a következő körözünyt intézte a bíróság tagjaihoz:

A vezetésemre bizott magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróságnak 1890. évi tevékenységét feltűntető ügyforgalmi kimutatása szerint, ebben az évben — az előző évről maradt hátralékkal együtt — összesen 13505 ügydarab volt elintézendő, a miből 12335 ügydarab tényleg elintéztetvén, az év végével hátralékként csak 1170 darab maradt, vagyis körülbelül annyi, mint a mennyi egy hónap alatt átlag beérkezni szokott.

Bátran léphetünk tehát azzal az örömdetes tudattal az új évbe, hogy hátralékunk alig van.

Ez a rendkívüli eredmény, a melyre bármely hatóság büszke lehetne, és melyet érdeme szerint méltányolni csakis az képes, a ki tudja, hogy az egyes ügyek elintézésénél mily nagy nehézségekkel kell a bíróságnak sokszor küzdenie, csakis oly lankadatlan buzgalom és pihenést nem ismerő, mondhatni önfeláldozó tevékenység mellett volt elérhető, mint a melyet a pénzügyi közigazgatási bíróság kitűnő bírói kara és a hozzá beosztott derék fogalmazó személyzet kifejtett.

Örömmel ragadom meg tehát az ügyforgalmi kimutatás közzététele által nyújtott alkalmat arra, hogy úgy a bírói kar, mint a fogalmazó személyzet minden egyes tagjának, eme

vasszorgalommal, és ritka kitartással, sőt az ügy iránti való-
ságos lelkesedéssel teljesített rendkívül eredménydus működéséért köszönő elismerésemet kifejezem.

— **Magyar siker a külföldön.** Pikler Gyula könyvéről Pulszky Ágost a «Nemzet»-ben a következőket írja:

«Az angol «Mind», ezen, a psychologia és philosophia terén legtekintélyesebb folyóirat, f. é. januáriusi száma meg-
lepetést tartalmazott. Pikler Gyula budapesti egyetemi magán-
tanár műve «Az objektív létben való hit lélektana», mely
egyszerre jelent meg magyarul és angolul, meg volt már em-
litve a mult évi októberi számban is és a folyóirat már akkor,
mint egészen rendkívüli műre, hívta föl reá az olvasó közön-
ség figyelmét. A jelen számban ujlág öt lapra terjedő rész-
letes bírálatot találunk magának szerkesztőnek, George Croom
Robertson, londoni egyetemi tanárnak tollából. E bírálat
annak megállapításával kezdődik, hogy «ez értekezés még
annál is gondosabban megalkotott munka, mint a milyennek
az első áttekintés után feltűnhetett. Az ismertetés további
folyamán a bíráló azon képzelhető legnagyobb elismerést
fejezi ki, hogy «Piklert az egész tárgyban ezentul a leg-
első tekintélyek közé kell számítani,» a mely kijelentés, te-
kintve a tárgy természetét, tényleg a legnagyobb gondolko-
dók mellé helyezi a szerzőt. Munkája oly eredményre vezet-
tett, ugymond a bíráló, a melyet azok is üdvözölhetnek s
egészében sikeresnek ítélnének, a kik a philosophia más
iskolájába tartoznak, és Pikler a problémát lényegesen előbbre
vitte oly alapkülönböztetések megtétele által, melyeket eddig
el nem ért mélységből kutatott föl. A mű gondolkodásmód-
ját csaknem tulzott finomság jellemzi. S a végítélet, a melyet
a bíráló a mű részletes megvitatása után kinyilvánít, a követ-
kező: «Nem szabad Piklertől bucsut vennem a nélkül, hogy
nyomatékkal ne ismételtem, hogy bárki is nyuljon ezentul
a lélektan ezen legmagasabb, betetőző problémájához, gon-
dosan kell számolnia ezen egész értekezéssel.»

— **A budapesti V. kerületi járásbíróság ügyforgalma**
1890-ben. Elintéztetett 122,710 *beadvány*, hátralékban maradt
457. *Elnökségi ügy* 1059 érkezett, mely mind elintéztést nyert.
Sommás per a mult évről maradt 2126, érkezett 11,268, sem-
miségi kereset volt kettő, s így lett összesen 13,396. Elintéztetett
ítélettel 5006, végzéssel 4765, egyezséggel 1046, folya-
matban maradt 2079. *Folyó ügy* volt összesen 3447, melyek
közül 3419 elintéztést nyert. A kir. táblához 1368, a Curiához
163 *felebbvitel* terjesztetett fel. Leérkezett a kir. táblától 52 meg-
semmisítő, 126 felfolyamodást elutasító, 855 helybenhagyó,
279 megmáskító és 111 feloldó határozat; a Curiától 7 meg-
semmisítő, 20 felfolyamodást elutasító, 114 helybenhagyó,
63 megmáskító és egy feloldó határozat. *Végrehajtói kikül-
detés* 27280 volt, foganatosított 11853, ki volt tűzve 5745
árverés, melyek közül azonban csak 792 tartatott meg. Az
ország ezen legnagyobb ügyforgalmu bíróságánál az állapo-
tok hála a nagy buzgalmu és kiváló erélyü járásbíró fárado-
zásainak nagyjában kielégítők és főleg a segédhivatalok pon-
tos működése érdemel kiemelés. A teljesített működés érdem-
leges része tekintetében szeretnők a járásbíróság vezetőjének
éber figyelmét arra felhívni, hogy az írásbeliség nyűgét egy
budapesti járásbíróság sem viseli annyira, mint az általa
vezetett. Tudunk itt bírákat, a kiknek tárgyaló terméi a
szóbeliséget csak az eskük és tanuvallomások által ismerik.
Bizonyára fog ő módot találni ezen nem kívánatos állapot
megszüntetésére, mert nem lesz nehéz az egyes bírák részére
még egy joggyakornokot kieszközölni. Hálás feladat volna
még megoldandó az adóárveréseknek kellő evidentiában tar-
tása és a bíróságiakkal való összhangba való hozása s nem
adjuk fel e reményt, hogy a járásbíró urnak sikerülni fog
az e téren észlelt visszaéléseket megszüntetni.

— **A budapesti VI. ker. kir. járásbíróság**, a mult évről a
következő ügyforgalmat mutatja ki: Iktatba érkezett 40,701
szám (6377 számmal több mint az előző évben); sommás kere-
set beadatott 7993 (2291-el több mint az előző évben) ítélettel;
befejeztetett 5412 per, végzéssel 3132, egyezséggel 786, fo-
lyamatban maradt 1815, folyó ügy volt 1223, elnöki ügy 280.
Kisebb polgári peres ügyben beadatott 2721 kereset, melyek-
ből folyamatban maradt 182. Megjegyezvén azt, hogy ezen
járásbírósnál a járásbíró kívül csak 4 albíró működik, kik
közül egyik kizárólagosan a kisebb polgári peres ügyeket
kezeli, el nem hallgathatjuk, hogy tényleg önfeláldozó mun-
kássá igényeltetik a bírák részéről, hogy a nagy ügyhalmazt
feldolgozhassák. A folyton növekedő ügyforgalom mellőzhet-
lenné fogja tenni, hogy a bírák létszáma, különösen a főváros
területén működő járásbíróságoknál, nemsokára szaporíttassék.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél**
azon gyakorlat divik, hogy azon esetekben, mikor a kielégi-
tési végrehajtás folytán befolyt és bírói letétbe került pénz-
összegeket a végrehajthatónak kiutaltványozza, ha csak a kiutalt
összeg a kereseti összeget meghaladja, a letétbivaltat a kere-
seti váltó bevonására utasítja. Miután az gyakran fordul elő,
hogy a kiutalt összeggel a felperesi követelés nincsen tel-
jesen kielégítve, felperes mindannyiszor saját költségére
kénytelen folyamodni, hogy a törvényszék a bevont váltót
ne szolgáltatassa ki alperesnek, hanem juttassa vissza felperes-
hez. A törvényszéknek ily eljárása semmiképen nincs helyén.
Teljesen elegendő, hogy a történt fizetéseket a váltóra feljegyez-
zék s az arról való gondoskodást, hogy a járulékokkal együtt
véglegesen kiegyenlített váltót végrehajtást szenvedett felperes-
től visszakapja, a törvényszék nyugodt lélekkel magára
alperesre bízhatja. (*Ügyvédi körökből*).

— **A pozsonyi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága** 1890
május 20-án 291/890. fegy. sz. a. hozott ítéletében *kártéri-
tésben is marasztalta felperes ügyvédet*. Az ítélet ezen része kö-
vetkezőképen hangzik:

«... köteles továbbá panaszló ...nak 92 frt 35 kr.
beigazolt kárösszeget ... szintén 15 nap alatt különbeni
végrehajtás terhe mellett megfizetni.» Ezen rendelkezés követ-
kezőképen lett indokolva:

«... El kellett őt marasztalni a ... 92 frt 35 kr. per-
költségeknek megfizetésében, mert ezeknek szánt szándékos
elbűdözése ő volt.»

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa 1890 november
15-én 333./fegy. 1890. sz. a hozott ítéletével *helybenhagyta*
ezen ítéletet. Vita tárgyát képezheti, vajon ezen fegyelmi
bírósi határozat alapján mennyiben van kielégítési végre-
hajtásnak helye.

— **Horvátországban** az országos kormány egy a horvát-
országi büntető intézetekre vonatkozó főfelügyelői állás szer-
vezésével foglalkozik.

— **A londoni Howard-társaság** lapunk munkatársát, dr.
Gruber Lajos budapesti ügyvédet levelező tagjai közé vette fel.

— **Az önbíráskodásról** dr. Sánta Elemér előadást tar-
tott az ügyvédjelöltek és joggyakornokok körében. Kezdve
az önszegély fogalmának meghatározásán és a Carrara-féle
önbíráskodási tan ismertetésével, a kérdést úgy az elmélet,
mint a gyakorlat szempontjából minden oldalról megvilágítva
fejtegette. Részletesebben foglalkozott a lopás és önbíráskodás
határvonalainak megállapításával, azonkívül kiemelte mind
ama deliktumokat, melyeknél az önbíráskodás vitás kérdése
fölmerülni szokott. Végeredményül oda nyilatkozott, hogy az
önbíráskodás mint «delictum sui generis» nem konstruálható,
de ez nem is szükséges, sőt veszélyes. Érvelésének támo-
gatására hivatkozott a hazai kriminalistákra és főleg a német
jogi írókra, nemkülönben a hazai judikaturára.

— **A magyarországi kir. közjegyzők egyletének segélyalapja;**
a) Az utolsó közgyűlés által megállapított egyenleg ... 5568.57
b) 54 közjegyzői illetmény ... 648
levonva az ügyviteli pénztárnak járó illetményt ... 162 486.—
c) Kamat rovására befolyt ... 678.52
d) Áthozat az ügyviteli pénztárból ... 100.25
összesen ... 6.833.34

Dr. Weinmann Fülöp, egyleti pénzkészelő.

*A Magyar Jogászegylet f. hó 17-én (szombaton) esti 6 óra-
kor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8.
sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Mandello Gyula fel-
olvasása a valuta-változtatás jogi jelentőségéről.*

Bodor László mult heti cikkében a 13. lap második bekezdésében
a 6. sorban a «bűn belátása» helyett olvasandó «bíró belátása», a 8.
sorban «bűn egyes esetekben» helyett «bíró egyes esetekben».

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Visszaemlékezések a büntető-törvénykönyv kidolgozására kiküldött bizottság munkálataira 1843-ban. PULSZKY FERENCZ-től. — Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A katonai büntető-törvénykönyv és eljárás revíziójához. FABINY GUSZTÁV győri kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A telek-könyvek revíziója. BOGYAY PONGRÁCZ pécsi kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Visszaemlékezések a büntető-törvénykönyv kidolgozására kiküldött bizottság munkálataira 1843-ban.¹

III.

A bizottság eljárását legjobban jellemzik azon levelek, melyeket Mittermaiernek írtam, s melyeknek mintáját régi naplóimban megtaláltam. Szövegök, most negyvenkilencz év után is jogtudósaink előtt nem lesz érdektelen.²

Pest január 8-án 1842. Mélyen tisztelt barátom! Igérem szerint, hogy időről-időre a büntető-törvény-bizottság tanácskozásainak eredményét Önnek közlendem, ezt most kezdem meg, midőn az általános vita az alapelvek iránt bezárattott.

A bizottság ülései december 1-én nyitak meg; az országgyűlés által kiküldött 45 tag közül huszonöt kir. hivatalnok, tizenkettő közülök a legfelsőbb törvényszék tagja, magyar fogalmak szerint tehát csak husz volna független, mert nálunk a közvélemény bizalmatlan a hivatalnokok iránt; ezek pedig tizennégy megyei követ, két mágnás, négy városi és a hajdukerületi követ. Az ülések nem nyilvánosak ugyan, de jegyzőkönyveink közzétételnek, még mielőtt a törvényjavaslat elkészült.

A büntető kodex elveinek megvitatásával kezdtük meg munkánkat; a legnevezetesebb határozatok: a pennsylvaniai börtönrendszer elfogadása, — dr. Julius tehát örülhet ezen eredménynek, — elkülönítés, munkával összekötve, a munkabér egy része a fogolyé, de csak büntetése végével fizettetik ki. Kerületi börtönök, melyek adminisztrációja a helytartó tanács egyik külön osztályát fogja képezni. A börtönigazgatókat ez nevezi ki, de a municipalitások befolyása a kinevezésben a munka folyamában meghatározandó. A helytartósági tanács börtönosztályának tagjai kötelesek az ország minden fogházát évenként megvizsgálni.

Az eljárást illetőleg a patrimoniális bíróság, az úgynevezett uri székek büntető eljárása egyhangulag megszüntetendő, a törvény előtti egyenlőség elve elismertetik. Erre az esküdszék behozatala jött napirendre; pártolói, négy napi, vége felé ingerült vita után, számszerint tizenheten, kisebbségben maradtak. Mi egyébiránt mindenesetre külön véleményt adunk be az országgyűléshez, s van okunk hinni, hogy a nemzet nem fogja közönnnyel venni az esküdszék eszméjét, annál is inkább, minthogy intézményeinkben is van

némi rokonság vele. Így pl. legfelsőbb ítélőszékünk, a kir. és a hétszemélyes tábla, csak a múlt században szerveztetett; az előtt a megyei törvényszék ítéletétől a nem-nemesnek nem volt semmi felebbezése. A megyei törvényszék az úgynevezett Sedria (Sedes Judicaria), mely évnegyedenként ült össze s kisebb vétségeknél nyilvánosan, szóbeli eljárás mellett, nagyobb ügyekben periratok nyomán ítélt, de akkor is a tanúk kihallgatása és szembesítése az összes törvényszék előtt történt. Ezen ítélőszékek most is két elemből állanak, egy állandóból, a másodalispánból, szolgabíróból és megyei ügyészből mint közbíróból, és egy változóból, a táblabírákból, kik legtöbb vármegyében évnegyedenként a bírói funkciókra megválasztottak.

Az esküdszéki intézményt leszavazó többség azonban szintén elég liberális elvekből indul ki. Elhatározta a vádló pert, a szabadlábban való védelmet kezesség mellett, a tettenérés kivételével; a vád alá helyezés felett külön törvényszék ítélt; a vizsgálati eljárás csak a bíróság határozatából történhetik meg. A bíróságokra való kinevezéseknél a választás elve, mely a magyar alkotmányt áthatja, birjon, később meghatározandó módon bizonyos befolyással. Minden szabadságbarátnak ennyi is öröme szolgálhat.

Meg fogja Önt lepni, hogy a halálbüntetés harminczöt szavazattal tíz ellen eltörölendőnek javasoltatik oly országban, hol a régi középkori kifejezés szerint a halálbüntetést *ordinariának* nevezték s a rögtönítelő bíróság harmincz megyében ki van hirdetve, mi egyébiránt inkább formáság nálunk, mert a tetteleg végrehajtott halálítéletek száma nem haladja meg évenként a tízet. Ezen javaslatunk azonban nem fog tetszeni a megyékben, de miután a sajtó nálunk nem szabad, az országgyűlési vitáknak és a bizottságok munkálatainak kell a közönség eszméinek irányt adni. A botbüntetés eltörlése egyhangulag javaslatba hozatni határozottat; hogy sem becsutelenítő büntetéseket, sem rendőri megfigyelés alá rendeltet nem javasolunk, azt természetesnek fogja találni. Mind a kettő nálunk a nemzeti szellemmel ellenkező idegen eszmének tartatik. Minthogy pedig eddig nem birtunk büntető-törvénykönyvvel, mert a törvénykönyvünkhez kötött praxis criminalis soha törvényerővel nem birt s befolyással törvényszékeink eljárására nem volt, a bírónak a büntetés mértékének kiszabásánál nem volt semmi megkorlátozó korlátja, sőt a bizonyítási theoria is csak a Curia ítéleteiből abstraháltatott, a mi kodexünk tehát csak maximumot fog ismerni, semmi minimumot.

Ezen eredményeket, melyekre mint magyar, büszke vagyok, különösen az országbíró tekintélyes részrehajlatlan elnöklésének és Deák Ferencz, az ellenzék vezére hatalmas talentumának köszönhetjük. Ez jelenleg a legjelentékenyebb férfi az országban.

Uj esztendő óta albizottságokban a szerkesztéssel foglalkozunk. Miután az esküdszék pártolói kisebbségben maradtak, az általuk el nem fogadott eljárás részleteinek szerkesztésében sem vehetnek részt, reájok bízta tehát a büntető kodexeket és a börtönügyet. Ezen albizottságokban is csak kevesen vesznek részt, pl. a büntető-törvénykönyv kidolgozásában Deák, Klauzál, Bezerédj, báró Eötvös; én viszem a tollat. Tanácskozásaink barátságos megbeszélések, mert rég-

¹ Az előbbi közl. I. az 1890. évi 47. és 50. számokban.

² E levelek ugyan nagyjából megjelentek azon gyűjteményben, melyet dr. Tarnai János 1885-ben tett közzé. (Huszonkét levél az 1842—1854-ig terjedő időszakból. Magyar Jogászegyleti Értekezések XX. füzet.) De a kiegészítés szempontjából értékesnek mutatkozik ezen újabb összeállítás is.

óta rokonszenv fűzött bennünket össze. Az eljárással főleg gróf Dessewffy Aurél foglalkozik, Szalay László, az Ön ismerőse, a tollvivő, de szavazat nélkül, stb.

Február 26-án 1842. Mélyen tisztelt barátom! Első levelém, melyet dr. Wildnerre bízam, eddig valószínűleg kezeihez jutott, most van szerencsém tanácskozásaink új eredményét, a büntető kodex általános részét Önnek fordításomban megküldeni. Ez öt heti megfeszített munkának eredménye, nem oly tökéletes mint kívánnók, ugyanazért kérjük, szíveskedjék véleményét velünk közleni, hasznát vehetjük még, mert az összes ülések május vége előtt nem nyitnak meg. Deák különös súlyt fektet az irány világosságára, minthogy a büntetőtörvény inkább a kevésbé műveltek, mint a műveltek számára készült. Szerkesztésénél nem volt véleménykülönbség, a fordítás pongyolaságát tulajdonítsa elfoglaltságomnak.

Most a második részzel foglalkozunk; a badeni törvényjavaslat itt is, mint az általános részben, nagy segítségünkre szolgál, ámbár itt-ott, hol a logikai rendszer, hol a büntetés kiszabása iránt tőle erősen eltérünk. A másik két albizottság is szorgalmas, de félhető, hogy az eljárási bizottság gr. Dessewffy Aurél váratlan halála által, ki legjelesebb munkása volt, hátra fog maradni, s munkálata nem fog a várakozásnak megfelelni. Annál kívánatosabb, hogy a börtönügyi albizottság feladatának minél tökéletesebben megfeleljen, mert meggyőződésem szerint a büntető-törvénykönyv előbb nem fog életbe léphetni, mint mikor a börtönök célszerűen be lesznek rendezve. Ez a legközelebbi országgyűlés legnevezetesebb feladata lesz, stb.

Pest, április 12-dikén 1842. Mélyen tisztelt barátom! Fogadja általam az albizottság szíves köszönetét március 15-iki leveléért, különösen azon szíves barátságos hangulatért, mely abban uralkodik s legyen meggyőződve, hogy számos tisztelői közt nem könnyen fog találkozni, ki annyira ragaszkodnék Onhoz, mint én.

Sajnálattal értesültem, hogy levelém nem jött kezéhez.

Észrevételeit néhány nap előtt vettük tüzetes figyelembe, s nagy megnyugvást találunk abban, hogy az első tekintélynek a büntetőjog terén oly kevés kifogása van nagy szívesgéggel készült javaslatunk ellen. Módosítottuk azt több helyütt észrevételeinek értelmében, néhány közülök magától eszik, miután javaslatunk a büntetés kimérésénél nem ismer minimumot. A bírói hatalom ezen kiterjesztésére az vezetett, hogy Magyarországnak eddig nem volt büntetőtörvénykönyve, mely a bírói felfogást a büntetés kimérésénél korlátozta volna. Legfőbb bírói tekintélyeink továbbá, különösen elnökünk az országbíró, világosan kijelentették, hogy gyakorlatukban többször fordultak elő esetek, melyeknél bármily előre meghatározott minimum tulszigoru, lett volna végre oly széles tér, mint némely törvénykönyvben találtatik, például a csalásnál hat heti fogháztól nyolcz évi fegyházig, csaknem egyértelmű a minimum megszüntetésével. Figyelembe veendő még az emberiségnek folytonos művelődési haladása is, mert ha ez az erkölcsöket szelidíteni fogja, a minimum által meg nem kötött bíró nem jöhet oly helyzetbe, hogy a társadalom felfogásával tulszigoru büntetések által ellentétbe jöjjen. Ezen nézetből kiindulva, törvénykönyvünk nem is ismer semmi abszolút büntetést, másrésztől javaslatunk azt sem engedi, hogy a bíró a büntetést fokozza. Kihágásokra hat hónapi fogházat javasoltunk a büntetés maximumául, komolyabb bűntényeknél fegyházat a pennsylvaniai rendszer szerint; a büntetés fokozását csak börtönfegyelmi kihágásoknál engedjük meg.

A 20. 21. és 57. 58. §§-aira nézve igazsága van ugyan mélyen tisztelt barátomnak, hogy azok inkább a tudomány mint a törvénykönyv körébe tartoznak, sőt hogy a törvény specialis szabályozása a beszámításra nézve ki látszik zárni

mindazon eseteket, melyek nincsenek különösen kijelelve, pedig semmi utmutatás az enyhítő és nehezítő körülményekre nézve nem lehet kimerítő. Mindemellett azonban nem hittük, hogy körülményeink között ezen §§-okat kihagyhatnók, minthogy bíránk nagy száma mellett, — az uri székek megszüntetése után is még száztizennyeg egymástól elkülönített büntetőtörvényszék fenmarad — többségök nem lehet német értelemben vett szakférfi, ki ha a törvény nem ad elégséges utmutatást, azt a tudományból meríti; ezek számára kell nálunk ily utbaigazítás, — mi érezzük ezen hibát, de most még nem segíthetünk rajta. A komplottra nézve sem hiszszük, hogy javaslatunktól eltérhetnénk; az alföldi pusztákon, a felföldi erdőkben néha oly rablóbandák alakulnak, melyekben telkes gazdák is vesznek részt, szerencsét próbálni, s ezek a rablás vagy betörés után be sem fogathatnának, ha külön bűntényt nem követnek el, ha csak a szövetség maga nem minősítené bűnténynek. A tulszigoru büntetés ellen úgy is biztosít a minimum elmaradása. Egyébiránt a büntető praxisban, a statárium kivételével, melyet meg kell szüntetni, a büntetések nem voltak nálunk tulszigoruak, sőt hol a halálbüntetést a királyi kegyelem fogságra változtatta át, ez tizenöt évnél nem terjesztett továbbra, mi egyébiránt börtöneink nyomoruságos állapotában találja megfajtását. Ugyanezen okból elegendő kezesség mellett a szabad lábon történő védelem is elég népszerű és szokásos lett minálunk, mert börtöneinkben még az elítéltek számára sem volt elégséges hely, a vádlottak nagy részét tehát kezesség mellett haza bocsátották. A legközönségesebb büntetés egyébiránt a botozás, de reméljük, hogy ennek eltörlése bűntényekben nem fog nagy ellenzékre találni. Nehezebb lesz ez a rendőri kihágások megfenyítésénél, melyekkel különben is meggyűl még a bajunk, mert a büntetőtörvénykönyv után rendőri törvénykönyvet is kell szerkesztenünk. Minthogy pedig a magyar közvélemény a központosított rendőrség ellen ellen-szenvvel viseltetik, nehéz lesz a törvényhatósági rendőrséget szervezni. Szeretném tüzetesen ismerni a londoni rendőri szabályzatot; tisztelt barátom lekötelezne, ha utbaigazítani szíveskednék az iránt, hol találhatok erre nézve kimerítő felvilágosítást.

Az orgazdaság iránti szöveget megváltoztattuk s annak különböző neveit élesebben elválasztottuk egymástól. Ezen tárgy azonban benmarad az általános részben, mert különben hézag támadna, vagy az orgazda a bűnséggel egy kategóriába tétetnék, s a második részben ismét minden bűnténynél arról kellene szólnunk, miután az orgazdaság a főbűnténnyel szorosan összefügg, csak akkor ha üzletszerűleg gyakoroltatik vagy a bűnösnek szökését eszközli, minősíthető külön bűnténynek.

A büntető törvényekkel a politikai bűnök, becsületsértés és a hivatalnokok kihágásainak kivételével jóformán elkészültünk, egy hónap alatt ez is meg lesz, akkor meg fogom Önnek küldeni a második rész fordítását is, melynek esetleges gyarlóságát annak szíveskedjék tulajdonítani, hogy nem vagyok született német és nincsen elégséges időm a gondos kidolgozásra. On ezen részben néhány büntetést tulszigorunak fog találni, például a megmérgezés és a gyújtogatásnál. Magyarországon azonban ezen bűntények annyira gyűlöletesek, hogy a nép előítéleteit is tekintetbe kellett vennünk, sőt kénytelenek vagyunk igen hosszú szabadságbüntetések által a legnagyobb szigorot mutatni akkor, midőn a rögtönítelő bíróságot, a halálbüntetést és a botoztatást, ezen három nálunk népszerű intézményt, eltörlöni javasoljuk. Ezen szigor azonban csak színleges, mert gyakorlatban a maximumra csak kivételes esetekben fogják a bűntényt elítélni. A halálbüntetés eltörlését az országgyűlés nem fogja elfogadni, de van reményünk, hogy a botbűntetés, legalább a bűntényeknél, de talán a rendőrieknél is, meg fog szüntetettetni.

Legnagyobb nehézségünk mindenesetre, hogy büntető-

törvényjavaslataink a közvéleményt néhány évtizeddel megelőzik s azért félünk, hogy úgy fognak járni, mint az 1827-iki, mely a közvéleménynél hátrább maradt s azért nem lett törvénynyé. Kérdés, vajon Deák népszerűsége elégséges-e arra, hogy ezen munkájával megbarátkozzanak a megyék.

Még kevesebbet várok a büntető eljárás reformjától. Az esküdtszék eszméje újabb nálunk, semhogy többségre tudna vergődni, s a jelenleg elég szabadelvű censura kivételt tesz e kérdésben s nem engedi, hogy ezt hírlapokban megvitassuk; az albizottság javaslata pedig, állandó bírákkal, kik nyilvánosság és szóbeliség mellett egyéni meggyőződés szerint ítélnék, de kiknek ítélete mégis felebbeztetik, ez oly mixtum compositum, mely egy pártot sem elégíthet ki, stb.

További levelezésem Mittermaierrel elkallódott. Tudvaló egyébiránt, hogy az összes ülés elfogadta javaslatunkat, csak a politikai bűntényekre nézve lényegesen módosította szövegezésünket, mi iránt különvéleményt adtunk be. Az eljárásra nézve is beadtunk különvéleményt, melyet Deák szerkesztett, mely szerint az esküdtek nagy névsorát a megyegyűlés állapítja meg választás útján. Ez oly kompromisszum, mely elfogadhatóvá tehetette az esküdtszéki intézményt, de az orthodox szakjogászok szerint azt gyökerestől kiforgatta volna természetéből, Szalay szavai szerint veres folt volna Szent István elavult palástján.

Az 1843/4-iki Karok és Rendek több pontra nézve nem tudtak megegyezni a méltóságos Főrendekkel, így a kodex elmaradott, az országbírói értekezletekben pedig Ghyczy ellene volt, hogy napirendre kerüljön. E szerint Deák büntetőtörvénykönyve eltemetett.

PULSZKY FERENCZ.

Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása.¹

A kir. Curia 1890-ben.

A mi a kir. Curia 1890. évi működésének *részleteit* illeti, ezeket következőkben ismertetjük meg.

Mindenekelőtt kiemeljük, miszerint ezen részletes adatok sem állítanak előnkbe derült képet s nem maradhatnak leverő benyomás nélkül a jogrend tekintetében.

Különösen a *büntetőjogi adatok* gyakorolhatnak rossz hatást, úgy a társadalmi morál, mint a jogbiztosság szempontjából.

A *büntető ügyek* feltűnő és folytonos *szaporodása* nyilvánul ezen adatokból; mi már nemcsak a felebbezési jog tulerjeszkedése miatt igényelhet nagyobb figyelmet, hanem a jogállapotok kedvezőtlen alakulása folytán aggályos is lehet.

Ezen ügyek 1890-ben nem kisebb mint 12,400 *bejövetelei* számot mutatnak fel. Az előbbi év hátralékával az *elintézendők* ügyszáma 15,385 lett, miből az év végeig 12,297 *ügy intéztetett el*, maradván december 31-én *hátralékul* 3088 *ügy*.

Akármiképp mérlegeljük a büntetőjogi ügybejövétel terjedelmét, szokatlanul mutatkozó nagy számát; de az bizonyos, hogy az *mind az újabb időkben nyilvánuló kifejlődésében*, mind a *polgári ügyek bejöveteleivel való viszonyában* elszomorító állapotokra mutat.

A mi a *számszerinti kifejlődést* illeti, feltűnő már magában az, hogy az évi bejövétel oly nagy számot ért el, t. i. 12¹/₂ ezret, milyent a többi ügyeknek egyike sem mutathat fel. És ez 1881. óta következőleg alakult a *bűnvádi bejöveteleknél*: 1881-ben 12,983, 1882-ben 17,669, 1883-ban 12,307, 1884-ben 9606, 1885-ben 9564, 1886-ban 10,491, 1887-ben 9900, 1888-ban 11,400, 1889-ben 11,980, 1890-ben 12,400.

A büntetőjogi kodifikatio idejétől a bűnvádi felebbezések is nagy szaporulatot mutattak fel; már 1880-ban megközelíték a 12 ezret, 1881—1883-ban azt túlhaladták, ezután

leszálltak 9 ezerre, de 1886. óta ismét folytonos emelkedésben vannak, úgy hogy 9 ezerről 1890-ben már jóval túlhaladták a 12 ezret, úgy mint 10 év előtt 1881. évben. Ezen 4 év óta tartó szaporulat kirívó jellemvonása bűnvádi állapotainknak.

Még visszataszítóbb ez — *szembesítve a polgárügyi bejövetelekkel*. Ezen összehasonlító kimutatás következő:

	polgári	büntető
1881.	12,216	12,983
1882.	10,946	17,669
1883.	9,476	12,307
1884.	9,899	9,606
1885.	9,641	9,564
1886.	9,065	10,491
1887.	9,359	9,900
1888.	10,490	11,400
1889.	9,000	11,980
1890.	10,910	12,400

Ebből azon sajnos s leverő tapasztalatot meritjük, miszerint a bűnvádi ügyek rendszerint meghaladják a polgárügyi ügyek számát. A lefolyt évtizedből két évet, 1884 és 1885-öt kivéve, a felebbezett bűnvádi ügyek bejövetele mindig meghaladta a polgáriak bejöveteletét. És pedig nemcsak egy pár százzal, hanem nagyobb összegekkel lett nagyobb a bűnvádi beérkezés; így 1883-ban, 1889-ben s 1890. években a különbözet megközelítette a két ezret, 1882. évben pedig a 6 ezren is tulment.

Ha ebből következtethetünk a társadalmi élet mozzanataira, valóban annak kulturális s gazdasági kifejlődésére nézve *elszomorító dolog az, hogy a bűncselekményeket képviselő ügyek nagyobb számot mutatnak fel, s éveken át nagyobb mérvben szaporodnak, mint a tisztességes kereset, polgári munka s forgalom viszonyaira vonatkozó ügyek*.

A fenti kimutatásból a *polgárügyi ügyforgalom* évenkénti alakulásai is észlelhetők. Ezek sem tüntetnek fel valódi javulást a felebbezések bejöveteleire nézve. Ez 1890-ben felmutat ugyan 1300 kevesbülést az évtized kezdetével szemben, de ez egy évtizedre nagyon csekély apadás. Ezen időszak alatt legnagyobb volt az 1881. évi bejövétel, 12,216; de ez 1882-ben leszállt 10,946-ra és ez megmaradt 1890-ben is. Ezen két időpont között folytonos a fluktuatio a bejövetelei összegekben, de mindig nagy hajlammal az emelkedés felé; úgy, hogy a Curia ezen egész idő alatt a 10 ezer vagy azt nagyon megközelítő bejövétel keretéből kibontakozni képes nem volt.

A mi a *hátralékokat* illeti, a melyek kapcsolatban az évi bejövetelekkel, az elintéзések összegét is észlelhetővé teszik, a polgári s bűnvádi ügyek a lefolyt évtized alatt következő arányban fejlődtek ki:

	polgári	hátralék bűnvádi
1881.	3532	3602
1883.	2155	2172
1884.	2282	1117
1885.	2099	2221
1886.	2005	2983
1887.	2764	3440
1888.	3420	3683
1889.	3872	2985
1890.	4146	3088

E szerint a polgáriak a *hátralékok* tekintetében jóval kedvezőtlenebb arányban állnak. A polgári hátralékok 10 év alatt hat százzal szaporodtak, míg a bűnvádiak annyival kevesbedtek. Az utolsó öt év alatt azonban a polgáriak szaporodása még feltűnőbb, mert 2005-ről 4146-ra emelkedtek; tehát a polgári hátralék 1886. év óta megkétszereződött, míg a bűnvádi csak száz nagyobbodást mutat.

A polgári hátralék az utolsó öt év alatt folyvást szaporodott, a bűnvádi pedig az utolsó két év alatt tetemesen kevesbedett, habár az 1883—1885. évekhez képest szintén tetemesen megnövekedett.

És a polgári hátralékoknak ezen igen kedvezőtlen ala-

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

kulása előállt, daczára annak, hogy a polgári előadók száma tetemesen szaporodott és pedig nagyobb arányban mint a büntető tanácsok bíránál. 1881—1882. években ugyanis 30—33 polgári referens működött, 1890. évben pedig nem kevesebb mint 45. Bünvádi előadó volt 1881—1882-ben 36 és a lefolyt évben: 38.

És ezen adat is világosan tanúsítja, hogy a baj, melyben felsőbb igazságszolgáltatásunk szenved, a bírák szaporítása s más palliatív szerek által teljességgel nem orvosolható.

Kiválóbb figyelmet érdemel még a váltó-kereskedelmi ügyforgalom, mely az üzletvilágnak, a kereskedelmi forgalomnak, melyben a földbirtokosok is nem kis mérvben vannak érintve, s a hitelnek legfőbb érdekeit képviseli.

A tapasztalat s eredmény itt is legkevésbé sem kielégítő s megnyugtató, akár nemzetgazdasági, akár jogi tekintetből.

Ezen szakban az 1890. év 1806 új ügybejövetelet mutat fel, miből 1523 ügy lett elintézve és elintézetlenül fenmaradt: 804.

Tehát az 1889. évi ügybejövétel, mely 1530 volt, ismét tul lett haladva, közel 300 darabbal. És az itt a feltűnő s nyugtalanító körülmény, hogy ezen bejövetelei emelkedés évek óta tart, minden év újabb időkből nagyobb és nagyobb felebbezési számot mutatván fel.

A kereskedelmi törvényt megelőzőleg 5—600 volt a bejövétel, mi 1877-ben már 941 lett. 1880-tól kezdve felülhaladta az 1100-at; 1886-ban 1200 s 1887-ben 1199 volt. Ezután ugyszólván rohamosan felszállt a felebbezések száma, 1888. évben már 1364; 1889-ben 1530 volt, mi 1890-ben még tovább ment, 1806-ig.

Nem gondoljuk, hogy felesleges lenne ezen, a kereskedelmi érdekeket nagyon megtámadó tény okainak kutatása és vizsgálata annak, vajon azt a kereskedelmi szakbíráóságok hiánya, vagy az alsó s főleg az egyes bíróságok szakképzettség hiánya vagy a bírói személyzet elégtelensége idézi-e elő, utóbbinak is nagy befolyása levén a judikatura tökéletlenségére, a mi ismét a bizalmatlanságot növeli az alsóbíróságok irányában.

Valamint időszerű lenne már, hogy a törvényhozás tényezői ezen felebbezési állapotot, mely a legfőbb nemzetgazdasági érdekekbe ütközik, komoly figyelemre méltatnák, s kellő orvosszerekről, gondoskodnának, mert az abnormis állapot, midőn egy oly kis s csekély forgalmu államban mint hazánk, a kereskedelmi perek annyira megszáporodtak, mikép maguk a curiai felebbezések már megközelítik a két ezret.

Sulyosítja ezen állapotot még az, hogy az évi hátralékok nagy számra emelkedtek, 1890-ben majdnem a bejövétel felére. Daczára annak, hogy a bírák közül, kik csak heten vannak a váltó-kereskedelmi szaktanácsban évenként, ugy a lefolyt évben is általában mindenik hatodfél száz ügyet referált a Curian; a mi szintén megbocsáthatlan a tökéletesb judikatura szempontjából.

Az urbéri ügyek bejövetele tiz év óta alig közelíti meg a 2 százat, míg 1875—1886-ban jóval meghaladta a 3 százat s 1877—1878-ban is harmadfél százig emelkedett, 1881-ben is még 458 volt, 1883-ban már csak 175 volt, 1884—1886. években 193 s 1889-ben 183. A lefolyt évben kissé emelkedett a bejövétel, tevéen az 222 ügyszámot, mi majd teljesen elintéztetett, t. i. 28 ügyszámmal, előbbi évben 18-al.

A mi a fegyelmi ügyeket illeti, míg ezek az 1881. évi 475 s 1883-iki 423 ügybejöveteleiről a következő években tetemesen felszáporodtak, 6 százig (1884—1885. években), sőt 7 százig s azontul is (1886-ban 760, 1887-ben 695 volt), addig az utolsó két évben nem csekély kevesbülést tüntetnek fel, 1889-ben leszállván 460 és 1890. évben 490 ügybejövételre, mi az ügyvédi kar érdeméül rovandó fel.

A fegyelmi panaszok s felebbezések ugyanis, melyek az ügyvédekre vonatkoznak, minden évben a bejövetelek legnagyobb részét foglalják el, természetesen az ügyvédek nagy számával kellő arányban. És ezek az utolsó két évben nem

kevésbé apadtak; 1889-ben 364 és 1890-ben 352 ügyszámot képviselvén, míg 1888. s 1887. években (494 és 489) megközelítették az 5 százat, és 1886. évben az 5 százat felül is haladták, tevéen 557 ügyszámot.

A bírák s ügyészek elleni panaszos ügyek többféle változásokon mentek át a bejövétel tekintetében. Az 1883. évi 108 és 1884-iki 103 ügybejövétel 1885. évben 155-re, 1886-ban 195-re, 1887-ben 191-re szállt fel. Következő két évben ismét megfogyott, 1886-ban 84-re, 1889-ben 52-re. A lefolyt 1890. évben azonban megkétszerezedett, tevéen 129 ügyszámot.

A közjegyzők fegyelmi ügyei rendszerint csak 20-ig terjednek, 1889. évben 24, 1885-ben 20 volt, de 1886—1887-ben 19, 1888-ban csak 11 és 1889-ben 16 volt. A lefolyt év feltűnő emelkedést mutat 30 ügybejövételben, a legnagyobbban a lefolyt évtized alatt.

A képviselőválasztási felszólamlások bejövetelei az országgyűlési választások ideje szerint szoktak rendesen alakulni. Míg 1890-ben csak 39 s 1889-ben 48 ügyszámot képviseltek, 1886-ban meghaladták a 800-at, 1887—1888-ban pedig 150 körül voltak.

Az elnöki ügyek rendszerint ezer—ezerszáz ügybejövetelet állítanak elő.

A bírságolás, mely a tiz év előtti időszakban nagymérvű volt, az újabb években nagyon megkisebbedett. 1875. évben nem kevesebb mint 627 esetben alkalmaztatott 15 ezer frt összegben, 1879-ben 194, 1880-ban 120 s még 1881-ben is 80 esetben 3760 frtig; ezután azonban csak néhány esetre szorítkozott, majdnem kivétel nélkül jóval 1000 frton aloli összegig. Így 1884. évben 22 esetben 965 frtig, 1885-ben 14-ben 725 frtig, 1886-ban 12 esetben 740 frtig, 1887-ben 15 esetben 1020 frtig, 1888-ban 12 esetben 690 frtig, 1889-ben 20 esetben 885 frtig, ugyanennyiben 890 frtig lett 1890. évben érvényesítve.

A bírságolás, többnyire csak polgárjogi felebbezéseknél fordul elő, ritkán a többinél. 1890-ben 1 bünvádi s 2 váltónál alkalmaztatott, 1889. évben 2 váltónál, 1887-ben 3 bünvádinál. Tavaly 1 bünvádi felebbezésre 100 frtos bírság alkalmaztatott, különben rendszeren csak 25—40 frtos 80 frtig.

Az elintézés módjai az összes ügyekben következők voltak az utolsó öt év alatt:

1886. évben volt helybenhagyó 9375; megváltoztató 4571; feloldó s kiegészítő 1035; visszautasító 3526; megsemmisítő 213.

1887-ben helybenhagyó 9318; megváltoztató 4571; feloldó s kiegészítő 918; visszautasító 4150; megsemmisítő 247.

1888-ban helybenhagyó 10938; megváltoztató 5356; feloldó s kiegészítő 949; visszautasító 4600; megsemmisítő 207.

1889-ben helybenhagyó 11990; megváltoztató 4879; feloldó s kiegészítő 944; visszautasító 5119; megsemmisítő 170.

1890-ben helybenhagyó 12525; megváltoztató 4970; feloldó s kiegészítő 1083; visszautasító 5452; megsemmisítő 174.

Az ülésbeni s ülésen kívüli elintézéses következőleg alakultak:

	ülésben	ülésen kívül
1886.	19,293	1,633
1887.	19,561	1,637
1888.	22,740	1,661
1889.	28,831	1,503
1890.	25,045	1,489

Ülés tartatott: 1886. évben 1817, ezek közt 25 teljes s összülés; 1887. évben 1845, 17 teljes s összülés; 1888-ban 1868, 23 teljes s összülés; 1889-ben 1964, ezek között 19 teljes s összülés és 1890. évben 2053, ezek között 12 teljes s összülés.

Megjegyzésre méltó, mikép tiz év előtt, 1881. évben 300-al kevesebb ülés tartatott a legfőbb ítélőszéken, mint a mostani Curian, t. i. 1755. Három év mulva azonban a Curia össze-
sitése után 1884. évben az ülések száma 2010-re felszáporodott.

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN,

A katonai Btk. és eljárás revisiójához.¹

III. REFORMJAVASLAT.

ELSŐ CZIM. — Béke idején. —

1. Birósági szervezet.

A katonai büntető bíraskodás kizárólag jogvégzett és arra hivatott egyének kezeibe lenne leteendő. Ennek folytán bizassék a katonai igazságszolgáltatás vezetése egy oly karra, mely úgy jogi, mint gyakorlati szempontból arra egyaránt hivatott. Adassék ezen karnak szilárd szervezet, tétessék tiszteltté és becsültté az által, hogy a hadsereg (honvédség) azon tagjaiból egészítettessék ki, a kik ennek életét élven, szel-leme által át vannak hatva, s nemcsak az ezt életető szabályo-
kat és törvényeket ismerik, hanem azonkívül a jogtudomány s úgy a katonai mint polgári büntető eljárás alapos ismerek-tével birnak. A kar kiegészítése, gyakorlat és vizsgatétel alapján történjék. Hogy azonban a hadbiróság s a csapat-parancsnok között a katonai szolgálat érdekeinek megóvása szempontjából az összeköttetés s érintkezés helyre álltassék, kimondandó lenne, hogy minden első birósági ítélet, a birói felsőbbbségi jogot gyakorló parancsnoknak előterjesztendő, de nem megerősítés céljából, hanem csakis azért, hogy a parancs-nok esetleg az enyhítési vagy kegyelmezési jogot gyakorol-hassa. E célból a birói fensőbbbségi jogot gyakorló parancs-nok a büntetés enyhítésének és a teljes megkegyelmezésnek jogával is felruházandó lenne. Ezen jog gyakorlata az igaz-ságszolgáltatás, példaadás és katonai szolgálat érdekeire való tekintettel lenne részletesen szabályozandó, nehogy önkényű eljárásra szolgáltatson okot. A biróságok az első fokon *egyes* és *társas* biróságok, a 2. és 3. forumban pedig tisztán *társas* biróságok lennének.

A birák csakis jogvégzett és erre külön kvalifikált egyé-nek lehetnek, kik megelőzőleg önállóságuknak és megbiz-hatóságuknak kétségtelen bizonyítékait szolgáltatták, mi cél-ból a hadbirói vizsga szigoritandó s a gyakorlat két évre lenne felemelendő.

Előképzettség tekintetében az ügyvédi oklevél elnyerése lenne igényelendő; mert a jogtudományok egyszerű elvég-zése és alapvizsgák kiállása nem elegendő birói kvalifikatio. A magasabb kvalifikatio emelné a hadbirák szellemi niveauját, szaporitáná ismereteiket, látkörüket szélesbitené, tekintélyüket emelné és határozataik iránt a bizalmat fokozná.

Ezen magasabb minősültség már a birói működés cél-jából is engedhetlen, eltekintve attól, hogy a magasabb rangu hadbirák az illető csapat-(hadosztály-kerület- hadtest) parancs-nokságoknak «igazságügyi előadói» (Justiz-Referent), kiknek véleményezése alá tartozik minden, a jogot érintő ügy, vagyis ők az illető magasabb parancsnokságoknak jogtanácsosai.

Hogy pedig ügyvédi kvalifikációval birók hajlandók legye-nek mint gyakornokok szolgálni, a hadbirógyakornokok had-nagyi jeleggel és fizetéssel lennének felruházandók, illetőleg ellátandók. Ez annál kevésbé ütköznék nehézségbe, mert akkor az átmenet hadbirógyakornokból főhadnagy hadbiróvá, midőn a katonai hierarchia egy lépcsője átugortatik, nem lenne oly szembeszökő. A fokozatos előléptetés különben is oly gyors a hadbiróságoknál, hogy a polgári bíraskodásnál alkal-mazottak előmenetelét messze tulszárnyalja, s miután minden hadbirónak előléptetése az előléptetési szabályzat által rang-sorban biztosítva van, s nem függ — mint a polgári bírós-
ságoknál — a véletlentől, hiszem, hogy akadna elég pályázó ezen diszes állásokra. Mert hiszen a mai fizetési rendszer szerint a hadnagy fizetése 600 frt, lakpénze közel 300 frt, pótlék 120 frt, tisztiszolga váltsága 96 frt, összesen tehát mintegy 1100 forinttal van dotálva, míg a főhadnagy 1200 frton felül áll, s ezen fizetést a mostani minősítési és előlép-

tetési viszonyok mellett, egy jogvégzett egyén egy évi gya-korlat után elérheti; mert azonnal főhadnagy-hadbiróvá nevez-tetik ki a vizsga kiállása után, a midőn polgári biróságoknál még mindig 360 frttal javadalmazott gyakornok, vagy igen kedvező esetben 600 frttal javadalmazott aljegyző lehetne az illető.

Azt hiszem tehát, hogy a kedvező előléptetési kilátások mellett ügyvédi oklevéllel birók is elég számban jelentkez-nének 1100 frt fizetés mellett hadbiró-gyakornokok gyanánt, és pedig annál inkább, mivel rendszerint 3—4 év alatt elérik a II. oszt. századosi rangot, midőn a jövedelmük következő:

1. Fizetés	900 frt
2. Pótlék	180 „
3. Lakbér	400 „
4. Tiszti solga váltság	96 „
Összesen	1576 frt

Innen két év alatt rendesen az első osztályba mennek át, midőn összesen 1700 frt illetékben részesülnek. Tehát annyi jövedelemmel birnak, mint egy első folyamodásu pol-gári biró és pedig 5—6 évi szolgálat után, a midőn a pol-gári biróságoknál az illető magasabb kvalifikatio és némi szerencse mellett 850 frt fizetéssel ellátott jegyző vagy kivé-teles esetben 1200 frttal dotált aljárásbiró.

A hadbirák ezen kedvező anyagi helyzetéhez még hozzá-járul azon számtalan előny, melylyel katonatisztek minden téren rendelkeznek, s az, hogy mindenkor népesebb városok-ban lakhatnak, hol nagyobb csapattestek vannak elhelyezve.

A hadbirák tétessenek a katonai parancsnokoktól füg-getlenekké, szabályoztassanak rájuk nézve a fegyelmi eljárás és annak esetei, a fegyelem tekintetében helyezettessenek a felsőbb biróságok alá, minősítvényeiket az elnök és a felsőbb biróság szerkeszsze, rájuk nézve a mostani becsületügyi eljárás mellőztessék, s az ezen fogalom alá vont esetek subsummál-tassanak a fegyelmi vétségek sorába, élethossziglan nevez-tessenek ki. Az áthelyezés azonban katonai biróságok tagjai-nál a szolgálat érdekében nem mellőzhető, s így e tekin-tetben nem eshetnek a polgári birósággal egy tekintet alá, azonban az áthelyezés is garantiákhoz köttessék.

2. A katonai biróságok mint egyes biróságok.

A katonai egyes (had) birák a kir. járásbiróságokhoz hasonlóan oly vétségek fölött bíraskodnának, a melyekre a katonai Btk. egy évnél hosszabb fogság (nem fogház) bün-tetést nem szab.

A kir. járásbiróságok ugyan hat hónapnál hosszabb tar-tamu fogházbüntetést nem szabhatnak ki, azonban a had-birák hatásköre egy évre kiterjeszthető lenne, azért, mivel a katonai büntető ügyek ellátása a gyors eljárást sokkal nagyobb mértékben igényli, mint a polgári büntető igazság-szolgáltatás.

A katonaság zöme manapság csak három évig szolgál, a szolgálati érdekek tehát megkövetelik, hogy a bűnügy — különösen a csekélyebb — hol utánszolgálatról nincs szó, lehető gyorsan befejeztessék. (Három hónapot meghaladó szabadságvesztés-büntetés esetén a tényleges szolgálati idő ugyanannyival meghosszabbítandó. Utasítás a véderő és honvédségi törvény végrehajtása tárgyában. Lásd Rendeletek Tára 1890).

Miután pedig az elítéléssel sok esetben tiszteknél a tiszti rangtól való megfosztás, elbocsátás, legénységnél pedig a lefokozás van egybekötve, s ezen következményeket a birói felsőbbbségi jogot gyakorló parancsnok el nem enged-heti, az ily intézkedések a legszűkebb körre szorítottassanak, (becsületbe vágó, s vagyon elleni bűncselekmények nyeresz-
kedési vágyból elkövetve) s engedtetessék meg ily esetekben a felebbezés béke idején birtokon belül. Midőn ily fontos következményekről van szó, indokolt lenne, különösen tisz-

¹ Az előbbi közl. I. az 1890. évi 41. 50., 51. és 1891. évi 2. számban.

teknél, hol az egész existencia forog kérdésben, a felsőbb bíróságok eldöntését is lehetővé tenni.

Kihágások és még csekélyebb vétségek sem tartoznának az egyes bíróságok elé, a mint most sem tartoznak, mert ezeket — kivéve a nyereszkedési vágyból elkövetett vétségeket — a csapat-parancsnokok fegyelmi uton fenyíthetik és pedig minden felebbezés kizárásával. Fegyelmi fogság-fenyítések legénység ellen, és pedig mindenféle súlyosbítással, mint megkötözés, guzsba tevés, böjtölés, kemény fekhely 30 napi tartamig, tisztek ellenében pedig állomás vagy szobafogság szabható ki 30 napig. Háboru esetén ennek kétszerese s az elv az, hogy a büntetés tartama (legénységnél) a súlyosbítások alkalmazása által rövidíthetők.

Az egyes bíróságoknál előzetes eljárásnak ne legyen helye, a tárgyalás a csapat-parancsnokok által beterjesztett tényvázlat alapján, mely a szolgálati szabályzat értelmében minden bűncselekménynél fölvetetik, tartandó meg, — vádlott és a tanúk, szakértők azonnali meghívása mellett.

3. Társas bíróságok.

A) Az első fokozat.

Az egy évnél hosszabb fogságbüntetéssel sújtott vétségek, továbbá a büntettek fölött társas bíróság ítél. Ezen bíróság áll egy hadbíró mint elnökből és két-két hadbíróból mint ítélőbíróból. Laikus elem kizáratik.

Közvádlo gyanánt működik egy ezen célra kirendelt hadbíró.

Védő használata azon megszorítással engedtetik meg, hogy katonai büntettek esetében (fegyelemsértés, őrszolgálatbani kötelességsértés, szökés stb.) védő csak katonai személy (hadbíró) lehet.

Ily társas bíróságokat rendszeresíteni nem ütköznék nehézségekbe, mert minden katonai bíróság nagyobb helyőrségi állomásokon van rendszeresítve (a szárazföldi hadseregnél és honvédségnél) s a tanács megalakítására elég hadbíró áll rendelkezésre, még a csekély létszámú honvédségnél is, mivel kerületenként 3—4 hadbíró van rendszeresítve.

A tárgyalást rövid vizsgálat előzi meg, a szükséges adatok összegyűjtése és a főtárgyalás előkészítése céljából.

A vizsgálatot fogyanatosított egyén az ítélet hozatalában nem vehet részt, s ha részt vett, ez semmiségi okot képez.

Vád alá helyezés ne legyen, mert az felesleges s csak az eljárást késleltető; fő súly arra fektetendő, hogy a főtárgyalás alaposan készítették elő, s az ügy gyorsan s még is alaposan fejeztessék be.

A vizsgálati iratok megtekintése, a vizsgálat befejezése után, a vádlottnak megengedendő védelme elkészíthetése céljából.

A vizsgálat a hadbíró és felesketett jegyzőkönyvvezető által ejtessék meg, azonban minden vizsgálati cselekményhez két aggálytalan bírósági tanu rendelendő.

B) Felsőbb bíróságok.

Legyen két felebbviteli forum, mindkettő tisztán hadbírákból összeállítva. Egy felebbviteli forum, mint a magyar kir. honvédségnél éppen nem felelhet meg az igazságszolgáltatás követelményeinek, különösen ha az első és másodfokú bíróságok ellenkezően ítélnék. Ha csak két forum existál, akkor legfeljebb a semmiségi panasznak lehetne helye, felebbezésnek soha.

A katonai főtörvényszék az elnökkel együtt 5, a legfelsőbb katonai törvényszék pedig 7 tagból alakíttassék. Nagyobb számú testület az eljárást nehézkessé és lassúvá teszi, a mi a katonai igazságszolgáltatás terén gondosan kerülendő, mert a gyors eljárásra nagy súly fektetendő.

Katonai főtörvényszék minden 3—4 hadtestparancsnoksági kerületre (a honvédségre és csendőrségre összesen kettő

is elég lenne) szervezendő, ellenben legfelsőbb katonai törvényszék már a jogegység megóvása céljából is csak egy lenne felállítandó.

A katonai főtörvényszékek nyilvános ülésben az előadó által tett előterjesztés és szavazás utján ítéljenek. A tárgyalás reprodukálása és védelem e forumokon nem engedhető meg, mert ez az eljárás gyorsaságát veszélyezteti.

FABINY GUSZTÁV,
győri kir. tszéki bíró.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvek revisiója.

Dr. Imling Konrád kir. táblai bíró ur által a Jogtud. Közl. m. é. 52. számában közölt cikkéhez az általa is óhajtott hozzászólást, hogy részemről a munkahalmaz késleltette, örülnöm kell, mert időközben Fekete Gedeon albiró ur által irt s a Jogt. Közl. f. é. 2-ik számában megjelent véleményének utolsó részében az én nézetemet látszik kifejezni, csak-hogy nem a kellő határozottsággal állítja fel azon véleményét, mely szerint «a kataszteri munkálatok munkaterve és a telekkönyvi betétszerkesztés között összhang létesíttessék».

Dr. Imling Konrád kir. táblai bíró ur a telekkönyvi A. lapnak — a birtokállási lapnak — a kataszteri munkálattal összhangba hozatalát a gyorsabb előhaladás okából mellőzhetőnek véli, s a főszólyt a B. lap — a tulajdoni lap — rektifikációjára fekteti.

Én ellenkező nézetben vagyok, s azt vélem, hogy éppen a gyorsabb haladás okából csakis a birtokállási lap volna változás alá veendő.

Ezen nézetemnek mintegy alapkövét éppen Dr. Imling Konrád kir. táblai bíró ur rakta le «a magyar telekkönyvi rendtartás mai érvényében» című átdolgozott munkája 72-ik lapján előadott véleményével, mely szerint «elhízázott eljárás lett volna, az 1875: VII., s az 1881: XL. és XLII. tczikkek-nél fogva életbeléptetett állandó kataszter által szolgáltatott becses anyagot a betétek szerkesztésénél föl nem használni, annál inkább, mivel úgy nemzetgazdasági szempontból, mint az állam érdekében kívánatos, hogy az adókataszter jövőben a telekkönyvvel összhangban vezetessék».

Megerősített ezen nézetemben az 1874 évi június hó 2-án kelt «uj telekkönyvek szerkesztéséről» hozott osztrák törvény, mely az uj telekkönyvek alapjául szinte a kataszteri munkálatokat rendeli veendőnek.

De indokolom nézetemet a következőkben:

1. a kataszteri munkálatoknak a betét szerkesztésnél való felhasználása nem abban leli eredményének főszólyát: hogy a térkép megfelel a helyi állapotnak — ámbár az is fontos eredmény; nem abban, hogy a térfogat helyes, hogy a tiszta jövedelem ki van téve — hanem sarkalatos és főeredménye: hogy a kataszteri helyrajzi (u. n. adószámok) és telekkönyvi helyrajzi számok egyenlők» és ennek folytán a betét birtokállási lapja megegyez a tényleges birtokállapottal.

A hitelt nem az zavarja meg: ha a tulajdoni lapon nem a tényleges tulajdonos van felvéve, — ha a tényleges s nem telekkönyvi tulajdonos hitelt akar igénybe venni, a tulajdoni lapot rendezni fogja, — hanem igenis zavarja a hitelt és bizodalmat, midőn zálogjogok kebeleztetnek be oly telekkönyvileg felvett fekvőségekre, melyek tényleg már más ingatlanokhoz csatoltattak és azokkal egyesíttetek, midőn az adókimutatások kényszerülve hasból készülnek, midőn az államhatalom közbenjárásával elárvereztetnek oly fekvőségek, melyek a telekjegyzőkönyvben felvéve vannak ugyan, azonban a helyszínén a dűlők fekvésének megváltozása, vizmosások keletkezése, utaknak teljesen más irányban lett vitele, természetes határok elpusztítása, s ezekkel kapcsolatosan a

rendszerint tönkrement gazda gondatlansága miatt a helyszínen semmikép fel nem találhatók, — midőn a felek a jogügyletek tárgyát képező ingatlanokat telekkönyvileg csak találmányra jelölhetik meg, és később tapasztalják, hogy a tényleg megvett fekvőségtől teljesen különböző részletet vettek be a szerződésbe, és pedig miért? — mert a felek kezei most már a kataszteri birtokívek vannak, melyeknek helyrajzi számai nem egyeznek a telekkönyvnek h. sz. számaival.

Zavarja a hitelt és bizodalmat, midőn a telekkönyvben $\frac{1}{4}$, $\frac{5}{8}$ stb. telekmegjelölés van kitüntetve, s a meglevő birtok alig képez $\frac{1}{8}$ telket, mely körülmény árverés útján eladott ingatlanoknál teljesen tiszta, a bejegyzéseket ki nem tüntető telekkönyvnél is előfordulhat és érdekelteket tévutra vezethet.

3. A tulajdoni és teherlap rendezése, a tulajdoni lapnak a tényleges tulajdonosi állapottal való összhangba hozatala az illető érdekelteknek is módjukban áll, míg a birtokállási lapot a tényleges birtokállapottal összhangba hozni a feleknek nem, — hanem csakis az államnak áll módjában.

4. Hogy a betétek szerkesztése alapjául szolgáló földadókataszteri munkálatok kellő mennyiségben nincsenek készen, nem azon következtetést engedi levonni, miként az új betétek fő, sarkalatos elve, egyedüli nyeresége, a birtokállapot rendezése — mellőztessék, hanem: miként a kataszteri és pénzügyi hatóságok fokozott erővel láttassanak el, teljes erővel oda hassanak, hogy kész munkálatokat mindig rendelkezésre bocsájthassanak.

Egyébként ezen törvényszék területén készen levő kataszteri munkálatokban nem volt és nincs hiány.

Áttértek már most az előadott alapon készítendő betétek szerkesztésének gyorsabb előhaladására szolgáló, általam vélt módok rövid jelezésére.

Midőn a pénzügyigazgatóság valamely község kataszteri munkálatait átteszi, a betétszerkesztő által az 1886: XXIX. tcz. 1—12. §§., az 1890: XXXVIII. tcz. 2. §-a, és az utasítás 52—54. §§-ai értelmében az ugynevezett azonosítás volna a lehetőségig keresztülviendő és erről az A. lap betétterve elkészítendő. Ennek elkészültével következnek az átalakítások módjára a hitelesítési eljárás a helyszínen, hol a betétszerkesztő által a hivatalban egész biztonsággal meg nem állapíthatott azonosítások volnának eszközözendők, a többi tervek esetleg kiigazítandók és minden tervek hitelesítendőek.

A tulajdoni lapra vonatkozólag: az 1890. évi XXXVIII. tcz. 10. §-ában körülírt birtoklasi arány megállapítására vonatkozó eljárás a hitelesítő bizottság teendőihez tartoznék, mert az arányhányadok teljes biztonsággal kinyomozása és megállapítása csakis a helyszínen lehetséges.

Ha már a cél szempontjából kedvezményt akarunk nyújtani: a hitelesítő bizottság hatásköréhez utalandónak vélném továbbá az utasítás 69. §-ában körülírt külön jegyzőkönyvek felvételét is, de csakis a már meglevő és az illetékes adóhivatalnál már bemutatott jogügyletekre vonatkozólag, mert ezen jogügyletek kötői az okirat bemutatására vonatkozó rendelkezéseknek megfeleltek, s mert ezek elfogadása vajmi kevés időt absorbeál.

A birtokváltozásokról meglevő, de az illetékes adóhivatalnál még be nem mutatott okiratoknak közvetlen a telekkönyvi hatósághoz leendő benyújtására volnának a felek utasítandók, mert nem forog fen semmi ok, miért részesítse az állam ezen feleket ezen kedvezményben, — mert továbbá eleje vétetnék azon most divó eljárásnak, mely szerint a kiküldött telekkönyvvezetőnek a községben való működése ideje alatt a jegyzői iroda valóságos nyilatkozat és szerződés-gyártó hely, és mindezen okmányok az államkincstár tetemes bélyegkárosodásával, jegyzőkönyvekhez csatolva terjesztetnek be a telekkönyvi hatósághoz.

¹ A birtokállapot alatt itt én a tulajdonosi minőséget nem értem.

Valóban gondolkozóba ejti az embert az 1886: XXIX. tcz. 15—19. és az 1890: XXXVIII. tcz. 5—9., 11—14. §§-ainak intézkedése, mely a hanyag, birtokainak állásával mit sem törődő egyénnek óriási kedvezményekkel, majdnem ingyen engedi elérni azon czélt, melyet a pontos, utánjáró, gondoskodó egyén gyakran sok költség árán szerzett meg magának.

A tényleges birtokos, de nem telekkönyvi tulajdonosoknak az 1886: XXIX. tcz. 17. és 18., úgy az 1890: XXXVIII. tcz. 4—6. §§-aiban körülírt kedvezményeket ép azon okból, hogy mód nyujtassék a bonyolódott birtoklasi folytonosságot könnyebb uton igazolni, fenhagyandónak, azonban az azokat igénybe venni akaró feleket kellően felszerelt kérelmökkel a telekkönyvi hatósághoz utasítandóknak vélem.

Ha a tényleges birtokos a hitelesítő bizottság előtt bekebelezésre alkalmas, de a telekkönyvi hatóságnál bemutatandó okirattal tulajdonosi minőségét igazolja: hogy a birtokállási lap hü tükre legyen a tényleges viszonyoknak, a betét A. lapja jegyzet rovatában az illető fekvőségnél bevezetendő lenne: «igényli N. N».

Az elutasító végzések törléséről a tkvi rendt. intézkedik, megszűnt tételek törlése szakavatott kezekben a beadványok folyamán eszközölhető, a teherlap kiigazításához hivatalból hozzájutni igen kényes dolog.

Ha tehát a betétszerkesztők teendői csakis az ingatlanok azonosítására, ennek hitelesítésére és az illetékezés végett bemutatott okiratok elfogadására szoríttatik, a munka sokkal gyorsabban fog haladni és mégis célzt érünk.

Hogy Fekete Gedeon ur jóslata, miszerint a már szerkesztett betétek 20 év leforgása alatt az ingatlanra vonatkozó jogok szerzésének és megváltoztatásának alapjául alkalmatlanná lesznek, ne teljessédjék, azon egyszerű törvényhozási intézkedést tartanám czélszerűnek: hogy a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló okiratok nem az adóhivatalnál 8 nap alatt, hanem a telekkönyvi hatóságnál 30 nap alatt a fenálló bírság büntetés terhe alatt volnának bemutatandók, mely idő alatt az adatjegyzékek is könnyebben beszerezhetők volnának. Ha el lett mulasztva a betétek szerkesztésének a kataszteri munkálatokkal való együttes eszközölése, segíteni kell magunkon a hogy lehet, de segíteni kell mindenesetre.

BOGYAY PONGRÁCZ,
kir. tvszéki bíró.

Különlélek.

— A Btk. novellájának elhalasztását sürgetik ujabban több oldalról s a *Jogi Szemle* utal különösen arra, hogy sürgősebbek azon materiák, a melyek eddig nálunk teljesen szabályzat nélküliek, ilyen a magánjog, stb. Tetszetős érv, de alaptalan. A mely téren a törvényes szabályozás hiányzik, ott elvégre segít magán az élet; de a hol egy észszerűtlen szabályozás megköti a bíró szabad rendelkezését, ott — ha sulyt helyezünk arra, hogy a káros következményeknek határ szabassék, — más nem segíthet, mint a törvény illető pontjának mielőbbi megváltoztatása.

— Az ügyvédjelöltek lajstromába az ügyvédi rendtartás 11-dik §-ának a) pontja alapján az vétethetik fel, a ki «az elméleti államvizsgákat, avagy az első szigorlatot sikerrel letette». A budapesti ügyvédi kamara választmánya megtagadta a felvételt oly esetben, midőn a kérelmező egy államtudományi szigorlatot letett, valamint oly esetben is, midőn a kérelmező az államtudományi tudorság elnyerése alapján kívánt az ügyvédjelöltek lajstromába felvétetni. Mindkét esetben a m. kir. Curia helyben hagyta a budapesti ügyvédi kamarának a felvételt megtagadó határozatát.

— Rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések és föltételes ítéletek czim alatt külön lenyomat a Magyar Igazságügyből jelent meg egy füzet dr. Doleschall Alfrédől. A füzet a kérdés folyton növekvő anyagának nagy részét felöleli,

tárgyalván nemcsak az egyes törvényhozások és törvénytervezetek álláspontját a feltételes elítélés kérdésében, hanem a rövid szabadságvesztés-büntetések némely egyéb pótszereit is, mint pl. a kényszermunka, a bírói megintés és *Garofalo* indítványa a kettős pénzbüntetés behozatala iránt. Ezen pótszerek közül szerző leginkább a kényszermunkát pártolja. A mi magát a rövid tartamu szabadságbüntetéseket illeti, szerző azoknak nemcsak nem ellensége, hanem — nézetünk szerint egészen helyesen, — azokat a büntető rendszerek egyik szükséges eszközének tartja. Ez természetesen nem azonos avval, hogy a rövid szabadságbüntetések mai végrehajtási módja tekintessék helyesnek, a melyet szerző is ép úgy elítél, mint körülbelül mindenki, a ki e kérdéssel foglalkozik. Szerző e büntetések helyes végrehajtási módjának a magánelzárást tartja, ámbár ezt inkább csak érinti, mint részletesen fejtegeti. A feltételes elítélést, mint pótszert, a szerző kétféle szempontból tekinti. Egyik az általános szempont, a melyből kiindulva szerző azon eredményre jut, hogy a feltételes elítélés intézménye haladást képez a büntető jogban. Ezután részletesen és érdekesen tárgyalja a problémát nemcsak általánosságban, hanem egyes részleteiben is. Tárgyalja azon kérdést, hogy az intézmény a mi viszonyaink közt milyen büntetési nemeknél alkalmazható, hogy a kezeséggel összekötendő-e vagy nem, hogy hatálya mily időtartamra terjedjen ki, és hogy mily hatálylyal birjon az, ha a tettes már nem először mondatik ki bűnösnek. A másik szempont, melyből szerző a tárgyalja, az, hogy alkalmazható-e a mi viszonyaink között, és itt azon eredményre jut, hogy e kérdést tagadólág kell megoldani, a mi, — tekintve, hogy ő a részletek megoldásába még a mi specialis viszonyainkra való tekintettel is belebocsátkozik — kissé meglepő. E megoldása indokát szerző egyedül abban találja, hogy a mi magyar kulturális viszonyaink nem elég fejlettek arra, hogy a feltételes elítélést mint intézményt, elfogadhassuk. Ezen állítást azonban, mely az előrebocsátottak után, a szerző álláspontjából tekintve a dolgot, legfontosabbnak látszhatnék, elég bőven indokoltnak nem találjuk. Mert elismerjük ugyan, hogy a kulturális viszonyok különbsége Belgium közt és köztünk elég nagy, de ebből még nem látjuk következni azt, hogy a kulturális viszonyok *épen azon körülmények tekintetében különböznek egymástól, melyek a feltételes elítélés intézményét helyesnek tünetik fel*, és melyeket általánosságban szerző is elismer. A kulturális körülményre utalni a nélkül, hogy e különbség a döntő körülmények tekintetében is kimutattatnék, ép oly kevésbé bizonyít, mint a külföldi példa utánzására való felhívás, a nélkül, hogy a döntő körülmények tekintetében való egyezés kimutattatnék. Ezen ellenvetésünktől eltekintve azonban csak örülünk ezen új munkának, különösen azért, mert a feltételes elítélés *részletkérdéseinek* tárgyalását, — a mit az eddig nálunk megjelent munkák meglehetősen mellőztek — gonddal és alapos-sággal megkísérli.

— **A kecskeméti kir. törvényszék és a hozzátartozó járásbiróságok 1890. évi ügyforgalmi kimutatásából közöljük a következő adatokat:** A törvényszékhez 1890-ben érkezett összesen 10933 polgári beadvány, hátralék volt mult évről 6, összesen elintézendő volt 10939, elintéztetett 10937, maradt hátralék 2. Büntető ügy elintézendő volt 6826, elintéztetett 6802, maradt hátralék 24. Telekkönyvi ügy érkezett 7117, valamennyi elintéztetett. 1186 bünper közül befejeztetett, más hatósághoz való áttétellel 110, megszüntetéssel 424, ítélettel 569, folyamatban maradt 83. Megindított 326 polgári per, 587 váltó- és kereskedelmi per, 4148 telekkönyvi ügy, 273 bünvizsgálat, 1097 bünper. Polgári ügyben leérkezett a kir. tábláról 184 helybenhagyó, 43 megváltoztató, 35 föloldó; a Curiáról leérkezett 86 helybenhagyó, 15 megváltoztató és 9 föloldó ítélet. 73% tehát a helybenhagyó, 16% a megváltoztató és 11% a föloldó határozat. Büntügyi ítélet leérkezett a felsőbb bíróságoktól összesen 286, ebből helybenhagyó 233, vagyis 81½%, megváltoztató 38, vagyis 13½%, föloldó 15, vagyis 5%. A kecskeméti kir. járásbirósághoz beérkezett összesen 12931 beadvány; valamennyi elintéztetett. A törvényszék területén fekvő összes járásbiróságokhoz beérkezett összesen 61819 beadvány, ebből csupán 41 maradt elintézetlen. — Ezen adatok felette kedvező világot vetnek a kecskeméti kir. törvényszék és a területén fekvő járásbiróságok ítélkezésének gyorsaságára és alapos-ságára nézve. A kecskeméti kir. törvényszéknél elért kedvező eredmény kiválólag a törvényszék elnökének, Gáll Ferencznek érdeme, a ki egyike azon elnököknek, kik nemcsak az adminisztrációval törődnek, hanem a vezetésük alatt álló bíróságoknak a judikaturában is megadják a követendő helyes irányt.

— **Satöbbi.** Halált okozó súlyos testi sértés miatt vádolt T. M. elleni bűnügyben a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla által elrendelt kiegészítésekben, a többek között a következők foglaltatnak: «miután úgy vádolt, mint D. A. tanu vallomásából az tűnik ki, hogy az előbbi sértett «kihívó és szemtelen» magaviselete indította emennek bántalmazására, derítse ki, hogy sértett jelzett magaviselete miben állott, minő kifejezéseket használt vádolt ellen, s. t. b.» A törvényszék csak a «s. t. b.» belől foganatosította a kiegészítést, nem levén tisztában a másodbíróságnak, a «satöbbi»-vel leplezett intentióval.

Nemzetközi Szemle.

— **Die Confession der Kinder nach den Landrechten im deutschen Reiche.** Von Dr. Karl Schmidt. E czim alatt vas-kos kötet jelent meg. Szerzője főleg a bírósági gyakorlat felhasználásával igen kimerítően tárgyalja azon kérdéseket, a melyek a vegyes és nem vegyes házasságokban született gyermekek vallási állapotának kérdésével kapcsolatban állanak.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatának ellentérvetéből,** melyet mint egyik utóbbi számunkban említettük, *Bähr Otto*, a nagyhirű német civilista szerkesztett, az első füzet megjelent.

— **Becsületszó és tanuskodási köteleesség.** A kölni esküdtsek előtt tárgyalat adósikkasztási ügyben egyik tanu, a ki a kölni adóhivatalban folyó üzelmekről egy berlini kereskedő által nyert tudomást, arra hivatkozott, hogy utóbbinak becsületszavát adta, hogy a dologról hallgatni fog. Az államügyész azt indítványozta, hogy a tanu csak arra hallgattassék ki, a mit becsületszavának megszegése nélkül elmondhat. A védők azt követelték, hogy a tanu ily korlátozás nélkül hallgattassék ki, és köteleztessék a teljes igazság előadására, mert ha erre esküje által kényszerítették, akkor ezen kényszer fölmenti őt szava alól. A törvényszék a védők kérelme értelmében határozott, oly indokolással, hogy a becsületszó nem jogosítja fel tanut a vallomás megtagadására.

— **Posenben** egy schöffénbírósági tárgyalás alatt az elnöklő járásbíró többször egymásután prüsszentett. A hallgatóság köréből erre valaki *Prosit*-ot kiáltott. A bíró az illetőt elővezettette s a bíróság előtti illetlen magaviselet czimén három órai elzárásra ítélte. Az elítélt váltig erősíté, hogy ő csak a szokásos udvariassági követelménynek akart megfelelni. Nem használt. A három órát ki kellett állania.

— **Francia judikatura uzsoraügyekben.** A párisi bíróság a mult év végén Brivin volt közjegyzőt uzsora miatt több heti tárgyalás után 13 havi fogházra és 140,000 frank pénzbüntetésre ítélte. Az utóbbinak óriási magassága magyarázatát leli a francia uzsoratörvény azon rendelkezésében, mely szerint a pénzbüntetés az uzsorás módon kölcsön adott tőkék összegének feléig terjedhet.

— **Angol törvényhozás.** A kereskedelmi társaság jogviszonyainak csak egyes részletei voltak eddig Angliában törvény által szabályozva, legnagyobb részben a bírói gyakorlat alkotta a jogot. Legutóbb azonban a parlament elfogadta a *Sir Frederick Pollock*, a «Law Quarterly Review» kiadója, Anglia elismert legjobb kodifikátora által készített «Law of partnership»-ot, mely a társaság összes jogviszonyait felöleli. Mindig élénkebben nyilvánul különben az óhaj, hogy az egész kereskedelmi jogra kiterjedő törvénykönyv alkottassék. — Az 1883 iki *csődtörvényhez* novella készült, mely szerint a közadós csak akkor nyer fölszabadítást (discharge), ha legalább 50% ot fizet; ez az eddigi állapottal szemben jelentékeny szigorítást képez.

A Magyar Jogászegylet négy fülete (53., 55., 56., 57.) póstára adott. A kik a tagok közül szombaton vagy legkésőbb vasárnap e küldeményt netalán nem kapnák meg, legyenek szivesek reklamálni a titkári hivatalnál.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága folyó hó 24-én (szombaton) esti 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében felolvasó ülést tart, melynek tárgya Krajcsik Soma előadása: A gyermekvédelem Oroszországban.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. táblai elnökök. — Magyar honos házasságának külföldön történt felbontása. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvéd. — A közigazgatási bíróságokról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — Jogirodalom: Sibirien. Von Georg Kennan. Vargha Ferencz budapesti kir. alügyész. — *Törvénykezési Szemle:* A peres és végrehajtási eljárások reformjához. (Válasz S. Á. urnak a *Jogtudományi Közlöny* 3. számában foglalt észrevételeire.) Dr. STAUD LAJOS dunaszerdahelyi kir. járásbíró. — Külföldi szövetkezetek mint biztosítási vállalatok. Dr. RÓTH PÁL budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különlék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. táblai elnökök.

Alább veszik olvasóink az ujonnan kinevezett kir. táblai elnökök névsorát.

A mi a kinevezések személyi oldalát illeti, örömmel látjuk, hogy a kinevezettek közt legmagasabb bírói karunk elsőrendű tekintélyei is helyet találtak.

Csak azt tartjuk e tekintetben megjegyzendőnek, hogy az igazságügyminiszter az új táblai elnökök kinevezésénél egészen szigorúan követte a hierarchikus fokozatokat, és az új elnököket kizárólag a curiai bírák és az ezekkel egyenlő rangban levők közül nevezte ki.

Véleményünk szerint kívánatos lett volna a fokozatos előléptetés elvének feláldozásával, a kir. táblai bírákat is tekintetbe venni az elnöki kinevezéseknél, mert az így szélesebb körből történő választás nagyobb garantiát nyújtott volna arra, hogy *minden* állás a legalkalmasabb erővel töltsön be.

A kinevezések e személyi oldalánál még fontosabb azoknak tárgyi jelentősége annak folytán, hogy e kinevezések által az 1890: XXV. tcz. végrehajtása a megvalósulás stádiumába lépett.

Attól persze, hogy azon törvény egészen végrehajtva legyen, még messze vagyunk. A törvény teljes végrehajtása alatt nem a bírák kinevezését értjük, a minnek egész rövid idő alatt be kell következnie, hanem értjük azon intenciók keresztülvitelét, a melyekből kiindulva a törvény alkottatott. Ilyen intenciók a bíróságok feletti felügyelet hatályosabb gyakorlása, s előkészítése azon bírói szervezetnek, mely a reformált polgári és büntető bíráskodás gyakorlására alkalmas.

A mig ez a két terv meg nem valósul, addig a decentralisációnak csak hátrányait fogjuk érezni a hátralékok növekedése és a judikatura egyöntetűségének és tisztaságának csökkenése folytán.

Minél nagyobbak ezen átmeneti állapot hátrányai, annál nagyobb feladat vár az új elnökökre a tekintetben, hogy e hátrányok mentől kevésbé váljanak érezhetővé. Nekik hatalmukban áll megakadályozni, hogy a bíráskodás tisztaságát helyi érdekek befolyásolják, és nevezetes tényezőt képezhetnek a tekintetben, hogy az elposványosodás veszélye, melynek a kisebb kir. táblák elég erősen ki vannak téve, elhárítható, és ezek a törvényszékek színvonalára le ne szálljanak.

Különös feladatuk kell hogy képezze az elnököknek a jogegység megóvásáról való gondoskodás. Az 1890: XXV. tcz. 13. §-a, mely a vitás jogkérdések esetén való eljárást szabályozza, lehetővé teszi az elnöknek azt, hogy a vezetése alatt levő táblánál a jogegységet állandóan fentartsa. De másrésről ugyanezen szakasz a gyakorlatban annyira könnyíti az elnök számára egy teljes-ülési határozat provokálását valamely elvi kérdés eldöntése végett, hogy az elnök tilbuzgósága könnyen vezethet a bírói függetlenség megszorítására és a bíráskodás szigorú jogszerűségének csökkenésére.

Nem szabad ugyanis felednünk, hogy a teljes-ülési határozatok hozatalánál a bíróságnak a gyakorlatban törvénytalkotó szerep jutott, és hogy a bíró könnyen ki van téve annak, hogy a határozat meghozatalánál inkább a törvényhozó, mint a bíró és inkább a célszerűség mint a jogszerűség szempontjából indul ki.

És nem szabad felednünk azt sem, hogy egy teljes-ülési megállapodás a gyakorlatban nem mindig arra vezet, hogy a különféle nézetek az egymással való összehasonlítás által megtisztulnak, hanem vezethet némelykor oda is, hogy a jártasabb szakbírákat a járatlanabb bírák többsége alárendelt szempontokból leszavazza.

Nem akarjuk ezekkel azt állítani, hogy a teljes-ülési határozatok hozásának joga a bíróságoknak meg nem adandó, de rá akartunk utalni ezen aggodalmakra azért, mert mig egyrészt áll az, hogy a decentralisatio a teljes-ülési határozatokat fokozottabb mérvben teszi szükségessé, addig áll másrészt az is, hogy mindazon aggodalmak, melyek ezen jog ellenében felhozhatók, a kis vidéki tábláknál fokozott mérvben állanak fenn.

A kir. táblai elnökök egyik legfontosabb feladata lesz, megtalálni a helyes utat ezen jogosultság kezelésében, a mi a gyakorlatban majdnem kizárólag az ő közvetlen befolyásuk alatt fog állni.

* * *

A királyi táblák elnökeivé kinevezettek:

Budapestre: Vajkay Károly, a budapesti kir. tábla eddigi elnöke,

Pozsonyba: Lehoczky Kálmán curiai bíró,

Győrbe: Erdélyi Sándor kir. táblai tanácselnök,

Kassára: Oberschall Adolf, a marosvásárhelyi kir. tábla eddigi elnöke,

Pécsre: Blaskovich István, a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék elnöke,

Debreczenbe: Puky Gyula curiai bíró,

Nagyváradra: Zádor Gyula miniszteri tanácsos,

Kolozsvárra: Berczelly Jenő királyi táblai tanácselnök,

Marosvásárhelyre: Elekes Pál curiai bíró,

Szegedre: Sélley Sándor curiai bíró,

Temesvárra: Paiss Andor királyi táblai tanácselnök.

Magyar honos házasságának külföldön történt felbontása.

Egy előfordult esetben érdekes házassági nemzetközi jogi kérdés nyervén megoldást, mindenekelőtt az eset megismertetése végett a bírói ítéleteket közöljük.

A budapesti kir. törvényszék D. G. budapesti lakos felperesnek, M. J. bécsi lakos alperes ellen 1889. évi december hó 5-én 42,094. sz. alatt beadott keresettel a már Berlinben az ottani porosz kir. törvényszék polgári osztálya által 1885 november 25-én 661/85. sz. a. hozott jogerős ítéletével felbontott házassági köteléknek, Magyarországra nézve is érvényesen leendő felbontása iránt indított váló perében a megtartott tárgyalás befejezése után alulirt helyen és időben tartott nyilvános ülésében következően *ítélt*: D. G. előbb római kath., jelenleg ág. evang. vallású felperes és M. J. evang. vallású alperes között a Brighton kerületi Sussex grófsági polgári anyakönyvi hivatalban és Sydenhamban a Sydenham evangélikus németegyház templomában 1884 szeptember 19-én az evangélikus egyház szertartásai szerint létrejött házassági kötelék kölcsönös engesztelhetlen gyűlölet alapján mindkét félre nézve végleg felbontatik és mindkét félnek az új házasságra léphetés megengedtetik.

Indokok: A peres felek előadásával és a becsatolt okiratokkal igazolva van, hogy a magyar honos felperesnek alperessel az evang. vallás szertartásai szerint létrejött házassági köteléke a berlini porosz kir. országos törvényszék által hűtlen elhagyás alapján felbontatott.

Azonban ezen ítélet nemcsak az 1881: LX. tcz. 5. §-a alapján esik kifogás alá, hanem jelenlegi felperes azon perbeli alperes akkori vallására való tekintettel, mint hazai törvényeink, nevezetesen az 1868: LIV. tcz. 22. §-a és az 1868: XLVIII. tcz.-be ütköző, Magyarország területén érvényesnek nem tekinthető; így jelen esetben felperes azon kérelmének, hogy ezen ítélet reá nézve joghatálylyal bírónak, illetve végrehajthatónak kimondassék, hely nem adható. Minthogy azonban a peres felek ezen ítélet meghozatala óta tényleg különválva élnek és magukra nézve ezen ítélet joghatályát elismerik, sőt alperes, ki különben külföldi származásánál fogva külföldi illetőségű, az által, hogy a házasságnak külföldi hatósága által leendő felbontását kereset útján kieszközölte, s azóta jelenleg is külföldön lakik, a magyar törvényeket magára nézve kötelezőnek nem tekinti, és így felperes irányában házassági kötelékben állónak nem tekinthető, de a peres felek által állított kölcsönös engesztelhetlen gyűlölet létezése, úgy a berlini porosz kir. törvényszék ítéletével, mint azon körülménnyel, hogy ezen ítélet hozatala óta tényleg teljesen különválva élnek, igazoltnak tekintendő, minthogy végül felperes az *E.* alatt becsatolt bizonyítvány tanúsága szerint az evang.-reformatus vallásra tért át, alperesnek evangélikus vallása pedig szintén igazolva van, ennél fogva a köztük fenálló köteléket a békéltetési kísérletek és házasságvédő kirendelésének mellőzésével, az 1786. évi márczius hó 6-án kibocsátott és az 1791: XXVI. tcz. által törvényerőre emelt nyílt parancs 67. §-a értelmében kölcsönös engesztelhetlen gyűlölet alapján mindkét félre nézve, Magyarország területén is érvényesen végleg felbontani és nékik az új házasságra léphetést megengedni kellett. (1890 április 22. 12,985. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla D. G. felperesnek, M. J. alperes ellen a köztük létező házassági kötelék felbontása iránt a budapesti kir. törvényszék előtt folyamatba tett és az 1890. évi április hó 22-én 12,985. sz. a. hozott ítélettel befejezett rendes perét hivatalbóli felterjesztés folytán az 1890. évi október hó 21-én tartott nyilvános ülésében vizsgálat alá vevén, következő *ítéletet hozott*: A kir. ítélő tábla, az első bíróság ítéletét a házassági kötelék felbontására s a házasságból származott «Gyula, Emil» nevű kiskorú gyermek tartására és neveltetésére nézve a kir. törvényszék részéről felhozott indokok alapján, helyben hagyja. Az idézett ítéletnek egyéb rendelkezését felebbzés hiányában nem érinti. Együttal a periratokat a m. kir. Curiahoz hivatalból felterjeszteni rendeli. (1890 október 21. 20681. sz. a.)

A magyar kir. Curia D. G. felperesnek, M. J. alperes ellen házassági kötelék felbontása iránt a budapesti kir. törvényszék előtt folyamatba tett az 1890 április 22. 12,985. sz. a. kelt ítélettel elintézett, a budapesti kir. ítélő tábla által az 1890 október 21-én 20,681. sz. a. hozott ítélettel hivatalból ellátott és hivatalból felterjesztett válóperét 1890 nov. 18-án tartott nyilvános ülésében vizsgálat alá vevén, következő *ítéletet hozott*: A budapesti kir. ítélő táblának fenebbi keletű és számu ítélete az abban felhívott okokból helyben hagyatik

azzal a helyesbitéssel, hogy felperes a keresethez *E.* alá mellékelte anyakönyvi kivonat szerint nem az evang. reform., hanem az ágost. vallásra tért át. (1890 nov. 18. 9415. sz. a.)

A mint látjuk, egy magyar katolikus vallású férfinak külföldön kötött vegyes házassága lett felbontva Berlinben a német bíróságok által. A házasságok sohasem laktak Magyarországon. Angliában keltek egybe, Németországban mentek szét. A porosz jog a házasság egyoldalu felbontását nem ismeri, a vegyes házasságban élő protestáns felperes, ha oka van az elválásra, kérheti azt és a bíróság felbontja a házasságot a katolikus félre nézve is. A vallás a bírói illetőségre sem bír befolyással, mert ott a katolikus ember házassági ügye épen úgy a polgári bíró elé tartozik, mint a protestánsé. Végre nem bír befolyással a bírói illetőségre és a bírói ítéletre a felek honossága sem, úgy a mint nálunk sem bír, és a porosz bíró épen úgy mint a miénk, a házassági válóperben a *lex fori*-t alkalmazza.

Ha már most a porosz bíró, a mint a közölt esetben történt, magyar, katolikus vallású férfi házasságát felbontotta, mily joghatály tulajdonítandó ezen ítéletnek hazánkban?

Erre a kérdésre feleltek meg a közölt esetben bíróságaink.

A kérdésre törvényeink egyenes feleletet nem adnak.

Az 1881. évi LX. tczikk 5. §-a mondja ugyan, hogy «valamely magyar honosnak személy-állapotát (status) tárgyzó kérdésekben külföldi bíróságok által hozott bírói határozatok a magyar honos ellen belföldön nem végrehajthatók», de «végrehajthatóság» és «joghatály» között különbség van. Abból, hogy az állam valamely ítélet végrehajtására vonatkozólag megtagadja a bírói segílyt, még nem következik, hogy az állam ama rendezés jogérvényét megtagadja, melyet valamely külföldi ítélet bizonyos jogviszonyok felett gyakorolt. Az állam csak azt az álláspontot foglalja el, hogy ő a rendezés végrehajtásánál nem segítkezik, miatta lehet a rendezés érvényes, lehet jogi hatályossága is, de ő, ha valaki ilyen ítélet alapján végrehajtást kér, azt el nem rendeli, és nem foganatosítja.

A külföldi bíróságnak a házasság felbontását kimondó ítélete azonban rendszerint bírói végrehajtásra nem is szorul. Azt legfeljebb a pap hajtja végre azáltal, hogy annak alapján az elvált felet újból mással megesketi. De ezt a végrehajtást az idézett törvény nem tiltja, mert ez csak bírói végrehajtásokra vonatkozik. A mivel tisztába kell jönnünk, az az ítélet érvényessége, joghatálya.

Erre vonatkozólag pedig az a nézetünk, és ezt a közölt ítéletek sem czáfolják meg, hogy *valamely magyar honosnak személy-állapotát tárgyzó kérdésben hozott külföldi ítélet még önmagában nem érvénytelen*. Ha az a jogviszony ez esetben a házasság, mely bírói ítélet tárgyává tétetett, külföldön székelt, nincs semmi okunk a külföldi ítélet joghatályát, érvényességét belföldön megtagadni. Ez mindenesetre tulhajtása lenne a honossági elvnek. Csak akkor kell kivételt tennünk, ha a *külföldi ítélet hazai, abszolút tiltó törvénybe ütközik*. Ilyen a jelen eset. Nem ösmerhetjük el érvényesnek a porosz bíróság ítéletét, mert katolikus ember házasságát bontotta fel, hazai jogunk szerint pedig katolikusnak házassága fel nem bontható. De ha esetünkben a férj a házasságnak a porosz bíróság által történt felbontása előtt protestáns vallásra tér, nem habozunk kimondani, házassága Magyarországon is felbontottnak lett volna tekintendő.

Perjogi szempontból érdekes még, hogy a hazai bíróságok a házasság külföldi felbontásának mégis azt a hatályt tulajdonították, hogy azon formáságokat, melyeket az engesztelhetlen gyűlölségre alapított válóperben megkövetelnek, ebben az esetben mellőzték. Nem kívántak sem lelkeszi, sem bírói békéltetést, házasságvédőt nem rendelték, ágy és asztaltóli ideiglenes elválást ki nem mondtak. Miután ez tudatosan történt, az eset későbbi eseteknek kétségtelenül praecedensül szolgálhat.

SZTEHLO KORNÉL.

A közigazgatási bíróságokról.¹

Az előbbi cikkeimben részletesen tárgyalt közigazgatási bíráskodási rendszerek mellett fel kell említenem még Olaszország közigazgatási bíráskodási rendszerét is. Az 1865 márcz. 20-án kelt törvény kiindulva azon modern s liberálisnak tartott elvből, mely szerint a rendes bíróságok képezik az állam azon szerveit, melyek a polgár jogainak s érdekeinek elbírálására leghivatottabbak s egyszersmind minden körülmények közt a legpártatlanabbak is, a közigazgatási bíráskodást a polgári bíróságokra ruházta.

Az osztrák birodalom alkotmányában, hol a modern liberalizmus s az absolut aera alkotásai, a demokratikus s a rendi társadalomból fenmaradt intézmények látszólag békén férnek meg egymással, tényleg azonban csak a császári korona által kapcsolvák össze, a nyilvánjogi bíráskodás terén is alakítottak intézmények, melyek azonban csak «érdekes kísérletek» maradtak.

E helyütt bennünket csak a Verwaltungsgerichtshof érdekel, melyet az 1875 október 22-én kelt törvény hozott létre. Ezen közigazgatási bíróság csak mint semmitőszék jár el. A vitás közigazgatási ügy szükségkép végigmegy a közigazgatási hatóságok egész láncolatán s csak ha a sérelem legfelsőbb fokon sem nyer orvoslást, jut a közigazgatási bíróság foruma elé. Ez a közigazgatási hatóságok határozatát megsemmisítheti, de érdemben nem dönt, úgy hogy az ügy újra az elsőfoku közigazgatási hatóság elé kerül, mely azonban a közigazgatási bíróság által nyilvánított jogi felfogást követni tartozik. Tehát meg van szabva a korlát, melyen belül a közigazgatási hatóság az ügyet a konkrét ténykörülmények tekintetbevételével eldöntheti.

Ugy a most jelzett, valamint az olasz rendszerre általános fejtegetéseim folyamán még bővebben reátérek s így a részletes bírálatot ezuttal teljesen mellőzöm.

Magyarország közigazgatása a többi európai államokétól egészen eltérő jelleget tüntet fel, mert habár annak történeti fejlődését kétségbevonni nem lehet, mégis nagyon tévednek azok, kik az angol intézményeket vélik a mieinkkel összehasonlíthatóknak. Hazánk nem örvendett százados békés fejlődésnek, mint Anglia. A török hódoltság s az államnak ennek folytán három részre szakadása intézményeinkből teljesen kioltotta a különben is már csak szunnyadó életerőt. A formák megmerevedtek, az éltető szikra azonban már kialudt volt. Komor, de sok helyütt találó színekkel festi e kort Grünwald Béla a «Régi Magyarország» című művében s ha olykor tulszigoru is kritikájában, tény az, hogy egész államéletünk stagnál s a nemzet részvétlenségéből csak akkor ébred, ha a rendi érdekeket fenyegeti veszély. Egy erős nemzeti királyság könnyen széttröhetne volna a korhadt korlátokat, de az idegen közigazgatási intézmények behozatalára irányuló s a nemzeti szellemet semmibe sem vevő bécsi kormány intézkedései, nem csak a rendi társadalom, hanem az egész nemzet részéről erélyes ellentállásra találtak. A vár. megyei közigazgatás rossz s igazságtalan volt, de nemzeti, ellenben a királyság gyakorta helyes reformtervei egyszersmind mindig nemzetellenes bélyeget hordtak magukon s így a vármegye a rendi előjogok védelmében csakugyan nemzeti hivatást teljesített.

Természetes, hogy közigazgatásunk ily viszonyok közt egészséges fejlődésnek nem indulhatott. A vármegyei szervezet nélkülözte a belső erőt, mely a régi intézményt a kor szellemében fejleszthette volna, nemzeti királyságunk pedig, mely más államokban a rendi korlátokat széttrötte s a régi közigazgatási romokon új életet ébresztett, egyáltalán nem volt. Élettelen formák közt folyt közigazgatásunk egészen a legújabb korig, mert a vármegye, midőn rendi tartalmát

elvesztette volt, üres schemánál egyébnek alig volt tekintendő. A városainkban uralkodott közigazgatás önálló vívmányokban szintén meddő volt. A magyar városok sohasem emelkedtek oly nagy jelentőségre, mint a német birodalom vagy Olaszország városai, befolyásuk az országos ügyekre döntővé sohasem vált. E jelenség okát főleg abban találjuk, hogy városi törvényhatóságainkban idegen, többnyire német szellem honolt, mely majd mindenütt német jogot, német közigazgatást teremtett. Azon nagy nemzeti hivatást, melyet más országok városai gyakoroltak az által, hogy az áramlatot a rendi közigazgatási szervezet ellen részben ők indították meg, hazánk városai, mert nagy többségük magyar sem volt, nem teljesíthették.

Habár az előadottak szerint a magyar közigazgatás még e század elején is teljesen középkori alakzatokat tüntet fel, a közigazgatási jogszolgáltatás némi nyomára e korban is találunk. Nem akarok a nádori, országbírói s bizonyos tekintetben a tárnokmesteri méltóság nyilvánjogi bírói jelentségére utalni, hisz ez a mult századokban már jobbára elmosódott volt, de nem hagyhatok említetlenül egy, a vármegyei szervezetünkben fenállott, habár nem is állandó intézményt, mely határozottan közigazgatási bírói funkciók gyakorlására alakítottatott.

A közigazgatás által sértett fél ugyanis panaszt emelhetett a megyei közgyűlés előtt, mely egy nagyobb részt táblabírákból álló bizottságot küldött ki. Ha a sérelem csakugyan megtörtént, a vizsgáló bizottság bírósággá alakult s a vitás közigazgatási ügyet végleg eldöntötte. Természetes, hogy közigazgatási bíráskodásunk e kezdetleges formája nem volt oly praecis intézmény, mint a modern közigazgatási bíróságok. Azon közigazgatási jog- vagy érdeksérelmek, melyek a közigazgatási bíróságok igénybevételét megengedték, csak a jogszokás által határozvák meg, az pedig megyénként változó volt. Azonkívül az említett szerv önálló sem volt, hanem mint említém, a közgyűlés által esetről-esetre küldetett ki.

Különben nem csak közigazgatási bíráskodási, hanem a fegyelmi ügyek elintézése is hasonló forum elé utaltatik, úgy hogy a két különféle hivatásu szerv gyakorta összefoly s egymástól alig különböztethető meg.

Mindamellett az akkori viszonyokhoz képest e szerény intézmény is tanuságot tesz a magyar nemzet élénk jogérzetéről, mely még közigazgatásunk e stagnáló korszakában sem volt teljesen elfojtható. Hisz az akkori közigazgatás nem is követelte meg a közigazgatási jogszolgáltatás erélyesebb nyilvánulását. Régi közigazgatásunkban a közigazgatási szervezet részéről aránylag ritkán ejtetnek sérelmek. Az önkormányzat igazgatása rendesen erélytelenebb, mint hogy a polgárok jogai-val gyakorta összeütközésbe juthatna. Különben is minden nemes, pedig ha a régi megyei szervezetről szólunk, csakis ez jöhet tekintetbe, tagja lévén a megyei közgyűlésnek: a köztisztviselő, mint a közgyűlés választottja, óvakodott attól, hogy erélyesb eljárás által ellenfeleket szerezzen s így állását veszélyeztesse. A parasztot pedig, miután az országos rend tagja nem volt, a rendi társadalom jogtalanának tekinti, megvédéséről tehát nem is gondoskodik.

Az 1848-iki nagy reform-mozgalom e fontos kérdésre nem terjeszkedett ki. A nagy nemzeti átalakulások kora a közigazgatás terén ritkán arat sikereket. Nem a pillanat heve s lelkesedése, hanem lassu s következetes munkásság, a legkisebb részletekre kiterjeszkedő lelkiismeretes tanulmány hozhat létre üdvös s maradandó közigazgatási alkotásokat. A francia forradalom szerencsétlen közigazgatási reformjai alig egy évtizedig állottak fen; az absolut királyság századokon keresztül fejlesztette közigazgatási szervezet a kor viszonyaihoz képest átalakítva, még most is teljes virágzásnak örvend. Nálunk az 1848-iki szabad szellem a rendi társadalom felett diadalmaskodott ugyan, de annak közigazgatási alakulatait reformálnia ideje nem volt.

¹ Az előbbi közl. I. 1890. évi 42. és 46. sz.

A szabadságharcot követett szomorú idők közigazgatásának vázlatába sem bocsátkozom, miután közigazgatási bíráskodásunk történetében jelentőséggel úgy sem bír. A kiegyezés után mindenekelőtt a viszonyok konsolidálására törekedtek s így a közigazgatás terén sem történtek nevezetesebb átalakulások, hanem az 1848 előtti szervezet lépett újra életbe, úgy hogy az, eltekintve némely elmaradhatatlan változtatástól, nagyjában még most is fenáll. A közigazgatási bíráskodás fentvázolt szerény alakzatát azonban újabb közigazgatásunk nem csak hogy nem fejlesztette, hanem teljesen elhanyagolta. És miután közigazgatásunk önkormányzati jellegéből is sokat veszített, tehát a közigazgatási jogszolgáltatásra fokozottabb mértékben reászorulna, fejlődésünk e téren határozottan retrograd irányt mutat.

Legújabb időben azonban egész államéletünk egy erélyes evolutio korszakát tünteti fel s közigazgatásunk annyiszor hangoztatott reformja a közigazgatási jogszolgáltatás biztosítását is bizonyára fel fogja ölelni. Távolról sincs szándékomban az aktuális politikai kérdések terére lépni, midőn a vázolt közigazgatási rendszerek szelleméből levonható főbb elvek csoportosítása mellett egyuttal hazánk közigazgatásának multjára s jelenére még fentieknél kissé bővebben kiterjeszkedem.

(Bef. köv.)

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

Jogirodalom.

(Sibírien. Von Georg Kennan, Berlin. Siegfried Cronbach 1890).

Ma bátran elmondhatjuk, hogy legaktuálisabb s egyzersmind legtöbb oldalról megvitatott kérdése a kriminalistikának: a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetés s annak pótszerei. A kérdés góczpontja az, hogy a rövid tartamu büntetésekben több a kár mint a haszon; s csak egyet érünk el vele: az elítéltek erkölcsi megmérgezését.

Mig mi itt Európában azon töprengünk, hogy mikép lehetne a humanizmusnak jobb szolgálatot tenni; mikép lehetne a bűnösben az erkölcsi embert a végpusztulástól megmenteni; mig Szentpéterváron azzal foglalkozott a kongressus, hogy mikép kellene az állami megtorlás jogát tökéletesíteni, ugyanakkor az az Oroszország, a melyik legalább a kongressus idejére egy kis nyugati mezt öltött magára, százával, ezrivel száműzi alattvalóit a legsötétebb Szibériába; kiragadja a kézimunkást ép úgy mint a tudóst munkaköréből; elűldözi olyan vidékre, a hol nemcsak lelkileg, de testileg is elnyomódik, s mindezt a kormányzás rendszere által teremtett terrorizmustól való rettegetésében teszi, minden jogi és észszerűségi indok nélkül.

Élénk világításba helyezi Kennan Oroszország száműzési rendszerét idézett munkájában, melyet Szibériában tett tapasztalatai nyomán adott ki, s így megbízhatósága kételylyel nem illethető.

Érdekes annak minden mondata, minden sora. Reánk azonban csak az tartozik, a mi a *büntetési rendszerrel* szorosabb összefüggésben áll, s ez a száműzés.

A száműzés történik vagy *ítélet* alapján, vagy azért, mert az illető *megbízhatlan* s a *társadalmi rendre* veszélyesnek mutatkozik; ezen utóbbi esetben a száműzés korlátlan joga a *belügyminiszter* hatáskörébe tartozik. Ezt szabályozza az 1882 márcz. 12-én kiadott rendelet. Azon életbevágó kérdés eldöntése, hogy ki tekintendő a társadalomra nézve veszélyesnek, a kormányzó s a rendőrség bölcs belátására van bízva. *Elméletileg* minden száműzés egy bizottság által volna felülvizsgálendő, melynek elnöke: a belügyminiszter, tagjai: három főbb hivatalnok ezen miniszteriumból, kettő pedig az igazságügyminiszteriumból. Ezen kommissió még a nyolczvanas évek elején itt-ott életjelt adott magáról, ma azonban már elmondhatjuk, hogy a száműzés joga, adminisztratív uton csaknem kizárólag a policzia tudatlan hiva-

tálnokainak kezében van letéteményezve; a melynek maximális tartama öt év. De ha figyelembe vesszük, hogy a legkisebb kihágás elég titulus arra, hogy a száműzés szigoritassék, s az illető az északi sarkhoz transportáltassék, úgy bátran elmondhatjuk, hogy az adminisztratív száműzés egyenlő a minősített halálbüntetéssel. A száműzöttek maguk keresik kenyerüket; ez a szabály; de a cár ukáza ugyszólván minden megélhetési forrást elvon tőlük, s csupán a napszámos munkához folyamodhatnak. Ámde Észak-Szibéria nyomorult falvaiban a lakosság a napszámos munkát maga látja el, s így még ez a megélhetési forrás is el van a politikai száműzöttek elől zárva.

A száműzés időközönként történik; midőn már a száműzöttek száma felszaporodik annyira, hogy egy *«szállítmány»* érdemes utnak indítani. A *«transport»* addig, a meddig a vasut vagy hajó közlekedik, az utat ezen közlekedési eszközökön teszi meg; azután kezdődik az összelánczolt foglyok ezer meg ezer kilométerre való vándorlása. Minden harmincz negyven kilométer távolságra, a mi egy napi járóföld, található az ugynevezett *«étappe-fogház»*, hol a *«szállítmány»* éjjeli nyugalmat keres, de a piszok, bűz és túltömöttség miatt nem talál. Kennan könyve nyomán állithatjuk, hogy a szibériai fogházba átlag négy-öt annyi száműzöttet helyeznek el, mint a mennyi befogadására a fogház rendelve van. Innen van aztán, hogy a sokszor bőrig átázott, sáros csapat összezsufolva egy éjszaka dögleletes bűzt fejleszt ki, úgy hogy a halálozási arány oly nagy a szerencsétlenek közt, mintha állandóan epidémia pusztitana soraikban.

Hogy a mindenható rendőrség mi mindenre rásüti a *«társadalmi veszélyesség»* jellegét s így megállapítja a száműzés konkrét jogát, erre nézve hivatkozom a Kennan által összegyűjtött érdekesnél érdekesebb, de egyzersmind borzasztóbbnál borzasztóbb esetek közül egy charkoffi lakos, *Dolgopeloff* Nifont egyetemi hallgató esetére.

Dolgopeloff épen vizsgálatra indult, midőn az egyetemi hallgatók valami zavargást idéztek elő. A katonák s a rendőrök vad kegyetlenséggel korbácsoltak mindenkit, a ki eléjük akadt; s így történt, hogy végig vágta a teljesen ártatlan Dolgopeloff arcán is. Ez ártatlansága tudatában a rendőröket gyáváknak nevezte. E miatt mint közveszélyes rebelist Szibériába száműzték. Mint kitűnő chirurgus, száműzési helyén: *Tjukalinszkben* sürgősebb esetekben orvosi tanácscsal szolgált. Ámde a száműzöttnek orvosi praxist folytatni tiltva van; figyelmeztette tehát az *ispravnik*, hogy ha a szabályokat még egyszer megszegi, szigoruan meg lesz büntetve. Nemsokára ezután a polgármester fia löfegyverét igazította, miközben a puska elsült, s a golyó az anyja testébe furódott. A helybeli orvos a műtétet nem merte elvégezni; így aztán a száműzöttet hivaták. Ez azonban az isprannik szigorúságát ismerve, a segílyt csak az esetben volt hajlandó nyújtani, ha a kormányzó erre felhatalmazza. Ettől azonban a polgármester távirati kérelmére az a válasz érkezett, hogy a *«felmerült fontos ügyben a határozathozatal a belügyminiszter hatáskörébe tartozik»*. Így aztán Dolgopeloff koczkáztatva saját életét, a haldokló asszonyt egy ügyesen végzett műtéttel a haláltól megmentette. Ezen humanus eljárás azonban az *ukáz* szabályaiba ütközött; s azért az isprannik büntetésül nagy hidegben, minden meleg ruha nélkül a jakutok által lakott borzasztó vidékre szállíttatta Dolgopeloffot, épen akkor, midőn ez is typhusba esett, s a legnagyobb ápolás mellett is halálveszélyben forgott!!

Számtalan analóg esetet hoz fel Kennan; s ha ezeket olvassuk, önkénytelenül, fölmerül az a kérdés, hogy vajon a humanizmusnak nem legégetőbb munkája volna-e azon retentő visszaélésekre reámutatni, s azoknak orvoslását követelni, a melyeket Oroszország a Szibériába való száműzéssel elkövet; az az Oroszország, a melyik csak nem rég fegyvert ragadott azért, hogy az elnyomott s üldözött keresztényeket

a mohamedánok járma alól felszabadítsa; s ugyanakkor, midőn don quijote-i küzdelmet küzd a képzelt ellenség ellen: maga a legbrutálisabb igazságtalanságokat követi el ezrek és ezrek ellen.

A száműzetés, mint említém, vagy ítélet alapján, vagy administratív uton történik. Az előbbiben legalább annyiban talál megynyugvást a száműzött, hogy miért s mennyire ítéltek el; de midőn policziális uton történik a száműzetés, a száműzött esetleg soha sem tudja meg büntetésének okát, a minthogy nem is tudhatja meg, mert a száműzetés tulajdonképp praeventiv intézkedés; tehát egy tény, egy cselekmény annak indokát nem is képezheti; csak a pusztá gyanu, a zsarnoki önkény rettegése az indok, mely azt hiszi, hogy a száműzetésbe küldött büntetett *követ* el.

A mi a száműzetés említett két neme közti arányt illeti, arra nézve felvilágosítást nyújtanak a statisztikai adatok, melyekből egyuttal megtudjuk azt is, hogy a policziális uton száműzöttek mindig többen vannak, mint azok, a kik Szibériába ítélet alapján kénytelenek vándorolni. Ugyanis 1867-től 1876-ig száműzetett összesen 151,585 ember; ebből száműzetésbe ment birói ítélet folytán 48·80%; ellenben a policzia önkénye száműzte a hátralevő 51·20%-ot! Tehát évenként átlag körülbelül *tízezer ember* megy száműzetésbe, hosszú évekre, ezer meg ezer kilométerre a nélkül, hogy tudná ezen praeventiónak csufolt rettentő büntetésnek okát, a nélkül, hogy arra a legtávolabbról is reá szolgált volna; s a nélkül, hogy kihallgatták s így a védelem legprimitívbb jogának gyakorolhatóságában részesítették volna.

Sok érdekes dolog van *Kennan* könyvében, a mi egyaránt az újdonság ingerével hat a kriminalistára ép úgy, mint a politikusra s sociologusra, de ha az ott közölt adatok az iszonyat érzetét költik is fel bennünk, egy csöp vigaszt mindazonáltal merithetünk abból, s ez az, hogy bármily gyarlók is börtönügyi viszonyaink, Oroszországhoz viszonyítva helyzetünket, nyugodt lélekkel elmondhatjuk minden chauvinismus nélkül, hogy a mi országunk az — utopiák országa.

VARGHA FERENCZ,
budapesti kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A peres és végrehajtási eljárások reformjához.

(Válasz S. Á. urnak a *Jogt. Közl.* 3. számában foglalt észrevételeire.)

A fenti czimen a *Jogt. Közl.* m. é. 51. számában közzétett nézeteimet S. Á. ur félreértvén és félremagyarázván, felelni vagyok kénytelen. Röviden teszem.

1. Jelzett cikkemben nem mondom, hogy a haldokló bagatell-törvény 66. §-a egészen s úgy a mint van, átvétessek s jelesül, hogy a kiküldött már az ítéletben legyen megnevezve, s így az ezen megnevezésből esetleg felmerülhető komplikációkra hasztalan hivatkozik S. Á. ur. Ezen komplikációt különben teljesen el lehet kerülni, ha pl. a kiküldött akkor rendeltetik ki, a midőn a végrehajtható határozat a kiküldöttnek kiadatik.

2. Nem áll, hogy az általam ajánlott mód szerint csak új kérvénynyel lehetne a követelést leszállítani s csak ily módon lehetne előadni azon változásokat, a melyeken az ügy az ítélet hozatalától a jogerejűségig átment. Ezen leszállítás s ezen változások előadása az általam ajánlott mód mellett a végrehajtás foganatosításakor, vagy az előtt is, a kiküldöttnél eszközözlendő — csak úgy, mint jelenleg is azon esetben, midőn ily leszállítás, ily előadás szüksége a végrehajtást elrendelő végzés hozatala után felmerül, s a mint ez esetben nem szükséges új kérvény beadása s elegendő, hogy a változások a végrehajtás foganatosításakor adatnak elő, úgy a másik mód mellett is elegendő, ha ez a foganatosi-

tásakor történik meg. Tehát új kérvényre, új költségre nincsen szükség.

3. A jogszolgáltatás egyszerűségét épen az általam ajánlott mód közelíti meg, mert e szerint a jogszolgáltatásból kiesik egy elkerülhető, tehát fölösleges aktus s nem kell külön kérni, a mit az ítélet magában véve is megállapít. És épen ez ad valódi alapot nézetemnek, mert a jogszolgáltatás egyszerűségének s természetességének, s e mellett, tehát másodsorban, gyorsaságának és olcsóbbításának elvén is nyugszik.

Itt jegyzem meg S. Á. ur ellenében, hogy bár e téren nagy gyakorlatom van, de nem tapasztaltam, hogy a bagatell-törvény abbéli intézkedése, hogy a végrehajtás az ítéletben rendeltetik el, (a mit kellően kivitt folyamánnyával én is célzok) komplikációkra adott volna okot s így mindazt, a mit e tekintetben S. Á. ur mond, valótlannak s helytelennek tartom.

4. Az általam védett eljárás a végrehajtási eljárás egyszerűségét sem veszélyezteti, mert lényege abban áll, hogy a külön végrehajtási végzést maga az ítélet helyettesíti s feleslegessé teszi s marad a további végrehajtási eljárás olyan, mint a minő külön végrehajtási kérvény melletti eljárás. Nem érthető, hogy S. Á. ur felhossa a Plósz-féle javaslatot, kiemelve annak azon előnyét, hogy az a bagatell eljárástól szabadít meg minket, mert hiszen én nem akarom ezt fentartani (sőt ellenkezőleg, ellene vagyok!) s én nem is érintettem a peres ügyek tárgyalását, melyet S. Á. ur ide belevonszol. De gondolom, hogy mit akart S. Á. ur s erre csak az a válaszom, hogy addig, míg a bírósági szervezet az egyes- és a társasbíróságok egymásmellettségének elvén nyugszik, ezen bíróságok eljárása bizonyos fokig mindig fog különbözni s így nem volna baj, ha az általam ajánlott mód a rendes eljárásra általában vagy egyelőre ki nem terjesztetnék is, a miről azonban előző cikkemben csak azért nem nyilatkoztam s most sem akarok nyilatkozni, mert ha a jogreformok iránt érdeklődő jogászság felszólalásainak némi gyakorlati értelmet akarunk adni, úgy kell, hogy a felszólalások a küszöbön álló reformokat, de a jövődökre való tekintettel is érintsek s mert a mig egyrészt tudom, hogy a rendes eljárás reformja nincs a közel jövőben, másrészt, mint kimutattam, az általam ajánlott mód a rendes eljárás reformját nem alterálja, s ha czélszerű önmagában, s czélszerű a sommás eljárás terén, kellő modalitásokkal átvihető a rendes eljárásra is a nélkül, hogy bármiféle komplikációk (S. Á. ur kedvencz, de meg nem világított fogalma) is felmerülnének.

Végre nem hagyhatom szó nélkül, hogy S. Á. ur cikkéből az ri ki, mintha az általam ajánlott mód egyedül az ügyvédi díjak leszállításában gyökerezne. Ez nem az én vezérelvem, s bár a mellett érvül fel is hozható, de még sem egyedüli s főérvül és mindig csak azon másik vezérelvem mellett, hogy az ügyvéd ezen felette fontos jogszolgáltatási közeg munkája, a maga helyén s a maga belső érdeméhez képest kellően honoráltassék s hogy a végrehajtási eljárásnak legnagyobb részét nem tartom az ügyvédi hivatás emi-

Dr. STAUD LAJOS,

kir. járásbíró.

Külföldi szövetkezetek mint biztosítási vállalatok.

A kir. Curia 1890. évi december hó 10-én 1569. szám alatt hozott végzésében azon nagyfontosságú elvi kijelentést tette, hogy *külföldi szövetkezetek, mint biztosítási vállalatok, ebbeli működésüket a belföldön nem folytathadják*. Eme elvi kijelentésre alkalmat szolgáltatott eset következő:

A New-Yorkban székelő «The Mutual» életbiztosítási társaság (szövetkezet) Magyarországon fióküzletet óhajtván létesíteni, cégbejegyzés iránt folyamodott és a budapesti kir.

keresk. és váltótörvényszék kérelmének helyt is adott. A miniszteri biztos felfolyamodása folytán a kir. tábla az ügyet felülvizsgálván, a cégbejegyzési kérelmet teljesíthetőnek nem találta, mert kérelmező *a szövetkezeti tagok névjegyzékének bemutatását elmulasztotta*. A társaság felfolyamodása folytán pedig a kir. Curia a fenti elvi határozatot hozta; indokul felhozván, hogy a kereskedelmi törvény 461. §-a a külföldi biztosítási vállalatoknak csak annyiban engedi meg működési körüket Magyarországra kiterjeszteni, a mennyiben *mint részvénytársaságok* a 210. és 211. §§. rendelkezéseinek megfelelnek, oly biztosítási vállalatokról azonban, melyek *mint szövetkezetek* foglalkoznak biztosítási ügyletekkel, az id. 461. §-ban intézkedés nem létezik, *a miből okszerűen következik, hogy a külföldi szövetkezetek, mint biztosítási vállalatok, ebbeli működésüket belföldön nem folytathatják*. A keresk. törvény 230. §-a ama rendelkezésének, mely szerint a 210—217. §§-oknak a külföldi részvénytársaságokra vonatkozó határozatai a külföldi szövetkezetekre is megfelelő alkalmazást nyernek — a kir. Curia szerint — nyilvánvalóan *csak az az értelme van, hogy eme rendelkezés csak azokra a külföldi szövetkezetekre vonatkozik, melyek mint biztosítási vállalatok, biztosítási ügyletekkel nem foglalkoznak*.

A kir. ítélő tábla álláspontját egész terjedelmében magunkévá kell tennünk, mert a mi biztosítási rendszerünk a publicitás elvére lévén fektetve, a cégjegyzékből mindazon adatoknak ki kell tűnni, melyek a biztosítási vállalat megbízhatóságának megítélésére támpontul szolgálhatnak és mint hogy a szövetkezetek alaptőkével nem rendelkeznek, a szövetkezeti tagok névjegyzéke nagy befolyással bírhat a belépésre való akarathatározásra. De különben is a kereskedelmi törvény 226. §-a a szövetkezeti tagok névjegyzékének bemutatását megköveteli.

Ha a kir. Curia jogpolitikát gyakorolni jogosítva és hivatva volna, álláspontjáért szintén köszönetet kellene szavaznunk, mert az által bizonyára sok honpolgár megkárosításának venné elejét; mert a szövetkezeti jelleg a szóban forgó amerikai életbiztosító társaságnak bizonyára nem szolgált ajánló levélül. Az is bizonyos, hogy a mi biztosítási systemánk mellett az egész ellenőrzési hatalom a bíróság kezeibe van letéve és a cégbejegyzés el vagy el nem rendelésében összpontosítva; mert ha a bíróság egyszer a cégbejegyzést megengedi, többé mi sem szabhat korlátokat a biztosító társaság szabad működésének. A bíróság ennek tudatában ott fékezi a biztosító társaságok ezen szabadosságát, a hol épen alkalma nyílik rá. Így van ez különben nemcsak nálunk, hanem más európai államokban is.

Tehát a bíróságnak nem szabad jogpolitikát gyakorolni, mert ez még veszélyesebbé válhatnék, mint a biztosító társaságnak működése. A strictum jus szempontjából pedig a legfőbb ítélőszék álláspontját nem oszthatjuk.

Igaz ugyan, hogy a keresk. törvény 461. §-a csak a külföldi biztosítási vállalatok, mint *részvénytársaságokról* tesz említést, ámde a 230. §. szerint «a törvény 210—217. §§-ainak a külföldi részvénytársaságokra vonatkozó határozatai a külföldi szövetkezetekre is megfelelő alkalmazást nyernek», a törvény 223. §-a pedig *a kölcsönös biztosító társaságokat* kifejezetten a szövetkezetek egyik nemeként sorolja fel. Ha tehát a törvény a külföldi biztosító társaságokat ki akarta volna zárni, akkor ezt oly technikai beosztás mellett, a minőt követett, *nyíltan kifejezésre kellett volna hoznia*, a mi azonban sem a 461. §-ban, sem a 230. §-ban meg nem történt. Nem történt pedig ez meg azért, mert a törvényhozónak ilyen szándéka nem is volt, a mint ez a következőkből kitűnik: A keresk. törvény 461. §-ának eredeti szövegezése szerint a törvényjavaslat IX. czime így szólt: «a külföldi *biztosítási vállalatok* működésüket a magyar korona területeire csak az esetben terjeszthetik ki, ha magukat a jelen fejezet határozatainak alávetik, mi iránt a bejegyzés kieszközlésekor nyilatkozni

tartoznak». Az eredeti javaslatban tehát sem részvénytársaságokról, sem szövetkezetekről említés nem tétetik, hanem csak általában «külföldi biztosítási vállalatokról» és hogy ezek alatt a szövetkezetek épugy értve voltak, mint a részvénytársaságok, arról tanuságot tesz a szakértekezlet jegyzőkönyveinek az előbb idézett IX. czim után közvetlenül következő ezen passusa: «szóba került, nem kellene-e határozottan kikötni, hogy a külföldi vállalatok a belföldön csak a viszonyosság föltétele mellett bocsátatnak be. Miután azonban a részvénytársulatoknál s a szövetkezeteknél az értekezlet már is megállapította a viszonyosság szükségességét, s ezen viszonyosság mindenesetre olyképp értelmezendő, hogy külföldi részvényvállalatok vagy szövetkezetek csak akkor folytathatják az országban is üzleteiket, ha azon ország, melyben székhelyük van, nemcsak a részvénytársulatokra és *szövetkezetekre* általában, hanem különösen a *biztosítási* részvénytársulatok és *szövetkezetekre* nézve a viszonyosság elvét elismeri, s magyar vállalatokat működésre jutni enged; és miután egyes magánvállalkozóknak a biztosítási téren való tevékenysége, ha lehetséges is, legalább egyelőre gyakorlati jelentőséggel nem bír: a viszonyosság követelményének e helyütt külön föltüntetése szükségesnek nem találtatott.» (Értekezleti jegyzőkönyvek 464—465 l.) Az eredeti törvényjavaslat fent idézett szövegébe a képviselőházi tárgyalások alkalmával «A külföldi biztosítási vállalatok» bekezdés után ezen passus szurattott be: «a mennyiben mint részvénytársaságok a 210. és 211. §§. rendeleteinek megfelelnek», — minthogy pedig ezen 210. és 211. §§. rendeletei a 230. §. alapján a szövetkezetekre is vonatkoznak, a szövetkezetek külön főlemlítése törvény-öconomiai szempontból mellőztetett.

Főlemlítendőnek tartom még, hogy a keresk. törvény eredeti tervezetében (262. §.) a következő cikk is foglaltatott: «A külföldi életbiztosító társaságok működésüket a magyar korona országaira, egyedül a magyar kir. kereskedelmi miniszterium előleges jóváhagyása mellett terjeszthetik ki», a miből kitűnik, hogy a külföldi életbiztosító társaságok előtt már azon időkben is nagy volt a respektus; a szakértekezlet azonban, tekintettel arra, hogy a biztosítási társaságok a kormány engedélyét könnyen kijátszhatják és kereskedelmi törvényünk a concessio rendszerével egyáltalában szakított, ezen cikk kihagyását határozta el, a mi egy további adatot képez arra nézve, hogy a külföldi biztosító társaságok minden formában szabadon ügködhetnek Magyarországon.

Dr. RÓTH PÁL.

Külföldi judikatura.

257. A ki az árut átveszi és kifogás nélkül megtartja, akkor is felelős annak vételáráért, ha a megrendelés bizonyítva nincsen. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

258. A bírónak joga van ugyan a keresk. törvény értelmében a kereskedő könyveit teljes bizonyítéknak is tekinteni, de ezt csak akkor tegye, ha azok hitelességét pozitív tények támogatják. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

259. Ha a közkereseti társaság egyik tagjának ítélte meg a bíróság az esküt, ugy ezen esküt a társaság másik tagja le nem teheti. (*Bécsi legfőbb törvényszék* mindkét alsóbíróági határozat megváltoztatásával.)

260. A közkereseti társaság egyik tagja által eszközölt árumegrendelés hatályos akkor is, ha a cégjegyzést csak mindkét tag együttesen eszközölheti. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

261. A biztosítási szerződés alapján a biztosító ellenében támasztott kereset nem kártérítési, hanem szerződés teljesítésére irányuló kereset, mert nem oly kár megtérítését célozza, melyet felperesnek az alperes okozott. (*Karlsruhei felsőbíróság.*)

262. A tüzkárt megtérítő biztosítónak egyenes kereseti joga van az ellen, a ki a kárt okozta. (*Francia semmitűszék.*)

263. Az eladó oly gépet szállított, mely némi hibákban szenvedett, de a szakértők vallomása szerint bizonyos kiigazítások megtétele után jól lesz használható. A vevő a gépet vissza nem utasította és rendelkezésre nem bocsátotta. *A né-*

met birodalmi törvényszék utalással a polgári törvénykönyv tervezetének 367. §-ára kimondta, hogy ily esetben a vevő a szállítást mint szerződés teljesítését elfogadta, de van ellenkövetelése, mely a vételár egy részének visszatartására jogosítja. Ezen ellenkövetelés áll azon összegben, mely a hiányok megszüntetésére szükséges, és ama kárban, mely a gép eddigi hiányos működéséből származott.

264. A közjegyzői végrendelet érvénytelen, ha azt nem az örökható mondta tollba a közjegyzőnek, hanem ez utóbbi kérdéseire válaszolt (testament par interrogat). Érvénytelen akkor is, ha tényeg az örökható akarát tartalmazza, mert a végrendelet formális aktus, mely csak az esetben hatályos, ha a törvény által megkövetelt alakban létesült. (*Kölni felső bíróság.*)

265. A szerződés és a bírói ítélet harmadik, azaz oly személyekkel szemben, kik amott szerződő, emitt peres felek nem voltak, egészen egyenlő jelentősége van, még pedig az, hogy mindketten oly tények, melyeknek jogi előfeltételeit és hatályát a harmadik személyek nem kötelesek elismerni, hanem jogosítva vannak megtámadni. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közl: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— Vajkay Károly ur, a budapesti kir. ítélő tábla elnöke, egy könyvmatos lap útján utólag kijelenti, hogy ujévi beszédében a Btk.-nek csak *egészbeni* revisiója ellen nyilatkozott s nem zárkózik el a kodex *novelláris* módosításának szükségse elől. Megjegyezzük, hogy a kodexnek egészbeni revisióját senki sem követeli; csak a mutatkozó egyes égető helyi bajok orvoslása az, a mi több oldalról s általunk is, sürgettetik. A revisio elleni küzdelem tehát tárgytalan. Másrészt készséggel elismerjük a kir. tábla elnökével egyetértőleg, — a mint hangsúlyoztuk ezt több ízben — hogy a novella szükségessége a kodexnek mint törvényhozási műnek kétségtelen értékét legkevésbé sem kisebbíti. S hozzáteszszük ez alkalomból különösen a Pesti Naplóban megjelent közleményre való tekintettel, hogy nagyon tévednek azok, kik a novella sürgetőiben a kodex ellenségeit látják. Ép ellenkezőleg: csakis ezek a kodex igazi barátai; mert azon elhibázott pár határozomány odiumát jelenleg az egész kodex szenved meg és ha még nagyon soká húzódik a novelláris módosítás, beáll a veszély, hogy felülkerekedhetik a *revisionális* áramlat. Ne feledjék a kodex bálványozói azt az egyet, hogy a franczia büntető-törvénykönyv is csak az által tudta nyolczvan év óta a maga uralmát fenntartani, hogy évtizedről évtizedre magába vette az idők szeleme és a gyakorlati élet által követelt módosításokat.

— A polg. perrendtartási javaslatra vonatkozólag, mint irtuk, ismét enquete-et szándékoznak egybehívni. Ez a javaslat már ki volt egyszer adva számos jogászunknak véleményezés végett, és a vélemények beérkezte után tartottak egy enquete-t. Az enquete után a javaslat kiadatott a kir. táblának és a Curiának, mely felőle véleményt is mondott. Mindezek után nehéz belátnunk egy újabb enquete célját.

— A konszularis bíráskodás javaslatáról közelebb szólnunk. Annyi bizonyos, hogy ezen javaslat az eddigi állapothoz képest nagy haladást jelent.

— A rendőri bíráskodás gyakran úgy történik, hogy a tárgyaló hatósági közeg beviszi az előtte lefolyt tárgyalás befejeztével az általa felvett tárgyalási jegyzőkönyvet az illető kapitánynak, és ugyanaz a kapitány, ki a tárgyalásról mit sem tud, hoz ítéletet, melyet azután a tárgyaló hatósági személy a jelenlevőknek kihirdet. Hogy ez az állapot törvénytelen és jogellenes, az bizonyításra nem szorul. Azonban, hogy ezen visszaélésnek most elismerendő módon elejét kezdi venni a belügyminiszterium, azt bizonyítja ennek 1890-ik évi 5708. szám alatt valamely kihágási ügyben kibocsátott következő határozata, melynek értelmében: *«tekintettel arra, hogy az elsőfoku ítélet a tárgyaló hatósági személy által hozandó (l. a közigazgatási hatóságokhoz utalt kihágások ár gyában kelt belügyminiszter. rendelet 68-ik §-át), a jelen eset-*

ben pedig a rendőrkapitány által csakis ítélet hozatott, míg a tárgyalást a tiszteletbeli rendőrkapitány vezette, az egész eljárás megsemmisítettik s új szabályszerű tárgyalás és elsőfoku ítélet hozatala rendeltetik el». A megsemmisítésnek ily alapon minél gyakrabban leendő alkalmazása üdvös hatású lesz. A míg azonban a rendőri bíráskodás oly fejletlen, mint jelenleg nálunk és a hol a törvényt maguk a bíráskodó hatósági személyek sem respektálják, ott a kihágások körüli felebbezési jognak bekövetkezett korlátozását helytelennek kell tartanunk. A rendőrbírói büntető eljárás mostani alakjában semmiképen nem tud a jogászközönség megnyugodni. Itt csakugyan sürgős lenne a reform.

— A pénzügyminiszter ur figyelmébe. A temesvári m. kir. pénzügyi igazgatóság egy ítéletet, melyet a pénzügyi közigazgatási bíróság 1888. évi december hó 18-án hozott, csak 1889. évi december 18 án kézbesített. Ezen ítéletbeni melyet nekem a 2264/III. ex 1889. sz. végzéssel kézbesítettek, bizonyos összeg törlése lett elrendelve és az ez iránti kérvény még 1889. évi december 24-én lett ajánlva postára adva. Mindennek daczára ezen kérvény mindekkoráig még mindig nem nyert elintéztést.

B. S.

— A budapesti kir. törvényszéknek 1890-ik évi ügyforgalma. Beérkezett a polgári, telekkönyvi, büntető, fegyelmi osztályhoz és a budapesti 7 járásbíróshoz 417,112 beadvány, melyek közül elintéztetett 415,871. Csak a törvényszékhez 110,204 beadvány érkezett, hátralékban maradt 694. *Közpolgári per* 1469 folyt, folyamatban maradt 502. *Csődügy* 53 volt, folyamatban maradt 34. *Örökösödési ügy* 1284 volt, folyamatban maradt 303. *Hitbizományi ügy* 5 volt, mely mind folyamatban maradt. *Polgári folyó ügy* 10,531 volt, 117 maradt hátralékban. *Telekkönyvi folyó ügy* 7751 volt, 38 maradt elintéztetlen. *Bűnügyi vizsgálat* 3995 volt, folyamatban maradt 622. *Bűnvádi per* 7129 volt, folyamatban maradt 326. *Sajtóper* 53 volt, elintéztetlen 5. *Pénzügyi kihágási ügy* 117 volt, 7 maradt hátralékban. *Bűnvádi folyó ügy* 1467 volt, folyamatban maradt 8. *Fegyelmi ügy* 3 volt, mind elintéztést nyert. *Fegyelmi folyó ügy* 2 volt, elintéztettek. *Közjegyzői fegyelmi ügy* 6 volt, 2 elintéztetlen. *Másodfoku elbírálás alá eső vétség és kihágási ügy* 408 volt, 5 elintéztetlen. *Másodfoku elbírálás alá eső kisebb polgári peres ügy* 116 volt, 3 elintéztetlen. Házassági válóperben *békéltetési tárgyalás* 377 volt. *Polgári ügyekben* 193 *felfolyamodás*, 532 *felebbezés* terjesztetett fel; leérkezett a másodbíróshoz 481 helybenhagyó, 74 megmásító, 54 feloldó, a harmadbíróshoz 241 helybenhagyó, 31 megmásító, 4 feloldó határozat. *Telekkönyvi ügy* 60 terjesztetett fel; leérkezett 44 helybenhagyó, 5 megmásító, a harmadbíróshoz 2 helybenhagyó határozat. *Bűnügy* 1597 terjesztetett fel; leérkezett 1360 helybenhagyó, 272 megmásító, 54 feloldó határozat.

A bírósági ügymenetről csak dicséretet hozhatunk fel; a törvényszék bíráskodása évről-évre tetemesen javul. Az elismert erélyű és buzgóságu elnök figyelmét csak a kiadót hivatalnak tulságos késedelmes működésére kívánjuk felhívni.

gs.

— A veszprémi kir. törvényszék ügyforgalma 1890-ben. Beérkezett összesen 30153 beadvány. Elintéztetlenül maradt 15. Bűnvizsgálat befejeztetett 167, folyamatban maradt 21. A kir. törvényszéktől felebbezett ügyekből a felsőbíróshoz 85%-os. — A törvényszék területén levő járásbíróshoz beérkezett 60171 beadvány; hátralékban maradt 35. — A veszprémi kir. ügyészséghez érkezett 6773 beadvány, melyek mind elintéztettek.

— A Magyar Jogászegyletben f. hó 17-én dr. Mandello Gyula tartott «A valutaváltozás jogi jelentőségéről» fölölvastást. Fölölvastás mindenekelőtt a kérdés irodalmát ismerteti, majd a pénznek jogi értelmét fejtegetve és annak jogi funkcióit vizsgálva, azon eredményre jut, hogy a pénznek csakis törvényes fizetési eszközként való szereplése alkotja annak jogi fogalmát. Ezután a pénz szereplésének három csoportját különbözteti meg; a valutapénz: 1. végső kielégítési és teljesítési eszköz; 2. pénzhitelnek tárgya; 3. általa teljesített minden, az államot megillető vagy tőle eredő fizetés. A három csoportra nézve különböző jelentőséggel bír a valutaváltozás, mert csakis a második és harmadik csoportbeli fizetések — melyek mindig határozott tételekre szólnak — érzik meg a változást. Kérdés tárgyát képezi tehát részben az átszámítás,

részben pedig a régi és az új valuta közti arány; fontos továbbá, vajon mily időpont döntő a két valuta közötti relatio megállapítására. Fölolvasó részletesen foglalkozik a különböző írók nézeteivel és azon eredményre jut, hogy azok nagyobb része nem a valutaváltoztatás, hanem a lejárat időpontja mellett foglalnak állást a relatio megállapítására nézve. Fölolvasó ezen kérdés megvilágítása után a valutakötelmek közjogi értelmezésére tér át, azon helyes elvet állítván fel, hogy csak az állam van jogosítva megállapítani, mi a fizetési eszköz és csakis az államot illetheti meg a relatio meghatározása. Fölolvasó ezután az állami interventio tartalmát vizsgálja s szól a relatio gazdasági kihatásairól és annak a külfölddel szemben való jelentőségeiről s végre elemzi a relatio-megállapítás gyakorlati módozatait. — Krajcsik Soma felolvasásáról legközelebb.

— Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok körének küldöttsége Plósz Sándor vezetése mellett a napokban tisztelt az igazságügyminiszternél a kör védnökségének elfogadása iránt. A küldöttség szónoka dr. Payer Imre elnök lelkes szavakban ecsetelte a jogász ifjúságnak a miniszter iránti szeretetét, határtalan tiszteletét. Hangsúlyozta, hogy az arany fiatalokban levő jogásznemzedék boldognak érzi magát, hogy oly időben él, midőn oly férfi áll az igazságügyi kormányzat élén, kit több nemzedék óhajtván várt, s kinek az ifjúság iránti rokonszenve, meleg érdeklődése köztudomása. *Szilágyi Dezső* miniszter szívélyesen fogadta a küldöttséget és örömet fejezte ki a fölött, hogy az ügyvédjelöltek, bírósági és közigazgatási joggyakornokok közös működésre szervezkedtek. Bizik a kör fenállásában; mert állandóságát biztosítja *sikerült szervezete* s az állandó elemet képező felügyelő-bizottság. A kör fenállása és virágzása céljából ő is minden lehetőt megtesz s a kör reá mindenben számíthat; mert e körre nagy szükség van. Nemcsak örömmel fogadja el a védnökséget; de igéri, hogy a kör érdekeit elő is fogja mozdítani, s mennyiben ideje engedi, gyakran kíván találkozni; kijelenté, hogy védnöki minősége mellett alapító tagja is lesz a körnek. Tudakozódott a miniszter a kör viszonyairól is, különösen pedig arról, hogy az ügyvédi s bírói karból van-e már számos alapító és pártoló tagja a körnek. A körben mozgalom indult meg a miniszter tiszteletére rendezendő nagyszabású banket rendezése iránt.

— A törvénykezés és a napisajtó. Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok körében e czim alatt tartott felolvasást dr. Gutti Soma. A fölolvasó ismertette hirlapirodalmi viszonyainkat, fölleltette a sajtónak az utolsó évtizedek alatt történt óriási fejlődését, majd áttért a napilapok törvényszéki rovatára. A törvényszéki tudósítokat azzal a váddal szokták illetni, hogy olyan híreket közölnek, melyek árthatnak a vizsgálatnak és néha ártatlan embereket állítanak pellengére. Az előadó megjegyezte, hogy sokszor maga a közérdek készteti az újságírókat arra, hogy vizsgálati stádiumban levő ügyeket is közlétegyen s föl is említette legutóbbi időből a kaució-szédelgőket s a hitelszövetkezeteket, a kik hónapokig, sőt évekig is üzhetnek a szédelgéseket, a meddig egy-egy vizsgálat eltartani szokott, ha a sajtó nem figyelmeztetné üzelmekre a közönséget. Hogy mennyit tehet a sajtó az igazságszolgáltatás érdekében, arra példa a Köteles-ügy, az anarchisták ügye s a Majláth-féle gyilkosság, mely utóbbi esetben a sajtónak köszönhető, hogy a tettesek kézrekerültek.

— Irodalom. «A holt kézi törvény (lex amortisationis) Magyarországon.» Ily czimű magánjogi tanulmányt bocsátott közre dr. *Daempff Sándor* pécsi ügyvéd. A műben szerző tárgyalja a holt-kézi törvények általános elvi alapjait, állását az európai jogtörténetben, majd Magyarországon, részletesen fejtegetvén a holt-kézi törvényeket az 1848 előtti, majd az 1848 utáni és végül a jelenlegi jogrendszerben. — «A katolikus országos autonomiáról» czimű, a Budapesti Szemlében megjelent értekezés külön lenyomatban adatott ki. Szerző ez aktuális egyházpolitikai kérdés tárgyalásánál az 1871-ik évi kongresszus e tárgyra vonatkozó tervezetével részletesen foglalkozik és fejtegetései eredményeül az országos autonómia létesítésének főelveként állítja fel, hogy az önkormányzat szervezésénél az állam csak annyi vagyont és jogot adjon ez autonómia rendelkezésére, a mennyi a minden rangbeli lelki pástörök kellő ellátására, a tulajdonképeni egyházi célok elérésére és az egyházi belélet szabadságának és fejlődésének biztosítására szükségesnek látszik.

— A *Gerichtssaal* czimű jogtudományi folyóiratnak most megjelent legújabb füzeté két cikket tartalmaz dr. *Gruber Lajos* budapesti ügyvéd tollából. Az egyik igen kimerítően tárgyalja a feltételes elítélés kérdésének állását Magyar-

országon a magyar jogászegyleti vitáig; a másik a feltételes elítélés sikereivel foglalkozik Amerikában, Angliában és Ausztráliában. *Stenglein*, német birodalmi törvényszéki bíró, mint a *Gerichtssaal* szerkesztője, hosszabb megjegyzést fűz *Gruber* cikkeihez, melynek bevezetése következőképen hangzik: «Mit vorstehendem Aufsatz wird in dankenswerther Weise der einzige Weg betreten, der zu greifbaren Resultaten führen kann: die Feststellung factischer Resultate.»

— A postatakarékpénztárba helyezik Aszódon a javítóintézeti növendékek munkajutalomdíjait, melyek havonként két frtig emelkedhetnek személyenként. Öt év alatt átlag 6 frt 92 kr. munkajutalomdíjban részesült minden egyes növendék. 1886-ig minden egyes növendék havi munkajutalomdíjának minimuma 50 krban volt megállapítva s ezt a növendékektől semmi körülmények között nem lehetett megtagadni; újabban azonban a hanyag és rossz magaviseletű növendékektől igazságügyminiszteri rendelet folytán a munkajutalomdíj teljesen levonható, avagy havonként tíz krnyi minimumig apasztható.

Nemzetközi Szemle.

— Osztrák ítélet birtokháborítási ügyben. S. Mihály és 17 társa visszahelyezést kértek lovag H. Károly ellen, a ki az ő rétjén keresztülvezető, a felperesek által régóta használt utat árok huzása által elzárta. A visszahelyezést elrendelő elsőbírói ítélet elleni felebbezésben alperes azt vitatta, hogy felpereseknek a *birtokosi akaratot* is be kellett volna bizonyítaniok; ezen érvelést azonban a bécsi O. L. G. elvetette, kifejtvén, hogy a szolgálat birtok megszerzéséhez elegendő, ha a tulajdonos nyilvánosan gyakorolt birtoklási cselekvényeket, t. i. az ut használatát tűrte, és hogy a használat ténye a használati akaratot is magában foglalván, a birtoklási akarat külön bizonyítása fölösleges. További felebbezésre a legfőbb ítélőszék is kimondotta, hogy felperesek részéről meg vannak a polg. törvénykönyv 313. §-a szerint megkívánható kellékek, t. i. a más dolganak a maga hasznára való fordítása a tulajdonos beleegyezésével, mert a vélelem a mellett szól, hogy utóbbi, illetőleg az ő közegei, a nyilvánosan gyakorolt uthasználatról tudomással birtak. — A *Curia* tudvalevőleg rendszerint megköveteli, hogy a használatnak mint *jognak* gyakorlására irányuló szándék (vagyis a birtokosi akarat) bizonyíttassék. (L. *Jogt. Közl.* 1890. évi 416. l.)

— Németországban az esküdtszék vérdiktje ellen egy elítélt büntettes semmiségi panasszal élt, melynek alapjául azt hozta fel, hogy az egyik esküdt, ki a verdikt kimondásában részt vett, nehéz hallású, s így e miatt nem volt képes a tárgyalást hallani s megérteni. A német birodalmi legfelsőbb törvényszék azonban kimondotta: (1890. szept. 12.) hogy ezen körülmény semmiségi alapul nem szolgálhat. Mert az esküdtszéki tárgyalási jegyzőkönyvből nem tűnik ki, hogy a felhozott testi fogyatkozás a tárgyalás alatt feltűnt, vagy valaki által felhozott volna. És az illető esküdt polgár, a szabályszerű esküt mint a jury tagja letette; s így felteendő, hogy az esküdti köteleket teljesíteni képes volt s azokat valóban teljesíté is. És ha az állítólagos hiány miatt az esküdtszékhez meg nem hívhatott volna s mégis meghívatott, ez szabálytalanság leendett; mely azonban nem tette volna az esküdtszéket törvényszerűleg nem alakítottak.

— A berlini ügyvédek egylete elhatározta, hogy az ügyvédek és közjegyzők összes irodaszemélyzete — azoknak kivételével, a kiknek 2000 márkánál magasabb fizetésük van — biztosításra kötelezettnek tekintendő. Az egylet egyúttal azon reménynek adott kifejezést, hogy a főnökök a biztosítási díjakat nem fogják az alkalmazottak fizetéséből levonni.

Irtások.

134.

A körösbányai járásbírósnál egy három soros végzés kézbesítése 5½ hónapig tart. (*Ügyvédi körökből.*)

135.

A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék pertárában a d. e. hivatalos órák alatt 40—50 ügyvéd is kénytelen egy időben irni; tollról azonban a hivatal épen nem gondoskodik. Azt hisszük, ennek a folyton megújuló panaszokra okot szolgáltató toll-miseriának is egyszer véget lehetne már vetni. (*Ügyvédi körökből.*)

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Payer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi noviciatus. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — A katonai büntető-törvénykönyv és eljárás revisiójához. FABINY GUSZTÁV győri kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az önbíráskodás a judikaturában. Dr. SÁNTA ELEMÉR ügyvéd, kir. táblai joggyakornoktól. — A peres és végrehajtási eljárások reformjához. S. Á.-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Az önbíráskodás a judikaturában. Összeállította dr. SÁNTA ELEMÉR. — Curiai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Jogtudományi Közlöny múlt félévi mellékletének tartalommutatóját, a mellékleti egyéb közlemények halmaza miatt mindeddig nem voltunk képesek olvasóinknak megküldeni. A tartalommutató azonban szedés alatt van s a legközelebbi számmal együtt kiadatik.

A jogi noviciatus.¹

A jogi noviciatus szoros összefüggésben van az igazságügyi szervezet egészével. Benne mint az egész részében az organismus szelleme tükröződik le. Ez a kiindulási pont. Hol az igazságügyi szervezet kicsinyes alapokra van fektetve, ott hasonló eszmemenet képezi a vezérfonalat, a jogi noviciatus organisatiójánál is. Ott, a hol a közintézményeket a közszellem erős lüktetése járja át, a jogi noviciatust is hasonló szellem jellemzi; a szabad verseny terén kezdi a fiatal ember gyakorlati pályáját: míg a hol a burokratia uralkodik, a jogi noviciatus már első lépésénél kötött mars-rutát kap, békákba van verve, utja mindkét oldalról magas fallal van körülvéve, a mely még csak a világba való kitekintést sem enged neki.

Ez a szellem lenyűgözése, ez az a methodus, mely nem a közéletnek nevel férfiakat, hanem az állami hivatalokba közzónsleges közegeket. Így nevelik azokat a bizonyos burokratákat.

Egyik oldalon áll a hivatalnok sereg, a klerus felkent papjai a maguk megcsontosodott hierarchiájával, a másikon a laikusok tömege. Ez a rendőrállam az, melynél a bírói tiszt is hivatal (Richteramt), mely egyéb hivataloktól nem a hivatás természetére nézve különbözik, hanem csak a hatáskörre.

A bírói hivatás elválasztásának semmi magasabb ratiója nincsen, mint az egyszerű nemzetgazdasági munkafelosztás elve.

Ez a német-osztrák rendszer, s fájdalom, ma már a magyar is.

Az osztrák a magistratust «Richteramt»-nak nevezi, a bíró Richteramtsprüfung-ot, az ügyvéd Advokatenprüfung-ot, a közjegyző Notariatsprüfung-ot tesz, és ez képesíti őt az igazságszolgáltatási ágak keretén belül a különböző hivatalokra.

A német birodalmi törvény ismeri a Referendar-Exament és a «grosse Staatsprüfung»-ot, mely a bírói hivatalra képesít, s az, ki a bírói hivatalra való képesítést elnyeri, lehet egyzersmind ügyvéd.

Ott, hol az állam teendőinek ellátására nem «közegeket» nevel, ha funktionáriusait a maga souverainitásának részesévé teszi, mely felfelé ép oly független, mint maga az állam, mely lefelé nem parancsoló ur, hanem az állampolgárok összességének mandatariususa, ez a bíró nem Richteramt-ot visel, nem hivatalnok, hanem «Magistratus» a szó nemesebb értelmében. «Magistratus az, a ki ítéletet hoz, a bírák az üllő magistraturát képezik (magistrature assise) szemben az államügyészszel, az álló magistratussal (magistrature debout) és ezen értelemben a magistratus alatt azon legnagyobb méltósággal ellátott és legfőbb funkcióval felruházott személyeket értik, kik hivatva vannak az államélet ingatag politikai mozgalmával szemben az állandóságot képviselni.» Így határozza meg ezt Garsonnet, a francziák legelső élő processualistája. Ugyanez a bíró angol értelemben, melynél a bíróság nem az állami szolgálat egyik ágát, hanem az államhatalom egyik nyilvánulását képviseli.

Ugyanezen szellem lengi át mindkét államban a jogi noviciatust.

A bíró ezeknél nem az iskola poros padjaiból nő ki, hanem a közéletből hivatnak el az arra valók ezen, az állandóságot képviselő állami hatalom gyakorlására. A jogi novicius nem egy korlátok közzé szorított szűk utczában kezdi bírói pályáját, mely elzárja a külvilágtól, mely közellátóvá tesz, hanem kezdi bírói pályáját a közéletben, a hol megtanul küzdeni, a hol megismerkedik az étellel, annak harczaival, tanulja ismerni az akták helyett az embereket, azoknak szenvedélyeit, törekvéseit, az élet philosophiáját és psychologiáját. Abban az irányban neveli az embereket, hogy minél jobban megismerjék az életet, melynek bajait a magasztos bírói hivatásban, kellő életbőlcsességgel, igazság- és emberszeretettel lesznek elintézendők.

Ez az igazi életiskola az ügyvédség.

A franczia és az angol bíró az ügyvédből lesz. Franciaországban nincsenek joggyakornokok, aljegyzők, stb., nem az képesít a bírói hivatásra, hanem az ügyvédség, hogy t. i. a licentiatust valamely jogi akadémián elnyerte legyen, és ezenfelül két évi gyakorlat (stage) valamely ügyvédi testület kebelében. Angolországban a bírói hivatal elnyeréséhez öt, majd hét évi ügyvédi gyakorlat kívántatik s az ügyvédség különböző rangfokozatain lehet eljutni a jogász hivatás legmagasabb fokára, a kurulisi székbe.

E két állam igazságügyi szervezete mást, mint az ügyvédséget, bírói képesítésül el nem ismer.

Így volt régen nálunk is.

A ki ügyvédi oklevelet nyert, az képesítve volt az állami élet minden funkciójára, az előtt nyitva volt a közélet minden ága.

Az osztrák uralom ezt a szabad állam szabad institutióihoz illő egészséges állapotot teljesen inficiálta. Alkotmányos életünk visszanyerésével a jó alapot nem fejlesztettük, hanem annak minden éltető idegét és erét egyenként metszettük el s most benne vagyunk a burokratikus irányban való fejlődés, helyesebben a degeneratio kellő közepében.

Alacsony színvonalu, magasabb felfogást nélkülöző ügyvezetett államférfiak az ügyvédi hivatást és kvalifikációt kiforgatták őseredeti jellegéből, külön iskolát alakítottak a hiva-

¹ Az előbbi közl. I. az I. számban.

talnoki és birói kar nevelésére s az ügyvédséget egy iparág színvonalára süllyesztették alá. A jövődő hivatalnokot az iskola poros padjaiból bevitték a bureauk zárt légkörébe, és elzárták az élettől.

Első sorban elválasztották a birói kvalifikációt az ügyvédtől, ez utóbbit megnehezítették, azon eléggé meg nem bélyegezhető szempontból, hogy kevesebb legyen az ügyvéd.

Ezáltal a tehetségtelenebb és nehézkesebb elemet a birói pályára szorították és a birói kart egy nemzedékre megrontották.

Megrontották az ügyvédi kart is, melyet egy zárt testületté alakítottak, melynek lefolyását elzárták, míg másrészt az odatódulásra a kaput nyitva hagyták.

Ezt nevezik nálunk szabad ügyvédségnek, melyből kifelé jutni nem lehet; a ki idejutott, az felégette maga után a hidat, neki itt élni s halni kell; létrehozták az áldatlan kenyerversengést. Ebben a csukott várban kell megélni annak, a ki odajutott, a hol egymás elől falják fel a táplálékot.

Majd jött az 1883-iki kvalifikációs törvény, a közigazgatási gyakoronokok intézménye, mely ezen egyetlen nyitva hagyott pályát is elzárta az ügyvédség elől.

S mindezt a politikai rövidlátóság okozta, mely nem ismerte fel régi intézményeink szellemét, mely nem volt képes azt tovább fejleszteni, nem ismerte az analog francia és angol intézményeket, nem látott tovább a szomszéd Ausztriánál, mely azt hitte, hogy abban áll a haladás, ha ezen, épen nem mintaállam institutióit szolgai módon kopiáljuk. Ebben látták a civilisatio fejlesztésének eszményképét.

Valóban megdőbönt az a visszafejlődés, melyet e terén az utolsó husz év alatt oly fájdalommal kell tapasztalnunk.

Egy egészségesebb szellő fuvallata érintett bennünket akkor, midőn az igazságügyi miniszter legközelebbi budgetbeszédében a jogi noviciatust mint a reformok egyik tárgyát említette fel; majd midőn a birói szervezet módosításáról szóló javaslat a gyakorlati birói vizsgát az eltörölendő intézmények sorába vette fel és az ügyvédség kvalifikáló erejét visszahelyezte régi jogaiba. Ez lett volna a kezdet kezdete.

A közélet mai elposványodásának közepette a jobbak reményleni kezdettek. De ez a «merész» kezdeményezés az enquête sulyos ökölcspásai alatt ugyancsak visszavonult sirjába, a hol legalább úgy hiszszük, elevenen van eltemetve, várva jobb idöket a feltámadásra.

Ezen jobb idők bekövetkeztéig a birói külön képesítés élni fog tovább, míg csak egy, nem neki való élesebb áramlat el nem hervasztja.

S ennek jönni is kell, mert mindaddig, míg a jogi noviciatus és kvalifikatio egészségesebb alapokra nem fektettetik, a birói kart meg nem erősíthetjük, még akkor sem, ha a legutolsó albirót is curiai birói ranggal és fizetéssel látjuk el; mert nem a rang és fizetés, hanem a nevelés teszi az embereket.

Minő legyen tehát a nevelés, a jogi noviciatus berendezése?

Erről közelebb.

Dr. NAGY DEZSŐ.

Felsőbb bíróságaink jogszolgáltatása.¹

II. A budapesti kir. tábla 1890-ben.

Ezen felsőbb bíróságunk, melynek nevéhez a nemzeti jog dus hagyományai s a tudomány, nemes jellem, birói függetlenség oly fényes emlékei fűződnek a régi multból, mint *egységes kir. tábla*, most utolsó évi működésének adatait tárta fel előttünk 1890. évi ügykimutatásában; — ezentuli létele már csak egy pár hónapra szorítkozván.

Az ügybejövetel erős növekedése már a hatvanas években mutatkozott. Előbb *kisegítő elbádkul* az elnöki titkárok alkalmaztattak, és innen keletkezett a *pótbírák s kisegítő bírák* intézménye; csak hogy a kisegítő elbádkók szavazati joggal nem bírtak. Az 1869-ki szervezéskor a kisegítők *pótbírói* nevezeteket kaptak s már szavazati joggal is felruháztattak.

Az 1870-ki törvényhozás, miután a hátralékok felszaporodott tömegét nem lehetett legyőzni, nemcsak megtartotta a póts- s kisegítő birói intézményt, hanem a táblai pótbírák számát tetemesen fel is emelte; (1870: XVI. tcz.) a marosvásárhelyi kir. táblánál 1 elnöki, 3 tanácselnöki, 20 rendes s 4 pótbírói állomást szervezván; a budapestinél pedig 2 elnöki, 10 tanácselnöki s 90 rendes birói állást rendszerezített, kikhez *pótbírák*ul 31 neveztetett ki. És a legfelsőbb ítélőszékhez a tábla bírái közül kisegítőkül 16 felvitetett. Ugyanakkor a váltó feltörvényszék beleosztott a tábla keretébe.

A budapesti kir. tábla létszáma tehát 1870-ben már 121 bíróból alakult. Mily nagy változás s terjeszkedés szemben az 1848 előtti állapottal, midőn az «*Inclita Tabula Regia Judiciaria*» *ex lege* 23 tagból állt; mi 1846—1847-ben 8 számfeletti bíróval szaporítottván, a létszám 31 bíróra emelkedett.

A tábla bíráinak szaporítása még tovább folytatott. Az 1871: XII. tczikben a táblánál 4 új rendes birói állomás rendszerezített.

Mindez azonban a táblai jogszolgáltatást rendes kerékvágásba nem hozhatta, miután az ügybejövetel folyvást szaporodott; mihez járult azon hátrány is, hogy a Curianál a táblától elvont kisegítő bírákkal való experimentálás tovább folytatott. (1877: VI. tcz.)

Csak néhány példát idézünk az 1870 szervező év utáni ügyszaporulat nagyságáról. 1874-ben bejött a táblára kerek számban 101 ezer, 1875-ben négy híjával 107 ezer, 1876-ban 112³/₄ ezer, 1877-ben 122³/₄ ezer.

Feltűnő volt ezen időszakban a bűnvádi felebbezések szaporodása. 1872-ben ezen bejövetel volt 19 ezer, 1873-ban 27 ezer, 1875-ben 30 ezren tul, 1876-ban 37 ezer és 1877-ben 41 ezer. Az összes ügyszaporulat négy év (1874—1877) alatt nem kevesebb mint 21 ezer volt.

Azért is, habár évenként 90—120 ezer ügy intéztetett el az évi hátralékok száma mégis nagyon emelkedett. Míg 1873-ban 6883 volt, 1877-ben már még egyszer annyira emelkedett, t. i. 13¹/₃ ezerre, 1875-ben s 1876-ban 10 ezren tul levén.

E szerint az eddigi birói létszámszaporítás nem használván, a hátralékok növekedését le nem győzhetvén, azokat el nem távolíthatván: a törvényhozás mégis ismét s tovább is a létszám növesztését vette igénybe.

Igy keletkezett az 1880: LXIV. tcz. (az 1870: XVI. és 1877: V. tcz. pótlásául), mely a táblai pótbírák számát 37-re felemelte; egyszersmind felhatalmazta az igazságügyi minisztert, hogy a táblai hátralékok feldolgozására a törvényszékektől kellő számban bírákat kisegítőkül alkalmazhasson, mi 1881 végeig érvényes.

Ezen felhatalmazás az 1881: LXV. tcz. által 1882 végéig ki lett terjesztve. Az 1882: XLIV. tcz. a budapesti kir. táblánál ismét 9 új pótbírói állomást rendszerezített.

A tábla terhének könnyítésére szolgálhatott az 1883: VI. tczikk is, mely a bűnvádi ügyek nagy részében a felebbezést a törvényszékekhez utasította, egyszersmind a törvényszékektől további felebbezést korlátozta is.

Ekkor a pótbírák száma már vetekedett a rendes bírák létszámával. És mily eredmény állt elő?

A hátralékok nemcsak nem csökkentek 1880 után, hanem még szaporodtak is. 1882. évben 17 ezer volt, 1883. évben 12 ezer, 1884-ben 13 ezer, 1885-ben 18 ezer és 1886-ban 23 ezren tul s 1887-ben 31 ezret is meghaladta. Pedig ezen években az ügybejövetel csökkent, mert 1882-ben 135 ezerre ment, 1883-ban 110¹/₂ ezerre szállt, 1884-ben 104 ezerre, 1886-ban 100 ezer körül volt.

¹ Az előbbi közl. 1. a 3. és 4. számban.

A törvényhozás tehát újabb intézkedésekről gondolkozott, a tábla súlyos állapotjának enyhítésére.

Meghozta az 1886: XXXIV. tczikket, melyben a minden részről ostromolt pótbirói intézményt megszüntette, de a volt pótbirákat rendes birói állásra emelte, és így a budapesti kir. táblánál 142 rendes birói állást rendszeresített.

Érdekes az igazságügyi miniszternek, a pótbirói intézmény megszüntetésének indoklására felhozott következő érvelése: «Tagadhatlan, — mondja — hogy azon időtől fogva, melyben a pótbirák megszűntek eredeti rendeltetésükhöz képest csakis a segédelőadói tisztet végezni, és szavazási jogot nyertek, működésük és a rendes birák működése között lényegileg minden különbség megszűnt; azon időtől pedig, melyben az elsőfolyamodású bíróságok szerveztettek s az igazságügyminiszternek alkalmá volt a birói erőket jobban megismerni, a pótbirói intézményt, mint előkészítő iskolát s megismerésre alkalmas módot sem lehet tekinteni; és így az látszik, mintha az említett intézmény fentartása mellett az indokot csakis az államkincstár iránti tekintetekben, a takarékosági szempontban kellene keresni.»

Egyszersmind a táblai birák létszámának emelésével, a *kisegítő birák* közreműködése is igénybe vétetett. Nevezetesen az 1888: IX. törvényczikkben a miniszter felhatalmazást kapott, hogy a felszaporodott hátralékok feldolgozására törvényszéki birákat *kisegítő bírák*ul a budapesti kir. táblához behívasson, mi 1890. év végéig maradt volna érvényben. Az igazságügyminiszter javaslatára azonban az 1890. XLIV. tcz. által érvényes 1891 május hó 1-ig mint az új kir. táblák életbeléptének napjáig ki lett terjesztve. A miniszter indoklása szerint azon okból: «hogy ez által a hátralékok további apasztása lehetővé tétetvén, elérhető leszen, hogy a szervezendő kir. táblák működésére annak kezdetével nagyobb mérvű hátralékok zsiбbasztólag ne hassanak, s azok birói teendőiket fenakadás nélkül ellátni képesek legyenek.»

Ezen műveletek folytán a budapesti tábla szavazó biráinak száma igen nagyra emelkedett. 1870-ben volt 121 birája, 1877-ben 137, 1882-ben 136 (41 pótbiró), 1884-ben 139, 1886. évben 142, 1886-ban 152, 1888-ban 172 és 1890-ben 190 biró.

Tehát a táblánál a birói létszám két évtized alatt majdnem 70-el szaporodott.

Könnyű belátni, hogy majdnem lehetetlen rendes működésben tartani s vezetni egy ily nagy testületet, melynek birái 15 tanácsban működnek, mindenikében 11—15 biróval, annál kevésbé a szaktanácsok rendszerét s a judikatura elvi egyöntetőségét realizálni.

A referens birák számának felemelése újabb években nem volt egészen sikertelen, a hátralékok apasztását eszközölte, habár nem annyira, hogy az új táblákra nagyobb mérvű hátralékok át ne háromolnának. A következő adatok szolgáljanak felvilágosításul.

Az ügybejövétel az utolsó 5 év alatt 25 ezerrel szaporodott. 1886. évben volt 99 ezer és 1890-ben 124,474.

Az elintézési munka azonban még inkább emelkedett, az *elintézett ügyek száma 35 ezer többletet* tüntetvén fel, mert 1886-ban 95630 ügy intéztetett el, 1890-ben pedig 130,818. És ez volt újabban a legnagyobb elintézési szám, 1887-ben csak 107966 volt, 1888. évben 121 ezer s 1889-ben 130,245. Az elintézendők összege 1889-ben volt a legnagyobb: 158,881 és 1888-ban 155 ezer, mult évben pedig 153,100.

A *hátralékok* apadása azonban nincsen kellő arányban a birák nagy munkásságának eredményével. 1886. év irányában, a mikor a hátralék 23,403 volt, az 1890 évi 22,282-el csak 1200 kevesbülést mutat. Azonban az apadás évről-évre 5—6 ezerig nőtt az utolsó 3 év folyamán, 1888-ban a hátralék még 33,991-et tett, 1889-ben már csak 28,636-ot és 1890-ben 22282-t.

Utolsó két év alatt az elintézett ügyek száma jóval meghaladta a beérkezések mennyiségét. Így 1889-ben 124,914

jött be és elintéztetett 130,245, 1890-ben szintén bejött 124,474 és elvégeztetett 130,818 ügy. Ez eredményezte azután azt, hogy az előbbi év hátraléka 5—6 ezerrel apadt. Mivel pedig ebből egy évnegyedre két ezer apadás sem jut, jövő májusig a hátralék legfeljebb 20 ezerre szállhat le, a kisegítő birák jelenlegi nagy száma mellett is.

A mi az ügyforgalom jogi természetét illeti, a bűnvádi ügyek mozzanatai a kir. táblánál is figyelmet igényelhetnek. Az 1882. év ebbeli szomorú állapota megváltozott ugyan, a mikor a bűnügyek bejövetele majdnem egyenlő volt a polgárral, t. i. 67 ezer szemben a 68 ezer polgárral; de azért az újabb éveké sem egészen megnyugtató. Az leszállt 1883-ban 50 és 1884-ben 42 ezerre, de ettől kezdve a bűnvádi bejövétel ismét és tetemesen szaporodott. 1886-ban már megközelítette a 43 ezret, 1887-ben 46,460, 1888-ben 50919, 1889-ben 52,666 és 1890-ben 50,927 volt a bejövétel, tehát 5 év alatt 8 ezer lett a szaporodás. A polgári ügyeknél csak 7 ezerig ment a bejövétel emelkedése. 1886-ban a polgári bejövétel volt 56 ezer, 1889-ben 62 ezer és 1890-ben 63,563.

Az elintézésék összegében jóval nagyobb különbség fejlődött ki. 1886-ban 42 ezer bűnvádi felebbezés és 52 ezer polgári intéztetett el, 1890-ben pedig 52,240 bűnvádi és 67787 polgári. Tehát az utolsó 5 év alatt a polgári elintézésék 15 és a bűnvádiak 10 ezerrel növekedtek.

Az évi *hátralékok* 1883. évtől az utolsó két évig folyvást növekedtek mindkét szakban. 1883-ban polgári hátralék 9396, 1884-ben 10 ezer, 1886-ban 17 ezer, 1887-ben 20¹/₂ ezer, 1888-ban 23 ezer; bűnvádi pedig ugyanazon években 2599, 3566, 4360, 7671 és 7632 volt. Ezután a személyszaporítás következtében mindkettő tetemesen fogyott. 1889-ben a polgári 19,997-re s a bűnvádi 5747-re, 1890-ben a polgári 15771-re s a bűnvádi 4431-re szállt le.

A *kereskedelmi-váltó* felebbezések szaporodása még mindig tart, bizonyosan a közhitel rovására, főképp miután gyors elintézés nem is eszközölhető. 1884. évben ezen bejövétel csak 6 ezer volt, a lefolyt évben 9¹/₂ ezer, 1886-ban 8281-re, 1887-ben 8646-ra, 1888-ban 9424-re, 1889-ben 9521-re s 1890. évben 9570-re emelkedett. Az elintézésék öt év alatt 7 ezerrel 10,382-re szaporodtak, és a hátralékok az 1886-ki 1938-ról 2044-re, mi a közbenső években sokkal nagyobb volt, 1887-ben 3041, 1888-ban 3140, 1889-ben 2861. De ha meggondoljuk hogy a bűnvádi ügyek 50,927 ügybejövetelel és 56.671 elintézendő ügyhalmaznál 4431 évi hátralékot mutattak fel 1890 évben, akkor valóban meglepő lehet, hogy a kereskedelmi ügyek 9570 bejövetelel és 12,426 elintézendő összegnél, mi négyszeresnél sokkal kevesebb mint a bűnvádi, a kereskedelmi hátralék mégis majdnem felét tette ki a bűnvádinak.

Az *urbéri ügyek* bejövetele, miután az 1876. évi 7¹/₂ száz bejövétel fogyni kezdett, újabb években alig haladja meg a 4 százat. 1883-ban volt 429, 1884-ben 425, 1886-ban 393, 1887-ben 435, 1888-ban 433, 1889-ben 436 és 1890-ben 414. Hátraléka 36, 1889-ben 31 volt.

Az ülésezés következő volt: A tíz polgári tanács 274 ülést tartott, az öt büntető pedig 145-töt, a váltó-kereskedelmi tanács 53-at s az urbéri 5-öt.

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

A katonai Btk. és eljárás revisiójához.¹

4. Eljárás.

A mostani, a személyek közt különbséget tevő, inquisitorius titkos írásbeli *eljárás helyébe*, a törvény előtti egyenlőség, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a vádrendszer, a közvetlenség, nyilvánosság és szóbeliség hozassék be.

Vizsgálat, azaz előzetes megállapítások mindenesetre szükségesek, de az ily esetek nem képeznek elegendő indokot

¹ Az előbbi közl. 1. 1890. évi 41., 50., 51. és 1891. évi 2. és 4. sz.

arra, hogy a vizsgálat felette kiterjesztessék. Az eljárás súlypontja a főtárgyalásra levén helyezendő, minden fölösleges írásbeli előzetes eljárás mellőzendő, s csak annak kiderítését kell szem előtt tartani, hogy mily büntetendő cselekmény forog fen, s ki annak tettese? A nyilvánosság behozható a nélkül, hogy ez által bármiféle jogos katonai érdek veszélyeztetve lenne, habár a nyilvánosság kizárása mindenesetre többször előfordulhat, mint a polgári büntető eljárásban. Bajorországban a nyilvánosságnak hátrányos következményei nem mutatkoztak, sőt a nyilvánosság behozatala óta a bűnesetek kevesbedtek. Talán némelyeket a büntető eljárás nyilvánossága az utolsó pillanatban visszariasztott a bűncselekmény elkövetésétől. Nem tagadható, hogy bizonyos körülmények között a nyilvánosság a fegyelmet veszélyezteti, de ez a nyilvánosságnak nem elvileg való elvetésére, hanem csak megszorítására szolgálhat alapul. Kizárható a nyilvánosság a katonai fegyelem megóvása szempontjából, katonai bűncselekményeknél majd teljesen, majd pedig csak a vádlott alárendeltjeire nézve, ellenben közönséges bűncselekményeknél a nyilvánosság teljes kizárása alig lenne igazolható. A nyilvánosságot kísérő többi okok: a kihallgatandó (de nem vádlott) szeméremérzetének kímélése, a jogrend megóvása, technikai ismeretek, hadi tervek, katonai titkok elárulásának veszélye.

De ha a nyilvánosság a katonai büntető eljárás terén behozatik, annak személyre való tekintet nélkül kell behozatnia, s nem lenne helyén azon erkölcsi alappal nem bíró intézkedés, hogy a megjelenés csak katonai, vagy a bűncselekmény által érdekelt polgári egyéneknek engedtetik meg. Ez mindenesetre csak arra való tekintetből történnék, hogy a hallgatóság oly személyekből álljon, kikre nyomást lehessen gyakorolni. Éppen úgy, mint a polgári büntető bíróságok főtárgyalásai katonai személyek számára is nyilvánosak, a katonai bíróságok főtárgyalásainak polgári személyek számára szintén nyilvánosaknak kell lenniök. Magától értetik, hogy a megjelenés feltételül bizonyos életkor, feddhetlenség, a bíróság tekintélyéhez illő ruházat kiköthetők.

Igy nyilatkozik C. Keller német titkos tanácsos és a főhadbírósnak tagja, hozzá téve, hogy ha a nyilvánosság minden civilisált törvényhozás által elfogadtatott, az igazság követeli, hogy ez a katonai bíróságoknál is érvényesüljön. (Die Aufgaben einer Militär-Strafprocess-Ordnung für das Deutsche Reich. C. Keller geheimer Justizrath und Mitglied des General-Auditoriates Berlin 1877).

Nem érthető, hogy a katonai bíróságok a nyilvánosságtól mi okból idegenkedjenek? Ellenkezőleg, nekik áll az inkább érdekükben, mert semmi sem erősíti inkább a fegyelmet, mint a bizalom, és semmi sincs annak nagyobb ártalmára, mint a bizalmatlanság valamely kiszabott büntetés igazságossága iránt. Ha azonban valamely ügy zárt ajtók mögött tárgyalatik, akkor az ítéletek iránti bizalmatlanság el nem maradhat, valamint az sem kerülhető el, hogy egyes bűnesetek elferditve hozatnak a nyilvánosságra, a nélkül, hogy a közvélemény a helyes utra tereltethetnék. Nem kevésbé kétségtelen az is, hogy a katonai bíróság főtárgyalása nem lehet ugyanoly mérvben nyilvános, mint a polgári bíróságoké.

A nyilvánosság nemcsak akkor zárandó ki, ha a közrendre és erkölcsre, hanem akkor is, ha az a fegyelemre hátrányos lehetne. Tisztek elleni főtárgyalásokhoz tiszti ranggal nem bíró katonai hallgatók nem lennének bocsátandók, mert különben a vádlott tekintélye még fölmentés esetében is veszélyeztetve lenne azon katonák előtt, kik őt a bíróság előtt mint vádlottat látták.

Hasonlóan nyilatkozik Tr. Bothe jogtanácsos és német hadbíró «der preussische Militär-Strafprocess und die Reform des Militär-Straf-Verfahrens» című művében, megjegyezve, hogy mily gyakran fordult elő épen katonai bírósági vizsgálatoknál, hogy a közönség magának a bűnesetről helytelen

képzetet alkotott. Már pedig ha a közönség, mely a tényállást csak tökéletlenül ismeri, épen azért a katonai bíróságok határozatainak törvényességét kétségbe vonandónak találja: akkor ez által ép oly szükségtelenül nyugtalanittatik a közvélemény, mint szenved a katonai bíróság tekintélye. A határozataik iránt nyilvánuló általános bizalmatlanság miatt tehát a nyilvános eljárás behozatala a katonai bíróságoknak ép úgy érdekekben áll, mint a vádlottnak, a végett, hogy vádlott és a közönség is a hadbírák iránt nagyobb bizalommal viseltessék. Ha pedig a nyilvánosság elvét a katonai büntető bírósági eljárásban elismerjük, akkor állására való tekintet nélkül mindenkit be kell a főtárgyalás meghallgatására bocsátani, vagy ha ennyire menni még sem akarnánk, akkor a bajor intézmények (1869) elfogadása látszik ajánlatosnak.

Katonáknak nemcsak katonai, hanem egyáltalában mindenféle bűncselekményei fölött a katonai bíróságok ítéljenek, sőt bizonyos, a hadsereg érdekét veszélyeztető bűncselekmények miatt háboru esetén polgári egyének is a katonai bíróságok illetékessége alá tartozzanak (kémkedés, az ellen részére való táborozás, az ellenséggel való egyetértés, árusítás, stb.)

A birói illetékesség akkénti megosztásának, hogy béke idején a katonák közönséges bűncselekményei fölött a polgári, ellenben katonai bűncselekmények fölött a katonai bíróság ítéljen, nagy nehézségek állanak útjában; különösen pedig a tisztán katonai jellegű bűncselekményeknek közönségesekkel való halmazata esetén a birói illetékesség kérdésére nézve oly surlódások állanak elő a polgári és katonai bíróságok között, hogy azok csupán az ügyek elhuzódását vonnák maguk után, az igazságszolgáltatásra háramló minden lényeges eredmény nélkül.

A birói illetékesség megosztása következtében a polgári bíróságok közvetve a katonai szolgálati viszonyokra, a szolgálat kezelésére is befolyást nyervén, ezáltal ismét a kétféle bíróság közötti surlódásokra nyitnának bő alkalom.

(Folyt. köv.)

FABINY GUSZTÁV,
győri kir. tszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az önbíráskodás a judikaturában.

Az ezen lapok mellékletén közölt esetek a judikaturának — mondhatni — teljes képét nyújtják az u. n. önbíráskodás kérdésében.

Valamennyi esetben az elkövetett cselekmény indoka az önsegély volt. A mint azonban áll az, hogy az önsegély nem mindig jogos, úgy kétségtelen viszont az is, hogy az önbíráskodás nem más, mint a konkrét cselekmény elkövetésének indoka.

Az indok azonban a büntett konstitutív elemének nem tekinthető s így a büntettek osztályozásánál alapul el nem fogadható. Mert a büntett jogsértés levén, minőségét csakis az általa megtámadott jog minősége határozhatja meg. Az indok gyakorolhat befolyást a büntett mennyiségére, súlyára, de minőségét nem alterálhatja. (V. ö. Heil: A jogtalan el tulajdonítás, mint a lopás tényálladékanak eleme cz. ért. a Magyar Igazságügy 1887. évi 2. füz. 103. old.)

Az önbíráskodásnak «indok» jellegénél fogva és azért, mert minden cselekménynél egyfelől a szándék, másfelől a véghez vitt cselekmény okozta eredmény egymáshoz viszonyítva vizsgálándók, melyek ha együttes konkrét jelentkezésben valamely deliktum ismerveivel bírnak, úgy büntetőjogi elbánás tárgyát képezik, ezeknél fogva kétségtelen, hogy az önbíráskodás a beszámítást ki nem zárja. Azért azok, a kik az önbíráskodásból elkövetett cselekményeket a Btk. szem-

pontjából büntetleneknek akarják nyilvánítani, vagy az önbíráskodásnak delictum sui generis gyanánt büntetését kívánják: azok a tettest cselekményének elkövetésére ösztönző indokot összetévesztik a szándékkal, holott ezek különböző fogalmak. A cselekmény mindig beszámítandó lesz, ha az oly ismérvekkel bír, mely a tiltó törvénynek (a büntetőtörvénykönyvnek) valamely rendelkezésébe ütközik és ez esetben azzal a büntetéssel sújtandó a tettes, a melylyel a kérdéses esetet a törvény fenyegeti. És itt nem ment az, hogy a tettes önbíráskodásból cselekedett; mert az önsegély vagy megengedett vagy tilos; ha megengedett, úgy beszámítás alá eo ipso nem esik; de ha tilos, akkor az önbíráskodás jogtalan önsegély, mely épen jogtalansága miatt megtorlás alá esik, még pedig a szerint, a mint az a büntetőtörvénykönyvnek egyik vagy másik rendelkezésébe ütközik.

Az a körülmény, hogy egyes esetekben talán szigorúnak mutatkozik a megtorlás, nem indokolja még, hogy az önbíráskodást önálló büntetendő cselekménnyé konstruáljuk. Igaz, hogy a tévesen alkalmazott önsegély más figyelmet és elbánást igényel, mint a közönséges gonosztevő cselekménye; vagy a mint azt a Schedius-féle javaslat indokolása kifejezi: az önbíráskodó cselekménye «aránytalanul csekélyebb büntetést érdemel». Ámde az a körülmény, hogy egyes esetekben nem talán a bíróságok tévedtek, vagy hogy esetleg szigorubb büntetés alkalmaztatott, nem képezheti egy igen bizonytalan határvonallal körülírható, de sőt önálló léttel nem is nyilvánulható deliktum alkotásának indokát. De még az sem, hogy a jogtalan (tévesen alkalmazott) önsegély okából elkövetett cselekmények büntetőjogi megbírálásában és megtorlásában a gyakorlat ingadozó. A tévedések számát a lehetőségig csökkenteni: kétségtelenül feladata a helyes igazságügyi politikának, ámde ez akkor, midőn a büntető-törvénykönyv véleményünk szerint kellő garanciát nyújt az iránt, hogy igazságtalan elítélések elő ne forduljanak, oly kérdés, melynek helyes megoldása messzebb menő és részben a szervezeti kérdések sikeres orvoslásával összefüggő tényezőkben birja kiinduláspontját.

A Btk. jelen rendszerében meg van adva a mód, hogy a bíróság a jóhiszemű önbíráskodás eseteiben a vádlottat fölmentse; a hol pedig beszámítandó cselekménnyel van dolgunk, ott a nem aljas indokból elkövetett cselekmény a tettesnek enyhén számíttassék be. Ott vannak a Btk. 1., 75., 79., 80., 82. §§-ainak rendelkezései, melyek, ha méltányolhatók, a büntetlenséget biztosítják; de viszont a Btk. 81. §-ánál fogva nem engedhető meg, hogy a törvény önkényesen legyen magyarázható s ez alapon a bűnös menekülhessen a büntetés alól.

A fentebbiekből kitetszik, hogy az önbíráskodásnak delictum sui generis gyanánt törvénybe iktatását szükségtelennek tartjuk. «A törvényhozó csak abból indulhat ki, hogy a törvény helyesen magyarázva és alkalmazva, megfelel-e az igazság és célszerűség követelményeinek». (Illés: Az önbíráskodás. Jogtud. Közlöny 1890. évfoly. 413. old.)

Mi volna a következménye annak, ha az önbíráskodás önálló deliktum gyanánt meghatározatnék? A következmény az lenne, hogy chaos születnék meg a büntető jogszolgáltatás mezején. Az önbíráskodás önálló konstruálása határozottan veszélyes. Nemcsak azért, mert tisztán subjektív — tehát a legnehezebben vizsgálható — alapra van fektetve, de elastikus természeténél fogva is, mert ezzel számos, eddig büntetendő cselekményt nem képező tettet von büntetés alá; mert a büntetőtörvénykönyvbe ütköző deliktumok (lopás, zsarolás, stb.) törvényszerű megtorlását akadályozná; tehát míg egyfelől nagy kiterjedéssel birna az önbíráskodás a tilos és nem tiltott cselekmények mezején, addig másfelől kiszalasztja a törvény szigora elől a valódi tolvajt, rablót. Megzavarná az egyes deliktumok fogalmát megalkotó ismérvek által körülhatárolt terét a bűncselekményeknek és elvégre oda fog ve-

zetni, hogy a gyakorlat meghamisítja a deliktumok tényálladékát létesítő elemek sajátos jellegét. Ezeken fölül még növeli a zavart az, hogy nehéz magának az önbíráskodásnak, mint deliktumnak fogalmát is úgy megalkotni, hogy abból téves konklúziók levezethetők ne legyenek; ennek oka pedig egyedül az, hogy az önbíráskodás fogalmát oly ismérvek alkotnák meg, melyek más, önállóan jelentkező büntetendő cselekmények tényálladékának is ismérveit képezik, vagyis mivel az önbíráskodás deliktumának tényálladéka különmemű, specialis deliktumok ismérveiből alakul. További következménye volna az önbíráskodás deliktuma meghatározásának, hogy ezután minden önbíráskodás indokából elkövetett cselekmény — mely a Btk. szerint beszámítás alá különben nem esnék — büntetendő volna. De ezeken fölül még azt is maga után vonja, hogy a jogrendet egyenlően sértő cselekmények (t. i. önbíráskodásból és ily indok nélküli cselekmények) egyenlőtlenül büntetetténe; pedig ha áll az, hogy a társadalom jogérzetét sérti, ha a jogrendet egyenlőtlenül sértő két cselekmény egyenlően bűnhődik, akkor áll viszont az is, hogy a személy- és vagyoni jogot egyenlően sértő két cselekmény egyenlőtlenül nem büntethető; már pedig az önbíráskodásnak önálló büntetendő cselekménnyé alakítása ezt szülné. A bemutatott esetekre alkalmazva a most előadottakat, első sorban látjuk, hogy az esetek 52%-ában, melyekben fölmentés volt, jövőre elítéléssel találkozánk önbíráskodás czimén. De mellőzzük most a tüzetes vitatkozást és vizsgáljuk közelebbről a közölt esetekből statisztikailag levonható eredményeket.

A bemutatott esetek száma 65. — Ezek között a vádlott elítéltetett 31 esetben, fölmentetett 34 esetben, a mi százalékban kifejezve tesz az elítéléseknél 48%-ot, a fölmentéseknél pedig 52%-ot; miből látjuk, hogy azokban az esetekben, melyekben az u. n. önbíráskodás szerepel, több mint az összes esetek felében fölmentő ítélettel találkozunk.

A külcselekmény okozta megoszlás alapján a deliktumok nemei (bűnczim) szerint a sorrend a következő:

lopás forog szóban (az ítéletek alapján) ...	29	esetben;
zsarolás forog szóban ...	15	«
jogtalan eltulajdonítás ...	8	«
szem. szabadság megsértése ...	5	«
sikkasztás ...	4	«
a Btk. 421. §-ba ütköző cselekmény ...	2	«
magánlaksértés ...	1	«
rablás ...	1	«

Ezen adatok százalékban kifejezve, a következő képet nyújtják:

lopás forog szőnyegen az eseteknek	45%-ában;	
zsarolás	24	«
jogtalan eltulajdonítás	12	«
szem. szabadság megsértése	7	«
sikkasztás	6	«
a Btk. 421. §-ába ütköző cselekmény	3	«
magánlaksértés	2	«
rablás	1	«

Az elítélések és fölmentések száma pedig a következő:			
lopás kérdésében ...	11	elítélés;	18 fölmentés;
zsarolás kérdésében ...	12	«	3
jogtalan eltulajdonítás ...	1	«	7
szem. szabadság megsértése ...	4	«	1
sikkasztás ...	1	«	3
a Btk. 421. §-ba ütköző cselekmény ...	—	«	2
magánlaksértés ...	1	«	—
rablás ...	1	«	—

Százalékos arányban kifejezve tesz:

lopás kérdésében ...	34%-ot	elítélés;	66%-ot	fölmenté;
zsarolás kérdésében ...	80	«	20	«
jogt. eltulajdonítás ...	12	«	88	«

A többi bűnczimeknél az arány kiszámítását mellőzzük azért, mert az esetek kis számánál fogva úgy sem vehető megnyugtatóan irányadóul.

Mindenesetre érdekes az, hogy az esetek zömét a lopás, zsarolás és jogtalan eltulajdonítás deliktumai képezik és hogy lopás vádja alól az eseteknek $\frac{2}{3}$ -ában, jogtalan eltulajdonítás vádja alól pedig csaknem $\frac{9}{10}$ -ében találkozunk fölmentéssel; legkisebb az arány a zsarolás vádja alól történt fölmentések-nél. ($\frac{1}{5}$.)

Nem érdektelen az sem, hogy a lopás vádja alól való fölmentő esetek közt találunk több olyant, melyekben a bűnösség megállapítható lett volna. Az esetek megjelölése szükségtelen, miután ez a végeredményt illetően közömbös; elég azt megjegyezni, hogy a lopás vádja alól történt fölmentéseknek mintegy 33%-a ide sorozható. Ha pedig az összes eseteket e szempontból vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a fölmentések közül az esetek 30%-ában megállapíthatónak látszik a bűnösség.

A fölmentő ítéletek (34) közül 9 eset olyan, melyekben az alsóbírószági ítéletekkel szemben a kir. Curia az 1883. évi VI. tcz. 7. §-a alapján mentette föl a vádlottakat az ellenük emelt vád és következményei terhe alól: a mi százalékos arányban kifejezve az összes esetek 14%-át, a fölmentő ítéleteknek pedig 25%-át teszi. Ezen arány pedig igen nagy, ha meggondoljuk, hogy a kir. Curia az itt kérdésben forgó esetekben érdemileg rendszerint nem ítélkezik és csak rendkívüli esetekben bocsájtkozik az ügy érdemi felülvizsgálatába (v. ö. 1883. évi VI. tcz. 7. §. és itt kiválóan az. id. §. első pontját). Hogy ha pedig az ily rendkívüli esetek aránya a fölmentő ítéletek 25%-ában nyilvánul, ez mindenesetre nagy szám és a mellett bizonyít, hogy a legfelső bíróság ott, a hol a bűnösség valójában hiányzik, vádlottat fölmentő ítéletet hoz.

Speciálisan a lopás deliktumánál — mely az esetek legnagyobb kontingensét szolgáltatja — az 1883. évi VI. tcz. 7. §-a alapján történt fölmentések aránya a lopás vádjává tett összes esetekhez képest 24%, az ez alól fölmentő ítéletekhez képest pedig 38%-ot tesz. Jelentősséggel ez annál fogva bir, mert a lopás miatt folyt ügyek száma az összes eseteknek körülbelül felét teszi ki.

Az elítéléseknél a büntetést illetően egy további érdekes adatot nyújtó kérdés az, hogy hány esetben alkalmazta a bíróság a Btk. 92. §-át? — Az eredmény ez: a Btk. 92. §-ának alkalmazásával rendkívüli enyhe büntetés szabott ki 8 esetben, a mi az elítéléssel befejezett bűnügyek 25%-át képezi. De eklatánsabb az e részben tapasztalható kedvező eredmény, ha a Btk. 92. §-a alkalmazásának arányát a lopási esetekben vizsgáljuk; itt pedig azt látjuk, hogy a lopás vádja alapján történt elítéléseknek 36%-át képezik amaz esetek, melyekben a bíróság a Btk. 92. §-ának alkalmazásával csekély büntetést szabott. A zsarolásnál a Btk. 92. §-ára vonatkozóan ezen arány 16%-ot tesz ki.

A 2., 3., 4. és 36. alatti esetekben a Btk. 323. §-a alapján történt elítélés; ezek közül két esetben alkalmaztatott a Btk. 92. §-a, a mi az elítélések eseteihez viszonyítva 50%-ot mutat, ennek azonban nagyobb jelentőséget azért nem tulajdoníthatunk, mert az e czímen való elítélések száma csekély.

A fentebbiek az önbíráskodás kérdéséhez több irányban érdekes adatokat szolgáltatnak és «de lege ferenda» kettős értékkel bírnak; ez adatoknak bővebb illusztrálását és a levont eredmények kommentálását szükségtelennek tartjuk, mert a közölt jogesetek és a szám-adatok maguk beszélnek.

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

A peres és végrehajtási eljárások reformjához.

Dr. Staud Lajos kir. járásbíró ur válaszára legyen szabad egynéhány megjegyzést tennem.

Mindenekelőtt kijelentem, hogy ama szerencsés helyzetben voltam és vagyok, hogy czikkíró ur nézeteit teljesen átérttettem, s ép azért azokat helyeseknek nem tartom.

1. A komplikációkat még a járásbíró ur tervezete szerint sem lehetne kikerülni, mert ismerjük némely vidéki bíróságunk skontroit. Lehet, hogy a czikkíró ur által vezetett járásbírószág e tekintetben kivételt képez. Legtöbb helyen a skontro-vizonyok olyanok, hogy nem bizhatjuk reájuk nyugodt lélekkel azon munkát, hogy evidenciában tartsák, hogy mikor lesz jogerőssé az ítélet s mikor adható ki a kiküldöttnek a jogerős ítélet foganatosítása végett.

Most, ha beérkezik a kielégítési végrehajtási kérvény hozzászereltetnek az iratok s a bíró vizsgálja meg, vajon jogerős-e az ítélet vagy sem.

S vajon tanácsos-e a járásbírószágok segédszemélyzetét százakra, a fővárosi V. ker. járásbírószágoknál tizezrekre menő skontro-jelentésekkel terhelni, ezt a czikkíró ur belátására bízom. Hogy a nagy aktahalmaznál nem fordulnának-e elő komplikációk, nem adatna-e ki még nem jogerős ítélet végrehajtás végett, ez ismét oly kérdés, melyre nem merek nyugodt lelkiismerettel tagadólagosan válaszolni.

2. A követelés leszállítása legmegbízhatóbban a végrehajtási kérvényben történik, s az alperesnél hagyott példányból tudhatja az meg leginkább, vajon leszállított-e a követelés vagy sem. A foglalási jegyzőkönyv esetleg akkor is vétetik fel, midőn alperes honn nincsen, s nem mindenki bir annyi praxissal s idővel, hogy az irattárba utánanézzon, vajon a követelés tényleg leszállított-e.

3. A jogszolgáltatás egyszerűsége az alapelvek egyszerűségén nyugszik. Már pedig az általam hangoztatott elv, hogy akkor kéretik a végrehajtás, midőn az ítélet jogerős — mint az összes európa modern perrendtartá sok által a gyakorlatban is keresztülvitt elv — inkább felel meg az egyszerűségnek, mint az, hogy valamely ítéletben elrendeltetik a végrehajtás, még mielőtt az jogerős és végrehajtható lett. A peres eljárás a keresettel kezdődik, a végrehajtási eljárás a kielégítési végrehajtási kérvénnyel. Ítéletet és végrehajtási végzést egybefoglalni nem lehet.

Feltételes ítéletek feltételes végrehajthatósági intézkedéseket tartalmaznának, ez pedig ellenkezik a jogfogalmakkal. Ily kitétel «ha felperes leteszi ezt az esküt, alperes pedig amazz az esküt, akkor a végrehajtás elrendeltetik és a foganatosításra Németh Pál végrehajtó kiküldeték», nem helyettesíthetik a mostani végrehajtási végzéseket.

De vajon hogy rendeltetik el a biztosítási végrehajtás? Itt ismét ama szomorú szükségesség áll be, hogy az ügyvéd blanquetta-munkája honoráltassék. Remélhetőleg nem fognak a czikkíró ur szerint fogalmazandó ítéletek ekkép hangzani: «X. Y. ellen a kielégítési végrehajtás elrendeltetik, de az esetre, ha az ítélet ellen felebbezés adatik be vagy alperes ellen a veszély valószínű, ha felperes hivatalos órában (a kérvények ki vannak zárva) a veszélybizonyítványt bemutatja, a biztosítási végrehajtás is elrendeltetik».

S ott vannak a folytatólagos kielégítési végrehajtási kérvények, mindmegannyi kérvény, mely bírói megállapításra vár.

A mi pedig azon valótlan és helytelennek nyilvánított (az ítéletek indokolandók), állításaimat illeti, melyeket a bagatell-törvény ellen felhozni merészelttem, erre nézve hivatkozom mindazokra, kik ama szerencsében részesültek, hogy egy alperes ellen az 1877: XXII. tczikk alapján végrehajtást foganatosíthattak.

Budapesten a praxis a következő: Hetenkint egy nap van megállapítva a végrehajtások szorgalmazására. A jogkereső fél ilyenkor órákig vár az előszobában míg bebocsátják. Bejutván, kéri az illető irat kikeresését, mi ismét hosszabb időt vesz igénybe, az iratot kiteszik az asztalra, s megy az ember a végrehajtóhoz, hogy értesítse, hogy az irat az asztalon fekszik. A végrehajtó többszöri látogatás után otthon talál-tatik, s az irat visszavándorol csomójába, míg a végrehajtó ur kivetődik pl. a stáció-utcai járásbírószághoz. S a fél meg-

unva a sok sétát, mit csinál? beadatja — horribile dictu — a végrehajtási kérvényt.

Igy aztán célt ér. Az iratok a kérvényhez szereltetnek, s a végrehajtó megkerestetik. S képzelheti-e a t. cikkíró ur, hogy ezen procedurát a praxisban keresztül lehetne vinni az V. ker. járásbiróságnál?

Az összes birói személyzet nem győzné az értesítést, az iratok kiszédését. Ezrével állnának kinn a felek a biró előszobájában s eredmény nélkül távoznának.

4. S valóban nem az utolsó indok az, mit az egység szempontjából felhoztam.

A bagatell-törvény 66. §-ának kimultával egységes lesz a végrehajtási eljárás. Egységes oly módon, a hogy az — mint említém — a művelt Európában divatos. Judikaturánk sokkal nagyobb organikus bajokban szenved, mint a melyeket cikkíró ur találni vél. Ott vannak a decemberben adott áprilisi terminusok, ott van a szóbeli eljárás írásbelisége, a hiányos expeditio s egyéb bajok, melyeket felsorolni herculesi munka volna.

S. Á.

Különfélék.

— A kir. táblai bírák kinevezése a jan. 28-án kelt legfelső elhatározással megtörtént. A vidéki táblákhoz rendelt bírák közt olyanok nevével találkozunk, a kik eddig a budapesti táblának legjobb erői közé számítottak. A jó erők ezen szétszórása ugyan a vidéki táblák érdekében elkerülhetlen volt, de másrésztől nem tagadható, hogy a budapesti táblának, mely pedig a kereskedelmi, a váltó- és némely egyéb speciális jogviszonyok tekintetében az országnak ezután is központi táblája fog maradni, gyengítésével járt. A másik körülmény, a mi a névsor szemlélésénél feltűnik, az, hogy némely vidéki tábla *nagyon kicsiny*. Tíz-tizenkét táblai bíró közül, a mely számnál némely tábla többel nem rendelkezik, a kellő számú szaktanácsot alig lehet összeállítani úgy, hogy azok, a *szaktanács* nevét megérdemeljék. Szerencse lesz még, ha minden fajú ügyre jó *szakreferenst* lehet találni mindegyik táblánál. Hiszszük ugyan, hogy az igazságügyi kormány a mostani kinevezéseknél e körülményre kellő tekintettel volt, de félünk attól, hogy a későbbi kinevezéseknél — mikor a táblához való előléptetés a dolog természeténél fogva nagyrészt a rangsorozat szerint jut a törvényszéki bírának, erre majd nem lehet elég figyelmet fordítani. A kép különben, melyet a mostani kinevezések a kir. táblákról adnak, nem teljes, mert a legfelső elhatározás csak a mostani táblai bírának és kisegítő bírának székhelyek szerinti szétszórását tartalmazza. Hiányzik a névsorból az alsó birói karnak az a része, mely bizonyosan ki fog még nevezettni a kir. táblákhoz, és hiányzanak az ügyvédi karból kilátásba vett kinevezések. Az ügyvédi karból leendő kinevezéseknek, melyet mostani igazságügyminiszterünk mint elvet vett fel programjába, most lesz a legnagyobb hasznuk. Mig ugyanis a birói karból való előléptetésnél a minisztert a birói rangsorozat tekintetei kötik, addig az ügyvédek közül való kinevezéseknél egyedül az alkalmasságra lehet tekintenie és így ezen uton uton legjobb mód kínálkozik az igazságügyi kormány részére az egyes táblákat tervszerűen megerősíteni.

— A kir. táblák tagjai ki lévén nevezve, a következő áttekintés nem lesz érdektelen. A *budapesti* táblához kinevezett elnök, alelnök, 4 tanácselnök, 54 bíró; a *debreczeni* táblánál elnök, 2 tanácselnök, 15 bíró; a *győri* táblánál elnök, 2 tanácselnök, 11 bíró; a *kassai* táblánál elnök, 2 tanácselnök, 16 bíró; a *kolozsvári* táblánál elnök, 2 tanácselnök, 12 bíró; a *marosvásárhelyi* táblánál elnök, 1 tanácselnök, 11 bíró; a *nagyvárad*i táblánál elnök, 10 bíró; a *pécsi* táblánál elnök, 1 tanácselnök, 9 bíró; a *pozsonyi* táblánál elnök, 1 tanácselnök, 10 bíró; a *szege*di táblánál elnök, 2 tanácselnök, 15 bíró; a *temesvári* táblánál elnök, 2 tanácselnök, 12 bíró. — Minthogy

az 1890: XXV. tcz. szerint az ujonnan szervezett táblák ítélőbiráinak (elnökök, tanácselnökök, bírák) létszáma meg van állapítva, a már kinevezett 206 személyen felül még körülbelül 40 állás lesz betöltendő.

— A kir. Curiához 1891 január hóban beérkezett 1578 ügy, a mult évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 9680 ügy. Elintéztetett 2034, hátralékban maradt 7646. A mult év január havához képest a beérkezés 360-al csökkent; jelentékenyebb a csökkenés a polgári ügyeknél: 200. Az elintéztett ügyek száma 218-al, a hátralék 63-al nőtt a mult év megfelelő szakához képest.

— Változások a budapesti kir. táblánál 1890-ben. Kinevezettek curiai bírakká: dr. Emmer Kornél, Marceglia Antal; mint kisegítő bírák mentek fel a Curiára: Gottl Ágoston, Vághy Mór, Heppes Miklós, Valkay Bertalan, Csider László. Nyugdíjaztattak: Lőrinczy Gyula s Kun Sándor. Vén András, a marosvásárhelyi táblához lett kinevezve; Molnár Jenő s Komlóssy Dezső kisegítő bírák pedig visszamentek illető törvényszékükhöz. Meghaltak: Szloboda János, Füzi Ödön, Orosz Antal, Szily Antal.

— A pestvidéki kir. törvényszék 1890. évi ügyforgalmi kimutatása. 1889. évi összhátralék 845, 1890. évi összes beadvány 53,367; elintézés 53,811, hátralék 1890 végén 401. — Polgári ügyszám 1889-ről 103, 1890-ről 8603, elintézés 8595, hátralék 111. — Telekkönyvi ügyszám 1889-ről 691, 1890-ről 31,689, mind elintézés 32,380. A telekkönyvi hatóság *értékforgalma*: A) Élők közt: I. birtokban a) szerződések által 4918 esetben 3,245,917 frt; b) végrehajtás által 292 esetben 517,032 frt; c) haláleset következtében 1754 esetben 1,756,385 frt. II. terheknél: a) bekeblezés s előjegyzés által 1947 esetben 3,694,198 frt; b) végrehajtás útján bekeblezés által 2572 esetben 1,541,378 frt; c) hagyatéki átszolgáltatás által 815 esetben 673,047 frt. B) Terhektől fölzsabadítás következtében 1456 esetben 983,493 frt. Büntető ügyszám 1889-ről 51, 1890-ben 13,020, elintézés 12,781, maradt elintézetlen 290. Bünvádi per maradt 1889 végén 76, 1890-ben érkezett 1113, elintézés 1189; áttétellel 149, ítélettel 309, megszüntetéssel 577, folyamatban maradt 154. Felsőbb bírósághoz fölterjesztés 554, leérkezett helybenhagyólag 433, másítólág 47, föloldólag 14. Másodfoku ügy érkezett 290, elintézés: ítélettel helybenhagyólag 224, másítólág 30, végzéssel helybenhagyólag 5, másítólág 1, feloldólag 18. Jövedék-csonkítások: tárgyalás függőben maradt 1889 végén 17, 1890. évi följelentés 887, elintézés tárgyalással 864, fölmentés 85, elítélés 1 hónapnál több fogságra 24, pénzbürságra 701.

— A Magyar Jogászegylet büntönügyi bizottságának utóbbi ülésén *Krajcsik Soma*, zólyomi népiskolai tanító ur értekezett a gyermekek védelméről büntetőjogi szempontból. Krajcsik ur évek óta foglalkozik e tárggyal, mely hazánkban sokszoros fontosságu és dolgozatai, melyek főképen a «Magyar Igazságügy»-ben láttak világot, arról tesznek tanúságot, hogy írójuk elsőrangú szakember e kérdésben. A mult nyáron megtartott szt.-pétervári nemzetközi büntetőjogi kongressusra is küldött egy hosszú dolgozatot, mely a számos külföldi munkálat között is annyira föltűnt, hogy távollevő szerzője általános érdeklődés tárgyát képezte. A kongresszus egyik legelőkelőbb tagja akkor az egyik magyarországi küldöttnél is tudakozódott Krajcsik ur felől, többek közt azt is óhajtván tudni, hogy melyik egyetemen tanár? A megkérdezett zavarában eléggé ügyesen azzal vágta ki magát, hogy azt felelte: «Il enseigne à Zólyom» — azt tevén föl az illetőről, hogy annyira csak nem ismeri hazánk felsőbb oktatását, hogy tudná, miszerint Zólyomnak eddig csak népiskola jutott. («J. Sz.»)

— Tévedés a vádlott neve iránt mint semmiségi ok. A szege

di kir. törvényszék uzsora vétségével vádolt Kovács Antalné szül. Mészáros Ilona elleni bűnügyben 1890 május hó 20-án következő ítéletet hozott: Kovács Antalné szül. M. Ilona az ellene emelt s az 1883: XXV. tcz. 5. §-ba ütköző uzsora vétség vádjá alól felmentetik. A budapesti kir. tábla 1890 november 4. 25,204. szám alatt következőleg végzett: «Minthogy a sértett Dobó M. uzsoravétség miatt Mészáros Ilona férjezett Kovács Antalné ellen tette a panaszt; mint-hogy az uzsorakövetelés érvényesítésére vonatkozó polgári pernek beszerzett iratai azt tanusítják, hogy a pert a terhelt mint özv. Csányi Jánosné indította meg; minthogy a vég-tárgyaláshoz Kocsis Antalné vádlott idéztetett meg és lett

kihallgatva, mégis az ítéletben a kir. törvényszék Kovács Antalné mentette fel a vád alól; a miért is a terhelt neve kétséget kizárólag megállapítottak nem tekinthető; minthogy továbbá a végtárgyaláson a kir. ügyész a tanuk s a panaszos meghiteltetését indítványozván, a végtárgyalási jegyzőkönyv tanúsága szerint a kir. törvényszék alakszerű végzés és minden indoklás nélkül határozta el azt, hogy «a tanuk meghiteltetését elrendeli, a panaszosét mellőzi»; minthogy pedig minden bírói határozat indokolandó, s minthogy az elsőbíróság eme végzésének megfélebbezett részét indokok hiánya miatt felülvizsgálni nem is lehet, s ezek szerint a törvényszék az eljárás lényeges alakítását megsértette: a kir. tábla az elsőbíróság ítéletét s a panaszos meghiteltetésének mellőzésére vonatkozó határozatát hivatalból megsemmisíti s odautasítja a törvényszéket, hogy lehetőleg ugyanazon bírákból alakítandó tanács előtt tartson pótvégtárgyalást, azon a vádlott nevét szabatosan állapítsa meg, azután pedig a kir. ügyész által a panaszos meghiteltetésére nézve tett indítvány felett hozzon szabályszerű, indokolt határozatot s a kifejlendőkhez képest tovább járjon el.»

— Egy bécsi ügyvédnek egy budapesti ügyvédhez beküldött költségjegyzékében egyebek közt ez a tétel is foglaltatik: *Határidőnek a naplóba való bevezetéseért 15 kr.*

Nemzetközi Szemle.

— Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara területén 1890 végén 845 ügyvéd és 370 ügyvédjelölt működött; az előbbieket közül 728-nak, az utóbbiak közül 328-nak Bécs a székhelye.

— A bécsi jogászegylet közgyűlése báró Hye helyébe, a ki lemondását visszavonni nem akarta, egyhangulag báró *Stremayr*-t, a legfőbb ítélőszék másodelnökét választotta meg elnöknek.

— Menhelyek iszákosok számára. Az alsó-ausztriai tartománygyűlés január 13-án hozott határozatával tudomásul vette a tartományi bizottságnak ily menhelyek létesítésére vonatkozó jelentését, és utasította a bizottságot, hogy a kormányval tárgyalásba bocsátkozzék oly törvény létesítése végett, mely szerint közveszélyessé vált iszákosok szakértői vélemény alapján határozott időre alkalmas intézetben őrizendők volnának.

— A házastársnak közjegyzői okirat nélkül kölcsönadott összeg ő tőle az osztr. polg. tvkv. 877. és 1435. §§-ai alapján conditioval visszakövetelhető, mert ő jogosulatlanul birtokolja a pénzt és gazdagodott azzal; de nem követelhető vissza ily czímen sem — a bécsi O. L. G. m. é. augusztus 19-én 10146. sz. a. kelt ítélete szerint — a házastárs *csődtömegétől*. Egyrészt ugyanis az 1871. júl. 25-iki törvény a házastársnak harmadik személyek kárára történhető összejátszását akarván megakadályozni, épen csőd esetén alkalmazandó leginkább; másrészt a bukott házastárs csődtömege — melynek állapota passiv — nem is birtokolja a közadós által már a csőd előtt más hitelezők kielégítésére fordított összeget és azt sem lehet mondani, hogy a mostani csőd-hitelezők, akik követelésöknek csak egy részét fogják a tömegből megkapni, gazdagodtak volna az által, hogy a tömeg a kielégített hitelezők követelésétől szabadult. A legfőbb ítélőszék visszautasította az ezen ítélet elleni felebbezést.

— A német birodalmi tanács ujjal 200,000 márkát szavazott meg a polgári törvénykönyv javaslatának készítésére.

— Ismét egy ellenjavaslat jelent meg a német polgári törvénykönyv javaslatához. Szerzője *Rocholl* felsőbírói tanácselnök.

— *Bähr* a maga ellenjavaslatának előszavában a következőket írja a kormánytervezetről: «Als ein besonderer Charakterzug des Entwurfs muss noch hervorgehoben werden, dass er eine Richtung verfolgt, die ich nur als eine manchesterliche bezeichnen kann. Der Gedanke, dass auch den Schwächen des Lebens ein gewisser Schutz zu gewähren sei, findet bei ihm wenig Beachtung. Fast alle hierauf abzielenden Vorschriften des bisherigen Rechtes werden hinweggeräumt. Wo der Staat schützend und helfend eintreten könnte und sollte, werden die Beteiligten auf sich selbst verwiesen. Statt Prozesse möglichst zu verhüten, trifft der Entwurf mitunter Bestimmungen, die auf eine ganz nutzlose Vermehrung von solchen hinwirken. Wo eine Sache in einem Verfahren abgethan werden könnte, werden die Beteiligten auf mehrere Verfahren, vielleicht auf eine ganze Reihe von Prozessen verwiesen. Statt bei der Zweifelhaftheit alles Rechtes die Rechtsansprüche massvoll zu gestalten, begünstigt der Entwurf vielfach die weiter gehenden Ansprüche

und reizt dadurch noch mehr zu dem Hazardspiel des Prozesses und nur in einzelnen Beziehungen befolgt er die entgegengesetzte Richtung; so z. B. indem er der Verführten jeden Anspruch wider den Verführer versagt.»

— *Alexander königsbergi bíró fegyelmi ügye* élénk feltűnést kelt Németországban. Alexandert, a ki egy deutsch-freisinnig-párti egyletnek tagja volt, és ennek gyűlésében oly határozati javaslat mellett szót és szavazott, mely a hadsereg békelétszámának fölemelése ellen irányult, az O. L. G. elnöke megróttá azon a czímen, hogy az egylet működésében való ezen részvétele hivatalos állásával össze nem fér. Felebbezés folytán az O. L. G. fölmentette ugyan Alexandert, mert az 1882-iki kormányrendelet csak a kormány elleni gyűlölködő agitációt tiltja meg a bírának, ilyen pedig A. föllépésében még nem foglaltatik. Mindamellett azonban tapintatlanságnak mondja az ítélet azt, hogy A. oly egylet működésében vesz részt, melynek célja az ellenpártokkal való folytonos küzdelem, mert könnyen megeshetik, hogy az ellenpártiak nem viseltetnek majd teljes bizalommal oly bíró iránt, a kiből ellenfelet látnak, és mert a küzdelem folyamában az ellenpártiak az ily bíróval oly módon bánhatnak el (kigunyolás stb.), mely az ő hivatalos tekintélyét is csorbitja. Helyesebben tette volna tehát A., ha a kerületbeli összes többi bírák példáját követve, ilyen választói egyletektől távol tartja magát. Megjegyzendő, hogy Németországban a bírák képviselők is lehetnek, és erre való utalással az ellenzéki lapok éles bírálat tárgyává teszik az ítélet indoklásának második részét.

— A német büntetőtörvénykönyvnek a kerítésről szóló határozatait a gyakorlat — a mint ezt a lapunkban több ízben közölt esetek is mutatják — nagy szigorral értelmezi. Legujabban némi föltűnést keltett a Reichsgerichtnek egy e tárgyban hozott határozata. A Btk. 181. §-a szerint a kerítés még akkor is, ha az sem haszonlesésből sem szokás-szerűleg nem üzetik, büntetendő, (még pedig a rendes mértéknél sokkal szigorubban, 5 évig terjedhető fegyházzal), ha a bűnös azon személyhez, kivel a fajtalanság üzetett, szülői stb. viszonyban áll. Ezen szakasz alapján vádat emelt az államügyész H. Ernestin munkásnő ellen, a ki nem akadályozta meg, hogy nála lakó *felnőtt fia* az ő eljegyzett menyasszonyát rövid időre a maga lakrészébe fölvegye; bebizonyítottak vették, hogy azon idő alatt benső viszonyt folytattak. A berlini Landgericht fölmentő ítéletet hozott, melyet egyebek közt azzal is indokolt, hogy vádlottnőnek *fiához* való viszonya nem eshetik a föntidézett szakasz alá, és hogy lehetetlen, hogy a törvény a vádlottnő viselkedését oly súlyos büntetnének akarta volna minősíteni. A Reichsgericht azonban ezen felfogást tévesnek jelentette ki, és újabb ítélet hozatalát rendelte el.

— A schweizi judikaturából. A gyári modéle, hogy közvédelemben részesülhessen, a schweizi szövetségi törvényszék által fogalmára nézve akkép jellemeztetett, hogy azt egy oly eredeti, új forma képezi, mely valamely iparcikknek adatik a végett, hogy diszes külseje legyen, vagy annak sajátságos kifejezés biztosítsa s kisebb-nagyobb mérvben elegáns tekintettel bírjon. Annak tehát nem vehető akármely iparmű, a melynek csak forgalmi értéke van, a nélkül, hogy külső formája megkülönböztetett, s magától a mű tárgyatól független disztiményi érdekel bírja.

— A genfi törvényszék — a házassági jog körében — a külföldiekre vonatkozólag érdekes határozatot hozott. Kimondta ugyanis, hogy a Schweizban lakó külföldiek részéről, az elválásra vagy a házassági szerződés megsemmisítésére irányzott kereset, a schweizi bíróságok által csak akkor fogadtathatik el, ha kimutattatik, hogy azon állam, melyben azok honosak, minden jogi következményeivel együtt elismeri a hozandó ítélet érvényességét. Erre azonban a szövetségi törvényszék magyarázata szerint nem szükséges az illető állam egyenes nyilatkozata, hanem elégséges, ha azon állam törvényhozásából vagy judikaturájából biztos következtetést lehet levonni arra, hogy a schweizi törvényszékek által kimondott elválás elismertetett vagy elismertetni fog.

Megjelent: Egyház-politikánk, vagyis a magyarországi katolicismus egyház-politikai fonákosságait feltáró napi kérdések, különös tekintettel a katolikus autonomiára és a napirenden levő február 26-iki rendeletrre. Irta dr. Laurán Ágoston. Ára 1 frt.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1889: XXVI. tcz. Dr. HORVÁTH ÖDÖN az eperjesi jogakadémia dékánjától. — A közigazgatási bíróságokról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — *Fogirodalom*: Schröder: Das Recht im Irrenwesen, kritisch, systematisch und kodifiziert. Dr. ZOLLNER BÉLA-tól. — *Törvénykezési Szemle*: Pénzügyi miseriák. Dr. G. L. budapesti ügyvéd-től. — 'Indok' vagy 'Ok'? — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Kivonat a 'Budapesti Közlöny'-ből.

Melléklet: Tartalommutató a 'Jogtudományi Közlöny' 1890. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Az 1889: XXVI. tcz.¹

A míg a véderőről szóló 1889: VI. tcz. megalkotva nem lett, illetve: a míg ennek 25. §-a az önkéntes katonai szolgálatot teljesítőkre ki nem mondotta azt, hogy 'az egy évi tényleges szolgálati idő kizárólag a katonai kiképzetetés céljainak van fentartva', addig azok részéről, kik a jogi oktatás terén foglalatostkodnak, általános volt a panasz annak az állapotnak a visszássága, valamint következményeiben helytelen és meg nem engedhető volta felett, a mely szerint az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő ifjak, — kik közül e helyütt csupán a jogi pályán levőkkel kívánok foglalkozni, — az e szolgálatra szánt idő alatt jogi tanulmányaikat is folytathatták.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak 1874 márczius 8-án 6017. sz. a. kelt rendelete, mely a 'magántanulás' megszorítását tűzte célul, kétségbevonhatlan igazsággal mondotta azt, hogy 'az oktatási eredmény csökkenésének egyik főokát a magántanulás iránti korlátlan szabadság képezi, s hogy ez 'annál inkább fog növekedni, minél magasabbra csigáztatnak a komolyabb tanulmányozás, alapos szakkészültség és a valóságos tudományos igyekezet iránti igények a köztanintézetek részéről, s minél inkább köteleységüknek tartandják a tanárok maga a tanuló ifjuság saját javára s az abba reményeit helyező ország és nemzet érdekében való tekintettel a szigor magasabb mérvével élni azok irányában, kik a nyilvános intézetben gyűjtik életpályájuk 'szellemi kincseit', s hogy ily körülmények között 'a vizsgálati rendszer egy maga nem képezhet elegendő óvszert arra nézve, hogy az illetők kellő képessége alaposan megítéltesék', valamint hogy ennek szabályként való megengedése 'a köztanintézetek tudományos működését veszélyeztetné s nem szükséges következménye, hanem inkább félremagyarázása lenne a tanszabadságnak'.

Nem hiszem, hogy lenne valaki, a ki a magántanulás ellen felhozott ez okokat egészen el nem fogadhatná, s ne sietne bevallani azt, hogy az 1874. évi május 19-én 12,917. sz. a., a jogtanodák új szervezése tárgyában kelt — s az összes hazai jogakadémiák szervezeti szabályainak átdolgozásánál alapul vett — rendeletnek 25. §-a, mely az előbbi rendeletben még igen fontos s méltánylást igénylő körülmények fenforgása esetén megengedhetőnek jelzett, magántanulást végleg megszüntette s ennek helyébe kivételes, s az előhaladott kor vagy pedig a közszolgálatban való sikeres alkalmaztatás által indokolt esetekben a tanfolyam hallgatása

¹ 'Az 1883: I. tcz. módosításáról, tekintettel a katonai szolgálatot teljesítő joghallgatókra.'

nélkül teendő vizsgálatokat hozta be, — csak rég érzett bajon segített, mely jogi oktatásunk eredményeit bizony nem kis mértékben veszélyeztette.

Annál visszásabb volt azután az az intézkedés, a mely megengedte azt, hogy az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő joghallgatók, szolgálatuk ideje alatt egyszersmind tanulmányaikat is folytathassák, mert ez által az, a mi az előbb idézett rendeletekben oly megdönthetetlen igazsággal kifogásoltatott, — t. i. a *magántanulás* — annak rendje és módja szerint meg lett engedve.

Helyesen mondá a véderőről szóló törvény miniszteri indokolása azt, hogy 'egyszerre két urnak szolgálni nem lehet', s az, a kinek az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő s egyszersmind tanulmányaikat is folytató joghallgatóink nem szolgáltak, s a kinek az érdekei teljesen háttérbe lettek szorítva: csupán a jogi oktatás volt. Állithattak fel a jogakadémiák bármily szigorú szabályokat, igyekezhetek a tanulmányoknak és a katonai szolgálat érdekeinek lehető összeegyeztetésére nézve lépéseket tenni a hadtestparancsnokságoknál, sőt a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium az 1886 augusztus 1-én 21,642. sz. a. kelt rendeletben, az általános fegyelmi szabályok alkalmazásának terhe alatt rendelkezhet bármily szigorúan azt, hogy az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő joghallgatók az akadémiai előadásokat naponként d. e. 9., illetve 10 órától d. u. 2 óráig látogassák: az eredmény mégis csak ugyanaz maradt, t. i.: hogy a tanári testület a leczkekönyvek aláírásánál az ily ifjakra nézve köteles volt azt a *valótlanságot* bizonyítani, hogy az illetők az előadásokat látogatták.

Azt lehetne talán mondani, hogy hajthatlan szigorral kellett volna a fenálló szabályokat végrehajtani? Azonban, a kik az ügyek állásával ismerősök voltak, erre komolyan nem gondolhattak soha és pedig azért, mert lépten-nyomon meggyőződhetek arról, hogy a tanulmányok folytatásával járó köteleességek elmulasztása a legtöbb esetben nem az illető ifjak hanyagságának, hanem a katonai szolgálatuk teljesítésével járó nehézségeknek, így tehát kívülök fekvő okoknak volt betudandó.

Ennek az állapotnak a megszüntetése — könnyen belátható tehát — általános óhaját képezte a jogi tanintézeteknek, annival inkább, mert az a körülmény, hogy az önkéntes katonai szolgálatot teljesítők kiváltsággal bírtak az előadások mulasztására, s hogy őket ezért semminemű hátrány nem érte, jelentékenyen lazította az általános fegyelmet s az előadások látogatásában tanusítandó kellő szorgalomnak, valamint a tanulmányokban megkívánt előmenetelnek ellenőrzését, melyet jogakadémiáink következetesen alkalmazni szoktak.

Igaz, hogy a katonai szolgálat szempontjából is lehetett kifogásokat hallani ennek a jogi tanulmányokkal való kombinálása ellen, de nem hiszem, hogy jogosan állíthatná bárki is, hogy e kifogások alaposság és jelentékenysége szempontjából csak távolról is megközelíthették volna azokat, melyek ez ellen az állapot ellen a jogi oktatás érdekeire való tekintettel voltak felhozhatók.

A viszonyokkal teljesen ismerős ember előtt különösnek látszik ebből kifolyólag az, hogy ennek az állapotnak a

megszüntetése a véderőről szóló törvényben lett kimondva. De hát az eredmény egy és ugyanaz s most már a katonai szolgálatot teljesítő ifjak nem részesülnek abban a privilegiumban, a mit a tanszabadság tetszés szerint értelmezni szokott elvéből kifolyólag helyeselték volt némelyek, hogy nem végzett tanulmányokról kapjanak oly bizonyítványokat, melyeket mások szorgalom és előmenetel által érdemeltek meg s melyek a társadalmi életnek fontos állásaira és hivatalaira képesítenek.

Alig merült fel azonban a terv arra vonatkozólag, hogy e két feladat teljesítése — idő tekintetében — egymástól elkülöníttessék, nyomban szóba jött az is, hogy azoknak az ifjaknak, a kik önkéntes katonai szolgálatot teljesítenek, a tanulmányok elvégzése tekintetében némi előnyt kell nyújtani azokkal szemben, a kik akármilyen oknál fogva a védkötelezettség teljesítése alól felszabadulnak; és magam sem akarom kétségbe vonni azt, hogy ez az okoskodás egészen természetes és alapjában véve helyes, méltányos.

A védkötelezettség, eltekintve természetesen azoktól, a kik e téren találják fel életpályájukat, kétségtelenül felette terhes állampolgári kötelesség, s méltányossági érzetünk mindenestre nehezen tudna megbékélni azzal, ha az ennek teljesítésére hivatott ifjaink semminemű előnyben nem részesülnének azokkal szemben, a kik bármi oknál fogva erre időt és fáradságot fordítani nem kénytelenek.

De az a kérdés és pedig a főkérdés, hogy az e tekintetben adható előny milyen legyen?

Abból, mit az előbbieken kimutattam, hogy épen a jogi tanulmányoknak az érdeke volt az, a mi első sorban megkövetelte a tanulmányok folytatásának a katonai szolgálatról való elválasztását, minden bővebb bizonyítás nélkül is világos lehet mindenki előtt, hogy ez az előny a jogi tanulmányok érdekeinek rovására nem adható, mert ellen esetben a fenállott bajt csak újabb baj létesítésével orvosoltuk, s a beteges állapottól szabadulnunk nem sikerült.

Az első javaslat, a mely a legegyszerűbbnek látszott, az volt, hogy azok, a kik önkéntes katonai szolgálatot teljesítenek, rövidebb idő alatt végezhessek el tanulmányaikat. Természetesen e javaslat arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tanulmányok elvégzésére szánt idő hosszabb az okvetetlenül szükségesnél, s hogy az különösen a felesleges tantárgyak kiküszöbölésével s az előadási óraszámnak némi összecsúszásával megrövidíthető.

Én a magam részéről ezt az álláspontot szintén elismerem. Elismerem azt, hogy a tanfolyamok tárgyainak szerencsésebb csoportosításával, némely tárgy előadására fordított időnek alábbszállításával, nemkülönben az ifjak által hetenként hallgatandó órák számának növelésével és a szorgalmi időnek lelkiismeretes felhasználásával, mindennek felett pedig az ifjuság szorgalmának és előmenetelének szigorú ellenőrzésével a jogi tanulmányokra fordítandó időt egy egész esztendővel is meg lehetne rövidíteni a nélkül, hogy az ily módon elérhető eredmény a jelenleginél kedvezőtlenebb volna; azonban nem vagyok abban a helyzetben, hogy ezt csupán a jogi tanpályán levő bizonyos egyénekkel szemben ismerjem el, másokra nézve pedig szükségesnek lássam az eddigi rendszernek fentartását.

Ha okvetetlenül megkívánandónak tartjuk azt, hogy a jogi tanulmányok elvégzése erre hivatott nyilvános tanintézeteknél bizonyos idő leforgása alatt teljesítendő előadás hallgatásától és vizsgálatoktól tétessék függővé, a mint nem hiszem, hogy ennek ellenkezőjét valaki helyesnek tudná tartani, s ha épen ezért nem engedhetjük meg azt, hogy valaki bár talán erre szellemi tehetségeinél fogva képes is lenne — a tanulmányok elvégzésére a megszabottnál rövidebb időt fordítson: nem tudom belátni, hogy mivel volna igazolható az, hogy valaki — eltekintve természetesen a tanulmányok folytatásánál előszabott kötelességeknek, hanyagság vagy

egyéb nem menthető okok folytán való nem teljesítésétől, — bármily körülményeknél fogva, tehát a katonai szolgálat kötelezettségétől való mentessége folytán is, — hosszabb ideig tanulja ugyanazt, a mit más rövidebb idő alatt végez és végezhet el.

Ha elég a rövidebb idő, akkor nem indokolható az, hogy az önkéntes katonai szolgálatot nem teljesítők a tanidőnek egy teljesen felesleges toldalékával terheltesse; ha pedig az elégtelen, akkor nem indokolható az, hogy a katonai szolgálatot teljesítők ilyen, a szaktudományosság rovására eső kiváltságban részesüljenek.

Az 1883: I. tcz. módosításáról szóló 1889: XXVI. tcz. 1. §-a, és pedig nem csupán — mint czíméből lehetne következtetni — a közigazgatási pályára lépőkre nézve, hanem a bírói és ügyvédi pályára lépőkre is,¹ azt rendeli, hogy «oly joghallgatók, kik jogi tanulmányaik előtt, vagy azok megszakításával egy éves önkéntesi szolgálatot teljesítettek, vagy mozgósítás folytán katonai szolgálatra behívtak és egy fél évnél hosszabb ideig szolgálatban tartattak, úgy szintén oly joghallgatók, kik igazolják, hogy mint egyéves önkéntesek besoroztatván, szolgálati évöket tanfolyamuk befejezésének idejére halasztották, a mennyiben hét szabályszerű félév alatt a rendeletileg előszabott tantárgyakat hallgatták, ezen hét félévök alapján végbizonyítványt nyerhetnek s tanfolyamuk bevégezettnek tekintendő.»

E törvényczikk, — melynek alapelve lett elfogadva az 1883: XXX. tcz.-nek, a katonai szolgálatot teljesítő tanárjelöltekre való tekintettel eszközölt módosításáról szóló 1889: XXVI. tcz.-nél is, — valamint az a két miniszteri rendelet, mely e tárgyban 1889 május 12-éről 22,749. szám alatt (az 1889: VI. tcz. 25. §-a alapján az egyéves önkéntesi szolgálatot teljesítő tudomány-egyetemi, műegyetemi és jogakadémiai hallgatóknak adandó némely kedvezmény tárgyában) s 1889 július 23-ról 28,300 sz. a. (az 1889: XXVI. tcz. végrehajtása tárgyában) lett kiadva, egyiránt meggyőző mindenkit arról, hogy ez engedmény megadásánál az előbb említett és alapjában tévesnek jelzett álláspontból történt a kiindulás. Az ezekben foglalt rendelkezések szerint tehát most vannak hét félév alatt végező és nyolcz félév alatt végező joghallgatóink, vagyis — más szóval — a jogi tanulmányokra szükséges idő egy félévvel megrövidített, azok az ifjak pedig, a kik jogi tanulmányaik előtt, vagy alatt katonai szolgálatot nem teljesítenek, illetve e tanulmányok alatt egy félévnél hosszabb időre szolgálatra be nem hívatnak és ben nem tartatnak, vagy pedig ezeknek folytatása alatt be nem soroztatnak, még egy teljesen felesleges félév hallgatására lettek kötelezve. Hogy ez a félév igazán egészen felesleges, az határozottan kitetszik a törvény végrehajtására vonatkozó miniszteri rendeletből is; mert e rendelet — az államtudományi tanfolyam egy félévének elhagyásával, — megszabván, hogy a hallgatandó hét félév összes óraszámának legalább is 150 órát kell kitennie olyképp, hogy az utolsó három félévre legalább 66 óra essék (2. §.), — az összes kötelezett tantárgyakat hét félévre csoportosítja és kijelenti (4. §.), hogy a nyolczadik félévben főképp a tételes jogi tárgyakból választandó speciálcollegiumok tartandók.

Csakugyan fogalmam van a felől az áldástalan működés felől, melyet egy ilyen, a nyolczadik félévben tanító tanárnak kell folytatnia! Az ifju komolyan nem veszi e szükség-

¹ Annak az oka, hogy a tcz. czime «az 1883: I. tcz. módosításáról» szól, abban keresendő, hogy e tcz. 3. §-ának d) pontja szerint a közigazgatási szakra való lépés kvalifikációja gyanánt: «legalább a jogi négy évi tanfolyamnak a fenálló szabályok szerint való bevégezése és az államtudományi államvizsgálatnak sikeres letétele kívántatik meg; míg az 1869: IV. tcz. 7. §-a, s az 1874: XXXIV. tcz. 5. és 11. §§-ai a bírói, illetve ügyvédi vizsgálatra bocsáthatás feltételül általában csupán a jogi- és államtudományi tanulmányok szabályszerű befejezéséről szólanak. (L. az 1889: XXVI. tcz. miniszteri indokolásának utolsó bekezdését.)

ből reá diktált, felesleges tanidő alatt a maga feladatát, a reá nézve nem fontos, de a tanárnak annál nagyobb gondot és fáradságot adó tárgyak elsajátításával nem sokat, úgy szólván semmit sem törődik s a tanár küzdhet, fáradhat és törheti magát minden eredmény nélkül azzal az egy-két hallgatóval, a kik a mily alkalmatlanok a katonai szolgálatra, épugy alkalmatlanok lesznek a felesleges s csupán pusztá formaságból megkívánt félév alatt a komoly és eredményes munkára is.

Dr. HORVÁTH ÖDÖN,

(Folyt. köv.)

dékán-tanár az eperjesi jogakadémián.

A közigazgatási bíróságokról.¹

A közigazgatás és igazságszolgáltatás helyesen megállapított viszonya egymáshoz alapját képezi egy egészséges közigazgatási bírósági szervezetnek. Az állam tevékenysége, ha egységes forrásból fakad is, különféle nyilvánulásaiban csakis egymástól elkülönített szervekre bízható és minél tökéletesebb az állam szervezete, annál fejlettebbek s egyszersmind egymástól eltérőbbek cselekvőségének szervei is. A francia forradalom, a főhatalom oszthatatlansági tanának legszenvedélyesebb korában állapították meg először egész rideg-ségében a közigazgatási és igazságszolgáltatási hatáskörök szétválasztásának elvét. Az 1790-iki «décret sur l'organisation judiciaire» szakított az ancien régime már ismertetett rendszerével, mely szerint a királyság a közigazgatást feltétlenül pártolta az igazságszolgáltatás rovására. A francia közigazgatás történetének újabb phasisaiban újra látjuk ugyan a közigazgatás előnyben részesítését az igazságszolgáltatás felett, de e jelenség csak mint egy rég letűnt korszak emlékeként érdemel figyelmet s inkább csak alakításokban mutatkozik.

A német birodalmi törvényhozás pedig, mint már előbbi cikkeimben kiemeltem, nem annyira a bírósági hatáskörnek kíván kedvezni, mint inkább csak a polgároknak akarja biztosítani a panasz útján kívül a jogi garantiákat is. Pressiót gyakorol továbbá ugyancsak ez által, a tagállamokra közigazgatási bíróságok felállítása végett. A hol közigazgatási bíróságok tényleg léteznek, hasonló intézkedés merőben tárgytalanná s czéltalanná válna.

A jó igazságszolgáltatás legkevésbé sem követeli meg a közigazgatás korlátozását, valamint a közigazgatás sem szorul hatáskörének kiterjesztésére a bíróságok rovására.

A most kifejtett politikai elveknek azonban semmikép sem szabad az állam e fontos teendőit gyakorló hivatalnoki szervezetek közt ellentéteket előidézniök. Ha ily ellentétek tényleg léteznek, azok különben sem származnak a bírósági s közigazgatási hatáskörök szétválasztásából, hanem azok részben régi s lassanként ugys elmosódó traditiók folyamán, részben pedig a hivatalnoki elemek különböző volta által idézvék elő. Ezen indokok elestével az állam életében annyira kárhozatos ellentét is magától megszűnik. Hisz Németországban, hol a közigazgatási s bírósági hivatalnok között származásra s képzettségre nézve különbség nem létezett, az ellentét sem állt elő.

Megyei szervezetünkben az igazságszolgáltatás s közigazgatás egyesülve található fel. A Judex nobilium (a szolgabíró esküdtársával) közigazgatási, de egyszersmind jogszolgáltatási szerve volt az őt megválasztott vármegyének. A megyei törvényszék tagjai: a táblabírák a közigazgatás terén is tevékeny szerepet vittek, az elnök az alispánok egyike volt. Igaz ugyan, hogy a vármegyében a közigazgatási vagyis mint nevezni szokták, a politikai hivatal rangban megelőzte az igazságszolgáltatási funkciókat gyakorló hivatalokat, a mi kifejezést nyert abban is, hogy az első alispán állott az adminisztráció, a második (esetleg harmadik alispán is) a

judikatura élén. Valóságos ellentét azonban nem fejlődhetett ki, mert ugyanazon elemek, nevetesen a birtokos nemesség volt az, mely úgy a közigazgatási, valamint az igazságszolgáltatási állásokat is betöltötte. A közigazgatás elsőbbsége inkább csak tiszteletbeli volt s valóságos előnyökkel alig járt. Külömben is némileg természetes, hogy a vármegyében, mint eminenter közigazgatási szervezetben, melynek teendőihez a bíraskodás csak mint másodlagos feladat járul, a közigazgatási hivatalnok tekintetik elsőrendűnek.

A közigazgatási s igazságszolgáltatási szervezet magasabb fokain már teljesebb elkülönítés létezett (mert a nádor s ország-bíró szereplése mindkét téren az elvet meg nem dönti) ellentétet ez azonban még semmikép sem szült. A nemesség fiaiból kerültek ki e hivatalnokok is mind, tehát a származás hasonlósága meg volt; a jogi képzettség elsajátítása pedig ép azon osztályokban, melyeknek fiaiból úgy a felsőbb bíróságok, mint a dicasteriumok tagjai sorakoztak, annyira szokásos volt, hogy kvalifikationalis különbségekről e téren soha szó sem lehetett.

Az 1791-iki országgyűlés, melynek szónokait a francia forradalom szellemétől teljesen áthatottaknak véljük, tényleg azonban még a rendi társadalom bajnokai, a 12-ik törvény-cikkben a főhatalom nyilvánulásait: a törvényhozást, végrehajtást s a birói hatalmat egymástól elkülöníti s azoknak gyakorlását különféle szervekre ruhazza. Az 1791-iki liberalis törvények azonban következetesen ki nem fejtetnek s bár azoknak nagy alkotmányjogi jelentőségét kétségbevonni nem lehet, a gyakorlatban s így nevezetesen a közigazgatás terén hatást nem igen gyakoroltak.

A közigazgatás s igazságszolgáltatás elválasztásának elvét modern jogrendszerünkben az 1869: IV. tcz. 1. §-a mondja ki egész határozottsággal: miszerint «sem a közigazgatási, sem a birói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.» Ezen elv tükröződik vissza egész birói szervezetünkben s ezen elv folytán nyert egyszersmind más jelleget az 1848 előtti időkből kölcsönzött közigazgatási szervezetünk is.

Hogy a közigazgatási s igazságszolgáltatási hivatalnokok közt jelenleg nagy különbségek léteznek, nem tagadható. Az egészen modern szellemben szervezett igazságszolgáltatás s a rendi társadalomból átvett üres közigazgatási formák állam-életünk egy oly anomaliáját képezik, mely még hasonló természetű hivatalnoki elemek között is, szükségkép bizonyos válaszfalat emel. De miután ezen ellentét történeti alapon nem nyugszik, hanem annak indoka a tényleges abnormis viszonyokban keresendő, a közigazgatásnak most már úgy is elodázhatlan átalakulásával remélhetőleg magától is meg fog szűnni.

Vita tárgyát sem képezi már azon kérdés, hogy a közigazgatási szervek által elkövetett jog-, illetve érdeksérelmek esetén, a polgár a panasz útján kívül birjon-e még más jogsegélylyel vagy sem? Hogy a közigazgatási hatóság saját ügyében nem lehet elfogulatlan bíró, kétségtelen, de hogy a bíraskodást az állami érdeket képviselő közigazgatási szerv s a sértett polgár közt mely forum gyakorolja, még a politikai irodalom nyílt kérdései közé tartozik.

A liberalismus teljes félreértéséből származhatott csak azon tan, mely szerint a polgárt jogaiban egyedül a rendes bíróságok védhetik meg. Mert bár egyrésről nem vonom kétségbe azon állításokat, miszerint a közigazgatás, mint az állam egyik hatalmas szervének ténykedése felett, csak egy teljesen független s önálló bíróságtól várható igazságos ítélet, másrésről nem érthetem meg azt, hogy a függetlenség s önállóság csakis a polgári bíróságoknak képezné kizárólagos attributumát. Ha a közigazgatási bíraskodás gyakorlására külön szerveket állítunk fel s azokat szintén környezzük mindama kautélákkal, melyek a birói elfogulatlanságot megőrizni hivatván, a közigazgatási vitás ügyek elintézésére sokkal alkalmasabb szervezetet nyerünk.

¹ Az előbbi közl. I. az 1890. évi 42. és 46. és az 1891. 5. számban.

A rendes bíróságok első és főhivatása az objektív igazság megállapítása s őket semmiféle érdek a tárgyi igazság útjáról le nem térítheti. Pedig ép a közigazgatási ügyek elintézésénél sohasem szabad felednünk azt, hogy a közérdek ütközött össze a magános jog, illetve érdekkörével s így az ügyre nem vonható ugyanazon mérték, mint két magánügyén között felmerült jogi vitánál. Az állam közigazgatási cselekvőségében egyszersmind imperiumának egész méltóságával jelentkezik s a közjogi érzék teljes hiányára mutatna itt a polgári jogszolgáltatás rideg elveit alkalmazásba hozni.

A jó bírónak második természetévé vált a tárgyi igazság feltétlen diadalra juttatása, a közigazgatási bíraskodás gyakorlása által a polgári igazságszolgáltatás ezen alapelve rendülne meg s a bíróságok rendes hivatásukat sem gyakorolhatnák szilárd alapon.

(Bef. köv.)

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

Jogirodalom.

Schroeder: Das Recht im Irrenwesen, kritisch, systematisch und kodifiziert. Zürich und Leipzig 1890.

Napjainkban, midőn a büntető jogtudomány soha nem remélt lendületet vett, ugyanakkor létezik egy meglehetősen tág mezeje a jogéletnek, melyen nemcsak nálunk, de Európa összes civilizált államaiban majdnem a teljes jognélküliség állapota uralkodik.

Ez a *tébolyügy*.

Korunk humanistikus iránya kényszerítőleg reá diktálta a művelt államokra, hogy az elmebetegek ápolását és gyógykezelését sürgősen vegyék fel teendőik sorába. És az államok — a legjobb intencziók által vezéreltetve — iparkodtak is eleget tenni feladatuknak. Ámde mi történt? Az, hogy az államférfiak felette szomorú egyoldalúsággal oldották meg feladatukat. Mert midőn a tébolyügy rendezése körül majdnem kizárólagos cél gyanánt a gyógyítási szempontot tekintették és az elmebetegségek körüli vizsgálatok vezetését, a betegség fen- vagy fen nem forgása iránti véleményezést, következményileg a határozathozatalt azon nagy horderejű kérdés fölött, hogy a megvizsgált egyén megfigyelés alá, esetleg elmekórházba felvétessék-e vagy nem; midőn mondom mindezen dolgokat kizárólag a tudósok azon osztályára, mely hivatásának gyakorlatában általában és különösen a szerfölött ingatag alapra épített pszichiatría dolgában legkevésbé ment a tévedésektől, tudniillik az orvosi karra bízták: megfeledeztek arról, hogy *ez által a legnagyobb mértékben veszélyeztetve van az ember legdrágább kincse: a személyes szabadság*.

Az orvosi diagnózis itt — ha az a megvizsgált egyénre nézve kedvezőtlen — az illetőnek szellemi, gazdasági és társadalmi halálát jelenti; és a ki a társadalomnak ily egyének irányában tanusított előítéletét elismeri — és ki ne ismerné? — az tudja, hogy ily előítélet ellen nincs appelláta.

Nagyfontosságú dolgok ezek, melyek nemcsak a jogász, de általában minden gondolkozó ember figyelmét a legnagyobb mértékben megérdemlik. Mert megtörténhetik — elég, ha a közelmúltból Salkowsky herczeg és Hermann főhadnagy esetére figyelmeztetünk — hogy egy «szép napon» akárkit, valamely roszakaratu feljelentés folytán, közeli érintkezésbe hoznak egy elmeorvossal. A derék férfiú, (t. i. az elmeorvos) még ha minden roszakarattól ment volna is — a mi nem bizonyos — a legtöbb esetben azon aprioristikus s ép ez oknál fogva felette kétséges feltevésből kiindulva, hogy elmebeteggel áll szemben, kikérdez töviről hegyire, hogy szülőink nem voltak-e vérrokonok, nem fordult-e elő a családban iszákosság, elmebetegség, öngyilkosság vagy efféle, a nemi élet különböző mozzanatai felől s a többi; és noha nem tagadható, hogy mindezen körülmények befolyással lehetnek az ember elmebeli fejlődésére és állapotára, jaj neked sze-

gény megvizsgált felebarátom, mert ha tán az előbb említett dolgok egyike vagy másika beüt és te, sértett jogérzeted miatti felháborodásodban keményebben találsz beszélni az orvossal, akkor jaj neked, mert elég érdekes «eset» vagy és alkalmas objectum a megfigyelésre.

Ily eshetőségek ellen a jelenlegi jogállapotok semmiféle garanciát nem nyújtanak; nemcsak hazánkban, de Európa többi művelt államaiban sem. A tébolyügy körüli eljárás eddig majd mindenütt hiányos és egymásnak gyakran ellentmondó rendeletek conglomerátumán alapszik, mely minden inkább, mint megfelelő. Tán Franciaország tesz e tekintetben némileg kivételt. Az ottani tébolyügyi törvény aránylag a legjobb, a mennyiben az elmekórházakba való felvétel tárgyában a legmesszebb menő elővigyázati intézkedéseket foglalja magában, gondoskodik az intézeteknek állami közegek által való gyakori megvizsgálásáról, nemkülönben arról, hogy a gyógyultak az intézeteket lehetőleg gyorsan elhagyhassák.

«Daczára a törvény ezen jeles intézkedéseinek, III. Napoleon uralkodásának vége felé lábra kapott azon meggyőződés, hogy az nem biztosítja kellőleg a személyes szabadságot. Bár a kormány kijelenté, hogy 1864-től 1869-ig csak (!) 52 esetben emeltetett panasz a törvényszéknél, hogy X. vagy Y. jogtalanul helyeztetett el az elmekórházban, mely panaszok mind alaptalanoknak találtattak, mindazonáltal ugyancsak a kormány részéről 1869 február 12-én egy bizottság állítottott fel, melynek a tébolyügyi törvény revíziója lett volna feladata.

Ez a bizottság a császárság bukásával feloszlott, de már 1870. évi október 24-én megalakítottott. Munkálatainak eredménye felől mit sem tudunk. Időközben vagyis 1870 elején Gambetta és Magnin képviselők javaslatot terjesztettek a törvényhozás elé, melynek ugyan szintén nem lett sikere, mely azonban radikális intézkedései miatt figyelemre méltó. Ugyanis abból az elvből indul ki, hogy *a személyes szabadság védelme fontosabb a gyógyászati (egészségi) szempontnál*. Ennélfogva kívánja, hogy az elmekórházak legalább minden két hétben megvizsgáltassanak; valamely intézetbe való felvétel tárgyában eskütszék határozzon, mely előtt az elmebetegséggel vádolt védő által képviseltetik; a felvétel csak akkor legyen elrendelhető, ha a szavazatok $\frac{3}{4}$ része a mellett nyilatkozik; ezen határozat ellen alaki hibák miatt semmiségi panasz álljon nyitva az elsőfoku bírósághoz. Az intézetből való elbocsátatás az intézeti orvos bizonyítványa alapján hasonló eljárás szerint történjék».

Mi adott okot a Gambetta-féle törvényjavaslat benyújtására? Semmi más, mint a fentebb említett 52 panasz közül az, melyet Gambetta, a kitünő védő vitt — eredménytelenül — a törvényszék elé. A javaslat nem vált törvénytényé, de az eszme, mely annak alapjául szolgált, nem halt meg. *Schroeder*-é az érdem, hogy azt nemcsak új életre kelté, de a szóban forgó munkájában egyszersmind teljes és összefüggő tudományos rendszerbe foglalá. Mint vezéreszme vonul végig e művön az a gondolat, hogy *a tébolyügy terén sürgős feladata a törvényhozásoknak, hogy megteremtsék azokat a jogi garanciákat, melyek a személyes szabadság biztosítékául szolgálhatnak s melyeket a jogélet mai napig nélkülözni kénytelen*; reá mutat arra, hogy senkinek sem áll inkább érdekében az e téren uralkodó jogbizonytalanság megszüntetése, mint épen a képviselőnek, mert az ő mentelmi joga fölötté problematikus értékű mindaddig, a míg megtörténhetik, hogy a legegyszerűbb közigazgatási eljárás által, melynél az orvos *bíró* is egyszersmind s melynél a védelem lehetőségéről és szabadságáról szó sem lehet — kiragadható törvényhozási működése köréből.

Schroeder tehát elvként állítja fel, hogy *a tébolyügy jogi része a gyógyászati (orvosi) résztől feltétlenül elválasztando*.

Dr. ZOLLNER BÉLA

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Pénzügyi misériák.

A pénzügyminiszter ur figyelmébe ajánlva.

B. J. és B. S. egy 1878. évi október hó 11-én fogantatott bírói árverésen közösen megvették a kétféle 93. számú telekjegyzőkönyvben foglalt ingatlanokat. B. J. 1883 február 26-án átruházta birtokrészét fiaira és az új tulajdonosok ismét tovább eladták azt. B. S. szintén eladta birtokrészét és a 2000 frtnyi vételárhátralékot zálogjogbekebelezés által biztosította vevőinél. Időközben B. J. vagyoniilag tönkre ment és évekkal ezelőtt meghalt. 1888 április 7-én kézbesítettek B. S.-nak egy felzetet, melyből ez arról értesült, hogy a vingai m. kir. adóhivatal egy 1888. évi márczius 9-én 1231/88. tk. sz. alatt a vingai teleknyvi hatóságnál beadott kérvénnyel a fentebb említett 2000 frtnyi követelésére 241 frt 66 krnyi illetéket felülkebelezetett. A fél kérelme folytán a temesvári magy. kir. pénzügyi igazgatóság 1888 június 18-án 34955/III. 1888. sz. alatt B. S.-t arról értesítette, hogy ezen illeték a fentebb említett árverési vétel után lett előírva és hogy a fizetési meghagyás folyamodónak mielőbb kézbesítenni fog. 1888 szeptember 24-dikén kézbesítették is neki a temesvári magyar kir. illeték-kiszabási hivatalnál a 162/1888. sz. fizetési meghagyást, melyben arról értesült, hogy az árverésen közösen megvett ingatlan után 5620 frtnyi vételár után 43 százalékkal a vételi illeték fele, azaz 120 frt 83 kr. lett terhére előírva. B. S. adóssai időközben kifizették a hátralékos vételárt és azok előbbinek utasítása folytán kifizették a tartozásukra felülkebelezett 241 frt 66 krnyi vételi illetéket is. B. S. azonban folyamodott a temesvári m. kir. pénzügyi igazgatósághoz és kérte ezen illetéknek elévülés címén való teljes törlését, mert az 1878 október 11-iki árverési jegyzőkönyv illetékelés végett csak 1888. évi január 20-án lett beszerezve és mert 1888 márczius 9-dikéig, az illetéknek felülkebelezéseig, ez ügyben mi sem történt. Kimutatta, hogy vagy a jogügylet bejelentésének nem a szerződő feleket terhelő eszközzése lett az illető közegek által elmulasztva, vagy pedig hogy a kellőleg bejelentett jogügylet után elmulasztották ezek az illetéknek kellő időben történő kivetését.

Továbbá arra hivatkozott, hogy az 1876: XV. tcz. 68. §-nak 1. pontja és az illetékszabályok 157. §-a értelmében megállapított öt évi elévülés már bekövetkezett, mert az 1883: XLIV. tcz. 90. §-a 1. pontjának utolsó bekezdésében megállapított tíz évi elévülési idő ugyanezen törvény 114. §-a alapján csak oly jogügyletekre vonatkozik, melyek az 1888. évi január hó 1-ső napján életbelépett új közadókezelési törvény hatálya alá esnek. Továbbá kimutatta, hogy az itt szóban forgó jogügylet már az új adótörvény életbelépte előtt évült el, mert az oly időre esik, melyben az 1876-ki adótörvény, mely csak öt évi elévülést ismert, még hatályban volt, hogy a kérdéses illeték már 1883. évi október hó 11-én évült el és hogy az új adókezelési törvény életbeléptekor a kincstárnak ezen illetékhez való joga már 80—81 nap óta el volt évülve. Folyamodó fél azt is kívánta, hogy a vétkes közegek ellen az 1883: XLIV. tcz. 92. §-a utolsó pontjának és a 85. §-nak határozatai alkalmaztassanak, azaz, hogy azok kártérítésben (az ügyvédi képviselőt költségeiben) marasztaltassanak el; a vétkes közegeknek pénzbírságban való marasztalására irányuló kérelem nem lett előterjesztve.

A temesvári magy. kir. pénzügyi igazgatóság 1888. évi november hó 8-án 67145/III. 1888. számú végzésében nem látta az elévülés esetét fenforogni és kijelentette, hogy az illeték egyetemleges fizetési kötelezettség mellett iratott elő és hogy, a mennyiben ezen illeték fele B. J.-tól benyújtható nem volna, az egész illeték az illetékszabályozás 95. §-nak 4. pontja értelmében felebbező által fizetendő. Felebbezés folytán a

m. kir. pénzügyi közigazgatási bírósághoz került ezen ügy, hol az 1889. évi július hó 6-dik napján 5156/1889. sz. alatt hozott ítélettel helybenhagyták a pénzügyigazgatóságnak végzését a következő indokokból: «... mert a neheztelt illetékre vonatkozó fizetési meghagyás felebbezőnek 1888. évi szept. 24-én kézbesítettén,¹ az elévülési kérdés az 1883. évi XLIV. tcz. határozmányaihoz képest bírálandó el, ennek a törvénynek 90. §-a 1. pontja utolsó bekezdésében foglalt rendelkezéshez képest pedig oly esetben, a midőn az illetékköteles jogügylet bejelentésére való kötelezettség nem a szerződő feleket terheli, a vagyonszerzéstől járó illeték elévülése tíz évi határidőhöz van kötve, s miután a fenforgó esetben az illeték felebbező irányában az amott jelzett határidő letelte előtt tényleg érvényesített, az elévülésre fektetett kifogása nélkülöz minden törvényes alapot s a jogosan tőle követelt illetéket fentartani kellett.»

B. J. két-három évvel ezelőtt meghalt vagyon hátrahagyása nélkül. Ha a pénzügyi közegek még négy évvel ezelőtt kibocsátották volna a fizetési meghagyást az 1878-iki vétel-illetékre vonatkozólag, akkor B. S. még az általa követelt illeték-összeg felét behajthatta volna B. J. egykori vevőtársától, ki akkor még vagyonnal birt és kiért egyetemlegesen köteleztetett az egész illeték lerovására. Most azonban B. S. egyedül megcsinli ezen hivatalos mulasztás következményeit a nélkül, hogy bárki ellen viszkerezettel élni avagy magát kártalanítani képes volna.

Az anyagi tekintetben sértett fél ismételve elolvassa a pénzügyi közg. bíróság fentebb közölt ítéletét, melynek helyességét felfogni képtelen. Az immár elháríthatatlan kár azonban kizárólag csakis azért következett be, mert az illető pénzügyi közegek 1878. évi október hó 11-től kezdve 1888 jan. 20-ig vagy márczius 9-dikéig absolute semmit sem tettek ezen ügyben.

E sorok azért tétetnek közzé, hogy illetékes helyen czélszerű intézkedést lehessen tenni hasonló bajok megszüntetése végett, melyek az adózó közönséget igen érzékenyen sértik.

Dr. G. L.
budapesti ügyvéd

«Indok» vagy «ok»?

A rimaszombati kir. törvényszék: Kis Jánosné a Btk. 290. §-ába ütköző gondatlanságból okozott emberölés vétsége miatt vétkesnek mondja ki s ezért 6 heti fogházra itéli, stb.

Okok: A végtárgyalás folyamán azon tényállás lett igazolva, hogy 1888. évben Kocsis Jánosné 3 hetes fugyermekével a helybeli közkórházban szájbetegsége miatt gyógyította magát.

Mult évi november hó 25-én este Kocsis Jánosné szobátársnője, Fodor Mária előtt panaszkodott, hogy gyermeke folyton sir, nyugtalanul alszik s ő már e miatt négy éjjel nem tudott aludni s egyuttal felkérte őt, adna neki azon porból, mit ő szed, hogy beadhassa gyermekének; Fodor Mária ezen kérés következtében adott is az általa használt morhiumból Kocsis Jánosnének, ki abból gyermekének kézenbe adott be. A gyermek másnap reggel elhalt. Ezen tény állás Filó Borbála és Morich Laskó Mária tanuk által bizonyítottatik.

A gyermek hullája felbonczoltatván, az orvosi vélemény szerint halálának oka az agyhártyák, agy és tüdők vérbősége volt, mit az egy centigramnyi morhium idézett elő a 21 napos csecsemőnél.

Vádlottnő beismeri, hogy gyermekének azon célból, hogy elaltassa, egy kis adag morhiumot egy kanál vízben beadott, mentségére azt hozva fel, hogy ő a morhium hatását nem ismerte és hogy a szert neki társnője, Fodor Mária ajánlotta fel.

¹ Itt a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság nagyot tévedt, mert az egész 241 frt 66 krnyi illetékre vonatkozó fizetési meghagyás eddigéle még soha sem lett felebbezőnek kézbesítve; azon fizetési meghagyás, mely ennek 1888. évi szeptember 24-én kézbesített, az csakis 120 frt 83 kr-ra, vagyis az illeték felére vonatkozott. Más fizetési meghagyást azonban nem kézbesítettek a felebbezőnek a kérdéses napon.

A fenemlített két tanu azonban egyértelműleg vallotta, hogy a port vádlottnő rimánkodva kérte társnőjétől.

Morich Laskó Mária még azt is vallotta, hogy vádlottnő, mikor a morhiumot kérte, azon kifejezéssel élt, hogy «nem bánja, akár mi történik, akár él vagy hal gyermeke» — azt azonban vádlottnő határozottan tagadja, hogy ilyen kifejezéssel élt volna, s tagadja azt is, hogy gyermekét szándékosan fosztotta meg életétől.

Tagadása ellen ezen fenti egy tanu vallomása elegendő bizonyítékot nem is képez arra, hogy ellenében a szándékoság beigazolható lenne; tekintve azonban, hogy vádlottnő gyermekének olyan szert adott be, a melynek hatását nem ismerte s minthogy ezen szer okozta a gyermek halálát, vádlottnőt, minthogy cselekménye és a gyermek halála között az okozati összefüggés meg van állapítva, nagymérvű gondatlanság terheli, cselekménye ennél fogva büntetőjogi beszámítás alá esik, s ellenében a gondatlanságból okozott emberölés vétsége be van igazolva.

A büntetés kimérésénél vádlottnő büntetlen előélete s több éji álmatlanság által gyötört állapota enyhítő körülményül tudatott be. (1889 január 17-én 2125. sz. a.)

A *budapesti kir. tábla*: a Kocsis Jánosné vádlott bűncselekményét a fenforgó enyhítő körülmények mellett is súlyosabb beszámítás alá vonandónak ismervén fel, eme vádlottnak büntetését 3 havi fogházban állapítja meg stb. (1889 december 9-én 46464. sz.)

A *magy. kir. Curia*: Mindenekelőtt az elsőfoku bíróságnak 1889. évi június 17-én 2125. sz. alatt hozott ítéletében az indokokat jelző feliratában, az «Okok» szó helyett «Indokok» tétetik, mert a törvény mindenütt, a hol az ítéletnek az ezt igazoló adatok s érvek felhívása általi igazolását említi, ezen szót «Indokok» vagy az ebből képezett ígét használja;

a törvény általi ezen megjelölés auctoritativ rendelkezést, a törvényhozás akaratnyilvánítását tartalmazván, azt a bíróságnak tetszés szerint változtatnia s az ő véleménye szerint helyesebb vagy képzetében tüzetesebb szóval helyettesíteni nem szabad.

De ettől eltekintve, már azért sem használható az «Indokok» szónak megfelelő fogalom megjelölésére ezen szó «Okok», mert technikai értelemben ezen szavak mindegyike az életnyilvánulás jelenségeinek egy-egy külön csoportját foglalván át, minthogy az egyik csoport a másiktól merőben ellentétes természetű és tipikus elem által van megkülönböztetve, az ekként kiegyenlíthetetlen benső ellentétet képező két fogalomnak egy megjelölés általi külső egybefoglalása, a tudomány és a mindenkifelett tüzetességet követelő jogtudomány felismeréseinek és megállapításainak átértésére zavarólag, akadályozólag hat, az eszmék beltartalmának világos, elhatárolt körvonalozásától függő rendszer megállapítását és továbbfejlesztését, valamint a tisztán átértett és igazoltnak bizonyult jogelvekből levezetett felvilágosító és termékenyítő joggyakorlat képződését akadályozza.

Tekintve ugyanis, hogy az *ok* philosophiai értelemben «az egybevetett positiv és negativ feltételeknek foglalátja, az események (eventualitások) összesége, melyeknek megvalósul-tával az eredmény kikerülhetlenül bekövetkezik»;

tekintve az előbbivel megegyező azon fogalom-meghatározást, mely szerint: «az ok azon előzet (antecedens), a melyre az eredmény változhatlanul következik»;

tekintve azon fogalom-meghatározást is: «csupán a tudományos és nem a vulgáris értelemben vett okról (az okról mint a feltételek összeségéről ellentétben az egy, habár az eredményt közvetlenül megelőző hatással) áll azon tétel, hogy azt szükségszerűleg követi az eredmény»;

tekintve továbbá a következő megállapítást:

«az okozatosság kérdésének tárgyát képezi az érzéki világ jelenségeinek láncolata, a természeti erőknek egymásra hatása, tekintet nélkül arra, hogy ezen hatás akarattal bíró és gondolkodó lénytől származik-e vagy nem»;

tekintve a kérdés mindkét ágára kiterjedő ezen meghatározást: «okozni annyit jelent, mint valamely eredményt szükségszerűleg létrehozni: az eredmény valamennyi feltételének összesége, a miben egyedül található annak az oka, mindig szükségszerűleg hozza létre azon eredményt. Ebből következik, hogy az akaratot vagyis tüzetesebben: az elhatározást szükségszerűleg létrehozó indok (motivum) a szabad akarat-tal bíró emberben soha sem okozható.»

«Az akarat okozhatóságának elfogadásával azonnal meg lenne tagadva az akarat szabadsága»;

továbbá:

«mások által irányunkban felhozott indokolás (például fel-

bujtás esetében) az okozásnak csupán analogonját képezheti, még pedig oly analogonját, mely az összehasonlítás leglényegesebb pontjára, az eredmény szükségszerűségére vonatkozólag az okozásnak egyenes ellentéte;»

tekintve a kiemelt lényeges elemet, illetőleg a fentebbiekkel egyező következő megállapítást:

«az akarat cselekvőségének az okát, vagyis azt, a mi az akaratot mozdulatlanságából felveri és mozgásba hozza, motivumnak nevezzük»;

tekintve ezek után, hogy ugy a fentebb kiemelt, valamint egyáltalán az ezen tárgyra nézve uralomra jutott megállapítások szerint az ok elválaszthatlan viszonyban áll a szükségszerűséggel, az eredmény elmaradhatlanságával;

tekintve másrésről, hogy amazzal ellentétben az emberi lélek cselekvőségének és elhatározásának legelső feltételét, egész jogrendszerünk elmozdithatlan sarkkővét és kiindulási pontját az akarat szabadsága képezi, s ezen legfelsőbb elv és tételes jogszabály szerint az ember tehetőségében és szabadságában áll a reáható küleseményeknek és erőknek mérlegezése, azok nyomatékának meghatározása és ennek folytán ezen tényezőknek az ember elhatározása indokálul elfogadása vagy visszautasítása:

ezekből világosan kitűnik; hogy az «ok» szónak használata az akarat elhatározását megjelelő tényező gyanánt az élet nyilvánulásának két nem ugyan szétszakított, de mindezenetire különböző sphérájában tevékeny ható erők természeti lényeges különbségét zavarná össze, s azon, a determinismus sajátosságát jelző szóval éppen azt jelölné meg, a minek mindekkoráig csakis az indeterminismusban találtuk alapját, feltételeit és összes folyamányai igazoltságát;

tekintve már most, hogy a kiemelt legnagyobb horderejű különbség mindenesetre létezik;

tekintve, hogy e kiválóan fontos különbségnek felismerése után elengedhetlen feladata a tudománynak azon különbségek megjelölése külön elnevezések által;

tekintve nevezetesen, hogy a fogalom fensőbb és elhatározóbb lévén, mint a szó s e szerint a külön fogalom léte semmiképen sem tétethetvén függővé attól, hogy a nyelv bir-e annak megjelölésére egy külön, megkülönböztető kifejezéssel, sőt ellenben

tekintve, hogy a tudomány mindenütt, a hol a felismerései számára nem találja meg a nyelvben a kellő megjelölést, illet vagy maga alkot, vagy a létező szavak valamelyikének az említett célra alkalmas átalakításával, esetleg egy idegen nyelvből vett szónak átültetésével teremti meg azon nélkülözhetlen külső eszközt, melylyel a bensőleg felismert külön fogalmat a közforgalomba helyezi és azt egyetlen átfoglaló kifejezéssel általánosan felismerhetővé teszi;

tekintve, hogy a most említett helyzetben a leghelyesebb eljárást követi a tudomány és a joggyakorlat, ha a kifejtett különbségnek konstataciója után, a kérdéses külön fogalom jelzésére azon, habár nyelvi szempontból talán nem is teljesen kifogástalan, de technikai szempontból teljesen megfelelő szót használja, illetőleg hagyja érvényben, a melylyel a jogi élet és a törvényhozás, már régen a kérdéses fogalmak tanyszerű tisztázása előtt, mint a lélek önelhatározásának tényezőjét megjelölte s mely értelemben azt hosszú gyakorlat által is megerősítvén, a köztudatban meghonosította;

tekintve, hogy az ítélet bármely dolgról, de különösen a bírói ítélet már eszméjénél fogva mindenesetre egy megelőző szellemi, észbeli processust tételez fel, melynek létrejötténél a megállapítás körébe eső számos adatok és ismeretek mint az ítélnőnek elhatározására ható és ítélete tartalmának befolyásolására törekvő elemek jönnek megfontolás, mérlegelés alá, de a melyeknek, illetőleg közülök egynek vagy többnek elfogadott vagy megtagadott nyomatéka szerint, mindenkor maga a bíró állapítja meg a határozatot;

tekintve, hogy ennél fogva s figyelemmel a fentebb kifejtettekre, a bírói ítélet nem *okoztathatik* a meghozatalánál számbavételt igénylő elemek (antecedensek) által, hanem ezek csakis a bíró saját és szabad elhatározásának képezik elemeit, «indokait»;

mindezekből következik, hogy az «Indokok» szónak felcserélése ezen szóval «Okok», a joggyakorlatban mint zavaró és hibás, mint a tudomány által felismert különbségeket összevegyítő, még az esetben is mellőzendő lenne, ha ezen felcserélés által a törvénynek s a törvény általi felhatalmazás alapján kiadott számos rendeletnek a bírót kötelező terminológiája egyenesen nem is sértenék meg.

Ezek előre bocsátása után a kir. ítélő tábla ítélete indokolásánál fogva helybenhagyatik, stb. (1891 jan. 23-án 9282.)

Különfélék.

— A feltételesen szabadlábra helyezettek számáról és a feltételes szabadság visszavonásának százalékaról közlünk alább kimutatást, mely tanúsítja, hogy az új intézmény nálunk évről évre nagyobb tért nyer s hogy a tett tapasztalatok valóban példátlanul fényesek. Tíz év alatt hazánkban összesen 10672 egyént bocsátottak feltételesen szabadon, s újabb bűncselekmény elkövetése folytán csak 101 egyénnel szemben vonatott vissza az engedély, vagyis száz közül csakis egy lett visszaesővé a kritikus idő alatt.

Meg vagyunk győződve, hogy a feltételes ítéletek behozatala esetében sem mutatkoznának lényegesen eltérő eredmények. Mert ha már a közigazgatási közegek ily jól választják ki a kedvezményre méltókat, a bíróságok is csak meg tudnák különböztetni a romlatlant a romlottól.

És elvégre a mi az annyit vitatott közjogi nehézséget illeti: ha t. ellenfeleink tíz év óta megnyugodtak abban, hogy a közigazgatási közegek évenként százaknak elengedhetnek hónapokat és éveket, aligha lesz állandóan fenttartható azon ellenvetésük, hogy a bírói hatalomnak a kellő határokon való túlterjeszkedését jelentené, ha a bíróságok, kautelák mellett, kivételesen és feltételesen elengednének — napokat vagy heteket.

A hivatalos kimutatás így szól:

Év	A felt. szabadságra bocsátott egyének száma	A felt. szabadonbocsátás kedvezménye hány egyéntől vonatott vissza	A felt. szabadság visszavonásának %-a (viszonyítva a felt. szabadonbocsátottak számához)	A feltételes szabadság visszavonásának oka:	
				Újabb büntetett elkövetése miatt	Jelenkezés elmulasztása, a tartózkodási helyről való engedély nélküli eltávozás, rendetlen életmód, garázda viselet, stb.
1881	805	14	1.7 %	3	11
1882	448	8	1.7 "	3	5
1883	596	11	1.8 "	6	5
1884	824	13	1.5 "	10	3
1885	1092	16	1.5 "	5	11
1886	1160	25	2.2 "	15	10
1887	1224	18	1.47 "	7	11
1888	1325	23	1.74 "	13	10
1889	1545	21	1.34 "	12	9
1890	1653	46	2.78 "	27	19

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1890. évben. *Beadvány* összesen 74,254 volt, elintéztetett 73,784, hátralékban maradt 470. *Váltóper* volt összesen 14,929, elintéztetett 14,753, még pedig hivatalból visszautasító végzéssel 59, sommás végzéssel 13363, megszüntető végzéssel 241, makacssági ítélettel 295, egyezséggel 51, ügydöntő végzéssel 19, érdemleges ítélettel 725. A benyújtott 13,994 váltókeresetből 1176 állami hivatalnokok, 92 katonák, 6475 kereskedők, 2171 földbirtokosok, 2445 iparosok ellen lett indítva; a többi mintegy 1638 egyéb polgári állású alperesekre esik. *Váltójogi eljárás alá tartozó egyéb perek és perenkívüli váltóügy* 313 volt, elintéztetett 304. *Kereskedelmi per* 2279 volt, hátralék maradt 721 (t. valy csak 527), elintéztetett 1558, még pedig illetékességi kifogás folytán elutasítással 2, megszüntető végzéssel 504, makacssági ítélettel 349, egyezséggel 27, érdemleges ítélettel 676. *Csőd* volt összesen 100, befejeztetett 32, még pedig vagyonfelosztással 13, egyezés által 11, felosztandó tömeg hiánya miatt 8. *Bejegyeztetett egyéni cég* 329, társas 201, pótbegyegyzés volt 263. Kitoröltetett 121 egyéni, 87 társas-cég, 63 póttörlesztés volt. *Feleltetés* 1382 terjesztetett fel, elintéztetett helybenhagyó határozattal 1013, megváltoztatott határozattal 296, feloldó határozattal 81. *Elnökségi ügy* 1289 volt.

A bíróság vezetéséről csak a legdicséretesebben emlékezhetünk meg és ki kell emelnünk az elnöki kiváló vezetést. Mindamelllett egyet nem hallgathatunk el. A jelenlegi elnök ur a törvényszéket mint mintabíróságot vette át és azelőtt az igazságügyi kormány és az elnök vállvetve törekedtek oda, hogy az üresedéseket a legméltóbb, legképzettebb egyénnel töltsék be. Az a benyomásunk, hogy a jelenlegi elnök a kinevezések körül nem eléggé vetette latba szavát. Az utóbbi években a törvényszék kipróbált gárdája nagyrészt a felsőbbíráshoz lépett elő, helyét pedig, néhány kivétellel, azok foglalták el, a kik épen soron voltak, tekintet

nélkül a kiválóbb jogi képzettségre. És ha ma az elnök önfeláldozó buzgalma folytán a hiányok még nem is érezhetők nagyon, tartunk tőle, hogy a visszas következmények el nem maradnak.

— *Ügyvédi körökből* vettük a következő sorokat:

A kisvárdai kir. járásbírósa által fogatosított végrehajtási ügyben az árverést 1884. december 18-ára tűztem; adós előterjesztést adott be, az árverés felfüggesztésével tűzött tárgyalás folyamán az előterjesztés elutasítva lett ugyan, de az e végzés ellen beadott felfolyamodás folytán a járásbírósa az összes iratokat a kiküldöttől bekívánta és a kir. táblához felterjesztette. Az árverés újra kitűzhető s fogatosítható nem volt. Midőn az iratok az előterjesztés elutasításának helybenhagyása után leérkeztek, az árverést 1887 november 24-ére ujjalag kitűztem, de ismét előterjesztés, felfüggesztés, előterjesztés elutasítása, felfolyamodás és az összes iratok felterjesztése lett az eredmény. A felfolyamodás elutasítása után beérkezett iratok alapján az árverést 1890. évi március 26-ára tűztem ki; az eredmény ugyanaz lett, mint fenebb. Az iratok leérkezéskor az árverést 1891 február 4-ére ismét kitűztem, s eddig csak előterjesztés és az árverés felfüggesztésével 1891. évi február 21-ére tárgyalás tűzése van meg, de kétségtelen, hogy ez eljárásnak és az árverés megtarthatatlanságának negyedik változatlan kiadása következik. Kérdés: Lehet-e a bíróságnak a végrehajtási törvény 36. és 37. §-ában foglalt intézkedéseit illusoriussá, ingókra árverést megtarthatatlanná a novella 53. §-a szerint jogorvoslattal meg nem támadható felterjesztési végzés útján tenni, avagy mi ennek a jogorvoslata?

H.

— *Megjelent: Felsőbírósaink elvi határozatai.* A kir. Curia, a kir. ítélő táblák és a pénzügyi közigazgatási bíróság döntéseinek rendszeres gyűjteménye. Készítette dr. Márkus Dezső. Az első kötet első fele, mely eddig megjelent, tartalmazza a dologbani jogokat, a telekkönyvi rendtartást és a kötelmi jog első felét.

— *A régi magyar gyakorlatból.* A *Vármegye és Község* nyomán közöljük a következő esetet, mely ujjalag mutatja, hogy a régi magyar gyakorlat is ismerte a büntetés feltételes elengedését.

«Debreczeni Andrásnak sok gonosz cselekedetet Isten ellen való irtóztató káromkodásait, édes szülő anyján elöltött rettenetes diffamatioit mentelen fegyverrel s töltött puskával való irruptióját s halállal való fenyegetőzéseit és több sok gonoszságait s maga hallatára tetszett minékünk commemorálnunk és declarálnunk előtte, hogy ezek mind az Istennek s mind az természetnek, mind peniglen az egész országnak világos törvényei ellen lévén, ha törvény szerint ezekben procedálnánk, ezek említett Debreczeni Andrásnak példás halált causalnának, de megholt jó emlékezetű édes atyját, mind peniglen maga ifjai éretlenségét is considerálván, ezek ellen törvényt nem akarunk pronuciálni, hanem csak maga obligatójára (melyet néhai édes atyja életében adott) akarván mostan adtrahalnunk annak vigora szerint ugy deliberalunk, hogy a dato praesentium egy hét alatt mind édes anyja házatól mind penig egész városunkból s városunk határából örökösön lakni menjen el, hogy minálunk élete fogyjon el, másként ha magát vakmerőségre veti és innen el nem megyen lakni, kénytelenítettünk törvényesen ellene procedálnunk, és sok gonosz cselekedetiért érdeme szerint büntetnünk.» (Anno 1713. die. 10. Octobris.)

— *A Berliner Gerichts-Zeitung* írja, hogy kilátás van arra, miszerint Magyarországon a *feltételes elítélést* szabályozó törvényt fognak alkotni De mikor?

— *Boszniában és Hercegovinában* a bíróságok ítéleti formulája következőképen hangzik: «Die Bezirksbehörde ... hat ... Kraft der ihr von Seiner k. u. k. Apostolischen Majestät verliehenen Amtsgewalt zu Recht erkannt».

— *A boszniai és hercegovinai polgári perrendtartás* szerint oly helyiségbe való behatolás, mely különösen *mohamedán nők* használatára van rendelve, csak akkor engedtetik meg, ha a nőknek módot nyújtottak arra, hogy a helyiséget elhagyják vagy legalább hogy arcukat betakarják. Ezen hivatalos cselekményeknek legalább egy tanu jelenlétében kell történniök.

— *A Magyar Jogászegylet* tagjainak a legközelebbi napokban ismét négy füzetet küldet meg. A füzetek a büntetőjogi reformok körüli viták befejezését tartalmazzák. A kik a tagok közül valamelyik füzetet nem kapnák meg, sziveskedjenek reklamálni a titkári hivatalnál.

Nemzetközi Szemle.

— Az osztrák legfelsőbb törvényszék most igen behatóan foglalkozik az értékkérdéssel, melynek tanulmányozásával külön tanácsot bízott meg. Az ugynevezett értékperekben való döntés, a hol egy azelőtt létezett értékben elvállalt pénzbeli kötelezettségről van szó, a jogszolgáltatás egyik legnehezebb és legérdekesebb részét képezi, a hol a nézetek nem tisztultak és mindig küzdöttek egymással, és majd az egyik majd a másik diadalmaskodott. Azonban az utolsó évtizedben már egy meglehetősen egyforma bírói gyakorlat képződött, mignem a legfelsőbb törvényszék csak néhány hóval ezelőtt az ezüstérték kérdésében egy megerősített tanácsban oly határozatot hozott, mely egészen új nézeteket fejtett ki. Mivel az értékperek az utóbbi időben feltűnő módon szaporodnak, ennek következtében, mint fentebb említettük, a legfelsőbb törvényszék külön tanácsot bízott meg az érték kérdés jogi oldalának tanulmányozásával; ez oly lépés, mely tekintettel a legközelebb bekövetkező *valutaszabályozásra*, nagy érdeklődést kell hogy keltsen. Ausztriában a jogászok közt már most is igen sokat foglalkoznak azon kérdéssel, hogy miként lenne a régi értéknek az újhoz való viszonya legjobban szabályozandó és megoldandó. Mert bizonyára igen méltányos a jogászok ama követelése, hogy azon törvény, mely hivatva lesz az új értéket teremteni, ne hagyjon annyi meg nem oldott kérdést a gyakorlatra döntés végett, a mint ez az osztrák polgári törvénykönyvnél bekövetkezett.

— A porosz kormány törvényjavaslatot terjesztett be, mely szerint oly bíróságoknál, hol tíz vagy több egyes-bíró — Amtsrichter — működik, ezek egyike a többi feletti felügyelettel megbízandó, holott egészen függetlenek voltak egymástól, és csak a segédszemélyzet volt egyik bírónak alárendelve. Az urak háza kitágította a javasolt intézkedést, oly értelemben, hogy minden bíróságnál legyen egy ilyen felügyelő bíró. A képviselőházban azonban mindenfelől élesen kikelték a javaslat ellen, azzal vádolván azt, hogy tönkre teszi a kollegiálitást és a stréberek számát szaporítja. Az igazságügyminiszter kijelentette, hogy a kormánynak nem szándéka a bírák hivatalon kívüli viselkedését ellenőrizni; csak arról van szó, hogy a felügyelettel megbízott bíró az ügyek szabályszerű elintézésére befolyást gyakorolhasson. A törvényszéki elnök a nagy városokban nincs abban a helyzetben, hogy a fölmerülő apró bajokat kellőképp elintézzze; a felügyelő bíró, a ki szóbelileg közlekedik társaival, kiméletebben fogja ezeket megintetni, a magánfél pedig gyorsabban nyerhet orvoslást vagy felvilágosítást, ha panasza — ami leggyakoribb — félreértésen alapszik. A házat e felvilágosítások nem nyugtatták meg, és végre is külön 14 tagú bizottságnak adták ki a javaslatot.

— Németország egyetemein, mint az egyetemi almanachból kitűnik, több mint 3000 tanár működik. A beiratkozott hallgatók száma valamivel több mint 30,000.

— A berlini egyetem jogi karán jelenleg a következő tanárok működnek, és pedig rendes tanárok: *Dernburg* (római és porosz magánjog), *Gneist* (közjog- és polg. eljárás), *Berner* (büntetőjog és észjog), *Goldschmidt* (kereskedelmi és váltójog), *Hinschius* (egyházjog és polg. eljárás), *Brunner* (jogtörténet és keresk. jog), *Hübner* (egyházjog és közjog), *Pernice* (római jog), *Gierke* (magánjog és közjog), *Eck* (római jog), *Kohler* (büntetőjog és bünvádi eljárás), *Aegidi* (egyházjog és nemzetközjog), *Cuny* (magánjog). Rendkívüli tanárok: *Dambach* (büntetőjog és bünvádi eljárás), *Rubo* (büntetőjog, bünvádi és polg. eljárás), *Bernstein* (római jog), *Zeumer* (alkotmánytörténet), *Gradenwitz* (római jog és hűbérjog). — Megjegyzendő, hogy csak a jogtudományi szakok vannak a jogi karban; az államtudományok a bölcsészeti karba foglalvák.

— *Liszt* a hallei egyetemen a jelen félévben a következő special-kollegiumokat adja elő:

1. Die Bekämpfung des Verbrechens. (1 óra).
2. Das Verbrechen in Erscheinung und Ursache. (Valamennyi fakultás hallgatói számára, 1 óra).
3. Praktische Übungen im Strafrecht im strafrechtlichen Seminar. (2 óra).
4. Behandlung strafrechtlicher Fragen im strafrechtlichen Seminar.

— A nyilvánosság kizárásával történt tárgyalásra vonatkozó hírlapi tudósítást illetőleg érdekes határozatot hozott minap a német birodalmi törvényszék. Egy bűnügyben t. i. az erkölcsiség veszélyeztetése okából kizárták a nyilvánosságot. Az ítélethirdetés és az ítélet indokolása nyilvános

ülésben történt. Az erre vonatkozó hírlapi tudósítás, a meny-nyiben a kihirdetett ítéleti indokok reprodukálására szorít-kozik, a német birodalmi törvényszék ítélete szerint meg van engedve, még azon esetben is, ha ezen közlések oly természetűek, hogy alkalmasak botrányt okozni. «Mert minden törvényhozói elvet és indokot nélkülözne — úgy mond a német birodalmi törvényszék idézett ítéletének indokolása — ha ily esetben meg akarnák tiltani még az oly tárgyalásokra vonatkozó közléseket is, melyek nyilvánosan folytak le, melyek tartalma tehát a törvényszék nézete szerint nem alkalmas sem arra, hogy az állam biztonságát, sem arra, hogy az erkölcsiséget veszélyeztesse».

— *Gerber* magánjogi kézikönyvének *tizenhatodik* kiadása jelent meg a napokban.

— *Krohne* fegyházigazgató azt a javaslatot teszi, hogy a fegyházakból elbocsátott egyének lehetőleg szállíttassanak a kolóniákba. Minthogy ezen egyének szükségletei igen mérsékelték, mivel szesz italok élvezetéről le vannak szoktatva, és többnyire kiképezvők valamely iparágban, igen alkalmasak a kolóniák megnépesítésére.

— A francia képviselőházban *Mége* képviselő felszólalt azon botrányos jelenetek miatt, melyek szenzációs ügyek esküdszéki tárgyalásán előfordulni szoktak és élesen megrotta az elnökök eljárását, kik ilyenkor a jegyek kiosztásánál az ügy méltóságával össze nem férő módon járnak el, és az esküdszéki tárgyalásokból színi előadásokat csinálnak. Az igazságügyminiszter orvoslást ígért, biztatásának értékét azonban csökkentti az, hogy már két évvel ezelőtt hasonló botrányos jelenetek folytán szigorú rendelet bocsátatott ki, de foganatot nem szereztek neki.

— A kopenhágai jogászggyűlés a büntetőjogi elévülési idő rövidítése mellett nyilatkozott.

Megjelent: A szesz folyadékokkal való kereskedés Magyarországon. Az 1875: XXXVII., 1884: XVII., 1887: XLVII., 1888: XXIX., 1889: XXXV. és 1890: XXXVI. tcikkek és a vonatkozó felsőbb rendeletek alapján írta *Osváth Imre* Ára 1 frt 20 kr.

Írtások.

136.

Nagyváradi csendélet. Egy a nagyváradi törvényszékhez beadott sommás váltókereset, a beadás utáni 16. napon, a végrehajtási kérvény ugyanabban az ügyben a beadást követő 17. napon intéztetett el. (*Ügyvédi körökből.*)

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Febr. 18-tól febr. 25-ig.) *Kastner* Lajos e. a bpesti keresk. és vtsz. febr. 18. (296). — *A. Steiner* e. a rózsahegyí tsz. febr. 18. (12). — *Finály* Zsigmond e. a kecskeméti tsz. febr. 20. (294). — *Rosa Spiegl* u. *Bruder* e. a nyitrai tsz. febr. 20. (13). — *Emmert* I. e. az eperjesi tsz. febr. 21. (5). — *Bass* Lipótné e. a bpesti tsz. febr. 21. (13). — *Pollák* Regina e. a varazdsi tsz. febr. 21. (25). — *Kramer* József e. a pozsonyi tsz. febr. 23. (20).

Csődök: *Weinberger* Józsefné e. a beregszászi tsz.; csb. *Tolvay* Gyula, t. *Makár* Károly, ht. *Toldy* Ignác; bh. febr. 28., felsz. t. márcz. 10., csődv. vál. márcz. 13. (29). — *Leitersdorf* Bernát e. a bpesti keresk. és vtsz.; csb. *Wettstein* Gyula, t. dr. *Burger* Árpád, ht. dr. *Krasznay* Ferenc; bh. márcz. 16., felsz. t. ápr. 14., csődv. vál. ápr. 17. (29). — *Ürményi* Tóbiás e. az aradi tsz.; csb. *Zuber* Gyula, t. *Murády* János, ht. dr. *Mittler* Izidor; bh. márcz. 16., felsz. t. márcz. 20., csődv. vál. márcz. 23. (33).

Pályázatok: A deési tsz. elnökéhez (28). — A tasnádi jbságnál joggyakornok; bh. febr. 21. e. tsz. elnökéhez (28). — A a-maróthi kir. ügyészségnél alügyész; bh. febr. 18. a bpesti kir. főügyészhez (28). — A besztekerbányai tsz. elnökéhez (28). — A német-újvári jbságnál bíró; bh. febr. 21. e. tsz. elnökéhez (28). — A szombathelyi tsz. elnökéhez (29). — A szombathelyi tsz. aljegyző; bh. febr. 22. e. tsz. elnökéhez (29). — A huszti jbságnál bíró; bh. febr. 22. a m.-szigeti tsz. elnökéhez (29). — A szegedi tsz. elnökéhez (31). — A balázsfalvi jbságnál aljegyző és III. oszt. telekkönyvvezető; bh. febr. 25. a gy.-fehérvári tsz. elnökéhez (31). — A trencsényi jbságnál joggyakornok; bh. febr. 26. e. tsz. elnökéhez (32). — A k.-vásárhelyi jbságnál joggyakornok; bh. márcz. 12. e. tsz. elnökéhez (32). — A nagysomkúti jbságnál III. oszt. telekkönyvvezető; bh. febr. 27. a sz.-németi tsz. elnökéhez (33). — A ceglédi jbságnál joggyakornok; bh. febr. 27. a kecskeméti tsz. elnökéhez (33). — A csikszereai tsz. elnökéhez (33).

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A gyermekvédelem. Dr. ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. — Az 1889: XXVI. tcz. Dr. HORVÁTH ÖDÖN az eperjesi jogakadémia dékánjától. — A katonai büntető-törvénykönyv és eljárás revisiójához. FABINY GUSZTÁV győri kir. törvényszéki bírótól. — A vasutak szerepe a nemzetközi harczigazgatásban. Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle*: A telekkönyvek revisiójához. FEKETE GEDEON aljárásbíró. — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A gyermek-védelem.

Az országgyűlés hasznos munkát végzett, midőn a kisded-óvásról szóló törvényt legközelebb megalkotta. A kisdedek gondozásának teljes elhanyagolása folytán nálunk az 5 éven aluli gyermekek 50 százaléka elpusztul, és így a legifjabb nemzedéknek csak fele éri meg azt a kort, mikor a tulajdonképi nevelés, az egyén erkölcsi és szellemi erőinek rendszeres kiképzése megkezdődik. Ettől az időponttól kezdve azonban még sok viszontagságon kell átesnie a serdülő gyermeknek, míg végre önállóságra jut s a haza hasznos polgárává lehet.

A kisdedóvásról alkotott törvény csak a 6 évnél fiatalabb gyermekekre terjeszti ki védelmét, s célja első sorban az, hogy a gyermekhalandóság csökkentessék. Ez mindenestre leghelyesebb megkezdése a gyermek-védelemnek, de nem meríti ki azt egészen. Megmenti a kisdedek életét abban az időben, mikor az legnagyobb veszélynek van kitéve, de nem gondoskodik s természeténél fogva nem is gondoskodhatik arról, hogy a physikailag megmentett gyermek az élet további viszontagságai között az erkölcsi haláltól is megmen- tessék. Erre a célra más intézkedések szükségesek mint a kisdedóvás; de minthogy az utóbbi nélkülözhetetlen előfeltétele a további gyermekvédelemnek, s minthogy e szerint a kettő egymást kiegészíti: a kisdedóvás törvényes szabályozása alkalmas időpontul kínálkozik arra, hogy az elzúllott gyer- mekek sorsára irányozzuk a közfigyelmet.

A művelt államokban mindenütt kiterjedt intézkedéseket találunk az iránt, hogy az elhagyott s a bűn kísértésének kitett gyermekek önmaguknak s a társadalomnak megmen- tessenek. Anglia-, Német- és Franciaország s általában a nyugoti államok kötelezővé tették a szegények ellátását, tehát a szegénysorsu gyermekekről való gondoskodást is, de azért e célra mindenütt tevékenyen közreműködik a magán- jótékonyosság is. A nagy számmal előforduló gyermek-menedék- házak és javító intézetek részint közvagyonból, részint a gyermekvédő-egyesületek és egyéb jótékony intézetek által tartatnak fen.

Még Oroszország is, hol különben a zsarnoki hatalom nem igen kiméli az emberi életet s a hol a szegényügy államilag teljesen rendezetlen, oly tevékenységet mutat fel a gyermekvédelem terén, mely a legelőrehaladottabb államok- kal is vetekedik.

A Jogászegyesület börtönügyi bizottságában *Krajcsik Soma* behatóan foglalkozott e tárggyal s adatai meglepték mindazokat, a kik hazai viszonyainkat ismerve, az érdekes előadást azzal a szégyenérzéssel hallgatták végig, hogy mi e téren sokkal hátrább vagyunk a civilizációban, mint a bar- bárnak híresztelt Oroszország. Érdemes lesz tudomást venni ez adatokról, hogy levonhassuk belőlük a tanulságot.

Oroszországban a gyermekvédő-egyesületek működésének központjai: Szentpétervár és Moszkva. Mindkét helyen már 1879-ben megalakult a gyermekmenedék-intézeteket szervező bizottság, mely azóta csaknem hihetetlen eredményeket hozott létre.

A szentpétervári egyesületek 15 intézetet tartanak fen, a Mária császárnőről nevezett menedékházakban pedig évenként 5000 gyermeket nevelnek. Ez intézetek legnagyobb része az elzúllott s a bűn ösvényére tévedt fiatalság megmentését tűzte ki feladatául.

A moszkvai első gyermekvédő egyesület jelenleg 20 inté- zetet tart fen, s 1885-ben 1500 gyermek ellátásáról gondos- kodott. Évi kiadása 71000 rubel. Negyven év alatt 42,000 gyermeket mentett meg az elzúllástól s 2 millió rubelt adott ki. Egyébként Moszkvában a népesség fele része vidékről beözönlött munkásokból állván, kiknek nagy része hajlékkal sem bír: ezek az éjszakát egyes jótékony intézetek által fen- tartott éjjeli szállásokon töltik. 1885-ben 26,000 egyén, köztük 3000 15 éven aluli gyermek volt ilyen éjjeli szállásokon.

Vannak még egyéb intézetek is, melyeket részint az egyház-községek, részint a különböző egyesületek, de minden- kor magánadakozásból, tartanak fen. Oroszországban gyako- riak a gyermekvédelem céljából tett nagyobb alapítványok is. Így pl: a Moszkvában 1884-ben Kolodhin Nemirov 100,000, Chludov 350,000, Mazwim egyszerű moszkvai polgár 500,000, Orlov gróf 240,000 rubelt, s ezenfelül csaknem mindegyik földet és épületet ajándékozott.

Az elhanyagolt nevelésű gyermekeket menedék-házakban tartják, a bíróilag elítelt fiatalok büntevőket javító-intéze- tekben helyezik el. Az utóbbiak szintén kellő számban álla- nak rendelkezésre, s a kik ezekben kitöltötték büntetés-ide- jüket, de még további gondozásra és támogatásra szorulnak: azoknak nyitva állanak a menedékházak.

Igy gondoskodik a «műveletlen» Oroszország a jövő nemze- dék erkölcsi épségéről. S hogy áll a dolog nálunk, a kik igényt tartunk arra, hogy a művelt nemzetek közé soroltassunk?

Van egy törvényünk, a mely elrendeli, hogy minden község köteles a maga szegényeit eltartani. Ez képezi nálunk a szegényügy rendezését, mely az elhagyott gyermekek s a fiatalok csavargók gondozását is magában foglalja.

De miként hajtják végre e törvényt? Ha valahol a ha- tóság belebotlik egy elzúllott, apátlan-anyátlan gyermekbe: beviszik az u. n. «tolonczház»-ba, kitudják, hogy hová való, s ha sikerül megállapítani illetőségét, községről-községre küldik, míg végre haza ér. Ez alatt természetesen hetek, sőt hónapok telnek el, s a szerencsétlen gyermek kitanult gonosz- tevők társaságában mindazt megtanulja, a mi erkölcsi meg- mételyezéséhez szükséges.

Igy tenyésztí maga az állam a börtönök csemetéit. És vajjon mit tesz a baj enyhítésére a társadalom? Ugyszólván semmit.

Budapesten mintegy 2 év előtt keletkezett egy u. n. gyermekvédő-egyesület, az első ilyenmü egyesület az ország- ban, mely célul tűzte ki, hogy a főváros területén található elhagyott gyermekeket pártfogásába veszi. Ámde mire ment 2 év óta ez az egyesület, s miként támogatja emberbaráti működését a hatóság?

Van néhány ezer forint alaptőkéje s a Dohány-utcában bérben tart egy kis lakást, mely mintegy gyűjtőszekrényül szolgál további elhelyezésükig azoknak, kiket a sors véletlenül hozzájuk juttat. Rendszerint 10—12 elhagyott gyermek van e jótékony intézetben, s az évi forgalom körülbelül 100 egyén.

Mihelyt valaki az intézetbe kerül: az egyesület titkára jelentést tesz a fővárosi tanácsnál, hogy az a további intézkedést tegyen. Az ilyen értesítésnek azonban rendszerint kevés sikere van, mert a fővárosi tanács nem bír érzékkel a szerencsétlenek megmentése iránt. Ennek igazolására álljon itt egy példa a sok közül.

Mintegy fél év előtt bejelenté a Gyermekvédő Egyesület a tanácsnál, hogy a rendőrség egy 11 éves, teljesen elhagyott fiugyermeget helyezett el nála. Kiléteiről csak hézagok adatokat lehetett megtudni, mert a szegény elszárgatott fiu nevén kívül alig volt képes egyébről számot adni. A tanács néhány hét múlva értesíti az egyesületet, hogy adja át a gyermeket a kerületi kapitányságnak, mely azt egy iparosnál fogja elhelyezni. Ez meg is történt. De a fiu nemsokára megszökött új gazdájától, s ugyanazon uton, a melyen először, másodízben is a dohány-utcai menedékházba került. Az egyesület ismét tudatta azt a tanácscsal, mely azután néhány hónap múlva azt válaszolta, hogy tegyék át a fiut a «tolonczház»-ba, hol mindaddig tartandó lesz, míg illetőségi helyét kipuhatolják.

Tehát a végső menedék ismét és mindenkor csak a tolonczház, a büntetéseknél ez a kipróbált nevelőintézet. És itt megállhatunk, mert az előadottakban ugyszólván elmondtuk mindazt, a mi nálunk a gyermekvédelem terén történt és történni szokott.

Van még egy állami intézkedés: a fiatakoru bűntevők elzárása «javító-intézet»-ben. De ha figyelembe vesszük, hogy az állam eddigelé csak három ilyen intézetet állított fel, melyekben alig 300 egyént lehet elhelyezni, s hogy másfelől az erkölcsrontó börtönök tele vannak fiatakoru elítéltekkel, úgy az állam e téren kifejtett tevékenységének nagyon kevés súlyt tulajdoníthatunk.

Tényleg ma úgy áll a dolog, hogy az állam és társadalom ugyszólván semmit sem tesz a gyermekvédelem érdekében, minek természetes következménye másfelől az, hogy a gyermekhalandóság fokozódása mellett az elzülött és erkölcsileg megromlott serdülő fiatalság száma is mindinkább szaporodik.

A kormány immár megtette az első lépést a baj orvoslására s ha a kisdédóvásról szóló törvényt erélyesen végrehajtja, a kedvező eredmény bizonyos pontig be is következik. De maga a kisdédóvás, mint láttuk, csak megkezdése a gyermekvédelemnek, melyet szükségképp követnie kell az ifjúsági menedékházak és javítóintézetek felállításának.

Ha az utóbbi tekintetben a társadalomra számíthatnánk, ha olyan közérdeklődést lehetne kelteni a gyermekvédelem iránt, a minőt pl. az orosz társadalom évtizedek óta tanusít, akkor az állam egyelőre a társadalomra bízhatná ezt az emberbarati ügyet. De minthogy ezt nálunk az eddigi tapasztalatok után alig remélhetjük, a kormánynak kell e téren is megtennie a kezdő lépést, ha a kisdédóvás országos szabályozásával megkezdett üdvös akció sikerét biztosítani akarja.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

Az 1889: XXVI. tcz.¹

II.

A szabály szerint: 7, kivételképen pedig 8. féléves rendszernek az életbeléptetése hozott magával más, meg nem felelő viszonyokat is.

Ezuttal kevésbé lehet helye annak, hogy hosszabban

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

szóljak arról, hogy a hét féléves rendszer behozatalánál a különböző tantárgyaknak csoportosítása s különböző tanfolyamokra való áthelyezése tekintetében lehetett volna helyesebb módzatokhoz is folyamodni, valamint arról, hogy ugyancsak e rendszer behozatalánál némely tantárgy (így a jogbölcselet, statisztika és egyházjog) előadási óraszámát, a nélkül, hogy ez szükséges lett volna, csökkentett és pedig oly módon, hogy a speciál-collegiumok *flükép a tételes jogi tárgyakból* levén választandók, az előadási időben előállott veszteség speciál-collegiumok után sem pótolható.

Mint fontos ujtás azonban kiemelendő az, hogy a jog- és államtudományi tanfolyamok tetszésszerű sorrendben való hallgatásának szabadsága ez új rendszer életbeléptetésével meg lett szüntetve, s az ötödik és hatodik félévekre a jogtudományi, a hetedik félévre pedig az államtudományi tanfolyam tárgyainak hallgatása lett kötelezően előszabva. Ez az ujtás pedig következményeiben sokkal fontosabb, semmint első tekintetre látszik.

Addig, a míg a jog- és államtudományi tanfolyamok hallgatásának sorrendje az ifju választására volt bízva, azt tapasztaltuk, hogy ifjaink az utolsó évre rendszerint azt a tanfolyamot hagyták, a melynek tárgyai az általuk választott életpályán fontosabbak, szükségesebbek; tehát a szorosabb értelemben vett jogi pályára lépők: a jogtudományi, a közigazgatási pályára lépők pedig: az államtudományi tanfolyamot. Hogy ez rendszerint szem előtt tartatott, az különösen kitetszett abból is, hogy addig, a míg az önkéntes katonai szolgálatot teljesítők egyidejűleg valamely jogi karánál beiratkozhattak, szolgálatuk idejét, csekély kivétellel, tanulmányaik harmadik évfolyama alatt végezték s ez idő alatt azokra a tárgyakra iratkoztak be, melyekre a gyakorlati életben, az általuk választott pályán — nézetük szerint — kevesebb szükségük szokott lenni.

A tanfolyamok választhatóságának e szabadsága pedig kétségtelenül előnyös volt és pedig azért, mert legalább az ifjak átlagát arra serkentette, hogy választandó életpályájuk felől jó eleve, komolyan gondolkozzanak; mert lehetővé tette azt, hogy az életpálya szempontjából lényegesebb tárgyak tanulása a fizikai és szellemi érettség magasabb fokának idejére, akkorra halasztassék, a mikor az alapvető tárgyaknak (a két első évi tanfolyam tárgyai) és az ellenkező szaktanfolyamnak áttanulmányozása, egyfelől biztos alapot nyújtott az életpálya szempontjából leglényegesebb tárgyak elsajátítására, másfelől képesítette az ifjut arra, hogy épen ezeknek a tárgyaknak az eddig áttanulmányozott összes tárgyakhoz való viszonyát helyesen beláthassa. Különben az nem hagyandó figyelmen kívül, hogy az életpályán legszükségesebbeknek vélt tantárgyak tanulmányozásának, a tanidő utolsó szakaszára való halasztása lehetővé tette azt, hogy az ifju közvetlenül ezeknek elsajátítása után léphetett reá az életpályára, a gyakorlatra, s így ezeknek tanulmányozására nem következett egy tanfolyam, a melyben reá nézve jelentéktlenebb tárgyakat kellett volna hallgatnia s a mely alatt a lényegesebbek könnyen feledésbe mehettek volna. S mindezek mellett az sem egészen jelentéktelen körülmény, hogy a tanszabadság nagy elvét csupán elvi kijelentésképen, a papiroson ismerő tanulmányi rendünkben eddig legalább a választhatás e szabadságában birtunk egy olyan intézményt, a mely e nagy elvnek képezte következményét.

Ezek az előnyök ma már, az új rendszerrel véget értek.

Ifjaink legnagyobb része a szorosabb értelemben vett jogi (bírói, ügyvédi) pályára lép. Ezt mindennél jobban bizonyítja az, hogy az elmúlt tanév alatt a két egyetemünk jog- és államtudományi karánál letett, összesen 1361 tudori szigorlat közül 1240 volt jogtudományi. A jogtudományi tanfolyam pedig mostan, a szabad választhatás kirekesztésével, a harmadik évre levén megállapítva, erre még mindenesetre egy vagy két félév következik, a mely igen alkalmas arra

hogy alatta az előző tanfolyam tárgyai feledésbe menjenek. És ezt a bajt különösen fokozza az 1883. évi (28291. számú rendelettel kiadott) tanulmányi és vizsgálati szabályzat 20. §-a, mely azt rendelte el, hogy «az államvizsgálat a tanfolyamnak az egyetemen vagy jogakadémián befejezése és a végbizonyítvány kivétele után tehető le». — *A harmadik év végén tehát államvizsgálatot tenni nem lehet.*

Egész határozottsággal merem állítani azt, hogy ez a szabály jogi oktatási rendszerünk egyik legjelentékenyebb hibája s e téren szerzett tapasztalataim alapján ennek megszüntetését s az előbbi állapotra való visszatérést — a mint ezt a jogakadémiák feliratai már oly régóta sürgetik — a legelső és legfontosabb teendőnek tartom.

Azok is, a kik hajlandóak a tanszabadság fogalmát tulajdonítottan értelmezni, a kik ezt majdnem egyenlőnek tekintik a «nem tanulás szabadságával», beismerik és kénytelenek is beismerni azt, hogy a tanulás eredményes voltának legbiztosabb eszközeit a szigorú vizsgálatok képezik. Ott, a hol az év végére megszabott vizsgálatok hiányzanak, a hol nemcsak nem kötelezőek, de letételük még fakultative sincsen megengedve, ott a tanulmányok folytatásánál a szorgalomnak és törekvésnek egyik legjelentékenyebb ösztönző rugója, nemkülönben a tanár működésének tulajdonképeni sanctiója hiányzik.

Hogy ez tényleg így van, arról egész bizonyossággal meggyőződhetik mindenki, a ki veszi magának azt a fáradságot, hogy a két első évfolyam tanítási és tanulási eredményét az utolsó évfolyamok hasonló eredményével szemben mérlegelje, jóllehet ez utóbbiaknak kedvezőbb voltát mindenestre fokoznia kellene a hallgatók magasabb érettségi fokának. Ez az összehasonlítás ez utóbbi tanfolyamokra nézve a lehető legkedvezőtlenebb; pedig abban az időben, a mikor még ez évfolyamok végén, vagy legalább a harmadiknak végén nemcsak lehetett, de kellett is államvizsgálatot tenni, az összehasonlításból eredő e kedvezőtleniséget hasztalan kerestük volna.

Ugyancsak jelentékenyen fokozta az e tekintetben észlelhető visszasságot az a körülmény is, hogy az 1883. évi szigorlati szabályzat 6. §-a a szigorlatokra való jelentkezés előfeltételéül csakis a leczkekönyvet (index) és végbizonyítványt (absolutorium) kívánja meg, az államvizsgálatoknak vagy legalább, mint előbb volt, az ellenkező (t. i. a jogtudori szigorlat előtt az államtudományi, az államtudori előtt pedig a jogtudományi) államvizsgálatnak a letételét nem mondja szükségesnek.

Ha nem is szólok arról, hogy a jogtudományoknak és az államtudományoknak egymástól való éles elkülönítése az e pályákat elvégezők tudományos képzettségének csökkentése nélkül nem eszközölhető, valamint arról, hogy az a körülmény, miszerint a jogtudori szigorlat tárgyai közé némely államtudományi tárgy belefoglaltatott, eltekintve attól, hogy az államtudori szigorlatnál ez irányban semminemű lépés nem történt, az ellenkező államvizsgálatot nem pótolhatja; azt kénytelen vagyok konstatálni, hogy az utolsó két évfolyamon levő ifju, főképp azért, mert az év végén államvizsgálatokat tennie nem kell, de nem is tehet: legjobb esetben a teendő szigorlatra való készüléssel foglalkozik és figyelmét, nem az év folyamán hallgatott tárgyra, hanem a szigorlatára fordítja.

Különösen észlelhető volt ez a baj akkor, a mikor a jog- és államtudományi szigorlatok, a szigorlati szabályzat 2., illetve 3. §-a által megállapított sorrendben voltak leteendők s a harmad- és negyedéves joghallgatók gondolatait az első szigorlatnak a tárgyai foglalkoztatták. Igaz, hogy az 1887. szeptember 5-én 26006 sz. a. kelt miniszteri rendelet kimondotta, hogy úgy a jog-, mint az államtudományi összes szigorlatok a szigorlók által tetszés szerint választható rendben tehetőek le, de ez által a bajon kellően segítve nem lett,

annyival kevésbé, mert ugyanez a rendelet kivételképen, az utolsó évek alatt végezendő tanulmányoktól való elvonásnak még inkább fokozásaként — megengedte azt, hogy egyes joghallgatók kivételesen már a 8 félév, (illetőleg most már az 1889: XXVI. tcz. óta: a 7. félév) utolsó négy hetében is szigorlatra bocsáthatók.

Ez az új szabályzat ezenkívül jelentékeny terheket vitt a jogakadémiákra, melyeken a különböző tantárgyak tanszékek szerint különbözően vannak csoportosítva s e mellett párhuzamos tanszékek nincsenek. Azt készséggel elismerem, hogy épen e most említett körülményeknél fogva a tanfolyamok tárgyainak az eddigőtől eltérő beosztása, s a különböző félévekre való áthelyezése e terhet szükségképen eredményezi, de ez a körülmény is azt bizonyítja, hogy az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő joghallgatóknak nyújtandó kedvezmény megállapításánál lehetőleg más módhoz kellett volna folyamodni.

Ez az említett jelentékeny teher pedig abban áll, hogy a tantárgyak előadási idejének különböző félévekre való áthelyezése, a tanárok előadási óráinak számában néhol nagy aránytalanságot eredményezett. A jogakadémiákon van tanár, a kire a főtárgyakból az egyik félévben 15—20, a másikon pedig csak 5 előadási óra esik. Az órák számának ez aránytalan megoszlását, különösen a számnak magasra emelkedése tekintetéből sem a tanár, sem a tanítás érdekében állónak venni nem lehet. A bajon pedig vagy úgy lehetne segíteni, hogy a tanárok tantárgyaikat összecserélgessék, vagy pedig úgy, hogy a különböző jogakadémiák tanrendeiket — felsőbb engedély mellett — a megállapított általános tantervtől eltérően alkossák össze; de sem az egyik, sem a másik mód nem olyan, a melyet helyesnek lehetne tartani.

Dr. HORVÁTH ÖDÖN,

(Folyt. köv.)

dékan-tanár az eperjesi jogakadémián.

A katonai Btk. és eljárás revisiójához.¹

A bírói illetékesség korlátozása a katonai bíróságok tekintélyét aláülyesztené; a katonai bírák becsvágyát, tudományos önképzésre való törekvését csökkentené és háboruban, midőn a katonáknak közönséges bűncselekményei is katonai bíraskodás alá adatnának, (mert másként nem is képzelhető) a katonai bíróságok mikép felelhessenek meg feladatuknak, ha békében az általános büntetőtörvények alkalmazásából teljesen ki vannak zárva, és csak tisztán katonai bűncselekményekkel való foglalkozásra vannak utalva.

Gran I. norvég főparancsnoksági hadbíró nézete szerint a katonai bíraskodás katonai személyek fölött úgy a katonai mint a közönséges bűncselekményekre kiterjesztendő.

Mert eltekintve a katonai fegyelemtől, egy és ugyanazon személy kétféle bíraskodás alá adatván, illetékességi összeütközések idéztetnek föl; mert a bűncselekmény katonai vagy polgári természetére nézve a nézetek eltérők lehetnek, és azonkívül attól lehet tartani, hogy a polgári bíróság — egy vagy más intézkedésével — hátrányosan avatkozhatik be a katonai szolgálatba.

A hadtörvényszék tagjainak (ítélő bírónak) állandó alkalmazása előnyösebb az esetenkénti kirendelésnél; mert a bíró a gyakorlat által nyer nagyobb biztosságot az ügyek tárgyalásában és a bírák állandósága mellett a hadtörvényszékek igazságszolgáltatása egységesebb, a mi nem kis előny a katonai fegyelem szempontjából is, és azonkívül eloszlát minden aggályt, a mely az oly bírókat érhetné, a kiket maga a parancsnok rendel ki.

Az esküdtszékeknek a katonai büntető igazságszolgáltatásban való alkalmazása nem gyakorlatias; mert gyakrabban láttuk az esküdtszékeket külső körülmények és illusorius

¹ Az előbbi közl. I. 1890. évi 41., 50., 51. és 1891. évi 2., 4. és 6. sz.

okok által befolyásolva, mintsem hogy az eljárás ezen formája haszonnal alkalmaztathatnék a katonaságnál, hol mindezenelőtt a fegyelmet kell föntartani. Egy ügyes ügyvéd az esküdtek gondolkozását megzavarhatja, mentőknek tűntethet fel oly körülményeket, melyek legfőleg enyhítők, és az esküdtek a fegyelemre káros háttérrel hozhatnának. De a mellett az ily eljárás többnyire hozadalmas is, holott a gyors eljárás különösen fontos a sereg ügyeire nézve, a miért is a legtekintélyesebb katonai jogtudósok megegyeznek abban, hogy a katonai büntető igazságszolgáltatásban minden szükségtelen alakiság mellőzendő.

Hilty katonai főbíró és jogtanár a berni egyetemen szintén a katonai esküdtszék intézménye ellen van, kifejtve, hogy az esküdtszék intézménye a katonai parancsnoklás egész rendszerével ellenkezik, háboru idején sürgős esetekben nem működhetnék s a hozzá szükséges nagy számú egyéneknek esetleg napokon át a katonai szolgálattól való elvonása nagy hátrányokkal járna.

A katonai büntető eljárás tárgyában fentebb kifejtett reformeszmékkel egyetértőleg nyilatkozik Damianitsch Márton tábornok hadbíró, az osztrák-magyar monarchia első hadbírói szaktekintélye «Studien über das Militär-Strafrecht» című művében.

Minden katona állampolgár; mint ilyent, őt is ugyanazon kötelességek terhelik, a melyek minden más állampolgárt, következésképp az állampolgárt megillető jogokkal ő is felruházandó, a mennyiben ez a katonai állással összefér. Különösen áll ez a tekintetben, a mi az állampolgároknak a törvény előtti egyenlőségét illeti. Ehhez képest, ha az államban valamely bünperrend a polgárság számára czélszerűnek ismertetett el, ugyanaz általánosságban a katonaságra is alkalmazandó, vagyis lényeges elveikben a katonai és polgári bünperrendeknek egyenlőknek kell lenniök. Kétségtől az is általánosan el van ismervé, hogy a katonai viszonyok némely oly rendelkezéseket is szükségessé tesznek, a melyek a polgári intézményekben ismeretlenek. Az ily rendelkezéseknek azonban csak a katonai per külső alakjára szabad vonatkozniok, a polgári büntető eljárás belső lényegét meg nem változtathatják és ennél fogva a polgári bünper külső formái a katonai bünperben csak olyanokkal helyettesíthetők, a melyek által a katona jogbiztonsága épen oly jól megóvatik, mint minden más állampolgáré a polgári bünperrendtartás által.

A katonai büntető eljárásnak — úgy mint a polgárinak — szóbelinek, nyilvánosnak kell lennie, külön vádlóval és védővel. Ha meggondoljuk azt, hogy a titkos, inquisitorius eljárásnál egy-egy ember becsülete, szabadsága, tulajdona, egészsége és élete mily veszélyeknek van kitéve: valóban csodálkozunk kell, hogy itt-ott még emelkednek hangok, melyek az inquisitorius eljárásnak további megtartását pártolják. A titkos eljárás hátrányai ez idő szerint természetesen nem oly nagyok, mint régebben voltak, de azért még mindig elég nagyok, úgy hogy mindenkinek, ki a valódi igazság gyakorlására törekszik, ezen eljárás eltörlését kell óhajtatnia. Azt hiszszük, hogy a katonaságnál a szabadabb eljárás behozatala nagyobb akadályokba annál kevésbé ütközik, minthogy a nyilvánosság és szóbeliség, vád és védelem könnyen létesíthetők, ítélet pedig csak akkor érdemel teljes bizalmat, ha az saját szemléletre, saját fölismerésre van állapítva, nem pedig csupán egy előadó elbeszélésének alapján hozatik, mely előadás az ügynek sohasem tűntetheti föl oly hü képét, mint a közvetlen tárgyalás. Nem feledve még azt sem, hogy ezen előadó vizsgálóbíró, kir. ügyész, védő és ítélőbíró egy személyben, kinek még csálhatatlannak is kell lenni; mert ítélete ellen nincs felelőszés (az a néhány kivételes eset alig fordulhat elő, a melyekben felelőszés lehet).

A hadsereg egy nagy családot képez, s minden tagjának érdekében áll, hogy valamint minden érdem megjutalmaz-

tassék, úgy viszont minden bűn elnyerje büntetését. A jutalmazást rendszerint minél nyilvánosabbá tenni igyekeznek; miért nem a büntetést is? A katonai előjárónak, alárendeltjei fölött, jelentős fegyelmi hatalma van, s kell is lennie. De mily gyakran történhetik ezzel visszaélés az alárendelt rovására. Az alárendeltnek ezzel szemben nincs más fegyvere, mint fegyelem és kitartás, mert ha felingerülten fegyelemsértő cselekményekre ragadtatja magát, ezzel saját szolgálati állását és gyakran egész jövőjét veszélyezteti.

De ha az előjárónak gondolnia kell arra, hogy kemény és szabályellenes bánásmódja a bírósági vizsgálat következtében nyilvánosságra jut: akkor az önkénykedéstől visszariadva, a törvény útját fogja követni.

Az eljárás nyilvánosságának az lesz eredménye, hogy a fegyelmet és így a sereg erejét is csorbitó önkénykedések, ha egészen el nem tűnnek is, de legalább jelentékenyen kevesbedni fognak. A büntetett vádolt, de magát büntetlennek érző katona, bátran és bizalommal lép a bíróság elé, az eljárás nyilvánossága benne azon meggyőződést kelti, hogy az ellene emelt vád alaposan megvizsgáltatik és igazságos ítélet fog hozatni, vagy ha bűnös is, ellene minden esetben csak oly indokok érvényesíthetők, a melyeket kimondani is van bátorság s a melyeket nyilvánosan igazolni lehet. A nyilvánosság eredménye az is, hogy elhamarkodásból vagy általában törvényellenesen senki sem vonatik vizsgálat alá, hosszú vizsgálati fogságban a vádlottak nem tartatnak, felületesen megítélt vizsgálat a hadtörvényszék elhatározása alá nem terjesztetik.

A nyilvánosság nem engedi, hogy a törvény önkényűleg magyaráztassék, nem létező bűncselekmények bevallása kicsikartassék, törvénybe ütköző büntetések szabassanak ki és pedig annál kevésbé engedi meg, mert egyszersmind oda is hat, hogy a vizsgálatot és ítélethozatalt az állam oly férfiak kezébe tegye le, a kik a nagyfontosságú feladatra reátermettek. A nyilvánosság emeli a bizalmat a bírák iránt, valamint a hadtörvényszék ítéleteivel szemben és bizonyára a katona bizalmát is felebbvalóival szemben, már pedig a bizalom minden másnál többet ér, és a veszély napjaiban való áldozatkészségnek egyik legerősebb emeltyüje.

Azon itt-ott nyilvánult ellenvetés, hogy a nyilvános eljárás által a fegyelem szenved, csak üres beszéd, melyet a tapasztalat megczáfol, és ha egyes esetekben a fegyelem érdekei a nyilvánosság ellen szólnának is, ez kizárható, azonban az ellenkezőt bizonyítja az, hogy az oly hadseregben, a melyben bizalom uralkodik, az előjárók és a hadbíróságok iránt a fegyelem bizonyára nincs meglazulva.

A hadtörvényszék főtárgyalása tehát, ha a közrend vagy fegyelem érdekei nem tiltják, nyilvános legyen, és pedig közönséges bűncselekmények esetén teljesen, katonai bűncselekmények esetén a viszonyok által igényelt korlátozással.

Az elnök felruházandó azon joggal, hogy a közérkölciség és katonai fegyelem indokából a nyilvánosságot korlátozhassa, esetleg kizárhassa. (Katonai titkok megőrzése, stb.)

A vizsgálatot vezető korlátlan rendelkezési joggal ruházandó fel, különösen olyan esetekben, melyekben a késedelem veszéllyel jár.

Az, hogy az államügyész és védő az elővizsgálatba mennyiben folyhatnak be, a törvényben pontosan meghatározandó lenne.

A bírói felsőbbbségi jog fent előadott terjedelemben korlátoztassék, mert nem azon nyugszik egy hadsereg üdve, hogy a parancsnoknak nagy hatalma legyen, hanem azon, hogy a hatalom az egésznek kára nélkül, akkép korlátoztassék, hogy minden szándékos vagy elhamarkodott visszaélésnek lehetőleg eleje vétessék, és az egyes egyén ne tétessék ki egykönnyen legfőbb jogaiban való károsodásnak. Az értelmes és igazságos parancsnok maga sem fog ezen hatalomra törekedni, s minden oly rendelkezés, melynek célja

a netaláni igazságtalanságnak elejét venni, előtte is csak kívánatos lehet. Egyes személyek, kik nem hivatásszerű bírák, a bírói hatalom gyakorlására igényt nem támaszthatnak és ha a hűbéri állam ilyent rájuk ruházott, az tőlük a jogállam által ismét elvonandó, a mennyiben ezt a czélszerűség és igazság indokolja.

A főtárgyaláson az államügyész és védő egyenlő jogokkal birjanak. Ítélethozatalban a bírák bizonyítási szabályokhoz kötve ne legyenek, hanem a bizonyítékokat szabadon mérlegelhessék. Az eljárás legyen kontradiktórus.

Elv gyanánt fogadandó el, hogy a kivételes bíróságok, — s a katonaiak is ilyenek — mindenkor a szükségesség legkisebb mértékére szorítandók.

Hogy a nyilvánosság nem fog ártalmára lenni a fegyelemnek és katonai tekintélynek, ez abból is kitűnik, hogy midőn a vesszőzést, lánczot és botozást el akarták törölni, minden oldalról afféle jóslatok hangzottak, hogy ez által a katonai fegyelem fog szenvedni és ime ezen büntetések eltörlése daczára is hadseregünk fegyelme kifogástalan, sőt még javult is.

A nyilvánosság a vizsgálat folyamán korlátoltassék, ha a meghiusítás veszélye vagy fontos szolgálati titkok megőrzése ezt kívánatosá teszik. Az eljárás csak akkor tétessék folyamatba, ha ezt a katonai parancsnoktól függő katonai ügyész indítványozza.

A katonai ügyészt általában azon jogkör illesse, melyet a kir. ügyész a polgári büntető igazságszolgáltatás terén gyakorol.

A vizsgálat befejezése után az iratok a katonai ügyésznek adandók át, ki azokat indítványával a hadtörvényszék elé terjeszti. A hadtörvényszékhez — a vádlott, esetleg védője kívánatainak figyelembe vétele mellett — közvetlenül szóbeli főtárgyalást rendel. A szóbeliség a polgári büntető eljárásban kitűnőnek bizonyult, a bajor katonai bíróságok büntető eljárásában pedig a katonai fegyelemre semmi hátrányos következményeket nem idézett elő, a mint már fentebb említettett. A német birodalomban (Bajorország és Württemberg kivételével) most is írásbeli titkos inquisitorius eljárás van érvényben, míg ellenkezőleg a hatályban levő 1869. évi április 29-iki bajor törvény a porosz eljárással homlokegyenest ellenkezve, a katonai büntető igazságszolgáltatást — a polgári büntető eljárással összhangzásban — a vádelv, szóbeliség és nyilvánosság alapjain rendezte.

A német kormány ugyan az új katonai büntető eljárás alapelveinek megvitatása végett nagyobb rangú tisztokból, valamint katonai és polgári jogtudósokból bizottságot hívott össze, mely bizottság Berlinben 1877-ben azután 1881-ben összeült, de munkálatai még most sem kerültek a törvényhozás elé.

A német hadügyminiszter egy interpellációra 1882 decz. 6-án a kérdés megoldásának nagy nehézségeire utalva, csak annyit mondott, hogy a munkálatok folyamatban vannak, de a beterjesztendő javaslatnak a legnagyobb gondossággal előkészítettnek kell lenni.

A német tervezet azonban az írásbeli titkos eljárás rendszerét továbbá is föntartja.

FABINY GUSZTÁV,
győri kir. tszéki bíró.

A vasutak szerepe a nemzetközi harczjogban.

A vasutügy technikai részének rohamos haladása mindinkább felhívja a jogtudomány figyelmét is, és mivel e téren mindjobban szaporodnak ama vitás kérdések, a melyek jogi megoldásra várnak, a legujabb jogtudomány kénytelen keretébe felvenni a vasuti jogot is, a melylyel szemben pedig általában nagyon mostohán járt el. A legfőbb jogalkotó elem, a törvényhozás sokáig inkább csak türte a vasutakat; meghatározta ugyan keletkezésük előfeltételeit — nálunk már az

1836-iki törvény, melylyel a legtöbb államot megelőztük —; de aztán jogviszonyaik rendezésére semmi befolyást sem gyakorolt. Ámde a vasutaknak — eltekintve ezek gyors fejlődésétől — már pusztán létezése által is addig ismeretlen, sőt sok tekintetben előreláthatatlan viszonyok álltak elő, melyek rendszeres jogi szabályozást kívántak; és mivel az egyes országokon belül a jogalkotó hatalmak nem vonták körükbe a vasuti ügyet: oly térre verődött a vasuti jogalkotás, a mely sajátos a jogtörténelemben s a mely a vasutak általánosító, nemzetközi jellegének is teljesen megfelel.

Az egyes országok vasutügyének lényegében való azonossága, a vasuti forgalom s az ez által érintett jogviszonyok egyöntetősége, az egyes államok közt keletkező vasuti összeköttetések, a szállításnak idegen területen át is tartó szakadatlansága, a vasuti kocsiknak ebből kifolyólag idegen állam területén való átfutása, személyeknek és áruknak több állam területének érintésével valamely távolabb eső országba való szállítása, szóval a nemzetközi érintkezés, mely sehol sem oly nagyszabású, sehol sem oly nagyfontosságú, mint a vasutaknál, ledöntve az egyes országok közt a jogrendszerek tekintetében fenálló korlátokat, kilépteti a vasuti jog fejlődését az egyes államok határaiból s az egyes jogviszonyoknak nemzetközi érvényű megoldását követeli.

A vasuti jog forrása tehát nem az egyes nemzetek különleges jogrendszerének talajából fakad fel, sőt a nemzetközi irányzatot mutató egyéb jogokon, minő a váltójog, tul is megy, a mennyiben ott is, a hol az általános magánjogot érinti, *nem ennek elveit fogadja el* magára nézve, hanem *átalakítja ennek szabályait a saját különleges viszonyai szempontjából*. És *Haberer* (Das österreichische Eisenbahnrecht. Wien 1885) a vasuti jog általános jellegéről szólva azt mondja, hogy a vasuti jog nem is azon szükségből keletkezett, hogy az általános magánjog szabályait *sajátszerű viszonyaira alkalmazva átalakítsa*, mint pl. a kereskedelmi jog, hanem saját külön önálló jogrendszert alkotott.

A vasuti jog nem követi az általános magánjog rendszerét; mert szükségét főképp a nemzetközi érintkezések hozták létre.

Az egyes országok vasutainak folytonos érintkezése, mely a Közép-Európa egy részét magában foglaló német vasuti egylet körén tul is kihat, a felmerülő kérdéseknek közös egyetértéssel való eldöntése lassanként oly jogrendszert terem, a mely páratlanul fog állni általános érvényét illetőleg, s a mely külön írásba foglalás nélkül is alkalmazható leendő minden országban. Ez egyöntetőség mindinkább mutatkozik az egyes vasutak közt létrejött szerződésekben. És így nem, mint a legtöbb jogrendszerénél, az egyes államok körén belül levő viszonyok, hanem a *nemzetközi* viszonyok adják az első lökést a vasuti jognak önálló jogrendszerre való alakulásához.

A vasuti jognak ily *kiválóan nemzetközi* jellege mellett sajátos, hogy épen a nemzetközi jog az, a mely a maga rendszerében nem adott még helyet a vasutaknak. E tér az, a hol még a legtöbb megoldásra váró nyílt kérdés van s a nemzetközi jogi írók sem tesznek említést a vasutakról. Pedig, eltekintve a *vasuti jog nemzetközi részétől*, s főleg a vasutak tárgyában kötött államszerződésektől, eltekintve a vasutaknak a nemzetközi békejogban való szerepétől, a vasutak különös fontossággal bírnak és *sajátszerű, külön* megítélés alá esnek a harczjogban.

A vasutaknak háboru esetén való nagy jelentősége a a hálózatok roppant mérvű kiterjedésével mindinkább felszínre jut. Eleinte csak a csapatmozgósítás nehézségeinek leküzdőjét látták a vasutakban; majd később a hadviselés oly fontos tényezőivé váltak, a melyekkel a harczra szálló feleknek mindenkor számolniok kell. A hadsereg vezérkarának köteleességévé vált nemcsak a vasutak mechanizmusával, hanem az oképitményeivel, forgalmával és kezelésével is megismerkedni. A legtöbb állam külön vasuti hadtestet szerve-

zett, a melynek feladata háboru esetén a vasutaknak és tartozékaiknak kezelése s a háboru céljaira való fordítása.

A nemzetközi harczjog szempontjából a dolgok két osztályba sorozhatók. Az első osztályba azok tartoznak, melyeknek rendeltetése az, hogy a háboru céljaira, nevezetesen a hadviselő felek számára fegyver, erődítmény, hadi raktár stb. céljaira szolgáljanak. Ez a hadi eszközök csoportja. A második osztályba a hadi eszközök gyanánt nem szerepelhetők egyéb dolgok tartoznak. Mind a két csoport külön jogi megítélés alá esik. Az elsőbe tartozó dolgok, a hadi eszközök az abszolút harczjog törvényei alá esnek; mindkét hadviselő fél ellenök fordíthatja összes katonai erejét és hatalmát s megsemmisítheti azokat. Ez elv indokolását a háboru általános célzatában találja, melynél fogva az ellenfelek egymásnak lefegyverezésére törekedvén, e célra minden ártalmatlanná tevő eszközt felhasználhatnak. A hadi szerek a hadüzenet megtörténte után kivételnek az általános magánjogi tulajdon alól.

A második csoportba tartozó dolgok a felfegyverzett hadi erő hatalma tárgyává soha sem tétethetnek; sem megsemmisíthetők, sem le nem foglalhatók; mint a köz- és magántulajdon tárgyait a hadviselő felek lehetőleg kimélni tartoznak. Ez elv épen úgy alkalmazandó az ingó, mint az ingatlan dolgokra nézve.

A vasutak e két csoport *egyikébe sem* illeszthetők. Ezeknél az ingó és ingatlan jogi tulajdonság megkülönböztetése kétféle harczjogi elv forrásává válik. Az ingatlan rész, a föld, az épületek, tartozékaikkal együtt ugyanazon tekintet alá esnek, mint más egyéni tulajdon: elfoglalhatók, bekebelezhetők, hadi célokra használhatók, csak hogy rendeltetésüknek megfelelően kezelendők.¹ Az ingó dolgok azonban már csak azon rendeltetésüknél fogva is, hogy a nemzetek közt való forgalomra hivatvák, minden pillanatban képessé válnak arra, hogy hadi szerek gyanánt alkalmaztassanak. Magukban véve ugyan nem hadi szerek; de ama képességük, hogy hadi szerré válhatnak, a hadüzenet pillanatában tényleg azonnal hadi szerré teszi őket.

A vasutakra nézve ezek folytán két jogi elv áll fenn: az ingatlan dolgok a köz- és magántulajdon jogának, az ingók a harcz abszolút jogának vannak alávetve, vagyis: mindaz, a mi *szorosabb értelemben vett befektetés*, a háboru esetén is a tulajdonjog oltalma alatt marad; míg az, a mi a *vasut üzemére, forgalmára* vonatkozik, s kiválóan bevétel, jövedelem alkotására van rendelve, a hadi szerekkel egy tekintet alá esik.

Az előadottakból következik, hogy mindaz, a mi valamely vasutnál az ingatlan fogalma alá esik, a hadviselő felek által megszállható, kezelhető, tetszés szerint használható; de egy részében sem rongálható meg. Ellenben a járművek és a tovaszállítást eszközöző vagy közvetlenül elősegítő egyéb dolgok nemcsak használhatók, hanem teljesen el is használhatók.

Ha már most a hadviselő felek jogait akarjuk magokkal a vasutakkal szemben részletezni, különbséget kell tennünk az állami és magánvasutak közt. A fentebb előadottak szerint a hadviselő feleknek joguk van bármily vasut igazgatóságát és személyzetét engedelmességre kényszeríteni, esetleg megbüntetni, vagy működésétől elvonni; de nem áll jogukban azt elbocsátani, továbbá a vasutal kötött szerződéseiket felbontani vagy megváltoztatni. A különbség itt abban van, hogy az államvasutak egész személyzetét, mely állami hivatalnokokból, vagy legalább mindenesetre az állam alkalmazottaiból áll, a hadviselő ellenfél korlátlanul eltávolíthatja s a vaspálya igazgatásától és kezelésétől eltilthatja, valamint

saját hivatalnokait teheti annak helyébe; míg a magánvasutaknál alkalmazottak helyébe nem teheti saját hivatalnokait, csupán csak a vasuti igazgatóság intézkedéseit ellenőrizheti, utasítást adhat ennek; s a mennyiben valamely közeg az engedelmességet megtagadná, joga van azt megbüntetni, vagy időlegesen működésétől el is vonni. A foglaló ellenfél e szerint a magánvasut pénztári kezelésébe nem avatkozhatik; nem követelheti a hadviselő ellenfél az igazgatóságtól a számadások előterjesztését és nem követelheti a vasut valamely alkatrészének eladatását, pénzzé tételét. Egyéb jog nem illeti meg a magánvasutakkal szemben, minthogy azokat *szállításra* használhatja; ebből folyik minden egyéb jogosítványa, a szállítás céljaihoz képest büntetheti az ellenszegülő hivatalnokot időleges felfüggesztéssel is.

Az államvasutakkal szemben a hadviselő ellenfél joga nem csupán az ingatlanoknak és tartozékainak megszállására szorítkozik: az ellenfél jogot nyer a jövedelmek értékesítésére, pénztárak kezelésére is; és mivel minden pénz, a mely a megszállás ideje alatt befolyik, közjövdelem jellegével bír, azzal a hadviselő fél hadi szer gyanánt bányhat.

Áttérve a vasutak *ingó* dolgaira, a forgalmi eszközökre, a mozdonyokra, kocsikra és egyéb szükséges felszerelvényeire, itt is különbséget kell tennünk állami és magánvaspályák közt. A magánvasutak mindennemű járműveit kétségkívül *birtokba* veheti a hadviselő fél, a nélkül azonban, hogy azokra tulajdonjogot szerezhessen. Saját vonalaira sem viheti át állandóan a mozdonyokat és kocsikat, sem el nem adhatja azokat, csupán birtokba veheti s felettük csak a *hadviselésnek*, — de nem az illető hadviselő fél kereskedelmének — céljára szolgáló használati jogot szerzi meg. Köteles azért a magánvasutak forgalmi eszközeit jó karban tartani, megfelelően kezelni s a háboru bevégeztével azon állapotban, melyben birtokba vette, visszaadni és felelős a birtokba vett dolog állaga tekintetében, ha azt a hadviseléshez szükséges szállításon kívül más célra használja fel eszközül. A foglaló fél tartozik az illető magánvasutnak az átvételt igazoló elismervényt adni, a mely a békekötés után az esetleges visszkövetelések alapjául, a netalán teljesítendő kárpótlások bizonyítékául szolgál. Midőn azonban valamely magánvasut járművei hadi szereket, felszerelvényeket, eleséget stb. szállítanak, ez esetben nemcsak a vonat szállítmánya, hanem tekintet nélkül az állami és magánvasutak közt fenálló különbségre, maga a vonat is zsákmányul esik. És e részben kevés befolyással van a dolog elbírálására, vajon a magánvasut saját felelősségére, vagy pedig állama parancsára vállalta-e el a szállítást. A különbség a két eset közt csak abban van, hogy az előbbi esetben a magánvasutat államával szemben semminemű kártérítési jog nem illeti.

Az államvasutak tulajdonát képező járműveknek az idegen hadsereg által eszközölt birtokbavétele minden esetben *zsákmánynak* tekintendő, a mely az elfoglaló tulajdonába megy át, jogosítva lévén ez azt nemcsak saját vasuti vonalaira állandóan átvinni, hanem elidegeníteni, állagát megsemmisíteni, a nélkül, hogy ezért bármily kártérítési kötelezettség is terhelné őt.

Ezek lennének azok az általános elvek, melyek a vasutak nemzetközi jogi kasuistikájának megállapításánál kiinduló pontul szolgálhatnának, annak irányát általánosságban megjelölve. Az állam- és magánvasutak közt minden elv felállításánál különbséget kell tenni s ha ezen megkülönböztetés *itt* élesebb és szigorubb, mint a nemzetközi jog egyéb tárgyainál, annak oka a vasutak különleges állásában, egyedi természetében s azon fontosságukban keresendő, a melylyel azok háboru esetén is a hadviselő felekre s a háboru céljának elérésére nézve bírnak.

Dr. MORAVCSIK GYULA,
ügyvéd.

¹ Ezt a megkülönböztetést teszi Stein Lőrincz az „institut du droit international» megbízásából a vasutak tárgyában készített s a brüsszeli naggyűlés elé terjesztett memorandumában. (L. Das internationale Recht der Eisenbahnen im Kriegsfalle. Zeitung des Vereins deutscher Eisenbahnverwaltungen. 1885. — 81. és köv. sz.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvek revisiójához.

Midőn mostan másodizben szólok e tárgyhoz, s ez által mintegy ismétlésbe látszom bocsátkozni, teszem ezt azért, hogy Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró urnak ezen lap f. é. 4. számában közölt véleményével és javaslatával szemben saját álláspontomat részletesebben kifejtsem, vagyis hogy kifejezésre juttassam ama nagy különbségeket, melyek nézetünk alapeszméi között léteznek, és hogy a közölt javaslat keresztülvitelének nehézségeit és szemben a jelenlegi telekkönyvi betétszerkesztési eljárással, annak teljes czélszerűtlenségét ecseteljem. Hogy ezen céljaimnak megfelelhessenek, röviden vissza kell térnem a következőkre.

Dr. Imling Konrád kir. táblabíró ur, a *Jogt. Közlöny* mult évi 52. számában közölt cikkében kifejtette a telekkönyvi betétek szerkesztésének az 1886: XXIX. tcz. indokolásában említett céljait, s ezek között kiemelte, mint egyik legfőbb cél, a tényleges birtoklás és a telekjegyzőkönyvek tartalma közötti összhang létesítésének szükségét; felsorolta a telekkönyvi betétszerkesztés elé gördülő akadályokat s ezek között első helyen említette a kataszteri részletes felmérés lassu előhaladását, és mindezeknek előrebocsátása után vetette fel ama kérdést, nem volna e czélszerű addig is, míg az adókataszteri munkálatok előhaladása a telekkönyvi betétszerkesztési munkálatnak szélesebb területen való folyamatba tételét lehetségessé teszi, a tényleges birtoklási jogviszonyok és a telekjegyzőkönyvek tartalma között, az általa főbb elveiben közölt eljárási mód szerint, összhangot létesíteni.

Ezen kérdés megoldása képezte az említett közlemény célját, a melyből, véleményem szerint, egyáltalán nem lehet következtetést vonni arra, hogy dr. Imling Konrád kir. táblabíró ur a telekkönyvi birtokállási A. lapnak a kataszteri munkálattal való összhangba hozatalát mellőzhetőnek véli, hanem csakis arra, hogy addig is, míg az A. lapnak illeten átalakítása lehetségessé válik, szükségesnek tartja a tulajdoni B. lap rendezését, annyival is inkább, mert nézete szerint így a később bekövetkező betétszerkesztési munkálat menete megkönnyítenék, s annak egyik főcélja már időközileg is elérhető volna.

Én, midőn a kérdéshez hozzászóltam, elfogadtam alapul dr. Imling Konrád kir. táblabíró urnak ugy ezen lap hasábjain közölt cikkében, mint a «magyar telekkönyvi rendtartás mai érvényében» című munkájában kifejezésre juttatott nézetét, a mely szerint telekkönyveink legnagyobb hibája, hogy nem képezik hű tükrét a tényleges birtokállapotnak. Épen ez okból tartom legégetőbb kérdésnek ezen hiba kijavítását, vagyis a tényleges birtoklási viszonyok és a telekjegyzőkönyvek tartalma közötti összhang létesítését. A dr. Imling Konrád kir. táblabíró ur által közölt eljárást is célhoz vezetőnek nyilváníttam, de ennek gyakorlati keresztülvitelét még sem tartottam ajánlatosnak, a munkálat ideiglenes jellege, az eljárás előrelátható lassu menete, és az általa igénylendő óriási anyagi áldozatok miatt, nem is említve azt, hogy a betétszerkesztési munkálat illeten ketté választása folytán, két ízben jönne létre olyan kivételes bizonytalan telekkönyvi állapot, mely a földhitel és nemzetgazdászatnak, habár rövid időre, de mégis hátrányára szolgál.

Ez utóbb előadottakkal szemben Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur a betétszerkesztési munkálat gyorsabb előhaladása céljából azt ajánlja, hogy csakis a telekkönyvnek A. lapja hozassék összhangba a kataszteri munkálatokkal. Tehát feltételezi a kataszteri munkálatok előzetes elkészítését. Ámde így fél munkát végeznénk akkor, midőn már az egészre vonatkozó adatok rendelkezésünkre állanak. Hogy mennyire czélszerűtlen, sőt sok tekintetben káros következményű volna

egy ilyen eljárási mód behozatala, arról meggyőződhetünk ha magunk elé festjük a Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur által ajánlott módozat szerint szerkesztendő telekkönyvi betéteknek és azokat létesítő eljárásnak egy hű képét, megfelelően a közölt álláspontokhoz.

Vegyük legelőször figyelembe a közölt javaslat első pontjában felhozottakat és tegyük fel azt, hogy a telekjegyzőkönyvek A. lapjain a telekkönyvi helyrajzi számok helyett, az ezek által képviselt területeknek szigoruan megfelelő kataszteri helyrajzi számok már be vannak vezetve, és mérlegeljük mit nyertünk ez által, szemben az előbbi állapottal. Határozottan állítom, hogy lényegében véve nagyon keveset, legkevésbé nyertük pedig azt, a mit Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur kilátásba helyez, hogy az ilyen telekkönyvi betétek A. lapja megegyez a tényleges birtokállapottal; mert az ujonnan bevezetett helyrajzi számok ugyanazon területet képviselik, mint a régi telekjegyzőkönyvi helyrajzi számok és így nagyon könnyen lehetséges, hogy egy telekjegyzőkönyv, illetve betét A. lapján 5—10 külön helyrajzi szám alatt bevezetett ingatlanok közül, egyetlen egy sincs a B. lapon bevezetett telekkönyvi tulajdonosnak tényleges birtokában. Kérdem tehát, hogy ilyen esetben mit nyert a tényleges birtokos és mit nyertek ennek esetleges hitelezői, nem épen ugy kebelezhető-e be ezen esetben zálogjogok oly fekvőségekre, melyek tényleg nem a kötelezett tulajdonát képezik, és melyek a természetben már más ingatlanokkal egyesítettettek, nem épen ugy elárvereztethetnék más tényleges birtokát, illetve telekkönyvön kívüli tulajdonát képező ingatlanok, a telekkönyvi betétbe tulajdonosként bevezetett adós tartozásaiért, mint azelőtt? De mi hasznát vehetné az állam a telekkönyvi birtokállási lap ilyennemű átalakításának, a tényleges birtoklási viszonyok figyelembe vétele nélkül? Összeegyeztethető volna-e az államigazgatástól méltán elvárt igazsággal és méltányossággal, hogy ilyen munkálat esetlegesen adókivetési alapul felhasználtsék? Azt hiszem, az itt előadottak megadják ezen kérdésekre a természetes feleleteket, és hogy mindenki elfogadja ama nézetemet, miszerint mindazon visszasságok, melyek korábban előfordulhattak, azután is előfordulhatnának, azon egyszerű okból, mert a javasolt eljárással a telekjegyzőkönyvbe eddig becsuszott hibákat egyszerűen átültetnők a telekkönyvi betétekbe.

Lehetségesnek tartom azt, hogy egyes telekkönyvi helyrajzi számmal jelölt részletek, illetve területek vizmosás, hegycsuszamlás, földcsúszás vagy valamely rendkívüli természeti erő folytán akképen alakultak át, hogy azok telekkönyvi szempontból elenyészetteknek tekinthetők; de ezen ritkán előforduló esetek épen ugy létesülhetnek a javasolt átalakítás után is, mint a hogy esetlegesen létesültek annak előtte. Azon körülmény pedig, hogy a dűlők, utak és ösvények vagy határárkok fekvése, a helyszinelési térképek készítése után megváltozott, egyáltalán nem zárja ki a megállapítás lehetőségét arra nézve, mely kataszteri helyrajzi szám alatt felvett terület felel meg a telekjegyzőkönyvekben kitüntetett helyrajzi számmal jelölt ingatlanoknak. Hogy bírói árverésen eladott ingatlanokra vonatkozólag eszközölt birtokbavezetések alkalmával tévedések merülnek fel, az igaz, de szakavatatlan egyének közreműködése mellett ilyen tévedések a tervezett átalakítás keresztülvitel után sem tartoznának a lehetetlenségek közé. A telekjegyzőkönyvekben előforduló ilyennemű kitüntetés $\frac{1}{4}$ -ed, $\frac{1}{4}$ -ed stb. «Urbéri telek», «Nemesi birtok», hogy a hitelt és bizodalmat miért zavarná meg, nem tudom elgondolni; mert ezen kitüntetés egyedül a vonatkozó ingatlanok jogi természetét, nem pedig annak terjedelmét vagy értékét határozza meg.

A tekintetben elfogadom a Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur állítását, hogy a tulajdoni és teher-(B. és C.) lapok rendezése a tényleges birtokosnak módjában áll; a kérdést itten csak azon körülmény képezi, mily uton és mily

áron teheti ezt a tényleges birtokos. Számtalan, sőt mondhatom a legtöbb eset, melyben a tényleges birtoklás a telek-
jegyzőkönyv tartalmával meg nem egyez, olyan «hogy a kérdés tárgyát képező ingatlanok csekély értéke nem áll arányban a rendezésre okvetlenül szükséges költséggel és fáradsággal. Hivatalos működésem alatt gyakran tapasztaltam, hogy a műveltség alsó fokán álló tényleges birtokos, vagyoni viszonyainak rendezése tekintetében oly közönyös, hogy a legnagyobb türelemmel párosult reábeszélés útján lehet őt a szükséges adatok beszerzésének czélszerűségéről meggyőzni.

Mostan áttérek a javasolt hitelesítési eljárásra, hogy miként lenne ez keresztülvite a telekkönyvi betétek egy nagy részén, vagyis azokon, melyekben nem a tényleges birtokos egyszersmind a telekkönyvi tulajdonos; erre vonatkozólag a közölt javaslatból nem tudtam határozott következtetéseket vonni, valamint arra sem, hogy ezen hitelesítési eljárás után, készeknek tartja-e Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur a telekkönyvi betéteket.

Tekintve azonban a javaslatában felhozott, és a tényleges birtokosok javára az 1886. évi XXIX. tcz. 17—18. és az 1889. évi XXXVIII. tcz. 4—6. §§-aiban foglaltak alapján megengedendőknek véleményezett kedvezményeket, azt kell feltételeznem, hogy Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur ekkor még nem tartja készeknek a betéteket, hanem ezután bizonyos — esetleg hirdetményileg közzéteendő — határidőt vél kitűzendőnek, a melyen belől a tényleges birtokosok a nekik biztosított kedvezményekkel élhetnének. Itten két eshetőséget kell számításba vennünk, először: ha sokan élnének a nyújtott kedvezménnyel a kitűzött határidő alatt, akkor végtelen ügyhalmaz hárulna a kir. telekkönyvi hatóságokra, mert csak egy tényleges birtokos kérelmének elintézésénél az összes érdeklettek meghallgatása, esetlegesen többrendű tárgyalást venne igénybe, és másodsor, ha kevesen vennék igénybe a kedvezményt, a mely körülmény bekövetkezése előre látható volna, az esetben a nyújtott kedvezmény czéltalan s a kitűzött határidő majdnem teljesen eredménytelen lenne. Ezen kétrendű és meglehetősen hosszadalmasnak ígérkező eljárás befejezte után lehetne a tényleges betétszerkesztésről szólni, s ezután kellene a fenti munkálatok által netán jogsérelmet szenvedetteket keresetük, felszólamlásuk vagy ellentmondásuk beadására hirdetményileg felhívni.

Ilyen menete lenne a telekkönyvi betétszerkesztésnek a Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur véleménye és javaslata alapján, a melyből könnyen reá jövünk, hogy minden egyes községre körülbelől háromszor annyi időt kellene fordítanunk, mint az ujabban tervezetbe vett és a kétrendű helyszíni eljárást egyesítő módzat mellett, és hogy még ezen hosszadalmas eljárás mellett sem lenne elérve a betétszerkesztés lényegesebb célja.

A Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur véleményével szemben pedig az én nézetem, korábbi közleményemnek megfelelően az, hogy a minél szélesebb területen teljesítendő kataszteri munkálatok alapján, s ezen munkálatok adatainak felhasználása mellett, a telekkönyvi betétek szerkesztése, részint a már meglevő, részint a még csak javaslatba foglalt törvények és rendeletek alapján, minél nagyobb területen tétessék folyamatba. A kataszteri munkálatok munkaterve és a telekkönyvi betétszerkesztési munkálat közötti összhang alatt pedig értek egy olyan beosztási tervezetet, mely lehetségessé teszi, hogy azon községekben, hol a kataszteri munkálatok befejeztettek, az ezt követő két éven belől a telekkönyvi betétszerkesztés is folyamatba tétessék, hogy így az időközi változásoknak a kataszteri munkálatokban való át nem vezetése se gördítsen lényegesebb nehézséget a betétszerkesztés gyorsabb keresztülvitele elé. Tehát az A. lap átalakítását csak úgy tartom értékesnek és czélszerűnek, ha egyidejűleg vagy megelőzőleg a B. lap is rendezve lett.

Eme nézetemnek kifejtése után, vonatkozással a Bogyay

Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur cikkének utolsó pontjában foglaltakra, még csak annyit óhajtok felemlíteni, hogy ha meg akarjuk szüntetni ama hiányokat, a melyek a már elkészített betétek gyakorlati értékét és hűségét, szemben a tényleges birtoklási viszonyokkal, bizonyos időtartam eltelte után kétségessé tehetik, akkor figyelembe kell vennünk mindama tényezőket, melyeknek közrehatása folytán eme hiányok keletkeznek; így reá jövünk, hogy ezeknek csak kis része lenne megszüntethető a Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki bíró ur által javasolt törvényhozási intézkedéssel.

Megszüntethetők a tapasztalt hiányok jó telekkönyvi rendtartás által, de erre csak akkor gondolhatunk, ha lesz egy megfelelő alapot biztosító polgári törvénykönyvünk.

FEKETE GEDEON.

Különfélék.

— A budapesti váltótörvényszéknél azon téves gyakorlatot követik, hogy habár az 1885. évi 29226. sz. igazságügy-miniszteri rendelet 1. pontja szerint a horvát-szlavon bíróságok a magyar bíróságok magyar nyelvű megkereséseit elfogadni s azok fordításáról magok gondoskodni tartoznak: a váltótörvényszék még is itt fordíttatja Budapesten a kereseteket, végrehajtási kérvényeket stb. s ezért a felperestől a fordítási díjakat be is szedeti, de meg nem állapítja, tehát a felperest megkárosítja. Hasonló eljárást követ a váltótörvényszék a 0.7% bekeblezési díjak körül is, melyeket annak dacára meg nem állapít, hogy az szeme előtt a hozzá benyújtott kérvényre reá ragasztatik: s midőn e miatt felperes felfolyamodással él, a tábla helybenhagyja és egy 1200 frtos ügyben 2 frt 30 krt állapít meg a felfolyamodás díja fejében. (*Ugyvédi körökből.*)

— Uj egyetemi tanár. A hivatalos lap jelenti, hogy a király a tud. egyetem jogtörténeti tanszékére Timon Ákos dr. győri jogtanárt nevezte ki nyilvános rendes tanárrá. Timon Ákos 1874-ben a budapesti egyetemen végezte jogi tanulmányait. Az egyetem jogi karának ajánlatára két évre külföldre küldték, hogy magát a tanári pályára kiképezze. Félévét töltött a berlini, félévét a lipcsei, félévét a párisi egyetemen, a hol a legkitünőbb jogtudósok (Mommsen, Brunner, Laband, Sohm, stb.) semináriumában működött. Visszatérve, a győri jogakadémián a jogtörténet és az egyházjog tanárává nevezték ki, mely állását egész legújabb kinevezéseig viselte. A mint tanári székét elfoglalta, csakhamar serény irodalmi működést fejtett ki a jogtörténet és egyházjog terén. Kisebb monografiáitól eltekintve, említést érdemelnek a germán ősalkotmányról, a párberről, a legfőbb kegyuri jogról és a városi kegyuraságról irt nagyobb szabású monografiái, melyekkel nemcsak Magyarországon, de külföldön is szaktekintélyt vívott ki magának.

— A régi magyar gyakorlatból. Mult számunkban közöltünk a *Vármegye és Község* nyomán egy esetet, melyben a büntetés elengedtetett azon kikötött feltétel alatt, ha a tettes nyomban elhagyja a várost és oda többé vissza nem tér. Most közlünk ugyanazon lapból egy másik esetet, melyben a halálbüntetést egyenesen azon feltétel alatt engedték el, ha a tettes reversalist ad, hogy «ha többet ezt cselekszi, érdeme szerint büntetődjék.» Az ítélet így hangzik:

Zilahi bíró úr *Aracs Mihály* úr szólíttatja *Böszörményi Kovács Mihály* urat, allegáltatván hozzá, hogy mind b. Bíró urat, s mind pedig más becsületes embereket szidalmazott, ezt is mondván sz...k az bíró szájába. — *Deliberatum*: Világosan constal maga szavaiból, hogy Böszörményi Kovács Mihály sok isteni káromkodásokkal és b. Bíró uramat is szidalmazta és káromkodott: per hoc tetszett a törvénynek, hogy azon cselekedetiért szombat napon reggeli harangozástól fogva míg az *vásár* tart, az pellengér mellé lánczolván álljon, az tarisznya követ az nyakába tartván és kiáltsa azt, hogy a ki káromkodik, kövel veretik agyon s neki is az lőtt volna a jutalma, ha az B. Tanács gratiája nem accedált volna, azonkívül pedig reversalist adjon, hogy ha többet ezt cselekszi, érdeme szerint büntetődjék. — (Anno 1712. die 9. april.)

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bírói és ügyészi szervezet módosítása. I. Dr. BALOGH JENŐ egyetemi magántanártól. — II. — Az 1889: XXVI. tcz. Dr. HORVÁTH ÖDÖN az eperjesi jogakadémia dékánjától. — A közigazgatási bíróságokról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — *Törvénykezési Szemle:* «Okok», «indokok». SILVIUS. — Adalék a végrehajtási törvény revisiójához. Dr. BORSITZKY IMRE pécsi járásbírói aljegyzőtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Írtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bírói és ügyészi szervezet módosítása.

I.

A törvényjavaslat, melyet bírói és ügyészi szervezetünk módosítása tárgyában az igazságügyi kormány legközelebb a törvényhozás elé terjesztett, habár csak a novella szerény alakjában jelent meg és nem tűzte — a mint hogy a per-jogok megalkotása előtt nem is tűzhette, — céljául igazságügyi organisationknak egybefüggő és végleges kodifikálását, mégis törvénynyé váltta esetén horderejének nagyságára és gyakorlati jelentőségére nézve a legkiválóbb helyek egyikét fogja elfoglalni újabb igazságügyi reformjaink között.

Bármily élénken érzi is egész jogászközösségünk a bűnvádi eljárási kodex megalkotásának sürgősségét, bármily sokat várunk is a valódi szóbeliség és közvetlenség elvének keresztülvitelétől polgári peres eljárásunkban: jelenlegi viszonyaink közt mégis azt kell igazságügyi törvényhozásunk legsürgősebb teendőjének tekintenünk, hogy a most beterveztett javaslat mielőbb vétessék fel törvénytárunkba.

Több mint husz éve, hogy igazságügyi alkotmányunknak alaptörvényei: az 1869: IV. tcz. a bírói hatalom gyakorlásáról, az 1871: XXXI. tcz. az első folyamodású bíróságok rendezéséről és az 1871: XXXIII. tcz. a kir. ügyészségről a sürgős szükséghez mért gyorsasággal megalkottattak. Azóta az élet több irányban kimutatta fogyatkozásait, de ezek kijavítására két évtizeden át mi sem történt. Ezt eszközölni első célja e javaslatnak. De nem az egyedüli. Az utolsó évtized legfontosabb igazságügyi reformja: a kir. ítélő táblák és a kir. főügyészségek *decentralisatiója* csak úgy fogja egész teljében éreztetni üdvös hatását, ha törvényerőt nyer ez a javaslat, a mely egyuttal nélkülözhetlen alapfeltétele az oly sóvárogva várt nagy *perjogi reformok* megalkotásának.

Ez igénytelen sorok nem tüzték feladatukul a javaslat részletintézkedéseivel való foglalkozást, a mit annyival kevésbé akarok megkísérteni, mert a tervezetnek egyetlen egy *lényeges* intézkedése ellen sem vélek alapos kifogást tehetni. A nézetek csak a felől térhetnek el, hogy a javaslatnak melyik intézkedése fog igazságszolgáltatásunk terén szélesebb körre kiterjedni és üdvösebb hatást gyakorolni.

A teljes szóbeliség és közvetlenség megvalósítása mellett, a mely perjogi reformjainknak végcélját képezi, a helyes jogszolgáltatás főleg az *első bíróságok működésének* minőségétől függ, mert a teljesen szóbeli perrendben a ténykérdésben való felelősség keresztülvitele csaknem leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, mert továbbá a tényállás reprodukciója a felső fokon soha sem pótolja az első tárgyalás közvetlenségét. A legnagyobb örömmel üdvözölhetjük tehát igazságügyi kormányunknak a jelen javaslatban is kifejezést nyert

ama szándékát, hogy az *első bíróságok megerősítésére, működésük színvonalának emelésére*, mind kifogástalanabbá tételére törekszik. Erre irányul a javaslatnak amaz intézkedése, hogy a kiváló törvényszéki elnökök, bírák, járásbírák és ügyészek, kik e minőségükben az igazságügynek jelentékeny szolgálatokat tettek, eddigi szolgálati minőségükben való meghagyás mellett előléptethetők (26—27. §§.) tehát ezentul nem fognak érdemeik jutalmazása által elvonatni az első foktól, melynek működését eddig emelték. Ugyanezt célozza az az ujtás, hogy az ujonnan alkalmazott albirák gyakorlati teljes kiképzésük végett egy évig rendszerint a kir. törvényszékeknél fognak alkalmaztatni (35—36. §§.) és csak ha a társas bíróságban működés tapasztalataikat gyarapította, ítélő tehetséget élesítette, akkor adatik kezükbe az a széles körű hatalom, melylyel ma legkevésbé gyakorlott, kezdő egyes bíráink felruházvák. Ugyanezt fogja előidézni az első folyamodású bíráknak tanácsjegyzőül berendelése a felső bíróságokhoz (a javaslat 55. §-a és az 1890: XXV. tcz. 6. §-a), mely e fiatal erőkre azt a rendkívül képző hatást gyakorlandja, melylyel egy kiváló bírói testület tanácskozásainak beható figyelemmel kísérése a kezdő jogászra jár; továbbá a bírósági segédsemmélyzet képesítési kellékeinek szigorítása (59. §.) s ugyanezek gyakorlati kiképzésének s a nálunk eddig teljesen elhanyagolt «jogi előkészítési szolgálatnak» tervezett szabályozása (60. §.). A fiatalabb bírói karnak s ezzel együtt az alsó bíróságoknak képzettségét kétségtelenül emelni fogja az, hogy a javaslat (19. §.) a jogtudorság elnyerését a gyakorlati bírói vizsga letehetésének előfeltételéül írja elő, mi által egyszerre megszűnik az a nagy anomalia, a melyet eddig a bírák és ügyvédek képesítési kellékeinek különbözősége képezett.

Különösen csökkenteni fogja elsőbíróságaink működésének ma még tagadhatatlan hiányait a fokozatos *felügyeletnek* rendszeres szabályozása, szigorubbá és hatályosabbá tétele, valamint az ügyvitel ellenőrzése a felelősségi bíróságok által, (I. fejezet) mit előre láthatólag a *fegyelmi törvénynek* revisiója fog helyesen kiegészíteni.

A bűnvádi igazságszolgáltatás javítására és az állampolgárok egyéni jogait biztosító legfontosabb alkotmányos garantiák emelésére rendkívüli fontosságu az a reform, mely a *bűnügyi vizsgálóbírákat* rendszerint a *törvényszéki bírák közül* és pedig külön javadalmazással rendeli kineveztetni. (33. §.) Végét veti ez az eddigi rendszertelenségnek, mely állandó aljegyző — és joggyakornok — vizsgálókat (nem mondhatjuk vizsgálóbírákat) teremtett s mely azt a modern jogrendszerben páratlan hatalmat, a mely vizsgálóbíró embertársainak becsülete, szabadsága, élete és vagyona felett megilleti, azt a fontos hatáskört, melytől számtalan bűnügyben az anyagi igazság megvalósítása függ, tapasztalatlan kezdőkre ruházta. Az igazságszolgáltatás jóságát szeme előtt tartó minden jogász az egyéni alkotmányos jogoknak fokozottabb biztosítékára szült helyező minden állampolgár kell, hogy ezt az intézkedést büntető törvénykezésünk egyik legsürgősebb és leg-szükségesebb javításának tekintse.

Az 1869. évi IV. tcz. 8. §-ában és az 1871. évi XXXIII. tcz. 16. §-ában foglalt ama téves tilalomnak megszüntetése, hogy a bíróságok és ügyészségek tagjai eddig egyetemi magántanárok sem lehettek (40. §.), remélhetőleg épen ugy

hasznára lesz a jogtanításnak, mint az ítélkezésnek, a tudomány magasabb színvonalára emelvén az utóbbit és bevivén a gyakorlatban szerzett tapasztalatokat, valamint a praktikus érzéket és kiélesített ítélő tehetséget a theoria munkásai közé.

Előre láthatólag további helyes reformoknak fog alapjául szolgálni az, hogy a felső bíróságoknál e célból alakított bizottságok törvényhozási és törvénykezési, az elnöki tanácsok pedig igazságügyi-igazgatási kérdésekben fognak konsultatív véleményt adni a miniszternek (9—12. §§.), ki így a keresztülviendő reformok iránt érzett gyakorlati szükségéről az ennek megállapítására legilletékesebb hatóságoktól fog értesülni.

A felsőbb bírói és ügyészi kar képesítési kellekeire (22—24. §.), az összeférhetlenségre (39. §.), az együttalkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszonyra (41—45. §§.), a konkretal-statusra és rangsorra (46—52. §§.) vonatkozó és még néhány részletintézkedés egészíti ki a javaslatnak gazdag tartalmát.

E hiányos vázlatból is felismerhető talán, hogy e javaslat, mely a decentralisatio nagy művének betetőzése és további üdvös reformoknak alapköve, közjogi szempontból épen úgy, mint bírói alkotmányunk kiépítése és jogszolgáltatásunk javítása tekintetében egyaránt igazi szükségletet fog kielégíteni. Törvényhozásunk bizonyára átérzi ezt és hozzájárulásával siet lehetővé tenni, hogy már a legközelebbi jövőben a gyakorlatban észlelhessük e becses munkálatban keresztül vitt újtásoknak üdvös hatásait.

Dr. BALOGH JENŐ,
egyetemi magántanár.

II.

Tekintélyes oldalról vettük a következő sorokat:

A bírói és ügyészi szervezet módosításáról benyújtott törvényjavaslat intézkedései három főpont körül csoportosulnak. Első ezek közül (nem a szakaszok egymásutánját, hanem a logikus sorrendet követve) a bírói minősítés, második az előléptetési rendszer, harmadik a felügyelet újjászervezése.

A mi a *bírói minősítést* illeti, azt a javaslat a maiaknál lényegesen szigorubb feltételekhez köti. És pedig megkívánja a bírói vizsga előfeltételeül a jogtudóságot, és e mellett magát a vizsgálatot szigorubb garantiákkal veszi körül. Mig ugyanis ma a vizsgáló bizottságot a kir. tábla a maga kebeléből állítja össze, addig ezentul azt az igazságügyminiszter fogja összeállítani «az igazságügyminiszterium tagjai, az ítélő bírák, ügyészek, egyetemi jogtanárok, magántanárok és ügyvédek» köréből, és a vizsgálatra vonatkozó egyéb szabályokat is az igazságügyminiszter rendeletei fogják megállapítani. Lesz tehát a mai gyakorlatban a nyilvánosság mellőzése alól majdnem teljesen kivont táblai házi vizsga helyett egy lehetőleg nyilvános és országos jellegű bírói vizsgánk, mely, a jelöltektől megkívánt jogtudori fokot is tekintetbe véve, körülbelül egyenlő fokúvá teszi a bírói minősítést az ügyvédi minősítéssel. A mily örömdetes a javaslat ezen intézkedése, ép oly sajnálatos az, hogy a saját álláspontja consequentiáját le nem vonta, és ki nem mondotta a bírói és ügyvédi minősítésnek teljes unifikációját. Hogy miért mellőzte az enquete az előadói tervezetben kimondott ezen unifikációt, azt nem tudjuk. Valami mélyebb ok aligha működhetett közre, mert hiszen az ügyvédi minősítés ezentul is képesít a bírói hivatalra, és a bírói szervezeti politikának semmiféle indoka meg nem követeli azt, hogy a bírói minősítés az ügyvédség gyakorlatára ne képesítsen. Még a bírói kar természetszerű féltékenysége sem magyarázza meg az unifikatio ezen célzatos elkerülését. Nem tudjuk tehát más okát elképzelni, mint azon célzatot, hogy a bírói kar az ügyvédtől kasztszerűleg elzárkózzék.

Ilyen érzelmekkel szemben hiábavaló volna a hideg megfontolásra hivatkoznunk, mely csupán olyan érveket tud felsorolni, hogy az ügyvédi és bírói kar egymáshoz való közeledése maga is nagy igazságügyi érdeket képez, hogy a

joggyakorlat és a minősítés egysége mindkét karnak csak előnyére válnék, és hogy az ügyvédeknek rendszeres felvétele a bírói karba, úgy a mint ez a nyugati nemzeteknél történik, épen a bíróság szellemi felfrissítése végett szükséges.

A *bíróági előléptetési rendszer* lényeges változást szenved a javaslat által. A bírói pálya ezentul nem a járásbíró-ságnál, hanem a törvényszéknél fog megkezdődni, és az albiró csak azután lehet egyes-bíró, ha már egy évig társasbíró-ságban működött. Fölösleges elmondanunk, hogy miért örülünk ezen, a dolog természetéből folyó intézkedésnek. Nem aggaszt bennünket az, hogy evvel egyuttal a bírói függetlenség elve csorbát szenved, vagy helyesebben mondva, hogy ennek folytán a bíró a bírói függetlenség attributumait csak akkor fogja megnyerni, mikor a törvényszéktől a járásbíró-sághoz helyeztetik át. A bírói függetlenség nélküli albiró törvényszéki működése annyi garantiákkal van a javaslatban körülvéve, hogy a függetlenség hiánya miatti visszaélésektől félni nincs okunk.

A magasabb bírói állásokra való előléptetési rendszer avval nyer e javaslatban kiegészítést, hogy az elsőfoku bíróságoknál alkalmazott albirák, bírák és elnökök a mainál egy-egy fokkal magasabb állásba léphetnek elő a nélkül, hogy magasabb foku bírósághoz tétetnének át. A pénzügyi teher nagyobbodását, melyet az ily előléptetések okozni fognak, azon intézkedés korlátozza, hogy ily előléptetésben az alkalmazott bírák összegének csak bizonyos hányada részesülhet. Ezen újítás helyességét eléggé indokolja az alacsonyabb bírósági fokok megerősítésének — vagy helyesebben a jobb erők egyenletesebb megosztásának szüksége, — hacsak az ilyen előléptetések valóban ezen szempontból fognak megtörténni. Mert ha ezen előléptetési jog — a mi a törvény intentiója daczára közelfekvő lehetőséget képez — arra fog felhasználtatni, hogy vele azokat az idősebb bírákat jutalmazza meg, a kiket képességek hiányában nem lehet magasabb állásba előléptetni, akkor az új intézkedés következménye csak a nagyobb pénzügyi megterhelés lesz, a nélkül hogy ez által az alsó fokok megerősítették volna.

A *vizsgáló bírákat* a javaslat előadói tervezete szerint két évenként az igazságügyminiszter nevezte volna ki a törvényszéki bírák sorából 200 frt évi pótlékkal. Az előadói tervezet ezen intézkedését, a mely felett örömmünket kifejeznünk csak azért felesleges, mert már évek hosszú sora óta küzdünk érte, az enquete avval pótolta, hogy az elnök «csekélyebb fontosságú esetekben» albirákat vagy jegyzőket is megbízhat vizsgáló bírói teendőkkel. Az enquete e változtatásokkal nyilván olyan kényelmi szempontokból indult ki, a milyeneket enquete-ek a *gyakorlati élet követelményeinek* szoktak nevezni. Felesleges felsorolnunk aggodalmainkat ezen változtatás ellen, mert hiszen a jelen állapot elleni összes panaszaink is abból eredtek, hogy «csekélyebb fontosságú esetekben» jegyzők is *megbízhatók* voltak, és a legnagyobb fontosságú esetekben *megbizottakká* lettek. Igaz ugyan, hogy a javaslat szerint az ily megbízottak az ügyviteli szabályokban meghatározott szolgálati viszonyban fognak állni a miniszter által kinevezett vizsgáló bíróval, és ezen szabályokat lehet talán úgy elkészíteni, hogy a visszasságok a minimumra szoríttassanak. De ezen ügyviteli szabályok a törvényben nincsenek meg, és vajon ki biztosít arról, hogy azok elkészítésekor az u. n. «gyakorlati követelmények» nem fognak-e újabb elvi áldozatokat követelni és nem teszik-e a jelen állapot fentartását lehetővé?

A *bíróságok feletti felügyelet* szabályozásának keresztülvitele képezi nézetünk szerint a javaslat legnagyobb érdemét és legsikerültebb részét. Az alapelv itt igen helyesen az, hogy lehető sok felügyelő-hatóság szerveztessék. Felügyel először a bíróság vezetője, azután a magasabb bíróságok vezetői a kir. tábla elnökéig bezárólag mint a felügyelettel közvetlenül megbízott hatóságok és végre minden felebbviteli

forum, mint ilyen köteles mindenféle rendetlenséget vagy visszaélést észlelni, és a felügyeleti hatóságnak bejelenteni. A felelősségi forumnak joga van rendbirságot kiszabni, a felügyelő hatóságnak pedig széleskörű joga van intézkedni a visszaélés megszüntetése végett.

A felelősségi bíróságoknak ezenkívül kötelességük elnöki tanácsaik útján az igazságszolgáltatás hiányait figyelemmel kísérni, és ezek megszüntetése végett javaslatokat tenni.

Ha ezen intézkedések a gyakorlatban keresztülvitetnek, akkor ezen törvényjavaslat bíróságaink működésének egész újjáalakulását fogja előidézni, és pedig épen azon irányban, melyben az újjáalakulásra leginkább szükség van.

Az 1889: XXVI. tcz.¹

III.

Végül helyén valónak látom azt, hogy egy pár visszáskörülményt említsek fel, melyek e törvény, illetőleg az erre vonatkozó rendeletek gyakorlati alkalmazásánál szembe ütköznek. 1. Tudvalevő dolog, hogy az 1889: VI. tcz. 7. §-a szerint «a közös hadseregbe, a hadi tengerészetbe, vagy a honvédségbe lépés kötelezettsége azon naptári év január hava 1-én kezdődik, a melyben a védköteles életének 21-ik évét betölti».

A védkötelezettség kezdő időpontjának egy évvel való ez elhalasztása folytán nem ritkán jön és fog is előjönni eset, a melyben az ifju, ki pl. 17 éves korában állotta ki érettségi vizsgálatát, védkötelezettségének kezdetekor jogi tanulmányait már bevégezte; vagy még gyakoribb lesz az az eset, hogy — a sorozásra felhívott első korosztályok ritkán fizetvén jól — az ifju csak tanulmányainak bevégezése után fog a második vagy harmadik korosztályba besoroztatni.

Azok pedig, a kik e kategóriába esnek, ha katonai szolgálatot teljesítenek is, tanulmányaik tekintetében semmi nemü kedvezménynek sem lehetnek részesei, és pedig csupán azért, mert fiatalabbak, semhogy tanulmányaik bevégezése előtt sorozás alá kerülvén: katonai szolgálatra való alkalmas voltuk tekintetében határozatot lehetett volna hozni. — Ez pedig mindenestre bántja igazságérzetünket.

Már mostan is, a hét féléves rendszer életbelépésének második évében, van tudomásom ilyen ifjak felől. Ugy tudom, hogy némelyik közülök a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumhoz óhajt folyamodni az utolsó félév elengedéseért, de nehezen hiszem, hogy az ilyen kérelem, bármennyire javasolja is ezt a méltányosság — teljesíthető legyen, mivel ez a törvény rendelkezéseivel ellenkezne s mivel előre a nélkül se lehetne tudni azt, hogy az illetők a később megtartandó sorozásokon alkalmasnak fognak-e találtatni?

2. Ugyanennek a körülménynek nehezen elviselhető voltát az ilyen ifjakra nézve, kik ezt a teljesen felesleges félévet végezni tartoznak, jóllehet esetleg később katonai szolgálatuknak is eleget tenni kénytelenek, csak fokozza az ösztöndíjak ügye.

Az 1889 május 14-iki (22749. sz.) miniszteri rendelet határozottan kimondja azt, hogy — a mennyiben a rendelkezések a különböző ösztöndíjak alapítványi rendelkezéseivel ellentétben nem állanak — az egyetemen, műegyetemen és jogakadémián beiktatott egy éves önkéntesek, a mennyiben valamely ösztöndíjnak birtokában vannak, abban katonai önkéntesi szolgálatuk egy (helyesebben: *első*) éve alatt is részesülnek (6. §.); az ilyen hallgatók részére ösztöndíj az egy éves önkéntesi szolgálat idején is adományozható; (7. §.) továbbá, hogy azok az ösztöndíjasok, kik tényleges szolgálatukat a tanulmányaik befejezte utáni időre halasztják, szintén jogosultak arra, hogy katonai szolgálatuk első éve alatt ösztöndíjban részesüljenek (9. §.).

El nem hallgathatom, hogy nem tudom eléggé indokolt-nak venni azt, miszerint az ösztöndíjban való részesülés e kedvezménye csupán a katonai szolgálat *első* évére van megadva. Az ösztöndíj, ha azokat a joghallgatókat, mint ilyenek nyerek, a szaktanulmányokban felmutatott eredmények megjutalmazására, vagy az ilyenek után való törekvésre ösztönzésül szolgál, s ha különös kedvezményképen, élvezetük az önkéntes katonai szolgálat teljesítésének idejére is kiterjesztetik: akkor a tanulmányok szempontjából nem indokolható ezeknek az olyanoktól való elvonása, a kik, tisztviselőink nem sikerülvén, a véderő-törvény értelmében «még egy évet csapattestük alosztályainál tényleg szolgálni» kötelesek. Távol áll tőlem, hogy ne tudnám, vagy ne akarnám belátni azokat az előnyöket, melyek abból erednek, ha ifjaink a tisztviselői szolgálatot sikerrel leteszik, de talán nem tévedek, ha azt hiszem, hogy az a körülmény, mely szerint az ösztöndíj a tisztviselői vizsgát le nem tevő ifjútól szolgálatának második évére megvonatik, az ösztöndíj magát eredeti természetéből mintegy kivetkőzteti s azt katonai jellegűvé teszi.

Mi történjék azokkal az ifjakkal, a kik az 1. pont alatt említett kategóriába esnek, a kik tehát egyedül ifju koruk miatt nem részesülhetnek a tanulmányok hét félév alatt való elvégezhetőségének kedvezményében?

Ha a katonai szolgálatot nem közvetlenül a tanulmányok bevégezése után, hanem az erre következő második vagy harmadik évben teljesítik, akkor mily czímen volnának az ilyenek, kik tanulmányaikat már teljesen elvégezték, — kikre nézve pedig az általános méltányossági okok szintén fenforognak, — ez idő alatt is ösztöndíjban részesíthetők?

3. Előfordulhat, — s a mint tudom — elő is fordult az az eset, hogy az ifju besoroztatott s önkéntes katonai szolgálatát annak az évnek októberében meg is kezdte, a mely év júniusában jogi tanulmányainak harmadik évfolyamát végezte el. A szolgálat megkezdése után azonban csakhamar alkalmatlannak találtatott s kezdetben ideiglenesen, később véglegesen el lett bocsátva. Igaz, hogy ez az elbocsátás a szolgálat megkezdése utáni harmadik hónapban történt, mégis az ifju ennek következtében tanulmányaiból egy félévet elveszített, mert az utólagos beiratkozás a szolgálatból való elbocsátáskor már nem volt eszközölhető.

Az ifju ez esetben saját hibáján kívül önkéntes katonai szolgálatára folytán egy félévet elveszített és a tanulmányok tekintetében még se részesíthető semmi előnyben, mert a törvény ezt kifejezetten csak azoknak adja meg, a kik «jogi tanulmányaik előtt, vagy azok megszakításával *egy éves* önkéntesi szolgálatot teljesítettek, stb.»

4. És ez az eset, melyhez hasonló igen gyakran fordulhat elő, annyival visszatetszőbb, mert előjöhet annak az esete is, hogy az ifju egy éves önkéntes katonai szolgálatot tényleg nem teljesít, s mégis az 1889: XXVI. tcz. által adott kedvezményben részesül.

A törvény ugyanis azt mondja, hogy a kedvezménynek részesei azok is, a kik igazolják, hogy mint egy éves önkéntesek besoroztatván, szolgálati évüket tanulmányuk bevégezésének idejére halasztották. Nem kell hosszasan igazolni azt, hogy az ily ifjaknak a száma egyfelől a védkötelezettség kezdetének egy évvel későbbre való tétele folytán, másfelől a törvény indoklásában, valamint a miniszter rendeletében foglalt ama kijelentés következtében, hogy az önkéntes katonai szolgálat lehetőleg a jogi tanulmányok megszakítása nélkül, tehát azok megkezdése előtt vagy bevégezése után teljesíthetők, igen nagy leend.

Vajon mi történjék akkor, ha a 3. pontban említett eset, t. i. az utólagosan kiderült alkalmatlanság folytán a szolgálatból való elbocsátás következik be?

Részesüljön-e az illető minden elfogadható ok nélkül abban a kedvezményben, a mely méltányossági tekintetből csupán a katonai szolgálatot tényleg, és pedig egy év alatt

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 7. és 8. számban.

teljesítőket illetheti meg? vagy pedig utólag, a tanulmányok elvégezése s az erről szóló végbizonyítvány elnyerése után szoríttassék esetleg egy félévnek pótlólag való hallgatására? Az előbbi nem volna méltányos és megszüntetné azt, hogy a kedvezmény igazán ilyen legyen; az utóbbi pedig teljesen lehetetlen volna, s e mellett — valljuk be — teljesen felesleges is.

IV.

Mindezek után, azt hiszem, kellő ok forog fen arra, hogy ama nézetemnek adjak kifejezést, miszerint az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő joghallgatók számára adandó kedvezménynek ily módon való megállapítása sem alapjában, sem eredményeiben helyesnek és szerencsésnek nem mondható, s a magam részéről is osztom azt a nézetet, mely szerint ez indokolt és hosszabb időre megálló rendelkezésnek nem tekinthető.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium a megadandó kedvezmény tekintetében, az 1889: XXVI. tcz. megalkotása előtt megkérdezte a jogi tanintézetek véleményét, s e vélemények nagyobb része a tanulmányi időt megrövidíthetőnek nem tartotta, hanem a sulyt arra fektette, hogy a kérdéses kedvezmény *a gyakorlatra szánt idő egy részének elengedésében* állapíttassék meg.

Én, a magam részéről, — annyival inkább, mert mint kimutattam, a jelenleg fenálló szabályokat helyeseknek tartani nem tudom, — ma is ezt a módot látnám a legmegfelelőbbnek.

A gyakorlatra szánt idő, ha az helyesen és kellő ellenőrzés mellett végeztetnék, — felfogásom szerint, — egy évvel is meg volna rövidíthető és pedig már csak azért is, mert a tanuló ifjúság legnagyobb része tanulmányainak végezése alatt a legtöbbször a nélkül is végez irodai munkákat, tehát a gyakorlattal már ekkor is közelebbről megismerkedik. Fokozná a kedvezménynek ily módon való megadhatását az, ha — a mi oly sok felől hangsúlyoztatott — jogi oktatási rendszerünkben a gyakorlati irány inkább tért nyerhetne.

Nehogy ellenmondással legyenek vádolható: egyet e helyütt meg kell jegyezni. Igaz, hogy az előbbieken azt jeleztem, hogy annak, ha a tanulmányokra szánt idő megrövidítettetnék, nem lennék ellensége, de e megrövidítést csupán — kellően kiemelt — fontos feltételek kapcsán tartom helyesnek és eszközölhetőnek.

Ha a többi felsorolt feltételektől most eltekintve, a tanrendszer általában a jelenlegi állapotában marad, melyben a «nem tanulás szabadságát» jelentő tanszabadságot — elvileg — nem ismerjük ugyan, de a minél gyakrabban eszközölt katalógus-olvasással, vagy pláne a mulasztások rendszeres jegyzésével az előadások látogatásában való következetes ellenőrzést, valamint a gyakran tartandó s kötelező kolloquiumokkal a tanulmányok tényleges elvégezésére és elsajátítására nézve a felügyeletet nem, vagy nem kellően eszközöljük; a tanidő megrövidítését javasolni igazán nem lehet; a kisebb számú hallgatósággal bíró vidéki jogi akadémiák, — tudomásom szerint is — ez ellenőrzést és felügyeletet tényleg gyakorolják, de nem gyakorolható ez fővárosi egyetemünknek, hallgatóság tekintetében, egészségtelenül túlnépes jogi- és államtudományi karán. Annak az eszmének, hogy a tanulmányokra szánt idő megrövidítettessék, a keresztülvitelénél e körülmény mindenkör nagy akadályt és nehézséget fog képezni, mert az ennek keresztülviteléhez szükséges szigorú feltételeket csupán a kisebb számú hallgatósággal bíró jogi akadémiák hajthatván végre; ez által csupán e tanintézeteink elnéptelenedése s fővárosi egyetemünk jogi- és államtudományi karának a túlnépesége fokoztatnék.

Ha pedig az adandó kedvezmény e legegyszerűbb és legtermészetesebb módja, bármily oknál fogva, elfogadható tényleg nem lehetett, én, ha tőlem függött volna, a kolozsvári Ferencz-József-tudomány-egyetem jogi- és államtudományi karának, ehhez legközelebb álló javaslatát fogadtam volna

el, a melynek lényege szerint az önkéntes katonai szolgálatot teljesítő ifjunak adandó kedvezmény a tanulmányokhoz szükséges gyakorlat idejével hozassék kapcsolatba. E szerint a tanrendszer egészben véve az eddigi maradt volna, s az ifju tanulmányai harmadik évének bevégezése után tett volna eleget katonai kötelezettségének; ennek végeztével (közigazgatási birói, ügyvédi) gyakorlatra lépett volna s e gyakorlatából az első év az alatt a feltétel alatt, hogy a még hiányzó tanfolyam tárgyai hallgattassanak s az év végén az előszabott vizsgálat letétessék, neki beszámíttatott volna.

Kénytelen vagyok beismerni azt, hogy különösen a véd-kötelezettség kezdetének egy évvel történt elhalasztása óta jöhettek volna elő esetek, a mikor e kedvezmény élvezhetése tekintetében, a hallgató ifju koránál fogva nehézségek merültek volna fel, de másfelől lehetetlen szemet hunyni amaz előnyök előtt, a melyek az elméleti és gyakorlati képzésnek ilyen módon való összekapcsolásából eredtek volna, különösen akkor, ha a jogi- és az államtudományi szaktanfolyamok hallgatási idejének szabad választása érintetlenül fenmaradván, e választás lehetőleg minden esetben oly módon eszközöltetett volna, hogy a közigazgatási pályára lépők gyakorlatuk első éve alatt az államtudományi, a birói és ügyvédi pályára lépők pedig a jogtudományi tárgyakat hallgatnák pótlólag. Ily módon a tulajdonképi életpályához első sorban szükséges tárgyak, különösen annak az általában ismert körülménynek következtében is, hogy az ifjak a katonai szolgálat ideje alatt pontosságot, rendszeret, kötelességtudást tanulnak, alaposabban sajátíttatnának el. Az előadások hallgatására és a gyakorlatra szükséges időnek összegyeztetése pedig egy kis kölcsönös jóakarattal, s különösen a tanóráknak a korán reggeli, vagy pedig az estéli órákra való tételével könnyen keresztül volna vihető.

Az érintett kérdés mindenestre megérdemli a közfigyelmet. A ki pedig erre figyelmét fordítani kívánja, az itt megjelölt kiindulási pontokat szem elől nem tevesztheti.

Dr. HORVÁTH ÖDÖN,
dékán-tanár az eperjesi jogakadémián.

A közigazgatási bíróságokról.¹

Az igazságszolgáltatás s közigazgatási bíráskodás hatásköreinek egyesítése által nemcsak hogy eltévesztenők a kitűzött czélt, sőt ellenkezőleg mindkét téren a legvégezetesebb komplikációkat idéznők elő.

De nem csak az ügyek egymástól eltérő természete teszi lehetetlenné az egyesítést, hanem hozzájárul még azon körülmény is, hogy a rendes bíróságok nem bírhatnak kellő szakavatottsággal a közigazgatás terén. Specialis képzettség és nagy közigazgatási gyakorlat szükséges a közigazgatási bíráskodás megfelelő gyakorlatához, pedig a bírónak azt módjában sincs megszereznie.

Anglia példájára ez esetben sem hivatkozhatunk, mert a Queensbench hatásköre az angol közigazgatás sajátosságainál fogva nem oly tág, mint a milyenné a kontinentális bíróságoké válna a közigazgatási bíráskodással való felruházásuk esetén. Az angol önkormányzat egész természete olyan, hogy az általa ejtett sérelmeket többnyire önmaga orvosolja. Azonkívül az angol főtörvényszékek birói állásai oly országos méltóságoknak tekintetnek, melyeknek betöltésére csak egy hosszú s érdemtelen politikai mult képesít. Tehát a bíróság csakis oly elemeket foglal magában, a kik kellő közigazgatási tapasztalattal s elég közjogi érzékkel rendelkeznek, hogy a közigazgatási bíráskodást helyes elvek szerint gyakorolhassák. A kontinentális bíróságok, habár közvetlen igazságszolgáltatási hivatásuk teljesítésére tán jobban képesítvők, a közigazgatási bíráskodásra ép szervezetüknél fogva alkalmatlanok.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt l. az 1890. évi 42. és 46. és az 1891. 5. és 7. számban.

Hogy pedig a fentcáfolt elvet miért tartják annyira liberálisnak, azt csak az újabb publicistikai irodalmunkban gyakorta észlelhető fogalomzavarban kereshetjük. Ezuttal a jogállam szerte használt, de ritkán helyesen értelmezett fogalma vezetett a téves teoriára. A jogállam alatt e tan szerint oly állam értendő, melyben a bíróságok hatásköre az állam életében felmerülhető minden jogi kérdésre kiterjesztetik; holott a jogállam fogalma csak azt jelenti, hogy az állam ténykedése alkotmányilag biztosított jogelvek szerint történjék. Hogy e tan követői az angol intézményekre hiába hivatkoznak, azt már kimutattam, de miután ugy a tudományos, mint a gyakorlati politika terén általános divat, hogy minden liberális vagy annak tartott intézménynek szükségkép Anglia a hazája, ezen iskola sem képezhetett kivételt az általános szabály alól.

Azon állítás, hogy csakis a polgári bíróságok bírnak a megkívántató pártatlansággal s függetlenséggel, vita tárgyául sem szolgálhat. A francia államtanács a közigazgatási szervezetből kinőtt intézmény s mégis klasszikus példája a független s önálló közigazgatási bíróságnak. A közigazgatási szervezetben is alakíthatunk tehát alkalmas közigazgatási bíróságokat. Ezeket azonban nagyon természetesen a kellő garanciákkal kell felruházni, hogy függetlenségüket meg is őrizhessék.

Nem tartható végre tanácsosnak, hogy az ellentétet igazságszolgáltatás s közigazgatás között még mesterségesen fokozzuk az által, hogy az egyiket tesszük a másik felett bírónak; dacára annak, hogy szervezeténél fogva arra nem is alkalmas.

Ha mindezeknél fogva a közigazgatási bíróság, mint közigazgatási jogszolgáltatási célra külön s önállólag alakított intézmény mellett kell ugyan állást foglalnunk, ez által a szervezeti kérdés még megoldva egyáltalán nincs. Mert e külön intézmény szervezhető: mint egyetlen s csakis semmitő hatalommal felruházott bíróság, de követhetik a közigazgatási bíróságok a közigazgatási hatóságok láncolatát is, úgy hogy ez esetben a megfelelő közigazgatási bírósági forum érdemben is ítél.

Az egyetlen közigazgatási bíróság előnyeként említik, hogy a polgárok jogainak, illetve érdekeinek teljes megvédése mellett a közigazgatási ténykedésbe keveset avatkozik. A sérelmes határozat meghozatala után ugyanis újra a közigazgatási hatóság hivatott az ügy eldöntésére. Nem lehet tehát félni attól, hogy a közigazgatási bíróság az egész közigazgatás fölé emelkedjék s annak szellemével ellenkező döntvényeket hozzon. A közigazgatás egyöntetősége s az ezen alapon nyugvó erélye nincs alárendelve egy közigazgatási szervezeten kívül álló intézmény jogi felfogásának. A közigazgatás okozta sérelmek elbírálása helyesen bizható ugyan egy közigazgatási bírósági forumra, de a közigazgatásnak vitelére más szervnek döntő befolyása ne legyen.

Hogy a felhozott érvek inkább a rendes bíróságnak közigazgatási bíráskodással felruházása ellen, mint a tulajdonképi közigazgatási bíróságok ellen irányozvák, kétségtelen. A közigazgatási bíróság nem érzéketlen a közigazgatás érdekei iránt, hisz a közigazgatási bíróságokban oly férfiak foglalnak helyet, a kik gazdag közigazgatási tapasztalatokkal s ismeretekkel rendelkeznek. Tehát attól félni, hogy befolyásuk által a közigazgatás egysége veszélyeztetné, egyáltalában nem lehet. A közigazgatási bíróságok nem is állanak ellentétben a közigazgatással, hanem mint a nagy kormány szervezetben a közigazgatásnak koordinált intézmények ugyanazon szellemtől hatvák által. Kétségtelen előnnyel bírnak továbbá az által, hogy az önkormányzati intézményekkel nagyon szerencsés kapcsolatba hozhatók. A független polgárban önálló s elfogulatlan bírót nyerünk s ugyancsak ez által élesztjük a a polgárok érzékét a közigazgatási ügyek iránt. Végre nem vész el semmi sem azon erőből, melyet a polgárok az állam céljaira rendelkezésre bocsátanak; pedig a politika egyik

vezérelve az, hogy a polgárok képességei, a mennyire csak lehet, az állam céljainak elérésénél igénybe veendő.

Szerveztessék azonban a közigazgatási bíróság akár mint semmitő forum, akár mint a közigazgatási hatóságok mellett működő és érdemben ítélő bíróság, életrevalósága mindig attól fog függni, hogy ne mint idegen, hanem mint a közigazgatással rokon intézmény alakíttassék. A mi viszonyaink a közigazgatási bíróság behozatalára ép azért oly kedvezők, mert az egész közigazgatás reformja megengedi, hogy a közigazgatási bíráskodást az átalakított közigazgatáshoz hasonló szellemben szervezzük. De valamint közigazgatásunk reformjánál a modern politikai elvek mellett szem elől nem téveszthetjük a történeti alapot sem, úgy közigazgatási bíróságaink szervezésénél is közigazgatási bíráskodásunk multja lesz irányadó.

A magyar közigazgatási jogszolgáltatás pedig mindig a jogosított honpolgárok élénk részvétele mellett folyt s így remélhető, hogy modern közigazgatási bíróságaink is oly tért fognak nyitni az állampolgárok tevékenységének, mely tudatuknak az állam érdekéről s akaratuknak az államcélzókra közreműködni, megfelel.

A közel jövő politikájának legnehezebb kérdései közé fog tartozni az, hogy egyrészt az önkormányzatnak közigazgatási bíráskodásunk terén kellő szerep jusson, másrészt pedig nemzeti politikánk erélye a nemzetiségekkel szemben fentartassék.

A közigazgatás egyöntetősége az önkormányzat érvényre juttatása mellett csorbát már azon okból sem szenvedhet, mert a közigazgatási bíróságok alsó fokain is a bíráskodás államhivatalnokok részvétele mellett történik, legfelső fokon pedig kizárólag kinevezett bírói hivatalnokokra bízatik.

Fontos kérdést képez még az is, hogy a közigazgatási bíráskodás elé utalandó ügyek mikép állapíttassanak meg. A hol a közigazgatási bíróságok történetileg fejlődött intézmények, bizonyos általános elvek irányadók, melyek alá a közigazgatási bíróságok hatáskörébe eső ügyek csoportosíthatnak. Részletesen ismertettem e rendszert a francia közigazgatási bíráskodás vázlatában. A közigazgatási bíróságok modern alakulatainál azonban a hatáskör taxativ felsorolás által állapíttatik meg, sőt azt tapasztaljuk, hogy midőn e rendszertől eltértek s általános elvekkel helyettesítették az enumerációt, ez mindig kudarcot vallott.

Habár tehát az elvek alá csoportosítás mindenesetre tökéletesebb, mint az utóbb említett mechanikus módszer, ez mégis nem járván a félremagyarázhatás annyi veszélyével, a közigazgatási bíróságok új szervezésénél rendesen előnyben részesíttetik.

A rendőri hatóságok által ejtett sérelmek ellen azonban bármelyik rendszer lépjen is gyakorlatba, kiválólag hatályos védelem biztosítandó, miután ép a rendőri hatalom az, mely saját hatáskörét leggyakrabban hágja át s a polgári jog s érdek körét legérzékenyebben sértheti.

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«Okok», «indokok».

A bíróságok egy idő óta az ítéletek rendelkezési részét nem «indokolják», hanem «okolják», «megokolják» vagy «okfejtik». Ez ujitások keletkezése rövid időre vezethető vissza és különös, hogy éppen a *felső bíróságok* szabadalmazták.

A kir. Curianak egy újabban hozott ítélete ismételve az ujitások ellen van irányítva; már másodszor fejezi ki azok fölött a kir. Curia határozott rosszalását. (Először a 3081/90. sz. a. ítéletben.)

Ennek csak örülhetünk, mert az efféle nyelvrontó külön-

legességek szerfölött felszaporodtak; annyira, hogy különben egészséges jogfejlődésünk fiatal hajtásait veszedelmes mikrobák gyanánt lepték el.

A kir. Curia kimondja ez alkalommal is, hogy az *okok* kifejezés nem egyértelmű az *indokok* kifejezéssel; sőt ellenkezőleg, a két kifejezés egymástól különböző és ellentétes fogalomnak felel meg; ennél fogva nem helyes, ha a bíró az ítélet rendelkező része után *indokok* szó helyett az *okok*-at használja.

Tüzetesen kifejti ezután, hogy philosophiai értelemben mi értendő az ok kifejezés alatt? Idézetekben gazdag az erre vonatkozó érvelés. Látszik, hogy a szerző nemcsak gondolkozott, de alaposan kutatott is.

«Az okot szükségszerűleg követi az eredmény», «az okozatosság az érzéki világ jelenségeinek láncolata, a természeti erőknek egymásra hatása, tekintet nélkül arra, hogy a hatás akarattal bíró és gondolkozó lénytől származik-e».

A föld központi vonzó ereje minden esetben oka annak az okozatnak, hogy a feldobott tárgy a központ felé siet. A savanyknak valamely aljjal egyesítésének elmaradhatatlan okozata a sóképződés: az ellenkező villamos sarkok egyesítésének tulajdonképeni okozata az ellentétes áramok egyesülése; tehát mindeme esetekben az okot «szükségszerűleg követi az eredmény», a természeti erők egymásra hatásának változhatatlan törvényei szerint.

Ezekből világos, hogy az «ok» kifejezés helyesen nem alkalmazható az ítélet ama részének jelzésére, melyben a bíró egyesíti mindama tényeket és adatokat, melyek legjobb meggyőződését s ebből kifolyólag rendelkezését befolyásolták.

Helyeslem továbbá a curiai kijelentés ama részét is, mely szerint az «indok» megjelölés a törvény auctoritativ rendelkezésén alapszik; a törvényhozó adta az elnevezést, tehát a bírónak nincs joga ezen tetszés szerint változtatni, a minthogy nem nevezheti el például a lopást tolvajlásnak, a rablást utonállásnak, stb.

Mig azonban a Curia részletesen kiterjed az «ok» determinatiójára, nem fejt ki, hogy mi az *indok* fogalma *jogi* szempontból?

«Az okozat cselekvőségének az okát, vagyis azt, a mi az okozatot mozdulatlanóságából felferi és mozgásba hozza, motivumnak nevezzük».

Ezekben meríti ki a kir. Curia az *indok* fogalmának a meghatározását.

Véleményem szerint azonban ez a meghatározás helyes lehet *philosophiai* szempontból, de nem kimerítő *jogi* szempontból.

Az ítélet *rendelkező része is* a bírói «akarat cselekvőségének oka», tehát ez a meghatározás a bírói ítélet indokait nem foglalja magában.

Az alább következő, eme kijelentés: «Az ember *tehetőségében* és szabadságában a reáható küleseményeknek és erőknek mérlegezése, azok nyomatékának meghatározása és ennek folytán, ezen tényezőknek az ember elhatározása *indokként* elfogadása vagy visszautasítása» szintén nem fogadható el az ítéleti *indok* determinatiójául, mert az ítélet indokaiban a bíró nemcsak a *küleseményeket* mérlegeli, hanem egyszerűsmind a cselekvő személy *belső elhatározását* és a cselekménynek a törvény *rendelkezéséhez való viszonyát*. Nem is említem e meghatározás ama másik fogyatékoságát, hogy az *indok* fogalmát az *indok* kifejezéssel írja körül.

Még van valami az ítélet bevezető soraiban, a mi talán a *jogi értelemben vett* *indok* fogalmának körülírását tartalmazza.

Az van mondva ott, hogy az «okok» szó helyett «indokok» azért *tételek*, mert a törvény mindenütt, a hol az ítéletnek az azt *igazoló* adatok és érvek *fölvívása* általi *igazolását* említi, ezen szót: *indok* vagy az ebből *képezett* igét használja.

Ebből azt lehetne következtetni, hogy a királyi Curia felfogása szerint az *indok* meghatározása következő:

«az ítéletnek az azt *igazoló* adatok és érvek felhívása általi *igazolása*».¹

Ez nem helyes meghatározás. — Mert nem is tekintve azt, hogy e szerint az *igazolásnak igazolással* kell megtörténni, a mi ép oly képtelenség mint a bizonyítás fogalmát adni a bizonyításban: azt vélem, hogy legkevésbé sincs kimerítve az *indok* fogalom meghatározása az «*ezt*» (vagy tán az ítélet rendelkező részét) «*igazoló* adatok összességében» foglalt meghatározásban.

Az *igazolás* fogalma nem azonos a *bizonyítás* fogalmával.

Az *igazolás*: valamely cselekmény vagy mulasztás és a cselekvő személy közötti *individuális* kapcsolat. A *bizonyítás*: valamely személynek külső és belső viszonyítása a *bíróilag mérlegelt* tényekhez.

Ebből következik, hogy az ítélet *indoka* nem a (rendelkező) «*igazoló* adatok» egybevetésében és összegezésében áll.

Ezek után ama szerény véleményemnek bátorodom kifejezést adni, hogy talán közelebb állana az *indok* fogalma helyes meghatározásához a következő:

Valamely cselekmény és cselekvő személy közötti objektív és subjektív viszony fejtegetése az arra vonatkozó törvények vagy rendeletek kapcsolatában. SILVIUS.

Adalék a végrehajtási törvény revisiójához.

A végrehajtási törvény az 54. §-ban felsorolt személyeknek azon, a tisztességes existencia biztosítására irányuló kedvezményt nyújtja, hogy fizetésüknek csak egyharmadát — 800 frt érintetlenül hagyásával — lehet végrehajtás alá venni, és e kivételes intézkedést a 60. §. második bekezdésének utolsó pontjában az által, hogy a fizetésre kieszközölt végrehajtást a végrehajtást szenvedőnek nyugdíjára is hatálylyal bírónak kijelenti, a kedvezményezett személyek azon részének nyugdíjára is kiterjeszti, kik a fizetésükre az 1881. évi LX. tcz. 54. §-a korlátai közt eszközölt végrehajtás tartama alatt nyugdíjaztatnak.

Ha már most a végrehajtató fél az időközben nyugdíjazott ezen személyek ellen a végrehajtási törvény 133. §-a alapján a kiutaltványozást kérelmezi, a 60. §. idézett rendelkezésének általánosságánál fogva kétely merülhet fel azon összeget illetőleg, a mely a nyugdíjazott végrehajtást szenvedő részére a kiutaltványozás idejében érintetlenül maradjon, mert a törvény hiányosságát pótolni hivatott grammatikai és logikai magyarázat egymással ellenkező eredményre vezetnek.

A szó szerinti magyarázat szerint ugyanis: ha a fizetésre foganatosított végrehajtás alkalmával 800 frt érintetlenül hagyandó, mint ezt az 54. §. kétséget kizárólag rendeli, és e végrehajtás a 60. §. által a nyugdíjra is kiterjesztetett, akkor a szavakhoz kötött értelmezésből kifolyólag a nyugdíjból is 800 frt a végrehajtást szenvedőnek szabad rendelkezése alatt marad, már azon elv alapján is, hogy lege non distinguente nec nobis est distinguere.

Ellenkező következtetésre vezet a logikai, a törvényhozó intentióját a gondolkodástan helyes szabályai szerint örökké kutat magyarázat.

Kiindulva az 1881. LX. tcz. 55. §-ának céljából, e törvényszakasz és a jogügyi bizottságnak a végrehajtási törvényjavaslat tárgyalásakor kifejtett azon álláspontja, mely szerint az érintetlenül hagyandó nyugdíjat az 1876. évi törvény és a miniszteri javaslat ellenében 350 frtról 500 frtra felemelte, nem hagy kétséget az iránt, hogy a törvényhozó célja a végrehajtást szenvedő korlátlan rendelkezése alatt a nyugdíjból 500 frtot meghagyni;

¹ A 3081—890. számú ítéletben így áll: «mert a törvény azon *motivumok* meghatározására, melyekből az ítélet folyik, az «indok» szót használja».

figyelmünknek e törvényszakasz meghozatala azon okára fordításával, hogy ez nem lehetett más, mint a nyugdíjazott egyén szabad rendelkezési jogának 500 frtra kiterjesztésével a bár szegényes, de tisztességes megélhetés előfeltételét biztosítani;

tekintettel a törvény alapgondolatára melynek tartalma csak arra terjedhet ki, hogy a végrehajtást szenvedőnek a törvény erejénél fogva szabad rendelkezés alatt tartott 500 frton felül élvezett nyugdíja az 55. §. korlátai között a végrehajtató követelésének kielégítésére alapul szolgáljon, hiszen különben a nyugdíjazott hitelezői, ha 800 frt nyugdíjat élvez, követelésüktől e nyugdíjaztatás ténye által teljesen elesnének;

végre figyelemmel arra, hogy a törvényhozó a fizetésre foganatosított végrehajtás után nyugdíjazott egyént nem szándékolhatta nagyobb előnyben részesíteni annál, kinek közvetlenül nyugdíjára vezettetik a végrehajtás:

mindezekből okszerűen csak oda konkludálhatunk, hogy a kiutalványozás alkalmával csak 500 frt képezi azon kedvezményes összeget, a mely végrehajtást szenvedőt feltétlenül megilleti.

Mínthogy pedig elv az, hogy a grammatikai és logikai magyarázat különbözősége esetén utóbbi, a törvényhozó akaratát inkább megközelítő magyarázat fogadandó el, azért azt következtethetjük, hogy a fizetésre eszközölt végrehajtás esetében az időközben nyugdíjazott végrehajtást szenvedő nyugdíja a végrehajtási törvény 55. §-a a korlátai közt olyképp utalványozandó ki, hogy 500 frt végrehajtást szenvedő javára érintetlenül maradjon. Természetesen nagyobb összegben a végrehajtató nem részesülhet, mint a mely neki végrehajtást szenvedő lefoglalt fizetéséből jár, mert nagyobb összeg erejéig zálogjogot sem szerzett. Például: A. végrehajtást vezetvén B. 1500 frtnyi fizetésére, lefoglalás alá veszi ennek 500 frtot kitevő egyharmad részét, és ha B. időközben 900 frttal nyugdíjaztatik, akkor a kiutalványozás 400 frt nyugdíjra terjedhet ki, mert 500 frt érintetlenül marad; nem tartalmazhatja azonban a kiutalványozási végzés azt, hogy 100 frt fizetendő ki végrehajtást vezetőnek, mert ez esetben 800 frt maradna végrehajtást szenvedő rendelkezése alatt.

Tudtommal több bíróság ezzel ellenkező gyakorlatot tanusít az által, hogy a nyugdíjat az 55. §. alapján 500 frt érintetlenül hagyásával csak akkor utalványozza ki, ha a nyugdíj folytatólagos végrehajtás után szabályszerűen végrehajtás alá vétetik, és épen azért, mert e téves gyakorlat a törvényhozó valódi akaratát nem tükrözi vissza, az egyöntetű eljárás elérhetése és végrehajtató fél érdekei megóvása végett az a törvény revisiójának alkalmával — szerény véleményem szerint — expressis verbis kiküszöbölendő lenne.

Dr. BORSITZKY IMRE.

Különfélék.

— A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat szövegének első felét lapunk mellékletén közöljük. A törvényjavaslat indokolását lapunk zártával vettük. Az indokolás igen terjedelmes munkát s minden egyes határozmányt tüzetesen tárgyal.

— Feltűnést keltett bírói körökben a szervezeti javaslat abbéli határozmánya, hogy a törvényszéki elnökök fizetése 100 frttal felemeltetik. Ugy értesülünk, hogy ezen határozmány épen nem praëjudikál a bírói fizetések czélba vett rendszeres és általános emelésének. Halaszthatlan volt azonban az elnökök fizetésének kikerekítése annyiban, mivel a kir. táblabírói czímmel és jelleggel felruházandó elsőfoku bírák fizetése az elnöki fizetést 100 frttal meghaladná, már pedig ellenkeznék a bírói szervezet hierarchikus tagozatával az, hogy a törvényszéki bíró vagy a járásbíró nagyobb fizetést huzzon, mint ugyanazon törvényszék elnöke. — Nekünk azonban más dolog tűnt fel, s erre valóban nem tudtunk magyarázatot

kapni. A javaslat 18. §-a értelmében a gyakorlati bírói vizsga bizottságát az igazságügyminiszter az igazságügyminiszterium tagjai, az ítélő bírák, ügyészek, egyetemi jogtanárok, magántanárok és ügyvédek köréből nevezi ki. Hogy *közjegyzőt* kinevezhetne az igazságügyminiszter, az egyenesen ki van zárva. Erre mi épen semmi okot nem találunk. Ha közjegyzőt használhat az igazságügyminiszterium a kodifikációra, mint ez a közel multban megtörtént, ugy a gyakorlati bírói vizsga tagjává is kinevezhető egyik vagy másik közjegyző. — Végül még egy irányi megjegyzést. Gyakran használja a javaslat e szót: «főnök». Hogy a bírónak *főnöke* volna, nem fogadható el.

— A budapesti kir. táblának egy feloldó végzését közöltük a m. é. 48. számban, mely végzés azt állította a feloldott ítéletről, hogy érthetetlen és ellentétes. A székesfehérvári járásbíró felkérése folytán most közöljük a feloldott ítéletet:

«Ő Felsege a király nevében: a sz.-fehérvári kir. jbiróság dr. Löwy Károly ügyvéd által képviselt Szabó Julianna felperesnek, Pálffy Károly ügyvéd által védett B. Szabó Imre alperes ellen 1889. évi január hó 2-án 500 frt iránt indított perében ítelt: Alperes köteles a keresetbe vett 500 frt tőkét 8 nap alatt végrehajtás terhe mellett megfizetni, illetve a mennyiben még meg nem történt, bírói letétbe tenni. A per költségek kölcsönösen megszüntetnek. Felperesi képviselő díja saját fele ellenében 20 frt 50 krban, alperesi képviselőé 12 frtban állapittatik meg. Mert igazolva lett az, hogy alperes tartozik, tehát marasztalandó volt. Mínthogy pedig igazolva lett az is, hogy felperes a fizető alperesnek az okmányt kiadni (akár kínálta meg a fizetéssel alperes, akár nem) nem tudta; már pedig a fizető az eredeti okmányt visszakivánni jogosítva van, alperes a letételre volt kötelezendő. Mínthogy továbbá alperes igazolta azt, hogy a kötelezett összeg legnagyobb részét a kereset beadását megelőzőleg felperes részére letétbe tette, a perköltségek kölcsönösen megszüntetendők voltak. Az egész összeg megfizetése, illetve letétbe helyezésére volt alperes kötelezendő, mert tartozott volna az egész összeget letétbe tenni, s esetleg abból költségei kiutalását kérni, nem pedig önként abból tetszés szerinti összeget levonni. A kamat megítélendő nem volt, mert a letétel által alperes a kamatoktól menekül a letét napjától kezdve, a lejárat és letét napja között pedig időköz nincsen.»

A székesfehérvári járásbíróág némi vigaszt merithet abból, hogy legujabban a kir. Curia ad a kir. táblának leczkét az ítélet fogalmazásának technikájáról, mint ez jelen számuk mellékletén 102. sz. a. olvasható.

— A kir. ügyész indítványozási joga. A magyar kir. Curia azon incidensből, hogy a budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága a kamara ügyészének beszüntető indítványa ellenére a kir. ügyész előzetes meghallgatása nélkül a fegyelmi eljárást és vizsgálatot rendelte el panaszlott ügyvéd ellen, legujabban a következő határozatot hozta: Tekintve, hogy az 1874. évi XXXIV. törvénycikk 100. §. szerint jogosítva van a kir. ügyész is a fegyelmi eljárás folytatását szorgalmazni akkor, ha azt a kamara ügyésze folytatni nem akarja; tekintve, hogy a fennforgó esetben a kamara ügyésze az eljárás megszüntetését indítványozta; tekintve, hogy a fegyelmi bíróság az 1874. 34. tcz. 100. §-nak második bekezdésébe ütközőleg nem hallgatta meg a kir. ügyészt az iránt, valjon tekintettel a kamara ügyészének megszüntető indítványára, kíván-e azokkal a jogokkal élni, melyek a kamara ügyészt törvény szerint megilletik: az elsőfoku fegyelmi bíróság fennebb idézett határozata feloldatik, s a nevezett bíróság utasittatik, hogy a kamarai ügyész indítványának tartalmát a kir. ügyésszel záros határidő kitűzése mellett közölve, eme határidő lejártá után hozzon az eredménynek megfelelő új határozatot. (1891. január 31.)

— Megterhelt végzés. Az alábbiakban közlünk egy végzést, mely rettenetes módon *megterhelve* került napfényre. Még érdekesebb, ha tudjuk, hogy felsőbb bíróság «hozta», mely első sorban volna hivatva arra, hogy a hivatalos irányt megszabadítsa az ilyes *terhektől*. A végzés a következő:

«Azt, hogy *terhelt* (1) tudomással *birt* nemcsak arról, hogy M. Sándor ügyvéd a *terhelt* (2) *neve alatt* Sz. Emanuelné szül. S. Anna ellen lakásnak birtokba bocsátása iránt a *terhelt* (3) érdekében pert folytatott, hanem arról is, hogy annak mint perbeli meghatalmazottjának a perben felmerült költsége megfizetésére vonatkozólag a kötelezettség őt *terheli* (4), bizonyítja a Sz. József részéről a bűnvizsgálat rendén bemutatott s *terhelt* (5) kézjeggyével ellátott levél tartalma is, a mely levél Sz. József, M. Miklós és J. József tanuk vallomásai

szerint annak *terhelt* (6) részéről (2) történt aláírása előtt *terhelt* (7) előtt *felolvasva lett.*

Eme «megterhelt hozatal» a kopott ruhából kiöltöztetve, körülbelül így hangzanék:

«Sz. D. részéről a bűnvizsgálat során bemutatott, gyanúsított kézjeggyel ellátott levél, Sz. J., M. M. és F. J. tanuk vallomása szerint, az aláírás alkalmával fel volt olvasva a gyanúsított előtt, tehát ő ismerte annak tartalmát; ennél fogva e levél nemcsak azt bizonyítja, hogy gyanúsított tudta, hogy M. S. ügyvéd gyanúsított nevében S. E. ellen lakás birtokbáradása miatt pert folytat, hanem azt is, hogy a per folytatására meghatalmazott M. S. ügyvédnek perköltségei megtérítésére is köteles.» xy.

— **Magyar könyv a német könyvpiacra.** Kohn Dávidnak a magyar tudományos akadémia által Dóra-díjjal jutalmazott műve: *A gabona-határidő-üzletről* német nyelven is megjelent Duncker és Humblodt lipcei czég kiadásában.

— **Sajtó alatt van és 1891. évi április havában fog megjelenni** Dr. Horovitz Simon eperjesi jogakadémiai tanárnak «A magyar büntetőjog általános része. Tan- és kézikönyv» című terjedelmes műve.

— **A régi magyar gyakorlatból.** Közöljük a multkorakkal kapcsolatban a régi magyar gyakorlatból még a következő ítéletet, mely azonban már éppen nem feltételes:

Pecselében lakó nemes Pap Tivadar károsított meg egy folt disznóknak ellopásával, mely disznókat lopta volt el ördögkúti Gyurko János fia Gyurko István, az apja pedig Gyurko János orgazda volt, kikre az említett Pap heted magával reá esküött, s első hitlő N. Pap Gergely 3-ik hitlő Pap Karácson, 4-ik hitlő Kocsis Ignác, 5-ik hitlő Mihálycsa Miklós, 6-ik Bott László, ezek mind Pecselében, nemes Kraszna vármegyében helytartó és örökös jámbor emberek Andrassy István úr ő nagysága jobbágyi, — 7-ik hitlő Ignát János Gorzófalván, nemes Közép-Szolnok vármegyében lakó ő örökös helytartó jámbor ember Kemény László ő nagysága jobbágya, mindnyájan ezek egy szájjal magok szabad jóakarataik szerint, kezeket fejére tévé említett Gyurkó Jánosnak, úgy esküttenek, hogy az említett Pap disznóit úgy mint 33 mind apróstul cseprőstül az említett Gyurko János fia Stefán lopta el ugyan, de az apja Gyurko János őrzötte a folt disznót, ő ölte, ő adta el is és tudva együtt költöttek az fiával, melyre nézve ez a Deliberatum: Mint-hogy ex confessatis úgy fejére esküött feles tanuk fassioiból is világosan constal, ördögkúti most peniglen itt Zilahon incaptivaltatott, Gyurkó Jánosnak ezelőtt patralt lopásin kívül mostani orgazdasága, per hoc tetszett az törvénynek, hogy juxta contentum decreti Tripartiti partis primae tituli decimi Quinti, item aprobate constitutionis partis tertiae tituli 47 articuli secundi mint olyan gonosztevő és malefactor felakasztassék. — (Ex generali congregatione nostra judiciaria extradatum per Michaellem Barta pro nunc supstitutum notarium oppidi Zilah. D. 20. Sept. Anno 1712).

— **Új jogi folyóirat.** Róth Pál budapesti ügyvéd havi folyóiratot indít ezen cím alatt: *A kereskedelmi Jog- és Ismeretek Tára.*

— **A katonai behívó parancs iránti engedetlenség** eseteit s az azokban követendő eljárást tárgyalja Pap Kálmán m. kir. honvéd-örnagyhadbíró egy 50 oldalra terjedő füzetben, különös súlyt fektetve az 1890: XXI. tcz. rendelkezéseire. A mű ára 60 kr.

Nemzetközi Szemle.

— **A bécsi Reichsgericht ítélete egyesületi ügyben.** A trieszti «Pro patria» című együletet az osztrák kormány a mult évben feloszlatta, mert az alapszabályok ellenére politikai működést fejtett ki. A feloszlátott egyület helyébe «Liga nazionale» cím alatt alapított új egyület alapszabályainak jóváhagyása megtagadtatott oly indoklással, hogy ezen egyület, melyet a kormány az alapszabályokban foglalt határozott ellenértelmű kijelentés dacára politikai együletnek nézett, a politikai együletekre az 1867-iki törvény által megszabott föltételeknek meg nem felel. A bécsi Reichsgericht azonban m. é. október 25-én tartott ülésében a betiltást törvénybe ütközőnek mondotta. Tény az, mondja az indoklás, hogy az 1867. nov. 15-iki egyesületi törvény szerint a minisztérium ítéli meg, hogy valamely egyület politikai-e; de a Reichsgericht jogositva van az ily miniszteri határozat indokainak helyességét megvizsgálni. Valamely egyület jellegének megbirálásánál az alapszabályokból kell kiindulni, a «Liga nazionale» alapszabályai pedig teljesen azonosak a feloszlátott «Pro patria» alapszabályaival, mely utóbbi egyület

nem-politikainak volt elismerve, és mint ilyen működött mindaddig, míg a politikai térre való jogosulatlan kiterjeszkedés miatt föloszlattatott. Az a pusztaság, hogy az alapszabályai szerint nem-politikainak jelentkező új egyület később szintén átnyulhatna a politikai térre, nem elegendő ok arra, hogy az már kezdettől fogva a politikai együletekre vonatkozó szabályoknak alávetessék.

— **A bécsi ügyvédi kamara** feliratot intézett az alsó-ausztriai helytartósághoz némely közigazgatási hatóság azon gyakorlatának megszüntetése végett, mely szerint oly ügyekben is, melyekben a fél ügyvéd által van képviselve, nem az ügyvédnek, hanem magának a félnek kézbesítik a határozatokat. Ezzel sok bajt okoznak a feleknek, a kik abban a hitben, hogy az ügyvédnek átadott ügygyel nem kell törődniök, az ügyvédet sokszor éppen nem, sokszor csak az utolsó percben értesítik a nekik kézbesített határozatokról. De ez a gyakorlat az ügyvédekre is sérelmes, mert a félben gyakran azt a hitet ébreszti, hogy ügyvédje — a mint a kamara felirata mondja — a hatóság roszalását vonta magára.

— **Berlinben 740 házasság** lett 1888-ban bíróilag fölbontva, a mi megfelel az összes házasságok 3,2%-ának. Ezek közül 128 esetben a férj, 92-ben a nő által elkövetett házasságtörés, — 141 esetben a férj, 63-ban a nő részéről történt hűtelen elhagyás képezte a váló-okot. 56 esetben bántalmazások és sértések, 25 esetben egyik félnek büntetért való elítélése miatt mondatott ki a válás; — iszákosságy miatt csak 2 esetben. «Engesztelhetlen gyűlölet»-re csak 12 esetben kellett hivatkozni, 165 esetben pedig kölcsönös megegyezéssel bontatott föl a házasság. Legtöbb a válás a 30—40 éveseknél; 128 esetben a férj fiatalabb volt mint a nő, 5 esetben a házasság egy évig sem tartott, 22 esetben 1—2 évig, 49 esetben 2—3 évig; viszont nem kevesebb mint 54 házasság bontatott föl több mint 20 évi tartam után. A fölbontott házasságoknak több mint fele — 394 — gyermektelen volt, 164-ben 1 gyermek, 89-ben 2 gyermek, 57-ben 3 gyermek, 21-ben 4 gyermek, 10-ben 5 gyermek, 2-ben 6 gyermek, 1-ben 7 gyermek és 2-ben 8 gyermek volt.

— **Pénzügyi bíróság fog Poroszországban szerveztetni** a most tárgyalás alatt álló, első sorban a jövedelmi adó reformjáról szóló törvényjavaslat szerint. Eddig a községi adók tárgyában bíráskodtak a közigazgatási hatóságok és utolsó sorban az Oberverwaltungsgericht. A javaslat azonban nem az utóbbinak hatáskörét terjeszti ki az állami adókra, hanem külön pénzügyi bíróságot tervez, melynek tagjai csak mellékfoglalkozásként gyakorolnák a bíráskodást. *Gneist* ellenindítványt tett, mely szerint az Oberverwaltungsgericht volna megbízandó ezen bíráskodással; a tervezett külön bíróságot nem néznék kellő bizalommal, mert azt a javasolt szervezet szerint a pénzügyminisztérium által kiküldött, csak néhány jogásztaggal kiegészített bizottságnak fognák tartani. De agályos az is, hogy egészen rokontermészetű kérdések fölött két külön legfőbb bíróság ítéljen; ez okvetlenül ugyanazon törvények különböző magyarázatára vezetne. Hozzájárult az is, hogy az O. V. G. tizenöt év óta kipróbált eljárás szerint működik, holott a javaslat által tervezett új eljárás nagyon hézagos. A felállítandó bíróság nemcsak semmisítő határozatokat fog hozni, hanem érdemlegesen fogja fölbírálni az alsóbbfokú intézkedéseket.

— **A gyermekvédelem Angliában.** A mult évben az angol Reformatories és az Industrial Schools kiadásai összesen 480,000 font sterlingre rugtak; azonban ezen nagy összeggel szemben a szülőktől bevételezett fizetések csakis 20,558 font sterlinget tettek ki, vagyis éppen 10 pécet minden font után. Az angol szakkörök panaszkodnak is a miatt, hogy a szülők igen örömet akasztják gyermekeiket az adófizetők nyakába és hogy ezeket sokkal jobban kellene e tehertől oltalmazni mint a hogy az jelenleg történik.

Irtások.

137.

Az ungvári kir. járásbíróság egy 1890 október 27-én 5229. sz. a. beadott igénykeresetet 1891 január hó 30-án intézett el és a tárgyalást február 20-ára tűzte ki, tehát a 116-ik napra. (Ügyvédi körökből.)

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 f

Tartalom: A jogi noviciatus. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — A katonai Btk. és eljárás revisiójához. FABINYI GUSZTÁV győri kir. törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* Államjogi irodalmunkról. Dr. NAGY ERNŐ nagyváradai jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A bírói és ügyészi szervezet módosítása. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédtől. — A gyakorlati bírói vizsga kérdéséhez. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD curiai joggyakornoktól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi noviciatus.¹

A jogi noviciatus helyes rendezésének alapfeltételét a bírói és ügyvédi képesítés unifikációja képezi. Olyan gyakorlati folyamatot kell berendezni, mely egy általános gyakorlati vizsgával lezárva, mintegy megpecsételve, a jogszolgáltatás bármely ágában való működésre képesít.

Hogy ez az unifikatio a jogászai s különösen a bírói és ügyvédi kar színvonalának emelése céljából elkerülhetetlenül szükséges, azt már előző két cikkünkben megvilágítottuk. A különböző igazságszolgáltatási faktorok közötti kölcsönhatás csak ily módon létesíthető.

De a szorosabb értelemben vett szakszerű kiképzés sem indokolja az általános, egységes képesítés elaprózását; mert a jól készült és igazán szakképzett jogásznak a jogszolgáltatás minden ágában egyaránt jártassággal kell birnia. Egy ügyvédnek, midőn kezeibe kapja a feldolgozandó jogügyet, ismernie kell a bírói funkció működését a legutolsó ízig, tudnia kell, a mi látszólag távolabb áll, a közjegyzőre vonatkozó szabályokat, mert különben a közjegyzői okmányt, melyen talán épen az érvényesítendő jog fordul meg, meg sem bírálhatja. A bírónak viszont ismerősnek kell lennie az ügyészi és ügyvédi, közjegyzői hivatás minden titkaival, a mi nélkül az elbírálandó ügybe mélyebb betekintést nem is vethet. A közvádó sem teljesítheti hivatását, ha a bíró és ügyvéd működésével a legapróbb részletekig tisztában nincsen. A bíró nem vezethet tárgyalást, ha nem ismeri a vádló és védő hatáskörét, annak gyakorlati módját és viszont a vádló és védő hogyan ellenőrizze a bírói eljárást, ha ennek részleteivel épen úgy tisztában nincsen, mint a saját hivatása jogaival és kötelezettségeivel.

A hivatásszerű jogászok az igazságszolgáltatás terén különböző irányú működéseket teljesítenek ugyan, de egyik sem teszi azt izoláltan, hanem a többi tényezőkkel kölcsönhatásban és a legszorosabb összefüggésben. Mint a gép kerekeinek fogai, egymást kölcsönösen forgatják egy egységes eredmény létrehozása céljából. Az ügyvéd kezdeményező tevékenysége működésre indítja a bírót vagy a közvádót, a közvádó a bírót, egy bírói cselekvőség ismét az ügyvéd vagy a közvádó egy más aktusának képezi indító okát. A különböző jogászai működési irányok és tényezők közt egy végtelen anyagcsere van folyamatban, ez az igazságszolgáltatásban a természet rendje. Ezen folyamatról az igazságszolgáltatás minden tényezőjének áttekintéssel kell birnia.

A munkafelosztás egy gyárban keresztülvihető a nélkül, hogy a munkások egyik része a másikának teendőiről

akár csak fogalommal is birna. Ha az igazságszolgáltatás is ilyen gyár lenne, akkor a különféle szakképesítések létesítése itt is helyén való volna: lehetne külön ügyvédi, bírói, ügyészi, közjegyzői stb. szakképesítéseket és vizsgákat berendezni; de sőt a munkafelosztás elvénél fogva így is kellene azt szervezni.

S a józan gondolkozó előtt nem nonszensnek tűnnék-e fel a jogi téren a szakszerűség ily nevetséges abszurdumba való vitele? Vajon gyár-e az igazságszolgáltatás temploma, a hol chablonok szerint dolgoznak, vajon van-e két teljesen azonos jogügy, a melynél az egyik tényező mindig ugyanazon munkát ugyanazon a módon végzi-e? Nem a legváltozatosabb eseteket veti-e fel az élet, a melyeknél egy pontban az anyagi és alaki jogszabályok egész változatos tömege fut össze egy labirynthussá, a hol a különböző jogi munkások egymás teendőit kölcsönösen felülbírálják, ellenőrzik?

S mi mindennek dacára reátértünk arra a gyárszerű munka-felosztásra, midőn a bírói és ügyvédi képesítést külön választottuk. Ez a megkezdett rendszer végeredményében a külön ügyészi és közjegyzői képesítésre vezetett volna. Szerencsére a közvélemény élénken emelte fel tiltakozó szavát, évek óta ostromolja ezt a burokratikus irányt s sikerült is ennek a visszafejlődésnek gátat vetni.

A különböző jogi funktiókra való képesítésnek egységesítése ma már minden vitán kívülnek tekintendő.

Egységes a képesítés Franciaországban és egységes Németországban is. Az elvben mindettő egyezik, de eltérnek az elv keresztülvitelében.

Franciaországban az *ügyvédi* képesítés Németországban a *bírói* képesítés az, mely a különböző igazságügyi funktiókra ordinál.

A kérdés tehát, midőn az egységes képesítés elvét elfogadtuk, csak az lehet, hogy a kettő közül melyik felel meg inkább a célnak.

Részünkről előző cikkeinkben már az ügyvédi képesítés mellett foglaltunk állást; az általános szempontok ezt javasolják. Ezzel azonban a jogi noviciatus részletes rendezése, a bírói és ügyészi kar mikénti kiegészítésének kérdése még koránt sincsen megoldva. Midőn a gyakorlati kivitelre kerül a sor, a nehézségeknek egész tömege nyomul előtérbe, a melyekkel okvetlenül számolnunk kell.

A felvetett kérdés eme részletei és nehézségei elől nincsen szándékunkban kitérni; de másrészt ki kell jelentenünk azt is, hogy a mai írásbeli eljárásokat és ennek megfelelő bírói szervezetet javaslataink megtételénél kiindulási pontul el nem fogadhatjuk. Ez időszerűtlen is lenne, mert az átalakulások küszöbén vagyunk és épen a kiépítendő reformmunkához kívánunk egy darab téglával járulni, eszméket felvetni.

Kiindulási pontunkat a szóbeli polgári és bünvádi eljárás képezi, számolni akarunk a sürgetett és munkába vett per-jogi reformok *szervezeti következményeivel*.

Ugyancsak a polgári és bünvádi eljárás szóbelisége mellett áll fent Német- és Franciaországban is az egységes képesítés. S habár ezen eszmét mi feltétlenül magunkévá tettük a kivitel tekintetében, ezek egyikét sem követhetjük, mert az mindkét államban hiányos, tökéletlen, számos visszásságokat mutat fel.

¹ Az előbbi közl. I. az 1. és 6. számban.

S mielőtt tovább mennénk, mindkét nemét a jogi noviciatusnak és képesítésnek közelebbi szemle alá kell vennünk.

Francziaországban az igazságszolgáltatási kar az ügyvédségből, Németországban pedig a bíróságból nő ki. Mindkettőnek megvan a maga fejlődési alapja.

Francziaországban az ügyvédség szabad foglalkozás és az is volt kezdettől fogva; ide bárki bejuthat, a ki a szükséges képesítést bírja. Az életbe kilépett jogászok itt kezdtek és kezdik működésüket, ez azon nagy raktár, a hol a képesített aspiráns jogászok végleges elhelyezését várják, a mit vagy az ügyészi és bírói karba való kineveztetésük által érnek el, vagy az által, hogy az ügyvédi kar kebelén belül tisztességes existenciát biztosító positiót vívtak ki maguknak.

Német- és különösen Poroszországban a numerus clausus hazájában az ügyvédség kinevezéstől függött és egyike volt, habár nem is az állampénztárból, a legjobban díjazott hivataloknak. Az ügyvédség mint ilyen nem lehetett a kezdő gyakorlati jogászok gyűlhelye, hanem a legkeresettebb államhivatalok egyike, hova csak a kiválasztottak léphettek be, főtörvényszéki bírák és elnökök törték magukat egy-egy üresedésbe jött ügyvédi állás után.

S midőn Németországban a szóbeli eljárást behozták és az ügyvédség szabadabbá tétetett, nem vonták le ezen intézménynek összes konsequentiait, hanem féllábbal még mindig benne maradtak a régi rendszerben: a fiatal ember jogász gyakorlati pályáját még mindig a hivatalnoki karban, a bíróságnál kezdi, a mely minden, az egyetemből kilépett és Referendar-Exament letett jelöltnek nyitva áll. Ebből azután a visszasságoknak végtelen sorozata keletkezik, daczára a megszorító rendszabályok egész tömegének.

A bíróságok a szó szoros értelmében el vannak árasztva a jogi noviciusokkal és bírói aspiránsokkal, pedig közülök vajmi kevesen részesülnek állami segélyezésben, de sőt minden belépőtől megkivántatik, hogy oly magánjövédelmet mutasson ki, a mely neki a gyakorlati időre legalább is türehető existenciát biztosítson.

Ezen jogi noviciusok helyzete a lehető legkétségbeejtőbb, melyet Werner munkájában (*Die Vorbereitung zur höheren Justizdienst in Preussen*) élénk színekkel fest. «Rendesen öt évet tölt el a jelölt — mondja ő — a bíróságnál, míg a nagy államvizsgát leteszi: öt évig kell dolgoznia és saját költségén élni, a míg «*Gerichtsassessor*» lehet. Ekkor meg még nincsen állás, nincsen egyetlen szabad helyecske, hol mint ügyvéd megélhetne: következik a várakozási idő, megfelelő működési kör nélkül, mely öt, de sőt hét évig is eltarthat.» E közben elmúlik a munkakedv s csak az elkeseredés az, a mi nő s mind ennek önmeghasonlás, eladósodás, erkölcsi és anyagi tönkremenés a következménye.

A jogászfiatalság kiképzése egyoldalú, burokratikus, az önálló foglalkozás teljes hiányában leverő, de miután a túltömöttségnek fogva a bíróságok a noviciusokat kellőképen nem is képesek foglalkoztatni, a gyakorlati idő ezen berendezési módja még csak a mesterségszerű kiképzésre sem megfelelő.

Werner mindezeket a visszasságokat és tökéletlenségeket érdekes statisztikai adatok kíséretében mutatja be. Kimutatja, hogy a referendariusok és assessorok száma tizszeresen múlja felül azok számát, a kik mint bírák, ügyészek vagy ügyvédek évenként alkalmazást nyerhetnek, míg másrészt a nagy megtorlódás miatt kellő foglalkoztatásról és kiképzésről szó egyáltalán nem lehet.

S mind e mellett Poroszországban gyökeres orvoslásra nem igen gondolnak, hanem a burokratikus szellem továbbfejlesztéseképen azt a palliatív eszközt sürgetik, hogy a referendariusok számát korlátozni kell; hogy ne legyen szabad többet felvenni, mint a mennyinek gyakorlati kiképzése sikerrel foganatosítható s mint a mennyinek alkalmaztatásá-

ról az állam a megfelelő szükségletekhez képest gondoskodni tud. Elfelejtkeznek e mellett arról, hogy ez az egyetemek jogi hallgatóik számának korlátozását is okvetlenül maga után vonná; mert végre is az egyetemből kilépett jogászt nem lehet a tétlenségben elzúlleni hagyni, ha oda eresztette őket az elméleti tanfolyamra, úgy a gyakorlati folyamat sem szabad elzárni, s legkevésbé gondolnak arra, hogy a jogi noviciatus szabadabb alapokra fektessék, hogy oly intézményt létesítsenek, mely a belépést ide bárkinek is nyitva hagyja a nélkül, hogy az állam azon tanfolyamban levőkkel szemben az alkalmazás tekintetében bárminemű kötelezettséget vállalna. Nem gondoltak arra, hogy létesíthető oly intézmény, a mely a tapasztalt visszasságok mellőzésével alkalmas arra, hogy az állam az elméleti tanfolyamról kilépőknek a gyakorlati kiképzés tekintetében nemcsak alkalmat ad, hanem a jogi nevelésnek ezen befejező részét kötelezőszerűleg teljesítheti is.

Ez az intézmény nem egyéb, mint a jogi noviciatusnak az ügyvédség keretébe való beosztása és felolvasztása. Hogy az ügyvédi hivatás irányánál fogva a legjobb gyakorlati iskola, ezt már kifejtettük. De legalkalmasabb azért is, mert az állam e módon az aspiránsokkal szemben a gyakorlati oktatás helyes vezetésén kívül semminemű kötelezettséget nem vállal magára. Nincs kötelezettsége, hogy az iskola padjáról a bureaubá átlépett ignota quantitást, akár beválik, akár nem, ha török, ha szakad, alkalmazza, csak azért, mert hosszú szolgálati ideje van. Nem fordulhat elő az az eset, hogy az épen nem igazságszolgáltatási functióra valók az állam nyakába szakadjanak, hogy az igazságügyet részben állami könyörületességi intézménnyé alakítsák át.

Ha a jogi novicius kiképzésre az ügyvédi karba, ennek statusába osztatik be, mint minden egyéb szabad pályán, a gyakorlati tanfolyamon levő aspiránsok közt jótékony verseny keletkezik, fokozódott munkakedv mellett a gyakorlati kiképzés oly hajtó erőt kap, mely nem kerül semmibe, melyet nem pótol semmi.

S midőn a gyakorlati folyam az ügyvédi gyakorlati vizsgával befejeződik, az állam közülök már sokkal bátrabban ujonczozhat. Kifejlődöttebb egyéniségekkel és tehetségekkel áll szemben, mint midőn az iskolai bizonyítványok közül kell választania. Kiválogathatja és ekkor meg is nyerheti a legjobb munkaerőket.

Ha a szabad ügyvédség keretébe osztatik be a noviciatus, az állam alkalmazottjait még az ügyvédi diplomát közvetlenül elnyertek közül sem lesz kénytelen szedni, hanem várhatja a továbbfejlődés processusát. A fiatal tagok nemes versenye nemcsak azt czélozza, hogy minden uton-módon ügyvédi kenyérhez jussanak, sokszor a tisztesség árán és az ügyvédi kar rovására, hanem tágabb tér nyílik az ambíciónak, a nemesebb aspirációknak. Az az ügyvéd, ki dolgozik, előretör, tekint oda is, hogy esetleg az államszolgálatban mint bíró vagy ügyész nyerjen foglalkozást, a mely csakis a mocsoktalan jellemnek juthat osztályrészül s annak, ki képzettség tekintetében is arravalónak mutatta magát. Lesznek olyanok is, a kik tehetségeiket az ügyvédi pályán kívánják értékesíteni s kik positiójukat a kar kebelén belül kívánják megerősíteni. S midőn a szabad kiválasztásnak ez a módja meg van adva, a jogi noviciusok mindegyike oda helyezkedik el, a mely tehetségének és temperamentumának inkább megfelel. Szóval érvényesülhet a szabad vegy bomlás és vegyülés, a természeti erők egyensúlyba helyezkedésének minden előnye.

E mellett elenyészik az államnak az a terhe, mely az állami szolgálatba idő előtt vakon alkalmazott noviciusok előléptetése tekintetében lidércnyomásként nehezül rá, úgy pénzügyileg, az államkincstár, mint szellemileg a bírói kar rovására.

A gyakorlati kiképzésnek, a szabad ügyvédség keretébe

való beosztásának természetszerűsége és előnyei kétségen kívüliek, de az éremnek itt is meg van a másik oldala. Franciaországban is számos panasz merül fel a noviciatus ellen, különösen a kiképzés egyoldalúsága miatt.

A kérdés teljes megvilágítása céljából foglalkoznunk kell a noviciatus eme rendszerének hiányaival is.

Dr. NAGY DEZSŐ.

A katonai Btk. és eljárás revisiójához.¹

5. Vád.

A közvádat katonai ügyész képviselje. Legyen ez a vizsgáló és ítélő bíróságtól egészen különálló hadbírói kvalifikációval bíró egyén (hadbíró), kit a hadügy (honvédelmi) miniszter ezen célra a tetteges hadbírák sorából állandóan és különösen kirendel. Megbízása legyen visszavonható s tartozzék működésében a katonai parancsnok és miniszter utasításához alkalmazkodni. Katonai ügyész alkalmazása szintén nem ütköznék nagyobb nehézségekbe, mint fent a «társas-bíróságok»-nál kiemeltetett.

A katonai ügyész csak az első folyamodású bíróságoknál rendszeresítették; felsőbb katonai bíróságoknál ez nem szükséges, mert az eljárást nehézkessé tenné.

Szabályoztassék hatásköre akként, hogy bizonyos meghatározott fontos esetekben tartozzék az ügyet a legfelsőbb bírósághoz is fölvenni, mi által az első bírósági bírói felsőbb-ségi jogot gyakorló parancsnok kegyelmezési joga megszoríttatnék.

Az igazságszolgáltatás ezen intézkedés által mindenestre többet nyerne, mint a bírói felsőbb-ségi jogot gyakorló parancsnok kegyelmezési jogának korlátlan fentartása által.

A katonai ügyész a parancsnok és hadügy-(honvédelmi) minisztertől függjön; legyen áthelyezhető és működési köre a büntető eljárás által részletesen körülírandó.

6 A védelem.

A vizsgálat befejezése után vádlott feltétlenül védő segélyével élhessen. A vizsgálati fogság ellen engedjék meg a főtörvényszékhez.

Védő közönséges bűncselekményeknél ügyvéd is lehessen. Ellenben katonai bűncselekményeknél, valamint súlyosabb beszámítású közönséges bűncselekményeknél, a mennyiben vádlott védő segélyével nem élne, hivatalból rendeltessék ki védő és pedig azon hadbírák sorából, kik az ügybe nem folytak be.

Az ellen, hogy a katonai büntető igazságszolgáltatásban is külön védő szerepeljen, katonai szempontból sem tehető kifogás; mert egyrésztől mindenkinek kell, hogy jogában álljon azon váddal szemben, mely ellene emeltetik, magát kellő módon védeni, másrésztől pedig ez a katonai fegyelmet nem gyengítheti: mert minél jobban áthatja a katonát azon biztosítékok tudata, a melyek őt jogában oltalmazzák, annál örömelebb és annál több bizalommal veti magát alá a rendnek és fegyelemnek.

Azon elveknek, melyek a védőnek vádlott általi választ-hatására és annak hivatalból való kirendelésére nézve a polgári büntető igazságszolgáltatásban érvényesek, lényegükben a katonai bíróságok számára is mérvadóknak kell lenniök. Azonban gondoskodni kell arról, hogy a védelem bár szabadon vezettessék, a szolgálati tekintély szándékos megsértésévé ne fajuljon el és (habár csak a katonai viszonyok nem ismerése következtében is) nyilvánosan oly elveket ne hirdessen, melyek a hadsereg alaposzlopait megingatni alkalmasak. Ennélfogva ajánlatos, hogy közönséges bűncselekményeknél a vádlott szabadon választhasson védőt, ellenben

katonai bűncselekményeknél hadbírák rendeltessenek ki védők gyanánt, mert ezek a katonai törvényekben és katonai viszonyokban jártasak és kezességet nyújtanak arra nézve, hogy nem hirdetnek oly elveket, melyek a fegyelmet veszélyeztetik.

A védelemre nézve némely államokban azt tartották, hogy az ügyvédeknek a hadtörvényszékek elé védőkül bocsátása esetében az ügyek elhúzódhatnak és meg kell vallani, hogy ezen aggály — legalább néha — igazolást nyerhet. A polgári bíróságoknál elv az, hogy a vádlott akként védheti magát, a mint azt ügyére nézve leghasznosabbnak tartja s ha ebből ok nélküli késedelem támad, ez által legtöbbször vádlott szenved.

Másként van ez katonai ügyekben, hol a vádlott magánérdeke és a hadsereg általános érdeke együtt forognak a kockán.

E szempontokból kiindulva, ajánlatos a védelemnek fent jelzett megszorítása, illetőleg szabályozása.

7. Jogorvoslatok.

Különös tekintettel arra, hogy az eljárás gyorsíttassék, a katonai egyes bíróságoktól a felelbezés a hadtörvényszékre történjék (csekélyebb vétségek egy évig), két egybehangzó ítélet ellen ne legyen további felelbezésnek helye.

Ellenben, ha a hadtörvényszékek ellenkezőleg ítélnék mint a katonai egyesbírátság, engedjék meg a felelbezés a főtörvényszékhez.

A hadtörvényszékhez utalt vétségek és büntettek esetében engedjék meg a felelbezés mindkét felső forumhoz. Ezt az ügyek fontossága megkívánja.

Jogorvoslat a felelbezés (mely a semmiségi panaszt is magában foglalja) és az újrafelvétel; utóbbi új bizonyítékok alapján.

A jogorvoslatok használata és a hadtörvényszékek összeállítása legyenek teljesen függetlenek a vádlottnak katonai rangjától, ezt követeli a törvény előtti egyenlőség.

A katonai szigorú fegyelem mellett a bíróságok elé oly kevés bűnügy kerül, s a hadbírátságok ügyforgalma oly csekély, hogy az ügyeket minden forum azonnal elintézheti.

Ha pedig ez irányban nehézségek merülnének föl, akkor szaporítani kell a létszámot. Ezen csekély áldozatot az igazságszolgáltatás nagy eszméjének bátran meg lehet hozni.

8. Hajó- és hajóraj-bíróságok.

A fent kifejtett elvek csak a szárazföldi katonai bíróságokra alkalmazhatók. Minden hadi hajót nem lehet hadtörvényszékekkel ellátni. A hajóbírátságok tehát csakis rendkívüli esetekben, hol azonnali példaadás szükséges, (pl. elharpódzott szökés, lázadás, gyávaság esetén) üljenek össze s hozzanak ítéletet. A kényszerűség a sik tengeren levő hadi hajóra nézve nem engedi meg, hogy minden garantiát nyújtó formális igazságszolgáltatás gyakoroltassék. Ez tehát kivételes helyzet lévén, meg kell engedni a kivételes eszközöket is. Az eljárás abból álljon, hogy egy hadbíró meghívása s a hadtörvényszéknek a mostanihoz hasonló összeállítása mellett, hozzassék meg az ítélet, mely halálbüntetés kimondása esetén azonnal végrehajtandó. (Rögtönítélő bíróság).

Ellenben a többi bűnperek, kikötőbe-jutás után, a vádlottakkal együtt, adassanak át az állandóan rendszeresített pólai vagy a felállítandó más tengerészeti bíróságnak, mely bíróság a szárazföldi hadseregére nézve fenálló szabályok szerint fog eljárni.

A hadi hajókon, melyek a sik tengerre messze utra vagy háboruba vonulnak ki, egy hadbíró úgy is rendszeresítve van, tehát egy hadbíró az ítélet előkészítésére és a hadtörvényszék megtartására akadály nélkül rendelkezésre áll.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. 1890. évi 41., 50., 51. és 1891. évi 2., 4., 6. és 8. sz.

REFORMJAVASLAT.

MÁSODIK CZIM. — Háboru esetén.

1. Eljárás.

Miután minden hadosztályhoz és hadtesthez úgy is több hadbíró van rendszeresítve, a hadtörvényszék úgy állíttassék össze, mint béke idején, a rögtön bírósági eseteket kivéve, midőn azonnali példaadás szükséges. A rögtönbíróesetekben, ha elegendő hadbíró nem állana rendelkezésre, a hadtörvényszék legalább egy hadbíró meghívása mellett a jelenleg érvényben levő eljárás szerint állíttassék össze.

Ha 24 óra alatt az eljárás be nem fejezhető, az ügy utaltassék a rendes hadtörvényszék elé. Háboru esetén felebezésnek ne legyen helye. Azon egy kivételes esetben azonban, hogyha halálra szóló ítélet hozatik, az ítélet csak akkor emelkedjék jogerőre, ha azt a hadosztály-(hadtest) parancsnok megerősíti.

Ezen egy esetben azért koncedálom a parancsnok részére a bírói felsőbbbségi jognak korlátlan fentartását, mert felebezés absolute nem engedhető meg, ha sikert várunk az ítélettől, s mert a parancsnok (főnök) mellett tapasztaltabb, magasabb rangu törzs-hadbíró van rendszeresítve mint a csapattest (hadosztály, hadtest) jogtanácsosa, ki az ítélet iránt a parancsnokot informálni tartozik, s így a törvényesség legalább ezen garantiával láttatik el.

Más ítéletek s ügyek azonban a hadjárat befejezése után a felsőbb bíróságok által hivatalból felülvizsgálándók.

Háboru esetén amugy is a csapat-parancsnokok kétszer akkora terjedelmű fegyelmi fenyítő hatalommal vannak fölrüházva, mint békében s a legtöbb bűncselekmény szigorított fegyelmi fenyítéssel büntetetik.

A hadbíróságok elé csakis súlyos bűncselekmények kerülnek. Az ellenség előtt pedig nem lehet hosszadalmas (bár helyes) eljárást követni, hanem ha az ügy már a hadtörvényszék elé kerül, a legtöbb esetben azonnali példaadás szükséges.

Hogy pedig a halálos ítéletek kellő alapossággal hozassanak, garancia gyanánt az lenne felállítandó, hogy a hadjárat után ezen ügyek is a felsőbb bíróságok által hivatalból felülvizsgálattassanak, s a hibás közegek a legszigorubb felelősségre vonassanak.

2. Kegyelmezés.

Miután a csapat-parancsnok (bíróági főnök) csak az elsőfoku bíróság által hozott ítéletekre nézve gyakorolná a kegyelmezés jogát, mindazon esetekben, melyekben vádlottnak, vagy a parancsnoktól függő közvádlónak felebbezése folytán, esetleg hivatalból, a felsőbb katonai bíróságok ítélnék, a kegyelmezés joga kizárólag Ő Felségét illesse. Ezen jog háboru esetén a hadsereg-parancsnokra lenne átruházható.

Zárszó.

Előterjesztett értekezésemről elmondhatom, hogy nagy fába vágtam a fejszét, s elismerem, hogy alig sikerült a nagy fából egy forgácsot lefaragnom. Bizony nem csekélység a katonai büntető igazságszolgáltatás reformálása.

Célom csak az volt, hogy a katonai igazságszolgáltatás terén, 10 évi hadbírói szolgálatom alatt szerzett tapasztalataim alapján, elősegítsem az eszmék tisztázását, s kifejezést adjak azon elveknek, melyek alapján a kérdést megoldhatónak és megoldandónak tartom, mert a katonai büntető igazságszolgáltatás mai alakjában a modern jogszolgáltatás kívánalmainak nem felel meg.

Ha sikerült az ügyet — csak egy lépéssel is — előbbre vinnem, úgy fáradságomnak gazdag jutalmát értem el.

FABINYI GUSZTÁV,
győri kir. tszéki bíró.

Jogi irodalom.

Államjogi irodalmunkról.

Az alkotmányt szabályokba szedni a törvényhozás hivatása, de már az állam jogi életének kifejtését a tudománytól várjuk. Mig a közjogi irodalom nem tesz egyebet, mint a különböző időszakok alkotmány-tételeit leírja, az élő jogra nem helyez nagyobb súlyt, mint a történetére, se az egyiket, se a másikat elemzés alá nem veszi, addig e feladatának nem felel meg s közjogi tudományról sem lehet szó. Pusztá tények elmondása nem mehet tudomány számba, e czimen ma már a közjogi szaktól is azt kívánjuk, hogy képes legyen a jogot elvekre visszavezetve, tanokban előadni, egyes szerveknek, intézményeknek, jogi természetét kifejteni, tartalmát, közjogi fogalmakat meghatározni, kategóriákat felállítani; egy szóval az anyagot jogilag áthatni.

Kétségtől mindez nagy munkát igényel, sőt nálunk talán nehezebb lesz, mint más államokban. Alkotmányunk nem bir olyan szigorú történeti fejlődéssel, mint pl. az angol; 1848-ban a régi alappal több intézménnyel szakítottak. De azért nagyban-egészben mégis történeti fejlődésű, mert minden alakulásnál több maradt meg a régiből, mint a mi megváltozott. Tehát magának a feldolgozandó anyagnak összehozása is sok nehézséggel jár.

Legégetőbb szükség, miszerint államjogunk alapvető tételeire jöjjön létre megállapodás, hogy így a felmerülő részleteknél az eldön és mintegy előre irányítva legyen. Ennek hiánya okozza, hogy ma, ha valamely, államjogunkat is érintő kérdés politikai vagy egyéb okokból fontosságot nyer, az egész ország zavarban van; a hány fej, annyi nézet, s az eredményt bizony sokszor a pillanat ötlete adja meg.

A czélból pedig, hogy ez alapvető kérdések tisztázódjanak, első sorban a monographiai irodalom tehet szolgálatot. Az államjogot egészben felölelő munka inkább a részeket harmonikusan összefűzni, rendszerbe foglalni, præcisírozni, esetleg új irányokat jelölni, eszméket fölvetni hivatott, semmint a tételeket minden oldalról megvilágítani, a legapróbb részletekig elemezni, érettük polemiába bocsátkozni, stb.

Mindez okokból csak örömmel üdvözölhetjük, hogy államjogunk egy fontos és sokat vitatott kérdéséről ismét két monographia látott napvilágot,¹ melyek bár igen különböző terjedelműek és jelentőségűek, de tekintve a czélt, melyért írva lettek, tőlük elismerésünket meg nem tagadhatjuk s egyszersmind újabb bizonyítékai annak, a mi már egyéb jelenségek-ből is észlelhető, hogy alkotmányunk jogi feldolgozása mindinkább tért foglal. Jellinek a mentelmi jogot a maga egészében, előforduló és előfordulható eseteiben tárgyalja; különös figyelmet fordít a történeti fejlődésre és ebben a parlament tárgyalásaira, de konkluzióit dogmatikailag is indokolja. Daruváry² pedig tudori értekezését hozza nyilvánosságra, egyaránt bizonyítva tanultságát és analízáló képességét, ámbár több állításával nem tudnánk egyetérteni.

Jellinek helyesen mondja — a mit dolgozatával Daruváry is elismer — hogy nálunk u. n. közjogi szak művelése az élő jog elemzésével történhetik csak.

De hát mi is az az élő jog? Nem lehet más, mint az állam tényleges jogi életének szabálya. Világos, hogy a mi nem érinti az állam tényleges életét, az nem is lehet benne

¹ Jellinek Arthur: A mentelmi jog. Budapest. 1890. 460 oldal. — Daruváry Géza: A mentelmi jogról. Budapest. 1890. 48 oldal.

² Daruváry e munkájában többször foglalkozik ugyancsak a mentelmi jogról irt értekezésemmel. (Budapesti Szemle. 1889. évi augusztusi szám.) és mig a fölvetett kérdés mikénti megoldásához hozzájárul, két adatra (a régi főrendi tábla álláspontjára a mentelmi jognál és a kir. Curia 1889-ki, a mentelmi jogot érintő ítéletét illetőleg) kifogást tesz. — A dolog úgy áll, hogy az említett értekezés véletlenül korrekturnak nélkül látott napvilágot, s így két mondatba csakugyan értelemzavaró sajtóhiba csuszott, a mi egyébiránt a további szövegből könnyen észrevehető.

az élő jogban. Miután azonban alkotmányunk történeti fejlődésü, gyakran előfordul, hogy az élő jogért századokra kell visszanyulni. S e szempontból közjogi intézményeinket három kategóriába sorozhatnánk.

Némelyek teljesen bírják a történelmi fejlődést. Így, hogy a sok közül csak egy példát hozzak föl; a törvényhozói organum, illetve elemeinek egymáshoz való viszonya, jogállása. De nem minden intézményünk jutott el hozzánk ilyen történeti fejlődésben. A mai felelős miniszteri kormányzás mibenlétének kifejtéséhez nem szükséges a megelőző dicasterialis rendszer elemzése, miután az nem birta annak csiráját, csak időben előzte meg és szembeszökőleg a régi alap feladásával jött létre. Így vagyunk sokszor a tanoknál is. A fentartott felségjogoknak elmélete pl. régi államjogunk egyik alaptanát képezte. De az 1848-ki törvények ez elméletet tarthatlanná teszik, a mellett, hogy bizonyos felségjogokat szintén fentartanak a királynak, míg másokat a felség távollétében a nádor is gyakorolhat. Beszélnek és írnak tehát ismét fentartott és fen nem tartott felségjogokról, de már egészen más értelemben. Majd az 1867: VII. tcz. a nádor ide vonatkozó hatáskörét megszünteti és így bár maig is vannak és mindig lesznek az államban felségjogok, de ezeket a régi tannal magyarázni tévedés volna.

Végre kell még egy harmadik kategória azon is intézményeink számára, melyek régi alkotmányunkban, annak természetéből folyólag meg voltak ugyan, de a gyakorlatban nem fejlődhettek ki egész valójukban, vagy szükségszerű jogi természetük lett félreismerve. Ide sorozandónak tekintem én a mentelmi jogot.

Ha az 1848 előtti jogi gyakorlatot tekintjük, akkor arra a kérdésre, hogy az országgyűlés tagjai birtak-e a mai értelemben vett mentelmi joggal? csak egy feleletünk lehet, hogy nem. Törvényeink ide vonható tételei fölötté homályosak. Felmerült esetekben a szólásszabadság joga egyszer sem tud érvényre emelkedni; a *salvus conductus* pedig sokban más természetű.

De másrészt meg, ha régi alkotmányunkat tanulmányozzuk, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy annak a mentelmi jog épugy szükséges kiegészítő részét képezte, mint a hogy képezi modern alkotmányunknak. Ugyanazon okból és alapon: a *souverain* államakaratot kifejező törvényhozásnak a koronás király és az országgyűlés közti megoszlása folytán. E tekintetben az 1848-iki törvényhozás mi változást sem tett, de nem is tehetett az által, hogy az alsó tábla aristokratikus rendi szervezetét népképviselési alapra helyezte. És mégis államéletünk megújulásával egyszerre csak itt volt a mentelmi jog, mint alkotmányunknak senki által kétségbe nem vont kiegészítő része. Nem szembeötlő-e, hogy az állam jogi életéről, alkotmányunkról akkor már tisztultabb felfogás hozta létre?

A harminczas évek alsó táblája a mentelmi jognak alkotmányunkból folyó ezen szükségszerűségét ösmerte fel és azért törekedett azt homályos törvényeinkből kimagyarázni, s ragaszkodott hozzá olyan csökönyösen. A ki a harminczas évek országgyűléseinek e személyes küzdelmét végig tanulmányozta, lehetetlen, hogy észre ne vegye, hogy még egy felmerülő komolyabb eset, és a mentelmi jog régi alkotmányunknak is része lesz, mint annak természetéből folyó. Így azonban csak szüksége volt meg, de tényleg elismerve nem lett.

A mondottakból következik, hogy a mentelmi jogot ki lehetne fejteni a régi állapotok bonczolgatása nélkül is, ezekre rövid reflexiót téve, mint időben megelőzőkre. De miután régi alkotmányunk e jognak létét igényelte s mert az érette való küzdelem már nagy arányokban folyt: csak méltányolni tudjuk, hogy szerzőnk e tárgyalásokkal is egész részletesen foglalkozik, bár szorosán véve sem az élő jogra nem vonatkoznak, sem azt közvetlen létre nem hozzák. E fejtegetésekkel — a mellett, hogy több előfordult esetet is ismertet —

érdekesen mutatja be a mentelmi jognak kifejlődését a közfelfogásban.

Magát a tárgyalási módot azonban már nem helyeseltük egészen. Jellinek úgy az 1848 előtti, mint az újabb esetek tagadhatlanul pontos és lelkiismeretes előadásánál az idevonatkozó országgyűlési tárgyalásokat a Naplóból szószerint lenyomatja és ez képezi körülbelül a munka fele részét. De e sok különböző nézetnek ilyen terjedelemben és alakban való közlése fölötté zavarólag hat. A parlament eddigi eljárására ugyan különösen figyelmet kell fordítani, mert a mentelmi jog még ma is főkép a gyakorlatra támaszkodik, miután törvény által szabályozva nincsen és így az eljárás ismertetésével világosítható meg leginkább. De a szerző e célzott akkor is elérhette volna, ha a közlött Napló-részeket feldolgozza és ez által munkáját a nehézkességtől menti meg. E közlemények úgy sem adják könyvének a forrásmunka jelentőségét, miután az eredeti forrás mindenkinek rendelkezésére áll; érdemes műve pedig egész más képet nyer, ha a bőséges történeti anyagot, a mentelmi jog tételei közül feldolgozva csoportosítja.

Ha már azonban egyes esetek parlamenti tárgyalásának ilyen tért szentel, kíváncsi lett volna ép a közjogi tudomány érdekében, hogy a kérdésekkel dogmatikailag is megfelelő terjedelemben foglalkozzék; ez azonban a munka gyengébb oldalát képezi. A *præcedensekből* helyes jogi érzékkel levont következtetéseihez legtöbb esetben nem lehet szó, de azok dogmatikai indokolását bemélyedőbbnek és részletezőbbnek óhajtánók. Szerző a gyakorlati életnek ugyan nagy szolgálatot tett munkájával, midőn a mentelmi jog bonyolódott kérdéseiben a szokásos eljárást hűségesen feltünteti és azért elismerésre joggal is számíthat, de a szaktudománynak kívánni valót hagyott fenn.

Jellinek a mentelmi jog természetének kifejtésénél azon alaptételtől indul ki, hogy a törvényhozó organum az állam *souverain* hatalmának kezelője s így hivatalos munkájában *souverain* természetű jogállás illeti meg. Ez az én álláspontom is.¹ Daruváry ellene nyilatkozik és hajlandó a mentelmi jogot inkább czélszerűségi okokból fenlevőnek tekinteni.

Senki sem tagadhatja, hogy az állam *souverain* akarata a maga teljében és sajátos természetében a törvényhozó hatalom által jut kifejezésre; továbbá az sem vitatható, hogy valamely állami organumnak hivatásos működésénél mindama tulajdonságokkal kell birnia, melyek az általa kezelt hatalmat jellemzik, miután ez ilyenkor benne és általa él. A miből ismét világosan következik, hogy az állam *souverain* hatalmát kezelő organumot e munkájánál *souverain* természetű jogállás illeti meg, azon egyszerű okból, mert mindenkinek meg kell adni a jogot, hogy köztisztét elláthassa. Alárendelt és *souverain* hatalmat kezelő organum ellenmondás.

Igaz, hogy nálunk a törvényalkotás munkájánál több tényező működik közre, de az is tény, hogy ezek együtt képezik az egységes törvényhozói organumot. S a mi a fölszínen az országgyűlési házak külön-külön munkájának látszik, az valójában nem egyéb, mint az egységes törvényhozói organumnak, a mai alkotmányos szervezetből folyó, szükségszerű munkája s így erre illeti meg a *souverain* természetű jogállás, miután ezzel a munkával jut kifejezésre az állam *souverain* akarata.

A ki az országgyűlésnek alkotmányból folyó e jogállását tagadja, szerintem tagadja azt, hogy az országgyűlés a törvényhozói organumnak olyan szükségképen kiegészítő része, hogy nélküle (a mai szervezetben) nem létezik; vagyis a törvényhozó hatalmat egyedül a fejedelemnek adja s az országgyűlést mellette csak mint tanácskozó testet szerepelteti. Ez esetben csakugyan megállhat az a tétel, hogy az országgyűlési tagot a mentelmi jog czélszerűségi szempont-

¹ A mentelmi jogról, — (Budapesti Szemle. 1889. augusztusi szám.)

ból illeti meg, a melyet tehát el is vehetünk a nélkül, hogy alkotmányunk természetével ellentétbe jutnánk. A mi álláspontunk szerint pedig akár a kormány, akár a bíróságok saját iniciatívájukból az országgyűlés munkakörébe beavatkozhatnak s a tagokat tetteikért, nyilatkozataikért felelősségre vonhatnák, megbüntethetnék: a mai alkotmányosság megszűnne létezni.

A törvény keletkezésének szempontjából ugyan a házak, illetve az országgyűlés határozata bir súlylyal. De e határozat a mai alkotmányos szervezet folytán nem képződhetik másképp, mint a tagok nyilatkozataiból, egyéni véleményeik összefoglalásából. A mint a házak alkotó részei a törvényhozásnak, épugy a tagok szükségképeni elemei a házaknak, munkájuk törvényhozási munka s ennél fogva részesednek azon jogállásban, melyet maga az organum az államélet természetéből bir.

Hogy azonban e jogállást egyes tagok szabadossággá ne változtathassák, rendelkezik az elnök diskretionális hatalmi körrel, illetve áll fen a ház fegyelmi hatalma. Itt szerepelnek politikai és czélszerűségi okok, midőn általános nagy érdekek szempontjából a souverain jogállásu organum saját magának korlátokat állít föl. Ha kilátás volna arra, hogy az országgyűlési tag szabadságával vissza nem él, az említett korlátok bizony beszüntethetők lennének. Mig azonban, ha kilátás volna is arra, hogy idegen hatóság beavatkozására az országgyűlési munkakörbe soh'sem lesz visszaélés, még sem volna megengedhető, mert ez az alkotmány természetével ütköznék össze.¹

De e szerint tévelygésbe jutnánk, ha a mentelmi jogot büntető- vagy perjogi általános elvekből akarnók levezetni. Államjogi szabályok valósulnak itt meg, melyek bár a büntető- és perjognak is részévé válnak, az által, hogy az államjog folyományaképp a büntető- és perjog körében kivétel statuáltak.

De már abban nem egyezünk a szerzővel, hogy Werbőczy (Hk. I. 3. és II. 3.) a souverainitás fogalmát állapítja meg, midőn általános szövegekben leírja, hogy kik kezelik az államhatalmat. Szerintem a souverainitás fogalma és jelentősége ugy Werbőczynél, mint utána még hosszú időn keresztül ismeretlen volt, és nem is abból áll, hogy valaki államhatalmat kezel, hanem az államhatalom sajátlagos természetének felismerésében; vagyis, hogy a ki az államhatalmat bírja, milyen természetű hatalom felett rendelkezik. Bodin e felismerésének azután nagy jelentősége lett a régi rendi világban, melyben a rendek mintegy külön államot alkottak az államban, jogaikat az államhatalom mellett levőknek vitatták s ők, az alattvalók, az állammal közjogi tartalmu szerződéseket kötöttek.

Továbbá nem tartjuk egészen szabatosaknak a többször előforduló kifejezéseket: «népsouverainitás», «nemzeti souverainitás», «korlátolt souverainitás», stb; valamint azt sem, hogy közjogunk szerződési elméleten nyugszik. Ha ez jogi meghatározás, akkor már túlhaladott, ha pedig politikai gondolat, a mi lehetne, akkor nem szerepelhet mint jogi alaptétel.

Jellinek elemzés alá veszi azt a kényes kérdést is, hogy a mentelmi jog, az országgyűlés felosztatásával, megilleti-e a főrendiház tagját? rátámaszkodva a főrendiházról szóló, 1885. VII. tcz. 10. §-ára, mely szerint a tagsági jog és gyakorolhatása között a jog nem szűnik meg, de szünetel, látszólag különbséget tesz — tagadó feleletet ad. E felfogás elég plausibilis, de ha mélyebben vizsgáljuk, több aggályunk támad vele szemben.

¹ Megjegyzendő, hogy a fentebbiekben a mentelmi jogot csak törvényhozói munkakörre értjük, tehát azt a részét, a melyet nálunk szólás-szabadságnak neveznek. És szívesen elismerjük, hogy másik részénél, az u. n. sérthetlenségnél (bűnügyi eljárás, stb. csak a ház engedélyével indítható meg) czélszerűségi momentumok is előtérbe lépnek.

Az 1885. VII. tcz. ama kitétele, hogy a főrendiházi tag joga nem szűnik meg, de szünetel, közönséges nyelvre mégis csak ugy fordítható le, hogy az illető a jogot nem bírja. Azok, kiknek joga szünetel (politikai jogaik felfüggesztésére ítélték, a vagyoni kvalifikációval nem bírók, stb.) tényleg nem tagjai a főrendiháznak, valamint nem tagjai az országgyűlésnek. E kifejezés «a jog szünetel» tehát nem azt jelenti, hogy az illető bírja a jogot, de nem gyakorolhatja, hanem jelenti a jognak hiányát, mely azonban bizonyos feltételek beálltával, hogy ugy mondjuk, magától föléled.

Kétségkívül bizonyos paradoxon van abban, miszerint valaki országgyűlési tagság czimén jogokat élvezzen, midőn az országgyűlés fel van osztatva, tehát nem létezik. De ilyen előlegezéseket ismer alkotmányunk. A megválasztott képviselők sérthetlensége már az országgyűlés alakulása előtt is fenáll, miután az alkotmány az országgyűlés (alsó ház) leendő tagjait oltalmazza. Ehhez hasonló a főrend állása az országgyűlés felosztatása után és így az alkotmány oltalmazhatja a főrendiház jövődöbeli tagját is. Az országgyűlés felosztatása főrendre csak szünetet jelent, miután a következő országgyűlésnek már kijelölt tagja. A felosztatás a főrend jogát nem érinti s így annak tartalmát sem alterálhatja.

Dr. NAGY ERNŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birói és ügyészi szervezet módosítása.

Az igazságügyminiszter által legközelebb a törvényhozás elé terjesztett törvényjavaslat 63. §-a értelmében azok, a kik a törvény hatálybaléptekor törvényes joggyakorlaton voltak, a gyakorlati birói vizsgára az eddigi feltételek mellett bocsáthatók.

Ezen átmeneti intézkedés egészen szükségtelenül évek hosszú sorára illusoriussá teszi a törvényjavaslat üdvös intézkedésének gyakorlati érvényesítését. Mert tudvalevő, hogy az eddigi törvények értelmében a joggyakornoki minősítés az egyetemi végbizonyítvány elnyerése és az államvizsga letételéhez van kötve, de hogy az egyetemet végzett joghallgatók államvizsgálati bizonyítvány hiányában is joggyakornokokká kinevezhetők, és csak arra kötelesek, hogy az államvizsgát szolgálatba lépésük után egy év alatt sikeresen letegyék.

Innen van, hogy hazai bíróságainknál számtalan joggyakornok van joggyakorlaton, kik még csak az államvizsgálati bizonyítvánnyal sem bírnak. Hogy pedig azon joggyakornokoknak képzettsége sem kielégítő, kik az államvizsgát letették, azt az eddigi tapasztalat és épen a szőnyegen fekvő új törvényjavaslat is eléggé igazolja.

Kétségtelen, hogy a törvényjavaslatnak egyik legüdvösebb intézkedése az, mely az aljegyzői minősítést a jogtudor-ság elnyerésének feltételéhez köti; de nincs elfogadható ok, melynél fogva a törvény hatálybaléptekor joggyakorlaton levőket a jogtudori oklevél elnyerésétől felmenteni kellene.

A joggyakornokok nem köztisztviselők, a kiknek a fokozatos előléptetéshez való igényük olyképen fenállana, hogy vissza kellene riadnunk attól, hogy velük egy helyes törvényhozási intézkedést éreztessünk, sőt a tapasztalás mutatja, hogy maguknál a joggyakornoknál, a kik a bíróságnál alkalmazást keresnek, sem érlelődött meg rendesen az az elhatározás, hogy a birói pályán maradjanak, hanem ellenkezőleg számtalan példa van rá, hogy a birói joggyakorlatot épen csak a gyakorlat egy nemének tartják, melyet utóbb az ügyvédi gyakorlattal kiegészíteni jónak tartják. A birói joggyakorlat tehát reájuk nézve számos esetben csak kísérleti mérőül szolgál, a melyen egyéni tetszésük, izlésük szerint vagy megmaradnak, vagy pedig attól elszakadva más hivatás után néznek. Ha már a

joggyakornokokban sincs meg az a megállapodott szándék, hogy a bírói joggyakorlatot a bírói pálya előkészítő iskolájául nézzék, akkor valóban nem tudni, mi oka lehetne a törvényhozónak azon szigorításokat reájuk ki nem terjeszteni, a melyek egy képzett bírói kar keletkezésének biztosítékául lesznek hivatva szolgálni. Hiszen megértük már az ügyvédi rendtartás életbeléptetésekor azt a botrányos állapotot, hogy a gyöngébb joghallgatók sietve végeztek el valamelyik kétéves akadémiai tanfolyamot, hogy ama törvény szerencsétlen átmeneti intézkedésének egészen hasonló természetű előnyét maguknak biztosíthassák, s valóban láttuk is, hogy miként nőttek ki földből mint a gyom a pár évi akadémiai tanfolyamon gyorsan átsiklott ügyvédek.

Valamint akkor épen azon képzett és lelkiismeretes elemeknek vált főleg hátrányára a törvény ezen átmeneti intézkedése, a melyek önszántukból és magasabb képzettségük érdekében vállalkoztak tanulmányaik alaposabb és tökéletesebb befejezésére és ezután a jogtudorság külön distinktiójának elnyerésére, úgy másfelől az átmeneti intézkedések valóságos jutalmat juttattak azok részére, a kik a könnyű s gyors boldogulás szempontjából a törvényes előnyöket még kapuzárás előtt maguknak biztosítani siettek. Ezen anomáliának hatása aztán azon éles különbségben mutatkozott, mely elméleti és gyakorlati képzettség tekintetében ügyvéd és ügyvéd közt beállott.

Ugyanazt a csődülést fogjuk a bírói joggyakornok-aspiránsok részéről tapasztalhatni, a kik szorgalmas s törekvő versenytársaik rovására sietve fognak a régi törvény kellékeinek eleget tenni, hogy az új törvény hatályának súlyát még idejekorán elkerüljék. Ezzel aztán a törvény intentiójának gyakorlati érvényesülése a most végző joghallgatókkal szemben meg lesz hosszú időre hiúsítva, csupán azért, mert egy oly állítólagos szerzett jog phrasisából meritjük az átmeneti intézkedés okát, — pardon, indokát — a mely jog, miként fentebb kimutatva lett, tulajdonképen nem létezik. Ha közérdeknek tartjuk, a mint hogy az is, a bírói minősítés emelését, úgy egyáltalában megfoghatatlan az, hogy miért hiúsítuk meg ezen ép oly szükségesnek mint sürgősnek hitt törvény szándékát a fiatalság egy egész generációjával szemben beláthatatlan időre.

Csak nem akarhatják, a kik a törvényt komolyan veszik, hogy ezen famosus átmeneti intézkedés által a *végzett joghallgatók gyöngébb és kevésbé lelkiismeretes része, a bírói pályára tereltesse* és ily módon jó időre eizárja az utat a képzett s komoly törekvést tanusító elemek előtt.

Tudvalevő dolog, hogy az átmeneti intézkedések épen nem gyakorolnak valami vonzó hatást törvényhozásunkra, mely épen ezeket feltűnően elhanyagolja, de épen azért kétszeres kötelessége egy, a jogi érdeknek szolgáló lapnak, ezeknek fontosságára rámutatni s ez által azoknak általános unottság s közöny közötti megszavazását meggátolni, mert ezen megvetett átmeneti intézkedés sokkal közelebből érinti érdekeinket, mint a közelebb lezajlott «titáni» harc a konsularis bíraskodásról.

Dr. HERZ BERTALAN.

A gyakorlati bírói vizsga kérdéséhez.

Midőn a bírói és ügyészi szervezeti törvényeknek módosításáról rendelkező előadói tervezet nyilvánosságra hozott, azt őszinte örömmel üdvözölte mindenki, a ki a magyar igazságszolgáltatásnak méltóságát szíven hordja. A tervezet számos újításai közül egyike a legmélyebbreható következményekkel kecsegtető az volt, a mely a bírói gyakorlati vizsgának eltörlése mellett a paritást, az igazságot megosztva szolgáló két testvérosztály között, a gyakorlati képesítés tekintetében is helyreállítván, véget vetett volna azon szégyenletes állapotnak, a mely az utóbb érintett szempontból ügyvédek és bírák

között a bírói kar tekintélyének és szellemi magaslatának érezhető sérelmére eddig fenáll és a most heterjesztett törvényjavaslat szerint — fájdalom! — jövőre is fenállani van hivatva. Mert ezen törvényjavaslat éles elletétben az előadói tervezet indokolásában hangsúlyozott közérdekkel, mely a gyakorlati bírói vizsgának megszüntetését követeli, mert «lehetetlen fentartani azt az állapotot, hogy alacsonyabb képesítési kellék kívántassék meg a bírói pályára, mint az ügyvédire», a bírói gyakorlati vizsgának intézményét továbbra is fentartja és pedig eddigi korlátolt képesítési értékében, mert ezt sem bíróságon kívül álló tagoknak a vizsgáló-bizottságba való felvétele, sem a jogtudorságnak előfeltételként kikötése egymagában még nem emeli.

Nem hiszem, hogy volna nézeteltérés komoly jogászok között abban a tekintetben, hogy a bírói és ügyvédi kvalifikatio kérdésének csak egy helyes megoldása van: az egyetemes képesítési gyakorlati vizsgának rendszeresítése; minden más megoldási mód érték nélküli kísérletezés, mely állandóságra már fogatosítása percében sem számíthat. Fokozza a helyzetnek visszasságát, ha kétnemű képesítés mellett az ügyvédi oklevélnek nagyobb hatályt tulajdonítunk, mint a gyakorlati bírói vizsga letételének; oly arczulsapása ez az állam fenségjogait független meggyőződése alapján gyakorló bírói testületnek, melynek következményei azon testület szellemi színvonalának mesterséges leszorításában nyilvánulnak. Másfelől az államhatalom megokolhatlan szegénységi bizonyítványt állít ki maga részére, midőn saját közegeitől, kik Ő Felsége a király nevében az állampolgároknak vagyoni jogi léte és nem léte, élet-halál felett döntenek, kevesebb képesítést követel, mint a magántevékenységet kiegészítőképen eljáró ügyvédektől, mert ezen elv foglaltatik annak kimondásában, hogy az ügyvédi oklevél magában foglalja a bírói képesítést, de nem viszont. A törvényjavaslat szerint az elméleti képzettség ezentul egyenlő lesz, mily szükség követeli a a gyakorlati képesítésnek továbbra is kettéhasítását? Saját tapasztalatom után, melyet mint gyakorlati bírói vizsgánál kirendelt biztosi minőségben szerezni alkalmam bőven nyílt, határozottan kétségbe vonom, hogy ezen gyakorlati vizsga alacsonyabb képesítési fokon állana mint az ügyvédi vizsgát, kétségbe vonom azért, mert több elméleti és gyakorlati ismeretet követelni egyáltalában nem lehet, mint a mennyit a budapesti kir. ítélő táblának területén fenállott bírói vizsgáló bizottságok megköveteltek. A törvények értelmében a kétféle vizsgát között a lényeges különbség mindössze abban nyilvánul, hogy az írásbeli feladványok száma a bírónál kettő, az ügyvédnél három; tekintve azonban, hogy a bírói vizsgánál a váltó, kereskedelmi, jogi feladványok a szorosabb értelemben vett polgárjogiakkal fölváltva osztatnak ki, ezen különbség tisztán munkatöbbletre szorul; a szóbeli vizsgát tárgyai tekintetében az urbéri jog a bírói vizsgáról rendelkező törvény által mellőztetett ugyan, de egyszeri ellátogatás által is meggyőződést szerezhet bárki is arról, hogy az urbéri jogot a gyakorlat állandóan felvette a bírói vizsgának tárgyai közé. Hol van tehát az a nagy határvonal, mely a kétnemű képesítést oly élesen választja el, hogy az ügyvédi oklevél elegendő képesítést biztosít a legfőbb bírói állásra, míg a bírói vizsgát megállott egyén önálló ügyvédi gyakorlatra nem bocsátatik? Talán a jogtudorság? Ha az igazságtalan szerepbeosztásnak ez volna magyarázata, még lehetne vitatkozni annak jogosultsága avagy jobban mondva célszerűsége felett, bár egyéni nézetem szerint a jogtudorságnak a gyakorlati pályához semmi köze, mert annak feltétlen jogosultsága csak ott van, a hol mint utolsó és befejezett képesítés szerepel és nem akkor, midőn egy későbbi gyakorlati vizsga a nélkülözhetlen elméleti képzettségnek elegendő megbízható próbaköve. Ez utóbbi kérdéssel azonban e helyütt nem foglalkozom, mert nem a jogtudori oklevél az, mely egyedül bir az ügyvédi pályára való képesítésnek varázserejével és az különben

is a törvényjavaslat értelmében ezentul a birói képesítésnek is fogja előkellékét képezni a nélkül, hogy az egyenérték birói és ügyvédi vizsga között helyreállítatnék: hanem az ügyvédnél, kincstári vagy közalapítványi ügyészségnél folytatott 1½ évi gyakorlat. Ez tehát azon egyedül üdvözítő eszköz, mely minden tekintetben befejezett képzettségű ügyvédek teremt; a nélkül lehet valaki kitűnő bíró, remek jogász, ügyvédi pályára ő alkalmatlan, annak jelenti ki őt a törvény ab ovo, mert az 1½ ügyvédi gyakorlat nélkül ügyvédi vizsgára nem is bocsátatik. Töltse bár valaki azon 1½ évi gyakorlatot folytonos másolásokkal, információkkal és hason kevéssé szakfoglalkozásokkal, az a dolgon nem változtat: ő ügyvédi pályára hivatottnak tekintetik. Az ügyvéd, a ki pernek vezetését sohasem látta, birói határozatot, legkevésbé ítéletet sohasem fogalmazott, az alantosság fokozatoknak átugrása mellett egyszerre tárgyaló avagy előadó bíró lehet, a pernek minden részleteiben otthonos törvényszéki jegyző előzetes ügyvédjelölti gyakorlatra utasítatik, ha ügyvédi oklevélre vagyik.

Mert annál, hogy a jogtudori oklevéllel bírók a meny nyiben 3 éven át már mint bírák működtek, az ügyvédi vizsgára *bocsáthatók*, a birói kar tekintélyére sérelmesebb és annak képesítvényére szégyenteljesebb álláspontot foglalnia soha törvényhozónak nem sikerülhet. És hol van a következetesség, midőn két évi gyakorlattal rendelkező jogtanárok-nak megengedik az ügyvédi vizsgálat letételét, habár ügyvédek-nél egy napot sem töltöttek volna, avagy a tanszéken el lehet sajátítani azt a *gyakorlatot*, melyet a bíróságnál szerezni eleve lehetetlenségnek nyilatkoztattak ki?

Lehetetlen félre nem ismerni, hogy itt nagy igazságtalanság rejlik, a melynek orvoslására a kettős képesítésnek fentartása mellett két ut nyílik: a két testületnek kasztszerű elkülönítése és annak kimondása, hogy valamint ügyvédi gyakorlatra csak az bocsátatik, ki ügyvédi oklevéllel bír, úgy a birói hivatalra is csak birói gyakorlati vizsga képesít. Távol tőlem ez elvet felállítani, de igenis elutasíthatlan követelményként kell felállítani, *hogy a mennyiben a kétféle vizsgálati rendszer egyenlő elméleti előképzettség mellett fentartatnék: bármely képesítés a másikat magában foglalja*. Ha pedig a kétféle képesítés közötti különbség hatályuk tekintetében fentartandónak, bölcsnek találtatnék, akkor az egyetlen államhatalmi szempontból jogosult eljárás csak az lehet, a mely a *birói vizsgálat értékének az ügyvédiének felette helyezésében nyilvánulna*, a nélkül az államhatalom saját magának bizalmatlanságot szavaz, mert azon egyénről, a ki folytonos államhatalmi felügyelet és ellenőrzés, egyuttal személyes felelősségnek terhe alatt folytat joggyakorlatot, feltételezni nem szabad, hogy kevesebb gyakorlati képesítéssel bír mint az, ki magánember oldala mellett gyakran minden ellenőrzés nélkül dolgozik.

Tudom, szavaim kevés visszhangot fognak kelteni oly áramlat mellett, mely a gyakorlati birói vizsgának értéke felett kicsinylőleg vállat von; de nekem meggyőződés, hogy a jelen helyzetet állandóan fentartani nem lehet, az államnak jól felfogott érdekében nem szabad és azért ha a szervezeti törvényeknek módosításába bele fogunk, úgy vétek a fél uton megállani, hanem az avult felfogással és előítéllettel szakítva, a réginek romjain új, tökéletes szervezetet kell felépíteni.

Az egységes képesítési gyakorlati vizsga elengedhetlen követelmény, mely addig fog kopogtatni a törvényhozás kapuján, míg az előtte felnyílik, ha pedig addig is a kettős rendszert eltérő hatálylyal fentartani óhajtják, akkor ám helyezték a birói vizsgálatokat az ügyvédiének fölébe, mert öntudatos állam nem tűrheti, hogy bírái képesítés tekintetében alantabb álljanak, mint az ügyvédi kar tagjai.

Dr. DOLESCHALL ALFRÉD.

Különfélék.

— A szervezeti javaslat szövegének befejezését közöljük lapunk mellékletén. Az indokolásból, mely dr. Wlassics Gyula egyetemi tanár műve, szintén fogunk egy részt közölni.

— A «főnök» szó a szervezeti javaslatban. Multkori megjegyzésünkre levelet vettünk, melynek névtelen írója hivatkozik arra, hogy a végrehajtási törvény 22. §-a szerint «sürgős esetekben a végrehajtásnak esteli 8 óra után vagy reggeli 8 óra előtt való foganatosítására a bírósági főnök engedélyt adhat;» a kifejezés tehát törvényeinkben nem új.

A végrehajtási törvény «bírósági» főnöke s az ügyviteli szabályokban foglalt «hivatalfőnök, illetőleg elnök» mást jelent, mint mikor a bírósági és ügyészi felügyeletet tárgyzó törvény minden hozzáadás nélkül csak főnökről szól. A birói és ügyészi főnöknek ezen összevonása az, a mi a bíró állására nézve leginkább praedudiciósus.

Meg vagyunk győződve, hogy a kormány nem akar ezen összevonásból következtetéseket vonni. De nem fogja-e megtenni a táblai vagy törvényszéki bírákkal szemben egyik vagy másik táblai vagy törvényszéki elnök?

Mint hogy pedig ezen eshetőség épen nincs kizárva, czél-szerűnek mutatkozik e szó helyébe tenni pl. e kifejezést: *a bíróság vezetője*. Ugy tudjuk, birói körökben is szívesen vették azon odiosus szó mellőzését.

— Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok együletében Murányi Ernő tartott előadást a Btk. 17. §-ának értelmezéséről. Azon álláspontot fejtette ki, hogy az osztrák honos Ausztriának nem adható ki, ha a bűncselekményt külállam területén követte el. Ily esetben szerinte az osztrák honos felett a magyar bíróságok vannak hivatva itélni.

— Német kriminalisták polemiája. Hogy a büntetőjogi reform kérdése mily éles tollharczot idéz elő Németországban, mutatja többek közt a következő részlet is, melyet *Liszt*-nek a nemzetközi büntetőjogi egyesülethez intézett titkári jelentéséből veszünk át:

Auch. Professor Binding in Leipzig hat das Wort ergriffen. Ich kann es mir nicht versagen, den Mitgliedern der Vereinigung im Wortlaute die Aeusserung mitzuteilen, mit welcher er unsern Vorschlag abfertigen zu dürfen meint. Der Hauptvertreter der von uns so empfindlich getroffenen scholastisch-formalen Richtung in der Strafrechtswissenschaft schreibt in der 2. Auflage seiner «Normen» II. S. 417 Note 4: «Die Verteidiger der m. E. durchaus ungesunden bedingten Verurteilung, die aber in unserer ratlosen Zeit schon ihrer Billigkeit und der Fremdartigkeit des Gedankens wegen mannigfach Anklang finden dürfte, obgleich sie das Strafgesetz zum Spott der Allgemeinheit, den Strafprozess zum Narren des Verbrechers und den Verletzten zum mit Recht empörten Zeugen von dessen Strafflosigkeit macht, haben Vornehmeres zu thun, als natürliches Denken und Empfinden zu respektieren. Wahrhaft erquicklich gegenüber diesen unklaren «radikalen Reformern» neuerdings Wach, usw.»

— A vádlottra vonatkozó rendőri közleményeket hozta szóba Engeraud képviselő a franczia kamarában. Míg a peranyag minden egyéb részének összeállítása kellő garantiákkal van körülvéve, és míg az egész anyag még a végtárgyalás előtt közöltetik a vádlottal és védőjével, kik ily módon a védelemre előkészülhetnek: addig a rendőri közlemények nemcsak hogy ellenőrizhetlen, bizalmas módon beszerzett adatokat tartalmaznak, hanem a vádlott csak a végtárgyaláson nyer rólok tudomást. Sulyosítja a bajt az, hogy az elnökök nem tanusítanak kellő óvatosságot ezen közlemények felhasználásánál, és az azokban foglalt, gyakran nagyon becsületbevágó adatokat még akkor is nyilvánosságra hozzák, ha maga a vádbeli cselekmény épen nem becsületlenítő. Ezért kéri az igazságügyminisztert, utasítsa az elnököket, hogy az ilyen rendőri közleményeket csak lelkiismeretes fölülvizsgálás után használják föl, és egyáltalában csak oly esetekben olvassák föl, a hol vádlott becsületlenítő cselekménnyel van terhelve. Fallières igazságügyminiszter kijelentette, hogy egy hozzá fölterjesztett esetben maga is meggyőződött a rendőri közlemények téves voltáról; ő is azt tartja, hogy azok csak nagy óvatossággal használhatók, és okvetlenül szükséges, hogy a végtárgyalás előtt közöltessenek a vádlottal; kilátásba helyezte, hogy a bünvádi eljárásnak ezt tiltó intézkedései módosíthatni fognak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói és ügyészi szervezet módosítása. — Egy pár észrevétel a bírósági reform-tervezetre. xy. — A birói és ügyészi szervezet reformja. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle*: Ügyvédi képviselő a békéltető bizottságok előtt. Dr. HORVÁTH JÁNOS budapesti ügyvéd és iparhatósági biztostól — Hosszu terminusok. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Rendelet valamennyi kir. törvényszéknek. — Az összeírás. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói és ügyészi szervezet módosítása.

Ugyanazon szakfőnök, kinek cikkét a 9. számban közöltük, újabb a következő sorokat vettük:

Az új javaslat, midőn megengedi, hogy vizsgálóbírák albirák és jegyzők is szerepeljenek, azt mondja, hogy «ezeknek a törvényszék vizsgálóbírájához való szolgálati viszonyait az ügyviteli szabályok állapítják meg». (33. §.) Ehhez mi multkor azon megjegyzést fűztük, hogy az ügyviteli szabályokat lehet talán úgy elkészíteni, hogy az ezen intézkedésből származható visszasságok a minimumra szálljanak le, de mi biztosít bennünket arról, hogy azok valóban ilyen irányban fognak elkészíttetni?

A javaslatot kísérő indoklás, mely újabb megjelent, aggályainkat nemcsak hogy el nem oszlatta, hanem bizonyos irányban még növeli is. Az indoklásban ugyanis a következők foglaltatnak: «Az ügy érdeke követeli, hogy a vizsgálóbírói hivatal bizonyos egységes szervezetet nyerjen, és az ügyek szellemi vezetése és a közvetlen felügyelet az igazságügyminiszter által kinevezett vizsgálóbíró kezeibe legyen letéve».

A közvetlen felügyelet, mely az indoklás szerint a vizsgálóbírónak megadandó lesz, mindenesetre biztosítékot képez, és helyes azon elvnel fogva, melyet már multkor is említettünk, hogy t. i. a felügyelő hatóságok szaporítása csak előnyös az ügyvitelre.

A törvényszéki vizsgálóbíró felügyelete a jegyzők és albirák felett legalább annyit ér, mint a törvényszéki elnöké a bírák felett, és még annál annival többet, hogy itt a felügyelő hatóság minden egyes részletkérdésben époly szakember, mint az, a kire felügyel.

«Az ügyek szellemi vezetése» azonban, melyet az indoklás a felügyeleten kívül meg akar adni a törvényszéki vizsgálóbírónak, igen homályos fogalom. Jelentheti, ha a legszűkebb értelemben vesszük a szót, azt, hogy a vizsgálati ügydarabokat a törvényszéki vizsgálóbíró osztja ki a vizsgálóbírók egyes tagjai közt. Ez, mellel megjegyezve, elég aggályos intézkedés volna azért, mert, mint ismeretes, az ügydarabokat kiosztó hivatalnok nem a szerint szereti a kiosztást eszközölni, hogy neki a legnehezebbek jussanak és így ilyen rendszer mellett a törvényszéki vizsgálóbíró hajlamai egyenes ellentétben volnának a törvény követelményével. De jelenthet az «az ügyek szellemi vezetése» ennél sokkal tágabb körű hatáskört is. Jelentheti azt, hogy a törvényszéki vizsgálóbíró jogosítva van bizonyos, az ügyviteli szabályokban meghatározandó esetekben utasításokkal ellátni az alája rendelt vizsgálóbírákat, és felettük az ügyek elintézésének érdeme tekinte-

tében is némely hivatalfőnöki jogokat gyakorolni. Hogy ezen szabályozás olyan módon van-e kontemplálva, mint a közigazgatási hatóságoknál, hogy t. i. a főnök egyenesen utasítja alárendeltjét bizonyos elintézésre, vagy olyan módon-e, mint a budapesti rendőrségnél meghonosodott, hogy t. i. a kihallgatásokat az alsóbb közeg végzi, és a határozatot a felsőbb hozza meg, az itt nem lényeges kérdés azért, mert *mai bünvádi eljárásunk alapelvei szerint semmiféle ilyen szabályozás helyt nem foglalhat*. Mai eljárásunk szerint minden vizsgálóbíró az egész birói funkciót maga gyakorolja, csak a saját meggyőződése szerint hozza meg a határozatokat és semmiféle utasítást vagy akár csak irányadást az ügy érdemére nézve el nem fogadhat. Bármilyen csekély mérvben engedtetnék meg valami «szellemi vezetés» a miniszterileg kirendelt vizsgálóbírónak, bármilyen kevés funkcióra volna is az szorítva, még sem lehetne azt instituálni, ha az a vizsgálóbírákként működő jegyzőktől és albiráktól a birói jogkör teljének csak legkisebb részét is elvenné. Nem célszerűségi indokokból mondjuk ezt, bár e szempontból is félnénk a vizsgálóbírói szervezetnek a közigazgatási szervezethez való közeledésétől. A célszerűségi szempontok vizsgálata alól felment bennünket az, hogy minden ily szabályozás mai bünvádi eljárásunk és bírói szervezetünk alapelvei által van kizárva, mely alapelveken az új javaslat sem változtatott.

Mit jelelt tehát a «szellemi vezetés» joga az indoklásban, nem tudjuk, de azt látjuk belőle, hogy a törvényjavaslat azon kifejezése, hogy a vizsgálóbírák «szolgálati viszonyait» az ügyviteli szabályok határozzák meg, nagyon is tágkörű magyarázatot enged meg, és szabatosabb körülírással pótlendő.

Kérdés volna még csak az, hogy milyen uton lehetne az ügyviteli szabályokban biztosítani, hogy a fontosabb ügyek a miniszter által kinevezett vizsgálóbíró kezéből az albirákéba és jegyzőkébe át ne menjenek. Ezen legfontosabb kérdés tekintetében az indoklás még csak nem is sejteti az igazságügyi kormány szándékát, a mely pedig már nyilván meg van állapítva.

A szabályozásnak e tekintetben sokféle módja volna képzelhető. Ilyen volna pl. az, ha felsoroltatnának a büntetőtörvénykönyvek azon §-ai, vagy kimondatnék a kiszabható büntetési mérv azon maximuma, melyeknek esetében a nem-miniszteri vizsgálóbíró is eljárhat. Kimondható volna továbbá, hogy házkutatást vagy előleges letartóztatást igénylő ügyek «csekélyebb fontosságú» ügyeknek soha sem tekintethetők. (Ez esetben természetesen gondoskodni kellene arról, hogy, ha ezek szüksége a vizsgálat alatt merül fel, az ügy a miniszterileg kinevezett vizsgálóbíró kezébe menjen át.) Nem akarjuk ezek közül egyik vagy másik mód helyességét bővebb vita alá venni. De azt hisszük, hogy bármely elvből indult ki az igazságügyi kormány, a tekintetben, hogy melyeket kíván «csekélyebb fontosságú» esetnek tekinteni, azt az indoklásban előterjesztést tenni köteles lett volna. Mert ha megengedhetjük is, hogy fenforoghat indok arra, hogy az ily elvek az ügyviteli szabályoknak tartassanak fen, mindenesetre lényeges hiánynak kell tartanunk azt, hogy az ily alapvető kérdésben követni szándékolt irány a törvényjavaslat indoklásából határozottan ki nem tűnik.

Egy pár észrevétel a birói reform-tervezetre.

Ezen legújabb jogi művelet iránt élénkebb érdeklődés a sajtó terén csakugyan nyilvánul, de leginkább az itt nagyon is érdekelt bírósági személyek részéről. Kevésbé észleljük azt akár a szélesebb jogász-intelligentia körében, akár a jogi egyletekben; s félünk, a parlament organumaiban is az ismeretes, sajnálatraméltó közönyösség fog irányában nyilvánulni. Valószínűen azon okból, mivel ezen reformtervezet nem karolván fel az egész bírósági rendszert s inkább alkalmi műveletet képezvén, mely a kir. táblák felosztásának közbejöttéből származik, az nem tekintetik végleges, állandó szervezetnek. Valódi javulás itt a polgárjogi s bűnvádi rendszer gyökeres átalakítása, s az évtizedek óta ígért, de maig sem létesített végleges bírósági szervezet nélkül nem is eszközölthetetik.

Az érdeklődés ezen tervezet iránt különösen azon törekvés folytán fokozódhatik, mely abban az *egyes bírósági rendszer* reformjára irányul. Mindenesetre egyik legfontosabb eleme a célbavett reformnak. Mert jogszolgáltatásunknak egyik legégetőbb szükségét érinti, ha talán nem is elégíti ki.

Nemcsak azért, mivel ezen bíróság működése a szegényebb néposztályok érdekeivel legnagyobb érintkezésben van, s azért itt fordul elő a legtöbb jogi viszály s itt halmozódik fel a legnagyobb ügymennyiség, hanem azért is, minthogy az egyes bírósági jogszolgáltatás szenved a legnagyobb tökéletlenségekben, és pedig úgy az *ügykezelés* hiányai, mint a *judikatura* gyöngeségei következtében.

Ezen judikatura gyöngeségének forrása azonban nemcsak az egyes bírák alantabb képzettségére és minősítésére vezethető, hanem az azok által legyőzendő nagy munkatömegre is. Az ügyek halmazával elárasztott bíráknak kellő idejük sem lehet a vitás ügyek tanulmányozására, s a birói vélemény alapos megérlelésére.

Innen következik, mikép egyes bírósági jogszolgáltatásunk javítására nem elégséges a *birói minősítés tökéletesítése*, hanem mulhatlanul szükséges a *munkahalmazottság terheinek kevesítése* is.

Ezen szempontokból kell vizsgálnunk a jelenleg követett igazságügyi politikát s az ennek kifolyásul szolgáló reformjavaslatokat.

Nézetem szerint a bírósági szervezetre vonatkozó, s most szőnyegen levő szervezetnek kiválóbb gyöngéjét épen az képezi, hogy a *járásbíróságoknál* a szükséges reformot mindkét, imént kiemelt szempontból nem karolta fel; és nem indítványozott reformokat sem az egyes bírósági *hatáskör* módosítására, sem a tényleges hatáskörben a munkateher könnyítésére, illetőleg a munka-felosztásra vonatkozólag.

Értem itt különösen a *járásbíróságok szaporítására* vonatkozó reformot.

E tekintetben igazságügyi politikánk régóta tévuton jár s nagy ellenmondásokba keveredett.

Tény az, hogy az egyes bíróságok elébe vihető ügyek érték-, s pénzösszege mindinkább emeltetik; hatáskörük folyvást jobban s jobban kiterjesztetik, így jelenleg is ez céloztatik a sommás eljárásra vonatkozó javaslatban; s telekkönyvi hatósággal is mind több s több járásbíróság ruháztatik fel. És a járásbíróságok száma mégis jóformán ugyanaz, mint akkor, a midőn hatáskörük 300 forintig terjedett.

Az egyes bíróságok hatáskörét tehát folyvást terjesztik s elvégzendő munkájukat sokszorozzák; de a járásbíróságok számát nem szaporítják, a mi a munka-szaporodásnak megfelelő elégséges személyzetet állíthatna elő.

Ez idéz elő itt oly ügy- s munka-halmazottságot, melynek a járásbíróságok megfelelni nem képesek; s ez vonja azután természetesen maga után az itteni jogszolgáltatás hanyatlását.

És ez oly helyzet, melynek káros kinövéseit a *minősítés*

emelése el nem távolíthatja. Bármily képzettséggel birjanak is a bíróságok, a munkahalmazon, physikai okokból is, erőt nem vehetnek; vagy elhamarkodott, tökéletlen ítélkezést teremtenek, vagy a jogszolgáltatás főbb érdekeit veszélyeztető hátralékok özönébe sülyednek.

És e veszélyes helyzeten a jelen tervezet nem szándékozik segíteni, a mint maga az igazságügyi miniszter is budgetjébe egy pár vidéki bírón kívül csak azon 30 albirót vette fel, a kik bővebb kiképzés céljából a törvényszékekhez beosztandók lesznek; habár ő maga is több helyen kifejezte, hogy az ügyforgalom folytonos emelkedése különböző segélyeszközöket igényel. És a mostani tervezet csak azt hozza e részben javaslatba: hogy a járásbíróságokhoz, szükséghez képest több járásbíró is lehet kinevezni, s hogy a törvényszékeknél albirói állások rendszeresíttetnek.

Ha a tényleges szükségességet vesszük kiindulási pontul; és ha a járásbíróságok számát, a törvénykezési szükségleteknek megfelelőleg, szaporíthatni a pénzügyi helyzet meg nem engedi: akkor el kellene határozni azt, hogy mindazon járásbíróságokhoz, melyek jelentékenyebb ügyhátralékokban szenvednek, egy második járásbíró is *nemcsak lehet*, hanem *kell is kinevezni*, mert törvénykezési körülményeinkben csakis ez felelne meg a szükségesség kívánalmainak. És azután a megszorított járásbíróság saját hatáskörében önállással, polgárra s bűnvádira felosztandó lenne.

A képesítés tekintetében kiválóan szembeötlő a járásbírák képzettségi színvonalának emelésére szolgáló azon javaslat, hogy az albirák kineveztetésükkor a törvényszékekhez osztatnak be. Ez képezne bizonyos birói gyakorlati iskolát. Hogy a gyakorlati kiképzés, előlegesen a birói hivatás megkezdésétől, nagy szükségű lenne, kétséget nem szenvedhet. De a jogszolgáltatás magasb érdekeivel, a bíráskodási renddel, s az ebben szükséges jogi összhangzattal nem tudjuk összeegyeztetni azt, hogy az ujonnan kinevezett, s gyakorlat végett *beosztott albirák a törvényszéki bírákkal*, kik közt ezentúl felsőbb bírósági tagok is lehetnek, a birói teendők tekintetében *egyenlőknek vétessenek*, habár némely kivételek megalapításával is. Hogy ily még csak gyakorlaton levő kezdő bírák a szavazásban a törvényszéki bírákkal résztvehessenek, tehát akkor, midőn a hozandó törvény maga elismerné a birói gyakorlatot szükségelő szakképzettségi elégtelenségüket, a vitás és pedig itt már fontosabb s bonyolultabb peres ügyek eldöntésére, azokkal egyenlő befolyást gyakorolhasanak: ezt valóban összeférhetetlennek találónk a tökéletesb jogszolgáltatással, de magával a jogbiztossággal is.

Megszilárdulhatna-e a bizalom ezen forum judikaturája iránt, ha abban kezdő bírák is, gyakorlat végett részt vehetnének?

Helyeselhető-e, hogy birói állásra kineveztessenek, mielőtt képesítésük, gyakorlatilag is kielégítőnek bizonyult volna be?

És nem lenne-e helyesebb, hogy ily gyakorlat, természetesen a bírák egyenlősítés, s a szavazati jog gyakorlat nélkül, a kinevezés előtt követeltessék. Így van ez minden, törvénykezéssleg jobb szervezetű európai államban. Erre való különösen az auscultansok stb. intézménye, akkép alakulva, hogy a birói pályára jelöltek, a judikatura alakításában, a birói judicium gyakorlati kiképzésében is jártasságot, s kellő ismereteket sajátíthassanak el.

A tervezet — igen helyesen — nemcsak a járásbíróságokra, hanem a törvényszékek jogi súlyának, tekintélyének fokozására is különösb gondot fordított. Az itteni judikatura tökéletesítése, ezen bíróságok iránti bizalom s jogi megnyugvás emelése képezi természetesen a főcélt, s arra valóban sajátságos körülményeinkben nem kevésbé szükség is van.

Különösen a *törvényszéki elnökséget* szemelte ki a reform tárgyául, azon igen fontos ujtási javaslatával: hogy curiai bírák — beleegyezésükkal — törvényszéki elnökökké kine-

vezetők legyenek; a törvényszéki elnökök pedig, a kik magokat kitüntették, természetesen a bírói pályán, szolgálati minőségükben való meghagyásuk mellett a miniszter által curiai bírákká kinevezetethessenek.

Nemcsak nem osztjuk azok nézetét, kik az elnöki hivatást pusztá aláírási s administratív gépezetté devalválják, sőt ellenkezőleg az elnökséget minden társas bíróságnál kimagaslóan fontos tényezővé kívánjuk emelni a judikatura alakításában. Mi különösen a törvényszéki bíráskodás tökéletesb kifejlődését leginkább az elnököktől várjuk, de a felsőbb bíróságoknál is nagy súlyt fektetvén a tanácskozások s eldöntéseknek az elnök általi vezetésére, valódi irányzatára. Azért is már az első bírósági szervezéskor azt hangsúlyoztuk, hogy a szakképzett bírákban, mint más sokkal előhaladottabb államokban is, nagy hiányunk levén, legalább az eszközöltessék, hogy minden törvényszék teljesen képzett elnököt kaphasson. Tudjuk, hogy ez sem sikerült, s most ennek helyrehozására irányul a reform. Ezt azonban egyszerűbben, s talán gyakorlatilag sikeresebben is vélnők eszközölhetni.

Valószínű ugyanis, sőt bizonyos az, a mitől maga a tervezet szerzője is tart, hogy igen kevés curiai bíró fog ily elnökségre vállalkozni, tehát kevés törvényszék fog ily előnyben részesülhetni. Ennélfogva nemcsak a törvényszéki judikatura magasb tökélyében, hanem ezen bíróság tekintélyében s jelentőségében is, a törvényszékek közt kirívó különbségek fognak előállni. És ezt nem lehetne fontosb igazságügyi hátránynak nem tartani a bíróság iránti bizalom s tisztelet kifejlődésére nézve.

Ez pedig elhárítható lenne az által, ha azon jogászok, kik akár az ügyvédi pályán tudomány, nemes jellem s hosszabb s kitünőbb jogvédői működés által felülemelkedtek, akár a forumon dus tapasztalat és szakképzettség folytán annyira kitűntek, hogy érdemesek lehetnek, sőt jogos igényt is tarthatnak arra, hogy a curiai bírói székekbe ültetessenek, a helyett, hogy tényleg ide emeltetnének, kineveztetnének törvényszéki elnökökké, felruházva a curiai bíró rangjával, méltóságával, s legalább megközelítő fizetésével is. Az erre érdemesült kitünőségek, hiszszük, kellő számban lennének találhatók, és így a törvényszékek közt, az egyenlőség a tekintélyben, s jogszolgáltatási tökélyben megmenthető lenne. Ilyképen foganatosíthatnák azon ujtás is, (28. §. 1. p.) hogy törvényszéki elnökök curiai bírákká kineveztessenek.

Ellenben abban, hogy magokat kitüntetett törvényszéki bírák, sőt járásbírák is táblabírói rangra emeltessenek, igazságügyi érdek és cél valószínűsítését fel nem találhatjuk, mert ezek nincsenek azon jogi helyzetben, hogy körükben oly igazságügyi befolyást gyakorolhassanak, mint az elnökök, kiválóbb érdekeik folytán pedig valóságos táblabírákká, a táblákhoz kinevezendők vagy magasb fizetési fokozatba emelendők, ezen anyagi kérdés levén ugyis a főtekintet mai jogász-generációnknál. Sőt azon tervezett ujtástól minden igazságügyi hátrányt elvitatni nem is lehetne, azon több rendbeli megkülönböztetések folytán, melyek ugyanazon törvényszék tagjai közt előállnának, midőn t. i. egyes bíró lenne táblabíró, lennének beosztott albírák, azután a régi törvényszéki bírák, s ráadásul curiai bíró is az elnöki székben!

Még a felügyeleti jog szabályozásáról kell megemlékeznünk. Az erre vonatkozó javaslat mindenestre kiválóbb figyelmet igényelhet; már azért is, mert a politikai hatalom egyik organumának, az igazságügyminiszternek hatáskörét összességben szorítja, a bírósági illetőség kiterjesztésével, mi kétségkívül összhangzóbb a bírói függetlenséggel s jogbiztossággal.

A mi azonban az attól várható siker kérdését illeti, erre nézve kételyeink vannak.

Általában Európásteret, a jogállamokban az a tapasztalat, hogy ezen felügyeletnek bíróságok, bár felsőbbek általi gyakorlása, kielégítő befolyással nincsen a jogrend eszköz-

lésére, a hibák s visszaélések elhárítására, a jogszolgáltatás kielégítőbb menetének előállítására. Ez hazánkra is vonatkozik. Az eddig is gyakorolt vizsgálatok semmi eredményt sem mutathatnak fel. Természetes is, hogy ily futólagos kutatások s áttekintések komolyan nem is vehetők. Másrészt a bírák közti szellemi kapcsolatot, az egymás iránti tekintetet s rokonszenvet nem lehet megváltoztatni, mi nagy akadálya a teljes szigor kifejtésének, habár ezentul a felügyelet gyakorlata kötelességévé tétetnék is.

A tervezett felügyeleti intézkedések nagyobb sikerét nálunk kétséssé teszi bíróságainknak, főképp a felsőbbeknek munkával tul- s nagyobb elhalmazottsága, mint bármely más nyugateurópai államban. Ez nagy akadály nemcsak a kellő idő, hanem a kifejtendő buzgalom s munkakedv hiányából is. Az pedig előrelátható, hogy ezen ujonnan szervezendő felügyeleti hatáskör, különösen a *panasztételi jog* újabb szabályozása folytán, a munkateher nem kevésbé fog szaporodni, főképp a felügyelettel kapcsolatba hozandó véleményezési s adatgyűjtési hivatással, és a felsőbb bíróságainknál alakítandó elnöki tanács intézményével.

Mi azon nézetben vagyunk, hogy a felügyeleti jog gyakorlása sokkal sikeresebb, ha az nem a bíróságokra, vagy legalább nem csupán azokra bízatik, hanem e célra külön közegek alakíttatnak, melyek a bírák körén kívül esnek, de mégis a törvénykezési keret kiegészítő részei, s mint ilyenek az ellenőrzést folyvást állandóul gyakorolhatnák is. xy.

A bírói és ügyészi szervezet reformja.

Az imént benyújtott törvényjavaslat merész arányokban domborítja ki igazságügyünknek azon várva várt alkotásait, melyek hazánkban a bírói hierarchia kiépítésének irányeszméit képviselik.

A javaslat nem öleli fel az igazságügyi szervezetnek betetőzésére vonatkozó szükségletek minden irányban várható kielégítését. De a szervezet *erkölcsi* és *szellemi* vonatkozásainak ez idő szerint megkívántató kibontakozásait a lehető legmegközelítőbben segíti elő.

Udvözljük a javaslatot azon erős reményünkkel, hogy az abban lefektetett mélyreható reformokat *rövid időn át a bírák anyagi existenciájának megfelelő biztosítása fogja követni.*

S ebből kiindulva, midőn a javaslat mellett tollat fogunk, nem zárkozhatunk el, hogy a javaslatnak szerintünk némely lényegtelen, de mindazáltal mégis szembeszökő hiányaira irányozzuk a közfigyelmet.

Hinnünk kell, hogy ezen hiányok orvoslása annál inkább mert azok nem annyira a javaslat lényegével, mint inkább annak egyes részeivel állanak kapcsolatban, igazságügyi kormányunknak a hozzájárulását nem fogja nélkülözni.

Az alábbiakban tehát legelsőbbben azon nézetek megvitatásába bocsátkozunk, melyek tudunkkal nyilvános megvitatás tárgyát még nem képezték, s melyek első sorban főleg gyakorlati szempontokból hívják fel figyelmünket.

Ebben a kiindulási pontot az annak idején közzétett előadói tervezet és a javaslat közötti eltérési módzatok szolgáltatják.

Miután a javaslat indokolását ez ideig még nem ismerjük, a mennyiben az ebben kifejtett irányelvekkel szándékunk ellenére helyezkednénk ellentétbe, szolgáljon az iménti ok elfogadható mentségünkre.

I. A rendbüntetés.

A javaslat 13. §-a a bíróságok feletti fokozatos felügyeleti jog szabályozását öleli fel.

Ebben a jogszolgáltatás egyöntetűségét nyújtó oly garanciák törvénybe iktatását szabja elő, melyek bíróságainkat a jövőben az alaki jog szabványainak gondosabb szemmelátására fogják kötelezni.

Ki a gyakorlati jogéletnek a gyors eljárásra irányuló kíváncsiságai iránt tisztában van, kinek alkalmá volt a bíróságok belételeének tudatában azon sokoldalú apró szekaturákba magát beleélni, melyek egy-egy vétiv becsatolásának elmulasztása s a bírósági ügykezelésben előforduló egyéb szabálytalanságok többszörös ismétlései által az ügy érdemi elbíráhatását gyakran hónapokra visszavetik, az csak elismeréssel fog adózni, ha a felebbviteli bíróságok rendbüntetői joga statuálva lesz.

A javaslatnak ezen intézkedése első sorban az ügyviteli szabályoknak figyelmes megtartását segíti elő.

Továbbá elejét veszi az ügyek késedelmes elintézése és felterjesztése körül ma nap tapasztalható s orvosolatlanul hagyni kényszerült hátrányoknak. De a mi legfő, a perjogi sérelmeknek megszüntetésére, melyek nem egy esetben alig kiszámítható következményeket vonnak maguk után, a javaslat a leghatályosabb eszköznek biztosítékait szolgáltatja.

Kérdés, hogy azon eltérés, mely ez irányban az előadói tervezet s a bemutatott törvényjavaslat között áll fen, minden irányban megnyugtató módosításnak lesz-e tekinthető.

Az előadói tervezet a rendbüntetés alkalmazását csakis a bírósági hivatalnokokra szorította.

A javaslat annak alkalmazásánál sokkal messzemenőbb célú tűzött maga elé, s a felebbviteli bíróságot megillető rendbüntetői jogot az *ítélő bírákra is* kiterjesztendőnek fogadta el.

Miután a javaslat 61. §-ában minden kétséget kizáró meghatározását találjuk fel, hogy ítéző bírák elnevezése alatt kik értendők, s e szerint ítéző bíró elnevezés alatt a kir. Curiánál, kir. ítéző táblánál, kir. törvényszéknél és kir. járásbírósnál alkalmazott elnökök, másodelnökök, alelnökök, tanácselnökök, bírák és albírák értetnek, ebből következik, hogy a javaslatnak eltérő rendelkezésénél fogva a rendbüntetői jog, mert azt csak a felebbviteli bíróságok alkalmazhatják, a kir. ítéző táblák elnökeitől kezdve bezárólag az albírákig minden közbeeső bírói rangfokozatra egyaránt kiterjeszthető.

Egyedüli kivételt képeznek e tekintetben a Curiához, mint legfőbb bírósághoz beosztott bírák, tanácselnökök és annak elnökei, mert a dolog természeténél fogva ezekre mint a legfelső ítélkezési forumra további felebbviteli bíróság képzelhetetlen. Ellenben a curiai bírói ranggal bíró elnökökre a javaslat szerint ezen fokozatos felügyeleti jog szintén kiterjesztve van.

Első pillanatban a javaslatnak ezen merész koncepciója a legmeglepőbb fordulatban tárul elénk. Benne a fokozatos felügyeleti jognak és kötelezettségnek a legmesszemenőbb irányelveit látjuk megtestesülve.

Kétségkívül új és szokatlan dolognak kell tartanunk, ha a bírói status egyénei ily kiterjedt mérvben büntethetők.

De a bírói felelősség álláspontjára helyezkedő álláspontunknál fogva azon nézetben kell hogy legyünk, hogy a ki vétkes valamely szabálytalanság elkövetésében, legyen az bíró vagy bírósági hivatalnok, a rendbüntetésre egyaránt méltóvá vált.

Hinnünk kell, hogy a fokozatos felügyeleti köteleességnek a javaslatban felállított elve nem értelmezendő akként, mikép az alantas közeget ért felelősség s ebből folyó rendbüntetés egyuttal ennek közvetlen hivatalvezetőjét is érintethetné. S hogy ennek alapján a megosztott felelősség elvére támaszkodva a hivatal közvetlen vezetője (s nem főnöke, a mint a javaslat a bürokratizmus szellemének megfelelően elnevezi) az alantas hivatalnokot érő felelősség alapján másodsorban szintén felelősséggel legyen illethető.

E részben a javaslatnak azon intézkedése, hogy az a mulasztás vagy késedelemmel terheltre róható rendbirságról intézkedik, ha kifejezetten nem is zárja ki az imént fenállónak képzelte fokozatos felelősség elvét, de mert a megosztott felelősség elvének sem ad világosan kifejezést, a javaslatnak elfogadható helyes interpretációja arra nem enged semmi

következtetést, hogy egyetlen egyénnek mulasztásáért többen is felelni tartozzanak.

Ép azért közvetlen felelősséggel tartozik az, kire az észlelt szabálytalanság rábizonyul.

Egy és ugyanazon dologért egyszerre több egyént felelősségre vonni akarni, ellenkeznek a méltányosság jogelveivel. Például, mert a skontorra kötelezett irattárnok a nyilvántartásba helyezett ügyet elfeledi nyilvántartani, ha e miatt az ügynek evidentiába tartását elrendelő bíró a nyilvántartásra kötelezett irattárnokkal együttes felelősségre találva vonatni, a fokozatos felelősség elvének efféle kinövése kétségkívül a túlzott képtelenségek netovábbjának bizonyulna.

Bizunk a rendbüntetőt applikáló bírói karunk méltányos és pártatlan eljárásában, hogy a rendbüntetés csak ott nyelrend alkalmazást, hol az ügynek slendrián ellátása megtorlás nélkül nem maradhat.

Ugyanazon bírói karban s a javaslatnak erre vonatkozó intézkedésében garanciáját bírnak, hogy az e részben tagadhatatlanul feláldozott bírói függetlenség jogelvét oly momentumok nem fogják elviselhetlenné tenni, miként a megkívánt szigor mérvén túl alkalmazott rendbüntetés formális zaklatássá fajuljon el.

Miután a javaslat a felebbviteli bíróságoknak köteleességévé teszi, hogy az ügyek felülvizsgálata alkalmával az eljárási és ügyviteli szabályok pontos megtartására ügyeljenek, önként előáll a kérdés, vajon ezen rendbüntetői jog a járásbíróaktól a törvényszékekhez felebbvitt ügyekben a törvényszékre szintén átszálló jogkörnek tekintendő-e.

A javaslatból ennek szabatos meghatározását nem bírnak megfeythetővé tenni.

Kíváncsún tartanók tehát, hogy ez irányban a hozandó törvény a kellő világossággal intézkedjék.

Mert ámbár konstatálnunk lehet és kell, hogy a javaslat 15. §-ában kimondva van, mikép a rendbüntetőt megszabó határozat ellen egy foku felfolyamodásnak van helye, még pedig a kir. törvényszéktől a kir. ítéző táblához, ettől viszont a Curiához s e szerint megállapíthatónak mutatkozik, hogy törvényszékeink a járásbíróaktól felebbvitt ügyekben szintén felebbviteli bíróságként tekintendők, ámde ezen kérdésnek teljes tisztázása szempontjából a kérdést nem lenne felesleges kellően megvilágítva körülírni.

Törvényszékeink az 1877: XXII. és az 1883: VI. törvénycikkekben reájuk ruházott jogkörnél fogva a kir. járásbíróaktól felett *felebbviteli hatáskörrel* ruházták fel. Tehát a járásbíróaktól felebbezett ügyekben, melyekben a törvényszékek bizonyos esetekben végérvényesen határoznak, e részben a felebbviteli bíróságoknak attribútumaival rendelkezniök is kell.

E helyütt kell megemlékeznünk a felebbviteli bíróságok felügyeleti jogkörét érintő s a javaslat 13. §-ában foglalt azon megnyugtató keltő intézkedésről, hogy a felebbviteli bíróságok az általuk tapasztalt szabálytalanság esetében az illető bíróság vezetőjét erről egy *külön* határozatban figyelmeztetni lesznek kötelesek.

Ki figyelemmel kíséri a feloldás alá kerülő felebbviteli ügyek nagy számszámait, kinek meggyőződni alkalmá van, hogy pusztán az alakiságnak mellőzött szabályai miatt feloldott alsóbbfoku bírói határozatok az új eljárásra utasított bíróságokra mily jelentékeny munkaszaporulatot vonnak maguk után, minek más helyen már bővebben adtam kifejezést,¹ az az imént említett *inté* eljárásnak horderejét csakis örömmel fogja üdvözölni.

Felebbviteli bíróságainknak a javaslat ezen rendelkezésében az alkalom van megadva, hogy ugyanők az eljárás és ügyvitel körébe eső formalistikus szabálytalanságok daczára

¹ Lásd a «Magyar Igazságügy» XXXV. k. 343. s köv. lapjain s a «Büntető Jog Tára» XXI. k. 242. l.

az illető ügynek érdemi elintézésébe bocsátkozzanak, s e mellett a bíróság közvetlen vezetőjét az észlelt szabálytalanságra külön figyelemztessék. Sőt a mennyiben súlyosabb, de jegyzelmi vétségnek nem tekinthető rendtelenséget vagy mulasztást tapasztalnak, a hatáskörükhez tartozó rendbüntetői jogot is alkalmazzák.

Megelégedéssel kell konstatálnunk, hogy az ez irányban táplált óhajításunk a javaslatban meghallgatásra talált, s hogy a javaslat az előadói tervezettől e tekintetben lényegesen, de egyszersmind *előnyösen* tér el.

Hogy a felebbviteli bíróságnak rendbüntetői joga az illető ügyben kés delmesen vagy szabálytalanul eljár tanácsra, illetőleg ennek tagjaira is kiterjeszthetőnek mutatkozik, ezt a javaslat kifejezetten nem írja ugyan elő, azonban ez per analogiam a dolog természetéből folyik.

Társas bíróságainknál a javaslat szerinti ítélőbíró fel nem található. Itt csak ítélő tanácsról lehet a szó.

S ha a felebbviteli bíróság az általa táplált követelmények iránt az ítélő tanácssal szemben tehetetlennek érezné magát, akkor a felebbviteli bíróságok felügyeleti joga merőben illusorius jogkörnek látszatát szolgáltatná.

Feltevésünk szerint a javaslatnak kétségkívül azon üdvös eredménye leend, hogy az eljáró tanácsnak tagjai szavazati jogukat minden adott esetben csak a legkörülményesebb gondossággal fogják gyakorolni.

Ezt elérendő, a szaktanácsok felállításának intézménye mindenütt mint elutasíthatatlan kíváncsialom jelentkezik.

FARKAS LAJOS,
komáromi kir. tszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ügyvédi képviselő a békéltető bizottságok előtt.¹

Az 1884. évi XVII. tczikkbe foglalt ipartörvény 176. §-a azt rendeli, hogy az iparosok és segédzemélyzetük közt felmerülő azon surlódások és vitás kérdések, melyek a munka- vagy tanviszony megkezdésére, folytatására vagy megszűnésére; az annak tartama alatt fenálló kölcsönös kötelezettségek teljesítésére és a munka, vagy tanviszony megszűnéséből keletkező kártérítési követelésekre vonatkoznak, az elsőfoku iparhatóság, illetőleg az ipartestület békéltető-bizottsága által, *minden felebbezés kizárásával* döntendők el.

A törvény eme rendelkezéséből látható, hogy a békéltető-bizottságok hatáskörébe egyedül csak magánjogi ügyek tartoznak; de ezek a hatósági szervezet és az eljárás szempontjából részben igazságszolgáltatási, részben közigazgatási ügyek. Minthogy pedig az ügyvédi rendtartás tárgyában alkotott 1874. évi XXXIV. tcz. 38. §-a határozottan kimondja, hogy az ügyvéd jogosítva van az ország *valamennyi bírósága és hatósága*² előtt feleket képviselni, a kérdés csak az, vajon az ipartestületi békéltető-bizottságok bíróságok-e vagy közigazgatási hatóságok?

Arra nézve, hogy a békéltető-bizottságok bíróságok volnának, törvényeinkben semmi jogi vonatkozás sincs. De az iránt, hogy az ipartestületek és a békéltető-bizottságok részben közigazgatási hatóságok is, az ipartörvény határozottan intézkedik.

Az ipartörvény 127. §-a ugyanis azt rendeli, hogy az

¹ Ez a kérdés egy év óta folyton napi renden van és minthogy újabb időben ezt a napi lapok újból feszegetni kezdték, kénytelen vagyok a kérdést nyilvános discussió tárgyává tenni és pedig egyrészt azért, mivel a kérdés odiumát reám tolják; pedig nekem e tekintetben soha sem volt kollegáimmal kellemetlenségem; másrészt pedig azért, mert szerény véleményem szerint, a kérdést két miniszterium tévesen döntötte el, s a budapesti ügyvédi kamara mégis hallgat már 3 év óta.

² A bíróság és hatóság kifejezés teljesen egybevágó a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. tcz. 1. §. ama kijelentésével, hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik.

ipartestület a hozzátartozó iparosokra és segédzemélyzetükre nézve, az elsőfoku iparhatóságnak az ipartörvény III. fejezetében A) B) C) betűk alatt, (a tanonczokra, a tanoncziskolákra és a segédekre vonatkozólag) meghatározott teendőit végzi. A 141. §-ban pedig ki van mondva, hogy minden ipartestület kebelében az iparosok és a tanonczok vagy a segédek közt felmerülő surlódások és vitás kérdések elintézésére, (a már hivatkozott 176. §. alapján), iparosokból és segédekből külön békéltető bizottság szervezendő.

Minthogy ezek szerint a békéltető-bizottság az ipartestületnek egyik lényeges alkotó része, a mennyiben addig, míg a békéltető-bizottság megalakítva nincs, az elsőfoku iparhatóságok az ipartestületeket a fenti hatósági teendők végzésével meg nem bizzák és azok teljesítésére fel nem jogosítják, ennél fogva kétségtelen, hogy a békéltető-bizottságok is az iparhatóságnak fent meghatározott és hatáskörükbe utalt teendőit végzik.

Ha pedig az ipartestületek és békéltető-bizottságok hatósági teendőket teljesítenek, kérdés az, tekinthetők-e azok hatóságoknak? Ez a kérdés nemcsak tudományosan és elméletileg van ma már tisztába hozva, hanem konkrét esetben jogérvényesen el is van döntve.

Az illetékes földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium még az 1886. évben egyik elvi jelentőségű határozatában³ kimondotta, hogy *«az ipartestületek az ipartörvény III. fejezetében az A) B) C) betűk alatt elősorolt teendők teljesítésére nézve, hatóságoknak tekintendők ugyan, de az említett teendőket nem állami, hanem önkormányzati hatóságok átruházott ügykörében teljesítik»* és így — ugyanezen elvi határozat szavaival élve — *«az ipartestületek az ipartörvény korlátaim belül, az iparhatóságok teendőinek egy részében, átruházott hatáskörben járnak el.»*

Ha tehát az ipartestületek törvényes teendőikre nézve hatóságoknak tekintendők, vita tárgyát sem képezheti többé, hogy előttük az ügyvéd feleket képviselhet. Az átruházott hatáskör e tekintetben szóba sem jöhet; mert hiszen a törvényhatóságok és az elsőfoku iparhatóságok is teendőik egy részét állami átruházott hatáskörben teljesítik.²

Ezekből kitűnik, hogy az ipartestületek és békéltető-bizottságok köréből az ügyvédi képviselő kizárásának törvényes alapja nincs. De mivel az ipartörvény 141. §-a azt is rendeli, hogy a békéltető-bizottság eljárását külön alapszabályok határozzák meg, melyeket a törvényhatóság, a kereskedelemügyi miniszternek, a belügyminiszterrel egyetértőleg leendő jóváhagyása végett bemutatni köteles, — lássuk hogyan állunk ezen alapszabályokkal?

A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium, midőn az új ipartörvényt életbe léptette, úgy az ipartestületek, mint a békéltető-bizottságok számára, alapszabály-mintákat dolgozott ki és ezeket mint a 39,266/84. számú életbeléptetési rendelet I. és II. mellékletét, közzé is tette. Az ipartestületi alapszabály-mintában tett egyik-másik ipartestület némi jelentéktelen változtatást, de a békéltető-bizottsági alapszabály-minta változatlanul³ van elfogadva az ország minden ipartestülete részéről.

¹ Lásd dr. Ballai és Varga: *«Elvi határozatok tára»* című gyűjteménye I. évfolyamának 91. és 92. lapjain az 1886. évi 29175. sz. határozatot.

² Az 1886. évi XXI. tcz. 2. §-a azt mondja: *«A törvényhatóságok jövőre is gyakorolni fogják: b) az állami közigazgatás közvetítését»*. A mi teendőket p. a község, város, vagy megye adóügyben teljesít, mindazt állami átruházott hatáskörben végzi.

³ Ezen alapszabály-minta 15. §-ához, mely így szól: *«A kiskorúak vagy nem önjogúak gyámjuk vagy törvényes képviselőjük kíséretében jelennek meg»*, — az 1877. évi XX. tcz. 3. §-a értelmében még azt tettem, hogy kiskorú segédek minden oly esetben, midőn a panasz tárgyát *munkabérük* képezi, egyedül is megjelenhetnek; mert ez a törvénynek megfelel és mert különben 100 eset közül 90 esetben nem lehetne tárgyalni.

Ezen békéltető-bizottsági alapszabályok 14. §-a pedig következőleg szól: «A feleknek a bizottság előtt *személyesen* kell megjelenni. *Megbízás* csak az esetben engedtetik meg, ha igazoltatik, hogy az illető fél személyesen épen nem jelenhetett meg, vagy ügyét személyesen képviselni nem képes.

Ez a rendelkezés nem nevezhető ugyan valami kitűnő szerkesztésnek, de azt hiszem, hogy a gyakorlati életben ki lehet vele járni; mert ez az ügyvédi rendtartás 38. §-ával nincs ellentétben, hanem inkább ez a két szakasz kiegészíti egymást.

Az iparosok ugyan kezdettől fogva idegenkedtek attól, hogy ügyvéd képviselje a békéltető-bizottság előtt a feleket, különösen pedig zugolódtak, ha csak egyik fél jelent meg ügyvéddel a tárgyaláson.¹ De mivel csak igen ritkán fordult elő oly eset, hogy a felek, vagy csak egyik fél ügyvéddel jelent meg, azt lehetett hinni, hogy az iparosok beletörődnek az állapotokba.

Történt azonban, hogy az 1890. év tavaszán a budapesti kovács és bognár ipartestület² kebelében szervezett békéltető-bizottság, egy előtte tárgyalt vitás ügyben, az ügyvédi képviseletnek nem adott helyet s az egyik féllel megjelent ügyvédnek az ügy tárgyalásába való beavatkozást nem engedte meg.³ Az illető ügyvéd ennek következtében ezt a dolgot az ügyvédi képviselet elvonása címén a hírlapok terére és a budapesti ügyvédi kamara elé terelte.

A hírlapi közlemények következtében, az országos ipar-egyesület *ipartestületi szakosztálya* ülést tartott és ott mindkét irányú alapos megvitatás után abban történt megállapodás, hogy a békéltető-bizottsági tárgyaláshoz, a fél mellett az ügyvéd is megjelenhetik ugyan; de a félnek — az alapszabályszerű két eset kivételével — okvetlenül szintén jelen kell lennie. A panaszt vagy védelmet a felek terjesztik elő, a kérdések is az ügyfelekhez intézendők; de a fél ügyvédjével tanácskozhat is és a tárgyalás befejeztével az ügyvéd érveit előadhatja.⁴

Ezek után már azt lehetett hinni, hogy a dolog az egyedül helyes és gyakorlati kerékvágásba fog járni, midőn a kereskedelemügyi miniszterium az 1890. évi július hó 12-én kelt és 40218. szám alatt kibocsátott következő *«elvi megállapodását»* közzétette az elsőfoku iparhatóságokkal és békéltető-bizottságokkal: «... az igazságügyminiszter ur a budapesti ügyvédi kamarát panaszával elutasította s nézetemhez csatlakozva kijelenti, hogy a békéltető-bizottságnak, illetőleg az iparhatósági biztosnak, a szóban forgó esetben panasz tárgyát képező eljárása, a békéltető-bizottsági alapszabályok 14. §-a rendelkezésének teljesen megfelel és hogy a mennyiben a békéltető-bizottságok előtti eljárásnál az ügyvédi képviselet ki is záratik, az az 1874. évi XXXIV. tcz. 38. §-ával ellentétben nem áll, miután a békéltető-bizottságok az ezen törvény-határozmányban fölemlített bíróságok vagy hatóságok közé nem sorolhatók, hanem csak az iparos osztály szervezetének az 1884. évi XVII. tcz. által létesített *sajátos alakulását képezik»*.

Mint ezekből látható, a kereskedelemügyi miniszterium

¹ Az iparosok ezen idegenkedésének semmi jogos alapja nincs; de magyarázatul szolgálhat az, hogy ha az ügyvéd csak elhallgatja azt, a mi ügyfele kárára és ellene szól, már az ügyvéd által képviselt fél nagy előnyben van a másik fölött. A polgár csak akkor ítél nyugodtan és biztosan, ha mind a két fél nyíltan és egészen kitárja az ügy minden részletét. Vannak azonban iparosok, kik jobban tudnak tagadni mint 10 ügyvéd.

² Ezen ipartestülethez nem én vagyok iparhatósági biztosként kirendelve, hanem egy másik budapesti ügyvéd.

³ Ez a tényállás a kereskedelemügyi miniszterium 40218/90. sz. utasításából van merítve. Különös dolog, — a mi itt megemlítve nincs — hogy az ügyvédi képviseletet csak a második tárgyalás közben zárták ki.

⁴ Én kezdettől fogva ekként jártam el és ez a megállapodás is az én indítványom következtében fogadtatott el irányadásul, habár az ügyvédi képviselet kizárásának is voltak, a nem jogászok közt, heves bajnokai.

ez esetben egy korábbi *elvi határozatával* ellentétben álló *«elvi megállapodást»* adott ki. Minthogy pedig minden miniszteri rendelet, utasítás és elvi megállapodás és minden alapszabály, mely az országos törvényekkel ellenkező rendelkezést foglal magában, önmagában érvénytelen; minthogy továbbá a békéltető-bizottsági alapszabály 14. §-a kétféle esetben *határozottan megbízásról rendelkezik*, de a megbízás minőségét közelebbről meg nem jelöli, ennél fogva megbízás alatt csakis a törvény által megengedett és szabályozott, vagyis első sorban az ügyvédi megbízást lehet érteni, minthogy végre a békéltető-bizottságok alapszabályainak 14. §-a nem is áll ellentétben, hanem inkább összeegyeztethető az ügyvédi rendtartás 38. §-ával; de a békéltető-bizottságok átruházott hatáskörükben semmi mással nem is foglalkoznak, mint azzal, a mit különben az elsőfoku iparhatóságoknak kellene elvégeznük: mindezeknél fogva a miniszteri utasítással szemben vita tárgyát mag csak az képezheti, minő a békéltető-bizottságok *sajátos alakulása*?

Az, hogy az operaházi fegyelmi bíróság előtt a múlt években az ügyvédi képviselet el nem fogadtatott, képezheti vita tárgyát, de a békéltető-bizottság sajátos alakulata erre okul nem szolgálhat.

Hogyan állottunk és hogyan állunk a *tőzsdebíróssággal*, mint szintén *sajátos alakulással*? Egy időben az ügyvédi képviselet itt is ki volt zárva, de most már nincs.¹ A mi pedig a budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának eljárását illeti, ez a bíróság akként alakul meg, hogy ugy felperes, mint alperes a tőzsdei tanácsosok sorából két-két bírót választ és a választott bírák maguk választják meg a *tőzsdei tanács tagjai sorából a bíróság elnökét*.² Végre a tárgyalásról fölvetett jegyzőkönyvet a miniszteri tőzsdebiztos,³ kinek itt csak negatív szerepe van, azután a választott bíróság elnöke és a jegyzőkönyvvezető jogügyi titkár írja alá. Ahhoz kétség sem fér, hogy ugy a budapesti áru- és értéktőzsde választott bírósága, mint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bírósági, *szintén csak átruházott hatáskörben járnak el*.

És most nézzük, hogyan alakul meg a békéltető-bizottság? A békéltető-bizottság elnöke az iparhatósági biztos⁴ a bizottság működésénél az elnökön kívül mindig legalább 2 (vagy 3, avagy a hányat az alapszabályokban megállapítanak) tagnak, még pedig az iparos és segéd tagoknak egyenlő számban kell jelen lenni.⁵ A határozat szótöbbséggel hozatik, egyenlő szavazatok esetén az elnök (iparhatósági biztos) dönt.⁶

Ha most már *eme két sajátos bírósági alakulatot* összehasonlítjuk és megbíráljuk, azt találjuk, hogy a békéltető-bizottságoknak inkább van hatósági jellegük, mint a tőzsdebírósnak és hogy a békéltető-bizottságok a törvényességnek sokkal több biztosítékát nyújtják, mint a tőzsdebíróság, a mennyiben annak elnöke, t. i. az *iparhatósági biztos*, ki akár iparhatósági tisztviselő, akár pedig az ipartestületen kívül álló más független állású polgár, az ipartörvény 139. §-a alapján az első foku iparhatóságtól nyert megbízása következtében, *hatósági közegnek tekintendő* és így az ő személyével a békéltető-bizottságok mintegy be vannak ékelve az elsőfoku iparhatóságok közé.

¹ Az 1881. évi LIX. tcz. 95. §-ának második bekezdése értelmében «ezen külön bíróságok hatásköre alá tartozó ügyekben a felek magukat ügyvéd vagy megbízott által képviselhetik».

² Lásd dr. Félégyházy Ágostnak *«A budapesti áru- és értéktőzsde új áruüzleti szokásai stb.»* című munkájának (II. kiadás) 195. és 196. lapjain a 13. és 18. §§-okat.

³ A tőzsdei biztos hatáskörét a budapesti áru- és értéktőzsde alapszabályainak 14. §-a írja körül, melyben általában *felügyeleti jogról* és arról van szó, hogy a biztos tőzsdei közigazgatási ügyekben hozott határozatokat felfüggeszthet; de a választott bíróság *igazságszolgáltatási funkciójába* nem avatkozhatik, hanem felügyeleti jogánál fogva, azt csak ellenőrizheti. L. Dr. Félégyházy i. m. 221. és 222. l. a 14. §-t.

⁴ L. a békéltető-bizottsági minta-alapszabályok 7. §-át.

⁵ L. u. o. a 11. §-át.

⁶ L. u. o. a 20. §-át.

Ha tehát a kevesebb hatósági jelleggel felruházott tőzsde-bírótság előtt, a törvény kifejezetten megengedi az ügyvédi képviseletet, és ha a békéltető-bizottságoktól azt *kifejezetten el nem zárja*, nincs semmi jogi alap arra, hogy az ügyvédi képviselet a békéltető-bizottságok előtt is jogaiba vissza ne állíttassék.

A gyakorlati életben ugyan igen ritkán veszik a felek igénybe a békéltető-bizottság előtt az ügyvédi képviseletet, de mivel a békéltető-bizottságok előtt nem egyszer több 100, sőt több 1000 frtra rugó ügyek is döntenek el, sőt mivel a békéltető-bizottságok határozatai *föltétlenül* végrehajthatók és így, ha pl. az iparos segédje követelésének megfizetésében marasztaltatik és a követelést az iparos vagy kifizeti vagy az tőle végrehajtás útján behajtatik, mielőtt ő a törvény rendes (és igen hosszú) útján jogát érvényesíti, a czélszerűség is a mellett szól, hogy ha valaki akarja, mindennemű jogsegélyt igénybe vehessen a békéltető-bizottságok előtt is.

Most azonban mindenkitől el van zárva az ügyvéd jogi segélye. Hogyan is állunk ma a miniszteri elvi megállapodás és utasítás folytán? Ugy, hogy ha az ügyvéd akár felével, akár ügytele nélkül jelenik meg, őt és meghatalmazását kénytelenek vagyunk udvariasan és a miniszteri utasításra való hivatkozással visszautasítani,¹ de ha megjelenik az ügyfél helyett annak nagykorú családtagja vagy segédszemélyzete, ezeket elfogadjuk,² sőt ezeken kívül kénytelenek vagyunk, mivel a békéltető-bizottsági alapszabályok 14. §-a általában *«megbízásról»* szól, idegen megbízottak, sőt a nem notorius *zugírászt* is elfogadni.

Ime ide jutottunk! S mit csinált az 1890. évi július 12-dike óta, a fenti miniszteri elutasítással szemben a budapesti ügyvédi kamara? Ugy látszik, téli álmát aludta vagy legfőlebb a 15 év alatt kifundált blanquettáit töltegette ki.

Dr. HORVÁTH JÁNOS,
budapesti ügyvéd és iparhatósági biztos.

Hosszu terminusok.

Igazságügyi állapotaink illusztrációjára szolgálhat a budapesti VIII—X. ker. kir. járásbírótság 2631/1891. sz. végzése, mely szerint egy februárban megtartott tárgyalás 1891. évi *junius 16-dra* halasztatott. A kereset decemberben adatott be ama kérelemmel, hogy sürgősen tüzessék ki a terminus, mert a követelés veszélyeztetve van.

S ime a februári tárgyaláson alperes részletes számla becsatolását kéri s a tárgyalás juniusra halasztatik el.

A juniusi tárgyalással sem ér az ügy véget, alperes tanukra fog hivatkozni, kiknek lakását 8 nap alatt bejelentendi, s mivel már akkor a juniusi nap sugarai nagyon áthevítik Themis meszelt csarnokait, a bíróság tagjai szabadságra mennek s a tanuk kihallgatásának határnapjául a hűvösebb őszi hónapok valamelyike tüzetik ki. S ha végre egy újabb esztendőben az ítélet meghozatik, megy fel az ügy a kir. táblához. S hogy mikor fogja felperes a jogerős ítéletet olvashatni, azt most még meghatározni nem lehet.

Távol legyen tőlünk, hogy a konkrét esetet bíróságaink tulterheltségével teljesen kimenteni akarnók.

Öt hónapos terminus egy részletes számla becsatolására, ez még viszonyainkhoz mérten is igen nagy idő.

De ki a mult év végén közlött ügyviteli kimutatásokat figyelemmel olvasta, sok mindent megmagyarázhatónak fog

találni, csak az lesz előtte megmagyarázhatlan, hogyan türhetők ily viszonyok.

Az állam bírától kötelességei pontos teljesítését követelheti, de nem kívánhat önfeláldozást, nem kívánhatja, hogy a bíró hivatása betöltésében magát physikailag s szellemileg tönkre tegye.

Már pedig a jelenlegi bírói létszámnál vagy a bíró vagy a felek érdeke megy tönkre.

Budapestben átlag egy bíróra évenként 2000 elintézendő darab jut, néhol vidéken 3000 darab.

Az ügyek ily tömeghalmazában el kell vesznie az alaposnak, illusoriussá válik minden tudomány s hasznavehetetlenné a legjobb törvény.

A bíró géppé sülyed, az ítélet schablonná, az ítélkezés pedig meddő küzdelemmé a restantiák ellen. Mert a restantia minden erőfeszítés dacára nem pusztul el, mint a gyógyíthatlan betegség kíséri judikaturánkat, az ország legkisebb járásbírójától a magyar kir. Curiaig. Hiába dolgoznak lázas izgalommal a novemberi és decemberi hónapokban, hiába konstatálták az időjósok, hogy decemberben felsőbíróságainknál legtöbb ítélet hagyatik helyben indokainál fogva, a restantia megmarad s melléjük sorakoznak az ál-restantiák, az u. n. folyó ügyek, melyek lassan hömpölyögnek évről-évre, míg sok esetben belefolyanak az alperes ellen időközben megnyitott csődeljárásba.

A VI. ker. járásbírótság bírói személyzete, mely kerületben nagy számú kereskedő-telep van, 5 tagból áll, beleértve a bagatell bírót is.

A VIII—X. ker. kir. járásbírótság bírói személyzete 3 kerület részére 4 bíró, kik közül egyik a bagatell ügyeket végzi, s számtalan vidéki járásbírótság egy járásbíró és egy albíróval végzi a polgári, bagatell ügyeket, mellékfoglalkozáskép vizsgálóbírói teendőket is végeznek és működnek mint büntető járásbírótság, felügyelnek a járási fogházra stb.

A kir. Curia és kir. tábla tulterheltségéről beszélni felesleges munka, ismeri azt mindenki, ki ama szerencsés helyzetbe jutott, hogy 12—14 hónapig várjon ügye elintézésére.

Ily tulterheltség mellett csakugyan emberietlen követelni, hogy a bíró tanulmányozzon, utána olvasson, érdeklődjék hivatása iránt, mikor az megszűnt más lenni mint sysphusi munka, mert a restantiáktól a jelen bírói létszám mellett amugy sem szabadulhat meg.

Valóban nagyon jellemző egy német járásbírónak ama nyilatkozata, ki midőn egy járásbíránytól kérdezé, hogy hány darabot intéz el évente, s ez a nálunk már megszokott 2000-es számmal felelt, szörnyűködve mondá: «ha nálunk Németországban egy bíró 800 darabot intézne el évenként, fegyelmi eljárást indítanának ellene.»

S csakugyan az, a mit az állam bírói karunktól követel, túllépi a megengedett határait, szemet huny ama elvitázhatlan tény elől, hogy egy bíró évenként 2000 ügydarabot lelkiismeretesen nem végezhet el: mintegy felbujtás ez a schablon és lelkiismeretlen munkára, s szítója s fentartója igazságügyünk beteges állapotának.

A bírói létszám emelésének kérdése elől egy czéltudatos igazságügyi politikának kitérni többé nem szabad.

Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD.

Különfélék.

— A kir. Curia — Budán. Budapest főváros tanácsa úgy látszik igen szeretné a budaiakat, kik a bűnügyi törvényszék áthelyezése miatt duzzognak, kibékíteni. Mivel pedig a katonai ügyosztály Budára való áthelyezését a közgyűlés nem fogadta el, elhatározta a tanács, hogy a Fortunáért legalább a Curia-val kárpótolja Buda várát. A fővárosi tanács eme tervéhez azonban van a jogászoknak is szava. A kir. Curiaának a várba

¹ A békéltető-bizottság az 1869. évi IV. tcz. 19. §-a értelmében, a miniszteri rendeletek törvényessége fölött itélni jogosítva nem lévén, az iparhatósági biztos, mint közigazgatósági hatóság közege, köteles a miniszteri utasítást míg az vissza nem vonatik, respektálni és így velem is megtörtént, hogy újabb időben több kollegám képviseletét el nem fogadhattam.

² A családtagok és a segédszemélyzet képviseleti joga az 1877. évi XXII. tcz. 34. §-ában gyökerezik.

való áthelyezése — eltekintve a számos opportunitási érvtől — teljesen megsemmisítene legfőbb bíróságunk tárgyalásainak az írásbeliségnél fogva amugy sem valami nagyon kifejlődött nyilvánosságát. Ha pedig behozatik a Curián is a szóbeliség, az a nyilvánosság jótékony ellenőrzése nélkül a gyakorlatban teljesen értéktelenné fogna válni. Felteszszük, hogy az igazságügyminiszterium résen áll s nem fogja megengedni, hogy az igazságszolgáltatási legfontosabb érdekek néhány budai házi ur kedvéért feláldoztassanak.

— A közigazgatási javaslat 28-ik §-ának B) pontja értelmében a következők a főispánnak közvetlenül alárendelt legfőbb közigazgatási hatósági közegek, u. m.: az alispán, a pénzügyigazgató, az árvaszéki elnök, a jogtanácsos és a tanfelügyelő. Az imént elősorolt vármegyei közigazgatási tisztviselők valamennyien, a jogtanácsos kivételével, ő felsége a király által neveztetnek ki. A jogtanácsost azonban, ép úgy mint pl. a tollnokokat is, a miniszter nevezi ki. A jogtanácsosnak mint *szakfőnöknek* a tiszti ügyészek vannak alárendelve. A jogtanácsos a törvényjavaslat 127-ik §-a értelmében kiváló fontosságú hatáskörrel bír a törvényhatóságnál; állásánál fogva szavazattal bíró tagja az elsőfoku közigazgatási bíróságnak, stb. stb. Mindezeknél fogva feltűnő, hogy az egyes szakfőnökök közül éppen csakis a jogtanácsos az, ki nem a király által neveztetik ki.

— A szervezeti javaslat 55. §-a szerint a kir. Curiához és a kir. táblához bírák és albírák rendelhetők be tanácsjegyzői minőségben. Miért nem alügyészek is? A ratio ugyanaz lévén, a határozmány ki volna terjesztendő.

— A kir. Curiához 1891 február hóban beérkezett 1969, ez évben összesen 3547 ügy s így a múlt évről maradt hátralékkal együtt az elintézendők összege 11,649-et tett ki. Elintéztetett 4127, hátralékban maradt 7522 ügy. A beérkezett ügyek száma 427-el fogyott, az elintéztések 120, a hátralékok pedig 94 szaporodást mutatnak a múlt év megfelelő időszakához képest.

— Agent provocateur. A kir. Curia kimondotta, hogy vesztegetési ajánlat esetében a közhivatalnok tullepi hivatali kötelességének korlátait az által, midőn a helyett, hogy azonnal elutasítaná a vesztegetési ajánlatot, még maga buzdít fel arra, hogy a vesztegetési pénz átadassék. Azon közhivatalnok, a ki az ily cselekményt utóbb feljeleníti, hivatali tullebzugságában megszegte kötelességét, az állítólagos vesztegető pedig felmentetett. Az illető jogesetet l. jelen számunk mellékletén 122. sz. a.

— Dr. Kmety Károly jogászegyleti előadásából a következőket emeljük ki:

A közigazgatási bíróságok hatáskörének általános elvi meghatározása a gyakorlati élet szükségait ki nem elégítheti, a bírónak itt engedett szabadság az aktiv közigazgatás folytonos féltékenységét hívja ki. A felsoroló módszer az, mely jogéletünk követelményeinek jobban megfelel. Ennek elfogadása a törvényhozást sokkal nehezebb munka elé állítja ugyan, mert ha kivételessé akarja tenni azt, hogy *jogviták* a bírói uttól elzárva maradjanak, úgy óvatos gondossággal át kell kutatnia az összes közigazgatási joganyagot és teljesen ki-meríteni abból a közigazgatási jogvítás eseteket. A felsorolásnál nem nélkülözhető bizonyos elvi szempontok előzetes tisztába hozatala. Ilyenekül kínálkoznak a következők. Csak az intézkedés és határozat ellen engedtettség közigazgatási perut. Az államigazgatás és önkormányzat egyaránt a közigazgatási bíróságok jogellenőrzése alá vonandók. Közigazgatási bírói ügy csak alanyi jog sérelme esetén legyen; a discretionarius hatalom jogellenőrzése lehetetlen. A rendes bíróságok mai hatósági köre maradjon sértetlenül. A rendőri, kihágási és fegyelmi ügyek fogalmilag nem tartoznak a közigazgatási jogügyekhez, de szemben a mai állapottal, a közigazgatási bíróságokhoz utalásuk nevezetes haladást jelentene. A közigazgatási perut kötelezőleg szabassék elő már az elsőfoku jogsértő hatósági intézkedésekre; a közigazgatási és bírói orvoslát alternatív vagy éppen kumulatív megengedése nem indokolható. A közigazgatási bíróság teljes érdemleges bírói hatalommal bírjon, olykép mint a rendes bíróság a

a polgári és büntető ügyekre. A közigazgatás összes ügyágai körében egyaránt fordulhatnak elő közigazgatási jogsérelmek, azért az enumerationál gyakorlati nehézségekre való tekintetből csak a *külső igazgatás* hagyható figyelmen kívül, a beligazgatásban pedig az igazságügyi adminisztrációnak bírói szervek által végzett része. Téves azon nézet, mintha nálunk a hadszolgálati ügyeket a dualismusra való tekintetből csak közös közigazgatási bíróságokra bízhatnók. A hadszolgálati jog meghatározása, s az egész hadkiegészítési ügy törvényhozásilag úgy mint *igazgatásilag teljesen* saját ügye lévén Magyarországnak. (A kérdés vitára tüzetett ki. Szólásra fel vannak jegyezve dr. Csillagh Gyula és dr. Reichard Zsigmond.)

— Megjelent: A választási elv a külföldi közigazgatásban. Irta *Vázsonyi Vilmos*. A könyvre bővebben visszatérünk.

— A budapesti kir. főügyészség területén működő kir. ügyészségek 1890. évi ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása: 1889. év végén elintézetlen maradt 3637 darab, 1890. évben érkezett 509,899 darab, elintézendő volt 513,536 darab. Elintéztetett 510,789 darab, 1890. év végén maradt hátralék 2 47 darab, az 1889. évinél kevesebb 890 darabbal. A hátralékok száma tehát az iktatmányok 2 napra eső hanyadát sem éri el.

— A bir. végrehajtói állás mint enyhítő körülmény. Egy vidéki törvényszék egy bírósági végrehajtó ellen hozott ítéletében enyhítő körülménynek tudta be azt, hogy az elítélt bírósági végrehajtó. («B. V. K.»)

Nemzetközi Szemle.

— Béranger törvényjavaslata «a büntetések enyhítéséről az első bűncselekvények, és súlyosításáról a visszaesés eseteiben», melyet a francia senatus elfogadott, most került a kamarában tárgyalás alá. A kamara a javaslat első részét, mely az enyhítésekről szól, — és mint már e helyen közöltük, a feltételes elítélést institálja, — vita nélkül változtatlanul elfogadta; a második részt, a *súlyosbításokat* azonban elvetette. A bizottsági előadó kifejtette, hogy teljesen méltányolja a törvényjavaslatban nyilvánuló enyhítési irányt, de fél a szigorúság tulhajtásától a visszaesések esetén. Így tehát a javaslat e kérdés miatt újra a senatus elé fog kerülni.

— A francia békebírák jelenleg 100 frankon aluli ügyekben a felelbezés kizárásával ítélnék, 100—200 frankos ügyekben hozott ítéletek ellen pedig a tribunat d'arrondissement-hoz lehet felelbezní; ezenfelül bizonyos ügyek, pl. bérleti és munkabér-ügyek kizárólag ő hozzájuk vannak utalva. *Labusiere* képviselő által beterjesztett, a kormány által is elfogadott indítvány szerint — melyet a képviselőház most tárgyal — a békebírák hatásköre akként volna ki tágitandó, hogy 300 frankig terjedő ügyekben végleg, 1500 frankig pedig egyfoku felelbezés fentartásával ítélnének. A javaslatl szemben, melyet főleg a költségkiméléssel indokolnak, a képviselőházi viták folyamán a békebírák csekély képzettségére utaltak; a költségkimélést is illusoriusnak mondják, mert a 300—1500 frankos ügyekben, melyekben eddig a kerületi törvényszékek első és utolsó fokban ítélnék, az előreláthatólag számos felelbezett esetben kétszeri eljárás lesz szükséges. Azt is felhozzák a javaslat ellen, hogy annak folytán igen sok kerületi törvényszék mint fölösleges, beszüntetendő lévén, a felelbezett ügy bíróságához való utalás még költségesebb lesz, mint eddig.

— Az orosz polgári törvénykönyv újabb kiadásán hosszabb idő óta dolgozik egy bizottság. A munka öt csoportra van osztva: általános rész, dologi, kötelmi-, családi- és örökjog, és minden csoportban az egyes fejezeteket, mint az orosz lapok írják, monographikusan, azaz külön-külön törvényjavaslatok alakjában dolgozzák ki.

Hibaigazítás. A mult számban közölt «Államjogi irodalmunk» című cikk, 78. oldal első hasáb utolsóelötti bekezdésénél e helyett: «mely szerint a tagsági jog és gyakorolhatása között, a jog nem szűnik meg, de szünetel, látszólag, különbséget tesz» — olvasandó: mely a tagsági jog és gyakorolhatása között («a jog nem szűnik meg, de szünetel») látszólag különbséget tesz.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 6 frt negyedévre 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A feltételes elítélés eredményei Amerikában 1890-ben. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — A bírói és ügyészi szervezet reformja. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — *Fog-irodalom:* A porosz közigazgatási reformról. Irta Kmety Károly. Dr. CONCHA GYÖZÖ kolozsvári egyet. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Iparhatósági határozat végrehajthatósága. Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől. — A végrehajtás-megszüntetési keresetek illetékessége. Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A feltételes elítélés eredményei Amerikában 1890-ben.

Egy minap Bostonban megjelent hivatalos jelentésben¹ a következő legújabb adatokat olvasom, melyek a Probation-rendszer mult évi működésére vonatkoznak Suffolk Countyban, Massachusettsben.

Az *Edward H. Savage* Probation Officer vezetése alatt álló Central Probation Districtben Suffolk Countyban az 1890. év eredményei² a következők voltak:

Bevált és a bíróság határozata folytán elbocsátottak 596, illetőségük helyére küldtek 340, magán jótékony intézeteknél elhelyeztek 182, tengerre küldtek 88 tengerészt, a próbaidő eltelte előtt meghalt 1, be nem vált és elítélés végett a bíróságnak át lett adva 28, szökés által kivonta magát az elítélés alól 5, összesen 1240 egyén.

Ezek közül kedvező eredményeket értek el 1207-nél és a társadalom számára elveszettnek tekintetnek 33-an. A fogházbüntetéstől meg lettek kímélve 1080-an; a hónapok összes száma, a melyeket ezek a fogházban tölteni kénytelenek lettek volna 2567-re rug és az ez által megtakarított fogházi kiadások összesen 24,244 dollárt tesznek ki.

Az említett kerületben próbára tett egyének a következő büntetendő cselekményeket követték el:

Becsületsértés és verekedés 20, házasságtörés 4, szokásos iszákosság 14, elzálogosított tárgyak visszatartása 1, részegség először 944, részegség harmadszor 25, valamely személy kitétele 1, sikkasztás 10, fajtalankodás 1, csalás 4, hamisítás 5, játék 4, magánlaksértés 5, korhelkedés és rendetlen életmód 16, lopás 66, az iszákosság megakadályozására vonatkozó törvényes intézkedések elleni kihágások 3, feslettség 1, éjjeli csavargás 53, az életfentartás megvonása 2, lárma okozása 1, szentségtelenítés 1, lopott tárgyak megszerzése 5, üzlethelyiségekbe való erőszakos behatolás 40, lólopás 3, városi szabályrendeletek megsértése 4, kóborlás 7 esetben.

Azon 596 vádlott, kik a bíróság határoza tafolytán próbaképen szabadultak, majdnem mindannyian a város lakói voltak. Ezeknek arra kellett magukat kötelezniök, hogy jó

magaviseletűek lesznek és hogy időnkint a bíróság előtt megjelennek; ezeket — a mikor csak lehetséges volt — lakásaikban felkeresték és ezek arra köteleztettek, hogy megállapított határidőben a bíróság által történő elbocsáttatásukig a próbahivatalnoknak jelentést tegyenek. A felsőbb bíróság ezeket rendszerint az eljárás által okozott költségek megtérítésére kötelezte.

Azon 340 vádlott közül, kiket illetőségük helyére küldtek, a legtöbbet részegség miatt mondtak első ízben vétke-
seknek; ezek pénzbüntetés fizetésére képtelenek voltak és ezeket közköltségen a «House of Industry»-be kellett volna küldeni. Ezeket arra kötelezték, hogy kezességet nyújtsanak arra nézve, hogy egy évig józanok lesznek és hogy a megállapított határidőben írásban jelentést fognak tenni. Ez emberekkel ritkán lehet ismét a foglyok között találkozni.

Azon vádlottak közül, kiket illetőségük helyére küldtek, huszonhét fiatal nő volt, kiket fajtalankodás vagy korhelkedés és rendetlen életmód miatt mondtak vétke-
seknek. Ezek közül egyetlen egy esetben sem fordult elő, hogy az illető állandó tartozkodás végett ismét visszatért volna a városba.

A mult évben 182 nőt helyeztek el a különböző magán jótékony intézeteknél, kik közül legtöbbet részegség miatt vontak felelősségre; ezek legnagyobb része nem birt megfelelő otthonnal. Ezeket csak saját kérelmükre küldték a jótékony intézetekbe és ezek kezesség mellett arra kötelesek magukat kötelezni, hogy jó magaviseletűek lesznek; mind ez a próbahivatalnok felelőssége mellett történik, míg a próbaidő szerencsés leteltével félre nem teszik az ügyet. Az ezen egyénekre vonatkozó jelentések igen bátorítók. Csak kevesen voltak, kik szöktek vagy kik javithatatlanoknak bizonyultak és sokan közülök jó fizetés mellett tisztességes foglalkozást nyertek.

Nyolcvannyolcz tengerészt, kiket részegség miatt mondtak vétke-
seknek, tengerre küldtek. Ezek rendszerint oly emberekhez tartoznak, kik a kikötőkben ácsorognak és kik pénzbüntetés fizetésére képtelenek voltak. A próbahivatalnok ezek némelyikétől néhány igen érdekes levelet kapott, melyek a föld tulsó oldaláról voltak keltezve.

A mennyire ez megállapítható volt, a próbára tett egyének körülbelül 95%-a olyanokból került ki, kiket valamely büntetendő cselekmény elkövetése miatt *első ízben vontak felelősségre*.

A bostoni Central Probation kerületben a mult évben összesen 127 egyénnek lett a pénzbüntetés feltételes elengedve; 1206 egyént lakásaikban látogatott meg a próbahivatalnok. Érdekes továbbá azon körülmény is, hogy a próbára tett egyének közül 41-nek szereztek állást és hogy a bíróságilag elbocsátott egyének 1524 dollárt fizettek a bíróságnál az eljárási költségek megtérítése fejében.

A dél-bostoni kerületre vonatkozólag *George N. Parker* Probation Officer azt jelenti, hogy a mult évben összesen 310 eset lett elintézve, melyek közül a vádlottak 287 esetben, azaz 93%-nál beváltak és 23-an vagyis 7% nem állta ki a próbát. A próbára tett egyének közül 253 férfi és 57 nő volt; ezek közül 154 Amerikában és 156 külföldön született.

Az ezen kerületben próbára tett egyének életkorát ille-

¹ Probation Work for the County of Suffolk, containing the twelfth annual report for the Central Probation District, for the year ending December 31, 1890; together with the ninth annual reports for the South Boston and Roxbury Districts, for the year ending December 31, 1890. Boston, 1891.

² A megelőző évek eredményeit lásd «a feltételes elítélés eredményei Amerikában és Angliában» című czikkeimben a «Jogt. Közlöny» 1890. évf. 15. és 18. számaiban.

tőleg a következő adatokat találom az előttem fekvő hivatalos jelentésben:

A 40-dik életévet túlhaladták 88-an, 20—40 év között voltak 175-en, a 20-dik éven alól voltak 47-en.

A mennyire ez megállapítható volt, a próbára tett egyének közül 206 először bűnöző volt.

A dél-bostoni kerületben a próbára tett egyéneknél a következő büntetendő cselekmények képezték a büntetés feltételes elengedésének okát:

Becsületsértés és verekedés 11, lopás kísérlete 1, magánlaksértés 1, a városi szabályrendeletek megsértése 17, részegség (először) 223, részegség (másodszor) 11, részegség (harmadszor) 1, közcsend elleni kihágás 6, csalás 1, foglyoknak szeszes italokkal való ellátása 1, lopás (egyszerű) 10, kölcsönös tettleges sértés 4, szándékos vagyonrongálás 2, az életfentartás megvonása kiskorú gyermekeknél és vádlott nejeinél 6, a lovak tulságos megerőltetése 1, jogosulatlan házalás 1, *labdázás vasárnapon* 2, az utcavilágítás kioltása 1, szentségtelenítés 7, *dohány eladása kiskorúaknak* 1, veszélyes fenyegetés 1 esetben.

Ezen kerületben a próbahivatalnok 1346 látogatást tett próbára tett egyéneknél; ezek közül 7-nek szereztek állást. Költség fejében az elbocsátottak összesen 340 dollár és 55 cents térítettek meg.

Érdekes a dél-bostoni próbahivatalnok jelentésének következő befejező megjegyzése: «Még meg akarom jegyezni — úgy mond a jelentés —, hogy a próbáratétel, a mint azt Suffolk grófságban alkalmazzák, jó eredmények elérése végett *nem tekinthető többé kísérletnek*, mert igen sok esetünk volt, a melyekben a próbára tett egyének javultak, e mellett ezek egyidejűleg otthon maradtak és dolgoztak és családjuk fentartásáról gondoskodtak; holott ha ezek a fogházba kerültek volna, a helyett, hogy ezeknek módot nyújtottak arra nézve, hogy otthon javuljanak, akkor a közjótékonyáságnak kellett volna ezek családjairól gondoskodnia; és ha az esetek nagy számát látjuk, a melyekben a javulásra irányuló óhaj nyíltan mutatkozik és a melyekben javulás tényleg be is következik és a melyekben próbára tett egyének jelenleg előttünk tisztességes életmódot folytatnak: akkor lehetetlen, hogy ne érezzük, miszerint a *próbáratétel rendszere*, ha ezt az arra való egyéneknél alkalmazzuk, *oly szolgálatokat tesz, melyek többet nyomnak a latban, mint holmi pénzügyi tekintetek.*»

Roxbury kerületben (Suffolk grófságban) a múlt évben összesen 488 egyént tettek próbára, kik közül 430-an jó eredménnyel beváltak és 58-an nem bizonyultak javultaknak. A próbára tett egyének közül 62-en voltak, kik életük 12-dik évét még el nem érték. A fogházbüntetés mellőzése által 4989 dollárnyi megtakarítást értek el. Az itt próbára tett egyének közül 433 férfi és 55 nő volt, ezek közül 307 amerikai és 181 külföldi volt.

Az ezek által elkövetett büntetendő cselekmények a következők voltak:

Becsületsértés és verekedés 38, iskolakerülés 5, gyermekítélet 1, városi szabályrendeletek megsértése 35, részegség (először) 187, részegség (másodszor) 9, részegség (harmadszor) 12, valamely gyülekezet megzavarása 2, közcsend elleni kihágás 12, sikkasztás 1, csalás 1, játék 1, valamely fajtalan cselekménynek nyilvános elkövetése 1, fajtalan módon elkövetett becsületsértés 1, lopás 43, az iszákosság megakadályozására vonatkozó törvényes intézkedések elleni kihágások 5, szándékos vagyonrongálás 4, az életfentartás megvonása a gyermekektől 16, az életfentartás megvonása vádlott nejétől 1, a gyermekek elhanyagolása 19, lopott tárgyak megszerzése 1, makranczos gyermekek 17, üzlethelyiségekbe történt erőszakos behatolás 29, örömtűz meggyújtása 9, kihágások 17, korhelykedés 17, a kocsiknak kövekkel történő dobálása 3, jogtalan elsajátítás 1 esetben.

Az elbocsátottak az eljárási költségek megtérítése fejében

összesen 105 dollár 83 cents fizettek. A próbára tett egyénekért kötelezett szavatossági összeg a roxbury-i kerületben összesen 14,550 dollárra rugott. Az ezen kerületben szabadult próbára tett egyének kötelesek havonként kétszer jelentést tenni *Wm. F. Reed* ottani próbahivatalnoknak mindaddig, míg azok próbaideje le nem telik. Ezen kívül a próbahivatalnok felkeresi az általa gondozottakat lakásaikban, a hány-szor csak ennek szükségessége fenforog; ugyanő jótékony intézeteknél is helyezi el a próbára tett egyéneket ezek beleegyezésével vagy szüleik hozzájárulásával és itt megjegyzendő, hogy e tekintetben az állam mindig nagymérvű támogatásban részesül a társadalom részéről.

Dr. GRUBER LAJOS.

A bírói és ügyészi szervezet reformja.¹

II. A rangsor megállapítása.

Bírói körökben elpalástolhatlan visszatetszést szül a javaslatnak azon intézkedése, hogy az 50. §-ban felölelt rangsorozat megállapításánál az ugyanazon rangosztályba eső kir. alügyész a kir. albirót, a kir. ügyész ismét a kir. járásbirót és ez ismét a törvényszéki birót előzi meg.

Az 1874. évi 3341. sz. a. közzétett s a rangfokozat meghatározásánál ez ideig egyedül irányadó szabályrendelet a rangsorozatot ezzel mindenben megfordított osztályozással állította fel.

E szerint a 8. rangfokozatban az első folyamodású kir. törvényszékeknél alkalmazott bírák a kir. járásbírákat, ezek ismét a kir. ügyészeket a rangsorban mindenkor megelőzték.

Az illetékes körökben a rangsorozatnak ekkénti megállapítása minden oldalról teljes megnyugvással találkozott.

Annak inkább a theoriát érintő s a gyakorlati jogéletben kifejezést nem lelő jelentősége bíróság és ügyészségek között tudunkkal összeütközésre nem adott okot.

Hogy mely indokok döntöttek a javaslatnak ezen homlok-egyenest ellenkező felfogásánál, s ebből következtetve, mely indokok vezettek annak eltérő megoldásához, ennek valódi nyitját nem vagyunk képesek megérteni.

Csak a legcsekélyebb minutiosításra kiterjeszkedő képezet révén bírjuk fogalmát nyerni, hogy mert albiráink a gyakorlatban a 300 frt működési pótlékkal magasabban javadalmazott alügyészi állásra, s talán kivételesebb esetekben törvényszéki bírák és járásbírák hasonló okból a kir. ügyészi állásra aspiráltak és találtak kineveztetni, a javaslat szerinti rangsorozat megállapításánál ezen egyedüli tekintetek bírhattak irányadó befolyással.

Ha javaslatunk egyedüli domináló szempont gyanánt az ügyészség tagjaira szorító 300 frt működési pótléknak élvezetét fogadja el, úgy az ennél szerényebben javadalmazott bírói karunk az ügyészségekkel szemben határozottan háttérben van.

De ha a bírói állásban gyökerező s abban törvényhozá-sunk intencióihoz mértén életre hívott elsőrendű állami feladatok megfelelő ellátását keressük és találjuk fel, a bírói kar ezek tudatában, szemben az állásával járó *sokoldalú* kötele-mekkel, nem érezheti magát képesítve, hogy a kir. ügyész-ség tagjainak ezuttal biztosítani czélzott rangsorozati előny-nek kivételesen nyújtani akart kedvezményéről, főleg ha ez az eddigi megállapítással egyenes ellenkezésben van, magá-nak minden tekintetben megnyugtató képet alkothasson.

Tekintve az albirói karnak törvényileg szabályozott füg-getlenségét, mi főleg az áthelyezhetlenség kérdésében nyilvánul első sorban, a javaslat szerint azonban már megcsorbi-tott határok között, tekintve a bíró hatásköréhez utalt ügyek elintézésében a koncepciónak alá nem rendelhető önállósá-

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

gát: mindezek már egymagukban véve is az albirói kar részére biztosított rangsorozati előnynek a fentartását javasolják.

Ennél jóval szembeszökőbb az eltérés, ha a törvényszéki bírák részére tervezett rangsorozati hátrányt vesszük fontolóra.

Ha figyelembe vételt nyer, hogy eltérve az 1874. évi szabályrendeletben felállított rangsorozati előnytől, ugyanezt első sorban a kir. ügyészeknek, azután a járásbíráknak biztosítjuk.

Kirívó ezen eltérés főleg ma, midőn törvényszékeinket ugyszólván a jogszolgáltatásnak egész vonalán *felebbviteli forumokká* avanciroztatjuk.

Midőn e szerint a járásbírásgoktól felebbezett ügyekben a törvényszéki bíró mint *felebbviteli bíró* lép előtérbe, kit a javaslat szerint a járásbíró felett még a rendbüntetés joga is megilletendi.

A bírói karnak rangsorozati előnyét egyedül a felsőbb bírói állásoknál találjuk fel.

A javaslat 50. §. 3. pontja szerint ugyanis a kir. ítélő táblai bíró a kir. főügyési helyettest s a 4. pont szerint a kir. curiai bíró a kir. főügyészt előzi meg.

Önként merül fel a kérdés, miért van épen a felsőbb bírói karnál ily megfordított viszonynak a helye, s ezzel szemben miért ép az alsóbb foku bíróságok tagjai vannak háttérbe szorítva? Erre a kérdésre szeretnénk elfogadható feleletet nyerni.

III. Az albirák beosztása.

A javaslat 35. §-a a kir. törvényszékeknél albirói állások rendszeresítését veszi célba.

Tekintve a kérdés meritumát, gyakorlati szempontból ez ellen kifogás alig emelhető.

Nem diffikultálható, hogy kezdő s a bírói pályán még semmiféle gyakorlatot nem szerzett fiatal albirák mindenk előtt a törvényszékekhez osztassanak be. Hogy azok, kik albirói kineveztetésük előtt a vidéki járásbírásgoknál mint aljegyzők voltak alkalmazva, vagy mint ügyvédek szereztek vagy nem is szereztek gyakorlatot, a törvényszéki eljárás tárgyát képező jogszolgáltatás ágaiban s az ottani sokoldalu ügymenet elaprózott tagozataiban megfelelő jártasságra tehesenek szert.

A javaslatnak 37. §-ában felállított kautelák, hogy az albirák az egyes tanácsokba mily irányelvek szemmel tartása mellett osztassanak be, elegendő biztosítékot nyújtanak abban a tekintetben, miként a törvényszéki jogszolgáltatás megkívánt tekintélyének sülyedése minden képzelhető irányban megóvassék.

Ha tehát az imént jelzettek képezték a javaslatnak egyedi bevallott célját, ezen tervezett intézkedés minden gyakorlati jogász helyeslésével fog találkozni.

Van azonban a kérdésnek egy másik oldala is.

S ez szerintem az *al* jelzőnek felesleges szó használatára vonatkozik.

Csak imént tapasztaltuk a közel múltban, hogy a megyei közigazgatási szervezetben az előbbi szolgabírói elnevezéssel birt szolgabíróból *főszolgabíró* lett, s az e mellé beosztott segédszolgabíró *szolgabírói* címmé változtatott át.

Távol van tőlünk, hogy a katonaságnál divó rangsorozati beosztást a bírói állások rangfokozatával kívánjuk összeköttetésbe hozni.

Elfoglalt álláspontunknak a védelmére nem tartjuk feleslegesnek mégis megemlíteni, miként az előbbi *alhadnagy* elnevezés a hadseregnél kiküszöböltetett. A főhadnagy mellett hadnagy van, s a II. osztályu kapitány az I. osztályu kapitánnyal megegyező szolgálati kört tölt be. A kisebbítő *al* jelző manap egyedül a katonai rangfokozatok magasabb polczain van még használatban. Ezeknél is jobbára azon egyedi indokból, mert a hadsereg szervezeti beosztása eo ipso annyi különféle rangfokozatnak felállítását igényli, hogy elke-

rülendő a beállható megtévesztéseket, az *al* jelzőnek megkülönböztető használata alig mellőzhető.

Ettől eltérő áthasonulás található a közélet többi ágában. Ott, hol valamely hivatali működés betöltésére többen bírnak ugyanazon vagy legalább látszólag hasonló hatáskörrel, ezek közül az egyiknek, ki a rangsorban arra legtöbb érdemmel bír, a *fő* jelző mint az állásnak diszt és tekintélyt kölcsönző elnevezés rendszerint megadatik, a nélkül hogy ennek az ugyanazon működést betöltő segédtsáira az *al* elnevezés lelne egyuttal alkalmazást.

Magában a társadalmi életben is a czimzésekben előforduló *al* jelzőnek a használata annyira delikát dolognak tekintetik, hogy azt az illetőnek hivatali állásával egybekötve rendszerint nem szoktuk alkalmazni.

Megtörtént tény, hogy midőn a földmives osztályhoz tartozó terhelt az albiró előtt tartott tárgyaláson marasztalva lett, s felebezési jogára kitaníttatott, a hozzá intézett szokásos kérdésre, vajon az ítéletben megnyugszik vagy felebbez-e, azon lakonikus válaszzal élt: hogy az *ítéletet a főbíró urhoz felebbezem*. S azon hiszemben, hogy az albiró hivatali szobájával szomszédos szobában jelenlevő járásbíró azon felebbviteli forum, kihez az ügyek felebbeztetnek, az elítelt a járásbírónál mint főbírónál emelt panaszt.

Jellemzőnek tartom ez esetet, mely népünk felfogását hiven tükrözi le.

Ő az albiró ítéletében kevesebb megnyugvást s csekélyebb garantiát talál, mintha ő szerinte a főbíró vagyis a járásbíró hozta volna az ítéletet. Az albiró ítélete ellen apellatorum forumot a járásbíróban keres. Mely fogalomra pusztán csak az *al* czimzésnek törvényes használata által vezetetik.

Ezt elkerülendő, vajmi könnyű lenne a kérdésen változtatni, ha az albiró szó törvénykönyvünkől végleg töröltetnék, ha helyébe a II. osztályu bírói rang nyerne statuálást. A járásbíró, ha már a közigazgatásban divó *fő* jelzővel nem akarjuk őt felruházni, megmaradhatna mai elnevezésében s az aljárásbíró az *al* szócska elhagyásával mint II. osztályu járásbíró vétetnék tekintetbe.

Ha a kir. ítélő táblánál és Curianál lehetnek I. és II. osztályu bírák, mely megkülönböztetés eltekintve a javadalmazás arányától, sem a czimben, sem magán a bírói jellegen eltérő változást semmiben nem okoz, miért ne lehetne ugyanezen szervezeti intézkedést a bírói hierarchia alsó fokozatain is applikálni.

Az államnak az itt kifejtett nézetem életbeléptetése semmiféle megterheltetését sem vonná maga után. Titulus sine vitulo-féle reformnak lenne tekintendő.

Mely reform, ha mégis keresztülvitetnék, nem nyújtaná látszatát olyanféle konglomeratumnak, hogy curiai bírói ranggal bíró elnök elnöklete alatt, akadályoztatás esetén táblabírói ranggal ellátott előadó bíró tanácskozása mellett szavázó bíróként az albiró szerepeljen.

Az együttműködő törvényszéki tanácsnak a tekintélye nem kisebbedne a felek előtt, ha abban a tervezet szerinti albiró helyett csupa egyöntetű vagy legalább megközelítőleg hason elnevezésű jogszolgáltató bírák vennének részt.

Mert hogy az a törvényszékhez beosztott albiró tényleg II. osztályu törvényszéki bírói ranggal s albirói fizetéssel van kinevezve, (ámbar e részben a kötelezett városi életre való tekintettel most lett volna helyén részükre méltányos pótléket is megszavazni,) minderről a legtöbb jogkereső fél alig birhat tudomást venni.

Csak nyereség lenne mindenesetre, ha a törvényszéki tanácsok tagjainak elnevezése ily módon arányosíttatnék, s a javasolt albirák helyét II. osztályu törvényszéki bírák foglalnék el.

Jogirodalom.

A porosz közigazgatási reformról. Irta dr. Kmety Károly. Budapest 1891. Ára 50 kr. 110 lap. A magyar jogászegyleti értekezések VI. kötet 7. füzeté.

Nemcsak nagy aktualitásánál, hanem benső értékénél fogva is felkelti a figyelmet a fennebbi dolgozat.

A mintaszerűnek tartott porosz közigazgatás tiszta, világos képét nyeri belőle az olvasó, a teljesen avatott író biztosságával olyképen megírva, hogy abból az is, a ki előtt a porosz közigazgatás teljesen ismeretlen, annak rendszeréről magának alapos tájékozást szerezhet.

Szerző az európai közigazgatási jogok főbbjeinek ismeretével s a mai közigazgatásban színvonaláról világítja meg a magyar olvasó előtt a porosz rendszert.

A tartományi, a kerületi (Regierungsbezirk), a járási (Kreis), a köri (Amtsbezirk), a városi, községi, az uradalmi (Gutsbezirk) szervezetek, s azokon belől az aktív és a kontingens igazgatás mai állása, történelmi előzményeik, az 1872 óta folyó közigazgatási reform-törvényhozás a maga indító okaival, érdekes parallelák más közigazgatási rendszerekkel, alkotják a munka keretét.

Szerző mindenütt idomított, feldolgozott anyagot nyújt s a mily élénk az érzéke hazai közigazgatásunk reform-szükséglete iránt, ép oly határozottan látszik a tiszta elméleti tudományos kutatási ösztön reflexióiban, a kérdések föltevésében, az anyag berendezésében.

A magyar jogász-közönséget e munka egy eddig csak a szakemberek előtt ismert új világba vezeti, a hol a hivatalnoki és önkormányzati igazgatás meglepő kombinációjával fog találkozni. Látni fogja, mily nagymérvű önkormányzati kötelesség teljesítésére képes a bürokratikusnak elhíresztelt Poroszország polgára; így hogy csak egyet említsek, 5000-nél több ur ember viseli a községi körök terhes előljárói (Amtsvorsteheri) tisztét.

A munka ellen csak az a kifogásunk, hogy a porosz közigazgatási terminologia kitételeitől nem birt egészen szabadulni. Így a közvetlen állami hivatalnokok (Immediat-beamte), a határozati ügyek (Beschlussachen), felsőbbbségi önkormányzat (Obrigkeits-Selbstverwaltung), a folyó ügy-intézés (laufende Verwaltung) és igazgatási hatósági kollegium (Verwalt. behördl. Collegium), decernatus (Verwalt. decernat) részint a porosz állam külön viszonyaiban bírják alapjukat, részint a közigazgatási gyakorlat és routine önkényesen fölvetett kifejezései, melyek magyarázatot, fölboncsolást kívántak volna, miben szerzőt dolgozata után ítélve nem a képesség, hanem külső körülmények akadályozták.

Szerző egyes odavetett megjegyzéseire, mint p. o. hogy a kisebb területű porosz járás (Kreis) alkalmasb az önkormányzatra, mint a nagyobb francia departement vagy a magyar megye, nem teszek megjegyzést s dolgozatát csak üdvözlöm, mint olyat, mely igen előnyösen kiválik közigazgatási irodalmunk termékei körül, a jelen közigazgatási reformkorszakban pedig különösen becses és tanulságos.

CONCHA GYÖZŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Iparhatósági határozat végrehajthatósága.

Budapest főváros tanácsa a felebbezést hivatalból visszautasítja, mert az 1884. évi XVII. tczikkbe iktatott ipartörvény 176. §-a értelmében az iparosok és a tanoncok, segédek vagy munkások között felmerülő azon surlódások és vitás kérdések, melyek a munka vagy tanviszony megkezdésére, folytatására vagy megszüntetésére; annak tartama alatt fenálló kölcsönös kötelezettségek teljesítésére, a munka vagy tanviszony megszűnéséből keletkező kártérítési követelésekre vonatkoznak, az elsőfoku iparhatóság, illetőleg az ipartestület békéltető bizottsága (141. §.) által minden felebbezés kizárásával dönten-

dők el. Az iparhatóság, illetőleg a békéltető bizottság határozatával meg nem elégedő félnek jogában áll a határozat kihirdetésétől számítandó 8 nap alatt igényeit a törvény rendes útján érvényesíteni, miáltal azonban a határozat végrehajtása nem gátoltatik. A kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról 1877-ben alkotott XXII. tcz. 61. §-a szerint pedig a semmiségi panasz az ítélet végrehajtását nem akadályozza. Különös esetekben azonban, midőn a marasztalt felet a kielégítési végrehajtás fogantatba vétele által nehezen helyrehozható károsodás érhetné, úgy az eljáró bíró, valamint a törvényszék is elrendelheti, hogy a törvényszék határozatának meghozataláig a végrehajtás csak a biztosításig terjedjen; továbbá ugyanezen tcz. 25. §-ának utolsó bekezdése szerint, ha az ügy a járásbíró elé vitetett, a végrehajtási (biztosítási) jegyzőkönyv pótlólag szintén a járásbíróhoz lévén átteendő, minthogy az ipartörvény hasonló esetekről nem gondoskodott, a gyakorlat azonban a királyi járásbírók előtt követett eljárás rendelkezéseit fogadta el zsinórmértékül, utasítatik a VI. ker. előjáróság tárgyrat kiadásával, hogy a jelen esetben a kisebb polgári peres ügyekben való bíraskodásról intézkedő 1877-iki XXII. tcz. fennebb intézett szakaszaiban foglalt határozmányok értelmében járjon el. (1890 október 24-én, 40887. szám.)

Kereskedelemügyi m. kir. miniszter: Értesitem a főváros tanácsát, hogy azon határozatát, mely szerint a K. D. nyomdászsegéd által N. E. nyomdatulajdonos ellen felmondási időre járó bér megfizetése miatt indított ügyben hozott elsőfoku iparhatósági ítélet, illetve végrehajtást rendelő végzés ellen N. E. által beadott felebbezés visszautasított, egyuttal pedig az elsőfoku iparhatóság kitanítva lett, hogy a mennyiben a kielégítési végrehajtás fogantatba vétele által nehezen helyrehozható károsodás érhetné a marasztalt felet, a bíróság határozatának meghozataláig a végrehajtás csakis a biztosításig terjedjen, — N. E. valamint K. D. részéről közbevetett felebbezés folytán felülvizsgálván s ennek eredményeként a főváros tanácsának másodfokban hozott határozatát annál is inkább helybenhagyom, mert az iparhatóság a végrehajtást is, nemcsak hogy elrendelhetette, hanem fogantatosíthatta is, mert továbbá a másodfoku hatóságnak a viszvégreajtás tekintetében tett kijelentése rendelkezési joghatállyal nem bírván, s így utasítást sem képezhetvén mindaddig, míg ily kijelentésnek megfelelő rendelkezés nem tétetett, a pernyertes félre nézve felebbezésre okot szolgáltató sérelmet nem képez. (1890 december 30-án 77346. sz.)

Ezen határozatoknak alapjául a következő eset szolgált. Az iparhatóság a főnököt három havi felmondási időre járó bér megfizetésére kötelezte. A főnök ezen határozat hatályon kívül helyezése iránt az illetékes kir. bíróságnál keresetet tett folyamatba. A segéd az iparhatósági határozat alapján fogantatosította a végrehajtást az üzletben levő gépekre, mire a főnök neje halasztó hatályu igénykeresetet indított. A segéd folytatólagos végrehajtás útján lefoglaltatta a főnök butorait és ruháit, ekkor a főnök felebbezést nyújtott be, *állítva* a felebbezésben, hogy ő a segéd vagyontalansága miatt soha se kaphatná vissza a neki fizetendő összeget. Ennek eredménye a fenti tanácsi határozat és utóbb mindkét fél felebbezése folytán a fenti miniszteri határozat volt.

Az 1884. XVII. tcz. 176. §-ának végpontja szerint, mely teljesen megegyez az 1872. VIII. tcz. 98. §-ával — *a határozat végrehajtása nem gátoltatik* az által, hogy az iparhatóság határozatával meg nem elégedő fél igényeit a törvény rendes útján érvényesíti. Ezen intézkedés kapcsolatos azzal, mely kizár minden felebbezést, és mindkettő a gyors lebonyolítást és a hosszú perlekedés elkerülését czélozza, a mely eszme egyedül ad a külön iparhatósági eljárásnak létjogosultságot. Mert ha arra alapítanók létjogát, hogy az iparosok legjobban tudják egymásközi vitás viszonyaikat eldönteni, ha tehát az iparhatósági bíraskodást annak jóságával akarnók megokolni, úgy még birtokon kívül sem volna szabad megadnunk a jogot a törvény rendes útjának a felhasználására. Egyedüli oka és czélja tehát az iparhatóságok bíraskodási jogosultságának — tán az olcsóságtól eltekintve — a gyorsaság, melylyel — fel lévén minden alakiségtől mentve — elbírálja az eléje hozott pert és eljuttatja a nyertes felet igénye eléréséhez. Helyes is a törvényhozó ebbeli intézkedése. Ha a főnök visszatartja a segéd kiérdemelt fizetését; ha ok nélkül és a felmondás

elmulasztásával elküldi, és ezzel kenyér nélkül hagyja őt és családját, akkor a törvény meg akarta a segédet kimélni attól, hogy hónapokig vagy tán évekig kelljen erre a kenyérre várakoznia, és nem akarta annak kitenni, hogy igényeit ne is érvényesíthesse talán azért, mert a nem olcsó perlekedéshez elegendő anyagi eszközökkel nem rendelkezik.

A hivatkozott szakasz keletkezése történetéből nem érdektelen az, hogy a miniszteri ipartörvényjavaslat ezen intézkedést nem tartalmazta és csak a képviselőház által kiküldött 15-ös bizottság vette azt fel. Az országgyűlés észrevétel nélkül elfogadta. Szintugy minden megjegyzés nélkül vette át az új ipartörvényt a régiből.

A feltétlen végrehajthatóságnak a törvény által elfogadott ezen elvén csakhamar igyekeztek rést törni. Részint mert nálunk nagyon szokatlan és egyéb jogintézményeinknek meg nem felelő ama szigor, hogy *egy* ítélet után mindjárt fizetni kelljen, részint mert néha inconvenientiák tényleg fordultak elő, gyakran történt hivatkozás egyéb törvényeink analogiájára és igyekeztek az ipartörvény ezen rendelkezésének hiányosságát kimutatni. Felsőbírószág elé is jutott a kérdés, de a budapesti kir. tábla 4310/86. szám alatt kimondta — Bjt. XII. k., — hogy «az iparhatóság határozata *mindenesetre végrehajtható*, és a vesztes fél, a ki a rendes bíróság elé viszi az ügyet, *veszély kimutatása és a marasztalási összeg letétele esetén sem követelheti a végrehajtás felfüggesztését*».

Arról is van tudomásom, hogy a kereskedelmi miniszterium megpendítette az igazságügyi miniszterium előtt az eszmét, hogy valamely uton bizonyos esetekben elkerülhetővé kellene a feltétlen végrehajthatóságot tenni, de az igazságügyi miniszterium kijelentette, hogy az a jelenlegi ipartörvény határozatai alapján lehetetlen és e lehetőség csak novelláris uton volna megadható.

A fővárosi tanács határozata szerint azonban most már a gyakorlat ezen kérdésben a kir. járásbírószágok előtt követett eljárás rendelkezéseit fogadta el zsinórmértékül. Ezen gyakorlat a kifejtettek szerint törvényellenes. Nyíltan megvallom azonban, hogy bizalmatlansággal fogadom e kijelentést, mert a tanácsi határozat megokolása annyira konfus és nem-jogász, hogy nem tudom átértette-e ama kijelentésének nagy fontosságát. A tanácsi határozat, úgy látszik — mert egészen biztosan ki nem vehető belőle — azt akarja, hogy a végrehajtás csak a biztosításig terjedjen és a bagatell-törvény 25. §-a alkalmazásával a végrehajtási jegyzőkönyvet tegye át az iparhatóság a járásbíróshoz, ha eléje vitetett az ügy. Hogy akarja-e ezt a tanács minden esetben, vagy pedig csak azokban, a melyekben a marasztalt felet a kielégítési végrehajtás foganatba vétele által nehezen helyrehozható károsodás érhetné — a mint azt a bagatell-törvény 61. §-a előírja — azt teljes bizonyossággal nem vagyok képes megérteni. De akármelyiket fogadjuk is el, mindig helytelen marad itt a bagatell-törvény analogiájának az alkalmazása. Leghelytelenebb a bagatell-törvény 25. §-ára való hivatkozás, a hol azon eset forog fen, a midőn valaki a községi bíróságtól felebbez a járásbíróshoz, s a mikor a törvény szerint a végrehajtás a biztosításon túl nem terjedhet. Itt a törvény rátiója az, hogy ha a községi bíróság határozata nem végérvényes, hanem felebbezés alatt áll, akkor csak biztosításhoz, nem pedig kielégítéshez legyen joga a felperesnek. A 61. §. sem alkalmazható, mert az törvény által megengedett felebbezési jogorvoslatot tételez fel. E szerint a bagatell-törvényre való hivatkozás és az abban foglalt intézkedéseknek recipiálása az iparhatósági végrehajtásokra, nagyon szerencsétlen ötlet s okát tán csak abban lelheti, hogy a tanácsi határozat szerkesztője épen ezt a törvényt ismeri jól előző gyakorlatából.

Ha a törvény céljától eltérően bizonyos esetekben a végrehajtási eljárás teljes keresztülvitelét meg akarjuk gátolni, úgy az 1881. LX. tcz. 42. §-át lehetne inkább beanalógizálni,

a mely szerint, ha a marasztalt fél kimutatja, hogy a határozat hatályon kívül tétele esetében viszvégrehajtási igénye veszélyeztetve van, kívánhatja, hogy a kielégítés a végrehajtató által nyújtandó biztosítástól tétessék függővé, ilyennek nem nyújtása esetében pedig engedtesék meg, hogy fizetés helyett a végrehajtási összeget a bíróságnál tegye le. Ezen intézkedés azonban csak nagy óvatossággal volna felhasználható. A végrehajtási törvény alapján ítélő kir. bíróságok ugyanis a viszvégrehajtási igény veszélyeztetését rendszerint csak akkor látják fenforogni, ha a marasztalt fél kimutatja, hogy a nyertes fél ellen sikertelen végrehajtás vezetett. Ilyen kezelés mellett még valahogyan használható volna ez az elv. Ha azonban a viszvégrehajtási igény veszélyeztetésének tág értelmét tulajdonítunk és azt mondjuk, hogy veszélyeztetve van amaz igény, mihelyt ki van mutatva az, hogy a nyertes fél vagyonnal nem bír, úgy bátran bevezethető az ipartörvénybe a következő szakasz: «ha a főnök ellen a segéd által indított perben az iparhatóság a segéd követelését megítéli, úgy a végrehajtás csupán a biztosítási intézkedésekig terjedhet», mert a mi iparos- és kereskedő-segégeink köztudomás szerint nem szoktak vagyonosak lenni.

A letét elfogadásához való jogot azonban szintén csak az elsőfoku iparhatóságoknak lehetne a felebbezési jog kizárásával megadni, mert ha felebbezést engedünk e kérdésben, akkor hónapokig tarthat az eldöntés, a mi ismét ellenkezik a törvény céljával.

A fenti határozatok alapjául szolgáló esetben a marasztalt fél nem nyilatkozott készen a követelésnek letéteményezésére és a segéd elleni igényeinek veszélyeztetését mivel sem bizonyította, csak állította felebbezésében azt, hogy a segéd vagyontalan. Ez elég volt a fővárosi tanácsnak.

A miniszteri határozattal nem foglalkozhatom bővebben, mert szint nem vall és azon álláspontra helyezkedik, hogy a kitanítás nem bírván rendelkezés hatályával, felül nem bírálható: sokkal helyesebb lett volna azonban, ha ezen formális álláspont helyett kimondja jogi meggyőződését, mert a jelen állapot a merő jogbizonytalanság.

Véleményemet röviden olyképp összegezem, hogy az iparhatósági határozat feltétlenül végrehajtható. Ha azonban egyes nagyon kivételes esetekben a méltányosság kedvéért kivétel tétetik, úgy nem a bagatell, hanem az ipartörvény 42. §-ának analogiája volna alkalmazandó, de a veszély tüzetes kimutatásának megkövetelésével. Baj a végrehajthatóságnak szabálykenti megtartásából annál kevésbé származhatik, mert bíróság és iparhatóság egyaránt arra törekszik, hogy fontosabb ügyek jó részét az iparhatóság elbírálása alól elvonja, és ezen törekvésből kifolyólag ma már gyárigazgatónak, részvénytársaságok alkalmazottjainak, kereskedelmi meghatalmazottaknak stb. igényei iparhatósági elbírálás tárgyát nem képezhetik.

Dr. GOLD SIMON.

A végrehajtás-megszüntetési keresetek illetékessége.

Legfőbb ítélőszékünk a múlt év tavaszán, a végrehajtás-megszüntetési keresetek illetékessége tekintetében két, egymást teljesen kizáró ítéletet hozott.

Ezen ítéleteket a «Jogt. Közl.» 25. száma közölte.

Miután eme határozatok befolyásolták az alsóbb bíróságok gyakorlatát, megváltoztatták azoknak az előbbi időkben követett eljárását és ítélkezését: foglalkozni kívánunk velök a helyes törvényt magyarázat, a törvényhozói szándék és a gyakorlati czélszerűség hármasszempontjából.

Az egyik határozat keletkezett 1890. évi márczius hó 19-én 9026. sz. a. és lényege az, hogy a *folytatólagos* kielégítő végrehajtás foganatosítása következtében folyamatba tett *végrehajtás-megszüntetési kereset elbírálására*, habár ezen folytatólagos végrehajtást a foganatosítása végett megkeresett bíróság rendelte el, *mégis az alapvégrehajtást elrendelő bíróság illetékes*.

Ezen ítélet indokai szerint a végrehajtás megszüntetésére irányuló keresetlevél az 1881: LX. tcz. 30. §-a értelmében a végrehajtást elrendelő bírósághoz adandó be s a törvény eme kifejezése szoros magyarázat; de — ugymond tovább az indokolás — a dolog természete is azt igazolja, hogy ez alatt a bíróság alatt csak az a bíróság érthető, mely az alapvégrehajtást elrendelte, és hogy a törvény amaz intézkedésén s az azzal megállapított illetőségén a végrehajtás foganatosítása iránt megkeresett bíróság részéről elrendelt folytatólagos végrehajtás mit sem változtat s az ily módon megállapított illetőségtől eltérésnek helye nincs.

Igy szól az egyik ítélet.

A második határozat ennek épen ellenkezőjét mondja ki, úgy rendelkező részében, mint az indokolásban. Keletkezett 1890. évi május 31-én, tehát 72 nappal később s rendelkezésének lényege az, hogy a *folytatólagos* kielégítő végrehajtás foganatosítása után folyamatba tett végrehajtás-megszüntetési kereset elbírálására az ezen *folytatólagos végrehajtást elrendelő bíróság* illetékes, nem pedig azon bíróság, mely az alapvégrehajtást elrendelte.

Indoka röviden az, hogy a végzés alapjául szolgált esetben a folytatólagos végrehajtást a megkeresett járásbíróság rendelvén el, felperes keresetét ugyanezen bíróságnál az 1881: LX. tcz. 30. §-a értelmében helyesen indította meg.

A mint első pillanatra is kivehető, a vita itt az 1881: LX. tcz. 30-nak ötödik bekezdésében foglalt törvényszövegnek értelmezése körül forog.

E törvényszöveg lakonikus rövidséggel így hangzik: «A kereset a végrehajtást elrendelő bíróságnál adandó be s jegyzőkönyvi, illetőleg sommás uton tárgyalatik és ítélet által döntetik el».

Lássuk tehát ezen rendelkezés értelmét első sorban a helyes *törvényt magyarázat* szempontjából.

A helyes törvényt magyarázatnak legvégsőbb, de örökérvényű szabálya az, hogy a törvénynek alkalmazásakor más értelem nem tulajdonítható, mint a mely a szavaknak összefüggésbeni sajátos jelentéséből s a törvényhozónak világos szándékából kitűnik.

És csak azon esetben, ha valamely jogeset sem a törvény szavai, sem annak természetes értelme szerint el nem dönthető: csak akkor szabad a törvényben világosan elhatározott más *hasonló esetekre* (analogia juris) és más azzal rokon törvények *alapokaira* (analogia legis) tekintettel lenni, legvégső esetben pedig a *természet-jog* elveit zsinórmértékül alkalmazni.

A jelen esetben kétféle irányban magyarázott törvényszöveg azonban, véleményünk szerint, oly plastikus, világos és határozott, hogy tévedés vagy eredetiség hajhászása nélkül azt különfélelekép magyarázni nem lehet, s értelme a törvény szavainak természetes jelentéséből és összefüggéséből szilárdan megállapítható s így a természetes értelem szerinti magyarázaton kívül, a törvényt magyarázat többi módjaira sem szükség nincs, sem pedig alkalom nem kínálkozik.

A törvény oly világosan mondja azt, hogy a végrehajtás-megszüntetési kereset a *végrehajtást elrendelő* bírósághoz adandó be s ez által tárgyalandó és döntendő el, ez a rendelkezés annyira egyszerű és tiszta s annyira mentes minden szétválasztástól, distinctiótól, hogy ezt helyesen másként magyarázni nem lehet, mint a hogy a törvény életbeléptétől számított kilencz esztendőn keresztül ellenvetés és eltérés nélkül magyarázták, nevezetesen úgy, hogy az *alapvégrehajtás* folytán folyamatba tett végrehajtás-megszüntetési kereset elbírálására a *perbíróság*, a melyik t. i. a *végrehajtást elrendelte*; a *folytatólagos* végrehajtás folytán megszülető végrehajtás-megszüntetési kereset eldöntésére pedig ezen *folytatólagos végrehajtást elrendelő*, tehát az 1881: LX. tcz. 117. §-ában foglalt rendelkezéshez képest, vagy a *per-* vagy a *megkeresett* bíróság illetékes.

A törvény világos értelmén kívül bizonyítja ezt, — hogy egyelőre a tételes törvényből vont érveknél maradjunk, — az 1881: LX. tcz. 28-ának első bekezdése is, mely világosan megengedi, hogy a végrehajtás felfüggesztése vagy korlátozása tekintetében, a viszonyokhoz képest akár a *per-*, akár a *foganatosító* bíróság intézkedjék, tehát a perbíróságot kizárólagos jogkörrel fel nem ruházza.

Nem képez érvet a kifejtettek ellen, egyik-másik kommentátornak a törvény 31. §-ának második bekezdésére való hivatkozása sem; mert ez azon esetet tartja szem előtt, midőn a *perbíróság* illetékes a kereset elfogadására és eldöntésére, ekkor kell értesíteni a foganatosító bíróságot és mert az illetékesség kérdését a 30. §. szerint kell megítélni.

Hogy a törvényhozásnak szándékában sem *volt* a perbíróság illetékességét kizárólagossá tenni, ez kitűnik az 1879. évi február 22-én kelt, dr. Pauler Tivadar akkori igazságügy-miniszter által 156. sz. a. beterjesztett törvényjavaslat indokolásából, az igazságügyi bizottságnak 1881 márczius 8-án 983. sz. a. tett jelentéséből.

A törvényjavaslat ugyanis az eredetileg 522. és 523. §§-okra, melyek helyébe az 1881: LX. tcz. 30. és 31. §-ai léptek, az indokolásban azt tartalmazza, hogy a kereset elfogadására, tárgyalására és eldöntésére *mindig a végrehajtást elrendelő* bíróság illetékes, s ugyanezt mondja az igazságügyi bizottság is jelentésében, egyszerűsítés szempontjából kimondván azt, hogy a keresetet más bíróság, mint a melyik a végrehajtást *elrendelte*, nem fogadhatja el.

Nincs itt sehol distinctio az ugynevezett «alap» és «folytatólagos» végrehajtás között.

De áttérve a kérdésnek a *gyakorlati célszerűség* szempontjából való vizsgálatára, ki kell jelentenünk, hogy igénytelen véleményünk szerint a célszerűség szempontja feltétlenül azt követeli, hogy az a bíróság legyen illetékes a végrehajtás-megszüntetési kereset elbírálására, mely a *végrehajtást elrendelte*.

Bizonyítják azt az indokolások következő kijelentései:

«A magánjog terén a helyes igazságszolgáltatásnak egyik legfontosabb tényezője az eljárást szabályozó alaki törvény».

«A mai forgalmi viszonyok közepette, az *egyszerűsített* és a *mesterkélt elodázás lehetőségének kizárásával szabályozott* végrehajtási eljárás, mint a magánjogi igazságszolgáltatás egyik nevezetes tényezője, oly kívánatos, hogy azt indokolni nem is szükséges».

«Kétségtelen igazságot képez, — ugymond tovább az indokolás — hogy azon eljárás *egyszerűsítése* és *gyorsítása*, melylyel a marasztalt vagy más jogcímen végrehajtás alatt álló kötelezett fél az államhatalom beavatkozása mellett, a már teljesíteni kellett kötelezettség betöltésére szoríttatik, a forgalmi hitel megszilárdításának *egyik nevezetes emeltyűjét képezi*, a mire pedig kivált tökeszegény országban kiváló súly fektetendő».

«Vezérelvül szolgált, hogy a végrehajtási eljárás legyen *egyszerű* és *gyors*».

A jó és helyes végrehajtási eljárásnak tehát az egyszerűség és gyorsaság kell hogy vezérelvét képezze.

Már most nézzük, hogy milyen komplikációkat idéz elő a perbíróság illetékességének kizárólagos megállapítása a gyakorlatban?

Nem képzelt, hanem *megtörtént* esetről beszélek, mely élenken bizonyítja, mily hátrányos lenne a kizárólagosság.

Váltó-kereset indított a budapesti váltó-törvényszéknél, mely az ítélet jogerőre emelkedése s a végrehajtási kérelem beérkezése után a budapesti V. kerületi járásbíróságot kereste meg a foganatosítás végett. Időközben a követelést a végrehajtató egy harmadikra ruházta s az engedményes saját javára kérte a végrehajtás elrendelését; ez meg is történt s utána megszületett a végrehajtás-megszüntetési

kereset, mit a végrehajtást szenvedett a végrehajtást elrendelő V. ker. járásbíróshoz nyújtott be s e mellett a végrehajtás foganatosításánál elkövetett szabálytalanságok miatt előterjesztéssel is élt. És itt kezdődik az experimentatio.

A mostani helytelen gyakorlat következtében a *foganatosító* bíróság, a mely azonban jelen esetben *végrehajtást elrendelő* bíróság is volt, a végrehajtás-megszüntetési keresetet áttette a perbíróshoz, de az iratok nélkül, mert neki az előterjesztés tárgyalása miatt az előíratokra szüksége volt.

Az előterjesztés elsőfoku elintézése egy félévig tartott s a perbíróshoz *egy fél év alatt* nem jutott még csak abba a helyzetbe sem, hogy a végrehajtás-megszüntetési kereset tárgyalására *határidőt* tűzhetett volna.

Végre az előterjesztés elsőfokulag elintéztét nyert s ekkor az iratok átküldettek; igen ám, de az előterjesztés felett hozott végzés megfélebbtetvén, most ismét eme felfolyamodásnak felterjesztése vált immár egy másik fél év óta lehetetlenné, mert a végrehajtás-megszüntetési kereset felett hozott ítélet is megfélebbtetett, sőt igazolási kérelem is bonyolítja az ügyet, s így egész biztosra vehető, hogy az előterjesztés felett hozott elsőfoku határozat ellen benyújtott felfolyamodásnak csak felterjesztése megéri az egy éves jubileumot.

Míg ellenben, ha ugyanazon bíróság, mely a végrehajtást elrendelte, határoz és intézkedik a végrehajtás-megszüntetési kereset felett is, eljárását paralell folytathatja, a megtorlódás és a hónapokra terjedő huza-vona kikerülhető s az egész dolog rendszeresen gombolyítható le.

Persze a laikus felek, kiket a zálogolás hitelüktől megfosztott vagy kiknek hitelét megingatta, megfordított értelembe áldják az igazságszolgáltatás összes faktorait, bírót, ügyvédet egyaránt.

A komplikációk az ilyen esetek mellett végtelenek s ezeknek felsorolásával untatni senkit sem akarunk, mert könnyen konstruálhatók.

Ezek után még az első helyen említett s nézetünk szerint elhibázott curiai határozat indokaira kívánunk egy rövid pillantást vetni.

Első sorban is ellentétes és egymást czáfolja meg azon két indok, hogy a törvény 30. §-a értelmében a kereset a végrehajtást *elrendelő* bírósághoz adandó be, s a dolog természete azt igazolná, hogy ez alatt a bíróság alatt az *alapvégrehajtást* elrendelő bíróság lenne értendő; téves ez azért, mert végrehajtást elrendelő és alapvégrehajtást elrendelő bíróság egész két önálló fogalmat jelent s a gyakorlatban legtöbb esetben két külön bíróságot is, s legtöbb esetben nemazonost.

A dolog természetével való érvelésre, úgy tartjuk, czáfolatot írni szükségtelen, mert a mint kifejtettük, a dolog természete éppen az ellenkezőt követeli.

Végül a foganatosítás végett megkeresett bíróság intézkedése, ha általa folytatólagos, tehát *önálló végrehajtás* rendeltetik el, természetes, nem az illetőségen változtat, de a maga részére az illetékesség *lehetőségét állapítja meg*, és aztán az ily módon megállapított illetőségtől nincs eltérésnek helye, nem pedig az olyan illetőségtől, mely a törvénnyel magával ellenkezik.

Fejtegetésünk eredményeképp tehát azon meggyőződésünket fejezzük ki, hogy a törvény eme szavai: «A végrehajtás-megszüntetési kereset a végrehajtást elrendelő bíróságnál adandó be s ez által döntendő el», helyesen csak akként magyarázhatók, hogy a *perbíróshoz csak az alapvégrehajtás folytán keletkezett végrehajtás-megszüntetési kereset elbírálására illetékes, folytatólagos végrehajtásnál azonban mindig azon bíróság, mely ezen folytatólagos végrehajtást elrendelte.*

Ez felel meg legjobban úgy a törvény rendelkezésének, a törvényhozó szándékának, valamint a gyakorlati célszerűségnek is.

Dr. VÁRADY KÁROLY,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara köréből értesülünk, hogy a Jogtudományi Közlöny utolsó számában «Ügyvédi képviselő a békéltető bizottságok előtt» cím alatt megjelent cikknek azon állítása, mintha a budapesti ügyvédi kamara az igazságügyi miniszteriumnak elutasító határozatával szemben tétlen maradt volna, tévedésen alapul. A kamara a hivatkozott leirat folytán 1890. évi augusztus hó 1-én tartott üléséből újabb felterjesztéssel járult az igazságügyminiszteriumhoz, sőt miután ezen felterjesztésre válasz nem érkezett, 1891. évi február 6-án tartott üléséből harmadizben is felterjesztést intézett.

— A budapesti egyetem jogi karának pénzügyjogi tanácskére összesen két folyamodvány érkezett.

— A pozsonyi jogakadémián a jelen félévben a következő special-kollegiumok tartanak: A köteles rész: *Ekmayer*; a nyomozási és bizonyítási eljárás a büntető perben: *Scheffer*; a szerződésekről osztrák jog szerint: *ugyanaz*; római örökjog: *Rentmeister*; a politika irodalomtörténete: *Kuncz*; Hugo Grotius: *ugyanaz*; államigazgatási tanulmányok: *ugyanaz*; hazánk közgazdasági törvényei: *Pisztóry*; csődtörvénykezés: *Révfy*; kereskedelmi ügyletek: *ugyanaz*; a társadalmi háztartás főiparágainak természete és fejlődési szabályai: *Virozsil*; a nemzetgazdaság irodalomtörténete: *ugyanaz*.

— A kolozsvári kir. törvényszék bünygyi forgalma: A törvényszékhez 1890-ben érkezett *bünygyi beadványok* száma: 8292. Az 1890. év végével hátralék nem maradt. *Bünyvizsgálat*: 1889-ben függőben maradt 300, 1890-ben szaporodott 762-vel, összesen 1062, 1890-ben befejezett vizsgálatok száma 772, függőben maradt 290. A vizsgálatokkal négy vizsgálóbíró foglalkozott, kik közül kettő törvényszéki bíró, egy *jegyző*, egy pedig *aljegyző*. *Vétség* és *kihágási* ügyben a törvényszék mint másodfoku bírósághoz beérkezett 154 felebbezés; elintéztetett mind. *Végtárgyalás* tartatott 246. A kir. járásbíróshoz összesen 85 bünygyi beadvány maradt elintéztetlen az 1889. év végével, 1890-ben szaporodott 380, ebből elintéztetett 390. függőben maradt 75. *Bünyvizsgálat* a járásbíróshoz 1889. év végével függőben maradt 588, szaporodott 1890-ben 1153-al, befejeztetett 1352, függőben maradt 389. *Vétség* és *kihágási* ügy 1889. év végével függőben maradt 486, 1890-ben szaporodás 5167, 1890-ben befejeztetett 5096, függőben maradt 557.

— A kellő példányszámban be nem adott kérvény hivatalos leiratási díjának megfizetésére az illető fél kötelezendő. A pozsonyi királyi törvényszék: B—A—nak P—M—elleni perében, miután felperes kérvényi beadványát két példány helyett csak egyben adta be, s ennél fogva a hiányzó másodpéldány a törvényszéki iroda által pótoltatott, ennek leiratási díját 50 krban megállapította s annak 3 nap alatti lefizetését felperesi ügyvédnek végrehajtás terhe alatt meghagyta. A budapesti kir. *tábla* következő végzést hozott: Az elsőbíróshoz végzése helybenhagyatik. *Indokolás*: Az 1868. LIV. tcz. 129. §-a kifejezetten azt rendeli, hogy a felperes tartozik a keresetet a mellékletek másolatával együtt annyi példányban beadni, hogy mind a percsomóba, mind pedig az alpereseknek külön-külön egy-egy példány jusson. Felperes keresetét hibásan indítván meg s hiányosan szerelvén fel, tartozott volna 6708. sz. kérvényét s annak csatolványát két példányban benyújtani, hogy annak egyik példányát alperes képviselőjének is kézbesíthető legyen. Minthogy pedig felperes a törvényszék felhívásának dacára e kötelezettségének eleget nem tett s a felperesnek e mulasztását az ügyszabályok 100. §. értelmében a kiadóhivatal volt kénytelen pótolni: az elsőbíróshoz helyesen intézkedett, a mikor felperest arra kötelezte, hogy a pótolta példány leiratási díját az 1889. évi 12124. sz. igazságügyminiszteri rendeletnek megfelelően megfizesse. (1890 nov. 10. 44401. sz. a.)

— Semmiségi okok. Sajószentpéteri kir. járásbíróshoz: A lopás vétségével vádolt D—A— napszámot a vád alól felmentette. A budapesti királyi *tábla* következő végzést hozott: Az elsőbíróshoz ítéletét megsemmisíti s azt utasítja, hogy az ügyet szabályszerűleg újra tárgyalja s hozzon újabb ítéletet. *Indokok*: A bünyvádi eljárási rendelet 66.—69. §§-ba ütköző lényeges alaki szabálytalanságot képez, hogy a járásbíróshoz az ügyet a vádlott meghallgatása nélkül tárgyalta s abban ítéletet hozott, holott vádlott a tárgyaláson jelen sem volt. Ugyancsak az id. rendelet 35., 66., 72. §§-ba ütköző szabálytalanságot képez az is, hogy a sértett fél sem volt a tárgyalásra megidézve és eme szabálytalanságokon felül az ítélet,

mely az Elj. Rend. 81. §. ellenére különben sem mindjárt a tárgyalás befejeztével, hanem 3 nappal később hozatott meg, sem a vádlott, sem a sértett fél előtt ki sem hirdettetett. De tekintve, hogy vádlottnak a törvényszéki vizsgálatnál kivett vallomása szerint a cselekmény elkövetésekor még egy asszony is volt a sértett kíséretében s ezt a sértett meg is nevezte s hogy a kihallgatott Sz— J— tanu a községi jegyzőre mint tanura hivatkozott, ezeknek kihallgatása is szükségessé vált. (1891 jan. 27. 49382. sz. a.)

— **Megjelent.** Az ausztriai magánjog rendszere. Irta Dr. Bozóky Alajos, kir. tanácsos, a nagyvárad kir. jogakadémia igazgatója, képesített egyetemi magántanár. Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság. Az egész munka 35 nyomtatott ívből fog állani, melyből az *általános részt* tartalmazó *első füzet* (16 iv) a sajtót már elhagyta, míg a *különös részt* tartalmazó *második füzet* még ez év folytán fog megjelenni.

Nemzetközi Szemle.

— **A posthypnotikus suggerálás tárgyában** *Franz* Károly Emil német író és a «*Deutsche Dichtung*» című folyóirat szerkesztője a legkiválóbb tudósokhoz fordult azon kérdéssel, vajon lehet-e tényleg valamely hypnotisált egyénnek suggerálni, hogy egy bizonyos bűntettet kövessen el? Az említett folyóirat legutóbbi füzetében *Krafft-Ebing* és *Kahler* bécsi egyetemi tanároknak véleményeit közli e tárgyban, kik azon nézetüknek adnak kifejezést, hogy a fentebb megjelölt suggerálások nem lehetségesek.

— **A Gerichtssaal XLIV. kötetének 6. füzete** a következő tartalommal jelent meg: Az esküdtekhez intézendő kérdésekről *Stenglein* bírói bírósági tanácsostól. A bűntett és a büntetés közötti okozati összefüggésről *Zucker* prágai tanártól. A halálbüntetés kérdésének állása a törvényhozásban és a gyakorlatban, *Gruber* Lajos budapesti ügyvédől. A francia büntetőtörvényhozás 1889-ben, *Fuld* Lajos mainzi ügyvédől.

— **A német bírói bírósági legfelsőbb törvényszékhez** az 1890. év folyamán 4165 bűnügy érkezett; elintéztetett az év végeig 3728. Elvetetett 350 revisionális jogorvoslat, ítéletileg eldöntetett 3311 ügy, melyek közül új tárgyalás rendeltetett 163 az esküdtszéki és 3148 törvényszéki ügyben.

— **A német egyetemek köréből.** A beírt joghallgatók száma a téli félévben a következő volt: Berlin 1630, Erlangen 212, Giessen 94, Göttingen 183, Greifswald 69, Halle 128, Jena 95, Königsberg 135, Lipce 1090, Marburg 140, Rostock 55, Tübingen 119, Würzburg 303. (A többi német egyetemekről még nincsenek pontos adatok.)

— **A francia felsőbb iskoláknak tanulói forgalma** 1890. évben következő volt a jogi pályán. A felsőbb iskolákban 1890. év folyamára beiratkozott összes tanulók közül 4502 volt mindkét nemből a jogi fakultásokon beiratkozva. Ezek közül Párisra 2005 jutott, bel- és külföldiek. Az idegenek a felsőbb iskolákban összesen 1,271-et tettek, (nők és férfiak), és ezek közül 240 tanulta a jogot. A 140 francia nő hallgató közül egy tanulta a jogot; 149 külföldi nő közül pedig kettő.

— **A francia akadémiai pályázat** (*Rossi* alapítvány, 2000 frank) a folyó 1891. évre következő két feladatot tűzi ki megoldásra: 1. a francia ab intestato örökösödési rendszernek kritikai vizsgálata és 2. a nők jogainak megvilágítása politikai és közjogi szempontokból az összehasonlító rendszer alapján.

— **Az egyetemi reform Franciaországban.** Franciaországban jelenleg — mint már említettük — az egyetemek rendszerének s szervezésének reformja is szőnyegen forog, a kormány kezdeményezése folytán. A senatus bizottsága november hó 12-én foglalkozott ismét ezen tárggyal. Hosszas vitatkozás folyt a felett, hogy az egyetem megalapítására hány fakultás szükségesnek tartanak. A kormány tervezete szerint *legalább* négynek kell lenni, a melyek: *faculté du droit, de la médecine, des sciences et des lettres*. Némely senatorok elégségesnek tartanak 3 fakultás alakítását, nem tartván arra elkerülhetlennek az *orvosi* szakot. Megállapodásra azonban még nem jutottak sem ezen, sem a többi lényeges szervezési kérdések felett: nevezetesen az egyetemeknek az államhozi viszonyáról, az egyetem rektorának új hatásköréről, a székhelyekről, stb. A tervezet legerősebb ellenzéket talál ama senatoroknál, kik oly vidéket képviselnek, hol a most létező fakultás kisebb jelentőségű, mint hogy «egyetemmé» átalakíthatását várhatnák s igényelhetnék. A kormány intenciója ugyanis ezen reform szervezésénél az, hogy az egyetemek száma leszállíttassék: mert bármily magaslaton

áll is a tudomány s a felsőbb kiképzés, Franciaország államférfiai nézete szerint még sem viselheti el a jelenlegi nagy szám terheit s igényeinek kielégítőleg nem felelhet meg. De a mellett, hogy a jelenlegi fakultások — akadémiák — meghagyandók lennének, az újonnan szervezendő egyetemek számát sem akarja — bezárólag — meghatározni. A jövőnek tartatik fen, hogy a megszüntetendő egyetemek idővel ismét egyetemmé alakulhassanak.

— **Olaszországban** most különösen két tárgy forog szőnyegen: az egyetemek rendszerének reformja az előhaladottabb tudomány s az újabb társadalmi viszonyok s a gyakorlati élet szellemében és a közigazgatás partialis reformjának szervezése. Sokan ezt nagyon várták, míg mások tartottak attól, hogy a szervezkedés a bíróságokra, a bírói hatáskörre is kiterjesztetik, s a bíróságok új beosztását és területeik megváltoztatását vonandja maga után. Ezen terv azonban — legalább egyelőre — elejtetett. Ily gyökeres reform-művelet nem fog létre hozatni ezuttal. Az újítás csak arra szorítkozik, hogy a mostani 69 tartományi terület és igazgatás 50-re fog redukáltatni.

— **Az angol belügyminiszter** minap egy törvényjavaslatot nyújtott be, melynek célja a fogházbüntetésre és a praeventióra vonatkozó törvény módosítása olyaténképen, hogy a «*penal servitude*» minimumát öt évről háromra redukálják, mi által azon javaslatnak tesznek eleget, melyet a börtönügyi felügyelőség utolsó jelentése tartalmazott erre vonatkozólag. Továbbá benyújtott ugyanezen miniszter egy más javaslatot is, mely a «*Summary Jurisdiction Act*» módosítását célozza tekintettel az ifjúkori bűnösök büntetésére és mely azon elvet terjeszti ki, hogy a szülők tényleg felelősséggé gyermekeik büntetendő cselekményeiért, és mely a bíróságot arra jogosítja fel, hogy a szülőket maga elé idézze és hogy azokat a gyermekeik által elkövetett büntetendő cselekmények folytán bekövetkezett károk megtérítésében marasztalják. A javaslatnak más intézkedése arra irányul, hogy az ifjúkori bűnösöknél a testi büntetésnek az eddigénél nagyobb mérvű alkalmazását tegye lehetségessé a hatóságokra nézve.

— **Egy salomoni ítélet.** A rownói kerületi törvényszék előtt Oroszországban minap a következő ügy került tárgyalásra. Egy parasztasszony, midőn a városból falujába visszatért, utközben elvesztette pénzes zacskóját, mely 400 rubelt, egy általa eladott ingatlan vételárát tartalmazta. Az erszényt egy tanító találta meg, ki a nélkül, hogy azt kinyitotta és tartalmáról sejtelmé lett volna, azt a parasztasszonyhoz visszajuttatta. Ez a helyett, hogy a becsületes találtót valami jutalomban részesítette és neki köszönetet mondott volna, a találó ellen azt a feljelentést tette a bíróságnál, hogy az erszény 800 rubelt tartalmazott, ő neki azonban csak 400 rubelt térítették meg. Mivel négy tanu hittel megerősítette az asszony panaszát, letartóztatták a tanítót, ki tizenöt hónapot töltött vizsgálati fogságban. A fentebb említett végtárgyalásnál az asszony fentartotta vádját, a négy tanu újból megesküdött annak valódiságára és a közbíró a tanító elítélését indítványozta. Ez alkalommal a törvényszéki elnök újból azt a kérdést intézte az asszonyhoz, vajon az általa elvesztett erszény tényleg 800 rubelt tartalmazott-e és midőn az e kérdésre igenlőleg felelt, az elnök a következőket mondta neki: «ez esetben nem kapsz semmit sem a pénzből, hisz a tanító által talált erszény nem lehet ugyanaz, a melyet te elvesztettél, mert az utóbbi, a mint mondtál, 800 rubelt tartalmazott!» Alig hallotta ezt a parasztasszony, a midőn rögtön térdre borult bírójához és váltig erősítette, hogy az általa elvesztett erszény tényleg csak 400 rubelt tartalmazott és ekkor bevallotta, hogy egy gazember azt a tanácsot adta neki, hogy a találótól még 400 rubelt követeljen, a mely összegből annak 200 rubelt ígért. Természetes, hogy a közbíró ezek hallatára már most rögtön visszavonta vádját. A tanító az *ártatlanul szenvedett vizsgálati fogságért 130 rubelnyi kártérítésben részesül* és a többiek ellen már most hamis eskü miatt vád fog emeltetni.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *címszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadónkunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Dr. Siegmund Vilmos. — A birói és ügyészi szervezet reformja. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — A vizsgálóbírák. Dr. RÓTH FERENCZ n.-károlyi kir. aljárásbírótól. — Házassági akadályok a keleti egyházban. Dr. POPOVITS SZTANIMIR-től. — *Törvénykezési Szemle:* A telekkönyvi rendtartás 71. és az 1881: LX. tcz. 182. §§-aihoz. LUDINSZKY LAJOS kir. albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségű határozatai. — A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Dr. Siegmund Vilmos.

A budapesti ügyvédi kamara titkára e hó 20-án tartott választmányi ülésben hivataláról egyéb nagymérvű elfoglaltsága miatt lemondott. A választmány a lemondást mély sajnálattal fogadta el.

Siegmund a tisztelet, melyről most lemondott, a kamara megalakulásától kezdve, tehát 16 éven át töltötte be. Mint titkárnak természetesen nagy része volt az ország első kamarájának szervezése körül és nagy befolyása azon irányzatra, melyet az kezdetben vett és azóta folytat. De nemcsak a szervezés munkájában volt Siegmundnak nagy része, hanem éppen akkora, sőt talán még nagyobb, az intézmény megalkotása körül. Ő, mint a volt «Ügyvédi Egylet» titkára, lelkét képezte azon mozgalomnak, melynek eredménye a kamarák megalkotása lett, és az ő szervezési javaslata volt az, melyet az «Ügyvédi Egylet» annak idején nagyrészt magáévá tett és mely a később törvénynyé vált miniszteri javaslatnak a kamarák szervezése tekintetében alapul szolgált. Hogy a miniszterium és a törvényhozás néhány megszorító határozmánnyal az ügyvéd-egyleti tervezetet kiforgatták sarkaiból, arról azon tervezet szerkesztői nem tehetek.

Nem kisebb érdemét képezi Siegmund Vilmosnak a jogászgűlés intézményének megalkotása. Ő mint a «Magyar Themis» szerkesztője és mint a ki azon kívül is középontján állott a tudományos jogi élet mozgalmainak, magára vállalta azt a majd nagyobb, majd aprólékosabb, de mindenesetre sok fáradozást, mely az ily intézmény alkotásával jár, és teljesítette azt a legnagyobb önzetlenséggel és úgy, hogy ezen tevékenységének professionatus teendői végzését feláldozni is kész volt. A jogászgűlés megalakulta után Siegmund lett annak titkára és így további szervezője, és a jogászgűlés évkönyveinek szerkesztője. Ezen titkári feladata annál fontosabb, mert a jogászgűlés elnökei folytonos változása mellett az intézmény lelkét a titkárnak kell képeznie és valóban elmondhatjuk, hogy Siegmund mindig nagy részt vesz ki magának abból a munkából, mely az egyes jogászgűlések létrejötté körül elvégzendő, és melyet senki, ki az ilynemű munka természetét ismeri, kicsinyelni nem fog.

Midőn Siegmundtól mint a budapesti kamara titkárától elbucszunk, azon reményünknek adunk kifejezést, hogy azon másik alkotásnak vezetése körül még sokáig fogjuk állásában üdvözölni.

Az új kamarai titkár feladatairól legközelebbi számunkban szólnunk.

Ezuttal közöljük még dr. Siegmund Vilmosnak a kamara elnökéhez intézett lemondó levelét és a kamarai választmány határozatát.

Budapest, 1891. márczius 19.

Nagyságos Elnök Ur!

Egy reám nézve fájdalmas kötelességet teljesítek, midőn bejelentem, hogy a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál elfoglalt titkári állásommal járó hivatalos elfoglaltságom utóbbi időben oly mérveket öltött, hogy már hónapok óta csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel és egészségem kockáztatásával voltam képes azon kötelességeknek megfelelni, melyeknek teljesítését elvállaltam, midőn a Budapesti Ügyvédi Kamara múlt évi közgyűlésén a kamara titkárává történt újabb megválasztásomat teljes készséggel és örömmel elfogadtam; hogy azonban ez idő szerint már nem vagyok képes ezen minőségben reám nehezedő terhet elviselni, mert physikailag lehetlenné vált reám nézve a kamarai titkári teendőket azon odaadással ellátni, melylyel 16 éven át feladatomban, csekély erőmtől telhetőleg, de mindig teljes buzgalommal megfelelni igyekeztem és ennél fogva kénytelen vagyok ezen állásomról lemondani, melyet kartársaim megtisztelő bizalmából a kamara alakulása óta elfoglalni szerencsés voltam és melyhez nem csak a kötelességérzet köteléke, hanem az ügyhez, melyet szolgáltam, való őszinte ragaszkodásom fűzött és melyet kedvessé tett nekem azon előzékeny és baráti támogatás is, melyben úgy tisztársaim, mint a kamara választmánya részéről mindenkor részesültem. Fogadják érte hálás köszönetemet.

Kérem Nagyságodat, kegyeskedjék ezen lemondásomat a kamara választmányának tudomására hozni és ennek folytán a további intézkedéseket a titkári állás törvényszerű betöltésére megtenni és egyuttal azon kijelentésemet is tudomásul venni, hogy az átmenetet megkönnyítendő, kész vagyok hivatalos teendőt folyó évi április hó végeig, úgy mint eddig, teljesíteni és az addig lefolyó időközben utódomat ügykörébe bevezetni, ha azt úgy a választmány, mint hivatalbeli utódom kívánatosnak és czélszerűnek találja.

E részben is szíves rendelkezését kérve maradok kiváló tisztelettel Nagyságodnak alázatos szolgája

Dr. SIEGMUND VILMOS, s. k.
kamarai titkár,

Kivonat a Budapesti Ügyvédi Kamara választmánya által 1891 márczius 20-án tartott teljes-ülés jegyzőkönyvéből.

Elnök bemutatja dr. Siegmund Vilmos kamarai titkár urnak 1891. évi márcz. 19-én kelt és 12/eln. 91. sz. a. hozzá érkezett levelét, melyben bejelenti, hogy tekintettel a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnél elfoglalt titkári állással járó hivatalos teendőinek utóbbi időben lett tetemes fokozódására, a kamarai titkári állásnak tovább leendő vitele reá nézve lehetlenné vált, minél fogva ezen állásáról — köszönetet mondva tisztársainak és a kamara választmányának azon előzékeny és baráti támogatásért, melyben ő részükről mindenkor részesült — lemond, kérve ezen lemondását a kamara választmányának tudomására hozni, a titkári állás törvényszerű betöltése iránt a további intézkedéseket megtenni, és kijelenti egyszersmind, hogy az átmenetet megkönnyítendő, kész f. évi április hó végéig hivatalos teendőit, úgy mint eddig teljesíteni, és az addig lefolyó időközben utódját ügykörébe bevezetni, a mennyiben azt úgy a választmány, mint hivatali utódja kívánatosnak és czélszerűnek találja.

A választmány mély sajnálattal veszi tudomásul a kamarai titkár urnak ezen lemondását, ki a kamara megalakulásától kezdve mindez ideig lefolyt 16 éven keresztül sokoldalú tehetségeinek egész erejével, lankadatlan ügybuzgalomával és odaadó tevékenységével ezen nehéz állást a legsikeresebben

töltötte be, és kartársainak folyton megújuló bizalmára magát teljes mérvben érdemessé tette. A midőn ehhez képest a választmány a kamarai titkár urnak ezen sikerteljes működéseért jegyzőkönyvi köszönetet szavazni határoz, abbéli ajánlatát, hogy hivatalos teendőit f. é. április végéig, úgy mint eddig teljesíteni hajlandó, az átmenet megkönnyítése céljából kívánatosnak és célszerűnek látván, elfogadja; s egy szersmind megbizsa az elnökséget azzal, hogy a kamara legutóbbi tisztújító közgyűlése által a kamarai titkári állásra a megválasztott után legtöbb szavazatot nyert dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd urat, a megürült titkári állás betöltése céljából, behívja azzal, hogy ugyanő magát a lelépő titkár ural az ügykezelés átvétele tárgyában érintkezésbe tenni sziveskedjék. Miről dr. Siegmund Vilmos kamarai titkár ur jelen jegyzőkönyv kivonatával értesítendő.

A birói és ügyészi szervezet reformja.¹

4. Az elnöki tanács.

Az előadói tervezet és a most beterjesztett törvényjavaslat között nevezetes eltérést tapasztalunk abban a tekintetben, hogy míg az előadói tervezet az ugyanazon forum kebelében betöltés alá kerülő birói állásokra a felsőbb bíróságoknál alakítandó elnöki tanácsnak kandidationalis jogát a mai ususnak megfelelő intencióval kívánta szabályozva látni, addig a beterjesztett javaslatnak 12. §-a az elnöki tanácsnak ebbeli hatáskörét kiküszöbölendőnek fogadta el.

Ebből következtetnünk lehet és kell, hogy igazságügyi kormányunk az iménti javaslatlételi jogot felsőbb bíróságainktól elvonni, s a kinevezés jogát jövőben az eddigi szokásos kandidatio kizárásával korlátlanul kívánja gyakorolni.

Tartunk attól, hogy a javaslatnak ezen irányzata sokkal mélyrehatóbb reformmal jár, mint azt eleve feltehetnők. Eredményében sokkal végzetesebb következmények együtthatását képes felkelteni, hogysem a javaslatnak rejtett alakban kidomborodó ezen része majdan üdvös ujitásnak bizonyulna.

Mint tudjuk, a kir. ítélőtáblák szétesztéséhez fűződő egyik sarkalatos kívánalmat főleg az képezett, hogy ekként a felügyeleti jog az eddiginél hatályosabban lesz majd gyakorolható. S a szűkebb körre szorító birói statusban a megfelelő birói erők könnyebben lesznek megválaszthatók.

Reális alapja ezen kívánalomnak a viszonyzatok találkozó kölcsönhatásánál fogva nem tagadható.

Kizárólag az alsóbbfoku bíróságok munkálatait felülvizsgáló felsőbb birói körök lehetnek hivatva, hogy az alsóbb bírák szakképzettsége és korrekt intézkedéseiről minden tekintetben alapos és félrevezethetlen tájékozást szerezzenek.

Midőn a javaslat ez irányban az elnöki tanácsnak javaslatlételi jogát eltörlendőnek fogadja el, csodálható-e, ha birói karunk bizonyos szorongó érzéssel s eltitkolhatlan aggodalommal tekint az ebből folyó mindazon inkonveniens következményekre, miket feltehetőleg a javaslat maga után fog vonni. Első sorban előtérbe nyomul azon kérdés, hogy ha az alkalom az illető felsőbb birói testülettől elvonva lesz, miként a kebelében megüresedő állásra a munkái után arra képesnek felismert egyént javaslatba hozni legyen jogosított, vajon a tőlük elvont ezen jogkört mily megfelelő tényezők fogják gyakorolni?

Az igazságügyi kormány egymaga a kijelendő egyénre vonatkozó adatok lelkiismeretes megszerzését sikerrel alig eszközölheti s ellen sem őrizheti; miután a kinevezendő biróval semmiféle kontaktusban nincs.

Ugyanő kénytelenítve lesz tehát a *votum informativumot* a törvényszéki elnököktől beszerezni.

Ha az a törvényszéki elnök feladatának a magaslatára tud helyezkedni, akkor a törvényszék elnökének bár *egyoldalú s titkos* természetű információjában nem láthatunk semmi veszélyt.

De ha az ellenkezője áll, úgy be fog következni azon feltevésünk, melynek következményeitől a birói karnak önértékes tagjait megkimélve óhajtának látni.

Előálland azon sérelem, mely által a kipróbált s a munkában megedzett birói erő nem egy esetben elkedvetleníthető lesz. Hogy hol és miben rejlenek ezen veszélynek a közelebbi okai, azt még a következőkkel okadatoljuk.

Képzeljünk el oly esetet, midőn az igazságügyi kormány rendeletileg hívja fel a törvényszékek elnökeit, hogy a vezetésük alatt álló törvényszéknél létező bírakat tehetségük arányában osztályozzák. Ezen kívánalomnak célja lenne, hogy a kir. ítélő táblához megkívántató jelesebb munkaerők könnyebben legyenek megválaszthatók.

Vegyük fel, hogy a feladat megkönnyebbitése céljából háromféle osztályzatnak a kitöltésére hivatnak fel abban az értelemben, miként az I. érdemsorozatban helyet foglaló bírák a kitűnő, vagy mondjuk, a kiváló birói munkaképesség feltételeivel rendelkezzenek. A II-ik osztályzatot elnyerő bírák a középszerű tehetség jellegével sorozandók; míg a harmadik osztályzatba jutókra a tehetség legalantasabb mértéke találjon alkalmazást.

Ki oly szerencsés, hogy ezen érdemsorozat I. osztályába juthasson be, ekkénti klasszifikáltatása után nemcsak a *mintabíró* nevet sikerül elnyernie, hanem az előmenetelét elősegítő képességnek feltételeit még könnyű szerrel biztosítja is. Kevésbé szerencsések a II-ik osztályba jutók, mert ezek a középszerűség mértékével a várakozási létszámba soroztatnak. Végül a III-ik osztályzatban sorozott bírák előtt az üdvhozó előléptetésnek a kapui örök időre bezáródnak.

Mesterkélt felcsigázott képzelődés nem szükséges hozzá, hogy a mindenkire első sorban szembeszökő «én» kérdése előttünk a maga hamisítatlan valóságában táruljon fel. S hogy az «én» alanyát megbocsátható kíváncsiságában első sorban legfőképp az érdekli, vajon ugyanő a felállított osztályzatban mely helyen, még pedig a megillető helyen talált-e soroztatni?

Ha valaki elég szerencsétlen, hogy elnökének a rokonszenvével nem dicsekedhetik, akkor bizvást elmondhatni, hogy a III-ik osztályzatban helyet foglaló bíróra nézve a várvárt ígért földje többé nem létezik. Az illető a nélkül, hogy a róla adott középszerű vagy elégtelen osztályzatról tudomást szerezhetne, az ellen védekezni vagy felebbezni módjában lenne, előmenetelében örökre akadályozva van.

Kérdjük, helyes és célszerű lenne-e, a birói karnak sorsát ily egyoldalú s ép azért kegyosztogatóvá sülyedhető klasszifikációtól függővé tenni? Idomos-e, hogy az ilykép megalkotandó elnöki mindenhatóságnak egyes esetekben méltatlanul üzhett gyakorlásához kössük a birói kar önértékes részének a jövődjét?

Viszont ha az illető bíró érdemetlenül a II. vagy III-ik osztályba soroztatnék, annak tudatában, hogy előmenetelének utjai előtte hosszú időkre vagy örökre is elzárattak, annak tetteje csupán az önmagával meghasonlott kedély megbénult munkásságát szolgáltatná.

Akár inde, akár unde fordulna is az ilykép megklasszifikált bírónak a sorsa, csak az az egy bizonyos, hogy a munkaképességnek minden körülmények között bekövetkező csökkenésével kizárólag az állam fogna veszíteni.

Ellenben a helyes tapintat és kifogástalan pártatlanságnak nem mindennapi bizonyosságát szolgáltatná ki az az elnök, ki magát mindenben a klasszifikálást megrendelő miniszteri rendelet intenciójához alkalmazva, ezen feladatát a megvárható részrehajlatlansággal lenne képes betölteni.

Nem óhajtának félreértetni.

Birói karunkat az egyoldalú információnak s az érdemetlen osztályozásnak azon veszélyeitől féltjük csupán, mely kizárólag az individuális értékkel bíró, tehát a subjektív fel fogásnak az ismérveit meritvén ki, tárgyilag a maga elszigeteltségében tévedésnek lehet alávetve.

¹ Az előbbi közl. 1. a 11. és 12. számban.

Részünkről ezért tartjuk kívánatosnak, hogy igazságügyi kormányunk a felebbviteli bíróságok javaslatértélteli jogkörének adjon előnyt.

Az elnöki tanács, melynek minden tagja hivatta van, hogy a felsőbb birói állásra kijeölendő alsóbb foku birónak munkásságát ennek ne csupán a látszatra fektetett s nagy számadatokban csoportosított tevékenysége után, hanem egyedül a munkának *belső értéke* után bírálja meg, leginkább lesz képesítve ezen reá váró feladatot a legmegbízhatóbban s az érdekelt birói kart a legkielegítőbb módon betölteni.

Ennek javaslata nyújtja csupán a teljes garantiát, hogy a helyi érdekek surlódásaitól mentes elfogulatlan szemmérték, melyet az elnöki tanácsnak minden egyes tagja a betöltendő állásra aspiráló biróról magának alkot, a megfigyelésnek valódi, hü képét tárandja fel; elejét véve a sok esetben vajmi kisszerű okokból elfogulatlannak nem tekinthetett, sőt a birói önértetet kisebbitő elnöki censura megtévesztéseinek. Ezeket elkerülendő, az ítélő birónak elnöki klassifikálása biztos zsinórmértékül csak az esetben lenne minden körülmények között elfogadható, ha azon klassifikatio a birónak az előbbi tevékenységét feltáró s nem egy izben a hivatalvezetőnek dicséretét kiváló mérvben feltüntetett (például a birói kineveztetést szorgalmazó elnöki felterjesztés) megelőző adataival egybevetve lesz.

Az igazságügyi kormányunk itt felsorolni nem kívánt sokoldalú módja van, hogy a felsőbb birói állásra kijeölendő egyénről, mielőtt ennek kinevezése ténynyé lenne, a szükségsszerű tájékozást megszerezhesse.

Javaslatunkban gondoskodva van, ámbár e részben nem ártott volna szűkebb időhatárt állapítani meg, hogy a kir. táblák elnökei a törvényszékek székhelyén legalább minden két évben helyszini vizsgálatok útján szerezenek közvetlen meggyőződést.

Ezeknek személyes észlelete, úgy a vezetésük alatt álló elnöki tanácsnak az aktákból meritett meggyőződése elegendő biztosítékot nyujthatnak, hogy a kebelükben betöltendő birói állásokkal kapcsolatos kandidateális jog teljes megnyugvással egyedül az elnöki tanácsra volna ruházandó.

(Folyt. köv.)

FARKAS LAJOS,
komáromi kir. tszéki biró

A vizsgálóbírák.

Mióta hazánk nagy részében az osztrák büntető perrendtartás kötelező erővel birni megszűnt és a hazai szaksajtó nagyobb lendületet vett, utóbbi mezején mindinkább fokozottabb mérvben rámutatva lett a hazai kriminális jogszabályok, illetve praxisnak a növekedő jogélet követelményei és tisztultabb felfogás folytán mindinkább sürűbben jelentkező hiányaira és elavult, túlhaladott rendelkezéseire.

Midőn pedig az anyagi jog kodifikálva lőn, a büntető per modern berendezése képezte és képezi jelenleg is a jogászok egyhangú óhajának méltó tárgyát.

Ezen feladat megoldása és keresztülvitele sokkal több időt igényel, mintsem annak rövidre való létesítését remélhetnők; elhirtelenkedése az egyéni és politikai szabadságra nézve a legveszedelmesebb, a nép jogi meggyőződésének pedig hamis tükre lenne.

Mi természetesebb tehát, ha ilyen præmissák feltevése mellett a modern jogfelfogásnak megfelelő bármily kis körre szorítható intézkedést is a legnagyobb örömmel fogadnak kriminalistáink.

A büntető eljárást ily közlelő érdeklő jogszabályt képez a birói és ügyési szervezet módosításáról szóló javaslat 33. §-a, mely a vizsgálóbírák kirendelését szabályozza s ezáltal meghatározza organikus állását annak, ki minden hálendő közt a polgárok életét, becsületét és vagyonát a legnagyobb mérvben érintő ügyekben a legszélesebb körű discre-

tionarius hatalommal bir, működése pedig, bár csak præparatorius jellegű s így végleges állapotot nem eredményez, de mégis alapul szolgál a vádemelés vagy elejtés kimondásának s így annak is, hogy az állam büntető hatalmának gyakorlását igénybe vegye avagy arról lemondjon.

A vizsgálóbírói állás természeténél és most jelzett jogkörénél fogva kétségkivűli az is, hogy annak betöltésére nem egyedül az alaki qualifikatio megszerzése képesít, hanem elutasíthatatlan jogszolgáltatási követelményt és materialis garantiát képez az egyéni talentum, routine, jellem-szilárdság és mindazon individuális előny, mely valakit ezen állásra nemcsak választottá, de valóban hivatottá is tesz.

Ezen szempontból kiindulva helyes a javaslat azon intézkedése, mely szerint a vizsgálóbírák kinevezése az igazságügyminiszter kezeibe lesz letéve, ki annak teljesítésénél a birósági elnök meghallgatását bocsátja előre és pedig annyival inkább, mert a törvényszéki elnökök az 1871: XXXI. tcz. 6. §-ában meghatározott kijelölési joggal nem éltek, hanem azt a törvényszékre bízta.

A törvényjavaslatnak a vizsgálóbíróra vonatkozó egyéb intézkedéseit, melyek e fontos közhatósági szerv teljes kiépítését célozzák és helyzetét præcisirozzák, a büntető judikatura hatalmas emeltyűjének tekintem, bár a vizsgálóbírói kinevezés időtartamát nem két évben, hanem három évben kívántam volna meghatározni és pedig azon okon, mert ezen időhatár inkább képes elenyésztetni azon hátrányokat, melyek a rövidebb időtartammal elválaszthatatlan kapcsolatban állnak.

Nem hallgathatom el azon megjegyzésem sem, hogy birói szervezetünk jelenlegi keretében a jegyzők vizsgálóbírói működése némely részleteiben teljesen kivihetetlen, mert némely, csupán biró által teljesíthető aktus pl. a vizsgálat során néha mellőzhetetlenül szükséges eskükivétel, rendbüntető jog stb. általa nem végezhető. Jegyzőkönyvvezető alkalmazása a jegyző által fogalmi zavart okoz. Annak kimondása pedig, hogy törvényszékeknél és járásbiróságoknál csekélyebb fontosságú bűnvizsgálatok jegyzőkre bízhatók, midőn kételyt hagy fen arra nézve, hogy aljegyzők is teljesíthetnek-e bűnvizsgálatot avagy csupán a jegyzők? másfelől oly széles latitude-t nyujt a vizsgálóbírák kinevezésére jogositottnak, hogy annak keretében talán a főbenjáró ügyeket kivéve, minden más ügyek vizsgálata a jegyzőre bízható s így könnyen a jegyzők vizsgálóbíráskodásának generalisálását eredményezheti, mint az jelenleg van s melynek épen ellenkezőjét kívánja a javaslat életbeléptetni. Vagy a bűncselekmény minősége vagy a büntető tétel mérve alapul vehető lett volna a jegyzők vizsgálóbírói működése meghatározásánál.

Tovább menve azonban nem tarthatom reformnak azon intézkedést, mely az igazságügyi bizottság tárgyalása rendén nyert határozottabb kifejezést és mely szerint a járásbirói vizsgálóbírói működés, mely ellen e lapok hasábjain oly hévvel küzdöttem, nem elenyésztetve, hanem talán nagyobb mérvben elfogadva lőn.

Jelenleg ugyanis ezen működés az 1871: XXXI. tcz. 6. és 16. §§ ai, továbbá a később megjelent igazságügyminiszteri rendeletek szerint csakis kivételesen foghatott helyt s mégis ezen most hivatkozott tételes jogszabályaink dacára kriminális praxisunkban a kivétel szabálylyá lőn a járásbirói működés számtalan inkonvenientiáival, melyeknek ismétlésébe ezuttal — miután azokra több izben igyekeztem rámutatni — bocsátkozni nem akarok.

Miután azonban, különösen pénzügyi szempontokból, a járásbirói vizsgálat alig mellőzhetőnek állittatik, elfogadva ezen — bár nézetem szerint helytelen — feltevést alapul, de lege ferenda rá kell mutatnom azon körülményre, hogy míg a törvényszéki vizsgálóbírói állás évi 200 frt pótlékkal van kon-templálva, addig a járásbirói vizsgálóbíró ilynemű dotatióban

nem részesül, holott ha tekintetbe vesszük azt, hogy a törvényszéknél rendszerint csak azon bünvizsgálatok teljesítettek, melyek a törvényszék székhelyén levő járásbíróság területén fordulnak elő, míg a többi járásbíróságok területén előfordult bűnügyekben az utóbbiak teljesítik az előnyomozatot és vizsgálatot, úgy hogy 1000 vizsgálat közül 150—200-nál több ügy a központban nem vizsgáltatik, míg 800—850 bünvizsgálatot a járásbíróságok végeznek, ha tekintetbe vesszük továbbá azt, hogy mindkét minőségű vizsgálóbíró ugyanazon teendőket végzi, ugyanazon körben és nem különböző diskretionarius hatalommal felruházva jár el, hogy végül a 200 forint pótlék megadására felhozott azon motivumok, melyek az indokolásban szépen kidomborítva vannak, teljes mérvben a járásbírói vizsgálóbíróra vonatkozólag joggal felemlíthetők és pedig fokozottabb mérvben, mert a járásbírói vizsgálóbíró egyéb ügyekben mint egyes bíró ítélkezik: akkor valóban nem lehet megnyugvással fogadnunk azt, hogy a járásbíróságoknál működő vizsgálóbíró hasonló pótlékban nem részesül.

Az igazságügyi bizottság szövegezését ugyan kellőleg még nem ismerhetjük, de a napi lapokból az vehető ki, hogy ez irányban tett módosítása szerint a járásbírósnál a bünvizsgálatokat a járásbíró vagy albíró, csekélyebb fontosságú ügyekben (?) az aljegyző teljesíti.

Lássuk már most, mint fognak alakulni a bűnügyek kiosztásánál a viszonyok a járásbíróságoknál az előbbi pontban felvett rendelkezés hatálybalépte esetén?

A járásbíró alig fogja magának kiosztani a sok zaklatással és fáradsággal járó bünvizsgálatokat, melyeket eddig aljegyzője teljesített.

Az aljegyzők a javaslat szerint nem bizhatók meg a vizsgálatokkal csak csekélyebb fontosságú ügyekben.

Nincs tehát más hátra, mint az albíróra bízni a vizsgálatokat, ki már a hónapokkal előbb kitűzött tárgyalásokkal van elfoglalva s így a bünvizsgálatokban kihallgatási határnapokat csakis hónapok multára tűzheti ki, mikorra a vádlott az eljárás sikerének meggyőzésére nézve minden lehetőt megtehetett, a tanúk az általuk észlelt körülményekről elfelejtkeznek, a szemle által konstatalható nyomok eltűnnek, a káros a sértővel kiegyezik vagy megunja a sok zaklatást, sőt a közvélemény is már a bűnös iránt érez szánalmat.

Ismerek járásbírósgot, melynek bűnügyi iktató száma évenként 5000-re megy fel s azok elintézését — ideértve tehát az összes vétségeket és kihágásokat, valamint a bünvizsgálatokat — egy albíró teljesíti, ki még azonkívül polgári ügyeket is intéz. Ezen albíró hogy érezzen kedvet ily munkahalmaz vállára rakása folytán arra, hogy a bünvizsgálatok természetének megfelelőleg még hivatalos órán túl és azonkívül teljes gyorsasággal járjon el vizsgálóbírói működésében akkor, midőn a sokkal kényelmesebb helyzetben levő törvényszéki kollegája pótlékot kap.

Ily körülmények között vagy az általában hátrányos járásbírói vizsgálatot kell megszüntetni, vagy pedig azt a méltányosságnak megfelelőleg hasonló pótlékban részesíteni és egyszersmind ellenkező gyakorlat kifejlődésének meggátolása céljából kimondandó lenne az, hogy a törvényjavaslat 34. §-ában kontemplált több járásbíró közül az egyik okvetetlenül a bűnügyek ellátásával bizatik meg.

Dr. RÓTH FERENCZ,
n.-károlyi kir. aljárásbíró

Házassági akadályok a keleti egyházban.

A keleti egyház irodalma jelen fejlettségi fokához képest általában véve igen sok kívánni valót mutat, azonban egyes speciális részek feldolgozásában és kimunkálásában nevezetes haladást is mutathat fel. Eme örvendetes haladás az irodalom ez elhagyott terén részint annak tulajdonítandó, hogy a keleti egyház, mely a partikularismus és az individualismus elvén

alapulva létezik és fejlődik, a legújabb időben némi összehangra törekszik, különösen a jogforrások tekintetében. Bizonyoságul ennek az hozható fel, hogy az 1852—1869 Athénben hat kötetben megjelent syntagma, mindinkább általános érvényre törekszik lépni s mindinkább helyettesíteni a magába részben vagy egészben absorbeált, vidékenként és országokként eddig külön-külön divott egyházi főbb jogkönyveket és törvény-gyűjteményeket, mint ezt az orosz szt. zsinat ez ügybeni határozata tanusítja; másrészt meg az örvendetes fordulat ama körülménynek is tulajdonítandó, hogy a nyugoti államoknak tudománnyal foglalkozó férfai figyelmüket mindinkább az irodalom ez elhagyott vidéke felé fordítják, tudományszomjuknak mintegy kiaknázandó bő forrásokat keresve és találva is. Innen látjuk, hogy egy Zhishmann¹ minő intensiv munkálkodást fejt ki a házasság-jog kidolgozásában, Biener pedig különösen az athénei syntagma kritikájával tüntette ki magát. Tovább is mehetnénk a tudósok felsorolásában, kik életük tevékenységének egy részét eme háladatos munkálkodásnak szentelték, azonban igen bőbeszédűek lennénk. Okvetlen méltánylandó az újabb időben észlelt ama nagyszabású haladás, mely a keleti egyháznak hivei részéről mutattatott fel, mert itt sem hiányzanak avatott tudományos férfiak, kik az egyházjog kutatására szentelik idejüket. Szemügyre véve csak a minket közelebbről érdeklőket, mondhatjuk, hogy Popovits czernovitzi egyetemi tanár, ki azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy miféle kanonjogi írók és tekintélyeknek iratai tekintessenek manapság tulajdonképi kelet-egyházi jogforrásoknak, elég nagy szolgálatot tett az egyházi irodalomnak. Még nagyobb irodalmi tekintélyként és egyház-jogtudósként méltatandó dr. N. Milas, legújabbán zárai püspök, azelőtt az ottani theologiai fakultás rektora és volt archimandrita. Hogy reá ily különös súlyt fektetnek, annak oka, hogy a kelet-egyházi irodalom mezejét újabb nagyszabású² művével gazdagítja, a mely a maga rendszere és terjedelmére nézve, igazán megérdemli a tudományos mű nevezetét. Műve 1890-ben jelent meg Zárában és magába öleli valamennyi partikuláris keleti egyház jogi viszonyainak ismertetését. Tudományos és praktikus voltánál fogva az ő beosztását veszem magam is jelen dolgozatomban alapul, minthogy ez felel meg leginkább a legújabb egyházi praxisnak, míg Zhishmann beosztása igen terjedelmes és sok elavult dolgot foglal magában.

Mik tehát a házassági akadályok a keleti egyházban?

A keresztény egyház helyesnek találta és magáévá tette a római jog által a házasságnak adott fogalmat s ugyanazért kanoni jogkönyveibe is iktatta: «Matrimonium est conjunctio maris et feminae, consortium omnis vitae, divini ac humani iuris communicatio» (Dig. XXIII. 2. 1.) E definitióban három alapvonás rejlik: egy férfi és egy nőnek házassági kapcsa, ez a physikai jelleg; a physikaiból a morális önként foly, ha szemügyre vesszük, hogy a férfi és a nő minden tekintetben osztatlan közösséget kell hogy mutasson, vagyis hogy a férfi és a nő egy testet képezzen; végre a vallás és a jog is meg van érintve, mert lehetetlen, hogy azok, kik mindenben egyek, a hitben, mely az erkölcsnek s így a családi életnek is alapja, valamint a jog tekintetében, mely a szülők és gyermekek közti viszonyt, valamint a családi vagyoni jogot szabályozza — egyek ne legyenek.

Az akarat momentuma, mely az ember pszichikai életének oly fontos része, önként értetődik, hogy itt, a házasság kérdésénél sem közömbös dolog. Számtalan motivum lehet az akaratnak, innen az embernek számtalanszor dubiosus állapota. E dubiosus állapot azonban nem tarthat sokáig oly körülményeknél, melyek az emberre nézve bizonyos szükség-

¹ Dr. Jos. Zhishmann. «Das Eherecht der orientalischen Kirche» Wien 1864.

² A gör. kel. orthodox egyház joga: Dr. N. Milas. Zára 1890.

állapotot teremtenek. S nem szükséges-e az emberre nézve a társas élet? Hisz ma már nagyon közönségesnek találjuk az ember definiálását, midőn mondjuk, hogy társas lény. Nincs szükségünk itt arra, hogy a társadalmon kívüli állapot vitatóinak nézeteit fejtegetsük s *birdlatunk* tárgyává tegyük, elég kimondanunk, hogy az emberre nézve a társas élet nélkülözhetetlen s hogy a társas élet csirája és kiinduló pontja a család, mely házasság útján jó létre, vagyis: «egy férfi és egy női személynek kölcsönös beleegyezése, hogy egész életük pályáján egymáséi lesznek egy testként, egy organismusként jelentkezően mindenben, ama már az Isten által elrendelt czéllal, hogy az emberi nem propagatióját elősegítsék s a társas élet javára törekedjenek, mely létük alapját képezi».

A kölcsönös beleegyezés a főmomentum, melynek törvényes formában való külsővé tétele elmaradhatatlan. Ezen beleegyezés előfeltételez bizonyos objektív és subjektív tulajdonságokat, melyek nélkül a házasság czélját tévesztené, nevezetesen, hogy a házasságra lépni akarók úgy testileg, mint lelkileg arra alkalmasak legyenek. Mihelyt olyasmi fordul elő, a mi a házasság törvényes megkötésének útjában állana, a házasság nem létezőnek tekintendő, még akkor is, ha esetleg meg lett volna kötve. A mi valaminek az útjában áll, nem egyéb mint akadály, tehát a házasság megkötésének útjában álló impedimentum házassági akadálnak neveztetik. (*κωλύματα τοῦ γαμου*, impedimentum matrimonii).

A keleti egyházban a konstantinápolyi patriarchaságban ma érvényben levő felosztás szerint vannak teljes és feltételes házassági akadályok, ahhoz képest, vajon tiltják-e azok minden személylyel való házasságra lépést kivétel nélkül, avagy csak meghatározott személyekkel való házasságot. Az első kategóriába tartozóknál megint vannak akadályok, melyek a házasságot teljesen megsemmisítik, (*impedimenta dirimentia*) míg mások nem semmisítik meg, azonban meg nem engedetté teszik (*impedimenta impediencia*).

I. FEJEZET.

Teljes házassági akadályok.

A) Azon házassági akadályok, melyek a házasságot minden személylyel tiltják és megsemmisítik, ha esetleg már meg volna kötve.

Ilyenek:

1. *Nősztehetetlenség* (*impotentia*), vagyis arra nem valóság a házassági kötelességeknek eleget tenni. *Impotentia* alatt nem a nemzési képtelenség értetik, mivel ez előre nem tudható s nem konstatálható természeti titok, hanem a természeti ösztön kielégítésére való képtelenség. Ez akadályról kánoni rendelkezés nincsen, azonban Blastares syn-tagmájába fel van véve Bölcs Leónak 98. novellája, mely az eunuchoknak tiltja a házasságot s ezzel kánonjogi jelentőséget nyert e rendelet.¹

2. *A normális lelki állapot hiánya*. E házassági akadály csak akkor vétetik annak, hogy ha az észnek használata ki van zárva s az hitelesen igazolva van. A beszámítható állapot, mely minden emberi cselekedethez szükséges, hogy az ember tudatával birjon annak fontosságáról és következményeiről, a házasságkötésnél mint az emberi élet *legvégzetesebb* természetű tényénél okvetlen megkívántatik. Alexius patriarcha zsin. végzéseiben kimondja, hogy örvöngők, esztelenek házasságra nem léphetnek. Lucidum intervallumban azonban igen. Bárgyuk szabadon nősülhetnek, habár egyes jogi cselekvéseikre nézve gondnokság alatt állanak. Szintugy házassági akadályt képeznek mindazon állapotok, melyek habár ideiglenesen is, az öntudatot kizárják: alvás, epilepsia, oly foku részegség, mely látszólag átmenetet képez a mániához.

¹ (Blastar. E. 34. osztr. polg. tk. 60. §.)

3. *Törvényesen fenálló házasság*. A ki törvényes házasságban él, az új házasságot csakis természet vagy törvény útján elválás után köthet. A monogamia létesítése isteni rendelkezés alapszik, ezt a görögök és rómaiak is tudták, kik imfamiával bélyegezték az az ellen vétkezőket. A kereszténység a monogam házasságot mint jelképét Krisztus házasságának az egyházzal, szentséggé emelte. A második házasság, ha az elsőről a másik fél is tudomással birt, eo ipso érvénytelen, a született gyermekek törvénytelenek.² Bölcs Leónak 30. novellája már nemcsak a kettős házasságot bünteti, hanem a másodikra való lépés előkészületeit a válás okául szolgáló körülményeknek rendeli. Azon fél, a ki az első házasság felétéről tudomással nem bírván, másodikra lépett, nem büntethető, habár maga a házasság semmis.³

Nicephoros patriarcha 124. can. a lelkész letévessel fenyegeti, a ki tudva az első törvényes házasságról, a másodikat is megáldja. A kettős házasság még akkor is érvénytelen, ha annak megkötése után az első házasságbeli hitves meghal avagy elválk, mert a második házasság megkötése időpontjában az első érvényesen fenállott; továbbá erkölcsi tisztaság lévén a házasság kelléke, azon esetben, ha a második s törvénytelen házasság felbontatott s ezután a fenálló házasság miatti akadály meg is szűnt (t. i. az első házasságbeli valamelyik hitves meghalt vagy elvált), még sem léphetnek házasságra a törvénytelen második házasságban volt felek, akadályul szolgálván a házasságtörés bünténye.

4. *A menyasszony szüzetlensége*. Minden menyasszonynál hallgatag postulatumot képez a szüzesség. A ki megcsalódik ebbeli vélelmében, joga van a házasságot feltétlenül érvényteleníteni. Bölcs Leo 93. novellájában intézkedik e kérdésről: «Világos, hogy azon jegyes, ki egy másikkal nemi vétséget követ el, a menyasszonyi tisztaságot levetközteti. Jegyesek nemcsak valláskülönbség, örültség vagy egyéb okokból válhatnak el, hanem különösen akkor, midőn azok egy hamis, a házasság lényével ellentétes eljegyzés által kapcsoltnak össze. Mert, hol itt az eljegyzés, midőn semmi *valóság* sem észlelhető? Hol a családi egyetértés és a menyasszonyi szerelem, midőn a paráználkodás, a feleselés, a gyűlölet és a kölcsönös elidegenültség csirája és oka van jelen. Ugyanis midőn a menyasszony egy idegen férfiúval hált, minden bajnak a nemzője. Ellenkezik az értelemmel, hogy egy férfi idegen gyermeket ismerjen el, valamint a jogosultsággal, hogy a vőlegény ama helytelen képzeletben legyen, hogy ő szüz feleséget vesz, holott az a házasságjog gyalázatára őtet megcsalta, mivel egy másikkal erkölcstelen közösülésben volt.»

5. *A papi felszentelés*. (*Χειροτόνια*.) Már az apost. konstitúciókban meg lőn tiltva a felszentelés utáni házasság. A 26. apost. kánon csak az olvasóknak és kántoroknak engedi meg a házasságot. Paphnutius az első nicæi zsinaton régi törvényként hozza fel: «hogy a ki nőtlen állapotban szenteltetik fel, az többé nem nősülhet.» A 7. század óta minde mai napig érvényben van ama szabály, «hogy már az aldiakonusoknak is a *χειροτόνια* előtt kell megnősülniök». Azonban koronkint kételyek merültek fel a diakonusok házasságára vonatkozólag, ezért is a trullai zsinat 6. kánonja kimondja: hogy «ezután senki az aldiakonusok, diakonusok avagy presbiterek közül felszentelése után ne merészeljen házasságra lépni.» A felszentelés utáni házasság először letévessel büntetetik, tehát kánoni büntetéssel,³ és másodszor maga a házasság semmisítettik meg.⁴

6. *Az idősebbek részéről beleegyezés*. Azok, kik atyai, gyámi vagy rabszolgai hatalom alatt állának, valamint a

¹ (48 apost. canon; Trull. zs. 87. can; Just. 22. nov.)

² Szt. Basilius 46. can.

³ Ancyai zs. 10. can., Neocaesar. zs. 1. can., trull. zs. 6 can., Justinianus 123 nov.

⁴ Szt. Basilius 6. can., Justinianusnak 530-iki okt. 18. constitut

régibb, úgy az újabb egyházi és világi szabványok szerint sem léphetnek házasságra az idősebbek tudta és beleegyezése nélkül. Az atya beleegyezése a róm. patria potestasból foly. Szt. Basilius 42. kánonja kimondja, hogy «házasságok, az idősebbek (hatalmat gyakorlók) beleegyezése nélkül paráználkodások.» Az összes kánoni jogkönyvekben a keleti egyházban fel lett véve e kánon; sőt a legújabb polg. törvénykönyvek is hozzá hasonlóan rendelkeznek.¹ Azonban az egyház jog gondoskodott, hogy az idősebbek netáni önkénye fékeztesse, midőn megkívánja az atyától, hogy bele nem egyezésének oly okát adja elő, a melyből kitűnik, hogy ő gyermekét a szerencsétlen házasságtól félti. Az ilyenemü semmis házasságot csakis az utólagos jóváhagyás teheti érvényessé, azonban visszaható erő nélkül, mert a gyermekek törvénytelenek maradnak.² Az anya beleegyezése Izauriai Leo Ecclogáiban van először jogi következménnyel felruházva.

A gyám csak a serdültség koráig (12 év) bír befolyással a házasság kötésére, azontul pedig mint gondnok oekonomiai szereppel bír.

A kereszténység a rabszolgák házasságát is érvényesnek ismeri el, ha az ur abba beleegyezett, sőt Alexius Comnemos császár az egyházi áldást is megengedi nekik.

7. *Szüzességi fogadalom.* A szerzetesek és apácák a fogadalom letévése előtt szabadon köthetnek házasságot, azonban ha a fogadalom le van téve, a házasság tilos s ha megkötött, semmis. A püspöknek jogában áll a fogadást érvényteleníteni s olyankor a házasság megköthető. A szerzetesi fogadalom pozitív egyházi törvényeken sarkalló házassági akadály. Oly szigorúan vétetett a szüzességi fogadalom, hogy pl. Szt. Cyprianus Krisztuson elkövetett házasságtörésnek bélyegzi a diakonusok nemi közösülését. Theodorus Studita pedig a szerzetesek házasságát a szent lélek ellen irányuló vétkeknek veszi. A chalcedoni zs. 16. can. mondja: «Azon szüz, mely önmagát Istennek szentelé, épugy azok, kik a szerzetesekhez tartoznak, ne merészeljenek házasságra lépni.» Hasonlóképp intézkedik a trull. zsinat 44. can.

(Folyt. köv.)

Dr. POPOVITS SZTANIMIR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi rendtartás 71. és az 1881: LX. tcz. 182. §§-aihoz.

Telekkönyvi gyakorlatunk napjainkig sem jutott általános érvényű megállapodásra azon kérdés megoldásánál, hogy birói árverésen eladott ingatlanra, az előbbi tulajdonos ellen szereshetők-e újabb nyilvankönyvi jogok azon esetben, ha már az árverés jogerőre emelkedett, de vevő tulajdonjoga a telekkönyvbe még be nem kebelezetett.

Bíróságaink e tekintetben különböző gyakorlatot követnek. Ugyanis a mely bíróság szigorúan a telekkönyvi rendtartás 75. §-ához ragaszkodik, az mindaddig, míg az elárverezett ingatlan a korábbi tulajdonos nevén áll, ez ellen további bejegyzéseket enged, míg a másik bíróság inkább az 1881: LX. tcz. 182. §-ára támaszkodva, az árverésnek jogerőssé váltaival az eddigi tulajdonost többé nem tekintvén telekkönyvi tulajdonosnak, az ez ellen beadott mindennemű bejegyzési kérelmet elutasít, dacára annak, hogy az eladott ingatlan tulajdonosául még mindig ez van bevezetve.

Mielőtt ezen, a nyilvankönyvi hitelre nem csekély fontossággal bíró kétféle gyakorlat érdmleges bírálatába bocsátkoznám, felemlitendőnek tartom a különböző bíróságoknál tapasztalt azon kétféle eljárást is, mely szerint az árverés

foganatosításának a tulajdoni lapra való feljegyzését az egyik telekkönyvi hatóság elrendeli, míg a másik megelégszik az ugyanazon lapon való széljegyzéssel. Érdemileg közömbösnek s merőben kezelési eltérésnek látszik ugyan e kétféle gyakorlat, mert mind a feljegyzésnek, mind a széljegyzetnek ugyanazon joghatálya van, t. i. hogy az árverési vevő tulajdonjogának rangsorozatát biztosítja; mert továbbá az árverés foganatosításának feljegyzése egyedül a publicitás azon kívánalmában találja indokát, hogy a ki a telekkönyvet megtekinti, hosszas utánnézés és kérdezősködés nélkül magából a telekkönyvből láthassa, hogy a végrehajtás milyen stádiumban van. Ámde nem lesz közömbös a kétféle gyakorlat az előbbi tulajdonos ellen esetleg beadott újabb kérvények elintézési módjára; mert ha az árverés foganatosítása a telekkönyvben feljegyeztetett, ez esetben mi sem áll útjában annak, hogy az említett újabb beadványok érdemleg elintéztessenek, s az újabban szerzett jogok, — habár a feljegyzett jogok sérelme nélkül — a telekkönyvbe bejegyeztessenek. Míg ellenben ha a feljegyzés nem eszközöltetett, ez esetben az árverés foganatosításának széljegyzete megakadályozza a később érkezett beadványok elintézését, s telekkönyvi foganatosítását mindaddig, míg a széljegyzett beadvány, tehát az árverés foganatosítása jogérvényesen elintéztetik, vagy más szavakkal: míg a végrehajtási törvény 182. §-a alapján vevő tulajdonjoga bekebelezetetik, s akkor természetesen az előbbi tulajdonos ellen később érkezett mindennemű beadvány a telekkönyvi rendtartás 71. §-a alapján elutasítatik.

És itt mindjárt kitűnik a kétféle kezelési eljárással kapcsolatos két ellentétes jogi felfogás is. Ugyanis azon telekkönyvi hatóság, mely a feljegyzést el nem rendeli, nem munkakímélésből teszi azt, hanem célzatosan, elővigyázatból a később érkező beadványokra; mert felfogása szerint árverési vevő tulajdonjogát abban a rangsorban kell a telekkönyvbe belekebelezni, a melyben az árverés foganatosítása széljegyeztetett, habár a jogérvényre emelkedés csak később történt, s következetesen azzal érvel, hogy a korábbi tulajdonos ellen netalan később bejegyzett eventuais jogok ugyanakkor különben is töröltetnének; mert továbbá az árverés foganatosításának feljegyzését sem a telekkönyvi rendtartás, sem a végrehajtási törvény el nem rendeli, miután a telekkönyvi rendtartás 104. és a végrehajtási törvény 147. §§-ai csakis az *árverés elrendelésének* feljegyzéséről intézkednek; s mert végül az árverés foganatosításának széljegyzése épen úgy biztosítja a vevő tulajdonjogának rangsorát, mintha feljegyeztette volna.

Ez mind igaz, s a telekkönyvi rendtartás szabályaival sem jó összeütközésbe. De ily értelmezés mellett már az árverés foganatosításának széljegyzése óta, a jogerő bekövetkeztéig érkezett beadványokat is el kellene utasítani, mert már ezen idő alatt is vevő az ingatlan valódi tulajdonosa. Már pedig az ilyen eljárás a nyilvankönyv hitelének legszerényebb követelményeivel is ellentétbe jönne, s így ez a bíróság tulló a célon, mert a feljegyzés el nem rendelésével legfőleg az szándékolhatta, hogy jogerőre emelkedés után a szerinte céltalan és felesleges bejegyzéseket megakadályozza.

Az ilyen bíróság tehát az árverés jogérvényre emelkedése után az előbbi tulajdonos ellen beadott kérelmeket menten elutasítja, habár az ingatlan még mindig annak a nevén áll.

Igy járt el eddig a kir. Curia is. Ugyanis 1533/86. sz. végzésével egy zálogjog-bejegyzési kérelmet azzal utasított el, hogy az *árverés jogérvényre emelkedése esetében az árverés feljegyzése után a régi tulajdonos ellen érvényes zálogjog-bejegyzés többé nem szereshető.* Ugyancsak a kir. Curia helybenhagyta a kir. ítélő táblának 20869/886. sz. a. hasonló ügyben hozott elutasító végzését azon indokainál fogva, hogy a *jogerőre emelkedett árverés folytán a végrehajtást szenvedő tulajdonjoga az elárverezett ingatlanra végkép megszűnik, s azon esetben sem*

¹ Osztr. polg. törvénykönyv 49. §. Szerbiai polg. törvénykönyv 73. §.

² Szt. Basilius 22 és 38 can.

éled fel, ha vevő a vételárt ki nem egyenliti, hanem ez esetben újabb árverés elrendelésének van helye.

Hogy a volt tulajdonos joga az elárvezett ingatlanra végkép megszűnik, az kétséget nem szenved, de nem szűnik meg tulajdonjoga a vételár maradványához, a mi az eladott ingatlant helyettesíti.

Az utóbb kontemplált gyakorlattal szemben a kir. Curia a «Jogtudományi Közlöny» idei 8. számában 96. sz. alatt közölt végzésével már egy hasonló zálogjogi bekebelezési kérelemnek helyt adott azon indokból, *mert azon körülmény, hogy az árverés jogerőre emelkedett, az újabb bejegyzést nem gátolhatja, ha vevő tulajdonjoga még be nem kebelezetett, mert a zálogjog bejegyzése telekkönyvi akadályokba nem ütközik.*

Szerény véleményem szerint ez az egyedüli helyes eljárás, mert úgy a telekkönyvi rendtartás 71. §-ának, mint a végrehajtási törvény intentióinak leginkább megfelel. Mi akadályozhatná ugyanis a jogerőre emelkedés után érkezett beadványok alapján eszközendő újabb bejegyzések telekkönyvi foganatosítását, s annak lehetőségét, hogy a később jelentkezők a vételárból esetleg kielégítést nyerjenek? Az árverési vevőre semmi joghátránnyal nem jár, mert ezek az ő szerzett jogát nem érintik, miután tulajdonjogának bekebelezésével egyidejűleg úgy a régi, mint az újabb terhek amugy is töröltetnek. Az eddigi tulajdonos ellen sem igazságtalan, mert ez ellen a nyilvánkönyvi állás engedi meg a bejegyzéseket. Egyedül az előző jelzálogos hitelezőknek a tőkével egyenlő rangban nem sorozott azon *költségeikre* nézve lehet hátrányos, melyek a végrehajtási törvény 192. §-a szerint az összes jelzálogi követelések kielégítése után fizetendők ki, tehát ezen költségeket az újabb bejegyzett zálogjogok is megelőzik. De ezen korábbi hitelezőknek az árverés ténye nem ad jogot arra, hogy újabb hitelezők jelentkezését megakadályozhassák.

Jóllehet, hogy a felhozott konkrét esetek mindannyian zálogjog-bejegyzésekre vonatkoznak, azonban, ha a kir. Curia-nak utóbb ismertetett megállapodását a felvett kérdés megoldásánál irányadónak vesszük, bizvást kimondhatjuk, hogy az árverés jogerőre emelkedése után a tulajdonjog-bejegyzésnek is hely adandó mindaddig, míg az ingatlan vevőre át nem iratott, mert a bejegyzést kérő harmadik személy részére nem közömbös dolog az, hogy a régi tulajdonos jogutódaként a telekkönyvbe bevezettetik-e, vagy sem; mert jóllehet vevő tulajdonjogának bekebelezésével az ő tulajdonjoga is töröltetik, de a vételár felosztásnál a régi tulajdonos jogaiba lépve, a vételár maradványa is őt fogja illetni.

LUDINSZKY LAJOS,
kir. albiró.

Külföldi judikatura.

266. Ha kereskedők abban állapodnak meg, hogy az ügyletre vonatkozólag köteleket állítanak ki, a szerződés csak azok kicserélésével válik perfektté. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

267. A ki valamely ajánlatot fentartással fogad el, az amaz ajánlatot visszautasítja, de ismét új ajánlatot tesz. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

268. A vevő az utánvét mellett küldött árut csak úgy tartozik átvenni, ha az utánvételezés kikötött. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

269. A vevő a küldött áru egy részét is bocsáthatja rendelkezésre, ha az áru nem képez oszthatatlan egészet és a szerződés teljesítése megosztható. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

270. Az áru kifogásolása hatálytalan, ha annak megvizsgálása meg nem előzte. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

271. Élesztőnek a pék által való vásárlása abszolút kereskedelmi ügyletet képez. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

272. Ha a vevő a számlát kifogás nélkül átvette, elfogadta az abban foglalt szerződési feltételeket. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

273. A kereskedelmi megtartási jog keletkezésében különbözik a zálogjogtól, de hatálya azéval egyenlő. Mihelyt

megszereztetett, a követeléssel együtt átruházható mint annak tartozéka. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

274. Ha a szerződés teljesítése a szerződési feltételek homályos volta miatt maradt el, az adott foglaló visszaadandó. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

275. A kikötött kötbér akkor is követelhető, ha a szerződés be nem tartása kárt nem eredményezett. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

276. A nő válóper folyamatba tétele nélkül is követelhet tartásdíjat, ha a házasság együttlét a férj hibájából szakadt meg, és követelheti addig, a míg a férj hibája az együtt-élést lehetetlenné vagy a nőre nézve tulságosan terhevé tenné. (*Német birodalmi törvényszék.*)

277. A biztosítási feltételek nem bírnak törvény erejével, hanem szerződésével. Azért ha a biztosító az ő általános feltételeit a biztosítási szerződés megkötése után megváltoztatja, a biztosítottal szemben fenálló viszonya elbírálásánál azon biztosítási feltételek az irányadók, a melyek a biztosítási szerződés megkötésekor voltak hatályban. (*Német birodalmi törvényszék.*)

278. A biztosított helyett a biztosító ügynök a biztosított megbízása nélkül is hatályosan eszközölheti a díjfizetést, és az ily fizetés is meggátolja a biztosítási szerződés megszüntét. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Zene a fegyházban.** A zenének, mint a javítás egyik tényezőjének hatását a börtönügygyel gyakorlatilag foglalkozók mindinkább elismerik. A fegyenczre, a kinek megengedtetik, hogy egyhangu életét a zene által némileg változatosabbá tegye (eltekinthetve a kedélyre való közismeretű hatásától), a zene élvezetének elvonása által lehet hatni s így helyes igazgatás alatt a zene a fegyelem fentartásának hatatos eszközévé is válhatik.

Nálunk — mint a napokban tett látogatásunkkor meggyőződünk, a mely látogatásunk alkalmával tett észleleteinkre még lesz alkalmunk visszatérni — az illavai fegyházban a zene meg van honosítva, a hol is azzal az intézet vezetősége a legjobb tapasztalatokat tette.

Érdekesnek tartjuk eme zenekar historikumát reprodukálni.

1866-ban Dárday Sándor börtönügyi tanulmányutja közben a lipótvári fegyházban kitűnően szervezett *énekkart* talált, melyet gr. Schweinitz nevű, kiváló zenei képzettségű fegyencz szervezett és vezetett az igazgatóság beleegyezésével. Schweinitz előadta Dárdaynak, hogy igen szeretnének úgy ő, mint rabtársai zenekart is összeállítani, de hiányzik nekik a nervus rerum gerendarum, az állam meg nem adakozik ily célra.

Visszajöven a fővárosba, Dárday itt magánaton gyűjtést rendezett a Lipótvártt szervezendő fegyházi zenekar javára, mely gyűjtésnek eredményeképp — többek közt az első hazai takarékpénztár 200 frttal, az első magyar ált. bizt. társaság 100 frttal járult a nemes cél megvalósításához — egy *hatszáz forint* értékű teljes zenekari felszerelést küldhetett el a lipótvári fegyintézetnek.

A 70-es években a lipótvári fegyház börtönné alakítottván át, a zenekar-felszerelés az illavai fegyházba vitetett, a hol az jelenleg is használatban van.

Valóban kíváncsi volna, hogy ha az állam nem is, de legalább a társadalom tenne valamit arra nézve, hogy többi szabadságvesztési intézeteinkben is meghonosíthatnák a zene, melynek kitűnő hatását a legtöbb külföldi börtönügyi író is kiemeli.

— **A budapesti ügyvédi kamarához** 1890-ben összesen 3182 beadvány érkezett, ehhez számítván az 1889-ben elintézetlenül maradt 20 beadványt, elintézésre vált 3202 ügydarab, tehát 28-al kevesebb mint a múlt évben; ebből ülésben elintéztetett 1603, ülésen kívül pedig 1560, elintézetlenül maradt 39 beadvány. 1890. év végével az ügyvédek létszáma 898, az ügyvédjelölteké pedig 485 volt; a kamara lajstro-

mába bejegyzettek együttes száma e szerint 1383-ra rugott, tehát 24-el több maradt bejegyezve, mint a múlt év végén. Fegyelmi panasz 145 emeltetett ügyvédek, 3 pedig ügyvédjelöltek ellen, ehhez számítván az 1889-ben érdemileg még el nem intézett ügyvéd elleni 21 és ügyvédjelölt elleni 3 panaszt, elintézésre várt 172 panasz, tehát 25-el több, mint a múlt évben; érdemileg elintéztetett 127, végleges elintézés nélkül maradt 45 panasz. Vizsgálat 1890-ben 38 volt folyamatban; ebből befejeztetett 25, folyamatban maradt 13. Végtaggyalás 18 tartatott, 12 esetben vétkes és 6 esetben nem vétkes mondatot ki. Felfüggesztve 1890-ben 2 ügyvéd volt.

— A budapesti ügyvédi kamara a lefolyt évben a következő felterjesztéseket intézte az igazságügyminiszteriumhoz:

1. Véleményes jelentés «a felebbvitelről a sommás eljárásban» című törvényjavaslat tárgyában. 2. Felterjesztés a végrehajtói intézmény szabályozása tárgyában. 3. Két rendbeli felterjesztés egy — súlyos fegyelmi vétség miatt a jelöltek lajstromából kitörült — ügyvédjelöltnek ügyvédi vizsgára bocsátása és ennek, mint ügyvédnek felvételi kérvényét elutasító kamarai határozat ellen közbevetett felebbezése folytán, a kir. Curia részéről hozott és a felvett elrendelő határozatban foglalt sérelem tárgyában. Az itt említett felterjesztések mellett a választmány az igazságügyi miniszter ur felhívása folytán «a büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv némely határozatainak módosításáról» szóló törvényjavaslatra vonatkozó véleményes jelentésének előkészítésével foglalkozik.

— Az ügyvédi segélyügyre vonatkozólag a kamarai közgyűlés által kiküldött és a választmányon kívül álló tagokkal is kiegészített bizottság terjedelmes munkáját befejezván, ezen munkát egyik közelebbi közgyűlés tárgyalási anyagát fogja képezni. A kamarai segélyalap állaga a rendes dotatió felül: Spett Vincze, dr. Győry Elek, dr. Liedemann Károly, dr. Szerényi Simon és dr. Robitsek József ügyvédek kisebb-nagyobb adományai folytán ismét öröndetesen gyarapodott. A kamara könyvtárának állománya a rendes beszerzéseken felül Sztehlo Kornél, dr. László Zsigmond, dr. Blum Béla pécsi kir. közjegyző és dr. Siegmund Vilmos könyv-adományai által ez évben is nagyobb mérvben növekedett. Végül fölemlítjük, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur intézkedése folytán az országos statisztikai tanácsban most már az ügyvédi kar is képviselve van, a választmány javaslatához képest ezen tanács tagjává dr. Králik Lajos neveztetvén ki.

— A Magyar Jogászegylet kiadásában legközelebb ismét két füzet jelen meg. Egyik dr. Kmety Károly egyetemi magántanár felolvasása a közigazgatási bíróság hatáskörének szabályozásáról, a másik *Krajcsik* Soma felolvasása a gyermekvédelemről Oroszországban.

— A Magyar Jogászegyletben legközelebb *Lányi* Bertalan kir. táblai bíró tart felolvasást. Az egylet évi közgyűlése április hóban tartatik, s az igazgató választmány az egylet fokozatos növekedésének mérvéhez képest tetemesen ki fog bővítettetni. Egy harmadik titkári állás szervezése is tervbe van véve.

— Az eljárás nem folytathatása az ügyészégi indítvány beadásának elkésése miatt. A sz—i törvényszék: A gyilkosság büntettének kísérletével és egy kihágással vádolt Szijjártó József s társa ellen folyamatba tett bűnügyben 1890 okt. 28-án a kihágást illetőleg a további bünvádi eljárást megszüntette, mit a budapesti kir. tábla is helybenhagyott. Erre a kir. tábla indokolása szerint alapul az szolgált: «mert a vizsgálóbíró a befejezett vizsgálatnak iratait 1889 nov. 22-én a kir. ügyészhez már átküldötte; a kir. ügyésznek 1890. évi október hó 7-én tett indítványa pedig a kir. törvényszékhez csak 1890 október 10-én érkezett; és így több mint 6 hónap át bírói intézkedés nem történt; minélfogva a kihágás miatt az eljárás többé nem folytatható.» (1891 február hó 3. 48,512. sz. a.) V. ö. Melleklet 145. sz.

— A perben állás hosszú tartama mint enyhítő körülmény párbaj esetében. — A «társadalmi kényszer» nem képezhet enyhítő körülményt. *Kir. Curia:* Az, hogy vádlott, ki különben is a párbajra kihívásra alkalmat szolgáltatott, a társadalomban divó erkölcsi kényszer folytán kénytelen volt a kihívást elfogadni, enyhítő körülményt már annál fogva sem képez, mert a társadalomban elfogadott ez ferdeség, már a párviadalnak külön büntetendő cselekménynyé minősítésénél maga a törvényhozás által számbavetett, és ez egyébként az élet elleni merényletre megállapított büntetés nemének és tartama enyhítésének meghatározásánál minden irány-

ban értékesítettett, ezen körülmény tehát a konkrét esetekben újra nem képezheti az enyhítésnek ismételt indokát, ellenben el volt fogadandó enyhítő körülményül, hogy vádlott a párviadalra fegyveresen kiállva, ellenfelének ő ellene intézett lövését nem viszonzta, valamint el volt fogadandó enyhítőül azon körülmény is, hogy vádlott az általa elkövetett vádbeli cselekmény miatt, önhibáján kívül közel nyolcz év óta áll bünvádi kereset alatt: ezen indokoknál fogva a budapesti kir. ítélő tábla ítélete az első foku bíróság ítéletének a fentebbiek által meg nem változtatott vonatkozó indokainál fogva helybenhagyatik. (1891 márcz. 11. 7122/90.)

— Az Unger-Walther-Pfaff-féle osztrák ítéletgyűjtemény 25-ik kötete jelent meg. Magában foglal körülbelül 600 ítéletet az 1886—1888. évekből.

— A magánjogi kodifikatio legujabb állása Németországban. A német birodalom jogászköreinek szellemi világát folyvást a magánjogi kodifikatio sorsa és kifejlődése tartja nagy izgatottságban. Abba már jóformán belenyugodtak a szakférfiak, hogy a kodex életbeléptetése a jövő századra marad; de a miatt aggódnak nem kis mérvben, hogy az mily irányban, mily elvek szerint fog véglegesen megalakulni. A kritika még mindig erősen hangoztatja kifogásait; az ellen-tervezetek nem szűnnek; és a politikai pártérdekek is befolyásolni törekszenek a kodex alakítását. Némileg aggasztó jelenség az is, hogy még most is, vagy most újra a kodifikatio harmadik évtizedében azt feszegetik, hogy helyes volt-e az eljárás, mely a kodifikationál követtetett; helyes-e a végelbírást egy nagy testületre bízni. Sokat vitatkoznak azon is, hogy mily szerep jusson ezen műveletnél a parlamentnek s az mikép érvényesítse az őt megillető befolyást a kodex sorának eldöntésénél. Mindezen vizsgálódások s tünődések megujultak a kodex-tervezet második olvasásának küszöbén. Most az ügy előhadott stádiumában attól tartanak, hogy az újabb felülvizsgálat az előbbi bizottság megállapodásait felforgatja, s elvi változásokat fog előidézni. A konservatív elemek csakugyan el is követnek mindent, hogy a megállapított, nekik bizonyos részekben nem kedvező rendszer átalakíttassék. E czélból nagy tevékenységet készülnék kifejteni a második olvasásra hivatott bizottságban, melyben, mint tudjuk, ezen elemek is képviselve vannak. Ezen bizottság a mult napokban befejezte szervezkedését, hogy a jövő hónapban megkezdhesse működését, melynek kifejlődése iránt ugyszólván lázas érdekeltség nyilvánul a német népség műveltebb köreiben. Az általános előadó az irodalmilag is híres jogtudós, Planck igazs. titkos-tanácsos lett, az egyes részekre és pedig az általános részre a freiburgi professor Gebhardt, a kötelmi részre Jakubeczki müncheni főform. tanácsos, a dologi jogra Küntzel berlini titkos-tanácsos, a családi jogra Mandry tübingeni jogtanár, az örökjogra Rüger titkos-tanácsos, választatott Dresdából. Az elnökség Oehlschlagerre a birodalmi törvényszék elnökére ruháztatott, helyettesül Küntzel szolgálna. Ezen mozzanatok tanuságosak lehetnének. Mily óriási a különbség, a magánjogi kodifikatio iránti érdekeltség tekintetében, köztünk s a német nép között! Nálunk közömbös minden, mondhatni valódi apathia terjedt el iránta; politikai pártjaink és államférfiaink nem is vesznek tudomást róla, mintha nem is a társadalmi élet politikailag is fontos alapjait megalkotó törvényhozásról lenne szó.

A Magyar Jogászegylet azon tagjai, kik az egylet egyik-másik kiadványát vagy az ülésekre szóló meghívót nem kapják meg, szíveskedjenek reklamálni a titkári hivatalnál. A lakás-változtatást is bejelenteni kérjük.

A mellékletben közöljük a kamara évi jelentését.

Megjelent: Döntvénytár. XXVII. kötet Kiadja a Jogtud. Közlöny szerkesztősége.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 : A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új kamarai titkár. — A jogi noviciatus. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvéd. — A bírói és ügyészi szervezet reformja. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A sértett fél felebbezési jogához. Dr. SÁNTA ELEMÉR soproni törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségű határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új kamarai titkár.

A budapesti ügyvédi kamara immár közgyűlésén is ünnepléses bucsut vett első titkáráról, ki 16 éven át hiven és tiszteletre méltó buzgalommal szolgált a ügyvédi testületet. Dr. Siegmund Vilmos azon uttorók közé tartozik, kik 16 év előtt a kamara megalakításában részt vettek. Övé az első szervezkedés érdemének oroszán része, s az ő érdeme az is, hogy a kamara működése egy határozott irányban megindult, s ebben az irányban változatlanul tovább haladt. De ugyane körülményben megtaláljuk egyszersmind annak a kulcsát is, hogy a budapesti ügyvédi kamara életében és külső hatásában nem fejlődhetett odáig, a meddig 16 évi fenállása alatt fejlődhetett volna.

Természetes, hogy minden új intézmény több-kevesebb nehézséggel lép életbe, melyeket részint a törvény hézagai, részint a végrehajtó közegek egyéni sajátosságai idéznek elő. Minthogy pedig az ily egyéni sajátosságok nem igen változnak, s minthogy e szerint befolyásuk mindaddig kihat magára az intézményre is, míg annak működését irányozzák: ezért minden új intézmény rendszerint nem az uttorók vezetése alatt fejlődik ki igazi nagyságában.

A budapesti ügyvédi kamara most először jutott abba a helyzetbe, hogy vezető szelleme, életműködésének tulajdonképeni irányzója, a titkár személye megváltozott. Dr. Nagy Dezsőnek jutott a szerencse, hogy az első után az első lehessen az ország legtekintélyesebb ügyvédi kamarájának titkári székén. Övé a feladat, hogy a kamara életébe új lendületet hozzon fiatalságával, tudományával és erejével.

A titkár lelke, mozgató szelleme a kamarának. Erre van hivatva természeténél fogva; de ezt a hivatását csak akkor tölti be, ha megragadja a kezdeményezést ott, a hol szükséges, tetterős kézzel irányt ad, új eszméket hoz felszínre, szóval: életet varázsol elő.

Az ügyvédi kar egyik legelső érdeke az, hogy a kamara tagjai közé csak alaposan képzett és érdemes férfiak véteszenek fel, kik az ügyvédségnek minden tekintetben diszerválnak. Ennek egyik követelménye a szigorú és magas színvonalon álló ügyvédi vizsga, melynek feltétele viszont az, hogy a vizsgáló-bizottság tagjai tudományos és gyakorlati készség tekintetében kiváló férfiak legyenek. A jelenlegi vizsga-rendszer szerint ez csak részben függ az ügyvédi kamarától, mert az elnököket és a tagok felét az igazságügy-miniszter nevezi ki; kétségtelen azonban, hogy a bizottság ügyvéd-tagjai képviselik e vizsgánál a tulajdonképeni szigor. Tudjuk, hogy e tagok kijelölésére van befolyása a titkárnak s tudjuk, hogy az utóbbi években főleg azokat jelölték ki, a kik erre önként vállalkoztak. Ámde ez az eljárás egyfelől sok, valóban képes ügyvéd mellőzését, másfelől a vizsgáló-bizottság színvonalának hanyatlását eredményezte. Mert kellő

és igazságos szigor csak az fejthet ki, a ki teljesen biztos tárgyában. Az új titkár feladata leendő odahatni, hogy a vizsgáló biztosokat jövőre szigorubb elvek szerint válogassák meg, s ne bizzák csupán a véletlenre, vagy egyesek ajánlkozására, hogy kik teljesítsék e fontos feladatot.

Az ügyvédi kar tekintélyének másik feltétele, hogy tagjai feddhetlen jellemű, tiszta kezű és korrekt magaviseletű egyének legyenek. Ezt ellenőrizni, illetőleg az e részben felmerülő visszaéléseket megtorolni, a kamara fegyelmi bíróságának feladata. A törvény csaknem teljesen az ügyvédi kamarákra bízta a fegyelmi jog gyakorlását, és mégis azt tapasztaljuk, hogy e téren a repressio aránylag csekély, és semmikép sem elégséges. Miben rejlik ennek az oka? Helylyel-közzel a kir. Curia lanyhasága lehet okozója a bajnak, tulnyomóan azonban a fegyelmi eljárás lassu menete képezi azt a zátonyt, a melyen a legerélyesebb kamarai ügyész igyekezete is hajótörést szenved. Mert bizonyos az, hogy a fegyelmi téren érelyes repressiót csak gyors eljárás idézhet elő, valamint bizonyos az is, hogy ez idő szerint nálunk ennek épen ellenkezője történik. Az ügyvédi kamara fegyelmi eljárása nálunk ma ép oly hosszadalmas, és csaknem annyi alakszerűséghez van kötve, mint akár a bűnvádi eljárás, holott a kettőnek természete és rendeltetése egészen más. Ha tehát már a bűnvádi eljárás tekintetében is arra kell törekedni, hogy az lehető rövid legyen: annyival inkább szükséges ez a fegyelmi eljárásban. Igaz, hogy törvényünk némileg megakadályozza e téren a kíváncsatos gyorsaság teljes megvalósítását, de az is igaz, hogy az nem feltétlenül követeli azt a hosszadalmasságot, melyet e tekintetben az ügyvédi kamaráknál tapasztalunk. Az új titkár bizonyára meg fogja találni a módot, melylyel e bajon a törvény megsértése nélkül is segíteni lehet; de kell is, hogy megtalálja, ha a kamara fegyelmi eljárását eddigi tespedéséből ki akarja ragadni.

A titkárnak azonban nemcsak a kamara beléletére, hanem külső hatására nézve is fontos szerepe van. Ez a hatás kétféle módon nyilvánulhat. Egyfelől ugyanis az évi jelentésben foglalja össze a kamara a jogszolgáltatás és az ügyvédség terén tett tapasztalatait s ezekkel kapcsolatban az észlelt bajok orvoslását célzó indítványait, másfelől pedig önálló javaslatokat is tehet az igazságügyi kormányánál egy-egy törvényjavaslat alkalmából, vagy valamely szükséges törvény megalkotása iránt. Az ügyvédi kar, s különösen a budapesti kamara jogász tekintélye elég nagy arra nézve, hogy indítványai vagy előterjesztései, akármelyik alakban nyilatkoznak is azok, hatás nélkül ne maradjanak.

Ma a jogreformok küszöbén állunk. A mit a kamara új titkára a Magyar Jogászegylet 1880. évi november 21-én tartott ülésén lelkes szavakkal hirdetett: «Szóbeliség és ügyvédség reformja; ez a két dolog az, melynek a közel jövőben való létesítése iránt minden jogász a legnagyobb érdeklődéssel viseltetik», még ma is, egy évtized múltán, csak olyan tárgya érdeklődésünknek, a melynek megvalósulása a bizonytalanság kódében tűnik fel. Dr. Nagy Dezső akkor csak egyszerű tagja volt a Magyar Jogászegyletnek: most már vezető tisztviselőjévé lett az ország legtekintélyesebb ügyvédi kamarájának.

Reméljük, hogy a mit 10 év előtt hangoztatott, s hogy

a mikért azóta is mint jogász folytonosan küzdött, új hivatásának gyakorlatában is vezércsillagul fogja tekinteni. Ezt várja a jogászvilág a budapesti ügyvédi kamara új titkárától, s abban a reményben, hogy meg is fog felelni e várakozásnak: melegen üdvözljük őt új hivatalában. I. K.

A jogi noviciatus.¹

A szóbeli eljárásnak nem az az előnye, hogy az ügyvédeknek alkalmuk nyílik plaidirozni és a forumon gyengébb vagy erősebb szónoki tehetségüket csillogtatni.

Az eljárás reformja, legyen az akár polgári, akár bünvádi, üdvösnek csak annyiban mondható, a mennyiben jó hatását az igazságügyi szervezet minden ízében érezteti.

A szóbeliség egyik legfőbb hatása a bírói funkció purifikációjában nyilvánul meg. A bírót mentesíteni kell minden oly munkától, mely nem tisztán bírói működés. A törvény és a modern igazságügyi politika nem azért helyezi a bírót a tisztelet, a rang oly magas polczára, nem azért övezi körül az elmozdithatatlan és függetlenség garantáival, nem azért díjazza magasabban az állam, mint egyéb tisztviselőit, hogy harmadrendű kezelési teendőket végeztessen vele, hogy a pénzügyi hatóságok segédévé degradálja, hogy az akta elintézésben elfulladásnak, hanem azért, hogy egész lelkükkel a judikálás magas hivatásának éljenek.

A bírót mentesíteni kell az ugynevezett «kurrensok»-tól, munkakörét meg kell tisztítani minden oly felesleges sallangoktól, melyek őt igazi hivatásától elvonnák. Minél kevesebb bureau-munka, s minél több idő és alkalom az ügy lényegébe való behatolásra, kellő nyugalom engedése az ítélet megérlelésére: ebben mutatkozik egy jól konstruált szóbeli eljárás hatása.

Ha a bírói működés ekképen igazi lényegére redukálódik, a bírónak nem lesz többé segédre szüksége, nem oly értelemben és oly hatáskörrel, mint a melyet a jegyzők, aljegyzők és joggyakornokok mai eljárásunk és szervezetünk keretében betöltenek. A bíró helyesen megalkotott szóbeli eljárás mellett legfeljebb csak az ügyvéd és bírótársa segédkezésére szorul: az ügyvédére, ki a tényállást ismerteti, a jogi kérdéseket felveti; szorul bírótársa segédkezésére, mivel egy senatusban közreműködik az igazság keresésében.

Helyesen szerkesztett szóbeli eljárás mellett még a bírósági tanácsjegyző teendője is a minimumra redukálódik. Nem lesz többé oly jegyzőkönyv, mint a mai sommás eljárásnál, mely a perbeszéd kivonatát tartalmazza, hanem lesz a szó igazi értelmében vett protokollum, mely csupán a tárgyalás főbb momentumait örökíti meg. Az ítélet és végzések nem bureaukban, hanem a nyilvános tárgyaláson születnek meg, ezek meghozatala kontradiktórus és nyilvános eljárás eredményeképp jelentkezik, minél a bíró nemcsak a nevét kölcsönzi oda. Currens ügydarab tehát a mai értelemben nem lesz. A per adminisztrációja a bíró vállára, jó részben az ügyvédekre háríttatik, egy másik része pedig az önállósított és nagyobb hatáskörrel ellátandó bírósági irodákra ruháztatik át. Szóval a szóbeli eljárás mellett a jegyzői és joggyakornoki kar a mai értelemben kellő munkakör és létalap hiányából megszűnik.

Ily körülmények közt önálló jogi noviciatus a bírói kar kebelén belől többé ki nem fejlődhetik. A bíróság purifikált munkakörénél fogva már kész embereket követel, a nélkül, hogy saját neveltjeiből és növendékeiből egészíthetné ki magát.

Ezt tévesztette szem elől a porosz rendszer, mely régi burokratikus hagyományaihoz képest nem tudott szakítani azzal az előítélettel, hogy jó bírák nemcsak a bureaukban nevelhetők.

A jogi noviciatus tehát a szóbeli eljárással járó szervezet

szerint is természetesen a szóbeli eljárás mellett megfelelhet-e azon kíváncsnak, hogy az egész igazságügyi szervezet részére kellő sucrescentiát legyen képes felnevelni?

Ez nem lesz minden nehézség nélkül. Az ügyvédség sulypontja az irodákból szintén áthelyeztetik a tárgyaló terembe. A törvénykezés ép úgy mint a bírónál, az ügyvédek legszemélyesebb tevékenységét fogja igénybe venni. Csaknem minden egyes jogügy tárgyalása megköveteli, hogy az az ügyvéd tárgyaljon, a kit a fél bizalmával megtisztel. Ma az ügyvédjelölt az ügyvédi irodában szárnypróbálgatásait kisebb keresetek, kérvények, periratok utasítás szerinti fogalmazásain kezdi, melynél a principális legközvetlenebb ellenőrzése alatt áll: a beadvány mielőtt «expeditióképes» lenne, az ügyvéd simító és átalakító vörös czeruzáját kénytelen elszenvetni. Ez a szóbeli eljárás mellett épen nem lesz lehetséges. Beszédet is lehet ugyan előre megfogalmazni, hozzá eszméket adni, rajta simítani; de épen nem lehet elkészülni a tárgyaláson felmerülhető fordulatokra és meglepetésekre, a melyek kész embert követelnek. Nehogy a képviselő hibája veszélyeztessen egy különben igazságos ügy diadalra jutását és annak bukását idézze elő, a tárgyaló képviselőnek nemcsak ismerni kell az összes alaki és anyagi törvényeket, hanem tudni kell azokat kezelni, meg kell lenni annak a bizonyos routine-nak, melyet a törvénykezésben az elméletileg különben legképzettebb jogász sem nélkülözhet. S a szóbeli tárgyalásnál elkövetett hiba majdnem irreparabilis. A befejezett tárgyalás képezi az ítélet alapját és a principális még csak segítségére sem siethet és nem korrigálhatja a novicius által elkövetett baklövéseket.

S mi ennek a következménye? Az, hogy az ügyvédség keretén belül növekvő novicius is (mindig feltételezve a szóbeli eljárást) inkább csak passiv szerepre van kárhoztatva; tevékeny működésre, a mi pedig valójában bir csak képző és nevelő hatással, nem igen nyílik tér.

Ennek a hiányait igen érzik Franciaországban is, a hol pedig a noviciusok nevelése, erkölcsi és szellemi kiképzése a noviciusoknak az ügyvédi testület és tanács (conseil) egyik főfeladatát képezi. E célból van berendezve a «conférence» intézménye, melynek elnöke és vezetője a «batonnier» (az ügyvédi testület elnöke). A «conférence» képezi a stagiaire-k (jelöltek) gyakorlati tanfolyamát, melyen az elnökön kívül még a választmány két tagja is részt vesz. Ezen conférence feladatai közé tartozik: 1. jogi tanácsokkal szolgálni a hozzá folyamodó szegényeknek; 2. gyakorolni a jelölteket az ékes-szólás művészetében és a kitűzött jogi kérdések megvitatásában; 3. meghallgatni a jelöltek által a törvénykezési év megnyitása és bezárásával elmondani szokott beszédeket; 4. ellenőrizni a jelöltek szorgalmát és erről bizonyítványt kiállítani. Könnyebb ellenőrzés és sikeresebb működés kifejtése céljából a stagiairek «colonne»-okba vannak beosztva, melynek élén az ügyvédi tanács egy-egy tagja áll, míg a «colonne» titkárja a jelöltek közül választatik.

A conférence minden héten egyszer tartatik az ügyvédi testület könyvtári helyiségében. A colonne-ok titkárait az ügyvédi tanács választja és feladatukhoz tartozik a megvitatandó kérdésekről referálni.

Messzire vezetne ezen conférence-ok működését részletesen ismertetni, példaképen azonban álljon itt a következő.

A szegények részére jogi vélemények kiszolgáltatása, melyet a jogügynek meghallgatása előz meg, minden héten egy meghatározott napon történik, melyen a stagiaireken kívül két idősebb ügyvéd is részt vesz. A vitába az ügyvédek és a stagiairek mind befolyhatnak, de miután azok reális érdeket érintenek, a döntés az elnöknek van fentartva. Itt a hasznos nem is a kellemessel, hanem egy másik hasznossal van egybekötve. Alkalmuk van a jelölteknek az élet

¹ Az előbbi közl. I. az 1., 6. és 10. számban.

által felvetett kérdésekkel megismerkedni és a teendő lépéseket megbeszélni. S az illető szegények ügyei is kitűnő ellátásban részesülnek, midőn jobbról balról megvitatás tárgyait képezik s egy-egy ügyvédi kitűnőség döntése alá kerülnek. A szegények jogainak a bíróság előtti gyakorlati érvényesítéséről azután egy külön intézmény, az ugynevezett «assistance judiciaire» gondoskodik, melynek berendezése körülbelül ugyanazonos a mi szegényvédelmünkkel.

Elvont jogi kérdések megvitatása szintén egy nevezetes momentumát képezi a conférence-nak. A kérdéseket a «colonne» titkára tüzi ki, de az elnök ellenőrzése és revisiója mellett. A megvitatandó kérdés az ügyvédi testület könyvtár helyiségében az ülést megelőzőleg 15 nappal kifüggesztetik. Az előadó titkár a kérdés előadását írásban dolgozza ki, melyet felolvas. Az elnök nyitja meg és vezeti a vitát, melynek bezárása után resumálja annak eredményét, a nélkül, hogy véleményt nyilvánítana, nehogy befolyásolja a jelölteket a szavazásnál. A kérdést a jelöltek szótöbbséggel döntenek el, melyet a pro és contra érvek felsorolásával a titkár egy e célra szolgáló registerbe vezet be.

Kötelesek ezenkívül a noviciusok a bírósági tárgyalásokon jelen lenni, a hol, rendszerint kisebb jelentőségű ügyekben, szabadon plaidiroznak, de sőt a féltől egyenes megbízást is elfogadhatnak.

A jogi noviciatus ily módon való berendezésének kétségtelenül jó nevelő és képző ereje van. Az ügyvédi kar kitűnőségei folytonos szellemi kontaktusban vannak a fiatal nemzedékkel. Jelenlétük ösztönző, lelkesítő hatással van a törekvő fiatalságra, míg másrészt tevékeny közreműködésük a judicium kiképzését jelentékenyen előmozdítja. A jelölteknek nincsen külön principálisuk, hanem testületileg az ügyvédi tanács vezetése és felügyelete alá vannak helyezve.

Nagy hátránya azonban a kiképzés e módjának annak egyoldalúságában rejlik. Nincsen alkalma a fiatalságnak a törvénykezés formáival közelebbről megismerkedni s magát azokba begyakorolni. A jogi kiképzés ezen módja inkább csak elméleti érdekekkel bír, ha szabad e kifejezéssel élni, az jobbára belletristikus. A törvénykezés végre bizonyos szigorú formák közt mozog; megvannak a maga fogásai, melyek kell, hogy mintegy a kézben feküdjenek. A francia stage mellett a kiképzés ezen oldala egészen el van hanyagolva, de sőt több, egyenesen ki van zárva. A per alaki részét ugyanis az avoué vezeti, ennek segédei a «clerc»-ek. A clerc-ség a stage-al inkompatibilis, miután a francia felfogás szerint ez az ügyvédi állás (avocat) méltóságával ellenkezik.

Ezen tarthatatlan principiumot a gyakorlat ma már keresztül törte és a stagiaires nagyobb része egy-két évet valamely avoué irodájában tölt el, a hol alkalma van neki a gyakorlattal közelebb megismerkedni, a törvénykezés alakiságait elsajátítani, szóval a nélkülözhetetlen routine-t megszerezni. A noviciatus hiányainak ezen pótlása türt dolgot képez, de az ügyvédi testületek részéről épen nem lel támogatásra és buzdításra. Az avouék irodái a volontairek egész rajai által vannak ellepve, kik feltétlen szükségét érzik annak, hogy kiképzettetésüket ebben az irányban is kompletálják.

Raymond Bordeaux szerint már a régi időkben is panaszkodtak, hogy a kiképzés fenti módja (stage au barreau) nem megfelelő, sem nem elég hosszú, sem nem elég komoly s kevésbé alkalmas jó birói sucscentia nevelésére. Három szempontból emelnek ellene különösen kifogást: 1. hogy a jelölteknek nincsen alkalmuk a bíróság kebelén belül szerezni gyakorlatot; 2. hogy a licenciatus nem elegendő elméleti kiképzés a stage-ba való belépésre; 3. hogy a jelöltek szorgalma a meglevő intézmény keretében kellőképpen nem ellenőrizhető.

Követelik, hogy csak az léphessen be a stage-ba, a ki valamely akadémián a doktori fokot elnyerte.

Sokkal nehezebb kérdés azonban a francziák előtt az ő sajátos és a poroszsal épen ellentétes felfogásuk folytán, hogy miként illeszkedik be a birói eljárás és szervezet keretébe a noviciusokat és miféle szerepet adjanak nekik a bíróságok mellett, a mely kiképzettetésükre előnyösen hasson. A régi felebbviteli bíróságoknál (parlements) a fiatal jelöltek egész csapata volt alkalmazva, kik a kevésbé fontos ügyek, különösen a polgári és bűnvádi vizsgálatok elvégzésével voltak megbízva (taurbe des enquêtes). A forradalom ezen fiatal aspiránsok intézményét eltörölte, mint aristokratikus institutiót. Majd újból felébredt az, mely «juges auditeurs» elnevezés alatt a birói noviciatus egy nemét képezte, de politikai s különösen a birói függetlenség szempontjából ismét megszüntették s azóta még nem is találták meg a módját, hogy mivel pótolják azt.

Nagy a panasz a miatt végre, hogy a stage és a conférence-ok nem alkalmasok a jelöltek szorgalmát kellőképpen ellenőrizni. A gyakorlati vizsga hiányzik, s így a fiatal ember munkássága valódi értéke szerint meg nem becsülhető. Lehet, hogy valaki testileg szorgalmasan követi a conférence-okat, de vajmi csekély az, a mivel ott ismereteit gyarapítja. Hiányzik a számon kérés; azért a gyakorlati vizsgát erősen sürgetik. A pusztán magánszorgalomra hagyás a gyakorlati kiképzés követelményeinek nem felel meg, a nevelést, a melynek egy szelidebb kényszer gyakorlása elengedhetetlen feltételét képezi, nem lehet egyszerre abbahagyni, addig a korig kell azt vezetni, a meddig ennek az ifjú kedélyére és akaraterejére meg van a maga jó hatása, addig a pontig, a midőn érettebb észszel, megizmosodottabb jellemmel szabadon lehet őket az élet hullámai közé kidobni, hogy ott azután póráz nélkül igyekezzenek partra vergődni.

A francia jogi noviciatusnál a laissez faire, laissez passer politikája a tulásba megy. A fiatalság élite-jének kitűnő alkalmat nyújt ugyan egy magasabb eszmei kiképzés elérésére; de épen a középszerűségeket, a nehezebben mozgókat hanyagolja el, a kik pedig a nevelésre leginkább reá szorulnak.

«A legkiválóbb fiatal emberek, — mondja Raymond Bordeaux, — a legtehetségesebbek, kik oklevelüket lelkiismeretes munka folytán nyerték el, az iskolából kijövet az ügyvédi kar kebelében igyekeznek maguknak állást kivívni», ezek csak később aspirálnak birói állásra, midőn már maguknak némi vagyont gyűjtöttek és az erős szellemi küzdelemben ismereteik tömegét kellőképpen gyarapították. Ezekből válnak a legkitűnőbb bírák.

«Azok ellenben, kik már egyenesen a birói hivatalra tekintenek, őrizkednek magukat a munkában kimeríteni, azon gyakorlati idő, melyet az ügyvédi kar kebelében eltöltenek, várva kinevezésük napját, reájuk a semmittevés időszak, melyet minden egyébnek szentelnek, csak a tudományos és gyakorlati önképzésüknek nem».

Szóval a bíróság huzza itt is a rövidebbet. Franciaországban is sok a bíró és csekély, különösen az alsóbb bírák fizetése. Sok embert kell tehát alkalmazni és így a tömeget első sorban a kevésbé törekvő elemekből kénytelenek ujonczozni. A tehetségesebb és képzetebb fiatalok számára az alsóbb birói hivatal, a hol koruknál fogva alkalmazást nyerhetnének, sem szellemi, sem anyagi tekintetben ambíciójának elegendő tért nem nyújt.

S e ponton a jogi noviciatus helyes rendezése már mélyen benyulik a birói szervezetbe. S azt hisszük, hogy nem lehetetlen megtalálni azt a módot, hogy a jogi noviciusok élite-je és középszerűsége egyenlőképpen osztassék meg a birói és ügyvédi kar kiegészítésénél. Helyes organisatio mellett e két kar felszívó erejét egész szépen lehet egalizálni. Ugyanez a kulcsa annak is, hogy a jogi novicius sokoldalú oly kiképzést nyerjen, mely a tudományos színvonal emelésével a törvénykezés formaiságának (routine) elsajátítását szerencsésen köti össze.

Dr. NAGY DEZSŐ.

A bírói és ügyészi szervezet reformja.¹

V. A vizsgálóbírói jogkör rendezése.

A javaslat 33. §-ában foglalt rendelkezés szerint a vizsgálóbíró a kir. törvényszéki bírák sorából az igazságügy-miniszter nevezi ki. Ezen kinevezésnek joghatálya két évi időtartamban állapíttatik meg. A vizsgálóbíró évi 200 frt pótlékban fog részesülni.

Az itt felsorolt intézkedések szerint a vizsgálóbírói intézmény ki fog lépni eddigi háttéréből, s az a bírói működésnek első rangosztályába soroztatik.

Kontinentális államainkban a vizsgálóbírói állás színvonalának emelését mindenütt az állami feladatok egyik sürgető rendszabályának ismerték fel.

Javaslatunk ugyanezen célnak tudatos fejlesztését tűzte maga elé.

Kellő ideje volt, hogy az állam és polgárainak legfontosabb érdekeit ellátó vizsgálóbíró működése szemben a bírói működések egyéb ágaival eddigi *alantasnak* tekintett köréből kiragadtatva, bírói szervezetünkben mint legalább is egyenrangú tényező foglaljon helyet.

Szemben az állásával járó terhes működéssel, az azzal egybekötött súlyos felelősségnek esélyeivel, figyelemmel azon körülményre, hogy a vizsgálóbíró a kiküldetésekkel járó hosszas uti fáradságokkal dacolni, gyakran a testi épségét veszélyeztető esetlegességekkel szembeszállani van indítva, csak helyeselnünk lehet, ha részére a javaslat szerinti szerény működési pótlék állapíttatik meg.

Már más helyütt kellő részletességgel foglalkoztam a vizsgálóbírói állás betöltésével járó hátrányokkal.²

Az ott elmondottak ismétlése helyett ezuttal csak röviden kívánom jelezni, hogy a vizsgálóbírói működés legterheesebb részének az anyagi hátrányokkal is egybekötött vizsgálati *kiküldetéseket* tekinthetni.

A vizsgálóbíró van ezenfelül legkevesbé a hivatalos óramutató percjelzőjéhez kötve.

Ki vizsgálóbírói állását a kellő ügybuzgalommal kívánja betölteni, annak működését nem minden esetben lehet a szokásos hivatalos órák elérkezével megszakítani.

Ha a vizsgálóbíró kiküldetést nyer s a vizsgálat eredményét veszélyeztetni nem akarja, a vizsgálatot az abban érdekelt kihallgatásával mindaddig folytatni lesz kényszerítve, míg csak a vizsgálat érdekei annak abban hagyását nem engedik meg. Ugyanő nem egy esetben van tehát készletve időn túl is foglalkozni. Áll ez különösen olyan esetekre, midőn terheltek önvallomásra hajló szándékát megakasztani nem akarhatja.

Kiküldetések esetében néha egy nap 70—80 kilométernyi utat téve meg, a kora reggeli órákban indulva s a késő éji órákban visszatérve, ezen működésének anyagi jutalmazását nem várhatja.

Eltérve a polgári ügyekben kiküldetést nyert bírák díjazásától, ha a lefokozó 2781/1886. sz. alatti miniszteri rendelet szerint a vizsgálóbíró nem a kiküldetés helyén töltötte az éjet, s székhelyére, ha mindjárt az éjjeli órákban is, de visszatért, a vizsgálóbíróként kiküldött törvényszéki bíró a mérsékelt felszámítható napdíjának csak fele összegére, tehát mindössze csupán 2 frt napdíj pótlékra tarthat számot.

S ha tekintetbe vesszük, hogy a kiküldött bíró egyidejűleg az otthon hagyott családjának ellátásáról is tartozik gondoskodni, s számításba jönnek még az utazással felmerült egyéb költségek, azon meggyőződéshez kell szükségképpen jutnunk, hogy mindazon bíró, ki azon rendelet életbelépte óta nyert kiküldetést, ezen kiküldetésekre minden esetben a sajátjából volt kénytelen ráfizetni.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közlemény I. a 11., 12. és 13. számban.

² L. „Magyar Igazságügy.” XXVIII. k. 313. s köv. lapjain.

Eltekintve az orvos-törvényszéki bonczolásoknak sokakra undorító látványától, bizonyára ez okok hatottak leginkább közre, hogy eddigi gyakorlatunkban a vizsgálóbírói működésre többnyire az ujonnan kinevezett, tehát a bírák legfiatalabb tagjai voltak kénytelenítve vállalkozni.

Javaslatunkban az eddigi visszás állapotoknak meggyőző szempontjai, s a méltányosságnak mellőzhetlen tekintetei nyertek kifejezést, midőn a javaslat a modern vizsgálati rendszer kívánalmait közelítendő meg, egyszersmind elejét veendő a vizsgálóbíró anyagi megkárosításának és ügybuzgalmának emelése céljából is részére a javadalmazásnak magasabb mértékét biztosítja.

Más államok ezzel arányban vizsgálóbíráiknak sokkal magasabb javadalmazást biztosítanak.

A kéznél levő adatok után legyen elégséges e tekintetben azon eltérő javadalmazás arányára hivatkoznunk, mely a más bírói működést teljesítő bíró és a vizsgálóbíró javadalmazása között áll fenn.

Franciaországban a törvényszéki bíró 8000 frank, a vizsgálóbíró 10,000 frank dotációval bír. Belgiumban az I. és II. osztályu bírói rangosztályzat szerint a törvényszéki bíró 5000—4000 frank, a vizsgálóbíró 6250 és 5250 franknyi javadalmazást huz. Romániában az előbbi 3996—3532 frank, az utóbbi 4440 és 3996 frank javadalmazással láttatik el. Még Olaszország is, mely tudvalevőleg kontinentális államaink valamennyije között köztisztviselőit a lehető legsilányabban dotálja, vizsgálóbíráit a többi bírák javadalmazásával szemben külön 400 franknyi működési pótlékban részesíti.

Körülbelül nálunk is ez utóbbi javadalmazási arány talált elfogadásra.

A javaslat intentiójának megfelelő eredmény érdekében találjuk kívánatosnak, hogy a vizsgálóbíró részére biztosított ezen működési pótlék a mai szűken mért bírói javadalmazás mellett a bírák között ne szolgáltatson semmiféle versengésre okot. Nem lenne óhajtászerű, ha a korban élemedett, a vizsgálóbírói állásra semmi hajlammal nem bíró, azon szakban nem, vagy egykoron csak kényszerűségből foglalkoztatott bírák most a pótlék élvezése reményében a vizsgálóbírói állásra egyszerre tömegesen pályáznának.

A vizsgálóbíró egyéniségének megválasztásában ne domináljanak oly szempontok, melyek a bírói állásban eltöltött évek számát a vizsgálóbírói állással kívánják megjutalmazottnak tekinteni.

Mig az ugyanazon állást jól betöltő, habár fiatalabb kinevezésű bírák jelenlegi vizsgálóbírói működésük teréről amazoknak kedvéért mintegy leszoríttassanak.

Legyen szabad feltennünk, hogy bírói karunk ezen megalázó látványt nem fogja felidézni.³

A mi a vizsgálóbírák kirendelésének kérdését illeti, ez iránt javaslatunkkal csaknem megegyező intézkedésre akadunk a német birodalom bírósági szervezetben. Különbség az, hogy ott a vizsgálóbírák mindössze csupán egy évi időtartamra neveztetnek ki.

A Gerichtsverfassungsgesetz 60. §-a e tárgyban a következő rendelkezést tartalmazza: „Bei den Landgerichten sind Untersuchungsrichter nach Bedürfniss zu bestellen. Die Bestellung erfolgt durch die Landesjustizverwaltung auf die Dauer eines Geschäftsjahres.”

Felesleges hangsúlyoznunk, hogy javaslatunk a vizsgálóbírói jogkör kívánalmait sokkal szerencsésebben konstruálja, mint ezt a német birodalom szervezeti törvényében találjuk fel.

A vizsgálóbírónak adott egy évi madatum specialiter nálunk, hol kodifikált eljárás nem áll rendelkezésünkre, alig

³ Nem hihetjük, hogy a kormány a vizsgálóbírák kinevezésénél mellőzni fogná azokat, a kik eddig már begyakorolták magukat ezen igen terhes és nagy felelősséggel járó munkába, s csak általában a szolgálati éveket venné számba.

volna elégséges, hogy a vizsgálóbíró az ügykörének teendőivel minden irányban megfelelő tájékozásra tegyen szert, s egyúttal hogy ez idő alatt a neki kiosztott vizsgálati ügyeket lebonyolítani legyen képesítve.

A vizsgálatok s egyáltalán a közszolgálat érdekei szenvednének, ha a vizsgálóbíró az egy évi időhatár elteltével a mandatumát más vizsgálóbírónak lenne ismét kényszerítve átengedni.

Az előadói tervezettől eltérő felfogás nyert a javaslatban kifejezést, hogy vizsgálóbírákként kik alkalmazhatók.

Az előadói tervezet a vizsgálóbírói minősítést csupán a törvényszéki bírák körére szorította. A javaslat az elnöknek felhatalmazást nyújt, hogy csekélyebb fontosságú esetekben vizsgálóbírói teendőkkel *törvényszéki jegyzők* is megbízhatók.

Szaksajtónk a javaslatnak ezen részén talál legtöbb kifogásolni valót s annak törvényhozási tárgyalásánál is ezen rész ellen várható a legtöbb felszólalás.

A támadások éle e tekintetben főleg a következőkben összpontosul:

A vizsgálóbírói állás tekintélyébe vetett meggyőződés fog csorbát szenvedni, ha a törvényszéki bírák sorából kinevezendő vizsgálóbírák mellett a törvényszék jegyzői karának fiatal s kevésbé tapasztalt tagjai szintén mint önálló vizsgálóbírák fognak szerepelni.

További ellenérvük, hogy ezen intézkedéssel a közszabadságnak biztosítékai továbbra is megtámadva lesznek.

A vizsgálóbírói működés egyöntetőségének rovására fog zavarólag hatni, ha a vizsgálóbíró hatáskörében ugyanazon törvényszék területén eltérő jogfelfogásnak adatik hely.

Nem tagadhatni, hogy a javaslat ellen támasztható íménti észrevételek közül nem egy eshetik bővebb megfontolás alá.

De azokkal szemben megszívlelésre érdemes körülményt képez az *opportunitásnak kényszerű tekintete*, mely az ánkettet ezen eltérésre is indította.

Mint el nem vitatható célszerűségi elv jöhetett tekintetbe, hogy a kinevezett vizsgálóbíró akár betegség vagy érdekeltség, akár kiküldetés és szabadságolás vagy egyéb gátló okok folytán nem egy esetben jöhet oly helyzetbe, miként az illető sürgős természetű vizsgálatban momentan el nem járhat. S tekintettel terheltnek letartóztatott voltára, a vizsgálóbíró kisegítő oly mellékközegeknek a felhasználása lesz kívánatos, kik adandó esetben a csekélyebb fontosságú bűnügyekben vizsgálóbírói teendőkkel megbízhatók legyenek.

Ily kisegítő erőnek a számbavétele a törvényben vagy az alkotandó ügyviteli szabályokban semmiesetre sem lesz mellőzhető.

A kérdésnek előnyös megoldását képezhetné, ha kifejezést nyerne, miként a kivételes esetekben vizsgálóbírói teendőkkel megbízott jegyzők a vizsgálóbírói címet ne használják, hanem mint *vizsgálók* neveztessenek el. Ekként a mindenféle alakban előfordulható félreértéseknek is eleje lesz véve. A törvényszékek elnökei a javaslatnak ez irányú intézkedése által az elnöki tisztnek gondos betöltésére hivatnak fel.

Részükről körültekintő gondosságot fog igényelni, hogy azon csekélyebb fontosságú esetek, mikre nézve a javaslat a *jegyzői* kiküldetésnek helyet ad, *valósággal a csekélyebb fontosságú bűneseteknek köréhez* tartozzanak. A törvénynek intenciója e tekintetben a legszorosabb mérvű magyarázatban részesüljön, s megóvásra találhasson.

Ha a vizsgálóknak jogköre a mai gyakorlatnak megfelelő *közvetlen idézési* esetekre szoríttatik, melyekben az előnyomozást teljesített rendészeti hatósága vádbeli tényállást a maga egészében csaknem teljesen kimerítve közli a bírósággal, ebben jogsérelmet alig kereshetünk.

További *célszerűségi* okként tekintendő, ha a vizsgáló-

bírói teendőkkel megbízandó jegyzői karnak egyszersmind mód és alkalom lesz nyújtva, miként a vizsgálatok vezetésében már eleve, habár csekélyebb terjedelemben, bizonyos önálló működési körre tegyen szert. Ezek s hasonló célszerűségi tekintetek szolgálhattak okul, melyek az elvileg részünkről is mellőzendőnek óhajtott vizsgálók intézményét teljesen kiküszöbölhetőnek nem bizonyítják.

A vizsgálókként alkalmazandó jegyzőkre a javaslat kilátásba helyezi, hogy ezeknek a törvényszék vizsgálóbírájához leendő szolgálati viszonyait az ügyviteli szabályok állapítandják meg. Vajon ezen szabályok mily irányban fogják az íménti viszony rendezését célba venni, ez iránt tájékozva nem lehetünk.

Mindazáltal törvényhozási felhatalmazással képzelhetőnek tartjuk, hogy abban oly garantiák felállítása iránt történjék intézkedés, melyekben még azok is, kik a jegyzők vizsgálói működését a legélesebben támadják meg, megnyugvásra találjanak.

Ily kielégítő biztosítékot képezhetne, ha a törvényszék székhelyén *vizsgálók* a vizsgálóbíróval olyféle nexusba hozatnának, hogy a letartóztatás vagy a szabadlábra helyezés, s általában minden fontosabb vizsgálati cselekmények, milyen többi közt a házkutatás stb. kérdéseiben *önállólággal nem*, hanem csakis a vizsgálóbírónak vagy helyettesének a hozzájárulásával tegyenek érdemi intézkedést.

S ha ezen *függési viszony* esetleg még abban az irányban is kiterjesztve lesz, miként a vizsgáló-jegyzőknek a fellettes vagy társhatóságokhoz intézendő megkeresései minden esetben csakis a vizsgálóbíró ellenjegyzése mellett lesznek továbbíthatók, úgy az ilyféle vagy ezt megközelítő kautélák felállítását a vizsgálók intézményét legtulzóbban ellenzők is mint mindenben megnyugtató garantiát fogadhatják el.

A javaslat különben is előnyösen tér el a mai gyakorlatnak nem egy esetben visszás irányzatától.

Aljegyzők s joggyakornokok a javaslat szerint egyenesen ki vannak zárva, hogy vizsgálókként legyenek alkalmazhatók. Ezen megbízás a javaslat értelmében kivételesen csak a törvényszék jegyzőire, s ezekre is csak kivételes esetekben ruházható. Kik mig a joggyakornokból aljegyzői állásra s ebből ismét jegyzői állásra emelkednek, részint a gyakorlatban eltöltött hosszabb idő után, részint a gyakorlati bírói vizsgálatnak mint képesítettségnek megszerzésével a vizsgálóbírói teendők ellátásával sokkal megnyugtatóbban bízhatók meg.

A közvetlen felügyeletet teljesítő törvényszéki elnökökre fog hárulni a kötelesség, hogy a vizsgálóbírói intézmény a követelményeknek mindenben megfeleljen.

Az ő feladatuk körét képezendi, miként a vizsgálóbíró mellé beosztandó segéd-munkaerők ne pusztán az irodai szolgálatra használatos *írnoki* vagy pláne *díjnoki* személyzetből, hanem a törvénykezési pályára hivatott jegyzői karnak tagjai közül vétessenek.

FARKAS LAJOS,
komáromi kir. tszéki bíró

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék a sértett fél fölebbezési jogához.¹

A gyakorlat — mellőzve annak phasisait — tovább nem ment, mint hogy megadta a sértett félnek a fölebbezési jogot abban az esetben, ha anyagi hátrányt szenvedett a vádlott által elkövetett bűncselekmény folytán.

A sértett fél jogkörének a vádelvi és közvádolóval konkurrens értelmű érvényre jutásával a gyakorlatban legfőljebb oly esetekben találkozunk, melyekben a sértett fél magán-

¹ Az előbbi közleményt l. a m. é. 46. számban.

vádlóképen jelentkezik, (Curia 1885. évi 361. sz. a. Döntvénytár XI. köt. 251. lapon) de hivatalból üldözendő büntetendő cselekményeknél a birói gyakorlat ahoz, hogy a sértett fél a bűnügyre befolyással bírhasson, előföltételül mindig megkívánta, hogy a sértett fél magánjogi elégtételre legyen jogosult és ebbeli igényét érvényesítette legyen.

Ettől eltérést a gyakorlatban a kir. Curia 38. számú büntetőjogi teljes-ülési döntvénye állapított meg, melyben, jóllehet a sértett fél magánjogi igényével rendszerint nem bírhat (l. a Btk. 178., 184—187. §§. eseteit), a sértett fél főbbebezési joggal bir, az id. 38. sz. döntvény alapjául szolgált kérdésre, hogy élhet-e a bírósági határozatok ellen főbbebezással azon fél, ki választói jogának szabad gyakorlatában megakadályozása miatt (Btk. 178. §.) följelentést tett, egyáltalában és különösen a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla hatósági területén hatályban levő büntető perrendtartással szemben? Kimondatván, miszerint a választási, különösen a képviselőválasztási jognak a magy. Btk. VIII. fejezetében meghatározott, a magánfél följelentésére üldözhető valamely büntett vagy vétség által való megsértése esetében joga van annak, ki a bünvádi eljárás megindítása végett följelentést tett, mindazon bírósági határozatok ellen, melyek ellen a bünvádi törvénykezési gyakorlat, illetőleg a büntető perrendtartás szerint a főbbebezés meg van engedve, ugy a Btk. 183. és 189. §§. ainek a közjogra alapított rendelkezése folyamánál fogva, valamint a budapesti kir. ítélő tábla területén az ideiglenes törvénykezési szabályok 115. §-a, a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla területén pedig az ott hatályban levő büntető perrendtartás 202. és 300. §§-ai alapján is főbbebezését használni. (Döntvénytár XI. köt. 12. lap).

Egyébként a gyakorlat — mint érintém — azt az elvet juttatta érvényre, hogy a sértett fél, ha a kártérítési igényről lemondott, főbbebezással nem bir, hogy a hivatalból üldözendő bűncselekményeknél magánpanaszosnak csak kifejezett kárkövetelése esetén van főbbebezési joga. (Curia 1885. évi 3573. sz. Döntvénytár XII. köt. 182. lap. Curia 1885. évi 3236. sz. Döntvénytár XII. köt. 229. lap).

A kérdést némileg érinti a kir. Curiának 1888. évi 1824. számú határozata — és a mely ismét igazolja a gyakorlat ingadozását — midőn ugyanis kimondatott, hogy azon körülmény, miszerint a kir. ügyész elejtette vádját és a sértett fél sem kérte a vádlottnak megbüntetését, szemben a kárigények megállapítására nézve bejelentett főbbebezással, nem szolgálhat indokul az érdemben való felülvizsgálat mellőzésére. (Döntvénytár XXI. köt. 332. lapon.) Ez utóbb hivatkozott esetben fölmerülő kérdés azzal függ össze, vajon bünvádi uton a kártérítés kérdése csak a bűnösséggel kapcsolatban képezheti-e intézkedés tárgyát? E részben a további fejtegetéseket — mint a most fölvetett kérdéshez szorosan nem tartozót — mellőzzük, és csak a tekintetben nyilvánítnak véleményünket, hogy a büntető bíróság a kár megítélésébe csak a bűnösség megállapítása esetén bocsátkozhatik.

A sértett fél főbbebezési jogát illetően kiváló érdekű a kir. Curiának a jelen sorok bevezető részében közölt határozatában hivatkozott két döntvénye.

Ezek közül a 9. számú döntvényben arra a kérdésre, hogy «a kir. törvényszékek illetőségéhez tartozó és hivatalból üldözendő büntett vagy vétség miatt indított bünvádi ügyben a kir. ügyész indítványa alapján hozott megszüntető határozat ellen a sértett fél jogosítva van-e főbbebezással élni?» — kimondatott, hogy «a kir. törvényszék hatósági körébe tartozó büntetendő cselekmény miatt indított bünvádi ügyben az alsóbb foku bíróságok által hozott fölmentő ítélet vagy megszüntető határozat esetében a magánjogi elégtételre jogosított, közvetlenül sértett vagy károsított, a mennyiben az ebbeli elégtétel iránti igényét bejelentette és arról le nem mondott, ha a kir. ügyész nem főbbebezett, jogosítva van a főbbebezési jogorvoslatot a kir. ügyészre nézve fenálló felté-

telek mellett és hatálylyal használni». (Döntvénytár II. köt. 180. lapon).

A 63. számú döntvény alapjául szolgált kérdés így hangzik: «a kir. törvényszékek hatósági köréhez tartozó és hivatalból üldözendő büntett vagy vétség miatt indított bünvádi ügyben a sértett fél a büntetés súlyosbitása végett jogosítva van-e főbbebezással élni?» E kérdésre a teljes-ülési kijelentés a következő: «a kir. törvényszékek hatósági körébe tartozó és hivatalból üldözendő büntett vagy vétség miatt indított bünvádi ügyben, a sértett felet — a mennyiben a vádat nem kizárólag ő képviseli — a büntetés súlyosbitása végett a felebbezés joga nem illeti». (Döntvénytár XVII. köt. 74. lap).

Mielőtt e döntvényeknek a jelen sorokra alkalmat adó kir. curiai végzésben adott magyarázatára térnénk, megemlítjük, hogy a 9. számú döntvény 1882. június 5-én kelt (hitelesítve 1882. június 26-án), a 63. számú döntvény pedig 1887. január 28-án kelt (hitelesítve 1887. márczius 24-én), továbbá a két döntvény meghozatalának most megjelölt időpontjai és az ujjabb időig terjedő időköz gyakorlatából idézünk néhány esetet, ugymint:

A sértett fél a büntető ítéletet a büntetés mértékére nézve nem főbbebezeheti és főbbebezési joggal nem bir, ha magánjogi igényeivel a polgári per útjára utasítatik. (Curia 1883. évi 2737. sz. Döntvénytár VI. 151. l.) A kir. törvényszékek hatósági körébe tartozó bünvádi ügyekben hozott fölmentő ítélet vagy megszüntető határozat esetében a magánjogi elégtételre jogosított, közvetlenül sértett vagy károsított fél akkor, ha a kir. ügyész nem főbbebezt, jogosítva van ugyan a főbbebezési perorvoslatot a kir. ügyészre nézve fenálló föltételek mellett és hatálylyal használni és ezen felebbezések az ügy felsőbb bíróságok általi megvizsgálásának alapját képezik ugyan, ebből azonban nem következik az, hogy ezen sértett vagy károsított fél mindazon jogokkal felruházottnak tekintessék, melyek a kir. ügyészt a hivatalból üldözendő bűnös cselekményekre nézve törvény szerint megilletik. (Curia 1883. évi 15893. sz. Döntvénytár V. k. 244. l.) Sértett fél a bűnösség kérdésében is főbbebezehet, jóllehet igényeivel a polgári per útjára utasított. (Curia 1884. évi 5578. sz. Döntvénytár VII. 285. l.) A magánpanaszlónak a fenálló törvényes gyakorlat szerint csak mint sértett félnek vagy károsultnak levén joga főbbebezással élni, azon feljelentő, a ki a panaszolt cselekmény által kárt nem szenvedett, főbbebezési joggal nem bir. (Curia 1882. évi 964. sz. Döntvénytár II. köt. 166. lap) Ha sértett félnek világosan látható károsodása és jogos kártérítési követelése áll szoros összeköttetésben a bünvádi keresettel, az ügy a kir. ügyész megnyugvása esetében is a károsult fél főbbebezése folytán felülvizsgálandó. (Curia 1884. évi 786. sz. Döntvénytár VIII. k. 137. l.) Az eljárás megindítását indítványozott sértett félnek joga van az ezen indítványával ellenkező megszüntető határozat, illetőleg vádlottat fölmentő ítélet ellen, a mennyiben külön törvény az ellenkezőt nem rendeli (1880: XXXVII. tcz. 45. §., 1883: VI. tcz. 7. §.) főbbebezését annál inkább használni, minthogy nem birna értelemmel oly jognak megadása, melynek netaláni megsértése esetére a rendszeres orvoslat megtagadtatnék. (Curia 1889. évi 10197. sz. a. Döntvénytár XXIII. k. 71. l.) A hivatalból üldözendő büntetendő cselekmények felett a kir. ügyész indítványa alapján hozott megszüntető határozat ellen a károsult csak akkor van jogosítva főbbebezni, ha kárigényét a bűnügyben érvényesítette. (Curia 1889. évi 1035. sz. «Ügyvédek Lapja» 1889. évi 17. számából.) A csődhitelezők akár egyenként, akár összességükben, a csődtömeg vagyonihiány miatt való megszüntetése esetétől eltekintve, nem birnak a sértett fél minőségével és ebből kifolyóan nem élhetnek a kir. Curiának 9. számú döntvényében a sértett fél részére megállapított azzal a jogosítvánnyal, hogy a hivatalból üldözendő család bukás büntette miatt indított bünvádi ügyben a kir. ügyész indítványára hozott megszüntető határo-

zatot felelősséggel megtámadhassák. («Ügyvédek Lapja» 1890. évi 13. számából.) Hamis eskü miatt folyamatba tett bűnügyben a sértett fél felelősségi joggal bír a kir. ügyésznek felelőssége esetében is. Abból, hogy sértett fél követelését föl nem számította, még nem következik, hogy vagyoni jogi igényeiről lemondott volna. (Curia 1890. évi 1965. sz. lásd a «Jogtudományi Közlöny» 1890. évi 22. számában) A sértett félnek a megszüntető határozat ellen nincs felelősségi joga, ha a bűncselekményből eredő magánjogi igényét be nem jelentette volt. (Curia 1890. évi 10605. sz. Jogi Szemle III. köt. 3. számában.)

Ezek után térjünk át a konkrét kir. curiai végzés indokolásában kifejezésre jutott magyarázatra.

A kir. Curia végzésében kijelenti, hogy a sértett fél jogkörének «bárminemű jogára vonatkozólag» meghatározása a 63. számú döntvényben történt; e kijelentésből az következtetendő, hogy a 63. számú döntvény absorbeálja a 9. sz. döntvényt, mert a 63. számú döntvény kimondja, hogy a sértett felet hivatalból üldözendő büntett vagy vétség esetében, — a mennyiben a vádat nem kizárólag ő képviseli — a büntetés súlyosbitása végett a felelősségi joga nem illeti, a mi a 63. számú döntvény indokolásában foglaltaknál fogva annyit jelent, hogy a sértett fél a bűnösség kérdésében — korlátlanul, minden előfeltétel nélkül — felelősségi joggal bír és e szerint a megszüntető végzés vagy fölmentő ítélettel szemben, ha a kir. ügyész nem felelősségi, jogorvoslattal élhet, míg ellenben a 9. sz. döntvény a sértett fél részéről a jogorvoslatot hason bűncselekményeknél attól föltételezi, hogy magánjogi igényeit érvényesítette legyen, tehát csak oly sértettnek ad felelősségi jogot, ki magánjogi igényekkel bírhat és azokat érvényesítette, szóval föltételhez köti a felelősségi jogosultságot. E szerint tekintve, hogy ugy a 9. számú, mint a 63. számú döntvény a sértett fél felelősségi jogosultságát szabályozza a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozó és hivatalból üldözendő bűncselekményeknél, tekintve, hogy a 9. számú döntvény ugyanazon félnek ugyanazon jogát előfeltételhez köti, míg a 63. számú döntvény ugyanazon félnek ugyanazon jogát — kivételével egyedül a büntetés mérvének kérdését, mint azt alább megérteni fogjuk, egyebekben, — korlátlanul biztosítja (mindkettőnél mellőzve itt a magánvád eseteit), tekintve, hogy a 63. számú döntvény mint utóbb kelt, derogál a 9. számú döntvénynek (lex posterior derogat priori), ezeknél fogva a kir. Curia idézett két döntvénye alapján arra az eredményre kell jutni, hogy a sértett fél jogkörének szabályozója a 63. számú döntvény meghozatala után csak e döntvény lehet, mint a mely a 9. számú döntvénybeli kijelentést tágabb alapon juttatta érvényre, e szerint pedig a sértett fél hivatalból üldözendő bűncselekmények főforgása esetében, — ha a kir. ügyész nem felelősségi — a bűnösség kérdésében, tehát megszüntető végzés vagy fölmentő ítélet ellen, felelősségi joggal bír, akár érvényesített magánjogi igényt, akár nem, akár volna a magánjogi igény érvényesíthetetlen.

Ez indokoknál fogva teljesen osztjuk a kir. Curianak a jelen sorokra alkalmat adó s annak bevezető részében közölt 1890. évi 1925. számú végzésében adott magyarázatot s az abban érvényesült elvet.

(Bef. köv.)

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

Különfélék.

— Az illavai és lipótvári fegyházakról emlékeztünk meg mult számunkban. Ezuttal még konstatálni kívánjuk, hogy ezen két fegyházban tett látogatásunk is megerősítette abbéli nézetünket, hogy a progressiv büntetési rendszer, még azon igen fogyatékos végrehajtás mellett is, melyben nálunk részesül, teljesen beválik. A kormány nem tehet jobbat, mint ha ezen alapon tovább menve, fejleszti a szervezetet.

Orvendetes, hogy Illaván 200 magánzárkát építettek; de még mindig hiányzanak azok a könnyebb szerkezetű zárkák, melyek a nappal közös munkában levőket éjjelre befogadhatnák és így megakadályoznák, hogy a fegyenczek a munkaidőn kívül a régi patriarchális módon egymást befolyásolják — kétségkívül nem erkölcsi irányban. Hiányzik továbbá Illaván a közvetítő-intézet, mely nélkül a fegyház a maga rendeltetésének absolute nem képes megfelelni.

Lipótvárnak van ugyan közvetítő-intézete, (s az igazgató tanúsága szerint kiválóan jó hatásnak bizonyul), de hiányzanak Lipótvárott csaknem teljesen a magánzárkák. Magán-elzárásban itt egy-egy jövévény legfőlebb egy hónapig tartható.

A mi a munkáltatást illeti, ez a speciális ipari szempontból mindkét intézetben virágzó, a mennyiben ez intézetek oly finom iparcikkek gyártására is képesek, melyek külföldre vitetvén, kissé feldiszipve egész Európában mint osztrák és mint angol gyártmányok szerepelnek. De másrészt *fegyházi* alkalmas munkáltatásnak alig tekinthető egyik is, mert a munkanem többnyire könnyű és elpuhító. Ha talán kiszabadulása után volna alkalma az illetőnek ugyanezen foglalkozást folytatni akkor az az egy indok mégis támogatná az ilyeszerű munkáltatást, hogy a szabadságát visszanyert egyén utóbb megélhet a megtanult iparból; de mint tudjuk, ez ma még lehetetlen, mert a mennyiben van is olcsó iparág az országban, az iparhatóságok megtagadják a fegyházból jövőktől a felvételt, mivel ezek nem képesek az ipartörvény alaki követelményeinek megfelelni. Így pl. nagy számban jönnek ki a fegyházból igen ügyes szabók, cipészek, asztalosok, esztergályosok, lakatosok és egyéb vasmunkások, de munkájukat künn a mondott ok miatt nem folytathatják. Már pedig arról a nehéz napszámos munkáról és egyéb paraszt foglalkozásokról, melyeket előbb végeztek, a fegyházban teljesen leszoktak, és így menthetetlenül elzülkenek.

E helyütt őszinte köszönetünket fejezzük ki a két intézet igazgatóinak, Kovács József és Szabó József uraknak, kik terhes és önfeláldozó munkásságuk közepett szívesek voltak bennünket az épületekben kalauzolni és minden kérdéseinkre a legnagyobb előzékenységgel megadták a felvilágosításokat.

— A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslat új szövege, melyet a képviselőház jogügyi bizottsága állapított meg, valamint a bizottságnak dr. Jellinek Arthur előadó által szerkesztett jelentése a napokban osztatik ki a képviselőház tagjai közt. Reméljük, hogy a képviselőház tárgyalása előtt lesz még alkalmunk hozzá szólni az új szöveghez.

— A «Magyar Salon» legújabb száma nagyjából a budapesti egyetemnek van szentelve. A bevezető cikket Berzeviczy Albert írta; ezután a tanárok arcképei kíséretében egy-egy tanártól a saját szakmájába vágó rövid cikk vagy jelmondat következik. A jogi kar tanárai ezeket írják:

Róma jogéletének kiváló vonása a jogfolytonosság. Szerves összefüggésben áll a mult a jelennek. Bele kell magunkat képzelni a jognak multjába, hogy annak jelenét felfoghassuk. A jognak multja iránti közöny veszélyezteti a jognak jövőjét, főképp Magyarországon. Hazánkat a jogfolytonosság elvéhez való ragaszkodás mentette meg a XVII. századnak durva és a XVIII. századnak elkábitó támadásai közepette. Az utolsó koronázáshoz is a jogfolytonosság elve kalauzolta a nemzetet.

Vécsey Tamás.

Az anyagi gazdagság óriási hatalmat jelent erkölcsileg egészséges nemzeteknél, igen keveset jelent erkölcsileg süllyedő nemzeteknél.

Földes Béla.

A tanítási és tanulási szabadság kétségkívül az egyetemi oktatás alapelve. Ugy találom azonban, hogy a hangsúlytulságosan a *szabadságra* fektetetik. Ha a magyar nyelv szellemében a hangsúly előbbre: a *tanításra* és a *tanulásra* helyeztetnék, az ellentétek az egyetemi reform kérdésében könnyebben volnának kiegyenlíthetők.

Nagy Ferencz.

A visszaesők, a büntetettek száma ijesztőleg szaporodik s ennek oka a büntetések végrehajtásának túlajtott humanizmusa.

Ilyen és ehhez hasonló nézetek nem ritkák legművel-

tebb társadalmi köreinkben sem. A szélteben elterjedt hamis ítélet felbátorít némely ugynevezett szaktekintélyt is. Ezek fenhangon hirdetik: állítsuk vissza a derest, szaporítsuk a sötét kamarákat, éheztesük a rabokat, fogjuk őket a taposó malomba, zárjuk ki a társadalomból örökre az ugynevezett »javithatatlanokat«, vegyük ki a bíró hatalmi köréből a büntetés mennyiségének meghatározását, s bizzuk a szabadság megfosztásának idejét a büntetés végrehajtóra.

Egy része e kívánalmaknak a mult idők dohos sirjából hazajáró kísértet, melyből mint minden kísértetből, végre csak kiábrándul a világ. Más része összetéveszti a jogot a morállal, gyóntató-székké teszi a földi igazságszolgáltatást és végelemzésében megöli a személyes szabadságot és szolgálja a zsarnokságot.

Ocsúdjunk fel a tévedések e mámorából! Ne várjunk többet a büntetéstől, mint a mennyit ez egy eszközzel az állam elérhet. A büntetés egymagában soha nem volt képes, és nem is lesz képes, az emberiséget megőrizni az állami és társadalmi rend tiszteletének ösvényén. A láz ellen van biztos gyógyszer. De a legbiztosabb sem írhatja ki a mocsarat, mely lázbetegké teszi az embereket. A büntetés nem pótolhatja a nevelést, erkölcsöt, vallást, a családi élet tisztaságát, a rendszert és a társadalom emberbaráti könyörületét.

Száritsátok ki az erkölcsi mocsarakat és jobban foghatni a büntetés. Kevesebb lesz a visszaeső, több a megjavult. De kegyetlenkedhettek a börtönökben egész az ólomkamarákig, csak azt éretek el, hogy vadságok lealacsonyítja az állam büntetési jogát és tovább burjánzik az erkölcsi mocsár buja tenyészeté.

Wlassics Gyula.

— **Tanulmányok a biztosítási jogból.** Ily cím alatt jelent meg egy kötet tanulmány biztosítási jogunk szakavatott művelőjétől, *dr. Beck Hugo* budapesti ügyvédtől. A biztosítási jog fontosabb alaptételeit és a magyar kereskedelmi törvénynek a biztosítási ügyletre vonatkozó irányelveit tárgyalja ez érdekes könyv s egyszersmind kijelöli az utat, a melyen biztosítási jogunk reformjának haladnia kell. Az irodalom, a törvényhozás és a joggyakorlat teljes felhasználása, az elvek világos kifejtése és a szigorú következetesség azok alkalmazásában, alapvetővé teszik-e munkát, melynek méltatására még bővebben vissza fogunk térni.

— **A Bulletin de la société général des prisons** című folyóirat legújabb füzetében Mayer Salamon ismerteti az osztrák és a magyar bűnügyi törvényhozás legújabb történetét. Magyarországról, mint mindig, úgy most is, a legmelegebb rokonszenvvel beszél.

Nemzetközi Szemle.

— **A részletfizetésre kötött ügyletek szabályozásának** kérdését behatóan tárgyalja a német sajtó. A német birodalmi kormány köriratot intézett az egyes német államok kormányaihoz az ügyben. Az agitatio különösen azon klausula ellen irányul, mely szerint a vevőre csak a részletek teljes kifizetésekor megy át a tulajdon.

— **A Berner-féle büntetőjogi tankönyvnek** tizenhatodik kiadása jelent meg a napokban a szerző arcképével. A forgalomban levő német büntetőjogi tankönyvek közt ez a legújabb s még most is leginkább van használatban a német egyetemeken. Ujabban csak *Liszt* és *Meyer Hugo* tankönyvei képeznek némi ellensúlyt Bernerével szemben. A fiatalabb tanárok — különösen Binding és Liszt — évek óta ostromolják ugyan a guny nyilaival Berner munkáját és ennél fogva divattá vált Németországban Bernert ócsárolni, de eddig az új generatio nem produkált oly tankönyvet, mely a régit kiszorította volna. Liszt is csak az által tudott tért foglalni, hogy a nyelvezet könnyebb megérthetősége tekintetében kiadásról kiadásra közeledik Bernerhez. — Érdekes a zárzó, melyet Berner a tankönyvhöz illeszt s mely híven jellemzi a szerző álláspontját a büntetőjogi problémák körül.

Der Amtsrichter — mondja szerző — wenn er mit Schöffen zusammenwirkt, möge sich ganz vom Geiste unseres Strafrechtes durchdringen lassen. Dieser Geist fordert die völlige Ausgleichung des juristischen Wissens mit dem, was jedem verständigen und lebenskundigen Manne aus dem Volke als das Rechte und Zweckmäßige einleuchtet. Er verbietet alle juristische Scholastik, fordert aber jene aus dem vollen Verständniss des Lebens und der Gesetze hervorgehende Klarheit und Einfalt, welche nur die Frucht gereifter Wissenschaft ist. — Gegenüber den Präjudicien wahre der

Richter, soweit die Gesetze es gestatten, mannhaft seine Freiheit. Ein Richter, der sich der Autorität von Präjudicien unterwirft, statt aus dem eigenen Wissen und Gewissen zu entscheiden, sinkt nicht nur zu einem Automaten herab, sondern verliert mit der intellectuellen auch die moralische Unabhängigkeit, und wird politischen Einwirkungen zugänglich.

— **A német büntető törvénykönyvnek** érdekes kommentárja jelent meg Londonban. Címe a következő: *The Criminal Code of the German Empire, with Prolegomena and a Commentary.* Szerzője: *Geoffrey Drage.*

— **A feltételes elítélésről** szóló törvény Franciaországban életbe lépett, és a hivatalos lap márcz. 28.-iki számában lett kihirdetve. A törvény a Bérenger-féle javaslat alapján készült, melyről már többször megemlékeztünk, és melynek második része a visszaesésre szabott büntetések némi szigorításában áll. Evvel kapcsolatban felemlítjük, hogy a francia napilapok közlése szerint Párisban a törvény életbeléptének második napján a bíróság már két esetben alkalmazta a feltételes elítélés kedvezményét. Legközelebb közöljük az új törvényt szószerinti fordításban. — Most már előreláthatólag Németország is behozza az új intézményt s ily körülmények közt talán a mi tudósaink is barátságosabb szemmel fognak tekinteni az ujtásra.

— **Franciaország egyik törvényszéki városában** ismét kitört a bírói és ügyvédi kar közötti háború. A törvényszék elnöke megsértette tárgyalás alatt az ügyvédet; ennek következtében az ügyvédi testület ülésre gyűlt össze és elhatározta, hogy a mely ügyekben azon elnök fog elnökölni, ügyvéd nem plaidíroz.

— **Az iparvédjegyekről** szóló angol munkák közt első helyet foglalja el *Sebastian* műve. (*The Law of Trade Marks and their Registration*). Ezen munka most harmadik tetemesen bővített kiadásban jelent meg.

— **Smith** angol kereskedelmi joga (*A Compendium of mercantile Laws*) tizedik kiadásban jelent meg. Egészen újonnan van e kiadásban kidolgozva az angol csődjog, továbbá az angol kereskedelmi jog története.

— **A kártérítés kérdéséhez.** Semmi sem jellemzi jobban az angol jog szabadabb felfogását a mienkkel szemben, mint a kártérítés kérdése körüli bírósági gyakorlat. Egy legújabbban az észak-karolinai legfelsőbb törvényszék által hozott ítélet érdekes adalékot képez e gyakorlathoz. Felperes kártérítési keresetet indított egyik távirda-társaság ellen, mert a következő tartalmu sürgönyt: »Jöjj azonnal, nőd halálos beteg« feladása után nyolcz napra kapta és ennél fogva sem neje utolsó perczeinél, sem temetésénél nem lehetett jelen. A bíróság hivatkozva az állandó gyakorlatra, kimondta, hogy nemcsak testi sértésekért, hanem a szenvedett lelki fájdalomért is követelhető kártérítés. Érdekesnek tartjuk itt felémlelni azt is, hogy az osztrák legfelsőbb törvényszék egy 1888. szept. 26-án 8409. sz. a. hozott ítéletében egy elcsábitott leánynak a becsületében okozott sérelem miatt kártérítésre való jogát megállapította.

A Magyar Jogászegylet f. hó 4-én (szombaton) esti fél hét órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes ülést tart, melynek tárgya Lányi Bertalan kir. táblai bírónak következő czímű felolvasása: A bányamívelési jog önállósága szemben a földtulajdonnal.

Kerestetnek vételre a Magyar Jogászegylet 1.—9. számú füzetei.
A titkári hivatal.

Megjelent: A magyar királyi honvédelmi miniszterium működése az 1877—1890. években. A honvédelmi miniszter megbízásából hivatalos adatok alapján írta *Biró Pál* miniszteri tanácsos, a honvédelmi miniszterium elnöki osztályának vezetője. Két kötet. Negyedré. 1000 oldal.

Az 1889: XXVI. tcz. («Az 1883. I. tcz. módosításáról, tekintettel a katonai szolgálatot teljesítő joghallgatókra.») Irta dr. Horváth Ödön, dékán-tanár az eperjesi jogakadémián. Különlenyomat a Jogt. Közl.-ből.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az elméleti államvizsgálatok kérdéséhez. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradai jogakadémiai igazgatótól. — Házassági akadályok a keleti egyházban. Dr. POPOVITS SZTANIMIR-től. — *Jogirodalom:* A választási elv a külföldi közigazgatásban. Irta Vázsonyi Vilmos. Dr. CONCHA GYÖZÖ kolozsvári egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Perújítás a bagatell-törvényben. Dr. RÓTH FERENCZ n.-károlyi kir. aljárás-bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — A bírói és ügyészi szervezetről szóló javaslat. — Külön-félék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése, «a bírói és ügyészi szervezet módosításáról» szóló 686. számú törvényjavaslat tárgyában. Dr. JELLINEK ARTHUR-tól. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az elméleti államvizsgálatok kérdéséhez.

A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvényjavaslatnak küszöbön lévő tárgyalása alkalmából tudvalevőleg szóba került a kötelező doktorátusnak megszigorított államvizsgálatokkal leendő helyettesítése, s ha az kivihető, ugyanannak az ügyvédségre nézve is eltörlése, úgy hogy ezentul csakis azok fognak doktorátust tenni, a kik ezen legfőbb akadémiai fok elnyerését ambitionálják és az elméleti tudomány terén kifejtett munkásságuk alapján arra, hogy vele feldiszhassanak, valóban is részolgtak.

A doktorátusnak eredeti rendeltetésére való visszaállítása egyuttal visszatérést jelent a mainál csakugyan helyesebb 1874. év előtti állapotra, a midőn a bifurkatio még nem zavarta és nem rontotta volt meg az elméket. A jog- és államtudományokat egymástól oly ridegen elválasztani, mint a hogy ezt a tantervben és vizsgálati szabályzatban megtettük, nem szabad, mert sem az ügyvéd és bíró nem kerülheti ki az érintkezést a közigazgatási apparatussal, sem a közigazgatási tisztviselő a jogszolgáltatási apparatussal; arra nézve pedig, hogy valaki, bármelyikét válaszza is a két branchnak életpályájául, mind a kettőben alapos képzettséget és tájékozottságot szerzett légyen magának, csakugyan garancia kell, melyet csak a komoly szigorral tartott elméleti államvizsgálatokban találhatunk meg.

Az a különálló államtudományi doktoratus ép olyan absurdum, mint a milyen egyoldalú és gyámoltalan a különálló jogtudományi tudorság; praktikus értéke pedig csak kötelező voltában rejlett, mert előfeltételét képezte a még csak azután megszerzendő egyéb képesítésnek. De hogy mennyire rontotta meg a tudományos szellemet s mennyire foszlatta szét a tudori fok nimbusát, annak felismerésére, fájdalom, 16 év tapasztalásai kellettek, mert irányadó helyen nem adtak hitelt azoknak, kik ezt a nyomoruságos eredményt már akkor előre megjósolták.

Az igazságügyi miniszter urnak az igazságügyi bizottságban tett kijelentése szerint a tárgyalások a doktorátust helyettesítő szigorú államvizsgálatok szervezése iránt közte és a vallás- és közoktatási miniszter ur között most vannak folyamatban. Valószínű, hogy eredményre fognak vezetni, mert ezen kérdés megoldása kevesebb nehézséggel van összekötve, mint az igazságügyi miniszter ur által kontemplált és tisztán az ő ressortjába tartozó egységes jogvizsga szervezése, mely az elméleti államvizsgálatok letétele után lesz leteendő oly hatálylyal, hogy a jelöltet mind az ügy-

védi, mind a bírói pályára fogja képesíteni. De ez is még a jelen ülészak alatt lesz megállapítható.

Csak az elméleti államvizsgálatok kérdéséhez kívánok ezuttal röviden hozzászólni.

Igénytelen nézetem szerint a mostani 3—4 szigorlat 3 államvizsgálattal volna helyettesítendő, mely államvizsgálatok közül azonban az egyik már a 3-ik év végén volna letehető.

Ezen intézkedés egyfelől könnyítést szerezne a joghallgatóknak, másfelől lehetővé tenné a nagyobb fokú szigor alkalmazását, mert a mostani 12 államvizsgálati tárgy 2 helyett 3 államvizsgálatba osztatnék be, úgy hogy a kevesebb tárgyra inkább lehet alaposabban elkészülni, mint az egy-egy államvizsgálatba szorított számosabb tantárgyból.

Nem szabad ugyanis feledni, hogy a conditio sine qua non a doktorátusmai színvonalán álló elméleti államvizsgálatok szervezése, mert csak ezen az áron mondatott a kötelező doktorátus elejthetőnek.

A tárgyaknak czélszerű elosztása a 3 államvizsgálatra csak a bifurkatio elejtése mellett lehetséges.

A 3-ik év végére eső első elméleti államvizsgálat tárgyai lennének:

- egyházi jog;
- statisztika;
- ausztriai jog;
- politika;

tehát mind olyan tárgyak, melyek az alap- és az államvizsgálatok közötti ürt mintegy áthidalni volnának hivatva, s melyekből azok az ifjak, kik már két alapvizsgálatot sikeresen kiállottak, tehát a komoly tanuláshoz már hozzászoktak, nagyobb megerőltetés nélkül és mégis kellő garanciát nyújtó kilátással készülhetnek. Eltekintve attól, hogy egy államvizsgálatnak sikeres letétele fokozza az önbecsérzetet, az a concessio, hogy ezt az első államvizsgálatot már a 3-ik év végén lehet letenni, igen méltányos a katonai szolgálatra való tekintettel, mert az illető az egyik államvizsgálaton okvetetlenül tuleshetik, mielőtt még a katonai szolgálathoz lépne, sőt ha a katonai szolgálathoz a 4-ik év végére halasztja, a mi már a tanulmány folytonossága érdekében nagyon kívánatos volna, meg van neki adva az a lehetőség is, hogy a 2-ik államvizsgálatot a 4-ik évfolyam június havában és ha szorgalmas, a 3-ik államvizsgálatot is még ugyanazon évi szeptember havában, tehát mind a hármat a katonai szolgálathoz lépése előtt leteheti.

A 4-ik év vége előtt le nem tehető *második* államvizsgálat tárgyai lennének:

- magyar magánjog;
- perrendtartás;
- büntetőjog;
- kereskedelmi és váltójog.

A quadriennium teljes betöltése és a második államvizsgálat letétele után bármikor letehető *harmadik* államvizsgálat tárgyai lennének:

- magyar közigazgatási jog;
- magyar pénzügyi jog;
- perenkívüli eljárás;
- csőd- és telekkönyvi rendtartás.

Ezeket az államvizsgálatokat mind az egyetemeken, mind a jogakadémiák székhelyein lehetne letenni, még pedig kir. táblai bírák, ügyvédek és jogtanárokból álló vegyes vizsgáló bizottságok előtt, melyekben mindazáltal a jogtanárok többségben lennének. Már a második elméleti államvizsgálat sikeres letétele a praxis megkezdésére jogosítana, hogy a törekvő fiatal ember beszámítható szolgálati ideje tulságosan el ne odáztassék.

A tanulmányi rendnek ezen elméleti államvizsgálatokra való tekintettel meg kellene ugyan változnia, de ezek a változások lényegtelenek és nehézség nélkül keresztülvihetők.

További részletekbe nem bocsátkozom ezuttal, csak annyit tartok megjegyzendőnek, hogy a vizsgálati szabályzatba okvetetlenül felveendő, hány tagból álljon a vizsgáló bizottság (3 jogtanár, 2 kültag), hány jelöltet szabad egyszerre vizsgálatra bocsátani (legföljebb hármat) s meddig kell a vizsgálatnak egy-egy jelölttel tartania (legalább egy óráig, t. i. minden tantárgyból egy-egy $\frac{1}{4}$ óráig), végre mennyi idő alatt és hányszor legyen szabad nem sikerülés (bukás) esetén a vizsgálat ismételtesére jelentkezni.

Teljesen meg vagyok róla győződve, hogy ilyen szervezet mellett az elméleti államvizsgálatok minden bizonynyal föl fognak érni a mostani doktorátussal, a nélkül, hogy ennek a kötelező doktorátusnak hátrányaival járnának; azon körülmény pedig, hogy ezek az államvizsgálatok nemcsak az egyetemi, hanem mindazon kir. táblai székhelyeken lesznek letehetők, a hol jogakadémiák vannak, az utóbbiaknak egészséges fejlődésére a legjótékonyabb hatást fogják gyakorolni, a mire politikai szempontból is nagy szükségünk van, mert a vidéki nagyobb városok mindmegannyi góczpontjai a magyar kultúrának, melyet megerősíteni és az államosítandó közigazgatás gépezetébe czélszerűen beilleszteni, egyik elsőrendű feladatunkat képezi.

Dr. BOZÓKY ALAJOS.

Házassági akadályok a keleti egyházban.¹

8. *Harmadik házasság utáni özvegyesség.* A második házasság a korábbi római jogban semmi jogi hátrányban nem részesült. A későbbi görögök és rómaiak az özvegyiséget nagy becsben tartották s a második házasságra lépő nő erkölcsi megítélés alá esett (*mulier multarum nuptiarum*). A keresztény egyházban is volt idő, midőn a házasságon kívüli életet erénynek tartották, s a második házasságot az egyház ugyan nem tiltotta, de jó szemmel sem nézte. Különösen az egyh. szent atyák már az első századokban élesen kikeltek a második házasság ellen. Chrysostomus egy egész művet szentel e kérdésnek (*περί μοναχίας*), Tertullianus pedig azt állítja, hogy a házassági kapocs még az egyik házastfél halála után is fenmarad s az a megholt férj és az élő feleség között feloldhatatlan. Méltányosabb nézetet vallottak: Alexandriai Kelemen, Origenes. Magának az első nicæi zs. 8. kánonjából is kitűnik, hogy e zsinati szt. atyák is az utóbbi nézetben voltak, hogy t. i. a második házasság megköthető. Azonban, habár az egyház meg is engedte formaliter a második házasságot, tényleg sok akadályt gördített elébe. Így bizonyos poenitentiát kell kiállania a feleknek (*ἐπιδημία*), hogy a palingam házasok más módon eskettessenek, mint a protogam házasok; hogy lelkésznek nem szabad részt vennie a második házasságra lépők lakodalmában stb. Ebből tehát önként következtethető, hogy a harmadik házasságot az egyház sehogyan sem tűri és kánoni büntetéseket is szabott a 9-ik század előtt azokra, kik tilalmát megszegnék. A harmadik és negyedik házasság az egyház szemében az érzékiség gyümölcsének és meggyalázó erkölcstelenségnek tűnt fel. A világi törvényhozás Justinianus alatt nem tiltja a harmadik házasságot,

azonban már Irén császárnő és Basilius Macedo eltiltották. Azonban ezen rendeletek nem voltak közérvényűek, mivel a kánoni szabványok a világiaktól eltértek. Ezt nagy bajnak tartotta bölcs Leo császár s e végből kiadta 90. novelláját, melyben kimondja, hogy «a harmadik házasságot annyival inkább meg kell büntetni, mivel az egyház a másodikat sem javallja». De csodálatos dolog, hogy maga sem tartotta meg novelláját és az egyházi szabványokat s a bajt a legmagasabb fokig emelte, midőn egy nővel negyedik házasságra lépven, Miklós patriarchával oly nagy kollísióba jutott, hogy az védelmére kelvén a kánoni szabványoknak, házasságát semmisnek nyilatkoztatta, a melyért azután letétetett. Ennek folyománya rettenetes pártoskodás és tusakodás lett, különösen a konstantinápolyi papság kebelében, a melynek csak mintegy 75 év múlva lett a vége. Nevezetesen 920. évben Konstantinápolyban egy patriarchai synoduson azt határozták, hogy senkinek sem szabad negyedik házasságra lépni a házasság megsemmisítése és kizárás terhe alatt. Ez a határozat 5 pontból állott és nevezetett: *τομός της ἐνώσεως*, *tomus unionis*nak, mely a Komicsaja 52-ik fejezetét képezi és az athenai syntagmába is fel van véve. (V. 4—10.) Ebben az egyházi és világi szabványok kiegyenlítettettek s kiadatott VII. Constantinus és Romanus Lacapenus császárok által. Habár ezen *tomus* a negyedik házasságról intézkedik közvetlenül, a harmadik házasságot illetőleg is intézkedik ekkép: ha valaki negyven éves és gyermekei nincsenek, ha harmadik házasságra lép, az urvacsorában részvételtől 5 évre megfosztatik, ha pedig gyermekei vannak, abszolúte nem szabad harmadik házasságra lépnie, ha valaki harmincz éves és gyermekei vannak, az urvacsora élvezésétől négy évre fosztatik meg, ha harmadik házasságra lépne, nem lévén gyermekei, szabadon nősülhet, azonban az egyház által előírt poenitentiát ki kell állania.

Daczára annak azonban, hogy a *tomus unionis* az egyházi béke helyreállítása céljából hozott, a szerzetesek tovább folytatták a harczot s nagy részük ép a *tomos* ellen. Sisinius patriarcha 997-ben újra megerősítvén és Basilius és 8. Constantinus császárok szentesítésével is ellátván azt, végre beállt a nyugalom.

B) Azon házassági akadályok, melyek minden személyvel való megkötését a házasságnak tiltják ugyan, de eo ipso nem semmisítik meg, a házasságot csakis meg nem engedetté teszik (*impedimenta impediencia*).

1. *A kor.* A házasság céljának elérhetése leginkább az arra lépők fejlettségétől függ, a mely bizonyos években szokott meghatározatni. A Justinianus előtti római, valamint a keletegyházi jog is a serdültség korát (*ἡβη*, *pubertas*) kívánja meg a törvényes házasság megkötéséhez.² Justinian joga szerint a férfinak 14, a nőnek 12 éves korában van meg a pubertasa. Az ecclogákban 15, illetőleg 13 éves kor kívánatik. A keleti egyház Justinianus rendelkezését fogadta el s a korábbi házasságot physikai és morális szempontokból tiltja és erkölcstelenségnek bélyegzi. A 11., 13. és 17. századbeli synodusi határozatok törvényesíték az egyház addigi ususát.³ Az újabb időben azonban meg lőnek változtatva a régibb intézkedések. Így a konstantinápolyi patriarchai synodusnak 1882. júl. 6-án kelt körlevele alapján a házasságra lépés nincs megengedve, ha a férfi a 18, a nő a 14-ik évet be nem töltötte. Az orosz partikuláris autonóm egyházban a vőlegénynek 18, a menyasszonynak 16 évet kell betöltenie. Szerbiában a vőlegény 17, a menyasszony a 15 évet kell, hogy betöltse, Ausztriában a polg. tk. szerint ugy a férfi mint a nő a 14 évet kell hogy betöltse. A megengedett kor előtti házasság tiltottnak tekintetik, de mihelyt a felek a megkívánt kort elérik s az akarat kölcsönösen megvan a

¹ Dig. XXIII. 1. 9. Cod. V. 60. 3.

² Alexius patriarcha decretuma 1025—1043; Germanusé 1235-ből való, mely az Ath. syntagmába is fel van véve; Dionisiusé 1660-ból.

³ Az előbbi közl. l. a 13. számban.

további együtt élésre, ha egyéb akadályok nem állják útját, a házasság érvényes lesz. Tehát az éretlen kor nem abszolút akadály, míg az aggkor abszolút s a monstruosussal együtt etikai okokból meg van tiltva.

2. *Az erőszak és félelem.* A fizikai kényszer, vagyis a direkt erőszak teljesen kizárja a szabad akaratot s a házasság érvényéről szó sem lehet s a kényszerített fél által birói uton érvényteleníthető. A félelem pedig mindig valamely beállható rossztól való tartás által előidézett mozgalmasságot a léleknek, mely rossz, akár maga a fél, akár hozzátartozói ellen van irányozva. Hogy házassági akadálylyá legyen a félelem, szükséges, hogy alapos és tényleg fenforogó legyen; továbbá a félelem tárgya oly nagy baj legyen, mely az állhatatos férfit is megingatná és hogy a fenyegető végre is tudja hajtani azt, a mivel fenyeget. A félelem relatív fogalom, azért is a bíró belátására bízandó annak objektív valamint a megijesztett subjektív állapotának a megítélése. (Athenei syntagma 154.)

3. *Tévedés és rászedés.* Midőn valakinek hamis képze van a személyről, kivel házasságra akar lépni, előáll a tévedés. Tévedhet valaki ezenkívül a személynek tulajdonai-ban is s van tulajdonság, mely oly természetű, hogy házassági akadályul szolgál, mint pl. észhiány, rokonsági vagy sógorsági viszony stb., míg lehet oly tulajdonságban való tévedés, mely házassági akadályul nem hozható fel, pl. gazdagság. Rászedés akkor van jelen, midőn törvényellenes módon, valakinek elámitásával házasságnak az általa képzelt személyen kívül más egyéniség állítatik oda, avagy ha a képzelt házasságnak valami fontos tulajdonsága titokban tartatik. A tulajdonságban való tévedés se a byzanti, se az egyh. jogban nincsen körülírva, azon czélból, hogy a házasságok az önkényes felbontásoktól megóvassanak.

4. *Az eljegyzés.* A keleti egyházban az ünnepélyes templomi eljegyzés ép oly természetű, mint maga a házasság¹ innen a kánonistáknak azon szólásmódja: «míg a templomi eljegyzés áll, áll a házasság is». Ennélfogva az eljegyzés házassági akadály ugyanazon jogi következményekkel mint a házasság. A templomi eljegyzés alapján a quasi affinitas ugyanoly fokig házassági akadály, mint az igazi affinitas. Ha valakinél kérdésbe jönne, hogy vajon 2-ik 3-ik stb. házasságban él-e, a házasságok számába az eljegyzés is számítandó. Az ily eljegyzésből származó gyermekek törvényesek még azon esetben is, ha esetleg az egyik fél a házasság megkötését meg sem érné. A trullai zs. 98. kánonja: «A ki házasság szándékával olyannak jegyesét veszi el, a ki még él, házasságtörésben bűnös». A byzant. róm. jog szerint ismeretes volt a polgári jegyesség, azonban az egyházjog csakis a templomban ünnepélyesen megáldott jegyességet tartja a házassággal egyerejűnek.

Ma már a keleti egyházban az eljegyzés az esketéssel egy actusban ejtetik meg a templomban s az esketésnek kezdő mozzanatát képezi. Ugyanazért praktikus jelentőséggel mint házassági akadály nem igen bír, kivéven akkor, midőn az esketéstől elválasztatik.

5. *A jegyes élete elleni leselekedés.* Ha két személy egyben van egymással s ezen állapotban bizonyíttatnék be az egymás élete elleni leselekedés, azonnal előáll a házassági akadály, minthogy a felek egymást nem szívelik avagy külső befolyás folytán jegyezték el egymást. Itt az akarat momentuma utólag mutatja meg magát nem létezőnek. De csakis a vétkes fél tiltatik el a házasságtól és büntetetik.²

6. *Fogság. (Erkölcsei feddhetetlenség hiánya.)* Azon egyének, kik súlyos büntény elkövetése alapján börtönbe vettek, érvényes házasságot nem köthetnek az ítélet kimondása-

nak napjától fogva a szabad lábra való helyezésig. Ezen akadályt az újabb polg. törvénykönyvek hozták be³ s a kánonjogban nincsen kifejezetten megemlítve, az egyház pedig acceptálta azon indokból, hogy a fogság a tényleges életközösséget lehetetlenné tesz. Az egyház tehát csak közvetve rendelkezik ez akadályról akként, hogy bárminő büntényre, a mely a világi jogban van annak minősítve, az egyház is bizonyos idejű poenitentiát (epitimia) szab ki s annak kiállása előtt a házasságkötést tiltja.

A régebbi jog szerint a foglyok rabszolgákként tekintetvén, a paritas a házaselek között megszűnt a fogság által s a házasság ipso facto érvénytelenné lesz. Bölcs Leo 22. novellájában megtiltotta a fogoly nejének férjhez menetelét, még ha felőle semmi hirt sem hallott volna is.

7. *Szentés idő. Sacratum tempus.* A keleti egyház egész körülményesen szabja meg azokat a napokat és időszakokat, melyeken házasságot kötni nem szabad. Első kánoni emléke ezen tilalomnak a laodiceai zs. 52. kánonjában, mely szól «a husvéti nagy böjtben nem szabad lakodalmazni sem névnapozni».² A manapság is fenálló böjtjei a keleti egyháznak csak a 12. században hozattak be teljesen. Vannak egy napos és több napos böjtök. Az egy naposak: Szerda, Péntek, Vízkereszt előtti nap stb. Több naposak: Apostolok böjtje, Péter és Pál apostolok napja (jun. 29.) előtt; N.-boldogasszony böjtje augusztus 1—15-ig; Karácsony böjtje: nov. 15-től decz. 25-ig; Husvéti nagy böjt. A böjt a keleti hiveknél sokkal jobban szokott megtartatni s azért a házasság is szigorubbant tiltatik böjtös napokon, mert majdnem minden oly napnak meg van a maga sajátos színezete, mely bizonyos szokásokban szokott kifejezésre jutni, melyektől való eltérés a közvélemény ítéletét szokta magára vonni. Ha mégis ilyen szentes időben köttetnék a házasság, az annak érvényét nem alterálja, csakis a közbenjáró lelkész bűnhődne.

8. *Özvegyi gyász.* A gyászév megtartásának értelme alapzik az egyik házasság morális érzelmén (pietas) a meghalt házasság iránt. Azért is a görög és római törvényhozásokban nagy figyelem tárgya volt az, hogy a nő férje halála után egy éven belül újólág férjhez ne menjen. Az egyházjog a világi törvények rendelkezéseit magáévá tette.³ Hogy e tilalom a nőre vonatkozott leginkább, onnan van, hogy a posthumusok leszármazását akarták minden kétségen kívül helyezni (ez a jogi alap) s ez állott úgy az özvegyre, mint a törvényes uton elvált nőre nézve. A későbbi byzanti valamint keleti egyházjog akként intézkednek: hogy azon nő, kinek férje érdemes a pietásra, köteles megtartani a gyászévet, még ha az év eltelte előtt szült volna is, míg a pietásra nem érdemesült férjnek a neje a szülés után azonnal férjhez mehet. Izaúriai Leo Ecclogáiban fel van véve, hogy a férfi özvegy is köteles a gyászévet megtartani ugyanazon becsület és vagyonbeli büntetések terhe alatt, mint a melyek az özvegy nőre vannak kiszabva.

A szabályszerű gyász-idő letelte előtt kötött házasság maga ugyan nem érvénytelen, azonban az olyan nő magára vonja az infamiát, örökösödési és vagyoni hátrányokat. Az újabb törvényhozás 6 hónapra rövidítette meg a gyász-időt a férj halálától számítva.

9. *Vetitum.* Ez alatt érjük ama házassági akadályt, a melyet a világi hatalom állít fel s az egyház respektálja azért, mivel az állam s a közjóllét érdekében szokott hozatni. A római jogban az állásból folyó különbség szolgált házassági akadályul pl. szabad férfi rabszolgánövél vagy színész-növél nem házassodhatott. Az egyház a tisztességet s az illendőséget is hangoztatja a házasságnál. Újabb időben, különösen a katonaköteles egyének csakis engedély alapján nősülhetnek. Az egyház magáévá tette e tilalmat, minthogy

¹ Nomocanon XIII. 2. Áth. synt. I. 284. ebben fel van véve Alexius Comnenus novellája 1084-ből, mely erről szól; VIII. János Xisiphilinus zs. docretuma.

² Nomóc. XIV. 3. Ath. synt. I. 334.

¹ Osztr. polg. tk. 61. §. Szerbiai ptk. 69. §.

² Ath. synt. III. 219.

³ Kormcsaja 49. Fej. Ath. synt. II. 178.

a házasságra vonatkozó egyik principiuma «hogy semmi akadály se legyen a mi a rendes házas életet zavarná», meg volna hiúsítva, ha a katonakötelesek akadály nélkül nőülhetvén s később behivatván, sok megszakított életközösséget képeznének. Ez által az egyház mintegy hallgatólag ismeri el a világi hatalomnak jurisdikcióját a házassági kérdésekben, a miből önként foly, hogy az akadályok felállításában is a világi hatalomnak részleges kompetenciája legyen.

10. *A kihirdetés hiánya.* Az egyházbani kihirdetés nem egyéb, mint nyilvánosságra hozatala, hogy egy házasság akar létrejönni s mindenki a hivek közül fel van jogosítva, sőt lelkiismereti kötelessége is, a netáni házassági akadályt a kompetens helyen bejelenteni. Ez által eleje vétetik a titkos házasságok megkötésének. Nemcsak egyházi, hanem világi positiv szabványok rendelik, hogy minden lelkész a kötendő házasságot a templomban háromszor kihirdesse, s oly esetben, midőn a felettes hatóságtól engedélyt nem nyert, hogy egy házasságot kihirdetés nélkül is megáldjon, a kihirdetés hiánya házassági akadályt képez.

11. *A szükséges okmányok hiánya.* Mint minden hivatalnál, úgy a lelkésznél sem lehet bizonyos funkciókat szabadon végezni, mert minden hivatalos aktushoz igazolvány, bizonyíték szükségeltetik. Ilyenekül szolgálnak mindazon okmányok, melyek nélkül a lelkész a házasságot meg nem áldhatja, pl. ha a lelkész katonaköteles egyént a katonai hatóságtól kinyert engedély nélkül eskettetne meg, a házasság érvénye kérdésbe jönne s a lelkész megbűnhődne.

(Folyt. köv.)

Dr. POPOVITS SZTANIMIR.

Jogirodalom.

A választási elv a külföldi közigazgatásban. Irta Vázsonyi Vilmos 1891. Budapest 156 l.

Csak minap volt alkalmunk dr. Kmety Károlynak a porosz közigazgatási rendszerről irt dolgozatát ismertetni s már is egy újabb munkával foglalkozhatunk, a mely a választási elv érvényét kutatja Europa összes államainak közigazgatásában.

Elárult s jórészt a positiv közigazgatási törvények szövegének közlésére szorítkozó közigazgatásjogi irodalmunkra örvendetes a jelenség, hogy végre behatóbb, szélesebb körű művelésre talál.

Szerző Anglia, Francia- és Olaszországról meglehetősen részletes képet rajzol, míg a többi államok közigazgatási intézményeiről igen futólagos leírást nyújt.

Az előbbi három állam viszonyait, úgy látszik, tüzetesebben tanulmányozta, míg a többiekre nézve információit csak is az *Annuaire de législation comparée*-ből merítette. Munkája nem tudományos kutató, hanem politikai, vitázó irat, a mely «Önkormányzat» című, egészen napi politikai dolgozatának egy részét tartalmazza és a mely azt akarja bebizonyítani, hogy Európában az államok mindenütt elhagyják a közigazgatási hivataloknak kormány-kinevezés útján való betöltését s a népválasztást szentesítik, hogy tehát ezzel szemben retrográd a hazai törekvés, mely a megyei tisztviselők választását megszüntetni akarja.

Ez az apologetikus irány rontja meg szerző nem érdemtelen munkáját, mely különben elismerésre méltó a szabad intézmények pártolásában nemes buzgalmaért, a magyar olvasó előtt ismeretlen francia és olasz közigazgatási viszonyok behatóbb magyarázatáért, az állításainak megokolásában kifejtett érvelési erőért. Ha nem érthetnek is egyet radikális eszméivel, ha sajnálom is, hogy iratában a magyar önkormányzat eszméje a külföldi típusok magasztalása után kézen-közön elvész, csak örülnöm lehet, hogy az utilitarianismus mai divatában eszményi szempontok vezetnek a hazai írókat. Apologiája azonban tulzásokra ragadja s hamisan látja, illetve ítéli meg a dolgokat.

A magyar önkormányzat eszméje abban áll, hogy a nemzet helyenkint, vármegyénként szervezkedik az összes törvények végrehajtására, míg a külföldieké, az angolt és az annyira gyalázta poroszt kivéve, szabály szerint csakis az államiakkal ellentétbe helyezett külön megyei és helységi ügyek közigazgatását jelenti.

Ha ezt a lényeges különbséget figyelmen kívül hagyjuk, akkor igen tetszetősen hangzik, hogy ez vagy az a külföldi megye összes tisztviselőit választja, ha még aztán az önkormányzati képviselőket (megyei bizottsági tagok) és a tisztviselőket is egy kalap alá huzzuk, a külföldi önkormányzatnak igen fényes képe lesz a miénk mellett — képzeletben.

Nagyon szépen hangzik, hogy az 1889. olasz megyei reform óta a prefettnak nincs semmi positiv hatalma a megyei igazgatásban, de hozzá kell tenni, hogy ez a megyei igazgatás szorosan helyi ügyekre vonatkozik, mert a megyebeli állami igazgatásra meg a megye lakosságának nincs semmi befolyása, az a prefetto kizárólagos hatáskörébe tartozik.

A francia és olasz polgármesterek és községi bírák (mairek és sindacok) szervezetében p. o. nemcsak az lényeges, a mit szerző hangsúlyoz, hogy választatnak, hanem az is, hogy fizetést nem huznak; ez annyira fontos, hogy Lord Derby e tekintetben Olaszországot magasan Anglia fölött állónak mondta s egyelőre merész dolognak nyilvánította a reményt, hogy Angliában ezt elérni lehessen. (Lásd Ferraris *Saggi di Economia, Statistika e Scienza di Amministrazione* 473. lap.)

A mit szerző Manna után idéz, a legjobb érv ön-maga ellen. Olaszországnak ebből az elsőrendű írójából illetve Telesionak Manna munkájához készített jegyzeteiből épen az világos, hogy választás, kinevezés, az angol békebíróknál alkalmazott «Sistema mista», végül a sorsolás a jury tagjainál, mind lehetséges módok a közszolgálat közegeinek kiszemelésére.

Miért nevezi a szerző hallatlan tulzásoknak, hogy az 1793-i jakobinus alkotmány a bírák választását a népre bízta?

Ha a választási rendszer az egyedül méltó szabad nemzetekhez, sokkal inkább kellene a bírák tekintetében postulálni, mert az egyén legnagyobb kincseinek a bírák a letéteményesei.

Szerző szereti a szertelen állításokat, mint az apologeták általában. Így azt állítja, hogy az 1888-i angol megyei reform a megyét teljesen a választás elvére fektette; olvassa el azonban bárki Vázsonyinak az új angol megye hatásköréről irt lapjait, nem fogja az angol megyei önkormányzatot oly nagy-szerűnek találni, egyszerűen azért, mivel a megyének rendőri igazságszolgáltatási teendőit továbbra is az ingyen szolgáló kinevezett békebírák végzik, a mint ezt még 1888. végén megjelent Ujkori Alkotmányaim második kötete függelékében, mindjárt a reform után bőven kifejtettem.

Az elfogult előszeretettel a választási elv iránt mondatja hihetőleg szerzővel, hogy az 1795-i direktoriumi alkotmány volt a legjobb minden forradalmi alkotmány között, mert itt csakugyan minden választáson nyugodott 1799-ig, a mikor e «jó alkotmányt» Napoleon megsemmisítette. A választási elvnek igen buzgó, de tulzásai következtében nem mindig szerencsés harczosa szerző.

Igen is sokat akar bizonyítani s végül is annyit bizonyít, hogy az önkormányzat az utóbbi 20 év alatt nagyot haladt Európában.

Lényeges hiba a dolgozatban, hogy sok heterogen tárgy bele van keverve, így a nők szavazatjoga Angliában és Olaszországban, az államvallás ügye Angliában, a képviselői díjak, a skót és walesi Home Rule kérdése, a francia alkotmányok nem közigazgatási részei.

Ily sok dolgot nem lehet egyszerre tárgyalni; ennek tulajdonítható, hogy lényeges botlás, pontatlanság is van a füzetben.

Tulságos fontosságot tulajdonít pl. annak, hogy Belgium-ban a prefekturalis hivatal igazgatóját és szakfőnökeit csak a megyei állandó bizottság hármaskandidatúrája alapján nevezheti ki a gouverneur. Ugyanis e hivatalnokok, bármilyképen hangozzék is nevök (Directeur du Bureau, chefs de division) minden hatóság nélküli segédei a gouverneurnek.

Hosszasabban időztem e nem is szorosan szakszerű s mint fennebbiekben jeleztem, nem egy hiányban szenvedő dolgozatnál, tettem pedig azért, mert tehetséget láttam benne, mert remélem s óhajtom, hogy szerző későbbi munkáit jobban megszűri s az összehasonlító irány mellett a hazai intézmények sajátos szellemét sem fogja elhanyagolni.

Dr. CONCHA GYÖZÖ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Perujítás a bagatell-törvényben.

Az igazságügyi kormány által célbavett reformok között kiváló helyet foglal el és égető szükségét képez az ugynevezett bagatell-eljárás reformja és pedig hazánkban annyival inkább, mert míg külföldön, főként Angliában, Ausztriában Glaser által és Poroszországban a reformok sikerült terét képezték a kisebb polgári peres ügyek, addig nálunk az azt szabályozó 1877. évi XXII. tcz. míg egyfelől bevezetését, praeludiumát képezte a birói hatalom gyakorlását alaptörvényként szabályozó 1869. évi IV. tcz. 1. §-ában foglalt s az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól történt elkülönítését tartalmazó, a törvényhozói enunciatio megrontását eredményező legislatív működésnek, másfelől hézagossága és perjogilag indokolhatatlan intézkedései miatt ellene a szakkörök határozottan már megalkotásától fogva állást foglaltak.

Ez alkalommal én ezen törvény 63. §-ának újabb metamorphosisáról akarok megemlékezni.

Az 1877. évi XXII. tcz. indoklásából kitűnőleg ugyanis a törvényhozás eleve tisztában volt azzal, hogy a most hivatkozott törvényben taxative felsorolt és szűk körre szorított esetekben igénybevehető semmiségi panasz nem elégíti ki a jogbiztonság követelményeit, gondoskodnia kellett tehát egy az igazságszolgáltatást igénybevevőknél megnyugvást keltő törvényes remediumról is, mint tette is azt a 63. §. törvénybe iktatása által, melylyel a kisebb polgári peres ügyek azon részében, melyek a községi bíráskodás alá nem tartoznak, egyszeri perujításnak feltétlenül helyt ad és azt — bár meg lehetős hiányossággal — jogilag szabályozza.

Ezen jogtétel — mely némely bíróságnál azon kiterjesztő interpretációt nyerte, hogy új bizonyítékok alapján többszöri perujításnak is helye van — a judikaturában megvalósulást csak úgy találhatott, hogy a bíróságok a kisebb polgári peres ügyekre nézve is alkalmazásba vették az 1884. évi okt. 20-án 46221. I. M. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet azon intézkedését, mely szerint az ujtott perek a kir. járásbíróságoknál is, a mennyire a személyzeti viszonyok megengedik, nem az alapper bírójának, hanem más bírónak osztandók ki.

Midőn azonban a múlt év máj. 3-án 12756. I. M. sz. a. kibocsátott, gyakorlati következményénél és jelentékeny horderejénél fogva figyelemreméltó igazságügyminiszteri rendelettel odautasítottak a bíróságok, hogy a kisebb polgári peres ügyekben az ujtott pereket is az alapper bírójának kell kiosztani, az 1877. évi XXII. tcz. 63. §-a lényeges processuális módosulást nyert, melynek jogi hatása és jelentősége in praxi ma már eléggé szembeűnő.

Ha nem is akarunk rámutatni arra, hogy mennyire eklatans példáját képezi a most jelzett rendelet azon esetnek, midőn a rendeletjog igénybevétele által a tételes törvény egy kiváló institutióját alapjából kimozdítani lehet és pedig a törvényes formák szigorú betartásával, mert azon rendelet

alaki törvényességét, miután az az ügyvitel keretében mozog, melynek rendeleti uton történendő szabályozására az 1877. évi XXII. tcz. 90. §-a alapján a miniszter fel van jogosítva és miután azon rendelet a fenálló törvények határozmányaival ellentétben nem áll, másfelől nem lehet tagadni azt, hogy a 12756/890. I. M. sz. a. rendelet homlokegyenest ellenkezik azon intentiókkal, melyek a törvényhozást az 1877. évi XXII. tcz. megalkotásánál, különösen pedig a jogorvoslati eszközök meghatározásánál vezették, a mennyiben a 63. §-ban konstruált feltétlen perujítási jogszer majdnem illusoriussá tette.

A legislatiót a 63. §. megalkotásánál kétségtelenül azon intentió vezette, hogy a mennyiben az 1877. évi XXII. tcz. a meritumban felebbezésnek helyt nem adott, bár — ezzel természetesen indokolhatatlan módon — tudok egy jogesetet, melynek rendén a törvényszék a hozzá semmiségi panasz folytán felülvizsgálatra került ügyben, dacára hogy törvényes semmiségi ok fent nem forgott, a 60. §. alapján újabb bizonyítást és ítélethozatalt rendelt meg a megsemmiségelt ítélet megsemmisítése nélkül (?), — a pervesztes fél részére nyújt ugyanazon, tehát könnyen hozzáférhető bíró előtt érvényesíthető, alaki feltételek által nem korlátolt, csupán határidőhöz kötött remediumot, a perujítást.

A 12756/890. sz. a. rendelet életbelépte folytán a perujítás most körülírt alakjában megvalósulást nem nyerhet, mert alig lehet feltételezni az alapügy bírójáról azt, hogy ő a már általa kimondott ítéletet minden újabb peradat nélkül nullifikálja s így végelemzésben a feltétlen perujítási jog a kisebb polgári peres ügyekben is csak in thesi, de in praxi nem létezhetik.

Ezen szempontból, — hozzávéve még azt is, hogy ugyanazon perjogi motivumok, melyek a polgári törvényhozás egyéb részében indokolták teszik azon inkompatibilitási elvet, hogy a kinek ítélete megtámadatik, az ne legyen bíró a megtámadó perorvoslat felett, a kisebb polgári peres ügyeknél is igénybe veendők, — a többször hivatolt 12756/890. sz. a. rendelet az 1877. évi XXII. tcz. határozmányaira s keretére figyelemmel, a jogkereső közönségnél bizalmat nem kelthet és pedig annyival inkább nem, mert míg Ausztriában fontos garantiát képez az, hogy a bagatell-ügyeket törvényszéki bírák és járásbírák bírálják el, addig nálunk azokban a legfiatalabb bírák hozzák a felebbezhetetlen s a fent kifejtettek szerint feltétlenül meg nem ujítható ítéleteket.

Ily körülmények között a legmelegebben üdvözölhetjük természetesen az alsó birói fokok megerősítését célzó szervezeti reformok kapcsán a bagatell-eljárásra vonatkozó Plósz-féle tervezetet, mely, midőn 7. §-ában a kisebb polgári peres ügyeket is a sommás eljárás szabályai szerint tárgyalandóknak mondja ki, ezáltal az 1877. évi XXII. tcz. cikkét és hátrányos következményeit az igazságszolgáltatás való érdekéhez képest teljesen elenyészteti.

Dr. RÓTH FERENCZ.

Külföldi judikatura.

279. A. 1875-ben anyjától egy ósdi szekrényt kapott hozományul, mely akkor vétetett zsbárusnál. 1884-ben A. kiigazítás végett átadta B. asztalosnak, a ki munka közben egy titkos fiókra akadt, melyben 10,000 forint értékű értékpapírok voltak, melyeket mint talált dolgokat hatóság kezébe letéteményezett. A bíróság az ismeretlen tulajdonosok gondnokául C. ügyvédet rendelte ki. A. keresetet indított B. és C. ellen, és kérte annak kimondását, hogy az értékpapírok neki visszaadandók és nem tekintendők talált dolgoknak. A keresetnek a bíróság nem adott helyt, mert neki az értékpapírok létezéséről tudomása sem volt, ő tehát nem tekinthető azok birtokosának, a tényleges birlálás pedig neki mi jogot sem biztosíthat. B. tehát mint ama dolgok találója a törvény értelmében cselekedett, a midőn azokat letéteményezte. (Bécsi legfőbb törvényszék.)

280. A nagykorú fiu beperelte atyját nagyanyai örök-

sége kiadására. Az atya azt vetette ellen, hogy ő ennél jóval nagyobb összeget költött fia nevelésére és katonáskodása évében, és ekkor már fiával azon megállapodást létesítette, hogy a kiadások egy része a nagyanyai örökségből fedezendő. A bíróság marasztaló határozatot hozott, mert a nevelési költséget az apa sajátjából köteles fedezni, a vitatott megállapodás létesültekor a fiu kiskoru volt és így jogérvényes kötelezettséget nem vállalhatott, a gyámhatóság jóváhagyása pedig ki nem kéretett. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

281. Színésznek fellépési díja le nem foglalható, mert nem képez előre meghatározott változhatatlan szolgáltatást. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

282. A jelzálogilag biztosított követelés adója a jelzálogos hitelező engedményesének akkor is felelős a tartozás erejéig, ha a jogelődnek kifizette a tartozását, mert az engedményes a nyilvánkönyvbe helyezett bizalom alapján szerezte meg követelési jogát. Ez alól kivétel csak akkor tehető, ha az adós bizonyíthatja az engedményes rosszhiszeműségét, vagyis azt, hogy ez az engedményezéskor már tudta, hogy a követelés fön nem áll. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

283. A bíróság úgy a kereskedelmi, valamint a magánjog szabályai szerint a szerződés értelmezésekor tartozik a szerződő felek akaratát szabadon kutatni. (*Német birodalmi törvényszék.*)

284. Ha azt, a ki illetékes állami hatóságtól halászáti jogot bérelt, egy másik állami hatóság joga gyakorlatában megakadályozza, az esetben a magánjogi kártérítés tekintetében az állam mint egységes tekintendő és mint bérbeadó nem fedheti magát egy más állami közegnek nyilvánjogi rendelkezésére való hivatkozással. (*Német birodalmi törvényszék.*)

285. Egy Jassyban lakó kereskedőt Krakkóban elfogtak, a ki hitelezői érdekeinek megóvása végett a krakkói törvényszéknél csődöt kért maga ellen. A bécsi legfőbb törvényszék — ellentétben a krakkói felsőbírósággal — megtagadta a kérelmet, mert a csődöt csak azon törvényszék rendelheti el, a melynek területén a közadós rendes lakhelye van, és ezen szabály alól kivételt az sem állapít meg, hogy a kérelmező osztrák állampolgár és azelőtt Krakkóban lakott.

286. Ingatlannak kibérlése üzleti célokra, mint ingatlanra vonatkozó ügylet, kereskedelmi ügyletet soha sem képezhet. (*Kölni felsőbíróság.*)

287. A kereskedelmi törvény 350. §-ában említett csalás esetén a törvény azt tételezi fel, hogy az eladónak a vételügylet teljesítésekor tudomása volt az áru hibás minőségéről és arról, hogy a vevő a hibákat nem fogja kellő időben felfedezhetni, mert azok csak pontos szakértelmes vizsgálat alapján ismerhetők fel, minek folytán az eladó számít arra, hogy a vevő el fogja a kellő időben eszközölni a vizsgálatot és kifogást mulasztani, és így a vevő megtévesztését célozza. Ha tehát ama törvényszakas nem is tételezi azt fel, hogy az eladó különös fraudulosus ténykedéssel igyekezzék a vevőt a hibás áru elfogadására bírni, mégis alkalmazhatósága fel van tételezve az eladó ama meggyőződésétől, hogy a vevő az áru hibás, és így el nem fogadható voltát csak a a kifogásolási határidő eltelte után fogja felismerni. (*Kölni felsőbíróság.*)

288. Ha az ügyvéd késedelmezése folytán valamely követelés későn kerül a végrehajtási stádiumba, és e körülmény okozza a követelés behajthatatlanságát, akkor az ügyvéd felelős a megbízójának okozott kárért. (*Berni felsőbíróság.*)

289. A kamatok kamatoztatásának tilalma (anatocismus) a folyószámlai forgalomra ki nem terjedhet. (*Berni felsőbíróság.*)

290. Ha az állami közegek jogosulatlanul konfiskálnak valamit, az állam teljes kártérítéssel tartozik. (*Berni felsőbíróság.*)

291. Az eladó jótállást vállalt az iránt, hogy a 9500 frankért eladott pár girandole XIV. Lajos idejéből származik és eredeti mű. Három évvel utóbb a vevő keresetet indít a vételügylet hatálytalansága iránt az alapon, mert a vétel tárgyról kitűnt, hogy nem rendelkezik ama tulajdonságokkal. A bíróság az actio redhibitoriának helyt adott, mert a vevőnek a vételgyülethez való hozzájárulása error in substantián alapszik, a mely a vételt semmisnek tünteti fel. (*Párisi cour d'appel.*)

292. Két különböző keletű végrendelet érvényes maradhat egymás mellett, mert a végrendelező nem köteles végrendeletét egyfolytában szerkeszteni és tőle függ, hogy hosszabb avagy rövidebb időtartam alatt akarja-e megszerkeszteni. (*Párisi semmiűrszék.*)

A birói és ügyészi szervezetről szóló javaslat.

A képviselőház igazságügyi bizottsága a *birói s ügyészi szervezetre* vonatkozó törvényjavaslat feletti tanácskozásait befejezván, eredményét *jelentésében* a ház elébe terjesztette. A jelentés dr. Jellinek Arthur előadó műve. (A jelentés általános részét közöljük a mellékleten.)

A bizottság helyesli mind a novelláris utat, melyet a miniszter most követett, mind a javaslatának intézkedéseiben érvényesített elveket.

Azokat olyanoknak tekinti, melyek a célbavett perjogi reformok útját előre egyengetik és a bíróságokat eleve előkészítendik a nagy reform-feladatok megoldására. Azért nem is találja átmeneti intézkedéseknek, hanem állandó jellegűeknek, melyek által a bírósági szervezetben a stabilitás elve is kellő kifejezésre fog juttatni.

Különösen helyesli a bizottság a javaslatnak az alsóbb birói szervezetre vonatkozó irányeszméit, melyek azon törekvésben összpontosulnak, hogy az igazságügy administratív részének szabályai, az ítélkezési függetlenség fentartása mellett, a gyors s törvényszerű lefolyást biztosítsák; hogy az elsőfoku bíróságok oly szervezetet nyerjenek, mikép feladatuknak a reformok jövőjében is eleget tehessenek, és úgy összealkotásuknál mint működésüknél fogva a bizalmat s tiszteletet fokozottabb mérvben elnyerhessék; és ha a szóbeliség reformja a jogorvoslatok megszorítását eredményezné, a bírák személye, azok elismert képessége s tapasztalata a jogorvoslat elvonásának nagyobb ellenértékét szolgáltatthassa, és hogy az igazságügy egyik lényeges feltételül a bíró fokozott elméleti s gyakorlati képzettségének emelése eszközöltessék.

Voltak a bizottságnak némely aggályai s diffikultásai, különösen a törvényszékeknek kezdő bírákkal ellátása, a tanácsok alakítása, a curiai kisegítő bírák fentartása, a bíráknak a birói függetlenség megóvása tekintetében való nyugdíjaztatása iránt.

Erre nézve azonban kilátásba helyezte a miniszter, hogy az állandó tanácsok szabályozásáról az ügyviteli rendeletben intézkedik és később a nyerendő tapasztalatok alapján, azok rendszerének megállapítását törvényhozási uton is eszközölni.

Továbbá a jegyzők s joggyakornokok gyakorlati kiképeztetése rendeletileg szabályoztatni fog.

A nyugdíjazás tekintetében oda nyilatkozott a miniszter, hogy az igazságszolgáltatás érdeke egyaránt megkívánja, hogy a szellemileg vagy testileg elgyengült bírák nyugdíjba lépjenek s erre hatályos mód biztosíttassék s másrészt hogy a törvényi korhatárt elért bírák, ha hivatalukban megmaradnak, az egyszerű, minden időpontban bekövetkezhető administratív elmozdítathatás alatt ne álljanak; ígéretet tett, hogy azon két érdek összeegyeztetéseül még ezen az országgyűlésen előterjesztést fog tenni. Ígéretet tett az iránt is, hogy a curiai kisegítő bírák fokozatos kevesbitésére fog törekedni — nem tartván czélszerűnek ezen intézménynek a legfelsőbb bíróságnál főképp oly nagy mérvben való alkalmazását. Mind a mellett azon törekvését is jelezte, hogy a perjogi reformok után a curiai bírák száma lehetőleg csökkentessék.

Ily helyzetben a bizottság gyökeresb reformok és módosítások indítványozására magát hivatottnak nem érezte és számos stiláris javításokon kívül, csak kevésbé lényeges módosításokra szorítkozott.

Ilyen az igazságügyi miniszter főfelügyeleti jogának tüzetesb körvonalozása, kimondatván pótlólag az 1. §-ban, hogy «ezen főfelügyelet a felügyelet körébe tartozó minden intézkedés megtételének jogát is magában foglalja és az igazságügyminiszter ezen jogkörébe eső teendők végzésével, egyes esetekben a vezetése s főfelügyelete alatt állók sorából vett kiküldötteket bízhat meg».

A több oldalról kifogásolt «fönök» kifejezést a bizottság meghagyta.

Azonban a 4. §-ban a bírák s ügyészek *«magaviseletének»* örököséről levén szó, ahhoz a *«hivatali»* szó tétetett, nehogy alája vonassék magánéletüknek folytonos felügyelet alatti tartása is.

A bíróságok s ügyészségek ügyvitelének megvizsgálására szolgáló küldöttekre nézve a 7. §-ban kifejeztetik, hogy *«azok a bíróságok tanácskozása s határozatok hozatalánál jelen nem lehetnek.»*

A gyakorlati birói vizsgálat bizottságának tagjai öt év helyett háromra fognak kineveztetni (18. §.) és a példaként felhozott foglalkozási körök, melyekből a tagok kiszemeltethetnek, felsoroltatni nem fognak.

A bűnvádi eljárás keretébe tartozó *«vizsgálóbírói»* intézmény kérdését jelen javaslat keretében megoldhatónak szintén nem találta, de szemben azon gyakorlati nehézségekkel, melyek a központba be nem vont vizsgálatoknál felmerülhetnek, szükségesnek találja a 33. §-t következő kikezdéssel bővíteni: *«Fárásbírósgoknál a vizsgálatokat járásbíró vagy albíró, csekélyebb fontosságú esetekben jegyző is teljesítheti,»* ámbár kétségtelen, hogy ez a vizsgálatnak sikerét megtámadhatja.

A javaslatnak elve, hogy a fokozatos fizetéssel járó állásra a kinevezés rendszerint a legalsó fizetési fokozattal kezdődjék. Minthogy azonban a reform egyik érdeke, hogy a birói s ügyészi kereten belül álló alkalmas erők is megnyeressenek, kimondatott a 47. §-ban, hogy *«a birói vagy ügyészi kereten kívül állók magasabb fizetési fokozatba helyezéssel kivételesen kinevezhetők.»*

A bizottság ezt akkép módosította, hogy: *A birói vagy ügyészi szervezet változása esetében* ilyen állások magasabb fizetési fokozatba kinevezéssel is betölthetők. Más esetben is, ha fokozatos fizetéssel járó állásra nem a birói vagy ügyészi szervezet körében alkalmazott egyén az 50. §. esetein kívül neveztetik ki: kivételesen a magasabb fizetési fokozatba helyezéssel történhetik a kinevezés; de akkor egy alsóbb fizetési fokozatu állás helyett egy magasabb rendszeresített és ez mint számfeletti állás fenmarad mindaddig, míg a magasabb fizetési fokozatba kinevezett ezen állásában marad, vagy míg kineveztetése időpontját tekintve, különben is a magasabb fizetési fokozatba előlépett volna »

Végül a következő új §-t (65.) hozza javaslatba: Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a jelen törvénynek a felügyeletre, az összeférhetlenségre s az együtt alkalmazást kizáró viszonyra vonatkozó rendelkezéseit a szükségeseknek mutakozó módosításokkal a bírósági végrehajtókra rendelettel kiterjessze és szabályozza a végrehajtók díjazását azon eljárásokra nézve, melyeknek díjazása iránt az 1871. LI. tcz. rendelkezést nem tartalmaz. »

zz.

Különlélek.

— **A kir. Curiához** f. é. márczius hóban beérkezett 2372, ez évben összesen 5919 ügy s így a múlt évről maradt hátralékkal együtt az elintézendők száma 14,021 volt. Elintéztetett 6161, hátralékban maradt 7860 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest 582-vel kevesebb érkezett be, 419-el kevesebb intéztetett el, a hátralék 478-al nőtt.

— **A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék** ügykimutatása. 1891. évi márczius havában érkezett 6313, múlt havi hátralék 787, volt elintézendő 7100. Elintéztetett ülésben 5129, ülésen kívül 1190, összesen 6319, maradt hátralék 781. Csőd nyitattott 2. Felsőbb bíróságoktól érkezett 106. Ezek közt volt: helybenhagyó 74, megváltoztató 10, feloldó 3, rendelvény és elállás 1, curiai határozat 18.

— **Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok egyletében** legközelebb dr. Plósz Sándor egyetemi tanár előadást tart a kir. Curiának 50. számú teljes-ülési határozatáról.

— **«A bányamivelési jog önállóságáról, szemben a földtulajdonnal»** tartott előadást a Magyar Jogászegyletben Lányi Bertalan kir. táblai bíró. Kiemeljük az előadásból a bevezető részt:

Nem vonható kétségbe, hogy a hazai jogászközönség túlnyomó része a bányajog iránt bizonyos idegenkedéssel viseltetik.

Hogy ennek dacára arra határoztam el magamat, miszerint előadásom tárgyát a bányajog köréből választom, annak oka abban rejlik: mert bányajogi tanulmányaim során arról győződtem meg, hogy a bányajognak alig van lényegesebb kérdése, mely szoros összefüggésben nem állana a jog általános tanaival, s mert lépten-nyomon azt tapasztaltam, hogy a jogász felfogás érvényre jutása nélkül a bányajogi problémák sikeresen meg nem oldhatók.

Ugyanazért nem indokolt a passiv magatartás, melyet a jogászság a bányajogi reformtörekvésekkel tanusít; — bár másfelől el kell ismernem, hogy a közöny nagyrészt oly körülményekre vezetendő vissza, melyekért a szakközönség jogász elemeit közvetlen felelősség nem terheli.

Az 1523. évi XXXIX. tcz. megalkotása óta, a midőn a magyar törvényhozás a bányamivelési szabadság elvét enuncziálta, a bányászatra vonatkozó jogszabályok forrása idegen talajból fakadt.

A jogképzés elvonatott a törvényhozás és törvényalkalmazás illetékes tényezőinek összműködésétől, s a tényleg életbeléptetett jogszabályok nem bírtak a nemzeti jogfejlődésnek és a hazai viszonyok szükségleteinek megfelelő egyseges alkotás jellegével.

Az irányadó körök megszokták a bányajogot egyszerűen kamerális tudománynak tekinteni, a mely betölti hivatását, ha eleget tesz az állam fiskalitási érdekeinek.

A hazai bányajogi irodalom csekély számú termékei telve vannak a bányászati szakkérdések meg nem emészthető részleteivel, de annál kevesebb világosságot derítenek a bányajogtudomány jogász oldalára.

Az egyoldalú konceptio szűk keretéből nem lépnek ki a hetvenes évek elején megindult törvényelőkészítési munkálatok sem, de éppen azért nem is alkalmasak arra, hogy előbbre vigyék a rendszeres bányajogi kodifikáció ügyét akár csak egy lépéssel is.

Azonban rövid idő óta e téren is észlelhetők a kedvező fordulat előjelei.

Az igazságyi kormány legújabb felismerte, hogy a bányajog kodifikálására vonatkozó törvénytervezetek a jogász szempont figyelmen kívül hagyásával készültek s ez okból intézkedett, hogy oly munkálatnak jusson birtokába, a melyben a főszlyt a bányajogi törvényalkotás jogász oldalára legyen fektetve, a mely munkálat rendszeresen kifejtse a bányajog tudományos megállapításánál és törvényhozási szabályozásánál irányadó elvi szempontokat, s teljes képét nyújtsa amaz eszméramlatnak, mely mellettünk — ugy szólnán — észrevétlenül surrant el, de a mely a külföldi bányajogi tudományban és törvényhozásban fényes eredményt képes felmutatni.

Az igazságügy kormány törekvése arra irányul, hogy a bányajog kiemeltessék eddigi inferioritásából és oly magaslatra helyeztessék, mely a bányajogot, mint az általános jogrendszer egyik nevezetes ágát, méltán megilleti.

S én nem kételkedem, hogy — a jogászközönség közreműködésével — ez a törekvés sikerre fog vezetni.

A céltudatos törvényhozási tevékenység bizonyára nagyobb lendületet fog adni a bányajog tudományos művelésének, a mely — ellentétben más országok virágzó bányajogi irodalmával — ma nálunk számbavehető eredménnyel nem dicsekedhetik. A törvényhozási tárgyalások a diskussio felszínére fogják hozni a köz- és magánjog velejéig ható elvi kérdések egész sorát, s ezzel meg lesz törve a közöny, mely a bányajog kultiválásától idegenkedő szakköröket és a jogképzés terén eddig passiv szerepre kárhoztatott társadalmat mostanáig lekötve tartotta. A magyar törvényhozási szellem emanatója fel fogja élesztetni az eszmék küzdelmét, melyet az idegen jogalkotások fel nem idézhettek.

És mert általánosan tudva van, hogy a Magyar Jogászegylet készségesen felkarol minden oly kísérletet, mely arra van irányozva, hogy a jogtudomány bármely ágában a haladás útját egyengesse: ugyanazért azt hiszem, nem vállalkozom meddő munkára, midőn a bányajog alapelveinek, a bányajogi törvényhozás kiindulási pontjának, megvilágítása végett arról az általános érdekű kérdéstről kívánok röviden értekezni: miként egyeztethető össze a bányamivelési szabadság a földtulajdonost megillető jogi uralom kizárólagosságával?

— **Az osztrák-magyar unio** czim alatt fejtegeti Bozóky Árpád ímént megjelent művében Ausztria és Magyarország közjogi kapcsolatának jogi természetét. Szerző igen tüzetesen

jellemzi a két állam közti viszonyt a pragmatika sanktio előtt, majd a pragmatika sanktiót s az azutáni jogállapotot, végül a kiegyezés által előidézett jogállapotot fejtegeti. Részletesen tárgyalja az államkapcsolatok — állam-szövetség, szövetséges állam, unio — tanát s azon konklúzióra jut, hogy a «magyar állam és az osztrák örökös tartományok között fenálló kapcsolat lényeges elemei a personal-unio, esetleges elemei pedig a reál-unio jellegével bírnak». A mű, mely a budapesti tudom. egyetem pályázatán dicsérlettel lett kitüntetve, az idevágó irodalom és a törvények gondos tanulmányozására vall és e melletti némely kérdésben teljesen önálló felfogást mutat.

— A nagyváradi és biharmegyei rabsegélyző egyesület 1890-iki működéséről számol be a választmány egy füzetében. Panaszodik, hogy a társadalom nem támogatja eléggé a rabsegélyző egyesületet, azon hangzatos elvből indulva ki, hogy előbb a becsületes embereken kell segíteni s csak azután szabad a rabokra gondolni. «A társadalom csak a szegény bélyegét látja a rab homlokán, de nem kutatja az okot, mely oda sütötte azt. Pedig ha azt kutatná, sokszor megremegne a kárhóztató kő kezében, midőn a bűnösre akarja azt dobni.»

Az egyesületnek 236 tagja volt a lefolyt évben. Fentartott rabiskolát, melyben hetenként négyszer két-két órán át tartott előadás. Az oktatásban résztvett 163 egyén; nagyobb haladást tett 100. Fogházi könyvtára is bővült 54 frt 40 kr. értékű könyvvel. Kiosztott 473 kiszabadult rab közt 1017 frt pénzsegély. Ezek közt 443 egyénnek 4 frton aluli összeg, 697 frt, 28-nál 20 frton aluli összeg, 290 frt, kettőnek 20—20 frtnyi összeg adományoztatott.

Az egyesület bevételei az 1000 frtot tevő államsegélylyel együtt 1877 frt 96 krt, kiadásai 1544 frt 95 krt tettek ki, az egyesületi vagyon 12183 frt 2 krra rug.

Mint a fenti adatokból látható, ez egyesület elég élénk tevékenységet fejt ki a rabsegélyzés terén. Kiemelendő különösen az, hogy kevésbé fordítja a tökegyűjtésre bevételeit, mint a budapesti rabsegélyző egyesület, s nem öli bele meglevő tökéjét gyümölcsöztetlenül ingatlan szerzésébe.

Nemzetközi Szemle.

— Poroszország 51 fogházában és fegyházában a most megjelent hivatalos statisztika szerint az 1888/89. év végén 26,774 egyén volt letartóztatva, és pedig fegyházban 18,121, fogházban 6743; az 1889/90. év folyamán 91,111 egyén lett beszolgáltatva, 91,577 lett elbocsátva, úgy hogy 1890 márcz. 31-én 26,308-an maradtak vissza, még pedig fegyházban 18,080-an, fogházban 6438-an. Az utolsó évben fogva levők összes száma — a vizsgálati foglyokkal együtt — 117,885-öt tett, 11,444-gyel kevesebbet mint a megelőző évben; vagyis egy év alatt 8.85 százalékos apadás: ismét egy újabb adat azoknak megczáfolására, a kik a kriminalitás növekedését szeretik hirdetni. Az *élelmezés javítása* folytán annak költsége, mely 1888/89-ben fejenként és naponként 298 fillért tett, most 316 fillére emelkedett.

— Egy berlini kisasszony azt hallotta, hogy szive válsztottja olyképen nyilatkozott egy társaságban, hogy ő 20 évnél idősebb lányt nem vesz nőül; midőn tehát az ifju megkérte kezét és tudakozódott kora iránt, a leány azt mondotta, hogy 1869-ben született, holott már 1864-ben látta meg a napvilágot. Közeledett azonban az esküvő ideje, s a leány, nehogy baj támadhasson, születési bizonyítványát meghamisította. A berlini törvényszék közokirathamisításért 3 napra ítélte. (A magyar Btk. a közokirathamisítást csak annyiban bünteti, a mennyiben ebből «valakire jogsérelem háramlik vagy háromolhatik», s épen nem bizonyos, hogy bíróságaink jogsérelemnek vennék azt, hogy valakinek felesége 20 helyett 25 éves.)

— A francia új büntetőtörvénykönyvi novella, melynek főtárgya a feltételes ítélet, így hangzik:

Article 1-er. En cas de condamnation à l'emprisonnement ou à l'amende, si l'inculpé n'a pas subi de condamnation antérieure à la prison pour crime ou délit de droit commun, les cours ou tribunaux peuvent ordonner, par le même jugement et par décision motivée, qu'il sera sursis à l'exécution de la peine.

Si, pendant le délai de cinq ans à dater du jugement ou de l'arrêt, le condamné n'a encouru aucune poursuite suivie de condamnation à l'emprisonnement ou à une peine plus grave pour crime ou délit de droit commun, la condamnation sera comme non avenue.

Dans le cas contraire, la première peine sera d'abord exécutée sans qu'elle puisse se confondre avec la seconde.

Art. 2. La suspension de la peine ne comprend pas le paiement des frais du procès et des dommages-intérêts.

Elle ne comprend pas non plus les peines accessoires et les incapacités résultant de la condamnation.

Toutefois, ces peines accessoires et ces incapacités cesseront d'avoir effet du jour où, par application des dispositions de l'article précédent, la condamnation aura été réputée non avenue.

Art. 3. Le président de la cour ou du tribunal doit, après avoir prononcé la suspension, avertir le condamné qu'en cas de nouvelles condamnations dans les conditions de l'article 1er, la première peine sera exécutée sans confusion possible avec la seconde et que les peines de la récidive seront encourues dans les termes des articles 57 et 58 du Code pénal.

Art. 4. La condamnation est inscrite au casier judiciaire, mais avec la mention expresse de la suspension accordée.

Si aucune poursuite suivie de condamnation dans les termes de l'article 1er, paragraphe 2, n'est intervenue dans les extraits aux parties.

Art. 5. Les articles 57 et 58 du Code pénal sont modifiés comme suit:

«Art. 57. Quiconque, ayant été condamné pour crime à une peine supérieure à une année d'emprisonnement, aura, dans un délai de cinq années après l'expiration de cette peine ou sa prescription, commis un délit ou un crime qui devra être puni de la peine de l'emprisonnement sera condamné au maximum de la peine portée par la loi, et cette peine pourra être élevée jusqu'au double.»

«Défense pourra être faite, en outre, au condamné, de paraître, pendant cinq ans au moins, et dix au plus, dans les lieux dont l'interdiction lui sera signifiée par le gouvernement avant sa libération.»

«Art. 58. Il en sera de même pour les condamnés à un emprisonnement de plus d'une année pour délit qui, dans le même délai, seraient reconnus coupables du même délit ou d'un crime devant être puni de l'emprisonnement.»

«Ceux qui, ayant été antérieurement condamnés à une peine d'emprisonnement de moindre durée, commettraient le même délit dans les mêmes conditions de temps seront condamnés à une peine d'emprisonnement qui ne pourra être inférieure au double de celle précédemment prononcée, sans toutefois qu'elle puisse dépasser le double du maximum de la peine encourue.»

«Les délits de vol, escroquerie et abus de confiance seront considérés comme étant, au point de vue de la récidive, un même délit.»

«Il en sera de même des délits de vagabondage et de mendicité.»

Art. 6. La présente loi est applicable aux colonies où le Code pénal métropolitain a été déclaré exécutoire en vertu de la loi du 8 janvier 1877.

Ces décrets statueront sur l'application qui pourra en être faite aux autres colonies.

Art. 7. La présente loi n'est applicable aux condamnations prononcées par les tribunaux militaires qu'en ce qui concerne les modifications apportées par l'article 5 ci-dessus aux articles 57 et 58 du Code pénal.

— Az orosz magánjog kézikönyvét fejezte be *Lehr* (Éléments de droit civil Russe.) Az első kötet már 13 évvel ezelőtt megjelent. A második kötet szerző a miatt késett, mivel arról értesült, hogy beható változások várhatók az orosz jogrendszerben. Ezek azonban elmaradtak s így most közrebocsátotta a befejező második kötetet. — Ugyanezen szerző a *spanyol* magánjog kézikönyvét (Éléments de droit civil espagnol) is kiadta, nem különben a *portugalli* kereskedelmi jogot és egyéb műveket, melyek mindannyian az összehasonlító jogtudomány körébe vágnak.

A Magyar Jogászegylet f. hó 11-én (szombaton) esti fél hét órákor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Bonts Gyula aradi ügyvéd felolvasása: a katonai büntető-törvény és eljárás revíziójáról.

Kerestetnek vételre a Magyar Jogászegylet 1.—9. számú füzetet.
A titkári hivatal.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedvre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogtudomány és törvényisme. Dr. VÉCSEY TAMÁS budapesti egyetemi tanártól. — A jogi noviciatus. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől. — Rendszerkérdések a börtönreform körül. TAUFFER EMIL zeniczai fegyház-igazgatótól. — Házassági akadályok a keleti egyházban. Dr. POPOVITS SZTANIMIR-től. — *Törvénykezési Szemle:* Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében. Dr. BERÉNYI SÁNDOR-tól. — Különlék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla V. polgári tanácsának elvi jelentőségű megállapodásai. — Curiai Határozatok. — Kivonat a Közlöny-ből.

Jogtudomány és törvényisme.¹

Ha a jognak geographiáját vagyis a jogok hatályterületének mappáját valaki elkészítené, az osztrák általános magánjog számára jelentékeny területet kellene kiszínezni, mely magában foglalná az osztrák császárságot, a magyar birodalom királyhágóntuli és drávántuli részeit, Bajorország némely pontját, Lichtensteint, néhány helvét kantont, sőt észak-amerikából is jó darabot. Eme területek az államjogi függetlenség, a nemzetiségi s más különbségek dacára is az osztrák magánjog vidékének nevezhetők.

Már ennek a vidéknek terjedelméből és népesedési viszonyaiból következik, hogy sok millió embert érdekel az osztrák polgári törvénykönyv, és ebből folyólag természetes, hogy ily nagy vidékre terjedő jognak irodalma nem lehet szegény. A ki összeírná az osztrák polgári törvénykönyv poliglott irodalmát, vaskos kötetű gazdagíthatná a bibliographiát. Bozóky művének 9-ik lapján az ausztriai magánjog irodalmából néhány fontosabb művet felsorolván, nem hagyja említetlenül a magyar kontributiót se.² A magyar és az osztrák magánjog viszonyát próbálta tárgyalni Füger.³ Ez az irány azonban paragon maradt, pedig helyesen mondja Bozóky az Előszóban hogy «az ausztriai polgári törvénykönyv a jelen század második felétől kezdve hazai jogunk fejlődésére sok tekintetben lényeges befolyást gyakorolt». A magyar birodalom keleti és déli részeiben ma is érvényes, sőt még az anyaországban is, hol az országbírói értekezlet a hazai magánjogot visszaállította (1861. jul. 23.), ideiglenesen hatályban hagyatott az osztrák polgári törvénykönyvnek minden intézkedése, mely a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban áll, mit azóta is folyvást érvényben tart a szokásjog. Sajátságos, hogy ugyanaz a magánjog ő Felsége örökös tartományaiban mint *ius scriptum*, a magyar birodalomban pedig mint *ius non scriptum* tekintendő. Egyes szakaszok királyi rendelet alakjában szolgálnak zsinór-

mértékül, jelesül az osztrák polgári törvénykönyv házassági szabályait az 1863. nov. 2-án kelt királyi udvari rendelet, bár a forrás megnevezése nélkül, életbe léptette az izraeliták házasságaik kötése, felbontása és elválasztása tárgyában.

Van tehát elegendő ok, mely az osztrák magánjog tudományos művelését hazánkban is motiválja. A magyar nyelven megjelent osztrákjogi dolgozatok közül tudományos belbecsre nézve első helyen, bár eddig befejezetlenül, áll a Sággy Gyula kötetmi joga és miután Baintner is Unger korszakot alkotó műve (*System des oest. allg. Privatrechts*) megjelenése után írta «Az ausztriai jog általános alaptanait», ő is közöl hasznos tudni valókat. Bozóky most megjelent művében főképp Unger, Krainz és Burchard könyveit fogadta el forrásul s így Bozóky említett művével a civilisticus ismereteket terjeszti, melyeket lépten-nyomon talál az, a ki Unger nyomán halad. Az osztrák polgári törvénykönyv a száz év előtti jogtudomány színvonalát jelzi. Mikor elkészült valóban kiváló mű volt. Eleinte elkápráztatta a bécsi tanügyi kormányt. A jogi oktatást a törvénykönyv betanításában, a jogi irodalmat a törvénykönyv glossálásában találták. Elhanyagolták a római jogot. Ennek következménye lett az osztrák *iurisprudentia* elsekélyesedése, az osztrák jogirodalom meddősége. A sivár állapotnak Unger vetett véget, midőn előadásában s irataiban a törvénykönyvet nem glossálni, hanem analizálni kezdte, az elavult beosztást mellőzte s az anyagot tudományos rendszerbe öntötte, a túlhaladt állapotokat kimutatta, az egészet visszavezette a civilisticus alapelvekre, s a rendelkezéseket bírálta az általános magánjogi elméletek mértékével. Ezzel a jeles tanár és író regenerálta s megnemesítette az osztrák jogtudományt, a pandekta joggal hozván azt kapcsolatba. Jó ezt emlegetni, mert nálunk is vannak emberek, kik az 1848 előtti osztrákok módjára a jogtudományt a tételes törvény-ismével azonosítják s már előre örülnek a római jog, kánonjog, jogbölcselet és egyéb igazán egyetemi tudományok háttérbe szorítása felett, «csak készüljön el a magyar kodex»! Jó azt el nem feledni, hogy a kodifikációval bíró államok, ha egy időre próbaképpen háttérbe szorították is a civiljogot, csakhamar megadták annak az *in integrum restitutiót*, mert belátták, hogy a civiljog az az alap, a melyen a magán jogtudomány virágzik. Alapvető jogi tantárgy minden egyetemen a római jog. Mi magyarok, a kik a római jogot eddig is csak az általános tudományosság és nem a nyers prakticismus szempontjából műveltük, a jogtörténeti és dogmatikai előadásokat a civiljogból meg fogjuk tartani akkor is, ha meg lesz az általános magyar polgári törvénykönyv, mert hiszen okvetlenül lesz különbség a jog és a törvény, a jogtudomány és a törvényisme közt. Erre kézzelfogható bizonyíték a Bozóky-féle «Ausztriai magánjog», összehasonlítva azt az ötvenes években itt megjelent osztrák törvényismertetésekkel. Bozóky műve a *jogtanuló ifjúságnak* szánt *kézi könyv* (s mint ilyen a tanszékről egyes részletekben rektifikálható), az osztrákjog szerint eldöntendő perekben az *ügyvédnek* és *bírónak* kezében világító fáklya, a *művelt közönségnek* pedig igazolvány a felől, hogy a kodex csak úgy érthető, ha azt megvilágítja a tudomány, mert helyesen mondja Celsus hogy: *scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem*.

Dr. VÉCSEY TAMÁS.

¹ Az ausztriai magánjog rendszere. Irta Bozóky Alajos I. füzet Budapest. 1891. Ára 1 frt 80 kr.

² Ennek *kiegészítésül* szolgáljon a következő adalék. Az osztrák polgári törvénykönyv magyarul 1847-ben jelent meg először: *Közönséges polgári törvénykönyv* Kis-Buda 1847. A polgári törvénykönyv nálunk kihirdetett 1852. nov. 29., annak hivatalos magyar fordítását készíték Zsoldos és Zádor udvari tanácsosok. Ez alapon számos magyar kiadás látott világot pl. Obernyik K. ausztriai polgári törvények rendszeres kivonata. Pest 1853; Pauly Általános ausztriai polgári törvénykönyv Pest 1853; Acsády Magyarországon alkalmazott osztrák polgári törvénykönyv. Buda, 1854; Kassay Uj polgári törvénykönyv népszerű magyarázata. Kolozsvár 1855; Karvassy Ágost Ausztriai általános polgári törvénykönyv. Pest 1870. Tudományon alapon indult meg az Uj törvénytár, utasító és felvilágosító jegyzetekkel. Pest 1853—1858.

³ Das alte und neue Privatrecht in Ungarn bezüglich seiner Fortdauer und Rückwirkung. Hermanstadt 1858.

A jogi noviciatus.

A jogi noviciatus úgy kell berendezni, hogy az rendszeres nevelő intézmény legyen. Atgondolt tervnek kell benne nyilatkoznia, a mely nemcsak megfelelő pædagogiai és didaktikai értékkel bírjon, hanem hogy kellő elastikus szervezeténél fogva az *egész igazságügyi szervezetbe* beilljék. Mint egy propyleumot kell hogy képezzen, hol minden jelölt próbát tehessen arról, vajon alkalmas-e arra, hogy neki a belső termekbe való belépés megengedtesse. Semmi kötelezettséget nem vállalni az alkalmazás tekintetében az állam részéről, de nyitva hagyni a ki, és bevezető ajtókat, hogy az érdemesek helyeiket elfoglalhassák, a képtelenek pedig a nem nekik való pályától kellő tisztességgel vonulhassanak vissza, s ez utóbbiak az inkább nekik való téren értékesíthessék tehetségeiket.

A noviciatus e célból egy szabad pálya, az ügyvédi kar statusába osztható be és az ügyvédi kamarák közvetlen felügyelete alá helyezendő úgy fegyelmileg, mint kiképzés tekintetében.

A külön, önálló bírósági joggyakorlat megszüntetendő. Ez azonban épen nem jelenti, hogy a jelöltek a bírósági gyakorlatból absolute kiszorítandók lennének, ellenkezőleg meg kell adni a módot, hogy a jelölt a bíróság és a kir. ügyészség kebelében is kellő gyakorlati ismeretekre tehessen szert, a mi a minden oldali kiképzés elnyerésére feltétlenül szükséges.

Szakítani kell azon elavult rendszerrel, mely a bírói pályára készülőnél a kizárólagosan bíróságnál, és az ügyvédjelölnél kizárólagosan ügyvédnél eltöltött gyakorlattal megelégszik.

A gyakorlati kivétel módja a következő:

A három évi gyakorlati időnél többre szükség nincsen; ennyi elegendő a felügyelet alatt töltött nevelésből, a többi végezze el az élet. Ezt az időt azonban lehetőleg intensive kell kihasználni és arra törekedni, hogy alkalma legyen a fiatal embernek az egész igazságügyi szervezetről, annak működéséről, és szerves összefüggéséről kellő áttekintést szerezni.

Ezért is a három évi gyakorlati idő, tekintet nélkül arra, hogy az illető novicius bírói vagy ügyvédi pályára készül-e, akképen rendezendő be, hogy annak fele ügyvédnél és másik fele bíróságnál, vagy kir. ügyészségnél kötelezőleg töltendő el. A jelöltek részére a bíróságok és ügyészségek keretén belül kellő számú segélydíjas hely tartandó fel. E segélydíjak legalább évi 600 frtra emelendők, hogy a fiatalság e részben is kellő munkakedvet és ösztönzést nyerjen. Különös gond fordítandó arra, hogy a jelölt a jogszolgáltatási szakok főbb ágaiba beiskoláztassék, sőt hogy bizonyos időn keresztül a kezelési szakban is alkalmaztassék. A kir. tábla vagy a törvényszék elnöke megengedheti, hogy a jelölt hasonló díjazás mellett a bíróságnál kötelezett gyakorlati időt még egy évvel meghosszabbíthassa. Ezen jelöltek hivatva lennének a szükséges tanácsjegyzői teendők ellátására is. E mellett, nehogy a segélydíjak hiánya a jelöltet a bíróságnál köteles gyakorlat kitöltésében megakadályozza, díjazatlan gyakornoki állásba is fel lennének veendőek.

Díjazott joggyakornoki állásban harmadfél éven túl senki sem lenne alkalmazandó, hanem a mennyiben bíróvá vagy ügyészsé ki nem neveztenék, el lesz bocsájtandó, hogy az ügyvédi karban foglaljon állást, a melynek statusába mint novicius eddig is tartozott s ott várja kineveztetését, a mennyiben bírói állásra aspirál.

Az ügyvédi kamarák köteleességévé tétetnék, hogy a jelöltek elméleti továbbképzéséről gondoskodjanak, a melynél a kir. táblai és törvényszéki elnökökkel összhangzólag és együttes közreműködése mellett kötelesek eljárni.

E célból meg kell honosítani a francia conférence-ok

intézményét, melynek legfőbb célja az elméleti kiképzés tovább fejlesztése, kapcsolatban a gyakorlati kérdések, jogesetek megbeszélése írásban és élőszóval, régebbi és újabb törvények analizálása bírák, ügyészek és ügyvédek felügyelete és assistentiája mellett. Meg kell határozni, hogy ily conférence-ok minden hónapban egyszer vagy kétszer tartandók. Előadót kell nevezni és nehogy a lustább elemek e munka alól kibujjanak, előre ki kell jelölni azokat, kiknek kötelességük a kérdéshez hozzá szólni. Ezen conférence okon való részvételtől külön szorgalmi jegyek állapítandók meg, melyek az igazságügyi miniszterhez felterjesztendők.

Ügyvédi vizsgára csak az lenne bocsájtandó, a ki a conférence-okon a kellő szorgalmi jegyet elnyerte. A hanyakok az ügyvédi kamara választmánya által rendreutasítandók, esetleg ezek gyakorlati ideje meghosszabbítandó.

A kiképzés ezen módja nemcsak kitűnő képzőerővel bír, hanem pótolhatatlan alkalmat szolgáltat arra, hogy úgy az ügyvédi testület, mint a felügyeletre hivatott bíróság a fiatalságot, az új anyagot a maga helyes valóságában megismerje és ezen anyagismeretet a bírói kinevezéseknél kellőképpen érvényesíthesse.

Előttünk áll a fiatal ember, mint elméleti jogász, mint szónok, mint bírói teendők ellátására hivatott egyén. Nem jut a bíróság kényszerhelyzetbe, hogy a véletlenül hozzája került és a bureaukban ellanyhult fiatal embert azon a bizonyos lajtorján csupán könyörületességből, mindenáron előléptesse.

Ezen a módon elkerüljük mind a francia, mind a porosz rendszer egyoldalúságát és nagyban közeledünk az angol *Innek* intézményéhez, mely az elméleti és gyakorlati oktatást oly szerencsésen egybeolvasztja.

Alkalma nyílik a jogász ifjúságnak az igazságszolgáltatás összes működési ágaival gyakorlatilag megismerkedni, de sőt erre egyenesen reá lesz szorítva. Meglesz az az általános áttekintése, a mely nélkül jó jurista nem is képzelhető, be lesz vezetve a törvénykezés fogásaiba a nélkül, hogy pusztá rabulista routinier-vé süllyedjen le.

A további elméleti kiképzésnek, az általános színvonal emelésének is csak e módon lehet igazi lökést adni. Ennek az így eltöltött gyakorlati három évnek legalább is lesz, ha nem több elméleti képző ereje, mint a pusztán elméleti oktatásra szánt négy évi akadémiai kurzusnak, a melyen a tömegnél az összes elméleti kiképzés rendszerint csak annyiban áll, a mennyi szellemi hulladékot a jelölt közvetlen a vizsga előtt összeszed, hogy azon úgy a hogy keresztül essék. A conférence-okon gyűjtött elméleti kiképzés már érettebb korban találja a fiatalságot, tehát nagyobb lesz az igyekezet is; önmunkásságra, produktóra serkenti, de sőt egyenesen kényszeríti. Látja az elmélet és gyakorlat közti kapcsolatot, megtanulja a kettőt összekötni, s egyszersmind e szellemi működésnél tanulja meg igazán becsülni az elméletet, midőn azt gyakorlati nyilvánulásában látja.

Tökéletesen átalakítandó a gyakorlati próba is (ügyvédi vizsga). Különös súly fektetendő az írásbeli részre, melyen a feladványok a legszigorubban megrostálendők s különösen őrizkedni kell oly feladványok elfogadásától, melyek a döntvénytárból egyszerűen lemásolhatók. A szóbeli vizsga két részletben teendő le s senki addig a második vizsgára nem bocsájtandó, míg az elsőt kellő sikerrel ki nem állotta. Ha valamely tantárgyból találtatnék a jelölt gyengének, abból pótvizsgára utasítandó.

A sikerrel megállott ügyvédi vizsga eredménye az ügyvédi oklevél elnyerése.

A törvényszéki szónoklatra való kiképzésre legelső sorban a bűnvádi törvénykezés lenne felhasználandó, a hol a jelölteknek elegendő alkalom nyílnék e részben szegény és képviselő nélküli vádlottak és panaszosok védelmében, a nélkül hogy a még kellő gyakorlat híján lévő debattban akár

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 6., 10. és 14. számban.

a törvénykezés menetére, akár az általuk képviselt fél érdekeinek sérelmére lehetne.

Az ügyvédi kar kebelébe felvett ügyvéd épen nem szakítaná meg a bírósággal való kapcsolatot. Meg lenne engedendő, hogy a kir. ügyész vagy az elnök kijelölése esetén egyes bűnügyi tárgyalásoknál a vádat képviseljék, hogy szavazó bírák vagy tanácsjegyzőkül behívassanak. E módon a jelesebb tehetségekben is ébren lehetne tartani a vágyat, hogy az állami kinevezéstől függő ezen funkciók elnyerésére is törekedjenek, kik közül azután szabadon és minden megkötöttség nélkül lehetne válogatni. Ez egalizálná a bíróság felszívó erejét a jelesebb tehetségek tekintetében, míg másrészt az ügyvédi kar kellő lefolyást kapván, megszűnnék a mai értelemben vett túltömöttsége és végre az ügyvédi kar legjelesebbjei a felső bíróságoknál nyerhetnének alkalmazást, a nélkül, hogy a bírói kar tagjainak méltó okuk lenne az extraneusok becsusztatása ellen, mert hiszen az ügyvédi karból nőne ki a bírói kar, az lenne ennek a törzse, a két testvér-kar ily módon való egyesítése folytán a bírói és ügyvédi kar szolgálatában eltöltött idő egyenlő jogcím lenne. Létre jönne e módon a két kar közötti ama testvériesülés, mely a mai szervezet és rendszer mellett a pium desiderium országába tartozik.

S miután az ügyvédségben eltöltött idő épen oly jogcímeket képezne a bírói hivatalban való előléptetésre, mint a bírói szolgálat ideje, a kandidáló bizottságba beveendőnek lennének az illető ügyvédi kamarák elnökei is, kik a bírói és ügyvédi képesség megítélésére ép oly hivatottsággal és ennél fogva joggal bírnak, mint a kir. táblák elnökei.

A bírói kar felszívó erejének erősítésére okvetetlenül szükséges a bírói fizetések emelése, a mi a purifikált bírói funkció mellett az államháztartás minden további megterhelése nélkül lehetséges. A kellő módon keresztülvitt purifikáció a bírói teendőket legalább felére szállítja le, a mi a mai bírák számának egy harmadával való leszállítását eredményezné. Az ily módon megtakarított összeg a megmaradt bírói létszám fizetésének javítására lenne fordítható. Ez lehetővé teszi a válogatást és jobb erők alkalmazását, és módunkban lesz azon általánosan elismert gazdasági princípiumnak hódolni, hogy inkább kevesebb legyen a termelés, de annál jobb minőségű. Az az elv, melyet az angolok nemcsak a nemzetgazdasági termelés, de az igazságszolgáltatás terén is oly kiváló sikerrel alkalmaznak.

Nem az a cél, hogy minél többen élösködjének az államon, hanem az, hogy az állam teendői a lehető legjobban láttassanak el. S azok, kik sem ügyvédnek, sem bírónak, sem ügyésznek be nem válnak, forduljanak másfelé, találják meg helyüket máshol a társadalomban. A magas szellemi tehetséget és képzettséget igénylő igazságszolgáltatási pályára csak azok aspiráljanak, kik arra hivatottak. S ezeket az erőket az igazságszolgáltatás, az állam csak a szabad verseny piacán találja fel s nem azokban, a kik véletlenül botlottak állami hivatalba.

Brougham, Anglia egyik legkitünőbb jogásza egy francia államügyésznek hozzáintézett panaszkodó soraira ekképen nyilatkozott. «Az Önök bírái — mondja ő — úgy látszik rosszul vannak fizetve, de a mieink sincsenek kellőképpen, s csakis annyira, a mi lehetővé teszi, hogy a bírói állásokra a legjobb ügyvédek közül válogathassunk: mi abban a nézetben vagyunk, hogy a bírói díjazásának oly mértékűnek kell lenni, hogy egyetlen igazságügyminiszter előtt se legyen nehéz a legképzettebb és legnagyobb klientelájú ügyvédek alkalmazni a curulisi székre.»

Kitünő ügyvédség, kitünő bírói kar: e kettő egy fogalom. Mindkettő csak együttesen, egymással összhangban fejleszthető.

Ez az az irány, a melyben igazságügyi szervezetünk fejlesztésénél haladnunk kell; ez az az ideál, a mely szüntelen kell hogy előttünk lebegjen.

A kezdet a cél elérésére a jogi noviciatus kellő módon való berendezésében rejlik; ez az az alap, mely kiindulási pontul szolgál. S bármily csekély is önmagában véve maga a noviciatus, azt elzárkózottan, izoláltan felfogni és kicsinyes eszmék szerint szervezni nem szabad. Ez annak az igazságügyi szervezeti koncepciónak, melynek célja a nagyszabású reform, ép oly integráns részét képezi, mint akármelyik felsőbíróság organisatiója. A teremő erő alkotásainál a maga szellemét a legkisebb részletekbe is beviszi, a nagy gondolat ott van minden egyes parányban és ennek az egészszel való összhangzatba hozatalában.

Eszméket kívántam felvetni, részletek megállapítása a hivatalosan is hivatottak feladata leszen.

Dr. NAGY DEZSŐ.

Rendszerekérdések a börtönreform körül.¹

Irta TAUFFER EMIL, a zeniczai fegyház igazgatója.

Megnyugvással kell üdvözölni a jeleket, melyek Horvátországnak a börtönügy terén is fáradhatatlan haladását tanúsítják.

A reformok egy új nagy fegyház felállításában nyilvánulnak, mely legközelebb fog felépülni Mitrovicz városában a község által ingyen átengedett telken a modern technika elvei szerint; másrészt nyilvánulnak egy törvényjavaslatban, melyet a fegyházak teendőinek vezetésére szolgáló felügyelőség létesítése végett az országos kormány a tartománygyűléshez alkotmányos tárgyalásra benyújtott s melyet ez törvényerőre emelt.

Egy nagy fegyház építésének szüksége már évek hosszú sora óta érezhetővé vált. A fenálló, régi időkbeli származó és egészségtelenül épített fogházak túl vannak tömve, járványok majd itt, majd amott mutatkoznak; a fegyenczek munkaereje sok helyen meg van bénítva. Az állapotok tehát tarthatatlanok. Az alapos és gyors javítás úgy az igazságszolgáltatásnak, mint a kincstár finansziális hasznának érdekében fekszik.

Kérdés már most, hogy minő rendszer vétessék alapul az új büntető intézet építésénél.

Abban a meggyőződésben voltunk, hogy e kérdés már rég meg van oldva. Az 1876-ban a szabadságvesztési-büntetés módozatainak megbeszélésére összehívott értekezlet a progressív büntetés-rendszer elvei mellett nyilatkozott. A büntetés végrehajtására kiadott szabályzat megköveteli, hogy a hosszabb idejű szabadságvesztés-büntetés — a mennyiben ezt a létező berendezések és helyiségek, másrészt a fegyenczek egyénisége lehetővé teszi — a következő tagolásban hajtassék végre: az első stádiumban éjjel-nappal magánzárka; a második stádiumban közös munkáltatás nappal, azonban éjnek idején, valamint a pihenő órákban: elkülönítés. Erkölcsileg romlatlan emberek, kor és erkölcsiség szerint osztályozva közös elzárásban is tarthatók. Ez utóbbi csak kivétel, az elkülönítésnek kellene szabálynak lenni; a harmadik stádiumban a közvetítő intézetben való elhelyezés és végre a negyedik stádiumban a feltételes szabad lábra helyezés.

Ugy hírlik, hogy a büntetés e végrehajtásában mélyreható változás fog beállani. Mondják, hogy a mitroviczi új fegyház helyiségei úgy fognak berendeztetni, hogy a büntetés végrehajtásának második fokát az összes fegyenczek feltétlenül közös elzárásban töltsék. E célra 5—10 emberre szóló hálózobákat fognak építeni, melyekben a fegyenczek az éjet, nappali szabad idejüket, valamint a vásár- és ünnepnapokat közösen fogják eltölteni.

Azt állítják, hogy az emberszeretet a büntetés-végrehajtás szigorának enyhítését, a fegyenczek állapotának könnyítését követeli. Jogi tekintélyek, a kik tíz évi működésemet Horvát-

¹ A horvát kormány a mitroviczi fegyház építése alkalmából felhívta dr. Tauffer Emilt, adna véleményt a büntetés végrehajtásának rendszere kérdésében: a nevezett szakferfiu az itt következő dolgozatot nyújtotta be. Mi a dolgozatot az «Agramer Ztg»-ból veszszük át, hol az közelebb megjelent.

országban baráti emlékülben tartották és a kik a jelenleg vezetésem alatt álló és a progressiv rendszer elvei szerint ujonnan épített zeniczai központi fegyházat ismerni vélik, felszólítást intéztek hozzám, hogy a magánelzárás hatásáról nyilatkozzam, továbbá a velem közölt nézeteket és állítólagos okokat, melyek a büntetés végrehajtásának második stádiumában a fegyenczeknek a szabad időben való elkülönítése ellen szólnak, közelebbről megvilágítsam.

Átadom feleletemet a nyilvánosságnak, ha hogy talán abból a közjóra némi haszon háramolhatik.

Ama kérdésben, hogy a büntetés minden rendszeres végrehajtásának magánelzárással kell kezdődnie és hogy minő célokat kell az elkülönítés által elérni, a szakemberek egyetértenek.

A hatásról, melyet az elkülönítés átlag úgy a horvát mint a bosnyák fegyenczekre gyakorol, következőket lehet elmondani:

E délszláv fegyenczek legnagyobb része a büntetés megkezdésekor teljes lemondással belenyugszik ama szabályba, hogy a büntetés magánzárkával kezdődik. Egyesek azonban sehogysem akarják ez intézkedés jogosultságát megérteni. Bizonyos mérsékelt izgatottságot mutatnak, a mi makacs és daczos viselkedésben és abban nyilvánul, hogy azt tartják, mikép csak nekik van igazuk. E jelenségekből azonban, melyek többnyire az idegrendszer rendkívüli felizgatására vezethetők vissza, nem szabad a további viselkedésre következtetni. Az ilyen embereket az első napokban békében kell hagyni. Legtöbb esetben később mégis a megfontolás jut tulsúlyra az illetőben.

Oly fegyenczeknél, kik első ízben vannak elítélve, a kiknek érzésvilága hozzáférhető, továbbá a kik motivumból vékeztek és a némileg műveltebb embereknél már 7—10 nap alatt bizonyos nyomott lelki hangulat áll be. A tagadók az ítélet szigoráról, a tanukról kezdenek panaszkodni és ártatlanságukra új bizonyítékokat vélnek kimutathatni. Napról-napra nehezebben viselik a magánelzárás nehézségeit. A nős emberek nejük és gyermekeik elhagyottságát panaszojják, siratják a szerencsétlenséget, mely őket érte. A sziv ellágyul, a makacság eltűnik, könnyek enyhítik a nyomott hangulatot. Férfiak, kik gyermekkoruk óta nem ontottak könnyet, néhány szivhez szóló kifejezés által könnyen megindíthatók. Ez oly pillanat, midőn az emberek irányában a legnagyobb gondoskodást és jóakaró részvétet kell tanusítani. A legtöbben ezért mindig hálások lesznek. Ideges egyéneknél álmatlanság mutatkozik, másoknál ismét fejfájás. E jelenségek nem tartósak, de azért orvosi tanácsot igénybe kell venni.

Négy egész hat hét után az elkülönítettek nem épen kis részénél (8—10%) vérszegénység kezd mutatkozni, mely öregebb egyéneknél gyakran czombdaganatokkal van egybekötve. A magánzárkának hatása a szellemre és érzelemre fokozott, mert a hivatalnokok tanításai és különösen a lelkészek vallásoktatása nem maradnak következmények nélkül. A legtöbb írni-olvasni nem tudó imádságot tanult meg, fogalmat nyert Istenről és a vallásos kötelességekről. Számos esetben ama fegyenczek, kik addig bűnüket tagadták és nem ritkán legszentebb esküvel bizonyították ártatlanságukat, bűnbánó vallomást tettek. Másrészt azt is tapasztalták, hogy eleinte bűnbánó gonosztevők vallomásukat visszavonták és konokul tagadtak.

A második hónapban egyeseknél hallóképzelődés mutatkozik. A fegyenczek az éj csendjében nevüket hallják kiáltani a nélkül, hogy tudnák, honnan ered a kiáltás. Ha e jelenség hosszabb ideig tart, a magánelzárást félbe kell szakítani, másoknál e hallucinációk maguktól elmúlnak. Már a harmadik hónapban a testi egyensulynak egyéb zavarai is mutatkoznak. A mezei munkások osztályából származó fegyenczek, kik gyermekkoruktól fogva erős munkához voltak szokva, derék- és lábfejéről kezdenek panaszkodni. Szemgyulladás, furun-

kulosis, mirigydaganatok és foghus meglazulása kezd mutatkozni. Mindez az ülő életmód hirtelen beálltával van egybekötve és így igen soknál a magánelzárás hatását az egészségi szempotok határozzák meg. A magánelzárásban levő fegyenczek időnként megejtett súlymérések e megfigyeléseket leghatározottabban bizonyítják.

Néhány száz fegyencz, kik Zeniczán az utóbbi években a progressiv büntetési rendszer első stádiumának alá voltak vetve, a magánelzárás kezdetén és végén megmértetett, a mely műveletnél kitűnt, hogy az átlagos testi súlyvesztesség 404 grammra rug. Nem javasolhatnám, hogy a magánelzárás ideje a kulturában még nagyon alatt álló bosnyákoknál átlag 5—6 hónapnál, kivételes esetben pedig egy évnél tovább terjedjen. Horvátországban egy év lehetne a magánelzárás közepes tartama.

Az első stádium végeztével kérdés már most, mi történjék továbbra? Határozott meggyőződése, hogy a közös elzárás csak az erkölcsileg romlatlan emberek egész kis számánál engedhető meg, a legnagyobb többségnél azonban a közös elzárás mindent elront, a mit a magánzárka létrehozott.

Az egyesek erkölcsének alapján való osztályozás gyöngye és csalékony kisegítő, mert az ember nem vizsgálhatja a sziveket és veséket. A legnagyobb gondosság mellett is könnyen lehet e kérdésben csalódni. Hogyan is lehetséges 600 főnyi napi létszámnál minden fegyenczet keresztül-kasul megismerni?

Ha az igazgatónak nem volna más dolga mint állandóan a fegyenczek közt időzni, még akkor is az emberek erkölcsiségét illetőleg számtalanszor helytelen következtetésekre jutna. De minthogy az igazgatónak még számos más szolgálati teendője van, az osztályozás még gyöngébb alapon nyugszik.

E kérdésben csak ama kevés és feltűnő kivétel megbízható, kiknél a romlatlanság világosan észlelhető; az esetek legnagyobb részében a közös elzárás — ha csak 5—10 fegyencz van is egy szobában együtt — a háznak erkölcsi pestise. Élénken élnek emlékemben a közös elzárásnak szennyes sívár képei azon fegyházakból, melyeknél fiatalabb éveimben szolgáltam, midőn vásár- és ünnepnapok délutánján a fegyenczeket kártyánál, malomjátéknál vagy koczkánál érték. Még ma is undort kelt bennem, ha visszagondolok, hogy vizsgálatot kellett inditanom a fegyenczeknek megnevezhetetlen «játékai» ellen. Vagy ama szerelmi viszonyokat említsem talán, melyeket számtalanszor jelentettek fel, midőn különösen megbarátkozott egyének egy takaró alatt aludtak. A közös zárkák ajtóit éjen át zárva vannak. A zárak felnyitása az alig szunnyadókat felzavarja és mielőtt valaki belépne, már mindenki a maga takarója alatt van. Csak a legritkább esetekben vezet célhoz az ilyen vizsgálat. A közös elzárásban majdnem minden fegyencz fél a többiektől. Egyik sem mer nyílt tanuvallomást tenni, mert a társaik bántalmaitól félnek mindannyian. Nagyon sokat lehet a jobb emberektől vagy az u. n. «bizalmasok»-tól megtudni, de bizonyítani majdnem soha. Egy ilyen erélyesen vezetett vizsgálat annyi szennyet és romlottságot hoz felszínre, hogy a vizsgálat már magában véve a tanukra és részekre erkölcsileg rontó.

E rákfénét kiirtani csak az által lehet, ha a fegyenczeket éjjel és szabad idejükben elkülönítjük. Ha egy állam elég gazdag, hogy e célra is kőből és téglából épített tágas zárkákat létesítsen, akkor mindenesetre ehhez az eszközhöz kell nyulni. Ha azonban a büntetés végrehajtására szolgáló eszközök korlátoltak vannak, vas-zárkák alkalmazására kell szorítkozni.

A különbségről, mely a beruházási tőke tekintetében mutatkozik, Zeniczán tett tapasztalataim alapján mondhatom, hogy a kőből és téglából épített zárkák, melyekben a büntetés első stádiuma hajtatik végre, fejenként, — tehát zár-

kánként — 1153 frtba kerülnek, míg a második épületben, hol a büntetés második stádiumát töltik a fegyenczek és a hol 450 ember elkülönítése végett ugyanannyi vas-zárka van alkalmazva, a beruházási költségek fejenként 298 frtra rugnak. A cél, t. i. az elkülönítést éjjel és a munkaszünet alatt ez összeggel is el lehet érni.

(Bef. köv.)

Házassági akadályok a keleti egyházban.¹

II. FEJEZET.

Föltételes házassági akadályok.

Azon akadályok, melyek csak bizonyos személyekkel megkötendő házasságnak állanak útjában. Ezek közül némelyek a rokonságból folynak, mások meg a rokonság fogalmán kívül állanak. Vesszük előbb az első kategóriát.

A. A rokonság fogalmán alapuló házassági akadályok.

A rokonság fogalma széles értelemben magában foglalja: a vérrokonságot, sógorságot, lelki rokonságot, utánczott sógorságot és fiuvá (örökbe) fogadást.

1. *Vérrokonság* alatt oly rokoni kötelék értetik, mely úgy keletkezik, hogy egy személy egy másiktól leszármazik; vagy akkép, hogy két személy egy közös harmadiktól származik, a mely közös harmadik egy köztörzsnek hivatik. Ha ugyan nem tagadható is, hogy az összes emberiség egy emberpártól származik s ennek alapján bizonyos rokonsági bélyeget hord önmagán, mindazáltal a vérrokonság szabályait oly messze kiterjeszteni mindenekelőtt lehetetlen s annyit jelentene, mint az emberiség fejlődésének eszméjével ellentétbe helyezkedni. Ezért szükséges volt a vérrokonságnak bizonyos határt jelölni ki. E tekintetben már a római jog gondoskodott intézményről s megteremté mindazon terminusokat, melyek a rokonsági viszony megjelölésére szükségesek. Így a linia, a gradus szerinti megkülönböztetés mai nap is elementáris distinkciók. A liniánál megkülönböztetendők az ascendensek és descendensek; azután a linia lehet recta és collateralia. Egy közös törzsből kiinduló egyenes és oldalágak összesen alkotják a vérség fáját.

A keleti egyház a vérrokonság számításával sokkal szigorubban jár el a nyugotinál, a mennyiben elég helyesen a római komputatiót fogadta el mérvadónak. Nevezetesen a rokonság távolsága méretik a születések száma szerint, a mely 2 személy között van. Minden születés egy fokot számít, tehát a hány születés van két személy között, ugyanannyi a fok is. Ez úgy az egyenes mint az oldalágnál is mérvadó szabály (Blastares syntagmájában). Tehát a vérség fája s azon előforduló születések száma a mérvadó azon esetben, ha két személy között ki akarjuk tudni, hogy hányadizi rokonok, azonban többnyire a közös törzs a kiinduló pont. Így ha oly személyek között kellene a rokonsági távolságot keresni, kiknek egyike az egyenes, másika pedig az oldalágon van, olyankor a személyek mindkettejétől felfelé kell menni, míg a közös törzshöz el nem jutunk avagy oly személyhez, kiben a két ág egyesül; avagy az egyik személytől megyünk felfelé a közös törzshöz s ettől leereszkedünk a másik személyhez s így az egyes rokonsági fokon áthaladva a születések számát összeadva, megtudjuk a rokonsági távolságokat. Az izek számításánál szemügyre veendő következő általános szabályok: A férj és nő mint egy testet képezők egymás közt külön ízt nem képeznek s a többi rokonokkal szemben egy és ugyanazon izbeli rokonok; a gyermekek a szülőkhöz viszonyítva első izbeli rokonok; a fi és nővérek egymás között másodizi rokonok; a mostoha-anya avagy mostohaanya viszonya a mostoha gyermekhez ugyanaz mint a vér szerinti gyermekhez; a női ágoni rokonság ugyanazon fokok szerint s ugyanazon sorrendben szá-

mittatik mint a férfi ágoni rokonság. A rokonság határa tekintetében a keleti egyházban is az egyenes ágon a házasságok feltétlenül el vannak tiltva, míg az oldalágon a vég-határ, melyen belől vérrokonok egymás között nem nőülhetnek, a hetedik fok bezárólag, tehát már a 8-ik fokon szabadon nőülhetnek. Ez úgy látszik a justiniani róm. jogból van véve a keleti egyház jogkönyveibe, miután előzőleg a görög-római törvényhozás magáévá tette Mózes rendelkezéseit a vérrokonság mint házassági akadály tekintetében s az egyház befolyása alatt törvényileg rendeztetett, mely megfelelt a házasság úgy physikai mint ethikai feltételeinek. A trullai zs. 54. can.: «a ki házasságra lép unokahugával, avagy az atya és fia az anyával és leányával, avagy 2 nővérel; avagy ha két fivér anya- és leányával, avagy ha két fivér két nővérel: hét éves bűnbánatnak vetvék alája, miután előzőleg házasságuk meg lett semmisítve». Az Ecclogákban meg van tiltva a házasság: az unokatestvérek unokái között, nagybátya unokahug, nagynéne és unokaöccs között, azonban csak a felek büntetnek, a házasság pedig érvényben marad. A keleti egyházban manapság érvényes szabály alól, hogy t. i. az egyenes ágon egyáltalán, az oldalágon pedig a hetedik igit bezárólag a vérrokonság bontó házassági akadályt képez, kivételt a görög és orosz partikuláris egyház tesz. Ugyanis Görögországban a hetedik fokon, Oroszországban pedig már az ötödiken is az oldalrokonok szabadon nőülhetnek.¹

2. *A sógorság.* (ἀρχιστεία, affinitas). A keresztény család alapját a szeretet érzelme képezvén, önként érthető, hogy az egyház, mely Krisztus példáján indulva és azt utánózva, a szeretetet törekszik minden lépten-nyomon hirdetni. Innen abbéli igyekezete, hogy a szeretet kapcsát a családnak szűk körén kívül is kiterjessze a rokonság egy nemében, a sógorságban. A sógorság tehát oly rokonsági viszony, mely két vagy három család között a házasság következményeként áll elő (ἀρχιστεία ἐκ θυγατρίας, ἀρχιστεία ἐκ τριγατρίας). Tehát ezen definitio eo ipso kizárja a természetes sógorságot, mely a nyugoti egyházban létezik.

Az izek számításánál vagyis a két család tagjainak rokoni távolsága kiszámításánál a keleti egyház joga a vérrokonság analogiája alapján a római computatiót fogadta el, azon a Caerularius Mihály patriarcha által is hangoztatott indoknál fogva, hogy a keleti egyház felfogása szerint a férj és nő egy testet képez, s ennek következtében a férj rokonai a feleségnek ugyanazon izbeli sógorai, mint a hanyadizi rokonai amannak, és viszont. Valamint a vérrokonságnál, úgy a sógorságnál is vannak egyenes és oldalágak és pedig: az egyik házasság és a másik házasság fel- és lemenői között egyenes ági sógorság van; az egyik házasság és a másiknak oldalrokonai között oldalági sógorság létezik.

Az egyik házasság és a másiknak rokonai között a sógorság a szerint számítatik, a mint azok egyenes vagy oldalágiak; sógorsági viszonya van továbbá az egyik házasság és rokonainak a másik házasság fel- és lemenői között.

Az izek számításánál itt is az a principium, hogy a hány születés van két személy között, melyek között a sógorsági viszony keresendő, annyadizi sógorok. Tehát, ha akár az egyenes, akár az oldalágon két személy között a sógorsági viszonyt akarnók megállapítani, a számításnál kiindulunk attól a bizonyos személytől, a mely az egyik házasság fel- és lemenői között a hányadizi sógorok. Tehát, ha akár az egyenes, akár az oldalágon két személy között a sógorsági viszonyt akarnók megállapítani, a számításnál kiindulunk attól a bizonyos személytől, a mely az egyik házasság fel- és lemenői között a hányadizi sógorok. Tehát, ha akár az egyenes, akár az oldalágon két személy között a sógorsági viszonyt akarnók megállapítani, a számításnál kiindulunk attól a bizonyos személytől, a mely az egyik házasság fel- és lemenői között a hányadizi sógorok.

¹ Az előbbi közl. I. a 13. és 15. számban.¹ 1810. jan. 19. ukáz.

köttetik, névkeverés ne legyen. Szt. Basilius 87. kánonja e tekintetben alapszabályul szolgál, mely szerint a feleség nővérét nem szabad annak halála után elvenni, mert ha a férj és feleség egy testet képez, úgy a feleség nővére is rokona a férjnek. Ha ugyanis saját vérrokonait tilos elvenni, tilos a feleségeit, ép úgy mint a feleségnek nem szabad a férj vérrokonaival valaminő viszonyba lépni.

Az egyenes ágon sógorsági viszonyban lévők egyáltalán nem, az oldalágon csak a második fokig bezárólag házasodhatnak egymás közt. Sőt az egyenes ágon bizonyos respektus észlelhető (a mi egyébiránt a nyugoti egyházjogban nem ismeretes), midőn tiltatik, hogy egy házasság meghalt házastársának egyenes ágban rokonaival házasságra lépjen. A trullai zsinat 54. kánonja, a mint már egyszer fentebb idéztük, és Szt. Basilius 87. kánonja egymást mintegy kiegészítik s különösen ez utóbbi tiltja a házasságot, midőn rokonnevek összekeveréséről van szó s dacára az egyházi praxisnak tiltja: két fivér házasságát két unokanővérről vagy két unoka-fivér házasságát két nővérről, nagybátya és unokaöccs házasságát két nővérről, stb. Johannes Xiphilinus 1066–1067. zsin. végzése a sógorság viszonyát az érvényes eljegyzésre is kiterjeszté.

Sisinius patriarcha 997-ben kiadott «tomus unionis»-ában a sógorsági viszonyt egész a hatodik fokig az oldalágon házassági akadálynak hozza fel. Azonban e szabály alól is részint személyi, részint politikai okok miatt kivétel tétetett. Nevezetesen Manuel Comnenus császár akkép rendelkezék, hogy a Sisinius tomusába ütköző házasság tilos ugyan, de nem semmisítetik meg, ha megkötött volt.

Midőn három család között két különböző házasság kötődik, vagyis midőn két különböző családból való hajadonok két fivérhez mennek nőül, létre jön az u. n. ἀρχιστεία τῆς τριτείας, itt ugyanaz a számítás, mint a διτεία-nál¹ csak-hogy itt már, Balsamon Harmenopolus és Blastares szerint a negyedik fokig exklusive szabad a nőülés, tehát a negyedik fokon már szabad.

3. *Lelki rokonság.* Ezen rokonsági viszony előáll egyfelől a keresztszülő és annak rokonai, másfelől a kereszttelt és annak rokonai között. A megkeresztelt a keresztelek útján mintegy ujjaszületik. Ezen aktusnál tehát a kereszta-tya valóságos apai szerepet játszik, miután ez alkalommal a valódi atyát helyettesítvén, magára vállalja mindama kötelezettségeket, melyek az atyát szülöttével szemben kötelezik, sőt a megkereszteltnek hitszilárdságáért felelősséget is vállal magára. Innen az, hogy a pogányok és zsidók gyermekeit a keresztelek után természetes atyjuk hatalma alól kivették s a keresztszülők hatalma alá adták. Miután a keresztapa és a kereszttelt lelkei isteni közvetítés folytán a keresztelek által egygyé olvadnak, a lelki rokonság még fontosabbnak tekintetik a vérrokonságnál. A lelki rokonság Zhismann szerint 2 módon szerezhető meg: a) a kereszttel kútból való kiemelés. b) egyházi adoptio útján. Egy scolion is idéz az Epanagogehez, mely különösen azért fontos, hogy benne a lelki rokonság ép oly felbonthatatlannak jeleztetik, mint a vérrokonság s a házasság megkötése az ilyen viszonyban lévők között úgy tiltatik, mintha éppen vérrokonok lennének. A scholion görög szövege helyett² adjuk annak értelmét magyarul a következőkben: «Miután Justinianus 118. novellájában az agnatio és cognatio közti különbséget megszünteté és az adoptio az egyházban énekek és papi kézfeltevés közepette szokott véghez vitetni, ennek következtében az így létrehozott kötelék felbonthatlan s így a házasság megkötése csak úgy tiltatik az egyházi adoptio fenléte esetén, mint ép a vérrokonság miatt.» Miután tehát az egyházi adoptio csak egy fajta a lelki rokonságnak s mivel az a mos-

tani partikularis autonom keleti egyházakban kevésbé bír praktikus jelentőséggel, a fentidézett scholion szövege a keresztelés útján lelki rokonságra vonatkoztatandó. Eleinte az egyházi hagyomány, később pedig törvényes intézkedések gondoskodnak arról, hogy a lelki rokonságot a vérrokonság analogiája alapján számitsák. Így Justinianus 530 okt. 1-én megállapítja az első fokú lelki rokonságot: a kereszttel és a kereszttelt között s megtiltja köztük a házasságot; a trullai zs. 53. kán. a második fokot állapítja: a kereszttel és a kereszttel szülei, valamint a kereszttel és a kereszttelt gyermekei között, két kereszttelt között, kik ugyanazon keresztszülővel bírnak, és tiltja köztük a házasságot; IV. Leo és VI. Constantin császárok a III-ik és IV-ik fokot és itt is megtiltják a házasságot; (harmadik fokon vannak a kereszttel és a megkeresztelt unokatestvérei, a negyedik fokon a kereszttel vérszerinti gyermekei és a megkeresztelt unokatestvérei. A basilikák kiadásával egy állandó határ lett megállapítva és meg lett tiltva a lelki rokonság miatt a házasság: a keresztszülő és a kereszttelt között; a keresztapa és a megkeresztelt anyja között, a kereszttelnek édesfia és a megkeresztelt között, a keresztszülő és a megkereszteltnek leánya között, a keresztszülő fia és a megkeresztelt leánya között. A basilikák ezen rendelkezései a keleti egyház kánoni könyveibe vétetvén, jelen idő szerint is, mint a lelki rokonságból származó házassági akadályok, az életben alkalmaztatnak. Itt is, mint a vérrokonságnál, a házasság megkötésének lehetősége csak a nyolcadik fokon van meg, a computatio itt is a római. A fokok azonban csak a lemenő egyenes ág szerint számíttatnak, kivéve hogy a megkereszteltnek anyja a felmenő ágban van.

4. *Utánzott sógorság.* (Quasi affinitas.) Az utánzott sógorság alapja az eljegyzés. Keletkezett pedig akkép, hogy a keleti egyházban az ünnepélyes eljegyzés egyenlő hatásnak vétetik a házassággal, ugyanazon jogi következményekkel s így mindaz, a mi a házasságra áll, áll az eljegyzésre nézve is. A rokonsági fokok úgy számíttatnak, mint az igazi sógorságnál.³

5. *Fiuvá fogadás vagy örökbefogadás* (ὑιοθεσία, adoptio.) Az örökbefogadó s annak bizonyos hozzátartozói egyfelől és az örökbefogadott s rokonai között másfelől rokoni viszony áll fen. A törvényesen örökbefogadott az örökbefogadóhoz úgy áll, mint annak vérrokonai. Miután az adoptio csak egy fajta a lelki rokonságnak, úgy a fokok számítása is úgy történik, mint a lelki rokonságnál. Az örökbefogadásnak ma már polgári jelentősége van, ha azonban hozzájárul egyházi aktus is, akkor a házassági akadályok megállapításánál az egyháznak is van beleszólása.⁴

(Folyt. köv.)

Dr. POPOVITS SZTANIMIR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében.

E felől kifejezetten nem intézkedik ugyan a végrehajtási törvény és a legtöbb olvasó bizonyára kétkedéssel vesz tudomást arról, hogy feltétlenül elutasító ítélet esetében is van helye biztosítási végrehajtásnak, de mindez a tényen, mondjuk inkább: az igazságon, nem változtat.

A dolog egyszerűen úgy áll, hogy az alperes beismerte a per során a követelés fönállását és valódiságát, csupán időelőtti kifogást tett, azt állítván, hogy a követelés csak a tárgyalást követő napon fog lejárni. Az eljárás bíróság

¹ A Konstantinápolyi patriarchai synodusnak 1868-iki körrendelete.

² Ha az örökbefogadás viszonya megszűnt, a házassági akadály is megszűnt, kivéve, hogy az egykor örökbefogadott gyermekkel vagy unokával nem szabad egybekelni. Az Epanagoge-hez írt scolion, láttuk a Basilikák is ugyanazt ismétlik. Leo császár tiltja az örökbefogadott unokatestvérek közti házasságot.

³ Tehát itt áll az: hogy affinitas parit affinitatem.

⁴ Schol. ad. Epanag. XVII. 21.

helyt adott a többé-kevésbé igazolt kifogásnak és a felperest keresetével elutasította. Minthogy azonban az adós tartozását még az általa beismert lejáratkor (az ítélet keltét követő napon) sem fizette meg, felperes, ki az elutasító ítélet ellen fölbbezással élt, a biztosítási végrehajtás elrendelését kérelmezte. Az eljáró bíróság a biztosítást megadta és pedig az alapon, mert az 1. a kereset indítása után kértett; mert 2. a veszély annak rendje és módja szerint valamint 3. a tárgyalási jegyzőkönyv mint közokirat által a követelés összege és lejáratát is igazolva lőn. Szóval együtt voltak mind ama kellékek, melyeket a végrehajtási novella 223. §-a első bekezdésében előír. Attól, hogy felperest keresetével elutasította, méltán eltekinthetett a bíróság, mert ezen ítélet a fölbbezés folytán mi hatálylyal sem birt, ugyszólván nem is létezett.

A hitelező a végrehajtást tényleg foganatosítván, a vonatkozó végzés ellen az adós, ki magát jó időre úgy a fizetési, mint a biztosítási kötelezettség alól mentesnek hitte és a végrehajtás által nyugalomban megzavartatott, felfolyamodással élt s abban a következőkép okoskodott:

Felperesnek nem volt joga a biztosítási végrehajtáshoz, mert *keresetével elutasított, s így keresete megszűnt, nem létezik*, holott a végrehajtási törvény 223. §-ának első bekezdése első feltétel gyanánt a keresetet említi. Ezen szakasz második bekezdése pedig — ugymond — még kevésbé alkalmazható, mert ott föltétlenül marasztaló első bírósági ítélet szolgál a biztosítás alapjául.

A budapesti kir. ítélő tábla magáévá tette alperes védekezését és kimondotta, hogy *biztosítási végrehajtás a törvény 223. §-ának első bekezdése alapján csak az ítélet hozataláig kérhető, hogy továbbá arról, hogy az ítélet hozatala után mely alapon kérhető biztosítási végrehajtás, az 1881. évi LX. tcz. 224. §-a külön rendelkezik.* (1890. évi 7111. sz. végzés.)

Az ilykép hatályon kívül helyezett végrehajtási eljárást új életre támasztani mód, illetve további fölbbezésnek helye nem lévén, az én szegény fölperesem fájo szívvel kénytelen bevárni, míg a kir. ítélő tábla a per érdemében ítélni fog. De ha a másodbíróság el is marasztalja majd az alperest, nem lesz benne köszönet, mert hisz akkor meg ő fog fölbbezeni, szóval a hitelezőnek várnia kell, miglen majd a harmadbírósági ítélet jogerőre emelkedik, holott követelése már az elsőbírósági ítéletet követő napon az adós kifejezett beismerése szerint fizetendő volt, vagyis a hitelezőnek már akkor a szó materiális értelmében kielégítéshez volt joga.

A törvénynek jelzett merev alkalmazása ellen élénken tiltakozik a jogász és a nem jogász igazságérzéke. Ugyanazon igazságérzet, mely gyakorlattá tette, hogy a törvény szó szerinti értelmezése ellenében nemcsak elsőbírósági, hanem föltétlenül marasztaló *másodbírósági* ítélet alapján is elrendelendő a biztosítási végrehajtás, ha a jogerősség ideje még el nem telt és a veszély valószínűsége igazolást nyer.

És ugyanezen méltányosság hozta be azt a gyakorlatot, hogy a *másodbíróság* által megítélt *visszonkövetelés* biztosítása szintugy megadható, mint a kereseti követelése.

De szigoruan jogilag sem helyes az a felfogás, mintha egyrészt a biztosítási végrehajtás kérhetésének joga a 223. §. első bekezdése értelmében csak az ítélethozatalig terjedne, minthogy erről a kérdéses szakaszban mi említés sem történik; és téves nézet, mintha a *megfölbbezett* ítélettel elutasított kereset nem léteznék, megszűnt volna.

A kereset mindaddig létezik, függ, míg jogerős, végleges ítélet nem szabályozza a felek jogait.

Az sem áll, mintha a végrehajtási törvény 224. §-a szabályozná azt, mikor lehet ítélethozatal után biztosítást kérelmezni. E szakasz csak egy esetet említ, a mikor lehet, t. i. föltétlenül marasztaló *elsőbírósági* ítélet alapján. (Ezen is tultette már magát gyakorlatunk, a mennyiben a veszély kimutatása mellett *másodbírói* ítélet is képezheti a biztosítási

végrehajtás alapját.) De ezen egy eset fölemlítése még nem zárja ki a biztosítás egyéb módjait, nem zárja ki azt, hogy a mikor az ítélet elutasítólag vagy eskütől föltételezetten rendelkezik, ettől egészen eltekintve, *más alapon* (a kereset és teljes bizonyító erejű okmány alapján) lehessen a biztosítást elrendelni.

Gondoljuk csak meg, hogy a mikor egy még nem kézbesített elmarasztaló ítélet alapján kérünk biztosítási végrehajtást, akkor *még lehetséges*, hogy ezen ítélet jogerőre nem is emelkedik, holott a mi vázolt esetünkben *már tudjuk*, hogy az elutasító ítélet jogerőre emelkedni nem is fog, mert jogorvoslattal lett megtámadva.

Nézetem szerint tehát akkor is hely adható a biztosítási végrehajtásnak, ha a bíróság az alperest eskütől föltételezetten marasztalta el. Persze ilyenkor nem az ítélet nyújtja erre az alapot, sőt az esetleg figyelembe sem jön, hanem például egy teljes hitelű, a követelés összegét és lejáratát igazoló okirat, melyet a fölperes a perben nem produkált s csak az ítélet hozatala után, annak jogerőre emelkedése előtt talált meg. Fölperes majd leteszi az esküt, de vajon miért várjon hetekig, ha követelését veszélyeztetve látja; miért nézze tétlenül, a mint az adós a kielégítésre szolgáló vagyont elmulatja?

A törvény egyszerű józan magyarázata az, hogy *a ki keresetet indított és követelése összegét és lejáratát okmányilag igazolni tudja, annak módjában álljon a kereseti követelés biztosítása végett végrehajtást vezetni, míg csak jogerejűleg keresetével elutasítva nincsen és kielégítést még nem kérhet.*

Mert hisz a végrehajtási törvény 223. §-ának e kitétele *«kereset beadása után»* nyilván nem jelent egyebet, mint azt, hogy az *egész per folyamata alatt*, vagyis a kereset beadásától kezdve azon napig, míg az ítélni utoljára hivatott bíróság határozata meghozva nincsen.

A megbeszélte esetben annál is inkább helyén való a biztosítás, mivel bírói gyakorlatunk értelmében az idő előtt indított keresetet is követheti elmarasztaló ítélet, ha a követelés az ítélethozatal előtt már lejárt, már pedig a keresetet elutasító és ennek daczára a biztosítást elrendelő első bíróság nem tudhatta, nem fogja-e a másodbíróság a kereseti követelést (az időelőttiségi kifogás elvetésével) föltétlenül megítélni.

Dr. BERÉNYI SÁNDOR.

Külömfélék.

— A budapesti kir. tábla zárulásán a következő bucsu-beszédek tartattak:¹

Vajkay Károly: Valószínű, hogy a mai ülés utolsó ülése ennek a másodbíróságnak, melyet a kir. ítélő tábla névvel a törvényhozás az 1723 : XXV. tcz.-kel a Királyhágón inneni országrészre állandósított. Sok átalakuláson ment keresztül ez intézmény főleg azóta, hogy a szomorú időben történt kényszerű szünetelése után 1861-ben az országbírói értekezlet ujja alakította. A rendi szerkezetű testületből, melynek még 1861-ben is táblai főpapok és bárók bíráskodtak és karddal övezett ítélő mesterek és érseki bírák teljesítették az előadói tisztet, olyan bíróság alakult, mely a jogegyenlőség követelményeinek felel meg. A kis testületből nagy lett, mely magába olvasztotta a váltótörvényszéket és örökségül nyerte a megszüntetett semmitőszék teendőit is. Nem farszatom a teljes-ülés figyelmét jogtörténeti fejtegetésekkel, a fokozatos átalakulás egyes mozzanataival, mert ezek szemeink előtt zajlottak le. De mindezek nem változtattak a tábla egységes másodbírósági jellegén s a tábla annyiban most is az, a mi hajdan volt. Ezen változtatott gyökeresen az 1890. évi táblai törvény, mely megszüntette ez ősi jogi intézményt. A magyarnak természete, hogy ragaszkodik történeti múltjához. Megbocsáthatónak találja mindenki, ha nálam e ragaszkodás érzésébe egyéni érzelmek is vegyülnek. Épen e kihálásnak indult testületnél kezdettem jogász-noviciusként pályafutásomat, midőn 1844 végén és 45 elején, mint az

¹ A budapesti kir. tábla történetét vázoltuk a f. é. 6. számban.

akkori alnádornak, Ürményi Józsefnek, palotás jurátusa tologattam főnököm elé a bírói széket, hallgatva figyelemmel az ősiségi viszonyból fakadt szövevényes perekben a bölcs vitaközléseket. Azóta pedig, hogy e bíróság új életre kelt, tehát 1861 május elseje óta különféle állásban hűséges kísérője voltam és vagyok harmincz év folytonos változásainak. Csak kevesen vannak, a kik ugyanazt mondhatják el magokról, mint pl. Liphay, Bellagh, Rimély, Mutsó... Harmincz év hosszú idő! Elpusztítja az embereket! Csoda-e, ha kétszeresen fáj nekem a keserű szó kimondása: «Volt és nincs! Nem is lesz többet!» Ne méltóztassanak azonban félreérteni. Belátam az átalakítás szükségességét, melyet az élénkebb forgalom a törvényhozás terén — és igazságügyminiszterünk ismert erélyénél fogva már legközelebb várható intézkedések is sürgettek. Figyelembe volt veendő, hogy a bírák nagy számánál fogva a felügyeleti jogot több egyénre kellett átruházni, hogy az sikeres lehessen. De bármi legyen is oka az utolsó törvényhozási intézkedésnek, annyi bizonyos, hogy az egységes kir. tábla a méhköpi szerepére jutott. Kibocsátja méhéből a rajokat az ország minden részébe. A régi kir. tábla tagjai mindig megelégedéssel fognak visszatekinthetni múltjukra. Számadatok bizonyítják ezt. Az 1861. évi ügyforgalom alig haladta meg valamivel a 13,000-ret, míg az utolsó három év alatt minden évben 125,000-nél is több ügydarab érkezett föl. Harmincz év alatt 2,436,853 ügydarab érkezett a kir. táblához s az elosztandó hátralék nem több 24,781-nél, tehát harmincz év alatt majdnem harmadfél millió ügyet intézett el az egységes kir. tábla. Nem terjeszkedem tovább. Sok szónak is ma egy a vége. Válnunk kell! A törvény parancsolja s mi a törvény őrei vagyunk. Engedje meg ezek után a t. teljes-ülés, hogy isten hozzádot mondassak a körünkben távozóknak. Gondoljanak vissza szívesen a napokra, melyeket közöttünk töltöttek s ha hivatali állásomnál fogva nem voltam is mindig abban a helyzetben, hogy mindenkinek vágyát célhoz juttattam volna, tartsanak meg mégis jó emlékezetükben. Isten önökkel! (Lelkes éljenzés.)

Sárhány József: Méltóságodnak hozzánk intézett meleg érzésű szavait nem viszonzhatjuk méltóbban, mint hogy köszönetet szavazunk bölcs vezetéséért, tapintatáért, igazságszeretetéért és tapasztalt jóindulatáért. Adjon isten Méltóságodnak még számos éven át erőt és egészséget nehéz hivatása teljesítésére. Isten éltesse!

Még egyszer fölhangzott a jelenlevők éljenzése, s az egységes kir. tábla működése ezzel be volt fejezve.

— «Sentimentalismus» az akadémiában. A feltételes elítélés, melyet némelyek szeretnének a radikális irány felfogásának tulajdonítani, behatolt im' a tudományos élet legkonservatívabb világába, az akadémiába is. *Tóth Lőrincz* curiai tanácselnöknek érdeme, hogy bevitte az akadémia társadalomtudományi osztályába ezen kérdés tárgyalását. Az agg tudós részletesen ismertette az intézményt, nem hallgatva el az ellene felhozott érveket sem és fiatalos hévvel fogta védelmébe a reformirányt, mely büntetési rendszerünk kiegészítését és továbbfejlesztését — nem pedig mint némelyek hangoztatják, felforgatását — tűzte maga elé célul. Különös fontosságu *Tóth Lőrincz* votuma azért is, mivel ő, mint bírói karunk egyik legrégebb, legtapasztaltabb tagja, számos évi gyakorlatára támaszkodva vette a feltételes elítélés intézményét bírálat alá s a praxis adataiból vonta le konklúzióit. Ez is új példaul szolgálhat arra, hogy a forgalomba hozott «sentimentalismus» és «radikalismus» jelszavak mily értékűek s hogy az új reformirány mily «elszigetelten» áll a gyakorlat körében.

— *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanár április 15-én az ügyvédjelöltek körében hosszabb tanulmányt olvasott fel a Curia 50. sz. teljes-ülési döntvényéről. A tanulmány konklúziója a kérdés érdemében a Curia nézve nagyon kedvezőtlen. A határozat, ide konkludál a tanulmány, a maga egészében elfogadhatatlan, és legfőleg bizonyos esetekben védelmezhető, az indoklás pedig, mely a határozatot kíséri, nem kielégítő, sőt a kérdést nem is fogja fel a helyes szempontból. Az érvelés, melylyel *Plósz* az ő álláspontját igazolja, sokkal terjedelmesebb, hogysem itt csak kivonatossan is közölhető volna. De különben a tanulmánynak nézetünk szerint nem is a Curia határozata elleni érvelés képezi a legfontosabb részét. Az, hogy egy curiai döntvény helyes-e vagy

nem, fontos kérdés, de még sokkal fontosabb a tanulság, melyet az értekezésből törvényeink alkotása körül elkövetett hibák tekintetében nyerhetünk. Ezt szigorú pontossággal bebizonyítani nagyon nehéz feladatot képez, és ezt a feladatot *Plósz* tanulmánya fényesen megoldotta. Épen ezért a tanulmány értéke sokkal nagyobb, mint egy napi kérdés megvitatásáé lenni szokott, és valódi jelentősége nem a felvetett konkrét kérdés megoldása, hanem egy az eddiginél helyesebb, szorgosabb és elvszerűbb törvényalkotási mód szükségességének bebizonyítása.

Nemzetközi Szemle.

— A *lemergi ügyvédi kamara* az 1791 május hó 3-án kelt lengyel alkotmány századik évfordulója alkalmából rendezendő emlékűnnep módozatainak megbeszélése végett az ország összes egyleteinek és testületeinek képviselőit gyűlésre hívta össze. Az igazságügyminiszter azonban rendeletet intézett a kamarához, melyben meghagyja neki, hogy ezen mozgalomtól teljesen távol tartsa magát.

— *Operettbe illő eset* foglalkoztatta nem régiben a belga bíróságokat. Egy vidéki házaspár a lehető legrosszabb egyetértésben élén, a nő feltette magában, hogy gyűlölt férjétől bármi módon megszabadul. Erre kedvező alkalom kínálkozott, midőn a férj ebéd után siestát tartva, az asztal felett elbóbiskolt. Meggyőződve a nő, hogy férje alszik, egy a padlásról — a famennyezeten keresztül — lelógó kötelet vigyázattal az alvó nyaka körül hurkolt; erre sietve felment a padlásra s ott a kötél másik végét megmarkolva, a meglehetősen súlyos terhet nagy kitartással húzta felfelé, majd a kötelet gondosan egy szegre erősítette. Egy kis ideig várt még, s midőn azt hitte, hogy a szándékolt eredmény már bekövetkezett, futott a rendőrséghez s ott elmondta, hogy férjét a szobában felakasztva találta. A kiküldött hatósági közegek azonban a tett színhelyén egy nem annyira vérfagyasztó, mint inkább kedélyes jelenet várt, mert a férj az asztal mellől felkelve mosolyogva vette ki szájából pipáját és sokatmondó taglejtéssel mutatott egy kis vaskályhára, mely kötélén függött. Ehhez pedig szívesen szolgált még azon további felvilágosítással, hogy korántsem aludt ő oly mélyen, midőn hitese ama szokatlan és nem kis mértékben gyengédtelen kötélekkel övezte körül: de sőt eléggé éber volt annak szándékát észrevenni, úgy hogy a midőn nejt a szobából távozni hallotta, nyakát a hurokból kiszabadította és a szobában levő mozgatható vaskályhát illesztette reá; ő maga nyugodtan elmélkedvén ezután tovább a hitvesi szeretetről. — A belga bíróságok kénytelenek voltak a nőt a btk. alapján felmenteni.

— Az *Archivio giuridico*-ban *Castori* figyelemreméltó javaslatot tesz a törvényalkotás módjára nézve. Hosszu tapasztalat megmutatta a parlamentáris törvényhozás hibáit; tisztán jogi kérdéseket pártszempontból tárgyalnak; terjedelmes törvényeknek szakaszról-szakaszra való tárgyalása folytán ellenmondások és rendszertelenségek keletkeznek; nagyszabású törvényeket alig lehet keresztülvinni. Ezeket akarta kikerülni az olasz parlament, midőn a büntetőtörvény javaslatát en bloc elfogadva, a miniszterre bizta, hogy azt a tárgyalások folyamán felmerült nézetek figyelembevételével átdolgozza. Minthogy azonban a parlament jogairól való ily lemondás gyakori ismétlése veszélyes volna, *Castori* más módot ajánl a bajok orvoslására. Javaslatára szerint kiváló szakférfiaknak össze kellene állniok törvényhozási reformokkal foglalkozó intézetté; ennek aztán a meglevő tagok által a bírói, ügyvédi és tanári karból választandó új tagokkal kellene magát folyton kiegészítenie.

A Magyar Jogászegylet f. hó 18-án ülést tart, melyen a közigazgatási bíróságok hatáskörének szabályozását tárgyzó vita fog folytattni. Ezen ülésben szólnak: dr. Csillag Gyula és dr. Reichard Zsigmond.

Hibaigazítás. A Vázsonyi munkája fölötti bírálatból nyomdai hiba következtében kimaradt, hogy Vázsonyi a Rivers Pollution Act-ot teljesen félreértette.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő:

Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos:

Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre 6 frt negyedévre 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőjogi reform kérdése a magyar tud. akadémiában. TÓTH LŐRINCZ kir. curiai tanácselnöktől. — Házassági akadályok a keleti egyházban. Dr. POPOVITS SZTANIMIR-től. — *Törvénykezési Szemle:* Bünygyi ítéletek kritikai fejtegetése. XV. A büntető-törvénykönyv 386. §-ához. (Morális elem.) Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Gondnokká és védővé való kinevezések. Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: A budapesti kir. tábla V. polgári tanácsának elvi jelentőségű megállapodásai. — Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Dr. Plósz Sándor előadása az 50. döntvényről. (Kivonat közlés.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőjogi reform kérdése a m. tud. akadémiában.

Tóth Lőrincz veterán jogtudósunk akadémiai előadásából közöljük a következőkben azon részletet, melyben a feltételes ítéletek ellen felhozott érveket erős elmeállal czáfolja:

..... Hátra van még, hogy megismerkedjünk az ellenérvekkel s kifogásokkal, melyek a javaslat ellenében, részint annak határozott roszalói, részint az aggódók s az elvet magát ugyan sok tekintetben helyeslő, de félénkebb és scrupulósabb természetű, vagy a fenállóban elfogultabb jogászok részéről felhozattak, hogy a figyelmet érdemlő nehézségeket méltányolhassuk s a majdani formulázásnál felhasználhassuk, az aféle támadásokat pedig egyszerűen visszautasítsuk, melyek leginkább oly emberektől erednek, a kik, igen sok bajuk lévén hivataluktól fogva a valóban gonosz s megromlott lelkeletű fegyenczekkel s visszaesőkkel, nagyon el vannak keseredve. Ilyen többek közt a beteges sentimentalismus, a misericordiánusi lágy szívűség, a hamis humanismus sokszor hangoztatott vádja.

Ha e vád alappal birna, kétségkívül súlyos és megbélyegző volna a férfiakra nézve, kik törvényhozók akarnak lenni, s ily gyáva kedélybetegségben sinlenek. Mert minden bölcsesség s férfias erély hiányára mutatna, ha a humanismus terén, mely egyébiránt a büntetések megállapításánál s alkalmazásánál jogosult tényező, a kellő mérték szem előtt nem tartatnék, s ez által az államhatalom büntető ereje megszibbasztatnék, a mi kétségkívül épen a valódi emberiségnek lenne ártalmára a roszul értelmezett emberiség nevében s leple alatt, a mennyiben a társadalom gonosz ellenségeit kimélve, a jó polgárok életének s vagyonának törvényszerű oltalmát gyöngitené. Itt azonban ily vádnak legkisebb alapja sincs, mely csak akkor lehetne helyén, ha arról volna szó, hogy a társadalom megrögzött ellenségei a fogságban tyukkal kalácscsal traktáltassanak s irányukban oly eljárás gyakoroltassék, melyre visszaemlékezve, kiszabadulásuk után azonnal siessenek ismét elkövetni új büntetést, hogy ennek jutalmául mielőbb visszakerüljenek a büntető intézetek kenyelmes fészkebe. De valóban izetlen dolog érzélgéről s férfiatlan lágy szívűségről beszélni a feltételes elítélés intézményének megbírálásánál, midőn korántsem a megszánt s dédelgetett bűnösök, hanem épen az állam s társadalom érdekében arról van szó, hogy meg nem romlott lelkeletű ujoncz törvényszegők a kitanult gonosztevők társaságába ne zárasanak, s csekély jelentőségű, inkább hibáik mint bűneikért a fogság szégyenével egész életük folyamára meg ne bélyegeztessenek, s ezzel tisztességes körökből ki ne zárassanak s kenyérkeresetükben ne gátoltassanak, s így a társadalomnak

lehetőleg megtartassanak; midőn arról van szó, hogy ez által az állam roppant költségei, melyeket a büntető intézetek fentartására fordít, tetemesen leszálltassanak; — s beteges sentimentalismusnak mondani egy egészen praktikus rendszabályt, melynek czélja távol van attól, hogy a valódi bűnösök, a társadalom veszélyes ellenségei bármi kedvezésben részesedjenek, hanem ellenkezőleg oda irányul, hogy a törvényszegők s recidivák száma kevesbedjék, s a megmenthetők megmentessenek, a mi épen nem zárja ki, hogy a megrögzött gonosztevők nemcsak szigorúan büntetessenek, hanem a fenállóknál még szigorubb rendszabályok által végkép ártalmatlanokká tétessenek. Egyébiránt a sentimentalismus e szokásos vádja nem új jelenség, sőt a tudomány történetében mindannyiszor felmerült, valahányszor az emberiség bármely követelménye hozatott javaslatba; szerepelt akkor is, midőn a tortura eltörléséről, a halálbüntetést lépten-nyomon alkalmazó régi kegyetlen büntető törvények enyhítéséről, a leirhatlan nyomorral, piszokkal, élet- s egészségrontással járó bűzhödt börtönök javításáról, Beccaria, Howard és halhatatlan társaik indítványairól volt szó, melyeket ma már senki sem mer megtagadni.

Eféle üres frásisokat tehát, melyek a kellő megkülönböztetést teljesen nélkülözik, figyelmen kívül hagyva, áttérek a jelentékenyebb s jóakaratu ellenvetések rövid összegezésére.

Ily ellenvetések s nehézségek, melyek kétségkívül nagy figyelmet érdemelnek, s melyeknek súlyát csak a kérdésben levő új rendszer lehető legóvatosabb s minden oldalra körültekintő szervezése s formulázása által lehet leszállítani, körülbelől a következők:

A javaslat ellenzői elismerik ugyan, hogy a czél nemes, de azt mondják, hogy a nemes czél is csak úgy helyeselhető, ha általa magasb érdekek nem szenvednek sérelmet, már pedig a feltételes elítélés rendszere a vádoltak javát elébe helyezi a közjónak, mely azt kívánja, hogy a bűn okvetlenül megtalálja büntetését, s a jogvédelem, a becsületes polgárok kárára semmiféle okból és senki kedvéért háttérbe ne szorítottassék. Ha ez így volna, a feltételes elítélés rendszerét kétségkívül el kellene vetni. De azt kell megvizsgálni: vajon nem nagyobb hátrányával jár-e a közjónak a csekélyebb törvényszegésekre kimért rövid szabadságvesztés-büntetéseknek minden viszonyok közt kimaradhatatlan alkalmazása, mint azoknak némely esetekben megengedett, szigorú törvényes feltételhez kötött felfüggesztése, s a feltétel teljesítése után elengedése? e kérdésre pedig, a feljebb előadottak szerint, igennel kell felelni, mindig szem előtt tartva, hogy az életbe léptetendő intézmény egészséges alapokra legyen építve, hogy annak csak oly megszorítások mellett lehessen helye, melyek annak általánosítását vagy tulságos kiterjesztését lehetetlenné tegyék, hogy az ne szabály legyen, hanem csak kivétel, hogy másoknak kárt ne okozzon s a jogos követelések kielégítését meg ne hiusítsa, mert ez esetben okvetlenül megrendülne a polgároknak a jogvédelem iránti bizalma s bekövetkeznék a társadalmi rend veszélye, a bűncselekmények ellenében szükséges fék meglazulása.

De épen ezt emelik ki az aggódók, mint aggodalmuk fő okát, hogy miután a büntetendő cselekmények legnagyobb száma olyan, melyet a törvény rövidtartamu fogházzal vagy

elzárással büntet, és így olyan, melyre nézve a bíró fel lenne jogosítva feltételes ítéletet mondani s a törvényes büntetés végrehajtását felfüggeszteni s ha a feltételnek elég tétetett, a büntetést elengedni: ez annyi, mint a bírót felhatalmazni, hogy a törvényszegések tulnyomó nagy számánál a törvényszegőknek megkegyelmezzon. Ez bírói önkényre vezet, alkalmat nyújt kedvezésekre s üldözésekre, s ha a bírót oly tökéletesnek képzeljük is, hogy eféle visszaéléseket róla fel nem tehetni, de kikerülhetetlenek lesznek a tévedések, a minden elv s irány nélküli kapkodás s ingadozás, mert lehetetlen, hogy a bíró, ki nem mindentudó s a szivekben és vesékben olvasni nem tud, ki a vádlottat a végtárgyalásnál látja először, s a szimulánsok általi félrevezettetésnek minduntalan ki van téve, biztosan meg tudja határozni, melyek a méltánylást s kiméletet érdemlő esetek, nem lévén biztos kritegiumok, melyekhez tartsa magát az alkalmazásban s melyek tájékozását irányozzák a sötétségben. Ily kritegiumok hiányában feltárul a bírói önkény útja, rokonszenv és ellenszenv, kedvezés és üldözés kíséretében, vagy legalább megnyílik a tévedések örvénye, melyben elbukik a kitűzött jó és nemes cél sikere. Ily önkényes bírói eljárás azután gyűlöletet ébreszt azokban, kik úgy vélik, hogy a feltételes elítélés kedvezményét megérdemelték, de meg nem nyerhették, s irigységet azok irányában, kik abban részesültek. Ily eljárás nem fogja kielégíteni a nép jogérzetét, s nem lehet megnyugtató hatással.

Ne felejtsek a kik ez aggodalmakat táplálják, először is, hogy a feltételes elítélést megengedő törvények, nem minden rövid tartamu szabadságvesztés-büntetést, úgy mint a belga törvény nem minden 6 hónapon aluli, s az angol törvény nem minden 2 éven aluli büntetést akar a bíró által felfüggesztetni s esetleg elengedtetni, hanem ezt oly esetekben engedi csak meg, ha speciális körülmények forognak fen, melyek hihetővé teszik, hogy a vádlott javulása s megmentése alaposan remélhető. A feltételes elítélés barátai általában nem arra helyezik az érvelés súlyát, hogy ennek megengedésénél a törvényben az elkövetett cselekményre kiszabott szabadságvesztés időtartama legyen döntő, s nem azt látják fontosnak, hogy a fogházbüntetés 6 havi tartama vétessék alapul, mint Belgiumban, vagy 5 évi mint a francia Berenger-féle javaslatban, vagy 2 évi mint az angol törvényben, hanem a vádlott egyénisége, az enyhítő körülmények túlnyomó sulya, a javulás reménye. Lehet hogy a cselekményre a törvény hosszabb és szigorubb szabadságvesztést szab büntetésül, pl. bemászás vagy betörés útján elkövetett lopásra, habár annak tárgya egy pár alma, dinnye, rózsa vagy egy főzet burgonya is, 2 évi fegyház, s a bíró e büntetést a btk. 92. §-ának alkalmazásával is csak 6 havi börtönre változtathatja át, noha a fenforgó viszonyok, tulnyomó enyhítő körülmények közt, pl. ha a csekély értékű élelmiszert inséggel küzdő apa éhező gyermekei pillanatnyi kielégítésére lopta el, vagy a lopást meggondolatlan fiatal legény, ha megszomjazott, vagy ha kedvese tőle virágot kért, inkább pajkosságból mint rosszaságból követte el, csak fájó szívvvel mondja ki a törvény által kiszabott büntetést, s ha a szigoru törvény nem kötné, szívesen felmentené a vádlottat, de bírói kegyelmezési jogának a most fenálló törvény szerint szűkebb határa van, s az éhes gyermekek atyja, a pajkos legény a bezárás által bekövetkező megbélyegzést el nem kerülheti, a kenyérkereső atya elválasztatik gyermekeitől, a fiatal félgyermek jövője megrontatik s ő maga a szülői házból kiragadtatva, esetleg büniskolába taszittatik. Ily esetekben kézzelfogható a büntetés felfüggesztésének nagyobb haszna, mint az, mely annak végrehajtásából a közjóra származnék, s a végrehajtásnak nagyobb károkozása, mint az elengedésnek. S itt mutatkozik főképpen nagy becse s üdvös hatása a javasolt rendszernek, a melynek életbeléptetésére természetesen törvényváltoztatás kell, hogy a bíró a büntető-törvény 92. §-ában megadott hatalmán is tulmehessen s az egyénítést,

mely mint már feljebb kiemeltetett, a helyes büntető igazságszolgáltatásnak egyedüli biztos alapja, nagyobb mértékben alkalmazhassa.

Igaz, hogy e bajon, — ha csupán ez forogna fen — az által is lehetne segíteni, hogy a büntetések minimuma mint némelyek kívánják, s mint az 1843-iki magyar javaslatban, s az élő törvények közt a németalföldi büntető-kodexben el van fogadva, a törvényből kizáratnék, minthogy azonban ez büntető törvényünk egész rendszerének felforgatásával járna, s a büntetés-minimumok mellőzése mindenesetre oly merész kísérlet, melynek elfogadására az 1843-iki magyar javaslaton s németalföldi kodexen kívül a törvényhozások nem vállalkoztak: az említett baj orvoslására jobb lesz más módszerekhez nyulni.

Sőt csupán az említett bajon segítve lenne már annak a javaslatnak elfogadása által is, mely az igazságügyi miniszter megbízásából Schedius Lajos curiai bíró által a büntető-törvény némely határozatainak módosítására nézve készült előadói tervezetben foglaltatik (336. és 340. §§-usok módosítása).

De ugyan e cél elérésére legjobb szolgálatot tesz, s egyzersmind más rokon céloknek s szükségeknek is megfelel, ha a törvény ily esetekben azzal a hatalommal ruházza fel a bírót, hogy feltételesen felmentő ítéletet hozhasson, ha úgy van meggyőződve, hogy a vádlott egyénisége, a fenforgó viszonyok egészben megfigyelt összesége s láncolata ezt indokoltnak mutatja. Minél tágabb a bíró bölcsességének engedett szabad mozgás a büntetéstételek meghatározott maximumának s minimumának korlátai közt, minél szélesb jogköre van az egyénítésben, annál inkább megközelítheti a valódi igazságot. S nincs ok reá, hogy ha a törvény megadta a bírónak a 92. §-uson alapuló nagy, de sok esetben még sem kielégítő enyhítési hatalmat, meg ne adja a veszély nélkül megadható még nagyobb, egész a feltételes elítélésig, szabad lábon hagyásig terjedő jogosultságot is, ha az egyéni eset ezt célszerűnek mutatja. Az intézménnyel természetesen vele jár, hogy a bíró a törvényszegést előidézett okokat, vádlott előéletét s körülményeit alaposan megismerni igyekezzék, s kétségen kívül van, hogy a bíróban, ki e hatalommal felruháztatik, s a megkegyelmezés felségi jogának egy részével megtiszteltetik, mélyreható pszichológiai és sociológiai előtanulmányok kívántatnak meg. Visszamegyünk tehát ama mindenkor hangoztatott s minden más bírói teendőknél is nem kevésbé érzett szükségességre, hogy a bírói székeket csak magasb képzettségű, mélyebb belátásu, sokat tanult s tapasztalt férfiak foglalják el. S megvallom, hogy nem csodálom, ha sokan aggodalmakat táplálnak a mostani bírói kar egy kisebb részének tudomány s jellem tekintetében oly nagyobb foku megbízhatósága iránt, a melyet a feltételes elítélés szóban forgó rendszere által reábizandó hatalmi kör korrekt kezelése s jó sikere feltételez; én azonban örömmel mondhatom, hogy ma, miután a korteskedés és családi összeköttetések útján, sógorság- s komaságból szedett-választott megyei bírák helyébe egy igazságos kormány által érdem szerint kinevezett, szigorubb minősítéssel ellátott s a jogszaki oktatás és irodalom előhaladása folytán nagyobb képzettségre emelkedett bírák léptek, nem osztozhatom azok nézetében, kik a magyar bírói karról szeretnek nagy szemöldü kicsinyléssel beszélni, ha ezt a külföldi bíróságokkal összehasonlítják. A magyar bírói kar nagyobb része ma már a tudományos képzettség s kötelesség-érzet oly fokán áll, melyen nem lehet alaposan félni attól, hogy az állami s társadalmi legmagasb érdekek kellő védelmét el fogja hanyagolni, s azt igazolja dr. Fayer László, az enyhe büntetések barátjának statisztikai adatokkal kimutatott állítása is, melyszerint hazai bíróságainknál a repressió iránya igen erős, erősebb mint Ausztriában, hogy a bűnügyi igazságszolgáltatás évről-évre szigorubbá válik, és így ma már a magyar bíró, a repressió gyakorlása tekintetében, ép oly

megbízható mint bármely külföldi kollégája.¹ S e tekintetben évről-évre javulás várható.

A bíró perhorreskált önkényének s megbízhatatlanságának ellensúlyozására azonban vannak minden oldalról alkalmazható óvó s biztosító szabályok, s úgy hiszem, senki sem ellenzi, hogy ilyen korlátok s óvszerek gondosan alkalmaztassanak. Így p. o. Lammasch Henrik bécsi egyetemi tanár, ki a feltételes elítélés rendszerének elvi barátja, főleg nőnemű s életük 18-ik évét meg nem haladott fiatal törvényszegőknél s főleg ott, hol a büntetési rendszer nincs még szabatosan keresztül vive, hol az elítéltek különféle bánásmód alá tartozó kategóriái nincsenek kellőképen elkülönítve s osztályozva (mint nálunk): óvatosan kiemeli a nehézségeket, a kényes és aggályos szempontokat, melyek az intézmény behozatalánál figyelembe veendő, milyenek p. o. a károsodott, sértett felek el nem mellőzhető érdekei, melyeknek kielégítése a nép ellenkező érzületét kibékélteti; ugyanő szükségesnek tartja, hogy, eltekintve a büntetések időtartamától, bizonyos bűncselekvények, saját természetüknél fogva, kivétessenek a kedvezmény alól, ilyenekül jelöli a visszaesés s anyagi bűnhalmozat eseteit; melyekhez sorolhatjuk még, hogy a törvénysértésnél gazdagodási bűnös vágy ne szerepeljen, s hogy a cselekvény ne lett légyen közbotrányt okozó. Ezenfelül Lammasch a feltételes ítéletek hatálya idejének meghatározását magában a törvényben akarja kimondatni, s nem a bíróra bízni; s ugyanazt összhangzásba hozni az elévülési törvényekkel; szükségesnek tartja továbbá, hogy a feltételes elítélések ellenében felebbvitel engedtesse a vádhatóságnak, a mitől a kedvezmény megtagadása esetében a vádoltat s védőjét sem lehet megfosztani; ajánlja végre pontos statisztikai kimutatások készítését, melyek alapján gyakorlati tapasztalásokat lehessen gyűjteni, s az ily elítélések felett szigorú felügyeletet s ellenőrzést gyakorolni stb.

Az eddig szerzett tapasztalatok adatainak mutatják az aggodalmat, hogy a bírák igen bőkezűen fognak bánni e kedvezménnyel, s meghiusítják a szükséges repressiót. Sőt az angol conservatív hajlamu bírák lehető legóvatosabban, s mondhatni, szűkmarkulag járnak el a kedvezmény megadásában, úgy hogy a «Howard-association», mely a «First Offenders Act» létrehozásában nagy szerepet vitt, panaszkodik e miatt, s a törvény irányzatának nagyobb figyelembe vételét ajánlja s az angol sajtó is azt sürgeti, hogy a nekik adott hatalommal kiterjedtebb mérvben éljenek, mint jelenleg teszik. A belgiumi bíróságok pedig, mint dr. Gruber jogászegyleti becses értekezésében kimutatta, az ide tartozó 280,000 eset közül a törvény fenállása óta csak 14,000 esetben (5%) s Brüsszel és Antwerpen városokban 16089 elítélt eset közül 2273 esetben (14%) alkalmazták a kedvezést. Ott tehát, mint dr. Reichardt igen helyesen jegyezte meg, a 6 hónapon aluli büntetések tömege az intézménynek csak anyagát, nem pedig alkalmazási körét képezi, s nálunk is e kedvezmény a feltételes elítélés intézménye gyakorlásában is, mint a 92-ik §. alkalmazásánál csak a különös méltánylást érdemlő esetekre lenne fentartva. Nem azt a hatalmat akarja tehát e rendszer megadni a bírónak, hogy a büntetést kényekedve szerint elengedhesse, hanem csak azt, hogy az eseteket, mint a 92-ik §. alkalmazásánál, a többi közül a körülmények szerint kiválogathassa. Bírói visszaélések kétségkívül lehetségesek s képzelhetők, de ebből csak az következik, hogy míg egyrészt a fenálló büntető rendszer hiányain többek közt a feltételes elítélések behozatala által segíteni kell, másrészt a lehető visszaéléseket is meg kell akadályozni, s a kérdés csak az, hogy a netalán itt ott felmerülhető visszaélések nagyobb hátrányokkal járnak-e mint a most fenálló rendszer kárai.

Vannak, a kik azt is felteszik a bírákról, hogy az oly

egyéneket s osztályokat, kik ellen elfogultsággal s ellenszenvvel viseltetnek, pusztá gyanu alapján is el fogják ítélni, s másokat, melyekkel rokonszenveznek, a legvilágosabb bűnösség dacára is felmenteni, s ez a feltételes elítélések rontó hatásának sajnálatos gyümölcse lesz. Ily feltevés mindenkinek szabadságában áll, ki a bíróságok iránt bizalmatlansággal viseltetik; de hiszen visszaéléseket a bírák, ha a kötelezettségteljesítés színvonalán nem állanak, ma és mindenkor követhetnek el a lelkiismeretes meggyőződés leple alatt, s hogy erre példákat lássunk, ehhez nem okvetlenül szükséges a feltételes elítélés rendszere.

A bírák ily vakmerő gyanusítását, hogy t. i. az alkalmat felhasználva, készakarva sértik meg kötelességüket, talán csak kevesen követik el; de annál többen vannak, kik a bíró helyes eljárását a feltételes elítélés alkalmazásában, a kegyelmezési jog gyakorlásában lehetetlennek találják, nem rossz akarat, hanem a miatt, hogy a bírák az általuk adott vagy megtagadott kedvezményt észszerűen indokolni nem képesek, s kénytelenek lesznek azt a benső, indokolatlan meggyőződésüket állítani az okok helyébe, mely az esküdteket vezető verdiktjeiknél: ez pedig egyes bírónál merő önkénynyé fajul. De hát nincsenek-e legtöbb esetben a fenforgó törvényszegéseknek oly felismerhető, mondhatni, kézzelfogható körülményei, melyeket bármely józan, világos ész, annyival inkább pedig a pszichológus bíró mélyebb belátása s gyakorlati tapasztata biztosan feltalálhat, s így meg is jelölheti eljárásának okait? hát a fentebb ismételve említett kivételes esetekben sem lenne képes a gondolkodó s gyakorlott bíró az okokat világosan és szabatosan elmondani, melyekre határozatát alapítja? Megengedem, hogy vannak kényesebb s bonyolultabb esetek, s hogy a tett indokait, s még inkább a tettes lelki állapotát s beszámítási fokát sokkal nehezebb konstatálni, mint a tettet magát, de a nehézség még nem lehetetlenség, az érett megfontolásra idő engedhető, s a perjogi garantiáktól környezett, s kellő felügyelet alatt álló bíró, ki a 92. §-t most is belátása szerint alkalmazza, a szóbeliség s közvetlenség levegőjében csakugyan eléggé megbízható lehet a feltételes elítélés szükségének megfontolására s indokolására is, s e biztosságot még fokozni lehet azáltal, hogy az eljáró vizsgáló bíró, s a végtárgyaláson részt vett királyi ügyész véleménye is minden esetben meghallgattassék.

Az aggodalmak, úgy hiszem, főleg a fiatal, még kevesebb tapasztalással s gyakorlattal bíró egyes bírákra vonatkoznak, kiknek «tarka felöltőjétől» Kelemen Mór kir. curiai bíró is fél, mert a magasabb bírák, kik gyilkossági vádaknál a praemeditatio annyira kényes kérdéseiben ítélkeznek s ítéleteiket indokolni tudják, azok a bírák, kik halálbüntetést mondhatnak ki, eféle aggodalmak tárgyai csakugyan nem lehetnek, hogy a feltételes elítélés rendszerét célznak megfelelő bölcseséggel kezelni s a *kegyelmezési* jogot (ám nevezük így) erélyesen gyakorolni képesek nem lesznek. Emberismeretük s hosszas tapasztalásuk, melyet a bírói pályán töltöttek, biztosít az ellenkezőről. A netalán tévedhető albiráktól pedig, ha e kérdésekben a felebbezés meg lesz engedve, az ügy elhatározása magasabb bírák megfontolása alá kerül.

Menjünk át más ellenvetésekre.

A feltételes elítélés ellenzői nem találnának megnyugvást a törvény oly intézkedésében sem, mely szerint a kedvezés csak első ízben vádoltakra alkalmaztassék, a visszaesők kizárásával: mert a bűneseteknek csak kis hányada lesz feljelentve, a nagyobb szám elrejtve, eltitkolva marad s abból, hogy valaki első ízben került vád alá, épen nem következtethető, hogy első ízben követett el bűncselekményt; a kit hát a bíró ez alapon, mint javítható ujonczot a büntetés alul felment és szabad lábon hagy, lehet már régi és megrögzött, csak hogy szerencsés, ekkor el nem árult s fel nem jelentett gonosztevő. Azt, hogy ily eset többször fordulhat elő, tagadni nem lehet, bár nagyításnak kell nevezni azt az álli-

¹ L. Jogászegyleti Értekezések 1891: 61. füzet.

tást, hogy a bűneseteknek csak igen csekély hányada jelentetik fel.

De ebből nem a feltételes ítéletek czélszerűtlensége s a bírák alapos eljárásának lehetetlensége, hanem csak a kedvezmény alkalmazásánál szem előtt tartandó óvatosság szüksége következik; hogy t. i. a bíró az előtte fekvő eset összes körülményeit (s nem csupán az első izbeni vádlottságot) gondosan mérlegelje s azokhoz képest határozzon. A most fenálló törvénykönyv ellen is ugyanezt lehet felhozni, mert az ebben foglalt minősítések s büntetések attól is függenek, hogy a vádolt első izben áll e bíró előtt, vagy már ismételve követett el törvénszegést: a bíró arra építi bünteteskimérését, hogy *tudja* e körülményt, pedig tévedhet és csalódhatik. Itt már csak abba kell bele nyugodnunk, hogy az igazságszolgáltatás ép úgy nem lehet tökéletes, mint bármely emberi mű; de ez nem fog bennünket elcsüggeszteni nemes törekvéseinkben, hogy a tökélyt megközelíteni igyekezzünk.

Felhozzák, hogy a feltételes elítélések rendszerének elfogadása bizonytalanná tenné a büntetést, mert azt a bíró tettségétől s önkényétől tenné függővé; már pedig nem annyira a büntetés szigorúsága és súlyossága, mint inkább annak kikerülhetetlen bizonyossága bír elrettentő hatással s tartja féken a bűnös hajlamokat. Most táplálja ezeket a fel nem fedeztetés reménye, de visszajeszti legalább az a tudat, hogy ha felfedeztetnek, a bizonyos büntetést ki nem kerülhetik; a feltételes ítéletek rendszere reményt nyújthat nekik, hogy ha felfedeztetnek is, büntetésük nem bizonyos, mert azt a megkegyelmezés jogával felruházott bíró, kit töredelmes bűnbánó arcz, ügyes képmutatás s hazugság által félrevezethetnek, elengedheti.

Ez állításnak, mely a feltételes ítéletek kárhóztatására egyik nyomatékos érvül szerepel, helyességét tagadni nem lehet, csak hogy annak alkalmazása a feltételes elítélésekre helytelen. A büntetés ugyanis, ha a feltételek, melyekhez annak elengedése bizonyos, a törvény által meghatározott esetekben kötve van, nem teljesíttetnek, épen oly bizonyos, mint bizonyos a feltételes elítélés alá törvény szerint nem tartozó esetekben. A büntetés bizonyosságának elrettentő hatása a most fenálló rendszerben is csökkentve van, ha csak a bíró büntetésenyhitési hatalmát fenforgó enyhítő körülmények közt, melyet neki a hivatott szabadságvesztés-büntetések változó foka, ugymint 1 naptól 5 évig terjedő fogház, 6 hónaptól 10 évig terjedő börtön, 2 évtől 15 évig vagy élethosszig terjedő fegyház s a büntető-törvénykönyv 91. s 92. §-a fenhagyott, s mely mellett az egyéni körülményeket bölcsen mérlegelő bíró esetleg 5 évi fogházbüntetésről 1 napra vagy épen 1 forintnyi pénzbüntetésre leszállhat, megszüntetni nem akarjuk, mely latitudo nélkül a bíró nem volna bíró, hanem csak egyszerű registratora a merev, legtöbb esetben igazságtalan, embertelen, vérlázasztó büntetéseknek. Most sem mondhatni, hogy meg van a büntetésnek elrettentő bizonyossága, mert azok mértéke folyton változik és sok esetben majdnem a zérusig süllyed.

A törvényes büntetés végrehajtását «ezt mondják az intézmény ellenzői», a nép közvéleménye s közérzlete követeli, s ennek elmaradása a törvények s bíróságok iránti tiszteletnek árt, és sok esetben arra fog vezetni, hogy a sértett fél magánboszut áll sérelmezőjén, ha látja, hogy ennek a törvényes büntetést elengedték.

Nem szenved kétséget, hogy általános és változatlan emberi érzet s meggyőződés, hogy a büntetés kövesse, s ezért az államhatalomnak egyik legfőbb kötelessége gondoskodni arról, hogy ez megtörténjék s a társadalmi rendet fenyegető önbíráskodásnak, melyre az említett közérzület, törvényes védelem hiányában vezetni fogna, eleje vétessék. De mint már említve volt, a jól szerkesztett s formulázott törvény, mely a magánérdekeket kellően megvédi, oly tör-

vény, mely még az apró törvénsértések rövid fogházbüntetését javulásra reményt adó, főleg fiatal törvénszegőkre nézve bizonyos feltételek alatt felfüggeszti, s e feltételek teljesítése után elengedi, egyszersmind azonban a valódi gonoszok, a szokásos törvénsértők, a visszaesők ellenében kiméletet nem ismer s a legnagyobb erélyt és szigort fejt ki, a közérzületet sérteni bizonynyal nem fogja, sőt ha a nép által megértetik, ennek helyeslésével fog találkozni. És valóban nem is tapasztaltatott, hogy ott, hol ekkorig e rendszert megkísérlették, a nép az ellen felzúdult nagy kifogást tett volna, sőt Angliában, mint már említve volt, az nem tetszik a közvéleménynek, hogy a bírák igen szűkmarkuan bánnak a törvény által megadott jogukkal. Olaszországban, hol a hevesvérű fajnál a vendetta hagyományos szokása, a gyűlölet s boszuállás érzelmei nagyobb mérvben uralkodnak, talán ez okból nem merték a feltételes elítélés rendszerét az új büntető-törvénykönyvbe felvenni, noha hason irányu intézményeket felvettek, s Garofalo azért indítványozza, hogy a büntetéseket csak a sértett fél beleegyezésével lehessen feltételesen elengedni. Én meg vagyok győződve, hogy e részben is minden ama bölcs óvatosságtól függ, melylyel a törvény megalkottatik.

Egyébiránt, a kérdés ez oldaláról szólva nem mellőzhetem el a megjegyzést, hogy ámbár tagadhatlan a sértett fél jogai tekintetbe vételének s megóvásának szükségessége: ez mégis nem terjedhet oda, hogy a sértett fél határozhassa meg a büntetés minőségét s mértékét, az a sértett fél, melyet mindenkor a megtorlás heves vágya s bosszuérzet vezet. Megkivánhatja, hogy sértője büntetessék, de nem követelheti, hogy ne úgy büntetessék, mint azt a bíró czélszerűnek s helyesnek véli. Már pedig a feltételes büntetés is csakugyan büntetés, mert magában foglalja az államhatalom részéről rosztalását, kárhóztatását az elkövetett cselekvénynek; mert súlyosító hatással bír a visszaesésnél, s a büntetés éveken át Demokles kardjaként függ az elítélt feje fölött. Hamis állítás tehát, hogy a feltételes elítélés rendszerében teljesen mellőztetik, elengedtetik a büntetés és a sértett fél elégtétel nélkül marad. Ha a sértett félnek a helyes szempont megmagyaráztatik, ha megértetik vele, hogy míg egy részről az állam is tesz engedményeket a sértett fél érdekeinek, midőn pl. ezek tekintetbe vételével sok esetben, úgy mint a magánindítványtól függő vádaknál, a törvénszegők megérdemelt szigorú büntetését elengedi, hogy a családok kényes érdekeit gyöngéd kimélettel környezze, másrésről az állam is megkivánhatja, hogy magasb államcélok tekintetéből, kivételes esetekben oly büntetést szabhasson ki, mely csak erkölcsi hatással bír s a vádolt testét nem éri, kétségkívül meg fog nyugodni sértőjének ilyenmü büntetésében, ha anyagi kárai megtéríttetnek.

Kisebb jelentőségű az a scrupulus, hogy a büntetés feltételes elengedése a bírónak kegyelmezési jogot ad, mely azt meg nem illeti, s így az államhatalmi jogköröknek felforgatására vezet. A ki szeme elől nem téveszti a lényeges különbséget, mely a fejedelem kegyelmezési magas felségi jogának s a feltételes elítélésre s a büntetés végrehajtásának felfüggesztésére a törvény által adott szorosan körülírt s korlátolt bírói felhatalmazásnak eredete, célja s kiterjedése közt van, e scrupulus miatt bizonynyal nem fog mindazon előnyről s üdvös eredményről lemondani, mely ez új rendszertől várható, ha az kellő orvossággal s helyesen megvont korlátok közt leend életbeléptetve.

De az összes említett s még egyéb az ellenzők által felhozott, bár részint igen figyelemre méltó s megfontolandó nehézségek is, szerény véleményem szerint, nem bírnak annyi súlylyal, hogy miattok a feltételes elítélés kiemelt sokoldalu hasznait magunktól eltaszítsuk.

Házassági akadályok a keleti egyházban.¹

B) Rokonságon kívüli feltételes házassági akadályok.

1. *Disparitas cultus*. A házasság lényege abban állván, hogy a két fél egy testté egyesüljön, a valláskülönbség mint ezen egyesülés akadálya házassági akadály egyszersmind, mivel a valláskülönbség erkölcsi különbséggel is jár. A házasságok megkötésénél eleinte az egyház engedékenyebb volt saját érdekéből, később azonban a keresztény és nem keresztelt közti házasságot semmisnek deklarálta. Tudjuk, hogy a régi római jog szerint a házasság nem a vallás, hanem a születés (status) szerint szabályoztatik. N. Constantin idején azonban szükségessé vált a vallás szerinti megkülönböztetés. Két szempontból tárgyalandó ezen házassági akadály: a) Ha a keleti hiten lévő nem kereszténnyel akar házasságra lépni és b) ha kereszténnyel ugyan, de más vallási meggyőződéssel bírival.

A keresztények és zsidók közti házasságot a kereszténység első századaiban az egyház csak türte és mint maga szt. Pál apostol is tette, intették a keresztényeket, hogy zsidókkal házasságra ne lépjenek. N. Constantin császár azonban 339-ben kiadott constitutiójában halálbüntetés terhe alatt megtiltotta a zsidókkal házasságot. N. Theodosius és Arcadius császárok 388-iki törvénye házasság-törésnek nyilváníták s e rendelkezés átment Justinian Codexébe s innen a basilikákba és a nomocanonba, ujabban az egyes országok világi törvényeibe.

Hason intézkedések voltak a pogányokkal házasságra. A római jogban e tekintetben nincsen semmi elrendelve. N. Constantinra nézve még nincsen biztos adat, hogy valamit rendelt volna. Tehát egyes specialis esetekből látható ki az akkori kor nézetét. Így pld. Vladimir orosz hg. csak a kereszténységre való áttérés feltétele alatt kaphatta meg nejét Annát, II. Basilius és VIII. Constantin hugát. Azonban a tilalmakat részint maguk a császárok kivételes egyes esetekbeni rendelkezéseikkel, részint maguk az időviszonyok is sokszor enyhítették, sőt meg is változtatták, a mennyiben a kelet-római birodalom hanyatlása idején sok byzanti hercegnő kényszerült barbár fejedelmekhez nőül menni.

Az egyéb keresztényekkel való házasság ismét két szempontból tárgyalandó: a hæreticusokkal és a schismaticusokkal kötött házasság szempontjából. Hæresis alatt értjük minden eltérést az egyházi alapszabályoktól. Hogy a hæresis a legrégibb idők óta fogva házassági akadálynak tekintetett, kitűnik szent Cyprianus alatt 251-ben tartott zsinat kánonjából, mely rendeli, hogy a hæreticus újra keresztelendő. Laodiceai zs. 10. kánonja mondja: «A kik az egyházhoz tartoznak, egész közönyösen ne házasítsák össze gyermekeiket az eretnekekkel.» Karthagói zsinat 21. kánonja: «A lelkészek gyermekei ne lépjenek házasságra pogányokkal avagy eretnekekkel. A trullai zs. 72. kán.: «Ne legyen megengedve hívő (orthodox) embernek, hogy egyesüljön eretnek emberrel. Ha pedig kitudódnék, hogy valaki megtette azt, a házasság tekintésék nem érvényesnek és a törvénytelen kapocs bontassék széjjel, mert nem kell keverni azt, a mi nem keverni való, avagy egyesíteni a farkast a báránnyal és Krisztus tetteivel a bűnösnek örökét».

A Chalcedoni vagyis negyedik egyetemes zsinat megkívánja a hívőktől, hogy addig ne adják gyermekeiket eretnek zsidó vagy göröghöz (pogány), míg azok, kik házasságra akarnak lépni, meg nem ígérk, hogy áttérnek a keresztény hitre.

Az egyszer megkötött házasságot az egyház nem érvényteleníti. A görög-római törvényhozás, mely az eretnekeket az örökösödés jogától s számos más előnyöktől is megfosztá, az egyháznak kánoni rendelkezéseit elfogadva s a házasságot

az eretnekekkel csak oly feltétel alatt engedi: hogy ha a belőle származó gyermekek megkereszteltetnek és keresztény szellemenben neveltetnek és a keresztény házasság az esetleg előálló házassági perekben minden kiváltság és előnyben részesül. Ezen intézkedés azután a keleti egyházjogba lett felvéve.

Schismaticusok azon tagjai az egyháznak, kik az egyház kebelében keletkezett különös vitapontok miatt a szűkebb egyházi közösségtől elválnak, de még mindig az egyház tagjainak tekintetnek. A szakadárokkal házassági engedély az egyház érdekén alapszik. Miután a szakadár keresztességét érvényesnek tekint, sőt az újra való bérnialást sem kívánta meg mindig, csak hogy jobban megközelíthesse célját, hogy valamennyi tagjait egyesíthesse, az egyház a szakadár házasságát is érvényesnek ismeri. Növelte az egyháznak e tekintetbeni engedékenységet ama körülmény, hogy a keleti császárok is majd az egyik, majd a másik szakadár-tan pártján állottak.² Általában azt mondhatni, hogy igazi házassági tilalom e tekintetben nem létezik s a keleti egyházjog nem is tartalmaz olynemű rendelkezéseket s azért azt mondhatni, hogy valahányszor szüksége merül fel a vegyes házasság megkötésének, meg volt és meg van engedve. Ma már az egyes országok világi törvényei szabályozzák e kérdést.

2. *A nőrablás*. Csalárd vagy erőszakos utoni elvezetése egy női személynek olyan helyre, a hol az a rablónak teljes hatalmában van s önálló cselekvésre nem képes, vagyis a hol a házasságkötéshez szükséges szabad akaratnyilvánítás lehetetlen. Az ily cselekmény ellenkezik az isteni és emberi törvénytől, az erkölcsi és személyes szabadsággal s a családra nézve is gyalázatot hozónak tekintetik az esetben, ha házasság céljából történt volna is. Innen, hogy a nőrablás a legrégebb idők óta fogva büntetendő cselekménynek fogott fel.

A kezdetleges keresztény korban az erkölcsi élet oly annyira tiszta volt, hogy eme házassági akadálynak kimondása nem is vált szükségg. Az ancyrai zsinat 11. kánonja intézkedik ez ügyről először, rendelve, hogy: a más jegyesének elrablója adja vissza azt jegyesének. A 67. apost. kánon: a leányon erőszakot elkövetőt kizárással fenyegeti. A chalcedoni zs. 27. kánonja: «azok, kik férjesség ürügye alatt rabolják a nőket vagy a rablónak segédkezet nyújtanak, ha a clerushoz tartoznak, tétessenek le; ha világiak, átok reájuk». Ugyanilyen tartalma majdnem szóról-szóra a trullai zs. 92. kánonja.

A rablásnak a tárgya csakis női személy lehet és pedig legyen az kis- vagy nagykoru, hajadon, eljegyzett v. férjes, özvegy, szabad avagy apácza. Ki van véve a notorius magaviseletű nő a byzant-róm. jog szerint. Ha erőszakos elvezetésnek férfi lenne a tárgya, ez a kánonok által nem kvalifikáltat rablásnak, hanem csupán szabálytalan módon való házasságnak. Ha az elrablott nő atyai vagy gyámi hatalom alatt áll, a nőrablás azon hatalmat sérti s az esetben is házassági akadály, ha utólag az elrablott nő bele is egyeznék. A jegyes elrablása a keleti egyházban házassági kötelék megsértésének vétetik, mivel itt az ünnepélyes eljegyzés úgy tekintetik mint maga a házasság. Saját jegyesének elrablása csak polgári jegyesség esetén képezhet házassági akadályt, mert ilyenkor a nő még szülői vagy gyámi hatalom alatt áll, míg az egyháziilag megáldott jegyességnél nem képez házassági akadályt. Az apáczarablót, mivel általa nemcsak egy személy sértetik, hanem isteni hatalom elleni gyalázatot is képez, már a Cod. Theodosianusban halálbüntetéssel fenyegették, Justinianusnál a kard általi halállal.

A nyugot-róm. jog Septimius Severus és Caracalla idejében a nőrablóra halálbüntetést szabott ki; a byzant-római jog pedig kézelvágással büntetvé a tettést, a közreműködőket pedig testi fenyítéssel s azonfelül a rabló két évi imfamiával

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 13. 15. és 16. számban.

² Heraclius cs. Ekthesis-e Constantinus-typusa.

és az asyljog elvesztésével bűnhődék. Tettenérés esetén a nőnek hozzátartozói rablót megbüntethették. Az egyház-büntetés eleinte időleges excommunicatio volt, a chalcedoni zs. 27. kánonja pedig az anathemat mondja ki a rablóra mindaddig, míg a nőt szabadlábra nem bocsátja.

Bölcs Leó 35. novellájában egyöntetűbbé hozta az egyházi és világi szabványokat a nőrablóra nézve, a mennyiben a világiak szigorát enyhíté, eltörölve a halálbüntetést, az egyházait azonban szigoritá, a mennyiben a rablás következményeképp előállott házasságot még az esetben is semmisnek nyilatkoztatta, ha az elrablott nő utólagos beleegyezését is adta volna hozzája, mivel a házassághoz szükséges keresztény tisztaság nincs meg. A jelen keletegyházi és világi törvényhozások is a nőrablást házassági akadályként tekintik.¹

Közismeretű dolog lévén, hogy a nőrablás romantikus hazáját a balkáni szláv területek képezték, a nőrabláshoz analog egy speciális abususról akarok itt említést tenni, mely tudomásom szerint a magyar szt. korona országai területén lakó keleti hivek kebelében ütötte fel fejét s a legujabb időben nagyobb mértékben lépett előtérbe. Ez az u. n. elvezetés (uszkok), a mely mindig a nő beleegyezésével történik, sőt nem ritka eset, hogy maguk az idősebbek készítik elő és irányítják a dolgot. A hajadon elvezetetik rendesen éjjel a férfi szülői házához s vagy itt vagy másutt elrejtve tartózkodik, míg annak szülői ki nem engesztelődnek, avagy míg a férfi a házassági engedélyt nem nyeri ki. Ha azonban az esküvő nem következik be hamarosan, megesik, hogy a férfi megunja a nőt vagy viszont, elbocsátja, illetőleg elhagyja s másikat keres magának s így megtörténik, hogy egy férfi három-négy nőt változtat, törvénytelen viszonyban élve velük, míg egygyel végre megesküszik. Ez szomorú jele az erkölcsi hanyatlásnak, mely a családi élet tisztaságát aláássa s az egyházi és világi törvényhozásoknak feladata ez erkölcsi bajt figyelme tárgyává tenni és sürgős orvoslásáról gondoskodni.

3. *Házasságtörés.* Midőn valaki törvényes házasságán kívül más valamely személylyel testi közösülést végez, házasságtörést követ el. E fogalom szerint úgy a nő, mint a férj követheti el, míg volt nézet, mely szerint csakis a nő részéről hűtlenséget tekintették házasságtörésnek, a férfi pedig csak akkor tekintett házasságtörőnek, ha egy másnak nejevel volt dolga, avagy ha házasságban lévén, új házasságot kötve; míg ha hajadonnal, úgy tekintetik mint paráználkodás (stuprum) s a helyi püspöktől hét évi excommunicatióval büntetetik. Ez a byzant-római jognak az elve, hogy házassági hűségre csak a férfinak van joga. Az egyházi jog azonban követve a helyesebb nézetet, kimondá, hogy házasságtörést mindkét házasság fél követhet el s ha elkövette, avval a kivel elkövette, ha özvegyiségre jutna, nem léphet házasságra azon okból, hogy a családi élet tisztasága biztosíttassék, a netáni házasság elleni leselkedések kikerültessenek. A kánonok súlyos büntetést szabnak a házasságtörésre.² Theodosius cs. codexében IX. 7. 3. halálbüntetés van kiszabva a házasságtörőre. Bölc Leó 32. novellájában kimondja, hogy a házasságtörés halálbüntetést érdemel, azon argumentációval, hogy a házasságtörés nemcsak a férjnek, de a gyermekeknek és rokonoknak életét is megrontja, büntetésül azonban megelégszik az orrlévágással s a nőnek ezenfelül klastromba zárásával.

4. *Válásra irányuló ingerlés.* Ha valaki az egyik házasságot válásra indítja azon szándékkal, hogy azután a másikkal (ha az elválás bekövetkezett) házasságra lépjen, ezen buzdítás házassági akadályt képez s a netalán megkötött házasság semmis.

5. *A gyámság és gondnokság.* A görög-róm. törvényhozás

¹ Osztr. polg. tk. 56. §. Görögországra nézve az 1848. szept. 28-iki synod. körlevél.

² 48. apost. kánon trull. zs. 87. kán. ancyraí 20. neocæsareai 8. carth. zs. 102. kán.

tiltja a házasságot: a gyám és gyámolt személy között, ép úgy a gyám vagy gondnok fia vagy unokája nem léphet házasságra a gyámolt személylyel a gyámság, illetve gondnokság ideje alatt. Ennek oka financiaiis óvintézkedés a gyám vagy gondnok számadása tekintetében, nehogy azok a házasság ürügye alatt a számadást be ne mutassák. Mihelyt a számadást letették, a házassági akadály megszűnik. A keleti egyház is elfogadta ez akadályt, s azon házasságokat, melyek e tilalom ellenére kötöttek meg, megsemmisíti.

A keleti egyháznak házassági akadályait e rövid értekezésben előadva és méltatva, azt látjuk, hogy azok minősége és mennyisége, valamint jogforrásai tekintetében szembe-tűnő különbség létezik a nyugoti egyház házassági akadályaitól. Vannak köztük olyanok, melyekről a nyugoti egyház joga említést sem tesz, pl. a harmadik és negyedik házassági tilalom; míg legnagyobb részük a nyugoti egyházban is ismeretes, azonban más formában és eltérő jogi következményekkel. Így a jegyességet, ha az ünnepélyesen az egyházban áldott meg, a keleti egyház valóságos házasság hatályával ruházza fel, míg a nyugoti egyházban a sponsio de præsenti tekintetik házasság hatályával felruházottnak, de csak ott, ahol a tridenti zsinat határozmányai nincsenek érvényben. A vérokonszágnál a respectus parentale nincsen szigoruan keresztülvive s a rokonsági izek számításánál is lényeges eltérést mutat a nyugoti egyház joga. A sógországnál a természetes sógorságot nem ismeri a keleti egyház s a nyugoti egyház elvével ép ellenkezően elfogadta az elvet, hogy: «affinitas parit affinitatem» s a másod- és harmadrendű sógorságot ismeri.

Egyébiránt nem tűzöm ki feladatombul a különbségek és divergentiák beható ismertetését, mivel az igen messze elvezetne. Mindenki, a ki előtt a nyugoti egyház házassági akadályai valamennyire is ismeretesek, észre fogja venni az eltéréseket. Én csak a főbb különbségekre utaltam, melyek ezen értekezés futólagos átolvasása után is szembeötlenek. Szándékom befejezésül még egy pár szót szentelni a keletegyházi akadályok történeti fejlődésére és röviden párhuzamot vonni a nyugoti egyház intézményeinek és házassági akadályainak fejlődésével egész általánosságban. Ismeretes dolog, miképen vitta ki a nyugoti egyházban a római szentszék kizáró kompetenciáját az egyházi ügyekben s a mi befolyást engedett az államnak, az inkább concessio útján történt avagy tisztán világi ügyeket is érdeklő esetekben. Csakis az újabb időben keletkezett, u. n. kulturharcz eredményeképp előállott polgári házasságok útján tört rést a világi hatalom az egyház kizáró kompetenciáján s nagy befolyást szerzett magának a házassági akadályok felállításában is.

A keleti egyházban a világi hatalomnak sokkal nagyobb beavatkozása volt az egyházi ügyek rendezésében s van a jelenben is. Ha eltekintünk is egyéb intézményektől, már maguk a házassági akadályok felállítása is a világi hatalom folytonos közreműködésével eszközöltetett. Sőt mondhatni, ritka az eset, hol a világi hatalom supplendi, corrigendi, gratia avagy az egyházi és világi szabványok kiegyenlítése tekintetében tevékenységet ne fejtett volna ki. A keleti egyház különös viszonyainál fogva az egyházi szabványok legtöbbször a világi hatalom útján lettek az életben foganatosítva s ez aztán alkalmul szolgált a beavatkozásra. A nomos és kánon külön rendelkezései mellett előfordulnak az u. n. nomokanonok, melyek úgy az egyházi, valamint világi hatalom rendelkezéseit foglalják magukban bizonyos ügyekben. Praktikus voltánál fogva majd az egyház teszi magáévá az államtörvényt egy bizonyos egyházi ügyben, majd meg az állam fogadja el az egyházét. Hogy vajon üdvös volt-e az egyháznak eme nagy befolyásoltatása az állam részéről, egész kategorice ki nem mondható. Van eset, midőn károsnak bizonyult a császárok önkénye, azonban az egyház olyankor

ellenszegülést fejtett ki és a határokat átlépő államot hatáskörébe viasztasorította; de meg hasznosságát sem lehet elvitatni sok esetben, mivel sok egyházi intézmény, a mint itt a házassági akadályoknál is láttuk, a világi hatalom initiatívájának köszönhetette létét. Voltak ugyan surlódások a két hatalom között, ép úgy mint a nyugaton, azonban itt a surlódás vége nem lett az egyik fél teljes kizárása, mint ez nyugaton a pápaság felülkerekedésével történt, a mely most a világi hatalomnak kénytelen beavatkozást engedni, hanem csak az olykor-olykor erőszakoskodni akaró világi hatalomnak a kellő korlátok közé való viasztasorítása. Így a keleti egyházjog folyton a két hatalom parallel fejlesztése mellett haladt a byzanti birodalomban s fejlődik ma is az egyes országokban ugyancsak a két hatalom kölcsönös támogatása mellett az egyes partikuláris autonom egyházjog formájában, mely legujabban azonban összpontosításra törekszik.

Dr. POPOVITS SZTANIMIR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bűnügyi ítéletek kritikai fejtegetése.

XV.

A büntető-törvénykönyv 386. §-ához. (Morális elem.)

Vádlott bekövetkező végrehajtás előtt egy B.-vel jelzett üzleti könyvét, melyben vádlott több adósának neve fordult elő, egy más hitelezőjének kézi zálogba adta, illetve az e könyvben bejegyzett követeléseit erre a hitelezőre átruházta, s ez által azokat a sértett fél által vezetett végrehajtás alól elvonta. A vizsgálat kiderítette azonban azt is, hogy vádlott a sértett fél által vezetett végrehajtás alkalmával egy más üzleti könyvét jelölte ki foglалási alapul, melyben több ezer forint követelés volt bejegyezve, s a mely követelések a sértett fél követelését bőven fedezték volna. Hogy e követeléseket a sértett fél miért nem foglalta le, az az ítéletekből ki nem tűnik.

A kir. ítélő tábla vádlottat a büntető-törvénykönyv 386. §-a alapján vád alá helyezte. A magyar kir. Curia ellenben 1890. évi decz. 4. 10914. sz. a. ítéletével (e folyóirat folyó évi 2. sz.) az elsőfoku bíróság megszüntető határozatát hagyta helyben.

Nem szenvedhet kétséget, hogy vádlott cselekménye által vagyonához tartozó értékeket bekövetkező hatósági végrehajtás előtt elidegenített s hogy így a büntető-törvénykönyv 386. §-ának materiális eleme fenforog. A kir. ítélő tábla erre a materiális elemre volt kizárólag tekintettel, midőn vádlottat vád alá helyezte.

Ugy de a büntett tényálladákhöz a materiális elem nem elegendő. A morális elemnek is fen kell forognia.

Ez a morális elem a kérdésben forgó büntettnél a törvény által akként van meghatározva, hogy a vagyon-elidegenítést stb. a tettes «azon célból eszközölje, hogy hitelezőit megkárosítsa», mely elemet a curiai ítélet igen helyesen «conscientia fraudis» latin kifejezéssel jelöl meg.

Ez a «conscientia fraudis» a tettes ama tudatában áll, hogy a hitelező a kielégítési alaptól megfosztatik, s következkéskép fedezetet nem nyerhetvén, károsodik.

A német judikatura ennél sokkal tovább megy, s a hitelező károsodását már abban találja, ha követelésének kielégítése hábár csak megnehezítettik. Például az adós elrejtí készpénzt, a minek folytán a hitelező az adósnek más, nehezebben értékesíthető vagyonához kénytelen nyulni.

Így a Reichs-Gericht 1885. évi május hó 18-án kelt ítéletében (Rechtsprechung 7. köt. 304. lap) kimondja, hogy a német büntető-törvénykönyvnek a mi 386. §-unknak megfelelő 288. §-ának tényálladákhöz nem lényeges kellék az adós azon célja hogy a végrehajtás és a hitelező kielégítése

végleg meghiusittassék, s hogy a körülményekhez képest a tényálladákhöz elegendő, hogy az adós szándéka szerint a hitelezőnek hozzáférhetése az adós vagyonához megnehezítettik és elodáztatik, úgy hogy: «a tényálladékat nem zárja ki szükségszerűen az, hogy az adósnek még egyéb vagyona van».

A fogalomnak ilyen kiterjesztése veszélyes és sem a törvény szavaival, sem értelmével nem indokolható.

A Reichs-Gericht egyébiránt ugyanabban az ítéletben koncedálja, hogy ennek daczára a tényálladék szempontjából lényeges mozzanatot képez az, vajon az adósnek egyéb vagyona a végrehajtásnak ép oly alkalmas és értékesíthető tárgyat képezi-e, mint az elrejtett, illetve elidegenített vagyon. Sőt midőn további fejtegetéseiben kiemeli, hogy a hitelezőnek eo ipso nincs igénye arra, hogy adósának bizonyos meghatározott vagyontárgyaiból kielégíttessék, s hogy a fizetéképes adós nem tiltható el attól, hogy bekövetkező hatósági végrehajtás előtt is vagyonának egy része fölött még elidegenítés útján is intézkedjék: lényegileg ama felfogáshoz közeledik, mely szerint a 386. §-ban meghatározott büntett speciális dolusa abban van, hogy a hitelező kijátszassék, s követelését veszítse.

A morális elem kellékétől tekint el nézetem szerint a kir. ítélő táblai ítélet akkor, midőn vádlott ellen a tényálladékat fenforoghatónak találja, arra való tekintet nélkül, volt-e az adósnek az elidegenített, illetve átruházott követeléseken kívül még más hozzáférhető, s a hitelező kielégítésére elegendő vagyona.

S a kir. Curia helyesen jelentette ki a tényálladék fen nem forgását az alapon, hogy jóllehet vádlott vagyonához tartozó értéktárgyakat elidegenített, s daczára annak, hogy ezt bekövetkező hatósági végrehajtás előtt tette, vádlottnak egyéb hozzáférhető oly vagyona volt, mely a hitelezőnek elegendő kielégítési alapot nyújtott.

Dr. HEIL FAUSZTIN.

Gondnokká és védővé való kinevezések.

Általánosan ismeretes, hogy távollevők, ismeretlen tartózkodásuak, vagyontalanok, bizonyos esetekben hagyatékok, lefoglalt követelések behajtására, csődök, kiskoruak képviselőre stb. az állami bíróságok *gondnok* illetőleg *védő* kirendelésére jogosultak és egyuttal köteleztettek is.

Ezuttal azt kívánjuk rövid bírálat tárgyává tenni, melyek ezen gondnoki és védővé való kirendeléseknek komoly vezér-elvei, mely szempontoknak kell a bíróságot vezetniök, ha ez irányban való működését a szakközönség helyeslése által óhajtja övezve látni s megfelelnek-e bíróságaink az ez irányban jogosan táplált várakozásoknak.

Ne értsen senki félre; nem az egyesek várakozását értjük a «jogosan táplált várakozások» kifejezése alatt, mely lehet jogos vagy indokolatlan; hanem a komoly közvélemény várakozását, mely reményeiben csak *önzellen* lehet.

Ha a törvényt és az ez irányban folytatott gyakorlat elvi intézkedéseit figyelembe vesszük, első sorban kétségtelenné válik, hogy *törvényeink* csak *három* esetben rendelik kifejezetten azt, hogy gondnokká, illetőleg védővé gyakorló *ügyvéd* nevezendő ki, illetőleg kirendelhető: ezen esetek a csődtömeg-gondnokság (1881: XVII. tcz. 95. §.), a pártfogó ügyvéddé és védővé való kirendelés (Ügyv. Rdts. 27. §. 5. p.).

A bírói gyakorlat azonban — a gyám rendelését kivéve — azon meggyőződésre jutott és pedig *nem az ügyvédek érdekében*, kiknek érdeke komoly kiindulási alapot és elvi indokot soha sem képezhet, *hanem az állampolgárok nemesen felfogott érdekében*: miként leginkább célhoz vezető a gyakorló ügyvédeknek gondnokul vagy védőül való kirendelése.

Eljutottunk tehát odáig, mely szerint nálunk a törvények is egyrészt, de a bíróságok is, az ügyvédi kar tagjait tekintik legalkalmasabbaknak a gondnoki és védői tisztekre.

Ennek megállapítása mellett tehát kérdés, melyek azon elvek, melyeket a bíróságoknak eme kirendeléseknél követni kötelességük.

Törvény nem írja körül ezen elveket, pedig nem ártana, ha ez irányban a korlátok törvényben állapíthatnának meg.

Egyedül az 1874: XXXIV. tcz. 28. §-ában található egyetlen korlátozás, mely a kirendelést kérő félnek jogot ad a kamara választmánya által kirendelt pártfogó vagy védő ügyvéd személye ellen kifogást emelhetni.

Ezen elv különben is általános és bíróságaink rendszerint és pedig nagyon helyesen, a kifogás-emelés jogát feltétlenül elismerik. Más törvényes korlát, mint a folyamodó fél kifogás-emelési joga nincs; szükséges tehát a kirendelés vezérelveit a kirendelésnek tárgyát képező *feladatok természetéből*, a védendő érdekek *biztosításának feltételeiből* meríteni, a honnan merítette azt az 1874. előtti bírói gyakorlat is.

És ha eme *feladatok* és a *biztosítás feltételeit* vizsgáljuk, nyomban előtérbe lép ama meggyőződés, hogy a gondnoktól és védőtől két tulajdonság követelendő meg elengedhetetlenül, és pedig először: a *szakképzettség*, másodsor: a *feddhetlen előélet* és *megbízhatóság*, s ezenkívül semmiféle más szempont nem tarthat igényt a helyeslésre.

Nézzük tehát, mi ennek a két tulajdonságnak biztos próbaköve?

Semmi más, mint a *gyakorló ügyvédi minőség*.

A gyakorló ügyvédi jogosultsághoz állami hatóság által kiállított *oklevél* és állami hatóság által eszközölt *felvétel* szükséges. Ez a körülmény már magában is garancia arra nézve, hogy a ki gyakorló ügyvéddé képesített és a kit valamely kamara tagjai sorába iktatott, egyrészt *szakképzett*, a jogban jártas egyén, másrészt *feddhetlen előéletű* és *megbízható*.

A szakképzettséget négy évi jogi tanfolyam, három évi gyakorlat és az ügyvédi oklevél biztosítja, a megbízhatóságot pedig ugyaneme körülmények biztosítják, miután az 1874: XXXIV. tcz. 13. §-a értelmében, ügyvédjelölt korától kezdve a főnök vagy bíróság stb. kifejezetten kötelezve van törvény által a kandidatús viseletét ellenőrizni és erről évenként a kamara választmányának jelentést tenni.

A kifejtettekből folyólag minden, valamely kamara tagjai sorába tartozó gyakorló ügyvéd *jogosultsággal bír mindama előnyökre és a terhekre, a feladatok tekintetében, melyek a bíróságok által ellátandónak talált és szükségessé vált gondnokságokban és védelmekben rejlenek*.

Mi természetesebb tehát mint az, hogy eme kirendelések *rendszer* kívánnak; oly rendszer, mely megvalósítja a kamara tagjainak *egymás közötti egyenlőségét*.

Ha ezek mellett azt vesszük szemügyre, megfelelt-e a bíróságok eljárása eme szempontoknak, arra a tapasztalatra jutunk, hogy körülbelül 10—15 év óta az igazság megközelítése *csak kivételes* volt.

Leghelyesebbnek a *legegyszerűbb* eljárást tartjuk, azt az eljárást nevezetesen: ha minden bíróságnál a bíróság vezetője által egy hiteles «Gondnokok és védők» címét viselő *könyv* nyitattik, abban minden ama bíróság területéhez tartozó *ügyvéd neve* beiktatást nyerjen, 1874-től máig minden bíróság vezetője átnézeti irattárát s kijegyzezteti azok neveit, kik bármily gondnoki vagy védői tisztben részesültek *s első sorban az eddig nem részesülteket rendeli ki betűrend szerint az esetek felmerültekor*; ha pedig a névsor végéhez ért, kezdi *újbol* és *halad végig legkisebb személyválogatás nélkül*. Ez lenne követendő a közjegyzők megbízatásainál is.

Természetes, hogy újabban felvett tagok minden évben pótlólag lennének beiktatandók.

Ez lenne szerény véleményünk, mely nézet természetszerűleg magában rejti azt is, hogy ha valakiről ismeretessé válnék akár a szakképzettség hiánya, akár a megbízhatóság és feddhetlen előélet hiánya, ezt érje a mellőzés.

Jövőre több előzékenységet kívánunk a köz- és kevesebbet a magánérdek iránt.

Dr. VÁRADY KÁROLY.

Különfélék.

— A kir. táblai újabb kinevezések elé érhető érdeklődéssel tekintettek szakköreink. Különösen nagyobb számú ügyvédeknek a felsőbb bíróságokhoz való kinevezése tett kiválóan jó hatást *ugy a bírói, mint az ügyvédi karban*. Mi részünkről csak üdvözölhetjük az igazságügyi kormányt, mely az ügyvédeknek a felsőbb bíróságoknál való alkalmazása tekintetében is szakított az eddigi exclusiv felfogással. Örömmel regisztráljuk *Ritók* Zsigmondnak a nagyváradi ügyvédi kamara elnökének kir. táblai tanácselnökké való kineveztetését. Nemkülönbén *dr. Tarnai János*, a Magyar Igazságügy érdemes szerkeztője, ki nem csak a jogirodalom, de a törvényszerkeztés terén is kitűnő

érdemeket szerzett, *ugy dr. Végh Arthur és dr. Daemph Sándor* író társaink a bírói karnak kétségkívül díszére fognak válni.

— A budapesti váltó- és kereskedelmi törvényszék új elnökevé Nagy Ödön budapesti ítélőtáblai bíró neveztetett ki. Nagy Ödön már évekkel ezelőtt mint bíró működött ennél a törvényszéknél, a melynek most elnöke lett. A kir. táblánál is folyton a kereskedelmi- és váltótanácsnak volt tagja, legújabban pedig mint kisegítő bíró a kir. Curian működött és minden eddigi állásában mély és alapos tudományossága, rendkívüli gyakorlottsága által tünt ki a váltó- és kereskedelmi ügyek elintézésében. Számos igen nehéz és bonyolult peres ügy oldatott meg Nagy Ödön referádája szerint. Különben is nagy tekintélynek örvendett a bírói és ügyvédi kar, valamint a jogkereső közönség előtt. Vezetése alatt kétségkívül erősödni fog a törvényszék tekintélye. Különösen ha kellőleg érvényesíti befolyását az újabb kinevezéseknél.

— Dr. Plósz Sándor előadását, melyet az 50. sz. döntvényről az Ügyvédjelöltek Körében tartott, a mellékleten közöljük kivonatosan.

— A budapesti rabsegélyző egyletnek 1890-ben 482 tagja volt. Bevételei 11,137 frtot, kiadásai 9762 frtot tettek ki. Készpénz-maradvány 1375 frt. Az egylet vagyona 82,554 frtot tesz, beleszámítva a 34,572 frtba került menedékházat is. A kormány 5000 frttal segélyezte az egyletet az elmúlt évben. A menedékház bevételei 1330 frtra, kiadásai 5990 frta mentek. Segélyben részesített 127 egyén 752 frt 31 kr. értékben (1889-ben 1047 frt) egyénenként átlag 6 frttal. Munkabérek fejében kifizetett 5704 munkanap után 666 frt. Ez egyesület — mint azt az előbbi években is megjegyztük — bevételeit a tökegyűjtésre fordítja, innen van, hogy a segélyezés aránylag igen csekély mérvű. Ha az egylet azon 1375 frt készpénz-maradványt, mely az év végén mint pénztári készlet szerepel számadásaiban, szintén segélyezésre fordította volna, akkor bizony egy-egy egyénre több jutott volna 6 frtnál, a mi sok esetben utiköltségre sem elég a kiszabadultnak.

— A család fogalmának a büntető-novella tervezetében kontempálát módosításáról dr. Vargha Ferencz a Magyar Igazságügy XXV. kötetében nagyobb tanulmányt tett közzé, mely külön lenyomatban is megjelent. Szerző behatóan foglalkozik a Btk. 379., 386., 387. §-ának a tervezetben foglalt módosításával s az ott felállított két sui generis delictummal, a telekkönyvi és vesztegetési csalással, majd végül az indítványozási jog tervbe vett megszorításával. Vargha nagyban és egészben helyesli a novella-tervezet álláspontját. Indoklása ugy dogmatikus, mint gyakorlati szempontból igen értékes.

— «Kassai jogi közlöny» czim alatt Kassán jogtudományi hetilap indult meg.

— A Magyar Jogászegylet választmánya f. hó 25-én ülést tart az évi rendes közgyűlés előkészítése tárgyában. Az egylet utóbbi teljes-ülésétől szóló értesítést térszűke miatt a legközelebbi számra kell halasztanuk.

— Egy berlini fiatal ember, ki három hajadon nővérét volt kénytelen eltartani, érdekes módon szerzett keresetet családjá számára. A lapok útján hirdette, hogy egy kisasszony ezen többé nem szokatlan uton élettársat keres. S mikor ajánlatok jöttek s találkozások kérettek, azt válaszolta, hogy a kisasszony nem találkozhatik az illető egyénnel az utcán, mivel az illetlen volna, de ha meghivatnék a színházba, oda hajlandó elmenni a találkozás céljából. Jöttek erre a színházi jegyek. A kisasszonyok közül azonban egyik sem ment el a színházba, hanem a jegyeket eladták. Idővel oly tömegesen jöttek a találkozás után esengők levelei, hogy a három kisasszony egész napon át írta a leveleket a színházi jegyekért s az egész család e jegyek jövedelméből élt. A manipuláció olyképp jött napfényre, hogy egy urat kétszer akartak a kisasszonyok megpumpolni s midőn az első jegyet megkapták, azt irták neki, hogy elveszett, legyen szives másikat küldeni. Ez gyanut keltett, s egy titkos rendőr által megfigyeltették a postán, hogy ki viszi el az illető leveleket. A kisasszonyok fivérét azon pillanatban fogták el, midőn színházi jeggyel terhelt nagy csomó levelet vett át. A berlini bíróság közelebb fog ez ügyben itélni.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Tauffer Emil† — Rendszerkérdések a börtönreform körül. TAUFFER EMIL-től. — Nemzetközi vasuti törvénykönyv. Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle*: Bűnügyi ítéletek kritikai fejtegetése. XVI. A büntető-törvénykönyv 365. §-ához. (Elvesztett dolog.) Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A jogalap megváltoztatása. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különlék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári, valamint váltó- és kereskedelmi tanácsának a törvénykezési rendtartásra vonatkozó elvi jelentőségű határozatai. — Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A közigazgatási bíróság hatásköréről. (Jogászegyleti vita.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

TAUFFER EMIL.

Tauffer Emil neve nemcsak hazánkban volt ismeretes, hanem — és talán még inkább, mint nálunk — a külföldön is. Tekintélye az utolsó évek börtönügyi kongresszusain éppoly latba esett, mint egy *Beltrani Scaliáé* vagy *Prinsé*.

Tudományos működését a börtönügy terén már egyetemi hallgató korában kezdte meg, a mikor «A börtönügy multja, elmélete és jelen állása» című munkájával, melyet Pulszky Ágosttal együtt dolgozott ki, egyetemi pályadíjat nyert. E pályamunka elkészítése végett Tauffer beutazta a hazai fegyházakat, és a helyszínen gyűjtötte össze a szükséges adatokat a munkához. Ez a munka volt hazánkban az első, mely pontos börtönügyi adatokat tartalmazott.

Egyetemi tanulmányainak befejezése után hosszabb külföldi utat tett a börtönügy tanulmányozása végett, és hazajöve előbb igazságügyminiszteri titkárrá, majd a lipótvári fegyház igazgatójává neveztetett ki. Ezen utóbbi helyen való működése folyton arra irányult, hogy fegyházaink szükséges reformjait initialja. Állandó reformtörekvései bizonyos feszültséget is idéztek elő közte és a miniszterium börtönügyi szakközegei közt.

Mikor Horvátország a büntető rendszert a mienk nyomán átalakítani megkezdte, Tauffert hívta meg a leoglavai fegyház igazgatói állására, ki ezt a meghívást elfogadta. Új állásában azonban kellemetlenségek érték őt. A horvát kormány ugyanis egy büntető-törvény hozatalát tervezte, melynek javaslatát Derencsin Marián sok tekintetben a magyar büntető-törvényjavaslat alapján készítette el. Ezen javaslat a horvátok közt politikai okokból heves ellenzőkre talált. Tauffer, ki a magyar javaslatnak lelkes híve volt, nagy mozgalmat fejtett ki Derencsin munkálata mellett. Cikkeket írt és külföldi szaktekintélyek véleményeit kérte ki, a melyeket aztán a javaslat német fordításával együtt egy nagy kötetben kiadott. E működése számos elkeseredett ellenséget szerzett neki Horvátországban. Ekkor kínálta őt meg Kállay közös pénzügyminiszter avval, hogy a bosnyák börtönügy szolgáltatába lépjen, a mit ő annál nagyobb örömmel fogadott, mert a miniszter szabad kezet ígért neki tervei megvalósításában.

Tauffer új állásában mindenekelőtt a zeniczai minta-fegyház tervét készítette el, a mely ezen tervek szerint fel is épült. A terv szigorúan a magyar büntető-törvény rendszere

alapján van koncipiálva, és így a zeniczai az egyetlen fegyház, melyben a magyar büntető törvény fegyházrendszere keresztül van vive. Tauffer e fegyház igazgatójává neveztetett ki, tényleg azonban ő volt az egész bosnyák börtönügy vitelel megbizva. Ezen működése közben érte őt a halál 47 éves korában.

Midőn e munkás és sokat hányatott férfi működését áttekintjük, ujjal sajnáljuk, hogy őt a magyar börtönügy szolgálatában meg nem tartották.

Tauffer irodalmilag is sokat működött. Külföldi folyóiratokban és a börtönügyi kongresszusok munkálataiban gyakran találkozunk nevével. A magyar kormány is többször, — legutóbb a szegedi kerületi börtön építésénél, — kikérte véleményét.

Legutolsó munkája azon tanulmány volt, melynek közlését lapunk multkori számában megkezdtük, és melyet a mai számban befejezünk.

Rendszerkérdések a börtönreform körül.¹

Irta TAUFFER EMIL.

Megelégedéssel vehetjük tudomásul, hogy a fegyenczek elkülönítése éjjel és szabad idejükben mindinkább tért hódít. Ausztriában is a vas-zárkák, különösen fiatal fegyenczek számára, tág körben nyernek alkalmazást. Az 1889-ben elkészült fegyház Marburgban a Dráva mellett, valamint a prágai is nagyobb számú vas-zárkával van ellátva. Hogy e berendezést miért alkalmazzák csak fiatal fegyenczekre és az öregebb embereket miért hagyják zavartalan közösségben, azt nem egy könnyen érthetjük meg. A mi felfogásunk ebben logikát nem találhat.

Hogy e mérsékelt — órákra terjedő — és egészséges helyiségekben végrehajtott magánelzárás csak a legcsekélyebb hátrányos behatással is lett volna az emberek szellemi és testi egészségére, azt hosszú évek során nem tapasztaltam.

Kétségtelen, hogy e vas-zárkák berendezésének módja nagy befolyást gyakorol az egyesekre a tekintetben, hogy a büntetés végrehajtásának e rendjét könnyebben vagy nehezebben viseljék el. Az annyiszor javított és alkalmassá tett, de ennek daczára a büntetési céloknak mégis oly kevésbé megfelelő leoglavai fegyházban alkalmas helyiségek hiányában csak körülbelül 200 vas-zárka áll rendelkezésre, melyeknek azonban csak a fele nyer közvetlen világítást s melyek közül ismét néhány kívülről csak fogyatékosan fűthető. A vas-zárkák Lepoglaván egyes termekben fiatal fegyenczek, más termekben olyan fegyenczek számára szolgálnak, kiket különösen romlottaknak tartanak.

Az erkölcsi sikernek, valamint a kíváncsú szigorú represzióknak eredményei Lepoglaván nagyon kedvezőek voltak; de a fegyenczek kérelmei és vágyai, hogy a vas-zárkákból kiszabaduljanak, magától érthetőleg igen gyakran fordultak elő. Minden gondolható képzel és simulált betegséggel ostromolták a házi orvost, hogy a büntetés végrehajtásának e módját egészségügyi szempontból beszüntesse és a felülvizsgáló kormánybiztost a legkeservesebb panaszokkal halmoz-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 16. számban.

ták el, hogy a kérelmezőket a közös elzárásba a kollégák vig társaságába, visszahelyezze. Ép ezért a beavatatlan szemlélők közül sokan a vas-zárka alkalmazását kegyetlen, sőt elviselhetetlen büntetésnek tartották.

Zeniczán, hol minden fegyencz a büntetés végrehajtásának második fokán vas-zárkában van elhelyezve, a hol minden egyes zárka egyenlő mértékben elegendő friss levegővel és közvetlen világítással rendelkezik, a hol a büntetés szigora mindenkit egyenlő mértékben ér, a hol a közös elzárás lehetőségére csak súlyos testi fogyatkozás esetében szabad gondolni: egy fegyencznek sem jut eszébe, hogy a vas-zárkát a büntetés különös szigorításának tekintse. Kellemesnek, mulattatónak, szórakozást nyújtónak persze az elzárás módja nem mondható; kellő felügyelet mellett azonban biztosítékot nyújt, hogy erkölcsrontó cselekmények vagy beszélgetések nem fordulhatnak elő, hogy a büntetés megőrzi komolyságát és hogy a fegyintézet nem válik a megszokott gonosztevők kedvencz tartózkodási helyévé. Ez a fődolog és a büntetés célja. A gonosztevők elkényeztetését, azt a szorgos gondoskodást, hogy a fegyházban semmi kényelmetlenség ne érje őket, rossz helyen alkalmazott, beteges humanizmusnak tartom. Az emberrel ne bánjanak gorombán, inhumánusan, egészségében ne szenvedjen kárt, de féljen a fegyintézetbe való visszaszállítástól és e jótékony félelmet terjessze el elbocsátása után a legtágabb körökben.

A míg ez elvekhez ragaszkodunk, sem Horvátországban, sem Boszniában nem fog egy második dr. Mittelstädt találkozni és nem is fog egy könyv az itteni viszonyokról «a szabadságvesztés-büntetések ellen» megjelenni.

Azon állítás alaposságát, hogy a fegyenczek a büntetés végrehajtásának első stádiumában jobban érzik magukat, mint a másodikban, midőn szabad idejükben vas-zárka vár rájuk, nem bizonyíthatom. Egyetlen ily esettel sem találkoztam. De mégis. Mivelt, jobb osztályokhoz tartozó fegyenczek, kiket az irodában mint másolókat nem lehet alkalmazni, a magán-elzárást részesítik előnyben. Ez egészen megmagyarázható. Ott átengedhetik magukat szabadon gondolataiknak és szokásaiknak, a gorombább elemekkel való érintkezést mellőzhetik, olvashatnak, írhatnak és általuk kiválasztott munkákkal foglalkozhatnak. Ha azonban az ilyen emberek választhatnak, hogy büntetésüket közös elzárásban akarják-e leülni — midőn 8—10 emberrel vannak egy szobába elzárva — vagy szabad idejüket vas-zárkában tölteni, feltétlenül az utóbbinak fognak előnyt adni.

Mondják, hogy a fegyenczek a pihenésre szánt vasár- és ünnepnapon a szűk vas-zárkában nem pihenhetik ki magukat, nem szállhatnak magukba.

Ezzel szemben kérjük, mit csinálnak a fegyenczek vasár- és ünnepnapok hosszú délutánjain vagy estéken a közös elzárás helyiségeiben? Talán ott istennek tetsző, testet-lelket felüdítő nyugalomnak engedik át magukat? A legritkább esetekben. Az időt az eddigi élmények, vitézi tettek és a jövő terveinek elbeszélésével ütik agyon, törvényszéki tárgyalásokat adnak elő, szökést terveznek, a felügyelő hatóságokat, a ház tisztviselőit bírálgtatják, stb. Röviden szólva, a vasárnap megszentelése helyett az Ur napját megszentelgetlenítik. *Ilyen* pihenésre a fegyenczeknek az erkölcsiség, jövőjük és az állam biztonságának érdekében nem szabad alkalmat nyújtani. Hogy azonban a fegyenczeknek a vasárnap délután ne váljék tulságosan hosszuvá, a házirendben gondoskodni kell arról, hogy sétával, egyházi énekek gyakorlataival, pokróczok és ágyruha porolásával, rajztanulással foglalkozzanak.

Azt állítják továbbá, hogy a második stádium nem képez rendszeres átmenetet a büntetés végrehajtásának harmadik fokához, mert itt az ember korlátozása a vas-zárkában való tartás folytán még mindig igen nagy és alig különbözik az első stádiumtól.

Ez argumentumnak ellenvethető: hogy az első stádiumban a magán-elzárás éjjel-nappal tart. A második stádiumban csak a szabad idő alatt, míg a napnak legnagyobb részét közös elzárásban, munkatermekben vagy a közczélra szolgáló munka más helyein töltik.

Az első stádiumban a fegyencz csak a tisztviselőkkel és az ő speciális felügyeletére kijelölt örökkel beszélhet. Nem így a második stádiumban. Ekkor érintkezése ama fegyenczekre is kiterjed, kik vele munkáját megosztják. Ott nincs meg a lehetőség, hogy a hallgatási tilalmat megszegje; itt hatalmában áll. Ott ritkán nyílik alkalom a ház törvényeinek megszegésére; itt azonban — míg fel nem fedezik — tiltott utakon járhat.

Az első stádium a rosznak teljes meggátolásában kulminál, a második stádium a lehetőség megengedésében, hogy az egyén valódi tulajdonságát kimutassa. Ez kétségtelenül észrevehető átmenetet képez a harmadik fokba, ama stádiumba, hol a fegyencztől a legkülönbözőbb kísértések középette a jónak jelentkezését várjuk.

Mint utolsó argumentumot az elkülönítés ellen a büntetés végrehajtásának második stádiumában még a zeniczai viszonyokat is bevonják a küzdelembe. Egyes emberek, a kik ez új fegyház berendezéseit ismerni vélik, beszélnek: hogy az elkülönítés Zeniczán nem vihető keresztül a vas-zárkákkal, mert a gyakorlat mutatja, hogy a fegyenczeknél epilepsia, agybántalmak mutatkoztak. Ezen állítólagos tényből következtetik, hogy már a zeniczai fegyház építéskor gondoltak arra, hogy a fegyenczek az elkülönítést a vas-zárkákban nem fogják elviselni és ezért a vas-zárkákban kívül 8 nagyobb szobát építettek 5—5 embernek a közös elzárására.

Minde vélemények és gyanítások nem találnak. A tapasztalás mutatja, hogy minden egészséges fegyencz kibírja a vas-zárkákban való elkülönítést.

Sem Lepoglaván (szerző vezetése alatt), sem Zeniczán nem volt egy példa sem arra, hogy egy vas-zárkában elzárt fegyencz elmebeteg lett vagy epilepsiába esett volna. A közös termék kizárólag oly fegyenczek elzárására szolgálnak, a kik már a behozatalnál gyenge elméjűeknek, butáknak, epileptikusoknak vagy súlyos testi bajban sinlődőknek mutatkoztak, vagy a fegyházban nehéz betegséget éltek át és lábadozó állapotban vannak. Ennek bizonyítására az 1889-ik évre vonatkozólag a következő statisztikai adatokat említem fel:

A büntetés végrehajtása második fokának az év folyamán Zeniczán nem lehetett alávetni: ideiglenesen 19 egyént, vagyis a 681 főre menő forgó létszámnak 2.79%-át, állandóan 21 egyént, vagyis a létszám 3.084%-át. Az előbbieknél ez nem történhetett meg: 3 egyénnél sorvadás, egynél vérszegénység, háromnál általános gyengeség, négyenél lábadozás, egynél elmezavar, ötnél elme gyöngeség, egynél egy végtag bénultsága miatt. Az utóbbiak közül közös elzárásban kellett tartani: aggság miatt 6, általános gyengeség miatt 1, nyomorékság miatt 3, epilepsia miatt 11 embert. A betegosztályban, tehát közös elzárásban tartott egyének legmagasabb napi létszáma május 22-én 23 ember volt, tehát a 681 főre rugó forgó létszámnak 3.377%-a és a mondottam napon elzárva tartott fegyenczek 425 főnyi létszámának 5.412%-a. A legalacsonyabb napi létszám ellenben október 10-én 15 ember volt, az évi létszám 2.203%-a és az említett nap 477 főnyi létszámának 3.145%-a. A betegosztály tehát, mely 8 közös teremben 40 embert képes befogadni, sohasem volt teljesen betöltve.

Ezek az okok, melyek a hosszutartamu büntetések közt immár legczélszerűbbnek elismert progressiv büntetés-végrehajtás hamisítatlan és következetes keresztülvitele mellett szólnak.

Tekintélyes nyilatkozatot találunk e kérdésre vonatkozólag a múlt év augusztusában Pétervárott tartott nemzetközi börtönügyi kongresszus enuntiatíóiban. Ott a negyedik

kérdés tekintetében a második szakosztály a következő határozatra jutott:

1. Minthogy minden büntetésnek azt kell céloznia, hogy a bűnöst büntesse és ártalmatlanná tegye, és minthogy a hosszú tartamu büntetések a többiekénél jobban engedik remélni az elítélt javulását, úgy e büntetések mineműségének ugyanazon reformelveken kell nyugodni, melyek a rövid tartamu büntetéseknél érvényesülnek.

2. Minden hosszú tartamu büntetést tehát kezdetben bizonyos ideig magánelzárásban kell kiállani.

3. Ezután következik a büntetés folytatása nappal közös munkáltatással, éjjel magánzárkával.

Horvátország kompetens jóakaratu nyilatkozatai már évekkel ezelőtt ez elvek alkalmazása mellett foglaltak állást. A dr. Derenčin Marian által fölterjesztett büntetőtörvényjavaslat megvitatásánál, az enquête, melynek az ország legtöbb kriminalistája — többek közt a mai igazságügyi osztályfőnök — tagja volt, a javaslat 44. §-a után egy új paragrafusnak a következő fogalmazásban való felvételét javasolta: «Kaznenici, koji su u sküpnom zatvoru, imadu se po mogućnosti osamiti ob noć i ako nion po kučevnom redu zabavljati». (A közös elzárásban levő egyének éjjel és szabad idejükben lehetőleg különválasztandók).

Horvátország eddigelé a börtönreform terén magasan lobogtatta a haladás zászlaját; teljesen képzelhetetlen tehát, hogy a jövőben e zászlóhoz hűtlen legyen.

Németből fordította V. R.

Nemzetközi vasuti törvénykönyv.

Tagadhatatlan, hogy korunkban erős áramlata indult meg a szellemi alkotásoknak. Még azok is, a kik visszafelé néznek látni napjainkban, csak a szellemi élet válságának nevezik korunkat, elismerve ez által, hogy bár a válsághoz ért, de mindenesetre felszinen van s társadalmunk mozgató erejét képezi a szellemi élet. E szerencsés áramlat vitte megvalósulásra az *első nemzetközi vasuti törvénykönyvet* is.

A mily feltétlenül szükséges egyrészről a jogrendszerek legtöbbjében a nemzeti jogfejlődés fentartása és ápolása, a jogfelfogás épen úgy képezvén nyilvánulását a nemzeti életnek, mint akár a nyelv, vagy a társadalmi erkölcsök, másrészről oly megdönthetetlen tény az is, hogy vannak a jogéletnek oly ágai, melyek a partikularismust nem türik meg. A vasutügy nemzetközi iránylatánál fogva régen érzett szükségére merült fel annak, hogy a nemzetközi vasuti *szállítási jog* végleges szabályozást nyerjen.

E nagy feladatot oldotta meg az a nemzetközi diplomáciai értekezlet, mely mult év október havában Bernben befejezve munkálatait, egyezményt irt alá a nemzetközi vasuti szállítási jogra vonatkozólag. Ez egyezmény, mely a ratifikációtól számítandó három hó múlva lép életbe, nemcsak jogtörténelmi szempontból kiváló alkotás, mivel a szabad fejlődésű intézmények közé nem számítható postaügyet szabályozó egyezménytől eltekintve, az *első nemzetközi törvénykönyv*, hanem valóságos epochális mű, melynek nagy jelentőségét még tetézni fogja az, hogy bár ez egyezmény csak a nemzetközi szállítási jogot foglalja magában, amaz intézkedése folytán, hogy az egyes vasutak szabályzatainak az egyezménynyel ellenkező bizonyos rendelkezései hatálytalanok, az említett szabályzatok átalakítására s ezáltal hova-tovább egységes nemzetközi vasuti jog létrejöttére fog hatni. A német vasuti egyesület, melyhez tudvalevőleg hazánkon kívül Közép-Európa nagy része tartozik, már is felszólítást intézett tagjaihoz, melyben annak a szükségét hangoztatja, hogy az egyes vasutak szabályzatai az egységes nemzetközi szabályzat szellemében átalakíttassanak. Sőt Olasz- és Oroszország vasuti jogrendszereiket törvényhozási intézkedések által már az egyezményhez is idomították.

Ez egyezményt, mely már a közel jövőben a *vasuti jog egyik legfontosabb forrását* fogja képezni, szándékozom itt ismertetni, összehasonlítva azt a hazai jogforrásokkal, a kereskedelmi jognak, valamint a vasuti üzletszabályzatnak idevágó intézkedéseivel, továbbá a német és a francia jogfelfogással, a mely kettő állott egymással harczban az egyezmény megalkotásánál. Mielőtt azonban ezt tenném, forrásul felhasználva a szaklapok tudósításait, röviden ismertetem ez újabb vasuti jogforrás keletkezését, tartalmát, alakiságait és hatályát.

I.

De Seigneux genfi ügyvédet s később az ottani semmitőszék elnökét, valamint dr. Christ baseli ügyészt illeti meg a kezdeményezés dicsősége. Ezek indították meg még 1874-ben azt a mozgalmat, melynek eredménye az lett, hogy a svájci törvényhozás egy tervezetet készítettett, a melyben a nemzetközi vasuti szállítási jog alapelveit rendszerbe foglaltatta. E tervezetet aztán Belgium, Németország, Franciaország, Hollandia, Olaszország, Ausztria, Magyarország és Luxemburg kormányaival közölte, s ennek alapján az időközben kidolgozott német javaslatnak s a francia részről indítványozott módosításoknak figyelembevételével három ízben, nevezetesen az 1878., 1881. és 1886. években Bernben tartott értekezletek alkották meg a végleges szabályzatot, a melyet mult évi október 14-én az eddig említett államok, valamint Oroszország diplomáciai képviselői államszerződés gyanánt aláírtak.

A szabályzat 60 szakaszba foglalja össze a nemzetközi vasuti szállítási jogot s függelékét képezik: 1. a központi hatóság szervezetét tartalmazó szabályzat, a mely hatóság a szabályzat végrehajtásának megkönnyítése és biztosítása végett állittatik fel s feladata leendő, az egyes vasutak közt felmerülő vitás kérdések eldöntése s e részben valóságos nemzetközi bíróság szerepét fogja vinni, továbbá feladata leendő az egyes vasutak egymáshoz való pénzügyi viszonyainak lebonyolítását megkönnyíteni s e részben vasuti leszámoló hivatali teendőket fog végezni, végül a vasutaknak és a kormányoknak a nemzetközi forgalmat érdeklő közleményeit átvenni s az összes vasutak tudomására hozni és a vasuti szállítási jognak a megváltozott viszonyokhoz képest módosítását indítványozni és előkészíteni. 2. A szabályzat második függelékét képezi egy jegyzék, melyben a szerződő államoknak a nemzetközi egyezményben részes vasutai vannak felsorolva s melyből természetesen csak egyes kisebb, legszorosabb értelemben vett helyi vasutak hiányzanak. 3. A harmadik függelék a szabályzat végrehajtási utasítása, mely 11 szakaszban részletezi a szabályzat egyes rendelkezéseit, így többek közt felsorolja azokat az árukat, a melyekről a szabályzat csak általánosságban mondja, hogy a forgalomból ki vannak zárva. A 4. és 5. függelék két pótnyilatkozatról kiállított jegyzőkönyvet foglal magában, melyek a szabályzat egyes rendelkezéseit magyarázzák és pótolják.

A szabályzatot és függelékeit két hiteles szövegben, francia és német nyelven adják ki, kivéve az 5. függelékét, melyet csupán francia nyelven állítottak ki. Ez a körülmény egyébiránt, hogy két hiteles szöveg van, az egyezmény hátrányára szolgál, mivel az egyes rendelkezések eltérő magyarázatára könnyen adhat alkalmat.

A szabályzat tartalmát a nemzetközi vasuti áruforgalomból eredő jogviszonyok rendezése képezi, tárgyalja tehát az az áruszállítás előfeltételeit, a fuvarozási szerződés megkötését s az ebből keletkező jogviszonyokat, a szállítási okmány jogi természetét, a szerződés teljesítését és megszüntét, a szállításban részes vasutak egymás közti jogviszonyait, felelősségüket egymással és a felekkel szemben. Területi hatálya — egyes kisebb vasutakat kivéve — kiterjed a az egyezményt aláíró fentebb említett államok területén levő vasutakra, tehát Európa legnagyobb részére, számokban ki-

fejezve $7\frac{1}{2}$ millió négyszögkilométer területre, 260 millió lakosra és 150 ezer kilométer hosszúságu vasutra érvényes e vasuti szállítási jog.

E nemzetközi egységes vasuti szállítási jog csak az áruforgalmat öleli fel s ezt is csak annyiban, a mennyiben valamely áru *egyik* állam területéről a *másikra* az előirt egységes fuvarlevéllel szállítatik. Ebből következik, hogy az oly szállítmányokra nézve, melyeknek kiinduló és végső állomásai egy állam területén vannak, ha a szállítmány útja közben el is hagyta az illető állam területét és egy vasuti vonalon halad végig, az egyezmény nem alkalmazható. Ez az eset pedig előfordulhat ott, a hol valamely állam területén levő két állomás közt a legrövidebb ut egy idegen állam területén át vezet. Az egyezmény végrehajtási utasítása, mely az előbbivel egyenlő jogerővel bír, kimondja továbbá, hogy az egyezmény nem alkalmazható akkor sem, ha az áru valamely állam területéről a szomszéd állam ama határállomására, a melyben az áruk vámkezelését megejtik, vagy pedig oly állomásra van rendelve, a mely az említett határállomás és az országhatár közt fekszik, hacsak a feladó az egységes nemzetközi fuvarlevél használata által nem fejezi ki ama kívánságát, hogy küldeménye a nemzetközi szállítási jog szabályainak legyen alávetve. Ez intézkedés által lehetővé van téve az, hogy bármely szállítmányt ki lehessen venni az egyezmény rendelkezései alól, mivel így azt módjában áll a feladónak egyik országból a másikba külön-külön feladni s egyik országhatártól a másikig, vagyis nem több állam területét átfutólag, hanem országról-országra, határról határra szállítatni. A nemzetközi szállítási jognak ezen fakultatív érvénye azzal a célzattal történt, hogy az első vasuti nemzetközi törvénykönyv életbeléptetése az eddigi megszokott viszonyok nagyszabású megrázkódtatása nélkül történhessék, de kétségtelen, hogy idővel, ha az egyezmény rendelkezései a forgalmi életben meghonosulnak, a fakultatív rendszabályt meg fogják szüntetni.

A területi hatályt illetőleg ki kell még emelnünk, hogy bár az egyes államoknak fen van tartva az a jog, hogy a területükön levő egyes vasutakat az egyezmény hatálya alól utólag is kivegyék; de ez csak akkor történhetik, ha az állam igazolja, hogy az illető vasut pénzügyi szempontból, vagy más elfogadható ok miatt nem bír megfelelni ama kötelezettségeknek, a melyeket az egyezmény az egyes vasutakra ró. És a részes vasutak jegyzékéből való kitörlést mindig a már említett központi hatóság eszközli s viszont valamely vasut belépését is ez mondja ki, miután előzőleg már az összes államokkal közölte volt a vasut belépési szándékát.

Az egyezmény általános ismertetésénél nem lehet említés nélkül hagyni, hogy különösen két kérdés volt az, a mely a szöveg végleges megállapítását és az egyes államok részéről való elfogadását késleltette. Az egyik volt a vasutak kártérítésének kérdése, a melyre nézve leginkább eltérő a francia és német vasuti jog.

E kérdést, melyről alább, az egyezmény rendelkezéseinek részletes ismertetésénél bővebben fogunk szólni, az értekezlet a francia jogfelfogás javára oldotta meg, mivel a francia képviselők az egyezmény megalkotásánál különben is már a legtöbb helyen érvényesülő német jog teljes receptiójába nem akartak beleegyezni. A legtöbb vitát előidézett másik fontos kérdés volt a díjszabás jogának kérdése. Az egyes vasutaknak a díjszabásokba felvett rendelkezései ugyanis a vasuti fuvarozási szerződés elbírálásánál irányadóul veendők s ekként aztán megtörténhetett volna, hogy egyes államok egymást a többiek rovására megelőnyösíthetik. S e jogához a legtöbb állam ragaszkodott. A német vasuti egyesület tagjai bizonyos érdeksolidaritásban vannak egymással, melyről nem akartak lemondani, hasonlóképp a többi, egymással szerződészerű viszonyban álló vasutak (vasuti kötelek). De a tárgyalások folyamán belátva azt, hogy oly alapon létre nem

jöhet a nemzetközi vasuti fuvarozási jog egységes szabályozása, az egyezmény 4. szakaszában kimondták, hogy a vasuti egyleteknek vagy köteleknek a nemzetközi forgalomra vonatkozó közös díjszabási megállapodásai csakis annyiban érvényesek, a mennyiben az egyezmény rendelkezéseivel nem állnak ellentétben, különben semmiek. E kijelentés folytán meg van óva a nemzetközi jog egysége, s ebből kifolyólag e nemzetközi vasuti jog forrása az egyes államoknak egységes és csakis az összes államok beleegyezésével megváltoztatható akarataiban rejlik.

De az egyezmény még tovább is megy, a nemzetközi vasuti jog egységét fentartja még a szállító felekkel szemben is, midőn kimondja (11. §.), hogy a fuvarozási díj a mindig kellőképpen közhirrre tett díjszabás szerint szedendő be és minden oly külön egyezmény, a melyben a vasut valamely szállító félnek a közhirrre tett díjszabástól eltérő kedvezményt nyújt, semmis és tilos. Az általános díjszabástól való eltérések, díjmérséklések azonban érvényesek, ha kellőképpen nyilvánosságra hozattak s abban minden nemzetközi szállító fél részesedhetik s ily feltétel alatt érvényesek a díjvisszatérítések — refaktiák — is. Ez intézkedésre már azért is nagy szükség volt, mivel ellenkező esetben a nemzetközi forgalommal a már fentebb említett határról-határra való forgalom erős versenyre kelt volna s az előbbi nehezen nyert volna általános alkalmazást, a melyet így remélhetőleg rövid időn nyerni fog.

A mi azonban a fentebb említett két rendbeli intézkedés (4. és 11. §.) sankcióját illeti, erre nézve nincs kellőképpen gondoskodva a szabályzatban. Az egyik függelékben ugyanis «kiváncosnak» mondják a szerződő államok, hogy a 11. §. rendelkezéseit illetőleg a megállapított nemzetközi és az egyes államok területén belől érvényes vasuti jog közt mindenkor összhang létezzék, de mivel másrészt ugyanott hangsúlyozzák, hogy a vasuti belforgalomra nézve eddigi szabad rendelkezési jogukat fentartják, és ígéretek csupán morális kötelezettség értékével bír, melynek jogi sankciója hiányzik.

(Folyt. köv.)

Dr. MORAVCSIK GYULA.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bűnügyi ítéletek kritikai fejtegetése.

XVI.

A Btk 365. §-ához. (Elveszett dolog.)

Vádlott a cservenkai póstahivatal lépcsője előtt egy csomagot talált, melyet magához vett s eltulajdonított.

Az alsó bíróságok lopást, a m. kir. Curia, nézetünk szerint helyesen, a Btk. 365. §-ába ütköző jogtalan eltulajdonítást állapított meg. (1890. évi decz. 4-iki 4110. *Jogt. Közl.* f. évi 2. sz.)

Az alsó bírósági ítéletek azért állapítanak meg lopást, mert vádlott a csomagnak címzéséről tudhatta és tudta, «hogy az általa megtalált csomag a póstahivatal rendelkezése alá tartozó küldeményt tartalmaz».

Ez a subjektív elmélet, mely a lopás s a jogtalan elsajátítás (365. §.) közötti különbséget abban találja, hogy az eltulajdonító az eltulajdonított dolog tulajdonosát ismerte vagy nem ismerte.

Ha a tettes tudja, hogy a talált dolog kié, nem jogtalan elsajátítás, hanem lopás állapítandó meg. A bár talált dolog eltulajdonítása az enyhébb beszámítás alá eső jogtalan elsajátításnak csak akkor minősíthető, ha az eltulajdonító a dolog tulajdonosát nem ismeri.

Sőt tovább lehet menni, s ennek az elméletnek két árnyalatát lehet megkülönböztetni.

A két árnyalat közötti ismérv: a tulajdonos ismeretének időpontja.

Az egyik nézet szerint ugyanis az eltulajdonítás csak akkor esik a súlyosabb beszámítási lopás fogalma alá, ha a tettes a találás pillanatában ismerte a tulajdonost. Az, hogy a találó csak későbbben tudta meg, hogy a dolog kié, a minősítésre közömbös, s a már bevégzett jogtalan elsajátítást nem teszi lopássá. A másik nézet szerint a tettes ellen lopás állapítandó meg akkor is, ha daczára annak, hogy a dolognak magához vétele után a tulajdonos tudomására jutott, a dolgot megtartja.

Az első esetben tehát *dolus superveniens non nocet*, a másik esetben «*nocet*», a mi már nyilván a büntetőjog alapelveivel ellenkezik; habár másrészt nem szabad elhallgatni, hogy e nézet hívei a fenforgó esetben nem beszélnek *dolus superveniens*-ről, elismerik ők is, hogy *dolus superveniens non nocet*, de a bűnösséget a dolog megtartásába helyezvén, vagyis abba, hogy a tettes akkor is a dolog megtartását határozta el, midőn már a tulajdonos tudomására jutott, ez alapon s ennek az alapnak elfogadása mellett kétségtelenül következetesen nem *dolus superveniens*-t, hanem *dolus contemporaneus*-t látnak fenforogni.

Ha nem is a dolognak magához vétele, de a dolognak további megtartása annak tudata mellett történik, hogy kié a dolog. A dolog tulajdonosának ismerete tehát kíséri a megtartást, a *dolus* tehát a megtartással egyidejű.

A subjektív elméletet hívei a *dolus* nagyobb intensitásával akarják igazolni.

Annak a *dolus*a sokkal intenzívebb, azért bűnössége is sokkal nagyobb, a ki jól tudja, hogy kié a dolog, melyet mint talált dolgot magához vesz s eltulajdonít, eltekintve attól, hogy a ki a dolog tulajdonosát ismeri, az rendszerint legalább nem is cselekszik azon feltevésben, a mely a jogtalan elsajátítás enyhébb beszámításának alapját képezi, hogy elveszett dologról van szó, hanem tudva és akarva sérti az általa ismert tulajdonos jogkörét; cselekménye tehát nem «megtartás» hanem valóságos «elvétel».

Mint számos más kérdésben, úgy ebben is az elmélet és a gyakorlat között bizonyos antagonizmus észlelhető, a melyet — valljuk meg őszintén — ha nem is mindig, de gyakran nem annyira a gyakorlat embereinek, mint az elmélet művelőinek «tartozik» lapjára kell írni.

A büntetőjog theoretikusai nagyon is hajlandók — s e tekintetben csak legújabbban észlelhető határozottabb örvedetes fordulat, — még pedig gyakran csak látszólagos következetesség kedvéért a gyakorlati élet számtalan változatait a priori felállított s nem elegendő schemák Procrustes ágyába szorítani.

A gyakorlati élet pedig látván, hogy ebben jogosult igényeinek kielégítését nem találja, nem hagyja magát, s mert bizonyos esetekben úgy találja, hogy neki van igaza, a másik tuzásba esvén, az elmélet elleni bizalmatlanságot rendszerévé emeli.

Az elmélet kérdésünkben tulnyomóan a subjektív elmélettel ellenkező álláspontot foglal el.

A kérdéssel foglalkozó írók közül p. o. Carrara (Programma IV. k. 2401. §.) így ír: «Bírói gyakorlatunkban lopás miatt láttam büntetni azt, a ki idegen dolgot talált s azt eltulajdonította, és pedig azért, mert látta, midőn a dolog a tulajdonos zsebéből kiesett. A tettes — azt mondták — tudta, hogy kié a dolog melyet a földről felemelt, s a helyett, hogy figyelmeztette volna a tulajdonost, várt míg az eltávozott s azután zsebre rakta a dolgot: ezért valódi lopásban bűnös. Mily téves érvelés! Mintha bizony a jogtalan elsajátítás lényege abban állana, hogy a találó a dolog tulajdonosát nem ismeri, s nem inkább abban, hogy hiányzik a birtok megsértése, s hogy a gondatlan tulajdonos kisebb védelmet érdemel. Az talán még helyes lehetett volna, ha a bíróság a tettesnek magatartásából megállapította volna az eltulajdonítást, tekintet nélkül arra, hogy a talált dolog be-

jelentésére előszabott terminus fatalis még le nem járt: de a cselekményt kivetköztetni eredeti jellegéből, ez a legvas-tagabb tévedés volt».

Látni való különben, hogy a felszólalás tárgyát képező eset nagyon is azt a határvonalat érinti, mely a birtok objektív ismérvének alapul vétele mellett is a lopást a jogtalan elsajátítástól elválasztja, s hogy az objektív elmélet szerint is Carrara megoldása legalább is kétséges.

Ez az eset mintegy középhelyet foglal el a következő két alakulat között:

Első eset: Péter észreveszi, hogy az előtte haladó Pál zsebkendőjével pénztárczáját rántotta ki zsebéből. Gyorsan lehajlik érte, s észrevétlenül zsebre dugja.

Harmadik eset: Péter az utcán pénztárczát talál, tartalmából megtudja, hogy ki a tulajdonosa.

Hogy az első esetben valóságos lopás forog fen, az objektív elmélet szerint is alig lehet kétséges. Így ítél a m. kir. Curia is a következő esetben:

H. a korcsma udvarán egy csomó bankjegyet a földre ejtett. V. ki mellette állott, ezt látta, s a nélkül, hogy H. észrevette volna, a bankjegyeket felvette és zsebre dugta, — «mert a földre ejtett pénz közvetlenül a tulajdonos közelében esvén le s vádlott ezt látván, egyrésztől H. hatásképessége a pénzre nem szűnt meg s így az még mindig «birtokában levőnek tekintendő»; — másrészt (s itt a curiai ítélet az objektív elem mellett a subjektív elemre is súlyt helyez) pedig vádlott a pénzt leesni látván, s így a közvetlenül jelen volt tulajdonos iránt kételyben nem lehetvén, a pénzt elvesszett, s így megtalálható dolognak nem tekinthette». (1881. évi jan. 4. 7254/880 sz. B. J. T. 2. k. 12. l.)

Egy másik eset:

S. megbízott két gyermeket, hogy ládáját az indóházhoz vigyék. A gyermekek az oda vitt ládát az indóházat környező sétatér egyik padjára letevén, eltávoztak. Vádlott, ki a közelben ólálkodott, ezt látta s a ládát elvitte.

Lopás állapított meg annak tekintetbevételével, hogy: «a láda, habár azt a gyermekek egy perczre őrizet nélkül hagyták, tekintettel a helyiségre, hol a tulajdonos okvetlenül reáakadt volna, elveszettnek nem tekinthető, sem vádlott, ki ott ólálkodott, azt elveszettnek nem tarthatta». (1882. évi decz. 19. B. J. T. 6. k. 293. lap)

Ép oly bizonyos, hogy az objektív elmélet szerint nem lopás, hanem jogtalan elsajátítás állapítandó meg a harmadik esetben.

A Carrara-féle esetnek ugyanily értelemben eldöntése mellett szól az, hogy akkor, midőn a tettes a dolgot magához vette, a tulajdonos a ki már eltávozott s talán nem is sejtette, hogy a dolog zsebeiből kiesett, a dolog birtokában, illetve birlalatában levőnek nem tekinthető.

Ha az egész 365. §-t illusoriussá tenni nem akarjuk, kétségtelen, hogy az elv, a mely szerint a birtok «et solo animo pertineri potest», rendszerint legalább nem alkalmazható, a fenforgó esetben különben ez elv segélyével sem volna konstruálható a tulajdonos birtokban léte, mert ha a tulajdonos azt sem tudja, hogy hol van a dolog, a birtoknak az animus általi fentartásáról szó nem lehet. De önkénytelenül is éreztük, hogy a 365. §. alkalmazásával vádlott cselekménye meg nem érdemelt tulenyhe elbánásban részesül.

És ez az, t. i. hogy a jogtalan elsajátítás oly enyhén büntetendő cselekménynek tekintetik, hogy az objektív elmélet szerint az alá vonandó esetek a megfelelő repressióban nem részesülhetnek, oka annak, hogy a gyakorlat inkább a subjektív elmélethez hajlik.

Az olasz judikatura p. o. a legújabbban hatályból kilépett bünt. törvények uralma alatt következetesen amaz elvhez ragaszkodott, mely szerint a lopás és a jogtalan elsajátítás közti határvonal abban van, vajon a tettes a birtokba vétel pillanatában a tulajdonost ismeri-e vagy sem?

Ellenkező ítéletek a kivételek közé tartoznak.

De lege lata ez a felfogás kétségtelenül nem helyes, mert a dolog elveszett minőségén mit sem változtat az, hogy a tettes ismeri-e vagy sem a tulajdonost.

Osztjuk azért a megbeszélés tárgyát képező esetben a m. kir. Curia ítéletét, mely vádlott ellen nem lopást, hanem jogtalan elsajátítást állapított meg.

De egyuttal azt hisszük, hogy a kontroversiát legjobban oldotta meg az új olasz Btk., midőn a jogtalan elsajátításnál arra az esetre, ha a bűnös az eltulajdonított dolog tulajdonosát ismerte, külön s jelentékenyen súlyosabb büntetési tételt állapított meg.

S ez a legjobb megoldás azért, mert kétségtelen, hogy ez utóbbi esetben intenzívebb dolussal állunk szemben, hogy tehát a subjektív elem szempontjából ez eset valamivel több és súlyosabb, mint elveszett dolognak egyszerű eltulajdonítása; de az eset egyuttal kevesebb s enyhébb a lopásnál és pedig úgy az intentionalis, mint a materialis elem szempontjából is.

Dr. HEIL FAUSZTIN.

A jogalap megváltoztatása.

«Sommás eljárásnál a tárgyaló bírónak a ptrs 117. §-a értelmében kötelessége a tényállást tisztába hozni, s ez okból a jogalapváltoztatás iránti kifogás a sommás eljárás természeténél fogva sikerrel nem érvényesíthető. (Curia 1890 november 28-án 690. sz.)

Elvégre kimondta a Curia e határozatában azon elvet, melyet rejtve kerülő uton sok előbbi határozatában már előbb is érvényre juttatott. Mig előbb az elv enunciaciójától tartózkodott és olyképp szerzett neki érvényt, hogy a keresetnek bárminő megváltoztatását nem fogadta el jogalapváltoztatásnak, addig most egész határozottságában és őszinte nyíltsággal állítja azt oda. És talán nem csodálódok, ha Curiánk e kijelentésének annál inkább tulajdonitok célzatos elvi jelentőséget, mert arra az alapul fekvő per eldöntésénél szükség nem volt. Felperes hitelesített könyvkivonat alapján indított keresetet, melyen azonban az adós tévesen volt megjelölve. Ezen könyvkivonatot a per során egy másik hitelesített könyvkivonattal pótolta, melyen az adós neve a keresetnek megfelelően volt feltüntetve. A budapesti kir. tábla ezt nem minősítette jogalapváltoztatásnak, a mint az kétségtelenül nem is az, és a kir. Curia helybenhagyhatta volna csakis egyedül ezen indok alapján az ítéletet. Hogy a kir. Curia mégis szükségesnek látta a fenti indokkal a kir. tábla indoklását kiegészíteni, az arra mutat, hogy azt célzatosan elvi kijelentésként akarta kiemelni.

A célzat, mely a Curiát e kijelentésnél vezette, világos. Az anyagi jogot fel akarja szabadítani az alakiságok nyüge alól, a minőnek a kereset megváltoztatásának tilalma első pillanatra látszik. Elvégre is a bíró a jog, és nem a kereset alakai helyessége felett van hivatva ítélni. A perjogi politika is megtiltja, hogy egy perből kétségtelenül több pert csináljunk. A keresetváltoztatás kifogása általában mint az ellenfél tévedésének roszhizemű kihasználása tűnik fel és ezért nem találkozunk különös rokonszenvvel. És az ellenszenvet fokozza még az, hogy e kérdés hosszú időn át a jogászok szörzálhasogatás kiapadhatlan forrása volt és talán részben még ma is az. Ha azon küzdelmeket olvassuk, melyeket a schola bajnokai Azo és Pillius tanítványai egymás között e tárgy körül az elmélet terén vvitak;¹ ha olvassuk azon meddő vitákat, melyeket ma is nem egy periratban a körül folytatnak a felek, hogy forog-e fen a kereseti jogalap megváltoztatása vagy nem: akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy nem egy részről felmerült azon óhaj, hogy a kereset-

változtatás tilalma teljesen eltöröltessék és az arra alapított kifogás ilyképp nyom nélkül elenyésszen. E nézet a 11. német jogászgylésen és a német birodalmi perrend tárgyalásánál is szószólókra talált.² Curiánk tehát felfogásában nem áll elszigetelten.

A szóbeliség és közvetlenség elveinek érvényesülése a peres eljárásban kétségtelenül sok tekintetben megfosztották a keresetváltoztatás tilalmát létjogosultságától. Az esetlegesség elvének folyamánya volt e tilalom és vele együtt vesztette el jelentőségét. A Curia talán nem egészen helyesen hivatkozik a ptrs 117. §-ára és az abban kifejezést nyert nyomozási elvre, mint ennek indokára. A ptrs 117. §-a még nem teszi nyomozóvá a sommás eljárást és a nyomozás semmi esetre nem terjedhet ki a keresetre, mely felperes egyoldalú cselekménye és melynek megállapításába a bíróság nem folyhat be. Nem ez, hanem az esetlegességi elvnek hiánya, a tárgyalás szabad folyása sommás eljárásunkban indokolhatná a keresetváltoztatás tilalmának elejtését.

Ezen szempontoktól kiindulva tehát a Curia által kijelentett elv jogosultságát megtagadni nem lehet. Azonban tulmegyünk a kellő határokon, ha ez elvet korlátozás nélkül alkalmazzuk. A Curia nem csak a kereset kijavítását általánosságban, hanem a kereseti jogalap megváltoztatását is korlátlanul meg akarja engedni. Ez által tulló a czélon, ellenétbe helyezkedik az újabb perjogi alkotásokkal és álláspontja úgy de lege lata, mint de lege ferenda kihívja a bírálatot.

A ptrs 68. §-a értelmében a beadott kereset kijavítása csak az ellenbeszéd előterjesztéseig engedtetik meg; ennek megtörténte után felperes sem a kereset jogalapját meg nem változtathatja, sem követelését fel nem emelheti. Miután ez intézkedés a ptrs általános szabályai közt van; és miután azt a ptrs III. címének a sommás eljárást tárgyzó II. fejezete nem módosítja: ennél fogva az a ptrs 127. §-a értelmében a sommás eljárásban is alkalmazandó. Hogy ez volt a törvényhozó szándéka is, az kitünik abból, hogy nem perirat beadásáról vagy beírásáról, hanem ellenbeszéd előadásáról szól, a mi úgy a sommás eljárásban a kifogások és védekezés előterjesztését, mint az elleníratnak a rendes eljárás szerinti beadását vagy a jegyzőkönyvi eljárás szerinti beírását jelenti.

De lege lata tehát kétségtelen, hogy a kereseti jogalap megváltoztatása megengedve nincs. Ez különben összefügg polgári törvénykezési rendtartásunknak és egyáltalában a polgári pernek rendszerével, és ez határozza meg a kérdés állását de legeferenda is.

Mielőtt azonban e szempontból szemügyre vennők e kérdést, előbb a kereseti jogalap fogalmát kell tisztáznunk.

A per célja az, hogy egy vitás magánjog a bíróság által eldöntessék. A per alapját tehát ezen vitás jog képezi. A tények, a jogczim, a jogszabály, a melyekre a perbe vitt jog támaszkodik, csak közvetve képezik a per tárgyát, de nem képezik a per alapját. Például a tulajdonjog iránti perben a kereseti jogalap a tulajdonjog. Hogy mily tényekkel szerezte felperes a tulajdonjogot, vétel, ajándék vagy örökösödés után keletkezett e a tulajdonjoghoz való czíme, tényleges vagy jelképi átadással vagy pedig constitutum possessorium után vált-e dologivá joga, mindez kereseti jogalapot nem képez. A mig az *eadem res* megvan, vagyis más szóval mig az ítélet jogereje a keresetre kihat, addig tulajdonképi szoros értelemben vett keresetváltoztatás, a kereseti jogalap megváltoztatása fen nem forog.

Vegyük most ezen alapon bonczkés alá a ptrs 68. §-át. Első pillanatra némi ellenmondás tűnik fel benne. Első mondatában a kereset kijavítását egyáltalában tiltani látszik, mig a második mondatban e tilalmat a kereseti jogalap megváltoztatására és a kereseti követelés felemelésére szorítja.

¹ Az erre vonatkozó tanok fejlődésének történelmét kimerítően és érdekesen írja le Schmidt «Die Klageänderung» című munkájában.

² Hahn: Materialien zur Civilprocessordnung 1001—1003. 1.

Ezen ellenmondás megoldása az, hogy a ptrs értelmében csakis ez utóbbi kettő képez szorosabb értelemben vett kereset-kijavitást, keresetváltoztatást; minden egyéb, a keresetben felhozott tények megváltoztatása és kiegészítése, az esetleg előadott bizonyítékok helyett más bizonyítékokra való hivatkozás, a kereseti követelés leszállítása nem képez keresetváltoztatást és az ellenbeszéd előadása után is meg van engedve. Csakis a rendes eljárásban szenved ez az esetlegességi elv erősebb érvényesülése és a ptrs 134. és 137. §§-ai folytán némi változást.

A kereseti jogalap ily értelmezése mellett kétségtelen, hogy annak egysége úgy a per technikájának, mint a peres felek egyenlőségének egyik főkövetelménye, és annak folytonos változtatása a pert alaktalan tömkeleggé változtatná és a jogvédelmet alperesre nézve gyöngítenié.

Igazolják ezt a következők:

1. A perbe bocsátkozással a felek közt perviszony létesül, melynek fontos kihatása van jogaik és kötelezettségeikre. Ezen perviszony egyrészt konsumálja a kereseti jogot, másrészt a perbenállás kötelezettségét vonja maga után. A kereseti jog konsumálásának következménye, hogy felperes kereseti jogának érvényesítése végett új pert többé nem kezdhet, és ha azt tenné, alperes a per függőségi kifogással, illetve ítélet után az ítélt dolog kifogásával védekezhetik. A perbenállás kötelezettsége pedig megfosztja felperest a lehetőség-től, hogy a pertől egyoldalulag elálljon olykép, mintha azt meg sem indította volna. «Quod in iudicio permaneat actor usque ad terminum litis» mondja a római jogász. És ezen parancsa átment teljesen a mai perjogba is. Perrendtartásunk 69. §-a szerint felperes csak az ellenbeszéd előterjesztéseig veheti vissza keresetét, az ellenbeszéd előterjesztése után a 70. §. értelmében már csakis perletéttel élhet, a mely hatályára nézve pervesztességgel egyenlő és mely ellen épügy mint a semmisségi keresettel meg nem támadható jogerős ítélet ellen csak perujításnak van helye.

Ezen perjogi elvek igazolása nem szorul sok szóra. A jogrendnek elemi föltételeivel ellenkeznek, az igazságszolgáltatás elé leküzdhetlen nehézséget gördítene, ha meg volna engedve, hogy ugyanazon jog ismételve és ismételve bíróság elé vitetnék. A perbe bocsátkozó alperes joga az ítélethez, eltekintve a perköltségek kérdésétől, egyedüli oltalma a zaklatások és a kereseti jog többszörös érvényesítése ellen.

Mindezen garantiák elesnek, vagy legalább is nagyon meggyöngyülnek, ha a kereset jogalapjának változtatását korlátlanul megengedjük, mert ezzel megengedjük azt is, hogy felperes az eredetileg támasztott keresettől egyoldalulag elálljon, a nélkül, hogy ez a pervesztesség jellegével birna reá nézve. Ha felperes látni fogja, hogy ügye rosszul áll, akkor a helyett, hogy elutasító ítéletre juttatná a dolgot, mely ellen csakis perujítással élhetne, egyszerűen jogalapot fog változtatni és ezzel elvonja az eredeti kereseti jogot a birói döntés elől. Alperesre ilykép lehetetlenné válik, hogy az eredeti kereseti jog fölött ítéletet kérjen, és felperesnek megadatik a mód, hogy őt ugyanazon jog miatt kétszer, háromszor vagy a hányszor neki tetszik, perbe vonja. Az ilynemű jogalapváltoztatással meghiusíthatja a perfüggőség kifogását is, ha az előnyére van.

(Bef. köv.)

Dr. FODOR ÁRMIN.

Külföldi judikatura.

293. Valamely életjáradék hagyományozásához fűzött azon feltétel, hogy az át nem ruházható, semmisnek tekintendő. (Berni felsőbíróház.)

294. Egy nő férjéért kezességet vállalt mindama tartozás tekintetében, mely M. bankár irányában fel fog merülni. A melun-i tribunal civil a kezességet hatálytalannak nyilvánította, mert a kötelezettség összege határozatlan. A felsőbíróház megváltoztatta ez ítéletet, mert a kötelezettségnek nem feltétele,

hogy előre meghatározott legyen, csak az, hogy legyen egyáltalán meghatározható, a mely eset pedig fenforog, mert M. bankár a dolog természeténél fogva határtalan hitelt nem nyújtott. (Párisi cour d'appel.)

295. Az exceptio rei judicatæ előfeltétele: az ügynek, a peres feleknek és a jogalapnak azonossága. (Párisi semmi-tőszék.)

296. A kincsnek találója annak felét igényelheti akkor is, ha az épület-tulajdonos szolgálatában álló munkás a találó, kivéve azon esetet, a midőn épen a kincs fellelése végett fogadtatott fel. (Grenoblei felebbviteli bíróság.)

297. A ki a férj tudtával a nő részére szükségleteinek megfelelő árukat szállít, annak kereseti joga van a férj ellen is, ha csak eme szállítások meg nem haladják azon szolgáltatások mérvét, a melyek teljesítésére a férj törvényesen kötelezve van. (Párisi semmi-tőszék.)

298. A tulajdonjog nem korlátlan, és határát leli ott, a hol gyakorlása a tulajdonosnak mi hasznot sem nyújt, de a szomszédnak kárára válik. (Palermoi felebbviteli bíróság.)

299. A szülők nem tartoznak a köteles tartást gyermekeiktől természetben elfogadni, hanem azt pénzben követelhetik. A gyermekek solidariter kötelezvék a tartásdíj fizetésére és így a szülők az egész díjat bármelyiktől követelhetik. (Karlsruhei felsőbíróház.)

300. Házasságközvetítés ellenszolgáltatásért magában véve nem tiltott ügylet, de a közvetítési díjnak a hozomány bizonyos százalékában való megállapítása a jó erkölcsökbe ütközik. A házasságközvetítő üzlete, noha nem kereskedelmi ügylet, elvileg még sem különbözik a kereskedelmi alkuszétól, minélfogva a kereskedelmi törvénynek ez utóbbira vonatkozó rendelkezései ő reá is megfelelőleg alkalmazandók, jelesen a házasságközvetítő díjat csak azon esetre igényelhet, ha cselekvősége folytán a házasság tényleg megkötött. Ezen eset nem forog fen akkor, ha a viszony a házasulandók közt megszakad, és utóbb a közvetítő hozzájárulása nélkül jönnek ismét össze. (Karlsruhei felsőbíróház.)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— A lokális birói előléptetés eszméje Franciaországban. Bérard des Glaieux főtörvényszéki birónak főtörvényszéki tanácselnökké kinevezése alkalmából egy francia napilap sajnálatának ad kifejezést, hogy Bérard des Glaieux többé az esküdtszéki tárgyalásokon nem elnökölhet, pedig a legkitünőbb elnök volt és a legfontosabb tárgyalásokat ő vezette. Sőt ha nem ily kitünő elnök, már régen előléptetésben is részesítették volna, mi teljesen középszerű társaival már jóval előbb meg is történt. De végre is áldozatot tőle követelni nem lehet, tehát most előléptetés czimén megfosztották attól a hatáskörtől, a melyre temett és a melyen sokkal nagyobb szolgálatokat tehetett volna, mint tanácselnöki minőségben.

A francia lap elérkezettnek látja az időt, hogy gondolkozni kellene már a lokális előléptetés eszméjének megvalósításáról és hogy ad oculos demonstrálja a mai helyzet tartáhatatlanságát, hivatkozik a népszerű Guillot vizsgálóbíróra, ki nemcsak elsőrangú szakíró, de a legelső vizsgálóbírája Franciaországnak, a ki csak azért nem léphetett elő, mert nem szívesen válik meg a hatáskörtől, melyben nagy eredményeket mutat fel, és a melyre egész egyénisége rátermett. Igazán csodálatos, hogy a lokális előléptetés egészséges eszméje oly nehezen tud a megszokott birói hierachia falán áttörni. Hála a mi igazságügyminiszterünk erélyes kezdeményezésének, nálunk, habár egyelőre szerény keretben is, az eszme néhány nap múlva törvénynyé válik és bizonyára a jövő ki fogja mutatni az eszme életképességét. W. Gy.

— Dr. Binding Károlyt, a lipcsei egyetemnek ez idő szerint rectorát, a büntetőjog és eljárás nyilvános rendes tanárát a m. tud. Akadémiában külső tagul ajánlja Wlassics Gyula. Javaslatának indoklásából kiemeljük a következőket:

«Binding amaz elsőrangú ritka tudósok sorából való, a kik az általuk művelt tudomány területén uttörők, azt új eszmékkel, eddig nem ismert igazságokkal gazdagítják. Binding a bün-

tetőjog dogmatikájának eddig elért vívmányait valóságos revisio alá vette. Sok tévtant irtott ki, melyekhez sokáig babonás hitként ragaszkodott a doktrina. Nagy arányu munkássága a legnehezebb kérdések tisztázását eredményezte. Legyen elég az egység és többség, az oki összefüggés tanaira, a jogtalanság lényetani jellegére, a «Norm»-ok és büntető-törvények egymáshoz való viszonyára, a jogkényszer tanára utalni. Hazánk jogtudományi mozgalmi és igazságügyi intézményeinek fejlődése iránt a legmelegebb érdeklődést tanúsítja, mely tudományos befolyása különösen felsőbb bíróságaink judikaturájában is visszatükröződik, mi nem is lehet másképpen, mert bizonyos igazságok megállapítása az ő nagy nevéhez fűződik. Számos munkái közül csak kettőt emelek ki. Az egyik rendszerének alapvető munkája, a hirnevét megalapító «Die Normen und ihre Uebertretung» (két kötet), mely munkának I. kötete új kiadásban, tartalomban emelkedve a múlt évben hagyta el a sajtót. A másik a «Handbuch des Strafrechts» című nagy munkájának I. kötete, a melynek folytatásán ép most dolgozik.

Binding tudományos érdemeit nem kell kiemelni. Csak azt említjük meg, hogy Binding a magyar szakférfiakat, kik Lipcsében tanulmányokkal foglalkoztak, a legnagyobb szívesseggel támogatta, nekik kellő felvilágosításokat nyújtott, és néhány évvel ezelőtt fővárosunkat is meglátogatta, midőn igazságügyi intézményeink és jogi irodalmunk iránt a legmelegebb érdeklődést tanúsította. Hogy az akadémia Bindinget tagul meg is választja, azon kételkedni sem akarunk.

— **Curiai feloldás az elsőfoku tárgyalás felületessége folytán.** (Bodó Zsára s társa ellen a rózsahegy kir. törvényszék előtt közokirathamisítás büntette miatt folyamatba tett bűnügyben): Tekintve, hogy a fenforgó bűnvádi ügyben 1890. évi január hó 15-én megtartott második végtárgyalás alkalmával, habár abban egy az első végtárgyalásnál jelen nem volt bírói tag vett részt, nem vétetett fel újból az egész bizonyítási anyag, a mennyiben több az első végtárgyalás alkalmával kihallgatott tanu egyáltalában nem hallgattatott ki, több a második végtárgyaláshoz megidézett s ki is hallgatott féltől csak pótvallomások vétettek ki; tekintve, hogy ezen követett eljárás nem egyezik meg a közvetlenségre s a szóbeliségre fektetett törvénykezési eljárás szabályaival; tekintve, hogy az első fokban eljáró királyi törvényszék ítéletében hivatkozott telekjegyzőkönyvekből a vonatkozó kivonatok ezen bűnügy irataihoz nem csatoltattak; tekintve, hogy a kijelölt hiányok miatt az alsóbb foku bíróságok ítéletének érdemleges felülvizsgálata nem eszközölhető: a két alsóbb foku bíróság által hozott ítéleteknek feloldásával az első fokban eljáró kir. törvényszék utasítatik, hogy az említett telekkönyvi kivonatok megszerzése után újabb végtárgyalást tartson s a bizonyítás összes anyagának újbóli felvétele mellett a kifejeendőkhöz képest újabb ítéletet hozzon. (Curia 1891 febr. 24-én 7534/1890.)

— **Büntetőjogi elvek a legrégibb népeknél** E cím alatt dr. Gopcsa László jogtörténeti tanulmányt adott ki, melyben érdekesen vázolja az ind, khinai, egyiptomi, zsidó, török és örmény népnél divott büntetéseket és büntetéseket.

— **Hirdetmény.** A budapesti kir. ítélő tábla alpitványi bizottsága a felügyelete és rendelkezése alatt álló Jeszenák János-féle alapítvány jövedelméből a már segélyezésben részesülő három protestans vallású ügyvéden kívül, miután erre nézve a 4071/1890. eln. számú felhívás eredmény nélkül maradt, még két róm. katolikus szegénysorsu budapesti kezdő ügyvéd segélyezését elhatározzván, felhívja azokat a Budapestben ügyvédi gyakorlatot folytató szegénysorsu kezdő ügyvédek, kik az említett segélyezést, mely 1891. évi január hó 1. napjától számított három évre adományozandó évi 200 frtból áll, elnyerni óhajtják, hogy eziránt róm. kath. vallásuk, vagyontalanságuk, ügyvédi minőségük, végre a Budapestben való megtelepedésük kimutatására alkalmas okmányokkal felszerelt kérvényüket a budapesti királyi ítélő tábla elnöki iktató hivatalába az 1891. évi június hó 15-ik napjáig nyújtsák be. Budapest, 1891. évi, április hó 9-én. *Vajkay Károly* elnök.

Nemzetközi Szemle.

— **Válóper illetékessége, midőn a felek utoljára külföldön laktak együtt.** A bécsi törvényszék illetéktelennek mondotta magát egy valóper elbírálására, mert az 1876-ban Angolországban megeskett házaspár 1879-től 1888-ig Nizzában laktak együtt, ott tényleg elválván, egyikük sem tért vissza Ausztriába, és így az utolsó együttlakás helye, mely a per-

rendtartás 14. §-a szerint az illetékességet megállapítja, Ausztrián kívül esik. Ezen határozatot a főtörvényszék helybenhagyta, a legfőbb ítélőszék azonban megállapította a bécsi bíróság illetékességét, mert be lett igazolva, hogy a felek osztrák állampolgárok, továbbá mert alperes férj nősülése után, 1877-ben, azon szándékkal, hogy Bécsben letelepüljön, ott néhány hónapig szállodában lakott, és a midőn ő utazott, neje ugyancsak Bécsben vett fel lakást és használta azt egy ideig; tekintettel arra, hogy alperes férj akkoriban utazó volt, bátran lehet Bécset együttlakási helynek tekinteni. A perrendtartás 14. §-a szerint pedig azon *osztrák* bíróság illetékes, melynek területén a házaspár utolsó együttlakásának helye fekszik, ilyennek tehát az utolsó osztrák és nem külföldi együttlakási hely tekintendő, annál is inkább, mert a felek osztrák állampolgárok lévén, felperes nő joggal kívánhatja, hogy az ügyet osztrák bíróság osztrák jog szerint bírálja el.

— **Poroszország fegyházaiban** 1890-ben átlag 25135-en voltak mindennap munkára kötelezve; ezek közül átlag 1747-en maradtak munka nélkül; a többiek közül 23.8% (az előbbi évben 24.5%) az intézet részére dolgozott, 1.8% (1.7%) készítményeit az intézet értékesítette, vállalkozók részére pedig 74.4% (73.8%) dolgozott; de utóbbiak közül 96.5% (97.4%) ipari, 3.5% (2.6%) mezőgazdasági és közönséges bér munkával foglalkozott. A szabad munkának támasztott verseny elleni panaszok folytán elrendeltetett, hogy a rabmunkánál gáz- vagy gözgépek többé nem alkalmazandók. A rabmunkából 4.330.422 márka folyt be, ebből 452,575 m. munkadíjakra fordított; a bevételi többlet 2.633,115 m. A tiszta kereset 38.2 (37.7) fillért, a munkadíj 6.4 fillért tett fejenként és naponként. Az intézeti *könyvtárak* 224,978 (218,983) kötetből álltak. *Levelezést* mintegy 25,000 egyén folytatott, a többi 74,000 nem irt és nem kapott levelet. Az intézetek összes kiadása 8.216,150 márka, összes bevétele 3.019,761 márka volt, az államnak tehát 5.196,389 márkát kellett pótolnia, úgy hogy egy-egy fogoly évenként 196 (193'33) márkába került.

— **Schweiz három kantonának,** nevezetesen Uri, Nidwalden és Appenzell-Innerhodennek, mai napig nincs büntetőtörvényük. Ezen kantonok bírái hol a szomszéd kantonok törvénykönyveit veszik segítségül, hol meg szabad belátásuk szerint, patriarchális módon és nagyobb szigor nélkül ítélnék. Uri-ban elkészült a büntetőtörvény javaslata, de a mint az ottani államügyész jelenti, annak elfogadtatása nehézségekbe ütközik, mert a nép bizalmatlanul fogadja az efféle sok-paragrafusos törvényeket. A nevezett kantonokban a legújabb idők a következő büntetések léteztek: gyónás, zárandokolás, templomlátogatás, meghatározott predikáció meghallgatása, kiállítás vesszővel, vesszőzés. Óriási feltűnést keltett 1865-ben *Riniker* betűszedő esete, a ki Uri-ban egy «az emberi boldogságról, a hagyományról, észről, istenségről és természetéről» szóló röpiratot adott ki, és ezért husz vesszőütést kapott «von rechts wegen.» Ekkor vették fel a szövetség alkotmányába azt a határozatot, hogy testi fenytéknek nincs helye. — A mint már említettük, jelenleg egy az egész szövetségre kiterjedő egységes büntető-törvény elő-munkálataival foglalkoznak Schweizban.

— **Kártérítési perekben** a francia bíróságok rendszeren jóval szerényebb összegeket ítélnék meg, mint a milyenekről Angliából hallunk. Legutóbb azonban a párisi törvényszék egészen «angolosan» ítélte. A «*National*» című párisi lap ugyanis azt az álhírt hozta, hogy a «*Crédit industriel*» ügyei rosszul állnak, a részvényesektől pótfizetést fognak követelni, stb. A nevezett intézet az álhírt terjesztő lap megbüntetését és kártérítést követelvé, a törvényszék a «*National*» szerkesztőjét 4 havi fogságon és 2000 frank pénzbüntetésen fölül 100,000 frank kártérítésre ítélte.

Megjelent: *A jogi noviciátus.* Irta dr. Nagy Dezső. Különlenyomat a *Jogtudományi Közlönyből.*

Dr. Csillag Gyula és dr. Reichard Zsigmond jogászegyleti egyleti elbáradását a közigazgatási bíróság hatásköréről a mellékleten közöljük.

A Magyar Jogászegylet május 10-én tartja évi rendes közgyűlését.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft
negyedévre ... 3 *

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az eskü szentsége. Sz. Á.-tól. — Nemzetközi vasuti törvénykönyv. Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvéd. — *Jogirodalom:* A holtkézi törvény (lex amortisationis) Magyarországon. Magánjogi tanulmány. Irta dr. Daempf Sándor. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A jogalap megváltoztatása. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári, valamint váltó- és kereskedelmi tanácsának a törvénykezési rendtartásra vonatkozó elvi jelentőségű határozatai. Közli ARANY SÁNDOR váci aljárásbíró. — Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az eskü szentsége.

Volt alkalmunk e lapok hasábjain már kiemelni azt az «ünnepélyességet», melylyel minálunk az eskü kivétetik. Az eskütevésnek ezen praktikus, gyors módja az esküt nagyon populárisra tette. Az eskütevőnek alkalma sem akad lelkiismeretének felébresztésére, elaltatja az a nagy láрма, mely körötte uralkodik, s mire felébred a lelkiismeret, az eskü le van darálva.

Csoda-e, ha ezen eskü-félére nagyon könnyen találkozunk vállalkozó?

Valóságos lélekvásárlások és lelki kényszerek alkalmaztatnak azért, hogy a tanuk általi bizonyítás sikerüljön. Állandó tanuk döntenek el az igénypereket, kik minden árverésnél és az ezek folyamán képező igényperекnél szerepelnek; a bíró ismeri őket, névről, arcáról, hírből, de megesküti őket s vallomásaikra alapítja ítéletét. Bordélyháztulajdonosok, azok kik hamis eskü miatt bűnvádi kereset alatt állanak, mint tanuk kihallgattatnak, vallomásaikat esküvel erősítik meg, s vallomásaikra alapítatik vagy esküjüktől tétetik függővé az ítélet.

A legszenyesebb elemeket felhasználják, hogy egy általuk át nem érzett formula ledarálásával perek nyereszenek meg. A kereskedő alig 16 évet túlhaladott segédjét kergeti fel a bírósághoz, kocsisait, bolti szolgálait idézteti bíróság elé, kellőleg kitanítva a rögtöni elbocsátás, teoriájának magyarázásával. A tanut leültetik a vallató székre, s az elmondja, hogy tudja, hogy az árukat x. megrendelte, tudja hogy A. B.-ért egyetemleges kötelezettséget vállalt; előbb csodálkozik ugyan az eddig nem hallott szó felett, de mikor lefordítják németre, hogy «egyetemleg» annyi mint «solidaris», szakértelemmel bólint.

A napokban fordult elő egy budapesti bíróságnál, hogy úgy fel- mint alperes segédekre, mint tanukra hivatkozván, megjelent felperesi segéd s megesküdött, hogy jelen volt midőn alperes főnökénél 40 db. kötenyt rendelt, alperesi segéd pedig szintén jelen volt a megrendelésnél főnökével, s tudja hogy az csak 20 db. kötenyt rendelt meg. Mind a kettőt megeskütek, s al- és felperesi ügyvéd mosolyogva nézett egymásra, maguk sem tudván már most, hogy kinek van igaza.

A bíró nem krónikása a pernek, hanem bírálja a per tárgyának és személyeinek. Vizsgálnia kell az élő materiát, — mint a tanukat egy ízben egy nem sentimentális királyi

alügyészünk nevezte, — össze kell hasonlítani a vallomást a tanuval.

Mi azonban a nyakra-főre esketés idejét éljük; hiába konstatáltatik a tanu ellenmondó vallomása, hiába tűnik ki aggályos volta, a tanut meg kell esketni, mert ez rövidebb procedura, s a megeskütetett tanu perrendszerű bizonyítékot képez.

S e helyütt megemlíthetjük, hogy a külföldi perrendtartások, különösen az osztrák, a tanu *előzetes* megesküetését kívánják. Nézetünk szerint ez a helyesebb mód. A tanu az eskü szentségére figyelmeztetik, nyomban reá megeskütetik és egész vallomása alatt azon benyomás alatt áll, hogy minden szót eskü alatt vall. Meggondol tehát mindent és inkább fontolóra veszi vallomását. Míg az utólagos vallomásnál a tanu a kérdések özőnében sok mindenre ragadtatja magát, s ha aztán vallomását aláírta, félelme tiltja, hogy az eskütételt megtagadja; nem meri kinyilvánítani, hogy nem mer esküt tenni, inkább lehadarja az esküformulát, bármit mondott is. Az előzetes megesküetés tehát — melyet perrendtartásunk a szakértőkre nézve előir — a tanukra is kiterjesztendő volna.

De ez csak gyenge eszköz ama visszaélések meggátolására, melyek e téren történnek.

A dolog sanálása a polgári és büntető bírótól függ. A polgári bíró lelkiismeretessége, a büntető bíró kérlelhetlen szigora az egyedüli orvosságok.

Ritka eset az, hogy valakire a hamis eskü, vagy hamis tanuzás büntényét bebizonyítani lehetne. A perdöntő eskük a bizonyítékok hiányának folyománya. De tulságos laza ama praxis, melyet e téren büntető judikaturánk követ.

S ez az oka annak, hogy az esküvel a per befejezést nyer.

Minek kérni a bűnvádi eljárást, mikor az amugy sem vezet célra, mikor, ha sikerül az eskü egy részének hamiságát bebizonyítani, arra számtalan jogi okoskodással rásütik, hogy nem lényeges körülmény.

Az eskü minden része lényeges, annak minden szavát fontolja meg az eskütevő, s ha az a valaki vét ez ellen, vagy szándékos, vagy gondatlanságból eredő hamis eskü miatt bűnhődjék.

Ily praxis mellett az eskü sokat fog veszíteni popularitásából.

S a polgári bíró, ha helyesen akar itélni, ne vegyen fel az eskübe lényegtelen körülményeket, szövegezze az esküt világosan, érthetően, s az ilyen eskü nem engedi meg a magyarázatot, nem enged kételyt felmerülni, hogy a benne foglaltak lényegesek-e vagy sem.

De megőrzendő lesz az eskü komolysága az új perrendtartásban az által, hogy esküre alkalmatlanoknak nyilvánításának olyanok is, kiknek erkölcsi niveaujuk majdnem kizárja az eskü valódiságát.

Bordélyháztulajdonosokat, kéjnéket, csavargókat, stb. ki kell zárni azok köréből, kiknek esküvel megerősített szava pereket dönt el, jogokat alapít és kötelezettségeket teremtet.

Érdemes lesz az illetékes köröknek erre kiváló figyelmet fordítani.

Sz. Á.

Nemzetközi vasuti törvénykönyv.¹

II.

Az egyezmény, beosztását illetőleg, a német vasut-egylet területén érvényes üzletszabályzatot követi, melyet az 1865/67: XVI. tcz. 8. cikke nálunk is törvényerőre emelt, az 1878: XX. tcz. 8. cikke hatályában fentartott és az 1887: XXIV. tcz. 1. §-a is megerősített. Követi az egyezmény ez üzletszabályzat menetét is, de intézkedéseit nem mindenütt fogadja el, a mennyiben részben a francia jog felé hajlik, részben pedig új intézményeket alkot.

Az 1. §. az egyezmény hatályát állapítja meg, e szerint az azon esetben alkalmazandó, midőn valamely szállítmány közvetlen, átmenő fuvarlevéllel valamely szerződéses állam területéről egy más szerződéses állam területére és pedig az egyezményhez csatolt jegyzékben felsorolt vasutak valamelyikén szállítatik. E szakasz kimondja azt is, hogy az egyezmény végrehajtási utasításai ugyanoly jogerővel bírnak, mint maga az egyezmény.

A 2. §., mely részben az üzletszabályzat 48. §-ával, részben a mi kereskedelmi törvényünk 423. §-ával és a német kereskedelmi törvény 422. §-ával azonos, a vasuti fuvarozás előfeltételeit tartalmazza. A 3. §., illetve ezzel összefüggésben a végrehajtási utasítás 1. §-a a forgalomból kizárt tárgyakat sorolja fel, melyek megállapításánál azok rendkívüli nagy értéke, sajátos minősége s a vasut-üzem biztonságát veszélyeztető jellege volt döntő és így sok oly tárgy van kivéve a nemzetközi forgalomból, a mely a belforgalomban akadálytalanul továbbítható. Ilyenek a nemes fémek, és egyéb drágaságok, továbbá műtárgyak; ilyenek a hullák s végül — sokkal kisebb számu kivételek mellett, mint a belforgalomban — az öngyulladás és robbanás veszélyének kitett, valamint az undort gerjesztő tárgyak. Kétségtelen, hogy a belforgalomból ki nem zárt sok oly áru van, a mely nemzetközi forgalom tárgyát a dolog természeténél fogva nem képezheti; az ilyeneket aztán határról-határra lehet csak szállítani. A végrehajtási utasítás 1. §-a felsorolja még a feltételeken továbbítható árukat is, melyek nagyrészt azonosak a belforgalom tárgyát képezőkkel.

A fuvarozási szerződés megkötését illetőleg a vasutak, mint közforgalmi intézetek jellegének teljesen megfelelő az egyezmény amaz intézkedése, hogy a vasutak az árut kötelesek továbbítás végett elfogadni. Az elfogadás feltételei (5. §.) azonosak a magyar kereskedelmi törvény 423., a német kereskedelmi törvény 422., és az üzletszabályzat 55. §-ában előadottakkal. A fuvarozás végett átvett árura nézve a részes vasutak felelősségét egy későbbi (27.) szakasz állapítja meg, az egyezmény a vasutak felelősségét a német vasuti jogfelfogással szemben nagy mérvben fokozta, a mennyiben a mint erről még alább részletesen szólunk, a kártérítés minimális rendszerét nem fogadta el.

A következő (6—10.) szakaszok a fuvarozási szerződés megkötését a fuvarlevél alakját, az áru berakásánál követendő alakszerűségeket tárgyalják. A fuvarlevél két példányban állítandó ki, melyek egyik példánya az áruval továbbíttatik, a másik példánya, mint másodlat, az áru átvételének elismervényével kiegészítve a félnek adatik ki, a küldemény felett a rendelkezési jog e másodlat felmutatásához van kötve (15. §.) Az egyezménynek ez eltérését a német vasuti jogfelfogástól, mely szerint a szállítmány felett a fuvarlevélnek a címzett részére való kiadásáig a feladó kizárólag és korlátlanul rendelkezik, a nemzetközi értekezlet nagy többséggel fogadta el azzal az indokolással, hogy ez intézkedés a kereskedelem gyakorlati szükségleteinek megfelelő lesz és épen nem célozza azt, hogy a fuvarlevél-másodlat mindenkor birtokosának rendelkezési jog adassék, hanem csak hogy a feladónak — nevezetesen ha

ez már a fuvarlevél-másodlatot a címzettnek elküldte — rendelkezési joga a címzettnek s ebből kifolyólag a kereskedelem akadálytalanságának érdekében korlátoztassék. Ez indokolással szemben a kisebbség ez új intézkedés aggályos következményeire utalt, nevezetesen hogy azon esetre, ha a állnak fuvarlevél-másodlat elvész, csaknem megoldhatlan nehézségek elő, továbbá hogy mindama esetekben, a hol az egyezmény a rendelkezésre jogosítottról szól, tulajdonképen a feladót érti alatta, pedig nem lehet tudni, vajon a feladó a fuvarlevél-másodlatnak birtokában van-e és így bir-e rendelkezési joggal. A többség a kisebbség e felfogását nem tette magáévá.

Fontos az egyezménynek ama kijelentése, hogy a fuvarlevél-másodlat sem az eredeti fuvarlevél, sem *rajjegy* — *connossement* — jellegével és jelentőségével nem bir. Ez által ki van mondva az is, hogy a fuvarlevél-másodlat birtoka az átvevőnek vagy más harmadik személynek nem ad korlátlan jogot a küldeményre; mert mint fentebb említettük, a másodlatnak az a célja, hogy a feladó rendelkezési jogának előfeltételül szolgáljon és biztosítékot képezzen e joggal való mindennemű visszaélés ellen.

Minthogy a vasutak felelőssége az áru átvételétől annak kiadásáig szakadatlanul tart, a szállítmányoknak a vámkezelés alá való bocsátását is a vasut eszközli és a fuvarlevélen esetleg meghatalmazott egyén ténykedése csupán arra szorítkozik, hogy a szállítmányok megvámolásánál jelen lehet és az eljárás egyszerűsítésére s gyorsítására a szükséges felvilágosítás megadása által befolyhat.

A fuvardij beszedésére, az utánvételekre nézve (11—13. §§.) az üzletszabályzat 52., 53. és 54. §-ai fogadtattak el, a végrehajtási utasítás 5. §-a kimondja, hogy az utánvétel maximuma fuvarlevelenként 2000 frank.

A szállítási határidő kiszámításának módja is azonos az üzletszabályzat 57. §-ával; de a szállítási határidő nagysága a nemzetközi forgalom követelményeihez képest módosított, a kezelési határidő megmaradt 1, illetve 2 nap, de a menetidő gyorsárúknál minden megkezdett 250 km. után 1, a közönséges teherárúknál pedig ugyanennyi egység után 2 nap. A rendkívüli póthatáridők megállapításának jogát az új nemzetközi törvénykönyv is fentartja.

A rendelkezési jog (15—18. §§.) a magyar kereskedelmi törvény 404., a német kereskedelmi törvény 402. és az üzletszabályzat 59. §-a intézkedéseinek megfelelően a feladót illeti ugyan meg, de, mint fentebb említettük, e jog gyakorlása a fuvarlevél-másodlat birtokához van kötve és a rendelkezést tartalmazó okirat csak akkor vétetik figyelembe, ha az előírt minta alakszerűségeinek megtartásával állíttatik ki. A rendelkezési jog megszűnésére nézve ugyanaz a szabály áll fen, a melyet az új üzletszabályzatban találunk.

Az áruk kiszolgáltatásánál (19—24. §.) utalás történik a kiszolgáltatás helyén fenálló jogszabályokra. A vasutakat a fuvarozási szerződésből kifolyólag illető mindennemű követelések tekintetében fenálló zálogjog *hatályára* nézve a kiszolgáltatás helyén uralkodó jog irányadó. Ez intézkedés kétségkívül helyes, mivel a kiszolgáltatásnál követendő eljárás alakszerűségei az egyes országok helyi szokásai szerint oly különbözők, hogy itt általános érvényű szabályok alkotása szinte lehetetlen lett volna. A nemzetközi jog egysége teljesen meg van óva az által, hogy az anyagi jogra nézve egyöntetű elvek vannak kimondva.

A vasutak felelőssége (25—44. §.) az, a melyre nézve az egyezmény leginkább eltér a német vasuti jogtól s a francia jogfelfogást fogadja el, itt ott önálló rendelkezéseket is alkotva.

Az áru teljes, vagy részben való elveszéséért nyújtandó kártérítés alapjául az árunak nem a feladás, hanem a *rendelés helyén* levő értéke szolgál. Ez intézkedésre, a mely különben a nemzetközi forgalom igényeinek jobban is megfelelő, azért volt szükség, hogy a vasut ama kötelezettsége, mely szerint a vámköltségeket fedezni tartozik, ellensúlyozva

¹ Az előbbi közl. 1. a 18. számban.

legyen. A kártérítés továbbá az *áru teljes értékének* nagyságában van megállapítva, az *értékbevallás* intézménye pedig nincs felvéve, csupán azt engedi meg az egyezmény (35. §.), hogy a megállapított *mérsékelt* fuvardíj beszédése esetében a kártérítésnek bizonyos *maximuma* állapíthatassék meg.

Eddig, valamint a szállítási határidő túllépéséből eredő s alantabb részletesen kifejtendő kártérítéseknél, az egyezmény szorosan a francia vasuti joghoz simul, de önálló alkotása a *szállításhoz* kötött érdek bevallása (38. §.). Ez intézmény behozatala által lehetővé van téve, hogy a kártérítésre jogosított bizonyos megállapított díjpótlék fejében az áru elveszése vagy sérülése esetén az áru értékén felül még külön aállítás hiányos voltából, vagy elmaradásából származó kárának megtérítését követelheti, a mennyiben e kárt s ennek nagyságát kétségtelenül igazolja. A végrehajtási utasítás 9. §-a megállapítja, hogy e bevallásért 200 km.-ként a díjpótlék a bevallott összeg 0.5%-ánál nagyobb, általában pedig 50 centimes-nál kisebb nem lehet.

Az ily érdekbevallásnak azonban a csekélyebb fuvardíj beszédése mellett megállapított, fentebb említett kártérítési maximum esetén nincs helye.

Ez érdekbevallás elfogadását a nemzetközi bizottság azzal indokolta, hogy ez által, minthogy a kártérítés alapjául az árunak nem a feladás, hanem a kiszolgáltatás helyén levő rendes kereskedelmi értéke szolgál, alkalom van adva a feladónak arra, hogy az árunak a feladási helyen levő nagyobb értékét belevonhassa a kártérítés összegébe.

A mennyiben a vasutat vétkes gondatlanság terheli, minden esetben a *teljes* kárt tartozik megtéríteni (41. §.) s a kártérítésre jogosított követelheti, hogy igényének bejelentése napjától fogva javára a megállapított kártérítési összeg 6%-a is számításba vétessék (42. §.).

A szállításhoz kötött érdek bevallása által a szállítási határidő túllépése esetén teljesítendő kártérítés is nagyobb a közönségesnél, egyébiránt a fuvaridő elmulasztásának jogkövetkezményei általában különböznek a német és magyar kereskedelmi jog szabályaitól. A magyar kereskedelmi törvény 401., s a német kereskedelmi törvény 398. §-ának intézkedésével szemben a fuvarozó vasutnak a végből, hogy a fuvaridő elmulasztása esetén a felelősség alól szabaduljon, nem azt kell bebizonyítania, hogy a késedelem a rendes fuvarozó gondosságával elhárítható nem volt, hanem hogy a késedelmet oly közbelépő esemény idézte elő, a melyet a fuvarozó sem nem okozott, sem azt elhárítani nem volt módjában (39. §.). Ez kétségtelenül a vis major bizonyítékára vezet.

A kártérítés *nagysága* ahoz képest különböző, hogy vajon a kártérítésre jogosult igazol-e vagy sem kárt, továbbá hogy volt-e állításhoz kötött érdekbevallás. *A kár igazolása nélkül* a szerint a mint a fuvaridő $\frac{1}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{3}{10}$, $\frac{4}{10}$, vagy még nagyobb részét mulasztotta el a vasut, a fuvardíj $\frac{1}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{3}{10}$, $\frac{4}{10}$ vagy $\frac{5}{10}$ részét köteles megtéríteni, ha pedig érdekbevallás történt, akkor a most említett kártérítések kétszerese jár, tehát a fuvardíj $\frac{2}{10}$ része mint minimum és az egész fuvardíj mint maximum, mindazáltal azzal a megszorítással, hogy a kártérítés összege a állításhoz kötött érdek kitüntetésével bevallott összeget meg nem haladhatja.

Ha pedig a kártérítésre jogosult a szenvedett kárt igazolja, akkor a kártérítési összeget érdekbevallás nélkül a teljes összegű fuvardíj, érdekbevallás esetén pedig a bevallott összeg erejéig a bebizonyított kár összege képezi.

A pontos állításhoz kötött érdek bevallásának intézményét nem ismeri az egyezmény, épügy mint az áru értékének bevallását sem.

A magyar kereskedelmi törvény 408., (német kereskedelmi törvény 408. és 428.), továbbá az üzletszabályzat 64. §-ában kifejtett azon elvet, hogy az áru átvételével és a fuvardíj kifizetésével a fuvarozási szerződésből eredő minden

igény megszűnik a vasut ellen, az egyezmény is elfogadja (44. §.), csakhogy e szabály alól sok kivételt állít fel, nevezetesen ki vannak véve:

1. azok a kártalanítási igények, a melyekre nézve a kártérítésre jogosult be tudja bizonyítani, hogy a kár a vasut gonosz szándéka vagy vétkes gondatlansága folytán keletkezett;

2. azok a kártalanítási igények, a melyeket a fuvaridő elmulasztása miatt az áru kiszolgáltatását követő hetedik napig a fuvarozásban részes valamely vasutnál bejelentenek;

3. kártalanítási igények oly hiányok miatt, a melyeket az átvevő a vasut által az áru átvétele előtt szabályszerűen megállapított, vagy a melyeket az azokat észrevevő vasutnak kellett volna megállapítani s az azt elmulasztotta;

4. később észrevett hiányok miatt támasztható kártérítési igények, mindazáltal csak a következő feltételek alatt:

a) hogy a hiány felfedezése után azonnal, és az áru átvételétől számított hét nap alatt kívánja az átvevő a kár megállapítását;

b) hogy a kártérítésre jogosult igazolja, hogy a hiány az árunak fuvarozás végett való átvétele és a címzett részére történt kiadása közt lefolyt időben állott be (magyar kereskedelmi törvény 410. §-a).

E 4. pont intézkedései azonban nem alkalmazhatók akkor, ha az áru mibenlétét az átvevő a kiadó állomáson megállapíthatta és a vasut késnek nyilatkozott az áru minbenlétének megállapítására.

Az átvevőnek szabadságában áll az áru átvételét a fuvarlevél kiszolgáltatása és a fuvardíj kifizetése után is megtagadni, ha az általa állított hiányok hivatalos megállapításába a vasut nem akarna beleegyezni. Az árunak fentartással való átvétele nem bír jogi hatálylyal, a mennyiben a fentartást a vasut el nem fogadja. Az átvételi elismervényben a netalán hiányzó áruk külön feltüntetendők.

Mindenemü kártérítési igényt írásban kell bejelenteni.

(Folyt. köv.)

Dr. MORAVCSIK GYULA.

Jogirodalom.

A holtkézi törvény (lex amortisationis) Magyarországon. Magánjogi tanulmány. Irta dr. Daempf Sándor.

Az előttem fekvő könyv jeles monographia, mely igyekszik a holt-kézre vonatkozó jogszabályok valódi tartalmát kifejteni és a jelenleg érvényben levő jogszabályokat megismertetni. Az anyag, a melyet nyújt, önmaga is jelentékeny eszköz a kérdés megoldására.

A kérdést magát azonban a munka még nem oldotta meg minden oldaláról helyesen, s épen azért még fenmaradnak írójának kötelességei a holt-kéz hazai jogállásának további megismertésére.

A fődolog, azon jogelv, azon jogtétel, mely minden fölmerülhető esetben döntési indokul és megoldási kulcsul szolgáljon, az hiányzik ezen könyvben; és nem látom ezen könyv eredményei által megczáfolva a gyakorlati jogi élet jelenségeit.

Példával beszélek. A budapesti telekkönyvben több rokonintézet mellett az Isteni szeretetről nevezett nők társulatának javára be van keblezve egy újabb szerzésű ingatlan; a bekeblezés a budapesti kir. ítélő táblának 1871. évi 24,948. sz. megváltoztató határozata folytán lett eszközölve. A végzés indokolása szerint a kérvényező társulat a vagyonszerzéstől eltiltva nincs; és én azt hiszem, hogy ezen indoklás és rendelkezés mellett figyelembe vehető érveket lehet felhozni szerző azon tételével szemben, hogy egyházak s egyházi testületek semmi világi birtokot nem szerezhetnek örökjoggal.

Példám részben figyelmeztetésül szolgálhat Daempf urnak arra, hogy a telekkönyveket és az újabb judikaturát nem lett volna szabad teljesen figyelmen kívül hagynia, mert jtt lett

volna alkalma álláspontját s tanulmányának végeredményét kipróbálnia s a judikatura kritikája sok kérdést vetett volna fel, a mi ma még elkerülte figyelmét.

Első sorban is fölmerült volna azon kérdés, hogy az egyházak és egyházi testületek neve alatt felölelt eltérő jogi természetű testületek vonhatók-e egy egységes abszolút érvényű szabály alá? és fölmerült volna azon lényeges különbség, mely a szerzetes rendek, a kongregációk s még alsóbb fokú testületek között fenáll s a mely különbség következtében a szerzési tilalom ratiója, belső indoka nem állhat meg és nem érvényesíthető egyformán a nem egységes jellemű egyházi testületekkel szemben. Azon testület, a melynek a pápai megerősítés — decretum approbationis tertiae — egyenesen létet ad, mindenesetre más megítélés alá esik, mint azon testület, a melynél — az intézet, a testület megerősítése nélkül citra approbationem instituti seu conservatorii — csupán a testületi szabályok nyernek approbatiót, vagy éppen csak helyeslést — decretum approbationis secundae, primae, laudationis.

Lehetetlen különbséget nem tenni az egyházi intézetek s testületek különböző rendeltetése között; és megfontolást igényel még azon körülmény is, hogy ha az egyes szerzetek tekintetében határozott, kifejezett rendelkezések állapítják meg a szerzésekép telenséget vagy a szerzés korlátozásait — mint ezt a munka 114. lapján mutatja, — s ha a törvényhozás szükségesnek látta ennek külön megállapítását, nem vonható-e le éppen ezen körülményből azon következtetés, hogy ezen kifejezett tilalommal szemben azon egyházi testületek bírhatnak szerzéseképességgel, a melyekre nézve ily kifejezett tiltó rendelkezés nincs megállapítva, holott az állami elismerés jogképességet adott nekik?

Szerzőnek mindenesetre meg kell tennie a distinktiót az egyházi testületek különböző nemei között, hogy minden kételylyel szemben érvet tudjon találni tulságosan merev álláspontja mellett, mely minden egyházat és egyházi testületet elzár a szerzéstől; hiszen még az egyházi természetű személyek, pl. egy világi pap és egy szegénységi fogadalmat tett szerzetes között is lényeges különbség forog fen ezen irányban.

Nem találom méltatva a szerzést tiltó törvényekkel szemben kifejtett és az ország nem egy telekkönyvében jogi érvényt is nyert szokás súlyát és jogi erejét azon kételylyel szemben: vajon nem bir-e ezen szokás törvényrontó erővel?

Pedig ezen szokásnak — bár nem is nevezi meg — ily erőtt tulajdonit ott, a hol az egyházi személyeknek pro persona sua szerzéseképességét kívánja kimutatni.

Ezen hely kedvező alkalmul szolgál arra, hogy helyreigazítsak egy tévedést s hibát, a melylyel már igen sok könyvben találkoztam. Szerző azt mondja, hogy az egyházi személyek szerzéseképességét pro persona sua nemcsak a mindennapi jogi élet, hanem a kir. Curia legfőbb ítélőszéki osztályának 1869 szeptember 3-án 1506. sz. a. hozott elvi jelentőségű határozata is igazolja, a mely szerint kimondotta, hogy: *«Az egyháziak és szerzetesek ingatlanra vonatkozó szerzési képessége bírói határozattal megállapíttatik.* A szerzési okmány — adásvevési szerződés — a bekeblezésre telekkönyvileg rendelt kellékekkel ellátva lévén, a tulajdonjog bekeblezése meg nem tagadtathatik. Ezen telekkönyvi jogintézmény ellenében az ősi «lex amortisationis» szabálya ez uton a jogi vizsgálat és megítélés kiindulási pontjául nem szolgálhat.»

Nem akarok arra sulyt helyezni, hogy ezen egy határozat, — mely mint meg fogom mutatni, még rossz is, — önmagában véve nemcsak azért nem igazolhatna semmit, mert állandó joggyakorlat igazolására elégtelen, hanem még azért sem, mivel azzal ellentétes elvet kimondó határozatot is ismerünk, pl. az 1870 február 23. 2597/869. sz. határozat, közölve Herczegh: Telekkönyvi rendtartás-ában. Azonban a hatá-

rozatnak eredeti szövege egészen más elvet mond ki, olyant, a mely éppen Daempf ur álláspontját rontaná le, ha annak oly jelentőséget tulajdonítanánk, a milyent ő tulajdonit a fent közölt szövegnek.

A határozatnak alapul szolgáló esetben — mint azt a *Jogtudományi Szemle* 1869. évi foly. 373. s köv. lapja közli — a Domonkos-rend szent-mártoni perjele, Edl Albert Blazicsek Ferencztől 8000 frtért megvett házra nézve kérte a tulajdonjog bekeblezését a kőszegi városi törvényszéktől, mely a bekeblezést megtagadta. A kir. Curia a két alsóbírószak végzését megváltoztatva, a bekeblezést a Domonkos-rend javára elrendelte: «Mert az adásvevési szerződés a bekeblezésre megkivántató minden törvényes kellékekkel el van látva; *annak megítélése pedig, vajon a szerző Domonkos-rend birtokképes-e? nem ezen utra tartozik.*

A közölt eset mutatja, hogy a kir. Curia itt nem valamely egyházi személynek, hanem szerzetrendnek — még pedig kifejezetten a Domonkos-rendnek — szerzését ruházta fel joghatálylyal. Megjegyzem ugyan, hogy a határozat indokolása határozottan téves; mert a telekkönyvi rendtartás 69. §-a szerint bekeblezés vagy előjegyzés nem történhetik oly okirat alapján, a melyben a követelésnek nyilván jogérvénytelen alapja foglaltatik s azért a telekkönyvi hatóság köteles figyelembe venni, vajon érvényes-e azon jogügylet, melynek alapján valamely jog bekeblezése kértik; s ha ezen szabálylyal szemben a bíróság nem vizsgálja azt, hogy szerzéseképes-e a Domonkos-rend, éppen oly kevéssé vizsgálhatná azt, hogy szerezhet-e vagy átruházhat-e telekkönyvi jogot valamely kiskoru személy saját különálló akarata alapján, hacsak a bekeblezést a bekeblezésre megkivántató minden kellékekkel ellátott okirat alapján kéri.

Hogy azután a törvényesen előírt ezen vizsgálat folytán a bíróságnak minő eredményre kellett volna jutnia az illető szerzet-rend szerzéseképessége tekintetében, az éppen azon kérdés, a melyet jelen monographiának kellett volna eldöntenie.

Daempf ur felállítja azon tételt is, hogy a szerinte minden egyházra, egyházi testületre nézve abszolút érvénnyel bíró szerzési tilalom ellenére elrendelt és foganatosított tulajdonjog-bejegyzés törölthető, még pedig úgy a telekkönyvileg érdekelt fél, mint közérdekből a kir. kincstári jogügyek igazgatósága megteheti ezen irányban a megfelelő jogi lépéseket; azt azonban nem mondja meg, hogy mit ért megfelelő jogi lépések alatt, sem pedig azt, hogy a közérdek mily alakban képezne kereseti jogalapot?

Az bizonyos, hogy a kir. kincstári jogügyek igazgatósága nem bir legitimitációval a törlési kereset megindítására, miután a telekkönyvi rendtartás 148. §-a és még határozottabban az 1886: XXIX. tcz. 76. §-ában adott felhatalmazás alapján, 1888. márczius 5-én 947. sz. a. kiadott igazságügy-miniszeri rendelet III. 8. §-a értelmében törlési keresetet csak az indíthat, a ki magát valamely bekeblezés által *nyilvánkönyvi jogaiban* sértve véli, s éppen azért ki is van zárva abból a kir. kincstár vagy bármely más harmadik személy; a telekkönyvi érdekelt pedig nincs nyilvánkönyvi jogaiban sértve ezen bekeblezéseknél, hiszen akarata éppen arra irányul, sőt éppen a kir. kincstár beavatkozásának megengedése sértené meg érzékenyen jogait és érdekeit.

Inconsequens és különben sem igazolható azon nézet sem, hogy végrehajtási uton szerezhet ingatlant egyházi testület is, azonban szerzése csak vagyonkezelés jellegével bírhat; ezen szerzést az tenné lehetővé, hogy a végrehajtási törvény nem tesz különbséget a végrehajtási vevők között.

Az igaz, hogy a végrehajtási törvény nem tesz különbséget a végrehajtási vevők között, azonban csupán azért nem tesz különbséget, mert ez, vagyis a szerzéseképesség megállapítása nem tartozik annak keretébe; azonban a végrehajtási

törvény, mint a végrehajtási eljárások formajoga nem praedikál az anyagi magánjogoknak, nem nivellálhatja a szerzőképességet s főleg hallgatása nem birhat ily erővel. Ha valamely nem önjogu személy saját személyében, saját különálló akaratán alapján, vagy valamely egyházi testület az anyagi magánjog szerint nem szerezhethet ingatlant, nem fog az szerezhetni végrehajtási uton sem, csupán azért, mivel a végrehajtási törvény nem sorolja fel azon személyeket, a kik nem birnak szerzőképességgel. Hiszen ellenkező föltevés mellett oda jutnánk, hogy a szerezni kívánó — teszem kolduló-szerzet — akként egyezik meg az eladóval, hogy ez az önkéntes árverést kéri birtokára s oly föltételeket állapít meg — komolyan vagy színleg, — a melyek alatt más nem fogja megvehetni a birtokot s ezen esetben — szerző szerint — az ingatlan jogosan lesz a szerzet nevére bekebelezhető, vagyis sanktionálva lenne az in fraudem legis szerzés.

Ha pedig valamely egyházi testület tényleg szerezhethetne a végrehajtási törvényben irt módon ingatlant, akkor ezen szerzése épen a végrehajtási törvény értelmében s az árverzési vétel jogi természeténél fogva teljes tulajdonjogot fog adni a szerző testületnek, nem pedig csupán vagyonkezelési jogot, — 1881: LX. tcz. 182. §-a, — mert ezen törvény értelmében a teljes tulajdonjog szerzéséhez nem kívántatik egyéb, mint az árverés jogerőre emelkedése s az, hogy a vevő az árverési feltételeknek eleget tett legyen, azonban a vevő személyi minősége nem gyöngíti meg a teljes tulajdonjogot, mert a végrehajtási törvény nem is ismer oly szerzést, mely csupán vagyonkezelési, ideiglenes jogot adna a vevőnek.

Ezt elvitatni nem lehet, s azért szerző felfogása a végrehajtás utján való szerzésről, egyenesen megtör minden szerzést tiltó törvényt, szerzőképességet ad — materialis joghatálylyal — az egyházi testületeknek, s közvetve is oda vezet, hogy minden szerzési tilalom illusoriussá legyen.

Nem hagyhatom még érintetlenül szerzőnek azon felfogását, mely egész álláspontjának egyik alaptétele, azt t. i., hogy az *egyházi ingatlan vagyon* tulajdona közjogilag nem az összegyház, hanem a nemzetet illeti, az egyházat pedig annak csak birtoka és használata.

Mindenesetre nagy tévedés már ezen felfogásnak azon indoka is, a mely szerint az egyház Magyarországon csak az államért léteznék s annak csak administratív organuma lenne; megfontolást és kritikát követelt volna meg Verbőczy azon helye, hogy «a magyar apostoli király az országban találtató összes püspökségek, apátságok és prépostságok alapítója», és mérlegelendő lett volna, hogy ezen czimen alapszik-e és alapulhat-e a magyar apostoli király legfelsőbb intézkedési joga az egyház világi ügyei felett?

Azonban mindennek fölött tévedés az a tétel, hogy az egyházi ingatlan vagyon nem az egyház, hanem a nemzetet illeti. Szerzőnek tanulmányaiban igen gyakran akadt kezébe egyházi ingatlan királyi adományozására, s más módoni szerzésére vonatkozó okmány s így lehetetlen, hogy ne tudná, mikép az egyházak bizony tulajdonjoggal kapták ingatlanokat, s magok az amortisationalis törvények is megmutatják, hogy egyházak birtak és szerezhettek örökjoggal, tulajdonjoggal ingatlanokat.

Azon hozzátétel, hogy közjogilag nem illeti meg az összegyházat az egyházi ingatlanok tulajdonjoga, hanem a nemzetet, tartalom nélküli konstrukció; e mellett szembe-tűnik, hogy szerzőt az vezette ezen tételének felállításához, hogy előtte az egyházi vagyonok jogalanyának két merev theoriája állhatott, az összegyház-elmélet és a publicistikai theoria, a mely előbbivel szemben szükségesnek látta a hazai egyházi ingatlan-vagyon önállóságát közjogi védelemben részesíteni, a mely uton oda jutott, hogy azon egyházi vagyont, mint ilyent egy fen nem tartható s tudományos jelentőséggel ma már nem bíró theoria segítségével megsemmisítette, mert a mi nemzeti vagyon, az nem lehet egyházi vagyon s viszont

a közjogi jogositvány, a felségjog — a theoria alapja — nem tulajdon-jogositvány.

Csak hogy nem értem, hogy miért ne lehessen valamely egyháznak, egyházi testületnek teljes tulajdona azon vagyon, a melyet az pl. donatio folytán tulajdonul nyert, hol van azon közjogi jogszabály, mely a teljes magánjogi tulajdont pusztán birtoklásra s használati jogra változtatná át? vagy hol van azon közjogi jogositvány, a melynek tartalma a tulajdonjog lenne?

Szerző azt hiszi — és vele sokan, pl. Lányi Bertalan «Az elidegenítési és terhelési tilalom» című művében, 48. l., — hogy a nemzet tulajdonjoga abban nyer kifejezést, hogy a király adományozza az egyházi javadalmakat, egyházi birtokokat. Természetes, hogy ezen adományozási jog nem minden javadalomra nézve illeti meg a királyt, tehát nem minden egyházi vagyonra nézve igazolná a föltett tulajdont, azonban — mint Kitionich «Száz ellenvetései és kételyei» között, vagy Huszthy «Jurisprudentia practicájában» írja — a javadalmak átruházása a Krisztus örökségében történik, mely bár az egyháziak halála által a királyra száll, *de nem mint tulajdonosra*, hanem mint Krisztus javainak hű gondviselőjére. *A tulajdonjog azonban mindig az egyháznál marad.*

Ellenkező okoskodás mellett minden egyházi vagyon azon személyt illetné meg, a ki a javadalom-adományozás jogával van felruházva.

Mindezeket meg kell Daempfernek fontolnia, és könyvének nem egy tétele a mely a gyakorlati alkalmazást lehetetlenné teszi, tisztulni fog s helyesebb alakot fog öltetni.

Nem szeretnék félreértetni, s azért sietek hozzátenni, hogy jelen alkalommal csak az első tekintetre fölmerült kételyeimet kívántam kifejezni épen azért, mert óhajtanám, hogy Daempfer ur mutassa meg s tanítson meg arra, hogy a holt-kézre nézve minő gyakorlatilag alkalmazható jogszabályokat állapíthat meg a tudomány; s óhajtom, hogy neki sikerüljön tudományosan kifejteni azon jogelveket, a melyek eloszlassák a zavart, a melyben a pusztán véletlentől függ az, hogy az egyház és egyházi testület telekkönyvileg is érvényesített teljes tulajdonjogot nyerjen, vagy pedig az amerikai trusteeek mintájára idegen telekkönyvi birtokos neve alatt legyen kénytelen birtok ingatlant vagyonát s legyen kitéve a legkellemetlenebb eventualitások veszélyeinek.

S óhajtom ezt annál is inkább, mivel Daempfer ur ezen nagy szorgalommal és fáradtsággal megírt könyvével szép és érdemes munkát végzett.

Dr. REINER JÁNOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A jogalap megváltoztatása.¹

2. A perbebeocsátkozásnak egy másik fontos perjogi következménye, hogy az rendszerint praekcludálja a pergátló kifogásokat. Ha jelenlegi törvénykezési rendtartásunk keretén belül maradunk, ez elvet a sommás eljárásra alkalmazva, csakis az 1881: LIX. tcz. 15. §-ában találjuk, mely szerint az illetékesség elleni kifogás az első tárgyalásnak kezdetén teendő meg. A jogalap megváltoztatása által ilykép alperes elesik az illetékesség elleni kifogástól. Csak egy példát akarok erre felhozni. A budapesti kir. tábla állandó gyakorlata szerint a kereskedelmi törvény 324. §-a, mely szerint pénzübeli tartozások rendszerint ott teljesítendők, hol a hitelezőnek kereskedelmi telepe vagy lakása van, csakis kölcsönből eredő vagy hasonló tartozásokra alkalmazandó. (Helyes-e ezen törvényt magyarázat vagy nem, az ide nem tartozik és nem akarom bonyolítani a kérdést a kir. tábla

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

ama felfogásával sem, hogy az ezen törvényszakaszban foglalt kedvezményt csak bejegyzett kereskedő vehet igénybe, a mi az alábbi példára befolyással van). A prts. 35. §. első bekezdése alapján tehát a hitelező a fenti törvényszakaszból eredő vagy hasonló tartozásokat perelhetné. Már most mi könnyebb, mint az, hogy a hitelező, a kinek vételárkövetelése van, kölcsönre fog perelni, és miután alperes perbe bocsátkozott és illetékességi kifogást többé nem emelhet, átváltoztatja keresete jogalapját vételárra.

3. A jogalap-változtatás egy további hátránya az, hogy a per befejezését késlelteti és a roszhiszemű huzavonának tág tért nyit. E huzavona legtöbbször alperestől indul ugyan ki, sokszor azonban felperesnek is érdekében áll; nemcsak felperesnek, hanem alperesnek is, a kire nézve a perbenállás szintén teher, jogos érdeke, hogy a per gyorsan lebonyolítottassék. És viszont ugyanazt a jogot, melyet megadunk felperesnek, meg kell adnunk alperesnek is. Ha felperes megváltoztathatja keresete jogalapját, akkor alperes is korlátlanul megváltoztathatja védekezése jogalapját, sőt érvényesíthet viszonkérést, melyet annyiszor a mennyiszor új jogalapra helyez, mindannyiszor új bizonyítási eljárást idéz elő és ezzel a pert a végtelenségbe elhuzza.

4. Hogy a per maga a jogalap változásai folytán mennyire válik kuszálttá, arról nem is akarok szólni. Ezen kuszáltság és ingadozás azonban kihat ama per határain kívül is, melyben e változtatás történt. A perfüggség és az ítélt dolog kifogása csak úgy áll szilárd alapon, ha az az előző perbeli keresetből ítélhető meg. A jogalap megváltoztatása mellett azonban az, a mi a keresetben van, nem képezi a per tárgyát és a mi a per tárgyát képezi, az nincs a keresetben. Ezen zavar tüllepi még a perjog keretét is és belehatol a magánjogokba. A perindítás, az idézés és a perbebocsátkozás a magánjogokra is befolyással van. Ilyen például az elévülés megszakítása. Csak egy példát akarok felhozni; felperes beperli alperest bértartozása miatt, és a per folyama alatt észreveszi, hogy egy kamatkövetelése van alperes ellen, mely ép a kereset beadása utáni napon évült el. Mi könnyebb, mint a perben jogalapot változtatni és azt mondani, hogy ő nem bérösszeget, hanem kölcsönösszeg után kamatokat követel alperestől. Ilyen egyebek közt vagylagos kötelmeknél a választás joga, a kártalanítás a per indításakor alperes birtokában volt és abból kikerült vagy rosszabb állapotba jutott dolgokért, a per tárgya után a kereset-indítástól járó hasznokra való jog. Ezek szempontjából feltétlenül szükséges, hogy ama peralapító cselekmények időpontja minden kétséget kizárólag meg legyen állapítva, ez pedig a jogalap-változtatásnál ingadozik.

5. Ha a jogalap megváltoztatását minden korlát nélkül megengedjük, akkor tárt kaput nyitunk egyrészt a roszhiszeműségnek, másrészt a felületességnek. Ha valakinek egy jogos követelése lesz, megtámadhatja majd adósát bármi neki tetsző jogalapon, számíthat alperes mulasztásaira és perben elkövetett hibáira, hiszen legrosszabb esetben jogalapot változtathat és előállhat valódi követelésével. A mennyiben pedig nem forog fen roszhiszeműség, bizonyára a felületességnek nagy foka kell ahhoz, hogy felperes keresete jogalapját elvétsé. És itt ismételnem kell, hogy a felhozott tények kiigazítása, új tények előadása, a kereseti összeg megváltoztatása, a követelt tárgynak változás folytán más tárggyal vagy a tárgy értékével való helyettesítése, szóval mindaz, a mi nem zárja ki, hogy az ítélet jogereje az eredetileg támasztott keresetre kiterjedjen, nem esik a jogalap-változtatás fogalma alá, hogy mindezt mentség nélkül meg lehet tenni, ezeknél többre azonban mentséget találni nem lehet a nagyfoku felületesség vádjá ellen.

Ne mondja senki, hogy minde bajokon a perköltségek

segélyével lehet segíteni. A per tárgya mellett azok a legtöbb esetben alárendelt szerepet játszanak. Hozzájárul ehhez, hogy a perköltségek viselése inkább a pernyertesség és pervesztés tényéhez fűződik, mint ahhoz, hogy nem okozott-e valamely fél az eljárás hibás megindítása vagy folytatása által az ellenfélnek ok nélkül költségeket. A két szempont egyesítése a perköltségek megítélésénél sokszor igen nehéz, a perköltségeknek e szempontok szerinti aránylagos felosztása rendkívül bonyolult. A perköltségeknek bármily nagy részét okozta is valamelyik fél hibás eljárása által, ha ő lesz pernyertes, a perköltségeket legfőlegbb kölcsönösen megszünteti a bíróság.

És ha ezek után azt kérjük, hogy e hátrányokkal szemben minő előnyöket biztosít a jogalapváltoztatás tilalmának elejtése, akkor azt találjuk, hogy ez előnyök nagyon kétes értékkel bírnak. Összesen két érv hozható fel az elejtés mellett. Az első, hogy senkit tévedése helyreigazításától eltiltani nem lehet és hogy azért, mert nem kellő helyen és nem kellő alakban adta elő jogát, attól el nem eshetik. Ezt azonban nem akarja senki; soha nem vitatta senki, hogy az illető fél jogát egy új, helyesen indított keresettel ne érvényesíthetné, azonban nem menthető gondatlansága a perindításkor nem maradhat minden következmény nélkül és a perköltségek viselésében csakis jogos büntetését találja. A második érv a perjogi politikának azon elvéből indul ki, hogy nem célszerű egy ügyből két pert csinálni. Ez igaz, de épúgy igaz az is, hogy nem célszerű két különböző ügyet egy per keretében szorítani olyképp, hogy az egyik ügy, a keresettel eredetileg érvényesített jog abban megoldást ne találjon.

A jogalapváltoztatás tilalma iránti ellenszenv rábirta a 11. német jogászggyűlést, hogy e kérdést vita tárgyává tegye. Az eredmény az volt, hogy alapos megvitatás után a tilalom fentartásának szükségét elismerték. Ez álláspontot foglalják el az új törvényhozási alkotások terén is. Közülök még azok is, melyek a bíró és a felek szabad mozgását legkevésbé korlátozzák, nem ejtették el teljesen a kereseti jogalapváltoztatás tilalmát. Legmesszebb megy a bagatell-eljárást szabályozó 1873. évi osztrák törvény, mely 23. §-ában az ellenfél ellenzése mellett csak akkor nem engedi meg a keresetváltoztatást — tekintet nélkül, vajjon jogalap — vagy egyéb változtatás az, ha az a tárgyalásnak lényeges halasztását (eine erhebliche Verzögerung der Verhandlung) idézné elő. A német birodalmi perrend 235. §-ában a perfüggségnek következményei közé sorolja azt is, hogy felperes nincs jogosítva alperes beleegyezése nélkül a keresetet megváltoztatni. Ezen általános szabályt azonban 240. §-ában akként korlátozza, hogy nem tekinthető keresetváltoztatásnak, ha a keresetbe vett jog megváltoztatása nélkül a felhozott tény- és jogállítások kiegészítetnek vagy kiigazítatnak, a kereseti kérelem a főtárgy vagy a járulékok tekintetében felemeltetik vagy leszállítatnak, és ha az eredetileg követelt tárgy helyett utóbb beállott változás folytán más tárgy, vagy a tárgy értéke követeltetik. Ezzel egybehangzó intézkedést tartalmaz *Plösz* perrendtartási tervezetének 282. §-a és a sommás eljárást szabályozó legújabb tervezetének 27. §-a. Nem tér el ettől lényegesen *Emmer* sem, kinek javaslata a polgári törvénykezési rendtartás tárgyának 90. §-ában a zárindítványnak módosítását csak a kereset által meghatározott ügy azonoságának épségben tartásával annyiban engedi meg, a mennyiben a fő-, mellék, vagy esetleges követelés összege felemelhető vagy leszállítható s az eredetileg követelt tárgy helyett időközbeni változások miatt más tárgy vagy az annak megfelelő érték követelhető.

Nem a jogalapváltoztatás tilalmának teljes elejtése, hanem a kereseti jogalap fogalmának meghatározása és körülírása, a prts. 68. §-ának az eljárás célszerű berendezéséből kiinduló magyarázata képezi ma bírói gyakorlatunk feladatát. Legfelsőbb bíróságunk felfogása a perjog e fontos kérdéséről

nemcsak a fenálló jog szempontjából döntő, de döntő lehet arra nézve is, hogy a kérdés minő megoldást találjon alkotandó törvénykezési eljárásunkban. Ezen okból a Curia idézett indokolása komoly megfontolást érdemel.

Dr. FODOR ÁRMIN.

Külföldi judikatura.

301. Ha az utas a szálloda szobáját eltávozásakor nyitva hagyja s értékes holmiját a szobában levő szekrénybe el nem zárja, akkor a holmi ellopása által okozott kárért a szálloda tulajdonosa csak úgy felelős, ha bizonyítja az utas, hogy a lopást a szállodatulajdonos szolgálatában álló személy követte el. (*Karlsruhei felsőbbbírság.*)

302. Közös osztatlan tulajdonban lévő ingók az egyik tulajdonostárs tartozása fejében le nem foglalhatók. A hitelezőnek csak ahhoz van joga, hogy a közösség felosztását követelje és az adósának kijutó részből szerezzen kielégítést. (*Kölni felsőbbbírság.*)

303. A tisztán különbözeti ügyletnél alperes azon kifogása ellen, hogy az ügylet játék vagy fogadás jellegével bír, tehát kereseti igényt nem nyújt, felperes nem érvényesítheti azt, hogy ő az ügyletet nem a maga számára, hanem csak alperes megbízása folytán létesítette. Mert ha oly ügyletről van szó, a melytől a törvény az elismerést megtagadja, akkor az ily ügylet megkötésére irányuló megbízás tiltott jogalapon nyugszik, és ebből a megbízottnak a megbízó ellenében kereseti joga nem származhatik. Per útján nem érvényesíthető ügyletet azonban csak a tisztán különbözeti ügylet képez, a hol az árak emelkedése és hanyatlására vonatkozó, de vétel-ügylet alakjába öltözött játék forog fön. Ilyen ügylet csak ott létezik, a hol a szerződő felek a nyerő fél jogát s a veszteső fél kötelezettségét olyképp korlátozták egy bizonyos pénzösszegre, t. i. a kikötött ár és annak a teljesítés napján létező piaci ár közti különbözetére, hogy az áru tényleges szállítása szerződésileg ki van zárva. A bizonyítás feladata azt illeti, a ki ily tisztán különbözeti ügylet főforgását állítja. (*Kölni felsőbbbírság.*)

304. Az adós részletfizetés teljesítésekor is szabadon állapíthatja meg azt, hogy hitelezőjének több rendbeli követelése közül melyik törlesztésére akarja fordíttatni. De az árverési vételár tekintetében az adóst ezen jog meg nem illeti, mert itt nincs szó önkényes fizetésről, hanem az adós akaratára ellen történő kényszereljárásról. (*Kölni felsőbbbírság.*)

Közl: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— Az új bírói ügyviteli szabályok 350 §-t tartalmaznak, s mihelyt a szervezési törvény szentesítve lesz, közzé fognak tétetni. Az ügyészi utasítás (200 §.) szintén elkészült s a szaktanácskozmányon is keresztül ment. Az ügyviteli szabályokat dr. *Imling Konrád* beosztott kir. táblai bíró, az ügyészi utasítást dr. *Székely Ferencz* curiai bíró szerkesztette. A kilátásba helyezett vizsgálóbírói szabályzat is munkában van.

— A jogtanári kar egy igen jeles erőt veszített dr. Lukács Adolfban, a ki legujabban kir. táblai bírónak neveztetett ki. Dr. Lukács Adolf kétségkívül gyorsan othonossá fog lenni a gyakorlat terén is. Felteesszük, hogy az irodalmi munkálkodást ezentul sem fogja elhanyagolni.

— A Magyar Jogászegylet f. hó 10-én tartandó közgyűlésére a választmány többek közt az alapszabályok megváltoztatását is kitűzte. Az alapszabályváltoztatás azt célozza, hogy a választmány tagjainak száma huszról harminczhatra emeltessék. A választmány ugyanis vidéki tagokkal lenne kiegészítendő, hogy így az egylet a vidéken jobban terjedhessen. Ezen kívül egy harmadik titkári állás szervezését javasolja a választmány, mivel egyrészt a titkári teendők az egylet nagybodásával folyton szaporodnak, másrészt pedig a különböző körökből veendő titkárok az egylet munkálkodási körébe oly szakfőfiakat is lesznek képesek bevonni, kik eddig bármily oknál fogva az egylet munkálkodásában nem vettek részt.

— A Magyar Jogászegylet választmányának Csemegi Károly elnökhöz intézett adresse-ből kiemeljük itt a végpaszusokat:

Mi, a kik részint a bírói, részint az ügyészi, és részint a tanári és ügyvédi pályán működünk, legközvetlenebbül ismerjük úgy a jogélet fejlesztése érdekében hozott áldozatokat, valamint az eredményeket, melyek ma már az egész ország közkinccsivé váltak. Csak benső meggyőződésünk és mélyen érzett tiszteletünk parancsának engedelmeskedünk tehát, midőn Nagyméltóságodat ez alkalommal szívünk mélyéből üdvözljük. A kodex 10-ik évfordulója erre csupán az alkalmat nyújtja, de nem képezi elismerésünk kifejezésének egyedüli alapját. Tiszteletünk és elismerésünk egy fásasztó és nehéz munkában eltöltött multnak, egy egész emberéletnek, és ez élet példátlan önfeláldozásának s jogéletünk egész területén nyilatkozó üdvös eredményének szól. Fogadja Nagyméltóságod legbensőbb tiszteletünk kifejezését. Adja az ég, hogy munkás életének méltó jutalmát, fáradozásainak gyümölcsét minél hosszabb ideig élvezhesse.

— A kir. Curiahoz április hóban 2426, ez évben összesen 8345 ügy érkezett be. A mult évi hátralékkal elintézendő volt 16,447. Elintéztetett 8945, hátralékban maradt 7502. A mult év megfelelő időszakához képest a beérkezések száma 20-al, az elintéztéseké 166-al nőtt, a hátralék 146-al csökkent.

— A Márkus-féle esetgyűjtemény első kötetének második fele megjelent. Magában foglalja ezen rész a kötelmi, a kereskedelmi, a váltó- s a csődjogot.

— A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata című kézikönyvének második bővített kiadására *Lasitz Pál* a m. kir. p. ü. közigazgatási bírósághoz beosztott p. ü. miniszteri titkár előzetes megrendelési felhívást bocsátott ki, a mely szerint a július hóban várható munka megrendelési ára 2 frt 50 kr., vászonkötésben 3 frt. A megrendelési előfizetés szerzőhöz címzendő, ki a megrendelt példányokat portómentesen küldi szét. Megjelenése után a munka 3 frt bolti árban s csakis könyvkereskedések útján lesz megszerezhető. A hirdetett kézikönyvnek már első kiadása megnyerte a m. kir. pénzügy-, belügy- és igazságügyminiszteriumok hivatalos ajánlatait.

— A lovagias uton adott elégtétel a fegyelmi eljárást ki nem zárja. A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága:

— ügyvéd ellen a fegyelmi eljárást elrendeli s az 1874: XXXIV. tcz. 68. §-ának b) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt vád alá helyezi stb. *Indokok:* Panaszlott ügyvéd, — ügyvédtársát nyilvános helyen orvul megtámadta s tetteleg bántalmazta. Panaszlott ügyvéd beismerésével beigazolt tény, hogy a bántalmazást előre elhatározott szándékkal, magával vitt tanuk jelenlétében, azon célzattal követte el, hogy — ügyvédtársát nyilvánosan meggyalázza. Tekintve, hogy panaszlott ügyvéd a fentirt cselekményt nyilvános helyen, többek jelenlétében követte el; tekintve, hogy panaszlott ügyvédnek ezen cselekménye a társadalmi tisztesség szabályainak oly durva megtámadását képezi, mely ügyvéd által elkövetve a kar tekintélyét és becsületét is súlyosan sérti; tekintve végül, hogy panaszlott ügyvédnek sem rendőrileg megbüntetés, sem az általa — nek lovagias uton állítólag adott elégtétel a fegyelmi eljárást ki nem zárja, utóbbi körülmény azért nem, mert az ügynek fegyelmi elbírálása nem a — en, hanem a kar tekintélyén és becsületén ejtett sérelem szempontjából veendő fogamatba, ezeknél fogva a fegyelmi eljárásnak elrendelése indokolt. Minthogy pedig a tényállás a rendőri eljárás során teljesen meg lett állapítva, vizsgálat szüksége fen nem forog, azért egyidejűleg a vád alá helyezés is kimondandó volt, stb. — *Kir. Curia:* az első foku fegyelmi bíróság határozata indokainál fogva helyben hagyatik stb. (1891 ápr. 11. 4131/f.)

— Kényszeríthető-e valamely megszűnt cég tulajdonosa cégének kitorlására? E kérdésre a kereskedelmi törvény 21. §-ban nem találunk feleletet, mert ez csak arról intézkedik, hogy az, ki a törvénynek a cégbejegyzésre vonatkozó rendeleteit meg nem tartja, erre a bíróság által pénzbírsággal szorítandó. A fentebbi kérdésre nézve érdekel bir a fehértemplomi kir. tszéknek 8890/1890. p. számú végzése, mely következőképen hangzik: «A temesvári kereskedelmi és iparkamarának 1890. évi október hó 1-én 627. sz. a. kelt jelentése, melynél fogva lakos üzletével felhagyott, cége pedig a cégjegyzékből ki nem törölve. *Végzés:* Ezen jelentés folytán, tekintettel arra, miszerint lakos cége még mindig fennáll, mennyiben cégtulajdonos

üzletét csakugyan felhagyta, *felhívatik czégének kitörése iránti kérvényét*, mely 50 kros bélyeggel látandó el, és melyhez a czégkitörés közhirre tételével járó 50 krnyi díj is csatolandó, *egy hó alatt* annál is inkább e kir. törvényszéknél *beadni*, mert arra, *hogy felhagyott üzlet mellett kereskedőnek bejegyezve maradjon, az ok megszűnt*, sőt tekintettel arra, miszerint az 1884. évi XVII. t-cikk 42. §-a szerint az, a ki iparát két évig meg nem kezdi, azt csak újabb bejelentés mellett gyakorolhatja, az az iparos, ki két évvel iparát felhagyta, a megnyert iparendély alapján iparát nem folytathatja és olyant szinte csakis újabb bejelentés mellett gyakorolhat. Miről . . . lakos és hivatkozással a fenti jelentésre a temesvári kereskedelmi és iparkamara is értesítettik.»

— **Törvénykezési térkép.** Lampel Róbert czég kiadásában Hatsek Ignácztól Magyarország törvénykezési térképe jelent meg, mely könnyen áttekinthetőleg mutatja meg az egyes kir. táblák, valamint kir. törvényszékek illetékessége alá tartozó területeket. Ára 40 kr.

— **A Liszt-féle Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft közli dr. Földes Béla** egyetemi tanárnak *A bűnügy statisztikája* című dolgozatát, mely lapunkban három évvel ezelőtt jelent meg. *A Gerichtssaal* utóbbi füzeté pedig közli dr. Gruber Lajosnak «a feltételes elítélés eredményei Amerikában 1890-ben» című cikkét, melyet előbb lapunk f. é. 12. számában közöltünk.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák kormány** ismét benyújtotta a birodalmi gyűlésben az ingóknak részletfizetésre való eladását korlátozó törvényjavaslatot. E törvényjavaslat — mint annak idején említettük — már a múlt év elején benyújtott, de a napirendről lezorzult. Megemlítjük e helyütt, hogy Lipcsében a következő című munka jelent meg: *Die volkswirtschaftliche Bedeutung des Abzählungsgeschäftes. Von dr. Arthur Cohen.*

— **Büntetőjogi satyra.** Ein Vorblick auf das Jahr 2000, oder ein Tag in einer Strafanstalt des XXI. Jahrhunderts. Ein gefängniswissenschaftlicher Zukunftsraum von dr. Johannes Neckeben. Ezen czimmel Boroszlóban egy 67 oldalra terjedő füzet jelent meg, melynek szerzője a guny fegyvereivel küzd a börtönügy terén állítólag lábrakapott tulhámus irány ellen. A satyra a tudománynak tehet szolgálatokat, de csak akkor, ha egy létező visszasság ellen irányul a börtönügy terén, bár némi haladást látunk, tulhumanismusról szó nem lehet. Mert ki merné tulzott humanismusként nevezni azon törekvést, hogy a fegyenczet embernek tekintik, hogy a fegyencz egészségét, lelki javítását is veszik tekintetbe a büntetés végrehajtásánál? Szerző Krohne «Lehrbuch der Gefängniskunde»-jét választja élcei czéltáblájául, mint a mely szerinte az említett irányt képviseli. A művecske élénk nyelvezete, néhol sikerült elméskedése megérdemlik a figyelmet.

— **A belga ügyvédek erős testületi szelleme és önérzete** jut kifejezésre abban a viszályban, mely az antwerpeni kamara és a bíróságok közt egy csekély esemény alkalmából kitört. Múlt évi október hóban a törvényszék elnöke, kit a salle des pas perdus-ból hallatszóló lármá zavar, az ülésből kiküldte a szolgát, hogy csendet parancsoljon, és midőn a hangos beszélgetés mégis folytatódott, «kofáknak» (poissard) nevezte a csendháborítókat. Ugyanaz nap gunyos hangon ártirt az ügyvédi kamara tanácsához, hogy a fiatal ügyvédek, a kik a teremszolga állítása szerint a lármát okozták, fiatalos jókedvüket talán másutt nyilváníthatnák, és fölkérte a választmányt, hogy gondoskodjék ily háborgatások megakadályozásáról. A választmány erre készen nyilatkozott, de sajnálatát fejezte ki a fölött, hogy az elnök ilyen csekélyeségről, a melyet maga is csak fiatalos jókedvnek mond, nyilvános ülésben oly sértő szavakkal nyilatkozott. Az elnök ezen levél miatt panaszt emelt a főügyésznél, és midőn a választmány — a közvetítési kísérletek meghiúsulta után — hivatalos fölszólításra kijelentette, hogy a kar méltósága érdekében választát egész terjedelmében fentartja, a főügyész az igazságügyminiszter utasítása folytán a semmitőszék elé vitte az ügyet, indítványozván, hogy a választmány válasza és az azt fentartó határozat semmisnek kimondassék. Előadja az indítványban, hogy az elnök, a mikor a sértő kifejezést használta, nem tudta, hogy a láрма ügyvédektől ered, és így az egész viszály félreértésből származik; minthogy azonban itt az elnök rendőri hatalmának gyakorlata forog kérdésben, a választmány, ha ennek módja ellen panasza van, orvoslás végett magához az elnökhöz vagy ennek főlebbvalójához tartozott volna fordulni, de nem állott jogában a maga ügyében bíraskodni, és az elnököt megróni; ez sérti a bíróság tekin-

télyét, és a bíróság, ha e megrovásnak helye volna, az ügyvédi kar felügyelete alatt állna. A semmitőszék a főügyészi indítvány értelmében határozott. A kamara választmánya a semmitőszéki határozat beiktatását a főügyészszel közli átiratában és sajnálatát fejezi ki a fölött, hogy az ily összeütközések esetében követendő eljárás nincs szabályozva, és hogy a kamaráknak nem állott módjában kontradiktórius eljárás után a tárgyalásban részt venni. A választmány azután leköszönt, de a f. hó 2-án történt közgyűlésen valamennyi tagja újból megválasztott. Legközelebb a belga ügyvédek egyletének közgyűlése fog ezen ügygyel foglalkozni.

— Fogva tarthatja-e a férj feleségét és verheti-e bottal?

Ezt a kérdést kellett az angol bíróságoknak nemrég eldönteniök és a felsőbíróság tagadó válasza — *incredibile dictu* — nagy forrongást idézett elő birói körökben. Egy Jackson nevű öreg ember 1887-ben egy elég fiatal nőt vett el; röviddel az esküvő után elutazott, és csak 1889-ben tért vissza Angliába. Miután az asszony vonakodott hozzá költözni, házastársi jogaiba való visszahelyezést rendelő birói parancsot eszközölt ki. Az ily parancsnak nem engedelmességek házastársat a Divorce Court ezelőtt fogságba helyezhette; 1884-ben azonban a törvényhozás beszüntette a bíróság ezen jogát. Jackson ur tehát önségélyhez nyult: erőszakkal magához hurcolta az asszonyt, a házat teljesen elzárt és senkit sem bocsátott nejéhez, sem rokont, sem orvost, sem ügyvédet. Az asszony rokonai habeas corpus rendeletet kértek, de a bíróság elutasította a kérelmet, mert a férj részéről gyakorolt letartóztatást nem találta törvényellenesnek. A Court of Appeal azonban elrendelte az asszony szabadon bocsátását. Az elsőfokban eljáró bírák és néhány kartásuk most hangosan nyilvánították nem tetszésüket: ha a férj nem tarthatja vissza az őt elhagyni akaró asszonyt, akkor — úgy mondták — nevetéses volna ezentul ideiglenes elválasztási rendeleteket kibocsátani; az asszony a Court of Appeal szerint akkor hagyhatja ott az urát, a mikor neki tetszik, semmi szüksége tehát arra, hogy a bíróság engedélyét kikérje ehhez. A kérdés a lordok házában szóba hozatván, a lord-kanczellár kijelentette, hogy a Court of Appeal csak annyit mond ki, hogy nem igaz, — a mi a férj részéről vitatott — mintha angol törvény szerint a férj a «házastársi kötelezettségek» teljesítését megtagadó asszonyt bottal megverhetné, vagy a pinczébe vagy éléskamrába bezárhatná; ha a törvényhozó az 1884-iki törvénnyel a bíróságtól elvette az elzárás jogát, akkor a férj még kevésbé lehet erre feljogosítva. De azért az ideiglenes elválasztást rendelő határozatokra ezentul is szükség lesz már azért is, mert az enélkül távozó asszonynak nem lehet igénye tartásra. Egyuttal élesen megróta a lordkanczellár az alsóbíráknak hivatalos állásukkal meg nem egyeztethető kifakadásait.

— **Angliában** erélyesen törekszenek arra, hogy a fiatal egyének által elkövetett csekélyebb vétségek esetében az ép oly hatálytalannak, mint kárhözatosnak elismert elzárás más eszközökkel helyettesíttessék, és e tekintetben elég drasztikus rendszabályokhoz nyulnak. Az 1871. és 1879. évi törvények megengedték, hogy a bíróságok 16 éven aluli fiuknál, bizonyos vétségek esetében, elzárás helyett vesszőzést rendelhessenek el; ennek következtében 1890-ben már csak mintegy 4000 esetben alkalmaztatott az elzárás 16 éven aluliaknál, az 1871-iki 9000 esettel szemben. A kormány még a mostani számot is rendkívül magasnak találván, újabb törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé, mely szerint nemcsak az eddigi törvényekben fölemlített egyes vétségek, hanem mindazon vétségek esetében, melyek *summary jurisdiction* alá tartoznak, 16 éven aluli fiuknál elzárás helyett vesszőzést rendelhessen el a bíróság; (legfőlebb 18 ütés, nyírfapálczával.) E mellett a bíróság jogosítva volna a fiu szüleit kártérítésre kötelezni vagy megbírságot, vagy őket a fiu jóvisellete iránti kezesség elvállalására szorítani. A javaslatot a képviselőház a második olvasásban elfogadta.

A Magyar Jogászegylet tagjainak megküldetett a Jogászegyleti Értekezések 64-ik füzeté. E füzethez van mellékelve a hatodik kötet tartalommutatója és a Jogászegylet tagjainak legújabb névsora.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közigazgatási reform jogi szempontokból. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Nemzetközi vasuti törvénykönyv. Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvéd-től. — Osztrák törvényjavaslat ingó dolgoknak részletfizetések melletti elárusításáról. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvéd-től. — *Törvénykezési Szemle:* Büntetőjogi elévülés és ujrafelvétel. Dr. NAGY ÁRPÁD lőcsei ügyvéd-től. — Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében. F. M. — A munkácsi országos fegyház. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári, valamint váltó- és kereskedelmi tanácsának a törvénykezési rendtartásra vonatkozó elvi jelentőségű határozatai. Közli ARANY SÁNDOR váci aljárásbíró. — Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatási reform jogi szempontokból.

A közigazgatási rendszer reformja, mely most parlamentünk feladatainak legfontosabbját képezi, minket jogászokat is közelről érdekelhet. Nemcsak azért, mivel a közigazgatási ügyekben is igen gyakran rejlenek különböző jogigények s jogi érdekek, melyeknek elintézése bizonyos jogi képességet is feltételez; hanem s főleg azon okból, mert a közigazgatás terén oly jogi feladatok is merülnek fel, melyek egyenesen a jogszolgáltatás körébe vágnak, milyenek a vitás közigazgatásjogi kérdések, az illetőségi összeütközések, a panaszjog számos esetei, stb., a melyeket kizárólag a közigazgatási organismus keretében meghagyni, ellenkeznie a jogbiztonság legfőbb érdekeivel.

Annál is inkább indokolt a jogász vizsgálgatása e tárgy körül, minthogy közigazgatási szervezetünk még mindig össze van keverve a jogi elemekkel; államjogunk azon alapelve, hogy a közigazgatás — a politikai hatalom — a jogszolgáltatástól elkülönítették, még mindig nincsen megvalósítva. És közigazgatási reformjavaslatunk — sajnos — ugyanezen nyomokat követi. A közigazgatási közegeknek a jogi műveletekre s jogintézményekre való befolyása továbbra is fentartatni terveztetik, ellentétben a jogállam mai követelményeivel, a jog biztosságának nem csekély hátrányára.

Ott találjuk ismét közigazgatási reformjavaslatunkban, miszerint a törvényhatóság közigazgatási bizottsága felügyeletre hivatott a börtönök s fogházak általános állapota, élelmezési, egészségi, fegyelmi viszonyai felett; s feljogosítottak vizsgálatot tartani időszakonként felettük, sőt a hiányok s a bajok orvoslása iránt saját hatáskörében intézkedni is.

Meghagynának ezen feladat a közigazgatási közegeknél, dacára annak, hogy az tisztán az igazságügyi szervezet köré tartozik és törvényeink a kir. ügyészségek körébe utalták ezen jogi hivatás teljesítését.

Hasonlóan átvétetett az előbbi törvényhozásoktól az is, hogy a törvényhatóság említett közege az igazságügyérhez fejterjesztéseket tehet a polgári, büntetőjog s a törvénykezés tekintetében szükségeseknek látszó intézkedések megtétele végett. Tehát e tekintetben is némi felügyeleti hatósággal ruháztatik fel a közigazgatási közeg, melyet azonban eddigelé — szerencsére — nem vett igénybe s nem gyakorolt.

A hatáskörnek ezen elemei beillettek azon kor állami szervezetébe, midőn a megye hatósága nemcsak a közigazgatásra, hanem a jogszolgáltatásra is kiterjedett; midőn hatás-

körében a bíraskodás a közigazgatással egyesülve volt s a mely korban a megyék képviseltettek az országgyűlésen s a törvényhozatalra közvetlen befolyást is gyakoroltak.

Sőt a jelen javaslat, a politikum s iuridikum ezen összekeverésében — valódiilag összebonyolításában — még tovább megy, midőn a közigazgatási bíróságot is bekebelezi a közigazgatási organismus keretébe.

A kormány, mely nálunk egyedül gyakorolja a törvényalkotási iniciatívát, nem zárkozhatott el már azon évtizedek óta sürgetett reformkövetelés elől, hogy a közigazgatási vitás jogi kérdések eldöntésére külön bírósági közeg hivatassék.

Ezen reform lényege s jelentősége azonban nem abban rejlik, hogy ezen hatáskörrel valamely külön testület, választmány ruháztassék fel, melyet azután közigazgatási bíróságnak neveznének el; hanem abban, hogy a vitás jogügyek elintézése a közigazgatási közegek kezeiből kivéssék, tehát ezen bíraskodás a közigazgatás hatalma alól kiszabadittassék s a döntő erő s hatóság a bírósági elemre ruháztassék.

Ez a kifejlődött jogállam eszményének egyik szükségképi folyománya. És ezzel ellentétbe helyezi magát a miniszteri javaslat, midőn a közigazgatási bíróságot a közigazgatási bizottság, tehát egy politikai testület kebeléből rendeli évenként alakíttatni, illetőleg választatni. Ennek ugyanis természetes következménye, hogy ezen ily ügyekben bíraskodó közeg, habár bíróságnak nevezetnék is, a politikai hatóság kifolyása lenne, annak jellegével birna s abban nem a bírósági elemek, hanem a választott közigazgatási tényezők praedominálnának. Ezen feltevést megerősíti a pótlólag tett miniszteri nyilatkozat is, mely szerint első fokon az, a megyei jogtanácsoson kívül, egészen közigazgatási tényezőkből terveztetik alakíttatni. És a reform ezen gyöngeségén teljességgel nem segítene az, hogy kilátásba helyeztetett a felelősi fórumnak fele részben bírói elemekből leendő alakítása. Mert a jogbiztonság, a jog érdekei határozottan azt követelik, hogy már az első fórumon is a független jogi elemek gyakorolják a bíraskodást s legalább is azok birjanak ott tulsúlylyal.

Még kevésbé lehet a jogbiztonságra megnyugtató a fegyelmi hatóság szervezete, mely szerint az ebbeli hatáskör, mely a jogérdekeket oly mélyen érinti, tehát veszélyeztetheti is, jövőre is a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányára lenne ruházva, melyben a jogi elemek befolyása s képviselte távolról sem biztosított. Ezen, a legfontosabb jogérdekeknek, a politikai hatalom s befolyásnak való alárendeltsége, várhatólag az által sem fog mérsékelteni, hogy a fegyelmi eljárásban a közvetlenség s nyilvánosság rendszere érvényesítették s a védelmi jog teljes mérvében biztosíttatnék, mi épen az ily kényes természetű ügyekben mulhatlanul szükségeltetnék a jogbiztonságra.

A jogelv érvényre emelésének nyomaival vagy csak szándékával sem nem találkozunk a javaslatban, sem az illetőségi összeütközések, sem a panaszjog fórumának szervezése tekintetében. A jogbiztonság, de a jogrend is, itt szintén a jogi elemeknek a politikai hatalom feletti tulsulyra emelését követeli, mi a jogállam igényeinek megfelelő közigazgatási rendszerben teljességgel nem nélkülözhető.

Mi jogászok nagy érdeklődéssel s nem kisebb aggo-

dalommal nézünk azon nagyfontosságú kérdés eldöntése elé is: hogy a polgárjogi s bűnvádi törvénykezés bizonyos feladatai továbbra is meghagyatnak-e a közigazgatási közegek hatáskörében; nem fognak-e már egyszer visszaadni a bírói hivatásnak, hová egyedül tartozhatnak; s nem fog-e valahára a törvényhozás gondoskodni bizonyos bűnvádi esetekre, önálló, független *rendőr-bíróságokról*?

Aggodalmaink alaposak lehetnek, minthogy igazságügyi miniszterünk legújabb törvényjavaslatában, mely a «Bírói s ügyészi szervezet módosításáról» szól, azon bírósági közegek közt, melyek az igazságügyi miniszter felügyelete alatt állanak, *felsoroltatnak: a békebírák s a kisebb polgári peres ügyekbeni bíráskodással felruházott szolgabírák is*, jelölve annak, hogy ezen pseudo bíróságok jövőre is fentartatnak. Valóban nagyon lassan haladunk a jogállam megvalósítása felé!

Kétségbevonhatlannak tartjuk, mikép a felsorolt reformintézmények nélkül közigazgatásunk reformja sikerült nem lehet. És ennél a jogi tekinteteken kívül, magának a jobb, kielégítőbb közigazgatásnak érdeke is döntőnek nyilvánul. Mert a köztapasztalat tanuságaként, közigazgatásunk elmaradottságának egyik főoka abban rejlik, hogy a közigazgatási közegek számos idegen, főleg jogi feladatokkal vannak elhalmozva; mi nem engedheti, hogy főhivatásuknak, a közigazgatás rendeltetésének tökéletesen megfelelhessenek.

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

Nemzetközi vasuti törvénykönyv.¹

III.

Az egyezmény további szakaszai az elévülés kérdését tárgyalják s végül eljárási szabályokat tartalmaznak.

Az elveszés, hiány, sérülés vagy késedelem czimén támasztható kártérítési igények rendszerint egy év alatt évülnek el. (45. §.) Azokban az esetekben azonban, a melyek kivételt képeznek az általános szabály alól, mely szerint az áru átvételével s a fuvardíj kifizetésével a vasut ellen minden igény megszűnik, az elévülési idő három év.

Az elévülés sérülés vagy hiány esetén a kiszolgáltatás napján, teljes elveszés és a fuvaridő elmulasztása esetén pedig a fuvaridő lejárata napján veszi kezdetét. Elévülésnek nincs helye, ha a vasut a kártérítési igény jogosultságát elismerte, vagy ha az bírói ítélettel megállapított.

Az elévülés félbeszakítására nézve az illető ország törvényei irányadók, a hol az igény érvényesítésre kerül.

Az elévült, vagy az áru átvétele és a fuvardíj kifizetése után már nem érvényesíthető igényeket viszonkereset vagy kifogás által sem lehet érvényesíteni.

Az egyezmény a díjszabás szerint tulfizetett fuvardíj-többletek *visszatérítésének* elévüléséről is intézkedik, kimondva (12. §.), hogy az ily czimen támasztható követelések a fuvardíj kifizetésének napjától számítandó egy év alatt évülnek el. Oly szükséges intézkedés ez, mely — sajnos — az üzletszabályzatba nincs felvéve, s melynek hiányát a gyakorlati életben sokszor lehet tapasztalni, mivel bíróságaink még csak az osztr. polgári törvénykönyv 1487. §-ának 3 évi elévülését sem vehetvén irányadóul, a hosszú idő lefolyta után támasztott visszatérítési igényeket is megítélik. Nagyon kíváncsok volna e visszásságot, melyen a keresk. törvény 31. §-a sem segít, törvényhozás útján megszüntetni.

Habár az árut a fuvarlevéllel átvevő vasut az áru kiadásáig, tehát az utána következő részes vasutak vonalait illetőleg is felelős, a nemzetközi fuvarozási szerződésből eredő igényeket a jogosított fél kereset útján csak az átvevő vagy kiadó, vagy pedig azon vasut ellen érvényesítheti, a melynek vonalain a kár okoztatott; ez utóbbiak közt szabad választási joga van, mely jog azonban a *kereset benyújtásával* megszűnik.

A keresetet csak azon állam bírósága előtt lehet megindítani, a melynek területén az illető vasut székhelye van, s a mely az illető ország törvényei szerint illetékes. Kifogás vagy viszonkereset útján azonban az igények a fuvarozásban részes összes vasutak ellen érvényesíthetők.

A kártérítést teljesítő vasutnak viszkereseti joga van a többi részes vasut ellen, és pedig ha a kárt egy vasut okozta, ez, ha többen okozták a kárt, valamennyi köteles a kárt az általa okozott kár arányában megtéríteni. Ha azon arány, a melyhen a vasutak a kár okozásában részesek, meg nem állapítható, továbbá, ha egyáltalában ki nem puhatolható, hogy több vasut közül melyiknek, vagy melyeknek vonalán idéztetett elő a kár, akkor a fuvarozásban részes összes vasutak a fuvardíj reájok eső részének arányában viselik a kárt, kivéve azokat a vasutakat, a melyek bebizonyítják, hogy a kár az ő vonalaikon nem állhatott elő. Ha valamely vasut fizetésre képtelen, a ráeső rész is a többi vasutak közt osztandó szét a fuvardíj őket illető részének arányában.

E szabályok a fuvaridő elmulasztása esetére is alkalmazandók s a kártérítés ilyenkor az egyes vasutak közt az ő vonalaikon előfordult késedelem időtartamának arányában osztandó szét.

A fuvarozásban részes vasutak a viszkereset érvényesítését illetőleg nincsenek egymással szemben szolidáris kötelezettségében. (49. §.)

A vasutaknak egymás ellen viszkereset útján érvényesíthető igényeire nézve a kártérítési főperben hozott végleges bírói határozat a kártérítési kötelezettség s a kártérítés nagysága tekintetében irányadónak veendő, a mennyiben a kártérítéssel megtámadott vasut a viszkereset útján igénybe veendő vasutakat a kártérítési főper tárgyalásakor perbe hívja s ezek a perben részt vehettek.

Külön egyezmény hiányában a viszkereset útján érvényesíthető igények az összes visztérítésre kötelezett vasutak ellen egy keresetben érvényesítendők, mivel a keresettel meg nem támadott vasutak ellen minden további igény megszűnik. Ha a viszkereset csak egy vasut ellen érvényesítették, az e vasut székhelye szerint illetékes bíróságnál nyújtandó be; ha pedig több vasut ellen, a keresetet indító vasut szabad választása szerint bármely vasut illetékes bíróságánál betervezhető. Az eljárás alakszerűségeit illetőleg, a mennyiben az egyezmény nem intézkedik, az eljáró bíróság államának törvényei irányadók.

Az egyezmény határozmányai alapján az illetékes bíró által az ott érvényben levő alakszerűségek megtartása mellett hozott jogerős határozatok *az összes szerződő államok területén végrehajthatók*, a nélkül, hogy a határozatok tartalmát a végrehajtó bíróság köteles lenne felülvizsgálni. (56. §.)

E szakasszal, mely egyike a legfontosabbaknak, be is fejezzük az új vasuti törvénykönyv ismertetését.

Az egyezmény, melyet egyelőre csak három évre kötöttek, de a mely a mennyiben ez idő lejárata előtt fel nem mondják a szerződők, érvényes leendő újabb három évre, csupán a *nemzetközi* vasuti jog egységes megalkotását célozza; mindazáltal előrelátható, hogy rövid idő alatt a vasuti jognak az összes államok területén való egységes szabályozására fog vezetni. Elveit, melyek két hatalmas jogrendszernek, a francziának és németnek összeapásából s egymás ellen folytatott küzdelméből váltak ki, s melyeknek összesége két alkotó elem szerencsés vegyülete, egyenként fogják elfogadni az egyes államok. A mint tudjuk, a kereskedelem-ügyi miniszteriumban nálunk is munkába van véve a vasuti üzletszabályzat átalakítása, s hiszszük, hogy az új nemzetközi vasuti törvénykönyv elvei fognak irányadóul szolgálni az átalakítás munkálatainál, a midőn majd kereskedelmi törvényünknek is megfelelő módosítást kell nyernie s egyszerűsített kiegészítendő lesz az az eltérés is, a mely épen úgy magát a *tartalmat* (mint pl. az üzletszab. 69. §-ában említett

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 18. és 19. számban.

8 napi elévülési idő, mely a keresk. törvény 430. §-a által nincs elismervé), mint a *jogi kifejezéseket* illetőleg (pld. szállítás, — fuvarozás; szállítási határidő, — fuvaridő stb.; az üzletszabályzat a fuvarozást mindenütt szállításnak nevezi, holott ez a kereskedelmi törvény szerint egészen mást jelent) a kereskedelmi törvény s a vasuti üzletszabályzat közt létezik s a mely esetleges félreértésekre, fogalomzavarra adhat okot.

Mindenekelőtt azonban az egyezménynek kell törvényerőt nyernie, s hogy ez rövid időn bekövetkezik, azt bizton remélhetjük. A német birodalmi törvényhozás elé ez év elején nyújtották be az egyezményt törvényjavaslat alakjában, Franciaországban pedig a köztársasági elnök nevében Ribot külügyi, Yves Guyot közmunka- és Fallières igazságügy-miniszter még a múlt évi december 18-án terjesztették a kamara elé.

Dr. MORAVCSIK GYULA.

Osztrák törvényjavaslat ingó dolgoknak részletfizetések melletti elárusításáról.

Az osztrák parlament új ülőszakának megnyitása alkalmával a kormány törvényjavaslatot nyújtott be, mely az ingó dolgoknak nálunk is elharapódzott részletfizetések melletti eladását törvényes korlátok közé szorítani s ez által azon kétségtelen nagy visszaéléseket megszüntetni kívánja, melyek főleg a nép alsó rétegeinek kizsákmányolására irányulnak. Az osztrák igazságügyminiszter az alsó-ausztriai kereskedelmi s iparkamara kérelmére jelentést tétetett magának a nagyobb cs. kir. járásbíróságok által azon észleletek felől, melyeket a részletügyletekről a náluk folyamatba tett perekben tettek. Az így meghallgatott bíróságok jelentései meggyőzték az igazságügyminisztert arról, hogy a fenálló törvények s rendeletek éppen nem elegendők arra, hogy a bíróságok által konstataált üzelmeket megszüntessék. Ezen jelentésekből minden kétséget kizáró módon kitűnt, hogy a perrendtartásnak az okiratok bizonyítására vonatkozó rendelkezései, melyek a bírót gyakran jobb tudomása s meggyőződése ellenére kötik, a lelkiismeretlen részletüzérek által, célzatos rosszhiszeműséggel használatnak ki a népnek azon rétegei ellen, melyek alsóbbrendű értelmiségüknél fogva az eléjük terjesztett nyomtatvány jogi jelentőségéről maguknak tiszta fogalmat alkotni nem képesek s azokat, vakon bízva a szédelgő ügynökök hazug magyarázataiban, aláírják. A bíróságok által beszerzett adatok bizonyítékot szolgáltatnak továbbá arra nézve, hogy a polgári pereknek évről-évre növekvő száma a részletügyletekből származtatott követelések tömeges perlésére vezethető vissza. Így csak az egy bécsvárosi delegált járásbírósnál e részletperek száma következően szaporodott: 1883-ban 1864, 1884-ben 2964, 1885-ben 3575.

Egyetlenegy bécsi cég, a mely a silány olajnyomatu képeket bocsátja részletfizetések mellett áruba, egy év alatt nem kevesebb mint 1500 pert tett folyamatba ugyanazon egy járásbíróság előtt, egyes részletüzérek naponként 100—150 részletpert tesznek folyamatba. Már pedig ezen perek kimenetele eleve is bizonyos, mert bárhogy felháborodjon is a bíró lelkiismerete a neki jutott szomorú feladatai miatt: «itt ítélned, marasztalnod kell». . . . A részletüzérek legjobban tudják, hogy mily természetű kifogások támaszthatók a perben ellenük s bölcs gondoskodással már eleve biztosították maguknak az okiratban a gondolható kifogások ártalmatlanná tételét.

A javaslat ezen üzelmeknek elevejére akar tapintani s ezt az alább ismertetett határozmányai által véli elérhetni. A célba vett rendelkezések kritikai fejtegetésébe ezuttal nem bocsátkozom — azt egy későbbi cikkre tartom fen — mert kétségtelen, hogy a mily helyes a javaslat tendenciája ép annyira tülő a célon, a midőn a polgári jogviszonyt, ezen természetéből teljesen kivetköztetvén, azt merően büntetőjogi alapra fekteti. A javaslat intézkedései részint az

anyagi, részint az alaki polgári jogba, részint pedig a büntetőjogba vágnak. Említésre méltók a következő intézkedések:

A felén tuli sérelem miatt jogorvoslatnak akkor is van helye, ha a vétel kereskedelmi ügyletet képez; ezen jogorvoslat csak akkor évül el, ha a vevő kereseti joga elévül. A rendelkezésre bocsátás elkésése, vagy meg nem történte a vevő hátrányára fel nem hozható. Bánatpénz kikötése az eladó javára hatálytalan. Részletügyleteknél a pactum reservati dominii nem vehető bírói figyelembe. Ha az eladó részletügyletről okiratot állít ki, köteles a vevő az okirat teljes másodlatát a vevőnek azonnal átadni, ha vevő ezt nem teszi, iparkihágást követ el.

A perrendtartásnak az okiratok bizonyító erejére vonatkozó intézkedései nem alkalmazhatók részletügyletekről kiállított bármely okiratokra.

Részletügyletekből folyó perek a vevő ellen csakis a vevő saját lakhelyének bírósága előtt indíthatók. Bármely megállapodás, mely szerint a felek magukat más bíróság illetékességének alávetik, hatálytalan.

A bíróság köteles illetékességét hivatalból nyomozni s a peres eljárás mindaddig felfüggesztendő, míg a bíróság az illetékesség tekintetében szükségelt összes adatokat be nem szerezte. Az illetéktelenség ítélethozatal után is hivatalból nyomozható. A törvényjavaslatnak a bírói illetőséget tárgyzó intézkedései visszaható erővel ruháztatnak fel s így a törvényjavaslat hatálybalépte napjától részletügyletekből folyó perek csak a vevő lakhelye szerinti illetékes bíróság előtt indíthatók, tekintet nélkül arra, hogy a részletügylet mily időben létesített. Ha a bíróság a per folyamán meggyőződik, hogy részletügyletről van szó, a már folyamatban levő peres eljárás felfüggesztendő mindaddig, míg a bíróság az illetékesség megállapítására szükséges adatokat be nem szerzi.

Tilos a hálalóknak ingó dolgokat részletfizetés mellett eladni, tilos továbbá ily ügyletekre ajánlatot tenni.

Tilos megrendeléseket oly módon közvetíteni, hogy a megrendeléseket közvetítő vagy elfogadó fél helységről-helysére vagy házról-házra jár s egyáltalában csakis az oly ingó tárgyakra vonatkozó részletügyletek megkötése van megengedve, mely tárgyak a vevő üzletének folytatásához szükségesek, vagy gazdasági szükségleteinek felelnek meg.

Mindezen intézkedések bármely megsértése különféle iparkihágások tényálladékát képezi, pénzbírsággal büntetendő, mely pénzbírságok behajthatlanság esetére szabadságvesztés-büntetéssé változtatandók, azonfelül az iparhatóság az iparjegyet elveheti.

Et nunc ad fortissimum. A törvényjavaslat 7. szakasza szóról-szóra következőleg hangzik: A ki ingó dolognak részletfizetésre való eladásával a vevő könnyelműségét, értelmi gyengeségét avagy tapasztalatlanságát olykép kizsákmányolja, hogy őt oly dolgok beszerzésére bírja, melyek gazdasági viszonyainak éppen nem felelnek meg; vagy pedig, a ki magának vagy egy harmadik személynek oly vizontszolgáltatásokat ígértet vagy tétet, melyek az eladott dolog értékét aránytalanul felülmulják, a mennyiben az ily ügyleteket iparszerűen folytatja, egy évig terjedhető szigorú elzárással és 2000 frtig terjedhető pénzbírsággal büntetendő kihágást követ el, azonfelül az illető kiutasításra is ítéltető.

Dr. HERZ BERTALAN.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Büntetőjogi elévülés és ujrafelvétel.

Napjainkban, midőn mindazok, kiknek talpa alatt az ó-világ földje ég, Amerikában szokták az őket fenyegető veszély elmúltát bevárni, büntetőtörvényünknek az elévülésre vonatkozó szakaszai, melyeknek a dolog természeténél fogva

csak kivételes alkalmaztatásra kellene számíthatni, az elég sűrűn igénybe vettek közé tartoznak. Az eset, melyet közölni akarok, bizonyára szintén többször fordult már elő, mind a mellett a felsőbiróságok elvi határozatainak közkézen forgó gyűjteményeiben nem találtam kijelentést, melyet reá lehetne applikálni, felemlítése tehát talán nem egészen felesleges, annival kevésbé, mivel nálunk a büntetőjogi elévülés egész intézménye még új, csak büntetőtörvényünkkel egykoru.

X. elsőbíróságilag bűnpártolás vétsége miatt hat havi fogházra ítéltetett, a másodbíróság a büntetést nyolcz óra emelte, ügyész és vádlott tovább felebbezett, utóbbi azonban következtetéseit az első felebbezés eredményére alapítva, tarthatott tőle, hogy minél magasabb foku a bíróság, annál nagyobb lesz a büntetés is, s a másodbíróságit helybenhagyó harmadbírósági ítélet hirdetésére idéző végzés hült helyét találta; a törvényszék 1886. évi októberben elrendelte s foganatosította a körözést, s az ügy irattárba került. X.-et közel öt évi távollét után f. évi márcziusban elfogta a honvágy, visszakerült hazájába, s miután a községben megtudta, hogy meghagyásuk van őt visszaérkeztek azonnal a törvényszékhez bekisérni, a megérkezése utáni napon önkényt jelentkezett, a törvényszék kihirdette neki és az ügyésznek a harmadbírósági ítéletet, s a kiszabott szabadságvesztésbüntetésnek végrehajtása azonnal megkezdett.

X. hozzátartozói azonban hallhattak valamit az elévülésről, ügyvédhez fordultak, a ki felvilágosította őket, hogy oly esetben, minő a fenforgó, a midőn t. i. vádlott a harmadbírósági ítélet kihirdetése előtt szökött meg, azon interpretatio szem előtt tartása mellett, melyben a vonatkozó törvényszakaszokat a miniszteri indoklás és a legfőbb ítélőszéknek konkrét esetben kifejezett felfogása is részesíti, nem az ítélet, hanem az eljárás elévülésére vonatkozó törvényes intézkedések alkalmazandók, vagyis, miután vétségről van szó, az elévülés nem őt, hanem már három év alatt állott be, tehát be volt töltve, midőn vádlott jelentkezett. A hozzátartozói által felkeresett vádlott ennél fogva megbizta az ügyvédet ügye vitelevél, ki *kérvényt* adott be a törvényszékhez, melyben a tényállást kifejtve, kérte, hogy a védencze elleni eljárás elévülés miatt azonnal szüntessék be, s a kir. ügyészség a további eljárás beszüntetéséről az azonnali szabadlábra helyezés céljából értesítsék.

A törvényszék a kérvényt elutasította, «mert egy jogerős ítéletnek hatályon kívül helyezése újrafelvétel nélkül helyt nem foghat», az ügyvéd természetesen a kérdésnek theoretikus eldöntése kedvéért nem akarta védenczét felsőbírósági határozatok keletkeztéig a fogház falai között hagyni, hanem azonnal újrafelvételi kérvényt adott be, melynek hely adatván, X. a perujtás kérdésének jogerejű eldöntéseig szabadlábra helyeztetett; ha a törvényszék ezen határozata jogerőre emelkedik, főtárgyalás fog tartatni, mely alkalommal csak az fog újból megállapíttatni, a mi az iratokból már kitetszik, hogy t. i. 1886. évi októbertől 1891. márcziusig semmi sem történt.

Nézetem szerint a bírósági álláspont, s azon követelés, hogy ily esetben újrafelvétel kéressék, nem helyes és ugy az újrafelvételnek mint az elévülés hatásának elméletével ellentétben áll.

A büntetőjogi elévülés a dolog természeténél s az általánossá vált gyakorlatnál fogva is hivatalból észlelendő, már pedig hivatalból észlelendő mozzanatok figyelembe vételét nem lehet azon alaktól, azon módtól függővé tenni, melyben azok a bíróság tudomására jutnak; hivatalból veendő figyelembe s érvényesítendő annak törvény megállapította hatásai bármily uton s módon pótoltatik a bíróság észlelési kötelezettségének elmulasztása. A mit okvetlenül meg kell tenni, ha a fél egyáltalában nem is kéri, annak megtételét nem lehet megtagadni, akár ilyen akár amolyan alakban kéretett.

Mik most az elévülés hatásai? Hogy mihelyt beállott s észleltetett, az eljárás meg nem indítható, vagy ha eljárás közben állott be (Btk. 108. §.), az nem folytatható; bírósági gyakorlatunk szerint nem felmentő ítéletet kell hozni, hanem az eljárást végzésileg beszüntetni. Már pedig az eljárás nem csak az ítélethozatalig vagy annak jogerejűvé váltáig tart, de az ítélet végrehajtása is az eljáráshoz tartozik. Hogy a végrehajtás foganatosítása más organumnak, eljárásunk szerint a kir. ügyésznek hatásköréhez tartozik, az nem változtat a dolgon; a végrehajtási eljárás azért eljárás marad s az elévülés tudomásra jutása esetén szintugy beszüntetendő, miként a megelőző büntető peres eljárás lett volna beszüntetendő, ha az elévülés előbb észleltetik; az tehát, hogy az ügy már a végrehajtási eljárás stádiumában volt, sem az elévülés hatására, sem a tudomásra juttatás alakjára nem birhat kihatással.

De az újrafelvételnek elévülés alapján való kérelmezését, mint mondám, az újrafelvétel, a perujtás elméletével is ellentétben levőnek tartom. Nem akarom félreismeri azon különbséget, mely a megvédendő érdekek különbözőségénél fogva a magánjogi és büntetőjogi perujtás között létezik — polgári ügyben hasonló körülmények között végrehajtás-megszüntetési keresetnek s szintén nem perujtásnak volna helye — s tudom, hogy a bűnügyi újrafelvétel nem szorítható a polgári perbeli újrafelvétel szűk medrébe, de fogalmi ellentmondást látok fenforogni, ha valaki, a ki azt állítja, hogy ügye elévült, hogy tehát az eljárás ellene *nem* folytatható, ügye újrafelvételét, tehát még is az *eljárás folytatását* kívánja.

Nem tartom végül szükségesnek az elévülés által végrehajthatlanná vált ítéletnek hatályon kívül helyezését, mely körülményt a fent közölt esetben, mint újrafelvétel szükségét maga után vonót emelt ki a bíróság; az ítélet megmarad. X. elkövette a bűnpártolást, az bíróságilag konstatáltatott s most már maga sem vonja kétségbe, hogy elkövette; az ítélet hatályon kívül helyezésére tehát nincs ok, de az ítélet utáni eljárás folytathatósága, az ítélet végrehajthatósága szűnt meg, s mondandó bírói határozattal megszüntnek.

«Sárga könyvünk» tudvalevőleg egyáltalában nem intézkedik az újrafelvételről, az elévülésre pedig mint büntető jogunkban az eljárási szabályok megjelenése idejében még ismeretlen fogalomra szintén nem reflektálhatott, ott tehát hiába keresnénk direktívát, s tételes szabályok nem létében természetesen többféle ut is választható, mely többé-kevésbé egyenes irányban mind célhoz vezet, de azért a teljes megfeleléség még sem illik a választható utak valamennyijére.

Positív intézkedést tartalmaz azonban a járásbíróságok előtti bűnvádi eljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet, mely 100. §-ában az újrafelvételnek az elítélt részéről való kérelmezését is — elég helytelenül — csak a vonatkozó vétség vagy kihágás elévülési idején belül engedi meg, mely tehát az időközben beállott elévülés alapján való újrafelvételt szintén fogalmilag kizárja.

Dr. NAGY ÁRPÁD.

Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében.

Ily czim alatt a 16. számban dr. Berényi Sándor ur azt a meglepő felfedezést teszi, hogy oly esetben, midőn felperes keresetével időelőltiség czimén elutasított, de az alperes által valódiság és mennyiség tekintetében nem kifogásolt követelés az elutasító ítélet meghozatala után alperes beismerése szerint is esedékessé válik, felperes biztosítási végrehajtást vezethet alperes ellen.

Meglepőnek mondom ezen felfedezést, mert bár cikkiró ur ügyes csoportosítással igyekszik az általa felállított tétel helyességét igazolni, úgy vélem, hogy ez még sem sikerült neki, s hogy e tétel a törvénynek ugy szövegével, mint szellemével éles ellentétben áll.

Mindenekelőtt célszerűnek tartom az 1881. évi LX. tcz. 223. §-ának valódi értelmét és a törvényhozás abban rejlő intencióját szemügyre venni.

A szóban forgó szakasz szerint az ott említett feltételek mellett «a kereset beadása után» biztosítási végrehajtás rendelkezhető el. Vannak, akik ezen kitételnek azon magyarázatot tulajdonítják, hogy a törvény a biztosítási végrehajtás jogát felperesnek, a kereset beadásának idejétől egészen a végeldöntés napjáig, kívánja megadni, mely nézetten ellentétben azon felfogás áll, hogy «a kereset beadása után» kifejezés a kereset beadásától az elsőbírói ítélet hozataláig terjedő időközöt jelenti.

Czikkiró ur az első nézethez csatlakozik, de kiterjeszti azt olyformán, hogy felperesnek a biztosítási végrehajtáshoz való joga a per egész folyamata alatt — tekintet nélkül a pernek valamely bírói fórum által történt eldöntési módjára, tehát azon esetben is, ha felperes elutasított — minden körülmények között érintetlenül fenmarad.

Szerény véleményem szerint a 223. §. azon kifejezése, hogy «a kereset beadásával egyidejűleg vagy a kereset beadása után», kizárólag annak hangsúlyozását célozza, hogy a kereset beadása előtt még a megkívántató feltételek kétségtelen igazolása esetében sem rendelhető el a biztosítási végrehajtás.

Ennek oka pedig abban rejlik, hogy a törvény a felperesnek a biztosítási végrehajtáshoz való jogot azon *vélelem* alapján adja meg, hogy felperes érvényesítendő igénye valóban alapos, megtámadhatatlan, és hogy felperes képes is lesz azt alperes esetleges védekezése ellenében is megdönthetetlenül és minden tekintetben fentartani. Ezen jogi vélelmet pedig a törvény nem akarja méltatlan felekre pazarolni s ezért teszi azt a kijelölt feltételek fenforgásától függővé, mely feltételek elseje éppen a kereset megindítása.

Tehát a biztosítási végrehajtás elrendelésének első faktora a felperesi, jogosnak és megdönthetetlennek vélelmezett kereset.

Midőn azonban felperest az elsőbíró — történt legyen ez bármily alapon, czímen vagy indokolással is — elutasítja, evvel egyenesen megdőlt a fentebb említett jogi vélelem, mely azon feltevésből folyt, hogy a bíró kénytelen lesz a keresetnek helyt adni, s felperestől az általa beadott kereset létezésére alapított vélelem jogkedvezménye az azt megczáfoló bírói ítélettel megvonatot vagy legalább is felebbezése folytán ellenkező felsőbb bírói döntésig felfüggesztetett, mivel felperes az ügy ezen stádiumában egyelőre méltatlannak mutatkozik a kedvezményre.

Az elutasító ítélet tehát nem szünteti meg a keresetet, mert az — mint czikkiró ur helyesen jegyzi meg — függ, de igenis lerontja azon alapot, melyre a kereset beadásához fűzött jogi vélelem egészen az ítélethozatal időpontjáig támaszkodott.

Ha a törvény intenciója az lett volna, mit czikkiró annak tulajdonít, ez esetben a 223. §. igen szembeszökő pleonasmust foglalna magában, mert akkor elég lett volna azt mondania, hogy a kereset beadása után a per folyamában bármikor elrendelendő a biztosítási végrehajtás felperes kérelmére, ha a megjelölt feltételek megvannak és valóban teljesen célaltalan lett volna ezen szakasz második bekezdése.

De hogy a 223. §. nem így van szövegezve, ez — azt hiszem — nyilvánvalóan megczáfolja a felállított tételt. Mert a jelzett szakasz első bekezdése a per azon stádiumát tartja szem előtt, midőn a már érintett jogi vélelem főalapja: a kereset beadása vagyis a per megindítása, holott a második bekezdés a jogi vélelmet már sokkal erősebb alapra, a feltétlenül marasztaló ítéletre alapítja.

Czikkiró ur a kérdés praktikus oldalára térve, szánakozást szeretne kelteni az «ő szegény felperese» iránt, mert az kénytelen lesz összetett kezekkel bevárni nemcsak a másod-

de a harmadbírói ítéletét is! Ez irányban azt hiszem nyilvánvaló tévedése.

Mert egyszerűen azt a praktikus tanácsot kellett volna «szegény felperesének» adnia, hogy ne felebbezzon az elsőbírói elutasító ítélet ellen, bizonyára alperes sem élt volna jogorvoslattal, s felperes azonnal beadhatta volna új keresetét, mely már most a jelzett jogi vélelmet igazán meg is érdemelte volna, és kérelmezhetne volna már most valóban a 223. §. alapján a biztosítási végrehajtást is; sőt nagyobb bizonyosság céljából és hogy az előző perviselés teljesen kárba ne veszett legyen, követelésének lejárata az alperes beismerését tartalmazó előző perbeli jegyzőkönyvvel igazolhatta volna.

Hogy pedig a Curia ítéletét is be kellene várnia, ezt maga czikkiró ur czáfolja meg néhány sorral alább, midőn megemlíti, hogy bírói gyakorlatunk feltétlenül marasztaló másodbírói ítélet alapján is elrendeli a biztosítási végrehajtást. Valóságos fölforgatása volna a törvénykezésnek, ha a czikkiró ur azon kívánsága teljesíthető volna, hogy oly esetben, midőn az ítélet elutasítólag vagy eskütől feltételezetten rendelkezik, ettől egészen eltekintve, más alapon lehessen a biztosítást elrendelni.

Hiszen a kereset célja az, hogy a felperesileg állított jogviszony bíróilag konstataáltassék, szabályoztassék és alperes ehhez alkalmazkodni kényszeríttessék.

Ha már most az elsőbírói ítélet felperes követelését nem véli ezen sanctióval elláthatónak, ezen egyetlen bírói intézkedésnek kell a kereseti jogviszonyra nézve mindaddig kizárólagosan mérvadónak lennie (s alperes nem is tartozik máshoz alkalmazkodni), míg más kompetens bírói intézkedés mást nem rendel.

Téves tehát czikkiró ur idevonatkozó azon felfogása is, hogy «ilyenkor az ítélet figyelembe sem jön», hanem más tényező szolgálhatna a biztosítás elrendelésének alapjául. Tévedése éppen abban rejlik, hogy hajlandó az ítéletet figyelmen kívül hagyni, pedig éppen ezen — bár még nem jogerős — ítélet az, mely a per kérdéses szakában egyedül adhat irányt a kereseti jogviszony s annak következményei megbírlásánál.

Mindezek alapján az a nézetem, hogy elutasító elsőbírói ítélet ellenében egyáltalában nem érvényesíthető oly jogi eszköz, mely a biztosítási végrehajtás elrendelését indokolhatná és ily ítélet hozatala után, illetve annak meg nem változtatásáig a biztosítási végrehajtás el nem rendelhető.

F. M.

A munkácsi országos fegyház.

Tauffer Emil halála alkalmával elmondta a sajtó, hogy ezen kitűnő tudós valósította meg a magyar büntetőtörvény büntetési rendszerét Magyarországon kívül. Tauffer volt az, aki bebizonyította, hogy ez a rendszer egyáltalában, és pedig aránytalan költség nélkül megvalósítható.

A zeniczai (boszniai) fegyház, a soproni fegyház és a szegedi börtön jelentékenyen közelednek ahoz az intézményhez, a melyet a büntetőtörvény a súlyosabb szabadságvesztés-büntetés végrehajtása végett kijelölt, de a melyet a magyar igazságügyi kormány teljesen még nem valósított meg.

Ha büntetési rendszerünk jelenlegi állapotát, úgy a mint azt a törvényszéki fogházak és az országos fegyházak nagyobb része feltűnteti, egy szóval akarjuk kifejezni, akkor ezt a szót a büntetési politika szótárán kívül kell keresnünk. A mi büntetési rendszerünk leghelyesebben *vesztégydr-rendszernek* nevezhető.

Egyes fegyházak túltömöttsége egyenesen kizárja a büntetésnek törvényszerű végrehajthatását. A magánelzárás csak tökéletlenül, az éjjeli elkülönített őrizés egyáltalában nem hajtható végre. Igen jellemző, hogy Munkácson a fegyház legfőleg 25 napot tölthetnek magánelzárásban, de van olyan is, a kinek magánőrizete nem tartott tovább 4 napnál.

A munkácsi országos fegyház 385 fegyencz befogadására képes akkor, ha nem 16, hanem csak 12 köbméter légűrt számítunk egy emberre. A létszám ez idő szerint 501. Ezen létszám legnagyobb részét az ország északkeleti része, a kassai és a debreczeni kir. táblák területe szolgáltatja, de vannak olyanok is, a kiket délvidéki, sőt erdélyrészi bíróságok ítéltek el. A büntetés mértéke rendszerint 5—15 év; egy fegyencz van, a kit a törvény hatályba lépte előtti időben 20 évre ítéltek el. Feltűnő a sok fiatal fegyencz, s nekem különösen feltűnt egy fiu, a ki alig látszott 14—16 esztendőseknek, s a kiről a törzskönyv és az ítélet alapján nem is tudtam megállapítani, vajon a büntetett cselekmény elkövetésekor betöltötte e már 16-ik életévét. Az ítélet különben 3 évi fegyházra szól a büntetőtörvénykönyv 336. §. 3. pont alapján, melyet a bíróság azért látott jónak alkalmazni, mert a fiu a 35 frt értékű lopott dolgokat zárt helyről vitte el akként, hogy «a belülről retesszel elzárt ajtót addig huzogatta, rázogatta, míg a retesz félrecsuszott, a nélkül, hogy az ajtón valamely törést okozott volna.» Ez az ítélet pedig tüstént jogerőre emelkedett.

Említettem, hogy a fegyházban valami 24%-al több fegyencz van, mint a mennyinek befogadására alkalmas, jóllehet a kórház mindig több-több helyiséget veszen igénybe.

A kórház még a hálótermeknél is tömöttebb. Ezért aztán a halálozások %-a megdöbbentően magas. A forgalmi létszám 8—10%-a hal el évente. Az alacsony, nedves betegszobák falazatát áthatották a tüdővész bacillusai. A tavaly történt 44 haláleset közül 32 ennek a ragálnak lett következménye.

A munkatermek és helyiségek képe és az iparüzlet állapota egészen kielégítő. A fegyházban cipész-, asztalos-, bodnár- és szabóipar virágzik, eltekintve több mellékesen és kevés erővel folytatott iparágától. Az üzletforgalom tavaly 65,000 frtot tett ki, a tiszta jövedelem 16,100 frtot, melyből 3534 frt 77 kr. a fegyenczek javára iratott, tehát az átlagos kereset fejenként és naponként a fegyenczek javára 3'49, az államkincstár javára pedig 15'91 krt tesz ki. A székgyár kivételével — a mely vállalatnak tárgya — minden ipart háziilag kezelnek.

A feltételes szabadlábra helyezettek nyilvántartásából azonban azt láttam, hogy a legtöbb feltételes szabadságot élvező fegyencz még büntetésének lejártá előtt abban hagyja a megtanult mesterség folytatását.

A belső fegyelem tavaly 121 esetben sértetett meg; szökés 1886 óta nem történt. A fegyelem megsértése rendszerint a büntetési idő első negyedére esik.

Örvendetes jelenség a feltételes szabadságra bocsátások nagy száma. A felügyelő bizottság ugyan visszaesőktől azon esetben is megvonja ezen kedvezményt, midőn a törvény azt megengedné; a mely gyakorlat, mint tudjuk, az ország minden fegyintézetében követetik. Ugy látszik, ezen körülmény erős hatással van a feltételes szabadságolások arányára. Tavaly pl. 55 fegyencz hagyta el az intézetet büntetése teljes kiállásával, feltételes szabadságra bocsátatott 68, közvetítő intézetbe küldetett 8. Ez idő szerint 49 van mint feltételes szabadságon levő, 12 pedig a közvetítő intézetben az intézet által nyilvántartva. A feltételes szabadságoltak magaviselete — a mennyiben a községi hatóságok adataiból látszik — általában jó. Egyetlenegy esetben vonatott vissza a feltételes szabadság kedvezménye.

A felügyelő bizottság minden két hónapban tart ülést. A fegyenczek csak egy hóval a büntetési idő háromnegyed-résznének lejártá előtt terjeszthetik elő kérelmüket feltételes szabadon bocsátás iránt, a mi által sok esetben a feltételes szabadságra bocsátás ideje megkésik.

Az iskolai oktatás minden 30 éven aluli egyénre kiterjed. Irni, olvasni és számolni tanulnak, s a fegyház kis könyvtárát állandóan igénybe veszik.

A fegyencztartás — élelmezés — ez idén átlag 16'30 krba kerül. Be van ebbe tudva a valamivel drágább kórházi élelmezés is.

Érdekes dolog, hogy most, midőn a fegyház 19 magán-czellája (megannyi a bástyába vágott üreg), a törvényes büntetés végrehajtására egyáltalában elégtelen, s midőn a fegyház kórháza térhiány miatt a lehető legalkalmatlanabb és legegeltlenebb, addig a kormány, a várnak legalsó részén levő épületszortot, a mely ugyan a sánczokon kívül esik, de a mely kórháznak még mindig jó volna, a katonai kincstárnak engedte át. Ezen épületszort most mint katonai kórház használtatik. Ha ezen épületeket a fegyház kórházául rendeznék be, nemcsak a beteg fegyenczek nyerhetnének megfelelő elhelyezést, de a mostani kórház öt egymásbanyiló szobája mint műhely vagy hálóterem szintén alkalmazásba lenne vehető.

De a munkácsi fegyház túltömöttségén nem csak így kell segíteni. A bíróságok sokkal több esetben mondják ki büntetésül a fegyházat, a mint a mennyi esetre azt a törvény megkivánja és a jogérzet indokolja. Hogy a fent említett kivül még egyet mondjak, azt a 19 esztendőös parasztfiut sem kellett volna hat évre a fegyházba küldeni, a ki bosszúból felgyújtott egy szénaboglyát — s aztán feljelentette magát. A bíróságoknál néha előítéletek uralkodnak; ilyen *előítélet* pl. az is, hogy halmazat vagy visszaesés esetén a 92. §. nem alkalmazható. Ha pedig csak egy napi elzárásbüntetés elszenvedése után a beismerő 16 éves büntetett visszaesővé lesz, s hozzá még a bíróság közcsendháborítás kihágásával halmazott büntetett állapot meg, mint az az általam felemlített első esetben történt, úgy még a 91. §-t sem tartják alkalmazhatónak.

Nagyon is sok elsőfoku ítélet emelkedik jogerőre.

Dr. BLEUER SAMU.

Különfélék.

— A Magyar Jogászegylet évi rendes közgyűlésén Manoilovich Emil elnök a következő jelentést terjesztette elő:

«Szabadjon — egyesületünk fenállásának tizenkettedik évfordulója alkalmából — pár szóval megemlékezni együletünk keletkezéséről, fejlődéséről és évek hosszú során át folytatott összműködéséről.

A Magyar Jogászegylet 1879-ben alapított; a tagok száma akkor 99 volt.

Ez a csekély szám az óta folyvást szaporodott, úgy hogy a tagok száma most már 450-re emelkedett.

Az egylet eddig 10 évi rendes közgyűlést és 96 teljesülést tartott, — munkásságának súlypontját pedig tudományos céljának megfelelő felolvasásokra, vitatkozásokra, és a felolvasások és viták tartalmának közrebocsátására fektette.

A kiadott füzetek, melyeket az egylet a tagoknak megküld, állandó szellemi kapcsolatot létesítenek az egylet vezetősége és a tagok közt.

Az egylet 67 füzetet bocsátott fenállása óta közre, melyek hat befejezett kötetet képeznek; a hetedik kötet folyamatban van. A füzetek közül volt 18 magánjogi, 3 kereskedelmi jogi, 10 perrendi, 4 birói és ügyvédi szervezeti, 12 büntetőjogi, 5 bünvádi eljárási, 7 börtönügyi, 3 közigazgatásjogi és 5 egyéb tárgyba vágó.

Az e füzetekben taglalt némely kérdések, s azok közül különösen a büntető bíróságok szervezete és hatósági köre, a polgári perrend reformja, a jogi szakoktatás és az ugynevezett feltételes elítélés oly beható eszmecsere tárgyát képezték, s oly magas színvonalon állottak, hogy azokra a Magyar Jogászegylet mindenkor teljes önértéssel tekinthet vissza. Áthatva a börtönügy nagy fontosságától, melyet egy kiváló tagtársunk bizonyos alkalommal akként jelezett: «hogy az első rendben a helyesen felfogott társadalmi önértéknek

kérdése», az egylet egy állandó börtönügyi bizottságot alakított, mely az egyleten kívül is álló, jeles tapasztalásokban gazdag szakférfiak által megerősítve, már jó idő óta scrupulosus lelkiismeretességgel működik; a szakmájába vágó statisztikai kimutatásokat és egyéb adatokat megszerezni igyekszik, gyakrabban tanácskozik, a hasonló czélú külföldi társulatokkal érintkezik, s szintén már több értekezést tett közzé.

A mi a legutóbbi egyleti évet különösen illeti, úgy hiszem, hogy arra is megelégedéssel tekinthetünk vissza, minthogy ez év folyamában is nem csak nagyobb számú (t. i. 15), de egyszersmind maradandó becsü felolvasások és értekezések, tulnyomólag ifjúkori tagtársaink által tartottak, mely előadások nyomtatványilag sokszoroztatván, érdekes és hasznos szakgyűjteményt képeznek.

Kötelességünk még jelenteni, hogy az igazgató választmány, a Btk. tíz éves jubileuma alkalmából, Csemegi Károly valóságos belső titkos tanácsos urhoz, mint a büntetőjog terén korszakot alkotó e törvény szerkesztőjéhez, a ki egyszersmind egyletünknek köztiszteletben álló elnöke is, üdvözlő átiratot intézett, és azt ő excellentiájának saját lakásán küldöttsegileg átnyújtotta.

S ezzel jelentésünket befejezván, a tisztelt közgyűlést kérjük, hogy azt tudomásul venni sziveskedjék; egyszersmind pedig indítványozzuk:

hogy a budapesti ügyvédi kamara elnökének és választmányának, azon szivességért, melylyel helyiségeiket üléseink tartására átengedték, köszönetünket fejezzük ki, s azt a mai közgyűlésről vezetett jegyzőkönyvünkbe foglaljuk.»

Ezen általános helyesléssel fogadott jelentés után dr. Fayer László egyleti titkár a távollevő pénztárnok helyettesítésében előterjesztette az egylet évi számadásait s a számvizsgálók jelentését. Az egylet kiadásai 1890-ben 1236 frt 93 krt tettek, mely összeg legnagyobb részét a tagoknak megküldött nyomtatványok emésztették fel. A bevétel volt 1572 frt 05 kr. Az egylet vagyona 2987 frt 41 kr.

Az igazgató választmány következőleg alakítottatott meg.

Elnök: Csemegi Károly curiai tanácselnök;
alelnökök: Manoilovich Emil curiai tanácselnök;
Dr. Környey Ede ügyvéd;
titkárok: Dr. Fayer László egyetemi rk. tanár;
Vargha Ferencz kir. alügyész;¹
ügyész: Dr. Siegmund Vilmos budapesti ügyvéd;
pénztárnok: Dr. Szivák Imre ügyvéd, orsz. képviselő;
könyvtárnok: Dr. Tarnai János kir. táblai bíró;

választmányi tagok: Dr. Beck Hugo ügyvéd, Dr. Chorin Ferencz ügyvéd, orsz. képviselő, Czorda Bódog igazságügy-miniszteri államtitkár, Dr. Dárday Sándor orsz. képviselő, Daruváry Alajos curiai másodelnök, Dr. Győry Elek ügyvéd, orsz. képviselő, Dr. Herczegh Mihály egy. tanár, Hodossy Imre a budapesti ügyvédi kamara elnöke, orsz. képviselő, Dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár, Dr. Illés Károly ügyvéd, nyug. kir. ügyész, Dr. Plósz Sándor egyetemi tanár, Sárkány József kir. táblai alelnök, Dr. Schwarz Gusztáv ügyvéd, egyetemi magántanár, Székács Ferencz törvényszéki alelnök, Székely Ferencz kir. curiai bíró, Szentgyörgyi Imre curiai tanácselnök, Dr. Teleszky István igazságügyminiszteri államtitkár, Tóth Elek nyug. kir. táblai tanácselnök, Tóth Lőrincz curiai tanácselnök, Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár.

Az alapszabályok czélbavett megváltoztatása nem volt lehetséges, mivel az egylet tagjai nem jelentek meg az ily határozat hozatalára szükséges számban. Legközelebb közgyűlés tartatik, mely a megjelentek számára való tekintet nélkül fog határozni.

— A Magyar Jogászegylet választmánya legutóbb egy magyar magánjogi szakosztály alakítását beszélte meg. Az indítványt dr. Schwarz Gusztáv tette, s mihelyt az új választ-

¹ Dr. Balogh Jenő a titkárságról egyéb elfoglaltsága folytán régebben lemondott.

mány megalakul, a szakosztály szervezésére megtétetnek a kellő lépések. A szakosztály vezetésére dr. Zsögöd Benő egyetemi tanárt szándékoznak felkérni.

— Joggyakornokok mint királyi táblai előadók. A hir-lapok utján nyilvánosságra került a budapesti királyi tábla teljes-ülésének határozata, hogy a királyi táblához beosztott fogalmazók és albirák ezentul egyes kir. táblai bírákhoz rendelhetők lesznek és *«tényleg részt vehetnek az ügyek referálásában is.»* Ezen hézagos közlés folytán e határozat teljes horderejét nem vagyunk ugyan képesek mérlegelni, de ily általánosságban is képes az arra, hogy komoly aggodalmakat költsön. A tényleges részvétel az ügyek referálásában vagy a periratok kivonatolását vagy az előadmányi tervezet készítését jelenti. Az előbbi, a perkivonatnak a fogalmazói személyzet által való készítése, egy időben gyakorlatban volt már felsőbbbíróságainknál és ártatlanabbnak látszik az utóbbinál. Valóságban azonban mindkettő egyenlően veszélyes. A legjobb kivonat sem helyettesítheti a percsomót és nem adhat oly tiszta képet, mint az egész per áttanulmányozása.

Jó kivonatot pedig egyáltalában csak gyakorlott bíró készíthet, mert a kivonat készítője dönti el, hogy mi lényeges és mi mellékes és ezzel egyszersmind gyakran a per sorsa felett is dönt. És azután ki lesz felelős a kivonattért? Nem tartjuk szükségesnek, hogy hosszabban fejtegyünk azon veszélyt, mely abban rejlik, ha a határozat tervezetét akár a bíró utasítása mellett, akár önállóan fogja elkészíteni a fogalmazói személyzet. Nem egyszer utaltunk e lapok hasábjain arra, hogy a szóbeliség szükségességének egyik főoka az, hogy véget vessünk vele annak az állapotnak, melyet a németek példabeszédkép «Referentenwirtschaft»-nak neveztek el, mely a társas bírói ítélkezést egyenesen egyes bíróivá változtatja.

A tábla határozata még tovább viszi a dolgot: nem előadói, hanem joggyakornoki gazdálkodást visz be a felsőbbbíróági ítélkezésbe. Nem hiszszük, hogy a budapesti kir. tábla ma, midőn a táblák szétoztása folytán nem egy oldalról felmerült azon aggály, hogy a judikatura sülyedni fog, ez aggályoknak új tápot adni és a vidéki kir. tábláknak ez irányban ily veszélyes példát nyújtani akarna.

— A magántanári czim megváltoztatása több napilapban kritika tárgyává tétetett. Megjegyezzük, hogy a czim megváltoztatását az orvosi kar kezdeményezte s a jogi kar tagjai ezen pontnak a szabályzatba való felvételét a tárgyalások egész folyamán a legerélyesebben ellenezték. A tervezet egyébiránt a miniszterium részéről még nincs elfogadva.

— A budapesti egyetem jogi karának jutalomtételei:
I. Fejtsék ki a pápai jurisdictio természete.

II. A birtoklástan állapota a rómaiaknál és fejlődése a jelenkorig, Donellus, Savigny, Bruns és Ihering hatásainak bírálati méltatásával.

III. Fejtsék ki a felségiség (souverenitas) tana, különös tekintettel az államkapcsolatokra s a tudomány e részbeni újabb állására.

IV. Adassék elő a magyar házassági vagyonszerzés és története, tekintettel a hasonltárgyu európai rendszerekre.

V. A bűnhalmazatra vonatkozó újabb elméletek ismertetése és bírálatai.

VI. Kivántatik a nemzeti vagyon becslésénél alkalmazott módszerek ismertetése és Magyarország nemzeti vagyonának megállapítása.

VII. A törvény és rendeletek közötti különbség s ennek viszonya amahhoz általában és különösen a magyar közjog szerint.

VIII. Az illetékességi összeütközés szabályzata. Vagyis a bíróságoknak és közigazgatási hatóságoknak egymás közötti, valamint a különböző bírósági rendszereknek egymás közötti illetékességi (hatásköri) összeütközései, azok elintézésének forumai és az ezek előtt folytatandó eljárás.

— A Tomits Jasa-féle perben hozott újabb első foku ítélet ellen dr. Visontai Soma tüzetesen megindokolt és erős jogászai éllel kidolgozott felelbevezést nyújtott be. Ezen felelbevezés

szövege a napokban megjelent az *Ujvidék* című lap külön mellékleteként.

— **Iparhatósági határozat végrehajthatósága** cím alatt a *Fogl. Közl.* 19. számában közölt jogesetre és dr. Gold Simon cikkére vonatkozólag közöljük a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 23147/91. szám alatt hozott következő tartalmu leiratát:

Budapest főváros tanácsának. Folyó évi április hó 2-án 11,415. sz. a. kelt jelentésére csatolmányainak visszaküldése mellett értesitem a tanácsot, hogy f. évi márcz. 6-án 8749. szám alatt tett azon rendelkezését, mely szerint a K — — Dániel betűszedő-segédnek N — — Ede nyomdász ellen indított keresetéből kifolyólag az utóbbi ellen f. évi márcz. 11-re elrendelt kielégítési végrehajtást, illetve árverést beszüntette, K — — Dániel részéről benyújtott kérvény folytán hatályon kívül helyezem, ugyancsak ebből folyólag hatályon kívül helyezem a VI. ker. előjárásnak f. évi márcz. 9-én 5116. sz. a. tett azon rendelkezését is, melylyel az az árverést beszüntette; s végre hatályon kívül helyezem a tanácsnak f. é. márcz. 14-én 9487. sz. a. hozott határozatát is, melylyel az előjárás árverést beszüntető tényét tudomásul vette. Ezek után felhívom a tanácsot, utasítsa az első fokú iparhatóságot, hogy a kielégítési végrehajtás foganatosítása végett a további lépéseket haladéktalanul tegye folyamatba. Hatályon kívül helyezem a tanács, valamint az előjárásnak fentebb körülírt rendelkezéseit, mert m. é. decz. 30-án 77,346. sz. alatt kelt határozatomban nem foglaltatott utasítás arra nézve, hogy a végrehajtás Neumayer Ede ellen beszüntetessék, hanem említett határozatom csakis azt fejezte ki, miszerint a tanácsnak a végrehajtás tekintetében tett kijelentése rendelkezési joghatálylyal nem bírván, mindaddig míg a tanács az eljárás rendjén ily határozatot nem hoz, a másodfokú hatóságnak említett s minden gyakorlati jelentőség nélküli kijelentése felebbezésre okot szolgáltató sérelmet nem képez. Ettől eltekintve hatályon kívül helyezendők a fentebb körülírt rendelkezések különösen azért, mert határozott ellentétben állanak az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-ának azon rendelkezésével, mely szerint az ily határozatok végrehajtása az ügynek a törvény rendes útjára való átvitele által nem gátoltatik; mely rendelkezéssel szemben ily ügyekben az 1877: XXII. tcz. 61. §-ának utolsó bekezdésében foglalt határozmány analogiája szerint követendő gyakorlat meg nem állhat. Ezen határozatomról a felek mielőbb értesítendő, egyúttal pedig a kielégítési végrehajtási eljárás is folyamatba teendő. Budapest, 1891 április 24-én. *Baross* s. k.

Nemzetközi Szemle.

— **A bécsi jogászegyletben a «polgári peres eljárás átalakításáról»** értekezett dr. Franckel Otto keresk. akad. tanár. Javaslata oda irányul, hogy a tényállás kiderítése vizsgálóbíró által történjék, a kit a törvényszék, a makacsolásra és egyezségekre szolgáló első tárgyalás után kiküld és a ki a felek indítványán tul is mehet. A vizsgálóbíró befejezván működését, a felek benyújtják zárindítványukat; a plaidoyerek a főtárgyalásra tartoznak, a melyen a bizonyítékok felvétele csak kivételesen ismételtetik. A felsőbírószágok az iratok alapján határoznak; szóbeli előterjesztésnek ott nincs helye. A járásbírósi eljárásban az egész tényállás kimerítően elmondandó az ítéletben; ha a felek ezen tényállást nem kifogásolják, a felsőbírószág úgy jár el, mint a törvényszéki ügyekben, lényeges kifogások esetében a vitás pontokra nézve szóbeli tárgyalásnak van helye a felebbviteli bíróság előtt. Az előadás feletti vitában valamennyi szónok a szóbeliség korlátozására irányuló javaslat ellen foglalt állást. Dr. Jacques utalt arra, hogy a szóbeliség és írásbeliség egyesítésénél bizonyára az írásbeliség fog győzni; a javasolt eljárásnál a bíróság kénytelen lesz vagy az iratokhoz ragaszkodni (esetleg magát azokon önkényesen tultenni) vagy a bizonyítás-felvételt ismételni: az előbbi esetben nincs szóbeliség, az utóbbiban hol az előny? Általánosan hangsúlyoztatott a felsőbírószág előtti plaidoyer szükségessége, melyet az előadó bíró nem pótolhat. A vizsgálóbírói intézményt pedig a legtöbben a huzavona újabb forrásának mondták.

— **Zeiller Ferencnek**, az osztrák polgári törvénykönyv szerkesztőjének mellsobrát leplezték le április 26-án a bécsi egyetem oszlopcsarnokában. Az ünnepi beszédet dr. Pfaff egyetemi tanár, a törvénykönyvnek legjelesebb ujjabbkori kommentátora tartotta.

— **Az osztrák semmitőszék** bírái ugylátszik féltékenyen örködnek a felett, hogy a védők őket semmiségi panaszokkal

főlöseges módon ne zaklassák. Néhány hónap előtt a brünni törvényszéknél egy Slesak nevű egyén ügyét tárgyalták, a ki azzal volt vádolva, hogy gyermekét, ki iránt a tanuk állítása szerint gyöngéd szeretettel viseltetett, megölte. A törvényszéki szakértők vádlottnál beszámíthatlanságot nem láttak fenforogni, és Slezak ennek folytán elítéltetett. A hivatalból kirendelt védő semmiségi panaszát a semmitőszék elvetette, és ezenfölül a védőt, a magas testület ilyen alaptalan zaklatásáért, pénzbírságra (Muthwillensstrafe) ítélte. Most *Krafft-Ebing* tanár azon véleményt nyilvánítja, hogy a szakértők tévedtek, a védőnek volt igaza, mert Slezak örökletesen terhelt, gyöngéelmű ember, a ki ezenfölül még felindulásban cselekedett, továbbá pedig epileptikus neurosisban szenved, és a tettet hivatőleg epileptoid állapotban követte el. Kíváncsnak mondja a hirneves pszichiater, hogy az eset újból megvizsgáltassék.

— **Poroszországban** egy évtized óta igen rossz előmeneteli viszonyok voltak az ingyen szolgáló fiatal bíró-jelöltekre. Ujjabban javul a helyzet annyiban, hogy egyrészt a bírói állások számát szaporítják, másrészt a fiatalság is kevésbé tódul a jogi pályára. A mult évben 30%-kal kevesebben tették le bírói államvizsgát, mint az azelőtti években.

— **Németországban a távirat**, majd később a telefont is, a kormány állami regalénak tekintette, a birodalmi alkotmány 48. §-a alapján, mely csak annyit mond, hogy a posta- és táviratügy az egész birodalomban egységesen szervezendő. A kormány felfogását a legkiválóbb államjogi írók, kivált Laband, helytelenítették, legujabban pedig a berlini Landgericht egy magánfél keresete folytán kimondta, hogy a kincstár nincs jogosítva telefon-összeköttetések létesítését megtiltani. A kormány végre is kénytelen volt törvényjavaslatot benyújtani, mely a távirat és telefont regalénak nyilvánítja. Nem mulasztja el kikötni, a mint ilyen államosításoknál rendszeren megteszik, hogy az állam károkért és a távirati titok megőrzéseért nem szavatol. Bár más államokban is így van, mégis mást vártak a javaslatról, mert Stephan főpostaigazgató a pétervári kongresszuson kijelentette, hogy legalább ajánlott sürgönyöknél a felelősség elvállalását fogja javasolni.

— **A Frommelt-féle «Regulae Juris»** című könyvecske, mely a római jog szabályait rövid mondatokban latin nyelven tartalmazza, harmadik kiadásban megjelent. Ezernél több tételt foglal magában e mű s mindeniknél a szerző és a forrás is idézve van. Ismétlődő könyvnek igen ajánlható, valamint utánnézésre is.

— **A törvényszéki orvostan köréből** ujjabban két német munka jelent meg. Egyik: *Sammlung gerichtlich-medizinischer Obergutachten. Von Dr. Wiener*; a másik inkább az elmekörtan körébe vág s címe: *Die pathologische Lüge und die psychisch abnormen Schwindler. Eine Untersuchung über den allmähigen Uebergang eines normalen psychologischen Vorganges in ein pathologisches Symptom, für Aerzte und Juristen von Dr. Anton Dellbrück.*

— **Különvonal egy tanuért.** A moulins-i (franciaországi) esküdtszék a mult hó végén Achet-né ügyét tárgyalta, a ki egy közjegyző meggyilkolásával volt vádolva. A tanukihallgatás során szóba hozatván, hogy Bouladon chantelle-i molnár bizonyos nagyon gyanus nyilatkozatokat tett, az államügyész azonnal magához hivatva az állomásfőnököt és különvonalat menesztett a nevezett tanuért. Bouladon nemsokára megérkezett, de vallomása lényegtelennek bizonyult.

— **Csecsemő-üzletnek** nevezik az angol lapok a pénzkeresésnek azon új módját, melyet egy londoni házaspár kieszelt. A leleményes házastársak hirdetéseket tettek közzé, melyekben kis gyermeket kerestek örökbefogadás végett; számosan jelentkeztek, kik a nekik egyik-másik okból alkalmatlan gyermekeket pénzbeli és egyéb ajándékok kíséretében, átruházták a vállalkozó házaspárra. Az utóbbiak az így átvett gyermekeket aztán a kis hirdetéseik után rögtön tovább adták, de természetesen az ajándékok nélkül. Ily módon rövid idő alatt 35 gyermek adásvevése után, mintegy 2500 fontnyi nyereségre tettek szert. A vádlottak beismerő vallomást tettek, de a bíró a cselekmény ujdonságánál fogva annak jogi minősítése iránt nem levén tisztában, jónak látta az ítélethozatalt elhalasztani.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt negyedévre ... 3 : A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ügyvédek a birói karban. *N. D.* budapesti ügyvédtől. — A legfőbb bíróság jogkérdésbeni hatásköre és eljárása miként szabályoztassék? *TÓTH GÁSPÁR* selmeczi ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Jogerő és esküre jelentkezés a törvény által kizárt felebbezés esetén. *Dr. GOLD SIMON* budapesti ügyvédtől. — A megtámadási keresetokről a végrehajtási eljárásban. *HUF JÓSEF* soproni ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: A budapesti kir. tábla III. polgári, valamint váltó- és kereskedelmi tanácsának a törvénykezési rendtartásra vonatkozó elvi jelentőségű határozatai. Közli *ARANY SÁNDOR* váci aljárásbíró. — Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ügyvédek a birói karban.

A birói és ügyészi szervezetről szóló törvényjavaslat ma már szentesítés alatt van s az ország nem sokára egy organikus alkotással lesz gazdagabb. Olyannal, a mely figyelemre méltó eszmét képvisel, a lokális előléptetés ideáját, s a melynek gyakorlati megvalósításától igen sokat lehet várni.

S ma, midőn e javaslat felett a parlamenti viták lezajlottak, s így elfogulatlanabbul tehetjük azokat bíráló tárgyává, mulasztást követnénk el, ha ennek egy kiemelkedő elvi jelentőségű momentumáról meg nem emlékeznénk. Ezt külön is konstatálnunk kell s megmondhatjuk, hogy élénken vésődik emlékezetünkbe.

A vita — a mi szinte szokatlan dolog — a főrendiházban emelkedett principiális jelentőségre s adott alkalmat az igazságügyminiszternek oly kijelentést tenni, mely következményeiben messzeható s mely az egészséges jogfejlődés minden őszinte barátját kellemesen lepte meg.

S ezt első sorban a Curia nagyérdemű elnökének köszönhetjük, ki a kérdést rejtekéből kiugrasztotta. A vita egy jelentéktelen harmadrendű kérdés körül forgott. Arról volt szó, hogy kinevezhető-e az ügyvéd első osztályu curiai bírónak. Szabó Miklós a «szegénységi fogadalmat tett» bírák érdekében tagadólag válaszolt, a mivel minden valószínűség szerint hiven tolmácsolta a vezetése alatt álló magas testület érzelmeit, helyesebben érzékenységet. Elismerte a birói kar felfrissítésének szükségességét, mint ebben a dologban legilletékesebben konstatálta, hogy az ügyvédi karból történt kinevezések általában beváltak és a legkitünőbb erőket szolgáltatották a birói karnak. Tökéletes igazsága volt, s hogy egy argumentum ad hominem-et idézzünk, ott van mindjárt ő maga, a ki gyakorlati jogászi működését az ügyvédi pályán kezdte és innen, habár nem közvetlenül, lépett át a felső birói karba. A Curia jelenlegi elnöke, az ország első bírása, e magas álláshoz első és fő jogczimét az ügyvédi pályán szerezte.

A főrendiház egyik született tagja, ki aristokratikus szemüvegén az ügyvédben csak a jogcsavarót látja, kivételes eseteiktől eltekintve, e pályát a birói karba való belépésre mintegy disqualifikálnak mondotta.

Ekkor az igazságügyminiszter a sorompóba lépett. Megtörtént újabb igazságügyi fejlődésünk történetében az az egyedül álló esemény, hogy az igazságügyminiszter a törvényhozó testület azon házában, melynél legkevésbé számíthatott kedvező hangulatra, az ügyvédi kar érdekében felszólalt és hallatta hatalmas szavát. Kimondotta azt a nagy eszmét, a mely eddig csak a szaklapok szerény hasábjain

vonta meg magát, hogy az ügyvédi kar a birói karral minden tekintetben egyenrangú, hogy a becsületben eltöltött ügyvédi pálya épen oda emeli a gyakorlati jogászt, a hova a hivatatalos hierarchia lépcsőjén emelkedő bíró eljuthat. A két szolgálat közt különbség nincs. Merészen mondotta ki az igazságügyminiszter azt a tételt, hogy a birói pályára a legjobb előiskola épen az ügyvédség, hogy ez az eszmény az, a mi után törekednünk kell.

A szó tehát ki van mondva. A szó után tetteket várunk s reméljük, hogy ezek sem fognak elmaradni.

Nem is maradhatnak el, mert jogfejlődésünk, a szóbeliség behozatala, elemi erővel ezen ideál megvalósítása felé ragadnak bennünket.

Az incidens, melyből ez az eszme kipattant, kivált ma még csekély gyakorlati jelentőséggel bír. A szervezés óta nem volt reá példa, hogy valakit az ügyvédi karból egyenesen a Curiahoz neveztek volna ki. A mai ujonczozási és előléptetési rendszerben ez csaknem legyőzhetetlen akadályokra talál.

Az ige illetékes helyen, illetékes ajkáról hangzott el. Hiszszük, reméljük, hogy a közel jövő legyőzi az előítéleteket, az érzékenykedéseket igazi értékükre szállítja le, s azt, a mi ma még bizonyos szent borzalom tárgya, oly természetesnek fogja feltüntetni, hogy Zichy Nándor nemes gróf kijelentését mint egy tűnő korszak utolsó nyilvánulását fogja emlegetni az utókor.

Hiszszük s reméljük, hogy az ügyvédi és birói kar egalizálása az ügyvédi szabad pályán és a hierarchicus szolgálatban eltöltött pálya minden tekintetben egyenlő jogczimet fog képezni.

Az eszme foytonosan tért hódít magának s talán már a megvalósulás sincsen messzire. *N. D.*

A legfőbb bíróság jogkérdésbeni hatásköre és eljárása miként szabályoztassék?

I. E kérdés a szóbeli közvetlen eljárást és ebben a fölülvizsgálati rendszert már föltételezván, csupán a hatáskör terjedelme és az eljárás mikéntje képezheti vizsgálódásunk tárgyát s habár a kérdés által a ténykérdés tekintetében a legfőbb birói hatáskör teljesen kizártnak jelentkezik: mindazáltal a hatáskör meghatározásánál a ténykérdéssel is kell foglalkoznunk, mert az a kérdés is megoldandó, mily módon kellessen a tényállást a felülvizsgáló bíróság tudomására juttatni? mert hisz annak ismerete nélkül a jogkérdésben határozni nem lehet; megoldandó az a kérdés is, valjon mily eljárást kövessen a felülvizsgáló bíróság akkor, midőn az eljárást alsóbírók a tényállás vagy bizonyítékok fölvétele körül alkalmazták helytelenül a törvényt és sértettek meg valamely jogszabályt? s végül az is meghatározandó, mily eljárás követendő, ha a felülvizsgáló bíróság az alsóbírók által földerített tényállást hiányosnak, vagy oly hézagossnak találja, hogy arra támaszkodva a vitatott jogkérdést alaposan eldönthetőnek nem tartja?

† Vélemény a legközelebbi jogászgyűléshez. — Hogy vajjon mikor lesz a «legközelebbi», annak az állandó bizottság a megmondhatója. — Szerk.

Midőn új tényekre és bizonyítékokra kiterjedő felelősség által két fórum foglalkozott már a ténykérdéssel, nagyon helyesen vonatkozik az el a legfőbb bíróság hatásköréből; de mert az alkalmazandó jogszabály a legfőbb bíróság által is a tényállással okszerű kapcsolatba hozandó, ez okvetlenül a tényállás fixizálását, vagyis oly alsóbírói megállapítását követeli, hogy ahhoz kétség ne férhessen. Ennek pedig egyedüli módja, hogy úgy az első, mint pedig a felelősségi ügyben eljáró másodbíróság a teljes tényállást a tárgyalási jegyzőkönyvbe veszi föl. Az első bíróság azért, mert ha az általa fölvetett tényállás teljes, a feleknek elég arra hivatkozniok, midőn a felsőbíróság előtt új bizonyítékokra támaszkodva derítenek fel újabb tényeket; a másodbíróság pedig azért, mert az általa megállapított tényállás lesz hivatva a legfőbb bíróság határozatánál alapul szolgálni.

Ha mindazáltal panaszoltatnék, hogy a bíróság a bizonyítékok vagy a tényállás fölvetésénél a törvényeket helytelenül alkalmazta, vagy jogszabályt sértett meg és e miatt a tényállás föl nem derített; vagy pedig kiderülne, hogy a tényállás oly hiányos, hogy annak alapján az ügyben felvetett vitás jogkérdést eldönteni nem lehet, akkor feljogosítandó lenne a legfőbb ítélőszék az alsóbírói ítélet feloldására és az alsó bíróság utasítására, hogy a szükségeseket derítse föl és az új tényállás alapján új ítéletet hozzon; a mennyiben pedig a felvetett új bizonyítékok és ezek folytán esetleg új tényállás által ítéletét alteráltnak nem tekintené, azt felülvizsgálat végett változatlanul újra terjessze a legfőbb ítélőszékhez.

Ennyit a tényállásról, melyhez csupán még azt tartom megjegyzendőnek, hogy a felülvizsgálatra hivatott bíróság csak akkor lehet oly helyzetben, hogy kizárólag a jog kérdésével foglalkozzék, ha a tényállást az alsóbírók minden kétséget kizáró módon fixirozzák. Ez képezi a felülvizsgálati rendszer egyik sarkpontját, mely körül Németországban egész irodalom keletkezett, s melynek következménye előreláthatólag ott is az lesz, hogy a szóbeli tárgyalás eredményeként a tényállás a tárgyalási jegyzőkönyvben okvetlenül fixirozandó, kétséget kizáró módon megállapítandó. E nélkül a legfelső bíróságnak biztos támpontja nem lehet, mert ha a tényállás megtámadhatatlanul megállapítva nincs, akkor a legfelső bíróságnak esetleg ki kellene terjeszkednie a tényállás kiegészítésére is; ha azonban hatásköre a ténykérdésnek habár csak kiegészítésként való megállapítására is kiterjesztetnék, akkor nem felülvizsgálati, hanem felelősségi bíróság lenne, a mit pedig a feltett kérdés alapján kizártnak kell vélelmeznünk.

Meghatározván ekként a felülvizsgálati bíróság hatáskörének negatív elemét, vagyis azt, mi zárassék ki a felülvizsgálati bíróság hatásköréből, áttérhetünk a hatásköri megállapítás pozitív tényezőire.

Mily ügyekben engedtessek meg a revisio?

Nézetem az, hogy a per és per között sem a fontosság, sem az érték, sem az egyszerűség vagy komplikáltság szempontjából különbséget tenni nem szabad. A kevésbé vagyos emberre nézve ép oly fontos, sőt talán még fontosabb a 100 frtos per, — mint a vagyosabb embernél az 1000 frtos; — egyszerűvé vagy komplikálttá pedig a pert sem az ügy minősége, sem ennek jogi vonatkozásai nem teszik, hanem mindig ama körülmények, melyek között valamely jogügylet kötöttik, a viszonyok, melyek között a jog és a kötelezettség az egyes személyek között létesül, melyek pedig minden egyes esetben más és másfélék; azt tehát előre látni soha sem lehet, hogy az egyes jogügyletekből támadható perek mikor lesznek egyszerűek, mikor bonyolultak? De itt van még a jogegyenlőség elve is, mely a mellett szól, hogy a szegény számára szervezendő igazságszolgáltatásnak a gazdagétól különbözni nem szabad. Ha a felülvizsgálat hivatva van mint igazságszolgáltatási legfőbb tényező

működni s ha a jogaiban sértett fél számára a jogvédelem a felülvizsgálat alakjában nyújtandja az igazságszolgáltatás legnagyobb biztosítékát: akkor eme biztosíték megadandó mindenkinek, a ki szükségét érzi annak, hogy eme biztosítékot igénybe vegye.

Tulhalmozottságtól féltik a legfőbb ítélőszéket? Semmi sem alaptalanabb mint e félelem.

Az első fokon egyes bíró, másodfokon társasbíró látván el a kisebb ügyeket, a szóbeli közvetlen eljárás mellett már azt is nagyon meg fogja fontolni a fél, hogy ügyével a társasbíróhoz forduljon-e? nem azért, mintha talán az elsőbírói határozattal meg lenne teljesen elégedve, hanem azért, mert a kisebb értékre vonatkozó perek nem bírák meg már a másodfoku eljárással egybekötött költségeket sem, annál kevésbé fognak megbírní a harmadfokét is. Kétségtelen tehát, hogy az érték szempontjából, ha mindjárt a hatáskört meg sem szorítjuk, még sem részesülhet minden ügy az eldöntéskor az összes igazságszolgáltatási biztosítékokban; de elvben ez koncedálandó, mert megtörténhet, hogy látszólag csekély értékű és fontosságu perekkel is nagy erkölcsi, tán anyagi érdekek is függnek össze.

Nagyon meg fogják fontolni a felek, hogy két fórum határozata után még a felülvizsgálati perorvoslatot is igénybe vegyék-e? különösen, ha az alaptalanul felülvizsgálatot kérő rendszerint feltétlenül köteleztetik az összes költségek viselésére s ha a felülvizsgálat a bíróság vagy a felek zaklatása végett folyamatba tennék tünik fel, a felülvizsgálatot kérő bírással sujtatik. Végül a bírósági szervezetre vonatkozó törvény szintén tartalmaz egy biztosítékot, midőn lehetővé teszi, hogy az első foku bíró a felsőbb foku bíró rangjára emelkedjék a nélkül, hogy az első fokon betöltött állásától megválni lenne kénytelen. E rendelkezés lehetővé teendi, hogy az alsó fokon a jobb erők is állandóan alkalmazva maradhassanak, az alsó fok erősítése pedig számos felelősséget megelőzhet s így közvetlenül a perorvoslatok csökkenésére vezet. Mennél erősebb az első fok, annál kevesebb ügy vitetik a felsőbb fok elé. Mert ha fel is vitetik az ügy, de többnyire változatlanul kerül vissza: ez megerősíti az alsó fok tekintélyét úgy, hogy csak a valóban kétes ügyeket fogják a felek a felsőbb fokhoz fölterjesztetni.

De ha mindjárt alapos lenne is az az aggodalom, hogy a felülvizsgálat korlátlan megengedése tulhalmozná teendőket a legfőbb ítélőszéket: még ez esetben is föltétlenül meg szorítás nélkül megengedendőnek vélem a felülvizsgálati perorvoslatot, mert akkor, midőn jó igazságszolgáltatásról és ennek biztosítékairól van szó, akkor ez a praedominans elem, melynek minden más kérdés alárendelendő.

Már pedig az igazságtalanság jutna érvényre az igazságszolgáltatásban, mihielyt csak egyetlen egy ügyben is az igazság azért nem juthatna érvényre, mert például a kisebb érték miatt, tehát nem elvi okból, a felülvizsgálat meg nem engedtetett.

Mindezek folytán véleményem, hogy a felülvizsgálati hatáskör az ügyek minőségére vagy a pertárgy értékére való tekintet nélkül korlátlanul állapítandó meg.

II. Milyen legyen az eljárás a fölülvizsgálati ügyekben?

Képzeltető ugyan tiszta szóbeliség is, azonban a közvetlenségi eljárás elemeiből, azért, mert ezek főleg szóbeliek, nem következik az írás teljes kiküszöbölése.

A szóbeliség tulhajtott következményei, melyek folytán az írás az alsó fokon majdnem teljesen kiküszöböltetett, azt eredményezték Németországban, hogy a fölülvizsgálati eljárásban azok a periratok jutottak érvényre, melyeket az alsó fokon figyelembe nem vettek; a tényállás megállapítása az elsőbíró kötelességei közé ugyanis csak annyiban tartozott, a mennyiben azt az ítélet indokolása megkövetelte; ez pedig oly állapotokat idézett elő, hogy a fölülvizsgálati bíróság a teljes tényállást soha sem ismerhette. A szóbeli tárgyaláson

kifejtett tényállás minden fázisát nem ismerhette azért, mert a teljes tényállás jegyzőkönyvi megállapítását a német perrend nem követeli. Hogy a fölülvizsgáló-bíróság e hízagot betölthesse, segítségül vette a felek periratait; igen ám, de ezeket az alsóbíróság csak annyiban vette figyelembe, a mennyiben tartalmuk a szóbeli tárgyaláson előadatott, de hogy mi adatott belőlük elő, az ismét nem volt konstatálva sehol.

Igy aztán általánossá lett a panasz, hogy a fölülvizsgáló bíróság a fölülvizsgálat gyakorlása alkalmával más tényállás alapján vizsgálja az ügyet, mint a milyen alapján az alsóbb foku ítél. Az e kérdés körül kifejlődött vita, úgy látszik, már végleg eldöntötte e kérdést, még pedig úgy, hogy mellőzhetlennek tartják a teljes tényállásnak az alsóbíróság előtt való megállapítását és a tárgyalási jegyzőkönyvbe való felvétel által a tényállásnak fixrozását.

S valóban, ha azt akarjuk, hogy a fölülvizsgálatot gyakorló forum csupán a jog kérdésében határozzon (pedig ezt akarjuk); ha figyelembe vesszük, hogy sokszor lényegtelennek látszó körülmény is annyira alterálhatja a tényállást, hogy ama látszólag lényegtelen körülmény következtében a bíró más jogszabály alkalmazását tartja szükségesnek, mint ha ama körülmény föl nem merült volna: szükségképen követelnünk kell, hogy az alsóbíróság a tényállást a tárgyalási jegyzőkönyvben fixrozza, hogy tehát fölülvizsgálati kérelem esetén az ennek eldöntésére hivatott legfőbb forum a tényállás teljes ismerete mellett gyakorolhassa a fölülvizsgálatot.

Az eljárásból tehát az írás teljesen ki nem küszöbölhető, sőt a tárgyalási jegyzőkönyvnek és mellékleteinek a teljes tényállást szükségképen írásban tartalmazniok kell. E fix alaphoz kell járulni még egy más írásnak is és ez a fölülvizsgálati kérelem, melyben elő kell adva lenni az oknak, mely miatt a fölülvizsgálat kéretik, tehát meg kell jelölve lenni a törvénynek, a jogszabálynak, melyet az alsóbíróság mellőzött, figyelmen kívül hagyott vagy megsértett, meg kell jelölve lenni oly praecisióval, hogy a kérelem fölött kétség ne lehessen; meg kell jelölve lenni teljes pontossággal, mert a fölülvizsgálati kérelem tartalmától való eltérés czélszerűségi okokból kizárandó.

Ha ugyanis megengedtetnék, hogy a fölülvizsgálatot kérő a fölülvizsgálati kérelem tartalmától a szóbeli tárgyaláson eltérhessen, ha itt más jogsérelmet panaszolhatna, mint a milyen miatt eredetileg panaszt emelt: akkor e panaszt itt már elkésztnek kell tekinteni, mert a tárgyalás alkalmával a fölülvizsgálati kérelem benyújtására kitűzött határidő már elmúlt, továbbá az ellenfél, ismerve a fölülvizsgálatot kérőnek vele írásban közölt panaszát és kérelmét, ennek megdöntésére készült, míg ellenben, ha a kérelem megváltoztatása által meglepetik, ellenfelével, illetőleg ennek ujabban elfoglalt álláspontjával szemben, védtelenül áll, a mi okvetlenül a tárgyalás elhalasztását és ez által a bíróság működési rendjének megzavarását idézi elő. Továbbá, ha e kérelem megváltoztatása megengedtetnék, különösen ha a fölülvizsgálat halasztó hatálylyal fogna fölruháztatni, az a fél, kinek az ügy végleges eldöntése érdekében nem áll, kire az eldöntés elhalasztása előnyös, e kedvezményt a kérelem folytonos megváltoztatására és ellenfele boszantására fogná kiaknázni, a mi az igazságszolgáltatás magasztosságával és tekintélyével össze nem fér.

De különben is meg lehet követelni, hogy a fél, kinek ügyét már két alsóbb foku bíróság tárgyalta és döntötte el, a másodfolyamodásu bíróság határozatának hozatala alkalmával tisztában legyen azzal, hogy ha e határozatot sérelmesnek tartja, meg tudja jelölni azt is, miért, mily törvény vagy jogszabály megsértése miatt tartja sérelmesnek az alsóbírósági ítéletet?

Fölvethető itt az a kérdés is: vajon a fölülvizsgálat

gyakorlására hivatott bíróság feljogosítandó-e arra, hogy a fölülvizsgálati kérelemről eltérhessen. Nevezetesen, ha nem azt a törvényt vagy nem azokat a jogszabályokat tartja megsértetteknek, melyek megsértése panaszoltatott, hanem más törvényeket, jogszabályokat vagy jogi elveket?

A polgári törvénykezési rendtartás egyik alapelve, a hivatalból való eljárás kizárása, ha tehát a bíróság előtt nincs kérelem, nem is ítélhet; a mi miatt panasz nem emeltetett, azt az eldöntésnél figyelembe nem is veheti: ezen elv következetes alkalmazása mellett a fölülvizsgálati kérelemről való eltérést az eljárni hivatott legfőbb bíróságnak sem lehet megengedni, annál kevésbé, mert föltehető, hogy a fölülvizsgálatot kérő fél ügyének teljes ismerete mellett vette igénybe a fölülvizsgálatot s így ha valamely, habár valóságos sérelmet megjelölni elmulasztott, az tételezendő fel, hogy azt panasz tárgyává tenni nem akarta.

Az írásheliség tehát feltétlenül érvényesülne a felülvizsgálati kérelemnél, melytől az eltérés minden irányban kizárva lévén: az abban foglaltak minden kétségen kívül tüntetnék föl, mily kérelem fölött kellend a fölülvizsgáló bíróságnak határozni.

Az írásbeli fix alap tehát a) a tárgyalási jegyzőkönyv, melynek a teljes tényállást tartalmaznia kell; b) a fölülvizsgálat iránt benyújtott írásbeli kérelem.

Adandó-e ezen felül s ha igen, mily szerep, a fölülvizsgálatnak az ellenféllel való közlése és a tárgyalási határnap közötti időben a periratoknak?

A szóbeliség megköveteli, hogy a felek mindent, a mit a bíró tudomására juttatni akarnak, közvetlenül előtte, élő szóval terjeszszenek elő.

Ha tehát periratok váltását meg is engedjük, azok értékét nagyon problematikusnak kell tekintenünk; mert mire való az az írás, melyet a bíróság figyelembe nem vesz? miért terheljük a feleket periratok váltásával, ha a periratok tartalma a bíróság előtt ügyükön nem lendit? Ha nemcsak módjukban áll, de kötelezvők is arra, hogy a tárgyaláson élőszóval juttassanak mindent a bíró tudomására: akkor a periratnak a bíróság előtt szerepe egyáltalán nem lehet. Mindazáltal a periratváltási jogosultságot teljesen eltörlendőnek nem tartanám. Ám ha a felek szükségét látják annak, hogy egymás informálása végett periratokat váltsanak, ez kizárólag saját használatukra megengedhető; de e periratoknak a bírósági ügyiratokhoz való csatolását megengedhetőnek nem tartom. Mert vagy előadta a fél mindazt, a mi a periratában van, a bíróság előtt vagy nem. Ha élőszóval előadta, akkor a bíróság előadását írás nélkül is figyelembe veszi; ha elő nem adta élőszóval, akkor az írás figyelembe úgy sem vehető.

A periratváltás tehát joga, de nem kötelezettsége a félnek és annak elmulasztásából joghátrány nem származhat.

III. Átérve a tárgyalásra, mindenekelőtt megjegyzem, hogy a szóbeli eljárás sulypontja nemcsak az alsó foku bíróságok, hanem a fölülvizsgálatot gyakorló bíróság előtt is a közvetlen tárgyaláson nyugszik.

Előadandó itt mindenekelőtt a kereseti kérelem, a tárgyalási jegyzőkönyvnek a tényállásra vonatkozó tartalma, az alsóbírósági ítélet és a fölülvizsgálati kérelem. Az most már a kérdés, kire bizassék ezek előadása? Ha a fölülvizsgálati tanács egyik bírói tagjára ruháztatik az előadás, akkor ennek előzetesen tanulmányoznia kell az ügyet és ennek egyes fázisait; az előtte fekvő anyagból következtetéseket von és praekkupálva az előzetes tanulmányozás által, jó a tárgyaláshoz; az ellenfél, a ki ellen a felülvizsgálat irányul, ez által sulyosabb helyzetbe jut, mint az a fél, a ki a felülvizsgálatot kérelmezte, mert ennek felülvizsgálati kérelme az előadó bíró által már a tárgyalás előtt átvizsgálatott, a nélkül, hogy az arra felhozható czáfolat megvizsgálására is alkalma lehetett volna, sőt előadása által a tanács többi

tagjait is a bíró informálja. Föltéve már most, hogy az ügy egyes fázisait tévesen fogván fel, tévesen adja elő, a tévedés korrigálása már a legfőbb bíróság tekintélyének rovására megy; föltéve azonban, hogy az előadás perfekt, ez esetben is igen alkalmas arra, hogy a praekkupált előadó előterjesztése a többi bírót is oly helyzetbe hozza, hogy az előadás által nyert impressiót a tárgyalás folyamán leküzdeni már alig képes; végül feltéve, hogy az előadó nincs praekkupálva, hogy az ügy előzetes tanulmányozása által nyert benyomások elhagyására készséggel bír, hogy bírótársai az előadás által semmiféle elővélemény ápolására hajlandóságot nem nyernek: még e legkedvezőbb esetben is áll az, hogy a bírói tanács egyes tagjai között nincs meg az egyensúly, ha egyik az ügyet előzetesen tanulmányozván, azt alaposabban véli ismerhetni, mint bírói társai. Az ez által megbolygatott egyensúly csak akkor áll helyre, ha az egész peranyagot a bíróságnak vagy mindegyik tagja tanulmányozza a tárgyalás előtt, vagy pedig az előadás a tanács tagjaitól elvonatván, a felekre bizatik és az ügyet a tárgyalás előtt egyik bíró sem ismeri.

A szóbeli közvetlen eljárás elvi követelményének ez felel meg leginkább és az imént jelzett czélszerűségi okok is e mellett szólnak.

Az előadói rendszer mellett az előadó az írott peranyagra van utalva, bírótársai ellenben már nem; míg ellenben, ha az előadás a felekre bizatik, akkor a fölülvizsgálati tanács mindegyik tagja a közvetlenség alkalmazása mellett nyer az ügyről és ennek összes körülményeiről tudomást.

S aztán nem is jár semmi nehézséggel az előadásnak a felekre való bizása. A tényállás megállapítása ugyanis a hatáskörből teljesen ki van zárva; a tárgyalás tehát tisztán jogvita, minek szükségképeni folyamánya, hogy a felek a fölülvizsgálati eljárásban a szakszerű védelmet nem nélkülözhetik. Kötelesek lévén magukat ügyvéd által képviseltetni, ki van zárva annak lehetősége, hogy akár a kereset, akár a tényállás, akár az ítélet, akár pedig a fölülvizsgálati kérelem nem a valóságnak megfelelőleg adatnék elő; mert az ügyvédek egymás előadását kölcsönösen ellenőriznék s ha ennek daczára véleményeltérés vagy tévedés fordulna elő, ott lesznek az előadandókra vonatkozó kétségbevonhatlan ügyiratok a bíróság előtt és ezekből mindig konstatálható lenne, mi a valóság?

Ezek előadása után jönnének a perbeszédék, melyeknek számát minden egyes esetben a fölülvizsgáló bíróság a szükséghez képest határozná meg, sőt egyes körülményekre nézve a felektől fölvilágosító nyilatkozatot is kívánhatna.

Ily rendszer mellett az írásbeliség azon kinövései, melyek a németországi fölülvizsgálati rendszerből épen az előadói rendszer miatt maig sem küszöbölthettek ki, tápot nem nyerhetnének és eléretnék azon cél, hogy a jogvita minden egyes mozzanatáról a bíróság minden tagja magától a féltől a közvetlen szóbeli tárgyaláson nyerne értesülést és a szóbeli tárgyaláson kifejtettek alapján hozná meg az ítéletet, illetőleg járulna annak meghozatalához.

Az ítélethozatalnak lehetőleg a tárgyalás után azonnal megtartandó bírói tanácskozásban kellend történni és csak rendkívüli esetekben volna a tanácskozásnak 24—48 órára való elhalasztása megengedendő. Szükséges lenne ezen intézkedés azért, mert a tárgyalás után azonnal az ítélni hivatott bírónak élénk emlékezetében lennének az ügyállás összes mozzanatai s minél későbbre halaszthatnák a tanácskozás, annál megbízhatóbb lenne a bírák emlékezetében a tárgyalás folyama alatt összegyűjtött peranyag.

A hatáskör és az eljárás lényegesebb momentumai, t. i. a periratok, az előadás, a tárgyalás és ítélethozatal az előadottakkal röviden ismertetve lévén, az ezekben előterjesztett véleményem alapján indítványozom, mondja ki a jogászggyűlés: 1. hogy tekintettel az alkotandó szóbeli törvénykezési

rendtartásra, a legfőbb bíróságnak a jogkérdésben való fölülvizsgálati hatásköre, a pertárgy értékére és peres ügy minőségére való tekintet nélkül, minden peres ügyre kiterjesztendő;

2. hogy a fölülvizsgálati ügyekben az eljárás akként szabályoztassék, hogy:

a) a fölülvizsgálati kérelemtől a szóbeli tárgyaláson eltérésnek helye ne legyen;

b) a felek peres iratok váltására ne köteleztessenek;

c) az ügy előadása, — kötelező szakszerű védelem mellett, — közvetlen szóbeli tárgyaláson a felekre bizassék és a bírósági előadói rendszer mellőztessék;

d) a bírói tanácskozás és ítélethozatal rendszerint a szóbeli tárgyalás után azonnal történjék.

TÓTH GÁSPÁR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jogerő és esküre jelentkezés a törvény által kizárt felebbezés esetén.

Z. I.-nek B. S. elleni 353 frt iránti sommás perében a járásbíróság főesküt ítelt alperesnek, a mely ítéletet a kir. tábla helybenhagyta, alperes tovább felebbezett, de felebbezését a járásbíróság visszautasította azzal, hogy ezen ügyben két egyenlő ítélet ellen nincs helye felebbezésnek. A visszautasító határozat ellen felfolyamodással élt alperes, a minek folytán a budapesti kir. ítélő tábla 8473/1889. szám alatt a a következő határozatot hozta:

«A kir. ítélő tábla az elsőbíróság neheztelt végzését megváltoztatja, ezzel kapcsolatosan alperesnek a másodbírósági ítélet ellen törvényes határidőben beadott felebbezését elfogadja s annak első példányát az ügyiratokkal együtt a kir. Curiához fölterjeszteni rendeli. Indokok: *Annak elbírálása, hogy a felebbezéssel megtámadott másodbírósági ítélet ellen felebbezésnek van-e helye vagy nincs, a m. kir. Curia hatásköréhez tartozván*, ennél fogva a másodbírósági ítélet ellen beadott felebbezést elfogadni, s annak a m. kir. Curiához leendő felterjesztését elrendelni kellett.»

A felebbezés felterjesztetvén, a Curia a következő végzést hozta:

«A kereset tárgyát képező 353 frt készpénz iránt támasztott jelen per, melyben a foglalás folytán kelt bírói utalványnál fogva a tartozás eredeti jogalapja változást nem szenvedett, nem lévén kártérítési pernek tekinthető, alperesnek felebbezése megfelelően az 1881: LIX. tcz. 47. §-a rendelkezésének, visszautasittatik.» (312/1890.)

A curiai határozat kézbesítését követő harmadik napon alperes eskükérvényt nyújtott be, minek folytán a járásbíróság határnapot tűzött ki a megítelt főeskü kivételére. Ez ellen felperes felfolyamodott, elkésettnek állítva az esküre jelentkezést. A kir. ítélő tábla 7020/1890. szám alatt a következően végzett:

«Tekintve, hogy az elsőbíróság ítéletét helybenhagyó másodbírósági ítélet ellen alperes felebbezéssel élt, mely felebbezés a kir. ítélő táblának végzésével elfogadtatván, az iratok a m. kir. Curiához fölterjesztettek, minek folytán a *másodbírósági ítélet csakis a Curiának a felebbezést visszautasító végzésének alperes részére történt kézbesítésével tekinthető jogerőre emelkedettnek*, és minthogy alperes a Curia végzésének kézbesítésétől számított 3 nap alatt, tehát kellő időben eskütételre jelentkező kérvényét beadta, az elsőbíróság helyesen járt el, a midőn az eskütételre jelentkező kérvényt elfogadta és az eskü kivételére határidőt tűzött, ennél fogva a kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzését helybenhagyja.»

Az ismertetett jogesetben két fontos elvet mondtak ki e szerint a felsőbbbíróóságok:

1. azt, hogy annak elbírálása vajon a felebbezéssel megtámadott másodbírósági ítélet ellen van-e helye felebbezésnek vagy nincs, nem tartozik az alsóbíróság, csak a Curia elbírálása alá;

2. azt, hogy azon másodbírósági határozat, a mely ellen

a törvény által kizárt felebbezés használtatott, csak a curiai visszautasító határozat kézbesítésével emelkedik jogerőre.

Mindkét elv egyaránt téves.

A mi mindenekelőtt azon kérdést illeti, hogy jogosítva van-e az elsőbíróság azt elbírálni, hogy a hozzá benyújtott felebbezés nincs-e a törvény által kizárva, erre a válasz egész határozottsággal csak az lehet, hogy az elsőbíróság erre nem csak jogosítva, de kötelezve is van. Az 1881. LIX. tcz. 27. §-a értelmében a felebbvitel az elsőbíróság által hivatalból visszautasítandó, ha a felebbvitel a törvény által ki van zárva. A midőn tehát a felebbezés az elsőbírósághoz beadatik azon kérelemmel, hogy terjesztessék fel illetékes elintézés végett a felsőbbírószághoz, e kérelem elintézésekor azt fogja vizsgálni az alsó bíró, a kinek a törvény alkalmazása és értelmezése ép annyira képezi a feladatát mint a Curianak, hogy nem zárja-e ki a törvény ezen jogorvoslatot, mert ha igen, úgy ő a felterjesztésre irányuló kérelemnek helyt nem adhat. Minthogy pedig a perrendtartási novella 47. §-a a benne szabályozott esetekben szabályképen kizárja a két egybehangzó ítélet elleni felebbezést és azt csak kivételkép engedi meg, az elsőbíróság vizsgálni tartozik azt, hogy ezen kivétel fenforog-e, és ha azt fenforogni nem látja, vissza kell a felebbezés felterjesztésére irányuló kérelmet utasítania.

Mindez oly önként értetődő szabálynak látszik, hogy nehezen érthető a 8473/1889. számú kir. táblai határozatnak ellenkező felfogása, mely meggyőződéseim szerint csak azért volt így meghozható, mert megokolni feleslegesnek tartották. Pedig nem felesleges, de lehetetlen.

Az elsőbíróságok tehát ezen elszigetelt kir. táblai határozat daczára tartásuk csak meg eddigi józan gyakorlatukat és utasítsák a limine vissza azon jogorvoslatot, a melyet a törvény kizár.

Il n'y a que le premier pas qui coûte, a valamely ügyben elkövetett egyik hiba rendesen maga után vonja a másodikat is. Ha csak a Curia a megmondhatója annak, hogy a fenforogó eset olyan-e, a melyben duo pares esetén nincs további felebbvitelnek helye, ha tehát az alsóbíróság ezt nem tudhatja és nála még kevésbé tudhatja a laikus ügyfél, úgy nehéz arra az álláspontra helyezkedni, hogy ily esetben már a kir. táblai ítélet kézbesítésekor előáll a megtámadhatatlanság, a jogerő. Ha az elsőbíróság nem állapíthatja meg azt, hogy a benyújtott felebbezés törvény ellenére adatott be, akkor azt sem mondhatja ki, hogy azon ügy már jogerejüleg el van bírálva, hogy abban végérvényes igazság van már szolgáltatva. Ha ezt a bíróság nem tudhatja, még kevésbé kell a félnek tudnia. Ezen eszmelánczolat szükségszerű folyamánya tehát a fent ismertetett második elv.

Téves maga az elv is. A törvényt mindenki ismerni tartozik, s így a peres fél is; tudnia kell tehát, hogy ügyében két egybehangzó ítélet ellen nem felebbezhet. Annyira kell ezt tudnia, hogy a Curia meg is bünteti a nemtudás miatt az ügyvédjét azzal, hogy a törvény által kizárt felebbezés készíadását sem állapítja meg fele ellenében. Ha ezt tudnia kell, úgy semmis azon törvényellenes cselekedete, hogy felebbez, és ezen ténykedése reá nézve semminémű kedvező következményekkel nem járhat, részére az esküre való jelentkezés határidejét meg nem hosszabbíthatja, sem az ítélet jogerőre emelkedését ki nem tolhatja. Ott tehát, a hol a további felebbezés ki van zárva, alkalmazandó a perrendtartási novella 23. §-ának végpontja, mely szerint azon birói határozat, mely ellen felebbvitelnek helye nincs, a kézbesítést vagy kihirdetést követő napon emelkedik jogerőre. Ekkor kezdődik meg az esküre jelentkezés határideje is. Ha ennek daczára az esküre kötelezett fél az eskü letételére csak a curiai határozat kézbesítése után jelentkezik, kérelme mint elkésett, visszautasítandó.

Gyakrabban hallottam a panaszt, hogy nyilván téves felsőbbírószági határozatokat kár közzétenni, mert a jogász-

közönség nagy része csak a közzététellel ismeri meg őket, és azután követi is részben mint fenálló gyakorlatot. A jogi sajtó egyik főfeladatának tartom azonban, hogy épen az ily határozatoknak kritikáját nyújtsa annyival is inkább, mert ismeretes azon nagy jelentőség, melyet a felsőbbírószági tanácsok ily elvi színezettel biró határozataiknak tulajdonítanak.

Dr. GOLD SIMON.

A megtámadási keresetekről a végrehajtási eljárásban.

Az ingatlanok elárvereztetésének tágabb értelemben vett jogerőre emelkedése után a sorrendi tárgyalás tartatik az eredményezett vételárnak felosztása céljából, akár befizetett illetve befizettetik az, akár pedig megegyezik az árveréseni vevő a jelzálogos hitelezőkkel abban, hogy követelése, a mennyiben a vételárból kielégítést nyernének, az eladott ingatlanon teherképen továbbra is fenmaradjanak.

A vételár felosztásánál a telekkönyvi állapot csak annyiban veendő figyelembe, a mennyiben a szerint a tehertételek sorrendje megállapítandó, minden más kérdésben a végrehajtási törvény intézkedései alkalmazandók; mert a telekkönyv az ingatlanokra vonatkozó jogok nyilvántartására szolgálván, a telekkönyvi rendeletnek intézkedései csak azon jogok szabályozását tartalmazzák, a sorrendi tárgyalásnál pedig már nem az ingatlanokról, hanem azoknak értékéről, illetve a vételárról van szó.

Az előnyös tételek után következő, tágabb értelemben vett követelések a telekkönyvben kitüntetett sorrendben számítandók fel.

A felszámított követeléseket mind a végrehajtást szenvedett, mind a jelzálogos hitelezők kifogásolhatják. Magától értetődik, hogy a hitelezőnek csak olyan követelés kifogásolása áll érdekében, mely saját követelését a sorrendben megelőzi.

Ha valamely követelés fel nem számítandó (végr. törv. 163. §-a), az nem is kifogásolható.

A kifogásolási jogosultság a végrehajtási törvény értelmében rendszerint korlátlan; azon követeléseket azonban, melyek jogerejü ítélet vagy birói egyezség által vannak megállapítva vagy pedig előzetes peres eljárás nélkül végrehajtható okiraton alapulnak, csak akkor lehet kifogásolni, ha a kifogást tevő a kifogások során valószínűvé teszi, hogy a követelés a végrehajtható ítélet, egyezség vagy okirat kelte után felmerült tényköörülmények által egészben vagy részben megszűnt.

Birói figyelembe tehát nem vehető az olyan kifogásolás, akár tétetik az a végrehajtást szenvedett — akár valamely hitelező által, hogy a végrehajtható ítélet, egyezség vagy okiraton alapuló követelés fen nem áll, hanem szükséges, hogy a kifogásoló kifejezetten oly tényköörülményeket adjon elő és mutassa ki azoknak valószínűségét, melyek a kifogásolt követelés megszűntét előidézni képesek.

A követelések felszámításának befejezte után a telekkönyvi hatóság, miután a korlátolt kifogások felhozása esetében azok minőségéről és megtörténtük idejéről a felek meghallgatása által kellő tájékozást szerzett, a kifogásolókat vagy a kifogásoltakat perre utasítja, mire nézve a végrehajtási törvény igen helyes intézkedéseket tartalmaz.

A per a kifogásolt követelés minősége vagy mennyiségéhez képest illetékes bíróság előtt megindítandó.

Minthogy a perre utasítás folytán megindított perben hozott ítéletből folyó következmények szerfelett különböznek egymástól ahhoz képest, vajon szerepelt-e a végrehajtást szenvedett is abban mint peres fél vagy nem, annál fogva célszerű ezen két esetet egymástól elkülönítve tárgyalni.

Ha ugyanis a megtámadási perben a végrehajtást szenvedett is akár felperes- akár alperesként szerepelt, ezen körül-

mény a pernek reá nézve kedvezőleg történt eldöntése esetében a megtámadott követelést követő összes hitelezőknek is előnyére szolgál; mert minden kétségen felül áll az, hogy a felosztandó vételár a végrehajtást szenvedett vagyonához tartozik mindaddig, míg az az egyes hitelezőknek jogérvényesen kiutalványozva nincsen, mivel ő az eladott ingatlanoknak, melyeket helyettesít, tulajdonosa volt.

Ha tehát a végrehajtást szenvedett valamely követelést, mely az ingatlant vagy jobban mondva annak vételárát terheli, kifogásol, azt a vételár illetve a végrehajtási tömeg érdekében teszi és ha a megtámadási perben pernyertes lesz, ezen körülmény szintén a vételár illetve a végrehajtási tömeg előnyére szolgál; mert a végrehajtást szenvedett által kifogásolt és a megtámadási perben bíróilag érvénytelennek vagy megszűntnek nyilvánított követelés ő irányában — és mivel a vételár az ő vagyonához tartozik — következőleg az általa képviselt vételár illetve végrehajtási tömeg irányában is fenállónak tekintendő nem lévén, a végrehajtási tömeget többé nem terheli, tehát a kifizetési sorrendből kiesik és így a végrehajtási tömeg a következő hitelezők javára szaporodik.

Másképp áll azonban a dolog akkor, midőn csak hitelezők kifogásolnak valamely követelést és a megtámadási perben a kifogásolt követelés bíróilag érvénytelennek vagy megszűntnek nyilváníttatik.

A zálogjognak fogalmához képest a zálogos hitelezőknek más jogosultságuk nincs, mint az eladott jelzálogot helyettesítő vételárból követeléseiknek kielégítését igényelni; mely célból a végrehajtási törvény azon kedvezményben is részesítette őket, hogy a kielégítési sorrendben megelőző követeléseket kifogásolhatják és az által azoknak kielégítését a megtámadási per után esetleg megghiusíthatják.

Ezen jogkedvezmény célszerű és szükséges voltát csak akkor fogjuk kellően méltányolni, ha figyelembe vesszük, hogy a telekkönyv a dolog természete szerint ép oly kevésbé kezeskedhetik a bejegyzvények anyagi tartalmának valóságáról, a mint nem kezeskedhetik a bejegyzett ingatlanok térmértékének helyességéről, s minthogy a sorrendi tárgyalás megtartásával a telekkönyvi jogállapot ugyszólván szétbomlik, a jelzálogos hitelező védtelen maradna követelésének érvényesítésében, dacára annak, hogy képes volna a megelőző követelések egyikének vagy másikának színlelt voltát avagy megszüntét beigazolni, ha a végrehajtási törvény a kifogásolási jogosultságban nem részesítette volna, mert a telekkönyvi rendelet értelmében nem érezheti magát sértve telekkönyvi jogaiban a megelőző bejegyzvények által és azért nincs jogosultsága azokat megtámadni.

Kétségtelen, hogy mindenik hitelezőnek csakis a saját követelésének kielégítése áll érdekében, mindenik hitelező tehát valamely megelőző hitelezőnek követelését csak saját követelésének érdekében kifogásolja és a megtámadási pert is csak annak érdekében folytatja, s ha több hitelező is kifogásolja ugyanazon hitelezőnek megelőző követelését, azt sem közös érdekükben, sem a többi nem kifogásoló hitelező érdekében nem tehetik, mivel sem a magánjog, sem a végrehajtási törvény nem mondja ki, hogy a jelzálogos hitelezők az ingatlanra illetve annak vételárára nézve közösséget képeznek.

A hitelezők nem kifogásolhatják valamely megelőző hitelezőnek követelését a végrehajtási tömeg érdekében sem, mivel azt csak a végrehajtást szenvedett mint annak tulajdonosa van feljogosítva képviselni.

Mivel a hitelezők közösségben nem állanak egymással, a megtámadási pert nem indíthatják közösen és csak azon esetben, midőn a végrehajtást szenvedett is perre van utasítva, csatlakozhatnak hozzá, mert a végrehajtást szenvedett által indított pernek végeredménye a végrehajtási tömegre és közvetve minden hitelezőre is kihat. Ha pedig a kifogásolt hitelező utasíttatik perre, az követelését egy keresettel

valamennyi kifogásoló irányában érvényesítheti, mivel a jogalap, t. i. követelésének létezése mindenik kifogásolóval szemben ugyanazonos. Ez esetben a perbeli kérelem oda fog terjedni, hogy a kifogásolt követelés érvényesnek nyilváníttassék és hogy alperesek kötelesek tűrni, miszerint az a sorrend a tárgyalási jegyzőkönyvben kitüntetett helyen kielégíttessék.

A felhozottakból következik, hogy a kifogásoló hitelezőnek perbeli kérelme a megtámadási perben csak arra terjedhet, hogy a kifogásolt követelés *ő irányában*¹ érvénytelennek vagy megszűntnek nyilváníttassék.

Minthogy pedig a bíró többet meg nem ítélt (prts 248. §-a), mint a mennyit a peres fél követel, annálfogva ítéletileg is csak az mondható ki, hogy a megtámadott követelés *a peres hitelező irányában* érvénytelen vagy megszűnt. Ebből azon következtetés vonandó le, hogy az ítélet a megtámadott követelésre nézve a többi hitelező és a végrehajtási tömeg irányában semmi változást nem idéz elő, hogy tehát a megtámadott követelés a többi hitelező, és a végrehajtási tömeg irányában még mindig fenállónak tekintendő. Ebből pedig következik, hogy a következő hitelezőknek követelései nem léphetnek eo ipso annak helyébe, hanem hogy csak azon hitelezőnek követelése lép helyébe, kinek irányában a kifogásolt követelés fenállónak nem tekintendő, t. i. a pernyertes hitelezőnek követelése.

Magától értetődik, hogy csak a megtámadott követelés mennyiségének erejéig nyerhet kielégítést, ha tehát a megtámadott követelésnél nagyobb volna, a kielégítetlen maradt része a sorrendtárgyalási jegyzőkönyvben a felszámítás alkalmával kitüntetett helyen volna esetleg kielégítendő.

Azon esetben, midőn több hitelező ugyanazon követelést kifogásolván, a megtámadási perben pernyertesek lesznek, követelései a sorrendtárgyalási jegyzőkönyvben kitüntetett sorrendben lépnek a kifogásolt követelés helyébe. Ha pedig a kifogásolt követelés csak részben nyilváníttatik érvénytelennek vagy megszűntnek, a kifogásoló pernyertes hitelezőnek követelése csak a részben érvénytelennek vagy megszűntnek nyilvánított követelés helyébe lép, még pedig a megtámadott követelés érintetlenül maradt része után.

Habár azon állítás, hogy valamely követelés, mely bíróilag érvénytelennek vagy megszűntnek nyilváníttatik, annak dacára érvényesnek vagy fenállónak tekintendő, az első pillanatra ellenmondást is látszik képezni, az ellenmondás elenyészik, ha figyelembe vesszük először, hogy a bírói ítélet által csak felperes és alperes közti jogviszony szabályoztatik, az ítélet tehát — legalább a vagyonjog terén — harmadik személyekre ki nem hat; másodszor, hogy a bíró az ítélet által alaki igazságot állapít meg, nem pedig anyagi igazságot, mert csak a peres felek által előadott tények és felhozott bizonyítékok alapján ítélt (prts 245. §-a).

Hogy a bíró csak alaki igazságot állapít meg az ítéletben, kitetszik abból is, hogy alperest a prts 111. §-ában foglalt korlátok mellett elmarasztalni kénytelen, ha az a tárgyalásra meg nem jelenik vagy megjelenvén, nem védekezik, még pedig dacára annak, hogy magánuton szerzett biztos és minden kételyt kizáró tudomással bír arról, hogy alperes nem adós.

Ha pedig a bíró csak alaki igazságot állapít meg az ítéletben, akkor azon kimondásából, hogy a kifogásolt követelés érvénytelen vagy megszűnt, még korántsem következik, hogy az *valóban és tényleg* is érvénytelen vagy hogy az megszűnt.

Helytelenül ítélné tehát a bíró akkor, midőn különösen pusztán hitelezők közt lefolyt megtámadási perben határozottan nem mondaná ki, hogy a megtámadott követelés csak a peres felekre nézve érvénytelen vagy megszűnt, feltéve,

¹ A csődtörvény 26. §-ában foglalt intézkedés értelmében a közadósnek megtámadható cselekvényei (jogügyletei) is csak a csődhitelezőkkel szemben nyilváníthatók hatálytalanoknak.

hogy az a perben kifejtettek szerint egyáltalában érvénytelennek vagy megszűntnek kimondható.

Tekintettel az eddig felhozottakra, kétségbe nem vonható, hogy akkor, midőn pl. két hitelező ugyanazon megelőző hitelezőnek követelését kifogásolván, az általuk a perre utasítás folytán megindított perekben az egyik pernyertes, a másik pedig pervesztes lesz, a pernyertesség a pervesztes hitelezőnek előnyére és a pervesztesesség a pernyertes hitelezőnek hátrányára nem szolgálhat.

A felhozott érvelések és az azokból levont következmények gyakorlati megvilágítására szolgáljon a következő példa:

A felosztandó vételár tesz az előnyös	
tételek levonása után	9000 frtot;
A. hitelező felszámít	7000 "
B. " " " " " "	4000 "
C. " " " " " "	1000 "
D. " " " " " "	2000 "

I. A végrehajtást szenvedett vagy maga vagy más hitelezőkkel kifogásolván A. hitelezőnek követelését, a megtámadási perben pernyertes lett; annak folytán kiesik A. hitelezőnek követelése a kifizetési sorrendből, a kielégítés következőképen rendelendő el:

1. B. hitelező kap	4000 frtot;
2. C. " " " " " "	1000 "
3. D. " " " " " "	2000 "
4. a végrehajtást szenvedett, mint az ingatlanok volt tulajdonosa kapja a vételár maradékát: azaz	2000 "

II. C. és D. hitelező A. hitelezőnek követelését kifogásolván, a két hitelező által külön indított megtámadási perben C. hitelező pervesztes, D. hitelező pernyertes lett.

B. hitelező A. hitelezőnek követelését nem kifogásolván, irányában fenállónak tekintendő. C. hitelező a megtámadási perben pervesztes lévén, ugy tekintendő, mintha A. hitelezőnek követelését nem kifogásolta volna s mivel azon körülmény, hogy D. hitelező az általa megindított megtámadási pert megnyerte, előnyére nem szolgál, A. hitelezőnek követelése irányában fenállónak tekintendő. D. hitelező irányában pedig A. hitelezőnek követelése fen nem áll.

Ez esetben a kielégítés következőképen rendelendő el:

1. D. hitelező kap	2000 frtot;
2. A. " " " " " "	5000 "
3. B. " " " " " "	2000 "
4. C. hitelező nem kap semmit.	

III. D. hitelező A. hitelezőnek követelését kifogásolván a megtámadási perben A. hitelezőnek követeléséből csak 1000 frt nyilvánított érvénytelennek.

Ez esetben a kielégítés következőképen rendelendő el:

1. A. hitelező kap	6000 frtot;
2. D. " " " " " "	1000 "
3. B. " " " " " "	2000 "
4. C. hitelező nem kap semmit.	

Szintén kielégítetlen marad D. hitelezőnek 1000 frt hátralékos követelése.

HUF JÓZSEF.

Különfélék.

— A gyermekvédő egyesület tudvalevőleg oly irányban is érvényesíti működését, hogy az ifjúkori bűnösök ne maradjanak jogi védelem nélkül. Ugyanez álláspontra helyezkedett a budapesti kir. ítélő tábla, midőn 40665/B. 1890. számú végzésével egy bűnper iratait oly utasítással küldte vissza a budapesti törvényszék büntető osztályának, hogy *«tekintettel vádlott fiatal kordra, ennek részére hivatalból védő ügyvédet rendeljen ki, kinek a vádhatározatot kézbesítse s az iratokat a felebbezési határidőt bevárva, újból ide terjeszsze fel».*

— A budapesti ügyvédi kamara választmánya legközelebbi ülésében elhatározta, hogy a m. kir. Curia és budapesti kir. ítélő tábla részére a fővárosban emelendő épület tárgyában felterjesztést intéz az igazságügyminiszterhez. A kamara immár elodázhatatlannak tartja, hogy hazánk leg-

főbb bírósága és legnagyobb főtörvényszéke megfelelő helyiségekkel birjon. Kíváncsnak tartja különösen, hogy az épület, a behozandó polgári és bűnvádi eljárás céljaira való tekintettel konstruáltassék, és megfelelő diszes tárgyaló termekkel láttassék el. De tekintettel a szóbeli eljárásra és ebből folyólag a közönség és igazságszolgáltatás és a nyilvánosság igényeire, *határozott álláspontot foglal el a mellett, hogy a főtörvényszéki palota ne a budai oldalra, a mint több oldalról szóba hozatott, hanem a pesti oldalra, és pedig lehetőleg a forgalmi központban építtessék, a hol az a közönség részére legkönnyebben hozzáférhető.*

— Worms francia jogtanár a feltételes ítéletekről hosszabb tanulmányt irt, melynek egyik főrészét képezi az e kérdés körül Magyarországon lefolyt viták ismertetése. A francia dolgozat reprodukálja dr. Fayer László törvénytervezetét és csaknem az egész indokolást. Szól ezután Farkas Lajos és Bodor László értekezéseiről s vázolja a magyar képviselőház vitáját, mely e tárgy körül tartatott. Tudomást vesz arról is, hogy Szilágyi Dezső igazságügyminiszter hajlandó az új intézmény utjait egyengetni Magyarországon. Az ismertetés dr. Gruber Lajosnak a *Gerichtssaal* folyóiratban megjelent mult évi szemléje alapján készült. Majd áttér szerző, és pedig szintén Grubernek a *Gerichtssaal*-ban közölt adatai nyomán, az angol és az amerikai feltételes ítéletek ismertetésére. Végül elemzi a feltételes ítéletekről szóló legújabb francia törvényt s összehasonlítja dr. Fayer László tervezetének egyes részleteit a francia törvény határozmányaiával.

Kiemeljük mutatóként a következő részletet, mely a feltételes ítéleteknek a pénzbüntetésre való kiterjesztéséről szól:

«Nous avons relaté précédemment l'argumentation de M. Fayer pour la remise conditionnelle possible de la peine pécuniaire aussi bien que de la peine corporelle. Mais nous avons exposé aussi que le Sénat français avait manifesté d'abord l'intention de se cantonner dans la remise conditionnelle de la seule peine d'emprisonnement, sans d'ailleurs au moins tenir, comme la loi belge de 1888, à la durée restée de cette dernière peine, et en autorisant uniquement les tribunaux, dans un article 5, qui a disparu depuis ou plutôt changé de contenu, à faire disparaître les condamnations à l'amende du casier judiciaire. Pas plus que M. Fayer, notre Chambre des députés n'a voulu souscrire à une situation privilégiée pour les condamnés à l'emprisonnement. L'honorable rapporteur, M. Barthou, qui est intervenu très efficacement dans les résolutions à prendre, illustre sa résistance à toute distinction par une démonstration vraiment topique. Les représentations de M. Barthou ne pouvant pas ne pas être accueillies, tant par la Chambre que par le Sénat devant lequel son projet originaire, partiellement battu en brèche, allait revenir, l'article 1. de ce dernier projet qui commençait par ces mots: En cas de condamnation à l'emprisonnement, etc. etc, est devenu avec l'addition des mots: ou à l'amende, l'article 1. de la loi définitive.»

A dolgozat megjelent a *Bulletin de la société général des prisons* f. é. áprilisi füzetében és ezenkívül bővített különlenyomatban ily cím alatt: «Les condamnations conditionnelles suivant la loi française et les lois étrangères, par Emile Worms, professeur à la faculté de droit des Rennes, correspondant de l'Institut. (Paris, A. Ciard.)

— A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék ügykimutatása. 1891. év április havában érkezett 6488, mult havi hátralék 781, volt elintézendő 7269. Elintéztetett: ülésben 4934 (ülés tartatott 25), ülésen kívül 1103, összesen 6037, marad hátralék 1232.

— Kiűtött fogai helyett sértett fél az új fogak betételével járó költség megtérítését is jogosan követelheti a m. kir. Curia f. é. márczius hó 10-én 2938/90. b. sz. a. kelt ítélete szerint. Ezen ítéletben a Curia három kiesett fog után 30 frtot állapított meg kártérítés fejében a sértett fél részére.

— Kamatok büntető ügyekben a fenálló bűnvádi gyakorlat szerint nem állapíttatnak meg a megítélt kártérítési összeg után, mert a sértett félnek ez iránt támasztott igényei polgári peruttra tartoznak. (*Budapesti kir. tábla.*)

Nemzetközi Szemle.

— **A köteles segélynyújtás megtagadását** hatóság elleni erőszakban való bűnrészességgnek minősítette az osztrák semmitőszék — 10520/1890. sz. ítéletével — a következő esetben: K. Ferencz csendőr három cigányt kísért, és ezeket rövid időre Z. Antal felügyeletére bízta, a ki a községi előljáróság által támogatásul volt melléje adva; Z. Antal azonban a cigányokkal együtt megszökött. A csendőr üldözőbe vette a szökevényeket, és midőn azokat utolérve, a cigányok által letiportatott és bántalmaztatott, a csak néhány lépésnyi távolságban álló Z. Antaltól ismételve kért segítséget, de hiába. Az elsőbíróság utóbbinak ezen passiv magatartásában nem látott büntetendő cselekményt, a semmitőszék azonban bűnrészességgnek minősítette Z. Antal eljárását, mert ő a segélynyújtást, melylyel mint a csendőr mellé kirendelt segéd tartozott, szándékosan elmulasztotta, és így hozzájárult a hatóság elleni erőszak biztos végrehajthatásához.

— **A részvénytársaság alapszabályainak módosítása** — a bécsi legfőbb ítélőszéknek 1642/1891. sz. ítélete szerint — a részvényessel szemben is csak a cégjegyzékbe történt bevezetés után lép hatályba. Egy cukorgyár-részvénytársaság, melynek részvényesei minden évben bizonyos mennyiségű cukorrépát tartoztak a társaságnak szállítani, 1883-ban azt a határozatot vette fel alapszabályaiba, hogy ezen kötelezettség nem teljesítése esetén mmázsánként 70 kr. kötbér fizetendő. Egy részvényes, a kitől ezen alapon az 1885. évre a a kötbért követelték, a perben azzal védekezett, hogy az alapszabályváltoztatás csak 1886-ban lett bejegyezve, és a legfőbb ítélőszék a keresetet ez alapon el is utasította, elvetve a társaság azon érvelését, hogy a kereskedelmi törvény 214. §-a (magyar törvény 181. §-a) csak a társaságnak harmadik személyekhez való jogviszonyait szabályozza. Lényegtelennek mondatott még az is, hogy az illető részvényes az alapszabályok módosítását már a bejegyzést megelőzőleg jól ismerte.

— **Gumplovitz osztrák közjogi kézi könyve** bővített kiadásban megjelent. A magyar közjoggal is hosszasan foglalkozik. A könyv címe: „Das Österreichische Staatsrecht.” (Verfassungs- und Verwaltungsrecht). Ein Lehr- u. Handbuch.

— **Hétszáz bűnügyi jogeset** jelent meg egy vaskos kötetben semináriumi használatra. Az esetek a német birodalmi legfőbb törvényszék gyakorlatából vétettek, de ezen bíróság határozatai mellőzve vannak azon czélból, hogy a tanulók maguk oldják meg az eseteket. A könyv címe: Rechtsfälle aus der Praxis der Strafsenate d. Reichsgerichts als Strafaufgaben. Von Gustav Schultze.

— **A német vallásszabadság történeti fejlődéséről** és jelen állásáról jelent meg a napokban egy érdekes könyv *Fürstenautól*. Címe: *Das Grundrecht der Religionsfreiheit nach seiner geschichtlichen Entwicklung u. heutigen Geltung in Deutschland*. A könyvhöz vannak mellékelve az illető német törvények és történeti okmányok.

— **Egy berlini vasuti kis-hivatalnok**, hogy családjá nyomorát enyhítse, pár frtot vett ki a kezelése alatti kasszából és pár nap múlva, midőn fizetését kikapta, visszatérítette. Az esküdtek közül 7 bűnösre, 5 nem-bűnösre szavazott s minthogy elítéléshez kétharmad többség szükséges, az elnök felmentést mondott ki.

— **Sajátszerű pert** indított valaki egy brüsseli színház igazgatója ellen. Az illető Wagner Sigfriedjére vett jegyet és előadás közben azt vette észre, hogy a darabot rövidítésekkel adják. Minthogy pedig ő az egész Siegfriedre vett jegyet, a belépti díjat vissza követeli és egyszersmind 200 frt kárpótlást igényel idővesztéséig címén.

— **A kir. ítélő táblák tanácsainak beosztása 1891. évi május hó 5-étől.**

I. A budapesti kir. ítélő tábla:

I. polgári tanács. Tanácselnök: dr. Vavrik Béla. Birák: Trux Hugó, dr. Tatity Milutin, Havass Károly, Burghardt Lipót, Karsa László, Debreczeni Miklós, Somogyi Mihály, Csery Gábor.

II. polgári tanács. Tanácselnök: Birák: Vaszilievics Vazul, Fényes Miklós, Thierry Alajos, Hübös Károly, Illyasevics Jenő, Lehoczky Lajos.

Állandó urbéri és III. polgári tanács. Tanácselnök: dr. Barta Béla. Birák: Liphay Kornél, Véber Ottó, dr. Szabó János, Zsembery Kálmán, dr. Tergovcsics István, Hajdu Ferencz.

Állandó váltó-, csőd-, kereskedelmi és IV. polgári tanács.

Tanácselnök: Polgár Ignác. Birák: Kormos Adolf, Végh János, Jókuthy Albert, Bubla Ferencz, Wattay Dezső, dr. Végh Arthur.

I. büntető tanács. Elnök: Sárkány József. Birák: Hettyey Gyula, Burg Lajos, dr. Heil Fausztin, Makay Dezső, Jenny Antal, Bakos János, dr. Tarnai János.

II. büntető tanács. Tanácselnök: Birák: Kállay Adolf, Jakabfalvy Gyula, Halmágyi Sándor, Tóth Gerő, Szent-Imrey Jenő, Perczel Gyula, Csiky József.

2. Debreczeni kir. ítélő tábla.

I. polgári tanács. Elnök: Puky Gyula, kir. ítélő táblai elnök. Birák: Tamássy Béla, Horváth Dezső, Garam Jenő, Kiss Endre, Tar Gyula, Szabó László.

II. polgári tanács. Elnök: Csathó Ferencz, kir. ítélő táblai tanácselnök. Birák: Sztancsek János, Egry Kálmán, Comanescu Sándor, Danilovics Elek, Kovács Antal, Giczey Gyula, Mérey Ottó, Gajzágó Béla

III. büntető tanács. Elnök: Széll Farkas, kir. ítélő táblai tanácselnök. Birák: Nyers Lajos, Draveczky Adorján, Hieronimy Béla, Naményi József, Naszádi Iván, Unger Gusztáv.

3. A győri kir. ítélő tábla:

I. polgári-, váltó és kereskedelmi, csőd-tanács. Elnök: Erdély Sándor. Birák: Horváth Kálmán, Szabó György, dr. Thirring Lajos, Wildenauer János, előadók; dr. Uhlyarik Gedeon, Jalsovitzky Lajos, szavazók.

II. polgári és urbéri tanács. Tanácselnök: Vági Mór. Birák: Schmied Géza, Szeghő István, dr. Hollerung Alfréd, Kiss Gábor, Biró Antal, dr. Rohrer Miklós, előadók.

I. büntető tanács és III. polgári tanács. Tanácselnök: Zoltán Gáza. Birák: Braidsver József, dr. Uhlyarik Gedeon, Csenkey Géza, Mészöly Lajos, Tóth László, Jalsovitzky Lajos, előadók; dr. Hollerung Alfréd, dr. Thirring Lajos, szavazók.

4. Kassai kir. ítélő tábla.

I. urbéri, váltó-, kereskedelmi, csőd-, bánya- és polgári tanács. Elnök: Oberschall Adolf. Birák: Hanrich József, dr. Rósa Kálmán, Horánszky Adolf, Röck Gyula, Valkovszky Elek.

II. büntető tanács. Elnök: Kriszt János. Birák: Fekete Ödön, St. on Géza, Bök János, dr. Podhorányi Gyula, Záchár Gyula, Raisz Andor.

III. polgári tanács. Elnök: Bernáth Elemér. Birák: Harmos Gábor, Pitroff Rezső, Kolos Gyula, Dualszky Gyula, Taug Emil, Oroszy Géza, Jancsó György, Balázsovics József.

Dr. Podhorányi Gyula táblabíró a III. polgári tanácsban is előad.

5. Kolozsvári kir. ítélő tábla:

I. polgári tanács. (Polgári.) Elnök: Berczelly Jenő. Helyettesei: Heppes Miklós vagy Popu József. Birák: Müller Vilmos, Popu József, Gyárfás Ferencz, Nemes Sámuel, Szász Dénes, báró Szentkereszty Ferencz, Gál Jenő.

II. polgári tanács. (Polgári.) Elnök: Heppes Miklós. Helyettes: Müller Vilmos. Birák: Müller Vilmos, Gyárfás Ferencz, Bocskor Mihály, Nemes Sámuel, Szász Dénes, Ádám Dénes, Hosszu László, báró Szentkereszty Ferencz, Gál Jenő.

III. polgári tanács. (Urbéri.) Elnök: Berczelly Jenő. Helyettes: Heppes Miklós. Birák: Popu József, Gyárfás Ferencz, Szász Dénes, Szócs Ákos, Hosszu László, Horváth Kálmán.

IV. polgári tanács (váltó, kereskedelmi, csőd, bánya). Elnök: Heppes Miklós. Helyettes: Popu József. Birák: Popu József, Gyárfás Ferencz, Nemes Sámuel, Szász Dénes, Szócs Ákos, Gál Jenő.

V. büntető tanács. Elnök: Schneider József. Helyettes: Mezei János. Birák: Mezei János, Szentkirályi Lajos, Bocskor Mihály, Csányi Ferencz, Szócs Ákos, Ádám Dénes, Horváth Kálmán, Hosszu László, báró Szentkereszty Ferencz.

6. Marosvásárhelyi kir. ítélő tábla:

I. polgári tanács. Elnök: Elekes Pál, kir. ítélő táblai elnök. Birák: Kovács János, Ziegler Emil, Dósa Gábor, Boross Elek.

II. polgári, urbéri, kereskedelmi, váltó- és csődtanács. Elnök: Fekete Gábor, kir. ítélő táblai tanácselnök. Birák: Mikó Miklós, Kozma Gyula, Onaciu Sándor, Jánosi Gyula, Tódorffi Domokos.

III. büntető tanács. Elnök: Fekete Gábor, kir. ítélő táblai tanácselnök. Birák: Mikó Miklós, Péterfy Dénes, báró Szentkereszty Zsigmond, Kozma Gyula, Onaciu Sándor, Tódorffi Domokos.

(Bef. köv.)

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő:

Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos:

Franklin-Társulat (Égyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre -- 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre 3

Tartalom: Az igazságügyi reformok. B—y G—n. — *Jogirodalom:* A közigazgatási javaslatról. Irta dr. Concha Győző. SINCERUS-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Mely büncselekvényekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Az urbéri korcsmajog. SZAFFKA PÁL edelényi ügyvédtől. — A kir. táblai kinevezések. Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Különfélek. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet* Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyi reformok.

A törvénykezés újjászervezésének sorozata a kir. táblák szétszétállításával immár kezdetét vette.

A magyar jogászvilág, ezen óriási testület soraiból vajmi kevesen emelték még fel kezüket a kilátásba helyezett nagy perjogi reformok már napvilágra jutott ezen első szülöttének bonczkés alá vételére.

E testület mintha csak lethargiába merült volna, és saját testének sulya nyomná agyon; alig mozdul, mikor pedig körülötte már minden úgy pezseg és helyét keresi.

A nagy jogi reform 11 táblát teremtett.

A felsőbb bíraskodás tehát az ország tizenegy különböző részein fog gyakoroltatni, vagy már gyakoroltatik is.

Én hive vagyok a decentralisációnak és az igazságügyi programban kifejtett reformoknak.

Mert hiszen lelkes hive vagyok a közvetlenség és szóbeliségnek is.

A jog s az igazság úgy elméletileg mint gyakorlatilag is csak úgy lesz majdan teljes mérvben érvényre emelhető, ha annak a nyilvánosság előtti kifejtése és kiderítése nagyrésztben a bíróság hatalmi köréhez csatoltatik, s ha a percsomó előkészítése s e szerint a feldolgozandó anyag megteremtése többé nem kizárólag az ügyvédi kar privilegiumai közé tartozand.

Ez az eljárás fogja a salakot a testről letörölni, a nyügot ketté metszeni és ez az út fog majd elvezetni minket a valódi igazságszolgáltatás nagy templomához.

Legnagyobb nyüge a magyar igazságszolgáltatásnak az írásbeliség végnélküli hosszadalma, mely dus termő talajt nyújt az ügyvédi furfang, a csürés csavarás mesteri kifejtésére, a valóság, a jog, az igazság kiderítésének rovására, sokszor a többé helyre sem hozható jogi botlások elkövetésére, és mindenkor a szokás által már második természetű vált halogatások végtelen sorozatának megteremtésére; melyek végeredményükben azután a percsomók özönének az elsőfoku bíróságoknál összetorlódására vezetnek.

Gyakorlatból tudjuk már azt, hogy a rengeteg periratok közt rendszerint alig van valami letéve, a mi a peressé vált ügynek jogi oldalát egyrésztől alaposan kifejtené, másrésztől pedig a dolog érdemére vonatkoznék.

A valódi tényállás, a kézzelfogható jog és igazság eltagadása vagy elferdítése pedig már nem csupán a pert vezető ügyvédek, hanem a jogkereső laikus közönség vérébe is átültetve van.

Nagy munkát kell teljesíteni egy bírónak — talán napokig — míg az ekként præparált percsomó halmazán keresz-

tül vergődött, melyen midőn már tulesett, csak azon keserű tapasztalattal gazdagodott, hogy abban a művészileg megteremtett furfangok, ismételt pusztá tagadások, kifogások és halogatások végtelen sorozatával, a jog és igazság — rendszerint a gyengébb védő megtévesztésére — célzatosan és mesterileg jól eltakartatott. Nincs abban más a mindenáron javítani és igazítani akaró közbenszóló bírói határozatok kétségbeejtő sokaságánál; azonban maga az ügy érdeme, a vitássá vált jog bizonyára jól eltemetve van.

És a kezdet kezdetén ilyen anyaggal fog dolgozni — ki tudja meddig — a szétszétolt tizenegy kir. tábla, és fognak dolgozni az elsőfoku bíróságok is.

A várható eredmény tehát ily helyzetben nagyon is kétes értékűnek mutatkozik.

Az anyag sokasága pedig már most is fenyegetőleg lép előtérbe; mert csak azon hátralékos percsomók tömege, melyek a decentralisatio kezdetével magánál a budapesti kir. táblánál megtorlódtak s utóbb szétszétattak, közel 25 ezer darabra emelkedett.

És ez még csekélység, mert tény az, hogy a hátralékok legnagyobb része az leendő, melyek az elsőfoku bíróságok által az ujonnan szervezett vidéki táblák részére április 1-étől május hó elejéig visszatartattak, s a melyek az időközben hozzájuk csatlakozottakkal együtt majd csak a táblák működésének kezdetén, valamikor május hó végével jutnak el rendeltetésük helyére.

Ez időszerint tehát — statisztikai adatok hiányában — még csak hozzávetőleg sem lehet megmérni azon hátralékok összeségét, melyek a személyzetileg csekély számban dotált tizenegy táblát agyonnyomással fenyegetni készülnek.

Ezt a testet ölü és észbontó anyagot pedig minden áron fel kell dolgozni, miután ezt a megosztott táblák jövője, tekintélye és az alkotandó további reformokba való bizalomnak emelése, a jogkereső közönség és az állam érdeke feltétlenül megkövetelik. Azonban, hogy ezen különben nagyon kétes értékű anyag feldolgoztassék, úgy látszik, hogy a bírák oly nyomasztó megterhelése áll elő, mely következményeiben a produktumnak kétes értékre való leszállítását, a reformokba való bizalom megingatását a táblák tekintélyének agyonnyomását s a munkakedv lelohasztását vonhatja maga után.

Ily helyzetben, ily rendszer mellett, ily erővel azután hogy lehessen alapos és gyors igazságszolgáltatást megteremtteni?

Ez volna pedig a kezdet kezdete.

Az igazságügyminiszter programjában felvett, megalkotásra várakozó reformok további generációi igaz, hogy mind ezen bajokon segíthetnének, ha az igazságügyi kormány a reformok gyors egymásutánai keresztülvitelét a törvényjavaslatok előterjesztésével siettetni fogja, és ha e reformok életképes megalkotása is sikerülend; de ha ez soká késni talál s az újszülött a polgári törvénykönyv megalkotása, a peres eljárás szabályozása, a közvetlenség és szóbeliség behozatala, a szétszétolt táblák bírói személyzetének szaporítása, a főfelügyelet szigorítása és a decentralisatio végrehajtásával megtizedelt elsőfoku bíróságok erejének és színvonalának emelése által tápot és erőt magához nem vehet; úgy minden erőfeszítések dacára is, a mellett, hogy a hátralékok

özöne állandóan eltemetéssel fenyegetni fog, az elsorvadás bekövetkezend, s a megosztott táblák színvonala is alá fog szállani, alább mint volt a decentralisatio végrehajtása előtti időben.

Nem sok idő, csak alig néhány hónap kell ahhoz, midőn az igazságügyi kormány meg fog már győződni a felől, hogy a restantiák legyőzésére bármily mértékben fog is kiszivattyuztatni a bírák képzettsége és munkaereje, e művelettel sem a tábláknál, a most felállított bírói létszámmal, a felsőbb igazságszolgáltatást a kellő eredményre nem vezetheti, sem pedig az elégtelenül dotált nagyobb forgalmu elsőbíró-ságoknál a restantiák megszüntetését el nem érheti; mert ezen művelettel az igazságszolgáltatás rovására lehet ugyan kétes értékű bírói ítélezések felszínre juttatását, és az elintézendő hátralékok számának pár ezerrel apasztását egy időre kierőszakolni, de az egyedül célhoz vezető jó és gyors igazságszolgáltatás ez uton soha el nem lesz érhető.

Az egyöntetű eljárás mindenesetre már most is nagy mértékben szenvedni fog, miután a tizenegy táblánál sokkal nagyobb nehézségbe fog ütközni az egyöntetű eljárásra és ítélezésre való felügyelet, mint ütközött az a táblák szétosztása előtt, miből következik azután, hogy egymást fogják követni az ellentétes határozatok; a jogkereső közönség pedig a jogi bizonytalanságok tengerében tévelyeg és elmerül.

Nem lévén kifejtve az irány, mi módon fog a törvénykezési gyakorlat egyöntetűsége feletti főfelügyelet és ellenőrzés a táblánál a jövőben gyakoroltatni, e részben tehát ezuttal még bírálat nem mondható, legfeljebb csak vélemény lenne kockáztatható.

A közönséges esetekben a megosztott tábláknál sem fog ugyan már a törvénykezési gyakorlat ellentétes irányokban kifejlődni; mert jól tudjuk azt, miszerint a táblák szétosztása előtt, különös tekintettel arra is, hogy a judikatura eddigi színvonala a jövőben is fenttartható lehessen, ugy a táblai, valamint a tanácselnökök is az igazságügyi kormány részéről biztos alapokon lettek a felsőbb bíróságok kitűnőségeiből már előre kiszemelve, és megválasztva; kik ugy a Curia, mint a volt budapesti tábla által állandóan alkalmazott jogszabályokkal tisztában vannak, a mellett kitűnő ítélő tehetséggel is rendelkezvén, ők az eltérő gyakorlat fejlődésének ez irányban lehetőleg gátat vethetnek. De mikép fog érvényesülni a tizenegyfelé szétosztott tábláknál az egyöntetű eljárás és ítékezés a nem mindennapi jogi esetek, és különösen azon ügyek körül, melyekben a táblák jogérvényesen határozván, a Curiától az állandó jogszabályok megalkotását nem is várhatja. Ezen kérdés eddig még csupán felvetve, de megoldva távolról sem lett.

Nézetem szerint, hogy a tizenegy táblánál a törvénykezési gyakorlat — polgári törvénykönyv hiányában — ellentétes irányokban ne fejlődhessek, s hogy ez által a jogkereső közönség a jogi bizonytalanságok tengerébe teljesen el ne merüljön; gondoskodni kell, hogy a nem mindennapi, tehát a különös jogi kérdések az illető referens bírák előleges bejelentései után mindenkor teljes ülésben terjesztessenek elő, vitattassanak meg s döntetessenek el. Az ekként elbírált különös jogi esetek azután az igazságügyi kormányzat útján minden táblával közlendők lennének.

De az egyöntetű törvénykezési gyakorlat érvényre emelésére — véleményem szerint — megnyitná a helyes utat azon eljárás is, ha mindazon felmerülendő különös jogi kérdések, melyekben a táblák végérvényesen határoznak, az előadó előleges bejelentése, és az illetékes tábla teljes ülésének meghallgatása után, de mindenesetre a végeldöntést megelőzőleg, az összes táblákkal teljesülésbeni megvitatás és elvi megállapodás végett, az igazságügyi kormányzat közvetítésével haladék nélkül közöltetnének, az illetékes tábla által pedig végelbírált végett csak az összes táblák elvi megállapodásának visszaérkezéével, ugyancsak teljes ülésben terjesztetnének elő;

a mikor azután a táblák többségének elvi megállapodása lenne az ügy végeldöntésére irányadó. Az ekként elbírált ügyek végül az állandó jogszabályok megalkotása céljából az igazságügyi kormányzat útján az összes táblákkal közöltetnének.

És most még azon mellékes, de mindenesetre számot tevő kérdés is fölvethető, ha vajon sikerült-e a táblákhoz kinevezéseknél azon elv együttes keresztülvitele is, hogy ott a törvénykezés minden oldala alapos ismeretekkel s gyakorlati jártassággal rendelkező munkaerőkkel teljesen fedezve legyen?

Mert ha ezen kérdésre a gyakorlat majd azzal találna felelni, hogy a hiba ez irányban is felmerült: ugy ezen oknál fogva és a fentebb méltatott fenforogni látszó körülmények hatása alatt, a lejtőre jutás hamarabb bekövetkezend, mintsem az elkésve megalkotandó és életbeléptetendő reformok további sorozatával az igazságügyi kormány a már gyuladásba jutott sebeket alaposan orvosolhatná.

Minden attól függ tehát, hogy mikor fognak a nagy perjogi reformok további sorozatai napvilágra kerülni, annak idején-e, tehát a végelgyengülés előtt? avagy elkésve az éji homályban csak akkor, midőn a lehelyezett első lépcső saját sulya alatt már összedőlt.

Minden attól függ, hogy a helyzetet domináló, a nagy perjogi reformok megalkotására hivatott vezér elfog-e seperi mindent az utból, mi a megkezdett műnek sikerét tenné kétséssé? Mert hogy a legjobb igyekezet mellett is elkövetett tévedések s a gátul szolgálható akadályok napfényre juttatásáról a kir. táblák nagy tehetségű elnökei annak idején gondoskodni fognak, azt már egész biztosan várhatjuk.

Minden attól függ, hogy a szóbeliség behozatalával egyidejűleg, a törvénykezés egy másik főtényezőjének, az ügyvédi testületnek új törvény általi szervezése s szabályozása keresztülvezetessék, az ügyvédi vizsgák szigorítása elrendeltessek, s ez által az ügyvédi kar megbízhatósága s jogi képzettsége fokoztassék, életképessége s illetve tisztességes megélhetése pedig a képviseleti kényszernek a telekkönyvi beadványokra leendő kiterjesztése által is mindinkább biztosittassék; miután ezen testület csak ily talajra állitva emelkedhetik a helyzet magaslatára, s lehet annak idején hivatott arra, hogy a bírói karral kezett fogva a felépitendő reformok alapján a magyar igazságszolgáltatást európai színvonalra emelje.

Mert a kilátásba helyezett jogi reformok sikere még nem egyedül magában a jól alkotott s a gyakorlati téren is helyt álló törvényekben gyökeredzik; mivel ha a nagy perjogi reformok a lehető tökéletességgel lesznek is megalkotva, mégis azok a kellő érvényre emelkedni soha nem fognak, ha a hivatott jogi tényezők, a bírói és az ügyvédi kar, az elméleti tudománnyal párosult gyakorlattal kellőképen nem rendelkeznek, miután a közvetlenség és szóbeliség talajára helyezendő perek alapos vezetéséhez és kifejtéséhez egyiránt mind a két faktornak kitűnő képzettsége, alapos és gyors felfogása, éles ítélő tehetsége és fegyelmezettsége követeltetik.

A tulözönlött ügyvédi pályán azonban laza ügyvédi rendtartás s fegyelmezetlen állapot mellett, midőn a megélhetés kérdése a testületet már egészen a kenyérmezei harczterre hurcolta át s a testület a jogi tudományok forrásává lenni csaknem teljesen megszűnik, nem lehet reményleni sem, hogy ezen testület ily helyzetben a bírói karral kezett fogva, erőt nyujthasson a nagy reformok érvényre emeléséhez, a jó és gyors igazságszolgáltatás megteremtéséhez.

Minden attól függ, hogy az elsőbíró-ságok képzettségi színvonalának s tekintélyének emelésére irányuló s az elsőbíró-ságoktól mindenároni menekülési vágyaknak egyedül gátat vethető, az igazságügyi reformok kifejtésénél hangsúlyozott azon nagy horderejű elv, mely szerint az elsőfoku bíróságoknál működő kitűnőbb erők részére az ott helyben

maradás esetére idővel a magasabb rang és fizetés is biztosítani fog, érvényre jutand-e?

A jelen rendkívüli helyzetben — minthogy a rendkívüli idők rendkívüli intézkedéseket követelnek — már a táblák rendezésénél elengedhetlenül felállítandó s követendő lett volna azon elv is, hogy tekintet nélkül a szolgálati évekre, az elsőbíráóságoktól a legkitünőbb erők alkalmaztassanak. Ezen elv mégis a rendezés kezdetével nagyrészen mellőzve lett; mely eljárás rendes viszonyok között még indokolható, de a jelen helyzetben épen nem menthető, miután a nagy reformok életképességének biztosítására az azokba illeszthető minden egyes kiváló organumnak, a törvénykezés terén fellelhető minden hivatott erőnek feltétlenül való felemelését követelték.

Igaz ugyan, hogy a reformok jövőjének biztosítása tekintetéből az ügyvédi karból a kitünőségek besorozása is megkísérelve lett; de mert ezen karnak kitünőségei a táblabírói fizetésekért nem igen rajonghatnak, helyüket tehát ily helyzetért fel nem adhatván, a besorozás nem sikerülhetett.

Azonban magából az elsőbíráósági tagok sorából is kitünő erők meríthetettek volna, ha a szolgálati évekre ezuttal oly különös súly nem fektetettik; mely erők az alkotandó reformok alapján a magyar törvénykezésnek európai színvonalra való emelését biztosítandják.

Nagy tettek idején nem magához várni, de keresni kell a vezérnek a kitünő katonát, ki a terv kivételének sikeréhez hozzá járulhat, ilyen pedig még a törvénykezés terén is könnyen fellelhető.

A harcz terén kell kutatni a geniet, saját fegyvertényeiből itélni meg őt, azon tényeiből, melyek a felsőbb bíróságok szigorú kritikáját is már megállották; és ez a legmegbízhatóbb ajánló-levél. Ott a harczterén biztosan fellelhető a képzettség és az erő, mert ott mindenki egyformán fogja hangoztatni azt, hogy melyik az a közlegény, kinek táskájában a marschall-bot is már ott hever. Ne a protekciók agyontaposott útja vezessen már minket ezentúl; mert hiszen ez uton a hivatott kitünőség vagy csak ritkán érvényesülhet vagy épen soha érvényre nem jutand.

Nagy átalakulások alkalmával, nagy reformok kezdetén, sok oly tekintetek mellőzendők, melyek rendes viszonyok között figyelmen kívül nem hagyhatók.

És ha már nagy perjogi reformok megvalósításán nem csupán ábrándozni akarunk, hanem azt az állam dicsőségére megteremteni is egész lelkünkben óhajtuk; akkor nem lehet, nem szabad többé sem az áldozatoktól, sem a rendkívüli eszközöktől visszariadnunk.

Rendkívüli helyzet állott elő ma a törvénykezés mezején. Ilyen helyzetben, a tervezett mű sikerének biztosítása céljából a mozgató, a teremtő erőnek, a széles látkörű vezérnek a rendkívüli eszközöktől sem lehet meghátrálnia. Meg kell ragadni, s ha lehet gyökerestől és kiméltlenül kitépni mindazt, mi az alkotandó mű helyes irányának gátat vethetne; ellenben felemelni mindent, mi a nagy reformok életképes megalkotására, és a haza üdvére alkalmasnak mutatkozik.

Igaz, hogy ez nagy bátorságot, törhetlen erélyt, genialis tehetséget és szívós kitartást igényel, de nagy emberek és nagy művet csak ily alapokon teremthetnek, ellentétes alapokon megkezdett alkotás eltörpülni, megsemmisülni fog.

Azzal végzem tehát, a melylyel kezdettem:

A táblák szétoztásával az ígért nagy perjogi reformok megvalósításához az első lépés már megtétetett. Bizzunk és reméljük, hogy a békés politikai helyzet módot fog nyújtani nekünk ahhoz is, hogy az első lépést csakhamar követni fogják a többiek. Ne vessünk gáncsot még a tizenkettedik órában is, hanem inkább nyujtsunk kezét annak, ki törhetlen ereje s elhatározása által vezettette első lépett a nagy reformok terére.

B—y G—n.

Jogirodalom.

A közigazgatási javaslatról. Irta Concha Győző. Budapest, Hornyánszky Viktor bizománya. Ára 80 kr.

Szerző szerint *nem egyszerű közigazgatási* javaslattal állunk szemben, mert a politikai köztisztviselők kiszemelése, melyet a polgárok gyakoroltak, a miniszteriumra ruháztatik, a mi eminensen az alkotmányt, a souverén hatalombani részesedést érinti, és mert az egyik társadalmi osztály, a nagy- és közép-birtokosok kezéből kivonja a hatalmat, s demokratikusabb elemeknek nyit nagyobb érvényesülésre tért, végre mert a javaslat nemcsak kormányzati, hanem administratív centralizációt létesít. Szerző a reformnak azon irányzatával, mely a polgári igazgatás közegeinek kinevezését a miniszteriumra ruházza, s demokratikus elemeknek nagyobb érvényesülésre alkalmat nyit, egyetért, s előtte helyesnek látszik a közvélemény tekintélyes részének az a meggyőződése, hogy nemzünk az önkormányzati hivataloskodást többé nem bírja; társadmunkának nincsenek többé olyan elemei, melyek akkora elfoglaltságu tisztségek önkormányzati vitelére alkalmasak lennének, de azt hiszi, nincs a világ egy nemzetének sem. A kormányt csak üdvözölni tudja bátorságáért, hogy a részben hasznavehetlen intézmény átalakításába, annyi előítélet leküzdésébe belefogott. Azonban a javaslat nem egy szabványával nem ért egyet, mivelhogy szerinte a megye teljes deszorganisálására, az önkormányzat megsemmisítésére, a legmerevebb administratív központosításra vezetnek, s az egyéni szabadságot veszélyeztetik. E tekintetben mellőzve azokat, miket a javaslat «címére» és formájára, illetve «belső oekomiájára» nézve mond, áttérhetünk egyik főpostulatumára, s ez az, hogy a *megyét, mint lakosainak törvényhatósággá szervezett egyetemet, mint komunitást nem szabad elejtenünk*, miért is a hivatalnoki rendszert a megye régi törzsébe kell beoltni, nehogy annak tradícióitól függetlenül, exkluzív burokratává nője ki magát, sőt ellenkezőleg, hogy jobb időkben, midőn a régi nemesség az új középosztályllyal egyesülve, valódi gentryvé alakul át, a nemzet folytathassa benne a mainál szélesebb körű önkormányzatát. Szerzőnek e vágyát szívesen magunkévá tesszük azon feltevésben, hogy ezen gentry szakszerű képzettséggel bírand, mert tisztán áll előttünk, hogy a közigazgatás azon részében is, melyet az önkormányzat végezend, — angolosan mondva — mennél több a «professional gentleman», annál jobb.

Az előttünk fekvő munka a leghosszasabban foglalkozik a javaslat 20. §-ával, kapcsolatban a 21. és 22. §§-al. A 20-ik §-ról azt mondja, hogy a javaslathoz annál nincs fontosabb szakasza. E szerint minden tisztviselő főnöknek tekintendő azokra nézve, a kik a jelen törvény vagy a szolgálati szabályok szerint neki alá vannak rendelve, a főnök — illetékeségi körében — ezekhez rendeleteket intézhet, őket hivatalos teendők ellátására utasíthatja. Minthogy pedig az összes vármegyei hivatalnokok a főispánnak vannak alárendelve (28. §.), a főispán pedig a kormánynak közvetlenül alárendelt tisztviselője (31. §.), minthogy továbbá a közvetve alárendelt tisztviselő is utasítható (20. §. 3. bekezdés), világos, hogy a kormány egyenesen a szolgabírákhoz is adhat ki rendeleteket és utasításokat, miáltal a miniszter egyetlen hatósággá *vdhatik ressortjában*, s beálland a vészes administratív centralizatio, lehetetlenné téve a kormányzás, a vezetés kellő gyakorlását, a miről indokolásában (19. l.) a kormány ma is panaszkodik. (A törvényjavaslat ezt határozottan «sürgős esetekre» szorítja, mi lényegesen módosítja az egész okoskodást.)

A 20. §. szerző szerint a hivatalnokoknak egymáshoz való viszonyára is döntő. Minden alárendelt hivatalnoktól elveheti főnöke bármely ügy elintézését, s minthogy a főispán valamennyi hivatalnok főnöke, elmondhatni, hogy a 20. §. által a főispánban teljes *helyi centralisatio* teremtetik, ha nem is «in esse» hanem «in posse». E szakasszal, s a csend-

őrséget a főispán alá rendelő 40. §-al megnyernők, tehát a *francia prefet*-rendszert újított magyar kiadásban. Itt, s a munka további folyamában szerző a francia prefet-rendszert ismerteti, mi a könyvnek legérdekesebb részei közé tartozik. A prefet csak az által válhatott az összes megyei ügyágak (pénzügyi, közlekedésügyi stb.) főnökévé, mert maga gyakorolja az egész belügyi és rendőri hatóságot a departementban, mivel szemben kérde szerző, képes lesz-e erre a javaslatban kontemplált főispán a melléje állított alispánnal és szolgabírákkal? s arra a konklúzióra jut, hogy azt csak akkor teheti, ha az alispán hatáskörét is megnyeri, miért is kijelenti, hogy ha a prefet-rendszert akarjuk, ne kockáztassuk annak legfőbb előnyét *kétfejséggel*.

(Itt kérdezhetjük, hol van az megírva, a javaslatban, illetve indokolásában, vagy hol mondatott, hogy a prefet-rendszert akarja? Az egész okoskodás *petitio principii*, melyet el nem fogadhatunk.)

És itt áttér a prefet-rendszernek *közsabadsági* következményeire, s a 20. §-t kapcsolatosan a 22. §-sal tárgyalja. Szerinte végelemzésben a *caesarismusra* vezet, midőn a különböző közhivatalnokok személy szerint és föltétlenül magán- és büntetőjogi felelősségre nem vonhatók, ha felebbvalójuk parancsára cselekedtek, s különösen kiemeli, hogy azon polgár, a kit a miniszter utasítására vagy rendeletére valamely közigazgatási közeg jogaiban megsértett, magánjogi vagy bünvádi elégtételt csak úgy nyerhet, ha a képviselőház a hozzá intézett kérésre a miniszter ellen az 1848: III. tcz.-ben meghatározott eljárást folyamatba teszi. (Csakhogy nyerhet!)

Szerintünk a hivatalnok büntetőjogi felelőssége *ma* is fenáll s jövőben még inkább fen fog állani, mert a képviselőház közigazgatási bizottsága ezt a javaslatba *világosan felvétette*, mi szerzőnek elégtételül szolgálhat. A többire nézve pedig megjegyezzük, hogy aggodalmaiban még teoriában is nagyon messze megy, mert azon provisiók, melyek a törvényjavaslatban a fegyelmi eljárásra — mely sok oldalról indítható meg — és a kártérítésre vonatkoznak, minden méltányos igényt, legalább a gyakorlatban kielégíthetnek, különösen akkor, ha meggondoljuk, hogy ezek még a szolgálati pragmatika, valamint a közigazgatási bíróságra vonatkozó törvény által ki fognak egészítettetni. A munka további folyamában szerző az alispánt a törvényhatósági bizottság közgyűlésének, az állandó választmányának, a közigazgatási bíróság s a központi választmány választott elnökévé óhajtana tenni; a *járási tanácsok helyett* pedig inkább a körjegyzői köröknek megfelelő területeken bizonyos hatósági hatalommal felruházott s mérsékelt foglalkozást igénylő önkormányzati tisztségeket, pl. megyei esküdségeket óhajtana, melyeknél az eddigi államfentartó nemességnek jutna érvényesülési tér. Részünkről úgy vélekedünk, hogy a járási tanácsok koncepciója megérdemli a kísérletet, szerző gondolata pedig inkább a községek szervezésénél jöhetne figyelembe.

A javaslat nagy hiányának tekinti szerző azt is, hogy az elszigeteltséget, mely a megyei és városi törvényhatóságok közt fenáll, fentartja, s csak azt engedi meg, hogy oly törvényhatósági joggal felruházott városban, mely megyei székhely, ugyanazon egyén lehet a megyei és városi bizottságnak tagja. A mit szerző e tekintetben mond, az valóban meggondolásra méltó, mi hogy a városok rendezésénél megtörténjék, élénken óhajtjuk.

A *közigazgatási bizottságnak* 5 szakosztályát 3-ra kívánja redukálni, kihagyván a pénzügyi szakosztályt, melynek szerinte a közigazgatási bíróság mellett nincs létalapja, ő kihagyván a közigazgatási bíróságot, melyet az alispán elnökle alatt egészen elkülönítendőnek tart. (A képviselőház közigazgatási bizottsága *négy* szakosztályt tartott meg.)

Az *állandó választmány* teljes létjogosultságát elismeri, de ennek elnökségét nem tartja a főispánra ruházhatónak. Fonáknak mondja a törvényhatósági gyűlések *nomenklaturáját*,

miben nagyrészen igaza van, mert csakugyan helyesebb volna «törvényhatósági közgyűlés», «közigazgatási szék», «fegyelmi szék» stb. elnevezéseket használni.

Ha még megemlítjük, hogy a közgyűlések tagjainak számát nagynak tartja, elégnek vélvén, ha a legnagyobb megyének is 120 megyei képviselője lenne, dióhéjban megismertettük az érdekes munka tartalmát, melyről annyit általánosságban mondhatunk, hogy az jeles — bár inkább theoretikus — szakemberre vall, s hogy annak megolvasását — noha nem egy tekintetben eltérő nézetben vagyunk — mindenkinek ajánlhatunk, ki a szóban forgó törvényjavaslattal komolyan kíván foglalkozni.

SINCERUS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio?

A következőkben megkíséreljük összeállítani azon cselekményeket, melyekre nézve a Btk.-ben hézagok mutatkoznak. A novella szövegének végleges megállapítása alkalmával talán egyik-másik tételünk figyelembe vételt találhat.

Kiegészítéseket és helyreigazításokat szívesen fogadunk.

I.

Azon tanintézeti igazgató, a ki hamis bizonyítványt ad ki: nem büntetetik.

II.

A ki más neve alatt tesz iskolai vizsgát: nem büntetetik. (A Btk. 400. §-a, mely oly sokféle alkalmazást nyer, ide aligha lesz vonható).

III.

A ki hamis iskolai vagy vizsgálati bizonyítványt készít: nem büntetetik — csakis kihágásért, és ezért is kizárólag azon esetben, ha cselekménye a Kbt. 71. §-a alá esik.

Azon egyetemi hallgató, a ki Index-ébe hamis bejegyzéseket tesz, (megtörtént, hogy hamisította a tanárok neveit): nem büntetetik.

IV.

Azon ügyvéd vagy közjegyző, a ki hamis bizonyítványt ad a jelöltnek arról, hogy ez nála gyakorlaton volt: nem büntetetik.

Azon iparos, a ki a tanoncznak ad hamis bizonyítványt: nem büntetetik.

Azon gazda, a ki hamis bizonyítványt ad cselédnek s másokat félrevezet: nem büntetetik. (Cselédtörvény hiányos.)

V.

A ki osztrák vagy külföldi bélyegeket vagy postajegyeket hamisít: mikép büntetetik?

VI.

A ki tanunak vagy esküdtnak megidézttétvén, a bíróság előtt valótlán tényt hoz fel a maga mentségére: a magyar Btk. szerint nem büntetetik. (A tanuskodási kötelezettség megsértésének azon példátlan lanyha kezelése, mely bíróságaink körében honos, okozza jórészt, hogy nálunk a perek annyira elhúzódnak.)

VII.

A mely esetben az orgazdát büntetjük, ugyanazon esetben rendszerint a tolvaj is büntetendő volna. Ha pedig a tolvaj cselekményét indítványivá tettük, nem észszerű, hogy az ugyanazon cselekményből származó orgazdasági aktus hivatalból üldöztessék. A visszaeső és az üzletszerű orgazdára nézve kivétel volna teendő.

VIII.

A lopás és az orgazdaság merev elkülönítése okozza a következő sajátságos értekezést is:

Ha valaki két forint értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti cikket lop: a tolvaj büntetetik, orgazdája nem; ha pedig az élelmi vagy élvezeti cikket szolgálatban levő egyén lopja a szolgálatadótól: a tolvaj — indítvány hiányában — nem büntetetik, orgazdája pedig igen.

Mindkét esetben mind.ét cselekmény ugyanaz, s mégis egyik esetben csak az alapcselekményt, másik esetben csak a járulékos cselekményt büntetjük.

IX.

Az u. n. Zechprellerei és a rokon cselekmények (pl. vendéglői szoba díja, borbélydíj, fodrászdíj, stb. ki nem fizetése) nem büntetetik, habár sok esetben van a cselekményben kriminalistikus elem, a nélkül hogy csalás vagy lopás megállapítható volna.

X.

Csak igen erőltetett törvénytárgyalás mellett büntethető azon egyén, a ki más helyett kiállja a szabadságvesztés-büntetést.

XI.

A ki egy nőtől ravasz fondorlattal egy forintot elcsal: büntetjük; a ki ugyancsak ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtéssel a nőt szüzességétől — tehát legfőbb javától — fosztja meg: nem büntetjük.

XII.

Nem bünteti a Btk. az u. n. egyszerű csábítást (kerítést), mely gyakran épen nem egyszerű az eszközök megválasztásában. Az Indokolás arra hivatkozik, hogy nehéz a bizonyítás; ez azonban nem lehet ok arra, hogy a hol a bizonyítás mégis lehetséges, ott büntetés kiszabassék.

XIII.

Ha nagykorú testvérek, kiknek szüleik nincsenek, egymással nyilvánosan és köztudomásúlag nemi viszonyban élnek: nem büntethetők, mivel az indítvány megtételére csak a szülő vagy a gondnok a jogosult.

XIV.

A hulla megbecstelenítése a magyar Btk. szerint nem büntetetik.

XV.

Dynamittal elkövetett házrobbantás büntetésének *maximuma* három havi fogház. (Btk. 421. §.)

XVI.

A ki saját dolgát a haszonélvezőtől, zálogbirtokostól vagy attól, a ki a dologra nézve használati vagy megtartási joggal bír, jogtalanul és *erőszakkal* elveszi: csak azon büntetési tétel alá esik, mint a ki ugyanezt erőszak nélkül teszi.

XVII.

Csalás és magánokirathamítás vétségének kísérlete nem büntetetik.

(Folyt. köv.)

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Az urbéri korcsmajog.

A kir. Curia 51. számú döntvényével kimondotta, hogy az urbéri jogon gyakorolt italmérési jogért megállapított kártalanítási összeg tulajdonjoga a volt urbéreseket illeti, a kártalanítási összeget mégis a jelenlegi politikai községnek rendeli kiadni.

Az elvi megállapodás a rendelkező részszel ellentétben áll, mert a kártalanítási összeget nem az elismert tulajdonosok, a volt urbéreseknek, de a jelenlegi politikai községnek rendeli kiadni.

Ezen ellentét, a döntvény ezen rendelkező része, az

urbéri italmérési jog természete és fejlődésének talán nem elég beható bírálata és megfigyelésén alapul.

Az elvi megállapodás és a rendelkező rész — az indokok szerint — azon alapról indul ki, mintha hazai törvényhozásunk az eredetileg kizárólagosan földesuri jogot képező korcsmáltatási jogosultságban a jobbágy községet, az urbéresek felsegélyezése céljából részesítette volna, s az urbéri italmérés nem az egyes jobbágyságok egyéni joga, hanem a jobbágy községre átruházott javadalom volt.

Ezen alap azonban téves.

Kétséges sem lehet, hogy a jobbágy telkének a kötelezett szolgálványok teljesítése és kiadása után megmaradt haszonvételeivel szabadon, korlátlanul rendelkezett. Eredetileg ez volt a szabály a szőlővel beültetett terület haszonvételeire nézve is. Később, midőn hazánkban a szőlőművelés a jövedelmi források egyik főágát képezte: a földesur korlátozta jobbágyságát szőlőtermése szabad elárusításában. Az innen eredt általános panasz, az 1550: XXXV. és 1550: XXXVI. tcz. által nyert rendezést.

Az 1550: XXXVI. tcz. annak megállapítása mellett, «hogy senki az urak vagy nemesek közül a jobbágyság boraikat azok akarata nélkül még pénzért is el ne vehesse», legelőször szabályozta az urbéri italmérési jog gyakorlatát.

A most hivatkozott törvény 1. §-a egyenlő ár mellett, a jobbágy urának ad elővásárlási, megtartási jogot. A 2. §. pedig kimondja, hogy a mely uraknak és nemeseknek birtokain bortermő helyek nincsenek: szabad legyen a jobbágyságoknak Szent-Mihály naptól karácsonyig bort mérni, és azután illendő ár mellett az uraknak. A hol pedig (4. §.) bortermő helyek léteznek, és a jobbágyságok saját szőlőjükből való borokkal bírnak, határozatott, hogy a jobbágyságok az ily boraikat Szent-Mihály naptól fogva, Szent-György napig mérhessék, az ezenkívüli időben pedig szabad legyen az uraknak birtokaikban bort mérni. Ha Szent-Mihály naptól Szent-György napig a jobbágyságoknak azon szőlőbeli boraik elegendők nem lennének: azon időközben a helybeli ur bort mérhet (5. §.), de csak a jobbágy közbenjöttével. (6. §.)

E törvényi intézkedést az 1567: XXXVIII. tcz. csak annyiban változtatta meg, hogy kimondotta, miszerint az urak és nemesek birtokain a tulajdonos szabadon bort mérhet.

Az 1598: XXXV. tcz. pedig meghatározta, hogy a borkimérésnek az urak s nemesek birtokain a házak sorrendje szerint kell történni.

Az 1655: XXXI. tcz. megújítja az 1550: XXXVI. tcz. rendelkezését s az 1659: XLVII. tcz. pedig ismételtén kimondja, hogy a törvényben tilalmazott idők alatt korcsmát bérelni nem szabad.

Az urbéri italmérési jog alapjául szolgáló e régebbi törvényi intézkedések kétségtelenítik, hogy ha e jog, mint minden más urbéri haszonvétel, a földesuri jogból eredt is, az a törvényhozás által nem az urbéres községnak adatott, hanem az — a törvény korlátai között — minden urbéres egyéni joga volt.

A hivatkozott régebbi törvényi intézkedéseket követte az 1832/6. évi törvényhozás, melynek nem volt célja a jobbágyságok eddig élvezett jogait csorbítani, elvonni, de az országbelieknek különféle osztályai kölcsönös viszonyu kapcsolatait a közboldogság nagyobb gyarapítására rendezni, a kölcsönös igazakat és köteleességeket meghatározni.

Az 1832/6: VI. tcz. azokról rendelkezik, melyek a telek haszonvételén felül a jobbágyság hasznai közé tartoznak. E haszonvételek egyikét sem vonja el a jobbágyságtól, így a 2. §-ban szabályozott bormérést sem, hanem a régebbi törvényi intézkedést annyiban változtatja, hogy a jobbágyság által egyenként gyakorolt italmérési jogot összesíti, s annak gyakorlását az urbéresek összesége, az urbéri községre bizza.

Az 1848-iki törvényhozás megszüntette az urbéri szolgál-

latokat, de nem mondotta ki, hogy a jobbágy haszonvételeiben a volt földesur is részesül.

Az 1853 márczius 2-án kelt nyiltparancs 23. §-a az 1868 július 7-én kiadott belügyminiszteri rendelet, az 1871: I. III. tcz. 5. §-a az urbéri korcsmáltatási jogot fentartják s azt az 1871: XVIII. tcz. sem érinti.

Az 1888: XXXVI. tcz. pedig az urbéri jogon gyakorolt italmérésért kártalanítást nyújt s azt a jogosultaknak rendeli kiadni.

Kétségtelen hát, hogy az urbéri jogon gyakorolt italmérés a volt urbéresektől semminemű törvény vagy törvényerejű intézkedéssel elvonva nem lett, az a volt urbéresnek kizárólagos haszonvételei közé tartozott, az ezen jogért nyújtott kártalanítási összeg is egyedül őket, az elismert tulajdonosokat illeti.

A kir. Curia elismeri, hogy e jog jövedelmében egyedül a volt urbéresnek részesülhetek. Elismeri, hogy a községek politikai átalakítása a szerzett jogok sérelmére nem lehet, a kártalanítási összeget mégis nem a jogosultaknak, nem a volt urbéreseknek, de a jelenlegi politikai hatóságnak rendeli kiadni. Hát ezen elismerő indokok és e rendelkező rész között én következetességet már azért sem találok, mert ha e jog a volt urbéresnek kizárólagos egyedüli tulajdona volt, a jogért nyújtott kártalanítási összegből nem részesülhetnek azok, kik nem voltak urbéresek, kiknek ezen jog jövedelméhez igényök sem volt.

A döntvény rendelkező része különösen az 1836: VI. tcz. 2. §-a intézkedésére van fektetve, s ezen intézkedésből meríti a határozat azon indokát, hogy az italmérési jog jövedelme a jobbágy község céljaira és közszükségleteire rendelt vagyont képezett.

Az 1832/6. évi törvények előbeszédében ki van mondva az ezen törvényhozásnak általam már fentebb idézett célja. E törvényhozásnak mint elől említém, nem volt célja a jobbágyok haszonvételeinek egyikét sem elvonni, de a kölcsönös viszonyokat rendezni. E törvényhozás nem változtatott az urbéri italmérési jog természetén, nem vonta el annak jövedelmét a volt urbéresektől, hanem épen úgy mint az 1832/6: XII. tcz. 11. §-a, mely a házanként vagy személyenként való korcsmáltatást eltörölte és összesítést rendelt, épen így összesítette az urbéri italmérési jog gyakorlását is, és azt az urbéresnek összesége, az urbéres községre bizta. Ezen jog jövedelme ezentul is csak az urbéres község tagjai, a volt urbéresek javára és szükségleteire szolgált.

Az urbéres község közös kiadásaihoz nem járult a földesur, de nem részesült annak jövedelmeiben sem, s így ha az urbéri italmérési jog jövedelme a közös kiadások fedezésére fordított: ez is csak egyedül a volt jobbágyok teherviselése könnyítésére és javukra szolgált.

Az urbéri kapcsolat megszüntetésével a volt jobbágyok a kezükön lévő urbéri földbirtokra teljes tulajdoni és szabad rendelkezési joggal ruháztattak fel, miből kétségtelenül következik, hogy a törvényeknek nem az volt célja hogy az urbéresnek jogai megcsorbítottassanak, hanem inkább kiterjesszessenek. Midőn az 1848-iki törvények folytán a jobbágyközségek megszűntek, a volt urbéresnek jövedelmei és haszonvételeinek részesévé nem vált a volt földesur, de azok továbbra is a volt urbéreské maradtak.

Az 1848: VIII. tcz. a közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselendőnek mondván ki: a volt urbéresnek elismert vagyona s ennek jövedelme csak is az ő terhük könnyítésére fordítható.

A jelenlegi politikai községnek tagja nem csak a volt urbéres, de a volt földesur is, ki nemesi jogán gyakorolt italmérési jogáért kártalanítást nyer, és ebben a volt jobbágy nem részesül.

A jelenlegi politikai község közös kiadásai között nem foglalhatnak helyt azon szükségletek, melyek a község volt

urbéres lakosait, a volt urbéres községet, a községnek politikai átalakítása daczára még most is terhelik, s melyek a volt urbéresnek közös jövedelmeiből fedeztetek. Ellenkezik hát az igazsággal, hogy a volt jobbágyoktól a törvényesen egyedül őket illető jog jövedelme és e jog egyenértéke, kiadásai fedezeti alapja elvonassék.

Az urbéri italmérési jog tulajdonjoga a volt urbéresnek illeti, a megállapított kártalanítási összeg tehát csak a tulajdonosnak, a jogosult volt urbéreseknek adható ki.

SZAFFKA PÁL.

A kir. táblai kinevezésekre

vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Igen érdekes statisztikai képet nyújtanak a kir. táblai kinevezések.

Kinevezetett: 8 a *Curia*tól, 137 a *budapesti kir. táblától*, 26 a *marosvásárhelyi kir. táblától*, 7 a *budapesti törvényszéktől*, 4 a *budapesti ügyvédi karból*, 3—3 a nagykanizsai, pestvidéki, s.-a.-ujhelyi, kassai, kolozsvári és budapesti kereskedelmi és váltó *törvényszéktől*, 2—2 a veszprémi, nyitrai, rózsahegy, beregszászi, szabadkai, székesfehérvári *törvényszéktől*, 1—1 a kecskeméti, szombathelyi, aranyosmaróthi, dévai, nyíregyházi, lugosi, miskolci, zalaegerszegi, nagy-kikindai, debreczeni, zilahi, trencsényi, egri, fumei, szegedi, szolnoki, karánsebesi, temesvári és deési *törvényszékektől*, 1—1 a pestvidéki, debreczeni, besztercebányai, beregszászi és kolozsvári *ügyészségtől*, 1—1 a debreczeni, lipót-szentmihályi, devecseri és nagy-atádi *járásbíróskól*, 1—1 a szatmár-németi, szombathelyi, nyitrai és pécsi *ügyvédi karból* és 1 a *helyhez nem kötött bírák létszámából*.

Kinevezett tehát a korona összesen 244 bírót (elnök, tanácselnök, ítélő bíró) és pedig: 8 curiai bírót, 163 táblabíró, 56 törvényszéki bírót, 8 ügyvédet, 5 kir. ügyészt, 4 járásbíró.

E kinevezések demokratikus érületre vallanak.

E kinevezésekkel a miniszter az összes érdekkörök aspirációit jogosnak ismerte el s azt a lehetőséghez képest valószínűsítette is, s ezeknek feltétlen egyenlősége mellett azon nagy horderejű elvi iránynak is kifejezést adott, habár itt nem volt egészen igazságos a miniszter, hogy a jogi professiók, u. m.: ügyvéd, ügyész, bíró, jogtanár stb. közötti különbségtételnek való alapja nincs.

A miniszter ugyanis, eltérve az előző idők hagyományaitól, megtisztelte e kinevezéseknél az ügyvédi kart is.

És habár eme lépés iránt a karnak elismeréssel kötelessége is adózni, mégis nem zárkozhatunk el annak kijelentése elől, hogy nagyobb kontingenst kellett volna a miniszternek a táblai ítélő bírák sorába az ügyvédi karból kinevezettni.

Nekem különben erős a hitem, hogy jövőben a miniszter ez irányban is teljesen igazságos lesz s kikerülendi azt, hogy parlamenti kijelentései és politikai cselekményei között eltérés mutatkozzék.

A miniszter ugyanis, május 8-án felelve a Curia elnökének, azt jelentette ki a főrendiházban, a mint különben eme lap hasábjain már felemlítés tárgyát is képezte: hogy «az angol rendszer, mely bírói karát egyedül az ügyvédekből veszi, kiválóan bizonyult, hogy jellem, tehetség és tudomány minden ügyvédet képesít a legmagasabb bírói állásra is, hogy a mi fokozatos előléptetési rendszerünk bizonyos elszigeteltséget teremt, hogy a bírói karon kívül álló jogi professióknak a bírói karba való bevitele — a bírói kar kiegészítése végett szükséges és az európai és amerikai összes művelt államokban divik, — s hogy ez csak javára válik az igazságszolgáltatásnak».

Kijelenti továbbá, «a gondolkodás rendes alapján lehet fogamatba venni azt, mely szerint az ügyvédi karnak jellemük és tudományuknál fogva kitűnő tagjai nyereszenek még a bírói

karnak, hogy soha semmi körülmények között el nem ismerheti, hogy ebben valami sérelem lehet a bírakra, mert a bírói állás közérdekű állás, nem pedig valamely kaszt privilegiuma.»

Végül meggyőződéseiként jelentette ki azt, a mit sokaknak figyelmébe lehet ajánlani, «mely szerint a jogi professiók szétágazásában egyik professióról sem lehet mondani, hogy az előbbrevaló és a többi vele szemben alarendelt és alsóbbrendű. Ez helytelen is volna és a miniszter nézete szerint nem is birna való alappal».

Kifejezhetjük tehát abbelinéze tünket, hogy a kir. táblai kinevezések általában megnyugtatók; csak az ügyvédi kart részesítse a miniszter jövőre több figyelemben. Erre pedig már most meg van az alkalom, mert a táblai kinevezések által 8 curiai, 56 törvényszéki bírói, 5 kir. ügyészi és 4 járásbírói állás üresedett meg.

Dr. VÁRADY KÁROLY.

Különfélék.

— «Fogdij.» A hivatali buzgalom fokozására az állam két fogalmat teremtett: a «leletet» és a «fogdiját». Mindkettő a régi burokrácia szülötte; hasonlóan is nagyban egymáshoz.

A leletet nem kell definiálnunk, közismeretű fogalom az.

A «fogdij» azonban, bár talán ép oly gyakori, mint a nap-nap után hangoztatott lelet, mégsem oly bevett «jogi műszó», mint ez, mert az állampolgárok zsebeit csak közvetve érinti.

Fogdij az a pénzösszeg, melyet a kir. kincstár a csendőröknek az általuk «hivatali buzgalomból» befogott egyének után a fölöttük kimondott ítélet eredményéhez képest kifizet.

Taksálják pedig a foglyokat a következőképen: egy évi fogságnál kevesebbre ítélt után 4 frt, 3 évig 8 frt, 10 évig 16 frt, 15 évig 25 frt, életfogytig 30 frt, halálbüntetésnél 60 frt jár.

Nem csoda, ha ez intézkedés folytán is ugyanazt a jelenséget észleljük, mint a leletnél, hogy t. i. a közegek iparkodnak minél nagyobb mellékjövedelemre szert tenni. Csakhogy míg a lelet tárgya pénz, addig a fogdij ember. A leletet a a végrehajtás előtt két forum is felülvizsgálja, míg a csendőrdörre-borura fogdossa el az embereket.

Alig van hét, hogy ne nyernénk tudomást a vádlottak beismerő vallomásának azon okból való visszavonásáról, mivel azt a csendőrök úgy csikarták ki tőlük kínzások, fenyegetések vagy ígéretések árán.

És már most alig lehet megkülönböztetni azon eseteket, melyekben a vallomás csakugyan kikényszerítve tétetett, azoktól, melyekben az nem egyéb: a vizsgálat félreterelésére, a bizonyítás összekuszálására célzó hamis ürügynél. A bizonyítási anyag összebonyolódik és sok esetben bíróságaink sem képesek megkülönböztetni a szimulánst az ártatlantól.

Itt az ideje, hogy ezen szügyenteljes állapotoknak véget vessünk.

A kir. Curia, mely a bünvádi eljárás kodifikálatlan, nehéz problémáival valamikor előszeretettel foglalkozott, már egy ízben hallatta erélyesen tiltakozó szavát, midőn 1885-ben átiratilag felkérte az igazságügyminisztert, hogy ez ügyben intézkedjék.

Az átirat, melynek sikerében annak idején olyannyira biztunk, nem szülte a kívánt hatást. A fogdijak továbbra is fentartattak s a csendőri tulkapások egyre szaporodtak.

Igazságügyi kormányunknak ez a körülmény is hathatós intelműl szolgálhat a polgári szabadság garantianak a bünvádi eljárási törvényben való mihamarabbi kodifikálására.

Addig is azonban míg ez megtörténék, sürgősen szükséges a csendőri szabályzat revideálása, a csendőr tiszttségének qualificatiohoz való kötése, de mindenekeelőtt a fogdijak eltörlése.

— Hivatalból történő czégtörlés? Lapunk f. é. 19. számában közöltük a fehértemplomi kir. törvényszéknek 8890/90. sz. végzését, melyben egy kereskedő, ki üzletével felhagyott, fel lett hiva, hogy czégének kitörlése iránti kérvényét egy hó alatt adja be. Ugyanezen ügyben a fehértemplomi kir. törvényszék f. é. ápr. 22. 4384/1891. sz. a. a következő elvi jelentőségű és érdekes újabb végzést hozta: «Tekintettel arra, hogy a . . . bejegyzett czég r. o.-i főtelepe R. O. község előljárásiágának . . . sz. jelentése szerint megszűnt, az O. B. község előljárásiágának . . . sz. jelentése szerint pedig a fenti czégnek o. b.-i fióktelepe sem áll már fen, végre Kr. község előljárásiágának . . . sz. jelentése szerint a kr.-i fióktelep a czégtulajdonos által . . . ra ruházott át, ennél fogva, tekintettel arra is, hogy . . . a 8890/90. sz. felhívásnak meg nem felelt, meghagyatik a czéggjegyzékvezetőnek, hogy . . . nak . . . bejegyzett czégénél és pedig az utolsó rovatban ezt: «a czégtulajdonos r. o. . . . és o. b. . . . i üzletével felhagyott és felhívás daczára a czég kitörlése iránt nem folyamodott» jegyezze fel és ezen feljegyzést hivatalból tegye közhirré. Egyben felhivatik . . . kr. . . . lakos, hogy . . . üzletének megvételét igazolja és ezen üzlet megvételének kitüntetését egy hó alatt ezen kir. törvényszéknél kérje és pedig annál inkább, mert ellenesetben ezen üzletre nézve a fentihez hasonló feljegyzés fog elrendelgetni.»

— A kir. ítélő táblák tanácsainak beosztása 1891. évi május hó 5-étől.¹

7. Nagyvárad kir. ítélő tábla:

I. polgári tanács. Elnök: Ritoók Zsigmond, tanácselnök. Rendes tagok: Knorr Alajos, dr. Marianescu Athanáz, Dobosffy Alajos, Polchy Mór, Járossy Károly. Póttagok: Czvek Kálmán, Erdélyi Endre.

II. polgári (urbéri) tanács. Elnök: Ritoók Zsigmond, tanácselnök. Rendes tagok: Knorr Alajos, dr. Marianescu Athanáz, Dobosffy Alajos, Polchy Mór, Járossy Károly. Póttagok: Czvek Kálmán, Erdélyi Endre.

III. polgári, váltó-, kereskedelmi és vegyes tanács. Elnök: Ritoók Zsigmond, tanácselnök. Rendes tagok: Medvigy Mihály Fejér Barna, Czvek Kálmán, Erdélyi Endre. Póttagok: Fráter Imre, Járossy Károly.

IV. büntető tanács. Elnök: Zádor Gyula, kir. ítélő táblai elnök. Rendes tagok: Urbán Adolf, Fráter Imre, Molnár Géza, Poynár Dénes. Póttagok: Polchy Mór, Fejér Barna.

8. A pécsi kir. ítélő tábla:

I. polgári, váltó és kereskedelmi tanács. Tanácselnök: Blaskovics István. Birák: Gruber Gusztáv, Zsabokrszky Ferencz, Töttösy Béla, Tolnai Antal, dr. Daempff Sándor.

II. polgári és urbéri tanács. Tanácselnök: Blaskovich István. Birák: Kisfaludy Imre, Pilch Antal, Graff Károly, Bócz Alajos, dr. Lukács Adolf.

III. büntető tanács. Tanácselnök: Cseresnyés Sándor. Birák: Pulcz Imre, Balogh Károly, Babich Mihály, Töttösy Béla, dr. Lukács Adolf.

9. A pozsonyi kir. ítélő tábla:

I. polgári tanács. Elnök: Lehoczky Kálmán. Birák: Farkas Géza, Zachar Emil, Bittó Ernő, Joob Frigyes. Kisegítő birák: Fittler Imre, Kiss József.

II. polgári tanács, váltó. Tanácselnök: Lehoczky Kálmán. Birák: Bittó Ernő, Fittler Imre, Kovács Béla, Joob Frigyes. Kisegítő birák: Farkas Géza, Bolgár Emil.

III. urbéri és polgári tanács. Tanácselnök: Dr. Laszy József. Birák: Fodor Géza, dr. Lányi Bertalan, Winkler Manó, Janecsko István. Kisegítő birák: Zachar Emil, Kovács Béla.

IV. büntető tanács. Tanácselnök: dr. Laszy József. Birák: Fodor Géza, Bolgár Emil, Janecsko István, Kiss József. Kisegítő birák: Dr. Lányi Bertalan, Winkler Manó.

10. A szegedi kir. ítélő tábla:

Büntető tanács. Elnök: Sélley Sándor, a kir. tábla elnöke. Birák: Zsigmondovics Mihály, dr. Szegheő Ignác, Nesztor János, Szeles Elek, Veress Károly, Jovanovics István, Grecsák Károly.

I. polgári tanács. Tanácselnök: Dr. Bernáth Géza. Birák: dr. Despinits Péter, Piukovics Ödön, Retel Jenő, Pichler Lipót, Vargha Imre, Buday János, Huszka Ödön. Kisegítő előadó: Grecsák Károly.

II. polgári tanács. Tanácselnök: Gottl Ágoston. Birák:

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

dr. Raics Milos, Frits Róbert, dr. Avarffy Károly, Skoff Iván, Káplány Géza, Hodossy Lajos, Klimkó Ede. Kisegítő előadó: Veress Károly.

II. A temesvári kir. ítélő tábla.

I. polgári és urbéri tanács. Elnök: Horváth Jenő, kir. ítélő táblai tanácselnök. Polgári előadók: Sey Andor, Burián Pál, Seyfried József, Scherff János, Ludvig János. Szavazó bíró: Gidró László. — Urbéri előadók: Sey Andor, Seyfried József. Szavazó bírák: Huszka Mihály, Scherff János, Ludvig János.

II. polgári, kereskedelmi és váltó-tanács. Elnök: Fluck Ádám, kir. ítélő táblai tanácselnök. Polgári előadók: Jekelfalussy Andor, Ternovszky Béla, Istvánffy József, Avarffy Gyula, Gál Lajos. Szavazó bíró: dr. Papp László. — Kereskedelmi s váltó előadók: Ternovszky Béla, Istvánffy József. Szavazó bírák: Dogariu Tamás, Avarffy Gyula, Gál Lajos.

III. büntető tanács. Elnök: dr. Paiss Andor, kir. ítélő táblai elnök. Büntető előadók: Berlogia Ábrahám, Huszka Mihály, dr. Papp László, dr. Bíró János, Dogariu Tamás, Gidró László. Szavazó bírák: Jekelfalussy Andor, Ternovszky Béla, Istvánffy József.

Nemzetközi Szemle.

— Az intő eljárásról jelent meg a napokban egy rendszeres munka, mely ezen eljárási formát előbb történetileg és azután dogmatikailag tárgyalja. Címe: Das Mahnverfahren von dr. Arthur Skedl, Professor an der Universität Czernowitz. A munka nagy tüzetességgel tárgyalja a német törvényt.

— A párbaj tárgyában a lipcei német birodalmi törvényszék, mint említettük, elvi határozatot hozott a következő ügyben: Két, párbaj miatt bünvádilag üldözött vádlott ugyanis azt a körülményt hozta fel védekezésül, hogy akkor, a midőn a pisztolyokat elsütötték, ezek csövének száját felfelé irányozták volt, tehát szándékosan félrelöttek és egyáltalában nem akartak találni; már ezen szándékkal léptek az illetők a küzdőterre. Az elsőfolyamodású bíróság ezen érvelés dacára fenforogni látta a párbaj vétségét és elítélte vádlottakat. A vádlottak által használt revisio jogorvoslata azonban eredményhez vezetett. A német birodalmi törvényszék ugyanis következőképen határozott: Párbaj fenforgását csakis akkor lehet feltételezni, ha egyáltalában a két fél valamelyike küzdött. Ha ugyanaz, a ki a párbaj vívása végett kiáll, azt hiszi, hogy egy támadással szemben áll, vagy hogy egy küzdelemben részt vesz, a midőn tényleg azonban egyik fél részéről sem történik támadás, akkor tényleg egyik fél sem vett részt a küzdelemben. Ennek következtében a két vádlott nem vívott párbajt és e miatt felmentendő, holott az a kérdés, vajon a párbaj megkezdése végett történő kiállásban befoglaltatik-e a párbaj vétségének kísérlete, vizsgálat nélkül maradhat. Azonban mégis azon körülmény megvizsgálása végett kellett ezen ügyet az elsőfokon eljáró bírósághoz újból utasítani, vajon nem terhelhetők-e vádlottak halált okozó fegyverekkel történő párbajra való kihívás miatt?

— A francia bírói szervezet reformja. Franciaországban az igazságügyi kormány mélyreható reformot készül keresztülvinni a bírói szervezetben. Ezelőtt hat évvel már történt egy részleges reform. Akkor a főtörvényszékeknél és néhány elsőfolyamodású törvényszéknél óriási mértékben felszaporodtak a hátralékok, s a törvényhozás nem személyszaporítás, hanem szervezeti módosítások által segített a bajon, melyek egyuttal azzal jártak, hogy a bírák létszámát kevesbítették. Az eredmény rögtön a következő években mutatkozott, mert a hátralékok tetemesen apadtak. Nem tettek mást, mint leszállították az ítélő tanácsok tagjainak számát, a minek következtében tetemesen több tanács volt alakítható. Most az igazságügyminiszter még tovább akar menni és ismét redukálja a bírák létszámát s ez által azt akarja elérni, hogy a kisebb bírói személyzet jobb fizetést kapjon s nagyobb kedvvel többet dolgozzék. Egyelőre több kisebb törvényszéket szándékozik az igazságügyminiszter megszüntetni, s a hét elején küldte szét azt a köriratát, melyben a hierarchikus főnököktől véleményt kér a megszüntetés keresztülvételének módja iránt. E köriratban a miniszter egyuttal megjelölte a terv végrehajtásának lehető módjait, melyeket három csoportba foglal össze: lehetségesnek tartja ugyanis, hogy vagy egyszerűen megszüntessenek e kis törvényszékek s területük a szomszédos törvényszékek területéhez csatoltassék; vagy megmaradjon a törvényszék, a mely esetben annak tagjai egyuttal békebírói teendőket köteleztetnének végezni; esetleg pedig a törvényszék csak névleg maradna meg, bírák nélkül s a szomszédos törvényszékektől jönné időnként a

törvényszék székhelyére egy ítélő tanács, hogy az ügyeket elintézzék. Az igazságügyminiszter e reformot még ez év végén kívánja keresztülvinni, hogy azt azután más irányban tovább folytassa.

— A telefonügyet szabályozó törvényjavaslat kerül legközelebb tárgyalásra Olaszországban. A javaslat a telefont — épúgy mint az 1888-iki magyar törvény — az állam fentartott jogai közé sorolja, és ehhez képest engedélyhez köti a távbeszélő vállalatok létesítését. Az engedélyi idő maximuma 25 év (nálunk 50); az államot kiterjedt kisajátítási jog illeti meg a vállalatokkal szemben. Ki van mondva, hogy a tarifának a közönség minden osztályával szemben egyformának kell lennie; ellenben a hatóságok csak fél díjat, a posta és távirat semmit sem fizetnek. A *telefonitók* megsértése ugyanúgy büntetett mint a távirati titoké. A vállalat magánjogi felelőssége — ha dolus nem forog fen — a díjak visszatérítésére és az engedélyokmányban megszabott összeg megfizetésére szorítkozik.

— A feltételes elítélés eredményei Angliában 1888-tól 1890-ig. Minap terjesztettek az angol parlament elé egy jelentést, melyből azon esetek száma látható, melyekben vádlottak az 1887-iki Probation of first Offenders Act alapján 1888-tól 1890-ig a londoni rendőri kerületben, West Riding of Yorkshire grófságban, valamint Lancashire, Staffordshire, Warwickshire és Durham grófságokban — Angliának legsűrűbben benépesített részeiben — feltételesen szabadultak. Ezen jelentésből egyszersmind azok száma is megtudható, kiket ezen esetek közül arra köteleztek, hogy a büntetés kiszabása végett a bíróság előtt megjelenjenek, vagy a kikkre vonatkozólag később kitudódott, hogy utóbb újabb büntetendő cselekményben mondták ki őket bűnösöknek. A számok azt mutatják, hogy a *törvény működését siker koronázta*. 614 egyén közül, kik 1888-ban feltételesen szabadultak, 36-an tartoztak ítéletkiszabás végett a bíróság előtt megjelenni részint az általuk szabadulásuk alkalmával kiállított kötelezvény feltételeinek megszegése miatt, részint azért, mert utóbb más cselekmény miatt újból bűnösöknek mondták ki őket; 1889-ben Londonban és fent említett öt grófságban összesen 924-en szabadultak feltételesen, kik közül 69-en nem váltak be és 1890-ben 992 egyén közül 64-et, vagyis 6½ százalékot kellett bírāja elé idézni vagy újabb büntetendő cselekmény miatt bűnösnek mondani. Ezen számok azonban nem mutatják teljesen az ezen törvény alapjául szolgáló elvnek valamennyi bíróság által történő alkalmazását. Némely kiváló bíróság ugyanis, és ide három londoni bíróság is tartozik, az 1887-iki törvény helyett az 1879-iki Summary Jurisdiction Act 16. sectióját alkalmazza inkább és ily módon ugyanazt a célt érik el, míg ellenben más bíróságoknál hosszú ideig tartó felfüggesztések szokásosak a nélkül, hogy vádlottnak elítéltetéseig («conviction») juttatnák a dolgot, vagy pedig kezességet és névleges büntetést mondanak ki.

— A hivatalos jelentés, mely Hyderabad, India egyik legtekintélyesebb állama kriminális statisztikájáról 1890-ben kiadott, a következő érdekes adatokat tartalmazza. A 1808 elítélt közül 703 békóba van verve és a miniszter Sir Ashman Dsah ajánlotta, hogy lépéseket tegyenek e szám leszállítása céljából egy központi börtön felállítása érdekében. A feltételesen elítéltek (under trial), kiket most a fegyenczek-től (convicts) külön választottak, száma 498 volt, kik közül 454-et a sértett fél kárának megtérítése mellett szabadon bocsátottak. Csak egy vádlottat ítélték életfogytigra, míg a többi ítéletek nem haladták túl a 10 évet. A fegyenczek közül 193 visszaeső (old offender). Szökések nem történtek, csak egy feltételesen elítélt szökött meg és nem is fogták be. Minden fegyencz évenként az államnak 108 rupiába kerül (kb. 108 frt aranyban), míg a szomszédos brit területen csak 47 rupiába. (Meg kell itt jegyeznünk, hogy Nagy-Britannia nagyon is kihasználja a fegyenczeket, úgy hogy pl. a Porthmonth-i fegyházból tekintélyes jövedelmet húz.) A betegek napi létszáma 93 volt átlag, a halálozásoké 21. Eddigél az örülteket (33) a fegyházban tartják, de újabban arra törekszenek, hogy külön intézet létesüljön számukra. Láthatjuk tehát hogy a benszült kormány messze mögötte áll az angol kormánynak a börtönügy kezelését illetőleg. Bár Hyderabad angol protektoratus alatt áll, mégis az angol befolyás nem vehető észre.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A decentralisatio. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Börtönügyi hivatalnokaink kiképeztetéséről. Dr. G. L. budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Das Mahnverfahren von Dr. Arthur Skedl. Dr. FODOR ARMIN kir. aljárásbírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A büntető eljárás köréből. Dr. RÓTH FERENCZ n.-károlyi kir. aljárásbírótól. — Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében. Dr. NYISZTOR ADORJÁN zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Mely bűncselekvényekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Büntetőjogi reform Angliában. — Különfélék. — Nemzeti Szemle.

Melléklet Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A decentralisatio.

A táblai decentralisatio még mindig ijesztő rémként kísért közöttünk; lidércnyomásként nehezedik a szellemre, mitől még szakférfiaink sem tudnak megszabadulni.

Ezen reform úgy tüntettetik fel, mint a mely által nemcsak nem javulhatna jelenlegi jogállapotunk, melyet pedig már türhetetlennek, elviselhetetlennek tüntetnek fel, hanem azt még sulyosabbá, rosszabbá teendik.

Nem tudjuk, az ezen reform elleni küzdelmet minek tulajdonítsuk: az ellenzékeskedés szellemének e, mi a szakembereket is elfogultakká teszi, vagy a balitéleteknek.

Kimagaslik a *vidéki szokások, helyi érdekek* befolyása körüli eszmezavar, a mennyiben abból következtetést vonnak le az intézmény káros voltára. A bíróság közelsége, az érintkezés mindennapisága, a bírák s polgárság együttléte, a vidéki sajátságokat s eszméket, az ügyleti viszonyok körül könnyen átviszi a bíraskodás körébe, s elfoglaltatja ott a tételes jog s törvények fogalmainak helyét. Ez nemcsak megingatja a jogszabályok erejét s hatalmát bizonytalanná teszi; hanem egyenlőtlenséget, ellenmondásokat is idéz elő a jogszolgáltatásban.

Minél számosabb a felebbviteli forum, — mondják, — annál könnyebben s nagyobb mérvben fejlődik ki a vidéki jogszokások praeponderantiája a törvénykezés terén.

Ezen aggályok épen nem ismeretlenek a kifejlődöttebb jogéletben. Azok megvitattattak s megvilágítottak a tudomány terén; foglalkoztak azokkal nem egyszer az európai törvényhozások s törvényalkotási bizottságok is. Jelölül annak is, hogy ezen kifogások, mindeme vádak a jogi szervezet bizonyos iránya ellen, birnak jelentőséggel az igazságügyi politika magasabb érdekei szempontjából, de távolról sem a felebbviteli forum irányában.

Midőn *Poroszországban* — a birodalmi törvény hozatala előtt — a polgárjogi perrend tervezete tárgyalatott, erős megtámadásoknak volt kitéve akkor azon ujtás, miszerint a felebbvitel az egyes bíróságoktól, az első fokozatu törvényszékekhez történjék. Ezek azonban a feltörvényszékek nagyobb távolságának hátrányain kívül különösen azon érvelés s tényállás által czáfoltattak s győzettek le, miszerint — a tervezet motivumai szerint: «sodann machen die Gegenstände, welche den grösseren Theil der vor dem Einzelrichter zur Verhandlung gelangenden Prozesse bilden, eine genaue Kenntniss der lokalen Verhältnisse wünschenswerth, welche eher bei den näher gelegenen ordentlichen Kollegialgerichten des ersten Rechtszuges, als bei den entfernten Appellationsgerichten zu erwarten ist».

Tehát még az is kizártnak tekintetett, hogy a feltörvény-

székek kellő ismeretekkel birhassanak a helyi viszonyok felől, annál inkább az, hogy azok a másodfoku felebbviteli bíróságok judikaturájára befolyást gyakorolhassanak.

Igenis, a *particularismus* vádja a felsőbb forum működését nem is érintheti; az, ha vidékenként előfordul, csakis az alsóbb bíróságokat terhelheti. Mert a fentebb kiemelt közelség, s folytonos érintkezés következtében csak ezek lehetnek kitéve a helyi viszonyok, szokások s érdekek befolyásának.

Sőt a feltörvényszékek épen arra hivatottaknak tekintetnek minden jogállamban, hogy az alsóbíróságoknak a partikularismust eláruló tendenciáját meghiusítsák; annak a judikaturában nyilvánuló kinövéseit s viszásságait elhárítsák.

Franciaországban ezen álláspont, mindkét tekintetben, teljesen tisztába hozatott a jogászok által.

«La jurisprudence — mond Regnard — doit tendre sans cesse a devenir uniforme; il ne faut pas que chaque tribunal puisse, en se faisant à lui-même sa règle de conduite, instituer une coutume particulière dans sa circonscription. Il importe surtout que la loi soit strictement appliquée, et que l'arbitraire ne vienne jamais se mettre à sa place. Si l'on supprime les Cours d'appel, les tribunaux de première instance régneront en souverains dans leurs arrondissements. Ils éluderont les dispositions imperatives de la loi, pour juger suivant l'équité, c'est-à-dire suivant leur intelligence particulière du juste, suivant leurs préventions et même suivant les influences et les passions de localité.»

Tehát Franciaországban világosan bizonyittatik, hogy az ő számos felebbviteli törvényszékeik épen az alsóbíróságok particularismusának legyőzésére, az abból kifolyó ítélkezési, kiindulási szempontok sokféleségének helyrehozására szolgálnak. Ugyanezt bizonyítja egy másik francia jogtudós is — Raymond Bordeaux, — ki megemlítvén, mikép 48-ban a forradalom emberei a feltörvényszékekben a bírósági arisztokratia megtestesülését, s az egyenlőséget veszélyeztető intézményt látván, azok eltörlését indítványozták; nevezett tudós abban konkludál, hogy «Rien en elles ne nous semble menacer une sage égalité». És tovább állítja: Nous les croyons utiles pour maintenir l'esprit d'corps dans la magistrature, pour exercer une influence sur les nombreux tribunaux éparpillés sur le territoire, pour empêcher des jurisprudences locales, multipliées à l'infini».

De ez a dolog természetéből, s az itt döntő tényleges állapotok minőségéből önkényt is következik. Értjük azon állapotokat, melyek az egyes bíróságok területének terjedelmében, a hatáskörükbe eső népesség nagyságában lelik kifejezésüket. Ezek az alsóbíróságok s a feltörvényszékek közt oly különbséget teremtenek, mely kizárja a lehetőségét annak, hogy a felebbviteli forumon a törvénykezési particularismus kifejlődhessék.

Franciaországban, a 27 feltörvényszék mellett, általában mindenikére másfél millió lakos esik — többnél 2 millió tul; míg törvényszékeik mindenikére 100 ezer lakos és 27 □ mérföld jut.

Igy hazánkban az új szervezet szerint mindenik tábla egy millió lakosnál többet foglal el — csak a temesvári s nagyváradi 1 millió alul; és területük 4—600 □ mérföld

kozt váltakozik — a pozsonyi, nagyváradi s pécsi kivételével, melyeknek területe 3 százon alul áll; míg a mi törvényszékeinknél is természetesen mind a népességi, mind a területi viszony sokkal kisebb.

A felebbviteli törvényszékek hatásköre mindenütt ily nagyterjedelmű levén, hogyan képzelhető, hogy ily viszonyokban a jogszolgáltatási particularismus tért foglalhasson?

Azok törvénykezéséről nem lehet mondani, hogy az a székhelyeiken összpontosulna, hogy a jogvédelem gyupontja ott léteznék. Megoszlik az számos törvényszékkel s más bírósággal; s felkarolják azok számos s különböző természetű község jogéletét, melyben ezerféle üzlet s gazdasági foglalkozások jogviszonyai képződnek, de mind legnagyobb részt távol a feltörvényszék székhelyétől.

Azért is azoknak szokásos alakulásaik teljességgel nem gyakorolhatnak befolyást a feltörvényszékek jogszolgáltatására. S így a táblai reformszervezet ellen felhozott ebbeli aggályok semmi alappal sem bírnak.

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

Börtönügyi hivatalnokaink kiképzetéséről.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában felvetett nem rég egy börtönügyi tanfolyam alakításának kérdése. Ez alkalomból időszerű lesz talán az itt következő adatok közlése.

Börtönügyi seminariumot eddig *Jagemann* javaslatára Freiburgban létesített már a badeni kormány magasabb rangú börtönügyi hivatalnokok számára, mely intézet a freiburgi törvényszék mellett létezik és jó eredménnyel működik.

Foimitzky már 1873 óta tanítja a szt.-pétervári egyetemen a börtönügyi tudományt. Rómában *Nocito* adja ezt elő, és a német egyetemeken is találkozunk már az e tárgyú specialkollegiumokkal. Olaszországban 1883 óta egy éveken át tartó külön börtönügyi szaktanfolyamot létesítettek, hol azokat fogadják be, kik középiskolai tanulmányokat kimutathatnak és 18—30 év közötti korban vannak. Hat havi tanulmány után leteendő ott a II. osztályi gyakornoki szolgálatra minősítő vizsgálat, a kik ezt jó eredménnyel tették, azokat fizetés nélkül alkalmazzák. Legalább egy évi gyakorlat kimutatása után leteszik az I. osztályú gyakornoki szolgálatra minősítő vizsgálatot, mely a szerint különböző, a mint az igazgatói vagy a számviteli szaknak szentelik magukat. A vizsgálat tárgyait képezik: jogi, közigazgatási és hygienikus ismeretek. Az I. osztályú gyakornoki szolgálatra minősítő vizsgálatra tiszteket és 40 éven alóli korban levő bizonyos kisebb fizetésű hivatalnokokat is bocsátanak, a nélkül, hogy ezek a megelőző két fokon átestek volna.

Poroszországban három hónapig tartó próbaszolgálatot követelnek azoktól, kik mint magasabb rangú börtönügyi hivatalnokok kívánnak alkalmaztatni. Angliában nem létezik külön e célra berendezett szaktanfolyam, ámbár *Crofton*, az ir börtönügy volt vezetője, ismételve kívánta, hogy külön iskola létesíttessék. Angliában azonban nem létezik ilyen elméleti előkészületnek szükségessége, mert az ottani intézmények eléggé gondoskodnak a hivatalnokok jó iskolázásáról. Mert az intézeti igazgatókat kezdetben mint a «Deputy Governors», igazgató-helyetteseket alkalmazzák a nagy, különösen kitűnő Governors alatt álló intézeteknél, valamint az alsóbb rangú hivatalnokokat is először csak próbaképen 3 hónapra alkalmazzák, szintén a nagy intézetekben egy havi felmondás mellett. Az angol fegyőrök fizetése 700 frt, mely fizetés évenként egy fonttal emelkedik egész 75 fontnyi maximál magasságig. Ezen fizetésben az egyenruha is bennfoglaltatik és azoknál, kik a fegyintézetben laknak, a szabad lakás világítással és fűtéssel bezárólag. Nálunk a fegyőrök fizetése oly csekély, hogy a családok fegyőrök korántsem élkezhetnek oly jól, mint a fegyenczek, kik hetenkint három-

szor kapnak húst. Mindennek dacára Vácson pl. a szegény iparosok közül százankint tódulnak az igazgatóságához fegyőri állásért. Most fegyházainkban az igazgatóság és az őrségi személyzet között cselédszerződési viszony áll fen, és — a váci fegyintézet 1888-diki évi jelentése szerint — szükséges lenne a fegyházi őrség szolgálati viszonyait szigorubb alapokra fektetni, és pedig olyanra, mint a minő a csendőrségnél vagy a pénzügyőrségnél létezik. Nálunk a fegyőrök minden próbaszolgálat nélkül azonnal alkalmaztatnak és ezen állások az 1873: II. tcz. értelmében kiszolgált altisztek számára fentartandók, kiknek más pályájok felett a törvény értelmében elsőbbség adandó. Igen szomorú nálunk a fogházak és a börtönök igazgatói legnagyobb részének képzettsége és arravalósága. De honnét is ismerjük a büntetés céljait a volt fegyőrök és a bírósági vagy ügyészi írnokok, kiknek sorából a törvényszéki fogházigazgatók nálunk ez idő szerint rekrutálódnak? Az 1883: I. tcz. a köztisztviselők minősítéséről a börtönügyi szakra nézve csak elméleti követelményeket állít fel; a kormány javaslata e tekintetben sokkal alantabb minősítést tartalmazott. Különben *Krohne* szerint: «Ein guter Strafanstaltsdirektor wird nicht ausgebildet, sondern erzogen». A m. é. szt.-pétervári nemzetközi börtönügyi kongressus két osztályban is tárgyalta a börtönügyi hivatalnokok kiképzetésének kérdéseit és e tekintetben a következő határozatokban állapodott meg: A büntetőjogban és a börtönügyi tudományban való oktatás nagyon hasznos és kívánatos, és a büntetés végrehajtásának tudományos tanulmánya jól egyeshető a börtönigazgatás kívánalmaival. Kívánatos, hogy a börtönügyi tudomány számára külön tanszék systemisáttassék és hogy a börtönigazgatás ezen tanulmány előmozdítása céljából a szükséges könnyítéseket nyujtsa. Hasonlóképen kívánatos, hogy a büntető intézetekben könyvtárak létesíttessenek a hivatalnokok részére leendő használat céljából. A jó büntetésvégrehajtás álláspontjából rendkívüli fontossággal bír, hogy a különböző hivatalnokok kellő pótlása biztosíttassék.

E tekintetben az eszközök és a módra nézve különbség teendő a magasabb és az alantasabb személyzet között. Legelső sorban megállapítandók a kinevezés feltételei. A magasabb állásokban első sorban oly férfiak alkalmazandók, kik az azokhoz szükségelt általános műveltség birtokában vannak, az alantasabb állásokban azonban kiszolgált katonák. A magasabb börtönügyi szolgálatra való előkészületnek ki kell terjednie: a) a börtönügy történetét és elméletét tárgyzó előadások látogatására és b) a gyakorlati előkészítő szolgálatra mintaintézetekben a szolgálat valamennyi ágában. Ezen előkészítés után a jelöltek felveendők a várományosok lajstromába. A kisebb állások tekintetében az előkészítés kiválóan gyakorlati irányu legyen, mely körülbelül azon előkészítésnek felelne meg, mint a minő már most is némely államban a fegyőrök számára rendelt iskolákban létezik. Meghatározott intézetek igazgatói vezessék ezen oktatást és a kiképzés azon kerületekben történjék, a melyekben az illetők később tevékenységet kifejtteni óhajtanak. Szükséges, hogy a nehéz és nemes feladatnak megfelelő fizetés biztosíttassék a börtönügyi személyzet részére, mert a tulzott takarékoság minden tekintetben csak kártékonyan hathatna e téren.

Elengedhetetlen szükség Magyarországon, hogy a börtönügyi szakba vágó állások elnyerése a helyesebb alapokra fektetendő elméleti képzettségen felül a gyakorlati képzettség kimutatásától is függővé tétessék, melyet egy külön gyakorlati börtönügyi vizsgának sikeres letétele adna meg. Ezt az igazságügyi minisztérium az 1883: I. tcz. 28. §-ában foglalt meghatalmazás alapján rendeleti uton minden pillanatban megállapíthatja. Ha ezen kívül még önálló börtönfelügyelőség és egy «conseil supérieur des prisons» is szerveztetnék Magyarországon, akkor börtönügyünk kívánatos reformja folyamatba is jönne már.

Dr. G. L.

Jogirodalom.

Das Mahnverfahren von Dr. Arthur Skedl. Leipzig 1891.

Öt évvel azelőtt jelent meg jelen könyv szerzőjétől egy munka, mely a semmiségi panasz történeti fejlődését, írja le (*Die Nichtigkeitsbeschwerde in ihrer geschichtlichen Entwicklung*, Leipzig 1886) és kimutatja, hogy a semmiségi panaszt a germán jogrendszerek s különösen az olasz statutarius jog fejlesztette ki, szembe helyezkedve e téren a római joggal. Ugyanez irányban halad Skedl legújabb munkája is, mely az intő eljárásról szól.

A közönséges német jog irodalmában el van terjedve azon nézet, hogy az intő eljárás csirája a római interdiktális eljárásban keresendő; *Briegleb* az egyházjogban keresi annak forrását. Mindkét nézet szerző szerint téves, mert az intő eljárás tisztán a germán jog szüleménye. Mint ilyent hozzáillesztette a XIV. században az olasz iskola a római joghoz, és ezen időtől fogva a jogiskolák is kezdtek vele foglalkozni és azt tudományosan feldolgozni. Így történt, hogy az eredetileg german jogi intézményt mai alakjában a római joggal együtt recipiálta Németország. A közönséges német jog alig változtatott valamit az olasz iskola által kifejlesztett alakján, azonban az által, hogy a külsőleg vele látszólag hasonló okiratos perrel összeelegyítette, sok félreértésre adott okot. Csak e század elején és közepén tisztultak ismét a nézetek, midőn a német partikularis jogok az intő eljárást újabb szabályozás tárgyává tették. Azonban ma is sok tévedés található még ezen eljárás természete fölött az irodalomban. A közönséges német jog írói azt a (német jogi, a mienkkel nem azonos) sommás eljárás egy nemének tekintették és tekintik, holott az csak bevezető eljárás a végrehajtáshoz és csak bizonyos esetekben képezi a tulajdonképi peres eljárás alapját. A fizetési meghagyást sem perelőkészítő határozatnak, sem ítéletnek, sem ehhez hasonló perjogi alakulatnak nem szabad tekinteni, mert az végrehajtási határozat, a végrehajtást előkészítő bírói intézkedés.

Szerző ez eszmét végigvezeti a germán és olasz jog szabályozásain, kimutatja az intő eljárás jellegét a *praeceptum executivum sine causae cognitione* intézményén, úgy a mint az az olasz statutarius jogokban kifejlődött és végre ellentétbe helyezi azzal a közönséges német jog doktrínáját. Végre e szempontból tárgyalja a partikularis német jogok és a bírói perrend intő eljárását. Ez utóbbit az 1881. évi osztrák perrendtartás intézkedéseivel is összehasonlítja.

Törvényhozási szempontból szerző a következő eredményekre jut:

1. Az intő eljárást nem a perrendtartásban, hanem a végrehajtási eljárásban kell elhelyezni, miután az a végrehajtásnak egyik előkészítő formája.

2. Nem helyes az intő eljárást a pertárgy vagy összeg tekintetében korlátozni. Ezen intézkedésnek az volna oka, hogy a feleket bizonyos ügyekben megóvjuk ama nagy hátrányoktól, a melyek az ellenmondás elmulasztása folytán előállanak. Ez azonban helytelen. A csekély összegű perek a szegény emberek ügyei, a kikre nézve a csekély ügy sokszor fontosabb, mint a gazdag emberre nézve az ő aránylag nagy ügye. A veszély, hogy a felek az ellenmondás beadását elmulasztják, ép a kis ügyeknél és a szegényebb néposztálynál nagyobb.

E veszély elkerülése végett szerző szükségesnek tartja, hogy a kézbesítés csak a fél saját kezéhez történjék és a fél az ellenmondás következményeire élő szóval is figyelmeztessék. Az intő eljárásnak csekélyebb összegű ügyekre való korlátozása már azért sem ajánlatos, mert arra különösen a kereskedelmi forgalomban van szükség, a hol a per tárgya rendszerint nagyobb összeg.

Époly célszerűtlennek tartja szerző az intő eljárás korlátozását pénzüsszegek és helyettesíthető ingók iránti követelésekre.

A német perrend e korlátozását azzal indokolja, hogy az intő eljárás célja egyszerű, nem vitás ügyekben az eljárást egyszerűsíteni. De a pénz és helyettesíthető ingók iránti követelések sem természetüknél fogva, sem az általános tapasztalatok szerint átlag nem egyszerűbbek a többiekénél. Szerző legalább is az összes kötelmi igényekre kívánná az intő eljárást kiterjeszteni, a mennyiben a hitelező követelése tárgyát és mennyiségét pontosan meghatározni képes.

3. Szerző nem helyesli az intő eljárásnak fakultatív alkalmazását. Nemcsak felperesnek, alperesnek is joga van hozzá, hogy az ügy a lehető legcsekélyebb költséggel intéztessék el. Ez okból az intő eljárásnak ott, a hol annak helye van, kötelezőnek kell lennie.

4. Miután az intő eljárásnak, különösen, ha az kötelező, nem szabad az ügy végelintézését nagyobb mértékben hátráltatnia, az intő kérvénynek egyszersmind a keresetet is magában kell tartalmaznia, hogy az ellenmondás után az ügy azonnal ki legyen tűzhető tárgyalásra. És itt nem jöhet figyelembe az sem, hogy a peres eljárás a sommás vagy a rendes lesz-e?

Nem akarok itt belemenni szerző e nézeteinek taglalásába. A felvetett kérdések többször tárgyalattak már e lap hasábjain és azok közül a főbbeket e cikk írója is megbeszélte. (*Jogt. Közl.* XXIV. évf. 222. l.) A mi ezekben új, hogy az intő eljárás a végrehajtási eljárást szabályozó törvénybe vétessék fel, alig bir valami gyakorlati jelentőséggel.

Az előttünk fekvő munka nem is a kérdésnek törvényhozási részére fekteti súlypontját, hanem a történeti anyag feldolgozására. Ámbár ez utóbbi szempont alárendelt jelentőségű ép e téren, szerző, az anyag összegyűjtése és rendelkezése által érdekes adalékot nyújtott a perjog történetéhez.

Dr. FODOR ÁRMÁN.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntető eljárás köréből.

Sikertelen kimenetelt ígő bűnügyek jelenlegi gyakorlatunkban roppant nagy számmal fordulnak elő, mint azt a megszüntetési végzéseknek statistikailag évről-évre kitüntetett nagy száma eléggé bizonyítja.

Ezen ügyek a bírói szervezés óta az igazságszolgáltatási ügyforgalom óriási emelkedésével arányosan nem szaporított büntető-bíróságoknak sok idejét és erejét veszik igénybe és pedig a többi büntető ügyek elbírálásának rovására is.

Elég reámutatnom azon esetekre, melyekben a rendőri hivatalok, — melyek a repressiv igazságügyi politiaát gyakorolják, — a rendőri nyomozást teljes mérvben kimerítvén, eljárásuk eredménytelenné vált, illetve az a tette s a tettesre nézve a legkisebb felvilágosítást sem nyújtott. Ezen hatóságok rendszerint ily eredménytelen eljárás esetében is és pedig teljesen szabályszerűen a legközelebbi járásbíróshoz, utóbbi az illetékes kir. ügyészséghez, s ez ismét rendszerint előnyomozásra célzó indítványa kapcsán a kir. törvényszékhez küldi az iratokat, hol megint rendszerint kirendeltetik a vizsgálóbíró, s pedig a törvényszék székhelyén levő járásbíró területén kívül elkövetett bűncselekményekre nézve nálunk majdnem minden esetben az elkövetési hely szerint illetékes járásbírószék biztat meg bűnvizsgálatokkal, tehát ezen eljárás számosabb eseteiben, míg pl. Németországban a bűnvizsgálatoknak alig 18 százalékát teljesítik a járásbírószékek.

Ha már most szem elől nem tévesztjük azon kétségre alig vonható tapasztalati tényt, hogy a rendőri hivatalok a legtöbb esetben gyorsabban és az arra szükséges apparattal való rendelkezés folytán sikeresebben is járhatnak el mint a büntető bíróság, melynek feladatát nem is a büntetendő

cselekmény felkutatása, a tudva nem levő tettes kifürkészése képezi, sőt annak teljesítésére kellő erővel és eszközökkel nem is rendelkezik, úgy egészen természetesnek fogjuk találni az objektíve ítélő azon feltevését, hogy a hol az eljárás kimérésével a rendőrség sem találta meg a büntetendő cselekmények alanyaihoz vezető szálakat, ott az ezen bekezdésben előrebocsátott körülménynél fogva rendszerint a vizsgálóbíró sem találja fel a fonalat, hanem a rendőri nyomozat során kihallgatott feleket és tanukat ismételtelen berendelvén és kihallgatván, s ezáltal az állampolgárokat célzott nem igénylőleg ok nélkül zaklatván, az alakszerűség betartásáért vesz föl egy halmaz fölösleges jegyzőkönyvet, melyekben újra leírja a politikális nyomozat rendén bemondottakat s miután tovább haladni nem tud, átteszi az iratokat a kir. ügyészhez, ez pedig indítványa kapcsán a kir. törvényszékhez, mely az ügyiratoknak annyi ízben történt ide-oda küldözgetése és oly fáradságos eljárás után az eljárást — megszünteti.

Nem ily folyamatot látunk-e a gyakorlati életben azon gyakran előforduló feljelentéseknél, melyek szerint a káros bepanaszol egy meghatározott személyt lopás miatt, de egyebet saját kijelentése szerint felhozni nem tud terhelő adatként, mint csak azt, hogy a lopás elkövetési helyén a gyanúsított egyénen kívül más nem járt. A rendőri előnyomozat során sikertelen motozás tartatik, vádlott pedig nemleges vallo-mást tesz.

Avagy utalhatunk-e azon tüzesetekre, melyekre vonatkozólag a keletkezési okot és előidézőjét a rendőri hivatalok, daczára a szakértő bizottságok közreműködésével gyorsan tartott helyszíni szemléknek, legtávolabbról sem képesek megjelölni, stb. stb.?

Ily eredménytelen eljárás adatai nyomán s már idők teltevel fog a vizsgálóbíró reménytelen eljárásához és pedig kriminális praxisunk azon mindinkább meggyökeresedő tétele következtében, mely szerint a bírói előnyomozás a jelzett esetekben mindig elrendeltetik és pedig főbíróságaink által több ízben enuntiált azon határozatok irányadóul vétele mellett, melyek szerint a rendőri nyomozás adataira bírói határozat nem fektethető és hogy a bírói előnyomozás mindig elrendelendő, ha a feljelentésben, bár homályos tényelőadás feltüntetésével valamely büntetendő cselekmény panaszoltatik.

Hogy ezen különben elvileg nagyon is indokolható bírói kijelentés a gyakorlati életben mily horderejű következményekkel, illetve mily számos hátrányokkal van összekötve, az a felhozott példákban nyilván kitűnik, de egyszersmind világossá válik annak éles ellentétbejutása a modern büntető perrendek azon elfogadott szabályával is, mely szerint a nyomozás megszüntetendő mindazon esetekben, melyekben egyáltalában semmi terhelő bizonyíték avagy adat fen nem forog, vagy ha annak előállítása szerfelett nagy nehézségbe ütközik, midőn ugyanis czélszerűségi illetve igazságügypolitikai indokok a nyomozás megszüntetését javallják és pedig annak különös szemügyre vétele mellett is, hogy a legtözetesebben kifejtett vádperben sem terjedhet annyira a perelőkészítés nyomozati szaka, hogy valamely cselekmény a legpróbb részletekig bírósági kifürkésztessék.

Ha ily föltevés elfogadása mellett tekintetbe vétetik az, hogy bűnvádi eljárásunk forrását nem egy, az elfogadott alapelvek szigorú és következetes keresztülvitele mellett készített kodex képezi, hanem a törvénykezési gyakorlat; ha továbbá emlékeztetünkbe visszavezetjük azt, hogy hazánkban a közigazgatás és igazságszolgáltatás alig két évtizede van egymástól elkülönítve, előbb pedig első fokon minden bírói funkciót administratív közegek teljesítettek s már ezen oknál fogva sem indokolható annyira vinni a bizalmatlanságot közigazgatási rendőri hivatalaink iránt, hogy azoknak a jelzett esetekben törvényes hatáskörükben az alakszerűség betartásával követett eljárását minden legkisebb eredményre

kilátás hiányában is okvetlenül ismételni kell, hogy az eljárás hitelessége nagyobb erőt nyerjen és bírói határozat — megszüntetés — alapjául szolgáljon: úgy helyeselni épen nem lehet kriminális praxisunknak a jelzett irányban kitüntetett fejlődését, mely az ügyészségeket és bíróságokat meggátolja abban, hogy a többi ügyekre több időt és erőt fordíthassanak.

Szerény nézetem szerint a büntetőjogszolgáltatás sikeres és gyorsabb menete érdekében nagyon óhajtható volna törvénykezési gyakorlatunkba átültetni azon tételt, mely szerint a bírói nyomozás elrendelése mindazon esetekben mellőztessék, melyekben az eljárás sikertelensége előre megállapítható.

Dr. RÓTH FERENCZ.

Biztosítási végrehajtás elutasító ítélet esetében.

E lapok f. évi 16. számában dr. Berényi Sándor ur felvetette és igenlőleg oldta meg azon kérdést: lehet-e a feltétlenül elutasító ítélet hozatala után beadott biztosítási végrehajtási kérelemnek helyet adni, a mennyiben a végrehajtási törvény 223. §-ának első bekezdésében előírt előfeltételek fenforognak?

A cikkkiró urnak e kérdésben kifejtett nézete, különösen alkalmazva a mindenestre méltánylást érdemlő konkrét esetre, mely a kifogásolt másodbírói végzés hozatalára alkalmat szolgáltatott, nem ütköznék ugyan — szerény véleményem szerint — a materiális jog kívánalmaiba és így «de lege ferenda» el is fogadható, sőt annak helyességét a végrehajtási törvény 223. és 224. §§-ának betűszerinti magyarázata is támogatni látszik; magam is elismerem továbbá, hogy a budapesti kir. ítélő tábla 1890. évi 7111. sz. végzésének indoklásában kifejezésre jutott azon felfogás, mintha a megfeleltetett ítélettel elutasított kereset jogilag nem létezőnek, megszüntnek vétethetnék, csakugyan merőben téves: nem érthetők azonban egyet cikkkiró ur nézetével az alaki jog, fenálló végrehajtási törvényünk szempontjából, következőleg a kérdéses másodbírói végzés enunciatióját — nem elég korrekt indoklása daczára is — az utóbbi törvény szelleméből folyónak, helyesnek tartom.

Ugyanis a végrehajtást szenvedő végrehajtási zár alá vont vagyontárgyaira nézve fenálló s tulajdonjogából folyó szabad rendelkezési jogában korlátozó, biztosítási végrehajtás nem annyira jogilag igazolható, hanem inkább a praktikus czélszerűség szülte kivételes jogszabály jellegével bírván, a végrehajtási törvény 223. és 224. §§-ának létet adott törvényhozói intentio is csak oda irányulhatott, hogy e jogszabály alkalmazhatóságát azon kivételes esetekre szorítsa, melyekben az indokolhatónak látszik. A végrehajtási törvény 223. §-ának első bekezdésében nyilvánuló törvényhozói conceptio intentiója tehát nem lehetett más, minthogy a beperezített, de még jogerős ítélettel fenállónak ki nem mondott, — tehát még merőben illusorius, — meghatározott pénzértékű és lejáratu skripturális követelés veszélyeztetett volta esetébeni biztosítására az említett különleges jogkedvezmény *csak azon egyetlen egy előfeltétel alatt s csak addig adassék meg, ha és míg* a kérdéses követelésnek a már megindított konkrét perrel sikerrel érvényesíthetése nézve a valószínűség egész teljében fenáll, a mely körülményből kitetszik, hogy az említett különleges jogkedvezmény elnyerése az ez által biztosítandó követelést tárgyzó per kedvező kimenetele valószínűségében nyeri igazolását.

A biztosítási végrehajtás jogkedvezménye tehát egy tisztán «praesumptio facti»-tól függvén, alkalmazandónak találom a végrehajtási törvény 223. §-a első bekezdésének rendelkezését a követelés érvényesítését célzó kereset beadásával egyidejűleg, vagy az így keletkezett pernek az elsőbírói ítélet meghozataláig lefolyó stádiumában benyújtott biztosítási végrehajtás iránti kérelmekre, mert hisz a per ily

stádiumában az említett *præsumptio* még egész teljében fenáll. Midőn azonban a kérdéses követelésre nézve a perben — bármi indokból — elutasító, ámbár megfelelőbbé tett ítélet hozatott, akkoron már nagy mértékben csökkent a kezdetben egész teljében fenállott említett valószínűség, a kedvező esélyek akkor már a perrel megtámadott egyén felé hajolnak; nem vélem tehát fenforogni többé ekkor már azon alapot, melyre az ekkép — legalább a folyamatban levő perrel — érvényesíthetőségét illetőleg — kétségessé vált követelésre nézve a per ilyen stádiumában kért biztosítási végrehajtás megadása fektethető volna. Más a nimbusa — véleményem szerint — felperes biztosítás iránti igényének a per megindításakor, midőn a befektetett okiratban megtestesült s a szerint lejárt követelés fenállónak vélelmezendő, s más az elutasító ítélet meghozatalakor, midőn a felperesi skripturális követelés fenállása ellen nem ritkán egész sorozata a kifogásoknak hozatott fel és találtatott az elutasító ítélet által alaposnak.

Hiszen a végrehajtási törvény 223. §-a első bekezdése értelmének a cikkíró ur által adott magyarázatát elfogadva, a többi előfeltételek fenforgása mellett még azon esetben is hely adandó volna a biztosítási végrehajtás iránti kérelemnek, ha a nem jogerős első- vagy másodbirósági ítélettel felperes követelésének kifizetés, elengedés, beszámítás, elévülés s más egyéb okokból megszűnt vagy polgári perutoni nem érvényesíthetése kimondatván, ezen, felperes által talán csak pusztán konokságból megfelelőbbé tett ítélet meghozatala után nyújtatnék be a kérelem. Már pedig ilyen esetekben — különösen midőn két egybehangzó elutasító ítélet is létezik — a legnagyobb valószínűség, sőt sokszor kétséget kizáró bizonyosság forogván fen felperes követelésének fen nem állására nézve, nem lehet a törvényhozó intentiójára visszavezethető és — azt hiszem — mindenki jogérzetét mélyen sértené a minden valószínűség szerint pernyertessé váló alperesnek biztosítási végrehajtással zaklatása.

De nézetem helyessége mellett harczol a végrehajtási törvény 234. §-ának rendelkezése is, mely szerint: «a megrendelt és *foganatosított* biztosítás a pernek jogerejű bírói határozattal való eldöntéseig (célyszerűségi szempontból) hatályban marad s azon esetben sem oldandó fel, ha a biztosítást kérő fél az alsóbiróságoknak még jogerőre nem emelkedett ítéletével, keresetével elutasított», mely törvényes rendelkezésből okszerűleg következik a contrario, hogy az alsóbb bíróság megfelelőbbé tett elutasító ítéletének kelte után nem is foganatosítható biztosítási végrehajtás.

Ujlag hangsúlyozom, hogy nem mondom, mintha a cikkíró ur által felhozott konkrét eset, melyben — tekintettel a felsőbiróságok által ujabban követett gyakorlatra — a per folyama alatt lejárt követelés a biztosítást kért félnek valószínűleg meg is fog ítéltetni, a végrehajtási törvény küszöbön álló revisiója alkalmából nem volna méltatás tárgyává teendő, csak azt igyekeztem a jelen fejtegetésemben kimutatni, hogy a cikkíró ur által általánosságban felhozott azon nézet, mintha a végrehajtási törvény 223. §-ának első bekezdése a per bármely stádiumában, tehát az elutasító ítélet meghozatala után benyújtott végrehajtási kérelmekre nézve is alkalmazást nyerhetne — szerény véleményem szerint — végrehajtási törvényünk szelleméből le nem vezethető.

Dr. NYISZTOR ADORJÁN.

Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio?

XVIII.¹

Az ingatlan vagyonban való szándékos károsítás — tekintve a dynamittól, melyet a mult alkalommal említettünk — a magyar Btk. szerint egész általánosságban hasonlíthatatlanul csekélyebb büntetéssel sújtatik, mint az ingókban

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

való károsítás. Öt forint értékig terjedőleg ingatlanon elkövetett károsítás kihágást, ingón elkövetve vétséget képez; öt forint értéken fölül: mindkettő vétség, de ingatlanon elkövetve három hónap a maximum, ingón elkövetve három év.

A hatáskört illetőleg ugyanily sajátosság mutatkozik. Más ingatlan vagyonának megrongálása a járásbirósághoz utaltatott, ingónak megrongálása — kétségkívül egyedül a büntetési tétel magassága folytán — a törvényszékhez. Midőn a mult évben a Neruda-féle drogueria-üzlet kirakatának 600 frt értékű ablakát valaki szándékosan betörte, a kir. ügyészség a törvényszék elé csakis azon czímen vihette az ügyet, mivel az illető egyén a kirakat-ablakon kívül még pár parfüm-üvegcsét is eltört; ezen utóbbi cselekménye nélkül az ügy a járásbirósághoz tartozott volna.

A 419. §. eseteiben még flagransabb az ellentét. A ki idegen ingó dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisít, ha ezt tanuk, szakértők, közhivatalnokok vagy onán azok tanuzása, véleménye vagy hivatalos eljárása miatt boszúból követte el: a cselekmény *büntettet* képez és egy évtől három évig terjedhető börtönnel, ugy szintén kétszáz frttól kétezer frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A ki ellenben ugyanezt ugyanezen okból ingatlan vagyonon teszi, *vétséget* követ el és három hónapig terjedhető fogházzal, valamint kétszáz frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Hozzájárul, hogy a ki ingó vagyonon követi el a 419. §-ban körülírt cselekményt, hivatalból büntetetik; a ki pedig ingatlanon követi el, az ellen a bünvádi eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye. Valamint a sértett fél indítványától van függővé téve a dynamittal elkövetett házrobbantás megbüntethetése is.

És végül: ingó vagyon megrongálásának kísérlete ugy a 418. mint a 419. §. esetében büntetés alá esik; ingatlanoknál pedig a kísérlet egyáltalában nem büntethető.

XIX.

A zártörési cselekménynek a tulajdonosra szorítása (359. §.) és a sikkasztási fejezetbe ékelése szintén igen nagy nehézségeket és ingadozásokat okoz a nem-tulajdonosok és a részesek mikénti megbüntetése tekintetében. (E §. egyéb komplikációiról legközelebb).

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Büntetőjogi reform Angliában.

Az angol bünvádi eljárás terén mélyre ható reform van készülöben, mely rendkívüli jelentőséggel bír a ténykérdés tisztába hozatala tekintetében. Az angol büntető perjog egyik alapelve az, hogy a vádlott nem köteles maga ellen bizonyítékot szolgáltatni. Ennek az elvnek megfelelőleg ott a büntetőbiróságok egyenesen el vannak zárva attól, hogy a vádlottat beismerésre kényszerítsék, bár csak erkölcsi pressió útján is s a vádlott a törvény által lezárt ajkakkal áll bírái előtt, mert hozzá a vád tárgyra nézve még csak kérdést intézni sem szabad. Ennek természetesen az a következménye, hogy a vádlott nincs kitéve annak az erkölcsi kínzásnak, mely a kontinens legtöbb államában a fő tárgyalások alatt napirenden van s mely a mig egyrészt sokkal több visszaélésnek enged tág tért a bíróságok részéről, mint a mennyi hasznat abból a büntető igazságszolgáltatás nyerhet, másrészt teljesen ártatlan embereket tesz ki a bírák esetleges modortalanságának, mit ezek eltérni kénytelenek, nem is szólva arról, hogy az a rendszer, mely a vádlottat minden áron beismerésre akarja kényszeríteni, volt kutforrása mindenütt annak a bírói elfogultságnak, mely a törvénykezési terén nem egyszer jelentkező hivatalos élet-, vagy becsületgyilkosságokra vezetett.

Az angol büntető bíróság előtt a vádlott a bonus vir *presumptio*jával jelenik meg. Mindaddig ártatlannak tekintik s ennek megfelelőleg bánnak vele, mig bűnössége, még pedig az ő hozzájárulása nélkül, be nem bizonyíttatik. De ha ez utóbbi megtörténik, akkor irgalom nélkül bánnak el vele s az egész közvélemény szentesíti a hozott ítéletet. Nálunk és a kontinensen általában, épen megfordítva történik a dolog. A bíróságok fő tárgyalásain vérgig üldözött vádlott, ha még

oly alaposan derül is ki ártatlansága s biróilag felmentetik, egész életén át kénytelen hordani a bélyeget, melyet az a pusztá tény nyomott homlokára, hogy szerencsétlensége volt bíróság előtt vádlottként szerepelni; míg viszont az akasztófák virágai iránt a kivégzés előtt és alatt meglehetősen elterjedt a közönségben a szájalom, melynek felkeltésére rendőrség, csendőrök, vizsgálóbíró, ítélőtanács az egész eljárás folyamában hihetetlen bravúrral szoktak közreműködni. Hogy ez nincs így az angol büntető bíraskodás körében, annak egyik legfőbb oka a büntető törvénykezés teljes objektivitása, mely a beismerést, mint bizonyítékot nagyon kevésre becsüli s annak kierőszakolását a bírói hivatás ellen elkövetett megbocsáthatatlan bűnnek tartja, de annál több súlyt fektet a tárgyilagossá bizonyítékokra, melyeknek egybeállítását a büntető törvénykezés legkiválóbb kötelességének szokta tekinteni.

Ez által és mondhatni egyedül ez által képesek az angolok az egész társadalom közreműködését felkelteni és hasznosítani a büntető igazságszolgáltatás céljaira. Közérdekké válik az, hogy a bűncselekmény a vádlott hozzájárulása nélkül legyen bebizonyítva s ebben közreműködik az egész társadalom; míg nálunk nem ritka az az eset, hogy a szubjektív momentumokra fektetvén a törvénykezés a legfőbb súlyt, a vizsgálat elmerül a titkos vallatásban, megzsibbasztja, vagy éppen megrontja ez által a társadalom közérzetét, s az eredmény az, hogy a bűncselekmény napnál világosabban fenforog, csak a bűnös kerül el az igazságszolgáltatás sújto kezét.

Éppen azért megbecsülhetetlen elve az angol büntető igazságszolgáltatásnak az, hogy a vádlottat sem fizikailag, sem erkölcsileg vallatni nem szabad. De a mint eddig ezt az elvet Angliában a gyakorlat meghonosította, annak sok árnyoldala lett nyilvánvalóvá. Az sohasem jutott eszébe az angol törvényhozásnak, hogy a vád megkönnyítése céljából iparkodjék ezen változtatni: de viszont komoly aggodalmak merültek fel abban az irányban jó idő óta, hogy a vádlottnak teljes némaságra kényszerítése sok esetben éppen a vádlottnak nem áll érdekében. Éppen ezért az utolsó tíz év alatt egyes konkrét büntetendő cselekményekre vonatkozólag hozott törvényekben kimondották azt, hogy ha a vádlott beleegyezik, a vád tárgyára nézve, ő is kihallgatható. Így például, a Merchant és Shipping Actben, az Explosives Actben s még két-három törvényben kimondatott, hogy az azokban megállapított deliktumok eseteiben a vádlott, ha beleegyezik, kihallgatható s házastársa is tanuként, az ő érdekében, megidézhető.

A baj azonban az volt, hogy e kivételes rendelkezések igen szűk körre terjedtek, más részről pedig ha ugyanazon cselekménynél a deliktum esetleg másként minősült, a törvények e permissiv ereje megszűnt. Pedig sok esetben az volt tapasztalható, hogy a vádlott, ha beleegyezésével kihallgattatott, képes volt néhány szóval rögtön megerőtleníteni a vádnak egész apparátusát.

Ez vezette az angol kormányt arra, hogy a felsőházban ismét előterjesztette az Evidence in criminal cases bill-t, mely második olvasásban a ház legutóbbi ülésében elfogadtatott. E bill általánosítja azt az elvet, mely a korábbi speciális törvényekben csak egyes deliktumokra nézve mondatott ki s minden büntetendő cselekmény fenforgása esetén feljogosítja a vádlottat, hogy nyilatkozhassék s beleegyezését adhassa, hogy házastársa tanuként kihallgattassék. Eltiltja azonban a törvény határozottan azt, hogy a vádlott házastársához a vádlott előéletére vonatkozólag a vádlottra nézve hátrányos kérdések legyenek intézhetők. E rendelkezésnek megértésére ki kell emelnünk, hogy az angol esküdtek, mielőtt ítéletüket meghozzák, nem tudják, vajon a vádlott, a ki előttük áll, volt-e már megelőzőleg büntetve. Ezt nem közli velük az elnöklő bíró azért, nehogy befolyásolja őket verdiktjukban.

A mint a verdikt meghozatik, akkor terjesztik elő a korábban kiállott büntetéseket az újabb büntetés bírói megállapítása céljából. A bill, mely a felsőházban most a második olvasáson ment keresztül, régi óhaja volt az angol közvéleménynek, bár egyes kiváló angol bírák, mint pl. lord Denman, azzal szemben aggodalmakat nyilvánítanak. De kétségtelen, hogy egy újabb garanciával lesz gazdagabb ez által az angol büntető igazságszolgáltatás, mely híres arról, hogy éppen az általunk említett okoknál fogva ott a legkevesebb bűnös kerül el az igazságszolgáltatás boszuló kezét.

(Pesti Napló.)

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara a következő felterjesztést intézte az igazságügyminiszterhez. (A felterjesztést dr. Nagy Dezső a kamarai titkára szerkesztette):

A kir. ítélő táblák szervezetéről szóló 1890. évi XXV. tcz. életbeléptetésével hazai felsőbíróságaink organisatiója, legalább a külső kereteket illetőleg, előreláthatólag jó időre meg van állapítva. E reorganisatio folytán a budapesti kir. ítélő tábla is új alakot nyert, területi hatáskörében, személyzetében megkisebbedett, szóval az az ideiglenes állapot, mely a régi budapesti kir. tábla felett lebegett, megszűnt. Hazánk legfőbb bírósága a m. kir. Curia mai szervezetén legalább a területi hatáskör és személyzet tekintetében változás aligha lesz a végleges bírói szervezet kiépítésénél.

Ezen tény elhárította azt a némileg alaposan tehető kifogást, a melyet eddigél fel lehetett hozni az ellen, hogy a fővárosban levő ezen két felsőbíróság részére egy az igazságszolgáltatás és a kor igényeinek megfelelő diszes épület emeltessék.

S midőn ez az akadály megszűnt létezni, annál követelőbben lépnek fel az okok, melyek a felsőbíróági palota felépítését immár elodázhatalanná teszik.

Hazánk legfőbb bírósága és legnagyobb főtörvényszéke, mint Excellentiád előtt is nagyon jól van tudva, oly elavult, dísztelen épületben van elhelyezve, a mely nemcsak hogy az igazságszolgáltatásnak nem válik díszére, hanem még a közegészségügyi követelményeknek sem felel meg. Helyiségei szűkek, sötétek: nyáron fullasztó meleg uralkodik bennük, míg télen a déli órákban is gyertya-lánggal kénytelenek a felső igazságszolgáltatás napszamosai a hiányzó napsugarat pótolni, hogy a periratokat olvashassák, a mi a mai írásbeli eljárás mellett elég nagy baj.

Talán mondanunk sem kell, hogy e szegényes helyiségek a behozandó szóbeli eljárás mellett a legszükségesebb követelményeknek még kevésbé felelnének meg, de sőt, miután vannak olyan »termek», melyekbe az ítélő tanács tagjain kívül több ember be nem fér, a meglevő épület abban a pillanatban azonnal absolute hasznavehetetlenné válnék.

Ily körülmények közt örömmel értesülünk Nagyméltóságod köztudomásává vált abbéli szándékáról, hogy e tarthatatlan állapotoknak véget vetni és e két felsőbíróság számára megfelelő diszes épület emelését tervezi. Óhajtjuk, hogy e terv mielőbb megvalósuljon s engedje meg Nagyméltóságod, hogy ez alkalmából oly körülményekre hívjuk fel nagybecsű figyelmét, a melyeknek tekintetbe vételét ezen több évtizedekre szóló fontos mű létesítésénél elkerülhetetlennek tartjuk. Óhajtjuk, hogy a főtörvényszéki palota a m. kir. Curia otthona, a meghonosítandó szóbeli eljárás igényeinek megfelelően konstruáltassék és helyeztessék el.

E végből szükségesnek látjuk, hogy az a pesti oldalon, lehetőleg a főváros központjában építtessék. A szóbeliség és nyilvánosság megköveteli, hogy a jogkereső közönség a bíróságot a lehető legközelebb találja és hogy ha a bíróságnál személyesen kell megjelenie, ne legyen kénytelen olyan utat megtennie, mely helyben is fél, vagy éppen egész napjába kerülne. Az igazságszolgáltatás, mint állami intézmény, az állampolgárok kedvéért van, s ha áll az az általánosan elismert principium, hogy az igazságszolgáltatást, a bírót minél közelebb kell hozni az állampolgárokhoz, a jogkereső közönséghez, ugy itt sem szabad azt mellőzni. Kulturális fejlődésünk naponként közelebb visz a nyugot-európai civilizatio színvonalához, melynek pedig egyik legfőbb életbölcsésége éppen abban rejlik, hogy mindenki igyekezzék idejét a lehető legjobban és leggyümölcsözőbben értékesíteni. Innen van az, hogy csaknem valamennyi nyugot-európai nagy városban az összes bíróságok lehetőleg a központban vagy a főforgalmi vonalon fekvő központi épületben helyeztetnek el.

Nálunk ezen principiumnak megvalósítását egészen a legújabb időkig sajnosan kellett nélkülöznünk; bíróságaink a főváros legkülönbözőbb és félreeső helyein annyira szét voltak szórva, hogy arra példát sehol másutt nem találtunk. Öröndetes irányváltoztatás állott be akkor, midőn az e. f. törvényszékek és egyes bíróságok nagyobb része egy e célra emelt törvénykezési épületben helyeztettek el s különös megelégedésre szolgált a jogkereső közönségnek az, midőn a budapesti e. f. törvényszék büntető osztálya, mely a polgárok személyes megjelenését leginkább igényli, a félreeső budai várból a pesti oldalra hozatott át. Ebben egy egészséges gondolat megvalósulását és egy helyesebb irány életrekelését láttuk s megerősödött bennünk az a meggyőződés, hogy a még

megvalósítandó igazságügyi építkezéseknél a régi állapotokhoz nem lesz többé visszatérés.

Nem csekély megütközést keltett azonban, midőn több oldalról azt a tervet hallottuk felmerülni, a mely szerint a kir. ítélő tábla és a m. kir. Curia épülete a budai várban szándékoltatnék felépíttetni. Tehát a főváros ez idők szerint legnehezebben hozzáférhető részében; a hova közvetlen közlekedés absolute nem létezik, s nincsen reá kilátás, hogy egyhamar létesíttessék, a hova, ha a jogkereső közönség el akar jutni, kétszer, de sőt háromszor is kell a közlekedési eszközt változtatni, a mi mindmegannyi időpazarlással jár, a hol semmi üzleti élet nincsen, a hová tehát az utat minden egyes polgár csupán a célból kénytelen megtenni, hogy ezen főbb bíróságoknál levő egy dolgot elvégezze.

Mindehhez járul az, hogy a szóbeliség mellett a jogkereső felek és tanúk személyes megjelenése a felsőbb bíróságoknál is sok esetben elkerülhetetlenné válik, a hol egy, esetleg több tárgyalást be kell várni, míg az illetőkre kerül a sor, s ha a főtörvényszéki épület félre esik, a napnak legnagyobb részét csupán várással, tétlenül lesznek kénytelenek eltölteni a nélkül, hogy a várakozási időt alkalmas módon kihasználhatnák, hogy az alatt bármely más közelben teljesíthető dolgot végezhetnének. Hogy ez nemzetgazdaságilag szerfelett káros hatású lenne, azt felesleges bővebben hangsúlyoznunk. Ez a mai korban, a világvárosi fejlődésnek indult fővárosban valóságos anakronizmus lenne.

A főbb bíróságok épülete nem arra való, hogy egy kihalt, csendes városrésznél egy utcáját díszítse, vagy hogy ott egy építészeti perspectivához staffage-ul szolgáljon, e palotának gyakorlati céljai vannak, ezeknek kell, hogy megfeleljen az. Ehhez az épülethez nem egy városrész, hanem az egész főváros, de sőt több, az egész ország igazságszolgáltatásának érdekei csatolva, a melyek pedig egy városrész partikuláris, nagyon is szűk körre szorítkozó díszítési igényeinek fel nem áldozhatók. Ezt tenni nem szabad s ily fel fogás ellen a leghatározottabban kellene tiltakoznunk.

Ellene szól egy ily tervnek az igazságszolgáltatás nyilvánosságának érdeke is. Annak, hogy Rómában a központi főtérén, a forumon tartották a bírósági tárgyalásokat, meg volt a maga igazságszolgáltatási jelentősége. A szabad és erőteljes intézmények ezen őshazájában különös gondot fordítottak arra, hogy a tárgyalások ne csak nyilvánosnak deklaráltassanak, hogy ne csak szinleges, hanem valóságos nyilvánosság legyen az. Így értjük s így óhajtuk mi is a nyilvánosságot felsőbb bíróságainknál is, a mit éppen nem érünk el, ha azok a főváros egyik nehezen hozzáférhető részében helyeztetnének el, a hová még az is áldozatok árán jutna el, a kinek okvetlenül meg kell jelennie. Ha a nyilvánosság mint intézmény az igazságszolgáltatás egyik legfőbb garantiája, úgy annak minél tökéletesebb megvalósítására törekednünk is kell, a mit ismét csak úgy érhetünk el, ha főbíróságaink részére emelendő épületet lehetőleg a főváros forgalmi központjában helyezzük el.

S ez alkalommal még egy körülményre bátorkodunk Nagyméltóságod nagybecsű figyelmét felhívni. Hitünk szerint a legközelebbi idő meg fogja hozni a polgári és bünyádi szóbeli eljárást. A felsőbb bírósági palota nem egy-két évre, hanem évtizedekre fog épülni. Azon óhajunknak adunk tehát kifejezést, hogy az épület ezen eljárások igényeire való tekintettel terveztessek, nem előadói szobákra, hanem tárgyalási és pedig a felsőbb bíróságok és az ország méltóságának megfelelő díszes, tágas termekre lesz szükség megfelelő várakozó helyiségekkel (salles des pas perdus). Nem volna helyes, ha ismétlődne az az eset, mely az elsőbírósági törvénykezési palotánál mindjárt a használatnak való átadás alkalmával oly sajnosan mutatkozott, a hol az előadói szobákról nagy tépazarlással van g ndoskodva, míg a tárgyaló termek a helylyel való takarékoskodás miatt a célnak meg nem felelnek, s még kevésbé fognak megfelelni akkor, ha az esküdszéki eljárás és a szóbeli polgári eljárás életbe lép. Hasonló, milliókba kerülő építkezéseknél a jövőre is tekintettel kell lenni.

Ezeket kívántuk Nagyméltóságod elé terjeszteni s midőn ezek szíves figyelembe vételét kérjük, egyszersmind esedezünk, hogy a budapesti kir. ítélő tábla és m. kir. Curia részére a szóbeliség és nyilvánosság igényeinek megfelelő, a pesti oldalon, lehetőleg a forgalmi központban elhelyezendő díszes épület emelése végett a szükséges lépéseket mielőbb megtenni méltóztassék.

— Joggyakornokok mint kir. táblai előadók. E czim alatt megjelent sorainkra vonatkozólag az Ügyvédek Lapjában A. aláírással egy nyilván hivatalos körökből eredő czáfo-

lat jelent meg. A. ur tagadja, hogy olyan értelmű teljes ülési megállapodás jött létre, mint mi — a napilapok egybehangzó jelentése folytán — közöltük. A. ur szerint nem teljes-ülési megállapodás történt, hanem elnöki rendelet hozatott, melyet aztán az elnök a teljes-ülésnek bejelentett. A rendelet tartalma pedig, ismét A. ur szerint az, hogy az ügyek egy része az albiráknak és fogalmazóknak csak önképzés végett adatik ki. Hogy aztán milyenné fog ezeknek munkaköre a gyakorlatban kifejlődni, azt nem tudhatni. És ez elég baj, mert ez a fontosabb oldala a kérdésnek, és ez volt a mi felszólalásunk indoka is. A. ur lekötöztetett volna bennünket és a jogász-közönséget avval, ha a kérdéses elnöki rendeletet és a teljes-ülési jegyzőkönyv kivonatát szószerint közölte volna. Addig míg ez megtörténik, nincs okunk a mi kifejezett nézetünkől elállni.

— Jogositva van-e a rom, kath. hitvalláson maradt nő, kinek férje újból megnősült, volt férje nevét továbbra is viselni? Ezen kérdésre a vallás- és közoktatásügyi miniszter egy előfordult eset alkalmából határozottan *nem*-mel felelt. A következőkben közöljük szószerinti másolatban az említett miniszteri rendeletet:

A fővárosi tanács 1889. évi november 14-én tartott üléséből 33251. sz. a. hozott határozatát . . . közbevetett felelbezés folytán feloldandónak, ellenben a nevezett tanács 1889. évi szept. 4-én 26543. sz. a. hozott azon határozatát, melyel a központi pénztár és a számvétség utasított, hogy . . . tanítónő törzslapján férjének . . . nevét törölje, hatálya visszahelyezendőnek találtam azon okból, mert a házassági köteléknek a világi bíróság által lett felbontása után az elváltassott nőnek nincs joga volt férje nevét viselni. Őt erre ugyanis a fennállott házasság idejében csak az jogositotta fel, hogy a házasság által férje családjának körébe lépett be, s közte s férje között oly benső viszony jött létre, a melyben ő a férjével egységet képezett. De a nő eme jogának minden alapja megszűnt a polgári bíróság azon ítélete által, mely a házassági köteléket örökre jogérvényesen felbontotta. Más az eset, a mikor a halál bontja fel a házasságot s a mikor törvény ismeri el a túlélő nőt a férj özvegyének s neki özvegyi, esetleg hitestársi jogokat is biztosít. De . . . halála esetére az ő elváltassott nejének . . . özvegyi vagy öröklési jogát, szemben a házassági kötelék felbontó birói ítélettel, bizonyára soha senki sem fogja elismerni. A szentszéki ítéletnek, mely a nevezett házasságot nem választotta el, csak azt a polgári joghatályt lehet tulajdonítani, hogy . . . mig rom. kath. hitvalláson marad, újabb házasságot jogérvényesen nem köthet. De . . . -ra nézve az 1868. tcz. 1. §-ának ama rendelkezéséből, hogy mindenik félre nézve egyedül saját illetékes bíróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott jogerejű ítélete kötelező, éppen az következik, hogy ő . . . vel kötött házasságát semmi tekintetben sem tartozik fennállónak elismerni, tehát *nevét sem tartozik volt nejével megosztani*. Erre kizárólagos joga van az ő második nejének, a kit arra kötelezni, hogy jogait . . . -vel (t. i. férje első nejével. Szerk.) ossza meg, a monogamia mellett jogi lehetetlenség volna. És végre a közrend tekintetéből s az általános jogérzetből is ütköznék annak a viszonynak megengedése, hogy egy férfinak két, esetleg még több nő viselhetné a nevét (25233/91.)

— «Fogdij.» Multkori felszólalásunk kapcsán ideiglatjuk a csendőrségi szabályzat azon pontját, melyen a fogdij alapul: 1884. ápr. 16. 19,087. sz.

Szabályzat a csendőrt megillető fog-dijak, tanuilletmények és kíséreti díjak felszámítása és kiszolgáltatása tárgyában.

I. Fog-dijak.

A) *Katonai vagy honvéd-szökevények elfogása után.*

B) *Polgári állásu egyének elfogása után.*

A polgári állásu egyének elfogása után, az alább felsorolt feltételek mellett, a következő összegű fog-dijak járnak: 1 évnél csekélyebb tartamu fogság vagy börtönbüntetésre ítelt egyén után — és pedig a büntett miatt elítélteknél tekintet nélkül a megszabott fogság-időre — a vétség és súlyos rendőri kihágások miatt elítélteknél azonban csak akkor, ha a fogságbüntetés hat havi időtartamnál kevesebbire nem szabott ki, 4 frt.

1 évtől 3 évig tartó fogság- vagy börtönbüntetésre ítélt egyén után 8 ft.

3 éven felül 10 évig terjedő börtönbüntetésre ítélt egyén után 16 ft.

10 éven felül 15 évig terjedő börtönbüntetésre ítélt egyén után 25 ft.

15 éven felül terjedő börtönbüntetésre ítélt egyén után 30 ft.

Halálos ítélet kimondása esetén, még azon esetben is, ha a halálos büntetés kegyelem útján elengedtetett vagy börtönbüntetésre változtatott át, 60 ft.

A fog-díjak a kihirdetett ítélet jogérvényre emelkedése után fizettetnek ki.

Ezen fog-díjak azonban csak azon esetben illetik meg a csendőrt, ha az elfogás:

a) külön parancs vagy hivatalos felhívás nélkül, az illető csendőr buzgalma folytán, — vagy

b) elfogási parancs alapján, de a parancs vételétől számítva 24 óra lefolyása alatt történt.

Kivételt képez ez utóbbi eset alól azon körülmény, hogy ha a feljelentésben a tettes személyére vagy tartózkodására vonatkozó adatok hiányosak s ennél fogva a nyomozó csendőrnek ezen hiányos adatok kiegészítésére több időre van szüksége, úgy hogy e miatt a tettes elfogása 24 órán belül a legnagyobb buzgalom mellett sem foganatosítható s az elfogás csakis a csendőr buzgalmának, körültekintő s ügyes eljárásának tulajdonítható: ezen kivételes esetekben akkor is megilleti a csendőrt a fog-díj, ha az elfogás 24 óra eltelté után történt.

A már elítélt és börtönök- vagy fegyintézetekből megszökött egyének elfogásáért a csendőrt a fog-díj a fentebbi feltételek mellett szintén megilleti: az ily egyének elfogásáért járó fog-díj azonban azon évek számához képest állapítatik meg, melyeket az illetőknek még fogságban kell tölteniök.

A vizsgálati fogságból megszökött fogoly letartóztatásáért a fog-díj az ítélet mérvéhez képest és a fentebbi feltételek alatt szintén kifizetendő, és pedig oly egyének után, a kik a csendőr által ismételt fogattak el, úgy az első, mint a második elfogásért külön.

Nem illeti a csendőrt a fog-díj azon esetben:

1. ha a törvényesen megszabott büntetés az illető törvényszék által pénzbírságra változtatott át s ennek folytán a jogérvényes ítélet is pénzbírságra, illetőleg pénzbeli büntetésre szól;

2. ha a törvényszegőnek elfogatása, — más természetű büntetést vagy vétséget kizárva, csakis a csendőrségnek szóbeli vagy tettleges megsértése következtében történt, s végül:

3. ha a csendőr által elfogott egyén valósággal elítéltetett ugyan, letartóztatása azonban törvényszerűleg indokoltan nem találtatott.

— **Irodalom.** Megjelent: Az iszákosság, annak befolyása a társadalom életrendjére és az ellene való védelem irányelvei. A Magyar Tudományos Akadémia által a Sztrokay-díjjal jutalmazott pályamű. Írta *dr. Fekete Gyula*, kir. törvényszéki bíró. — Magyarország és Ausztria közjogi viszonya, történeti kifejlődésében és jelen alakjában. Írta *dr. Polner Odön*. A budapesti egyetemen pályadíjjal jutalmazott munka.

Nemzetközi Szemle.

— **A Btk. 76. §-ának alkalmazása ellen** nálunk némely ügyészi körökben erős reakció mutatkozik. Mit szólnának ezek az urak, ha a mi bíróságaink azon álláspontra helyezkednének, melyet e kérdésben legújabbán a német legfőbb bíróság foglalt el, midőn nem a védőt terheli a beszámíthatatlanság bizonyításával, hanem az ügyészt a beszámíthatóság bizonyításával s ha a beszámíthatóság nincs teljesen bizonyítva, vagyis ha kétely fér a beszámíthatósághoz, felmentés mondanó ki. A Reichsgericht e határozata így hangzik:

«Die Schuldfrage im Strafrecht setzt sich zusammen aus dem Vorhandensein der gesetzlichen Thatbestandsmerkmale der strafbaren Handlung und aus der Zurechnungsfähigkeit des Handelnden. Die letztere bildet die Voraussetzung jeder Schuld und muss daher wie jedes andere Thatbestandsmerkmal dem Angeklagten nachgewiesen werden. Dadurch, dass dieses Schuldmoment nicht in den Thatbestand des einzelnen Strafgesetzes aufgenommen ist, wird hieran nichts geändert, wie denn auch die Vorsätzlichkeit einer Handlung, wiewohl dieselbe in einer Reihe von Strafthaten als besonderes Merkmal nicht hervorgehoben ist, dennoch in jedem Falle geprüft

werden muss, in welchem sie sich als eine Voraussetzung des bestimmten Deliktes darstellt. Entstehen daher nach dem Ergebnisse der Beweisaufnahme begründete Zweifel an der Zurechnungsfähigkeit des Angeklagten, so hat der Richter zu prüfen, ob er gleichwohl noch die Ueberzeugung von dem Erwiesensein jenes Schuldmerkmals erlangt hat, oder ob er wegen Nichterwiesenseins freisprechen muss. Zu gleichem Resultat gelangt man durch eine Vergleichung des § 2 und des § 51 des Strafgesetzbuches. Der § 2 enthält die Bestimmung, dass eine Verurteilung nur erfolgen kann, wenn die Handlung gesetzlich unter Strafe gestellt ist. Der § 51 schreibt vor, dass eine strafbare Handlung beim Vorhandensein einer unfreien Willensbestimmung nicht vorliegt. Folglich gehört zu dem zu erweisenden Thatbestande jeder strafbaren Handlung, dass es an dem in § 51 gekennzeichneten Strafausschlussgrunde fehlt. Freilich ist in Doktrin und Praxis auch die gegenteilige Ansicht vertreten, welche, gestützt insbesondere auf die Fassung der §§ 51 und folgende des Strafgesetzbuches und des § 266 Absatz 2 der Strafprozess-Ordnung, verlangt, dass Strafflosigkeit nur bei dem Nachweise der Unzurechnungsfähigkeit eintreten soll. Indess die erstgedachten §§ 51 und folgende haben weder den Zweck, die Beweislast zu regeln, noch stellen dieselben Schuldvermutungen auf. Wo gegenüber dem das gesammte Strafrecht beherrschenden Prinzip, dass die Schuld dem Angeklagten nachgewiesen werden muss, und dass das Strafrecht Thatbestandspräsumtionen nicht kennt, in den Strafgesetzen sich eine Ausnahme vorfindet, ist dies im Gesetz selbst unzweideutig hervorgehoben, wie z. B. in der ersten Richtung in § 361 Nummer 8 des Strafgesetzbuches, in letzterer in den Steuer- und Zollgesetzen, in beiden Richtungen in den §§ 136 und 137 des Vereinszollgesetzes vom 1. Juli 1869. Es geht hieraus hervor, dass eine analoge Anwendung solcher Ausnahmen nicht gestattet ist. Die §§ 51 und folgende zählen nun bestimmte Strafausschlussgründe auf und bestimmen, dass wenn solche vorliegen, Strafflosigkeit die Folge ist, dass also nur gestraft werden könne, wenn solche nicht vorliegen. Das Nichtvorliegen muss hiernach bewiesen werden.»

— **A német jogászygyűlés** szeptember 10-én ül össze Kölnben. A napirend fő tárgya a polgári törvénykönyv tervezetének bírálatára lesz. Tárgyalatni fog ezen kívül a feltételes ítélet kérdése is. Kíváncsiak lehetünk, hogy Németország ezen irányadó egyesülete mily állást foglal el. Az előadók a kérdésben *Merkel* strassburgi tanár, *Jacques* bécsi ügyvéd és *Löbel* legfőbb törvényszéki bíró.

— **Berlinben** a jelen év folyamán 50 járásbíróval szaporítják az egyes-bíróági személyzetet. Eddig Berlinben 108 bíró látta el az egyes-bíráskodási funkciót. Berlin vidéke számára ezen kívül külön járásbíróság van szervezve szintén Berlin városában.

— **Felségsértési per.** Németország némely vidékén a konservatív-párti urak elmennek az ellenzéki vagy socialista-pártok gyűléseire, és ott a legalkalmatlanabb pillanatban indítványozzák a császár éltetését. Így tett Oppen nyugalmazott tábornok a buschenitai népgyűlésen; a jelenlevők legnagyobb része fölállt, többen azonban — köztük az elnökség három tagja és az előadó — ülve maradtak. Utóbbiak ellen felségsértés miatt emelt vádat az államügyész az eberswalde-i bíróságnál. A vádlottak azzal védekeztek, hogy nem akartak demonstrálni, inkább a meglepetés volt az oka, hogy ülve maradtak; a védő pedig azt vitatta, hogy felségsértést csak oly cselekmény képezhet, a mely más személylyel szemben megállapítaná a közönséges becsületsértés tényálladékát — ilyet azonban a hódolat elmulasztása nem képez. A bíróság elfogadta a védelem álláspontját és fölmentette a vádlottakat.

— **Azon nagy franczia Encyklopedia**, melyet *Pandectes Françaises* cím alatt több jogtudós közreműködésével *Riviér* semmitőszéki bíró ad ki, eddig tizenegy kötetre növekedett. A munka a betűrendet követi és eddig eljutott a — *B.* betű kezdetéig.

— **Principles of the Law of Negligence.** Ezen cím alatt jelent meg Londonban egy nagyszabású munka, mely főleg a kártérítés kérdését tárgyalja. A könyv 1300 oldalra terjed s felöleli az angol és az amerikai judikaturát is.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3

Tartalom: Liberalismus és humanismus. *Quintus*. — Törvényes bigamia? (Jogositva van-e a róm. kath. hitvalláson maradt nő, kinek férje újból megnősült, volt férje nevét továbbra is viselni?) SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom*: A rövidtartamu szabadságvesztés-büntetések és a feltételes elítélés. Tóth Lőrincztől. x. — *Törvénykezési Szemle*: Adalék a sértett fél felebbezési jogához. Dr. SÁNTA ELEMÉR soproni kir. törvényszéki jegyzőtől. — A jövedéki kihágásokra vonatkozó büntető eljárásnak felderítetlen kérdése, hogy mely hatóság van hivatva a jogerős ítéletben megállapított szabadságvesztés-büntetés foganatosítását elrendelni? NAGY LAJOS nagyszebeni kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Mely bűncselekvényekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — A magántanárok memoranduma. (Kivonatos közlés.) — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Liberalismus és humanismus.

Az olyan, többé-kevésbé silány ünneplésekről, a melyek a jogéletben is, mint a nyilvános élet más területein majd jubileum, majd tisztelgés és bucsuzás alakjában előfordulnak s a melyeken rendszeren a hizelgés jelenik meg kifogástalan szalonruhában, vagy a stréberség a maga hegyes könyökével: azokról komolyan beszélni nem érdemes. Legfőlebb megjegyzi az ember, hogy az erkölcsi érzés még mindig apadóban van és folytatni kell a föltartóztatására szolgáló becsületes törekvéseket.

Egészen más tekintet alá esnek azonban jogéletünknek azon szerény, de mindenekfölött rokonszenves ünneplései, a melyek szűk körben, a reporterismusnak lehető kizárása mellett folynak le az utolsó időben. Ezek azt mutatják, hogy a magyar jogászvilág előkelő szelleme, habár nem vesz részt a zajos hivalkodásokban és kellemetlen taszigálózásokban, azért folytonosan él s a terjedő depravációval alkura nem lépve, a maga bensőbb körében hiven ragaszkodik nemcsak a kipróbált traditiókhoz, de azokhoz a szilárd irány-eszmékhez is, a melyek a jogalkotás és judikatura fejlődésének utját folytonosan nyitva tartják.

Egy ilyen, csöndesebb, de tiszteletet érdemlő ünneplés volt az is, a melyben Kozma Sándor budapesti kir. főügyész jun. 4-én harmincz kir. ügyészség képviselői részesítették, azok t. i., a kik a decentralisatio folytán a budapesti kir. főügyész hatósága alól kivétettek s most a bucsuzás formájában fejezték ki Kozma Sándor iránt való nagyrabecsülésük, mi több: szeretetük érzelmeit.

Kozma Sándor kitűnő érdemei különben annyira ismeretesek a jogélet minden tényezője előtt, hogy a banalitás veszedelme nélkül szinte nem is lehet azokról szólni. S talán fölösleges is ebben a pillanatban, mivel tisztán áll, hogy a főügyészség territoriumának csorbulása éppen nem jelenti azon előkelő és tiszta traditio csorbulását is, a melyet Kozma megtörhetlen szelleme 20 év alatt hosszú időre megállapított a magyar ügyészi karban. Mi több, abban nincs kétség, hogy a budapesti kir. főügyészség, a míg mostani feje fogja vezetni, folytonosan irányadó és fejlesztő központja marad a magyar ügyészi kar szellemi életének s mint «primus inter pares» a kir. koronaügyészség föllállítása nélkül is meg fogja őrizni vezető szerepét; egyszerűen azért,

mivel az igazi auktoritás ereje nincsen területhez kötve egy ország életében s a *jogegység* szükségének érzete most nálunk akkora hatalom, mely nemcsak a tér, de az idő korlátjait is ledöntögeti.

Fölötte érdekes azonban, hogy ezen bucsuzás alkalmával Kozma Sándor, a maga szeretetreméltó allokutiójában, a *liberalismus* és *humanismus* traditióit ébresztette föl s ezzel a két irányeszmével bocsájtotta el a kir. ügyészségek képviselőit. Hogy e mellett a *magyar nemzeti szellemet* is külön kimelte, ezt csak egyszerűen megjegyezzük, mivel ez közöttünk inkontestált dolog s magyarázata inkább a politikai és művelődési irodalom föladatai közé tartozik.

Másképen áll ez a «liberalismus» és «humanismus» jelzavaival. Ez a két szó egy teljes értékű hazai valuta két oldalára van nyomva; de 1867 óta, mikor forgalomba helyezték, népszerűségét meglehetősen elveszítette. Nem mintha valószínűs értéke kisebbedett volna, (mert hiszen a nagy fizetéseket még mindig ebben az értékben szokás követelni), de mert szellemi és erkölcsi pénzforgalmunk is kosmopolita irányt követ s a tömérdek kisebb *érdek* lebonyolításánál az idegen és ujabbnál-ujabb valuták hallatlan keresletnek és kedveltségnek örvendenek.

Milyen szerepet játszik ma ez a két szó (egy és ugyanazon éremnek két lapja) politikai és társadalmi életünkben, vagy éppen a törvényalkotás nagy küzdelmeiben, ez nem tartozik reánk. Szerfölött fontos azonban annak megállapítása, hogy a *judikatura* nehéz gyakorlati munkájában mi közünk van e két jelszóhoz, vagy egyáltalán a jelszavakhoz?

Nem kiderített dolog még s talán nem is kideríthető, miképpen fejlett ki Magyarország törvényalkalmazásában egy új irány, vagy talán iránytalanság, melyet évek óta hol az irodalomban, hol a törvénykezési beszédekben, periratokban vagy éppen az ítéletekben lehet észlelni s melynek ma még rövid fogalomhatározója is hiányzik. Valamely mesterségszerű *technika*, ipari befejezettség, a czélszerű szakértelemnek egy bizonyos neme, mely tagadhatatlanul sok ismerettel és ügyességgel, de utóvégre is merev iparszerűséggel «kezelem» az élő s nagy részben még nem is befejezett joganyagot. Meglehet, a mindenben praktikus és a műszaki alkotásokra annyira hajlandó kor általános szelleme nyilatkozik ebben is, még pedig ezuttal a bírói sorompók előtt és azok mögött; de a tény mindenesetre az, hogy a korábbi «bírói bölcsesség» korszakának lejáratát után (melynek eltűnését mi sajnáljuk legkevésbé), csakhamar elkezdődött a *legismus* merev korszaka. A föllállított törvényes semák, — különösen az utóbbi idő óta, — annyi ridegséggel alkalmaztatnak s a judikatura annyira átengedte magát a könnyű és gyakorlatias elbánás módszerének, hogy naponkint több aggodalommal kell azt a kérdést föltennünk:

vajon a legisták mesterségszerű technikája, minden tökéletessége mellett is, nem-e fog Magyarországon veszedelmes *jogászai burokratismusra* vezetni, mely a jogkérdések megoldásánál, a perek elintézésénél és a büntetések kiszabásánál a kötelező traditio és szabad tudomány helyett a jogismeretek bizonyos tarifájával fog dolgozni s az előkelő jogászi hivatást bizonyos tekintetben a vasuti személy- és postgyász-szállítás chablonjaira szállítja le, talán éppen (hogy még

egyszerűbb legyen a törvény kezelése) a zónarendszer praktikus elvei szerint?

A magyar judikaturában s a szakszerű irodalom gyakorlati részében ma mindenesetre az a tónus uralkodik, hogy a törvény és annak jogászai értelmezése az *egyetlen*, a mi jogosultsággal bír.

A tétel magában véve nem hibás; de a kérdés efficiens eleme mindig az marad, hogy mit értünk a törvény és annak értelmezése alatt s az alkalmazás maga mily szempontból és milyen *irányeszmék*, hogy úgy szóljunk: milyen *jogászai karakter* szerint történik?

Mert világos, hogy a jogász ítéletei és cselekvései, — mint minden emberi gondolat és cselekvés, — alá vannak vetve a nagy elvi fölfogásoknak és azon általános jellemnek, vagy ha úgy tetszik: közszellemnek, mely e nemes hivatáskör egyéneit és testületeit áthatja. S valamely törvényszakasz alkalmazása (s épen a legfinomabb és legkétesebb esetekben leginkább) többé-kevésbé azon filozófiai életfölfogástól függ, a melylyel az ész az ítélet végett eléje helyezett gyakorlati tényt megragadja.

A helyesen ítélő *gépet* még nem találták föl és nem fogják föltalálni soha. S mivel a törvény maga sem egyes esetekre készül, hanem gyakorlati becsü elvek kijelentéséből áll: minden ellenkező dialektika dacára elévülhetetlen valóság marad, hogy a törvénykezés a jogszolgáltató és annál segédkező személyek *értelmi és erkölcsi világfölfogása* szerint fog alakulni, vagyis a törvénykezésből az élet nagy és alkotó *irányeszméit* kizárni nem lehet, sőt nem szabad.

Meglehet, legistáink és jogász-technikusaink a maguk merev és sokszor imposans törvényességi hűségükkel és a németektől importált műszaki módszereikkel képesebbek a judikatura *gyors* és biztos ellátására: de kétségtelen, hogy az a judikatura, a melynek számai elszakadtak az általános élet irányadó eszméitől, rövid idő alatt jogi nagy-iparrá fog fejlődni s mivel alapját jogászai karakter nem képezi, kedvező megrendelések esetén a legtömegesebb produktúra is kapható lesz.

Azt hisszük, hogy Kozma Sándor kir. főügyész, midőn a magyar jogfejlődés két legnagyobb irányeszméjét: a liberalismust és humanismust nyomatékkal kötötte távozó ügyészei szívére, egy régóta gyülemelő szükségérzetnek adott kifejezést.

A legisták s mindazok, a kik az elv nélküli gyakorlatiasság chablonjaival dolgoznak, talán mosolyognak e két «elhervadt» szó fölött, melynek értelmét a modern nevelésü, gépszerű emberek legnagyobb része fölfogni is alig képes. Mindazáltal a gondolkozó emberek megállanak.

Föltáruul előttük a helytelenül és elhamarkodva statuált döntvények egész sora; az a ridegség, mely törvénytermeinkben uralkodni kezd; az elsőfoku bíróságok merev ténymegállapításai; az individuum lassu eltűnése a legális chablonok között; a gyakori szivtelenségek és durvaságok a büntető eljárásnál s még inkább a börtönökben; az ügyvédi kar előkelő, nemes egyéniségeinek visszahúzódása s a selejtesebb «praktikusok» előrenyomulása; a régi nemesebb és gyöngédebb hangulat eltűnése a judikatura indulatosságai közt; a jogászai izlés, sőt a jónevelés megcsappanása és leszállása a szakirodalom jó részének a köznapi praktikusság, legtöbbször a *nagyon* is köznapi praktikusság színvonalára.

Másfelé fordítani a fejlődés kocsirudját; az élő jogásznemzedéknek szívébe visszahozni a magasabb eszményeket; befejezett karaktert adni e hivatáskörnek s megmenteni a judikaturát az iparos-technika gyárszerűségeitől: hosszas és nagy dolga a tudománynak.

De az élő jogásznemzedék a tisztelet legnagyobb mértékével adós mindenkor azoknak, a kik a gyorsan haladó degenerációban az eszmék kultusát fön tudják tartani, s a jogászszellem minden előkelőségét akkor is megbírják és tudják őrizni a jövő számára, a mikor az igen nehéz.

Quintus.

Törvényes bigamia?

— Jogositva van-e a róm. kath. hitvalláson maradt nő, kinek férje újból megnősült, volt férje nevét továbbra is viselni? —

A vallásügyi minisztériumnak nincs szerencséje, mikor a házassági elválásból folyó jogi kérdések eldöntésébe beavatkozik. Nem rég nagy zavart csinált azzal, hogy a hazai felsőbíróságok állandó gyakorlatától eltérőleg kimondotta, miszerint a zsidó válóperekben hozott elsőbírósági ítélet alapján ki lehet adni a «get»-et, ha az ítélet ellen egyik fél sem élt felebbezéssel, most meg a *Jogtudományi Közlöny* f. évi 23. számában ismertetett 25233/91. számú rendeletében azt a nagy horderejű határozatot hozza meg, hogy a házasságnak a férjre nézve a világi bíróság által történt egyoldalu felbontása folytán a katolikus nő elveszti a jogot férje nevét viselni, sőt mi több, a minek kimondására a konkrét esetben talán szükség sem volt, kimondja egy füst alatt, hogy az egyoldalu elválás által a nő minden hitvestársi és özvegyi jogait elveszti.

Miután a szerintünk helytelenül és illetéktelen forum által eldöntött kérdés az egyoldalu válásnak gyakorisága miatt nálunk felette fontos, a vallásügyminisztérium fenti döntését nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül.

Nézetünk szerint mindenképp nem tartozik a vallásügyminisztérium hatásköréhez abban a kérdésben határozni, vajon valamely egyén jogosan viseli-e ezt vagy azt a nevet?

Az 1879: XLIX. tcz. 45. §-a is csak abban talál kihágást, ha valaki őt jogosan meg nem illető olyan *czímet* vagy rangfokozatot használ, a mely által a közönség tévutra vezettetik, de ha a jogosulatlan czimviselés fogalma alá vonjuk is a jogosulatlan névviselést, akkor is az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. és 42. §§-ai szerint annak a kérdésnek eldöntése, vajon valaki jogosulatlanul viseli-e valamely nevet, a rendőri közigazgatási hatóságok és utolsó fokban a belügyminiszter, de semmi esetben a vallásügyminisztérium hatásköréhez tartoznak.

Kétségtelen tehát, hogy a vallásügyminisztérium túllépte hatáskörét, midőn a törvény rendes útján hozott ítélet bevárása nélkül, az illető nőnek férje után viselt családi nevét egyszerűen töröltetni rendelte. De minket a kérdésnek nem ez a politikai oldala, hanem inkább a döntés érdeme és annak érdemi indokolása, szóval a jogi momentumok érdekelnek. E tekintetben pedig azt kell konstatálnunk, hogy a vallásügyi minisztérium ezen határozata a hazai törvényekbe és bíróságaink állandó gyakorlatába ütközik.

Hogy a kérdésben tisztán lássunk, mindenképp tisztába kell jönnünk azzal, hogy mi a házasságnak *egyoldalu* felbontása, és mi annak a joghatálya?

Az 1868. évi XLVIII. törvénycikk meghozataláig házánkban a vegyes házasság a kánonjog uralma alatt állott. A házasság akár eredetileg volt vegyes, akár később vált azzá, nem volt felbontható, mert a vegyes házassági válóper kizárólag a szentszékek elé tartozott. Ezt az állapotot állami törvény az 1679. évi XXVI. tcz. 16. pontja szentesítette. Nézzük már most, mily változtatást eszközöltek ezen az állapoton az 1868. évi törvények?

Az 1868. évi XLVIII. törvényczik a vallásfelekezeteknek teljes paritást akar biztosítani a válóperekben, a paritás elvét beleviszi a vegyes házasságba is és nem törődve azzal, hogy a házasság egy egységes jogviszony, mely egy és ugyanazon államban két különböző törvénynek alá nem rendelhető, azzal vágja ketté a gordiusi csomót, hogy a házasság mindegyikét más törvény és más bíróságnak rendeli alá, és azzal az első kijelentéssel, *hogy mindenik félre nézve csak saját bíróságának ítélete kötelező*, egy oly jogállapotot teremt, mely sok ember és úgy látszik a vallásügyminisztérium előtt is érthetetlen.

Kétségtelenül furcsa dolog és némileg összeütközik a

házasság monogam természetével, hogy egy férfinak egyszerre lehessen több felesége és egy nőnek több férje, de ezen kérdés eldöntésénél, nem szabad ám a házasság monogam természetét mint egy oly postulatumot felállítani, mely az előbbi házasság folytán szerzett és sem törvény, sem bírói ítélet által meg nem szüntetett hitvestársi jogok feláldozását és megsemmisítését okvetlenül maga után vonja.

Az ily deduktio, határozott ellentétben áll az 1868-iki törvényhozás szándékával, és tekintve különböző házassági bíróságainknak a válóperekben követett eljárását, egyenes jogtalanság lenne, sőt valóságos lábbal tiprása a legszentebb jogoknak.

Nálunk, még pedig nemcsak az unitáriusoknál, hanem a m. kir. Curiánál is elég ok a házasság felbontására az egyoldalu engesztelhetlen gyűlölség.

A 68-iki törvényhozásnak csak az volt a szándéka, hogy a protestáns felet a kánonjog alól felszabadítsa, de korántsem az, hogy a katolikus felet a kötelék kérdésében a protestáns jog szerint ítélő állami bíróságnak alárendelje. A törvényhozó ebbeli szándékának nyílt és határozott kifejezést adott, midőn azt az elvet, hogy mindenik felet csak saját bíróságának ítélete kötelezi, kimondotta. De ha ezt ki se mondta volna, hol mondotta ki azt, hogy a katolika nő házassága felbontottnak tekintetik, ha a férjre nézve a házasság felbontatott? vagy a mit a vallásügyminiszterium kimond, hogy a házasságnak a férjre nézve történt felbontása folytán a nő minden jogait veszti? Hiszen előbb az volt a törvényes állapot, hogy a nő nem vesztette el hitvestársi jogait, mert rá nézve és férjére nézve a házasság felbonthatlan volt, az új törvény pedig egyebet nem mond, mint azt, hogy a férjre nézve ezentul a házasság felbontható és új házasságra léphet. Ezt az engedményt a *ius commune* alól, mert hiszen hazánkban még most is a kánonjog a *ius commune*, a törvény kijelentésénél tágasabban magyarázni, jelentőségét és hatályát tágabbra és különösen oly tágra kiterjeszteni, hogy ennek folytán a nő szerzett jogai szenvedjenek, nem szabad. A törvény által megteremtett állapot lehet félszeg, lehet némi tekintetben erkölcstelen, de csak azért, hogy félszégességét és erkölcstelen voltát takargassuk, nem szabad jogokat sértenünk, nem szabad azért sem, mert a törvény az által, hogy a protestáns férfit a kánonjog alól felszabadította, nem akarta a katolika nőt a kánonjog által részére biztosított jogoktól megfosztani, annál kevésbé pedig akarta családi és a hitvestársi kötelékből kifolyó vagyoni jogait elkobozni.

A kánonjog szerint a nő addig, a míg férje él, viselheti férje nevét, és megtartja férje rangját és társadalmi állását, még a férjétől ágy- és asztaltól elválasztott nő sem veszti el ebbeli jogait, és hazai jogunk szerint a hibáján kívül elválasztott nőt férje irányában mindazon jogok illetik meg, melyek az özvegy nőt. Így tanítják ezt régibb és újabb jogi íróink kivétel nélkül.

Kelemen: Inst. iur. hung. privati Lib. II. 205. lapon azt mondja: «*Vidua autem est, quæ iuxta ritum S. Matris Ecclesiæ matrimonio conjuncta fuit, etiamsi mox maritus decesserit: quin, et illa viduæ æquiparatur, quæ ob delictum viri, auctore Judice, divortium quoad thorum et mensam, legitime obtinuit.*»

Frank: A közigazság törvénye Magyarhonban I. Rész. 246. §. azt tanítja: «Ha valamely asszony férjét elhagyta, azonnal még nem bizonyos, hogy ő a vétkes. Valameddig tehát az illető egyházi vagy világi törvényszék róla kárhozó ítéletet nem mondott, addig őtet sem vétkesnek tartani, sem a házassági jutalmaktól kizárni nem lehet. E szerint tehát özvegyi tartását is megnyeri».

Kövy nyomán *Fogarasy* Magyar közp. törv.-tud. II. k. 6. fejezet 282. §.: «Az özvegyi jognak a férj halála előtt nincsen helye, hacsak a férj hibájánál fogva elválás nem történnék, mivel ekkor a férj életében kell az özvegyi jogokat kiadni.»

Wenzel: A magyar és erdélyi magánjog rendszere II. kötet 398. §.: «A vétkesége nélkül elvált nő férjétől tartást is követelhet.»

Suhayda: Magy. anyagi magánjog 328. §.: «Ha a férj hibája miatt elválás történik, az özvegyi jogok a férj életében kiadatnak.»

Zlinszky: «A Magyar magánjog mai érvényében» III. kiadás 596. l.: «Még az elválasztott nő is csak akkor veszti el özvegyi joghoz való igényét, ha ítéletileg kimondatik, hogy a házassági viszony felbontásának az ő vétkesége volt okozója.»

Kétségtelen, hogy az 1868 előtti jog szerint nem volt képzelhető oly eset, hogy egy katolikus nő elvesztette volna hitvestársi jogait vétkeségét megállapító bírói ítélet nélkül. Az is kétségtelen, hogy az 1868-iki törvényhozás ezen a jogállapoton változtatást tenni nem akart, mert hiszen kimondotta, hogy a nőt az az ítélet, mely férjére nézve a házasságot egyoldalulag felbontja, őt nem kötelezi. Hogyan tulajdoníthat tehát a vallásügyminiszter ur az egyoldalú felbontásnak mégis oly hatályt, hogy ez által a katolika nő férje nevét és minden hitvestársi jogait veszti?

(Bef. köv.)

SZTEHLO KORNÉL.

Jogirodalom.

Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magy. tud. akadémia. A rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések s a feltételes elítélés. *Tóth Lőrincz* rendes tagtól.

Midőn nemrég Kozma Sándor, budapesti főügyész elbucszott azon ügyészségektől, a melyek az új szervezés óta megszűntek az ő hatósága alá tartozni, beszédében büszkeséggel említette fel, hogy az ügyészség szervezésekor neki a humánus irány kifejlesztése fő gondját képezte.

Ép ily büszkeséggel tekinthet vissza Tóth Lőrincz is eddigi működésére. A mi humánus eszme felmerül, az benne mindig őszinte pártfogóra talál, a ki teljesen átérti azt a nagy erkölcsi nyereséget, mely egy-egy humánus elv elfogadásával jár. A fenti czimű értekezésben a feltételes elítélés intézménye mellett veti latba tekintélyét az agg tudós.

Az értekezés e kérdés történetét és az arra vonatkozó egész irodalmat megismerteti az olvasóval. Konstatálja a rövidtartamu szabadságbüntetések hiányainak általánosan elismert voltát, és az azok helyett indítványozott egyéb pótszerek bírálatát után áttér a feltételes elítélés intézményére, mely, mint mondja, a többenél czélszerűbb és hatályosabb, melylyel esetleg pénzbüntetés, kezesség és bírói dorgálás is összeköthető, de mely rendszerint egymagában is elegendő.

Áttér ezután az értekezés az intézmény ellen felhozni szokott érvek vizsgálatára, melyek közül a leggyakoribbat, a sentimentalismus vádját avval utasítja vissza, hogy az üres frásis, a mit izetlenség az intézmény ellen felhozni.

Felveti továbbá azt a kérdést, hogy a büntetési minimum eltörlése mennyiben segítene némely oly esetben, a melyet a feltételes elítélés szükségességének példáiul szoktak felhozni. De a minimumok eltörlését tulmerész kísérletnek tartaná, és a czélt a feltételes elítélés által inkább hiszi elérhetőnek.

Böven kifejti végre, hogy nem kell az intézménytől azon sokszor hangoztatott aggodalom miatt visszariadnunk, mert a bírói visszaéléseknek nyit ajtót. Tóth Lőrincz annak hangsúlyozása mellett, hogy ezen új intézmény által adandó újabb jogkör, a bírák lehető gondos kiválasztását igényli, kijelenti azt, hogy ő a mi bírói karunkra az intézmény kezelését kellő garantiák mellett rá meri bízni. Ilyen kijelentés sulyát pedig, midőn azt bíróságaink egyik legelőkelőbb tagja teszi meg, a ki azoknak minden fokát teljesen ismeri, nagy jelentőségűnek kell tekintenünk. Mi azt hisszük, hogy ha az a szellem terjed el bíráink közt, melyet Tóth Lőrincz képvisel, akkor nemcsak aggodalom nélkül, hanem a legteljesebb bizalommal ruházhatjuk rájuk azt a nagy jogot, melyet

az új intézmény tartalmaz. Azt hisszük továbbá, hogy Tóth Lőrincz határozott állásfoglalása az intézmény mellett ismét egy nagy lépéssel közelebb visz bennünket ahhoz, hogy, mint ő mondja: «ez erőnek alig lesznek képesek soká ellent állani a megszokott formákhoz ragaszkodó iskola emberei, s törvényhozásunk is, az üde eszmeáramlatnak s a tapasztalásoknak engedve, előbb-utóbb meghódol». x.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék a sértett fél felebbezési jogához.¹

A mit a kir. Curia a büntetés neme s mértéke, sulya s tartama iránt kijelent, és a mennyiben e részben — ellentétben a közvádló jogkörétől — a sértett fél felebbezési jogát kizárja, ezt már a 63. számú döntvényben is kifejezésre juttatta, s helyességéhez szó annál kevésbé fér, mivelhogy a kir. ügyész elállása folytán (és pedig akár úgy, hogy a vádat elejti, akár úgy, hogy a megszüntető végzés vagy fölmentő ítélet ellen nem appellál) a közérdek képviselőjeként jelentkező sértett fél álláspontjánál fogva — véleményünk szerint — egyéb biztosítékra nincs szükség, mint arra, hogy a netalán fenforgó bűncselekmény tettese a büntető igazságszolgáltatás megtorló keze alól ne szabadulhasson; míg ellenben az, hogy a bűnösnek ítélt vádlott büntetése mily mérvű — e szó alatt értve most a büntetés nemét, mértékét, sulyát, tartamát — az a közérdek szempontjából mellékes.

A kérdésnek ily felfogása folyik a vádrendszerből és annak a modern bünvádi eljárásban a hivatalból üldözendő cselekményeket illetően szabályozást igénylő pótmagánvád elvéből.

Hiányosnak, sőt veszélyesnek tartjuk az oly bünvádi eljárást, melyben a sértett fél subsidiarius vádlói joga ismeretlen intézmény.

Nem lévén kodifikált bünvádi eljárásunk, a gyakorlat csak lassan jutott e kérdésben odáig, míg a kir. Curia 9. illetve 38. és illetőleg a 63. számú döntvénye meghozatalára a birói gyakorlat megérett, mely most már hivatva van e részben az eljárást kiegészíteni mindaddig, míg a bünvádi eljárásról szóló javaslatunk törvénynyé váland. Ezért szerencsésnek tartom a kir. Curia konkrét határozatának indokaiban kifejezést nyert értelmezést, mint a mely a subsidiarius vádlási jogot — a sértett fél felebbezési jogának deklarálásával — apostrofálja.

A fentebbiekben reá mutattunk a bünvádi eljárás korrektívumául szolgáló pótmagánvád jelentőségére; annak tüzetesebb méltatására a jelen sorok kerete szűk levén, csak konklusióképen adunk kifejezést annak, hogy egész mértékben osztjuk azt az álláspontot, a melyet az ide tartozó kérdésben a Fabiny-féle javaslat elfoglal. Ez álláspont büntetőjogi jelentőségének kiemelése céljából idézzük — saját, talán kevésbé találó érveléseink helyett — a következőket: «Az ügyészség hatalmi körének ellensúlyozásául szolgál a pótmagánvád (subsidiarius magánvád) intézménye, mely szerint a sértett fél, kinek indítványa nélkül bünvádi eljárásnak nincs helye és a károsított, kinek bármely joga szenvedett sérelmet, a vád képviseletét mindig átvállalhatja, ha az ügyészség arról lemondott vagy azt elejtette. Ez az államügyészség hatalmi körének a legtermészetesebb és — az ausztriai tapasztalatok mutatják — legcélszerűbb ellensulya. Nehány, ritkán előforduló büntetendő cselekmény az, hol a sértett fél és károsított nem valamely polgár, hanem maga az állami érdek; de különben a büntettek széles területén mindig van károsult (sértett), ki a kötelességéről megfelekezett ügyész nyomába lép.» (Lásd: Wlassics Gyula «A magy.

bűnvádi eljárás törvényjavaslata» cz. ért. 9. old.) Továbbá: «Az államügyészség hatalmi körének, hogy a bünvádi eljárás megindítása az ő kezében van, korrektívumául szolgál a polgárok azon joga, hogy ha az államügyészség a bünvádi eljárást meg nem indítja, vagy abban hagyja, vagy a vádat elejti, ők lépjenek a bíró elé és teljesítsék a vádló szerepét. A kérdés már most az, minden polgárnak föltétlenül joga legyen-e erre, vagy az csak a büntetendő cselekmény által érdekelték bizonyos csoportjára szoríttassék? A Gneist által védett actio popularis intézményét nem pártolhatjuk. Hogy minden polgár, tekintet nélkül arra: háramlott-e reá a büntetendő cselekményből kár, a bíró elé mehessen, s az államügyész által bünvádi eljárásra alkalmatlannak talált ügyet újra fölvegye vagy folytassa: az ily rendszer a visszaélések egész özönének nyitna kaput. A zsarolók kenyérekeregetése lenne a vádlás. Az ellenőrzés célja meg lenne hiúsítva, de különben is a szabad sajtó korában ilyennemű ellenőrzésre nincs is szükség. Ezért mi csak helyeseljük, hogy a magyar javaslat a pótmagánvádat azoknak, kiket a büntett sem közvetlenül, sem közvetve nem sértett meg, meg nem adja, hanem a pótmagánvád jogkörét a büntetendő cselekmény által közvetlenül károsítottak csoportjára szorította». (Lásd Wlassics Gyula: «A bünvádi eljárás alapelvei» cz. dolog. 24. l.)

Az említett törvényjavaslat a fölvetett kérdésben — t. i. a sértett fél jogköréről, a pótmagánvádról — a 36. §-ban intézkedik, mondván: Ha a kir. ügyészség meggyőződése szerint a cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg, a kir. ügyészség a vád képviseletét megtagadhatja, de köteles erről a sértett felet, illetőleg a károsítottat írásban, indokolás mellett mielőbb értesíteni. A sértett félnek vagy a károsítottnak azonban jogában áll vagy a vád képviseletét átvenni (46. §.) vagy a kir. ügyészség tagadó elintézése ellen a főügyészhez, és ennek tagadó elintézése ellen az igazságügyminiszterhez folyamodni. Továbbá a 44. §-ban, ugyanis: A vád képviseletére magánvádlói minőségben jogosultak: 1. a sértett fél, vagyis az, kinek indítványa nélkül a büntető törvények értelmében a bünvádi eljárás meg nem indítható; 2. a károsított, vagyis az, a kinek élete, testi épsége, személyes szabadsága, polgári állása, becsülete, vagyona, vagy más joga ellen követett el a büntetendő cselekmény, habár abból tényleges kár, vagy sérelem nem is származott. A 46. §. pedig kimondja, hogy: Ha a kir. ügyészség a vád képviseletét megtagadta, vagy attól elállott, a vád képviseletét, kivéve a 4. §-ban meghatározott eseteket, a sértett fél, illetőleg a károsított veheti át. Felebbezéssel élhetnek pedig a javaslat 320. §-a szerint az abban felsoroltak és azok közt a sértett fél és a károsított, de ezek, ha az elsőfoku bíróság ítéletéig, mint magánvádlók nem jártak el, csak is magánjogi igényeik tárgyában, vagy felmentő ítélet ellen. Ugyanezeket a jav. 315. §. negyedik bekezdése értelmében a felfolyamodás joga is megilleti. Ez utóbbihoz észrevételünk az, hogy miután felfolyamodásnak végzések ellen van helye, tehát helye van a sértett fél részéről jogorvoslatnak (felfolyamodásnak) az id. §§-ok és a 254. §-ból folyóan az eljárást megszüntető végzés ellen is. Nem mulaszthatjuk el megjegyezni, hogy a sértett fél állását a bűnügyben a javaslatnak nem pusztán az imént idézett határozmányai írják körül, de a javaslat számosabb rendelkezése (pl. annak III., IV., XV., XIX. fej.); a fentebb kiemelték e helyütt csak mint tárgyunkat érdeklő sarkalatos intézkedések idéztettek; továbbá megjegyezzük azt is, hogy valamint általában fejtegetésünk folyamában, úgy az id. javaslatban (a IV. fejezetben, melynek czime: «A magánvádló») nem tévesztendő össze azon különbség, mely kodifikált eljárás hiányában a birói gyakorlat szerint a magánvádló és a sértett fél megjelölés közt létezik, mert a sértett fél nem szükségképen magánvádló is. (Ide vonatkozólag v. ö. a 38. és 63. sz. döntvények indokait, valamint a jbirósági elj. szab.

¹ Az előbbi közleményeket 1. a mult évi 46. és a f. évi 14. számban.

1880. évi 2265. sz. min. rend. és a Fabiny-féle javaslatnak főleg a IV. fej. vonatkozó indokolását.)

Jelen sorainkban egyedül a sértett fél jogköréről óhajtván az alkalmat nyújtó konkrét eset által adott határok közt szólani, azért arra, hogy a gyakorlatban a sértett fél és magánvádló meghatározása tekintetében minő irány és felfogás fejtett ki, most ki nem terjeszkedtünk. A sértett fél jogkörének körülírására nézve a bünvádi eljárás szempontjából számos érdekes kérdés létezik, melyek kapcsolatban a vád elvállalásának kérdésével, de lege ferenda tüzetes megfontolást és részletes szabályozást igényelnek; ezeket a Fabiny-féle javaslatban elvileg jól megoldottnak tekintetjük.

A mi pedig különösen a sértett felebbezési jogát illeti, arra nézve véleményünk az, hogy e jog a sértettet — ha a kir. ügyész a vádat elejti — a bűnösség kérdésében föltétlenül megilleti, folyván ez a vádelv szigorú konsequentijából, mert mihelyt a sértett fél a vád képviselőjét átvette, ezzel ő oly jogkört kell, hogy nyerjen, minővel a föntebb kiemelt irányban a vádat elejtő közvádló a vád föntartása esetében bírna.

A megbeszélésünkre alkalmat nyújtó konkrét esetben hozott határozattal és az általunk a föntebbiekben kifejtettekkel összhangzóan határozott a kir. Curia 1890. évi okt. 31-én 7950. számú végzésében. (Lásd: *Jogtudományi Közlöny* 1890. évi számában a mellékleten 499. sorszám alatt.)

Hasonló a budapesti kir. ítélő tábla kiindulási pontja 1890. évi nov. 11-én 40461. sz. alatt kelt határozatában, melyet érdekességénél fogva a tényállás rövid előrebocsátásával a következőkben közlünk:

Tényállás: A budapesti kir. törvényszék hamis vád büntetésében vádolt Sz. Sándort az ellene emelt vád és következményei terhe alól ítélettel fölmentette. A folytatólag tartott végtárgyaláson a sértett fél meg nem jelent; az ítéletben vádlott és a közvádló megnyugodván, az kihirdetése után jogerősnek nyilvánított. Sértett fél az ítélet ellen az ennek kihirdetését követő 7-ik napon felebbezéssel élt; a kir. tszék ezt a felebbezést végzéssel visszautasította, mert: nyilvános szóbeli eljárásnál, mint a mely módon a felebbezett ügy is elintéztetett, az ítélet kihirdetése után nyomban jelentendők be a felebbezések, ezen ügyben pedig a f. évi aug. 27-én kihirdetett ítélet ellen a szabályszerűen idézett felek közül megjelentek felebbezést be nem jelentvén, az ugyanakkor jogerősnek kimondatott. Ez ellen a sértett fél semmisségi panaszszal kapcsolatos felebbezéssel élt, minek következtében:

A budapesti kir. ítélő tábla végzett: A kir. törvényszék végzését megváltoztatja, a sértett félnek felebbezését elfogadja s ennek folytán a f. évi aug. 27-én tartott végtárgyalás alkalmával hozott, az ítélet jogérvényességét kimondó végzést megsemmisíti, az ügy érdemében hozott elsőbírósági ítéletet pedig helybenhagyja. Indokok: A sértett fél a folyó évi augusztus 27-re elhalasztott végtárgyaláshoz a mutatkozó jegyzőkönyv szerint ugyan meg nem jelent; de ezzel a bünvádi gyakorlat szerint a fölmentő ítélet ellen őt megillető felebbezési jogáról le nem mondott, az ítélet elleni felebbezést pedig rendes időben adta be, mihez képest a kir. törvényszék nem helyesen intézkedett azzal, hogy a sértett félnek felebbezését visszautasította. Ez okból a kir. ítélő tábla a sértett félnek felebbezését visszautasító 31231/90. sz. végzést megváltoztatta s a sértett félnek felebbezését elfogadta; az ítélet jogérvényességét kimondó törvényszéki végzést pedig azért semmisítette meg, mert az elsőfoku bíróságnak az az eljárása, hogy az ítéletet idő előtt nyilvánította jogérvényesnek, a bünvádi eljárásba ütköző szabálytalanságot képez. Ezeknek előrebocsátásával a sértett féltől rendes időben felebbezett elsőbírósági ítéletet a kir. ítélő tábla indokainál fogva hagyta helyben. (1890. évi nov. 11-én 40461. sz. a.)

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

A jövedéki kihágásokra vonatkozó büntető eljárásnak felderítetlen kérdése, hogy mely hatóság van hivatva a jogerős ítéletben megállapított szabadságvesztés-büntetés foganatosítását elrendelni?

A nagyszebeni kir. törvényszék, mint pénzügyi bíróság egy felmerült esetben a marosvásárhelyi kir. pénzügyigazgatóságnak a már jogerősen megállapított elzárásbüntetés foganatosítása iránt közvetlen közölt megkeresését következő indokolással utasította el:

«Jövedéki kihágások fölött hozott marasztaló ítéletekben az 1876: IV. tcz. 20. §-a és illetve az 1883: XLIV. tcz. 108. §-a rendelkezése értelmében, az eljárás megrövidítése és költségkimelés céljából a kir. törvényszék egyszersmind azt is megállapítja, hogy a kirótt bírságnak be nem hajthatása esetében mily mérvű elzárásbüntetés alkalmazandó, mi hivatva van a bírság be nem hajthatása folytán elmaradott joghátrányt helyettesíteni. Ezen helyettesítő büntetésnek feltételelesen előre való megállapítása az 1871: LXVI. tcz. 1. §-a, ugyancsak az 1883: XLIV. tcz. 102. §-ának 2. bekezdése értelmében a pénzügyi törvényszékek hatáskörével felruházott kir. törvényszékek feladata; midőn azonban az 1876: IV. tcz. 20. §-a 2. bekezdésében a részletezett esetekben az illető kir. pénzügyigazgatóság részéről a megállapított helyettesítő büntetésnek foganatosítása kéretik, ez úgy az utoljára idézett törvénycikk jelzett bekezdése, valamint az 1880: 38290. sz. körrendelet értelmében mindig az illetékes kir. ügyész utján kérendő ki.»

Eddig a királyi törvényszék végzése, mi megfeleltetvén, a budapesti ítélő táblának alkalma nyílik határozatával a jövedéki büntető eljárásnak egy felette vitás kérdésébe egyöntetűséget juttatni, mert a kérdés tagadhatatlanul vitás, bárha főképp a pénzügyi bíráskodási joggal felruházott kir. törvényszékekre nézve nem lehet közömbös kérdés, hogy évente néhány száz intézkedés jogosan terheli-e a büntető osztályokat, vagy sem?

A budapesti kir. ítélő tábla, mint eddig kizárólagos másod forum, tulnyomóan akképp rendelkezett, hogy az eljáró kir. törvényszéket a kir. pénzügyigazgatóságok hasonló megkeresései teljesítésére utasította, mi gyakorlatkép főként az egykor ezen ügyeket referált dr. Neuberger Ignác táblai bíró által honosított meg, ki a dohányjövedéki kihágásokról irt és a Jogban megjelent értekezésében egyedül mondja is ki világosan (27. lapon), hogy «ugy a pénzbüntetés: mint az annak be nem hajthatása esetére megállapított szabadságvesztés-büntetésnek végrehajtása az eljáró kir. törvényszéknél kérelmezendő a kir. pénzügyigazgatóság által». Más szakíróink, mint dr. Mariska Vilmos, Székely József, Hettyei Gyula e kérdést nem meritik ki, dr. Mariska a «Magyar pénzügyi törvényisme» című kézikönyvében (551. lapon) csupán azt említi, hogy a szabadságvesztés-büntetés a kir. ügyészség által hajtatik végre, Székely József a «Jövedéki kihágások büntető jogtana» című füzetében szintén csak annyit említi, hogy a szabadságvesztés-büntetés azon módon hajtatik végre, mint az az általános büntető-törvények értelmében rendelve van, és inkább egy másik, nem kevésbé fontos megkülönböztetést tesz, miszerint a jogerős ítélet alapján végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés elhalasztása iránt az illetékes pénzügyi törvényszék a kir. ügyészség meghallgatása mellett, félbeszakítása iránt pedig az igazságügyminiszter határoz.

A jövedéki kihágások ügyek elbírálásának ily általános kérdéseiről még mindig legtöbbet mondó és örökéletűnek ígérkező 1842. évi harminczad hivatali utasítás azt ugyan már szintén megállapítja (537. §.), hogy polgári állásu egyének ellen az illetékes törvényszék állapítja meg az elzárásbüntetést, de a fenforgó kérdéstről sem ez, sem az 1855. évi október 10-én kiadott igazságügyminiszteri rendelet nem intézkedik.

NAGY LAJOS.

Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio?

XX.

A 359. §-ban a mult alkalommal felhozottakon kívül a következő hézagok mutatkoznak:

Ha a lefoglalt dolog nem hagyatott a tulajdonosnál, hanem pl. zárgondnok kezelésére bízott, ezen dolognak a tulajdonos által történt elvétele nem büntethető. A 368. §. alkalmazásának itt aligha lehet helye, mivel e §-ban haszonélvezőről és zálogbirtokosról van szó, a zárgondnok pedig ezen kategóriák egyikébe sem tartozik.

Azon hitelező, a ki a nála lefoglalt követelést az adóstól, mielőtt ez a lefoglalásról értesített, felveszi: nem büntetetik.

Ha a bíróság vagy más hatóság által zár alá vett dolgot a tulajdonos megrongálja vagy megsemmisíti: némelyek szerint szintén nem büntethető.

Ha a végrehajtást szenvedettől oly dolog vétetett zár alá, mely nem képezte az ő tulajdonát, erre nézve az illető nem követheti el a sikasztásnak tekintett zártörést. Hogy hűtlen kezelésnek mondható-e ezen cselekmény — mint Illés Károly állítja kommentárjában — nagyon vitás.

(Mindezen kérdésekre nézve egyébként v. ö. azon igen érdekes vitát, mely a *B. J. T.* és a *Jogt. Közl.*-ben Grubits Tivadar, Csorba Károly, F. F., Szeles Elek, Roller Ernő, Tomcsányi Mór, Barna Ignác, Vargha Ferencz és Nagy Elek közt folyt. — V. ö. szintén Illés Károly: A Btk. Magyarázata 359. §.)

Megjegyezzük mellékesen, hogy ha valahol, úgy ezen bűncselekménynél széles tere volna a relativ indítványi jelleg megállapításának. Igen gyakran a felek rég kiegyeztek, mikor a kritikus cselekmény elkövetetik, s a bíróság a deliktusosus elem teljes hiánya mellett «hivatalból eljár.» Gyakran a hitelező és az adós között rokon vagy szolgálati viszony van s a törvény, mely a lopásnál, a sikasztásnál és a csalásnál az ily viszonyt kiválólólag figyelembe veszi: a zártörés mindkét neménél — a 359. és 360. §. eseteiben egyaránt — a hivatalból való bünvádi eljárást kérlelhetlenül megköveteli.

XXI.

A ki a talált pénzt elhasználta s a találástól számított nyolczadik nap előtt elfogják: azzal védekezhetik, hogy átadta volna a talált pénzt a törvényben megkövetelt nyolcz napi határidő alatt (365. §.), de megakadályozták őt ebben az elfogatással.

Volt nem egy eset, midőn sikeresen használtatott e védekezés.

XXII.

Az erőszakos nemi közöszlítés, a szemérem elleni erőszak és a megfertőztetés nem büntetetik, ha a tettes és a sértett fél között bünvádi ítélet kihirdetése előtt házasság jött létre (Btk. 240. §.). Ellenben a ki házasságkötésre irányzott czélból valamely nőszemélyt ennek akarata ellenére erőszakkal, fenyegetéssel vagy ravaszsággal hatalmába kerít, elvisz vagy letartóztat: büntetetik még azon esetben is, ha utólag házasságot kötöttek egymással. (V. ö. dr. Kéri Miklós *Jogt. Közl.* 1891. 3. szám.)

Nem kívánunk itt azon kérdés taglalásába bocsátkozni, hogy a két ellentmondó határozmány melyike a helyes, de annyi bizonyos, hogy összhangzásba hozandók akár egyik, akár a másik alapon. A német törvény némileg logikusabb, a mennyiben a nőrablásnál az utólagos házasság esetében megadja a büntetlenséget, az erőszakos nemi közöszlítésnél azonban nem.

(Folyt. köv.)

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

A magántanárok memoranduma.

— Kivonatatos közlés. —

A budapesti m. kir. tudományegyetemen működő alulírott magántanárok bizalommal eltelve Nagyméltóságodnak egyetemünk szervezeti s tanulmányi rendjére kiterjeszkedő reformmüködése iránt, mély alázattal járulnak Nagyméltóságod elé, kegyeskedjék őket ama magántanári szabályzat-tervezet ügyében meghallgatni, melyet a budapesti m. kir. tudományegyetem t. tanácsa jóváhagyás végett Nagyméltóságodhoz fölterjesztett s melynek szövege a tanulók ujságában, az «Egyetemi Lapok» IV. évf. 18. számában az imént nyilvánosságra került. Nemcsak saját érdekükben szólnak föl; noha számra nézve is a tudományról s felső tanítással foglalkozóknak oly tekintélyes testületét képezik, mely midőn az egyetemhez való viszonyáról van szó, méltán számot tarthat a meghallgatásra; hanem azon hiszemben vannak, hogy ügyük összefügg az egyetemi tanítás ügyével általában, melynek szolgálatára ők is hivatvák, melynek szervezetében ők is nem mellékes funkciót végeznek.

Alólírottak kettős kéréssel járulnak Nagyméltóságod elé. Az egyetemi tanács által készített szabályzat-tervezet némely pontját a magántanári intézményre nézve *sérelmesnek tartják* s Nagyméltóságodhoz fordulnak ez ellen oltalomért. Másrészt azonban jól ismerve a magántanári intézménynek nálunk fölmerült bajait, positiv javaslattal is bátorzkodnak előállani, mely a magántanárságnak is módot adna a bajok megszüntetésén, a reform keresztülvitelén közreműködni.

A mi a sérelmet illeti, alólírottak a javasolt szabályzatban a magántanári intézmény jelentőségének félreismerését, méltósága tetemes alászállításának kísérletét kénytelenek látni. Nem szükséges e helyen a magántanári intézmény jelentőségét bővebben fejtegetni. Az egyetemen országos törvény, mely egyetemünkről intézkedik, egyenesen az oktatás és tanulás szabadságának egyik sarkalatos elve gyanánt mondja ki, hogy egyetemünkön a rendes tanárokon kívül más jeles egyének is oktathassanak a miniszter által ideiglenesen megállapítandó, később pedig törvény által meghatározandó feltételek mellett. Sajnos azonban, hogy kezdettől fogva csak bizalmatlan felfogás alapján honosította meg ez intézményt a nemzeti szükségleteinket nem ismerő idegen hatalom. Az eddigi szabályzatban is az a szellem kísért, mely a magántanárságot némi tanári gyakornokságnak tekinti, holmi kedvezménynek, mely fiatal kezdőknek alkalmat nyújtson előadó képességük kifejtésére s bizonyítására. E felfogás ellenkezik a magántanárság valódi eszméjével. Ez eszme értelmében a magántanári intézmény biztosítéka annak, hogy az egyetemnek, mint a tudományos oktatás s buvázkodás székhelyének körében a tudományos vizsgálódásnak minden iránya s a tudós munkásság minden elágazása megjelhesse a maga képviselőjét. Megóvni a nemzeti tudományosság szellemét az egyoldalú, korlátolt kifejlés ferdeségétől, tért adván minden rátermett egyéniségnek, hogy sajátosságát, munkáját, erejét fejlessze és érvényesítse: ebben látjuk, a tanítás törvény biztosította szabadságának értelmében, a magántanári intézmény igaz jelentőségét. Ez képezi igazi tradícióját az intézménynek oly államokban is, melyekben sok az egyetem, melyekben az egyetemek körén kívül is virágzó tudományos élet biztosítja a tudományos haladás sokoldalúságát s folytonosságát, melyekben a magántanárságot inkább lehetne egyedül a tanári succrescentia szükségleteinek szempontjából szabályozni; mennyivel inkább kellene az intézménynek ez igaz szellemét megóvni Magyarországon, melynek tudományos élete annyi viszontagsággal küzd, a budapesti egyetemen, melynek legtöbb magántanára rendes tanszéket nem remélhet, de azért mégis, rendszerint tisztán tudományos ambícióból, hasznosnak elismert munkásságot fejt ki. Nem kellene-e az egyetemnek mindenképen azon lennie, hogy a magántanári testületet a reá nézve nálunk oly különösen kedvezőtlen körülmények között mindenképen kitartásra ösztönözze és erkölcsileg, sőt a mennyire lehet, anyagilag is támogassa?

Ha az új szabályzatot tekintjük, egyebeket egyelőre mellőzve, főleg három pontra nézve vannak aggodalmaink. Az *első* az, hogy a régi czimttől akarnak bennünket megfosztani s ezentúl «egyetemi előadók» (docensek-nek) nevezni. Nyilvánvaló, hogy a régi cím megfelelőbb, hogy «docens» nem «előadót», hanem tanítót jelent s a tanító már a középiskolai oktatás fokán is nálunk a tanár czimét viseli. Hiszen az orvosoknak is, kik a csak három havi egészségügyi tanfolyamot sikerrel végezték, maga az egyetem adja meg a

¹ Az előbbi közl. 1. a 22. és 23. számban.

tanári címet, a közegészségügyi tanárét. Az előadó szót más fogalom jelzésére, a referens-ére, foglalta le a nyelvhasználat. Ezt a szabályzat fogalmazói is érezték, úgy, hogy szükségesnek tartották az új magyar elnevezéshez a régi latin szót hivatalos magyarázat gyanánt, zárjel alatt, odacsatolni. Mily furcsa magyar elnevezés, mely csak a latin fordítás kíséretében érthető teljesen s mily különös cím, mely ily hivatalos klausulával jár! A dolog kicsinyes és komikus voltánál fogva nem érdemelne komoly szót, ha veszélyes célzata nem volna. Állítólag ugyanis azért kellett a címen változtatni, mert e cím, a tekintély, melyet ad, egyéb haszon, melylyel biztat, sarkalt sokakat a magántanárság elnyerésére, kik azután se a tudománynyal, se az egyetemmel nem törődtek. De a kik czimek után járnak, azokra nézve az új cím, már exotikus voltánál fogva, sem lesz kevésbé kapós s elvégre az ilyeneket igazságos szigorúsággal a habilitációnál jobban el lehetne riasztani, mint a cím alábbszállításával. A mit tehát az új címmel el akarnak érni, nem érik el; de igenis eléri azt, hogy az új címmel a magántanárság tekintélyét az egyetem körén belül csökkenthetik.

Másodszor nem egészen érthető előttünk a szabályzat-tervezet ama pontja, hogy a «tanártestület mindenek előtt vita nélkül titkos szavazással arról határoz, vajon személyes minősültségénél fogva folyamodót a képesítéshez bocsátja-e vagy nem». Miféle személyes minősültség értendő itt, mely fölött titkos szavazással, előzetes vita nélkül lehetne s kellene határozni? A képesítéshez szükséges személyes föltételek az előbbi szakaszokban mind föl vannak sorolva; miféle új, közelebről meg nem határozott személyes minősültségről van itt szó, melyről zárt társas körökben szokásos titkos szavazással kelljen dönten?

Legsúlyosabb kifogásunk van azonban az új szabályzat-tervezet 20. §-a ellen, melynek alapján a kar öt évenként revisio alá veszi mind a docenseket s esetleg megsemmisíti egyesek docenturáját. Semmi kifogásunk nem lehet az ellen, hogy hanyag, rendetlen, az egyetem törvényei ellen vétő docensek ellen eljárasson az egyetem, a mi eddig is lehetséges volt. De a legkomolyabb veszélyt látjuk a §. ama szavaiban, hogy ha «*valamely előadó tudományszakát nem műveli tovább*», a kar öt a magántanárok sorából törölheti. Annak meghatározása, hogy valamely docens tovább műveli-e tudományát, oly önkény *lehetőségének* teszi ki a magántanárt, mely a tudományos buvárkodás s a tudományos tanítás szabadságát komolyan veszélyezteti. Léteznek-e a tudomány továbbművelésének oly kriteriumai, melyek biztos alkalmazást engednek meg s az igazságtalanság lehetőségét kizárják? Talán az irodalmi működés szolgáltatja e kriteriumot? De hiszen éppen a rendes, de irodalmilag nem működő tanárok védelmére hozták föl, hogy az irodalmi működést nem lehet egyedüli kriteriumnak tekinteni a tanári tisztség betöltésének elbírálásában?

Sőt tovább megyünk; van-e forum, mely egyetemi tanárok s docensek tudományos kvalifikációja fölött a legsúlyosabb gyakorlati következményekkel járó formális ítéletet mondhatna? Vannak-e a tudományos munkásságnak eme fokán felelősségek és alárendeltek oly értelemben, hogy amazok emezeket kitalálhatnák az egyetem kötelékéből? Gyakorlatilag hogyan alakulna a dolog? A szakbeli rendes vagy rendkívüli ny. tanár mondana esetleg sujtó ítéletet az illető magántanár fölött, melyet a karnak, ha a ny. tanárban megbízik, el kellene fogadni. Ki biztosít bennünket arról, hogy a magántanárt ezzel nem szolgáltatják ki a ny. tanár animositásának, mondjuk csak elfogultságának, melytől a ny. tanár sincs megóva. Jól tudjuk, hogy ritkán fog találkozni ny. tanár, a ki ily szerepre vállalkoznék, még ritkábban kar, mely ily elimináló határozatra ráállana. De akkor minek a magántanárságot oly censura alá helyezni, mely erkölcsileg megbénítja? A tudományok köztársaságában bizonyos tekintetben s bizonyos fokig mind egyenlőek vagyunk; ha egyik a másikat tudományos tekintetben censeálhatja, maga ez a lehetőség lealázó szégyene volna a magántanárságnak s gyökereiben támadná meg. Ha a kar valakit befogadott a maga kebelébe, akkor tudományos kvalifikációja fölött már döntött, akkor azon a címen, hogy az illető halad-e tudományában, nem gyakorolhat örökös gyámságot fölött, mert hiszen ezt a hallatlan, sehol másutt ez alakban nem találhatói igényt támasztja a tanács, midőn minden öt évben újra s újra akar ítélni minden egyes magántanár fölött. A megengedett felfolyamodás a miniszteriumhoz sem lehet igazi remedium annak, kit az a tudományos szaktestület, melyhez tartozik, sujtott határozatával. . . .

Különfélék.

— A kir. Curia polgári szakosztálya f. h. 16-án teljes-ülést tart a következő vitás elvi kérdésben, melyet a váltó- és kereskedelmi tanács terjesztett a plenum elé:

«Külföldi kölcsönös biztosítási társaság (szövetkezet) Magyarországon fióktintézet vagy ügynökség által működhet-e, s e végre czégét bejegyeztetheti-e?»

Előadó: *Fanicsek József*, a kir. Curia bírása; az illető ügy száma: 706/891. (A «Mutual» bejegyzési ügye).

— A kir. Curiahoz május hónapban beérkezett 2065, ez évben összesen 10,410 ügy. A múlt évi hátralékkal elintézendő volt 18,512, elintéztetett 11,104, hátralékban maradt 7408 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest 1179-el kevesebb érkezett be, 418-al kevesebb intéztetett el s a hátralék 120-al fogyott.

— Az új törvénykezési palota fogházában az öngyilkosságok napirenden vannak. Az épület konstrukciója szinte csábítja a halálba az életunt foglyokat. A négyemeletes folyosók korlátai ép oly alacsonyok, mint akár más lakóházaké és egyéb óvó készüléknek sincs semmi nyoma. Pedig a keskeny emeleti közöknek sodronyhálójával való bevonása által — mint erre az épület elkészültekor már utaltunk — az emeletekről való legugrás teljesen lehetetlenné volna téve.

— A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék ügykimutatása. 1891. évi május havában érkezett 6058, május havi hátralék 1232, volt elintézendő 7290. Elintéztetett: ülésben (ülés tartatott 28) 5021, ülésen kívül 1224, összesen 6245, maradt hátralék 1045.

— A «fogdij» illetőleg a multkoriakkal kapcsolatban még arra kívánunk figyelmeztetni, hogy ezen «intézmény» létesítése folytán a csendőrök tanuskodása bűnügyben egész általán *elfogultnak* tekinthető, mert az ő fogdijuk kiutalványozása vagy ki nem utalványozása attól függ, hogy a vádlott elítéltetik-e vagy nem.

— Tomits Jásza bűnperéről a *Nemzet*-ben igen érdekes tárczacikk jelent meg, melyből átvesszük a következőket:

Az elsőfoku bíróság életfogytiglan tartó fegyházzal büntette Tomitsot. Ugyanilyen büntetés érte annak idején Hosztert is, a várpalotai kilenczszeres rablógyilkost. A szegedi kir. tábla tizenöt évi fegyházra mérsékelte a Tomits büntetését, és ezzel a gyilkosság lehető legenyhébb büntetését alkalmazta. Hogy a Curia ítélete miképen fog szólani, az attól függ, prameditációnak tekintik-e majd a vádlott négy napi lelki küzdelmét s ez idő alatt keletkezett összefüggéstelen nyilvánulásait.

Vannak büntettek, a melyeket egyik ország törvénye szerint szabad elkövetni, a másiké szerint nem.

Francia esküdtszék felmentette volna Tomits Jását, a mint hogy felmentette Jeufosse-nét, a ki leánya meggyalázóját bérelt czinkossal ölette meg, és a mint felmentette Clovis-Hugues-nét, a ki rágalmozóját agyonlőtte. És ne tessék mondani, hogy ilyen felmentések egyedül az esküdtszéki intézmény mellett lehetségesek. A magyar Curia fölmentett már egy izben egy embert, a ki feleségének szeretőjét megölte, fölmentett egy nőt, a ki ifjabb nővére becsületét oltalmazván, embert ölt. A magyar bíróságok szintén nem zárkoztak el egészen ama bűncselekmények megkülönböztetésétől, a melyek az ember lelkében lappangó szenvedélyek által keletkeznek.

Van egy iskola, a mely azt tartja, hogy ezek a szenvedélyek nem állnak a büntettes szabad akaratának uralma alatt és ebből arra következtet, hogy a büntető igazságszolgáltatás uralma alá sem tartoznak. Nem az egészséges emberi társadalom jogszabályai, hanem a pszichiatría törvényei uralkodnak felettük. . . .

Nem foglalkozhatunk e helyen ezzel a kérdéssel, éppen úgy nem, mint a hogy azzal nem foglalkozunk, van-e Tomits büntetésében prameditatio vagy nincs. Ez utóbbi kérdést a bíróság fogja megoldani. Az előbbit megoldja majd a jövő nemzedékek előbbre haladt tudása. . . .

Mi az esetet egy lélektani törvény elmaradhatlan következményének tekintjük, sajnáljuk annak áldozatát, de sajnáljuk a tettést is és — mint egy kiváló jogászunk mondja — sajnáljuk a bírót is, a kinek törvény kell látni felette.

A Curia ezt az ítéletet is felül fogja majd vizsgálni. Lehet, hogy nem fogja praemeditationnak tekinteni a vádlott négy napi lelki szenvedését és ekkor elesik a gyilkosság kritériuma és az ölés sokkal enyhébb büntetési tétele fog alkalmaztatni. A megsértett jogrend és a társadalom nyugalma elégtételt kíván, hát Tomitsnak el kell viselnie tette következményeit. De ezért tiszteletet parancsol a stoikusok régi igazsága is, a mely azt tanítja, hogy: homo sum, et nil humani a me alienum puto.

— A kolozsvári tudomány-egyetem jog- és államtudományi karán a jövő tanévre 21 pályakérdés tüzetett ki 1380 frt jutalommal.

— A Magyar Jogászegylet tagjainak a napokban ismét két füzet küldetett meg. Egyik: A dologház és lakói. Irta dr. Fekete Gyula aranyosmaróthi kir. törvényszéki bíró. Másik: A házasságon kívül született gyermekek jogi állása. Irta dr. Doleschall Alfréd.

— Megjelent: Trux Hugo kir. táblai bírónak *A magyar örökösödési eljárás a bíróságok előtt* című könyve második javított és bővített kiadásban a Pallasnál. — Színtén második kiadásban Krafft-Ebing törvényszéki elmekórtánának magyar fordítása. A fordítást tudvalevőleg Schwartz Ottó eszközölte az akadémia megbízásából.

— A Kossutány-féle esetgyűjteményből megjelent a harmadik kötet. Az esetek igen jól vannak megválasztva. E kötet tartalma a következő: I. Egy modern házasság. II. Az amerikai feleség. III. A bórond titka. IV. Egy halálítélet 200 évvel ezelőtt Pesten. V. A két díjnok.

— Toldozás vagy reform. Irta Bartha Béla, jog- és államtudor, akad. jogtanár. (Eperjes). A két iv terjedelmű röpirat a jogi szakoktatás égetővé vált reformjaira akarja a társadalom és törvényhozás figyelmét felhívni a következő javaslatokat teszi: a jog- és államtudományok alapvető elemeit is föl kell venni a középiskolai oktatás körébe, mint más tudományokkal történt; a jogi szakoktatás és gymnasium közt nincs átmenet, ez ür áthidalandó; a gyakorlati szakképzést a jogakadémiákból alakítandó jogi szakiskolákra, a tudományos képzést a teljes tanszabadság elve alapján szervezendő jogegyetemre kell bízni, mely utóbbira csak a szakiskola elvégzése után léphetne a munkára és a szabadság helyes használatára nevelt ifjúság.

— Ki tartozik a főeskü letétele alkalmával felmerülő tolmácsdíjat fizetni? A budapesti V. ker. kir. járásbírósnál egy felperes külföldi kereskedő megjelent a főeskü letétele végett és ennél hivatalból lett tolmács elrendelve. A bíróság azonban a 117069/890. sz. végzéssel a különben pernyertes felperest kötelezte a tolmácsdíj fizetésére. Ezen végzés ellen felperes az alapon élt felfolyamodással, mert az 1873. évi október 22-én 32,942. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 38. §-a értelmében «a polgári peres ügyekben teljesített tolmácsi munka díja a *perköltségekhez tartozik* s . . . az által előlegezendő, a ki a munka teljesítését kéri». (L. Dárday: Törvénytár I. köt. 366. l.) Felperes felfolyamodásában arra utalt továbbá, hogy a tolmácsdíj a perköltségekhez tartozván, az utóbbiak viselésére kötelezett fél által fedezendő és hogy felperes ezen díjat még csak előlegezni sem tartozik, mert nem felperes kérte ezen munka teljesítését. Ez ügyben a budapesti kir. ítélő tábla f. évi május hó 11-én 9528/890. sz. alatt végzésileg kimondta, hogy «az elsőbíróság végzésének felfolyamodással megtámadott azt a részét, mely által az eskü letételénél alkalmazott tolmács díja alperes terhére meg nem állapított, tekintve, hogy az a *körülmény, hogy az esküt tevő egyén a magyar nyelvet nem bírja, ellenfelének nem lehet hátrányára*, a pervesztés fél pedig csak az eskü kérvényezés és letétel körül szükségképp felmerülő költséget tartozik megtéríteni, az itt és az abban felhozott indok alapján helyben hagyja».

Nemzetközi Szemle.

— A bécsi Juristische Blätter panaszosan felhossa, hogy az osztrák egyetemeken a magyar jog nem tanítatik. E lap egyáltalán az összehasonlító jogtudomány anyagára nagyobb súlyt kíván fektettetni az egyetemi oktatásban.

— Az osztrák közigazgatási bíróság határozatai külön gyűjteményben jelennek meg. Szerkesztője a vállalatnak báró Budwinsky, a bíróság egyik tagja. Ezen gyűjteménynek most tizennegyedik kötete adatott ki. Magában foglalja az 1890-iki határozatokat. Az egész gyűjtemény eddig 645 határozatot közölt.

— Birkmeyer müncheni egyetemi tanár egy vaskos kötetben bírálja a lipcsei birodalmi legfőbb törvényszéknek a részesség kérdésében követett judikaturáját. (Die Lehre der Theilnahme und die Rechtsprechung des Deutschen Reichsgericht. Kritische Studien von Dr. Karl Birkmeyer.) E bíróság ugyanis néhány év óta Buri befolyása alatt áll és a subjektív irányt követi, míg a tanszéken az objektivizmus uralma mindeddig nem gyengült. Birkmeyer egész tüzetességgel tárgyalja a kérdést és az esetek kapcsán kimutatja, hogy a legfőbb bíróság ítélkezése a törvényben nem gyökeredzik. Érdekes szerző előszava is, melyből kiemeljük a következő részletet:

«Es ist keine Freude gewesen, das höchste Gericht im Deutschen Reiche bekämpfen zu müssen. Ich halte die Autorität der Gerichte hoch, wie jeder Freund rechtlicher Ordnung dies thun muss, und würde mir ein Gewissen daraus machen, leichthin und grundlos auch nur das Geringste zur Erschütterung jener Autorität beizutragen. Aber die Autorität des Gesetzes steht über der Autorität der Gerichte. Und wenn nun einmal das Deutsche Reichsgericht das Gesetz unrichtig interpretirt und vermöge seines Ansehens und der ihm verliehenen Gewalt die ganze Deutsche Praxis in diesen Irrthum mit hineingerissen hat, ist es dann nicht Pflicht der Vertreter der theoretischen Jurisprudenz, denen die Erforschung und Vertheidigung wissenschaftlicher Wahrheit Lebensberuf ist, solchen Irrthum aufzudecken und die Praxis auf den richtigen Weg zurückzuführen? Lediglich zur Erfüllung dieser Pflicht, allein um der Liebe zur Wahrheit willen ist dies Buch geschrieben worden.»

— Mióta «kerítés» címén a berlini házi urakat büntetik, ha kéjhölgyeknek lakást adnak, Berlinben ezen nők csak igen nehezen kapnak lakást. De foglalkozásukat nem hagyják abban, hanem legnagyobbbrészt bizonyos buvóhelyeken és u. n. Absteigequartir-okban folytatják azt; a rendőri felügyelet pedig ily körülmények közt nagyon meg van nehezítve. A rendőrség körében most azzal foglalkoznak, hogy mily módot találjanak a bírósági szigor és a «közérdek» szempontjainak lehető összeegyeztetésére. Fontos ezen kérdés a miatt is, mivel tudvalevőleg ezen nők és az iparszerű büntetettek közt a legszorosabb összeköttetések tartatnak fenn, s ha ezen nők felett a felügyelet nem gyakorolható pontosan, ennek a bűnügyi nyomozás ügye is megszenvedi kárát.

— A szerzői jogról szóló törvények gyűjteménye, melyről már megemlékeztünk, megjelent teljesen. A gyűjtemény három füzetből áll, és magában foglalja csaknem minden államnak idevonatkozó törvényeit és a nemzetközi szerződéseket. A gyűjteményt Lipcsében Hedeler kiadó adta ki.

— Annuario del diritto penale cím alatt indul meg két veronai ügyvéd — Pincherli és Olivieri — szerkesztése mellett egy új gyűjtemény, mely feladatul tűzi magának, évről évre az olasz bíróságoknak az új büntetőtörvény alapján hozott határozatait közölni kritikai megjegyzésekkel. Eddig az első füzet jelent meg, mely körülbelül 50 határozatot tartalmaz.

— Az Egyesült-Államokban a külföldiek szellemi művei eddig tudvalevőleg semmiféle oltalomban sem részesültek; az amerikai kiadók az európai és főleg angol művek utánnyomatásából fényes üzleteket csináltak, és az európai rekriminációknak évtizedeken keresztül nem volt foganatjuk. Nemrég azonban az Egyesült-Államok új törvényt hoztak a szerzői jogokról, és ez a külföldi szerzők műveinek is oltalmat nyújt, de csak akkor, ha a mű az Egyesült-Államokban előállított szedéssel lett nyomtatva; az elnök rendeleti uton fogja megjelölni azon államokat, melyeknek polgárai szerződés vagy viszonyosság alapján ezen oltalomban részesítendők. A törvény célja nyilván az amerikai papir- és nyomdaipar támogatása; az angolok máris attól félnek, hogy könyvkiadó üzleteik, a papirgyártással és nyomdaiparral együtt, Amerikába fog átvonulni. Ez annyival könnyebben megeshetik, mert ahhoz, hogy az angol szerzők Amerikában nyomtatott művei Angliában is oltalomban részesüljenek, nem kell egyéb, mint az, hogy másutt ne bocsáttassanak korábban áruba, mint Angliában.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedvre ... 3 •

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntetőtörvénykönyv hézagai. Dr. ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. — Törvényes bigamia? (Jogositva van-e a róm. kath. hitvalláson maradt nő, kinek férje újból megnősült, volt férje nevét továbbra is viselni?) SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Exceptio plurium concubentium. B. — Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A kolozsvári egyetem jogi karának tanrende az 1891/2. tanév első felére. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntetőtörvénykönyv hézagai.

Ha igaz volna Madách állítása, hogy «könnyű törvényt írni pamlagon»: akkor könnyű lett volna megalkotni a büntetőtörvénykönyvet, s nem járna nehézséggel kijavítani hiányait. Ámde a törvényalkotás igen nagy művészet, melyet tökéletességre vinni eddig még senkinek sem sikerült, van azonban bizonyos mérték, melyet a tudomány a törvényhozóval s a törvény bírálójával szemben egyaránt felállít, s a melyen alul a művészet közönséges kontárkodássá válik. Vajon megüti-e ezt a mértéket a törvény, vagy a kiegészítésére, illetőleg megváltoztatására irányzott javaslat: ezt mindenkor abból ítélhetjük meg, hogy mennyire alaposak és mélyrehatóak a szavakba öntött törvényszöveg indokai.

A magyar büntetőtörvénykönyv hátterét a modern büntetőjog tudományának, s a modern törvényhozások vívmányainak teljes anyaga képezi s ezt az anyagot két vastag kötetben összegyűjtve s a legnagyobb lelkiismeretességgel feldolgozva találjuk. Tehát óriási tanulmány és érett megfontolás volt e törvény mindegyik szavának forrása, s e forrásból egy olyan rendszeres egész keletkezett, a melynek mindegyik intézkedése összefüggésben áll a másikkal. Hogy ennek daczára lehetnek, sőt vannak is hiányai és hézagai: ez, miként minden emberi műnek, vele született tulajdonságai közé tartozik.

A tudomány és tudományos gyakorlat feladata a hiányokat és hégeket felismerésre hozni, s a mennyiben törvénymagyarázat által nem pótolható: javításuk iránt a kellő indítványokat megtenni. A haladás minden igaz barátja örömmel üdvözlí ebben az irányban a tudomány buvárlatait és javaslatait, de egyet okvetlenül megkívánunk attól, a ki ily javaslatokkal fellép. Legyen épp olyan lelkiismeretes saját tételeinek felállításában, támaszkodjék épp úgy a modern büntetőjog vívmányaira, mint a hogy ezt a büntetőtörvénykönyv megalkotásánál tapasztaltuk.

E tekintetben pedig nem elégedhetünk meg azzal a feltevessel, hogy a változtatások előterjesztője jól megfontolta a dolgot, s hogy javaslatainak talán helyes alapja is lehet, hanem kifejtve és magunk előtt akarjuk látni azokat az indokokat, a melyekből egyfelől meggyőződhetünk arról, hogy a büntetőtörvénykönyv bizonyos tekintetben valóban hiányos és javítást vagy pótlást igényel: másfelől pedig beláthatjuk, hogy a javasolt változtatások valóban alkalmasak a hiány pótlására.

Minthogy részemről ily magas igényvel lépek fel mindenkiel szemben, a ki a magyar büntetőtörvénykönyv hiányait kutatja, s hégeinek kitöltése iránt konkrét javasla-

tokkal lép a nyilvánosság elé: ebből a felfogásomból önként következik, hogy nem lehetek megelégedve azzal az étlapszerű lakonikus felsorolással, melyet dr. Fayer László ur e lapok f. évi 22-ik számában a következő czim alatt: «mely bűncselekményekre nincs a magyar büntetőtörvénykönyvben büntetési sanctio?» — azzal a megjegyzéssel tett közzé, hogy a novella szövegének végleges megállapítása alkalmával egyik-másik tétel talán figyelembe vételre számíthat.

A szerény «talán» szó ugyan alkalmas volna arra, hogy igényeinket leszállítsuk, részemről azonban Fayer László urral szemben erre nem vagyok hajlandó, mert tőle, mint a büntetőjog tanárától, a szilárd meggyőződés követelő hangját is inkább elfogadhatjuk, mint az efféle bizonytalan szerénykedést. Ez a tartózkodó hang, s Fayer ur pontozatainak minden indokolást nélkülöző volta egyelőre nem a kérdés megvitatását, hanem az elhallgatott indokok megismerésének vágyát provokálja.

Ezért a jelen felszólalás célja is csak az, hogy Fayer urat ama titkos aknák feltárására kérjem, melyeknek gazdag anyagából pontozatait meríteni látszik. Hogy azonban addig is tájékozzam az övétől sok tekintetben eltérő felfogásomról, melyet bő alkalma lehet megczáfolni: a következőkben minden egyes pontjához egy ellenpontot vagy megjegyzést csatolok. Rövidek lesznek ezek is mint az övéi, de nekem, a ki ezuttal inkább a fenálló törvényt védem, ezt a rövidséget úgy hiszem meg lehet bocsátani, míg Fayer ur a maga reformtervei érdekében zászlóját egészen ki nem bontja.

A pontok és ellenpontok itt következnek:

1. *A tanintézeti igazgató, ki hamis bizonyítványt ad ki: nem büntetetik.* Nem áll: mert az iskolai bizonyítvány közokirat, s egyszersmind képesítvényi és igazoló bizonyítvány. A ki ilyet hamisan állít ki: a körülményekhez képest a Kbt. 71. §-a, vagy a Btk. 391., illetőleg 393. §-a alapján büntetendő.

2. *A ki más neve alatt tesz iskolai vizsgát: nem büntetetik.* Ez sem áll: mert a ki ezt cselekszi, az szándékosan közreműködik arra, hogy valakinek (ez esetben első sorban az államnak) jogaira vonatkozó valótlán ténykörülmény vezetessék be az iskolai bizonyítványba, tehát egy közokiratba, mi által kétségtől a Btk. 400. §-ának tényálladéka létesül.

3. *A ki hamis iskolai vagy vizsgálati bizonyítványt készít: csupán kihágásért büntetetik, s ezért is csak akkor, ha cselekménye a Kbt. 71. §-a alá esik.* Bizonyos, hogy kihágásért csak ez esetben lehet a bizonyítvány-hamisítót megbüntetni, minthogy azonban az iskolai bizonyítvány közokirat, melynek hamisítása a kihágás esetén kívül is büntetendő, ha ebből valakire jogsérelem háramlik vagy háramolhatik, s minthogy a potenciális jogsérelem ily hamisítás esetében csaknem mindenkor fenforog: ennél fogva határozottan állíthatjuk, hogy az iskolai bizonyítvány hamisítása rendszerint akkor is büntetendő, és pedig közokirathamisítás gyanánt, ha a tettes kivételesen nem alkalmazás céljából követte el a hamisítást. Ugyanez áll az indexre nézve is. Így például a Curia egy esetben elítélte vádlottat, ki egy műegyetemi tanuló leczkekönyvét saját nevére hamisította, s egy díjnoki állás elnyerése végett benyújtott kérvényéhez csatolta. (Btj. T. II. 383. l.) Ha már most feltételezzük, hogy valaki

saját indexét hamisítja meg pl. az által, hogy ebbe a tanárok neveit hamisan írja be, s ha ezt a hamisítást alkalmazás céljából viszi véghez: büntethetősége szintén nem lehet kétséges. A 3-ik pontnak az a függeléke tehát, hogy *«nem büntetetik azon egyetemi hallgató, a ki indexébe hamis bejegyzéseket tesz»*: egyáltalában nem áll.

4. *«Az ügyvéd vagy közjegyző, ki hamis bizonyítványt ad a jelöltnek arról, hogy nála gyakorlaton volt, az iparos, ki a tanoncznak hamis bizonyítványt ad, s a gazda, a ki hamis bizonyítványt ad a cselédnek, s ez által másokat félrevezet: nem büntetetik.»* Egytől-egyig valótlán. Az ügyvéd és közjegyző, az iparos és a gazda alkalmazás céljából adják ki jelöltnek, a tanoncznak, illetőleg a cselédnek az *«igazoló bizonyítványt»*, vagyis azt az okiratot, melynek a mondott célból való hamis kiállítása a Kbt. 71. §-a szerint büntetendő kihágást képez; minthogy pedig ilyen igazoló bizonyítványt más célból alig is lehet kiadni: e szerint elmondhatjuk, hogy a 4-ik pont esetei egytől-egyig büntetendők.

5. *«A ki osztrák vagy külföldi bélyeget vagy postajegyet hamisít: miképp büntetetik?»* Semmiképp: mert viszont a magyar bélyeg vagy postajegy hamisítása a külállamok törvényei szerint szintén nem büntetendő¹; ellentétben az iparvédjegy-hamisítással, mely az ipar és kereskedelem nemzetközi jelentőségénél fogva a viszonyosság alapján mindenütt büntetetik, hol az államok között erre nézve szerződések keletkeztek.

6. *«A ki tanúnak vagy esküdtnak megidézettvén, a bíróság előtt valótlán tényt hoz fel mentésére: a magyar Btk. szerint nem büntetetik.»* Nagyon helyesen: mert a ki valamely törvényes köteletségének nem teljesítése miatt kérdőre vonatván, valótlán állításokkal védi mulasztását, azt épp oly kevéssé lehet kriminális büntetéssel illetni, mint a büntett vagy vétség miatt vádolt egyént, a ki védelme céljából hazudik. A tanuskodási kötelezettség megszegésének lanyha kezelése bíróságaink által nem lehet elég ok arra nézve, hogy a büntetőjog határait kriminalitást magukban nem foglaló esetekre is kiterjeszszük.

7. *«Ha a tolvaj cselekményét indítványivá tettük: nem észszerű, hogy az ugyanazon cselekményből származó orgazdaság hivatalból üldöztesse.»* Egészen új elv, mely sarkaiból kiforgatná a személyes tulajdonságok és körülmények tanát (Btk. 74. §.), s az indítványi bűncselekmények jogi természetét. Méltassa figyelmére Fayer ur például a belga Btk.-et, mely a házastársak s a legközelebbi rokonok között elkövetett lopás büntetlenségét feltétlenül kimondván, egyszersmind nyíltan kijelentette, hogy a részesek és orgazdák ez esetben is büntetendők. Ilyen és ehhez hasonló eltérések a szigorú következetességtől mindenütt előfordulnak, és ki sem kerülhetők, a hol a büntethetőség vagy büntetlenség bizonyos cselekményekre nézve a tettes egyéni tulajdonságaitól vagy pl. a magánindítványtól tétetik függővé. Vagy tán az individualizálásnak ezt a rendszerét akarja megdönteni Fayer ur?

8. *«Ha valaki 2 frtot felül nem haladó élelmi vagy élvezeti czikket lop: a tolvaj büntetetik, orgazdája nem; ha pedig az élelmi vagy élvezeti czikket szolgálatban levő egyén lopja a szolgálatadótól: a tolvaj — indítvány hiányában — nem büntetetik, orgazdája pedig igen.»* Ez olyan felfedezés, a melynek nagyobb a füstje, mint a lángja. Kétségtől van egy kis következetlenség a két ellentétes eset megoldásában, de ennek megvan a maga magyarázata. A Kbt. eredeti tervezetében a lopás kihágása arra az esetre volt szorítva, mikor a tettes az ellopott élelmi vagy élvezeti czikket azonnal vagy nyomban a tett után maga elfogyasztja, illetőleg felhasználja (u. n. Nasch-Diebstahl), mely cselekménnyel szemben az orgazdaság lehetősége egyáltalában ki van zárva. Ebből indult ki a törvény tervezője a Btk. 370. s a Kbt. 129. §-ának megalkotásánál, midőn az orgazdaság vétségének s a gyanús dolog meg-

szerezése kihágásának fogalmából a lopás kihágására vonatkozó orgazdaságot. Ilyen fogalmazás szerint a Fayer ur által felvetett sajátságosság sohasem állhatott volna elő. A képviselőház igazságügyi bizottsága azonban megváltoztatta a lopás kihágását, de változatlanul hagyta a Kbt. 129. §-át, s ennek folytán ma már csakugyan megtörténhetik az, a mit a 8. tétel nehezményez. De vajon olyan nagy dolog ez, a mely sok egyéb törvénykezési bajaink mellett figyelmet érdemel? Hiszen csak arról van szó, hogy a 2 frtnál kisebb értékű élelmi vagy élvezeti czikk megszerzője büntetlen marad. Valóban nehéz volna belátni, hogy a társadalom érdeke ez által észrevehető sérelmet szenved, s nem tartozik a lehetetlenségek közé, hogy a törvényhozó öntudatosan akarta ez esetben a büntethetőséget csupán a tettesre és részesekre szorítani. Igen, de ott van a másik eset, melyben ugyanily tárgy megszerzésénél éppen az orgazda büntetendő, míg a tettes büntetlen maradhat. Nos, igen: ez megtörténhetik, csak hogy a két eset nem azonos. Az egyik különbség az, hogy cselédlopásnál rendszerint ez is büntetendő, s nemcsak az orgazda, — a másik pedig az, hogy a mennyiben a cseléd indítvány hiányában büntetlen marad is: orgazdája ez esetben is csak akkor büntethető, ha tudomással birt arról a viszonyról, melynek felhasználásával a tettes a lopást elkövette. (Btk. 82. §.) Ez pedig jelentékeny különbség, mert az ily orgazda utólag mintegy részessé válik abban a lopásban, mely a szolgálati hűség megszegése folytán súlyosabb beszámításává minősült, s e szerint egészen más szempont alá esik, mint a lopás kihágásából származó élelmi vagy élvezeti czikk orgazdája. A cselédlopásból származó dolog orgazdáján tehát nem történik igazságtalanság az által, ha bűnösségének arányához mért büntetéssel büntetik oly esetben, mikor a tettes az indítvány hiánya miatt büntetlen marad, míg másfelől a társadalmat sem fenyegeti veszély a miatt, mert a lopás kihágásának orgazdája nem esik büntetés alá.

9. *«Az ugynevezett Zechprellerei és a rokoncselekmények, pl. vendéglői szobadij, borbélydijsz. ki nem fizetése, nem büntetetik.»* Ha Fayer ur e kasuistikát tovább folytatta volna, s a rokoncselekmények közt felemlíti vala pl. a bérkocsi díjának ki nem fizetését, mint oly cselekményt, a mely szintén nem büntetetik, habár kriminalistikai elem van az esetben: ezzel szemben figyelmébe ajánlottam volna a Curia egyik ítéletét, melylyel megállapította a csalást az ellen, ki előkelő fellépése által fizetési képességet színlelve, egy bérkocsit hosszabb időre felfogadott, de két napi használat után fizetés nélkül megszökött. (Btj. T. X. 112. l.) Hasonló példával hamarosan nem szolgálhatok arra nézve, hogy csalás miatt büntették volna azt, ki a vendéglőben vagy a borbélynál adós maradt, a felhozott ítéletből azonban e rokoncselekményekre vonatkozólag is levonhatjuk azt az elvet, hogy megbüntetésük a törvény alapján igenis lehetséges, ha valóban kriminalistikai elem van bennük. Ezt persze nem mindig könnyű meghatározni, s ezért a büntethetőség és büntetlenség határvonalán levő esetek közt mindig fogunk olyanokat találni, melyeket az egyik bíró büntetendőnek, a másik büntetleneknek tart. Az ilyen minutiosus esetek kedvéért azonban még senkinek sem jutott eszébe külön §-t fabrikálni.

10. *«Csak erőltetett törvényt magyarázat mellett büntethető az, a ki más helyett kiállja a szabadságvesztés-büntetést.»* Sőt ellenkezőleg. Mióta egy felmerült eset alkalmából, melyben a kir. Curia bűnpártolással eszmei halmazatban csalást állapított meg, dr. Balogh Jenő és mások vita tárgyává tették e kérdést, egészen tisztán áll, hogy a büntett vagy vétség miatt másra kiszabott szabadságvesztés kiállása a Btk. 374. §-a szerint minősülő bűnpártolást képez, a kihágás miatt kiszabott elzárás illetén kiállása azonban nem büntethető (habár némelyek az utóbbi esetben is a Kbt. 43. §-át látják megvalósítva).¹

¹ A külföldi bélyeghamisítványokkal való csalárd üzérkedés azonban csalást képez (l. pl. Liszt, Olshausen).

¹ «A magyar Btk. magyarázata» című művem III. kötet 260. lap.

11. «*A ki ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtéssel a nőt szüzességétől fosztja meg: nem büntetjük*». Ez igaz, nézetem szerint azonban helyes is, mert teljesen megfelel a szemérem elleni büntettek újabb és tisztultabb felfogásának. Tudjuk, hogy hajdan a nemi ösztön tiltott kielégítése képezte a büntetés tárgyát, s hogy ebből a szempontból a középkorban pl. a keresztény és zsidók közötti nemi közösülést is büntették, Szent István és Kálmán törvényei pedig a közösülést szolgálóval szigorú fenyték alá vették; de tudjuk azt is, hogy a kánonjog befolyásának háttérbe szorításával a «*delicta carnis*» területe mindinkább korlátoztatott, míg végre az a felfogás jutott érvényre, hogy büntetésnek csupán a szemérem megtámadása szempontjából van helye. «*E cselekmények körül — mondja a Btk. indokolása — nemcsak a saecularisatio-nak kelle kifejtene gyomláló munkásságát, kiküszöbölve mindazt, a mi csak a peccatum körébe tartozik, hanem ezenfelül az államilag büntetendő szemérmertlenségek mindegyik eseténél szigorú óvatossággal kelle számba venni a határt, a meddig az állam büntető jogának gyakorlatában elmehe a nélkül, hogy a kiindulási pont, az alapeszme megsértessék. Az újabb felfogás a büntetendő cselekmény objectumát állítván fel a büntett czime gyanánt: ennek irányzó szempontja szerint a büntett körének itt is szűkebbnek kell lennie, ha figyelembe vesszük, hogy a szemérem elleni büntett nem jelenti azon tettet, mely magában véve szemérmertlen, hanem a közszemérem megtámadását jelenti, az erőszakkal vagy a ravaszsággal elkövetett szemérmertlen tettet és a botrányt.*» (Anyaggy. II. 385. lap.) Ez alapon végezték az újabb törvényhozások e téren gyomláló munkásságukat. Hogy nem egyforma eredménnyel, s hogy pl. a német Btk. még meghagyta büntetendőnek azt az esetet, midőn valaki tisztességes nőszemélyt házassági ígérettel nemi közösülésre csábít: ez a mult tradícióhoz való ragaszkodás kisebb-nagyobb fokozatból, s a nemzeti felfogás különbségéből önként következik. A törvényhozások többsége, köztük a magyar Büntetőtörvénykönyv is, tulszárnyalta a német Büntetőtörvénykönyv ezen álláspontját, s ha Fayer ur azt hiszi, hogy e tekintetben a kisebbséggel kellett volna tartanunk, s hogy az immár ki-gyomlált peccatumot újra vissza kellene ültetni a delictumok közé: ezt a különleges álláspontját, a Mária-Terézia-féle erkölcsbiráskodásnak ezt a felélesztését, mindenesetre erősebb argumentummal kellene támogatnia, mint a minő az, hogy miután büntetjük azt, a ki egy nőtől ravasz fondorlattal egy forintot elvesz: tehát büntetnünk kellene azt is, a ki a nőt szüzességétől fosztja meg. Különben szabadjon itt még kérdezni Fayer László urtól, hogy hajlandó volna-e minden ily esetben orvosszakértői vizsgálat tárgyává tétetni azt a kérdést, vajon a panaszkozó nőt csakugyan szüzességétől fosztotta-e meg az a férfi, a ki őt pl. házasságkötés ígérese mellett a közösülésre reá birta?

12. «*Nem bünteti a Btk. az egyszerű kerítést*». Ez igaz, de szintén helyes. A főök azonban nem az, hogy nehéz a bizonyítás, hanem az, hogy alig lehetne a kerítőre a bűnös cselekményt bebizonyítani a nélkül, hogy a hálójába csalt áldozat is pellengére ne tétessék. «*Ha az áldozat 14 éven aluli leány volt, mondja a törvény indokolása, a kerítő bűnössége a komplicitás elvéből következik; egyéb esetekben azonban kívánatos, hogy az állam ne lebbentse fel a fátyolt, melynek szellőztetése eltévedt, elcsábított gyermekek szégyenét s a szülők és rokonok kétségbeesését tárná fel. Intézkedjék az állam s a társadalom praeventiv rendszabályokkal a kerítők ellen, ily intézkedés eszélylyel és erélylyel alkalmazva, sok szerencsétlenséget megelőz; de ha nem volt képes megelőzni a kerítő gyalázatos üzelmeit: a repressiónál szorítkozzék azon esetekre, melyeknek megbüntetése egy különös szempont által nemcsak igazoltatik, hanem követeltetik is.*» (Anyaggy. II. 404. l.) Ez volt a döntő körülmény, mely a törvényhozások többségét az egyszerű kerítés büntetőjogi megtorlásának

mellőzésére birta. Belgiumban pl. eléggé tapasztalták, az e téren folytatott bűnüldözés pusztító hatását, s ezért az 1867. évi Btk. intézkedései közül szintén kihagyták azt. Jó lesz ezeket megfontolni, mielőtt az egyszerű kerítés deliktumának vissza-állítása érdekében állást foglalnánk.

13. «*Ha nagykorú testvérek, kiknek szüleik nincsenek, egymással köztudomásúlag nemi viszonyban élnek: nem büntet-hetők, mert az indítvány megtételére csak a szülő vagy gondnok jogosult.*» Ez kétségkívül így van s megváltoztatása könnyen eszközölhető volna, ha a vérfertőztetés ez esetben is hivatalból üldözendővé tétetnék. A törvényhozás azonban a hivatalból való üldözést csak arra az esetre szorította, midőn a testvérek közötti vérfertőztetés természetelleni fajtalanság alakjában jelentkezik, s erőszakkal vagy fenyegetéssel párosul: «*mert a szabadság, emberi méltóság, és közérkölc-siség ily kirívó megtámadásának megtorlása az igazság és közérdek feltétlen követelménye.*» (Anyaggy. II. 400. l.) Ezzel kimondotta a magyar törvényhozás, hogy a testvérek közötti vérfertőztetést más esetekben csak akkor tartja a jelzett szempontból büntetendőnek, ha ez iránt a szülő vagy gondnok panaszt emelt. A törvényhozásnak tehát feltételeznie kellett azt a lehetőséget is, hogy a szülői vagy gondnoki hatalom alatt álló testvérek nemi együttélése köztudomásúvá lesz és mégsem kerül a büntetőbíró-ság elé, s midőn e lehetőség bekövetkezését a közérdek szempontjából megengedhetőnek vélte: ugyanakkor s ugyanily szempontból meg kellett engednie azt is, hogy a testvérek nemi közösülése pl. azért maradjon büntetlen, mert az illetők már nem állanak szülői hatalom alatt. Ha azt kívánjuk, hogy ez esetben hivatalból üldöztessék a vérfertőztetés: akkor feltétlenül minden más esetben is hivatalból üldözendővé kell azt tenni, ha azonban ez ellen aggályok forognak fen: akkor kár azon tépelődni, hogy adott esetben miért marad büntetlen a testvérek nemi közösülése, azért-e, mert a szülő vagy gondnok panaszt nem emelt, vagy azért, mert szülő vagy gondnok hiányában panasz nem emeltetett. Különben pedig az ilyen kérdéseket szerencsére nem az élet, hanem a kathedrai bölcselkedés hozza létre.

14. «*A hulla megbecstelenítése a magyar Btk. szerint nem büntetetik.*» Tudtommal más Btk. szerint sem. A hulla élettelen tárgy, s mint ilyen meg sem becsteleníthető, kétségkívül meg lehet azonban sérteni a hullára vonatkozó cselekménnyel azt a kegyeletet, melylyel az elhalt hozzátartozói vagy tisztelői az illetőnek emléke iránt viseltetnek. Ebből a szempontból pl.: Kun Sándor a Btk. 273. §-a szerint büntetendőnek véli a hulla bántalmazását és sérelmezését. (Btj. T. VIII. 369. l.) Esetleg a Btk. 420. §-a is alkalmazható, ha a hullasértés a sir, vagy nyilvános emlék feldulásával van összekötve. Fayer ur azonban nyilván nem ezekre az esetekre, hanem arra az undokságra gondolt, mikor valaki a hullán fajtalanságot követ el. Erre nincs külön büntetés: az igaz; de vajon elképzelhető-e, hogy van olyan ember, a ki a nélkül, hogy az örültek házába való volna, ilyesmit elkövetne? E feltevésre s a külön büntetési sanctió felállítását illető kívánságra álljon itt válaszul Bodó következő megjegyzése: «*Gens hungara virtutis semper, honestatisque et castitatis studiosa, nec peculiarem legem eatenus sanxit, nec scilicet prohibendo ostenderet tale quid fieri posse.*»

15. «*Dynamittal elkövetett házrobbantás büntetésének maximuma 3 havi fogház*» (421. §.) Nem egészen áll: mert ha a robbantás tűzvész előidézésére alkalmas, ekkor gyújtogatás büntette, vagy ennek kísérlete forog fen. Kétségtelen azonban, hogy a robbantószerek használata büntett elkövetése végett újabb időben sok tekintetben meghaladta a korábban keletkezett büntető-törvénykönyvek intézkedéseit. A folyton haladó technika és vegyészeti vívmányainak olyan jelensége ez, a melylyel a törvényhozónak külön le kell számolnia. Legelőször Angliában ismerték ezt fel, s 1883-ban megalkották az u. n.

dynamit-törvényt, mely a robbantószerekkel üzőt különböző visszaéléseket praeventiv eszközökkel, és magas büntetések felállításával igyekszik megakadályozni. E törvény nyomán 1884-ben egy hasonló törvényt alkottak Németországban is, melyet azonban nem illesztettek be a Btk. keretébe, hanem speciális törvény gyanánt az egész materiára kiterjedőleg készítettek el. A 70-es években keletkezett magyar Btk. természetesen nem tartalmazhatott ily intézkedéseket, valamint hiányoztak azok más államok büntető kodexeiből is, — ma azonban már elérkezett az ideje, hogy a dynamit-törvényt mi is megalkossuk. Nézetem szerint e tárgy egy külön törvényt igényel, melyet az angol és német törvény mintájára lehetne elkészíteni, s Fayer ur hasznos szolgálatot tehetne azzal, ha e törvényeket nálunk is megismertetné, s hazai viszonyainkhoz leendő alkalmazásuk iránt konkrét javaslatokkal lépne fel.

16. *«A ki saját dolgát a jogosult birtoklótól erőszakkal elveszi, csak azon büntetés alá esik, mint a ki ugyanezt erőszak nélkül teszi.»* Ez így áll: mert a Btk. 368. §-a e tekintetben csakugyan nem tesz különbséget. De hát indokolt volna-e a megkülönböztetés, holott arról van szó, hogy valaki «saját dolgát» veszi el? Tegyük fel, hogy a tettes erőszakot, vagy fenyegetést alkalmazott, de az erőszakkal sem szabadságában, sem testi épségében nem sértette meg azt, a kitől a dolgot elvette, sem olyan fenyegetést nem követett el irányában, mely a Kbt. 41. §-a szerint büntetendő volna: vajon nem elég megtorlás-e ez esetben a 368. §. által megállapított 6 havi fogház és 1000 frt pénzbüntetés? Ha pedig szabadság-sértés, vagy testi sértés történt, vagy veszélyes fenyegetés követtetett el: ugy ezek megbüntetését a Btk. 301. és 323. §-ai s a Kbt. 41. §-a alapján legkevésbé sem akadályozza az, hogy a tettes ezek egyikét vagy másikat a «furtum possessionis» céljából vagy alkalmából követte el. Vagy talán rablást akarna csinálni Fayer ur a saját dolog erőszakos elvételéből?

17. *«A család és magánokirathamisítás vétségének kísérlete nem büntetetik.»* Igaz, de nem baj. Mindkét esetben oly cselekményről van szó, melylyel valaki 50 frtnál kisebb értékű kárt «akar» okozni, tényleg azonban semmi kárt sem okoz. A család kísérlete akkor létesül, ha valaki a tévedésbe ejtő cselekményt már véghez vitte, de célja — tévedésbe ejtés — nem sikerült. Ha már most ez a kezdetleges manőver aránylag csekély értékre vonatkozik: ugy alig forog fen komoly ok arra nézve, hogy az kriminalis büntetés alá vonassék, s azt hiszem, hogy Fayer ur jogérzete sem botránkozik meg pl. azon az ítéleten, melylyel a Curia felmentette vádlottat, ki az általa kapott 10 krajczárost egy gömbölyű pléhdarabbal felcserélvén, ezt azzal akarta az illetőnek visszaadni, hogy helyette egy valódi 10 krajczárost adjon. (Btj. T. XIV. 325. l.) Éppen így állunk a magánokirat-hamisítás vétségének kísérletével is, sőt ez esetben a kísérletnek még kisebb tere van, mint a csalásnál, mert mihelyt a tettes a hamisítványt bizonyítás céljából használta, illetőleg használni megkezdte, ezzel a magánokirathamisítást a Btk. 401. §-a értelmében már bevégezte. Kísérletet tehát a hamisítvány használatának olyatén megkezdése képez, a mely még nem foglalja magában az okirattal való hamis bizonyítást, ez pedig oly szűk tér, a mely a kísérlet lehetőségét ugy szólván a minimumra szállítja alá. S erre a minimális térre óhajtaná Fayer László ur a minimális okirathamisítás kísérletének büntethetőségét kiterjeszteni! A római praetorok bölcs férfiak voltak, de azért aligha törődtek az ilyen csekélységekkel.

Azt hiszem nem csalódom, ha az előadottak folytán abban a véleményben vagyok, hogy Fayer ur pontozatai némi kis megokolást igényelnek. Érdeklődéssel várom a felvilágosításokat, addig is pedig szives figyelmébe ajánlom Kohler következő szavait, melyekkel egyszersmind jelen fel-szólalásomat végzem: «Wie der Naturforscher bei der Lösung der Principienfragen von der Naturerscheinung ausgehen

muss, so der Jurist von den im Gesetze gegebenen Prämissen. Nun wird aber, wie bei Naturerscheinungen, so auch bei den Rechtserscheinungen ein Princip häufig nicht rein zu Tage treten, sondern öfters mit trübenden Elementen untermischt sein; die Bezeichnung des äusseren Zustandes, welchen das Gesetz als den ihm entsprechenden darstellt, wird nicht immer eine ganz exakte, nicht immer eine vollkommen richtige und allwegs probehaltige sein — dies ist auch nicht ihre Bestimmung; ihre Bestimmung ist es, diesen faktischen Zustand soweit zu charakterisiren, dass es der Wissenschaft ermöglicht ist, daraus die leitenden Principien zu abstrahiren. Ist dies der Wissenschaft gelungen: so ist es ihr ein Leichtes, die gesetzliche Darstellung in den Einzelheiten zu berichtigen und ihre Contouren zu schärfen; es ist ihr ein Leichtes, die Bedingtheit und Relativität der Gesetzfassung nachzuweisen, die Unvollkommenheit des Bildes darzuthun, welches in dem Hohlspiegel des Gesetzartikels erscheint.»

Ha ezt szem előtt tartjuk s ha komoly megfontolás tárgyává tesszük azt az igazságot, hogy a törvény által feltételezett külső viszonyoknak nem kell mindenben tüzetesen, teljesen és határozottan kifejezésre jutni a törvényben, hanem a tudományos magyarázat van hivatva e tekintetben a hézagokat kiegészíteni: ugy aligha fognak létrejönni oly kifogások, a minők Fayer ur fenebbi pontozatai.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

Törvényes bigamia?¹

— Jogosítva van-e a róm. kath. hitvalláson maradt nő, kinek férje újból megnősült, volt férje nevét továbbra is viselni? —

Hogy a vallásügyminiszterium kijelentése a felsőbb bíróságok judikaturájában sem talál támogatást, sőt azzal homlok-egyenest ellenkezik, kitünik a következő esetből.

B. gróf katolikus hitről az unitárius vallásra tért és katolikus neje ellen a szentszéknél válópert indított. A szentszék abból az okból, mert felperes összes kereseti vádjait visszavonta, tárgytalannak nyilvánította a pert és megszüntette azt. A per átment az unitáriusokhoz, kik a grófra nézve a házasságot felbontották, minek folytán ez újból megnősült. A válóper befejezése után a katolikus nő tartási pert indított férje ellen. Ebben a perben mind a három fokon megítéltetett a tartásdíj. A kir. tábla a megítélést következőleg indokolta:

Kir. tábla 1888: 35835. . . . Az 1868: XLVIII. tcz. 1. §-a szerint a vegyes házassági válópereknek mindenik félre nézve egyedül a saját illetékes bírósága által hozott ítélet lévén kötelező, minthogy az E. alatt csatolt szentszéki határozat szerint a felperes illetékes bírósága előtt folyamatba tett válóper megszüntetett, felperesre nézve a házasság törvényesen felbontva nincs, de oly szentszéki határozat sem létezik, a melynél fogva felperes az alperestől akár végleg, akár ideiglenesen elválasztva volna; az alperesnek az az egyoldalú cselekménye pedig, mikép az unitárius hitre való át-térése által lehetővé tette, hogy reá nézve (de csak reá nézve) a házasság a 2. és 3. alatt csatolt ítéletek szerint felbontott, nem csonkíthatja a felperesnek abbéli jogát, hogy ő, ki a férje nevét most is törvényesen viseli, férjétől ideiglenes tartásdíj címén követelhesen ellátást addig az ideig, mig a házassági köteléket reá nézve saját bírósága fel nem bontja, avagy őt férjétől végleg el nem választja. . . .

Ezt helybenhagyta a Curia: 1889. évi 2117. sz. . . . jelen esetben felperes kereseti joga annál kevésbé jöhet kifogás alá, minthogy az 1868. évi XLVIII. tcz. 1. §-a értelmében a vegyes házassági pereknek mindegyik félre nézve egyedül a saját illetékes bírósága által hozott ítélet lévén irányadó, a 2. és 3. a. csatolt ítéletekkel a válás felperesre vonatkozólag elbírálva nincs.

¹ Befejező közlemény — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Ime a kir. tábla a kir. Curiával egyetértőleg kimondotta, hogy a katolikus nő, kinek férje más házasságra felszabaddittatott és más házasságra lépett, *a válás után is törvényesen viseli férje nevét.*

Avagy abban legyen különbség, a házasság felbontásának hatályát illetőleg, hogy a most közölt esetben a házasságot nem a világi bíróságok, hanem az unitáriusok egyházi bírósága bontotta fel, már pedig a vallásügyi miniszterium megtámadott kijelentése csakis a *világi* bíróság által eszközölt felbontásnak tulajdonítja azt a jogfosztó hatályt? Eltekintve attól, hogy a hazai judikatura a házasság felbontásának joghatályára nézve különbséget nem tesz, akár világi, akár egyházi bíróság által lett a felbontás kimondva és hogy idézhetnénk számtalan esetet, midőn a világi törvényszék által új házasságra felszabaddittott férj első neje részére tartásdíj fizetésére köteleztetett, nem hiszszük, hogy a vallásügy-miniszterium egyházi és világi felbontó ítélet között különbséget akart tenni, mert ennek semmi törvényes alapja nincs. A rendelet tehát nyilván csak azért említette a világi bíróságot, mert a konkrét esetben a házasság világi bíróság által lett felbontva.

Azt is felhossa a vallásügyminiszterium érvül, hogy «más az eset, a mikor a halál bontja fel a házasságot, s a mikor a törvény ismeri el a tuléő nőt a férj özvegyének s neki özvegyi, esetleg hitvestársi jogokat is biztosít. De a férj halála esetére az ő elválasztott nejének özvegyi vagy öröklési jogát, szemben a házassági köteléket felbontó birói ítélettel, bizonyára senki sem fogja elismerni.»

Ez épen a kérdés. A mint az általunk idézett jogi írókban olvashatjuk, a hazai jogtudomány a hibáján kívül elválasztott nőt az özvegygyel egy kategóriába helyezi, annál inkább áll ez arról a nőről, a ki egyáltalában elválasztva nincs. Azzal ugyanis a fentiek szerint már tisztában vagyunk, *hogy a katolikus fél a protestáns fél bíróságának ítélete által nincs elválasztva.* Ám olvassunk csak egyszer egy ily ítéletet, nem-e világosan az áll benne, hogy a házasság a *protestáns vallásu félre nézve, tehát csak erre nézve* felbontatik?

Mi tehát bizonyára el fogjuk ismerni az el nem választott katolikus nőnek özvegyi jogát elvált férje után, és szent meggyőződésünk az, hogy a ki másképp ítél, az igazságtalanságot követ el.

Szó fér ahhoz, vajon az örökösödési jog megilleti-e a katolikus nőt az elvált férj után? Ez ellen az az ellenvetés hozatott fel tekintélyes helyről (*Teleszký* államtitkár ur beszéde az igazságügyi bizottságban az örökösödési törvényjavaslat tárgyalásakor), hogy az örökösödési jog azért nem illetheti meg a házasság egyoldalu felbontása esetében az el nem választott felet, mert *az örökösödési jog alapja a kölcsönösség*, s miután ez a jog az elvált felet nem illeti meg, az el nem vált fél után, vice versa sem állhat fen. ez a jog. Mi ugyan ezt is igazságtalanságnak tartjuk válási praxisunk lazasága mellett, mert megtörténhetik, hogy az ártatlan fél, a nélkül, hogy ez ellen magát védhetné, törvényes örökösödési jogait a másik fél egyoldalu eljárása folytán elvesztheti. Semmiképen sincs igazolva azonban az özvegyi jog elvesztése, *mert ez nem alapszik kölcsönösségen, hanem ez a magyar törvényben gyökerező oly joga a nőnek, melyből a férjnek semmiféle egyoldalu cselekvése meg nem foszthatja*, tehát a férjnek még az a tette sem, hogy más feleséget vesz magának.

Azt mondja továbbá a vallásügyminiszterium, hogy «a szentszéki ítéletnek, mely a nevezett házasságot nem választotta el, csak azt a polgári joghatályt lehet tulajdonítani, hogy mig római katolikus hitvalláson marad, újabb házasságot jogérvényesen nem köthet». Ez sem igaz. Ha igaz lenne, nem ítélte volna el a m. kir. Curia 8802/85. sz. ítéletével M. D.-t kettős házasság miatt, ki miután protestáns neje a bíróság általi elválasztása után más férfihez ment nőül, szintén áttért evangélikus vallásra és minden további

tekatoria nélkül más nővel megesküdött. A vallásváltoztatás egymaga még nem jogosítja fel a katolikus vallásban maradt felet új házasságkötésre, hanem előbb kell, hogy a házasság erre a félre nézve is birói ítélettel felbontassék. Ez is egy újabb érv a mellett hogy a házasság egyoldalu felbontása által a katolikus vallásu fél jogi állapotja érintetlenül marad.

A vallásügyi miniszterium végre avval érvel, hogy az 1868: XLVIII. tcz. 1. §-ának ama rendelkezéséből, hogy mindenik félre nézve egyedül saját illetékes bíróságának az illető fél saját hitelvei alapján hozott ítélete kötelező, éppen az következik, hogy ő . . . vel kötött házasságát semmi tekintetben sem tartozik fenállónak elismerni, tehát *nevét sem tartozik volt nejével megosztani.* Erre kizárólagos joga van az ő második nejének, a kit arra kötelezni, hogy jogait férje első nejével ossza meg, a monogomia mellett jogi lehetetlenség volna.

Hiszen nem azon fordul meg a kérdés mit tartozik elismerni a férj *saját joga* szerint, mit nem, hanem azt kell figyelembe venni, hogy az állam mind a két fél házassági jogát érvényesen fenállónak és kölcsönösen elismerendőnek mondja. Nem subjektív szempontból, vagyis nem a férj, sem pedig a férj házassági jogának szempontjából kell felelni arra a kérdésre, mi jog illeti meg a nőt, hanem objektíve kell vizsgálni, mit mond az állami törvény? Ez a protestáns házassági jogot nem helyezi a kánonjog fölébe, hanem mind a kettőt egymás mellé állítja. Ennek a tolerantiának az okszerű következménye az, hogy mig a protestáns férjnek joga van új házasságra lépni, a katolikus nőnek női jogai érintetlenül maradnak, és így kétségtelenül joga is van a férj nevét tovább viselni.

Azt mondja a vallásügyi miniszterium, hogy a második nőt arra kötelezni, hogy jogait az első nővel megossza, a monogamia mellett jogi lehetetlenség. Ez általánosságban nem áll, mert a mint a gyakorlat is mutatja, jogilag képzelhető oly állapot, a melynél a férj nevét egyszerre két nő viseli, és még inkább képzelhető és jogilag lehetséges az, hogy az elvált férj első neje tartására köteleztessék, és halála után hagyatékából mind a két özvegy aránylagos kielégítést nyerjen özvegyi jogaira nézve. A mi a monogamia mellett jogi lehetetlenség, az csak az, hogy az első nő nem követelheti, hogy az elvált férj vele a házassági együttélést folytassa. De ezt nem is kívánja senki sem.

Az sem áll, hogy «a közrend tekintetében és az általános jogérzetbe is ütköznék annak a viszonynak megengedése, hogy egy férfinak két, esetleg még több nő viselhetné nevét». Az első nő családi és keresztnevének hozzátétele által eléggé meg van különböztetve a második nőtől, és ha az általános jogérzet eltüri azt, hogy egy férfi első neje életében más nőt vehet feleségül, meg fog barátkozni azzal a ténnyel is, hogy mind a két nő férje családi nevét viselendi. Mennyire nem ütközik különben ez a dolog a közrendbe és az általános jogérzetbe, tanusítja az a körülmény, hogy a német javaslat 1455. §-a szerint *elvdált nő megtartja férje családi nevét*, már pedig a német jog szerint a házasság nem egyoldalulag, hanem mind a két félre nézve fel lesz bontva.

Az eddigiekből eléggé világos, hogy a vallásügyi miniszterium tévedett, midőn a hivatkozott rendeletet meghozta és miután a rendeletet nem saját illetősége körén belül hozta meg, sőt az a törvénybe és az anyagi jog szabályaiba ütközik, kétséget nem szenved, hogy az a bíróságokat nem kötelezi.

Tartozunk még annak bizonyításával, hogy a rendelet által felállított elv elfogadása bíróságainknak a válóperekben követett eljárása mellett egyenes jogtalanság lenne, sőt valószínűságs lábbal tiprása a legszentebb jogoknak.

Nem is kell ennek bizonyítása végett az erdélyi házassági bíróságok eljárására utalnunk, a mely szerint sok esetben a katolikus fél meghallgatása nélkül a protestáns fél egyoldalu kérelmére bontatik fel a házasság, nem kell arra

utalnunk, hogy az erdélyi protestáns bíróságok joga szerint az egyoldalu engesztelhetlen gyűlölség elég ok a házasság felbontására, maradjunk csak a m. kir. Curia gyakorlata mellett. Ha már felperes absolute nem tud semmi bünt az ártatlan alperesre reá bizonyítani, ha a kereset tisztán a «car tel est notre plaisir» jogalapjára redukálódik, akkor a Curia azt mondja, hogy «miután a felek ennyi meg ennyi idő óta különváltan élnek, miután sem a lelkeszi, sem a bírói békéltetések a kibékülést a felek között nem eredményezték, és miután alperesi részről a válóper folyama alatt kibékítési kísérletek nem tétettek és így fel lehet tételezni, hogy alperesnek a házassághoz való ragaszkodása nem őszinte», a házasság felperesre nézve végleg felbontatik. Nem akarunk bírósági gyakorlatunk ezen iránya felett feltétlenül pálcát törni. Megtalálja ez magyarázatát az egyéni szabadság azon nagy kultusában, mely a magyar társadalmat jellemzi, s mely ott, a hol érzelmekről és a lelkiismeret szabadságáról van szó, semmiféle békót és bilincset nem tűr. A magyar bíró nem zárkozhatik el a társadalom ezen követelményei előtt és elhibázott dolog lenne a bírót e miatt hibáztatni, vagy éppen meglazult erkölcsökről stb. prédikálni. Mi még azt is megfontolandónak tartjuk, vajon tanácsos és célszerű-e a megalkotandó polgári törvénykönyvben a válást arra az elvre alapítani, hogy *vétek nélkül nincs válás*, és az elválást csak az ártatlan fél kérelmére lehet kimondani a vétkes fél ellenében. Ez az elv szolgál alapul a német javaslat válási jogának, de attól félünk, hogy habár minálunk lényegében szintén erre az elvre fog kelleni fektetni válási jogunkat, mi az elvet ha a teoriában talán, de a gyakorlatban bizonyosan nem fogjuk tisztán keresztül vihetni.

No de térjünk vissza a mostani állapotokra. Bátran mondhatjuk, hogy ha a magyar férj nejétől szabadulni akar, ezt törvényes uton hosszabb-rövidebb idő alatt, de biztosan keresztülviheti.

Ha már most az egyoldalu elválásnak azt a hatályt tulajdonítjuk, hogy általa az el nem választott fél is minden hitvestársi jogait veszti, ez a mai állapot mellett azt jelenti, hogy a férj ártatlan nejét minden perczen összes nő jogaitól megfoszthatja.

Ilyen consequentiáktól minden jóérlmü ember vissza fog borzadni. Már pedig ezekkel a mi válóperi gyakorlatunk mellett számolni kell.

Ha a házasság erdélyi protestáns házassági bíróság által bontatik fel, akkor a házasságból kifolyó vagyoni kérdések a válóperben egyáltalában nem tárgyaltnak, mert a törvk. rendt. 22. §-a szerint ezen kérdések elbírálására az egyházi bíróságok hatáskörrel nem bírnak. A vétkeség kérdése sem igen lesz elbírálva ezen perekben, mert itt a válási ok rendszert az egyoldalu engesztelhetlen gyűlölség, de az unitárius vagy református papiszek nincs is hivatva a katolikus fél vétkes vagy nem vétkes volta felett ítéletet hozni, a mint ezt hatalomkörük áthágásával a róm. kath. szentszékek a protestáns féllel szemben mégis tenni szokták. A nő tehát hitvestársi jogai érvényesítésével az ideiglenes tartás iránti követelést kivéve, melyet a válóper folyama alatt is a járásbíróság előtt érvényesíthet, várhat a válóper befejezéseig, azután pedig extra dominium kezdhet vagyoni pert férje ellen, ki időközben más nőt vett feleségül és a vallásügyminiszterium által vallott elvekre támaszkodva azzal védekezik, hogy a házasság monogam természete nem engedi meg, hogy ő egyszerre két nő eltartásáról gondoskodjék. Ha a bíróságok azután évek mulva hozományát és közszerzeményét megítélik, megeshetik, hogy a férj vagyona elpárolgott vagy a második feleség vagy törvényes utódai nevére vitetett át.

De ha a válóper a törvényszéken tárgyalatik is, akkor sincsenek a nő vagyoni jogai valami nagy biztonságban. A legtöbb esetben a férj jóakarától és becsületességétől függ, vajon visszakapja e a nő hozományát, kap-e kárpótlást

a közszerzeményért. A női tartásdíj a katolika nőnek ha vétlen a bíróságok ugyan megítélik, de oly csekély összegben, hogy az semmi arányban nincs a férj egyoldalu eljárása folytán vesztett természetbeni eltartás kötelezettségével. A protestáns nőnek pedig, ki az elválásra semmi okot sem szolgáltatott, meg épen nem ítél meg a Curia tartást azzal az indokolással, hogy reá nézve a tartás jogalapja a házassági kötelék megszűnt.

Téves okoskodás! A női tartásnak jogalapja nem a házasság fenállása, hanem a házasság megkötése, az oltár előtt tett esküvel megerősített ígéret, hogy a házastársak egymást soha el nem hagyják, sem jó sem balszerencsében. Ha tehát a férj ezen ígéretet meg nem tarja és mert neki úgy tetszik, nejét elhagyja és más nőt vesz feleségül, jogos és méltányos, hogy első nejét, a ki benne bizva, ifjuságát és egész élete boldogságát neki feláldozta, *legalább* tisztességesen eltartsa, legyen az akár katolika, akár *protestáns*!

A József-féle házassági nyiltparancs 59. §-a szerint minden házasságfelbontási esetben egyuttal a felek egyike vagy másika által támasztott minden követelések is elintézendők. Ezt a jogszabályt a világi bíróságok a vegyes házassági perekben is alkalmazzák és miután a nő vétkesége a vagyoni kérdések elbírálására befolyással bír, a világi bíróságok a szentszék határozatától függetlenül vizsgálják meg a vétkeség kérdését, a mi talán nem egyezik meg egészen a 1868-iki törvény szellemével, de tényleg ez a bírói gyakorlat. Óhajtható volna hogy *Kelemen* azon tanítása, hogy a hibáján kívül elválasztott nő: «viduae aquiparatur» vérré és testté váljék és akkor a női jogok megítélésénél méltányosabban járna el a bíróság!

Fejtegetésünk eredménye röviden ez:

1. A római katolikus hitvalláson maradt nő, kinek férje újból megnősült, csakis a házassági együttéléssel járó személyes jogokat veszti el az által, hogy férjére nézve a házasság felbontatik.

2. A katolika nő, ha az elválásra okot nem szolgáltatott, a mit a világi bíróság függetlenül a szentszék ítéletétől van hivatva elbíralni, mindazon vagyoni jogokat érvényesítheti férje ellen, *melyek az özvegyet a férj halála esetében a hazai jog szerint megilletik.*

3. A legkevesebb, a mire a katolika nő a házasság egyoldalu felbontása folytán igényt tarthat, az, *hogy férje nevét továbbra is viselheti.*

SZTEHLO KORNÉL.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Exceptio plurium concubentium.

A kir. Curia ujabban több határozatában azon elvi álláspontra helyezkedett, hogy az *exceptio plurium concubentium* csakis nyilván erkölcstelen életet folytató nők ellen hozható fel, míg az oly esetekben, melyekben nem bizonyítható a fellelt életmód, az atyaság s ezzel együtt a tartási kötelezettség még akkor is megállapíttatik, ha bebizonyított, hogy a felperes nő a kritikus időben a megperelt személyen kívül másokkal is közösült.¹

De másrészt találkozzunk judikaturánkban feles számban oly ítéletekkel is, a melyekben épen ennek ellenkezőjét mondotta ki a kir. Curia, azt t. i., hogy ha a kritikus idő alatt többen közösültek felperessel, egyikük atyasága sem lesz megállapítható.²

Véleményem szerint egyik elv sem fogadható el következetes keresztülvitelre.

¹ L. *Jogt. Közlöny* f. évi 24. számának mellékletén a 278. sz. esetet. Továbbá Döntvénytár u. f. III. 109. és XVIII. 18.

² L. Döntvénytár u. f. VI. 87., VII. 26.

Ha ugyanis az exceptio plurium concubentium-ot rendszerint (vagyis ha tisztességes életű nőről van szó) nem engedjük meg, meg fog történni az, hogy a vagyontalan férfi által teherbe ejtett nő csak azért közösül vagyonos férfival, hogy majd ezt perelje be a gyermektartásért; hiszen ő neki választási joga van! De sok más visszaélés is történhetik ezen elv elfogadásával; így, ha ugyanazon gyermek tartásáért többeket különböző időben, más-más bíróságnál (alperesek lakóhelye szerint) perel be valamely nőszemély s mindenik esetben képes bizonyítani a közösülés tényét.

Azonban *méltányos-e* az, hogy valaki másnak tényeért ép oly mérvben legyen felelős, mint a saját tényeiért? Méltányos-e az, hogy ha nem tudatuk valamely okozatnak okozója, hanem csak azt tudjuk, hogy bizonyos személyek csoportjából *egy* az okozó (hogy melyik, az ismeretlen), a jogviszonyból járó joghátránnyal a csoport tagjai közül csak egy sujtassék, a ki lehet teljesen ártatlan is, s a ki mintegy e véletlen által a többi bűnbakjának is tekintethetik?

Önkénytelenül eszembe ötlök itt a büntetőtörvénykönyv 308. §-a, mely szerint ha a súlyos testi sértés többek bántalmazásából származott és *ki nem tudható*, hogy ki vagy kik okozták azt: mindazok, kik a bántalmazásban szándékosan részt vettek, büntetendők, azonban mindannyian a rendnél alacsonyabb büntetési tétel alá esnek.

A büntetőtörvény eme határozománya az általunk megbeszélttel teljesen analog esetekre hozatott; egyik esetben sem lévén megállapítható, hogy a beállt eredményt ki vagy kiknek ténykedése idézte elő.

Másrészt azonban azon álláspont sem fogadható el, hogy az exceptio plurium concubentium feltétlenül érvényesíthető legyen s érvényesítése folytán a felperes anya teljesen elessék a gyermektartási költségek követelhetésétől.

A gyermektartási kötelezettség ugyanis a természetes atyát nem *csak* az anya érdekében terheli.

Igaz, segélyére szolgál az anyának gyermeke nevelésében s ez által őt felmenti a költségek egy jó részének viselésétől. De jelentősége a gyermektartási kötelelemnek főképp abban áll, hogy a *gyermek* existenciája biztosíttassék, hogy megadassék neki az a létminimum, mely nélkül kellő táplálása, ruházása s nevelése kérdéses volna, mivel épen nem valószínű minden esetben, hogy az anya képes lesz annyit megkeresni, a mennyi az ő és gyermeke — esetleg gyermekei — eltartására okvetlen szükséges.

Minthogy pedig a gyermek létminimumában sem atyja sem anyja botlásáért meg nem rövidíthető; minthogy a törvénytelen gyermekekről való gondoskodás nagy társadalmi érdeket képez; s minthogy nem tudható, hogy bizonyos személyek közül ki a gyermek atyja: vagyoni jogi szempontból legplausibilisebbnek látszik az *egyetemes tartási kötelezettségnek megállapítása* oly módon, hogy mindazok, a kikre nézve megállapítható, hogy az anyával a kritikus időben közösültek, *in solidum* legyenek felelősek a gyermektartási díjért.

Igy egyrészt a gyermek érdekei is kellőleg megóvatnak, sőt még jobban megóvatnak, mint az exceptio egyszerű mellőzésével, másrészt pedig az elmarasztaltnak jog adatik, hogy ő perrel fordulhat mindazok ellen, a kikre nézve fenáll annak lehetősége, hogy ténykedésükkel a bekövetkezett eredményt előidézhették.

Ezen megoldás szerint az *atyaság* megállapítása iránti perben tehát az exceptio plurium concubentium feltétlenül érvényesíthető volna, míg a *tartási* perben csak a nyilván erkölcsstelen életet folytató nőkkel szemben.

Ugyanígy szabályozza e kérdést a szász polgári törvénykönyv 1872. §-a is, mely a következő rendelkezést tartalmazza: «Hat die Mutter innerhalb des in § 1859 angegebenen Zeitraumes mit mehreren den Beischlaf gepflogen, so haften diese wegen der ausserehelichen Schwängerung als Gesamtschuldner.»

B.

Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio?¹

XXIII.

A ki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel jogellenesen valaminek tevésére, türésére vagy abbanhagyására kényszerít: nem büntetetik. (A német *Nöthigung*, az olasz *violenza privata*.)

Az önsegélyi határozomány hiányát kiválólag a miatt érzi oly nagyon a magyar gyakorlat, mivel a jogellenes kényszerítésre nincs külön sanctio a törvényben.

XXIV.

A ki tizennégy évet meghaladott leányt, *annak beleegyezésével*, szülőjének, gondnokának vagy felügyelőjének felügyelete alól azok akarata ellenére elvisz: nem büntetetik.

XXV.

A törvény nem mondja meg, hogy házasságtörés esetében az extraneus is büntetendő-e vagy nem.

XXVI.

Azon férj, a ki nejét mással való közösülésre vagy az u. n. iparszerű fajtalanságra szorítja: nem büntetetik.

XXVII.

A ki hamis hírek tudatos terjesztése vagy egyéb fondorlatok által a vásáron vagy a tőzsdén az árak emelkedését vagy leszállását idézi elő: büntetendő volna.

Szintén büntetendő volna az, a ki ugyanily eszközökkel és ugyanily körülmények közt befolyásolja a munkabérek emelkedését vagy leszállását.

XXVIII.

A ki utlevelet hamisít, vagy hamis utlevelet használ, nem büntetetik.

XXIX.

A ki marhajárlatot hamisít, nem büntetetik — kivéve ha család eszközeül használtatnék.

(Folyt. köv.)

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara könyvtárának ujjaszervezését határozta el legközelebbi ülésében a választmány. A kamara tudvalevőleg igen becses művekben gazdag körülbelül 2000 jogi munkát tartalmazó könyvtárral rendelkezik, a mely szellemi kincs korántsem lett úgy felhasználva, a mint azt a könyvtár gazdagsága megengedte és a tagok érdeke megkövetelte volna. A könyvtárhely is szűk és sötét, a könyvszekrények czélszerűtlenek és elégtelenek, rendes könyvtárnoki állás nincsen rendszeresítve, azon tagot pedig, ki a könyvtár gondozását szíveségből időnként elvállalta, súlyosabb teendőkkel megterhelni nem lehetett. Ezen az állapotokon akar segíteni a kamara választmánya. A határozat célja a becses könyvtárt a tagok részére minél hozzáférhetőbbé tenni; tervbe van véve egy a nagy tanácsteremben felállítandó, a célznak megfelelő szekrény berendezése, állandó könyvtárnok alkalmazása, alkalmas idő kitűzése, melyben a könyvtár és a könyvtárnok a kamarai tagok rendelkezésére álljon. A választmány fenti intézkedése által a tagok szellemi szükségleteinek kíván eleget tenni. Részletes terv kidolgozása végett *dr. Nagy Dezső* kamarai titkár és *dr. Wolf Vilmos* ügyvédek közül álló bizottság küldetett ki, s biztatnak, hogy a czélszerű ujitások az ősszel már életbe fognak lépni.

— A pozsonyi kir. táblán a végrehajtási ügyek — mint a Pozsonyi Szemle írja — soron kívül intéztetnek el. Nem tudjuk, a többi kir. tábla követi-e ezen helyes elvet.

¹ Az előbbi közl. I. a 22., 23. és 24. számban.

— **Ügyvédek vasárnapi munkaszünete.** A vasárnapi munkaszünetről szóló törvény július hónapban életbe lép. Gondoskodva van benne a kereskedelem s az ipar munkásairól. De vajon az ügyvédi kar tagjaira nem fér-e rá egy napi pihenő a 6 napi munka után, a mikor egyéb szellemi munkásoknak (tanárok, tanítók, stb.) két napi munkaszünetük van a hétben. A hivatalnoki karnak (tehát a bírói karnak is) délutáni munkája legtöbbször az egész héten át nincs, s e mellett az év 4—8 hetében (rang szerint) teljes szabadságot élvez. Az ügyvédi kör kezébe vehetné az ügyet, hogy a fővárosi ügyvédek közt megegyezés jönne létre az iránt, hogy legalább a nyári hónapokban az irodai órák d. e. 9-től 1-ig tartatnának. (Ügyvédi körökből.)

— **Ki tartozik az elhunyt ügyvéd iratainak leltározását foganatosítani?** Ez a kérdés merült fel legközelebb a budapesti ügyvédi kamara választmányának teljes ülésén azon eset alkalmából, hogy az V. ker. járásbíróság egy Ujpesten elhalt ügyvéd iratainak leltározását a kamara megkeresésével szemben megtagadta azon alapon, hogy ez őt az ügyvédi rendtartás 37. §-a értelmében csak akkor terhelné, ha a kamara a színhelytől távolabb esnék, mint a bíróság. A választmány e közben értesülvén arról, hogy egy a temesvári kamara területén fenforgó eset alkalmából e részben már döntött az igazságügyminiszter, átiratilag beszerezte az illető 40599/90. számú miniszteri rendeletet, melynek általános érdekű intézkedése ekképen hangzik: „figyelmeztetem a kamarát, hogy az 1874. évi XXXIV. t. cz. 37. §-a, mely szerint az ügyvéd halála esetén, az ügyvédi kamara választmánya az iratok és értékek leltár mellett biztosítása végett rögtön intézkedik és a halaszthatlan teendők teljesítésére gondnokot rendel, nem értelmezhető akként, hogy az ügyvédi kamara saját kebeléből küld ki a leltározáshoz biztost és ez utóbbi saját hatáskörében eszközli a leltározást és a gondnoknak való átadást, mert ha ez lett volna a törvénynek célzata, akkor azt is meghatározta, hogy a kamara választmánya közvetlenül intézkedik, a mint az idézett törvényszakasznak második bekezdése, a kamara székhelyétől távolabb eső járásbíróság közvetlen hatáskörébe utalja az ott elhalt ügyvéd iratainak és értékeinek zár alá vételét, a kamara megkeresésének beérkezése előtt is. Az 1874. XXXVI. tcz. 37. §-a nem határozza ugyan meg részletesen, hogy a kamara választmánya által a leltár mellett biztosítás végett minő intézkedések teendők, de minthogy a közvetlen intézkedést nem utalja kifejezetten a választmány hatáskörébe, ezen intézkedés másként nem értelmezhető, minthogy az illetékes bíróságot a leltározás teljesítése végett megkeresi. A leltározásnál a bíróság közbenjárása már azért sem mellőzhető, mert ha annak teljesítésére közvetlenül egy kamarai tag küldetné ki, netáni ellentmondás esetében, sem a kiküldött, sem a kiküldő kamara nem rendelkezhetnek olyan kényszerítő eszközökkel, melyekkel intézkedéseiknek érvényt szerezhetnének, továbbá mert ha a leltározásnál vita támad a felett, vajon egyes iratok vagy értékek a képviselt felet, vagy az ügyvéd örököseit, illetve hagyatékát illetik-e? ezen kérdés felett nem dönthet a leltározással megbízott kamarai tag, végre, mert az iratoknak, okmányoknak, levelezéseknek és különösen tényvázlatoknak bírói közbenjárás nélkül való betekintése és átvétele ügyvédek részéről, a kik esetleg az elhalt ügyvéd megbízóinak ellenfeleit képviselhetik, az elhalt ügyvéd által képviselt felek érdekeit veszélyeztetheti.”

— **A legújabb törvények magyarázattal.** Megjelent: *A kir. ítélő táblák, ügyészségek s bíróságok újabb szervezésére vonatkozó összes törvények s rendeletek.* Magyarázattal összeállította Szokolay István. Ára 60 kr. Feladatának megfelelőleg közli a királyi tábla decentralisatiójáról, a törvényszékek s járásbíróságok székhelyei s területeik megállapításáról, a kisegítő bírákról s az ügyészségnek a bünvádi költségek behajtása s elszámolására vonatkozó hatásköréről szóló törvényeket. Ezenfelül megismerteti a járásbíróságoknak újabb beosztását az egyes kir. táblák kerületébe; és közöl a kir. táblákra s a főügyészségekre vonatkozó életbeléptetési rendeleteket. A felsorolt törvények közt kiválóbb helyet foglal el az e napokban szentesített s kihirdetett törvény a *Bírói s ügyészi szervezet módosításáról* (1891. XVII. tcz.), mely főleg az alsóbb bíróságokat illetőleg oly nagy horderejű újításokat létesít jogrendszerünkben.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák perrend reformjáról** nyilatkozott Schönborn igazságügyminiszter az igazságügyi bizottságnak egy bizalmas értekezletén. A kormány az egész polgári peres eljárást

a nyilvánosság és szóbeliség elvei szerint akarja átalakítani, úgy azonban, hogy ez a nagy reform csak fokozatosan létesíttetné a törvényhozás által. Első sorban a *járásbíróági eljárás* lesz szabályozandó; az erre vonatkozó javaslat már az ősszel fog beterjesztetni. A *társas bíróságok* előtti eljárás azután egy későbbi ülészakban külön törvénnyel fog szabályoztatni.

— **A német birodalmi perrend** tizenhárom évi fenállása óta nagy irodalmat teremtett maga körül. Hogy mily fejlődésben van Németországban a perjog, arról tanuságot tesz az, hogy mily rövid időközökben érnek a perrend jobb kommentárjai új kiadást. Nemrég jelentek meg Struckmann-Koch és Wilmowski-Levy kommentárjainak új kiadásai. Legújában ismét két kommentár jelent meg új kiadásban. *Seuffert Lothar* kommentárja ötödik átdolgozott kiadásban jelenik meg. Nem jog nélkül örvend e munka közkedveltségnek német jogászörökben és talán egyedüli hibája az, hogy egyes részei, például a bizonyítás, nem elég bőven vannak feldolgozva. E hiányt bőségesen pótolja *Gauß* kommentárjának most füzetekben megjelenő második kiadása. Belbecsére, a gyakorlati használhatóságot illetőleg — (szerzője törvényszéki bíró) — e munkát egy sorba lehet állítani Seuffert fentemlített kommentárjával, kidolgozása bővebb és csakis az irodalom, különösen a monographiák feldolgozása tekintetében áll mögötte.

— **Birkmeyernek** lapunk múlt számában jelzett támadására a német birodalmi törvényszék köréből ugyancsak idegesen felelnek. Stenglein a *Gerichtssaal* szerkesztője, ki egyézersmind a legfőbb törvényszék egyik bírója, ezeket írja lapjában:

„Wir fürchten, die Darlegungen des Herrn Professors werden beim Reichsgericht wenig ausrichten; die Früchte der Schrift werden frühestens dann zum Vorschein kommen, wenn die Schüler zu Reichsgerichtsräthen vorgerückt sein werden, falls sie sich bis dahin nicht überzeugt haben, dass die bekämpfte subjektive Theorie doch ihre Vorzüge habe und mehr im Einklang mit dem Rechtsbewusstsein des Volkes steht, als die objektive.”

— **A Liszt-féle folyóirat** közli a finnországi új büntető-törvénykönyv szövegét, melyet múlt évben a francia szöveg nyomán ismertettünk. A német szöveg mellett egy finnországi jogtudós *Forsman Jaakko* helsinfori egyetemi tanár hosszabb megbeszélést is közöl a törvényről.

— **A francia képviselőházban** Jourdon képviselő törvényjavaslatot nyújtott be, melynek célja a nő érdekeinek oltalmazása a férjjel szemben. Ha a férj helytelen viselete a háztartás érdekeit veszélyezteti, a nő a javaslat szerint, anélkül hogy a vagyonekülönítést is kérnie kellene, a bíróság által feljogosítható arra, hogy a maga munkája jövedelmével szabadon rendelkezék. Ha a férj elhagyja a nőt, a bíróság az utóbbit felhatalmazhatja arra, hogy a férj fizetésének vagy egyéb keresetének egy részét lefoglalja és fölvegye, mégpedig $\frac{2}{3}$ -át ha gyermekei vannak, $\frac{1}{3}$ -át ha nincsenek. Az eljárás a *juge de paix* elé tartozik, és mindenképen megkönnyítették, bélyegmentesség, postai kézbesítés engedélyezésével. A javaslat tárgyalására kiküldött bizottság többsége a javaslat mellett foglal állást.

A kolozsvári egyetem jogi karának jövő félévi tanrendét a mellékleten közöljük.

Megjelent: Magyarország vizeinek statistikája. A kereskedelmi miniszter megbízásából az országos statisztikai hivatal felügyelete alatt szerkesztette Lavadowszky Alfréd, min. fogalmazó. Két kötet.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *csímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A büntető-törvénykönyv hézagai. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — **Jogirodalom:** Az iszákosság befolyása a társadalom életrendjére és az ellene való védelem irányelvei. Írta nagyiványi dr. Fekete Gyula kir. törvényszéki bíró. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti kir. törvényszéki aljegyzőtől. — **Törvénykezési Szemle:** Kényszeríthető-e a rabbi vagy rabbihelyettes a házasságkötésnél való közreműködésre? Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvédől. — A pénz-ügyi bíráskodás köréből. NAGY LAJOS nagyszombi kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntető-törvénykönyv hézagai.

Midőn két évvel ezelőtt azon javaslatot tettem, hogy a Btk. némely lopási eseteinek tulmagas büntetései leszál-
tassanak, dr. Illés Károly ur sikra szállott a status quo mel-
lett; szerinte valamennyi lopás büntetései a Btk.-ben épen
elég magasak.

Később a feltételes ítéletek behozatala érdekében szóla-
tam fel, és ismét első sorban dr. Illés Károly ur volt az, a
ki a Btk. ily irányu a reformját ellenezte.

Legujabban pedig midőn arra vállalkoztam, hogy a
készülőben levő novellára való tekintettel összeállítsam azon
pontokat, melyekben a Btk. az egyes büntetési tételek közt
hézagokat hagy: dr. Illés Károly ur ujlag a status quo meg-
védelmezésére rántott kardot.

Főérvül az én állandó t. ellenfelem — előbbi felszólalá-
saival lényegben megegyezően — ez alkalommal is azt hozza
fel, hogy a Btk. «minden szavának óriási tanulmány és érett
megfontolás a forrása és e forrásból egy oly rendszeres egész
keletkezett, melynek mindenik intézkedése összefüggésben
van a másikkal».

Ismételve elfogadom és magamévá teszem ezen tételt.
Mindig hódolattal adóztam azon nagy tudományosság iránt,
melyet a magyar Btk. és annak indokolása visszatükröz. De
ebből nem következik, hogy a szakbeli kritika jogát köte-
lességszerűleg ne gyakoroljam s a kodexben itt-ott mutatkozó
egyes szögletességek és hézagok eloszlatása által a kodex
rendelkezései közt az összefüggést még szorosabbá tenni ne
iparkodjam.

Azon általánosságokat és személyes vonatkozásokat,
melyekre t. ellenfelem ezuttal bővebben kiterjeszkedett, mel-
lőzöm. Kizárólag a részletekkel kívánok foglalkozni, mivel
abból, hogy mit tudok felhozni a részletekre nézve, fog legjob-
ban kiderülni, vajon igazolt-e azon fölényes hang, melyet
dr. Illés Károly ur használ, és ki fog tűnni különösen, vajon
észszerű volt-e részéről a «kontárkodás» kifejezést is bele-
vonni a vitába.

Ad 1. *A tanintézeti igazgató, ki hamis bizonyítványt ad
ki, nem büntetetik.*

Dr. Illés Károly ur szerint büntetendő ezen cselekmény
vagy a Kbt. 71., vagy a Btk. 391. vagy 393. §-ai alapján,
mert az iskolai bizonyítvány közokirat s egyszersmind képe-
sítvényi és igazoló bizonyítvány.

A kir. Curia a 391. és 393. §-ok iránt másképp vélekedik.
A kir. Curia eddig — habár a kir. ügyészségen nem mult¹ —

¹ A kir. ügyészség ezen esetekben következetesen a 391., illetőleg
393. §. alapján emelte a vádat, s az ügyészség tagjai irodalmilag is
iparkodtak propagandát csinálni ezen nézetnek. Itt-ott az alsó foku
bíróságokat megnyerték, de a Curia megmaradt az ellenkező állásponton.
(V. ö. BJT. IX. 294. l. Vargha Ferencz cikkét; Severus IX. 322. l.;
Nagy Mihály XXI. 290. l.; Jogt. Közl. Mellék. 1891. 25., 304. sz.)

ellentállott annak, hogy valakit ily esetben közokirathami-
sításért büntessen. Maga az Illés-féle kommentár panaszolja
(346. l.), hogy ilyen és analog deliktumoknál:

«a kir. Curia az enyhébb felfogáshoz hajlik és kihágást
állapít meg; némely esetben a 391. §. mellőzése azzal
indokoltatott a kir. Curia által, hogy a hamisítás által más
jogának megsértése nem czéloztatott, továbbá hogy a szándék
nem irányult oly jogsérelem előidézésére, a minő a 391. §-ban
megkivántatik».²

Hozzájárul, hogy nem világlik ki a Btk.-ból, vajon az
iskolai igazgatók és tanárok közhivatalnokoknak tekintendők-e.
S ha t. ellenfelem az állami iskolák igazgatóit és tanárait
ilyeneknek tekintené is, a felekezeti és magániskolák igaz-
gatóinak és tanárainak cselekményei épen nem vonhatók a
391. és 393. §-ok alá.

A mi pedig a Kbt. 71. §-át illeti, ezt a határozmányt
csak oly esetben alkalmazhatja a bíróság, ha belé képes
valamikép a fenforgó cselekménybe magyarázni, hogy «alkal-
mazás, eltartás vagy segélynyerés céljából» készült a bizo-
nyítvány, mint ezt a 71. §. határozottan megköveteli.³ Minden
egyéb esetben más mint felmentés nem mondható ki.

A hézag tehát a két büntetési tétel közt kétségtelenül
megvan. Az okirathamisítások csekélyebb súlyu osztálya
(bizonyítványok hamisítása, stb.) megkövetel egy alkalmas
körülírást, hol a jogsérelem kiemelése hiányzik, és a mi fő:
a büntetés vétségi jellegű, nem pedig büntetési, mint a köz-
okirathamisításoknál rendszeren, hol 5—10 évi fegyház van
van megállapítva a közhivatalnok cselekményeire.

Ad 2. *A ki más neve alatt tesz iskolai vizsgát, nem bün-
tetetik.*

T. ellenfelem a Btk. 400. §-át véli alkalmazhatni. De arról
itt is hallgat, hogy a kir. Curia elfogadja-e ezen álláspontot.
Kétlem már annyiban is, mert ha elfogadná: hasonlíthatla-
nul súlyosabban büntetné ezen csekélyebb eset, mint az
1. pontbeli, a súlyosabb.

Hogy pedig a potentialis jogsérelem fenforgását a Btk.
400. §-a is, éppugy mint a 391. §. mint minimumot megköveteli,
s hogy mit ért a törvény a «jogsérelem» alatt: arról tüzetesen
nyilatkozik a kir. Curia II. büntető tanácsának egyik ítélete.
Ide igtatom ezen ítélet tüzetes indokolásának egy részét,
mivel ezen tanácsban viszi az elnökséget tizenkét év óta a
Btk. szerzője s így e tanács elvi kijelentései fokozott fontos-
sággal bírnak.³

«A Btk. 400. §-ában meghatározott substantiális vagy
intellektuális okirathamisítás — mondja ezen ítélet — a köz-
okirathamisításnak egyik faja lévén: ezen a Btk. 391. §-ában
meghatározott büntetendő cselekmény valamennyi ismérve,
a mennyiben a 400. §-ban megszorítás, kibővítés vagy vál-
tozás nem tartalmaztatik, a közokirathamisítás ezen utóbbi
fajára is alkalmazandó. A Btk. 391. §-a attól tételezi fel a
közokirathamisítás tényálladékát, hogy a meghamisítás által

² Azon dolgozatban, melyet dr. Illés Károly ur az okirathamisítás-
ról 1886-ban írt (*Az okirathamisítás büntetethegységének határai*), lénye-
gileg még ugyanazon álláspontot foglalta el a kérdésben, mint a kir.
Curia. (V. ö. 12. l.)

³ V. ö. az idevágó határozatokat *Döntvénytár* u. f. III. 8., XI.
7. és 18. sz.

³ A Btk. javaslatának indokolása is ugyanazon álláspontot foglalja
el a kérdésben, mint ezen ítélet. (L. *Anyaggyűjtemény* II. 767. l.)

valakire »jogsérelem« háramlik vagy háromolhatik. Ezt kibővítve a 400. §. azzal, hogy valaki jogai vagy jogviszonyai lényegére vonatkozó valótlan tények stb. bejegyzését követeli. Ebből kitűnik, hogy a közokirathamisításról rendelkező két szakasz egyikének sem képezi tárgyát az államnak mint absztrakt lénynek azon joga, hogy az általa, illetőleg az ő hatóságánál s hatósági hitelénél fogva kiállított okiratokba vagy jegyzőkönyvbe ne iktattassék be olyasmi, a mi nem való, hanem csakis konkrét jogokat tart e szakaszokban szem előtt a törvény s csakis az ezekre hárulható sérelem, illetőleg e jogok vagy jogviszonyok lényegére vonatkozó, tehát ezek tekintetében sérelmes valótlaniságnak közokirat vagy nyilvánkönyvbe bejegyzés általi hamis bizonyítását rendeli e szakaszok szerint büntettetni. Ha tehát valamely, habár nem való ténynek bejegyzéséből jogsérelem valakire nem háromolhatik: a 391. §., valamint a 400. §. alkalmazhatása már ennél fogva ki van zárva.» (BFT. VI. 157. 1.)

Ezen kifejtéshez hozzáadni valóm nincs. Csak azt jegyzem meg, hogy ezek szerint az én t. ellenfelem pápaibb mint maga a pápa.

Egyébiránt a jogsérelmi momentumon kívül ide is átjatszik az a másik kritikus kérdés, melyet az 1. pont alatt tárgyaltam, vajon t. i. az iskolai igazgató és a tanár közhivatalnoknak tekintendő-e a Btk. értelmében.

Ad 3. *A ki hamis iskolai vagy vizsgálati bizonyítványt készít, nem büntetetik — csakis kihágásért, és ezért is kizárólag azon eseten, ha cselekménye a Kbt. 71. §-a alá esik. Azon egyetemi hallgató, a ki index-ébe hamis bejegyzéseket tesz, nem büntetetik.*

Válaszul felhoz dr. Illés Károly ur egy esetet, midőn valaki egy műegyetemi hallgató leczkekönyvét saját nevére hamisította s dijnoki állás elnyerése végett beadott kérvényéhez csatolta. A kir. Curia azonban itt is a Kbt. 71. §-ához ragaszkodott, tehát ezen eset sem bizonyítja azt, a mi a hézag fen vagy fen nem forgása tekintetében az egyedül döntő, hogy ha az index nem e célból hamisítatik, a kir. Curia a közokirathamisítást állapítaná-e meg.

Ad 4. *Azon ügyvéd vagy közjegyző, a ki hamis bizonyítványt ad a jelöltnek arról, hogy ez nála gyakorlaton volt, nem büntetetik. Azon iparos, a ki a tanoncznak ad hamis bizonyítványt, nem büntetetik. Azon gazda, a ki hamis bizonyítványt ad a cselédnek s ez által másokat félrevezet: nem büntetetik.*

Válasza ugyanaz, mint fentebb. Az ügyvéd, közjegyző, stb. alkalmazás nyerése végett adják a bizonyítványt, tehát a Kbt. 71. §-a van helyén.

Kétségtelenül ez az idevágó eseteknek egyik csoportja. De mi történik, ha nem alkalmazás, de pl. az ügyvédi vizsga letétele végett adatik a bizonyítvány? Itt már dr. Illés Károly ur felfogása szerint — a közjegyzőktől eltekintve — talán magánokirathamisítás volna kimondandó; erre azonban a curiai gyakorlat nem mutat fel esetet, s a kir. Curia eddigi álláspontja szerint a fenálló törvény alapján a jövőben sem lesz. A cselekmény tehát büntetlen marad.

Ad 5. *A ki osztrák vagy külföldi bélyegeket vagy postajegyeket hamisít, mikép büntetetik?*

Dr. Illés Károly ur válasza az, hogy: semmikép, mert viszont a magyar bélyeg- vagy postajegy hamisítása a külállamok törvényei szerint szintén nem büntetendő.

Hogy nálunk a Btk. alapján nem büntethető és nem is büntetik, igaz; de azt már nem fogadhatom el, hogy a külföldön sem. A német törvény 275. §-a nem distinguál bel- és külföld között s a német legfőbb törvényszék egy elvi jelentőségű esetben, melyre azóta hivatkoznak, orosz bélyegjegyek hamisítása alkalmából kimondotta, hogy külföldi bélyegjegyek hamisítói is büntetendők. Az indokolásból ideiglatom a következőket:

«Es kann zunächst nicht als allgemeiner Grundsatz des Strafgesetzbuches angesehen werden, dass im Inlande began-

gene Handlungen, welche die im Strafgesetzbuche für die einzelnen Straftaten angegebenen Merkmale an sich tragen, nur dann strafbar seien, wenn durch die Normverletzung die Interessen eines Inländers oder des inländischen Staates in Mitleidenschaft gezogen werden. Im Gegentheile wird man davon ausgehen müssen, dass, wo nicht die Fassung der Strafbestimmung zu einer Abweichung von diesem Satze nöthigt, es für die Strafbarkeit keinen Unterschied begründet, ob die Straftat gegen einen Inländer oder gegen einen Ausländer begangen ist und ob durch dieselbe die Interessen des inländischen Staates oder nur diejenigen ausländischer Staaten berührt werden. Es folgt dies aus dem § 3 St. G. B. und aus dem Satze, dass der Richter nicht Unterscheidungen in ein Gesetz hineinbringen darf, welche in diesem nicht gemacht werden.» (Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen. 6. kötet 388. 1.)

Az osztrák büntetőtörvénykönyv javaslatának 300. §-a pedig határozottan provideál a viszonzosságról ezen szavakkal:

«Die vorstehende Bestimmung findet auf ausländische Gegenstände nur insoferne Anwendung, als die Gegenseitigkeit gesetzlich oder vertragsmässig verbürgt und dass dies der Fall sei, durch Reichsgesetzblatt kundgemacht ist.»

Ad 6. *A ki tanúnak vagy esküdtnak megidézletvén, a bíróság előtt valótlan tényt hoz fel a maga mentiségére: a magyar Btk. szerint nem büntetetik.*

Hogy nálunk a per annyira elhúzódik, annak egyik főoka az, hogy a polgárok a tanuskodási kötelezettség teljesítését nem veszik komolyan. Első idézésre a tanuk alig felerészben jelennek meg, mert az elmaradás rájuk nézve semmi hátránnyal nem jár, holott a pernek gyorsabb tempóban való viteléhez elengedhetlen a pontos megjelenés. A második idézésnél már pénzbírsággal fenyegeti a bíróság a tanut, s ha nem jelen meg, ki is szabja, de némi felületes igazolásra elengedi. Arra pedig csak ritkán került a dolog, hogy nagyobb pénzbírság ily czímen behajtatott vagy pénzbírságból lett fogház végrehajtatott volna.

Ne feledjük, hogy ez a kérdés a legszorosabb kapcsolatban van a szóbeliséggel. Ha a perrendtartási reformot akarjuk, gondoskodnunk kell arról is, hogy a beidézett tanuk mindannyian egyszerre — kivéve természetesen a komoly akadályoztatás esetét — pontosan megjelenjenek és a bírósággal szemben holmi hazugságokat igazolásul senki ne merészeljen használni.

A tanuskodási kötelezettség egyenes megtagadása a jelenleginél szintén szigorubb elbánásban volna szerintem részesítendő.

Egyébiránt azon, dr. Illés Károly ur szerint »kriminalitást magukban nem foglaló esetekre« büntetési sanktiót tartalmaz a német btk. 137. és az olasz btk. 210. §-a.

Ide iktatom mind a kettőt:

«Wer als Zeuge, Geschworne oder Schöffe berufen, eine unwahre Thatsache als Entschuldigung vorschützt, wird mit Gefängniss bis zu zwei Monaten bestraft. Dasselbe gilt von einem Sachverständigen, welcher zum Erscheinen gesetzlich verpflichtet ist. Die auf das Nichterscheinen gesetzten Ordnungsstrafen werden durch vorstehende Strafbestimmung nicht ausgeschlossen.»

«Chiunque, chiamato dall' Autorità giudiziaria quale testimone, perito od interprete, ottiene, allegando un falso pretesto, di esimersi dal comparire, ovvero, essendosi presentato, rifiuta di fare la testimonianza odi prestare l'ufficio di perito o d'interprete, è punito con la detenzione sino a sei mesi o con la multa da lire cento a mille. Questa disposizione si applica anche ai giurati, qualora ottengano l'eserzione allegando un falso pretesto.»

Ad 7. és 8. *A mely esetben az orgazdát büntetjük, ugyanazon esetben rendszerint a tolvaj is büntetendő volna. Ha pedig a tolvaj cselekményét indítványivá tettük: nem észszerű, hogy*

az ugyanazon cselekményből származó gazdasági aktus hivatalból üldöztessek. A visszaeső és az üzletszerű orgazdára nézve kivétel volna teendő. — A lopás és az orgazdaság merev elkülönítése okozza a következő sajátságos sorsát is: Ha valaki két forint értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti cikket lop: a tolvaj büntetettik, orgazdája nem; ha pedig az élelmi vagy élvezeti cikket szolgálatban levő egyén lopja a szolgálatadótól: a tolvaj — indítvány hiányában — nem büntetettik, orgazdája pedig igen. Mindkét esetben mindkét cselekmény ugyanaz, s mégis egyik esetben csak az alapcselekményt, másik esetben csak a járulékos cselekményt büntetjük.

Itt egy ellenmondásra kívántam utalni, melyet a kontinentális törvényhozás mutat. A jogérzetet minden esetben sérti az, ha a (nem visszaeső) orgazda vagy a bűnpártoló büntetettik, midőn az alapcselekmény tettese — indítvány hiányában — büntetlen marad. Eltekintek ezuttal azon esetektől, midőn a Btk. 342. és 343. §-ának fenforgása mellett az orgazda vagy bűnpártoló extraneus, (ámbar itt sem logikus a megoldás); de valóban absurd dolog, hogy megindítatik a bűnvádi eljárás az orgazda és a bűnpártoló ellen hivatalból akkor is, ha az orgazda illetőleg a bűnpártoló éppugy mint a tolvaj, szolgálati vagy rokoni viszonyban van a sértett fellel. Ha a főcselekményt követték volna el, az állam nem avatkozhatnék a dologba, de miután csak járulékos követtek el, hivatalból kell ellenők eljárni.

Hogy a indítványi rendszer ilyféle ellenmondásait a magyar Btk. a külföldi törvényekhez képest még messzebbre viszi és kiélesíti: erre kívántam a 7. és 8. pontokban utalni és ebből következtette az én t. ellenfelem azon rettenetes dolgokat, hogy «a személyes tulajdonságokról és körülményekről», az «individualisációról» és «az indítványi jogosultságról» szóló tanokat fenekestül fel akarom forogni.

Dr. Illés Károly ur azonban a 8. pont tárgyalásánál ki is esik szerepéből. Nem annyira a fenálló törvényt védi, mint inkább s törvény első javaslatát. Felhossa ugyanis többek közt a következőket:

«A Kbt. eredeti tervezetében a lopás kihágása arra az esetre volt szorítva, mikor a tettes az ellopott élelmi vagy élvezeti cikket azonnal vagy nyomban a tett után maga elfogyasztja, illetőleg felhasználja (ugynevezett Nasch-Diebstahl), mely cselekménnyel szemben az orgazdaság lehetősége egyáltalában ki van zárva. Ebből indult ki a törvény tervezője a Btk. 370. s a Kbt. 129. §-ának megalkotásánál, midőn az orgazdaság vétségének s a gyanús dolog megszerzése kihágásának fogalmából a lopás kihágásából származó dolog átvételét és megszerzését kizárta. Ilyen fogalmazás szerint a Fayer ur által felvetett sajátságos sorsa sohasem állhatott volna elő. A képviselőház igazságügyi bizottsága azonban megváltoztatta a lopás kihágását, de változtatlanul hagyta a Kbt. 129. §-át, s ennek folytán ma már csakugyan megtörténhetik az, a mit a 8. tétel nehézményez».

Megjegyzem, hogy még ha hiven volna is ezen levezetésben előadva az illető határozmány története, nem bizonyítana ellenem semmit, mivel nem a törvényjavaslatot és annak szerzőjét bírálta, hanem a törvényt mai szerkezetében.

De az apaságnak az igazságügyi bizottságra való háritása, mint ezt dr. Illés Károly ur megkísérli, még teljesen alaptalan is. Azon határozmány, melyből védelme kiindul, benne foglaltatik ugyan a német btk.-ben — (370. §. 5. p.: Wer Nahrungs- oder Genussmittel von unbedeutendem Werthe oder in geringer Menge zum alsbaldigen Verbräuche entwendet) — de a magyar javaslatok egyikében sem volt meg.

A Kbt. első javaslatában (1878 április) az illető §. ugyanis így hangzott:

«A ki megezésre vagy ivásra alkalmas, 2 frt értéket fölül nem haladó dolgot az utcán vagy a téren létező árudából, vagy valamely nyitott boltból eltulajdonít — a mennyiben azon körülmények egyike sem forog fen, melyek a büntető-

törvénykönyv szerint a lopás vétségét büntetté minősítik: 3 napig terjedhető elzárással büntetendő. Visszaesés esetében — ha a jelen szakaszban meghatározott cselekmény miatt az elítéltetéstől fogva, két év még nem telt el: 8 napig terjedhető elzárás állapítható meg. Az elzárás csak a sértett fél indítványára indítandó meg».

Az igazságügyi bizottság ezen §-on csakis azon egy lényegesebb módosítást tette, hogy «eltulajdonít» helyébe ezt írtatta: «ellop».

A képviselőház időközben feloszlattatván, az ujonnan megalakult képviselőháznak (1879 január) a törvényjavaslat ismét benyújtott, s itt az illető §. így szól:

«A ki két forint értéket felül nem haladó élelmi cikket az utcán vagy nyilvános téren létező árudából, vagy valamely nyitott boltból ellop», stb. (A §. többi része megegyez a fentebbiel).

Erre a §-ra igazságügyi bizottság a következő megjegyzéseket tette:

«A 126. §. (M. J. 122. §.) rendelkezése kiterjesztetett az által, hogy az élelmi cikket kívül az azonos tekintet alá eső élvezeti cikkek is a szövegbe felvételtek, azon korlátozó intézkedés pedig, hogy a cselekmény csak akkor tekintendő kihágásnak, ha a tárgy az utcán vagy nyilvános téren levő árudából, vagy valamely nyitott boltból lopott el, — töröltetett. A bizottság az enyhébb minősítés indokát az ellopott tárgy minőségében és az érték csekélységében találván, a fentebbi korlátozó intézkedést annál inkább törölhetőnek vélte, mivel a Btk. 336. §. 3. pontja szerint tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntetett képez a lopás, ha épületben, bekerített helyen vagy hajón követték el, hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás céljából a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készülék feltörtetett; az ily körülmények közt elkövetett lopásra tehát a jelen szakasz kivételes rendelkezése úgy sem alkalmazható».

Igy jött létre a 126. §. szövege. Arról, hogy a tulajdon elleni kihágás csak oly esetekre szoríttassék, midőn a lopás nyomban való elfogyasztás céljából történik, a tárgyalások alatt, úgy látszik, szó sem volt.

A mi pedig a Kbt. 129. §-át illeti, mely az eredeti javaslat szerint állítólag szintén összhangzásban volt a 126. §-al: kénytelen vagyok utalni arra, hogy a 129. §. az eredeti tervezetből teljességgel hiányzott. Ezen §-t 1879-ben a képviselőház jogügyi bizottsága hozta javaslatba, mivel a Btk. 370. §-a orgazdaságnak csak azon cselekményeket mondta, midőn a tettes tudta a tárgy eredetét, szükséges volt tehát gondoskodni azon esetekről is, midőn gyaníthatta ezt.

Következik ezekből, hogy ha ellenmodás mutatkozik a törvényben, ez meg volt a javaslatban is.

És ha dr. Illés Károly ur itt azon képletes kitételhez folyamodik, hogy annak, a mit e pontra mondtam, nagyobb a füstje mint a lángja, azt hiszem, most már ő maga is el fogja ismerni, hogy az ő védelme csak füst.

A többi kilencz pontról, melyet dr. Illés Károly ur megtámadott, legközelebb.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Jogirodalom.

Az iszákosság, annak befolyása a társadalom életrendjére és az ellene való védelem irányelvei. A magyar tudományos akadémia által Sztrokay-díjjal jutalmazott pályamű. Irta nagyiványi dr. Fekete Gyula, kir. törvényszéki bíró. Budapest, Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság. 1891. VIII. 16 iv.

Azon kérdések között, a melyek a büntető-jogászokat komolyan foglalkoztatják, a nélkül, hogy határozott megállapodásra jutottak volna azon szerep tekintetében, a melyt az a beszámítás szempontjából megilleti, előkelő helyet foglal a részegségnek állapota. A jogászt közvetlenül ugyan csak az érdekli: mit mond a pszichiatra a részeg állapotban elkövetett cselekvékenységnak beszámítása kérdésében és

hogyan ezen szempontból a részegség belterjességének melyek a fokozatai, a subjektív beszámítást mily mértékben korlátozó hatással, mindazonáltal azon érdek-universalitás, a mely a jogtudománynak oly jellegző jellemvonását képezi, hogy nincs társadalmi kérdés, a mely előtte közömbös volna, mert minden társadalmi kérdéseknek megoldása in ultima analysi mindig a jogtudománynak konsultációjára szorul: ezen tudományszak világra szóló kihatása önkényt felkölti az érdeklődést az égető társadalmi kérdések irányában. Fokozott mértékben áll ez, ha egy oly társadalmi betegségnek gyógy módjáról, mely a kriminalistát is lépten-nyomon foglalkoztatja, gyakorlati jogász elmélkedik, mert méltán elvárható, hogy mindenütt szem előtt tartandja a jogi szempontokat és következményeket. És bár a jelen mű következetesen kitér az utóbbi tekintetek elől és különösen a részegség mint már meglévő állapot büntetőjogi uton való üldöztetésének kérdését alig érinti, úgy másfelől lehetetlen megtagadni szerzőjétől az elismerést, hogy tárgyát mint egy sürgős megoldásra váró társadalmi kérdésnek lelkiismeretes és körültekintő tárgyalását oly érdeklődést kivívó módon kezeli, a mely már magában véve is erkölcsi sikerrel biztathatja. A könyvön végig vonul a lelkesedés azon intézmények irányában, melyeket az iszákosság megfékezésére hivatottaknak remél szerzője, és ezen lelkesedésnek kell betudni, ha olykor az állapotokat sötétebb színekkel ecseteli, mint azokat a mindennapi életből ismerjük. Való, az iszákosság mint egy rákképződmény pusztít az emberiségen, testi és erkölcsi tekintetekben egyaránt, de a katastrófától, melyekkel szerző ijesztő pokolkép gyanánt fenyeget, hála az égnek, még messze idők választanak el.

Ugy hiszem, a kriminalistikának kizáró okozati összefüggése az alkohol anyagoknak fogyasztásával sem oly kétségtelen, mint azt szerző feltünteti, hiszen magok a statisztikai adatok is cserben hagyják szerzőt, mert míg a szeszes italok fogyasztásának mérve 1872 és 1882 között a bor tekintetében nem változott, a pálinka tekintetében $\frac{1}{3}$ -al nőtt, míg a sör fogyasztásának növekvése a kriminalistika fokozásánál mérlegbe sem vehető, addig a jogerős módon elítélt egyéneknek száma 1872-től 1883-ig jóval megkétszereződött, és azért tartózkodom szerzővel aláírni a tételt, hogy a szeszes italok fogyasztásának emelkedése a büntettek szaporodásának főoka; közvetlen kölcsönhatásában pedig a tétel egyenesen téves. Egy további tévedése szerzőnek, hogy a szeszes italok között általában nem különböztet és a bor-, valamint sörfogyasztást rendszerint egy tekintet alá veszi a pálinkafogyasztással, a mi abban is nyilvánul, hogy midőn a korcsmát a bűnös cselekmények szülőjének, a prostitutio természetes menedékének és iskolájának vallja, mely a felnőtt elhaltaknak $\frac{1}{3}$ részét megmérgezte, akkor azt követeli, hogy az engedélyezés tekintetében nem szabad különbséget tenni vendéglő-üzlet és kimérési korcsma-üzlet között, mert mindkettőnél fődolog a szeszes italokkal való kereskedés, a pálinka-üzlet. Ez utóbbi határozottan téves felfogás, mert a vendéglő-üzletnek a pálinka-kereskedéshez semmi köze és a mennyiben azzal mégis összeköttetik, az legfőlegb melléküzlete lehet, de semmi esetre sem a főfoglalkozás.

A mű két részre oszlik, az egyikben az állam feladatait, a szeszes italokkal való kereskedés körül követendő rendszereket, a másikban a társadalomnak szerepkörét tárgyalja. A tilalmi, szabad kereskedelmi és engedélyezési rendszereknek általános ismertetése és méltatása után az egyes államoknak álláspontját részletezi.

Szerző az engedélyezési rendszernek lévén lelkes hive, azzal behatóan foglalkozik, mi közben álláspontja szintén nem ment egyes tévelygésektől és túlzásoktól, a milyenek különösen a prostitutio intézményének a korcsmákkal való folytonos kapcsolatba hozatalát tekintem, mert azt hiszem, az két különálló társadalmi kérdés, mely külön való meg-

oldást igényel. Különösen figyelemre méltók a fiatalságnak a korcsmákból való eltiltásra, a zárórákra, az ünnepnapokon való zárvatartásra vonatkozó indítványok, melyek mellett szerző a rendelkezésére álló megkapó előadás képességének teljes erejével száll sikra. Bőven ismerteti végül a könyv a társadalom feladatát a kérdésnek megoldása körül, mely célból az angol mértékletességi egyletek bámulatra méltó tevékenységének rokonszenves képét nyújtja. A mű tanuságot tesz a meleg érdeklődésről, melylyel szerzője a felvetett kérdés irányában viseltetik és bő anyagot nyújt a törvényhozásnak és társadalomnak egyaránt, melyek nálunk ez ideig csaknem tétlenül állottak vele szemben, hangos intő szót az mindkettőhöz, melynek számára szerző kijelölte az irányt, melyet egyedül célra vezetőnek vél és melynek létjogosultságához, eltekintve egynémely részlettől, egészben és általában kétely nem férhet.

Dr. DOLESCHALL ALFRÉD.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kényszeríthető-e a rabbi vagy rabbihelyettes a házasságkötésnél való közreműködésre?

Magyarország nem recipiálta a zsidó rituális házasságjogot; az izraeliták házassága felett az állami polgári bíróság ítél és az állami közigazgatási hatóságok intézkednek.

Ezen jogállásnak természetes következménye, hogy a zsidó rituális házasságjog válólevele, a get, elvesztette egész jelentőségét a forum externumban; a jogállásnak legalább ez a természetes és szükségképi konsequentiaja.

És ennek dacára — úgy látszik — a geten megtörik az államhatalom minden ereje.

Ezen tételt igazolja a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1891. ápr. 1-én kiadott azon rendelete, a melyben a miniszter azon elvet mondja ki, hogy a különben illetékes közeg nem kényszeríthető a közreműködésre oly személy házasságra lépésénél, a kinek előbbi házasságát a bíróság jogérvényesen felbontotta; de a kinek részére a másik házastárs a válólevelet át nem adta.

Ezen elv kimondását nagy és veszélyes tévedésnek tartom, mert abban a házasságra lépni kívánó izraelita fél polgári jogának negatióját s annak a megtagadását látom, hogy a házasságra lépni kívánó izraelita fél védelmet nyerhetne az állam részéről polgári jogainak szabad gyakorlatában; s épen oly tévesnek tartom a rendelet azon érvét, «hogy a zsidó házasság megkötésére illetékes közegek a lelkiismereti szabadságra való tekintettel nem kényszeríthetők arra, hogy a get átadása, vagy átvétele nélkül, bírói ítélettel az állam törvényei (?) szerint elválasztott házastársak valamelyikének újabb házasságra lépésénél közreműködjenek, ha a közreműködést vallási meggyőződésükkel ellenkezésben levőnek tartják», tévesnek tartom pedig ezen érvelést, mert az összetéveszti a rituális szertartást egy polgárjogi aktusnál való materiális jelenléttel.

Pedig itt az állam az izraelitáknak törvénybe iktatott polgári jogaitól tagadja meg a védelmet oly rituális szertartásokkal szemben, a melyeket — magára nézve — nem léteznek tekint; s a törvénybe irt jogoknak nem képes segínyt nyújtani oly közegekkel szemben, a kikkel több tekintetben, mint saját közegeivel rendelkeznek s oly vallási meggyőződésre való hivatkozással, a mely vallás szabályait, tetteit különben figyelembe sem veszi.

A fogalmak tisztázása a helyes eredményhez vezet, csak az izraeliták házasságának jogi természetével kell tisztába jönnünk, hogy megtaláljuk a megoldás kulcsát.

Az izraeliták házasságának jogszabályait nálunk nem a rituális házasságjog adja meg, nem ezen vallási szabályok mondják meg és írják elő, hogy miként köthető a házasság,

miként bontható fel, nem a zsidó egyházi bíróságok ítélnék az ily házasságok felett és nem a zsidó rituális házasságjog akadályai játszanak azoknál szerepet.

A tényleges jogállapot eredeti forrását az osztrák polgári törvénykönyvben találja; az országbírói értekezlet által javaslatba hozott ideiglenes törvénykezési szabályok 22. §-a érvényben kívánta hagyni a vallás különbségéből folyó, az osztrák törvények uralma alatt bővített polgári magánjogokat s így tehát érvényben kívánta hagyni az osztrák polgári törvénykönyv II. R. 123—136. §§-ait is, melyek a zsidók házasságára vonatkoznak.

A gyakorlati életben azonban ennek dacára a legnagyobb szabadsággal kötötték és bontották a házasságokat, a rabbik és vallástanítók teljes mellőzésével, az anyakönyvekbe való följegyzés nélkül.

Az ebből származó visszaélések, a családi állapotban beálló zavarok megszüntetése végett az udvari kancellária 1863-ik évi nov. 2-án 15940. sz. alatt rendelvényt adott ki, a melyben a zsidó házasságok megkötését, felbontását, s az e körül fölmerülő további kérdéseket szabályozza.

Ezen kancelláriai rendelvényt 1878. évi szept. 27-én kelt 17,619. sz. rendeletével a vallás- és közoktatásügyi miniszter is kihirdette, kijelentve, hogy ezen kancelláriai szabályrendeletet érvényben levőnek tekinti; 1885-ik évben pedig a nov. 13-án kelt 1924. sz. közrendelettel az izraeliták anyakönyveinek tárgyában kiadott szabályrendeletben a vallás- és közoktatásügyi miniszter ezen udvari kancelláriai rendeletre, mint érvényben levő jogforrásra hivatkozik, sőt a szabályrendelet 10. §-ában épen azon fontos szabályokat emeli ki és idézi a kancelláriai rendeletről, a melyek értelmében senki más zsidó házasságot össze nem adhat, mint az illetékes rabbi, rabbihelyettes (vallástanító), vagy ezek megbízottja.

Az izraeliták házassága feletti biráskodást pedig a törvény — 1868. évi LIV. tcz. 36., 22. §§., 1871. évi XXXI. tcz. 18. §. — az állami polgári bíróságok, jelenleg kir. törvényszékek hatáskörébe utalta.

Ez az egyetlen — még pedig döntő fontosságú — törvényes rendelkezés, mely Magyarországon izraelita házasságjogi kérdésekben intézkedik.

És a törvény alapján eljáró bíróságok az udvari kancelláriai rendeletet adoptálták, annak szabályait alkalmazták, és a kancelláriai rendeletről némely pontban eltérő bírói gyakorlat ezen kancelláriai rendelet alapján fejlett és állandósult meg.

Mindezen ma már — az állandó bírói gyakorlat által jogforrási erőt nyert — rendelkezésekből egy gondolat lép előtérbe, s adja meg az izraeliták házasságjogának egész jellemét.

Ezen gondolat az: hogy az állam szabályozza az izraeliták házasságjogát, az állam állapítja meg az érvényes házasság föltételeit, ő állapítja meg az akadályokat, ő ad dispensációkat, ő ítélt a házasságok érvénye s érvénytelensége fölött, az állam bíróságai bontják fel a házasságokat.

A rituális házasságjogból csak annyi van megtartva, a mennyi belefér az állami szabályozás keretébe, a melyben azon rituális szabály állami szabálylyá lesz; a mi ezen szabályozás mellett meg nem fér, az egyszerűen elesik, a mi megfér mellette, de abba fölvéve nincs, az belügy, melybe az állam nem avatkozik.

Tény az, hogy a törvényhozó már az osztrák polgári törvénykönyv megalkotásakor azon célzt tartotta szem előtt, hogy az izraeliták vallási rendszerébe tartozó rituális házasságjogot lehetőleg kimélje és szabályozását ezen sajátos rendszerre építse föl; és igaza lehet Grassl-nak abban is, hogy még azon eltérések is, a melyek az osztrák polgári törvénykönyvbe — s innen a kancelláriai rendeletbe is — fölvett szabályok és a mózesi törvények között fenállanak,

nem szándékos mellőzésnek, hanem csupán annak tulajdoníthatók, hogy a kérvényező rabbik előterjesztéseibe egyes mózesi szabályok fölöli tévedések csuszta be.

Azonban mind az osztrák polgári törvénykönyv, mind a kancelláriai rendelet, mind a kultuszminiszteri rendeletek és a joggyakorlat öntudatosan és teljes erővel adnak kifejezést azon akaratnak, azon célznak, hogy az állam, mint állami, mint polgári institutiót szabályozza az izraeliták házasságát.

A kihirdetést a zsidó házasságjog nem ismeri, azonban az államnak szüksége volt és van ezen jogintézményre, hogy az esetleg létező házassági akadályokról tudomást nyerhessen a célba vett házasság köztudomásra hozatala által; a zsidó házasságjog nem ismer oly hatalmat, mely fölmentést adhatna valamely tényleg létező akadály alól, mert a törvény alól senki sem menthet föl, és az államhatalom mégis jogérvényesen ment föl zsidó házasságra lépő feleket a házassági akadályok alól — a melyeket szintén ő maga állít föl — és fölmentvényeit, dispensatioit teljes hatálylyal ruházzák föl a törvény alapján működő állami polgári bíróságok, melyek az ily házasságokat érvényeseknek ismerik el; a rituális házasságjog szerint a házasság megkötésének formája, két ügyleti tanu előtt eszközölt symbolikus vétel, a kezdetleges házasságkötés ezen formája, a melynél a férfi a nő megvételének jelképe alatt fejezi ki a házasságkötésre irányzott akaratát; az ügylet megkötésénél nem kell rabbinak, vagy vallástanítónak jelen lennie, az ily személyek jelenléte csak kívánatos és célszerű, mivel ők a vallási, a rituális szabályok ismerete alapján első sorban hivatottak megítélni azt, hogy nem forog-e fen valamely törvényes akadály.

Az állam szabályozása és határozott akarata szerint ellenben minden izraelita házasságkötésnél az illetékes rabbinak, rabbihelyettesnek (vallásoktatónak), vagy ezek egyenes megbízása, meghatalmazása folytán más szintén hasonló állású személyeknek szükségképen és elmaradhatlanul jelen kell lennie. És ezen fekszik kérdésünk megoldásának sulypontja.

A bírósági gyakorlat gyakran foglalkozott oly házasságokkal, a melyek nem a rabbi, vagy hason jellegű közeg jelenlétében kötöttek és állandóan alkalmazta azon elvet, hogy az ily házasságok érvénytelenek; s ily házasság megkötésében, vagy ily formában kötött házasság mellett szabályszerűen létrejött házasságban nem találta fel a kettős házasság tényálladékát.

Tehát az állam csak úgy tekinti érvényesnek a házasságot, ha az a rabbi, rabbihelyettes (vallásoktató), vagy pedig ezen állású illetékes közegek jelenlétében kötött, holott a zsidó vallási törvények szerint a házasság érvényéhez a rabbi jelenléte nem szükséges.

És az állam álláspontja szerint nem azért szükséges az ily közeg jelenléte, mivel ez ismeri a rituális szabályokat, a vallási törvényeket s így a házassági akadályokat is, nem ezért szükséges pedig, miután a házassági akadályokat az állam állítja fel s azokat bárki is ismerheti és ismeri is; azon akadályok, a melyek az ily házasságkötésnél figyelembe jönnek, már nem a zsidó házasságjog akadályai, hanem az államéi.

Az állam nem is kíván a rabbtól semmiféle áldást, semmiféle szertartást, csak passiv assistentiát, nem azért kívánja meg a jelenlétét, mert ő rabbi, hanem azért, mert ő azon fél, vagy felek illetékes lelkésze — ha szabad ezen kifejezést használnom — csak hivatalos állásnál fogva kívánja meg ezen jelenlétet, és Fränkel Emil igen jellemző kifejezése szerint a rabbik és más hasonállású közegek, mint «Quasi-Standesbeamter»-ek működnek.

Azonban az állami jogállásnak további eltérései is mind következményei a már jellemzett azon gondolatnak, hogy az állam az izraeliták házasságát polgári jogügyletként kezeli, annak tekinti.

A zsidó házasságot a válólevél, a get bontja fel; a get-et a férj adja, a nő átveszi, azonban nem kényszeríthető az átvételre; a válásra vonatkozó szabályok tulnyomóan eljárási szabályok.

Ennek helyébe lépett a világi bíróságok eljárása és ítélete, a felek, mint egyenlő perbeli személyek lépnek föl, a bíróság pedig, ha a házasság felbontására igazolt okot talál s ha ennek következtében a házasság felbontására irányzott petitumot el nem utasíthatja s megítélését meg nem tagadhatja, kénytelen oly rendelkezési formát találni, mely nem üres kijelentés, hanem effektuálható rendelkezés.

Ez vezetett azon szintén állandó joggyakorlathoz, a mely szerint a bírói ítélet bontja fel a házasságot, ha valamely fél a get-et átadni, vagy átvenni nem akarná, miután valamely végrehajtási kényszereszköz, pl. bírság mit sem használna már azért sem, mert az átadásnak és átvételnek rituális szempontból nem szabad kényszerítettnek lennie.

A bírósági gyakorlat szerint azonban — a melynek jogforrás ereje ezen kérdésben kétségtelen — az izraeliták házassága felbontottnak tekintetik, ha 1. a válólevél az ítélet rendelkezése folytán átadatott s átvétetett, vagy 2. e nélkül is a teljesítési határidő lefolyása után az ítélet felbontó rendelkezése alapján.

Az ilyképen felszabadult házasságra nézve nem áll fen a létező kötelék akadálya, s azért az ily személy kifogás nélkül újabb házasságra léphet.

Azonban újabb házassága csak úgy és akkor lesz érvényes, ha azt az illetékes rabbi, rabbihelyettes (vallásoktató), vagy ezek hasonállásu megbízottja előtt köti meg, s ha ezen házasságot az illetékes anyakönyvvezető az anyakönyvbe bevezeti.

Két ugyanazon valláson levő fél közötti házasságra lépésnél való közreműködést az illetékes közeg meg nem tagadhatja és megtagadás esetén arra kényszeríthető, legyen azon közeg katolikus, protestáns, izraelita vagy bármely más vallásu, ha azon felek között semmi akadály fen nem forog; ezen elv minden egyes honpolgár polgári jogainak szükségképi következménye.

Ha a házasság felett rendelkező hatalom — legyen az állam, vagy egyház — azt kénytelen kimondani, hogy képtelen a lehetőséget nyújtani arra, hogy két ugyanazon vallásu hive, vagy polgára, az általa megállapított formában érvényes házasságot köthessen, habár köztük és reájuk nézve semmi akadály fen nem forog: akkor azon hatalom impotenciájáról tesz tanúságot, egyik hívét, egyik polgárát a többivel szemben nem részesíti egyenlő jogokban s egyenlő jogvédelemben.

Pedig jelen esetünkben az állam épen azért választotta a rabbit s helyetteseit, s azért tette Quasi-Standesbeamter-jévé, mert hivatalos állását kívánta felhasználni a házasságoknak pro foro externo érvényes megkötésére; a vallási meggyőződés érintve nincs, mert a rabbi, vagy más jogosult közeg nem köteles azon házasságot vallási szempontból, pro foro interno érvényesnek tekinteni, felhasználhatja mindazon vallási, lelki eszközöket, a melyek által hivatott a házasságra lépéstől visszatartani véli, sujtathja őket ezen büntetésekkel és tekintheti a házasságot vallási szempontból érvénytelennek, azonban jelen kell lennie a házasságkötésnél és ha anyakönyvvezető, be is kell azt vezetnie az anyakönyvbe azért, mert ő egyik vagy másik hitközségnél alkalmazva van, s az ugyanazon hitközséghez tartozó személy vagy személyek, a kikre nézve az állam szabályozása szerint semmi akadály fen nem forog, az állam parancsoló rendelkezései szerint előtte ki akarják jelenteni és konstatáltatni akarják általa az állam szabályai szerinti házasságra lépésüket.

Az analogia — még pedig éles alakban — benne van az osztrák polgári törvénykönyvben, a melynek 77. §-a szerint a vegyes házasság kötésénél a beleegyezés kijelentése-

nek a katolikus lelkész előtt kellett történnie s az összeadás megtagadása esetére pedig a 79. §. megadja a jegyeseknek az állami segítyt; s a hazai történelem nagy és jellemző példákat mutathat föl arra nézve, hogy az államhatalom érvényt szerzett polgári jogainak, házasságra léphetésének és együttélhetésének mindazon esetekben, a midőn azok az állam által szabályozott házasságra kívántak lépni, s az állam szabályai szerint ezen házasságkötés és együttélés ellen akadály fen nem forgott.

Pedig a mi kérdésünkben a házasságra lépni kívánó személyek joga az, mert a törvény — 1868: XVII. tcz. — alapján követelhetik, hogy az állam nyujtsa nekik a lehetőséget arra, hogy házasságra léphessenek úgy, mint minden más polgár, miután ezen házasságra léphetés elé semmi jogi akadály kifogása nem vethető, s ezt maga az állam is elismeri, sőt szabályként felállítja; ezzel szemben pedig az izraeliták vallási törvényei, szertartásai, rituális szabályai nincsenek ennyi erővel, a törvény erejével felruházva úgy, hogy még egyenes kollisio esetén is az egyes házasságra lépni kívánó fél joga győzne a rituális nehézségek fölött; az államnak minden áron módot kellene találnia arra, hogy polgára érvényes házasságra léphessen.

Azonban jelenlegi viszonyaink között nem állunk szemben kollisio veszélyével, mert az állam a rabbit vagy a vele egyenjogu közeget nem mint vallásszolgát, mint a szertartások végzésére hivatott s alkalmazott személyt veszi igénybe, hanem igénybe veszi, mint hiteles személyt, mint egy hitközség hivatalnokát, a ki felett felügyeletet gyakorolhat, a kivel kontaktusban állhat s a ki rendszerint a közokirat erejével bíró anyakönyvet is vezeti, még pedig majdnem úgy, mint valóságos közigazgatási közeg.

Épen azért azon kíváncsi vagyok — s ha kell kényszer — hogy a rabbi vagy vele egyenjogu közeg a házasságkötésnél jelen legyen, nem nyul bele a lelkiismeret szabadságába és nem sérti meg a vallási meggyőződést, mert nincs azon kíváncsi, hogy a rabbi vagy rabbihelyettes (vallástanító) a házasságkötést valamely vallási sankcióval lássa el vagy bármi módon kifejezést adjon annak, hogy ő azon házasságot érvényesnek tartja.

Ha a rabbinak vagy más illetékes közegnek ily kijelentést kellene tennie; ha ítélnie kellene ily házasság érvénye fölött s ítéletét oly szabályok szerint kellene hoznia, melyek az ily házasságot érvényesnek tekintik, akkor meg lenne a kényszer a vallásos meggyőződés és a lelkiismeret szabadsága felett.

A mi jogállásunk mellett a rabbi s más illetékes közeg pro foro interno érvénytelennek tekintheti az ilyen házasságot; sőt mi sem áll annak útjában, hogy hitközsége tagjainak kijelentse, miszerint ezen házasság az ő vallási törvényeik szerint érvénytelen; felhasználhat — mint már említettem — a vallás körébe tartozó minden eszközt arra, hogy a házasságra lépni kívánókat a házasságtól visszatartsa; érvényesítheti azon vallási tilalmat, hogy az együttélés nincs megengedve, ha a házasságkötés aktusa nem lett megáldva — a mi ily esetekben rendszerint nem is fog megtörténni — és ezen tényeiben, ezen eljárásaiban szabadon fog nyilvánulni vallási meggyőződése, a melyet nem is szabad megsérteni.

Hozzáteszem még, hogy nem is dogma az, a miről itt szó van; Mózes törvénye szerint a férj elbocsáthatta feleségét annak akarata ellenére is, még pedig Hillel iskolájának tanítása szerint a legcsekélyebb okból is, pl. ha elrontotta ebédjét; Schamai iskolája szerint pedig, ha valamely komolyabb pl. erkölcsi hiba forgott fen; a súlypont azon feküdt, hogy a férj átadhatta nejének a válólevelet nejének beleegyezése nélkül is: ez a szentírási szabály.

Csak a Rabbi Levi ben Gerson vezetése alatt a XIII. században megtartott sanhedrin mondotta ki, hogy átok éri azt, a ki feleségére rákényszeríti a válólevelet, a getnek csak

ugy van a házasságot felbontó hatálya, ha a nő azt önként elfogadja; s ezen rendelkezést azután a szokásjog tartotta érvényben maig, mert maga a törvényhozó rabbitestület a szabályt csak 200 évi hatálylyal kívánta felruházni.

Természetes tehát, hogy ezen eljárási, formális aktusban vallási alapelvet, isteni jogot, dogmát keresni sem lehet, s az olyan, a mely meg is változtatható.

Ha már most figyelembe vesszük azt, hogy még azt sem kívánja senki a rabbtól, hogy a válólevelet rákényszerítse az átvételre kötelezett félre, hogy tehát ezen szokásjogi formális aktus is teljesen érintetlenül marad: akkor igazán nem tudom megtalálni a lelkiismereti kényszert abban, hogy a rabbinak vagy rabbi-helyettesnek jelen kell lennie oly fél házasságkötésénél, a kitől előbbi házastársa a válólevelet át nem vette, és hogy ezen aktus megtörténtét föl kell jegyeznie az anyakönyvbe vagy pedig jelentenie kell az illetékes anyakönyvvezetőnek.

És mindezek mellett lehetetlen jogi és sok tekintetben jogpolitikai szempontból figyelmen kívül hagyni azt, hogy a válólevél átadása és átvétele megtagadásának oka majdnem kivétel nélkül erkölcstelen üzérkedés, hogy demoralizálja a hiveket az, hogy látják, hogy gyakran találhatnak rabbit, rabbi-helyettest, vallásoktatót, a ki őket illetékes rabbijok minden vallási okokkal indokolt ellenzése dacára összeadja, még pedig azért, mert jól megfizetik; hogy ezen eljárás folytán sokan illetéktelen személyek által adatják össze magukat, és így törvénytelen viszonyban élnek, gyermekeik törvénytelenek lesznek s összes jogi viszonyaik összezavartatnak, hogy mások viszont a válólevélnek rituális módon történt átadását és átvételét tanusító jegyzőkönyveket hamisítanak, hogy elérhessék azon czélt, a melyhez minden polgárnak joga van, s mindez ott történik meg, a hol a házasság megkötése ellen semmi akadály sem forog fen.

És viszont mindennek a megszüntetése végett nem kell egyéb, mint a tényleg fenálló institutiókból s jogszabályokból a jogi következmények levonása; a jogrend s az államhatalom tekintélye sokat fog ez által nyerni és senkinek a lelkiismereti szabadsága nem lesz megsértve.

Természetes, hogy azon személyek, a kik válólevelüket ma pénzért adják és veszik, a legtöbb esetben önként fogják majd átadni és átvenni azt, ha látják, hogy annak semmi vagyoni értéke sincs, ellenben a rabbi s más illetékes közeg kijelentéséből azt fogják hallani, hogy ellenkezésük folytán vallásuk tiszteletre méltó szertartási és a rituális szabályok és aktusok szenvednek és épen ezen uton fognak azon szertartások legtöbbet nyerhetni s így a rabbik s a velök egyenjogú közegek helyes állásfoglalása maga fogja idővel aktualizásától teljesen megfosztani az általam megbeszélt kérdést.

Dr. REINER JÁNOS.

A pénzügyi biráskodás köréből.

A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok hivatalos összeállításának 57. §-a értelmében a használhatlanná vált bélyegjegyek és bélyegzett kincstári uralapok kicserélhetők, ha netalán előbbi használatnak nyomai rajtuk nincsenek.

A használhatlanná vált bélyegjegyek és bélyegzett kincstári uralapok kicserélése körül követendő eljárás iránt 1881. évi 60,442. sz. a. kelt pénzügyminiszteri szabályrendelet 2-ik tételenek 6. pontja szerint: «kicserélésnek nem lehet helye, ha a bélyegjegy az illetékköteles iratra nem szabályszerűleg ragasztatott fel, a keresztülírás eseteiben tehát vagy épen nem vagy nem szabályszerűleg iratott keresztül». (Pénzügyi Közl. 1882. évi 19. sz.)

A végrehajtási utasítás e tétele — mihez a pusztá névalírással ellátott uralapokat ki nem cserélhetőknek minősítő 2) pont is hasonló — a törvény értelmével ellentétben van, mert az 1883. XLIV. tcz. 106. §-ában a károsítási szándék felől a jövedéki kihágásokra vonatkozólag kimondott elvnek az összes hasontermészetű jövedéki ügyekben létjoga van és

a bélyegtvörvény idézett §-ában ezen elv kifejezést is nyert, midőn minden használhatlanná vált bélyegjegy és bélyegzett uralap kicserélhetőnek mondatott ki, ha korábbi használat nyomát nem viseli és így az államkincstár megkárosítására irányzott szándék fen nem forog. Gyakran történhetik, hogy a fél ép azon okból kéri a bélyegjegy kicserélését, mert véttlenül a bélyegjegy nem szabályszerűen ragasztatott az illetékköteles iratra, vagy a keresztülírás eseteiben történt az ez irányban úgy sem népszerű és kevésbé ismert szabályoktól eltérés, mely esetekben azonban a korábbi használat nem forog fen.

A tilos dohánytermelés büntetését megállapító 1876. évi IV. tcz. 13. §-ának szövege a következő:

«Ha valaki engedély nélkül dohányt ültet, minden jogtalanul beültetett □ ölnyi földtér után 30 krajczárnyi s ha dohány másnemű növények között elszórtan ültetett akkép, hogy a dohányplánták rendes ültetvényt nem képeznek, minden növény után 10 krajczárnyi bírságban marasztaltatik el, a legkisebb büntetés azonban 5 frtnál kevesebb nem lehet.

Ha azonban a tilalomellenes dohánytermelés kertekben vagy bekerített területeken üzetett, akkor a büntetés minden négyszög öltől egy frtban, minden elszórtan ültetett növény után husz krajczárban állapittatik meg.

«Azonkívül minden egyes esetben a tilalomellenesen ültetett, s még a mezőn, illetőleg a kertekben létező dohány megsemmisítettik.»

A bírósági elbírálás alá jutó dohányjövedéki kihágások ügyeknek nagy részét képezik azon esetek, melyekben a vádlott ellen azon okból vétetett fel tényleírás, mert kertjében öt-hat, elszórtan ültetett dohányplánta találtatott. Kérdés, hogy ily esetekben a büntetés minimuma szintén meg van határozva? — Az idézett §. két külön tételben említi a nyílt és a bekerített helyeken termelést és azon körülmények, hogy a legkisebb büntetést a nyílt helyen termelésről szóló első tételnél mondja ki és a bekerített helyen termelést megkülönböztetett szigorral sújtja, azon magyarázatot engedik meg, hogy utóbbi esetre azon intézkedése nem vonatkozik, de másfelől ugyanazon indokok, miken a megkülönböztetés alapszik, t. i. az ellenőrzés nehézségei és a dugva termelésben nyilvánuló fokozott károsítási szándék valószínűtlenné teszik, hogy a törvény ily esetekben enyhítést tartalmazna.

A gyakorlat eltérően alkalmazza a törvényt és dr. Neuberger Ignácznak a dohányjövedéki kihágásokkal behatóbban egyedül foglalkozó füzetében e kérdésnél a törvény pusztá idézésére szorítkozik.

Az állami italmérési jövedékről szóló 1888. XXXV. tcz. némely határozmányait kiegészítő 1890. XXXVI. tczikk 6. §-ának második része értelmében: 100 literen aluli mennyiségben egyéb szeszes folyadékok közül valamely beszedési körzetbe a bor (bormust) és sör is bevihető, «de csakis az 1888. XXXV. tcz. 17. §-ában megállapított italmérési adó előleges lefizetése mellett, miért is a behozatalról az italmérési adó szedésére jogosítottnak mindig előre s legkésőbb a behozatalkor jelentés teendő.»

Miután a törvény intézkedése újabb keletű és decziliternyi szeszes folyadékok bevitele miatt a minimális 25 frt pénzbüntetés napirenden van, az idézett §. szövege figyelemreméltó, mert egyfelől a bevitel jogosságát feltétlenül az italmérési adó előleges lefizetésétől teszi függővé, másfelől világosan jogot ad a bevívőnek, hogy a bevitelkor tehessen jelentést, mely utóbbi esetben egyébiránt az ezen §. ellen vétők ellenőrzése fölötté megnehezítetté, mert a felfedezés rendszeren a bevitelkor történik, holott ha a tettes ekkor még mindig megteheti jelentését, cselekménye legfőleg a nem büntethető kísérlet stádiumában marad.

NAGY LAJOS.

Különfélék.

— Fogalmazók mint kir. táblai előadók. Még ma sem ismerjük ugyan azt az elnöki rendeletet, melynek alapján a kir. táblai fogalmazó személyzet a referensek munkájában segédkezik. Az ügyre azonban mégis vissza kell térnünk azon nagy fontosságnál fogva, melyet annak tulajdonítunk. Értesülésünk szerint ugyanis az új rendszer működik nemcsak a fővárosban, de a vidéken is. A táblai bírák az ügyek egy részét a jegyzőknek adják ki, a kik az előadmányt

elkészítik. A bíró aztán átnézi az előadmányt és a «fontosabb» periratokat, és ez alapon referál. Ha a dolog valóban így történik, — és nagy okunk van hinni, hogy értesülésünk alapos, — akkor könnyű belátnunk, hogy a bíró, ki csak a «fontosabb» iratokat olvassa el a perből és a jegyző által készített tervezetet megvizsgálja, a pernek csak névszerinti referense, a valódi referens pedig az a jegyző, ki a bíró helyett az összes iratokat átolvasta, és az előadmányt elkészítette.

— A vidéki jogi lapok eddig a következők:

Kassán: «Jogi Közlöny», szerkesztő dr. Glück Lipót ügyvéd.

Pozsonyban: «Pozsonyi Szemle», szerkesztő dr. Sándor Endre ügyvéd.

Debreczenben két szaklap van: a «Jogi Hetilap», szerkeszti Takács Ferencz, főmunkatárs dr. Tüdös János ügyvéd, — a «Debreczeni táblai Értesítő», szerkesztője dr. Kardos Samu ügyvéd, főmunkatárs Beksics Gusztáv országgyűlési képviselő.

Nagyváradon: «Jogi Értesítő», szerkesztő dr. Rosenthal Mór ügyvéd.

Szegeden: «Szegedi Jogász-Lapok», felelős szerkesztő dr. Apáthy Gyula kir. alügyész, társszerkesztők dr. Papp Dezső és Reiniger Jakab, főmunkatárs dr. Szász János.

Temesvárott: a «Délvidéki törvénykezési és közigazgatási Értesítő», felelős szerkesztője dr. Steiner Adolf, társszerkesztő dr. Dobrov Ede ügyvéd.

Győrött: «Törvénykezés», szerkesztő dr. Erdős Kálmán ügyvéd.

Szakra nézve: a pozsonyi, nagyváradai és temesvári a jogi szakon kívül a közigazgatással is foglalkozik, a többi pedig kizárólag a jogival.

— Pozsonyban — mint a Pozsonyi Szemlében olvasuk — jogászegylet van alakulóban. Jogászegylet működik már Szegeden és Temesvárott; Nagyváradon is megindult a jogászok közt a mozgalom egylet alakítására.

— Ügyvédi körökből vettük a következő sorokat:

«A budapesti VII. ker. járásbírósnál megindított perben alperes részletes számlát kér, mert a keresethez csatolt számlában «egyenleg» is fordul elő. A tárgyalás ennél fogva f. é. április 14-éről június 22-ére halasztatik. Alperes most a becsatolt számlára való nyilatkozhatás végett kér halasztást s a bíróság a tárgyalást október 6-ára elhalasztja. Ennél talán még Kis-Azsiában is gyorsabban szolgáltatnak igazságot.»

Nemzetközi Szemle.

— A védelem szabadságának megsértése miatt emelt panaszt a bécsi ügyvédi kamara válaszmánya az igazságügy-miniszternél. Egy gyilkossággal vádolt nő örültséget simulált; mikor erre rájöttek, azt állította, hogy ezt a hivatalból védőjeül rendelt dr. Ornstein tanácsára tette. Később azt mondta, hogy a védőnek egy kézmozdulatát értette így. Az államügyészség a védő ellen *csalás* (!) miatt tett feljelentést, és a törvényszék, a helyett, hogy ezt a már jogilag is teljesen lehetetlen feljelentést mint eljárásra alkalmatlant egyenesen visszautasította volna, elrendelte a vizsgálatot. Az utóbbit csakhamar be kellett szüntetni tényálladék hiányában. A bécsi ügyvédi kamara válaszmánya magáévá tette az ügyet és panasszal fordult az igazságügy-miniszterhez. Az igazságügy-miniszter most leiratban tudaja a kamarával, hogy az ügy alapos megvizsgálása után azon meggyőződésre jutott, hogy a hatóságok eljárása nem volt tendenciósus vagy elfogult, és így a kamarának aggodalomra nincs oka; de a kamara felszólalása folytán indíttatva érezte magát arra, hogy az Oberlandesgericht elnökségével közölje, miszerint «elvárja, hogy utóbbi a védőket törvényesen megillető jogok és az őket illető tekintély lelkiismeretes megővésére teljes figyelmet fog fordítani, és ha e téren mulasztásokat észlelne, azonnal orvoslással fog gondoskodni». Az ügyvédi kamara teljesülése f. hó 10-én heves vita után, melyben különösen dr. Neuda élesen elítélte az ügyészség és bíróság eljárását, sajnálatát fejezte ki a dr. Ornsteinon minden jogos ok nélkül ejtett sérelem felett; kifejezte egyuttal azon reményét, hogy a miniszternek az O. L. G. elnökéhez intézett rendelete elejét fogja venni ily esetek ismétlődésének.

— A porosz közoktatási miniszter rendeletet adott ki, mely szerint az egyetemi joghatóságok figyelmeztessenek a semináriumi gyakorlatokban való részvétel fontosságára. A ta-

nárokat pedig utasította a miniszter, hogy a hallgatóknak a semináriumi gyakorlatokról és az azokban kifejtett szorgalomról külön tüzetes bizonyítványt adjanak és ezen bizonyítványok a vizsgálat letehetése iránt benyújtott folyamodványokhoz melléklendők. (Ezen rendeletre visszatérünk.)

— Binding, a lipcsei egyetem rektora, egy egyetemi ünnepélyen gyönyörű beszédet tartott a becsületről az ifjúsághoz. (Die Ehre im Rechtssinne und ihre Verletzbarkeit.) Kiemeljük a külön füzetben megjelent beszédből a következő passzust:

«Die Göttin der Ehre hält einen Goldkranz nicht nur für Kaiser und Könige, sondern für jeden, der ihn verdient. Einer nach dem Andern kommt ihn ihr zu nehmen und stets glänzt ein neuer in ihrer Hand. Wenn sie ihn aber lassen muss dem Edlen, dem Tüchtigen, dem Manne des Ruhmes und dem Namenlosen im Arbeitskittel, der in der Verborgenheit hart gerungen und den guten Kampf seiner Pflicht glorreich gekämpft hat, dann geht es wie ein Lächeln des Glücks über das ernste Antlitz, sie freut allein, wenn sie des Kranzes beraubt wird.»

— Az északnyugoti Németország börtönegylete a napokban tartott évi gyűlést Hamburgban. Első kérdése volt: vajjon a bűnügyi bíró kiképzése nem terjesztendő-e ki a börtönügyre is? Kimondatott, hogy Baden és Würtemberg példájára a bírák a börtönügyben is képeztesse ki, és kívánatos, hogy az egyetemeken börtönügyi előadások tartassanak és az előkészítő szolgálati idő alatt a bíró-kandidátusok a börtönügyi viszonyokkal ismerkedjenek meg. Második kérdés az volt, vajon jogosult-e a hosszú szabadságvesztésbüntetések elleni harc, mely több országban mutatkozik? Kimondatott, hogy a rövid szabadságvesztés-büntetések tulajdona a mai bűnügyi igazságszolgáltatásban természetes jelenség és nincs kapcsolatban a törvény vagy a bíró különös enyhességével; a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetések elleni támadások alaptalanok, s ezen büntetéseknek másokkal való pótlása nem lehetséges.

— Az angol bíróságok a vendéglősök és más bérbeadók irányában ujabban nagy szigorot fejtenek ki. Philipott londoni ügyvédsegéd családjával együtt egy nyaralóhely vendéglőjében szállt meg; mikor a negyedik napon este hazajöttek, új szobába kellett költözniök, mert az övékbe mást szállásoltak. Az új szobában az ágynemű a panaszos szerint nedves volt, és ennek következtében ő 4 hónapig, neje és gyermekei 14 napig betegeskedtek, és e mellett ő keresetétől is elesett. Bár alperes tagadta, hogy az ágynemű nedves volt, és azt vitatta, hogy panaszosok kirándulás közben is meghűthették magukat, bíró és esküdtek mégis teljes hitelt adtak felperes állításainak és alperest 150 font sterling kártérítésben marasztalták. A közvélemény örömmel üdvözölte az ítéletet, mert a közönség nagyon el van keseredve a vendéglősök lelkiismeretlensége miatt. — Egy másik esetben egy kis külvárosi ház bérleje volt a panaszos, a ki azt állította, hogy leányának diphteritis folytán bekövetkezett halálát a lakásnak a csatorna hibája által előidéztet egészségtelen volta okozta. A bérbeadót, bár a csatorna hibáját nem tudta, 61 font sterling kártérítésben marasztalta el a bíróság. Megjegyzendő, hogy a házért körülbelül 6 frt hetibér fizettetett; a bíróság tehát ezen esetben szegény emberek egészséges lakás iránti igényének adott erélyes kifejezést.

— A tárgyalások nyilvánosságának kérdése került szóba Angliában az ismeretes baccarat per alkalmából. Könnyen érthető okokból nagyon előkelő társaság foglalt itt helyet a hallgatóság padjaiban. A künszorultak egyike Coleridge főbíróhoz intézett levélben panaszt emelvén a jegyosztogatás módja ellen, a főbíró úgy a panaszos levelet mint a maga választát megküldte a lapoknak. «Csak az uralkodó és a bírák követelhetnek helyet a törvényszék termében, így szól a válasz, de ember emlékezet óta szokásuk volt a bíráknak, hogy a belépés kedvezményét (the courtesy of a seat) kiterjeszszék a peerekre, titkos tanácsosokra, és saját választásuk szerint meghívott más személyekre. Így jártak el elődeim, és így fogok én is tenni és nem engedek ebbe beleszólást senkinek». Angliában tényleg nincs törvény, mely a parlamenti vagy a bírósági tárgyalások nyilvánosságát biztosítaná vagy szabályozná, de a nyilvánosság sokkal nagyobb mint a kontinensen; a bűnügyi vizsgálatok Angliában nyilvánosan vitetnek.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ismét a vizsgálati fogságról. — A büntetőtörvénykönyv hézagai. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Egy curiai döntvény bírálata. HUF JÓZSEF soproni ügyvéd. — Német birodalmi kodifikatio. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje mult hó végével lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

Ismét a vizsgálati fogságról.

E lapok olvasói azt hihetnék, hogy a vizsgálati fogság mai rendszere elleni panaszainkat már csak ismételnünk lehet, és nem ujjakkal pótolnunk. Pedig az élet napról-napra új eseteket produkál, melyeken a rendszer ferdesége újabb szempontokból kitetszik.

A legújabb eset a budapesti büntetőtörvényszéknél történt. Egy vasuti hitelszövetkezetről a szövetkezet egy tagja kölcsönért folyamodott, azt megkapta és meghatalmazott által fel is vette. Később rájöttek, hogy a kölcsön iránti kérvény mellett fekvő összes iratok hamisítva voltak, és a kölcsön állítólagos felvevője az egész dologról mit sem tud. A gyanu egy az intézetnél alkalmazott egészen fiatal hivatalnokra, majdnem gyermekre esett azért, mert két másik hivatalnok benne vélte felismerni azt az egyént, ki a pénzt a pénztárnál a hamisított meghatalmazás alapján felvette. Az ifju tagadott mindent, és a vizsgálóbíró és a kir. ügyészség daczára, hogy a vádlott tisztességes és vagyonos polgári családból való volt, szükségesnek látta a vizsgálati fogság elrendelését. Három hónap múlva azonban, mikor egy másik alkalmazottra esett a gyanu, a két terheltő tanu nemcsak hogy ingadozóvá vált előbbi vallomásában, hanem azt egész határozottsággal visszavonta, kijelentvén, hogy a pénz felvevője az újabb gyanusított volt, a kivel ő az előbbi összevetésztették. Az ügynek ezen stádiumában az ügyészség a vizsgálati fogság megszüntetését indítványozta a korábbi terheltre nézve, a vizsgálóbíró azonban e kérelemnek helyt nem adott, és mindkét terheltet vizsgálati fogságban tartotta. A ügyészség ez ellen felebbezett, a törvényszék azonban helybenhagyta a vizsgálóbíró határozatát. Egy hónapi újabb vizsgálati fogság után aztán a korábbi terheltet különböző incidensek után mégis szabadon bocsátották.

Nem akarjuk ezen bírálatnál azt kutatni, hogy indokolt volt-e a terheltet egyáltalában vizsgálati fogságba vetni, bár egy négy havi ártatlanul kitöltött vizsgálati fogság esetén a praesumptio mindig a vizsgálóbíró eljárása ellen szól. Van ennek az ügynek az átlagosnál súlyosabb beszámítasu incidense, t. i. az, hogy a vizsgálóbíró két oly terheltet tartott egyszerre vizsgálati fogságban, kik közül csak az egyik lehetett a tettes.

Mert felteszszük, hogy a vizsgálóbírónak a korábbi vallomások visszavonása után is fenmaradhatott elegendő gyanuja arra, hogy a korábbi terheltet a vizsgálati fogságból ki ne bocsássa, de hát akkor miért helyezte vizsgálati fogságba a másikat? Vagy viszont, ha emez ellen elegendő gyanuokkal vélt rendelkezni arra, hogy ellene a vizsgálati fogságot kimondja, miért nem vonta le ebből azt a következményt, hogy akkor a korábbi terheltet kell a vizsgálati fogságból kibocsátani? A tényállás az, hogy a vizsgálóbíró előtt két terhelt van, kik közül csak egyik követhette el a bűncselekvényt. Engedjük meg még azt is, hogy a gyanuok mindegyikkel szemben egyformán súlyosak, de bármily súlyosak is azok, minden gyanuoknál bizonyosabb az, hogy a cselekvényt a kettő közül csak egyik követhette el. Mikor pedig ily helyzetben mindkét terhelt vizsgálati fogságba helyeztetik, akkor in ultima analysi az történt, hogy a vizsgálat két egyént helyezett vizsgálati fogságba, mikor tudta, hogy közülük csak egyik a bűnös.

A vizsgálóbíró eljárása a vizsgálat érdekeivel sem védhető. Tudjuk, hogy nagy érdek fekszik abban, hogy a bűnös a büntetés alól magát ki ne vonhassa, és belátjuk, hogy ily kétes esetekben ki nem kerülhető az, hogy a vizsgálat, mindavval a bajjal együtt, a mivel az fogság nélkül is jár a terheltre nézve, mindkét terhelt ellen folytatassék. De a vizsgálat ezen érdekénél sokkalta nagyobb az, hogy ártatlan ember fogságot ne szenvedjen. Mindenki ismeri azt a majdnem gyermekes szabályt, hogy inkább meneküljön egy bűnös, mint hogy egy ártatlan szenvedjen, és ime a mi vizsgálati rendszerünk alapelve éppen az ellenkező.

Itt jutunk az ezen esetből levonható tanulságok legszomorubbjához. A mi rendszerünk a vizsgálati fogság elrendelését másodrangú intézkedésnek tekinti. Elrendeltetik az nálunk a bírói függetlenséggel nem bíró közegek által és elrendeltetik nemcsak elégtelen gyanuokok alapján, hanem *kényelmi* szempontokból is.

Egy helyes vizsgálati rendszer a fenforgó esetben azt mondta volna, hogy ha nincs annyi gyanuok a vizsgálóbíró előtt, hogy a két terhelt közül a valószínű tettest kiválaszt-hassa, akkor nincs annyi gyanuok sem, hogy arra a vizsgálati fogság alapítható legyen. A mi vizsgálati rendszerünk pedig, — rendszert mondunk, mert abban van a hiba, nem az eljárás közegekben, — azt mondta, hogy két terhelt közt nem lehetvén választani, fogva fogjuk tartani mindkettőt.

Vajon mit szólnánk ahoz a bírósághoz, mely a jelen esetben a végtárgyaláson sem tudván választani a két vádlott közt, elítelné mind a kettőt? Pedig a vizsgálati fogság elrendelése egy igen lényeges pontban hasonlít az elítéléshez, t. i. abban, hogy azt, a kit ér, hónapokra kiteszi a fogság összes szenvedéseinek. Ez az, a minek felismerése a nálunk uralkodó rendszerből hiányzik. Hiányzik belőle az a felfogás, hogy a vizsgálati fogság elrendelése egy nagy felelősséggel járó bírói aktus, melynek feltételei époly aggodalmasan és szigorúan vizsgálandók, mint az ítélethozatalnál a marasztalást igazoló indokok. Addig, míg ennek felismerése be nem következik, nem szabad csudálnunk, ha az ártatlanul vizsgálati fogságban ülők száma 1888-ban 1888-ra rugott.

xy.

A büntető-törvénykönyv hézagai.¹

Ad 9. *Az ugynevezett Zechprellerei és a rokon cselekmények, nem büntetnek, habár sok esetben van a cselekményben kriminalistikus elem, a nélkül, hogy család vagy lopás megállapítható volna.*

T. ellenfelem felhoz egy esetet, melyben a kir. Curia «egy egyént, ki előkelő fellépése által fizetőképességet színlelve, egy bérkocsit hosszabb időre felfogadott és fizetés nélkül megszökött»: csalásban mondott bűnösnek.

Először is azt a bizonyos ítéletet nem a kir. Curia, hanem a kir. tábla hozta (BFT. X. 112. l.); hogy tehát a kir. Curia ily esetben mikép határozná, ebből az incidensből nem tudjuk meg. Másodszor pedig nem azon cselekményekre nézve vitattam a hézag fenforgását, a melyeknél a ravasz fondorlat is megállapítható, hanem azokra a gyakoribb esetekre, a hol a cselekmény minden fondorlatos mellék-aktio nélkül követtek el, de mégis dolosus módon.

A mi pedig azt illeti, hogy «ily minutiosus esetek kedvéért még senkinek sem jutott eszébe külön §-t fábrikálni»: legyen szabad utalnom az osztrák btk. javaslatának 504. és 505. §-aira, hol dr. Illés Károly ur ezeket találhatja:

«Wer in Gast-, Schank- oder Kaffeehäusern oder anderen öffentlichen Localen Speisen, Getränke oder andere Gegenstände des Verbrauches, wie: Tabak, Cigarren, u. d. gl. sich geben lässt und sofort verzehrt oder verbraucht, oder in einem Gasthause Wohnung nimmt und dabei verschweigt, dass er ausserstande sei, die Zahlung sogleich zu leisten oder sicherzustellen, ist auf erhobene Privatklage mit Haft bis zu vierzehn Tagen oder an Geld bis zu 70 fl. zu bestrafen. . . Derselben Strafe unterliegt, wer sich zu den in abgeschlossenen Räumlichkeiten stattfindenden und nur gegen Eintrittsgebühr zugänglichen Vorstellungen, Versammlungen oder Ausstellungen unbefugterweise einschleicht.»

Ad. 10. *Csak igen erőltetett törvénytárgyalás mellett büntethető azon egyén, a ki más helyett kiállja a szabadságvesztés büntetését.*

Dr. Illés Károly ur válasza ez:

«Ellenkezőleg. Mióta egy felmerült eset alkalmából, melyben a kir. Curia bűnpártolással eszmei halmazatban csalást állapított meg, dr. Balogh Jenő és mások vita tárgyává tették e kérdést, egészen tisztán áll, hogy a büntetett vagy vétség miatt másra kiszabott szabadságvesztés kiállása a Btk. 374. §-a szerint minősülő bűnpártolást képez, a kihágás miatt kiszabott elzárás illetén kiállása azonban nem büntethető, (habár némelyek az utóbbi esetben is a Kbt. 43. §-át látjuk megvalósítva).»

Az a vita, melyre itt t. ellenfelem hivatkozik, 1886-ban folyt s azóta egyetlen egy ily curiai esetet tudtam találni és ebben a kir. Curia nem bűnpártolást mondott ki, mint dr. Balogh Jenő és dr. Illés Károly urak véleményezik, hanem — a Btk. 400. §-a szerinti intellektuális okirathamisítást.

A kérdés tisztázása tehát itt is még a jövő munkája lesz.

Egyébiránt a bűnpártolási versio aligha fogadható el megnyugvással, mivel a cselekmény akkor sem hagyható büntetlenül, ha kihágási szabadságvesztésbüntetésre vonatkozott. A Kbt. 43. §-a pedig, (melyet úgy látszik, dr. Illés Károly ur is elutasít), oly kiegészítő, mely a többi esetekre nézve nem a Btk. 374. §-a szerinti versiót támogatja, hanem közelebb hozza inkább a 400. §. alkalmazását.

Ad 11. *A ki ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtéssel nőt szüzességétől foszt meg, nem büntetjük.*

Ezen pontnál dr. Illés Károly ur teljesen félremagyarázta célzatomat. Elhitetni akarja, hogy a középkorban fenállott

tilalmi rendszert élesztem fel és siet bemutatni mint rég elavult eszmék lovagját. Holott ezen tétel épen egy a legújabb időben mindinkább hatályosan jelentkező tünet figyelembe vételéből indul ki.

A társadalom és a törvényhozás konstruált a nőre nézve egy speciális javat, és ezt elnevezte: női tisztaságnak, női szeméremnek. A közérzet kötelezi a nőt ezen javának aggodalmas megóvására, de maga az állam e tekintetben a nőnek kellő védelmet nem nyújt. Régenten megvédték valamennyire lakatokkal. Ma azonban, midőn a nő a társadalom terén mindinkább előtérbe lép, midőn teljesen önállóvá lesz és önmagára van utalva, erkölce több és több támadásnak tétetik ki. Ennek következménye az, hogy a nő a törvényes oltalom hiányában gyakran a konfliktust nem képes másképp megoldani, mint úgy, hogy erőszakhoz nyul. Lelővi vagy vitriollal leönti a csábítót. A bíróság némely országban gyakran már el sem ítéli a nőt, mivel érzi, hogy az állami oltalom hiánya vitte a cselekményre.

A társadalom magatartása az állami védelem hiányát még érezhetőbbé teszi. A társadalom kitüntetéssel fogadja azon egyént, kinek sikerült minél több nőt «meghódítani», vagyis erkölcsi értékétől megfosztani. A Don Juan elnevezés még ma is csak diszt jelent a társadalom minden rétegében. A mint előny az, ha valaki párbajban megölte ellenfelét, előny az is, ha valaki a nőknél elért u. n. sikerekre tekintet vissza. Ily esetben még a párbajnál szokásos custodia honesta sem szabatik ki.

Ezeket tartottam szem előtt a 11. pont felállításánál.

Lássuk, mit tartalmaz a kérdésről a m. büntető-törvény.

Eltekintve a 14. élet-évöket be nem töltött nőgyermekektől, kikkel a közösülés tilos: a nő szemérme csak az erőszak ellen van megvédve. Az erőszakos nemi közösülés és a szemérem elleni erőszak büntetéssel sújtatnak, s a cselekmény — nálunk — indítványívá van téve, nehogy a nő akarata ellen meginduljon az eljárás. De még nem is minden cselekmény, mely egyéb javak tekintetében a fenyegetés körébe tartozik, jut büntetés alá. Nevezetesen a fenyegetés útján kicsikart nemi közösülés csak úgy büntetetik, ha a fenyegetés olyan volt, mely alkalmas arra, hogy a fenyegetettben saját vagy *jelenlevő* hozzátartozójának életét, testi épségét veszélyeztető súlyos testi sértés közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen. Nem büntetjük tehát a fenyegetést, ha az a nőnek jelen *nem* levő hozzátartozója ellen intéztetik, és nem büntetjük, ha nem az élet és nem a testi épség ellen irányul, hanem más javak ellen, pl. ha a fenyegetés abban áll, hogy ő vagy hozzátartozója valamely állástól meg fog fosztatni, vagy hogy ő ellene vagy hozzátartozója ellen bizonyos családi vagy egyéb kényes természetű titkok fognak közrebocsáttatni. Mindez nem állapítja meg a szemérem elleni delictumot. S minthogy a cselekmény zsarolásnak sem mondható, mert vagyoni haszon elérése nincs célba véve, s jogtalan kényszerítésnek — Nöthigung — sem minősíthető, mert e delictum a magyar Btk.-ból kimaradt: ennél fogva a cselekmény büntetlen lesz. Azon fenyegetés közt tehát, mely a rablást és a zsarolást megállapítja, és a közt, mely a szemérmű delictumot állapítja meg, a terjedelem tekintetében igen nagy a különbség. Az utóbbi fenyegetés csak elenyésző kevés esetben foroghat fen.

A mi pedig a ravasz fondorlatot illeti, — házassági ígéret, stb. — ez ellen a nő teljesen védtelen. Akár van a ravasz fondorlat arra irányítva, hogy maga számára szerezzék meg a nőt, akár arra, hogy az illető más számára szerezzék meg, a büntetés elmarad.

Részemről nem vagyok képes okát belátni annak, hogy hogy midőn az ember minden javát megvédjük a büntető-törvény útján is: miként szabad ezen javat, mely a társadalom mai szerkezetének egyik fentartó eleme, védtelenül hagyunk.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt lásd a mult heti számban.

Talán helyén lesz egy analógiára utalnom. A mint feladtuk azon, tíz évvel ezelőtt még uralkodó tételt, hogy az uzsora ellen nem kell megvédenünk csak a kiskorúakat: ép úgy elvesztette alapját azon másik, a gyakorlati életben szintén meghazudtolt tétel is, hogy a női szemérem megtámadói ellen csak a 14 év alatti nőgyermekeket kell oltalmaznunk.

Felhozatik, hogy nehéz a bizonyítás. Azonban nem lesz itt semmivel sem nehezebb, mint némely becsületsértési vagy csalási ügyben. Dr. Illés Károly ur kérdi, hogy hajlandó volnék-e minden ily esetben orvosszakértői vizsgálat tárgyává tétetni azt a kérdést, «vajon a panaszkodó nőt csakugyan szüzességétől fosztotta-e meg az a férfi, a ki őt pl. házasságkötés ígérese mellett közöslésre reá birta.» Szükség eseteire igen, lévén a cselekmény indítványi jellegű. De megjegyzem, hogy nem csak azon eseteket akarom büntetés alá vonni, hol szüzességétől fosztatott meg a nő, hanem egyáltalán mindazon eseteket, hol erőszak, fenyegetés vagy ravasz fondorlat által vétetett reá a tisztességes nő a házasságon kívüli közöslésre. A szüzességi esetet csak mint legflagransabbat hoztam fel példaként.

És mivel szemben állok t. ellenfelem azon tételével, hogy az új kor tisztult szelleme által kiirtott peccatumokat, Mária-Theresia-féle erkölcsbiráskodást akarok újra a büntető-törvénybe ígdatni: a következőkben még megkísérlem annak kimutatását, hogy a legújabbkori törvényhozások nem csak hogy nem erőltetik felfogásomat, de biztos támpontokat is szolgáltatnak arra.

Legerősebben szól a magyar Btk. jelen szerkezete ellen maga a Btk. első javaslata, mely a nőnek megadta a betöltött 16 évig a teljes védelmet. A megfertőztetési §. függelékként ugyanis az első javaslatban a következő határozmány foglaltatott:

«Ha pedig az életkorának 14-ik évét már túlhaladott, de annak 16-ik évét még be nem töltött tisztességes leányt elcsábított arra, hogy vele nemileg közösljön: a megfertőztetés vétségét követi el, és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő».

És az indokolás talpra esetten a következőket mondja:

«A javaslat az életből meritett azon tényből indul ki, hogy fiatal tapasztalatlan leányok a csábítás minden mester-ségébe gyakorlott kéjenczek által körülvértetvén, nem képesek az ellenük kivetett csel hálóján átlátni s könnyen esnek a ravasz üldözők kiszámított gonoszságának áldozatul. A tapasztalatlan fiataiságot akarja oltalmazni a javaslat a kéjenczek gonoszsága ellen, és ez okból csakis ez utóbbiakat bünteti».

Részemről végzetes hibának tartom, hogy a kormány ezen pontot a második javaslatban elejtette.

Az 43-iki javaslat még erősebb concessiót tesz az általam képviselt álláspontnak. Az erőszakos nemi közöslés eseteiben tartozik a tettes «a büntetésen felül pénzbeli dijt fizetni, mely a sértett személyt vagy örököseit illeti; ezen pénzbeli dijt a bün-perben eljáró bíróság fogja meghatározni, s minél nagyobb vagy következeire nézve súlyosabb volt az okozott sérelem, s minél vagyonosabb a sértő, a pénzbeli dijt annál nagyobb leendő; husz ezer pengő forintot azonban meg nem haladhat». Nem kevésbé fontos a következő tétel: «A ki valamely hajadont, ki még korának *tizenhatszadik* évét meg nem haladta, annak *meggyezésével*, házassági vagy bujasági czélokra szülőitől vagy törvényes gondviselőjétől elrablott vagy elorzott, egy évi rabságig büntetethetik.» (Kevésbé fog utánzókra találni az 1843-iki javaslat következő tétele: «Egy évi rabságig büntetethetik, ki másnak törvényes feleségét, az *asszonynak meggyezésével*, bujasági czélokra férjétől elrabolja vagy elorozza, s ily esetben az asszony is büntársnak tekintetik»).

A külföldi törvényhozások állása a következő:

Az ajánlott szabvány meg van az olasz 1890-iki btk.-ben, melynek 331. §-a bünteti a cselekményt, midőn az el

van követve . . . «ovvero per effetto di mezzi fraudolenti.» Bünteti pedig a jogegyenlőség kedvéért, akár követi el férfi nő irányában, akár nő férfi irányában.

A belga 1867-iki btk. is megadja a nőnek a kellő védelmet, a mennyiben a 375. §. a következőt rendeli:

«Sera puni de la reclusion quiconque aura commis le crime de viol, soit a l'aide de *violences* ou de *menaces graves*, soit par *ruse*, soit en abusant d'une personne qui, par l'effet d'une maladie, par l'altération des ses facultés ou par toute autre cause accidentelle, avait perdu l'usage de ses sens, ou en avait été privé par quelque artifice.»

A «ruse» alatt ugyan első sorban azon esetet értik, mely a magyar Btk. 245. §-ába foglaltatott, de meg van adva a törvényes alap, hogy a bíró a flangransabb ravasz fondorlatos eseteket is ide vonja.

A német btk. tizenhat évben állapítja meg a korhatárt és kimondja a 182. §-ban:

«Wer ein unbescholtenes Mädchen, welches das sechzehnte Lebensjahr nicht vollendet hat, zum Beischlaf *verführt*, wird mit Gefängniss bis zu einem Jahr bestraft».

Ugyanezt foglalja magában az osztrák btk.-javaslat 199. §-a, és ez kiegészítettik bizonyos tekintetben a 198. §. 3. pontjának messzebb menő határozmányával. (L. a szöveget alább a 12. pontnál.)

A finnországi 1890-iki büntető törvényköny pedig példátlan erős oltalmat nyújt a nőnek.

A ki 15—17 éves leánynyal házasságon kívül közösl — ravasz fondorlatot nem kíván meg a törvény — három hónapig terjedhető fogházzal és háromszáz márkáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik. (Tizenöt évnél fiatalabb leányokkal való közöslés sokkal súlyosabb büntetés alá jut). A nem házas férfi és a nem házas nő közti nemi közöslés husz márkától negyven márkáig terjedhető pénzbüntetéssel jár. Azon gazda, a ki elcsábítja szolgálóját, negyven mérkától száz márkáig terjedhető pénzbüntetést fizet. Bordélyház tartásának büntetése pedig három évig terjedhető börtön és becstelenség. A gyermekölésért való büntetőjogi felelősséget kiterjeszti e törvény a csábítóra is, ha az apaság valószínűvé tehető. A csábító ugyanis, a ki tudva a nő terhességét és szegénységét, őt mégis segély nélkül hagyta, úgy hogy ennek következtében az ujonszülött gyermek meghalt vagy kitétetett, háromszáz márkáig terjedhető pénzbüntetéssel vagy három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Elismerem, hogy a törvény ezen szabványaiba belejátszik a vallás-erkölcsi szempont is, de a vezérlő indok mégis egyrészt a nő megvédeése és másrészt a férfi felelőssé tétele.

A külföldi törvények közül ideigtatom még New-York állam büntető törvényének illető pontját; ez éppen azon határozmányt tartalmazza, melyet dr. Illés Károly ur a német törvénybe mint középkori maradványt magyarázott belé. New-York állam btk.-ének 284. §. ezt mondja: «A ki házasság ígérete mellett egy addig tisztességes és hajadon nőszemélyt elcsábít és vele nemileg közösl, öt évig terjedhető fogházzal és ezer dollárig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó. Ha két év alatt nőül veszi, mielőtt vád emeltetett, büntetés nem alkalmazható. A csábítási cselekmény bebizonyítására azonban nem elegendő az elcsábított nő tanúsága, ha ezt egyéb bizonyítékok nem támogatják.»

A mi pedig a *feltétlen* tilalmat illeti, mely a magyar Btk. 236. §-ában a megfertőztetés elnevezése alatt szerepel, ezen szabvány is folyton több tért hódít a törvényhozásokban. Az a gondolat ugyanis, mely a régibb törvényekben csak mint a gyermekek, főleg mint a leánygyermek megvédeése jelentkezik, ma már több államban a tizenhat éves korig van kiterjesztve. A jelen század folyamán ez a kérdés a következő fejlődési mozzanatokat tünteti fel:

Az 1810-iki francia Code a leánygyermek védelméről

még hallgat. Chauveau és Hélie a következő szavakkal panaszkodják el e tényt:

«Le Code pénal de 1810 ne punissait l'attentat à la pudeur que dans les cas où il était accompagné du violence ou de publicité. Ainsi, toutes les fois qu'un enfant n'avait opposé aucune résistance aux manoeuvres secrètes employées pour le séduire, ou même lorsqu'un consentement avait été frauduleusement obtenu de son ignorance, le crime restait sans répression. Une véritable *lacune* existait donc dans la loi pénale.»¹

A hézagot betöltötte az 1832. ápril 28-iki törvény, mely kimondotta a feltétlen tilalmat a gyermek betöltött *tizenegyedik* (11.) évéig.

Majd az 1863.-iki javaslatban a kormány indítványa szerint a korhatár *tizenkettőre* lett volna emelendő.

A kamara javaslata alapján azonban felemeltetett *tizenhárom* évre.

Ez még ma is a francia jogállapot a kérdésben.

Az 1867.-iki belga btk. a korhatárt *tizennégy* évben állapította meg. (372. §.)

A német btk. (1868—70) a 176. §. 3. pontjában *ugyanazt*; de bizonyos vonatkozásban *tizenhatra* emeli, a mennyiben a 182. §.-ban «Verführung» fogalmához nem kívánja meg a ravasz eszközöket.

Az osztrák javaslat (1874—1890) *ugyanaz* mint a német törvény.

A magyar Btk. (1874—78) visszament a *tizennégyre* s a német törvény közvetítő álláspontját nem fogadta el. (Az 1843-iki magyar javaslat már szintén a *tizennegyedik* évet fogadja el.)

A hollandi 1881.-iki btk. a korhatárt megszorítás nélkül a *tizenhat* évben állapította meg. (245. §.)

Az angol 1885-iki Criminal Law Amendment Act *ugyanazt*.

Az orosz 1885.-iki javaslat *ugyanazt*. (63. §.)

Az olasz 1890.-iki btk. *ugyanazt*. (335. §.)

A finnországi 1890-iki btk., mint fentebb láttuk, a feltétlen tilalom megállapításában még messzebb ment.

A jelen század fejlődése tehát e ponton nem a büntetőjogi oltalom megszorítására irányul, mint t. ellenfelem hiszi. Az bizonyos, hogy a múlt század filosofusai, különösen a francia encyklopedisták a lehető megszorítások mellett harcoltak, s e küzdelmet kiválólag azon visszaélések idéztek elő, melyek az ilyfajta cselekmények megbüntetésénél napirenden voltak. A francia 1810-iki btk. tartózkodó álláspontja ezen küzdelmek eredményeként jelentkezik. A jelen század folyamán azonban a törvényhozások célzata egész határozottsággal évtizedről évtizedre fokozatosan az oltalom területének kibővítésére irányul.

Ad 12. *Nem bünteti a Btk. az u. n. egyszerű csábítást.*

Rokon cselekmény az előbbivel. A nőnek meg kell adni a védelmet nem csak ott, a hol a támadás élvhajrázatból vagy pajkosságból történik, de ott is, a hol pl. valaki keresetforrássá teszi a nő testét s erre többé-kevésbé ügyes eszközöket használ.

T. ellenfelem szerint nem szabad pelengére állítani az illető nőt. Ezen szempont azonban csak azt igényli, hogy *indítványivá* tétessék a cselekmény.

Egyébiránt hivatkozhatom arra, hogy az európai kodexek *legtöbbje* majd nagyobb majd kisebb terjedelemben büntetik az egyszerű csábítást, vagy jobban mondva a kerítést.

T. ellenfelem utalása itt is teljesen téves. Azt állítja, hogy a belga büntetőtörvénykönyv nem bünteti e cselekményt, «mivel eléggé tapasztalták az e téren folytatott bűnüldözés pusztító hatását». Ezzel szemben felhívom a belga btk. 379. §-át, mely büntetéssel sújtja azokat, kik kiskorúakat

szokásszerűleg (*habituellement*) keritenek. Ezen esetet a mi törvényünk nem bünteti; a magyar Btk. ugyanis a kerítést csak azon ritka esetben bünteti, ha a kerítő maga a szülő vagy gyám vagy felügyelő, stb. Tehát még a belga törvény is, mely e pont tekintetében — a régi francziával együtt — az európai kodexek közt kivételes állást foglal el, sokkal szélesebb körben bünteti a kerítést mint a magyar.

Hogy hazánkban az u. n. leányvásárlást kicsinyben és nagyban oly erősen üzik, nem utolsó fokban onnan ered, hogy a tettesek, ha rajtakapják is őket, büntető-törvényi sanktio hiányában nem büntethetők. Azt a kis rendőri zaklatást fel se veszik, és folytatják üzelmeket tovább.

A legtüzetesebb szabványokat tartalmazza egyébiránt e kérdésben az osztrák btk. javaslatának 198. §-a, melyet nem lesz felesleges ide igtatnom:

«Wer der Unzucht Anderer Vorschub leistet, wird wegen Kuppelei bestraft:

1. Wenn der Schuldige polizeilichen Anordnungen zuwiderhandelt, welche bezüglich der Frauenspersonen, die mit ihrem Körper unzüchtiges Gewerbe treiben, erlassen worden sind;

2. wenn eine Frauensperson, welche nicht mit ihrem Körper unzüchtiges Gewerbe treibt, demselben zugeführt wird;

3. wenn durch *hinterlistige Mittel* eine geschlechtlich unbescholtene Frauensperson zum Beischlafe verführt wird;

4. wenn der Schuldige eine Person, zu welcher er in einem im § 192 angeführten Verhältnisse¹ steht, veranlasst sich einer andern Person zur Befriedigung der Geschlechtslust derselben preiszugeben;

5. wenn eine Person in *das Ausland* befördert wird, um sie daselbst dem unzüchtigen Gewerbe mit ihrem Körper zuzuführen.

Die Strafe ist in dem unter Z. 1 erwähnten Falle Gefängniss bis zu sechs Monaten, in den unter Z. 2 und 3 erwähnten Fällen Gefängniss bis zu zwei Jahren, in den unter Z. 4 und 5 erwähnten Fällen Zuchthaus bis zu fünf Jahren oder Gefängniss nicht unter drei Monaten.

Auch kann auf Zulässigkeit der Stellung unter Polizeiaufsicht erkannt werden.»

Angliában is a Pall-Malle Gazette leleplezése nyomán az 1885-iki Criminal Law Amendment Act, melyet fenebb idéztem már, igen részletes szabványokat állít fel a kerítés megbüntetésére. A büntetés két évi fogházig emelkedhet; a kontinensre való «export», mely mint egy felsőházi enquête megállapította, erős virágzásnak örvend, különös súlyosításul szolgál.

Ad 13. *Ha nagykoru testvérek, kiknek szüleik nincsenek, egymással nemi viszonyban élnek, nem büntethetők, mivel indítvány megtételére csak a szülő vagy a gondnok jogosult.*

T. ellenfelem elismeri, hogy ez hézag; de csak úgy tölthető be szerinte, ha a cselekmény hivatalból üldöztetik akkor is, ha a szülő vagy a gondnok él.

Véleményem szerint nem szükséges ily messzire menni. A hivatalból való üldözés kimondandó volna azon eset számára, ha az együttélés közbotrányt okoz. Ez megfelelő korrektívum ott, a hol indítványra jogosult nincs, és ott is, a hol az indítványra jogosult nem teszi meg kötelességét.

Ad 14. *A hulla megbecstelenítése a magyar Btk. szerint nem büntetetik.*

A Bodóból vett idézet, mely szerint a nép «castitatis studiosa», ma már nem talál Csak pár éve, hogy Budapestén a Rokuskórház halottas kamrájában egy szolga egy öngyilkos leány hulláját megbecstelenítette s a bíróság, büntetési sanktio hiányában, kénytelen volt az eljárást meg-

¹ Theorie du Code pénal. IV. 262. l.

¹ Szülők, gondnokok, tanítók, stb.

szüntetni. Ezen bűncselekményről bővebben szól dr. Gruber Lajos *«A kóros némi ösztön befolyása a büntetendő cselekmények elkövetésére»* című munkájában (9. l.), hol a külföldi irodalomra is kiterjeszkedik.

Minthogy pedig t. ellenfelem azt is felhossa, hogy tudtával másutt sem büntetik ezen cselekményt, feljegyzem itt, hogy az olasz btk. 144. §-a a vallási deliktumok közt tárgyalja azon esetet, midőn valaki *«commette atti di vilipendio sopra un cadavere umano»*; bünteti továbbá az osztrák btk. 306. §-a, és a New-York állami btk. 303. §-a.

Ad 15. *Dynamittal elkövetett házrobbantás büntetésének maximuma három havi fogház.*

Elismeri, hogy a házrag megvan. Magyarázatul azt hozza fel, hogy a dynamit-törvények, a technika és a vegyészet haladásával párhuzamosan, Angliában, Németországban — és hozzátehetette volna Ausztriában — csak a nyolczvanas évek folyamán jöttek létre s így a hetvenes évekből származó magyar Btk. ellen nem hozható fel, hogy hallgat a kérdésről.

Ismétlem: nem vádként, csakis de lege ferenda hoztam fel tételeimet.

De minthogy t. ellenfelem a rekriminatio terére vitte a dolgot, kénytelen vagyok megemlíteni, hogy a *hatvanas* évekből származó német btk. és a *hetvenes* évekből származó osztrák btk.-javaslat a robbanó szerekre már foglalnak magukban intézkedést és kimondják, hogy az ezek által okozott pusztítások egyenlőknek vétetnek a tűz által okozott pusztításokkal. (Német btk. 311., 1874-iki osztrák javaslat 333. §.)

Ad 16. *A ki saját dolgát a haszonélvezőtől, zálogbirtokostól stb. jogtalanul és erőszakkal elveszi: csak azon büntetési tétel alá esik, mint a ki ugyanazt erőszak nélkül teszi.*

Kérdi, hogy rablást akarok-e ezen cselekményből csinálni. Rablást nem. De épugy mint erőszak nélkül elkövetve, a lopáshoz van viszonyítva a büntetés: erőszakkal vagy fenyegetéssel elkövetve, a rabláshoz lesz viszonyítandó. Megjegyzem azonban, hogy nem a rablás jelenlegi büntetéséhez, melynek minimuma elismerten túl magas.

Ad 17. *Csalás és magánokirat hamisítás vétségének kísérlete nem büntetettik.*

Válasza az, hogy nem is szükséges, mivel itt valaki 50 frtnál kevesebb kárt «akar» okozni, tényleg azonban semmi kárt nem okoz.

Hogy «akar» okozni, nem elég; a véghezvitelt is meg kell kezdenie.

S ha az én t. ellenfelem oly nagyon előtérbe helyezi azt, hogy az illető nem okozott kárt, miért büntetjük azon egyént, a ki 50 frtnál kevesebbet «akar» lopni, de nem lopott semmit? Vagy-vagy.

Felhoz aztán egy esetet, midőn valaki 10 kr. iránt követett el csalási kísérletet, s a kir. Curia felmentette az illetőt. Ez a példa is mutatja, hogy dr. Illés Károly ur az érvelés nyomatékosságára keveset ad. Mikor 50 frtig terjedhető összegekről van szó, ő 10 kros cselekménnyel vél bizonyíthatni. Azt hiszem, e két összeg közt van annyi távolság, mely az eltérő határozmányt megindokolja. A 10 kros és hasonló kaliberű csalásokra, mint a melyek az u. n. «petite criminalité» körébe tartoznak, én részemről egészen külön — sokkal enyhébb — szabványokat vélek felállítandónak. Ellenben a hol az 50 frthoz közeledünk, ott sokkal komolyabban kellene vennünk a dolgot.

Ezeket kívántam indokolásul felhozni megtámadott tételeim mellett. A szakközönség fog dönten.

A mi pedig azon második idézetet illeti, melyet dr. Illés Károly ur Kohlerből a dolgozat végére illeszt, az épp-

oly keveset bizonyít a jelen esetben mint Bodó mondata. Elismerem, hogy «a törvény által feltételezett külső viszonyoknak nem kell mindenben tüzetesen, teljesen és határozottan kifejezésre jutni a törvényben, hanem a tudományos magyarázat van hivatva e tekintetben a hézagokat kiegészíteni». De hogy ezen mondásban egyszer mindenkorra megnyugodva, a törvény javítása elő *ne* készíttessék: ezen magyarázat ellen Kohler fogna tiltakozni legelőször. Még a legnagyobb éberség mellett is maradnak hiányok. S a hiányok valóságos tényészését jelenti, ha tekintélyes szakbeli oldalról folyton azt hangoztatják: *aludjunk*. Dr. FAYER LÁSZLÓ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy curiai döntvény bírálata.

Mióta hazai bíróságaink vissza vannak állítva, a kir. Curia mindazon esetekben, melyekben a jelzálogos hitelező követelésének behajtása céljából a keresetet nem a személyesen kötelezett adós, hanem a jelzálog pusztá tulajdonosa ellen indítja, az utóbbit következetesen csak annak tüzésére kötelezi, hogy felperesnek követelése a jelzálog értékéből végrehajtásilag kielégíttessék; ezen kimondását azzal indokolván, hogy a jelzálog pusztá tulajdonosa, miután a jelzálogos hitelező irányában semmi fizetési kötelezettséget nem vállalt magára, tehát kötelmi viszonyban vele nem áll, fizetésre nem marasztalható el.

A kir. Curianak eme gyakorlatából következik, hogy a zálogjog közvetlenül érvényesíthető és hogy a kereset dologi kereset.

De egyik feltevés sem áll, mert a zálogjog mind járulékos jog mindig, akár létesült, akár jövőben létesülendő érvényes követelést feltételez, a mint azt az osztr. ált. polg. törvénykönyvnek 449. §-a határozottan ki is mondja.

Fogalmához képest inkább biztosítéki jogintézmény a zálogjog, általa biztosítatik t. i. valamely követelési jog és érvényesítéséről csak a végrehajtási eljárásban lehet szó, ha a követelési jog realizálása forog kérdésben.

Ez áll a közönséges magánjog terén minden kivétel nélkül.

Ha pedig a zálogjog nem közvetlenül érvényesíthető, akkor a zálogjog által biztosított követelés behajtása iránt akár a személyesen kötelezett adós, akár a jelzálog pusztá tulajdonosa ellen indított kereset sem lehet dologi kereset, mivel annak jogalapját nem a zálogjog, hanem a zálogjogilag biztosított követelés, tehát kötelmi jogviszony képezi.

A kir. Curia által zsinórmértékül kimondott fentebbi jogelv oly annyira meghonosult, hogy azt nem csak a birtokbíróságok, hanem a járásbíróságok is évek hosszú során át egyaránt követték, holott az utóbbiak a bíraskodásnak e nemétől az 1881. évi LIX. tcz. 6. §-a szerint ki vannak zárva, ha a kereset valóban dologi kereset lenne.

Ezen, a törvény világos rendelkezésével össze nem egyeztethető állapot indította a kir. Curia arra, hogy az 1888. évben a 44. számú teljes-ülési döntvényben kimondotta, hogy valamely bekebelezett (jobban mondva: bekebelezés vagy előjegyzés folytán zálogjogilag biztosított) követelés behajtása iránt indított kereset még akkor is, ha az nem a személyesen kötelezett adós, hanem az ingatlan pusztá tulajdonosa ellen van irányozva, a perrendtartás 44. §-ában foglalt intézkedés értelmében felperes választásához képest alperesnek személyes bírósága vagy pedig azon (személyes) bíróság előtt érvényesíthető, melynek területén a telekkönyvileg terhelt birtok fekszik.

Szembetünő, hogy ezen döntvényben kimondott elv a kir. Curia által követett fentebbi gyakorlattal éles ellentétben áll; s most felmerül, azon kérdés, vajon a kir. Curia által

honosított, vagy pedig a most idézett döntvényben kimondott jogelv helyes-e.

Nézetem szerint csak a döntvényben kimondott elv a helyes. Indokolva van ezen nézetem a fentebb felhozottak által, melyekben ki lett mutatva, hogy a zálogjog a közönséges magánjogi jogszabályok értelmében közvetlenül nem érvényesíthető.

A milyen kifogástalan és helyes a kir. Curia által az 1888: 8238. szám alatt hozott döntvényben kimondott azon jogelv, hogy a jelzálogi kereset a személyes bíróság illetőségéhez tartozik, ép oly kevésbé kielégítő azonban az ezen indokolására felhozott érvelések.

A kir. Curia ugyanis azon kimondását, hogy a jelzálogi kereset személyes bíróság illetőségéhez tartozik, azzal indokolja, hogy a prdts 44. §-a bekebelezett vagy előjegyzett követelések iránt indítandó keresetekre nézve még arra az esetre is megállapított külön birói illetőséget, ha a követelés behajtása az előjegyzés igazolásával van összecsatolva, hogy a perrendtartásnak ezen intézkedése az említett kereseteknek főleg személyes jellegében találja indokolását, mert ezen keresetknél, — akár a követelés behajtása, akár az előjegyzés igazolása forogjon kérdésben, — a fődolog mindig a követelés, a zálogjog pedig csak mint járulékos jog, mely a követelés természetén mit sem változtat, tűnik elő, hogy a perrendtartás 44. §-a nem tesz különbséget az iránt, vajon a személyesen kötelezett adós vagy a jelzálog pusztá tulajdonosa lett-e perbe idézve, mert a 44. §-ban előforduló «alperes» kifejezés alatt mind a személyesen kötelezett adós, mind a jelzálog tulajdonosa értendő, végre, hogy a 44. §-ban említett kereset nem valamely dologi jogcímnek vitás uton való érvényesítésében, hanem egy személyes követelés beperlésében áll, az ítélet a követelésre nézve hozatik és a megítélt követelés a jelzálog tulajdonosa ellen hajtatik végre.

Felhossa azt is, hogy a jelzálogi keresetekre nézve már korábban is fenállott külön birói illetőségen alapszik az 1860. évi szeptember 19-én kelt igazságügyminiszteri rendelet is, mely ezen kereseteket mint személyes kereseteket szabályozza, akár a személyesen kötelezett adós, akár a jelzálog tulajdonosa ellen legyenek azok irányozva.

A törvényhozó sem a perrendtartás 44. §-ának alkotásával, sem az 1860. évi szeptember 19-iki igazságügyminiszteri rendelet kibocsátásával nem akarta a jelzálogi keresetekre nézve a birói illetőséget megállapítani, hanem mind a két intézkedés létesítésére indokul szolgált egy czélszerűségi tekintet, t. i. a perek felesleges szaporításának elkerülése.

Az 1860. év előtti időben ugyanis kételyek merültek fel az iránt, vajon köteles-e a jelzálogos hitelező előbb a személyesen kötelezett adós ellen fizetési pert indítani (osztr. ált. polg. törvénykönyv 466. §-a) és csak az adós ellen indított pere: eljárásnak sikertelen befejezése után fordulhat-e a jelzálog tulajdonosa ellen, vagy beperelheti-e mind a kettőt egyszerre avagy pedig indíthatja-e a keresetet egyenesen a jelzálog tulajdonosa ellen?

A perrendtartásnak 44. §-a ama kételynek akarja elejét venni, vajon köteles-e a jelzálogos hitelező előbb az előjegyzés igazolása iránt a telekkönyvi hatóság előtt kereset indítani és csak ezen pernek végleges befejezése után a fizetési pert indítani vagy pedig pótolja-e a fizetés iránt indított per az igazolási pert?

Ezekből látni, hogy a jelzálogi kereset nem az idézett két intézkedés folytán tartozik a személyes keresetekhez, a mint egyáltalában az alaki jog a kereset anyagi tartalmának meghatározására hivatva nincs és hogy a jelzálogi keresetekre nézve külön birói illetőség megállapítva nem volt és most sincs megállapítva, végre hogy a jelzálogi kereset nem azért tartozik a személyes keresetekhez, mivel a perrendtartás 44. §-a arra nézve a személyes bíróságnak illetékességét megállapítja, hanem megfordítva, hogy a perrendtartás 44. §-a

azért állapítja meg a jelzálogi keresetre nézve a személyes bíróságnak illetőségét, mivel az a személyes keresetekhez tartozik.

A jelzálogi kereset azért is tartozik a személyes keresetekhez — mondja a kir. Curia — mivel az nem valamely dologi jogcímnek vitás uton való érvényesítésében, hanem egy személyes követelés érvényesítésében áll.

És ez az egyedüli kriterium, mely a birói illetőség megállapításánál határozó. A jelzálogi kereset egy személyes (vagyonjogi) követelés érvényesítésében áll.

A személyes jog alapján a hitelező jogosítva van az adóstól vagyonjogi szolgáltatást igényelni, a vagyonjogi szolgáltatás pedig áll a jelzálogi keresetnek alapjául szolgáló jogviszony folytán pénzfizetésben, tehát fizetésben marasztalandó el a jelzálogtulajdonos.

Minthogy azonban senki kötelmi viszony vagy magánvétség nélkül harmadik személynek vagyonjogilag kötelezve nem lehet és minthogy a jelzálogi keresetnek eddig tárgyalt nemében¹ valamely kötelmi viszonyról vagy magánvétségről szó nem volt: kötelmi viszony fenforgásának kimutatása nélkül jogosult volna azon ellenvetés, hogy a jelzálogi keresetnek személyes jellege állítatik ugyan, de igazolva nincs.

Hogy a jelzálogtulajdonos mint a személyesen kötelezett adósnak jogutódja szintén kötelmi viszonyban áll a jelzálogos hitelezővel, kitetszik az osztr. ált. polg. törvénykönyvnek 443. §-ából, mely szerint az ingatlan megszerzésével a rajta telekkönyvileg bejegyzett terhek is átvállalandók.

Ha ezen törvényszakaszban foglalt intézkedést a nyelvtani értelmezés szabályai szerint magyarázzuk, kielégítő eredményre nem jutunk, mert ugyanazon rendelkezés foglaltatik a telekkönyvi jogszabályokban, melyek értelmében minden bejegyzvény addig érvényes, míg az telekkönyvi uton ki nem töröltetik. Mindkét intézkedés tehát félreérthetetlenül ugyanazt tartalmazza.

Minthogy pedig a törvényhozóról feltenni nem lehet, hogy valamely törvénybe felesleges intézkedést felvenni szándékozott, kell hogy szándéka az idézett törvényszakasz alkotása alkalmával másra irányult legyen.

Hogy mire irányult a törvényhozónak intentiója, az kitűnik az ugyanazon szakaszban foglalt azon további rendelkezésből, mely szerint más követelések és igények a szerzőre (szenvedőleg) át nem szállanak.

A 443. törvényszakasz idézett két mondatának egybevetéséből következik, hogy terhek alatt zálogjogilag biztosított követelések is értendők és minthogy a követelések főleg pénzbeli követelések, melyek csak pénzfizetés által törleszthetők, tehát pénzfizetés által kielégítendőek azon terhek is, — szenvedő követelések, — melyek a szerzőre átszállanak.

A törvény eme intézkedésében hallgatólagos utalványozás foglaltatik, mely a terhelt ingatlan szerzésére irányuló jogügylet kötésével egyidejűleg a törvény erejénél fogva létesül.

A ki tehát terhelt ingatlant elidegenít, az utalványozza egyuttal a szerzőt arra, hogy a rajta fekvő terheket törleszsze; a szerző pedig elfogadja az utalványt a megkapott fedezet, azaz a terhelt ingatlan értékének erejéig; a miből következik, hogy a szerző az átvállalt tartozások megfizetésében elmarasztalandó ugyan, de nem korlátlanul, hanem csak a megkapott fedezet, azaz a jelzálog értékének erejéig.

Ezen korlátozott elmarasztalás által különbözik a jelzálogi kereset a közönséges adóssági keresettől, mely utóbbinál alperesnek végrehajtás alá vonható összes vagyonára rendelhető el a végrehajtás, az elsőnél azonban csak a terhelt ingatlanra.

Minthogy általánosan elismert jogelv, hogy az adósnak

¹ A jelzálogi keresetnek másik nemét képezi az osztr. ált. polg. törvénykönyvnek 469. §-ában foglalt eset, midőn a hitelező személyében változás áll be.

egyoldalú ténykedése folytán a hitelezőnek helyzete nem rosszabbulhat, a jelzálogos hitelezőnek tetszésétől függ az utalványozásba beleegyezni vagy nem: ő jogosítva van a személyesen kötelezett adóst, vagy a jelzálog pusztá tulajdonosát, vagy pedig mind a kettőt egy keresettel saját választásához képest a zálogjogilag biztosított követelés megfizetésére szorítani, a jelzálogtulajdonost azonban csak az ingatlan értékének erejéig.

Ezen jogelv a hivatkozott igazságügyminiszteri rendeletben is kifejezést talált.

Ha most már tekintetbe vesszük, hogy akkor, midőn a jelzálogtulajdonos csak a kielégítésnek tüzésére volna elmarasztalható és abból folyólag a jelzálogos hitelező nem volna jogosítva annak fizetésben való elmarasztalását kérelmezni, megfordítva a jelzálogos hitelező sem lenne kötelezhető a jelzálogtulajdonos részéről ajánlott fizetés elfogadására, a miből következne, hogy a személyesen kötelezett adós jogutódjának helyzete rosszabb, mert a terhelt birtokot a hitelezők beleegyezése nélkül nem tehermentesíthetné, a mi nem csak jogi, hanem nemzetgazdasági tekintetből sem helyeslendő, végre ha még tekintetbe vesszük, hogy a jogtudományban uralkodó elvek értelmében képtelenséget képez, miként ugyanazon kereset kettős t. i. dologi és személyes jelleggel birjon, sajnálkozásunkat kell kifejeznünk a felett, hogy a kir. Curia a hivatkozott döntvényben egyuttal nem mondotta ki azt is, hogy a jelzálogtulajdonos a jelzálog értékének erejéig való fizetésben elmarasztalandó, mi által a fent ecsetelt, az igazságszolgáltatás követelményeivel össze nem férő állapotnak oly könnyű módon véget vetett volna.

HUF JÓZSEF.

Német birodalmi kodifikatio.

I.

A német polgárjogi törvénykönyv tervezetének második olvasása, mint előre jeleztük, áprilisban csakugyan megkezdett s június 11-ig 153 §. lett felülvizsgálva. Nevezetesen a *jogügyletek formaságairól* szóló szakasz tárgyalása befejeztetett. Elfogadtatott, hogy ott, a hol a törvény a szerződések-nél írásbeliséget követel, a felek által külön okmány állítandó ki; az mellőztetvén, hogy a szerződés kötése levél útján is történhessék. A tervezettől eltérőleg nem fogadtatott el az, hogy a távirati közlemény érvényes lehessen, kétség esetében azonban, s akkor, midőn az írásbeliséget nem a törvény, hanem a felek megállapodása rendelte, érvénnyel bír, de ily esetekben is utólagosan mindenik fél követelheti az okmány kiállítását.

Számos megtámadásnak volt kitéve, s hosszas vitát idézett elő az akaratnyilvánítás hiányairól rendelkező rész. A tervezettel összhangzólag elfogadtatott azon elv, hogy a mentális reservatio tekintetbe nem vehető, hacsak a nyilatkozat átvevője az akarat hiányát nem ismerte volna. De a szinlett ügylet mindenkor érvénytelennek nyilvánított; a harmadik jóhiszemű személy előnyére való alkalmazhatóság sem fogadtatván el. Érvénytelenek nem komolyan tett akaratnyilvánítások is, melyeknél a nyilatkozó feltételezte, hogy a komolyság hiánya félreismerhetlen, p. o. a tréfás kifejezéseknél. Még a súlyos gondatlanság eseteiben is. De kárpótlás adandó az ellenfélnek az azáltal szenvedett veszteségeért, hogy megbízott a nyilatkozat érvényében, kivéven, ha a fenforgó körülményekből felismerhette a komolyság hiányát. Nem fogadtatott el az, hogy *tévedések* eseteiben, rendszerint érvényesnek tekintessék a nyilatkozat, mely a fél valódi akaratjának meg nem felelt; azonban eltérőleg a tervezettől, többséget nyert a bizottságban azon indítvány, miszerint az ügylet megtámadható legyen; az tehát feltétlenül semmisnek nem vétetik; a megtámadhatóság kifolyása levén a kártérítési kötelezettség.

A nyilatkozat tartalma iránti tévedésnél, ha feltehető, hogy a tényállás ismerete mellett oly nyilatkozat nem tétetett volna, a megtámadhatási jog biztosított. A személy s a dolog tulajdonságaiban való tévedés a nyilatkozat tartalma körüli tévedésnek veendő, ha azok olyanok, melyek a forgalombani nézetek szerint határozó befolyásuk a tartalom felett. Megtámadható oly jogi nyilatkozat is, mely az átadás eszköze, p. o. küldöncz vagy távirat által lett hibásan közölve. A megtámadási jog a tévedés felismerése után azonnal érvényesítendő.

Mindezen esetekben az akaratnyilvánítás érvénye elesvén, a nyilatkozó kártérítéssel tartozik azért, hogy az ellenfél hitelt adott a nyilatkozatnak, tekintet nélkül arra, hogy nyilatkozót terheli e hiba vagy sem; a kártérítés kötelezettsége csak akkor maradván el, ha a közlés magasb hatalom befolyása alatt történt tévesen. Azon szabály, hogy a motívumokban való tévedés nem érvénytelenít, mellőztetett.

A tilos ügyletekről szóló 105—107. §-ok elfogadtattak, kivéven a *közrend* elleni ügyletekről szóló rendelkezéseket, melyek azokat is semmiseknek nyivánították; ez nem helyeseltetett a határozatlanság következtében. Sz.

Külföldi judikatura.

305. Lefoglalt ingók iránti igénypernél a per tárgyát nem a kereset megalapítása céljából állított tulajdonjog képezi, hanem a hitelező kielégítése végett szerzett zálogjog. Az értékkiszámításnál tehát csak a követelés összege jöhet tekintetbe, még pedig csupán a tőke; a kamat és költség nem. (*Német birodalmi törvénysszék.*)

306. Ha a férj utólag tudja meg, hogy neje mástól teherbe esett a házasságkötés előtt, nem kérheti a házasság semmisnek való kimondását személyben való tévedés miatt. (*Florencai semmitlenség.*)

307. Ha az ingatlan vevője elvállalja a jelzálogos hitelezők követeléseinek a kifizetését, úgy ő azoknak személyes adósává válik és velük szemben harmadik birtokosnak nem tekinthető. (*Turini semmitlenség.*)

308. A gyermek eltartása mindkét szülőnek képezvén kötelességet, az, a ki az eltartást helyettük eszközli, követelésével úgy az atya, mint az anya ellen felléphet. (*Párisi semmitlenség.*)

309. Bérleti szerződés felbontására okul szolgálhat az, hogy a bérlő a jószágot rendeltetése ellenére használja. (*Párisi semmitlenség.*)

310. Ha ki is van kötve, hogy a megbízás a megbízótól vissza nem vonható és ha visszavonatik, a megbízottnak kártérítési igénye van, e kikötés hatályát veszti azon esetben, ha a visszavonásra a megbízott hibája ad okot. (*Párisi semmitlenség.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— Az új birói ügyviteli szabályok tervezetét még mindig mély titok leple borítja és így e nagy fontosságú kérdés eddigelé el van vonva a sajtó hozzászólásától. Hogy azonban a fait accompli a hozzászólást lehetetlenné ne tegye, ismét ráutalunk egy nagyfontosságú körülményre, a melyet e helyütt már több ízben kiemeltünk és ez: a közvetlen érintkezés az első és a harmadfokú bíróság közt. Semmi fontos ok nem késztet arra, hogy az első f.k és a Curia közti érintkezést a kir. táblák közvetítsék, és a jelenlegi állapot csak huzavonát és igen sok felesleges munkát eredményez.

— Békéről ügyvédi körökből felkérteünk a következő sorok közlésére:

Kis-Ázsiai állapotnak nevezi egyik budapesti kartárs azon, a budapesti VII. ker. járásbírósnál előforduló körülményt, hogy egy tárgyalást ápr. 14-ről június 22-re, s innét október 8-ra halasztottak el.

Minek nevezhető akkor az az állapot, a mely a békési járásbírósnál már rég idő óta fenn áll. Volna rendszerezítve 3 bíró és egy aljegyző, kik közül egyik albiró az évi 3—4000 telekkvi ügyet egy maga intézi példátlan szorgalommal és erőfeszítéssel, s van a telekkönyvi iroda részére adva 2 segédtelekkönyvvezető és 1 azaz egy írnök. Az egyik telekkönyvvezető

felsőbb — gondolom elnöki — rendeletre, telekkönyvi iktató, kiadó, levéltárnok, sortározó, s olykor másoló, s a 3—4000 ügyszám leírását egyetlen irnok, a megrendelt telekkönyvek — évi 5—600 darab — lemásolását és a telekkönyvi bevezetéseket a másik telekkönyvvezető végzi, s most még ez egyetlen irnokot is egy elnöki ukáz elparancsolja egy más bíróság-hoz kisegítőnek.

Még szebb állapotok vannak a bünvádi, polgári és kisebb polgári ügyeknél. Ez ügyek intézésére volna a járásbíró, egy albíró s a jegyző. A jegyzői állás márczius óta üresedésben van, az albíró pedig május eleje óta el van kommandírozva Orosházára kisegítőnek. Az egy járásbíró a folyamatba levő ügyek vezetésére physikailag képtelen, mert maguk a bünvádi ügyek igénybe veszik teljes megfeszített munkaképességét. E miatt a május eleje óta érkezett összes polgári és kis. polgári ügyek egy szekrénybe csukva várják a jobb jövőt s még csak gondolni se lehet, mikor lesz majd terminus tűzhető; — a májusi és júniusi terminusok pedig hivatalból el lettek halasztva s az így halasztott ügyek előbb említett társaik sorsára jutottak.

De ha a bírói létszám teljes is, kénytelenek a kezelő személyzet gyarló létszámára tekintettel hosszú terminusokat tűzni, a határidőhöz nem kötött darabok pedig 3—4 hónap, sőt több idő múlva kerülnek ki leírás alól.

Az összes polgári, kis. polgári és bünyfenyítő ügyek irodai ellátására van 2 irnok és egy díjnok.

Az egyik irnoki állás ujév előtt több mint egy évig gazdátlan volt az előbbi irnok betegsége, majd halála folytán. A másik irnok iktatott, kiadott, levéltározott e háromfajta ügyekben. Ujév óta be van töltve ez állás, de ezen irnok is folyton beteges. A napidíjas pedig folyton bünygyi jegyző-könyvet vezet. Tehát tulajdonkép csak akkor irnok le egy-egy darabot, ha épen semmi más dolguk nincs.

Egy-egy darabnak az irodán szerencsés keresztlutását a helybeli ügyvédi kar, mint nevezetes eseményt szokta üdvözölni.

Pedig el kell ismerni, hogy úgy a bírói, mint a kezelő személyzet a hivatalos órák önkéntes meghosszabbításával, ereje teljes megfeszítésével ember feletti munkát végez.

— A próbairás végett a szakértők előtt személyesen megjelenő nem helyben lakó fél költségeit ki tartozik viselni? Egy váltóperben a vidéken lakó alperes tagadván az aláírás valódiságát azon kérelmet terjeszti elő, hogy neki mód és alkalom nyujtassék, hogy a szakértők előtt irhasson, mert alperesnek a meghatalmazáson és a kézbesítési vevéken levő két aláírása nem képez elegendő és teljesen megbízható substratumot a szakértők számára, mert ezek csakis bő anyag alapján felelhetnének meg lelkiismeretesen feladatuknak. A budapesti keresk. és váltótörvényszék a szemle fogantatására határidőt kitűző végzésben megengedte ennek folytán alperesnek, «hogy a kitűzött tárgyalási határnapon megjelenve, a szakértők előtt próbairást tessen.» Alperes személyesen meg is jelent, próbairást tett a szakértők előtt és személyes (uti- és egyéb) kiadásai fejében 19 frt 48 krnyi költséget számított fel, melyet felperessel szemben pervesztesség esetére megállapítani kért. A bíróság a 23071/1891. sz. végzésében azonban nem állapította meg ezen költséget felperessel szemben, «mert azok felmerültére felperes okot nem szolgáltatott, a mennyiben maga részéről, a szakértők részére az aláírások összehasonlítására, a meghatalmazás által is kielégítő adatot szolgáltatott és a próbairást nem ő, hanem elsőrendű alperes követelte.»

— Az 50 forintot meg nem haladó ügyvédi munkadíj-követelések még mindig a kisebb polgári peres eljárásra tartozóknak tekintetnek. A budapesti IV. ker. járásbíróság: — — ügyvédnek személyesen védekezett — — ellen 24 frt ügyvédi díj iránt folytatott sommás perében 1891 jan. 31. 2974. szám alatti végzéssel alperest a kereset értelmében elmarasztalta. A kir. tábla a következő végzést hozta: Az elsőbir. ítéletét hivatalból megsemmisíti (1881: LIX. tcz. 39. §. c) pont) s a keresetet felperesnek visszatadni rendeli, «mert felperes a kereseti összeget azon alapon vette követelésbe, mert ő a jelenlegi alperest az A. végzésben kitüntetett perben mint ügyvéd képviselte; és mert a felhívott végzés szerint részére a ügyvédi munkadíj s költség fejében, a jelenlegi alperes irányában a per bírósága részéről 24 frt megállapított. Minthogy azonban az 1874: XXXIV. tcz. 58. §-a szerint a bíróság megállapított ügyvédi illetményekre nézve az illető ügyvéd személyes bírósága illetékes, minthogy továbbá az 1877: XXII. tcz. 11. §. szerint pénzbeli követeléseket tárgyzó keresetek, melyeknek összege a járulékon kívül 50 frtot meg

nem halad, a felhívott cikk által szabályozott kisebb polgári peres eljárásra tartoznak, a melytől eltérésnek helye nincsen s minthogy ezek szerint a kereseti követelés nem tartozik a sommás eljárásra: ezek következtében a fenti módon kellett határozni. (1891 márczius 9. 8744. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— Az osztrák igazságügyminiszter a napokban ujjlag bemutatta a képviselőháznak a büntető-törvénykönyv javaslatát, mely 1874 óta van folyton napirenden. A legujabb javaslat szövege csaknem teljesen megegyez a mult évben beterjesztett javaslattal, melyet annak idején tüzetesen ismertettünk. Az eltérésekre még visszatérünk.

— Hogy a *numerus clausus* sem képez biztos gyógyszer az ügyvédség bajai ellen, kitűnik egy bécsi ügyvédnek a J. Bl.-ben közzétett visszaemlékezéseiből. Az ügyvédi kinevezés elnyeréséhez óriási protektio kellett; Bécsben az ügyvédek száma még az ötvenes években is csak 80-at tett, s ezen csekély számnak egy jelentékeny része mégis a nyomorral küzdött és csak úgy tudta magát fentartani, hogy a virágzó üzletet folytató zugirásokot szolgálta. Egy-egy beadvány ellenjegyzésért rendszeren egy ezüst huszas járt az ügyvédnek a zugirástól; hogy ezen ellenjegyzéseknél milyen könnyelműséggel jártak el, kitűnik abból, hogy egyszer egy perben mindkét fél összes beadványai ugyanazon ügyvéd signaturáját viselték, a mit különben csak a másodfoku bíróság vett észre. A márcziusi napokban, a mikor viharosan követelték a szabad ügyvédséget, a leglármasabbak közül néhányat kineveztek, a mikor aztán én is folyamodtam ügyvédségért — mondja a visszaemlékezések írója — kérvényemet elutasították, hivatkozással ugyanazon előbbi lármaszók beadványaira, melyekben ki volt mutatva, hogy további kinevezések mily nyomorba döntenék az ügyvédséget.

— Az osztrák egyetemi törvények és szabályoknak a mult hóban megjelent hivatalos új gyűjteményében az 1850-ből származó tanulmányi rend összhangzásba van hozva az újabb törvényekkel. Legszembetűnőbb a gyülekezési és egyesületi jog tekintetében beállott változás: az 1850-iki szabályzat, a 48-diki események behatása alatt, egyletek alkotását egyszerűen megtiltotta az egyetemi polgároknak; ez a rendelkezés az 1867-iki egyesületi törvény folytán hatályát veszítette. De még most is hatályban van az az intézkedés, hogy az egyetemi polgárok az egyetem falain kívül más, mint társas összejövetelekben nem vehetnek részt, vagyis politikai gyűlésektől még most is el vannak tiltva. — Az új gyűjtemény magában foglalja azon szabályokat is, melyek a legközelebbi tanévben az egyetemi polgárok jelentkezési könyvecskéi és azonosságai arczképei tekintetében életbe lépnek.

— Fegyenczek alkalmazása kulturmunkálatoknál. A steiermarki helytartó intézkedése folytán a marburgi fegyházból 60 fegyenczet küldtek a Graz melletti Weinstettelbe, hogy ott a Mur-folyó pusztításai ellen emelendő védművek létesítésében részt vegyenek 3—3 felügyelő vezérlete alatt. Azt hiszik, hogy a munkáltatásnak ez a módja jótékony hatással lesz a fegyenczekre, mert emelőleg hat rájuk az a tudat, hogy a sorscsapások által sujtott lakosság megmentésében közreműködnek. Eddig nem volt ellenük panasz, sőt kedvező benyomást tett a csapatokban uralkodó katonás rend.

— Rüdorff, ki a német kriminalisták közt tekintélyes helyet foglalt el, a napokban meghalt. Kommentárja igen figyelemre méltó, a kommentárnak rövidített kiadása pedig, a «kis Rüdorff», számos kiadásban jelent meg. Rüdorff volt a német büntető-törvénykönyv szerkesztésével foglalkozott bizottság jegyzője.

— A német büntető-törvénykönyv igen jó kis kézikönyve jelent meg legujabban negyedik kiadásban *Daude*-tól. Magában foglalja a törvényt valamennyi novellával és a német birodalmi törvényszék elvi határozataival kiegészítve. A német büntető törvénykönyv azon husz év óta, hogy érvényben van, eddig hat novellát kapott; az utolsót a folyó évben.

— Az Egyesült-Államok házassági joga méltó párja a miénknek. Az egyes államok teljes önállósággal intézkedhetnek ezen a téren, és innét van, hogy a házassági jog a legtarkább különféleséget mutatja. (Legközelebb visszatérünk).

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 ft negyedévre 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Curiai határozat a bünvádi eljárás köréből. — *Törvénykezési Szemle:* Bünygyi ítéletek kritikai fejtegetése. XVII. Adalék a sikkasztás kérdéséhez. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Német birodalmi kodifikatio. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Körlevél a debreczeni kir. ítélő tábla kerületében működő kir. bíróságokhoz.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Budapesten megjelenő jogi szaklapok alulírt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 9-től augusztus 23-ig bezárólag, lapjaik félívvvel kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelem e csökkenése — melyet a törvénykezési szünet természetszerűen hoz magával — a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők, a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1891 július hó 6-án.

Dr. Tarnai János a «Magyar Igazságügy» szerkesztője	Dr. Wolf Vilmos az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője
Dr. Fayer László a «Jogtudományi Közl.» szerkesztője	Dr. Révai L., Dr. Stiller M. a «Jog» szerkesztősége
Németh Péter a «Büntető Jog Tára» szerkesztője	Dr. Márkus Dezső a «Jogi Szemle» szerkesztője.

Curiai határozat a bünvádi eljárás köréből.

Bármennyit irtak is jogtudósaink, bármiképp is küzdött érettük zsenge védői karunk: csak nem birtak nálunk köz-elismerésre és a gyakorlatban érvényesülésre találni a modern bünvádi eljárás alapelvei.

És — sajnos — épen bírói és ügyészi karunk konservativismusán mult eddig csupán, hogy bünvádi eljárásunk nem bontakozott ki inquisitorius jellegéből s nem fejlődött az egyéni szabadságot biztosító vádelvi szellemben.

A jogélet minden ágában megkísérelték már viszonyaink összehasonlítását Anglia jogviszonyaival, de még a legvérmesebb optimismus sem merte volna bünvádi eljárásunkat Angliáéval összemérni. Pedig a két állam közt e téren is — habár csak formailag — van egy megegyező vonás.

Az, hogy úgy ott, mint nálunk, a bünvádi eljárás tisztán a bírói gyakorlat folytán fejlődött oda, a hol most van.

Csakhogy míg az angol bíró arbitrarius hatalmát kizárólag az egyéni szabadság garantiáinak fokozására és fejlesztésére használja, addig nálunk — mint a kir. Curia mondja — «ugy a vizsgálati, mint a végtárgyalásra vonatkozó eljárás az inquisitorius eljárás korából fenmaradt tévedésekben sany-lódik».

Ne részletezzük a vizsgálati fogságnak, a csendőri kinzásoknak, a fogdíjaknak, a védői jogkör minduntalan történő csorbitásának, «a kikampózásnak», stb. stb. már annyiszor hangoztatott, nap-nap után felmerülő kérdéseit.

Most nem rekriminációkba akarunk bocsátkozni.

Mert végre oly hosszú várakozás után egy magasabb, egy kiemelkedő mozzanat vonja magára figyelmünket.

A kir. Curia, mely egy időben — sajnos, nem tartott soká az az idő — hivatásának érezte, vezéreszméjének tekin-

tette, tételes jog hiánya folytán a gyakorlatban pótolni, teremteni meg a nagy eljárási garantiákat: a kir. Curia ismét hallatta szavát ez irányban, midőn ez évi 12080/90. sz. alatti ítéletében máglyára ítélte a hagyományos inquisitorius eljárás rozsdás fegyverét: az egykoron a «bizonyítékok koronáját» képezett *pusztá beismerést* és a még most is divatozó *kicsikart beismerést*.

Kimondta a Curia ugyanez ítéletében azt is, hogy a bíróság csakis a végtárgyaláson kifejtettek szerint köteles és jogosult itélni.

Ebből folyólag a rendőri vizsgálat, a vizsgálóbírói előnyomozás és a vizsgálat csak alig subsidiarius szereppel bírnak a bírói mérlegelésnél s az ítélet hozatalánál.

Ugyancsak ez ítélet proklamálja még azt az elvet is, hogy senki se hallgatható ki tanuként oly tényekre nézve, melyek ha bebizonyulnak, irányában a büntető törvényekben tiltott cselekményeknek minősülnek.

Fontos pedig ez elv alkalmazása nemcsak az ily vallo-mások bizonyítéki erejének aggályossága szempontjából, de mert magában foglalja azt is, hogy senki sem kényszeríthető — esküvel sem — hogy önmagát denuncálja, senki sem állítható ama dilemma elé, hogy vagy hamisan esküszik (a mi büntetendő cselekmény) vagy saját magát börtönre juttatja.

Reméljük, a kir. Curia nem fog itt megállni arbitrarius eljárásunk purifikációjában. Reméljük, hogy az anyagi jogban hozott többé-kevésbé sikerült *elméleti* és sokszor akadémikus értékű döntvényei mellett (vagy ha úgy tetszik helyett), — a melyekben foglalt kérdések tisztázása amugy is nem annyira legfőbb törvényszékünk teljes-ülése elé tartozik, mint inkább a doktrínának hatáskörébe, — a kir. Curia ezentul gondot fordítand bünvádi eljárásunk szabályozatlan kérdéseinek a tiszta vádelv irányeszméi szerint s a személyi szabadság kellő respek-tálásával való kifejesztésére.

És ha a kir. Curia állandó, egyöntetű gyakorlata, szükség esetén teljes-üléssileg kifejtett döntvényjoga megmutatja végre-valahára azt az irányt, a melyet ugy a törvényhozónak, mint a bíróságoknak követniök kell: akkor, hiszszük és reméljük, nem fog elmaradni sem a törvényhozónál, sem pedig az alsóbb foku bíróságoknál a hatás.

Ez a hatás pedig abban fog nyilvánulni, hogy a törvényhozás végre-valahára el fogja magát szánni ezen már a gyakorlatban érvényesülő jogot kodifikálva, azt törvény-erővel felruházni.

A bíróságokat pedig a megváltoztató, feloldó, megsemmisítő határozatok, az alsófoku bíróságoknak diszére épen nem való felsőbb bírói kitanítások reá fogják birni arra, hogy egyrészt a csendőri, vizsgálóbírói vagy esetleg kir. ügyészi oldalról tapasztalt szabályellenességeket el ne nézzék, másrészt pedig maguk is tartózkodjanak «az inquisitorius eljárás korából még mindig fenmaradt tévedésektől.»

A szóban levő curiai ítélet szövege ez:

A m. kir. Curia: (Gyilkosság büntetével, illetve abban való bűnrészességgel vádolt Pintér Pál s társai ellen a nagykanizsai kir. törvényszék előtt folyamatba tett bünygyben): A bizonyítási eljárás sarkalatos alapszabályai közé tartozik, hogy csak azok a bizonyítékok szolgálhatnak az ítélet alapjául, melyek a főtárgyaláson a vádlottak és az ítélő bíróság

előtt felhozattak és a vádlottak, esetleg védőiknek azokra vonatkozó nyilatkozataik után érvényesültek;

hogy senki sem hallgatható ki tanuként oly tényekre nézve, melyek ha bebizonyulnak, irányában a büntető törvényekben tiltott cselekménnyé minősülnek;

végül, hogy a hivatalos eskü, mint csupán a hivatali teendők pontos teljesítésére vonatkozó adpromissorius esküre való hivatkozás nem pótolhatja bírói eljárásunkban a megtörtént tények igazolására szolgáló affirmatív eskü bizonyító erejét.

A jelen esetben lefolyt, úgy a vizsgálati, mint a végtárgyalásra vonatkozó eljárás az inquisitorius eljárás korából még mindig fenmaradó ama tévedésben sinlődik, mely a bizonyítás főszulját a vádlottak beismerő vallomására fekteti, bármily a bírói kötelességgel és méltósággal össze nem egyeztethető módon, kényszerítés vagy cselekkel lett légyen az a vádlottól kicsikarva.

A szabad, egyéb bizonyítási eszközökkel egyező önvallomásnak mint leghatályosabb bizonyítéknak érdekében azonban szükséges, hogy még látszata is kerültesse annak, mintha a vallomás nem a vádlott szabad, minden befolyásolástól ment elhatározásának eredménye volna; annyival tévesztettebb ezen tekintetek mellőzése oly esetben, midőn a vizsgálati eljárás különben is bő anyagot szolgáltatott ezeknek helyes felhasználása és érvényesítésével az ügynek teljes kiderítésére.

A mi vádlottaknak jelen ügyben való beismerését illeti, kétségtelen, hogy mindannyian a tettességet, illetőleg részességet a vizsgáló bíró előtt — némi tagadás után — 1889 jan. 26., 27., 31., február 5., márczius 5., 6., 7., 12., 13., 24-iki kihallgatásuk alkalmával részletesen és a tényállással egyezőleg beismerték.

Ezen vallomásaikat az 1889 november 12-iki végtárgyaláson visszavonták, felhozván Pintér Péter és Pintér József azt, hogy arra csakis a vizsgáló bíró bántalmazása s fenyegetése által birattak, özv. Balázs Jánosné és Balázs Anna (Nacza) azt, hogy vallomásaikat ijedükben tették, Szabó József pedig, hogy a vizsgáló bíró nem az ő vallomását vette jegyzőkönyvbe.

A kir. ítélő táblának 1890 február 10. 194. sz. a. feloldó határozata folytán teljesített nyomozás, valamint az 1890. évi június hó 28-iki végtárgyalás eredménye szerint az, hogy a vizsgáló bíró Pintér Péter és Józsefet bármiként is bántalmazta volna, nem nyert igazolást, de kitünt az, hogy a vizsgáló bíró Pintér Péternek nem létező bevallására való hivatkozással bírta reá Pintér Józsefet és viszont ennek háttal való szembesítésével Pintér Pétert ténykedésük beismerésére.

Nem helyeselhető ezen — a bírói tekintélyvel össze nem férő — vizsgáló bírói eljárás, de ép oly kevésbé fér össze a bűnvádi eljárás legkezdetlegesebb szabályaival és a bírói tekintélyvel a vizsgáló bírónak az a kihallgatása és szembesítése, mely a vádlottakkal szemben az 1890 június 28-iki végtárgyalás alkalmával eszközöltetett; egészen szabályellenes és semmis a vizsgáló bírónak tanuképen való kihallgatása oly tényre vonatkozólag, mely ha ellene bebizonyosodnék, a Btk. 473. §-ban érintett vétséget képezné, és valamint ez okból egyfelől helyes az, hogy a vizsgáló bíró bemondásainak megerősítésére esküre nem bocsátott, másfelől téves az a felfogás, mintha bűnvádi ügyben a tanuzási eskü a hivatali esküre való hivatkozással helyettesíthető volna.

Mindezen körülményeknél fogva szükséges, hogy a vádlottak részéről más alkalommal tett beismerések iránt a bizonyítási eljárás fogamatba vétessék, továbbá hogy a vizsgálat által más irányban szolgáltatott nyomatékos bizonyítékok is a végtárgyaláson érvényesüljenek.

A 16. napló sz. a. csendőri jelentés szerint özv. Balázs Anna (Nacza) és Szabó József vádlottak Kozma István községi bíró és Hegedüs Pál jelenlétében tettüket beismerték, Bernschütz József, Liszta József, Dömötör György csendőrök, továbbá Hegedüs Pál és Naszlang Mihály tanuk 42., 43., 44., 45., 48. n. sz. a. vallomása ugyanezt igazolja.

A vádlottak elmebeli állapotának megvizsgálásával megbizott dr. Schreyer Lajos kir. törvényszéki és dr. Mayer Ferencz járásorvosok erre vonatkozólag hivatalosan jelentik, hogy Pintér Péter és Pintér József előttük a bűncselekményre vonatkozó beismerést tettek.

Ezen bizonyítékoknak érvényesítése az eddigi végtárgyalásoknál teljesen mellőztetvén, szükséges, hogy a fentebb megnevezett csendőrök s a tanuk és orvosoknak tanuképen hit alatti kihallgatásával a bizonyítási eljárás kiegészíttessék.

De léteznek még más nyomatékosan terhelő körülmények is, melyek vádlottaknak — habár igazolást nélkülöző — tagadásaikkal szemben bűnösségük bírói teljes meggyőző-

désig való megállapítására nézve lényeges befolyással bírhatnak. Az 1889 november 12-iki végtárgyalás alkalmával a Pintér Péterhez intézett kérdések és erre adott feleletekben, a nevezett vádlott revolverének elrejtési, illetőleg megtalálási helyeül Pintér Péternek lakásán levő egy széke jelöltetett meg. Kozma István községi bírónak ugyanazon végtárgyalás folyamán tett vallomása szerint pedig a revolver és az egy-csővű puská a Balázs Jánosné kamarájában találtatott fel.

A vizsgálat adatai szerint Pintér Péter és Pintér József az általuk kilőtt két puskát Szabó Józsefnek adták át. A 16. n. sz. alatti csendőri jelentés végpontja szerint pedig a Pintér Péter és Pintér József által elhozott kétsővű puskát és a Pintér József revolverét is a járőr az özv. Balázs Jánosné lakásán az istállóban volt alom alá elrejtve találta meg és szolgáltatotta be a járásbírósnak.

Ezen eltérő előadások folytán a valódi tényállás a fegyverek feltalálásának helyére nézve a csendőrök és a vádlottaknak a végtárgyaláson leendő kihallgatásával felderítendő, egyszersmind megállapítandó a csendőrök által az özv. Balázs Jánosnéál lefoglalt fegyverek azonossága a Pintér Péter, illetőleg Szabó József fegyverével s a csendőrök kihallgatásával megállapítandó az is, hogy látszottak-e a fegyvereken friss lövések nyomai?

Pap Lajosnének az 1889 november 12-iki végtárgyaláson tett vallomása szerint a vádbeli cselekmény estéjét előző reggelen friss hó esett; ezen hóban ő közvetlen a tett után sok lábnyomot, összetiprást és vért látott és mint az orvostól hallotta, reggelre már minden el volt söpörve; ugyanezt állapítja meg az 1889 január hó 22-én kelt 1. napló szám alatti szolgabírói, valamint az 1899 január 23-án felvett 3. napló szám alatti bírói szemle is.

Megállapítandó, hogy ezen nyomokat ki enyészttette el. Szükség esetén az illető orvos a tett utáni reggelen észleltekt iránt kihallgatandó.

Majer György halottkém 1. napló sz. alatti bemondása szerint az ólnál egy törött egycsővű fegyvert talált, melyről azt mondták neki, hogy Balázs János avval lőtte volna meg magát. Ezen fegyver előhozatván, akkor lefoglaltatott, mert abból lövés nem történhetett, annak csőve egészen be volt rozsdásodva.

Megállapítandó, ki mondotta a halottkémnek azt, hogy Balázs János azzal a puskával lőtte meg magát; ki adta át ama fegyvert a szolgabírónak. Megállapítandó továbbá Balázs János fegyvere volt-e az, különösen tekintettel arra, hogy Szabó József és Balázs Jánosné vallomása szerint utóbbi állítólag egy nem törött fegyvert vitt Szabó Józsefhez a végből, hogy azt kisüsse, a mi azonban nem sikerült.

Nem hagyható megjegyzés nélkül, hogy valamint nem helyeselhető az, hogy ily súlyos és hivatalból felülvizsgálendő bűnügyben a kir. ítélő tábla felmentő ítélete folytán a vizsgálati fogságban volt I—V. rendű vádlottaknak azonnali szabadlábra helyeztetését elrendelte, ép úgy nem igazolható az, hogy azon vádlottak a gyilkosság büntette miatt jogérvényes vádhatározat hatályának fenállása alatt, s a kir. ügyész részéről a kir. ítélő tábla ítélete ellen bejelentett felebbezése és az ügynek hivatalból való felterjesztése mellett is — be nem várva annak legfőbb bírói felülvizsgálását — szabadlábra helyeztettek.

Mindezek alapján mindkét alsóbíróági ítélet feloldásával utasítatik a kir. törvényszék az eljárásnak fentjelzett irányban való kiegészítésére, a döntő tanuknak, valamint ezekkel szemben a vádlottaknak tüzetes kihallgatására s a folytatólagos végtárgyalás adatai alapján a kifejlendőkhoz képest új ítélet hozatalára. Együttal megrendeli a kir. Curia, hogy I—V. rendű vádlottak azonnal a kir. törvényszék vizsgálati fogságába visszahelyeztessenek, stb. (1891 máj. 15. 12080. — Ref. Csider; tanácselnök Szentgyörgyi).

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bűnügyi ítéletek kritikai fejtegetése.

XVII.

Adalék a sikkasztás kérdéséhez.

Vádlott, mint az első magyar általános biztosító-társaság ügynöke, az ily minőségben s a társaság részére átvett mintegy 400 frtnyi összegnek átadását a társaság ellen emelt, de ez által el nem ismert ellenkövetelése czimén megtagadta.

A társaság által sikkasztás miatt feljelentetvén, az eljárás kir. törvényszék s a kir. ítélő tábla vádlottat sikkasztás miatt elítélte.

Az elsőbíróság marasztaló ítéletét arra alapítja:

először, hogy az ellenkövetelés meg nem állhat s vádlott ez iránti igénye nyilván alaptalan;

másodszor: hogy az igény valódisága esetében is megtartási jog vádlottat meg nem illeti, mert követelései még le nem jártak, s mert az átvett s visszatartott értékek meghatározott rendelkezéssel, t. i. a társasághoz leendő beszolgáltatás végett kerültek birtokába (keresk. törvény 309. §-a).

E szerint vádlott a birtokában levő idegen pénzzel jogtalanul rendelkezett úgy mint sajátjával.

A kir. ítélő tábla az elsőbírósági ítélet indokánál fogva s azért is hagyta helyben, mert

a) vádlott beismerte, hogy a kérdéses összeghez neki még joga nem volt;

b) beismerte, hogy a pénz átadására felhivatván, annak «meglétét tagadta»;

c) a bünvádi eljárás során sem igazolta, hogy az összeg nála készletben tartva megvolna;

A m. kir. Curia vádlottat felmentette. Az ítélet rendelkező része szerint a felmentés végleges, mert az így szól:

«Vádlott felmentetik az ellene emelt vád terhe alól.»

Az indokolás szerint ellenben vádlott nem végleg, hanem csak «ezuttal» tekinthető felmentettnak. A Curia ugyanis egyrészt bizonyítottanak veszi azt, hogy vádlott a biztosító-társasággal leszámolási viszonyban állott, másrészt súlyt helyez arra:

a) jogosult-e vádlottnak ellenkövetelése;

b) megilleti-e őt ellenkövetelés címén a visszatartási jog.

E kérdések az indokolás szerint a keresk. törvény 284. §-ának intézkedésére polgári per uton bírálандók el, s azoknak illetékes eldöntése előtt vádlott sikkasztással nem terhelhető. A miből a contrario az következik, hogy ha e kérdések, az ellenkövetelés kérdése, és a visszatartási jog kérdése a polgári per során vádlott hátrányára döntenének el, vádlott ellen a sikkasztás megállapítandó.

Akkor is, ha vádlott csak alaki okból lesz pervesztes, p. o. mert a tárgyalásról lekésvén, elmakacsoltatik, s az igazolást is elmulasztja, vagy evvel elutasítatik? (L. az ítéletet *Jogt. Közl.* f. évi 24. számú mellékletén).

Mielőtt a főkérdésre nézve megtenném észrevételeimet, két mellékkérdést nem hagyhatok említés nélkül, melyeknek egyikére a kir. ítélő tábla, a másikára legfőbb törvényszékünk ítélete nyújt alkalmat.

A kir. ítélő tábla vagy döntőnek tekinti azt, megvolt-e vádlottnál a pénz úgy, hogy ha a bünvádi eljárás során kinyitja vádlott pénztárcáját, s a vizsgálóbíró előtt leolvastva a négyszáz és annyi forintot s azt mondja: «itt van ime a pénz, de nem adom oda, mert ellenkövetésem van», a kir. ítélő tábla a sikkasztást kizártnak tekintette volna, vagy pedig ezt a körülményt nem tartja döntőnek. Utóbbi esetben az ítéletben ennek az indoknak nincs helye, előbbi esetben, — s a tény maga, hogy a bíróság ez indokra hivatkozik, azt mutatja, hogy e ténykörülményt a bíróság nem tekinti közömbösnek, — nem lehet az elsőbírósági ítéletet indokálnál fogva is helyben hagyni. Az a felfogás, mely az első bírót vezérelte, s az a felfogás, mely a pénzkészlet megléte esetében a sikkasztást kizártnak tekinti, egymással homlok-egyenest ellenkeznek.

Az első bíró felfogása — az ítéleti indokolás legalább szükségszerűen erre vezet — ugyanis ez: Az teljesen közömbös, hogy a pénz megvan, ha meg is van a pénz, ha talán ugyanazok a pénzdarabok vannak meg, melyeket a felek a biztosító-társaságot képviselt ügynököknek kezeihez fizettek, az mind egy, vádlott azért még is sikkasztott. A sikkasztás nem abban van, hogy vádlott az idegen pénzt elköltötte, mert hiszen

feltételeztetik, hogy a pénz — esetleg ugyanazokban a pénzdarabokban — megvan, s nem abban, hogy a pénznek elköltése által a jogosult vagyoni érdekeit veszélyeztette, hanem a sikkasztás abban van, hogy vádlott a pénznek kiadását megtagadta, hogy valódi vagy vélt ellenkövetelése címén, s megemlékezvén a latin közmondásról: «beati possidentes», a biztosító-társaságot akarta kényszeríteni arra, hogy az lépjen fel ellene felperesként, míg ő a kényelmesebb alperesi szerepet biztosítja magának, a helyett, hogy ő felperesként keresse igényét a biztosító-társaság ellen, a mire kényszerítve lenne, ha a kezei közt levő pénzt a társaságnak kiadná.

Hogy ez a felfogás helyes-e, összhangban áll-e a sikkasztásnak mint vagyoni elleni büntetendő cselekménynek természetével, megfelel-e a büntetendő jog politikai céljainak, követeli-e a társadalmi szükség, mely a büntetendő jognak egyedüli és kizárólagos alapja, hogy az ily cselekmény egyáltalán büntetessék, vagy ha igen, hogy ugyanazon a címen s ugyanazzal a büntetéssel büntetessék, mint az a közönséges gonosztevő, a ki a rábizott pénzt a nélkül, hogy arra bármi igényt tarthatna vagy tartana, s teljes tudatában annak, hogy ez által a jogosultnak vagyoni kárt okoz, elveri vagy az Oczeánon tulra magával viszi, — hogy de lege lata így áll-e a dolog, arról véleményemet a főkérdés tárgyalásánál meg fogom mondani. Az első bíró felfogása mindenestre ez, s evvel egyenes ellentétben áll az a felfogás, mely a pénznek meglététől teszi függővé a sikkasztást, mely szerint tehát a pénznek visszatartása önmagában polgárjogi jogtalanság lehet, de büntetendő jogtalanságot, kriminalitást, különösen pedig sikkasztást nem képez.

A m. kir. Curia ítéletének illetve az ítélet indokolásának az a része, mely a vádlott s a biztosító-társaság között fenálló leszámolási viszonyra súlyt helyez, s a leszámolást a polgári bíró hatáskörébe tartozónak mondja ki, teljesen helyes. Az ellenkező felfogás a büntető bírót tenné a számadási perek illetékes bírójává. S a ki gyakorlatunkat ismeri, tudni fogja, hogy közönségünkben nagy a hajlam büntető uton keresni — a bélyeg s ügyvédköltség megtakarításával, no meg a nyomás gyakorlásának céljából is — azt, a minek rendes útja a polgári számadási per.

De az ügynek leszámítolási viszony alapján, vagy pedig azért a polgári bíró elé utasítása, mert vádlott ellenkövetelést támaszt s visszatartási jogot vesz igénybe, e kettő között nézetem szerint nagy a különbség. Ez utóbbi oly praëjudiciális kérdés, a melyet a polgári bíró elé utasítani annyit tesz, mint a büntető bírónak a praëjudiciális kérdésekre vonatkozó hatáskörét teljesen tagadásba venni, vagy legalább annyira megszorítani, a mennyire azt megszorítva a fenálló bünvádi eljárások egyikében sem találjuk.

Az olasz bünvádi eljárás csakis a családi állás elleni büntetendő cselekményeknél zárja ki a bünvád megindítását mielőtt a családi állás kérdésében (questione di stato) az illetékes polgári bíró jogérvényesen nem határozott.

Egyéb esetekben, s jelesül a bünvád ellen felhozott polgárjogi s a tulajdont vagy más dologi jogot érdeklő kifogások esetében, a melyeknek valódisága a büntetendő cselekményt kizárja, a büntető bíró, ha a kifogást némi alappal bírónak találja, csak fel van jogositva, de nem köteles arra, hogy a kifogások érdemleges eldöntését a polgári bíró elé utalja, mely esetben vádlottnak megfelelő határidőt tűz ki. Mely, a francia joggyakorlat befolyása alatt keletkezett rendelkezés lényegesen eltér a két Siciliának nemzetibb jellegű bünvádi eljárásától, a mely a büntető bírónak praëjudiciális kérdésekben hatáskörét egyáltalán meg nem szorította, más szóval a praëjudiciális kérdésekben a büntető bíró feltétlen illetőségét állapította meg, legtisztábban őrizvén meg így a római jognak hagyományát:

«Pertinet ad officium iudicis, qui de hæreditate cognoscit, universam incidentem quæstionem quæ in iudicium revocatur

examinare: quoniam non de ea sed de hæreditate pronuntiat».

Az 1853. évi osztrák büntető perrendtartás egyenesen a büntető bíró illetőségét állapítja meg mindazokra a magánjogi előzetes kérdésekre nézve, a melyeknek megoldása nélkül a büntető kérdés el nem dönthető. Egyedüli kivételt a házasság érvénye képez.

Ugyanigyintézkedik az 1873. osztr. büntető perrendtartás is.

A német büntető perrendtartás is a magánjogi előzetes kérdéseknek eldöntését a büntető bíró hatáskörébe utalja. S ugyanezt az álláspontot foglalják el úgy az 1882. és az 1886., mint a legújabb 1889. évi bűnvádi eljárási javaslataink, bizonyos megszorítással a házasság érvényessége kérdésében.

Az előzményes kérdéseknek kimerítőbb tárgyalása nem tartozik ezuttali feladatunkhoz; az itt felhozottak csak annak igazolására szolgálnak, hogy az a felfogás, melylyel a megbeszélés tárgyát képező esetben felmerült s előzményes jellegével bíró kérdésnek elbírálását a büntető bíró magától elutasította, a bűnvádi eljárásban uralkodó iránynyal ellentétben áll.

De továbbá abból a szempontból, a melyből a m. kir. Curia kiindult, s mely szerint először az ellenkövetelés fenállása s a visszatartási jog oly előzményes kérdést képeznek, mely nélkül a büntető kérdés el nem dönthető, s mely szerint másodszor az előzményes kérdésnek elbírálására az illetékes polgári bíró van hivatva: a felmentő ítéletet indokolni nem lehet. Hiszen ez a kijelentés egyértelmű annak kijelentésével, hogy vádlottnak bűnössége vagy büntelensége ezuttal meg nem állapítható. A mint igaz, hogy ily körülmények között vádlottat nem lehet elítélni, ép oly igaz, hogy felmenteni sem lehet. Arra, mint a fenidézett törvényekből is látható, van példa, hogy a törvény bizonyos előzményes kérdéseket akár kötelezőleg, akár csak fakultative a büntető bíró hatásköréből kivesz s a polgári bíró elé utal; de arra már nincs példa, hogy a polgári bíró által eldöntendő előzményes kérdés esetében, a bűnügyet a polgári kérdés elbírálása előtt érdemleg s vádlott felmentésével el lehetne dönteni. A részletekben az egyes törvények eltérhetnek egymástól, de abban valamennyien egyértelműek, hogy ily esetben a büntető kérdés eldöntése függőben marad, a félnek pedig — hogy melyiknek, az az ügy körülményeitől függ — meghagyatik, hogy a polgári kérdésnek bizonyos határidő alatti eldöntését kieszközölje. A mint hogy a dolog természete mutatja, hogy ez másképp nem is lehetséges.

A fenforgó esetben a felmentést az elszámolási viszony, s abból folyólag az ügy polgárjogi természete teljesen indokolja, mert ennek megállapítása egyértelmű annak kijelentésével, hogy büntetendő cselekmény feltétlenül ki van zárva. De akkor az indokolásban felhozott előzményes kérdéseknek nincs helye; ha pedig a sulypont az előzményes kérdésekre helyeztetik, akkor a felmentés az előzményes kérdések perjogi jelentőségének félreismerésére mutat.

Bűnvádi gyakorlatunkban az előzményes kérdések perjogi jelentősége ugyan még a nem tisztázott kérdések közé tartozik. Eljárási törvény hiányában ezen alig lehet csodálkozni. Hogy a gyakorlat a kétségtelenül önmagában, de részleteiben s árnyalataiban is érdekes kérdéssel alig foglalkozott, annak oka ép az, hogy a gyakorlat egészben véve, sőt alig érezhető kivételekkel annak a helyes iránynak hódolt, mely az előzményes kérdéseknek elbírálására a büntető bírót tekinti illetékesnek, s így nem igen nyílt alkalom azzal a kérdéssel foglalkozni, mi büntetőjogi jelentősége van annak, ha az előzményes kérdés elbírálása a kérdésnek ügyszerinti — *ratione materiæ* — illetékes bírójához utaltatik. Óhajtanó, hogy erre ne is nyíljék alkalom. Annak az utnak követése, melyet a most tárgyalt ítélet választott, oly lejtőre vezetne, a melyen alig van megállapodás.

A polgári bíró elé kellene utasítani az ügyet, valahányszor p. o. okirathamisítás miatti vád esetében kérdés tárgyává tétetnék, hogy az okirat bir-e a törvényes alaki kellékekkel, s így bizonyító eszközt képezni alkalmas-e. A 280. §. esetében a polgári bíró előzetes határozatát ki kellene kérni arra, vajon a megölt törvényes rokona vagy házastársa-e a tettesnek, mert ez mindenesetre polgárjogi kérdés. A vagyon elleni büntetendő cselekményeknél alig volna ügy, mely a polgári bíró közbenjárását nem igényelné, mert itt polgárjogi kérdéseknek a büntető kérdésbe és pedig büntetőjogi jelentőséggel belejátszása napi renden van. Maradjon azért bűnvádi gyakorlatunkban ezentul is irányadó az elv: «*judex actionis est judex exceptionis*», annyival inkább, mert jövődő eljárásunk is bizonyára ezt az elvet fogja követni.

Áttérünk most a főkérdésre.

Valóban sajátságos aggodalmas érzület, s bizonyos lehangoltság fogja el az embert, ha azt látja, hogy az a büntető tudomány, a melynek annyi kiváló erő, annyi valóságos szellemi óriás szentelte életét, s egész munkásságát, s mely kétségtelenül igen sok fényes cselekményt képes felmutatni, éppen a legközönségesebb, leggyakoribb büntetendő cselekményekkel, minők a lopás és sikkasztás — mindeddig teljesen tisztába jönni nem tudott. Avagy talán nem igaz-e, hogy még ma is a felfogás véletlenségétől függ, hogy valakire rásütessék a tolvaj, a sikkasztó bélyege, vagy továbbra is tisztességes embernek elismertessék. Tagadhatlan tény, hogy a lopás és sikkasztás erkölcsi elemének megjelölésére nem sikerült még találni oly meghatározást, mely szükség-szerűen csak egyértelmű magyarázatot engedvén, minden lehető kételyeknek elejét venné, s az ítékezés egyöntetűségét teljesen biztosítaná. E helyütt elég lesz három meghatározási kísérletről megemlékezni.

Az egyik az, mely a nyerészkedési célzt állítja fel ismervül.

A törekvést, mely ez ismerv hiveinek szeme előtt lebeg, nem helyesnek mondani nem lehet. Az alapgondolatot annak mindenesetre helyes felismerése képezi, hogy vannak oly cselekmények, melyek látszólag s úgy szólván alakilag a lopás illetve sikkasztás fogalmát teljesen kimerítik, s melyek mégis — ha szabad magát így kifejezni — a valódi lopástól vagy sikkasztástól lényegesen különböznek, a melyeknek tettese érdemelhet talán büntetést, de kit tolvajnak, sikkasztónak mondani az általános meggyőződéssel, a nép jogérzetével ellenkeznek.

De hogy a nyerészkedési célz formulája, mennyire tullótt a célzon, s gyakorlatilag mennyire elfogadhatlan eredményekre vezetett, az sokkal ismeretesebb, semhogy e helyütt indokolást igényelne. A tény egyszerű megállapítása elegendő.

Csak egy példát idézek:

A louvaini egyetemi polgárok egy időben tanulás helyett a házakon levő csengetyűket, címtáblákat, sőt, mint az ítéletből kitűnik, a sarokvasakat és ablakszárnyakat lopdosták. A tett sokáig homályban maradt, míg végre a rendőrségnek sikerült a tettesek nyomára jönni. A házkutatások ily tárgyak egész gyűjteményét hozták napfényre. A bíróság vádlottakat nyerészkedési célzat hiánya miatt a lopás vádjától felmentette, s csak a mi vagyonrongálásunknak megfelelő kihágást állapított meg! Az ítélet élénk bírálatoknak képezte tárgyát még azok részéről is a kik az animus lucrandi-t a lopás lényeges elemének tekintik.

Tudva van különben az is, hogy az animus lucrandi hivei részéről is oly értelmezésben részesül, a melyben az nem más és nem több, mint a mi btkvünk által követelt jogtalan eltulajdonítási célzat.

A nyerészkedési célzat kiemelésével járó veszélyek kikerülése végett mások (jelesül Merkel) a lényeges ismervet abba helyezik, hogy a dolog ellenérték nélkül menjen át a tettes vagyonába. E szerint az, a ki a tulajdonomat képező

ritka festményt, miután vételajánlatai sikertelenek maradtak, tőlem ellopja, s helyébe a megfelelő pénzösszeget leteszi, lopás miatt nem büntethető, s nekem csak a polgári utra tartozó rei vindicatio marad fen.

A harmadik elmélet a jogtalan eltulajdonítási célzat elmélete, melyet mint leghelyesebbet a mi btkvünk is elfogadott.

Ez által a használati lopás, mely a nyereszkeskedési célzatra fektetett fogalommeghatározás mellett valóságos lopást képez, a tulajdonképi lopás köréből helyesen kizárható. Hogy azonban e fogalommeghatározás is a kellő határozottságot nélkülözi, a vitáknak elejét nem veszi, az ítélkezés annyira óhajtott egyöntetűségét távolról sem biztosítja, azt a mindennapi tapasztalat kétségtelenül bizonyítja.

Az eltulajdonítás fogalmával kapcsolatos vitáktól el lehetne tekinteni. Itt a támasztott kételyek inkább figyelmet nem érdemlő szörszálhasogatásokból állanak. Hogy az eltulajdonítási célzat abban a célzatban áll, hogy a tettes a dologgal mint sajátjával rendelkezék, s az eltulajdonítás ehhez képest — mely a sikkasztásnál a lopástól eltérőleg a bevégezett tényálladáshoz tartozik — a dologgal mint sajátjával való rendelkezésben áll, ezt oly megállapításnak lehet tekinteni, mely a gyakorlatban mélyebbreható vitákra alkalmat nem ad; így jelesül kétségtelen, hogy az elzálogítás is az eltulajdonítás fogalma alá esik, s a kétely vajon különösen abban az esetben, ha a tettes a zálogcédulát a tulajdonosnak maga kiadja, úgy hogy kétségtelen, hogy a tulajdonost nem a dolognak egész értékétől, hanem csakis a zálogösszeg erejéig terjedő értékétől akarta megfosztani — a minősítésre nézve a dolog értéke vagy a zálogösszeg irányadó-e — csak másodrendű jelentőséggel bír.

Az eltulajdonítás csak egy esetben nyújtott gyakorlatilag jelentékenyebb kételyekre alkalmat, melyeket azonban az eltulajdonítás helyes felfogása nehézség nélkül eloszlat.

Helyettesíthető dolgoknak, jelesül pénznek elsikkasztása esetében.

A különben indokolt felmentés gyakran az eltulajdonítás hiányára alapíttatik. Helytelen indokolás, s az eltulajdonítás fogalmának félreismerése.

A ki a meghatározott célból kapott vagy átvett pénzt saját céljaira kiadja, az a pénzdarabokat, melyeket kapott, melyeket átvett, kétségtelenül eltulajdonította, mert kétségtelen, hogy azokkal mint sajátjával rendelkezett.

Az eltulajdonítást ebben az esetben még az a felfogás sem tagadhatja, mely az eltulajdonítás fogalmát lehetőleg szűk körre szorítani igyekszik, úgy hogy p. o. s jelesül az elzálogosítást nem tekinti eltulajdonításnak. Mert a pénzdaraboknak kiadása által a tettes azoknak állagával és a tulajdonjogot teljesen kimerítő módon rendelkezett.

Ebből természetesen nem következik, hogy mindig sikkasztás forog fen.

Eltekintve ugyanis attól az esettől, a midőn a pénzdarabok lepecsételve vagy másképp oly módon adatnak át, a melyből nyilvánvaló, hogy a jogosultnak érdeke épen azokhoz a pénzdarabokhoz — a specieshez — fűződik, a helyettesíthető dolgok saját szerű természete hozza magával, hogy az egyedi darabok a jogosultra nézve teljesen közömbösek. Jogi érdeke nem az egyes pénzdarabokhoz, hanem az azok által képviselt pénzösszeghez van kötve. Az egyes pénzdarabok eltulajdonítása ennél fogva jogilag közömbös, s sikkasztást meg nem állapít ugyan, de azért nem szűnik meg eltulajdonítás lenni. Ennek szem előtt tartása pedig igen fontos, mert a határvonalat a jogilag közömbös s azért sikkasztást meg nem állapító eltulajdonítás, és a sikkasztást képező eltulajdonítás közt csak ez uton leszünk képesek megállapítani.

Ha a helyettesíthető dolog, vagy hogy könnyebb megértés s egyszerűsítés kedvéért a pénznél maradjunk, ha meghatározott célból átvett pénzösszegnek kiadása eltulaj-

donítást nem képez, akkor sikkasztásról nem lehet szó akkor sem, ha a pénznek kiadása, elköltése az összegre jogosítottnak sérelmével jár, mert hiányzani fog a sikkasztásnak egyik lényeges tényálladási eleme, az eltulajdonítás. A pékinas tehát, a ki a gazdája részére átvett pénzt elveri s gazdáját ez által megkárosítja, sikkasztás miatt nem volna büntethető, mert a pénzt nem tulajdonította el. Hogy ezt az eredményt a jogrend védelme érdekében elfogadni nem lehet, bizonyításra nem szorul. A gyakorlatilag visszas eredményt nem képesek kikerülni azok sem, a kik, hogy a példa szerinti pékinas büntelenségét kikerüljék, azt a tételt állítják fel, hogy valahányszor helyettesíthető dologról, jelesül pénzről van szó, s különös rendelkezés a pénznek helyettesítő minőségét meg nem szüntette, minthogy ebben az esetben a jogosított érdeke nem a konkrét pénzdarabokhoz, hanem az összeghez fűződik, s azért a tettes nem «debitor speciei» hanem csak «debitor quantitatis»: a sikkasztás fogalmilag kizárva van, a tettes azonban, ha a pénz elköltése által a jogosítottnak tudva és akarva vagyoni kárt okozott, hűtlen kezelés miatt vonandó felelősségre, mert a pénzt «elkezelte». Régibb ítéleteinkben lehet ezzel a felfogással találkozni.

A Reichsgerichtnek vannak ítéletei, melyek ily esetekben a sikkasztás és hűtlen kezelés eszmei halmazát látják.

Az utóbbiakból ki fog tűnni, hogy ez a felfogás elméletileg sem helyes. De lege lata eltekintve attól, vajon a hűtlen kezelés fogalommeghatározása ily esetekre mindig alkalmazható-e, a hűtlen kezelésnek a sikkasztáshoz viszonyított sokkal enyhébb büntetési tétele miatt a jogérzület megzavarására vezető visszas eredmény elkerülhetlen. Hogy a részleteiben s körülményeiben egészen azonos cselekmény mint büntett börtönnel, vagy mint vétség fogházzal büntetessék csak azért, mert az egyik esetben nem helyettesíthető dolog, — p. o. bunda vagy óra — a másik esetben készpénz képezi a vagyon elleni merénylet tárgyát, azt aligha fogná valaki helyeselni.

A meghatározott célból átvett pénznek más célra kiadása ennél fogva a pénznek eltulajdonítását képezi. Ez az eltulajdonítás nem is mondható jogosnak, mert a jogosult arra engedélyt nem adott, de minthogy a pénznek mint helyettesíthető dolognak természeténél fogva a jogosult érdeke nem az egyes pénzdarabokhoz, hanem a pénzösszeghez fűződik, az eltulajdonítás bizonyos körülmények között jogilag közömbös lehet, s azért ha nem is jogos de nem is jogtalan, mert a jogilag irrelevans tények nem jogtalanok. A jogtalanság szükségszerűen feltételezi, hogy az jogilag nem irrelevans valami. A jogilag közömbös eltulajdonítás minthogy nem jogtalan, sikkasztást meg nem állapít.

A kérdés most az, mily körülmények között jogilag közömbös az eltulajdonítás? A felelet egyszerű. Az eltulajdonítás jogilag közömbös akkor, ha a jogosult jogérdekének sérelmével, veszélyeztetésével nem jár.

Mihelyt az eltulajdonítás a jogosult érdekét sérti vagy veszélyezteti, az jogtalanul lesz, és sikkasztás forog fen, mely ellen a tettes a pénznek helyettesíthető dolog természetével nem védekezhetik.

A tettesnek természetesen az eltulajdonítás pillanatában tudnia kell, hogy eljárása a jogosult érdekét sérti vagy veszélyezteti. Ellenkező esetben ez a körülmény a büntetőjog általános elvei s a Btk. 82. §-ának határozott rendelkezéséhez képest neki be nem számítandó. Az érintett körülménynek gondatlanságból nem tudása a nem tudással egyenértékű, mert gondatlanságból sikkasztást elkövetni nem lehet.

Az itt felállított tételek segélyével könnyen s az általános jogérzületet kielégítő módon dönthetők el a gyakorlati élet ama nem épen ritka esetei, melyek az eldöntésekre hivatott közegeknek gyakran nem csekély fejtörésébe kerülnek.

E tételek irányadók a megbeszélte ítélet tárgyát képező esetben is.

Ha vádlott a panaszos intézet nevében átvett pénzt a

maga céljaira felhasználta, ez által az átvett pénzdarabokat okvetlenül eltulajdonította. Ez az eltulajdonítás mint jogilag közömbös, nem állapít meg sikasztást, ha az intézet jogait nem sérti, nem veszélyezteti, ha t. i. vádlott az eltulajdonításkor oly helyzetben van, hogy a pénzzel bármikor beszámolhat.

A kérdés ezen fordul meg első sorban.

Vádlott az a további ténye, hogy a pénzt a jogosítottnak kiadni nem akarta, nem értékesíthető a sikkasztás megállapítására, mert ebben nincs eltulajdonítás, s így e tényében a sikkasztásnak materiális eleme hiányzik. A megtagadott kiadás, nem egyértelmű a Btk. 355. §-ában említett «eltagadással». Vádlott akkor tagadta volna el a pénzt, ha tagadta volna, hogy azt megkapta; annak cselekménye, a ki nem tagadja, hogy a dolgot megkapta, csak annak átszolgáltatását tagadja meg bizonyos alapos vagy alaptalan okoknál fogva, egészen más szempont alá esik; s megjegyezhetjük mindjárt, soha sem képezhet az eltulajdonítás hiányánál fogva sikkasztást, s csak polgári keresetre ad jogot.

Ime eldönthető — s jelen esetben vádlott felmentése értelmében — a kérdés az önbíráskodás vitás kérdésének bevonása nélkül is.

Az önbíráskodás csak akkor játszhatott volna szerepet, ha az eltulajdonítás a vélt igény alapján, de egyuttal annak tudatában történt volna, hogy vádlott a pénzzel be nem fogna számolhatni. Erről a jelen esetben nem volt szó.

Dr. HEIL FAUSZTIN.

Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio?

XXX.

A ki hamisan tanuskodik és elég óvatos, hogy tanuságát esküvel meg nem erősíti: hamis tanuskodásért nem büntethető.

A bűnügyi elővizsgálat, a fenyítő zárlat, a házkutatás, a levelek felbontása, a vizsgálati fogság, a vád alá helyezés, a közhivatalnokok felfüggesztése, stb. mind elrendeltetik esküvel meg nem erősített tanuvallomások alapján, sőt a járásbírói és a közigazgatási közegek előtti eljárásban az illető rendeletek szerint még az ítélet is alapíthatatik ilyen, semmi büntetőjogi felelősséggel nem járó tanuvallomásokra.

Az bizonyos, hogy kiegészítő idevonható a Btk. bűnpártolási határozománya; kimondathatik ugyanis, hogy ezek a tanúk legalább bűnpártolásért büntetessenek. De ez csak büntett és vétség esetében történhetik, mivel kihágásra vonatkozó bűnpártolás a törvény szerint nincs. A hézag tehát e részben már is betölthetetlen marad. (Ugyanazon eset forog itt fen, mint midőn valaki más helyett állja ki a szabadságvesztésbüntetést; ott is némely szakférfiak — szükségből — a bűnpártolási tételeket mondják alkalmazandónak, de a kihágási büntetéssel szemben e felfogásukat épen nem képesek érvényesíteni, mert a kihágási bűnpártolás büntetlen).

Második feltétele annak, hogy az esküvel meg nem erősített hamis tanuskodás esetében bűnpártolás mondassék ki, az, hogy a tanu a vádlott *jávdra* vallott legyen. Ha terhére vallott, ismét más delictumnál kell a cselekmény számára oltalmat keresnünk s ezt némi erőltetett magyarázat mellett megadja a hamis vád fejezete.

Igy áll a kérdés a bűnügyeket illetőleg.

A mi a fegyelmi ügyeket illeti, ha valaki a vádlott javára vall esküvel való megerősítés nélkül: nem büntethető.

A polgári perekben is — a felek közös beleegyezése mellett — az esküvel meg nem erősített s daczára ennek mégis a bírói határozatnál alapul vett tanuvallomás a bagatell-törvény 50. §-a és a Bírói Ügyv. Szabályok 221. §-a

nyomán elég gyakori. Ha tehát valaki ily polgári perben hamis tanuskodás czimén a Polg. Prts. 321. §-a és a novella 73. §-a alapján perujtással akarna élni, ez sikertelennek mutatkoznék, mivel az esküvel meg nem erősített vallomás a Btk. értelmében nem büntetendő cselekmény.

Minthogy pedig mindezen idevágó kérdések irányában a kir. Curia nagyon tartózkodó állást foglal el: egy a feladata magaslatán álló büntető-törvénykönyvi novella tárgyát fogja kétségkívül képezni ezen nagyszabású hézag kitöltése is.

Az esküvel meg nem erősített tanuvallomásnak mint ilyennek külön büntetési tétel alá helyezése immár kikerülhetlen.

És intézkedés lesz teendő a bírósági vallomásokon kívül a rendőri közegek mint a bűnügyi előnyomozás vezetői előtt tett hamis tanuvallomások iránt, (melyek époly végzetesek lehetnek másokra, mint a vizsgálóbíró előtti tanuvallomások); nemkülönben a közigazgatási közegek előtt különösen magánjogi érdekű közigazgatási ügyekben tett hamis tanuvallomások iránt is.

(Folyt. köv.)

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Német birodalmi kodifikatio.

II.

A német birodalmi kodex második olvasására hivatott bizottság május első felében vette tárgyalás alá a «*Jogügyletek semmisségéről s megtámadhatóságáról*» szóló fejezetet (108—114. §.). Hosszas vita folyt azon kérdés felett: vajon helyes-e *egyoldalú ügyletekről* szólni s ezek közt megkülönböztetni azokat, melyek valamely érdekelt fél irányában létesítendő, milyen p. o. a felmondás, más ily viszonyt nem képviselő *egyoldalú ügyletektől* u. m. az alapítványoktól, végintézkedésektől stb. vagy azon kifejezést «*egyoldalú ügyletek*» egészen mellőzni, s csak *egyoldalú akaratnyilvánításokról* s más nyilatkozatokról szólni, melyek valamely érdekelt féllel való közlést nem igényelnek. A bizottság a tervezet mellett határozott: t. i. hogy helyesebb a jogügyletekről csak általános szabályt felállítani s azok analog alkalmazását a tudományra s gyakorlatra bízni, de e mellett az *egyoldalú jogügyletek* fogalmát megtartani s ily ügyletek közt a fentebbi megkülönböztetést tenni, így is fenmaradván a magyarázat s alkalmazás a tudománynak s gyakorlatnak. Nézeteltérések mutatkoztak az iránt is, hogy valamely érdekelt felet, (kivel a rendelkezés közlendő lenne,) nem feltételező ügyleteknél ki tekintessék megtámadott ellenfélnek, s ha többen lennének, az egyikök ellen érvényesített megtámadás kihat-e a többire is? A tervezet szabálya megtartatott, annak fentartásával, hogy fontosabb jogügyleteknél külön szabályok is alkotandók.

Ezután következett a «*Helyettesítésről s meghatalmazásról*» szóló fejezet. (115—126. §.) A direkt helyettesítés elve nem vonatott kétségbe, de annak törvényszerű kimondása feleslegesnek találtatott, érthető levén az a részletes külön szabályokból is.

A 116. §-hoz hozzátétezt, hogy helyettesként kiskorúak is érvényesen működhetnek. Nagyobb vita fejlődött ki a 117—118. §§-ban foglalt azon kérdésnél, hogy a befolyás, melyet az akarathiány, tévedés, csalás, kényszer gyakorol a jogügylet keletkezésére, a helyettes vagy a meghatalmazó személye szerint legyen-e megítélendő? E kérdés akképp oldatott meg a bizottságban, hogy a tervezet értelmében rendszerint a helyettes, a képviselő, meghatalmazott személye tekintendő irányadónak, s csak kivételkép a meghatalmazóé, ha a meghatalmazott határozott utasításra járt el; és a meghatalmazott részéről bizonyos körülmény nem ismerésére akkor nem hivatkozhatni, ha ő maga is ismerte, illetőleg ismernie kellett ezen körülményt.

¹ Az előbbi közl. 1. a 22., 23., 24. és 25. számban.

Továbbá a tervezet szerint, ha a helyettes, a képviselő meghatalmazás nélkül végzett valamely egyoldalu cselekményt p. o. felmondást, ez a képviselt fél utólagos jóváhagyása esetében is csak akkor érvényes, ha abba az illető harmadik személy beleegyezett. Ehhez a bizottságban hozzáadott: hogy megtámadásnak akkor sincsen helye, ha a képviselő meghatalmazottnak adta ki magát s a harmadik személy a meghatalmazási jogot nem kifogásolta, és hogy a képviseletre jogosított önmagával szerződést s jogügyleteket nem köthet, hacsak pusztán kötelezettség teljesítéséről nincs szó.

A *«feltételekről s határidőkről»* szóló rész (128—143. §§.) lényegileg a tervezet szerint állapított meg.

Az 5. szakasz (144—146. §§.), mely a *gondatlanság s tévedés* eseteiről rendelkezik — töröltetett — elvként kimondván, hogy a törvényben *gondatlanság* alatt azon gondosság hiánya értendő, mely az életben a rendes embertől követeltethetik, melynél tehát rendszerint az egyéni képesség figyelembe nem jöhet. A súlyos gondatlanság definitiója mellőzendőnek találattott, az a kötelmi részbe utaltatván.

A 147—153. §§-ok az *«időhatározatokról»* rendelkezvén, itt csak azon változtatás tétetett, hogy azon esetekben, melyekben a törvény bizonyos életkort p. o. *teljeskorúságot* követel, az már a születés évforduló napjának kezdetével, nem pedig annak a végével töltetik be.

Sz.

Külföldi judikatura.

311. A kincstár egy általa indított perben pervesztessé lévén és a megítélt költséget le nem fizetvén, alperes a költség erejéig végrehajtást kérelmezett a kincstár ellen. A két alsóbíró az ítélet helyét adott, de a *Bécsi legfőbb törvényszék* elutasította azon okból, mert felperes nem bizonyította, hogy ő a fizetést valamely közpénztárnál nyugta ellenében kérte.

312. A ki gyanus körülmények közt órát vesz tolvajtól és azt eladja, nem köteles a tulajdonosnak az óra értékét megtéríteni, ha lopott voltáról nem tudott. (*Bécsi legfőbb törvényszék*).

313. A házasságvédő költségei a feleket nem terhelhetik, mert ő a közérdeket nem pedig a felek érdekeit képviseli, mely okból az ő díjazása az igazságügyi administratio keretébe tartozik. (*Bécsi legfőbb törvényszék*).

314. Ha többen összebeszélnek hogy valakit kövel megdobálnak, és a megdobált megsérült, valamennyi dobáló az okozott egész kárért felelősségre vonható, noha felelősségük solidárisnak nem tekinthető. (*Német birodalmi törvényszék*).

315. Házasságközvetítő díjazást csak akkor igényelhet, ha az neki a valamely házasság létesülését célzó fáradozásért ígértetett, nem pedig csak az esetre, ha tényleg sikerül neki házas viszonyt közvetíteni. Az utóbbi azon veszéllyel jár, hogy oly eszközök alkalmazására csábít, melyek a beleegyezés szabadságát korlátozzák, és hogy az ily uton létesült házasság a szükséges erkölcsi méltósággal nem bír és meg nem felelhet a házasfelek hajlamainak és jellemének. (*Német birodalmi törvényszék*).

316. A kocsisnak feladata arra örködni, hogy az utcán levő személyek, főleg olyanok, a kik testalkotásuk vagy más okoknál fogva nem könnyen kerülhetik ki, a kocsi által sérülést ne szenvedjenek. Ha tehát egy gyereket elgázol, rendszerint tartozik kártérítéssel, mert neki az egész utat át kell tekintenie. (*Zweibrückeni felsőbb bíróság*).

317. Elvben megvan az atyának a joga ahhoz, hogy atyai hatalma alatt álló kiskorú gyermekének az érintkezést még a családtagokkal is megtiltsa. Ha azonban a kiskorú felmenő rokonairól van szó, a bíróságoknak jogukban áll az atya rendelkezéseit ellenőrizni és azt vizsgálni, hogy az atyai hatalom törvényszerű ténykedését képviselik-e, vagy pedig az azzal való visszaélést, és visszaélésnek tekintendő az, ha az atya fontos okok nélkül megtiltja a nagyatyának, hogy unokáját láthassa. Viszont nem terjed a bíróság ellenőrzési hatásköre addig, hogy elrendelhesse azt, mikép a gyermek atyja akarata ellenére rövidebb vagy hosszabb időre pl. az iskolai szünetekre nagyatyja gondjaira bízassék. (*Párisi semmítőszék*).

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— A párbajok statistikája Magyarországon 1888-ban. 1888-ban nálunk a törvényszékek összesen 73 egyént ítéltek el párviadal miatt. A törvényszékek által elítélt személyekre a következő büntetéseket szabták ki: 2—5 évig tartó államfogházra ítéltetett 1, 1—2 évig tartó államfogházra ítéltetett 1, 6 hónótól 1 évig tartó államfogházra ítéltetett 7, 1—6 hóig tartó államfogházra ítéltetett 14, 14 naptól 1 hóig tartó államfogházra ítéltetett 14, 1—14 napig tartó államfogházra ítéltetett 36.

A törvényszékek által elítélt 75 személy életkora a következő volt: 16—20 évesek 6-an, 21—23 évesek 17-en, 24—30 évesek 29-en, 31—40 évesek 16-an, 41—50 évesek 5-en, 51—60 2-en, 60 éven felüliek nem voltak.

Az elítélt személyek között volt: nőtlen 52, nős 20, elvált 1, özvegy 2. Az elítéltek közül 14-nek volt gyermeke, 61-en gyermektelenek voltak.

A párbajozók vallása a következő volt: római katolikus 44, görög katolikus 4, görög keleti 3, ágost hitvallású 4, helvét hitvallású 8, unitárius 1, izraelita 9.

A párbajozók közül 68-an magyarok voltak, 1 német, 5 oláh és 1 szerb. Hivatásra nézve 41-en az értelmiségi keresetet üzők osztályához tartoztak (tanítók, írók, ügyvédek, orvosok, művészek stb.), 20-an tisztviselők voltak a földművelés és erdészethöz, 6-an birtokosok, haszonbérletiek és tisztek; az ipar, bányászat és kohászatnál 2 önálló vállalkozó és hivatalnok és 1 segéd- vagy évi munkás volt; a kereskedelem és forgalomnál önálló vállalkozó és hivatalnok volt 1; jövedelméből élt 1; az előbbi rovatok alá nem esik 2; vagyon nélküliek 39-en voltak, kevés vagyonnal bírtak 9-en és 27-en vagyonosak voltak. Mind a 73 magyar honos volt. 70-en még soha nem voltak büntetve, 2-en hasonmú vétség miatt és 1 különmú vétség miatt büntetve volt már.

— A kir. Curiahoz június hóban beérkezett 2230, ez évben összesen 12,640 ügy s így a múlt évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 20,742. Elintéztetett 13,624, hátralékban maradt 7118. A múlt év első feléhez képest 1486 ügygyel kevesebb érkezett fel, 511-el kevesebb intéztetett el s a hátralék 334-el csökkent.

— A debreczeni kir. táblához május 5-től június hó végéig beérkezett 2593 ügy s így a budapesti kir. táblától áttett 2139 darab hátralékkal együtt elintézendő volt 4732 ügydarab. Elintéztetett 1842, hátralékban maradt 2890 ügy. Ezen kis statisztikából látható, hogy a kir. tábla még a folyó beérkezéseket sem volt képes feldolgozni, nemhogy a decentralisált budapesti táblától örökségbe kapott 2600 ügy nyomásától egyhamar szabadulhatna.

— A kassai ügyvédi kamara legközelebbi közgyűlésén, mint nekünk írják, felszólalás fog történni a s.-a.-ujhelyi törvényszéknél a polgári ügyekben mutatkozó igen tetemes hátralékok megszüntetésének kérdésében.

— Herczegh Mihály telekkönyvi rendtartásának negyedik javított és bővített kiadása jelent meg az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadásában. A munka felöleli az összes, a telekkönyvre vonatkozó törvényeket és rendeleteket, a kir. Curia 1862—1890. évig hozott és szakaszonként összeállított döntvényeivel, irománypéldákkal, valamint a végrehajtási törvénynek idevágó intézkedéseivel együtt. Dr. Herczegh Mihály műve nemcsak mint elméleti tankönyv kiváló értékkel bír, de egyszersmind mint gyakorlati kézikönyv a praktikus életben a telekkönyv szövevényeiben igen használható, becses forrásművet képez, a mit mutat maga azon körülmény is, hogy aránylag rövid idő alatt negyedik kiadást ért. Szerző ezen új kiadás elkészítésénél is lelkiismeretes gondosságot fordított az újabb joganyagnak feldolgozására és judikaturánknak minél teljesebb feltüntetésére.

— A magyar büntetőjog irodalma becses művel gyarapodott a napokban. Dr. Horovitz Simon eperjesi jogakadémiai tanár kiadta a magyar büntetőjog rendszeres tan- és kézikönyvének első felét: az általános részt. A munka 372 oldalon át foglalkozik a büntetőjog általános tanaival, forrásait mindenütt lelkiismeretes pontossággal idézve. Szerző a bel- és külföldi irodalom s a törvény indokolása mellett a gya-

korlati életre is tekintettel van. Nagyon óhajtanád, hogy dr. Horovitz könyvének második kötete is mielőbb megjelenjen, mert az általános részből következtetve, e munka méltán fog illés, Schnierer, Kautz és Werner művei mellett helyet foglalni és segít majd kiszorítani a férczelményeket. A megjelent első rész ára 3 frt 60 kr.

— A törvény által kizárt jogorvoslat használatáért az ügyvéd díjat vagy költséget még saját felétől sem követelhet. Királyhalmeczi kir. járásbíróság mint telekkönyvi hatóság — 1890. évi május 14. 1438. sz. a. kelt végzéssel az árverést elrendelte, mi ellen végrehajtást szenvedő felfolyamodással élt. A budapesti kir. tábla azt visszautasította, mert az a panasz, hogy végrehajthatónak követelése időközben beállott ténykörülmény folytán megszűnt, az árverést rendelő végzés ellen beadott felfolyamodás útján nem érvényesíthető; és mert az 1881: LX. tcz. 165. §. harmadik bekezdése értelmében az árverési feltételek módosítása nem felfolyamodás, hanem előterjesztés útján kérelmezhető. A felfolyamodásért díj s költség a felfolyamodók képviselője részére még saját felei ellenében sem állapított meg; mert a törvény által kizárt jogorvoslat használatáért, az ügyvéd a törvény alapján díjat vagy költséget még saját felétől sem követelhet. (1891 márczius 16. 5715. sz. a.)

— Az osztrák igazságügyminiszter a Btk. javaslata mellett, melyről mult számunkban már megemlékeztünk, az 1873-iki bünvádi eljárás novelláját is beterjesztette. A novellában legfontosabb az, hogy nyilvánosságot igen erősen megszorítja, ellenben a jogorvoslatok területét kibővíti. A feltételes ítélet megvan a jelen javaslatban is; míg azonban az 1889-iki javaslat hat hónapig terjedhető fogházra mondotta megállapíthatónak, a jelen javaslat egy hónapig terjedhető fogházra szorítja.

— Megjelent Ráth Móránál: A telekkönyvi betétek szerkesztésére vonatkozó tczikkék módosításáról és pótlásáról szóló törvény. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Impling Konrád.

A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvénytczikk. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Reiner Ignác.

Kossuth és a megye. Irta Grünwald Béla. Új kiadás.

Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadásában:

Az 1891: XVI. tcz. A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló 1886: XXIX. és 1888: XXXVIII. tcz. módosításáról és pótlásáról. Ára 20 kr.

Törvény a bírói és ügyészi szervezet módosításáról (1891. XVII. tcz.) kiegészítve az idézett törvényekkel. Ára 20 kr.

A nagyváradi kir. ítélő tábla hivatalos adatok alapján szerkesztette Lakos Lajos kir. ügyészségi irodavezető-írnok. Ára 1 frt. 50 kr.

Körlevél a debreczeni kir. ítélő tábla kerületében működő kir. bíróságokhoz.¹

A bírói és ügyészi szervezet módosítását tárgyzó 1891: XVII. tcz. a kir. tábla kerületében levő bíróságok felett gyakorlandó felügyeleti joggal a kir. tábla elnökét ruhazza föl.

Eme jog reám, ki a jelzett törvény erejénél fogva a debreczeni kir. ítélő tábla kerületében működő bíróságok feletti felügyelet gyakorlatára vagyok hivatva, kötelességeket is ró, melyek arra ösztönöznek, hogy a fentebb idézett törvény hatálybalépte alkalmából a felügyeletemre bízott bíróságokhoz néhány szót intézzek.

A törvénynek eme felügyelet gyakorlásáról intézkedő rendelkezéseiben nem a hierarchicus alárendeltség élettelen szabványainak, hanem annak a magasabb eszmének kifejezését kell keresnünk, mikép a törvény, midőn a bírák feletti felügyeletet bíróra ruhazza, ez irányban a bírói kart autonom testületté tömöríti, s ezáltal függetlenségének újabb biztosítékában részesíti. Ennek hatása alatt ama testületi közszellemnek kifejlődését várom, mely a testület minden egyes tagjának lelkében azt a tudatot szilárdítja meg, hogy a testület becsületének, hírnevének és tisztességének mindannyian egyaránt védői vagyunk, — hogy ez a kötelezettség mindannyiunkat egyetemleg terhel, — hogy ez az egyetemlegesség egymás lépteinek nemes értelemben gyakorlandó ellenőrzésére kötelez, de kötelez egyszersmind arra is, hogy egyrészt azoknak, kik méltó védelemre szorulnak, testvéri érzelmekkel nyújtunk támogatást, s a tántorodókat baráti kézzel vonjuk el az örvény széléről, ugy másrészt a méltatlanokat kérlelhetetlenül rekeszszük ki a testület kebeléből.

Meg vagyok arról győződve, hogy a debreczeni kir.

tábla kerületében működő bíróságok tagjait ezek az érzelmek fogják vezérelni, s elvárom, hogy a bíróságok minden egyes tagja emez érzelmek megszilárdulására minden erejével közre fog működni.

Kötelességemhez képest éber figyelemmel fogom kísérni bíróságaim minden egyes tagjának működését, — fel fogom keresni pályatársaimat működésük székhelyén, — óhajtom személyesen megismerni mindannyiát — elnöki szobám ajtaja mindig nyitva lesz azok részére, a kik bizalmukkal kívánnak megtisztelni s nem fogok elzárkózni azoktól a köröktől sem, a melyeknek illetékes véleményét pályatársaim hírnevének elfogulatlan bírálatára hivatottaknak tartom, — de viszont meggondolás nélkül utasítanám vissza a fondorkodó besugásokat, ha ilyenekkel találkoznom.

Aggodó gondossággal kívánom felkeresni azokat a forrásokat, s mérlegelni azok hitelét, a melyekből pályatársaim képességére, képzettségére, jellemére s magaviseletére nézve alapos meggyőződést szerezhetek; és e pontnál már most kívánok arra figyelmeztetni, hogy a hivatali állások betöltése körül befolyásomat, ha annak érvényesítésére alkalmam nyílik, csupán egyetlen tekintet fogja vezérelni: igazságügyünk magas érdeke. Ez a tekintet kizárja előttem azt, hogy a betöltendő állásokra való ajánlatnál a pályázók személyes érdeke, csupán a rangidősség, hosszas szolgálati évek, a megélhetés kényszere, családi kötelek stb., egymagukban irányadóul szolgálhassanak. Kijelentem, hogy jogosulatlan aspirációk támogatója nem leszek soha s nem engedem, hogy ezek mögött a valódi érdem háttérbe szoruljon; de igenis, minden befolyásom latbavetésével, lelkem egész melegével fogom azoknak, de csakis azoknak előmenetelét támogatni, a kik erre képességüknél, szorgalmuknál s jellemük szeplőtlenségénél fogva a legérdemesebbek. És eme feltételeimben nem engedem magamat megtántoríttatni sem a pártfogók feltolakodó befolyása, sem rimánkodó panasz, sem hírlapi reklám, sem a tájékozatlan közvéleménynek vagy az ezt tolmácsoló sajtónak hivataln biráskodása által, — a mig ebbeli nézeteim kelendők lesznek e hazában; ellenkező tanok uralma engem amugy sem találna többé e helyen.

Mai viszonyaink között gyakran kerül a magyar bíró oly kísértés veszélye elé, hogy a hivatalos teendők halmazával a biráskodás alaposságának rovására kell megküzdnie. Nem szabad eme veszélynek áldozatul esnünk. Előttünk nem lehet egyedüli irányadó az államháztartásnak abbéli érdeke, mely kevés bírótól sokat, nagyon sokat kíván, többet mint bármely más államban; hanem mi azért vagyunk itt s arra esküdtünk, hogy polgártársainknak igazságot szolgáltatunk, ezt pedig egy perczig sem szabad feláldoznunk annak a törekvésnek, hogy az igazság rovására tüntessünk a számok halmazával, s hogy az állam fiskális érdekeinek szolgálivá szegődjünk. — Én azonban ismerem a felügyeletemre bízott bíróságok tagjainak hazafiságát, s hiszem, hogy az igazság és alaposság áldozatul ejtése nélkül is bizonyosságát fogják szolgáltatni annak, hogy a bírói hivatás lelkiismeretes betöltése minden erőnk s minden időnk feláldozását követeli. Ha pedig, mint remélem, a debreczeni kir. ítélő tábla kerületében működő bíróságokat jövőben is ily hazafias szellem fogja lelkesíteni, akkor elvárom, hogy a testület eme közérzetével szemben annak egyik tagja sem fog kivételt alkotni s nem fogja akarni a munka terhét a szorgalmasabbak vállaira hárítani. Elvárom, hogy a felügyeletemre bízott bíróságok szorgalom tekintetében sem engedik magukat hazánk többi bíróságai által megelőztetni.

A bíró hivatása komoly, zajtalan és nyugodt, pályáját nem kíséri tapsvihár, munkáját nem jutalmazza a közönség éljene, utját nem jelölik a dicsőség emléktáblái, számára nem fűz babérokoszorú senki; de van mégis egy jutalma, a legértékesebb érdemkereszt, mely a férfi keblét diszitheti: a kötelességek hű teljesítésének öntudata. Lelkesitse és vezérleje ez a tudat bírói társaimat nehéz munkáik folyamán és jutalmazza a nyugalom éveiben is.

Ifju pályatársaim szívére pedig, a kik keresik még az eligazodás fonalát, a következő utbaigazító jelszavakat kötöm: legyen tanácsadójuk saját lelkiismeretük, evangéliumuk a törvény s hitvallásuk az igazság forró szeretete.

Kelt Debreczenben, 1891 június 23-án.

PUKY GYULA,

a debreczeni kir. ítélő tábla elnöke.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

¹ Térhiány miatt késett.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A 92. §. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A nyilvántartási szerződésekről és szolgalmakról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — *Törvénykezési Szemle:* A büntető-törvénykönyv 266. §-a s egy curiai ítélet. ENYICZKEI GÁBOR sátoralja-ujhelyi ügyvéd-től. — Az elsőfoku pénzügyi bírói hatóságok decentralisatiójáról. NAGY LAJOS nagyszabasi kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A házastársi örökösödés reformja a francia parlamentben. Sz. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A 92. §.

A büntető-törvénykönyv 92. §-a, melyet az élő olasz büntető jogászok egyik legjelesbbike a magyar büntető-törvénykönyv gyöngyének nevezett el, két szempontból vehető szemügyre; elméleti és gyakorlati szempontból, a tételes törvény gyakorlati alkalmazása szempontjából. E sorokban az utóbbi szempont is irányadó. Az elméleti szempont annyiban jó tekintetbe, a mennyiben a kérdés gyakorlati részének megoldására a törvény helyes alkalmazása érdekében feltétlenül szükséges. Nem szenved ugyanis kétséget, hogy a törvényratiójának, céljainak, a törvény szavaiban kifejezést nyert alapeszmének helyes ismerete nélkül, a törvény megértéséről, kellő alkalmazásáról szó nem lehet. Ezért a törvénynek, habár tisztán gyakorlati szempontból magyarázatánál az elméleti háttér teljes mellőzése lehetetlen. Helyesen mondja Nocito, hogy a gyakorlat nem más, mint megvalósított elmélet, az elmélet pedig nem más, mint az általánosított gyakorlat.

A 92. §. értelmezésénél a kérdés elméleti hátterének szemügyre vétele annál szükségesebb, mert itt még kevésbé tisztázott fogalmakkal, sőt tulzás nélkül lehet mondani, nem egyszer valóságos fogalomzavarral találkozunk. Az, hogy a 92. §. «rendkívüli enyhítő körülmények» értelmében vétetik, ép úgy mutatja a fogalmak tisztázatlan voltát, mint a hogy bizonyos, hogy a gyakorlat által elfogadott e kifejezés újabb zavaroknak vált forrásává.

Igaz, hogy az elnevezésre a törvény 89—91. §-ai kényszerítették a gyakorlatot, a melyek «enyhítő körülmények»-ről azokban az esetekben is szólanak, a melyekben a büntetésnek a rendes büntetési tétel határai között kell maradnia.

A Btk. 91. §-ának határozománya mellett, mely szerint a cselekményre megállapított büntetésnek legkisebb mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó akkor, ha az enyhítő körülmények «tulnyomóak», a 92. §. alkalmazásának eseteit alig lehet másképen, mint a «rendkívüli enyhítő körülmények»-féle meghatározással kifejezni.

A 91. §. esetében enyhítő körülményekről szólni, bizonyos értelemben lehet ugyan, de más szempontból a kifejezés épen nem helyes.

Ha az összes esetben alkalmazandó büntetésből indulunk ki, ha pl. arról van szó, hogy betöréses lopásban bűnösnek talált Péter és Pál vádlottak közül, a betöréses lopásra megállapított törvényes büntetési tétel határain belül a bíró Pétert négy évi, Pált ellenben csak két évi fegyházzal bünteti, akkor, minthogy a két évi büntetés kétségtelenül enyhébb, mint a négy évi, s mindkettő enyhébb mint az öt évi büntetés, nyelvtanilag legalább bizonyára nem helytelen, ha

azokat a körülményeket, a melyek Péternek enyhébb megbüntetésére indították a bírót, «enyhítő körülmények»-nek mondjuk.

Ha ellenben a büntetettre megállapított büntetési tételből indulunk ki, akkor ép oly kétségtelen, hogy a vádlottak által elkövetett büntetettre megállapított büntetés egyik esetben sem enyhítettett, mert mindkét esetben a büntetési rendes tétel határai között lőn kiszabva, tehát a rendes büntetés lőn alkalmazva. Hogy ez a rendes büntetés az egyik esetben két év, a másik esetben négy év, az a büntetésnek viszonylag határozott voltában leli magyarázatát. Enyhítésről, s annál fogva enyhítő körülményekről ebből a szempontból csak akkor lehet szó, ha a bíró a törvényben nyert felhatalmazásnál fogva a rendes büntetésnél enyhébb büntetést alkalmaz, vagyis a büntetési tétel legkisebb mértékén alól szabja ki összesen esetben a büntetést.

Ez utóbbi felfogás szerint csak a 92. §. az, melynél enyhítő körülmények fenforgásáról szó lehet.

A 91. §. alkalmazását indokoló körülményekre ez esetben más elnevezés volna alkalmazandó.

És csakugyan azt találjuk, hogy pl. a németek vagy az olaszok más elnevezést használnak. Azok a körülmények, melyek a rendes büntetési tétel legkisebb mértékének megközelítését vagy alkalmazását vonják maguk után, a németeknél «Strafminderungsgründe»-knek, az olaszoknál «circostanze mitiganti», azok ellenben, melyek a rendes büntetési tételnél enyhébb büntetés alkalmazására, a büntetésnek a rendes büntetési tétel legkisebb mértékén alóli mérvben kiszabására vezetnek, amott «Milderungsgründe», emitt «circonstanze attenuanti»-knak neveztetnek. De viszont azt is látjuk, hogy egyrészt a németeknél a «Minderungsgründe» kifejezést, mely a magyarban «büntetést leszállító okoknak» felelne meg,¹ többen helytelenítik s bizonyára nem egészen alaptalan az a kifogásuk, hogy «leszállítani» csak azt lehet, a minek mértéke meg van határozva, hogy «leszállításról» csak a meghatározott mértéken alóli leszállás esetében lehet szó, nem tehát akkor, midőn a büntetés a meghatározott mérték határain belül lett kiszabva; s hogy másrészt az olasz «mitiganti» és «attenuanti» nem más, mint ugyanannak a fogalomnak az «enyhítésnek» két különböző szóval kifejezése. «Circostanze mitiganti» és «circostanze attenuanti» egyaránt annyit jelent, mint «enyhítő körülmények», a különböző kifejezésekhez kötött különböző értelem, a mely szerint, amazok alatt Btkvünk 91. §-ára, emezek alatt Btkvünk 92. §-ára vezető körülmények értendők, magokban a szavakban, a szavaknak nyelvtani értelmében kifejezésre nem jut. A laikus, a nem jogász, a két kifejezésben különbséget nem talál. A két kifejezésnek nyelvi értéke egyenlő, csak technikai s merően konvencionális értéke különböző.

Ezért, s minthogy «verba valent sicut nummi» egyáltalán nem lehet kifogást tenni az ellen, hogy mi magyarul a Btk. 91. §-a esetében «enyhítő», a 92. §. esetében pedig «rendkívül enyhítő» körülményekről szóljunk, sőt ez utóbbi kifejezés annál helyesebb, minthogy már közönséges értelme is a rendes büntetéstől való eltérést kifejezi.

¹ Vagy «büntetést kisebbítő»; de «enyhítő okok» is.

Csak nem szabad feledni, — s a gyakorlat éppen ezt látszik feledni, — hogy a «rendkívüli» kifejezés nem közönséges, hanem technikai értelemben veendő, hogy a rendkívülieknek nevezett enyhítő körülmények oly körülmények, amelyek más nemzetek törvényhozása s jogi irodalma a rendkívüliség fogalmának igénybe vétele nélkül fejez ki.

A magyar «rendkívüli enyhítő körülmények» ugyanaz, a mi a francia «circonstances atténuantes».

Ezeknek egyik sajátos jellemvonása az, hogy a törvényben a priori meg nem határozhatók, s azért «határozatlan enyhítő körülményeknek» is nevezetnek.

A határozatlan enyhítő körülményekkel először a francia 1832-ki törvényhozásban találkozunk, mely az 1810. évi büntető-törvénykönyv már türhetlenné vált szigorán az által enyhíteni iparkodott, hogy «enyhítő körülmények» fenforgása esetén a rendes büntetést a törvényben meghatározott mérvben enyhítette.

Igen nevezetes, hogy enyhítő körülményeket a halállal büntetendő büntetteknel is engedélyezett a törvény, elismerve ez által azt az igazságot, hogy a legsúlyosabb büntettek is enyhítő körülmények között követhetők el, hogy a tárgyilag legsúlyosabb jogsértések között is lehet súlyosság szerinti fokozat és különbség, s itt sincsenek kizárva a bűnösségnek oly árnyalatai, melyeknek tekintetbevétele az igazság feltétlen követelményét képezi. Negyven évvel később a német Btk. jónak találta ezt az igazságot — kétségbe vonni.

Az enyhítő körülmények rendszere mind a mellett ellenségekre is talált, és pedig belső hiányai miatt, melyek a rendszertől elválaszthatlanok, nemcsak a rigoristák táborában.

Chauveau, Hélie, Ortolan, a szabadelvű irány hívei, sok tekintetben uttorói, — az enyhítő körülményeknek ellenségei.

A támadás abban az irányban, hogy az esküdtszék elé tartozó bűnügyekben az enyhítő körülmények megállapítása az esküdtek hatáskörébe utaltatott, bennünket közvetlenül nem érdekel. Hogy az illetőség egyébiránt másképp is szabályozható, annak épen hazánkban látjuk példáját, a hol az esküdtszék elé tartozó ügyekben a 92. §-a alkalmazása fölött nem az esküdtszék, hanem a bíróság határoz, s tudtommal legalább az esküdtszék illetőségének megállapítását célzó indítványok nem tétettek.

Fontosabb az ellenvetés, hogy az enyhítő körülmények tulságos tért engednek a birói arbitriumnak, ellentétben Baco-nak ismeretes sententiájával: «Optima lex quæ minimum relinquit arbitrio judicis». A 92. §. a birónak engedett latitude-ot kétségtelenül jelentékenyen emeli, mert az in concreto alkalmazható büntetésnek minimumát a 92. §. szerint alkalmazható minimumra szállítja le. Az öt évtől tíz évig terjedhető börtön büntetési tétele a 92. §. mellett pl. oly büntetési tétellé lesz, melynek maximuma 10 évi börtön, minimuma egy napi fogház (!); az öt évig terjedhető fogház minimuma egy forint pénzbüntetés (!); a 15 évi fegyház maximummal szemben áll 6 hónapi börtön mint minimum! — Hogy e rendszerrel a magyar Btk. talán nagyon is megközelítette a minimumok teljes elejtését, az kétségtelen.

A tulságosan tág büntetési tételek bizonytalanná teszik a büntetést, holott poena certa esse debet. A tolvaj, a ki a Btk.-ben azt olvassa, hogy 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő, azt is olvassa, hogy egy napi fogházzal is szabadulhat. A büntetésnek mint indító oknak, motivumnak visszatartó ereje ez által jelentékeny csorbulást szenved.

A tulságosan tág büntetési tételek veszélyeztetik a büntető igazságszolgáltatás annyira kívánatos lehető egyöntetűségét. A törvényhozó feladata: intézkedni, hogy egyenlő súlyu büntetendő cselekmények lehetőleg egyenlően büntetessenek. Minél tágasabbak a büntetési tételek, annál inkább veszélyeztetve lesz az elsőrendű céloknak egyike. Annak látása, hogy ugyanazt a cselekményt, az egyik bíróság évekre terjedő börtönnel, egy másik bíróság rövidebb tartamu fegy-

házzal bünteti, nem tartozik az épületes látványok közé. Ezt a veszélyt, valamint az enyhítő körülmények indokolatlan alkalmazásának veszélyét, — mely miatt ott, hol esküdtszékek ítélnek, sokkal több panasz merült fel, semhogy a panaszokat teljesen alaptalanoknak lehetne tekinteni — az, hogy nálunk az enyhítő körülmények fölött a rendes bíró ítél, csökkenti ugyan, de egészen meg nem szünteti.

(Bef. köv.)

Dr. HEIL FAUSZTIN.

A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról.

I.

Midőn az állam mindazon szellemi és anyagi eszközöket beszerzi, melyekre magas ethikai céljainak elérésénél szüksége van, számos jogügyletet köt. A szerződések egész sorozatával találkozunk, melyekben az állam, mint ügyfél jelentkezik.

E szerződések két főosztályba sorolhatók a szerint, a mint az állam a jogügylet kötésénél fenségjogait érvényesíti-e vagy sem. Az állam ugyanis gyakran teljesen aláveti magát a magánjog szabványainak, jogügyletei ilyenkor valóságos magánjogi jogügyletek, szerződesei anyagilag is valóságos szerződések. A fiskus vagyis az állam a most jelzett minőségben, a magánjog uralma alatt áll, igényei felett a polgári bíróságok ítélnek, jogait a polgári törvénykezés nyújtotta eszközökkel érvényesíti. Ha a fiskus biztosít is olykor magának némi előnyöket, azok oly csekély jelentőségűek, hogy az így kötött ügyletek jogi természetén mit sem változtatnak.

Ha azonban a közérdek a rendes magánjogi uton nem volna kielégíthető, az állam felülemelkedik a közönséges polgári jogon s fensége teljében a fentemlitettektől egészen eltérő jogi alakzatokat teremt. A nyilvánjogi szerződések már nem a magánjog elveit, hanem különös jogi szabályokat uralnak s egész jogi természetük szerint nem is a magánjog, hanem az államjog, illetve a közigazgatási jog keretébe tartoznak.

A nyilvánjogi szerződés tulajdonképen már csak alakilag szerződés, anyagilag nem az, hanem a főhatalom egyoldalu ügylete. Nem a felek egybehangzó akarata alkotja meg a jogviszonyt, hanem az állam kényszerhatalma. Az egymással szemben álló felek nem egyenrangúak; az állam imperiuma mellett az egyén akarata és joga háttérbe szorul. Ha ezen szerződések némelyike látszólag az egyén beleegyezéséhez is van kötve, e tény a mondottakon nem változtat, mert a beleegyezés ezen esetekben nem lényeges feltétel, a jogügylet az egyéni akarat ellenére is létesülhet.

Már a rómaiaknál is találunk ily nyilvánjogi szerződésekre, sőt a szerződés kifejezésének alkalmazása ezen jogügyletekre, szintén római nyelv szokásra vezethető vissza. Ha a censor kiszabja valamely közmunka teljesítését, ez szerződés alakjában történik. A vállalkozók (redemptores) contractust kötnek az állammal, illetve annak szervével, a censorral; a megkötött szerződés azonban nem a jus civile, hanem az államjogi szabályok szerint bíraltatik el.

A conservatív római jogfelfogás, mely minden új jogi alakulattól irtózik s előszeretettel fordul fictiókhoz, ezuttal is nyilvánul, mert a fentírt ügylet csakis fictió útján tekinthető szerződésnek, melynek csak külső alakját tünteti fel, belső tartalma egészen más kategóriába utalná.

A modern jogrendszerek ez esetben is a római jogfelfogás után indultak, úgy hogy az állam vázolt ügyletei a modern közigazgatási jogban is a magánjogból vett jogi schemák alá soroltatnak.

Legmagasabb kiképzést nyertek ez alakulatok az újabb közigazgatási jog klasszikus hazájában, Franciaországban. A «contrat administratif» sohasem követi a polgári szerződések jogszabályait. Alakja szerződési ugyan, tartalmát azonban az állami közigazgatás egyoldalu ténykedése képezi.

A francia közigazgatási jogban a magánjogi s nyilvánjogi szerződések közt fenálló különbség éles kifejezést nyer a közigazgatási bíróságok praecis szervezetében. A contrat administratif mindig közigazgatási bíraskodás alá esik. A conseil de préfecture illetőségét főleg a nyilvánjogi szerződések és szolgalmak körül keletkezett jogviták képezik. A felelősség is közigazgatási szerv elé t. i. az államtanács «contentieux» osztálya elé kerül. A contrat administratif jogi természetete tehát érvényesítésekor kétségtelenül, mint közigazgatásjogi jelentkezik.

Mégis a francia jog is ismer egy a nyilvánjogi szerződéshez hasonló jogintézményt, melyet nem utal a közigazgatási bíróságok hatáskörébe és nem is nevez contrat administratifnek s ez a kisajátítás. Ezen sajátságos tünemény indokait a kisajátítás intézményének történeti fejlődésében találjuk fel, magyarázatát a kisajátítási jog tárgyalása folyamán adom elő.

Ha már a fejlett francia közigazgatási jog is következtetlen a nyilvánjogi szerződések gyakorlati alkalmazása körül, érthető, hogy a kontinens többi államaiban a fogalomzavar e kérdésben még sokkal nagyobb. A «contrat administratif» fogalmát a franczián kívül más közigazgatási jog egyáltalában nem ismeri s így a tudomány van hivatva az egyes jogintézményeket a megfelelő jogi kategóriák alá sorolni.

A nyilvánjogi szerződések fogalma nagyon különféle jogügyletekre alkalmazható s ép ezért a most tárgyalandó jogalakulatoknál mindig szem előtt tartandó, hogy azokat egy neműeknek csak azért tekintjük s csak azért soroljuk egy főosztályba, mert a polgári szerződésektől jogi természetük alapján különböznek s ezektől lehetőleg élesen választandók el.

A nyilvánjogi szerződés legfontosabb alakzata a hivatalnok viszonyának megállapítása az államhatalomhoz. Miután azonban e kérdést külön fejtegetés tárgyává akarom tenni s miután a jelzett viszony etikai jellegénél fogva a többi nyilvánjogi szerződéstől különben is eltérő természetű, áttérek azon közigazgatási jogügyletek vázlatára, melyek gazdasági hátterük folytán látszólag sokkal közelebb állnak a magánjog alkotta szerződésekhez.

Ha az állam oly ingatlanra szorul, a melytől az egyén magánuton megválni nem akar, ezt egy közigazgatási intézmény útján szerzi meg. Az állam ugyanis igénybe veszi kényszerhatalmát s egy nyilvánjogi szerződés alakjában a tulajdonjogot az előbbi tulajdonostól megvonja s azt saját magára, illetve azon természeti vagy jogi személyre ruházza, mely az illető esetben a közérdek szolgálatába szegődöttnek tekintendő. Látszólag két magánfél áll egymással szemközt: a tulajdonos s a vállalkozó (épügy mint a római közigazgatási jogban).

Ezek szerződésre lépnek a tulajdon átruházása iránt praecis magánjogi formák szerint. Tényleg azonban az állam fenségjoga törli meg az egyéni tulajdonjogot s a szerződés alakja egy valóságos közigazgatási aktust burkol.

Jogi nonsens volna tehát a kisajátítás intézményét magánjogi formákba szorítani, s minden theoria, mely a kisajátítás jogát magánjogi szerződésként törekedett megmagyarázni, kudarcot vallott. A kisajátítási jog az állami fenségjog egyoldalú nyilatkozata s minden magánjogi alakulat e tartalom befogadására szüknek bizonyul.

Hisz a közigazgatásnál nem is szerződéssel, hanem egyoldalú kötelekkel állunk szemben. Az állami kényszerhatalom jogot szüntet s alkot, az egyén s joga tekintetbe nem jő.

A kártalanítás ép ezért nem a kisajátításnak, mint kétoldalú köteleknek az egyénre vonatkozó oldala, hisz az egyén nem szerződik az állammal, hanem csak türi a kényszerhatalmat. A kártalanítás nem jogi, hanem méltányossági forrásból ered s ezért a kisajátításnak nem lényeges eleme, hanem

csak következménye. A kisajátítás fogalma nem változna, ha kártalanítás nem is követné a tulajdonjog megszorítását.

Van a kisajátítás kérdésének azonban még egy magánjogi oldala. A kisajátítás ugyanis, midőn egyrészt jogot szüntet vagy korlátol, másrészt új jogokat létesít, melyek megteremtésük után legalább nagyobbbrészt a magánjog elbírálása alá esnek. Akár a tulajdon, akár más jog származott legyen a kisajátítás folytán, annak forrása ugyan az állami fenségjog, természetete szerint azonban már a magánjog körébe tartozik. A kisajátítás közigazgatásjogi intézmény, jogalkotásai ellenben magánjogi jellegűek.

Eddig a kisajátítás jogát mindig az ingatlannak tulajdonjogára vonatkoztattam, mert a kisajátítás leggyakoribb alakja: a tulajdonjog megvonása kényszer útján, habár kártalanítás mellett. Az állam azonban imperiumát más dologi jogok alkotására is érvényesíti. Így alkotja meg a nyilvánjogi szolgalmakat s így szerepelt a régebbi magyar jogban a nyilvánjogi zálogjog esete is.

Az állam ingókra vonatkozólag is élhet a kisajátítás jogával, de ezen ügylet jogi természetete annyira elüt a fentérintett nyilvánjogi szerződésektől, hogy azt a tudomány s gyakorlat nem is foglalta a kisajátítás fogalma alá s habár azt részről kisajátításnak tekintem ugyan, mégis helyesebben vélek eljárni, midőn azt külön fejtegetés tárgyává teszem.

A kisajátítási jog nyomaira már a római közigazgatási jogban találunk. Így Justinianus törvénykönyvei több intézkedést tartalmaznak, melyek a kisajátítási jog jellemvonásait tükröztetik vissza. Gyakran a hasonlatosság csak látszólagos s a corpus juris romani illető intézménye egyszerű rendőri kihágások törvényes sanctiója. Van azonban mégis egy constitutio, melyet Theodosius, Arcadius s Honorius császárok bocsátottak ki s mely egy, úgy látszik már régebben fenálló jogintézményt szabályoz. Ezen intézmény egész jogi természetete szerint alig különbözik a mai kisajátítási jogtól, habár szervi kapcsolat köztük alig kereshető. A jelzett constitutio (I. 9. 1. de operibus publicis [8. 12]) 393-ban kelt s Aurelianus római praefektushoz van intézve.

Róma városának terjedése s szabályozása számos épület lerontását követelte. Ha a lerontandó ház értéke 50 font ezüstöt meg nem halad, a praefektus önállóan intézkedik, ellenkező esetben a császár engedélye kérendő ki (ubi amplior poscitur quantitas imperialis extet auctoritas). Az egész szakasz szerkesztése arra vall, hogy egyes épületeknek közérdekből kisajátítása megfelelő kártalanítás mellett már rég szokásban volt és a császár jelen rendelete ép a praefektus eddigi hatáskörének megszorítását célozta. A modern kisajátítási jog tehát hű hasonmása a régi római jogintézménynek. A közérdek elől az egyéni tulajdonjog háttérbe szorul; az állam szerve a praefektus, sőt fontosabb esetekben a császár kimondja a kisajátítás szükséges voltát, melynek méltányossági következménye: a kártalanítás is feltálálható már a római jogban.

Mindamellett a római intézmény nem tekinthető a modern kisajátítási jog forrásának.

Mindenütt, hol kifejtett közérzület s elég erős államhatalom létezik, az egyén s joga a közérdek előtt bizonyos mértékig meghajolni kénytelen. A középkor a kisajátítási jogot nem ismeri. A középkori állam számtalan apró társadalmakra szakad, melyek önállóságukat féltékenyen őrzik s ezért minden külső behatás lehetőségétől teljesen elzárkóznak. Az intenzív állami erő, mely az egyént s jogát legyőzni képes egyrészt, másrészt az élénk közérzület, mely a kisajátítást megtüri, a középkorban hiányzik s csak a bányajogban mutatkoznak a kisajátítási jog némi előjelei. A XV. század bányajoga már több, habár fejletlen intézményt mutat fel, melyek kisajátítási jogi jellegéhez kétség sem fér. Häberlin Lehre der Zwangsenteignung című cikkében e fejlődési folyamatot részletesen vázolja.

A XVI. s XVII. század a kisajátítási jogot a bányajog terén már teljesen megérleli. A kutatást birtokán mindenki tűrni tartozik, de csak megfelelő kártalanítás mellett. Ha a kutatás sikerrel jár, a tulajdonos telkét átengedni tartozik. A kártalanítást majd készpénzben, majd cuxokban fizetik. II. Frigyes bányarendtartásában elrendeli, hogy a földbirtokos a kártalanítást cuxokban (bányarészcuxa) is felveheti, de legfőlegb csak a bányarészcuxák felét (61 cuxot) igényelheti a telek átengedéseért.

A kisajátítással analog intézményekre találunk még a német városok utügyeiben, továbbá a régi német vízjogot szabályozó «Deichordnung»-okban, melyekkel Cancrin «Abhandlung von dem Wasserrecht» alaposan foglalkozik.

A kisajátítási jogot jelenlegi magas fokára azonban még csak a legújabb kor fejlett közlekedési ügyének fokozott igényei emelték, sőt számos államban a vasutak s csatornák építésének szüksége adta meg még csak az első lökést a kisajátítási jog részletes szabályozására. A kisajátítási jog tehát azon kevés jogintézmény sorába tartozik, melyet nem a római jogból kölcsönöztünk, hanem melyet a modern jogélet érlelt meg.

Az első jogi kifejtést a kisajátítási jog intézménye Francziában nyerte. Már az ancienne regime gyakran élt a kisajátítás jogával, de mégis csak az esetben alkalmazta, ha azt elkerülhetetlen szükség követelte (lorsque la nécessité anige).

A code civile már lényegileg más álláspontot foglal el; 545. §-ában ugyanis kimondja «nul ne peut être contraint de ceder sa propriété, si ce n'est pour cause d'utilité publique et moyennant une juste et préalable indemnité». E rendelkezés a kisajátítás lehetőségét nagyban kiterjeszti, a mennyiben a kisajátításnak helyet ad mindannyiszor, midőn közérdek kívánja azt.

Az első kodifikációt a kisajátítási jog az 1810 márczius 8-án kelt törvényben nyerte és a francia kisajátítási eljárás lényegileg még mai nap is a nékie akkor kölcsönzött sajátos formákat követi.

A kisajátítás szükséges voltát a közigazgatási hatóság mondja ki és ugyancsak a közigazgatási hatóság: a préfet jelöli ki a megfelelő ingatlanokat is. A végleges kisajátítást azonban még csak a polgári bíróság rendelheti el, az igaz, hogy csak a préfet előterjesztései alapján. A bíróság befolyása tehát tisztán alaki, mert feltétlenül a közigazgatási hatóság indítványaihoz van kötve. A közigazgatással ellenkezésbe csak negatív határozat útján juthat, önállólag a préfet rendelkezését nem változtathatja meg.

A francia kisajátítási eljárás ezen következetlensége az első császárság sajátos viszonyaiban leli magyarázatát. Napoleon, hacsak politikája megengedte, mindig kiváló tekintettel volt a nép nézeteire s előítéleteire. A polgári bíróság revisióját, a kisajátítás mint közigazgatási aktus felett, e célból létesítette. A régi francia parlament, mely a korlátlanul uralkodó királlyal szemben oly erélyesen tudta megőrizni függetlenségét, az egyedüli intézmény volt, melybe a francia polgár teljes bizalmát helyezte. Nagy megnyugtatóra szolgált tehát, hogy ép akkor, midőn az állam az egyén legfőbb javát: egyéni tulajdonját korlátozza, a régi parlamentek jogutódját, a polgári bíróságot illesse a döntő szó.

A polgári bíróságok ezen széles hatáskörét a kisajátítási jogban a kontinens államai nem recipiálták, más tekintetben azonban az összes jogrendszerek a francia mintát tükröztetik vissza.

Az osztrák polgári törvénykönyv 365. §-ában teljesen a code civile szellemét követi. A közjó szükségletére az állam tagja, ahhoz mért kártalanítás mellett, még valamely dolog teljes tulajdonát is tartozik átengedni. Francia befolyás mutatkozik Ausztria önálló kisajátítási törvényeiben is.

Poroszországban a «Preussisches allgemeines Landrecht» már szintén határozottan elismeri a kisajátítási jogot. Erről tanuskodik a VIII. cím 29. §-a és a XI. cím 54. §-a. Ezen általános alapon keletkezett azután az 1838-iki kisajátítási törvény a vasuti vállalatokra vonatkozólag. Az 1850 január 31-én kelt Verfassungsurkunde 9-ik cikke is a kisajátításra utal, egységes törvény azonban még csak 1874 június hó 11-én jött létre.

A német birodalom egyéb államaiban a kisajátítás joga a porostól lényegesen eltér, úgy hogy ép e téren az egység hiánya már sok zavart idézett elő. Az 1871. birodalmi alkotmány 41. szakasza csak egy esetben törli meg a tagállamok ez irányban mutatkozó centrifugal törekvését. Ha valamely vasuti vonal kiépítését a birodalom védelmi vagy általános közlekedési érdeke követeli meg, a vállalat egy ad hoc hozandó birodalmi törvény útján az illető tagállamok beleegyezése nélkül is engedélyezhető. Az engedéllyel természetesen együtt jár a kisajátítás joga is. Mindannyiszor tehát egy lex specialisra van szükség, hogy a birodalom érdeke a tagállamokéval szemben érvényesülhessen.

Az angol kisajátítási jog sem mutat eredeti fejlődési mozzanatokat. Az 1845-ben (Vict. 18.) hozott Lands Clauses Act a kisajátítási ügyet a vasutakra vonatkozólag a francia 1841-iki törvény elvei alapján rendezi.

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntető-törvénykönyv 266. §-a s egy curiai ítélet.

Curiai ítélet ellen a törvény kizárja a felebbezést, de nem zárja ki a bírálatot. Az alább érintett curiai ítélet pedig a bírálatot több tekintetben kihívja.

Az ítélet alaposabb felfogása céljából czélszerűnek mutatkozik azon tényállás lényegének rövid feltüntetése, mely az ítélet hozatalára alapul szolgált, mely is következő:

Sz. . . . k i lakos falusi belsősége előtt a falu utcáján az 1886 ik év nyarán az esővíz tószzerűleg meglehetősen felgyült s miután choleravésztlől lehetett tartani, Sz. . . . t a községi bíró magánbeszédben felhívta, hogy a felgyülemlett mocsaras vizet belsőségén át a közeli patakba vezetné le; midőn pedig Sz. ezt nem teljesítette, a járási közigazgatási főszolgabíró Sz.-nek meghallgatása s határozathozatal nélkül csendőroket küldött ki, kiknek fedezete alatt a falu bírája a magához vett falubeli emberek segítségével Sz. belsőségének az utcára néző állandó fonott kerítését fejszével félkapu nyílásnyira ketté vágatta, a nyíláson keresztül az egész belsőségen át sánczot ásott, Sz. fát a sáncz helyéről kivágatta Sz. kertjének veteményét kitapostatta, mely eljárás okául magán uton azt adta elő, hogy Sz. belsőségén keresztül az utcáról valaha köz-sáncz volt.

Sz. az egész eljárást jogtalanak tartva, emberemlékezet óta állandó kerítéssel zárt belsőségén köz-sáncz létezését s nyithatását kizártnak tekintve, a főszolgabíró ellen Z. vármegye alispánjához panaszt nyújtott be, melyben magántulajdonának erőszakos és jogellenes megsértése ellen erélyesen tiltakozott, annak orvoslását követelte s többek közt szóról-szóra a következőket írta:

«A szolgabíró ur azon eljárása, mely szerint fegyveres erőnek igénybe vétele mellett akaratom ellenére és beleegyezésem nélkül a belhelyemre való hatolást és azon végig sáncznak ásatását elrendelte és mintegy védnöksége alatt sövényem megrongáltatott, fűzfáim pedig kivágattak, voltaképen magánlak megsértését és hivatalos hatalommal való visszaélést képez annyival inkább, stb. stb. Daczára ennek, azon reményben levén, hogy a szolgabíró urnak ezen jogaimat és a törvényt sértő eljárása megsemmisített és ő sövényemnek helyre-

állítására és a kiásatott sáncznak betakarítására fog közigazgatási uton is köteleztetni, a *magánlak megsértése és hivatalos hatalommal való visszaélés miatti panaszomat az illetékes bírósághoz ezúttal nem adom be és csak fentartom ehhez való jogomat az esetre, ha ez uton a jogosan kívánt eme enyhe elégtétel rövid idő alatt nem szolgáltatnék.*

Ezen panasznak eredménye az lett, hogy azt a vármegyei alispán a helyszíni szemle megtartása után alaptalannak találta, de sőt a vármegyei közigazgatási bizottság az eljárt főszolgabíró felhitta, hogy Sz. ellen rágalmozás miatt az illetékes bíróság előtt panaszt emeljen, mivel a hivatalos állás tekintélyének megóvása ezt követeli.

Ily előzmények után a főszolgabíró Sz. ellen az illetékes törvényszék előtt hamis vád és rágalmozás miatt fenytő panaszt emelt s a kir. ügyészség indítványára rágalmozás vétsége miatt a bünvádi eljárás megindított, melyből csak annyit szükséges megemlíteni, hogy a végtárgyalásra több kifogástalan tanu bizonyította, miszerint Sz. belsőségén közsáncz s általában sáncz emberemlékezet óta nem volt.

A végtárgyaláson a közvádó Sz.-t a büntetőtörvény 260. §-ában meghatározott s a 262. §. szerint minősülő hatóság ellen elkövetett nyilvános rágalmozás vétsége miatt kérte megbüntetni, míg ezzel szemben a védelem főleg azt hangsúlyozta, hogy Sz. a főszolgabíró egyáltalában nem vádolta, hanem csak egy a közigazgatási hatósághoz (alispánhoz) benyújtott panaszában a szolgabíró eljárása feletti nézetét fejezte ki, ily hatóság előtt folyamatban levő ügyben az ügyre (az eljárásra) nézve használt kifejezés pedig a büntetőtörvény 266. §-a szerint bünvádi eljárás tárgyává nem tehető, de még akkor is, ha Sz. a főszolgabíró ellen magánlaksértés és hivatalos hatalommal való visszaélés miatt vádat emelt volna is, e vád alaptalansága épen nem bizonyult be, mert e tekintetben csak a büntető bíróság határozhatna, e részben pedig bünvádi eljárás még folyamatban sem volt.

Csak röviden érintem, bár nagyon érdemes megszivelni, hogy a kir. törvényszék ítélete Sz.-re nézve elítélőleg akként szólt, hogy Sz.-t az N. főszolgabíró ellen elkövetett és a Btk. 260. §-a szerint minősülő rágalmozás vétségében bűnösnek mondta ki s ezért 30 napi fogházra ítélte azon lényegileg összevont indokolással, hogy Sz. a főszolgabíróról az alispánhoz benyújtott panaszában oly valótlan tényt állított, a mely miatt valódisága esetén a főszolgabíró ellen bünvádi eljárásnak lenne helye.

A kir. tábla Sz.-t az ellene emelt rágalmozási vád alól teljesen felmentette, mert Sz. a főszolgabíró az alispánhoz írt beadványában büntethető cselekmény elkövetésével nem vádolta, hanem csak az ahoz való jogát fentartotta, s mert az Sz. által közigazgatási panaszában használt kifejezés magára az ügyre, az abban történt eljárásra vonatkozott s így a Btk. 266. §-a alkalmazásának van helye.

Ezen előzmények után hozta meg a kir. Curia ítéletét, mely nézetem szerint elvi fontosságu, melyet tehát lényeges részében szószerint közlök. E szerint a kir. Curia «tekintve, hogy vádlott (Sz.) a kérdéses beadványt nem hatóság előtt vádföljelentésképen, hanem közigazgatási ügyben vélt sérelme orvoslása végett nyújtotta be a megyei alispánhoz s abban a vádföljelentés megtételét csak föltételelesen tartotta fen, e miatt ezen esetben a Btk. 260. §-a nem alkalmazható; tekintve, hogy a kérdéses beadvány minőségénél fogva nyilvánosságra szánva nincs és így a 262. §. esete sem forog fen, tekintve ellenben, hogy a kérdéses beadvány elintézése közben az ügykezelésből folyólag többek kezén fordul meg és minthogy abban vádlott sértett félről magánlak megsértés és hivatalos hatalommal való visszaélés elkövetését állította, mely állított tények sértett fél ellen büntető eljárás megindításának okát képezhetnék, ekként vádlott cselekménye a 258. §-ba ütközik s minthogy vádlott beadványában előadott panasz a közigazgatósági hatóság által alaptalannak találtván, kérelmével

elutasított s a vádlottnak sérelme alapjául felhozott állításai ezen uton sem bizonyítottak be; tekintve, hogy a 266. §. szerint csak a folyamatban levő ügyben érdekelt személyekre vonatkozó rágalmozás vagy becsületsértés miatti eljárás van kizárva, ennek folytán ezen szakasz rendelkezése az ügyben eljáró hatósági személyekre ki nem terjeszthető; tekintve, hogy nagy nyomatékú enyhítő körülmény az, hogy sértett fél a megyei alispánhoz 14147/1888. sz. a. tett jelentése szerint az eljárást az érdekeltek meghallgatása nélkül eszközölte s e miatt azt vádlott jogtalannak hihette: ezeknél fogva a kir. tábla ítéletét egészben, az elsőfoku bíróság ítéletét pedig részben megváltoztatja akként, hogy vádlott a 258. §-ba ütköző és e szerint büntetendő rágalmozás vétségében mondatik ki bűnösnek és ezért a 92. §. alkalmazásával 50 frt fő- és 10 frt mellékbüntetésre ítéltetik» stb.

Tehát egymástól teljesen elütő három ítélet! (mellesleg megjegyezve egyik feltűnő példája annak, hogy jogéletünkben a felebbvezések tulságának egyik főforrása miben rejlik. Magában véve nem kedvező jelenség; pedig ezzel nemcsak fenytő, hanem polgári ügyekben is gyakran találkozunk.) Az elsőbírósági ítéletről nincs mit mondanom, miután az a másod- és harmadfoku ítéletekben megérdemlett bírálatát már elnyerte. Hallgatással mellőzhetem a másodbírósági ítéletet is, mert ez a 266. §. helyénvaló alkalmazása által megfelel magáért.

Hanem annál több szó fér a curiai ítélethez, a mely felfogásom szerint a fenforgó esetben egészen téves állásponton áll a tekintetben, hogy a Btk. 266. §-át alkalmazandónak nem találta.

E pontra vonatkozólag a curiai ítéletről első sorban még a felületesség s hézagosság vádját sem lehet egészen elhárítani, mert indokolásában a 266. §. tartalmát a vádlott hátrányára feltűnőleg hiányosan veszi figyelembe. A ki a törvényt nem ismeri, a curiai ítélet indokolása után azt hihetné, hogy a 266. §. kedvezménye csak az ügyfelek ellen használt rágalmozó vagy becsületsérő kifejezésekre vonatkozik. Holott az idézett szakasz világosan azt rendeli, hogy rágalmozás vagy becsületsértés miatt bünvádi eljárásnak nincs helye, ha a tény vagy a gyalázó kifejezés a hatóság előtt folyamatban levő ügyben ezen ügyre és az ügyfelekre vonatkozólag tárgyalás alkalmával szóval vagy az ügyiratokban állítatik, illetőleg használtatik vagy ha a becsületsérő következtetések az ügyben felmerülő tényekből vagy körülményekből származtatnak. A törvény ezen szövegéből kiindulva nem világos-e, hogy a curiai ítéletnek, ha a már érintett egyoldalúságba nem esik, a törvény tartalmának teljes felölelése mellett szükségképen más-kép kellett volna hangzani, nevezetesen vagy határozottan szembe kellett volna szállania a másodbíróság felmentő ítéletének azon indokolásával, hogy Sz. panaszának kérdéses kifejezése a közigazgatási hatóság előtt folyó ügyre, az abban történt hatósági eljárásra vonatkozott s ezen másodbírósági indokolást világosan meg kellett volna czáfolnia (érvekkel és nem hallgatással) vagy a másodbíróság álláspontját kellett volna elfogadnia s ezzel egy alapon Sz.-t a 266. §-a alkalmazásával fel kellett volna mentenie. A curiai ítélet sem egyiket, sem másikat nem tette s ebben rejlik gyöngesége. Ezen ítéletből senki sem nyerhet felvilágosítást arról, hogy Sz. panaszának azon kifejezése, miszerint «a szolgabíró eljárása stb. voltaképen magánlak megértését és hivatalos hatalommal való visszaélést képez», a hatóság előtt folyamatban levő ügyre vonatkozik-e vagy sem. S a curiai ítélet valódi indokának homályban maradása annál sajnálatosabb, mert nézetem szerint nem lehet kétség a felől, hogy Sz. most kiemelt kifejezése egyenesen és határozottan Sz.-nek az alispán előtt indított panaszos ügyére, nevezetesen az ellene elkövetett szolgabírói eljárásra vonatkozott s az ezen eljárás körében felmerült tényekből következett, a mint ezt a másodbírósági ítélet indokolása kimutatta. Egyszerű kérdés ez, de még fel-

foghatóbbá válik, ha arra utalok, hogy Sz.-nek az alispán előtt indított panaszos ügye éppen s egyenesen abban állott, hogy Sz. a szolgabíró ténye ellen panaszt emelt és orvoslást kért. A mit tehát Sz. a szolgabíró eljárására nézve állított, az mind a panaszos ügyre vonatkozott.

A curiai ítélet a házasságot azzal a tévedéssel tetézi, hogy indokolása szerint Sz. kifejezése az ügyben eljáró hatósági személyre (a szolgabíróra) irányult, ennek megsértésére pedig a 266. §. kedvezménye ki nem terjeszthető. Sz. panaszos ügyét az alispán előtt kezdte; panaszos ügyében az alispán volt az eljáró hatósági személy, nem pedig a szolgabíró, kinek eljárása ellen a panasz orvoslást kért.

Végül a curiai ítélet indokolásával egy más pontban sem érthetnek egyet, abban nevezetesen, hogy az ítélet a Btk. 258. §-ában feltételezett nyilvánosság fenforgására nézve azt is elégnék tartja, ha valaki bizonyos kifejezést egy hatósághoz intézett beadványban használ, mert az ítélet indokolása szerint ily beadvány elintézés közben az ügykezelésből folyólag többek kezén megfordul. A 258. §. az állításnak többek jelenlétében vagy több, habár nem együtt levő személy előtt történtét kívánja meg arra nézve, hogy az állítás rágalmazás vétségét képezhesse. Már most miben talál a Curia biztosítékot a tekintetben, hogy egy hatósághoz intézett beadványt többben is elolvasnak, mert azon körülmény, hogy a beadvány többek kezén átmegy, még egyáltalában nem azt teszi, hogy annak tartalmát többben is nézik. Például Sz. esetében az ő panaszos beadványának tartalmát csak az azt elintéző alispánnak kellett elolvasni s e panasz egyáltalában nem volt arra szánva, hogy azt az iktató s kiadó is olvassassa.

Kíváncos lenne tehát, ha legfőbb bíróságunk a most érintett jogi kérdéseket előadandó alkalommal alaposabb megfontolás tárgyává tenné, mert ily egyoldalú ítéletnek nem lehet más következménye, mint az, hogy bírói gyakorlatunk a lehető legbizonytalanabbá válik s különösen a 266. §. alkalmazásánál a hivatalos ügybeni szólás- és írásszabadság a törvényileg nyújtott biztosítékoktól jóformán elesik.

ENYICZKEI GÁBOR.

Az elsőfoku pénzügyi bírói hatóságok decentralizációjáról.

A közadókról szóló 1868: XXI. tcz. IV. fejezete «a pénzügyekben felmerülő panaszok elintézésére 1867. évi márczius 26-án jövedéki törvényszékek nevezete alatt felállított törvényszékeket pénzügyi törvényszékek névvel ideiglen továbbra is fenhagyta», még pedig tekintve, hogy kisebb kihágások esetében is a 92. §. értelmében az adót kivető hatóságok és közegek által hozott határozatok felülbírlására ugyanezen pénzügyi bíróságok mondattak ki illetékeseknek, ennél fogva illetékességük részint első, részint második fokban az összes ilyen panaszokra nézve megállapított.

Az elsőfolyamodású bíróságok rendezése alkalmával (1871: XXXI. tcz. 18. §. d) pont) azon jövedéki ügyeknek, melyekben addig a pénzügyi törvényszékek elsőfokulag jártak el, tehát az 1868: XXI. tcz. 100. §-ában irt valóságos jövedéki kihágásoknak elbírálása a kir. törvényszékek hatásköréhez tartozónak mondatott ki, s mig ezen idő után a kisebb kihágások elbírálása nem képezte többé bírósági eljárás tárgyát, másfelől a kir. törvényszékek által hozott határozatok fölött sem a budapesti pénzügyi feltörvényszék, hanem a budapesti kir. ítélő tábla lett illetékes határozni, ennek határozata ellen az 1868: XXI. tcz. 105. §-a értelmében további felebbezési jogorvoslatnak nem adatván hely.

Az 1871: XXXI. tcz. idézett általános rendelkezését az ugyanazon évben hozott LXVI. tcz. akkép határozta meg közelebbről és illetve akkép korlátozta, hogy csupán egyes törvényszékeket jelölt ki pénzügyi bírói hatósággal felruházandókul, minek folytán Magyarország egész területén mai

napig csak 18 kir. törvényszék bír ily hatáskörrel, u. m. az aradi, beregszászi, besztercebányai, budapesti, debreczeni, fehértemplomi, győri, kassai, pestvidéki, pécsi, pozsonyi, soproni, szatmárnémetii, szegedi, temesvári, továbbá a kolozsvári, nagyszebeni és fumei kir. törvényszékek. Tehát a szorosabb értelemben vett Magyarország 51 kir. törvényszéke közül 15, Erdély 13 kir. törvényszéke közül 2 és a fumei kir. törvényszék birnak jelenleg pénzügyi bírói hatáskörrel, a közadók kezeléséről szóló 1883: XLIV. tcz. 102. §-a 2. tételében bírói hatóságuk ujabban is megerősítettven.

Az általam föltetni kívánt kérdés az, hogy az elsőfoku bírói illetékesség ezen elhatárolása olyan-e, mi a jelen viszonyok közt is a pénzügyi bírói hatáskör lényege szerint indokolt lenne? mely kérdés föltevésére alkalmat ad a kir. ítélő táblák szervezéséről alkotott mult évi XXV. tcz. és a másodfoku pénzügyi bírói hatáskörnek ezen törvényczikk következtében beállott megoszlása, minek eredménye szerint a 11 uj kir. ítélő tábla mindenike fog másodfokban pénzügyi bírói hatáskörrel birni, kivéve a marosvásárhelyit. Az illető 18 kir. törvényszék következő módon tartozik az egyes kir. ítélő táblák alá: a budapesti, besztercebányai, fumei és pestvidéki a budapesti — a debreczeni és szatmárnémetii a debreczeni — a győri és soproni a győri — a beregszászi és kassai a kassai — a kolozsvári és nagyszebeni a kolozsvári — az aradi a nagyváradi — a pécsi a pécsi — a pozsonyi a pozsonyi — a szegedi a szegedi — és végül a fehértemplomi és temesvári a temesvári kir. ítélő tábla alá tartozik.

Mindenesetre szembevetendő, hogy csupán egy kir. ítélő tábla nem bír oly hatáskörrel, melylyel az összes többi bir, de különösen figyelmet érdemel, hogy ily hatáskörrel a többi felruházott és így szinte annyi másodfokban, mint elsőfokban a pénzügyi bíróság, miért el kell hogy ejtve legyen az elsőfokban történt megkülönböztetés azon legerősebb érve, hogy kellő eljárási szabályzat és a pénzügyi törvények és szabályok általános kodifikációjának hiánya miatt félni lehetne a szükséges egyöntetűség meglazulásától.

A pénzügyi büntető eljárás ma már részint a valóban érdemes 1842. évi harminczad hivatali utasítás általános szabályai alapján, valamint számos esetekről intézkedő pénzügyminiszteri rendeletek, úgy szintén a budapesti kir. ítélő tábla által megállandósított gyakorlat is több szakember különböző irányu munkája által kellő megállapodásra jutott, az anyagi pénzügyi büntetőjog pedig sokkal kifejtettebb, hogy sem bármelyiknek tudása a lényegben egyéni nézet dolga lehetne és miután a jogszabályok ismerete vagy a törvénykezési szokások tudása valamennyi bíróságnál egyaránt meg van, így az egyöntetűség megóvása mint czél többé nem indokolja a pénzügyi bírói működés korlátozását.

Oly körülmények, mint az általános büntető-törvénykönyv második része I—IV. és XI. fejezeteiben irt bűncselekmények fölött, vagy a polgári bányáügyekben a bírói illetékesség különös meghatározását indokolják, a pénzügyi bírói hatáskör tekintetében nincsenek és kiválóan nem tekinthető a kir. törvényszékek pénzügyi bírósági feladata olyannak, mi talán kis terjedelménél fogva kívánja meg a kevesebb számú és nagyobb területekre való elkülönzést.

A nagyszebeni kir. törvényszékhez (egyik pénzügyi bíróság) az 1891. év első felében 1475 pénzügyi beadvány érkezett be és e közt 488 bűnvádi kereset, mely számok a mult évek kimutatásaival összehasonlítva, nem tüntetnek nagyobb változást fel. Évenként a pénzügyi bíróságokhoz érkező beadványok száma tehát 3000-re tehető és azok közt a bűnvádi per tesz 900—1000 darabot, mi közt váltakozó mennyiségben fordulnak elő a só, dohány- és lottójövedékek, a földadó, házadó, kertadó, bányaadó, nyilvános számadásra kötelezett egyletek adója, tőkekamat és járadékadó, általános jövedelmi pótdadó, nyereségyadó, vasuti és hajózási szállítás használata után fizetendő adó, vadászati és fegyveradó, hadmentességi

dij, szeszdó, söradó, czukoradó, ásványolajadó, bor- és husfogyasztási adó, czukor és sörfogyasztási adó, valamint a vám, bélyeg- és posta-jövedékek megrövidítései miatt indított keresetek, melyek folytán az államegyedáruságok, egyenes adók, fogyasztási adók, illetékek, vám és lőporjővedékek elleni kihágások legváltozatosabb esetei fölött van hivatva a kir. törvényszék itélni és ha az illetékességeket a kir. pénzügyigazgatóságok újabb szervezése szerint kijelölve minden egyes kir. törvényszék pénzügyi birói hatáskörrel ruháztatik fel, ez több munkát fog adni egyenként is valamennyi kir. törvényszéknek, mint ad jelenleg több más hatáskör, például a felebbezett vétségek és kihágási ügyek fölötti, vagy a felebbezett kisebb polgári peres ügyek fölötti határozathozatal.

A birói működés egyöntetűsége kérdésének és az ügykör terjedelmének ily állása mellett a pénzügyi birói hatáskör elég fontos is arra, hogy az összes kir. törvényszékek által külön osztályban gyakoroltassék, mert mindennapi és a feleket legközelebről érdeklő esetekkel foglalkozik, koronként azoknak egész vagyona fölött rendelkezve, mit kellően feltüntet azon másik adat, hogy szintén az előbb nevezett (nagyszebeni) kir. törvényszék jövedéki kihágási ügyekben az 1891. év első felében 5287 frt 89 kr. pénzbüntetést mondott ki az illetékek összegeivel együtt.

Midőn egyfelől az állam a legszövevényesebb módokon belenyul a felek életébe és azoknak minden gazdasági, üzleti, forgalmi és peres tetteit adó alá veti, az erre vonatkozó jogszabályok közt pedig köztudomás szerint csak a szakemberek ismerik ki magukat, akkor másfelől az igazságszolgáltatás minél nagyobb nyilvánossággal és közvetlenséggel lenne gyakorlandó.

NAGY LAJOS.

A házastársi örökösödés reformja a francia parlamentben.

A francia parlament nem rég érdekes magánjogi kérdéssel, illetve a napoleoni Code novellaris revisiójával foglalkozott. A férjnek az elhalt házastárs hátrahagyott javaiban való örökösödési jogairól s ezek újabb szabályozásáról van szó, a mely tekintetben a Code Civil igen szigorúnak és szűkkeblűnek mutatkozott. Egy javaslat, ezen viszony módosítására s javítására már az 1872-ki Assamblée Nationale előtt megjelent, mely a feltörvényszékek s jogi fakultások véleményének igénybevétele után a senátus elébe került, hol 1876. évben le is tárgyalattott; de a képviselőház csak 13 év múlva vette elő s akkor többrendbeli módosítást tett rajta. Ezekkel visszakérült a senatushoz, melyben mult év november 18-án értelmes tárgyalás alá vétetett. A képviselőház s a senátus véleményei a főbb s lényeges pontokban megegyezők. Mindkettő elfogadta alapul a családiság jogeivét, s a Code Civil által megállapított örökösödési rendet a házastársak között; nem adván az életben maradt házastársnak csak egyszerű haszonvételi jogot. De a részletekben több fontos, sőt lényeges kérdésnél véleményeikben erős ellentétek, eltérések nyilvánultak. Így nevezetesen azon kérdésre nézve: vajon az örökösödésre hivatott lehet-e azon házastárs, ki ellen az elhalálozás idejében ágy- és asztaltóli elválást rendelő jogerős ítélet létezik. Az előbbi senatus — 1877-ben — oda nyilatkozott, hogy ily esetben, az illető házastársat nem illetheti örökösödés, sém a tulajdonban, sem a haszonvételben; míg a képviselőház csak a tulajdonban kívánta azt megtagadtatni.

Utóbbit fogadta el a senátus bizottsága is. Azon nézet vezérelte, miszerint valószínűtlen, hogy azon házastárs, ki semmi örökösödhető rokont nem hágy maga után, odáig menne ellenszenvében, hogy az állam gazdagításával házastársát mindentől megfosztani akarhatná. Nem volt akadályozva valamely idegen részére teendő végintézkedésben, s ha ezt nem tette, az teendő fel róla, hogy hallgatag házastársának akarta hagyni az örökség élvezetét. Ehhez járul az is, hogy az ágy-asztaltóli

elválasztás, a házassági köteléket nem semmisíti meg; a törvény maga az együttélés újra megkezdésének lehetőségéből indult ki, s a házasság tekintélyének jobban megfelel az életbenmaradtnak örökösödhetése, a mennyiben a végrendelező világosan kifejezett akarata folytán attól meg nem fosztatott. E mellett nyilatkozott mind az előadó, mind Fallières a jelenlegi igazságügyér. De felszólalt ellene Demôle az előbbi igazságügyminiszter, ki a régi senátus szellemében a teljes jogvesztés tanát állította fel s azt erős érveivel keresztül is vitte, a senátus többsége elfogadván Demôle módosítványát. Ennek főérveül a közérkölciség tekintete szolgált, mely meg nem engedheti, hogy jogi kedvezményekben részesüljön azon házastárs, ki a kötelmeinek meg nem felelt.

Nem lehet itt a házastársi együttélés újra megkezdésének lehetőségére hivatkozni; mert ha az mégis nem történt meg, s nem közeledtek egymáshoz a házastársak, habár szabadságukban állt azt megtenni, és ha a sértett fél végrendeletében nem emlékezett meg házastársáról s nem nevezte örököséül: mindez azt mutatja, hogy a gyűlölet érzete fenmaradt, s akkor nem lehet többé feltételezni a megbocsátást. Nem lehet itt — mondá Demôle — azon elvet sem alkalmazni: *fiscus post omnes*, annál kevésbé, minthogy indokolt, hogy az állam örökösödjék inkább, mint azon házastárs, ki sulyos bántalmakat, kihágásokat vagy kegyetlenkedést követett el. Újabb vita keletkezett a hagyatéki tömeg meghatározására nézve, melyre vonatkozólag a házastárs örökségi hányada kiszámítandó. Itt Demôle ismét új indítvánnyal lépett fel, mely szerint az életben maradt házastárs csak azon javakra nézve birhasson örökösödési joggal, a melyek felett az elhunyt részéről nem történt intézkedés sem végrendeletileg, sem az élők között.

Sz.

Különfélék.

— A határjelek sértéséről szóló törvényjavaslat, melyet az igazságügyminiszter a napokban a képviselőháznak beterjesztett, a büntetőtörvénykönyvi novella egyik részét képezte. Hogy miért választott külön ezen rész a novella többi §-aitól, vajon ez a novella elejtését jelenti-e vagy pedig a megfelelő kibővitést: ez iránt tájékozás nem nyújtott. Mindenesetre kíváncsot volna megtudni a szakközönségnek, mi a kormány álláspontja e kérdésben.

— Nap-nap után olvasható a lapokban annak a híre, hogy egy bizonyos vívóteremben ismét párbaj folyt le sulyos, vagy kevésbé sulyos eredménnyel. És bíróságaink és rendőrségünk tétlenül türik, hogy delictum elkövetésére állandóan adassék helyiség.

— A fogdij. Farkas Lajos komáromi kir. törvényszéki bíró a *Magyar Igazságügy* legutóbbi számában felhossa, hogy a csendőrök az indítványi bűncselekményekről szóló jelentéseikben elmulasztják megemlíteni, vajon a sértett fél feljelentése folytán léptek-e közbe. Teszik pedig ezt kétséggel azon oknál fogva, mert ha nem «önbuzgalomból» kutatták ki a cselekményt, elesnek a fogdijtól. Czikkirő e tekintetben a következő érdekes megjegyzést teszi: «Ha a csendőrség ehhez képest szerkeszti feljelentéseit, szerintünk ez által a részére biztosított fogdij-igény alig lenne kockáztatva, mert ezen intézkedés nem azt veszi célba, hogy a csendőrség az illető büntett felfedezésének forrását árulja el. Az az önbuzgalom, melynek feltétele mellett a csendőrség részére a fogdij ígérve van, s melynek biztosítása céljából csendőreink az általuk szerkesztett tényvázlat homlokzatán ezen önbuzgalomra oly jogos önteltséggel szeretnek hivatkozni, szerintem legkevésbé sem fog azáltal csorbát szenvedni, ha feljelentéseikben egyszersmind világos kifejezést adnak, hogy a szóban forgó ügyben kinek panasza vagy feljelentése folytán intézkedtek.» Czikkirő felhoz egy esetet, midőn erőszakos nemi közönsülés követtetett el; a csendőr a tettest letartóztatta és megtette az ügyészséghez az önbuzgalmas jelentést; az ügyészség azonban — indítvány hiányában — megszüntetést javasolt s a bíróság az eljárást meg is szüntette s egyszersmind a letartóztatott tettes azonnali szabadlábra helye-

zését elrendelte. Később érkezett a sértett fél indítványa; de ekkor a tettes holléte már nem volt kipuhatolható. A cselekmény büntetlen maradt.

— **Forradalom a büntetőjogban.** Ezen czim alatt ismer-teti a *Nemzet*-ben dr. Bleuer Samu az olasz anthropologiai iskola tanait.

— **Jogi következetesség.** Felperes az első fokon a pert megnyeri s alperes köteleztetik a kereseti tőkét, valamint 32 frt költséget megfizetni. A kir. tábla felperest keresetével elutasítja s alperesnek fizetendő perköltségben marasztalja. A kir. Curia az elsőfoku ítéletet «egész terjedelmében helybenhagyja», de a felperesi ügyvéd felebbezési költségeit csak saját fele ellenében állapítja meg. Tehát alperes fizeti az elsőfokilag megállapított költségeket, de a felebbezéseket nem.

— **Rágalmazás? — Illetékességi huza-vonák.** Az aradi kir. törvényszék: H— — L— — ellen rágalmazás és becsület-sértés miatt a további bünvádi eljárást megszünteti. Mert H— — L— — az előnyomozás folyamán bemutatott eredeti levéllel igazolta, hogy a világosi Bohus család azon fáklyákat, melyek néhai Bohus Szögyényi Antónia temetésénél használtak, a világosi kath. templomnak ajándékozta, az is kiderül az előnyomozásból, hogy ezen fáklyák egy részét az azt vivők ezen célra átadni nem akarták, következésképp H— — L— — midőn e miatt a községi bírónál panaszt emelt, valótlanságot nem állított s miután ekként állítása valótlannak a további vizsgálat folyamán nem bizonyulhat, a Btk. 260. §. szerint minősülő rágalmazás tényálladéka fen nem forog.

Nem változtat ezen tényálláson az sem, ha valónak bizonyulna is, hogy H— — L— —, midőn feljelentését tette, mint panaszosok állítják, lopás- és rablásról beszélt, mert a magánvádlótól valamely törvényellenes cselekmény törvényszerű minősítése nem követelhető, s így H— — L— — azért, mert a jogtalan elsajátítást rablásnak és lopásnak mondotta, bünvádi eljárás alá nem vonható. (1890. évi június hó 28-án 3993. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla: Az elsőbíróóság végzését indokolásánál fogva és még azért is helybenhagyja, mert a terhelt oly körülmények között tett feljelentést a községi bíróhoz, a melyeknél fogva ő hivatva érezhette magát annak megtételére. Ily helyzetben tehát a Btk. 75. §-ára való tekintettel is a tapasztalt tényeknek előadásával a jogsérelemnek orvoslása céljából az illetékes hatósághoz személyek megnevezése nélkül általánosságban intézett panasz a rágalmazás tényálladékat meg nem állapíthatja, stb. (1890. augusztus 18. 31798. sz. a.)

A m. kir. Curia: Tekintve, hogy Grünberger József és társai, mint a világosi tüzoltó-egylet tagjai, H— — L— — ellen a miatt tettek bünvádi feljelentést, mert ez a feljelentők panaszja szerint a világosi tüzoltókat 1890. január 9-én nyilvánosan sok ember jelenlétében rablóknak, zsiványoknak és tolvajoknak nevezte s azt állította róluk, hogy a templom fáklyáit ellopták;

tekintve, hogy ezen indítvány alapján a bünvádi eljárás tárgyát a sértett felek által határozottan körülírt és megjelölt ténykörülmény megtörténtének, illetőleg nem történtének s ennek folytán az állított ténykörülmény büntetendő voltának vagy büntetlenségének s végre az annak elkövetésével gyanúsított személy bűnösségének vagy büntetlenségének kell képeznie;

tekintve, hogy H— — L— — azon állítása illetőleg cselekvése, hogy ő a temetésnél fáklyát vivő egyének s ezek közt a tüzoltók ellen a felmaradt fáklyák visszatartása miatt a községi bírónál panaszt emelt, a sértettek által panaszolt cselekmény bűnösségét nem szünteti meg s legfeljebb az állítás bebizonyításának képezhetné elemét;

tekintve, hogy éppen ezen körülményből is feltétlenül következik a vádban felhozott állításoknak megvizsgálása, illetőleg megállapítása;

tekintve, hogy H— — L— — az 1890. május 27-én a világosi kir. járásbíróaságnál megtartott tárgyalás alkalmával tagadta, hogy a világosi tüzoltó-egylet tagjai ellen egyenként vagy összesen a panaszban megjelölt meggyalázó kifejezéseket használta vagy róluk a lopás elkövetésének tényét állította volna;

tekintve, hogy a magánvádlók a vádindítványukban előadott tények és állítások bizonyítására ugyanazon tárgyalás folyamán számos tanukra hivatkoztak, ezek azonban ki nem hallgattattak, holott kihallgatásuk nélkül s pusztán a felek ellentétes állításai alapján valódi tényállás nem deríthető fel;

tekintve végül, hogy habár a világosi tüzoltó-egylet alap-

szabályai, a feljelentés szerint, a miniszterium által jóváhagyattak, ezért azon egyet a törvény által alkotott testületnek nem tekinthető s e szerint a vádban felhozott körülmények valódisága esetében is nem a Btk. 262. §-ban meghatározott, hanem csakis a 261., illetve 258. §-ba ütköző s kizárólag a kir. járásbíróóság hatásköréhez utalt büntetendő cselekmények lennének megállapíthatók;

tekintve, hogy az éppen most kiemelt szempont szerint nem bir törvényszerű alappal a világosi kir. járásbíróóság által 1890. évi május 27-én 765. sz. a. hozott végzésnek azon indoka sem, hogy a tárgyalás folyamán a Btk. 260. §-ába ütköző rágalmazás vétségének jelensége merült volna fel s e miatt az eljárás a kir. törvényszék hatásköréhez tartoznék;

tekintve, hogy a bírói illetékesség hivatalból felülvizsgálódó;

mindkét alsóbbfoku bíróságnak az eljárást megszüntető végzése — a világosi kir. járásbíróaságnak saját illetéktelenségét kimondó 1890. évi május 27-én 765. sz. a. hozott végzésével együtt megsemmisítették, ugyanazon kir. járásbíróóság illetékessége ezennel megállapíttatik s a kir. törvényszék odautasíttatik, hogy az ügyiratokat a megrendelt tárgyalásnak folytatása s további szabályszerű eljárás végett a kir. járásbíróasághoz küldje vissza. (1891. évi május hó 21. 12190. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Poroszországban** a törvénykezési szünet július 15-én kezdődik és tart szeptember 15-ig. A bűnügyek elintézésére a szünetnek semmi befolyása nincs. Még a magánvádbeli ügyek is elintéztetnek a szünet alatt.

— **A porosz közoktatási miniszter** azon rendeletben, melyet mult alkalomkor megemlítettünk, az igazságügyminiszterrel egyetértve többek közt azt is elrendelte, hogy a hallgatóknak a szemináriumi gyakorlatokban való részvétel hathatósan ajánltassék, és pedig mint a rendelet mondja: «zur Anregung der Selbstthätigkeit und zur Vertiefung der gewonnenen Kenntnisse». Bizonyítvány csak a szemináriumokról adatik; a többi leczkét illetőleg a tanár még a hallgatást sem bizonyítja, hanem csak a jelentkezést. A hivatalos formula a következő: «Vorschriftmässig an- und abgemeldet».

— **Poroszországban** legújabb rendelkezés szerint csak azokat a fiatal embereket veszik fel az állami szolgálatba, a kik nincsenek nagyon eladósodva. Ha a kandidatus adósságai oly mérvűek, hogy rendes törlesztések útján nem igen foghat azoktól egy év múlva megszabadulhatni, akkor az állami szolgálat el van előle zárva.

— **Hogy Angliában az egyéni jogok védelmének** fontosságát parlament és kormány egyaránt elismeri, az kitűnt legújabbban a *Millard Alice* esetében. Ezt a fiatal leányt a hampshire-i rendőrség tiltott prostitutio gyanúja alatt letartóztatta, három napig fogságban tartotta, és azután a bíróság elé állította. Itt a rendőr, ki a leányt elfogta, esküvel erősítette a vádat és állításait egy társa is támogatta; a leány kérelmére elrendelt orvosi vizsgálat azonban kimutatta a vád teljes alaptalanságát. Az eset köztudomásra jutván, a képviselőházban interpellációkkal árasztották el a kormányt: megindítják-e a rendőr ellen az eljárást hamis eskü miatt, megtett-e a bíróság mindent a leány érdekében, kellő erkölcsi elégtételt szolgáltatott-e neki a bíróság és még több ilyen. *Matthews* államtitkár kijelentette, hogy a hampshirei rendőrség felett neki nincs hatósága; legczélszerűbb lesz, ha az eljárást a leány ügyvédje vezeti, a mivel ő már tudatta, hogy ha a rendőr ellen hamis eskü miatt bünvádi eljárást indít, *összes költségeit a kormány fogja viselni*. Elmondta még az államtitkár, hogy a mikor az orvosi vizsgálat kéretett, a bírák — nehogy a leány akadályozva legyen védelmében — jótálltak az orvosi díjakért, és később ki is fizették azokat. Hogy az eset elvi jelentőségét teljesen méltányolhassuk, még azt is figyelembe kell vennünk, hogy maga a vádlott éppen nem volt rokonszenves egyéniség, konstatálva levén, hogy a letartóztatáskor részeg volt.

Dr. Illés Károly urtól lapunk zártával válasz érkezett dr. Fayer László cikkére. E válasz közlését kénytelenek voltunk a jövő számra halasztani.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Birói döntés képviselőválasztások felett. Dr. GÜNTHER ANTAL budapesti ügyvédttől. — A 92. §. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — *Törvénykezési Szemle:* A pénzbeli követelések lefoglalásáról. HUF JÓZSEF soproni ügyvédttől. — A büntető-törvénykönyv házai. Dr. ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvédttől. — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Birói döntés képviselőválasztások felett.

A negyvennyolcadik évi alkotmányjogi átalakulás óta nem feküdt a törvényhozás előtt fontosabb javaslat, mint az, melyet az igazságügyminiszter mult szombaton terjesztett a képviselőház elé. Nem csekélyebb jelentőségű lépésről van szó, mint hogy a nemzet képviselő-testületének souverain joga, mely abban áll, hogy saját maga gyakoroljon ellenőrző és döntő hatalmat időnkénti alakulásának forrása, a választások felett, tekintélyes részében átruháztassék a rendes birói hatalmat gyakorló organismusnak legmagasabb fokára, a Curiára, melynek judikaturája ekként a nemzet közjogi életének egyik legvitálisabb jelentkezésére kiterjesztetik.

Az alkotmányjog elvei szempontjából e jogátruházás egyáltalában nem igazolható. A népképviselőlet egész theoriájával, létének feltételeivel és indokaival ellenkezik az, hogy a parlament fölött legyen még egy más forum, mely belenyulhasson abba a közjogi gépezetbe, melynek működése alakítja meg a parlament legfontosabb tényezőjét, a képviselőházat, mint konstitutionális testületet. A függetlenség elméleti követelményei szempontjából épen ezért valóságos forradalom az, mely kiveszi ebben az irányban a döntésnek jogát, habár csak részben is, annak a testületnek hatalmi köréből, melynek ez egyik jogosítványát képezi.

Az élet parancsoló követelményei azonban a theoria terén is erősebbeknek mutatkoznak nem egyszer az elméleti kategóriáknál s az opportunitás követelményének diadalát készítik elő ott, a hol az elvi következetesség többé nemcsak nem segít, hanem egyenesen lehetetlenné teszi oly visszasságoknak és tényleges bajoknak orvoslását, melyek magát az alkotmányjogi függetlenséget s ebben az igazság uralmát más oldalról támadják meg.

Ily viszonyok kényszerítő hatása alatt szükségképen előáll az a másik, de lényegileg már czélszerűségi principium, hogy az államéletben minden hatalom csak addig a határig jogosult, míg a jognak objektív uralmát nem veszélyezteti. És kettős létjogot nyer ez az elv akkor, midőn az állami organismus egyik legerősebb tényezőjének működésében, melynek hatáskörébe egyuttal az érvényes jognak megalkotása és szabályozása is tartozik, mutatkoznak, bárcsak magának a testületnek belső életére korlátolt oly tünetek, melyek alkalmasak arra, hogy minden jog érvényesülésének és az azt megillető tekintélynek erkölcsi alapjait rendítik meg.

Nagyon felületes és az opportunítási elvek lényegét és sorrendjét nem ismerő gondolkodás volna azonban az, mely az így felállított tételből azt a következtetést vonná le, hogy tehát magának az ilyképen jelentkező hatalomnak megszűntetése, vagy korlátozása az, mely minden esetben mint impe-

ratív követelmény jelentkezik. Így állítva fel a kérdést, a maga hatalmával visszaélő parlament a maga egészében elvesztette volna a létjogot.

Egészen másként áll a közjog philosophiája szempontjából a tétel. Mindenekelőtt maga az opportunitás követelménye csak az absolut alkotmányjogi elvnek előfeltétele mellett és annak keretében nyerhet érvényesülést. Másodsorban pedig a közjog tágas birodalmában a hatalommal történő legtöbb visszaélésnek megvannak a maga legális, s még nagyobb körre kiterjedőleg, természetszerű, hogy ne mondjuk pszichikai retorsiói, melyek útján a visszaélés a saját maga által felkeltett ellenhatás által orvosoltatik.

Hosszu időn át azt hitték nemcsak a kontinensen, hanem a népképviselőlet alkotmány klasszikus hazájában, Angliában is, hogy a képviselőválasztások a biráskodás is ebbe az utóbbi körbe tartozik. Az okoskodás az volt, hogy az a többség, mely meghamisítja saját tagjainak igazolása czéljából a törvény uralmát s hatalmi szavával szentesíti a tényleg megtörtént visszaéléseket, ezt csak egyszer fogja megtenni; mert a felháborodó politikai közvélemény a legközelebbi választások alkalmával el fogja seperi a hatalom polczáról azt a pártot, mely alkotmányos jogosítványaival ily rutul visszaélt.

A tapasztalás azt bizonyította, hogy nemcsak hogy nem következett be, hanem az a politikai korrupció, mely az alsóházban a választások igazolása terén kifejlődött, kezdett áttérjedni e példa nyomán a nagyközönségre is, melynek jogfogalmi választási ügyekben félelmetesen megromlottak s közel állott a veszedelem, hogy ez a cynismus nemsokára uralkodóvá fog válni a köz- és magánélet más viszonyaiban is. Az angol alsóház a XVIII. század második felében még mint bevallott pártkérdést tárgyalta teljesülésében a választások igazolása kérdését, a pártok egyenesen arra használták fel alkalmul, hogy egymáshoz mérjék erősségüket s mint a Walpole-kormány esetében, kormány-buktatási czélokra szolgált ez eszközül. «Botrányosan nyilvánvalónak» mondta Grenville, — scandalously notorious — a pártérdek praedominálását ezen igazolási eljárásban, mintha, — így szólt, — mi önmagunkat volnánk jogosítva megválasztani és nem kötnének az igazságnak elvei: as if we were self-elective and not bound to act by the principles of justice.

Később a Grenville Act, ép úgy, mint nálunk, bíráló-bizottságokat léptetett életbe s azután egész sora keletkezett a törvényeknek, melyek a sorsolás czélszerűbb szabályozását, a bíráló-bizottságok tagjai egyéni felelősségének szigorítását, a véletlen esélyeinek lehető kizárását czélozták s midőn mindez nem vezetett a kívánt eredményre, az utolsó kísérlet történt, hogy a parlament a saját kezében tarthassa meg saját tagjai választása fölött a birói hatalmat. A 11. és 12. Vict. c. 98. alatt becikkelyezett törvény nemcsak birói jogosítványokkal, hanem birói kötelezettségekkel ruházta fel az eljáró bizottságokat s a törvény megalkotói azt hitték, hogy a siker teljesen biztosítva van.

De éppen ez a törvény volt az, mely a legnagyobb kudarcot vallotta. És így végre 1868-ban, annyi meggyúsult kísérlet után, a képviselőház nem tehetett egyebet, mint hogy heves s később is megújuló ellenzés daczára az ország főtörvényszékére, illetőleg az akkori Common Please Courtokra

(a dublinire is, Skóciában pedig a Session-Courtra) ruházta azt a jogát, melyet a maga souverain hatalmának erejénél fogva a közmegebotránkozás felkeltésével tudott csak gyakorolni. Ezt követte 1869-ben a Parliamentary Elections and Corrupt Practices Act, mely azt rendelte, hogy a kérvénnyel megtámadott képviselőválasztások felett egy bíró helyett *két* bíróból álló ítélőtanács döntsön s időközben a főtörvény-székek újra szervezése folytán a High Courtnak Queen's Bench osztálya ruháztatott fel bírói hatáskörrel, melyhez az Anglia területén megejtett választások ellen intézett kérvények, ép úgy, mint a törvényjavaslat nálunk tervezi, közvetlenül adatnak be.

Az eljárás, mely ma a képviselőválasztások feletti bírászkodás tekintetében a háromegykiráltság területén gyakorlatban van, frappans analógiákat tüntet fel, összehasonlítva a törvényjavaslat intézkedéseivel, mely az igazságügyminiszter által a képviselőház elé terjesztetett. És ezt jogunk van a javaslat egyik érdeméül odaállítani, mert Anglia parlamenti életének és judikaturájának magasán álló példáját csak a szabad intézményektől ösztönszerűleg rettegő politikusok tekintik oly vezércsillagnak, melyet legfőlebb megcsodálni, de abból okulást meríteni nem lehet.

Mint örvendetes és a mi perjogi fogalmaink szempontjából egyenesen merésznek nevezhető rendelkezést kell kiemelni a törvényjavaslat azon rendelkezését, hogy a megválasztottnak kijelentett képviselő vagy jelölt oly cselekményre nézve, mely bizonyítási eljárás tárgyát képezi, maga e képviselő és illetőleg a jelölt tanukép hallgatandó ki, ha azt maga kívánja, s hogy az ily tanu vallomására a Btk. ama szabálya, hogy a ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná, hamis tanuzásért nem büntetik, nem terjed ki.

Általában elmondható, hogy a mint egyrészről a beterjesztett törvényjavaslat számos, sokak előtt nálunk teljesen új, sőt meglepő elveket és rendelkezéseket tartalmaz, úgy másrészről maga a munkálat, mint legislatorius előkészítő alkotás eddig a mi hazánkban szinte szokatlan precisióval és mélyreható jogászai gondossággal van kidolgozva.

Legfontosabb mindenesetre az a szakasz, mely az érvénytelenségi eseteket állapítja meg. Ezen fordul meg az egész alkotásnak jelentősége és gyakorlati sikere a végrehajtás és alkalmazás terén. Természetszerűleg itt lesz a legtöbb kontroversia s ez a szakasz lesz egyuttal próbaköve annak is, minő eredménnyel honosul meg ez az életbevágó reform e nemzet közjogi életfunkcióiban.

A magam részéről arra az irányelvre vonatkozólag, mely a szakasz egész tartalmát áthatja, csak egy megjegyzést kockáztatok, melynek azt hiszem, jogosultsága van, mert magát a Curia bírói eljárásának emez ügyekben sajátképeni jellegét s a képviselőválasztások feletti döntés juristikai természetét érinti, sőt egyenesen abból veszi eredetét.

A kérvénnyel meg nem támadott, vagy a kérvénnyel megtámadott vitás — hogy e kifejezéssel éljek mindazon esetekre vonatkozólag, melyekben akár bírói, akár képviselőházi határozathozatalnak szüksége fenforog — választások feletti bírászkodás szigorúan közjogi és csak másodsorban, accessorie bir kriminalistikus jelleggel. A Curia a jövőben, ha a törvény életbelép, a kérvénnyel megtámadott választási ügyekben, mint egy kiváló közjogi funkciót teljesítő, s e hatáskörében teljesen új bírói testület fog működni, melynek a megalkotandó törvény által adott, különben is rendkívül szűk körre terjedő originarius büntető hatalma nem abból a forrásból ered, melyből rendes bírói jogköre a kriminális judikatura terén származik. Határoz a felek által felvetett érvénytelenség fenforgását illetőleg; a felek kérelme alapján esetleg megállapítja a választás törvényes eredményét; accessorie felfüggesztheti a cselekvő és szenvedő választóképesseget s mint választások felett ítélő főbíróság a

választásnál hivatalosan közreműködött közegeket szinte rendbüntetésképen pénzbírságban marasztalhatja. De mint választások felett ítélő bíróságnak kriminalistikus hatalmi köre nincs.

A Curia ezen új bírói funkciójának lényegével és sajátképeni természetével tartom épen ezért ellentétesnek, vagy legalább össze nem hangzónak azt, hogy a leglényegesebb érvénytelenségi okok, tehát azok, melyek abszolút természetűek, — kivéve a szenvedő választó képesség hiányára vonatkozó pontot, — tisztán és kizárólag a büntető törvény által tiltott cselekmények *anyagilag* és *tárgyilag* kiderített fenforgásának ugyanezen eljárás folyama alatt történő bizonyításában és mint ilyeneknek bírói megállapításában állanak. Annyira, hogy tulajdonképen nem a közjogi aktus nullitásának, hanem egy választási deliktum létének és ezen kívül e deliktum tettesének és a részességeknek ítéleti konstatálása céljából hozatik mozgásba az abszolút érvénytelenségi okok fenforgása esetén az a bírói mechanizmus, melynek ily irányu judikatura ebben a minőségében és ebben a terjedelemben hatáskörébe nem tartozik, de melynek ebben a keretben meg sem felelhet.

Még volna ennek bizonyos jogosultsága azokban az esetekben, melyekben a képviselő a fenforgó deliktumnak egy-szersmind tettese. De e mellett annak bírói megállapításától feltételezni a nullitást, hogy más levén a deliktum tettese, a képviselőre nézve nem kevesebb, mint a büntetőjogi részesség, tehát a felbujtói vagy bűnsegédi minőség állapíttassék meg: azt hiszem, ez arra fog vezetni, hogy a bírói funkció úgy a nullitás, mint a büntetőjogi felelősség megállapítása tekintetében a törvény és a bíróság legjobb akarata mellett teljesen sikertelen marad.

Csakhogy a törvényjavaslat ezen abszolút érvénytelenségi okok tekintetében azután, midőn mint feltételt a képviselőre nézve tettesség vagy részesség fennforgását állapította meg, egyszerre elhagyja a büntetőjogi konstruálás terét s hozzáteszi, hogy a képviselő részéről elég ezen mások által elkövetett deliktumokba a beleegyezés.

Ime ez az egy szó, melyet szinte meglepetve látunk az említett pontok végén, miután előbb az ezzel szemben aránytalanul szűkebb és korlátozottabb területre szoruló kriminalistikus részesség feltételét olvastuk, megvilágítja azt a judikatúrasi szerepet, melyet a Curia az új törvény elvi irányja mellett betölteni hivatva lesz; nem deliktumot, mint ilyent és annak tettessét, esetleg részeseit kell megállapítania, hanem cselekményt, mely nullitást von maga után; melyet tehát nem kriminalistikus elágazásaiban, de a nullitás viszonyában kell a törvénynek konstruálnia; annál inkább, mert létezik cselekmény, mely nem képez deliktumot, de képviselőjelölt által elkövetve, ha az megválasztottnak, a választás nullitását jogilag igazoltan állapíthatja meg.

És joggal lehet tartani attól, hogy midőn a 3. §. 2—5. pontjai egyrészről a lehető legszűkebb korlátok közé szorítják azokat a cselekményeket, melyek a nullitást állapítják meg, de másrészről rögtön e korlátozással kapcsolatban alternatívaként oly cselekményt jelölnek meg, melynek területe egyszerre és az előzmény után váratlanul tágra nyílik meg, úgy, hogy lehet mondani, feleslegesnek mutatja az előbbi korlátozást az esetek óriásilag tulnyomó többségében, ez csak zavart és bizonytalanságot fog előidézni a judikaturában, mert ily kapcsolatban az interpretáció válik ingadozóvá.

De a mire leginkább akartam rámutatni, az az, hogy ezer alkotmányjogi judikatúrasi funkciónak a bíróságra ruházása alapelvileg és feltétlenül teljesen független s függetlenségében szervezeten és intézményesen biztosított bírói testület követel meg. Az igazságügyminiszter akkor, midőn a bíró szervezet reformjáról szóló törvényzikk a képviselőházbar tárgyalatott, ígéretet tett az iránt, hogy a nyugdíjtörvénynek ama sötét rendelkezése, mely a hatvanötödik életévet meg

haladott bíró állását a kormány egyéni jóakarátának kegyelmére bízta, a bírói állás elvi követelményeinek megfelelőleg fog módosítani. E módosítás ideje és szüksége a benyújtott törvényjavaslat tárgyalás alá vételével beállott, mert a javaslat addig nem válhatik törvényté, míg a módosítás közmegegyezésre nem történik meg.

Azt azonban senki nem vonhatja kétségbe, hogy az igazságügyminiszter által a képviselőválasztások feletti bíráskodás gyakorlására vonatkozólag benyújtott javaslat oly kodifikatorius alkotás, mely e nemzet alkotmányjogi életében egy végtelenül jelentőségteljes átalakulás kezdetének a nagy eseményhez méltó emlékkövét képezi.

GÜNTHER ANTAL.

A 92. §.¹

Határozatlan enyhítő körülmények megzavarni alkalmasak a népek jogérzetét; a közönség nem érti a különböző, sokszor aránytalanul különböző megbüntetések indokát, s beállhat az, a mit Blackstone mond: «ha a nép nem lát megfelelő fokozatokat a büntetésekben, hajlandó hinni, hogy ilyenek a büntettek között sincsenek».

Azért némelyek egyenesen pálczát törtek a rendkívüli enyhítő körülmények fölött, a melyek szerintök nem egyebek, mint «a jó lelkeknek könyörületos találmányai a rettenes istennő szigorának enyhítésére», mások pedig mellőzték az enyhítő körülményeket mint általános szabályt, s csak némely büntetendő cselekményeknél engedik meg. Ez utóbbi utat követi jelesen a német büntető törvénykönyv.

Téves felfogás s a legnagyobb következetlenség, mert az enyhítő körülményeknek alapeszméje vagy minden büntetendő cselekménynél fenforog, vagy egyiknél sem. Ez a rendszer azt akarja jelenteni, hogy a törvényhozó csak némely büntetendő cselekményeknél képtelen, más büntetendő cselekményeknél teljesen képes a rendes büntetést olyképp megállapítani, hogy az minden viszonyok között a büntetés jogosult céljainak megfelelően. A mi kézzelfogható abszurdum.

Daczára a veszélyeknek, a melyek kétségtelenek, az enyhítő körülmények még is feltétlenül szükségesek a helyes büntető igazságszolgáltatás ama követelménye érdekében, hogy a bűnös megbüntetésénél számba vétessenek mindazok a körülmények, a melyek hármiképp enyhíteni alkalmasak a bűnösséget, a büntetést tartozó felelősséget, s a melyeket a törvényhozó kimerítően felsorolni s meghatározni képtelen akkor is, ha törvénykönyvben helyt nem fogható részletek tömkelegébe akarna bocsájtkozni.

Nem tulzott azért s nem hizelgett pusztán, hanem az igazságnak adózott az e sorok bevezetésében említett olasz tudós, midőn büntető-törvénykönyvünk 92. §-át a törvénykönyv gyöngyének nevezte.

Legalább az alapeszmét illetőleg. Hogy a részletes kifejtés oly kifogástalan-e mint az alapeszme, az természetesen más kérdés. Összehasonlítva pl. a 92. §-t az olasz Btk. 59. §-ával, azt látjuk, hogy ez utóbbi rendkívüli enyhítő körülmények fenforgása esetében a rendes büntetési tételnek csak egy hatodrészzel enyhítését engedi meg.² A magyar Btk.-ben tehát az enyhítő körülmények aránytalanul nagyobb mértékben érvényesülnek. Ez az összehasonlítás önmagában természetesen kimerítő felvilágosítást nem nyújt. Több körülmény nevezetes szerepet játszhatik, s befolyásolhatja s jelentékenyen módosíthatja az enyhítés mértékének összehasonlítása által nyert eredményt. Ily körülmények, pl. maga a rendes büntetési tétel, továbbá a határozott enyhítő körülményeknek adott jelentőség,

illetve az a kör és mérték, melyben a határozott enyhítő körülmények önálló büntetési tételek képzésére felhasználhattak.

Álljon itt egy-két példa.

A magyar Btk. szerint a gyilkosságnak lehető legkisebb büntetése 15 évi, az olasz Btk. szerint rendszerint 30 évi fegyház; tehát éppen kétszer annyi. De az u. n. *concausa* fenforgása esetében már csak 18 $\frac{1}{3}$ évi fegyház.

A szándékos emberölés rendes esetének (288. §.) minimális büntetése a magyar Btk. szerint 6 hónapi börtön, az olasz törvény szerint 18 év; *concausa* esetében 12 $\frac{1}{2}$ év; szándékos szokásos részegség esetében 10 év; nem szokásos részegség esetében 7 $\frac{1}{2}$ év; vétlen részegség s az u. n. *verminderte Zurechnungsfähigkeit* esetében 2 $\frac{1}{2}$ év.

A bemászással elkövetett lopásnak Btkvünk szerinti legkisebb büntetése: 6 havi börtön.

Az olasz Btk. szerint, mellőzve a részegséget vagy a korlátolt beszámítási képességet mint kivételes eseteket, a minimális büntetés: 10 hó, ha a kár nagyon jelentékeny 15 hó, ha a kár csekély 5 hó, ha a kár nagyon csekély 3 $\frac{2}{3}$ hó. Ha a bemászás mellett más minősítés pl. tartály feltörése, vagy hamis kulcs használata is fenforog, a minimális büntetés még egyszer annyi.

De az összehasonlításokból elég ennyi.

A mi fontosabb, a miben a 92. §. megalkotásánál a törvényhozó határozottan tévedett, s a mit a gyakorlatnak jó lesz figyelembe vennie, hogy a különben lehetséges visszasságokat kikerülje, az a törvény szerint megengedett enyhítéseknek a jogérzületet össze nem egyeztethető aránytalansága, melyet sem eltagadni, sem szépíteni nem lehet.

Eddig tudtommal ezt kiemelve nem találtam. Pedig a hiba nagyon is szembeötlő. Ime egy példa:

A szándékos emberölés — 280. §. — rendes büntetésének legkisebb mértéke 10 évi fegyház.

A gyújtogatás — 422. §. — 5 évi fegyház, a betöréses lopás — 341. §. — 2 évi fegyház.

A három minimum egymáshoz viszonya tehát = 2, 5, 10.

A 92. §. esetében mindhárom esetben a törvény által megengedett legkisebb büntetés 6 havi börtön. Vagyis:

A rendkívüli minimum képezi a rendes minimumnak: lopásnál $\frac{1}{4}$ -ed részét, gyújtogatásnál $\frac{1}{10}$ -ed részét, szándékos emberölésnél $\frac{1}{20}$ -ad részét.

És a rendes büntetési tétel minimuma a 92. §. alkalmazása mellett enyhíthető: lopásnál $\frac{3}{4}$ -eddel, gyújtogatásnál $\frac{9}{10}$ -eddel, szándékos emberölésnél $\frac{19}{20}$ -addal.

Vagyis: Minél súlyosabb a büntetett, annál nagyobb mérvben érvényesülnek az enyhítő körülmények, annál nagyobb az enyhítő körülményeknek enyhítő ereje.

Két büntetettnek a törvény által elismert súlya annyira különböző, hogy az egyiknél a rendes büntetési minimum ötszörte nagyobb mint a másiknál, enyhítő körülmények esetében a súlykülönbség mintegy varázsütésre eltűnik, a rendkívüli büntetési minimum egyenlő!

Ennek a tételnek igazolását megkísérteni sem lehet. A ki megkísértené, azt hiszem hívókra nem találhat.

Az ellenkező tételt, azt, hogy a büntetett súlyával az enyhítő körülményeknek enyhítő ereje csökken, meg lehet érteni s meg lehet indokolni. De ha ezt mint esetleg túlszigorut nem fogadjuk el, akkor marad az arany középuton haladó harmadik tétel, a mely szerint az enyhítő körülmények enyhítő ereje nem változik, ugyanaz marad. Ez a tétel a leghelyesebb, mert e tétel mellett a törvény által megállapított s azért helyesen megállapítottaknak vélelmezendő büntetések közötti arány soha nem változik, hanem ugyanaz marad.

Fogadjuk el pl. azt az enyhítő erőt, melyet főnnebb a lopásnál megállapítottunk, s mely szerint az enyhítő körülmények a rendes büntetést ennek $\frac{3}{4}$ -ed részével enyhítik.

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

² A törvényben kifejezetten meghatározott enyhítéseken felül, ha a bűnös mellett enyhítő körülmények forognak fen, az «ergastolo» (a halálbüntetés helyébe lépett büntetés) helyett 30 évi fegyház alkalmazandó, a többi büntetések pedig $\frac{1}{6}$ -od részzel enyhíthetnek.

Nem tulságos nagy-e ez az enyhítés, nem közeledik-e kelletinél nagyobb mérvben a minimumok elfogadhatlan elejtéséhez, ezt a kérdést itt tekinteten kívül hagyjuk s elfogadjuk a $\frac{3}{4}$ -edet. E szerint lesz a rendkívüli minimum a lopásnál, mint láttuk $\frac{1}{2}$ év, vagyis a rendes minimumnak $\frac{1}{4}$ -ed része; a szándékos emberölésnél $2\frac{1}{2}$ év, vagyis szintén a rendes minimumnak $\frac{1}{4}$ -ed része. Az arány tehát változatlan és helyes, a miről meggyőződhetünk, ha a két büntetett rendkívüli és rendes büntetéseit egyenletbe fogjuk. A következő egyenletet nyerjük: $\frac{1}{2} : 2 = 2\frac{1}{2} : 10$.

Egyszerű számművelet megmutatja, hogy az arány helyes; mert $\frac{1}{2} \times 10 = 5$, és $2\frac{1}{2} \times 10 = 25$.

Azt fogja talán valaki mondani, hogy ez mind igen szép dolog, de a szándékos emberölésnek minimális büntetése ez esetben tulszigoru. Ezt én nem hiszem ugyan, de elfogadom. A felelettem pedig ez: Mi a helyes elv? a büntetések arányossága vagy aránytalansága?

A ki az aránytalan büntetéseknek hive, avval természetesen nem vitatkozhatom. De a ki arányos büntetéseket követel, az a $2\frac{1}{2}$ évet elfogadni tartozik, mert a büntetés csak ez esetben arányos. A matematikával nem lehet alkudni. Ha ez a büntetés tulszigoru, az csak azt bizonyítja, hogy a rendes minimum (10 év) túl magas. Vagyis nem az enyhítés kulcsát, hanem a rendes büntetési tételt kell reformálni.

A fegyházzal büntetendő lopásnak rendkívüli büntetési minimuma 6 hó, tehát a rendes büntetési minimumnak $\frac{1}{4}$ -ed része, a börtönnel büntetendő lopásnak rendkívüli büntetési minimuma egy nap, vagyis a rendes büntetési minimumnak 180-ad része.

De a 92. §. rendkívüli becsét e kétségtelen hiánya nem csökkenti, nemcsak azért nem, mert e hiányon az esetleges revisio alkalmával az alapelv megsértése nélkül segíteni lehet, de azért sem, mert a gyakorlat a felismert visszasságot kikerülheti. A gyakorlatot a §-ba becsuszott veszélyes lejtőre szándékoztam figyelmeztetni, nem pedig a §-nak rendkívüli becsértékét kisebbiteni. Horatiussal tartok: «Ubi plura nitent in carmine non ego paucis, offendar maculis».

(Bef. köv.)

Dr. HEIL FAUSZTIN.

A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról.¹

II.

A magyar jog rendszerében a kisajátítási joggal, épügy mint a kontinens legtöbb államában legelőször a bányá-ügyek terén találkozunk.

A bányászat nálunk ősidőktől fogva nyilvánjogi természetű birt, s miután királyaink kiváló gondoskodásának tárgyát képezte, a külföldhöz képest aránylag magas fokon állt. Azon tény, hogy II. Géza s II. Endre egyes bányavárosoknak kiváltságlevelet adtak, melyben királyi jogokat erősítenek meg, sejtetni engedí egyrészt, hogy a bányászat már bizonyos virágzásnak örvend, másrészt, hogy az hathatós királyi pártfogás és befolyás mellett üzetik. Még sokkal erélyesebben deklarálja e királyi fenségjogot a bányák felett I. Károly 1342-iki dekretumában.

A kisajátítási jog, mely épen régi alakjában tisztán a fejedelmi fenségjog nyilatkozataként jelentkezik, hazánkban az érintett oknál fogva sokkal előbb s sokkal pregnansabb formában lelhető fel, mint a királyi hatalomtól függetlenebbül fejlődő többi európai bányajogokban.

I. Lajos a decretum unicum 13-ik cikkében 1351-ben már oly terjedelemben vindikálja magának a királyi főbányajogot, hogy jogosítva érzi magát bányákat vagy bányászatra alkalmas földeket a tulajdonostól méltányos kártérítés mellett kisajátítani. «Si quæ mineræ auri, vel argenti vel ferri aut aliæ fodinæ in possessionibus Nobilium invenientur, absque

competenti concambio non auferantur, sed pro talibus possessionibus mineras auri in se germinantibus, si Regiæ placuerit voluntate aequales possessiones conferat Nobilibus praenotatis.»

E törvény a kisajátítási jog középkori fejlődésében elsőrendű helyet érdemel, mert az ily kétségtelen, tiszta formában sehol sem jelentkezik. Hisz a kisajátítás modern fogalma sem különbözik lényegileg a jelzett intézménytől.

A kisajátítás szükségét a király, illetve az I. Károly idejében megállapított közigazgatási szervezet értelmében a király nevében annak kiküldöttje, biztosa mondja ki. A kisajátítás ténye tehát kétségtelenül, mint a nyilvánjog alkotása szerepel.

A királyi jog a bányák felett nemcsak az esetleges kisajátításban nyilatkozik. Ha a király nem is él kisajátítási jogával, egy másik inhærens joga éled fel. «Extunc jus Regale seu urburas juri Regis pertinentes.» A magánbányák tulajdonosai tehát egy urburának nevezett adó fizetésére kötelezvék, a mely körülmény azon korban, midőn a nemesség sarkalatos s még érintetlen előjogát az adómentesség képezte, csakis a királyi fenségjognak vagyis a bányajog nyilvánjogi jellegének tudható be.

Habár a régi kisajátítás eminenter nyilvánjogi intézmény, mégis megvan már magánjogi következménye is: a kártalanítás. A királyi fenségjog az egyéni tulajdonjogot egyoldalul megszünteti ugyan, de kimondja egyszersmind, hogy az elvett javak más hasonértékűekkel pótlandók.

Zsigmond gyenge uralkodása alatt a királyi jog a bányák felett némileg háttérbe szorul. Az 1351: XIII. tcz. a kisajátítási jogról teljesen hallgat, az egyéneknek a bányák szabad művelhetését biztosítja és csak az urburákat vagyis a kincstárnak a bányák után élvezett jövedelmét határozza meg részletesebben.

I. Mátyás erélye e téren is csorbítottatlanul visszaállítja a királyi jogokat régi teljükbe. A király kisajátítási joga Nagy Lajos törvényei alapján, újra feléled. Az 1486: XLIX. tcz. szerint: «Sed si fodinas Majestas sua haberi voluerit, pro possessionibus illis in quibus hujusmodi mineræ habebuntur, alias acque utiles et fructuosas dare debeat.» A kártalanítás tehát e helyütt már tisztább kifejezést nyer, a mennyiben ezen törvény kimondja, hogy a kárpótlásul adandó föld termékenységre s használati értékre a kisajátítotthoz hasonló legyen, míg I. Lajos csak egészen határozatlanul «æquales possessiones» intézkedik.

Az adózásban is kifejezést lelő «jus regale» a magánkézben levő bányák tekintetében Mátyás szintén megerősítette.

II. Ulászló alatt a királyi jogok újra hanyatlásnak indulnak, a hatalmassá vált rendek a király kisajátítási jogát nem ismerik el, úgy hogy az 1492: XXX. tcz. már meg sem emlékezik róla, sőt ellenkezőleg szabad kezét ad az egyéneknek a bányák biztosítása tekintetében, csak az urburákra vonatkozólag tartván fen a királyi jogokat.

Némileg e törvény, de még inkább idegen bányajogok szolgáltak alapul az I. Miksa által 1573 február hó 16-án «Ungarische Bergordnung» című német nyelven kibocsátott bányarendtartásának, melyet nevezett király eredetileg csak a hét bányavároshoz intézett, de a szokás csakhamar általános érvényre emelt. Törvénybe ugyan e rendtartást nem foglalták, de az 1715: XVI. tcz., az 1723: CVIII. tcz. s az 1741: XL. tcz. azt, mint a bányabíróságok különös jogát ismerik el. Az említett bányarendtartást számos királyi válasz s rendelet egészíti ki; a legnevezetesebb a II. József által 1781 október 26-án kiadott patens: «Constitutio circa exercitum regalis metallifodinarum in fundis tam publicis et dominiis regis, quam in bonis privatorum.»

A Habsburgok alatt fejlődött bányajog szintén ismeri ugyan a kisajátítási jog intézményét, a mennyiben a király a bányavállalat szükségelte földet a birtokostól elvonhatja, azt regalitásnak nyilvánítván, de ezen intézmény már nem

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

a magyar jogszellem alkotása, hanem idegen, főleg német bányajogok a magyar viszonyokra alkalmazott utánzata.

A phrasisokban oly gazdag 1791-ki országgyűlés a bányajog vitás kérdéseit is meg akarta oldani, de az e célra kiküldött bizottság éppoly kevés sikert bir felmutatni, mint a későbbi az 1827: IX. törvényczikk értelmében megkezdett tárgyalások.

A sóbányák joga a most vázolt általános bányajog fejlődésétől eltérő mozzanatokot tüntet fel. A királyi fenségjog a sóügy terén fokozottabb mértékben jelentkezik. Már a XII. századtól kezdve a só bányászata királyi jogként szerepel. Az aranybulla 24. czikke a sóbányák tisztviselőiről, a 25. czikk a bányák elhelyezéséről szól, a király és az országgyűlés a sóbányák tekintetében önállóan intézkedhetnek, tehát azok már akkor is nyilvánjellegű birtokot képeznek. A királyi jogot még jobban kidomborítják az 1405: XX. s 1464: IX. tczikkek. A kisajátítást a bányákra általában megállapító 1351: XIII. tcz. a sóbányákat is magába foglalja, szintugy az 1486: XLIX. tcz.

Sőt a már fentidézett 1492: XXX. tcz., mely a többi bányák tekintetében a magánbirtok jogosultságát elismeri, a sóbányákat az általános szabály alól világosan kiveszi. A só ásása, tisztítása s elárúsítása királyi jog marad (1492: 30: demptis fodinis salium, quæ solius Regiæ Majestatis dominio et usui, reservatæ essent). Itt tehát a Lajos s Mátyás által megállapított kisajátítás teljes érvényben marad. Bányajogunk későbbi fejlődésében a sóbányászat szintén mindig külön elbírálás alá esett, miután a sóbányászat oly regalitást képezett, mely monopolszerű jellegénél fogva mindenkit annak üzésétől elzárt. A kisajátítás sőtartalma terhekre bányajogunk kétségbevonhatlan tételét képezte.

Midőn 1849 után az absolut aera a magyar jogszellemet teljesen kiölni törekszik, még a már annyi idegen elemmel saturált magyar bányajogot sem tűri meg és helyébe 1854. évi november hó 1-től az osztrák bányatörvényt lépteti, mely az ugynevezett fentartott ásványok tekintetében (lásd osztrák bányatörvény 3. §-át) igen kiterjedt fejedelmi bányaurjogot ismer, a mennyiben a jelzett ásványok felkeresése s művelése csak jogosítvány mellett történhetik.

A kisajátítás intézményét az osztrák bányatörvény részletesen tárgyalja s miután intézkedései még gyakorlati jelentőséggel birnak, azokra bővebben terjeszkedem ki. A 98. §. szerint: «minden földtulajdonos köteles a bányaművelés üzletére szükséges telkeket a bányavállalkozóknak, megfelelő kártalanítás mellett (az ált. polgári törvénykönyv 365. §.) használat végett átengedni.»

Jelenleg az osztrák polgári törvénykönyv 365. §-ában foglalt általános szabálya helyett az 1881: XLI. tcz. megfelelő intézkedései fognak alkalmazást nyerni.

A kisajátítás természetesen csak a fentartott ásványok javára létezik s még itt is bizonyos korlátok közt mozog, a mennyiben a 17. s 18. szakaszok megjelölik azon helyeket, melyekre kutatási, illetve kisajátítási engedély csakis a földtulajdonos vagy a közigazgatási hatóság beleegyezése mellett adható. A földtulajdonos beleegyezésétől függ a telekátengedés, ha az

- a) lakó, gazdasági vagy más épületeken belől;
- b) zárt udvartérekben;
- c) bekerített házi, disz és másféle kertekben, továbbá temetőekben s kőfallal körülvett földtérekben;
- d) az a) s b) alatt említett tulajdon közül 20 ölnél csekélyebb távolságban fekvő területeken belől fogna helyt.

«Közutakon és vaspályákon, vízi és védéptímenyeken, valamely erősség kerületén s attól különös szabályok által meghatározott távolságon belől, továbbá a birodalmi és országos határokon igénybeveendő telekátengedéseknél az illető közigazgatási hatóság engedelmre szükséges.» Ha a felsoroltakon kívül köztekintetekből még más nehézség merülne fel

az iránt, a bányahatóság az érdekelt közigazgatási hatósággal egyetértésben külön határozatban dönt.

A kisajátítás lehetőségét lényegileg kiterjeszti a 99. §. «Ha ugyanis a bányaművelés szempontjából szükséges vezetékek másképen épen nem vagy csak aránytalan költségekkel volna kivihető, a bányavállalkozó megkívánhatja, hogy neki a víznek a 17. §-ban említett telkeken keresztül vezetése a föld alatt; az épületeket és temetőket kivéve, megengedtessek.»

Az osztrák bányatörvény a kisajátításnak kétféle nemét különbözteti meg: a végleges kisajátítást, mely tulajdonjogot szüntet s alkot s az ideiglenes kisajátítást, mely a tulajdonjogot csak korlátozza s tulajdonkép nyilvánjogi szolgalmakat teremt. A nyilvánjogi szolgalmak tárgyalásánál e kérdésre még bővebben visszatérek, most csak az eseteket említem fel behatóbb kritika nélkül.

Ha mulólagos célokra, nevezetesen kutatás céljából van szükség valamely telekre, annak ideiglenes átengedése követelhető. Ha azonban akár a kisajátítás alkalmával, akár később az tűnne ki, hogy a vállalat az illető telekre állandóan reászorul, az ideiglenes kisajátítást a végleges kisajátítás váltja fel.

A bányajog alkotta kisajátítási intézmény szintén a nyilvánjogi szerződés alakját ölti magára. A telek birtokosa s a bányavállalkozó: a szerződő felek; az ingatlan eladása: a szerződésnek tartalmát képező jogviszony.

Behatóbb vizsgálat azonban itt is kétségtelenné teszi, hogy az egyéni tulajdonjogot az állami imperium törli meg, a vállalkozó az államhatalomtól nyeri a kisajátítás jogát, csak mint a közérdek képviselője nyeri meg előnyös helyzetét az egyénnel szemben. A kisajátítás a bányajog terén tehát szintén az államhatalom egyoldalú ténykedése, mely az egyéni tulajdonjogot szabadságában korlátozza. Megtaláljuk azonban itt is a közigazgatási ténykedés vagyonsértő elemének kiegyenlítését a kártalanításban.

Miután azonban a bányaugy az állam érdekét ugy törteneti, mint gyakorlati okoknál fogva igen közélről érinti, még a kártalanítás kiszabásánál is, — pedig ez kiválólag magánjogi intézmény — sok nyilvánjogi elemre találunk. Ha t. i. az érdekelt felek a telekátengedés vagy a kárpótlás iránt meg nem egyezhetnek, a bányahatóság a politikai hatósággal egyetértésben az előnyomozást elrendeli s a tapasztaltak nyomán a kártérítési összeg iránt megállapodásra jönni törekszik. A végleges határozatot a politikai hatóság mondja ki, a bányahatóság meghallgatása után. Ugy a telek átengedése, valamint a kisajátítás időtartama iránt tehát közigazgatási hatóság dönt, sőt a kártalanítás módját s mennyiségét is ugyanazon hatóság a fent érintett határozatában állapítja meg.

Az ezen határozattal meg nem elégedő félnek fenmarad ugyan a törvény utja, de jogai orvoslását már csak birtokon kívül kérheti.

(Folyt. köv.)

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A pénzbeli követelések lefoglalásáról.

Minthogy a végrehajtási törvény többnemű követelések lefoglalásáról több helyen külön intézkedést tartalmaz, fel kell tennünk, hogy a 79. §-ban előforduló «követelés» alatt közönséges pénzbeli követelés értendő.

Pénzbeli követelés alapulhat szóbelileg létrejött vagy írásba foglalt jogügyleten is, lehet zálogjogilag biztosítva vagy nem, végre fenállhat még a foglalás idejekor, vagy pedig megszűnhetett már akkor.

Pénzbeli követelésnek lefoglalása aképen történik, hogy

az a végrehajtási jegyzőkönyvben összeíratik, csak hogy ezen összeírásból vajmi kevés haszon háramlik a végrehajtatóra, ha a lefoglalt követelés okiraton alapul vagy kézizálog által biztosítva van és a végrehajtást szenvedett az okiratnak illetve a kézizálognak kiadását valamely ürügy alatt megtagadja, mert az adós csak az okirat illetve a kézizálog visszaadásával szemben lévén köteles tartozását megfizetni, az ellene indított perben azzal védekezhetik, hogy ő kész tartozását megfizetni, ha a mindenkor felperes az okiratot illetve a kézizálogot neki visszaadja.

Az adós tehát ily esetben csak tartozásának bírói kézhez való lefizetésére kötelezhető, a pénz pedig a végrehajtatónak csak akkor utalványozható ki, ha a kötelezvényt a bíróságnál bemutatja vagy ha az bíróilag semmisnek nyilvánított.

A kézizálog visszaadása előtt a bírói kézhez befizetett összeg szintén nem utalványozható ki.

A pénzbeli követelés lefoglalásának joghatálya egyrésztől abban áll, hogy a végrehajtást szenvedett a követelésről nem rendelkezhetik és azt a végrehajtatónak kárára fel nem veheti; másrésztől pedig abban, hogy a végrehajtást szenvedettnek adósa azt hitelezőjének érvényesen ki nem fizetheti, hanem ha a követelés esedékessé vált és ő minden további felelősség alól megszabadulni kíván, azt bírói kézhez leteheti.

Ezen joghatály kezdetét veszi: 1. a végrehajtást szenvedett irányában a követelésnek a végrehajtási jegyzőkönyvbe történt beírásával; 2. az adós irányában a foglalás megtörténtéről szóló értesítési rendkívény kézbesítésével; 3. harmadik személyek irányában szintén rendszerint a követelésnek a végrehajtási jegyzőkönyvbe történt beírásával, a jelzálogjogilag biztosított követelésekre nézve azonban a telekkönyvi rendelkezés azon jogszabálya alkalmazandó, melynek értelmében a beadványok, illetve megkeresvények elsőbbsége azoknak az iktató hivatalba történt megérkezésétől fogva a folyó iktatói számok szerint állapítandó meg.

A végrehajtást szenvedettnek az adósa, akár fenáll a nála lefoglalt követelés, akár megszűnt az, a foglalás ellen sem előterjesztéssel, sem felfolyamodással nem élhet, mert a törvény arra nem jogosítja fel és a dolog természete szerint igénykeresetet sem támaszthat a végrehajtás ellen, hanem csak azon jogosultsággal bír, hogy a foglalásról vett értesítés után felszólításra (122. §.) a követelésnek jogi állásáról nyilatkozhatik, a mit a törvény szelleméből folyólag jóformán felszólítás nélkül is tenni jogosítva van.

A foglalásnak jogerőre emelkedése után a végrehajtató a lefoglalt követelésnek magára való átruházását, vagy annak saját maga, illetve ügygondnok általi behajtását vagy pedig bírói árverésen való eladását a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnál kérelmezheti.

Minthogy a lefoglalt követelés a végrehajtatóra csak akkor ruházható, — feltéve, hogy felülfoglalás nem történt, — ha annak összes követelését meg nem haladja vagy midőn azt meghaladja, ha a többletet a végrehajtató a végrehajtást szenvedettnek kifizeti,¹ kétségtelen az, hogy a végrehajtást szenvedettnek az adósa átruházott tartozását a végrehajtatónak per nélkül a netaláni okirat vagy kézizálog visszaadásával szemben és ha az átruházott követelés jelzálogjogilag biztosítva van, törlési engedély mellett kifizetni jogosítva van, csak hogy a végrehajtási törvény nem tartalmaz rendelkezést, mely szerint a végrehajtást szenvedettnek az adósa a követelésnek bírói átruházásáról értesítendő volna, a mi annál hátrányosabb az adósra nézve, mivel ellenesetben a követelést per nélkül ki nem fizetheti, hacsak azt nem kívánjuk tőle, hogy az átruházás megtörténtéről a bíróságnál saját költségén magának tudomást szerezzen, miután a végrehajtató sem köteles őt az átruházásról értesíteni. Méltatlan is lenne ezen kívánság, mivel azon

¹ Ha a végrehajtást szenvedett a fizetésnek elfogadását megtagadja, a végrehajtató a többletet a bíróságnál leteheti.

jogelvvvel áll ellentétben, mely szerint az adósnak helyzete a hitelezőnek egyoldalú ténykedése, illetve a hitelező által okozott bírói intézkedés folytán rosszabbá nem válhatik.

Felveendő volna tehát a végrehajtási törvény 123. §-ába, hogy *a végrehajtást szenvedettnek az adósa a követelésnek átruházásáról hivatalból értesítendő*.

Ugyanazon oknál fogva volna a végrehajtást szenvedettnek az adósa az ügygondnok kirendeléséről, illetve a végrehajtatónak a követelésnek behajtására történt feljogosításáról, nemkülönben az árverés foganatosításáról is hivatalból értesítendő.

Pénzbeli követelés lefoglalásának eddig tárgyalt esetében feltételeztetett, hogy a követelés fenáll.

Az iránt azonban, midőn a lefoglalt követelés fen nem áll, a végrehajtási törvény rendelkezéseket nem tartalmaz, miért ily esetben az általános magánjogi jogszabályok alkalmazandók.

A végrehajtási törvény e tekintetben mindössze csak annyit rendel, hogy a végrehajtatónak kérelmére a végrehajtást szenvedettnek az adósa hivatalosan arra hivandó fel, hogy nyilatkozzék, vajon fenáll-e a lefoglalt követelés vagy sem?

A végrehajtási törvénynek eme intézkedése azon hibában szenved, hogy azon esetre, midőn a felhívott adós a felhívásnak meg nem felel, semmi jogkövetkezményt nem állapított meg. Zálogjogilag nem biztosított követelésnek lefoglalása esetében kénytelen a végrehajtató pert indítani az adós ellen és ha a követelés már fen nem áll, a pernyertes ellenfelének a perköltségeket megtéríteni köteles, ámbár az a követelés jogi állásáról felhívás daczára nem nyilatkozott, mert annak kimutatása nélkül, hogy a lefoglalt követelés fen nem áll, a folytatólagos végrehajtás elrendelését nem kérelmezheti (128. §.).

Kiegészítendő volna tehát a végrehajtási törvény 122. §-a aképpen, hogy: *a végrehajtást szenvedettnek az adósa, ha zálogjogilag nem biztosított követelésnek lefoglalása esetében a felhívásra pontosan nem nyilatkozik, az ellene indított perben felmerült költségek megtérítését nem követelheti*.

De ha zálogjogilag nem biztosított követelés lefoglalása esetében a végrehajtást szenvedettnek az adósa pontosan oda nyilatkozik is, hogy a követelés fen nem áll, ezen nyilatkozatból senkire jogkedvezmény nem háramlik, miért a 122. §-nak intézkedése feleslegesnek látszik. Pedig nem felesleges ezen intézkedés, sőt inkább igen czélszerű, ha összefüggésbe hozatik a végrehajtási törvény 117. §-ában foglalt rendelkezéssel, mert semmi különbség nem található a között, ha valaki a lefoglalt ingóságokra tulajdoni vagy elsőbbségi igényt bejelent és a között, ha a végrehajtást szenvedettnek az adósa nyilatkozik, hogy a lefoglalt követelés fen nem áll. Mind a két esetben bizonytalanná válik, vajon fordítható-e a lefoglalt dolog a végrehajtató követelésének kielégítésére.

Azért következőképpen volna kiegészítendő a végrehajtási törvény 117. §-a: *ha zálogjogilag nem biztosított követelés lefoglalása esetében a végrehajtást szenvedettnek az adósa felhívásra oda nyilatkozik, hogy a követelés fen nem áll, a végrehajtató jogosítva van a folytatólagos végrehajtás elrendelését vagy világosabban mondva: az elrendelt végrehajtásnak folytatását kérni*.¹

¹ A végrehajtás csak egyszer rendelhető el (végrehajtási törvény 23. §.) a per bírósága illetve a végrehajtási törvény 2. §-ában megjelölt bíróság által, ha pedig a végrehajtás elrendelése folytán lefoglalt tárgyak értéke a végrehajtató követelésének kielégítésére nem elegendő, a végrehajtató az elrendelt végrehajtásnak más tárgyakra való kiterjesztését vagy más tárgyak összeírásának folytatását kérelmezheti az eredetileg elrendelt végrehajtás alapján. Azért téves a «Jagt. Közl.» 1891. 12. számában közzétett «a végrehajtás megszüntetési keresetek illetékessége» című cikkben felhozott azon állítás, hogy a folytatólagos kielégítési végrehajtás foganatosítása következtében folyamatba tett végrehajtás-megszüntetési kereset elbírálására a folytatólagos végrehajtást elrendelő bíróság illetékes.

Ha a végrehajtást szenvedettnek az adósa a lefoglalt tartozását megfizetni vonakodik, arra a végrehajtató vagy ügygondnok avagy az árveréseni vevő által indítandó per után szorítandó. Ezen perben azonban mindazon védelmezési eszközök állanak rendelkezésére, melyeket az eredeti hitelező ellen érvényesíteni jogosítva volna.

Azt bizonyítani nem szükséges, mert általánosan elismert jogelv és a kötelelem fogalmából is következik, hogy a hitelezőnek egyoldalú ténykedése vagy általa okozott bírói intézkedés folytán a köztük fenállott jogviszonyra nézve beállott változás alapján az adósnak helyzete rosszabbá nem változhatik.

Az adós ellenvetheti tehát kifogásképpen a mindenkori felperesnek a történt fizetést is; de ezen kifogásnak joghatálya megkülönböztetendő ahoz képest, hogy a beperesített követelés zálogjogilag biztosítva van-e vagy nem.

Második esetben felperes keresetével elutasítandó, ha a végrehajtást szenvedettnek az adósa a megtörtént fizetést beigazolja, az első esetben azonban alperes elmarasztalandó a beperesített követelés megfizetésében az ellenvetett fizetés daczára, de csak a kézi- vagy jelzálog értékének erejéig, mivel a kereset a fizetés kifogásának sikeres érvényesítése folytán a jelzálogi keresetnek jellegét ölti fel magára.¹

Hogy a végrehajtást szenvedettnek az adósa a mindenkori felperesnek a történt fizetést ellenvetni jogosítva van, kitűnik abból, hogy a végrehajtató, ha a lefoglalt követelés reá ruháztatik, és az árverési vevő (végrehajtási törvény 129. §-a) engedményeseknek, az ügygondnok pedig egy a bíróság által kirendelt quasi negotiorum gestornak tekintendők. Utóbbi ugyan saját neve alatt a pert megindíthatja, de azt a végrehajtató javára és a végrehajtást szenvedettnek érdekében teszi, hogy ennek hitelezője kielégíttessék.²

Mindezen esetekben feltételeztetik, hogy végrehajtató illetve árveréseni vevő jóhiszemben járt el, mert ha az egyiknek vagy másiknak rosszhiszeműsége beigazoltatnék, a végrehajtást szenvedettnek az adósa a történt fizetés ellenvetése folytán egyáltalában nem volna fizetésben elmarasztalható.

HUF JÓZSEF.

A büntető-törvénykönyv hézagai.

Balaton-Almádi, jul. 10.

E cím alatt megjelent cikkemre dr. Fayer László ur két hosszú közleményben válaszolt. Örvendek, hogy általam vita tárgyává tett pontozatait bővebben kifejtette, s ez által alkalmat nyújtott arra, hogy erősségeit és gyöngeségeit közelebbről megismerjük. Ha már most valaki az utóbbiakat amazokból levonja, s a maradványt az általam előadott igazságokkal felosztja: akkor előáll azon csekélyke eredmény, mely Fayer ur tételeiből valódi érték gyanánt fennmarad. Ezt a műveletet pedig mindenki könnyű szerrel elvégezheti. S ezért részemről annál inkább elállanék a vita folytatásától, mert a kérdéses pontozatok legnagyobb része igen alárendelt jelentőségű s a gyakorlati életet csak kevésbé érintő tárgyakra vonatkozik. Mindazonáltal nem fosztom meg magamat attól az élvezettől, hogy t. ellenfelemnek válaszoljak. Csupán az időpontot kell kissé elhalasztanom, mert az üdülésre szánt nyári hónapok nem elég alkalmasak a tudományos segéd eszközök használatát igénylő komolyabb munka végzésére.

Hogy ezuttal röviden mégis felszólalok, ez azért történik,

¹ Ez az eset képezi az osztr. ált. polg. törvénykönyvnek 469. §-a szerint a jelzálogi keresetnek másik nemét, melyben a hitelező személyében változás állott be; az első nemét a jelzálogi keresetnek tartalmazza az idézett törvénykönyvnek 443. §-a, mikor az adós személyében változás állott be.

² Ha a végrehajtató megbizatik a követelés behajtásával (124. §.), ő is ugyan saját neve alatt indíthatja a fizetési pert, de nem közvetlenül és kizárólagosan saját érdekében, mi a végrehajtási törvény 125. §-ából is kitetszik, mely szerint a végrehajtató ily esetben a bíróságnak az összeg behajtásáról jelentést tenni köteles és csak az utalványozó végzés kézbesítése után rendelkezhetik a behajtott összeggel, a mennyiben neki az ki lett utalványozva.

mert vannak Fayer ur cikkében oly állítások, melyeket hónapokon át válasz nélkül hagynom nem lehet.

Azt mondja Fayer ur, hogy cikkem személyes vonatkozásokkal bővelkedik, s hogy az ő részletes fejtegetéseiből fog kitűnni, vajon észszerű volt-e részemről a «kontárkodás» kifejezését belevonni a vitába. Ez úgy tűnteti fel a dolgot, mintha én Fayer ur működését jelöltem volna meg e kifejezéssel, holott ezt tenni nem akartam, és nem is tettem. Cikkem elején ezeket irtam: «A törvényalkotás igen nagy művészet, melyet tökéletességre vinni eddig még senkinek sem sikerült; van azonban bizonyos mérték, melyet a tudomány a törvényhozóval s a törvény bírálójával szemben egyiránt fölállít, s a melyen alul a művészet közönséges kontárkodássá válik.» Igaz-e ez általánosságban, vagy nem? Ugy hiszem, dr. Fayer László ur sem tagadhatja, hogy igaz. De ha ez így van, akkor bátran ki is lehet azt mondani, mint általános igazságot, sőt nálunk, hol egész törvényhozásunk a dilettantismusban vergődik, kötelessége is egyszer másszor kimondani a szaksajtónak. Tisztelt ellenfelem nem diletánsként, hanem szakszerűen foglalkozik a büntetőjog művelésével, s ezért cikkem további folyamán kijelentettem, hogy vele szemben a legfokozottabb igényeket vagyunk jogosítva felállítani, tételeinek bővebb kifejtésétől tévéen függővé a tényleges ítéletet. E várakozó állás egy komoly tudósnak elismert férfiival szemben már magában véve is kizárja azt, mintha őt a kontárkodás vádjával akartam volna illetni.

Természetes azonban, hogy ámbár ezt nem tettem, s habár Fayer ur személye és tudománya iránt kellő tisztelettel viseltetem, ez nem tartóztathat vissza attól, hogy tételeinek újabb kifejtését ép oly éles bírálat tárgyává tegyem, mint a minővé ő tette az én megjegyzéseimet.

Azt mondja továbbá Fayer ur, hogy vele szemben a rekrimináció terére léptem. Azonban honnan merítette ezt az állítást? saját cikkemből sehogy sem tudtam kibetűzni, hogy miben állhat ez a reám fogott «petite criminalité», melyre szerencsére szintén nincs büntetési sanctió a magyar Btk.-ben. Fayer ur azonban nyomra vezetett az által, hogy ismételve tiltakozik ama feltevés ellen, mintha ő büntető-törvénykönyvünk ellensége volna. Tehát abban állana a rekrimináció, hogy én őt a kodex ellensége gyanánt tüntettem fel. Ezt azonban egy szóval sem mondtam; de ha már Fayer ur ennek daczára magára vette a vádat, ezuttal kijelentem, hogy véleményem szerint csakugyan nem tesz jó szolgálatot, tehát nem jó barátja a kodexnek az, ki aprólékos tüzsurásokkal akarja átlukasztani eddig még elég ép szövődékét. Mert ilyen művelnek tartom azt, ha valaki a judikaturában végleg még el nem döntött esetek alkalmából megannyi hézagot konstatál a kodex rovására, holott a kérdéses esetek legnagyobb részében alkalmazást nyerhet a Btk. valamelyik intézkedése, s a kétség többnyire csak az, hogy egy §. helyett több is konkurál az elsőségért.

Végül ünnepélyesen felavatott Fayer ur a maradiság lovagjának, midőn a Kohlerből merített idézet kapcsán tett megjegyzéséből azt következteti, hogy ellenzem a törvény javításának minden előkészítését, s hogy azok közé tartozom, a kik folytonosan azt hangoztatják: aludjunk. Ez igen alkalmas phrasis egy cikk csattanós befejezésére, s csak az az egy hibája van, hogy nem igaz. Cikkem bevezetésében ezeket irtam: «A tudomány és tudományos gyakorlat feladata, a hiányokat és hézagokat felismerésre hozni, s a mennyiben törvénytudomány által nem pórolhatók, javításuk iránt a kellő indítványokat megtenni. A haladás minden igaz barátja örömmel üdvözlí ebben az irányban a tudomány buvárlatait, de egyet okvetlenül megkivánunk attól, a ki oly javaslatokkal fellép. Legyen ép olyan lelkiismeretes saját tételeinek feállításában, támaszkodjék ép úgy a modern büntetőjog vívmányaira, mint a hogy ezt a büntető-törvénykönyv megalkotásánál tapasztaltuk.»

Vajon azt jelenti-e ez, hogy aludjunk? Bizonyára nem, s e szerint nem lehet ez az értelme cikkem záró tételének sem, mely így hangzik: «Ha ezt (Kohler tanítását) szem előtt tartjuk: úgy aligha fognak létrejönni oly kifogások, a minők Fayer ur fenebbi pontozatai.» E két idézet együttes értelméből világosan kitűnik, hogy mit akartam Kohler szavaival bizonyítani, s minő jelentősége van az ahhoz csatolt megjegyzésnek. Ha ez azt jelentené hogy aludjunk, akkor mindazok, a kik nem csináltak Fayer-féle pontozatokat, mert nem tarták hézagnak mindazt, a mit ő ilyennek deklarált, mind eddig aludtak s még ma is alusznak. Csemegi és az egész kir. Curia, s a magyar büntetőjog művelői valamennyien, kik ez ideig könyvekben, monographiákban és értekezésekben

a Btk. valódi és helyes értelmét igyekeztek kifejteni, s a kik a törvény tudományos magyarázatának teljes kiépítését elsőrendű feladatnak tartják, mely legalkalmasabb arra, hogy a hiányok napfényre jöjjenek s majdan megjavíttassanak, eddigelé nem tettek egyebet, mint tenyésztették a hiányokat. Ez következik Fayer ur logikájából, s ha ő ezt egyértelműnek tartja a maradisággal, akkor nincs mit restelnem azon, hogy kiközösített általa haladók gyanánt feltüntetett párthivei közül.

Csak ennyit kívántam ezuttal megjegyezni. Addig is, míg érdemleges válaszlásra idő és alkalom nyílik, ha Fayer ur is jónak látja reformterveinek megvitatását egyelőre pihentetni, ám aludjunk. Alvás közben talán megjelenik néki az a kellemes álomkép, hogy tételei egytől egyig kiállják a tűzpróbát.

Dr. ILLÉS KÁROLY.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszter a mult héten betérjesztette a törvényjavaslatot, mely a képviselőválasztási ügyekben a bíraskodást a kir. Curia-ra ruházza, és melyről lapunk élén bővebben megemlékezünk. Itt csak egyet akarunk megjegyezni. Bármily előnyös a kir. Curia bíraskodása azon szempontból, hogy a választások tisztaságát előmozdítja, az új törvényt még sem tudjuk fentartás nélkül üdvözölni. A választások megbírázásának kényes kérdése ugyanis a gyakorlatban annyira összebonyolódik politikai kérdésekkel, hogy ezen ügyekben a kir. Curia-t illetéktelen befolyások felülkerekedésétől és a politikai küzdelmekbe való bevonástól folyton féltünk kell. Ha pedig ezek bekövetkeznek, akkor a választások tisztaságát bírói szervezetünk gyengítésének árán értük el. Nem volna tán helyesebb rendszer a választások feletti bíraskodást valamely vegyes, különböző magas testületekből összealkotott forumra bízni? Ebben a forumban a Curia és a megalkotandó köz-igazgatási bíróság pár tagja akár praedominans helyet is elfoglalhatna, a nélkül hogy a fentebb említett következményektől annyira kellene tartani. Egészen más hatással van ugyanis egy ily működési kör egy testületre akkor, ha az a testületnek mint egészenk adatik meg, és más hatással akkor, ha annak csak pár tagja a testületen kívül van hivatva azt gyakorolni.

— Kérhető-e az eljárás újrafelvétele adóügyekben? Egy kereskedőre a volt határörvidéki részben jövedelmi adót róttak ki. A kereskedő az adó törlése végett megindította az eljárást, melynek folyamában az ügy a pénzügyi bíróságig feljutott, hol a kérvényt jogérvényesen elutasították. Most az az ügy érdekes stádiumba került, a mennyiben a kereskedő az adó törlése végett megindított eljárásnak új bizonyítékok alapján leendő megújítása iránt folyamodott. Ezen kérelmet azonban, mint *«az érvényben fenálló adókezelési törvényekbe ütközött»* a lugosi m. kir. adófelügyelő 14,097/1889. sz. végzéssel a következő indokolással utasította el: *«eltekinve attól, hogy úgy a volt határörvidéki részeken, mint Magyarország többi részén a kérdéses jövedelmi adó kivetésének idejében érvényben állott, illetve a még most is érvényben álló adókezelési törvények és törvényes szabályrendeletek a végérvényes ítélettel megdöntött adóügyek tárgyalásának újbóli felvételéről nem intézkednek s így azt el nem ismervé, hallgatag kizárják»* stb. Ezen végzést úgy Krassó-Szörénymegye közigazgatási bizottsága a 2,359/1890. sz. határozattal, valamint a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság a 2,842/1891. számú ítélettel indokaiból helybenhagyta.

— Gyors eljárás a budapesti kir. táblánál. Ügyvédi körökből értesítenek bennünket arról, hogy a budapesti kir. ítélő tábla a 3815/91. számú kereskedelmi pert, mely csak f. évi május hó 24-én lett a táblánál ígátva, már június hó 15-én elintézte. Az elintézés tehát éppen három hét múlva történt már meg; holott az erről szóló elsőbírósági értesítés kézbesítése július hó 15-én vagyis csak egy teljes hó múlva következett be. Tehát 30 nap szükséges ahhoz, hogy Budapesten az érdekelte fel a járásbíróság útján a táblai elintézés mikéntjéről értesülhessen.

— A mohácsi járásbíróságnál — mint nekünk írják — két és fél év óta betöltetlen egy bírói és két kezelő-hivatalnok

állás; innen vannak aztán azok az annyiszor felpanaszolt hosszú terminusok is, melyeknek többnyire a munkaerő elégtelensége és nem bíróságaink szorgalomhiánya az oka.

— A fegyelmi eljárásra azon kamara illetékes, a melynek területén az ügyvéd a vádbeli cselekményt véghezvitte. A szatmárnémetii ügyvédi kamara fegyelmi bírósága: — — — ügyvéd ellen az ügyvédi kamarát sértő kifejezésekért a fegyelmi eljárást elrendeli, stb.;

mert — — — ellenében a 259/888. sz. választmányi határozattal kimutatott 63 frt 70 kr. tagsági díjhátralék helyes, mert a dévai kir. törvényszékhez 1888. január 21-én 403/888. szám alatt beadott sajátkezű kérvényében önmaga beismeri, hogy még 1888. évben a szatmárnémetii ügyvédi kamarának tagja és mint ilyen kér ügyvédkedésre jogot, és mindenek dacára a kamarához 344/888. sz. a. benyújtott beadványában azt vitatja, hogy csak 1886. évig volt tagja a kamarának, tehát csak 40 frttal tartozik és ha ennél többet követel a kamara, zsarolás vétségét követi el.

Saját beismerése és hivatkozásának dacára zsarolással vádolni a kamarát nem szabad és mert ezt tette, ellene az 1887: XXVIII. tcz. 3. §. alapján a fegyelmi eljárás elrendelendő volt.

Az eljárásra illetékes e kamara azért, mert e kamarához intézett beadványában követte el a kamara ellen a sértést. (1890 október 11-én).

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: A szatmárnémetii ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata megsemmisítették s az ügyiratoknak a gyulafehérvári ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához való áttétele elrendeltetik;

mert a fegyelmi eljárásra az 1874. évi XXXIV. tczikk 76. §. értelmében azon ügyvédi kamara fegyelmi bírósága illetékes, melynek lajstromában panaszlott a tett elkövetésekor vagy a feljelentés idejekor bevezetve volt; panaszlott azonban, a mint az ügyiratokból kitűnik, egy a terhére rótt kifizetést tartalmazó beadvány benyújtásakor, valamint annak a fegyelmi bírósághoz tett áttételekor már nem a szatmárnémetii, hanem a gyulafehérvári ügyvédi kamara lajstromában volt bevezetve, ezért tehát a szatmárnémetii ügyvédi kamara fegyelmi bírósága ezen fegyelmi ügyben az eljárásra illetékes nem lévén, neheztelt határozata megsemmisítendő s az ügyiratoknak a gyulafehérvári ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához való áttétele elrendelendő volt. (1891 május 23. 156. sz. a.)

— A perköltségek megállapítása. Egy sommás perben a járásbíróság elutasítja felperest feltétlenül III. rendű alperessel szemben és kölcsönösen megszünteti a perköltségeket. III. rendű alperes kizárólag az ítéletnek ezen része ellen felebbez, minek folytán a budapesti kir. ítélő tábla 44911/891. számú ítéletében felperest arra marasztalta, hogy III. rendű alperes javára perköltséget fizessen, egyúttal azonban a felebbezés munkadíját és kiadását a felebbező ügyvéd saját fele ellenében állapította meg.

— Telekkönyvi Szaklap címmel a telekkönyvvezetők országos egyesülete havi folyóiratot indított meg s a szerkesztéssel O'sváth Imre kir. törvényszéki bírót bízta meg. A lap célja a telekkönyvi intézmény gyakorlati kérdéseinek megbeszélése. Ára egy évre 4 frt.

— Az osztrák bűnügyi statisztika legújabb füzeté, mely ép most jelent meg, az 1887. év eredményeiről szól. Itt is konstatálja a statisztikai hivatal a lopások számának fokozatos csökkenését. Minthogy a mult években többször utaltunk ezen jelenségre, ez uttal is ide igtatjuk a hivatalos közlemény bevezetéséből a következőket:

«Die Zahl der wegen Verbrechen verurtheilten Personen hat abermals abgenommen, und ist seit dem Jahre 1874 nicht so gering gewesen wie im Gegenstandsjahre; die Ursache dieser Abnahme liegt nahezu ausschliesslich in der andauernden Abnahme der Verurtheilungen wegen Verbrechen des Diebstahls, welche von 20,074 im Jahre 1881. auf 14,270 im Geschäftsjahre zurückgegangen ist».

— A berlini egyetemnek van leginkább nemzetközi jellege a német egyetemek közt. Minden nyolcadik hallgató külföldi; ezek közt Amerikából való 158, Oroszországból 120. A rendes és rendkívüli hallgatók száma összesen 6978. A mult évhez képest 170 a csökkenés.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A választási bíráskodás. *Quintus*-tól. — A 92. §. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — *Törvénykezési Szemle:* Haláletfelvétel-e avagy családi értesítő? Dr. ALMÁSY PÉTER budapesti ügyvédtől. — «A büntető-törvénykönyv házagai». Dr. FAYER LÁSZLÓ-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A választási bíráskodás.

Tagadhatatlan meglepődéssel fogadta a politikai világ ama nagy jelentőségű törvényjavaslatot, melyet az igazságügyminiszter az «országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról» a képviselőház asztalára letett. S e meglepődésben része van a jogászközönségnek is.

A nagy mérveket öltött választási korruptio ellen minden részről és régen kívánták ugyan a kir. Curia államjogi bíráskodását s annak bekövetkezése is jó ideje meg volt ígérve; magát a kérdést azonban sem beható politikai diskussio nem elemezte föl, sem a jogászi synthesis nem iparkodott rendszerbe foglalni. Meg kell vallani, hogy a szószék és irodalom egyformaképpen távol maradt e nagyfontosságú terv előkészítésétől s az igazságügyminiszterium, — a mit különben a zavartalan munka érdekeivel sem tudnánk kellőképpen indokolni, — a nyilvánosság szemei előtt elvonva, titokban készítette el e nevezetes javaslatot.

Ezuttal, igaz, a titkolózás éppenséggel nem a munka retrográd természetében lelte alapját, sőt az ellenkező már a javaslat első olvasásánál szembeszökik, de a gyakorlati jogásznak lehetetlen azt szó nélkül hagyni, ha valamely törvényhozási mű az irodalom átlagos hozzászólása s a gyakorlati élet nagy exigenciáinak teljes napfényre hozatala nélkül készül el. A «nyilvánosság» századában a törvény-előkészítésnek ezt a mindinkább szokásba jövő kabinetszerű módját még akkor sem tudjuk helyeselni, ha azt különben a siker legnagyobb mérve támogatná is.

Ez volt az oka egyébként az általános meglepődésnek is s azon nagyfoku tájékozatlanságnak, melylyel a politikai sajtó egy része, mindjárt megjelenése után, fölötte banális mértéket alkalmazott e terjedelmes államjogi törvényjavaslatra. E javaslat a jelszavak és szólamok mértékével bizonyára nem mérhető; viszont azonban megérthető, ha a benne szabályozott anyagi államjogok jelentékeny számával s különösen az először elének kerülő *államjogi per* eljárási szabályaival a jogilag nem fegyvermezett fejekben azonnal ugyanazt az ellenállást ébresztette fel, a melyet a mindennapi életben ézerszer tapasztalunk olyanoknál, a kik a bonyolított tények rendszerét nem tudják hirtelen fölfogni, de a kritikát, auktoritásukra való tekintettel, el nem engedhetik.

A várakozás mindenesetre az volt, hogy a kir. Curia államjogi bíráskodása körülbelül ugyanazon bizonytalan és széles szabályokon fog mozogni, a melyek a képviselőház Házsabályainak 71. §-ában jól-rosszul, meg vannak állapítva s a melyeknél a méltányosságra való számítás sokkal nagyobb szerepet játszik, mint a jogi terminologia.

A vágy sem igen volt több annál, hogy ezen soi-disant jogszabályok pártatlan forum által kezeltessenek s a kép-

viselőház bíráló bizottságának arbitriuma helyébe a független és bölcs legfőbb bírói forum szigorubb arbitriuma tétesék, mely kétségkívül így is magasan áll vala a pártpolitikai érdekek fölött. A kir. Curia tekintélye oly nagy még ma is, hogy mint arbiter-forum is képes lett volna a nyugtalan és aggódo közérzületet megcsillapítani. Hogy ennek idővel s különösen heves pártszenvedélyek idején micsoda ára lett volna, az más kérdés.

Mi sem bizonyít azonban a javaslat *mellett* annyira, mi sem mutatja annak gyökeres progressiv jellegét, mint a megjelenését követő megütődés s ugyanazoknak csöndes viselkedése, a kik azt leghevesebben követelték.

Most már az «indokolás» is előttünk fekszik s teljes fogalmat alkothatunk e jelentékeny államjogi reformterv mozgó okairól, különösen pedig arról, hogy annak szigorú jogi konstrukciója, mily elvek alapján jött létre. Hogy államjogi törvényeink közt egy sincsen, melynél a jogi szabadság ily nagy mértékben érvényesült volna, arról már az első pillanatban sem volt semmi kétségünk.

Mindenesetre elég azonban, ha a javaslat *anyagi intézkedéseit* érintjük meg ezen általános cikk keretében, mivel maga az *eljárás*, mint első jelenség az államjogi bíráskodás terén, ugyis külön tanulmányok tárgyát fogja képezni.

Az anyagi jogszabályok kulcsa egyszerűen az, hogy a javaslat az 1848: V. tcz. 47. §-ában szabályzott választási bíráskodás köréből *24 esetet* kiemel s azokat a kir. Curia hatáskörébe utalja oly módon, hogy ezen esetek kizárólag ide tartoznak, kivéve az elsőt (a választási képesség kérdését), mely a 10. §. második pontja szerint akkor is megvizsgálható a képviselőház által, ha a választást kérvénnyel meg nem támadták.

Ezzel a választási bíráskodás *dualisálva van*; 23 eset ki van zárva a képviselőház bíráskodásából, ellenben minden «más eset» a régi hatáskörben maradt.

Ez az *elv*.

Szembetűnő azonban, hogy a 11. §. ez elvnek azonnal, még pedig oly mértékben derogál, a melynek horderejét föl nem ismerni szinte lehetetlen. Ki van mondva itt, hogy a jelzett 23 bírói esetben is épen marad a képviselőház hatásköre, ha a választás elleni kérvényt a kir. Curia alaki kellék hiányából visszautasította, a kérvényező a kérvényt visszavonták, vagy az eljárást a Curia meg nem jelenés miatt szüntette meg.

Ez a három *alaki ok* egymagában nem sokat jelent. Mellette szól, hogy a kérvényező akaratán és ovatosságán fordul meg, hogy ki lesz a forumuk: a kir. Curia-e vagy a képviselőház? De mivel a képviselőház Házsabályainak konstruálása egyedül a képviselőház akaratán s itt is jobbra a politikai többségen fordul meg, ezzel nagy rés van hagyva arra, hogy a parlament, — bőkezű arbitriarius ítélkezésével — a kir. Curia hatásköréből az oda tartozó esetek jó részét kivonja. Áll ez főképen a parlamenti többség embereire, a kik a parlamenti bíráló-bizottság ítélkezésében a kisebbség megtámadott jelöltjével szemben, úgy vélik, több jóakaratot találnak magukra nézve s így egy egyszerű «visszavonással» vagy «meg nem jelenéssel» elérhetik az államjogi illetékesség megváltoztatását.

Ismervén a két hatáskör nagy különbségét s a politikai izgalmak természetét, hibának tartjuk, hogy a *hatáskör változtatásának* a javaslat ekkora tért engedett. Előre látjuk azt is, hogy e szakasz, ha változatlanul marad, az államjogi börténjáték bizonyos nemére fog okot szolgáltatni s a kir. Curia bíraskodási auctoritását emelni nem fogja. Ekkora latitude különben sincs helyén egy államjogi törvényben, melynek éppen az állandóság és bizonyosság képezi természetét s a megkerülhetőség és spekuláció mindenkor rendkívüli hátrányára van.

A mi magát a 24 esetet önállólag illeti, azok jogászai szerkezete ellen kevés kifogást lehet emelni. Megválasztásuk és jogkövetkezéseik tekintetében pedig a javaslat legsikerültebb részét képezik. S mivel éppen ezen fordul meg maga a bíraskodás lényege is, ezzel körülbelől az egész javaslat kérdése *előnyösen* van eldöntve.

Az indokolás szerint e pontok föltétlen és föltételes érvénytelenségi okokat tartalmaznak.

Föltétlen kassatióra adnak okot a következő esetek:

1. A passiv választási képesség hiánya.
2. Ha a képviselő veszteget.
3. Ha a képviselő előnyök elvonásával befolyásol.
4. Ha a képviselő erőszakot használ vagy fenyeget.
5. Ha a kritikus időben etet és itat.
6. Ha büntetettre és vétségre vagy engedetlenségre fölhiv.
7. Ha izgat.
8. Ha nem az érvényes névjegyzék alapján választanak.
9. Ha nem a kitűzött napon és helyen választanak.
10. Ha az elnök az ajánlást el nem fogadta.
11. Ha a szavazás nem fejeztetett be, vagy nem kezdődött törvényes időben és módon.
12. Ha nem volt nyilvános és szóbeli.
13. Ha a pótválasztás hibásan történt.
14. Ha a meg nem választott egyént deklarálták képviselőnek.

E felsorolásból kitűnik, hogy az abszolút érvénytelenségi okok a taxatív felsorolásban többségben vannak. Hogy az életben is így lesz-e, az kérdés.

A *föltételes* érvénytelenségi esetek sorában két osztályt látunk.

Ezen esetek közül csak 5 van olyan (a kortesek vesztegetései, közhivatalnoki erőszak, választók akadályozása, ha kimutattatik vagy nem mutattatik ki, kire akartak szavazni?) mely a korrumpált vagy kétes szavazatok bírói megállapítását, korrekcióját s e szerint az eredmény bírói megállapítását részletekig menő bizonyítással vonja maga után olyképen, hogy a *tényleges* szavazatok többsége számitassék ki.

Viszont 4 van olyan (a községeknek szavazásra föl nem hívása, két órán túl való felfüggesztés, vissza nem lépő jelölt visszaléptetése s a községek sorrendjénél elkövetett hiba), mikor a bíró nem vizsgálja a *tényleges* szavazatok többségét, hanem csak azt, hogy a jelölt a választók névjegyzékében foglalt *összes választók* általános többségét megkapta-e? Ha *nem*, akkor e választás egyszerűen érvénytelen. Itt tehát a szavazatok nem vizsgálatnak meg, csak az abszolút többség kerestetik.

Végre egy esetben, az utolsóban, ha a választási okiratok nem vezettettek három példányban s «alapos kételyek» vannak, hogy az eredmény nem helyes, a kir. Curia mint *arbiter* működik s a választást kassálhatja.

E szerint tehát az érvénytelenségi okok négy kategóriába oszlanak föl; 14 eset föltétlen érvénytelenséget von maga után, 5 eset részletes szavazat-vizsgálatot, 4 eset általános számitást, 1 pedig arbitriumot.

A gyakorlati élet és a lehető jogi terminologia szempontjairól levén szó, — mivel e szempontokat mi is eléje tesszük a bírói eljárásra nem alkalmas elvi kijelentéseknek, — el kell ismernünk, hogy az esetek megállapítása

rendkívül beható megfontolás és gyakorlati érzék eredménye. Még a végül említett arbitrarius eset ellen sem emelünk szót, mivel ez czélszerűségi szempontból aggodalom nélkül bocsájtható bírói vélemény alá.

Politikai szempontból mindenesetre a 6. és 7. pontok vannak leginkább exponálva. A képviselőválasztási féktelen beszédek korlátjai vannak itt letéve, annyiban a Btk. 171. és 172. §§-ainak izgatási tényálladékaik itt föltétlen érvénytelenségi okok gyanánt szerepelnek. Különösen az ellenzék nem fog abba belenyugodni. Már is halljuk a «szólás-szabadság» sérelméről szóló kifogásokat.

E részben azonban a jogászvilágnak aggodalmai aligha lesznek. Annál kevésbé, mivel a kir. Curia judikaturája e téren nemcsak megbízható, de méltó azon nemesebb közfelfogáshoz, mely az izgatás határait a szabad diskussio terére sohasem hajlandó kitolni.

Nagyobb aggodalom merülhet föl azonban abban a tekintetben, hogy a képviselőjelölt *izgatása* az államjogi bíraskodásnál megállapítván, ezzel *praecedens* teremt a Curia az izgató jelölt ellen folyamatba teendő büntető perben is és ezzel a két alsóbb fok ítéletét, de a magáét is lenyűgözi.

Azt hiszszük, a törvényben ki kellene fejezni külön, hogy ily esetekben az izgatás államjogi jellegű megállapítása annak netán bekövetkező büntetőjogi megállapítására semmi hatással nem bírhat.

A 7. pontban végül egy *új elem* foglaltatik, a mennyiben ott érvénytelenségi ok az is, ha a jelölt «törvény ellenére magán- vagy köztulajdonnak felosztásával *ámitott* vagy ily cselekményben részes». Ez az u. n. földosztogatás ellen van s mivel lényegében a «tulajdon» elleni izgatást involválja, bár fölösleges kasuistika, mégis bátran átadható a judikaturának s lényegében kifogás alá nem esik.

A javaslatnak végül új anyagi intézményét képezik az u. n. «legalizált választási költségek» is. Ezek a 7., 8. és 9. §§-ban szabályozvák. A választók fuvarozása (természetben és szabályrendeletszerű tarifa szerint), továbbá a szükséges ellátás s a zászló és kokárda ki van véve a megvesztegetés alól.

Ebben a dologban a vélemények nagyon meg fognak oszolni. Kétségtelen, hogy ezzel a nagyobb visszaélések és költségek korlátozását el lehet érni, de kétségtelen az is, hogy a választók a jelölteknek semmi szín alatt sem engedik el a legális minimumot s így az eddigi ingyen-mandátumok is 2—3000 frtba fognak kerülni.

Tudva vannak azon opportunitási okok, a melyek ezen sajátos intézményt létrehozták. Bár nem jogi szempontból, de méltányoljuk azokat mi is. Hozzáteszszük azonban, hogy éppen itt nagyobb részletezésre és szorosabb korlátokra van szükség, mert pl. nem közönyös az, hogy a választó-polgár egy maga követelhet-e magának egy négy-lovas fuvar, vagy hárman kötelesek egy két-lovas kocsira ülni; eltekintve attól, hogy pl. a szivar is hozzátartozik a «szükséges ellátáshoz». Itt sok visszaélés csuszhathat be s azokat eleve meg kell akadályozni, ha már a legális költségek intézménye egyáltalán megnyeri a parlament tetszését.

A pénzbírságokat nem érintve, ezek azon *anyag* intézkedések, a melyek a javaslat 1—13. §§-aiban foglaltatnak s a jelzett korrekciókkal, nézetünk szerint, nemcsak igazi és helyes reformot, de államjogunk fejlődésében jelentékeny mozzanatot képeznek.

Mindenesetre alkalmasak arra, hogy a dühöngő korrupcio ellen gátat vessenek, a kir. Curia auctoritását a parlament érdekében kár nélkül értékesítsék s valódi garanciái legyenek a népképviselő nagy intézményének.

Alkalmasak még másra is. Arra, hogy a *magyar intelligencia* nagyobb mértékben érvényesülhessen a parlamentben. A javaslat szigorubb jogszabályai éppen a jelöltek kötelezik

legjobban s nagy a valószínűség, hogy a fölállított korlátokban annak idején a nagy szólam, az izgatás és kis judicium emberei elég szép számmal fognak elbukni, míg a fegyelmezett politikai ész és szigorú erkölcs biztosan halad át rajtuk óvatos és öntudatos lépéseivel.

A javaslatban jelentékeny kulturális erőt is találtunk s ezt nem kevés okunk van sokra becsülni. *Quintus.*

A 92. §.¹

Áttérve most már a 92. §. helyes alkalmazásának irány- elvére, világos, hogy ez a 92. §. vagyis a rendkívüli enyhítő körülmények alapeszméjéből meritendő.

Mi ez az alapeszme?

Egykoron a büntetteket mind egyenlő súlyuaknak tekintették, s azért egyformán büntették. Számüzetéssel vagy s leginkább halállal. Ez volt a legolcsóbb. Nem kellett gondoskodni fogházakról és a foglyok élelmezéséről.

Vannak, a kik napjainkban visszakivánni kezdik a jó időket, s azt hirdetik, hogy mily hálával tartozunk bölcs elődeinknek, a kik utódaik érdekében a tömeges akasztások s másnemű kivégzések által végezték a kiválasztás — selectio — nagy munkáját. Kiirtván a büntett praedestinált elemeit, mely tisztító munka nélkül társadalmunk most is hemzsegne a gyilkosok, rablók, s egyéb e fajta csőcseléktől. Az amerikai Yuke család körüli tanulmányok fényes bizonyítékai, mely igaz Cicero mondása: Nihil est tam absurdum, quod non dicatur ab aliquo philosophorum.

Majd felismerték az emberek, hogy a büntettek súlya nézve különbözők lehetnek. De a felismerés csak a különböző nemű büntettek közti súlykülönbségek felismerésére szorítkozott. Ezen alapultak az abszolút büntetések. Mely rendszernek egyik főképviseelője az 1791-iki franczia büntető törvény.

Annak helyes felismerése, hogy az ugyanazon nemű büntettek is súlya nézve különbözők, mert a büntettek, melyek fölött a bíró ítél, nem elvont fogalmak, hanem konkrét emberi cselekmények, melyeknek úgy alanyi mint tárgyi körülményeik szerfölött különbözők lehetnek, s rendszeren különbözők is, a minthogy minden körülményeiben teljesen egyenlő két bűncselekmény épp oly kevésbé fordul elő, mint minden vonásaiban teljesen hasonló két emberi arc, az ugyanazon nemű büntettek közti súlykülönbségnek felismerése tehát a viszonylag határozott büntetési tételek elfogadására vezetett. A törvényhozó a büntetésnek csak véghatárait, legkisebb s legnagyobb mértékét állapítja meg, a konkrét büntettnak megfelelő konkrét büntetésnek a határok közti megállapítását, mint az általa meg nem oldható feladatot, a bíróra bizza. A törvényhozó ez által lehetővé akarja tenni azt, hogy minden bűnös bűnösségének megfelelő büntetésben részesüljön.

Nem nagy éleslátás kell annak felismerésére, hogy pusztán ezen az uton a cél kellően el nem érhető. Ennek oka a büntetendő cselekmények súlyszerinti rendkívüli változatlansága.

A konstruktív planimetriából tudjuk, hogy ha valamely fölmért sokszögű földrésznek több képét, de mindeniket más-más mérővessző szerint szerkesztjük, a nyert sokszögek, bár nagyságuk különbözők, alakra nézve megegyeznek, egymáshoz teljesen hasonlóak. A használt mérővesszők közti bármily nagy különbség a sokszög alakjára befolyással nincs. A lehető legnagyobb és a lehető legkisebb mérővessző szerint rajzolt képek közt alakjuk tekintetében nincs különbség.

De a nagyság közt a különbség óriási lehet. Sőt e hasonlatban tovább lehet menni. Ugyanazon sokszögnek különböző mérővesszők szerint megrajzolt különböző nagyságú képeiben egyenlő részek is vannak. A rajzolt sokszögeknek

ugyanis csak oldalaik különböző nagyságúak, szögeik ellenben bármily nagy legyen az oldalak nagysága közti különbség, egyenlők, és mindig egyenlők. Ez mértani alaptétel.

A büntetőjog terén hasonló jelenséggel találkozunk. A cselekmények teljesen, de mindegyik más-más arányban merithetik ki valamely büntetendő cselekmény minden lényeges ismérveit. Mindegyik cselekmény a büntettnak «teljes», de különböző arányok szerinti megvalósítását képezi. A büntett — a jogczim — minősége ez által nem változik, a büntett — minőségileg — ugyanaz marad, de az arányok közti különbség igen nagy lehet. A cselekmények egyike-másika a büntettnak bár mindig teljes, de csak miniature megvalósítását képezheti, és pedig — s ez igen fontos — akkor is, ha a bűnösségre befolyással bíró alanyi vagy tárgyi körülmények némelyike, a büntettnak nagyobb arányokban megvalósító cselekmény körülményeivel nagyságra is egyenlő. Ezeket a körülményeket a büntetőjogi sokszög szögeinek nevezhetjük.

Az itt előadott jelenség folytán a törvényhozó a büntetési tételek felállításánál Scylla és Charibdis között evez. Ha a büntetési tételeket akként alkotja, hogy azokban a büntettnak teljes ugyan, de a rendesnél csekélyebb arányokban történt megvalósításai, vagy képlegesen szólva, a büntettek miniature kiadásai megfelelő büntetést találjanak, ez által a büntetési tételek a megengedettnél tágabbak lesznek. A szerfelett tág büntetési tételek ellen pedig fontos büntetendő politikai érdekek szólnak. A különben többségnek örvendő tétel kifejtése nem ide tartozik. Ez a Scylla.

A büntetési tételek felállításánál tehát a bűnösség bizonyos arányait a törvényhozó tekinteten kívül hagyni tartozik, a mi által azonban a büntettnak fenemlített u. n. miniature kiadásai kellenél súlyosabb büntetés alá esnek, mert a figyelmen kívül hagyásukkal alakított büntetési tételnek legkisebb mértéke is reájok nézve tulszigoru. Ez a Charibdis. Incidit in Scyllam qui vult vitare Charibdin.

A korrektívumot a rendkívüli enyhítési jog, a rendkívüli enyhítő körülmények fenforgása esetén a bíró által alkalmazható rendkívüli büntetési tételek képezik.

Ez által kikerültetnek a szerfölött tág büntetési tételektől elválaszthatlan, s itt bővebben nem fejtegethető veszélyek, mert a rendes büntetési tétel legkisebb mértéke hangosan figyelmezteti s utasítja a bírót, hogy nyomósabb indító okok nélkül attól lefelé el ne térjen. Másfelől a különösen enyhe eseteknek arányos megbüntetése lehetségessé van téve.

Ez a 92. §. Ennek az alapeszmének szemelött tartása elejét veheti úgy az e §-sal könnyen üzhető visszaéléseknek, mint ama szigornak, mely a 92. §-t akkor is alkalmazni vonakodik, a midőn alkalmazása valóban indokolt.

Melyek azok a körülmények, a melyek a 92. §. alkalmazhatása szempontjából tekintetbe veendő?

Felelet: mindazok, melyek akár a cselekmény tárgyi súlyára, akár a tettes alanyi bűnösségére befolyással lehetnek. A római jogászok e körülményeket hét főszempont alá foglalták:

«Causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus» (Dig. 48. 19. 16.), a melyeknek ma is különös hasznát venni lehet.

Megtörténhetik, hogy a büntett súlyára befolyással bíró körülmények már egyike is oly enyhe világításban tünteti fel a csekményt, annyira leszállítja a bűnösség arányait, hogy a 92. §-nak alkalmazása indokolt. A 92. §. szövegezése ezt feltétlenül ki nem zárja.

Az ítéleteinkben ismételtén olvasható kitételek, melyek szerint egyszer a fiatal kor, egy másik esetben az érték, vagy a kár csekély volta: «nem oly rendkívül enyhítő körülmények, melyek a 92. §. alkalmazását indokolhatnák», a 92. §. alapeszméjének félreismerésére mutatnak. A mivel nem azt akarjuk mondani, hogy azokban az esetekben a 92. §. helytelenül mellőztetett.

¹Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 29. és 30. számban.

A 92. §. alkalmazására érdemes esetek enyhességének számszerű meghatározása, számtani képletben kifejezése, természetesen lehetetlen.

Záradékol egy-két megjegyzés a 92. §. körül felmerült egyéb néhány kérdéstről:

1. Államfogház pénzbüntetésre át nem változtatható. A törvény határozott rendelkezésének megfelelően kimondja a 45. sz. Döntvény.

2. A súlyosabb büntetési nemről enyhébb büntetési nemre leszállásnál csak egy fokú leszállásnak van helye. Fegyházzal büntetendő cselekményeknél tehát a 92. §. esetében csak börtönre szállhatni le, fogházat alkalmazni nem lehet. A börtönnel büntetendő cselekményeknél fogháznál enyhébb büntetés, tehát jelesül pénzbüntetés nem alkalmazható.

Az enyhébb büntetési nem azonban csak a súlyosabb büntetési nem általános legkisebb mértékén aluli tartamban, fegyház helyett börtön tehát csak 2 évi tartamon alul, börtön helyett fogház csak 6 hónapon aluli tartamban alkalmazható. Ez nagyon természetes, ha a bíró az első esetben két évnél, a másik esetben 6 hónapnál rövidebb tartamu szabadságvesztés-büntetést nem találja indokoltnak, nincs indokolva hogy enyhébb büntetési nemben állapítsa meg a büntetést, a mely a cselekményre megállapított büntetési nemben is kiszabható.

3. A 66. §. 1. és 2. bekezdése a 92. §-nál is messzebb menő enyhítési jogot tartalmazván, ez esetekben a 92. §. alkalmazása a dolog természete szerint ki van zárva. Szándékos emberölésnek kísérlete pl. a 66. §. alapján fogházzal is büntethető, a 92. §. felhívása tehát az enyhítés igazolására nem bírna értelemmel.

Vitás ellenben, vajon alkalmazható-e a 92. §. a 66. §. 3. bekezdése esetében, vagyis büntethető-e a halállal büntetendő bevégezett büntett kísérlete öt évi fegyháznál enyhébben, és az életfogytig tartó fegyházzal büntetendő bevégezett büntett kísérlete 3 évi fegyháznál enyhébben a 92. §. alkalmazásával. A törvény kétséges. A törvény kifejezése «enyhébb nem lehet», a szigorubb felfogást támogathatja. Az enyhébb felfogás mellett felhozható, hogy a törvény csak a rendes minimumot akarta meghatározni. A használt kifejezés ezzel a feltevessel nagyon is összeegyeztethető. De ha ez áll, akkor a törvényben nem található indok arra, hogy a törvényhozó rendkívüli enyhítő körülményeknek kísérlet esetében helyt adni nem akart, midőn azokat bevégezett büntett esetében is megengedi (92. §. 2. bekezdés). Habár de lege ferenda abban a nézetben vagyok, hogy az esetek melyekről itt szó van, oly súlyosak és a 66. §. 3. bekezdésében megállapított minimum a cselekmények súlyosságához képest — bár mily messzire maradt is el a kísérlet a bevégezéstől — annyira csekély, hogy az semmi körülmények közt sem lehet tulszigoru, de lege lata kész vagyok meghajolni az elv előtt «in dubio mitius».

4. Az előbbi pont alatt elmondottak a 72. §. esetében is állanak.

5. Némely büntetendő cselekményeknél a mellékbüntetésként alkalmazott pénzbüntetésnek különös minimuma az általános minimumnál magasabb.

Ez esetek jelesül: a Btk. 291. §-a emberölés vétségének minősített esete, pénzbüntetés száz frttól kétezer frtig;

314. §. közegészség elleni vétség, pénzbüntetés száz frttól ezer frtig;

418. §. vagyonrongálás, pénzbüntetés 50 frttól ezer frtig;

419. §. vagyonrongálás minősített esete, pénzbüntetés kétszáz frttól kétezer frtig.

Kérdés, alkalmazható-e a mellék-pénzbüntetésre a 92. §.?

A m. kir. Curia a 418. §. alkalmából több ízben tagadólag felelt a kérdésre. De ellenkező értelmű ítéletek sem hiányoznak.

Legujabban a Büntető-Jog-Tára 13-ik számában a kérdéssel foglalkozó cikkben oly nézetrel találkozunk, mely szerint a mellék-pénzbüntetést a bíró csak akkor szállíthatja le a megállapított különös legkisebb mértéken aluli összegre, ha a szabadságvesztésben megállapított főbüntetésre is a 92. §-t alkalmazta. E felfogás azon tételen alapszik, hogy a főbüntetés a mellékbüntetéssel egy büntetést képez. Minthogy azonban a bár együttesen alkalmazandó két büntetés nem egy, hanem két büntetés, mert $2 \neq 1$, s így e felfogás számtani igazsággal jó összeütközésbe, a tétel megdőltével az arra épített következmény is összedől.

Nézetem szerint a kérdés feltétlenül igenlő értelemben oldandó meg. Mert:

1. kiterjed-e a 92. §. a pénzbüntetésre is? igen vagy nem? felelet — igen. A törvény világos. Természetesen az enyhítés nem terjedhet tovább, mint arra, hogy a pénzbüntetés e büntetési nem legkisebb mértékeig leszállítható. Tovább az enyhítés nem terjedhet, mert a további enyhítésnek enyhébb büntetési nemre leszállásban kellene állania, ámde a pénzbüntetésnél enyhébb büntetési nemet a törvény nem ismer.

2. A mellék-pénzbüntetés pénzbüntetés-e vagy nem? Erre azt hiszem nem is kell felelni.

3. A 92. §. tesz-e különbséget fő- és mellékbüntetés között? Nem tesz. De ha nem tesz, nekünk sem szabad különbséget tenni.

A mellék-pénzbüntetés tehát a 92. §. alkalmazásával feltétlenül leszállítható akkor is, ha a főbüntetés tekintetében a bíró a 92. §-t nem alkalmazza. Quod erat demonstrandum.

Dr. HEIL FAUSZTIN.

A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról.¹

III.

Az országbirói értekezlet az osztrák bányatörvényt anyagi részében némi változtatásokkal ideiglenesen hatályban tartja. E módosítások közül csak egy bir reánk nézve érdekel, az tudniillik, hogy a köszén mely mindeddig fenntartott ásványként szerepelt, a földbirtok tartozékának jelentetik ki. Miután ezentúl a köszén kutatása, bányák nyitása s kiaknázása jogosítványhoz, illetve adományozáshoz kötve nincs, a bányajog alkotta kisajátítás joga sem vehető igénybe a köszénbányászat javára.

A régi magyar utügy tanulmányozásánál is oly nyomokra találunk, melyek a kisajátítási jog egy még nagyon fejletlen alakulatához vezetnek.

Az 1548: XLIX. tcz., mely az utonállók s bűnrészesek büntetéséről intézkedik, 4. §-ában egy sajátságos praeventiv jellegű rendszabályt tartalmaz. «Statutum est, ut hujusmodi silvæ per ducentorum cubitorum spatium, circumquaque penes vias, per colonos vicinorum Comitatum succidantur, ut commoditas illis latronibus sit sublata.» A közbiztonság szempontjából, hogy a rablók az utasokat oly könnyen meg ne rohanhassák, mindenki tünni tartozik, hogy föld illetve erdei birtokából 200 rőfnyi tér hasítottassék az utak mellett. A kisajátítás tényét a vármegye hatósága hajtja végre a közmunka igénybevételeivel. Az 1597: XLV. tcz. felhívja a megyei hatóságokat, nevezetesen a fő- és alispánokat, hogy ebbeli köteleességüknek eleget tegyenek s az utakat törvényes mértékükig szélesítettessék ki. Egyszersmind e törvény szavai szerint e rendszabály csakis a közutak javára fogantatható. «Ut viæ Regiæ, ac publicæ, in quolibet comitatu ad justam mensuram dilatentur.» Az idézett törvényeket kifejezetten vagy hallgatag megerősítik az 1625: XIII., 1638: LX., 1647: XLIV. s 1635: XXXVIII. tczikkek.

Anyagilag a fentirt intézmény feltétlenül kisajátításnak volna tekintendő. Az államhatalom az egyéni tulajdonjog

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 29. és 30. számban.

szabadságát korlátozza, és pedig mindig csak közérdekből, nevezetesen közbiztonsági tekintetéből. A végrehajtást pedig a vármegye hatósága teljesíti egy egyszerű közigazgatási cselekvény alakjában.

Mindeme tulajdonságok feltalálhatók a régi római s a modern jog kisajátítási intézményeinél is, csak hogy az utóbb említett jogok a közigazgatási aktust egy nyilvánjogi szerződés formájába burkolják. Nem az intézmények lényege, hanem csak alakja szüli meg az oly nagynak látszó jogi különbséget.

A kártalanítás hiánya, a mely e különbséget tulajdonkép előidézi, az akkori kor fejletlen viszonyaiban leli magyarázatát. Hisz a kárpótlás a jogsérelmet semmikép sem csökkenti, hanem csak az állami ténykedésből eredő vagyoni hátrányokat kívánja kiegyenlíteni. Vagyoni kárt pedig a kisajátítások az erdőben az akkori viszonyok közt alig okoztak.

A régi magyar jog kisajátítási intézményeinek harmadik csoportját, melynek speciális magyar jellege kiváló érdeket kölcsönöz, a nyilvánjogi zálogjog esetei képezik.

A régi magyar zálog fogalma alig sorolható valamely a római jogból vett tudományos rubrika alá; mint önálló képződményü magyar jogintézményt legfelebb a birtok egy sajátos nemének tekinthetjük. Mert mindamellett, hogy *pignus seu emptio venditio temporanea* nevet visel, a római jog értelmében vett zálogjognak nem tekinthető, hisz birtokot létesít az illető ingatlanra nézve, a követelés biztosítása igen gyakran csak másodrendű mozzanat. Adásvevési ügyletnek pedig nem tekinthető, mert tulajdonátruházás a zálognál sohasem történt.

A zálog jogintézményét, mely régi jogéletünkben oly nagy szerepet vitt, az ősiségi parancs örök időre megszünteti s így a most említendő nyilvánjogi zálog esetei sem birnak már gyakorlati jelentőséggel.

A sóügy szolgáltatta a nyilvánjogi zálog esetét. Az 1548: XXIX. tczikk ugyanis azon célból, hogy a számos visszaélést, melyet az állami regalitás rovására üztek, korlátozza, új sóraktárak felállítását rendeli el, úgy hogy a só ezentul csak e raktárakból kerülhessen a magánfogyasztók kezeire.

A sóraktárak elhelyezésével a királyi kincstárnak nem kell tekintettel lennie a magánemberek birtokára: «ut sua Majestas in bonis quorumcunque Dominorum, vel Nobilium loca ad deponendos sales, seu cameras filiales sibi possit erigere, prout commodius videbitur.»

Jelen esetben is közigazgatási ténykedéssel állunk szemben, csak hogy az nem szünteti meg a tulajdonjogot, hanem úgy mint a magánjogi zálognál, erős korlátok közé szorítja azt. A fiskus, míg épületei a kisajátítás helyén rendeltetésük szerint használtatnak, a telekkel tetszése szerint rendelkezik, de mihielyt a kisajátítás alapjául szolgáló állami érdek megszűnik, a tulajdon csorbittatlanul visszazáll az egyénre. A nyilvánjogi zálogról még sokkal tisztább képet nyerünk a kir. harminczad érdekében létesített nyilvánjogi zálog eseteinél.

Itt is a fiskus érdeke vezet a kisajátítás intézményére. A gazdasági élet folyton változó igényei a közforgalmat az ország majd egyik, majd másik pontja felé terelik. A vám illetve harminczadnak ezen irányváltozásokhoz feltétlenül simulnia kell, minden mulasztás e téren az állam pénzügyi érdekeinek csorbitását vonja maga után, Az 1723: XIII. tcz. 6. §-a gondoskodik arról, hogy a harminczad behajtására emelendő hivatalos épületek számára s telkek a fiskusnak mindig rendelkezésére álljanak. *Domini vero Terrestres, locum erga conveniendum justum pretium, fureque hypothecario, usque dum Tricesima alio non transferatur; sine Dominorum Terrestrium præjudicio possidendum; nec interea temporis in Curiam elevandum, translataque alio Tricesima, erga remunerationem conventi pretii, Domino Terrestri restituendum, dare obligentur.* Minden földbirtokos köteles tehát a szükséges telkeket megfelelő kártalanítás mellett a harmin-

czad céljaira emelendő épületek javára átengedni. Ezen átruházást egy a magánjogból kölcsönzött forma: a zálogos burkolja. Egy a területek értékének megfelelő összeg lefizetése után az illető telek a fiskus birtokába megy át; a tulajdonjogot azonban ezen birtokos-változás nem érinti. A fizetett összeg ugyanazon biztosítékokban részesül, mint a magánjogi zálog eseteiben.

Ha a harminczad hivatal székhelyét változtatja, a telek tehát jelzett rendeltetését elveszti, a tulajdonos (a zálogos összeg visszafizetése után) régi jogaiba lép. Itt természetesen a magánjogi zálog időbeli korlátai alkalmazást nem nyernek, a harminczad céljaira létesített ezen nyilvánjogi zálog 32 éven tuli időre is létre jöhet. Nincs kötve továbbá a fiskus ama számos alakiságokhoz, melyet régi zálogunk szerzése s elvesztése magával vont s különösen peres érvényesítése lényegileg más formákat öltött.

A vázolt eset látszólag a visszavásárlási jog intézményével is összehasonlítható. Közelebbi vizsgálat azonban kétségtelenné teszi, hogy míg a zálogtól csak alaki különbségek választják el, addig az általunk nyilvánjogi zálognak nevezett intézmény és a visszavásárlási jog között a különbség az intézmények lényegében mutatkozik.

A visszavásárlási jog kötelmi jog; az előadott intézmény, úgy mint a magánjogi zálog is, eredete szerint a zálogjogban gyökerezik, természete szerint pedig a birtok egy nemét képezi. De nem csak jogi természetük elütő egymástól, de egyes sajátságaikban sem találkoznak. A visszavásárlási jog mindig egy megelőző tulajdonos-változást feltételez, a jelzett esetben pedig a tulajdonjog csorbittatlan marad.

A visszavásárlási jog mindig személyes jog, azt azon jogrendszerekben, hol az divik, rendesen csak az eladó s semmi esetre sem jogutódja gyakorolhatja. A harminczadnál előforduló jogi alakulatnál, a fiskus évtizedekig lehetett a telek birtokában, s az mégis bármely jogutód által visszaváltható volt. Végre a régi magyar jogban a visszavásárlás joga szerepet nem játszik, miután a zálog intézménye azt teljesen pótolja, egészen hihetetlen tehát, hogy egy magyar jogalkotás mellőzésével, idegen intézményhez fordultak volna. A só és harminczadügynél vázolt esetek tehát kétségtelenül a régi magyar zálog alakzatait követik, azon természetszerű módosításokkal, melyeket nyilvánjogi jellegük megkövetelt.

Ha végig tekintünk az összes, általunk ismertett intézményeken, azoknak közeli rokonságuk a modern kisajátítási joggal kétségtelenné válik.

A kisajátító mindig csak a fiskus, a nyilvánjogi jelleg tehát a régi intézményekben még jobban kidomborodik, mint a modern jogban.

Nem egy, a közérdeket szolgáló egyén vagy magántársulat, hanem mindig a korona töri meg az egyéni jogot. Ép ezért a kisajátítási ügylet sohasem tekintetik magánszerződésnek. Hisz úgy a bányajog, valamint a só s harminczad ügyében is egy regalitás forog szóban és a kisajátítás egy speciális fenségjog, tehát nem is az általános állami imperium nyilatkozata. A kisajátítást mindig kormányzati szerv mondja ki. Még az utügy kezdetleges kisajátítási intézményénél is a magántulajdon korlátozását közigazgatási hatóság rendeli el.

A kisajátítás célja az állam anyagi érdekének megóvása, mely nélküle esetleg nevezetes csorbulást szenvedne. A modern kisajátítási jog fejlettebb és nemesebb alakjában nem a fiskalitást, hanem a közérdeket uralja. Az államjog fenségjogát most már nem egyéni céljaira, hanem a közjó javára érvényesíti. Igaz ugyan, hogy a Nagy Lajos és Mátyás által a bányajog terén alkotott kisajátítási intézményt általános tekintetek, nevezetesen a bányászat emelése is javalták, s e nagy királyok előtt e szempont talán döntő volt, később azonban a fiskalitas újra előtérbe helyezkedik. A tiszta közérdek csak az utügy terén volt irányadó.

Régi kisajátításunk legkezdetlegesebb alakzatait nem is követi kártalanítás, ezekre nem is lehet alkalmaznunk a nyilvánjogi szerződés kifejezését, mert külsőleg is mindig a közigazgatás egyoldalú ténykedéseként jelentkeznek, az állam imperiuma tehát az egyént nem csak jogában, hanem vagyonában is csorbitja.

Fejlettebb viszonyok között a kártalanítás mindinkább előtérbe nyomul, de mégsem veszélyezteti a kisajátítás nyilvánjogi természetét. A kártalanítás megmarad az, a minnek lennie kell, a vagyoni hátrány kiegyenlítése. A magyar jogrendszer sohasem akarja a kisajátítást a magánjogi szerződés formáiba szorítani s a kártalanítást mint e szerződésnek az egyénre vonatkozó oldalát felfogni.

A fentiekből azonban kitűnik az is, hogy nem csak a magyar nemzet kétségbevonhatatlan élnék érzéke a nyilvánjog alkotásai iránt teremtette meg a helyes felfogást a kisajátítás régi intézményeiről, hanem főleg azon körülmény, hogy a kisajátítás e korban mindig csak a regalitások terén szerepel. Nyilvánjogi lévén a talaj, melyből kisajátítási jogunk fakadt, nincs mit csodálkoznunk azon, hogy nyilvánjogi volt egyszermind ezen intézmények jogi elbírálása is.

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Haláletfelvétel-e avagy családi értesítő?

Az 1877: XX. tcz. 250. §-a világosan akként rendelkezik, hogy «azon esetekben, midőn csupán az örökhagyó leszármazói, felmenői, testvérei vagy ezek leszármazói és házastársa örökösdnek s örökjoguk iránt kétség nem forog fen, a családi összeköttetés igazolására a haláletfelvétel elegendő bizonyítékul tekintendő; más esetekben a családi összeköttetés anyakönyvi kivonatokkal vagy más teljes hitelű okiratokkal bizonyítandó.»

A törvény ime világosan szól, s mégis törvénykezési gyakorlatunkban lépten-nyomon előfordul azon eset, hogy egyik-másik bíróság, habár csak leszármazók vagy felmenők, testvérek vagy ezeknek leszármazói, avagy a házastárs örökösdnek, rendszerint családi értesítő beszerzésére utasítják a feleket, sokszor már a keresetlevél első elintézésakor, máskor pedig mihelyt az ellenfélnek per huza-vonó kedvében áll minden indokolás nélkül azon kifogást oda dobni, hogy a haláletfelvétel a családi összeköttetés igazolására nem alkalmas bizonyíték.

Ezen eljárás a törvény világos szavai szerint nemcsak törvénytelen, hanem teljesen méltánytalan is, az eféle kifogásolás 100 eset közül 99-szer azon számításból indulván ki, hogy a bizonyításra szorított felek vagy az anyakönyveknek a régiebb időkben származó hiányos vezetése, vagy pedig az azzal járó tetemes költség miatt az anyakönyvi kivonatokat egyáltalában vagy legalább kellő időben megszerezni képesek nem lesznek, s így ügyük nem is a dolog érdemén, hanem már ezen, különben csakis alaki kérdésen szenved hajótörést, s ők, t. i. a kifogásoló ellenfelek, olcsó áron jutva örökséghez, jól a markukba, illetve Justitia szeme közé nevetnek.

De eltekintve e kérdéstől, nincs helye a családi értesítő beszerzésére való utasításnak akkor sem, ha a kifogásolás minden utógondolat nélkül, azaz egyéni jognézet alapján történik, hacsak a kifogásoló a bíróban az örökjog iránti kétséget nem kelti fel.

Erre azonban nem elég azon rendszerinti banális frázis, hogy «tagadom, miszerint . . . peresek örökhagyónak örökösei volnának, s hogy ebbeli minőségüket a haláletfelvétel igazolná», hanem szükséges a kifogásttevő félnek oly körülményeket is igazolnia vagy legalább is állitania, melyek alkalmasak a bíróban az örökjog iránti kételyt felkeltani s benne

azon nézetet ébresztetni, hogy itt és itt a családi összeköttetés más módon, t. i. anyakönyvi kivonat vagy más teljes hitelű okirattal bizonyítandó.

Ily alapos kifogás alá véleményem szerint a következő két eset eshetik:

Első sorban a származás törvényessége.

Gyakori ugyanis, hogy férfi és nő közös háztartásra házasságon kívül összeállanak, családot alapítanak, gyermekeiket az apa családi nevén nevezik, sokszor más helyre is költözködnek, ott tisztességes életet élnek, s úgy a közönség mint az előjáróság által, nem is sejtve vadházassági voltukat, törvényes családnak tartatnak, ennek folytán, midőn a családnak valamelyik tagja elhal, az érdekelt s arra a perrendtartás 562. §-a értelmében hivatva is levő családtag bemondása folytán a községi előjáróság rendszerint minden közelebbi kutatás mellőzésével kiállítja a nyomtatva levő haláletfelvételt és pedig olyképp, hogy abból a törvénytelen származás a legkevésbé sem tűnik ki.

Megjegyzendő azonban erre nézve is, hogy az 1877. évi XX. tcz. 225. §-a alapján kibocsájtott ügyrendtartásban s a haláletfelvételi mintákban világosan benfoglaltatik, hogy örökösökként a haláletfelvételbe a törvényes örökösök vezetőbe, továbbá, hogy a haláletet felvevő közeg a kiskorú örökösök születési bizonyítványát is megszerezni tartozik (u. o. 228. §.), s így mert fel kell tételezni, hogy a haláletet felvevő közegek a törvényt meg is tartják, még a törvényes származás bizonyítása tekintetében sem valami megbízhatlan közokiratot képez az a némely bíróság által számkivetni szándékolt haláletfelvétel.

Másodszorban helye lehet az anyakönyvi kivonattal, vagy más teljes hitelű okirattal való bizonyításra való utasításnak, midőn az örökhagyó az elhalálozás helyén, vagyis azon a helyen, hol a haláletfelvétel egyedül teljesíthető, csak rövid ideig lakott, vagy tartózkodott, s így a haláletfelvételt eszközölő közegnek még nem állott módjában az örökhagyó családi körülményeivel annyiban sem, a mennyiben ez a halálet felvételéhez szükséges, megismerkedni, minek folytán sem önmagát, sem az örökösöket megnyugtathatónak nem igazolhatja sem a leszármazási viszonyt, sem pedig az örökhagyónak az örökösödési jogra vonatkozó egyéb viszonyait, s ezek között különösen azt sem, hogy az örökhagyó tett-e írásbeli végrendeletet.

Egyéb esetekben a családi értesítővel való bizonyításra utalni több mint felesleges, sőt egyenesen zaklatás, mert hisz a családi értesítő ép úgy az érdekelt rokonok bemondásán alapul, mint a haláletfelvétel, s így ez utóbbinál nagyobb biztosságot annál kevésbé nyújt, mert míg a családi értesítőt kiállító egyházi közeg a közönséggel oly gyakran, mint a politikai hatóság nem érintkezik, sem pedig a tényállást felderíthető közegekkel nem rendelkezik, s így kizárólag csakis a bemondó egyén becsületességére, illetve jól értesültségére támaszkodhatik, addig a politikai hatóság adózás, iskoláztatás, rendészet, katonai állítás s számtalan más czímen a közönséggel folyton érintkezésben van, kellő számu közeggel rendelkezik s így a családi viszonyokról (a születés, egybekelés és elhalálozás idejét kivéve) a családi értesítőnél sokkal megbízhatóbb képet nyújthat.

Egyedül azon ritka esetben, midőn egy családnak, illetve nemzetségnek minden tagja egy és ugyanazon plébánia kebelében született, eskettetett és elhalálozott el, nyújthatna a családi értesítő a haláletfelvételnél teljesebb bizonyítékot, azonban ekkor is csak úgy, ha az anyakönyvet kezelő lelkész — eltekintve a fél bemondásától — a talán 100 évvel ezelőtt elhalt közös törzsszülektől kezdve az anyakönyvi kivonat kiállításáig minden egyes tételt gondosan átnézne, a mi azonban technikai lehetetlenség s a mit egy lelkész sem tesz meg. S ha valamelyikük még is vállalkoznék annak megtételére, akkor ez esetben például Budapesten a Józsefváros

ban, hol évente a születések, esketések és halálozások esete tiz ezerre rug, egy 100 évvel ezelőtt elhalt törzsszülő családi értesítőjének kiállításához 1 millió tételt, vagy ha rendes névmutató van (nem mindenütt van) s csupa fiukról (vagyis egy és ugyanazon vezetéknevéről) volna szó, ennek 34-ed részét vagyis közel 30 ezer tételt kellene gondosan átnéznie, a mi pedig nem kevesebb, mint egy egész évet venne igénybe, s ehhez képest a valódi értesítő díja is egy lelkésznek egy évi fizetésével felérő összeg lenne. Hogy pedig ez képtelenség, úgy hiszem, demonstrálnom sem kell.

Ezenfelül a családi értesítőre való utalásnak hazánk egyik hitfelekezeténél, t. i. az izraelitáknál, azért is képtelenség, mert ezek 1840. május 13. előtt rendes anyakönyveket vezetni kötelesek nem voltak, s ilyeneket tényleg nem is vezettek. (1840: XXIX. tcz.)

A törvénytelen származási kifogáson kívül fő kifogáskép felhozható volna ugyan még az ellenfél által, hogy örökhagyónak a halálesetben felvetteken kívül még más hasonfoku rokona is van, vagyis hogy ezek közül egyik vagy másik, avagy többen is a haláletfelvételben hiányzanak.

Ily esetek igenis fordulhatnak elő, és pedig vagy szándékosan, vagy pedig az által előidézve, hogy a halálet bemon- dását teljesítő rokon valamelyik rokonnak létezéséről tudomással nem bír, s így azt a haláletfelvételbe be sem mondhatja.

Ez esetek mindketteje azonban előfordulhat az anyakönyvi kivonat kiállításánál is, a mennyiben a bemon- dást teljesítő egyén ott is szintén elhallgathat valamely hasonfoku rokont, akár szándékosan akár tudatlanságból. Különösen állhat pedig ez (szándékosság esetében) azon gyakori esetben, midőn a rokonok különböző helyen születve, különböző anyaköny- vekbe vannak bevezetve.

Nem lévén tehát e tekintetben sem az anyakönyvi kivo- natnak nagyobb bizonyító ereje, ennél fogva nincs is értelme, hogy a bizonyítás céljából mégis a költségesebb okirat szere- tessék be.

Ily esetekben a tévedés ellenében misem nyújthat meg- nyugvást; a szándékosság ellenében ellenben teljes megnyug- vást nyújthat a büntetőtörv. 400. §-ának azon rendelkezése, mely 1, esetleg 5 évi börtönnel sújtja azt, a ki szándékosan közreműködik arra, hogy valaki jogai vagy jogviszonyainak (milyen kiváltképen az örökjog is) lényegére vonatkozó valót- lan tények vezettetessenek be valamely közokiratba; hogy pedig a haláletfelvétel is közokirat, ugyhiszem ezt vitatni is felesleges.

Kellő biztosságot nyújt a haláletfelvétel mellett továbbá még azon körülmény is, hogy az örökösödési perek, hol a a családi összeköttetés kimutatásának főszerepe van, leg- többnyire rokonok között folynak, a kik pedig az ellenérde- kü rokonokat rendszerint ismerik, s így ennek tudatában a bünt- törv. 400. §-ával szemben ki van zárva bármely rokon olynemű vakmerőségének fenforoghatása, hogy a rokonságnak vala- melyik tagját a halálet bemon- dásánál szándékosan elhall- gatta.

Dr. ALMÁSY PÉTER.

«A büntető-törvénykönyv hézagai.»

Dr. Illés Károly urnak a mult számban közölt előleges válaszára legyen szabad szintén előlegesen a következőket megjegyeznem.

A mit első cikkében csak burkoltan jelzett: most már világosan kimondja, hogy ő engem a büntető-kodex «nem jó barátjának» tart.

Erre nézve egy analógiát hozok fel ismételve, mivel a hasonlatosság nagyon szembeszökő.

A kik a francia büntető-törvénykönyvet évtizedről-év- tizedre módosították, azok legalább is oly jó barátai voltak ezen kodexnek, mint a kik netalán minden módosítást elle- nezve, azt idézték volna elő, hogy a francia Code már rég- óta tarthatatlanná legyen. A módosításokkal a Code fennáll és

hirdeti szerzőjének dicsőségét; az érinthetlenség és az «egy- séges tudományos szerkezet» dogmájának erőszakolása mel- lett ma már történeti emlék volna.

Tudom én méltányolni a szaktudomány és a gyakorlat törvénytárgyarázó hivatását is, melyet t. ellenfelem oly nagyon kiemel; de ha hosszabb idő alatt sem a szaktudomány sem a gyakorlat nem képes a bíraskodásban bizonyos tulszigort és bizonyos hézagokat megszüntetni — a mint ma már nálunk kézzelfoghatólag mutatkozik, hogy nem képes — akkor alig marad más hátra, mint a törvény illető pontjainak módosi- tása. És minél tovább huzzák-halasztják a magyar büntető- kodex u. n. jó barátai e műveletet, a dolog természeténél fogva a módosítást tényleg igénylő pontok annál nagyobb számban fognak felmerülni és annál nehezebb lesz a beoltott uj anyagnak a kodex általi felszívása.

Felhozza dr. Illés Károly ur azt is, hogy pontozataim «leg- nagyobb része igen alárendelt jelentőségű s a gyakorlati életet csak kevésbé érintő tárgyakra vonatkozik». Ha csak egy- nemelyik pontnak van is aktuális gyakorlati jelentősége, már érdemes volt a hézagok kérdését felvetni. A novella szerkesz- tőjének lesz feladata a kiválogatás; dr. Illés Károly ur az ő elfoglalt álláspontjából nem éppen illetékes e kérdés eldön- tésére.

A mi pedig ezek után a maradiságot illeti, bármikép tilta- kozik is ellene dr. Illés Károly ur: az ő munkálkodásának ezt a jellegét az *anyagi* büntetőjog terén úgy az általános reform- kérdésekben mint a részletekre nézve határozottan felismer- hetőnek vélem.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Külömfélék.

— A határ- és földmérési jelek rongálása és megsemmi- títése tárgyában alkotandó büntető határozatokról szóló tör- vényjavaslat szövegét alább közöljük. Az indoklás hallgat arról, hogy mi oknál fogva választott külön ezen rész a büntető-törvénykönyvi novella többi részeitől, s arról sem adatik felvilágosítás, hogy miért nem novella alakjában, ha- nem mint *önálló* törvény tervezete terjesztett elő ezen javaslat.

A szöveg a következő:

1. §. A ki az ország határának megjelölésére szolgáló szobrot, kő- vagy fa-oszlopot, árkot, kő- vagy föld-halmot, vagy más jelzőt szándékosan és jogtalanul megrongál, vagy határ-szobornak vagy oszlopnak feliratát vagy egyéb meg- jelölését részben vagy egészben olvashatlanná teszi: vétséget követ el, és hat hóig terjedhető fogházzal büntetendő.

2. §. Három évig terjedhető fogházzal és hivatalvesztéssel büntetetik az, ki az előző §-ban felsorolt határjeleket szándé- kosan és jogtalanul, ha nem is a birtokviszonyok megzavarása végett megsemmisíti, kidönti, szétrombolja, felismerhetlenné teszi, vagy áthelyezi.

A kísérlet büntetendő.

3. §. A jelen törvény 1. §-ában meghatározott cselek- vények büntetése három hóig terjedhető fogház, a 2. §-ban körülírtaké pedig egy évig terjedhető fogház, ha azok tör- vényhatósági vagy községi határjelekre vonatkozólag követ- tetnek el.

4. §. Vétséget követ el, és három hóig terjedhető fog- házzal büntetetik az, ki a polgári vagy katonai hatóság által elrendelt földmérés (háromszögmérés) céljából felállított gulát, oszlopot, czöveket, vagy e célra alkalmazott más jelzőt szándékosan és jogtalanul megrongál, megsemmisít, eltávolít, vagy áthelyez.

5. §. A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvény- könyv (1878. évi V. tcz.) első részének, továbbá az 1887. évi VIII. tczikknek határozatai a jelen törvénybe ütköző vétségek tekintetében is alkalmazandók.

6. §. A jelen törvényben meghatározott vétségek tárgya- ban a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg. Az előző eljárás és az elsőfoku ítélet hozatala a 2. §-ban körülírt vét- ségre nézve a kir. törvénytörvények hatáskörébe, az 1. és 3. §§-ba ütköző vétségek nézve pedig a kir. járásbíróságok hatás- körébe tartozik.

7. §. Jelen törvény kihirdetése napján lép hatályba, mindaz- által csak az e nap után elkövetett cselekvényekre alkal- mazható.

8. §. Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Kelt Budapesten, 1891. évi július hó 15-én.

— A Birói Ügyviteli Szabályoknak az enquête megállapodásai folytán revideált szövege a napokban elkészült s most már — mint értesülünk — közelebb meg fog jelenni.

— A miskolci kereskedelmi és iparkamara évi jelentésében a jogszolgáltatásra nézve a következők foglaltatnak: «Panaszainkat ismételnünk kell. A bagatell-eljárás még mindig mai formájában áll fen, a tárgyalási határidők még mindig hosszúak. Az intő eljárás behozatalát nehezen várjuk; a bírák kereskedelmi szakképzettségére a vidéken súly nem helyeztetik, mintha a vidéknek nem is volnának ily érdekei.» Javasolja a kamara bizonyos normatívmegállapítását arra nézve, hogy a nagyközönség is könnyen megtudhassa, mikor áll be a cégbejegyzés kötelezettsége. S ezen normatívmot Ausztriához hasonlólag az adóban tartja a kamara kifejezendőnek.

— A csendőri fogdij mint per-előkészítő medium. A pécsi kir. törvényszék: D— — J— — vádlottat bűnösnek nyilvánítja a Btk. 333. §-ba ütköző, a Btk. 334. és 336. §. 3. pontja szerint minősülő lopás büntetében s ezért a Btk. 340. és 341. §-ainak felhívásával két és fél évi fegyházra ítéli, stb.

Indokok: C— — J— — lakóházának a szomszédos D— —féle udvar felé szolgáló fala 1889 október hó 26-ra virradóra éjjel kiásván, a behatoló tolvaj a szobának a konyhába nyíló ajtaját egy teli zsákkal eltorlaszolta, a kilincset is lekötötte, azután a szekrényeket felnyitva, a ruhaneműeket kiszórta és a ládából állítólag 2 darab 100 frtos, 4 darab 10 frtos bankjegyet, továbbá 1 darab 5 frtos, 5—6 frt egyforintos államjegyet, ezenkívül a kabát zsebében volt kis tárczát mintegy 1 frt 50 kr. készpénzzel ellopott. A káros készpénzbeli kárát hit alatt 250 frtra vallotta fel.

A gyanu vádlott ellen irányulván, a nyomozás folyamán a csendőrök, majd két izben a községi előjáróság és tanuk előtt beismerte, hogy ezen lopást ő követte el, sőt 1889. évi október hó 31-én a kir. törvényszék vizsgáló bírása előtt is beismerő vallomást tett, előadva, hogy a falat egy vasfűrőruddal vágta ki, hogy a kis tárczát az utcára a sárba kidobta, hogy a pénzt hazavivén, a mestergerenda alá rejtette, később pedig megtudván, hogy a gyanu ellene van, a pénzt elégette.

Való ugyan, hogy vádlott később visszavonta a vizsgálóbíró előtt is ismételt, a panaszos előadásával teljesen egyező s a büntett körülményei által is megerősített vallomását, ámde ezen visszavonás annál kevésbé volt bírói figyelemre méltatható, mert vádlott alibijét igazolni épen nem volt képes.

A büntetés megszabásánál nem lehetett szem elől téveszteni azon vakmerőséget, a melylyel a lopás elkövetetett, a kár nagyságát s azt, hogy vádlott másokat is bajba keverni igyekezett, stb. (1890 ápr. 23. 2706. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla: Az elsőbíró ítéletét helybenhagyja indokolásánál fogva és még azért, mert vádlottnak azt az állítását, hogy a bíróságon kívüli beismerést a csendőrök által történt bántalmaztatása folytán kényszerítve tette, a vizsgáló bíró előtt tett beismerése idejében pedig a csendőröktől való félelem hatása alatt állott, a bizonyítási eljárás adatai egyáltalán nem támogatják, mert továbbá a vádlottra kiszabott büntetés mértékét az elsőbírósi ítéletben elősorolt körülményeken felül még a vád tárgyát képező lopás kétszeres minősülése is indokolja, stb. (1890 október 13-án 24675. sz.)

A m. kir. Curia: Jóllehet vádlott 1889. évi október 28-án letartóztatása alkalmával a községi jegyzői irodában tanuk előtt, valamint három nap mulva a vizsgálóbíró által foganatosított kihallgatattása alkalmával is beismerte a vád tárgyát képező lopás elkövetését, tekintve azonban, hogy már néhány nappal később a vizsgálóbíró előtt másodízben eszközölt kihallgatattása alkalmával beismerő vallomását visszavonta s a lopás elkövetését ekkor, valamint a végtárgyalásnál is határozottan tagadta;

tekintve, hogy vádlott a községi segédjegyző által jegyzőkönyvbe vett vallomását a csendőrök jelenlétében s azután tette, miután ezek által Pécsváradra és vissza kísértetett s állítólag e közben bántalmaztatott, a mi következtetést enged vádlott vallomásában foglalt azon állításnak valószínűségére, hogy az még három nap mulva is a csendőröknek felette gyakorolt hatalma és az ezek általi megfélemlítés behatása alatt állott és hogy a vizsgálóbíró által, habár minden kényszer alkalmazása nélkül foganatosított kihallgatattaskor is ezen félelem befolyása alatt vallotta magát a lopás tettesének;

tekintve, hogy a vádlott bűnösségét támogató körülmények a vizsgálat adatai által nem derítették ki;

tekintve, hogy nem fogadható el azon feltevés, mely szerint vádlott csupán az által tudhatta volna meg, hogy a káros szobájának ajtaja belülről egy zsák liszttel betámasztva s az ajtó kilincse egy madzaggal bekötve volt, valamint hogy az ellopott pénz minemű bankjegyekből állott, hogy a cselekményt ő követte el, mert ezen mellékkörülmények különböző módokon juthattak az ő tudomására, különösen ha figyelembe vétetik, hogy Cz— — J— —né vallomása szerint már 1889 október 26-án reggel az összesereglett szomszédok és idegenek látták, hogy az ajtó miként volt betámasztva és bekötve, Cz— — J— — pedig az október 27-én reggel megjelent csendőrök előtt elmondta, hogy minemű bankjegyei lopattak el;

tekintve, hogy az sem fogadható el vádlott ellen gyanukul, hogy az atyjával közös lakásán egy az utóbbi által a kőbányában használt vasvesső találatott, minthogy D— — F— — vádlottnak atyja ezen eszközt S— — A— — és B— — J— — tanuk vallomása szerint október 26-án este, tehát a lopás elkövetése után vitte haza a bányából élesítés végett: az tehát, hogy vádlott ezen eszközt használta volna a lopás elkövetésénél, illetőleg a fal kibontásánál, az említett ellenbizonyíték által ki van zárva;

tekintve, hogy a felhozottak által vádlottnak a vizsgálóbíró előtt tett s később visszavont vallomása, nemcsak semmiféle támogató adat vagy körülmény által nem erősítették meg, hanem az meggyengítettnek is mutatkozik;

mindkét alsóbb foku bíróság ítéletének megváltoztatásával D— — J— — a lopás büntetnének vádja alól felmentetik. (1891 május 27. 12,248. sz. a.)

— A Magyar Jogászegylet tagjainak legközelebb a következő újabb füzetek lettek megküldve: Börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképzéséről. Irta dr. Staub Mór. — A közigazgatási bíróságok hatásköre. Irta dr. Csillagh Gyula. — Ugyanarról. Dr. Reichard Zsigmond. — A katonai büntetőtörvénykönyv és eljárás revisiójának kérdéséhez. Irta dr. Bonts Gyula. — A kik ezen füzetek valamelyikét nem kapták volna meg, reklamálhatják a titkári hivatalnál.

— A nagyváradi ügyvédi kamara dr. Hlatky Endrét megválasztotta elnökké, dr. Berkovits Ferenczet alelnökké.

— Dolgozatok a jogi oktatásügy köréből. E czimen közelébb egy terjedelmesebb füzet hagyta el a sajtót, dr. Horváth Ödönnek, az eperjesi jogakadémia dékánánának a tollából, kinek ugyane kérdésre vonatkozólag újabban «Az 1889: XXVI. tcz.» czimű dolgozata jelent meg a könyvpiacon. A munka szerzőnek az elmúlt tanév alatt irt s a különböző szaklapokban megjelent hat terjedelmesebb cikkét foglalja magában, előszóval és zárszóval ellátva, melyekben ő teljes tárgyismerettel adja elő a jogi oktatásügy terén szerzett tapasztalatait, s megjelöli azokat az irányelveket, a melyek — nézete szerint — az e téren eszközözendő reformok keresztülvitelénél figyelembe volnának részesítendőek. — A füzet Kósch Árpád eperjesi könyvnyomdájából került ki.

— Pályázati hirdetés. A telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló 1886: XXIX. tcz. értelmében vidéki telekkönyvi hatóságok területén leendő alkalmazás mellett betöltendő több albirói állásra a kir. igazságügyminiszterium részéről enzenl újabb pályázat hirdettetik.

Ezen albirói állások mindegyikével évi 1000 frt fizetés, 200 frt lakpénz, 400 frt napidíjatalány, továbbá azon idő kivételével, melyen át a telekkönyvi hatóság székhelyét képező város vagy község területére vonatkozó betétszerkesztési munkálatokkal foglalkoznak, 200 frt fuvardíjatalány van egybekötve.

Egyebekben a kinevezendő, esetleg áthelyezendő albirák szolgálati viszonyaira nézve az 1887. évi december hó 18-án 40715. I. M. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet (I. 1887. évi «Rendeletek Tára» 2454. lapját) irányadó; a személyi járandóságokra nézve pedig a részletes szabályokat az 1887. évi december hó 18. napján 43900. I. M. sz. a. (I. 1887. évi «Rendeletek Tára» 2440. lapját), valamint az 1890. évi április hó 15-én 14537. I. M. számok alatt kiadott pénz- és igazságügyminiszteri rendeletek tartalmazzák.

— A német birodalmi legfőbb törvényszék minden megjelent határozatait rövid szövegben összeállította Fuchsberger bíró és az illető törvényekkel összeolvasztva kiadta. Egy-egy materia egy kötetet képez. Legutóbb a hetedik kötet jelent meg, mely a polgári eljárást tartalmazza.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A biztosítási jog köréből. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. aljárásbírótól. — A zsidó hitre való áttérésnek kérdése Magyarországon. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti kir. törvényszéki aljegyzőtől. — New-york állami javító intézet Elmira. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Politikai irodalmunk ismertetése a külföldi sajtóban. m. — *Törvénykezési Szemle:* A büntető-törvénykönyv 308. §-a. Dr. HAUPT ALBERT kassai kir. törvényszéki bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Irtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A biztosítási jog köréből.*

A biztosítási jog a legujabb kor szülöttje. A római jogban egyes sponsiókat találunk ugyan, melyek a mai biztosításra emlékeztetnek, és a foenus nauticum, pecunia trajeciticia és a lex Rhodia de jactu úgy tűnnek fel, mint a biztosítási jog egyes csirái, mindezek azonban csekély jelentőségűek. A biztosítás, mint a kereskedelmi élet egyik ága, csak a XV. században kezdett fejlődni, a tengeri biztosítás alakjában, melyet csak két századdal később követett a tüzkár- és életbiztosítás, és a melyekhez a mult században a jégkár-biztosítás csatlakozott.

Az új intézmény örökös hadi lábón állt a jogtudománnyal, mely annak jogosultságát elismerni nem akarta. Mindenek előtt a kánonjog szigorú uzsora-tilalmai alá esett. Ezek nyomása alól csak akkor szabadult, mikor a scholastikus tanok a kölcsönnél a kamaton felül a kölcsönnyújtásért nyújtandó külön megtérítési igényt vettek fel és ismertek el. Ily külön igény volt a periculum sortis, a veszély viseléseért való külön díj is, és ennek segítségével a tengeri biztosítást a tiltott uzsora-kölcsön osztályából az emtio venditio periculi megengedett szerződésének osztályába helyezték át. Ezzel azonban a biztosítási ügylet elleni harcz nem volt még befejezve. Ellenfelei a játék és fogadás elveit alkalmazták rá; a schola jogtudománya és az azt követő törvények pedig könnyörtelen szigorral küzdöttek ez utóbbiak ellen. És a tengeri biztosítás sok tekintetben rá is szolgált az üldözésre. «Nagyon hajlott — írja róla Endemann — a fogadás felé, és ha nem is lehet éppen a játéknak jellegével felruházni, teljes analogiája volt a mai tőzsdei különbözeti ügyletnek.» Ezen felfogás nyomai a legujabb korig huzódnak. Ámbár a biztosítási ügylet érvényessége ma már minden támadáson felül van, ma is nem egy pandekta-könyvben ott találjuk a biztosítást a szerencse-szerződések kategoriájában, a hová az osztrák polgári törvénykönyv 1269. §-a is sorozza. E felfogás mellett lehetetlen a biztosítási intézmény jogi természetét egészében és egyes részeiben helyesen kifejezni.

A biztosítási jog akkor indult csak valódi fejlődésnek, midőn azt a romanistikus tudomány keretéből kivéve, mint sajátos intézményt kezdték tekinteni és kiinduló pontul gazdasági természetét fogadták el. Nem csekély befolyással volt arra az is, hogy a biztosítás mindinkább szélesebb körökben terjedt el. A mult századok megvetett szerencse-szerződéséből az újabb társadalmi tudomány nagy szociális fontosságú intézményt csinált, a melynek a legszélesebb alapokon való kifej-

tése Wagner Adolf és iskolája szerint a legfontosabb állami feladatok közé tartozik. Ennek folytán a biztosítás jogi oldala is számos művelőre talált, úgy hogy az e kérdés körüli irodalom ma már egész könyvtárt tesz ki.

Ámbár nálunk Magyarországon a biztosítás csak e század első tizedeiben honosodott meg, és csak a negyvenes években fordult felé Széchenyi, Deák és Dessewffy fáradozásai folytán a közfigyelem, ma már nálunk is a biztosítási ügy nagy fontossággal bír és az e körüli eszmék a legszélesebb körökben keltenek érdeklődést. A biztosítással összekötött jogi kérdések ennél fogva nagy mértékben foglalkoztatják jogászköreinket. A kereskedelmi törvénynek kevés része körül keletkezett oly gazdag judikatura, kevés része talált oly sokoldalú megbeszélést a szakirodalomban, mint a II. rész hetedik czime, mely a biztosítási ügyletről szól.

Szakirodalmunk e része kétségtelenül sokat köszön az előttünk fekvő mű szerzőjének. A keresk. törvény tervezetének megjelenésekor, 1873-ban, ő volt az, a ki annak a biztosítási ügyletről szóló részét e lap hasábjain hosszabb cikksorozatban, behatóan bírálta. És ezóta a szaksajtó gyakran közölt e tárgyban cikkeket tőle, melyek a biztosítási jog egyes kérdéseit megvilágították vagy a judikatura kijelentéseit bírálták.

Ezen hosszú irodalmi működés összefoglalásaként jelentkeznek a most megjelent «Tanulmányok a biztosítási jogból». A kik szerző ez irodalmi működését figyelemmel kísérték, azok nem sok ujat fognak benne találni. Azonban ezekre nézve is e tanulmányok újbóli elolvasása nem lesz haszon nélkül. Egymás mellé állítva, egy bizonyos keretbe illesztve, új világításban jelennek meg szerző eszméi a biztosítási jog egyes tételei felől és jobban tüntetik fel az eszmemenet egészét, mint a hogy az egyes elszórt értekezésekben lehetséges. Maguk a tárgyalt kérdések pedig megérdemlik, hogy jogászközönségünk velük ismételve is foglalkozzék. A mit szerző a munka első részében, a közigazgatási intézkedések czime alatt mond, kiváló aktuális gyakorlati jelentőséggel bír és törvényhozóink figyelmét a legnagyobb mértékben megérdemli. Hogy a biztosítási alap jelentékenyen felemelendő, — hogy a tartalékgyűjtésnél alapul szolgáló irányelvek törvényhozásilag meghatározassanak, — hogy az alaptőke leszállítása életbiztosításnál tiltva legyen, — hogy a külföldi biztosítási vállalatok a belföldi ügyleteknek megfelelő életbiztosítási díjtartalékot belföldön legyenek kötelesek elhelyezni, — és végül hogy a biztosítási vállalatok feletti felügyelet és ellenőrzés céljából állami szakbizottság alakíttassék: mindezek oly követelmények, melyeknek sürgős keresztülvitelét mindenki óhajtja, a ki a biztosítási ügyet nálunk ismeri és a melyek jelentőségét emeli még az, hogy a külföldi biztosítási vállalatok üzletköre nálunk évről-évre terjed és tágul. A biztosítási ügynek jogi momentumait tárgyzó tanulmányok, melyeket a munka második része «magánjogi intézkedések» czim alatt foglal össze, nem kevésbé közérdekűek. Szerző ezekben is nem csekély sikerrel oldotta meg a feladatot, melyet munkájának előszava szerint maga elé tűzött és a mely: a biztosítási törvény egyes alapelveinek fejtegetése és a revisiónál követendő irányelvek megjelölése.

Szerettük volna, ha e tanulmányok tágabb keretben

* *Tanulmányok a biztosítási jogból.* Írta dr. Beck Hugó. 1891.

mozognának. A könyv címe is mutatja ugyan, hogy szerzőnek nem volt szándéka az egész biztosítási jogot még csak vázlatosan sem tárgyalni, hanem csak egyes kiszakított főbb kérdéseit különálló tanulmányok alakjában megbeszélni. Azonban még e szempontból is hézagos a munka és nincs elég figyelemmel azon momentumokra, melyek nálunk a biztosítási ügy terén felmerültek. Csak egyes példákat akarunk erre felhozni. A biztosítás történeti fejlődését tárgyzó bevezetésben nélkülözzük a biztosítási ügy fejlődését Magyarországon. Nyolcz sorban végez szerző a mi biztosítási ügyünkkel és ezen nyolcz sorban sem mond egyebet, mint azt, hogy az nálunk még kezdetleges stádiumban van. A közgazdaság terén küzdő amaz áramlatokat, melyek egyes biztosítási ágak államosítását kívánják és a melyek nálunk is élénk visszhangra találtak,¹ — szerző nem vonta tanulmányai körébe. Az államosítás eszméjének e téren ugyan mi nem tulajdonítunk egyelőre nálunk aktuális jelentőséget, annál nagyobb jelentőséggel bír azonban ma az ügynöki intézmény szabályozása, melyre nézve ismételve készült törvényjavaslat és a napi sajtó értesítése szerint e tárgy jelenleg is foglalkoztatja kereskedelmi miniszteriumunkat. Nézetünk szerint e kérdés sokkal fontosabb, szabályozásának hiánya sokkal több baj forrása, mint az, hogy az alaptőke minden biztosítási ágra csak 100,000 forintban van megállapítva.

E megjegyzésünk természetesen csak a munka irányára vonatkozik és becstét nem érinti. Egy könyvnek és különösen egyes tanulmányokat tartalmazó gyűjteményes munkának becstét az határozza meg, a mi benne van és nem az, hogy mi nincs benne. Az pedig, a mi az előttünk fekvő munkában van, nagy értékkel bír. Különösen a magánjogi intézkedések címe alatt összegyűjtött tisztán civilisztikus tartalmu tanulmányokat éles jogászai felfogás, gyakorlati érzék, a külföldi irodalom és a hazai judikatura kitűnő feldolgozása jellemzi. A nyelvezet mintaszerűen világos, szabatos és egyszerű, oly mértékben, a mint ezt kevés jogi munkáról lehet állítani. A munka egy olvasója sem fogja azt letenni kezéből, a nélkül, hogy eszmeköre a biztosítási jog terén ne gazdagodott volna vagy legalább is fogalmai ne lennének tisztábbak. Kíváncsinos, hogy az ezen tanulmányokban lefektetett eszmék nem csak a kereskedelmi törvény revisiójánál jöjjenek figyelembe, hanem most is befolyásolják már judikaturánkat.

Dr. FODOR ÁRMIN.

A zsidó hitre való áttérés kérdése Magyarországon.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak azon határozata, mely szerint katolikus szülőknek meg nem keresztelt gyermeke 18-ik életévének betöltése után «joghasonlatosság alapján» az izraelita hitet is felveheti, arra késztet, hogy ezen felette jelentőségteljes kérdést a tételes hazai törvényhozás szempontjából megvilágítsam; mert, nézetem szerint, a hivatkozott miniszteri rendelet úgy törvényeink határozott rendelkezéseivel, mint a magyar törvényhozásnak szellemével is ellenkező, oly elveket hirdet, melyeknek megtestesítése a hamisítatlan szabadelvűségnek bár sürgős követelménye, de mint törvényalkotási teendő a miniszteri hatáskört meghaladja. A nem keresztény hitre való áttérésnek kérdésében egy korábbi alkalommal már volt szerencsém állást foglalni;² legyen szabad e helyütt a vallásügyi miniszter urnak fenti kinyilatkoztatását bíráló tárgyává tenni.

A miniszteri határozatnak azon része, a mely magyar

¹ Weisz B. F.-nek az ingatlan állami tűzkár biztosításáról irt munkája szerint eddig 66 törvényhatóság kérvényezett az országgyűléshez a tűzkárbiztosítás államosítása érdekében. Négy évvel ezelőtt Budapest főváros tanácsa is tanulmány tárgyává tette egy fővárosi tűzkár-biztosító intézet alkotását.

² A «Jog» 1889. évi 6. számában: «Nem keresztény hitre való áttérés Magyarországon és Ausztriában.»

állampolgár külföldön zsidó hitre történt áttérésének joghatálytalanságával foglalkozik, teljesen korrekt és mindenben azonos következtetésekre vezet, mint a melyekre annak idején a magam részéről is jutottam. Annál kevésbé fogadható el a miniszter urnak saját kiindulási alapjához is hűtellen azon nézete, hogy «a törvények szerint» róm. katolikusoknak tekintendő egyének 18 éves életkoruk elérével «megkeresztelve nem lévén, e kivételes esetben joghasonlatosság alapján az izraelita hitet is felvehetik», mert ha a miniszter ur hazai törvényeinkbe fektetett elvnek vallja a vallásváltoztatás szabadságát, úgy ezen vallomását hazai törvényeink határozottan megczáfolják. A magyar szent korona népei számára a vallásváltoztatás szabadsága mindig csak egy oldalról virított, hogy a keresztény, illetve a bécsi békekötésnek törvénybe iktatásáig a róm. katolikus államvallásra való áttérés mindenkinek szabadságában állott, a mint egy határozott jellegű vallású állam és társadalom más elvet nem is követhetett. A kérdés napirendre tűzésének érdeme a reformációt illeti, midőn a róm. katolikus államvallástól való tömeges elpártolások a klerust hathatós reakcióra birták. Minden határozott tilalmi áttérési törvénynél hangosabb tiltakozó rendelet az 1525: IV. tcz., mely a lutheranusoknak megégetését parancsolta; az államilag tekintetbe vett két vallásfelekezet közötti kölcsönös szabad áttérésről tehát ezen korszakra vonatkozólag nem lehet komoly szó, de e mellett a római katolikus vallásra való kitérés a dolog természeténél fogva szabad volt, sőt a hitehagyott lutheranusoknál jelentékenyen jutalmaztatott. A «sacramentariusok» nevével illetett református vallás követői a koronázás előtti 1608: I. tcz. megalkotásáig a törvényes államnak bástyáin kívül állottak, miglen ezen utóbb hivatkozott törvényczikk azon későbbi századok által lábbal tiport elvet proklamálta, hogy «a vallás gyakorlata minden rendnek, azt önkényt és szabadon elfogadni akaróknak szabadon hagyassék», mi által *reformált hitre* való kitérésnek szabadsága kihirdettetett. Később a törvények «értelmezéséhez» kibocsátott u. n. explanatiók és leghatározottabban az 1731. évi ápril 6-iki rendelet által a római katolikus vallásról az evangéliumi hitre való áttérés kifejezetten eltiltatott, annál kevésbé lehetett megengedve a törvény előtt nem létező, legfőlebb üldözött zsidó vallásra való kitérés. A római katolikus vallástól a reformált vallásfelekezetbe való átpártolásnak első kormányhatalmi szabályozását az 1781. évi október 21-iki türelmi pápens tartalmazza, mely az áttérést 6 heti előzetes oktatáshoz köti és ezen egyoldalú császári rendelkezést az 1791. évi XXXI. tcz. azzal hagyta helyben, hogy minden egyes eset ő királyi felségének léssen bejelentendő, míg az 1844. évi III. tcz. a 6 heti oktatásnak mellőzésével csak a bejelentési kötelezettséget tartotta fenn. Ezekből kitűnik, hogy a vallás változtatásnak kérdése korábbi hazai jogunk szerint is csupán a római katolikus és a reformált vallások között nyert szabályozást, más vallásra való áttérés törvény szerinti szabályozásának szüksége, miután csak ezen két vallás részesült törvényes oltalomban — melyekhez az 1791: XXVII. tcz. és Erdélyre vonatkozólag az 1848: IX. tcz. következtében a görög keleti, az 1848: XX. tcz. folytán az unitaria vallások csatlakoztak — fen sem forgott, e mellett azonban más vallásról előbb kizárólag a római katolikus, később bármely reformált hitre is áttérni a dolog természeténél fogva szabad volt, mert az 1791: XXVI. tczikknek szavai szerint is csak «az áttérés a *katholika vallásról* valamelyikre a békekötések által bevett evangéliumokra a katolikus vallás elveivel ellenkezik». Ezen helyzetben 1868: LIII. tcz. folytán változás csak annyiban történt, hogy az áttérésnek kérdése kifejezetten «a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek között» a viszonyosság alapján és az áttérési szabadság elfogadásával törvény szerinti szabályozást nyert és ha 1791-ig de facto csak a róm. katolikus hitről való elpártolás tiltott, úgy a teljes és tökéletes egyenjogúság

tételeinél fogva *ma általában valamelyikétől a bevett keresztény vallásfelekezetek között elpártolni törvény szerint nem lehet*, a zsidó hitre való áttérés pedig annál kevésbé ismerhető el törvényeink szerint joghatályosnak, mert időközben az 1867: XVII. tcz. által ezen vallást követő állampolgárok teljes polgári és politikai jogkörrel ruháztattak fel ugyan, de a viszonyosság kötelékébe ezen hitfelekezet az 1868-iki törvényhozás által bele nem fogadtatott.

Jelenben érvényes tételes jogunk a vallásbeli felekezetekbe való áttérésnek kérdését kizárólag a keresztény vallásfelekezeteknek szempontjából, illetve azoknak előnyére szabályozza «addig, míg a *vallásfelekezetek* egyenjogúsága törvény után *általánosan* — azaz minden vallásfelekezetre vonatkozólag — szabályoztatnék» és az 1848: XX. tcz. 2. §-a szerint is «e hazában *törvényesen bevett* minden *vallásfelekezetekre* nézve tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapittatik meg». Az utóbb hivatkozott törvényczikkben lefektetett elvet az 1868-iki törvényhozás megtestesítette, de a viszonyosság keretébe a zsidó *vallást* nem fogadta, melyet abból az 1867: XVII. tcz. eleve kizárt, midőn szemben az 1848-iki törvényhozással, a zsidó vallást nem emelte a bevett vallások magaslatára, hanem csupán egyenlő polgári és politikai jogokat adományozott a zsidó vallást követőinek, a nélkül, hogy azoknak *felekezetét* mint egyetemet a bevett felekezetekkel szemben azon viszonyosságba helyezte volna, mely a tökéletes egyenlőségnek kiegészítő elemét alkotja. Hogy pedig a viszonyossági törvény a zsidó vallás követőire nem vonatkozik, az kitűnik abból is, hogy *az áttérés a zsidó hitről valamely bevett vallásra a cselekvési szabadság előfeltétele mellett semminemű alakszerűségeknek alávetve nincs*, azon alakszerűségek, a melyek az 1868-iki törvény szerint a bevett vallásfelekezetek valamelyikéről egy másikra történendő áttérésnél megtartandók, a zsidó hitről való elpártolásnál nem kívántatnak meg, csupán a közigazgatási célokból szükséges jelentéstétel *az áttérés megtörténtéről* van az anyakönyvvezetők részére kötelezőleg előírva. Következménye ez annak, hogy társadalmunk és az állam, előbbi katolikus jellegüket levetve, az általános kereszténység köpenyét öltötték és ebből folyólag a mint mindenkit akadály nélkül a kereszténység kebelébe fogadnak, úgy másfelől az abból való kilépést meg nem engedik; ezekből folyólag bármily szép és hangzatos a miniszteri rendeletnek kinyilatkoztatása, hogy «a kormánynak nem lehet feladata, bárkit is e hon polgárai közül vallásos meggyőződése ellenére valamely vallás követésére kényszeríteni»: tételes törvényhozásunk ezen kényszert a keresztény vallást követő honpolgárokra vonatkozólag kiméletlenül alkalmazza és ha a kormány azt hiszi, hogy korunk megérett a teljes és tökéletes vallásszabadságra, úgy rajta mulik egy arra vonatkozó törvényjavaslattal az ország háza elé járni. Ma azonban tételes törvényhozásunknak az az álláspontja, hogy a keresztény hitről való eltérés nincs megengedve, ezen állásponttól letérni semminemű joghasonlatosság alapján nem lehet, mert a joghasonlatosság alapján való következtetésnek akkor, midőn egy törvény kifejezetten csak a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetnek viszonyosságáról rendelkezik, ezen felekezetek és nem bevett vallás közötti viszonyosságra vonatkozólag a törvénymagyarázat általánosan tisztelt szabályai szerint nincs helye.

Ezen alaptól kiindulva és elfogadva azon elvet, melyet minden kultur állam követ, hogy t. i. a gyermekek ellenkező megállapodás hiányában szülőjük vallását követik, a mi hazai törvényeinkben az 1868. évi LIII. tcz. által határozott kifejezést is nyert, ezekből a miniszteri határozat végső következtetésének tarthatatlansága önkényt előáll. Mert oly államban, mely önnön tekintélyénél fogva alkotja meg törvényeit, és szabályozza állampolgárainak vallás szerint hovatartozandóságát, keresztény embernek gyermekei törvény szerint nem azért keresztények, mert megkereszteltettek és az egyháznak tanai szerint a kereszttség eltörölhetetlen jellegű, hanem mert

az állami rend érdekében ezen állam törvényei szerint a gyermekek szülőik vallását követik, és ezen *vallás szerinti hovatartozandóság a megkeresztelés tényétől államhatalmi szempontból irrelevans*. Hazai jogunk a gyermekek vallását kötelezőleg szabja meg, oly annyira, hogy abba a szülőknek sem enged semminemű beavatkozási jogot: ezen elven rés üttetnék, a mennyiben megállana a vallásügyi miniszter urnak határozata; mert ez esetben keresztény szülők «a kánonjog tanai szerint» nem lévén kényszeríthetők gyermekeiknek megkereszteltetésére, ezen uton kivethetnék az állam hatalomköréből a gyermekek vallására vonatkozó kizárólagos szabályozás jogát. Ha a miniszteri határozat elismeri, hogy a katolikus anyának törvénytelen gyermekei «a törvények szerint róm. katolikusoknak tekintendők», a minthogy az 1868. évi LIII. tcz. 16. §-a ezen elvet egész ridegségében minden előfeltétel és melléktekintetek nélkül követi: akkor a következtetés, hogy miután a gyermekek megkeresztelve nem lettek, 18 éves korukban «joghasonlatosság alapján» zsidó hitre is kitérhetnek, merőben önkényes és helytelen. Bármit tartson a keresztény egyház tana a kereszttségnek eltörölhetetlen jellegéről, az állam önnön jogán rendeli, hogy keresztény szülők gyermeke és pogány szülők gyermeke egyaránt szülője vallását követi és miután törvényeink szerint a keresztény bevett vallásról való kitérés megengedve nincs, a meg nem keresztelt gyermek is «a törvények szerint» a jelen esetben róm. katolikus lévén, sem zsidó, sem moslim hitre ez ország határain belül ki nem térhet, miután *az áttérés szempontjából a bevett keresztény vallásfelekezeteken kívül eső vallások mindenben egyforma tekintet alá esnek*. De még ha elfogadjuk is, hogy a keresztény anyának természetes gyermeke a keresztység hiányánál fogva a kánonjog szempontjából nem keresztény, akkor is mint hitfelekezet nélküli egyén — melynek fogalmát egyébiránt hazai jogunk nem ismeri — 18 éves korában csak valamely bevett keresztény vallás felekezetébe léphet az állam törvényeinél fogva, melyek más, mint bevett keresztény hitnek önkényszerű elfogadását nem engednek. De ellenében áll a miniszteri határozat a vallásügyi kormánynak 1868. évi 12548. sz. a kibocsátott azon rendeletével is, melyre maga a határozat is hivatkozik, és melyben a nazarénus vallás követői továbbra is azon hitfelekezet körébe tartozóknak jelentetnek ki, a melyből a nazarenus hitre áttértek és azoknak gyermekeik továbbra is az előbbi hitfelekezet anyakönyveibe vezetettnek be, tehát az előbbi róm. katolikus, most nazarénus hitre kitért szülők gyermeke, bár a nazarénus vallás tanai szerint gyermekkorában meg nem kereszteltetett: továbbra is róm. katolikusoknak tekintetik. Ez pedig az egyetlen törvényszerű állapot, a melyből egyuttal kitűnik, hogy az állam törvényei más mint valamely bevett keresztény vallásra való kitérést nem tűrnek, és a melyen egyáltalában nem változtat a körülmény, hogy a nazarénusok felekezete elismerve nincs, mert az áttérés szempontjából az elismert zsidó vallás és a többi államilag el nem ismert vallások között nincs különbség: az azokba való áttérésnek lehetősége egyaránt el van zárva. Tartózkodom e helyütt annak bírálatától, mennyiben felel meg ezen állapot a szabadelvűségnek és az 1868-iki törvény bekezdésében foglalt ígéretnek, de törvényeinknek téves megmagyarázása ellenében óvást emelni kötelességemnek tudtam.

Dr. DOLESCHALL ALFRÉD.

A New-york állami javító-intézet Elmira.

E lapok olvasóit megismerttettem a *Jogt. Közl.* 24. évf. 34. és köv. számaiban Aschrotnak, a büntetési- és börtönrendszer az észak-amerikai Egyesült-Államokban tárgyázó értekezésével. Ebben szó volt azon sajátos berendezéssel bíró javító-intézetről is, mely Elmira-ban, New-York államban létezik. Előtte fekszik Winternek egy nem rég meg-

jelent¹ kis monographiája, mely kizárólag ezen javító-intézet feladatát; ezen munka tartalmának ismertetése képezi a következő sorok feladatát.

Az elmirai intézetben azon büntetési rendszer érvényesül, mely vádlottat az ítéletben bűnösnek mondja ugyan, mely azonban tartózkodik a büntetési időtartam megállapításától. Ezt oly feladatnak tekintik, melyet csakis a büntetés végrehajtására hivatott hatóság oldhat meg sikeresen. 1877-ben az április 24-iki törvény folytán létesült az elmirai «erkölcsi gyógyintézet» Mr. Z. R. Brockway terve alapján, ki mint vezérigazgató, létesítése óta mind ez ideig annak élén áll. 1877-ben 184 növendékkel kezdték, jelenleg ezek száma meghaladja már az ezret; egy második intézet felállítását is régen tervezik már, mert Elmirában a befogadási képesség maximuma 800-ra rug. A következő államokban, ugymint: Massachusetts, Pennsylvania, Ohio, Minnesota, Kansas, Texas, California, stb. az elmirai minta szerinti intézetek rég óta vagy már működnek, vagy még csak épülnek; az elmirai rendszer azonban általában az Unió majdnem valamennyi államában többé-kevésbé a törvényhozás és a börtönügy reformját idézte elő.

Elmirába jönnek azon büntetettek, kizárólag férfiak, kik életük 16. évét betöltötték, de annak 30. évét még tul nem haladták, ha első ízben szenvednek büntetést; tehát kizárólag oly egyének, kiknél a sikeres javítás feltételezhető. Kivételesen visszaesők is felvétetnek, ha ez célszerű és a javítás még nem látszik kizártnak. Ha az elítélt javult, a mi egy évnél valamivel hosszabb idő alatt már bekövetkezhetik, akkor parolára, becsületszóra szabadon bocsátják és további, hat hónapig tartó, jó magaviselet után abszolút szabadságot (absolute release) nyer, tekintet nélkül arra, vajon az ítélet törvény szerint két, öt, tíz évre vagy még ennél is többre szól. Az intézet igazgatói állapítják meg a fogság tartamát; ez azonban nem haladhatja tul a büntetésnek azon legnagyobb mértékét, melylyel a törvény azon büntetendő cselekményt sújtja, mely miatt a letartóztatottat elítélték. Sokan most azt óhajtják ott elérni, hogy még ezen időbeli korlát is megszűnjék teljesen. Itt röviden még fel-
említem, hogy a büntettek száma az Egyesült-Államokban óriási mértékben nagyobbodik; míg 1850-ben Amerikában még csak 3448 lakosra esett 1 fogoly, addig 1880-ban már 855 lakosra jutott 1.

Az elmirai intézet vezetésére törvény szerint a vezér-superintendens és az igazgatóság (board of managers) van hivatva. Ez utóbbi öt tagból áll, kiket öt évre az állam kormányzója és a senatus szemel ki, és ezek díjazás nélkül működnek. Az igazgatóság rendes havi- és évnegyedi üléseket tart, amazokat a számlák megvizsgálása végett, és az utóbbiakat, melyeket tribunal-üléseknek neveznek oly célból, hogy a tekintetbe jövő egyének feltételes szabadon bocsátását (on parole), a becsületszóra történő szabadonbocsátást, a legnagyobb gonddal megvizsgálják és hogy e tekintetben véglegesen határozzanak.

A vezér-superintendens fel van jogosítva valamennyi intézeti hivatalnokot — rangra való tekintet nélkül — befogadni vagy elbocsátani. Külön superintendens van a javítások, a mezőgazdaság számára, stb. Az intézeti mérnök felügyel az összes gépek felett. Egy betegápoló, ki az orvos által neki tollba mondott vényeket leírja és az orvosságot elkészíti, minden új érkezőt köteles beoltani. Élethossziglan tartó szerződéses kötelezettségek, illetőleg díjazások vagy nyugdíjak Amerikában, még a katonaságnál is, teljesen ismeretlenek. Az Egyesült-Államokban az állam szerződési és díjazza a hivatalnokokat úgy mint a munkaadó a munkást a közéletben. A szerződéses viszony feloldásával megszűnik minden további kötelezettség az államra nézve is. Innét van

az, hogy Elmirában is bármikor elbocsáthatók a hivatalnokok a szolgálatból. A magasabb rangúak két havi, az alsóbb rangúak egy havi felmondás mellett. A ki az intézeti hivatalnokok közül tíz napnál tovább távol van, annak fizetését beszüntetik, ha csak külön és kivételesen más intézkedés nem történik az igazgatóság részéről. A vezér-superintendens fizetése 3500 dollár, az orvosé 1500 dollár; az örök 500—600 és a tanítók 300 dollárt kapnak.

Ha valakit New-York államban a bíróság Elmirába leendő elhelyezésre ítél, erről értesítik az intézetet, mely hivatalnokait elküldi az elítélés helyére az elítéltnek átvétele és elszállítása végett. Az igazgató minden új elítélt fizikai, szellemi és erkölcsi állapotának tökéletes diagnózisát állítja fel és kinyomozza ennek egész múltját a legnagyobb gonddal. Valamennyi szellemi és lélektani megmomentumok vizsgálatnak és a nyomozat eredményét részletesen bevezetik egy külön főkönyvbe, hol a tervbe vett kezelési rendszert is feljegyzik. A felvételnél az egyének szüleire vonatkozó életrajzi statistika kinyomozza, vajon elmebeteg, iszákosak vagy eskórosak-e azok; azok nevelését, műveltségi fokát, vagyoni viszonyait és foglalkozását. A felvett egyénekre vonatkozólag kinyomozzák ezek házi életének jellegét, ezen élet tartamát, a nevelést, a műveltségi fokot, a foglalkozást, társaságának jellemét, fizikai állapotát egészség és képesség tekintetében, szellemi állapotát természetes képessége és a művelődés tekintetében, végül az erkölcsi állapot tekintetében megvizsgálják a fogékony-ságot az erkölcsi benyomások iránt a lehető legjobb becslés szerint és az erkölcsi érzéket, mint pl. a szülők iránti szeretetet, a szégyenérzetet stb. Az utolsó évi jelentés szerint az intézeti lakók életkora a következőképen lett megállapítva: 16—20 év között volt 57·9%, 20—25 között 31·8% és 25—30 között 10·3%; a vagyon ellen irányultak a büntetendő cselekmények 93·6%-ai, a személy ellen 6·0% és a közcsend ellen 0·4%.

(Polyt. köv.)

Dr. GRUBER LAJOS.

Irodalom.

Politikai irodalmunk ismertetése a külföldi sajtóban.

Múltán panaszkodunk emberöltők óta, hogy nemzetünk fensőbb szellemi életéről vagy egyáltalán semmit sem tudnak a külföld tudományos köreiből vagy pedig oly nézeteket táplálnak, a melyek egyáltalán nem öröndetesek ránk nézve, sőt egyáltalán nem is felelnek meg a valóságnak. Helyes, hogy újabb időben egy egész csapat részint hazai, részint külföldi író ismertetgeti költőinket műfordításokban, le-lefordítgatják legjelesebb regényíróink, beszélyíróink, drámaíróink műveit is, majd azután többé-kevésbé alapos tanulmányokat írnak róluk, cikkezgetnek német, francia, angol folyóiratokban. Hát ez mind nagyon szép, és nagyon üdvös; elismeréssel kell hogy adózzunk a toll embereinek, hogy e téren annyit fáradoznak, oly buzgalommal munkálkodnak, sőt édes örömet gyakorlunk elnézést e derék ismertetőik irányában még akkor is, ha ötöd-hatodrangu szépirodalmi szerzőinknek ép oly hévtelt lendülettel tömjéneznék a külföldi sajtóban, mintha csak oly kimagasló nagyságokról lenne szó, a kik valóban díszére válnak az ő szépirodalmi műveikkel a magyar nemzet szellemi életének. Ámde nagyon egyoldalú lenne felfogásunk, ha azt hinnők, hogy költőink ismertetése által már eleget tettünk az ügynek. Hasznos dolog ez is, sőt szükséges; a tágabb körű olvasó-közönség a legelőrehaladottabb külföldi nemzeteknél is leginkább foglalkozik szépirodalmi olvasmányokkal. De ma már az idegen nemzetek szellemi értékét nem egyedül azok költői műveinek többé vagy kevésbé tetszetős volta vagy műbecse szerint szokták megbecsülni a magasabb műveltség köreiből; hisz nagyon jól tudják Angliában és Franciaországban szintugy mint Németországban és Skandináviában vagy Olaszországban, hogy ragyogó

¹ «Die New-Yorker staatliche Besserungsanstalt zu Elmira» von Alexander Winter. Berlin, Reimer kiadása XVI, 133. lap, ára 2 márka 40.

költészetük van a — *persáknak* is: ámde azért, ha a nemzeti individualitás mélyeibe ugyancsak a költői művek tanulmányozása által lehet is behatolni első sorban: azért a persák szellemi életét még sem szokták valami nagyra becsülni ez idő szerint Európában. Miért? Azért, mert a persáknak nincs komolyan számbavehető *tudományos irodalmuk*. Már pedig az olyan nemzetet, a melynek nincs számbavehető tudományos irodalma, az ilyen nemzetet nem szokták sem az angolok meg francziák vagy olaszok, sem a németek vagy svédek, dánok, hollandok a *kulturnépek* közé számítani. Minket magyarokat is csak azért néztek le jó ideig a külföld magasabb műveltségű köreiből, mert nem tudták, hogy van számottevő, sőt nem egy ágában jelentékeny *tudományos irodalmunk*. Azért nem tudták pedig ezt, mert nem akadt sem közülünk, sem a külföldi (magyarul tudó) írók közül senki, a ki *tudományos irodalmunkról*, habár csak nagy vonásokkal is rajzolt, de pozitív képet nyújtott volna Europa olvasó-közönségének, legfőlegb *egyed tudósaink* jelesebb munkáiról, értekezéseiről szóltak *szórványosan* a hazai német lapok vagy a külföldi szakközlönyök, de *tudományos irodalmunk áttekintését* irodalmilag köztulajdonná tenni *nem-magyar* nyelven nem kísérlette még meg egész a legeslegújabb időkig senki. Csak a mióta a *Hunfalvy Pál* és *Heinrich Gusztáv* által akadémiánk segélyezésével kiadott *«Ungarische Revue»* megindult, birhat magának a külföld fogalmát alkotni a magyar *tudományosság* működéséről. Legújában azonban már akadtak szakemberek és publicisták, a kik azon nagy fontosságu fáradozásra vállalkoztak, hogy tudományos irodalmunk egyik vagy másik szak-ágáról monographiaszerű tanulmányokat tegyenek közzé a külföld számára. Ilyenek az akadémia III. osztálya közleményeiben, a Földrajzi Társulat közleményeiben, stb. közzétett szakirodalmi cikkek, ilyen *Marczali Henriknek* a magyar-történetirókról és történetbuvárokról francziául és németül közzétett tanulmánya.

A *«Jogt. Közl.»* olvasóit azonban legközelebből érinteti az a nem-kevésbé alapos mint majdnem teljesen kimerítő monographia, melyet csak imént tett közzé dr. *Schwicker Henrik* országgyűlési képviselő a müncheni *«Allgemeine Zeitung»* tudományos mellékletében a *Magyar nemzet politikai irodalmáról 1867 óta.* (*Die politische Literatur der Ungarn seit 1867.*) Jelen évi június folyamában jelent meg e monographia az említett világlapban, hat hosszú cikkben. Az első cikk bevezetés, a melyben szerző némi visszapillantást vet az 1867 előtti kulturállapotainkra és szakirodalmunkra (június 4.), a *második* és *harmadik* cikk (június 12., 13.) *államjogi* irodalmunk fontosabb termékeit mutatja be épp oly talpraesett megjegyzések kíséretében mint szakavatott információk alapján. Hogy mennyire figyelemmel kíséri a legújabb termékeket is, kitűnhetik abból, hogy nem csak *Nagy Ernő* kitűnő államjogi munkáját méltatja már találó kritikával a *«Jogt. Közl.»* hasábjain megjelent ismertetés szellemében, de *Fellinek Arthur* könyvét (*«A mentelmi jog»*) szintén már bevonja ismertetésébe, a *negyedik* cikk (június 19.) *államtudományi* irodalmunkkal foglalkozik szintén elismerésreméltó alapossgal, az *ötödik* (június 27.) *reform-publicistikai* irodalmunkat, a befejező *hatodik* pedig (június 29.) a magyar politikai hirlap-irodalmát méltatja. Nem állítjuk, hogy minden egyes pontját aláírónk a szerző jellemzéseinek, de tagadhatlan, hogy ily részletekbe menő tanulmányt s ily alapos kritikával nem irt még meg senki még *magyar nyelven* sem 1867 óta politikai irodalmunkról. Nem egy német tudós egészen elcsodálkozott, midőn *Schwicker* monographiájából azt látta, hogy a magyar nemzetnek olyan politikai irodalma van, a mely bátran vetekedhetik ha nem is a franczia, angol, német vagy olasz politikai irodalmával, de ezektől eltekintve, bármely egyéb európai kulturnemzet politikai irodalmával. Vajha tudományos irodalmunk egyéb ágait is földolgoznák a külföld számára ily *alapos* kritikával irt tanulmányokban hivatott

férfiak, mert csak így nyerhetnének a külföld tudományos és nagyobb műveltségű körei kellő fogalmat nemzetünk szellemi életének valódi jelentősége felől.

Schwicker Henrik évek hosszú sora óta tesz komoly szolgálatokat magyar nemzeti kulturánk ügyének, midőn ezt irodalmi, közoktatásügyi, statisztikai és történelmi dolgozataiban a német közönség előtt ismerteti.

m.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntető-törvénykönyv 308. §-a.

Hogy a büntető-törvénynek mindig vannak és lesznek oly rendelkezései, melyek az elméletben és az elméletnek a gyakorlatra való befolyása folytán a gyakorlatban is vitások, ez a jogfejlődés szempontjából nemcsak természetes, hanem kívánatos is, mert ellenkező esetben szellemi stagnációról kellene panaszkodnunk; de hogy az olyan esetekben is, melyek különösen a vidéki praxisban ugyszólva napirenden vannak, nemcsak egy általános vélemény (*communis opinio*) nem tudott képződni, hanem valóságos rendszertelenség uralkodik az esetek chaosa felett, ezen méltán csudálkozhatni.

Ezen kasuistikus ingadozás a büntető-törvénykönyv 308. §-ának a sorsa.

Az elsőbírói praxis bizonytalan és ha a Curia, melynek gyakorlata egyébiránt maga sem egyöntetű, a helyzetet tisztázni akarja, ellentétbe jön a theoretikusokkal.

A főkérdés az, hogy a 308. §. mindazon esetekre alkalmaztassék-e, melyekben a súlyos testi sértésről «ki nem tudható, hogy ki vagy kik okozták azt?»

Avagy csak subsidiariter alkalmaztassék akkor, ha az eset a társtettség elvei szerint a 301., esetleg a 306. §. keretén belül el nem bírálható?

A curiai gyakorlat részben az első, részben a második nézetet követi, theoretikusaink nagyrésze pedig csak az első fogadja el s a bíróságok ellenkező ítéleteit helyteleníti (L. Illés kommentárját 3. kötet, 1889.)

Az első nézet pártolói nem azt vizsgálják, hogy a több bántalmazó egymással milyen viszonyban áll, hogy megvan-e köztük a közös kapocs, az akarategység, avagy külön-külön és egymástól függetlenül jártak-e el? Nem azt vizsgálják, közös-e az eredmény és ha közös, részben vagy egészben tekinthető-e közösnek, hanem egyszerűen azt keresik, hogy az egyes bántalmazók egyenkénti ténykedése milyen eredményt okozott?

Ez nem egyéb, mint a tettes-társakról szóló általános elméletnek, valamint a Btk. 70. §-ában foglalt rendelkezésnek teljes figyelmen kívül hagyása és azon teorián alapszik, hogy a bántalmazók — ha nem tudatik, hogy a súlyosabb eredményt melyikük okozta — mint *præsuntiv* tettesek vagy mint *bünrészesek* büntetessenek. A *præsument* bünrészség ezen teoriájának köszöni létjogát a 308. §. is, mely kivételes rendelkezés természetével bir. De mi szükség forog ezen kivételes rendelkezésre, ha a bántalmazók tettestársak? nem-e azt tanítja az elmélet, hogy ha a tettesek közt megvan az akarategység, az eredmény mint közös az egyes tetteseknek még akkor is beszámítandó, ha annak súlyosabb részét, esetleg csak egyikük okozta volna is. Ha közös az akarat és közös a keresztülvétel, közös az eredmény is, ily esetben tehát teljesen irrelevans, hogy a súlyosabb eredményt, tehát a súlyos testi sértést vagy a halált okozott testi sértést csak egyikük, többen vagy mindnyájan okozták. Így van ez minden más bűncselekménynél; miért kellene épen a testi sértésnél a kivétel? különösen ha a kivétel még igazságtalanságra is vezet; avagy nem-e igazságtalanság, hogy ha ketten előzetes megállapodás szerint valakit botütéssel bántalmaznak, de tényleg csak egyikük okoz halálos

sértést, a másik ellenben, mert botja véletlenül társának botjában megakadt, csak könnyű testi sértést, — ismételjük, nem-e igazságtalanság ily esetben azért, mert nincsen bizonyíték, melyikük okozta a halálos sértést, mindkettőre csak a 308. §. enyhébb rendelkezését alkalmazni, holott, ha a jelzett véletlenség nem forog fen, a 306. §-a szerint 10 évig terjedhető fegyház volna alkalmazandó. Ezen theoria egyébiránt még arra az inkonvenientiára is vezet, hogy a tettestársi viszonyt következetesen akkor is figyelmen kívül kellene hagyni, ha bizonyítva van, hogy mindegyik tettes mit okozott; miután pedig a tettestársi viszonyon kívül, mindenki csak arról felel, a mit maga okozott, az imént említett esetben az egyik tettest esetleg több évi fegyházra kellene ítélni, míg ellenben társa a könnyű testi sértésért egy pár heti fegyházzal szabadulna. Hogy egy ilyen theoria mennyire alkalmas kielégíteni a jogérzetet, erre a válasz felesleges.

Mindebből további fejtegetés nélkül is már az a kettős következtetés resultál, hogy a 308. §. kivétel nélküli alkalmazása a társtettestégről szóló általános részt lényegesen megsérti és az igazságos büntetést veszélyezteti.

Ha ezzel szemben azt mondanák, hogy a büntetés az ellenkező felfogás mellett is igazságtalan, mert tulszigoru, erre a válasz az, hogy a bíró a fenforgó enyhítő körülmények és a 91. és 92. §. alkalmazása mellett még a tettestársi viszony fenforgása esetében is a büntetést annyira le fogja szálítani, a mint ezt az eset minősége megkívánja.

Egészen másként áll azonban a dolog akkor, ha szem előtt tartjuk, hogy a súlyos és halált okozott testi sértésnek van sok olyan esete, mely a 308. §. hiányában nem is volna büntethető. Ezen esetek a következő két csoportba foglalhatók össze:

1. ha a bántalmazók tettestársi viszonyban egyáltalában nem állanak, mert nincs meg köztük a közös akaratelhatározás (ha többen egymás után külön-külön alkalommal, vagy többen egyidejűleg ugyan, de akarategység nélkül bántalmaznak valakit, mint pl. hirtelen támadt tömeges utcái vagy korcsmai verekedésnél);

2. ha a bántalmazók tettestársi viszonyban állanak ugyan egymással, de egyikük «excessus» követ el, minek folytán az excessus által előidézett súlyosabb és a tervezett bántalmazáson kívül eső eredmény a tettestársaknak közös eredményként be nem számítható, (ha többen botozást állapítottak meg, de az áldozaton halálos késszurás találtatik, a nélkül, hogy ennek okozója ismeretes volna).

Nyilvánvaló, hogy ily esetekben a 301. és 306. §. elégtelen, mert a tettestársi viszonyon kívül mindenki csak azért felelős, a mit maga okozott, «excessus» esetében pedig a tettestársi viszony alapján közös beszámításnak helye nincs.

Ily esetekre alkalmazva a 308. §. lényeges hézagot pótol s ezért ily értelemben és ilyen szűkebb körben nemcsak célszerűnek, hanem szükségesnek is mutatkozik. Ebben találjuk létjogosultságát és csak így tudjuk azt a Btk. általános részével és annak egész szellemével összeegyeztetni.

Végkonklúziónk a következő:

Mihelyt a tettestársi viszony megállapítható, az eset a 70. §. alkalmazásával kizárólag a 301., esetleg a 306. §. szerint bírálendő el, — és pedig arra való tekintet nélkül, vajon a súlyos, esetleg a halálos sértés okozója ismeretes-e vagy sem?

2. ellenben a 308. §. csak akkor alkalmazható, ha a tettestársi viszony meg nem állapítható és nem tudatik, hogy a súlyos, esetleg a halálos testi sértést ki okozta;

3. az «excessus» kivételes esetében, mely tettestársi viszonyt tételez fel, különbséget kell tenni, hogy annak elkövetője ismeretes-e vagy nem; az utóbbi alternativában az excessus által okozott súlyosabb eredmény tekintetében a 308. §. alkalmazhatósági feltételei fenforognak; ha ellenben az excessus elkövetője ismeretes, az excessusért kizárólag annak elkövetője felelős; az excessuson kívül okozott többi

eredmény tekintetében a többi bántalmazók a 70. §. szerint mint tettestársak fognak felelősségre vonatni.

Ezen distinctió szerint Illés felfogásától eltérőleg helyeseknek fogjuk találni a Curiának azon ítéleteit, melyekben a bántalmazókat a fenforgó akarategységre való tekintettel mint tettes-társakat a 70. és 306. §. szerint ítélte el *a)* midőn vádlottak mindketten késszurásokat ejtettek a sértetten, ki az egyik szurás következtében meghalt, míg a többi szurások nem voltak életveszélyesek (B. J. T. XII. 169. 1.); *b)* midőn vádlottak ellenfelükön több súlyos és köztük két feltétlenül halálos sértést is ejtettek (B. J. T. V. 228. 1.); *c)* midőn többen súlyos testi sértést okoztak ellenfelükön előzetes közös elhatározás alapján (D. T. uj f. XXVI. 106. 1.).

Ellenben nem fogjuk helyeselni a 308. §. alkalmazását azon esetekben *a)* midőn ketten egy-egy dorongütést mértek ellenfelük fejére s a bonczolásnál nem volt megállapítható, vajon a beállott halálos eredmény (vérömlény és agyhüvés) egy vagy két ütésnek volt az okozata (VIII. 376. 1.); *b)* midőn vádlottak bot- és fejszeütésekkel támadták meg ellenfelüket, de csak a fejszeütés okozott súlyos sértést és nem volt megállapítható, hogy kinél volt a fejsze? (II. 355. 1.) mert ezen esetekben az előzetes akaratmegegyezés megvolt, miért is vádlottakat mint tettes-társakat kellett volna elítélni.

Egyébiránt a Curia legújabb praxisa, a mint ezt főleg a D. T. XXI. 35. és XXVI. 106. alatt közölt ítéletek igazolják, következetesen a 70. §-ra kezdi helyezni a főszólyt és ezáltal a 308. §. alkalmazhatóságát a kifejtett elveknek megfelelően tényleg már a legszűkebb körre szorítja. Reméljük, hogy ennek figyelembe vételével az I. és II. foku praxisban még mindig mutakozó nagy ingadozásnak is nem sokára vége lesz.

Dr. HAUPT ALBERT.

Külföldi judikatura.

318. Ha a fizetésmegszüntetés ápril 19-én történt, az ápril 4-én megkötött jogügylet már a megtámadás tekintetében megállapított 15 napi kritikus időn belül esik. A csődtörvény nem tartalmaz ugyan intézkedést az iránt, hogy ezen határidő mikép számíttassék, de minthogy az egyéb törvények szerint ott, a hol valamely határidő napok szerint számítható, nem számítható azon nap, a melyre azon esemény jut, mely után a határidő kezdete irányzódik, analogia útján itt sem vehető számításba azon nap, a melyen a fizetésmegszüntetés beállott, vagyis az ápril 19 dike. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

319. Ha az ajánlattevő az elfogadás ideje tekintetében határozott utasítást ad és az ajánlatot kapó azt későbbben fogadja el, úgy az ajánlat hatálya annak visszavonása nélkül is megszűnt és az elkésztet elfogadás, mint a melynek megfelelő ajánlat már nem létezik, hatálytalan, és legfeljebb új ajánlatnak tekintendő, a melyet az előbb ajánló fél elfogadhat vagy visszautasíthat. Kivétel e tekintetben csak akkor foglal helyet, ha az elfogadó nyilatkozat elküldése kellő időben történt, és csak az ajánlattevőhöz érkezett elkészteten. Ily esetben ha az ajánlattevő hallgat, a szerződés megkötöttnek tekintendő, míg ha az elküldésben van késedelem, akkor hallgatás esetén nincs szerződés. A törvény alapjául azon ok szolgál, hogy utóbbi esetben az elfogadó fél tudja, hogy nyilatkozatának elkésve kell odaérkeznie, míg az előbbiben ama feltevésből indulhat ki, hogy nyilatkozata kellő időben fog megérkezni. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

320. Megtámadási perben a megtámadó hitelezőnek nem vethető ellen, hogy követelése csak a megtámadott jogügylet létesítése után keletkezett, mert a törvény a megtámadás alapjául csak a *hitelezők* megkárosítására irányuló célzatot, nem pedig a megtámadó hitelező megkárosítására irányuló célzatot követeli. Közömbös azon tény is, hogy a megtámadott fél akkor, a midőn a jogügyletet létesítette, előrelátta, vagy előreláthatta-e azt, hogy a vele szerződő fél még utóbb fog kötelezettségeket vállalni, mert a megtámadási jog alapoka nem a megtámadó elleni csalásban, hanem a minden hitelezőt megillető kielégítési jog megsértésében rejlik. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— A tervbe vett reformok közt nagy jelentőségű az, mely a bírósági személyek minősítésére vonatkozik. A jogtudorság kellékének eszméje — a mint tudjuk — elejtetett s helyébe az ujonnan szervezendő s szigorubbá teendő «*államvizsga*» intézménye állított. E célra a kultuszminiszter, egyetértésben az igazságügyi miniszterrel, össze-enquête-et hív össze, melynek tagjai egyetemi tanárok, bírák s más szakférfiak lesznek.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

«A parlamenti krízis háttérbe látszik tolni igazságügyi kormányunknál a mindennapi szükségletekről való gondoskodást, mert különben megmagyarázhatatlan volna azon jelenség, hogy a megüresedett bírói állások oly soká betöltetlenül hagyatnak. Hogy munkaerő hiányában a legdicséretesebb buzgóság is hajótörést szenved és a hátralékok szaporodását, valamint a hosszú terminusokat meggátolni nem lehet, azt kiemelni is felesleges. Ily módon jutottunk el ismét azon már meghaladottnak képzelt állapothoz, hogy a budapesti járásbíróságoknál három hónapos határidőket adnak, a mi csak természetes folyománya annak, hogy majdnem valamennyinél van sedis vacantia. E már-már tűrhetetlenné váló állapotok gyors orvoslást igényelnek.»

— Az «*Annuaire de Législation Comparée*» legújabb kötete a napokban küldetett szét. Magában foglalja a földkereksége minden államának 1889-ben hozott törvényhozási intézkedéseit. A magyar törvényhozás ez évi történetét ismét dr. Nagy Dezső irta meg. A nevezetesebb mozzanatokról bőven szól s vázolja különösen a jogi törvényhozás fejleményeit. Két törvény fordítását is közli a jelen évfolyam. Egyik a nyereségykölcsön-kötvények s az ígervényjegyek forgalmáról szóló törvény, fordította Thévenet ügyvéd; másik a véderő kötelékében álló országgyűlési tagok katonai szolgálatra behívásáról, fordította Theurault bíró. — Ezen kötettel egyidejűleg jelent meg az 1890-iki *Annuaire de Législation française*, mely amannak kiegészítője.

— A Tomits Jása-féle ismert bünesetről érdekes tárczát ír a *Nemzet*-ben dr. Bleuer Samu. Kiemeljük a következő tételt, mely figyelemre méltó jogi problémát vet fel: «A jogi kérdés az: mikép illik bele a causalis nexus tanába az elhatározás szakadozott, összefüggetlen volta; vajon a többször keletkezett és többször megszünt elhatározás egységes lélektani momentumnak vagyis praemeditationnak tekinthető-e? Más szavakkal: a későbbi elhatározás folytán keletkezett cselekmény beszámítása visszahat-e a korábbi — megszünt — elhatározásokra is; vagy pedig csak a legutolsó, a meg nem szünt elhatározás esik büntetőjogi felelősség alá?»

— Egy hatalmas börtönőr. A *Pozsonyi Szemlé*-ben olvasuk: E hó 28-án este 7 órakor a galánthai járásbíróági fogház udvarából velőt rázó jajgatásra az ott lakók s szomszédok láthatták, a mint a gorombaságáról jól ismert börtönőr egy galánthai 18 éves Koprina nevű köműves legényt, ki becsületsértésért 100 frt vagy 10 napi fogházra ítéltetett, a szó szoros értelmében a földön kint, utóbb pedig vasra verte — azután csend lett. Másnap reggel 7 órakor még borzasztóbb sikoltás és jajgató könyörgés ugrasztotta ki a házban lakókat és szomszédokat s csak az ott lakó egyik hivatalnok erélyes közbevetése akadályozta meg a további kegyetlenkedést, melyet a börtönőr ugyanazon a fiatal emberen elkövetett, s miért? mert állítólag szemérmes levén, nem akart a hatalmas börtönőrnek olyan szolgálatot tenni, mely a már meglevő fogház-büntetését még súlyosabbá tenné a nyilvánosság előtt.

— A budapesti kir. ügyészség fonografja. A következő kedélyes sorokat vettük: Tekintetes szerkesztő ur! Egy érdekes találmányról kívánom Önt értesíteni, mely a büntető jogszolgáltatást nagy mérvben van hivatva átalakítani. Ugyanis az utóbbi hetekben több rendbeli bünvádi feljelentés megtételére nyertem megbízást; szokott módon felszerelve külsőleg és belsőleg és pedans pontossággal felsorolva a vádbeli cselekmény kriteriumait, benyújtottam a panaszokat a kir. ügyészségnek. Néhány nap múlva megyek a törvényszéki iktatóba, utána nézek az ügyeknek és megdöbbenve hallom,

«a referens B... ch» — nézem a másik, a harmadik, a negyedik ügyemet — a stereotyp válasz: «referens B... ch.» Ez pedig annyit jelent, hogy a bünvádi panaszt félreteszik. Mert — tetszik tudni — van egy külön megszüntető és félretevő referens, a ki t. i. a megszüntetési indítványokat referálja. De hogy tovább menjek a megkezdett mondani valómmal, hát a mint az örökös bünbocsánatot jelképező nevet hallom, sietek átvenni azokat a határozatokat, és ime mit látok:

«Ez nem csalás, hanem csak egyszerű hazugság.»

«Ez nem sikkasztás, mert a birlálás jogszerű.»

«Ez nem zsarolás, mert a fenyegetés nem teremt kényszerhelyzetet.»

«Ez nem ravasz fondorlat, hanem csak bankári fufang.»

»Ez nem okirathamisítás, mert a felhasználás ténye nem világos, stb. stb. stb.»

Uram Istenem, mit látok, hiszen a mit én és védőtársaim az egész téli saison alatt ott hangoztattunk a tárgyaló termekben, mindaz újra feltámadva, ott ékeskedik szó szerint ezekben a félretételi indítványokban. Ráismerek az érveléseimre, a kifejezéseimre, szavaimra. A miért Gegus ügyész ur rabulistikával vádolt, a miért dr. Baumgarten urral hevesen össze-szóalkoztam, a miért Vargha Ferencz ur rám olvasott Olshausenből egy erős citátumot, mindezt ott látom, mint a vádhatóság saját felfogását. Csoda, valóságos csoda; de rá kell akadnom a nyitjára. És rá akadtam. Egy indiskrét napidijas elárulta a titkot. Lássá fiskális ur, ez a dolog nagyon egyszerű. Minden végtárgyalási teremben — ott a hol önök egy szelelőt gyanítanak — egy fonográf van felállítva. Minden szó belevésődik a viaszhengerekbe. Nyáron behozzuk a fonográfokat a termekből és lajstrom szerint csoportosítva, működésbe hozzuk. Pl. családi feljelentése X. ügyvédnek. A fonográf mozog. Ráduplázuk az indítványban szó szerint X. ügyvéd védbeszédét a csalásról. Az ügyvédek nem lamentálhatnak, mert őket citáljuk.

Dr. V—i S—a.

— **Felhívás.** A torontálmegyei községi és körjegyzői egyesület elnöksége ezennel közhírré teszi, miszerint az általa fentartott «Torontálmegyei községi és körjegyzői szaktanfolyam» immár III-ik évében folyó 1891. évi november hó 1-én megnyitott. Ezen — Torontálmegyei törvényhatósága által is segélyezett — tanfolyamra felvételt azok, kik az 1883. évi I. tcz. 6. §-ában előírt elméleti képzettséget igazolni tudják. A felvétel iránt folyó 1891. évi október 15-ig szóval vagy írásbelileg lehet jelentkezni, az okmányok eredetben vagy hiteles másolatban melléklésével vagy felmutatásával a tanfolyam igazgatóságánál N.-Becs-kereken a vármegye házában. A tanfolyam tartama 1891. évi november hó 1-től 1892 április végéig terjed.

— Az «Élet» igen rokonszenvesen méltatja a nők védelméről a 27. számban irt cikkünket s számos új adattal és reflexióval egészíti ki azon álláspontot, melyet e kérdésben elfoglaltunk. Az érdekes dolgozatra visszatérünk legközelebb.

Nemzetközi Szemle.

— Az 1889. évben öt rendszeres kodex hozatott a földkerekségén. Ezek: az olasz btk., a finnlandi btk., a spanyol polgári törvénykönyv, az æquatori btk. és bünvádi eljárás.

— **Bosznia**ban tudvalevőleg tíz évvel ezelőtt behozták az 1873-iki osztrák bünvádi eljárást s csakis azon fejezetet hagyták ki, mely az esküdtszékről szól. Most a bünvádi eljárást módosították annyiban, hogy a polgári elemet is bevonják a bíraskodásba.

— Az osztrák ügyvédgyűlés október 5., 6. és 7. napjain tartatik Bécsben. Napirenden vannak a következő kérdések: 1. A tetteges szolgálatba be nem osztott katonatisztek párbajai utaltassanak a katonai bíróságokhoz. 2. A sommás eljárás reformja. 3. A főtárgyalási jegyzőkönyv helyesbítése iránti eljárás szabályozása. 4. Nemzetközi magánjog előadásai az egyetemeken. 5. A képvisleti díjnak mint pars quota való megállapítása. 6. A tarifa-módosítások kérdése.

— **Poroszországban** a bírósági ülnökök (assessor) száma 1878-ban 238 volt; 1891-ben 1875. Csak egy assessor van, a ki több mint nyolcz éve szolgál ezen állásban.

— A birodalmi belügyi hivatal kidolgozta az iszákosságot tárgyaló törvény tervezetét. Mint a német lapok írják, legközelebb közzététetik.

— A német legfőbb törvényszék gyakorlatából. Egy tolvaj «lopott» külföldi bankjegyeket adott el egy orgazdának s később kitűnt, hogy a bankjegyek nem ugyan lopot-

tak, de hamisítottak voltak. A német legfőbb törvényszék felmentette az eladót, mivel csak az panaszkodhatik megkárosítása miatt, a kinek jogilag védett igénye van, s ez nem forog fen a megcsalt orgazdánál. — Más esetben egy tolvaj átadott egy kabátot az orgazdának azon utasítással, hogy adja el 30 márkáért. Ez eladta, de 5 márkát letagadott. A német legfőbb törvényszék csalást állapított meg, mivel a btk. a «vagyon» alatt az illetőnek aktuális vagyoni állását érti, tekintet nélkül arra, hogy a vagyon egyes részeit jogosan szerezte-e vagy nem.

— A német katonai bünvádi eljárás javaslata, mint a lapok írják, mégis a bajor törvény mintájára fog készülni, s ez igen nagy vívmánynak tekinthető, mivel a bajor eljárás teljesen korrekt szervezeti alapokon nyugszik s az esküdt-széket is elfogadta. Mint legfelső fok egy legfőbb katonai törvényszék fog ítélni.

— A német jogászggyűlés évkönyvének ismét újabb kötete jelent meg. Több véleményes dolgozatot tartalmaz a polgári törvénykönyv javaslatáról, továbbá a pénzbüntetés reform-kérdésekről, a részegség iránti büntetőjogi intézkedésekről, stb.

— A berlini egyetem jogi karán a legközelebbi fél-évben a következő előadások tartatnak: *Kohler*: jogbölcsészet és összehasonlító jogtudomány; gyakorlatok a polgári perrendtartásból; büntetőjog; büntetőjogi konversatorium és praktikum; bünvádi eljárás. *Lasson*: jogbölcsészet és az államtudományok alapvonásai. *Eck*: a római jog institúciói; római örökjog; válogatott magánjogi esetek. *Gradenwitz*: a római jog története; utmutatás a római jog forrásainak tanulmányozására. *Dernburg*: pandekták; seminárium a római jogból; porosz magánjog. *Pernice*: pandekták; seminárium a római jogból. *Ryck*: római örökjog. *Biermann*: római örökjog; római családi jog; pandekta-praktikum. *Bernstein*: pandekta-exegeticum; Justinian institúciói. *Jakobi*: pandektajogi konversatorium; a római és a közönséges német magánjog praktikuma; pandekta-helyek magyarázata; római polg. eljárás; a német polg. perrendtartás konversatoriuma és praktikuma; porosz magánjog. *Hübner*: egyházi jog; házassági jog; német és porosz közjog és közigazgatási jog; nemzetközi jog. *Agidi*: egyházi jog; a jogtudomány encyklopediája és methodológiája; Németország alkotmánytörténete a XIX. században; nemzetközi jog. *Brunner*: német birodalmi és jogtörténet; kereskedelmi és tengeri jog; semináriumi gyakorlatok a frank időszak jogforrásaiból. *Zeumer*: a német jogforrások története; seminárium a német jog számára. *Gierke*: német magánjog; gyakorlatok jogesetek eldöntése körül; általános és német közjog. *Goldschmidt*: kereskedelmi és tengeri jog; a jogtudomány encyklopediája és methodológiája; váltójog; történeti és praktikus gyakorlatok a kereskedelmi jogból. *Bornhak*: általános és német közjog; porosz közigazgatási jog; német gyarmati jog. *Gneist*: német közjog; porosz közjog és közigazgatási jog; a porosz közigazgatás újabb reformjai; német polg. perrendtartás. *Preusz*: az európai államok általános jogtörténete; a XIX. század közjogi elméletei; a német birodalmi alkotmány. *Dambach*: német és porosz közjog és közigazgatási jog; a mai német birodalmi alkotmány; nemzetközi jog; büntetőjog; bünvádi eljárás. *Heilborn*: nemzetközi jog; a nemzetközi jog történeti fejlődése. *Hinschius*: polg. perrendtartás; egyházi jog; egyházjogi seminárium; egyházjogi gyakorlatok; porosz magánjog. *Rubo*: német polg. perrendtartás; nemzetközi jog; a német bírósági szervezet; büntetőjog; bünvádi eljárás. *Cuny*: a rajna-francia kötelmi jog. *Berner*: büntetőjog; bünvádi eljárás; jogbölcsészet. — A szorosán vett államtudományi tárgyakat, (nemzetgazdaság, statisztika, stb.,) a bölcsészeti karon adják elő.

— Franciaországban a múlt évben újjászervezték az u. n. bakkalaureatust. A különböző szakvizsgák helyébe egy-séges vizsgát szerveztek.

— Egyleti jog kodifikálása. Franciaországban ez idő szerint a parlamenti s politikai köröket nagy mérvben foglalkoztatja, az egyleti jog újabb kodifikálása, azon ügy, mely itt többször, különösen a juliusi királyság alatt is heves párt-villongásokat idézett elő. A kamara elébe terjesztett ebbeli javaslat a szabadelvű haladás határozott jelenségeivel dicsekszik. Irányelvei megóvják az állam érdekeit s jogbiztonságát, de az egyesülésben nyilvánuló egyéni szabadságot is biztosítják. Az egyletek az általános törvények alá helyezvők, minden viszonyaikban. Alakulhatnak mindennemű vallásos, politikai, tudományos célokra — csak a törvényekkel s köz-

kölcsökkel ellentétesek tiltatnak. Az alakulás szabadsága biztosított; de minden egylet feladatával s céljaival, tagjai számával és székhelyével bejelentendő a közhatóságoknak. Azonban az idegenekből, külföldiekből álló társulatok alakulására még akkor is, ha abban francziák vennének részt, külön kormány-engedély szükségesnek, azon kötelezéssel, hogy kebelükből ki kell zárniok azon tagokat, kiket a miniszter törölt. És ily egyleteket a kormány rendeletileg felosz-lathat, míg a belföldiekből alakultak csak a hatóság útján oszlathatók fel. Hasonlóan a bíróság elébe tartozik az egy-lek elleni minden panasz is s törvénysértéseik megtorlása, mi 5 évig terjedhető fogságban áll. Elvül szolgál, hogy ingatlant nem szerezhetnek, kivéven azt, mely lakhelyül vagy gyülekezésre vagy jótékony egyleteknél a betegek, szegények, árvák stb. elhelyezésére szolgál. Ezen jogi korlát kiterjed ugy a világi mint az egyházi társulatokra.

— A social-politika reformja mindenütt élénken foglal-koztatja a törvényhozásokat s kormányokat. *Franciaország-ban* csak imént létesítették a munkások érdekei s jogviszonyai képviselőt a «Munkások tanácsa». A kereskedelmi s ipar-minisztérium mellett 50 tagból áll, kiket a miniszter nevez ki két-két évre az iparosok, a munkás-egyletek, testületek, a conseil des prud' hommes tagjai közül; míg törvényileg meg-hiva vannak a keresk. kamarák, törvényszékek, a fővá-rosi közmunkatanács elnökei s igazgatói, úgy a műszaki okta-tás, köz- s vasutak igazgatói, a párisi községtanács képviselői, stb. A tanács enquéteket tarthat, szakférfiakat meghallgathat. A szakvélemény azonban nem kedvező a tanácsra. A gre-noblei professor Raoul Jai nem látja benne a munkásosztály valódi képviselőt. Mások szerint a munkások valódi kép-viselőtől szó sem lehet addig, míg az iparmunkások általános szervezése nem létesül, minek az zárkövét képezendné.

— Az amerikai házassági jog. Említettük, hogy az amerikai házassági jog bonyolultság dolgában vetekedik a magyarral. 16 állam tiltja az unokatestvérek közti házasságot, épugy a nagybátyának vagy nagynénének a maga unoka-hugával, illetve unokaöccsével való egybekelését, a többi állam törvényesnek ismeri el az ily házasságot. Házassági akadályt képez sok helyen a *faj és szín*, némely államban a «fehér ember» nem léphet házasságra olyanval, a ki bár csak harmadizben négerektől származik, más államokban egy negyedrés, Floridában meg épen egy nyolczadrész néger vér is akadályt képez. A házastárs eltűnése esetén mindenütt új házasságra lehet lépni, de hol két, hol meg csak három, sőt hét év múlva; ennek alapján aztán az egyik államban érvényes második házasság a másik államban büntetendő cselekményt képez. Érdekes a *házasságkötés módjának* különfélesége: némely államban elég az együttlakás, másokban pl. New-Yorkban elég ha egymásnak kijelentik házasságkötési szándékukat: nem kell sem pap, sem tisztviselő, sem tanu, sem irás; más államokban pap vagy hivatalnok közbenjárása szükséges. Az egyik állam bírósága által a távollevő házastárs ellen hozott elválasztó ítélet az illető államon kívül nem bír érvény-nyel, és az elválasztott házastárs második házassága minden más államban bigamiának tekintetik; csak különösen figye-lemre méltó esetekben iparkodnak az ily második házasság érvényét a nemzetközi *comitas* elve alapján fentartani. Némely államban a vétkes házastárs több évig, másokban mindaddig, míg a másik él, nem köthet új házasságot; ismét másutt a bíróság van jogosítva ily tilalmat kimondani, és azt esetleg később megszüntetni. Pennsylvániában nincs oly tilalom, de ha az itt elválasztott házastárs New-Yorkban új házasságra lép, sérti az itteni törvényt; ha a maine-i bíróság kimondja, hogy új házasság csak birói engedéllyel köthető, és az illető aztán New-Yorkba megy, mit sem használ neki a maine-i bíróság engedélye. Nem csuda, hogy az amerikai is régen vágyódnak egységes polgári törvénykönyv után, de úgy látszik, ott is sokkal gyorsabban készülnek el a pénzügyi és hasonló törvények, mint a jogi alkotások.

Irtások.

138.

A budapesti járásbíróságok hosszú terminusai ellen általános a panasz. Juliusban *novemberre* halasztják el a tárgyalást. Ez aztán gyors igazságszolgáltatás. (*Ügyvédi körökből.*)

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A biztosítási ügynökök. x. y. — A new-yorki állami javító intézet Elmírában. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvéd. — *Fogirodalom*: Lehrbuch des Konkursrechtes von dr. J. Kohler. F. A. — Berner Miksa: Der Grundsatz des ne bis in idem im Strafprocess. Dr. KÉRI MIKLÓS aranyos-maróthi kir. törvényszéki albirótól. — *Törvénykezési Szemle*: Adalék az illeték elévülésének kérdéséhez. z. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Több védelmet a nőnek. — Különlélek. — Nemzetközi Szemle. — Írtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A biztosítási ügynökök.

Évről-évre szaporodnak azon panaszok, melyek a biztosítási ügy terén az ügynökök működése ellen felmerülnek. A heves verseny, melyet a biztosító-társaságok egymás közt folytatnak s az ügynökök önérdeke arra hajtja őket, hogy mindennemű ígérekkel biztosításra csábítsanak. A biztosítandó fél a biztosító meghatalmazottjának tekinti az ügynököt és csak akkor ébred arra, hogy az ügynök ígéretei üres szavak, melyek a biztosítót nem kötik, mikor a kötelezettségek, melyeket ez ígérek ellenében vállalt, lerázhatlanok, midőn bíróság előtt áll. De a legrosszabb helyzetben van az ügynökökkel szemben földműves népünk, melynek tapasztalatlanságát kihasználják. Az irni-olvasni nem tudó ember az ügynökre bizza az ajánlat kitöltését, hiszen neki legjobban kell tudnia, mit írjon bele. Tűzbiztosítási ajánlatot tesz; az ügynök kérdi, volt-e előzetes tüzesete? Volt. Nagy volt-e? Nem, csak egy-két kereszt égett oda. Akkor kár belevenni az ajánlatba; ez az ügynök válasza, a ki fél attól, hogy a társaság az ajánlatot nem fogja elfogadni. Vagy életbiztosítási ajánlatról van szó. Volt-e valaha beteg? Igen, de valami kis baja volt, melyből pár nap alatt kilábalt. «Szót sem érdemel» — mondja az ügynök. A biztosított megnyugszik. Addig, míg a díjakat fizeti, nincs is baj. Azonban beáll a tűzveszély, a biztosított vagyona a lángok martalékává lesz; meghal a biztosított, a ki éveken át fizette a biztosítási díjakat azon reményben, hogy özvegye és árvái a nyomortól mentve legyenek. Most megindul a hajsza. A biztosító társaság utnak indítja embereit, igénybe veszi a hatóságokat, nyomozásokat indít minden irányban, hogy nem foglal-e magában az ajánlat valami valótlant, minek alapján a fizetést meg lehet tagadni. Nem egyszer sikerül ez. A biztosított, illetve kedvezményezett hiába hivatkozik arra, hogy hiszen ő azt megmondta az ügynöknek. «Az ügynök nem meghatalmazottja a biztosító társaságnak, hanem csak közvetítő, kinek egyedüli rendeltetése az írásbeli ajánlatot a biztosító társasághoz juttatni és kinek cselekményei a biztosító jogait és kötelezettségeit nem érintik», ez a stereotyp válasz, melyet a biztosított a bíróságtól kap.

Nem csoda, hogy ily eljárás felláztatja a közvéleményt a biztosítási ügynökök ellen, és hogy ez az ügynöki intézmény szabályozását sürögösen követeli. A már kétszer a napirendről letűnt törvényjavaslat, úgy látszik, ismét programpontra lett, és a mennyire kereskedelmi miniszteriumunk vezetőjének erélyét ismerjük, talán nem fog ismét nyomtalanul letűnni a napirendről.

Nem akarunk ezuttal hozzászólni ahhoz, hogy a tervbe

vett javaslat gyökeresen segít-e a bajon, csak judikaturánknak akarunk szemrehányást tenni, mert e bajt nagyra növesztette.

Bíróságaink ugyanis tulmereven alkalmazzák azon elvet, hogy a biztosítási szerződésnél «a biztosított jó- vagy rossz-hiszemősége közömbös». (Dtár uj f. XIII. 76.), és hogy az ügynök cselekményei a biztosítási ügyletre befolyással nincsenek. (Polgári törvénykezés XIV. 8.) Sőt e felfogásukban annyira mennek, hogy az esetben, ha az ügynök tölti ki az ajánlatot, az ügynököt e cselekvésében nem a biztosító, hanem a biztosított meghatalmazottjának tekintik. (Curia 1172/882. Dtár uj f. I. 240. Curia 1397/889. Jog mellékletén 1890. 197. l. Lásd még az idevágó határozatokat: *Márkus*: Felsőbírósgaink elvi határozatai I. k. 482., 650—658 lapjain.)

Ezen merev felfogást a törvény nem írja elő; hogy pedig a külföldi judikatura ezzel homlokegyenest ellenkező álláspontot foglal el, annak illusztrálására néhány német és francia felsőbírósgai határozatot mutatok be azon felsőbírósgai határozatok gyűjteményéből, melyet *Ehrenzweig* «Assicuranz Jahrbuch»-ja egyes évfolyamaiban közli. Az idézendő határozatokhoz hasonlókat a külföldi judikaturában nagy számban lehet találni.

Álljon itt első helyen a Reichsgericht III. polg. tanácsának 1883 július 3-án III. 75/83. sz. a. hozott ítélete:

«Az ügynök a biztosító társaság által a biztosítási szerződés megkötésének közvetítésére alkalmazott személy. Ily minőségében mint a társaság képviselője jár el és nem szerepelhet a biztosítottnak megbízottjaként. Nem is szándéka ez utóbbinak, hogy őt megbízottjává tegye akkor, a midőn megtörténni hagyja, hogy az ügynök teljesítse az ajánlat kitöltését és aláírását; a biztosított nem is akar ezzel magára nézve valamely felelősséget elvállalni, hanem inkább abból indul ki és joggal ki is indulhat, hogy a társaság által a biztosítási szerződés közvetítésével megbízott ügynök legjobban tudja, mit kell az ajánlatba foglalni, és arról semmi esetre nem lehet szó, hogy a társaság képviselőjének mulasztásáért nem ez felelős, hanem ő, a biztosított.»

«Nem is képezhet az ügy jogi eldöntésénél különbséget az, vajon az ügynök maga töltötte ki és írta alá az ajánlatot vagy pedig ezt egyik segédje által végeztette, mert az elkövetett mulasztás még ez esetben is az ügynököt, mint a társaság képviselőjét terheli, a melyért a társaság a biztosítottat nem teheti felelőssé.»

«Az első ajánlat ugyan felperesnek (a biztosítottnak) sajátkezü aláírásával van ellátva. Be van azonban igazolva, hogy a biztosított ezen ajánlatot kitöltetlenül, névaláírásával ellátva adta át az ügynöknek, és nem is állítottatott, hogy az ajánlat a kérdőívnek az ügynök általi kitöltése után, felperesnek helybenhagyás végett átadatott volna, sem pedig, hogy felperes előzetesen megkérdezve lett, miként szólna a kérdésre adandó válasz. A kérdésre adandó helytelen válasz tehát ez ajánlatnál is alperesi társaság képviselőjének mulasztására vezethető vissza.» (Ehrenzweig, VIII. folyam, 130. l.)

Ehhez hasonló a Reichsgerichtnek 1886. évi június 4-én 544/85. II. sz. a. hozott határozata:

«Tekintettel arra, hogy a biztosítási szerződéseknél a jóhiszemőség különösen figyelembe veendő, a biztosított ígényét nem a hamis bemondás ténye által magában, hanem

csak oly hamis bemondások által veszi el, melyek vétkezésmódon történtek. . . . Az ügynök viselkedését tehát, ámbár ez nem is tehet a társaságot kötelező nyilatkozatokat, e szempontból is vizsgálat alá kell vonni a célból, vajon nem lehet-e abból a valótlán bemondásra mentséget találni.» (Ehrenzweig, VIII. f. 135. l.)

Még tovább mennek e tekintetben a belga és francia bíróságok.

A brüsseli Cour d'appel egy 1882 február 2-án hozott ítélete következőképp hangzik:

«Ha valamely ajánlat a biztosító társaság ügynöke által van kiállítva, a társaság kár esetében nem élhet azon kifogással, hogy az ajánlat adatai a helyiségek tekintetében helytelenek vagy elégtelenek. A biztosítási összeg fizetésének megtagadása már akkor is igen súlyos baj, ha a biztosított megfélemlítés vagy a körülmények ismeretének hiánya folytán, a roszhiszemű elhallgatásnak minden utógondolata nélkül nem vall be egyes dolgokat, a melyek iránt különös kérdés nem lett hozzá intézve; e kifogásnak azonban egészen el kell esnie akkor, ha a mulasztás az ügynököt terheli. Fel kell tenni, hogy az ügynök a helyiségeket gondosan megtekintette. Még ha az ügynök több társaság érdekében működik is, mégis egy meghatározott társaság képviselőjének tekintendő, ha ezen társaság érdekében jár el. Ez annál is inkább áll, mert köztudomású, hogy a biztosítási ügynökök fölkeresik a közönséget, felhívják azt biztosítások eszközzésére és ezért a társaság által díjaztatnak. Különösen pedig alkalmazni kell a fenti elveket, ha a biztosított nem tud olvasni.» (Ehrenzweig IX. f. 136. l.)

A francia bíróságok gyakorlatából pedig álljon itt a következő két eset:

A lyoni Cour d'appel egy 1883 május 11-én hozott ítéletét következőleg indokolja:

«Hogy a biztosított a fatartóról bevallást nem tett, nem képez kötvénysemmiségi okot, mert ezen elhallgatás nem történt roszhiszeműleg és mert a biztosított e tekintetben azon társasági hivatalnok hanyagságának áldozata volt, a ki az ajánlatot felvette, és mivel az ügynök maga is a helyszínen volt, hogy az ajánlatot aláíratassa és ennél fogva a helyzetről és a kockázatról ismereteket szerezhetett magának.» (Ehrenzweig VII. f. 159. l.)

A francia Cour de cassationnak egy 1883 július 4-én kelt határozatában pedig a következőket olvassuk:

«Ha az ajánlatban az foglaltatik is, hogy a biztosítandó épület lakva van, istállót és éléskamrát foglal magában, ezzel az is van mondva, hogy az épület bizonyos mértékben használatban; és annál kevésbé forog fen valótlán bevallás, mert a biztosított tárgy megnevezése az ajánlatban kizárólag az ügynöktől ered, a ki az épületeket maga megtekintette és miután a biztosított egészen ő reá bízta magát, a bevallás tartalma nem róható fel neki hibául.» (Ehrenzweig VII. f. 158. lap.)

Több hajlékonyság az élet követelményei iránt judikaturánk részéről sok bajnak elejét vehetné e téren. x. y.

A new-yorki állami javító intézet Elmirában.¹

Az intézetbe való felvételnél a második vagy átmeneti osztályba helyezik az egyént, előmenetelnél az elsőbe és rosszabbodásnál a harmadik vagy a tulajdonképeni bűnösök osztályába. Az intézet célja az ember javítása és annak reformálása, innét annak neve is: «Reformatory»; lényegére nézve ez nem egyéb, mint egy kényszer-iskola és képző-intézet, melyben minden fogoly arra törekszik, hogy ismét szabad legyen. A legújabb statisztikai adatok szerint Elmirában 35%-a a lakóknak rögtön a belépés után úgy javul, hogy 15 hóna-

pon belül becsületszóra elbocsáttatnak; további 36% ingadozik és ezeknek 15—24 hónapra van szükségük, míg keresztüldolgozták magukat; 19% három évet szükséggel és a hátralékos 10% a javíthatatlanok, még ennél is hosszabb időt. A tartam minimumát a törvény egy évben állapítja meg, ezt azonban ritkán alkalmazzák, mert ezen idő csak kevés esetben látszik elegendőnek arra, hogy a javítási rendszer maradó és gyökeres eredményeket mutathasson fel. Valamely egyén fogságának átlag-tartama az intézetben 18—21 hó között váltakozik. Az intézetben a márka-rendszer uralkodik. A márkák számától függ az I. vagy III. osztályba való helyezés. Credit- és discredit márkák léteznek. Rendkívüli szigorral büntetik a hamisságot és a kétszínűséget. Csak akkor bocsátják a fogolyt becsületszóra szabadon, ha számára valamely végleges, állandó és tehetségének megfelelő állást találtak. Erről a barátok vagy a rokonok, kikkel a fogoly portokiadások nélkül levelezhet, gondoskodnak és ha ez nem történik, vagy ha az intézeti igazgatóság nem találja az állást elfogadhatónak, akkor az utóbbi egyenes közvetítés útján gondoskodik alkalmas helyről. A munkaadók keresik és szívesen alkalmazzák ezen elbocsátott foglyokat. Már többször került fel a szándék, hogy a tartam törvényes minimumát 12 hónapról 15 vagy 18 hónapra felemeljék. A tribunal vagy igazgatósági tagok választásánál különös gonddal járnak el; ezek mindig a népből való emberek; oly emberek, kik maguk is ismerik a létért való küzdelmet, kik nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is ismerik az élet feladatát. Az intézeti vezérigazgató mintegy világi lelki atya jelentőségével bír, a gondjaira bizottak bizalommal is fordulnak hozzá, a mire a mindennapi kihallgatás is szolgál, melyben mindenki megjelenhetik előtte, ha csak kívánja. Naponként talán 40—50-en jönnek kihallgatásra és a hó végén a kihallgatások száma mindig túlhaladja a fogvalevők számát. De az igazgatók és a foglyok között is létezik közvetlen egyéni összeköttetés. A tribunal-ülések ugyanazért előbb közzé is tétetnek azon megjegyzéssel, hogy azokon alkalmuk nyílik a foglyoknak kérelmeiket az igazgatóknak nyíltan előadni.

A parole vagy becsületszóra szabadon bocsátottak a hat hónapig tartó parole-idő alatt kötelesek az intézetnek havonként valamely lelkész, a munkaadó, stb. által hitelesített jelentést tenni.

Igen szép a következő törvényes intézkedés. Oly szabadon bocsátottak, kik szerencsétlenség vagy képtelenség folytán elvesztik állásukat és az intézeti kezelők tanácsára és ezek jóváhagyásával letartóztatás és formális parancs nélkül visszatérnek az intézetbe, azokat *mint vendégeket tekintik és újból elhelyezik őket*, mielőtt erre alkalom nyílik. Kivételek előfordulnak. Azok, kik saját vétkeik folytán azonban új vétség elkövetése nélkül elvesztik állásukat és önkényt, az intézeti kezelők kívánatára vagy parancsára visszatérnek, a második fokba helyezendők legalább három hónapon át és azután a rendszer fokozaton kell az első fokon átjutniok. A szabadon bocsátottat *nem helyezik rendőri felügyelet alá*, hanem az intézet rendszeresen beéri annak kimutatásával, hogy az illető megelégedésre dolgozik még állomásán és hogy továbbra is ott marad, a mi egyszerűen a munkaadó igazolványával történik.

A munkaidő az intézetben 8 órában van törvényesen megállapítva, t. i. $\frac{1}{2}$ 8—12-ig d. e. és $\frac{1}{2}$ 1—5-ig d. u. Az I. osztálybeliek reggel az *étteremben* költik el a reggelit, ellenben a II. és a III. osztálybeliek zárkájukban kötelesek ezt tenni. Mindenki hetenkint egyszer fürödhetik. Tiszta fehérneműt is kapnak hetenkint egyszer, u. m. egy pár harisnyát, alsó nadrágot, inget és munka-inget. Minden egyes fogoly fehérneműje a nevével és a folyó intézeti számmal van jelezve.

Este tanítanak és ugyanakkor tartatnak a tudományos, a mulattató és a *zenei előadások* is. Télen gőzfűtés segítségével melegítik a zárkákat és ezek este $\frac{1}{2}$ 10-ig légszesszel ki vannak világítva. Vasárnap délelőtt kiosztják az egész hét

¹ Az előbbi közleményt l. a múlt heti számban.

folyama alatt beérkezett leveleket és a postai küldeményeket, úgy szintén — ha kívánják — írópapírt, valamint az *intézeti heti lapot*: «The Summary» («A rövid kivonat»).

A foglyok *élelmezése* a következő. Az I. és II. osztály *reggelije*: vagdalt marhahus, burgonya, kenyér, kávé, cukor. *Vacsora*: az I. osztályban: sauce, kenyér, thea, szörp és cukor; a II. osztályban: ugyanez a sauce és a kenyér kivételével. Az I. és II. osztály *ebédje* a következőből áll: háromszor hetenkint leves és marhahus, kétszer párolt ürühs, egyszer egyszer marhahus czéklával és roastbeef huslével, ehhez mindig kenyér is. Ehhez járul az I. osztályban naponként és a II. osztályban négyszer hetenkint kávé cukorral; ezen kívül az I. osztálybeliek hébe-hóba kapnak még *kompótot, befőtt vagy aszalt gyümölcsöt, stb.* A III. osztálybeliek ép úgy étkeznek, mint a II. osztálybeliek, a thea és a kávé kivételével. A kapott adagon kívül mindenki többet is kívánhat; a III. osztályban azonban ezen pótlék csak a kenyérre szorítkozik. A hus és egyéb tápszer a legjobb minőségű. A foglyok asztala extravagánsnak látszik, erre vonatkozólag azonban a vezérigazgató a következő elvet vallja: «A jó táplálkozás hozzátartozik a rendes élethez olyas valakinél, a ki testének munkaképességét — a mennyire lehetséges — ki akarja használni; és engem sok éven át szerzett tapasztalataim arra tanítottak meg, hogy jó élelmezés által sokkal jobb eredményre jutok a foglyokkal».

Az I. osztálybeliek egy külön nagy teremben közösen étkeznek; 8—12 terítékű asztaloknál ülnek, asztalkendőket és porcellánedényeket kapnak, sokfélekép elégíthetik ki étvágyukat és azon szabadalommal bírnak, hogy evésközben fesztelenül mulathatnak és az egész déli órát társaságban tölthetik. A II. osztályban sötét posztóból készült polgári öltözetet viselnek skót sapkával; a III. osztályban sötétvörös posztót sapka nélkül és az I. osztályban csinos kék magas egyenruhát matróz-sapkával. Az I. osztálybeliek nagyobb, jobb és hébe-hóba rugós matráczzal felszerelt zárkákban laknak. Az intézet a foglyoknak ingyen adja az íróeszközöket és a levélbélyegeket. Az I. osztálybeliek az ét-, munka- stb. termekbe négyenként vonulnak, legtöbbszörre őrszolgálatokat teljesítő ugyanezen osztálybeli foglyok felügyelete alatt; a II. osztálybeliek kettőnként, legtöbbszörre I. osztálybeli foglyok felügyelete alatt; a III. osztálybeliek egymásután indulnak és ezekre csakis a hivatalos fogházőrök ügyelnek fel. Az őrszemélyzet és a segédhivatalnokok nagy része, valamint a nappali és éjjeli őrségek a folyosókon, az I. osztálybeli foglyokból rekrutálódnak. A munka- és tantermekben nem létezik osztálykülönbség. A ki javíthatatlannak mutatkozik, azt az igazgatóság valamely fogházba vagy fegyházba helyezheti át. Az illetékesen áthelyezettek száma kevésse haladja túl az 1%-ot. 1889. év október havában Elmirában 943 fogoly közül volt: 723 az I., 209 a II. és 11 a III. osztályban. Az I. osztályu zárka felszerelése a következőkből áll: vasárnapi ruha, calico-ruha, mosdó-medence, pohár, söprű, tükör, fésű, egy doboz fénymáz, csizma-, haj-, fog- ruhakefe, egy pár papucs, személtáda, törülköző, lepedők és párnahéj, szappan, szennypapír, portörölő, asztal, szék, szekrény és ágy. A II. és III. osztálybelieknek csak vasárnapi nadrágjuk van; a II. osztálybeliek a fentebb említett tárgyakon kívül kapnak még egy theás csészét, egy kanalat, egy adag szörpöt, egy üveg ecetet és egy doboz sót.

Az oktatást illetőleg azt tapasztalják Elmirában, hogy a kényszernevelés a bűnösre nézve egyikét képezi a legkeményebb büntetéseknek. A nevelést a legalsóbb elemi fokkal kezdik; a legfelsőbb fokon tanított tárgyak közül felemlitem a politikát, az irodalmat, nemzetgazdaságtant, vegytant, élettant, bölcsészettant, stb., sőt még Shakespeare-t és a többi klasszikusokat tanulmányozzák és magyarázzák kellő sikerrel. Ezenkívül tanítanak gyorsírást, távirást, stb. Ezen tanulmányi ágak nagy haszonnal járnak Amerikában a gyakorlati élet

számára és gyakran egyengetik az utat kiváló állásokhoz. A gyakorlati ethika is nagy szerepet játszik a tantárgyak között. Nyomtatott könyvek helyett az előhaladottabb osztályok tanítványai között minden tanóra előtt kiosztanak egyes papírlapokat, melyek nyomtatásban tartalmazzák az illető előadandó tárgyakat és a kérdéseket. Az intézeti iskolában egyáltalán nem használnak tankönyveket. Mindig akadnak kiváló egyének, kik ingyen tartanak az intézetben előadásokat és felolvasásokat; gyakran vannak a foglyok között is oly képességgel bírók, kiket mint tanítókat és felolvasókat lehet használni. Az oktatás rendszere az egyéni oktatásra fekteti a főszűrt és így van az, hogy a 70%-nyi tudatlanok óriási számából alig marad 40% hátra. Havonként írásbeli vizsgálatok tartatnak.

Az intézeti könyvtárban 3970 kötetten kívül sok folyóirat és számos képes heti lap is található. Sőt még nyomtatott könyvjegyzék is létezik Elmirában a könyvtárban, a melyből minden fogoly évenként átlag 26 könyvet olvas. Ezen kívül van ott még egy külön kézi-könyvtár is, mely hetenként két estén át használható és mely azon rendeltetéssel bír, hogy a foglyok az iskolában vagy a felolvasásoknál felmerülő kérdések iránt azonnal tájékozassák magukat. A kézi-könyvtárt havonként átlag 220-an keresik fel; a nagy könyvtárt a múlt év szeptember havában, a midőn a létszám kevésse haladta túl a 900-at, összesen 2184-en használták.

Az *intézeti ujságot* vasárnap délelőtt osztják ki valamennyi fogoly között, kivéve a III. osztálybelieket. Az egyik hivatalnok szerkeszti a lapot a vezérigazgató felügyelete alatt. A foglyok között mindig található egyének, kik mint szedők használhatók. A nyomdában készülnek az intézeti jelentések, a tanítási czédulák, melyeket minden óra számára kiosztanak, stb.; egyáltalán, ha bármely jelentéktelen iratot egynél több példányban szükségelnek, akkor legottan a nyomdához folyamodnak. Az ujságot a legnagyobb gondnal szerkesztik; 8 oldalra terjed. Tartalmazza pedig präcis rövidséggel az elmúlt hét valamennyi említésre méltó kül- és belföldi ujdonságainak reprodukcióját, valamennyi az intézetre vonatkozó eseményt, eredeti cikkeket és a legjobb ujságokból és folyóiratokból igen gondosan kiszemelt cikkeket, vagy kivonatokat ezekből. A szerkesztői üzenetek rovatában pedig a legkülönbébb kérdésekre feleleteket találunk. Az ujság azon kívül, hogy nevelési és képző eszközt képez, feleslegessé teszi a különben szokásos szóbeli utasítások adását a foglyoknak; illetékesen lehetetlen a parancs félreértése. Gyakran közöl a «The Summary» névtelen cikkeket, melyek évekként ezelőtt elbocsátott intézeti foglyoktól erednek. Hogy minő a viszony Elmirában a vezérigazgató és a foglyok között, ez kitűnik a következő hírből, melyet az intézeti ujságnak múlt évi december hó 29-én megjelent száma tartalmazott; e hír a következőképen hangzott: «A general-superintendent e nyilvános uton elismerését fejezi ki azon szívélyes karácsonyi üdvözletekért, melyek magán-levélszekrénye útján számos egyéntől írásban érkeztek hozzá».

(Folyt. köv.)

Dr. GRUBER LAJOS.

Jogirodalom.

Lehrbuch des Konkursrechtes von Dr. J. Kohler. Stuttgart, 1891.

Midőn Kohler néhány év előtt a jogtörténet és az összehasonlító jogtudomány szempontjából kezdett tárgyalni oly jogi tételeket, melyek addig kizárólag dogmatikus szempont alá estek, törekvései nem egy oldalról gunyosolylyal találkoztak. A berlini egyetem tanára nem hátrált meg ezen lenéző kritika elől. Lázás tevékenységgel rávetette magát a jog majdnem valamennyi ágára. A büntető és magánjog nem kevésbé szorgalmas művelőt találtak benne, mint az eljárás, a perjog mindennemű alakulatai. Majdnem hihetetlen termékenységgel évről-évre új tanulmányokkal gazdagította a jogi

irodalmat. Kétségtelen, hogy e tanulmányoknak nem mindegyike egyenlő értékes. Azonban alig van egy is közöttük, mely új gondolatot ne tartalmazna, tárgyát új szempontból meg ne világítaná. Az összehasonlító jogtudomány mintegy megnőtt, kibővült kezei közt és termékenyítő hatást gyakorolt az egész újabb jogi irodalomra. A gunymosoly komoly méltánylássá vált és még azok is elismerik ma már Kohler tehetségét és érdemeit, a kik nem nagy sulyt helyeznek az exotikus országoknak még exotikusabb jogi alkotásaira.

A jelen munkában a csődjogot tárgyalja Kohler az összehasonlító jogtudomány alapul vétele mellett. A feladat, melyet szerző itt maga elé tűzött, annál nehezebb, megoldása annál érdekesebb, mert a csődjog egész nagy terjedelmű anyaga egy keskeny határok közt mozgó tankönyv keretében van ezen fent megjelölt módon tárgyalva. Ha valahol, úgy itt nehézségekbe ütközik e módszer. A tankönyv tisztázott fogalmakat rendszeres alakban deduktív és dogmatikus módon tartozik adni; az összehasonlító jogtudomány széles keretben induktív összehasonlítás útján, inkább az intézményekkel, mint a fogalmakkal operálva, igyekszik új eredményekre jutni és éppen e szélesebb alapnál fogva inkább részleges tanulmányokban mint rendszeres munkákban találhat helyet.

Szerző e nehéz feladatot nagy sikerrel oldotta meg. Munkája ugyan több mint tankönyv, azonban magában foglalja mindazt is, a mit tankönyvnek tartalmaznia kell. A mi megkülönböztetia jogi irodalom termékeinek nagy részétől, az a széles látkör, a csődjog nagy socialis jelentőségének kiemelése, mely minden résznél előtérbe lép. Az összehasonlító módszerrel együtt jár, hogy a német csődrendszer körüli reformeszmék helyet foglalnak a munka keretében. Csak példakép a fizetésképtelenség esetére szabályozott csődön kívüli egyezségi eljárásra utalunk, melyet szerző könyve 292—298. lapjain az angol, francia, belga, olasz, holland és schweizi törvények nyomán behatóan tárgyal. A külföldi intézmények ily ismertetése nézetünk szerint nemcsak nem ellenkezik a tankönyv céljaival, de annak értékét a tanulóra nézve is emeli, mert szélesíti látkörét és mélyebb betekintést enged a hazai jogrendszerbe is.

Az összehasonlító módszer további nagy előnye, melynél azonban szerzőnek kitűnő előadási modora is közreműködik, az, hogy egy bizonyos üdeség, élénkség vonul végig az egész munkán. A legszárazabb tárgy is érdekessé van téve, a tárgyalás sehol sem válik unalmassá, annyira, hogy nézetünk szerint a nem-jogász is érdeklődéssel elolvashatja a munkát. Ez annál nagyobb érdem, minél kevésbé szoktuk ezt meg jogi munkáknál és különösen tankönyveknél.

Természetesen a könyvnek nem minden része sikerült egyenlően. Egyes részek azonban mintaszerűek. Így például a kényszeregyezésről szóló rész (445—505. l.) egyike a legszebbeknek. Itt alkalma nyílt szerzőnek a történelmi és összehasonlító jogtudományi anyagot feldolgozva, a jogi constructiót is érdekesen megalkotni. Csak példakép hozzuk ezt fel, mert a könyvnek igen sok szép része van.

A németen kívül nem kevesebb mint 23 állam törvényei vannak a munkában feldolgozva. És a mellett óriási történelmi anyag is van összehordva. A mi csődtörvényünk (1881: 17. tcz.) minden fontosabb intézménynél szintén figyelembe van véve.

«A csődjog elsőrangú társadalmi jelenség, széles keretű történelemmel, alapjai mélyen le vannak téve a rendezett hitel követelményeiben, az ujkor kulturnemzetei különös gonddal fejtették azt ki. Tudományos tárgyalásánál tehát a dogmatikai, történelmi és összehasonlító jogtudomány minden segélyforrását kell igénybe venni», — ebből indul ki szerző előszavában és ez lebegett szemei előtt a feldolgozásnál.

És valóban alig lehet a jogtörténészre érdekesebb valami, mint ha követi a csődjog fejlődését a római jogi missio in bona és cessio bonorumtól kezdve az olasz statutarius jogon át egész a legújabb fejleményekig; ha látja miképp küzd a

csődbíróság és a csődhitelezők hatásköre a csődben egymással; miképp fejlődik ki a csődhitelezők rendelkezési joga a csődvagyon felett az olasz-francia jogban, és miképp ragadja Németországban a XVIII. században a bíróság a hitelezők majdnem teljes kizárásával a rendelkezési jogot magához, míg végre a legújabb törvényhozási alkotások lényegükben ismét helyreállítják a hitelezők jogkörét. Nagy adag történelmi philosophia és néppsychologia rejlik e fejleményekben. És nem kevésbé örvendetes jelenség rejlik abban, hogy miképp közelednek a különböző államok csődjogai mindinkább egymáshoz. Igen érdekes e tekintetből a munka azon része is, mely a nemzetközi csődjogot tárgyalja. (647—664. l.)

Nem kételkedünk azon, hogy a jelen munka némely jogász körökben éles kritikával fog találkozni. Szerzőjének nem egy ízben volt már alkalma a kritika e nemével találkozni. A szélesebb látkör és a scholastikus unalomnak hiánya valószínűleg a felületesség és dilettantismus vádját fogják ismét szerzőre zudítani. Sokan bizonyára még szavain is meg fognak ütközni. Ki hallott még valaha «Delictspauliana, Schenkungspauliana, Concurspauliana,» stb. hasonnemű kifejezéseket? Miután sok eredeti gondolatot is tartalmaz, azt fogják mondani, hogy nem tankönyvnek való. — Mi minden különlegessége dacára is többre becsüljük e munkát, mint száz és száz kompiliót, melyeket a német jogi írók évről-évre a könyvpiacra dobznak és melyeknek szerzői nagyobb érdemet találnak abban, ha valaki tíz könyvből egy tizenegyet készít, mintha eddig járatlan uton új eredményekre törekszik.

F. Á.

Berner Miksa: Der Grundsatz des ne bis in idem im Strafprocess. Lipcse 1891.

A német doktrínát és az általa vezérelt gyakorlatot mi sem jellemzi jobban, mint azon fáradhatatlan törekvés: minden kérdést a maga individualitásából kivetköztetni, hogy az egy általános tételből levezethető és megoldható legyen. E törekvés vonul végig Berner Miksa könyvében is. Birói tisztének gyakorlása közben élénken érzi a «ne bis in idem» mikénti alkalmazásának nehézségeit, és mint hirneves nagybátyjának, Berner Frigyes Albertnek méltó öccse, bátran meg is kísérli azon forrás felkutatását, melytől maga is, mások is a megoldás átlátszó, tiszta vizét merithetnének.

Igen természetes, hogy utmutatóul Bernernek is a *tettazonosság* szolgál. Minthogy a ne bis in idem alkalmazása az *idem helyes felismerésén* nyugszik, az értekezés sulypontja természetesen az *identitás* kérdésére van helyezve. De e materia tárgyalásánál új szempontokat Berner monographiájához hiába keresnénk. A büntetendő cselekmény elemzése, a kongruentia feltételeinek még oly tüzetes vizsgálata, a «tett» és «cselekmény» egymáshoz való viszonyának feltüntetése után sem jut Berner oda, a hová jutni akar: egy, az *idem* felismerésére feltétlenül alkalmas, universalis formulához. Mert a midőn beismerni kénytelen, hogy az azonosság megállapítására, a tett külső, objektív eleme, t. i. az eredmény legfeljebb csak utjelzőül szolgálhat, de az egyedüli biztos támpontot csakis a tettet vezérlő *akarata*, tehát subjektív momentum nyújtja, úgy szükségkép azon következtetéshez kell jutnia, melyhez már előbb hazai íróink közül dr. Tarnai János jutott (l. a *tettazonosságról* írt, és a M. Igazságügy 1890. évi XXXIV. k. 2—4. sz. megjelent értekezését), hogy t. i. az azonosság kérdése nem jogi, hanem ténykérdés, és annak mindenkor felismerése a bíró szabad méltánylására és helyes belátására bízandó.

Berner munkájának értéke tehát csakis annyi, hogy egy újabb adatot szolgáltat annak megvilágítására, miképen az *idem* kérdését jogi tételbe foglalni nem lehet, mert felismerése nem jogi, hanem logikai művelet.

Egyébként pedig azon száraz, szintelen elbánás, melyben szerző tanulmányának tárgyát részesíti, a 132 oldalra terjedő

füzet elolvasását élvezetessé épen nem teszi. A ki Tarnai Jánosnak fentebb említett értekezését és Baumgarten Izidornak az V-ik magy. jogászyülés számára irt idevágó véleményét elolvassa, örömmel győződik meg arról, hogy a magyar jogi irodalom nem legkisebbik érdeme az, hogy szakkérdések tárgyalásánál sem téveszti szem elől az élvezetőséget.

Dr. KÉRI MIKLÓS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék az illeték elévülésének kérdéséhez.

Az elévülési határidő kezdete. — A «tévesen befizetett illeték» fogalma.

1878. évi október hó 11-én B. S. és B. J. árverésen közösen megvettek egy ingatlant. Majdnem *tíz évvel később* vagyis 1888. évi szeptember hó 24-dikén kézbesítettek B. S.-nak egy fizetési meghagyást, melyben utóbbit a temesvári pénzügyi igazgatóság felhívja, hogy 120 frt 83 krt, vagyis a vagyonátruházási illetéknek felét 5620 frt vételár után fizesse be. Az illetékelőírás ellen beadott felebbezés folytán a temesvári pénzügyi igazgatóság 67145/III. 1888. szám alatt a következő végzést hozta: «A vingai m. kir. adóhivatalnál A. 162/888. t. a. felebbező és B. J. terhére irt 241 frt 66 kr. illeték egyetemes fizetési kötelezettség mellett iratott elő, miből következik, hogy a mennyiben ezen illeték fele B. J.-tól behajtható nem volna, az egész 241 frt 66 kr. az ill. szab. 95. §-nak 4. pontja értelmében felebbező által fizetendő. Ennek előleges kijelentése mellett értesítettik továbbá, hogy a kérdéses 241 frt 66 kr. illeték jogossága ellen tett azon kifogása, hogy ezen illetékhez való joga a kincstárnak elévült s ez okból felebbezőtől többé már nem követelhető, törvényes alappal nem bír; sőt eme felhozott indoka a tényállás által teljesen meg van czáfolva. Ugyanis a kétféle 93. számú telekkönyvben foglalt ingatlanokat felebbező és B. J. 1878. évi október hó 11-én foganatosított s jogerőre emelkedett bírói árverésen közösen megvették. Az árverési jegyzőkönyv illetékelés végett 1888. évi január hó 20-án beszereztetvén, az illeték kirovatott és a vonatkozó fizetési meghagyás felebbezőnek a 10 évi határidőn belül kézbesítettett; nyilvánvaló tehát, hogy a neheztelt illeték kirovása az ill. szab. 157. §-nak 1. pontja végbekezdésében foglalt határozmányoknak megfelelőleg eszközöltetett és hogy jelen esetben elévülés esete fen nem forog.»

B. S. megfeleltette ezen végzést a pénzügyi közigazg. bírósághoz és felebbezésében a következő érvekkel vitatta az illetékkövetelés elévülésének bekövetkeztét. Felebbezőnek időközben már elhunyt vevőtársa, B. J. az ingatlannak őt illető birtokrészét már 1883. évi február 26-án ruházta át fiaira, kik azt azóta ismét tovább eladták. Felebbező szerint mindenesetre mulasztás lett elkövetve. Vagy a jogügylet bejelentésének eszközzése lett elmulasztva, vagy pedig a kellő időben bejelentett jogügylet után elmulasztották az illetéknek kellő időben való kivetését. Az illeték felülkeblezés által biztosítottat a vingai telekkvi hatóságnál, csak hogy az elkészteten, t. i. 1888. évi márczius 9-én történt. 1878. évi október hó 11-től, vagyis az árverés napjától azonban mindez ideig épen nem történt semmi, mi által az államnak mindenesetre kár okoztatott. Ezt azonban most már nem felebbező, hanem az tartozik az államnak megtéríteni, ki ezen kárt a biztosítás elmulasztása által okozta. Épen abban áll a mulasztás, hogy csak 1888. évi január 20-án lett az árverési jegyzőkönyv illetékelés végett beszerezve, holott ennek legkésőbb 1883. évi október hó 11-dikéig kellett volna megtörténni; vagyis azon öt év alatt, melyet az 1876-i XV. tcz. 68. §-ának 1. p. és az ill. szab. 157. §-a e tekintetben megállapított. A kincstárnak a szóban levő illetékhez való joga immár teljesen elévült és ugyanazért az felebbezőtől többé már nem köve-

telhető. A pénzügyi igazgatóság tévesen magyarázza az 1883. XLIV. tcz. 90. §-a 1. pontjának utolsó bekezdését; ezen törvény, vagyis a *tíz évi elévülés* csakis azon jogügyletekre vonatkozik, melyek az 1884. évi január hó 1-én életbe lépett törvény hatálya alá esnek (idézett törv. 114. §.); az itt tekintetbe jövő jogügylet azonban már ezen törvény életbe lépte előtt évült el, mert olyan időre esik, melyben az előbbi «a közadók kezeléséről» szóló törvény még hatályban volt. Az előbbi törvény azonban csak öt évi elévülést ismert. Ugyanazért ez az illeték már 1883. évi október 11-dikén évült el s midőn az új törvény életbe lépett, akkor a kincstárnak ezen illetékhez való joga már 80—81 nap óta el volt évülve. (T. i. 1878. okt. 11-től 1883. okt. 11-ig = 5 év; 1883. okt. 12-től 1883. okt. 31-ig = 20 nap; 1883. nov. hó = 30 nap; decz. hó = 31 nap; összesen = 5 év 81 nap.)

Ezen felebbezés folytán a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság 5156/1889. szám alatt hozott ítéletet ez ügyben és abban helybenhagyta a pénzügyi igazgatóságnak végzését, «mert a neheztelt illetékre vonatkozó fizetési meghagyás felebbezőnek 1888. évi szeptember hó 24-én kézbesítettvén, az elévülési kérdés az 1883. évi XLIV. tcz. határozmányaihoz képest bírálandó el, ennek a törvénynek 90. §-a 1. pontja utolsó bekezdésében foglalt rendelkezéshez képest pedig oly esetben, a midőn az illetékköteles jogügylet bejelentésére való kötelezettség nem a szerződő feleket terheli, a vagyon-szerzéstől járó illeték elévülése tíz évi határidőhöz van kötve, s miután a fenforgó esetben az illeték felebbező irányában a most jelzett határidő letelte előtt tényleg érvényesítettett, az elévülésre fektetett kifogása nélkülöz minden törvényes alapot, s a jogosan tőle követelt illetéket fentartani kellett».

Ezen ítélet hozatala után B. S. 1891. február 17-én *kérvényt* adott be a temesvári pénzügyi igazgatóságnál a vagyonátruházási illeték összegének helyesbitése és az időközben befizetni kényszerült illeték után 88 frt 38 $\frac{1}{2}$ krnyi túlfizetésnek s a lefizetés napjától számítandó 6% kamatainak kiutaltványoztatása iránt. A szóban levő ingatlanok vételára t. i. nem tett ki 5620 frtot, hanem csak 3575 frtot és utóbbi összeg után lett volna 4 $\frac{3}{4}$ % vagyonátruházási illeték kiszabandó. Ezen kérvényre a temesvári m. kir. pénzügyi igazgatóság 16,236/V. 1891. szám alatt a következő végzést hozta: «Jelen — a vingai m. kir. adóhivatalnál 1888. évi Ask. 162. tételszám alatt előirt illeték jogossága és helyessége elleni — *ujabbi felebbezése* az 1881. évi XXXIV. tcz. 29. §-a értelmében hivatalból visszautasítatik. Mert a vingai 1888. évi Ask. 162. t. sz. alatt előirt és neheztelt illetékre vonatkozó fizetési meghagyás felebbezőnek 1888. évi szeptember hó 24-én kézbesítettvén, jelen az alólirott m. kir. pénzügyigazgatóságnál 1891. évi 13,890. sz. a. iktatott és Budapesten 1891. évi február 17-én postára tett felebbezésével mint kilenczven nap lefolyása után beadottal elkésztett s így hivatalból visszautasítandó volt.»

Az ezen végzés elleni és a m. kir. pénzügyi közigazg. bírósághoz intézett felebbezésében B. S. azt vitatta, hogy *ujabbi beadványa kérvényt* és nem felebbezést képez; 1888. évi szeptember hó 24-dikén kézbesítették neki a szóban levő fizetési meghagyást és ezen illeték jogossága és helyessége ellen Budapesten 1888. évi október hó 8-án postai uton adott be felebbezést a fizetési meghagyás kézbesítése napjától számítandó 30 napon belül. Ezen jogorvoslattal felebbező azonban az egész illetéknek elévülés miatt leendő törlését kérte. Ezen kérvényt elintézte a pénzügyi közig. bíróság és ezen ügyben nem is került arra a sor, hogy a fizetendő illeték mérve számítás tárgyává tétetett volna, mert a felebbezés az illetékkövetelést *a maga egészében* mint jog- és törvényellenest támadta meg. Időközben felebbező 1888. évi november hó 5-én kifizette az előirt egész 241 frt 66 krnyi illetéket járulékaival és 1891. február 17-én, tehát három év alatt, az

1883: XLIV. tcz. 90. §-nak utolsóelőtti pontja alapján követeli vissza az általa *tévesen befizetett illetéket*. E tekintetben azonban a fél igénye az illeték lefizetésének napjától számítandó három év alatt évül el. A kilenczven napi felebbezési határidő, melyre a pénzügyi igazgatóság végzése utal, tehát annak idejében be lett tartva. Akkor az illeték jogossága és helyessége ellen fordult felebbező, jelenleg azonban tévedés folytán történt illetéktulfizetést követel felebbező vissza.

Ezen felebbezésre a pénzügyi közig. bíróság a 8555/1891. számú végzést hozta, melyben a pénzügyi igazgatóságnak végzését az abban felhozott indokokból és még azért is helybenhagyja, «mert a bélyeg és ill. szabályok 157. §-a értelmében csak a tévesen befizetett vagy jogellenesen beszédett illetékek és bírságok követelhetők három éven belül vissza, jelen esetben azonban az 1888. évi Ask. 162. t. sz. a. előirt illeték sem tévesen befizetettnek, sem pedig jogellenesen beszédettnek nem mondható, mert a szabályszerűen kézbesített fizetési meghagyás alapján követeltetett felebbezőtől s miután emez illeték helyessége és jogossága ellen a bélyeg és ill. szabályok 148. §-ában kitett 90 napi határidőn belül felebbezéssel nem élt, az irányában jogerőssé vált, mint ilyen jogosan is hajtattott be; ennél fogva az illetékköteles félnek az előirt illeték helyesbitése és a befizetett többlet visszatérítése iránti kérelme, helyesebben felebbezése *elkésés czimén* helyesen lett visszautasítva».

z.

Külföldi judikatura.

321. A hitelező elutasítandó kölcsön visszafizetésére irányuló keresetével, ha az adóslevél jogczimet nem tartalmaz és a hitelező egyébként sem bizonyítja a jogczimet. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

322. A vevő, a ki a vételtől az áru elkésett küldése miatt elállott, az átvett árura megtartási jogot gyakorolhat a keresk. törvény alapján azon követelése tekintetében, mely ezen ügyletből kifolyólag őt az eladóval szemben megilleti. (*Német birodalmi törvényszék.*)

323. A közadós nem absolute nélkülözi a perbenállási képességet, hanem csak annyiban, hogy a csődtömeg vagyona kiterjedő hatálylyal nem folytathat pereket. A perbenállási képesség ezen korlátozása azonban nem gyakorolhat befolyást magának a közadóst megillető követelésnek abbéli természetére, hogy perelhető-e vagy nem. (*Német birodalmi törvényszék.*)

324. Elrejtett vagy önállótlan szolgálat birtoklásában való megháborítás keresettel az esetben orvosolható, ha a birtok jogczimen alapszik. (*Német birodalmi törvényszék.*)

325. Minthogy a követelés ingó dolognak tekintendő, ennél fogva követelésnek vétele, illetve viszterher melletti engedményezése, a kereskedelmi vétel fogalma alá vonható. Azonban a kereskedelmi törvénynek a vételre vonatkozó és a német keresk. törv. 337—359. §-aiban foglalt szabályai ily ügyletre nem vonatkoznak, mert azok árut követelnek meg, a mely fogalom alatt a keresk. törvény csak testi javakat és olyan megtestesített javakat ért, mint a minők a váltók, értékpapírok, részvények és más kereskedelmi papírok. (*Német birodalmi törvényszék.*)

326. Ingyenes jogügylet is képezhet kereskedelmi ügyletet. Az ügylet terhes volta ugyanis nem annyira elválaszt-hatatlan a kereskedelmi ügyletek lényegétől, hogy annak hiányában a kereskedő részéről elvállalt kötelezettség csak a kötelekre vonatkozó általános szabályok szerint volna megítélhető. Ingyenes jogügyletek, mint kamat nélküli kölcsön, letét, kényszeregyezés folytán megszűnt követelés kifizetése iránti ígéret, kivételesen szintén a kereskedelmi ügylet jogi jellegét ölthetik, annyival inkább olynemű ajándékozások, melyek a kereskedelmi üzlet körében teljesített szolgálatok megjutalmazását célozzák. Halál esetére szóló ajándékozás azonban belső természeténél fogva soha kereskedelmi ügyletnek nem tekinthető. (*Német birodalmi törvényszék.*)

327. A közkereseti társaság tagja jogosítva van a társaság részéről ajándékozási jogügyletet megkötni és oly ügyleteket is, melyek a kereskedelmi üzlet keretén kívül esnek és nem is kereskedelmi ügyletek. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Több védelmet a nőnek!

E czim alatt szól az *Élet* azon kérdésről, melyet a 27. számban felvetettünk. Kiindul a nőkérdés általános tárgyalásából, melyre e folyóirat különös figyelmet fordít s azután folytatja:

«Mindenütt, a hol erős társadalom van, a nők ügyének föllendülése, kivált a nők szellemi niveaujának emelése abba az irányban történt, hogy a társadalom kezdte, az állam fölkarolta és folytatta ezen aktiót. Amerika és Anglia nőegyleteteit, Svéd-, Norvég- és Franciaország leánygymnasiumait társadalmi erők hozták létre s tartják fen jórészt ma is. Az állam csak utólag vette át ezen intézetek egyikét-másikát, többnyire pedig csupán a gyakorlati étellel való kapcsolatot biztosította nekik s ez rendszerint elégnék bizonyult arra, hogy az illető intézetek főálljanak, sőt hogy számuk növekedjék. Hogy állunk azonban nálunk a társadalommal? A mi társadalmunk szerfölött gyöngé, mert nem egységes. Gyöngé anyagilag, mert jóformán csak a művelt, de kevésbé vagyonos középosztályra támaszkodik. Híjával van a hatalmas főúri és főpapi osztály aránylagos támogatásának. E nagy szellemi és anyagi erőket képviselő osztályok, melyek kedvezményes helyzetüknél fogva nálunk minden vonalon a társadalom vezetésére volnának hivatva és kötelezve, elzárkózott fióktársadalmat alkotnak egymás között, leginkább saját érdekeiket istápolják és egészben véve alig érintkeznek a polgári társadalom zömével. Ott volna még a nemzet nagy tömege, a nép milliói, de azt csak időszakonként és csak egyoldalulag éri a köz-szellemnek némi fuvallata; a műveltségi választó vonal, mely alig enged valamit előbbi merevségéből, közte s a társadalom közt minden behatódó érintkezés lehetőségét kizárja, s így e nagy erőforrás, melyből műveltebb országokban a társadalom jelentékeny táplálékot nyer, a mi társadalmunkra nézve egyelőre szintén elveszett. Egyéb okokról, melyek a társadalom szakadozottságát növelni segítenek, szándékosan hallgatunk. De mindez még hagyján. Nagyobb baj az, — a mi különben csak az imént érintettük gyöngeség folyamánya, — hogy társadalmunk erkölcsileg is tehetetlen. Mindazon hibák, melyekben a kezdő és fejletlen társadalmak leledzenek, bőven megtalálhatók benne. Nincs önállósága: hozzá van szokva mindenben fölülről, az állam intéző köreitől várni a kezdeményt. Nincs önbizalma; s ezért apró föladatokra forgácsolja szét, a mi kevés ereje van. Nincsenek gondolatai: míg másutt egy-egy új, életrevaló idea, alig hogy fölhangzik, utat tör a társadalom összes rétegei közé, nálunk a legüdvösebb új eszme is éji bogárként «neki megy a falnak, nagyot koppan, akkor azután elhallgat». A mi társadalmunk érzéketlen a nagy humanistikus czélok iránt. A szegényügy fölségítése, az alkoholizmus elleni védekezés, a kitett gyermekek oltalma, a prostitutio ügye sok más, véghetetlenül fontos kérdéssel együtt, melyekért más országokban milliókat áldoz a társadalom, hiába kopogtatnak a mi közönyös társadalmunk ajtaján. Pedig ezek a bajok lépten-nyomon eléinkbe ütődnek, a vérbetegség tünetei napról-napra sürűbben jelentkeznek a társadalom testén, de azért a beteg nem hivat orvost, és józan flegmával türi bajait. Várhatjuk-e ettől az anyagilag és erkölcsileg gyöngé, szédarabolt, lomha társadalomtól a nőkérdésnek, e legkevésbé szemet szuró, mert legmélyebben rejlő hajnak olyatén gyógyítását, a milyent mi sürgetünk? Nem! — — — Ilyen ósdi gyámoltalan társadalommal szemben, mint a mienk, egy liberális kormánynak sohasem szabad azt várnia, hogy a társadalom legyen a mozgató erő fölfelé; ellenkezőleg: ő van hivatva a lökést adni a fejletlen társadalomnak a haladás irányában. Így történt ez nálunk mostanáig. Így fog történni ezután is, a mig az állam erős lesz, a társadalom pedig gyöngé. Ennél fogva mi csak megmaradunk a mellett, hogy a segítség onnét jöjjön, a honnét azonnal jöhet, vagyis felülről. — — — Egyébiránt örömmel konstatáljuk, hogy a nők ügyének védelmében immár nem állunk egészen egyedül. Ugyanakkor, midőn az *Élet* kitűzte a lobogót a nőkérdés reformja mellett, más oldalról is hangok emelkednek, és az érem másik felére mutatva, sürgetik az e téren uralkodó visszasságok megszüntetését.»

Majd áttér cikkünk elemzésére s ezeket írja:

«A tények pusztá konstatálása meggyőz arról, hogy ha valahol, úgy nem a cikkíró táborában kell az elavult eszmék lovagjait keresnünk. Nem az ő álláspontjából, hanem éppen azon ellenvetésekéből, melyek az ő álláspontja ellen fölhangzanak, szól hozzánk a mult idők sivár szelleme, az a szellem, melyet az újabb kor szerencsésen lejárattott. Száz

évvel ezelőtt a francia encyklopædisták iskolájának dogmája volt az, hogy nem kell a szerelem útjába ilyen akadályokat gördíteni. E jeles tan csak minálunk kísért még, másutt már rég a lomtárba került. Mai napság az újabb törvényalkotások terén határozottan és mindinkább az a tendentia érvényesül, hogy a nőt igenis védeni kell, mert különben elesik. Szükség van erre a védelemre annál nagyobb mértékben, minél alacsonyabb fokon áll a nő szellemileg és minél nagyobb a különbség közte és a férfiak közt nevelés, fölvilágosodottság, a való élet ismerete s a morál tekintetében. Látjuk, mentől magasabb fokot ér el a társadalom, annál magasabbra teszi a nő értékét, annál fokozottabb erkölcsi követelményekkel lép föl vele szemben, de annál szélesebbre terjeszti ki a törvény ama védelmi területet is, melyet a nőnek biztosít. Az angol nő jobban van védve mint a francia, az amerikai jobban mint az angol, a finn jobban mint az amerikai. Nem az a védelem alapja, bár az eredmény ugyanaz, mint a középkorban. Akkor a házasságot mint szentséget védték tisztán egyházi szempontból; ma ez a vallás-erkölcsi szempont mellékes, a védelem inkább méltányossági és humanitárius szempontokból indul ki s a nő helyzetének erősítésére irányul.

Ezután vázolja a nő társadalmi helyzetét s ezen részt a következő megjegyzéssel zárja be:

«Követeljük a nőtől a tisztaságot, szeplőteleniséget, annak mértékéhez szabjuk az ő erkölcsi értékét, elismerjük azt elméletileg az ő legfőbb javának és alapkőnek, melyre társadalmunk rendjét építjük, felelőssé tesszük a nőt becsületével, tisztességével e kincs elvesztéséért és mégis oda dobjuk azt kész zsákmányul bármely kitanult csábító számára és becstelennek tartjuk, kirekesztjük magunk közül — nem a lelketlen csábítót, hanem szánalomra méltó áldozatát. És ennek az állapotnak a neve jogász-nyelven: «hézag» a büntető-törvénykönyvben. Szerintünk: folt a nemzet lelkiismeretén, törvényes tenyésztése a bűnnek. Eldorádó a kéjenczek számára.»

Hogy a Btk. második javaslatából miért maradt ki a tilalom a 14—16 éves nőkre nézve, arról így szól:

«Részünkről kerestük e tény magyarázatát, de nem találtuk. Bizonyos homály dereng a kérdés fölött. Nincs a legcsekélyebb nyilvános adat sem, hogy mi vitte a kormányt e pontnak mellőzésére. A parlamentben nem kifogásolták, a sajtó nem támadta meg. Miért hagyta ki hát éppen a kérdéses pontot? Talán az ujjkor «tisztult eszméi» vettek erőt rajta azon egy év alatt? Hihetetlen; 1873 és 74 közt semmi korszakos eszme-áramlat jelenvoltát nem konstatálhatjuk. Mivel pedig minden dolognak megvan a maga oka, szerintünk a rejtély nyitját aligha lehet másban keresni, mint abban, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze. Meglátszik, hogy férfiak csinálják a törvényt. Határoznak, intézkednek a nőről, de akkor is a maguk érdeke vezérli őket. A nőnek nincs szava ott sem, a hol az ő becsülete, tisztessége, legfőkébb java forog szóban. Nem kellett volna több, csak egyetlen okos asszonyt megkérdezni s az a pont ma már nem hiányoznék büntető-törvényünkben. Sajnos, hogy e helyett más befolyások érvényesültek ottan. Érvényesült — legáltalában azt kell hinnünk — az az «uri huncvutság», mely kivált a nők körül oly dusan tenyészik, érvényesült az aggregéyek, a nőtlen «jeunesse dorée», meg a «tisztult» fölfogású házasság emberek befolyása, még pedig hatalmasan kellett hogy érvényesüljön, másképp a kodex geniális készítője aligha engedte volna úgy szőrin-szálán elveszni alkotásának éppen ezt a jelentős pontját.»

Végül ide igtatjuk azon érdekes fejtegetést, melyet a finnországi büntető-törvénykönyvnek általunk idézett határozmányaihoz fűz:

«A vallás-erkölcsi szempont uralmát Finnországban nem szabad csupán az éjszaki népek közös jelleméből levezetnünk. Összefügg az egyáltalán az országnak politikai helyzetével is. A mint nálunk azonosították egy időben a nemzeti eszméket és törekvéseket a kálvinistasággal, s a mint Oroszországban az orthodox vallás egyuttal az orosz nemzeti egység alapja és erősítése, úgy történik a finnekénél is: vallás és nemzetiség azonos fogalmak. Ezért veszik körül a vallás intézményeit oly messze menő törvényes biztosítékokkal; ezért biztosítják törvényileg a vasárnap megszentelését a szigorú munkaszünettel és azzal, hogy büntetést szabnak az istentisztelet elmulasztására; ezért súlyosbító körülmény a tiltott cselekvényeknél az, ha ily napokon követtetnek el. A mi pedig a nő megvédését s a férfinak felelőssé tételét illeti, büntető-

törvénykönyvük ide vágó intézkedései nagyrészen a finn nő társadalmi helyzetére vezetendők vissza. Ott, a hol a nő — mint Finnországban — a művelődés minden fokán együtt halad a férfival s a gyakorlatban is vele csaknem egyenlő jogokat élvez, a hol a nő orvos, tanár, jogász, építész, stb. lehet, a hol befolyást gyakorol szavazatával a községi választásokra s minden társadalmi és egyéb mozgalomban oly előkelő szerepet játszik: ott nem fog meglepni senkit, hogy a nő befolyása minden téren s így a törvényalkotás terén is előtérbe lép és érvényesül. A finn btk. amaz intézkedéseit, melyekről szó van, éveken át élénk és öntudatos agitatio előzte meg a finn nők részéről. Canth Minna, Hagman Lucina és más kitűnő finn nők iratai, a finn fővárosi nőegyesület működése, a br. Gripenberg Sarolta szerkesztette «Otthon és Társadalom», — e jeles heti lap, melybe kizárólag nők irnak — az országszerte sűrűn tartott fölolvadások — az újabb férfigenerációnak lelkes támogatásával — eredményezték azon humanus állapotot, mely a finn büntető-törvénykönyvben tükröződik. A tendentia világos: arra kényszeríteni a férfiakat, hogy házassodjanak; eltörölni a prostitúciót végkép és a házasságot tenni kizárólagos intézménnyé a nemi szerelem számára s ennek megfelelően ugyanazt a szeplőteleniséget kívánni meg a férfitől házassága előtt, mint a melyet ő megkövetel leendő nejétől. Vannak Finnországban elegendő férfiak is, — a kik ezt a fölfogást nyíltan hangoztatják. Egyébiránt a finn állapot nem egyéb, mint az amerikaiak annyival tovább fejlődött foka, a mennyivel a finn társadalom jobb és fejlettebb az amerikaiaknál. Tudni való, hogy az érintkezés Finnország és Amerika között folytonos. A kapcsolat az újvilági szabad eszmék és a finn társadalom szelleme között biztosan kimutatható; így az alkohol elleni védelem Amerikából jött a finnekhez, viszont Amerikában az iskolai kézimunka tanítása finn eredetű. Innen az összhang, mely köztük a nő társadalmi positiója és törvényes oltalma tekintetében is nyilvánul.»

A dolgozat írója, mint értesülünk, *Vikár Béla*, ki a finnországi viszonyokat a helyszínen tanulmányozta.

Különfélék.

— A képviselőház mentelmi bizottságának az Uselácz ügyben beadott jelentése feltárja azon helyzetet, melybe a parlamenti szólás-szabadság joga a képviselők egymás közti párbjai folytán jutott. El van e jelentésben ismerve, hogy miután a párbajra való kihívásokkal szemben eddig sem a képviselőház, sem az egyes képviselők nem helyeztek súlyt a szólás-szabadság megvédésére: a képviselőház, ha csak nem akar következetlen lenni eddigi magatartásához, a jelen esetben, midőn katonai egyén intézi a kihívást, szintén nem védheti meg a parlament jogát. Teljesen egyetértünk a nagy gonddal kidolgozott jelentés eszmemenetével s csak a következőt kívánjuk hozzáadni. Ha a jelentés a Btk. egy újabb hézagát fedezte itt fel, ezen hézag főleg az illető pont szövegének hevenyészetségeiben találja okát. A büntető-törvénykönyvnek ugyanis sem kormányjavaslata, sem a képviselőház jogügyi bizottságában megállapított szövege e kérdésről intézkedést nem tartalmazott; csak a képviselőház plenumában történt felszólalás Zay Adolf képviselő részéről, ki új szakaszt indítványozott. Ezen indítvány Perczel Béla igazságügyminiszter felszólalása folytán az igazságügyi bizottsághoz utasítatván, ez állapította meg a 163. §. 3. pontjának jelenlegi szövegét, mely minden inkább mint pontos. Főhibája az, hogy az országgyűlési tagok cselekvésének szabadságát a hatóságok cselekvésének szabadságával hozza a legszorosabb kapcsolatba; holott az *egyén* nem védhető meg ugyanazon formula szerint mint a nem-physikai személy, mely csak bizonyos vonatkozásokban létezik. Ez az oka annak, hogy a bíróságok, midőn ily természetű ügy került eléjük, kivonták magukat a törvény ezen pontjának alkalmazása alól s még ma sem tudhatni, hogy a parlamenti szólás-szabadság joga nálunk mily terjedelemben van megvédve. Ha lesz büntető-törvénykönyvi novella, ezen kérdés előreláthatólag szabályoztatni fog. De mikor lesz novella? És a jelenlegi körülmények közt egyáltalán mikor fog valami történni az igazságügyi kodifikáció dolgában?

— A kir. Curiához július hóban beérkezett 2066, ez évben összesen 14,706 ügy; s így az elintézendők főösszege a múlt évi hátralék hozzászámításával 22,808 volt. Elintéztetett 14,279, hátralékban maradt 8529 ügydarab. A múlt év megfelelő időszakához képest a beérkezett ügyek száma 2220-al, az elintéztetteké 450-el, a hátralékban maradtakké pedig 1129-el csökkent.

— A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék ügykimutatása. 1891. évi július havában érkezett 5926, múlt havi hátralék 676, volt elintézendő 6602, elintéztetett ülésben (ülés tartatott 29) 4735, ülésen kívül 1113, összesen 5848, maradt hátralék 754.

— A «kampó» vagy «pipa». Örömmel regisztráltuk nemrég a budapesti kir. tábla egy határozatát, melylyel a vádhatározatnak a kir. ügyészség indítványából való kikampózását semmiségi oknak deklarálta. Annál sajnosabban érint bennünket az a körülmény, hogy a kir. tábla judikaturája ezen mindenesetre elvi fontosságú kérdésben sem mutat egyöntetűséget. Egy imént hozott végzésében ugyanis a budapesti kir. tábla újabban inaugurált korrekt gyakorlatát egyenesen desavouálva, a védő semmiségi panaszára kimondta, hogy nem képez semmiségi okot az, hogy a «törvényszék a kir. ügyészség indítványának indokait magáévá tette». Ez igaz. De bíróságainknak — és e tekintetben a budapesti törvényszék sem kivétel — az az eljárása, hogy a vádalahelyező határozatokat minden mélyebb kritika s önálló ítélkezési funkció nélkül egyszerűen az ügyészségi indítványból iratják le, nem jelenti pusztán azt, hogy a bíróság magáévá tette az ügyészi indítványt. Azt jelenti ez, a gyakorlati tapasztalás szerint az esetek tulnyomó többségében, hogy a bíróság az esettel nem foglalkozott úgy mint ítélő bíró, a vizsgálat során kifejtett adatok minden oldalú, részrehajlatlan információja nyomán, hanem egyszerűen minden bővebb latolgatás és tanulmány nélkül helyt adott az egyik *perfél* egyoldalú s természetesen ennél fogva a saját felfogása és céljai szerint készített javaslatának. A budapesti törvényszék büntető osztályának új alelnöke ambícióját helyezhetné abba, hogy az ilyes bírói slendriánoknak a jövőre elvágja az útját. Addig is, míg ezen pont a *bírói ügyviteli szabályokba* felvételnek, a hol ez mindenesetre helyet kell hogy találjon, elnöki rendelet segíthetne úgy ezen, mint sok más visszasságon.

— Illetékes-e a bíróság a Btk. 84. §-a alapján vádlottnál a szükséges belátás hiányát konstatálni, avagy szükséges-e e célból utóbbinak szakértők útján való megvizsgálása? A budapesti kir. ítélő tábla 1908/1891. számú végzésében feloldotta egy bűnügyben az elsőfoku bírósági ítéletet és a következő indokokból utasította az eljáró kir. törvényszéket a bizonyítási eljárás kiegészítésére és új ítélet hozatalára, mert: «... A kir. törvényszék az ítéletnek indokai szerint a tárgyalás folyamán közvetlen meggyőződést szerzett arról, hogy a harmadrendű vádlott a cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, ezt a vádlottat tehát, gyaníthatóan a Btk.-nek fel nem hívott 84. §-a alapján mentette fel. *Semmiképpen sem lehet azonban kitudni, hogy mi adatok vezették a kir. törvényszéket a jelzett meggyőződésre*; mert az ugyan való, hogy a harmadrendű vádlott a vádbeli cselekmény elkövetésekor nem is 14 éves, hanem az anyakönyvi kivonat szerint csak 13 éves, 2 hónapos és 21 napos volt, de azok a tények és az a védekezés, a melyekkel a harmadrendű vádlott a tárgyalási jegyzőkönyv szerint a tárgyaláson előállt, szembeállítva a rendőrségnél és a vizsgálóbírónál jegyzőkönyvbe vett vallomásokkal, legalább eddig nem vehetők a beszámítást kizáró ok fenforgására teljesen megnyugtatóknak. Ugyanis: a vádlott határozottan beismerte a forgalomba hozott pénznek hamis voltáról tudomását és a forgalomba hozásra beavatottságát, sőt a tettenkapás esetére is utasítottaságát. Minthogy a kir. ügyész a harmadrendű vádlott terhére büntett fenforgását vitatja: *szükséges ennek a vádlottnak szakértőkkel észleltetése s a felismerési képességről szóló szakértői vélemény megszerzése* után a tárgyaláson részletekbe menően kikérdezése azokra a tényekre, a melyeket a rendőrségnél és a vizsgálóbírósnál előadott.»

— Bűnvádi eljárásban a vádlottnak nevét hivatalból kell megállapítani. Ily kijelentést tartalmaz a budapesti kir. ítélő

táblának 1908. számú végzése, melylyel egy bűnügyben az elsőfoku bírósági ítéletet feloldja és az eljáró kir. törvényszéket a vizsgálat anyagának kiegészítésére és új ítélet hozatalára utasítja, mert: «... bűnvádi eljárásban a vádlottnak nevét hivatalból kell megállapítani. A kir. törvényszék az ügyben harmadrendű vádlottat, az ítélet szerint G. I.-nak nevezi, holott ugyanezt S. I. nevén helyezte vád alá s holott a napló 11. száma alatt levő anyakönyvi kivonat azt bizonyítja, hogy ennek a vádlottnak neve S. I. volna. Meg kell tehát állapítani, hogy az anyakönyvbe törvénytelen ágyból származottnak bejegyzett vádlottnak anyja, t. i. S. R., házastársa lett-e G. A.-nak, a ki a harmadrendű vádlottat fiának mondja s ezen az uton meg kell határozni azt, hogy a harmadrendű vádlottnak, a ki önmagát szintén G. Istvánnak, G. Andrást pedig apjának nevezi, mi a valódi neve?»

Nemzetközi Szemle.

— Jogászok az osztrák parlamentben. Összesen 50 ügyvéd és közjegyző van az osztrák parlamentben; orvos és gyógyszerész 12, építész 8, hivatalnok 29, pap 20, földbirtokos 146, iparos és kereskedő 30, író 9, tanár 40. Tehát a parlament tagjainak majdnem fele földbirtokos és így alaptalannak mutatkozik az a vád, hogy a jogi elem tulsúlyban volna.

— Olshausen, a német büntetőtörvénykönyv nagyhirű kommentátora népszerű kézi könyveket írt a jog minden egyes szakmájából. Ezeket nagy sikerrel használják Németországban a nem szorosan vett jogi iskolák. A gyűjtemény most befejeződött.

— A Wilmowski féle polg. perrendtartási kommentár most *hatodik* kiadásban jelen meg.

— Az állatkinzásról büntetőjogi szempontból írt nagyobb monográfiát Hippel kieli magántanár. Nagy tüzetességgel tárgyalja a kérdést úgy dogmatikai mint összehasonlító törvényhozási szempontból. Reflektál a magyar Kbt. 86. §-ára is, de a mi rendeleti intézkedéseinket erősen összezavarja az Ausztriában fenállókkal. A könyv címe: Die Tierquälerei in der Strafgesetzgebung des In- und Auslandes, historisch, dogmatisch und kritisch dargestellt, nebst Vorschlägen zur Abänderung des Reichsrechtes.

— Appelius államügyész igen érdekes füzetben beszéli meg a kriminalisták hallei gyűlésének határozatait. Címe: Die Beschlüsse der zweiten Jahresversammlung der internationalen kriminalistischen Vereinigung in Halle.

— Az ügyvédek száma Berlinben 489, (tehát *félannyi* mint Budapesten.) Ez után következik Hamburg 137, Drezda 132, Lipcse 127, München 123, Frankfurt 109, Köln 102, Boroszló 85 és Stuttgart 59 ügyvéddel.

— Olaszországban a kormány a járásbírók kevesbítését készíti elő. A jelenlegi szám 1819; az igazságügyminiszter terve az, hogy ezen szám körülbelül *ezerkétszázra* szállítassék le.

— Anglia. Említettük, hogy a parlament elé javaslat terjesztetett, mely szerint bűnvádi ügyekben a vádlott — ha maga kívánja — kihallgatható. Hogy az eddig főnálló szabály, mely szerint a vádlottat egyáltalában ki nem hallgatják, és mely tulajdonképpen a vádlott javát célozza, a maga merevségében bajt okozhat, mutatja egy minapi eset. A «Great Eastern» hajó megvételére alakult részvénytársaság alapítói azzal voltak vádolva, hogy az alapítás körül csalárdul jártak el, és bűnösöknek találtatván, egy-egy havi fogházra ítéltettek. Most a felosztatott részvénytársaság felszámolója polgári per után kártérítést követelt tőlük, és az alapítók a polgári perben, melyben ők is — az angol eljárás értelmében — tanukul kihallgattatván, szóhoz juthattak, annyira ki tudták mutatni jóhiszeműségüket, hogy a felperest képviselő hirneves Charles Russel a pert letette. Maga a Lord Chief Justice, ki a tárgyalást személyesen vezette, mitsem törődve a bűnper «res iudicata-jával», a legnyíltabban ismerte el alperesek ártatlanságát és kifejezte abbéli óhaját, hogy a fönlemített javaslat mielőbb törvénynyé váljék, nehogy ily esetek ismétlődjenek.

Olvasóinkat a mellékleten levő hirdetésre figyelmeztetjük.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A nyilvánosság korlátozása. — A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — A new-yorki állami javító intézet Elmirában. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvéd-től. — *Fog-irodalom:* J. W. Planck: Lehrbuch des deutschen Civilprozessrechts. F. Á. — *Törvénykezési Szemle:* A közbiztonsági közegek letartóztatási joga. Dr. RÓTH FERENCZ nagykárolyi kir. aljárásbíró-tól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Külön-félék. — Nemzetközi Szemle. — Írtások.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A nyilvánosság korlátozása.

Nagy örömmel üdvözlötték némely napilapjaink a budapesti törvényszék büntető osztályát vezető alelnök urnak amaz intézkedését, melylyel a törvényszéki tárgyaló terem közönségének *állítólag* totalisateurt játszó s illetlen viselkedésével *állítólag* feltűnő bizonyos elemeit czélozza a tárgyalásokról kiszorítani.

Nem akarunk a napilapokban ezen tárgyra vonatkozólag megjelent közleményekkel bővebben foglalkozni. Csak konstatálni kívánjuk, hogy a törvényszék büntető-osztályának vezetőjét fentérintett intézkedésének «erélyes» keresztülvitelére éppen a napilapok említett cikkei befolyásolhatják.

Sajnos, a t. alelnök ur intézkedése — melyet alább szó szerinti szövegében közlünk — nagyon tullott a célon.

Előrebocsátjuk a szóban forgó «utasítás» bírálata előtt, hogy mi igenis helyesnek tartjuk, hogy a törvényszéki tárgyalások közönségének viselete (értsd: a *végtárgyalás folyama alatti tényleges magatartása*) az eddiginél szigorubb ellenőrzés alá vétessék, hogy az itt-ott mutatkozó zajongás, nevetgélés, a teremben való falatozás és más, a hely méltóságához nem illő cselekmények eltiltassanak és elkövetésük esetén kivetetés avagy esetleg rendbüntetés által hatályosan megtoroltassanak.

De tiltakozó szavunkat fel kell emelnünk az ellen, hogy a *nyilvánosság*, a bűnvádi eljárás ezen egyik legnagyobb garantiája és ellenőre, olykép szoríttassék meg ezen cél örve alatt, a mint azt az alelnöki utasítás teszi.

A mi legelőször szembetűnik ezen utasításban, az egyrészt a tárgyalást vezető elnök hatáskörének megszorítása, másfelől a teremőrök (alias hivatalszolgák) hatáskörének kibővítése.

A szolga fogja ezentul megítélni, hogy kiket bocsásson a tárgyaló terembe, s felebbezési foruma — mert az is van — az irodaigazgató, harmadfokban (!) maga az alelnök lesz:

A szolgák cognitioja fogja első fokban eldönteni, hogy

1. Betelt-e már a kijelölt helyek száma.
2. «Fel nem nőtt férfi»-e a jelentkező.
3. «Ifju nőszemély»-e a bebocsáttatást kérő. Ezen pontnál szerfelett kíváncsiak vagyunk arra, vajon csak aggszüzek és idős asszonyok mehetnek-e a tárgyaló termekbe? Az utasítás szövege azt tartalmazza, hogy *fiatal nőknek* feltétlenül megtagadandó a belépés. Ebből a contrario következik, hogy legalább is csak a 30 éven felüli nőknek — a 30 éves még fiatalnak tartja magát — lesz megengedve a bemenet.

4. A szolga fogja megítélni, hogy a «hely méltóságának megfelelően» jelenik-e meg a közönség «akár ruházkodás, akár viselet, akár *egyéb állapot* (?) tekintetében.» Tehát a földmivelő gatyás paraszt ki fog zártni a tárgyalásról;

a kopott ruházatu iparos és munkásember szintén. S demokratikusnak nevezett államszervezetünk és társadalmunk mellett meg kell majd érünk, hogy még a törvényszéki tárgyaló terembe is csak az «uri» egyén jut be.

De nemcsak a ruházat megítélése lesz a szolgára bízva, hanem a *viselet* és *egyéb állapot* megbírálása is. Bizonyára az alelnök ur a viselet tekintetében a Pesti Művelt Társalgót fogja a szolgálkkal olvastatni; de hogy az *egyéb állapot* mit jelent és miféle zsinórmértékkel fog a szolgák által méretni, arról a legtávolabbi fogalmat sem képes phantasiánk magának alkotni.

4. Nem bocsátja majd be a szolga azokat sem, «a kik a terem előtti folyosókon és helyiségekben zajonganak és a közönséget fellépésükkal nyugtalanítják és izgatják». Ez a pont is nagyon sok visszaélésre és önkényeskedésre adhat és félünk, fog is adni alkalmat. A bürokratikus fenhatóságukban és fensőbbségükben tetszelgő szolgák nagyon is könnyen fogják magukat ezen pont tekintetében (valamint a többi pont tekintetében is) önkényeskedő tettekbe ragadtatni, s itt ismét azok huzzák majd a rövidebbet, kik nem tudják sérelmeiket valamiképp orvosolni s nem is áll rendelkezésükre azon eszköz, melyre valószínűleg számítanak is majd a t. szolga urak — a borraivaló.

Nem oly nagy ideje annak, hogy regisztráltuk a francia igazságügyminiszternek azt a rendeletét, mely egyenesen megtiltotta a tárgyalások nyilvánosságának bármi módon való korlátozását. Kevéssel ezután igazságügyi palotánk megnyilta alkalmából a szakbeli sajtó felszólalni volt kénytelen tárgyalási termeink rendkívül szűk volta miatt.

És ime, ennyit használt a külföldi példa; ennyi eredményt idéztek elő a nyilvánosság kiterjesztését sürgető panaszos felszólalások.

A közönség, csakhogy az előszobákban és folyosókon a megürülendő helyekre való várakozással és egyéb vexatiókkal járó kellemetlenségeket kikerülje, lassan-lassan elszokik majd a törvényszéki tárgyaló terem látogatásától, a mint ezt a kir. táblai és curiai tárgyalásoknál is észlelhetjük.¹

És ki és mi vallja majd ennek nagyobb kárát?

Talán a publikum?

Egyedül az igazságszolgáltatás, mely megfosztatik ilyen módon egyik legnagyobb és legfontosabb ellenőrző és egyuttal bizonyíték-produkáló elemétől.

A szóban forgó elnöki intézkedést a következőkben közöljük szó szerinti szövegében:

Utasítás az irodaigazgatónak a végtárgyalási termekbe a közönségnek bebocsátása körül követendő eljárásról.

1. Minden tárgyalási teremre nézve megállapítandó, hogy megfelelő kényelmes üléssel hány hallgató fér el, a megállapított szám a terem ajtaján kifüggesztendő és annál több hallgató be nem bocsátható. (L. az A/. kimutatást.)

2. A hallgatóságnak szánt helyekből fentartandó egy megfelelő külön rész az ügyvédek, ügyvédjelöltek, igazságügyi és törvénykezési tisztviselők, valamint sajtótudósítók számára. Ezek az ülőhelyek a teremben külön megjelölendők.

¹ A hatás már is észlelhető. A tárgyaló termekben még a kijelölt helyek fele sincs elfoglalva.

3. Feltétlenül megtagadandó a bebocsátás a fel nem nőtt férfiaknak, az ifjú nőszemélyeknek, olyanoknak, a kik nem a hely méltóságának megfelelően (akár ruházkodás, akár viselet, vagy egyéb állapot tekintetében) jelennek meg; azoknak, kik bottal vagy fegyverrel kívánnak bebocsáttatni, (kivéve azokat, a kik egyenruhában hivatali vagy szolgálati állásuknál fogva fegyvert viselnek); végre azoknak, a kiket a tárgyalást vezető elnök rendzavaró vagy illetlen viselet miatt kitiltott, avagy a kik már a terem előtti folyosókon és helyiségekben zajonganak és a közönséget fellépésükkel nyugtalanítják vagy épen izgatják.

4. A kirendelt teremőr bocsátja be a jelentkező közönséget az előző 1—3. pontokban foglalt utasítás korlátai közt; ha a bebocsátás megtagadása ellen valaki felszólal, a teremőr őt az irodaigazgatóhoz utasítsa, a ki vagy maga, vagy jelentése után az elnökség utasítása szerint intézkedik.

5. A tárgyalást vezető elnök kivételképp egyes tárgyalásoknál elrendelheti, hogy a terembe a közönség csak belépti jegyekkel bocsátható be. Ez esetben a belépő jegyeket a tárgyalást vezető elnök, illetőleg az általa megbízott tisztviselő osztja ki, azonban szintén 1—3. pont korlátai közt.

6. A termék körül a folyosókon, a lépcsőházban, egyéb hivatali mellékhelyiségben ácsorgó, kíváncsian csoportosuló közönséget a teremőrök, illetőleg hivatalszolgák illendően szólítsák fel a távozásra és ha ellenállásra találnak, tegyenek jelentést az irodaigazgatónak.

7. Az irodaigazgatót bizom meg jelen utasításom végrehajtásával és a felügyelettel a teremőrök és a hivatalszolgák eljárása felett, oly hozzáadással, hogy az esetben, ha intézkedéseiben akadály áll be, hozzám nyomban jelentést tegyen.

8. Jelen utasításom 1891 aug. 17-én lép életbe és közlendő a törvényszéki birákkal s az irodaigazgatóval, ez utóbival oly meghagyás mellett, hogy a teremőröket, illetőleg hivatalszolgákat teendőik iránt kellően kitanítsa.

Budapest, 1891 július 30.

A. táblázat.

emelet	terem száma	közönségnek hely van	ügyvédek, hirlap-írók, stb.
1	I.	26	18
1	II.	38	14
2	III.	49	23
2	IV.	10	7
2	V. (esküdtszéki)	58	40

A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról.*

IV.

A modern kisajátítási jogot az ébredező gazdasági élet s különösen a közlekedés fokozódó igényei teremtik meg.

Az 1836: XXV. tcz. már a nyugoti államok jogának befolyása alatt jó létre. Csak ideiglenes hatályu jogot akar megállapítani, mely a legközelebbi országgyűlésig lesz hivatva a fenálló hiányt pótolni; a viszonyok azonban az új törvény létrejövetelét megakadályozzák s így 1868-ig a magyar kisajátítási jog újabb fejlődésen nem megy keresztül.

A kisajátítás e törvény szerint még nagyon szűk körben mozog. Vasutak, csatornák s ezekhez tartozó hidak építésére és csakis a törvényben taxative felsorolt vonalakon foghat helyt.

Az eljárás már e korban is két szakra oszlik: az előmunkálatokra s a tulajdonképeni kisajátítási eljárásra.

Az előmunkálatokat a köztörvényhatóság rendeli el. A foganatosítás alkalmával a vármegyék részéről a judex nobilium (szolgabíró, esküdt társával), a sz. kir. városok részéről a tanács egy tagja jelen meg, ki egyszersmind a felmerülő károkat sommás uton megállapítja.

A tulajdonképi kisajátításról a törvény következőképp intézkedik: «A vállalatok egész vonalába eső földek s épületek tulajdonosai kötelesek az e végre szükséges s egyedül ezen célra fordítandó helyet, tőkéletes és teljes mértékű kárpótlás mellett általengedni».

A kisajátítást, mint közigazgatási aktust mindannyiszor a közigazgatás legfőbb szerve: a főkormányzók rendeli el.

* Az előbbi közl. I. a 29., 30. és 31. számban.

A szerzett jogok megszorítása oly kényes kérdést képez, hogy csakis az állam legmagasabb organumaiban található elég garancia arra, hogy ezen diskretionális hatalommal felruháztassanak.

A kártalanítást a bíróság állapítja meg ugyan, de miután az csak folyományát képezi a kisajátításnak és tisztán magánjogi természetű, amugy is a közigazgatási hatóság ügykörén kívül áll. A kártalanítási eljárás folyamán hozott határozatok a legfőbb bíróságig felelbevezhetők.

Az 1840: XXXVIII. tcz. 5. §-ában a jelzett törvény hatályát egy a Dunát a Tiszával összekötő csatornára terjeszti ki és pedig úgy, hogy a törvény rendelete nem csak magára a csatornára és annak partjaira, de az illető vontató utakra, a csatorna kitisztítására szükséges térre és a felügyelők lakjainak helyére, valamint a csatorna vizének leülepedésére netán megkívántató melléktavak ásatására szükséges térre is értessék.

Látjuk, hogy mennyire részletekbe hatol a törvény annak meghatározásában, hogy a kisajátítás mire és meddig vehető igénybe. A tapasztalat e kicsinyes eljárás felesleges voltát rég kétségen kívül helyezte.

A 1840: XL. tcz. az 1836-ki kisajátítási törvény joghatályát egy, Bécestől Magyarországon keresztül, Triesztig vezetendő vasutépítési vállalatra is kiterjeszti.

Az absolut æra az osztrák törvények behozatala által egész jogfejlődésünket megbénítja s így a kisajátítási jog még 1861 után is megmarad az 1836-iki törvény megállapította szűk keretben. Pedig időközben a francia jogszellem a kisajátítás intézményét gyökeres reformon viszi keresztül és az 1841-iki francia kisajátítási törvény már egészen a modern közlekedés igényeihez alkalmazkodik.

Magyarországon is sürgősen kezdik követelni egy új, erélyesebb s szélesebb körben érvényesíthető kisajátítási jog megalkotását. Az 1868: LV. és LVI. tcz. e kívánalmaknak eleget is tesz s a francia minta szerint egy, a modern igényeknek megfelelő kisajátítási jogot teremt.

Mig az LV. tcz. az általános kisajátítás intézményét határozza meg, addig az LVI. tcz. számot vetve a főváros sajátos viszonyaival, annak javára különleges szabványokat léptet életbe.

Kisajátításnak általában helye van «a közjó tekintetéből» a törvény által taxative felsorolt esetekben és ha a vállalat, mely a kisajátítással élni akar, már engedélyeztetett. «Az engedélyt községi, városi és megyei vállalatokra, az illető község, város és törvényhatóság meghallgatása mellett az illető miniszter, országos és olyan vállalatokra pedig, a melyek egynél több törvényhatóság területére terjednek ki, a törvényhozás adja meg. Ha azonban valamely vállalat több törvényhatóság területére terjed ki és iránta az érdekelt törvényhatóságok megegyeztek, azok egybehangzó kérelmére az engedélyt a közmunka s közlekedési miniszter is megadhatja. Az országos utak és lóvonatu vasutak, végre hadi erődtések céljából szükséges kisajátításokra is az engedélyt a jelzett miniszter adja meg.»

A törvény II.—IV. fejezeteiben a kisajátítási eljárás egyes mozzanatairól, nevezetesen, az előmunkálatokról s a kisajátítási tervről foglaltatik intézkedés. Ehhez járul az V.—VI. fejezetekben a kártalanítás meghatározása; a VII.—VIII. fejezetekben egyes, a volt tulajdonost még megillető jogok, illetve kötelezettségek s a közterhek kérdése döntetik el, végre a IX. fejezet az ideiglenes kisajátítás intézményét állapítja meg.

Miután a most vázolt törvény egész jogi természete lényegében alig tér el a jelenlegi kisajátítási jogtól, bővebben nem is foglalkozom elemzésével, hanem áttérek az 1868: LVI. tczikkre, melynek egyes eredeti, más kisajátítási jogokban fel nem lelhető intézkedései nagyobb mértékben vonják magukra érdeklődésünket.

A kisajátítás Buda és Pest városokban a rendesnél több

esetben alkalmazható; itt is a közérdek irányadó ugyan, de míg az általános törvény csak nagyobb szabású s jelentőségű vállalatok számára állapítja meg a kisajátítás jogát, addig a főváros javára hozott törvény annak még szépeszeti szempontokból és állami vagy közcélokra szolgáló épületek emelésére, fentartására s nagyobbítására is helyt ad. Tehát nem csak országos, hanem Pest és Buda városok sajátos érdekei is elegendők a kisajátítás tényének igazolására. Az I. fejezet idevágó intézkedéseinek további részletes fejtegetését e helyütt annál is inkább mellőzhetem, miután azokat kisajátítási jogunk újabb kodifikációja lényegükben fentartotta s így még alkalmunk lesz e kérdésekre bővebben visszatérni.

Sokkal érdekesebbek reánk nézve a törvény azon részei, melyek nem a francia kisajátítási jog nyomán alkotvák meg, hanem eredeti magyar jogintézményeket tartalmaznak. A 60-as évek liberalismusa a kisajátítási joggal, mint az állami tulajdon hatalom egyik nyilatkozatával szemben az egyéni tulajdonjogot oly erős biztosítékokkal környezte, a milyeneket nemcsak hogy a gyakorlat nem valósított meg sehol sem, de a milyenekkel még a legszabadelvűbb elméletek keretében sem találkozunk.

Hogy az általános kisajátítási törvény nem helyezkedett ezen tulzó álláspontra, azon körülménynek tulajdonítható, hogy még a liberális irány hívei közt is támadhattak aggályok eszményük általános kivihetősége iránt.

Csak a főváros polgárságában vélték feltalálni az intelligencia s közérzet azon fokát, mely elkerülhetetlenül szükséges akkor, midőn valakit saját ügyének bírójává kívánunk tenni.

Sőt talán azt is remélték idealismusukban, hogy a fővárosban tett kísérlet sikeressége esetén, a kisajátítás az egész országban hasonló elvek szerint lesz rendezhető.

Az egész kisajátítási eljárás — e törvény szerint — a polgárság élénk részvétele mellett foly le. Az államhatalmat képviselő miniszterium csak a vezető szerepet tartja fen magának, az eljárás lényegét pedig a városi autonomia körébe utalja. Ha a közmunka s közlekedési miniszter valamely, a kisajátítás jogát igénylő munkát fogamatba vételét szükségesnek tartja, erről az illető város hatóságát az előmunkálati tervek és egyéb adatok megküldése mellett értesíti. Ezen felhívásra a polgármester közgyűlést tart, mely az ügyet megvitatja s azonkívül egy öttagú bizottságot választ, melyhez még a miniszter által kijelölt öt tag s elnök járulván, egy vegyes bizottság alakul. Ez a célbavett munkát minden részletére észrevételeit megteheti; tanácskozásainak eredménye felett a miniszter határoz. A városi hatóságnak azonban jogában áll e határozat ellen újabb felterjesztéssel élni. Ha az egyezség a miniszter és a törvényhatóság közt másodízben sem jó létre, a további munkálatok felfüggesztése mellett végleg mindig a törvényhozás dönt.

Az állami szervek keze tehát már a vállalat engedélyezésénél is erősen meg van kötve; önálló intézkedési joguk egyáltalában nincs. Evvel szemben legujabb kisajátítási jogunk, de a külföld joga is, mindig a kormányhatalom, mint az államnak kizárólag cselekvő szervére bizza az egyéni tulajdonjog korlátozását.

Kivételt csak a francia jog képez; de a francia intézmény sajátosságait történeti s politikai okok idézték elő, ellenben nálunk a törvényhozás elfoglalta doktrínáir álláspont: az egyéni tulajdonjog különös védelme az államhatalommal szemben, szolgál alapul a jelzett intézkedéseknek. A tulzó liberalismus felhozta érvekhez talán még azon bizalmatlanság járult a kormányhatalom erősítése iránt, mely a magyar nemzetben a százados alkotmányharcokban meggyökerezett s melylyel a politikai életben még napjainkban is elég gyakran találkozunk.

Megállapítván a kisajátítási terv, a közlekedési miniszter a részletes tervrajzot és összeírást elkészítteti és ezeket a

város hatóságának megküldi. Az összeírás egyik rovata tartalmazni fogja azon összeget is, melyet a kisajátító a kisajátítandó ingatlanért kártalanításul ajánlatba hoz. Az érdekeltek személyesen, de hirdetményi idézés útján is felhivatnak, hogy a kisajátítási terv ellen észrevételeiket, valamint a kártalanítási árra nézve nyilatkozataikat jelentsék be, ellenkező esetben jogilag az fog vélelmeztetni, hogy a kisajátítási tervet magok részéről is elfogadják s az ajánlott kártalanítási árral megelégszenek. A beadott nyilatkozatok átvételére, egy, esetleg több felszólalási bizottság alakul, melyhez a közlekedési miniszter az elnököt, a városi tanács pedig két tagot s jegyzőt nevez ki. Ha a kisajátítási terv ellen észrevételek adattak be, ezek tárgyalására a bizottság határnapot tűz ki, melyen a közlekedési miniszter megbízottja és a kifogásoló polgár képviselője, mint egyszerű ügyfelek jelennek meg. Ha az egyezség nem sikerül, az ügy — az általános kisajátítási törvényben foglalt intézkedések analogiájára — a közlekedési miniszterhez kerül, ki ezen kérdésben, egyetértőleg az igazságügyminiszterrel, végérvényesen határoz. A törvény ezen intézkedése által megint helyes utra téríti a kisajátítás jog intézményét, melynek valóságos természetével ellenkező annyi rendelkezést tartalmaz máskülönben.

(Bef. köv.)

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

A new-yorki állami javító intézet Elmirában.¹

A foglyok munkaerejének kihasználása Elmirában kezdetben állami kezeléssel történt. A verseny által érdekelt kereskedők panasza folytán 1881-ben törvényileg be lett szüntetve az állami kezelés és ennek helyébe lépett az intézeti munkaerőknek gyári vállalkozók által történő kibérlése, míg a munkáspárt erős agitációja folytán 1884-ben az állam ismét maga vette át az intézeti munka kezelését. Elmirában az állami kezelésben nagy mértékben üzték a homoru üvegárúkat, a kefék, a söprűk, a bádogárúkat, a székek és a pipák gyártását. Azonban az állami kezelés idejében a bevételek viszonyítva a fentartási kiadásokhoz, az utolsó években soha nem érték el az 56%-ot, holott azok a munkabérlés-rendszer utolsó évében közel 70%-ot tettek ki; ennek oka abban rejlett, hogy a forgalmi eszközök korántsem voltak elegendők és ennek folytán nem lehetett az egyéni munkaerőt kihasználni. A viszonyok az utolsó két esztendőben nagyon roszra fordultak, mert újabb törvények részint eltiltották az egyes munkaágakat, részint korlátozták ezeket.

Innét van az, hogy a múlt év semminemű bevételt sem mutat fel a foglyok produktív munkája után. Az u. n. Yates-Bill elfogadása óta 1888-ban a törvény az elmirai intézetben egészen eltiltja a foglyoknak alkalmazását csizmák, cipők, kályhák és homoru üvegárúkat gyártásához; másrésről az 1889-diki Fasset-Bill megakadályozza a szék-, kefe- és fésűgyártásnak újból leendő felvételét; a pipa-készítést, mire nézve szerszámok és gépberendezések stb. léteznek 75 ember számára, — 11 emberre korlátozza. Ugyanezen Bill a vasgyári munkások számát 120-ra redukálta, holott 250-et lehetne a berendezés szerint ezek körül foglalkoztatni. Az 1881-diki Yates-Bill tényleg 1888 augusztus hónapban 854 foglyot megfosztott a foglalkozásától; e miatt nem is lehetett a múlt évben Elmirában a naponkénti 8 órai munkaidőt betartani és ez által a kezelőség azon helyzetben van, hogy mindinkább a legjobb eszközöket alkalmazza a javítási célok elérése végett; a szabad időt katonai kiképzésre fordították. A múlt év végén gyári munkánál alkalmaztak: 121-et a vasárúknál, 54-et a pipáknál és a fa-branché egyéb svéd ujdonságainál, 36-ot szék- és asztalos-munkáknál, 5-öt a málháládáknál, 26-ot a bádogárúknál és 11-et a táblapapír-skatulyáknál. Ezen fő foglalkozási ágakon kívül a foglyok egy

¹ Az előbbi közleményt l. a 32. és 33. számban.

részét kizárólag még a házi munkáknál is alkalmazzák időnkint vagy rendszeren. A munkarendből kiemelem azon szabályt, hogy a munka ideje alatt nem szabad leülni és ha valaki befejezte már a munkáját, akkor mindenkinek összetett kezekkel állva kell a helyén maradnia. A munkánál minden fogoly külön munkáinget használ, melyet a munka végeztével levet. Minden egyesnek munkájáról pontos követel- és tartozik-számlát vezetnek és minden hó végén mérleget készítenek. Különös gondot fordítanak a foglyok technikai kiképzésére, úgy hogy a múlt évben 1006 fogoly nyert különböző iparágakban és mesterségekben oktatást illetőleg kiképzést, és pedig külön erre minősített, rendszeren gyakorló mesteremberektől. Nagy súlyt fektetnek valamennyi osztályban a rajzolásra. A 25 iparág között vannak osztályok: gépészek, kovácsok, kőfaragók, ácsok, esztergályosok, famet-szők, mázólok, kőművesek, bádgosok, rézművesek, könyv-kötők, nyomdászok, szabók, cipészek, pékek, borbélyok stb. számára.

A múlt évben a rendes produktív munka hiánya következtében naponként négy órát szenteltek az ipariskolának, szerda és szombat kivételével, mely napokon katonai gyakorlatokat tartottak.

Az elbocsátottak közül sokan azon mesterséget mivelték a szabad életben, melyet az intézetben megtanultak.

Az utolsó években kizárólag az ipariskola tanítványai létesítettek majdnem valamennyi munkát, javítást, építkezést és ujitást az intézetben és a körül.

Jelenleg egy régi terv kivitelén dolgoznak Elmirában, t. i. a foglyok között az öngazdálkodás behozatalán.

Ezen eszme alapján a *fogoly* egy megállapított bérfokozat szerint *valóságos munkabért kapna* az általa végzett munka után; ebből valamennyi kiadást kellene az intézetben fedeznie, u. m. az élelmet, a lakást, a ruhát stb., sőt még az orvosi kezelést is, és a kiérdemelt bér hátraléka akkor az illető tulajdonát képezné. Ha az egyén a fentartásához szükségelt összeget nem keresi meg az intézetben, akkor annál kevésbé lehet feltételezni, hogy ez a szabad életben képes lesz magát becsületes uton fentartani és akkor addig kell az illetőt iskoláztatni és gyakorlatilag kiképeztetni, míg a szándékolt célok eléretnek.

Felette furcsák és majdnem hihetetleneknek látszóak az u. n. *physikai kultur-kísérletek* Elmirában; 1886-ban a vezérigazgató rendelete folytán a nyári hónapokban először tettek kísérleteket tizenkét oly egyénnel, kik 1—2 év alatt csekély vagy semminemű haladást sem tettek az intézeti nevelésben és kik teljesen képteleneknek látszottak arra, hogy magukat hosszabb időn át szellemileg megerőltessék a nélkül, hogy ezért elmebetegnek vagy gyöngye elméjüknek lehetett volna őket tekinteni. A fogházi élelmezés helyett ezen emberek külön élelmezésben részesültek; az egyes adagokat pontosan kimérték minden fogolynak, úgy hogy valamennyien ugyanazon mennyiségű és minőségű élelemben részesültek. Minden nap ebédre egyebeken kívül marhahúst, felváltva sonkával vagy sertéshussal, pénteken halat, reggelire majdnem $\frac{1}{2}$ liter kakao-kávét, $\frac{1}{4}$ kgrm. kenyeret és 156 gram vaját, vacsorára meg ugyanennyi theát, kakaot vagy tejet kenyérrel és vajjal kaptak. Az étkezés ideje volt ezeknél: 6 órakor reggel, 12 órakor délben és 5 órakor délután; 8-tól $\frac{1}{2}$ 10-ig d. e. tanították őket és az iskolai igazgató külön gondját viselte ezeknek. $\frac{1}{2}$ 10-kor következett a fürdő. Eleintén naponkénti fürdővel kezdték, mivel ez azonban nagyon energikusan hatott a kísérletezés tárgyát képező egyénekre, utóbb mindenki 3 fürdőt vett hetenként és pedig 2 kád és 1 gőzfürdőt felváltva 1 kád- és 2 gőzfürdővel. A kádfürdőnél a víz hőfoka körülbelül 100° Fahrenheit (37.78° Celsius volt. $\frac{1}{4}$ óráig hagyták az egyént a kádban, hogy ezen idő alatt jól ledörzsölje magát, azután egy forró- és hidegvíz-zuhany alá került és végül izmait erősen frottírozták és masszírozták, az ize-

ket keményen megmunkálták és aztán erősen ledörzsölték a testet egy durva törülközővel.

Mindeme fürdő- és testi operációkat egy hivatásos fürdő-s végezte, kit akkor véletlenül szerződtettek. A gőzfürdőnél a gőz temperaturája a térben 115° Fahrenheit 46.11° Celsius) volt. Egy 6 láb magas emelvényt létesítettek, ezt ülésekkel ellátták és ezekre helyezték el az embereket és mindegyiknek oldala mellé odatettek egy veder hideg vizet egy szivacs-csal, hogy arcját tetszése szerint letörölhesse.

Itt körülbelül 20 percig erősen kellett izzadniok, ezután leszappanozták őket és ugyanazon zuhany és testi manipulációknak vetették őket alá, mint a zuhany-fürdőnél. Fürdés után zárkaikba helyezték ezen embereket, a hol rendszeren lepedőikbe burkolódtak és ágyba feküdtek ebédig.

Ebéd után két órai és még ennél is tovább tartó testi gyakorlatok következtek a szabadban; munkát vagy más effélét nem kívántak ezektől. Egy havi kísérletezés után fogyást konstataáltak, mely átlag 4.37 fontra rugott. *Rövid idő alatt ezen embereknek az elméleti tevékenység gyarapodását észlelték és a szellem megmunkálása kevesebb kényszert igényelt mint eleintén.* A legnagyobb haladást a fejszámolásnál tették, mert a tapasztalat azt igazolta, hogy a bűnös elemek egyáltalában kitűnnek figyelemre méltó tudatlanság által a számok tudományában. Öt hónapig folytatták a kísérleteket és ezen idő végén fejenként most 1.23 fontnyi gyarapodást állapítottak meg. Tényleg azonban 8-an gyarapodtak és 4-en fogytak. A testből minden haszontalan anyagot eltávolítottak és valamennyi szervet rendszeres működés fokára vitték. *Ezen embereket testileg és ennélfogva szellemileg is tökéletesen reformálták.* Változást észleltek náluk, valamint azt is, hogy ezeknek szellemi tevékenységét felébresztették. Ezen eredményeknél fogva a kultur-osztályok jelenleg a rendes intézeti programhoz tartoznak és a múlt év végén 31-en részesültek külön physikai kultur-kezelésben.

Midőn 1888-ban a Yates-törvény következtében csaknem valamennyi fogoly munkanélkülivé lett, akkor gondoltak arra, hogy az intézetet katonailag szervezik, hogy a testi gyakorlatokban pótlást találjanak a hiányzó munkáért. Azonnal szerződtettek egy katonai tanítót, kit ezredesnek neveztek ki, az I. osztályból kiválasztottak 60-at a legalkalmasabbak közül és ezeket oly gyorsan, a hogy csak lehetséges volt, megtanították a katonai mozdulatok alapelveire. Ezen 60 embert tiszteknek és altiszteknek rendelték és egy hónapnál kevesebb idő alatt egy ezredet alkottak 8 zászlóaljjal. A tartás, az indulás, a fordulás stb. megtanítása után *fegyvereket osztottak szét a foglyok között.* A munkátlanság ideje alatt naponként 5—8 órát fordítottak gyakorlatokra, ha az idő megengedte szabadban, különben a vasöntöde épületében, melynek 6000 négyszöglábnyi sima padozatfelülete kitűnő gyakorló-térnek kínálkozott és ezen épületet elnevezték *fegyvertárnak*, melyben reggelenkint kiosztják a katonai utasításokat. A fegyvereket utánzott fapuskák helyettesítik, melyek vasazva, simítva és minden tekintetben a szolgálatnak megfelelőleg 6—8 fontnyi súlylyal külön e célra készültek el az ipariskolában. Utóbb 10 zászlóaljat képeztek, melyek a múlt évben 803 emberből állottak. Az ezredhez tartozik: 36 törzs-, sor- stb. tiszt, u. m.: 1 ezredes, 1 alezredes, 2 őrnagy, 1 segéd-tiszt, 1 karmester, és 1 százados és hadnagy minden zászlóalj számára; továbbá 35 altiszt: 1 őrmester, 1 ezred-dobos, 1 zászlóvivő (az ezred zászlóval is dicsekedik) 1 jobb- és egy bal oldalvezető és 3 altiszt minden zászlóalj számára. A tiszteknek hosszú oldalfegyvereik vannak és a rangkülönbségeket arany és ezüst válljelzések tüntetik fel. Az altiszteknél a jelzések a kabát ujja-ra vannak illesztve. Különös figyelmet érdemel még az ezred *zenekara*, melyet, úgy mint a tiszteket és altiszteket, külön e célra tanított foglyokból alkottak. Most egy 40 tagból álló zenekar van már, melyet a katonai szolgálaton kívül hébe-hóba vasárnap vagy egyéb alkalmak-

nál a foglyok számára rendezett hangversenyeknél is használnak, mely utóbbiaknál megállapított program szerint választják ki a zenedarabokat. A katonai szolgálatnál is létezik a kredit — valamint a diszkredit — márka-rendszer. Oly esetben, midőn valaki a katonai fegyelem ellen vét és az illetőnek vétkeisége tekintetében kétely forog fen, a haditörvény határoz, melyet az ezred tisztikarából alkotott bíróság alkalmaz. A múlt évben valamennyi fogolyt, kiket másutt nem alkalmaztak, dél előtt és délután betanítottak; míg minden szerdán és szombaton rendes gyakorlatokat tartottak, mely intézményt jövőre is további intézkedésig fen akarják tartani. Havonként egyszer vannak külön zászlóalj-diszgyakorlatok, a melyeknél a legjobb zászlóalj kitüntetésben részesül diszszalagok alakjában, melyeket a zászlóalj tisztjei a legközelebbi havi diszgyakorlatig viselnek. A tisztek számára hetenként instrukció-osztályt tartanak az ezredes vezetése alatt, a melyben a stratégiát és taktikát tanítják.

(Bef. köv.)

Dr. GRUBER LAJOS.

Jogirodalom.

7. W. Planck: Lehrbuch des deutschen Civilprozessrechts. I. Band Allgemeiner Theil 1887. II. Band 1. Abtheilung: Das regelmässige Verfahren erster Instanz. 1891.

A német perjog egyik legöregebb művelője, a «régi iskola tagja» — mint szerző önmagát nevezi — nagyszabású tankönyvének második kötetét teszi közzé. Az első kötet, mely négy évvel ezelőtt jelent meg, a perjog általános részét, a bírói szervezetet, az eljárás formáját (a felekről, azoknak és a bíróságnak egymás közti viszonyáról és a perceselvényekről szóló részt) és végül az eljárás egymásutánját általánosságban tárgyalta. A második kötetnek most megjelent első része az elsőfokú bíróságok előtti eljárással foglalkozik részletesen.

Daczára annak, hogy a tankönyv szerény címét viseli a munka magán, mégis méltán mondható a tankönyv keretét túlhaladó nagyszabású munkának. Szerző célja, mint maga is előszavában mondja, nem csak az volt, hogy egyedül a tanítás részére vezérfonalat nyújtson. Ezt a munka nagy terjedelme is mutatja. Célja volt ezenfelül az is, hogy kiüntesse ama fonalakat, a melyek a mai birodalmi perrendet az előző jogállapothoz, különösen a közönséges német perjoghoz fűzik. Ezen szempontból a mű érdekességét emeli az, hogy szerző mintegy letéteményese a közönséges német jog az ifjabb írói nemzedék által már kevésbé ismert tanainak. Érthető tehát azon vágya, hogy annyit mentsen meg belőle a jövő részére, a mennyit lehet.

A kapcsolat megteremtése Németországban a régi és új perjog közt a német perjog fejlődése folytán kétségtelenül háladatos munka. A birodalmi perrend megjelenése után azonnal, 1879-ben, *Bolzano* egy nagyobb munkában (Handbuch des Reichscivilprozessrechts mit vergleichender Darstellung des gemeinen deutschen Civilprozesses) megkezdte azt. Ez irány Planckban a legavatottabb képviselőre talált.

Az 1877. évi német birodalmi perrend a közönséges német pert sarkaiból kiforgatta.

Nem kis fáradsággal ment e munka. Egy századok alatt épült és a jogászai köztudatba átment peres eljárásról és perjogról volt szó. Ezen per nem volt nemzeti, nem volt sem német, sem római; a német jogászok mindennemű töredékekből forrasztották össze. A Sachsenspiegel képezte kiinduló pontját; a XV. században melléje helyezkedett a recipiált román — nem római, mint a német jogtörténészek helyesen különböztetnek — jog, a kanonjog, olasz, francia és spanyol jogtudósok nézetei, melyek mint communis opinio doctorum estek latba. Mindez elemekből a glossatorok egy különös, részletesen kidolgozott, tudós rendszert alkottak össze. Ezekből jegeczesítette ki a Reichskammergericht a német perjogra döntő gyakorlatát.

A kísérletek a közönséges német polgári per reformálására a XVIII. század második felében kezdődnek. Ama nagy szellemi mozgalom, melyet ez időben támadni látunk, kiterjedt a jog embereire is. Eleinte e reformok mind még a közönséges német perjog keretén belül maradtak s nem képezik annak gyökeres átalakítását.

Ilyen a porosz pernek az ugynevezett instructió elvén újjászervezése, mely a tárgyalási elv tulhajtásainak reakciójaként jelentkezik. Nemsokára azonban belátják, hogy a közönséges német pert alapjaiban gyökeresen kell átalakítani; a nyilvánosság és szóbeliség programpontokká válnak. Ez irány kétségtelenül a francia per befolyása alatt áll. Napoleon behozza azt a rajnai tartományokban és ezzel a francia per átültetésével német területre az összehasonlítás kezdetét veszi. És ezen összehasonlítás a közönséges német per hátrányára válik. Poroszország, Hessen és Bajorországnak a Rajna balpartján fekvő részei a francia járom levétele után is ragaszkodnak a francia perhez. Az 1848. évi forradalom, a francia eszmék gyümölcse, a németeknek a haladás mintaképeként állítja oda Franciaországot minden téren, és a perjogi alkotások terén is a francia per mind nagyobb mértékben szolgál alapul. Ennek mintájára — ámbár a közönséges német per erős befolyása alatt — alkotja meg Hannover 1850. évben általános elismerés közt új perrendtartását, és még tovább megy a francia minta utánzásában Bajorország 1869. évi perrendtartásában.

Midőn az 1870/71. évi politikai események folytán az egységes német birodalmi perrend alkotása lehetővé és szükségessé vált, a perjog ezen iránya, a francia per alapelveinek recipiálása többé kérdés tárgyát sem képezhetette. Az alapul fekvő javaslatok, az 1864. évi porosz és az 1866. évi hannoverai, csak ezen recipiálás fokára nézve különböztek egymástól, a mennyiben az előbbi egészen elveti a közönséges német pert és szorosan a francia perrend nyomán halad, az utóbbi pedig összeköti ezt a francia per alakulataival. Az 1870. évi észak-német javaslat, melyet az észak-német szövetség-tanács által kiküldött bizottság dolgozott ki, lényegében a hannoverihoz csatlakozott. Ennek átdolgozása az 1871. évi első német javaslat, melyet a porosz igazságügyi miniszterium dolgozott ki. Az 1872. évi második és 1874. évi harmadik német javaslat az ezen javaslat fölött tartott tanácskozásokból kerültek ki. Ezen harmadik javaslat végül a törvényhozási tárgyalások folyamán eszközölt csekély módosításokkal 1877 január 30-án mint német birodalmi perrend lett kihirdetve.

A birodalmi perrend ezen keletkezési történelme, azon szoros kapocs, mely azt az 1850. évi hannoverai perrendhez és az 1866. évi javaslathoz fűzi, világosan kitünteti, hogy a közönséges német perjogból sokat vettek át és hogy ez utóbbi a német birodalmi perrend magyarázatánál és alkalmazásánál nagy szerepet játszik. Az irodalom tehát elsőrendű feladatot teljesít, midőn a kettő közti kapcsolatot megvilágítja.

E feladat kimeríti Planck művét. Ez magyarázza meg a mű rendszerességét. A közönséges német jognak századokon át csiszolt, a dogmatikai részleteket a legnagyobb gondossággal feldolgozó munkája ez. De ez magyarázza meg a munka szárazságát is. Az intézmények jellege, azok általános vonásai sehol sem domborodnak ki. A jogfejlődés rugói, az intézmények és jogszabályok miértje eltakarva marad szemünk előtt. Egyenes ellentéte ez ama rendszernek, melyet mult számunkban Kohler csődjogi tankönyvének ismertetésénél bemutattunk. A tanítás céljából bizonyos tekintetben talán előnye van e tisztán dogmatikai módszernek, de csak bizonyos tekintetben.

Nem lehet feladatunk e nagy munka megbeszélésénél annak egyes részleteiről szólni. Általános képe: a fogalmak gondos osztályozása és a tankönyv céljainak megfelelő szabatos előadása. Jogtörténeti rész alig van az egész munkában,

összehasonlító jogtudományi pedig egyáltalában nincs. Pedig azon nagy terjedelmű részletek folytán, melyekben a német perrend indokolása a francia perjogot felhasználja, e nélkül a teljes betekintés a birodalmi perrend szövevényeibe nem lehetséges. A német perjogi irodalom legújabb termékei fel vannak használva. Ujat szerző nem mond és általában Bülow, Degenkolb és Wach tételeit veszi alapul. F. Á.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közbiztonsági közegek letartóztatási joga.

Törvényalkotásunkban megcáfolhatlan igazság gyanánt jelentkezik, hogy a hazai törvényhozás kiváló gondoskodásának tárgyát képezte a legrégibb időktől kezdve a polgár legföltettebb erkölcsi kincse: a személyes szabadság.

Jelenlegi kriminális praxisunkban zsinórmértékül szolgál az 1872-iki u. n. sárgakönyv, melynek 45. §-a a vizsgálati fogság eseteit sorolja fel.

Ugyancsak a sárgakönyv 20. §-a megengedi azt, hogy *midőn alaposan lehetne tartani attól, hogy a büntett elkövetésének gyanújával terhelt egyén megszökik*: kötelesek a közbiztonsági közegek annak letartóztatását illetőleg feltartóztatását és elővezettetését sürgősen eszközölni. A 21. §. pedig azon imperativumot állítja fel, hogy a közbiztonsági tisztviselő által letartóztatott egyén, ha időközben a vizsgálóbíró nem jelent volna meg a büntett elkövetésének színhelyén, a letartóztatást követő 3 nap eltelte után okvetetlenül azon járásbíró elé állítandó, melynek területén letartóztatott. A letartóztatottat továbbra is fogva tartani a közbiztonsági tisztviselőnek nincs joga.

A mi pedig a külföldi büntető eljárásokat illeti, azok is természetesen feljogosítják a rendőri hatóságokat arra, hogy letartóztatást eszközöljenek, de csak szabatosan meghatározott esetekben és feltételek mellett.

Igy a német 1877. évi büntető perrendtartás 127. §-a megkívánja az elfogatási parancs feltételein kívül azt is, hogy »Gefahr im Verzug« forogjon fent; egyszersmind kötelességévé teszi a rendőri hatóságnak a letartóztatottnak az illetékes járásbíróhoz haladéktalanul leendő átkísértetését.

Nem érdektelen felemlíteni itt némely külföldi eljárás (szász, badeni, porosz) azon kedvezményét, mely szerint a terhelt saját vagy más magánlakáson őriztethető, ha az eljárás célja nincs veszélyeztetve.

Ha még kiemeljük a Code d'instruction criminelle azon határozmányát, mely szerint az előzetes letartóztatáshoz súlyos jelenségeket — indices graves — kíván, visszatérhetünk a hazai törvényalkotás legújabb mozzanataira.

Az 1882., 1886-iki tervezetek, valamint a Fabiny-féle javaslatok præcisírozták a letartóztatás eseteit, melyekben a rendőri hatóság is eljárhat, köteles azonban a most nevezett hatóság indokolt határozatot hozni, azt legfőlebb 24 óra alatt a letartóztatottnak írásban kézbesíttetni, utóbbi 24 óra alatt kihallgatni és a letartóztatásról ugyanannyi idő alatt értesíteni, 48 óra alatt pedig a kir. bírósághoz kísérni, mert ezen idő lefolyta után csakis bírósági határozat alapján lehet a gyanúsított egyént fogva tartani.

De mindezen rendelkezésektől eltekintve, de lege lata szólva, ha az általam hivatkozott hazai jogszabályokkal közelebbi kapcsolatba hozzuk a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágások eseteiben követendő eljárás 47. §-át, mely szerint a most jelzett hatóságok kötelesek a hozzájuk bekísért egyének előzetes letartóztatása iránt azonnal határozatot hozni, majdnem teljes biztossággal megállapíthatjuk azt, hogy mily esetekben és módon, valamint hogy mily feltételek alatt gyakorolhatják a közbiztonsági és rendőri közegek a letartóztatás jogát.

És mégis — nem szólva itt a fővárosi államrendőrség és a kir. csendőrség eljárásáról, továbbá mellőzve a tettenkapás eseteit és a politális szempontokat s csakis a kir. törvényszékek hatáskörébe utalt bűnügyekre szorítkozva — mit tapasztalunk néha, bár mindinkább ritkulóbb mérvben a repressiv bűnügyi rendőrség jogával felruházott hatósági közegeink eljárásában?

Azt, hogy a jelzett rendőri és közbiztonsági hatóságaink, kik közül a rendezett tanácsú városok kapitányainak elméleti és gyakorlati képzettségéről az 1883: I. és az 1886: XXII. tczikkék gondoskodni elfelejtkeztek, daczára annak, hogy hatáskörük a gyakorlatban a törvényhatósági rendőrkapitányával majdnem egyenlő mérvet nyert, — akként kezelik a police judiciaire-t, hogy egyszerű, illetve helyesebben: alapos gyanuokokat nélkülöző feljelentésre maguk elé rendelik a panaszlottat, elszakítják hozzátartozóitól és tevékenységi köréből, a nélkül, hogy a terhelt tudná azon okot, mely miatt személyes szabadságától megfosztatott, szóval: indokolás nélkül bezártnak nyilvánítták, a kritikus 3 napon át néha jegyzőkönyv felvétele nélkül vallatják, azután pedig a letartóztatás idejének kitüntetésével s így az ellenőrzés és azzal kapcsolatban a felelősségre vonás gyakorlásának lehetetlenítése mellett bekísértetik rendőri fedezet mellett a közönség szemléletének kitett helyen és módon a legközelebbi kir. bírósághoz, hol a vizsgálóbíró találékonyságára van bízva annak felismerése, hogy mi képezi a bekísért egyén letartóztatásának okát és miután rendőri hatóságaink az átkíséréssel egyidejűleg törvényes utasítás hiányában nem terjesztik be a panaszlott erkölcsi és vagyoni bizonylatát, a vizsgálóbíró jogszerű támpontok hiányában kénytelen panaszlottat továbbra is fogva tartani, nehogy esetleg a büntető jogszolgáltatás jól felfogott érdeke veszélynek legyen kitéve.

Ily módon tétetik illusoriussá az annyiszor hangoztatott vádrendszer, melynek pedig a tudomány tantételei szerint legfontosabb követelményeinek egyikét képezi az, hogy jogerős ítélet nélkül a közhatóság által személyes szabadságától lehetőleg senki meg ne fosztassék.

Ily processus mellett történhetik meg az, hogy a bíróság a letartóztatottnak 25—30%-át felmenti.

Ily módon lehet megérteni a rendőri ügyködés legfejlettebb fokán álló fővárosi rendőrség fejének a budapesti közigazgatási bizottsághoz legközelebb beadott jelentését, mely szerint ez év első felében a fővárosban letartóztatva volt 1093 egyén, kik közül már a rendőri nyomozat során szabadon bocsáttatott 342, az illetékes bírósághoz pedig mindössze 751 lett kísérve kiknek egy része föltehető számítás szerint szintén felmentetik.

A jogérzettel bíró férfiúnak arczába kergeti a vért annak elképzelése, hogy törvényes hatóság indokolt határozat illetve a jogszerű feltételek fenforgása nélkül a Btk. X. fejezetében foglalt szigorú rendelkezések daczára néhány soros följelentésre fogva tarthat valakit három napon át. Ez időtartam eszembe juttatja a Madejszki tanár által a múlt évben a lembergi tartománygyűlésen felhozott egy ártatlanul letartóztatott ausztriai népiskolai igazgatónak esetét, ki ugyancsak 3 napot volt kénytelen gazemberek társaságában tölteni és ki oda nyilatkozott, hogy örömet áldozott volna életéből 10 évet, ha csak azon 3 napi letartóztatást kikerülhetne volna.

A jog objektív uralmának ilyenmü veszélyeztetését csak az abszolút monarchia rendőrállamában lehet eltérni, hol azon kriminalistikus vélelem az irányadó, hogy minden gyanúsított elsőként akar avagy elrejtőzik; ott, hol a gondolkodás azon hamis vezéreszméből indul ki, hogy addig, míg valaki ki nem eszközli annak kimondását, hogy nem vétke, személyes szabadságának kérdése nem őt, hanem a bíróságot illeti.

Hazánkat nagyon sokan és pedig nem minden alap nélkül szeretik a szabadságjogok kifejlődése és megvédése tekintetében összehasonlítani a Habeas Corpus Act hazájával,

Angliával. Eszmekörünkben mozogva, félelemmel kell gondolnunk azon latitude-re, melylyel az angol constable bír, betetözve a Justice of peace hatalmi körével. Mégis mit tapasztalunk? Azt, hogy az angol constable, kinek eljárásában a letartóztatás alapjául valamely büntény elkövetésének okszerű gyanuja — upon reasonable suspicion — elegendő, nem hogy veszélyeztetője lenne a személyes szabadságnak, hanem annak a polgárjogok iránti tiszteletérzeténél fogva a legerősebb őret képezi.

Dr. RÓTH FERENCZ.

Külföldi judikatura.

328. Apasági perben alperes jogerős ítélet folytán esküt tett arra, hogy felperesnővel 1883 december 25-ike körül nemileg nem közösült. Két évvel utóbb felperesnő új keresetet indított, azt arra alapítva, hogy alperes vele 1883 decz. 4-ike és 1884 ápril 4-ike közt nemileg közösült. A gráci felsőbiróság helyt adott a rei judicatae exceptiónak, ugyanazok lévén a felek, ugyanaz a kereset alapja és mert jogerejűleg el lett utasítva felperes azon keresete, hogy alperes apasága ismertessék el. A legfőbb törvényszék a kifogásnak nem adott helyt s a perujtást megengedte, mert az előbbi perben csak azon alapon utasítottatott el a kereset, mert 1883 decz. hó 25-ike körül nem történt közösülés, de az új keresettel felhozott ténybeli alapok eldöntés tárgyát még nem képezték és így azon ok, a mely miatt az előbbi kereset elutasítottatott, nem találó a jelen keresetre, minélfogva a kereset újból elbírálandó. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

329. Ha többen szövetkeztek jogellenes cselekmény elkövetésére, úgy az annak folytán beállott kár tekintetében solidáris felelősség őket nem terheli ugyan, de mégis mindegyik az egész kárösszeg tekintetében felelősségre vonható, ha a bekövetkezett eredmény általuk czéloztatott vagy előrelátható volt. (*Német birodalmi törvényszék.*)

330. Ha a hitelező egyetemleges adósaai egyikének valamit elenged, a nélkül, hogy az együtt kötelezett tekintetében fentartással élne, az elengedés valamennyi adóstárs javára esik. (*Colmári felsőbiróság.*)

331. Nem létező, vagy már megszűnt követelés elismerése ajándékozási jogügyletet képezvén, hatályához az ily ügyletekre előirt alaki szabályok betartása szükséges. Naturalis obligatio elismerése nem perelhető. (*Colmári felsőbiróság.*)

332. A gyám, a tömeggondnok, hagyatéki gondnok jelzalogilag biztosított követelés törlését hatálylyal csak azon esetben engedélyezheti, ha egyidejűleg a követelés kifizetését is nyugtatja. (*Metzi törvényszék.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— Kodifikációnk terén a bűnvádi s polgári eljárásnak oly régóta magára várato reformján kívül, legsúlyosabban nehezedik jogéletünk viszonyaira az örökjog kodifikálásának hiánya. Ez ujonnan a családjog alkotásával hozatott — igen helyesen — kapcsolatba. Csakhogy elég leendett e műveletet csupán a családi vagyonjoggal összekötni. Midőn az alkotás az egész családjogra kiterjesztetett, előállt azon szomorú állapot, melyben isten tudja meddig kell még várunk az örökjog törvényének létesítésére. Nem volna lehetséges a családi vagyonjogot elkészíteni és az örökjoggal együtt életbe léptetni?

— Az igazságügyminiszter 26421/91. sz. a. körrendeletileg felhivta a kir. törvényszékek elnökeit és az ügyvédi kamarákat, hogy azon dijszabályzati tervezetet illetőleg, melyet az 1891. évi XVII. tcz. 68. §-ában nyert felhatalmazása alapján, a bírósági végrehajtók számára, azon eljárásokra nézve életbeléptetni szándékozik, melyeknek díjazása iránt az 1871. évi LI. tcz. rendelkezést nem tartalmaz, f. hó 30-ig véleményes jelentést tegyenek. A véleményezés végett szétküldött miniszteri dijszabályzati tervezet a *Bírói Végrehajtók Közlönyé*-nek közlése szerint így hangzik:

1. §. Az 1871. évi LI. tcz. 24., 25. és 27. §-aiban szabályozott eljárási díjjal és napidíjjal a bírósági végrehajtó által végrehajtási foglalásra s összeírásra, árverésre és leltározásra nézve teljesített azon hivatalos cselekményei vannak díjazva,

a melyek a következő 2—7. §-ban tüzetesen fel nem említetnek.

Ha a bírósági végrehajtó a 2—7. §-ban felemlített valamely hivatalos cselekményt nem teljesített, őt a végrehajtási foglalásért és összeírásért, az árverésért és leltározásért csupán az 1871. évi LI. tcz. 24—27. §-aiban megállapított díjak és költségek illetik.

Viszont, ha a bírósági végrehajtó csupán a 2—7. §-ban felsorolt cselekmények valamelyikét teljesítette, az 1871. évi LI. tcz. 24—27. §-aiban szabályozott díjakra és költségekre igényt nem tarthat.

2. §. A bírósági végrehajtót illeti:

1. Ügygondnok rendelkezéséről szóló értesítvény (1881. évi LX. tcz. 25. §.), igénykereset beadására való felhívás (1881. évi LX. tcz. 89., 90. §.), árverési hirdetmény kibocsátása (1881. évi LX. tcz. 102. §.), a bérbe- vagy haszonbérbe adónak értesítése (1881. évi LX. tcz. 72. §.) és a végrehajtást szenvedőnek a helyszínére kitűzött határnapról való értesítése (1881. évi LX. tcz. 221. §.) esetében, az első példányért, ha a lefoglalt vagyon becsértéke, illetőleg utóbbi esetben a végrehajtásilag átadandó ingatlannak vagy dologi jognak értéke a 300 frtot meg nem haladja, 15 kr., 300 frttól 1000 frtig 20 kr., 1000 frton felül 25 kr., minden további példányért 10 kr.

2. a végrehajtást szenvedő adósának, illetve a közpénztárak részére szóló rendelvény kibocsátása esetén (1881. évi LX. tcz. 79., 83. §.) minden egyes példányért, a mennyiben ezek száma az 5-öt meg nem haladja s ha a lefoglalt követelések egyenkint 300 frtnál többet nem tesznek ki, 10 kr., 300 frttól 1000 frtig 15 kr., 1000 frton felül 20 kr., az 5-ön felüli példányok mindenikeért 5 kr.

3. készpénz, arany- és ezüstneműek és más drágaságok, valamint értékpapírok bírói létbe helyezéseért, az erre vonatkozó külön jelentessel együtt (1881. évi LX. tcz. 73., 80., 114., 175. §.), ha e készpénz összege, illetve a becsérték vagy a névérték 300 frtot meg nem halad, 50 kr., 300 frttól 1000 frtig 1 frt, 1000 frton felül 1 frt 50 kr.

4. a lefoglalt ingóságok átszállítása körüli eljárásért, a mennyiben ez a foglalástól külön foganatosítottatik (1881. évi LX. tcz. 76. §.), a netalán szintén járó napidíjon felül: ha az átszállított ingóságok becsértéke a 300 frtot meg nem haladja 1 frt, 300 frttól 1000 frtig 1 frt 50 kr., 1000 frton felül 2 frt.

5. felülfoglalás esetén a korábbi foglaltató meghallgatásáért, a zárgondnok javaslatba hozatalának tekintetéből (1881: LX. tcz. 77. §.) 50 kr.

6. zálogjogilag bekeblezett követelés lefoglalása esetén az alzálogjog bekeblezése iránti megkeresésért, a végrehajtási jegyzőkönyv kivonatának készítésével és hitelesítésével együtt (1881: LX. tcz. 79. §.), ha a lefoglalt követelés tökeösszege a 300 frtot meg nem haladja 50 kr., 300 frttól 1000 frtig 75 kr., 1000 frton felül 1 frt.

7. szóbeli elsőbbségi bejelentvénynek külön jegyzőkönyvbe foglalásaért (1881: LX. tcz. 111. §.), ugyancsak a végrehajtást szenvedő adósa által szóval előadott nyilatkozatról jegyzőkönyv felvételért (1881: LX. tcz. 122. §.), 25 kr.

8. a végrehajtató kérelmére a végrehajtást szenvedő adósának nyilatkozatra való felhívása tárgyában hozott külön végzésért (1881: LX. tcz. 122. §. 5. bekezdés), 25 kr.

9. a végrehajtás tárgyát a végrehajtató részére átadottnak nyilvánító, esetleg az azt bírói őrizetből utalványozó végzésért (1881: LX. tcz. 215. §.): ha az érték 300 frtot meg nem halad 50 kr., 300 frttól 1000 frtig 75 kr., 1000 frton felül 1 frt.

3. §. Ha előterjesztés folytán a bírósági végrehajtó a bíróság felhívására írásbeli jelentést tesz, vagy nyilatkozattétel végett a bíróság előtt megjelenik (1881: LX. tcz. 35. §.), részére — a mennyiben ez előterjesztés bíróilag alaptalannak találta — a felszámoláshoz képest 50 krtól 3 frtig terjedő díj állapítható meg.

4. Reggeli 8 óra előtt megkezdett, vagy esteli 8 óra után folytatott végrehajtási cselekményért (1881: LX. tcz. 32. §.), a mennyiben a rendes időn kívül teljesített cselekmény 2 óránál tovább nem tart, a bírósági végrehajtót a rendes eljárási díjon felül ezen díjak fele, ha 2 óránál tovább tart, a rendes eljárási díj kétszeres összege illeti.

5. §. Ha a bírósági végrehajtó hivatalos eljárás teljesítése végett a helyszínén megjelent, de az eljárás a kiküldöttön kívül fekvő bármily ok miatt (1881. évi LX. tcz. 105—109. §.) foganatosítatlan marad, a bírósági végrehajtót az eljárási díj fele és ezenfelül a mennyiben a hivatalos el-

járás a bíróság székhelyén kívül volt teljesítendő, a napidij egészen és az utazási költség (1871: LL. tcz. 26—27. §.) illeti.

6. §. A bírósági végrehajtó jogosítva van követelni:

1. jegyzőkönyv lemásolásáért — a 2. §. 6. pontjának esetén kívül — írásdíj fejében a másolat minden lapjáért 10 krt.

A másolat minden lapjára legalább 30 sor, minden sorban legalább 16 szótag irandó.

A lap, melyen a másolat végződik, teljesnek veendő.

2. jegyzőkönyv másolatának hitelesítéseért a 2. §. 6. pontjának esetén kívül, ha a másolat legfeljebb 2 lapra terjed és egy lap legfeljebb 30 sort tartalmaz 20 krt, minden következő lapért 5 kr., ha a másolat laponként 30 sornál többet tartalmaz, minden 30 sor egy lapnak számítandó.

3. a felek valamelyike által írásban kért levélbeli értesítést postabéren kívül 25 krt.

— **Illetékességi kérdés.** Ügyvédi körökből vettük a következő sorokat:

«Visszás gyakorlattal szakított a budapesti kir. tábla. Egy július 1-én 611172. sz. a. hozott végzésében kimondotta ugyanis, hogy budapesti bejegyzett kereskedő csakis azon járásbírótság előtt perelhet, a melynek területén könyveit vezeti. (Eddig az volt az állandó gyakorlat, hogy felperesnek szabad választási joga volt a fővárosi 6 járásbírótság közt.) Eltekintve attól a formális érvtől, hogy Budapest területe éppen az illetékesség szempontjából osztott 6 járásbírósnak kerületre és «mindegyik járásbírósnak hatósági és illetékességi köre és területe külön-külön van meghatározva»: ezen kir. táblai határozatot helyesnek kell tartanunk s mint uttorót üdvözlünk abból a szempontból is, hogy véget vet annak a ferde helyzetnek, hogy a perrendtartás 30. és 35. §-aiban a felperesnek 2 bírótság illetékessége közt engedett választási szabadság 7 bíróságra terjesztett ki. Ez által pedig a felperes egyenlőtlen és pedig aránytalanul előnyös helyzetbe jut az alperessel — s különösen a vidéki alperessel — szemben, mivel kiismervén praxisából a különböző járásbíróságoknak az egyes jogi kérdések (illetékesség, hatáskör, bizonyítás, stb.) eldöntésében, valamint a perköltség megállapításában, a halasztások megadásában, a terminusok hosszúságában és sok egyéb körülményben kifejtett gyakorlatát, így szerzett tapasztalatait a saját előnyére és természetesen lehetőleg az alperes hátrányára aknázza ki, a kinek pedig esetleg már az által is elég kedvezőtlen a helyzete, mivel vidéki létére, a törvény értelmében Budapesten pereltetik.»

— **Érdekes esetről** értesítik lapunkat Gyéresről. Egy nagyváradi illetőségű szijgyártó, utközben munkát nem kapván, Gyéresen lakó, de jelenleg hazulról távollevő gróf Teleki László nevében, Scheffer férfinak Kolozsvarra címelve következő tartalmu táviratot fogalmazott: «Szabászt küldje át hozzám, a szóban forgott rokkot megnézni és egyuttal a 15 forint fenlévő tartozásom nőm: a grófné kifizeti. Gróf Teleki László s. k.» És ezen táviratot gróf Teleki László gyéresi kastélyában a grófnének be is mutatta, a grófnak általa mintául előkért vadászöltözetét, magát a kiküldött szabásznak adva ki, meg is tekintette, de a grófné által a vasuti állomáson a távirat hamisítása időközben felfedeztetvén és az álszabász a tordai kir. törvényszékhez bekísértetvén, a cselekményt végre nem hajthatta. A tordai kir. törvényszéknél a bünvizsgálat még a bekísértetés napján gyorsan lejárhatott, de a kir. ügyészség indítványára a további bünvádi eljárást megszüntették, mert a bűncselekmény a csalás vétségének kísérletét képezi, az pedig a büntető-törvénykönyv szerint nem büntethető. — (Ugy látszik, azok a házagok, melyeket összeállítottunk, még sem egészen gyakorlati jelentőség nélküliek. Szerk.)

— **A pozsonyi jogakadémián** a jövő félévben a következő speciál-kollégiumok tartatnak: A correal és solidar-obligatio, *Ekmayer*; a hagyományok római jog szerint, *Rentmeister*; angol alkotmány, *Kuncz*; az európai államok statisztikája, *Pisator*; a valutakérdés, *ugyanaz*; a telekkönyvi intézmény, *Révfy*.

— **A Tomits Jása-féle** bünperben a második végtárgyalás alkalmával dr. Visontii Soma védő és Tomits Jása által tartott védbeszédük külön füzetben megjelentek. Mind a két védbeszéd megérdemli a jogászközönség kiváló figyelmét. A védő nagy elme-éllel kifejtette a jogi szempontokat, melyek ezen eset döntésénél figyelembe veendők; a vádlott pedig különösen a lélektani momentumokat tárgyalta.

— **A magyar kereskedelmi jog rövidre vont tankönyve** jelent meg dr. Herman Sándortól. A mű nem tart számot

tudományos jogi használatra, mivel kereskedelmi középiskolák használatára van írva s csupán a kereskedelmi törvény megismertetésére van szánva.

Nemzetközi Szemle.

— **Ausztriában** szakbeli oldalról azon javaslat tétetett, hogy a kodexek kidolgozása, illetőleg a kormányjavaslat felülvizsgálása a parlament részéről egy bizalmi férfura ruházassék, mivel csak így jön létre *egységes* munka és csak így lehet ez aránylag rövidebb idő alatt kész. Az illető férfiú vagy a parlamentből vagy a bécsi egyetem tanárai közül volna a javaslat szerint választandó.

— **Az alsó-ausztriai kereskedelmi kamara** azon kérelemmel járult a miniszteriumhoz, hogy minden kereskedelmi perben kereskedelmi ülnök alkalmaztassék.

— **Az osztrák közjegyzők** küldöttséget menesztettek az igazságügyminiszteriumhoz s kérvényileg helyzetök rohamos rosszabodását panaszolták fel.

— **Az osztrák büntető-törvénykönyv javaslatáról** beható bírálatot irt *Friedmann Otto* ezen czim alatt: Zur Reform des österreichischen Strafrechtes. (Hölder, Bécs). A dolgozat a javaslatot főbb határozmányaiiban elfogadja; a nagyon meleg elismerés, melyben részesíti, kissé zavarólag hat ugyan az olvasóra; de szerző kritikai megjegyzései is igen figyelemre méltók. Visszatérünk.

— **A német birodalomban** az ipartörvény novellája befejeztetett. Szabályai a munkásvédelem valóságos kifejezései. A munkaadók jogosultságai a fegyelem s munkásvizonyok alakulása tekintetében egész vonalon összebb szorítottak. A korlátlan szigor a strikcolók izgatására s az agitatorok ellenében nem fog érvényesített. Tele van rendelkezésekkel, melyek a munkások jogállapotát tetemesen javíthatják. De a súlyosabb kihágások büntetésének maximuma kiterjesztetett.

— **Poroszországból** tíz év alatt több mint fél millió ember vándorolt ki.

— **Luxemburgban** egy orvos valamelyik tudományos folyóiratban leírta több nő-betegjének betegségeit olyképp, hogy a személy megjelöléséből ki volt tudható, hogy kiről van szó. Bírótság elé vitetvén az ügy, az orvos pénzbírságra ítéltetett és ezenkívül minden így kompromitált betegje irányában tetemes kártérítésre.

— **A belga kormány** benyújtotta a kamarának a feltételes ítéletekről szóló jelentését 1890 re vonatkozólag is. A törvény életbelépte óta 447,070 ítélet közül feltételes volt 27,504; az utóbbiaknál 578 visszaesés fordult elő, tehát 2%. A feltételes szabad lábra helyezéssel is igen kedvező tapasztalatokat tett a kormány; a visszaesettek alig 1%-ra mennek.

— **Schweizben** revisió alá veszik a bünvádi eljárást, s úgy látszik rövid idő alatt befejezik a munkálatokat.

— **Angliában** az új csődtörvények meghozatala óta a csődök száma rohamosan kevesbedett.

— **Londonban** a bűncselekmények száma az utóbbi évben tetemesen alább szállott; körülbelül 17,000 büntetett követte el, s a csökkenés 2000. Különösen a személy elleni bűncselekmények kevesbednek. A közbiztonság Londonban erősdött. A londoni rendőrök száma 15260.

Irtások.

139.

A budapesti kir. tábla iktató hivatala ellen panaszos levelet vetünk, melyben a panaszló ügyvéd ur elmondja, hogy az év elején beérkezett ügyekre is néha azt az értesítést kapja az ember, hogy még nem érkeztek fel. Ha azonban másnap más személy ad értesítést és néz utánna az illető ügynek, úgy a fél megkapja a kívánt értesítést. Megtörtént a levél írójával az is, hogy olyan ügyre mondták, hogy nem érkezett fel, a mely már elintéztet is nyert. Az oka ennek, úgy látszik, az, hogy a régi gyakorlott iktató személyzetet a decentralisatio alkalmával gyakorlatlan, ujoncz egyénnel váltották fel.

140.

A budapesti kir. törvényszék büntető osztályánál egy június hó 30-án benyújtott felebbezés maig sincs a kir. táblához felterjesztve. (*Ügyvédi körökből.*)

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 6 ft negyedévre 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. táblák és a Curia teljes-üléseinek szabályozása. x. — A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról. Dr. ZERGÉNYI JENŐ-től. — A new-yorki állami javító-intézet Elmírában. Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* A kereskedelmi társaságok keletkezése. F. Á. — *Törvénykezési Szemle:* A könyvvitel helye alatt «földrajzi hely» vagy «bíróági terület» értendő-e? Dr. VÁRADY KÁROLY budapesti ügyvédtől. — Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ben büntetési sanctio? Dr. FAVER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1891. évi folyamának I. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

A kir. táblák és a Curia teljes-üléseinek szabályozása.

Az igazságügyminiszter e napokban adta ki a felsőbbbíró-sági döntvényalkotás körüli eljárásról szóló rendeletét. E rendelet nagy figyelmet érdemel azért, mert a döntvényalkotási jog kezelésének részletintézkedései is nagy befolyással bírhatnak judikaturánk alakulására. A kir. táblák döntvényalkotási tevékenysége a *határozat-tár* vezetésével kezdődik, a melybe minden tanács minden elvileg fontosabb határozatát beiktatja, azokat egyszersmind az elnökséggel s a többi tanácsokkal közölve. Ezen határozat-tárak képezik mintegy nyilvánvartartását az egyes tanácsok által követett jogeseteknek, és ezek alapul vételével kir. táblai teljes ülés tartatik mindannyiszor, valahányszor egy tanács a saját határozat-tárában foglalt jogelvvvel ellentétes álláspontra akar helyezkedni, vagy ha két tanács határozat tárában egymással ellentétes jogelvek lettek beiktatva. (Ezenkívül teljes-ülés tartatik a vitás jogelvek felett még akkor is, ha azok vitás volta a határozat-tárból ki nem tűnik, hanem erről az elnökség más uton értesül.)

A mint ebből látjuk, a táblai teljes-ülési határozatok hozásának igen tág tér van nyitva, mert a kir. táblák kötelesek teljes ülést tartani minden oly jogelv eldöntése végett, melynek tekintetében a határozat-tárakból csak egyetlen egyszer is controversia tűnik ki. A jogegység fentartása érdekében az ilyen intézkedés minden esetre a legcélravezetőbb, de nagy kérdés, hogy ez az intézkedés egyéb hatásaiban nem fog-e ártalmassá válni. A döntvényalkotás nem a rendes, hanem a kivételes bírói funkciók közé kell, hogy tartozzék, mert fenforog egyrészt azon veszély, hogy a döntvényalkotási jog a törvényhozás funkcióit bitorolja, másrészt pedig azon veszély, hogy a teljes-ülés az egyes tanácsoknak, vagy az egyes bírának hierarchikus felelősségévé válik. És ez aggodalmakat még fokozhatja az, hogy a vidéki kir. tábláknak szervezete nem hordja magában a döntvényjog helyes kezelésének legnagyobb biztosítékát, t. i. a szakörök elég nagy számát. Azon vidéki tábláknál, a melyeken az egyes kérdésekre csak egy-két szakember találkozik és a melyeken a polgári s büntető-tanácsok a rendelet értelmében együtt képezik a teljes-ülést, alig találhatunk elég megnyugtató arra, hogy a teljes-ülési megállapodások a kérdés minden oldalú megvitatásának eredményeiként jöttek létre. És ha erre valaki azon ellenvetéssel válaszolna, hogy a teljes-ülési döntvény még helytelen volta mellett is alkalmas arra, hogy a jogbiztonságot előmozdítsa, akkor az ellenvetés helyességének elismerése mellett is konstatálnunk kell azt, hogy a hibás teljes-ülési döntvény azon természetes tekintély folytán, melylyel birnia kell, a későbbi ügyek elintézésére

sére bir káros hatással és a további helyes jogfejlődésnek sokkal nagyobb akadályát képezi, mint valamely előző helytelen határozat. Ha pedig a bűnügyeket külön vesszük tekintetbe, kkor még jobban kell félnünk a tulzott mérvű döntvényalkotástól és attól, a mit a németek «*Präjudicienkultus*» név alatt vetnek bírának szemére, mert bűnügyek eldöntésénél a jogegység követelményei a materialis igazsággal szemben sokkal inkább háttérbe vonulnak, mint a magánjogi ügyek elintézésénél.

Mindezeket megfontolva, látjuk, hogy a jogegység elérése végett nem kis veszélyeknek vagyunk kénytelenek judikaturánkat kitenni, de másrésztől el kell ismernünk azt is, hogy a kir. táblák decentralisatiója a jogegység megóvására irányuló ilyenfajta intézkedéseket, dacára a velök egybekötött veszélyeknek, szükségessékké tett. A miniszteri rendeletnek a dolgok ily állásában egyik fő feladatát az képezte, hogy e veszélyeknek a gyakorlatban való előfordulását az eljárás helyes szabályozása által lehetőleg megakadályozza. E tekintetben azonban a rendelet intézkedései nem mindenütt szerencsések, sőt az aggodalmakat itt-ott még fokozzák is. Látjuk fentebb, hogy a rendelet a döntvényalkotás eseteit nagyobb mérvben teszi kötelezővé, mint szükséges volna. Hibás intézkedésnek kell továbbá tekintenünk azt, hogy a teljes-ülési döntvények természetes tekintélye még az által is fokoztatik, hogy azokat megváltoztatni csak kétharmad többséggel lehet. Hibásnak kell tekintenünk végre azt az intézkedést is, hogy a teljes-ülés a kérdés megvitatása után azonnal szavaz. Nézetünk szerint ugyanis a helyes döntés biztosítékainak lehető erősítése végett a vitatkozás után az ülést el kellene halasztani a célból, hogy a bírák szavazataikat még egyszer meggondolhassák. Az ily intézkedés csekélységnek látszik, de meg kell gondolnunk, hogy mentől nagyobbak az intézményben rejlő veszélyek, annál aggodalmasabbban kell tekintettel lennünk az eljárásban rejlő biztosítékokra.

Még csak egy megjegyzést akarunk tenni. Ez a rendelet stílusára vonatkozik, mely nagyon laza és egy ily fontos rendeletnél különösen feltűnő. A hol például a törvény 13. §-a a teljes-ülés *elvi megállapodásairól* beszél, ott a rendelet a a teljes-ülési *döntvény* kifejezését használja. Vagy olvassuk a következő mondatokat:

«11. §. . . . 2. Kétharmad többség hiányában az elnök egyszerű, a jegyzőkönyvbe felveendő, de újabb döntvénynek nem tekintendő határozatkép csak azt mondja ki, hogy a teljes-ülés előbbi döntvényét fentartja;

3. ennek következtében nincs egyébre szükség, mint csak az elnöknek az iránt teendő intézkedésére, hogy a teljes-ülés eme határozata az előbbi döntvényre feljegyeztessék és az illető tanács az általa felfüggesztett ügyet a legközelebbi tanács-ülésben intézze el».

A 3. pont alatti mondat helyes szövegezése nyilván az, hogy «ez esetben az elnök az iránt intézkedik . . . stb. stb.» Nem tartjuk feleslegesnek a szövegezési hibákat kiemelni, mert törvényeink nyelvezete oly gyakran hibás, hogy félnünk kell attól, hogy a helyes szövegezés iránti érzékünk egészen ki fog veszni. És vajon mi szolgáljon mintául egyéb törvények és rendeletek szövegezésének, ha nem azon munkálatok, a melyek az igazságügyminiszteriumból kerülnek ki? x.

A nyilvánjogi szerződésekről és szolgalmakról.¹

V.

A kártalanítási árt azonban végleg nem a miniszter állapítja meg — hisz még modern kisajátítási jogunk is a polgári bíróságot bizza meg e tisztán magánjogi kérdés megoldásával — hanem e célból egy a városi polgári törvényszék elnökének elnöklete alatt tizenkét esküdttől álló jury alakul. Ezen jury a jelen törvény legeredetibb, de egyszersmind legyszerencsétlenebb alkotása. A legtulzóbb idealismus is számolni kénytelen az egyén természetes ösztöneivel és hajlamaival, jelen törvény mégis azon végzetes hibába esik, hogy a főváros polgáraitól oly foku önmegtagadást tételez fel, mely az önzés természetszerű nyilvánulásaival határozottan ellenkezik. Még egy budapesti házi urtól sem lehetett elvárni azt, hogy saját, közvetlen érdekeinek sérelmével a közügyet tartsa mindig szem előtt.

Az esküdtszék megalakításában a törvény nagyjában azon formákat követi, melyeket az 1848-iki sajtótörvény állapított meg. «A törvény kihirdetése után egy hó lefolyása alatt Pest város képviselő-testülete az e célból összehitt közgyűlésen a városban lakó és teljes koru házbirtokosok közül 300, Buda város képviselő testülete pedig szintén azon módon 200 esküdttet választ. Ez esküdtek szolgálati ideje egy évig tart, de a rendes szolgálatban évnegyedenként felváltják egymást akként, hogy az egyik évnegyedben működtek helyébe a következő évnegyedben más tagok lépnek.» A törvény felsorolja azokat is, kik esküdtti képességgel nem bírnak; a ki azonban már esküdtnak megválasztatott, ha időközben meg is szűnt házbirtokos lenni, köteleiségei alól fel nem oldatik.

Az esküdtek lajstroma elkészítettván közös ülés tartatik, melyen sorshuzás után 54 egyén kijelöltetik, kik közül 36 mint rendes, a többi 18 pedig, mint póttag teljesíti az első évnegyedre esküdt szolgálatát. Így alakul meg az esküdtszék a többi évnegyedekben is.

Az eljárás ezen esküdtszék előtt a rendes polgári törvénykezés menetét követi, a kisajátító közigazgatási szervnek ez irányban sincs előny biztosítva. «Ha ugyanis a kártalanítási összeg iránt egyezség nem jő létre: a közlekedési miniszter jogi megbízottja a kisajátítandó ingatlan birtokosa és az ajánlott kártalanítással meg nem elégedő telekkönyvi érdekeltek ellen a törvénykezési rendtartás szerint felszerelt keresetlevelet ad be a városi törvényszékhez, s a kártalanítási összegnek az esküdtszék által leendő megállapítását kéri». A polgári perjogból vett formák szem előtt tartásával kitűzött tárgyaláson a 36 esküdttől a miniszteri megbízott tizenkettőt minden indokolás nélkül mellőzhet, ugyanezen jog alpereseket, első sorban a kisajátítandó ingatlan birtokosát szintén megilleti. Ugy az elnök, valamint az esküdtek ellen érdekeltségi kifogás emelhető. Az eljárás az esküdtszék előtt nyilvános és szóbeli, mindenik alperesnek jogában áll mindazon ténykörülmenyeket, tényeket s igazolványokat felhozni, melyek által a kisajátítandó vagyon nagyobb értékét bebizonyíthatni véli; de előterjesztéseit csak *szóval* teheti.

A bizonyítási eljárás lefolyta után az esküdtek külön terembe vonulnak s a kártalanítási összeget szavazás után megállapítják. A megállapított kártalanítási összeg nem haladhatja túl az alperes részéről követelt összeget, és nem lehet kevesebb annál, a melyet a kisajátító ajánlt.

A perrendtartás intézkedéseinek analogiájára hozatnak meg a makacssági ítéletek is.

Az esküdtszék által hozott ítélet ellen a jelen törvényben meghatározott szabályok megsértése miatt semmiségi panasz emelhető, mely a semmitőszék e célra alakított tanácsa által bíraltatik el.

Mielőtt a vázolt intézkedések kritikájába bocsátkoznám,

meg kell említenem még, hogy a törvény külön szakaszban intézkedik azon kisajátítási esetekről, melyeket Pest és Buda városok saját joghatóságukban rendelnek el. Az eljárás nagyjában szabadabb, az államhatóságok befolyása csekélyebb, mindamellett határozottan fentartja a közlekedési miniszter felügyeleti jogát.

Az 1868: LVI. tczikkéről úgy a tudomány, mint a gyakorlat is nagyon elítélőleg nyilatkozott, úgy hogy a sürű panaszok a törvényhozást csakhamar a kisajátítási jog új kodifikációjára készítették. Pedig a régi törvény sok oly intézkedést tartalmazott, melytől kár volt oly könnyű szerrel megválni. Hogy a tulzó liberalismus kinövéseit eltávolítsák, megfosztották kisajátítási jogunkat eredetiségétől s több oly intézményétől, melyek a tiszta szabadelvűség alkotásai voltak.

Hogy a főváros kisajátítási rendszere alapján nem felelt meg a kisajátítási intézmény jogi természetének, az kétségtelenné válik, ha tekintetbe vesszük, hogy a kisajátítás nem egy kétoldalu közigazgatási ténykedés. Csakis az állam, illetve annak szerve lehet hivatva a kisajátítást, mint közigazgatási ténytet proklamálni, ezen jogot megosztani nem lehet. A város hatósága állami szervnek ez esetben sem tekinthető s habár azt a javaslati joggal helyesen ruházhatjuk fel, a végleges elhatározást egy állami szerv: a miniszterium számára kell fentartani.

Hogy minden vitát a törvényhozás elé utal, az nem csak az eljárást teszi tuhosszadalmassá s nehézkessé, hanem egyszersmind oly teendőket ruház a törvényhozó testületre, melyeknek elbírálása kicsinyességüknél fogva méltóságán alól álló feladatot képez, másrészt pedig a felesleges elfoglaltság elvonja valóságos nagy hivatásától. Minden közigazgatási ténykedés, az állam legfőbb cselekvő szerve: a felelős miniszterium hatáskörébe tartozik.

A kártalanítás megállapításánál, mint a kisajátítási eljárás magánjogi mozzanatánál, már nem szükséges az állam prestigeének megőrzése, ez tehát helyesen utalható egy független bíróság hatáskörébe.

Jelen törvény azonban itt is túl megy a kellő határon. Hogy a polgárok érdekeit megóvjá, az állam érdekeit áldozza fel.

A «háziurak juryje» elfogulatlan bíróságnak nem tekinthető, hisz minden esküdt anyagi érdeke ellentétben áll a közérdekkel. A kisajátítás veszélye egyaránt mindenkit fenyeget s így az esküdtek, hogy előre biztosítsák polgártársaik jóindulatát ez irányban, a magánérdekeket a legerélyesebb védelemben részesítik. Hozzájárul még ehhez azon körülmény is, hogy az egyes házak tulbecsülésével egyszersmind az általános házáruk emelkedésére döntő befolyást gyakorolnak, így tehát közvetve ez irányban is élvezik részrehajlásuk gyümölcseit.

A budai és pesti házbirtokosok tehát nem követték a törvényhozás idealismusának magas röptét s elég anyagiason gondolkodtak, hogy saját vagyoni gyarapodásukat fölibe helyezték a közérdeknek.

Az állam, illetőleg a főváros elég gyakran nem élhettek a kisajátítás jogával, a mennyiben a kártalanítást oly óriási összegekben állapították meg, hogy a legsürgősebb közérdek is a pénzügyi nehézségek elől kénytelen volt háttérbe szorulni.

Mindezen okokból a Pest s Buda számára alkotott kisajátítási jog egy alapos reformon lett volna keresztyülviendő, annál is inkább, mert időközben az említett városok is oly óriási haladást mutattak fel, mely egész új intézményeket követelt részükre. Pest s Buda városából, a magyar birodalom fővárosa: Budapest keletkezett, mely egész más hivatással s ehhez képest egészen más igényekkel is birt, mint a sokkal kisebb jelentőségű testvérvárosok.

A törvényhozás eleget is tett az ez irányban nyilvánuló általános kívánalmaknak, de hogy a jogegyöntetűséget meg-

¹ Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 29., 30., 31. és 34. számban.

óvja, a reformba az általános kisajátítási jogot (1868: LV. tcz.) is belefoglalta. A főváros javára létesített külön kisajátítási jog különben is feleslegesnek bizonyult s így az 1881: XLIX. tcz. már csak egy általános kisajátítási jogot alapít meg, melynek keretén belül azonban a főváros jelentőségének és sajátos viszonyainak megfelelőleg, néhány az általános jogelvektől eltérő intézkedés foglaltatik.

Dr. ZERGÉNYI JENŐ.

A new-yorki állami javító intézet Elmirában.¹

Az intézet fenállása óta 1889. szeptember 30-ig abba fel lettek véve: határozatlan időre 3637-en, határozott időre 353-an, összesen tehát 3990-en; az elbocsátottak összes száma 3074-et tesz ki, kik közül 28-an visszajöttek és ezek most ismét kezelés alatt állanak; ezek szerint a múlt évben a foglyok összes létszáma 944-re rugott. *Becsületszóra szabadon bocsátottak 2295-öt*, kik közül 150-en jöttek ismét vissza az intézetbe, ezek közül 20-an önkényt tértek vissza és 130-an letartóztatás után kerültek vissza. Az intézetbe ismét visszajött 150 közül újabban másodszor elbocsátottak parolára 77-et és ezek közül önkényt visszatértek az intézetbe 2-en és letartóztatás után kerültek vissza 13-an; ezen másodszor az intézetbe visszakerült 15 közül parolára elbocsátottak ismét 8-at, kik közül letartóztatás után 3-an kerültek vissza az intézetbe; ezen *harmadszor* az intézetbe visszajött 3 egyén közül 1 az igazgatóság külön utasítása folytán lett elbocsátva és 2 azért, mert azon idő alatt, a míg ezek az intézetben tartózkodtak, letelt a letartóztatás maximális határideje.

A parolára szabadon bocsátott 2295	
egyen közül valószínűleg javult ...	1907 vagy 83.1%
az intézetbe visszakerült és további	
kezelés alatt áll...	28 vagy 1.2 %
meghalt ...	12 vagy 0.5 %
valószínűleg ismét a bűnös pályára visszatért:	
a parola idő alatt láthatatlannak lett	
egyének fele ...	90
a maximalis idő letelte folytán elbo-	
csátott egyének fele...	163
az államon kívül elbocsátott és lát	
hatatlannak lett egyének fele ...	27
egyebütt őrizet alatt tartatik...	68
Összesen ...	2295 vagy 100 %

A vezér-igazgató minden egyes elbocsátott fogolyra vonatkozólag rokonoknál, munkaadóknál, barátoknál, ismerősöknél és hatóságoknál lelkiismeretes gonddal külön nyomozatot indíttatott meg és ennek eredményeként legalább is 78.5% definitív javulás constatálható az 1880—1887-ig terjedő évfolyamokban. Az igazgató szerint a viszonylagos javulásnak fentebb említett 83.1% tétele határozottan magasabb, mert az elbocsátott foglyok nagy részére vonatkozólag nem lehetett megbízható információt szerezni, mert ezek elhagyták eredeti tartózkodási helyüket a nélkül, hogy ezzel egyszersmind a jog útjáról is letértek volna. Az elbocsátott foglyoktól vagy ezek rokonaitól, munkaadóitól, barátaitól, stb. érkező hála-, elismerő stb. levelekkel, melyek kétségtelen javulásról, változásról és magabátérésről tanuskodnak, köteteket lehetne megtölteni. A legutóbbi időig ilyenmő leveleket szószerint vagy kivonatban közzétették az intézeti újságban; ezen szokástól eltértek azonban most már azon óriási kiterjedés következtében, melyet ezen levelezés vett. Ezen levelek közül kiemelem az egyiknek következő passusát, melyet egy 2½ évvel ezelőtt elbocsátott irt a vezérigazgatónak: «... Szeptember hóban üzleti dolgok miatt New-Yorkba jövök és ez alkalommal meglátogatom Önt. A legnagyobb öröömre fog szolgálni, ha egyszer ismét kezdet szoríthatok Önnel és ha mint becsületes ember félelem nélkül nézhetek szemei közé.»

Töredék egy más levélből: «... Visszaérkezésem éppen jókor következett be; atyám beteg volt és én nagy támaszául szolgálók; tényleg én vagyok most az egész ház egyedüli kenyérkeresője.» Egy német, ki elbocsátása után hazájába visszatért, ezt írja: «... Atyám üzletében dolgozom és remélem, hogy nem sokára annak társa leszek. Atyám megígérte ezt akkorára, mihelyt megkapom abszolút elbocsátásomat.»

Egy német kivándorló, mint sok más egyéb ember, képtelen volt Amerikában valamit keresni. Éhségében lopott és Elmirába küldték. 35 hó múlva parolára elbocsátották őt; ez addig nem tanult semmi külön mesterséget; mivel a szabad életben képtelen volt biztos keresetre szert tenni, elébe tette az intézetbe való önkénytes visszatérést, sem hogy újból becsstelen eszközökhöz folyamodjék. Most már meg kellett tanulnia valamely mesterséget és szívósan nagy küzdelemmel ki is tartott ennél, ámbár kezdetben azt nem szenvedhette. 12 hónap múlva ismét elbocsátották parolára és rögtön azon mesterségnél talált alkalmazást, melyet az intézetben megtanult volt. Elbocsátása után 14 nappal azt írja az intézetnek: «Kitünően folynak dolgaim és nem sajnálom, hogy önkényt tértem vissza az intézetbe, mert a mesterség, a melyet megtanultam, boldoggá tesz engem és ez meg fog óvni a szűkölködéstől.»

A folytonos felforgatások a foglyok produktív foglalkoztatását illetőleg, melyeket az 1881., 1884. és 1888. törvényhozás előidézett, igen hátrányosan folytak be az intézet pénzügyi eredményeire. Mig az előbbi években a munkaerő teljes felhasználása mellett a foglyok munkája után befolyó bevételek a fentartási kiadásokhoz viszonyítva 60—70%-ra rugtak, addig 1888-ban körülbelül csak 30% lett bevételezve és 1889-ben *abszolút semmi*.

1889-ben az összes intézeti kiadások Elmirában 137,109.01 dollárra rugtak. Ez a tavalyi 992 fejből álló fogoly-létszám átlagnál fejénként megfelel 40.8¹ centsnyi napi kiadásnak. Az élelmezési kiadás naponként és fejénként 10.4 centsre rug, és itt megjegyzendő, hogy az intézeti hivatalnokok egyrésze szintén — külön elkészített — teljes élelmezésben részesül, minek költsége befoglaltatik az élelmezési kontóban. 1883-ban a foglyok átlagszáma volt: 520, 1889-ben 922; 1883-ban az összes kiadások 97,893.03 dollárra rugtak, 1889-ben 137,109.01 dollárra.

Az összes kiadások Elmirában a múlt évben a következőképen oszoltak meg:

	dollár	fejénként és naponként cents
gőz-, légszesz- és vízkészülékek ...	921.87	0.3
ruházat és ágyneműek ...	17,032.23	5.1
fűtés és világítás ...	13,028.96	3.9
szobafelszerelés ...	162.57	0.1
fogolyszállítás ...	6,063.07	1.8
konyha ...	3,174.12	0.9
általános kiadások ...	9,447.24	2.8
elbocsátott foglyok ...	3,347.45	1.0
fizetések ...	30,190.41	9.0
javítások és változások ...	6,468.56	1.9
életmi cikkek ...	35,048.86	10.4
tankönyvek és oktatás ...	2,825.25	0.8
tűzoltógépek és készülékek javítása	—	—
physikai, technikai és katonai iskola	—	—
lázás ...	9,398.42	2.8
összesen ...	137,109.01	40.8

Végül közlök az elmirai intézet egy lakójától eredő levelet, mely felette jellemző irójának kedélyhangulatára; ezen levelet *Tallack* «Penological and preventive principles» című művének 99. s köv. lapján (London, 1889.) olvasom. A levél 1888 január hó valamely hideg napján lett írva és ebben annak írója szánakozva nyilatkozik azon, az intézetből látható fűtetlen lakhelyekről, a melyekben rosszul ruházott és

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 32., 33. és 34. számban.

¹ Egy dollár = 100 cents.

rosszul táplált gyermekek és asszonyok, valamint foglalkozás nélküli vagy fáradt férfiak, vagyis oly emberek hevernek, kiknek sorsa a foglyokétól kirívólag különbözik. «Itt a fogházban — ugymond a levél írója — most van az étkezés ideje; a nagy étteremből a jó ételek üdítő szaga és vig hangok dongása száll fel hozzám, mely utóbbit vigyorgó nevetés szakít félbe. Az étel forró és azt gazdag bőségben adják; a szobákat gőz melegíti és ha a rövid nap elmúlt, akkor a hosszú estén át a villamos világítás világítja meg sugaraival a tárgyakat; az est hosszú, de nem szomorú, mert könyvekről bőven gondoskodtak.» A fogva levő író tekintettel ezen ellentétre részvétellel kérde: «vajon hasznos-e a törvények tiszteletben tartása?» De megengedi, hogy a szabadságnak megvan mind a mellett mégis a maga gyönyörűsége.

Dr. GRUBER LAJOS.

Jogirodalom.

A kereskedelmi társaságok keletkezése.

Goldschmidt nagy kézikönyve első kötetének új kiadását vette e napokban a jogászközönség kézhez. Azon nagy elismerés, melylyel e munka két első kiadása találkozott, jogirodalmi jelentőséget ad ez új kiadásnak. A munka alapos és mélyreható átdolgozás nyomait viseli magán, a mi kikerülhetlen volt, miután kiadása óta 16 év folyt már el.

Az első kötetnek első része, mely előttünk fekszik, a kereskedelmi jog történetét vázolja a XVI. századig. A kereskedelmi jog intézményeinek csakis kezdetleges alakulatait, eredetét foglalja magában. Azonban ez is oly fontos, hogy szerző ezen részt a leglényegesebbnek és legterjedelmesebbnek jelöli meg.

Nem csak a jog, de az általános művelődési történet szempontjából is nagyon érdekes az anyag, melyet szerző e munkában összehordott. Az ókorban még kevés nyomaira akadunk különleges kereskedelmi jogi intézményeknek és szabályoknak. A kitünően jogásznemzet, a római nem fordított rá nagy figyelmet, mert abból indult ki, hogy a jog egységes, minden osztály, és minden foglalkozás részére. Azonkívül a kereskedelem nem játszott még oly fontos szerepet. Nem is érezte a kereskedelmi forgalom annyira a külön szabályozás hiányát, mert a római kötelmi jog rendkívül hajlékony, a viszonyokhoz alkalmazkodó volt.

A kereskedelmi jog történelme tulajdonképp csak a XII. és XIII. században az olasz városok nagy kereskedelmi mozgalmi közepette kezdődik. Válságokkal és küzdelmekkel telve van fejlődési folyamata. A jogászok vagy nem törődtek vele, vagy az egyházi tanok befolyása alatt üldözték. «Homo mercator vix aut nunquam potest Deo placere, ideo nullus Christianus esse debet mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de ecclesia Dei»: ezt tanítja Chrysostomus és e nézetét követi az egyház. A jogászok, kik vagy maguk egyházi férfiak voltak, vagy legalább a kánonjog szellemében és alapján művelték a jogtudományt, e tanokból kiindulva megalkották az uzsoratanak rendszerét, mely a forgalmi jog minden részét behálózta. «Amaz idők forgalmi jogának kifejtése nem lehet egyéb, mint az uzsoráról szóló tanok uralmának története»; írja Endemann. A kereskedelmi jog minden egyes intézményének végig kellett küzdeni a harcot az uzsora elleni tilalmakkal.

Goldschmidt szerint ez a küzdelem nem volt heves és csak az elmélet sinylette meg, gyakorlatban azonban nem volt képes gátat vetni a kereskedelmi jog fejlődésének. Szerinte az egyház még a kamatvételi tilalmat sem tudta gyakorlatilag keresztülvinni. És szerinte nem is ezen szempontból, a theológián alapuló elméletekből, hanem a zárt kereskedelmi osztály, a czéh szokásaiból és jogi alakulataiból kell kiindulni,

* L. Goldschmidt. Handbuch des Handelsrechts. Erster Band, I. Abtheilung, Universalgeschichte des Handelsrechts.

midőn a középkor kereskedelmi jogát kutatjuk. E kereten belül gazdag étellel találkozunk, lépésről-lépésre fejlődő intézményekkel és jogi alkotásokkal, a melyek alapját képezik az ujkor kereskedelmi jogának.

Ennek a gazdag, mozgalmas életnek és fejlődésnek képét a középkor végeig találjuk e munkában.

Csak egy részt akarunk bemutatni belőle, egyikét a legérdekesebbnek: a társas vállalatok, a kereskedelmi társaságok keletkezését.

Leggyakoribb, a középkor kereskedelmi alakulatai között legnevezetesebb a *commenda*, a mai betéti társaság szülőanyja.

A *commenda* nyomai vissza vezetnek a római jogra. *Commendare*, — *cum mandare*, *manni dare* — a szó etymológiája, mely annyit tesz, valakire valamit bízni. A remekjogászok a *deponere* szóval magyarázzák, ez utóbbit jogtechnikai értelmében véve. A bank *commenda* (a későbbi jog *accomanditá*-ja) Rómában is nagy szerepet játszott már Justinian idejében, ámbár más-más elnevezések alatt. A középkor általános hitelügyletet csinál belőle, mely különösen a tengeri szállításhoz nagy szerepet játszik. A bankár (*commendator*, *socius staus*) egy vállalkozónak (*tractator*, *accommendatarius*) árukat, pénzt, hajót ad át a célból, hogy a tengeren túl, később belföldön is, üzleteket csináljon, pénzét kamatoztassa. Teheti azt százalékos nyereségrészesedés, jutalék vagy állandó fizetés kikötése mellett. Általános szokás szerint a *tractator* is belefeketi tőkéjét az üzletbe, és elfogad más emberektől is betéteket, a miből azután kölcsönös elszámolási viszonyban álló társaság fejlődik ki. Az ügylet további complicatiót nyer az által, hogy a bankár idegen embereket részesít abban, *depositum irregulare*-ként elfogad pénzeket, és a betevőkkel a nyereségben osztozkozik. Nagy virágzását ez ügylet annak köszöni, hogy a nemesség és a papság, melynek tagjai saját nevük alatt nem kereskedhettek, ilykép belevonattak a kereskedelmi mozgalomba.

A *commenda* mellett ott találjuk a közkereseti társaság csiráját a *compagnia*-ban. Ez már nem a tengeri kereskedelem terén, hanem az iparvállalatoknál ver először gyökeret, és innen terjed el a nagykereskedelem minden ágában, különösen a banküzletben, és ezen társaságok azok, melyeknél a középkorban a *czég* kereskedelmi jelentősége előtérbe lép.

A *compagnia* valamely iparműhely (*bottega*, *apotheca*) vagy gyár vezetésére közös tőke- és munkabefektetéssel alakult társaság. Külsőleg rendszerint akképp jeleztetik, hogy az alapító nevéhez toldják: *e compagni* vagy *e la sua compagnia*. A czéh pontos jegyzéket vezet e társaságokról és így alapját veti meg a czégjegyzékeknek. A XIV. század elején Olaszország majdnem minden városában találunk egy *liber societatum*-ot. Miután a *compagnia* tagjai annak tartozásaiért egyetemleg szavatolnak, a társasághoz való tartozás pedig a bejegyzéstől függ, e könyvek nagy jelentőségre emelkednek. Belső viszonyait a társaság szerződésileg szabadon rendezheti. A könyvvitel és elszámolás azonban törvényes kötelesség. Már itt fellép azon tilalom, hogy a társaság tagjai saját vagy mások számára a társaság üzletkörébe vágó ügyleteket kössenek vagy hasonló üzletkörrel bíró más társaságnak tagjai legyenek. A társaság feloszlása esetére egy a mai joghoz igen hasonló felszámolási eljárás foglal helyet.

Ezen két alakulat mellett ott találjuk a középkor kereskedelmi társaságai közt a *részvénytársaságokat* is. Keletkezésük az államhitellel van szoros összefüggésben.

Már a keresztes háborúk alatt részben ezek, részben a nagymérvű kulturális és gazdasági szükségletek folytán, az egyes olasz államok állami kölcsönök felvételére szorultak. Egyesek annyi tőkével nem rendelkeztek, hogy ily hitelügyletet megköthessenek. Az állam tehát állami adóssághoz (cartulario) alapított és az egész államadósság egyes részeiről, rendszerint 100 líráról szóló kamatozó kötvényeket vitt a pénz-

piacra. A kölcsön, kamat és tőke törlesztésének fedezésére az állam jövedelmeinek egy részét bizonyos időre vagy eladta vagy bérbe adta. E miatt hívták az egész ügyletet *comperd-nak*, az egyes részjegyeket *loca comperarum*-nak. A részjegyek tulajdonosainak összességei, *societates comperarum* vagy a szokásosabb elnevezés szerint a *montes*, hol kisebb, hol nagyobb mértékben voltak szervezve. A legrégebbi ilyen *mons* volt a velencei, melyet 1171-ben alakítottak, és a mely e miatt a *monte vecchio* elnevezést nyerte.

Egyike a leghíresebb ilyenmű társaságoknak volt a gyarmati célokra alakult genuai *maona*. A népgyűlés határozata folytán lett 1346-ban megalakítva, és mindjárt kezdetben saját költségén 29 gályát állított ki, a melyekkel később Genua meghódította Chiost, Ó- és Uj-Phokáát. Legmagasabb kifejlődését találta a társaságok e neme a genuai *Szent-György bankban*, melyet a 47 millió lírából álló államadós-ság konsolidáltatott, és mely egy szilárd alapokon nyugvó aristokratikus szervezettel birt.

A szövetkezetek történetét nem találjuk *Goldschmidt* munkájában, miután azok nem sajátképi kereskedelmi társaságok és a német kereskedelmi törvény szerint nem is tartoznak azok közé. *F. A.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A könyvvitel helye alatt «földrajzi hely» vagy «bíróági terület» értendő-e?

A perrendtartás 35. §-a értelmében, könyvkivonati és számlakövetelések, azon *hely* bírósága előtt perelhetők be, hol a *könyvek vitetnek*.

Ez az intézkedés a perrendtartás hatályban léte alatt, eltérő felfogásoknak és ellentétes bírói gyakorlatnak lett szülőanyja.

Tudunkkal 1869-től 1882 vagy 1883-ig, tehát 13—14 éven keresztül bíróságaink eltérés nélkül respektálták a nagyobb városok több járásbíróságainak önálló területkörét és helyi illetékességét; 1882/83-ban azonban egyszerre hátat fordított a budapesti kir. tábla a 14 éves gyakorlatnak, s nem csak szórványosan dokumentálta az ellenkező elvet, de szívós-ságával állandó gyakorlattá is tette, elannyira, hogy az elsőfoku bíróságok az alperesek kemény ostrománál mindig azzal védekeztek, hogy a budapesti kir. tábla ellenében hiába szállítanak le az illetékes helyen indított keresetek illetékességét, mert ez úgy is következetesen visszaállítaná és visszaállítja.

Most azonban minden komoly jogász öröme a budapesti kir. tábla visszatért a régi és egyedül helyes felfogáshoz, mely fordulat arra enged következtetést, hogy a törvény helyes értelmével a budapesti kir. tábla mindig tisztában volt; s hogy ezzel ellentétes gyakorlatot teremtett, inkább célszerűségi szempontból történt; nevezetesen, hogy ugyanazon ügyben kétszer ne legyen kénytelen ítélni s a torony-magasságra felszaporodott hátralékot ne növeszsze a helyi illetékesség tömeges leszállításával.

A táblák decentralisatiójával visszaállott budapesti másodfoku bíróságunk természetes és nyugodt vérkeringése is s így mi ok sem volt továbbra is kevesebb figyelemmel lenni az egyes járásbíróságok törvényes önállóságára.

Ez lehetett az egyik ok.

Ha nem ez volt, akkor a tábla 7—8 éven keresztül félreértette a törvényt.

A kérdés lényege ugyanis az: *hogy a könyvvitel helye alatt «földrajzi helyet» vagy «bíróági területet» kell-e érteni?*

Hogy a «könyvvitel helye» alatt a törvényhozás *bíróági területet* akar érteni, azt bizonyítja összes bíróági rendszerünk.

Törvényeink szerint ugyanis, *mindenütt a földrajzi hely*

rendeltetik alá a bírósági területnek és nem megfordítva, úgy, hogy nincs egyetlen egy bírósági terület, mely a földrajzi helynek alárendeltetnék.

Bizonyos földrajzi terület rendeltetik alá törvényszékeinknek, így történt járásbíróságainkkal, vagy a kir. táblák és Curiával, így a sajtó-bíróságok, bánya-bíróság stb. megalakításánál, illetőleg területi beosztásánál.

Hát hogy miért lenne kivétel teendő épen a könyvkivonati és számlaperekre és épen a nagyobb városokban, melyeknek élénkebb igazságszolgáltatása jobban megköveteli a rendszer szilárd alkalmazását: azt egykönnyen megérteni is alig lehetne.

De ettől eltekintve, nincs egyetlen törvényes szempont, mely az ellenkező bírói gyakorlatot komolyan igazolhatná; sőt az figyelmen kívül hagyott minden tényezőt, mely akár a tudomány, akár a tételes törvény szempontjából az illetékesség lényeges ismervének tekintetik.

Igy törvénykezésünknek vezérelve, hogy *illetékes bírójától senkit elvonni nem szabad* (1869: IV. tcz. 1. §.), s ennek dacára a helyi illetékességet bíróságaink 7—8 éven keresztül megállapították számla- és könyvkivonat alapján akkor is: midőn az ügylet területükön létre nem jött, a felek bíróságot nem választották, a dolog természete nem kívánta, teljesítés helyeként nem szerepelt, alperes területén nem lakott, felperes sem lakott ott, sem felperes telepe nem volt ott, sem könyveit annak területén nem vezette.

Az ítékezés tehát akként folyt, mintha az 1871: XXXII. tcz. 1. §-a, az 1873: XXVII. tcz. és az 1885: III. tcz. 6. §-a nem léteznék, mintha a járásbíróságok száma törvényesen meg nem lett volna állapítva, mintha ezek területkörét a miniszter ki nem jelölte volna, mintha a budapesti, vagy a nagyobb városok több járásbírósága nem lenne a maga területkörére éppen oly önálló és kizárólagos joghatósággal felruházott, mint az országnak bármelyik más járásbírósága. A törvény 370 önálló járásbíróságot szervezett s ezek a közel multban 1—2-vel szaporodtak, de mindenik teljesen önálló saját területkörén s a budapesti járásbíróságok nem játékból neveztetnek I—III. ker., IV. ker., V. ker., VI. ker., VII. ker. és VIII—X. kerületi járásbíróságoknak.

De hogy minden járásbíróságnak teljes az önállósága és kizárólagossága, az a *törvény szövegéből* magából is kitűnik s magasabb szempontokat sem szükséges kiindulási pontul felvenni, hogy erről meggyőződhesünk.

Az 1868: LIV. tcz. idézett 35. §-ának 2. bekezdése ugyanis világosan azt mondja: hogy könyvkivonati és számlakövetelések azon hely *bírósága* előtt perelhetők, hol a *könyvek vitetnek*.

A törvény tehát világosan *egyes számot* használ, miből a helyes következtetés fonalán feltétlenül az következik: hogy ha valamely földrajzi hely (város) részekre osztva több bíróság alá soroltatott és osztatott be, ezek közül a felperes *csak azt az egy bíróságot választhatja, melynek törvényesen megállapított területkörében könyveit vezeti*. Ha ez nem így volna, akkor a törvény a többes számot használta volna.

A törvényes állapot helyreállításában elismerés illeti meg a budapesti VIII—X. ker. járásbíróságot, mely újabb időben erélyesen lépett fel a téves praxis ellen, álláspontját azon örökérvényű jogszabályra állapítva: «*exclusa contentur omnia, quae lex enumerando non inclusit*».

Üdvözljük tehát a budapesti kir. táblát 1891 július 1-én 61172/90. sz. a. határozatáért, melyben a fővárosi kir. járásbíróságok önállóságát újból érvényre juttatta, s csak az az óhajtasunk: hogy ez *hajlíthatlan bírói gyakorlattá váljék*.

Nem végezhettük cikkünket, hogy egyik szaklapnak legközelebbi számában e tárgyra vonatkozó kijelentéseire röviden ne reflektáljunk.

A «Jog» szerint egyes ügyvédi körökben a kir. tábla törvényes határozata felháborodást keltett volna.

És vajon miért?

Mert ezzel az ügyvéd megélhetése nehezebbé vált, mert az ügyvédet személyszaporításra kényszeríti, mert nem választ-hatják ki a szorgalmasabb és tehetségesebb bírakat, mert erkölcsi vereséget okoz nekik, mert fegyelmi eljárás alá von-hatják őket stb.

Hát ezek között egyetlen egy komoly indok sincs.

Az igazságszolgáltatás nem az ügyvédek megélhetéseért létezik, hanem a jog uralmának biztosításáért; a bírák közül pedig nem válogatni kell a szorgalmasak és tehetségesebbek között, hanem arra törekedni; hogy lehetetlenné tétessék azon bíró, a ki nem áll feladatának magaslatán.

Erkölcsi vereségről szó sem lehet, mert a tábla gyakorlati szempontból célirányosan jártak el, a kik azt respektálták.

De fegyelmi eljárás alá vonásról sem lehet szó, mert nem képzelhető fegyelmi forum, mely a jelen esetről ki-folyólag fegyelmi eljárást rendelne el.

Tisztára rémképek tehát az indokolatlan felháborodás indokai.

Plenumra nincs szükség, mert e nélkül is nyugodtak lehetünk, hogy a bíróságok figyelembe fogják venni a változott helyzetet.

Dr. VÁRADY KÁROLY.

Mely bűncselekményekre nincs a magyar büntető-törvénykönyvben büntetési sanktio?

XXXI.

Azon anya, a ki házasságon kívül született gyermekét a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli (Btk. 284. §.): enyhébb büntetési tétel alá esik, mint pl. azon egyén, a ki bemászással egy almát lop.

A gyermekölés ugyancsak enyhébb büntetési tétel alá esik, mint az anya által hasonló körülmények közt a csecsemőn elkövetett súlyos testi sértés (Btk. 305. §.); vagyis azon eset, midőn az anya megöli a csecsemőt, csekélyebb súlyúnak tekintetik, mintha indulatban ölési szándék nélkül bizonyos sérelmezéseket követ el rajta.

Minthogy itt nem absolut hézaggal van dolgunk, szükséges lesz e két tételhez néhány megjegyzést fűzni.

A gyermekölést illetőleg két egymással teljesen ellentétes felfogás érvényesíthető.

Egyik szerint a gyermekölés súlyosabb bűncselekmény mint a közönséges emberölés.

Mig ugyanis a közönséges emberölésnél a kiszemelt áldozat rendszerint védekezhetik s a támadó a maga életét is veszélyezteti, addig a gyermekölésnél a tettes egy teljesen védtelen emberi lényt pusztít el. Ez utóbbi cselekmény tehát erkölcsi szempontból tekintve, még alacsonyabb mint amaz. A gyermekölések elharapódzása iránti veszély is fokozottabb, mivel itt sem anyakönyvileg sem társadalmilag evidentiában nem tartott egyének sorsa forog kérdésben, tehát a felfedezés igen nehéz, holott a közönséges öléseknél, ha más nem is, a megölt egyén eltűnése figyelmet kelt és a cselekmény nyomára vezethet. Végül a gyermekölést a gondozásra hivatott egyén követi el a gondozása alatt levő egyénen, mely körülmény a büntető-törvényben általán súlyosítónak tekintetik.

A másik felfogás a gyermekölést csekélyebb súlyú bűncselekménynek tartja, mint a közönséges emberölést.

Erre nézve az ismert szempontok érvényesíttetnek: egyrészt az anya szégyene a szülés nyilvánosságra jutása esetében, másrészt a szülés aktusával járó s a beszámítást kiseb-bítő izgatott állapot, mely a törvénytelen szülés esetében rendszerint még fokozódik. És nagy hatással van itt egy be nem ismert szempont érvényesülése is. Folyományát képezi az enyhébb büntetés a mai jogrend azon hiányának, hogy a

nő a csábítás ellen a büntető-törvényekben nincs kellőleg megvédve.¹ A társadalom érzi e mulasztást és miután segíteni a bajon nem képes vagy nem akar, tartózkodik attól, hogy a csábítások végzetes következményének eltüntetését a kellő szigorral büntesse. Ha a férfinak szabad elcsábítani a nőt, a nőnek szabad a magzatot eltüntetni. Egyik elnézés a másik elnézést hozza magával.²

A kérdés törvényhozási megoldásában tulnyomólag az utóbbi felfogás tükröződik vissza. Csakis a *francia* büntető-törvénykönyv az, mely a gyermekölést — ide értve a törvényes gyermek megölését is — szigorubb büntetési tétellel sújtja, mint a közönséges ölést. Mig t. i. a közönséges ölést csak azon esetben bünteti halállal, ha fennforog a praemeditatio, addig a gyermekölésnél (infanticide), épugy mint a felmenő rokon megölésénél (parricide), megállapítja a *halál-büntetést* tekintet nélkül praemeditációra. A francia törvény ezen határozmányának igen érdekes és tanulságos története van.

Az 1791-iki btk. a gyermekölésre nézve nem tett semmi kivételt. Az 1810. évi törvénykönyv javaslata, Beccaria felszólalásának befolyása alatt, a gyermekölésre enyhébb büntetést, deportatiót, mondott ki. Midőn az illető §-t az államtanács tárgyalta, több tag a halálbüntetést vélte megállapítandónak, s ezt azzal indokolták, hogy a gyermekölés napról napra gyakoribb. *Treilhard* erre azt válaszolá, hogy e büntetés nem nyerne oly biztos alkalmazást mint egy kevésbé súlyos büntetés és hogy az esküdtek bizonyára vonakodni fognak a bitófára küldeni egy anyát, a ki a becsületvesztéstől való félelmében követte el a cselekményt. *Berlier* támogatta őt. «Sans doute — mondotta Berlier — les malheureuses, qui sont l'objet de cette discussion, placées entre un crime qui effraie la nature et les préjugés sociaux, ont plus d'une fois arrosé leurs victimes de leurs larmes et consommé, en frémissant, leur criminelle action dictée par une déplorable faiblesse . . . Si la loi est trop dure, ne doit on pas craindre que ses ministres ne soient trop indulgents!» Az államtanács daczára ezen ékesszóló védelemnek, kimondotta a halálbüntetést. S a tulszigor tényleg meg is hozta a megjósolt eredményt; az esküdtek felmentették a gyermeköléssel vádolt nőket. Erre az 1824-iki törvény kimondotta, hogy enyhítő körülmények esetében a büntetés átváltoztatható életfogytiglani fegyházzá. Nem használt, mivel az esküdtek a verdikt kimondásánál nem tudhatták, vajon a bíróság át fogja-e változtatni a halálbüntetést és óvatosságból felmentették a vádlottnőket. Az 1832-iki törvény az enyhítő körülmények kimondását átruházta az esküdtekre s ezzel némi részben javult a helyzet, a mennyi ben azóta inkább kimondják a bűnösséget az esküdtek, de még mindig nagy hajlandóságot mutatnak elhinni a vádlottnőnek, hogy a gyermek halva született, vagy hogy csak gondatlanság forog fenn.

A mi *Angolországot* illeti, itt nincs külön büntetés megállapítva a gyermekölés számára s a cselekmény ugyanazon kategóriába esik, mint a többi emberölés. A helyzet azonban itt is az, hogy a reform erősen sürgettetik minden oldalról, mivel az esküdtek verdiktjei a büntetés tulságos szigora miatt kiszámíthatlanok. Azon büntető-törvénykönyvi javaslat, a melyet *Stefen* készített és mely 1878-ban a parlament elé terjesztetett, a büntetés enyhítését tartalmazza különösen azon eset számára, ha «a cselekmény elkövetésének idejében az anya testi és lelki fájdalmai megtörték részben az akarat szabad elhatározását.» A halálbüntetés, mely Angliában éppen nem ritka, régi idők óta nem alkalmaztatott ezen cselekményre.

¹ L. erről a 30. számban.

² A gyermekölési kasuistikára nézve igen érdekes összeállítást tartalmaz az Archives de l'anthropologie criminelle 1891. májusi és júliusi füzetében *Aubry* dolgozata: De l'homicide commis par la femme.

A többi európai törvényhozások mindannyian privilegiált csekélyebb büntetéssel sújtják a gyermekölést.

A *belga* btk., ha a cselekmény praemeditációval követte el, tizenötől *husz* évig, praemeditatio nélkül tiztől tizenöt évig terjedhető kényszermunkával bünteti.

Régi idő óta uralkodik a privilegium *Németországban*. A jelen század német törvénykönyvei, a francia példán okulva és különösen Mittermaier ismert agitatiojának nyomása alatt, lényegesen redukált büntetési tételeket állítanak fel. A német btk.-ben a büntetés három évtől *tizenöt* évig terjedhető fegyház; enyhítő körülmények esetében a végső minimum két évi fogház.

Az *osztrák* javaslatban a maximum szintén *tizenöt* évi fegyház; a végső minimum egy évi fogház. Az osztrák btk. tiztől *husz* évig; ha mulasztás által történt, öttől tiz évig terjedhető börtönt állapít meg.

A *zürichi* btk. kettőtől *tíz* évig terjedhető börtönt. (A schweizi törvénykönyvek idevágó rendelkezéseinek összeállítását l. *Stoos*: Die Schweizerischen Strafgesetzbücher. 1890. 627. és köv. ll. Csaknem kivétel nélkül súlyosabb büntetést állapítanak meg, mint a zürichi).

A *hollandi* törvény maximuma *kilencz* év; minimumot e törvény nem ismer.

Az *olasz* btk. egyrészt lényegesen kiterjeszti a gyermekölés fogalmi körét, másrészt megszorítja. A gyermekölés (infanticidio) elkövetethetik a törvényes gyermekben is és a tettes lehet más is, mint az anya, t. i. bármely hozzátartozó; de csak a mennyiben a cselekmény indoka az volt, hogy a maga vagy az anya becsületét, mely a gyermek születése által meg van támadva, megmentse. Kimondja továbbá, hogy a cselekmény elkövetethetik oly csecsemőn, a ki az anyakönyvbe még nincs bevezetve és pedig a szüléstől számított öt nap alatt. A büntetés maximuma *tizenkét* év, rendes minimuma három év; a rendkívüli minimum tudvalevőleg az olasz btk.-ben bizonyos körülmények fenforgása mellett erősen leszállítható.

A *finnországi* btk. a gyermekölést két évtől *tíz* évig terjedhető fegyházzal sújtja. Egyszersmind következetesen a mult alkalommal idézett határozmányokkal kimondja, hogy ha egy apa, anya vagy háziúr vagy házi asszony, kik tudomással birnak arról, hogy egy nő, ki náluk lakik és hozzájuk engedelmességi viszonyban van, házasságon kívül terhessé lett, s elmulasztják ezen nőnek a szülésnél azon segítyt és ápolást nyújtani, melyet állapota igényel és ez által a gyermek halálát idézik elő, háromszáz márkáig terjedhető pénz-büntetéssel vagy három hónapig terjedhető fogházzal büntetnek. Ugyanezen büntetés éri a *gyermek atyját*, ha tudomással bir a nő terhességéről és szűk anyagi viszonyairól, és őt mégis a kellő segélyezés és a szükséges ápolás nélkül hagyja, úgy hogy a gyermek ennek következtében meghal.

A *magyar* 1843-iki javaslat szerint a büntetés, ha a nő «a tettet szülés előtt határozta el magában», *tíz* évig terjedhető rabság, ha pedig a szándék csak szüléskor vagy szülés után támadott benne, öt évig terjedhető rabság.

Minden európai törvénykönyvek és javaslatok közt a legalsó fokozaton van a *magyar Btk.* büntetési tétele: a büntetés maximuma, a praemeditatio fenforgása esetében is, *öt* évi börtön, végső minimuma *egy napi* fogház.

Mi lehet oka annak, hogy a magyar Btk. ily alacsony büntetést szab ezen cselekményre?

Az esküdtek verdiktjeire való tekintet, mely a többi államokban a büntetési tétel leszorítására kétségkívül bizonyos befolyással volt, a magyar törvényhozást nem irányozhatta, mivel ily ügyek számára esküdtszékünk nincs. Tehát midőn a magyar törvény a büntetés enyhességében minden európai törvényeken tulmegy, csak egy esetleges, öntudatlan megállapítással állunk szemben? Éppen nem.

A m. Btk. itt bizonyos tekintetben egészen következetes.

A nőnek a csábítás ellen — mint más alkalommal kimutattuk — minden európai kodexek közt a legkevesebb védelmet adja, s ebből folyólag a nő ezen ölési cselekményét is a legkisebb büntetéssel illeti.

Miből azonban mint eredmény az áll elő, hogy a házasságon kívül született csecsemő az anya ölési cselekményével szemben ugyszólván *teljesen védtelen* marad.

Hozzájárul, hogy ezen problema tárgyalásánál nem szabad szemelől téveszteni a kérdés magánjogi oldalát. A magyar gyakorlat a magánjog terén sem nyújt támogatást a nőnek. Az apaság bizonyítása meg van nehezítve; és ha a bizonyítás sikerül is itt-ott, a gyermektartásra a nőnek nevetéses csekély összeget ítélnék, melyet a per-inditástól számítva csak egy, néha két év mulva fizetnek ki; maga az auya pedig a gyermekágyi költségekre ítéletileg soha sem kap semmit. A szülés aktusával járó izgalom mellett tehát igen sok esetben a közvetlenül fenyegető nyomor és a gyermeke és saját jövője feletti kétségbeesés viszi az anyát az ember-telen cselekmény elkövetésére.

Ez az, a mi félig-meddig érthetővé teszi a Btk. 284. §-ának megállapításait.

Nem akarjuk állítani, hogy a gyermekölések ijesztő mérvű elszaporodása nálunk a büntetési tétel aránytalan alacsony voltának tulajdonítandó, de lehetséges, hogy a kapcsolat meg van. Annyi bizonyos, hogy a csábítások gyakorisága a gyermekölést is gyakorivá teszi.

Ha egyszer szakítani fog a magyar törvényhozás azokkal a ferdeségekkel, melyek a nőt ily végzetes dilemmába viszik, meg fogja adhatni a törvénytelen születésű csecsemőnek is a védelmet az anya ellen. Mi e feladatot sürgősnek tartjuk.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

Különfélék.

— A bírósági joggyakornokok és aljegyzők minősítéséről és kiképzéséről a napokban kiadott rendeletet közelebb beszéljük meg.

— *Curiai sürgetés*. A kir. Curian azon eléggé nem méltányolható szokás áll fen, hogy a feloldott vagy pótlás véggett rendelvevényileg visszaküldött ügyek bizonyos határidő eltelte után, ha addig kiegészítve vissza nem terjesztettek, az alsóbíróságoknál megsürgettetnek. Sajnos, ezen sürgetésre nagyon sok esetben van szükség.

— A kir. Curia a temesvári lottópert 12 napon át tárgyalta, mely időből a referáda 10 napot, a tanácskozás és ítélethirdetés 2 napot vett igénybe. A mint nem mulasztjuk el esetről-esetre kárhozzatni a gőzerővel való referádának tüneteit, úgy másrészt ezen alkalommal ki kell emelnünk a tárgyalás kimerítő alaposságát.

— A *Sóvágó-ügynek* kir. táblai tárgyalása alkalmából, hol az elsőfokulag felmentett vádlott a másodfok által az iratok alapján életfogytig tartó fegyházra ítéltetett, dr. Visontai Soma a *Magyar Hírlap*-ban a következő javaslatot teszi:

«Addig is, a mig a szétosztott táblák foruma előtt az élő szó meggyőző ereje és az emberi lélek szemlélhető nyilvánulásai fogják a bíró meggyőződését éreltetni; addig is, mig a bűnperek bizonyítási anyaga nem holt betűkben, hanem a váddal terheltek és a tanuk eleven vallomásaiban fog a bírák előtt nyilatkozni: kezdődjék meg ez a reform egy oly intézkedéssel, a mihez nem kellene csak gyors elhatározás és jóakarát az igazságügyi kormány részéről. A kir. táblák ügyvitelével és referálási rendszerével teljesen összeegyeztethető, hogy bűnvádi eljárásunk jelen keretében is a vád és a védelem előterjesztései a kir. táblák előtt élő szóval tétessenek meg. A mig a szóbeliséget a tábláknál behozzák, az igazságügyi kormány rendeletileg szabályozza legalább a plaidoyer-k szóbeliségét. És ha ez a büntető jogszolgáltatás egész terére most kiterjeszthető nem is volna, de főbenjáró ügyekben úgy a közvád képviselője, mint a védő jelenhessen meg és terjeszthesse elő mondanivalóját. Már magában véve ez is vivmány volna a szóbeliség terén és sok fonákságnak venné elejét».

— A kassai ügyvédi kamara utóbbi közgyűlésére vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Nem állhatom meg, de kötelességet is vélek teljesíteni, midőn a kassai ügyvédi kamara alábbi határozatát t. Szerkesztő urral közlöm s ehhez néhány megjegyzést fűzök.

A jegyzőkönyv így hangzik:

«Tárgyalás alá vétettek az ügyrend 60. § a alapján Enyiczkey Gábor s. a. -ujhelyi lakos ügyvéd által a választmányhoz 138/91. és 265/91. üksz. alatt kellő időben beadott és a közgyűlés elé terjesztett indítványok. Felolvastatott mindenekelőtt a 138/91. üksz. alatt beiktatott indítvány az iránt, hogy a s. a. -ujhelyi kir. törvényszéknél a letárgyalt rendes perek lassu elintézése és a k. -helmecei kir. járásbírósnál tapasztalt lassu ügymenet orvoslása végett a nagyméltóságú m. kir. igazságügyminiszteriumhoz feirat intéztesék; *olvasztatott ezzel kapcsolatban Farkas Lajos s. a. -ujhelyi lakos, ügyvéd, kamarai elnökhelyettesnek 264/91. üksz. alatt beérkezett azon jelentése is, hogy a s. a. -ujhelyi ügyvédek Enyiczkey Gábornak fentjelzett indítványát magukévá tették.* A közgyűlés hosszabb eszmecsere és beható megvitatás után határozatilag kimondotta, hogy Enyiczkey Gábor ügyvédnek 138/91. sz. a. beadott indítványát el nem fogadja. Mert indítványtevő egyes speciális eseteket föl nem hozott, a melyekből a közgyűlés meggyőződést szerezhetett volna akár a s. a. -ujhelyi kir. törvényszéknél letárgyalt rendes perek lassu elintézéséről, akár pedig a k. -helmecei kir. járásbírósnál fenforogni jelzett lassu ügymenetről. Az ily általánosságban emelt panaszoikat tehát a közgyűlés a dolog természeténél fogva magáévá nem tehetvén, az indítvány elfogadható nem volt.»

«Felolvastatott továbbá ugyancsak Enyiczkey Gábor ügyvédnek 265/91. sz. a. beadott az iránti indítványa, hogy kértetnek fel a s. a. -ujhelyi kir. törvényszék elnöksége, miszerint a gondnokságok és főképp a csődtömeggondnokságok kiosztásában méltányosabb eljárás követetnének. Ezen indítvány is tárgyalás alá vétetvén, tüzetesebb megvitatás után a közgyűlés határozatilag kimondotta: *Tekintve, hogy a gondnokokat és csődtömeggondnokokat a törvény és az ügyviteli szabályok alapján a bíróságok saját hatáskörükben és a körülményekhez mért belátásuk szerint nevezik ki: a közgyűlés Enyiczkey Gábor ügyvédnek 265/91. sz. a. beadott indítványát el nem fogadja, s ez irányban intézkedést nem tesz.*»

A határozat első pontja is kifogás alá esik, mert akkor, midőn egy 35 tagot számláló tekintélyes (a s. a. -ujhelyi) ügyvédi kar lép a kamara elé azon panaszszal, hogy a törvényszéki polgári ügyekben az ügymenet igen lassu s a hátralék tulságos nagy, a kamarai közgyűléstől legalább is kicsinyes felfogás az, hogy az egyes esetek kiemelése nélkül általános panaszt magáévá nem tehet. Itt, hol nem egyes esetekről, hanem általános lassu ügymenetről s tetemes hátralékról van szó, egyes esetekről beszélni egészen felesleges.

De sokkal inkább kihívja a bírálatot a kamarai határozat második pontja, mely már az ügyvédi kamara hivatásáról valóságos abdikálás. Akad tehát ügyvédi kamara, mely hatáskörén kívül esőnek tartja hozzászólni azon eljáráshoz, melyet egy a kamara területén működő törvényszék a csődtömeggondnokságok s más ügyvédi kirendelések körül követ. Arra való tehát az ügyvédi rendtartás 19. §-a, hogy az 16 évi alkalmazás után maga egy ügyvédi kamarai közgyűlés által ily értelmezést nyerjen? Mit jelent e közgyűlési határozat? Azt, hogy egy törvényszék a gondnokságok kiosztásánál évek folyamán át következetesen a leghelytelenebb s legméltánytalanabb eljárást követheti a nélkül, hogy az ügyvédi kamara e felett véleményt nyilvánítani jogosítva lenne.

E felfogást a leghatározottabban vissza kell utasítani, mert ez az ügyvédi rendtartás 19. §-a tartalmával s célzatával merőben ellenkezik s mert ily felfogás mellett az ügyvédi kamara egy egyszerű fegyelmi hatóság álláspontjára süllyedne le. De szerencsére megczáfolást nyert a kassai ügyvédi kamara kisszerű felfogása a budapesti ügyvédi kamara következetesen követett azon eljárása által is, mely szerint a fővárosi kamara a fővárosi törvényszékek által a csődtömeggondnoki kirendelések tárgyában követett eljárását már több ízben megbeszélés és indítvány tárgyává tette s e tárgyban a törvényszékek figyelmét is felhívta. Kíváncsós lenne, hogy oly irányu határozattal, minő a kassai kamarai közgyűlésé, soha többé ne találkozzunk.

ENYICZKEY GÁBOR.

— A kecskeméti jogakadémia igazgatójává dr. Kovács Pál jogakadémiai tanár választott. A vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig dr. Kecskeméti Lajos kecskeméti ügyvédnek az ugyanottani jogakadémián a bünvádi eljárás magántanárává történt megválasztását megerősítette.

— A magyar váltótörvény tankönyvét adta ki második javított kiadásban dr. Hermann Sándor. Ezen munka is, ép úgy mint dr. Hermann kereskedelmi joga, a kereskedelmi iskolák használatára van szánva.

— A magyarországi kath. szentszékek törvénykezési rendtartását írta meg dr. Jurányi János kanonok s munkájára, melyet a budapesti tud. egyetem pályadíjjal tüntetett ki, előfizetést hirdet. A mű különös tekintettel van a házassági és bűnügyekben való eljárásra. Előfizetési ára 1 fit 50 kr.

— A nemzetközi büntetőjogi egyesület ismét egy vaskos kötetet küldött meg tagjainak. A kötet legnagyobb részét a különböző országok szakférjainak jelentései foglalják el a feltételes ítéletekről. Ezek közt első helyen közöltetik dr. Gruber Lajos jelentése az angol parlament idevonatkozó tárgyalásairól és a Magyar Jogászegylet vitájáról. Dr. Gruber Lajos igen nevezetes szolgálatot tett a Jogászegyletnek, midőn vitáit ezen nemzetközi forum előtt tüzetesen megismertette.

— A király születésnapja ünnepére az ausztriai fegyverházakban 86 rab kapott kegyelmet. A királyi kegyelem az egyes fegyverintézetek közt így oszlik meg: Lemberg 9, Sztaniszló 7, Stein 4, Göllersdorf 2, Suben 3, Müräu 4, Grác 1, Marburg 4, Laibach 2, Capo d'Istria 2, Gradiska 3, Prága 5, Pilsen 3, Karthaus 5, Vínicz 3; — a női fegyverházakban: Bécsujhely 5, Vingaun 1, Lemberg 5, Repy 9, Walachisch-Mezerits 6 és Schvaz 1.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Szept. 4-től szept. 11-ig.) Csirkovics Dusan e. az ujvidéki tsz. szept. 5. (157). — Deutsch Lipót e. a szolnoki tsz. szept. 5. (169). — Mandi Mihály e. a bpesti tsz. szept. 7. (171).

Csődök: Sigmund és Morman e. az iloki jbság; id. t. dr. Kolarovits Miklós, ht. Ticsarits Ferencz; bh. aug. 1., csődv. vál. szept. 1. (188). — Thein S. e. a budapesti keresk. és vtsz.; csb. Antos Károly, t. dr. Horváth Ádám, ht. dr. Beldi Izor; bh. szept. 19., felsz. t. okt. 13., csődv. vál. okt. 16. (189). — Berger Emilia és társa e. a bpesti keresk. és vtsz.; csb. Jamniczky Sándor, t. Bunczel Alfréd, ht. Remetey Zoltán; bh. szept. 30., felsz. t. okt. 22., csődv. vál. okt. 26. (191). — Dragicsevič Svetožar e. a pozsegi tsz.; id. t. dr. Szobát Miklós, ht. Kovacsits Károly; bh. szept. 2., csődv. vál. szept. 4. (191).

Pályázatok: A pécsi tsz. II. oszt. jegyző és a pécsi jbságnál albiró; bh. szept. 5. e tsz. elnökéhez (188). — A szombathelyi tsz. II. oszt. jegyző és aljegyző; bh. szept. 5. e tsz. elnökéhez (188). — A gy.-fehérvári tsz. II. oszt. jegyző és aljegyző; bh. szept. 5. e tsz. elnökéhez (188). — A szepesszombati jbságnál albiró; bh. szept. 5. a löcsei tsz. elnökéhez (188). — A lugosi jbságnál aljegyző; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (193). — Király-helmecei jbságnál albiró; bh. szept. 11. a s. a. -ujhelyi tsz. elnökéhez (193). — A kaposvári tsz. II. oszt. jegyző; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (193). — A szegedi jbságnál albiró; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (193). — A zilahi tsz. II. oszt. jegyző; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (193).

UJDONSÁG	Lithografizott	UJDONSÁG
ügyvédi nyomtatványok		
csinosan vésve és legfinomabb kivitelben, mint:		
Sommás váltó-kereset Sommás kereset Biztosítási végrehajtási kérvény Kielégítési végrehajtási kérvény.		
Egy-egy nyomtatványnak ára 500 ivenként 5 forint 50 kr.		
" " " " 100 " 1 " 20 "		
Irattári iromány-jegyzék (Fascikel)		
különösen erős cartonpapiroson, 4 oldalas. Ára 100 példányonként 3 frt.		
Mintagyűjteményt bérmentve és ingyen küld:		
Gansel Zsigmond könyvnyomdája		
Budapesten, IV. ker., Károly-utca 18. sz.		
Ugyanitt mindenféle irodai felszerelések kaphatók.		

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az új birói ügyviteli szabályok. — 2. — A vizsgálati foglyok s azok ártatlansága. FARKAS LAJOS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A végrehajtók panaszai. — Ujszinezetű bélyegjegyek. Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Hézagot képez-e a magyar Btk.-ben a gyermekölés büntetési tételének alacsony volta? Dr. GRUBER LAJOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrende az 1891/2. tanév első felére. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az új birói ügyviteli szabályok.

I.

Az érzet, melylyel az igazságügyminiszterium új, nagyterjedelmű munkáját kézhez vettük, nem az öröm, hanem inkább a fájdalmas lemondás érzete.

A szóbeliséget megvalósító új perrendet vártunk, és kapjuk helyette eddigi birói ügyviteli szabályaink kissé átdolgozott új kiadását. Habár részleges, de a szóbeli eljárás keretébe illesztett reformokat vártunk és kapunk helyette egy az írásbeli perben gyökerező új szabályzatot.

Beismerik, hogy szóbeli és közvetlen eljárás mellett a bíró jobb, mélyebb betekintést nyer az ügybe, hogy azon bíró is, a ki a kuszált percsomóban el nem igazodik, világos képet nyer a perről, hogy tehát a szóbeliség erősíti a jó birói kart, de feltétlenül szükséges gyengébb birói karnál: és mégis azzal érvelnek ellene, hogy birói karunk még gyöngye e feladatára.

És mily csodálatos betekintést árulnak el a lélektan és az igazságügyi nevelés dolgaiba, midőn a szóbeliség részére nevelni akarnak írásbeliséggel. Mintha a szóbeliségre más iskola létezhetnék, mint magának a szóbeliségnek keresztülvitele.

Az eszme azonban gyökeret vert és uralkodik valamennyi igazságügyi reformmunkálatainkban. Kifejezést nyert a táblák szétesztéséről és a bíróságok és ügyészségek szervezetének módosításáról szóló törvényekben, tárgyát képezi egy legujabban a jegyzők, aljegyzők és joggyakornokok működési körét szabályozó rendeletnek, és utat talált a most megjelent birói ügyviteli szabályokba is.

Az ügyviteli szabályok 65. §-a szerint a kir. Curianál és a kir. ítélő táblánál az elnök a tanácsjegyzőket, — ide értve a berendelt bírákat, albírákat, jegyzőket és aljegyzőket — egy-egy bíróhoz osztja be és ezek kötelesek a bírónak az előadványok előkészítésében segédkezni és a rájuk bízott ügyeket a bíró utasításához képest feldolgozni.

A nevelés azonban nem áll meg e ponton, hanem felnyúl a törvényszéki ítélő bírákig. Az ügyviteli szabályok 153. §-a értelmében az ügydaraboknak a bírák közti kiosztásánál szem előtt tartandó, hogy az egyes bírák egy időben főleg egy szakba tartozó ügyekkel, de ezeken felül mellékszabbeli ügyekkel is foglalkozzanak és a körülményeknek megfelelő idő elmúltával főleg azon szakbeli ügyeket kapják feldolgozás végett, a melyekkel addig mint mellékszabbeliekkel foglalkoztak. Ilyen külön szakok: 1. a közpolgári, 2. urbéri, 3. váltó-, kereskedelmi és csőd s 4. büntető ügyek. Az ügyviteli szabályok 172. §-a szerint pedig az elnök a megalkotott tanácsok birói tagjainak személyében köteles az

ügymenet sérelme nélkül oly változtatásokat tenni, hogy a bíráknak nagyobb időközön belül alkalom adassék az ügyszakok mindenikében működhetni.

Szóbeliség helyett tehát kapunk birói nevelési rendszert.

Önmagában a célzat bizonyára helyes. A bíróságok értelmi színvonalának emelése minden kétségen felül fontos feladat. Azonban attól tartunk, hogy az ugyis eléggé döcögő ügymenet ez által hátrányt fog szenvedni. A bíróságok színvonalát emeljük, a bíráskodás színvonalát leszállítjuk.

Már az aljegyzők és joggyakornokok kiképzetésénél előáll ez aggály. E kiképzetés úgy van kontemplálva, hogy a folyó ügyek elintézésére, blanquettaris végzéstervezetek kitöltésére, a mi a kiképzést nem mozditja elő, nem szabad őket felhasználni, a mint az most történik. A hol a bírósági szervezet egy bírósági irodával (Gerichtsschreiberei) rendelkezik, mely ezen folyó ügyeket intézi, ott az ily intézkedés helyes. Nálunk azonban az egész per, legapróbb szálaival a bíró kezében van. Ha a bírónak az érdemleges határozatokat elkészíteni, a folyó ügyeket intézni és ezen felül még tanítani is kell, akkor — tekintve a nagy ügyszámot — e működési körök egyikét okvetlenül elhanyagolja. És attól tartunk, hogy ezen elhanyagolt működési kör ép a perdönés, a tulajdonképi bíráskodás lesz.

Még több aggodalmat kelt a tanácsjegyzők munkaköre a táblánál. Szóbeli eljárásnál semmi veszély sem rejlenék abban, hogy a tanácsjegyző az előadványokat előkészíti és egyes ügyeket feldolgoz. Az ítélő bírák a szóbeli előadások folytán ismerik a peranyagot, közvetlenül tudomást szereznek mindenről. Írásbeli eljárásnál előadói rendszerrel azonban a per tulajdonképi bírása az előadó és a per fölött az dönt, a ki az előadás alapját képező perkivonatot készíti. Hatályos ellenőrzés a tanács részéről alig lehetséges. A másodfoku bíráskodás egy része így a tanácsjegyző kezeibe kerül. A bíró felelősségének bármily erős hangsúlyozása — a mint azt az ügyviteli szabályok 65. §-a teszi — nem képes eloszlatni az aggályokat.

A mi pedig a nevelési rendszert az ítélő bíráknál illeti, a mint az az ügyviteli szabályok 153. és 172. §§-aiban szabályozva van, az a szakbíráskodásra káros. A jog egyes ágai ma már annyira szétváltak, az egyes szakok oly nagy terjedelmű anyagot foglalnak magukban, hogy egy ember minden jogi szakban egyaránt jártas nem lehet. Bizonyos universalitás itt is szükséges ugyan; nem lehet jó polgári bíró, ki a büntető bíráskodást egyáltalában nem ismeri, és nem lehet jó büntető bíró, ki a magánjog és polgári per elemeit nem bírja. Ezen universalitást azonban a leendő bírónak akkor kell szereznie, mikor kiképzetését nyeri; mint bíró lehetőleg egy szakkal foglalkozzék, ha e szakot teljesen akarja birni. Nem vagyunk képesek belátni, hogy egy bíró, a ki például éveken keresztül kereskedelmi ügyekkel foglalkozott, azokban kiváló szakismeretekre tett szert, és e munkakörben kitűnő szolgáltatásokat tehet az igazságügynek, miért ne hagyassék élte végeig e munkakörben és miért tétessék át — talán akarata ellen — a büntető osztályhoz, a hol (bizonyára nem az ügymenet és bíráskodás előnyére) új tanulmányokat kénytelen kezdeni.

Az eredmény, hová itt éppugy, mint a birói szervezet és

per minden egyes pontjából kiindulva eljutunk, az, hogy a mit tenni lehet, azt csak a szóbeli eljárás útján lehet elérni. Szóbeli eljárás mellett baj nélkül lehet nevelni új birói elemeket, baj nélkül lehet erősíteni minden, bármi néven nevezendő eszközzel a meglevőket, míg a mai írásbeli per keretében minden lépés veszélyeket rejt magában. —z.

A vizsgálati foglyok s azok ártatlansága.

Magyarországon 1888-ban 1450 férfi és 438 nő szenvedett *ártatlanul* vizsgálati fogságot. Ennyi volt azoknak száma, a kiket letartóztattak, heteken, hónapokon át, sőt egy évnél is hosszabb ideig fogva tartottak, de a kik ellen az eljárást megszüntetni, vagy őket felmenteni kellett.

A szaklapok ennek a megdöbbentő következtetésnek adnak kifejezést.

Különböző variációkban ugyanezt ismétlik a fővárosi és a vidéki napi sajtó organumai.

A statistika rideg számai tagadhatlanul a fenti feltevés mellett bizonyítanak.

Más felfogásnak adunk azonban helyt, ha a kimutatásnak iménti eredményét a tárgyi igazság szempontjaiból vesszük bírálat alá.

Hogy erre vállalkozzunk, ezt tőlünk jogszolgáltatásunk erkölcsi reputációja követeli meg.

Mert ha a bíróságok ellen ezzel kapcsolatban elhangzó vádaknak csak a századrésze is valóság számba megy, már ez egymagában is elégséges, hogy egész jogszolgáltatásunk alaposan kompromittáltassék.

Vádként hozatik fel, hogy évenként *ezerekre* rug azoknak száma, kiket a vizsgálóbíró szeszélyből, kényelemből, könnyelműségből vagy tudatlanságból ártatlanul vizsgálati fogságban tartott, továbbá, «hogy Magyarországon az állampolgárok szabadsága a vizsgálóbíró önkényére van bízva».

Válaszunk erre az, hogy *ártatlanul* egyetlen egy egyénnek sem szabad vizsgálati fogságban tartatnia.

A vizsgálati fogság elrendelésének biztosítékait az id. bűnv. elj. szab. 45. §-a akként szabja meg, hogy terhelt ellen a vizsgálati fogság csak azon esetekben találhat alkalmazást, ha terheltet vizsgálóbírói kihallgatása után is alapos gyanúkok terhelik, hogy a vádbeli cselekményt elkövette.

A vizsgálóbírónak tehát a netáni előnyomozás és terheltnek kihallgatásából kell merítenie a birói kognitiót, hogy terhelt a vádbeli cselekmény gyanújával alaposan illethető-e, vagy a fenforgó gyanúkok részben vagy egészben nem erőltetnek-e meg?

Már a vizsgálat elrendelésének feltételei, terheltnek megnyugvása, a kir. ügyészségnek minden ily esetben gyakorolt ellenőrzési jogköre, s felelőssége esetén a törvényszéknek felügyeleti hatásköre együtthatásukban vannak hivatva annak elhárítására és reparálására, ha a vizsgálóbíró a vizsgálati fogság elrendelésének szabályait tulbuzgalmában netalán szem elől tévesztené.

Ha így van, s így kell lenni, mert a gyakorlatnak megizmosodott jogszabályai ezt így rendelik, miként fejthető mégis meg, hogy a megszüntetés vagy felmentés folytán menekülő *minden terheltben minden körülmények között ártatlanul* üldözött egyéneket keresünk? Miként magyarázható ki, hogy az ekként menekülő minden ily egyénben szükségkép az ártatlanságnak mindenkit egyaránt megdöbbentő tulajdonságait találjuk is fel?

Tisztában vagyunk a modern jogász felfogás kívánalmaival, midőn ezek szerint azon terhelt tekintetik bűnösnek csak, kit a törvény a fenforgó bizonyítékok alapján annak nyilvánított, s viszont minden felmentettet vagy az eljárás megszüntetésével menekült egyént büntetlennek tart.

Jogilag annak tartjuk mi is. De viszont a bíróságok ellen használt hasonló vádak ellenében egyszersmind kötelességünk

a birói felfogásban visszatükröződő azon szellemnek ismeretetésére nyújtani segédkezet, mely a divatos jogász elme-éllel hirdetett *ártatlanság* és az *el nem ítéltetés között* a distinkciónak még oly finom árnyalatait is képes lesz felismerni, mikből az ártatlanságnak hirdetett fogalma azután az azt megillető valódi értékére lesz redukálható.

Tény, hogy minden el nem ítéltetett egyént a bűnösségnek pozitív ismérveitől mentnek kell tekintenünk. E szerint minden ily egyént, miután a bűn, melynek elkövetésével vádoltatott, ellenében törvényszerűen nem lett beigazolva, de jure büntetlennek kell elfogadnunk.

Az ártatlanságnak fogalma, mely nyelvünkben a német unschuldig kifejezésnél jóval messzemenőbb ethikai jelentőséggel bír, sem szótani sem logikai értelemben minden el nem ítéltetett egyént illethet meg.

Legalább is helytelen szóhasználatnak kell nyilvánítanunk, ha jogi műnyelvünkbe az *elítéltnék*, ellentétként az *ártatlan* szó csempésztetik be.

A birói ítélet nem nyilvánít senkit ártatlannak, más szóval az ártatlanságnak erényeivel senkit fel nem ékesíthet. De büntetlenséget biztosít mindenkinek, kit a fenforgó vádra nézve büntetlennek kellett találnia.

A bűnösségnek negatívóját a büntelen szó fejezi ki. Az *elítélhetőknek* ellentétes fogalmát az *el nem ítéltetésben* találjuk fel.

Az elítélhetőséghez a bizonyítékoknak azon sulya és jelenléte kívántatik meg, melynek alapján a vád ugy alanyi mint tárgyi tekintetben beigazolhatónak legyen tekinthető. Az el nem ítéltetésnek törvénye a megkívántató bizonyítékoknak elégtelenségében összpontosul.

Mindössze egy alig elmúlt évtizednek elválasztó határvonalát lehet konstatálnunk, midőn még a felmentésnek indoka egyuttal a birói határozat rendelkező részében is kifejezésre talált.

A bizonyítékok elégtelensége, az alanyi vagy tárgyi tényálladék meg nem állapíthatása, s a bizonyítékok hiánya stb. birói kijelentések mint a birói határozatnak fokmérői tekinthetők.

Az ítélkezésnek ezen neme mai judikaturánkból már kiküszöbölve van, de azért a birói határozatok indokaiban minden esetben teljesen kimerítve találjuk az okokat is, melyek terheltnek elítélésénél vagy felmentésénél irányadóként szerepeltek. S ez utóbbiak gondos tanulmányozásából legkevésbé szerezhetők az erkölcsi meggyőződésnek azon ismérvei, miknek alapján akár a megszüntetéssel, akár a felmentéssel menekülő terheltnek a szó szoros értelmében vett ártatlansági certifikációja minden előforduló esetben kiállíthatatnék.

Azért, mert mint bíró a felmentésre szavazok, ezt nem csupán azért teszem, mintha annak bűnössége iránt az elítéléséhez megkívántató bizonyítékokat elégségeseknek el nem fogadhatnám, hanem mert követendőnek tartom azon bibliai arányszabályt: hogy inkább 99 bűnös meneküljön, mint ártatlanul egy is szenvedjen.

S ily birói felfogással ítélkezve, ismerve a gyakran homlokegyenest ellenkező bíró kognitio különféle változásait, vajon követelhetni-e, hogy az ekként menekülő 99 bűnösben még maga az ítélkezést gyakorló bíróság is az *ártatlanságnak* mind megannyi szemenszedett gyászlovagjait üdvözölje?

Hogy magunkat konkrét példában fejezzük ki: valaki ellen a magánvád miatt indított bűnvádi eljárás megszüntetve lesz. Az e miatt vizsgálati fogságban volt terhelt vizsgálati fogságából azonnal szabadul is. De a magánváddal még egyéb vádbeli cselekmények is forognak fen. Mely cselekmények miatt terhelt jóval utóbb vonatik büntetőjogi felelősségre. A statisztikában az ily terhelt is, mint a vizsgálati fogságból megszüntetéssel menekült terhelt lesz kimutatva.

Kérdés, hogy az ekkép menekülő terhelt is ártatlanul

üldözöttnek tartható-e? S nem-e csupán a megszüntetett vádra nézve lett számára a büntelenség, de még helyesebben a büntetlenség biztosítva.

Szerintünk az ilyen terhelt józan felfogással ártatlanul üldözöttnek semmiképp sem tekinthető.

Ez is egy adat, melylyel azon kiindulási pontnak tartathatlanságát sikerül kimutatnunk, mely pusztán a megszüntetés vagy a felmentés jogtényéből a vizsgálati foglyok teljes *ártatlanságára* következtet, s miből vizsgálóbíráink lelketlen működését látja dokumentálva.

Irányzatosan, a kérdés mélyébe ható tájékozottság nélkül, vagy a jobb meggyőződés ellenére itt-ott közzétett hasonló kijelentések alkalmasak lehetnek, hogy ez által jogszolgáltatásunk az avatatlanok előtt diskreditáltassék. Mindazáltal a kérdést közelebbi megvilágításban is tekintő szakjogásaink vizsgálóbíráinkat nem fogják oly kannibáloknak tekinteni, kiknek egyedüli s legfőbb lelki gyönyörűségük abban telik, ha valakit becsukathatnak.

A felmentés vagy megszüntetés útján szabaduló vizsgálati foglyok oly nagy garral hirdetett ártatlanságát négyféle szempontból lehet és kell taglalás alá bocsátanunk.

Első csoportba azon vizsgálati foglyok sorozhatók, kik a magánvádtól függő deliktumok eseteiben kerülnek vizsgálat alá, s legtöbbször személyi megbízhatatlanság czimén jutnak vizsgálati fogságba is.

Az ezen csoportban vizsgálati fogságot szenvedők vizsgálati foglyaiknak egyik legjelentékenyebb kontingensét szolgáltatják.

A cseléd és gazda közötti viszonyból folyó lopási és sikkasztási büntettek, a csalási bűncselekmények különböző nemei az erre vonatkozó statisztikai adatok hiányában is annak feltevését engedik meg, miként ezen fajbeli bűncselekmények a letartóztatásba és vizsgálati fogságba jutó egyéneknek a lehető legnagyobb számcsoportját szolgáltatják.

Összerű esetben tekintve a kérdést, ha a cseléd hűtlen lesz gazdájához, azt meglopja vagy annak kárára sikkasztást vagy csalást követ el, mi miatt a szolgáltatából elbocsátva lesz, a vizsgálóbíró az idegen illetőségű s helynelküli cseléd ellen, főleg ha az összejárás veszélye is fenforog, a rendőrség által személyi megbízhatatlanság okából letartóztatott terhelt ellenében találhat-e más expedienst, ha t. i. a büntető igazságszolgáltatásnak érvényét kockáztatni nem akarja, mint ha a fenforgó okokból a vizsgálati fogságot elrendeli?

S büntető judikaturánknak tapasztalatszerű eseteiben a magánvádnak visszavonása nem a fentebb megjelölt deliktumoknál fordul-e leginkább elő?

Midőn sértett a tett feljelentése által kárának megtérítését nyerve, vagy ebbeli reményében csalódva, a vizsgálóbíró előtt vagy a főtárgyaláson a vádját visszavonja, s ez által a vizsgálati fogságban levő terhelt ellen az eljárás megszüntetve, vagy ugyanő a vád alul felmentve lesz.

Vajon az ilyképp szabaduló vizsgálati fogoly, kinek bűnössége egyébként minden kétséget kizárólag bizonyítva van, szintén az *ártatlanok* közé sorozható-e?

Nem lenne-e méltányos, sőt igazságszerű megemlíteni, hogy az 1888-ban megszüntetés vagy felmentés útján szabaduló s ártatlanul szenvedőnek feltüntetett 1888 vizsgálati fogoly között hány azon vizsgálati fogoly, kik csupán azon egyedüli indokból nem voltak elítélhetők, mert a magánvád ellenükben visszavonva lett.

S ha ezek nem kicsinylendő számát a statisztikailag kimutatott 1888 vizsgálati fogoly számából levonjuk, ezen horribilisnek feltüntetett szám nem apad-e legalább is a felére le, vagy azon még jóval alább, erre szeretnénk elfogadható feleletet nyerni.

A statisztikai kimutatást ily megvilágításban óhajtanánk kidolgozva látni.

A felmentés vagy megszüntetés útján menekülő vizsgálati

foglyoknak második csoportját a terhelteknek azon osztálya szolgáltatja, kiknek bűnös volta a vizsgálat adataival be van ugyan bizonyítva, azonban ezek elítélése különböző okokból nem effektuálható.

Ily okként szerepelhet, ha terheltnek cselekménye az orvos-szakértők megegyező kijelentése szerint büntetőjogi beszámítás alá nem vonható.

A belátási képesség hiánya, a lelki és elmebeli állapotnak beszámíthatatlansága stb. nem egy esetben képeznek oly döntő mozzanatot, mely terheltet az elítélés alul mentesíti. S ha ehhez az elítélés alul szintén mentesítő azon perjogi esetlegeséget is hozzávesszük, mely szerint a vizsgálat során beszerzett s az elítélésre kellő alapot képezett bizonyítékok a bűnper végérvényes ítéleti stadiumáig részben vagy egészben el is enyészhetnek, mi főleg akkor következik be, ha az elsőfoku ítéletek feloldás folytán hosszabb időköz után hozatnak meg, akkor az ezen csoportba foglalt s az elítélés alul megszüntetés vagy felmentéssel szabaduló terheltek szintén oda sorozhatók-e azon *ártatlanul* üldözött egyének közé, kiket egyedül a vizsgálóbíró szeszélye, könnyelműsége stb. zavart a fogságba bele?

Nem tagadhatni, hogy az ezen csoportba foglalható s az elítélés alul szabaduló terhelteknek száma a magánvád folytán menekülő terheltek számánál jóval alacsonyabb s mondhatnám alig néhány százalékban lesz kifejezhető, de midőn a vizsgálati fogságban szenvedők *ártatlansága* oly általánosságban, minden további magyarázat nélkül czikk tárgyává tétetik, ezen, bármily kicsiny számadatot se szabad keveselnünk.

A harmadik csoportba az elítéléstől megmentett azon vizsgálati foglyok csoportja esik, kik kriminalistikai értelemben a vád és következményeinek terhe alul felmentetnek ugyan, de *ártatlanoknak* még sem tekinthetők.

Jogilag büntelenek, de csak a szónak legtágabb értelmében, mert elítélésükre a rendelkezésre állott vagy beszerezhetett bizonyítékok nem találtak elégségeseknek. Bűnös, de büne nem volt bebizonyítható.

Ezen csoportba sorozott terheltekre nézve vindikáltatik az *ártatlanságnak* azon fogalma, mely Köteles Mihály esetét látja minden az elítélés alul menekülő terheltben felujlani.

Hogy az egyik, néha mindkét bíróság a fenforgó bizonyítékokat az elítélésre elégségeseknek találja, s csak a pusztán aktacsomókból ítélő harmadbíró ítélete mentesíti terheltet a büntetés alul, hogy a vizsgálat során kitartó erélylyel beszerzett bizonyítékok terheltnek időközben történő kitanítása s a bizonyítékok összekuszálása folytán kerülnek értékleszállítás alá, mindez a supponált *ártatlanság* fogalmán nemde legkevesebbet se változtat?

A megszüntető vagy felmentő birói határozatok indokai, mikben a megszüntetés vagy a felmentés ténye a maga valóságában lesz előadva, s mik egyuttal a bűnösség beigazolhatására szükségelt bizonyítékok elégtelenségének indokait oly kimerítő okadatolással tárják fel, nem részesülnek semmi figyelemben.

A kérdés tárgyalásánál nem szabad megfeledkeznünk, hogy az ezen csoportba foglalt vizsgálati foglyok tulnyomó része terhelteknek azon osztályából kerül elő, kiknek személyi megbízhatatlansága minden kétséget kizárólag bizonyítva van.

Hazánkban specialiter a vándor oláhczigányok karavánjai esnek ily megítélés alá.

Faji jellegük, öröklött s legyőzhetlen kapzsi természetük, az enyém és tied között különbséget tenni nem szerető, törvényen kívüli létük, őket vajmi gyakran hozza az állami törvényekkel összeütközésbe. A lopásoknak folytonos gyanuja alatt állva, az államrendészet közegei nem ritkán csapattal állítják őket a kir. bíróságok elé.

S a rendőrileg letartóztatott e fajta terheltek ellenében áll-e más eszköz a vizsgálóbíró rendelkezésére, mint addig is míg a letartóztatott terhelteknek személyazonosságát sér-

tettek megidézésével megállapíthatja, s ez utóbbiakat a netán rendelkezésükre álló bizonyítékaiknak előadására felhívhatja, terheltek ellen a letartóztatást, esetleg a vizsgálati fogságot rendeli el.

A fenforgó gyanuokok mellett a vizsgálóbíró ezeket szabadon csak nem eresztheti, hacsak a büntetlenségüket vizsgálóbírói parancscsal nem akarja megpecsételni.

Köztudomásulag a terhelteknek ezen faja ellenében a bizonyításnak minden eszközét mozgásba kell hozni, ha a vizsgálatnak eredményt is akarunk biztosítani.

Ezek hagyományos védekezési rendszere a legtöbb esetben lehetségessé teszi, hogy elítéltetésük alul meneküljenek.

Az iménti csoportban helyt fogó külföldi illetőségű terheltek, az időközben elhaltak, a hamis vád folytán feljelentettek, továbbá mindazon súlyosabb természetű váddal illetettek, kik ellen a vizsgálóbíró az id. bünv. elj. szabályok 45. §. a) pontjában foglalt rendelkezésnél fogva a vizsgálati fogságot feltétlenül tartozik elrendelni, szintén a vizsgálóbírónak szeszélye, kényelme stb. rovására imputálható-e?

A vizsgálóbíró az iménti esetek legnagyobb számában ezen terheltekre nézve a gyakorlat alapjául elfogadott eljárás szabályaihoz egyenesen kötve van. Kikre nézve tehát az elítélés alul menekülő vizsgálati foglyok néhány százalékát szintén számításba kell vennünk.

Ha azt akarjuk, hogy a büntett üldözetlenül és megtorlatlanul ne maradjon, úgy a személyi megbízhatlanságban leledző terheltek ellenében még egy államnak a törvényhozása se találhatott ki egyéb expedienst, mint a vizsgálati fogságnak perjogi garanciákkal övezett alkalmazását.

A negyedik csoportba a megszüntetéssel menekülő azon terheltek sorozandók, kiknek teljes büntelensége csak a vizsgálatnak későbbi folyamán lesz felderíthető.

Sajnos, hogy jogéletünkben ily eshetőségekkel is meg kell küzdenünk.

Hamis besugások, gyilkosság vádja esetén egy véres balta vagy véres fehérneműek, a lázas gyorsasággal eljárni kényszerült vizsgálóbíró néha félrevezethetik.

Szerencse, hogy tapasztalásszerűleg az ily esetek nagyon szórványosan fordulnak csak elő, s a vizsgálati foglyoknak számokban alig kifejezhető százalékát szolgáltatják. Még nagyobb szerencse, hogy rendészetünknek vagy a vizsgálóbíró-ságnak ily tévedése, ott hol az előfordulhat, egy gyorskezü vizsgálóbíró erélyével egy-két napi letartóztatás után ismét reparálható lesz.

Az objektív igazság érdekében vajmi kíváncsnak tartanók kimutatva látni, s a statisztikai adatok gyűjtése a mai jogélet óhajainak inkább is megfelelne, ha azokban a vizsgálóbíró által *proprio motu* vizsgálati fogságba helyezett terheltek számáról találnánk alapos tájékozást.

Ezeknek a száma után megközelítőbben értesülnénk, vajon a cikkben hivatkozott, s már megjelelt tulajdonságok közül az illető vizsgálóbírónál, melyik szempont volt a döntőbb? s vajon mit írjunk a vizsgálóbíró kényelme s mit annak tudatlansága stb. rovására?

De minden megszüntetés vagy felmentés esetén őt még akkor se lehetne feltétlenül sárral dobálni; még akkor is, miután az elítélésnek esélye nem ritkán különböző perjogi fluktuációknak összehatásától lesz függővé téve, mielőtt a vizsgálóbíró eljárását elítélnék, előbb a vizsgálatnak minden mozzanatát gondosan kellene megfigyelnünk.

Tapasztalásszerűleg vajmi csekély azon terhelteknek a száma, kik *egyenesen* a vizsgálóbíró rendeletéből jutnak vizsgálati fogságba. Következőleg ezek közül azon vizsgálati foglyoknak a száma, kik megszüntetés vagy felmentés által szabadulnak, valami horribilis számot szintén nem tehet ki.

Ha e tekintetben némi kívánni valónk marad, értjük a vizsgálóbíró *önkéntől* elrendelt vizsgálati fogság alkalmazásának még szűkebb korlátozását, úgy ezt azon óhajásunk-

ban kell feltalálnunk, miszerint vizsgálóbíráink főleg az ugynevezett *nagyképi* feljelentésekkel szemben legyenek tartózkodók. Ezekben a feljelentett egyén nem egy esetben mint galád gonosztevő lesz bemutatva, kinek azonnali letartóztatása sürgettetik. S ha a vizsgálóbíró a minden irányban kellően kiszinezett vádnak részben hitelt adva, a feljelentettnek letartóztatását elrendeli, az annak háta megett folyó egyezkedések eredménye: a vád visszavonása lesz.

Hitünk szerint a vizsgálatok vezetésében az új vizsgálóbírói intézménynek várva-várt életbelépte már egymagában is nagy haladást s javulást helyez kilátásba. Természetesen csak oly feltétel alatt, ha ez állások a hivatott szakérőkkel töltetnek be.

Legyen e helyütt szabad felemlitenünk, miként a mindennapi tapasztalás a szabadság barátainak teoriáját nem minden egyénnel szemben s legalább nem egyformán igazolja.

Nem ritka eset, midőn a vizsgálóbíró előtt a szabadlábba helyezett vizsgálati fogoly az iránt rimáncodik, hogy ő továbbra is letartóztatva maradjon. S a vizsgálóbíró ily esetekben terhelhet megszegyenülve kénytelen a kérelmével elutasítani.

Lesznek sokan, kik ezen állításunk lehetőségében kételkedni fognak. De azok, kik a gyakorlat terén mozognak, annak feltétlenül hitelt adnak.

Mindazáltal a közszabadság biztosítékainak kivívásánál az ily kivételes szempontok irányadók nem lehetnek. Miután vannak, kik a halált is önként választják, s azt az életnél többre becsülik. Az élet azért mégis becses mindnyájunkra.

A vizsgálati fogság minél kivételesebb alkalmazásának a bajnokait tehát a felhozott egy-két eset legkevésbé csüggeszse el. Hanem annak, de csak *valóban észlelt* tulzásait továbbra is mindaddig ostorozzák, míg a vizsgálati fogság elrendelésének feltételei a modern büntető igazságszolgáltatás kívánalmaival a legteljesebb összhangba nem jutandnak.

FARKAS LAJOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtók panasza.

A végrehajtói díjszabályzat miniszteri tervezetére vonatkozólag — melyet mult számunkban közöltünk — a tavaly tartott végrehajtói országos értekezlet állandó bizottsága egy emlékiratot dolgozott ki, melyben elismeri azon jogos és méltányos törekvést, hogy a kisebb jelentőségű ügyekben, melyek a kevésbé vagyonos osztályt érintik, a jogérvényesítés a végrehajtás stádiumában is olcsóbbá tétessék és készséggel hozzájárul ezen elv megvalósításához; de másfelől jogosnak tartja az emlékirat a végrehajtók azon kívánságát is, hogy a nagyobb követeléseknél a díjakra nézve fokozatosan emelkedő skála állapíttassék meg, úgy mint — rég bevett bírói gyakorlat szerint — az ügyvédi költségek megállapítása is fokozódik, valamint törvény értelmében a kir. közjegyzők díjai is a tárgy értékével arányban emelkednek.

Megjegyzzi az emlékirat, hogy a felállított fokozat igen tág s a 300, 1000 frt és azon felüli díjfokozás a méltányosság és arányosság követelményeinek nem felelnek meg. Óhajandó volna, hogy a díjtételek megállapításánál több — pl. öt — fokozat különböztetessék meg, s a munkadíjak 50, 200, 500, 1000, 2000 frtnál és azon felül arányosabban, némileg magasabb tételekben határozatnának meg; mert hiszen a tervezet 2. §-a 1. és 2. pontjában megállapított — ugynevezett — díjakkal tulajdonképpen csak a felhasznált írószerek és irtoktartás vannak megtérítve, abból a bírói végrehajtó megélhetésére, munkadíjára vajmi kevés, vagy épen semmi sem marad; már pedig a bírói végrehajtónak, mint fizetés- és nyugdíj nélküli közegnek, nemcsak a jelenért, hanem a jövőért, t. i. azon időre is kell gondoskodnia, a mikor már munkaképtelen lesz.

«A 3. pontban foglalt díjknál, — folytatja tovább az emlékirat — különbség volna teendő a székhelyen vagy azon kívül átvett értékek közt, s mivel ezen értékeket őrizni kell, s ezen őrizet a vidékről hozott értékeknél többnyire egész napi, néha még éjjeli vigyázatot, éber figyelmet és gondosságot is igényel: a vidéken átvett értékek letétbe helyezéseért magasabb díjtételek megállapítása a méltányosságnak megfelelő volna.

A 4. pontbeli teendők, végrehajtást képezvén, indokolatlan az eljárási díjknak az 1871. LI. tcz. 24. §-ában meghatározott díjknál való alábbszállítása, annál is inkább, mivel az átszállítás több időt s ép oly eljárást igényel, mint az összeírás.

Az 5. pontbeli díjak fokozat szerint volnának megállapítandók; a legkisebb fokozat 1 frtban; mert a feleket egy kitüzendő határnapra meghívni, meghallgatni, velök jegyzőkönyvet felvenni és utóbbit a bírósághoz beterjeszteni kell, s nagyobb összegű ügyekben mindezen teendők több időt és gondot igényelnek.

A 6. pontban foglalt ügyletnél a bir. végrehajtónak következő munkát kell teljesítenie:

1. megkeresést fogalmazni a tkvi hatósághoz; — 2. azt letisztázni; — 3. ahoz hitelesített jegyzőkönyvi kivonatot mellékelni; — 4. a megkeresést beadni vagy postára tenni; mindezt 50 krért kívánni nem lehet, midőn a 6. §. 1. és 2. pontja szerint maga egy 2 oldalból álló másolat és hitelesítéseért 40 kr. díj jár.

A 7. és 8. pontbeli díjak 50 frton felüli ügyekben, 40 krtól kezdve, szintén aránylag fokozandók volnának.

A 3. §-ában megállapított díjak újabb kedvezményt nyujtanak az alaptalan előterjesztésekre, s a megjelenési vagy nyilatkozási díjak úgy vannak megszabva, hogy azokkal napjainkban a bér munkás sem fogna megelégedni.

A 4. §-ban meghatározott külön eljárási díj csekély, s a mennyiben nincs különbség téve az éjjél előtti és utáni idő közt, méltánytalan is, mivel nincs kellő méltányolással az éjjeli nyugalom feláldozására; az eljárási díjat legméltányosabban óraszámra lehetne megállapítani.

Az 5. §-ban foglalt intézkedés nem tartozik e szabályzat keretébe; mert az 1871. LI. tcz.-ben megállapított eljárási díjak mindenesetre megilletik a bir. végrehajtót, ha a helyszínén már megjelent; ezekre nézve tehát intézkedés szükségéfen nem forog.

A 6. §-beli írásdíjak is igen csekélyek; mert soronként legalább 16 szótagból álló, 120 soros ivnyi jegyzőkönyv másolatért 40 krral még az irnoktartás sincs megtérítve. A hitelesítési díj szintén csekély; mert a jegyzőkönyvet hitelesítés előtt kettőnek még össze kell olvasni s még csak azután lehet hitelesíteni.

Kiváncosnak látja továbbá az emlékirat a díjtételek emelésén kívül, hogy:

1. az ingatlan-árverések, csődletározások, és egyéb végrehajtási cselekmények — «fontosabb ügyek» czimén — a bir. végrehajtóktól el ne vonassanak;

2. több külön-külön lakó végrehajtást szenvedőnél tényleg foganatba vett végrehajtás ne tekintessék egy végrehajtásnak;

3. ha a bir. végrehajtó a szolgálat érdekében saját vagy szerződött fuvar tart, ettől fuvar felajánlása által el ne üttessék».

A magunk részéről a végrehajtói díjak szabályozását szintén sürgős feladatnak tartjuk; és itt különösen ki kell emelnünk a kisebb értékre történő végrehajtási költségek csökkentésének szükségét. A miniszteri tervezetben foglalt fokozatokat mi sem tarthatjuk elegendőknek és a mint minimális díjakat óhajtunk az apróbb, a nép szegényebb osztályait érintő követelések behajtására nézve, úgy másrészt

elismerjük a progressivitás elvének méltányos voltát nagyobb követelések behajtására nézve.

Különben nézetünk szerint a reform keresztülvitelénél nem szolgálhat semmi más elv irányadóul, mint az igazságszolgáltatás érdeke. A végrehajtók egyoldalú anyagi érdekeit *itt* nem szabad figyelembe venni. A végrehajtók csak küzdenek anyagi helyzetük javítása érdekében — a vidékiekre ráfér — de nem a nagyközönség rovására. Mozgalmuk céljául tehát nem is a tarifák emelését kell tekinteniök, hanem a rendszeresített és nyugdíjra képesítő államhivatalnoki fizetést.

«Ujszinezetű bélyegjegyek.»

A m. kir. pénzügyminiszterium f. évi 26,211. sz. alatt körrendeletet bocsátott ki, a melyben közlést teszi, hogy a magyar korona országainak területén 1891. évi április 1-től kezdve más szinezetű, de változatlan alaku bélyegjegyek fognak forgalomba bocsáttatni.

Ezen körrendelet a M. Rendelet Tárának eddig megjelent 1891. évi hét füzetében nem található ugyan meg, de a közönség a bélyegelárusítóktól mégis csak hall egyet-mást, a mi igen alkalmas arra, hogy tévuttra vezettessék.

Pedig van ebben a körrendeletben (Pénzügyi Közlöny 1891. évi 6. sz.) egy kijelentés, a mely a maga klasszikus érthetlenségében törvényellenes volta által szinte kihívja a kritikát.

A körrendelet szerint a régi bélyegek bezárólag 1891. augusztus 31-ikéig használhatók és 1891. szeptember 1-től kezdve kizárólag csak az ujszinezetű bélyegjegyeket leendő szabad elárusítani és használni, és a régi bélyegjegyeknek ezen időpont után való használata a törvényes bélyegkötelezettség nem teljesítésével egyenlőnek fog tekintetni és ezzel az illetéki szabályok szerint egybekötött hátrányos következményeket fogja maga után vonni. Eddig a rendelet helyes nyomon jár, de a mi az átmeneti intézkedéshez hasonló további kijelentését illeti, ez a leghatározottabban helytelenítendő.

Könnyebb megérthetés céljából ideiktatjuk ezt a kijelentést: «Ipar- és kereskedelmi könyvek, valamint váltóürlapok, számla- s bélyegköteles okiratok kiállítására rendelt egyéb nyomtatványok, a mennyiben azok a jelenleg forgalomban lévő bélyegjegyek az 1891. szeptember hó 1-je előtt eszközölt szabályszerű hivatalos felülbélyegzés által alkalmaztattak, a most említett időponton túl is akadálytalanul használatba vétethetnek».

Igy a rendelet. Tehát a bélyegjegyek «felülbélyegzés által» «alkalmaztatnak» s ha ez megtörtént, az illető könyvek stb. akadálytalanul használatba vétethetnek, de csak annyiban, a mennyiben ez a felülbélyegzés 1891. szeptember 1-je előtt eszközöltetik.

Világos ebből, hogy eltekintve a bélyegjegyeknek furcsa «alkalmaztatásától», 1891. szeptember 1-től fogva kérlelhetetlenül meg fogják leletezni mindazokat az okiratokat, a melyeken a régi bélyeg 1891. szeptember 1-je előtt felülbélyegvezve nem lett.

Ámde ez határozottan törvényellenes intézkedés és azért a pénzügyi közigazgatási bíróság által aligha fog «alkalmaztatni».

Maga a körrendelet kifejezetten megengedi, hogy a régi bélyegjegyek augusztus 31-ig teljes érvénnyel használatának és minthogy ugyanezen körrendelet által a bélyegraktárak stb. «szigoruan» utasíttatnak, hogy f. évi április 1-je után is *első sorban* a régi bélyegjegyekből meglévő készleteket használják és csak ezeknek *teljes elfogyta után* vegyék igénybe az ujszinezetű bélyegjegyeket, nincsen és nem is lehet különbséget tenni a régi és az ujszinezetű bélyegjegyek között, ha 1891. szeptember 1-je előtt lettek felhasználva. Ha pedig ez áll, akkor miért és *mi jogon* köti a körrendelet a régi bélyeg illetékügyi értékét ahhoz a fel-

tételhez, hogy azok 1891 szeptember 1-je előtt hivatalosan felülbélyegeztessenek?!

Ezen intézkedés által az illetéki szabályok 20. és 43. §§-ai hatályon kívül helyeztetnének, a mit pedig nézetünk szerint a körrendelet szerzője nem akarhatott, mert azt akarnia nem is volt szabad. Az okiratokon és irományokon a bélyegjegyek szabályszerűen keresztül irandók, természetesen a kiállítás, t. i. a keltezés és aláírás előtt.

Ha már most például egy szerződés vagy meghatalmazás 1891 augusztus 25-én jogszerűen lett régi bélyegjegyek szabályszerű keresztülírása után kiállítva, de csak szeptember 1-je után kerül valamely jus gladiival, vagyis jobban mondva leletezés jogával felruházott hatóság elé, miért és mily alapon legyen azt szabad megleletezni?

Fel lehetne hozni azt az esetet is, hogy augusztus 25-én ujszinezetű bélyegjegy valamely bélyegelőrusítónál egyáltalán nem volt kapható, de a fentiek alapján ilyen eset feltevésére nincsen szükség. Tény az, hogy augusztus végeig a felek tetszésük szerint használhatják a régi vagy az ujszinezetű bélyegjegyeket és ez, úgy hiszünk, elég ok arra, hogy a körrendelet fent idézett kijelentését végleg elitéljük.

Nincsen itt szó magánváltó-ürlapokról, mert ezeket, valamint például a kereskedelmi könyveket különben is felül kell bélyegeztetni, hanem szó van azokról az okiratokról és irományokról, a melyeken a bélyegilleték a megfelelő bélyegjegy használata által rovatik le és a melyek körül a bélyegjegyek szabályszerű keresztülírásán kívül egyéb ténykedést rendeletileg követelni nem szabad.

A pénzügyi közigazgatási bíróság birói hatalmánál fogva a rendeletek törvényessége és érvényessége felett is határoz és nem kételkedünk az iránt, hogy adandó alkalommal az itt megvilágított okból felvett leleteket meg fogja semmisíteni.

Avagy nem lenne-e helyesebb, ennek egy megfelelő újabb rendelettel elejét venni. A kormány tekintélye mindenestre kevesebb csorbát szenvedne az által, mint a bíróság kijelentése folytán.

Dr. FRAENKEL SÁNDOR.

Hézagot képez-e a magyar Btk.-ben a gyermekölés büntetési tételének alacsony volta?

E lapok 35. számában dr. Fayer László a gyermekölés büntetése tekintetében szemlét tart a művelt nemzetek büntető törvényhozása felett és azon eredményre jut, hogy valamennyi európai törvénykönyv és javaslat között a magyar Btk. büntetési tétele a legalsó fokozaton van. Szerző szerint ezen állapotnak azon körülmény képezi a folyományát, hogy nálunk a házasságon kívül született csecsemő az anya ölési cselekményével szemben «ugyszólván teljesen védtelen marad». Cikkekének kiindulási pontját azon megjegyzés képezi, hogy nálunk egy almanak minősített módon történő lopását és az anya által a csecsemőn elkövetett és a Btk. 305. §-ba ütköző súlyos testi sértést súlyosabban büntetik, mint a gyermekölést; mert utóbbinál a börtön képezi a törvényszerű büntetési nemet, holott az előbb említett büntetendő cselekmények mindegyikét fegyházzal rendeli a törvény büntetni.

Ha a büntetett és ennek büntetését kizárólag jogászai szempontból mérlegeljük, akkor feltétlenül igazat kellene szerzőnek adni. A javak értékének becslésénél kétségtelen, hogy az ember élete legelső sorban áll. Más eredményre jutunk azonban akkor, ha a gyermekölést és ennek büntetését társadalmi szempontból mérlegeljük.

Én abban, hogy nálunk a gyermekölés büntetési tételének maximuma öt évi börtönben van megállapítva, nemcsak hogy hézagot absolute nem látok, hanem úgy találom, hogy mi e tekintetben megelőztük a többi művelt nemzetek büntető-törvényhozását és hogy a mienk a gyermekölés büntetése terén például szolgálhatna a többieknek és utánzásra valóban méltó.

Nálunk senkinek sem fog eszébe jutni, hogy a házasságon kívüli nemi közösülést büntetéssel sujsa, mint a hogy az új finn Btk. teszi ezt 20. fejezetének 9. §-ában. A rendszabályozási kísérlet e téren vagy csak akadémikus értékkel bír, vagy pedig az emberi természet hiányos ismeretére mutat. Nem ismerem ugyan Helsingfors városának születési statistikáját, de dacára ezen §-nak, meg vagyok arról győződve, hogy ott is elég törvénytelen születés fordul elő. Mert a zsarnokság szerencsétlenséget vagy képmutatást eredményez. Mi történik nálunk a törvénytelen születésekkel rendszerint? Eltekintve azon kevéstől, kikről atyjuk gondoskodhatik és ezt teszi is, semmi. A társadalom eddigelé e kérdéssel szemben még mindig a keletre emlékeztető fásultságot tanusít. Lelenczházaink nincsenek. A társadalom néhányszor neki iramodott ugyan már e kérdésnek, eddigelé azonban még mindig nem sikerült neki azt megoldania. Szerző azon állítását sem tehetem magamévá, hogy magánjogi gyakorlatunk nem nyújt a nőnek támogatást. Mondhatnám, hogy ennek ellenkezője áll; hogy e tekintetben inkább a férfiak helyzete tűnik fel viszonylag kedvezőtlenebbnek és a gyermektartás megítélt költségei mindig tekintettel vannak a szóban forgó személyek vagyoni és társadalmi viszonyaira. Azonban a természetes gyermekek számának legnagyobb része vagyontalan szülőktől származik, kik családot nem alapíthatnak ugyan, kiknek darócruhája alatt azonban ugyanazon élettani törvények szerint kering a vér, mint a selyem- és bársonyban öltözötteknél. Ezek gyermekei a senki fiai. Ezekből rekrutálódik leginkább azok száma, kik anti-sociális magaviseletet tanusítanak. Ily gyermek születése a gazdasági pusztulás jelentőségével bír annak anyjára nézve.

Avagy honnét fedezzék a szülék azon házasságon kívül született gyermek tartásának költségeit, kinek atyja pl. egy napszámos vagy közlegény és kinek anyja mint cseléd nyomorúságosan tengeti életét. A reális viszonyok előtt nem szabad szemet hunyni. Egy hat vagy nyolcz frtnyi havi bért élvező szolgáló vagy egy napszámosnő nem fordíthatja egész keresményét avagy ennek legnagyobb részét gyermeke tartására. Ez gazdaságilag lehetetlen. Ez az a körülmény, a mely az anyát oly állapotba juttatja, melyet a végszükséghez majdnem hasonlónak lehetne mondani. Ez az a társadalmi szempont, melyet én a mi törvényünkben a gyermekölés büntetési tételében látok kifejezésre jutni és azért olyannak tartom ezt, mely megérdemli, hogy iskolát csináljon. A társadalom azonban építsen lelenczházakat. Ha megtelnek a lelenczházak, akkor ürülni fognak a börtönök. És ez a mérleg kedvezően végződik a társadalomra. A míg lelenczházaink nincsenek, addig magzatelhajtás, gyermekölés és angyalcsinálás virágoznak.

Végül még egyet.

Azt mondja dr. Fayer László, ki sikra száll a védtelen gyermekek érdekében, hogy nálunk a gyermekölések ijesztő mérvben szaporodnak. A ki nem derített cselekményekre ez azért nem vonatkozhatik, mert ezek számáról senkinek sincs fogalma. A kiderített cselekmények száma azonban épen nem mutat oly szomorú képet, mint a hogy ezek szerint hinnők.

Igazságszolgáltatási statisztikánk ismert hiányosságánál fogva csak arra utalhatok, hogy Magyarországon 1888-ban összesen 74 vádlottat ítéltek el «*gyermekgyilkosság* (?) és kitétel» miatt, 66-ot büntetért és 8-at vétségért. Ez azonban az ugyanezen évben összesen csak *törvénytelenül* elítélt 23,103 vádlott közül épen nem ijesztő, ha meggondoljuk, hogy az említett 74 egyén között olyanok is vannak, kiket gyermekkitétel (§. 287) miatt büntettek meg és kiknek számáról az országos m. kir. statisztikai hivatal nem nyújt felvilágosítást. A magyar statisztikai évkönyv szerint a 74 vádlott közül négy 2—5 évig tartó fegyházra¹ és kettő 1—14 napig tartó

¹ Ezen büntetésnem a gyermekkitételre vonatkozik.

fogházra lett ítélve. Ismét nem tudjuk, hogy a 2—5 évig tartó börtönre ítélt 27 közül hányan követték el a gyermekölés büntetést? (L. Magyar statisztikai évkönyv 18. évf. VIII. füzet 84. és 126. l.) Védői minőségemben eddigelé a gyermekölésnél mindig tapasztaltam, hogy bíránk kellőleg méltányolják a társadalmi szempontot a büntetés kiszabásánál. Megjegyzem még, hogy 1888-ban Magyarországon összesen 61 vádlottat ítéltek el magzatelhajtás és 11-et a családi állásra vonatkozó büntettek és vétségek miatt. Utóbbiaknál feltűnően hallgatag statisztikánk ismét nem világosít fel bennünket, úgy hogy újból nem tudjuk, vajon hányan ezek közül tették ki gyermekeiket járt helyre. (254. §.)

Dr. GRUBER LAJOS.

Különfélék.

— **A kir. Curiahoz** augusztus hóban beérkezett 1730, ez évben összesen 16,436 ügy s így az elintézendők főösszege 24,538-at tett. Elintéztetett augusztus hónapban 232, ez évben mindössze 14,525, elintézetlenül maradt 10,013 ügy. A beérkezés a múlt év hason időszakához képest 2503-al, az elintézés 464-el, a hátralék pedig 1398-al csökkent.

— **Nem kifogásolt áru tekintetében igényelheti-e a vevő a vételár aránylagos leszállítását?** Ezen kérdésre vonatkozólag érdekesek a jelen szám mellékletén 397. sz. a. közölt határozatok. A főforgó esetben a felsőbíróóságok abból indultak ki, hogy kifogásolás, illetve hiányról való értesítés és rendelkezésre bocsátás nem történt. Ennek daczára a kir. tábla nem a kikötött vételárban, hanem csak a szakértők által megállapított, amannál jóval kisebb értékben marasztalta a vevőt, kiemelve azt, hogy a vevő a kereskedelmi törvény 348. §-ában szabályozott ama jogát, hogy árleszállítást igényeljen, rendelkezésre bocsátás hiányában is érvényesítheti. A Curia ellenben az ellenkező álláspontra helyezkedett, kimondva, hogy e joggal a vevő csak úgy élhet, ha az árut rendelkezésre bocsátotta.

Lényegileg helyesnek a Curia felfogását tekintjük, noha az elv nincs szabatosan formulázva. Az eset ugyanis nem oldható meg a rendelkezésre bocsátás követelménye alapján, mert az ezt szabályozó 347. §-ból ama következmény le nem vonható, és mert a vevőtől, a ki a kikötöttnél valamivel rosszabb minőségű árut kap, a melyet azonban — bár csekélyebb árban — jól használhatna, jogosan meg nem követelhetjük azt, hogy az áru rendelkezésre bocsátásával attól magát teljesen megfoszsa.

Míg a keresk. törvény a rendelkezésre bocsátás elmaradásához mi sanctiót sem fűz, addig köt ilyet a 346. §. a hiányról való értesítés, tehát a kifogásolás elmulasztásához, felállítván praesumptio juris et de jure gyanánt ama tételt, hogy ha a vevő ez értesítést elmulasztja, az áru nem kifogásoltnak tekintetik. A nemkifogásolt, tehát megrendelészerűnek tekintendő áruért természetesen a kikötött vételár lévén fizetendő, kétségtelen, hogy a kifogásolás elmulasztása esetén árleszállítás nem igényelhető, hogy tehát árleszállítás igényelhetésének előfeltétele a kifogásolás. A helyes elv tehát az, hogy *kifogásolás hiányában árleszállítás helyt nem foghat.* A Dt. u. f. XXIII. 78. és Dt. u. f. XXIII. 23. szám alatt közölt esetekben a Curia is ezen helyes álláspontot tette magáévá.

— **Mi mindenre kell némely bíróságot figyelmeztetni.** A budapesti büntető járásbírósnak, a súlyos testi sértéssel vádolt W — — A — — s társai bűnügyében 1891. évi márczius 4-én hozott ítéletét, alapos ítélet hozhatása céljából, a budapesti kir. tábla 1891. június hó 9-én 12424. szám alatt feloldotta. Erről a járásbíróság azzal értesített: «hogy kíváncsi volna, mikép a tárgyalási jegyzőkönyv ne mint az ügyiratokhoz jelenleg sorolt, hanem átnézetesebb beosztással, minden fél vagy tanu nyilatkozatánál elkülönítve, új bekezdéssel irassék».

— **Előfizetési felhívást** vettünk dr. Horváth Ödönnek, az eperjesi jogakadémia igazgató-tanárának *A vallásszabadság kérdéséhez* című, sajtó alatt lévő művére. A munka f. év szeptember közepén, negyedfél nyomtatott ivnyi tartalommal fog megjelenni. Szerző egy izraelita vallásu egyénnek közelébb előfordult és bírói eldöntés tárgyaként is szerepelt elkeresztelési esetéből indulva ki: hét terjedelmes fejezetben fogja tárgyalni az izraeliták vallásszabadsági jogának kérdését, különösen élénk figyelemre méltatva a kérdés jogtörténeti fejlődését, s melegen szót emelvén az általános vallásszabadság érdekében. A munka szerzőnél, Eperjesen, 60 krért lesz megrendelhető.

— **Megfelelőbbet-e az iratoknak az ügyvédi kamarához leendő áttételét kimondó bírói határozat?** Erre vonatkozólag a m. kir. Curia az 1891. évi június 19. é. 2400/1891. sz. a. kelt végzésében kimondotta, hogy: «az ügyvéd ellen folyamatba tett és jogerejűleg megszüntetett bünvizsgálat iratainak az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához való áttétele a bíróságnak az 1874: XXXIV. tcz. 79. §-án alapuló hatósági rendelkezését képezvén, az e tárgyú végzés ellen felebbezésnek helye nincs, minélfogva ügyvéd felebbezésének ez a része hivatalból visszautasítatik».

— **Semmiségi okot képez-e a vizsgálati fogság fentartása?** A budapesti kir. ítélő tábla 19,608/1891. sz. végzésében elvetette a vádlott részéről bejelentett semmiségi panaszt, mert: «nem eljárási szabályellenesség az, hogy a kir. törvényszék, bár két és fél évi fegyházbüntetést szabott, a vizsgálati fogságot a büntett súlyossága miatt fentartandónak találta; minthogy pedig a védő más okot nem hozott fel, a semmiségi panaszt mint alaptalant elvetni kellett».

— **A budapesti egyetem jogi karának tanrendét** a mellékleten közöljük.

Nemzetközi Szemle.

— **A bosnyák bünvádi eljárás.** Mint nem rég említettük, a bosnyák 1880-iki bünvádi eljárás revisio alá vétetett és a napokban az új törvény, mely 1892. január 1-én lép életbe, nyomtatásban megjelent. Ezen törvény csaknem minden processuális részében azonos az osztrák bünvádi eljárással. Egyedül szervezeti tekintetben tér el a két törvény egymástól. A bosnyák eljárás ugyanis, (mely eddig a tiszta szakbírói rendszeren alapult), a polgári elem részvételét is statuálja ugyan, de nem az esküdtszéket fogadja el, hanem a »Schöffék« részvételének rendszerét. Ezt az egész vonalon keresztül is viszi, holott Ausztriában a polgári elem csak a legsúlyosabb esetekben vesz részt. A bosnyák eljárás szerint az egyes-bíró mellett két laikus működik közre a bíraskodásban, és a súlyosabb esetekben a hármasszakbírói tanács szintén két laikussal egészített ki. A bírósági hármasszak fokozat is el van ejtve; az ügyek az első foktól közvetlenül a legfelső fokhoz mennek Serajevoba, hol az »Obergericht« működik. A fő-jogorvoslat a semmiségi panasz; a felebbezés csakis a büntetés kiszabásának kérdésére van szorítva, úgy mint Ausztriában.

— **A porosz képviselőház igazságügyi bizottságát** azon bajok foglalkoztatták, melyek a mezőgazdasági munkások s cselédek szerződés szegéseiből keletkeznek s nagyon elterjedtek. A kormány felszólított, hogy törvényhozás útján kellő eszközöktől gondoskodjék azok ellenében a mezei gazdaszat megvédésére. A munkások visszaéléseinek okául felhozott a fenyték csekélysege, az izgatók csábítgatása különösen külföldi munkavállalásra. Ez ellen az sürgetett, hogy büntetés terhe alatt senki se fogadhasson fel mezei munkást s cselédet az előbbi gazdának bizonyítványa nélkül, mi a helyhatóság által is aláírandó. A szakminiszter kijelentette, hogy ezen ügy tüzetes vizsgálat és tárgyalás alatt van.

— **Csődviszonyok Németországban.** Közelebbi időben dr. Fuld érdekes kimutatást közölt a német birodalom csődjogi mozzanatairól az 1881—1887. évi időszakból. Adatai felkarolják az emelkedés, szaporodás arányait s annak a népességhez viszonyát, s megérintik a francia ebbeli állapotokat is. Ezek szerint csődbeadvány volt az egész birodalomban 1886. évben 5912 s 1887-ben 5963. Megnyitott a csőd 5912 és 5963 esetben. Ez szemben az 1881—1885 idősakkal, az indítványoknál 3·3% s a megnyitottaknál 3% emelkedést mutat. A népességhez arányt tekintve 1881—1885-ben 100 ezer lakosra 10·3 és 1886. évben 16·2, 1887-ben pedig 10·5 meg-

nyitott csőd esett. *Franciaországban* 1876—1885 időszakban 50% növekedés volt a csődökben. Tehát, jegyzi meg dr. Fuld, nem lehet a német birodalom csőd-terjeszkedését túlságosnak s az ebbeli vagyonomozgalmakat aggasztóknak tekinteni. A csődszaporodás különösen Boroszlóra, Drezdára, Posenre, Stettinre vonatkozott. Mint 1881—85-ben, úgy 1886—1887. években is a csődkérelmeknek 14—13%-a visszautasított. Végfelosztás esetei 1886-ban 53%-ot, 1887-ben 56%-ot tettek. A kényszer-egyezségek 29—27%-ot állítottak elő. Egyéb módokon pedig 18—17%-ban végződtek. Ily arányban mutatkoztak ezen csődműveletek 1882—85. években is. A kényszer-egyezségek kissé kevesbedtek, a felosztások pedig szaporodtak. A kényszer-egyezség, melyet az ujabbkori törvényhozás hozott létre, a német birodalomban igen kis mérvben alkalmaztatik; nagy az ellenszenv irányában s inkább a végfelosztás szigorához folyamodnak. A tapasztalat ugyanis itt szintén azt tanúsítja, hogy a kiegyezési eljárással sok visszaélés jár; az adósok azt a hitelezőik nem csekély hátrányára gyakran ügyes fufangokkal kierőszakolják; ámbár elismeretik az is, hogy az adósok hitelére jótékony hatást gyakorol; s a rehabilitálás lehetősége a kereskedelmi világban mindig nagy jelentőséggel bír. Meglepő a német birodalomban még azon tapasztalati adat, miszerint a hitelezői választmány ritkán alkalmaztatik s esetei inkább kevesbednek, mint szaporodnak. Az esetek, melyekben használtatott, 1882—1885. időszakban még 27%-ot képeztek, míg 1886-ban 26% és 1887-ben 24%-ot. Ugy látszik, jegyzi meg a német jogtudós, hogy a német kereskedők, mint hitelezők, nem tartják üzleti érdekeikre nézve fontosnak, hogy a csődügy kezelésére befolysít gyakoroljanak.

— **Német alaposság.** Egy berlini borbély beperelt valakit 3 frt beretválási díj és kamatai erejéig; az alperes azonban a tőkét még a kereset kézbesítése előtt kifizette. A kereseti követelés május hó 31-én járt le, felperes a keresetet június hó 7-én nyújtotta be, alperes pedig a fizetést június hó 9-én teljesítette és a kereset neki csak június 14-én kézbesítettett. A tárgyaláson alperes azzal védekezett, hogy ő a kereseti tőkét kifizette, a június 1-től június hó 9-ig járó kamatok pedig nem képviselvén még egyetlen pfennig értéket sem s így pénzürtékben ki sem fejezhetők; a költségekre nézve pedig kérte felperest újabb per indítására utasítani. A bíróság azonban nem osztozott az alperesi érvelésben és alperest a 3 márkának június 1-től június 9-ig járó 5% kamataiban s az összes költségekben marasztalta, azon indoklással, hogy igaz ugyan, hogy e kamat mennyisége pénzben nem fejezhető ki, de nincs kizárva, hogy felperes ezen most csak *elvíleg* megítélt kamatmennyiséget más, alperessel szemben esetleg fenálló követeléssel együtt perelhesse.

— **A francia igazságügyminiszter** f. é. február havában újabb kibocsátott egy rendeletet a törvényszéki tárgyalások nyilvánossága tárgyában. Erre az adott okot, hogy a régiebb intézkedés, mely két évvel ezelőtt bocsátatott ki (s melyet annak idején közöltünk), nem volt elég határozott s itt-ott kijátszották, s az újabb rendelettel minden félremagyarázásnak elejét akarta venni az igazságügyminiszter.

A francia rendelet így szól:

«Megtörtént több ízben, hogy oly bűnügyek tárgyalása alkalmából, melyek a közvéleményt erősen foglalkoztatták, a törvényszéki elnökök jónak látták külön helyeket fentartani bizonyos egyének számára, kik nem ismerik a bírósági tárgyalások szokásait és kik csak azon okból jelentek meg a tárgyaláson, hogy kíváncsiságukat kielégítsék, vagy hogy ott megszerezzék maguknak azon izgalmakat, melyeket bizonyos bűnügyi viták nyújtani képesek.

Mivel ezen helyek a teremnek a közönség számára fentartott részében adtak, az igazságszolgáltatás érdekei és méltósága lényegesen szenvedtek ezen visszaéléses gyakorlat által.

Elérkezettnek látom az időt, hogy e téren minden bizonytalanságot megszüntessenek és egyszer mindenkorra véget vessen egy állapotnak, mely különben sem állhatott fen a nélkül, hogy jogos tiltakozásokat elő ne idézzon.

Ezentul a tárgyalási terem elkülönített részébe csakis a következők bocsáthatók:

1. a bíróság tagjai,
2. azon ülészek esküdtjei,

3. a tanuk, a szakértők és a tolmácsok,

4. az ügyvédi kar tagjai,

5. a sajtó azon tagjai, a kik a tudósítások szerkesztésével vannak megbízva.

A terem többi része átengedettik a közönségnek és az elnök urak senkinek sem fognak sem jegyet sem egyéb jogosítványt adni valamely szabadalmazott helyre; szintén tilos lesz egyeseket bebocsátani, mielőtt a terem ajtai mindenki számára kinyitattak.

Ugyanezen rendelkezés fog fenállani a polgári ügyekre nézve is.»

Egy párisi lap a következő megjegyzésekkel kísérte e rendelet közlését:

«Vége van tehát a kedvezményes jegyek kiadásának, mely manipulációból bizonyos alsóbb rendű közegek szép jövedelmet tudtak maguknak biztosítani. El kell bucsuznunk a lorgnettektől, a legyezektől és a champagnei üvegek durrogatásától a tárgyalási szünetek alatt; a fiatal ügyvédek jelöltek, kik magukra vették a talárt azon reményben, hogy a tárgyalási terem női közönségénél hódításokat fognak tenni, ezentul előreláthatólag ritkábban hallgatják a tárgyalásokat. A premiére-ek közönsége és a «Tout Paris» másutt fog ezentul szórakozást keresni. Szerencsét kívánunk az igazságügyminiszternek, hogy véget vetett azon állapotnak, midőn a viták minden egyes mozzanatát illetlen zajjal kísérték. A mit a tárgyalás veszíteni fog pikanteriában, meg fogja bőven nyerni komolyságban és méltóságban».

— **Semmi sem új a nap alatt.** Salamon ítéletének pendantját hozta meg minap a haute-garonnei bíróság. Az eset úgy történt, hogy Philomène S — — kisasszony szerette volna kedvesét behálózni, s e célból azt óhajtotta, hogy gyermeke születék. Mivel azonban ezen kívánsága nem teljesedett, egy bábaasszonyhoz fordult segélyért. Ezen asszony kezelése alatt állt akkor Julie D — — kiasszony, a ki meg «titokban óhajtott szülni». A bábaasszony a gyermeket átadta Philomène S — — kisasszonynak, a ki azzal kedvesét teljesen mistifikálta; a jó ember naiv meggyőződéssel tanuskodott az esküdtszék előtt, hogy kedvese valóban áldott állapotban volt, s hogy a gyermek az övé. Időközben az igazi anya visszakövetelte a gyermeket, s a bíróság vissza is adatta neki a bábaasszony tanuskodása és azon körülmény alapján, hogy a gyermek feltűnően hasonlít hozzá. Ezután az esküdtszék elé került a dolog, hol meg Philomène S — — kisasszony kapott igazságot. Az esküdtszék őt a hallgatóság zajos tetszésnyilvánításai között felmentette.

— **Irland helyi igazgatása.** Angliában a parlament jövő sессiója egy fontos bill tárgyalásával foglalkozand, mely *Irland helyi igazgatásának* szervezését tárgyalja. Municipális, autonóm szervezésről s hatásköréről van szó. Tekintélyes államférfiak aggódva néznek ily reform következményeire, s nagy óvatosságra intik a kormányt annak keresztülvitelénél, különösen a *választási* rendszer tekintetében, mely egyik alapja lenne a reform-szervezésnek. A mi jó Angliában és Skótiában, nem ajánlható feltétlenül Irlandnak, melynek társadalmát az ősidőktől tartó pártoskodások szétszaggatták; a hol tehát a megyei tanácsok választását behozni tanácsos alig lehet. Hivatkoznak a szegényügyi tanácsokra, melyek Irland némely vidékén meghonosítottak, azon tapasztalattal, hogy mindennel inkább foglalkoznak, mint hivatásuk feladataival. Politikát üznek, s hatalmukat politikai célokra zsákmányolják ki. Ellenben a szegényügyi alapok kezelését elhanyagolják; az adósok járulékaival könnyelműen bánnak el. Hasonló aggályokkal viseltetnek a rendőri hatalom tekintetében is. Irlandnak — mondják — sajátságos kuszált politikai viszonyaiban legjobban megfelel a jelenlegi összpontosított, az egész országra kiterjedő rendőrségi szervezet, mely lényegesen különböző az angol és skót önkormányzati rendőrhatalmaktól. Azért még az említett reform-bill pártolói is vonakodnak attól, hogy a rendőrhatalom Irlandban az önkormányzati közegekre, a választandó megyei s városi tanácsokra ruháztassék.

Jelen számunk mellékletén közöljük a Farkas Menyhért-féle bűnügyben hozott curiai ítéletet.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 : A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kinos ügy. — Az új birói ügyviteli szabályok. — *Törvénykezési Szemle:* Kötött utlevéllel. — A biztosítási szerződés létrejöttének kérdéséhez. — A német polgári kodex-terv legújabb kiadása. — A XXI. német jogászggyűlés. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Több oldalról reklamálják a «Curiai határozatok» első félévi tartalommutatóját.

Mi ezen tartalommutatót két héttel ezelőtt minden előfizetőknek megküldtük, s ha az eddig felszólaltakon kívül valaki nem kapta volna meg, legyen szíves ezt velünk tudatni.

A kinos ügy.

Igazságügyünknek eddig nem volt olyan u. n. chronique scandaleuse-e, miként a politikai életnek.

Annál kinosabban érint bennünket az az incidens, hogy a szegedi kir. tábla köréből egy kir. táblai bíró olyan cikket tett közzé, a melynek állításai, ha igazaknak bizonyulnak, csak arra szolgálhatnak, hogy lerántsák a leplet a felsőbirói felülvizsgálatnak eddig is sokszor gyanuba vett rendszeréről.

Nem foglalkozunk itt Káplány Géza kir. táblai bíró ur levelének személyi részével; nem akarunk arra sem kiterjeszkedni, hogy milyen modort «illik» használnia egy kir. táblai elnöknek a kir. táblai bírákkal szemben. Mindez itt háttérbe szorul az igazságszolgáltatás érdekeinek vizsgálata mellett.

Mert ezen ominosus levél által mélyen érintve vannak az igazságszolgáltatás érdekei és valamennyi felső bíróságaink reputációja.

«Ne dolgozzék oly nagyon alaposan» — ezt a tanácsot adta a levél szerint a szegedi kir. tábla elnöke az egyik táblai bírónak.

Vagyis ez azt jelenti, hogy dolgozzék többet, ha felületesebben és rosszabbul is; jelentsen be egy-egy ülésre kétháromszor annyit, vagyis fél-, harmadrésnyi alapossággal vizsgálja át az ügyeket.

Persze a hátralék nő folyton. A decentralisatio alkalmával örökségbe kapott pár ezer akta nagyon nyomja az elnök urakat; pedig az elintézetlen ügyek száma még azóta is szaporodott, mert az állandóan felözönlő pereket nem képesek a kir. táblák ellátni.

És a szegedi tábla elnöke a hátralék megszüntetésére nem az igazságügyminiszterhez fordult segítségért, nem azt mondta, hogy ha túl sok a munka a munkaerőhöz képest, tehát szaporíttassék a munkaerő, hanem a saját «hatáskörében» megkísérelte odahatni, hogy ha sok az elintézendő hátralék, úgy a bírónak nem kell «oly alaposan» az ügyekkel foglalkozni. Majd csak okul a jogkereső közönség a saját kárán, ha látja, hogy hiába kér felülvizsgálatot. Mikor a legtöbb ítélet «indokaiból helybenhagyatik», majd csak kevesebb lesz a jogorvoslat.

De még valami megragadta figyelmünket a Káplány ur levelében.

Az, hogy a szegedi kir. tábla elnöke «az ügyek gyorsabb tempóban való előadhatása végett egyik ülésben azt indítványozta, hogy polgári perekben is csupán csak az elsőbírósági ítélet olvastassék fel s az előadóhoz netalán intézendő kérdések után olvastassék fel az előadó tervezete».

Megdöbbenve olvastuk el ezen pár sort.

Hogyan? Polgári ügyekben is ez legyen az előadási mód?

Tehát a büntető ügyekben eddig is így volt?

Tudomással birtunk már régebben arról a sablonszerű elintézési módról, a melylyel a volt budapesti kir. táblán különösen a bűnügyeket elintézték.

Számtalanszor felemeltük a gözerővel való referádák ellen tiltakozó szavunkat.

De arról, hogy emberek élete, személyes szabadsága, becsülete, vagyona fölött ily sommásan, ily határtalan könnyelműséggel történhessék intézkedés, eleddig fogalmunk nem volt.

Csak most látjuk, hogy ez az elintézési mód divatozott kir. táblánkon már eddig is a bűnügyekben s ezt az elintézési módot akarja behozni a szegedi kir. tábla elnöke a polgári ügyekben is.

Persze a nyilvánosság elől légmentesen elzárva, nem tűnt fel a felsőbirói ítélkezésnek ilyenén volta senkinek.

A kir. tábla tagjai közül egy ítélő bírónak kellett lerántani a leplet a kabinet-titokról s felhívni a közvéleménynek és az igazságügyi kormányzatnak figyelmét a kir. táblák ezen házi bajaira.

Elvárjuk az igazságügyi kormánytól, hogy erélyesen és minden melléktekintet félretételével fogja ez ügyet alaposan megvizsgálni és igazságosan elintézni.

Elvárjuk az igazságügyi kormánytól azt is, hogy az ezen incidens folytán napvilágra került bajokon és hiányokon mielőbb segíteni fog.

Azon kir. táblánál, a melyeknek ügybejövetele oly mérvű, hogy a jelenlegi munkaerő azt meg nem győzi, elengedhetetlen és halaszthatatlan követelménye a jó igazságszolgáltatásnak a birói létszám emelése, minthogy az igazságügyi politika elemi axiomáját képezi az, hogy a birói kar létszámának mindegyik fokon állandóan arányban kell állania az ellátandó perek számával.

De ez a kinos ügy meggyőzhetett mindenkit arról is, hogy a jó igazságszolgáltatásnak immár elodázhatatlan sine qua non-ja a polgári és bűnvádi perrendtartásoknak mihamarabbi reformja, illetőleg végleges megalkotása.

Ez le fogja venni a kir. tábláink vállairól azokat az aránytalanul súlyos terheket, a melyeket mindegyik kénytelen állandóan magával vonszolni, a nélkül, hogy a mostani viszonyok közt lényeges könnyebbülésre kilátás volna.

Ezek a terhek akadályozzák bíróságainkat a szabad mozgásban, ezek rontják meg reputációjukat, csorbitják tekintélyüket s idéznek elő olyan kellemetlen, kinos eseteket, mint a szegedi tábláé.

Mert az egész ügynek vég-oka — valljuk meg — semmi más, mint a sok hátralék.

H.

Az új birói ügyviteli szabályok.¹

II.

Az új ügyviteli szabályok lényegileg mint a régi ügyvitel revideált kiadása jelennek meg, kiegészítve amaz új intézkedésekkel, melyeket a táblák szétosztásáról és a birói szervezet módosításáról szóló törvények szükségessé tettek. Címeiben és fejezeteiben is szorosan követik az 1874. évi szabályzatot.

Legnagyobb átalakulást természetesen az első címnek a hivatali állások betöltéséről szóló I. fejezete és a felügyeletről szóló IV. fejezete szenvedtek. Az új ügyviteli szabályok, eltérőleg az eddigiektől, nemcsak az elsőfolyamodású bíróságoknál, hanem a kir. táblák és kir. Curianál rendszeresített összes hivatali állások betöltéséről intézkednek. A kir. táblák kijelölési jogának gyakorlása az elsőfolyamodású birói állásokra és a felügyeleti jog, kimerítő, részletes szabályozást találtak.

Az ügyviteli szabályok többi részét szintén nagy mértékben, hol kiegészítve, hol módosítva találjuk.

Tagadhatatlan, hogy e kiegészítések közt sok elismerésre méltó intézkedés van. Csak egyoldalú, elfogult kritika tagadhatná, hogy az ügyviteli szabályok átdolgozása nagy, fáradtságos, minutiosus munka volt. Az új törvények és rendeletek egész halmazára figyelemmel kellett lenni, és az ügyviteli szabályok pontossága ez irányban elvitathatlan. A mit azonban a munkában nélkülözünk, az a magasabb irány, mely szellemet öntött volna a munkába és bátor kézzel belenyúlt volna igazságügyi szervezetünk bajaiba, gyökereiben kísérelte volna meg az orvoslást.

Példa erre az ügyviteli szabályok 35. §-a, mely szerint a bíró információt elfogadni általában nem köteles, azonban elfogadhatja, a kitől és a mely ügyekben neki tetszik. Csakis azon szűk téren, melyen nálunk a szóbeliség érvényesül, szenved e szabály megszorítást; szóbeli tárgyalás alá kerülő ügyekben az informatio általában tilos. Ez nem elég; az információra önmagára a szégyenbélyeget rá kellett volna sütni. A közvélemény rég elítélte a bírónak ezen titkos, a négy fal közt lejátszódó ellenőrizhetlen befolyásolását; minden külföldi ember csodálkozva néz ránk, ha hallja, hogy századunkban a civilisált Európában létezik egy ország, a hol ily szokás fenáll, sőt törvényesen elismerve van. Nem vehetjük figyelembe azon állítólagos előnyét, hogy a bíró figyelmeztetve lesz oly körülményekre, melyek talán különben figyelmét kikerülték volna. Ha az informatio tényleg igazságügyi szempontból hasznos, miért nem mondják ki elfogadását a bíróra kötelezőnek? Miért engedik meg neki, hogy válogasson fél és fél, ügy és ügy között? Ilykép legalább egyik fél sem panaszkodhatná, hogy ő nem nyer bebocsátást és meghallgatást, ellenfele pedig igen. Nem mintha mi az informatio kötelező elfogadása mellett volnánk; a magáninformációt minden alakjában elítéljük. Némi mentséget találunk reá ugyan abban, hogy perrendünk szerint a nem felebbező félnek nincs alkalmja a bíróság figyelmét egyes körülményekre felhívni vagy a felebbezés egyes kitételeire nyilatkozni, — és nem vehetjük roszt néven a féltől azt sem, ha nem bizik abban, hogy az előadó a döntő körülményeket eléggé kiemelni, a tényállást az iratok alapján elég hiven előadni fogja, és ez okból a tanács többi tagjait is informálja. Nézetünk szerint ez esetekben is célszerűbb, ha ezen informatio nem titokban, négy fal közt, az ellenőrzés lehetősége nélkül történik. Az ügyviteli szabályok az egész jogászközönség elismerésével találkoztak volna, ha ezen információt akár a tanácselnökhöz benyújtandó és a tanácsülésben felolvasandó, akár a tanács tagjai közt szétosztandó emlékirat alakjában vagy bármely más módon szabályozták és a

szóbeli magáninformációt egyáltalában eltiltották volna. Hogy még ennél is tovább lehetne az ügyviteli szabályok után is menni, megmutatta egyik kir. táblánk elnöke, a ki egy bűnügyben az előadó előterjesztése után felhívta a jelen volt védőt, hogy adja elő szóval észrevételeit egy felmerült incidentális kérdéstről. Nem akarunk unalmasakká válni annak ismétlésével, hogy igazságügyünk ezen szennyfoltját szintén csak a szóbeliség fogja eltörölhetni. Némi javulást azonban az ügyviteli szabályok is hozhattak volna.

A szoros értelemben vett ügykezelés tekintetében az új szabályzat alig hoz valami újítást. Pedig ügykezelésünkön sokat lehetne egyszerűsíteni. Azon újítások, melyeket az új szabályzatban találunk, még nehezítik azt. Így pl. a 201. §. azon intézkedése, hogy a kiadó a leíróknak csak a lemasolandó fogalmazványokat adja ki, a többi ügyiratot elkülönítve zár alatt tartsa. Nagyobb forgalmu bíróságnál ez jókora munkaszaporítással jár, és talán elegendő lett volna, ha csakis az eredeti okiratok őriztetnek külön. A kimutatások száma az új ügyviteli szabályok szerint nemcsak nem apadt, hanem azok még néhány rovattal gazdagodtak.

Nem hagyhatjuk szó nélkül a curiai döntvények közléséről szóló 174. §-t. Az 1881. évi rendelet 5. §-a értelmében a döntvények minden törvényszéki bíró, járásbíró és aljárásbíró részére megküldendők voltak. Utóbbi időben ez intézkedés nem tartatott be szigorúan. Az új ügyvitel 174. §-a szerint ezen döntvények már csak a törvényszéki bírónak és járásbíróknak kézbesítendők, az aljárásbíróknak tehát nem. Az eddigi kimutatások szerint a polgári ügyek $\frac{9}{10}$ része sommás uton intéztetik el, és ezen ügyek a sommás eljárás tág törvényes határai és a prorogatio nagy elterjedése folytán nem is épen a legcsekélyebb fontosságúak. A polgári ügyek ezen $\frac{9}{10}$ részét majdnem kizárólag albirák végzik. Az igazságszolgáltatás érdekében van, hogy azon ítélő bírák, kikre az elsőfoku ítélkezés polgári ügyekben ily mértékben bízva van, a Curia döntvényeit ismerjék. Sőt nézetünk szerint nem csak a döntvények, hanem a törvények és igazságügyminiszteri rendeletek minden ítélő bírónak — tekintet nélkül hierarchikus fokára — meg volnának küldendők, és ha már különbség tétetik, akkor első sorban ép azoknak a bírónak volnának küldendők, kikre nézve csekély fizetésüknél fogva azok beszerzése nagyobb áldozatot kíván.

Nem értjük, miért tartotta fen az új szabályzat 174. §-a a régi ügyviteli szabályok 138. §-ának azon intézkedését, hogy a nyilvánosság a váltó és csődügyekre nem terjed ki. Erre ma már semmi indokot nem találunk.

A végrehajtási eljárásra vonatkozó különös szabályokat az átnézhetőség és rendszeresség szempontjából legcélszerűbb lett volna egy külön fejezetben egyesíteni. E helyett az ügyviteli szabályok az erre vonatkozó intézkedéseket részben a 281–285. §§-ban a birói kiküldetésekről szóló általános fejezetekben, részben a 320–327. §§-okban a járásbírói ügyvitelben foglalják össze, a nélkül, hogy e kettéosztás valami felismerhető elv alapján történne vagy egyébként okadatolva volna. Az 1887. évi 33,724. és 1888. évi 1605. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeleteket is célszerűbb lett volna beolvasztani, mint külön hatályukban fentartani.

Ismételjük és hangsúlyozzuk, hogy e mellett sok célszerű, sőt rokonszenves újítást találunk az új ügyviteli szabályokban. Ilyen például a 154. §., mely szerint nem lehet kiosztani ügyet oly bírónak, ki a felekkel vagy ezek képviselőivel oly viszonyban áll, hogy ennél fogva az elfogultság színébe jöhetne. A perrendtartás 56. §-a a birói érdekeltség megállapításánál igen szűkkörű és különösen azért hézagossá, mert csak a feleket és nem azok képviselőit is említi. Ilyen helyes intézkedés a 155. §. is, hogy újított per lehetőleg más bírónak osztandó ki, mint a ki az alapperben dolgozott. Ilyen a 165. §., hogy a kiadmány terve más irat tartalmára való hivatkozás nélkül szerkesztendő. Ilyen a 365. §., mely

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

szerint a kir. Curia határozata csak azon esetekben küldetik le az összes ügyiratokkal a kir. ítélő táblának, ha ez utóbbi új határozat vagy póthatározat hozatalára utasított; egyéb esetekben az elsőfolyamodású bíróságnak közvetlenül leküldendő a felek részére való kiadás végett. Elismerendőknek tartjuk ezen és sok más ilyen új intézkedés czélszerűségét, és hogy őszinték legyünk, a mai perrend alapján más mint ily egészen aprólékos javításokat nem is várhattunk.

A mi ellen küzdünk, az ama felfogás, hogy a mai polgári perrend alapján egyáltalában valami számbavehető javítást lehetne keresztülvinni. A mai elavult perrend szikláján szenvedett hajótörést az új ügyviteli szabályzat, és ezen fog hajótörést szenvedni minden további munka addig, míg elvégre a szóbeli pert meg nem alkotjuk. Mindaddig a bírói nevelés és a bírói felügyelet talán teremteni fog merevebb bürokratiát, de nem fog teremteni jobb bírói kart, jobb igazságszolgáltatást.

Akta-elintéző gépből az élő jog örévé kell tenni a bíróságot és erre egyedüli eszköz a szóbeli per: ezt hangoztattuk mindig és hangoztatni vagyunk kénytelenek az írásbeli per alapján álló bírói ügyviteli szabályokkal szemben is.

—2.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«Kötött utlevéllel.»

F. é. július 28-án délután két órakor ért véget egy végtárgyalás a budapesti büntetőtörvényszéknél, melynél védőként közreműködtem. Egy — büntetőjogi tekintetben — tiszta multtal bíró munkánőt védtem, kire a bíróság hatósági közeg elleni erőszak miatt két havi fogházat szabott, mely büntetést vádlottnő a vizsgálati fogságnak a büntetésbe való beszámításával kitöltötte és az rögtön szabadult volna is, ha a fővárosi államrendőrség elé nem kellett volna őt állítani. Vádlottnőnek a kir. ügyészséghez történt átkisérte-tése alkalmával a rendőrség ugyanis kérte az illetőnek a büntető eljárás befejeztével a rendőrséghez leendő visszakísértetését a rendőri eljárás megindítása végett. Védenczem megkért arra, hogy járjak közben a rendőri eljárásnál is, mit én meg is ígértem. Rögtön a végtárgyalás befejezése után el is mentem a főkapitánysághoz, jövetelemkor azonban a hivatalos óráknak ott vége volt már. Ennek következtében én még ugyanazon napon postai uton egy kívülről is sürgősnek jelzett kérvényt intéztem a főkapitánysághoz az iránt, hogy engem a védenczem ellen folyamatba teendő rendőri eljárásról értesítsenek és az ellene megtartandó tárgyalásra megidéztesse, hogy azon helyzetben legyek, miszerint vádlottnő védelmét a rendőrség előtt is vihessem.

Eme kérvényem a 11840/fk. III. 1891. számú végzéssel a következő elintézést nyerte:

«— — ügyvéd ur W. L. ügyében e hivatalhoz benyújtott kérvényének elintézéséül ezennel értesítetik, hogy W. L. e hivatalnál tegnapi napon megtartott tárgyalás folyamán 11826/fk. III. 1891. sz. határozattal a fővárosi m. kir. államrendőrség egész területéről 5 évre kitiltatott, mely határozat azonnal jogerőre emelkedvén, nevezett nő tegnapi napon kötött utlevéllel illetőségi helyére, Bécsbe utasított. Budapest, 1891 július hó 30. Engelbach s. k. rendőrtanácsos.»

Ezen végzés ellen a következő felebbezést adtam be:

I. Kérvényemben az iránt folyamodtam, hogy a W. L. elleni ügyben a megtartandó tárgyalásról engem is értesítsenek és hogy ahhoz védőként megidéztessem.

Az által, hogy eme kérelmem nem lett figyelembe véve, sérelem lett ejtve az 1874: XXXIV. tcz. 38-ik §-án, melynek értelmében «az ügyvéd jogosítva van az ország vala-

mennyi hatósága előtt feleket képviselni» és illetéknépen a tek. államrendőrség fogház- és tolonczügyosztálya előtt is.

Semmiképen nem vehetem egykedvűen az ügyvédek képviseleti jogán ejtett eme sérelmet és remélem, hogy a t. felettes hatóság nem fogja ezen jog- és törvényellenes eljárást hozzájárulásával jóváhagyni, hanem ki fogja mondani ama elvet, hogy a közigazgatási hatóságok is kötelesek az ügyvéd képviseleti jogát feltétlenül elismerni és hogy meg fogja semmisíteni a 11826/fk. III. 1891. sz. határozatot. Mert az által, hogy bejelentett képviseleti jogom nem lett figyelembe véve, oly lényeges eljárási szabály lett megsértve, mely kell, hogy az egész szóban forgó ügy megsemmisítését vonja maga után.

II. Azon körülmény, hogy a 11826/fk. III. 1891. sz. határozat hozzájárulásom nélkül azonnal jogerőre emelkedett, nem lehet ok, hogy én is belenyugodjam abba. Ezt azért sem tehetem, mert ezen határozatot helytelennek tartom, mely épen nem találja indokát a fenforgó körülményekben.

Ha esetleg kétely merülne fel arra nézve, vajon bírok-e önálló felebbezési joggal védenczem mellett, akkor utalok a m. kir. Curia büntető szakosztályának 1883. évi november 28-án tartott teljes-ülésében hozott 27. számú döntvényére, melynek értelmében a védőügyvéd védencze érdekében jogorvoslattal élhet akkor is, ha a védencz a bírói határozatba bele is nyugszik.

Ennek oka abban rejlik, hogy az ily ügyekben a védő nem csupán a vádlottat, hanem utóbbinak érdekében a törvényen alapuló jogot, és így a *közrendet is képviseli*.

A mi azonban a bünvádi ügyekről áll, ugyanazon elv alkalmazandó észszerűen a kihágási ügyeknél is, melyek szintén a bünvádi ügyek csoportjához tartoznak.

W. L. kitiltására nézve semminemű jogszerű ok sem forog fen. Kérem e czélból a budapesti kir. törvényszék büntető osztályát a H— — H— — és társai elleni bűnügyben f. évi július 28-án hozott és jogerőre emelkedett ítéletnek megküldése iránt megkeresni. Ekkor ki fog tűnni, hogy W. L. semminemű okot sem szolgáltatott a kitiltásra. Az ítéleti indokok ismerete nélkül azonban el sem bírálható azon kérdés: vajon közveszélyes egyénnek tekintendő-e az említett egyén?

Az előadottak után kérem jelen felebbezésemnek a felettes hatósághoz leendő felterjesztését, hol az iránt esedezem:

miszerint a W. L. ügyében megtartott tárgyalást az ez alkalommal hozott 11826/fk. III. 1891. sz. határozattal egyetemben megsemmisíteni és az eljárt elsőfoku hatóságot oda utasítani méltóztatassék, hogy az említett büntető ítélet beszerzése után ez ügyben tartson újabb szabályszerű tárgyalást és ahhoz védőként engem is idéztessen meg.

Ha eme kérelemnek esetleg hely nem adatnék, akkor a büntető ítéletnek beszerzése után kérem 11826/fk. III. 1891. sz. határozatnak megváltoztatásával a W. L. kitiltására vonatkozó határozatot hatályon kívül helyezni. — —

Ezen felebbezésem folytán a fővárosi m. kir. államrendőrség III. ügyosztálya, mint I. foku tolonczhatóság, 12044/fk. III. 1891. sz. alatt a következő határozatot hozta:

«Folyamodó — — ügyvéd felebbezési kérvényével elutasítatik és *beadványa irattárba tétetni rendeltetik*. Mert: Miként az előiratokból kitűnik, a budapesti kir. fogházfelügyelőségtől hatóság elleni erőszak vétsége miatt reá rótt két havi fogházbüntetés kitöltése után július hó 28-án idekisért W. L. bécsi születésű és illetőségű, 20 éves gyári munkánő július 29-én hozott 11826/fk. III. 1891. sz. határozattal az abban foglalt indokok alapján a fővárosi m. kir. államrendőrség egész területéről öt évre kitiltatott, és minthogy ezen kitiltási határozat kihirdetése alkalmával felebbezési jogára való kellő kitanitása után abban megnyugodott, az I. foku határozat azonnal jogerőre emelkedett és nevezett nőnek ugyanazon napon kötött utlevéllel Bécsbe történt utasítása által végre is haj-

tatott. Nevezett nő ügyében tartott tárgyalás és fenti kitiltási határozat kihirdetése és jogerőre emelkedése után érkezett ide — — ügyvéd kérvénye, melyben a tárgyalásnál való közreműködésének engedélyezését kérte. Minthogy ekkor már az eljárás teljesen befejezve és az ügy szabályszerűen elintézve lett, nevezett ügyvéd a 11840/fk. III. 1891. sz. végzésben W. L.-nel történt intézkedésről értesítve lett. Így tehát a jelzett ügyben követett eljárás teljesen szabályszerű lévén, nevezett ügyvéd két rendbeli beadványában említett jogsérelem sem vele, sem pedig W. L.-nel szemben nem történt. *De az itt követett eljárás és a 11840/fk. III. 1891. sz. végzés még az esetben is teljesen szabályszerű volna, ha nevezett ügyvéd által W. L. érdekében felajánlott közreműködés, illetve ügyvédi képviselet tényleg visszautasított volna.* Lehet ugyan, habár hivatalosan beigazolván nincs, hogy — — ügyvéd W. L.-t a budapesti kir. fenyítő törvényszéknél folyamatban volt büntető ügyében védőként képviselte, de védő-ügyvédi minőségben kifejtett működése csakis ezen ügynek a törvényszék előtti tárgyalására és csak azon időtartamra terjedt ki, míg védencének ügye a bíróságnál befejezve lett, és az a reá rótt büntetést kitöltötte. Védői minősége csakis azon esetben terjedhetett volna ki ezen ügyosztálynál, mint a bíróságtól teljesen független és különálló közigazgatási hatóságnál folyamatba tett eljárás lefolyására is, ha W. L. ez irányban kérelmet terjesztett volna elő. Minthogy pedig nevezett nő a határozat kihirdetése alkalmával ügyvédi képviselést nem kért, — — t védője gyanánt be nem jelentette, és őt e hivatalnál való képviselétére fel nem hatalmazta, másrészt pedig mint teljesen beszámítható egyén szabad elhatározási akarata fölött hivatalból kirendelendő védő nélkül is rendelkezhetett: — — ügyvédet nevezett nő képviseltetése iránti kérelmével még az esetben is el kellett volna utasítani, ha ez a tárgyalás megtartása előtt idejekorán érkezett volna ide. Ily körülmények között — — felebbezési kérvénye a jogalapot nélkülözvén, azt elutasítani kellett. Budapest, 1891 augusztus hó 3-án. Engelbach s. k. rendőrtanácsos, a III. ügyosztály vezetője.

Ezen határozat ellen már most a következő felebbezést kellett beadnom:

F. é. július hó 28-án postai úton feladott kérvényem július 29-én érkezett a főkapitánysághoz és ugyanazon napon lett a fentebb említett kitiltó végzés is hozva. Tehát egy napon lett ugyanazon ügyben a két határozat hozva: az egyikkel nevezett nő ki lett tiltva, a másikkal én lettem erről értesítve.

Itt kezdődik az eljárás szabálytalansága. Egyesítendő lett volna e két ügy és ekkor W. L.-hez kérdést is lehetett volna intézni képviselői jogom tárgyában, ha e tekintetben esetleg aggályok merültek volna fel.

Igen téves és helytelen azon felfogás, mintha az ügyvédi képviselést esetleges visszautasítása sem fosztotta volna meg a sérelmes eljárást szabályszerűségétől.

Hogy az említett nőt bűnügyében védőként képviseltem, ezen körülmény a büntető per iratainak betekintése által könnyen beigazolható; hogy a főkapitányság előtti eljárásban leendő közreműködésre is szóbelileg külön meghatalmazott engem nevezett nő, azt szükség esetére védőtársaim igazolhatják.

Tudvalevőleg az egész művelt világon szóbelileg vagy írásban lehet valakit valamire felhatalmazni a nélkül, hogy a meghatalmazás módja a meghatalmazás jogosultságát legkevésbé is befolyásolná.

Téves azon nézet, mintha védői jogosultságom kizárólag csakis a bűnügyi képviseletre vonatkoznék, azonban a rendőri eljárásra nem.

Pl. ügyvédi minőségemben felhatalmaz valamely fél, hogy a főkapitányság előtt panaszt emeljek egy egyén ellen. Megteszem és írásbeli panaszomhoz mellékelem a meghatalmazást,

mely az iratokkal együtt áttétetik a fenyítő ügy illetékes bírójához. A bírói eljárásban már nem lesz többé szükségem újabb meghatalmazásra, dacára annak, hogy a bíróság is «teljesen független és különálló» hatóság. A közigazgatási hatóságnál folyamatba tett eljárásra vonatkozó meghatalmazás mindig respektáltatik a bíróság és a kir. ügyészség által és ebből következik, hogy pl. a kir. ügyészség előtt folyamatban levő valamely fenyítő eljárásra vonatkozó meghatalmazás a rendőri eljárásban is respektálandó. Hogy minő kontaktus van rendőrség és ügyészség között, az kitűnik pl. a németbirodalmi «Gerichtsverfassungsgesetz» 153-ik §-ából, hol világosan ki van mondva, hogy: «Die Beamten des Polizei- und Sicherheitsdienstes sind Hilfsbeamte der Staatsanwaltschaft» stb.

Általánosan ismert jogelv, hogy a ki pl. valamely nagyobb joggal bír, az eo ipso a kisebbre is feljogosítottnak tekintendő.

Nagyobb jogot gyakoroltam akkor, midőn védencemet a bíróság előtt az ellen védtem, nehogy az a Btk. 64-ik §-a alapján az országból való kiutasításra ítéltesse. Ha erre voltam feljogosítva, akkor arra is vagyok feljogosítottnak tekintendő, hogy védencemet a kisebb baj ellen is oltalmazhassam, mely abból áll, hogy az illető nő csak a főváros területéről kitiltassék.

A védő tiszte nem végződik az ítélelhozattal, hanem a védő köteles védenczét a bírói eljárást esetleg követő rendőri eljárásban is oltalmazni, mert a kitiltás neki sokkal nagyobb nyomort okozhat, mint pl. valamely esetleg hónapokig tartó szabadságvesztés-büntetés kiállása. Tehát nem volt szükségem külön meghatalmazásra a rendőri eljárásban, mely a büntető eljárás epilógját képezi csak. Ha ily meghatalmazás még is kívántatnék, mely követelménynek jogosultságát azonban határozottan tagadom, akkor szóbeli meghatalmazásra hivatkozhatom, minek megtörténte fentebb említett védőtársaim meghallgatásával beigazolható.

Ha W. L. bele is nyugodott a rendőri kitiltását kimondó határozatba, akkor ez legkevésbé sem érintheti az én önálló felebbezési jogomat, melyet a védő függetlenül gyakorolhat tekintet nélkül a szóban levő egyénre. *Remélem, hogy ezen önálló felebbezési jog — úgy mint a büntető eljárásban — a mi rendőri eljárásunkban is polgárjogot fog nyerni.*

Ezen reményt abból meritem, hogy nem ok nélkül fáradoznak hazánk legjobbjai azon, hogy hazánk is jogállamnak legyen tekinthető.

Jelen felebbezés célja: küzdeni a védő önálló felebbezési jogának nagy elveért a rendőri eljárásban is.

Remélem, hogy a t. felettes hatóság bölcsesége elisme rendi eme jogomat.

Ezen reményben kérem:

miszerint a t. felettes hatóság a sérelmes határozat megváltoztatásával önálló felebbezési jogosultságomat kimondani és felebbezésem értelmében határozni méltóztassék.

Végül megjegyzem, hogy felette sérelmes a jelen felebbezéssel megtámadott határozatnak azon intézkedése, melylyel felebbezésem irattárba tétetni rendeltetett. A felebbezést minden körülmények között fel kellett volna terjeszteni a felettes hatósághoz. Felebbezésem a főv. m. kir. államrendőrség III. ügyosztályának, mint I. foku tolonezhatszagnak határozata ellen irányult és *ugyanazon hatóság, melynek eljárását helytelenitem, határoz az eljárása ellen irányuló felebbezésem felett.* Holott erre éppen nem is volt illetékes. E miatt okvetlenül megsemmisítendő a 12044/fk. III. 1891. sz. határozat, mint olyan, mely illetéktelen hatóságtól ered. A III. ügyosztály csak nem lehet egy időben hatóság és saját tényeit felülbíró felebbezési hatóság is.

Ez jogi lehetetlenség. — — — — —
A felsőbb hatóságoknak ez ügyben hozandó határozatait annakidején közölni fogom e lap olvasóival. *Justus.*

A biztosítási szerződés létrejöttének kérdéséhez.

A gyakorlat terén gyakran merül fel a kérdés, hogy létrejöttek tekintendő-e a biztosítási szerződés és így követhető-e a díjak azon esetben, ha az ajánlat megtétele ugyan, azonban a biztosító az ajánlatra semmiféle választ nem adva, a kötvényt az ajánlattevőnek ki nem szolgáltatja, ennek dacára azonban az általa hallgatólag elfogadottnak állított ajánlatot könyveibe bevezeti.

E kérdés az által válik praktikussá, mivel a biztosító-társaságok nyomtatott blanquettáikba az ajánlati *feltételek* közé többnyire oda iktatnak egy pontot, melynél fogva a biztosító *köteles* bizonyos hosszabb határidő alatt (14—21 nap) az ajánlat el- vagy el nem fogadása iránt nyilatkozni és a biztosítási szerződés nem tekintetik létrejöttnek a *biztosítási kötvény kiszolgáltatása előtt*.

A biztosító-társaságok ezen feltételeket természetesen tisztán a saját érdekükben teszik az ajánlatba, azzal a céllal, hogy a függő 21 nap alatt esetleg bekövetkező károk a biztosítót ne terheljék. Ámde dacára annak, hogy így a társaságok a mondott idő alatt semmiféle risikót nem viselnek, az ezen időre járó díjakat mégis követelik.¹

Azonban a keresk. törvény 468. §-a a biztosítottak érdekeinek megóvása tekintetéből az ajánlat elfogadásának *törvényes véelmét* állítja fel, arra az esetre, ha az ajánlatot a biztosító annak vételétől számított 48 óra alatt vissza nem utasította.

A kereskedelmi törvény emez intézkedését a judikatura ujabban úgy magyarázza, hogy az az ajánlattevőt is kötelezi és bárha az ajánlatban kikötöttet is, hogy a biztosító meghatározott idő alatt *köteles* az ajánlatra nyilatkozni és az ajánlattevő csak a kötvény kiszolgáltatása esetén köteles a díjakat fizetni, a biztosító az esedékes díjakat azon esetben is követelheti, ha a kikötött határidő alatt semmiféle nyilatkozatot az ajánlatra nézve nem tett és a kötvénnyel az ajánlattevőt meg nem kínálta.

Ezen gyakorlattal nem érthetnek egyet.

Miután ugyanis az ajánlati blanquette szövege szerint felperes cég maga tette ki *feltétel* gyanánt, hogy az ajánlat elfogadása vagy esetleg visszautasítása iránt 14—21 nap alatt nyilatkozzék, tehát ő maga is ezen nyilatkozata megtételétől, illetőleg a kötvény kiszolgáltatásától tette függővé a szerződés érvényes létrejöttét, így hát nincs ok arra, hogy a felek ezen közös megállapodását a bíró azon részében is semmisnek tekintse, a melyben a társaság maga oldja fel az ajánlattevőt a fizetési kötelezettség alól, annál kevésbé, mivel a kereskedelmi törvény 386. §-ának célja a fent kifejtettek szerint csupán az ajánlattevő védelme a biztosító esetleges — sajnos, gyakori — tulkapásaival szemben.

De a biztosító-társaságok keresetei minden ilyen esetben *időelőtti*eknek is tekintendők.

Ha ugyanis a biztosítási ügyletet ily körülmények közt érvényesen létrejöttek tételezzük is fel, akkor sem szabadul a társaság a *kötvény kiszolgáltatásának* kötelezettsége alul, mivel a kereskedelmi törvény 469. §-a imperative előírja, hogy «a szerződő *követelheti*, hogy neki a biztosító kötvényt állítson ki». Ha tehát a biztosítási szerződés a felek egyszerű megegyezése által létesült is, a míg a biztosító a kereskedelmi törvény 469. §-ában előszabott s az ajánlatban kitett összes előzetes feltételeknek mindenben meg nem felelt, addig az ajánlattevőtől sem követelheti az ő kötelezettségei teljesítését s így a díjak fizetését sem.

B.

¹ Hogy a biztosító-társaságok csakugyan ilyen magyarázatot iktatnak ezen pontnak adni, az kitűnik a budapesti kir. tábla egy ítéletéből is, melynek indokolásában a következők foglaltatnak: «Felperes biztosító-társaság oda nyilatkozott, hogy az idézett pont csakis a biztosító-társaság kockázatára vonatkozik és így a társaság a díj lefizetése előtt kockázatot nem visel és mégis ugyanerre az időre díjakat követel. (L. «Jog» mellékletének 1890. 16. l.)

A német polgári kodex-terv legújabb állása.

A másodszori revideálásra hivatott bizottság június 22-én folytatta munkáját és e hó végeig befejezte az *általános részt*, kivéve a *jogi személyekről* szóló fejezetet, melynek kiválsóbb fontosság tulajdonítatik politikai tekintetéből is, s azért későbbi külön tárgyalásra hagyatott fen.

Elvégeztettek az önvédelem s önségélyről szóló szakaszok, nagyrészt a tervezet értelmében. Kimondatott azonban, hogy valamely veszély elhárítására irányult cselekménynek törvényellenessége csak azon esetben legyen kizárva, ha az előrelátható kár nem áll aránytalanságban a fenyegető veszélyhez. Ha ezen veszély a cselekvő által okoztatik, akkor az kártérítésre köteleztetik. (187. §.) Hosszasb vitát idézett elő azon kérdés, vajon és mennyiben tekintendő a kényszerűség esetében elkövetett cselekmény — a 187. §. körén kívül — törvénytelennek és a cselekvő vétkességére való tekintet nélkül kártérítésre kötelezendő-e? Ezen a büntetőjoggal szoros kapcsolatban levő kérdés megoldására többféle indítvány tétetett, melyek eltértek a tervezet kiindulási pontjától, de a többség részéről pártolásban nem részesültek. De a tervezet tökéletesb magyarázatára szükségesnek találtatott annak kimondása, hogy a «Kötelmi jogról» rendelkező részben megállapittassék, miszerint fentartva a 187. §. rendelkezéseit, a kártérítés kötelezettsége nem záratik ki az által, hogy a káros cselekmény szükség esetében követtetett el. A 189. §. azon változtatással fogadtatott el, hogy az önségély céljából, az illető dolgok elvételén, elpusztításán s megrongálásán kívül, csak a kötelezettnek letartóztatása s az lehet megengedve, hogy a jogosult cselekmény kivitele irányában tett ellentállás eltávolíthatassék. Ezentul azonban a kötelezettnek kényszerítése kötelezettségének teljesítésére megengedve ne legyen. Ehhez még azon szabály kapcsoltatott, hogy a megengedett önségély előfeltételeinek fen nem forgasánál, a cselekvő kimenthető tévedése kártérítési kötelezettségét meg nem szünteti. Az «Ítéletről» rendelkező szakaszok (190—192.) tekintetében abban állapodott meg a bizottság, hogy azok a polgári kodexből kivéssenek, s a polgári perrendtartásba iktattassanak; azon kiegészítéssel, hogy mindenik fél jogosult az ítélet kellő megváltoztatását követelni azon esetben, ha valaki a jövőben esedékes s megújuló cselekvények teljesítésére köteleztetvén ítéletileg, a perrendben kitűzött határidőn túl lényeges változás állna be a viszonyokban, melyek a teljesítendő szolgáltatásokra való elmarasztalásnál, azok nagyságának s a teljesítés tartamának megállapításánál irányadók voltak. Azon indítvány, hogy a törvény szabályain alapuló mellékszolgáltatások érvényesíthetése korlátoztassék, nem fogadtatott el. Az utolsó fejezetnél, mely a biztosíték adásáról szól, kiemelendő azon változtatás, miszerint a birodalmi és szövetséges állami adóskönyvbe vezetett könyvkövetelések elzálogosítása is törvényes biztosítékul szolgálhatand. A befejezés után még több önálló indítvány is került szönyegre, nevezetesen az, hogy az «ajándékozásról» szóló rendelkezések, az «adósági jogviszonyokat» tárgyzó második könyvből az «általános részbe» tétessenek át. De ez mellőztetett. Azon indítványok pedig, hogy az «elismerési szerződéseknek» s kapcsolatosan, a kiegyezésnek szabályozása az általános részbe vétessék fel, a kötelmi jog feletti tárgyalásokra utasítottak.

Az ebbeli tanácskozásokat a revideáló bizottság befejezván, üléseit őszig elnapolta; szünetelése július 1-től október 12-ig tart s akkor megkezdí újra működését.

Érdekes lesz a következő szemle a német polgári törvénykönyv kodifikationális vergődéseiről.

A birodalmi alkotmányban 1871-ben csak a kötelmi jog és a váltó-kereskedelmi törvény kodifikálása helyeztetett a

birodalmi törvényhozás alá. Míg 1873-ban a nagy nemzeti lelkesedés nyomása alatt, főképp Miquel és Lasker hatalmas felszólalására már a «Gesamnte bürgerliches Recht» kodifikálása, tehát birodalmi polgári kodex létesítése határozott el.

És ez mai napig folyvást munkában van, a nélkül, hogy befejezésének ideje biztosan meghatározható lenne. Annál kevésbé, minthogy újabb és újabb kiegészítések, változtatások és javítások válnak szükségessé. Igen fontos ezek közt a «Vizjog» kodifikálása. Ez a kodex-tervezetbe nem vétetett fel és az most pótlólag fog eszközöltetni. A bir. kancellár egy emlékiratot küldött a kodifikáló bizottsághoz «Über d. Wasserrecht im bürg. Gesetzbuch», melyet az építések és mérnökök egylete dolgozott ki. Kifejtetik abban a vizek és vízhasználat szabályozásának nagy fontossága, már a jogi vizsályok lehetőleg elhárítása céljából is, következtésképp annak szükségessége, hogy azon szabályozás a polgári kodexbe felvétessék. Ez által azonban egy újabb munka áll elő; mire nézve szakértők is meghallgatandók lesznek.

A jogi személyekről szóló fejezet is új átdolgozásnak néz elébe. Különben a kodex-tervezet most második felolvasás alatt van és idáig még csak az általános rész fejeztetett be. És most szeptemberben a további tárgyalások előkészítésére egy subkomissió fog összeülni, melyben a szövetségtanács és a birodalmi főhatóságok is képviseltek.

De még a második felolvasás sem elégséges; szükségesnek találtatott alakítása még egy külön bizottságnak, mely az átvizsgált tervezetet a szerkesztés, a nyelvezet tekintetében revideálja. A birodalmi államtitkár állítólag akképp nyilatkozott, hogy a munka, nyelvezet tekintetében nagy hiányokban szenved, a melyek csak oly szakértnő által ismerhetők fel, ki az eddigi munkálatokban részt nem vett.

A XXI. német jogászgyűlés.

Ezen illustis jogász-testület, mely Németországnak legjelesebb jogtudósait, annyi európai nevű tekintélyt egyesíti magában, most szeptember 10—12-én fogja XXI. közgyűlését Kölnben megtartani. Több jogi kérdés elintézetlenül ájtjon a XX. jogászgyűlésről és ezekhez számos új feladat csatlakozik megvitatás s megoldás végett mind a magán-, mind a büntetőjog köréből.

Utóbbiak közt kiváló helyet foglal el azon bünvádi kérdés, a mely jelenben europaszerte oly nagy mérvben foglalkoztatja az elméket, s mindinkább tért foglal a törvényhozó testületekben is. Az a kérdés t. i., hogy: *A feltételes elítélés új jogintézménye behozandó-e?* Véleményezők a következő jogtanárok: Meyer Hugo és Seuffert; referensek pedig lesznek: Stenglein és Loebell, a birodalmi főtörvényszék bírái.

Egy másik büntetőjogi feladat arra vonatkozik: hogy nem lenne-e kívánatos megváltoztatni a jelenlegi rendszert a *pénzbeli és szabadságbüntetések közti viszony* tekintetében? Véleményező: Mittelstädt birodalmi törvényszéki tanácsos; előadók: Jaques a híres bécsi ügyvéd és Merkel tanár.

Egy egészen új tanácskozási tárgy leend a kormány iniciatívájából, hogy az *iszákosság*, mely a német elemek közt is nagy pusztításokat tesz, bünvádilag üldözendő-e? melynél véleményezők: dr. Fuld ügyvéd s Hiller kormánytanácsos; előadók: Stösser karlsruhei tanácselnök és Back strassburgi polgármester.

Eldöntendő lesz az is, hogy jogos leend-e a *házassági válóperek* kifolyásául szolgáló büntetések helyébe egyedül a vétkesnek talált házastárs eltartási kötelezettségét megállapítani?

A *magánjogból* merített kérdések legnagyobb részt a polgári kodex-tervezetre vonatkoznak, a mely most felülvizsgálati szönyegen forog; főképp a családi s az örökjog kér-

dései; mint nevezetesen az: hogy a *végrendeleti végrehajtók* jogállása miképp szabályozandó, a kodex-terv szellemében-e vagy attól eltérő elvek alapján? ugy azon kérdés is, hogy az *eltűntek* viszonyaira s a *holtta nyilvánításra* vonatkozó elvek — szemben a kodex-terv szabályaival — mily irányban állapittassanak meg?

Érdekes vita tárgyául fog szolgálhatni azon magánjogi kérdés: vajon ajánlható-e az *ajándékozások megtámadhatóságának* megállapítása — a rendkívüli kötelesrész szempontjából — a mint azt a tervezet állította fel, vagy csak a feleslegből? Véleményezők Endemann tanár és Reatz ig. tanácsos.

Érdekesebb feladatul fog szolgálni a *leltározási jog* szabályozása és a *warrants* indossálás jogi következményeinek megállapítása is. A két előbbi kérdés már a XX. jogászgyűlést is foglalkoztatta, de eldöntést nem nyerhetett.

Az *iszákosság* üldözhetését tárgyzó kérdést illetőleg megjegyezzük, miképp a német igazságügyi kormány e tárgyban törvényjavaslatot készített, mely a Bundesrath elébe fog jönni. Egyszersmind ezen javaslatot közölte a most összeülő Juristentag képviselőivel is megvitatás végett.

A fentebb említett javaslat sok pontban megegyezik a hasontartalmu osztrák munkálattal, de tetemesebben szigorubb rendelkezéseket tartalmaz. Ilyen többek között az, hogy a detail-elárusítóknak nem szabad pálinkából vagy szeszből kevesebbet eladni egy fél liternél. E szerint a pálinka és a szesz italok kimérése, mely természetszerűleg kis mennyiségben történik, egészen el lesz tiltva és csak vendéglősök és korcsmárosoknak lesz fentartva. Ezek kötelesek gondoskodni a rend fentartásáról helyiségeikben és megakadályozni mindent, a mi által a szesz italokkal való visszaélés előmozdittatnék. Rendőri rendelettel szesz italok kimérése és a szesz folyadékokkal való kereskedés reggeli 8 óra előtt teljesen eltiltható, sőt egyidejűleg elrendelhető, hogy a nevezett helyiségek a nevezett óráig bezárva tartassanak. A korcsmárosoknak és vendéglősöknek tilos szesz italokkal szolgálni 16-ik életévüket még el nem ért egyéneknek. Megtiltják nekik továbbá «szemmel látható» részeknek szesz italokat kimérni. Ittas embert a korcsmáros csak akkor utasíthat ki helyiségéből, ha kielégítő módon gondoskodva van arról, hogy vagy haza vagy rendőri állomásra szállíttatik. Az ebből a korcsmárosra háruló költségek a részeg terhelik. Szesz italokat, azonnali élvezetre, hitelre nem szabad adni. Az ily hitelezésből származó követelések semmiképp sem érvényesíthetők. A ki iszákosság miatt ügyeit nem képes ellátni vagy családját inségnek teszi ki vagy mások biztonságát veszélyezteti, gondnokság alá helyezhető. Ily egyének iszákosság elleni gyógyintézetekben helyezhetők el.

Sz.

Külföldi judikatura.

333. Kereskedő által nem üzlete körében vállalt kezeségből eredő kereset nem tartozik a kereskedelmi bíróság elé. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

334. A kereskedelmi ügyletből eredő tartozásért kezeskedő egyuttal aláveti magát a kereskedelmi bíróság illetékességének. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

335. Ha a kereskedő más üzletággal kezd foglalkozni, mint a minő be van jegyezve, e körülményt a cégjegyzékben kitüntettetni tartozik. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

336. A fióktelep a főtelep cégjegyzékében is kitüntetendő. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

337. Azon körülmény, hogy a kereskedő irni és olvasni nem tud, nem menti fel a bejegyzési kötelezettség alól. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

338. A cégben csak a vezetéknévnek kell kitüntettetnie, a keresztnévnek nem. Előfordulhat benne más keresztnév is az esetben, ha ezzel a cégtulajdonos személye közelebbről meghatározatik. Bejegyzendő tehát ily cég «Nagy Antal fia», vagy «Nagy Antal özvegye». (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

339. Valamely előbbi céghez való jogutódlási viszonyt feltüntető cég az előbbi cég tulajdonosának beleegyezésével sem használható az esetben, ha az előbbi cég a cégjegyzékből már töröltetett, azonban magát az előbbi céget ily esetben is használhatja. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

340. Cégvezető kirendeléséhez nem kell valamennyi társasági tag beleegyezése, elegendő az üzlet vezetésére jogosított tagé. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

341. Társas cég csak akkor törölhető, ha összes passívái kifizetését bizonyította, ellenesetben a felszámolást kell elrendelni. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Figyelmeztetések egy törvényszék feladatai iránt.** A rablás büntetével vádolt Kubaka Sztakó bűnügyében közbevetett semmiségi panaszra a budapesti kir. tábla 1891. június 16. 18375. sz. alatt kimondotta, hogy a tanuk megesketezése vagy ennek mellőzése, mint az ügy érdemi részéhez tartozó mérlegezése a bizonyítékoknak, semmiségi okul nem szolgálhat, egyszersmind a *besztercebányai törvényszék*et, mint eljáró bíróságot a következőkre figyelmeztette. «A kir. tábla megjegyzi, miszerint a végtárgyalási jegyzőkönyvben foglalt azon állítás mintha a — a vizsgálat során nem lett volna kihallgatva, nem felel meg az ügyállásnak, mert annak valomása a 4. napló szám 12. alatti jegyzőkönyvben foglaltatik; továbbá a kir. tábla a törvényszékét még arra is figyelmezteti, hogy a vizsgálóbíró szabályellenesen járt el, midőn a 31. és 32. napló sz. a. jegyzőkönyvben a már a 30. napló sz. alatt felvett jegyzőkönyvben foglalt tanuvallomásra hivatkozott; továbbá hogy — keresztlevele lett volna beszerzendő, mivel az magát majd 14, majd 15 évesnek mondotta; ugyanazért meghagyja, hogy jövőben a hivatkozások mellőzésével a tanuk vallomásai egész terjedelmükben jegyzőkönyvbe véssenek; a serdülő korban levő felek keresztlevelei pedig beszereztesse. Végre minthogy — tanu nyilvános végtárgyaláson a nyomozást teljesítő m. kir. csendőröket, hivatalos hatalommal való visszaéléssel vádolta, a kir. ítélő tábla felhívja a kir. törvényszékét arra is, hogy a végtárgyalási jegyzőkönyvnek vonatkozó részét, további illetékes intézkedés végett mielőbb az illetékes m. kir. csendőrpáncsnoksághoz tegye át.»

— **Mit követ el azon vádlott, ki beadványában azt állítja a vizsgáló bíróról, hogy az utóbbi által vezetett vizsgálat a bíró magánboszujának kifolyása?** A kaposvári kir. törvényszék 2064/1887. sz. ítéletében a Btk. 262. §-ába ütköző rágalmazás vétségében mondta ki vétkesnek vádlottat, és ezt 60 frt fő- és 40 frt mellékbüntetésre ítélte. *Indokok:* «Vádlott beismeri, hogy az ezen kir. törvényszékhez benyújtott kérvény általa szerkesztetett és általa nyújtott be, e szerint pedig kétségtelen az is, hogy ezen kérvényben foglalt azon állításáért, miszerint az ellene okirathamítás büntette miatt folyamatba tett s... kir. eljárásbíró, mint vizsgáló bíró által vezetett vizsgálat a nevezett albíró magánboszujának kifolyása; tekintve, hogy ezen állítás törvényszék előtt s így nyilvánosan tétetett, hogy ezen állítás valóságára esetében, nevezett albíró ellen a büntető eljárás megindításának okát képezne, hogy a jelen esetben a Btk. 266. §-a alkalmazásba nem jöhet, mivel a kérdéses állítás nem ügyfelekre, hanem vizsgálóbíróra vonatkozólag tétetett; és hogy ennek folytán a kérdéses állítás kétségtelenül a hivatalból üldözendő rágalmazás tényálladékát képezi, teljes felelősséggel tartozik.» A budapesti kir. ítélő tábla 34125/1887. sz. ítéletében *felmentette* vádlottat. *Indokok:* «Habár a... sz. beadványban... kir. eljárásbíró, mint vizsgálóbíróról tett azon állítást, hogy a vádlott, valamint ez által képviselt Sz. J. és neje ellen folytatott bűnvizsgálat során a beadó ügyvéd ellen állítólag táplált ellenszenv által vezéreltetik és magánboszút kívánna kielégíteni, a kir. ítélő tábla is alkalmasnak találja ugyan arra, hogy a nevezett albíró ellen, az állítás valóságára esetében, fegyelmi eljárást és büntetést eredményezzen, mégis nem látja fenforogni a Btk. 258. és 262. §§-nak rendelkezései szerint a rágalmazási vétség egyik lényeges alkotó elemét képező nyilvánosságot és különösen nem látja fenforogni a

büntetethez a Btk. 75. §-a szerint megkívántató szándékosságot. Ugyanis a fentjelzett állítást tartalmazó beadvány egész tartalma azt célozza, hogy a mi a beadványban ismételve kéretik is, a bünyfnyitő törvényszék azon vizsgálatot, melyet... eljárásbíró a vádlott és ennek volt kliensei ellen okirathamítás miatt folytatott, vonja magához, vagy bizza azt más vizsgálóbíróra, indokolván ezen sérelmet azzal, hogy a kifogásolt bíró vádlott személye ellen ellenszenvet táplál és rajta magánboszút fogna állani; az ilyen célból kockáztatott állítás pedig akkor, midőn vádlott ügyvéd maga is vádlott volt, ki az őt terhelt hamítás vádjá ellen védekezni igyekezett, a rágalmazás vétségéhez is megkívántató és a büntetőjogi megtorlás tárgyát képező, vádlott részéről mindenkor tagadásba vett sértő szándék megállapítására nem alkalmas, mert végre a Btk. 262. §-ában feltételezett nyilvánosság sem állapítható meg jelen esetben, midőn a gyanúsító állítást tartalmazó beadvány a kívánt intézkedésre t. i. más vizsgálóbíró kiküldésére illetékes hatósághoz lett címezve és beadva.» A m. kir. Curia 10758/1889. számú ítéletében helybenhagyta a másodbíróság ítéletét.

Megjegyzendő, hogy a Btk. 260. §-ára alapított vád tekintetében az eljárás a sértett fél indítványának visszavonása folytán lett vádlott ellen megszüntetve.

— **Ügyvéd hanyagsága folytán fegyelmi eljárás.** A pécsi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága: — — pécsi ügyvéd elleni fegyelmi ügyben következő végzést hozott: Tekintve, hogy a megejtett vizsgálat igazolta, mikép panaszlott ügyvéd — — — — — elleni sommás perében a tárgyalást alperesi képviselővel 1888. július 23-án október 25-re halasztotta, mely újabb határidőn egyik fél sem jelenvén meg, az ügy eldöntetlenül irattárba került, s így miután alperes utóbb csődbe jutott, felperes követelése panaszlott ügyvéd hanyagsága folytán vált behajthatlanná; panaszlott az ügyvédi rendtartás 69. §. c) pontja szerint minősülő fegyelmi vétség miatt vád alá helyeztetik, a végtárgyalásra — — ügyvéd és — — pécsi lakos tanuk megidéztenek s a pécsi kir. járásbíróstól az 1888. évi 13619. sz. periratok beszereztesse, stb. (1890. évi augusztus 2. 262. sz. a.)

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: Tekintve, hogy az eljárás adatai a jogos vádlásra elégséges alapot nyújtanak: a pécsi ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának végzése, helyesebben határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1890. december 6. 439. sz. a.)

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék** ügykimutatása 1891. augusztus havában. Érkezett 5260, mult havi hátralék 754, volt elintézendő 6014, elintéztetett ülésben (ülés tartatott 18) 4184, ülésen kívül 1074, összesen 5258, maradt hátralék 756.

— **A nagyvárad kir. jogakadémiájának** a mult tanévről szóló almanachja és ez évi tanrendje megjelent. Az akadémiájának volt 10 tanára (köztük 3 magántanár), 88 hallgatója, a kik közül 47-en tettek vizsgálatot. Az akadémiájának van 9079 kötetes könyvtára. A most kezdődő tanév első felében speciál-collegiumokat tartanak: Bozók Lajos (Római perjog és Gaius olvasása); Személy Kálmán (Művelődéstörténet és A statistika elmélete); Nagy Ernő (Gyakorlatok a politikából és A XIX. század története); Hoványi Ferencz (Közegészségtan).

— **Dr. Wolff Vilmos** kiadta az érdekes momentumokban oly gazdag Schreiber-féle végtárgyaláson elmondott védőbeszédét. Csak örömmel fogadhatjuk azt a jelenséget, hogy a nagyobb bűnügyekben elmondott védőbeszédnek nyomtatásban is megjelennek, mert a bűnügyi védelem fokozatos fejlődését ez szintén mutatja. Dr. Wolff beszéde, melyben úgy jogilag, valamint lélektanilag bonczolja Schreiber Mór cselekményének beszámíthatóságát és minősítését, jogász szempontról épűgy mint a jogi styl szempontjából igen sikerültnek mondható.

— **Illetékes-e a büntető bíróság annak kimondására, hogy az érvénytelennek nyilvánított okiratok alapján eszközölt zálog- és tulajdonjogi bekebelezések is érvénytelenek?** A kaposvári kir. törvényszék 2064/1887. számú ítéletében kimondotta, hogy: «az A. F. által neje, szül. Sz. B. javára 1874. évi szeptember 10-én 1000 frtról kiállított adóslévé, ugy a Sz. B. mint eladó és Sz. I. s neje, szül. Sch. A. mint vevők közt 1879. évi május 23-án létrejött adás-vevési szerződés, nemkülönb az ezen okiratok alapján eszközölt zálogjogi és tulajdonjogi bekebelezések érvényteleneknek nyilváníttatnak, — — — — — mivel ezen okozatok és az azok alapján eszközölt zálogjogi és tulajdonjogi bekebelezések a büntető-törvénykönyvbe ütköző cselekményeken alapulnak».

A budapesti kir. ítélő tábla 34125/1887. sz. ítéletében „elhagyta ezen ítélethől annak kimondását, hogy az érvénytelennek nyilvánított okiratok alapján eszközölt zálog- és tulajdonjogi bekebelezések is érvénytelenek. — — — Az érvényteleneknek nyilvánított okiratok alapján eszközölt telekkönyvi bekebelezések érvénytelenítése a büntető ítéletek alapján az érdekeltek jogában állván, de folyamodási uton is a telekkönyvi hatóság illetőségéhez tartozván, az elsőbíróság ítéletéből ezen intézkedés kihagyandó azért volt».

— **Nyugdíjazás.** Kaszay Zsigmond és Nagy Samu curiai bírák 40 évi közszolgálat után nyugdíjaztatásukat kérték s az meg is adatott.

— **Tilos a «kampózás».** Csak nemrég közöltük a budapesti kir. tábla egy határozatát, melyben kimondatott, hogy az ügyészi indítvány indokolásának a vádhatározatban való egyszerű lemásolása (műnyelven kikampózása) nem képez semmi ségi okot. Az új ügyviteli szabályok azonban némely bíróságaink eddigi «jogszokását» most halomra döntik s a kényelemszeretet és felületesség ezen termékét kiküszöbölik. A szabályzat 165. §-a ugyanis kimondja: «A kiadmány terve világos és szabatos legyen és *más irat tartalmára való hivatkozás nélkül* akként szerkesztendő, hogy a kiadóhivatalban azt szó szerint le lehessen írni.»

— **Mikor forog fen a hatóság elleni erőszak büntettének minősített esete?** A midőn a Btk. 165. §-ában megjelölt büntettet «*többen*» követték el, akkor a hatóság elleni erőszak büntette tudvalevőleg súlyosabban büntetendő. E tekintetben érdekes a budapesti kir. törvényszék büntető osztályának 25,376/91. sz. ítéletében foglalt következő kijelentés: «..... vádlottak cselekménye nem volt a 168. §. szerint minősíthető, mert a hivatkozott §. feltételezi azt, hogy *a tettesek előlegesen megállapított terv szerint együttesen járjanak el*, vádlottak cselekményénél pedig eme feltételek fen nem forogtak».

— **Vizsgálati fogság fentartásának helye nincsen, ha beismerés létező, a vizsgálat meghiusításának veszélye fen nem forog.** A szolnoki törvényszék a csalás vétségével vádolt K. Samu bűnügyében a vizsgálóbírónak azon határozatát, mely a vizsgálati fogságot elrendelte, helybenhagyta. A budapesti kir. tábla a törvényszéknek ezen végzését megváltoztatván, terhelt K. Sámuelnek azonnali szabad lábra helyeztetését elrendelte, «mert panaszolt a terhére rótt előlegfelvételekre s azoknak körülményeire nézve beismerésben van; s azok egyébként is bebizonyítva levén, a vizsgálat meghiusításának veszélye egyenesen kizárva van; s mert végre a vizsgálati fogságot igazolható egyéb indokot sem a vizsgálóbíró, sem a kir. törvényszék fel nem hozott, s ily egyéb indok a vizsgálat adatai szerint fen nem forog». (1891. június 22. 19518.)

Nemzetközi Szemle.

— **Olaszországban** a legújabb szervezési alkotásnál nagy nehézségek mutatkoznak. A járásbíróságok száma, aránylag a közszükséglethez, tulságos nagynak nyilvánult; s azért, de különösen az állami gazdálkodás érdekében is, azok leszállítása, mint maximum 600-al, az olasz pénzügyi nem igen kedvező helyzetben, nagyon is időszerűnek találtatott. A javaslat elfogadtatott s törvényerőre emeltetett. Most azonban, midőn végrehajtása iránt kellett intézkedni, az ellen az egész ország felzudult. A hagyományok, ősi szokások, melyektől a néptömegnek oly nehéz megválni, mozgásba jöttek; azokhoz csatlakoztak a helyi viszonyok s ezekből kifolyó magánérdekek, melyek azonosítván magokat a közérdekekkel, a megszokott régi szervezet megtartását követelték. Ezen áramlat behatolt a parlamentbe is; s a képviselők abból politikai kapitálást csinálván, a kormány ellen szenvedélyes harcot idéztek elő. A kormány nem birt elég erővel legyőzni az ódsóság felbőszült elemeit s meghunyászkodott a politikai szenvedélyek előtt. A miniszterelnök csak egy oly beszéddel csillapíthatta le azokat, mely jóformán nem volt kevesebb, mint lemondás a törvény kivételéről, legalább annak teljes mérvbeni végrehajtásáról. Még azt is koncedálta, hogy az, mi e reformnál főtekintet leendett, a pénzügyi meggazdálkodás, most már nem ígérkezik jelentékenynek. És azt az ígéretet tette, hogy 600-nál sokkal kevesebb bírói állás fog eltörölni. Ugyanazon politikai tünetek ezek, melyek a gyökeresebb reformok megkísérlésénél hazánkban is nem egyszer felmerültek; nevezetesen, midőn a megyei jogszolgáltatás megszüntetésével a kir. bíróságok felállítása jött szőnyegre, mi-

dőn később a törvényszékek számának redukálása céloztatott, és most legújabbán a közigazgatási javaslat tárgyalásánál.

— **Rabszolgaság elleni büntető-törvény.** A rabszolgaság elleni *brüsseli értekezleten*, múlt évben a szerződő államok arra kötelezték magukat, hogy büntető törvényeiket a rabszolgaság tilalmában összpontosuló megállapodásaikkal összhangzásba hozzák. Az ennek megfelelő törvényjavaslat a *Német birodalomban* már elkészült s tárgyalás alá beterveztetett. Szerinte a rabszolga hajtóvadászatban részvétel fegyházzal büntetendő; és pedig a vezénylők s indítókra 3 évinél nem kevesebbel; s ha halál okoztatott, minden résztvevők hasonlóan fenytettek. Hasonlóan fegyház szabatik azokra is, kik rabszolgakereskedést üznek, vagy ennek előmozdítására szándékosan közreműködnek; enyhítő körülményeknél 3 hónapi fogság a minimum. A szabadságbüntetés mellett rendőri felügyelet is rendeltethetik. És ezen büntetésekre szolgáló minden eszközök lefoglalhatók, akár tulajdonai a tettesnek, akár nem. Azok pedig, kik az ez irányban kibocsátandó császári rendeleteket megszegik, 6000 márkáig terjedő bírsággal, vagy fogsággal büntetendők. A külföldön elkövetett büntetettek üldözésére vonatkozó bűnvádi szabályok itt is alkalmazandók.

— **Lombroso** legközelebb összegyűjtötte a börtönirodalmat, értve ez alatt azon feliratokat, melyeket a börtönök falain, a fegyencz-fekhelyek fáján, azok ivó- és egyéb eszközein, sőt még a fegyenczek tulajdon bőrén is talált. Ezen többé-kevésbé stilszerű gondolatgyakorlatok számára a fegyenczek azonban különösen kedvelik a bibliákban és egyéb imakönyvekben levő üres lapokat, melyeket résztvevő emberek a foglyok használatára rendelték. Lombroso ezen feliratokat az «Archiv für Strafrecht»-ben tette közzé és mi ezek közül a következőket említjük fel: «A kit ezen zárkába hoznak — írja az egyik — az szerencsétlen; jobb arra nézve, ha meghal. Minden módon megkísérlendő a szökés; mert sokkal jobb, ha az ember úgy él, mint a vademberek az erdőben vagy a sivatagban».

Egy másik így elmélkedik: «A mi engem illet, én hálával tartozom a jó Istennek, mert boldogabban élek, mint szent Péter; a zárkában úgy szolgálnak ki, mintha herczeg lennék. Mily nagyszerű! Jobb itt az élet, mint vidéken».

Egy harmadik jövőendőbeli társainak a következő tanácsokat osztogatja: «Ha a bíró kihallgat, akkor tetedsz magad, mintha örült lennél, akkor a tébolydába visznek, honnét el lehet szökni».

Leonardo da Vinci valamely életrajzában a következő irt megjegyzések voltak olvashatók: «Leonardo a szerelemben ép oly szerencsétlen volt, mint én; belőle azonban nagy festő lett, holott én nagy zsvány lettem. Én nagy hírnevet szereztem az által, hogy nevemet legalább is negyvenszer vezettem be az olasz fogházak lajstromaiba és ifjú koromban nekem is volt szeretőm». Ugyanez később azt írja: «Oh én szerencsétlen! Ártatlan vagyok, azért tartóztatnak itt le, mert csak egy embert öltem meg; pedig annyi ember van a világon!» Végül azt írja ugyanaz: «Az bolond, a ki a hazáért agyonüti magát?»

Egy 15 éves gonosztevő következőképen nyilatkozik: «Ámbár még csak 15 éves vagyok, azért életem és utazásaim mégis egy vastag könyvet töltenének már meg. Kilencz évvel kezdtem ezen életet; első ízben egy hóra, második ízben 14 napra és harmadikban egy évre ítéltek el. Nyájas olvasó, én ezen a világon szerencsétlen vagyok; már nincs többé reményem, hogy valaha meggazdagszom. Ha mégis megtalálnék gazdagodni, akkor mindennemű extravagantiákat követnék el, hogy rövid idő alatt kiegyenlíthessem azon szerencsétlen évek számláját, melyeket nyomorban töltöttem. *Mindig loptam és mindig fogok is lopni, mert ez képezi az én végzettszerű sorsomat.* A papirt, a melyen irok, elloptam; a tintát és a tollat, sőt még azon kötelet is, melyel fel akarom magam akasztani, mind azt loptam. Az a szerencsétlenségem, hogy nem vagyok akaratom ura és hogy mások akarata befolyásának alá vagyok vetve; egyaránt jól és rosszul cselekszem, a mint azt épen meghagyják nekem. Oh! miért is juttat Isten mindig oly emberek társaságába, kik rosszra csábítanak!» Ez utóbbi t. i. a hypnotikus suggestió tanaira utal.

Megjelent: A postajog Magyarországon. Irtá dr. Roth Pál.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A részletügyletekről. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad. akad. igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. XVIII. Actio redhibitoria tartalma. — Compensatio lucri et damni. — A jóhiszemű birtokos gyűmölcszedése. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — A becsület védelme. Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD-tól. — A büntetőtörvény hézagai. — A lopás és a testi sértés 1888-ban. — Különfélék. — Írtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez.

I. A testi sértésnek felosztása. A magyar Btk.:

I. az erkölcsi elem alapul vétele mellett:

a) szándékos (301—309. §-ok);

b) gondatlanságból okozott testi sértéseket különböztet meg. Míg ez utóbbiaknál csak a gondatlanság minősége játszik szerepet (310. §. 2. bekezdés), addig a szándékos testi sértésnél a törvény több rendbeli különbségeket tesz, és pedig:

a) az eredmény szerint s ebben ismét:

aa) tekintet nélkül arra, vajon a szándék a tényleg bekövetkezett eredményre irányult-e (301., 302., 303., 304., 306. §§., 309. §. 2. bekezdés) vagy pedig:

bb) a szándék a tényleg bekövetkezett eredményre irányult (305. §.); vagyis a szerint, a mint a bekövetkezett eredményre vonatkozólag dolus determinatus szükséges, vagy dolus indeterminatus (eventualis) is elegendő;

b) a sértett személye szerint (302. §. 2. bekezdés);

c) az eszköz szerint (309. §.), mely utóbbi esetben a büntett tárgyi eleme a többi esetektől lényeges értéket mutat.

A halált eredményezett gondatlanságból okozott sértés az emberölés vétségét képezi s a Btk. 290. §-a alá esik.

II. Szándék. 1. A testi sértéshez szükséges szándék a törvény által is különösen kiemelt negatív elemét: «az ölési szándék hiánya» képezi.¹ Adott esetekben tehát a cselekménynek emberölés vagy testi sértéssé minősítése, — akár a halálos eredmény bekövetkezett, akár nem, — e nemleges elem fordul meg. E nemleges elemnek bővebb méltatása az «ölési szándék» fogalmának kifejtésével azonos levén, e sorok feladatát nem képezheti.

Positiv irányban: a szándéknak a «bántalmazásra» vagy az «egészségsértésre» kell irányulnia. A tudat-elmélet (Vorstellungstheorie) szerint (mely különben az «akarat-elmélettel» (Willenstheorie) inkább formális (alaki), mintsem benső s valódi ellentétben áll, a szándéknak a «bántalmazó» vagy «egészségsértő» cselekedetre, s nem annak eredményére kell irányulnia, kapcsolathoz természetesen annak előrelátásával, tudásával, hogy a cselekedet, vagy általában mondva a «positiv vagy negatív» magatartás sérülést, betegséget vagy elmebetegséget szükségszerűen előidézik vagy valószínűséggel előidézhetsen.

Jól megjegyzendő: nem a tényleg bekövetkezett eredménynek, hanem csak általában sérülésnek, betegségnek vagy elmebetegségnek, mint eredménynek előrelátása szükséges.

A mi alól csak a 305. §-ban meghatározott eset képez kivételt. Az emberölés után a testi sértés az, melynél a hazai judikatura, s különösen a m. kir. Curia a szándékot illetőleg a tudat-elmélet álláspontjára határozottan helyezkedett. Így:

a) «a súlyos testi sértés megállapításánál a szándéknak csak az ezt okozó sértő cselekedetre, nem pedig egyszersmind annak eredményére kell irányulnia; — a súlyosabb eredmény előrelátása — a 305. §-ban foglalt minősített eset kivételével sem a súlyos testi sértés büntetnének, sem a súlyos testi sértés vétségének megállapításához nem szükséges»;

b) a kir. ítélő tábla csak gondatlanságot állapított meg az ellen, a ki felindulásában a szoba gerendáján függő petróleumlámpát szándékosan leütötte, s az összetört lámpából kiömlő kőolaj a jelenlevők egyikén súlyos testi sértést ejtett. A m. kir. Curia² helyesen szándékos testi sértést állapított meg, azt mondván:

«a gondatlanságnál első sorban kizárva kell lennie a tettes azon tudatának, hogy tettéből azon jognak megsértése akár szükségszerűleg, akár valószínűséggel bekövetkezik» — és:

«minthogy vádlott nem volt az öntudatlanság azon állapotában, mely a beszámítást kizárná, s mely miatt be nem láthatta volna szándékos tettének³ veszélyes következményeit, s így tudnia kellett, hogy ha a lámpát leüti, az csaknem elkerülhetlenül szétpattan, s ez által a jelenlevők a legnagyobb veszélynek tétetnek ki: ez okból a szándékosan elkövetett cselekménynek (sic!) ezen habár nem egyenesen szándékozott eredményeért a tettes a minősítést illetőleg ép úgy felelős, mintha azon eredményt szándékozott volna létrehozni.»³

c) Szándékos — és pedig az eredményhez képest, látóképesség elvesztése — 303. §. szerint minősített sértés állapított meg az ellen, a ki másnak az arcába meszet dobott, s ez annak folytán látóképességét elvesztette;⁴ «mert tudva dobta arcába a meszet, s az élet tapasztalatai szerint tudnia kellett, hogy a mesznek a szemhez érése által ennek látóképessége igen könnyen veszélyeztetik».

d) Szándékos testi sértés állapított meg az ellen, a ki a lakásán ablaka alatt álló emberre a lakószobából az

¹ Curia: 1888 ápr. 4. 6657/887. sz. Jog 1888. évi 18. sz. Az ítélet a 305. §-on kívül a 306. §-t is mint kivételes esetet említi, a mi vagy tollhiba vagy alább kifejtendő tévedés.

² «Tett» = az égő lámpa leütése, nem pedig az abból származott testi sértés.

³ 1880. évi 11,223. sz. B. J. T. 2. k. 89. l. A kifejezésektől, melyek kifogáson felül állóknak nem mondhatók, miután az értelem világos, el lehet tekinteni. Az ítélet egyik helyén a subjektív cselekvést, a lámpaleütést, ellentétben annak eredményével, az ez által egy személyen okozott súlyos testi sértéssel «tett»-nek mondja, néhány sorral lejjebb a «cselekmény» szót ugyanebben az értelemben használja; tehát: «tett» = «cselekmény». A rendesen elfogadott s a Btk. 1. §-ával igazolható értelmezés szerint ellenben «cselekmény» alatt a subjektív magatartást, kapcsolatban annak eredményével kell érteni. Nyelvészeti vitákba részemről nem bocsátkozom s a kérdésnek eldöntését, hogy nyelvtanilag mi a helyesebb, a nyelvészekre bízom. De minthogy az emberi subjektív magatartás az eredménytől elvontan, vagy az eredménnyel együtt gondolható s a jognak mindkét fogalomra szüksége van, a hosszadalmas körülírások s közelebbi meghatározások mellőzhetése érdekében, mindkét fogalomnak külön technikai értelemben vett, megfelelő kifejezésre is szükség van.

⁴ Curia 1884 január 31. 11407/883. sz. B. J. T. 8. k. 12. l. Az első bíróság «gondatlanságot» látott a dologban.

¹ «Szándékosan, de ölési szándék nélkül», mondja a Btk. 301. §-a.

ablakon át egy mozsártörőt dobott, mely a bezárt ablak-üveget betörte, és sértett szemét az ablaktöredékek súlyosan megsértették.¹

e) Szándékos, az eredmény alapján a Btk. 306. §-a szerint minősülő — halált okozott — testi sértés kódobálás esetében, «mert a kővel való dobálás a testi sértésre irányzott szándékot magában foglalja». *Dolus in re est.*²

f) Szándékos s az eredmény alapján a Btk. 303. §-a szerint minősülő testi sértés az ellen, a ki nejét két éven át külön szobában tartotta, éhezette, s a szobát a legkeményebb téli időben sem fűtötte, minek folytán a nő lábai elfagytak, hátának csontja végleg meggörbült, s a nő nyomorék lett. Minthogy: «a szándékhoz csak a bántalmazó, s illetve az egészséget sértő cselekedet akarása s tettessége kívántatik, melynek, habár előre nem látott, tehát egyenesen nem akart okozatát képezi a súlyos eredmény».³

g) Ismét az alsóbíróságoknak gondatlanságot megállapító ítéletei ellenében, helyesen szándék az ellen, a ki égő petroleumnak tréfából másra ráfuvása által ennek testi sértést okozott. Mert «vádolt tudta, hogy ha a petroleumot szájából égő gyufán át sértett arczába fujja, ennek égési sebeket okoz» és «e tudat mellett okozott testi sértésért vádlottat a szándékosság felelőssége terheli».⁴

h) A szándékos s a gondatlanságból okozott testi sértés közötti különbséget helyesen körvonalozza a m. kir. Curia egyik ítéletében ekként:

«Az elsónél a «sértő cselekedetnek» kell szándékosan elkövettetnie, azonban az ezen sértő cselekedet által okozott sértő eredménynek előrelátottnak és úgy akartnak (sic) lenni nem kell — míg a gondatlanságnál a cselekedet sértő voltának nem szabad előrelátottnak, előretudottnak lenni, habár az annak következtében beállott jogsértő eredménynek lehetőségére kellő figyelem, illetve gondosság mellett a tettes által felismerhető lett volna» — másképp: «a különbség egyrészt a causalitást megindító cselekedet sértő voltának tudatában, és annak mint ilyennek akarásában, — másrészt pedig épen e cselekedet sértő voltának belátása körüli gondatlanságban, esetleg a lehető sérelmes következményeknek a tettes képzele elé nem állításában, illetve az ő képzetéből való kiutasításban áll».⁵

(Folyt. köv.)

Dr. HEIL FAUSZTIN.

A részletügyletekről.⁶

I.

A polgárok magánügyeinek törvényes szabályozása körül, hogy az minél találóbb s a közérdeknek minél megfelelőbb legyen, két ellentétes irányelv küzd egymással. Az egyik abból indul ki, hogy az állam minél kevesebbet avatkozzék a polgárok magánügyeibe, hadd intézzék el magok ezeket legjobb belátásuk szerint, az állam pedig szorítkozzék arra, hogy a szabad fejlődés útjában álló akadályokat elhárítsa, de ne kívánja a létért való küzdelemben egymásba ütköző érdekeket hatalomszavával kiegyenlíteni; «szabad verseny», «természetes fejlődés», «semmiféle állami gyámkodás» azok a tetszetős jelszavak, melyeket ez irány követői hangoztatnak. A másik irányelv szerint ellenben az államra nézve nem lehet teljesen közömbös dolog, hogy mikép intézik el a polgárok magánügyeiket, mert az az ezer meg ezer szál, mely a társadalmat összetartja, nemcsak az egyeseket érdekli, ha-

nem az összeséget is érinti, egészséges társadalmi élet csak ott létkethet, a hol az egyesek minden jogtalanság, a mások általi kizsákmányoltatás ellen lehetőleg biztosíthatnak, a mi nem képzelhető a nélkül, hogy az állam a visszaéléseket töle telhetőleg meg ne gátolná, ugyanebből a célból a magánforgalmat közkötelező szabályok közé ne szorítaná, ezeknek önkényes áthágását meg ne torolná s azonfölül a szegényebb néposztályt különös oltalmába ne venné s ezen a réven persze sok tekintetben a magánéletbe is bele ne avatkoznék. Az ellentábor az államnak atyáskodó gondoskodását perhorreskálja s különösen azt a törekvését, melynél fogva a szegényebb néposztályokat, a kisiparosokat, a munkásokat védszárnyai alá veszi, «sociális olajcseppeknek» szereti gunyolni, melyekkel tulajdonképen csak a tengelyeket akarja megkenni, hogy meg ne tüzesedjenek és az egész szekeret lángba ne borítsák. Az igazság a középen fekszik, sem a fékvesztett verseny, sem a mindenbe való beavatkozás nem vezet célra. Nehézséget csak ama határvonal megállapítása okoz, hogy hol kezdődjék és hol szűnjék meg az állami beavatkozás; de ez a nehézség nem egyértelmű a lehetetlenséggel. Csaknem ujjal lehet rámutatni, hogy mit tart az általános jogérzület igazságnak; ezen zsinórmérték alá nem sülyedhet a törvényhozás, a mit pedig föléje emelkedve alkotni jónak lát, az tisztán a bonyolultabb, egyszerű ember által fel nem fogható életviszonyok szabályozása végett történik. Az általános zsinórmértéken belül szabad a verseny, de azon kívül nagyon is helyén van a törvényhozás beavatkozása, mely nélkül az igazság csak vajmi ritkán fogna megvalósulni.

A jogszabályoknak mindenekelőtt olyanoknak kell lenniök, hogy az alapjukul szolgáló életviszony természetének lehetőleg megfeleljenek. Minthogy pedig az életviszonyok előbb alakulnak meg és csak ezekből szűrődnek le idővel a jogszabályok, annál fogva nem lehet csodálnunk, ha a jogfejlődés olykor-olykor nem tart egészen lépést az élettel, melynek igényeit mind a mellett ki kell elégítenie.

Ime ilyen kérdés tárgyát képezik a részletügyletek is.

«Részletfizetésre», ez a szó kísért bennünket mindenütt, ajkán hordja a kisiparos, a nagykereskedő, a bankár, a gyáros a szegény varrónő; ezer meg ezer változatban ötlük szemünkbe, a midőn hírlapot veszünk kezünkbe, utcasarkokon rikító színű papírra nyomtatott nagybetűs falragaszok hirdetik, a kávéházak, vendéglők, vasuti várótermek, utazókocsik, gőzhajók mind tele vannak afféle hirdetésekkel, melyekben a nagyközönség felszólíttatik, hogy ezt vagy azt a cikket itt és ott, ilyen meg amolyan előnyös feltételek mellett vegye meg részletfizetésre és világért el ne mulasztja a kedvező alkalmat. Ha nem ülne fel naponként annyi ember, gyakran még a legkomolyabb is, ezeknek a hirdetéseknek, bizonyára nem akadna senki sem, a ki a nagyközönséget ilyesfélével csábítgassa, de épen a rendkívüli «siker» oka annak, hogy ezen «ma már épen nem szokatlan uton» oly sokan szerencsét próbálnak.

Ez a kérdés korántsem olyan egyszerű, mint a milyennek első tekintetre látszik. A hogy annak idején a kamatláb korlátlanra tétele nemcsak meg nem szüntette az uzsorát és nem vonta maga után a tőke olcsóságát a nagy tömegre nézve, hanem ép ellenkezőleg hallatlan mértékben megdrágította, a minek következtében a közvélemény a kamatláb újból való törvényes szabályozását követelte: ép oly kevésbé mutatkozott áldásosnak ama korlátlanosság, mely idáig a részletügyletek tekintetében tapasztalható; az emberi furfang épen a jogi formákba kapaszkodva oly hallatlan visszaéléseket eredményezett, melyek hajszálnyit sem különböznek attól, a mit nemcsak a közvélemény, hanem a jog is «csalás»-nak mond és a mi ugyanazért nem oltalmazandó, hanem üldözendő cselekményt képez. Az «adás-vevés» magában véve egyszerű jogképlete mindenféle todalék, kikötés, záradék hozzácsatolása által a felismerhetetlenségig kiforgatott sajátságos jogter-

¹ Curia 1886 deczember 28. 6186. B. J. T. 15. k. 86. 1. Az elsőbíróság ebben is csak gondatlanságot látott.

² Curia 1888 október 2. 2566. Jogt. Közl. 1888. évi 43. sz. Az elsőbíróságok gondatlanságot megállapító ítéletei ellenében.

³ Curia Jogt. Közl. 1889. évi 39. sz. 812/89. sz. a. Az elsőbíróság itt is csak gondatlanságot látott!

⁴ Curia 1889 deczember 4. 4917. sz. B. J. T. 19. k. 344. 1.

⁵ Curia 1890 szeptember 11. 917. sz. Jogt. Közl. 1890. évi 27. sz.

⁶ Az 1891/2. tanév megnyitása alkalmából felolvasott értekezés.

mészetéből, úgy hogy sok ember a részletügylet jogtermésze iránt nem is képes eligazodni, a mi elég világosan bizonyítja, hogy itt egy tüzetes törvényhozási szabályozást igénylő jogintézményről van szó, habár azt lényegileg az adás-vevés alá tartozónak kell is tekintenünk.

Ma már csaknem mindent, a minek forgalmi értéke van, részletfizetésre kínálnak és vesznek az emberek: butorokat, gépeket, zongorákat, czimbalmokat, ékszereket, zsebórákat, olajnyomatu képeket, velocipédeket, sorsjegyeket, sőt igényyeket is.

Tagadhatatlan, hogy a részletügyletek, valameddig a bona fides határait túl nem lépik, mindkét félre nézve előnyösek. A *vevőre* nézve nem csekély jótétemény, ha bizonyos értékes tárgyakat, a melyekre szüksége van, hamarabb szerezhet be, sem mint azoknak az árát előteremteni képes volna; főleg áll ez abban az esetben, midőn a vevőnek azokra a tárgyakra kenyérkereseténél szüksége van, mely ha rögtön juthat azoknak birtokába, jelentékenyen megkönnyebbül és fokozódik, pl. midőn valamely iparos, varrónő vesz részletfizetésre egy a mindennapi kenyérkeresetéhez szükséges gépet, melyet maga a gép segít neki lassankint kifizetni. Így olcsóbban jut a szükséges eszközökhöz, mintha az egész vételért uzsorás kamatokra lenne kénytelen felvenni, hogy egyszerre lefizethesse. A részletek pontos megfizetésének kötelezettsége pedig a vevőt takarékoskossághoz szoktatja, sőt arra kényszeríti is, nehogy a nagy nehezen elért előnyt ismét elveszítse. Még nagyobb előnnyel járnak a részletügyletek az *eladókra* nézve, kiknek éppen a lassankint törlesztő vevőiktől van legnagyobb hasznuk, mert éppen ezek azok, a kiknek cikkeikre szükségök van, melyeket azonban egyszerre kifizetni képtelenek; bizonyos iparágak éppen a részletügyleteknek köszönhetik felvirágzásukat pl. varró, mosó, gazdasági gépek, zongorák gyártása.

Másfelől azonban a részletügyletek sok bajt is okoznak. Ama könnyűség, melylyel részletügylet útján oly dolgok birtokába juthatni, melyeknek árát nem kell rögtön lefizetni, nagyban akadályozza a készpénzzel való vásárlásokat, könnyelmű embereket mindenféle, bár kívánatos, de nélkülözhető dolgok szükségtelen vásárlására s oly kötelezettségek felvállalására csábít, melyekről éppen nem bizonyosak, vajon azokat annak idején teljesíteni képesek lesznek-e? Mi szüksége van egy szegény embernek aranyórára, drágaköves pecsétgyűrűre, aranykeretű olajnyomású képekre, értékpapírosokra, a melyeknek igazi értékét még felfogni sem bírja, de a melyeket bőbeszédű ügynökök lépten-nyomon reásózni iparkodnak, a mint ők mondják «nevetségesen potom áron», gyakran aképpen, hogy az első részletet nagylelkűen «oda ajándékozzák» persze saját provisiojukból, mely összes keresményöket képezi és annál nagyobb, minél több ilyen ügyletet kötniök sikerül. Itt kínálkozik legtöbb alkalom éppen a vagyontalan néposztály könnyelműségének és tapasztalatlanságának kizsákmányolására az árak aránytalan felcsigázása által, habár kétségtelen, hogy a részletügyletnél a magasabb árt a hitelezett vételár időközi kamatai, a nagyobb költségek s az árucikk esetleges elvesztésének veszedelme annak teljes lefizetése előtt indokolttá teszik. De ez még nem minden, hanem az egyik baj szüli a másikat. Az eladó a vevőnek hitelszükségletét nagyon gyakran ennek kizsákmányolására használja fel, a vevő pedig nem törődve a jövővel, annál hajlandóbb aránytalan árba belenyugodni, minél hosszabb időn nyújtatnak ki a részletek. Ha azután a vevő a fizetési részleteket be nem tartja, az eladó, ki rendesen fen szokta tartani tulajdonjogát az utolsó részlet lefizetéséig, nemcsak az eladott dolgot veszi vissza, de a már teljesített részletfizetéseket is megtartja, habár a vételár ezekkel a részletekkel csaknem teljesen be volt fizetve. A vevők ugyanis igen gyakran tulbecsülik vagyoni helyzetüket és valódi szükségleteiket, és oly kötelezettségeket vállalnak magokra, a melyeknek nem

képesek megfelelni; ha azután a fizetési határidők elérkeznek, szorultságukban a részletfizetésre megvett tárgyakat, melyeknek tulajdona ez idő szerint még az eladót illeti, elsikkasztják, eladják, vagy elzálogosítják, csakhogy a pillanatnyi zavarból meneküljenek és a lejárt részletet megfizethessék. Akárhány adós csak azért vesz részletügylet útján butorokat, hogy hitelezői ne találjanak ő nála, a mit foglalhatnának; ezt pedig akként éri el, hogy a vételért soha sem fizeti le teljesen, hanem az utolsó részletekre meghosszabbítást kér, vagy pedig a butorokat az eladóval visszavéteti, és ezt az eljárást szüntelenül újra kezdi, úgy hogy saját hitelezői soha sem férközhetnek a holmijához; másfelől persze ugyanezen módon elszegényedett emberek lassankint ismét egy türethető otthonra tehetnek szert, mert nem kell a folytonos zaklatástól tartaniok. A részletügyletek aggályos voltát leginkább az eladók által kikötött szokott aprólékos feltételekből láthatni. Ritkán hiányzik a szerződésben ama záradék, mely az eladót felhatalmazza, hogy egyetlen részletfizetés elmulasztása esetében az eladott tárgyat legott visszaveheti és a már teljesített részletfizetéseket is megtarthatja. Ez egy igen súlyos feltétel, mert a már teljesített részletfizetések legtöbbszörre jóval meghaladják azt az előnyt, melyben a vevő a tárgynak ideiglenes használata által részesült, és így az eladó nyilván a vevő rovására gazdagodik. Ezt a méltánytalanságot el lehetne kerülni, ha az eladó csupán arra jogosíthatná fel, hogy a dolgot csak a vételár még fizetetlen részének teljes fedezése céljából elárvereztethesse, vagy ha legalább arra köteleztetné, hogy a kapott részletfizetéseket, a mennyiben ezek a beállott értékcsökkenést és a dolog időközbeni használatáért igényelhető megtérítést meghaladják, a vevőnek visszafizetni tartozzék. A dolog időközbeni használatáért járó megtérítés egyszerűen a vételárnak törvényes kamatlába lehetne, mely mellett az eladó, miután a részletügyletben megállapított vételár amugy is a dolog igazi értékénél nagyobb szokott lenni, alig szenvedne rövidséget; a beállott értékcsökkenés pedig legegyszerűbben a dolognak elárvereztetése által állapítható meg, csak így biztosítható az eladónak jogos igénye a kikötött teljes vételárra. Az eladónak meg kell tehát adni azt a jogot, hogy a dolgot a hátralékos vételár és kamatainak fedezése végett elárvereztethesse. Csak is így egyenlíthetők ki a kölcsönös érdekek. A vevő nem panaszkodhatnék, a miért a megvett dolgot, melyet nem fizetett meg a kikötött módon, ki kell adnia, hogy a befolyandó összegből a vételárnak még hátralevő része fedeztessék, sőt megmarad a lehetőség, hogy a hátralék utólagos lefizetése, vagy az árverésen való megvétele által a dolgot a maga számára megmenthesse. De az eladó is minden jogos igénye tekintetében ki volna elégitve, mert megmarad a kikötött vételárra való teljes igénye és megtartja az eladott dolog tulajdonát biztosítékképen, a beállott értékcsökkenésért pedig a vevőtől megfelelő kárpótlást kapna, mert a mennyivel az értékcsökkenés az árverésnél elérhető vételért leszallítja, ugyanannyival emelkedik az eladónak a vevő elleni igénye az eredeti követelés alapján. Az eladó a vevővel szemben zálogszerű jogot nyer, a melynek, ámbár nem valószínűs zálogjog, hasonló hatásai vannak, mint a zálogjognak; visszaveszi az eladott dolgot és eladatja tulajdonjogánál fogva, ha pedig a vevőt azonfölül még a teljesített részletfizetések megtartása által a dolog értékének csökkenése miatt is igénybe venni akarja, a visszavett dolog értékének csökkenése csak közárverés útján legyen megállapítható. Erre analog intézkedést találunk a kereskedelmi jogban, mely egy még át nem adott áru eladóját a vevő késedelme esetén felhatalmazza, hogy az árut a vevőt számlájára és előleges értesítése mellett közárverésen eladhatja (v. ö. a m. keresk. törv. 351. §-át.)

Gyakran azt is kikötik az eladók, hogy bármikor a vevők lakásán megjelenhessenek oly célból, hogy a részletfizetés mellett megvásárolt tárgyakat megtekinthessék s ha

jónak látják, minden birói beavatkozás nélkül onnan elvihesék, a nélkül, hogy ezen cselekmény a lakásjog megsértése gyanánt volna tekinthető. Ez nem egyéb, mint a törvények által tiltott önsegélynek szerződés által biztosítása. Ámde már a római jog azt tartotta, hogy *ius publicum privatorum pactis mutari non potest* és hogy minden, *quod in fraudem legis* történik, úgy tekintendő, mintha egyenesen *contra legem* követtetett volna el. Valóban furcsa is volna, ha ilyen sarkalatos törvényes határozmányt, minő az önsegély tilalma, evvel ellenkező szerződés által ki lehetne játszani!

Ki szokták továbbá kötni, hogy a vevő magát az eladó illetékes bíróságának alávesse. Ámbár ezen kikötés se nem törvényellenes (mert az «*actor forum rei sequitur*»-féle szabály nem *præceptiv*, hanem csupán *dispositiv*), se nem erkölcs-telen, nagyon súlyossá válhatik különösen szegény emberre nézve, ha csakugyan perre kerül a dolog, mert a per költségeit tetemesen megdrágítja. Pedig leginkább a szegények szorulnak e részben is hathatós oltalomra.

Igen gyakori kikötések továbbá, hogy a vevő a megvett tárgyak hiányos minősége alapján tehető mindennemű kifogásról lemond; hogy a vevő mindennemű lakásváltozástól vagy harmadik személyek által ellene intézett foglalásról az eladót tüstént értesíteni s az eladó által netalán támasztandó igényper, valamint a tárgyak elszállításának költségeit viselni tartozik; hogy az ügynök által tett különös ígéretek az eladót nem kötelezik, csupa olyan kikötések, melyek egyedül a vevőt sujtják, míg az eladó hátrányára csak nagy ritkán találhatók ilyesféle megállapodások, pl. hogy az eladó az eladott gépet, melyért bizonyos időre jótállást vállalt, ha hibásnak bizonyul, más géppel kicserélni tartozik.

Ugyancsak a vevő hátrányára szolgál, hogy a kereskedelmi törvény értelmében még az u. n. egyoldalú kereskedelmi ügyleteknél is, midőn t. i. kereskedő nem-kereskedővel köt ilyen részletügyletet (tehát az esetek tulnyomó többségében) a kötbér összege semmiféle korlátozásnak alávetve nincs (v. ö. a magyar kereskedelmi törvény 273. §-át), a felén tul való sérelemről (*læsio enormis*) pedig szó sem lehet (v. ö. a magyar kereskedelmi törvény 280. §-át). Már pedig a szegényebb néposztálynál, melyhez a részletfizetésre vásárló vevők legnagyobb része tartozik, ritkán észlelhető ama szélesebb körületek, tájékozottság és gyakorlottság az üzleti dolgok körül, melyet a kereskedelmi törvény feltételez.

Végül nem lehet szemet hunyni azon sajnos tapasztalás fölött sem, hogy azok a büntető ítéletek, melyek által a vevő majd sikkasztás, majd csalás miatt elmarasztaltatik, nemcsak a vádlottra nézve végzetesek, hanem a népre is kedvezőtlen hatást gyakorolnak, mert a nép szemeiben többnyire épen az elmarasztalt tűnik fel kevésbé vétkes félnek, a mi épen nem alkalmas arra, hogy a törvény tisztelete megszilárdíttassék. Látni való tehát, hogy itt oly bajok forognak fen, melyeknek törvény útján leendő orvoslása elkerülhetetlenül szükséges. Az orvoslást pedig nem a részletügyletek eltörlése, hanem a visszaélések megelőzése vagy megtorlása által kell eszközölnünk.

Dr. BOZÓKY ALAJOS.

(Bef. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

XVIII.

Actio redhibitoria tartalma. — Compensatio lucri et damni. — A jóhiszemű birtokos gyümölcsszedése.

Muraszombati járásbiróság: Alperes a keresetbe vett s felperesnek eladott pej ló visszavétele mellett a kereseti 131 frt 50 kr. vételár, úgy 28 frt 63 kr. orvosi és megvizsgáltatási költségnek fel-

¹ Birjuk a tisztelt szerző ur ígértét, hogy ezen, egy ideig megszakított rovatot ezentul ismét folytatni fogja. Szerk.

peres részére, ki a pej lovat visszaállítani tartozik, megfizetésében elmarasztaltatik. Kamatok iránti keresetével felperes, ugy a csikó iránti viszonkeresetével alperes elutasittatik. *Mert:* Alperes a per során beismerte, hogy felperesnek egy lovat adott el, beismerte, hogy ezen lovat, mint hibásat a vétel utáni negyedik hétben felperes hozzá visszahozta és alperest azon hibás lóra nézve egyezsége hiva fel, de beismerte, hogy a lónak hibás voltáról a gyanafalvi körjegyző után a muraszombati körjegyző által is értesítve lett, minthogy pedig a hit alatt kihallgatott S. Anselm és F. Ernő szakértők által 1887 augusztus 6-án kiállított bizonyítvány és ezek által tett tanuvallomás szerint az alperes által felperesnek eladott ló hibája fekete hályog volt és erről ezen tanuvallomások, de a keresethez csatolt E. alatti körjegyzői levél szerint alperes értesítve és egyezsége felhiva lett, miután továbbá S. Pál tanuvallomása szerint a ló felperes által alpereshez visszaállittatván, az hibáját maga is beismerte és a lovat visszavenni is hajlandó volt, de az árát le nem fizethetvén, az nála ez okból nem hagyatott, ezen bizonyítékok alapján alperest a ló visszavételére és egyuttal a vételár visszafizetésére, valamint a hivatkozott tanuk vallomásával is igazolt szakértői költségek megfizetésére kötelezni kellett. A kereseti tőke utáni késedelmi kamatok iránti keresetével felperes azért, mivel a kereseti ló birtokában és használatában volt, elutasítani kellett; de el kellett utasítani alperest az eladott ló csikója iránti keresetével is, mivel a ló felperes birtokában lévén és ez által tartatván, az időközi haszon is ötöt illeti, stb.

Budapesti tábla: A járásbiróság ítélete oly változtatással, hogy alperes felperesnek a marasztalási tőkeösszeget és járulékait, a keresetbeli pej lónak, annak csikójával együtt történendő visszaadása mellett tartozik megfizetni, egyébként felhozott indokainál fogva helybenhagyatik. Mert alperes a kereseti lovat hasas állapotban adván el, ennek folytán a lónak felperes birtoklási ideje alatti növedékekép származott csikója a ló tulajdonával összekötött járuléknak tekintendő. Minélfogva, minthogy a fenforgó keresettel a kereseti ló eladása iránti szerződés előtti állapot visszaállítása eszközözendő, ebből kifolyólag alperes jogosan igénybe veheti, hogy az eladott lóval annak időközbeni növedéke, a ló csikaja is neki a felvett vételár és járulécai visszafizetése mellett átadassék. Ellent nem állhatván ennek azon körülmény, hogy felperes időközben a kereseti lovat élelmezte, mivel ennek fejében ő a lovat használta.

Curia: A csikó visszaadását illetőleg az elsőbiróság ítélete hagyatik helyben. Mert a csikó ellésekor felperes lévén a lónak jogos birtokosa s az adásvételből eredő szavatossági kérdés eldöntéséig a lónak tulajdonosául is ő tekintetvén, az általa felnevelt csikóhoz, mint növedékhez alperesnek ez esetben jogos igénye nem lehet. (83 juu. 14. 9471. Dt. VI. 9.)

A vevő vissza kívánja adni a megvett, de később hibásnak bizonyult lovat; vissza kell-e adni a nála ellett csikót is?

A három bíróság különbözően ítél, de mindegyik elégtelen indokolással.

Az első- és harmadbíróság azzal érvel, hogy a felperes (a vevő) a vételnél fogva a lónak «birtokosa», «jogos birtokosa» volt, ezért az «időközi haszon», a «növedék» is őt illeti.

A «birtokos» és «jogos birtokos» helyett igazában *jóhiszemű* birtokos olvasandó, mert a gyümölcs a *jóhiszemű* birtokost illeti, nem minden «birtokost», de nem is csak a «jogos» birtokost: a «birtokos» megkivántatósága kevés a gyümölcsszerzésre, a «jogos birtokos» megkivántatósága sok. Vannak ugyan, kik a római jog szempontjából is csak a *jogszerű és jóhiszemű birtokosnak* engedik oda a gyümölcst,¹ de az uralkodó vélemény csak jóhiszemet kíván, a modern törvényekben pedig ez iránt, a mennyiben ismerem, nincs eltérés, nincs is tehát ok, hogy hazai jogunk szempontjából a «jogosságot» is megköveteljük; Zlinszky (Magánjog 236. l.) is csak jóhiszemű birtokosról beszél.

A vevő tehát kétségtelenül megszerezte a csikó tulajdonát, és ha a jelen esetben csak a tulajdon kérdéséről volna a szó, azt feltétlenül neki kellene odaitélnünk. Csakhogy a jelen per nem tulajdoni per volt, hanem *actio redhibitoria*. E perben pedig azon kérdésre: mit kell a vevőnek a vételár ellenében visszaadnia? — nem felelhetünk azzal, hogy: ő a

¹ *Arndts*, Pand. 156. §. *Köppen*, Fruchterwerb des bonæ fidei poss. 99. köv. l. *Randa*, Eigenthum 334. l. 15. és 17. jegyz.

csikó tulajdonát megszerezte. Hisz ő a lónak tulajdonát is megszerezte, de azért azt mégis vissza kell adnia. A tulajdon szerzéséből tehát a mi kérdésünkre semmi sem következik, és ezért az alsó és felsőbiróság elvileg hamis alapon áll.

Félszegül indul a tábla indokolása is. Mert azért, hogy a felperes a lovat «hasas állapotban vette át», a csikó semmivel sem tekintendő jobban «a ló tulajdonával összekötött járuléknak» mint amugy. A tábla ezen érveléséből azt kell feltennünk, hogy ha a ló eladásakor még nem lett volna hasas, a csikót felperesnek ítélte volna, a mi pedig egészen elvnlküli megoldás. Mert ha a «járulék» fogalmával operálunk, a csikó egyik esetben is, másiban is «járuléka» (gyümölcse) a lónak. A római jog szerint a lopott lónak hasas állapota annyiban tekintetbe jött ugyan, a mennyiben ilyenkor a csikó is res furtiva volt és nem volt elbirtokolható;¹ de ez nem gátolta, hogy a csikó mint gyümölcs a jóhiszemű birtokos tulajdonába menjen át.² A lónak az eladásakor hasas volta tehát kérdésünkre nem tartozik.

Mindhárom ítélet pedig abban sinlik, hogy a fő- és mellékdolog, a jóhiszemű tulajdonos és a gyümölcsszerzés, szóval *dologi jogi* elemekkel operálnak, mintha az volna a kérdés: *megszerezte-e* a vevő a csikó tulajdonát? holott a kérdés valójában az: nem kell-e, ha a vételtől elállani akar, e tulajdonától is *elállania*? A mi kérdésünk tehát nem a *tulajdon* kérdése, hanem az actio redhibitoria folytán előálló *kötelem* (obligatio ad restituendum) *tárgya* iránti kérdés.

Már most világos, hogy abból, hogy a vevő mint jóhiszemű birtokos a csikó tulajdonát *megszerezte*, nem következik, hogy azt minden esetben meg is *tarthassa*. Hogy ismeretes példát mondjak: a római jog szerint a jóhiszemű birtokos a gyümölcs tulajdonát — helyes nézet szerint — megszerzi, de ha a tulajdonos beperli és amaz a gyümölcsöt a kereset indításakor még el nem fogyasztotta, köteles azt kiadni, azaz a maga tulajdonát a földolog tulajdonosára *visszaruházn*.

Nem állunk-e a mi esetünkben is ilyenformán?

Számos eset van, a midőn az, ki egy dolgot megszerzett, annak visszaruházására köteles. Az ilyen obligatio ad restituendum beállhat *törvéynél fogva*: ilyen pl. annak a kötelme, kire a közadás a maga tulajdonát a csőd kiütése előtt megtámadható módon átruházta; vagy beállhat *jogügylet által*: ilyen pl. a tulajdonátruházás a pactum displicentiæ, in diem addictio, lex commissoria esetében. Mindez esetekben mi megszerezünk ugyan a tulajdont, de egy bizonyos esemény vagy ellenfelünk akarata folytán utóbb beáll azon kötelezettségünk, hogy a mit szereztünk, adjuk vissza. Ilyen *törvényes* kötelem áll elő a hibásnak bizonyuló áru vétele esetében is.

A vevőnek elállása folytán ugyanis kétoldalu kötelem ad restituendum áll elő: mindkét félnek lehetőség szerint az előbbi állapotot kell visszaállítania. Az eladónak tehát vissza kell adnia a vételárt, kamataival együtt, a vevőnek vissza kell adni az árut, gyümölcseivel együtt. A vevő felszámíthatja az üzlet kötésével, az áru átvételével, tartásával, visszaadásával járó kiadásait, másfelől megtérítéssel tartozik az áru időközi használatáért. Mindez az in integrum restitutio következménye és el van így ismerve a római jogtól kezdve³ le a német birodalmi javaslatig⁴, és ezért az in integrum restitutio

¹ L. 48 § 5 D. de furtis 47, 2: Ancilla si subripiatur prægnans vel apud furem concepit, partus furtivus est . . . sed si concepit apud bonæ fidei possessorem ibique peperit, eveniet, ut partus furtivus non sit, verum etiam usucapi potest. Idem est in pecudibus.

² Ib. § 6. Ex furtivis equis nati statim ad bonæ fidei possessorem pertinebunt, merito quia in fructu numerantur.

³ Windscheid, Pand. § 394. L. 23. §. 1 h. t. (21, 1): «ut uterque resoluta emtione nihil amplius consequatur, quam non haberet, si venditio facta non esset.»

⁴ § 427: «Der Rücktritt bewirkt, dass die Vertragsschliessenden unter einander so berechtigt und verpflichtet sind, wie wenn der Vertrag nicht geschlossen worden wäre.»

elvének legjobban felel meg a táblai ítélet, mely, «mint-hogy . . . a szerződéselőtti állapot visszaállítása eszköz-lendő», az áru gyümölcseit, a csikót is visszaadni rendeli.

A gondolat már most, mely az elsőbiróság ítélete mögött lappang: *a hasznok kölcsönös beszámítása*. De e gondolat — mely, mint alább látni fogjuk, nem példa nélkül való — nincs következetesen alkalmazva, sőt elvileg sem helyeselhető.

Következetes alkalmazás mellett a jelen esetben azt kellene mondani: felperes megtartja a csikót, alperes a vételár kamatait. Így gyümölcs számíttatnék fel gyümölcscsel. E helyett az első ítélet a ló használatát a kamat ellenében, a csikót a tartási költség ellenében számítja fel. Ez elvnlküli megoldás. Mert ezen számítást alkalmazva: ha a lónak csikaja nem lett volna, a kamatköveteléssel el kellett volna utasítani felperest (a ló használata címén), a tartási költséget pedig meg kellett volna itélni. Vajon így ítélt volna-e a bíróság? És ha igen, igazságos lett volna-e az ilyen ítélet? Hiszen a tartásköltség a használattal járó kiadás, ezért, a kié a használat, azt terheli ezen költség is. Ha tehát a compensatio lucri et damni elve szerint akarjuk megoldani a mi kérdésünket, legegyszerűbb, ha azt mondjuk: mindegyik fél tartsa meg a visszaadásig nyert *haszn* (e szó magában foglalja a *használat*ot és szedett *gyümölcsöt*), tehát az eladó a vételár kamatait, a vevő pedig a ló használatát a visszaadás napjáig és a csikót, a használattal járó költség pedig a használat, azaz a vevőt terheli. Eredményben ez ugyanoda vezet, mint az első ítélet, de az indokolása más, és más esetben, mint mutattam, a járásbiróság indoka helytelen eredményre vezetne.

Ám ezt az egész kölcsönös beszámítás gondolatát sem tartom szerencsésnek. Sem nem korrekt, sem nem gyakorlati. Nem korrekt: mert mi jogi alapon tartja meg a vevő az időközi hasznot? Mert eladó a kamatot megtartja? De éppen ez a petitio principii. Az actio redhibitoria elve az, hogy innen tulnan teljes visszahelyezés fogjon helyet: redhibere est facere ut rursum habeat venditor (és tegyük hozzá: et emptor) quod habuerit (l. 21 pr. D. h. t.) De nem is gyakorlati. Mert vagy állandóan keresztül viszzük a fenti beszámítást, tekintet nélkül a két fél által huzott haszon nagyságára, és akkor ez eljárás nagy igazságtalanságra vezet. Tegyük pl. a ló beteg volt hetekig, úgy hogy alig lehetett egy napig is használni — mégis el kellene veszítenie a vevőnek a vételár kamatait? Vagy pedig a két oldalról huzott hasznot csak valódi értékük erejéig compensáljuk, a többlet erejéig pedig restituáltatjuk, — de akkor oly bonyolult értékelés számolásba megyünk bele, hogy a mindkét oldalról való restitutio sokkal egyszerűbb.

A Curia indokolása nem a kölcsönös haszonbeszámításról szól, hanem csakis a «jogos birtokos» gyümölcsszedési jogára van alapítva. E tekintetben emlékeztet a porosz Landrecht felfogására, mely szerint (I, 5, §. 337.) a vevő «a huzott gyümölcs . . . iránt *jóhiszemű birtokosnak* tekintendő». De az idézett szakasz után e törvénykönyv is hozzátesszi (338. §.), hogy «azonban ő sem gazdagodhatik másnak kárával,» aminek alapján azután a gyakorlat esetről-esetre a mindkét oldalról huzott hasznokat megbecsülni és levonásokkal és reáfizetésekkel kiegyenlíteni kénytelen, szóval mesterkélt uton az in integrum restitutio elvét visszacsúsztatni kénytelen, sőt *Dernburg* (Preuss. Priv. R. II. 144. §.) ki is jelenti, hogy még porosz jog szerint sem a jóhiszemű birtok, hanem a restitutio tekintendő e kérdés sarkelvének. Ezért e jog szerint, bár a vevő rendszerint a megvett dologból huzott gyümölcsöt megtarthatja, e gyümölcs is visszaadandó olyankor, a midőn a vételár éppen a gyümölcsre való tekintetből magasabbra szabott; így kimondta a porosz főtribunal (Entsch. d. Obertrib. 73. k. 37. l.), hogy ha a téhen «mint hasas» eladatott (azaz, ha a leendő borju a vételárban már kifejezést nyert), visszaadás-

kor a vételár ellenében a borju is visszaadandó. Ily szőrszálhasogatásokra vezet a restitutio elvének a «jóhiszemű birtok» ide nem tartozó elve általi zavarása. Jogelvi és gyakorlati okoknál fogva csakis a teljes restitutio igazolható. A ló tehát csikóstul, a vételár kamatostul visszaadandó.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

A lopás és a testi sértés 1888-ban.¹

Az 1888. évben két nagyon fontos bűncselekmény mutat sajátságos alakulást: a testi sértések (súlyos és könnyű) s a lopások. Mindkettőnél egészen ellenkező irányu változást észlelhetünk, mint az előző években. Miután az abszolút számok összehasonlításra nem alkalmasak, a viszonylagos számokat állítjuk össze. Száz elítélt közül elítéltetett:

	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888
súlyos és könnyű testi sértés								
miatt	29'0	28'3	29'2	30'0	29'8	30'4	30'0	28'3
lopás miatt	29'0	26'7	25'7	23'4	23'2	22'0	21'7	23'3

E számok, melyek magokban is tanulságosak, mutatják, hogy az 1888. év elűt előzőitől. Legfeltűnőbb az eltérés a lopásnál. Itt az ítéletek arányszáma egészen 1887-ig erősen sülyedt, lement 29%-ról 21'7%-ra, 1888-ban azonban jelentékenyen emelkedett, úgy, hogy 1884-ig kell visszamennünk, hogy magasabb arányra bukkanjunk. A testi sértésnél valami nagy változást a számokban nem látunk ugyan,² de az egészben véve inkább emelkedő irányzattal szemben 1888-ban erős hanyatlás állott be. E két jelenség magyarázata annyival nehezebb, mert 1887-ben tudvalevőleg jó aratás volt, melynek a lopások számára csökkentőleg kellett volna hatni, míg egy szintén általánosan ismert morálistatisztikai tapasztalat szerint a személyek elleni bűncselekményeknél, melyek leggyakoribb alakja a testi sértés, ugyanez okból emelkedést várhattunk volna. E jelenség arra késztet, hogy a termés és a lopások gyakorisága közti összefüggést közelebbről kutassuk.

Egybeállítva a következőkben a lopás miatt elítéltek százalékos arányát s a hektáronkénti buzatermést (hektoliterekben):

	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888
lopás miatt elítéltek	—	29'0	26'7	25'7	23'4	23'2	22'0	21'7	23'3
buzatermés	11'6	12'4	18'6	12'2	13'7	14'6	13'1	18'5	17'3

semmi szorosabb összefüggést a kettő között nem találunk. Az 1882. évi kiváló buzaaratás pl. idéz ugyan elő csökkenést a következő évben, melyben a hatást keresnünk kell (bűnügyi statisztikánk ugyanis, ismételjük, nem a tett elkövetése idejét, hanem az elítéltetés idejét veszi tekintetbe), de az 1883. és 1884. évi rossz termés nem hagy nyomot s az 1887. évi kitűnő buzatermés meg éppen még akkora hatással sem bírt, hogy a lopás miatt elítéltek számarányában beállott fordulatot megakadályozta volna. Az összefüggést tehát másutt kell keresnünk.

A következő táblázat a lopás miatt elítéltek arányszáma mellett a hektáronkénti kukorica- és burgonyatermést mutatja ki:

	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888
lopás miatt elítéltek	—	29'0	26'7	25'7	23'4	23'2	22'0	21'7	23'3
kukoriczatermés	18'6	16'1	20'0	16'8	17'2	20'5	15'5	14'2	18'0
burgonyatermés	86'0	81'8	110'7	109'9	80'1	92'0	77'2	79'0	85'4

Az összefüggés itt sem tökéletes ugyan, de határozottan jobb, mint amott. Az 1884. évi hanyatlás a lopások arányszámában, dacára a rossz buzaaratásnak, a jó burgonyatermésben lel a magyarázat lehetőségére. Nagyon szép megfigyelt enged az 1888. évi fordulat: a lopások váratlan emelkedése. Az 1887. év ugyanis burgonya, de még inkább kukoricza tekintetében a legmostohább volt az egész évtized-

ben, holott buzaaratása körülbelül oly gazdag volt, mint a híres 1882. évé. A lopások száma azonban nőtt, jeléül annak, hogy az itt tekintetbe jövő osztályok hajlandósága az idegen tulajdon megtámadására nem a buza; hanem a burgonya- és kukoriczatermeléssel áll összefüggésben. S ez csak természetes, ha tekintetbe vesszük, mily nagy szerepet játszik a legszegényebb osztályok élelmezésében a burgonya és kukoricza, s mily csekélyet a buzakenyér. Hiába terem bőven a legszebb buza, a szegény nép szűkölködik, ha nincs burgonya és kukoricza. Még egy bizonyítékot hozhatunk fel a fenti összefüggés mellett: ez az, hogy a lopás miatt elítéltek között a tót és oláh nemzetiség nagyon erősen van képviselve, míg a magyar és német jóval gyengébben, mint az általános népességi arálynak megfelelne. Már pedig tudvalevő dolog, hogy éppen a két előbbi nemzetiség szempontjából fontos a burgonya, illetve kukoricza, míg a buzakenyert jobban fogyasztó magyar és német nemzetiség kevesebb súlylyal bír a lopások statisztikájában. Hogy az összefüggés nem szorosabb, mint a minőnek azt számaink mutatják: azt a zavaró okok különböző irányu hatásainak kell tulajdonítanunk, ez okok kifürkészése azonban területi kriminálstatisztika hiányában nem kísérelhető meg.

A mi a testi sértések előfordulását illeti, fenti szám-soraink sem adnak határozott feleletet arra, hogy csakugyan fordított viszony létezik-e köztök s a lopások gyakorisága közt. Hét eset közül négyben ellenkező irányban változott a két bűncselekmény viszonylagos gyakorisága, három esetben azonban ugyanazon irányban. Nem találunk összefüggést a bortermés s a testi sértések előfordulása közt sem. Az itt közreható gazdasági és társadalmi rugók nyilván olyannyira változatosak, hogy azok összhatása egy-egy motívum befolyását kitűnni nem engedi.

A becsület védelme.

Büntető-törvénykönyvünk mostohán intézkedett a magánbecsület megvédéséről. A legsúlyosabb becsületsértés ára hazánkban 500 frt. Csakugyan olcsó mulatság. Valakit lealázni, nevetségessé, esetleg a társadalom számára tönkretenni. Míg a külföldi büntető-törvénykönyvek, különösen az angol, drákói szigorral védik meg a becsületet, addig minálunk a törvényhozó gyengéden rámutat a kardra. A kard hazánkban az a törvénytelen törvényes eszköz, mely hivatva van vérrel lemosni az ejtett gyalázatot.

Felesleges e tárgyról többet írunk, jeles jogtudósaink kimerítették e kérdést — persze hiába.

Itt csak ama szegényletes praxisról akarunk megemlékezni, melyet a büntető járásbíróság a már amugy is nevetségesen enyhe paragrafusnál alkalmaz. Sehol oly lármás folyosó, sehol oly izgatott tárgyalások, s csodák-csodája, sehol sem köttetik annyi egyezés mint a büntető járásbírósnál.

A panaszos fél elégtételért lihegő arczczal lép a bíró elé, azt hinné az ember, hogy soha sem tud megbocsátani, s ime a tárgyalási jegyzőkönyv derűlten hirdeti, hogy a felek kiegyeztek, megbékültek.

Itt egy asszony, kit női becsületében sértettek meg; családi reputációját kívánja, hogy oltalmat keresen a bíróságnál; az előszobában álló szolga egy pár perczig hallja a méltatlankodás kifejezéseit, azután a bíró ur beszél, és ismét a bíró ur, s az egyezés létrejő.

Segédek, kiket brutális gazdájuk vérig sértett, egyszerű napszámosok, kik nem torolták meg visszonzással a tetteleges becsületsértést, vulgo arczulütést, mert biztak a bíróságban, mely nekik elégtételt ad, egyezkedve távoznak; künn a folyosón a volt panaszosok összenéznek... ugyan miért is jöttek ide, azért, hogy ismét elmenjenek, miért töltötték el az időt... s azután azon szilárd elhatározással távoznak, hogy ezentul az elégtételt önmaguk végzik el, s nem bizzák a bíróságra, mely

¹ A közgazdasági és statisztikai évkönyvnek legközelebb megjelent 1891-iki évfolyamából vesszük át ezen érdekes szemlét.

² A magyarázat abban van, hogy a súlyos testi sértések erős emelkedést mutatnak ugyan, de a könnyű testi sértések változatlanul maradtak.

őket . . . elküldötte (persze ha az irattárban utána néznének — kiegészítette).

Mert azt, hogy tulajdonkép egyesség jött létre . . . azt csak műveltebbek tudják. A bíró ur ugyanis, ha a felek megjelentek, a törvény szerint egyezségekre hívja fel a feleket, ez joga és kötelessége. De a panaszos erről mit sem kíván hallani . . . A bíró ráivall s most már szigorú hangon szólítja fel az egyezkedésre. A panaszos erre még mindig megmarad panasznál. A bíró haragos lesz, kicsinyli a panaszos bizonyítékait, ezek alapján nehéz az elítélés, s azután hallotta, hogy panaszos vádlottat is megsértette. Vádlottnak se kell több, visszönvadászt emel, s legyen az bármily alaptalan, a bíró ur ráolvassa panaszosra a Btk. szakaszait . . . mely szerint kölcsönös becsületsértés esetén . . . Tehát egyezzenek ki . . . A panaszos habozik. Tehát nem egyezik ki, jó, a visszönvadászt nézve a tanukihallgatást elrendelem . . . s ha a visszönvadászt behizonyul . . . mielőtt e tekintetben intézkedném, újból felhívom a feleket, egyezzenek ki. Tehát kiegyezik? A panaszos hallgat . . . újból talán még háromszor kellene megjelennie, alig hallhatóan suttogja: «hát nem bánom» . . . de már a másik másodperczben megbánja. De késő. «Látja, ez a leghelyesebb, szól a bíró, ugy-e hát vádlott, sajnálja a tetteleges becsületsértést s bocsánatot kér. . . . Igen!» Eltávoznak.

A panaszos még állva marad, helyén várja az eredményt, de a bíró ur csönget s újabb felek jelennek meg, kikkel ugyanazon «egyezségi kísérletek» tételnek, mint az előbbiekkal.

S a kényszeregyesség a legtöbb esetben sikerül.

Az a sok minden szer megteszi hatását. Hogy is ne. A haragos bíró, az újból megjelenés, a tárgyaláson születő visszönvadászt Damokles kardja mindig meghozza a kívánt eredményt. Nem is büntető, hanem egyeztető járásbíró-ság a helyes neve a magánbecsület felett őrködő kir. járásbíró-ságnak.

A katona jogosítva van kardjával leteríteni azt, ki becsületében megsérti; a polgári becsületet maxime 500 frtra taksálja a Btk., s tekintettel az idők drágaságára a legkisebb büntetést is leszállítja a kényelmes praxis egy olcsó, senkinek sem ártó kényszeregyezésre.

Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD.

A büntetőtörvény hézagai.

Lapunk egyik dolgozótársától a következő levelet kaptuk:

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Engedje meg, hogy néhány sorral én is részt vegyek abban a vitában, a mely a büntetőtörvénynek dr. Fayer László ur által közölt hézagai körül indult meg.

Rövidre mérem a felszólalást; a kétféle hézagok közül csak az egyik kategóriáról fogok szólni.

Mert kétféle hézagokat különböztet meg dr. Fayer László ur; vannak ugyanis:

a) *absolut*,

b) *relativ* hézagok.

A relativ hézagok voltaképpen nem is hézagok. Ezek alatt azon eseteket érti dr. Fayer tanár ur, midőn a különböző egyes delictumokra megállapított büntetések között nincs meg a helyes ethikai relatio.

Ebből a szempontból kiindulva, összeveti a gyermekölés büntetését a bemászós lopás büntetésével, s természetesen meglepi őt az a relatio, a mely egy alma bemászással való ellopásának — és egy házasságon kívül született gyermek megölésének büntetése közt mutatkozik.

Ez a relatio csakugyan helytelen: bemászós almalopás = hat hó — öt év; gyermekölés = egy nap — öt év. Az aránytalanság szembeötlő.

Dr. Fayer ur évek óta küzd a magas minimumok ellen.

El is nevezték már sentimentalistának, pedig ezt nem érdemelte meg. Különösen erős érve volt a minősített lopás brutális minimuma, a melyért a «bemászós» almatolvajt meg a «beugrásos» rózsatolvajt *legalább* hat hónapra kell lakat mögé tenni. A mindennapi élet eklatans példákat szolgáltatott kezébe, és így reformtervei közül ez is átment a jogászvilág közvéleményébe. A *Schedius*-féle novella-tervezet közel is vitte a megvalósuláshoz. Fájdalom, csak egy pillanatra.

Most dr. Fayer László ur összeveti ezt a helytelen büntetés mértékét a gyermekölés büntetés-mértékével, azt találja, hogy az szigorubb mint ez, s már-már azt hiszszük, hogy ebből a relatióból is érvet kovácsol amaz ellen. De nem ezt teszi. Nem azt mondja, hogy a minősített lopás büntetését enyhíteni kell, (pedig ezt szokta mondani), de azt mondja, hogy a gyermekölés büntetését fokozni kell. És ezt már nem szokta mondani. Sőt ellenkezőleg, a minimumokat máskor mindig csökkenteni törekszik.

De ha a gyermekölés büntetését súlyosbítjuk, ha pl. öt évi börtön helyett öt évi fegyházat diktálunk, akkor *gyakorlatilag* nem változtattunk egyebet a büntetett helyzetén, mint hogy éppen a büntetés minimumát emeltük.

Pedig a törvény idevágó rendelkezései, mint azt dr. Fayer ur maga is mondja, a minutiosításig következetesek; a 284. és 285. §-ok valósággal egymásból következnek, s az előbbi büntetését csak úgy lehet helyesen megváltoztatni, ha az utóbbinak büntetését is megváltoztatjuk. Mert a gyermekölés subjektív tényállása nem sokban különbözik a magzatelhajtás subjektív tényállásától, s dr. Fayernek azon érve, hogy az ujszülött gyermek *nem védekezhetik*, a magzatra is ráillik. Egyébiránt a törvény indokolása a fején találja a szegyet, mikor (a 285. §-nál) az anya gondatlanságának esetéről azt mondja, hogy a magzatnak nincs joga nagyobb óvatossághoz, mint az anyának. Folytassuk ezt a gondolatmenetet, s mondjuk ki, hogy a magzatnak egyáltalában nem lehet több joga mint az anyának; — akkor ott vagyunk annál a szempontnál, a melyből kiindulva dr. Fayer László ur védelmére kelt Pribilnének. De hát ez gyakorlati eset volt. Az elmélet, az egészen más.

Részemről fentartás nélkül elfogadnám dr. Fayer urnak azt az indítványát, hogy a nőt a ravasz fondorlattal való csábítás ellen is meg kell védeni. (L. Jogt. Közl. 30. sz.) Ez már *absolut* hézag, itt már olyan jogról van szó, a melyet a törvény elmulasztott megoltalmazni. De azután tovább nem követhetem a tanár urat. Ő valóságos *causalis nexust* kontemplál a két hézag között, s ebből aztán azt az eredményt produkálja, hogy «a házasságon kívül született csecsemő az anya ölési cselekményével szemben *ugyszólván teljesen védtelen* marad».

Ez a következtetés magában hordja a kritikáját. Mert a csecsemőt az anyával szemben nem lehet megvédeni. Büntetési tételekkel éppen nem. Ez az a delictum, a melyre a fenyegető büntetés a legkevesebb hatással van. A tettes mérlegeli a felfedezés és a fel nem fedezés esélyeit; a büntetés esélyeit ebben az esetben nem mérlegeli soha. Dr. Fayer ur maga szolgáltatja a példát: a francia Códé dráko szigora éppen nem csökkentette az esetek számát.¹

A delictum specifikációja mellett felhozott érveket nem ismétlem. De azt mondom, hogy olyan kötelességek, a melyeket a természet rótt az emberre, olyan kötelességek a társadalmi célok megvalósítására szolgáló eszközök hatáskörén kívül esnek. Ha van a törvénynek gyakorlati célja, önmagán és a saját rendjén kívül is, — pedig van, — hát ezt a célt a törvény *ebben az esetben*, önmaga által el nem fogja érni soha. Hogy mi módon érhető el az a cél, a gyermek védelme az

¹ Az esetek statistice nem is ellenőrizhetők; a felfedezett esetek aránya a fel nem fedezett esetekkel szemben merőben ismeretlen.

anya ellenében, annak a fejtegetése már nem ide tartozik. Hogy visszatérjek a tárgyhöz, elismerem, az én jogérzetemet is sértik a dr. Fayer László ur által összevetett relatiók. De a kiegyenlítésnek nem azt a módját sürgetném, a melyiket a tanár ur. A kiegyenlítést az ellenkező irányban kell megkísérteni. Csökkenteni kell a minimumokat és meg kell védeni a nőt a ravasz fondorlattal való csábítás ellen.

(§§.)

Különfélék.

— A Birói Ügyviteli Szabályok 155. §-ára vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Az imént kiadott birói ügyviteli szabályok 155. §-a azon rendelkezést tartalmazza, hogy «az ujitott per — ha csak lehetséges — más bírónak osztandó ki előadás végett, mint annak, a ki az alapperben előadóként működött.»

E lap mult számában —z. jegyü cikkíró ur ez intézkedést helyeslőleg emelte ki, a «czélszerű és rokonszenves ujitások» közé sorozván azt.

Pedig e szakasz ujitást éppen nem foglal magában. Egy 1884 október 20-án kelt igazságügyminiszteri körrendelet ugyanis felhívta a bíróságok elnökeit, hogy az alapper előadóját, hacsak a birói személyzet létszáma azt kivihetővé teszi, ne bizzák meg a perujítás előadásával, mert — a miniszteri rendelet szavai szerint — «ezzel eleje lesz véve azon esetleges kifogásnak, mintha az ujitott per előadója némi előszeretettel, talán elfogultsággal viseltetnék az alapperben elfoglalt és határozattá emelkedett előadói álláspontja iránt.»

A mostani ügyviteli szabályok tehát ugyanazon rendelkezést tartalmazzák lényegileg, mint az 1884-iki rendelet, t. i. az elnökök *lehetőleg* legyenek az ügyek kiosztásánál figyelemmel a fenti körülményre. És mit tapasztaltunk a gyakorlatban? Azt, hogy a praxis a fentidézett rendelet daczára is ugyanaz maradt ugy alsóbb, mint felsőbb bíróságainknál, hogy t. i. az ujitott ügy lehetőleg ugyanazon bírónak osztatik ki, a ki az alapperbeli ügyet elintézte.

Ez pedig a helyes törvénykezési elvnek fejtetőre állítása, az igazságszolgáltatási szempontnak kisszerű adminisztratív tekintetek miatt való mellőzése.

Hogyan is tételezünk fel teljes elfogulatlanságot valakiről saját magával szemben? Hogyan tehetjük a per bírójává azt, a kinek ítélete megtámadtatik? A mint elismert elv, hogy a felsőbb fokon senki sem bíraskodhatik olyan ügyben, melyben az alsófokon mint bíró működött, ugy el kell fogadnunk kötelező, *kivételt nem tűrő* elvként azt is, hogy perujítás esetén senki sem bíraskodhatik olyan ügyben, melyben alapperbeli bírókép szerepelt.

Az ügyviteli szabályok pedig a helyett, hogy ezen elvet a semmisség sanctiójával ruháznák fel, még azt sem merték kötelezőleg kimondani, hogy az alapperbeli *előadó* nem lehet az ujitott per előadója, abból a szempontból indulván ki, hogy sok a munka és restantia minden fokon, tehát nem lehet az ujitott per áttanulmányozására más előadót adni, mint a ki az alapper előadója volt; az meg ugyis ismeri már jól az ügyet. És éppen azért, mert az utóbbi időben az adminisztratív szempontoknak az igazságügy terén való elhatalmasodását többször kellett sajnosan konstatálnunk; mivel azt láttuk, hogy nemcsak alsófoku, de felsőbb bíróságaink némelyikének vezetőjében sincs meg a kellő érzék a helyes igazságügyi politika követelményei iránt és megfelelő erély e követelmények érvényre juttatásánál: az új ügyviteli szabályok fent ismertetett dispositív jellegű 155. §-át nem tarthatjuk a gyakorlati élet tapasztalataival szemben eléggé hatályosnak a polgári ügyeknél sem, annál kevésbé pedig a bűnügyek tekintetében.

u.

— Az új birói ügyviteli szabályokhoz. Az új b. ü. sz. 310. §-a értelmében a sommás eljárásban «a jegyzőkönyv,

miután a bíró azt határozattal ellátta, az iktatókönyvbe bevezetendő. E szabály alól kivételnek azok a jegyzőkönyvek, melyeknek elintézése szerint az eljárás a felek írásbeli értesítése nélkül folytatandó.»

Miután a b. ü. sz. 311. §-a értelmében a halasztási kérelmekről külön jegyzőkönyv vétetik fel, kérdésessé vált, hogy a 310. §. intézkedése kiterjed-e azon esetekre is, midőn a felek határidő kitételével halasztják el a tárgyalást, mert az eljárás itt is a felek írásbeli értesítése nélkül folytatandó.

A budapesti kir. törvényszék elnöke a budapesti kir. járásbírók vezetőivel az ügyviteli szabályok tárgyában tartott értekezleten az egyöntetűség megóvása céljából akkép állapodott meg, hogy ezen értesítés nélküli halasztásokról külön jegyzőkönyv nem vétetik fel, a tárgyalás elhalasztása az előbbi jegyzőkönyvbe bevezetendő és nem kerül újabb iktatás alá, a mi által az ügyszámok felesleges szaporítása és az azzal járó kezelési munka eselik.

— A vádhatározat rendelkező része és annak indoklása közt ellentét forogván fen: hivatalból észlelendő semmisségnek van helye. A b.-gyarmati kir. törvényszék: — — ellen vétkes bukás miatt tartott bűnvizsgálat befejezése után határozott: A kir. törvényszék — —t a Btk. 416. §. 4. pontja alapján vétkes bukás vétsége miatt vád alá helyezi. A budapesti kir. *tábla* végzett: Minthogy a vádhatározat rendelkező része szerint vádlott a Btk. 416. §-ának csak 4. pontja alapján helyezettett vád alá; az indokokban pedig a kir. törvényszék vádlottnak ugyanazon §. 2. és 3. pontjai alapján vád alá helyezését is indokolja; minthogy a határozat rendelkező része s indoklása közt mutatkozó *ellentét* hivatalból észlelendő semmisségi esetet képez: a kir. tábla a kir. törvényszék végzését megsemmisíti s a törvényszéket új szabályszerű határozat hozatalára utasítja. (1891 június 16. 18981. sz. a.)

— A budapesti tud. egyetem jog- és államtudományi karán a mult tanév I. felében a rendes hallgatók száma 1638, a rendkívüli hallgatóké 148, összesen 1786-ot tett ki. A II. félévben 1508 rendes, 113 rendkívüli, összesen 1621 hallgató volt beiratkozva. Tartott 5 kánonjogi, 918 jogtudományi, 123 államtudományi és 287 pótszigorlat; 37 jogtudományi és 49 államtudományi államvizsgálat; 464 első és 433 második alapvizsgálat. Kánonjogtudorra 2-en, jogtudományi tudorra 231-en, államtudorra 45-en avattattak fel.

— Az Illés-féle büntető-törvénykönyvi kommentár az utolsó példányig elfogyott. Csakis a harmadik kötetből (a lopás fejezetétől végig) kaphatók még példányok a kiadónál. A szerző jelenleg a Kbt. kimerítő kommentárján dolgozik, mely ez év végén fog megjelenni.

— A feltételes elítélés kérdése a német jogászygyűlésen. A Kölnben ülésező német jogászygyűlés harmadik szakosztálya a f. szeptember 10-én tartott ülésében a feltételes elítélés *mellét* nyilatkozott. A szakosztály ezen határozatát a teljesülés — a kérdés újabb megvitatását célzó indítvány elvetésével — tudomásul vette. A jogászygyűlés nagy tekintélyén kívül különös jelentőséget kölcsönöz ezen határozatnak az a körülmény, hogy ezuttal az intézmény *legerélyesebb szószólói a legmagasabb birói körökből kerültek ki*. Ez a jelenség annál örömdetesebb, mert eddig a feltételes elítélés ellenzői előszeretettel hivatkoztak a porosz törvényszéki elnökök ismeretes kedvezőtlen véleményére.

Irtások.

141.

A budapesti kir. törvényszék büntető végtárgyalásain némely bíró urak kezdik utánozni azt a régi jó időkre emlékeztető «familiáris» modort, melyet a pestvidéki törvényszék végtárgyalásain volt néha alkalmunk tapasztalni. Nem szólok arról, hogy a végtárgyalás alatt a szavazó bíró uraknak «nem illik» újságot olvasni; de határozottan kárhozzatnom kell azt, hogy — mint a napokban hallottam — az elnöklő bíró minden mondatában «hazugnak», «szemtelen hazudozónak» mondja el a vádlottat. Nem tarthatjuk a bíróság tekintélyével és a hely és az alkalom méltóságával sem összeférőnek az ily hangot. (*Ügyvédi körökből.*)

Lapunk mai számához postai utalvány is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s ugy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Btk. módosítása. — Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A részlet-ügyletekről. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradai akad. igazgatótól. — *Fog-irodalom:* A kisajátítási jog. ARANY SÁNDOR váci kir. albirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az új bírói ügyviteli szabályok 207. §-a. Dr. GENTHON FERENCZ nagyváradai kir. alügyésztől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk jövő heti számához mellékeljük külön füzetben a *Bírói Ügyviteli Szabályokat és az újabban megjelent egyéb rendeleteket.*

A Btk. módosítása.

A büntetőtörvény módosításának kérdése ismét újabb stádiumba lépett az által, hogy az igazságügyminiszter a novelláris módosítás kérdését enquete elé terjesztette. A novelláris módosítás kérdését, mondjuk, nem pedig a javaslatot, mert a miniszter az enquete véleményét nemcsak a javaslat, hanem a büntetőtörvényen tehető egyéb módosítások tekintetében is kéri.

Az enquete feladatának ezen megszabásából úgy látszik, hogy az igazságügyminiszteriumban meg van állapítva, hogy a büntetőtörvény módosításának a Schedius-féle tervezetnél többet kell felölelni. Ezt annál nagyobb örömmel konstatáljuk, mert nézetünk szerint egyedül ezen alapon állva lesz a törvénynek egy helyes novellája megalkotható. A tervezet ugyanis alig tesz egyebet, mint hogy a lopás büntetésének minimumait leszállítja és a csalási §-okat átdolgozza. Hiányzanak azonban a javaslatból azon szintén szükséges reformok, melyek az általános részre vonatkoznak és melyeknek megvalósítása szintén sürgős szükségé vált.

A *pénzbüntetés* pl., az esetek legnagyobb részében szabadság-büntetéssé alakult át — teljesen a törvény intentiója ellenére. Ha átgondoljuk mindazon bajokat, melyek a rövid idejű szabadságbüntetésekkel általában járnak és a melyek akkorák, hogy egy nagy áramlat a rövid szabadságbüntetések teljes eltörlését követeli, akkor elképzelhetjük, mily hibákra visz az a gyakorlat, mely ott is szabadságbüntetést alkalmaz, a hol a törvény pénzbüntetés kiszabását akarta. A gyakorlat ma olyan, hogy sokszor tetszésére bizza az elítéltnak, hogy fogság vagy fizetés után akarja-e büntetését kiállani. Más esetekben pedig avval vétkezik a gyakorlat, hogy a pénzbüntetés lefizetését csak rövid határidő alatt engedi meg. Alig érthető, hogy a bíróságok még törvényes intézkedés hiányában is meg nem honosították azt, hogy az elítéltnak joga legyen a pénzbüntetést részletekben törleszteni és ezen teljesen indokolatlan merevség miatt kellett számos esetben az elítélteket szükség nélkül elzárni. A pénzbüntetést tehát reformálni kell, és e reform igen könnyen keresztülvihető, úgy hogy a pénzbüntetés mindenkin, a kinek elég vagyona van, behajtassék, és hogy a fizetésre halasztások legyenek adhatók.

A másik reformra szoruló könnyen reformálható pontja törvényünknek az *ifjú büntetettek mikénti büntetése*. Törvényünk

álláspontja e tekintetben az, hogy a 16 éven aluli büntetettek javára messzemenő enyhítéseket ad, azonfelül pedig a teljes büntetést szabja ki.

Ha meggondoljuk, hogy az enyhítés oly nagy, hogy a 16 éven aluli tettesre 15 évi fegyház helyett 2 évi börtön szabatik ki, míg a 17—18 éves tettesre *caeteris paribus* már az egész 15 év kiszabható volna, akkor könnyen beláthatjuk, hogy ez a kétféle büntetés-kiszabás egymással arányban nem áll és hogy a törvény ezen intézkedését avval kell kiegészíteni, hogy a 16—18. vagy a 16—20. életévek számára közepes büntetéskimérési tételek állittassanak fel.

Ugyanezen kérdéshez tartozik a *javitó-intézet* fejlesztése is. A törvény csak annyit mond, hogy a 20 éven aluli elítéltek ide «javítás céljából» küldhetők, a bíróságoknak pedig, úgy látszik, nem volt elég érzékük ez intézmény fejlesztésére. A gyakorlatban javító-ház alig alkalmaztatik, a mi azt mutatja, hogy a törvényben szorgosabb utmutatást kell adni az intézmény mikénti alkalmazása tekintetében. Azon pár javító-intézetben, mely az ország területén létezik, több mint egy harmadrészt nem a bíróságok által oda utalt, hanem a szülők által önkényt oda adott gyermekek vannak. A míg tehát börtöneink és fogházaink tömve vannak gyermekekkel, a javító-intézetek ignoráltatnak a bíróságok által.

És végül még egy intézmény tolul előtérbe, t. i. a *feltételes elítélés*. Felesleges ezen jogintézmény jó oldalait akárcsak rájuk való utalással is fejtegetni, és azt, a kit az eddigi viták meg nem győztek, egy czikk keretében meggyőzni akarni. De akár helyesnek tartja valaki ezt az eszmét akár nem, mi azt hisszük, hogy az enquete a feltételes elítélés kérdése elől ki nem térhet. Az intézményt elfogadta Amerika, Anglia és Belgium, behozta legújában Franciaország, ahoz közel álló intézkedések találtatnak az új olasz törvényben és végre benn van az intézmény az átdolgozott osztrák büntető-törvényjavaslatban is. Ez intézmény felett tehát ma már nem lehet olyan szólásokkal napirendre térni, hogy «az csak távol eső ábránd és hogy az a philantropikus elmélet és nem a gyakorlati törvényhozás terére tartozik».

És nem szabad a kérdést avval sem mellőzni engednünk, hogy a feltételes elítélés intézményének behozatala egy későbbi novella munkája lesz. A novellák nem készülnek könnyen, és nálunk még nehezebben készülnek, mint a hogy az a dolog természetéből következnek. Látjuk, hogy törvényünknek az a novelláris módosítása, mely a törvénynek csak legszembeötlőbb hézagait akarta pótolni, mily hosszú idővel készült el az után, hogy annak szükségessége felismertett. És e mellett meg kell még gondolnunk azt is, hogy a feltételes elítélés intézményének gyakorlati megvalósításánál sem nehézség, sem akadály nincs. Az intézmény a mi büntető rendszerünk keretébe ép úgy néhány szakasszal beilleszthető, a mint beilleszthető volt a francziába és a belgába, és sem a bírói szervezetben, sem a büntető-törvényben átalakításokat nem igényel. Ha tehát az enquete az intézmény hive, akkor azt semmiféle oly formális indok, mint a minő az, hogy ezen intézmény «a most célba vett reform keretén tulmegy», a behozatalának javasolásában meg nem gátolhatja; ha pedig nem hive, az ellenzés indokainak

kifejtése alól fel nem menti. Ma, midőn a feltételes elítélés intézménye győzelmesen halad végig a művelt nemzetek törvényhozásán, egyenesen anachronismus volna az, ha az az enquête, mely hivatva van azon kérdésben nyilatkozni, hogy büntetőtörvényünkön mily módosítások teendők, a feltételes elítélés kérdésében nem nyilatkoznék. x.

Ugyane tárgyról Wlassics Gyula a *Nemzet*-ben a következőket írja:

A kérdés az, hogy itt van-e az ideje annak, hogy a kodexnek oly hibáin javítsunk, a melyek mindennap mélyen érezhetők és a hátrány kétségtelenül áll előttünk.

E kérdésre nagyon kevesen fognak tagadólággal válaszolni. És azok, a kik tagadólággal válaszolnak, semmiesetre sem tesznek jó szolgálatot az országnak. Evidens hibák előtt szemet hunyni, oly hibák előtt, a melyek husba és vérbe vágnak, perhorreskálni minden módosítást: ez jó szolgálatnak nevezni nem lehet. Ennek a neve egyszerűen makacsság. De nemcsak az országnak nem tesznek jó szolgálatot ezek a «noli me tangere» jelszava alatt küzdő urak, hanem akarva nem akarva, a legnagyobb ellenségei magának a kodexnek, mert hosszú életű a kodex csak úgy lehet, ha kis betegségeit gyógyítjuk, és megakadályozzuk, hogy chronikus betegségben muljon ki. Példák: a francia kodexek. A francia büntető kodex folytonos tatarozása bizonyára átviszi azt a másik századba is. Mélyrevágó reformokat jelentenek a francia kodex-en 1832., 1848., 1850., 1854., 1863., hogy ne is szóljak a legutóbbiról, az 1891-ikről, mely a feltételes ítéletek intézményét vitte be a törvénykönybe. Az okosság tehát mindenestre azt követeli, hogy a kodex kirívó hibáit, a mennyiben ezeket tapasztalati adatok derítették fel, szüntessük meg. Ezt kívánja az ország érdeke, mely egyedül irányadó.

A részleges javítás munkája mindenestre nehéz. Sokkal nehezebb, mint sokan, különösen laikusok gondolják.

Mély megfontolás, szorgos egybevetés és különösen a relatio iránt erős érzék szükséges ily természetű munkálathoz. A ki a részleges munkánál az egészet nem tartja a szeme előtt, a ki a büntetendő cselekmények érték-ítéleténél nem látja meg tiszta szemmel az apró sulyokat: az javítás helyett ront. Ezért nagy óvatossággal kell eljárnia a bizottságnak.

Mi lesz a bizottsági munkálat eredménye: azt részleteiben ma meg nem mondhatjuk. Egy azonban bizonyosnak látszik előttünk: az előadói javaslat tartalmával megelégedni nem lehet. Ha már novelláris módosításhoz nyul a törvényhozás: akkor segítsen több hibán, mint a mennyin az előadói tervezet akar segíteni.

Ha a kormány nem tekinti kizártnak, czélszerű volna az enquête-ben hullámszásba hozni a feltételes ítélet korlátozott behozatalát és különösen megbeszélni a feltételeket, a melyek között ez intézmény létesíthető volna. Kétségtelenül diadalmasan fogja bejárni e reform Europa minden törvényhozását és ez elől semmi oka sincs kitérni a magyar törvényhozásnak sem.

Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez.¹

2. A tettes célja a szándék szempontjából teljesen közböbs. Ezt a szabályt, bármily egyszerű s világosnak látszó igazságot tartalmaz, a gyakorlat gyakran nem veszi figyelembe. A lipcsei birodalmi törvényszék kénytelen volt az elsőbiróság ítéletét megsemmisíteni, mert ez a végrehajtó ellen elkövetett testi sértés vádja alól azért mentette fel vádlottat, mert a szándék (Absicht) nem a végrehajtó bántalmazására, hanem arra volt irányozva, hogy a lefoglalt érték-tárgyakat a végrehajtó kezéből kicsavarja.² Ép oly helyesen tévesnek nyilvánított az elsőbiróság felfogása, hogy a tárgyalásból nem derült ki az, hogy vádlottnőnek célja az lett volna, hogy gyermekének fájdalmat okozzon, vagy egészségét sértse.³

A m. kir. Curia is nem egyszer volt kénytelen az alsóbiróságok hasonló tévedését kiigazítani. Így:

a) midőn az alsóbiróságok gondatlanságot állapítottak

¹ Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

² 1882. évi jan. 31. Rechtssprechung 4. k. 97. l.

³ 1891. évi márczius 20. Entscheidungen 21. k. 405. l.

meg a vádlott ellen, a ki idegen vetésen hajtván át szeke-rével, midőn a vetés gazdájának cselédjei megragadták a lovak kantárszárát, hogy megzalogolják, a lovak közé csapott ostarával, minek folytán egy cseléd a lovak alá került, és sulyos testi sérülést szenvedett. A kir. ítélő tábla azért zárta ki a testi sértés szándékos voltát, mert: «Vádlott cselekményének célzata nem a sértett bántalmazására irányult, hanem saját menekülésére». De helyesen, a m. kir. Curia: «vádlott látta, hogy a sértett és társa lovai előtt a gyeplőt fogva állanak, jól tudta, hogy ha lovait csapkodja, azok az előttök álló egyéneket leüthetik», azért «nem lehet szó pusztán gondatlanságról, miután a szándékos cselekmény minden beláthatott következményei terhelik a cselekvőt».¹

b) Egészen analog annak a szőlőlopáson ért tolvajnak az esete, a ki kocsiján megszökni akarván, midőn a csősz ezt megakadályozandó, a löcsbe kapaszkodott, — a lovak közé csapott, a csősz a sebesen megindult kocsikerék alá esett, és sulyosan megsérült. Az alsóbiróságoknak gondatlanságot megállapító ítéleteivel szemben a Curia helyesen szándékos testi sértést állapított meg, a szándékos cselekvés — lovak közé csapás — eredményének szükségszerű előrelátása alapján.²

c) Minthogy «nem forog fen adat, melyből arra lehetne következtetni, hogy vádlott harag vagy bármely más okból rosszakaratulag szándékozott volna sértést okozni», — ezért csak gondatlanság miatt ítélte el a kir. ítélő tábla vádlottat, a ki sértettnek, miután ez lábsebről panaszkodott — vitriolt adott, mondván, hogy az spiritusz, hogy avval sebét megkenje, mi által az 20 napon tuli sértést szenvedett.

De a Curia — helyesen — szándékos testi sértésért tette felelőssé vádlottat, mint a ki: «a vitriolnak maró természetét s a sebnek bekenése által az egészségre ártalmas tulajdonságát ismerte» s így «tudva és akarva oka volt annak, hogy sértett az ő rábeszélése folytán sulyos testi sértést szenvedett».³

d) Szándékos s az eredmény szerint a 306. §. szerint minősülő sulyos testi sértést állapított meg a m. kir. Curia az ellen, a ki sértettre 4—5 lépésnyi távolságról egy favillát dobott oly erővel, hogy a villa ennek hátába a bal-lapoczkába beszuródott, s hegye a sebbe törött, minek folytán sérült meghalt. Itt már a kir. ítélő tábla helyesen szándékos testi sértést állapított meg, s az elsőbiróságnak gondatlanságot (és pedig a 310. §-t, nem is a 290. §-t!) az alapon megállapító ítélete ellen, hogy: «a dobás nem sértési szándékkal történt, hanem vádlott azért dobta sértettbe a villát, hogy őt magára figyelmessé tegye», találónan megjegyzi, hogy: «gondatlanságnak csak akkor lehetne helye, ha megengedett dolog volna valakinek testébe sulyos, hegyes tárgyaknak dobálása».⁴

e) A Curia által következetesen fentartott helyes állásponttól kivételt képez az az eset, melyben vádlott szembeteg-gek szemeibe ama hitegetés mellett, hogy ez által szembajukat meggyógyítja — 10 cm. hosszú, általa ugynevezett görög tüvel szurkált, minek folytán azok természetesen megvakul-tak — «minthogy meg nem állapítható, hogy vádlott szándéka nyilván testi sértésre irányult volna»⁵ — holott a kir. ítélő tábla helyesen szándékos testi sértést állapított meg, «mert tudva s akarva okozta a sértetteken azon testi sértést, melynek megvakulás volt az eredménye».

3. A szándéknak megállapítására a cselekedetnek a testi épséget veszélyeztető voltának tudata elegendő. Azaz ele-gendő annak tudata, előrelátása, hogy a cselekedetből az

¹ 1884. évi decz. 9. 6972. B. J. T. 9. k. 328. l.

² 1886. évi május 14. 746. sz. U. o. 12. k. 338. l.

³ 1885. évi szept. 16. 2446. U. o. 11. k. 349. l.

⁴ 1887. évi február 24. 6049. U. o. 14. k. 234. l.

⁵ 1883. évi márczius 1. 904. U. o. 7. k. 6. l. s ugyanott kritikai megbeszélésem.

általános emberi tapasztalat szerint a testi épség megsértése — a törvény szavaival élve: sérülés, betegség vagy elmekegy — származik vagy könnyen származhatik. A bekövetkezett tényleges eredménynek mint ilyennek előrelátása ellenben nem szükséges. A bekövetkezett eredménynek mint szándékosnak beszámítására, vagyis a cselekménynek a bekövetkezett eredmény szerinti minősítésére, a sértő cselekedet és az eredmény közötti okozati összefüggés elegendő. Büntetőtörvénykönyvünkben ez alól egyedüli kivételt képez a 305. §.

Helyesen mondja a bécsi semmitőszék egyik ítéletében: «hogy a bántalmazás súlyos eredménye szerint beszámítás, nem szükséges, hogy a tettes cselekményének súlyos következményeit előre látta legyen. A testi sértés szándékoságához elegendő indirekt szándék fenforog, ha a tettes szándékosan oly cselekményt vagy mulasztást követ el, a melyből a bekövetkezett eredmény rendesen bekövetkezik, vagy könnyen bekövetkezik». Az idézett ítélet szerint «a törvény ez által nem subjektív, hanem objektív præsumptiót állított fel».

S a palermoi semmitőszék halálos kimenetelű sértés esetében:

«Közömbös, vajon a tettes az eredményt előreláthatta-e vagy sem: a sértéseket nem lehet mérni; az eredményért senki sem állhat jót; a ki másnak testi épségét sérti, tudnia kell, hogy az ilyen sértésekből súlyosabb eredmény származhatik, mint a melyet a tettes akar.»²

A 301. és a 303. §§-ok eseteiben nehézség nélkül elfogadott s a gyakorlat által állandóan követett ez a tétel a 306. §. esetében kérdésessé tétetett. A kételyre talán a §. bevezető szavai: «ha a súlyos testi sértés folytán» adhattak alkalmat. A súlyos testi sértésnek mindenesetre szándékosnak kell lennie, de hogy a súlyos testi sértés az előbbi §-ok értelmében mint szándékos beszámíttassék, ahhoz nem szükséges, hogy a tettes cselekménye súlyos következményeit előre látta legyen, hanem elegendő annak előrelátása, hogy a cselekedetből sérülés általában bekövetkezik. Ez a kétely eloszlatására elegendő. Így:

a) Az alsóbíróságoknak a Btk. 290. §-át alkalmazó, tehát gondatlanságot megállapító ítéleteivel szemben a m. kir. Curia halált eredményezett súlyos testi sértést állapított meg az ellen, a ki a korcsmában garázdálkodót midőn a barátságos felszólítás nem használt, meglökte, úgy hogy az az ajtóküszöbön át a téglás talaju konyhába hanyatt esett, s az ez által szenvedett agyarázkódtatás folytán meghalt, mert: «tekintve, hogy más egyén testének ellenséges indulatból való meglökése a sértésre irányult szándékot kétségtelenül magában foglalja». A kir. ítélő tábla a Btk. 290. §-ának (emberölés vétsége) alkalmazását, tehát a gondatlanságot avval indokolta, hogy «nincs bizonyítva, hogy vádlott szándéka az elhunyt «súlyos» megsértésére irányult». A helyes álláspontot foglalta el a Curia: «tekintve, hogy más egyén testének ellenséges indulatból való meglökése a sértésre irányult szándékot kétségtelenül magában foglalja».³

b) épugy a kir. ítélő táblának gondatlanságot megállapító ítélete ellen a 306. §. alkalmaztatott a vádlott ellen, a ki fivérét, midőn ez a tűzhelyen főző ételek fölé hajolva melegedett, s többszöri felhívásra nem hátrált, mellbe lökte, mire ez hanyatt esvén, a háta mögött levő dézsza élébe ütötte fejét, s a szenvedett sértés folytán néhány hétre meghalt; — «mert azt, hogy a kifejtett cselekmény vagyis ellenséges indulattal való hanyatt lökés által súlyos sérelem beállhat, és gyakran beállani szokott, vádlottnak tudnia kellett, s így «a szándékosság s az ártani akarás» vagyis épen a gondatlanság ellentéte bizonyítva van.»¹

c) Azért egyenesen téves, s általa különben következetesen elfoglalt helyes álláspontjával is ellentétben áll a m. kir. Curia az az ítélete, melylyel a 306. §. kizárásával a 290. §. alá vonta a cselekményt azért: «mert vádlott által sértetten elkövetett bántalmazás súlyos eredménye túl ment a vádlottnak vélelmezhető szándékán, s ily eredménynek még valószínűsége sem lebeghetett a vádlott előtt, e szerint őt a bántalmazásnak a megvert s elhalt ember egyéniségéhez képest várható következményei kellő megfontolásában vétkes gondatlanság terheli».² Nem ezen fordul meg a kérdés, hanem azon, olyan volt-e vádlott cselekedete, hogy annak a testi épséget sértő minőségét vádlottnak belátnia s ismernie, s ennél fogva sérülésnek — bármily sérülésnek — bekövetkeztetését előre látnia kellett. Ha igen; ha a tettes a testi épséget sértő eredmény előrelátása mellett cselekedett, gondatlanságról nem lehet szó, s a cselekmény szándékos testi sértésnek minősítendő, s a további minősítésnél a tényleg bekövetkezett eredmény az irányadó, tekintet nélkül arra, vajon az özszerü, a tényleg bekövetkezett eredmény előre látott vagy akár előrelátható volt-e.³

(Folyt. köv.)

Dr. HEIL FAUSZTIN.

merőn ténykérdés, s a ténykérdésnek elfogadott megoldása alapján a jogkérdésnek bíráló által történt eldöntése kétségtelenül helyes. Sértési szándék hiányában természetesen a 306. §-ról szó nem lehet. Részemről a ténykérdésnek a Curia által történt megoldását helyesebbnek tartom, mert a meglökéstől, kivált ha mint ebben az esetben történt, nagyobb erő kifejtése mellett eszközöltetett, a testi épség veszélyeztetésének előrelátása elválaszthatatlan. A ki mást bizonyos erővel meglök, szükségszerűen tudja, hogy az akként meglökött könnyen eleshetik, s az esés folytán könnyen megsérülhet.

¹ 1885. évi szeptember 13. 6110. sz. B. J. T. 11. k. 139. l. A kir. ítélő tábla azonban ez esetben a maga szempontjából a jogkérdést szinte helyesen döntötte el, mert a sértési szándékot általában kizártnak tekintette. Hogy a ténykérdést helyesen döntötte-e el, az természetesen más kérdés, de az az ügyiratok ismerete nélkül bírálat tárgyát nem képezheti. Érvelése, mely abban összpontosul, hogy egy egyszerű mellbelökés feltétlenül sértési szándékot nem involvál, mindenesetre olyan, melyből a szándék fogalmának téves értelmezésére következtetni nem lehet; mert a tétel a tudatelmélet szempontjából is kétségtelenül helyes. Minden az özszerü körülményektől függ; s azon fordul meg, oly erővel, s általában oly, azt kísérő körülmények között történt-e a mellbelökés, hogy a tettesnek nem ugyan a végzetes eredményt, de azt, hogy a meglökött fivér hanyatt eshetik, és megsérülhet, előre látnia kellett.

² 1885. évi szept. 3. 3042. sz. B. J. T. 11. l.

³ Az ítéletet bírálván, Baumgarten (u. o.) találóan megjegyzi, hogy ily felfogás mellett a bekövetkezett halál — tehát a lehető legsúlyosabb eredmény — enyhítő körülményt képez. A miről könnyen meggyőződhetünk. Tegyük fel, hogy az eredmény 20 napot valamivel meghaladó betegség lett volna. Nincs kétség, hogy ez esetben a cselekmény a Btk. 301. §-a alapján súlyos testi sértés büntetettének minősített volt, mert az általános sértési szándék meg volt, az eredmény súlyos voltának előrelátása pedig a minősítéshez nem szükséges. És tényleg ezt a minősítést fogadta el a kir. ítélő tábla, minthogy a sértés és a halál közötti okozati összefüggést bebizonyítottak a fenforgó esetben nem találta. Ámde a súlyos testi sértés büntette súlyosabb, mint az emberölés vétsége. — Halálos súlyos testi sértésért felel a turini semmitőszék szerint az, a ki áldozatát egy ökölcsapással földre veri, s az az esés folytán halálosan megsérül, habár ezt a tettes előre nem láthatta. 1885. máj. 23. Riv. Pen. 22. k. 373. l. — b) a Btk. 306. §-át állapította meg mind a három bíróság az ellen, a ki az elhunytat egy folyón levő átjáróról a vízbe lökte, a ki annak folytán halálos sérülést szenvedett. C. 1885. évi június 31. 2883. sz. B. J. T. 11. k. 142. l.

¹ 1879. évi nov. 10. Riv. Pen. 15. k. 240. l.

² 1891. évi augusztus 11. Riv. Pen. 15. k. 522. l.

³ 1882. évi október 6. 682. sz. B. J. T. 13. k. 134. l. Balogh, jeles kriminalistánk, a curiai ítéletet bírálván, a kir. tábla minősítését tartja helyesnek, de oly indokból, mely az itt képviselt állásponttal egyáltalán nincs ellentétben. A bíráló ugyanis nem azért nem látja a 306. §-t fenforogni, mert vádlott szándéka nem irányult az elhunytak «súlyos» megsértésére, hanem azért, «mert vádlott csak eltávolítani akarta elhunytat, s nem sérteni». Bíráló tehát a sértési szándékot in genere tagadja, a mi, ha a használt kifejezésnek az az értelem tulajdonítható, hogy sértési szándék azért nem forog fen, mert vádlott célja nem az volt, hogy elhunytat megsértse, hanem az, hogy őt eltávolítsa, jogi tévedés, mert a cél a szándék szempontjából a fentebb kifejtettek szerint közömbös, ha pedig nem ezért, hanem általában a cselekedet minőségéből a sértési szándék hiányára vonatkoztatás, akkor ez nem jog-, hanem

A részletügyletekről.¹

II.

Mindenekelőtt szükséges, hogy a részletügyletek jogtermészete minden kétséget eloszlató módon, szabatosan meghatározottassék. Nem helyes, hogy majd adás-vevésnek, majd bérletnek tekintik őket, és ezen bizonytalanságnál fogva majd az egyik, majd a másik jogintézmény körül fenálló elveket alkalmazzák reájuk, holott a jogrend azt követeli, hogy a mindennapi életben oly gyakran előforduló jogügylet mindenkire nézve egyformán legyen szabályozva és hogy azt a feleknek semmiféle különös megállapodása a maga természetéből ki ne forgathassa, (ius publicum privatorum pactis mutari non potest). Ugyanazért kimondandó volna, «hogy minden szerződés, mely ingó dolgok tulajdonának, habár csak részletfizetés mellett leendő megszerzését célozza vagy eredményezi, a felek által használt kifejezésre való tekintet nélkül adás-vevés». Ez mindjárt lehetetlenné fogja tenni, hogy a részletügylet kibérlési szerződés alakjába burkoltassék, noha a felek igazi szándéka adás-vevésre van irányozva. Az eladók ugyanis azért szeretnek a kibérléshez folyamodni, mert általa jobban látják érdekeiket biztosítva, mintha a tulajdonjog szokásos fentartásával akár felfüggesztő, akár felbontó feltétel alatt adás-vevési szerződést kötnének, mert ha az állítólagos kibérlő (tulajdonképen pedig vevő) csak egyetlen lejárt bérrel hátralékban van, legott teljesen ki van szolgáltatva a bérbeadónak (értsd eladónak), a mennyiben nem csak a már teljesített részletfizetéseket elveszti, hanem a még kint lévők is utólagosan lefizetni, sőt az állítólagos bérbeadónak, a ki tőle a dolgot visszaveszi, még ennek értékcsökkenéséért is kárpótlást adni tartozik; de ép ebben rejlik a veszedelem a vevőkre nézve, mely ellen csak úgy oltalmazhatók meg, ha reájuk nem (a különben sem szándéklott) bérlet, hanem (az igazi akaratuknak megfelelő) adás-vevés szabályai lennek alkalmazást.

Az eladók érdeke eléggé biztosíthatnák az által, hogy kimondatnék, miszerint arra az esetre, ha a vevők a kikötött részleteket pontosan lefizetni elmulasztanak, a szerződéstől visszaléphetnek, midőn egyszersmind az eladott dolog tulajdona, mely egyébiránt csak az utolsó részlet lefizetésével menne át a vevőkre (pactum reservati dominii) reájuk, (t. i. az eladókra) ismét visszaszálljon. A tulajdon fentartása a zálogjoghoz hasonló hatályal volna felruházandó, t. i. olyképen, hogy az nem gátolná ugyan a felülfoglalást, de igenis a dolognak elvitelét és eladását, mielőtt az, a ki részletügylet mellett adta el az adósnak a dolgot, a maga követelése tekintetében teljesen kielégített volt. Minden kétség eloszlatása végett a részletfizetésre eladott tárgyaknak ezen minősége a hatóság közbejövételével (pl. a bírósági végrehajtó által) bizonyos jeggyel volna ellátandó.

Annak elrendelése, hogy értékpapírok, részvények, sorsjegyek, ígérvények és fényüzési tárgyak, melyekre a vevőnek egyéni körülményei szerint egyáltalában semmi szüksége sincs, ne legyenek részletfizetésre eladhatók, ámbár főképp ezek a cikkek szolgáltatnak legtöbb alkalmat a tapasztalatlanok rászedésére, bajosan vihető keresztül. A részletügyletekről intézkedő 1883: XXXI. tczikkünk is feltétlenül csak «többféle értékpapír eladásának egy okiratba összefoglalását vagy egyéb tárgyakkal együttes eladását, vagy értékpapíroknak összekötését sorsjegyek nyereségkilátásával, vagy bármely más jogügylettel, vagy pusztán sorsjegyek nyereségkilátásának (promesseknek) részletfizetés mellett eladását» tiltja, mely (id. tcz. 3. §.) ellenben a «közforgalom tárgyát képező értékpapíroknak eladását részletfizetés mellett «bár bizonyos korlátozások» között általában, véve megengedi és

csupán az utazó ügynökök általi eladást (u. o. 11. §.) valamint a részletügyletnek váltóval biztosítását tiltja meg (u. o. 4. §.). Azt azonban igenis el lehetne rendelni, hogy ilyen esetekben ne köthesse ki az eladó az eladott dolgok tulajdonának reá leendő visszaszállását.

Bármely részletügylet csak akkor legyen érvényes, ha írásban két egyenlő példányban állittatik ki, melyek közül az egyik az eladó, a másik a vevő kezei között legyen; a szerződésben pedig minden feltétel avagy kikötés pontosan kiteendő, és semmiféle megállapodás, mely magából a szerződésből ki nem tűnik, utólagosan se legyen felhozható. Oly megállapodás pedig, mely a részletügyleteket szabályozó törvénybe ütközik, vagy a mely által a vevő kedvezőtlenebb helyzetbe sodortatnék, mint a minőt részére a törvény biztosít, a szerződésbe fel sem vehető.

A vevőnek meg kell engedni, hogy felvállalt kötelezettségét a kikötött idő lejártá előtt is teljesíthesse, a midőn az eladótól megfelelő kamatmegtérítést követelhet, szintugy hogy a dolog piaci árának egy ötödét (20%-ot) meg nem haladó bánatpénz valamint a netaláni késedelme vagy a dolog elszállítása által okozott költségeknek megtérítése mellett a részletügylettől visszaléphet.

Midőn az eladó a szerződésben részére biztosított visszavételi jogát érvényesíteni kívánja, ez csak olyképp volna megengedendő, hogy az eladó vagy a már kapott részletfizetéseket a vevőnek visszafizetni, vagy a dolgot a vételár s ennek törvényes kamatai fedezése céljából közárverésen eladatni tartozzék. Ha az eladó a befolyt összegből a már kapott részletfizetések hozzászámításával teljes fedezetet nyert, a netaláni fölösleget (ugy miként a zálog eladása esetében) a vevőnek visszaadni s illetőleg átengedni köteles legyen, ellenkező esetben viszont a vevő az eladónak a fedezetet nem nyert összegre nézve továbbra is lekötöztetve maradjon. Ha pedig több dolog együttesen adatott volna el (pl. egy egész lakberendezés, boltfelszerelés) és az eladó a tárgyak egy részének elárvereztetése után teljes kielégítést nyert, köteleztessék arra, hogy a többi tárgyak tulajdonát legott a vevőnek engedje át, mert különben az eladó szemlátomást a vevő rovására meggazdagodnék. Igazán vérlázító dolog lehet, a mit nagy városokban bizonyos «áruházak» művelnek; egyetlen szerződésbe foglalnak egy egész butorberendezést s az egyes darabok összes árát akként biztosítják maguknak, hogy egyetlen, talán éppen az utolsó részlet fizetésének elmulasztása esetén a vevő az összes butorzat tulajdonát kockáztatja. Az ilyen eljárás se nem igazságos, se nem méltányos és csupán arra való, hogy a nép kebelében a törvény iránti tiszteletet megingassa.

Egyáltalában tilalmazandó volna minden olyan kikötésnek a részletügyletről szóló szerződésbe való fölvétele, a mely nyilván a vevő zaklatását célozza, u. m. egy különös bírói illetőség, azon jog, hogy az eladó bármikor a vevő lakására mehessen abból a célból, hogy a neki eladott tárgyakat elvitethesse, vagy olyféle megállapodás, hogy a vevő bizonyos körülmények között birságot legyen köteles fizetni, vagy hogy felelős legyen azokért a költségekért, melyek az eladó és harmadik személyek között az eladott dolgok tulajdona vagy birtoka fölött támadható perlekedésekből származhatnak. Az ilyen kikötések, habár azokba a vevő beleegyezett volna is, feltétlenül érvényteleneknek nyilvánítandók.

Kimondandó volna továbbá, hogy akkor, midőn kereskedő nem-kereskedővel köt részletügyletet, a szerződés nem a kereskedelmi, hanem a közönséges magánjog elvei szerint ítélendő meg, a kereskedelmi törvény elvei pedig csak az u. n. kétoldalu kereskedelmi ügyleteknél jöhetnek alkalmazásba.

Nagyon czélszerű volna, ha a vevők kizsákmányolását célzó részletügyletek is uzsoravétségnek minősítették. Midőn a mi 1883: XXV. tczikkünk 1. §-a azt mondja, hogy

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

«a ki másnak szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát felhasználva, olyan kikötések mellett hitelez vagy ad fizetési halasztást, melyek a neki vagy egy harmadiknak engedett tulságos mérvű vagyoni előnyök által az adósnak vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmasak; vagy oly mérvűek, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között szembeötlő aránytalanság mutatkozik: az uzsora vétségét követi el és egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal és száz frttól kétezer frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő», önkénytelenül is rájövünk, hogy a törvény itt egy magasabb jogelvnek csupán egyik esetét tartja szembe előtt, holott nem csak a kölcsönből, hanem az adás vevésből eredő hitelezés is ugyanezen szempont alá esik. Minden szorultság ugyanis bizonyos szükséglet által idéztetik elő, melyet a megszorult ember a hitel igénybevételével iparkodik kielégíteni. Ha már most ezen szükséglet valamely használati tárgy beszerzésének kényszerűségében áll, a mint ezt kivált a szegényebb néposztályoknál igen gyakran tapasztaljuk, bizonyára senki sem tagadhatja, hogy a szorultság ezen esete ép úgy kizsákmányolható, mint bármely más hitelszükséglet, sőt még jobban is, mert hiszen ebben az esetben maga a hitelező szolgáltatja a vevőnek a beszerzendő tárgyat, s így az adóson kétszeresen nyereszkeskedhetik. A kizsákmányolás ép ezen a téren sokkal gyűlöletesebbnek tűnik fel és annál károsabban hat, mert főképp olyan néposztályokat sujt, melyek legkevésbé képesek a visszaélések ellen sikerrel védekezni és éppen ezért leginkább szorulnak a törvény oltalmára; a kizsákmányolás itt annál veszedelmesebb, mert a hitel megtérítése túl magas árral elpalástoltatik. Igaz, hogy a hitel és a dolog értékének megtérítése a részletügyleteknél egymásba folynak és egymástól alig különböztethetők meg, de azért a hitel megtérítése vagy más szóval a hitel ára még is kipuhatható, t. i. abban a különbözetben áll az, mely a dolognak részletfizetési és készpénzbeli ára között mutatkozik; ha pl. valaki egy pár butordarabot részletügylet útján 120 frtért vesz egy év alatt leendő törlesztés kötelezettsége mellett, holott ugyanazokat a butorokat azonnali készpénzfizetés mellett 100 frtért kaphatná, 20 frtjába kerül a vevőnek az eladótól nyert hitel. Ugyanazért, de még egyéb okokból is az eladók arra volnának köteleztetendők, hogy a részletügyleti szerződésben a részleteken kívül az eladott dolgoknak készpénzbeli árát is kitegyék, hadd lássa meg a vevő világosan, hogy miféle vásárba bocsátkozik. A különbözet helyességét az biztosítaná leginkább, hogy a dolog visszaadása esetén csak ez a különbözet térítették meg, az eladók pedig saját érdekében óvakodnának attól, hogy a készpénzbeli árt túl magasra tegyék. Nézetem szerint az 1883: XXIII. tcz. 1. §-a minden aggály nélkül terjeszthető ki a részletügyletekre is, mert ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.

Végül elkerülhetetlenül szükséges a részletfizetésre való eladással iparszerűleg foglalkozó vállalatokat az u. n. áruházakat, bazárokat bizonyos ellenőrzés alá helyezni ép úgy, mint a hogy a magánzálogintézetek is ilyen hatósági ellenőrzés alatt állanak. Névszerint senkinek se legyen szabad hatósági engedély nélkül a részletfizetésre való eladásokkal iparszerűleg foglalkozni, ennyiben tehát a mi 1884: XVII tcz. 10. §-a, mely csak a zsidáruskodást említi az engedélyhez kötött iparágak között, kiegészítendő volna. Az engedélyesek ne «dolgozhassanak» magasabb kamatra, mint a mennyi a magánzálogintézeteknek meg van engedve, még pedig az uzsoravétségre szabott büntetés terhe alatt. A részletügyletekről pontos könyvek vezetendők, a vevőknek pedig a szerződésnek egyik példánya, melynek nem szabad semmiféle tilos feltételeket és kikötéseket tartalmaznia, multhatatlanul kézbesítendő.

Ajánlatos volna, ha a különben is nyomtatott szerződés hátlapjára, vagy aljára a részletügyleteket szabályozó

leglényegesebb törvényes határozmányok tartalma, vagy a mennyiben a részletügyletekről egy külön törvény alkottatnék, ezen törvény egész szövege lenyomassék, mint a hogy a cselédkönyvekben is a cselédtörvény egész terjedelmében le van nyomtatva, hogy a jogi ismeretekben kevésbé jártas közönség is magát kellőképp tájékoztathassa.

Azon gyakori visszaélések megelőzése végett, melyek az utazó ügynökök által szoktak elkövettetni, ajánlatos volna kimondani, hogy csak oly egyének jogosítvák ügynökkékként működni, a kik ebbeli minőségüket hatósági bizonyítvánnyal igazolják, és hogy az illető vállalat s illetőleg ennek tulajdonosa az általa alkalmazott ügynökök cselekményeiért, melyeket ezek amazok nevében az üzlet körébe tartozó viszonyok között véghez vittek, a vevőkkel szemben felelősek legyenek. Ezen rendszabály a vállalat tulajdonosát bizonyára óvatosságra fogja inteni az alkalmazandó ügynökök megválogatásában, a közönség pedig nem lesz annyira kitéve az utazó ügynökök toladokadásának és ravasz fondorlatainak.

Az idei német jogászggyűlés is napirendre tűzte a részletügyletek körül tapasztalható visszaélések mi módóni orvoslását. Az ebben a kérdésben véleményadásra fölkerült szakférfiak véleményeikben az itt fejtegetett nézeteknek megfelelő javaslatokat terjesztettek elő.

Hogy a magyar törvényhozásnak is ki kellend erre a kérdésre terjeszteni figyelmét, semmi kétséget nem szenved, hiszen máris nagyon el vagyunk árasztva részletügyletekkel. Nemcsak fővárosi, hanem bécsi, csehországi, német sőt angolországi czégek is szállítanak az ország különféle vidékeire cikkeket részletfizetésre, u. n. mosó, mángorló, varró és különféle gazdasági gépeket, butorokat, olajnyomású képeket, ékszereket, ruházati cikkeket, értékpapirokat, stb. Van ugyan törvényünk a részletügyletekről, t. i. az 1883: XXXI. tcz., de ez csak a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetésre való eladását és vásárlását szabályozza, nem pedig azokat a részletügyleteket is, a melyekről a jelen értekezésemben szóltam. És miután a fentebb javasolt rendszabályok között egyik legfontosabb az, hogy az eladók ne köthessenek ki a vevőktől különös birói illetőséget, hanem általános perjogi elvnel fogva az adós székhelyén lévő bíróság előtt legyenek kötelesek jogaikat érvényesíteni, annál fogva nagyon is szükséges, hogy a részletügyletekre vonatkozólag praecis szabályaink legyenek egyfelől azért, hogy a magyar állampolgárok minél hathatósabb oltalomban részesüljenek, másfelől azért, hogy a külföldi hitelezők nyugodt lélekkel vihessék ügyöket a magyar bíróságok elé. Az u. n. nemzetközi magánjog lassankint olyan elveket fejleszt ki és érlel meg, melyektől reputációjának kockáztatása nélkül egyetlen művelt nemzet sem tagadhatja meg elismerését, de mindig jobb, ha a nemzetek ezeket az egyes jogtételket és intézményeket saját nemzeti geniusukkal asszimilálják, saját jogukba felveszik, saját törvényeikben szabályozzák, mintha azoknak szabályozását merőben a sanktio nélkül szükölködő nemzetközi magánjog ingadozó elméletére, vagy egy-egy állami szerződés alapján fejlődő bizonytalan gyakorlatra bizzák. Az újításokkal nem kell ugyan sietni, nevezetesen olyan törvényeket, melyeknek alapfeltételei nálunk még teljesen hiányzanak, nem kell még hozni, de mihelyt az élet oly viszonyokat fejleszt, melyek idáig csak külföldön váltak be, most azonban nálunk is érezhető közszükségletet képeznek, nem szabad többé azoknak törvény útján leendő szabályozását késleltetni.

Erre éppen az újabb magyar törvényhozás több példát mutat, a postatakarékpénztárak, a közraktárak, a clearing-forgalom nálunk mind legújabb keletűek, holott külföldön már régebben virágoztak. Már itt az ideje, hogy a részletügyleteket is beleilleszszük saját hazai jogintézményeink sorába.

Dr. BOZÓKY ALAJOS.

Jogirodalom.

A kisajátítási jog.

A schweizi jogokra különös tekintettel *dr. Sieber J.* a kisajátítási jogot¹ tárgyalja kiadott könyvében. Munkájának nagyobb része a külföldi kisajátítási jogot történetileg mutatja be, ismerteti a schweizi kisajátítási jogszabályokat s összehasonlítja azokat az idegen országok vonatkozó szabályaival.

Ebből a szempontból Sieber könyve igen tanulságos s nálunk is, a hol a kisajátítási jog tudományosan feldolgozva nincs, jó szolgálatot tehet, bár a mi a könyvben általános jogelvként van tárgyalva, a német szakirodalomban több rendű feldolgozást nyert.

Sieber bőven, talán kelleténél is bővebben tárgyalja elveit. Az anyagot szorgalmasan összehordta; sőt a judikatura teréről is közöl tanulságos eseteket.

A magyar kisajátítási jogot még csak nem is említi Sieber, hihetőleg azért, mert az a német kisajátítási törvénynek majdnem hű másolata.

A kisajátítási jog előfeltétele, — mit Sieber is konstatál, — hogy abban a kényszer érvényesüljön, hogy az a kisajátítást szenvedő részéről ne önkéntes legyen. Ez az elv a mi törvényünkben ilyen határozottan nincs ugyan kimondva, de annak szabályai nem engednek kétséget az iránt, hogy a kisajátítási jognak alkotó elemét képező ama előfeltételen nyugszik, a mely nélkül a kisajátítási jog meg nem született volna. Mégis megtörtént már nálunk, hogy a legfelsőbb fórumok a kisajátítási jog ez előfeltétele figyelembe vétele nélkül határoztak.²

Ha addig is, míg nálunk a kisajátítási jog szakszerűen megírva lesz, a külföld termékeit figyelemmel kíséjük, mindenesetre kevesebb jogsérelemmel lesz dolgunk; ennél fogva Sieber könyve is, bár a német könyv-piaczon aligha lesz hézagpótlónak mondható, nagyon jó szolgálatot tehet nálunk.

A tekintetben, hogy megadassék-e a kisajátítási jog minden közhasznu vállalatnak, vagy az csak az államnak tartassék-e fen, az 1833. és 1841-iki francia törvényekkel ellentétben *Sieber* ugyanazt az álláspontot foglalja el, a melyet a mi törvényünk követ; felveti azonban azt a kérdést, hogy vallásfelekezetek, pl. templomok építésére birnak-e kisajátítási

¹ Das Recht der Expropriation mit besonderer Berücksichtigung der schweizerischen Rechte von dr. J. Sieber, Zürich. Verlag von Orell Füssli & Co.

² A «Jogtudományi Közlöny» 1888. évi 23. számában ismertettem a Szabó és Schönwald-féle papírgyár kisajátítási ügyét, a melynél Budapest főváros a kisajátítást nem vette fogadatba. A gyár nem lépett a törvény rendes útjára kártérítési követeléssel, hanem a volt földm., ipar és keresk. miniszterium által köteleztette a fővárost, hogy a tulajdonos részéről önkéntessé vált kisajátítási eljárást tegye folyamatba. A miniszternek meg kellett volna semmisítenie a városnak azt a határozatát, a melylyel a papírgyárat kisajátítás nélkül bezáratta s különösen, mert a tekintetben, hogy a gyár egészségtelen-e, nem az iparügyi, hanem csakis a belügyminiszternek volt volna joga a város határozatát felülvizsgálni.

Sokkal pragnansabb sérelmet szenvedett azonban a kisajátítási jog fogalma a volt közmunka és közlekedési miniszterium és a kir. Curia határozataiban a már akkor a forgalomnak átadva volt besztérczébánya-brenói vasut engedélyese ellen egy Borosznó községbeli ház ügyében. E házra egy megyei bizottság azt a véleményt mondta ki, hogy a vasut-okoza rázás következtében repedezik. (Hét éve már, hogy a vasut a forgalomnak át van adva s a ház ma is jókarban áll.) A vasutvállalat vonakodott a házra nézve igénybe venni a kisajátítási eljárást, mert a házra a vasutépítéshez nem volt szüksége s így abban a nézetben volt, hogy a vasut építésére nyert kisajátítási joga e házra nem is terjed ki, de különben is a házat nem látta veszélyeztetve. A birtokos kívánságára a miniszter kimondta, hogy a vasut a házat kisajátítani köteles; tehát, hogy kárt okozott, hogy kártalanítással tartozik. A kir. Curia a miniszteri határozatot törvényesnek tartotta, sőt annak alapján kötelezte a vasutat, hogy szabályszerű kisajátítási tervet adjon be a bírósághoz; tehát kisajátítási eljárásunknak mindjárt második részét kezdje meg, holott — mint tudjuk — nálunk két része van az eljárásnak; az első részben a közigazg. bizottság küldöttsége tárgyalja a terveket; a mi ez esetben nem történt meg.

joggal? A szerző, úgy mint *Thiel* is, igennel felel. A mi törvényünk nem ad kisajátítási jogot a vallásfelekezeteknek, éppen úgy, mint az északamerikai.¹ Nálunk a vallásfelekezetek nem egyszerű társulatok, mint Észak-Amerikában s így hibának tartom, hogy kisajátítási joguk a törvényből kihagyott.

Valószínű, hogy mindenki közérdekűnek állitana nálunk egy templomépítést s ennél fogva a kisajátítási jog mostani törvényünk alapján is megadható volna a vallásfelekezeteknek, ha a törvény azokat az eseteket, a melyekben kisajátításnak van helye, taxative fel nem sorolná. Sieber szerint helyesebb is, ha ilyen esetekre és a tudomány fejlődésével előállható új közhasznu létesítményekre² tekintettel csak az van kimondva a törvényben, hogy «kisajátításnak közérdekből van helye», az pedig, hogy közérdekű a tervezett létesítmény, a hatóság, esetleg a fejedelem határozza meg a kisajátítási jognak esetről-esetre való engedélyezésével. Mindezek dacára a taxativ felsorolás látszik helyesebbnek, mert a kisajátítási joggal az államalkotó egy lényeges jog, a tulajdonjog esik korlát alá; az új találmányok pedig nagyon megtürik azt az időt, mely alatt a törvényhozás is megvizsgálhatja közhasznu voltukat, a vallásfelekezetek kérdésén meg túl van már törvényhozá-
sunk.

Sieber szerint ingóságok kisajátítása ellen sem lehet elvi szempontból kifogást emelni, minthogy kisajátításnak akkor van helye, ha valami közhasznu vállalatnak egy bizonyos tárgy a *helyi viszonyokhoz* képest abszolút szükséges; azt pedig — mint Sieber mondja — még nem bizonyította be senki, hogy ingók is nem lehetnek — az említett célból abszolút szükségesek. Szerintem ez az elv és az indoklás is téves. Először nem az volt volna bizonyítandó, hogy az ingók is nem lehetnek abszolút szükségesek, hanem az, hogy igenis feltétlenül szükségesek, mert kivételes jogot, a tulajdonjog magasztos és szükséges eszméje korlátozására csak igazolt szükség indokolhat. Azt hiszem különben, hogy ingók kisajátításának abszolút szükségessége soha sem lesz bizonyítható s így — mint a mi kisajátítási törvényünk is kimondja — csupán ingatlanok eshetnek kisajátítás alá. Hogy az állam háboruban, tűz-, vízveszélyben ingóságot is vehet kisajátítás alá, helyesebben, hogy azokat kényszerrel megvásárolhatja, az nem a kisajátítási jogon, hanem az állam szükségjogán alapszik. Az igaz, hogy az ingatlanok abszolút szükségességét is lehet vitatni, de komolyan és eredménnyel csakis bizonyos ingatlan szükségességét, tehát midőn a közérdekű vállalat engedélyezve van s annak céljaira a legalkalmasabb hely kerestetik; de elvi szempontból, midőn még csak az a kérdés van tárgyalás alatt, hogy a kisajátítási jog megilleti-e valamely közhasznu vállalatot, azt, hogy a vállalatot helyhez kötni nem szükséges, hogy tehát nem volna abszolút szüksége ingatlan kisajátítására, komolyan vitatni nem is lehet.

Adja Sieber a kisajátítási jog indoklását s tárgyalja a perfektiót vagyis azt az időpontot, a melyen túl már sem a kisajátító, sem a kisajátítást szenvedő vissza nem léphet. Ez a kérdés nem bir ugyan nagy fontossággal, de kiemelendőnek tartom, mert a mi kisajátítási törvényünk erről hézagosan

¹ Kisaj. törvényünk 1. §-a sorolja fel azokat a közhasznu eseteket, a melyekben kisajátításnak van helye. Ebben templomokról, vallásfelekezetekről szó nincs. Budapest főváros kivételeit megállapító 4. §. szerint Budapesten bármely közczélra szolgáló épület létesítésére is meg van adva a kisajátítási jog; de e határozatból a templom közczélúnak ki nem magyarázható azért, mert sem a törvényhatósági joggal felruházotti stb. városokra vonatkozó 3., sem a községi czélokra szóló 2. §-ban olyan kitétel, a melyből a templom közczélú épületnek volna kimagyarázható, illetve az az általános kitétel, hogy «bármely közczélú épületre» megadatik a kisajátítási jog, nem foglaltatik; már pedig, ha a kisajátítási jog a vallásfelekezeteket Debreczenben, Pozsonyban stb. helyen nem illeti meg, ugyanazoknak Budapesten sem lehet templomépítéshez kisajátítási jogot adni, vagyis «bármely közczélú épület» alá kisajátítási törvényünk a templomokat nem sorozza.

² A telefon huzalai elhelyezésére a kisajátítási jogot törvényhozá-
sunk már utólag adta meg.

intézkedik. Kiemelem továbbá Siebert könyvéből a kisajátítást szenvedőnek visszaváltási jogát, a melyet 1881. évi kisajátítási törvényünk azért nem vett át az 1868-iki kisajátítási törvényünkől, mert az a kisajátítóra a megkínálási eljárással volt összekapcsolva, a mi a legtöbb esetben több költséget okozott, mint a mennyit a maradék ért; nálunk tehát nem az elvet magát tartotta a törvényhozás helytelennek, hanem az azzal kapcsolatos eljárást, az eljárás volt volna tehát módosítandó, annál inkább, mert a visszavásárlási jog nemcsak a maradékokra, hanem a felhasznált területre is helyesen illeti meg a kisajátítást szenvedőt, midőn a létesített vállalat megszűnik.

A legérdekesebbek azonban a kártalanítás elvei, és első sorban, hogy beszámítható-e a kártalanításba a kisajátítás után megmaradt birtok értékének emelkedése? Ez a kérdés nagyon vitás s bár bizonyos mértékig igazságosnak látszik, de mert szembeállítva a kisajátítást szenvedő effektív kárával, a gyakorlatban a kisajátítást szenvedő hátrányával érvényesülhet s legtöbb esetben a csak jövőben várható értékemelkedésről van szó, az említett elvet az általános kisajátítási törvényben részletesen szabályozni igen veszélyes lehet. Az északamerikai törvények egyike megengedi a teljes beszámítást, a másik pedig eltiltja a rekompensatiót. Az e kérdésben időről-időre a legváltozatosabb felfogást tanúsító francia törvényhozás szakítva a teljes beszámítást megengedő elvével, most már csak a kisajátítással illetett ingatlan értékcsökkenéséből engedi leszámítani az értékemelkedést, tehát az ingatlan forgalmi értékéből nem. S ez a szabály leginkább megközelíti az igazságot; de nálunk, mint az 1874-ki porosz törvénykönyvből, ez az elv kihagyatott. Nálunk még tárgyalva sem volt e kérdés, a porosz törvény tárgyalása alkalmával azonban igen élénk vitát keltett s különösen a városok petitionáltak ez elv mellett. De a mint a budapesti nagykorút kisajátítási törvénye mutatja, az elvet a mi törvényhozásunk is ismeri s ha ama törvényből következtetni lehet, azt az elvet vallja, hogy az értékemelkedés beszámítását általánosságban nem lehet még elfogadni, hanem csak esetről-esetre a törvényhozás határozza meg, hogy az hol alkalmazható. Ez is mindenesetre lényeges haladás.

A kártalanítás többi elvei a mi törvényünk elveivel lényegileg megegyezők s a kisajátítást szenvedő teljes kártalanítását célozzák.

ARANY SÁNDOR.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új birói ügyviteli szabályok 207. §-a.

Az új birói ügyviteli szabályok 207. §-a szerint, ha valamely beadvány nem elegendő számú példányokban adatott be, a bíróság a feleket a hiány pótlására s a példányoknak a kiadóhivatalban leendő bemutatására végzésileg felhívni köteles. Ez a rendelkezés nem egészen világos, mert az a kétely nincs eloszlatva, vajon a kérdéses beadvány egyuttal érdemileg elintézendő-e, avagy az illető fél pusztán a hiány pótlására hivandó-e fel?

Az ellen, hogy a beadvány egyuttal érdemileg elintéztessék, nagyobb forgalmu törvényszékeknél, különösen a váltóügyeknél, kezelési nehézségek szólnak. Teszem azt A. felperes, sommás váltókeresettel B. elfogadót és C. kibocsátót perli, azonban csak két példányt mutat be. Ha a sommás végzés kibocsátatik, a kereset csak az elfogadónak kézbesíthető, ellenben a kibocsátó részére szükségelt példány esetleges beérkezéséig az iratok 3 napi scontroba helyezendők, ha felperes nem adja be a hiányzó példányt, csak három nap múlva bocsátható ki a sommás végzés a kibocsátó részére, ekkor pedig már felperes az elfogadó ellen kielégítési végrehajtást kérhet és leggyakrabban kérni kénytelen; ha felperes

nem a székhelyen lakik és posta útján küldi be a hiányzó példányt ez az ügyviteli szabályok 106. §-a alapján beigtatandó és még nagyobb forgalmu törvényszékeknél az igtatóból az előadóhoz, onnan pedig a kiadóba kerül, a kiadó esetleg már a hiányt pótolta, a törvényszék pedig ezen az alapon a hiányt pótló felperest a másolási díjban marasztalni kénytelen, miért is a méltánytalanul marasztalt felperes egy neheztelő felfolyamodást ad be, felsorolva a kir. törvényszékről mindazt, a mit már felperes ellen elkövetett és hangoztatva különösen az ügyvédek elleni ellenszenvet, mely komplikált ügy felett a tekintetes kir. ítélő tábla ötös-tanácsban annak rendje és módja szerint határoz. Miért is a gyakorlatomban előfordult esetekben, a kir. törvényszék, hogy az elintéztést egyszerűsítse, mindenekelőtt pusztán a hiány pótlására hívta fel az illető felet.

Azonban az ellen, hogy a beadvány érdemileg ne intéztessék el, a jogkereső közönség jól felfogott, sokszor felette sürgős érdeke szól. A váltóügyeknél maradv a következő esetet említem fel. A. felperes sommás keresettel 5000 frt erejéig beperli B. elfogadót és egyszersmind előző foglалásokkal igazolt veszély alapján biztosítási végrehajtást kér alperesnek két járásbíróság területén levő ingó és ingatlan vagyonára, azonban egy példánnyal kevesebbet ad be. Ha a biztosítási végrehajtás nem rendeltetik el, hanem felperes csak a hiány pótlására hivatik fel, tekintetbe véve, hogy a beadvány igtatása, felszerelése, kiosztása, elintézése és leírása legalább egy napi időt vesz igénybe, a még szükségelt három napi scontro éppen elegendő arra, hogy az előző hitelezők, vagy a jobban felszerelő hitelező adós vagyonát teljesen lefoglalhassák és felperes követelése behajthatatlanná váljék, a mi bizony tulságos nagy büntetés azért, hogy egy példánnyal kevesebbet adott be. De ily esetben az eddigi gyakorlatot, a pusztán hiány pótlására való felhívást, azt hiszem már a nagy felelősségnél fogva is, a bíróság mellőzni fogja és a beadványt érdemileg intézi el, mivel azonban még nem bizonyos, hogy a félnek érdekeit megóvjá, mert például a fenti konkrét esetben, éppen annak a járásbírósnak nem jut biztosítási végrehajtási példány, hol a legnagyobb vagyon van, a mit a bíróság a kérvényből nem is sejtethet.

Miért is az ügyviteli szabályok 207. §-a, szerény véleményem szerint, a törvénykezés egyöntetűsége céljából vagy oda volna módosítandó, hogy a bíróság a hiányzó példánynak pótlását azonnal rendelje el és miután felperest az által, hogy egy vagy több példánnyal kevesebbet ad be, különösen ha ügyvéd cselekszi ezt, ugys mulasztás terhel, a bíróság felperest a hiányzó példány lemásolási díjában azonnal marasztalja el, vagy pedig az ügyviteli szabályok 207. §-ában e szavak után «a bíróság a feleket» ezek a szavak volnának beszúrandók «a beadvány érdemleges elintézésével egyidejűleg.»

Dr. GENTHON FERENCZ.

Külföldi judikatura.

342. A harmadik személy javára kötött életbiztosítási ügyletből a harmadik személy azonnal szilárd jogot nyer a biztosító-társaság ellen. A harmadik részéről való elfogadás nem kelléke ama jog keletkezésének, csak a jog visszavonhatóságát szünteti meg. (*Német birodalmi törvényszék.*)

343. Megtámadási jogot azon hitelező is gyakorolhat, a kinek követelése csak a megtámadott jogügylet létesülte után keletkezett. (*Colmari felsőbíróság.*)

344. A ki alapos ok nélkül az eljegyzéstől visszalép, az okozott összes kárért felelőssé tehető. (*Bajor legfőbb törvényszék.*)

345. Az ügynök nem követelhet provisiót azon esetben, ha az ügylet az ő közvetítése nélkül létesült azon személyek közt, a kiket e célból ő hozott össze, ha az alkudozások egy ízben már megszakadtak és utóbb az ő hozzájárulása nélkül vétettek ismét fel. Kétséges e tétel csak akkor lehetne, ha a megbízó az ügynök roszhíszemű kijátszásával kerülte ki az ő közreműködését. (*Kölni felsőbíróság.*)

Közl: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Hoffmann Pálnak**, a budapesti egyetem kitűnő romanistájának nyugalomba vonulásáról adnak hírt a lapok. Mi, részünkről nem állhatjuk meg, hogy hozzá ne járuljunk Hoffmann tanártársainak és nagyszámu hallgatóinak marasztaló kérelméhez. Mélyen sajnálunk Hoffmann távozását, mert egyetemünk sokat, nagyon sokat veszítene el benne. Csak a legnagyobb tisztelettel beszélhetünk mély tudományosságáról s a tudományos irodalomban kifejtett működéséről. Mint ember általánosan ismert az ő tiszta ideális világnézletéről. Mint tanárt pedig hallgatói szinte bálványozzák. Előadásának a fiatalságra gyakorolt élénk vonzerejét magas színvonalon álló tartalmán kívül az ifjúsággal való érintkezésében egyéniségének páratlanul szíves jóakarata adja meg. Hinni szeretjük, hogy sikerre vezetnek a jogi kar azon törekvései, hogy Hoffmann maradásra bírják.

— **A fegyelmi eljárás elrendelése nem tételezi fel az illető jövedéki eljárás lejártaát.** *A temesvári ügyvédi kamara fegyelmi bírósága:* — — ügyvéd elleni ügyben következő határozatot hozott: A kamarai ügyész szóbeli meghallgatásával az általa előterjesztett indítvány alapján és értelmében — — ügyvéd ellen a temesvári m. kir. Pénzügyigazgatóságnak bélyegrövidítés miatt emelt panaszára indított fegyelmi ügyben a további eljárás beszüntetetik. Indokok: Miután a beterjesztett kimutatásból és az ennek támogatására felhozott adatokból nem lehet megállapítani azt, vajon panaszlott ellen a kimutatásban foglalt bélyegrövidítések valóban fenforognak-e s hogy az ezen kimutatás szerint panaszlott terhére rótt illethekek fenállanak-e, miután magának a bélyegrövidítési jövedéki kihágás megállapítása a büntető és nem a fegyelmi bíróság hatásköréhez tartozván, a fegyelmi bíróság ezen kihágási vétség megállapításának elbírálásába nem bocsájtkozhatik, miután fegyelmi vétség főnforoghatása esetére is a fegyelmi vétség csak folyományának volna tekinthető a bélyegrövidítési jövedéki kihágásnak, így az utóbbinak megállapításáig a fegyelmi vétség megállapítható nem lévén, időelőttiség szempontjából az ügyési indítványhoz képest a további eljárást beszüntetni kellett. (1891 február 28. 115. sz.) *A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa:* A temesvári ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata megváltoztatik s — — panaszlott ellen az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt a fegyelmi eljárás és vizsgálat elrendeltetik, mert bélyegrövidítések miatt emelt panasz esetében a fegyelmi eljárás elrendelése nem tételezi fel a jövedéki büntető eljárás lejártaát és mert panaszlott azon tényében, hogy a panaszlott mellékelt kimutatás tanúsítása szerint több éven át jelentékeny mértékben üzte a bélyegcsonkítást, a fegyelmi vétség oly jelenségei mutatkoznak, melyek a fegyelmi eljárás és vizsgálat elrendelését kellőleg indokolják.

— **A vallásszabadság kérdéséhez.** Irta: dr. Horváth Ödön, dékántanár az eperjesi jogakadémián. E czímen egy három ivnyi terjedelmű füzet jelent meg, melyben szerző tárgyalja az általános vallásszabadságnak s különösen az izraeliták vallásszabadságának kérdését. Mint a munka bevezető fejezetében olvassuk: annak megírására az az eset szolgáltatott okot, hogy egy gör. kath. lelkész egy 16 éves izraelita leányt elkeresztelt, a miért az első foku bíróság által büntetéssel lett sújtva. E bírói ítéletet azonban a maros-vásárhelyi kir. ítélő tábla feloldotta, kimondván, hogy az 1868: LIII. tcz.-nek amaz intézkedései, melyek a más hitfelekezetbe való felvételre foglalnak magukban rendelkezést, nem vonatkoznak az izraelita mint nem-keresztény vallásfelekezethez tartozó egyéneknek a keresztelés tényével, a keresztény vallásba való felvételére. Nagy figyelemmel tárgyalja szerző az izraeliták jogállására vonatkozó szabályoknak a legrégibb időtől való jogtörténeti fejlődését, különös gondot fordítva az 1848 óta keletkezett közjogi szabályokra s kimutatván, hogy a kihágási törvény 53-ik §-ában — melynek alapján az előbb említett felmentő ítélet hozatott — a törvény szavai ellenében állanak annak szellemével, a menynyiben e §-nak előbb említett módon való értelmezhetését a törvényjavaslat szövegének a tárgyalás folyamán kellő megfontolás nélkül eszközölt módosítása okozta. Szerző az utolsó (VII-ik) fejezetben az általános vallásszabadság kimondásának szükségét fejtegeti. — A munka szerzőnél Eperjesen 60 krért kapható.

— **Timon Ákos** egyetemi tanár székfoglalójából közlünk alább egy részletet. Teljesen egyetértünk a kifejtett nézetek-

kel. Eddig a speciális magyar fejlemények úgy az irodalomban mint a törvényhozásban el vannak hanyagolva. Öröndetesnek tartjuk, hogy ujabban mindinkább tért foglalt azon álláspont, hogy fel kell adni azon kényelmes módszert, mely szerint törvényeinket — többé-kevésbé szabadon — a külföldiekből alakítjuk.

«Állami és társadalmi életünk belső elemeinek gyors átalakulása — ugymond Timon — egész jogi szervezetünk ujja alkotását elkerülhetetlenné teszi. A köz- és magánjogi szervezet minden ága már is nevezetes reformokon ment keresztül, a nélkül, hogy a reformok után való törekvés bármit is veszített volna elementáris erejéből. A nyugati civilizáció azon rohamos inváziója, mely önálló nemzeti életünk visszaszerzése óta minden irányban tapasztalható, az eddig fenálló jogintézményeinket is nagyrészen szuperálta, régi formájukban elavultakká tévé. Ebben keresendő annak oka, hogy az idegen jogintézmények receptiója immár sokkal nagyobb mérveket öltött, mint azt jogéletünk bármely fejlődési állapotában tapasztalnánk s mint a mily mérvű receptio az egészséges jogfejlődéshez szüksége volna. Lassankint egy féltudós jogászvilág kezd kifejlődni, mely sem a nemzeti individualitás alapján fejlődött társadalmunkat, sem ahhoz fűződő jogintézményeinket alapos vizsgálódás tárgyává nem tévén, gépszerűleg s önálló tudományos feldolgozás nélkül törekszik alkalmazni a nyugati civilizatio által fejlesztett s általuk csaknem kizárólag a német jogtudományból merített jogi fogalmakat és jogi alakzatokat. Ez öntudatlan s a nemzeti individualitást figyelembe nem vevő receptio végeredményeiben csak káros hatású lehet, mert míg egyrészt veszélyezteteti jogfejlődésünk sajátos nemzeti jellegét és megbénítja a nemzeti szellem jogalkotó képességét, addig másrészt ingadozóvá, bizonytalaná teszi egész jogrendszerünket».

— **Dr. Bozók Alajos** *Ausztiai magánjogának* második füzeté jelent meg a napokban s így e hézagpótló munka teljes befejezést nyert. Bozók műve nemcsak a jogtanuló ifjúságnak tanulási céljaira, hanem szélesebb jogászörök tudományos és esetleg gyakorlati alkalmazására van szánva. Nem követi az osztrák polg. törvénykönyv rendszerét, hanem tudományos rendszerben tárgyalja az anyagot s természetesen folytonos figyelemmel van a magyar és különösen az erdélyi jogviszonyokra. A munka terjedelme 40 iv (640 oldal).

— **A Magyar Jogászegylet** október elején kezdi meg munkálkodását. Vargha Ferencz, az egylet egyik titkára, kecskeméti kir. ügyesszé történt kineveztetése folytán, ezen állásáról lemondott.

— **Az ügyvédjelöltek körében** f. h. 30-án lesz az első felolvasó estély. Ezen fiatal egylet támogatását melegen ajánljuk mindazoknak, a kik a jogász-ifjúság önképzése iránt érdeklődnek.

— **Az angol büntető-törvényjavaslat** [Criminal code (indictable offences) bill] a nők védelméről a következőket tartalmazza:

«Section 105. *Defiling girls under age.* Everyone shall be guilty of an indictable offence, and shall be liable upon conviction thereof to two years imprisonment with hard labour, who, by false pretences or false representations, or other fraudulent means, procures any woman or girl, under the age of twenty-one years to have illicit carnal connexion with any man.»

Ugyanott:

«Section 106. *Conspiracy to defile.* — Everyone shall be guilty of an indictable offence, and shall be liable upon conviction thereof to imprisonment, who conspires with any other person (other than the woman to whom the conspiracy refers) to induce any woman to commit adultery or fornication.»

— **Megjelent: Magyar Compass.** Pénzügyi évkönyv (Horvát-Szlavonországgal) XIX. évfolyam 1891—92. Szerkesztik *Ambruster Jakab* és dr. G. Nagy Sándor. A 692 lapra terjedő munka közhasznú pénzügyi, köz-, mezőgazdasági és statisztikai adatokon kívül közli az összes bankok, szövetkezetek, részvénytársulatok, biztosító intézetek és vasutakra vonatkozó adatokat, kiemelve minden egyes intézetnél a czéggjegyzés módját és a czéggjegyzésre jogosítottak neveit. Ára a könyvnek 7 frt.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A felemás rendszer. — Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól a győri kir. ítélő tábla elnöki titkárától. — *Jogirodalom:* Magyarország és Ausztria közjogi viszonya. Irta dr. Pollner Ödön. Dr. VÁZSONYI VILMOS-tól. *Törvénykezési Szemle:* Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. XIX. Kiskorúak cselekvő képessége. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A felemás rendszer.

Az imént kiadott Birói Ügyviteli Szabályok gyakorlati alkalmazásában és magyarázatában már is sok visszasság mutatkozik.

A szabályzat új intézkedései többnyire olyanok, a melyek nélkül birói szervezetünk élélhetett volna sokáig, a régi — szintén nem igen dicsért — szabályok mellett.

De az új ügyviteli szabályok egyetlen újítása sem fogadtatott birói körökben akkora visszatetszéssel s nem okozott a gyakorlatban annyi nehézséget és kellemetlenséget, mint a 153. §., mely kimondja, hogy «a kiosztásnál szem előtt tartandó, hogy az egyes bírák egy időben főleg egy szakba (330. §.) tartozó ügyekkel, *de ezeken felül mellékszakkbeli ügyekkel is foglalkozzanak* és a körülményeknek megfelelő idő elmultával főleg az azon szakkbeli ügyeket kapják feldolgozás végett, a melyekkel addig mint mellékszakkbeliekkel foglalkoztak».

Sorban kapjuk a panaszos leveleket, — albiráktól, bíráktól és táblai bíráktól egyaránt — a melyekből világos előttünk, hogyan magyarázzák az elnök urak az ügyviteli szabályok ezen §-át s mire fog ez egy-két év múlva vinni.

Bűnügyek előadásában megöszült bíráinkat és vizsgálóbíráinkat *kényszerítik* polgári, telekkönyvi, váltó-, kereskedelmi perek referálására és viszont a polgári ügyek referensei kénytelenek bűnügyi tárgyalásokon is részt venni.

Kétkedve kérdezzük magunktól s az illetékes köröktől, hogy hol itt a ratio, micsoda cél az, mely ez intézkedés tételében igazságügyi kormányunkat vezette? és vajon helyesen értelmezik-e az elnökök a miniszteri rendeletet?

Teljesen értenők — bár akkor sem helyeselhetnők — e rendelkezést, ha opportunítási okokból történt volna, ha azért osztatnának ki az ügyek így, mert nincs elegendő birói személyzet szaktanácsok alakítására.

De itt nem ez az ok. Az ügyviteli szabályok ezen intézkedése éppenséggel nem fogja a munkát kevesbiteni, de sőt a nem szakmájabeli ügyeket előadó bíró sokkal nehézkesebben dolgozván és sokkal nagyobb ellenőrzést igényelvén, természetesen kevesebb ügyet intézhet el, mint egy gyakorlott szakember.

Igen helyes lehet ez a rendszer a joggyakornokok, aljegyzők és jegyzők kiképzetése tekintetében, még azt sem kifogásoljuk, hogy a fiatalabb bírákat a jog minden ágában foglalkoztatják, de azt nem vagyunk képesek megérteni, hogy miért kellene ezt az intézkedést a régebbi bírákra is kiterjeszteni.

Igaz, vannak egyes illustris példák, a melyek e rendszer kivihetőségét igazolhatnák.

De ezek csak kivételek maradnak s mint kivételek, csupán a szabály megerősítésére szolgálnak.

A visszasságok megszüntetésére egy igen előkelő bíró hozzánk intézett levelében az ügyviteli szabályok következő magyarázatát javasolja:

Minthogy az ügyviteli szabályok 330. §-a szerint csak a polgári ügyek vannak külön szakokra (1. közpolgári, 2. urbéri, 3. váltó, kereskedelmi és csődügyek) felosztva, a 153. §-nak fent részletezett intézkedése csupán a *polgári szakok körén belül* nyerhet alkalmazást, és pedig úgy, hogy minden polgári tanácsban működő bírónak alkalma legyen ezen polgári szakkbeli ügyek mindenikében dolgozni. A büntető ügyekkel foglalkozóknak azonban — akaratuk ellen — nem oszthatók ki polgári ügydarabok és viszont a polgári szaktanácsok tagjai se referáljanak bűnügyeket.

Az ügyviteli szabályoknak ilyenén magyarázata a 153. §. nagyon sok helytelen következményét szüntetné meg.

Igen kíváncsnak tartanók tehát, hogy a szabályzat alkalmazásában ezen magyarázat fogadtassék el irányadóul.

Mert az egyes törvényszéki elnökök által már fogantatva is vett felemás rendszer nagyon hátrányosan befolyyna az ügyek elintézésének úgy mennyiségére, mint — s ez már sokkal nagyobb baj — azok minőségére is.

Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez.¹

4. A tétel alól, hogy testi sértésnél ahhoz, hogy a bekövetkezett eredmény mint szándékos beszámíttassék, s a bűnös a tényleges eredmény alapul vétele mellett szándékos testi sértés miatt büntetessék, a Btk. 305. §. és a 306-ik §-nak 2-ik bekezdése tesznek kivételt, a mely esetekben a törvény megköveteli, hogy a tettes szándéka a Btk. 303. és 304. §-aiban felsorolt következmények valamelyikére irányult. Vagyis a tudatelmélet szerint, a most hivatkozott §-okban felsorolt következmények valamelyikének előrelátása szükséges; annak tudata, hogy a cselekedetből ez eredmények valamelyike szükségképen vagy valószínűen bekövetkezik. Ez a dolus directus determinatus, szemben az egyéb esetekben elegendő dolus indirectus indeterminatussal vagy helyesebben a «dolus specialis», ellentétben az egyéb esetekben elégséges dolus eventualissal, mert tartalma az általános sértési szándékkal szemben szorosabban specialisálva, körülvonalozva s meghatározva van.

A gyakorlat a 305. §-ban meghatározott dolus specialist fenforgónak tekintette: orrnak leharapása, orrnak levágása esetében,² de nem, a Curia, ellentétben az alsóbíróságokkal, annál, ki vetélytársnője arcába szalmiak-szeszt öntött, ki ennek folytán balszeme világát elvesztette,³ a mi kevésbé elfogadható, mint a dolus specialisnak a m. kir. Curia által (ellentétben a kir. ítélő táblával) tagadása a fejre kapával

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 38. és 39. számban.

² Ismételtén l. Curia 1887. évi nov. 2. 938. sz. B. J. T. 15. k. 234. l. 1890. évi okt. 10. 3229. sz. és 1890. évi decz. 18. 10,997. sz. U. o. 22. k. 42. l. Kisérlet esetében 1885. decz. 5. 4342. U. o. 17. k. 397. l.

³ 1883. évi május 17. 1882. évi 5683. sz. U. o. 6. k. 321. l.

intézett ismételt ütések esetében, melyek 4 havi betegséget vontak magok után.¹

Az alsóbíróságokkal ellentétben a Btk. 306. §. 1. bekezdését alkalmazta, tehát a dolus specialist nem állapította meg a m. kir. Curia vádlottnő ellen, a ki magzatelhajtás céljából hozzá fordult s magát tévesen teherben levőnek tartott nő méhébe kétszer ludtollal szurt, minek folytán a nő meghalt.²

Dolus specialishoz elegendő azonban a 303. és 304. §§-ban felsorolt következmények valamelyikének előrelátása, s a súlyosabb büntetési tétel ez esetben, ha ezeknek az eredményeknek valamelyike bekövetkezett, mindig alkalmazandó, akkor is, ha a bűnös ellen megállapított előrelátás nem vonatkozik a tényleg bekövetkezett eredményre. Más szóval: a Btk. 305. §-ának alkalmazásához nem kívántatik az előrelátott és a tényleg bekövetkezett eredmény azonossága; nem szükséges, hogy a tettes ugyanazt az eredményt látta legyen előre, mely tényleg bekövetkezett; nem szükséges, hogy az előre látott és a tényleg bekövetkezett eredmény egymást fódje. Az itt képviselt tétel a törvényben egymás mellé állított eredmények büntetőjogi egyenértékében találja indokolását, s számtanilag is igazolható. Mert ha: $a + b = x$; s ha $a = m$, akkor kétségtelen, hogy $m + b = x$.

A Btk. 305. §-ának szövegezése ezt a felfogást nem zárja ki, habár megengedem, hogy az ellenkező értelemben is magyarázható. De ha a törvény kétféle értelmének mind-egyike egyaránt jogosult, elsőbbséget annak kell adni: «quæ vitio caret.»

A német kriminalisták az ellenkező nézetet tartják: «Wenn §. 225. Anwendung finden soll, so muss der herbeigeführte Erfolg dem Willen des Thäters durchaus entsprechen», mondja Olshausen, s például felhossa, hogy ha a tettesnek az volt a célja, hogy a sértettet feltűnően eltorzítsa, az eredmény pedig az volt, hogy a sértett a nélkül, hogy feltűnően eltorzított volna, szemévilágát elvesztette, a 225. §. nem alkalmazható. Csakhogy a német 225. §. és a magyar 305. §. közt (habár kétségtelen, hogy a német Btk. is a a magyar Btk.-nek mintaképül szolgált) az a lényeges különbség, hogy emez «szándék»-ról (Vorsatz), amaz ellenben «célról»-ról (Absicht) beszél.³

Bírói gyakorlatunk tudtommal e kérdésben eddig nem nyilatkozott.⁴

5. Összefoglalva a szándéokra vonatkozó tételeinket:

a) a testi sértés szándékosságához a testi épség veszélyeztetésének előrelátása elegendő. Ennek fenforgása esetében a cselekmény minősítésére az eredmény irányadó. Az eredménynek előrelátása vagy akár előreláthatósága közömbös. (Dolus eventualis elegendő.)

b) Kivételt képeznek a Btk. 305. §-a és a 306. §-ának második része, a mely esetekben a 303. és 304. §§-ban foglalt eredmények valamelyikének előrelátása — a szándéknak e §§ ok keretén belől specialisatiója — szükséges (dolus specialis).

6. Az itt kifejtett álláspontot, mely különben a tételes törvényeknek közös álláspontja — egy igen elterjedt nézet a büntetőjog alapelveibe ütközőnek mondja. Geyer, midőn

elismeri, hogy a tételes törvény szerint a súlyos eredmény büntetvé teszi a szándékos bántalmazást akkor is, ha azt a bűnös előre nem láthatta, ha tehát az neki culpa gyanánt sem számítható be, fájdalmasan így kiált fel: «Leider, nützen alle Berufungen auf die Grundsätze des Rechts nichts gegenüber der lex lata». A büntetőjog kétségtelen alapelveibe ütközik, hogy a tettesnek az eredmény beszámíttassék pusztán azért, mert azt okozta, tehát akkor is, ha őt az eredményre vonatkozólag bűnösség nem terheli. Ez igaz; — de nem igaz, hogy a tételes törvény ez alapelvnek megsértését képezi. A palermoi semmitőszék fenidézett ítéletének e rövid mondata: «a sértéseket nem lehet mérni», a lehető legteljesebb czáfolat. A büntetőjog alapelveinek hűtlen elhagyása csak látszat: a szemrehányás, mely a látszatot valóságnak fogadja el, az itt szereplő causalitás sajátosságának figyelmen kívül hagyásán alapszik.

A bankárnak nyitott pénzszekrénye előtt álló tolvaj a causalitásnak feltétlen ura. Az ő akaratától s elhatározásától függ, hogy az idegen jogot mily mértékben akarja és fogja megsérteni. Kiüritheti a pénzszekrényt egészen, vagy szorítkozhatik a tartalom nagyobb-kisebb részének elvitelére. A testi sértésnél másképp áll a dolog. Itt a tettes természeti causalismust hoz mozgásba. A természeti causalismust pedig az a sajátosság, hogy annak mozgásba hozatala függhet ugyan az embertől, de mozgásba hozatván, nem áll többé az ember hatalmában. Az ember mozgásba hozhatja, de meg nem állithatja. A parancsszóra: «eddig és ne tovább» a természeti causalismus nem hallgat. Általános emberi tapasztalat itt az, hogy csekély okok néha nagy eredményeket idéznek elő. Egy egyszerű megtaszítás, a legcsekélyebb sérülés néha végzetes eredménynyel jár. Ezt mindenki tudja, s mint általános s nem is oly ritka tapasztalatot mindenkinek tudnia kell. A testi sértés elkövetője tehát, ha a bekövetkezett eredményt előre nem látta, vagy előre nem is láthatta, de mindenesetre tudta vagy tudhatta, tudnia kellett és lehetett, hogy cselekedetéből esetleg oly eredmény is származhatik, melyet előre meghatározni képtelen, mely előrelátását jóval meghaladhatja. Ez pedig teljesen elegendő arra, hogy a bűnöst a bekövetkezett eredményre vonatkozólag bűnösség terhelje, hogy a tényleg bekövetkezett eredmény neki beszámíttassék, s büntetése a bekövetkezett eredmény szerint megállapíttassék.

A ki tudja, hogy cselekedetéből váratlan eredmény is bekövetkezhetik, a melyet megakadályozni képtelen, mert abban a pillanatban, a melyben a természeti causalismust megindította, az uralmat fölötté elvesztette: az eredményre vonatkozólag nem büntelen, s így a büntetőjog alapelvei szerint az eredményért felelős. Nem a felelősségről — mely kétségtelen — csak a felelősség mérvéről lehet szó.

A felelősség pedig — s ez ismét kétségtelen — okvetlenül csekélyebb, mint ha oly eredményről volna szó, melynek tényleges bekövetkeztét a tettes előre látta vagy előre látta, s melylyel nemcsak mint elvont lehetőséggel, de mint bizonyossággal, vagy valószínűséggel számolnia kellett. A felelősség csekélyebb, mert csekélyebb a cselekedet objektív veszélyessége. A ki oly cselekedetet visz véghez, a melyből bizonyos eredmény per absolutum származhatik ugyan, de az általános emberi tapasztalat szerint rendesen nem, s csak kivételesen származik, annak a mennyiben még mindig felelős, felelőssége feltétlenül csekélyebb mint az oly cselekedet elkövetőjének felelőssége, a melyből a kérdéses eredmény szükség-szerűen vagy rendesen származik, a melynél a jogsértő eredmény a szabály, s elmaradása a kivétel.

A magyar Btk. ezt az igazságot csak részben vette figyelembe. A 305. és a 306. §. súlyosabb büntetési tételei esetében. De a 303. és a 304. §-okban meghatározott s különösen kiemelt eredményeken kívül még számos oly eredmény marad, mely a tettes szándékát messze meghaladhatja, a melyeknél az eredmény és a szándék egymást belől érintő

¹ 1890. évi május 13. U. o. 20. k. 213. l. Hogy itt is mennyire döntök az összes körülmények, az abból a kétségtelen tényből kiderül, hogy hason cselekvés — ismételt fejszecsapások a fejre — adott körülmények között az ölési szándék megállapítására is alkalmas.

² 1884. évi febr. 28. B. J. T. 8. k. 303. l.

³ Német btk. 225. §-a: «War eine der vorbezeichneten Folgen beabsichtigt, und eingetreten» stb.

⁴ A 306. §. második része esetében az itt képviselt nézet a törvény szavaiból is kétségtelen. A kissé pongyola szövegezésről: «ha pedig a tettes szándéka a 303. és 304. §-okban meghatározott következményekre» («következmények valamelyikére» helyett) bizonyára senki sem fogja azt következtetni, hogy a szándéknak az idézett §-okban meghatározott valamennyi következményre együttesen kell irányulnia.

két oly kört képez, a melynél az eredmény köréhez tartozó körgyűrű igen nagy.

Hogy a büntetési tételek felállításánál a törvényhozó erre nem volt tekintettel, az törvényhozási hiba. A szándékot meghaladó eredmény ép a testi sértésnél nem valami ritka kivétel, de oly állandó jelenség, a mely éppen állandó jellegénél fogva külön büntetési tételt igényel, s nem sorozható a határozottan enyhítő körülmények közé, a melyeknek méltatása a 92. §. igénybevételel történik. A bírói gyakorlat megfigyelése azt mutatja, hogy bíróságaink a szándék megállapításától leginkább oly esetekben idegenkedtek, a melyekben az eredmény annyira tulment a szándékon, hogy a törvényes büntetési tétel határozottan tulszigorúnak mutatkozott. Ez természetesen nem volt helyes, s eredményeiben egyebütt is gátolta a szándék helyes fogalmának érvényesülését.¹

Dr. HEIL FAUSZTIN.

A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.

I. RÉSZ.

Bevezetés.

A katonai büntető eljárás reformja tárgyában a «Jogtudományi Közlöny»-ben közzétett értekezésem kiegészítése gyanánt nem lesz talán érdektelen a katonaságnál (honvédségnél) érvényben levő u. n. «*becsületügyi eljárást*» főbb vonalaiban ismertetni s mint azt a büntető eljárás fejtegetésénél tettem, a becsületügyi eljárásnak hiányait feltárva, ez irányban is kifejtetni azon eszméket, melyek alapján az eljárás ezen neme is korszerűleg és célszerűen újra szervezendő lenne.

Megjegyzem, hogy a hol ezen értekezésben a magyar kir. honvédségre fogok hivatkozni, miután ennek becsületügyi szabályai a közös hadsereg e részbeni szabályaival csaknem teljesen azonosak, a «honvéd» jelző alatt a közös hadsereg is értendő. Megérthetés céljából elő fogom adni, a katonai becsületügyi eljárást mostani szervezetében, ennek kritikai fejtegetését s végül elő fogom terjeszteni a reformjavaslatot.

A katona (honvéd) tiszt állás a büntető jogszolgáltatás szempontjából, sok más egyében kívül, mig abban is különbözik a polgári tisztviselői állástól, hogy mig a polgári tisztviselők által elkövetett tiltott, vagy dekorum-ellenes cselekmények — esetleg mulasztások — büntető vagy fegyelmi uton toroltnak meg, addig a katona (honvéd) tisztnek hasonló cselekményei és mulasztásai azok természetéhez képest háromféle, nevezetesen: *bűnvádi*, *fegyelmi* vagy *becsületügyi* uton jöhetnek elbírálás alá.

Bűnvádi utra a büntettek és súlyosabb beszámítasu vétségek; *fegyelmi* utra a kihágások és azon csekélyebb vétségek tartoznak, melyek három hónapnál hosszabb szabadságvesztés büntetést nem igényelnek, s melyekkel a katonai Btk. a tisztségtől való megfosztást (Cassation) vagy elbocsátást (Entlassung) nem köti össze; végül a *becsületügyi eljárás* célja ugy a tiszt állás közös, mint az egyesek becsületének megóvása és épségben tartása lévén, tárgyat ennél fogva oly cselekmények és mulasztások képezik, melyek mint a büntető és fegyelmi törvényekbe nem ütközök, bűnvádi vagy fegyelmi eljárás alá nem esnek ugyan, mindazáltal a katonatiszti állás helyes becsületérzésével és viszonyaival annyira ellentétben állnak, hogy kérdés merül fel az iránt, valjon a terhelt tiszt — a tiszt állás közös becsületének s ekkép a szolgálat érdekeinek csorbitása nélkül — rendi fokozatában vagy katonai állásában meghagyható-e?

¹ Az olasz Btk. is az eredmény szerint állapítja meg a testi sértés büntetését, de a 374. §-ban általános rendelkezést tartalmaz arra az esetre, ha az eredmény a bűnösnek szándékát meghaladta. A rendes büntetési tétel ily esetben $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ részével enyhítendő.

Kiterjed a tényleges és tartalékos, a szolgálaton kívüli viszonyban és nyugdíjas állományban levő tisztokra, és — miután ezek hivatvák a tisztikar kiegészítésére és pótlására — a tiszthelyettesekre és hadapródokra is. A becsületügyi eljárásnak tehát alávetvük a honvédség és csendőrség kötelékébe tartozó összes tábornokok, törzs- és főtisztok és pedig nem csupán a katonai (combattant) állományhoz tartozók, de egyúttal a hadbírák, orvosok és kezelő tisztok, valamint a hadapródok is.

A becsületügyi eljárás szabályzata nem részletezi azon cselekményeket vagy mulasztásokat, melyek ennek tárgyai lehetnek, hanem általában minden becsületellenes cselekményt vagy mulasztást — a mennyiben bűnvádi utra nem tartozik — elbírálás végett, a becsületügyi eljárás útjára utasít.

Általában tehát az mondható, hogy ide tartozik mindaz, a mi a művelt és lovagias embereknek, — a minőnek a tisztnek minden alkalommal szóban és tettben lennie kell, — becsületérzésével ellenkezik. Közelebbi meghatározással élve, hadbírói tapasztalataim szerint ez utra utaltatnak:

a) iszákosság vagy erkölcstelen magaviselet, a mennyiben ez által nyilvános botrány idéztetett elő;

b) kereset gyanánt üzött vagy a bajtársak kifosztására irányzott kártyázás;

c) rossz hírű személyekkel való társalkodás;

d) lealacsonyító adósságcsinálás;

e) nyilvános helyen tanúsított illetlen magaviselet s különösen az ez által magára vont megbecstelenítés (pl. kidobás, arczulütés stb.);

f) a becsületszó megszegése;

g) bátortalanság; továbbá becsületsértések és párviadalokra célzó bujtogatások.

Ezen esetek egyébként a hadsereg részére 1867. évben kiadott s azóta ujjal pótoltt becsületügyi szabályzatban részletesen fel voltak sorolva; a részletezés azonban, minthogy az kimerítőnek nem találtatott, az új szabályzatban mellőztetvén, a becsületügyi utra tartozó ügyek, a fent előadott általános meghatározással jelöltettek meg, az eljáró bizottságokra bízván annak közelebbi meghatározása, vajon az eset becsületügyi elbírálásnak tárgyát képezi-e vagy sem?

A becsületügyi eljárás azon elvből indul ki, hogy az ily cselekmény nem évíülhet el, minek folytán az időpont, a mikor a becsületellenes cselekmény elkövetetett, figyelembe nem vétetik, s az eljárás még azon esetekre is kiterjeszthető, melyek a tisztnek a katonasághoz való belépése előtt, vagy akkor történtek, a mikor a tettes a becsületügyi eljárásnak nem is volt alávetve (pl. legénységi állományban szolgált) s csak az kívántatik meg, hogy akkor, a mikor az eset eljárás tárgyává tétetik, a kifogás alá vett egyén, a becsületügyi eljárás illetősége alá tartozzék.

Ez irányban tájékoztatást nyújt a közös hadügyminiszteriumnak 1868. évi október hó 11-én 1952/4. oszt. szám alatt a katonai főtörvényszékhez intézett rendelete, mely szerint a becsületbíróóságok illetékességéhez tartozó cselekmények vagy mulasztásokra nézve megjegyztetik, hogy ezek elévüléséről szó sem lehet, egyúttal azonban figyelmezteti a becsületbíróóságokat arra, hogy oly esetekben, melyek csak hosszabb idő eltelte után jutnak tudomásra, mégis bizonyos tekintettel legyenek arra, vajon az ügy már többé vagy kevésbé feledésbe ment-e? és e szerint hozzanak ítéletet.

Becsületügyi eljárásnak van helye továbbá oly megelőző haditörvényszéki vizsgálat után, mely vádlottnak tisztségétől való megfosztását vagy elbocsátását kimondó ítélettel nem végződött, hogyha:

1. megszüntetési határozat hozatott vagy vádlott felmentetett ugyan, de ellene mégis oly gyanúok maradtak fen, a melyek katonai állásával össze nem egyeztethető szennyfoltot képeznek;

2. ha valamely, a katonai bíróság alá nem tartozó tiszt

vagy hadapród a polgári büntető bíróság által becsületellenes tett vagy mulasztás miatt ítéltetett el, a nélkül, hogy egyuttal tisztí jellegetől megfosztatott vagy annak elvesztése az elítél-
tetésnek törvényes következménye lett volna;

3. a bűnvádi utra tartozó eseteken kívül vádlott ellen még oly vádak is fenforognak, melyek a tisztí jelleggel összeférhetleneknek látszanak.

Ellenben a becsületcsorbitó tett vagy mulasztás miatt *becsületügyi eljárásnak nincs helye*, hanem kivételes elbánás alá tartozik ha:

a) vádlott ellen ily cselekmény elkövetése hadtörvény-
széki uton ugyan bebizonyult, de ő e miatt elévülés vagy az indítvány visszavonása vagy kártalanítás folytán, a büntető-
bíróóság által elítélhető nem volt, vagy ha

b) később kiderül, hogy büntető-bíróági elítéltetése még tisztté (hadapróddá) való kineveztetése előtt történt.

Ezen esetekben a bűnperiratok szolgálati uton a honvé-
delmi miniszterhez terjesztendő fel, ki a honvéd főparancs-
nokság véleménye alapján az a) pont esetében az illető tiszt-
nek (századostól lefelé) katonai állásából való elbocsátása,
illetve a hadapródi kitüntetés elvétele iránt intézkedik; a b) pont
esetében a hadapródoknál az azzá való kineveztetést —
a törvényes feltételek hiányában — megsemmisíti; a b) pont-
nak főtisztre vonatkozó esetében, valamint századosnál maga-
sabb tisztet illető minden esetben pedig Ő császári és apostoli
kir. felségének legfelsőbb elhatározását kéri.

A becsületügyi eljárás egyes stádiumai.

1. Az előleges tárgyalás.
2. A vizsgálati eljárás.
3. A végtárgyalás és becsületügyi bizottsági érdemleges
határozathozatal.

Az előleges tárgyalás a szűkebb körű becsületügyi *választ-
mány* által ejtetik meg.

Ennek véleménye az összehívott tisztí gyűlés elé terjesz-
tetik. A tisztí gyűlés határozza el, vajon a terhelt teljesen
tisztázottnak tekintendő avagy ellene a vizsgálat megindí-
tandó-e?

A vizsgálat foganatosítása szintén a választmány feladata.

A végtárgyalás és érdemleges határozathozatal a becsület-
ügyi bizottságot illeti. A tisztí állás becsületét veszélyeztető
vagy sértő cselekményeket és mulasztásokat minden tiszt
köteles, más egyén pedig jogositva van bármely parancsnok-
ságnál feljelenteni, sőt ezt a terhelt, oly célból, hogy magát
bármely gyanúsítás ellen tisztázhassa, önmaga is kérheti.

(Folyt. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

Jogirodalom.

Magyarország és Ausztria közjogi viszonya. Irta dr. Pollner Ödön,
budapesti kir. törvényszéki joggyakornok; a budapesti kir. magy. tud.
egyetem által pályadíjjal jutalmazott munka; 219 oldal.

A kérdés, melylyel szerző foglalkozik, érdekes és nehéz.
Ugy látszik, nehézségének elriasztó hatása nagyobb, mint
érdekességének vonzó ereje, mert nálunk eddig beható tag-
lalásával kevesen foglalkoztak. Míg Ausztria és Magyarország
viszonyait politikai szempontból sokszorosan tárgyalják, a
viszony jogi elemzését elhanyagolták. Közjogi érzékünket és
tudásunkat nagyra becsüljük és meg vagyunk sértve, ha
valaki minket e tekintetben Ausztriával együtt mer említeni,
de közjogi kiválóságunk dacára csak két monographiánk van
Ausztria és Magyarország viszonyairól, míg az osztrák írók
egész sora a kérdést tüzetesen méltatja.

Az első nehézség, mely e viszony kielégítő elemzését
gátolja, az a rettenetes khaosz, mely az államkapcsolatok
tanában uralkodik. Egy és ugyanazon műszónak mindegyik
író más értelmet tulajdonít és a megállapított alapfogalmak
rendszerint csak annyit mondanak, a mennyit mindenki nél-

külök is tud. Ez a tudományos anarchia segítette felszínre
azt a nézetet, hogy az államkapcsolatok tanával egyáltalán
nem kell törődni, az egész hiábavaló szörszálhasogatás. És a
gunyos észrevételek egész özöne éri azt az író, a ki valamely
tényleg fenálló államkapcsolatot valamely elméleti kategóriába
igyekszik besorozni. Pedig Ausztria és Magyarország közjogi
viszonyainak kérdése az államkapcsolatok tanával szorosan
összefügg és e viszonyt helyesen csak az fejtheti ki, a ki a
magyar közjogban és az államkapcsolatok tanában egyaránt
otthonos. Igaza van *Furaschek*-nek, midőn «Personal und
Realunion» cz. munkájában a szörszálhasogatás vádját vissza-
utasítja: «Minden tudomány első feladata, hogy a különöst
az általános alá sorolja; az individualist az egyenlővel,
hasonlóval és különbözővel egybevetni és ilyen módon az
adott jelenséget teljesen felismerni csak akkor lehet, ha azt
határozott fogalom alá soroztuk». Ha az alapfogalmak ele-
gendő számuak, helyesek, tartalmasak és megállapodottak,
értéküket kicsinyíteni nem lehet; ha valamely viszonyt hamar-
jában jellemezni akarunk, nem kell annak minden részle-
tét kifejtenuk, egyetlen műszó feltárja minden lényeges mo-
mentumát.

A szerző, mint rendszeres fő, teljes tudatában van annak,
hogy az általa tárgyalt kérdés szoros összefüggésben van
az államkapcsolatok tanával és munkája elején (1—52. old.)
az államkapcsolatokkal foglalkozik. Megkísérli a khaosz el-
osztatását, de nem sok szerencsével. Abból az alapeszméből
indul ki, hogy az államkapcsolatokat két szempontból lehet
megítélni; az egyik azt tekinti, hogy két vagy több állam
államhatalmában ugyanazon physikai személy részesedik, a
másik, hogy két vagy több állam mennyiben korlátozza egy-
más irányában államhatalmát. E két felosztás szerző szerint
egymást keresztezi, egyik a másikba bele nem illeszthető
(48. old.). Az első szempontból kiindulva, a personalis és a
realis unió közt abban látja a különbséget, hogy a personalis
unióban az uralkodó közös személyében az államhatalom nem
egyesül, míg a realis unióban közös államhatalom létesül.
Ez a megkülönböztetés sem eredetinek, sem jónak nem mond-
ható, bár szerző önérettel említi fel, hogy az ő meghatá-
rozása «a meghatározások legtöbbször eltér». Ez a meghatá-
rozás teljesen egybevág Bluntschli definitiójával, a ki maga
sem eredeti, mert már előtte Oppenheim hasonló meghatározást
adott. De Bluntschli legalább különbséget tesz a personal-
uniók közt, esetleges és állandó personal-uniót különböztetve
meg, míg a szerző további osztályozásba nem bocsátkozik.
Hogy e meghatározás mily keveset mond, kitűnik abból,
hogy segítségével nem lehet jelezni ama változásokat, melye-
ken Ausztria és Magyarország viszonya az idők folyamán
keresztülment. Mert így Magyarország és Ausztria viszonya
personalunió volt 1526-ban, az maradt 1547-ben, 1687-ben,
1723-ban és 1867-ben, tehát e műszót véve alapul, a viszony
ma is ugyanaz, mint 1526-ban. Mindettől eltekintve, a szerző
még ellentmondásba is kerül önmagával, midőn egyszer azt
mondja: «az unió az a viszony, mely fenáll akkor, midőn
két vagy több államnak az uralkodója egy személy» (47. old.),
máskor meg azt fejtegeti, hogy összetett államban is állhat
fen unió (51. old.); ez az ellentmondás annál nagyobb, mert
a szerző már a 8. oldalon egész határozottsággal kimondta,
hogy «nem lehet szó souverain és nem souverain államokról»,
az összetett államot tehát egy államnak tekinti.

A szerző meghatározásának hiányossága akkor derül ki
teljes mértékben, midőn az államkapcsolatokat a második
szempontból fejtegeti. A punctum saliens itt is az, van-e
közös államhatalom vagy nincs; ez a határvonal az összetett
állam és az államszövetség között. De ha personalunió és
realunió közt ugyanaz a különbség, mint államszövetség és
összetett állam között, mire való a kettős szempont, a kettős
munka? Azt hiszem, hogy a szerző, midőn azt állítja, hogy
a két felosztás egymást keresztezi, éppen úgy tévedésben

van, mint azok, a kik az uniókat önálló kategóriának tartják. *Az unió egyik formájában nem is államkapcsolat, másik formájában pedig nem egyéb, mint az államszövetség alfaja.* Mindaddig, míg két vagy több állam közt az uralkodó személyének közössége nem jogi kötelezettség, melyet kölcsönösen törvénybe foglalnak, az államok közt semmiféle jogi kapocs sem létezik. Az uralkodó személyének közössége ilyen formában is nagy horderejű tény, mert ha az uralkodó physikai személyében két uralkodó is rejlik, akarata tényleg mégis egységes és a jogilag egymástól teljesen elvált államokat tényleg összekapcsolja; az összeköttetés annál nagyobb lesz, minél nagyobb befolyást adnak az illető államok alkotmányai az uralkodónak. Az ilyen államokban a legnagyobb mértékű alkotmányosság, az uralkodó jogainak lehető megszorítása tehát nemcsak a polgári szabadság érdeke, hanem a teljes állami függetlenségnek is eminens követelménye. Mihelyt két vagy több állam közt az uralkodó személyének közössége jogi kötelezettség, melyet egyaránt törvénybe foglalnak, ezen államok közt államszövetség létesült. Két vagy több független állam éppen úgy elhatározhatja, hogy ezentul uralkodójának személye közös lesz, mint elhatározhatja, hogy közös miniszteriumot létesít, midőn a közös miniszter physikai személye jogilag ugyancsak két vagy több minisztert foglal magában. A kapcsolat az első esetben azon egyszerű okból szorosabb, mint a második esetben, mert az uralkodó a legmagasabb organum. A szerző az államszövetség kategóriájában semmiféle alosztályozást sem tesz. Ilyen körülmények közt természetesen ismét nem tudja jelezni Ausztria és Magyarország viszonyának változásait. Szerinte Ausztria és Magyarország már 1723-ban államszövetség volt, az maradt 1848-ban és az ma is. Az államszövetségek közt első sorban meg kell különböztetni az időhöz kötött és az állandó államszövetségeket. A kettő közt nemcsak a tartam tekintetében van különbség, miként a szerző hiszi; a lényeges különbség az, hogy az állandó államszövetséget egyik állam sem bonthatja fel önállóan, nemzetközi jogsérelem nélkül, míg az időhöz kötött államszövetség önmagától megszűnik. Az első esetben az államok főhatalmuk gyakorlását tehát nemcsak tovább, hanem nagyobb mértékben is korlátozzák, mint az utóbbi esetben. Különbséget lehet továbbá tenni szervezett és szervezetlen államszövetségek közt. Az első esetben a szövetségben levő államok nemcsak együttes eljárásra kötelezik magukat, hanem közös organumot is létesítenek; a második esetben mindegyik állam külön organumaival hajtja végre kötelezettségeit. Ezek után már most könnyebben kifejezhető, miért olyan szoros Ausztria és Magyarország közjogi viszonya. A hadügy és külügy leglényegesebb részeiben s az ezekre vonatkozó pénzügy tekintetében a két állam állandó, szervezett államszövetséget képez. Az állandóság egyfelől és a közös szervezet másfelől már akkor is hatalmas kapcsot képeznének, ha két államnak külön uralkodója volna: a kapcsot még erősebbé teszi az uralkodó közös személye és az u. n. közös érdekű ügyek terén fenálló, időhöz kötött államszövetség.

Hosszasabban foglalkoztam a munkának az államkapcsolatokról szóló részével, mert itt látom a munkát alapjában elhibázva. A munka egyéb részei sokkal jobbak, a részletekben nem egy éleseszü megjegyzés található, mely a szerző hivatottságáról tanuskodik. Pontosság, kritikai felfogás és őszinte nézetvallás a szerző dicséretes tulajdonságai. Munkájának van tendenciája, a szó nemesebb, tudományos értelmében, de nincs a pártpolitika szempontjából. Kár, hogy a munka élvezését nehézkes stílusa megrontja.

A viszony történeti fejlődésével közel 100 oldalon foglalkozik. E részben legértékesebb azon osztrák hatóságok fejlődésének feltüntetése, melyeket jogellenesen Magyarország részleges igazgatására használtak. A pragmatika sanktio tekintetében nézete eltér a szokásos theoriáktól. Igen ügyesen megczáfolja azt a felfogást, mintha a pragmatika sanktio

szerződés volna az uralkodóház és a nemzet, avagy a király és a nemzet közt. Kifejti, hogy a nemzetet képviselő országgyűlés és a király nem tekinthetők szerződő feleknek, hanem államhatalmi tényezők, melyeknek közreműködése minden törvényhez szükséges; a dinasztia és a nemzet pedig már csak azért sem köthetnek szerződést, mert az uralkodóház a magyar közjogban nem közjogi intézmény. Részemről a szerző érveléséhez még azt teszem hozzá, miért nem tartják szerződésnek a szerződési elmélet hívei az 1687: II. és III. törvenyzikket, hiszen ezekben is kettős kötelezettség foglaltatik, a nemzet lemond választási jogáról a két fiág javára és a király köteleztetik koronázásra és hitlevél kiadására? A pragmatika sanktiót a dynastia és a nemzet közt kötött ünnepélyes szerződésnek nevezni valósággal közjogi élcz, mert hiszen 1723-ban Magyarországra nézve a dinasztia egyetlen tagból állott, az uralkodó királyból, mire való ezt az egy tagot dinasztianak nevezni. A mi pedig az «ünnepélyességet» illeti, nincsenek ünnepélyes és hétköznapi törvények, a törvény mind egyformán ünnepélyes. A szerző szerint a pragmatika sanktio nemzetközi szerződés Ausztria és Magyarország közt, melyet az ausztriai államot személyesítő absolut uralkodó egyfelől, és a magyar állam (király és nemzet) másfelől kötöttek. E felfogását avval támogatja, hogy az együttes birtoklás jogilag csak így állapítható meg. De hát ki mondja, hogy meg kell állapítani? A pragmatika sanktio közönséges törvény, mely az 1687: II. és III. tcz.-től csak tartalombőség tekintetében különbözik. Ha két állam szerződésileg állapítja meg az uralkodó személyének közösségét, úgy jár el, mint Svédhon és Norvégia. Norvégia egy szerűen elfogadta Svédhon örökösödési rendjét és 1815-ben a két állam egyező törvényekkel még azt is szabályozta, hogyan válaszzanak maguknak a mostani uralkodóház kihalta esetére közös uralkodót. Minthogy a magyar király 1723-ban egyuttal absolut osztrák uralkodó is volt, nagyon kényelmes dolog fenforgó szükség esetén a magyar királyba az osztrák uralkodót beledisputálni. A magyar nemzetnek, midőn 1723-ban elfogadta a pragmatika sanktiót, éppen olyan kevésbé volt szándéka Ausztriával szerződést kötni, miként az osztrák absolut uralkodó 1713-ban nem akart szerződni Magyarországgal, mert hiszen két évvel ezután keletkezett nálunk az 1715: III. tcz., mely a fiág kihalta esetére a szabad választás jogát biztosítja. Ausztria és Magyarország közt az uralkodó személyének közössége tehát ma sem jogi kötelezettség, hanem a két állam külön-külön megállapított trónörökösödési rendjének bizonyos fokig való esetleges meg egyezéséből származik, vagyis az uralkodó személye tekintetében az összeköttetés még ma sem jogi természetű, hanem csak tényleges. H. A. Zachariae, a ki a jogi állandóságban látja a realis unio lényegét, nem is habozik Ausztria és Magyarország viszonyát personalis uniónak mondani.

A jelenlegi viszonyt elemző részben a szerző két mulasztást követ el; teljesen figyelmen kívül hagyja a magyar közjogi írókat és nem emlékezik meg az országgyűlés vitáiról. Pedig ha az író irótársait fumigálja, hogyan tisztuljanak az eszmék és hogyan ítélje meg az olvasó, mennyi a könyvben az új, az eredeti? Az országgyűlési vitákat sem lehet agyonhallgatni, mert elvégre is az országgyűlésen csinálják a valódi közjogot. Bosznia igazgatásának, a katonaság elhelyezésének, stb. kérdése mekkora vitát keltett, de ezekről a szerző a kérdések tárgyalásánál egyetlen szóval sem emlékezik meg. Egy monographiában meg kellene találunk minden magyar író és nevesebb államférfiu nézetét, a nevesebb külföldi írók véleményét, e vélemények kritikáját, az országgyűlésen nyilvánított nézeteket és e nézetek méltatását. Nem foglalkozhatom a munka minden részletének birálatával. Általánosságban konstátálom tehát, hogy fejtegetései nagyjában nem nélkülözik a kívánatos praecisiót, sőt egyesek, mint pl. a nemzetközi szerződések közjogellenes szövegéről, a közös

zászló és rendjel helytelenségről, a katonai nevelésről, a katonai büntető igazságszolgáltatás közjogellenességéről, a konszultusok ügyéről, stb. erős logikára vallanak. Annál kirívóbb az a hiba, hogy a védelmi rendszer megállapítását közös ügynek nevezi, holott az 1867: XII. tcz. 13. szakasza alapján csak közös érdekű ügynek mondható.

A munka előnyeit és fogyatkozásait egybevetve ítéletemet abban foglalhatom össze, hogy az eddigi monographiák közt jól megállja helyét. Bizonyos értelemben a munka tehát hézagot pótol, csak hogy még mindig tetemes hézag marad utána.

Dr. VÁZSONYI VILMOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

XIX.

Kiskoruak cselekvő képessége.

Kétféle az álláspont, mely a kiskoruak szerződő képessége tekintetében a törvényhozó előtt kínálkozik. Kimondhatja szabály szerint a szerződés-képességet úgy azonban, hogy a káros ügyletet utóbb megengedje támadni; vagy pedig szabálynak mondja a szerződés-képtelenséget, úgy azonban, hogy kivételes esetekben a képességet mégis megadja.

Mindkét eljárás abból a megfontolásból indul ki, hogy a kiskorut a saját gyöngesége ellenében meg kell védeni, de meg kell őt védeni e védelem tulsága ellen is. Meg kell tehát adni a módot, hogy könnyen reá ne szedjék; de vigyázni kell arra is, hogy a saját mankóján meg ne botolják. Az elv tehát nem kétséges, a kérdés csak *mennyiségi* kérdés: mi legyen szabály, mi kivétel: a képesség, vagy annak hiánya?

A régibb római, a régi magyar és a mai francia jog az egyik utat választották. Szerintök az ember, mihelyt felseződött (törvényes kor, pubes), szerződés-képes. De a káros szerződés megtámadható: a praetor megadja az in integrum restitutiót, a magyar bíró megengedte a revocatiót és invalidatiót, a francia Code szerint a káros szerződés sujet à la restitution. Az ügylet érvénytelen, nem mert kiskoru kötötte, de mert *káros* . Minor restituitur non tanquam *minor* , sed tanquam *laesus* .

A modern római jog a másik uton halad, és példája határozó lett a többi törvényhozásokra is. Felállítja a szabályt, hogy a kiskoru terhes szerződést nem köthet. Ezzel elesik a restitutio és a vele járó bizonytalanság. A laesio nem feltétele többé a hatálytalanságnak: az ügylet érvénytelen, *mert* kiskoru kötötte.

Szükségtelen mondanunk, hogy a legislativ *indok* mindkét eljárásban ugyanaz, de a gondolat *technikai megvalósítása* más. Amott a törvényhozó esetről-esetre rendeli megvizsgálni, meg lett-e a kiskoru károsítva, emitt e kérdéssel egyszer s mindenkorra végez. Amott concrete oldja meg a feladatot, emitt abstracte. Amott a károsodás a megtámadási kereset *tényalapjához* tartozik, emitt csak a *jogszabály indokához* .

Ez utóbbi különbséget gyakorlatunk egy idő óta szem elől téveszti. Olvassuk a következő döntéseket:

1. Curia: «Ha való az, hogy alperes a faárunak átvétele idején saját számlájára építkezéseket elvállalt és a felperestől átvett faárúkat üzlete körében használta fel, akkor ő kiskoruságára sikerrel nem hivatkozhatik, *mivel a törvény a kiskoruakat csak könnyelmű adósságcsinálás ellenében kívánja azon rendelkezésével védeni, mely szerint a kiskoruak által vállalt ily pénzübeli kötelezettségek magánál a törvénynél fogva semmivé* , a kiskoruak által kötött egyéb ügyleteket ellenben csak annyiban mondja ki *megtámadhatónak, a mennyiben azok a kiskoruakra nézve károsak* , mi jelen esetben ki van zárva, ha bebizonyítottatik, hogy alperes az átvett faárúkat általa elvállalt építkezésénél használta fel és azok értékét az építettőtől meg is kapta». (1345/89. vsz. Polg. törvénykezés XX. köt. 50. l.)

2. Curia: «Tekintve, hogy alperes azt, miszerint az árukat, melyeknek vételára képezi a kereseti követelésnek tárgyát, tényleg ön-

állóan folytatott kereskedelmi üzlete részére felperestől megvásárolta, nem vonta kétségbe; továbbá tekintve, *hogy a törvény a kiskoruakat csak könnyelmű adósságcsinálás ellenében oltalmazza azon rendelkezésével, mely szerint a kiskoruak által vállalt pénzübeli követeléseket semmivé* kimondja, az üzlet körében tett bevásárlások azonban, melyeknek értéke a kiskoru vagyonába folyt, ezen tekintet alá nem esnek, különösen akkor, midőn a vásárolt áruk már tovább adatván, alperes által vissza nem adhatók. » (1444/89. vsz. u. o.)

3. Curia: «Alperesnek az a kifogása, hogy a vételi ügyletek egy részének megkötése idején még kiskoru volt, figyelembe nem vétethetett, *mert . . . a törvény a kiskoruakat csak könnyelmű adósságcsinálás ellenében oltalmazza azon rendelkezésével, mely szerint a kiskoruak által adósságcsinálás céljából vállalt pénzübeli kötelezettségeket semmivé* kimondja; az üzlet körében tett bevásárlások azonban, melyeknek értéke a kiskoru vagyonába befolyt, ezen tekintet alá nem esnek és ennél fogva a kiskoruak alapján meg nem támadhatók akkor, midőn a vásárolt áruk tovább adatván, alperes által vissza nem adhatók. » (1453/90. sz. Dár u. f. 26. köt. 157. l.)

Ezekben az ítéletekben nyilvánuló gyakorlat — mely, látnivaló, egészen a szóhangzatig azonos mindhárom esetben — egyenesen törvényellenes.

Hazai törvényeink, melyeket az 1877: XXII. törvény-cikk 7. §-a e tekintetben fentartott, kétséget nem hagynak az iránt, hogy a kiskoru, atyja vagy gyámja beleegyezése nélkül terhes szerződést nem köthet. Ezt mondja az 1715: LXVIII. tcz., mely a vagyonrendelkezési képtelenséget az ingó vagyon tekintetében is a 24. évig kiterjeszti,¹ ezt mondják az 1792: XVII. és 1802: XXI. törvények is, melyek szerint: «minorennum . . . obligationes vim hanc nullo unquam tempore habebunt» és «contractus obligatoriales cum filiis et filialibus familias . . . infra perfectam aetatem constituti . . . pro invigoratione et nullis declarantur». Nincs tehát kétség az iránt, hogy a régi magyar jog álláspontja, mely szerint a fegyverfogható 12 éves fiú feltétlenül cselekvőképességű volt, és mely álláspont már Verböczy hármaskönyvében is erősen római irányba terül, az 1715. törvény óta végkép el van hagyva, és fel van cserélve azzal az elvvel, melyet a modern német római jog ural: a kiskoru feltétlenül vagyoni gyámságával.² Frank ezért az idézett törvények foglatját lehető szabatosággal e szavakban foglalja össze: «A kiskoru, apa, gyám vagy gondviselő alatt állván, ezek engedelmével nélkül sem ingatlan, sem ingó javairól nem intézkedhetik: ez igaz értelmében az 1715-iki törvénynek, melyből a későbbiek is (1792: XVII., 1802: XXI. tcz.) folytak. Már ezen igazságból nyilván következik, hogy a kiskoruak lemondó tettei, visszavonás nélkül is, erőtlenekek.»

Az 1877-iki gyámtörvény e szabályt a kiskoruakra ki nem mondja ugyan (bár e szabályozás inkább odaillene volna, mint sok más intézkedés, mely e szerencsétlen törvényben helyet foglal), de kimondja a gondnokoltakra: «A gondnokság alá helyezett gondnokának jóváhagyása nélkül magát le nem kötelezheti, jogokról le nem mondhat, de viszterherrel nem járó jogügylet által jogokat szerezhet és kötelezettségektől mentesülhet» (33. §.). Az ezen szakaszban foglalt elv pedig valóságban részben szűkebb, részben tágabb körben alkalmazandó, mint melyet e szakasz neki kirendel. Szűkebben, mert nem szorul bizonyításra, hogy a viszterher nélküli jogügyletre nem *minden* gondnokolt képes, hogy jelesül a 28. §. a) pontban említett «elmebeteg» (örültek) *teljesen* cselekvőképtelenek, akár a gyermekek. De tágabban is, mert amaz elv valóságban minden *korlátoltan* cselekvőképességű emberre, tehát nemcsak a gondnokoltakra, hanem a törvényes koron felüli kiskorura is alkalmazandó. Így tanítják e szabályt újabb jogírónk (lásd

¹ «Pupilli demum usque legitimam aetatem suam . . . nec de rebus suis mobilibus per se disponere . . . valeant.» Hogy itt a legitima aetas alatt nagykorúság értendő: l. Frank: I. 112. §.

² E fejlődést tanulságosan foglalja össze Dell'Adami «Magánjogi kodifikációnk és régi jogunk» című művében. (Jogászegyleti ért. 23. füz.) 34—38. l.

Sipőcz Gyámsági törv. 23—25.; Zlinszky Magyar magánjog 127. l.) és így tartotta ezt a legujabb időig hazai gyakorlatunk is.

E tanítással és e gyakorlattal szakítanak a fenti ítéletek, azon indokolással, hogy «a törvény a kiskorukat csak könnyelmű adósságcsinálás ellenében kívánja oltalmazni», és ezért a nem-könnyelmű adósságcsinálás szempontja alá eső terhes szerződések érvényét a kiskorúval szemben is elismerik.

Ám ez nem a törvény álláspontja. A törvény *indoka* és *célja* — mint fentebb mondtam — csakugyan az, hogy a kiskorut a *káros* szerződés ellen meg kell óvni; de hogy e cél mentül helyesebben elérje, eltiltotta a kiskorut *minden* terhes szerződéstől. A törvény megvalósíthatta volna a maga szándékát úgy is, hogy esetről-esetre a bíróra bízta volna annak vizsgálatát, vajon káros-e a konkrét szerződés a kiskorura vagy sem? Rendelhetett volna esetről-esetre *causae cognitio*t, a praetor mintájára, ki a kiskorukat oltalmát Rómában is úgy kezdte, hogy oltalmat ígért csakis a minor «*deceptus*»-nak, azaz csakis a mennyiben a visszahelyezésre *konkrét* ok fenforgett. De a modern gyámállam tovább ment. Nem teszi ki a kiskorú érdekét a *causae cognitio* esélyeinek. Nem a bíró szavától teszi függővé, megálljon-e a szerződés vagy sem. Erejét veszi egyszersmindenkorra *minden* terhes szerződésnek: így, igaz, erejétől foszthat esetleg sok előnyös szerződést is, de legalább biztos, hogy elejét vette *minden* károsnak is. Ez az, mit én a törvénycél *absztrakt* megoldásának nevezek a másik *konkretizáló* eljárással szemben.

Melyik helyesebb a két eljárás közül a törvényhozási politika és technika szempontjából? Az ilyen kérdésekben nincs abszolút döntés, mindkét eljárás mellett szólnak okok. Helyesebb volt-e a sabinianusok eljárása, kik a serdültség jogát esetről-esetre a «*habitus corporis*, ut *generari possit*» vizsgálatától tették függővé, vagy a Proculus tanítványaié, kik azt egyszersmindenkorra a 14-ik életévhez kötötték? Helyesebb volt-e esetről-esetre vizsgálni, vajon a kikötött kamat aránylag tulmagas volt-e, vagy egyszersmindenkorra meghatározni a maximumot, melyen túl a kamat semmi esetre se mehetett? Helyesebb volt-e a végrendeleti tanunak, kiről a végrendelet megemlékezett, aggálytalanságát esetről-esetre kutatni, vagy őt egyszersmindenkorra a tanuzásból kizárni? És a perben, így vagy amúgy kellett-e helyesebben eljárni a rokonokra, sógorokra, megbízottakra, szolgálati személyzet tanuképességére nézve? Minden jogrendezés a maga természeténél fogva általános. És minden általánosításnak megvan az a természetes hibája, hogy az egyedi esetre alkalmazva, hol tág, hol szűk: nem ruha, hanem mondur. De azért a törvényhozó, ha egyszer az általános megoldásra határozta el magát, megköveteli, hogy az általános szabály általánosan, azaz minden esetben és minden konkretizáló kritika nélkül alkalmaztassék is. Nem teszi ez alkalmazást függővé attól, vajon a bíró véleménye szerint eléri-e a szabály a konkrét esetben a maga célját? Nem áll az ilyen tételre a téves parómia, hogy «*cessante ratione legis, cessat et lex*» — a törvény *indokával* nem szabad harcolni a törvény világos *parancsa* ellen, mert a bíró a *törvényt*, nem pedig a törvényhozónak abban ki nem fejezett *célzatát* van hivatva megvalósítani. A Senatus consultum Macedonianum és a Vellejanumnak is megvolt a maga *indoka*. De vajon mert a konkrét esetben a kölcsönvő nem Macedo, hanem gyöngéd családfi, és a kezeskedő nő nem gyöngé és befolyásolható, hanem erős és önálló — lehet-e a védelmeket kizárni azzal, hogy «a törvény csak az örökösök fiuk vagy az ingatag nők esetére alkotta?» Pedig szakasztott ilyen a fenti ítéletek indokolása.

Van azonban mindhárom ítélet indokolásában az eddig fejtegetett hamis tétel mellett egy helyes is, csak hogy nem jut kellő kifejezésre. Mindhárom ítélet hangoztatja ugyanis, hogy a kiskorú alperes «a faárut átvette és felhasználta és azok értékét az építettőtől meg is kapta», hogy «az áruk

értéke a kiskorú vagyonába befolyt» és hogy a «vásárolt áruk a kiskorú által tovább adattak». Szóval mindhárom ítélet azzal is érvel, hogy a kiskorú az ellenfél teljesítése által *gazdagodott*. Csakhogy ebből nem a szerződés érvényessége, hanem a *gazdagodás restitutója* folyik. A szerződési és gazdagodási igény ezen összezavarásában s nylenek a következő ítéletek is:

1. *Bogsáni járásbírósg*: Jelen esetben felperes által a péküzlet folytatásához nélkülözhetetlen liszt adatott, alperes azt elfogadta, felhasználta, belőle különböző ingóságokat szerzett... e tények olyanok, melyek alperes fizetési kötelezettségét kétségbevonhatatlanul maguk után vonják, különben azon jogelv tételnek semmivé, hogy *senki más kárával nem gazdagodhatik*.

Curia: Helybenhagyja «... minthogy a liszt a péküzletbe befektetett...» (*Márkus* Felsőb. hat. 28. l.)

2. *Pécsi járásbírósg*: Felperes az általa hivatkozott tanukkal teljes bizonyítékot szerzett arra, hogy a számlában foglalt áruk alperes által rendeltettek meg, és hogy annak részére szolgáltatott ki, *minthogy pedig mindezen tárgyak szükséges tárgyakat képeznek és ezzel vagyoniilag gyarapodott*, kiskorúságával nem védekezik.

Curia: Helybenhagyja. (7000/89. sz. Dtar. u. f. 22. k. 294. l.)

Szerződés és gazdagodás, vételár és érték, teljesítés és visszatérítés össze vannak itt zavarodva. Hiszen világos, hogy abból, hogy a kiskorú az ingóságokat átvette, nem az következik, hogy a semmisen kikötött vételárt megfizesse, hanem az ingóságokat, melyeket sine causa bir, visszaadja; hogy ha felhasználta, nem a kikötött vételár, hanem azok értékét köteles megtéríteni, és ezt is csak a jelen gazdagodás erejéig. A fenti ítéletek úgy beszélnek, mintha a szerződésen kívül más marasztalási jogalap nem volna a világon. Pedig mindent, a mit e tekintetben mondani kellene, megmondta már *Frank* a maga egyszerű, világos nyelven: «Ugy látszik, hogy *vállalat* (= szerződés) és *térítés* (= restitutio) között különbség vagyon. Mivel t. i. a törvény ígérete teljesítésétől a kiskorut felmentette, abból még nem következik, hogy ő azt is, a mi másé, megtarthatja, hogy szabadon kárt tehet, vagy hogy másébol ingyen élhet. Köteles tehát pl. a mit kölcsön, zálog, vagy őrizet fejében mástól bir, kiadni; köteles a kárt, melyet okozott, megtéríteni; nemkülönben szállásért, tartásért, ruházatért fizetni, *nem ugyan alku, de mégis igaz becsü szerint*. Mennyire pedig kölcsönpénz még a kiskorú kezében, vagy legalább javaiban befoditva találatik, fizetést is lehet követelni: mert nem illik, hogy akárki más kárával gazdagodjon». (Közig. törv. I. 577. l.) A gazdagodás, vagy esetleg a hasznos ügyvitel (negot. gestio) azok az alapok, a melyeken az ilyen esetekben marasztalni kell, de a semmis szerződés feltétlen semmis marad. Szükségtelen mondanom, hogy a jogalap e különbözősége nem csak elméleti. Mert ha egy kiskorú tapasztalatlansága folytán háromszoros árban vesz ruhát, lakást, élelmet — vajon a fenti ítéletek megítélték volna ilyenkor a háromszoros árt is? És ha nem, akkor nem világos-e, hogy a kiskorú ilyenkor nem a szerződés, hanem gazdagodás alapján fizet?

Valamint gazdagodás és hasznos ügyvitel, úgy *kártérítés* helyett is gyakran *szerződési* teljesítést ítélnék meg bíróságaink. Ilyen a következő ítélet:

1. *Dicső-szent-mártoni járásbírósg*: Alperes (kiskorúsági) kifogásának annyival inkább hely adandó volt, mert felperes semmi oly körülményt nem állított, mely beigazolta volna, hogy alperes *ravaszsul színelte volna magát nagykorúnak*.

Curia: Helybenhagyja. (3326/89. sz. Dtar. u. f. 24. köt. 16. l.)

2. *A budapesti kir. ítélő tábla*: A keresethez A. alatt csatolt anyakönyvi kivonat tartalma szerint a C. és D. alatt bemellékelt s érvénytelennek kimondatni kért köteleveleknek 1883. évi szeptember hó 2-án és 5-én történt kiállításakor felperes még kiskorú volt ugyan; eme körülmény alapján azonban felperes kereseti zárkérélmének hely adható nem volt, mert oly kiskorú, ki annak irányában, kivel jogügyletet köt, *oly módon viselkedik, melyből ama szándéka tűnik ki, hogy elhitesse vele, mikép ő nagykorú*, a törvény amaz oltalmában, mely a kiskorut rendszerint illeti, nem részesíthető s ennél fogva

a vele szerződő jóhiszemű harmadik személy irányában a szerződésben elvállalt kötelezettségért *épen úgy felelős, mintha nagykorú volna.*

Curia: Helybenhagyja. (8432/91. a Jogtud. Közl. 1891. Mellékl. 38. szám.)

A Curia mindkét esetben nem ismétli ugyan az alsóbb bíróságok idézett érvelését, de nem is szól ellene és így legfőbb bíróságunk álláspontja e kérdésben nem világos. A kérdés az, vajon oly esetben, midőn a kiskoru nagykorúnak *szinleli magát*, érvényes-e a szerződése? A római jog (l. 2. 3. Cod. si minor se major. 2., 43.) ily esetben megtagadja a kiskorutól a restitutio in integrum-ot. Igen, de a római jog, mint fentebb láttuk, nem indul ki abból, hogy a kiskoru terhes szerződése elvileg semmis, hanem a kiskorúnak csak causa cognita adja meg a restitutiót — ezen példa tehát reánk mértékadó nem lehet. Dolosus viselkedésből elvileg csak kártérítés folyik, de érvénytelen szerződésből bármi dolosus eljárás folytán érvényes szerződés nem válik. Ezért a fenti esetekben helytelenül hozatott kapcsolatba a dolosus magatartás kérdése a szerződés érvényével. Ha a kiskoru nagykorúnak adja ki magát, kártérítésre marasztalható; így tartja ezt az osztrák (polg. tk. 248., 866. §§.), porosz (LR. I., 5. 31—36. §. II. 2. 134., 135. §§. és 1875 jul. 12-iki törv. 7. §.) és schweiczi kötelmi törvény (33. §.). Tovább menni és ily esetben a szerződési igényt is megítélni: általános elvek alapján és tételes törvény hián nem igazolható.

Még kevésbé helyeselheto, ha némely ítéletek a kiskoru szerződését, tekintet nélkül arra, vajon dolosusan járt-e el, kizárólag a másik szerződő fél *jóhiszemű tévedése* alapján mondják érvényesnek. Ide tartoznak a következő ítéletek:

1. *Budapesti V. ker. járásbírósg:* Alperes még kiskorúsága daczára is saját személyében perelhető és marasztalható és azon kifogása, hogy az üzlet vitelére gyámhatósági engedélyt ki nem kért, oly kifogás, mely *harmadik jóhiszemű hitelezőkkel szemben hatálytalan nem bír.*

Curia: Helybenhagyja, de a fenti indokra nem reflektál. (Dtár u. f. 26. köt. 335. l.)

2. *Curia:* A szerződési képesség hiánya nemcsak akkor szolgál okul a szerződés megsemmisítésére, ha az annak alapjául szolgáló fogyasztás hatósági uton állapittatik meg, hanem akkor is, ha kétségtelenné tétetik, hogy e fogyasztásról a másik szerződő félnek *tudomással kell bírnia.* (Dtár u. f. 14 k. 152. l.)

E felfogás sehogy sem indokolható. Ha a jóhiszemű kiskoru és a jóhiszemű harmadik állanak szemben, kétség nem lehet az iránt, hogy melyik tarthat számot védelemre a kettő közül. Tegyük pl. egy huszonkét éves fiatal ember szerződik mással a nélkül, hogy a korakadály jogi jelentőségét ismerné, a másik pedig nem tudja, hogy ellenfele kiskoru. Az ilyen eset nem szorul kivételes elbánásra, sőt épen ez a rendes, tipikus eset, melyet a kiskorúakat védő jogszabály szem előtt tart. Nem megyek odáig, hogy azt mondjam, hogy a harmadikat ilyenkor mindig mulasztás terheli, a mennyiben a fiatal ember nagykorúságát nem tudakolta; de ha a kiskoru védelmét csak arra az esetre akarnók szorítani, a mikor a vele szemben álló fél amannak kiskorúságát *tudja*, akkor e védelem éppen a leggyakoribb esetekben cserben hagyja.

(Bef. köv.)

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

Különfélék.

— **Orvosi körökből** vettük a következő sorokat:

Büntető törvényünk a testi sértések, illetve az azokért kiszabandó büntetés alapjául a sértés gyógyulásának idejét állítja fel, a nélkül, hogy közelebbi utasítást adna a törvényszéki orvosnak az iránt, vajon asepticus sebkezelés — vagy az előbbi sebészi elvek szerint ítélje-e meg a sértést.

Ebből következik első sorban az, hogy számos esetben egészen a nevetségesig ellentmondó véleményekkel találkozunk. Az egyik orvos ugyanis nem veszi tekintetbe az eset-

leges gyógyeljárás befolyását a seb gyógyulására, a másik igen.

Ez azonban még legkisebb hiba; nagyobb baj az, hogy az igazság nevében ennek folyományaként sok jogtalanság követtetik el a sértő félen.

Az asepticus sebkezelés ugyszólván kizárja a járulékos sebészi kórokat és mégis ha egy sértéshez — s ez lehetett igen csekély is — járulékos sebészi kór csatlakozik, ez kinyújtja a gyógytartamot, sőt halált is okozhat és a sértő halált okozott súlyos testi sértésért íteltetik el.

Itt egy példát a sok közül saját gyakorlatomból akarok felhozni.

Egy uri ember felháborodva azon, hogy a kocsis miként kinozza lovait, egy előtte fekvő vaslapátot ragadott meg s azt mérgében a kocsis irányában a földre dobta és a lapát éle a mezitelen lábu kocsis bokája felett jelentéktelen karczólást okozott. A kocsis a jelentéktelen sértést fel sem vette s tovább járt vele, mig nem orbáncz s halál következett be. A későn igénybevett orvos már nem segíthetett.

Ennek ellentéte egy csak rövid idővel ezelőtt történt eset. D. J. itteni lakos egy cserző vargához megy és összeszólalkozik vele. A varga kezében egy félkör alakú, éllel bíró eszköz van, melylyel D. fejének vág, de D. a csapást elhárítandó, bal kezével védekezik. E közben a hüvelyk hajlító szegletétől a kis ujj külső széléig átvágja a tenyeret és két hajlító inat. A vérzés borzasztó, de három házzal odább orvos lakik, a sértett oda szalad, a seb rendes módja szerint egyesítettetik és 8 napon belül gyógyult könnyű sértéssé kvalifikálódik.

A mérték tehát nem egyenlő.

De, mert az igazságot magasabb erkölcsi okokból is egyenlő mértékkel kellene mérni, szükséges, hogy ez irányban valami történjék.

Az orvosok reputációja is kívánja azt, mert az adott körülmények mellett érthetlen dolog a laikus szemében, s feltűnő, hogy az orvos egyszer a látszólag nagy sértést könnyűnek, a látszólag csekélyt súlyosnak nyilvánítja.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya** f. hó 3-án ülést tart, melyen az egylet közelebbi munkarendjét állapítja meg.

— **A régi magyar gyakorlatból.** Miskolcz városnak a napokban megjelent történetében olvassuk a következő esetet:

„Én Tibor szeresi Szabó György, mivel ennek előtte való üdőben az böcsületes tanácsot nyelvemmel megmocsokoltam volt, mely miatt magamtul megfizethetetlen fizetésben estem volna, de ő kegyelmeket böcsületes jó akaró uraim által meg találván, engtettenek meg ilyen formán, arrul az én utálatos cselekedetemről. Hogy ha ennek utánna azont cselekedném, és nyelvemmel avagy ez mostani tanácsot, avagy jövendőbelit, vagy közönségesen, vagy kiváltképen megmocsokolnám és gyaláznám, s azt az én gyalázat tételemet városban két emberrel, mezőben pedig egy emberrel megbizonyíthatnák, telyességesen megváltathatatlanul az nyelvem metesszék ki törvény nélkül.”

— **Törvénykiadás.** „Az új birói ügyviteli szabályok kiegészítve a vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel» megjelentek az Eggenberger (Hoffmann és Molnár)-féle könyvkereskedésben. Ára 1 frt 40 kr. E kiadás az eddig megjelentektől abban különbözik, hogy benne nemcsak az idézett törvények s rendeletek, hanem a mellékletként kiadott összes minták is a megfelelő szakaszoknál a rendelet szövegében lelhetők fel, a mi a rendeletnek használatát és kezelését könnyüvé s az összes intézkedéseknek áttekintését lehetővé teszi. Megérdemli a szakkörök figyelmét.

Felen számunkhoz vannak mellékelve külön füzetben az új Birói Ügyviteli Szabályok, továbbá a joggyakornokok, stb. kiképzése, és a teljes-ülési határozatok tárgyában kiadott rendeletek.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az örökösödési eljárás módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. aljásbírótól. — A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól, a győri kir. ítélő tábla elnöki titkárától. — *Jogirodalom:* A párbajvétség kérdéséhez. Dr. MURÁNYI ERNŐ-től. — *Törvénykezési Szemle:* A jogtalan önségély. (Az önbíráskodás a büntető-törvény novellában.) Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A magyar királyi pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A végrehajtók díjazásának kérdéséhez. (A budapesti ügyvédi kamara választmányának felterjesztése.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az örökösödési eljárás módosításáról szóló törvényjavaslat.

I.

Mox et immediate superstes et in humanis agens frater bona defuncti fratris simpliciter, absque omni scilicet statutione juridica et alio processu juris pro se vindicabit et posteritati suae juste meritoque applicabit. (Tripartitum P. I. 67.)

A magyar jog ezen ősi szabványát, az örökség közvetlen minden birói beavatkozást kerülő átháramlásának —, az ipso jure öröklésnek elvét, melyhez még 1868. évi perrendtartásunk oly mereven ragaszkodik, dönti halomra a miniszterium által közzétett javaslat. Nem teszi ezt ugyan kifejezetten; a rövid, 27 szakaszból álló tervezet, szerényen, örökösödési eljárásunknak csakis legszembeötlőbb hibáin akar sürgősen segíteni. De a szerény eljárási novella leple alatt mélyre menő ujtás rejlik, mely örökösödési jogunk egyik főelveig hat el.

Az ipso jure öröklés azon alakjában, a mint azt mai joggyakorlatunkban találjuk, kétségtelenül lejárt a magát. Az ősiség megszüntetésével elvesztette létjogosultságát. Érthető volt az ősi vagyonnál, mely tulajdonkép nem volt egyéni, hanem családi. A jogelőd úgy szólván csak haszonélvezője volt e vagyonnak, sem élők közt, sem halálesetére nem rendelkezhetett róla, a család jogán birtokolta azt, és a család jogán ment át jogutódjára, törvényes örökösére. E jogrendnek logikai következménye volt az, hogy az utód minden jogcselekmény, minden birói beavatkozás nélkül, magánál a törvénytől fogva lép az örökségbe.

De mikép vigyük át ez elvet a mai jogra? Még jogilag konstruálni is nehéz. Az örökhagyó meghal és végrendeletet hagy hátra, mely azonban még nincs kihirdetve, és melynek tartalma sem ismeretes. Kire szállott itt ipso jure a hagyaték? A törvényes öröklésre hivatott, ki nem végrendeleti örökös? Avagy a végrendeleti örökösre, kinek sejtelve sincs még arról, hogy ő örökös. Vagy tegyük fel, hogy a végrendeleti örökös, miután egy évig eltűrte, hogy örökösnek tekinthet, egyszer csak meggondolja magát és kijelenti, hogy ő nem fogadja el az örökséget, nem akar örökös lenni, a mihez kétségtelenül joga van. Kire szállott át közvetlenül az örökhagyó halálával az örökség.

A célszerűség is ellene van ez elvnek. Hiába hivatkoznak arra, hogy a porosz Landrecht teljesen, a code civil és a zürichi magánjogi törvénykönyv pedig a törvényes örökösödésnél ez elvet követik. Mi eddig csak annak összes hátrá-

nyait tanultuk ismerni. És hogy a visszaságok nem öltöttek nagyobb arányokat, az egyedül annak köszönhető, hogy bíróságaink sokszor egyenesen túltették magukat ez elven. A ptr. 560. §-a ellenére elrendelték a hagyaték tárgyalását kérelemre akkor is, ha csak egy nagykorú örökös volt, vagy a nagykorú örökösök közt egyezség létesül volt; és elrendelték azt nem egyszer — ámbár több tartózkodással — a hitelező kérelmére is. Sőt a gyakorlat lehetőleg megnehezítette azt, hogy az egyezségekre lépett örökösök a ptr. 580. §-a értelmében hirdetményi eljárás útján irassák át a hagyatéki ingatlanokat nevökre, és az által, hogy a kizárólagos örökösödési jogot a legritkább esetekben tekintette teljesen beigazoltnak, a tárgyalás útjára szorította az örökösöket.

És mindennek daczára nem egy hitelező adta meg az ipso jure örökösödés árát, midőn a bíróságok kérelmét a hivatalos beavatkozás iránt mint jogosulatlan egyéntől eredőt, visszautasították. Legnagyobb diadalát pedig ülte az ipso jure örökösödés azon zavarokban, melyeket a telekkönyvi állapotban előidézett. Ismerünk helységeket, melyeknek telekkönyveiben egy élő ember nem található és melyek ilykép inkább a temetők, mint a birtokállapotok nyilvánkönyvei.

Nem csodálkozunk ezek után azon, hogy a magyar öröklési jog tervezete az ipso jure öröklés teljes elvetésében keresett menedéket, és helyette az örökös elfogadási nyilatkozatát, az aditio hereditatis tette az örökség megszerzésének feltételeül. E megoldás annál inkább mondható szerencsésnek, mert ezzel a kényszer-hagyatéki tárgyalás hátrányait és bonyodalmaikat, melyeket *Unger* oly élénken ecsetelt, kikerülte.

E rendszer ugyanis mellözi a birói beavatkozást és az állami gyámkodást ott, a hol arra szükség nincs, és a midőn az öröklési jog nem vitás és semmiféle érdekelt annak birói konstatálását nem kéri, megelégszik az örökös hallgatag, az örökség birtokbavételében, a pro herede gestio-ban nyilvánuló nyilatkozatával. E ponton tehát, mint az öröklési javaslat indokolása megjegyzi — «az ipso jure öröklés és a törvényjavaslat intézkedéseinek megfelelő örökség-elfogadási rendszer közt az örökség birói beavatkozás nélkül való birtokbavételének gyakorlati eredménye szempontjából lényeges különbség nincsen». (Indokolás 251. l.)

A hol azonban valamely jogos érdek az örökösödés konstatálását kívánja, ott az örökösödési javaslat félreterzi azon tekinteteket, melyeket mai jogunk az örökös szemben gyakorol. A javaslat 389. §-a szerint azok, a kiket az örökség visszautasítás esetére illetne, nemkülönben az utóörökösök, a hagyományosok és az örökös hitelezői követelhetik, hogy az örökös a hagyatéki bíróság által megállapított legalább hat heti s legfeljebb három hónapi, esetleg az örökös kérelmére meghosszabbítható határidő alatt az örökség elfogadása iránt nyilatkozzék, mert ellenesetben örökösödési jogát elveszti. Az örökhagyó hitelezőit az öröklési javaslat más uton védi. A 427. §. szerint ők az örökhagyó halálától számított három hónap eltelté előtt követeléseiket a hagyatéki gondnok ellen és ha hagyatéki gondnok nem nevezetett, a hagyatéki bíróság által kérelmükre kinevezendő pergondnok ellen érvényesíthetik. Az örökhagyó halálától számított három hó eltelté után ezt csak akkor tehetik, ha az örökösök ismeretlenek.

És az öröklési javaslat már utal indokolásában az eljá-

rási szabályokra, melyek ezen elv keresztülvitele végett az anyagi jogot kiegészíteni hivatják. Egyszersmind előre készíti az utat a kényszerű hagyatéktárgyalásnak ott, a hol arra szükség van: az ingatlanoknál. «Az örökségnek elfogadási nyilatkozat által való megszerzése s a kényszerű birói beavatkozásnak mellőzésével az összes érdeklettek jogos igényeinek megvédése», így szól az öröklési jog tervezetének indokolása (252. l.), «képezik azon általános kiinduló pontot, a melyre a javaslat V. czimébe felvett s az örökség és a hagyomány megszerzését s az ezzel kapcsolatos jogviszonyokat tárgyzó rendelkezések fektetve vannak. Ezen rendelkezések megfelelő kiegészítését kell, hogy képezendjék az örökségi eljárást tárgyzó alaki jogszabályok, a melyek a magánjogi törvénykönyvben foglalt anyagi jogszabályokkal összhangzásban lesznek megalkotandók és egyidejűleg életbeléptetendők. A dolog természete hozza magával, hogy e részben az anyagi és alaki jogszabályok elvi elkülönítő határvonalát tüzetesen megállapítani s szigoruan megtartani majdnem a lehetetlenséggel határos; mert, mint a törvényjavaslat is mutatja, az összefüggés és a rendelkezések nagyobb világosságának kedvéért czélszerűnek mutatkozik az anyagi jogszabályok körébe oly intézkedéseket is felvenni, a melyek az elméleti elkülönítés szempontjából inkább az eljárási szabályok közé valók lennének. Az említett eljárási szabályokban kell, hogy megoldást nyerjen azon gyakorlati fontossággal biró kérdés is, ha vajon azon esetekben, a melyekben az öröklés tárgyát ingatlanok is képezik, a telekkönyvi állapotnak rendbehozatala, s illetve rendben tartása szempontjából nem lenne-e czélszerű a hagyatéki eljárásnak hivatalból való megindítását rendelni. E részben itt csak az jegyeztetik meg, hogy ha az eljárásnak hivatalból bizonyos hosszabb határidő után megindítása rendeltetik és ezen határidőig a rendezkedés s illetve a birói beavatkozás végett való jelentkezés az érdekelt feleknek hagyatik fen: akkor ezen intézkedés, míg egyfelől czélszerűségi okokkal támogatható, addig másfelől a törvényjavaslat tartalmazta anyagi jogszabályokkal is könnyen összeegyeztethető.»

Egész terjedelmében idéztük az öröklési javaslat e szakaszát, mert még vissza akarunk reá térni.

Az örökösödési jogról szóló javaslat időközben lekerült a napirendről és vele együtt az örökösödési eljárást szabályozó javaslati tervezet is. Addig is, míg ezek törvényhozási alkotásokká válnak, az előttünk fekvő novelláris javaslat van hivatva a legsürgősebb javításokat meghozni. Ennek természetesen jobban kell simulnia a fenálló joghoz és eljáráshoz, mint a mikép azt egy új anyagi öröklési joghoz alkotott eljárás teszi. Azonban egyszersmind, ha javulást akar hozni, a megvalósítandó öröklési jog felé közelednie kell. Ezért indultunk ki az öröklési jog tervezetéből, mely nélkül e javaslat, mely még azonkívül indokolás nélkül jelent meg, nem bírálható meg.

Ez magyarázza meg egyrészt, hogy miért nem állítja fel a javaslat kifejezetten az elfogadási nyilatkozatot az örökség megszerzésének feltételeként és nem szakít kifejezetten az ipso jure örökléssel. És ez magyarázza másrészt, hogy végeredményében mégis az aditio hereditatis van az új eljárási javaslatban megvalósítva. Ez képezi a javaslat elvi jelentőségét. Az öröklési jog javaslatának szellemét találjuk ezen új intézkedésekben, melyekben az indokolást is ott kereshetjük.

A keret, melyben az új javaslat ez eszmét megvalósítja, egyes eltéréseket vont maga után az öröklési jog javaslatától. Hogy mennyiben alkalmas e keret arra, hogy örökösödési eljárásunk bajain ezen belül segíteni lehessen, erről vitatkozni nem lehet. Az örökösödési jog törvénybe iktatása, úgy látszik, nincs oly közel, hogy a részleges javítás egy ideiglenes törvény útján indokolva nem volna. A telekkönyvi állapot, a mennyiben azt az új munkálatok tisztázni fogják, nem dobható ismét oda még rövid időre sem az örökösök

közönyének áldozatul. A javaslat azon része tehát, mely a kényszerű tárgyalást rendeli el azon hagyatékoknál, melyekben ingatlanok is foglaltatnak, tekintettel az új telekkönyvi munkálatokra, égetően sürgős. A kérdés tehát csak az, hogy e kereten belül nem lehetne és nem kellene-e többet tenni és hogy a javaslat intézkedései helyesen valósítják-e meg az elvet, melyre építve vannak.

Dr. FODOR ÁRMIN.

A katonai (honvéd)

becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.

A becsületügyi bizottságok nemei és összeállítása.

Minden becsületügyi bizottság 9 tagból áll. A rendfokozatban és rangban legmagasabbat illeti az elnöki tiszt.

Főtisztek és hadapródok részére állandóan, törzstisztek és tábornokok fölött esetről-esetre állíttatnak föl.

Méltánylást érdemlő esetekben, vagy a terhelt indokolt kérelmére a fő (hadtest) parancsnokság más kerület (hadosztály) területén szervezett becsületügyi bizottságot delegálhat.

A törzstiszti becsületügyi bizottság az ugyanazon ügybe kevert főtisztekre és hadapródokra nézve is illetékes.

A. *A főtisztek (századostól lefelé) és hadapródok részére alakítandó becsületügyi bizottság áll:* egy ezredes vagy alezredesből mint elnökből, 2 alezredes vagy őrnagyból, 4 századosból, 2 alantás tisztből, összesen 9 tagból.

Ezen bizottságok összeállítása céljából mindenekelőtt *állandó becsületügyi választmányok létesíttetnek.* A választmányt képezi egy kirendelt törzstiszt mint elnök, s a dandár kötelekéhez tartozó ténylegesen szolgáló törzs- és főtisztek által saját körükből írásbelileg választott 1 százados, 1 főhadnagy, 1 hadnagy, összesen 4 tiszt. Együttal póttagok gyanánt 2 százados, 2 főhadnagy és 2 hadnagy lesz választva.

A hadbírák, orvosok és kezelő-tisztek, úgy mint a katonai állományi tisztek szavazataikkal szintén részt vesznek ugyan a választásban, de ők maguk a becsületügyi választmányból ki vannak zárva, s annak tagjai gyanánt meg nem választhatók.

A választmány évenként újból alakíttatik.

A *becsületügyi bizottság* következőleg alakul: mindenekelőtt belép az előleges tárgyalást eszközölt választmány 4 tagja. A felsőbb parancsnokság pedig kirendel két törzstisztest és 3 századost, összesen 9 tag. Az egyik kirendelt törzstiszt lehetőleg a terhelt állás csoportozatából veendő (pl. hadbíró, orvos).

Ezen bizottságnak legfeljebb négy tagja lehet a terhelt saját csapattestéből (ezredéből) való, az elnöknek és a többi négy tagnak idegen csapattestbelinek kell lenni.

Ha az eljárás tetteges állományu hadbíró, orvos vagy kezelő-tiszt ellen van folyamatban, akkor a katonai állományu két százados helyett, a terhelt állomány csoportjából való két főtiszt lép be a becsületügyi bizottságba (7 combattans szavazata két hadbíró stb. ellen).

B. *Törzstisztek felett a bizottság* alakul: egy altábornagy mint elnökből, két vezér-őrnagyból, két ezredesből, két alsóbb rendfokozatu törzstisztből és két századosból; összesen 9 tag.

Ezen bizottságnak az előleges tárgyalást és vizsgálatot teljesítő választmánya áll egy e célra kirendelt tábornok és három választott törzstisztből, összesen 4 tagból, s a szükséges számú póttagokból.

Ha az eljárás hadbíró vagy orvos ellen irányul, akkor két katonai állományu egyén a bizottságból kimarad, s azok helyébe a terhelttel ugyanazon szolgálati ághoz tartozó két egyén (hadbíró, orvos), — kik közül az egyiknek törzstiszti rendfokozatban kell lennie, — tag gyanánt lép a bizottságba.

C. *Tábornokok felett ítélkező becsületügyi bizottság* tagjai:

¹ Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

egy lovassági tábornok mint elnök, hat altábornagy vagy vezér-őrnagy és két ezredes; összesen 9 tag.

Az előleges tárgyalás és a vizsgálat megejtésére kiküldött választmányt képezik: a főparancsnokság által kirendelt egy altábornagy mint elnök, s a tábornoki kar által választott 3 vezérőrnagy; összesen 4 tag.

Ha végtárgyalásra kerül a sor, a tábornoki kar még két tábornokot, valamennyi tetteleges állományu ezredes pedig két ezredest választ.

Ezek együttesen alkotják a becsületügyi bizottságot.

A becsületügyi előleges tárgyalásról.

Az előleges tárgyalás elrendelésére s az ügynek az illetékes választmány elé utasítására hivatva vannak a dandár- és kerületi (hadosztály) parancsnokok; a miniszteriumban alkalmazottakra az ott szolgálatban álló legmagasabb rangu tiszt, végre a törzstisztek és tábornokok ügyében a fő (hadtest) parancsnokság.

Az illető parancsnok megfontolni köteles, vajon az eset büntető, fegyelmi vagy becsületügyi utra tartozik-e? s a szerint intézkedik.

Ha a becsületügyi előleges tárgyalás megindítása nem azon okból tagadtatott meg, hogy az ügy büntető utra tartozik, mindenkinek jogában áll az alsóbb parancsnokok sérelmes határozata ellen a fő (hadtest) parancsnokságnál orvoslást keresni.

A választmány az eléje utasított ügyet tanulmány tárgyává teszi, s gondoskodik arról, hogy az ügy annyira tisztáztassék, hogy megítélhető legyen, vajon csakugyan helye van-e a becsületügyi eljárásnak vagy sem?

E célból a terheltet kihallgatja, s a szükséges felvilágosításokat beszerzi. Terhelt személyesen tartozik védekezni.

A választmány azután a nyomozati iratok alapján határoz a felett, vajon 1. a becsületügyi eljárás megindítandó-e, avagy 2. a terhelt becsületének tisztaságához kétely nem férhet.

Ha ez utóbbi határozat egyhangulag hozatik s ahhoz azon parancsnok, ki az eljárást elrendelte, szintén hozzájárul, a határozat jogerős, s felebbezésnek a fő (hadtest) parancsnoksághoz csak akkor van helye, ha valamely tiszt önmaga ellen kérte az eljárás megindítását, s az megtagadtatott.

Ha ellenben a választmány a becsületügyi eljárás megindítását véleményezte, vagy ha a választmánynak csak egy tagja is, esetleg a parancsnok, a terheltnek becsületét nem találja minden kétségen kívül állónak, úgy szintén, ha a felebbezésnek a főparancsnokság által hely adatott (előző pont), az ügy a becsületügyi vizsgálat elrendelésének vagy abban hagyásának eldöntése végett a *tiszti gyűlés* elé kerül.

Abban az esetben, ha megelőző bünvádi eljárásután, — bár az illető büntető uton fölmentetett vagy az eljárás ellene megszüntetett, — a tiszt becsületén szennyfolt maradt vissza, az ügy minden további nyomozás mellőzésével, a tiszti gyűlés elé vitetik.

A tiszti gyűlés főtisztekre a dandár-, törzstisztekre és tábornokokra a fő (hadtest) parancsnokság által hivatik össze.

A tiszti gyűlés.

Főtiszt vagy hadapród felett tartandó tiszti gyűlésre a dandár kötelékébe tartozó katonai állományu, tetteleges törzs- és főtisztek, — törzstiszt felett a kerület (hadosztály) kötelékébe tartozó, katonai állományu tetteleges törzstisztek, — tábornokok vagy hasonrangú személyek fölött tartandó tiszti gyűlésre a fővárosban állomásozó tábornokokon kívül több kerületbeli (hadosztálybeli) tábornokok hivatnak össze.

A választmány a tiszti gyűlésre mindig meghivatik.

Ha a becsületügyi előleges eljárás hadbíró, orvos vagy kezelő-tiszt ellen rendeltetett el, a tiszti gyűlésben az azon szolgálati ághoz tartozó törzs- és főtisztek is részt vesznek, a melyhez a terhelt tartozik.

A tiszti gyűlésen egy katonai állományu tábornok, fő-tisztek és hadapródok elleni eljárásnál esetleg egy törzstiszt elnököl.

A tiszti gyűlés határozatképességéhez, főtisztek és hadapródok ügyében legalább 12, törzstisztek és tábornokok ügyében legalább 8 személynek jelenléte szükséges.

Ha törzstiszti rendfokozatban levő *tetteleges* állományu hadbíró vagy orvos felett ül össze a tiszti gyűlés, úgy abban az annak helyén vagy közelében állomásozó azon tetteleges állományu hasonállásuak is részt vesznek, a kikhez a terhelt tartozik. A gyűlésre meghívott mindazon tisztek, kik betegség, távollét vagy szolgálat által akadályozva nincsenek, a gyűlésen megjelenni kötelesek.

Terhelt, a választmány elnöke által a tiszti gyűlés helyéről és idejéről értesítve lesz azzal, hogy a tiszti gyűlés előtt vagy személyesen jelenjen meg, vagy írásbeli nyilatkozatát adja be.

A tényállást az ügyiratok alapján a választmány egyik tagja adja elő.

Ha a terhelt megjelent, védekezése meghallgattatik; ellenben ha a meghívásnak nem felelt meg, de nyilatkozatot adott be, ez felolvastatik.

A gyűlés minden tagja jogosítva van az elnöktől, előadótól, terhelttől a kellő felvilágosításokat kívánni, s a terheltnek jogában áll, a netaláni helyreigazítások céljából felszólalni. Tőle a szót megvonni nem szabad.

Ezután a terhelt eltávolíttatik s a tanácskozás az elnök által azon irányban vezetendő: vajon a terhelt az ellene emelt vád ellenében magát teljesen igazolta, s így a becsületügyi eljárás további folytatása elejtendő-e? vagy esetleg terheltnek eljárása kimerítőbb vizsgálat és a becsületügyi *bizottság* határozatának tárgyává teendő-e?

Más szavakkal, azt kell tisztába hozni és eldönteni, vajon a terhelt ellen a becsületügyi eljárás megindíttassék-e vagy sem?

A tiszti gyűlés minden tagja jogosítva van saját véleményét nyíltan és szabadon kimondani.

Ahhoz, hogy a terhelt eljárása igazoltnak tekintessék s ennek folyamánaként a további becsületügyi eljárás abba-hagyassék, a szavazatoknak legalább $\frac{2}{3}$ -ad része szükséges.

Ha az abbanhagyás mellett nem nyilatkozik a $\frac{2}{3}$ -ad többség, a vizsgálat foganatosításának van helye.

A szavazás a szavazók által aláírt szavazó-jegyeken, írásbelileg történik; a jegyek a jegyzőkönyvhöz fűzetnek.

Az elnök nem szavaz. Ha a tiszti gyűlés határozata szerint a becsületügyi eljárás abbanhagyandó, az ügy befejezettnek tekintetik, s ily esetben a terhelt parancsnoka részéről dorgálásnak vagy fegyelmi fenytetésnek csak akkor van helye, ha ilyen az érvényben levő fegyelmi szabályok szerint egyáltalán alkalmazható.

Ha pedig a tiszti gyűlés a becsületügyi vizsgálat meg-ejtését határozta el, ennek foganatosítása a becsületügyi választmányra bízatik; erről a miniszternek szolgálati uton jelentés tétetik s a tettelegesen szolgáló terhelt, a szolgálat alól felfüggesztetik, esetleg utasíttatik, hogy további intézkedésig állomáshelyén maradjon vagy tartózkodási helyét a becsületügyi választmány székhelyére tegye át.

A tiszti gyűlés minden határozatáról a terhelt előljárója és főparancsnoksága, valamint a tiszti kar, a melyhez tartozik, értesítendő.

(Folyt. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

Jogirodalom.

A párbajvétség kérdéséhez.

A párbajvétség kérdése, melyet büntetőtörvényünk sem old meg teljesen kielégítőleg, ismét előtérbe van állítva az által a levél által, melyet a katolikus egyház feje a német, osztrák és magyar főpapokhoz intézett. Vajon fog-e ezen levél valamit használni, nagyon is kétséges, sőt valószínűtlen

mert a legbuzgóbb katolikus, ki vallásának szabványait szigorúan betartja, sem fogja a vallás tilalmára hivatkozva a a párbajra való kihívást visszautasítani vagy csak nagyon ritkán. A társadalom kényszerítő szabványai előtt még a zsinati határozatok és pápai bullák rendelkezéseinek megsértésével is meg fog hajolni.

Tagadhatatlanul nagy érdeket képes kelteni és kiváltképen most aktuális érdeklődést is, egy német nyelven megjelent munka,¹ mely bőven foglalkozik a párbajvétség keletkezésének történetével és fejlődésével, valamint azokkal az elméletekkel, melyek az íróknál és a törvényhozásokban (természetesen a németekben) a párbajvétség felfogása iránt keletkeztek. Ezen munka nyomán rövid áttekintést kívánok adni az abban foglalt anyagról, mely nem egy helyen érdekes vonatkoztatásokat enged büntetőtörvényünk rendelkezéseire. A magyar büntetőtörvényt dr. Levi természetesen nem is idézi, talán nem is ismeri.

A párbajvétség tárgyát csak a magánpárbaj képezi, melynek keletkezési ideje Európaszerte a XVI. század. Ekkor és már a XIII. századtól kezdve a párbaj mint bizonyítási eszköz eltöröltetett (nálunk 1486. évi XVIII. tcz.) s csak kivételképen engedtetett meg, amennyiben pl. Németországban némely város szabadalmat nyert arra, hogy bíróságai előtt fegyverrel dönthetők el egyes ügyek. Spanyolországban a király közbenjárásával történt a kihívás és párbaj, Olaszországban a kihívás ugyan privatim történt, de az ügy további menetébe már egy princeps folyt be, Franciaországban szintén csak szabadalommal birt helyeken történhetek párbajok, majd csak a király engedelmével; nálunk is a párbajt nem a sedes judiciaria, hanem a kivételes curia militaris regiae majestatis rendelte el. Szóval a párbaj megszűnt úgy mint azelőtt általános perdöntő bizonyítási eszközt képezni, de kivételes alakjában is mindinkább tért veszített, mert az egyház ellenséges álláspontot foglalt el ezen még mindig nyilvános párbajjal szemben (igy II. Gyula tilalma 1504-ben, X. Leo Quam deo bullája 1519-ből, ezt III. Kelemen 1521-ben megerősíti, továbbá IV. Pius constit. 1560-ból, a tridenti zsinat határozata sessio XV. c. 19.) s ennek következtében a fejedelmek sem szabadalmakat nem adtak többé, sem a párbajok megtartásába bele nem egyeztek.

Igy keletkeztek azután a magánpárbajok, melyek nincsenek a nyilvánossal szerves kapcsolatban, hanem idő szerint csatlakoznak azokhoz. Spanyolországban a kapcsolat leginkább és legkorábban található fel, ott t. i. a mór harcok alatt a fejedelem engedélyét a lovagok nem kérték ki s így engedély nélkül harcoltak ugyanoly formák közt, mint előbb. Az első törvény, mely a párbaj ezen alakzata ellen irányul, 1473-ból arrandói tartom. zsinatbeli határozat, ezt követi Izabella királynő 1480-ból származó törvénye. Olaszország állván legközvetlenebbül a pápai törvényhozás hatása alatt, itt találjuk legelőbb tiltva a magánpárbajt is. A mikor ugyanis megszületett, rögtön üldözték. Így Nápolyban már 1540-ben létezett tiltó törvény, de a legfontosabb ez irányban XIII. Gergelynek 1582-ből kelt bullája, mely világosan a delictum privatum ellen irányul és a tridenti zsinat által a nyilvános párbaj vétségét elkövetők ellen kiszabott büntetéseket azok ellen is kiszabja, qui quod publice prohibitum est, privatim exequi non dubitant. Olaszországból ment át Franciaországba a magánpárbaj, hol II. Henrik 1347-ben a nyilvános párbajt eltiltotta illetve esküt tett, hogy arra többé engedélyt nem ad, de már 1566-ban IX. Károly a magánpárbaj ellen bocsát ki törvényt. Alakja itt az olasz volt, hol nem ketten, hanem nagyobb pártok vívták egymással. Németországban is ez időtájt terjedhetett el a magánpárbaj, melyről 1562-ből van biztos emlékezés, 1578-ból pedig annak most említett olasz alakjáról. A XVI. század közepe különben olyan idő,

mikor Olaszország, Franciaország és Németország népei sürű közlekedésben voltak, mely folytonos háboruban állván e népek, a párbaj terjedésének különösen kedvezett. A német hadsereg révén juthatott a magánpárbaj hozzánk is.

A párbajnak ez az alakzata tehát üldöztetett elejétől fogva. Ennek oka több tényezőben keresendő. A nyilvános párbaj, mely a magános utánzatának látszott, tiltva volt, de meg ez a polgárok életére és testi épségére is súlyos veszélyekkel járt, annyival inkább, mert mint felemlítém, e párbajok sok személy közt vívattak. A közrendnek háborítása gyanánt is jelentkeztek, sőt tekintettel arra, hogy a nyilvános párbajok azelőtt csak a fejedelmek engedélyével tartattak, a magánosok pedig e nélkül, ez utóbbiak a fejedelmek jogkörének sértéseként is fogattak fel. Mindezen indokokból Németország partikuláris törvényei szigorú rendszabályokat tartalmaztak a párbajozás fékezésére, sőt 1668-ban birodalmi törvény is keletkezett, mely azonban érvényre nem emelkedett, mert a kihirdetés elmaradt. E partikuláris törvények jórészt a becsületsértések büntetéseit is tartalmazták s ezek üldözésére sommás gyors eljárást teremtettek, hogy ekként a párbajok lehetőleg megelőztessenek. Ez az összeköttetés tulajdonképpen francia eredetű, valamint a bocsánatkérések szószerint előírt alakja is, mely egynémelyik törvényben elő volt írva. A kihívás majd mindenütt büntetendő volt, a sekundánsokat, kik maguk is mint mellékpárt vívtak, s egyéb segédeket, sőt szolgálkat és azokat is, kik a párbajnál kíváncsiságból jelen voltak, a nélkül, hogy azt megakadályozták, majd minden törvény büntette, ugyancsak azokat, kik a párbajt, arról tudva, fel nem jelentették vagy kik a kihívást visszautasított e miatt megsértették. A büntetések igen szigorúak voltak és a belföldieket akkor is érték, ha külföldön verekedtek. A büntetések elévülése ki volt zárva. Ily értelemben működött a partikuláris törvényhozás egészen a mult század végeig. Érdekes ebből a porosz Landrecht felfogása, mely szerint a párbaj katonatisztek és nemes emberek külön vétségei; más osztálybeliekre ennek szabályai nem alkalmaztathattak, hanem ha ezek bottal támadtak egymásra, a tetleges bántalom, ha fegyverrel, a gyilkossági kísérlet büntetése érte őket. Tiszteket és nemes embereket is csak az önhatalmu segély miatt büntette, továbbá a sekundánsokat és közbenjárókat, kik tudva segítették elő a párbajt, valamint a felbujtókat és azt, ki azért sértegeti a feleket, mert egyezségileg és nem fegyverrel intézték el becsületbeli ügyüket.

Mi sem természetesebb, mint hogy az ekként mint delictum sui generis, specialis törvények által megállapított párbajvétséggel a jogirodalom is foglalkozni kezdett s törekedett azt tudományosan is indokolni, pontosan körülírni és megmagyarázni. A commentatorok csak a nyilvános párbajjal foglalkoztak, az istenítéletbelivel. Baldus a magánpárbajt csak a lex Aquilia magyarázatánál érinti. Az az időbeli olasz kriminalisták azon kérdés fejtegetésénél: létezik-e becsületsértéssel szemben jogos védelem, érintik a párbajt, különösen arra való tekintettel, hogy előzetes kihívás után az ilyen jogos védelem közben ejtett sértések mennyiben nem büntetendők. A németek ugyanitt érintik a párbajt, de csak Carpzw volt az, ki a párbajvétséget az egyéb bűncselekményektől szigorúan elválasztá.

Carpzw is a jogos védelem körében tárgyalja a párbajt (Practica nova I. XIX. 70.), mely az ölésre vonatkozó tan egy részét képezte, épp így Berlich. Mindketten a kihívásért a kihívót (Carpzw csak a becsületsértő szavakkal kihívót) büntetnék, de a kihívástól elválasztják a párbajban sebzést és ölést, melyért a kihívó teljesen büntetettik, mivel ő nem cselekszik jogos védelemből. A kihívottat enyhébben büntetik és csak méltányos, mérsékelt büntetéssel, sőt Berlich csak ölés esetén, de ez feltételül tüzi ki, hogy a kihívás okozta felindulás a harc idején még uralkodjék a kihívotton. Később a párbajról szóló tan a testi sértések és ölés szűkebb tanába

¹ Zur Lehre vom Zweikampfverbrechen. Von Dr. Ernst Levi.

helyeztetett át, a XVIII. század tankönyveiben pedig a partikuláris törvényekkel párhuzamosan mint *delictum sui generis* szerepel az ölésre és testi sértésekre vonatkozó tanok közt foglalva el helyét.

A jelen század elején irt művek bőven foglalkoznak a párbajvétség természetével, melyet két személy közt közös beleegyezéssel lefolytatott harczként definiálnak az írók, kik majd felveszik definitióikba még azt az elemzést is, hogy fegyverrel lefolytatott harcz, majd a harcz célját, hogy t. i. elégtételt nyerjenek általa a felek. Leginkább abban a kérdésben tértek el az írók, miért büntetendő e vétség. Némely író (Hefter, Abegg, Henke) ennek okát a párbajnak élet és testi épség ellen irányuló voltában kereste, Feuerbach önségélynek nézte s ezért büntetendőnek nem találta, Martin crimen visként (nyilvános erőszak) akarta büntetni, Hefter és Feuerbach nézetét Salchor, Bauer, Marezoll kombinálták. A közbéke ellen irányulónak tartá Rosshirt, ezt a tilos önségélylyel Tittmann foglalja össze, míg Jarcke az élet és testi épség elleni szemponttal. Körülbelül hasonló állást foglal el Mittermaier. Érdekes Grolman nézete, ki becsületbeli és boszupárbajt különböztet meg; az előbbi büntetetik, daczára hogy nem céloz sértéseket, csak a becsület bizonyítását, mert az állam birói hatalmát mellőzte a párbajozó, tehát hasonló mintegy a tilos önségélyhez, mert ennél könnyen történhetnek vétkes gondatlanságból eredő sebzések; az utóbbi büntetésre méltó, mint az egyes ellen irányuló vétség. A testi sértéseket eleinte néhányan külön vétségnek kívánták tekinteni, de utóbb s helyesen, ezek a párbajvétség körébe vonattak. Feuerbach ezeket önvédelemből adottaknak és így büntetleneknek tekinti, mások, mint Henke és Tittmann, culpa-t állapítanak meg, a főkérdés azonban ezeknek a párbajra vonatkozó szerződéssel való viszonyuk volt. Tagadhatatlan, hogy ez eventualiter mindig a sértésekre, sőt ölésre is vonatkozik, ezért néhányan ezt közömbösnek tekinték vagy a testi épség feletti rendelkezési jogát az egyesnek nem akarták elismerni vagy a szerződést erkölcstelennek s így semmisnek kívánták tekinteni, mások azonban az egyes szempontjából a szerződés hatályát elismerték, de nem az államéból, melyre a polgárok testi épsége és élete nem közömbös. Wächter azonban pl. a szerződést teljesen hatályosnak tekinté s a párbajt legfeljebb rendőrileg akarta büntetni.

A kihívással kezdődött ez írók nézete szerint a kísérlet, a harcz kezdetével a vétség be volt fejezve. A segédek az előbbi századok törvényeivel szemben büntetleneknek nyilvánították, mert ezek a harcz veszélyét csökkentik. Éppigy a kihívót nem tekinték súlyosabban büntetendőnek a kihivottnál.

Már ezen írók hatása alatt keletkeztek az ezen századbéli német partikuláris törvénykönyvek. Ezek közül a bajor (1813) és oldenburgi (1814) nem intézkednek a párbajról, s mint-hogy ezek szerint a sértett fél beleegyezése — a vagyoni károsítások kivételével — büntetlenséget nem eredményez, a párbaj e törvények hatályának területén mint testi sértés illetőleg ölés büntetett. A többi törvény ismeri a párbajvétséget mint *delictum sui generis*. Legtágabban a bajor 1861. törvény mint két személy közt megállapított harczot, legszűkebben Hannovera és Hessen törvényei mint ölésre alkalmas fegyverekkel sértés miatt vitt harczot definiálja és bünteti. Az elméletek hatásának tulajdonítandó az is, hogy ezen vétséget rendszerükben az egyes törvények majd a testi sértések után, majd a becsületsértéssel kapcsolatban helyezik el, mások a közrend elleni vétségek közt, Hannovera törvénye pedig az államkormány ellen intézett bűncselekmények közt. A büntetések pénzbüntetéstől egész halálbüntetésig váltakoznak. A kihívást csak némely törvény büntette, de ekkor mint külön vétséget, ugyszintén a kihívás elfogadását. Ausztria büntetőtörvénye ez esetben befejezett párbajvétséget állapít meg. E törvények azonban az esetre, ha a párbajszerződés megkötésétől a párbaj megkezdéséig terjedő időben a felek

attól önként elálltak, ezeknek büntetlenséget biztosít. Kísérlete e vétségnek nehezen képzelhető, mert a véghezviteli cselekvőség megkezdésével az be is van fejezve, mégis az irodalom kísérletnek minősítette a harcz kezdete és a fegyverfogás közti cselekményeket. A befejezett vétségre a szerint, hogy az élet-halálra megbeszélte bárba volt-e vagy sem s abban mily foku sebzés vagy ölés követtetett el, különböző büntetések voltak kiszabva, súlyosító körülményül az 1855. évi szász törvény a segédek vagy orvos jelenléte nélkül való vívást, mások azt a körülményt említvén fel, hogy az illető a párbajra viselkedése által okot szolgáltatott. Az osztrák törvény az élet-halálra vitt párbajt külön nem említi meg, a kihívót mindig szigorúabban büntetendőnek rendeli. Külön intézkedéseket tartalmaz Baden, Hannovera és Bajorország büntetőtörvénye. Baden csak kétféle párbajt ismer a szerint, hogy történt-e abban súlyos sebzés vagy ölés avagy sem, s e szerint szabja meg a büntetést. Hannovera törvénye azt a párbajt, melyben csak könnyű testi sértés vagy az sem történt, egyáltalán nem bünteti, a bajor törvény pedig háromféle párbajt büntet, a közönségest, továbbá azt, mely az egyik fél haláláig volt vivandó s azt, mely segédek nélkül vívatott, mely utolsó esetben, ha sebzés vagy ölés történt, az ezekre kiszabott büntetések voltak alkalmazandók. A közönséges büntetések helyett a hannoverai törvény államfogházat rendel, ha ama tekintetek fenforognak, melyek a párbaj becstelenítő büntetését kizárják, hasonló érdekes intézkedést tartalmaz a badeni törvény, mely a párbaj okozóját, ha azt alávaló indokok vezérelték vagy a békeajánlatokat alávaló indokokból utasította vissza, 2 évig terjedhető dologház helyett 8 évig terjedhető fegyházzal bünteti, s hasonlóan a hesseni emberölés vagy súlyos testi sértés miatt bünteti azt, kinél a párbaj előidézésénél ezen cselekményekre irányuló szándék forgott fen, viszont a rendes büntetést felére mérséklendőnek rendeli annál, ki a párbajt mint színleges becsületbeli elégtételt szerző eszközt a fenforgó körülményeknél fogva ki nem kerülhetett lényeges hátrányok nélkül. Mindenesetre érdekes ezen rendelkezések az alapjukat képező racionál fogva, mely a párbaj uralkodó szokását menthetőnek jelzi. A párbajszabályok megsértésével okozott testi sértésekről vagy emberölésről a braunschweigi, hesseni, bajor, badeni és hamburgi törvények intézkednek, a mennyiben a szabályok szándékos sértés esetére ugyanazt az intézkedést tartalmazzák, mint a magyar büntetőtörvény, az utóbbi három különösen az esetre, ha a párbajvétség büntetése nem súlyosabb. A thüringiai és szász törvények a szabályok sértése esetére egyáltalán a testi sértés vagy emberölés büntetését rendelve alkalmaztatni, a culposus sértéseket is befoglalják ez intézkedésbe. A segédekre sok törvény külön szabályokat állít fel, mások szerint az általános szabályok alkalmazandók. Külön említetnek meg a közbenjárók, kik a párbajszerződést kötik, a felek akaratának közvetítését eszközölve, az orvosok, kik legnagyobb részt nem büntetettek, a sekundánsok és tanuk, kik a párbajnál vannak jelen. Mindezekre majd minden törvény többrendbeli, a büntetést kizáró körülményt sorol fel, különösen azt, ha a párbajt meghiusítani vagy eredményét csökkenteni törekedtek. Amennyiben ezen személyek sértik szánkosan, a párbajsegédek rendesen nem a párbajvétségben való részvételre szabott büntetéssel sújtatnak. A párbajra való ingerlést — a felbujtástól megkülönböztetve — a különböző törvények majd mint a bűnrészesség külön alakját, majd mint *delictum sui generis* büntetik, a párbajra való kihívás visszaütése vagy elmulasztása, vagy párbajnak kiegyezésével elkerülése miatt történt sértést pedig majd mint a becsületsértés minősített súlyos esetét, majd mint *delictum sui generis*.

A német birodalmi törvénynek a párbajra való rendelkezéseit Levi sokkal bővebben tárgyalja, semhogy azokat itt e cikk keretében bárcsak kivonatossan ismertethetném; talán

lesz alkalmam azokat a magyar büntetőtörvény vonatkozó szabályaival összehasonlítva még e helyen ismertetni. Az eddig előadottak mindenesetre a párbajvétség mai alakjának meg- és átértésére segédkezet nyújthatnak és könnyítést képeznek. Hiszen a mi törvényünk is a német törvényekre támaszkodik s Csemegi a párbajt német eredetűnek tartotta.

Dr. MURÁNYI ERNŐ.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A jogtalan önsegély.

(Az önbíráskodás a büntetőtörvény novellában.)

I.

Vannak kérdések a melyek megoldását időközönként provokálják a mindennapi élet igényei; de a melyek megoldása bár számtalan kísérlet nyomán járó elmélet és tapasztalat alapján induljon is meg, kielégítő módon nem sikerül.

Ilyenkor aztán a provokált reform ellenzői egy-egy új argumentumra tesznek szert, a melyet a reform meritorius kérdése ellenében több vagy kevesebb sikerrel fel is szoktak használni. A reform *formaszerű* megvalósításának belső akadályait a reform *lényegével* vetik szembe.

Ezen a tévuton járnak mindazok, kik abból, hogy az önbíráskodás törvényes fogalmának megalkotása eddig kielégítő módon még nem sikerült, arra következtetnek, hogy az önbíráskodás fogalma törvényileg helyesen meg nem alkotható.

Az önbíráskodás fogalmát eddig számos törvénytervezet kísértette megalkotni — sikertelenül.

Dr. Edvi Illés Károly urnak ez év tavaszán megjelent értekezése¹ valóságos halmazát tartalmazza azon adatoknak, a melyek szerinte azt bizonyítják, hogy az önbíráskodás fogalmát úgy a mint azt *Carrara*, nálunk pedig *Schedius* és *Tarnai* javasolják, kielégítő sikerrel megalkotni és törvénybe illeszteni nem lehet. Az újabb kísérletek közül kettő különös figyelmet érdemel.

Az egyik a *Zanardelli-féle olasz büntető-törvénykönyv* meghatározása. Ez a meghatározás («személyeken vagy dolgokon elkövetett erőszak») olyan ingatag, hogy annak intentiójával az olasz judikatura ma sincs tisztában. Ma sem érti még, vajon a személyek és dolgok aktiv, vagy csak passiv ellenállásának legyőzése esik-e a törvény ezen intézkedése alá.

A másik meghatározás, a *Schedius-féle magyar büntető novella tervezet*é, a judikatura szempontjából eléggé világos ugyan, de megvan az a nagy hibája, hogy a delictum objektív határait nem írja körül, s ez által a delictum terjedelmét csaknem beláthatatlanul kiszélesíti. Ezen javaslat difinitiójának strict értelmezése mellett a büntetés sok olyan cselekményre terjedne ki, a melyek eddig nem voltak tilosak. Vagy legalább a büntetőtörvény által nem tiltottak. És világos, hogy a javaslatnak nem ez volt a célja.

Dr. Edvi Illés Károly ur pedig összeveti ezt a két sikertelen kísérletet más számtalan sikertelen kísérlettel, s arra a következtetésre jut, hogy az önbíráskodás fogalma, «mint önálló jogi lényé», kielégítő módon meg nem alkotható. Részemről csak annak külső formája tekintetében osztom a kir. ügyész ur nézetét. Én is azt hiszem, hogy a megoldás azon az uton, melyen a kísérletek eddig haladtak, nem fog bekövetkezhetni, mert az az ut, az a módszer nem helyes. Mert az a módszer egy nagyfontosságú momentum figyelmen kívül hagyására vezet.

Ez a nagyfontosságú momentum pedig az, hogy az olyan

delictumok, a melyeknél az önbíráskodás (vagy akár önsegély) ismérvei mutatkoznak, objektíve nem különböznek azoktól, a melyek ezen ismérveket éppen nem viselik magukban. A dolog úgy áll, hogy az *önbíráskodásnak egy olyan specialis jellege van, a mely alterálja a cselekmény subjektív tényállását; de érintetlenül hagyja az objektív tényállást*. Tehát nem változtat semmit a beállt eredményen sem.

Ebből pedig az következik, és logice nem is következhetik egyéb, mint hogy az önbíráskodás fogalmát, a beállt eredmény: a cselekmény tárgyi tényálladékanak figyelmen kívül hagyása mellett konstruálni — lehetetlenség.

Ugy látszik, érezték ezt az olasz büntetőtörvény megalkotói; valószínű, hogy ezért tették be utólag az 1887. évi Zanardelli-féle javaslatba ezeket a szavakat: «usendo violenza» stb. . . . Ezzel a törvényes meghatározásba beillesztett fogalommal a bűncselekmény objektív tényállását akarták előírni. Nem sikerült, mert az így nyert fogalomnak tulságos latitude-je van.² Az eddig létesült kodifikációk meghatározásai, mind ebben a hibában sínylenek. Delictumot akarnak konstruálni s nem képesek annak határait pontosan megjelölni. — Egyik másik, mint pl. az 1819. évi siciliai, — az 1821. évi pármái, — az 1832. római, — az 1839. évi szárdinai büntetőtörvény úgy segít magán, hogy különböző más büntetendő cselekményeknek — többnyire a *zsarolás*-nak — adja objektív definitóját. Ebből aztán az következett, hogy olyan esetekben, a mikor a tettes az önbíráskodást egyéb — a törvényben nem providált — formák közt vitte ki, olyan esetekre a törvény nem illett. — Legtágabb volt a *toskánai* büntetőtörvény meghatározása. A lopást egyedül ez foglalta az önbíráskodás fogalma alá. De aztán ez a törvény maradt az egyedüli, a mely e tekintetben *Carrara* nézetét annak minden következményében keresztül vitte. Ez a törvény hat esztendeig volt hatályos.

Abban az időben még Németországban is elterjedt a lopásnak azon elmélete, a melyet legnyomatékosabban *Carrara* képviselt, s a mely a franczia Codeban jutott kifejezésre, hogy t. i. a lopás fogalmában a gazdagodás motivuma bennfoglaltassék. Mentül inkább leélte magát ez a nézet, annál szükségesebbé vált az önbíráskodás specifikációja. Mert a judikatura nem tudott megállapodni abban, hol van azon határ, a hol az *önsegély* a magánjogi tilos cselekmények közül, a büntetőjog területére lép. Ezt az ingadozást a leg-erősebben szembeötlő módon a magyar jurisdictio tünteti fel.

Dr. Illés Károly ur fentidézett értekezésében felsorolt egy néhány felmentő határozatot. Kétségtelen, hogy ezek a határozatok olyanok, a melyek valóban megerősítik az ő álláspontját. De igazolják az én álláspontomat is, (a mely az övével annyiban egyező, hogy én sem tartom lehetőnek *objektív meghatározás nélkül* az önbíráskodás fogalmát konstruálni.) Mert azok a dr. Illés Károly ur által felhozott kuriai határozatok² olyan esetekben is mondtak ki felmentéseket, mikor a bírónak repudált az önbíráskodás helyett *egyéb* minősítést alkalmazni.

Azon cselekmények nagy része, a melyeket az említett esetekben büntetlenül hagyott a bíróság, valóban megérdemelték volna a büntetést. Legnagyobb része magán hordja a lopás, zsarolás, rablás, stb. minden ismervét. És ezen cselekmények tetteseit felmentette a bíróság, azért, mert önbíráskodást nem állapíthatott meg, más minősítést pedig *nem akart* megállapítani.

¹ Ugyanilyen — kívülről való — körülhatárolást hallottam a minap Schedius javaslata tekintetében is említeni. Jogi életünk egyik jelentékeny tagja azt kísértette meg előttem magyarázni, hogy a Schedius-féle javaslatban meghatározott fogalom latitude-je úgy is mellőzhető, és a delictum *objektív* határai úgy is konstruálhatók, ha a meghatározáshoz hozzáadhatnánk azon megjegyzés, hogy «a meghatározás a *magánjogi önsegély* körét nem érinti». Ezen hozzáadás valóban kiirtana egy latitude-öt a difinitióból. De aztán tenne a helyére egy másik latitude-öt.

² L. u. o. 15—16. lap.

¹ «Az önbíráskodás», különlenyomat a «Jogtudományi Közlöny»-ből. (Budapest 1891.)

A felmentések indokolása nagyrészt a «nullum crimen sine lege» elven alapul. Ide iktatok egyet ezen indokolások közül:

Curia. 1889. január 25. 11086 sz.:

«A tárgyalás adatai szerint Sz. F. és F. F. szerződési viszonyban állván, vádlott e viszonyból követelést támasztott, s miután ezen összeg kifizetését többször sikertelenül sürgette, annak biztosítására sértett tulajdonát képező két darab kátrányos hordót az erdőből önhatalmulag és sértett tiltakozása ellenére elhordatott: hiányzik vádlott cselekményében más ingó vagyonának jogtalan eltulajdonítására irányzott szándék, mely nélkül a lopás tényálladéka meg nem állapítható; cselekménye tehát nem a Btk. 333. §-a szerint minősülő lopást, hanem a jogtalan önségélyt képezi. De mint-hogy ez utóbbit a Btkönyv nem rendeli büntetni, annál fogva Sz. F. vádlottra vonatkozólag mindkét alsóbb bíróság ítéletének hatályon kívül helyezésével, ellene a további eljárást a Btk. 1. §-a alapján megszüntetni kellett stb.»

Más esetben a másodfoku bíróság mentette fel a vádlottat éppen a büntetőtörvény 1. §-a alapján, a m. kir. Curia pedig *rablást* mondott ki, a következő igen érdekes indoklással:

«Nem volt elfogadható a kir. ítélő tábla ítéletének indokai-ban kifejezésre jutott azon ítélet, mely szerint a Btk. 345. §-a az által lenne kizárva, mert vádlottak az elvitt ingóságok elvitele által csupán önbíráskodást gyakorolván, az önbíráskodás pedig a Btk. szerint büntető sanctió alá nem esvén, a kérdéses ingó dolgoknak önbíráskodás céljából való elvétele, illetőleg elvitele lopást nem állapít meg. Minthogy pedig a Btk. 345. §-a szerint mindenekelőtt lopásnak kellett elkövetetnie, hogy ezen szakasz s ennek alapján a 348., 349. §-ok alkalmazhatóságukat találják, ez pedig nem követtetett el: ennél fogva a lopás nem léteben a rablásnak tekintett lopás fennforoghatása ki van zárva.

«Ezen érvelés teljesen hibás alapon nyugszik. Az önbíráskodás «motivuma», indító oka igen számos cselekménynek, büntetendőnek ép úgy, mint megengedettnek; de éppen azért, mert csakis motivum, a mint motivum például a harag, a haszonvágy, vagy valamely más érzelem, vagy óhaj vagy ösztön, éppen azért nélkülözi azon egyik legfőbb kelléket, azon igazoltságot, melynél fogva az külön büntetendő cselekménynyé alakítható legyen.

«A kir. ítélő tábla figyelmét kikerülte, hogy azon személy, a kinek becsülete más által megsértetvén, a sértőt párviadalra kihívja s a párviadalban megsebesíti, a helyett, hogy a Btk. 261. §-ának a bíróság által való alkalmazásával, a törvényes uton keresne magának elégtételt: azon személy — a kihívó — tulajdonképpen, a dolog lényege szerint, önbíráskodást fogantat, magát tévén az ellene elkövetett sértés bírójává s maga szerevében magának a bíróság mellőzésével elégtételt. Hasonló önbíráskodást gyakorol az is, a ki családja nyugalmanak bűnös megzavaróját megöli, vagy a ki törvényellenes és jogtalan megkárosítása fölötti dühében az által szerez bosszuérzetének elégtételt, hogy megkárosítója házat felgyújtja, s azt ez által vagyonától megfosztja. Az önbíráskodás szempontjából ezen cselekmények és az a végett elkövetett lopás között, hogy a tettes a lopott dolog által magát fenálló követelésére nézve kielégíteni akarja, tulajdonképpen semmi különbség sincs. A mint amazoknál az intellektuális elégtétel, esetleg a bosszuvágy kielégítése képezi a motivumot; úgy az önnön-kielégítés céljából elkövetett lopás esetében a valódi vagy képzelt vagyoni jogi igazságtalanság megszüntetése képezi a cselekmény rugóját, annak indokát. De éppen úgy, a mint a fenebbi esetekben nem szűnik meg a cselekmény párviadal vétsége, vagy gyilkosság, vagy szándékos emberölés büntette avagy gyújtogatás büntette lenni: éppen úgy nem szűnik meg a lopás vétségét vagy büntetettét képezni azért, mert a dolog valamely fenálló követelés kielégítése céljából vitétt el. A kérdés az utóbbi esetben is egyedül az: fenforognak-e a Btk. 333. §-ában a lopás tényálladékaul megállapított ismérvek vagy nem. Ha ezek fenforognak, akkor lopást képez a cselekmény, akármely motivum szolgált rugóul annak elkövetésére. A motivum csakis súlyosító és az enyhítő körülménynek beszámításánál képez nyomatékos tényezőt; de a cselekmény miségét és minőségét nem szünteti meg és változtatja át.

«Ezek alapján tehát lopás forogván fenn: a 345. és 349. §. helyesen alkalmaztatott. (1887 évi 525. szám alatt Dtar XVII. köt. 106. old. stb.)»

Ezen egymás mellé állított két döntéshez nem kell kommentár. Világosan mutatják, milyen hézag van a büntető törvényben.¹ Ez pedig nem volt mindig így; a régi magyar világban kiváló jogi fontosságú *hatalmaskodások* (potentia major és minor) jelentékeny része büntető sanctió alá esett. Ezen esetek mind külön képeztek sui generis deliktumokat; s taxative felsorolt büntettek voltak.²

(Bef. köv.)

Dr. BLEUER SAMU.

Külföldi judikatura.

346. A ki áru nemszállítása folytán kártérítést igényel, az nem tartozik bizonyítani azt, hogy az eladó azon helyzetben volt, hogy szállíthatott, hanem ha az eladó azon álláspontra helyezkedik, hogy őt vis major gátolta meg a szállításban, úgy ezen akadály tényleges főforgása általa bizonyítandó. (Német birodalmi törvénytörvény.)

347. Ha az alsóbíróság elévülés okából utasítja el a keresetet és a felsőbbíróság elévülést főforogni nem lát, ez esetben nem szabad az ügyet újabb ítélethozatal végett az alsóbírósághoz visszaküldenie, hanem neki végítéletet kell hoznia. (Német birodalmi törvénytörvény.)

348. A ki mást nyilvános árverésben való részvételtől jogellenesen visszatart és tudja azt, hogy ezzel másnak kárt okoz, a károsítottak az actio doli alapján szavatol kárért. Ha például a második helyen álló jelzálogos hitelező árverelni akar, hogy az ő követelése kikerüljön, B. e szándékától visszatartja azzal, hogy követelését kifizeti és ennek folytán oly olcsón vásárolja meg az ingatlant, hogy C. első jelzálogos hitelező követelésére sem jut teljes fedezet, C. követelheti B-től kára megtérítését. (Német birodalmi törvénytörvény.)

349. Az engedményező által elvállalt szavatosság a követelés behajthatósága tekintetében nem kezesség, hanem önálló, az engedményezőt törvény szerint megillető szavatossági kötelezettség kitágításaként tekintendő kötelezettség. Ténykérdést képez, hogy eme kötelezettség csak az eredeti engedményes irányában áll-e fenn vagy átmegy-e a követelésnek későbbi megszerzőire is. (Kölni felsőbbíróság.)

350. A tulajdonos jogosítva van telkét tetszése szerint használni és kihasználni, de e joga korlátozva van a szomszédnak hasonló joga által. Másrésről az együttélésnek szükségszerű folyománya az, hogy a szomszéd mindama megterheléseket tűrni tartozik, melyek nélkül ama telek kellő célirányos kihasználása lehetetlen. Az ellentétes érdekek ezen küzdelme olyképp egyenlítődik ki, hogy az egyik szomszéd köteles mindama megterhelést eltűrni, melyek a forgalmi életben el nem kerülhetők, viszont a másik szomszéd tartózkodni köteles mindazon benyulásoktól, melyek ezen köteles türes hatását meghaladják. (Kölni felsőbbíróság.)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszterium legújabbán két törvényjavaslatot küldött meg a szerkesztőségeknek. Egyik az örökösödési eljárás módosítását tárgyalja, (erről szól jelen számunk első cikke); másik «a tényleges birtokos tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvbe bejegyzéséről, a telekjegyzőkönyvi bejegyzések helyesbítéséről és a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésének előmozdítását tárgyaló intézkedésekről».

— Az egyetem Hoffmann Pálhoz. Az egyetem rektora, Eötvös Loránd báró, abból az alkalomból, hogy Hoffmann Pál rendes tanár engedett a kar kérésének és nyugdíjazása iránt benyújtott kérvényét visszavonta, a kari dékánok által is aláírt következő iratot adta át az egyetem nevében Hoffmannak: «Nagyságos Tanár ur! A budapesti kir. magyar tudományegyetem tanácsa aggódva vett tudomást Nagyságodnak azon szándékáról, miszerint eredménydus tanári működését befejezni és nyugalomba vonulni szándékozik; később azonban örömmel értesült a felől, hogy hallgatva kartársainak kérésére, e szándékától elállott s erejét még továbbra is az egyetemi tanítás szent ügyének előmozdítására fogja fordí-

¹ A «Jogtudományi Közlöny» f. évi 6-ik számában Dr. Sántha Elemér hatvanöt különböző, egymással merőben ellentétes decisiót közöl.

² L. Tarnai János: «Az önbíráskodás». A «Magyar Igazságügy» f. év. 2-ik és következő füzetében.

tani. A milyen szomorú lett volna reánk nézve távozása, éppen olyan örömdetes maradása, hiszen Nagyságod egyike azoknak, kik állami átalakulásunk nagy korszakában a legkitartóbban küzdöttek azért, hogy az egyetem igazán magyar egyetem legyen és a kinek tanítása ma a legszilárdabb biztosítékot nyújtja arra, hogy ez a magyar egyetem tudományos egyetem legyen. Fogadja azért nemes elhatározásáért egyetemünk tanácsának s általa egész egyetemünknek köszönetét.

— A budapesti ügyvédi kamarának a végrehajtói díjak tárgyában szerkesztett felterjesztését lapunk mellékletén közöljük. A kamarának a Btk. novellája iránt alakított hármass biztossága most tartja üléseit s legközelebb a választmány elé terjeszti munkáját. Megemlítjük itt még a kamara köréből, hogy a kamara könyvtára a nyár folyamán újra rendeztetett s legközelebb már rendes könyvtári órák fognak tartatni, midőn is a tagoknak a könyveket a kamara egyik tisztviselője fogja kiszolgáltatni.

— Magyar Jogászegylet. Vargha Ferencz egyleti titkár lemondása folytán ezen állásnak a legközelebbi közgyűlésig való betöltésére Györfy Gyula országgyűlési képviselő kért fel. E hónap második felében Schwarz Gusztáv tart előadást az egyletben; körülbelül november elején rendkívüli közgyűlés lesz az igazgató választmány kibővítése tárgyában.

— A büntetőtörvény módosítása hozatván napirendre, talán figyelmet érdemelnének a következő esetek:

Végrehajtás szenvedő a bírói árveréseni vevőt a bírói birtokbাহelyezés daczára birtokától megfosztja, — hasonlóképen a marasztaló ítélet alapján végrehajtásilag birtokba helyezett félnek ingatlanát — a végrehajtást szenvedő elfoglalja;

végrehajtás foganatosítása alkalmával a végrehajtató vagy képviselője a végrehajtást szenvedő vagy hozzá tartozói által szóval vagy tetteleg bántalmaztatik, vagy veszélyesen fenyegettetik.

Ezek mint minősített esetek, kellene, hogy szigorubb büntetés alá essenek, mint a Btk. 421. §-ában és illetve XX. fejezetében és a 261. §-ban megállapítottak.

Dr. K. D.

— Földes Béla egyetemi tanár a Bécsben tartott nemzetközi statisztikai kongresszuson előadást tartott, a melyből kiemeljük a következőket: «A büntett a reprodukció törvénye alatt áll. Ez abból is látszik, hogy a legtöbb visszaeső ugyanazon vagy hason természetű büntetéseket követ el, a miből azonban még nem következik, mit különösen olasz tudósok állítanak — hogy a büntett nem annyira erkölcsi, mint inkább anthropologiai tünet. Ugyanazok a viszonyok természetesen ugyanazokat a jelenségeket idézik elő. A statisztika azt is feljegyzí, hogy az utolsó büntetés kiállása után mennyi idő alatt követtetett el az új büntény: ez adatok azt mutatják, hogy többnyire a büntetés kiállása után rövid idő alatt. E körülmény is igen nagy fontossággal bír; mindenesetre azzal függ össze, hogy a büntetett nehezen talál ismét helyet a társadalmi keretben és ennek következtében ismét a bűn ösvényére sodortatik. A társadalom elzárja magát a bűnös elől, irtózik tőle és jogosan: de másfelől éppen saját érdeke követeli, hogy ez utatlatot épp úgy legyőzze, mint legyőzte azt az undorító betegségekkel szemben. Valamint ezekről, úgy amazokról is gondoskodni kell és a legcélszerűbb eszköz erre a rabvédelem («Patronage»). A mi végre a visszaesők általános számát illeti, úgy a nyolczvanas évek alatt Magyarországon a visszaesők száma, a mely a legtöbb államban emelkedik, csökkent és pedig általánosan és viszonylagosan. Hogy viszonylagosan csökken, ez természetes következménye a büntetettek számában mutatózó emelkedésnek; a hol a büntetettek száma emelkedik, ott viszonylagosan a visszaesők száma csökkenni szokott, mivel az emelkedést természetesen jórészt olyanok okozzák, kik először jönnek a büntető-törvénykönyvvel összeütközésbe. A visszaesők számában mutatózó általános csökkenés pedig annak a körülménynek tulajdonítandó, hogy a 80-as évek közepe felé úgy a kriminalitás, mint a recidivitas csökkent és a későbbben bekövetkezett emelkedés alkalmi büntetéseknél nagyobb volt, mint a visszaesőknél».

— Hivatalból észlelendő semmiséget képez, ha a kir. ügyész csak az illetékesség kérdésében tett indítványt, s a törvényszék az ügy érdemében határozott. A szolnoki ítélek: Sz. Illésnek neje M. Borbála ellen lopás miatt emelt bünvádi panaszát, mint a büntető eljárás megindítására nem alkalmasat,

elévülés alapján visszautasította. A budapesti kir. tábla következő végzést hozott: «Mint hogy ez ügyben Sz. Illés bünvádi feljelentésére a kir. ügyész a 2. napló alatti beadvány tanusítása szerint csak az illetékesség kérdésében tett indítványt, minek folytán a törvényszék 2689. szám alatt kelt végzésével E. Dávid ügyvédet annak a körülménynek bejelentésére hívta fel, hogy a panaszolt cselekmény hol követetett el; mely körülményeknek a 4. napló alatt történt bejelentése után, a törvényszék a kir. ügyésznek újbóli meghallgatása nélkül érdemileg határozott; az 1871: XXXIII. tczikk 19. §. rendelete szerint pedig a kir. törvényszék a bünvizsgálat tárgyában a kir. ügyész meghallgatása nélkül döntő határozatot nem hozhat: «ez okból a kir. tábla az elsőbíróóság végzését hivatalból megsemmisíti s az eljáró törvényszéket utasítja, hogy a kir. ügyész újabb indítványát szerezzé be, s ennek utána hozzon ez ügyben szabályszerű határozatot». (1891 június 16. 19,044. sz. a.)

— A ravasz fondorlat fogalommeghatározásához. A budapesti büntető törvényszék W. Ignác volt budapesti kereskedőt csalás büntette miatt 1891 márcz. 23-án vád alá helyezte; mert vádlott 1890 nov. 5 én I. s B. egy pár nap előtt ujonnan nyitott üzletében megjelenván, attól árukat hitelbe vásárolt, mit néhány nap múlva ismételt, miből 65 frt 25 kr. tartozás keletkezett. A fizetés napján, decz. 5-én, halasztást kért, mi lejárván, a hitelező arról értesült, hogy W. üzletét 100 frtért eladta s ismeretlen helyre eltávozott; tekintve tehát, hogy terhelt áruk vétele végett minden felhívás nélkül, a hitelviszonyaival kevésbé ismerős új céget kereste fel, hogy saját üzletét nem egészen 6 heti fenállása után feltűnően olcsón eladta; másrészt tekintettel arra is, hogy Gr. vallomásaival igazoltatott, miszerint terhelt az üzletét már decz. 11-én árulta s 12-én tényleg el is adta; már pedig a panaszos cég könyvvezetőjétől éppen decz. 11-én, tehát akkor, a midőn az eladást már elhatározta, kért a fizetésre egy napi haladékot: beigazoltnak kell venni, hogy hitelezőjét fizetési képessége tekintetében tévedésben tartotta s tőle rosszhiszeműleg, csalási szándékkal vette az árukat hitelbe s eszközölt ki hitelhosszabítást, s miután beismerte, hogy üzlete vételárát elköltötte s más vagyona nincsen: kétségtelen az is, hogy hitelezőjét 65 frt 25 kr. erejéig rosszhiszemű eljárásal megkárosította. A budapesti kir. ítélő tábla következő végzést hozott: «Mint hogy vádlottnak az a cselekménye, hogy a sértett cégtől hitelben vásárolt, az üzletét pedig a nélkül, hogy tartozását kifizette volna, eladta, a Btk. 379. §-a szerint nem minősíthető, a mennyiben a vásárlásnál semmi ravasz fondorlatot nem használt; ugyancsak nem ejtette tévedésbe a sértett céget abban az irányban sem, hogy attól hitel-hosszabítást eszközöljön ki: ennél fogva a kir. ítélő tábla az elsőbíróági végzés megváltoztatásával, ebben az ügyben a büntető eljárást megszünteti.» (1891 június 9. 17025. sz. a.)

— Megjelent. A bélyeg és illetékek iránti szabályok magyarázata. Irta Lasitz Pál. II. kiadás. Jelen második kiadás 3¹/₂ ivvel terjedelmesebb az első kiadásnál, s a mellett számos részlete az újabban hozott törvények, rendeletek és határozatoknak megfelelőleg teljesen át van dolgozva. A kézikönyv jelen alakjában az egyedüli munka, melyben az illetéktörvények és szabályokra vonatkozólag a mai napig megjelent minden törvény, rendelet és határozat szakszerűen fel van dolgozva s a melyben ezen kívül az illetékszabályok minden csak kissé homályosabb részéhez is könnyen érthető, határozott és világos magyarázatok vannak kapcsolva.

— Tűzbiztosításoknál a biztosító-társulat ügynökének közreműködésére vonatkozólag a német Reichsgericht egy eset alkalmából kimondta, hogy ha a biztosított az ajánlati ív kitöltésénél az ügynök segélyét veszi igénybe és az ügynök az ívet oly kérdésekre nézve tölti ki, melyekre a helyiség megsemmisülése után bármely harmadik személy helyes választ adhat, a biztosítottat rendszerint nem terheli az, ha az ügynök ezen kérdésekre nem helyes választ adott, a biztosított pedig, bizva az ügynök gondosságában, a szerződés aláírása előtt elmulasztotta az ügynök bejegyzéseinek helyességét megvizsgálni.

— Ujságok vagy másnemű nyomtatványok hangos kinálását Berlinben mint csendháborító zajt büntetik.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. Dr. MARKÓ SÁNDOR rosznyói kir. közjegyzőtől. — Az örökösödési eljárás módosításáról szóló törvényjavaslat. Dr. FODOR ÁRMÁN budapesti kir. aljárásbírótól. — A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól, a győri kir. ítélő tábla elnöki titkárától. — *Törvénykezési Szemle:* Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. XIX. Kiskoruak cselekvő képessége. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla határozatai. — A magyar királyi pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Észrevételek

az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve.

Igazságügyi kormányunk e napokban azzal lepte meg a szakköröket, hogy egy kidolgozott örökösödési eljárási törvényjavaslatot tett egészen váratlanul közzé. E javaslatnak pusztá megjelenése is több tekintetben jelentőséggel bír.

Mindenekelőtt jelenti azt, hogy az anyagi jog kodifikációja hosszabb időre elhalasztottnak tekinthető, a mennyiben eddig az örökösödési eljárás reformja csak az örökösödési anyagi jog szabályozása utáni időre helyezettett kilátásba. Jelenti továbbá azt, hogy az e tárgyban az 1889. évben közzé tett Weinmann-féle javaslat végleg elejtettnek tekinthető. Jelenti végül azt, hogy az igazságügyi kormány bármennyire tudatában van hagyatéki eljárásunk fogyatékos voltának, még sem érzi magát hivatva arra, hogy rendszeres s gyökeres reformmal lépjen fel, hanem megelégszik azzal, hogy az eddig fenálló helytelen eljárási rendszernek néhány kirívóbb gyengeségét novelláris uton javítsa.

Novelláris törvényhozási alkotásnak nézetem szerint leginkább ott van helye, a hol létezik egy helyes alapokra fektetett, szerves egésznek képező törvény, a melynek ugy egészben véve, mint részleteiben továbbra is érvényben hagyása kívánatos, s az csupán némely intézkedésére nézve szoruló módosításra és kiegészítésre.

Ha e szempontból vesszük bírálat alá az 1868: LIV. tcz. 559—594 §-aiban foglalt hagyatéki eljárási törvényt, ki kell mondanunk azt, hogy e törvény a fenti mértéket meg nem üti, s annak további életben hagyása még novelláris erősítő szerek segélyével sem kívánatos.

A ki ezen állításom igazságában kételkedik, azt törvényeink legfőbb és legilletékesebb bírálójához, a magyar igazságügyi kormányhoz utasítom, a mely már 1875-ben kinondta, azt, hogy:

«Az 1868: LIV. tczikknek épen örökösödési eljárásról szóló fejezete az, melynek *teljes átdolgozását* az elmélet és gyakorlat majdnem egyhangulag sürgette, s azon vezérelve, melyek az 1868: LIV. tcz. javítására indítanak, a teljes átdolgozást sürgetőleg parancsolják.»¹

Már akkor sürgősnek ismerte a kormány ezen törvénynek *teljes* átdolgozását, s azóta 16 év mult el; s ezen idő-

szak még inkább alkalmas volt megerősíteni ezen *legilletékesebb helyről* hangoztatott szakértői véleményyt.

Nem akarom hosszasan ezen törvény hibás intézkedéseit s hiányait tárgyalni, csak annyit legyen szabad a főbb dolgokra szorítkozva kiemelnem, hogy az olyan örökösödési törvény;

a mely szükség nélkül kétféle eljárási formát állapít meg (tárgyalási és hirdetményit) s ez által a törvény kijátzására s illetőségi összeütközésekre okot szolgáltat;

a mely az önjogukra szállott nem ingatlan hagyaték iránt egyáltalában nem intézkedik;

a mely a birói illetőséget nem eléggé határozottan szabja meg, úgy hogy curiai határozatokkal s miniszteri rendeletekkel kellett az eltérő birói praxist egyengetni, s mindannak dacára még most is a birói határozatok egy részére nézve az illetőség nyílt kérdést képez;

a mely a leltár felvételéről szól ugyan, de annak joghatályáról nem intézkedik;

a mely az örökösödési eljárás súlypontját inkább az osztályra, mint az örökösödési jog biztosítására fekteti;

a mely még arról sem szól, hogy mi által kell a törvényes örökösnek örökösödési jogát igazolni;

a mely az oly gyakran előforduló utóörökösödést még csak meg sem említi, s e tekintetben az eljárást egyáltalában nem szabályozza;

mely a végrendeleti végrehajtóról s annak hatásköréről nem intézkedik;

a mely a hagyatéki hitelezők és hagyományosok érdekeinek megóvása iránt mit sem foglal magában;

a mely egyezség nem létében még a legalaptalanabb támadás ellenében sem védi a jogszerű örökös s nem engedi, hogy birtokba helyeztessék, hanem arra kényszeríti a bíróságot, hogy azt, a ki bár alaptalan jogcímen, de tényleg birtokolja a hagyatékot, erősítse meg ezen birtoklásában az által, hogy a másik jogszerű, de birtokon kívül álló örökös kénytelen a per útjára utasítani;

az olyan törvény, a mely a sommás utu osztály ritka eseteit kivéve, egyezség nem létében mindig a perre utasítást, mintegy a perre való felhívást teszi a bíróság kötelességévé, s ez által a perlekedési hajlamnak tápot nyújt;

az olyan törvény, mely hézagossá teszi az ország különböző vidékein különböző eljárásra szolgáltatott okot;

az olyan törvény, melynek alig van szakasza, mely vagy a későbbi törvények és miniszteri rendeletek vagy a birói gyakorlat, vagy végül a mostani novelláris javaslat által módosítást vagy kiegészítést nem igényelt s nem nyert;

az olyan törvény egyáltalában nem alkalmas arra, hogy újabb módosító és kiegészítő törvényhozási alkotások alapjául vételessék.

A hol az alap gyenge, ott az azon emelt épület sem lesz szilárd. Ha pedig az 1868-iki örökösödési törvény összes hézagait kitölteni, kiegészíteni, s összes helytelenségeit módosítani akarjuk, azt fogjuk észre venni, hogy az alaptörvényből alig marad valami, s eljárásunk körülbelül olyan volna, mintha egy elrongyolt ruhából megmaradt néhány darab folt felhasználásához keresnénk megfelelő új ruhafoltokat a helyett, hogy egy egészen rendes új öltözetet csináltatnánk.

¹ Az örökség és hagyomány birtokbavételéről s az azzal kapcsolatos jogviszonyokról szóló törvényjavaslat indokolásának 1-ső lapján. Kiadta Budapesten 1875 január 14-én dr. Pauler Tivadar.

A midőn teljes elismeréssel emelem ki, hogy a közzé tett novella tanúságot tesz arról, miszerint az oly helyről ered, a hol a gyakorlati élet némely kívánalmait iránt kellő érzékkel és figyelemmel viseltetnek, — s hogy több olyan czélszerű intézkedés foglaltatik abban, a melynek hiányát mi, kik örökösödési törvényeink s eljárásunk nyomoruságos voltával nap-nap mellett küzködni kénytelenek vagyunk, igen éreztük, s a melyeket egyébként valódi vívmánynak lehetne tekinteni, — mindamellett hibás eljárásnak tartanám azt, ha a törvényhozás csak a novellában foglalt 27 szakasz meghozatalára s ekként egyszerűen sporadikus törvényalkotásra szorítkoznék, örökösödési eljárásunknak többi részleteit pedig ismét előreláthatólag évtizedeken át szabályozatlanul hagyná.

Igaz, hogy egy szerves örökösödési eljárási törvény készítésénél az örökösödési anyagi jognak s különösen az örökség birtokbavételének szabályait nem lehet figyelmen kívül hagyni; ezek pedig az örökösödési kodex keretébe tartoznak. — Miután azonban ki lett mondva az, hogy a polgári törvénykönyv nem egyszerre, s egészben, hanem részenként fog tárgyalás alá kerülni, tekintettel arra, hogy a törvényes örökösödés szabályozása a családi jog kodifikációjáig elhalasztott, mi sem áll utjában annak, hogy az örökség birtokbavételére s az azzal kapcsolatos jogviszonyokra vonatkozó szabályok, melyek a családjoggal semmi összefüggésben nincsenek — már most elkészíttessenek s megállapíttassanak, s azokkal kapcsolatban végre egy rendszeres örökösödési eljárási törvényhez hozzá juthassunk.

E tekintetben az 1875. évi miniszteri javaslat, mely már a képviselőházhoz is beterjesztetett, azonban ott, — hihetőleg az azon évben beállott kormányválság miatt — még csak bizottsági tárgyalás alá sem került, — nem annyira tartalma, mint inkább alakjára nézve irányadóul szolgálhatna. E javaslat első részében az örökség birtokbavételére vonatkozó anyagi jogszabályok vannak, a melyekhez mint második rész az örökösödési eljárás csatlakozik.

A törvényhozás hasonló eljárást követett az 1881. évi csődtörvény meghozatalánál is, a hol t. i. az első részben anyagi jogszabályok foglaltatnak, még pedig olyanok, a melyekről egyáltalában nem lehet mondani azt, hogy a polgári törvénykönyvhöz semmi közük nincs, mert bizony azok a kötelmi jogba igen mélyen bevágó intézkedéseket tartalmaznak, — s ott is a második rész a csődeljárást tárgyalja.

Kövessük ezt örökösödési eljárásunk szabályozásánál is; akkor legalább egész munkát végeztünk, míg így csak fél-munkát, s a munka hátralévő része ki tudja mikor kerül elő, s kérdés azután, hogy akkor az a félmunka, a mi most lenne végzendő — nem lesz-e teljesen hiába való fáradság.

Ez nézetem általánosságban véve a beterjesztett novelláris törvénytervezetre nézve.

(Folyt. köv.)

Dr. MÁRKÓ SÁNDOR.

Az örökösödési eljárás módosításáról szóló törvényjavaslat.¹

II.

A javaslat nem helyezi hatályon kívül az 1868. évi LIV. és az 1877. XX. törvénycikkekben szabályozott eljárást, hanem csak módosítja és kiegészíti azt.

Az ipso jure örökösödés elvén alapuló eljárást tehát kiegészíti oly intézkedésekkel, melyek az örökségelfogadási rendszerből indulnak ki. Ebben rejlik oka annak, hogy a javaslat intézkedései hézagok és bonyodalmakra vezethetnek.

Vegyük például az örökhagyó hitelezőjének védelmét, melyet a javaslat azzal akar előmozdítani, hogy a hagyatéki eljárás megindítását neki is megengedi, ha követelése ok-

iraton vagy kereskedelmi könyvkivonaton alapszik és ha az örökös az örökhagyó halálától számított 3 hó alatt sem a hagyatéki eljárás megindítását, sem örökösödési bizonyítvány kiadását nem kéri. (6 §.)

Hogy az örökhagyó hitelezője az, a ki mai örökösödési eljárásunknál a legroszabb helyzetben van, és hogy a reform e ponton szükséges, az kétségtelen. Csakhogy attól lehet tartani, hogy az új javaslat nem hozza őt jobb helyzetbe.

Eddigi joggyakorlatunk annak tudatában, hogy az örökhagyó hitelezőjére mily nehéz teher hárul, midőn az örökös elleni perben neki kell alperes örökös minőségét és hagyaték létezését igazolni a nélkül, hogy örökösödési eljárást indíthatna, igyekeztek e terhen lehetőleg segíteni. Nemcsak a hagyaték birtokbavétele, az örökös gyanánt való viselkedés, hanem a vérrokonság is elegendő arra, hogy a bíróság az örökhagyó hitelezője által indított perben az örökös minőségét megállapítsa. Ha az örökös perelt alperes azután azt mondja, hogy végrendelet folytán vagy más okokból nem ő az örökös, bizonyítson ő. És a hagyaték állaga beigazoltnak tekintetik, ha bebizonyítani sikerül, hogy a hagyatékban állított dolgok az örökhagyó vagyonához tartoztak. Itt ismét az örökösre hárul a bizonyítási kötelezettség, ha ő azt állítja, hogy nem örökösödés útján jutott az ingókhoz. A bizonyítási teher ilyképi megosztása sok bajnak elejét vette, ámbár sok baj még mindig orvosolás nélkül maradt.

De mikép lesz a dolog az új javaslat szerint?

Az ingatlanoknál kényszerhagyatéki eljárás levén, a hitelező joga az eljárás megindítására csak ingókból álló hagyatékok tekintetében jöhet figyelembe.

A hitelező a hagyatéki eljárás megindítását kérheti ugyan, de csak az örökhagyó halálától számított 3 hó után. Mi történjék vele ezen idő alatt s egyáltalában a hagyatéki eljárás befejezéseig? Indíthat-e pert követelése behajtására? Tehet-e biztosítási intézkedéseket? Ez kéteessé válik. Ha nem tehet, akkor rosszabb helyzetben lesz, mint ma van. Miután azonban a javaslat az örökségnek ipso jure való átháramlását nem törli el, és miután a hagyatéki eljárás megindítását nem minden hitelező, hanem csak az kérheti, kinek követelése okiraton vagy könyvkivonaton alapszik: ennél fogva azon nézetben vagyunk, hogy e három hó alatt perelhet és a törvényes feltételek fenforgása esetén kérhet biztosítási végrehajtást és zárlatot is. Kételyek kikerülése végett ezt czélszerű volna világosan kimondani.¹ Azonban a javaslatnak ezen a hitelezőre kedvezőbb magyarázata mellett is a hitelező új akadályokat fog utjában találni. Az örökhagyó halálától számított 3 hó alatt nem kérheti a hagyaték leltározását, ez idő alatt pedig a hagyatéki ingók már a tizedik kézben lehetnek. Azután majd viták merülnek fel, hogy melyik örökös birtokába mentek volt át az ingók, a mely viták a hagyatéki eljárás során nem is dönthetők el. Az örökösök összeajtszása esetén a hitelező a hagyatéki eljárás során soha nem fog célt érni.

Mennyivel egyszerűbb az eljárás az öröklési jog tervezete szerint. Azon időtől fogva, midőn a hagyatéki bíróság az örökösödési igazolványt kiadta, a hitelező a bírólag elismert örökösök ellen fordul; addig azonban, míg ez nem történik, a hitelező a hagyatéki gondnok, illetve a pergondnok ellen indítja a pert. (L. Öröklési jog javaslata 427—432. §§. és Indokolás 272. l.) Az örökös minőség körüli minden vita tehát ki van kerülve.

Ugyanez eredményre jutunk az örökös hitelezőire és a hagyományosokra vonatkozó intézkedéseknél is.

¹ Az ipso jure örökösödés elvén álló német polgári törvénykönyv javaslatának 2057. §-a szerint az örökös az örökség elfogadása előtt nem köteles az örökhagyó folyamatban levő pereibe belépni vagy oly perbe bocsátkozni mely ellene mint örökös ellen indíttatik. A végrehajtás és a biztosítási intézkedések a hagyatékra, az örökös mint ilyen elleni igények miatt azonban az örökség elfogadása előtt is helyet foglalhat

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

Az öröklési jog javaslata — egyetértőleg a vele egy alapon álló európai törvényhozási alkotásokkal — feljogosította az érdekelteket, hogy az örökös bizonyos határidő alatt adandó nyilatkozatra hívják fel, vajon az örökséget elfogadja-e — Hogy a nyilatkozat elmulasztása mily következményekkel járjon, arról czélszerűségi szempontokból vitatkozni lehet. A szász polgári törvénykönyv 2265. és 2266. §-ában különbséget tesz a között, hogy az örökös felhívás nélkül vagy az érdekeltek kérelmére kibocsátott bírósági felhívás után mulasztotta el a nyilatkozatot. Az első esetben azt vélelmezi, hogy az örökös elfogadta az örökséget, a második esetben az örökséget el nem fogadónak tekinti őt. Hasonló az olasz polgári törvénykönyv álláspontja, mely 951. §-ában elrendeli, hogy azon örökös, a ki a bíróság által kitűzött határidőben örökös nyilatkozatot nem tesz, örökösödési jogát elveszti. A magyar öröklési jog javaslata 389. §-ában szintén csatlakozik ezekhez és intézkedését azzal indokolja, hogy a nyilatkozat elmulasztásának abszolút jogvesztés jellegével való felruházása «az örökösödési kérdések definitív rendezése szempontjából mutatkozik szükségesnek, a melyet mellőzni azért nem tanácsos, mert az örökösödéssel kapcsolatos jogviszonyok állandó rendezése, az érdekeltek jogainak megóvása szempontjából felette kívánatosnak mutatkozik». (Indokolás 259. l.) Ezekkel szemben a code civil az örökségről való hallgatag lemondást sohasem ismeri el és semminemű mulasztást az örökös részéről nem ruház fel az örökségi jog elvesztésének következményeivel. «La renonciation à une succession ne se présume pas», ez a főelv, melyet a code civil 784. §-a az örökségről való lemondást tartalmazó fejezet élére állít. És a német polgári törvénykönyv tervezetének 2029. §-a szintén magáévá teszi e szabályt.

Hogy a két felfogás között melyik a helyesebb, a czélszerűbb, annak vitatásába nem akarunk itt belemenni. Egyik mellett azonban állást kell foglalni, ha a hitelezőt felruházzuk a joggal, hogy az örökösödési eljárást megindíthassa és az örökös ily módon nyilatkozattételre szorítsa. Az új javaslat azonban az eldöntést kerülni akarja és ezért egy harmadik megoldási módot vet fel. A 10. §. szerint a hagyatéki tárgyaláson meg nem jelenő örökös újból idézendő meg, azon figyelmeztetéssel, hogy újbóli meg nem jelenése esetében részére kinevezett gondnok közbejöttével fog a tárgyalás megtartatni és az osztály megejtetni. Ha azután a gondnok sem jelenik meg a tárgyaláson, a bíróság hivatalból állapítja meg a meg nem jelent örökös osztályrészét de csak oly esetben, ha a megjelent örökösök között egyezség jött létre, vagy a meg nem jelent örökösön felül csak egy örökös van. Mi történjék más esetekben, ha több örökös van és közöttük egyezség nincs? A javaslat hallgat erről. Valószínűleg a gondnok újból beidézendő, vagy helyette új gondnok nevezendő ki.

A mint tehát látjuk, egy végtelenül hosszadalmas, nehézkes és költséges eljárás, melynek megindításához aligha lesz egy hitelezőnek is kedve.

És még ezen problematikus értékű védelmet is a javaslat csak azon hitelezőknek adja meg, kiknek követelése okiraton vagy könyvkivonaton alapulnak. Miért csak ezeknek? Ennek magyarázatát abban találjuk, hogy a javaslat az egyszerű örökös nyilatkozat helyébe a hagyatéki tárgyalást teszi, ez pedig mélyebben vág be az örökös jogaiba, mint az örökösnek felhívása nyilatkozatra. A javaslat tehát akkor, a mikor kevésbé akar eltérni a fenálló rendtől, a mikor nem akarja az öröklési javaslat új elveit, az örökségelfogadási rendszert következetesen keresztülvinni, tulajdonképp messzebbre megy, nagyobb mértékben szakít az ipso jure örökléssel és erősebben hajlik a kényszerhagyatéki tárgyalás rendszeréhez, mint azt az öröklési jog javaslata tette.

Nem akarjuk folytatni a példákat arra, hogy mely irányban hézagosak a javaslat intézkedései. A fentieket csak annak

felvilágosításául hoztuk fel, hogy ma csak két út van az öröklési eljárás reformjára.

Az egyik az, hogy teljesen halomra döntjük az 1868: LIV. és az 1877: XX. tczikkben szabályozott eljárást és helyükbe egy egységes, következetesen keresztülvitt teljes örökösödési eljárást léptessünk életbe. Kő kövön nem maradhat az 1868: LIV. tcz. 559—594. §-ainak intézkedéseiben, ha az örökösödési eljárás hajain sikeresen akarunk segíteni.

Tudjuk, hogy ez ellenében azt fogják mondani, hogy nem alkothatunk örökösödési eljárást anyagi jog nélkül, és hogy elhibázott dolog volna, ha ma az öröklési jog kodifikációjának küszöbén egy egész eljárási kodexet alkotnánk, mely az új öröklési törvény után hasznavehetlen volna. Ez ellenvetés, nézetünk szerint, nem helyes. Eszünkbe se jut ugyan, hogy az öröklési, anyagi és alaki jog összefüggését csak kétségbe is vonjuk, de a kapcsolat köztük még sem oly erős, hogy csak egységesen, egyszerre volnának szabályozhatók. Az 1876: XVI. tczikkben is szabályoztuk az öröklési jog egy részét külön. Ott, a hol az öröklési eljárás az öröklési jog valamely intézkedését bírja előfeltételeül, ott ez utóbbi intézkedést azonnal az eljárási törvénybe lehetne tenni. Idéztük az öröklési jog tervezetének indokolásából ama szakaszt, mely kimondja, hogy e téren az anyagi és alaki jogszabályok határvonalát megállapítani lehetetlen, és ha az meg is állapíthatnák, az a törvényhozási téren alig volna keresztülvihető. Tisztán technikai okok határozzák tehát meg azt, hogy valamely rendelkezés, mely nem a legszorosabban vett anyagi öröklési jogba vág, hol helyeztessék el. Az öröklési jog javaslatából az V. czimnek, mely az örökség és a hagyomány megszerzését és az ezzel kapcsolatos jogviszonyokat szabályozza, legnagyobb részét minden haj nélkül az eljárásba lehetne áttenni.

Ha azonban ez nem időszerű, ha egyáltalában az öröklési jog kodifikációjá előtt az egész örökösödési eljárást reformálni nem akarjuk, akkor legczélszerűbb volna a reformot a legszűkebb körre, a hol azzal várni nem lehet, szorítani és csak az ingatlanokra vonatkozó hagyatéki eljárást — ezt azonban részletesen — szabályozni. Ily uton kikerülhetők volnának azon bonyodalmak, melyeket a hézagos szabályozás előidézhethet.

A javaslat részleteire még vissza akarunk térni.

Dr. FODOR ÁRMIN.

A katonai (honvéd)

becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.¹

A becsületügyi részletes vizsgálatról.

A vizsgálat azzal veszi kezdetét, hogy a becsületügyi választmány elnöke, terhelhet írásbelileg értesíti, hogy a vizsgálat ellene megindított és őt kihallgatás céljából, egy meghatározott napra oly hozzáadással idézi a becsületügyi választmány elé, hogy meg nem jelenése a vizsgálat megsejtesét és a becsületügyi bizottság határozathozatalát gátolni nem fogja, írásbeli védekezés pedig megengedve nincsen.

Terhelten minden egyes körülményre és védekezésre nézve tüzetesen hallgatandó ki.

A bizottság illetékessége ellen, terhelten által, csak az első kihallgatása alkalmával tehető kifogás.

E fölött, ha a terhelten főtsz vagy hadapród, a becsületügyi választmány, azon tábornok vagy törzstiszt elnökle alatt határoz, ki a tiszt gyűlésben elnököl.

Ha a kifogásnak hely adatik, az iratok a kerületi (hadosztály) parancsnoksághoz terjesztetnek föl; ellenkező esetben a kifogás jogérvényesen visszautasíttatik.

Törzstiszt vagy tábornok által emelt illetékességi kifogás felett a fő (hadtest) parancsnokság határoz.

¹ Az előbbi közl. I. a 40. és 41. számban.

A választmány kötelessége azon körülményeket és adatokat, melyek a vád alapjául szolgálnak, gondos nyomozás tárgyává tenni, s a részesek és tanuknak tüzetes, de minden hosszadalmasság mellőzésével eszközendő jegyzőkönyvi kihallgatása által a tényállást lehetőleg tisztába hozni.

A szükséges intézkedések a választmány által egyetértőleg teendők meg. Véleményeltéréseknél az elnök határoz, ki a vizsgálat irányát vezetni s annak gyors megejtéséről gondoskodni köteles.

A kihallgatásoknál az elnökön kívül a választmány részéről legalább két tagnak kell jelen lenni; akadályoztatás esetén az elnökön kívül egy tagnak jelenléte is elégséges.

Minden katonai személy a választmány idézésére személyesen megjelenni s a kívánt felvilágosítást megadni, felhívás esetén pedig írásbelileg nyilatkozni köteles. A tisztek, mint tanuk, vallomásukat vagy írásbeli nyilatkozatukat becsületökre és kötelességökre való hivatkozással erősítik meg.

Polgári egyének, ha a választmány meghívásának eleget tenni nem akarnak, megkeresés útján illetékes közigazgatási hatóságuk által hallgatandók ki.

A vizsgálat befejezése után terhelt — az ellene és mellette szóló adatoknak közlése mellett — újból kihallgatandó, s kérelmére az elnök az iratoknak, — a választmány két tagja jelenlétében való, — betekintését megengedheti.

A vizsgálati eljárás folyama alatt a terhelt csak személyesen védekezhetik.

A ki a becsületügyi eljárás kikerülése céljából rendfokozatáról le akar köszönni, ez iránti kérvényét előbb tartozik beadni, mintsem a választmány által kihallgatásra idéztetett. Később beadott lemondási kérvény el nem fogadható.

A kérelem felett a miniszter határoz, s ha a leköszönésnek helyt ad, a becsületügyi eljárás elesik ugyan, mindamellett, miután nincs kizárva, hogy az illető későbbben ismét tisztségre aspirálhat, a választmány köteles a vizsgálatot lényegben foganatosítani, s a felmerült adatokat írásba foglalni, a végből, hogy ezen anyag a jövőre nézve megőriztessék.

A minisztertől függ, vajon adható-e és mily altiszti rendfokozat az ily módon leköszönt tisztnek vagy hadapródnak.

Lemondott tisztnek a hadapródi kitüntetés, melylyel tisztirangra való aspiratio van egybekötve, meg nem adható. A hadapródi kitüntetésről lemondott hadapródok, tetteles szolgálati kötelezettségük teljesítése előtt, nem szabadságolthatók.

A szolgálati kötelezettségüknek már megfelelt leköszönt tisztek, a legénységi állományban a tartalékba áthelyezhetők vagy kivánságukra végleg elbocsáthatók.

Ha az eljárás folyama alatt a büntető-törvénybe ütköző cselekmény ismérvei merülnek föl, az ügyiratok áttétetnek a büntető bírósághoz, s ha a bünvádi eljárás nem végződnék elbocsátással vagy megfosztással, s a becsület tisztasága nem lenne minden kétségen felüli, a büntető (haditörvényszéki) eljárás befejezése után, a becsületügyi eljárás folytatandó.

Ha a becsületügyi választmány a vizsgálatot befejezte, annak elnöke a választmány egyik tagját a tényállás és *véleményes indítvány* (votum informativum) szerkesztésével bizza meg. Nézeteltérés esetén, a kisebbség jogosítva van eltérő véleményét indokaival együtt írásba foglalva, az indítványhoz csatolni.

A többség indítványa a választmánynak valamennyi tagja által aláírandó, az elnök által borítékba helyezve lepecsételendő, s iratjegyzék mellett az iratokhoz csatolandó.

A választmánynak becsületbeli kötelessége a *véleményes* indítványt a végtárgyalásig titokban tartani.

Az iratok azután a becsületügyi bizottság összehívására illetékes parancsnoknak küldetnek meg, ki a becsületügyi bizottság elnökét kijelöli, annak az iratokat átszolgáltatja, s a bizottság összeállítása iránt intézkedik.

A becsületügyi bizottsági végtárgyalás és határozathozatal.

A bizottság elnöke az ügyet tanulmány tárgyává teszi s a választmány véleményét felbontja és betekinti. Ha kiegészítést tart szükségesnek, ezt a választmány elnöke útján eszközölteti.

Ellenkező esetben a becsületügyi bizottsági végtárgyalásra határnapot tűz, s erről az illetőket értesíti. Terhelt azzal idéztetik, hogy személyesen vagy alkalmas védő által jelenjen meg, mivel elmaradása esetén az iratok alapján fog határozat hozatni. Figyelmeztetendő egyúttal arra is, hogy védőt is hozhat magával, s védelmét írásban is beadhatja, — mely esetben az fel fog olvastatni.

A védelem előkészítése céljából az idézés vétele és a megjelenési határnap között legalább 8 napi időköznek kell maradni.

A tárgyalás elnapolása csak igen fontos okokból engedélyezhető.

Védő csakis a terhelt fegyverneméhez (szolgálati ágához) tartozó, tettelesen szolgáló, terhelttel legalább is egyrangú, s századosnál nem kisebb rendfokozatu tiszt lehet.

A terhelt által védőnek választott tiszt tartozik parancsnokának engedélyét *kieszköztetni*, s azt a bizottság *elnökének* bemutatni. Az engedély az iratokhoz csatoltatik.

A védő nem lehet egyúttal a becsületügyi bizottság tagja.

Az elnök a végtárgyaláson a terhelt (védő) jelenlétében emlékezteti a bizottságot, hogy fenforgó ügyben a becsület és kötelesség szerint tanácskozzanak és ítéljenek; s az általa, valamint a terhelt (védő) által megjelölt ügydarabokat felolvastatja.

Minden tag jogosítva van az elnök útján az iratokból, esetleg a terhelttől felvilágosításokat kérni.

Ezután a becsületügyi választmánynak a tényállásról szerkesztett előadása és véleményes indítványa felolvasandó. Terhelt és védője az igazolást és védelmet szabadon előadhathatják. Ha azonban terhelt a védelem határait túllépi, az illedelmet sértő magaviseletet tanúsít, személyek vagy a tiszt állásnak megfelelő nézetek felől sértőleg nyilatkozik, az elnök köteles őt meginteni, s ennek eredménytelensége esetén tőle a szót megvonni.

Terhelt (védő) zárszavának befejezése után — a vele felvett jegyzőkönyvet aláírja — s a tárgyalási helyiségből távozik.

Tanácskozás alkalmával minden szavazó véleményét leplezetlenül nyilváníthatja és indokolhatja.

Tanácskozás után az elnök az eset tüzetes vázlatát ön maga előadja, s a megítélés szempontjából lényeges körülményeket kiemeli.

A becsületügyi bizottság *bizonyítási szabályokhoz kötve nincsen*. Csak az elnökhöz szabad a szót intézni. — Ő van hivatva a tárgytól eltérő vagy ismétlésekbe bocsátkozó tagokat a tárgynál való megmaradásra felhívni, helytelen nyilatkozatoknak gátat vetni, téves nézeteket helyreigazítani és azoktól, kik megelőző figyelmeztetés dacára helytelen magatartást követnek, a szót megvonni.

Ezután történik a szavazás. Kiegészítés, büntető utra áttétel, vagy a bizottság valamely tagjának kirekesztése iránt tett indítványok, első sorban döntendők el. — A tagok az indítványozó kivételével, a rendfokozat és rangban legalsóbbtól kezdve fölfelé szavaznak.

Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt. Ha az ügy érdeme kerül eldöntés alá, az előkérdésekben kisebbségben maradtak is tartoznak az ügy érdemére nézve szavazni.

Az ügy érdeme — írásbeli szavazás által a készen tartott s a szavazó nevének és rendfokozatának aláírásával ellátandó szavazati jegyen döntenek el.

Több terhelt ellen — külön-külön történik a szavazás.

Az elnök, ki szintén szavaz, a tárgyalási jegyzőkönyv-

höz füzendő s a fonal végén lepecsételendő szavazatokat felolvassa s a szavazás eredményét megállapítja.

A határozat szavazattöbbséggel hozatik. Ha az indítványok közül egyik sem nyer abszolút többséget, azaz legalább is 5 szavazatot, akkor a 9 szavazat a legszigorubból a legenyhébbig sorba rendeztetik, s a középső t. i. az 5-ik szavazat képezi a szavazás eredményét.

A jegyzőkönyv a bizottság minden tagja által aláírandó. Az elnök azután a tárgyalást befejezi, s a bizottságot a határozatnak a kihirdetésig leendő titokban tartására azzal a figyelmeztetéssel hívja fel, hogy az az ellen vétő, a tisztí állásnak kötelességét sérti meg.

Ha a becsületügyi eljárást hadi törvényszéki vizsgálat előzte meg, a határozat egyszerűen csak a felett hozatik, vajon a terhelt rendfokozatában (katonai állásában) meghagyható-e vagy sem?

Minden más esetben a bizottság következőleg határoz:

1. Terheltet fölmenti. — Vagy
2. kimondja, hogy terhelt a tisztí állás becsületét *veszélyeztetette* s az ellen vétett ugyan, de nem oly mérvben, hogy az által rendfokozatára (katonai állására) érdemetlenné vált volna. — Vagy

3. kimondja, hogy a terhelt a tisztí állás becsületét oly módon *sértette meg*, hogy ennek következtében rendfokozatában (katonai állásában) meg nem hagyható.

A határozat az elnök s a tagok közül az egyes rendfokozatokban a rangban legidősebbek által irandó alá. — (pl. 3 őrnagy közül csak a rangban legidősebb írja alá stb.)

A ki a tisztí állás becsületének megsértésében (3. p.) mondatott ki vétkesnek, rendfokozatát (katonai jellegét, hadapródi kitüntetését) elveszti.

A rendfokozat (katonai állás) elvesztésével a tetteges állományu és várakozási illeték élvezésében álló tiszték a fizetést és nyugdíjigényt is elvesztik. Tiszték és hadapródok, kik már nem védkötelesek, egyuttal a katonai kötelékből elbocsáttatnak, ellenkező esetben pedig közlegényi minőségben más csapathoz osztatnak be. A hadapródi kitüntetés elvesztésével az altisztí rendfokozat elvesztése is össze van kötve.

Ellenben a katonai állás (a rang) elvesztésére ítélt nyugdíjasok, nyugdíjukat továbbra is megtartják.

Azon terhelték, kik a tisztí állás becsületének nem megsértésében, hanem csak veszélyeztetésében (fent 2. pont) találtattak vétkeseknek, az esetleges fegyelmi fenytéstől függetlenül *megintetnek*, melynek erkölcsi hatálya alatt elő nem léptethetők s magasabb fizetésben nem részesíthetők. A megintés ezen következménye csak a fő (hadtest) parancsnokság által helyezhető hatályon kívül, s időhöz kötve nincsen.

A megintés s annak hatályon kívül helyezése a minősítvényi táblázatba bevezetendő.

A megintés hatályának tartama alatt az, a ki a tisztí állás becsületének veszélyeztetésében újból is vétkesnek találattatik, rendfokozatát (katonai állását, hadapródi kitüntetését) a fent érintett következményekkel összekötve — elveszti.

(Folyt. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.¹

XIX.

Kiskoruak cselekvő képessége.

A szabály alól, hogy a kiskoru a maga vagyonáról önállóan nem rendelkezhetik, két kivétel van: szabadon rendelkezhetik vagyona évi jövedelmének azon részéről, melyet atyja vagy gyámja az ő szabad rendelkezésére bocsát, és szabadon rendelkezhetik — a mennyiben a 14 évet betöltötte

és fentartásáról maga gondoskodik — arról, mit saját munkája által szerez. Ez utóbbit a gyámtörvény 3. §-a egyenesen kimondja; az előbbi pedig az atya vagy gyám előleges beleegyezésének következménye. (Sipőcz: Gyáms. törv. 25. l.)²

Ezen kivételek keresztülvitele sok kételyre ad okot a gyakorlatban. A kiskoru e vagyonokról «szabadon rendelkezhetik». Mit tesz ez? Az atya pl. külföldön tanuló fiának a bankárjánál évi 1200 forintot utalványoz «szabad rendelkezésére», vagy egy 21 éves egyetemi polgár, ki egy uri háznál nevelői állást tölt be és fentartásáról maga gondoskodik, ott évi fix 1200 frtot keres. Mindketten erről az évi 1200 frtról «szabadon rendelkezhetnek». Ez négyfelét jelenthet. Jelentheti 1. hogy a kiskoru ezen rendelkezésére álló 1200 frttal *dologilag* szabadon bánhat, azaz ezen pénznek bármilyen czimen való kiadása (pl. fizetés, ajándékozás, hitelezés stb. czimén) érvényes. Vagy jelentheti 2. hogy *kötelemileg* rendelkezhetik e jövedelmek *tekintetében*, azaz kötelezheti magát, hogy valakire e jövedelmeket bármilyen czimen (fizetés, stb.) átruházza. Vagy jelentheti 3. hogy magát *szabadon kötelezheti*, de csak ama jövedelem *erejéig*, azaz hogy mindaddig, míg adósságai jövedelmét ki nem meritik, minden vállalt kötelezettsége érvényes, annak erején túl pedig kötelezettséget érvényesen nem vállalhat. És jelentheti végül 4. hogy határtalanul kötelezheti magát, de a *végrehajtás* csak ezen jövedelmére lesz vezethető.

Az első és második értelmezés szerint a jövedelem képezi a *rendelkezés tárgyát*, a harmadik szerint a jövedelem képezi a rendelkezés mennyiségi *határát*, a negyedik szerint a jövedelem képezi a *végrehajtás* tárgyát.

A gyakorlati különbség e különböző felfogások között igen nagy. A mi példabeli házi nevelőnk 1. és 2. szerint kiadhatja a maga évi 1200 frtját a mire neki tetszik, jövő évi fizetését is lekötöheti, de a lekötés már csak feltételese lesz érvényes, t. i. a mennyiben jövőben ilyen jövedelme egyáltalában *lesz*. Feltétlenül érvényesek tehát csak a szabad jövedelméből való *készkiadásai* és már esedékes követeléseinek engedményezése lesz; az ilyen kötelezvény: «lekötöm jövő évi jövedelmemet», csak feltételese lesz érvényes, az ilyen: «kötelezem magam 1000 frt fizetésére» (minthogy ebben nem a *jövedelem* képezi a rendelkezés tárgyát), érvénytelen. A 3. szerint ez utóbbi kötlevel is érvényes (minthogy az 1200 frt valódi jövedelem határát túl nem haladja), de már egy 3000 frtról szóló kötelezvény az 1200 frtot meghaladó mértékben csak feltételese lesz érvényes. A 4. szerint végül a mi nevelőnk akár egy 100,000 frtos kötlevelet is írhat alá érvényesen, ítélet is eszközölhető ki ellene 100,000 frt erejéig, de a végrehajtás csak évi 1200 frt erejéig lesz vezethető.

E világításban érdekes a következő ítélet:

Curia: A per adatai szerint *kétségtelen ugyan, hogy felperes abban az időben*, mikor az érvénytelenített kért okiratokat az alperessel létesített jogügyletekből kifolyólag *kiállította, kiskoru volt és oly állapotban sem létezett, hogy az 1877: XX. tcz. értelmében nagykorúnak volt volna tekintendő*; mindazonáltal felperes azon kérelmével, hogy alperes részére kiállított *2 drb kötlevel és 2 drb 1000—1000 frtos váltó érvénytelenítessék*, e helyütt is el volt utasítandó; mert a per adataiból az is kitűnik, hogy felperes a szóban forgó ügyletek megkötése idején 20 évet meghaladott és nős egyén volt, ki kereskedelmi ügylettekkel tényleg önállóan is foglalkozott és mert ily helyzetben az a körülmény, hogy felperes a jelzett időben kiskoru volt, a jogügyleteket egymagában érvénytelenné nem teszi, *minthogy az 1877: XX. tcz. értelmében a kiskoruak részéről létesített viszterhes jogügyletek nem feltétlenül semmisek, sőt az idézett törvény 4. §-a szerint a 14 évet betöltött kiskoruak, ha fentartásukról maguk gondoskodnak, arról, mit szolgálatuk vagy munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek és így ezen keresményük erejéig viszterhes ügyeletet is köthetnek.* (8432/91. sz. Jogt. Közl. 1891. Mellékl. 38. sz.)

(V. ö. *Legfőbb ítélőszék*: Kiskoru katonatiszt az általa kiállított

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 40. számban.

² V. ö. *Magánjogi fejtegetések* cz. munkám 9. l.

kötvény érvényét meg nem támadhatja, *miután annak kiállításakor önálló keresettel bírt* . . stb. 8119/1873. Dtar. r. f. XI. köt. 8. l.)

A Curia tehát a gyámt. 3. §-ának ezen tételét «arról a mit szolgálatuk és munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek», oda magyarázza, hogy «ezen keresményük erejéig viszterhes ügyletet is köthetnek». Ez látszólag a fenti 3. alatti értelmezés.

Szóra nem szorul, hogy ez a döntés a váltók tekintetében feltétlenül hibás. A kiskoru feltétlenül váltóképtelen, akár van keresménye, akár nincs, ezt a váltótörvény 1. §-a (2. bekezdés) határozottan kimondja; az u. n. relativ váltóképeséget, mely szerint a kiskoru bizonyos vagyon tekintetében váltóképes, más tekintetben nem az, törvényünk sem ismeri.¹

De a kötvelek? Ezek a Curia szerint érvényesek, mert a kiskoru felperesnek azok kiállításakor önálló keresménye volt. Próbáljuk e tételt gyakorlatilag keresztülvinni. A mi fenti példabeli kiskoru nevelőnknek van havi 30 frt fizetése és teljes ellátása. Mennyi erejéig vállalhat érvényesen kötelezettséget? Azon összeg erejéig, melyet a kiállítás napjáig már megkeresett? Vagy a mely — akár pénzben vagy dolgokban, akár követelésben — a keresményből a kiállításakor még vagyonában van? Vagy jövődő keresménye erejéig is? És ez esetben: összes kiskorusági jövődő keresménye, vagy talán éppen nagykorúsága alatti jövődő keresménye erejéig is? Csak gyakorlatilag el kell képzelni ez eseteket, hogy belássuk, hogy a Curia egyiket sem gondolhatta. Mert hogy a legelfogadhatóbb feltevésen kezdjük: tegyük fel, hogy a kiskoru a már *megkeresett* összeg erejéig kötelezhessen magát. Hová vezet ez? A mi kiskorunk a kötelezvény kiállítása napján kimutatja hitelezőjének, hogy eddig saját munkájából összesen 1000 frtot keresett, ebből megvan neki — készpénzben, könyvekben, ruhában, egyébben — összesen 400 frt. Erre ő kiállít egy 1000 frtról, vagy akár csak 400 frtról szóló kötelezvényt. Mire a kikötött fizetési határnap megjön, a fiatal ember könnyelműen elverte összes keresményét, a pénzt, könyvet, ruhát, egyebet, könnyelműsége folytán el is bocsátották nevelői állásából, és a fizetési határnapon: se pénze, se keresete. Az árvapénztárban azonban van 2000 frt. tökéje. *Fog-e a hitelező ezen tökéjére végrehajtást kérhetni?* Fogja-e mondhatni: kötvelelem kiállításakor adósomnak megfelelő összegű önálló keresete volt, minthogy pedig az ilyen kiskoru keresetének összege erejéig *érvényesen* vállalhat kötelezettséget, én ezen érvényes követelésem erejéig kielégítést kérhetek adósom *bármely* vagyonából? Nincs bíró, ki az ilyen kérelemnek helyt adna. A bíró azt fogja mondani: a kiskoru csak keresményéről rendelkezhetik, de nem gyámilag kezelt vagyonáról. Hiszen ellenkező felfogás szerint a kiskoru azért, hogy a saját keresményét elköltsi, jutalmul még azon kiváltságot is nyerné, hogy keresménye erejéig elverhesse egyéb vagyonát is!

Ha pedig így: akkor valótlán, hogy a kiskoru keresménye *erejéig* kötelezheti magát. Ha a kiskoru kötelezettségeiért annak csakis keresményi vagyona szavatol, egyéb vagyona pedig nem, akkor ő valóságban nem keresménye *erejéig*, hanem csakis keresménye *tekintetében* kötelezheti magát érvényesen, vagyis akkor a fenti 2. alatti értelmezés felel meg a Curia igaz felfogásának: a keresmény nem *határa*, hanem *tárgya* a kötelezettségnek.

De a Curia ítéletében egy szó sincs arról a megszorításról, hogy a kiskoru éppen keresménye *tekintetében* kötelezte volna magát. Sőt igazságos volna-e különbséget tenni azon eset között, midőn a kiskoru kötelezvényt állít ki 1000 frtról és hozzáteszi: «kötelezem magamat, hogy ezen összeget keresményemből visszafizetem» és azon eset között, midőn e hozzátételt nem írja? Ha a keresmény az ilyen adóssáért egyáltalában szavatol, akkor szavatolnia kell tekintet nélkül, vajon ezt így kijelentette-e a kiskoru vagy sem. A dolog

lényege tehát nem az, hogy a kiskoru keresménye tekintetében *kötelezze* magát, hanem az, hogy bármely általa önállóan vállalt kötelezettségért csakis keresménye *felel*, azaz a *kielégítés* az ilyen kötelezettségeért csakis a keresményből nyerhető. Más szóval: a Curia álláspontja szükségképpen a fent 4. alatt adott értelmezésre vezet.

Am fenttartható-e igazában ezen értelmezés is?

A mi először is feltűnik, az, hogy ezen felfogás szerint az önálló keresetű s magát fentartó kiskoru nem is korlátozottan, hanem *korlátlanul szerződésképes*. Mert hiszen világos, hogy a *szerződésképeség* és a *vagyoni felelősség* kérdései nem azonosok. A közadós csódtörvényünk szerint semmi végrehajtható vagyonáról nem rendelkezhetik, de azért feltétlenül és korlátlanul szerződésképes, terhes szerződéseket bármely összeg erejéig szabadon vállalhat. Abból tehát, hogy bizonyos vagyonunk a mi kötelezettségeinkért felel vagy nem felel, semmi sem következik arra a kérdésre: érvényesen kötelezhetjük-e magunkat vagy sem? «Az, hogy egy kötelezettségnek — mondja élesen *Thöl* — korlátolt *hatása* van, a mennyiben a vagyon bizonyos része érte nem felel vagy csak bizonyos körülmények között felel, nem érinti azon képességet, hogy az adós magát szerződés által kötelezhessen. Ez szembeütnő volt addig, míg még az adóssági fogság létezett, mely által az adós vagyoni viszonyai sokszor közömbösökké váltak». Ha tehát azt tanítjuk, hogy a saját keresményéből élő kiskoru magát feltétlenül és határ nélkül kötelezheti, ezzel az ilyen kiskorukra a feltétlen szerződésképeséget mondtuk ki: — ez pedig minden eddigi elméletnek ellent mond.

A dolog még aggályosabb lesz, ha meggondoljuk, hogy ha következtetések akarunk maradni, az iménti tételt alkalmaznunk kell *minden* kiskorura, míhelt az atyja vagy gyámja csak egy forint zsebpénzt is adott szabad rendelkezésre. Mert az ilyen kiskoru — mint fent említettük — e forintról is csak oly «szabadon rendelkezhetik», mint az előbbi a maga keresményéről. Ha tehát az a körülmény, hogy valakinek «keresménye» van, elegendő arra, hogy (tekintet nélkül a keresmény nagyságára) bármily összegű kötveleket érvényesen irhasson alá, csak azért, mert ő a keresményéről «szabadon rendelkezhetik»: akkor minden 13 éves gyerek, míhelt az apja egypár hatos zsebpénzt adott «szabad rendelkezésére», érvényesen irhat alá 1000 frtos kötvényeket —: az eredmény képtelensége próba a tételre, melyből indul.

De — azt vetik — e képtelenség csak elméleti, gyakorlatilag a dolog ártalmatlan, mert hiszen a kötvény, akár egy millióról szól is, csak a *keresmény* erejéig *érvényesíthető*. Nézzük csak. *Mily* keresmény erejéig? Csak annak erejéig, mit *kiskorusága* alatt szerez, vagy *egész élete* keresménye erejéig? Az első esetben azon absurd eredményhez jutunk, hogy *mentül fiatalabb* a kiskoru, annál *súlyosabban* köteleztetik egy-egy meggondolatlan vállalása által. A 15 éves kiskoru pl. ki saját pár forintos keresményéből él, az egész hátralevő kiskorusági idejének, azaz *kilencz év* keresményét kötheti le, a 23 ³/₄ éves ember pedig, kinek már csak pár hónap hiba a nagykorúsághoz, bátran irhat alá akármilyen kötelezettséget — legfőlebb 3 havi keresményétől eshetik el! A második esetben pedig: egy ember egész élete keresményével lakoljon kiskorusága bármekkora adósságaiért, csak azért, mert ő ekkor már egypár forintot keresett, holott ha nem keresett volna, minden adóssága semmis volna! És ha az ember már egyszer kiskorusága adósságaiért felelős, miért csak a szerzeményével, miért nem az öröklött vagyonával is? Van-e ennek a különbség fentartásának értelme még ilyenkor is? És akár így, akár amugy: nem borzasztó-e az a hatalom, melyet minden 14 éves iparostanoncnak vagy házi nevelőnek a kezébe adunk, hogy azért, mert havi 20—25 forintot keres, lekötthesse vagyonát határ nélkül egész életére? Nem

¹ *Plösz* Váltójog 2. kiad. 71. l.

² *Wechselrecht* 25. §.

torz alkalmazása-e ez a Lewes Goethe-könyve egyik mélyértelmű mottójának, hogy «the child is the father of the man»? Nem gyámja-e itt a gyermek a saját férfikorának? És lehet-e még itt szó a kiskorúság miatti védelemről?

E következmények világításában nem tarthatom helyesnek, hogy e szakaszt: «kiskoruak, kik élték 14-ik évét betöltötték, arról, a mit szolgálatuk és munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek, ha fentartásukról maguk gondoskodnak», oda értelmezik, hogy ily kiskoruak terhes *kötelezettségeket* vállalhassanak. Ezt mindenekelőtt maga a törvény szövege egy szóval sem mondja. «Rendelkezni» egy dologról vagy egy pénzösszegekről nem tesz annyit, mint hasonlóságban vagy értékben kötelezettséget vállalni. A kiskoru a maga keresményéről szabadon rendelkezhetik: ez annyit tesz, hogy keresményi pénzeit stb. költheti, a mire neki tetszik, a nélkül, hogy ezen elidegenítési illetve átruházási ügyleteket kiskorúság okából meg lehetne támadni. E keresménye tekintetében tehát mindenféle *dologi* ügyletet köthet: a pénzt szabadon elköltheti, a rajta vett dolgokat használhatja, elhasználhatja, elidegenítheti, keresményi követeléseit más javára engedményezheti, zálogba adhatja — mindezt azonban csak addig, míg ez ügyletek *dologi* hatása terjed, de kötelezettségek ez ügyletek folytán a kiskorura nem hárulhatnak: ezért pl. az eladás vagy engedményezés *nem* jár reá nézve szavatossági kötelezettséggel sem. Zsebpénzével (ha csak bizonyos határozott célra nem adatott) minden kiskoru, keresményével minden magát önállóan fentartó kiskoru, tehet a mit akar. Az ilyen kiskorúakkal tehát *készpénzügyletek* bátran köthetők. De hogy akár jelen, akár jövő ilyen «szabad pénzük» erejéig kötelezettségeket is vállalhassanak, ezt sem a törvény nem mondja, sem nem szól e mellett, nézetem szerint, törvényhozási szükség sem. Azon körülmény, hogy egy kiskorúnak egynehány forint havi pénze, vagy önálló keresménye van, nem lehet ok arra, hogy szabadon eladósodhassék. Ha a kiskorut saját tapasztalatlansága és könnyelműsége ellen meg akarjuk védeni, úgy első sorban a *hitelügyletek* ellen kell megvédenünk, a *készpénzügylet* sokkal ártatlanabb. Készpénzügylettel csak azt költhetjük, ami van, hitelügylettel lekötünk mindent, a mi valaha lesz vagy talán nem is lesz; amaz határolt és belátható, emez határtalan és ellenőrizhetlen. A gyámtörvény megadja a módját, hogy a kiskoru 18 éves korában önállóan ipart űzhessen: ekkor dolgozhatik hitelre is. A hitelképességnél ezen koron aluli időre való kiterjesztésére szükség fen nem forog. És ezért, nézetem szerint a fenti esetben a kiskoru által, bár «önálló keresménye volt», kiállított két darab kötlevel érvénytelen volt.

A fenti perben a kiskoru nemcsak a váltókat és kötleveleket kérte érvényteleneknek kimondatni, de a kiskorúságában már kifizetett 1000 frtot is visszakövetelte. E kérelmet a fenti ítélet szintén megtagadja, és helyesen:

«Nem volt teljesíthető felperesnek az a kérelme sem, hogy alperes az 1000 frt készpénz visszaadására köteleztessék, ... mivel felperes mi bizonyítékot sem hozott fel arra nézve, hogy az adott 1000 frt nem volt keresménye.»

Ez helyes, mert az önálló keresményű kiskoru készpénzügylete megáll. A bizonyítási teher is méltányosan van e tekintetben megoldva: a vélelem az, hogy az ilyen kiskoru a mit fizet, keresményéből fizet, sőt de lege ferenda — úgy érzem — megfontolandó volna, meg kellene-e ezt az ellenbizonyítást általában engedni? A mint a kiskoru hitelügyleteit a fentiek szerint ki kell zárni, úgy másfelől meg kell adni a módot, hogy a készpénzügyleteket, miket velük kötünk, *biztosan* megköthessük. A német birodalmi törvénykönyv javaslata (69 §.), valamint a *Bähr*¹ *Rocholl*² és *Zitelmann*³ javaslatai is hasonló módon hason célra törekednek.

¹ Gegenentwurf zu dem Entwurfe eines bürg. Ges. 1. füzet 19. 1.

² Vorschläge zur Abänderung des Entwurfes 1. füzet 36. 1.

³ Die Rechtsgeschäfte im Entwurfe eines bürg. Ges. 1. füzet. 70. 1.

Még egy végső megjegyzést a fenti ítélet következő tételére:

Egyébiránt a felperesnek a jogügyletek érvénytelenségére kiskorúságának indokából felhozott érvelése *nem kereset alakjában, hanem csakis védelemképpen* és csupán akkor foghatna helyet, ha és a mennyiben a kötlevelek és váltók bíróság érvényesíttetni megkíséreltetnek és ő oly vagyoni hátránnyal veszélyeztetnék, a mit a törvény alapján elviselni nem volna köteles.

Ez meglepően hamis. A kiskoru érvénytelen ügyletei manap ugyan ispo jure érvénytelenek, és nem szorulnak többé a régi jog kereseti invalidatio- vagy renunciatiojára. De gyakorlatunk feltétlenül megengedi, hogy valamely jogviszony fen- vagy *fen nem állása* u. n. megállapítási keresettel (Präjudicial- vagy Feststellungsklage) bírói cognitio alá hozassék, és mivel sem indokolható, hogy a kiskoru érvénytelen váltó- és kötleveleit ellenfelénél hagyja és 32 évig várjon, míg bepereltetik, hogy érvénytelenségi kifogásait előhozassa.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszter ur felkérte a budapesti törvényszéktől egy párbaj-ügy iratait, melynek a múlt év végén történt tárgyalásakor a napilapok tudósítása szerint az elnöklő bíró olyanféle kijelentést tett, hogy külön katonai becsületet nem ismer el. És bár a miniszter a végtárgyalási jegyzőkönyvben a kérdéses kijelentést nem találhatta meg, mégis szükségesnek tartotta a bírót a törvényszék alnöke útján figyelmeztetni, hogy ilyen általános megjegyzésektől tartózkodjék. Midőn a magunk részéről megjegyezzük, hogy tapasztalataink szerint bíránk csak ritkán szoktak a szorosán tárgyilagos, szakbeli megjegyzéseken kívül egyéb kijelentéseket tenni, miként pl. az angol bírák teszik —, egyszersmind a konkrét esetre konstatálni kívánjuk, hogy az elnöklő bíró kérdéses megjegyzése teljesen korrekt és a tárgyhoz tartozó volt, mivel csupán a párbajvivóknak azon stereotyp védekezése ellen irányult, hogy a tartalékos tiszteket a katonai becsület kényszeríti a párviadalra. A mi pedig a miniszter ur leiratát illeti, azt a bírói függetlenség szempontjából kifogásolnunk kell. A függetlenség megköveteli, hogy a bíró szavaiért, épügy mit tetteiért csakis fegyelmi uton, fegyelmi hatósága által legyen felelősségre vonható. Habár ez esetben az illető bíró felelősségre nem vonatott, de az ilyen figyelmeztető leiratokkal is a kormány meg nem engedhető befolyást gyakorolhatna, — attól el is tekintve a jelen esetben, hogy a figyelmeztetés megtörténte a honvédelmi miniszterrel közöltetni rendeltetett.

— A budapesti tud. egyetem tanárainak a lefolyt 1886—1891. lustrumban kifejtett irodalmi munkásságát tünteti fel egy az egyetem által imént kiadott 131 oldalra terjedő füzet, melynek kétségtelenül nagy irodalomtörténeti becsét tulajdoníthatunk. Itt látjuk, hogy a jog- és államtudományi kar képezi a jelenlegi jogirodalom központját. Egyetemünk jogtanárainak irodalmi munkássága úgy mennyiség, mint belső érték tekintetében a lefolyt öt év alatt igen szép képet mutat; s emeli e tény fontosságát, hogy egyes tanárok egy-egy tudományos irány képviselőiül tekinthetők. Igazságügyi kodifikációnk is sokat köszönhet a jog- és államtudományi kar tagjainak.

Ma már elvesztette alapját azon régibb keletű, de itt-ott még mindig megújuló szemrehányás, hogy a jogi kar másodrendű szerepet játszik a jogi irodalomban. S inkább lehetne a felett panaszkodni, hogy a bírói és ügyészi kar kitűnősegei legnagyobb részt letették a tollat és tisztán a hivatali teendők végzésére szorítkoznak.

— A budapesti ügyvédi kamara a múlt évben az igazságügyi miniszterium részéről felszólíttatván a Btk. módosítása tárgyában a véleményadásra, bizottságot küldött ki a véle-

mény előkészítésére. A bizottság tagjai dr. Friedmann Bernát, dr. Gruber Lajos és dr. Liedemann Károly. E bizottság most a választmány elé terjesztette munkáját. A következőkben ismertetjük a nagyterjedelmű munkát konklúzióit. A jelentés szerkesztője dr. Gruber Lajos.

A bizottsági javaslat nem tartja szükségesnek a Schedius-féle előadói tervezetnek intézkedését a Btk. 335. §-a tekintetében, mert itt a törvény helyes értelmezése teljes megnyugvással bizható a judikaturára és a 44. számú bünygi döntvény már magáévé tette a tervezetnek e kérdésben elfoglalt álláspontját. A javaslat a 336. §. 3. pontjánál szükségtelennek tartja annak a törvényben leendő külön felemlítését, hogy a «rejtekből elővett kulcs felhasználásával» elkövetett lopás olybá veendő, mint a lopott vagy hamis kulccsal történő lopás, mert a judikatura már megállapodott e tekintetben és bíróságaink ismételve kimondták, hogy ily esetben a minősített lopás §-a alkalmazandó. Nem helyeseltetik azon intézkedés, hogy a lopás súlyosabb büntetése alkalmaztassék azon esetben is, midőn a feltörés «a lopott tárgy elvitele céljából» történik, mert a bejutás veszélyesebb módjához és nem a távozáskor választott ut minőségéhez kötendő a lopás minősített volta.

A javaslat végül nem tartja ajánlatosnak annak a törvényben való kimondását, hogy a lopás súlyosabb büntetése alkalmazandó akkor is, ha a tettes az elvitel más «tárgyi akadályát nagy erőfeszítéssel legyőzte», mert ez igen subjektív álláspontra helyezi a törvény alkalmazását és ezt a bíró utólag nem is ítélt meg.

A 336. §. 4. pontjánál helyeseltetik az éjjeli időnek a minősítés feltételei közé felvétele, dacára azon nehézségnek, melyet az éjjel és nappal közötti határvonal megállapítása okoz.

A 337. §-nál szükségtelennek tartatik a fegyver fogalmának törvényes megállapítása.

Helyeseltetik a tervezetnek azon toldaléka a 337. §-hoz, mely arról intézkedik, hogy az nem képez büntettet, midőn a fegyver csak véletlenül vagy a lopással egybe nem függő célból volt a tolvajnál. A 340. §-nál a lopás büntetésének tervezett módosítása büntető-politikai szempontból helyeseltetik, úgy szintén az is, hogy a 342. §-ba azon személyek közé, kiknek indítványától a bűnvádi eljárás megindítása függővé van téve, a sógorok is felvéssenek, mert ezen pótlás összhangzatban áll a Btk. 78. §-ával.

A 343. §-nál a magánindítvány megszorítása azon esetre, midőn a szolgálatban álló vagy ennek a 342. §-ban megnevezett hozzátartozója ellen oly időben követetik a lopás vétsége, midőn a tettes ezekkel egy háztartásban él, a tapasztalat által éppen nincs igazolva. A 78. §. felemlítésének a 343. §-ból való kihagyása és ennek a 342. §-sal való helyettesítése az indítványra jogosítottak körének kellőleg nem indokolt szűkítését eredményezné. Egyáltalában nem forog fen annak szükségessége, hogy a 343. §. revideáltassék. A 356. §-nál az érték-egybefoglalás tekintetében tervezett változtatás helyessége ellen nem lehet kifogást emelni, mert e tekintetben a Btk. semmi rendelkezést sem tartalmaz s a hiányt a gyakorlat sem pótolta még.

A javaslat örömmel üdvözlí a tervezet azon kiváló fontosságú ujtását, hogy az önbíráskodás tárgyában deliktum sui generis-t alkot. Az önbíráskodás fogalommeghatározását azonban nem lehet elfogadni, mert az a törvény oltalmazását felette nehezítené és egyenesen lehetetlen azon subjektív körülménynek megbízható módon és bírói uton történendő megállapítása: kinek minő a meggyőződése, mely szerint jogos igényének önhatalmulag érvényt szerez. Nehézségek állanának elő továbbá annak bírói megállapításánál is, vajon az érvényesített igény minden alapot nélkülöz-e vagy sem. Az önbíráskodásnak az olasz törvényben való szabályozása helyesebb. Helytelen továbbá, hogy önbíráskodás esetében ne lehessen az indítványt visszavonni.

A csalásnak definitiójából a tervezetnek szövegmódosításával szemben az «*annak*» szónak kihagyása javasoltatik. A 380. §-nál tervezett változtatás az érték-egybefoglalás tekintetében az előbb említett okokból helyeseltetik.

A 383. §-nál a tervezet azt javasolja, hogy a csalás némely esetei 2000 frtig pénzbüntetéssel is büntetessenek. A bizottság úgy tartja, hogy a pénzbüntetés bizonyos progressio mellett a javasolt pénzbüntetés maximális összegénél még jóval több is lehetne a Btk. 26-ik §-ának keretén belül.

A 385. §-nál a tervezett szövegváltoztatással szemben a törvénynek következő szövegezése javasoltatik: «Büntetendő

az, a ki valamely kiskorúnak szorultságát nyerésszedési célból felhasználja», stb.

A 386. §-nak megváltoztatását a bizottság is szükségesnek tartja, de nem helyesli a tervezetnek ezen §-ra vonatkozólag javasolt módosítását, hanem célszerűbbnek tartaná a német törvény és az osztrák javaslatához hasonló intézkedés felvételét. A bizottság szükségesnek tartja, hogy a 387. §. olyképen módosíttatnék, hogy lehetségessé váljék azon fizetéseit beszüntetett adóst, ki a 416-ik §-ban meghatározott cselekmények valamelyikét követi el, a csőd ki nem mondása esetében szintén büntetni. A tervezet szövegezése mellett ugyanis csődön kívül azon cselekmények nem lennének büntethetők, melyek csőd esetében a Btk. 416. §-a értelmében a vétkes bukás vétségének tényálladékát képeznek.

Helyeseltetik, hogy az ingatlan bírtok ismételt eladása büntetendő cselekménynek nyilváníttassék és hogy a tervezet ezen cselekményt csalásnak tekinti. A tervezet ezen szakaszának szövege módosítandó lenne és bővebben ki is fejtegetik az, hogy minő irányban kellene ezen módosításnak történnie. Nem helyeseltetik, hogy a tervezet 387. b) §-ában körülírt cselekmény, (befolyással vagy összeköttetéssel való kérdés) a törvényben csalásnak nyilváníttassék.

A 390. §-nál a bizottság nem látja annak szükségességét fenforogni, hogy a Btk. a csalás indítványi természetére vonatkozó rendelkezése tekintetében módosíttassék és határozott állást foglal az indítvány visszavonhatása mellett.

Szükségesnek tartja továbbá a bizottság a 94. §-nak módosítását és a vizsgálati fogság kötelező beszámításának kimondását, továbbá, hogy a feltételes szabadságra bocsátás intézménye tovább fejlesztesse, és hogy a 48. §. oly módon módosíttassék, hogy azok is legyenek feltételes szabadságra bocsáthatók, kik egy évnél rövidebb szabadságvesztés-büntetésre ítéltettek, ha büntetésük bizonyos részét kitöltötték. Melegen pártolja a feltételes elítélésnek behozatalát, mely intézménnyel nálunk is szokatlan módon rokonszenvez a jogász közvélemény. Szükséges lenne a 83. §. módosítása oly irányban, hogy a törvény azok iránt is érdeklődjék, kik a büntett vagy vétség elkövetésekor életkoruk tizenkettedik évét még meg nem haladták.

A 84. §-nál az a változtatás szükséges, hogy ne a bíró tetszésére bizassék az, vajon a javító-intézetben való elhelyezésre, avagy fogházra akarja-e ő a kiskoru vádlottat itélni, hanem mondassék ki kötelezőleg, hogy a kiskoru minden ily esetben javító-intézetbe szállítandó. Kíváncsú továbbá a törvénynek oly módosítása, mely lehetségessé tenné, hogy a bíróság ítéletileg elrendelje ezen kiskorúknak a javító-intézetbe való szállítását, a nélkül, hogy az ítéletben egyszerűsmond a javító-intézetben való tartózkodás időtartama is elrendeltetnék.

A Btk. 85-ik §-a szerint büntetendő életkorát a 84-ik §-ban 16 évről 18 évre kellene felemelni. Így el lehetne érni, hogy minden átmenet nélkül nem lenne a Btk. teljes szigora már a 16 éven tuliaknál alkalmazandó.

A 112. §. részben módosítandó és a magánfél csak akkor legyen köteles indítványát 3 hónap alatt előterjeszteni, ha a sértett fél tényleg kártalaníttatott; holott azon esetekben, a melyekben a kártalanítás be nem következett, a sértett fél feljogosítandó lenne arra, hogy indítványát mindazon időpontig előterjeszthesse, a meddig a büntetendő cselekmény büntethetősége általában elévülés által egyébként el nem enyészik. Szükséges lenne, hogy a Btk. oly rendelkezést tartalmazzon, melynél fogva az üldözési indítvány előterjesztése határidejének vétlen elmulasztása esetében igazolásnak lenne helye.

Szükséges, hogy a törvényben kifejezetten megengedtesse a pénzbüntetésnek részletekben való törlesztése, azért az 53. §. ily irányban kiegészítendő.

A 116. §. aképen lenne módosítandó, hogy a magánfél, a mennyiben a törvény kivételeket nem tesz, indítványát csak a végtárgyalás megkezdéséig vonhassa vissza.

A rágalmazás fogalma aképen lenne kibővítendő, hogy rágalmazást követ el az is, a ki valakiről oly tényt állít, a mely valódisága esetén alkalmas arra, hogy annak, a kiről állítatott, hitelét veszélyeztesse. A becsületsértés vétségére büntetésül a szabadságvesztés alkalmaztassék.

A sikkasztásra nézve kimondandó lenne végül, hogy az csak a magánfél indítványára legyen üldözendő.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A birói ügyviteli szabályok 153. §-a. Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bírótól. — Az igazságügyi költségvetés az 1892. évre. Sz. — *Törvénykezési Szemle:* A jogtalan önszegély. (Az önbíráskodás a büntetőtörvény-novellában.) Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A magyar királyi pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Törvényjavaslat az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói ügyviteli szabályok 153. §-a.

Igazságügyi állapotunk javításával úgy vagyunk, mint a beteg, a ki egészségének helyreállítása után ohajtozik, de az e végre szükséges operációtól irtózik és erről hallani sem akar.

Igazságügyünk reformálását követeljük és sürgetjük; de ha valaki bármilyen óvatos kézzel hozzányul a kóros, de ebben az állapotban is megszokott intézményekhez, a pusztá érintésre is feljajdulunk.

Emberi dolog, de nem férfias!

A szaklapokban éles megtámadás tárgyát képezi az új birói ügyviteli szabályok 153. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a beiktatott ügydaraboknak feldolgozás és elintézés végett való kiosztásánál «szem előtt tartandó az is, hogy az egyes bírák egy időben főleg egy szakba (330. §.) tartozó ügyekkel, de ezeken felül mellékszabbeli ügyekkel is foglalkozzanak és a körülményeknek megfelelő idő elmúltával főleg azon szakbeli ügyeket kapják feldolgozás végett, a melyekkel addig mint mellékszabbeliekkel foglalkoztak (172. §)».

Kellemetlennek találván, vagy — nem hánom — rossznak vélvén a rendelkezést, ezt először is lehetőleg restringálni és olyannak feltüntetni kívánják, a mely korántsem mindazokra az esetekre alkalmazandó, a melyekre első tekintet után alkalmazandónak látszik.

Igy azt mondják,¹ hogy szó szerinti értelemben a rendelkezés csupán a járásbírásgoknál működő bírákra vonatkozik; mert a 153. §-ban csupán «az egyes bírákról» van szó.

Elismerem, hogy az «egyes bíró» kifejezés ellentétben a «társas bírásggal» is használhatik; de hogy a 153. §-ban az «egyes bírákat» ily értelemben csak erőszakkal lehet venni, és hogy ama kifejezés alatt «mindenik bíró, a bírák mindegyikét, minden egyes bíró» kell érteni — ez minden kétségen felül áll, ha figyelembe vesszük, hogy a 153. §. a második címhez tartozik, ez pedig a kir. törvényszékek ügyviteléről rendelkezik; és hogy a járásbírási ügyvitel tekintetében a 300. §-ban külön kijelentetik, hogy a kiosztásra vonatkozólag a 153. §. a kir. járásbírásgoknál is alkalmazandó.

Azt mondják továbbá, hogy miután az ügyviteli szabályok 330. §-a szerint csak a polgári ügyek vannak külön szakokra felosztva: a 153. §-nak fent részletezett intézkedése csupán a polgári szakok körén belül (közpolgári, urbéri, váltó, kereskedelmi és csődügyek) nyerhet alkalmazást; a büntető ügyekkel foglalkozó bíráknak azonban akartuk ellen

nem oszthatók ki polgári ügydarabok és viszont a polgári szaktanácsok tagjai sem referálhatnak hünügyeket.¹

Ez sem helyes.

A 153. §. egy *szakba* tartozó ügyekről és ezeken felül *mellékszabbeli* ügyekről szól; és optikai csalódás az, mintha a 330. §-ban csupán a polgári ügyek volnának külön *szakokra* felosztva. A 330. §. megkülönböztet két *szakosztályt*,² polgári és büntető szakosztályt, és a polgári szakosztályon belől megkülönböztet háromféle *szaktanácsot*³ megengedvén azt, hogy a *büntető ügyek elintézésére* is több szaktanács alakíttassék, a nélkül, hogy ezen ügyek körén belül az egyes tanácsok (ugy mint a polgári szaktanácsok) egymástól elkülönített természetű ügyekkel foglalkoznának. Itt tehát a *szakosztályok* és a *szaktanácsok* fölötti rendelkezés foglaltatik; de nem hiszem, hogy ebből a rendelkezésből valaki ki tudná olvasni azt, hogy csak a polgári ügyek vannak külön *szakokra* osztva és hogy egyrészt a polgári ügyek, másrészt a büntető ügyek külön *szakbeli* ügyeket *nem* képeznek.

Ne ámítsuk tehát magunkat. A birói ügyviteli szabályok 153. §-ának harmadik bekezdésében foglalt rendelkezés a 172. §. rendelkezés kapcsában *első sorban a királyi törvényszékeknél*, és a 300. §-nál fogva a *kir. járásbírásgoknál* alkalmazott bírákra is alkalmazandó. Itt is, amott is *külön szakügyeket* képeznek, tehát főszakba tartozó és mellékszabbeli ügyek alatt értendők ugy a közpolgári ügyek, az urbéri ügyek, a váltó, kereskedelmi és csődügyek egymás irányában, mint *ezek és a büntető ügyek* szintén egymás irányában.

A *budapesti kir. ítélőtáblánál* — ezeknek a szabályoknak szintén megfelelően — a 334. §. szerint az elnök bármelyik szaktanácsban háromnál nem több bírót kijelölhet olyanoknak, a kik másnemű ügyeket elintéző szaktanácsban, illetve *más szakosztályban* kisegítőkként mint előadók és szavazók működnek; kijelölheti tehát a polgári szaktanácsok valamelyikében működő bírákat kisegítőül más polgári szaktanácsba, vagy kijelölheti a büntető szakosztályba, illetőleg ennek egyik tanácsába — és viszont. A 336. §. értelmében pedig a bíró, a ki egy időn át valamely szaktanácsban vagy szakosztályban kisegítőként működött, ebbe mint rendes előadó és szavazó áthelyezhető.

A *vidéki kir. ítélőtáblánál* a 337. §. szerint ugyanezek a szabályok alkalmazandók; ha pedig a birói személyzet létszámának csekélyisége a szakosztályok és szaktanácsok alakítását nem engedi, ugyanaz a bíró egyidejűleg rendes előadó és szavazóként is több tanácsba beosztható.

Csupán a *kir. Curiánál* áll a dolog másként: ott a 335. §-nál fogva a szaktanácsok valamelyikébe beosztott bíró az illető szakban rendszerint állandóan alkalmaztatik és az áthelyezés az egyik szakosztályból a másikba, vagy éppen az egyik szaktanácsból a másikba csak kivételesen történik.

És mindezek a szabályok szerény véleményem és erős meggyőződésem szerint helyesek.

¹ Jogt. Közl. 1891. évi 40. sz. «A felemás rendszer»; az 1. alatt említett cikk körülbelül ugyanoda konkludál.

² A német «Kammer», a francia «chambre» — «Zivilkammer, Strafkammer» — «chambre civile, chambre criminelle».

³ A német «Senat».

¹ Ügyv. Lapja 1891. évi 41. sz. «A bírák kényszerzubbonyban.»

Mindenek előtt megjegyzem, hogy azok nem a mi bírói ügyviteli szabályaink találmányai, hanem hogy azokban a mi viszonyainknak és bírói szervezetünknek megfelelő módosításokkal és változtatásokkal csak át van ültetve olyan intézmény, mely az igazságügy terén nálunknál kétségtelenül előbbre haladott nemzeteknél régóta meg van honosítva és célszerűnek, szükségesnek el van ismerve.

Sok volna, ha az e részben másutt fenálló valamennyi jogszabályt felsorolnám. Csak néhányat fogok idézni.

Az 1853. május 3-áról kelt *osztrák* Gerichtsinstruction 134. §-a így szól: «Insoweit es thunlich ist, soll bei der Vertheilung der Referate jedem Rathe Gelegenheit gegeben werden, sich in den verschiedenen bei Gericht vorkommenden Geschäften zu üben».

Az 1879. évi július 28-án kiadott porosz igazságügy-miniszteri rendelet 3. §-a ezt tartalmazza: Bei Bestimmung der Zahl der zu bildenden Kammern und Senate und der Zahl der den einzelnen Kammern und Senaten zu überweisenden Mitglieder ist zu beachten, dass ein Vorsitzender in mehreren Kammern den Vorsitz führen kann . . . und dass jeder Richter zum Mitgliede mehrerer Kammern ernannt werden kann. Insbesondere wird darauf hingewiesen, dass nur bei wenigen Landgerichten die Strafsachen so zahlreich sein werden, dass nicht Mitglieder der Strafkammern zugleich als Mitglieder der Zivilkammern bestimmt werden könnten».

Franciaországban a bírának időszakonként más szakbeli ügyekkel való foglalkoztatása «Roulement» név alatt («le roulement annuel des juges») egész rendszerre alakult. Az erre vonatkozó számos jogszabály közül legrészletesebb az 1820. okt. 11-iki Ordonnance «sur le mode de roulement des magistrats dans les cours et tribunaux». Tárgyamra vonatkozólag csupán a következő kijelentéseket idézem: «Aucun président ou conseiller ne peut être obligé de rester plus de deux années consecutives, soit dans chacune des chambres criminelles, soit dans chacune des chambres civiles» (1862. május 28-iki rendelet); és «Il se fera, chaque année, un roulement, de manière que tous les juges fassent consécutivement le service de toutes les chambres» (. . . «hogy mind a bírák egymásután valamennyi szakosztályban teljesítsenek szolgálatot» — 1808. márczius 30-iki rendelet 50. §.).

De el is tekintve ezen figyelemre méltó mintáktól, helyesnek tartom bírói ügyviteli szabályaink említett rendelkezéseit úgy a polgári, mint a büntetőjogi igazságszolgáltatás érdekében és mellőzhetlenül szükségesnek tartom az igazságügyi adminisztráció szempontjából.

Régóta hangzik az alapos panasz, hogy a polgári s a büntetőjogi törvényhozás, a polgári és a büntetőjogi igazságszolgáltatás egymással nem törődnek, hogy mindenik saját útján halad, tekintet nélkül a másiknak útjára — mintha nem is egy volna az eredetük, mintha nem volna feladatuk egymást támogatni és kiegészíteni és mintha nem egy cél kellene követniök, a jogeszmé megvalósításának és a megzavart jogrend helyreállításának célját. Nem szorul bizonyításra, hogy a jog egyes ágai az újabb korban nagyon is egyoldalulag fejlődnek; és különösen a kriminalis jogról és igazságszolgáltatásról mondhatni, hogy nagy előnyére szolgálna, ha civilisebbé válnék.

Meg van ennek a természetes oka: a jog egyes ágai oly terjedelmet nyertek, hogy csak kiváló szellemi adományokkal megáldott egyének képesek azoknak többjeit egyaránt uralni; hogy a jogászok tulnyomó részének, ha a jog terén mélyebbre ható és az illető anyagot csak mennyire annyira felülről ismeretekre akar szert tenni, a jog valamelyik ágában specialistává kell lennie.

De ebből csak nem következik, hogy a jog egyes ágai közötti kapcsolatot még mesterségesen is lazítsuk az által, hogy a bírakat már az alsóbb fokon is az igazságszolgáltatásnak csak egyik szakában foglalkoztatjuk, hogy őket

specialistákká képezzük, és — a mi ennek többé-kevésbé mindig kíséretében jár — őket egyoldalúakká lenni kényszerítjük.

Sokkal fontosabb azonban és mondhatni mellőzhetlen a «roulement» a jó igazságügyi administratio szempontjából.

Könnyű volna ezt bizonyítanom magoknak az intézmény elleneseinek abbeli feljajdulásával, hogy mennyire sérelmes azokra a bírakra nézve, a kik mindeddig például kizárólag büntető ügyek ellátásával foglalkoztak, ha most *lassankint* közpolgári vagy váltó- és kereskedelmi ügyeket is kapnak feldolgozás végett; hogy ez az intézkedés mennyire ölti rájuk a «kényszerzubbonyt»!

Kérdem: ezek a bírák egyszer s mindenkorra lemondottak-e esetleg áthelyezést kérni olyan bírósághoz, melynél talán a «szakreferáda» rendszerrel fogva éppen csak polgári vagy váltó- és kereskedelmi szakbíróra van szükség? Feltétlenül lemondottak-e arról, hogy törvényszéki elnökökké, kir. ítélőtáblai bírákká vagy curiai bírákká előléptetessenek? És ha nem mondtak le erről, ugyan hogyan vélik helyesen betölthetni az elnöki széket, mikor az elnöknek átmenet nélkül is a jognak valamennyi szakában otthonosnak kell lennie és szükség esetén bármelyik szaktanácsban kell elnökölnie? Hogyan vélnek mint a másod- vagy harmadfoku bíróság tagjai feladatuknak megfelelni, ha történetesen polgári vagy váltó- és kereskedelmi szakbíró hiányzott annál a bíróságnál és ha ennek szakmunkáját kénytelenek végezni? Hogyan gondolják azt, hogy ily esetekben *rögtön*, minden átmenet nélkül más szakban jártas ítélőbírákká lehetnek, mikor most már annak folytán is, hogy a bírói ügyviteli szabályok *lassankint és fokozatosan* más szakbeli ügyekkel akarják foglalkoztatni, a kényszerzubbony érzése fogja el őket?

De nem akarom az intézmény elleneseit saját érveikkel czáfolni és gyakorlati példákkal objektíve fogom bizonyítani, hogy a járásbírói bíróságoknál, törvényszékeknél és kir. ítélőtábláknál a szakbírói rendszernek akként való meghonosítása, illetve fentartása, hogy a bíró más szakba egyáltalában ne vagy csak szükség esetén menjen át: a jó igazságügyi adminisztrációt egyenesen lehetetleníti.

Járásbíróságnál megüresedik a járásbírói állás. A járásbírónak, miután az albiró eddig kizárólag vagy nagyobb részt csak bűnügyekkel foglalkozott, vagy mivel a bűnügyek elintézése az egyik bírót eléggé nem foglalkoztatja, okvetlenül polgári s telekkönyvi ügyekben kell jártassággal birnia. Pályázik pedig az állásra csupa oly albiró, a ki a dicsőített szakbírói rendszer mellett eddig majdnem kizárólag büntető ügyekben dolgozott, telekkönyvi ügyet pedig még talán egyáltalában egyet sem intézett el. Vagy több ilyen albiró mellett pályáznak ugyan olyan albirák is, a kikre a polgári és telekkönyvi ügyek ellátását megnyugvással lehetne bízni, de a kiknek pályázati kérvényét a többi, sokkal rangidősebb és egyébként semmi kifogás alá sem eső pályázó irányában az anciennitás jogának érzékeny megsértése és a hivatalos érdek ignorálása nélkül figyelembe venni nem lehet. Lehet-e ilyenkor a járásbírói állásnak helyes, az igazságszolgáltatás igényeinek megfelelő betöltéséről szó?

Vagy: valamely törvényszéknél a bűnügyek felszaporodása folytán a bírói létszám egy bírói állással szaporittatik, avagy olyan bírónak elhalálozása folytán, a ki kizárólag büntető ügyekkel foglalkozott, ennek állása kerül betöltés alá. Kellene pedig büntető «szakreferenst» kinevezni, mivel a büntető ügyek a törvényszék bíráinak vagy ezek elegendő részének szakmáját nem képezik. Ha ilyenkor a pályázatot a szakképzettség tekintetében ahhoz hasonló eredménnyel jár, a melyet a járásbírói állásra hirdetett pályázatra nézve említettem: nemde az előléptetésre vonatkozó jogos várakozásokkal és igényekkel ellentétbe kell helyeznie magát az igazságügyi kormányzatnak, a bírák elkedvetlenítésével és a munkakedv lankasztásával, avagy az igazságszolgáltatás igényeinek meg-

sértésével az állást erre alkalmatlan egyénnel kell betöltenie?

A kir. ítélő táblai birói állások betöltésénél felmerülő nehézségekről nem akarok külön szólni: hasonlóképpen a nehézségek azokhoz, a melynek a törvényszékeknél megüresedett állások betöltésénél felmerülnek. De igenis meg kell emlékezni különösen a királyi Curiáról.

A kir. Curiánál az ügyek végleges elintézését találják és ez a bíróság van hivatva a judikaturának megadni a helyes irányt és biztosítani s megővni annak egységét. E mellett a curiai bírák a birói hierarchiában befutották pályájukat, rájuk nézve tehát fen nem forog az a körülmény, hogy több szakban való foglalkoztatásuk felsőbb birói állás megfelelő betöltésének tekintetéből volna szükséges. A kir. Curiánál tehát kell, hogy a szaktanácsok valamelyikébe a tüzetes szakképzettség figyelembe vételével beosztott bíró rendszerint állandóan az illető szakban alkalmaztassék. Így volt ez eddig és így rendelí a birói ügyviteli szabályok 335. §-a a jövőre nézve is.

Ebből következik, hogy a mikor a kir. Curiánál egy vagy több birói állás üresedésbe jő, az ezekre kinevezett bírákat *abban a szakban kell alkalmazni, a melyben birói elődjük működtek.*

Innen kiindulva, a kir. Curia kijelölő bizottsága egy időn át azt az elvet követte, hogy a megüresedett állásokra, ha a Curiánál polgári bírora van szükség, a kir. ítélő táblai bírák sorából csak civilisták, ha büntető bíró kell, csak kriminalisták hozandók kinevezés végett javaslatba. Miután pedig ily kijelölés elfogadása mellett, ha történetesen egymásután csupán egy szakbeli birói állások kerülnek betöltés alá, megeshetik, hogy a más szakbeli, különben első sorban alkalmas és előléptetésre méltó bíró csak egy-két év múlva, mások után nevezhető ki; a bizottság ettől a gyakorlattól eltért, a minek azután az lett a következménye, hogy a kir. Curiánál például büntető tanácsokba kellett beosztani, a kik kriminális ügyekben ha nem is sohasem, de évtizedeken át nem bíráskodtak. (Lásd Dány, Lacza, Sántha, Papanek curiai bírákat.) Vagyis az *alsóbbfokú bíróságoknál divó tulzott szakszerűségnek következménye a szakszerűtlenség lett a kir. Curiánál*, éppen ott, a hol az állandó szakbíráskodás mellözhetlen követelmény!

Ily konsequenciákkal szemben szerintem háttérbe kell szorulniok mindazon argumentumoknak, a melyek a birói ügyviteli szabályok 153. és 334. §-ai ellenében érvényesíttetnek.

Hogy a bíró az olyan szakban, melyet eddig nem gyakorolt, kevesebbet és nehezebben fog dolgozni, az kétségtelen; de ha kötelessége érzetében bátran megküzd a nehézségekkel, majd csak legyőzi azokat, főleg ha meggondolja, hogy mindenestre könnyebb a más szakbeli gyakorlati ismereteket lssankint elsajátítani, mint később a viszonyok kényszerhatása alatt talán rögtön és átmenet nélkül kizárólag ezzel a szakkal foglalkozni. Ha pedig az új intézmény folytán a teljesített munka eredménye eleinte talán csekélyebb lesz és egyik vagy másik bíróság a reája torló munkát nem győzné: nos, hát végszükség esetén szaporítani kell, hacsak ideiglenesen is a birói létszámot.

Ne feledjük azon kívül, hogy sem a 153. §, sem a 334. §. nem beszél kategorikus imperativusban. A 153. §. szerint *«szem előtt tartandó»* a kiosztásnál, hogy a bírák mellékszakbeli ügyekkel is foglalkozzanak; a 334. §. értelmében pedig az elnök egy-egy szaktanácsban háromnál nem több bíró *«kijelölhet»* kisegítőül más tanácsba. Az ily kiosztást, illetve kijelölést tehát az elnök csak az összes körülmények figyelembe vétele mellett fogja gyakorolni, és nem hiszem, hogy találkoznék elnök, a ki előhaladott korban lévő kriminális bíró, a ki talán a nyugalmaztatás küszöbén áll, és a ki előtt a polgári ügyek terra incognitát képeznek, ily ügyek elintézésére szoritana.

Felszólalásomat azzal végzem, a mit annak elején meg-

mondtam: minden megrázkódtatás nélkül és a nélkül, hogy egyesek az által egyelőre kellemetlenebb helyzetbe ne jutnának, vagy legalább a megszokott és ezért megkedvelt viszonyokból ki ne zavartatnának, intézményeket ujitani, módosítani, javítani nem lehet.

Ha irtózunk a megrázkódtatástól és az átmenet nehézségeitől, akkor mondjunk le a reformokról!

Dr. IMLING KONRÁD.

Az igazságügyi költségvetés az 1892. évre.

Az 1892. évre szóló igazságügyi költségvetés, mely előttünk fekszik, s melyben a rendes kiadások 13.167,933 frtra számíttatnak, nem képviseli még a nagy törvénykezési reform, a gyökeres szervezési átalakulás műveletét.

Azért is az igazságügyi költségvetés emelkedése igen szerény korlátok közt mozog.

Husz év alatt ezen emelkedés alig tesz ki 3 millió többletet: 1872-ben a rendes kiadás volt 10.239,677 frt s 1892-ben 13 millió.

És ezen emelkedés sem esik egészen a legújabb időszak előnyére, miután már 1873-ban 12 millióra szállt fel. És ezen összeg az utolsó három év alatt következő emelkedést érte el: 1890-ben a rendes kiadás volt 12.324,138 frt, 1891-ben 12.694,852 frt és 1892-ben 13.167,933 frt. Tehát 1891-ben a kiadási többlet csak 370,713 frt volt; 1892-ben pedig 473,081 frt.

Ez valóban nem nagy megerőltetése az állami kincstárnak; de azzal nem is lehet nagyobb reform-műveket kivinni.

Mily különbség más nyugateurópai országok állami működésétől! *Poroszország 1892. évi* budgetjében a bevételek s a kiadások összege 1720 millió márkában jelent meg, mi husz év alatt megháromszorosodást tüntet fel. És ezen időszak alatt a justitia költsége 52.19 millióról 84.48 millióra emelkedett, egy oly államban, hol a bírósági szervezet már 20 év előtt modern kultur állapotban volt.

Azonban igazságügyi kiadásaink összegének s emelkedésének ezen szűk korlátjai között is az előhaladásnak s javulásnak jobb jövővel biztató tényei teljesen nem hiányzanak és pedig különösen a bírósági tényezők szaporítása tekintetében — a mi jogéletünkben nagy nyomaték.

Ilyen az, hogy a járásbírókhoz 10 új járásbíró fog kineveztetni. Ilyen az, hogy 45 vidéki új albirói állomás rendszeresíttetik azon alapos indokolással, hogy a törvényszékek birói munkaereje albirói állások rendszeresítésével a gyors jogszolgáltatás követelményeinek megfelelően gyarapíttathassék, másrészt, hogy a kir. táblákhoz berendelt albírák létszáma 20-al szaporítható legyen.

Nagy hasznu leend azon kiadási emelkedés is, mely több új telekkönyvvezetői állás rendszeresítése által okoztatik; különösen figyelemmel arra, hogy a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbírók száma fokozatosan szaporíttatik s a telekkönyvi helyszínelési s átalakítási munkálatok gyorsabb eszközlése s a telekkönyveknek tervbe vett kiigazítása nagyobb munkaerőt igényel.

Ily javítások folytán a *törvényszékek s járásbírók költségvetése* következőleg alakul s emelkedik.

1890-ben volt 6.977,087 frt, 1891-ben 7.106,931 és 1892-ben 7.367,171 frt. A három év alatti emelkedés tehát 330 ezer frtot tesz ki. Az 1891. évi emelkedést 129,844 frt képviseli, és az 1892. évi többlet már 260,240 frt.

Valóban kíváncsú lett volna, hogy az állami pénzügy helyzete a járásbírók nagyobb mérvbeni szaporítását megengedhesse.

Itt összpontosulnak legnagyobbbrészt jogszolgáltatásunk gyorsaságának tényezői s itt rejlenek jelenleg annak legnagyobb hiányai.

Különben ezen bajok az előhaladottabb államokban is nyilvánulnak, az évenkénti ügyforgalom nagy emelkedése

következtében. *Poroszországban* is az alsóbírósi létszám különösen teljesen elégtelennek találhatók. Általában panaszoltnak ott is a jogszolgáltatás késedelmei, mi a porosz szakferfiak szerint a justitia denegatióját megközelíti. Például hozzák fel erre azon meglepő adatot, hogy *Berlinben* a Kammergerichtnél most lefolyt *augusztusban a jövő 1892. április hónapjaira tűzettek ki terminusok*. Azért is a most összeülő országgyűlésen erőteljesen fog követeltetni az alsóbírósi szaporítása.

Megemlítendő, hogy a kir. ügyészségek hatáskörében is történnek némely szaporítások, Budapesten egy ügyési állással s vidéken több rendbeli fogházörmesterekkel s fogházörökkel. Mindez azonban az utolsó három év alatt a kiadásokban csak 6—7 ezer frt többletet idézend elő.

Sokkal nagyobb leend a kiadási emelkedés a *főügyészség* körében. Itt 1890. évben még csak 45,290 frt volt a kiadás; 1891. évben már 71,532 frt, 1892-ben pedig 78,480 frt. A többlet tehát 3 év alatt 33,200 frtot képvisel. 1891. évben volt a legnagyobb 26 ezer frt, míg 1892-re csak 7 ezer frt többlet esik.

A felelősségi forum budgetjét illetőleg a kir. ítélő tábla decentralizációja jelentékeny változást idézett elő. Míg 1889—1890. években a budapesti s marosvásárhelyi táblák kiadásai 7—800 ezer frt közt mozogtak, 1891-ben meghaladták az egy milliót, az összes táblák költségei tévén 1.002,416 frtot, 1892-ben pedig 1.169,508 frtra emelkedtek. Tehát a 3 év alatti többlet nem kevesebb mint 370 ezer frtban nyilvánul; 1891-ben 205,974 frtra emelkedett, 1892-ben pedig 167 ezerre.

A kir. Curia folyvást igen nagy összeget vesz igénybe. 1889—1890. években 457 ezer frt volt a kiadása, 1892. évben még többre kerül, t. i. 472,831 frtba. 1891-ben kevesbedett 3 ezer frttal, 1892-ben azonban 18 ezer frt többletet mutat fel. Husz év előtt, 1872-ben a legfőbb ítélőszék 379 ezer frtba került. Majd 100 ezer frt különbözet.

Természetes, hogy az igazságügyi szervezet mint egészen személyi funktio kifolyása, költségvetésében legnagyobb részt a személyeket illető kiadásokban összpontosul. Azért is mind a kiadások összegére, mind ennek évenként változó mozzanataira, a többletre s fokenkénti emelkedésre nézve nagy különbség szokott fenforogni a személyi járandóságok s a dologi kiadások között.

A kir. Curia dologi kiadásai csekély változatossággal bírnak. 1872. évben a 24 ezret megközelítették, míg az utolsó években 17—18 ezer frt körül álltak. 1889. évben 16,900 frtot tettek ki, 1892. évre pedig 18,900 frtra számíttatnak. A személyi járandóságok is ezen évek alatt csak 12 ezer frt többletet mutatnak fel. 1889. évben tettek ki 441 ezret, 1890. évben 440 ezret, 1891. évben 437 ezret s 1892. évben 453,931 frtot.

A kir. tábláknál a személyi járandóságok az 1889. évi 733 ezer frtről 1892. évben 1.062,908 frtra szaporodtak; 1890. évben is még csak 754,842 frtot tettek ki, de 1891-ben már felmentek 1.033,679 frtra. Tehát ezen rovat 4 év alatt 300 ezer frt többletet állít elő. Itt a dologi kiadásokban is nagy a költségemelés. Husz év előtt a két tábla dologi kiadása 43 ezer frt volt. E körül forgott 1889—1890. években is, tévén 44 és 41 ezret. Ellenben a két utolsó évben ezen rovat is rohamosan változott. 1891-ben 70,900 frtot képviselt, 1892-ben pedig már 106,600 frtot. Négy év alatt tehát ezen kiadások is 60 ezer frt emelkedést tüntetnek fel.

A törvényszékek s járásbírósi járandóságai 1872-ben 5 millió 300 ezerre álltak, 1873-ban 5 millió 700 ezerre emelkedtek, míg 1889-ben ismét 5 millió 300 ezret tettek ki, 1890-ben és 1891-ben 5 millió 400 ezret, 1892-ben pedig 5.669,793 frtot. A dologi kiadások 1872-ben még csak fél millió álltak, de 1873-ban már jóval meghaladták az 1 milliót (1.211,281 frtban). Legújában 1889-ben 1.491,884 frtra, 1890-ben 1.563,252 frtra, 1891-ben 1.631,084 és 1892-ben 1.697,378 frtra emelkedtek. Négy év alatt 200 ezer frt többlet.

A kir. főügyészségek személyi járandóságai 1873-ban 40 ezer és a dologiak 18 ezer frtra mentek, 1891-ben 73 és 12 ezer frtra, 1892-ben pedig 67,100 és 11,380 frtra.

A kir. ügyészségek személyi járandóságai 1873-ban 1 mill. 137 ezer frtot tettek ki, a dologiak 1 millió 500 ezret, 1891. évben a személyi kiadások 1.014,593 frtot s a dologiak 1 millió 500 ezret, 1892-ben pedig a személyi kiadások 1.022,153 frtot s a dologiak 1.504,074 frtot.

A különbözetekben s kiadási többletekben, melyeket fent ismertettünk, a nagyobb szervezési műveletek hatásai felismerhetők.

Az országos fegyintézetek költsége volt 1889-ben 795 ezer frt. És 1890. évben 813 ezerre emeltetett, 1892. évben pedig 827,792 frtra. A szegedi kerületi börtön kiadása 88,327 frtról 89,847 frtra, az államfogházé 5 ezerről 8331 frtra emelkedett; a kishartai közvetítő intézet költsége pedig 15,663 frtról 15,063 frtra szállított.

A fegyházak bevétele volt 1889-ben 144,040 frt, 1892-re pedig 138,993 frtra számíttatik, a kerületi börtöné 10 ezerről 14 ezerre, a közvetítő intézeté 4900-ról 3500 frtra.

Nagyobb érdeklődéssel kell kiemelni a *beruházások* rovatát, mely czim alatt 1889. és 1890. években csak 125 ezer frt jelent meg, míg 1891-ben 225 ezerre emeltetett, és 1892-ik évre még nagyobbított 300 ezerig. Elkerülhetlenné tette ezen kiadási többletet azon nagy hiány és hátramaradottság, mely a törvénykezési épületeinkben, bírósági elhelyezésben, fogházainkban nyilvánul. Különösen némely bírósági helyeken ezen állapot elviselhetlenné vált. Így lett sürgős szükség az építkezés, részben kibővítés által, Szegszárdon, Pozsonyban, Nagyváradon, Zalaegerszegen, Rózsahegyen és Szolnokon, — két utóbbinál kiterjedve a fogházra is — a jelenlegi tarthatatlan állapot következtében. Ezen építkezések, gondoskodva kellő tárgyalási termekről is, előkészítésül szolgálndnak a közvetlenség alkalmazására. S azért kívánatos volna, tekintve az abnormis fogház-állapotokat is, még többet s minél többet fordítani a beruházásokra.

Sz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A jogtalan önségely.¹

(Az önbiráskodás a büntetőtörvény novellában.)

II.

A jogtalan önségely természetéből látjuk, hogy az a jogos védelemnek egy relatiója agresszív alakban. — A jog szempontjából két kategóriába osztható, u. m:

- a) a magánjog által tiltott önségely,
- b) a büntetőjog által tiltott önségely.

Természetes, hogy a legelső kérdést képezi, hol van a két kategóriának elválasztó határa? Erre a kérdésre — a mint láttuk — az eddigi törvényhozások mind eltérő feleleteket adtak. E soroknak az a célja, hogy a kérdést a *fenálló magyar büntetőjog* keretében oldja meg. Így tehát ezzel a kérdéssel csakis egészen általánosságban foglalkozom, s tulajdonképeni célom az, hogy a törvény és a judikatura visszasságaival szemben *korrektívumot* találjak.²

¹ Az előbbi közl. I. a 41. számban.

² A jogtalan önségely kérdésében ismételve felmerült az *animus lucri* fogalma, mint bizonyos deliktumok konstitutív eleme. Az, hogy a jogtalan önségely esetleg lopásnak is, rablásnak is minősülhet, maga is eléggé igazolja a német theoria tarthatatlanságát, a mely azt a fogalmat, az illető deliktumok konstrukciójából kiirtotta. Ha a lopásnak nálunk is konstitutív eleme lenne az animus lucri, úgy mint a Code Pénal-ban, akkor nem *kell* volna rablásért büntetni azt az embert, a ki eladott, de ki nem fizetett szekerét a vevőtől erőszakkal visszavette. Egyébiránt az a minősítés más szempontból is helytelen volt. A büntetőjognak az egyes (magánjogi) fogalmakat (pl. tulajdon) a *saját szempontjából* kell megítélnie, és nem szabad visszamennie a magánjog szempontjára.

Ezen kitérés után visszatérek oda, a honnan értekezésem elején kiindultam, hogy t. i. a mint *büntetendő cselekményt, annak tárgyi tényállása vagy objektív eredménye nélkül kvalifikálni nem lehet, úgy nem lehet megalkotni egy deliktum törvényszerű meghatározását sem, tárgyi tényezőinek figyelembe vétele nélkül*. Másrészt azt is el kell fogadnunk, hogy az önbíráskodás, mint a deliktum egyik eleme nem hat ki annak tárgyi eredményére, hanem csak subjektív tényállását változtatja meg. De ebben a vonatkozásban olyan erős hatása van, hogy saját jellegét nyomja az egész cselekményre.

A Curia utóbb közölt ítélete azt mondja, hogy mint motívum, abba a kategóriába tartozik, a melyet az enyhítő körülmények között méltányolhat a bíróság.

Ezuttal egészen eltekintek attól, hogy törvényünk jelenlegi magas minimumai mennyire korlátozzák a bíró büntetés-nyhítési jogát, sőt eltekintek attól is, milyen következtelen volt a bíróság gyakorlata eddig az önsegély tekintetében, s csak arra utalok, hogy az olyan büntetési keretek, melyeket más, lényegileg az önsegélytől különböző bűncselekmények tettesei számára alkotott a törvényhozás, éppen nem alkalmasok a jogtalan önsegélylyel élőknek befogadására. Ha állandó gyakorlat fejlődne is ki az önsegély motívumának enyhítő körülmény gyanánt való tekintetbe vételére nézve akkor ennek a gyakorlatnak az lenne a következménye, hogy a büntetés a minimum körül oscillálna, s a rendkívüli enyhítések számára már nem maradna tér.

Azután, a fent említett 65 ellentétes decisióból is kilátszik, hogy ezt a felfogást mily tartózkodással fogadja a bíróság; mennyire vonakodik rablásnak kvalifikálni azt a cselekményt, a mely az ő szemében nem egészen az. Hatással van erre a nagy közönség jogi meggyőződése is, a mely az önsegélyt inkább subjektív, mint objektív tényállása szerint minősíti.

Egyébiránt világos, hogy még abban az esetben is, ha a kodifikatio ezt a nézetet fogadná el, ennek a nézetnek a törvényben való kifejezése, vagyis a mai törvényszöveg megváltoztatása okvetlen szükséges.

Ilyen törvényes intézkedés lehetne az is, ha az önbíráskodás célzatát a törvény úgy méltányolná, hogy ahhoz azt az enyhítést fűzné, a mit pl. a *kísérlethez* fűz, midőn ezt a befejezett bűncselekménynél mindig enyhébben rendeli büntetni. (66. §.) A kísérlet feltünteti az egész subjektív tényállást, az objektív tényállás (eredmény) nélkül; az önbíráskodás pedig az egész objektív tényállást a subjektív tényállás nélkül.

Az ellentét mellé idézek egy hasonlatosságot. A 12—16 év közötti kiskorúakat a törvény másként rendeli büntetni, mint azokat, a kik életök 16-ik évét betöltötték.

A törvényhozó a büntetőtörvény 85. §-ában azt praesumálja, hogy a testileg és szellemileg fejletlen kiskorúak cselekményei, bár eredményben — tárgyilag — azonosak lehetnek, a tettes szempontjából — subjektíve — lényegesen különböznek azoktól a bűncselekményektől, a melyekre a büntetőtörvényt *rendszerint* alkalmazzák. Vagyis a törvény ratiója szerint ezen ifjú tettesek cselekményeinek subjektív tényállása a közönséges deliktumokétól abban különbözik, hogy azoknál hiányozván a bűnösség fogalmának egyik kiegészítő eleme, sokkal enyhébb büntetőjogi beszámítás alá esik.

Azt hiszem, kevés szóval indokolhatom azon nézetemet, hogy az önsegély végett elkövetett deliktumok beszámítása igen hasonló azon deliktumokéhoz, olyannyira, hogy a 85-ik §-ban rejlő praesumptio, az önsegély eseteire is kiterjeszthető. Mert ezekből is hiányzik a subjektív tényállás egyik leglényegesebb momentuma. Ott hiányzik a büntett mérlegeléséhez és az elhatározás kvalifikációjához szükséges értelmi fejlettség; itt pedig hiányzik a társadalmat megtámadni kívánó jogsértő szándék. A cselekmény *célját* — és nem motívumát, mint a közölt curiai döntvény mondja — nem *jogtalan* *ság elbűntetése*, de *jognak* helyreállítása képezi.

A dolus csekélyebb, de az objektív tényállás változatlan. Miután pedig objektív meghatározás nélkül deliktumot nem lehet meghatározni; és tekintve azt is, hogy az esetek taxatív felsorolása éppen az esetek elképzelhetlenül változatos alakulásánál fogva lehetetlen; a fogalmat pedig annyira generalisálni, hogy az minden alája praesumált specialis esetet magában foglaljon, a többi eseteket pedig ne tartalmazza, szintén képtelenség; a jogtalan önsegély fogalmát akként kell meghatározni, hogy ne az objektív tényállás essék *külön* konstrukcio alá, hanem a *subjektív tényállás* (vagy akár a motívum) *számra alkossunk külön minősítést*.

Az ilyen külön minősítés nem állana egyedül a törvényben. A mint a következőkből ki fog látszani, a büntetőtörvény rendszerét sem fogja megtámadni. Sőt igen könnyen beleilleszthető a törvény rendszerébe. Ez a rendszer már is ismer olyan deliktumokat, a melyek más deliktumokból nyelik tárgyi tényállásukat (pl. zsarolás, csalárd bukás). Ilyen deliktummá lehet a jogtalan önsegélyt is specifikálni.

Lehetne azonban az önsegély büntetőjogi állását, külön fogalommeghatározás nélkül is, egy a törvény általános részébe illesztett generalis minősítéssel is kijelölni. Lehetne pl. azt mondani: a törvény 85. §-a kiegészítendő úgy, hogy «azon büntetendő cselekmények is, a melyek valóságos vagy jóhiszeműen valóságosnak vélt vagyoni igény érvényesítése végett követtetnek el, ezen §. határozatai alá essenek, «vagy — legalább — . . . hogy «a kísérletre nézve kimondott rendelkezések szerint (65. §.) büntetendők.»

Ez a konstrukcio logice egészen korrekt lenne, de egy fontos érv szól ellene.

A kihágási büntetőtörvény 126. §-a «tulajdon elleni kihágásnak» nevezi azt a cselekményt, midőn valaki két forintot meg nem haladó értékű élelmi vagy élvezeti cikket *lop*. A törvényhozás ovakodott, nehogy ilyen jelentéktelen törvénysértés tettesét tolvajnak bélyegezze. Ugyanezen szempont érvényesül az olasz büntetőtörvényben, a mely az önbíráskodást mint az *igazságszolgáltatás ellen irányuló deliktumot* bünteti.

Ezt a szempontot pedig feltétlenül respektálnunk kell. A törvény a társadalom joga, s a társadalom kihirdetett joga nem ellenkezhetik a társadalom felfogásával. Midőn a mi érvényes büntetőjogunk bizonyos, önbíráskodás célzatából elkövetett cselekményeket lopásnak, rablásnak, stb. minősít, ezen minősítése a közvélemény meggyőződésével nem találkozok.¹ Tehát az önsegély fogalmának meghatározása nem a törvény általános részébe, hanem a különös részbe illesztendő. Sui generis deliktummá kell specifikálni.

Ezen az alapon kísértik meg a kérdés megoldását az olasz büntetőtörvény is, meg a Schedius-féle tervezet is. De mind a kettőnek megvan az a hibája, hogy a fogalom logikai meghatározása ingatag. Mind a kettő arra alapítja a meghatározást, hogy a tettes «jogos igényének, midőn a hatósághoz kellene és lehetne fordulnia, önhatalmulag szerez érvényt.»² Ez a meghatározás pedig nem jelöli meg a deliktum objektív határait. Ebből pedig az következik, hogy a büntetőjog határait a magánjog területére messze kiszorítja; a meghatározás súlypontja pedig oda esik, hogy a tettes mellőzte a törvény által előírt utat. *Dr. Edvi Illés Károly* ur ebből — nézetemmel egészen megegyezően — azt következteti, hogy «légió számra támadnak majd büntető feljelentések és büntető ítéletek, a minőkről eddig sejtelmünk sem volt. . . »³ Ugy látszik nem ez volt a javaslat célja. Sőt indokolása éppen nem utal a büntetendő cselekvések szaporítására. Ellenkezőleg. A mint indokolásában előadja, csak

¹ L. Schedius-féle tervezet indokolását.

² Schedius javaslata 369. a §. Az olasz törvény meghatározása még tágabb: «maga szerez elégtételt». Ugy látszik ez még az intellektualis elégtételre is kiterjed.

³ U. o. 17. l.

azokra az esetekre gondolt, a melyek eddig is a büntetőjog szabályaiba ütköztek. De a vétségek számának szaporítása nem is szükséges. Azért nem szükséges külön meghatározása sem ennek az új «jogi lény»-nek. Az önbíráskodás, mint Illés is mondja, «merőben subjektív természetű deliktum». Ha tehát külön büntetőjogi fogalmát akarjuk megalkotni, úgy subjektív tényállásának kiemelésével, az eddigi büntetőjog területén létező fogalmakból kell specifikálni. Nem szükséges miatta a büntetlen cselekvés eddigi határait lerombolni.

(Bef. köv.)

Dr. BLEUER SAMU.

Különfélék.

— Dárday Sándor f. hó 17-én a következő interpellációt intézte az igazságügyminiszterhez:

T. ház! A múlt év végével a budapesti büntetőtörvényszék egyik tanácsának vezetője valamely párbajügyben tartott végtárgyalás alkalmával, az egyik tanuhoz, ki mint párbajsegéd volt megidézve, azon kérdést intézte, hogy mint köztisztviselő kinek hivatása az, hogy a törvény őre legyen, miként forcírozhatta a párbaj vívását, mely bűncselekményt képez? Erre az illető tanu és párbajsegéd hivatkozással és utalással tartaléktiszt minőségére, valószínűleg mentségi szempontból indulva ki, azt mondta, hogy tartaléktiszt minősége s a katonai becsület követelménye készítette őt arra, hogy e becsületbeli ügy párbaj után nyerje kiegyenlítését. E mentségére az illető tárgyalást vezető elnöklőbíró azon nézetének adott kifejezést, hogy hiszen mindannyian katonák vagyunk és a polgári és katonai becsület közt különbség nincs. Meg kell jegyezmem, hogy az illető bírónak kötelessége volt azt a kérdést intézni a tanuhoz, vagyis a párbajsegédhez, mert a büntetőtörvénykönyv kötelességévé teszi a párbajsegédeknek bűnrészességét vizsgálat tárgyává tenni, mert a mint méltóztatik tudni, a 294. §. hat havi államfogházzal bünteti azt, a ki a párbaj kiegyenlítését megakadályozza, a 300. §. pedig büntetlenséget csakis azon tanuknak és párbajsegédeknek biztosít, kik mindent elkövettek arra, hogy azon párbajügy békés uton egyenlítették ki. Meg kell továbbá jegyezmem, hogy ép azért, midőn az illető tartalékos tiszt, ki nem mint sértett fél, hanem csak mint tanu volt megidézve, egészen indokolatlanul és helytelenül hivatkozott tartaléktiszt minőségére, — mert én megengedem, ha egy katonatiszt a sértett fél, esetleg kényszerítve lehet a párbaj vívására, de mint tanu, mint párbajsegéd, akár legyen az katonatiszt, akár polgári egyén, első sorban csak egy kötelessége van, hogy igyekezzék azon ügynek békés kiegyenlítésére törekedni. Mindennek daczára, t. ház, a hírlapoknak közlései szerint az illető bírónak azon megjegyzésért, melyet szerintem tartalmilag tökéletesen helyesen tett, hogy a katonai és polgári becsület között különbség nincsen, állítólag a t. igazságügyminiszter ur hivatalos uton rosszalását, vagy más hírlapok szerint megrovását nyilvánította volna, a mely igaz, hogy nem bírói határozatként lett nyilvánítva, hanem a végtárgyalás folyamán nyilvánított ezen incidensből kifolyólag.

A hírlapok ezen közlését nyomban követte egy félhivatalos communiqué, mely szerint nem áll az, hogy az igazságügyminiszter ur akár rosszalását akár megrovását nyilvánította volna az illető bíróval szemben, legkevésbé pedig azon nyilatkozatnak tartalmaért, melyet ezen félhivatalos közlemény teljesen helyesnek ismer el, hanem hogy egyszerűen figyelmeztetést intézett azon bíróhoz, a miniszteri főfelügyeleti jognál fogva, a tárgyalások mikénti vezetésére vonatkozólag. Én a magam részéről teljes hitelt adok ezen félhivatalos közleménynek s megvallom, már kezdettől fogva, azon bizalom alapján melylyel a t. miniszter ur iránt viselkedtem, sem adtam hitelt azon híreszteléseknek, hogy ő rosszalását vagy megrovását nyilvánította volna s hogy ily törvénytelenül mintegy fegyelmi hatóságot vindikált volna magának. Mert a bírói függetlenség legelső követelménye az, hogy a bíró cselekedeteiért csakis fegyelmi uton és a törvényes fegyelmi hatóság után legyen felelősségre vonható.

Ha e nyomban bekövetkezett czáfolatnak daczára a hírlapi közlések valósága iránt kérdést intézek az igen t. igazságügyminiszter urhoz, ezt csak azért teszem, hogy alkalmat szolgáltassak a t. igazságügyminiszternek, hogy azon, talán tendenciózus híresztelést itt a ház színe előtt dezavualhassa. Mert éppen a tegnapi tárgyalás folyamán, itt a házban meggyőződhettem, hogy igen sokan, nem tudom, hogy akarva, vagy nem akarva, a félhivatalos czáfolatról tudomást nem

vettek. Kénytelen vagyok ez interpellációmban egyuttal kiterjeszkedni a czáfolatnak arra a részére is, a melyben felemlítették, hogy az illető bíróhoz egy figyelmeztetés intéztetett. Én igen jól tudom, t. ház, hogy a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvénynek ama sarkalatos tétele közt, a mely azt mondja, hogy sem közigazgatási, sem a bírósági hatóságok egymás hatáskörébe nem avathozhatnak és a bírák felelősségéről szóló 1871. 8. tcz. 5. §-ában foglalt rendelkezés közt, hogy ő Felsége a király a bíróságok fölötti felügyeleti jogot az igazságügyminiszter után gyakorolja, áthidalhatatlan ür tátong, a mely éppen a jelenlegi igazságügyi miniszter urat készítette arra, úgy hiszem, azért csakis elismerés illetheti őt, hogy a bíróságok feletti felügyelet és főfelügyelet körének tüzetes szabályozása iránt törvényjavaslatot terjesztett a ház elé, a melyre valóban nagy szükség volt, mert a törvény ama hézaga, mintegy illusoriussá tette a bíróságok fölötti felügyeletet s azt mintegy foganatosíthatlanná tette.

E törvényjavaslat a folyó évben, mint 1891: XVII. tcz. nyert szentesítést. E tcz.-ben a felügyeleti jognak meglehetősen kiterjesztése is foglaltatik és habár én e törvény alapján teljesen elismerem, hogy az igen t. igazságügyminiszter urnak főfelügyeleti jogából kifolyólag jogában áll akár bírósághoz, akár ad personam egyes bíróhoz is figyelmeztetést intézni, de e figyelmeztetés, nézetem szerint, csakis általános természetű lehet és soha, semmi esetben sem vonatkozhatik egyes konkrét ügyek elintézésére vagy mikénti tárgyalására.

És épen azért, mivel a kormány ilyen figyelmeztetés után is esetleg meg nem engedhető befolyást gyakorolhatna a törvénykezés rendes menetére, a nélkül, hogy ezt a szándékot az igen t. igazságügyminiszter urnak imputálni akar-nám, kénytelen vagyok hozzá következő interpellációt intézni: (Halljuk! Halljuk!)

1. Való-e, hogy az igazságügyminiszter Fenyvessy Arnold törvényszéki bíróval azért, mert egy párbajügyben az ő elnöklése alatt tartott végtárgyalás folyamán annak a nézetének adott kifejezést, hogy a polgár és katonai becsület közt nincs különbség, — rosszalását nyilvánította?

2. Ha az való, avagy mennyiben főfelügyeleti jogából kifolyólag csak figyelmeztetést is intézett nevezett bíróhoz, mi által érezte magát erre indíttatva?

Szilágyi Dezső igazságügyminiszter f. h. 19-én a következő választ adta:

A kérdésekre alkalmat adó ügy, vett információim szerint, a következő; ennek előrebocsátása után adom meg feleletemet:

A budapesti törvényszék büntető osztálya előtt Török Dezső és Rimanóczy Kálmán közt egy bűnügy forgott fen, a mely kávéházban történt összekocczanásából keletkezett, párbajra hívás és a párbaj elfogadásának vétségét képezte; a segédek közt a megállapodás pisztolyokban történt, mielőtt azonban a helyszínén a pisztolyok megtöltettek volna és a segédek a kötelességükhöz tartozó felhívást megtehették volna, a rendőrség beavatkozása folytán a felek szétválasztáltak és az ügy a felek közt kibéküléssel fejeztetett be.

A vádhatóság a törvénynek megfelelőleg, miután a kihívás maga, vagy a kihívás elfogadása már vétséget képez, párbaj vétsége miatt megindította a büntető eljárást. Az indítvány tisztán a felek ellen volt intézve; a tanukra nézve azt a nyílt kijelentést tartalmazta, hogy mivel semmi adat sincs arra, hogy a segédek kötelességüknek meg nem feleltek, ennél fogva ellenük semmiféle vád nem emelhető. A tárgyaláson tehát a volt segédek, a kik közül különben csupán kettő jelent meg, csak mint tanuk szerepeltek és kérdezettek ki. Az iratokból meggyőződtem arról, hogy az ügy egész lefolyása alatt az a kérdés, vagy az az állítás, hogy katonák és nem katonák, katonai kötelekben állók becsülete közt különbség van-e vagy nincs, sem a vádlottak, sem a vád, sem a tanuk részéről fel nem hozatott és így ez a kérdés a bírói funkció körébe a büntetőjogi beszámítás mérlegelése szempontjából nem is vitetett. E kérdést a végtárgyaláson elnöklő bíró vetette fel, a ki a tárgyalás körébe — nincs okom benne kételkedni, hogy jóhiszeműleg — eszmetársítás után belevonta azt és hozzá fűzött még a tárgyalás menete alatt a bírói funkció körébe eső teendőkhöz bizonyos kijelentéseket, fejtegetéseket és kijelentette részint a vádlottakkal szemben, a kik a társadalmi kényszerre hivatkoztak, hogy társadalmi kényszernek való engedés gyávaság és fejtegette, hogy miért is, részint ezután a tanukhoz fordulva, mint az előterjesztett adatokból magamat informáltattam, azoknak is szigorú leczkét adott és felemlítette, hogy ha a segédek kötelességüket tel-

jesítenék és nem ugratnák be a feleket a párbajokba, azok száma kevesebb volna. Ennek felemlítésekor az egyik tanu megjegyezte, hogy kérem mi katonatisztek is vagyunk. Erre az elnök feléje fordulva — legalább az adatokból így derül ki — azt mondja, talán a katonai becsület más és nagyobb, mint a polgári becsület? és egyéb nyilatkozatokat is tett e kérdésről.

Ezt az egészet csak azért hozom fel, hogy kitűnjék az, hogy maga az a kérdés, hogy katonai becsület közt különbség van-e vagy nincs, nem a vád vagy vádlottak, vagy a tanúk által, hanem az elnök által hozatott be a tárgyalási fejtegetések körébe.

Már most, t. ház, azon kérdésekre, a mit a t. képviselőtársam tett, már itt megjegyzem, hogy nem a kijelentés tartalma, hogy a katonák és nem katonák becsülete között nincs különbség, képezte a miniszterium intézkedésének tárgyát, nem annak tartalma, mert az helyes, egyéb álláspontot sem itt a házban tudtommal senki sem képviselt, sem az igazságügyminiszterium soha nem képviselt, hanem a figyelmeztetés okát azok az intések, fejtegetések képezték, a melyek a tárgyalás vezetése körébe nem tartoztak. (Helyeslés jobbfelől.) Már most visszatérek a történetekre. A honvédelmi miniszterium részéről egy átirat intéztetett hozzám, a melyben egyszerűen tudomásomra hozatik az, a mit különben a miniszterium más forrásokból, de magukból a hírlapi közleményekből is tudott. Ebben az átiratban semminemű kívánság, semminemű megkeresés nem fejeztetett ki, de ezzel kapcsolatban az is felémeltetett, hogy az elnöknek a tárgyalás vezetésében összpontosult feladatán tulterjeszkedése és esetleg oly társadalmi és egyéb kérdéseknek, például a tiszteknek, mint ilyeneknek, minő köteleességeik vannak, ezeknek fejtegetései, a melyek az eldöntendő konkrét ügy birói elintézés alá tartozó körülményei közé nem tartoznak, visszautasítások, ellentmondások tárgyát foghatják képezhetni.

Az igazságügyminiszterium az ügy állásának felderítése után akkép intézkedett felügyeleti jogából kifolyólag, hogy a törvényszék elnökét megbizta, hogy bizalmasan figyelmeztesse az illető bírót arra, hogy a birói hatalom, minden körülmények közt megóvandó pártatlansága és objektivitása érdekében a tárgyalás vezetésénél olyan kérdések fejtegetését, észrevételeket, intéseket, melyek az eldöntendő ügy birói megítélés alá veendő körülményeihez nem tartoznak, a tárgyalás körébe ne vonjon be.

Ez rövid előadása annak, a mi történt.

Történt ez a figyelmeztetés bizalmas szóval, az illető bíróval szemben kiméletesen. (Egy hang balfelől: Mi köze ehhez a honvédelmi miniszternek?) En, t. ház, felek a hozzám intézett kérdésekre és az igazságügyi miniszterium által történetekről. Egyébiránt meg vagyok győződve, semminemű beavatkozást, t. barátom, a honvédelmi miniszter nem tett, de célba sem vett. Mert, kérem, mibe akart volna beleavatkozni? Az igazságügyi miniszterium feladatába nem akart hatott, mert t. barátom nagyon jól ismeri a hatásköröket. A miért az igazságügyi miniszterium tudomására juttatta a dolgot, azért történt, mert attól tarthatott, hogy ha ily tulterjeszkedések történének nyilvános tárgyalásoknál: a tanuk részéről könnyen bizonyos ellenmondások, visszautasítások történének. Pedig az igazságügyi kormányzat álláspontja az, hogy akár helyes, akár nem helyes egy birói kijelentés, azt az illető és mindenki, ki ott van, tisztelettel fogadni tartozik; visszautasításnak, ellenmondásnak nincs helye. De igenis, ha tulhág a határon, ott van az illetőnek felügyeleti hatósága. (Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbalon.)

Már most megfelelhetek a kérdésre: Tévedés, nem való az, hogy az igazságügyminiszter a nevezett bírónak rosszsalát fejezte volna ki. A rosszsalát fegyelmi büntetés. Annak kiszabására az igazságügyi miniszterium nincs hivatva. Arra más fórum és más eljárás van. Hanem igenis történt figyelmeztetés, még pedig a felügyeleti jogból kifolyólag, történt oly alakban, mint szerencsém volt előadni, nem annak tartalma miatt, a mi észrevételt a bírót tett, hanem akár ilyen, akár olyan észrevételt tett, történt a miatt, mert az elnöki feladatnak a főtárgyalásba vont határain tulterjeszkedett.

Még egy kérdést tett t. képviselőtársam: ha csak figyelmeztetés történt, mi által érezte a miniszter magát arra indítottatva? Szabad legyen erre is röviden megfelelnem. Ama tekintetek által, hogy a törvények szerint a felügyeleti hatóságoknak joga és kötelessége figyelemmel kísérni a birói közegek hivatali működését, s intézkedni ott, a hol az intézkedés a felügyeleti hatóságok körébe tartozik. Már pedig, t. ház, az elnöknek tárgyalást vezető hatalma, a dolog ter-

mészeténél fogva diskrecionális hatalom, de ez nem korlátlan és ellenőrzés alatt áll.

Össze van kötve és méltán össze van kötve, a rendfentartási hatalommal. Kijelentései ellenében csak panasz lehet, ellenmondás, visszautasítás vagy visszatörletnek helye nincs; de, ha az a diskrecionális hatalom arra használtatnék fel, hogy különben helyes nézetek nyilvánítására az alkalmat a főtárgyalásban találja, akár függ ez az ügygyel össze, akár nem, akár van ez a körülmény bocsátva birói kognitíója és megállapítása alá, akár nem: akkor, uraim, mondhatja a leg-helyesebb dolgot, de tulterjeszkedik azon a határon, a melyet a főtárgyalás vezetésében meg kell tartani. Politikai, vagy társadalmi felfogások hirdetése, czáfolata, nem képezi a biró feladatát. Ily nyilatkozatokért nem fedi tekintélye, nem fedi hivatala. Mi, nemcsak független bírót akarunk az országnak, mi pártatlan és hatásköre korlátain belül maradót bírót akarunk. (Általános helyeslés.)

Elég egy pillanatot vetni a franczia büntető eljárás körében történetekre, hogy az a csábító alkalom, a mely a főtárgyalás által kínálkozik, mily gyakran vezeti nemcsak a védőt, mert ebben még oly baj nincs, hanem a bírót is arra, hogy a birói székéből kijelentéseket tegyen, fejtegetésekbe bocsátkozzék, a melyek birói funkciójához nem tartoznak, a melyek a főtárgyalást nézetek mérkőzésének, tárgyhöz nem tartozó észrevételek küzdelmének, gyakran rendetlenségnek, a birói pártatlanságban és objektivitásban vetett hit megrendülésének teszi ki. A felügyeleti hatóság intézkedése az ügy befejezése után történt, nem vonatkozik arra, miként ítélt a bíró vagy ítéletét miként indokolta. Maga az ítéltő bíró sem tekintette tárgyalás körébe esőnek ezeket a fejtegetéseket, mert a tárgyalási jegyzőkönyv erről semmit sem tartalmaz. Az ítékezésbe avatkozni, arra nézve intézkedni, a felügyeleti hatóság hivatva nincs.

A bírónak biztosítva van az a jog, hogy ítélt a hogy meg van győződve, törvények szerint és ítéletét meggyőződése szerint indokolja. Nem is olyan birói kijelentésre vonatkozott e figyelmeztetés, mely jogorvoslattal megtámadható és a felső bíróság ellenőrzése elé vihető, hanem oly kijelentésekre, melyeket már volt szerencsém a t. háznak jelezni. Azt hiszem, t. ház, ennél fogva igenis volt ok az intézkedésre. Egyáltalában az a nézetem, hogy a felügyeleti hatóságoknak, a legalsóbbaknak úgy, mint a legfelsőbbeknek ügyelniök kell arra, hogy a tárgyalások vezetésében az a szigorú pártatlanság, hogy úgy mondjam, a birói hivatásnak az a fensége, mely a benne való bizalomnak nélkülözhetetlen feltétele, megőriztessék. Erre volt az az intézkedés is irányozva s azért kérem a t. házat, hogy válaszat tudomásul venni méltóztassák. (Helyeslés jobbfelől.)

Dárday Sándor: T. ház! Én csak köszönettel veszem tudomásul a t. miniszter ur válaszat interpellatiómnak azon részére nézve, hogy rosszsalát nyilvánítás egyáltalában nem történt, a mint azt kezdettől fogva sem tettem fel a t. miniszter urról. (Helyeslés jobbfelől.)

Ép úgy tudomásul veszem második kérdésemre adott válaszat, mely szerint az általa adott magyarázat alapjául e figyelmeztetés nem a birói kognitio tárgyát képező funkcióra nézve tétetett. Minthogy e figyelmeztetés által a birói függetlenség semmi irányban sem tangáltatott, itt ismételve kijelentem, hogy a miniszter ur válaszat az ő magyarázata alapján, tudomásul veszem. (Helyeslés jobbfelől.)

— **Igazságügyminiszteri körrendelet** valamennyi kir. ügyészhöz, az összes országos fegyintézetek és a szegedi kerületi börtön valamint a kishartai közvetítő intézet igazgatóságához a feltételes szabadságra bocsátások tárgyában tett felterjesztéseknél tapasztalt eltérések megszüntetése tárgyában:

A feltételes szabadságra bocsátást tárgyzó eljárás folyamán észlelt eltérések megszüntetése céljából a következőket rendelem:

1. A feltételes szabadságra bocsátásért folyamodó elítéltek előéletének kiderítésére minden egyes esetben kiváló gond fordítandó és a kérelem tárgyában adandó vélemény előterjesztésénél a folyamodók előéletére vonatkozó adatokra tekintettel kell lenni. Különösen, ha a vonatkozó ítélet fejezetében vagy a folyamodó értesítő jegyzékében az elítélt büntetett előéletének van feltüntetve, ^{kir. Ügyész Úr} ^{az Igazgatóság} mindig derítse ki és tüzetesen állapítsa meg, hogy a folyamodó korábban minő büntetendő cselekményért volt elítélve és előző büntetését mikor töltötte ki? Az erre vonatkozó adatok, a mennyiben azok az értesítő jegyzékben nem foglaltatnának, annak megfelelő rovatába pótlólag feljegyzendők.

2. Habár a visszaesőkkel szemben jövőre is szigorú eljárást szándékozom követni, még sem kívánom a Btk. 49. §-ának 2. pontját akként értelmezni, hogy azok az elítéltek, a kik a büntető-törvénykönyv 333., 344., 350., 355., 370. 379., 422., 423., 424. §§-ban meghatározott büntettek vagy vétségek bármelyike miatt már legalább egy ízben megbüntetve voltak és a hivatkozott szakaszokban meghatározott büntettek vagy vétségek valamelyike miatt megállapított újabb szabadságvesztés büntetésüket töltik, feltételes szabadságra egyáltalán nem volnának bocsáthatók. Nevezetesen, ha az előző büntetés kitöltése és az újabb bűncselekmény elkövetése közt *több mint tíz év telt el*: ez esetben az elítélt, ha a törvényben meghatározott egyéb feltételek reá nézve fenforognak, feltételes szabadságra bocsátás végett ajánlható lesz.

Felhivom tehát ^{kir. Ügyész Urat az Igazgatóságot}, hogy a Btk. 49. §-a 2. pontjának esetében a folyamodó kérelmének felvételét hivatalból csak akkor utasítsa vissza, ha a jelenlegi elítéltetés alapjául szolgáló bűncselekmény a megelőzőleg elkövetett és a büntető törvénykönyv fentebb idézett szakaszainak valamelyikébe ütköző büntetett, vagy vétségért megállapított büntetés kiállításától számított tíz éven belül követetett el.

3. Minthogy az elítélt ellen megállapított és behajthatlan pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetés a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező rendeletem vételétől számítva akkor is végrehajtandó, ha a főbüntetésül megállapított szabadságvesztés-büntetés háromnegyed részének kitöltése után az említett rendelet vételéig annyi idő telt le, a mennyi a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetésnek megfelel: figyelmeztetem ^{kir. Ügyész Urat az Igazgatóságot}, hogy ha a feltételes szabadságra bocsátásért folyamodó ellen pénzbüntetés is volna megállapítva, a *felterjesztő jelentésben* mindig *kifejezetten* megemlítendő, hogy e pénzbüntetés lefizettetett, illetőleg behajtatott-e, vagy pedig az azt helyettesítő szabadságvesztés-büntetés lesz végrehajtandó. (17745/91. sz.) — Budapest, 1891 július 12.

— A budapesti áru- és értéktőzsde választott bírósága ellen ügyvédi körökből számos és folyton ujló panaszok érkeznek hozzánk. A panaszok arra irányulnak, hogy a tőzsdebíróság jelenlegi működése nem képes megbirkózni a perek azon áradatával, mely a tőzsde ítélkezése elé vitetik. Kevés a bíraskodó tanácsok száma. Jelenleg naponkint három ötös tanács működik a budapesti tőzsdebírósnál. Ezek közül egy tanács állandóan szakértői szemléket ejt meg és így a tulajdonképeni bíraskodást két tanács látja el. Ezek azonban éppen nem győzik a munkát. A ki a déli órákban a tőzsdebírósnak rendszerint zsufolásig megtelt várótermét felkeresi, az naponkint hallhatja az ügyvédek és a felek élénk panaszait a miatt, hogy még oly ügyekben is, a melyeknél alperes szabályszerű idézés daczára meg nem jelent a kitűzött tárgyalási határnapon, háromszor, sőt talán még többször is hivatalból elhalasztja a bíróság a per tárgyalását. Hogy ezen eljárás mellett a perlekedés gyorsaságáról és annak olcsóságáról legkevésbé sem lehet szó, az bővebb indokolásra nem szorul. Szívesen elhiszszük, hogy a tőzsdetanácsosok lelkiismeretesen megfelelnek kötelességüknek. Mi azonban a bíraskodó tanácsok elégtelen számában látjuk a baj kutforrását. *Sürgős szükség forog fen arra nézve, hogy az eddigi három tanács helyett jövőre négy vagy öt tanács bíraskodjék.* A budapesti áru- és értéktőzsde tanácsa harmincz tagból áll és a legtekintélyesebb kereskedők nagy megtiszteltetésnek tekintik, ha a «tőzsdetanácsos»-i címre szert tehetnek. Múltán. Ezen keresett szép bizalmi állás díszére válik viselőjének. Módot kell azonban nyújtani, hogy a tőzsdetanácsosok minél többen bíraskodhassanak naponkint. A harmincz tagból öt ötös tanácsot nehézség nélkül lehetne alakítani és meg vagyunk győződve, hogy a tőzsde bírának ügybuzgalmán ennek keresztülvitele nem szenvedne hajótörést. Azon óhajt is nyilvánították előttünk, hogy a tőzsdebírósnál az ügyvédek részére külön váróterem rendeztessék be, hol ezek tanulmányozhatnák peres irataikat. Hiszszük, hogy ezen figyelmeztetésünk elegendő lesz arra, hogy az illetékes tényezők minél előbb intézkedjenek.

— A budapesti ügyvédi kamara választmánya múlt pénteken tartott rendkívüli ülésében, melynek egyedüli tár-

gyát a Btk. módosítására vonatkozó bizottsági javaslat tárgyalása képezte, — kisebb styláris módosításoktól eltekintve — egész terjedelmében magáévá tette ezen javaslatot, mely most már mint a választmány felirat-tervezete ki fog nyomtatni s a legközelebb megtartandó rendkívüli közgyűlésen tárgyalatni. A munkát a közgyűlést megelőzőleg a budapesti ügyvédi kamara összes tagjainak megküldetik. A választmány dr. Gruber Lajost, a javaslat szerzőjét bizta meg ennek a közgyűlésen való előadásával. A választmány elfogadta az előadónak azon indítványát is, hogy a feliratban a kamara kérni fogja, hogy nálunk is alkossanak törvényt azok *kártalanítása* tárgyában, kik ártatlanul szenvedtek szabadságvesztés-büntetést. A választmány a javaslat végleges szövegezésével a kiküldött bizottságot bizta meg, melybe a bizottság tagjain kívül még Konkoly Thege József lett megválasztva. Örömkre szolgál, hogy az ország első kamarája megragadta a kezdeményezést a reformeszmék forgalomba hozása tekintetében és szívesen látnók, ha az ország többi kamarái is követnék a budapesti kamarának ezen példáját.

— Az igazságtalanul kiszabott és végrehajtott büntetések kártalanításáról szóló törvényjavaslatot az osztrák képviselőház elfogadta. A javaslat kimondja, hogy ha a bíróságok által kiszabott büntetés a perújítás folyamán teljesen mellőztetik vagy leszállítatik, a jogtalanul végrehajtott büntetés által okozott kár az elítéltnak megtérítendő. Ha az elítélés okozója maga a vádlott volt, úgy nem lehet igénye kártérítésre.

— Fővárosi ügyvédi körökből veszszük a következő sorokat: «Az itteni V. kerületi járásbírósnál eddig *egy* bíró volt csak, a ki az ügyvédekre az iratokat nem bizta. Most társa akadt egy másik, e napokban kinevezett bírónak, a ki azzal okolja meg ezen eljárását, hogy ő nem ügyelhet fel, mi történik az ügyvéd kezében az iratokkal. Más szóval: fél, hogy az ügyvéd ellopja az iratokat. Az ügyvédi kamarának kellene módot találnia arra, hogy az ilyen alantas felfogással szemben megvédje tagjainak méltóságát. Csak az még a tanulságos, hogy ama bíró az ügyvédi karból «lépett elő.»

— Jegyzéknapló ügyvédek számára jelent meg dr. Kenedi Géza budapesti ügyvéd szerkesztésében. E munka huszonnyolcadik kiadását érte meg az 1892-iki évfolyammal. A jelen kiadás a naptári részen és jegyzéknaplón kívül közli az egész igazságügyi szervezetet (Horvátországot is beleértve), továbbá a bécsi ügyvédek és közjegyzők névsorát és a lefolyt évben kiadott igazságügyi rendeleteket és az ügyvédségre vonatkozó fontosabb felsőbb bírósági határozatokat.

— Kereskedelmi ügyletet képező vételnél, ha a hitelezett vételár fizetési helye iránt megállapodás nem történt, a vevőre nézve teljesítési helynek az ő kereskedelmi telepe, illetőleg lakhelye tekintendő és a vételár fizetésére vonatkozó követelés az ottani bíróságnál pörlendő. Nem változtat ezen az a körülmény, hogy a vevőnek küldött számlákon (faktura) az írott rész felett a vételár fizetésére vonatkozólag ezen nyomtatott szavak állnak: «Teljesítési hely: az eladó lakhelye», s a vevő ezen szavakat olvasta ugyan, de figyelmen kívül hagyta. (*Reichsgericht.*)

A mellékleten közöljük az örökösödési eljárás módosításáról szóló törvényjavaslatot.

A Magyar Jogászegylet f. hó 24-én (szombaton) esti fél 7 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (*Kerepesi-ut 8. szám*) rendkívüli közgyűlést tart, melynek tárgya az **alapszabályok 8. §-ának megváltoztatása és a választmány ez iránti javaslatainak elfogadása esetében a választmány kibővítése. Az alapszabályok megváltoztatása a f. évi rendes közgyűlés napirendjére már ki volt tűzve; de a tagok az alapszabályok által megkívánt számban nem jelenvén meg, új közgyűlés összehívása vált szükségessé. Ezen közgyűlésen az alapszabályok 18. §-ának megfelelőleg, a megjelent tagok számára való tekintet nélkül fog határozat hozatni.**

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Égyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Pár szó a jogi szakoktatás reformjához. Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakadémiai tanártól. — Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnói kir. közjegyzőtől. — Reformtörökvések. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD. budapesti kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól, a győri kir. ítélő tábla elnöki titkárától. — *Törvénykezési Szemle:* A megmátító ítéletekről. K. NAGY SÁNDOR nagyváradi kir. törvényszéki bírótól. — A jogtalan önségély. (Az önbíráskodás a büntetőtörvény-novelában.) Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. tábla elvi jelentőségű határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Pár szó a jogi szakoktatás reformjához.

I.

A külföld, különösen Németország és Ausztria irodalmában épugy, mint nálunk is, évek óta érlelődik egy fontos kérdés: *a jog tudományos oktatásának ügye*, melyhez a mi tekintélyes szakférjaink közül is oly sokan szóltak és mindenikük oly sok érdekes oldalt, oly még meg nem vitatott vonatkozást volt képes föltárni, hogy azt mondhatnók, miszerint a jogi szakképzés ügye a törvényhozási reformokra legjobban elő van készítve; sőt, mert a felsőbb oktatás többi részére nézve nincsenek is oly nagy elvi eltérések, az optimistikus felfogás még arra is hajlandó volna, *hogy az egész felső oktatásügynek elvi alapokon álló, nagyszabású rendezését lehetségesnek tartsa* s remélje, hogy az 1848: XIX. tcz. majdnem egy félszázad lezajlása után az azóta szerzett tapasztalatok és módosult felfogás szerint kiépül. Erre annál nagyobb szükségünk volna, mert közoktatásügyünk nagyszerű épületéről hiányzik a tető: az alapot széles kiterjedésben megvetette br. Eötvös József az 1868: XXXVIII. tczikben, a középső részt kiépítette Trefort Ágoston az 1883: XXX. tczikkkel, mely a középiskolai oktatásról szól. Gróf Csákyhoz és érdemes munkatársaihoz méltó feladat volna immár teljessé tenni a nagy munkát: reájuk vár és tőlök várjuk *a felsőbb oktatásügy törvényhozási rendezését*, hogy elvégre a nemzeti kultúra eme mezeje is megszűnjék az ideiglenességek, kísérletek, olykor — valljuk meg őszintén — a kapkodásnak is színtere lenni.

Nem akarom egy percze sem kétségbe vonni, hogy akár a tanárképzés, akár az orvosi, akár a matematikai és természettudományok művelése is az általános és nemzeti kultúra legfontosabb feladatai közé tartozik. Azonban egyrészt azon körülmény, hogy az itt követendő irány és eszközök — tudomásom szerint — már meglehetősen határozottsággal megállapítvák; másrészt a jogi képzettség ropant széles kiterjedésű kvalifikációt nyújtó természete, mely a törvényhozás, kormányzás, igazságszolgáltatás és közigazgatásnak mondhatni egész mezejére kiterjed: mondom, mind ezen tagadhatlan körülmények egybetalálkozása azt eszközli, hogy az állam, a társadalom egész életére, szellemére, intézményeinek helyes alkalmazására és továbbfejlesztésére nézve a felsőbb oktatás körében *legelső rangú fontossággal a jogi szakoktatás ügyének miképp rendezése bír.*

S a nélkül, hogy itt a létező bajok és ferdeségek vizsgálatába s feltárásába belemennék — utalom az érdeklődőket az ide vágó gazdag irodalomra — annyit mégis jeleznem kell, hogy csekélyebb eredményt, sivárabb képet oktatás és különösen felsőoktatásügyünk egyetlen ága sem mutat, mint éppen a jogi; csekélyebb alapvető képzettséggel nem hagyja el az akadémiai s egyetemi képzés éveit ifjuság, mint jogászaink, pedig nemzetünk legfontosabb érdekei a jövőben éppen különösen az ő vállakon nyugodnának. Ennek beismérésére késztet az a rokonszenv, az a szeretet, mely egész melegével csatol a magyar ifjusághoz s arra sarkal, hogy csekély erőm és tehetségem adománya szerint munkáljam javukat. S az is bizonyos, hogy a jogi szakoktatás egész kiterjedésében, mióta felelős kormányzatunk ismét működik, oly sokféle szabályozáson, kisebb-nagyobb változáson ment keresztül, az eredeti alapelv annyiszor ki volt foltozva, hogy úgy vagyunk vele, mint a szegény ember rozoga épületével: mindig tatarozza s mindig ros. Ezzel a fáradsággal már egészen ujat, jót, kényelmest, modernet is emelhetünk volna.

Örömmel észleltem, hogy jelenlegi közokt. miniszterünk, mióta ressortját elfoglalta, számos más nagyfontosságú kérdés mellett a jogi szakoktatás ügyének is oda szentelte figyelmét, érdeklődését.

Nagyszerű elvi harcok folynak e téren: tanszabadság vagy tankényszer; az összes feladatok: a magasabb tudományos s a specialiter gyakorlati szakképzés egyesítése német rendszer szerint ugyanazon organumok, egyetemek és jogakadémiák kebelében, vagy a kettőnek elkülönítése szakiskolák és egyetemekben; a jog- és államtudományok bifurkációjának fentartása vagy elejtése; a szorosabb értelemben vett jogi s a közigazgatási tanfolyamok együtt hagyása, vagy elkülönült szervezése s a kötelező doktorátus elejtése vagy fentartása, helyettesítése új vizsgálatokkal; a jogegyetemek s a jogakadémiák egymáshoz való viszonya: ime ezek azok a legfontosabb problémák, melyek eldöntése a közel jövő feladatát kell hogy képezze, ha nem akarunk továbbra is a sötétben tapogatódnai, az ideiglenesség, tervtelenség, bizonytalanság sorvasztó betegségével küzdeni.

Valóban fellélekzett minden, e nagyfontosságú ügy iránt érdeklődő s azt ismerő ember, midőn a napi és szaklapok értesítéseiből tudomást nyert, hogy a közoktatásügyi miniszter az elméleti diskussziók, a bevezető, előkészítő tanulmányozások köréből a cselekvés terére lép s mindenekelőtt *szaktanácskozmányt* hív össze a jogi oktatás kérdésében, miután kisebb reformokkal (egyetemi leczkepezés, egyetemi szabályzatok szigorítása stb.) már kísérletet tett.

Arról is meg lehetünk győződve, hogy az a szaktanácskozás nem a régi toldott-foldott épület tatarozgatását folytatja, hanem azért lesz összehíva, hogy a magyar közoktatás ez időszertint vezéreivel első sorban a fenforgó *elvi kérdéseket* tisztázza s így nagyszabású reformokat készítsen elő, nemcsak olyanokat, melyek a legideiglenesebb tengődésre hivatvák.

Az enquete férfiai, tudomásom szerint immár egybe vannak híva, a nagy munka csakhamar megindul, sőt az a «vázlat» is rég szétment a közokt. minisztérium kebeléből az egyes enquete tagokhoz, mely a tanácskozás alapját képezeni.

Megismervén e vázlatot, nem habozom kimondani, hogy nagy csalódással tettem le, mert azt tartalmazza a mitől félttem: a toldozást, az nincs meg benne, a mit reméltem: a reform.

Tudomásom szerint e tervezet, melyet különben kivonatossan már több fővárosi lap ismertetett, még sehol sem képezte előzetes bírálat tárgyát. *Azonban azt hiszem, ez pusztán véletlennek tudható be.* A közoktatásügy természetesen nem olyan, mint a vám-, kereskedelmi vagy vasuti politika, mely sokszor nem tűri, hogy a leplet idő előtt föllebbentsék róla. Sőt ellenkezőleg, a kulturális és közoktatási kérdések a legnagyobb nyilvánosságot követelik, az összes hivatott tényezők hozzászólását s talán nem vétek a szerénységre ellen, ha a jogtanári kart ilyennek tartom.

Nem hiszem tehát, hogy indiskretio lenne, ha az enquêten kívül állók, mint jó magam is, már előre elmondják véleményüket, bírálatukat, megindítják az új tervezetre vonatkozó eszmeharcot, hogy az ideák annál jobban tisztázódjanak ama nem messze levő időpontig, míg a döntés bekövetkezik.

A legtisztább ügyszeretet fogat tehát velem tollat, midőn a jogi szakoktatás eme legújabb fasisát regisztrálni, ismertetni, a szóban forgó tervezetet bíráltni akarom, mint olyan, ki már előbb is erőmtől telhetőleg foglalkoztam e kérdéssel, s csekély szavamat felemeltem az ellen, hogy e régóta érlelődő ügy elvi magaslaton álló eldöntése még soká késleltessék.¹

Akkor elmondtam azokat a legfőbb pontokat is, melyek szerint én a kérdést megoldva szeretném látni.

Jelezttem, hogy a gyakorlati szakpályák legtöbb nemére való képzést én az egyetemnek rangban alatta álló, három évi tanfolyammal szervezett szakiskolákra óhajtanám bízni; bizonyos magasabb állásokra előkészítő s a valódi, legfelsőbb tudományos műveltség megadására hivatott intézetekül pedig az egyetemeket tartom, melyekre csak a szakiskolák elvégzése után lehessen lépni az érettség, a tanszabadság magasztos jogának használatára kellőleg előkészített ifjuságnak. Az akadémiák után egyetemi, szintén megrövidített tanfolyamot csak azoknak kellene végezniök, kik vagy tudományos vagy szélesebb látókört és valódi tudományos előképzést igénylő vezérő természetű állásokba akarnak majdan eljutni. A gyakorlati életpályák legnagyobb részére a jogi szakiskolák (akadémiák) elvégzése s megfelelő gyakorlat is képesítne. A felsőbb és középiskolai oktatás közt levő tátongó üresség áthidalandó. A szakiskolákban a fokozatosan enyhülő tan-kényszer, az egyetemen a tanszabadság valószínű meg. A kötelező szigorlatozás eltörölendő; a jogi és államtudományok jogosulatlan bifurkációja a jogi szakiskolákban mellőzendő, ez intézetekben alapvizsgálat s három részre osztott képesítő vizsgálat volna szervezendő, mely jogi és közigazgatási szakpályákra, másrészt az egyetemi pl. 2 éves tanfolyamra képesítne. Hogy az állam érdekei a képesítő vizsgálatoknál kétségtelen megóvást találjanak, a kormány mint az érettségi vizsgálatokhoz, ezekhez is megbízottakat küldene.

Ilyen mélyrehatóan képzeltem én a jogi szakoktatás reformját. De ha ezen nézetekkel a homlokegyenest ellenkezők fogadtatnának is el, ám egységes alapelv szerint, főben és tagokban reformáltatnék beteg jogi felsőbb oktatásunk, még azt is jobbnak tartanám, mint az ideiglenességeknek, újabb ideiglenességekkel való megtoldását.

S hogy a nagy reformatio egyelőre ide törpült, azt kétségtelenné teszi, ha a következőkben összefoglalva megismertetem azt a 15 pontból álló «vázlatot», mely nem oldja meg sem a tankényszer, sem a tanszabadság, sem a bifurkatio vagy egyesítés, sem az egyetem és akadémiák viszonyait,

¹ Ide vonatkozó cikkeimen kívül különösen «Toldozás vagy Reform (a jogi szakoktatás, különösen a kötelező doktorátus helyettesítésének kérdéséhez)» cz. gróf Csáky Albin vallás és közokt. min. figyelmébe ajánlott munkámban. Eperjes 1891. Révai Samu.

egyedül annyiban javít a helyzeten, — a mi magában véve nagyon üdvös — hogy a kötelező doktorátust, ezt a lélekölő nyügöt leveszi az egyetem nyakáról s az eddig kizárólag erre hárult feladatot más néven arányosabban osztja el egyetemek s jogakadémiák közt. *Tehát nem a szakoktatás reformjáról, hanem csak a vizsgálati rendszer átalakításáról van szó, mely magában véve szükséges, de kevés még akkor is, ha teljesen helyes alapokon áll.* Lássuk ez alapokat.

A cím szerint a bírói s ügyvédi pályára *elméleti* minősítést nyújtó jogi államvizsgálatról van szó, mely azonban addig is, míg az államtud. államvizsgálat reformja vagy annak a jogi államvizsgálattal való összeolvasztása iránt intézkedés történnék, az 1883: I. tcz. megfelelő módosítása után a közigazgatási pályára is képesítne (15. p.). A jogtudorság nem lesz többé kötelező, csak tisztán tudományos minősítést adó; az eddigi jogtudományi vizsgálat két szó- és egy írásbeli, zárt helyen teendő vizsgálatra oszlik. *Az első szóbeli tárgyai:* magyar közjog, kapcsolatban a nemzetközi magán- és büntetőjoggal; közigazgatási és pénzügyi jog, magyar magánjog, kapcsolatban a házassági kánonjog elveivel, osztrák polgári jog. *A második jogi szóbeli vizsgálat tárgyai:* a magyar büntetőjog és eljárás; a polgári peres és perenkívüli eljárás, beleértve a telekkönyvi rendtartást; váltó- és kereskedelmi jog. *Az írásbeli vizsgálat* a II. szóbelit közvetlenül megelőzi s e két vizsgálat tárgyaiból adott 3 kérdés megfejtéséből álland. Javító vizsgálat *egy* tárgyból három hét múlva tehető; két vagy több tárgyból való bukás esetén csak ismétlő vizsgálatnak lehet helye 3 hó múlva. Ki a javító vagy ismétlő vizsgálaton bukik, újabb hat hó múlva még egyszer tehet kísérletet, s ha ekkor sem nyerne képesítést, jogtudományi államvizsgálatot többé nem tehet.

Jogi államvizsgálati bizottságok, *mindkét egyetemen s azon jogakadémiák székhelyein állítandók föl, melyek addig is, míg a felsőbb iskolák iránti törvény intézkednék, a vallás- és közoktatási miniszter előtt igazolják, hogy a kötelező tárgyakat kellő számu, kellőleg képesített tanerők kellő óraszámában adják elő.* A vizsgálobizottság öt tagból fog állni, két tagja a jogtanárok közül a közoktatási miniszter, két tagja ügyvédek, ügyészek, bírák közül az igazságügyminiszter által nevezendő ki; elnöke az utóbbi miniszterrel egyetértőleg a kultuszminiszter által. A kinevezés 2 évről 2 évre szóló megbízást ad. Szóbeli vizsgálatok díja 25—25 frt, írásbeliéké 20 frt. E vizsgálatok ideiglenesen közigazgatási képesítést is adnak.

Dr. BARTHA BÉLA.

Észrevételek

az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve.¹

II.

Átmegyek a javaslatnak részletes bírálatára.

Az 1. §. így szól:

«Az 1877. évi XX. t.-cz. 219., 242—257. §§-ban és az 1886: VII. t.-czikk 30—33. §§-ban foglalt rendelkezések hatályon kívül helyeztetnek, és az 1868. évi LIV. t.-cz. 559—594. §§-ban valamint az 1877: XXII. t.-cz. 220—241. §§-ban és az 1881: LIX. t.-cz. 92. §-ában foglalt, az örökösödési eljárásra vonatkozó rendelkezések a következően módosittatnak és egészítettnek ki.»

Ezen szakaszban szabatosan kellene körülírva lenni annak, mi töröltetik el s mi marad továbbra is érvényben az eddigi törvényekből. A fenti szöveg azonban egyik irányban sem mondható kifogástalannak.

Nézzük először az eltörölendő törvényeket:

Az 1877: XX. t.-cz. 219. §-a, mely ekként hangzik:

«Örökösödési ügyekben az előjáróság és a gyámhatóság

¹ Az előbbi közl. I. a 42. számban.

a jelen törvényben meghatározott módon és az ebben megállapított korlátok között járnak el»,

helytelenül soroztatott az eltörölendő törvények közé, mert igaz ugyan, hogy a hagyatéki tárgyalás vezetése kivétetik a novella által a gyámhatóság kezéből, de azonfelül az érvényben hagyandó gyámügyi törvényi 220—241. §§-ok is elegendő teendőt ruháznak az előjárásra és a gyámhatóságra az örökösödési ügyekben, (haláleset felvétel, gyámnevezés, leltározás tekintetében), a melyekre nézve ők még sem járhatnak el másként, mint a gyámügyi törvényben elő van írva, vagy ha azt akarjuk, hogy erre nézve ne a gyámügyi törvény legyen irányadó, akkor el kell törölni a 220—241. §§-at is, s az ezek helyét pótló rendelkezéseket a novellába kellene felvenni.

A mi továbbá az 1877: XX. t.-cz. 242—257. §§-ait illeti, melyek szintén eltörölni javasoltatnak, ezekre nézve mindenekelőtt az az észrevételem, hogy ezek közül a 245. és 246. §§-ok az 1886: VII. t.-cz. 31. §-ában már egyszer hatályon kívül lettek helyezve, ezen szakaszokat tehát még egyszer agyonütni nem szükséges, mert azok ma sem tartoznak az élők közé.

De ettől eltekintve nézetem szerint a 243 és 246. §§-on kívül csupán a 242—244. §-ok törölhetők el egészen.

Ellenben a 247—252. §-ok továbbra is érvényben hagyandók, egyrészt mert a hagyatéki tárgyalás vezetésére irányadoul szolgáló oly szabályokat foglalnak magukban, melyekről a novellában említés téve sincs, de másrészt ezek gyámügyi szempontból nélkülözhetetlenek.

Igaz ugyan, hogy a novella azon helyes álláspontra helyezkedik, hogy a gyámhatóság ezentul a kiskorúakkal együttesen örökösödő nagykorúak vagyona felett hatósági jogokat nem gyakorolhat, a mi a gyámügyi törvénynek legnagyobb gyengéje volt, s jövőre nézve csak mint a kiskorúak cselekvő képességét kiegészítő s a nagy korúakkal bizonyos fokig egyenrangú közeg fog a hagyatéki eljárásba befolyjni. Azonban miután a kiskorúak érdekeinek védelme s vagyoni viszonyainak rendezése különösen a hagyatéki tárgyalás alkalmával kiváló figyelmet igényel, ha az erre vonatkozó (247—252. §§.) szabályokat egyszerűen eltöröljük a nélkül, hogy azok helyett újakat alkotnánk, bizonytalanságban hagyjuk úgy a gyámhatóságokat, mint a tárgyalás vezetőit, a melynek következménye az lesz, hogy miután a bíróság különösen a 250. §. 5-ik pontjának eltörlése folytán a kiskorúak személyi és vagyoni viszonyainak rendezését a hagyatéki tárgyalásnál figyelmen kívül fogja hagyni, közte és a gyámhatóság közt ez folytonos iratváltásra fog okot szolgáltatni, s a mennyiben a bíróság előreláthatólag ragaszkodni fog saját álláspontjához, a gyámhatóság rendszerint kénytelen lesz ezen kérdések tisztába hozatala végett egy újabb hagyatéki tárgyalást saját közegei által tartatni, a mi, eltekintve a felekre ez által háruló újabb költség, és kellemetlenségtől, sokszor a kiskorúak hátrányával fog járni, mert rendszerint csak a bírói eljárás befejezte után jövén a gyámhatóság az iratok átküldése alkalmával azon helyzetbe, hogy saját szempontjából a bírói tárgyaláson felül még szükségesnek ismert intézkedéseket megtehesse, ekkor talán már oly tényekkel fog szemben állani, a melyeken változtatni alig lesz képes.

A 253. §., mely szerint a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyv a tárgyalás vezetője által a gyámhatósághoz beterjesztetik, a gyámhatóságot érdeklő örökösödési ügyekben a novella 17. §-ának 3-ik bekezdése folytán olyképpen módosulna, hogy a beterjesztés csak ott szükséges, a hol egyezés jött létre, a hol azonban a felek ki nem egyeztek, ott a bíróság a gyámhatóság meghallgatása nélkül intézkedik.

Részemről az eddigi gyakorlatot czélszerűbbnek tartom a tervezett módosításnál. Igaz ugyan, hogy a gyám a kiskorú érdekében pert kezdhet és elfogadhat a gyámhatóság

megkérdése nélkül, azonban a kiskorúak gyámjai elfogultság és tudatlanságból gyakran teljesen alaptalan igényekkel lépnek fel a hagyatéki tárgyalás során a nagykorú örökösségekkel szemben, a perek számának kevesbitését lényegesen előmozdítaná azon körülmény, ha a gyámhatóságoknak alkalmuk volna a perre utasító végzés meghozatala előtt az iratokba betekinteni, s a tulhajtott igényt a törvényes mértékre leszállítani, avagy talán ha az egyezés a pernek bizonytalan és költséges voltával arányban nem álló csekély áldozattal létrehozható, annak megkötését szorgalmazni. A miért is a 253. §-nak érintetlenül hagyása kívánatos.

A 254. §. két bekezdésből áll.

E szakasznak 2., 3., 4. és 6-ik bekezdése a novella intézkedései folytán föltétlenül eltörölendő. Nem így áll azonban a dolog az 1. és az 5-ik bekezdésre nézve.

Az 1. bekezdés azt rendeli, hogy «a gyámhatóság a tárgyalási jegyzőkönyv másolatát az atyának vagy gyámnak, illetőleg gondnoknak végrehajtás és mihez tartás végett kiadja». Miért törölnők el ezen intézkedést, hiszen az igen szükséges, hogy az atya s gyám pontosan tudhassa mi illeti gyámoltját a hagyatékból, s ne kelljen erre nézve várnia addig, míg a bíróságtól néha évek múlva a beszavatolási végzést megkapja, a melybe a kiskorú személyi s vagyonrendezési viszonyai rendszerint nem szoktak belefoglaltatni.

Az 5-ik bekezdés arra kötelezi a gyámhatóságot, hogy azon esetben, ha az örökhagyó nevén nem álló olyan ingatlanok jutnak a kiskorú osztályrészebe, a melyek át nem írhatók, az átírás eszközöltetésére a törvényes képviselő s esetleg az árvaszéki ügyész utasítandó. Ez az intézkedés is igen szükséges, mert igaz ugyan, hogy a novella is feljogosítja a 18. §-ban az örökösöt, hogy az esetben az átíratást per útján «eszközöltheteti, s ez, ha csak nagykorúakról szólna a törvény, elegendő lenne, mert ezek a per megkezdésére utóvégre is nem kényszeríthetők; kiskorúaknál azonban másként áll a dolog, a gyámhatóságnak mindent el kell követnie a kiskorúak vagyonának s tulajdonjogának biztosítása érdekében, s éppen azért az 5-ik bekezdésben foglalt utasítás nagyon is szükséges és semmiképpen el nem törölhető.

A 255-ik §-nak 1. bekezdése a 253. §-nak meghagyása esetében szintén változatlanul maradna. A 2-ik és 3-ik bekezdés, mely arról szól, kit illet a peressé vált hagyatéknek kezelése a hagyatéki bíróság intézkedéséig is, s mely a statusquo-t megerősíti, nem ugyan ily alakban, mert itt csak gyámhatósági hagyatékokról van szó, hanem kiterjesztve minden peres örökösödési esetre, hasonlóan fentartandó.

A 256. §-nak három része van; az elsőben az áll, hogy a gyámhatóság az alatta álló egyénekre háramlott hagyomány biztosítása végett a hagyaték leltározását elrendelheti. Ezt az intézkedést szintén nem szabad eltörölni; miután azonban a novella 6. §-a szerint a hivatalbóli leltározás (1877: XX. t.-cz. 233. §. a) b) c)) esetén kívül többé nem a gyámhatóság hanem csupán a bíróság rendelheti el a leltározást (mellesleg jegyzem meg, hogy e 6. §. a fenti 233. §. utolsó bekezdésével nem vág össze, mert e szerint a gyámhatóság is leltározathat) s a hagyomány biztosítása iránti intézkedés a 12. §. szerint a bíróság feladatához tartozik, már pedig annak megítélése, hogy a kiskorúra szállott hagyomány leltározás nélkül is biztosítva van-e, vagy nincs, nézetem szerint még is csak a gyámhatóság hatáskörébe esik, az ez iránt felmerülhető nézeteltérés legegyszerűbben az által volna kikerülhető, ha ezen eset a hivatalbóli leltározás esetei közé soroztatnánk. Önkényt értetik, hogy ha a nagykorúak a hagyományt kellőleg biztosítják, a beavatkozás megszűnik, úgy a mint azt a 256. §-nak szintén el nem törölhető 2-ik bekezdése mondja.

A 256. §-nak 3-ik bekezdése, mely a kiskorúakra szállott hagyományok gyámhatósági kezeléséről szól, nem tartozik az örökösödési eljárás körébe, hanem gyámhatósági

manipulationális szabály, melyben az örökösödési eljárás mit sem változtathat s azt annál kevésbé törölheti el.

Hasonló a 257. §-nak első része is, mely a távollevő önjogi örökösök örökségének kezeléséről szól; ez sem tartozik az örökösödési eljárás keretébe, itt is illetéktelenül akarja a novella a vörös irónt alkalmazni, csupán a szakasz végső része, mely ily esetben az örökösödési eljárást a gyámhatóság körébe utalja, törlendő el.

Összevonva az előadottakat, a novella 1. §-ának eleje, hogy t. i. az 1877: XX. t.-cz. 219, 242—257. §-ai hatályon kívül helyeztetnek, a tervezett szövegezésben meg nem maradhat, hanem a fent jelzett irányban szabatosabb körülírást igényel, s már is elegendő adatot szolgáltat arra nézve, hogy örökösödési eljárásunkat novelláris javaslattal szabályozni mennyi nehézségbe ütközik.

(Polyt. köv.)

Dr. MARKÓ SÁNDOR.

Reformtörekvések.

Századunk villamos sebességgel halad a társadalmi reformok terén; a tudomány nagy és nemes eszmék tusáját vivja, a melyben a vezérszerepet a büntető jogtudomány ragadta magához. A Lombroso-Ferri-Garafalo hármass csillagzat által képviselt pozitív iskola szigorú tudományos alapra fektette a büntető politikát, melynek első csiráival Bertham-nél találkoztunk és a mely egyfelől a büntetésnek subjektív tanulmányozására és indokolására, másfelől oda vezetett, hogy a kriminalitást mint a társadalmi életnek egyik önálló nyilvánulását tekintvén, a megszüntetésére vezethető utakat a társadalmi betegségeknek gyógyszerei között keresik. A feltételes elítéltetés intézménye tagadhatatlanul nemes eszmének szülöttje, mely által az állam önkényt lemond azon büntető hatalom feltétlen érvényesítésétől, melyet a jus puniendi jel-szava alatt foglalnak; teszi pedig ezt azon reményben, hogy általa a büntetés mint egy szükséges rossz sok esetben nélkülözhetővé fog válni. Azért is bármiképpen vélekedik ki a feltételes elítéltetésnek értéke és czélszerűsége tekintetében, annyi tagadhatatlan, hogy pártolása haladást jelez azon állásponttól, a mely az államot hóhér tisztében becsüli legtöbbször. Nincs itt helye vitatkozni felette, hogy a szabadelvű intézményeknek meghonosítása időre és körülményekre való tekintet nélkül czélszerű-e és hogy az óvatos eljárás, a mely valamely intézménynek hatásait óhajtja megfigyelni mielőtt annak elfogadását ajánlhatná, valóban félnék és gyáva-e? — csupán arra kívánok utalni és ezt különösen azoknak figyelmébe ajánlom, a kik a modern tudományosság elengedhetlen követelményének tekintik, minden lépést ujongással fogadni, melylyel a százados intézményektől távoztunk, — hogy a jogtudománynak természetétől elválaszthatatlan annak azon konservatív vonása, hogy a fenálló rendszereket csak akkor ejti el, midőn hiányai azon rendszer keretén belül és az alapját képező elveknek épségben tartása mellett többé meg nem szüntethetők. Mivel pedig nem éreztem át azon büntető rendszernek tarthatatlanságát, a mely büntetést parancsol, hol bűncselekmény forog fen, azért eleitől fogva ellenkeztem és ellenzem ma is a feltételes elítéltetések eszméjét.

Ugyanazon a szükségesség érzetében fakadó indokok vezetnek, midőn egy újabban aktualis jelentőséget nyert kérdés tekintetében teljes lelkesedéssel annak megtestesítése mellett állok pártot. Az ártatlanul elítéltek kártalanítása ugyan nem most került elsőben szőnyegre, de a mióta az osztrák képviselőház — ezuttal már másod ízben — elfogadott egy arra vonatkozó törvényjavaslatot, önkénytelenül felkeltetett az érdeklődés egy intézmény irányában, a mely az alkotmányos államszervezetnek egyik biztosítója. A kérdésnek érdemével és annak részleteivel más alkalommal fogok foglalkozni; e

helyütt csupán arra kívánok a figyelmet irányítani, hogy ártatlanul az elítélteknek kártalanításával a kérdés kimerítve még koránt sincs, miután esélyeinek sokaságánál fogva kétszeres fontosságu az ártatlanul elszenvedt vizsgálati fogság kártalanítása, kiváltképpen ott, hol — mint hazánkban — kötelező bűnvádi eljárás törvénybe iktatva nincs. A míg ártatlan egyénnek elítéltetése nyilvános kontradiktórius eljárás mellett csakis a ritka kivételek közé tartozik és ebben a tekintetben némileg igaz van Lisztnek, midőn az előforduló eseteknek csekély számára való tekintettel állítja, hogy a speciális törvény alkotására vonatkozólag «das Bedürfniss ist kein dringendes», habár azon kimutatás, melyet a szükség indoklására Schwartz bemutat és mely szerint a német birodalomban 1879 óta 258 perújítási esetben lett vádlott felmentve, éppen nem elényező csekélyeknek tünteti fel az ártatlanul elítéltetésnek eshetőségeit, — addig a mindennapi élet bő számadatot nyújt annak ecsetelésére, hogy a vizsgálati fogság alkalmazásánál a bíróságok nem járnak el azon lelkiismeretes óvatossággal, melyet a személyes szabadságnak sérthetlensége méltán igényelhet. És a míg törvénybe fektetett bűnvádi eljárás mellett a regressus útja nyitva áll azon bíró ellenében, a ki a vizsgálati fogságot saját kényelmének érdekében rendeli el a nélkül, hogy annak törvényszerinti feltételei fenforognának, addig a bírói bölcs belátásnak patriarchalis uralma alatt az egyén szabadságának önkényszerű megfosztása ellenében jóformán védtelen. Eme balhelyezeten javítani első sorban a büntető perrendtartásnak megalkotása lesz hivatva; addig is az ártatlanul kiállott vizsgálati fogság kártalanításának biztosítása sürgős szükség, mely elől kitérni nem szabad, de a mely eljárás törvénynek alkotása esetében sem fog megszűnni, a mikor csupán alkalmazásának eshetőségei fognak remélhetőleg csökkenni. Hogy pedig az ártatlan vizsgálati fogság gyakoriságára vonatkozó előadásom nem merőben rémkép, az kitűnik a következő számadatokból, melyeket az országos statisztikai hivatal évkönyvéből merítek. A törvényszéki fogházakban büntett vagy vétség elkövetésének gyanújában 1888. év folyamában letartóztatásban levő egyének száma 15248 és mivel a törvényszék előtt vádlottak összáma 128511, ebből kitűnik, hogy minden 1000 vádlott közül 118 vizsgálati fogságban tartatik, a mi szomorú gunyt űz a vizsgálati fogságnak minden rendkívüli kényszereszköznek jellegével. A letartóztatás a vizsgálat megszüntetése illetve felmentés folytán 1480 egyénnel szemben szűnt meg, a mi annyit jelent, hogy 1000 letartóztatott közül 97 ok nélkül tartatott fogva; ha pedig tekintettel vagyunk azon körülményre, hogy a vizsgálat megszüntetése, illetve a felmentés a magánvád visszavonása okából is történhetik — a mikor még ártatlanságról nem lehet szó — és azon számarány szerint, melyben a végtárgyalásra érett bűnügyekhez a magánvád visszavonásának esetei állanak, megközelítőleg azon arányra szabad következtetnünk, melyben a magánvád visszavonásának esetei a végtárgyalás előtt megszüntetett bűnügyek összáamához viszonylanak, és ezen eseteket az ok nélkül letartóztatottak számából levonjuk, akkor azt találjuk, hogy minden 1000 letartóztatott közül 78 ártatlanul ült vizsgálati fogságban. Ha ezekhez még hozzátesszem, hogy a vizsgálati fogságnak átlagos tartama 60 nap a törvényszéki fogházakban és 8 nap a járásbírói fogházakban, hogy törvényszéki esetekben a vizsgálati fogság 1449 vádlottnál 3—6 hónapig, 925 vádlottnál 6 hótól 1 évig tartott, hogy a járásbírói fogházakban vétségek elkövetésének gyanújában letartóztatottak közül 147 vádlott 1—3 hóig, 18 vádlott 3—6 hónapig, sőt 1 vádlott 6 hónaptól 1 évig terjedő tartamban ült vizsgálati fogságot, akkor, azt hiszem, befejeztem beszámolómat, a miért az ártatlanul kiállott vizsgálati fogság kártalanításáért sikra szállani bátorkodtam. Annak jogi szükségességére az alkalmazott kényszerrendszabálynak jogtalanságából folyik; e mellett azonban alkotmányjogi indokok

is harcolnak a kártalanítás mellett, mert remélhető, hogy az állam financialis érdekeltsege folytán hatályosabban fogja ellenőrizni közegeit. Végül pedig a kérdésnek socialis jelentősége is van, mert nem lehet benne kétség és a történelem bizonyítja, hogy mennél feltékenyebben védi és biztosítja az államhatalom polgárainak jogát általában tehát azoknak szabadságát is, annál szilárdabb azoknak ragaszkodása azon államhatalomhoz.

Dr. DOLESCHALL ALFRÉD.

A katonai (honvéd)

becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.

A becsületügyi bizottság határozatának közlése.

A becsületügyi bizottság elnöke a hozott határozatot az összes iratokkal azon parancsnokhoz küldi, ki az eljárást elrendelte (dandárfőparancsnokság.)

Ezen parancsnokság a felmentésre szóló határozatot a terheltnek azonnal kézbesítetteti, s ha az tetteles tisztre vonatkozik, a felmentettnak szolgálatába való bevonulása iránt intézkedik; egyidejűleg a netalán szükségesnek talált fegyelmi fenytést is kiszabja s a felmentő határozatot az illető csapattest tisztikarával is közli.

Az elmarasztaló határozat ellenben szolgálati uton a miniszterhez terjesztetik fel. Egyébként ezen határozat is kézbesítettetik a terheltnek, közöltetik a tisztikarral s a kimondott elbocsátás foganatosítottatik.

Jogorvoslatnak nincs helye.

Azon esetben, ha hatóságok emelték a panaszt, külön megkeresés folytán ezeknek az eljárás eredményéről értesítés *adható*. Ha az illető tiszt polgári államszolgálatban áll, bővebb felvilágosítás is nyújtható.

Az iratoknak polgári hatóságokkal (bíróságokkal) való közléséhez a főparancsnokság engedélye szükséges.

Mozgosítás esetén — lehetőséghez képest — ugyanezen becsületügyi eljárás követendő.

Volt tiszték és hadapródok rangjának visszaadása.

Tiszték és hadapródok, kik a becsületügyi eljárás kikerülése végett önként lemondottak, vagy a kik becsületbeli szennyfoltokat maga után nem hagyó tett vagy mulasztás miatt haditörvényszéki uton vesztették el rangjukat, kivételképpen hadnagyokká előléptethetők, illetőleg hadapródokká újból kinevezhetők, ha még védkötelesek s az eset minőségéhez képest meghatározandó időtartam alatt javulásuk teljes bizonyítékát nyújtották, előbbeni hibájukat kitelhetőleg jóvá tették s előléptetésre egyébként is alkalmasak.

A csapatparancsnokok kötelesek az ily kérelmeket szolgálati uton elfogadni s a becsületügyi választmányhoz juttatni.

A választmány köteles a még netán szükséges nyomozásokat alaposan eszközölni. A választmány véleménye a tisztgyűlés elé terjesztetik, mely az indítvány felett, terhelt meghallgatása nélkül szavazó jegyekkel eszközölni szavazás útján határoz. Az elnök a tárgyalást vezeti, de nem szavaz.

A tisztgyűlés határozata az iratok kapcsán szolgálati uton a miniszterhez terjesztetik fel. Valamennyi közbeeső parancsnokság nyilatkozik. A miniszter hadapródokra nézve saját hatáskörében intézkedik, más esetekben pedig Ő Felségének legfelsőbb elhatározását kéri ki.

II. RÉSZ.

A becsületügyi eljárás hiányai.

REFORMJAVASLAT.

Általános rész.

Hogy az első fejezetben vázolt becsületügyi eljárás, dacára újabb keltének, nem felel meg az igazságszolgáltatás mai kívánalmainak, ez nem lesz titok a figyelmes olvasó előtt.

¹ Az előbbi közl. I. a 40., 41. és 42. számban.

Az igazságszolgáltatás egyik nemének deklarálom azért, mert feladata a megsértett jogrendet helyreállítani, bizonyítékokhoz nem kötött teljes függetlenséggel — a szónak legigazibb értelmében vett — anyagi igazságot szolgáltatni; célja a katonai szellemet, a lovagias, nemes gondolkozást a tisztikarban meghonosítani, ápolni és erősíteni, s hogy ezt elérhesse, kötelességében áll a művelt és nemesen gondolkozó egyén érzületével ellenkező viseletű egyéneket, csekélyebb esetekben meginteni, súlyosabb beszámítási esetekben a testületből végleg eltávolítani. Azon körülmény, hogy e feladatot az esküdtekhez hasonlóan, laikusok végzik, a procedurának igazságszolgáltatási jellegén mit sem változtat.

Mint látjuk, nagy hatalom van a becsületügyi bizottságok kezébe letéve, de a letéteményesek csak akkor járhatnak el valóban helyesen, ítéletük iránt csak akkor honosulhat meg a feltétlen bizalom, ha az eljárás és ítékezés valóban az anyagi igazság alapjára van fektetve s ennek minden garanciájával bír. Ez azonban a mostani rendszerről nem mondható s éppen ezért első sorban magának az intézménynek s a tisztikarnak, másodsorban a megsértett társadalomnak vagy magánembernek érdekében áll, hogy a jelenlegi rendszer hiányainak kiküszöbölése mellett, a modern követelményeknek megfelelő becsületügyi eljárás alkottassék.

Az elv, az eszme, szóban és tettben, gondolkozás és viseletben mintaszerűen, lovagiasan, nemesen élni, soha olyat, a mi a becsületre csak árnyat is vethetne, sem el nem követni, sem másnál el nem tűrni, valóban ideális, s arra, a ki ezt igazán követi, méltán alkalmazhatók a költő szavai: «Ein Ritter ohne Furcht und Tadel». Ez eszme, mely a becsületügyi eljárást mai szervezetében is átlengi, tradíció útján jutott abba, örökérvényű és ennél szebb basis soha sem lesz található. Ez alapon kell tehát az intézményt fejleszteni; s hogy az elérendő cél ne maradjon pusztán eszmény, oly intézményt kell létesíteni, mely az eszmény megközelítését biztosítja.

E szempontból kiindulva, a mai becsületügyi eljárás a következő kardinalis hiányokban szenved: általában véve hiányzik belőle a törvény előtti egyenlőség, midőn a becsületügyi belső bizottságokat, a terhelt katonai rangjához képest, különböző személyekből állítja össze, s az összeállításnál a parancsnokoknak az által, hogy a bizottságba tagokat neveznek, oly jogot biztosít, mely a bírák elfogulatlansága iránt aggályt ébreszthet. Mert, — mindig csak a lehetőséget tartván szem előtt, — lehet oly parancsnok, ki a terhelt iránt meleg rokonszenvvel, vagy ellenséges indulattal viseltetik, s oly egyéneket jelöl a bizottságba, a kik felől biztos, hogy az ügy elbírálásánál, függetlenség hiányában, vagy kedvkeresésből nem az anyagi igazságot, hanem inkább a felebbvaló személyes érzületét fogják érvényesíteni. Köztudomású dolog, hogy a katonai függelenség (subordination) és fegyelem (Zucht) mennyire befolyásolják az illetők gondolkodásmódját s nem szabad felednünk, hogy minden tisztviselőnél, fokozottabban mérvben pedig katonatisztnél, az előmenetel, kitüntetés, sőt az egész existencia teljesen a felebbvaló személyiségétől, igazságérzetétől, kiváltképpen pedig jóakaratótól függ.

Ugy lennének tehát a becsületügyi bizottságok szervezendők, hogy személy- és rangkülönbség nélkül, minden dandárkötelékben a bizottság rendes és pótagjai titkos szavazás útján, 3 év tartalmára, előre megválasztatnának. Az időközben elhalt, áthelyezett, vagy másként fogyatékbba jött bizottsági tagok helyébe a pótagok lépjenek. Amennyiben a hiány ily uton nem lenne pótolható, célszerű intézkedésnek mutatkoznék az évközben fogyatékbba jött bizottsági tagok helyét választás által minden év elején betölteni.

Választó — mint jelenleg — minden tetteles állományú tiszt legyen.

Azon ellenvetés hozható fel, hogy ily szervezet mellett magasabb rangú tiszték: esetleg, tábornokok fölött, alanta

tisztek mondanak ítéletet, a mi a katonai hierarchia követelményeinek, a fel- és alárendeltségi viszonyoknak s a függelem elvének nem felel meg. Ez ellenvetés nem alaptalan és felhozható még az is, hogy a tapasztalatlan, s a szenvedélyek uralmának alávetett fiatal tisztek kezébe ily fontos hatalom már a katonai fegyelem érdekében sem tehető le. Elhárítható azonban ezen nehézség az által, hogy a becsületügyi bizottságokba csak törzstisztek (kivételesen egy-két első osztályú százados) és tábornokok választassanak. Ezeknek élettapasztalata az előhaladottabb korral rendszerint összekötött higadtság s e szenvedélyek csekélyebb uralma, az ítélkezés nagyobb tárgyilagosságát eredményezné.

(Folyt. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A megmásító ítéletekről.

Az új birói ügyviteli szabályok 10. §-a elrendeli, hogy a kir. törvényszéki bírák a bünvádi ügyekről s azok elintézés-módjáról kimutatást készítsenek. Az erre kiadott (XI. sz.) minta 27—36. rovatai alatt a leérkezett felelbbviteli ügyekről van szó, hogy ennek gondos vezetése mellett kitűnjék az első tekintetre, hogy hány ügy érkezett le a másod- vagy harmadbíróstól s ezek közül hány a helybenhagyó, részben vagy egészben megmásító, feloldó vagy pótlást rendelő.

Ezen rovatok közül a 28., 29., illetve 33., 34. rovatok (részben vagy egészben megmásító) azok, melyek különböző magyarázatra adhatnak alkalmat, habár kevésbé, mint az eddigi ügyviteli szabályok s így a kimutatás megbízhatóságát kétséssé teszik, a mi pedig felettébb nagy hiba volna.

Az eddig használt kimutatásnak egygyel kevesebb rovata volt e tekintetben, mert a «megváltoztatásnak» csupán egy rovata volt s oda kellett beírni, akár egészben, akár részben volt megváltoztatva az ítélet. Ezt a rovatot nagyon eltérőleg vezették a bírák. Sokan súlyt fektettek arra, hogy minél kevesebb megváltoztatott ítéletök legyen, míg mások szószerint vették a rovat megjelölését s csak az olyan ítéletet vették helybenhagyottnak, a melyen egyáltalában semmi változtatás nem történt. Így egyik bírónak kétszer annyi helybenhagyott ítélete volt, mint a másiknak, holott tényleg talán megfordítva állott.

A bírák egyik csoportja azt vitatja, hogy az ítéleten csak akkor történik változtatás, ha a felsőbb bíróság más *minősítést* állapít meg, azonban, ha a minősítés megmarad, akkor a büntetés mértékének leszállítása vagy felemelése az elsőbíróra nézve nem változtatás s így a minősítést meg nem változtató ítélet mind helybenhagyó s ennek rovatába írandó. Ezek szerint, ha valakit pl. *lopás büntetése*ért elítél az elsőbíró a Btk. 92. §-a alkalmazásával két havi börtönre, de a felsőbb bíróság a 92. §. alkalmazásának helyét nem, sőt súlyosító körülményeket látván fenforogni, négy évi fegyház-büntetést szab: azért ez *helybenhagyó* ítélet, mert a *minősítés* nincs megváltoztatva.

Mások a megváltoztatást a szó betűszerinti értelmében veszik. Megváltoztatásnak tartják nemcsak a minősítés, hanem a büntetés *mértékének* megváltoztatását is. Ha pl. valakit az elsőbíró sulyos testi sértés büntetéseért hat hónapra ítélt, a felsőbb bíróság a büntetést hét hónapra felemeli: ez már megváltoztatás. Sőt megváltoztatás az is, midőn a kártérítési összeg emeltetik feljebb, vagy leszállítatik. Egy szóval nem a bűncselekmény *minősítését*, hanem a *vádolt személyét* veszik alapul, már pedig a vádlottra inkább közönyös a minősítés, mint a büntetés kimérése, vádlott nem veszi figyelembe a minősítést, hanem akkor tartja megváltoztatottnak az ítéletet, midőn abban több vagy kevesebb büntetés van reá szabva. És valóban nagy változtatás a vádlottra, ha pl. szándékos emberölés esetében 10 évi fegyház helyett

15 évi fegyház kap, vagy ha 10 frt kártérítés helyett 50 forintot fizet.

Ismét mások még tovább mennek s azt tartják, hogy a szabadságvesztés büntetésbe való beszámítás is megváltoztatás, ha pl. az elsőbíró a vizsgálati fogság által 5 hónapot vesz kitöltöttnek, míg a felsőbb bíróság csak 3 hónapot számít be, vagy ha — a mint rendes szokás — a felsőbb bíróság az ítélete keltétől számítja (elzárt emberek ügyében) a szabadságvesztés büntetést s ettől visszafelé a vizsgálati fogság által kitöltöttnek vett időt s ezen beszámítás eltér az elsőbíró ítéletétől, kétségtelenül ez is változtatás a vádlott szempontjából, mert nem közönyös reá nézve, hogy habár csak napokkal is több vagy kevesebb ideig ül a börtönben.

Vannak olyanok, kik a szabadságvesztés-büntetésnek *pénzbüntetésre* való átváltoztatását is az ítélet megváltoztatásának tartják, mert valóban nagy különbség némely, kivált a magasabb társadalmi állású vádlottra, ha törvényellenes cselekményéért bezárják vagy pénzbüntetéssel sujtják.

Vannak olyanok, kik a *mellékbüntetésekre* eltérő, azt mellőző, leszállító, vagy feljebb emelő felsőbb bírósági ítéleteket is megváltoztatónak tartják. A vádlott nem veheti egyforma büntetésnek, ha hivatalvesztés, vagy politikai jogai gyakorlatának felfüggesztése, vagy éppen viselt hivatalának elvesztése kimondatik-e vagy nem, vagy több, vagy kevesebb időre szól.

Végül vannak olyanok, a kik a *védő díjak* összegének, azok megállapításának, vagy megítélésének kérdésében hozott eltérő intézkedésben is az elsőbíró ítéletének megváltoztatását látják. Ez már egyaránt érdekli úgy vádlott, valamint a védő személyét, s az eltérő ítélet az ő érdekükben változást idéz elő. Az új birói ügyviteli szabályok «*részben*, vagy *egészben megmásító*» rovatokat is vett fel, a melyek használata több biztosságot ad ugyan a kimutatás helyességének, de még nem egészen biztos alapot, mindaddig, míg egy külön, szó szerinti utasítással ellátott rendelet nem mondja ki parancsolólag, hogy mit kell érteni a *helybenhagyó*, *részben* vagy *egészben megmásító* ítéletek alatt. Mert mindig lesznek még, a kik eltérőleg magyarázzák ezen rovatokat, talán még a helybenhagyást is, de a részben vagy egészben megmásítást mindenesetre és így az egész kimutatás még ugyanazon egy törvényszéknél is eltérő felfogások szerint vezetettvén, nagyon zavaros képét fogja feltüntetni a birói ítéleteknek. De ha ugyanazon törvényszéknél vagy ugyanazon kir. táblánál egyöntetűség verne is gyökeret a plenumok határozata, vagy a kir. táblai elnök rendelete folytán: ez még nem szolgálhatna biztosítékul arra, hogy az összes törvényszékek ugyanazon gyakorlatot követik.

Szükséges azért egy magyarázó *rendelet* közrebocsátása, melyben ki legyen mondva, hogy

1. csak az oly ítélet *helybenhagyó*, a mely *egyáltalában semmi változtatást nem tesz* az elsőbíró ítéletnek sem minősítésén, sem a büntetés kimérésén, sem beszámításán, sem a büntetési nem átváltoztatásán, sem mellékbüntetésén, sem a kártérítési összeg vagy védői díj megítélésén vagy megállapításán;

2. *részben megmásító* ítélet, a mely az elsőbíró ítéletnek akár minősítését, akár a büntetés mértékét, akár a beszámítást, akár a büntetési nemet, akár a mellékbüntetést, akár a kártérítési összeg vagy védői díj megállapítására vonatkozó részét megváltoztatja, vagyis ha *akármily csekély változtatás történik* is az elsőbíró ítéleten;

3. *egészben megmásító* ítélet, a mely az elsőbíró ítéletnek *minden fő- és melléktételeit* megváltoztatja.

Egy ily értelmű *rendelet* el fog osztani minden kétséget, elzárja az utat a különböző magyarázat elől, biztossá és megbízhatóvá teszi a kimutatást, melynek «*helyességeért és hitelességeért* a főnököt terheli».

K. NAGY SÁNDOR.

A jogtalan önségely.¹

(Az önbíráskodás a büntetőtörvény novellában.)

III.

A magyar büntetőtörvényben már is fordulnak elő olyan deliktumok, a melyek más deliktumokból nyerik objektív konstrukciójukat.

Ilyen pl., hogy a legszembeötlőbb példát emlitem: a zsarolás. Ilyen a hivatali sikkasztás, a család bukás egyes esetei, s némely hivatali vétség.²

A zsarolás meghatározásában adott egyes fogalmak (a zsarolás specifikációjától eltekintve) a rablással, magánosok elleni erőszakkal, személyes szabadság megsértésével stb. stb. konkurálnak. És éppen azért, mert a zsarolás fogalma alá foglalt esetek lényegesen eltérnek azoktól, a melyeket az említett más deliktumok fogalma alatt præsumált a törvényhozó, azért alkotta meg amaz esetek számára külön keret gyanánt a zsarolást.

Az önbíráskodás fogalom meghatározása egészen analog módon történhetik. A mód az lenne, hogy az egyes cselekmények tárgyi tényállását aként kellene körülhatárolni, hogy ezen meghatározásba egy olyan eset se essék bele, a mely eddig büntettet vagy vétséget nem képezett. Ezt pedig, — miután az önségelyt ki nem záró esetek összességét egy meghatározásba generalisálni nem lehet, — csak úgy érhetjük el, ha tényálladék gyanánt, a büntetőtörvény egyéb fogalmaira utalunk.

Az alanyi tényállás meghatározása nem vitás.³ A büntetési keretek valamint a minősítés pedig a *korrekctionalisatio* alapján eszközözlendő.

A deliktum következő specifikációját indítványoznám:

a. §.

«Jogtalan önségely (vagy önbíráskodás) vétségét követi el, a ki büntettet vagy vétséget azon célból követ el, hogy azzal valamely jogos, vagy jogosnak vélt vagyoni igényét közvetlenül kielégítse.»

b. §.

«Ha a jogtalan önségely végett elkövetett cselekmény a büntetőtörvény szerint máskülönben büntettet képezne, a jogtalan önségely két évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig a jogtalan önségely cselekménye máskülönben vétséget képezne, úgy a büntetés 500 forintig terjedhető pénzbüntetés lesz.»

c. §.

«A bűnvádi eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye».

E szerkezet indoklására, a következők szolgáljanak:

A deliktum fogalma objektív tekintetben az eddigi büntetőjog egyes fogalmainak meghatározása alá esik, *subjektív* tekintetben pedig, az önségely fogalmának, ezen meghatározásokhoz való kausális kapcsolatából áll. A kausális nexus a legszorosabb, szükséges, hogy a cselekmény *kizárólag* és *közvetlenül* irányuljon az önkielégítés célja felé. *Vagyis a jogos vagyoni érdek kielégítését maga a deliktum képezze, s ne a deliktumnak valamely következménye.* — Akár a kizárólagosság, akár a közvetlenség hiánya elegendő ahhoz, hogy az önségely specialis jellegét a *cselekmény* objektív jellege legyőzze. Ez esetekben persze a külön minősítésnek el kell esnie.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 41. és 42. számban.

² Ilyen azon két deliktum is, melyeket a törvény a 345. és 346. §§-ban rablássá minősít. A 345. §. éppen «a lopott tárgy megtartása végett használt erőszak» fogalmilag közel áll az én felfogásomhoz. Itt — szintén az önségely egy esetében — más cselekményt minősít, és megint más cselekmény büntetését rója ki a bírónak. *Lopássá kvalifikál — rablásért büntet.* Erre is példa az általam idézett 525/87. sz. ítélet.

³ Részemről az eddig konstruált meghatározások közt (ide értve az olasz büntetőtörvényét is) a *Scheidus*-ét tartom a legkorrektebbnek.

A meghatározásból világos, hogy a *bűnösség mértékére*, az objektív tényállás kvalifikációja (rablás, sikkasztás, zsarolás stb.) különösen erős hatással van. Ez az erős hatás pedig a konstrukció logikai helyességének a próbája. Technikai kérdés, a melynek eldöntése a principialis kérdés eldöntését követi, s a mire én a ki a principialis kérdéssel foglalkozom, e helyütt még nem helyezek nagy súlyt, az, vajon az általam a második helyen álló §-ban felállított két büntetési keret, elegendő-e az önségely végett elkövetett leg-súlyosabb, minősített esetek tettesei számára és vajon nem lenne-e szükséges ezen eseteket még az önségely fogalma alatt is *büntettek* minősíteni?

Az olyan eseteket, a melyekben az előidézett jogtalanság nincs arányban a célba vett s az önségely által helyreállítani szándékolt joghoz, nem tartom az önségely fogalma alá tartozóknak. És pedig azért nem, mert az ilyen esetekben a jogosult igény kielégítésén kívül még egyéb eredmény is produkáltatott, a mely eredmény már az önségely fogalma alá semmiképen sem illik. Itt olyan eredmény is mutatkozik — a plus — a mely feltünteti a deliktum tárgyi ismérveit, az önségely subjektív ismérvei nélkül. Itt tehát a tárgyi ismérvek maradnak mérvadók. Éppen azért, mert az önségely: *cél*, a végett elkövetett cselekmények csak annyiban tartozhatnak az önségely külön sankciója alá, a mennyiben a cselekmény objektív célját meg nem haladják. Az, hogy a jogtalan cselekmény (vagy a cselekvés jogtalan módja), a jogos vagyoni igény kielégítésére *közvetlenül* irányuljon, ugyanennek a felfogásnak a következménye.

Egyébiránt, ismétlem azt a kérdést, minősítendő-e az önségely esetleg büntetnek is, ez idő szerint még fontosnak nem tartom. De az a körülmény, hogy egy ilyen specialis minősítés az általam eszközölt fogalom meghatározás és generalis minősítés keretébe könnyen beilleszthető, az a körülmény szintén az én javaslatom konstrukciójának helyességére mutat. Ilyen másodrendű kérdéseknek tartom most még, a *büntetési kereteket*, a *kísérlet büntethetőségét*, valamint azt is, vajon nem kell-e az önségely egyes eseteit a *hivatalból üldözendők* tenni.

A *vagyoni igény* kielégítésére irányuló szándékot azért tartom præcise kifejezendőnek, mert az önbíráskodás azon eseteit, a melyek *intellektuális elégtétel* szerzésére irányulnak, nem tartom idetartozóknak. Ezek a cselekmények nem jogos igény kielégítésére irányulnak. Ilyenek lehetnek az *ex justa ira*, és *ex justo odio* elkövetett deliktumok, — de esetleg még a párviadal is — a melyeknél az önbíráskodás inkább a *motivum* mint a *cél* jellegével bír, s így mint *motivum*, az enyhítő körülmények közt respektálható.

A *judikatura* nivelláló gyakorlatának lenne az a kérdés is fentartva, vajon az önségely fogalma alá essék e azon eset is, midőn a szerzett előny a tettes jogos igényét meghaladja. Ez a kérdés annyi variációban merülhet fel, hogy esetei nem foglalhatók egyetlen præsumtio alá. Határvonalat pedig alig lehet húzni. De ez a kérdés nem is való a törvénybe. Nem terjeszkedik ki reá sem az olasz büntetőtörvény, sem a *Schedius* javaslata. Egyébiránt a megoldáshoz a magyar büntetőtörvény 82. §-a nyújt támaszpontot, a 79. §. 2. pontjának analogiája alapján pedig ki fogná mondhatni a *judikatura* azt is, hogy az önségely határainak *tévedésből* történt áthágását nem számítja be a tettesnek.

Maga az önségely cselekménye hasonlít a *jogos védelem*hez. Csak annyiban tér el tőle, hogy agresszív, s hogy az agresszió fokához mérten relatív bűnösséget rejt magában.

Volt egy idő, mikor a büntetőjog jóformán csak abszolút fogalmakat ismert. Ez az idő volt a jogtudomány vaskorszaka. Ma már ott tartunk, hogy a mindennapi élet által felvetett kérdéseket egymáshoz való viszonylatainkban is taglaljuk. Ezek a relatiók segítik elő a tudományos megoldást ott, a hol a tételes jog abszolút præsumptiói nem nyújtanak támaszpontokat.

Az önszegély kérdésének megbirálásánál is ezen relatiókat kell szem előtt tartani.

Ilyenek lennének az önszegélylyel járó agresszió viszonya a jogos védelemhez: az önszegély módjában rejlő jogtalanság viszonya az önszegély által helyreállítandó joghoz; valamint ugyanezen formális jogtalanságnak a megengedett magánjogi cselekvéshez való relatiója.

A relativ fogalmak természetében rejlik, hogy alakzataik összeségét egy keretbe illeszteni, s így egy definitió alá vonni nem lehet. Így a büntetendő cselekvésnek összes relatiói, kezdve a menthető és büntetlen esetektől, egészen a bűnösség legmagasabb fokáig, külön-külön, esetenként bírálndók el.

Ez a bírálat, a melynek a priori csakis a módszere állapítható meg, de szabályai nem, már nem a tételes jog, — hanem egyrészt a bírói gyakorlat, más vonatkozásban pedig — a jog filozófiája körébe vág, s így nem tartozik szorosan az általam fejtegetett fogalom keretébe.

Dr. BLEUER SAMU.

Különfélék.

— Magyarország halálbüntetési statisztikája a Btk. életbeléptetése, vagyis 1880 szeptember 1-je óta.

Év	A Curia, ill. rögtön-bírószág által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2

Kitűnik ezen adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzéseké tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—1889. évek eredménye határozottan kedvezőnek mondható, a mennyiben a kivégzések száma ezen évek mindenikében egy. A halálra ítélték összes száma 86, kivégeztetett 32, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 51; a halálra ítéltnek tehát jóval több mint fele kegyelmet nyert.

— A budapesti törvényszék új alelnökének csak nemrégiben közöltük a nyilvánosságot a ruha-aristokratia alapján korlátozó rendelkezését, (melynek visszas hatáskörére különben még lesz alkalmunk visszatérni), most pedig egy esküdtzéki tárgyaláson a védői szólásszabadságra akart az alelnök ur illetéktelen és helytelen pressiót gyakorolni. Felpanaszolta ugyanis azon «szomorú tapasztalatát», hogy némely védőknek megvan az a rossz szokásuk, hogy 1—1½ óráig beszélnek és másrészt, hogy beszédjeikkel az esküdteket befolyásolni igyekeznek. Mindkettőben igaza van az elnök urnak. De el ne felejtjük, hogy sehol oly sommásan nem intézik el a bűnügyeket mint nálunk s mi a befolyásolás vádját illeti, a védőknek kötelessége az esküdtek szavazatát saját fele érdekében befolyásolni, viszont ott van az ellenfél is, rontsa az le érveivel az elért hatást. Az alelnök ur, úgy látszik, az u. n. bürokratikus tulbuzgalomban keresi hivatását.

— A Magyar Jogászegylet megváltoztatta az alapszabályokat annyiban, hogy a titkárok száma kettőről háromra, a választmányi tagok száma huszról harminczhatra emeltetett. Megválasztottak: Titkárokká; Győrffy Gyula, országgyűlési képviselő. Reichard Zsigmond, ügyvéd. Választmányi tagokká: Baumgarten Izidor, törvényszéki bíró. Bodor László, törvényszéki bíró (Kolozsvár). Cserna Vincze főügyész (Nagyvárad). Gruber Lajos, ügyvéd. Halmágyi Sándor, táblabíró. Heil Fausztin, táblabíró. Imling Konrád, curiai bíró. Kelemen Mór, curiai bíró. Kováts Gyula, egyetemi tanár. Lukács Adolf, kir. táblai bíró (Pécs). Nagy Dezső, ügyvéd. Nagy

Ferencz, egyetemi tanár. Tóth Gáspár, ügyvéd (Selmecz). Varga Ferencz, kir. ügyész (Kecskemét). Wlassics Gyula, egyetemi tanár. Zsögöd Benő, egyetemi tanár.

— A budapesti ügyvédi kamara november hó 8-án d. e. 10 órakor a kamara hivatalos helyiségében rendkívüli közgyűlést tart, melynek egyetlen tárgyát a kamarai választmánynak a büntetőtörvénykönyv módosítására vonatkozó felirat-tervezete képezi. Előadó: dr. Gruber Lajos választmányi tag. A kamarai tagok a felirat-tervezetet nov. 2-ától kezdve vehetik át a kamara hivatalos helyiségében.

— A részvény-társaságok, különösen a biztosításiak mindinkább nemzetközi jelleget öltének a művelt világ mai nagy nemzetgazdasági áramlatában. Ezen fejlődés azonban nem csekély nehézségekbe akad a különböző államokra vonatkozó jogviszonyokban előforduló összeütközések következtében. Ezek elhárítására irányulnak a szakférfiak és tudósok törekvései.

Így az *Institut de droit international* egyik szeptemberi ülésében Lyon Caen francia jogtanár előterjesztésére a részvénytársulatokra vonatkozólag következő megállapodások jöttek létre.

A gyakori összeütközések elhárítására az összes államoknak s törvényhozásaiknak alkalmazásul a következő elvek elfogadása ajánlatik:

1. Azon részvénytársulatok, melyek hazájuk törvényei szerint alakultak, külön engedélyezés nélkül jogosultaknak tekintendők más államokban is, különösen a bíróságok előtti fellépésre, valamint ügyletek létesítésére, ügynökök s telepek rendezésére az ottani társulatok törvényes feltételei mellett.

2. Üzletkezelésük, jogviszonyaik, úgy képviselőik felelőssége is idegen országokban, az ott kötött ügyletek tekintetében hazájuk törvényei szerint szabályozvák.

3. Azon részvénytársulatok, melyek külállamokban ügynökségeket s fiókhelyeket állítanak, kötelesek az ott előírt nyilvántartási formalitásokat alkalmazni.

4. A részvények kibocsátása s kezelése tekintetében azon feltételekhez köttetnek, melyek az illető állam honosaira nézve kötelezők.

5. A társulat hazájának azon ország tekintendő, melyben fő-hatásköre létezik. Különben fraudulosus eljárás fen nem forgása esetén annak veendő azon ország is, melyben a társulati igazgatás székhelye alakult, feltéve, hogy alapszabályai ezen ország törvényeinek megfelel.

— Fallières a köztársaság elnökének aláírás végett törvényjavaslatot terjesztett elő, melyet egy parlamenten kívüli bizottság készített s mely a törvényszéki erkölcsi bizonyítvány (casier judiciaire) reformjára vonatkozik. A reform enyhítéseket létesít, a mennyiben ha a 16 éven alólinak szabadságvesztésbüntetése 6 hónapot meg nem halad, továbbá ha a felnőtt büntetése egy hónapon vagy 500 frankon alóli, vagy sajtóvétség miatt történt, a mennyiben ez nem rágalomzásra vagy a jó erkölcsök megsértésére vonatkozik, a kiállítandó erkölcsi bizonyítványba a büntetés nem veendő be.

— Sajátszerű határozatot hozott a boroszlói járásbíró-ság az államügyészség indítványára. A határozat szóról szóra így hangzik:

Strafbefehl. Auf den Antrag der Königlichen Staatsanwaltschaft wird gegen Sie wegen der Beschuldigung, am 10. September 1891 zu Breslau bei dem St. Vincenzverein schriftlich gebettelt zu haben, — Uebertretung gegen § 361. 4 Strafgesetzbuchs, wofür als Beweismittel bezeichnet: Ihr Zugeständniss sowie der bei den Akten befindliche Brief, — eine Haftstrafe von drei Tagen festgesetzt. Zugleich werden Ihnen die Kosten des Verfahrens auferlegt. Dieser Strafbefehl wird vollstreckbar, wenn Sie nicht binnen einer Woche nach der Zustellung desselben bei dem unterzeichneten Gericht schriftlich oder zu Protokoll des Gerichtschreibers Einspruch erheben. Breslau, 8. Okt. 1891. Königliches Amtsgericht. (Wolf.) — An die verehelichte Agnes Haise, geb. Kahl, Kleine Groschengasse 37.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya f. h. 31-én (szombaton) este fél 7 órakor ülést tart az ügyvédi kamara helyiségében. (Kerepesi ut 8. sz.)

A napirend tárgyai: A kiegészített választmány megalakulása és folyó ügyek elintézése.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Pár szó a jogi szakoktatás reformjához. Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakadémiai tanártól. — Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — *Jogi irodalom:* Szemle az egyházjogi irodalom köréből. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Ujrafelvételi kérelem elutasítása esetében a bíróság elhalaszthatja-e az ítélet végrehajtását? Dr. SÁNTA ELEMÉR kaposvári kir. alügyész-től. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. tábla elvi jelentőségű határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Pár szó a jogi szakoktatás reformjához.¹

II.

Midőn e tervezet kritikájába fogok, mindenekelőtt tartozom annak a kijelentésével, hogy a «Toldozás és Reform» című röpiratomban foglalt elveket, melyeket fentebb röviden vázoltam, most is teljesen fentartom. Tanári tapasztalataim szülték s erősítették azokat. Azt hiszem most is, hogy jogi szakoktatásunk bajai, melyek a lehető legmélyebben, a rendszer elhibázott kiinduláspontjában gyökereznek, nem lesznek meg orvosolhatók alaposan mindaddig, míg egyfelől a gyakorlati képzést, másfelől a magasabb szak- és tudósképzést el nem választjuk s amannak organumaivá a jogakadémiákat, emennek szerveivé az egyetemeket át nem alakítjuk. Hiszen két oly célú akarunk most ugyanazon eszközzel megvalósítani, melyek nemcsak úgy állnak egymáshoz, mint a több és a kevesebb, a mikor az utóbbinak az elsőben okvetlenül benne kellene foglaltatnia; nemcsak quantitativ különbségek vannak a gyakorlati s elméleti képzés közt, hanem qualitativ és methodologiai különbségek is.

Azonban azokat az elvi ellentéteket, melyek engem a miniszteri «Vázlat»-tól elválasztanak, most félretereszem, mert tudom, hogy azoknak az eszméknek, melyeknek nézettársaimmal hirdetői vagyunk, éppen radikális voltuknál fogva nehéz dolog hivatni s a jogász ifjuság iránti szeretet, a jogi szakoktatás nagyszerű feladatai iránti hevülés, a magyar állam és nemzet iránti rajongó lelkesedés, melynek legszen-
tebb érdekeiről van szó, kötelességemmé teszi, hogy elmondjam nézetemet a más eszmék szerinti reformokról, vagy az oly ideig-óráig tartó életre szánt javításokról is, mint a minő, magának a tervezetnek szövegezése szerinti s ez a mostani vázlat, hogy az adott viszonyok közt, ha nem is a maximumot, de mégis a lehető legjobbat lehessen megvalósítani. S ha ezzel a felszólalással nekem, mint az enquéten kívül állónak, sikerült csak némileg is hozzájárulnom a megoldásra váró kérdés tisztázásához, csak porszemet is vinnem a magyar jogi szakoktatás emelendő épületéhez: munkám már nem volt hiába való.

A. Bizonyos ellenmondást látok a miniszteri «Vázlat» czime között, mely elméleti jogi államvizsgálatról, a bírói és ügyvédi minősítés feltételét képezőről szól s 15. pontja közt,

mely e vizsgálat kvalifikáló hatályát a közigazgatásra is ki akarja, bizonyos ideiglenes jelleggel terjesztetni, — addig t. i., míg a jog- és államtudományi vizsgálatot össze nem olvasztják, vagy míg az utóbbit nem reformálják. *E szerint ebben az ujonnan szervezendő vizsgálatban már a bifurkatio elejtése elvileg benne volna*, míg a tanulmányi rendben megmaradna, a mi nem egyöntetű s következetes. Ha e tervezet keresztülmegy, vajmi kevesen lesznek azok, kik államtudományi államvizsgálatot tesznek, daczára, hogy az könnyebb volna. Mert a jogi vizsgálat képesít a közigazgatásra s azonkívül sok más életpályára, míg az államtudományi csakis a közigazgatásra. E szerint ez utóbbit csak a leghanyagabb és legképtelenebb elemek fogják menedék gyanánt felhasználni, ilyen vizsgálatot fentartani pedig még akkor sem jogosult, ha különben belsőleg igazolható volna a jog- és államtudományok elvi elkülönzése, a mi azonban már akkor feladatott, midőn a politikát bevették a jogtudományi szigorlat tárgyai közé.

Azután nem tartom helyesnek, hogy lesz két államvizsgálatunk: a három részből álló jogi s az egy részből álló államtudományi, — az előbbinél az írásbeli zárt vizsgálatot elengedhetlenül szükségesnek tartjuk, az utóbbinál teljesen elejtjük továbbra is.

Azonkívül a jogi államvizsgálat minősítő hatását, a bifurkálásnak ebben rejlő elejtését nagyon bajos összeegyeztetni az 1883: 1. t.-czikk 3. §-ával, mely a «szoros értelemben vett közigazgatási szakot illetőleg egy közigazgatási tanfolyamnak berendezése és azzal kapcsolatos vizsgálati rendszer iránt minél előbb külön törvény intézkedését» helyezi kilátásba s 23. és következő szakaszaival, melyek még ráadásul külön gyakorlati közigazgatási vizsgálat létesítéséről szólnak, nyilván annak bizonyosságaul, hogy a törvényhozás akkor a szoros értelemben vett jogi s a szoros értelemben vett közigazgatási képzést teljesen el akarta választani egymástól.

Nagyon örülök, ha ezt az irányt majdnem egy évtized multán a közigazgatási kormány kezdeményezési bátorsággal bíró képviselője implicite elejti, mert jó bíró s ügyvéd az állam közigazgatásának, jó közigazgatási hivatalnokot a magán- és büntetőjog elveinek ismerete nélkül nem képzelhetek s azt tartom, hogy alapos, mély és széles látkörű pozitív jogi ismeretre csak az államtudományok irányítása, vezérlete mellett tehetünk szert.

De ha így áll a dolog, akkor a tanulmányi rend egész kiterjedésében ennek megfelelőleg alakítandó át s teljesen felesleges egy külön, minden jogi s közigazgatási pályára képesítő jogi elméleti államvizsgálatnak, s másik külön elméleti államtudományi államvizsgálatnak fentartása, mert az utóbbi az előbbiben befoglaltatik. Igaz, ez törvénymódosítást tenne szükségessé, de ezt a «Vázlat» 15. pontja ugys kilátásba helyezi s így nem forog fön elháríthatlan ok arra, hogy a jogi államvizsgálat egyidejűleg az államtudományt s a vizsgálati rendszerrel kapcsolatban a jogi szakoktatás legalább főbb kérdéseit ne rendezzék, a mi együtt egy nagy apparátusu enquétenek méltó tárgya volna s az egész munkálat nem viselne oly szinte betegesen ideiglenes szint magán.

Azonban annyit kétségtelennek tartok, hogy ha a ter-

¹ Az előbbi közl. 1. a 44. számban.

vezett jogi vizsgálat *elméleti* akar lenni s *közigazgatási szakra* is képesíteni, akkor az u. n. államtudományokból is kell felölelnie valamit s nem lehet pusztán és kizárólag a *tételes jogokra szorítkoznia*. Az a két szóbeli s egy írásbeli vizsgálat, mely tervezve van, nem ölel föl egyebet, mint az eddigi jogtudományi vizsgálat anyagát (l. 1883. vizsg. szabályzat), megtoldva a szintén tételes jellegű s a közigazg. jog kiegészítő részét képező pénzügyi joggal, a közjoggal és nemzetközi joggal.

B. Határozottan helytelennek találom, hogy ezt a vizsgálatot a «Vázlat» szerzője *elméletinek* nevezte el, holott szembetűnőleg *gyakorlati* irányu. Igazolja ezt, hogy mondhatni kizárólag tételes tárgyakból, u. n. kenyéstudiumokból áll; hogy az egyházjognak csupán kis, gyakorlati szempontból fontosabb részét, a házassági jogot öleli fel, a többit teljesen mellőzi, a mit szigorúan tudományos, theoretikus szempontokból nem, csak a gyakorlati exigenciák szemüvegén át nézve lehetne helyeselni; igazolja ama körülmény, hogy bár e vizsgálat mint fentebb láttuk, a közigazgatási szolgálat magasabb s alacsonyabb fokaira egyaránt megadná az elméleti minősítést, a statisztikát és politikát teljesen elejti, még csak alapvonásaiban sem követeli. Ez annak a merev tételes iránynak tulsúlyra vergődése, melyet a budapesti egyetemnek egyik igaz kitűnősége képvisel, pedig a jeles férfiú széleskörű tudását aligha köszöni a tételes tárgyak egyoldalú kultiválásának.

A tapasztalat eddig azt bizonyítja, hogy nálunk azokat a tárgyakat, melyek nem vizsgálati tárgyak, a tanszabadság kellő használatára elő nem készített ifjúságunk teljesen elhanyagolja; beírja indexébe, de sem az egyetemen, sem az akadémiákon kolloquálni sem levén szükséges, a nevén kívül egyebet nem tud belőle. Ez pedig az illető szaktanár lelkesedésére, tudományában való előtörésére is bénító hatással van, *ugy, hogy előre bátran meg lehet jövendőlni, hogy mindkét fontos tudomány csak a türt szerepére lesz kárhóztatva egyetemen, akadémiákon* s legfeljebb egyesek fogják belső ösztönből vagy azért tanulmányozni, mert statisztika, vagy politika tanáraivá akarnak lenni.

S még hagyján, ha ez az elméletinek nevezett gyakorlati szellem csak az akadémiákra, mint leendő jogi szakiskolákra hatna ki, bár én a jogi szakiskolát sem ily egyoldalú, mesterember jogászokat nevelő intézetnek képzelem! De azt valóban kárhóztatónak kell tartanom, hogy ha hasonló kisserű felfogás Prokrustes ágyába akarják kényszeríteni azt a jogegyetemet is, melyről az én ideálom az, hogy legyen a tudomány góczpontja, művelvén azt nem mellékcélként, hanem önmagáért s legyen a különböző tudományok kapcsolóhelyének magaslatos színtere.

Az az itt elkárhóztatott felfogás nem másnak a következménye, mint annak, hogy a gyakorlati pályákra, meg a magasabb szakképességet igénylő s a valóban tudományos pályákra való előkészítést egyesítik, összezavarják. S míg Trefort az akadémiákat akarta az «egyetemekkel egyenlőbb versenyekre keletni,» addig e «Vázlat» az egyetemeket devalválja akadémiai rangra, sőt kevesebbet tűz elébök, mint egy feladata magaslátán álló akadémiának kellene.

Am azt megint valóban nem értem, hogy ha a statisztika politika s egyházjog (az utóbbi egy kis rész kivételével) teljesen mellőzhetők, mit keres akkor ott, ez elméletinek nevezett gyakorlati vizsgálatban a *nemzetközi magán- és büntetőjog*, a mely bizonyára alárendeltebb fontosságu, bizonytalanabb, mondjuk elméletibb, mint a fentemlített mellőzött tárgyak bármelyike s eddig sokkal helyesebben a jogbölcselet függelékeül volt beosztva az I. jogtudom. szigorlatban. Talán nem arra van rendeltetve ez a nemzetközi toldalék, hogy egyedül képviselje az elméleti jogi vizsgálaton a tulajdonképi tudományos irányt?

(Folyt. köv.)

Dr. BARTHA BÉLA.

Észrevételek

az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve.¹

III.

Nézzük ezután, melyek azon törvények, a melyek a most fenálló örökösödési eljárást szabályozzák s ezentul is hatályban maradnak.

A tervezet 1. §-a három ilyen törvényt sorol fel, t. i. az 1868: LIV. t.-cz. 559—594. §-ait, az 1877: XXII. (helyesen XX.) t.-cz. 220—241. §-ait és az 1881. LIX. t.-cz. 92. §-át.

E felsorolás azonban hiányos, mert a hivatkozott törvényeken kívül van több olyan törvényünk, mely a most életben levő örökösödési eljárás kiegészítő részét képezi, s alapul szolgál több fontos, törvényerővel bíró miniszteri rendeletnek, a melyeknek felsorolása netáni tévedések kikerülése végett felette szükséges.

Ilyen mindenekelőtt az 1881: XXXIV. t.-cz. 8. §-ának c) pontja, 9. §-a, 39. §-ának utolsó bekezdése és az annak alapján kibocsátott miniszteri rendeletek. (Magy. kir. bel- és igazságügyminiszteri 26809/1881. I. M. és 43186/1883. I. M. sz. rendeletek.) Ezekben szabályozva van a hagyatéki eljárásnak illetékügyi része, s nem lehet azt mondani azokról, hogy csupán pénzügyi intézkedéseket tartalmaznak, hanem azok a hagyatéki bíróságokat kötelező fontos eljárási szabályokról szólnak, a mennyiben az 1868: LIV. t.-cziknek a hagyatéki ingatlanok átadására vonatkozó 581. és 586. §-ait akként módosítják, hogy az átadási okiratot bizonyos idő eltelte előtt (14—30 nap) alatt a bíróságoknak nem szabad kiállítani, s ha az illeték ki nem fizettetik, azt is meghatározzák, hogy mit kell még az átadási okiratba belefoglalni, sőt szólnak ingóságok átadásáról is, holott az 1868-iki törvény csak az ingatlanok átadását ismeri. Semmi kétség nem forog fen az iránt, hogy ezen törvény és rendeletek tovább is érvényben maradnak s éppen ezért az 1. §-ban határozottan megjelölendők.

Érvényben marad továbbá az 1881: LIX. t.-cz. 109. §-a és az annak alapján kibocsátott 13249/1883. I. M. rendelet, mely a katolikus főpapok hagyatékára vonatkozó eljárást szabályozza. A 109. §. ezen eljárást «közigazgatási eljárásnak» minősíti, s talán ez vezethette a novella készítőjét arra, hogy a fontos törvényt és rendeletet az 1. §-ból kihagyta; csak-hogy a ki az ezen törvény alapján kibocsátott rendeletet (mely 42 §-ból áll) elolvassa, meggyőződik arról, hogy e rendeletben a főpapok hagyatékára vonatkozó igen lényeges hagyatéki eljárási szabályok foglaltatnak, a melyek az 1868. évi örökösödési eljárást nemcsak kiegészítik, de több tekintetben módosítják, a mennyiben a javadalmi törzsvagyon elkülönítése, egyszersmind a tulajdonképi hagyatéki vagyon állagának megállapítása, biztosítása s az átadásnak mikor és miként leendő elrendelése tárgyában nemcsak közigazgatási, de valósággal hagyatéki bírósági intézkedéseket — még pedig az 1868. évi törvénytől eltérő intézkedéseket — tesz szükségessé. Ez is tehát a novella 1. §-ába pótlólag beveendő.

De menjünk tovább.

Az 1881. évi LX. t.-cz. 138. §-a szintén fontos hagyatéki eljárási szabályt tartalmaz, t. i. azt, hogy azon hitelező, ki az örökösöt illető hagyatéki ingatlanokra végrehajtási zálogjogot nyert, a tulajdonjognak az örökös javára leendő bekebelezése végett «szükséges lépések megtételére fel van jogosítva».

E szakasz, mely az 1868: LIV. tcz. 560. §-át egy lényeges pontban módosítja s kiegészíti, a mennyiben az örökösökön kívül azon hitelező is, kinek a telekkönyvi rendelet 74. §-a szerint végrehajtási zálogjoga van, a hagyatéki eljárást kérni jogosítva van, a novella 1. §-ába mint továbbra is

¹ Az előbbi közl. 1. a 42. és 44. számban.

fenálló törvény okvetlenül beveendő nemcsak, de sőt az is meghatározandó lesz, mily befolyással lesz a novella s különösen annak 6. §-a ezen 138. §-ra, mert én e két szakasz közt eltérést látok.

A 138. §. szerint a hitelező a végrehajtási zálogjog bekebelezése után azonnal kérheti a hagyatéki eljárást, a novella 6. §-a szerint pedig azon hitelező, ki követelését okirattal (hová tehát az ítélet és végrehajtási végzés is tartozik) igazolja, csak akkor kérheti a hagyatéki eljárás megindítását, ha az örökös azt 3 hó alatt nem kérte.

Kérdés tehát az: hogy ezentul a végrehajtási törvény 138. §-a szerinti hitelező is tartozik-e bevárni a 3 hónapot vagy sem? Ez iránt nem nyújt felvilágosítást a novella.

Ha a javaslat szerzője a 6. §-ban foglalt intézkedést minden hitelezőre — tehát a végrehajtási törvény 138. §-ában érintett hitelezőre is — ki akarta terjeszteni, akkor a 138. §-t a javaslat 1. §-ába, az eltörölendő törvények sorába kellett volna felvennie; ha pedig a 138. §. szerinti hitelezőt a 3 hónapi várakozás alól jövőre is felmenteni kívánta, akkor a törvényt a javaslat 1. §-ába a továbbra is érvényben maradó törvények közé sorozni s egyuttal a 6. §-ban azt is — kivételképen — felemlíteni kellett volna, hogy a végrehajtási zálogjogot nyert hitelező nincs kötve a 3 hónapi várakozáshoz.

Végül még egy törvény van, mely a javaslat 1. §-ában említettekén kívül szintén a hagyatéki eljárás körébe tartozik s a melynek vagy eltörlése, vagy további fenntartása a novellában szintén határozottan kimondandó, s ez a végrehajtási törvény (1881: LX. t.-cz.) 207. §-a, a mely így szól:

«A 204—206. §§. szabályai alkalmazandók azon esetben is, ha valamely hagyatéki ingatlannak árverés útján való eladását a hagyatéki bíróság vagy a gyámhatóság rendeli el s ennek foganatosítása végett a telekkönyvi hatóságot megkeresi.» A hagyatékhoz tartozó ingatlanoknak a hagyatéki eljárás folyama alatt, az örökség átadása s átírása előtti eladásáról az 1868. évi örökösödési eljárási törvényben semmi intézkedést nem találunk.

Az 1872. évben jelent meg egy igazságügyminiszteri rendelet (27074/1872. sz. a.), mely megengedi azt, hogy a hagyatéki ingatlanok bírói közbenjárás mellett a hagyatéki tárgyalás befejezése előtt eladassanak, s elrendeli, hogy ez esetben a tulajdonjog ne az örökösök, hanem közvetlenül a vevő javára kebeleztessek be.

Az 1887. évi gyámügyi törvény 250. §-ának 5. pontja e tárgyat csak általánosságban érinti.

Az 1881. évi végrehajtási törvény 207. §-a pedig a hagyatéki ingatlanoknak önkénytes bírói árverés útján eladásáról intézkedik.

Ezen előzményekkel szemben nem tartom kielégítőnek s megfelelőnek a novella 19. §-át, melynek szövege a következő:

«Ha a hagyatékhoz tartozó valamely ingatlan az átadás előtt a hagyatéki bíróság engedélye mellett magánkézből eladatik; a hagyatéki bíróság által jóváhagyott szerződés alapján, a vevő tulajdonjoga a telekkönyvbe az örökhagyóról közvetlenül bejegyezhető.»

Eltekintve attól, hogy a «bíróság engedélye» és «a hagyatéki bíróság által jóváhagyott szerződés» nem helyes kifejezések, mert az önjogu örökösök szabadon rendelkeznek a reájuk szállott örökséggel s azt el is adhatják, a gyámhatóság alatt állók pedig szintén nem a bíróság, de a gyámhatóság engedélyét tartoznak kikérni az eladásra, s a bíróság csak azt tartozik vizsgálni, vajon azok, kik az eladást kérik, valósággal jogszerű örökösök-e, s eladási akaratukat szabályszerűen nyilvánították, s ez esetben az eladást elrendelni tartozik, míg a jóváhagyás és engedély kifejezések a jóváhagyást és a meg nem engedést is lehetségessé teszik; eltekintve ettől, hiányos a fenti intézkedés, mert az eladásnak csak egyik fajáról, a magánkézből eladásról intézkedik, s az

árverés útján eladást — értve az önkénytes bírói, telekkönyvi árverést — fel sem említi, pedig igen sok örökösödési ügy nyer árverés útján elintézt.

Az örökösök gyakran a hagyatékot természetben megtartani nem akarják, vagy azért, mert azon megosztolni nem tudnak, vagy mert a hagyaték adóságokkal van terhelve, s csak a vételári fölöslegre nézve tesznek föltételes örökösi nyilatkozatot.

Ily esetben végrehajtási joghatálylyal bíró önkénytes árverés az örökösök meghallgatása után a hagyaték átadását megelőzőleg elrendelendő, annak foganatosításáig a hagyatéki eljárás felfüggesztendő, s az csak annak befejezte után folytatható.

Az ily árverésről intézkedik, más törvény hiányában, a végrehajtási törvény 207. §-a.

A novella 1. §-ában tehát mulhatatlanul intézkedni kell az iránt, hogy ezen 207. §. továbbra is érvényben maradjon-e vagy sem?

S e tekintetben az a nézetem, hogy a 207. §. jelen alakjában az új törvény keretébe be nem illeszthető.

E szakaszban ugyanis, következetesen azon bizonytalan-sághoz, mely az 1877. évi gyámügyi örökösödési eljárást az ingatlanok átadása tekintetében jellemzi, a hagyatéki árverést a hagyatéki bíróság és a gyámhatóság is elrendelheti, s az árverés foganatosítása végett a telekkönyvi hatóságot közvetlenül megkeresheti.

E szakasznak a gyakorlatban az az eredménye volt, hogy a felek ott kérték az árverést, a hol ez gyorsabban elrendeltetett, sőt olyan eset is volt, hogy a midőn a bíróság az árverés iránti kérvényt az anyagi örökösödési jogszabályok téves értelmezése folytán kereken visszautasította, a felek a helyett, hogy felfolyamodással éltek volna, melynek elintézésére egy-két évig kellett volna várakozniok, a gyámhatósághoz folyamodtak s ez az árverést azonnal elrendelte s a 207. §. alapján a hagyatéki bíróság mellőzésével foganatosítás végett a telekkönyvi hatóságot közvetlenül megkereste.

A novella szellemével ellenkezik a 207. §., mert ezentul a hagyatéki ügyek elintézése a hagyatéki bíróság kezében összpontosítván, a hagyatéki önkénytes árverés elrendelésének is a hagyaték átadása előtt kizárólag a hagyatéki bíróság hatásköréhez kell tartoznia.

S éppen azért szükséges, hogy a 207. §. a novella 1. §-a által szintén hatályon kívül helyeztessek, s a hagyatéki vagyonnak árverés útján eladása a magánkézből eladással kapcsolatosan a novellában nyerjen szabályozást.

Dr. MARKÓ SÁNDOR.

Jogirodalom.

Szemle az egyházjogi irodalom köréből.

A külföld jogéletében minden intézmény, minden újítás, minden átalakítás, minden vitás kérdés megszólaltatja a szakembereket; egy-egy kérdés egész irodalmat teremt meg. Az egyházjogi irodalom újabb termékei sok anyagot s irányt adhatnak a levegőben függő egyházjogi kérdések megoldásához, vagy legalább is megértéséhez. Ezen a téren sok az universalis s azért általánosan értékesíthető joganyag. Néhány ily jellemű munkára akarok ma rámutatni.

Die evangelische Trauung, ihre geschichtliche Entwicklung und gegenwärtige Bedeutung. Dr. Hans v. Schubert, Berlin

A szentírás nem tartalmaz semmi kijelentést a házasságkötésre nézve. Kezdetben a kereszténynyé lett pogányok és zsidók az addig is szokásos módon kötötték házasságaikat. A házasságkötés polgárjogi aktust képezett, a mely vallási szertartások között ment végbe; kétségtelen, hogy a pogány szertartások helyébe keresztény szertartások léptek. Azonban a házasságkötés római formája lép mindinkább előtérbe, a

melynek legfontosabb szabálya a «consensus facit nuptias». Az egyház nem cserélte föl ezen jogot önálló házasságkötési joggal, csak keresztény szabályok közé szorította. Ez oda vezetett, hogy a községnél, illetőleg annak közegeinél kerestek bizonyosságot arra nézve, hogy a kötendő házasság meg van-e engedve? Tertullian fontos adatokat nyújt arra nézve, hogy miben áll az egyháznak a házasságkötés körüli szerepe. A házasulandók a község előljáróinál jelentkeztek s kérték a házasságba való beleegyezést; szándékuk a község előtt ki lett hirdetve. Ha az ily házasság a világi jog szerint már meg volt kötve, az egyház a párokat még bizonyos magasabb értelemben összekötötte a község imái és istentisztelet kíséretében. Nem bizonyos, hogy ezen afrikai ritus általános szabályt képezett. A keresztény vallásnak államvallássá emelkedésével a vallásos házassági szertartás súlypontja a házasulaknak a pap általi megáldásában fekszik; a község háttérbe vonul, s miután a község istentiszteletéből a papi miseáldozat lép mindinkább előtérbe, kifejlődik a házasság megáldása céljából a missa pro sponsis, a házasulandók miséje. Ezek ismételtetők voltak — mint a gyászmisék — és előképei a mai ezüst-, arany- stb. menyekzőknek. Az egyházi áldás szükségse nem vált törvénynyé, csak szokás maradt, s az egyház nem tagadta meg a védelmet az egyházilag meg nem áldott házaspároktól. Természetes, hogy ekkor még föl sem merülhetett azon gondolat, hogy a házasság polgárjogi érvénye az egyházi áldástól tétessék függővé. A római államegyház érvényesnek tekint minden házasságot, mely a consensus facit nuptias elve szerint jött létre. Csakhogy a római jog szerint a puszta consensus — a mint az már az eljegyzésben nyilvánul — a házasságot csak előkészíti, s még hozzá kell ahhoz járulnia a menyasszony hazavitelének. A III. század közelebb viszi az eljegyzést a házassághoz; az egyház tovább fejleszti azon gondolatot, hogy a házassági consensus az életközösség megkezdése nélkül is megalapítja a házasságot. Az eljegyzési consensussal kezdetét veszi a házassági viszony; befejezését nyeri a consensus végrehajtása által, mely a concubitusban jut kifejezésre. Az eljegyzés — az egyházi felfogás szerint — azonnal a teljes házasságba megy át, ha a testi egyesülés hozzájárul. Ezzel elő van készítve a középkori jogfejlődés. — (1–13 l.) — A népvándorlás által külön szakasztott keleten az egyházi házasságkötés a világi jog szabályává lesz; Bölcs Leo 89. novellája a polgári jog szerint kötelező házasság lényeges föltételévé teszi a papi megáldást. Nyugaton az egyház szintén a világi joggal áll szemben. A frank jogban az eljegyzés jelentősége emelkedik ki. Itt az eljegyzés magának a házasságkötésnek szükséges része; szerződés, a melyben a jegyes a vételár fizetése mellett kötelezi magát, hogy a menyasszonyt hazaviszi, s az atya vagy gyám pedig arra kötelezi magát, hogy a menyasszonyt a jegyesnek mundiumába adja át. Ezen házassági szerződés végrehajtása a menyasszony tényleges átadásában, traditio puellæ megy végbe. A német házasságkötés lényegének felismerésére vezető ezen meghatározás Sohm-nak sokáig meg nem értett és nem méltányolt érdeme. — Nálunk Kováts Gyula nagy érdeme ennek kifejtése. (Lásd A házasságkötés Magyarországon. Szilágyi Márton tanítása az eljegyzésről. Felelet br. Roszner Ervin Régi magyar házassági jog cz. munkájára. Br. Roszner Ervin Válaszára.) — Az eljegyzés ezen jelentősége magyarázza meg azon jelenséget, hogy az eljegyzés megáldásának régi szokása tovább is fenmarad, habár sokkal rendszeresebben találjuk ezen egyházi megáldást a házassági szerződés végrehajtását tartalmazó aktusnál, az u. n. Trauungnál. A nő atyja házában adatik át a jegyesnek; innen a pár a templomba megy meghallgatni a missa pro sponsis-t, a melynél a megáldás és áldoztatás is végbe megy. Magánál az összeadásnál — Trauung — legelőször Judith királynő házasságánál találjuk a papot 856-ban. Azonban az egyházi megáldás tisztán vallási megerősítése volt a már létrejött összeköttetésnek.

Éppen azért csak szabadon kifejtett szokás a templomi ünnepélyességek alkalmazása; semmi zsinat nem írja elő, s a legrégibb ritualékban és sacramentariumokban nincs részükre formula. A XII. század végéig a házasságkötés világi aktus; az egyházi cselekmény a házasságkötés második részéhez, az összeadáshoz járul. Azonban itt is előbb megy végbe a menyasszonynak a gyám általi átadása s ez által perfectuáltatik a házasságkötésnek világi jogügylete; a templombamenetel pedig csak a házasságkötés és átadás után következik, még pedig a XI. századig gyakran csak az összeadás utáni napon. Amaz actus eredetileg az atyai házban ment végbe s a templomba csak a mise, áldás és áldozás miatt mentek. A XI. század óta az átadási aktust a templom ajtaja előtt végzik; csakhogy ez in facie ecclesiæ, s nem in ecclesia, a pap előtt, de nem a pap által eszközöltetett. Nem lehet kételkedni a felett, hogy ezen korban az egyházi szokás mindinkább népszokássá vált. Az egyház is kezdi feladatai közé sorolni a házasságkötés jogi szabályozását. A kánoni jog szerint — a mint az Gratian Decretumában és Magister Roland Summájában le van téve — az eljegyzés megalapítja a házasságot: desponsatio conjuges; ezen házassági szerződés végrehajtása a commixtio carnalis által eszközöltetik, s nem valamely birtokbavétel — sem a germanjogi átadás — a római jogi hazavitel, vagy az ünnepélyes egyházi megáldás által. Tehát a meg egyezés és a copula létesítik a teljes házasságot, még ha figyelmen kívül is hagyattak azon formalitások, a melyek nélkül a házasság nem törvényes, habár érvényes. A XII. század vége felé, körülbelül III. Sándorral minden ponton továbbfejlődést találunk. A német házasságkötési jogban a nemi gyámság háttérbe szorulásával azon változás állott be, hogy a nő maga köti meg az atya, vagy gyám helyett a jegyessel az eljegyzési szerződést; s a házasság érvényes lesz az atya hozzájárulása nélkül is. A bánatpénz helyébe a hűség-fogadás — Wette — lép; megerősítésül szolgálnak az eskü, később egyszerű kézadás; a bánatpénznek maradványát csak azon gyűrűben találjuk, melyet a jegyes menyasszonyának ad. Az önállóságra jutott nő tehát maga adja át magát és bizza a férfi hűségére. Azonban megmarad a régi eljegyzés azon formasága, a mely szerint ezen átadás valamely harmadik személy közvetítésével megy végbe. Ezen közvetítő bárki is lehet; a nő szinleg ennek hűségére bizza magát, hogy ez őt azonnal tovább adja. Ezen viszonynak megfelelőleg a testi átadás helyébe is az összeadás lép, még pedig úgy, hogy mindkét fél adatik össze egymással, s a testi traditio helyébe az összeadási formula általi összeadás lép. Az eljegyzés és összeadás két aktusa helyébe egy lép, vagyis az egyházi, helyesebben papi összeadás, mert a nő legszívesebben a papot választotta a gyám helyébe lépő közvetítő személynek és az egyház is sulyt helyezett ezen választásra. Ennek daczára a XVI. századig még mindig találkozunk a két aktussal: a pap a templom előtt összeadta a feleket azután a templomban misét olvasott és megáldotta a párt s habár a pap általi összeadás mind általánosabbá válik, mégis sokáig megmarad a laikusok általi összeadás is. Az egyház csak azt tekinti teljesen meg nem engedettnek, hogy valamely házasság egyházi áldás nélkül kötessék. Azonban úgy az egyházi áldás, mint a papi összeadás a szokásnak, és nem a jognak tárgya. A XII. század vége s a XIII. század kezdete felé a klasszikus kanonjog megalapítja házasságkötési jogát. Az egész fejlődésnek megfelelőleg a consensust jelzi házasságkötési aktusnak. Ezen házasságkötő eljegyzési consensus, a desponsatio, vagy sponsalia per verba de præsenti, a melyben a jegyesek azt jelentik ki az *accipio te* jelen idő által, hogy egymást házastársakul kívánják tekinteni azon kijelentéstől kezdve. Ezzel szemben az u. n. sponsalia per verba de futuro-ban a consensus az *accipiam te* jövő időben jut kifejezésre. Friedberg ez utóbbiban házasságkötést előkészítő eljegyzést lát; Sohm szerint az csak a szavakban tér

el — de a lényegben nem — a házasságkötő eljegyzéstől. A kérdés nem bír gyakorlati jelentőséggel, mert Németországban nem fordultak elő a gyakorlatban a római jogi eljegyzések. A középkor végén itt a kánoni sponsalia de præsenti alakjában létesült eljegyzések útján kötötték a házasságokat; a szavakban fekvő alakszerűségeket elejtették, s a formátlan eljegyzésnek is meg volt házasságkötő ereje, akár nyilvánosan történt a consensus kijelentése, akár nem, csak a jelenre irányult legyen az. Az ekként megkötött házasságot a copula carnalis teszi felbonthatatlanná. Az összeadás elveszti jogi jelentőségét, s a házasság érvényessége nem függ a papi áldástól. A tridentinum előtti ezen házasságkötési jog ma is érvényben van Skótiában, hol a gretnagreeni kovács — béke bíró — jegyzékbe vette az előtti per sponsalia de præsenti létrejött házasságokat. (14—41. l.) Luther 1529-ben «Traubüchlein», 1530-ban pedig «Von Ehesachen» című munkáit írta a házasságkötésről; 1525-ben pedig saját házasságkötésével foglalt állást ezen kérdésben. Szerinte a házasság nem szentség, hanem világi ügylet, melyre nézve a papoknak nincs semmi rendelkezési és szabályozási joguk, hanem minden ország és nép szokásai és szabályai az irányadók. A házasság a hűségben áll, a melyet megfogadnak a felek, a midőn így szólnak egymáshoz: én a tied vagyok, te az enyém vagy. Ezen kánoni elv adoptálása mellett első sorban az alattomos eljegyzések ellen lép föl, s megköveteli, hogy legalább a szülők beleegyezése járuljon ahhoz. Megtámadja a sponsalia de præsenti és de futuro kifejezések használatát, mivel a sponsalia de futuro felette rikán használtattak, s mivel a német nyelvben ezen distinctió nem is alkalmazható. Luther szerint a sponsalia de præsenti a föltétlen, a sponsalia de futuro a bizonyos föltételhez kapcsolt házasságkötések. Végre arra törekedett, hogy az eljegyzés által megkötött házasságot a felek mielőbb consummálják; a consummáló aktus szerinte is a copula carnalis és nem az összeadás. Az összeadás — Trauung — és névleg a papi összeadás jogilag irrelevans; mindez a felek tettségétől és a szokástól függ és a XVI. században is előfordulnak laikusok által eszközölt összeadások. A «Traubüchlein»-ban utasításokat ad Luther az összeadásra nézve. E szerint előre kell bocsátani a IV. laterani zsinat által közkötelezővé tett kihirdetést. Maga az összeadás két aktust foglal magában. Az első — eredetileg traditio puellæ — a jegyesek egybeadása a Szentháromság egy Isten nevében, a mit megelőz az eljegyzés ismételése. A jegyesek kezeinek a pap általi összeadásában a testi átadás nyer kifejezést, a melynél a pap a választott gyámként szerepel. A házasságot nem az egyház köti meg, hanem megkötötték már előbb a felek az eljegyzés által. Csak az isteni egybekötésnek külső bizonyítékát látja Luther az egyházi összeadás tényében, ez azonban nem szükséges jogi aktus. Az egyházi összeadás aktusát a tulajdonképeni templomi, oltári aktus követi, mely — a házassági mise eleste folytán — az isteni ige hirdetésében és az áldásban áll. Az evangélikus hitvallások nem szólanak a házasságkötés alakjáról, mivel az lényegileg világi ügy s nem a hit s a vallás tárgya; ellenben részletesen intézkednek ezen tárgyban az egyházi szervezeti szabályok, melyeket a világi felsőség bocsátott ki. Az elv ezekben is az, hogy a házasság az eljegyzés által köttetik meg. A pap összeadási cselekményére vonatkozólag két főalakot ismernek ezen egyházszervezeti szabályok. Az észak-német formula így hangzik: «ich spreche euch ehelich zusammen»; a délnémet ellenben: «ich bestätige euch euere eheliche Pflicht». Ezen formula szerint a pap nem pusztán passiv tanu, hanem nyilvánosan kell tanusítania a házasság létrejöttét; a kezek összetétele pedig a régi összeadási cselekményekre mutat. A házasság ezen approbálásában a népszokás a házasság megkezdését látja, s a XVI. században a copula carnalis helyébe az esketés, az összeadás lép, mint a házasságot megkötő és befejező cselekmény; a tudomány is consummatio conjugii-nak nevezi

az esketést. Ezen doctrinát betetőzi Carpzow — † 1666. — A XVII. században ezen összeadás már általánosan a papi összeadás. (41—62. l.)

A XVII. és köv. században új felfogás nyer tért az evangélikus egyházban. Az eljegyzésnek föltétlenül kötő erejével szemben már korán idegenkedés támad. Az eljegyzés és összeadás között lefolyó időben sok minden történhetik, ezért az eljegyzést lehetőleg közel helyezték az összeadás aktusához. Ezzel szemben viszont a háztartás alapítása hosszabb előkészítési időt kíván meg, a mely szükséglet egy csak præparatorius viszonyt tett szükségessé. S itt segítségül jöttek a római jogi teoriák; a római jog megkülönbözteti a consensus sponsalitiumot a consensus matrimonialistól. Az eljegyzés most már, mint consensus sponsalitius, csak kötelmi consensus, pactum de contrahendo matrimonio, mely a házasságot csak előkészíti, ellenben consensus matrimonialis facit nuptias. A fejlődés ezen stádiumában emelkedik ki Böhmer Justus Henning. — (1674—1749.) — Böhmer hatását magyarázza a század már jelzett iránya és a XVIII. század rationalismusa. A rationalismus legegyszerűbbnek találta azt, hogy csak azon aktusnak tulajdonítson jogi jelentőséget, mely nyilvánossággal és ünnepélyes formákkal volt felruházva, és a melyet a népszokás a tulajdonképen elhatározó aktusnak tekintett, s ez a templomi összeadás, a melyet tehát éppen a rationalismus ruházott föl teljes házasságkötő erővel. Jogi fakultások szakvéleményeiben, egyes házasságjogi szabályzatokban találkozunk ugyan még azon felfogással, hogy a papi összeadás a házasságkötésnek nem szükséges része, s némely modern törvényhozásnak azon álláspontja, mely a jegyesektől származó gyermekek törvényességét elismeri, a régi eljegyzési theoria maradványa; azonban a népszokás a XVIII. században egész Németországban és Schweicban oda fejlődött, hogy a házasságot csak templomi összeadás által tekintették megköthetőnek. Némely állam törvényhozása is magáévá tette a jogfejlődés ezen eredményét. Friedberg erre való tekintettel az egyházat az állam delegatariusának nevezi, a mi csak annyiban mondható igaznak, a mennyiben az egyház — mely a Németországban uralkodó territorial-rendszer szerint állami intézmény — tényleg állami elismerés mellett eszközölte a házasságkötésre nézve egyedül jelentőséggel bíró aktust. Így oda jutott az egyház, hogy az állam feladatait végezze. (62—76. l.)

Az állam maga veszi át és végezi ezen feladatot a polgári házasságban. A kötelező polgári házasság gyökere a reformációig nyúlik vissza. A mint a felekezetek önnállósulásával az államegyház és az állam türelmetlensége párhuzamosan kifejlődik, nem lehet arról szó, hogy katolikus országokban a protestánsok és viszont saját papjaik által köttethessék házasságaikat teljes polgári joghatálylyal.

Hollandia mutatja a kibontakozásra való törekvés első esetét. Itt katolikus úgy, mint lutheranus és dissidens reformatus pap előtt volt kénytelen megkötni házasságát; azonban már az 1580-iki utrechti unio után kezdi az állam a különböző felekezeteket tolerálni, és felállítja a házasság polgári formáját, melyet bárki igénybe vehet. Ezen fakultatív polgári házasság alakja a következő: a felek bejegyzetnek a városi tanácsnál, vagy a consistoriumnál, háromszor kihirdettetnek s legkésőbb egy hónap alatt összeadatnak egyik vagy másik helyen, szabad választás szerint. Franciaország 1787-ben, Anglia 1836-ban hozza be a fakultatív polgári házasságot. A tolerancia azonban tovább ment, nem tartotta megengedhetőnek, hogy azok, a kik semmi felekezethez sem tartoznak, kénytelenek legyenek magukat valamely egyházi összeadásnak alávetni. Ezen gondolat vezetett oda, hogy a porosz tartományokban egy 1847 márcz. 30-án kelt királyi rendelet polgári házasságot — Nothcivilehe — engedett azoknak, a kik egyházukból kiváltak s nem tartoznak valamely államilag elismert felekezethez. A kötelező polgári házassághoz nem fölmerült szükségletek vezettek,

hanem elvi álláspontok küzdelme, még pedig legelőször Angliában, Skótiában és Irhonban 1653-ban. Azon elvi felfogás kíván érvényesülni, hogy a házasság, mint minden polgári jogrend alapintézménye, az állam feladata körébe esik. Elősegítette ezen felfogást a házasság szentségének gallikán felfogása, a mely szerint a házasság szentségének kiszolgáltatója a megáldó pap, s nem a szerződést kötő felek; a szentség anyaga a tisztán polgári házassági szerződés, a consensus, s így lehet a házasság polgárjogilag érvényes, ha esetleg nincs is meg szentségi jellege. Ily alapokon épült fel a kötelező polgári házasság. Franciaországban 1792 szeptember 20-án hirdetik ki a kötelező polgári házasságot. Innen átmegy az Belgiumba, Hollandiába s Németország több részébe. Poroszország 1874 márczius 9-én kap kötelező polgári házasságot, a mely 1875 február 6-án egész Németországra kiterjesztetik. Érvényes házasság itt csak polgári uton jöhet létre s azt az egyházi aktus meg nem előzheti; azonban a császár kezdeményezéséből alkotott 82. §. — «Kaiserparagraph» — szerint érintetlen marad az esketésre vonatkozó egyházi kötelezettség. A katolikus egyház nem ismerheti el az állami házasságkötési jogot ott, a hol a Tridentinum ki van hirdetve; ellenben az evangélikusoknál mi sem áll az elismerésnek útjában. Azonban ennek dacára szükségképen szóba kellett kerülnie az egyházi cselekmény tartalmának. Az első rendelkezés a porosz felsőbb egyháztanácsból indul ki — 1874 —, mely az esketési formulában törli az «összeadás» kifejezést, s helyette a pusztá «áldást» hagyja meg. Ezen rendelkezés egyházi körökben éles támadásokat hívott ki, mert nem akarták feladni az egyház részesedését a házasságkötésben. Azonban nem tudták megtalálni a megfelelő formát. Sohm nyújtott világot a házasságkötésről irt könyvével. — (76—103. l.)

A könyv második részében szerzője az evangélikus esketés lényegét igyekszik megállapítani. A házasság két különböző nemű személy teljes életközössége; mivel azonban az ember rendeltetése Istennek tetszővé lenni, azért ezen életközösség feladata is csak ama cél elérése lehet. A házasság ott kezdődik, a hol a hajlam kifejezett akarattá nő, a melynél fogva a felek egymást egész életükre élet- és szeretetközösségre összekapcsolni kívánják. A megalapító erő tehát a szabad megegyezés, a mutuus consensus. Ezen alapon föltehető a kérdés, hogy valamely, az emberi társadalomtól elzárt szigetre szorult két szerető sziv egyesülésétől föltétlenül megtagadható-e a keresztény házasság neve? Azonban rendes viszonyok között az emberek nem élnek elhagyott szigeten, hanem a társadalomban, s az államrend legfőbb érdekében áll tudni, hogy létrejött-e két személy között házasság? S éppen azért a fejlődés mai fokán a házasság akkor van megkötve, a midőn az állandó életközösségi kapcsolatot az összesség föl- és elismeri. Az aktus, a mely által ezen elismerés kifejezést nyert, egyesíti magában a régi német eljegyzés és összeadás jogi funkcióit. Azonban nem nevezhető polgári összeadásnak — Civiltrauung —, mivel itt nincs összeadás, és nem foglaltatik ilyen az állami hivatalnok deklaratorius ténykedésében sem, mert a házasságkötés csak előtte, de nem általa jön létre. A házasság azonban nemcsak jogi kapcsolat, hanem életviszony, telve magasabb erkölcsi jogokkal és kötelezettségekkel, a mely isteni rendelésen alapuló viszony nem létesíthető az előbbtől külön aktus által; éppen azért nem nevezhető a templomi esketés — Trauung — a polgári házasságkötés mellett valamely második keresztény házasságkötésnek. Azonban mégsem tartalom nélküli cselekmény az. (104—113. l.) A házasulandók az egyházközösségnek is tagjai, a kikkel szemben egyházuk tanuságot tesz Isten rendeléséről a házasság felől, és a kik viszont tanuságot tesznek hitükről és teljesítik azon kötelességet, hogy az ige szolgájától kérik az elismerést és az áldást frigyükre. Az esketés részei: a házasulandókhoz intézett kérdések, a me-

lyekre a feleknek az összeadásra irányzott consensust kell kijelenteniök, a mely azonban sem nem házasságkötési — Sohm —, sem pedig házasságvégrehajtási — Bierling — akarat. Az egyház szolgája által kijelenti, hogy ezen akarat egyez az isteni akarattal, s azután áldását adja a házasságra. A lényeg, — mely több helyen a szavakban is kifejezést nyer, — az összeadásban fekszik; a hol pedig a pap szavakban nem is mondja ki, hogy a feleket összeadja, ott is megvan a tényleges összeadás aktusa, a kezek összetétele rendszerint összekötve a gyűrűváltással, a miben a régi testi traditio puellae utolsó maradványával találkozunk. A házasság a világi jog szerint kötötték tehát, hanem az összeadás az egyházi esketésben történik meg, a melynél a pap, mint Isten helyettese a házasságot átadja egymásnak. Az egyházi esketés e mellett a házasság létrejöttének — a polgárral analog — egyházi legitimatiója. Az egyházi esketés és a polgári aktus között tehát nem forog fen kollisio, azon egy esetet kivéve, a midőn az állam a házassági akadályok közül kihagy olyanokat, a melyek fenforgása esetén az egyházi esketést meg kell tagadni. Itt azonban nem házassági, hanem esketési akadályokról lehet csak szó, és a kollisio is csak a házasságnak állami és keresztény fogalma között forog fen. (114—131. l.) — A könyvet három függelék zárja be.

Dr. REINER JÁNOS.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ujrafölvételi kérelem elutasítása esetében a bíróság elhalaszthatja-e az ítélet végrehajtását?

A jelen értekezésre alkalmat adott eset a következő:

Rablásnak tekintendő lopás, illetve más bűncselekmények miatt több vádlott ellen lefolytatott büntető ügyben vádlottak jogerejűleg elítéltek; mielőtt a kir. Curia ítélete kihirdettetett volna, két vádlott, kik közül az egyik két és fél évi fegyházra, a másik pedig két évi börtönre ítéltetett, — ujrafölvételt és a büntetés végrehajtásának elhalasztását kérte. A kir. törvényszék az ujrafölvételi kérelmet a vizsgálat mellőzésével végzésileg — ex primo decreto — elutasította és a harmadbírósi ítélet végrehajtásának a szóban levő elutasító végzés jogerőre emelkedése után leendő fogatartását rendelte el.

Kérdés most az, vajon a büntetések végrehajtásának elhalasztása tárgyában 1885 márczius 23-án 12054. sz. alatt kelt ig. min. rendelet alapján a büntetés végrehajtásának elhalasztása elrendelhető-e, dacára annak, hogy az ujrafölvételi kérelem elutasított?

Az id. rendelet az ujrafölvétel alkalmából kérelmezett halasztás iránt a 12. pontban szól és pedig ekként: «Az ujrafölvétel alkalmából kérelmezett halasztás iránt a bünv. elj. gyakorlat értelmében a kir. ügyész meghallgatása után ezentul is a bíróság határoz.»

Nem fér kétség ahoz, hogy e szabály megszorítást semmi irányban sem tartalmaz és így a bíróság, midőn az ujrafölvételnek helyt ad, éppen úgy adhatja meg a halasztást vagy tagadhatja ezt meg, mint akkor, mikor az ujrafölvételi kérelmet elutasítja. Ez folyik a grammatikai értelmezés szabályaiból.

Az általam fölvetett esetben tehát az eljáró kir. törvényszék szorosán a törvényes szabály által adott joggal halasztotta el a büntetés végrehajtását, jöllehet magát az ujrafölvételi kérelmet, in merito, indokoltan elutasította. A hasonló bírói intézkedés indoka egyedül az lehet, hogy nincs kizárva amaz eshetőség, melynél fogva felebbezés folytán a felsőbb bíróság az ujrafölvételnek helyt adhat és így czélszerűnek látszik a jogerős (alap) ítélet végrehajtását az ujrafölvételi kérelem jogerejű elintézéséig felfüggeszteni.

Egyéb indok azonban az ismertetett irányu rendelkezést nem támogatja, míg viszont ellene nyomatékos okok szólnak.

Ellene szól annak, hogy az ujrafölvételi kérelem ex primo decreto elutasításával a jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés-büntetésnek végrehajtása elhalasztassék, maga a fentebb id. rend. 12. pontja, melynek logikai értelme kizárja azt, hogy a bíróság akkor, midőn az ujrafölvételi kérelmet elutasítja, egyuttal a büntetés végrehajtásának elhalasztása iránt határozatot hozhasson;

mert eltekintve attól, hogy az id. rendelet egész tartalma azt szabályozza, hogy a büntetés végrehajtásának fogantatására hatósági körrel bíró kir. ügyész (és felsőbb hatóságok) mikor bír és mily föltételek közt halasztás megadásának jogával, — a rend. 12. pontja, mely specialiter meghatározza azt az esetet, a midőn a büntetés végrehajtásának elhalasztása tárgyában a bíróság határoz, nem választható el egyrészt az ugyane pontban is hivatkozott bünv. elj. gyakorlatától, a mely szerint pedig az ujrafölvételi kérvény beadása önmagában az ítéletnek végrehajtását nem gátolja, sem nem választható el másrészt az ugyanezen rend. első pontjától, a mely szerint «a szabadságvesztés-büntetés az ítélet jogerőre emelkedése után rendszerint azonnal fogantatandó»; már pedig e szerint mindaddig, míg az ujrafölvételnek hely nem adatik (sőt mindaddig, míg az alapítélettel ellenkező újabb ítélet nem hozatott), az ítélet — alapítélet — jogerős, a jogerős ítélet pedig fogantatandó;

mert továbbá az inconsequentia egy neme az, hogy jól lehet az ujrafölvételi kérelem elutasítatik, ennek dacára a jogerős — még az ujrafölvételnek helyt adásával sem megíngatott — ítélet fogantatása elhalasztassék;

mert még méltányossági indok sem szól a mellett, hogy az elítelt vádlott irányában a végrehajtás elhalasztassék, miután a méltányosságot az ujrafölvételi kérelem elutasítása kizárja, de sőt ellenkezőleg az következik az ujrafölvételi kérelem elutasításából, hogy a végrehajtás elhalasztása megtagadtassék és az elítelt a büntetés fogantatása céljából az ügyészségnek átadassék, annál is inkább, minthogy a jelzett körülmények között a jogerős ítélet végrehajtása az elől id. rendelet határozmányai ellenére az elítelt által in infinitum kijátszathatik, miután alaptalan ujrafölvételi kérelmekkel a játékot mindig előlről kezdheti, a mi pedig az elíteltnek módjában állhat, mivel az ujrafölvétel kérelmezhető annyiszor a mennyiszor;

mert végre nem szabad felednünk azt sem, hogy a bíróság hatósági körébe a büntetés elhalasztásának kérdése csak az id. rend. 12. pontjabeli esetben tartozik, tehát csak kivételképen; és mint kivételes szabály óvatosan értelmezendő és alkalmazandó; — végrehajtás elhalasztásának kérdése — a mint fentebb érintettem — a kir. ügyészség és felsőbb (administratív jogkörű) hatóságok hatósági körébe tartozik, és föltételei kifejezetten körül vannak írva; ebbe a bíróság csak az ujrafölvételi kérelem alkalmából avatkozhatik; nem tehet e részben különbséget, hogy az id. 12. pont általánosan szól, mert annak értelme nem magyarázható másként, mint úgy, hogy a bíróság, ha az ujrafölvételnek helyt ad, ezen esetben elhalaszthatja az ítélet végrehajtását vagy elrendeli annak fogantatását; ámde nem értelmezhető e kivételes jog akként, hogy a bíróság akkor is elhalaszthassa az ítélet fogantatba vételét, midőn az ujrafölvételi kérelmet elutasítja; ennélfogva az én véleményem szerint, ha a bíróság az ujrafölvételi kérelmet elutasította, ezzel a halasztás kérdésébe való beleavatkozhatás ki van zárva, annál is inkább, mert az ujrafölvételi kérelem az ítélet fogantatba vételét nem gátolja, és minthogy az ítéletnek a végrehajtása vagy fogantatba vételének elhalasztása a külön szabályok (a fent id. rend.) szerint jogosított hatóságnak — a kir. ügyészségnek — hatósági köréhez tartozik, e szerint nincs a mi támogatná azt,

hogy a bíróság a jogerős ítélet fogantatását akkor is megakaszthassa, a midőn az ujrafölvétel tárgyában elutasítólag határozott; minek folytán oda konkludálunk, hogy a bíróságok az ujrafölvételi kérelem elutasítása után többé a halasztás kérdésébe — az id. rend. 12. pontja alapján — a mely föltételezi azt, hogy az ujrafölvételnek hely adassék — többé bele sem bocsájtkozhatnak.

Érveléseimet megerősíti a kir. járásbírók hatásköréhez utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárás tárgyában kelt ig. min. rendelet 104. §-a is, mely szerint a végrehajtást nem függesztheti fel a bíró akkor, ha az ujrafölvételnek helyt nem adott, a mit világosan kimond az id. szakasz következő határozmányja: Az ujrafölvétel iránt tett kérelem a végrehajtást nem gátolja. Ha a bíró az ujrafölvétel iránt tett kérelemnek helyt adott, a fenforgó körülményekhez képest a végrehajtást az újra fölvett eljárás jogérvényes befejezéseig felfüggesztheti.

(Bef. köv.)

Dr. SÁNTA ELEMÉR.

Külföldi judikatura.

351. A kereskedelmi könyvek felmutatása akkor is követelhető, ha a per alapját egyoldalú kereskedelmi ügylet képezi. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

352. Tíz évnél régebbi könyvek felmutatása el nem rendelhető, valamint el nem rendelhető a segédkönyvek, a másolókönyv, a mérleg, a számlakönyvek felmutatása. Ellenben elrendelhető oly könyvek felmutatása is, a melyek vitelére a kereskedő kötelezve nincsen. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

353. A könyvek felmutatása csak határozott ügyletek tekintetében rendelhető el, de nem az iránt, hogy valamely ügylet bennük elő nem fordul. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

354. Azon hitelezőnek, a ki a közkereseti társaság tagjának jutalékát foglalás alá veszi, meg nem tagadható a könyvekbe való betekintés. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

355. A rendelkezésre bocsátást a vevő hatályosan eszközölheti azon ügynöknél, a ki az ügyletet közvetítette. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

356. Az azonnal ok nélkül elbocsátott segéd a felmondási időre járó díjazását azon esetben is követelheti, ha haladéktalanul kapott új állást. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

357. Közkereseti társaságot csak két vagy több személy alakíthat, de nem egy személy és egy közkereseti társaság. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

358. A közkereseti társaság ellen hozott jogerős ítélet alapján a társaság feloszlása után sem rendelhető el a volt társtagok ellen végrehajtás. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

359. Oly állam bírósága, melynek törvényei a tözsdei árkülönbözet megítélését tiltják, az erre irányuló keresetet akkor is tartozik elutasítani, ha ott, a hol az ügylet kötött és a tözsdejáték folyt, a különbözetek megítéltetnek, mert a törvény eme tilalma a közrend, a társas jóllét és az erkölcsösség érdekében állapított meg. (*Brüsseli felelőbírói bíróság.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Törvényhozási mozgalmak a csábítás kérdésében.** Midőn néhány hónappal ezelőtt kifejtettük, hogy a magyar Btk. nem nyújt kellő oltalmat a nőnek a csábítás és kerítés ellenében, azzal a váddal találkoztunk több oldalról, hogy évtizedek óta kigyomlált peccatumokat akarunk visszaültetni a bűncselekmények közé és hogy a Mária Theresia-féle erkölcsbíráskodás szellemét élesztjük fel. Ilyen tárgyilagosságot tárházából vett fegyverekkel iparkodnak nálunk rendszerint utját állani annak, a mi állapotainkon segítene. Ez egyszer azonban még az ellenfél sem fogja rossz néven vehetni, ha mint nagy erkölcsi elégtételünket regisztráljuk a külföld két eseményét, t. i. a német császár által a kerítésre vonatkozólag kiadott rendeletet és a francia kormánynak ugyancsak ezen tárgyban pár napja a kamarában benyújtott javaslatát. Most már talán, miután a külföldről jött az impulzus, mi is észre fogjuk venni, hogy Magyarország a világ összes leánykereskedőinek központi piacza....

Ideigatjuk a francia törvényjavaslat főbb határozmányait.

Minden bérbeadó, a ki lakhelyiségeket tart és tudva támogatja vagy könnyíti az erkölcstelenséget azzal, hogy elfogad magánál prostituált nőt, három hónaptól két évig terjedhető fogházzal és 100—1000 frt. pénzbüntetéssel büntetetik.

Ugyanazon büntetéssel sújtanak a kávéháztulajdonosok, kik ugyanazon cselekményt követik el, akár vannak a nők nálok alkalmazásban, akár nem.

A ki egyszer e cselekményben bűnösnek mondatott, öt évig nem gyakorolhatja, sem maga neve alatt, sem más neve alatt a kávéházi ipart. Bizonyos körülmények közt életfogytiglan elveszti az iparjogosultságot.

Azon egyén, ki iparszerűleg hasznát huz abból, hogy mások prostitutióját előmozdítja, büntetés alá kerül és az illető városból öt évre kitiltathatik.

— **A kir. Curiához** október hóban beérkezett 1855, ez évben összesen 19741 ügy s így a múlt évi hátralékkal együtt az elintézendők főösszege 27843-at tett ki. Elintéztetett 19038, hátralékban maradt 8805. A múlt év megfelelő időszakához képest a beérkezett ügyek száma *csökkent* 3021-el, az elintéztetéké 1000-el, a hátralék pedig 1380-al. — Ezen látszólag igen kedvező eredményt éppen nem szabad optimistikusan megítélni. Nem vélünk csalódnai, ha e jelenség okát abban a körülményben keressük, hogy a kir. táblák működése egy ideig szünetelt.

— **Kir. táblai elnökök körútja.** Az új szervezeti törvény értelmében a kir. táblai elnökök sorban látogatják a felügyeletük alatt álló törvényszékeket. Ezen alkalommal különös érdeklődéssel bírtunk reánk nézve annak tudása, hogy a táblai elnökök *miképp* végzik felügyeleti jogaikat. Hogy vajon az iktató és kiadó könyvek megtekintéséből szerzik-e tudomásukat a bíróságok állapota felől, vagy pedig egyszersmind tárgyalások meghallgatása után alkotják meg véleményüket az ügyek állása s a személyek képessége felől. *Vajkay* Károly a budapesti kir. tábla elnöke a visitáció ezen utóbbi, érdemleges — bár fáradságosabb — módját választotta körútjában. Utóbb a kecskeméti törvényszéknél vizsgálta meg az ügykezelést, kiterjesztvén figyelmét az ügyek érdemleges elintézésére is, és a tapasztaltak fölött teljes megelégedését fejezte ki.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügykimutatása** 1891 szeptember havában. Érkezett 6379, múlt havi hátralék 756, volt elintézendő 7135. Elintéztetett ülésben 4567, ülésen kívül 1224, összesen 5791. Maradt hátralék 1344.

— **Minő kifejezéseket nem tartalmazhat a vádalahelyezési végzés?** A budapesti kir. ítélő tábla 19405/1891. számú ítéletében azt mondta ki, hogy: «a kir. ítélő tábla mellőzi a vádalahelyezési végzésnek azt az indokolását, mely szerint a kir. törvényszék kimondja, hogy az igazgatósági tagok és a felügyelő bizottság tagjai nem teljesítették hiven kötelességeiket, valamint nem fogadják el a ... ügyvéd ellen felhozott azt az indokolást sem, melylyel nevezett ügyvédnek ténykedései már most az ügyvédi tisztességgel össze nem egyeztethetőnek kimondatnak, mert ily határozott s már a vétkesség megállapítását tartalmazó kifejezések csakis bírói ítéletben foghatnak helyt. A jelzett végzésnek azt az intézkedését, hogy az illetékes hatóságokkal, ugymint a váltó- és keresk. törvényszékekkel és az ügyvédi kamarával közöltessék, a kir. ítélő tábla helyben hagyja azért, mert a nevezett törvényes hatóságok vannak hivatva megbírálni azt, hogy van-e helye az illetők irányában, a felterített adatok alapján, a megtorló eljárás folyamatba vételének.»

— **Abrudbánya képviselőtestülete** feliratot intézett az igazságügyminiszterhez egy új eljárásbírói állás rendszeresítése végett. Indokul felhozatik, hogy tíz év előtt folyamatba tett perek befejezetlenül hevernek, keresetekre határnapok csak 8 óra adatnak, megkeresések csak évek múltán intéztetnek el; a telekkönyvi ügyeket a telekkönyvvezető látja el, stb.

— **Az örökség megszerzéséről** cím alatt *dr. Blum Béla* pécsi kir. közjegyzőtől tanulmány jelent meg, mely tekintettel arra, hogy az örökösödési eljárás reformja a legújabb novelláris javaslat folytán napirenden van, jogász-köreink

figyelmét nagy mértékben megérdemli. A tanulmány az örökség megszerzése körüli jogfelfogást úgy történelmileg a római és german jog rendszereiben, mint a legújabb európai törvénykönyvekben és hazai jogunkban ismertetvén, azon eredményre jut, hogy az örökségnek ipso jure való megszerzése a maga merevségében fen nem tartható és hogy mai örökösödési eljárásunk is voltaképp közelebb áll már az aditio hereditatis rendszeréhez, mint az ipso jure-n alapulóhoz. Szerző tehát helyesli, hogy az örökösödési jogot tárgyzó javaslatunk nyíltan szakított az ipso jure öröklés elvével és átment az aditio elvére. Ezután áttér szerző az örökösödési eljárás módosításáról szóló legújabb javaslatra, melynek előnyei szerinte eddigi örökösödési eljárásunkkal szemben szembeszökőek, mert egyrészt hivatva lesz telekkönyvi jogviszonyaink rendezettségét biztosítani, másrészt mert eddigi eljárásunkból kiindulva ismét egy lépéssel közelebb visz az aditio jogrendszeréhez. A tanulmánynak, mely világos és vonzó tárgyalási modora által kitűnik, értékét emeli az, hogy a német polgári törvénykönyv javaslata körül keletkezett gazdag irodalmat feldolgozva találjuk benne.

— **Felsőbíróságaink elvi határozatai** cím alatt *dr. Márkus Dezső* ügyvédnek a kir. Curia, a kir. ítélő táblák és a pénzügyi közigazgatási bíróság döntéseit magában foglaló rendszeres gyűjteménye a II. kötet által befejezve megjelent.

— **A Magyar Jogászegylet kibővített igazgató választmánya** a közelebbi napokban megalakult és foglalkozott azon kérdésekkel, melyeket kitűzetni vél. Minden egyes kérdésben egy vagy két szakember fog felszólíttatni előadás tartására.

— **Az ártatlanul elítéltek kártérítéséről** *dr. Doleschall* Alfréd előadást tart a Magyar Jogászegyletben. Az előadás napja még nincs kitűzve.

Nemzetközi Szemle.

— **Egy ártatlanul elítélt jutalma.** A király beleegyezett, hogy a gyújtogatás gyanúja miatt Linczből ártatlanul elítélt, s nemrég kibocsátott *Pabst Györgynek* 3000 frt. kárpótlás adassék az osztrák igazságügyi budget terhére.

— **Egy életbiztosítási ügyben** a német birodalmi törvényszék kimondotta: Az, hogy a biztosítási kötvény a biztosítottak neje javára szól, nem ad a nőnek már férje életében jogot a biztosított összegre. Mert bizonyos személy javára történő biztosítás esetén a biztosítottak azon időbeli és mindenkor visszavonható szándékára lehet csak következtetni. A biztosított a kedvezményezettrel szemben semmi tekintetben sincs lekötve, és teljes szabadsággal rendelkezhetik jogáról.

— **Szünidők a német egyetemeken.** A németországi kultuszminiszter az egyetemi tanácsok s rektorok bizottságának javaslata szerint az egyetemi ferákat ujonnan szabályozta. E szerint a husvét szünet az egész márczius hónapot elfoglalja 1-től 31-ig. A pünkösdi szünet szombattól pünkösdi utáni szerdáig tart; a karácsonyi pedig december hó 23-tól január 3-ig. A nagy feria augusztus 1-től szeptember 30-ig tart.

— **A válóperek Franciaországban.** A «*Journal Officiel*» legutóbb a Naquet-féle törvény hatásának statisztikáját közli. A törvény fenállásának első öt esztendejében aggasztó módon szaporodnak a felbontott házasságok. A válások száma a következő: 1886-ban 2950 házasság, 1887-ben 3630 házasság, 1888-ban 4700 házasság, 1889-ben 4736 házasság, 1890-ben 5450, vagyis 1000 házasságra hét házasságfelbontás esik. A francia parasztság, mint minden földmivelő nép, nem folyamodik a Naquet-törvényhez. De a munkás-ember könnyen ráadja magát a válásra, sőt a «société» népe is sokkal több esetben folyamodik hozzá, mintsem gondolná az ember. Érdekes, hogy az egyházilag megáldott házasságok nem bontatnak fel csekélyebb arányban a közönséges polgári házasságoknál.

Lapunk mellékletén közöljük a Tomits-ügyben hozott bírósági ítéleteket.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A nemzeti szempont. Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvéd-től. — Pár szó a jogi szakoktatás reformjához. Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakadémiai tanártól. — A katonai (honvéd) becsület-ügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól, a győri kir. ítélő tábla elnöki titkárától. — *Törvénykezési Szemle:* A perbeli ügyvéd által kiállított nyugta és törlési engedély. Dr. DÉRI ERNŐ budapesti ügyvéd-től. — Iszákosság elleni törvény. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. tábla elvi jelentőségű határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A nemzeti szempont.

A kik erre a jelszóra: «az európai színvonalon álló tudomány magaslatán», fanyar mosolyra szoktak fakadni, legyenek mindenek előtt egy kis türelemmel.

Némely dolgokat meg kell előbb állapítanunk.

Mindenek előtt azt, hogy tudományos vagy kevésbbé tudományos jogirodalmunk az aktuálisvá vált *reformok* kérdésének tárgyalásánál a jogi dogmatikának, majdnem technikának, rideg kosmopolita módszerét használja. Annyira azt, hogy egyik szellemes írónk, a ki pedig maga sem bűnös a nemzeti szempontok érvényesítése körül, egy kis sarkasmussal a «háttöltő és ismétlő jogrendszerek» korszakáról beszélt s ezen körön belül úgy lehet a «kiskaliberű és nagykaliberű» jogrendszerekről is fog beszélhetni nemsokára.

Redukálva mindent a maga mérveire, annyit körülbelül el kell ismerni, hogy reform-vitáinknál tulnyomóan a tudományos dogmatikai szempontok uralkodnak. Örvendetes ez annyiban, a mennyiben a tudós szellem rohamos emelkedésére mutat s Romániától kezdve az amerikai Maine államig minden törvénykezési adatot és minden elméleti argumentumot irodalmunk közraktárába pontosan beszállit, hátrányos pedig annyiban, hogy mindez a törvény-receptio régi divatán kívül a tudományos receptio tulságaira vezet s elszoktatja — mint a hogyan részben el is szoktatta — a gondolkozó fejeket a hazai viszonyok, adatok és tapasztalatok mérlegelésétől. S ennek az utóbbinak jogai ebben a pillanatban védelemre szorulnak.

Külön vita és irodalom tárgya lehetne annak elméleti meghatározása, hogy a jogi tudományból, úgy a mint az ma áll, mit kell kihasítani a mindenütt egyaránt érvényes *elmélet* és mit az országokonkint változó *jogpolitika*, vagy ha úgy tetszik, a nemzetek viszonyaihoz mért opportunitás számára. De annál bizonyosabb, hogy e törvények előkészítését megelőző irodalmi és publicistikai műveletek nagyban különböznek pl. a negyedik dunai hid építését megelőző technikai vitáktól s hogy a gyakorlati jogi publicistika főadatának fontosabb részét éppen a nemzeti szempontok megállapítása képezi; tehát megvizsgálása ama *feltételeknek*, a melyek mellett valamely doktrina, — ha logikailag még oly tökéletes is, — vagy valamely amerikai törvény, — ha ott még annyira bevált is, — valamely nemzet viszonyai között alkalmazható.

Sőt, ha nem csalódunk, a positiv irányú filozófiai vizsgálódások legújabb eredményei között az is ott van, hogy az állami és társadalmi intézmények kezdettől fogva bizonyos gyakorlati okokból keletkeznek, s maga a tudomány nem egyé-

mint gyakorlati ismeretek és ítéletek rendszerezett, általános raktára.

A miből azonnal kitetszik, hogy a tudományos igényeknek s még inkább a tudományos elbizakodottságnak az élet gyakorlati követeléseit erősen abrogálnak. Mert hiszen a tudomány nem született egy naptárilag meghatározott napon, hanem most és a jövőben is mindig, *folytonosan* születik, még pedig nem annyira a recipiált érvekből, mint inkább a haladó társadalmi és nemzeti életnek kielégítést követelő szükségéből, a mi kezdettől fogva minden elméletnek szülő anyja.

Az a másik készletben tartott argumentum, hogy ez *konzervatív* fölfogás, szintén nem ér semmit. Először azért nem, mivel a konzervatív fölfogásra éppen olyan szükség van az igazság megállapításánál, mint a liberális fölfogásra; másodsor pedig azért nem, mivel a most következő törvényhozási kérdésben, legalább nálunk Magyarországon, a gyakorlati liberális szempontok vannak inkább veszélyeztetve s ezen veszélyek miatt elleneztek sokan magát az intézményt, már elvben is.

A *feltételes elítélések* szükségét ugyanis az igazságügy-miniszteri enquête elvben kimondotta, még pedig, ha igaz a hír, egyhangulag. Ezzel ez a fontos kérdés tényleg belépett a törvényhozási kérdések sorába.

Tudjuk és ismerjük azon hosszas, gyakran a guny éles fegyvereivel vívott harczokat, a melyek ezen kérdés körül a szakirodalomban és a Magyar Jogászegylet zöld asztala körül lezajlottak.

És, — a mi legalább a cikkirót illeti, — alig lehet kétséges, hogy az eredmény sokkal hamarabb bekövetkezett volna, ha ezt a kérdést kezdettől fogva nem kizárólag a külföldről importált érvek és a hivatalos bírósági szempontok segítségével tárgyalják vala, hanem a fejtegetések kiindulási pontja a hazai szükség lett volna. S ma sokkal kiforráltabb, gyakorlatiasabb eredmények állának előttünk, ha az ellenvetések sem a bírákban vetett bizalmatlanságból s törvénykezésünk gyöngeségeiből merítették volna, hanem a magyar társadalmi viszonyok, paraszt és ur, a nemes és nem nemes, a falu és város különbségei, a durva népszokások és uri visszaélések s bűnügyi és morális statisztikánk adatai (már amennyire vannak) képezték volna, legalább a dogmatikával egyenlő mértékben, az indukált ítéletek alapját.

Jegyezzük meg, hogy a *feltételes elítélés*, akár amerikai, akár belga alakjában, nem a jogász dogmatika, hanem a jogász politika: a *célzszerűség* kérdése, tehát olyan kérdés, melynek megoldásánál mindenütt a humanismus, a javítás és a jól kiszámított kegyelem tekintetei jöttek figyelembe, a minthogy Amerikában, — a hol ezen intézmény született, — a közhatósági ellenőrzés, csaknem a rendőri jóra-nevelés intézménye van vele összekötve.

De ha a nemzeti szempontok háttérben maradtak is az új intézmény hosszadalmas elvi elfogadtatásánál, most, mikor már arról van szó, hogy a feltételes elítélések intézménye *miképen és mily feltételek mellett* nyerje meg törvényes alakját, itt van az ideje végképen, hogy a nemzeti szempont tekintetei vagy ha jobban tetszik: saját viszonyaink oppor-

tunitási okai teljes mértékben érvényesüljenek. Megadotván mindenkélt az elismerés azoknak, a kiknek a tudományos logika fegyvereivel ezen intézmény *hasznos* voltáról a magyar jogélet irányzó férfait s általában a jogász-közvéleményt elvégre meggyőzniök sikerült.

Egy futólagos cikk keretében természetesen minden hazai szempontot pótolni s az intézményt *ezen* domináló igényekhez mérve konstruálni, gyermekes fáradság volna. De igenis lehetséges egy-két fontos tekintetet megjelölni s az utat, — már a mint kezdetben, első pillantásra legjobbnak látszik, — tracirozni.

A föltételes elítélések legnagyobb kérdésében, abban t. i., hogy az ítéletben *a büntetés is kimondassék-e vagy nem*, a belga rendszert s azokat, a melyek a kontinensen azt követik, saját nemzeti életünk sajátosságaira való tekintettel, követni nem szabad.

Az új intézmény sark-elve az legyen, hogy a bíró a *büntetést ne állapítsa meg*, ha a föltételes büntetlenség kedvezményét indokoltnak látja.

Közel fekvő hasonlat, hogy a ki a forrás vizéből ihat, nem fog lejjebb menni, hogy a patak vizéből igyék; vagyis hogy ha az angol és amerikai törvényhozások, a melyek azon intézményt kifomálták, a büntetés kiszabását mellőzik, pusztán dogmatikai és burokratikus aggodalmak miatt, az intézménynek ezen *lényeges* elemét elejteni nem szabad, még az — osztrák javaslat kedvéért sem.

Kevésbé kiemelt igazi oka ezen intézménynek voltaképen nem az, hogy a börtönök ne legyenek tultömve s a börtön-morál a kisebb és csak «alkalmi» delinquenseket ne korrumpálhassa; hanem az, hogy bizonyos, különös tekintetre érdemes vádlottak a *büntetés kimondásának sorvasztó hatásától* s a társadalom kegyetlen ítéletétől menekülhessenek s ez által korrekt életfolyásukat némi kellemetlen okulás után helyreállithassák.

Milyen eredménye volt a belga rendszernek Belgiumban s milyen lesz Franciaországban, az még kéllőleg nem ismeretes. S ilyen vizsgálódásnál a visszaesők 9—10%-a nem jelent sokat. Annyi azonban tény, hogy a kontinens eme két állama fejlett iparos és kereskedő állam, a hol a kenyér-kereset forrásai a szegény emberre nézve is változatosak és bőveek s a hol e fejlett civilisált élet tömkelegében inkább a szerint mérik le az egyén fajsúlyát, hogy ügyes gyármunkás vagy kitűnő szakember-e, mintsem, hogy el volt-e már ítéltve pár havi szabadságvesztésre?

Ellenben Magyarország kevesebbé fejlett, földmivelő ország, telve gyökeres lovagias előítéletekkel még a nép közt is; a mellett társasélete szűk körökben, ugyszólván osztályokra szakadva mozog. Itt, ha valaki «el van ítéltve», még ha büntetését nem is kellett kiállania, azt kegyetlenül lesújtja a társadalom keze s egész életére «rovott egyén» marad, akár tegyék bele, akár ne tegyék erkölcsi bizonyítványába elíteltetését.

Sokszor és nem ok nélkül kiemelt dolog, hogy a kodex előtt nálunk is divatos volt a *bírói megdorgálás*, mint a büntetésnek egyik, nem dehonestáló neme. S a mi a büntetés moralizáló hatását illeti, a paraszt néppel szemben ez nem is volt hatástalan. Ezt a hagyományt, melyet a haladó kor szelleme most megérintett, mint a hogyan a babonák egy részéről is kiderült, hogy bölcs mag rejtezik bennük, okosan meg kell becsülnünk.

A föltételes elítélések intézménye hitünk szerint a magyar viszonyokra alkalmazva csakis abban az alakban czélszerű igazán, ha a *bíró a bűnösséget megállapítja, de a büntetést nem szabja ki*, hanem helyette dorgálást alkalmaz s ennek sanctiója gyanánt megállapítja, hogy ha a vádlott meghatározott időn belül (legfőlebb 3 év) új vétséget vagy büntetett követ el, ezen cselekménye újból fölvétetik.

Meg kell fontolni továbbá, hogy *kihágási kodexünkben*,

annak vegyes természetéből fogva, számos eset fordul elő, a melynek, ha büntetés járul hozzá, dehonestáló jellege kétségtelen. Mihez a *kihágási statutumok* nagy száma járul, végtelen aprólékos kihágási esetekkel.

Népünk, de maga értelmiségünk sem bir megbarátkozni maig sem az életnek ezen minuciosus rendszabályaival. Általában véve is igazság van a positiv iskola azon törekvésében, hogy az apró büntetések számát fogyaszsa vagy pótolja valamivel.

Nálunk azonfelül az uri osztályoknak sok vásott könyvelmű szokása van s a népben kevés az intelligentia és ovatosság. Azt hiszem, nem volna teljes az új intézmény, *ha azt a kihágásokra nem terjesztenék ki*, mivel éppen itt botlik legtöbbször a tapasztalatlanság s itt érvényesül a régi rossz szokások aránytalan bűnhődése.

Ha — a mint mondják — a vétségek föltételes elítélése a gyakorlatban az uri osztály privilegisálására vezet (a mi ellen szintén ellenszerről kell gondoskodni), akkor a kihágások föltételes elítélése a tapasztalatlan vagy félrevezetett nép kíméletére fog vezetni s ezzel szemben a bírói vagy rendőri dorgálás jó hatása már ki van próbálva régen.

Egy további exigentia, hogy a kedvezmény ne legyen általános, vagyis *ne terjedjen ki minden deliktumra és kihágásra*.

Kevesebb hiba volna, ha a törvény a bírónak megengedné, hogy *6 havi* maximális büntetés helyett szabja ki a kivételes dorgálást s annak föltételes jogkövetkezményeit, mint ha módot nyujtana a *demoralizáló vétségek* büntetlenségére.

Ebben a szóban a vétségek azon nemeit értem, melyek, mint pl. a hivatali sikkasztás, nagy publicitással bírnak s büntetlenségük a közmegebotránkozás bizonyos nemével járna. És azokat, a melyek megbüntetésé mint a hatóság elleni erőszaké, nálunk nem dehonestál, azonban annál jobban veszélyezteteti a közbiztonságot s az a nélkül sem erős hatósági tekintélyt, minél jobban el van terjedve az u. n. uri osztályoknál is.

Hozzávetőlegesen azt lehetne mondani, hogy a mennyiben a vádlott *24-ik életévét* már betöltötte, egyáltalán ki van zárva a föltételes elítés kedvezményéből a következő deliktumoknál: hatóság elleni erőszak, magánosok elleni erőszak, személyes szabadság, házjog és levéltitok megsértése közhivatalnokok által (kodex X. fejezet), szándékos hamis tanulás és szándékos hamis eskü, rágalmozás és becsületsértés, szándékos testi sértés, lopás, sikkasztás, csalás, a hivatali és ügyvédi büntettek.

Ezen deliktumok nagyobb részénél egyébként a szándék gonoszsága és alattomosága már a konstruálás elemét képezte, tehát lényegükben nem indokolják a kegyelmet. Ellenben a *gondatlanságból* elkövetett vétségek a kedvezménybe kivétel nélkül bele volnának foglalhatók.

Egy egész sor kérdés fekszik még előttünk, a melynek megoldásánál a sokszor elejtett, de mindig fölvetett nemzeti szempontok előzetes megvizsgálása szükséges. Ilyen a rendőri felügyelet kérdése. A biztosíték kérdése. A pénzbüntetések elengedése. Vizsgálati előkészítés a vádlott előbbi moralitására és családi viszonyaira való kiterjeszkedéssel. A főlebbezés. De mindenkélt azon *qualifikáló föltételek* közelebbi megállapítása, melyek a bírónak ezen kétségtelenül kegyelmi jogositványát a törvényben exact szabatossággal korlátozzák.

Ezekről szólni, ezek helyes mértékét megállapítani, hatását előrelátni s ezeket formába foglalni: ime egy szép földadat az irodalom számára, mely ha dogmatikai babérokkal nem is kecsegtet, de nem kevésbé «tudományos becsü» s a mi ennél is többet ér, nem kevésbé hasznos és tiszteletreméltó.

Mindezek, mint elől is megmondatott, csak az irányjelzést egyáltalán megillető figyelemre tartanak számot. De

mint ilyenek talán birnak némi értékkel oly időben, mikor a «jogászi nemes professió» a tudományyal a technika vagy a művészet egyetemes szabályai szerint dolgozik szívesebben s a hazai élet viszonyainak lelkiismeretes megvizsgálását szinte méltóságán alul levőnek gondolja.

Dr. KENEDI GÉZA.

Pár szó a jogi szakoktatás reformjához.¹

C. Részemről nem fogadhatom el a vizsgálat beosztását sem.

Feleslegesnek tartom az I. szóbeli vizsgálatba a közjog felvételét, mert kitűnő helye van a második alapvizsgálaton s a gyakorlati bírói, illetve ügyvédi vizsgálatnak is tárgyát képezi. De ha ez a tárgy ide jönne is be s nem három részre tagolódnék a jogi vizsgálat, mint ezt lejjebb megokolom, hanem maradna a «Vázlat» két szóbeli vizsgálata: akkor is más, elvilegesebb beosztást óhajtanék. Nevezetesen az I. szóbeli vizsgálat tárgyát a miniszteri tervezetben elősorolt magánjogi anyag képezhetné, u. m. a magyar magánjog a felekezetek házassági jogával, az osztrák magánjog, a váltó- és keresk. jog és a teljes törvénykezési eljárás. *A II. szóbeli állna:* a köz-, illetve alkotmányjogból, a vele szoros kapcsolatban álló közigazgatási s az utóbbinak kiegészítő részét képező pénzügyi jogból s végül az ugyancsak közjogi természetű büntetőjogból és eljárásból.

Azonban nincs mit tagadnom, hogy én *nem is két, hanem három szóbeli vizsgálatot óhajtanék*, mert ha a közoktatási kormány terve csakugyan a bifurkáció elejtése, s az, hogy az elméleti jogi államvizsgálat a közigazgatási szolgálat előfeltétele is lehessen, *akkor szervezésénél a tételes jogok egyoldali előnyére az u. n. államtudományokat sem szabad mellőzni* s feltéve, — a mit hiszek, — hogy a nemzetgazdaságtan a pénzügytannal egyetemben a II. alapvizsgálat tárgyaul megmarad, akkor is a szervezendő elméleti vizsgálatnak a statisztika és politika, különösen az első fővonalait is fel kell ölelnie. Én most tételes jogok tanára vagyok, de magamról tudom, mily széles perspektíva nyílt meg szemeim előtt, minő más, tisztultabb szempontokból tekintém a pozitív jogok egész rendszerét s egyes részletkérdéseit, midőn az államtudományokkal behatóbban kezdtem foglalkozni.

S ha a «Vázlat» tervezetében a statisztika és politika fővonalai belejönnek, még ha a köz- és nemzetközi jogot elejtjük is, *oly gazdag anyag halmozódik össze, melyet két szóbeli vizsgálat keretében célszerűen beszorítani nem lehet.*

Akkor a három vizsgálat anyaga következőkép alakulna:

a) *első szóbeli:* magyar magánjog (az egyházjog házassági részével), osztrák magánjog, váltó- és kereskedelmi jog, mint anyagi magánjog;

b) *második szóbeli:* a teljes törvénykezési eljárás, mint alaki magánjog, az anyagi és alaki büntetőjog;

c) *harmadik szóbeli:* közigazg. és pénzügyi jog, a statisztika és politika főbb vonalai.

Az írásbeli vizsgálatról alantabb fogok szólni.

D. Nem én hirdetem egyedül, hanem mindenki, a ki különben jóra való jogászfijuságunkat ismeri s foglalkozott szakoktatásunk bajaival, hogy a mostani tanrendszernek egyik legáldatlanabb intézménye az, hogy a tanfolyam első két éve, igen helyesen (nem az egyetemi tanszabadság, hanem a gyakorlati szakképzés szempontjából beszélek), kötelező alapvizsgálatokban végződik, ellenben a III. év végén még akarva sem vizsgázhat a joghallgató, a IV. év, illetve a négy éves tanfolyam végeztével sincs kötelező vizsgálat, hanem a doktorátus, mely évek multán is tehető. A jogvégeztségről szóló bizonyítvány (absolutorium) feltétele ilyformán tulajdonkép az első két év, s a legtöbb jogász — akadémiákon s egyetemeken egyaránt — a 3. és 4. év folyamán mondhatni semmit sem

csinál a mulatságon kívül, sőt nagyobb része még azt is elfeledi, a mit az első két évben jól-rosszul megtanult. Sőt igen sokan az első és második alapvizsgálatot sem teszik le kellő időben, mert úgy érzik, hogy a 3. és 4. éven nincs mit csinálniok s biznak a vizsgálat nélkül eltöltött idő miniszteri beszámításában. *Igy osztják fel az első két év feladatát három, négy évre.* Valóban szomorú az a hanyatlás, melyet ez állapot folytán már a harmadik évben tanusítanak olyan ifjak, kik az első és második évben még az igen szorgalmasak közé tartoztak.

Ennek nem szabad így maradni, mert akkor tudatosan demoralizáljuk a jogászfijuságot s azt az elemet, mely a jövőben a nemzet vezérlésére van hivatva, bűnös módon segítjük elő a léhaság útján; segítünk hallgatóinknak abban, hogy minden komoly munka kerülőjévé legyen, annál inkább, mert most a középiskolai ifju éretlenül lép át az akadémiai tanszabadság körébe, melylyel aztán a legtöbb nem él, hanem visszaél.

E sajnos állapotot most lehetne a jogi államvizsgálat ujjá szervezése alkalmából leghelyesebben megszüntetni, még pedig olyformán, hogy ha csakugyan két szóbeli vizsgálat marad, akkor a tantervnek kellő módosítása s beosztása mellett az első vizsgálat anyaga a harmadik évben volna adandó a hallgatóknak s ez év végén, legfeljebb a következő év elején kötelesek legyenek e vizsgálatot letenni; a második szóbeli anyagát pedig a negyedik év folyamán volna célszerű hallgatni s a quadriennium befejeztével ez a vizsgálat is, utána pedig azonnal az írásbeli leteendő volna s jogvégeztnek csak azon ifju tekintendő, végbizonyítványt csak az nyerhetne, ügyvédi kamarai bejegyzésre, bírósági joggyakornokságra, közigazgatási gyakorlatra csak az tarthatna számot, ki az itt jelzett minősítéssel bír. Ha valaki az első szóbelit késedelmesen tenné, a késedelmes vizsgálat kiálltáig eltöltött tanidő nem volna a quadrienniumba beszámítható, kivéve felette fontos méltányossági okok fenforgását s igazolását; a második szóbeli késedelmes letétele folytán pedig a jogvégezti minőség elnyerése, az említett gyakorlati pályákon való alkalmazhatás szenvedne jól megérdemelt halasztást.

Ha pedig a fenti indokolás alapján a hármas vizsgálat eszméjét fogadnák el, akkor az első szóbeli a 3. év végén, a második szóbeli a 4. év végén volna teendő s e két vizsgálat sikeres letétele esetén az absolutorium kiadható, s az ily joghallgatókat az említett gyakorlati állásokra alkalmazni lehetne, azonban a III. vizsgálat s utána az írásbeli a négy éves tanfolyam elvégzésétől számított félév múlva letehető s legfeljebb egy év leforgása alatt leteendő lenne. Ez indítvány esetén a három részvizsgálat anyagát a tanfolyam harmadik s negyedik évfolyamának pensumába megfelelőleg kellene beosztani, mert a tárgyak roppant terjedelme fölött csak úgy lehet némileg uralkodni, meglehetősen biztosságu tudást elérni, *ha teljesen mellőzi azt az áldatlan systémat, hogy jogászfijú mást hallgat és ismét másból kell vizsgáztatnia, illetőleg a mit hallgatott, abból csak majd a messze jövőben.*

Azonban ismét és ismét hangsúlyoznom kell, a mint már másutt is egész nyíltan tettem, hogy én ezt a kötött marsrutával utazó, csupán a gyakorlati élet rendes szükségleteit kielégítő képzést, mely a tudomány eredményeire megtanít ugyan, de önálló művelésére s buvárlására nincs hivatva impulzust adni, sem azt a magas látókört nem nyújthatja, melylyel a társadalom és állami élet vezérlő egyéniségeinek birniok kell: *mondom, ezt a gyakorlati képzést az akadémiákra mint jogi szakiskolákra bízom, a magasabb tudományos képzést pedig az egyetem feladatává tenném.*

Tagadhatlan, — s azért a «Vázlatot» hiányai dacára is üdvözlöm, mint oly alapot, melyből a tanácskozás teremthet, — hogy a most ismertetett kettős, még inkább hármas vizsgálati rend is lényegesen javít a fenálló helyzeten, már csak az által is, hogy elejtven a kötelező doktorátus eszmé-

¹ Az előbbi közl. I. a 44. és 45. számban.

jét, leveszi az egyetemekről a vizsgatartások egy részét s arányosabban osztja el a jogi intézetek között, mi által a vidéki akadémiák jelentősége ismét emelkedni, e fontos kulturális intézetek a mesterséges végelgyengítésből fel fognak ocsudni, az egyetemi tanárok pedig az évi ezerezen felüli vizsgálatok lélekölő sablona alól felszabadulván, inkább élhetnek másik fontos missójuknak, a magyar jogtudomány önálló művelésének is. De azért ez a javított s részleges tekintetben üdvös eredmények elérésére hivatott vizsgálati rend sem lesz képes a gyakorlat és a tudomány igényeit kellőképpen kielégíteni s hiányait s a kétféle feladat egy kalap alá vonását csakhamar érezni fogjuk.

D) A miniszteri «Vázlat»-nak különösen 11. pontja az, mely a jogakadémiák fentartóit, tehát nagyjából a különböző vallásfelekezeteket, úgy a római katolikus, mint az ág. és ev. reformált egyházakat a legközvetlenebbül érinti s figyelmüket valóban felhívja. És pedig annál inkább, mert hisz, a mint tudjuk, a közoktatási kormány még nem is oly rég az akadémiákat vádolta a jogi szakoktatás terén felmerülő egészségtelen jelenségekért s megbüntetésükre nyíltan és közvetve pl. az államvizsgálati kényszer elejtése s a kötelező doktorátus behozatala által törekedett. Hiszem, hogy a közoktatási kormányzat élén jelenleg álló férfiaknak, miniszternek és államtitkárnak távolról sem az a szándéka ama 11 ponttal, hogy önmaguknak diskrecionárius hatalmat biztosítva, közvetett csapást mérjenek a jogakadémiák s különösen a protestans intézetek nagyobb részére, hanem csak az, hogy ezek megfelelő nivőjút biztosítsák. Azonban éppen ezért az ily kényes és félremagyarázásokra alkalmas pontokban a legteljesebb határozottságnak kell uralkodnia, a mely őszintén megvilágítsa azt a jószándékot, mely a kérdéses intézkedésekben a minisztert vezette s a mely határozottság leplezett czélok elérhetését netáni más, esetleg kevésbé jóindulatu regime esetére is kizárja.

Ez a pont azt mondja, hogy az akadémiák közül a jogi vizsgálat tartására jogot a közokt. minisztertől csak azok nyerhetnek, melyek előtte igazolják, hogy a joghallgatókra kötelező tárgyakat kellő óraszámban, kellő számu és képesítésű tanárok adják elő.

Szerény nézetem szerint ezek magokban véve oly követelmények, hogy azok fenforgása nélkül ma sem volna szabad egyetlen nyilvánossági joggal bíró akadémiának sem fenállani.

Azonban ez a két kifejezés: «kellő számu», «kellő képesítéssel bíró», — annyira elastikus természetű, hogy az önkénykedésre hajlandó, vagy egyik másik felekezettel ellentétes érületű hatalom oly magyarázatokat hozhat ki belőle, melyek különben teljesen érdemes akadémiák megölői lehetnek. *Ismétlem, hogy a magyar kultúra jelenlegi hivatalos vezetőit, a kultuszminisztert s államtitkárárt, legkevésbé sem érheti a gyanu, ámde az intézményeket, még ha ideiglenes jellegűek is, nem szabad egyes, a változó élet esélyeinek kitett, habár még oly kitűnő emberekhez sem szabnunk. Az ideiglenes intézmények néha egy tuczat kormányférfit tulélnak, pl. az országbírói értekezlet törvénykezési szabályai, melyek már harmincz év óta képezik magánjogi életünk «ideiglenes» alapját.*

Vegyük csak a dolgot úgy, a hogy van. A kir. kath. jogakadémiákra ugyan rendszerint egyetemi magántanári képesítéssel bíró egyéneket alkalmaztak, azonban a többi felekezeti intézeteknél elég volt az ügyvédi jog vagy államtudori oklevél, vagy együtt jog- és államtudori minősítés. Ha már most a miniszter mindenütt egyetemi magántanári képesítést akarna alapul venni, ennek a felekezeti jogakadémiák nagyobb része nem felelne meg, tehát ezektől el volna vonható a vizsgálati jog, holott mostani erőikkel eddig becsülettel betölték feladatukat. Vagy ha a jelenlegi kormányzat nem vonná el, elvonhatná egy másik. *Hiszen a mely akadémiától a tervezett vizsgálat tarthatásának jogát megvonja a*

miniszter, akár indokolva akár indokolatlanul, az meg lesz ölte, mert nem lesznek hallgatói.

Aztán mit értsünk a tanárok «kellő száma» alatt? Van oly protestans jogakadémia, hol a rendes jogtanárok száma 5, de vannak teljesen megfelelő, sőt részben kitűnő erők a rendkívüli és magántanárok közt. Vannak protest. intézetek, hol 6—7 a rendes tanárok száma s vannak rendkívüli s magántanárok; ellenben a kir. kath. akadémiákon 8 rendes tanárral találkozunk. Mi legyen itt a minimum? Ezt pontosan meg kell állapítani, épügy, mint a képesítést.

Azt azonban teljesen értem és helyeslem, ha a miniszter azt megköveteli, hogy az alkalmazott tanárokból az előírt képesítés legkisebb foka meg legyen s *hogy akad. rendes tanárok oly mellékfoglalkozást, mely a tanári feladatok pontos és lelkiismeretes teljesítését nem engedi, ne folytathassanak.*

E szerint minden félremagyarázásnak, minden önkénykedésnek akkor volna teljesen bevágva az útja, nemcsak a jelenre, midőn attól tartani nem igen lehet, hanem a jövőre is, ha a 11. pont teljesen határozottan, szabatosan intézkednék mind képesítés, mind a jogakad. rendes tanárok száma, mind egyéb tekintetben.

Az én véleményem különben az, hogy ha a doktorátus régi, kizárólagosan tudományos jellegét visszanyeri, *akkor a jog- s illetve államtudori, esetleg mindkét minősítés a jogakad. tanári képesítésre teljesen elég leend.* Vagy ha a közokt. kormány a felekezetek akad. rendes tanárainál is meg akarná kívánni az egyet. magántanári képesítést, *ez csak a jövőben alkalmazandó tanárookra szólhat* s bizonyára a fentartó testületek részéről új áldozatokat, a fizetések jelentékeny felemelését követelné, hogy megfelelő erők az anyagiak miatt is szívesen keressék a felekezeti intézetekben is a jogakad. tanárságot s ez valóban minden tekintetben olyan életpálya legyen, a mely a névnek megfelelő rangot, jövedelmet és társadalmi állást is biztosítson. Akkor nem lehet messze az idő, midőn a rendes jogakad. tanárok fizetésének minimuma 1800—2000 frt leend.

(Bef. köv.)

Dr. BARTHA BÉLA.

A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.*

Nem hozható fel azon kifogás sem, hogy ez által a szolgálati érdek szenvedne, mert a mostani rendszer mellett a bizottság tagjai szintén elvonatnak rendes hivatásuktól, s mindössze az a különbség állna be, hogy az alacsonyabb rendfokozatuak helyébe magasabb tisztek lépnének. Különben is a becsületügyek nem oly gyakoriak, hogy a bizottság tagjainak ideje nagymértékben igénybe vétetnék.

Másrészt pedig, miután a mostani rendszer más hiányoktól eltekintve, azért sem czélszerű, mert igen komplikált és hosszadalmas (parancsnok, választmány, tiszti gyűlésbizottság), hogy az feladatának jobban megfelelhessen, akként lenne reformálandó, hogy a becsületügyek ne tárgyalassanak két előző forum által (választmány, tiszti gyűlés), melynek határozata az esetek többségében úgy sem érdemleges, s főleg arra szorítkozik, hogy megindíttassék-e az eljárás vagy sem, hanem a választmány állapítsa meg röviden a tényállást, s a *becsületügyi bizottság* maga határozzon a vizsgálat megindítása vagy az eljárás megszüntetése, valamint a bűnösség és felmentés kérdésében.

A választmány alakíttassék a bizottság által kiküldendő 3 tagból, ez végezze az előnyomozást és vizsgálatot. A választmány tagjai azonban a bizottságban mint szavazók ne vegyenek részt s működésük az előnyomozás, esetleg vizsgálat befejeztével érjen véget.

Ezen intézkedésnek az az elv szolgál alapul, hogy a

* Az előbbi közl. 1. a 40., 41., 42. és 44. számban.

vizsgálatot teljesítő közegek mainap általánosan elismert axioma szerint elfogulatlan bírának nem tekinthetők; s ha azt akarjuk elérni, hogy az ítélkezés az elfogulatlanság garanciájával birjon és bizalommal találkozzék, kerülni kell mindent, a mi ezen elvvel ellentétben áll.

Oly feljelentések, melyek a parancsnok véleménye szerint becsületügyi utra tartoznak, tétessenek át a bizottsághoz. Ezt illesse a kezdeményezés. Ha a parancsnok más nézetben lenne, s nem tenné át a feljelentést, — kivéve ha az ügy haditörvényszéki eljárás alá vétetett, a mely esetben minden további becsületügyi eljárás ki legyen zárva — joga legyen a sértett félnek, a becsületügyi bizottsághoz s ennek határozata ellen, a szintén szervezendő felebbviteli forumhoz fordulni. E célból be kell hozni a *felfolyamodást* mint jogorvoslatot s szervezni kell a felebbviteli forumot. Mert az, hogy egy testület minden jogorvoslat kizárásával a tiszteknek egész existenciája, állása, rangja, fizetése és nyugdíjának elvesztése iránt határozzon, mégis igen aggályos intézkedés.

Éppen ily tulszigoru intézkedés az is, hogy a becsületügyi uton tisztí állásából elbocsátott egyén nyugdíjigényét is teljesen elvesziti. Nem szabad felednünk, hogy a katonai pálya, hivatástól önfeláldozást, nélkülözést, fáradsalmak elszenvedését, önmegtagadást és sok esetben lemondást követel (pl. a legtöbb tiszt családot nem alapíthat, nem nőülhet részint vagyonihiány, részint a nő egyének számának korlátozottságánál fogva; lakhelyét nem választhatja meg, stb., stb.). Hát még mozgósítás és hadjárat esetén mi mindent kell a hivatásának megfelelni vágyó tisztnek elszenvedni. Vegyünk egy példát az életből. Megtörténhetik, hogy egy becsületben megőszült, hadjáratokban, nehéz viszonyok között magát kitüntetett tiszt egyszer megfélemezik magáról és nyilvános helyen, vendéglőben, megittasodva botrányt okoz. Feltéve, hogy a botrány oly súlyos természetű, hogy a becsületügyi bizottság in apellabilis határozata szerint az illető tiszt katonai állásában meg nem maradhat, — ennek kimondása ellen nincs ugyan észrevételem, — de kérdem, vajon megegyezik-e az anyagi igazsággal az, hogy ezen egyszeri botlás miatt az illető tiszt s talán vele együtt egy egész család a nyomornak legyen kiszolgáltatva? méltányos-e az, hogy hosszú, nehéz és kifogástalan szolgálata által szerzett nyugdíjigényét is elveszítse? Én azt találom, hogy e büntetés igazságtalan, mert tulszigoru és igazságtalan, mert szűkségtelen.

Az igazságos és méltányos büntetés mindig a cselekménynek vagy mulasztásnak nagyságához képest a sértett köteleességek és a tettes akaratszabadságának tekintetbe vételével mérendő ki; tehát tulszigoru büntetés sohasem lehet igazságos, mert a büntetésnek alapja, az igazság eszméje. Ebből kifolyólag a büntetésnek, hogy igazságos legyen, észszerűnek is kell lennie, és a büntetés csak annyiban észszerű, amennyiben szükséges. Nem szükséges pedig ezen tulszigor, mert a cél t. i. az illetőnek megfenyítése, állásából eltávolítása, a megsértett jogrend helyreállítása, a sértettnek nyújtandó elégtétel s mások hasonló hajlamainak megfékezése a nyugdíjigény elvesztése nélkül is elérhető. Már pedig ha szükség nincs, nem szabad büntetni, s viszont, bármily nagy legyen a szükség — az osztóigazgaság elveinél fogva — keményebben, mint megérdemli, senkit sem való megbüntetni.

Igaz ugyan, hogy a gyakorlat a tulszigort az által igyekszik némileg ellensúlyozni, hogy a tisztí állásból becsületügyi uton elbocsátott egyének részére nyitva áll a királyi kegyelem által engedélyezhető «kegy-díj» iránti folyamodás utja, s hogy az elbocsátott némely érdemesebb egyének szoktak is kegydíjban részesítettetni; de a kegydíj sem összegre, sem természetére nézve nem nyugdíj, annak engedélyezése nem általános szabály, csak kivétel s az igényjogosult nyugdíjának rendszerint csak egy töredékét képezi. Mert nem tudok esetet, hogy néhány száz frtnál nagyobb kegydíj engedélyez-

tett volna, arra pedig nincs eset, hogy az illető kegydíj címén kiérdemelt egész nyugdíját kapná meg.

Az sem tagadható, hogy a polgári tisztviselőknél a fegyelmi uton való elbocsátással (hivatalvesztés) a nyugdíjigény elvesztése szintén össze van kötve; de nem szabad elfelednünk, s azt tapasztalásból mindnyájan jól tudjuk, hogy a legsúlyosabb beszámítási fegyelmi vétségnek kell fenforogni akkor, a mikor a polgári tisztviselőre a hivatalvesztés alkalmaztatik mint fegyelmi büntetés. Ellenben tapasztalásból mondhatom, hogy katonatiszteknel gyakran már oly kihágások, melyek polgári tisztviselőnél rosszalást vagy feddést eredményeznének, elbocsátást vonnak maguk után.

Volt alkalmam azon ellenvetést is hallani, hogy a becsületügyi uton elbocsátott tiszt azért nem nyugdíjazható, mert ez alkalmat nyújtana arra, hogy a nyugdíjba menni óhajtó, de különben szolgálatképes tisztek, a nyugdíjazás ezen módját felhasználhatnák. Megvallom, sokkal magasabb niveaun áll katonatiszti karunk és sokkal jobb véleménynyel vagyok fölöle, mintsem ez ellenvetést komolyan számbavehetőnek tarthatnám. Feltéve, de meg nem engedve, hogy mégis akadhatna oly egyén, a ki magát botrányos viselet által nyugdíjazás céljából megbélyegezze, ezen eshetőségnek is elejét lehet venni az által, ha az ily módon nyugdíjazott egyén a katonai fegyelmi szabályok alapján a lehető legszigorubbán fenytetnék. Oly büntetésfokokozatok állnak e tekintetben a szolgálati szabályzatban rendelkezésre, hogy elmenne a kedve mindenkinek a nyugdíjazás e módját választani. Végül lehetne segíteni a dolgon még azon concessio által is, hogy a nyugdíjazás ezen neménél a nyugdíj valamivel csekélyebb mérvben szabhatnék ki.

Helytelen intézkedése az érvényben lévő becsületügyi szabályzatnak az, hogy a becsületügyi választmányból a hadbírák, orvosok és kezelő tisztek ki vannak zárva. Ennek intentiója csak az lehet, hogy a nem combattans tiszteknel a becsületérzésnek és tapintatnak csekélyebb mérve tételeztetik fel, mint a katonai állományuaknál; de hogy mi alapon, azt nem tudom. Ugy vagyok meggyőződve, hogy a katonai állás köteleességeit, a szolgálati szabályzatokat, traditiót, szóval az u. n. *katonai szellemet* minden tisztnek ismernie és elsajátítani kell. Azt is tudom, hogy mennél müveltebb az egyén, annál tisztább és helyesebb fogalmai vannak a becsületről és tisztességről. Hogy pedig a hadbírák és orvosok tanulmányaik és nevelésük alapján legalább is oly szellemi magaslaton állanak, mint a csapattisztek, azt hiszem, ezt fölösleges lenne bizonyítani. Eltekintve attól, hogy ezen suppositio és kizárás mélyen sértő az illető nem combattans tisztí karra, nem találom annak elfogadható indokát. De logikai konsequentiát sem látok ezen intézkedésben, mert a nem combattansok közül a hadbírák és kezelők nem pusztán tisztí jelleggel birnak, mint az orvosok és intendansok, hanem valóságos tisztek (az orvos, az intendans, a főorvos, — főintendans, ezredorvos stb., de nem tiszt, — a hadbíró az mindig tiszt: főhadnagy hadbíró, alezredes hadbíró stb.), már pedig combattansok főleg arra alapítják becsületügyi kizárolagos jurisdiktiójukat, hogy ők «*tisztek*», még szembetünőbb az inkonsequentia, ha megfontoljuk, hogy a nem combattansok éppen ugy a becsületi eljárás alanyai, mint a katonai állományu tisztek, s hogy a becsületügyi bizottságban két tag által ugyan részt vesznek, de csak akkor, ha hadbíró, orvos vagy kezelő tiszt felett folyik az eljárás, különben onnan is ki vannak zárva. A nem combattans tisztek felett tehát a katonai állományuak ítélkezhetnek, viszont azonban nem.

A mostani szabályzat ezen rendelkezése tehát akként lenne megváltoztatandó, hogy a becsületügyi bizottságba, tekintet nélkül a combattans vagy nem combattans minőségre, a szabályzat által meghatározandó ranggal bíró minden tiszt beválasztható legyen. A combattansok ugyis nagy többségben vannak s így előre látható, hogy a választás is ilyenekre fog esni, de leg-

alább elvileg nem lesznek a nem combattansok kirekesztve s nem lesz kizárva az a lehetőség, hogy ha a bizalom nem combattans felé irányul, az megválasztható is legyen. A nem combattans s különösen a jogász elemnek beválasztása által a becsületügyi bizottságok eljárását szabadabb szellem fogja átlengeni s a katonai állományuaknál megcsontosodott tulmerek katonai fel fogás jótékonyan fog mérsékelteni. Még fokozottabb mértékben fog az létesülni akkor, ha, — mint azt a katonai eljárás reformjáról közölt cikksorozatomban kifejtettem, — a hadbírák a mostani függés alól felszabadíttatnak, s amennyire a katonai viszonyok engedik, a függetlenség garantiájával láttatnak el. Ha ez bekövetkezik, akkor azután lesznek oly elemek is a becsületügyi bizottságban, a melyek önálló véleményüknek minden irányban s mindenkivel szemben, szabad kifejezést engedhetnek.

(Folyt. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perbeli ügyvéd által kiállított nyugta és törlési engedély.

A «Büntető Jog Tára» 1891 október 8-iki számának egyik cikke azon kérdéssel foglalkozik, hogy a telekkönyvi hatóság elrendelheti-e vagy sem a végrehajtási zálogjog törlésének bekebelezését egy oly nyugta és törlési engedély alapján, melyet nem a végrehajtató (jelzálogos hitelező) maga, hanem ennek perbeli ügyvédje állított ki.

Megtudjuk e cikkből, hogy a telekkönyvi hatóságok határozatai ezen kérdést illetőleg egymástól eltérők; a határozatok egyik része helytadó, a másik része elutasító, a harmadik része pedig, a budapesti kir. tábla egy újabb keletű határozatának megfelelően, a középutat választja, a mennyiben az előjegyzés elrendelését kimondja.

A gyakorlat ingadozó volta és a kérdés fontossága indokoltá teszik a megbeszélést.

A helytadó határozatok védői abból indulnak ki, hogy a végrehajtási zálogjog törlésénél nem a telekkönyvi rendtartás, hanem a végrehajtási törvény rendelkezései szolgálhatnak csupán zsinórmértékül, ez utóbbiak pedig semmiben sem korlátozzák az ügyvéd rendelkezési képességét, mely az ügyvédi rendtartás 62 §-a szerint az ügy teljes befejezéséig véghez viendő összes cselekményekre, és így a végrehajtási zálogjog töröltetésére is kiterjed, annál is inkább, mert ugyanezen törvényszakasz értelmében az ügyvéd fel van jogosítva a beperesített pénzösszeg és pertárgyak átvételére és nyugtatványozására. A prts 553. §-ának 2. bekezdése e helyütt nem alkalmazható, mert e törvényhely az ügyvédi meghatalmazás hitelesítését csak a nem törvénykezési ügyleteknél, tehát csak a magánjogok létesítése és megszüntetése tekintetében kívánja meg, egy folyamatban lévő peres ügy pedig nem tekinthető «nem törvénykezési ügyletnek». A telekkönyvi hatóság — így végzik — a végrehajtás elrendelését tartalmazó bírósági végzésből tudomást szerezvén az ügyvéd meghatalmazotti minőségéről, a miként az egyszerű ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott árverési kérvény folytán az árverést a meghatalmazás becsatolása nélkül is elrendeli, ép úgy eltekinthet a meghatalmazás bemutatásától akkor, midőn a végrehajtást szenvedett a végrehajtató perbeli ügyvédje által kiállított nyugta alapján kéri a törlés bekebelezésének elrendelését.

Mielőtt a most kifejtett nézet czáfolatába fognék, már itt megjegyzem, hogy én a kir. táblának amaz újabb keletű határozatában foglalt azt az álláspontot is helytelennek tartom, a mely szerint ily esetben az előjegyzés elrendelésének van helye. Nézetem szerint a telekkönyvi hatóság csakis elutasító határozatot hozhat. A bekebelezés védőinek azon

érve, hogy a végrehajtási zálogjog törlésénél a végrehajtási törvény intézkedései jöhetnek csupán tekintetbe, egyrészt nem áll, másrészt pedig, még ha helyes volna is, egyáltalában nem érv a bekebelezés vagy előjegyzés elrendelhetősége mellett. Nem áll az érvelés, mert a végrehajtási törvény a követelésnek fizetés folytán történt megszűnése esetében a végrehajtási zálogjog törlésére vonatkozó eljárást nem tartalmaz és nem is tartalmazhat. A fizetés ugyanis sem végrehajtási, sem perceselexmény, hanem egyszerű jogügylet: a jogügyletre alapított, egy bizonyos telekkönyvi állapot létesítését tárgyazó kérelem tekintetében pedig csak egy eljárás létezik: a telekkönyvi. Ámde a telekkönyvi eljárásnál az ezt szabályozó telekkönyvi rendelet szolgálhat csupán zsinórmértékül, nem pedig a végrehajtási törvény, melynek határozmányai az u. n. *jurisdictio necessaria* körébe tartoznak (A bíróság közbejöttével eszközölt fizetés esete itt nem jöhet figyelembe, mert annál nyugta kiállítása felesleges.)

De a bekebelezés még akkor sem volna elrendelhető, ha a mi esetünkben a végrehajtási törvényt kellene alkalmazni. Mert ezen törvény szerint a végrehajtási jog megszűnését nem kérvénynyel és a végrehajtató meghallgatása nélkül, hanem csakis keresettel (1881: LX. t. cz. 30. §-a) lehet érvényesíteni, és így a végrehajtási bíróság (akár az elrendelő, akár a foganatosító) a végrehajtást szenvedett kérvényének nem fog helyt adni, lett légyen ahhoz akár a végrehajtató, akár ügyvédje által kiállított nyugta mellékelve.

Az ügyvédi rendtartás 62. §-a ezen mit sem változtat. Igaz ugyan, hogy a most idézett szakasz szerint az ügyvédi meghatalmazvány az ügyvédet feljogosítja mindazon intézkedések megtételére, melyek a reája bizott ügy rendes vitelével és teljes befejezésével egybekötve, de ezzel még nincs kimondva, hogy az ügyvéd által kiállított okirat, az u. n. «Tabular-Urkunde» hatásával bír, egészen eltekintve azon körülménytől, hogy a törlési engedély kiállítása nem oly intézkedés, mely a követelés behajtását célzó ügy *rendes* vitelével vagy teljes befejezésével van egybekötve. Az ügy rendes viteléhez csakis azon intézkedések tartoznak, melyek a kielégítést előidézhetik, a kielégítéssel (fizetéssel) pedig az ügyvédre bizott ügy *teljesen* be van fejezve. Hogy a fizetés ténye által az adósnak új igényei támadnak, nyugta adására a zár alól leendő feloldás kieszközlésére, a zálogjog törlésének tüzésére, az még nem teszi az egyszer befejezett ügyet befejezetlenné. Igaz továbbá az is, hogy az ügyvédi rendtartás 62. §-a értelmében az ügyvédi meghatalmazás egyszerűsmind a beperelt pénzösszeg átvételére és nyugtatványozására is kiterjed, de ezen intézkedés folytán egyrészt az ügyvéd által kiállított nyugta nem lesz «Tabular-Urkunde», másrészt pedig a telekkönyvi rendelet határozmányai alól az ily nyugták tekintetében nincs kivétel statuálva.

Hogy a prts 553. §-a nem alkalmazható, az kétséget nem is szenvedhet, de alkalmazását nem azon ok zárja ki, melyeta «Büntető Jog Tára» cikkirója felhoz. Az 553. §. 2. bekezdése szerint ugyanis a nem törvénykezési ügyletek tekintetében kiállított ügyvédi meghatalmazvány érvénye annak hitelesítettétől lévén feltételezve,¹ a cikkiró ezt a szakaszt azért nem tartja alkalmazhatónak, mert szerinte a beperesített pénzösszeg kifizetése törvénykezési ügylet, a mennyiben a fizetés a folyamatban volt per folyamánya. Már fentebb kiemeltem, hogy a fizetés sem végrehajtási, sem perceselexmény — és a prts furcsa terminológiája «törvénykezési ügyletek» alatt csakis ezeket értheti — hanem egyszerű jogügylet, mely a — most már a bíróság által is megállapított — jog megszüntetését czélozza; a jog maga pedig, mely a keresetindítás által peressé vált (kereseti igény, *actio*), az ítélet folytán lényegében ugyanaz marad, a mi a kereset-

¹ Ez a rendelkezés az okiratok és jogügyletek érvényességét tárgyazván, tulajdonképen nem is tartozik a törvénykezési jog, hanem a magánjog keretébe.

indítás előtt volt; a változás, mely a jogerős ítélettel előáll, t. i. a *judicati obligatio* létesülése, nem a jogot magát, hanem annak erejét, tehát a jognak egy bizonyos vonatkozását érinti. Ha tehát a prts 553. §-a a jelen esetben még sem alkalmazható, úgy ennek egyszerű magyarázata azon körülményben rejlik, hogy az ügyvédi rendtartás 62. §-a a prts 553. §-a 2. bekezdésének rendelkezését az ügyvéd által kiállított nyugták tekintetében megváltoztatta.

A telekkönyvi rendelet 69. §-a világosan intézkedik a fenforgó kérdést illetőleg: «Valamely meghatalmazott által kiadott okiratok nem adnak jogot a hatalmazó elleni bekebelezés vagy előjegyzés kérésére, ha egyszersmind a hatalmazó által kiadott fölhatalmazvány föl nem mutatattik».

Hogy a «meghatalmazott» alatt a telekkönyvi rendelet az ügyvédet is érti, kitűnik a telekkönyvi rendelet kibocsátásának idejében Magyarországon érvényben volt osztrák ideiglenes perrendtartásnak a képviselőre vonatkozó rendelkezéseiből. («Personen können auch durch Bevollmächtigte, die nicht Advokaten sind, verhandeln.»)

A telekkönyvi rendelet 69. §-ánál fogva még az előjegyzés sem lévén elrendelhető, a telekkönyvi hatóság a törlés iránt beadott kérvényt el fogja utasítani.

Ha a budapesti kir. tábla ennek daczára az előjegyzést elrendelendőnek találta, határozatát a telekkönyvi rendelet 77. §-ának utolsó bekezdésére alapítván, akkor tévesen határozott, mert az ügyvéd által kiállított nyugta önmagában nem tekinthető bizonyítéknak. A prts 166. §-a szerint bizonyítéknak csak az olyan okirat és okiratnak csak az olyan irat tekinthető, melyet az ellenfél maga állított ki, nem pedig egy harmadik személy. Az ügyvéd pedig mindaddig, míg a meghatalmazási viszony nincs igazolva, harmadik személy. A telekkönyvi hatóságnak nincs és nem is lehet tudomása a meghatalmazás tényéről, mert nem a végrehajtási ügy irataiból, hanem kizárólag a törlés iránt benyújtott kérvényből és mellékleteiből van jogosítva határozatának indokait meríteni. (Telekkönyvi rendelet 127—129. §§.)

Dr. DÉRI ERNŐ.

Iszákosság elleni törvény.

A német birodalomban ez idő szerint a társadalom szellemi életének legfontosabb tárgyát azon kodifikationális művelet képezi, mely az összbirodalom nevében, tehát a birodalmi törvényhozás útján az *iszákosság* ellen irányul, a szesz italok élvezetével s elárusításával való visszaélések legyőzésére. Egész szellemi mozgalmat idézett elő ezen kísérlet. A polgári egyletek, hatóságok, szaktestületek mind egész hévvel foglalkoznak vele. Tárgyalásai s fejtegetései már egy kis irodalmat állítottak elő. Nem is csoda. Egy oly nép élvezetéről van szó, melynek fényes tulajdonságai közé a nagy ihatóság is tartozik. Azért sokan, ezen szokás megtámadásában csakugyan a szent «italszabadság» jogosultságára is hivatkoznak, melyet a tervezet szabályai s tilalmai által erősen veszélyeztettnak találnak. Ily irányban maga a «*Ham-burger Nachrichten*» is felszólalt, mint mondják, az — itt szintén nagyon érdekelt — volt vaskancellár sugallatára azon érveléssel, hogy haszontalan az egész törekvés, mert a szigor csak a gyöngéket sujthatja, míg az erős organismusokat, melyek győzik az ivást s az italt szilárdul megállják, éppen nem érintheti. De a német partikularismus érdekei is sikra szállnak ellene. Ezek nem rokonszenveznek a birodalmi intézkedéssel, mely az országos autonomia jogkörébe vág. Czélszerűbbnek vélik az országos törvényt, illetőleg törvényeket, melyek a helyi viszonyokat és szükségleteket pontosabban méltathatják figyelemre. Így azonban csak részleges kodifikatio s alkalmi törvények keletkezhetnének; midőn kétségtelen, hogy sokkal czélszerűbb lehet egy rendszeres, biztos elvekre fektetett törvényalkotás, mely tüzetesen s lehetőleg

kimerítően foglalkozik mindazon kérdések megoldásával, melyek a szesz italokkal visszaélések tekintetében, a közjogon kívül a magánjogba s büntetőjogba mélyen bevágnak.

A német birodalmi törvényhozás azonban nem ingadozott. Hosszadalmasan, de ismeretes alaposságával járt el. Előzményei és sokoldalú előkészületei biztossá teszik a közérkölség szempontjából is annyira kívánatos sikert.

Már 1881. évben készítettett egy ily törvénytervezet, de csak részleges alkotás lévén, nem találtatott kielégítőnek. Időközben számos enunciatiók, javaslatok s kérelmezések jelentek meg, ezen reform sürgetésére. 1887-ben Zürichben a nemzetközi «Alkohol kongresszus» és azután Bécsben a hygieniai kongresszus nyilatkozott ily törvény szükségessége mellett. A birodalmi gyűléshez, szövetségtanácshoz s országos kormányokhoz petitiók s javaslatok érkeztek az alkoholizmus ellen. 1885-ben a birodalmi gyűlés petitionalis bizottsága foglalkozván vele, arról jelentést adott be. A Bundesrath több rendbeli javaslatot, melyek az iparszabadságot s magánjogot közelebből érinték, tett át a birodalmi kancellárhoz.

1886—1887. években beható vizsgálatok tartattak ezen reform körülményei s kivihetősége iránt. A porosz kormány előzőleg rendelkezett is a szesz- s bormérési üzletek szabályozása iránt, különösen egészségügyi szempontokból.

Egyesületek is alakultak az iszákosság elleni intézkedések előmozdítására. A szesz italokkal visszaélések elleni német egyesület most tartotta 8-ik évi közgyűlését, mely a birodalmi reformtervezetet határozottan helyeselte; csak a korcsmai üzlet korlátozása tekintetében téven módosításokat.

Magok a *jogászygyűlések* is foglalkoztak ezen tárgy megvitatásával. *Stettinben* a XIX. jogászygyűlés ily reform mellett határozott, különösen helyeselvén, hogy a «*Trunksüchtige*» nagykorúságuk megszüntetésével gyámság alá helyezzessenek; azon okadatolással, hogy köztapasztalat szerint ily embereknel az akarat szabadsága s ezzel a jogi cselekvés képessége is meggyengült, mivel azután a mások s különösen családjaik iránti kötelmek elhanyagolása karöltve szokott járni.

A *Kölnben* 1891. évi szeptemberben tartott XXI. «*Német Jogászygyűlés*» is tárgyalta ezen kérdést. A kormány tervezetét, mely vele közöltetett, lényegében helyeselte, nevezetesen az ipar- s magánjogi viszonyokra vonatkozó reform intézkedéseit. A többség azonban ellene nyilatkozott azon értelemben, hogy fenyítő szabályaival, a büntetőjogban külön, önálló kodifikatiót ne állítson elő.

Más szaktestületek is bevonták azt tanácskozásaikba. Így a szászországi, «*Medicinal Collegium*», mely a szokásos iszákosok kiskorúsítása mellett nyilatkozott, s különösen azon nézetet is védte, hogy az öntudatlan állapotban tett kárért felelőssé tétessék az, ki ezen állapotot önokozta részegsége által idézte elő.

A birodalmi kormány ezenkívül tanulmányoztatta a külföldi törvényhozások ilyenmü rendelkezéseit s ezeknek kifo-lyásait a gyakorlati életben; a tudomány tekintélyeinek véleményét kikérte s enquêteteket tartott. És mindezek felhasználásával s többszöri átdolgozás után most e napokban nyilvánosságra hozta a tervezetet következő czim alatt: «*Gesetzentwurf über die Bekämpfung des Missbrauchs geistiger Getränke*».

Nem lesz érdektelen azt tüzetesen megismertetni.

1. A vendéglői szesz italok kimérése s a pálinkával és spiritussal való kiskereskedési üzlet nyitásához külön engedély szükségeltetik. És ennek elnyerhetésére az üzlet *szükségessége* kimutatandó. 2. Ennek hiányán kívül megtagadható akkor is, ha bizonyossággal feltételezhető, hogy az tilos játékokra, tobzódásra, orgazdaságra vagy más erköcstelenségek előmozdítására fogna használtatni; vagy ha a megjelölt helyiség fekvése s minősége folytán nem felelne meg a rendészeti

szabályoknak. Azért is engedélyezés előtt a helybeli rend-
őrség s községi hatóság meghallgatandó. 3. Kiskereskedés-
nek tilos fél liternél kevesebbet kiszolgálni. 4. Az 5 ezer
lakosnál kisebb községekben más tárgyú kiskereskedéssel
össze nem köthető. 5. A felsőbb közigazgatási hatóságok
megállapítják az illető helyiségek építészeti, egészségügyi és
erkölcstekinteti feltételeit. 6. Az országos kormány szabá-
lyozza a nő-kiszolgálók alkalmazását. 7. Elrendelhető, hogy
a szeszes italok kimérése s a pálinkávali kiskereskedés reg-
geli 8 óra előtt meg ne nyitassék. 8. Vendéglősöknek, korcs-
márosoknak tiltva van helybeni élvezetre szeszes italt kiszol-
gálni azoknak, kik 16 ik évüket be nem töltötték s nagy-
koruak felügyelete alatt nem jelennek meg, kivéven az uta-
zás, kirándulás eseteit. 9. Tiltva van a vendéglősöknek,
korcsmárosoknak s pálinkával kiskereskedőknek, hogy szeszes
italt kiszolgáljanak a lerészegedetteknek s azoknak, kikről
tudják, hogy utolsó 3 év alatt részegségi botrányok miatt
mint szokásos «Trinkerek» jogerejüleg elítélve voltak.

A magánjogi beavatkozás tekintetében kiemelendő az,
hogy helybeni élvezetre italok hitelben nem adhatók, — a szálló
vendégek kivételével. A hitelezési követelések kereset tárgyai
nem lehetnek, sem másképen nem érvényesíthetnek. Azok,
kik részegeskedésük folytán ügyeiket nem kezelhetik vagy
családjukat s önmagukat szükségnek teszik ki, vagy mások
biztosságát veszélyeztethetik, nagykorúsági jogosultságukat
elvesztik, a kiskorúakkal hason joghelyzetbe tételnek ügy-
leti képesség tekintetében, a végrendelkezési képesség kivé-
telével. Annak folytán az ekkép kiskorúsítottak gyámot kap-
nak, ki őket a gyámhatóság helybenhagyásával «Trinker-
heilanstalt»-ba szállíttathatja.

Ezen szabályok áthágói 30 márkától 100 márkáig bir-
sággal és egy héttől 1 hóig fogsággal büntetnek; utóbbi
fokozatu büntetések sujtják különösen a korcsmárosokat, kik
16 éven alóliakat lerészegítenek; s azokat kik élet- s tűz-
veszélyes munkálatokat részegen kezdenek meg vagy lerésze-
gedve folytatják, valamint azokat is, kik nyilvános helyeken
botrányt okozó részegségben taláztatnak. Azok, kik 16 éven
alóli kiskorúakat szándékosan lerészegítenek, 30 márkáig vagy
egy heti fogságig fenyíthetők.

Különfélék.

— **Betű vagy szellem?** A következő sorokat vettük:

A napi lapok nem rég «30,000 frtos mulasztás» czim
alatt a budapesti kir. ítélő táblának egy méltán feltűnést
keltő határozatát közölték, mely eltérve az eddigi gyakorlat-
tól, kimondta azt, hogy igényperekben az igénylő nemcsak
tárgyalási, hanem esküvetélteli határnap elmulasztása esetén
sem élhet igazolással. Ezen határozat homlokegyenest ellen-
kezik egy korábbi táblai határozattal (11054/85.sz. Schreyer
végreh. törvény 127. l.), melynek értelmében «a végrehaj-
tási törvény azon intézkedése, miszerint igényperekben az
igénylő igazolással nem élhet, csak tárgyalási, nem pedig
esküvetélteli határnap elmulasztása esetén talál alkalmazást». E-
gyszerre megszűnt tehát jog lenni, a mi eddig jog volt és
bíró, ügyvéd, közönség tájékoztatlanul állnak szemben két
egymásnak ellentmondó felsőbíróági határozattal.

Joggal kérhetjük, vajon valamely kényszerítő szükség
forgott-e fen az eddigi gyakorlatról való eltérésre? Vajon oly
helytelen volt-e az eddigi gyakorlat, oly téves a törvénynek
eddigi értelmezése, hogy azt okvetlenül megváltoztatni, a közön-
ségnek ugyanezen forum határozata alapján megállapodott
jognézetét megengatni kellett? Közelebbi vizsgálat e kérdé-
sekre megadja a választ.

A végrehajtási törvény 97. §-a egész általánosságban ezt
mondja: «Igényperekben az igénylő igazolással nem élhet». Mi
volt ezen rendkívül szigorú intézkedés célja? Nem egyéb,
mint az, hogy a hitelező követelésének gyorsabb érvényesíté-
se érdekében megakadályozza alaptalan igényperesek huzás-
halasztását, melynek egyik leghatályosabb eszköze az 1881:
LX. tcz. életbelépése előtt éppen a tárgyalási határnapok
szándékos elmulasztása és hosszadalmas igazolási perek meg-
indítása volt. Csak hogy a törvény *betűje* tulterjed annak
intentióján és többet látszik mondani, mint a törvényhozó

mondani *akart*. Az igazolás kizárásának csak addig van ér-
telme, a mig az a peres eljárás befejezésének késleltetésére
alkalmas lehet, nem vonatkozhatik tehát oly cselekményekre,
melyek az eljárás befejezése, sőt az ítélet hozatala után merülnek
fel. De különösen nem vonatkozhatik a *jogerős* ítéletet követő
cselekményekre, minők az eskü-készség bejelentése vagy az
eskü letétele, mert az ügy ezen stadiumában az igénylőnek,
kinek részére az eskü megítéltetett, már nem állhat érdeké-
ben megnyert ügyének végleges befejezését és ezzel a lefog-
lalt ingóknak a bírói zár alól való feloldását, költségei sza-
porításával szándékos mulasztás és igazolás útján késleltetni.
Az igazolás kizárása az igénylőt jogerős ítélettel kimondott
jogaitól fosztaná meg: ezt a törvény nem czélozhatta. Nem
is czélozta, mert a törvény csak *látszólag* mond többet, mint
a mi a 11054/85. sz. táblai határozatban van kifejezve. «Igény-
perekben az igénylő igazolással nem élhet»; meddig terjed a
per, a peres eljárás? A 1868: LIV. t.-cz. 246. §-a szerint
a per érdemét eldöntő ítélet hozataláig. Tehát minden cselek-
mény, mely a jogerős ítélet hozatalát követi, a tulajdonképeni
peres eljárás keretén kívül esik. E szerint helyesen járt el a
budapesti kir. ítélő tábla, midőn 11054/85. sz. határozatában
a törvény betűjének és szellemének megfelelőleg a tulajdon-
képi peres eljárás korlátai közé szorította a 97. §. igazolási
tilalmát, ellenben tévesen kiterjesztőleg magyarázta e törvény-
szakasz szövegét, midőn kizárólag a betűhöz ragaszkodó leg-
ujabb határozatát hozta.

Hogy az anyagi igazságnak az első felfogás felel meg
inkább, az kétségtelen. Hisz az igazolás megadásával ez eset-
ben a bíróság érvényt szerez egy jogerős ítélet rendelkezé-
seinek, lehetővé téve a megítélt eskü letételét és ezzel a felek
jogainak az ítélet értelmében való megállapítását. Ellenben
az újabb határozat egy vétlen mulasztás miatt egyszer s
mindenkorra elüti a felet ugyanazon igénytől, melyet az
érdembeli ítélet esküjétől feltételezetten jogosnak ismert el.
Itt tehát nem a bíró, hanem a vak véletlen ítél. Már pedig
ha valamely, akár alaki, akár anyagi jogkérdésben kétely merül
fel, a kérdés eldöntése ne a véletlen játékának, hanem az
anyagi igazság érvényre jutásának kedvezzen.

Reméljük, hogy a budapesti kir. ítélő tábla a vitássá tett
jogkérdést mielőbb tanácsainak összülésében fogja eldönteni
és pedig abban az irányban, melyet a törvény szelleme, a
méltányosság és anyagi igazság jelölnek ki.

(L. lapunk mai számának mellékletén a 505. sz. eset. Szerk.)

— **A végrehajtási törvény magyarázata, Imling Konrád**
eme egy tudományos, mint gyakorlati tekintetben hézagpótló
műve második kiadásban megjelent. Az új kötet a szerző
1884. évben megjelent művének nemcsak névleg, de igazán
«javított és bővített» kiadása, mely a vonatkozó tudományos
irodalom, az összehasonlító jogtudomány és különösen a gya-
korlat újabb fejleményeinek lelkiismeretes figyelembe vételével
készült. A 32 ivre terjedő mű ára 4 frt 50 kr. Bővebben
visszatérünk rá.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék
ügykimutatása** 1891. évi október havában. Érkezett 6475,
mult havi hátralék 1344, volt elintézendő 7819. Elintéztetett
ülésben 5145, ülésen kívüli 1529, összesen 6674. Maradt
hátralék 1145.

— **Előfizetési felhívás.** Néhaj Emődy Dániel sárospataki
jogtanár művét «A magyar magánjog tankönyvét» fia közre-
bocsátja. A bevezetés, általános rész és a vagyonjog fogják
képezni az I. kötetet, mig a II. kötet a kötelmi, családi és
örökösödési jogot tartalmazandja. Az első kötet 1891. évi
december hó 15-én, a második kötet pedig 1892. évi ápril
1-én postára adatik. Az egész munka előfizetési ára 5 frt.

— **«A magyar korona országainak helységnévtára»** újabb
kiadására hirdet az orsz. statisztikai hivatal előfizetési felhívást.
A munka két részből fog állani, az általános és betűrendes
részből. Az általános rész tartalmazni fogja a megyei és
járás, a törvényszéki, tanügyi és egyházi, közlekedésügyi,
földmívelésügyi, katonai és pénzügyi beosztást. A betűrendes
rész, mely a tulajdonképeni Magyarországot és Horvát-
Szlavonországot elkülönítve fogja tartalmazni, az egyes
helységeket mutatja betűsoros egymásutánban. A munka
ára 4 frt előfizetési árban van megállapítva, a bolti ár 7 frt.

*A budapesti ügyvédi kamarának a Btk. módosítása tárgyá-
an tartott közgyűléséről legközelebb szólnunk.*

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Reformtörékvések. *Justus.* — Pár szó a jogi szakoktatás reformjához. Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakad. tanártól. — Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól, a győri kir. ítélő tábla elnöki titkárától. — *Jogirodalom:* A végrehajtási törvény magyarázata. Irta dr. Imling Konrád. kir. curiai bír. II. javított és bővített kiadás. Franklin-Társaság 1892. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti kir. aljárásbírótól. — W. Vocke: Handbuch der Rechtspflege in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Igazolás az igényperben. Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. tábla elvi jelentőségű határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — A buda-ügyvédi kamara közgyűléséből. (Dr. Schwarz Gusztáv és Mózes László ügyvédek indítványai a Btk. módosítása tárgyában.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Reformtörékvések.

A büntető novella tárgyában összehívott enquete tanácskozásai végök felé közelednek, és az enquete elé kitűzött feladat nagy része már meg van oldva. Az elfogadott határozatok mélyreható változásokat kontemplálnak büntetési rendszerünkben. Ha ezeket általánosságban akarjuk jellemezni, akkor mindenekelőtt feltűnik az, hogy az egész Európában felmerült reformirányok az enquete működésében is kifejezésre jutnak.

Kimondotta az enquete, hogy a 16—18 éves életkor számára a büntetőtörvényben külön kategória állítandó fel, hogy a feltételes szabadon bocsátás és javító intézetbe való küldés intézménye a mainál hatályosabb módon kifejlesztendő, hogy a pénzbüntetés részletekben is törleszthető legyen, és kimondotta azon különben önként érthető helyes elvet, hogy a vizsgálati fogság a kiszabott büntetésbe rendszerint egészében beszámítandó.

Kimondotta az enquete azt is, hogy a feltételes elítélés intézményét nemcsak elvileg helyesnek, hanem egyszerűen hazánkban veszély nélkül és a mai viszonyok közt behozhatónak tartja. Ez utóbbi kijelentés különösen fontos. Az a kérdés, hogy a feltételes elítélés nagy és helyes reformeszmé, ma már el van döntve, és a vita ma már csak a körül forog, hogy országunk műveltségi állapota megtűri-e ezen intézményt, és hogy bírói karunkra megnyugvással bízhatjuk-e annak kezelését. Ezen még vitatott kérdések elsőjére, a mi véleményünk szerint, a felelet nem lehet kétes, mert szerintünk — a keletet kivéve — nincs oly európai ország, melynek népe a feltételes elítélés intézményének behozatalára elegendő műveltséggel ne bírna. De megvalljuk, hogy aggódtunk az enquete-nek a másik kérdésre adandó felelete tekintetében. Az intézmény ellenfelei annyiszor és oly erősen hangoztatták bírói karunknak képtelenségét ezen intézmény helyes kezelésére, hogy mi, a mi ellenkező meggyőződésünk dacára is, féltünk attól, hogy az enquete szintén ezen nézet mellé csatlakozik.

Az enquete ezt nem tette, és mi annak kétszeresen örülünk. Örülünk az intézmény érdekében, de örülünk azért is, mert bírói karunk megmenekült attól a szegénységi bizo-

nyítványtól, melyet az képezett volna, hogy a nagyrészt bírákból álló tanácskozmány a bírói kart az intézmény kezelésére képtelennek nyilvánítja.

Igen fontos határozata továbbá az enquete-nek az, hogy az öt évi fegyházmaximumnál nem erősebben sujtott büntetetek tekintetében a Btk. 92. §. fenforgása esetén a minimumot 3 havi börtönre leszállítandónak tartja, s így a börtönbüntetés két minimumot nyer, egy hat hónapost és egy három hónapost. Ezen kijelentés gyakorlati oldala az, hogy ennek értelmében számos bűncselekménynek, pl. a minősített lopások sokszor felpanaszolt tulmagas minimuma felére szállna le.

Ezen kívül az enquete a tulajdon elleni kihágás fogalmát kibővítette, a csalásnál az indítványi kérdést szabályozta, s egyáltalában a vagyon elleni bűncselekményeknél az indítványnak az örökösökre való átszármazását állapította meg. —

Ugyanaz a reformjelleg, mely az enquete munkálataiban nyilatkozik, áthatja egyszersmind az ügyvédi kamarának az igazságügyminiszterhez ugyancsak a büntető novella tárgyában intézendő és a múlt heti közgyűlésen elfogadott feliratát is, sőt a reformirányzat itt, mint ez a jogászság legszabadabb részéhez illik, még erősebb, mint az enquete-ben. Azon reformokat, melyeket fen elősoroltunk, a kamara is óhajtja, annak kivételével, hogy a kamara a minősített lopások mai magas büntetéseit nem az enquete által javasolt formában, hanem a büntetési tételnek általános leszállításával, tehát az enquete javaslatánál hatályosabb módon kívánja eszközölni. Figyelemreméltó a kamarának nagy gonddal készített feliratában azon vélemény, hogy az indítványi bűncselekményeknél az indítvány megtételének határideje azon esetben, ha a károsult vagyonilag kielégítve nem lett, az elévülési határidő végéig kiterjesztessék, továbbá, hogy az indítványi határidő véten elmulasztása esetén az igazolás megadható legyen. Leginkább figyelemreméltó a felirat specialis javaslatai közül az, mely a női becsület hatályosabb megvédését célozza. A kamara kimondja, hogy a 14—16 éves leányok elbácsábitása, valamint a házassági ígérettel való elcsábitás általában és végre hogy kerítés vétséget képezzenek. Az enquete ez irányban csupán a kerítés tekintetében hozott és pedig a kamaráéval egyértelmű határozatot, míg az elcsábitást büntetendő cselekményül felveendőnek nem találta.

Nézetünk szerint a viszonyok fejlődése a kamarának fogigazat adni. A természetes igazság követelményei minden technikai és politikai aggodalmon és idegenkedésen keresztül utat fognak maguknak törni és végre is mellőzhetetlen lesz a büntetendők sorába azt a jogsértést is felvenni, a mely az elcsábitás által elkövetetik és a mely nem kisebb, mint sok más büntetendőnek nyilvánított jogsértés.

Nehéz volna megmondani, hogy az enquete és a kamara által elfogadott javaslatok közül mennyi fog közel jövőben a törvénybe átmenni.

Az tény, hogy két egymástól annyira távol álló testület, mint a minő az enquete és a kamara, egyértelműleg és félre nem ismerhető határozottsággal nyilatkozik ugyanazon irányban a reform szükségessége felől.

Ez már magában véve elég súlyllyal bír arra, hogy ne veszzen el hatástalanul.

Justus.

Pár szó a jogi szakoktatás reformjához.¹

Nem akarom állítani, hogy nem léteznék oly felekezeti jogakadémia, mely a tanárok száma, képesültsége, vagy más tekintetben kívánni valót ne hagyna fön, — ez lehetséges. Ámde ezt éppen a közokt. kormányának kell tudnia, mert óratervek, létszám s más statisztikai kimutatások hozzá mennek s az összeköttetés ezerféle szálainál fogva a minisztérium minden fontosabb mozzanatról értesülve lehet. Ha van ily intézet, bünhödjék az nyiltan, vagy pedig fentartósága kényszeríttessék a hiányok megszüntetésére. Itt különben megjegyzem, hogy tudvalevőleg a jogegyetemen is vannak nem csekély fogyatkozások, hiányok. Egyébiránt számos nehézségen segíthetne a felsőbb s különösen a jogi szakoktatás ügyének törvényhozási rendezése. Ily törvényben — a középiskolai törvény analógiájára — biztosíthatná magának a kultuszminiszter azt a jogot, hogy a felekezeti akadémiáktól is, ha ott feltűnő hiányokat, vagy éppen visszaéléseket tapasztal, háromszori megintés után megvonhassa a nyilvánossági jogot.

Inkább a vizsgálási technika, mintsem elvek szempontjából kifogásolom a miniszt. «Vázlat» 13. pontjának ama intézkedését, hogy a bizottságban csak két jogtanár legyen, mert így megtörténhetik, hogy a magánjog tanára büntetőjogot, a köz-, vagy nemzetközi jogé (ha ezek is fel lesznek véve) pénzügyi jogot stb. fog kérdezni, a mit én ily fontos alkalommal meg nem engedhető dilettantismusnak tartok. Én azt vélem legcélszerűbbnek, ha a vizsgálati tárgyak előadó szaktanárai, ha nem is mint *szavazók* — tekintettel, hogy az igazságügyminiszter kinevezettjei a tanárokkal egyenlő számban vesznek részt — de legalább mint *kérdőzők* szerepelhessenek a vizsgálaton, magától értetődően, hogy minden más bizottsági tagnak minden tárgyból szintén szabad legyen kérdéseket tenni. Ellenben a bizottság szavazó-tagjai: a kultuszminiszter által kinevezett elnök és két jogtanári tag, meg az igazságügyminiszter által kinevezett két más (felsőbirósági, bírósági, ügyvédi kari, stb.) tag lennének.

Azonban, minthogy itt *nem gyakorlati, hanem elméleti* vizsgálatról van szó — gyakorlatinak ott van az ügyvédi, a bírói s a még szervezendő gyakorlati közigazg. vizsgálat — én az egész komplikált szervezet helyett célszerűbbnek látnám itt is az *érettségi vizsgálatokat venni mintául*. Tartassanak az egyes akadémiákon a rendes és javító, valamint ismétlő vizsgálatok pontosan megállapított időkben, pl. június végén s szeptember elején, továbbá januárban s azokon az államtudományok ellenőrzését egy miniszteri biztos képviselje, ki a gyakorlat, vagy elmélet kitűnőségei közül lenne veendő.

Föltétlenül helyesnek tartom ellenben a tervezet amaz egyik főfontosságú vezéreszméjét, hogy a kötelező doktoratust, ezt a szerencsétlen intézményt, mely a magyar jogi tudományosságot és különösen a budapesti tudományegyetem jogi karát oly hosszú időre megnyomorította — a leghatározottabban elejti.

Üdvözlöm azt az irányt, melyet a «Vázlat»-ban halványan felcsillanni látok, s mely, azt hiszem, a közel jövőben egészséges és erőteljes arányokban fog kidomborodni: a jog- és u. n. államtudományok merev elkülönítésének elejtését.

Szívesen látom a vizsgálati mozzanatok közé az írásbeli, zárt helyen készítendő dolgozatok fölvételét is, mert míg ez egyrészt emeli e fontos kvalifikationális vizsgálat szigorát, addig másrészt egészséges ellenhatás ama mostani szomorú körülmény ellen, hogy jogászaink, a leendő ügyvédek, bírák, közigazg. hivatalnokok nem hogy jobban belejönnek a fogalmazásba, de tanpályájukon ugyyszólván elfeledik azt, a mire oly felette nagy szükségük volna. Így született meg aztán a magyar «stilus kuriális», ez érdekes nyelvészeti ször-

nyeteg, melyet aggódo szeretettel vett gondoskodása alá csak nemrég is egyik táblai elnökünk.

Nem tartom azonban célszerűnek az írásbeli vizsgálat elhelyezését a két szóbeli közé; vagy előzze meg a szóbelieket s legyen annak alapföltétele, mint az érettségénél; vagy pedig azok után következzenek, mint az egésznek betetőzése. Azt is pontosan meg kell állapítani, mi történjék akkor, ha a jelölt a szóbelit sikerrel kiállja, de a közép-, vagy a végére helyezett írásbeli vizsgálatát el nem fogadható.

Nagyon szükségesnek találom azt is, hogy a «Vázlat» az ismétlések lehetőségét korlátozza s így a teljesen képtelen, vagy egészen hanyag elemeket a jogi pálya előzönlésétől vissza akarja tartani, bár ha a külön államtud. államvizsgálat s éppen jelen állapotjában megmarad, a jogi rigorosumon végleg elbukottak oda fognak tódulni s a közigazgatást boldogítják.

Itt azt is kiemelem, hogy oly nagyon összetett, következképpen nehezen mozduló vizsgáló testületet, mint aminőt a «Vázlat» tervez, bajos lesz minden jogász tetszése szerint hat hetenkint, három hónaponként stb. megmozdítani. Van olyan és pedig nem utolsó felekezeti jogakadémiánk is, a melynek székhelyén nem csak felső-, de még járásbiróság sincs, hova tehát a vizsg. bizotts. tagok, úgy lehet, nagyobb része esetleg mindig távolabbról lesz kénytelen utazni. Ezért én a rendes, javító és ismétlő vizsgálatok határidőit lehetőleg kumulálni óhajtanám, úgy, hogy egy-egy akadémián évenként a szeptemberi és júniusi terminusokon kívül legfeljebb még 2—3 vizsgálati terminus legyen. Ez joghallgatóinkat is nagyobb rendre fogja szoktatni.

Ime, ezek azon megjegyzések, melyeket a jogi szakoktatás, jobban mondva vizsgálati rendtartás reformálására összehívandó enquête munkálkodásának alapját képező miniszteri «Vázlat» lelkeben felidézett.

Szóltam «sine ira et studio», a legteljesebb nagyrabecsüléssel és hálával a jelenlegi közokt. kormány jó szándékai iránt; de szóltam teljes őszinteséggel, leplezetlenül mindenütt, a hol az ügy iránti odaadó szeretet a véleményem szerint hibás tervezések megigazítására sarkalt. Ha ez az egyszerűség itt-ott tán tulságosan rideggé tette is őszinteségemet, ez csak azért van, mert mindig azt tartám szemem előtt: «Amicus Plato, sed magis amica Veritas».

Dr. BARTHA BÉLA.

Észrevételek

az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve.¹

IV.

A javaslat 2. §-a két intézkedést tartalmaz, t. i. az örökösödési eljárást a kir. járásbiróságok hatáskörébe utasítja, s a perrendtartás 580., 581. §-aiban szabályozott hirdetményi eljárást továbbra is fentartja.

Annyi bizonyos, hogy a perenkivüli örökösödési eljárásnak a kir. járásbiróságok kezében összpontosítása az eddigi állapottal szemben célszerű ujitásnak mondható.

Ezentul tehát az örökösödési ügyek közül csupán a perek fognak a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozni, a perrendtartás 37. §-a alapján.

Ugy látszik mintha ezzel a peres és perenkivüli hagyatéki ügyek illetősége egymástól elkülönítve, minden kétséget kizáró szabályozást nyert volna.

Mindamellet vannak illetőségi kérdések, melyek a novellában megoldást nem nyertek.

Miután az 1868-iki örökösödési eljárási törvényben a perenkivüli eljárás a peres eljárással a perre utasító végzés által mintegy össze van kapcsolva, szükséges minden kétsé-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 44., 45. és 46. számban.

¹ Az előbbi közl. I. a 42., 44. és 45. számban.

get kizárólag meghatározni, hol végződik a perenkivüli u. n. hagyatéki bíróság illetősége s hol kezdődik a perbiróság eljárása.

De nézzük egyenkint az eseteket:

1. «A perrendtartás 587. §-a nem mondja meg határozottan, hogy melyik bíróság hozza meg a perre utasító végzést, az-e, mely a hagyatékot tárgyalta, vagy az, mely a perben itélni fog, s éppen azért a m. kir. igazságügyminiszterium 24143/1888. sz. rendeletével a kir. Curianak azon gyakorlatát közölte a bíróságokkal tudomás és figyelembevétel végett, hogy: «minden esetben csak az örökösödési per bírója, tehát az 1868: LIV. tcz. 37. §-ához képest csak a törvényszék van hivatva a perre utasítás kimondására, illetve a perre utasító végzés meghozatalára.» A birói gyakorlatnak ezen megállapodása minden további kétely megelőzése okából a novellába felveendő.

2. «Eddig a hirdetményi eljárás a törvényszékhez tartozott, ha tehát a perrendtartás 580. §-a alapján kibocsátott hirdetmény folytán örökös jelentkezett, ezt a törvényszék utasította perre az 580. §. utolsó pontja alapján.

Ezentul azonban a járásbiróság fogja a hirdetményt kibocsátani, s az igénylő örökösök is ott fognak jelentkezni; kérdés tárgya lehet az: hogy ily esetben is a törvényszék lesz-e illetékes a perre utasító végzés meghozatalára, s ha igen, — mi iránt a fenti miniszteri rendelet után kétség nem lehet, — a novellában határozottan kimondandó, hogy a járásbiróság ily esetben is a perre utasító végzés meghozatala végett az iratokat a törvényszékhez beterjeszteni tartozik.

3. A perrendtartás 588. §-a nem mondja meg azt, hogy a peressé vált hagyaték biztosításáról melyik bíróság tartozik gondoskodni, a mennyiben ezen kifejezés a «bíróság» alatt az 1868-iki örökösödési eljárási törvényben, hol a hagyatéki bíróságot, hol pedig a perbiróságot kell érteni; a kir. Curia ugyan a zárlat elrendelését a hagyatéki bíróság hatásköréhez tartozónak mondta ki, miután azonban mind e mai napig a gyakorlat e tekintetben igen változó, mert némely esetben a törvényszék és más esetben a járásbiróság rendeli el a zárlatot, — ezen kérdésre is ki kellene a novellának terjeszkednie s azzal kapcsolatosan a zárgondnok kinevezése, megszámlaltatása s a zárlattal összefüggő egyéb kérdéseket, melyek iránt eddig az 1868-iki örökösödési eljárás szintén nem intézkedik — szabályozni.

A novella 2-ik §-ának másik fontos intézkedése az, hogy a perrendtartás 580., 581. §-aiban szabályozott hirdetményi eljárást továbbra is fentartja.

Az a körülmény, hogy némely esetben hivatalból, s más esetben a felek kérelmére indítatik meg az eljárás, nem tette indokolttá eddig sem azt, hogy a bíróság kétféle eljárást kövessen, s most, miután a javaslat 7. §-a szerint, ha ingatlanok maradtak s örökösök halála után 3 hónap alatt az örökösödési eljárás folyamatba nem tétetett, hivatalos beavatkozásnak lesz helye, s ez által a hirdetményi eljárás a vidéken — népünk indolentiáját tekintve — az eddiginél jelentékenyebben szűkebb körre fog szorítkozni, még kevésbé látom szükségét a hirdetményi eljárás további fentartásának.

Nem akarom bővebben ismételni a hirdetményi eljárás czélszerűtlensége tárgyában ugy általam e lapok hasábjain, valamint mások által más helyeken felhozott érveket, csak röviden érintem azt, hogy a hirdetményi eljárás fentartása sem az igazságszolgáltatás, sem a felek, sem az államkincstár érdekében nem kívánatos.

Ha a peres eljárás terén évtizedek óta sürgeti a jogászvilág a szóbeliség és közvetlenség behozatalát, s ezt oly hüvös gyógyszernek tekinti, mely igazságszolgáltatásunk minden baját egyszerre gyökeresen orvosolni képes, csodálnunk kell, hogy a perenkivüli eljárás legfontosabb ágában, az örökösödési eljárás terén, hol a szóbeliség és közvetlenség már részben fenáll, a további reformok nem ezen helyes alapon

terveztetnek, hanem a mellett a nehézkes, megbízhatatlan s a bírónak tévedésbe ejtésére alkalmas írásbeli (hirdetményi) eljárás fentartatik. A felek egyszeri kihallgatása, egy tárgyalás több biztosítékot nyújt az ügynek helyes elintézésére, mint bármely kérvény, mely — a vidéken rendszerint — zugírások által szerkesztetik.

A felekre nézve, kiknek érdekében talán a hirdetményi eljárás fentartatni céloztatik, sem látok abban semmi előnyt, sőt hátrányosnak tartom azt. Az, hogy a tárgyalási eljárást megkülönböztetésül a hirdetményitől «hivatalos beavatkozásnak» nevezik, magában véve nem sokat jelent, mert a hirdetményi eljárásnál is a bíróság intézkedése, «beavatkozása» nélkül az ingatlanokat átírni nem lehetett eddig sem, ez is tehát beavatkozás, csak hogy más alakban nyilvánul; s jövőre a 7. §. szerint bármit tegyen a fél, a birói beavatkozást ki nem kerülheti. Ily általános jelszavak sokszor célzatosan s helytelen irányban szoktak használtatni. A valódi u. n. birói beavatkozás a hirdetményi beavatkozásnál a felekre nézve előnyösebb azért, mert amannál az örökösödési viszonyokat a bíró hivatalból nyomozza s hivatalból szerzi be az ahhoz szükséges adatokat, míg a hirdetményi beavatkozásnál az egészen a felet terheli.

A mi a költségeket illeti, a minimumra leszállított tárgyalási költségek minden esetben előre meghatározhatók s csekélyebbek lesznek, mint a hirdetményi eljárás összes költségei, a melyek mellett sok esetben, péld. ha a telekkönyvi állapotok rendezendők, a tárgyalási költség sem lesz elkerülhető.

Az államkincstár szempontjából pedig a hirdetményi eljárás határozottan káros. A dolog rendje azt hozná magával, hogy az örökös csak azon vagyon után fizessen átruházási illetéket, a mely néki a bíróság által átadatott. Ebből következik, hogy a hagyatéki birói eljárásnak az illetékügyi eljárással szoros kapcsolatban kell lenni, vagyis az illetékkiszabási eljárás csak akkor vegye kezdetét, a mikor már biróilag meg van állapítva, hogy ki mennyit örökölt. S ez a hivatalos beavatkozás esetén az 1881: XXXIV. tcz. és az azt kiegészítő miniszteri rendeletek által czélszerű szabályozást nyert.

A hirdetményi eljárásnál azonban, a mint tudjuk, a birói és pénzügyi közegek egymástól elkülönítve, mintha egymáshoz semmi közük nem volna, végzik dolgukat. A felek bejelentik illeték alá azt, a mit éppen — a büntetés kikerülése végett — szükségesnek találnak, s a bíróságnál az összes hagyatéki vagyonnak hirdetményi uton való átadását kéri, a kérvényhez pedig becsatolnak egy nyugtát, mely bizonyítja azt szokott rövidséggel, hogy: X. Y. örökösök után A. B. örökös hagyatéki illetéket fizetett, s a bíróság ezzel az illetékfizetési kötelezettséget leróva látván, e tekintetben további eljárásra magát hivatva nem érzi.

A hirdetményi eljárásnál sem a bíróságnak nincs tudomása arról, hogy mi után fizettetett az illeték, sem a pénzügyi hatóságnak arról, hogy mely vagyont adja át a bíróság az örökösöknek. S ebből a kincstárnak igen nagy kára van; éppen azért megfoghatatlan, hogy nálunk, hol a kincstári jövedelmek szaporítása államkormányzati szempontból nem mellékes dolog, csupán azért, hogy némely örökösök a látszólagos hivatalos beavatkozástól megkíméltesse, nemcsak eddig fentartatott a hirdetményi eljárás, de az még jövőben is fentartatni tervezetik, dacára annak, hogy az az államkincstár bevételeit lényegesen csökkenti.

De e mellett a felekre is sokszor igazságtalan illetékfizetésnek okozója az. Mert abból, hogy valakit a községi előljáróság az adóhivatalhoz mint örökösöt bejelent, nem következik még az, hogy azt a bíróság is el fogja örökösnek ismerni; s az örökösödési arány, az osztályrész kielégítések, terhek megállapítása, ezek mind olyan kérdések, melyek csak a tárgyalás során nyernek elintézt, s melyekről a kincstári közegeknek oly esetben, midőn hivatalos beavatkozásnak nincs

helye, semmi tudomásuk nincsen, ezek nélkül pedig helyes illetékkiszabási eljárás nem képzelhető, s éppen azért nem csoda, ha nálunk az illetékkivetések elleni panaszok napirinden vannak.

Mindezen okoknál fogva a hirdetményi eljárás eltörlését, s minden esetben a hagyatéki tárgyalás behozatalát az örökösödési eljárási reform legelső főelvének kell tekintenünk.

Dr. MARKÓ SÁNDOR.

A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.¹

A tiszti gyűlésről.

Mint fentebb jeleztem, ennek összehívását és az iránti meghallgatását, megindíttassék-e a becsületügyi eljárás vagy sem? eltekintve attól, hogy a tiszteket a szolgálat teljesítésében akadályozza, feleslegesnek, s az egész eljárás lebonyolítását a becsületügyi bizottságra ruházandónak tartom.

A jelenlegi rendszer hátrányai, hogy a tiszti gyűléseken nem combattans csak akkor vehet részt, ha nem combattans ügye tárgyalatik, továbbá, hogy nem egyformán s nem hasonló számban alakíttatnak (főtisztek felett legalább 12, törzstisztek s tábornokok felett legalább 8 tag), hogy a szavazás, bár írásbeli, de nyilvános s a szavazó jegyek aláírása által még meg is örökíttetik. Ennek az a következménye, hogy a katonaságnál uralkodó függés következtében, különösen a kisebb rangú tisztek szavazata, s kivált azon esetben, ha a magasabb rangúaknak véleménye sejtethető, elveszti az önállóság jellegét és a szavazatok, habár talán önkénytelenül, de mégis befolyásoltatnak. Ha a tiszti gyűlésen elnöklő legmagasabb rangú tiszt, egyéni nézetének nem is ad szavakba foglalt világos kifejezést, de az a tárgyalás folyamán, a tárgyalás vezetésének módjából, egyes kifejezésekből vagy jelekből kitűnik, — pedig ez a legtöbb esetben úgy van, — akkor a gyűlés tagjai már bizonyos befolyás (impressio) alatt állanak s a katonai függés a vélemények és különösen a szavazatok nyilvánításában, — lehet hogy az anyagi igazság javára, lehet hogy hátrányára, — de mindenestre érvényesül s ez a tárgyilagosság rovására történik.

A legkevesebb tehát, a mit kívánni lehet — ha a tiszti gyűlések mégis fentartatnának — az, hogy titkos szavazás hozassék be.

Kifogásolandó továbbá, hogy a tiszti gyűlés által elrendelt részletes vizsgálatnak befejezése után a vizsgálati iratoknak a terhelt által leendő betekintése nincs feltétlenül megengedve, hanem a választmány elnökének engedélyétől van függővé téve. Ezen intézkedés a védelem szabadságát korlátozván, mint ilyen kiküszöbölendő s az iratoknak betekintése ezen stádiumban feltétlenül megengedendő lenne.

A tiszti gyűlés meghallgatását csak azon egy esetre korlátoznám, ha a becsületügyi eljárás kikerülése végett rangjukról lemondott, vagy becsületügyi szennyfoltot maga után nem vont tett miatt hadi törvényszéki uton elbocsátott s ezután éveken át kitűnő magaviseletet tanúsított volt tisztek és hadapródok a tiszti rang (hadapródi kitüntetés) újradományozásáért folyamodnak. Ez esetben illetékes forumnak tartom a véleménynyilvánításra azon csapattest (ezred, önálló zászlóalj) tisztikarát, a melynél az illető a kérvényezés alkalmával szolgál. Ezen tisztikar ismeri legjobban a kérvényezőnek szolgálati és társadalmi magaviseletét, javulását, képességeit, törekvését s így hivatva van ez esetben a felett véleményt nyilvánítani, vajon a folyamodó kérelmét teljesíthetőnek találja-e, vagy sem. De ez esetben is a kérdés titkos szavazás által döntessék el.

A védelemről.

Előre bocsátom, hogy elismerem, miszerint katonai becsületügyi bizottságok előtt védői hivatást csak tiszt telje-

síthet; ezen felfogás mellett hosszasan lehetne érvelni, de miután ez minden hadseregnél általánosságban elfogadott elv, ennek bővebb indokolását szükségtelennek tartom. Nem zárkozhatom el azonban attól a nézettől, hogy a védelem szükségtelen és helytelen korlátozása nyilvánul abban, hogy védő csakis a terheltnek fegyverneméhez (szolgálati ágához) tartozó, tettelegesen szolgáló, a terhelttel legalább is egyrangú és századosnál nem kisebb rendfokozatu tiszt lehet; s hogy a védőnek választott tiszt a védelmet csakis saját parancsnokának írásbeli engedélye mellett vállalhatja el.

A védő tiszte oly magasztos s oly egyéni tulajdonságokat igényel, hogy a védő személyének megválasztásában a terheltet nem kellene ok nélkül korlátozni.

Ez főként a bizalom dolga s nehéz annak magyarázatát adni, hogy miért legyen a védő csupán saját csapatbeli aktív tiszt? miért van az arra első sorban hivatott hadbíró — katonai állományuak ügyében — attól eltiltva? s miért tétesék a védelem elfogadása a parancsnok engedélyétől függővé? Nem mondom, hogy köteles legyen mindenki a védelmet elvállalni, de ha — felkérés folytán — valaki elvállalta, a katonai hatóságok előtt ez éppen nem kellemes tisztet, nem kellene a fegyvernem, rang és engedély tekintetében megszorításokat tenni.

Ellenkezőleg kimondandó lenne, hogy a védőnek választott tiszt, a tárgyalás idejére a szolgálat alól felmentendő s ebbeli hivatásának teljesítésében nem akadályozandó; továbbá, hogy a terhelt szabadon választhat védőt, bármely fegyvernem vagy szolgálati ág tisztjei közül, tekintet nélkül a rangra, s tekintet nélkül arra, vajon a védő tettelegesen vagy tartalékos tiszt-e? Mert fel kell tételezni, hogy ha valakit méltónak tartottak arra, hogy tisztté neveztessék ki, annak épügy, mint a tettelegesen állományuak, helyes érzékkel kell birnia a katonai állás-becsület (Militär-Standes-Ehre) felől, mert különben nem lehetne tiszt. Sőt a tartalékos tisztek a kisebb függésnél fogva, ezen hivatás betöltetésére még inkább alkalmasak, mint a tettelegesek, s ha a terhelt netalán helytelen választást tesz, ez tisztán az ő dolga, de nem lehet indok arra, hogy ha valaki iránt bizalma van, annak gyakorlati érvényesítésében rang-, fegyvernem-, aktivitás különbségek vagy a parancsnok engedélye által gátoltassék.

Végül kimondandó lenne, hogy a hadbírák mint jogi képzettségük, tiszti rangjuk és foglalkozásuk által (mert hiszen egy személyben vádlók és védők) erre különösen hivatott egyének, tekintet nélkül a rangra és terheltnek fegyvernemére (szolgálati alkalmazására), a védői tisztet felkérés folytán minden katonai becsületügyi bizottság előtt szabadon gyakorolhatják. Itt is csak ismételhethet, hogy — függőségük megszüntetése esetén — ezek lesznek a leghivatottabb és legjobb védők.

A bizottság elnökének azon joga, hogy ha a tárgyalás alkalmával a terhelt vagy védője a védelem határait túllépne, *«a tiszti állásnak megfelelő nézetek felől sértőleg nyilatkozik,* azoktól a szót megvonhatja, igen *præcarius* intézkedés, esetleg korlátozhatja a védelem szabadságát, mert vitás kérdés lehet az, hogy a tiszti állásnak, mely nézet felel meg helyesen? Ezen passus tehát mellőzendő lenne.

(Folyt. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

Jogirodalom.

A végrehajtási törvény magyarázata. Irta dr. Imling Konrád kir. curiai bíró. Második, javított és bővített kiadás 1891.

Tíz éve, hogy a végrehajtási eljárást szabályozó 1881. évi LX. törvényczikk életbe lépett. Korunkban elég hosszú idő, hogy egy törvény jó és rossz oldalait felismerjük. Különösen, ha ez a törvény olyan, hogy majdnem minden egyes szakasza naponta a gyakorlat ítélőszéke elé kerül.

Az ítélet, melyet törvényhozásunk ez alkotása felől hal-

¹ Az előbbi közl. l. a 40., 41., 42., 44. és 45. számban.

lunk, meglehetősen egyértelmű. Az előttünk fekvő munka híven tükrözi vissza előszavában jogászközönségünk véleményét.

«A mint helyes a törvény iránya» — ezt írja szerzőről — «és célszerűek annak rendelkezései: éppen oly szembeötlő abban a szerkesztésnek felületessége, a szabatoság hiánya, a szabályoknak nem kellő helyen felemlítése, az ismétlések, a hézagok, az ellenmondások nagy száma, melyek azután szükségképen kíséretül bírják a törvény értelme körüli kételyeket, az annak alkalmazásában való habozást, különböző bírói gyakorlatot és teljesen hasonló kérdéseknek a felebbviteli bíróságoknál is ellentétes elintézését. Mellesleg mondván, az ellenmondások nagy része az igazságügyi bizottság azon felületes eljárásában birja alapját, mely szerint a törvényjavaslat némely szakaszaiban változtatást tett, a nélkül, hogy az összefüggő szakaszok megfelelő módosítására figyelmét kiterjesztette volna.»

Azonban ezen éles kritika dacára is be kell ismernie szerzőnek, hogy a gyakorlatban — eltekintve egyes kérdésektől, például a jogorvoslatoktól — a törvény sok és nagyobb bajt nem okozott és előbbi végrehajtási eljárásunkkal szemben nagy haladást képez. Szerző szerint segített a hibákon nagyrészt «a törvény alapos ismeretének, a törvényhozói szándék helyes megértésének általánosabb terjedése és a bírósági gyakorlat megállapodása». A törvény helyes megértését, a bírósági gyakorlat megállapodását pedig — ezt az elfogulatlan kritikának be kell ismernie — nem kis részben az előttünk fekvő munka első kiadásának köszönhetjük. Éppen azért, mert «a végrehajtási törvény nem annyira elveknek felállítását, mint inkább feltett eshetőségekre szóló szabályoknak összeállítását foglalja magában», éppen azért, mert «a törvény ily szerkezete mellett majdnem lehetetlen volt a gyakorlati életben előforduló számos esetet el nem nézni, szabályozatlanul nem hagyni, a mi azután a törvényben fel nem található szabályok analogia, következtetés, a törvény irányának és a törvényhozás szándékának kipuhatólása útján való kiegészítését» teszi szükségessé: tette a törvény egy jó magyarázatát nélkülözhetlenné. Szerző 1884-ben közzétette magyarázatának első kiadását, és a mű világossága és gyakorlati iránya forrásmunkává tette azt. A gyakorlatban oly tekintélyt vívott ki magának, hogy majdnem úgy hivatkoznak rá, mint a törvényre, felfogása átment nagyrészt a bírói gyakorlatba, melynek irányára és fejlődésére nagy befolyást gyakorolt.

A munkának tagadhatatlanul hibái is voltak. Az időköz, mely megjelenése és a törvény életbelépte közt lefolyt, sokkal rövidebb volt, semhogy a törvény minden egyes intézkedése a gyakorlat által teljes világításba helyezve lett volna. A judikatura hézagos, sok ponton ingadozó volt. A törvény egyes intézkedéseinek megbeszélése a szaksajtóban, ámbár a végrehajtási törvény meghozatala idejében e téren nagy élénkség uralkodott, kevésbé volt áttekinthető. A munka a törvény magyarázatánál mindezekre nem támaszkodhatott. Azonkívül a kidolgozás is tulterjengő volt. Ugy látszott, hogy szerző a törvény ujsága miatt tulságosan tartott a félreértésektől.

A most megjelent második kiadás lényegesen segített e hiányokon. Szerző joggal mondja, hogy a szakközönség munkájának «nemcsak névleg, de valóban javított és bővített kiadását» veszi. Nincs a munkának egy szakasza, melyen az alapos átdolgozás nyomait nem találunk. A feldolgozás tömörebbé és szabatosabbá vált, a judikatura, a javaslat indokolása, az igazságügyi bizottság és a képviselőház tárgyalásai és a szaksajtóban megjelent tanulmányok oly nagy mértékben vannak figyelembe véve, mint kevés más jogi műben. Azonkívül szerző mindenütt a német perrendtartásra és az osztrák javaslatra, melyek végrehajtási törvényünket nagy mértékben befolyásolták, figyelemmel volt. A munka ezen átdolgozás folytán sokkal értékesebbé vált, mint a minő az első kiadás

volt, és joggal sorozható a kommentár-irodalom — a külföldit is beleértve — legjobb termékei közé.

A munka egyes részleteire természetesen nem terjeszkedhetünk ki. Egy-egy törvényszakasz magyarázata egész önálló kisebb tanulmány értékével bír. Ilyen például a 34. § magyarázata a jogorvoslatokról a végrehajtási eljárásban, a 72. §-é a törvényes zálogjogról, a 187. §-é az utóajánlatról, a 223. §-é a biztosítási végrehajtásról és a 237. §-é a zárlat eseteiről.

A munka nem zárkozik el a legislatorius szempontok elől sem. Nem egy helyütt élesen bírálja a törvény intézkedéseit és rámutat azon bajokra, melyeket egy esetleges revisionnak orvosolnia kell majd.

Valamint a munka első kiadása sok kérdésben irányt adott joggyakorlatunknak, úgy remélhetőleg nem kevésbé hozzá fog járulni ezen második kiadás a végrehajtási törvény általános átértéséhez és egyöntetű kezeléséhez.

Dr. FODOR ÁRMIN.

W. Vocke: Handbuch der Rechtspflege in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. (Köln, I. F. Bachem. 1891.)

William Vocke chicagói ügyvéd nehéz feladatra vállalkozott, midőn az északamerikai Unio államainak jogszolgáltatását és jogrendszerét, egy kézikönyvben, könnyen áttekinthető és összehasonlítható modorban kísérti meg ismertetni.

Alig hiszszük, hogy valakinek sikerült volna Anglia jogintézményeinek rendszerével *könyvekből* ismerkedni meg. Általános az a nézet, hogy a ki Angolország politikai és jogi intézményeit megismerni kívánja, ezek ismeretét másként, mint közvetlen szemlélet útján nem fogja egykönnyen megszerezni. Nagyjából ugyanez áll az északamerikai Unióról is, a melynek negyvenkilencz állama vagy territoriuma mind külön-külön politikai és jogi rendszerekkel és intézményekkel bír.

Az egyes államok jogrendszere többnyire az angol *common law*-ból fejlődött ki; de egyes déli, Mexicoval határos államok a *spanyol* jogot olvasztották össze amazzal; Louisiana államban pedig, — a mely francia telepítvényesekből alakult — a *Côte Napoleon* képezi a jogrendszer alapját.

Az Unio törvényhozása és a *szövetség* bírói hatóságainak kompetenciája a 49 souverain egységgel szemben csak azon esetekre terjed ki, a melyek magát a szövetséget vagy annak valamely államát, vagy bizonyos esetekben különböző államok polgárait érintik, valamint azokra is, melyeknél különböző magánjogi területek jogának alkalmazása képezi a kérdés tárgyát.

Természetes, hogy ennyi souverain legislatív egység, a jogszabályoknak és törvénykönyveknek akkora bőségét produkálja, hogy 1886-ban, az Unio területén érvényes törvények gyűjteménye 235 kötetből állt, a szövetségi bíróságok és semmitőszékek decisioinak gyűjteménye pedig legalább is huszszor annyit tett ki.

A *szövetség bíróságai*, a melyek az Unio egész területén működnek, a következők.

a) elsőfoku bíróságok:

a) *District-Courts*; minden államban egy. Ez a bíróság egyetlen bíróból áll, a szükséges segédzeméllyel. Ez állandó bíróság, melynek hatásköre hasonlít a mi járásbíró-ságainkhoz.

β) *Circuit-Courts*; ilyen összesen kilencz van, melyek mindenike egy néhány *district-court* területén competnes. Ez *vándorbíróság*, a mely felváltva, a különböző district-ek székhelyein ülésez. Tagjai a legfelső szövetségi bíróságnak egy tagja, egy circuit-bíró, továbbá azon district bírása, a melynek területén e bíróság éppen üléseit tartja.

b) *felebbviteli bíróságok*:

a *Circuit-Courts of Appeals*, minden circuit-court területén egy; három bíróból áll, kik közül *kettő határozatképes*.

Ezek a különböző államok területére szétszórt szövetségi bíróságok.

A centralizált szövetségi bíróságok Washingtonban székelnek, a) a *Court of Claims*, öt tagból álló bíróság (közülök már kettő határozatképes), mely a szövetségi fiskus ellen irányuló igényeknek bírósága, és b) a *legfelső szövetségi bíróság* (supreme court of the United States), melynek tagjai a *Chief Justice*, az Unió legfőbb bírója, és nyolcz bíró, ugyanazok, a kik időszakonként mint a circuit-court-ok tagjai működnek. A Supreme Court ilyként csak télen ülésez. Szavazattöbbséggel határoz, de legalább hat tagjának jelenlétében. Ez az Unió legfőbb bírósága, határozatai a szövetség összes bíróságai, sőt bizonyos esetekben az egyes államoknak bíróságai előtt is irányadók.

Az egyes államok bíróságai kétfélék, u. m. *békebírák* és a *court of record*-ok. A békebírák helyi illetékessége rendszerint egy-egy countyra terjed, hatáskörük a per értékéhez és a különböző államokhoz képest, — melyek mindenike természetesen külön perrendtartással is bír — különböző. Az értékhatár a különböző államokban 13 és 300 doll. közt változik. Az eljárás szóbeli, de néhol előleges periratok váltása is megvan engedve, úgy mint a többi északamerikai bíróságok előtt. Magasabb rendű rendes bíróságok (courts of record) a *county-courts*, melyek 500—1000 doll. értéket meg nem haladó perekben, továbbá csőd-, hagyatéki- és gyámügyekben határoznak, s melyek azonfelül a békebírák határozatainak felelőviteli forumai is. Részben föléje, részben melléje helyezett bíróságok gyanánt, az államokhoz képest igen különböző szervezettel és hatáskörrel az állami *superior*- és *circuit-court*-ok (az elnevezések is igen eltérők) működnek; hatáskörük elenyészőre változatos, hogy általánosságban alig lehet őket ismertetni. Néhol a közigazgatási bíráskodást is gyakorolják.

Éppen ilyen eltérők az egyes államok *felelővíteli bíróságainak* (Court of Appeals, — of Error and Appeals, Supreme Judicial-Court stb.) elnevezései és szervezetei is.

Ugy a szövetségi, mint a legtöbb állami bírósági szervezetben kitűnő hely illeti meg a *jury*-t. Ezek a civiltjogi esküdtisékek rendszerint az *actions at law* eljárásában *general-verdict* által (a felperes vagy az alperes részére) határoznak, s határozatukra alapítja ítéletét (judgement) a bíróság.

Az Unió perjoga angol eredetű rendszer, s élesen elhatárolja a *jog* és a *méltányosság* alapján indított pereket (actions at law és suits of equity). Ez a bonæ fidei és stricti juris-féle actiókra emlékeztető rendszer — éppen úgy, mint a régi és részben az új angol eljárás — a római perjogból indult ki, s fentartja római perjog *formula*-it is. Az angol bírói «charge»-hoz hasonló *instruction* előzi meg az in jure döntést. Sajátos, hogy ez az instructio, a mely a bíróság által a jury-hez intéztetik, némely államban az ügyfelektől indul ki, s a bíróság csak ellenőrző vizsgálatot gyakorol reá. Némely állam perjoga «special-verdict-eket» is ismer, a mi azt jelenti, hogy az ítéletet nem a bíróság hozza, hanem a jury. Ilyen államokban a jury tagjaitól rendszerint különös qualificatio is kívánatik meg.

Természetes, hogy a *bírói szervezet* semmivel sem egyöntetűbb az alaki és anyagi jognál. Néhol élethossziglan, máshol időlegesen kinevezett, élethossziglan vagy időlegesen választott bírák látják el a bírói teendőket. Qualificatio igen kevés helyen van előírva. Ugyanez áll az ügyvédekre nézve is, s némely államban bármely rovatlan multu egyén foglalkozhatik egyáltalában vagy csak mellékesen is ügyvédi gyakorlattal.

Vocke könyve részletesen ismerteti az egyes amerikai államok gyámügyi, örökösödési, házassági és végrehajtási törvénykezését. Óriási anyagot dolgozott fel, és pedig elismerésre méltó tömörséggel. De az adatok ismertetésében és összeállításában semmiféle rendszert nem követ, s így könyve,

a mely mint adatgyűjtemény elvitathatlan értékű, egy néhány szervezeti és processuális intézményen kívül, az amerikai jog rendszere és intézményei ismeretének nem lehet tiszta forrása. Maga a szerző azonban könyvével kitűnő szolgálatot tett az összehasonlító jogtudománynak, midőn ennek kezébe ekkora mennyiségű és értékű adatot szolgáltatott.

Nálunk még alig méltányolták eddig az északamerikai Unió jogi és politikai intézményeit. Nem találkozott — legalább tudtunkkal nem — író, a ki az Unió ezen intézményeit az összehasonlító jogtudomány kritikája tárgyává tette volna. Csak néha-néha, — kivált mikor messze menő reformokról van szó, — terjed át Európába egy-egy új amerikai intézménynek ismerete. De ezek az intézmények aztán hódítanak, a mint pl. napjainkban a feltételes elítélés intézménye, s mely alig tíz évvel ezelőtt indult ki Északamerika egyik államából. Ugyanilyen elterjedésnek örvendnek ma egyéb északamerikai — különösen némely büntetőjogi — intézmények is. (Philadelphiai börtönrendszer, kiskoru büntetéseik javítása stb., stb.)

A mi doktrinair jogrendszerünk pedig mindannyiszor bizonyos vonakodással veszi fel és illeszti magába az északamerikai Unió praktikus intézményeit. Igen sokan vannak, a kik még most is kevésre becsülik azon intézményeket, a melyek nem doktrinák, hanem a társadalom jól felfogott szükségletei által keletkeztek. Ezen intézmények tanulmányozása és ismertetése — a mely oly érdekes, a milyen szükséges lenne, — hálás feladat volna bármely európai jogász számára.

Dr. BLEUER SAMU.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Igazolás az igényperben.

Az eskületeteli határnap elmulasztása miatt igazolásnak igényperben is van helye; «mert az eskületeteli határnap elmulasztása miatt beadott igazolási kérelem már a letárgyalt igényper keretén kívül esik, és ez esetben nem alkalmazható az 1881: LX. tcz. 97. § a, hanem a perrendnek vonatkozó szabványai tartandók szem előtt».

Igy mondotta a budapesti kir. ítélőtábla 1891. június 2-án 4102. sz. a. hozott végzésében (Jogt. Közl. f. é. 46. sz.) és így mondotta más alkalommal is (1885. évi. 11054. sz.).

Legyen szabad ezt a kijelentést határozottan ítélni, a törvénnyel meg nem egyeztetetők véleményeznem.

Előre bocsátom az általánosan ismert szabályt, hogy a törvényhozó szándékának kutatásába csak akkor kell bocsátkozni, a mikor a törvény szó szerinti értelme kétséges.

Az 1881: LX. tcz. 97. §-a szerint «*igényperben* az igénylő igazolással nem élhet». Ha ezzel szemben azt állítja a bíróság, hogy a törvény eme rendelkezése nem alkalmazható az eskületeteli határnap elmulasztása miatti igazolásra, mert hát az ilyen igazolási kérelem már a *letárgyalt igényper keretén kívül* esik: akkor nem tudom ennek az állításnak eredetét másként képzelni, mint úgy, hogy a bíróság a törvényhozónak imputált (még pedig szerintem helytelenül imputált) szándékát nem tudta összeegyeztetni a törvény szó szerinti értelmével, hogy ennek folytán (ismét helytelenül) nem ezt, hanem azt, a vélt szándékot vette irányadóul, de ezt azután (harmadszor is helytelenül) a szó szerinti értelemben belemagyarázta.

Először is nincs az 1881: LX. tcz. 97. §-ában szó *letárgyalt* vagy le nem tárgyalt igényperről, hanem minden jelző nélkül «igényperről». Ennélfogva a törvény ama kijelentésével szemben, hogy «igényperben az igénylő igazolással nem élhet», a kir. ítélőtábla azt a kijelentést tette, hogy az eskületeteli határnap kitűzése s az eskü letétele igényperben ennek keretén kívül, tehát *általában a peren kívül* esik.

Már pedig ezzel a kijelentéssel a budapesti kir. ítélő tábla ellentétbe helyezte magát valamennyi processualis theoriá-

val és valamennyi vonatkozó törvénnyel, a melyek *per* alatt azoknak a cselekményeknek sorozatát értik, a melyek által a bíró abba az állapotba helyeztetik, hogy jogokat megállapítson vagy jogsértés miatt a megfelelő elégtételt közzvetítse. A *per* tehát nem végződik okvetlenül az elsőbírósági ítélet meghozatalával, hanem a mi ezután következik: az esküre való jelentkezés, az eskületétel, a felebbvitel, a felsőbírósági határozatok meghozatala, *mind a per keretébe tartozik* avagy mindezeket a «peren kívüli» eljárásba tartozóknak kvalifikáljuk, holott szétiben a peres eljárásról szóló törvényekben találják szabályozásukat?

De nem is szükséges, hogy oly messziről vegyem a kirítelő táblai határozat téves volta melletti argumentumokat. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy magából az 1881. LX. tcz. 97. §-ából kimutassam, hogy az eskületétel igenis «a per keretébe» tartozik.

Ezen §. szerint «igényperekben az igénylő igazolással nem élhet, ... perujításnak pedig általában nincs helye». A §. első szava kétségtelenül az utóbb idézett mondatra is vonatkozik; tehát «*igényperekben perujításnak általában nincs helye*». Vagyis: *a perujítás is «a per keretébe» tartozik még*. Nos, ha meg a perujítás is a perhez tartozik, akkor csak nem állithatják, hogy az eskületétel, mint amazt okvetlenül *megelőző* cselekmény már a per keretén kívül esnék, perbeli cselekményt már nem képezne!

Nem állithatjuk ezt még akkor sem, ha a pert a vitás kérdés *elsőbírósági* eldöntésével befejezettnek, ha azt a mi ezután következik, — helytelenül — a peren kívül állónak tekintenők. Mert a mi eddigi perrendünk szerint esküt ítélő bírói határozattal a per nincs eldöntve. Az ítélet *feltételes* kijelenti, hogy ha az eskü letétezik, a per így dől el, ha le nem tétetik, amugy; de a pert ezután az eskünek le- vagy le nem tétele dönti el, és e szerint az eskü letételére vonatkozó cselekményeket minden körülmények között a perhez kell számítanunk.

Abbeli véleményemnek adtam fentebb kifejezést, hogy a másodbíróság az idézett határozatok meghozatalánál nem annyira a törvény szó szerinti értelme, mint a törvényhozás szándéka után indult, de a szándékot félreértette. Ezt indokolnom kell.

Annak oka, hogy a törvény igényperekben az igénylőnek igazolását kizárja, ugyanaz, a mely miatt az igénylő által felhívott tanuk közül csak azok hallgattatnak ki, a kik a bíróság területén laknak vagy kiket felperes záros határidőn belül előállít; ugyanaz, a mely miatt az igényperben hozott ítélet az igénylő és a végrehajtást szenvedő közötti jogviszonyra befolyással nincsen és az igény bebizonyítása esetében az ítélet az igényelt vagyonnak a foglalás aluli felmentésén túl nem terjeszkedik; és ugyanaz, a mely miatt az igényperekből a perujítás általában ki van zárva. Az ok, az igényperbeli eljárás gyorsítása s közvetve a végrehajtás lefolyásának siettetése. Már pedig — a mint említettem már — esküre szóló ítélet esetében a per csak az eskünek letétele vagy le nem tétele által dől el; mindazok az akadályok tehát, a melyek annak állanak útjában, hogy a bíróság a megítelt esküt letettnek vagy le nem tettnek, illetve a jelentkezési vagy az eskületételi határnapot elmulasztottnak kijelenthesse: a per végleges eldöntését gátolják éppen úgy, mint az ügy tárgyalásának vagy az ítélet hozatalának akadályai. Ennélfogva az eskületételi határnap elmulasztása miatt beadott igazolási kérelem a törvény említett célzatának, az igényperbeli eljárás gyorsításának szempontjából ugyanazon tekintet alá esik, mint a tárgyalási határnap elmulasztása miatti igazolási kérelem, és a törvény értelmében valamint ez, úgy amaz is ki van zárva.

Még csak egyet: ha az eskületételi határnap elmulasztása miatt beadott igazolási kérelem az igényper keretén kívül esik, akkor annál inkább kívül esnék a *felebbezés* elmulasztá-

sának okából kért igazolás, tehát ezt is meg kellene engedni a végr. törv. 97. §-ának daczára. Már pedig alig fogja valaki állithatni, hogy ha a halasztó hatályu igényperben felperes keresetével elutasittatik és ha az ebbeli ítélet elleni felebbezés határidejét elmulasztván, igazolással él, ezzel az igényper végleges eldöntése nem volna feltartóztatva, a végrehajtási ügy lefolyása nem volna lassítva.

Ezzel befejezhetném igénytelen észrevételeimet. De reflektálnom kell még néhány szóval azokra, a melyek a fentforgó kérdésre nézve a *Jogt. Közl.* f. é. 46. számában a «*Különfélék*» között «*Betű vagy szellem*» czim alatt mondatnak.

Az állittatik ott, hogy az igénylő felperes részére eskü ítéltetvén, «az ügy ezen stádiumában az igénylőnek nem állhat érdekében *megnyert* ügyének végleges befejezését késleltetni», hogy «az igazolás kizárása az igénylőt jogerős ítélettel kimondott *jogaitól* fosztaná meg»; és hogy «az igazolás megadásával ez esetben a bíróság érvényt szerez egy jogerős ítélet rendelkezéseinek, lehetővé téve a megítelt eskü letételét és ezzel a felek jogainak az *ítélet értelmében* való megállapítását».

Hát ez nyilván annak a nézetnek kifejezése, hogy annak a félnek, kinek eskü ítéltetett, *már megnyert pere van*; hogy az esküre szóló ítélet nem is feltételes; hogy önként értetik, hogy a megítelt eskü le is fog tétetni; hogy az eskünek célja nem is annyira a való tényállás kiderítése, mint az ítéletileg a pernyertességre nézve felállított feltételnek mint *merő formalismusnak* teljesítése.

És ez a nézet — fájdalom — jogászaink és a jogkereső közönség között elszigetelten nem áll. Ennek okszerű következményeként jelenlegi perrendünkben is el lehetne törölni az esküt és a bíróság beérhetné annak kijelentésével, hogy a per állása, az előállított részbizonyíték vagy a főeskü kínálása, elfogadása, visszajárása mellett a ptrs értelmében ennek vagy amannak a félnek *jutna az eskü*, és ennek folytán az ítélet ugyanezen fél kérelmének vagy ellenkérelmének értelmében feltétlenül mondatik ki.

Ily nézetek fölmerülése egy okkal több arra, hogy a perrendből *a felek esküje kiküszöböltessék* és a feleknek eskü alatti kihallgatásával, a vallomás hitelének szabad mérlegelése mellett, pótolassék.

Dr. IMLING KONRÁD.

Külföldi judikatura.

360. Ha a vételi bizományos mint önszerződő fél saját áruját adja a megbízónak, ő a megbízóval szemben nem tekintendő többé bizományosnak, hanem eladónak. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

361. Ha a tömeggondnok által folyamatba tett per folytán a bíróság kimondotta a közadós valamely jogcselekvényének hatálytalan voltát, úgy e hatálytalanság csak a csődtömeg javára van kimondva és az egyes hitelező javára csak annyiban, a mennyiben ő csődhitelező, de a külön kielégítésre jogosított hitelezővel szemben ama jogcselekvény hatálytalanak nem tekinthető. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

362. Ha a váltón a fizetési hely ilykép van megjelölve: «fizetendő a kibocsátónál vagy a jelzálogbanknál Berlin, Kommandanten-strasse», ezen váltó érvénytelen, mert nincs benne határozott fizetési hely megjelölve. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

363. A végrendelet azon intézkedése, hogy az azt megtámadó hagyományos a hagyománytól meg legyen fosztva, megengedett és hatályos, ha a végrendelet nem a közrend és az erkölcs szempontjából támadható meg, hanem magánérdekek megsértése miatt. (*Párisi semmitörvények.*)

364. Ha azonban a megtámadás nem a lex testamenti ellen, hanem a végrendeletnek homályos értelme ellen irányul, ha tehát a megtámadó nem akarja az örökhatyó akaratát megdönteni, hanem annak pontos, észszerű végrehajtását tartja szem előtt, akkor ama büntető clausula ellene nem érvényesíthető. (*Lüttichi felebbviteli bíróság.*)

Közlj: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— **Az igazságügyi miniszterium köréből.** A miniszterium kebelében most állítják össze és dolgozzák fel a kir. táblák októberi ügykimutatásait. Ezek az adatok, az eddigi áttekintés szerint, az ügymenet jávulásáról fognak bizonyosságot tenni. A hátralékok jelentékeny apadása észlelhető, mi az átmenet hónapjaiban, annak természetszerű nehézségei miatt — józanul alig volt várható.

A bizottságok — habár lassan — de mégis előhaladnak a munkában. Az, mely a családi s házassági jog kodifikációjával foglalkozik — mint halljuk — még csak az általános eszmecserénél van. Nagyon érzik a megoldás nehézségeit, melyek a házasságkötés kérdésével járnak. Az tisztázottnak mutatkozik az eddigiekből is, hogy a polgári házasság intézményének behozatala tovább már el nem odázható. Annál inkább, mivel emlékeznek többen s hivatkoznak is arra, hogy ez iránt már Horváth Boldizsár alatt készítettett törvényjavaslat. A főnehézséget az képezi, hogy a polgári házasság mily alakban honosíttassék meg.

Az egyes-bíróságok előtti eljárás reform-tervezetével foglalkozó bizottság hihetőleg a miniszter Bécsből való visszajövele után, szombaton, folytatja tárgyalásait. Ekkor fog megvitattatni azon két nagy kérdés: a törvényszékekhez történjék-e a felebbezés a járásbíróságoktól vagy a kir. táblára, s a felebbezési tárgyalás szóbeli legyen-e, vagy mint eddig, írásbeli; valamint az is, hogy a revisio mily forumra legyen ruházva. Mindeniknél eltérők a nézetek, különösen a revisio hatóságára nézve is. Döntő helyen azt a Curia bizni vonakodnak, azon aggodalomban, hogy az által a Curia tulterheltnék, mi az itteni bírák számának ismétli szaporítását vonná maga után. Nem téveszthető szem elől az sem, hogy a képviselő-választásokra vonatkozó curiai bíráskodás — mi a miniszterium álláspontja szerint el nem maradhat — ugyis szaporítani fogja a Curia munkaterhét. De másrészt ezen aggodalmak a kir. táblák tulterhelteése tekintetében is fenállanak.

— **Igazságügyi kormányunk** az utóbbi időben a bírói és ügyészi karba több gyakorló ügyvédet nevezett ki. Midőn e tény a már többször kifejtett okoknál fogva meglegezővel konstatajuk, egyszersmind alkalmat veszünk magunknak különösen dr. Gruber Lajosnak budapesti kir. alügyészé való kinevezetése fölött őszinte örömmünket kifejezni. Dr. Gruber eddigi tudományos és gyakorlati működése biztosítékot képez az iránt, hogy a budapesti kir. ügyészség az ő személyében kitűnő szakerőt nyert.

— **A budapesti ügyvédi kamara választmánya** legközelebb több közérdekű kérdéssel foglalkozott.

A bűnügyi védelem személyi oldala képezte megvitatás tárgyát, a melyre alkalmat a budapesti kir. törvényszék alelnökének, Zsitvay Leónak egy átirata adott, ki a kamarát a büntető ügyekben védők kirendelése tárgyában egyetértő eljárás megállapítására hívta fel, s a dolgot oly módon véli megoldhatónak, hogy a kamara közölje vele azok névsorát, kik védőkül lennének kirendelendők, s a kiknek sorából esetről esetre a törvényszék jelölne ki a védőt. A kamara szívesen fogadta az alelnök ur gondoskodó figyelmét, melyet e tárgyra fordított, de mégis szükségesnek látta emlékeztetni, hogy e tárgyban (a miről vajmi kevesen tudnak) a budapesti törvényszék büntető osztálya és a budapesti ügyvédi kamara közt, még Novák Kamill akkori alelnök kezdeményezésére, már egy megállapodás létesült, a melynek értelmében, a hivatalból kirendelendő bűnügyi védők kijelölése tekintetében, a törvényszék a kamara jogát elismerte. A kamara e jogát és a kijelölést éveken keresztül gyakorolta is. A kijelölés ezen módzata azonban lassan feledésbe merült, ugyannyira, hogy az utolsó két évben a törvényszéktől mindössze 1—1 hasontárgy megkeresés jött, a mi mellett vigan tenyészett az a dudva, és üzettek azok a köztudomásu visszaélések, melyek a bűnügyi védelemnek valóságos penészgombáit képezik, a melynek kiirtására minden eszközt meg kell ragadni. A választmány kiküldte dr. Nagy Dezső titkárt, hogy e tárgyban személyesen is lépjen érintkezésbe az alelnök

urral a célból, hogy a létező bajok orvoslására a törvényszék és a kamara által követendő hatályos és egyöntetű eljárás részletei megbeszéltesse. A legközelebbi választmányi ülésben a titkár jelentést tett a választmánynak eljárásáról s e módon a választmány, oly kirívó, az ügyvédi kar tekintélyét sértő visszaéléseknek jött tudomására, hogy mielőtt a védők kirendelése tárgyában, egy általános eljárási módzat létesítése iránt határozná, szükségesnek látja az ügyet bővebb vizsgálat tárgyává tenni. E célból dr. Friedmann Bernát v. tag elnökle alatt egy vegyes bizottságot küldött ki, melynek tagjai: dr. Liedemann Károly kam. ügyész, dr. Nagy Dezső kam. titkár, dr. Gruber Lajos, dr. Robitsek József kam. választmányi tagok és dr. Darvai Fülöp, dr. Sik Sándor, dr. Visontai Soma, dr. Györffy Gyula és dr. Pollák Illés kamarai tagok.

Foglalkozott a választmány a budapesti törvényszék büntető osztálya vezetőjének Zsitvay Leó urnak ama nyilatkozatával, melyet egy legközelebbi esküdtzéki tárgyaláson, nyílt ülésben tett, midőn oly szót ejtett el, hogy szomoruan tapasztalja, hogy az ügyvédek néha egy, de sőt másfél óráig is elbeszélnek. A választmány kimondotta, hogy habár az ügyvédi karnak ily általánosságban tartott, mintegy kicsinylő apostrophálásával szemben kötelességének ismerné törvényadta jogánál fogva, úgy az ügyvédi kar tekintélyének, mint a védelem szabadságának megóvása céljából fellépni; mindazonáltal ezt ezuttal csak azért mellőzi, mert Zsitvay alelnök ur, fenti szavait, még ugyanazon tárgyalás alkalmával módosította, s kielégítő uton megmagyarázta.

Dr. Friedmann Bernát választmányi tag felhívta a választmány figyelmét arra, hogy a Btk. revisiója tárgyában szerkesztett miniszteri előadói javaslat megvitatására egybehívott enquete tagjaiul a jogélet minden funktionariusai, a bírói, ügyészi és tanári kar köréből hivattak be, s csak egyedül az ügyvédi kar az, a mely mellőztetett, a mire eddigelé még nem volt példa. Ezen eddigelé példa nélkül álló, indokolatlan eljárással szemben, a kamara nem hallgathat, s kell, hogy az ügyvédi kar ezen mellőzése miatt kellő módon felszólaljon, mert ott, a hol a jogi élet minden ágának képviselői részt vesznek, kik ott együttműködésben különböző irányu tapasztalataikat érvényesítik, az ügyvédi kar sem ignorálható, miért is határozatilag kimondja a választmány, hogy e tény mint sérelem, az évi jelentésbe felvételik.

Egy másik közérdekű tárgya volt a választmányi ülésnek a Budapest fővárosi m. kir. adófelügyelőség azon eljárása, a mely szerint ha pénzügyi igazgatási érdekből valamely peres fél lakását kipuhatolni óhajtotta, e célból az illető ügyfelet képviselő ügyvédet hívta fel a lakás bejelentésére. Midőn az ügyvédek nagyrésze az ily felhívásokra nem válaszolt, a pénzügyi hatóság a kamarához fordult, hogy ez hívja fel az ügyvédet válaszára. Eleinte az eféle megkereséseknek, melyek szórványosan jöttek, a kamara mint társhatóság szívesen tett eleget. E megkeresések azonban mind tömegesebben érkeztek, s többen voltak a kar tagjai közül, kik a kamara hasontárgyban kibocsátott felhívásait sérelmeseknek nyilvánították. A kamarai választmány indítatva érezte magát, ez előzmények után teljes ülésben foglalkozni a dologgal s kimondotta azon elvi jelentőségű határozatot, hogy jövőre a pénzügyi hatóság hasonló megkereséseinek nem tesz eleget. A választmányt, a határozat hozatalánál azon indokok vezérelték, hogy a kamara hatásköre, az 1874. évi XXXIV. tcz. 19. §-ában szorosan körül van írva, mely hasonló megkeresések kívánt módon való elintézésére ki nem terjed, s így nem is áll módjában egyes tagjait hasonló felhívásokra adandó nyilatkozattételre törvényes eszközökkel szorítani. E határozat az illető pénzügyi hatósággal már közöltetett is.

(A kamara közgyűléséről a mellékleten.)

— **Kereskedők közt** harmadik személyek hitelképessége iránt történő ajánlásoknál az ajánló csakis szándékos megtevésztés esetében felelős, de semmikép sem vétkecs gondatlanságért. Szándékos megtevésztés forog fen akkor is, ha az ajánlás az állított tény nem ismerésének tudatával történt. (*Reichsgericht*).

A Magyar Jogászegylet f. hó 21-én (szombaton) esti 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi út 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Schwarz Gusztáv előadása «modern magánjogunk felépítéséről».

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre .. 6 ft
negyedévre .. 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A főpapi kinevezések ellenjegyzésének joga. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvédtől. — Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle*: Az iszákosság elleni törvények. K. NAGY SÁNDOR nagyvárad kir. törvényszéki bírótól. — A Btk. 222. §-ához. PONGRÁCZ DEZSŐ kir. járásbírói aljegyzőtől. — Nyilatkozat. PUKY GYULA debreczeni kir. ítélő táblai elnöktől. — Különfélék. — Írtások.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai elvi jelentőségű határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A főpapi kinevezések ellenjegyzésének joga.

A hercegprimás-esztergomi érsek és a kalocsai érsek kinevezése alkalmával a Pesti Napló felujtotta azon fontos közjogi kérdést: hogy kit illet meg a főpapok kinevezésénél az ellenjegyzés joga? A maga részéről közjogi sérelmet lát abban, hogy ezen ellenjegyzést a vallás- és közoktatásügyi miniszter eszközli, holott az — szerinte — az Ő felsége személye körüli miniszternek hatáskörébe és felelőssége alá tartozik.

A kérdés nem új s azzal szemben a vallás- és közoktatásügyi miniszter által ezen főpapi kinevezések körül gyakorolt ellenjegyzés tényei tekintetében a jog kérdése maig sincs minden kétséget kizárólag tisztázva.

Nemcsak hogy maga a kormányhatalom mikénti gyakorlását szabályozó alaptörvény — az 1848: III. tcz. — igen alkalmas látszólag támogatni azon tételt, hogy ezen ellenjegyzési jog az Ő felsége személye körüli miniszter¹ illeti meg; nemcsak hogy azon néhány szakférfi — a ki ezen kérdéssel foglalkozott — tagadja a mai gyakorlat törvényességét, vagy legalább is kételyét fejezi ki annak jogosságá felett, hanem maga a miniszterium sem volt teljesen tisztában ezen jog kérdésével — mint azt alább megmutatom.

A kérdés alapját a független magyar felelős miniszterium alakításáról szóló 1848: III. tcz. képezi. Ezen törvény 7. §-ában akként rendelkezik, hogy a főpapok kinevezése mindig az *illető* magyar felelős miniszter ellenjegyzése mellett egyenesen Ő felségét illeti. Ezen rendelkezéssel pedig szoros kapcsolatban áll a 21. §., a mely szerint a 7. §-ban említett s egyenesen Ő felségének fentartott tárgyakat — köztük tehát a főpapok kinevezését is — a személye mellé rendelt felelős magyar miniszter fogja a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzettel *kezelni*.

Dr. Kiss István — Magyar Közjogában 394. l. — ezen kezelés alatt a javaslatétel vagy ellenjegyzés jogát látja, és leghatározottabban azt tanítja, hogy ezen ellenjegyzési jog csak törvény által lenne kivihető az Ő felsége személye körüli miniszter hatásköre alól. Nagy Ernő — Magyar Közjogában II. k. 260. l. — szintén azon állásponton áll, hogy szigorúan alkotmányos eljárás az lenne, ha törvény által vétetnék ki ezen ellenjegyzési jog az Ő felsége személye körüli miniszter hatásköréből, a hová a törvény szerint tulajdonképen tartozik. Dr. Lechner Ágost budapesti egyetemi tanár egyetemi előadásaiban szellemesen és alaposan mutat rá a törvényben levő határozatlanságra, s megmutatja, hogy habár magából a törvényből ki is magyarázható a mai gya-

korlat jogszerűsége, mégis az Ő felségének fentartott és nem reservált ügyek között 1848-ban eszközölt különbségtétel céljából magából is az következne, hogy a fentartott ügyek kezelése és ellenjegyzése az Ő felsége személye körüli minisztert illesse meg s a törvény szövegezéséből sem bizonyos, hogy nem érti-e a 7. §. az illető miniszter alatt mindig az Ő felsége személye körüli minisztert?

Az én válaszom a föltett kérdésre — mindezek daczára — az: hogy a mai gyakorlat törvényes és a főpapok kinevezésének ellenjegyzése törvény szerint tényleg a vallás- és közoktatásügyi minisztert illeti meg.

Az 1848: III. tczikben foglalt s a független magyar felelős miniszterium alakításáról szóló törvény javaslata nem ismeri az Ő felsége részére fentartott és nem reservált ügyek közötti különbséget, hanem egyszerűen csak felállítja azon elvet, hogy a végrehajtó hatalmat a király gyakorolja a független magyar miniszterium által, az ő távollétében pedig azt helyette a nádor s királyi helytartó fogja gyakorolni. A miniszterek hatáskörét ezen javaslat nem részletezi, csupán felállítja annak nyolcz osztályát; a nyolcz miniszter egyikét állandóan Ő felsége mellé rendeli, annak egyedüli hatásköréül azt állapítván meg, hogy felelősség mellett képviselje az országot az örökös tartományokkal közös külviszonyokban — a miért is a 18. §-ban a külügyek miniszterének is nevezi őt.

V. Ferdinánd azonban a hozzá felterjesztett ezen javaslathoz 1848. évi márczius hó 28-án 6014/214. sz. a. kelt kir. válaszában azon fontos fentartásokat közölte a Karok és Rendekkel, a melyek azután föl lettek véve a törvénybe.

Ezen kir. válasz különösen alkalmas arra, hogy megvilágosítsa az 1848: III. tcz. 7. §-ában foglalt «illető miniszter» homályos kifejezésnek az értelmét, azért szükségesnek tartom közölni a kir. válasz megfelelő helyeit. E szerint «mi a 3., 6. és 7. §-okat illeti, melyek egymással szoros összefüggésben állanak: Ő felsége . . . figyelmezteti az országos KK. és RR.-ket, hogy azon tárgyak, melyek — az eddig kezelt egyéb közigazgatásiakon kívül — jelenleg a m. kir. udv. kancellaria köréhez tartoznak, háromfélék legyenek. Az első rendűek ugyanis azok, melyek az egyházi s világi méltóságok, érsekek, püspökök és egyéb főpapok úgy az ország zászlósaival nevezését s a kir. adományozásokat illetik. Ezek iránt Ő felségének kegyelmes elhatározása abban pontosul; hogy az illető miniszternek előterjesztésére s illetőleg meghallgatásával e kinevezések s adományozások továbbá is mindenkor egyenesen a koronás fejedelmet illessék; azonban kir. elhatározása az illető miniszter által irattassék alá. A másik rendbeli tárgyak a kegyelmezés jogának gyakorlatára, a nemességnek, czimeknek és rendeknek adására (mikre nézve az *illető minisztereknek* fenmarad előterjesztéseket tenni), továbbá az itt tartozkodó honfiaknak magánjogi törvényes viszonyokra és a m. udv. kancellariát, mint törvényes hitelességű helyet illető mindennemű tárgyalásokra vonatkoznak, melyek iránt ezt . . . törvényes hatóságában megtartani kívánja . . . »²

¹ «Pesti Napló» 1891 november 3., 5., 6. reggeli s 9. esti szám. — «Nemzet» 1891 november 3., 5. esti, 6. s 8. reggeli szám.

² 1847—48. Országgyűlési Rendi Napló. Irományok 125. lap s «Pesti Hirlap» 1848 márczius 29-iki melléklet.

Ezen kir. válasz tehát világosan nyilatkozik arra nézve, hogy mit ért a fentartott tárgyak körüli előterjesztés és ellenjegyzésre hivatott illető miniszter kifejezés alatt; mert nem is csak egy, hanem több miniszterről szól, a minthogy a kir. válaszban felsorolt ügyek minőségük szerint nem is tartozhattak csak egy, hanem több tárca keretébe, vagyis nemcsak egy, hanem több «illető miniszter» ressortjába.

Hogy a fentartott ügyek elintézéséhez szükséges ellenjegyzés tekintetében Ő felsége nem is gondolt a személye körüli miniszterre, hogy nem őt értette az illető miniszter alatt, azt mutatja azon körülmény, hogy ezen válaszban szó sincs az Ő felsége személye körüli miniszterről; sőt még az illető szakminiszterek részéről történendő előterjesztéseknek Ő felségével, s Ő felsége elhatározásainak az illető szakminiszter általi ellenjegyzése céljából a Budapesten székelő miniszteriummal való közlése, illetőleg a közvetítő kezelés végett sincs kirendelve az Ő felsége személye körüli miniszter, kétségen kívül azért, mivel ezen kir. válasz szerint a Felség azon jogot is törvénybe akarta iktatni, hogy ő a miniszterek bármelyikét s akármikor maga elé hívassa.

Az 1848 márczius 31-én kelt újabb kir. leirat — a melynek szövege ment át a törvénybe — fentartja az «illető miniszter» ellenjegyzését a reservált ügyek elintézése körül, ebben tehát nem tesz semmi változtatást az első válaszban foglalt azon állásponton, a melyből láthatólag az ügyek minősége szerint illetékes szakminisztereket illeti meg ezen rendelkezések ellenjegyzésének joga; azonban, miután már meg lett állapítva az, hogy a miniszterium székhelye Budapest s Ő felsége éppen az országból való távolléte esetére tartotta fen magának azon specialis ügyek elhatározásának jogát, s mivel minden közvetítő közeg nélkül az országból távollevő király képtelen lett volna reservált jogait gyakorolni akkor, a mikor miniszteriuma Budapesten székel, s miután az addig működött kormányhatóságok fel lettek osztatva, s másfelől akkor veszélyes, vagy legalább is észszerűtlen lett volna a király és az illető felelős szakminiszter közötti közvetítő szerepet valamely osztrák kabinet-irodára ruházni, — azért kívánta V. Ferdinánd kimondatni, hogy ezen közvetítő feladat az ugy is mellette levő magyar minisztert fogja megilletni.

Ezen előzmények alapján lett megalkotva a törvény, a melynek 7. §-ában foglalt «illető miniszter» kifejezésnek határozatlanságát már a közölt kir. válasz is eloszlatja, a midőn megmondja, hogy nem egy, hanem több minisztert ért alatta; magyarázatot ad ezen kifejezésnek még azon körülmény is, hogy az illető miniszter kifejezés az egymástól eltérő természetű és éppen ezen természetüknél fogva különböző szakminiszter tárczájába tartozó ügyekkel hozatott kapcsolatba, holott azon ügyeknél, a melyek éppen az Ő felsége személye körüli miniszter felelőssége alá lettek helyezve, kifejezetten meg van nevezve ezen miniszter, a mi bizonyára a 7. §-ban is megtörtént volna, ha a törvény azon ügyeket egy előre meghatározott ressortba akarta volna sorozni, s nem kívánta volna fentartani azon miniszter részére, a kinek ügykörébe fognak majd jutni az egyes ügyek — a törvényben nem részletezett s a miniszteriumra ruházott ügybeosztás szerint.

De ellentmond azon föltevésnek, — hogy a 7. §-ban felsorolt ügyek az Ő felsége személye körüli miniszter ellenjegyzése és felelőssége alá tartoznának, — még azon körülmény is, hogy a 21. §. ezen ügyeket különösen a Felség személye körüli miniszter kezelése alá utalja, pedig ha ő hozzá tartozik az ellenjegyzés feladata, szükségképen azzal jár a kezelés feladata is, hacsak kifejezetten kivéve nincs, mint éppen a 7. §-ban foglalt ügyeknél, a melyekre nézve az ellenjegyző s így felelős minisztertől el lettek véve a Felség személyes intézkedhetése céljából szükséges kezelési teendők és a személye körül levő miniszterre lettek ruházva.

E mellett nem lehetne magyarázatot adni annak, hogy

miért kellett külön §. részére fentartani annak kimondását, hogy az Ő felsége személye körüli miniszter a 7. §-ban már említett illető miniszter? holott ezen miniszter kifejezetten van megnevezve mindenütt ott, a hol ügyköréről van szó; s viszont mindazon ügyeknél, a melyek tekintetében az Ő felsége személye körüli minisztert illeti a felelősség, az a törvényben a megfelelő jellemző kifejezésekkel van kimondva, így a 9. §. szerint a hadseregnek az országon kívüli alkalmazása s katonai kinevezések az Ő felsége személye körüli miniszter *ellenjegyzése* mellett történnek; a 13. §. szerint pedig a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklő ügyekben az országot *felelősség terhe mellett képviseli*; ellenben a 21. §. szerint a 7. §-ban fentartott tárgyakra nézve csak annyi van mondva, hogy ezeket az Ő felsége személye körüli miniszter *kezeln*i fogja, míg az ellenjegyzést mindig az illető felelős miniszter eszközli.

De a 21. §. nem is hagy kétségben a *kezelés* értelmét, a midőn azt mondja ki, hogy a miniszter a kérdéses reservált ügyeket a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzetrel fogja kezelni, holott az ellenjegyzés körül ily hivatalnoki személyzetnek — s bárki másnak — a szereplése ki van zárva, s annak feladata csakis a valóságos szó szoros értelmében vett ügykezelés — fölszerelés, előterjesztés, közvetítés, feldolgozás — lehet.

Hanem ha a 7. §-ban foglalt tárgyak közül kivesszük például a kegyelmezés jogát, a melyre nézve tehát szintén az *illető miniszter ellenjegyzése* és az Ő felsége személye körüli miniszter általi *kezelés* van előírva, — akkor magából a törvényből megkapjuk az «illető miniszter» kifejezésnek magyarázatát; a 14. §. ugyanis — a mely felsorolja a miniszterium egyes osztályait, vagyis az egyes minisztereket — a hetedik helyen f) pont alatt megnevezi az igazságszolgáltatás és *kegyelemügyi* osztályt, a miből leghatározottabban kitűnik, hogy a kegyelmezési ügy «illető minisztere» nem lehet más, mint a ki azt egyenesen nevében és címében is viseli.

De kizárja a 7. §-ban felsorolt ügyekre vonatkozólag az Ő felsége személye körüli miniszter általi ellenjegyzést a törvény 3. §-a is, a mely szerint bármely kinevezés etc. csak úgy érvényes, ha azt a Budapesten székelő miniszterek egyike is aláírja, már pedig a Felség személye körüli miniszter nem székel Budapesten, azért még a jelenleg általa ellenjegyzett kormányactusoknak, pl. címek adományozásának törvényessége is kérdés alá jöhet, mivel azokhoz valamely Budapesten székelő miniszter ellenjegyzése szükséges.

A katonai kinevezéseknél, vagy a magyar hadseregnek az országon kívüli alkalmazásánál annak idején nem érvényesült ezen elv azért, mivel maga a törvény látta szükségesnek megállapítani ezen kivételt, ez által is megerősítve a szabályt; ezen kivételre való tekintettel 1848 ápr. 3-án a főrendeknél tartott ülésben Czindery László somogyi főispán éppen a 3. §. megváltoztatását is ajánlotta, mivel a 8. §. szerint a katonai kinevezések a *bécsi* felelős miniszter ellenjegyzése mellett történendettek; ezen módosítás mellőztetett s én csupán azért tartottam szükségesnek fölemlíteni, hogy jelezzem, miszerint a tárgyaló főrendek is csak a 8. §-ban fölvetett katonai kinevezések ellenjegyzését — s nem más kinevezéseket is — tartották a Felség személye körüli miniszter hatáskörébe esőnek.

A mi már most a törvény gyakorlati alkalmazását illeti, a miniszterium első ügybeosztásában, melyet a közönség tudomása végett közzé tett,¹ nincs fölvéve a Felség személye körüli miniszter hatásköre, bizonyára azért, mivel az ő hatásköre a törvényben volt részletezve; a fentartott ügyek közül a kegyelmezés be van sorozva az igazságügyminiszterium teendői közé; hogy a főpapok kinevezése a vallás- és közoktatásügyi miniszterium hatáskörébe lett-e beosztva, ezen bel-

¹ «Pesti Hirlap» 1848. máj. 4. szám.

ügyminiszteri értesítésből nem vehető ki, mivel az «egyházügy» gyűnév alatt vannak összefoglalva a vallásra vonatkozó kormányteendők; a nemesség, címek stb. osztogatása sehol sincs fölemlítve.

A jogok miként gyakorolására nézve a «Pesti Napló» és a «Nemzet» között ezen kérdésben folyt vitában közölve lettek br. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott okmányok, a melyekben ő a Felség személye körüli miniszterrel szemben magát mondja illetékesnek a főpapi kinevezések ellenjegyzésére; az 1848-ik évből különben számos ily kultuszminiszteri ellenjegyzéssel ellátott főpapi kinevezés létezik; sőt érdekes, hogy a kanonokok kinevezéseit nem is a király, hanem a nádor és kir. helytartó eszközli, mivel a törvényben a kanonokok kifejezetten nincsenek megnevezve.

A mi az 1867-ben visszaállított kormányt illeti, az mindig bizonyos határozatlansággal állott szemben az 1848. évi III. t.-cikkkel; így történt meg 1867-ben az akkor felosztatott helytartótanácsnál tárgyalt ügyeknek az ujlág alakított miniszteriumhoz való beosztása s még inkább magának a miniszterium ügybeosztásának a megállapítása.

Az előbbi szerint — Rendeleték Tára 1867. 16. s. köv. 1. — az Ő felsége személye körüli miniszterhez beosztott ügyeket képezték: a nemesség adományozása s a kegyelmi adományok iránti intézkedések. A helytartótanácsnál kezelt kegyelmi adományok, vagyis a kir. Felség akarata s kegyelmétől függő ügyek körébe tartoztak pedig éppen az egyházi nagyobb javadalmak, kitüntetések, érdemrendek s jelek adományozása, s a kegyelmezések, a mely utóbbiak különben ekkor is az igazságügyminiszterium tárczájába lettek beosztva.

Még feltűnőbbek magának a miniszteriumnak ügybeosztásáról szóló részletes határozmányok, a melyek szerint a mi kérdésünkre vonatkozólag az lett kimondva, hogy az Ő felsége személye körüli miniszter tesz végleges javaslatokat püspökök, valóságos és címzetes főpapok, székes és társas káptalanbeli kanonokok legkegyelmesebb kineveztetése, valamint ily egyházi méltóságokra történt szabályszerű megválasztások legmagasb jóváhagyása iránt — 19. cikk — Ő tesz továbbá végleges javaslatokat az ország zászlósainak s a val. belső titkos tanácsosoknak kineveztetése a különmemű nemesi fokozatok adományozása, előnevek, címek s címerek engedélyezése, valamint a rendek adományozása iránt. — 20. cikk. — *Ellenjegyzí* a fenebbi 19. és 20. cikkekben érintett l. f. határozványokat, ő állítja ki s írja alá az összes e részbeni kir. okleveleket.

Míg ezzel szemben a vallás- és közoktatásügyi miniszter hatáskörébe csak a közölt 19. cikkben foglalt ügyekre vonatkozó javaslatok fölterjesztése tartozik.

Mindez azt igazolja, hogy ezen beosztások megtételénél a törvényt félreértették, s azokkal szemben a mai gyakorlat felel meg inkább a törvénynek, a mennyiben a kegyelmezési jog gyakorlása s a főpapok kinevezése a törvény szerint illető miniszter felelőssége alatt eszközöltetik; azonban még ma is vannak ügyek, melyeket a Felség személye körüli miniszter ellenjegyez, dacára annak, hogy nem Budapesten székel, s a melyekre nézve az ő javára nem lett semmiféle kivétel megállapítva; másfelől ma már tért vesztett azon gyakorlat is, a mely szerint a Felség személye körüli miniszter kezelte, illetőleg az ő közvetítésével intézte el a király az 1848: III. tcz. 7. §-ában fentartott ügyeket, a melyeket ma Ő felsége kabinet-irodája kezel; pl. a kegyelmezések iránti folyamodványok ma köztudomásulag a kabinet-iroda közvetítésével jutnak Ő felségéhez, míg még Deák Ferencz 1848 május hó 5-én kiadott körlevelében¹ azon utasítást adta, hogy a kegyelmi folyamodványok egyenesen Bécsbe, az Ő felsége személye melletti miniszterhez küldendők, s a legutolsó néhány évig az ezekre vonatkozó fölterjesztések is

a Felség személye körüli miniszterhez mentek az «illető minisztertől.»

Oly fontos és nagyemlékü törvény, mint az 1848: III. t.-cz. mindenestre megérdemli, hogy kételyekre alkalmat adó pontjainak revisiója, vagy magyarázó törvény hozatala által javíttassanak meg azon hibái, s oszlattassanak el azon határozatlanságai, a melyeket a nagy napok lázas munkája beléje juttatott.

Dr. REINER JÁNOS.

Gyakorlati adalékok a testi sértés kérdéséhez.¹

III. Causalismus. 1. A sérülés, betegség vagy elmekór a bántalmazással vagy egészségsértéssel «okozati összefüggésben» kell hogy álljon; a sérülés, betegség vagy elmekór a bántalmazásnak vagy egészségsértésnek «okozata» kell hogy legyen.

Ezt fejezik ki a törvény szavai: «ha az ez által okozott sérülés, betegség vagy elmekór».

A bántalmazás, a causalitás általános elvei szerint mindig okozati összefüggésben áll a testi sértés tényálladához tartozó eredménnyel, ha az eredménynek olyatén feltételét képezi, mely nélkül az eredmény ben nem következett volna.

2. A tételes törvény alkalmazásánál azonban szigoruan szem előtt tartandó tételt képez az, hogy az okozati összefüggés terjedelmét a tételes törvény határozza meg; a tételes törvény által megvont határokon túl nincs okozati összefüggés, habár az különben a causalitás általános elvei szerint fenforgónak volna is tekintendő, s kétségtelenül fen is forog.

Ennek szem előtt tévesztése nagy részben oka a büntető jogtudományban a causalismus körül fölmerült vitáknak, melyeket, bármennyire érdekesek, bizonyos határon túl a büntetőjog szempontjából meddőknek kell mondani, s melyekről igaza van Schützenek, midőn egyik értekezésében el nem palástolt ironiájával felkiált, hogy utódaink majdnem joggal el fogják mondhatni rólunk, miként: das Wappen der Kriminalistik unseres Jahrhunderts sei ein Kleeblatt gewesen mit der Blättern: Urheberchaft, Thatbestand, und Kausalität.»

Ennek természetesen az értelme nem az, mintha külön büntetőjogi causalitás léteznék. A causalitás kérdése a jog területén ugyanaz, mint a jog területén kívül. De a törvény az okozati összefüggésnek csak bizonyos terjedelemben tulajdoníthat jogi, — a büntetőtörvény jelesül, büntetőjogi — jelentőséget, s abban a terjedelemben jelesül, melyben ezt a társadalmi jogrend érdekében szükségesnek találja. E határokon túl a létező okozati összefüggés in rei veritate nem szűnik ugyan meg, a mi nagyon természetes, mert a természetnek törvényei a törvényhozó hatalma alatt nem állanak, de a büntetőjog szempontjából közömbös, vagy ha úgy tetszik, nem létezőnek tekintendő.

3. Egy-két példa fel fogja világosítani az itt elfoglalt álláspontot, s talán hozzá fog járulni ahhoz is, hogy a kriminalisták által a causalitás körül folytatott vitáknak büntetőjogi jelentősége kellő világításba helyeztessék, s e vitáknak büntetőjogi jelentősége a kellő mértékre leszállíttassék.

Péter súlyos testi sértést ejt Pálon, kit gyógyítás végett kórházba szállítanak. A kórházban ragály üt ki, Pál a ragályos betegséget megkapja s belehal. Kérdés: oka-e a sértés Pál halálának? Péter okozta-e Pálnak halálát? Alkalmazható-e Péterre a Btk. 306. §-a?

Hát ki tagadhatná komolyan, hogy Péter cselekménye oly feltételt képez, mely nélkül Pál a kórházban kiűtött ragályban nem halt volna meg?

Ha Péter Pált nem bántalmazza, Pál nem sérül meg, nem viszik őt a kórházba, a hol a ragálynak áldozatul esik.

De a mily bizonyos ez, ép oly bizonyos, hogy a büntetőjogi felelősség szempontjából, Péter nem okozta Pálnak halálát.

¹ «Pesti Hirlap» 1848 máj. 9. szám.

¹ Az előbbi közl. l. a 38., 39. és 40. számban.

A törvény kétségtelen értelme szerint a halálnak a bántalmazás okozta sérülés kell hogy oka legyen. Pál ragályos betegségben halt meg. A kérdés most már az, okozati összefüggésben áll-e a bántalmazás a kórházban kiűtött ragályllyal? A tagadó felelet kétségtelen. A bántalmazás a ragályllyal feltételei között nem szerepel, annak feltételét nem képezi. A ragályllyal a kórházban kiűtése teljesen független attól, hogy Péter azt megelőzőleg Pált bántalmazta-e vagy sem.

A halálos eredményért tehát Péter büntetőjogilag nem felelős. És pedig a felelősség már az első feltételét képező causalitás kérdésén dől el tagadólag, a causalitástól különálló s független második kérdésnek, a bűnösség kérdésének igénybevétele nélkül.

Ha ellenben a súlyos testi sértés csak a sértett általános elsatnyulása (p. o. discrasia) vagy a téves gyógykezelés, vagy orvosi segély igénybevételének elmulasztása miatt vált halállossá, az okozati összefüggés fenforgása kétségtelen, mert a halálos eredményt bár a közreműködő, közreható okok s körülményekkel egyetemben, de mindig a bántalmazás okozta sérülés idézte elő.

Ugyanigy döntendő el a Buri ellen felhozott következő példa: Péter súlyos sértést ejt Pálon, a kit a betegség szándékolt elutazásában megakadályoz. Mint lábbadozó beteg sétálni megy s ez alkalommal egy háztetőről kő esik le fejére, a kő okozta sértés halálos.

Nincs kétség abban, hogy ha Péter Pált meg nem veri, Pál régen elutazott volna a városból, s így a téglát nem esett volna le az ő fejére. A bántalmazás tehát ama feltételek között szerepel, melyek nélkül a természeti causalitás ily lefolyást nem vett, s Pálnak illetően halála be nem következett volna. Ámde Pálnak halálát a fejére esett téglát okozta, s így a kérdés az, vajjon a bántalmazás és a téglasérülés között van-e okozati összefüggés. A tagadó felelet tenyeren fekvő, a büntetőtörvény s Péternek büntetőjogi felelőssége szempontjából a bántalmazás nem okozta Pálnak halálát, s Péter azért a halálos eredményért nem felelős. A bántalmazás és a téglasérülés között «post hoc», nem «propter hoc» viszony forog fenn.

Ugyanazért határozottan téves a Reichsgerichtnek Birkmeyer által közölt ítélete, melylyel a halálos eredményért való büntetőjogi felelősséget megállapította az ellen, a ki egy csúrt oly időben gyújtott fel, midőn abban egy ember aludt. Az ember felébredt és sikerült is neki az égő csúrból sértetlenül menekülni, de ott felejtett csizmájáért visszatért és odaégett.

Ha vádlott a csúrt fel nem gyújtja, az az ember sem égett volna oda, az bizonyos. Ámde ép oly bizonyos, hogy a büntetőtörvény szempontjából a gyújtogató nem oka az ember halálának. Az okozati összefüggést a törvény szűkebb határok közé szorítja. A büntetőjogi felelősség szempontjából a kérdés az, a gyújtogató okozta-e, hogy az odaégett ember az égő csúrból visszatért? Minthogy pedig e kérdésre tagadólag kell felelni, a büntetőjogi szempontból releváns okozati összefüggés a gyújtogató és az ember odaégetése között hiányzik.

4. Hazai gyakorlatunk nem az okozati összefüggésnek a büntetőjog céljai által nem indokolt kiterjesztésére, hanem ellenkezőleg a büntetőjogilag releváns okozati összefüggésnek nem indokolható megszorítása felé hajlik.

A m. kir. Curia számtalanszor jött abba a helyzetbe, hogy alsóbíróságainknak ebbeli tévedéseit helyre hozza. Valóban nagy tisztító munkát kellett végeznie. A szándék kérdése után és mellett alig van kérdés, melyben a m. kir. Curia többet tett volna, mint a causalismus kérdése.

S hozzá tehetjük, hogy a mit tett, helyes irányban tette, és — nem eredmény nélkül. A haladás, mely alsóbírósági ítéleteinkben e kérdésben észlelhető, szinte bámulatos.

5. A legnagyobb tévedésre az u. n. közreható, közreműködő okok, — concausa — szolgáltatnak alkalmat. Ha a

súlyosabb eredmény csak a sérült egyéni testalkatánál fogva következett be, gyakorlatunk az okozati összefüggés megállapításában kételkedett, s határozottan kizárta azt akkor, ha azokról az egyéni körülményekről a tettesnek nem volt tudomása. Még határozottabban s makacsabban ragaszkodtak alsóbíróságaink az okozati összefüggés kizárásához akkor, ha a sérültnek a sértés utáni magatartása vagy mulasztása — pl. orvosi segély igénybevételének elmulasztása, vagy az orvos rendelethez meg nem tartása, vagy orvosi segély helyett kuruzslók segélyének igénybe vétele, vagy hibás orvosi gyógykezelés működtek közre a súlyosabb eredmény előidézésénél, mely e közbenjött körülmények nélkül a szakértői vélemény szerint be nem következett volna.

6. A m. kir. Curia mindezekben az esetekben az okozati összefüggést szabály szerint megállapította.

Igy:

a) Midőn a 303. §-t megállapító súlyos eredmény nem volt közvetlen következménye a fadarabbal történt megverésnek, hanem annak, hogy a görvélyes sérült a nedves hideg földön fekvé maradt. Mert «tekintettel arra, hogy a testi sértésből, habár közbenjáró okok behatása folytán kifejlődő súlyosabb következményekért a felelősség azt terheli, a ki a testi épségnek jogtalan megtámadása által az okozott sérülésből eredő súlyosabb következmények kifejlődhetésének, vagy azzal okozatos összefüggésben való bekövetkezésének okozója volt.»¹

b) Az arcot ért lövés esetében a sérülés 20 napon felüli tartamát az orvosi vélemény ártalmas háziszerek alkalmazásának tulajdonította. A kir. ítélő tábla ellenében, mely csak husz napot meg nem haladó sérülésért állapította meg a tettesnek felelősségét, a m. kir. Curia a bekövetkezett egész eredményt számította be; «mert valamely törvényellenes cselekmény egyenes következményeinek teljes beszámítását, s így a cselekvőnek a cselekedetével egyenes okozati viszonyban levő következményekért való teljes felelősségét nem szünteti meg, s nem is szállítja alább azon körülmény, hogy ezen következmények bizonyos módon vagy bizonyos intézkedések által elháríthatók vagy megszüntethetők lettek volna.»²

c) Ugyanigy lényegileg egyező indokolással, midőn a 4 heti betegséget rendes orvosi kezelés igénybe vételének elmulasztása okozta, holott orvosi segély mellett a sértések a orvosi vélemény szerint 20 nap alatt begyógyultak volna;³

d) Nem vétetett kizártnak az okozati összefüggés az egyik szem látóképességének elvesztése esetében a miatt, hogy a megvakulás csakis a gondos ápolás hiányának és ügyes gyógykezelés elmulasztásának tulajdonítandó.⁴

e) Hason esetben: «az okozati összefüggést a szemnek késsel való megszurása és a szem látó-tehetségének elvesztése között nem szünteti meg az, hogy a látó-tehetség a sértett magatartásának szabályszerűsége, az orvosi rendelet megtartása, s helyes kezelés mellett meg lett volna menthető.»⁵

f) Érdekes eset, melyben a bántalmazás «eskórnak súlyos alakban (a 303. §-t megállapító) fellépését» vonta maga után, azonban csakis már a bántalmazás előtt, habár csak «igen gyenge állapotban létezett eskór» folytán. Az orvosi vélemény szerint a bántalmazás nélkül a sértett nő állapota talán haláláig olyan maradt volna mint volt, azaz a kóros állapot fokozottabb arányokat nem vett volna fel. A tettes a súlyos eredményért tartozott felelni, mert «a fizikai állapotok, mely az alkalmazott külbefolyás előtt már létezett, nem szünteti meg az ehhez járuló cselekvőségnek, külbefolyásnak az eredményt okozó minőségét.»⁶

¹ 1880. évi nov. 15. 6976. sz. B. J. T. I. k. 229. l.

² 1883. évi április 19. 14089. sz. U. o. VI. k. 245. l.

³ 1883. évi okt. 11. 4047. sz. U. o. VII. k. 179. l.

⁴ 1887. évi decz. 21. 3969. sz. U. o. XVI. k. 255. l.

⁵ 1890. évi jun. 17. 90. sz. Jogt. Közl. 1890. évi 28. l.

⁶ 1890. évi okt. 10. 3818. B. J. T. XXII. k. 116. l.

g) De még a legújabb időben is az elsőbíróság kizárta az okozati összefüggést a szem látó-képességének elvesztése és vádlott ténykedése között, minthogy a seb csak azért vált veszélyessé, mert sérült a gyógykezelést elmulasztotta, s orvosi segínyt igénybe venni nem akart. A téves felfogást mindkét felsőbíróság helyesen utasította vissza.¹

Mindezekben az esetekben a törvény által megvont határok között maradó okozati összefüggés kétségtelen, mert az elősorolt esetek mindegyikében az eredményt, habár más tényezők közreműködésével, a bántalmazás okozta.

7. A külföldi judikaturában ez axioma, melyhez kétség nem fér.

Idézhető:

a bécsi semmitőszéknek 1875. évi május hó 21-én kelt ítélete, mely a sérülésnek életveszélyes voltát, s 40 napon túli tartamát beszámította a tettesnek, habár az orvosok véleménye szerint a sértés csak azért vált életveszélyessé, s tartott 40 napon túl, mert sérült semmit sem tett a sérülés gyógyítására, míg gyógykezelés esetében a sérülés 30 napon belül begyógyult volna, a mi enyhébb büntetési tétel alá eső eredményt képez: «mert daczára a gyógyítás elmulasztásának, a súlyosabb eredmény okozati összefüggésben áll a sértéssel s azt egyenesen a sértés okozta».²

Az «alta Italia» legfőbb törvényszékének 1862. évi márczius hó 14-én kelt ítélete szerint a súlyosabb eredmény beszámítását nem zárja ki az, hogy az csak azért következett be, mert a sértett syphiliticus volt;³

a parmai felebbviteli törvényszék szerint az okozati összefüggést s annak folytán a büntetőjogi felelősséget nem zárja ki az, hogy a sérült tette mérgecsikkelt el a sérülést;⁴

a Reichsgerichtnek 1883. évi június 4-én kelt ítélete szerint az okozati összefüggést nem szünteti meg az, hogy sérültnek magatartása közreműködött az eredmény előidézésében.⁵

8. Az okozati összefüggést meg nem szüntető közreható okok, u. n. concausák alatt értetnek különösen:

a) a tett elkövetésekor létezett körülmények, p. o. sérültnek pathologiai állapota, a koponyacsont rendkívüli vékonysága, stb.

b) később felmerült, de a bűnös tettétől független körülmények. Ilyenek jelesül: a sértettnek magatartása, orvosi segély igénybe vételének elmulasztása, orvosi rendeleteknek megszegése, szakértő orvos helyett kuruzsló tanácsának és segélyének igénybe vétele; orvosi műhibák, a melyek között talán a legfontosabb — legalább azért, mert legkönnyebben megállapítható — az antiseptikus kezelés mellőzése.

9. De ha a közreható körülmények vagy okok az okozati összefüggést meg nem szüntetik, azok mindenesetre és pedig jelentékeny enyhítő körülményt képeznek. Ezt a bírónak szem elől tévesztenie nem szabad, mert csak így méltányolhatók a büntetendő cselekmény subjektív mozzanatai, s csak így kerülhető ki az objektív eredmény aberrans beszámítása.

A közreműködő ok oly kirívó lehet, hogy annak fenforghása önmagában teljesen indokoltá teszi a büntetőtörvénykönyv 92. §-ának alkalmazását.

10. De lege ferenda szólva, a közreműködő vagy közreható okok vagy körülmények egyrészt gyakoriságuknál, másrészt kiváló tárgyi jelentőségöknél fogva teljesen alkalmasak arra, hogy speciális — enyhébb — büntetési tétel felállítására

¹ 1890. évi június 17. 1896. sz. U. o. XXII. k. 233. l.

² Rivista pen. III. k. 79. l. A tettes kövel dobta meg sértettet, kit a kő fején talált.

³ U. o.

⁴ 1862. évi július 14-én U. o.

⁵ Rechtsprechung V. k. 403. l. Az eset az volt, hogy vádlottX.-nek ujjába harapott. Sértett több napig dolgozott, s csak ezután fordult orvosi segélyért. E mulasztás az ujj két tagjának amputálását tette szükségessé, a mi idejekorán igénybe vett orvosi segély esetében kikerülte volna.

felhasználtságának. Ez által két veszélyes túlzásnak lehet elejét venni. Az egyik az, hogy a bíró a közreműködő okok enyhítő jelentőségét kellően nem méltányolja, a másik az ellenkező, vagyis az, hogy a bíró közreműködő okok fenforghása esetén az okozati összefüggést meg nem állapítja.

A külön büntetési tétel különben csak halálos eredmény esetében javasolható, mert a közreműködő okok befolyása a büntető törvény által igényelt határozottsággal autopsia nélkül alig állapítható meg.¹

11. A tett elkövetésekor létező körülmények azonban a dolog természeténél fogva csak abban az esetben képeznek és képezhetnek enyhítő körülményt, ha azokat a bűnös nem ismerte. Ellenkező esetben az enyhítés nem csak hogy nincsen indokolva, de a létező körülményeknek ismerete rendszerint a dolus nagyobb intensitása mellett fog bizonyítani, s enyhítés helyett arra fog vezethetni, hogy ott, ahol a törvény súlyosabb büntetési tételt állapít meg, ha a bűnös szándéka a súlyosabb eredményre irányult, a súlyosabb büntetési tétel alkalmaztassék; halálos eredmény esetében a sértési szándék helyett az ölési szándék megállapíttassék. Mert a létező körülményeknek ismerete a különben előreláthatatlan eredményt előreláthatóvá, kisebb-nagyobb mérvben valószínűvé, sőt egyenesen szükségszerűen előrelátottá teszi.

Ily tipikus eset: aránylag vékony pálczával a fejre mért ütés, mely — de csakis a koponyacsont rendkívüli vékonyságánál fogva — koponyarepedést s halált okozott.

12. Itt még egy általános, a büntetőjog egész területére kiható, de a gyakorlat által sokszor meg nem értett elvről kell megemlékezni. Az általános elv, melynek szigorú szem előtt tartását nem lehet eléggé hangsúlyozni az, hogy: «a causalitás és a büntetőjogi felelősség, a bűnösség két különböző, ön- és különálló kérdést képez. Causalitás nélkül nincs bűnösség, de nagyon is lehetséges, hogy causalitás daczára nincs bűnösség. A hol nincs causalitás, ott soha sincs bűnösség, de a hol van causalitás, ott nem mindig van bűnösség, s annak folytán büntetőjogi felelősség is. Törvényhozási aberráció nélkül senki sem lehet felelős oly eredményért, melynek ő semmiképp sem oka. De, habár oka is az eredménynek, lehet, hogy nem felelős érte.

A testi sértés területén alakilag az ellenkező elv érvényes, mely látszólag az általános elvnek negatívja. Itt az eredmény okozása, az okozati összefüggésnek a tételes törvény által vont határain belül, vagyis az eredménynek a tételes törvény értelmében okozása feltétlenül maga után vonja az okozott eredményért való büntetőjogi felelősséget. A causalitás kérdésének igenlő eldöntésével — látszólagos ellentétben az általános elvvel — a bűnösség kérdése is igenlő értelemben van eldöntve. De ez nem azt jelenti, hogy a törvény bűnösség nélkül is ismerne büntetőjogi felelősséget. A kivétel, az ellentét csak látszólagos. A látszólagos ellentétnek pedig az az oka, hogy testi sértés esetén az eredménynek a törvény értelmébeni okozása, teljes bűnösség nélkül nem képzelhető. A miről már a szándék kérdésénél megemlékeztem.

Dr. HEIL FAUSZTIN.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Az iszákosság elleni törvények.

A mindennapi szomorú tapasztalat mutatja az iszákosság veszedelmes következményeit, azért nem lehet csodálkozni, ha a társadalom és törvényhozás a legkomolyabban foglalkozik az iszákosság megakadályozásával és módot akar erre találni, hogy megapaszszza azon nagyszámu szerencsétle-

¹ Külön — enyhébb — büntetési tételt állapít meg a közreműködő okok esetére, szándékos emberölésnél és halálos sértésnél az olasz büntetőtörvénykönyv 307. és 368. §-ában.

nek számát, kik vesztére vannak maguknak és másoknak s egy egész nemzedéknek.

A szenvedélyek közt nem sok van veszedelmesebb az iszákosságnál, a részegségnél, mely megfosztja az embert esztétől, s oly tettekre ragadja, melyek nemcsak őt magát, hanem hozzátartozóit s más ártatlan embereket is a legnagyobb veszedelembe sodorja. A szenvedélyek felizgatására legalkalmasabbak a szeszes italok, melyek megbénítván az észt, szabad folyást engednek az indulatoknak s a fékvesztett indulatok vakon rohannak előre, nem látván a kárhozát örvényét, a mely felé közelednek. A bűnök nagyobb része a részegségben fogamzik meg, ebből nyer táplálékot s erősödik meg s talál eszközöket a kivitelre. A részegség a legbiztosabb kalauz a börtönhöz. A legszomorubb napokat mindig a részegség estvéje előzi meg. Józan fővel ritkábban követ el valaki bűnt s a részeg tetteiben mindig van megbánni való. A részegség a bajok egyik főforrása.

Az iszákosság pusztításai mindenütt, az egész földön megdöbbentő eredményeket mutatnak fel.

Belgiumban a hat millió lakos évenként 135 millió forintot ad ki pálinkára, mely összeg évről-évre gyarapodik s ennek megfelelőleg az utolsó 15 év alatt a népesség száma csak 14 százalékkal gyarapodott, míg az örültek száma 45, a bűnösök száma 74, és az öngyilkosok száma 80 százalékkal emelkedett. Ezért azután az iszákosság ellen Belgiumban egy liga alakult.

Az iszákosság gyógyításának egyedüli biztos módja a szeszes italoktól való teljes tartózkodás levén, Németországban már tizenegy menedékhelyet állítottak fel iszákos férfiak részére, s újabb időben egyet iszákos nők részére, a hol részint díjért, részint ingyen gyógyítják az iszákosság maratlékait.

Baselben egy társulat alakult, melynek tagjai a szeszes italoktól való tartózkodásra kötelezik magukat.

Hires orvosok valóságos betegségnak tartják az iszákosságot, annak gyógyítására orvosságot igyekeznek feltalálni, így az orosz Portugalov és a francia Dujardin orvosok a strichinnel való befecskendezést gyakorlati tapasztalatok után kellő eredménnyel használják is.

Maine államban a legszigorubb törvénnyel és az államhatalom más eszközeinek fölhasználásával üldözik az iszákosságot. Jutalmat tűznek ki azoknak, a kik az iszákosságot följelentik. A rendőrség ennek kikutatására a legszélesebb hatalomkörrel van felruházva, s a birság 100 dollár, vagy két havi elzárás-büntetésben van megállapítva. A vasutaknak meg van tiltva a szeszes italok szállítása. Azonban, hogy ezen szigorú intézkedés nem képes az iszákosságot megszüntetni, vagy terjedését megakadályozni, mutatja az, hogy az iszákosságra vonatkozó törvényeket igen gyakran változtatják s mindig szigorítják.

Németországban a legközelebbi időben készített a kormány egy, az iszákosság korlátozására célzó törvényjavaslatot, mely szerint a szeszes italoknak kis mértékben (félлитernél kevesebb mennyiségben) eladása csak a korcsmárosoknak és vendéglősöknek van megengedve, ezek azonban köteleztetnek a szeszes italokkal való visszaélés megakadályozására s helyiségeikben a rend fentartására. Határozottan el van tiltva a korcsmárosoknak és vendéglősöknek, hogy 16 éven aluli egyéneknek egyáltalában s a szemmel látható részegnek, vagy azonnal való élvezetre hitelre bárkinek szeszes italokat adjanak. Az ily hitelezésből származó követelések semmi módon be nem hajthatók. Az ittas embernek szállására, vagy a rendőrségre szállításáról a vendéglősök, vagy korcsmárosok tartoznak gondoskodni. Az iszákosság miatt gondnokság alá, vagy gyógyintézetbe való elhelyezésnek van helye. Ugy látzik azonban, hogy ezen törvényjavaslat köztetszésben nem részesül, sokan felszólaltak ellene egyesek és társulatok s másféle eljárás iránt indítják meg a mozgalmakat, — azt ajánlják,

hogy az iszákosokkal úgy bánjanak, mint az elmebetegekkel s az állam felügyelete és orvosok vezetése alatt levő intézeteket állítsanak fel az iszákosok gyógyítására.

Hazánkban is volt gond arra időnként, hogy az iszákosság terjedése korlátoztassék.

Az 1852. évi osztr. büntető-törvénykönyv 523. §-a szerint «oly cselekvények, melyek különben büntettek, ha a büntetthez való célzás nélkül teljes megrészegedésben követték el, nem tekinthetők büntettekül, hanem az esetben a részegség mint kihágás 1—3 hónapi fogsággal büntetetik. Ha pedig a részeg tapasztalásból tudta, hogy ittasságában heves indulatoknak van kitéve, fogsága súlyosbítottassék s nagyobb gonosz-tetteknel 6 hónapi szigorú fogságra ítéltessek el». Az 524. §. szerint pedig: «a megrögzött részegség oly kézműveseknél és napszámosoknál, kik tetőkön vagy állásokon dolgoznak, vagy kik tűzveszélyes tárgyakkal bálnak, valamint a cselédek azon osztályánál is, kiknek gondatlansága miatt könnyen tűz támadhat, mint kihágás, 1—8 napig, ismétlés esetében 1 hónapig és a körülményekhez képest súlyosbítható fogsággal büntetessék».

Törvényhozásunk már az 1877. XX. tczikben sujtotta az iszákosság következményeit, habár nem világosan mondja is ki ezt. Az atyai hatalom megszüntetéséről intézkedvén, kimondja a 22. §-ban: «megszüntethető az atyai hatalom, ha az atya gyermeke erkölcsét, vagy testi jóllétét veszélyezteti». Már pedig az könnyen bebizonyítható, hogy az iszákosság a gyermeknek erkölcsére és testi jóllétére egyaránt veszélyes. A 28. §. szerint: «nagykorúak gondnokság alá helyeztetnek, ha tékozlók.» Az iszákosság pedig együtt jár a tékozlással. Végre a 43. §. szerint: «gyámságot és gondnokságot nem viselhetnek a botrányos életűek». Már pedig az iszákosság egymásután idézi elő a botrányokat.

A büntető-törvénykönyvnek az iszákosságot érintő része nem egyéb, mint közegészségi védelem. Ez olvasható ki nyíltan a Btk. 314. és 315. §-aiból, hol az élelmi szerek meg hamisítására, vagy a meghamisított élelmi szerek árulására van kiszabva az igen szigorú büntetés, a melylyel sujtatik a fuxinos bor készítése és árulása is. (Curia 4177/88. sz. ítélet.)

Azonban a kihágási büntető-törvénykönyv némely szakasza már határozottan fellép az iszákosság ellen. Ugyanis a 74. §. szerint: «Vendéglősök és korcsmárosok, a kik vendéglőkben vagy korcsmájokban a hatóságilag megállapított zárórákon túl vendégeket időzni engednek, 50 frtig, visszaesés esetében, ha utolsó büntetésök kiállásától 2 év még el nem telt, 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők. Azon vendég pedig, ki a záróra után a vendéglős, korcsmáros, vagy ezek megbízottjainak, vagy a hatósági közegek felhívására el nem távozik, vagy elrejtőzik: 25 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő».

A 84. §. szerint: «a ki nyilvános helyen botrányt okozó részeg állapotban jelenik meg: 25 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő».

De leghatályosabban intézkedik az iszákosság terjedésének megakadályozására a kihágási büntető-törvénykönyv 85. §-a, a mely szerint: «a ki más korcsmában, vendéglőben, utcán, vagy más nyilvános helyen lerészegit, továbbá, a kik szeszes italok eladásával iparszerűleg foglalkoznak és ezek megbízottjai, ha részegnek — noha ezek állapotát tudják — még szeszes italt adnak: 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők; száz forintig emelhető e büntetés, ha e kihágás a 14-ik évét még be nem töltött kiskorú ellen követtetett el. Ha e kihágást oly egyén követi el ismételve, ki szeszes italok eladásával iparszerűleg foglalkozik és e miatt már két ízben büntetve volt, a mennyiben utolsó büntetésének kiállásától két év nem múlt el: üzlete folytatásától is három hótól egy évi időre eltiltható».

Az 1883. XXV. tcz. a korcsmai hitelt éppen az iszákosság terjedésének meggátolására szorítja meg. A 22. §. a korcsmai hitel nagyságának megállapítását a törvényhatóságra bizza,

azonban a legmagasabb összeg 8 frtot meg nem haladhat a törvényhatóság által megállapított összegnél magasabb összeg meg nem ítéltető bírólal, a bírói határozattal a hitelezőnek hasontermészetű minden korábbi követelése kiegyenlítettnek tekintendő, akár képezte az kereset tárgyát, akár nem, s ezen bírólal megállapított követelés kiegyenlítése előtt újabb hitelezésnek helye nem lehet.

A 23. §. szerint az előbb jelzett hitelezések biztosítására kötött zálog- és kezességi szerződések semmiek. A ki pedig ennek kijátszására valamely szinlett ügylet, váltó, vagy más kötelező irat alakját használja fel: kihágást követ el és 30 napig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (24. §.)

Hogy pedig a törvénynek ezen bölcs és helyes intézkedése mindenkor és minden helyen élénk emlékezetbe hozásék, elrendeli a 26. §., hogy ezen törvény «minden községben *évenként* szokott módon kihirdetendő és minden italmérési helyiségben, a vendégek által könnyen látható helyen kifüggesztendő és olvasható állapotban tartandó» ötven forintig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt

Ézebből látható, hogy nekünk is vannak törvényeink az iszákoság terjedésének gátlására, habár nem lehet eltagadni, hogy ezek nem a legszigorubb hajtának végre, a mi pedig a közjólét hátrányára történik.

Az illetékes körök fordítsanak nagyobb gondot a már meglevő törvényeink végrehajtására s ha ugy sem lehetne elérni a várt eredményt: szigorubb törvényeket kell hozni az iszákoság terjedésének meggátlására. Egyszersmind gondolkozunk azon is, hogy a családra és vagyona egyaránt, sőt idegenekre nézve is veszedelmes iszákoság, mint betegség, az elmebetegséghez hasonló módon ártalmatlanná tétessék és gyógyíttassék.

K. NAGY SÁNDOR.

A Btk. 222. §-ához.

A magyar büntetőtörvénynek egyik igen homályos értelmű szakasza a 222. §. is, melynek ujabb szövegezéssel való módosítása a büntetőtörvény módosításának tervezetbe felveendő volna.

Ugyanis a 222. §. így szól: «A ki mást, bűnvádi ügyben hamis tanúzásra, vagy a 217. vagy a 219. §-okban meghatározott valamely cselekményre rábírní törekszik, 3 évig terjedhető börtönnel, kihágási ügyben pedig 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.»

«A ki a cselekményt polgári ügyben követi el, 2 évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a 216. §. esetében pedig 6 hónapig terjedhető fogházzal és 400 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő» . . . stb.

Ezen szakasznak homályos és nem indokolható értelmét okozza az, hogy a 219. §-ban meghatározott cselekményre való rábírní törekvés a 222. §. első bekezdésében megállapított — 3 évi börtön — büntetési tétel alá vonatott, mely büntetési tétel csak a Btk. 222. §-a első bekezdésének ezen értelmezése mellett: «a ki mást bűnvádi ügyben (217. §.) hamis fő-,pót-, becsló- vagy felfedező esküre birni törekszik», — volna indokolt. A 222. §. első bekezdésének azonban a most előadott értelmezés nem adható azért, mivel — a vonatkozó miniszteri indokok szavait idézve — «eskü általi bizonyításnak csakis polgári ügyben lehet helye», a Btk. XII. fejezetében nem is foglaltatik oly rendelkezés, mely «bűnvádi ügyben hamis fő-, pót-, becsló- vagy felfedező esküt tevőt» büntetni rendelné; már pedig, ha a Btk. XII. fejezetében ismeretlen oly bűncselekmény, mely fő-, pót-, becsló- vagy felfedező eskünek bűnvádi ügyben hamisan való letétele által elkövetetnék, nem foroghat fen büntetőjogilag az ily cselekményre való rábírní törekvés sem.

Ezek szerint tehát a 222. §. első bekezdésének egyedüli értelme a 219. §-ra való tekintettel csak ez lehet: «a ki mást polgári ügyben hamis fő-, pót-, becsló- vagy felfedező esküre rábírní törekszik, 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő».

Ezen értelmezés mellett azonban a három évi börtönbüntetés mivel sem indokolható, és pedig azért nem, mert mig a 215., 216. és 219. §-okban meghatározott cselekmények tettesére egy és ugyanazon büntetési tétel van megállapítva,

addig az, ki a 219. §-ban jelölt cselekményre mást rábírní törekszik, a fent előadott értelmezés mellett a 222. §. első bekezdése szerint 3 évig terjedhető börtönnel, az pedig, ki a 215. §-ban meghatározott cselekményre mást rábírní törekszik, a 222. §. 2. bekezdése szerint 2 évig terjedhető fogház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ha tehát a Btk. 215. és 219. §-aiban jelölt különböző cselekmények a büntetési tételt illetőleg egyenlően káros és súlyosoknak vétettek, az ezen cselekményekre való rábírní törekvés szintén ezen szempont alá tartozó.

De továbbá még, ha a fent előadott értelmezés a törvényhozó intentiójának megfelelő, akkor a 222. §. 2-ik kikezdésében ezen szavak «a ki e cselekményt polgári ügyben követi el» stb., nem mutathatnak vissza az első kikezdésben említett 219-ik §-ban meghatározott cselekményre vonatkoztatott rábírní törekvésre, mert akkor ezt illetően a bíró két büntetési tétel — 3 évi börtön vagy két évi fogház és 1000 frt pénzbüntetés — között választhatna; ha pedig ez így van, akkor a 222-ik §. 2-ik bekezdésében (vessző) után folytatott ezen további rendelkezés, «a 216. §. esetében pedig 6 hónapig fogház és 400 frt pénzbüntetéssel büntetendő», mondattani értelmezés szerint szintén nem vonatkozatható az első kikezdésben jelölt 219-ik §-ban meghatározott cselekményre vonatkoztatott rábírní törekvésre: s ekkor előáll a Btk. 71. §-ával összhangba nem hozható azon képtelenség, hogy mig az, ki a 219. §-ban meghatározott cselekményt elköveti, de a polgári ügy tárgyának értéke 100 frtot meg nem halad, egy évig terjedhető börtönnel és 400 frt pénzbüntetéssel, az pedig, ki a 219. §-ban meghatározott cselekményre mást rábírní törekszik, habár a polgári ügy tárgyának értéke 100 frtot meg nem halad, mivel a 222-ik §. első bekezdésében erre vonatkozó megkülönböztetés kitüntetve nincs, a 222-ik §. első bekezdésében megállapított 3 évi börtönnel volna büntetendő; vagyis a tettes enyhébben volna büntetendő, mint nem is a felbujtó, hanem a felbujtást csak megkísérő.

A kifejtettek alapján már most szerény nézetem szerint — minden téves magyarázat kikerülése okából — a Btk. 222. §-a lentebbi szövegezésben volna módosítandó.

«A ki mást bűnvádi ügyben hamis tanúzásra, vagy a 217. §-ban meghatározott cselekményre rábírní törekszik, 3 évig terjedhető börtönnel, kihágási ügyben pedig 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő».

A ki e cselekményt polgári ügyben, vagy a 219. §-ban meghatározott cselekményre vonatkozólag követi el, 2 évig terjedhető fogház és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a 216. §. esetében pedig 6 hónapig terjedhető fogház és 400 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő».

A ki pedig a cselekményt fegyelmi ügyben követi el, 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetetik.»

PONGRÁCZ DEZSŐ.

Nyilatkozat.

Az «Ügyvédek Lapja»-nak f. hó 21-én megjelent száma az «elnöki tekintélyvel» és «a dekórummal össze nem férőnek» bélyegzi azt, hogy a királyi táblák elnökei részt vesznek azokon a «bankettek»-en, a melyek az általuk teljesített felügyeleti vizsgálatok befejeztével egyik-másik vidéki városban rendeztetnek.

A ki közpályára lép s állami funkciókat teljesít, az — eme hatáskörében — a nagy közönség ellenőrző kritikájának vetette magát alá, ez kétségtelen. Alkalmazza a kir. tábla elnökére is, mint ilyenre a bírálat legszigorubb mértékét, a kinek ebben kedve telik, vagy hivatást érez hozzá, ez ellen nincs szavam.

De már — bocsásson meg az Ügyvédek Lapjának igen tisztelt szerkesztője — ahhoz, hogy a királyi ítélő tábla elnöke, hivatalos működésének körén kívül, mivel, hol és kinek társaságában tölti idejét, az Ü. L.-nak csakugyan nincs semmi köze, nincs köze mindaddig, mig a társaság olyan, a minőben egy köztisztviselő az ő hivatalos állásához kötött tiszteség bemocskolásának veszélye nélkül megjelenhetik; már pedig azt, hogy meg nem egyeznék az elnöki tekintélyvel és a dekórummal a királyi ítélő tábla elnökeinek oly társaságokban való megjelenése, a melyeknek rendezésében — köztudomás szerint — az ügyvédi kar az egyik főtenyező, azt

talán legkevésbé mondhatná éppen az «Ügyvédek Lapja». A nélkül tehát, hogy az Ü. L.-nak fennebb jelzett czikében nyilvánított tévnézetek vitatásába bocsátkoznám, csupán ama kijelentésemnek szives tudomásul vételére kérem az Ü. L.-nak igen tisztelt szerkesztőjét, mikép nem ismerem olyas megbízást, a mely az Ü. L.-ját arra jogosítaná, hogy a királyi táblák elnökeinek hivatalos működésük körén kívül eső lép-teit gyámkodó felügyelettel kísérje; és ha mégis a nevezett Lapoknak igen tisztelt szerkesztője ebbeli nézeteimben jövőben sem osztoznék, szolgáljon tudomására az is, hogy én s reményilem elnöktársaim is köszönettel fogadunk ugyan minden jó tanácsot és baráti figyelmeztetést az Ü. L.-tól is, de leczkértetést magáncselekményeinkért tőle sem.

Debreczen, 1891 november 23.

PUKY GYULA,
a debreczeni kir. ít. tábla elnöke.

WENZEL GUSZTÁV.

Nestorát siratja a magyar jogászság Wenzel Gusztávban. A nemzeti jogtudomány eszméjét képviselte ő mindig fél-századra terjedő működése alatt és még oly nehéz napokban is, a midőn az uralkodó hatalom főtendenciája volt az idegen jognak inaugurálása: Wenzel Gusztáv állandóan, úgy a ka-thedrán, mint az irodalomban a magyar jognak és a magyar jogtörténetnek főfontosságát hangoztatta; ápolta a külön magyar jog iránti hitet és szeretetet jó és rossz napokban egyaránt. Méltó utóda volt ő a nemzeti jog kultusában Franknak, kitől e nagy missiót átvette. Magyarország jelenlegi jogásznemzedéke közt alig van valaki, a ki a magyar magánjog és a magyar jogtörténet elemeiben való kiképeztetését nem Wenzel Gusztávnak köszönheti. Mint tanár évtizedeken át a fiatalság kedvence volt; s azok közé tartozott, a kiknek a tanítás életszükségletüké vált s kik nem képesek magukat a nyugalomra, a jól kiérdemelt pihenésre elszánni. . .

Ide iktatjuk Vécsey Tamásnak, a jogi kar dékánjának bucsubeszédjét: Hálás tanítványod s tisztelő tanártársad a veszteség sajgó fájalmával lép koporsódhoz, a jogi kar nevében, melytől megválni élve nem birt szíved s melytől a rideg halál is csak testileg választhat el, mert szellemileg karunk történeti nevezetességű tagja maradsz minden időre. A történelemben szeretted azt, a mi jog, a jogban imádtad azt, a mi magyar, s olasz hévvel, a huszártiszt fiához méltó bátorsággal tanítottál a nemzeti jogért lelkesedni ezeket akkor, mikor a kevély idegen kodex hóditólag vonult le Dévénnyől Orsováig. Tanszéked volt a magyar jog fellegrája, ott csoportosultunk körülöttesd s te juttattál nekünk nem csak ismereteket, hanem közölted velünk lelkesedéset, impulsust adtál nekünk a tudományos kutatásra. Az a tiszta láng, melyet a nemzeti jogtudomány oltárán gyújtottál, nem alszik ki többé soha s mindenkorra bevilágítja emlékedet, mely eszményképe marad a kötelességérzetnek, az ifjuság szeretetének s a hazai jog kultusának. Isten veled!

— Az igazságügyminiszter az Ügyviteli Szabályok alapján átiratilag megengedte, hogy a jövő évre Balázs Antal és Nagy Imre curiai bírák tanácsvezetőkül alkalmaztathassanak. (Eddig ezen curiai bírák elnöki intézkedés alapján viték a tanácsban az elnöklést.)

— A Duna folyóra vonatkozó nemzetközi jogállapot című munka jelent meg dr. Lers Vilmos tollából. A történeti módszert használja fel s genetice mutatja ki a dunai jogviszonyoknak napjainkig való kifejlődését és azoknak jelenlegi állapotát minden oldalról megvilágítja. Gyakran talán fásztók a részletek, melyekbe az olvasót beleviszi, de éppen itt kell elismerni azon alaposságot és lelkiismeretességet, az összes diplomatiái okmányok azon pontos ismeretét, melyet a részletek kidolgozásában is tanusít. Néhol igen heves kifejezésekkel kel ki a külföldi szaktekintélyek ellenében, de elnézzük ezt, ha frappans, találó kritikai megjegyzéseit megfontoljuk. Persze, egyéni nézet tárgya, hogy ki mit tart fontosabbnak és hogy, ha már részletekről van szó, némely részletet mások-

nak rovására bővebben szeretnénk kifejtve látni szerző tollából. Megemlítjük, hogy a külföldi irodalomban ilyenmő monographiája a Dunának nincs is; a meglevő értekezések a francia és német irodalomban inkább röpiratfélék, melyek a dunai kérdés különböző vitás stádiumaiban az egyes államok intentióit illetőleg pro et contra foglaltak állást, és történeti visszatekintéseket is csak oly irányokban tesznek, a melyek az elfoglalt álláspontot támogathatják.

— Német judikatura. Egy cseléd 50 márka erejéig meglopván gazdáját, midőn cselekménye kitudódott, könyörgött gazdájának, hogy ne jelentse fel. A gazda azonban kijelentette, hogy a cseléd ellen a panaszt meg fogja tenni, ha csak nem téríti meg a kárt. A cselédleány sógornője erre összehozott 20 márkát, de a gazda ez összeggel nem volt megelégedve és kijelentette újból, hogy ha bizonyos határidő alatt a hátralékos 30 márkát meg nem fizetik, a cselédet lopás miatt be fogja panaszolni s a határidő eltételével a bűnvádi feljelentést meg is tette. Már most a cseléd és sógornője zsarolás miatt vizsonvádat emeltek és a berlini törvényszék a gazdát zsarolás vétségében bűnösnek mondotta ki s a legenyhébb büntetéssel, egy hónapi fogházzal, büntette. A német birodalmi legfőbb törvényszék ugyanígy ítél egy analog esetben.

— A rabok tátoválása. Lombroso volt az, ki tudvalevőleg a kriminalisták figyelmét felhívta azon jelenségre, hogy a rabok között gyakoriak a tátoválások, Tauffer, midőn még a lepoglavai fegyintézet igazgatója volt, elrendelte 1882. évi december 31-én a 743 egyénből álló egész rabállománynak e czélból történő megvizsgálását, hogy az e tekintetben létező adatokat gazdagíthassa. A vizsgálat eredményeként konstataáltak, hogy 94 férfi, tehát a rabok 12.6%-a tátovált és pedig az egyik karon 65-en, mindkét karon 26-an, mindkét karon és mellen 3-an. A tátoválást eszközölték a katonaságnál 31-en, a törvényszéki fogházban (legtöbbszörre Zágrábban) 37-en, a polgári életben 26 esetben. A jelek a következők voltak: a név (az illetőnek saját neve, vagy szeretőjének és gyermekeinek neve), évszámok (többszörre a sorozásnak, a születésnek vagy tengrentuli utazásoknak évszámai), vallásos jelvények, itt-ott egy zászló, állatok vagy végül phantastikus szörnyek. Tauffer ezen tátoválások eszközölésének okát az esetek tulnyomó részében az utánzási viselkedésben és az unalomban, egyes esetekben vallásos érzületben, itt-ott az azzal való henczegésben találja, hogy az illetők nem félnek a sok ezer tüsurás és az utóbb bekövetkező dagadás kinjától, a legritkább esetekben azonban az atavismusban, mert a horvát nép soha nem hódolt azon régi pogány harcias szokásnak, hogy borzadályt keltő alakot mutasson az ellenségnek. A horvát fegyházban, Lepoglavában, Tauffer soha nem észlelte és nem is hallott soha arról, hogy valamely fegyenc ott az intézethen tátoválta volna magát.

Irtások.

142.

Gyakran tapasztalható, hogy egyes bírák a tanuk megesketésénél az ügyviteli szabályokban előírt eskümintát csonkán mondják elő. Így különösen e tételt: «semmit azokból, melyek a kérdésekre tartoznak és a melyekről tudomásom van, el nem hallgattam», szokták a szövegből kihagyni. Kérdés, hogy ha egy tanu éppen a leglényegesebb dolgokat hallgatja el, büntethető-e hamis eskü miatt, mikor ő mindarra hiven felelt, a mi iránt megkérdezett?

A mellékleti anyag közlésében azon újítást tettük, hogy ezentul a curiai és táblai ítéletek kapcsán rendszerint utalni fogunk az ugyanazon tárgy előbbi közlésekre s egyszersmind lehetőleg feltüntetjük a határozatok közt felmerült netaláni eltéréseket. Ezen újítást a jelen szám néhány eseténél már életbe léptettük s fokozatosan fogjuk fejleszteni. A jognak minden egyes ágra elismert szakembert sikerült megnyernünk s ilykép ítéleteink gyűjteménye idővel szerves egészsze fog válhatni.

A budapesti ügyvédi kamara közgyűléséről szóló tudósítást tér hiánya miatt a legközelebbi számrá vagyunk kénytelenek halasztani.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:
Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:
Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A lopás és sulyos testi sértés statisztikájához. Dr. FÖLDES BÉLA budapesti egyetemi tanártól. — Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI FUSZTÁV-tól, a győri kir. tábla elnöki titkárától. — *Törvénykezési Szemle:* Ujrafölvételi kérelem elutasítása esetében a bíróság elhalaszthatja-e az ítélet végrehajtását? Dr. SÁNTA ELEMÉR kaposvári kir. alügyésztől. — Igazságügyi költségek. Közli Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd. — Magánjogunk felépítése. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai elvi jelentőségű határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A lopás és sulyos testi sértés statisztikájához.*

A bűnügyi tanulmányok haladásával mindinkább érezhetővé válik, hogy alapos, tudományos értékű eredményekhez főleg úgy juthatunk el, ha lehetőleg a jelenségeket egyenkint részleteikben vizsgáljuk. Hiszen mi sem természetesebb, minthogy pl. ugyanazon társadalmi tényezők hatása mellett máskép alakulnak az emberi élet, máskép az erkölcsiség, és máskép ismét az állami intézmények ellen irányzott merényletek. A következő sorokban ilyen szempontból mindenekelőtt a lopás és a sulyos testi sértés büntetteivel foglalkozunk, figyelmünket főleg azon esetekre irányozván, melyek az I. foly. kir. törvényszékek előtt elítéléshez vezettek.

A bűnügyi anyag legnagyobb részét mindenütt a lopás és sulyos testi sértés büntettei képezik. Az utolsó nyolcz évben e két büntett (a kir. törvényszékek által elítéltek számához képest), az összes bünesetek közel 60%-át teszik. Ezen esetekből ismét körülbelül egyharmad képez vétséget, kétharmad büntettet. Különösen a sulyos testi sértéseknél a vétségek száma (mindig az I. folyamodásu törvényszékek anyagát szem előtt tartva) nem sokkal kisebb a büntettekénél. Általában mondhatni, hogy a büntettek száma azok sulyához fordított viszonyban áll.

A legfontosabb kérdés, mely a büntettekkel szemben felmerül az, vajon azok száma emelkedik-e vagy csökken? Erre a következő adatok adnak feleletet.

1881 óta a lopások száma következő hullámmzást mutat:

1881	---	---	9445	1885	---	---	6703
1882	---	---	8411	1886	---	---	6559
1883	---	---	7218	1887	---	---	6950
1884	---	---	7064	1888	---	---	7299

A lopások számában tehát 1881 óta jelentékenyebb apadást észlelhetni. Tekintve azt, hogy a népesség ezen időszak alatt nagy szaporodást mutat, ugyszintén a vagyonosság is, ez apadás jelentősége még fokozódik. Az összes büntettek számához is hasonlítva, az eredmény ugyanaz.

Némileg eltérően alakul e jelenség a járásbiróságok által lopás vétsége miatt elítélteknél. Volt ugyanis:

1881	---	---	11,228	1885	---	---	11,305
1882	---	---	11,715	1886	---	---	10,866
1883	---	---	10,559	1887	---	---	11,550
1884	---	---	10,976	1888	---	---	13,775

* Mindkét büntettnél bűnrészesség és bűnkisérlet beleszámításával állapítottak meg az adatok, a sulyos testi sértés a halált okozó sulyos sértést is magában foglalja.

Azonban ezen emelkedés is csak 2'3%-ot tesz, a mennyiben 1881-ben az összes a járásbiróságok által vétség miatt elítéltek aránya 20'4, 1888-ban 22'7%-ot tett.

Más államokban is konstatálták az utolsó évtizedben a lopások csökkenését. Németországban elítéltetett 100,000 büntethetőségi korban álló lakos közül lopás miatt:

1882	---	---	---	371	1886	---	---	---	317
1883	---	---	---	359	1887	---	---	---	304
1884	---	---	---	347	1888	---	---	---	299
1885	---	---	---	324					

Olaszországban jutott 100,000 lakosra:

1880	---	---	---	66'50	1885	---	---	---	41'40
1881	---	---	---	54'92	1886	---	---	---	42'06
1882	---	---	---	51'21	1887	---	---	---	40'93
1883	---	---	---	46'16	1888	---	---	---	40'82
1884	---	---	---	42'26					

Egyebütt ugyanazt tapasztalják. Szászországra vonatkozólag *Böhmert* azt mondja, hogy a vagyon elleni büntettek és különösen a lopások számának csökkenése az ujkori kriminalitás egyik jellemző vonását képezi, mely különben sokak nézete szerint már az egész századunk alatt észrevehető.

A sulyos testi sértések száma következő hullámmzást mutat 1881 óta:

1881	---	---	---	4252	1885	---	---	---	4696
1882	---	---	---	4185	1886	---	---	---	5427
1883	---	---	---	4041	1887	---	---	---	5853
1884	---	---	---	4270	1888	---	---	---	6019

A sulyos testi sértések számában e szerint 1881 óta jelentékeny emelkedés mutatkozik, mely a büntettek általános számában bekövetkezett csekély emelkedést messze meghaladja.

Hasonlóképen nagy az emelkedés a járásbiróságok által sulyos testi sértés vétsége miatt elítéltek számában. Mutatják ezt a következő adatok:

1881	---	---	---	5407	1885	---	---	---	7377
1882	---	---	---	6132	1886	---	---	---	7846
1883	---	---	---	5887	1887	---	---	---	8333
1884	---	---	---	7086	1888	---	---	---	8262

Különben e tekintetben sem áll Magyarország elszigetelten; jóformán mindenütt észlelték ugyanazt a jelenséget, hogy tudniillik a lopások számának csökkenése mellett az utolsó évtizedben a sulyos testi sértések emelkedést mutatnak. Németországban elítéltetett 100,000 büntethetőségi korban álló lakos közül sulyos testi sértés miatt:

1882	---	---	---	180	1886	---	---	---	232
1883	---	---	---	189	1887	---	---	---	236
1884	---	---	---	215	1888	---	---	---	230
1885	---	---	---	224					

Olaszországban jutott 100,000 lakosra:

1880	---	---	---	33'63	1885	---	---	---	33'26
1881	---	---	---	34'63	1886	---	---	---	32'03
1882	---	---	---	31'53	1887	---	---	---	37'82
1883	---	---	---	33'23	1888	---	---	---	37'36
1884	---	---	---	34'10	1889	---	---	---	37'81

Szászországban a sulyos testi sértések száma 1881-ben 1789, 1887-ben 2145; sőt 1860-ban a sulyos testi sértések száma csak 175! Meg is jegyeztetik, hogy az emelkedés a sulyos testi sértéseknél aggasztó («Besorgniss erregend»).

A statisztikai adatok e szerint kétségbevonhatlanul mutatják, hogy az utolsó nyolcz év alatt a lopásoknál a csökkenő, a súlyos testi sértéseknél az emelkedő irányzat jutott kifejezésre. A milyen örvendetes az első, ép oly komoly ez utóbbi, hol 41·5%-nyi emelkedést látunk. A tulajdon kevésbé volt támadásoknak kitéve, mint az egyén; a büntettek elkövetését ritkábban az érdek, gyakrabban a szenvedély, a vad-ság okozta. Ez csak megerősíti azon általános tapasztalatot, hogy korunk ismereteinek szaporodásával és népszerűsítésével az igazi műveltség terjedése nem tart lépést.

Volt-e erre az anyagi viszonyok alakulásának befolyása, arra talán igennel lehet felelni, a mennyiben statisztikai tapasztalat az, hogy jó termésű évek rendszerint a vagyon ellen elkövetett büntettek számát csökkentik, a személy elleni büntettek számát emelik. A 80-as években pedig általában kedvező termésű viszonyok voltak. Ezen általában kedvező körülményeknek tulajdonítandó valószínűleg azon eredmény is, hogy az egyes évek alakulásában a termési viszonyok várt hatása nem észlelhető. Az általános és pedig kedvező irány erősebb az egyes évek hullámzásainál.

Áttérünk a személyi viszonyok ismertetésére.¹ A nőnem a lopásokhoz 13·8%-kal járult, a mi a nőnem átlagos bűnözési arányánál csak valamivel nagyobb.

Kor szerint a következőket találjuk: Az elítéltek között volt:

16 éven alóli	---	---	---	---	---	3·4%
16—20 éves	---	---	---	---	---	19·3 "
21—23 "	---	---	---	---	---	16·7 "
24—30 "	---	---	---	---	---	27·5 "
31—40 "	---	---	---	---	---	18·9 "
41—50 "	---	---	---	---	---	9·6 "
51—60 "	---	---	---	---	---	3·6 "
60-on felül	---	---	---	---	---	1·0 "

Különösen jellemző a lopásoknak nagy aránya a fiatalabb korosztályokban; a 20 éven alóliakra az összes lopásoknak több mint egy ötöde esik; e korosztály általános bűnözési aránya sokkal kisebb. A többi korosztályoknál az eltérés kisebb, mi azon körülménynek tulajdonítandó, hogy az egyes korosztályok általános bűnözési arányára éppen a lopások, mint gyakran előforduló büntettek, erős befolyást gyakorolnak. A lopási büntettről már Quetelet mondta, hogy az kíséri és kísérti az embert egész életén át.

Családi állapot szerint azt találjuk, hogy a nőtlenek, hajadonok 55·4%-kal szerepelnek, a mi azoknak általános bűnözési arányát jelentékenyen meghaladja. A lopások tehát oly büntettet képeznek, melynél a nőtlenek, hajadonok igen erősen előfordulnak. Nagy különbség mutatkozik itt még más tekintetben is. Így az általános bűnözési aránynál a gyermekekkel bíró és gyermektelen büntettek száma között jóval kisebb a különbség, mint itt, a mennyiben a lopási büntett miatt elítéltek között a gyermekekkel bírók száma csekély (37·3%).

A foglalkozási viszonyoknak a bűnügyre való befolyásának tanulmányozása tudvalevőleg elég nehéz. Ezért csak néhány jellemző foglalkozásra szorítkozunk. A lopásnál főleg a mezőgazdaságnál elfoglalt napszamosok és évi szolgák (40·3%) házi cselédek (8·9%) és foglalkozás nélküliek (8·8%-kal) szerepelnek az átlagnál nagyobb arányban.

Műveltség tekintetében is a lopások jellege más, mint a többi büntettké, a mennyiben azt találjuk, hogy a lopások büntetéseinek között az analphabeták aránya (62·3%) az átlagnál jóval nagyobb.

A visszaesők száma is a lopásoknál az átlagnál jóval nagyobb 34·5%, holott átlagban 22·7%-ot tett.

Végre vizsgáljuk még a nemzetiségi viszonyokat: A lopások számából esik:

				általános bűnözési arány
magyar anyanyelvűekre	---	---	51·6%	53·9%
német	"	---	6·5 "	7·8 "
tót	"	---	14·4 "	12·2 "
román	"	---	20·8 "	19·0 "

A magyar és német anyanyelvűeknél a lopásoknak aránya az általános bűnözési aránynál valamivel kisebb, tótoknál és románoknál valamivel nagyobb; különben az eltérések szűk határok között mozognak, mi már azon körülményből szükségképpen következik, hogy leginkább a lopásoktól, mint mindenképpen leggyakoribb büntettektől, függ az általános bűnözési arány alakulása is.

A súlyos testi sértéseknél a személyi viszonyok következőképpen alakulnak:

A nőnemre vonatkozólag mindenekelőtt azt észleljük, hogy arra a súlyos testi sértések csak 3·8%-a esik, tehát egy jelentéktelen része az összes eseteknek.

Kor tekintetében következőképpen alakulnak a viszonyok:

16 éven alóli	---	---	---	---	---	0·6%
16—20 éves	---	---	---	---	---	11·7 "
21—23 "	---	---	---	---	---	17·5 "
24—30 "	---	---	---	---	---	32·8 "
31—40 "	---	---	---	---	---	21·8 "
41—50 "	---	---	---	---	---	10·3 "
51—60 "	---	---	---	---	---	4·0 "
60-on felül	---	---	---	---	---	1·3 "

A súlyos testi sértés aránya különösen nagy a 21—30. életkorig. A fiatalabb és magasabb korévekben az átlagnál kisebb.

Családi állapot szerint azt látjuk, hogy a nőtlenek, hajadonok 41·7%-al szerepelnek, a mi körülbelül megfelel a nőtlenek általános bűnözési arányának, azonban jóval kisebb azon aránynál, melylyel a nőtlenek a lopásoknál előfordulnak. A nőtlenek kisebb számával összefügg azon körülmény is, hogy a gyermektelen és gyermekkel bíró büntettek arányában itt a különbség nem jelentékeny (gyermekkel bíró 47·4%).

Foglalkozás tekintetében a legnagyobb része a súlyos testi sértéseknek a mezőgazdaságnál elfoglalt napszamosokra és évi szolgákra esik (46·6%).

Műveltség tekintetében az adatok azt mutatják, hogy az analphabeták aránya az átlagos arányhoz igen közel áll (53·3%).

A visszaesők száma a súlyos testi sértés elkövetői között csekély; míg ugyanis átlagban a visszaesők aránya az észlelt években 22·7%-nak felel meg, a lopásoknál 34·5%-nak, addig a súlyos testi sértéseknél csak 17·7%.

A nemzetiségi viszonyok következőképpen alakulnak:

				általános bűnözési arány
magyar anyanyelvűek	---	---	56·3%	53·9%
német	"	---	6·0 "	7·8 "
tót	"	---	9·6 "	12·2 "
román	"	---	21·1 "	19·0 "

Az arány a magyar és román anyanyelvűeknél az átlagnál nagyobb, a németeknél és tótoknál az átlagnál kisebb.

Fejezzük be tanulmányunkat. A közölt adatok azon nevezetesebb tényezőket mutatják, melyek e két legsűrűbben előforduló büntetttel összefüggésben állanak. A statisztika természetesen ilyenmü kutatásoknál a módszer által szabott határokat túl nem lépheti. Az általa nyújtott képet kiegészítheti az egyes esetek beható megfigyelése és tanulmányozása, azon eljárás, melyet monographikus tárgyalásnak nevezünk és mely újabban mint a statisztika egy külön ága szintén tért foglal. Az 1881—88-ki évről szóló statisztikai adatok a lopás és a súlyos testi sértésre vonatkozólag azt mutatják, hogy azok számában tényleg nagy változás állott be: a lopások száma csökkent, a súlyos testi sértések száma emelkedett; 1881-ben e két büntett együttvéve (az I. foly. törvényszékek által elítélteket tartva szem előtt) 13,697-et tett, 1888-ban 13,318-at; egészben véve tehát egy

¹ A személyi viszonyokra vonatkozó arányszámokat az utolsó három év (1886—1888) adataiból állapítottuk meg.

kis apadás mutatkozik. A lopások számának csökkenését a súlyos testi sértések számának emelkedése majdnem teljesen ellensúlyozta. A lopások számának csökkenése mindenestre kedvező jelenség, már azért is, mert különösen ezen büntetett elkövetői között igen sűrű a visszaesés. De másfelől a súlyos testi sértések szaporodása aggasztó tünet sok tekintetben, mely ellentétben áll a népoktatás általánosításával. Avagy nem-e éppen azon hasznos tanulságot meríthetni ebből, hogy nemcsak az észre, hanem a kedélyre is kell hatni, a mit azonban, fájdalom, ujabban többnyire elfelejtettek és így elmulasztanak.

Dr. FÖLDES BÉLA.

Észrevételek

az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve.¹

V.

A 3., 4. §§-okra, melyek a birói illetőséget szabályozzák, nincs észrevételem.

Az 5. §. a haláleset felvételéről intézkedik. Ugyanezt találjuk az 1868: LIV. tcz. 561., 562. §§-aiban és az 1877: XX. tcz. 220—229. §§-aiban szabályozva. Célyszerű volna mindezen intézkedéseket egy helyen összpontosítani.

A 6. §. a hagyatéki eljárás megindításáról és a leltározásról szól.

Ennél mindenekelőtt az az észrevételem van, hogy nem tartom helyes dolognak azt, miszerint a hitelezők, még pedig nemcsak az örökös, de az örökhagyó hitelezője is, az örökhagyó halálától számított 3 hó eltelté után kérhetik csak a hagyatéki eljárást. Ha a novella a hagyatéki hitelezők jogainak biztosítására kiterjeszkedni nem akart, legalább annyi jogot engedhetett volna nekik, hogy a hagyatéki eljárás megindítását az adós halála után azonnal kérelmezhesék és abba befolyást gyakorolhassanak s ez által a vagyon eltitkolását s elrejtését megakadályozzák. Ha a hitelezőknek a jog meg nem adatik azonnal, perrel s biztosítási végrehajtással fogják a hagyatékot megtámadni, mi az örökösöknek sok felesleges költséget okoz, s az elkésett hitelezők sok esetben kielégítési alapot nem nyernek.

Továbbá következetlenséget látok abban, hogy míg a novella 16. §-ában a hagyatéki tárgyalás vezetőjének kötelességévé tétetik az, hogy azon esetben, ha örökhagyó tulajdonául oly ingatlan van a telekkönyvben bejegyezve, mely más harmadik személyt illet, a telekkönyvi állapotot rendezze, addig a 6. §. ezen harmadik személyt nem jogosítja fel arra, hogy a hagyatéki eljárás megindítását kérelmezze. Részemről mindenkinek, ki a hagyatéki vagyonhoz bármi jogcímen igényt tart, megadandónak tartom a hagyatéki eljárás megindításának jogát, legyen az örökös-, vevő- vagy hitelezőként érdekelve; mert hiszen ez által még senki jogsérelmet nem szenved, s a jogrend megköveteli, hogy az örökhagyó vagyoni viszonyai minél rövidebb idő alatt, a peres eljárás mellőzésével, minden érdek kielégítésével rendeztessenek.

Végre a 6. §. negyedik bekezdése azt rendeli, hogy a kir. közjegyző a hagyaték leltározásával csak azon esetben bízható meg, ha egyszersmind a hagyaték tárgyalására illetékes; csupán leltározást nem végezhetne.

Ezt igen sérelmesnek tartom a közjegyzőségre nézve. Oly nagyobb hagyatékoknál, melyek több megyében fekszenek, a mint eddig a gyámügyi törvény 242. §-a által meg volt engedve, úgy jövőre nézve is fel kell jogosítani a hagyatéki bíróságot arra, hogy a leltározással az illetékes kir. közjegyzőt megbizhassa. Sok esetben a felek és a kincstár érdeke kívánják ezt.

A 7. §. azt rendeli, hogy ha örökhagyó halálától számított 3 hó alatt sem hivatalos beavatkozást, sem hirdetményi

eljárást nem kért senki, a mennyiben a hagyatékhöz ingatlan vagyon tartozik, a hagyatéki eljárás hivatalból megindítandó. E szakasz a Weinmann-féle javaslatból lett átvéve s annak idejében szintén megbeszélés tárgyává tétetett.

Feltételelesen kötelező hagyatéki eljárás három hónapi szabadsággal, mely idő alatt a felek gondolkozhatnak azon problema felett, hogy ha a hagyatéki eljárás kötelezővé lett téve, miért nem fog a bíróság mindjárt hozzá ügyök rendezéséhez, s miért odázza el 3 hónapra azt, a mit mégis okvetlenül el kell végeznie?

Előnyt e várakozásban nem látok semmit, legfőlebb azt, hogy a nagyobb hagyatékok, — melyeknél a hirdetményi eljárás költségei olcsóbbak a tárgyalási díjaknál, — s melyek a tárgyalási díjakat nagyon is megbírják, ez utóbbiaktól fel lesznek mentve; az esetek tulnyomó többségében a felek — kivált a vidéken — lassankint hozzá fognak szokni ahhoz, hogy a bíróság hivatalból tartozik intézkedni s be fogják várni azt.

Hátránya ez intézkedésnek viszont az, hogy a bíróság teendőit szerfelett szaporítani fogja, mert minden haláleset fölött pontos nyilvántartást kell vezetnie s három hónap elteltével az iktató által hivatalos jelentést tétetnie, a minek alapján az eljárás azután megindítatik. Ezenkívül azonban még egy nyilvántartásra lesz szükség. A hivatalos beavatkozás eseteiben a bíróság nemcsak az ügy megindításáról, de egyszersmind arról is gondoskodik, hogy az ügy beszavatolási végzéssel elintéztessék.

Nem így áll a dolog azonban a hirdetményi eljárásnál. Itt az ügynek ura a fél marad, s miután a vidéken a hirdetményi eljárási kérvények legtöbbször zugirások szokták szerkeszteni, s azok hiányos felszerelés miatt egynehányszor rendszerint vissza szoktak utasíttatni, míg kellőleg kifoldozva végre célhoz vezetnek; ha a 7. §. intentióit megvalósítani akarjuk, gondoskodni kell olyan eszközről, mely lehetetlenné teszi azt, hogy a fél az elkezdett hirdetményi eljárást abba hagyja. Ez pedig az volna, hogy minden bírónak, ki hirdetményi kérvényt nem érdemleges végzéssel intéz el, kötelességévé tétetnék nyilvántartást vezetni arról, hogy a kívánt pótlás beterjesztessék, s ha ismételt felszólítás daczára sem történik ez, akkor ez olybá veendő, mintha az eljárás folyamatba sem tétetett volna s ez esetben az hivatalból folytatandó, s akkor tulajdonképpen oda jutottunk, a hol kezdeni kellett volna a dolgot, vagyis a 7. §-ból nézetem szerint csupán ezen passus hagyandó meg: «a mennyiben a hagyatékhöz ingatlan vagyon tartozik, az eljárás hivatalból megindítandó». E szakasz többi része mint felesleges s csak zavart okozó törlendő.

A 8. §. két bekezdésre oszlik.

Az első bekezdés azt rendeli, hogy a 200 frtot meg nem haladó hagyatékok — a mennyiben az ingatlanok örökhagyó nevére átirva vannak — a bíróság székhelyén egy bírósági tag által tárgyalandók.

Eltekintve attól, miszerint az a körülmény, hogy az ingatlanok kinek nevére vannak írva s hogy azok a körjegyzői tulságosan alacsony becslések mellett csakugyan nem érnek 200 frtnál többet, rendszerint csak a tárgyalás alkalmával lévén konstátálható, a bíróság többnyire csak a tárgyalás alkalmával lesz azon helyzetben, hogy a saját illetékességét megállapíthassa, s nem ritkán kénytelen lesz illetékesség hiányában a megkezdett tárgyalást félbe hagyni s az ügyet a közjegyzőhöz áttenni, mi által a feleknek kétszeres költség és fáradság okoztatik; eltekintve ettől, a javasolt intézkedést nem tartom célszerűnek sem a felek, sem a bíróság, sem végre a közjegyzőség szempontjából.

A hagyatéki tárgyalás célja az örökhagyó után maradt zavaros s többnyire bizonytalan jogi és vagyoni viszonyoknak rendezése. Még a hol az örökösödés kérdése is tisztázva van, igen sok mellékkérdés vár elintézésre, melyek a szorosán vett jogi kérdéseken kívül állanak ugyan, de a melyeknek egy-

¹ Az előbbi közl. I. a 42., 44., 45. és 47. számban.

idejüleges elintézése a felek érdekében mulhatlanul szükséges és sokszor a hagyatéki egyezségnek főfeltételét képezik; a tartozások rendezése, eladások, kölcsönvételek a hagyatéki tárgyalásnak rendszerinti mellékteendőit képezik, melyek nélkül a hagyatéki ügy vagy egyáltalában nem, vagy csak rosszul intézhető el.

A bíróság tagjainak nincs idejük arra, s nem is tartozik hivatásukhoz, hogy ily vagyoni kérdések rendezésével foglalkozzanak; sőt még ha a tárgyalást erre ki is terjesztenék, megállapodásaikat végrehajtani nem lennének képesek, mert sem szerződések felvételére, sem péld. a tartozások fizetésére vonatkozó magánmegbízások elfogadására nem illetékesek, mi által azon cél, melyet a tervezett intézkedés elérni akar, a hagyatéki tárgyalásnak ingyenességében rejlő előny, elenyészne azon hátrányok mellett, melyek a bírói tárgyalás egyoldalúságával járnának.

A bíróságokra magukra nézve sem kívánatos, hogy munkájuk a peren kívüli köz- és magánténykedés ezen új ágával szaporíttassék, a hagyatéki ügyek nagy része most sem üti meg a 200 frt becsértéket, s a szám jelentékenyen szaporodni fog az ingatlanoknál kötelező hagyatéki eljárás behozatala által, valamint még inkább az által, hogy a leltározó közegek tudva azt, hogy mily előnyt biztosítanak a feleknek, ha a becsértéket — a mi utóvégre is egyéni felfogástól függ — 200 frton alóli összegre teszik (a kincstár kárára), bátran állíthatjuk azt, hogy a hagyatékoknak több mint felerésze fog a járásbíróilag tárgyalandók kategóriájába esni, vagyis a járásbírák *sokkal több* hagyatékot fognak tárgyalni, mint a helyben székelő közjegyző; s miután itt nemcsak a tárgyalásról van szó, hanem abból kifolyólag az összes felszerelési teendőket a bíróságnak fog kelleni elvégezni, eltekintve attól, hogy a novella egyéb tekintetben is növelni fogja a járásbírói teendőit, a 8. §. egymagában évenként 3000—4000 ügydarabbal fogja átlag minden járásbírói ügyforgalmát növelni, a mi mindenütt 1 bírói és 1—2 segédszemélyzeti szaporítást előírnyozva, körülbelől 1 millió frtjába kerülne az országnak.

Ily ujtást tehát nagyon meg kell fontolni. S miután ez az elmondottak szerint sem a feleknek, sem a bíróságnak érdekében nem áll, szólhatok talán arról is, hogy a közjegyzőségre nézve ez valóságos csapás volna.

A ki az 1886: VII. tcz. szövegét annak első javaslati szövegével összehasonlítja, be fogja vallani, hogy abból minden fontosabb intézkedés, mely a közjegyzőségre nézve vívmánynak lett volna tekinthető, kihagyatott, s csupán csak a bírói s gyámhatósági beavatkozás alá tartozó összes hagyatéki ügyek lettek — persze tulságosan alacsony díjak mellett — a közjegyzőre bízva.

Magában véve ez nem volt valami nagy vívmány, de szemben az 1877. évi reakcióval, mégis kedvező irányban való haladást jelentett.

A novella szerzője most — ok nélkül — meg akarja bontani ezen alapot, s a közjegyzői intézményt újabb kísérletezés tárgyává akarja tenni.

A veszteség a közjegyzőségre nézve a 8. §. életbeléptetése által nagy volna, közvetlen hatásában is, de még nagyobb közvetve azért, hogy a vidéki közönség igen nagy kontingonsét mesterségesen elvonná a közjegyzői irodától, s azok ügyleteit a zugírázatnak kiszolgáltatná.

Erre pedig igen alkalmas a 8. §. 2-ik bekezdése, mely azt rendeli, hogy a 200 frton alóli hagyatékok tárgyalásával, bizonyos körülmények között, a községi előljáróság megbízható.

A novella szerzője, úgy látszik, egyáltalában nem ismeri a mi vidéki (főleg felsőmagyarországi nem magyar ajku) községi előljáróságainkat; oly tagokból állanak azok, a kik nem hagyatékot tárgyalni, de írni és olvasni sem tudnak.

Az ingyenes tárgyalás kísérletezése — ha ugyan a novella

szerzője képes biztosítékot nyújtani az iránt, hogy a tárgyalás a községi előljáróságnál ingyenes leendő, mert nekem alapos kételyeim vannak az iránt is, — ezen tárgyaló forum igénybevételénél nagyon meg fogja magát boszulni.

Ugyanazért az egész 8. §-t egyszerűen kihagyni véleményezem.

Dr. MARKÓ SÁNDOR.

A katonai (honvéd)

becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.¹

Végtárgyalás és határozathozatal.

Az érvényben lévő szabályzat magában foglalja ugyan az abbeli intézkedést, hogy a tárgyalás elnapolása csak igen fontos okokból engedélyezhető, nincs azonban præcisírozva, hogy mi értendő az «igen fontos okok» alatt s hogy az elhalasztás az elnöknek vagy a bizottságnak jogköréhez tartozik-e? Célszerű intézkedés lenne legalább annyit kimondani, hogy az elhalasztási kérelem vagy indítvány felett — jogorvoslat kizárásával — szótöbbséggel a bizottság határoz.

A jogi felfogásnak megfelelő, s korszerű a szabályzatnak az az intézkedése, hogy a bizottság nincsen bizonyítási szabályokhoz kötve, tehát a bizonyítékokat szabadon mérlegeli. De kifogásolandó az az intézkedés, hogy a tárgyalás befejezése után az ügy eldöntése feletti tanácskozás alkalmával csak az elnökhöz szabad a szót intézni, mert ő csak primus inter pares s a tanácskozásnak feladata a vélemények tüzetes indokolása, helytelen nézetek megczáfolása, ellenkező vélemények okadatolt kifejtése, érvekkel való kapacitálás, s mindezek előterjesztése alkalmával a szó helyesebben az egész bizottsághoz lenne intézendő.

Az a szabály pedig, hogy az elnök jogosítva van a szavazók részéről felmerült ugynevezett *helytelen vagy téves nyilatkozatoknak* gátat vetni, esetleg az illetőtől a szót megvonni, akadályozza a véleménynyilvánítás szabadságát s a bizottság tagjait befolyásolhatja, mert azon feltevésből indul ki, hogy csak az elnök véleménye lehet helyes, már pedig nincs kizárva, hogy az elnök tévesnek vagy helytelennek nyilváníthat egy különben teljesen korrekt és alapos indítványt, a helyreigazítás által pedig saját nézetének adván kifejezést, ez által a véleményekre — nem mondom, hogy szándékosan — de tekintettel a katonai függés viszonyára, önkénytelenül is gyakorolhat bizonyos suggestiót, a mi pedig minden ítélkezésnél kerülendő.

A szabály akként rendelkezik, hogy az előkérdések, nevezetesen kiegészítés, büntető utra áttétel, valamely tagnak kirekesztése iránt tett indítvány, stb. szavazat által akként döntessék el, hogy az indítványozó kivételével, a többiek szavaznak. Ha már most az az eset áll be, hogy az aggályosnak talált bizottsági tag kizáratását nem önmaga kéri, hanem más valaki tesz az iránt indítványt, az a kérdés merül fel, hogy a kirekesztendő tag is szavaz-e a saját személyes ügyében? A szabályzat e részben homályos lévén, akként lenne módosítandó, hogy érdekeltségi kifogás esetén a kifogásolt egyén kivételével e kérdésben a többiek, minden más indítvány esetén pedig valamennyien szavaznak; mert nincs ratiója annak, hogy az indítványt tevőnek ne legyen szavazata. Hát ha a bizottság tagjainak többsége ugyanazon indítványt teszi, a kisebbség döntsön?

Miután az ügy érdeme, a rendfokozat és név aláírásával ellátott s fonállal a jegyzőkönyvhöz füzendő s így mindenki által szemlélhető szavazójegyekkel döntenek el, itt is a már fent előadott aggályok merülnek fel, melyek ismétlésébe nem bocsátkozom, s csak annyit jegyzek meg, hogy a katonai viszonyok körül teljesen független s önálló véleménynyilvánítás csak titkos szavazás esetén várható, az lenne tehát meghonosítandó. A kérdések akként szövegezendők, hogy

¹ Az előbbi közl. l. a 40., 41., 42., 44., 45. és 47. számban.

azok mint az esküdtszéki biráskodásnál «igen» és «nem» által döntenek el; a szavazás módja pedig akként eszközöltessék, hogy senki se tudhassa azt, ki miként szavazott. (Pl. mindenki egy fehér és fekete golyót kap, a fehér «igent», a fekete «nemet» jelent. A golyók észrevétlenül tétessenek egy nyílással ellátott, betekintést nem engedő zárt tartályba.)

Kifogásolható az eljárási szabály azon intézkedése, hogy az eljárás eredményéről, — kivéve azon esetet, hogy ha hatóságok emelték a panaszt, — a sértett fél értesítve nem lesz. A hatóságoknak adandó értesítésről sem rendelkezik kötelezőleg, hanem akként, hogy ezeknek külön megkeresés folytán az eljárás eredményéről értesítés *adható*, s ha a terhelt polgári államszolgálatban áll (tartalékos), bővebb értesítés is nyújtható. Ha a katonai dekorum megóvása szempontjából nem is kifogásolható az, hogy az eljárás nem nyilvános, az eredményt azonban feltétlenül közölni kellene a panaszos vagy sértett féllel, tekintet nélkül arra, hogy az hatóság vagy privát személy, mert a büntetés egyik célja abban áll, hogy az a sértett félnek elégtétel gyanánt szolgáljon, sok esetben pedig, hogy a nagy közönséget az ítélkezés igazságossága iránt megnyugtassa s a becsületügyi bizottságok tárgyilagossága iránt bizalmat keltsen. Titkolódzás által pedig ezen cél el nem érhető.

Jogorvoslat és felebbviteli forum.

Az érvényben lévő szabályzat szerint a becsületügyi bizottság határozata ellen jogorvoslatnak ez idő szerint nincs helye.

A m. kir. honvédségnél előbb két forum volt rendszerezve. Felebbezés esetén az ügy a becsületügyi *felebbviteli bizottság* elé került, mely választás után egy tábornok elnöke alatt főtisztok és hadapródok felett 6 törzstiszt és 6 századosból, törzstisztek felett 6 tábornok vagy ezredes és 6 törzstisztből; tábornokok felett 12 tábornokból, összesen tehát 13 rendes tagból s a szükséges pótagokból alakult. A becsületügyi bizottság tagjai a felebbviteli bizottságból ki voltak zárva. A felebbviteli bizottság hadapródok és főtisztok felett 2 évre, törzstisztek és tábornokok felett esetről esetre választott. A felebbviteli bizottság főtisztai tagjait a főtisztok, a törzstiszteket a tábornokok és törzstisztek, a tábornokokat pedig a tábornokok választották.

Az elnökséget a rangban legidősebb tiszt viselte.

A tárgyalás és előadás írásbeli volt. Az ügynek előadó rendeltetett, s az ügy szavazattöbbséggel döntetett el.

Az elsőbíró (bizottság) által hozott felmentő vagy egyhangulag hozott marasztaló határozat ellen felebbezésnek nem volt helye.

Ellenben, ha a marasztaló határozat nem egyhangulag hozatott, a terhelt vagy védője a kézbesítéstől számított 14 nap alatt felebbezési jogorvoslattal élhetett.

A most érvényben lévő szabályok a felebbviteli bizottság és felebbezés eltörlésével, visszaesést tanusítanak.

A helyes igazságszolgáltatás nagy garantiáját találnám abban, ha a felebbviteli bizottságok visszaállítatnának. Alakíttassanak — választás után 3 évre — törzstisztek és tábornokokból; választó és megválasztható legyen minden törzstiszt és tábornok, tekintet nélkül arra, vajon combattans-e, vagy sem. A felebbviteli bizottság 11 rendes és 5 pótagból álljon, az elnöki tisztet a rangban legmagasabb viselje.

Egyébként a tárgyalás, szavazás, ítélkezés a terhelt és védő meghívása mellett úgy eszközöltessék, mint az első fokban eljáró bizottságok előtt.

Határozzon szavazat-többséggel, végérvényesen.

A határozat csak a következőkre szorítkozzék:

1. Felmentés.

2. Elítélés azzal, hogy a tiszt állás becsületét veszélyeztetvén, megintetik. Erkölcsei következményei határozatlan időtartamra az előléptetési képtelenség, ismétlés esetén

elbocsátás. Ettől függetlenül az illetékes parancsnok fegyelmi fenytést is szabhat.

3. Súlyosabb esetekben elítélés, annak kimondása mellett, hogy terhelt a tiszt állás becsületét megsértvén, elbocsáttatik.

A terheltnek vagy védőjének igazolatlan elmaradása a tárgyalás megtartását ne akadályozza.

A felebbezés jogával ruháztassék fel úgy a terhelt, mint a panaszos és sértett fél, — kikkel úgy az első foku mint a felebbviteli bizottság határozata közlendő.

(Bef. köv.)

FABINYI GUSZTÁV.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Ujrafölvételi kérelem elutasítása esetében a bíróság elhalaszthatja-e az ítélet végrehajtását?

A bűnvádi eljárás javaslatai nem tartalmaznak oly rendelkezést, a melyből megállapítható volna, hogy a bíróságok az ujrafölvétel elutasítása dacára is elhalaszthatnák a jogerős ítélet végrehajtását. Jelesül az 1843-ki javaslat, mely az ujrafölvételről, illetve — hogy e javaslatnak elnevezését használjam — a «perujtásról» a 17. fejezetben (433—454. §§.) szól, a büntetés végrehajtásának elhalasztásáról nem intézkedik; a 16. fejezetben (426. §.) pedig világosan azt mondja, hogy: «Az elmarasztaló ítélet, mennyiben főlebb nem vitetett, a főlebbvitel bejelentésére engedett időnek elmúltá után azonnal, ha pedig azon ítélet főlebbvitetett, a főtörvényszék elmarasztaló ítéletének kihirdetése után 24 óra alatt végrehajtatik».

A Csemegi-féle javaslat a XVI. fejezetben («A perujtás» 580—602. §§.) a vonatkozó kérdés tárgyában eként szól: «A perujtás iránti indítvány nem akadályozza az ítélet végrehajtását, és azt nem is szakítja félbe. Mindazonáltal az elítélt érdekében előterjesztett és a jelen törvénynek megfelelő perujtás indítványozásának esetében, joga van a bíróságnak, ha a felhozott tényeket vagy bizonyítékokat valódiaknak és oly nyomatékossáknak tartja, hogy az előbbi ítéletnek megszüntetése alaposan előrelátható: ennek végrehajtását, a kir. ügyész meghallgatása után, a perujtás fölötti határozat jogérvényre emelkedéseig felfüggeszteni, illetőleg megszakítani». (585. §.) «Megtagadandó a perujtás: ha az indítványban felhozott tények valódisága bizonyítékokkal nem támogatattik. Ellenkező esetben a perujtás elrendelendő. A perujtás elrendelésével az ennek alapját képező cselekményre vonatkozó ítéletnek ezen része, feloldottnak mondandó ki. A feloldottnak kimondott ítéletben meghatározott büntetés végrehajtása azonnal megszakítandó. Ha a perujtás a kir. ügyész indítványa folytán rendeltetett el, ennek további indítványára a bíróság, a vizsgálati fogság iránt a jelen törvény 282. és 283. §-ának megfelelőleg határoz.» (595. §.)

Ezekből kitűnik, hogy míg egyrészt a végrehajtás elhalasztását az ujrafölvételi kérelem nem akadályozza, addig másrészt a felfüggesztésnek csak abban az esetben van helye (t. i. az ujrafölvétel címén), ha a bíróság az ujrafölvételi kérelemnek helyt adott.

A Fabiny-féle javaslat az ujrafölvételt a XX. fejezetben szabályozván, a 380. §-ban így intézkedik: Ujrafölvételi indítvány az ítélet végrehajtását nem akadályozza és nem szakítja félbe. Mindazonáltal az ujrafölvételnek az elítélt előnyére történt indítványozása, valamint a 375. §. esetében joga van a bíróságnak, ha az előbbi ítélet hatályon kívül helyezése alaposan várható, ennek végrehajtását, úgy az eljárási költségek és a magánjogi igények tárgyában a végrehajtást is, a kir. ügyész meghallgatása után, az ujrafölvétel fölötti véghatározat jogerőre emelkedéseig felfüggeszteni, illetve félbeszakítani».

Valamint e szakasz rendelkezéséből nem, úgy az egész XX. fejezetből sem, valamint a végrehajtásról szóló XXV. fejezetből (és különösen a 424—434. §-okból) sem olvasható ki az, hogy a bíróság a jogerős ítélet végrehajtását elhalaszthatná abban az esetben, midőn magát az ujrafölvételt — és pedig úgy vélem, akár előzetesen, akár érdemleges tárgyalás után — elutasítja.

Jogirodalmunkban sem táplál senki oly fölfogást, mintha a bíróság a jogerős ítélet végrehajtásának elhalasztására akkor is jogosított volna, midőn az ujrafölvételi kérelmet elutasítja.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közleményt l. a 45. számban,

Szlemenics¹ tárgyalván a «novum judiciumot», ezt a büntetés végrehajtását fölfüggesztő okok közt nem említi. — Pauler² a büntető ítéletek végrehajtásáról művének 670. s. köv. §-ában emlékeztet meg — bár a bűnvádi ítélet jogerejéről, a perorvoslatokról (remedia juridica) és ezek közt a perujtásról részletesen tárgyal — a büntetés végrehajtásának fölfüggesztő okai között a perujtást föl nem sorolja.³

Fayer a kérdésbeli esetről nem szól,⁴ nyilván: mert kizártnak látja a büntetés végrehajtásának elhalasztását akkor, a midőn a bíróság az újrafölvételnek helyt nem ad.⁵

Székács kézikönyvében⁶ az újrafölvételről a 34. §-ban tárgyalván, fölemlíti, hogy az 1885. évi 12054. sz. ig. min. rendelet, mely a büntetés megkezdésének elhalasztását a kir. ügyész, illetőleg a felette álló közigazgatási hatóságok jogkörébe utalta, — az újrafölvételi kérdéssel kapcsolatban fölmerült elhalasztási kérdést, mint az ügy érdemével szorosan összefüggőt — a bírói kognitiónak és rendelkezésnek tartá fen.⁷ Némely irányban fölveti a különböző eseteket, melyek előtt a bíróság egy konkrét bűnügyben áll és kétes esetekben a büntetés végrehajtásának elhalasztását ajánlja; azonban arról nem szól, hogy a bíróság oly esetben, midőn az újrafölvételnek helyt nem ad, a végrehajtás fölfüggesztése tárgyában miként járjon el. Az általa fölvetett esetekben követendőnek kijelölt irány azonban támogatja a jelen értekezésben felállított azt az elvet, hogy az elől id. rend. 12. pontjabeli határozmánynak más értelme nem lehet, mint az, hogy a bíróság csak akkor intézkedhetik az ítélet végrehajtásának elhalasztása kérdésében, ha az újrafölvételi kérelemnek helyt adott; mihelyt tehát a bíróság az újrafölvételt (mint indokolatlant vagy a törvénnyel ellenkezőt, érdemileg) már elutasította, tovább nem mehet, és az ítéletnek a kir. ügyészség hatósági körébe tartozó végrehajtását nem is érintheti.

A gyakorlatban — a döntvénytár nyomán — nem talál-tam oly esetet, melyben az újrafölvételi kérelem megtagadásával az ítélet foganatosítása elhalasztatott volna; ellenben az újrafölvételi kérvényt elutasította s a jogerős ítélet foganatosítását rendelte el a veszprémi törvényszék 1886 4193. sz. végzésével;⁸ — a pancsovai kir. törvényszék 1888. évi 8288. sz. kelt végzésében pedig egyszerűen csak elvetette a perujtást, de a büntetés végrehajtásának fölfüggesztéséről nem szólt; a szegszárdi törvényszék 1888. évi 2603. sz. végzésében szintén csak azt mondta, hogy az újrafölvétel iránti kérvény visszautasítottatik; — a kir. Curia 1888. évi 10143. sz. végzésében az újrafölvételi kérvény folytán az előnyomozatot elrendelte ugyan, de a büntetés végrehajtásának fölfüggesztéséről nem intézkedett; viszont ugyancsak a kir. Curia 1888. évi 786. sz. végzésében az újrafölvételnek helyt adván, vádlottnak azonnali szabadlábra helyezését elrendelte.

Kifejtett álláspontomra nézve az egyoldalul csak a vádlottak és elítéltek érdekeit ápolgató humanismus barátai azt fogják mondani, hogy az szigorú, vagy mint megjegyezni szokás: «ügyészi»; azonban, a mi «ügyészi», nem zárja ki azt, hogy törvényből vagy szabályból folyó ne legyen.

Dr. SANTA ELEMÉR.

¹ «Magyar fenyítő törvény.» IV. kiad. 1865. L. kül. 168., 170., 174., 175. §§.

² «Büntető jogtan.» III. kiad. 1873. két kötetben.

³ Id. m. II. 657., 660., 668., 669. és 670—672. §§. Pauler többek közt utal az osztrák büntető perrendtartásra (XIV. fejt. 316—330. §§., XVII. fejt. 365—376. §§.), melyből — miután az erdélyi részében érvény-nyel bír — idézzük az ide vágó 374. §-t, ugyanis: «Ha a törvényszék az újrafölvételre törvényes okokat talál s ha egyszersmind a tett nyomozásokból az tűnik ki, hogy a vádlott ellen tüstént, az ügy érdemében kedvezőbb határozat hozatik, mint ellene előbb hozatott (369. §.), úgy köteles azt további eljárás nélkül meghozni s abban egyszersmind kimondani, hogy az által az előbbi határozat megszüntetett. Ezen határozat ellen az érdekllett fél úgy, mint a végtárgyalás fölötti határozatok ellen, fölebbezéssel élhet.» (295—302. §§.)

⁴ «A magyar bűnvádi eljárás mai érvényében.» II. kiad. 1887. a 289—306. old.

⁵ A külföldi bűnvádi eljárásoknak és az 1882-iki magy. javaslatnak a perujtás folyama alatti szabad lábra helyezésre vonatkozó határozatai összeállítva id. m. 296., 297. old. a jegyzetben. Igen alapos érvelések foglaltatnak szerző id. művében «A pe ujítás és a hivatalból való felül-vizsgálat» czim alatt 296—300. old., melyre e helyen utalni el nem mulaszthattam.

⁶ «A magyar büntető eljárás kézikönyve.» II. kiad. 1887.

⁷ «Abban már történt megállapodás, hogy az újrafölvételi kérvény beadása önmagában az ítélet végrehajtását nem gátolja, azonban a fölött, vajjon, ha az újrafölvételi kérelem vizsgálat megindítására alkalmasnak mutatkozik, — továbbá, ha az újrafölvételnek már hely engedtetett, — az ítélet foganatosítása elhalasztandó vagy megszakítandó-e? a nézetek eltérők.» (Id. h. 102. old.)

⁸ «Az újrafölvétel iránti kérelem elutasítottatik s a nevezett vádlottak a mai napon kihirdetett jogerejű curiai ítélet alapján a kiállított értesítő szerint a kir. ügyészségnek átadatni rendeltetnek.»

Igazságügyi költségek.

A magyar igazságügyi politikának azon része, a mely fiskális szempontok uralma alatt áll, gyakorta vonta már magára e lapok kritikáját.

Ezuttal egész röviden utalunk arra a körülményre, milyen rendszertelen és milyen kevéssé egyenlékeny a mi peres eljárásunk megadóztatása.

Egy 51 frtos per ítéletig 4 frt 80 kr., a végrehajtás elrendeléseig 1 frt 80 kr., összesen 6 frt 60 kr. bélyegben lerovandó adó alá esik. Az adó tehát ily kis értékű pereknél a végrehajtás elrendeléseig, akkor, ha csak a követés behajtásáról van is szó, s per, a szó szorosabb értelmében nincs: a pertárgy értékének 12%-át teszi ki.

Egy nagyobb, pl. 1000 frtos per, ugyancsak a végrehajtás elrendeléseig 3 frt 10 kr. bélyeg, és 10 frt ítéleti illetékkel, tehát összesen 13 frt 10 kr. adóval van megróva; tehát ezen magasabb értékű per adója 133%. A kis per adója aránytalanul drágább mint a nagy peré.

Ha már most felteszszük, hogy az igazságszolgáltatás megadóztatásának egyéb céljai is vannak, mint az államkincstár jövedelmeinek fokozása; ha felteszszük, hogy a bélyegadó, a mely a pereket terheli s a per költségeit növeli, nemcsak azon fiskális célra lett rendszeresítve, hanem ezen adónak igazságügyi céljai is vannak; — akkor látjuk azt is, hogy ezen célok, a mai jogállamnak, már nem céljai.

Franciaországban a perek adó illetékei még komplikáltabbak, s ott a perlekedés még drágább mint nálunk. Ott a «timbrepapier» költségein felül, még az huissier és a greffier díjai is a perlekedő feleket terhelik.

Azon új törvényjavaslat, a melynek szerkesztője *Brisson*, volt francia miniszterelnök, gyökeres reformot szándékol életbe léptetni.

A perilletékek adóját a per értékéhez arányítja. Leveszi a nagy adóterhet a «petit plaideur» vállairól, s az igazságszolgáltatás adóját arra hárítja át, a ki nagy pereket folytat. Eltörli a bélyeges papiros adóját, és azt a számtalan taksát, a mely eddig minden registratiora, minden közbeszóló ítéletre, s egyáltalán minden bírói aktusra ki volt róva.

Hanem ezentul, a *Brisson* javaslata szerint, a perilleték egyszerre lesz fizetendő, a per-vesztes fél által és a per végleges befejezése után.

Állani fog ezen illeték: a per értékének 1%-ából a békebíró-sági, választott bírósági sommás pereknél.

A per értéke 2%-ából: osztály-, illetőleg felosztási pereknél; a per értéke 3%-ából kereskedelmi rendes pereknél; a per értéke 4%-ából a törvényszékek (tribunal) előtt folyó egyéb rendes pereknél.

Csőd eljárásban, s pusztá végrehajtási eljárásban (liquidation judiciaire) az érték 1/4-ed százalékából.

Oly pereknél, a melyeknek értéke pénzben ki nem fejezhető, a perilletéket határozott taksákban írja elő a *Brisson*-féle javaslat. E taksák igen különfélék, így pl. a családi jog kérdései körül folyó perek (válóper, javak különválasztása stb.) 100 frankkal, adoptio 300 frankkal, névhez való jog kérdése 25 frankkal lesz megadóztatva.

A büntetőper illetéke ugyanilyen kulcs szerint szabandó ki. Alapja a pénzbüntetés (amende), a melynek összegéhez méri az állam az ő illeték-igényét. Ha pedig a büntetés szabadságvesztésből is áll, úgy 8 napig tartó elítélés 100 franknyi, egy hónapig tartó 200 franknyi, egy évig tartó 300 franknyi pénzbüntetéssel tekintetik egyenértékűnek.

Említettük, hogy a perilletékek utólag és a per-vesztes fél által fizetendők.

A *Brisson*-féle javaslatnak egyik, Franciaországban nagyon élesen kritizált intézkedése a felperest arra kötelezi, hogy bizonyos előleget fizessen le, a mely az államkincstárt azon gyakorta előforduló esetben, midőn az illeték a per-vesztes fél ellen nem érvényesíthető, legalább részben kárpótolja. Ez az előleg az illeték lefizetése után visszaadatik. Egyébként a peres felek ezen illeték tekintetében egymásért nem szavatolnak.

Ezen intézkedés valóban olyan, a mely a tervezet előnyeit devalválni alkalmas. Itt azonban már fiskális szempontok uralkodnak, s ezek Franciaországban éppen olyan hatalmasak, mint nálunk.

A *Brisson*-féle tervezet a kis pereket sokkal olcsóbbakká, a nagy pereket sokkal drágábbakká teszi mint eddig voltak. A «litige» értéke szerint rója ki az illetéket, s daczára annak, hogy még sok előzetes kiadást fentart, elejét veszi annak, hogy a «költség megegye a pert».

Pénzügyi eredménye tekintetében a francziák sokat várnak tőle. Évente 8 millió frankot, úgy hogy az egyensúly az igazságügyi költségvetésben nem fog megzavartatni.

A javaslat nem rég került ki a miniszteri tanácsból, s néhány hét alatt a kamarák elé vitetik, a hol minden valószínűség szerint meg is fogják szavazni.

Közli: Dr. BLEUER SAMU.

Magánjogunk felépítése.

— Kivonat dr. Schwarz Gusztáv jogászegyleti előadásából. —

Hárman tartják kezökben a jogot: a törvényhozó, a jogtudós és a bíró. A törvényhozó, a ki teremti, a jogtudós, a ki értelmezi és a bíró, a ki alkalmazza. Egészséges viszonyok között mindhárman egymás kezére dolgoznak. A törvényhozás nem szüntelhet, mert a haladó élet haladó rendezést kíván; a tudomány nem maradhat tétlen, mert a törvény kifejtésre szorul; és a gyakorlat nem pihenhet, mert a törvény alkalmazást követel. De hely és idő szerint a jog e hármas szerve közül, hol egyik, hol másik megbénul és a többire bizza, hogy helyette végezze a maga funkcióját. Ilyenkor, valamint az egyik érzékétől fosztott emberben a többiek feszülnek és finomodnak, hogy a hiányt helyrehozzák; valamint a vak tapintva pótolja a szemevilágát, a siket szemével olvassa a hangot, a félkezü kettősen ügyeskedik a megmaradt tagjával: azonképen a jog hármas szerve közül is, ha egyik pang, a másik helyette teszi a munkát. Így történt a római köztársaságban, hogy midőn a tizenkét táblás törvény után a civiljogi törvényhozás évszázadokon át majd elnémult, előbb a pontifexek interpretatiója, majd a praetorok jurisdictiója, azaz tudomány és gyakorlat vette kezébe a jogképzést; így történt, hogy midőn a római jogtudomány koryphäusai elnémulnak, a törvényhozó császár maga ragadta kezébe a tudomány szerepét és a Diocletianus reánk maradt több mint 2000 decretuma máig hirdeti e császári tudományegyedáruság történetét. A midőn a német-római birodalomban a honi jog nem birt lépést tartani a fejlődő modern élet követelményeivel, az olasz egyetemekről kiszivárgó tudomány volt az, mely a Justinianus törvényeit új életre kelté és mely majd négy századon át a tehetetlen törvényhozói hatalom helyett rendezte a jogot. És viszont, midőn századunk előestéjén és reggelén három nemzet felvilágosodott despotái törvénykönyvet adtak népeik kezébe, mintegy megboszulandók a törvényhozás százados álmát a tudomány és gyakorlat tultengésén, mindenekelőtt ez utóbbiak ereit kötötték alá és a törvénytudomány és törvényalkalmazás hatalmát egyesítették a törvényhozóéval. Ezért kellett Nagy Frigyesnek több mint 19000 törvényszakasza, hogy minden tudományos magyarázatot magában a törvény szövegében anticipáljon: ezért kellett az osztrák törvénykönyv minden szakasza mellé a számtalan Cabinetsordre authenticus magyarázata; ezért fenyegetődzött Napoleon, hogy kivágatja minden jogtudósnak a nyelvét, ki törvénykönyvét értelmezni merésze; ezért léptette életbe az avis du conseil d'état intézményét, mely a joggyakorlat fejlesztő erejét a törvényhozó császár hitelesített döntvényeibe ölte. És míg az európai continensen, hol a tudomány végezte a törvényhozás, hol a törvényhozás a tudomány feladatát, addig az angol bírósági gyakorlat évszázadok óta bámulatra méltó munkássággal végzi mindkettőét. Így hall a szem, így lát a kéz, így sűrög egy tag kettő helyett a socialis szervezetben is.

A jogi élet e három szerve közül vajon melyik az erős, melyik az ép mai magyar magánjogunkban? Törvényhozásunk forrása gyéren, szegényesen és zavarosan bugyog. Éppen száz esztendeje most, hogy a magyar országgyűlés az 1791: 67. tcz.-ket alkotta, melylyel kilencz regnikoláris bizottságot küldött ki, hogy a magyar jogot rendszeres egészbe foglalja: pro elaboratione sytematis publico-politicorum et judicialium negotiorum.

E kilencz bizottság között volt egy igazságügyi is, mely a létező magyar magánjogot is össze volt állítandó, és e munkát a következő 1792. évi budai országgyűlésnek volt készen bemutatandó. E «projectum legum civilium» — elég szegényesen — el is készült, de törvénynyé nem vált. Ezóta a magánjogi kodifikatio vezérszava többé el nem aludt. Az 1827: 8. tcz. felvette a 91-es törvényhozás eszméjét és újból rendelte ki a regnicolaris küldöttségeket, eredmény nélkül, mint elődje. És valamint az 1789-es forradalom európai nagy hullámcsapása először hozta nálunk mozgásba a kodifikatio eszméjét, úgy az 1848-as forradalom is törvénybe iktatta, hogy «a miniszterium az ősiség teljes és tökéletes eltörlésének alapján a polgári törvénykönyvet ki fogja dolgozni és ezen törvénykönyv javaslatát a legközelebbi országgyűlés elébe terjesztendi». Hogy a szabadság ez első álma óta mi minden akart történni és mi minden nem történt meg, eleven tudatunkban van mindnyájunknak. Az 1861-es országbírói értekezlet még e szavakkal vezeti be javaslatát: «Addig is, a míg az alkotmányos törvényhozás a kodifikatio rendszeres művét befejezhetné». A mit akkor mindenki rövid egy-két évre várt, máig sem teljesült. Így lett, hogy ma, az 1791: 67. tcz. teremtésének százados évfordulóján az akkor tett ígélet még mindig ígélet maradt: a kodifikationalis törekvés eredménytelenségének ma épen százados gyászünnepe üljük.

A mit törvényhozásunknak végeznie nem sikerült, azt jórészen pótolhatta, és ez által a törvényhozást is előkészíthette és támogathatta volna, a tudomány. Tudományos életünk alig egy emberöltő óta örömdetesesen fejlett. Új tudomány szakok nyíltak, miknek azelőtt nálunk hírért sem ismerték, a régiek új mederbe kerültek, megtaláltuk és fentartjuk a kapcsolatot a legműveltebb nemzetek tudós irányával, és jogtudományunknak is nem egy ága örömdetes erősbülést mutat. De lépést tartott-e vajon a magyar magánjogi tudomány is? A magyar magánjog dogmatikája — nem a jogtörténetről szólók, a melynek terén érdemes tudósaink keltek — a magyar magánjog dogmatikája Frank «közgazgatási törvénye» óta nem haladt. Tankönyvek készültek azóta, melyek a létező joganyag tudományos és rendszeres fogalmi feldolgozása helyett a régi scholasticus meghatározással és felosztások ismétlésével és az újabb törvények, hézagok, összefüggésnélküli, nyers lenyomatával érik be. A hatalmas evolúciónak, melyen az általános jogtan dogmatikája több mint egy emberöltő óta keresztül ment, ezen irodalmunkban nyoma sincsen. Pedig ez átalakulás, mely Németországból kiindulva, egynehány évtized alatt az összes művelt nemzetek jogtudományát meghódította, és mely ma már oly apró népnek, mint a hollandinak, és oly exoticusnak, mint az oroszoknak is minden újabb jogi termékére reásütötte bélyegét; ez átalakulás ma többé senki által sem ignorálható, ki a magánjogi tudomány bármely terén szót emel vagy tollat forgat.

Magánjogi tudományunkat ez újabb evolutio nem verte fel álmából. Mert álom az, természetlen álom, miben tudományunk ez ága egy fél század óta lézeng. Szalay László fenkelt szellemű jogtudósunk «Publicistikai dolgozataiban» egy helyütt az ő korabeli magyar jogtudományt a száz évvel azelőtti állapottal hasonlítván össze, konstatálja, hogy a magyar magánjogi tudomány, ha a történeti segédzerek szaporításától eltekintünk, a Szegedy és Huszthy idejétől Frank Ignácig inkább hanyatlott mint haladt. «Az újabb időben, ugymond, midőn a magyar jogot olyannak tekintik commentátorai, melynek egyéb jogukban egyáltalában semmi előzményei, és külön egyébbel semmi kapcsai, valóságos visszalépést tettünk annyiban, mennyiben törvényeink magyarázatában Kittonichtól Szegedyig a római és egyházi jogra folytonosak a hivatkozások... Hogy a historiai oldaltól elvonatkozva most a római és egyházjog mellé az igenleges jog philosophiája volna képtetendő, tagadhatatlan, és hogy ez nem történik, tudjuk, mert első dogmatikusaink az okozatnál nem szoktak emlékezni

az okról. Különös, de való, hogy Szegedy tyrociniuma és rubrikái, melyek száz s néhány évvel ezelőtt jelentek meg, tudományosság tekintetében éppen nem állanak alantabb fokon napjaink commentátorainál. A rendszer egyszerűsége körül tettek el lépések; a historiai tudomány haladásával haladott ez vagy ama törvénycikkely hermeneutikája is; a diplomatica fényt árasztott erre s amarra; de ez aztán a végre új pályát nyitó Frank fellépéseig minden.» Vajon, ha Szalay, tudományos ujjászületésünk e lelkes előharczosa, most, több mint ötven év után, a fenti szemlét folytatná, mit szólna mai magánjogi dogmatikánkról? Felhagyott-e hazai magánjogi tanunk azon iránynyal, mely szerint jogunknak «egyéb jogokban nincsenek előzményei és kapcsolai»? Jobban vagyunk-e tisztában ma jogunk minden tételénél a vonatkozás iránt, mely azt a római, a canoni, a német joghoz fűzi? És vajon a tételes jog «philosophiája», mint Szalay nevezi, mai szóhasználatunk szerint, dogmatikája, mélyebbült-e tetemesen, vagy nem érjük-e be még ma is német tankönyvekből válogatás nélkül jól-rosszul lefordított definitiókkal, hazai törvényszövegeink semmitmondó paraphrasisával? Nem tervem és nem célom, hogy e helyütt újabb magyar magánjogi irodalmunkat — a mennyire van — bírálat tárgyává tegyem. De meggyőződés, hogy jogi irodalomtörténetünk jövő írója kérelhetetlenül ki fogja mondani az igazságot, melyet ma, a jelenben való elfogultság, élő viszonyok és emberek iránti tekintet és a mult érdemeitől való egyre növekedő elidegenedésünk okából még be nem ismerhetünk: konstatálni fogja a visszaesést, melyet a magyar magánjog dogmatikája századunk második felében felmutat.

Frank Ignác még azon régi tudósainkhoz tartozott, kik a korabeli európai tudós társaság tagjaiul érezték magukat, ő még a nemzetközi latinnyelvű tudomány emlőin nevelkedett, a mint maga is főmunkáját először latin nyelven írta. Ez külsőségek látszhatik, valóban azonban e külsőségben jó darab garancia volt a belső érték iránt. Jogtudományunk addig, míg latin nyelven szólt, a szó akkori értelmében európai volt. Kezdve a tizenhetedik századbéli nagyszombati romanistáinkon, le egészen a nemzeti tudománynak a jelen század elején történt megalapításáig, bármi különbözők voltak is az erők, melyek nálunk a jogírás és jogtanítás szolgálatába álltak: de az akkori európai tudományt tanították és latin előadásaikban és könyveikben az akkori Európához szóltak. Midőn Rende János József, a nagyszombati római jogtanár, a mult század első felében az ő «Institutionum imperialium liber I» vagy a «Dissertatio juridicáját» Nagyszombaton sajtó alá bocsátja, úgy ő ugyanazon forrásból merit, mint akármely wittenbergi vagy tübingeni collegája, nekik szól, az ő nyelvükön szól és ezért szükségképen az ő niveaujukra kell állania, hogy megszólalhasson. És, hogy a magyar jogról író tudóst említsek, Szegedy János Tyrociniumában a külföldön elismert romanistákra és kanonistákra épügy hivatkozik, mint bármely korabeli német, németalföldi vagy francia romanista: Wesembeck, Barbosa, Mynsinger, Schmalzgrueber az olvasmányai, és anyag, módszer és tárgyalási forma: egyazonos azzal, melyet az akkori tudományos Európában ismertek és elismertek. A mióta jogtudományunk nemzetivé vált, az európai nexus ezen külső garanciája elesett, és minthogy irodalmunk nyelvénél fogva el volt zárva a külföldi tudomány ellenőrzése elől, jórészen az író lelkiismeretére és lelkesedésére volt bízva, hogy a kisebb körrel, melyhez beszélt, le ne szállítsa álláspontját is. A ki ezen megjegyzésemet igazságtalannak érzi, annak felteszem a kérdést: hiszi-e őszintén, hogy újabb tudományos jogi irodalmunk, ha nyelve a külföldi ellenőrzés ellen nem védi, oly módon compilálhatott és plagálhatott volna, a minthogy megtörtént, és gondolja-e, hogy minden magyar jogirodalmi termékünk a jelen alakjában napvilágot látott volna akkor is, ha minden tudományos termékre még ma is ki volna mondva — a minthogy az irodalmi szokás

pl. még Frank Ignác idejében tartotta, — hogy az egyidejűleg német vagy latin nyelven is megjelenjék?

Frank még a nemzetközi jogtudomány idejéből való volt. Az ő magánjogi kézikönyve még «Principia Juris Civilis Hungarici» cím alatt jelent meg — korához beszélt még, a minthogy kora európai jogtudományából meritte anyagát. Igaz, a kor, melyben Frank jogi kiképzését nyerte, egy letűnő korszak végnapja volt. Midőn Frank 1811-ben a pesti egyetemen a jogot hallgatta, ott künn Németországban egy nálánál alig tíz évvel idősebb fiatal embert hívtak a berlini egyetem tanszékére, ki mindent felforgatni volt hivatva, mit a mult század tudománya reá hagyott, czélt, anyagot és formát. Savigny Hugo ez átalakító befolyása korunk tudományára, kortársának «közgazság törvényében» még alig érzik: husz évvel később e könyv dogmatikai részét, nem egy helyen, másképp írta volna. De a mennyire a Savigny munkája e könyv megjelenésekor már meg volt téve, annyiban Frank már ezt is felhasználja: hogy mást ne mondjak, a Savigny birtoktana e könyvben már szerencsésen egyesítve van decretumaink és a tripartitum fejtegetésével. Frank az utolsó magánjogi dogmatikusunk, a ki első kézből és teljesen meríti úgy a feldolgozandó joganyagot, mint a feldolgozásra kellő tudományos eszközt: amazt az általa nagy könnyűséggel és biztossággal kezelt hazai jogforrásokból, emezt korának tudománytárházából, az uralkodó pandecta-doctrinából.

(Bef. köv.)

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

Különfélék.

— A nemzetközi büntetőügyi egyesület magyarországi fiókja a napokban megalakult. Mi szívesebben láttuk volna, ha a magyarországi fiók mint a Magyar Jogászegylet egyik szakosztálya szervezi magát, s ezen álláspontunknak annak idején az alapszabályok kidolgozásakor kifejezést is adtunk. A büntetőügyi bizottsággal összeolvasztva igen sikeres aktiót fejthetett volna ki. Mint önálló testület előreláthatólag vérszegénységben fog szenvedni.

— Egy képviselő egy képviselő-társától, ki vidéken tartózkodott, oly értelmű megbízást kapott, hogy a házban esedékes képviselői lakpénzére vonatkozó, a képviselőház elnöke által láttamozott nyugtáját, a képviselőházi irodában vegye át és megbízójának küldje el. A képviselő ezen megbízást elvállalta, a megbízó által kiállított meghatalmazás alapján ennek nyugtáját átvette, a helyett azonban, hogy a nyugtát a megbízáshoz képest elküldte volna, meghatalmazási jogkörét túllépve, arra egyszersmind a lakbért is felvette. A képviselő ez illetéktelenül felvett pénzt nem szolgáltatotta ki megbízójának, hanem magánál tartotta. Midőn a megbízó a képviselőház pénztáránál arról értesült, hogy a kérdéses összeget helyette képviselő társa felvette, felszólította őt szóbelileg, majd levélileg is több ízben annak átadására. Felszólításai azonban siker nélkül maradtak, úgy hogy kénytelen volt e tárgyban a képviselőház elnökénél panaszt emelni. Panaszlott csakis az ily módon gyakorolt erkölcsi nyomásnak engedve, térítette meg megbízójának az illetéktelenül felvett összeget. A dolog e módon nyilvánossá lett, a lapokba került és az érdekelt körökben botrányt okozott. A képviselő, a ki ezen botrányt okozta, a budapesti ügyvédi kamara tagja volt és a kamara fegyelmi eljárást indítván ellene, 50 frtra ítélte. Az indokolásból átveszszük a következő részleteket:

«Vádolt a kérdéses megbízásban és pénzfelvételnél nem mint ügyvéd járt el ugyan, mindamellett eljárása olyan volt, mely az ügyvédi kar tekintélyét és becsületét sérti. A tett elkövetésekor vádolt ezen kamarának bejegyzett tagja volt s mint ilyennek nemcsak ügyvédi teendők körül, hanem a társadalmi élet bármely nyilvánulásánál oly magaviseletet kellett tanúsítania, mely az ügyvédi állás tekintélyével és tisztességével összefér.»

— Jogászegylet decz. 5. Doleschall Alfréd: «Az ártatlanul vizsgálati fogságba helyezett és ártatlanul elítélt kártalanításáról».

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő:

Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos:

Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: lelevre ... 6 frt negyedévre ... 3 A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bermentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A telekkönyvek helyesbitése és az örökösödési eljárás. Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bírótól. — A katonai (honvéd) becsület-ügyi eljárásról és annak reformjáról. FABINYI GUSZTÁV-tól, a győri kir. tábla elnöki titkáráról. — *Törvénykezési Szemle:* Bünvádi eljárásunk kisebb sérelmei. Dr. KÉRI MIKLÓS aranyos-maróthi kir. albirótól. — Magánjogunk felépítése. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Az ártatlanul vizsgálati fogságba helyezett és az ártatlanul elítéltek állami kártalanításának kérdéséhez. Dr. DOLESCHALL ALFRÉD budapesti kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Rendelet a kir. igazságügyminiszterium által kiadandó Igazságügyi Közlöny tárgyában. — A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A telekkönyvek helyesbitése és az örökösödési eljárás.

Telekkönyvi rendtartásunk és a legtöbb modern telekkönyvi rendszer egyik alapelve, az ugynevezett publicitás tudvalevőleg azt hozza magával, hogy a telekkönyvbe felvett vagyონrészekre vonatkozó dologi jogok csak a telekkönyvbe történt bejegyzés által válnak azokká és csak a telekkönyvből való törlés által enyésznek el; hogy a telekkönyvi bejegyzés az a tény, a mely az ingatlanokra vonatkozó tulajdon-, zálog- és szolgalmi jogoknak léte ad és a mely e jogok változását és megszűnését előidézi.

Ennek az elvnek alapul vétele mellett hozatott a telekkönyvi intézmény meghonosítása óta a vagyonjogot az ingatlanok tekintetében szabályozó és ezzel a szabályozással kapcsolatos, ugy az anyagi, mint az alaki jogra vonatkozó valamennyi törvényünk. Egész jogrendszerünk emez elv által annyira át van hatva, hogy ennek elejtésével a rendszer teljesen felbomlik, indító okaiban fel nem ismerhető, logikai összefüggés nélküli szabályok tömkelegévé válik.

Bármely jogszabály azonban csak abban az esetben bír életképességgel és csak az esetben vezethet az az elé tűzött cél elérésére, ha a gyakorlati élet alakulásaival ellentétben nem áll — egyrészt, és másrészt, ha a gyakorlati jogéletben elő vannak állítva azok a feltételek, melyek a jogszabály szigorú és következetes alkalmazására szükségesek.

Ha a gyakorlati élet attól, a melyet a jogszabály megjelölt, eltérő irányban fejlődik: a törvény alkalmazása örökös surlódásokat idéz elő és igazzá teszi azt, hogy «summa jus summa sæpe injuria». Ha pedig a jogszabály alkalmazásának szükséges előfeltételei hiányzanak, akkor meg éppen tántorgó úr támad a gyakorlati élet és az ennek szánt törvény között; és akkor — mert az élet követelményei végre törvény nélkül, sőt a törvény ellenére is érvényesülnek — a törvény a jogélet egészséges fejlődését vagy elő nem mozdítja, vagy még akadályozza is.

Az említett esetekben a jogélet fejlődését alkalmas eszközökkel a törvénynek megfelelő irányba kell terelni; a második esetben a törvény alkalmazhatóságának feltételeit elő kell állítani, az alkalmazás akadályait el kell hárítani. Ha mindez lehetetlen, nem marad egyéb hátra, mint a törvényt a tényleges körülményeknek és a gyakorlati élet igényeinek megfelelő más törvénnyel helyettesíteni.

Ezeknél fogva, ha a törvény azt tartja, hogy ingatlanra dologi jogot csak telekkönyvi bejegyzés által lehet szerezni,

és ha az ingatlanok birtokosai ezzel nem törődve, az élők közötti jogügylet után vagy halál esetére rájuk ruházott jogok telekkönyvi bejegyztetését mellőzik, alkalmasoknak kínálkozó eszközök felhasználásával reá kell őket bérni a törvény szabályainak megtartására. És ha ama jogok telekkönyvi bejegyzése az érdekelt feleken kívül eső akadályokba ütközik, a törvényhozásnak feladatában áll ezeket az akadályokat eltávolítani.

A másodszorban és csak végszükség esetén alkalmazható expediensről, a publicitás elvének feladásáról és az ezen az elven nyugvó törvények megváltoztatásáról a fentebb mondottnál fogva nem lehet szó: annak akadályai pedig, hogy az ezt az elvet követő jogszabályok a gyakorlati életben mindig és mindenütt érvényesüljenek, tényleg fenforognak.

A telekkönyv ugyanis, mint nálunk ebben az alakjában egészen új intézmény, eleinte népünknek nemcsak közönynyel, hanem némi ellenszenvvel és gyanakodással is találkozott; olyannak tartották azt, a mely csupán a megadóztatásnak és az átruházási illeték kiszabásának szolgálatában áll; és az ebbeli ellenszenv és gyanakodás leküzdésére a helyszínelésnél eljárta, a viszonyokat és az embereket többnyire nem ismerő közegek legkevesébbé voltak alkalmasak.

A bélyegköltség és az átruházási illeték kikerülésére irányzott törekvés most is számtalanszor oka annak, hogy az ingatlanokra vonatkozó jogügyletekről okirat vagy egyáltalában nem készül, vagy ha készül is, ennek alapján a jog telekkönyvi bejegyzése nem szorgalmaztatik.

A telekkönyvi bejegyzés jogi jelentőségét és horderejét népünk fel nem fogta és nagy része még most sem fogja fel. Sok ember megérteni nem bírta és most sem bírja, hogy az az ingatlan, melyet tanuk előtt áldomással megvett, melyről talán «írása is van», melynek vételárát megfizette, vagy a mely szülőiről reászállott és melyet éveken át megháborítlanul birtokolt, mégis más valakinek képezhesse tulajdonát és hogy az ingatlant «a törvény» ennek a másiknak megítélhesse. Ha pedig a szerződést «meg is százalékoltatta», akkor már teljes biztonságban érzi magát abban a hitben, hogy az illetékkiszabás és a telekkönyvi bejegyzés azonos valami, és hogy ha a szerzési jogügylet után «fizetett» az államnak, ez már most megvédeni is köteles az ő szerzeményét.

A jogügyletekről készült okiratok szerzői igen sok, faluhelyen talán legtöbb esetben a községi jegyzők vagy zugírázok. Ezek sokszor nem bírván a telekkönyvi bejegyzés alapjául alkalmas okirat kellékeinek szükséges ismeretével, az okiratot akként szerkesztik és állítatják ki, hogy az arra alapított bejegyzési kérvény másban, mint az elutasítás sorában nem részesülhet. Ezenfelül sokszor beszedik ugyan a felektől a telekkönyvi kérvények bélyeg- és egyéb költségeit, de kisebb gondjuk is nagyobb a kérvény elkészítésénél és beadásánál. Nem egy községi jegyző után százával maradtak telekkönyvileg nem érvényesített okiratok.

A telekkönyvi hatóságok magok is közreműködtek abban, hogy a telekkönyvek a publicitás törvényes elvének gyakorlati alkalmazását kivihetlenné tegyék. Szakértő közegek hiányában a telekkönyvi ügyek elintézése és a telekkönyvek vezetése főleg a hatvanas években selejtesen történt. A járásbírók sorban felruháztattak telekkönyvi hatáskörrel a

nélkül, hogy az illető bíróságok egyuttal arra szükséges birói személyzetet is nyertek volna. A telekkönyveknek az urbéri rendezéshez képest való átalakítása pedig nem hogy tisztázta és javította volna a nyilvankönyvi helyzetet, hanem ezt szakértelemmel nem bíró közegek által teljesített felületes és helytelen munkával még inkább bonyolította.

Mindezeknél is károsabb hatást gyakorolt a telekkönyvi intézményre az örökösödési eljárás ügyének rendezetlen, hiányos és elhanyagolt volta. Az osztrák törvények hatályának idejében a hagyatéki eljárás maga kötelező volt ugyan, de a bíróság a tárgyalás befejezte után a beszavatoló okiratot kiszolgáltatta az önjogu örökösnek és nem gondolt többé azzal, hogy annak alapján a hagyatékhöz tartozó ingatlanok tulajdonjogát az örökös saját nevére be fogja-e kebelezetni. A magyar törvények visszaállítása óta ellenkezően valahányszor az örökösödési eljárás folyamatba tétetett, maga a bíróság gondoskodik ugyan arról, hogy az öröklött ingatlanok az átadási végzés értelmében az örökös tulajdonául telekkönyvileg bejegyeztessenek, de magának az ebbeli eljárásnak hivatalból való megindítása némely esetekre van korlátozva, a többi esetekben az eljárás meg vagy meg nem indítása az érdekelt felekre van bízva és ezek számtalanszor a meg nem indítást választják, ugyanazokból az okokból, a melyeknél fogva az élők közötti jogügyletekből eredő jogok nyilvankönyvi érvényesítését elmulasztják.

A most felsorolt és még egyéb mellékes körülmények összehatva azt eredményezték, hogy telekkönyveink legkisebb része az, a minek a törvények szellemében lennie kell: az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok hü képe; hogy a gyakorlati élet egyenes ellentétbe helyezte magát a törvények amaz elvével, mely szerint a tulajdon-, zálog- és szolgalmi jog, a mennyiben ingatlanra vonatkozik, csak telekkönyvi bejegyzés által szereztetik, és azt eredményezték, hogy az ingatlanok a nyilvankönyv ignorálásával képezik a forgalom tárgyát.

A jogszabály és a tényleges állapot közötti emez ellentét szükségszerű következménye ismét a jogbiztonság megrendülése, a törvényes intézmények iránti bizalmatlanság, a jelzáloghitel kellő alapjának elvonása és a perek, — még pedig éppen a bonyolodott és a kapcsolatos munka s költség, másrészt meg a kérdésben forgó vagyonérték közötti arány nélküli perek — sokasága, mely a bíróságokat elárasztja. És következménye még az, hogy a bíróságok, melyek a tényleges viszonyok és körülmények figyelembevételére elől végre is el nem zárkoznak, rést ütni kénytelenek magán a törvényen és kijelenteni kénytelenek azt, hogy a telekkönyvi bejegyzés elmulasztása nem mindig egyenlő a dologi jog meg nem szerzésével, mely birói gyakorlat, a mennyire indokolva van a viszonyok folytán létesült kényszerhelyzet által, éppen annyira kell, hogy a törvény uralmának gyengítésére szolgáljon.

Tagadhatlan egyébiránt, hogy újabb időben a telekkönyvi intézmény iránti érdekeltség nagyban fokozódott. Hatással volt erre a jelzáloghitel általánossá vált szükségletén felül a mindennapi tapasztalat, hogy a telekkönyvi bejegyzés alapján elpereltetik az ingatlan, a melynek vételárát valaki megfizette és melyet éveken át békés birtokban tartott, és hogy ugyanily ingatlan az átruházó vagy harmadik személy adóssága miatt kerül végrehajtás alá. Az ingatlanok szerzői tehát most már többnyire azon vannak, hogy tulajdonjoguk, a dologilag másként jogosultak most már arra törekednek, hogy ebbeli joguk telekkönyvileg bejegyeztessék. Csakhogy ez az igyekezet a telekkönyvek jelenlegi állapotán igen gyakran meghiúsul.

Ha az átruházó él és a telekkönyvben tulajdonosként ő van bevezetve, lényeges nehézséggel nem jár az, hogy a szerző alkalmas okiratot nyerjen és tulajdonjogát az ingatlanra annak alapján bekebeleztesse, még abban az esetben sem, a mikor az átruházást tárgyzó jogügylet tényleg már évek előtt jött létre. Még akkor sincs különös nehézség,

a mikor az ingatlan folytatólag már telekkönyvön kívüli több átruházásnak képezte tárgyát, a mennyiben az átruházók mindegyike, vagy legalább ezek közül a telekkönyvi tulajdonos még életben van, avagy ez meghalt ugyan, de az ingatlan valamely örökösnek biróilag átadatott és ez az örök-hagyó által történt átruházásnak elismerésére és ily értelmű okirat kiállítására hajlandó. De lehetetlenné válik előzetes peres eljárás nélkül és a telekkönyvi rendeletek szigorú szabályai szerint a telekkönyvi állapot rendezése akkor, a mikor a telekkönyvi tulajdonos által kiállított átruházási okirat nem létezik és ez a tulajdonos elhalt, hagyatéka birói uton nem tárgyalatott és öröksei szintén meghaltak már, vagy életben vannak ugyan, de az örökösödési eljárás megindítására s ennek befejezte után az örök-hagyó által történt átruházás elismerésére vagyoni érdek hiányában vagy egyéb okból nem hajlandók.

Az ekként a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzése nélkül birtokolt ingatlanok azután a meghalt személy nevén maradnak a telekkönyvben bejegyezve; tényleg ezentul is kézzől-kézre kerülnek, élők közötti átruházás tárgyát képezik és átszállanak a tényleges birtokosok örökösire, de telekkönyvi forgalom tárgyai lenni megszűntek, azokra dologi jogok a törvény értelmében többé nem szerezhetők.

Most is legió az ilyen ingatlanok száma, de azok — és erre különös sulyt kell fektetnem — évről-évre okvetlenül szaporodnak nemcsak az újabb átruházások telekkönyvi érvényesítésének elmulasztása miatt, hanem az által is, hogy a már megtörtént átruházások ilyképen érvényesíthetlenné válnak. A fentebb mondottak szerint a telekkönyvi állapot rendezésének lehetősége leginkább a telekkönyvi tulajdonosnak, esetleg örökösének életben lételetől függ. Az az ingatlan tehát, a melynek tulajdonjogilag a tényleges birtokos nevére leendő bekebelezése a telekkönyvi rendelet szabályai értelmében ma még lehetséges, holnap a telekkönyvi tulajdonosnak vagy jogutódjának elhalálózása folytán talán már a telekkönyvi forgalmon kívüli ingatlanok közé tartozik.

A törvényes állapot és a tényleges állapot közötti emez ellentétnek és az ebből származó, jogéletünkre sulyosan nehezédő bajoknak megszüntetése a törvényhozásnak egyik fontos és a mennyiben a baj folytonos növekedésben van és orvoslása az idő multával mind nehezebbé válik, sürgős feladatát képezi annál inkább, mert az állam pénzügyi szempontból sem nézheti tétlenül, hogy az ingatlanok tetemes részére vonatkozólag az átruházási jogügyletek bejelentetlenül jönnek létre és hogy ez által az átruházási illetékektől elesik.

Ezen feladatának tudatában a törvényhozás az 1886: XXIX. tcz. 15—18., az 1889. XXXVIII. tcz. 5—9., 11., 12. és az 1891: XVI. tcz. 15. §-ában módot nyújtott arra, hogy a tényleges birtokos telekkönyvi tulajdonossá lehessen a nélkül is, hogy a telekkönyvi rendeletnek a bekebelezésre nézve kívánt szigorú feltételeit teljesitené; és a törvényhozás a törvénnyel ugyan ellentétes, de tényleg végre is fenálló és el nem enyészthető viszonyok által teremtetett kényszerhelyzetben a tényleges birtoklásnak oly messzemenő engedményeket tett, hogy csak az nem lesz telekkönyvi tulajdonossá, a ki amaz engedményeket fel nem használja és érdekeinek teljes félreismerésével tulajdonossá lenni nem akar.

Hogy mennyire voltak szükségesek ezek a törvényes intézkedések, ez kiviláglik onnan, hogy a pestvidéki törvény-széknél a betétszerkesztési munkálatok folyamán 26 községben, melyekre nézve a telekkönyvi betétek az 1890. év végeig elkészültek, és melyek 21078 telekjegyzőkönyvet számláltak, 4761 esetben jegyezték be a tulajdonosokat tényleges birtoklás alapján, a mi annyit tesz, hogy a betétszerkesztés-kor talált telekjegyzőkönyveknek több mint 22 százaléka nem felelt meg a tényleges birtokállapotnak és magában foglalt a jogi forgalomból kivett birtokrészleteket. És ha ilyen a telekkönyvi állapot a főváros környékén, hol az in-

gatlanok nagyobb értéke a lakosokat inkább indíthatja a telekkönyvi állás rendezésére, és a hol ez a rendezés a közlekedés könnyűségénél és az ahhoz értő közegek fölös számánál fogva aránylag csekélyebb akadályokba ütközik, biztosra vehető, hogy az ilyen viszonyoknak nem örvendő, távolabb, félreeső vidékek e tekintetben sokkal, de sokkal kedvezőtlenebb arányt fognak feltüntetni. Jellemző erre nézve, hogy tulnyomó része azon számos kérvényeknek, melyek egyes községek részéről a betétszerkesztési munkálatoknak soron kívüli folyamatba tétele iránt az igazságügyminiszteriumhoz érkeznek, korántsem azzal, hogy a kataszteri adatoknak a telekkönyv részére való értékesítése mutatkoznék szükségesnek, hanem egyenesen a telekjegyzőkönyvek tulajdoni lapjának elhanyagolt voltával és ebből folyólag a jogbiztonság hiányával és a jelzálogi hitel igénybevételének nehézségével indokoltatik.

Az elhanyagolt telekkönyvi állapot rendezésének lehetőségét a mondottak szerint a törvény nyújtja már, de ez a lehetőség, a telekkönyvnek a tényleges birtokállapottal egyezővé tétele a telekkönyvi betétek szerkesztésének esetére van korlátozva. Már pedig sokféle okból, melyeket kimerítőleg felsorolni szükségtelen, és melyek közül mint legfontosabb csak az legyen itt felemlítve, hogy a betétszerkesztési műveletnek megkezdése attól van feltételezve, hogy az illető telekkönyvi hatóság területén az adókataszteri munkálatok teljesen be vannak fejezve, és a mennyiben régebben történtek, a tényleges állapotnak megfelelően ki vannak igazítva; kétségtelen, hogy a telekkönyvi betétszerkesztés minden erőmegfeszítés mellett és ha a szükséges költségek a legbőkezűbben is bocsátatnak az igazságügyi kormány rendelkezésére, az egész országban évtizedek multán sem lesznek befejezve.

Hogy az elhanyagolt telekkönyvi állapot rendezését ugyanily hosszú időre halasztani nem szabad, főleg szemben azzal a kétségtelen ténnyel, hogy évről évre nő azoknak az ingatlanoknak száma, a melyeknek a tényleges birtokos telekkönyvi tulajdonául való bejegyzését a telekkönyvi szabályok értelmében kieszközölni lehetetlen: ezt a már mondottak után bizonyítani szükségtelen.

Ez az egyik ok, a miért eddigi törvényeink rendelkezései kielégítő garanciákat nem nyújtanak arra nézve, hogy nyilvánkönyveink mielőbb feladatuknak megfelelő alakot és tartalmat fognának nyerni.

A másik ok az, hogy hiányzik eddigi törvényeinkben annak biztosítéka, hogy telekkönyveink, ha a tényleges birtokviszonyoknak megfelelően át is alakulnak, az azután bekövetkező birtokváltozások feltüntetésére minden esetben igénybe fognak vétetni és nem fognak aránylag rövid idő múlva a jelenlegi kedvezőtlen viszonyok folytatólagos hatása alatt ismét a tényleges birtokállapottól lényegesen eltérő tartalommal birni, és hogy nem fog kárba veszni az a tömérédek munka és költség, a mely a telekkönyvi betétek szerkesztésére, a telekkönyvek átalakítására és esetleg azok helyesbítésére fordítottak.

Oly célra tehát, hogy mielőbb az igazságügy igényeit, ha nem is teljesen kielégítő, de legalább egész jogrendszerünkkel nem ellentétes telekkönyvi állapothoz jussunk és ezt az állapotot fen is tarthassuk, szükségesnek mutatkozik:

1. a telekkönyvek tulajdoni lapjainak a tényleges birtokállásnak megfelelő rendezése úgy, a mint ez a telekkönyvi betétek szerkesztése alkalmával történik, de önállóan, a betétszerkesztési munkálatoktól függetlenül;

2. oly törvényes intézkedés, mely annak biztosítékát nyújtja, hogy a rendbehozott telekkönyvekbe folytatólag be fognak jegyeztetni a további birtokváltozásokat, és ezek közül főleg azok, a melyek, ha be nem jegyeztetnek, az azokon alapuló későbbi változásokkal azt eredményezik, hogy a telekkönyv tulajdoni lapja a tényleges birtokállapottal megfelelően a telekkönyvi

rendtartás szerint többé ismét nem, és ismét csak rendkívüli és kivételes eszközökkel rendezhető.

Mindkét pontra nézve még néhány általános megjegyzést kell tennem.

Azok a törvényes rendelkezések, a melyeknek tárgya a telekkönyvnek a tényleges birtokállapottal egyezővé tétele, magával a betétszerkesztési művelettel, úgy a mint ezt az 1886: XXIX., az 1889: XXXVIII. és az 1891: XVI. tczikek szabályozzák, elválaszthatlan kapcsolatban nem állanak. A telekkönyvi betéteknek a kataszteri adatok felhasználásával való elkészítése igen jól képzelhető a nélkül is, hogy a szerkesztő közegek a telekkönyvi állapot és a tényleges birtokállapot közötti eltérések nyomozásába bocsátkozni és amannak ezzel való megegyeztetését működésük körébe belevenni kénytelenek volnának; a mint ez a megegyeztetés a törvény első tervezetében csakugyan igen csekély térre volt szorítva, és csak utóbb tárgitattott ki főleg abban az irányban, hogy a tényleges birtoklásnak az abbéli kérdés eldöntésére, hogy ki vezetessék be a telekkönyvben tulajdonosul, majdnem döntő befolyás engedessék.

A mint tehát a telekkönyvi betéteket szerkesztetni lehetne a tényleges birtokosok kinyomozása nélkül és a nélkül, hogy ezek vezetessenek be a telekjegyzőkönyvekben előforduló tulajdonosok helyébe: éppen úgy viszont a betétszerkesztéstől függetlenül önálló eljárásnak tárgyát képezheti a tényleges birtokosoknak a telekjegyzőkönyvekben tulajdonosokként való bevezetése.

Az ebbeli műveletek, a mint egyrészt a betétszerkesztést fölöslegessé nem tennék s ennek folyamatát nem gátolnák, úgy másrészt az utóbb bekövetkező betétszerkesztéskor feleslegesen teljesített munkának nem jelentkeznének, sőt a betétszerkesztést lényegesen könnyítenék, a mennyiben az arra hivatott közegek annak a munkának nagy részét teljesítve találnák már, a mely a betétszerkesztési törvények szerint az ő teendőik közé tartozik.

Az ekként rendbehozott telekjegyzőkönyvek, igaz, hogy nem mérkőzhetnének tökéletességre nézve a fenálló törvények szerint szerkesztett telekkönyvi betétekkel. Nélkülöznék a földadókataszterrel való összhangzást, a tiszta jövedelemre vonatkozó adatokat és a műszaki követelményeknek megfelelő térképet. De a telekkönyv és a kataszter közötti összhang telekkönyvi szempontból végre is nagy jelentőséggel époly kevéssé bir, mint a gazdasági viszonyok fluctuációja, a művelési ágak változtatása, építkezések, beruházások, erdők növesztése és letarolása folytán szüntelenül változó tiszta jövedelem. A kataszteri térkép hiányát pedig legalább ott, hol urbéri rendezés vagy tagosítás történt, az e célra szintén műszakilag készült és a telekkönyv számára is szolgáló térkép egyelőre elegendően pótolja. A jelenlegi telekkönyvi állapotokkal szemben pedig a tényleges birtokosok kinyomozása és a telekkönyvbe való bevezetése óriási haladást eredményezne és fölötte nagy jelentőséggel birna kivált olyan vidékekre és községekre nézve, hol az adókataszteri munkálatok befejezése s ezzel kapcsolatban a betétszerkesztési munkálatok folyamatba tételének lehetősége még csak igen távol kilátásba van helyezve.

A mi annak biztosítékát illeti, hogy az akár betétszerkesztés után, akár más módon rendbe hozott telekkönyvekbe a további birtokváltozások be fognak vezetettetni, kétségtelen, hogy ez akkor volna legteljesebb, ha valamennyi birtokváltozásra kiterjedne, úgy azokra, a melyek örökösödés folytán állanak be, mint azokra, a melyek élők közötti vagyonátruházáson alapulnak.

Az utóbbiakra vonatkozólag kínálkozó közjegyzői kényszer vagy bejegyzési kényszer azonban nem csak mint a mi viszonyaink között alkalmatlant, hanem mint olyant is, a mely az attól várt eredménnyel szerintem nem járna, éppen nem tudnám ajánlani.

A mint láttuk, annak oka, hogy az élők közötti vagyonátruházások ingatlanokra vonatkozólag sokszor nem érvényesíttetnek, leginkább a telekkönyvi bejegyzéssel járó fáradságtól és költségtől való félelemben keresendő. Ha tehát arra akarjuk bírni a jogügyletben résztvevőket, hogy a szerző tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzését kérjék: az e körüli eljárást meg kell könnyítenünk, ennek költségeit lehetőleg le kell szállítanunk. Ennek pedig éppen ellenkezőjét jelentené a közjegyzői kényszer, ha t. i. kijelentnék, hogy a telekkönyvi bekebelezésnek a sokszor messze lakó, nehezen hozzáférhető közjegyző által nem éppen csekély díj árán készített okirat szolgálhat csak alapjául. A ki a jelenlegi körülmények között nem hajlandó tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzéséről gondoskodni, az erre a közjegyzői kényszer által sem indíthatná. A különbség csak az volna, hogy a ki most a tulajdonjog bekebelezését nem kéri, ezentúl a szerzési jogügyletről közjegyzői okiratot nem készíttetne. Sőt azok közül, a kik a jelenlegi jogszabályok érvénye alatt tulajdonjoguk bejegyzését kérni el nem mulasztják, sokakat ennek elmulasztására készítené a közjegyző székhelyére való utazás szüksége és az okirat felvételeért járó közjegyzői díj.

A telekkönyvi kényszer eszméje felmerült és itt-ott pártolásra talált azzal az alkalommal, a mikor a telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló első törvényjavaslat a nyilvánosság elé került.

A telekkönyvi kényszer értelmében intézkedések volnának teendők olyan irányban, hogy az ingatlanok tulajdonára vonatkozó minden változás bírósági ellenőrzés alatt a telekkönyvi hatóság tudomására hozassék; és a hatóságok hivatalból örködnének a fölött, hogy a telekkönyvi állás a mindenkori tényleges birtokállásnak megfelelően.

Az eszme kétségtelenül nagyon tetszetős, és az az által elérni kívánt cél fontossága nem tagadható. Mire való — úgy mondják — a telekkönyveket végtelen fáradsággal és milliókra rugó költséggel rekonstruálni, ha attól kell tartani, hogy rövid idő múlva, legfeljebb néhány évtized lefolyása után ismét hasznavehetetlenekké válnak és ismét rekonstrukcióra szorulnak. És mégis nem csak aggályaim vannak a telekkönyvi kényszer ellen, hanem azt az adott viszonyok között teljesen céltévesztett intézménynek tartanám.

Tekintsük előbb a dolgot tisztán magánjogi oldalról. Igaz, hogy telekkönyvi bejegyzés nélkül dologi jog az ingatlanra nem szereztetik; de a szerződés megkötése mégis személyi jogot alapít meg a másik szerződő fél irányában. Már most: hogyan lehessen indokolni azt, hogy az a személy, a ki szerződést kötött, dologi jog, bármely harmadik személy ellenében is érvényesíthető jog megszerzésére kényszeríttessék? Minő jogi okot lehet érvényesíteni a mellett, hogy pl. valamely ingatlannak vevője, a kinek az ingatlan tényleges birtokába átadatott, a tulajdonjog bekebelezésének záros határidő alatt, hűntetés terhével való kérelmezésére szoríttassék akkor is, ha az eladóval szemben szerzett jogával beéri és személyi jogát dologi jog erejére emelni akár azért, mert az eladó személyében elegendő biztosítékot talál, akár bármely más okból egyáltalában nem, vagy legalább egyelőre nem akarja?

De végre is mindezen, különösen azon a tényen, hogy a telekkönyvi kényszer a szabad akarat korlátozását és az önjogi személyek fölötti gyámkodást involválja, még túl tehetnők magunkat, ha arra a meggyőződésre juthatnánk, hogy a telekkönyvi kényszer az annak elébe tűzött célnak, a telekkönyvi és a tényleges birtokállás közötti összhang mindenkorra való biztosításának elérésére valóban alkalmas. De erre alkalmasnak egyáltalában nem találom.

Rendszerint magának a szerzőnek fekszik legsajátabb érdekében, hogy a megszerzett ingatlanok tulajdonát telekkönyvi bejegyzés által nyerje és ez által harmadik személyek minden támadása ellen biztosítva legyen. Ezt az érdekét

tehát meg fogja óvni, ha erre nem is kényszeríttetik, és ha az ingatlanokra vonatkozó jogügyletek nagy része a telekkönyvben jelenleg sem érvényesíttetik, annak oka — a mint említettem — ez idő szerint nagyobbára az érvényesítésnek a telekkönyvi állásból eredő lehetetlenségében rejlik. Ha pedig a szerző bármely más okból magára nézve előnyösnek tartja, hogy ő tulajdonosként a telekkönyvbe egyáltalában ne, vagy legalább egyelőre be ne jegyeztessék: akkor a telekkönyvi kényszer bármely szigorú alkalmazása mellett is talál utat és módot, hogy telekkönyvi tulajdonossá ne legyen. Kötelezhetjük ugyan a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló okiratok szerkesztésével megbízott közveket, hogy a közbenjöttök mellett létesült jogügyleteket bejelentsék; de hát ha a felek ezeknek a közvegeknek közbenjárását okirat szerkesztésének tekintetéből igénybe nem veszik? Csak nem szervezhetünk e célra alakszerű rendőri felügyeletet, nem gyaníthatjuk a tényleges használatra vonatkozó minden változásban a tulajdonjog átruházását, és nem kényszeríthetjük az illető személyeket nem csupán telekkönyvi kérvény beadására, hanem írásbeli szerződés megkötésére is? eltekintve attól, hogy az ily kényszer keresztül sem vihető, a mennyiben a tényleges birtokosnak többféle címek állnak rendelkezésére, melyek alá birtoklását könnyen rejtheti.

De tegyük fel, hogy az ingatlanokra vonatkozó minden jogügyletről okirat készíttetnék és ennek alapján a telekkönyvi bejegyzés iránti kérvény beadatnék; hol van annak biztosítéka, hogy a telekkönyvi hatóság, és hogy netalán felfolyamodás folytán a felebbviteli bíróság a kérvénynek helyet is fog adni? Az elutasított telekkönyvi kérvények száma bizonyára telekkönyvi kényszer esetében sem kevesednék. És azután? Talán a feleket, miután a telekkönyvi kényszernek formailag eleget tettek, újabb szerződés kötésére és azon akadályok elhárítására, melyeket a bíróság az elutasítás indokainak megjelölt, újlag kényszerítsük? Vagy azt hiszi valaki, hogy a telekkönyvi kérvény elutasítása többnyire arra bírja a feleket, hogy a telekkönyvileg nem érvényesíthető jogügyletet érvénytelenítsék? Én az ellenkezőről vagyok meggyőződve és úgy tudom, hogy a legtöbb esetben a telekkönyvi kérvény elutasítása legkevésbé sem zavarja a szerzőt a tényleges birtoklás folytatásában, és hogy az ilyen még mindig a hajdani tulajdonos nevén álló ingatlanok további átruházásoknak is képezik tárgyát, a melyek telekkönyvileg természetesen ismét nem effektuáltak.

Ne gondoljunk tehát közjegyzői kényszer vagy telekkönyvi kényszer meghonosítására. A törvény a telekkönyv publicitásának irányában elég messze ment, ha kijelenti, hogy ingatlanra vonatkozó dologi jog csak a telekkönyvbe történt bejegyzés által szerezhető. Ha ez a szigorú szabály sem indítja az ingatlanok szerzőit arra, hogy szerzési jogügyleteiket a telekkönyvbe bejegyeztessék, és ha az ama szabályból folyólag fenyegető veszélyek sem képesek őket a telekkönyvi intézmény iránti közönyből fölrázni: akkor a szerzési okiratokat annál kevésbé fognák közjegyző által felvételni, és akkor a bejegyzési kényszerre nézve tett bármely intézkedések ez okból is hatálytalanok volnának.

Igazságügyi tekintetből feltétlenül nem is szükséges, hogy hivatalos felügyelet gyakoroltassék a fölött, vajjon az ingatlanokra nézve élők között létrejött szerzési jogügyletek telekkönyvileg bejegyeztetnek-e; mert az állami örködés nem terjedhet annyira, hogy valamely személy más személy irányában tulajdonjogának érvényesítésére kényszereszközökkel is szoríttassék, a mennyiben ha élő személyek azok, a kik között az átruházási ügylet létesült, utóbb is fenforog annak lehetősége, hogy az ügylet nyilvánkönyvileg bejegyeztessék, ezt a bejegyzést pedig siettetni vagy záros határidőhöz kötni az államhatalomnak érdekében és feladatában nem áll.

Kíváncsú, de nem feltétlenül szükséges, hogy a telekkönyv minden egyes időpontban a tényleges birtokosokat

tüntesse fel tulajdonosoknak. Elég, ha a telekkönyvben jogképes és olyan személyek vannak bejegyezve, a kiknek irányában a tényleges birtokosok tulajdoni igényeiket nyilvánkönyvileg érvényesíthetik.

De azt már tétlenül nem nézheti az államhatalom, hogy a telekkönyv tulajdoni lapjain meghalt személyek, kik jogok alanyai többé nem lehetnek, tulajdonosokként szerepeljenek. A törvényhozás önmagával jön ellentmondásba, ha egyrészt kijelenti, hogy ingatlanra tulajdonjogot csak telekkönyvi bejegyzés által lehet szerezni és hogy csak azt tekinti tulajdonosnak, a ki ilyenek telekkönyvileg be van jegyezve, és ha másrészt mégis tűri, hogy a telekkönyv tulajdoni lapját személyiséggel többé nem bíró nevek foglalják el. És a törvényhozás mulasztást követ el, ha az ilyen állapot megszüntetése iránt nem intézkedik; ha a telekkönyvet oda engedi jutni, hogy abba a későbbi szerző a törvény kívánalmához képest tulajdonjogát bejegyeztetni minden igyekezete mellett képtelen, vagy csak az ingatlannak értékével aránytalan költséggel járó per útján képes; és ha ekként az ingatlanok folytán nagyobbodó részét a jogi forgalomból kivétetni engedi.

Ezekből az okokból a birtokváltozások telekkönyvi bejegyzése fölötti hivatalos örökösre vonatkozó rendelkezéseket a haláleset folytán támadt birtokváltozások eseteire lehet korlátozni; de ezekben az esetekben a rendelkezéseket mulhatlanul meg kell tenni.

A mondottaknál fogva a telekkönyvi intézmény azon hatásának érdekében, a melyet az a jogbiztonságra és a jogi forgalomra gyakorolni hivatva van, örömmel kell üdvözlőnünk az igazságügyminiszteriumban szaktanácskozás alapjául szolgáló első tervezetként közzétett törvényjavaslatot, a mely a tényleges birtokos tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvekbe bejegyzéséről és mellesleg a bejegyzések helyesbitéséről s a tulajdonjog bejegyzésének előmozdítását tárgyazó intézkedésekről szól; valamint az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló másik törvényjavaslat 7. §-át.

Az első javaslat lényege az, hogy mindazokban az esetekben, a mikor az 1886: XXIX., az 1889: XXXVIII. és az 1891: XVI. tcikkek a telekkönyvi betétek szerkesztése alkalmával tulajdonosként a tényleges birtokost rendelik bejegyeztetni, ez a bejegyzés az egyidejűleg szabályozott eljárás útján a telekjegyzőkönyvekben is legyen foganatosítható. A másik javaslat 7. §-a szerint ha az örökösödési jog megnyílt utáni három hónap alatt a hivatalos beavatkozást az érdekettek közül senki sem kérte, és örökösödési bizonyítvány kiadása iránti kérelem sem terjesztetett elő, a mennyiben a hagyatékhöz ingatlan vagyon is tartozik, az örökösödési eljárás hivatalból megindítandó.

Az első javaslat tehát a telekkönyvnek — a betétek szerkesztésén kívül is — a tényleges birtokállapothoz képest való átalakítását célozza, a második javaslat említett szakasza pedig akadályául kíván szolgálni annak, hogy az ekként, valamint a betétszerkesztés útján átalakított és helyesbitett telekkönyv rövid idő múlva ismét a tényleges birtokviszonyoktól eltérő és megint csak kivételes rendszabályokkal helyesbithető alakzatot nyerjen.

A javaslatok részleteihez, a felállított elvek kivitelezéséhez tervezett eljárásához kétségtelenül sok szó fér. Különösen megfontolást fog igényelni az, vajon célszerű-e a telekkönyv helyesbitése körüli eljárás megindítását esetről-esetre az igazságügyminiszter elrendelésétől függővé tenni? nem kell-e a helyesbitést más eljárással is, névszerint a telekkönyveknek az urbéri birtokrendezéshez képest való átalakításával összekapcsolni? helyes és célszerű-e az, hogy a tényleges birtoklást kinyomozó és a birtokos tulajdonjogának közvetlen alapjául szolgáló jegyzőkönyvek felvételére ítélőbíró helyett kir. közjegyző, sőt bárki, a ki ügyvédi oklevéllel bír, ki legyen

küldhető? elegendő-e az örökösödési eljárás megindításának ellenőrzését általánosságban a bíróságokra, a kir. közjegyzőkre, a közigazgatási hatóságokra és a községi előljáróságokra bízni és nem szükséges-e az egyik vagy a másik közegnek bizonyos időszakonkénti nyomozó eljárást köteleességévé tenni, a mely az örökösödési eljárás megindításának elmulasztását okvetlenül megállapítaná? stb.

Mindezekhez — mondom — és még egyebekhez szó fér, de a javaslatok részleteinek bírálatába ezuttal bocsátkozni nem akarok, annál kevésbé, mivel a javaslatok határozottan még szaktanácskozás alapjául szolgáló első tervezettként, tehát mint olyanok vannak közzétéve, a melyek, mielőtt törvényhozási tárgyalás alá bocsáttatnának, módosítást nemcsak tűrnek, hanem a melyekre nézve a szaktanácskozás alá bocsátás által módosító és javító indítványok egyenesen provokáltnak és a melyek ennél fogva bizonyára mint javaslatok is módosítva, javítva és kiegészítve fognak még a nyilvánosság elé kerülni.

Fejtegetéseim célja csak az volt, hogy a szakértők figyelmét az igénytelen alakukban mégis kiváló fontossággal bíró javaslatokra fölbresszem, és hogy az azokban követett irány helyességét kimutassam.

Dr. IMLING KONRÁD.

A katonai (honvéd) becsületügyi eljárásról és annak reformjáról.¹

Befejezés.

Az előadottakban igyekeztem a katonai becsületügyi eljárást mai érvényében ismertetni s annak hiányait feltárva, az elmélet és gyakorlat által követelt újítások szükségét és módját kiemelni.

Az általános védkötelezettség meghonosítása, a polgári és katonai elemek gyakoribb érintkezése, az előkelőbb társadalmi osztályhoz tartozó elemeknek a katonai pályára való tömegesebb gravitálása, a véderőnek a társadalom minden osztályából való kiegészítése s főleg a művelt elemeknek (egyéves önkénteseknek) általános bevonása által az u. n. katonai állás-becsület (Militär-Standes-Ehre) előbbeni traditionális és merev fogalmát szabadabb szellem, tisztultabb felfogás kezdi átlengeni.

Az eljárási alakosság, az általános jogi axiomák, s különösen a «ne bis idem» és «res judicata» elve a becsületügyek megítélésénél mindinkább tért hódítanak.

Hogy még nem sok idővel ezelőtt mily merev felfogás uralkodott s mennyire mellőztettek a jogi axiomák: annak illusztrálására legyen szabad értekezésem záradékaul Danzer Alphons katonai író nyomán egy érdekes esetet röviden közölni.

Az 1849. évi olaszországi hadjárat alatt X. hadnagy egy éjjeli őrjáratból visszatérve, az aznapi ütközet után a tábori tüzek mellett pihenő tisztársainak egészen elfogulatlanul beszélte el, mily jó fogást csinált. Ugyanis az országuton a visszavonuló ellenségnek egy szétlőtt kerekű s felfordult markotányos kocsiját találták, benne a halott markotányossal, kinek lábait kartács-golyók szaggatták szét. A katonák a kocsin talált élelmi szereken megosztottak. Az egyiknek — mondja X. hadnagy — azon jó ötlete támadt, hogy a halott zsebeit is kikutassa; tele voltak ezüstpénzzel; a ruházat alatt derekára csatolt bőrvöben pedig 60 aranyat találtak. Az ezüstpénzt elosztottam a legénység között, az aranyakat pedig megtartottam hadi zsákmány gyanánt. Az elbeszélés módjából látni lehetett, hogy a hadnagynak fogalma sem volt cselekményének hallatlan aljasságáról. Szavait általános elszörnyedés és halotti csend követte.

Másnap az ezredparancsnoknak jelentés tétetett, ki

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 40., 41., 42., 44., 45., 47. és 49. számban.

előtt a hadnagy azzal védekezett, hogy ő azon nézetben volt, miszerint jogosítva van az általa u. n. hadi zsákmányt elvenni és megtartani, s hogy jóhiszeműleg cselekedett, kitűnik abból is, hogy a dolgot nem titkolta, s az ezüstpénzt és élelmi szereket a legénység között osztotta szét.

A hadnagy a szolgálattól azonnal felfüggesztetett, kardját s a 60 aranyat tőle, az ezüstpénzeket pedig a legénységtől elvették s az esetről szolgálati uton a főhadiszállásnak jelentést tettek.

Báró Schönhals altábornagy főhadsegéd az eset hallatára magánkívül volt dühében s intézkedett, hogy a halott markotányostól zsákmányul ejtett pénz az örökösök kipuhatolása és kézbesítés végett azonnal az ellenséges főhadiszállásra küldessék. Együttal a legénység által elfogyasztott élelmi szerek megtérítése fejében, saját pénzéből nagyobb összeget csatolt.

A hadnagyot haditörvényszéki eljárás alá vétette s mint vizsgálati foglyot Veronába szállíttatta. Itt összeült felette a hadi törvényszék.

A bűnösség kérdésében mindenki egyformán vélekedett. Az előadó hadbíró a tárgyalásnál rendkívüli enyhítő körülmények gyanánt sorolta fel, hogy a halott markotányostól elvett pénz hiánytalanul megtérülvén, anyagi károsodás nem forog fen; kiemelte, hogy X. hadnagy közvetlenül a tett elkövetése után azt társai előtt nyíltan és elfogulatlanul elbeszélvén, kétségtelen, hogy azon téves hitben volt, miszerint a hadi szabályoknak megfelelő módon járt el.

Tekintetbe vétetett továbbá, hogy X. hadnagy tulajdonképpen katonai nevelésben és kiképzésben nem részesült, mert az akkori harczi viszonyok folytán közvetlenül a polgári életből neveztetett ki tisztté. A francia forradalom által előidézett folytonos háboruszkodások alatt a birodalom kimerülvén, a harcokat követő békés időszakban a hadsereg létszáma leszállított, úgy hogy az 1848. év kezdetén a hadsereg tiszt létszáma mindössze 6000 főből állott, s a tisztekben beállható hiány és hadi szükséglet utánpótlására sem tettek intézkedések. Így történt, hogy midőn a márcziusi események az olasz tartományokban, Prágában, Bécsben és Magyarországon beállottak, tisztekben nagy volt a hiány. Ennek fedezése céljából oly fiatal emberek, kik a tiszt állás kívánalmainak csak némileg is megfeleltek, hadnagyokká lettek kinevezve, mi által az eddigi — válogatós — tisztikar oly elemekkel szaporított, melyek nevelés, szakképzettség és lovagias érzület tekintetében nem állották ki a próbát.

Ezek közé tartozott X. hadnagy — egy kereskedő fia — is, ki egy csehországi kis városban éppen középiskolai tanulmányaiból ragadtatott ki s mint önkéntes lépett a hadseregbe. Két havi ujoncz-kiképzetés után tizedessé, egy hó múlva pedig, a kurtatonai ütközet után, hadnagygyá lett előléptetve.

Végül figyelembe vétetett, hogy X. hadnagy magát az ellenség előtt is kitüntette, minek folytán a haditörvényszék azon jogosultnak látszó feltevésben, hogy X. hadnagy hosszabb tiszt szolgálat után a katonatiszti becsületérzést és lovagiaságot sajátjává teendi, X. hadnagyot szótöbbséggel 3 havi porkoláb fogságra ítélte, tiszt rangjában azonban meghagyta.

Ezredében mindamellett meg nem maradhatott, mert tisztársai vele szolgálni nem akartak, minek folytán más ezredhez osztatott be, s tette feledésbe ment. Ujabb ezredével az 1854. évben, midőn Ausztria részéről a dunai fejedelemségekben egy megfigyelő hadtest állíttatott fel, Galatzra került, hol — időközben századosná lépvén elő — 1856-ban nőül vette egy dúsgazdag bojárnak feltűnő szépségű, művelt leányát. Nehány hét múlva ezrede Budapesten vonulván át, nejével együtt részt vett az Erzsébetteri kioszkban rendezett tiszt mulatságon, hol N. őrnagy által, ki vele az olaszországi hadjárat alatt ugyanazon ezredben szolgált s multját ismerte, felismertetett. N. őrnagy elbeszélte X. százados multját új ezrede tisztikarának s folyton azon kifejezést használta felőle

«*gyanus bajtárs*». Midőn az ezred új állomáshelyére érkezett, X. százados észrevette, hogy tisztársai őt feltűnően kerülik, s nemsokára ennek okát is megtudta, mert ezred-kihallgatásra állíttatott, hol azonban — s egészen helyesen — azzal védekezett, hogy olaszországi ügye 7 év előtt birói ítélet által már elintéztetvén, ő a kiállott fogságbüntetés és áthelyezés által már megbűnhődött és így ugyanazon tett miatt másodszor felelősségre nem vonható.

Az ezredes azonban más véleményben volt, felmentette X. századosot a szolgálat alól és tiszt gyűlést hívott össze, melyen az ezred-hadbíró azon nézetének adott kifejezést, hogy a per újrafelvételének, — miután a tényállás az eset elbírálása óta mitsem változott, — nem lehet helye, azonban az ezred tisztikarának megvan az a joga, hogy függetlenül a hadi törvényszéki ítélettől, az ügyet becsületügyi szempontból saját felfogása szerint bírálhassa el. Tiszt ügyekben hosszabb tanácskozás nem volt szokásos. Ha valamely vigyázatlan tiszt, felmerült eset alkalmából önálló véleménynyel birni s azt indokolni merészkedett, az illető «jurat», «advokat», «ablegat», «demokrat» czimekben részesült, csak «katonának» nem nevezték.

Nem sok szót vesztegettek tehát most sem. A hadbíró után közvetlen az ezredes szólalt fel, megjegyezvén, hogy bár a bünper újrafelvételének nincs is helye, azon nézetben van, hogy a tisztikar egyhangú véleményét fejezi ki, midőn felhívja X. századosot, hogy magát más ezredhez helyeztesse át.

A «*tisztikarnak (?) ezen határozata*» közöltetett X. századosal. Kérés nélkül szabadságot nyert, hogy áthelyeztetése érdekében Bécsbe utazzék. Ezen ostracismus ellen nem volt jogorvoslatnak helye, tehát X. századosnak, bár vérző szívvel, bele kellett nyugodnia abba, hogy 7 év előtt elkövetett, jogerős birói ítélettel már eldöntött s régen megbűnhődött tette miatt újból felelősségre vonassék, megbélyegeztessék, újból bűnhődjék.

A «*res judicata*» és «*ne bis idem*» szent elvei mintha nem is léteztek volna, a tisztikarnak — úgy látszik — fogalma sem volt azokról.

Amennyiben az olvasót érdekli, befejezésül megjegyezhetem, hogy a tisztikar határozata után X. százados Bécsbe utazott. Budapestre érve, előre Bécsbe küldötte 18 éves ifju nejét, ő maga pedig megverekeedett ott állomásozó régi ellenségével N. őrnagygyal. A párviadalban X. százados halálos sérüléseket szenvedett. Mire táviratilag értesített neje Budapestre érkezett, a «*gyanus bajtárs*» már kiszenvedett.

FABINYI GUSZTÁV.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Bűnvádi eljárásunk kisebb sérelmei.

I.

Az ítélet-hirdetési eljárásnál országszerte azon gyakorlatot követik, hogy előbb a vádlott, utána a kir. ügyész s végül a sértett fél (magánvádló, károsult) hivatik fel a megnyugvás vagy felebbezés kijelentésére.

Azt hiszem, hogy ezen eljárás nem felel meg a modern bünper szellemének.

A bünper mozgásba hozatala, a megsértett jogrend helyreállításának kieszközlése a vádló műve, nem pedig a vádlotté; az ítéletet a vádló kéri, nem a vádlott. E szerint a vádlónak tisztában kell lennie önmagával az iránt, hogy az ítélettől mit vár; s így neki kell nyilatkoznia első sorban arra, vajon az megfelel-e várakozásainak vagy sem, elégtételt nyújt-e az — szerinte — az általa képviselt köz- vagy magánérdeknek vagy sem?

Kétségtelen, hogy vádló eme nézetének, illetve jogi meggyőződésének a vádlott elhatározásától és az ítélettel szemben elfoglalandó álláspontjától függetlennek, megmásíthatlannak kell lennie.

Ellenben a vádlott ily abszolút szempontokhoz kötve nincsen; ő az ítélet rendelkezéseit az opportunitás szempontjából teheti mérlegelés tárgyává. Ő bátran gondolkozhatik ekkép: «én, csak hogy ez ügynek véget vessek, mindenben megnyugszom, ha csak a közbíró is megnyugszik». Vagy: «én mindenesetre felebbezek, még ha az ítéletet tulszigorúnak nem is találom, mert hátha a felsőbíró ezt is enyhíti».

A vádlónak, különösen pedig a közbírónak ily accomodationalis eljárást követni nem szabad, s így annak lehetőségétől is megfosztandó.

S mert a bizonyítási eljárás során is az utolsó szó vádlottat illeti — nincs ok arra, hogy e sorrendtől az ítélet kihirdetése utáni eljárásban eltérjünk.

II.

Helytelen praxis az is, hogy sok bíróságnál a főtárgyalásra más helyről meghívott sértett félnek napidíj és fuvar-költség a bűnvádi átalányból nem előlegeztetik. Azok, kik oly szerencsések voltak, hogy a büntett vagy vétség által sem személyükben, sem vagyoniukban kárt nem szenvedtek, annak csak *tanúi* voltak, nem szoríttatnak arra, hogy költségeiket a többnyire vagyontalan vádlottól miképpen hajtsák be, a mi egyértelmű azzal, hogy azokat sajátjukból fedezzék; ellenben a sértett félnek — elég furcsa — ezt igenis insinuálják. Azzal küldik haza, hogy az ő költségei majd meg fognak állapítani ítéletileg a vádlott ellenében.

Az ilyen írott malasztal való kecségtetése az amugy is legjobban sértett félnek egyenesen méltatlan az állam jogfensőségehez, s azon tisztviselő, kik e krajcárkodással az állam érdekeit vélik szolgálni, ép annak tekintélyét támadják meg legjobban a jogkereső közönség szemében.

Ha a sértett fél megjelenése sem a vádbeli tényállás megállapítása, sem annak pl. érték szerinti minősítése miatt nem szükséges: ne is hívassék meg, legfeljebb értesíttessék arról, hogy jogában áll kárát felszámítani vagy annak a vizsgálat során tett felszámításával beérni; de ha meghívatik, nem szabad az ezzel járó költségek előlegezését sem megtagadni.

Mert hisz csak előlegezésről van szó; az állam a bűnügyben felmerült összes költségeket az elítélten amugy is behajtja. S ha ezen nincs mit behajtani, illő, hogy az állam a jogfensőségének gyakorlatával járó költségeket is viselje. Nem a sértett fél magánjogi, hanem az államnak közjogi igénye nyer első sorban elégtételt a bűnvádi eljárásban; s ezt azoknak, kik a közjogi igényt képviselni hivatvák, nem kellene szem elől téveszteniük akkor, midőn egyik-másik állampolgárnak egy elvesztett munkanapjáról, vagy talán kénytelen-kelletlenül kölcsönvett fuvar-költségéről van szó.

Dr. KÉRI MIKLÓS.

Magánjogunk felépítése.

Dr. Schwarz Gusztávnak e czimű nagyérdekű előadásának, ha csak kivonatos közlésétől is, melyet mult számunkban megkezdtünk, hely szűke miatt, sajnálatunkra el kell tekintenünk. Az előadás bevezetését a multkor közöltük; ide iktatjuk még berekesztését:

... Az esetjog gyűjtésével csak feles munkát végzünk. Nemcsak gyűjteni kell azt, de fel is kell dolgozni. Tudományunk e tekintetben is majd mindennel adós inaradt. A ki a magyar magánjog rendszerét megírja, attól megkívánjuk, hogy könyvének minden tételét a létező jog forrásaival igazolja. Kodifikálatlan jogban, mint a mienk, e jogforrás többnyire csak a gyakorlat lehet. Ebből a magyar magánjog felépítésének egyik nélkülözhetetlen előmunkálata áll elő: Elő kell venni az összes összegyűjtendő jogeseteinket, esetről esetre megállapítani a bennük kimondott jogszabályt és ezután az esetet a rendszer illető helyére — esetleg több helyére is, ha több a benne rejlő jogszabály — elhelyezni. Ha csak a Dárday-féle Döntvénytár több mint hatvan kötetének tartalmát ily szempont szerint szélllyel bontanók, és az eseteket valamely magánjogi kézikönyv, pl. Zlinszky illető lapjai mellé írónk: ámulattal látnók, mennyivel gazdagabbak vagyunk, mint sejtettük. A hol Zlinszky valamely jogtétel mellett más forrás híján a Windscheid pandektáira, a szász kodexre vagy éppen semmire sem hivatkozik: feltűnne egyszerre a bírói praëjudicium vagy a praëjudiciumok sora, mint jogforrási bizonyosság. Hus és izom rakódnék le a rendszer csontváza köré és a mit törvényhozóink a semmiből teremtenének vélnek, ott állana egyszerre szemünk előtt, mint nagyrészen már élő és működő: a magyar magánjog. Igaz,

e praëjudiciumok nem egységesek, sok tárgyról mindenféle ítélet létezik, és a mit Alciatus az ő korabeli jogtudósokról mond, nagyrészen e döntvényekre is áll: multae sunt opiniones, quae mutuis telis corruunt. De a hol a bírósági gyakorlat még végkép meg nem állapodott, ott a tudománynak a döntvények e harcát nem mellőzni kell, hanem be kell magát ártania és bajtársul melléje állni a helyesnek. Ha tudományunk ezen fontos hivatását el nem hanyagolta volna; ha husz év óta, a mióta új bírói szervezetünk működik, benne állana a jogéletben és bíráló figyelemmel kísérné a gyakorlatot; ha tudomást vesz az esetjogról és tanácsával és utbagazításával részt vesz a szokásjog szülési munkájában: akkor ma tovább volna már esetjogunk, mint a hol van és döntvényjogunk tarka kísérleteiből öntudatos, egységes esetjogi rendszer fejlett volna. E munkát pótolnia kell. A hol a gyakorlat ugyanazon kérdésben kétféleképpen döntött, ott előáll a tudomány joga és kötelessége, hogy az egyenlő külső tekintéllyel szemben azon döntést hirdesse érvényes jognak, melynek nagyobb a benső ereje. Midőn így a forrongó bírói jogképzés közepette a tudomány nemcsak regisztrál, hanem összehasonlít, bírálgat és kiválaszt: nem hamisítja az esetjogot, hanem vezeti: a tudomány és gyakorlat e kölcsönhatásából pedig előáll ama szerencsés együttműködés, mely Rómában egy ezredéven át pótolta és előkészítette a kodifikációt.

Nálunk is e szerep jut e szövetségnek. Mert nálunk is a létező magyar jognak gyakorlati kiépítésére és tudományos felismerésére nemcsak a jelen alkalmazás, hanem a jövő előkészítése szempontjából is van szükség. Szükség van reá a jelen céljaira, mert hovatovább türehetetlen azon állapot, hogy oly joggal élünk, melyet nem ismerünk, hogy a jogot, mely a gyakorlatban él, hat és működik, nem vesszük be öntudatunkba. Ha össze lesz gyűjtve az élő magyar jog írott és nem írott anyaga, ha öntudatunkba emeljük jogunkat, melyet most csak tapogatózva és ösztönszerűleg alkalmazunk: akkor ismétlődni fog a Molière Monsieur Jourdainjának csodája, ki tudós társaságban «prózáról» hall beszélni, és ki midőn megtudja, mit értsen e tudós szó alatt, csodálkozva felkiált: «hisz akkor én is mindennap prózában beszélek!» Mi is prózában beszélünk hosszú évek óta, csak öntudatunkra nem jutott. Törvényeinkben és gyakorlatunkban élő jogunkat öntudatunkba emelni; ez a magyar tudomány feladata. De szükség van e feladatra a jövő kodifikációja szempontjából is. Mert ha igaz, hogy a jövő kodifikációja nem a felhőkől fog reánk szakadni, hanem a jelen alapján fog felépülni: akkor a jelen jog felépítésével alapját vetjük a jövőnek is. A német birodalomban évek óta készül a jövő század magánjogi codexe. E kodex, bármennyire késsék is, minden valószínűség szerint előbb fog elkészülni, mint a mienk, és mindenesetre döntő kihatással is lesz reá. De hogy milyen legyen e kihatás; vajon fejleszteni fogja-e saját jogunkat, vagy megsemmisíteni; vajon megalkuvás lesz-e sorsunk vagy megadás, vajon hazai jogunkba fogjuk-e elveit befogadni vagy hazai jogunk helyett; ez attól függ, ki lesz-e akkor építve mai létező magánjogunk rendszere vagy sem? Ha lesz, akkor a német kodex csak módosítani fogja és fejleszteni; ha nem lesz, akkor in complexu be fog hozzánk nyomulni a német kodex, és nincs erő, a mely feltartsa. Mai magánjogunk felépítésétől függ, hogy nemzeti fenállásunk második ezredének törvénye ne idegen legyen, hanem a magunké.

Az ártatlanul vizsgálati fogságba helyezettek és az ártatlanul elítéltek állami kártalanításáról.

— Részlet szerzőnek jogászegyleti előadásából. —

Az állam kártérítési kötelezettségének megállapításánál több rendbeli körülményre kell különös gondot fordítani. Elsőben arra, hogy a törvényben határozott kifejezésre jusson azon elv, mely szerint mindenki, a kire vonatkozólag megállapítást nyert, hogy ártatlanul helyzetetett vizsgálati fogságba, ártatlanul lett megbüntetve, az államtól kártalanítást követelhesen. Ennek megfelelőleg a második feladat annak lehetőleg praëcis körülírásában áll, mely esetekben tekintendő az alkalmazott megszorító kényszerrendszabály ártatlan' egyenlően irányultnak, mert a nélkül az állam kártalanítási kötelezettségének megállapítása a bírói belátástól függvén, hol valóban ártatlanul bűnhődött egyéneknek alaptalan elutasítására, hol számos visszaélésekre fog vezetni. Egy további nevezetes mozzanat, a kártalanítás terjedelmének oly meghatározása, a mely minden körülmények között helyt foghat; e mellett a kormányzat discretionarius hatalmára kell bízni, hogy egyes

előforduló eseteket különös figyelmében részesítsen. Végül szükséges, hogy az eljárás szabályai megállapíttassanak és pedig oly formában, mely mellett az állam kártérítési kötelezettsége üres phrasissá, az ártatlanul jogkörükben sértett egyéneknek kártérítéshez való joguk illusoriussá ne válhassék. Ezen elveknek figyelembe vételével egy a felvetett kérdésnek szabályozására irányuló törvénynek tervezetét a következőkben mutatom be:

1. §. A kiállott vizsgálati fogságért kártalanításhoz való joggal bir mindenki, a kivel szemben jogerős megszüntető határozat vagy felmentő ítélet hozott, mert ellenében a panasz illetve vád tárgyát képező cselekvény elkövetésének tényálladéka meg nem állapított; kivéve, ha a vizsgálati fogságnak elrendelésére oly szándékos magatartása által szolgáltatott okot, melynek célja volt a büntető eljárás eredményességét megakadályozni. Vádlottnak az eljárás folyamában elkövetett oly hibái, melyek merőben félelemből, zavarában okoztattak, a kártalanításhoz való jog érvényesítésének útjában nem állanak. Ismételten büntetttben marasztalt egyének kártalanítást nem igényelhetnek.

2. §. A ki perujítás következtében a terhére rótt büncselekmény elkövetésének vádja alól jogerősen felmentetett, mert azon cselekvényt vagy egyáltalában nem, vagy olyan körülmények között követte el, melyek a büntető törvény általános rendelkezései értelmében a büntetőjogi beszámítást kizárják; továbbá, a ki a perujítás következtében kisebb büntetésre ítéltetik, mint a melyet kiállott, kártalanítást követelhet. Kivételt képeznek azon esetek, melyekben vádlott önmagát vádolta a büncselekmény elkövetésével vagy a rendelkezésére álló védelmi eszközökkel az alapper folyamában szándékosan nem élt.

3. §. A kártalanítás alakjai: a) a megszüntető határozat vagy a felmentő ítélet közzététele és az illetőség szerinti községben való kihirdetése, b) a kiállott vizsgálati fogság és szabadságvesztés-büntetés egyenértéke fejében adandó vagyoni kárpótlás, c) a szenvedt vagyonbeli kárnak teljes megtérítése. A határozatok illetve ítéletek közzététele és kihirdetése hivatalból rendeltetik el; a bíróság a fél kérelmére az ítéletnek közzététele elrendelheti akkor is, midőn valaki perujítás következtében csekélyebb büntetésre ítéltetett, mint az alapperbeli ítéletben.

4. §. A kárpótlás és kártérítéshez való jog elvész, ha a megszüntető határozat illetve felmentő ítélet jogerőre emelkedésének napjától számítandó 6 hónap alatt nem érvényesítetik; ezen időhatáron belül a kártérítéshez való jog a károsodott egyén örökösire is átszáll. A mennyiben szakértőileg megállapítást nyer, hogy a kár csak később volt megállapítható, az elévülési idő azon naptól számítatik, melyen a károsodás a fél, illetve örökösének tudomására jutott.

5. §. A kárpótlás és kártérítés az állam terhét képezi, épségben maradván annak vizskereseti joga azok ellenében, kik a károsított egyén vizsgálati fogságban való tartására, illetve elítéltetésére szándékosan avagy gondatlanságból okot szolgáltatottak.

6. §. A kártalanítási eljárás a kincstár ellen azon büntető bíróság előtt indítandó meg, mely a büntető ügyben első fokban eljár. A büntető bíróság határoz az állami kártalanítási kötelezettség fenállásának kérdésében és ezen határozat ellen ugyanazon fokozatos felelbbvitelnek van helye, mint a büntetőügyben, melyben a sérelmes határozat hozott.

7. §. Ha a büntető bíróság által jogérvényesen megállapított az állam kártalanítási kötelezettsége, annak mérve iránt a per azon polgári bíróság előtt teendő folyamatba, mely a kárvallottnak, illetve örökösének személyi bírósága. Ezen per a károsszagra való tekintettel a sommás vagy a rendes eljárás szabályai szerint tárgyalatik és azon kérdés, hogy felperesnek van-e kártérítési igénye vagy sem, többé elbírálás tárgyát nem képezheti. A jogorvoslatok tekintetében a perrendtartásnak a kártérítési perekre vonatkozó rendelkezései nyernek alkalmazást.

Dr. DOLESCHALL ALFRÉD.

Különfélék.

— Tóth Lőrincz félszázados írói jubileumát ünnepli a magyar irodalom. Midőn a tisztelet ama számos jeleihez, melyekkel a közvélemény és a sajtó ez alkalommal az ősz író elhalmozza, mi is őszinte örömmel hozzájárulunk, egyszersmind őt a magunk — a jogi irodalom — részére vindikáljuk. Mint belletrista is szép sikereket ért ugyan el, de működésének súlypontja a jogtudomány körébe esik. Mikor csak

reformeszmékről volt szó a jogirodalomban, Tóth Lőrincz mindig felemelte súlylyal bíró szavát a haladás mellett. Emlékezhetünk még az akadémia II. osztályában a feltételes elítélésről tartott előadására, a melyben ifjai hévvel, friss élet-erővel tört lándzsát ez intézmény mellett, nem egy tekintetben előre vive a kérdés tisztázását. A jogi közvélemény nevében is őszintén gratulálunk a veterán tudósak.

— A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya több kérdést tűzött ki megbeszélésre és minden kérdésre nézve egy-egy szakfőfiut szólított fel a vita megindítására. A kérdések a következők:

- I. A római jog szerepe a magyar jogban. *Dr. Vécsey Tamás.*
- II. A tévedés befolyása a jogügyletek hatályára. Különös tekintettel judikaturánkra. *Dr. Schwarz Gusztáv.*
- III. Az önségély a magánjog szempontjából. *Dr. Fodor Ármán.*
- IV. A perujítás anyagi magánjogi hatásai gyakorlatunk szerint. *Dr. Plósz Sándor.*
- V. Az áruvédjegy és mustra-oltalomról szóló törvény kritikája. *Dr. Neumann Ármán.*
- VI. A közforgalom tárgyát képező értékpapírok rendezése eddigi törvényhozásunkban. *Dr. Nagy Ferencz.*
- VII. A szerződési szabadság megszorítása az újabb sociál-állami törvényhozásokban. Összehasonlító és törvényhozás-politikai szempontból. *Dr. Beck Hugo.*
- VIII. Formátlan és formai szerződések. *Dr. Baumgarten Károly.*
- IX. A kártérítés gyakorlatunkban. *Dr. Barna Ignác.*
- X. Mik azon családjogi kérdések, melyek az örökjoggal együtt rendezendők, és mily elvek szerint rendeztesse-nek azok? *Dr. Králik Lajos.*
- XI. Gyámsági törvényünk reformja. *Dr. Sipőcz László.*
- XII. Az örökösödési eljárás novellájának kritikája. *Dr. Weinmann Fülöp.*

A büntetőjogba és a közjogba vágó kérdések szövegezés alatt vannak és közelebb azokat közöljük.

— A Magyar Jogászegylet tagjainak legközelebb dr. Schwarz Gusztáv és dr. Doleschall Alfréd előadásai meg fognak küldetni.

— A bírói megdorgálás büntetése a Btk. előtti időben. Egyik munkatársunk a következő ítéletet küldte be hozzánk: Ő Felsője a király nevében az aranyosmaróthi kir. törvényszék által sikkasztással vádolt B. G. volt bars megyei kiadó elleni bűnügyben Aranyosmaróthon 1873. évi február hó 11-ik napján tartott nyilvános fenyítő törvényszéki ülésben ítéltetett: B. G. 41 éves, r. k. vallású, nő, gyermekes, bars megyei volt kiadó, büntetve még nem volt, a kir. ügyész által ellene emelt sikkasztás s idegen pénzek jogtalan visszatartása miatti bűntényben bűnösnek mondatik ki, melyet az által követett el, hogy mint volt bars megyei kiadó a kiadványozás végett átvett csekélyebb összegeket elköltötte s az ügydarabokat jogtalanul visszatartotta, s ekként a hivatalos pénzekből 126 frt 58 krt o. é. elidegenített, mely összeget azonban már is teljesen megtérítette, úgy nemkülönben Varzsán Pálné sz. Czifrik Katalin eserenyei lakosné meghatalmazása folytán annak a bars megyei árvapénztárban kezelt 170 frt 89 kr. követelését kezeihez vevén, azt a helyett, hogy annak elküldötte volna, a maga javára felhasználta, mely összeget az eddig lejárt kamatokkal együtt 121 frt 81 krt o. é. a törvényszék színe előtt az illető kezeihez kifizetvén, s ekként az összes jogtalanul letartott összegeket teljesen kielégítette, s így miután tette által senki sem lenne megkárosítva, büntetésül a fenyítő perben állása elégségesnek találtatván, egyuttal törvényszékieleg megdorgáltatni rendeltetik. Indokok stb. (Felkérjük lapunk olvasóit, hogy a kodex előtti időből származó ilyes ítéleteket, különösen a század első feléből valókat, a mennyiben hozzáférhetők, beküldeni sziveskedjenek. Most, midőn arról van szó, hogy a tisztán erkölcsi tényező-kön alapuló büntetési nem felevenítessek, kiváló érdekekkel birnak az ugyanily alapon nyugvó régibb ítéletek).

— A kir. Curiához november hóban beérkezett 1793, ez évben összesen 21,534 ügy, s így az elintézendők főösszege a mult évi hátralékokkal együtt 29,636-ot tett ki. Elintéztetett 21,423, hátralékban marad 8213 ügy. A mult év megfelelő időszakához képest a beérkezések száma 2658-al, az elintéztetéseké 1103-al, a hátralék 914-el csökkent.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A tárgyalás nyilvánosságának korlátozása. Dr. WLASSICS GYULA budapesti egyetemi tanártól. — Az elválási jog alapelve a magyar kodexben. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — A büntető-törvénykönyvek módosítása tárgyában összehívott enquête határozatai. — *Törvénykezési Szemle*: A végrehajtási árverésen megvett ingatlanok birtokába helyezés. (A debreczeni kir. ítélő tábla 1. számú elvi jelentőségű határozata). Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bírótól. — A Btk. 400. §-ához. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. XX. A szóbeli birtokháborítás. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A tárgyalás nyilvánosságának korlátozása.*

Bármennyire fontos kellékét képezi is a nyilvánosság a modern polgári és bünvádi eljárásnak, mégis vannak körülmények, melyek között az több kárral, mint haszonnal járna. A legtöbb törvényhozás vagy joggyakorlat gondoskodott is arról, hogy magasabb ethikai szempontból korlátozható legyen a tárgyalás nyilvánossága.

Franciaországban az 1789. október 9-iki décrettel mondta ki a nyilvánosság elvét és az 1814-iki charte (64. §.) már szükségesnek tartotta a bíróságokat felhatalmazni, hogy a rend és közérkölciség veszélyeztetése miatt a nyilvánosságot kizárhassák. Ugyanezen rendelkezés ment át az 1830-iki «charte»-ba és az 1848 november 4-iki, valamint az 1852 január 14-iki alkotmányba. A francia joggyakorlat nagyon kivételesen ugyan, de a hol a közérkölciséget és közrendet veszélyeztetve látja, a nyilvánosságot kizárja.

A német törvényhozás a nyilvánosság elvének elismerésével egyidejűleg gondoskodott annak korlátozásáról is. Az 1848 december 27-iki alapjogok (IX. cikk 45. §.) az erkölcsiség érdekében korlátozandónak mondják ki a nyilvánosságot és a particularis törvényhozások ez értelemben rendelkeztek is, és majd kötelező, majd fakultatív módon van a nyilvánosság korlátozása előírva. Voltak törvényhozások, melyek a büntetendő cselekményeket is megjelölték, melyek tárgyalásánál a nyilvánosság kizárandó. Az 1852-ki porosz törvény pl. a pénzhamisítási büntettekre nézve kizárja a nyilvánosságot.

A német birodalmi törvényhozás a bírósági szervezetről szóló törvényben (170—176. §§.) intézkedik a tárgyalás nyilvánosságáról és így annak korlátozásáról is. A közrend és közérkölciség veszélyeztetése («Gefährdung der öffentlichen Ordnung oder der Sittlichkeit») és egyes polgári ügyek vannak itt a korlátozás okaiul megjelölve. Az 1888. évi április 5-iki törvényben az állam biztonságának veszélyeztetése miatt is megengedték a nyilvánosság kizárását, sőt ez esetben az ítélet indokai sem hirdettetnek ki nyilvánosan, a vádirat, ítélet és tárgyalás közzététele tilos, a tárgyalásnál csak tüzetesen megjelölt hivatalos személyek lehetnek jelen és ezek is 1000 márká pénzbüntetés vagy hat havi fogház terhe mellett titoktartásra kötelezhetők.

Részemről a közrend és közérkölciség szempontjait látom egyedül olyanoknak, melyek a nyilvánosság szabálya alól jogos kivételt követelnek. Továbbá biztosítani kell a félnek

azt a jogát, hogy polgári perekben a nyilvánosság kizárását indítványozhassa, ha az a fél méltányos érdekét sértené.

Hogy mikor van a közrend és közérkölciség veszélyeztetve vagy a fél méltányos érdeke sértve, annak megítélése a bíróság belátásától függ. Igen természetes, hogy a «közrend veszélyeztetése» alatt nemcsak azt lehet érteni, ha tényleg csoportos fellépés történt vagy ilyentől tartani lehet, hanem tágabb magyarázatnak van helye. Az osztrák semmitőszéki judikatura szerint például a közrend veszélyeztetésének címe alatt ki lehet zárni a nyilvánosságot felségsértési perekben, pénzhamisítási büntettek esetén. Semmi esetre sem szabad és nem is teszi a magyar bíróság, hogy a közrend veszélyeztetését ily tágan magyarázza. Távol áll attól, hogy eo ipso minden politikai természetű perben e cím alatt kizárja a nyilvánosságot. Ha az állam biztonságát veszélyezteteti a politikai per nyilvános tárgyalása: úgy helyén van a nyilvánosság kizárása, de csak az, hogy politikai háttere van valamely pernek, éppen nem igazolja a nyilvánosság szabályától való eltérést.

Éppen azért, minél nagyobb biztosítékkal kell körülvenni a politikai természetű perek tárgyalásainak nyilvánosságát. A nyilvánosság kizárásához de lege ferenda *egyhangu határozatot* követelünk.

Az ítélőbíróság indítványra vagy e nélkül is úgy a tárgyalás elején, mint annak bármely szakában az egész tárgyalásra vagy annak egyes részére nézve, de mindig csak a felek meghallgatása után rendelheti el a nyilvánosság kizárását.

A törvényhozásnak csak fakultative kell előírni a nyilvánosság kizárását. A bíróságra kell hárítani az erkölcsi felelősséget, melylyel e jog gyakorlásának elmulasztása jár. Kötelezőleg előírni már csak azért sem lehet a nyilvánosság kizárását, mert végre is annak megítélése, hogy az eset a közrendet, a közérkölciséget vagy polgári perben a fél méltányos érdekét sérti-e, a bíró belátásától függ, és így a kötelező szabály is csak arra az eredményre vezetne, mint a fakultatív rendelkezés.

A fakultatív rendelkezésnek még ama gyakorlati következménye is van, hogy sohase szolgálhat semmisségi okul, ha a tárgyalás nyilvános volt.

Magától értetődik, hogy a tárgyalás a kizárás okairól — mely a felek meghallgatásából áll — csak zárt ülésben történhetik. Következésképp, ha a nyilvánosság kizárását akár a bíróság óhajtja elhatározni, akár a felek bármelyike indítványozza azt, a bíróság a felekkel együtt azonnal vagy visszavonul, vagy a termet kiürítetteti. A nyilvánosság kizárására vonatkozó indítványt a tárgyalást megelőzőleg tenni nem szabad és a bíróságnak nincs joga a tárgyalás megtartása előtt elhatározni, hogy a tárgyalás nyilvánossága ki fog zárni. Csakis a tárgyalás megnyitása után nem időelőtti a nyilvánosság kizárásának indítványozása. Ez időponttól kezdve azonban a tárgyalás egész folyamán helye van úgy az indítványozásnak, mint a határozathozatalnak. A bíróságot előbbi határozata éppen nem köti, mert a kifejlendő körülményekhez képest ismét elrendelheti a nyilvánosságot vagy azt kizárhatja.

A nyilvánosság kizárása nem azt jelenti, mintha az érdekelteken kívül más senki sem lehetne jelen a tárgyaláson. A modern perjog teljesen titkos eljárás helyett csak a teljes és korlátolt nyilvánosságot ismeri, a mennyiben a

* E cikk tartalmát részben a bünv. elj. javaslat indokolásában felhasználtam. *W. Gy.*

közönség kizárása esetében is bizonyos személyeknek hivatali állásuknál fogva, másoknak ismét mint az érdeklettek bizalmi férfinak helyet enged a tárgyaláson.

Ha a közönség kizárása elrendeltetett, akkor ettől az időponttól kezdve a tárgyalás közzétételét sanktio mellett szükséges volna eltiltani, mert ha a tárgyalás nyilvánosan elbeszélhető, vagy épen a nyilvánosság egyik leghatályosabb közege, a sajtó útján közzétehető; akkor fölösleges a közönség kizárását elrendelni, mert az ezzel elérni óhajtott cél teljesen meggyúsul.

A közzétételt tilalmának megszegését vétségge kellene minősíteni, és fogházzal és nagyobb pénzbüntetéssel kellene sújtani. Csupán pénzbüntetés alkalmazása nem volna helyén, mert a sensatiós közleménnyel esetleg nagy üzleti nyereségre számító hirtel szívesen kifizetné a pénzbüntetést.

A közzétételt természetesen nemcsak a tárgyalás alatt, hanem a tárgyalás befejezése után is tilossá kell tenni. A fentebb említett német novella bírálata alkalmából Meves, a lipcsei birodalmi törvényszék kiváló bírása indítványozta (Archiv 35. kötet 2. füzet), hogy a tudományos célra való közléseket a tilalom szabálya alól ki kellene venni, mert különben a tudományos kritika alól jogi tekintetben igen fontos ügyek vonatnának el. Ezt az indítványt «de lege ferenda» nem tartom felhasználandónak, mert így könnyen ki lehet játszani a közlési tilalmat, a mennyiben a sensatiót hajhászó lapok tudományos fejtegetés színében közlenék a tárgyalásokat. Másrésről az ítélet és indokolása mindig közölhető lévén, ez elég bő anyagot szolgáltat a tudományos feldolgozásra és éppen nincs szükség a tárgyalás közlésére, a mint tényleg a jogi szaklapok nem is szokták közölni magát a tárgyalást.

Nagy visszaélésnek tartom azt is, hogy a fenálló jogszabályaink szerint nem nyilvános természetű bírói eljárást (előnyomozás, vizsgálat, vádalahelyezés) a legnagyobb részletességgel közlik a lapok. Arról vitatkozhatunk, hol kezdődjék és hol végződjen a nyilvánosság, — de ha a jogszabály azt rendeli, hogy valamely eljárás ne legyen nyilvános, úgy sanktióról is kell gondoskodni, hogy e jogszabály megsértői felelősségre vonhatók legyenek.

Angliától példát vehetne a mi sajtónk. Semmi sem tiltja Angliában azt, hogy a föltételes ítélettel végződő tárgyalást közzé tegyék. Nem találkozik azért tisztességes angol hirtel, mely az ilyen tárgyalást közzétenné. A föltételes elítélés intézményének ratiójával ellenkezik a sajtó útján való közlés és az angol discretio hódol az intézmény szellemének.

Dr. WLASSICS GYULA.

Az elválási jog alapelve a magyar kodexben.

Tudva lévő, hogy a házassági elválás szabályozásánál két alapelv küzd egymással, az egyik a *vétkesség* elve (Princip der Verschuldung), a másik az *egyéni szabadság* elve (Princip der individuellen Freiheit).

A vétkesség elve abban nyilvánul, hogy vétkesség nélkül nincs válás, vagyis az elválás csak akkor engedtetik meg, ha legalább az egyik házastárs a házasság ellen vétkezett és az elválás csak az ellen a házastárs ellen kérhető, a ki vétkezett.

Az egyéni szabadság elve oly esetekben is megengedi az elválást, a hol a vétkesség kriteriuma nincs meg vagy legalább nem lép előtérbe s a hol az elválás megengedésénél abból a szempontból indulunk ki, hogy miután a válni nem akaró fél a házassági együttélés folytatására külső eszközökkel nem kényszeríthető, az ember egyéni szabadságának követelménye az, hogy bizonyos előfeltételek mellett a vétkességtől egészen eltekintessék, sőt akkor is megengedessék az elválás, ha azt a vétkes fél kérelmezi, és az ellen a fél ellen is, a kit a házasság körül vétkesség nem terhel.

A legtöbb európai házassági törvény ezen elveket vegyesen alkalmazza. Az újabb törvényhozások közül a porosz *Allgemeine Landrecht*ben találjuk az egyéni szabadság elvét leginkább kifejezve, a mennyiben ebben nem csak bizonyos gyógyíthatlan *testi fogyatkozások* és *elmebetegség* okából, hanem gyermektelen házasságnál a felek *kölcsönös beleegyezése* esetében is helye van az elválásnak. A francia *code civil* a betegséget mint válóokot nem vette fel, a kölcsönös beleegyezést azonban szintén ismeri, míg az 1884. évi július 27-iki törvény tisztán a vétkességi elvet alkalmazza. Ebben és a német javaslatban van a vétkesség elve legtisztábban érvényre juttatva; szigorubb azonban a francia törvény, mert míg a német javaslat egy *clausula generalist* állít fel, mely a vétkesség fenforgásának megállapítását a bírói arbitriumra bizza (Német javaslat 1444. §-a), addig a francia törvény a *clausula generalist* nem ismeri és a házasságtörésen kívül csakis «exès sévices ou injures graves» és becstelenítő büntetésre való elítélés miatt engedi meg az elválást.

Az osztrák polg. törvénykönyv, illetve a József-féle házassági nyiltparancs szabad tért engednek az egyéni szabadság elvének az által, hogy az elválást kölcsönös engesztelhetlen gyűlölség alapján megengedik. Hová fejlődhetik az egyéni szabadság elvének tultengése, arról jelenleg divó törvénykezési gyakorlatunk úgy a világi, valamint az egyházi bíróságoké, szomorú tanuságul szolgál.

Nézzük már most, hogy a házassági elválási jognak melyik elvét kövessük az alkotandó magyar polgári törvénykönyvben.

Hogy a válási jogot minálunk is első sorban és általában véve a vétkesség alapelve kell fektetni, az komoly vita tárgyat nem képezheti. Azzal tisztában vagyunk, hogy a házasság mint a társadalom alapját képező erkölcsjogi intézmény, bár létokát a felek akaratában bírja, további fenállásában a felek akaratától függetlenítendő, hogy tehát annak fenállása és megszüntetése egészen más tényezőktől függ, mint a melyek egy közönséges polgári szerződésnél irányadók. Az is bizonyos, hogy az *igazságosság* elve, mely jogszabályok alkotásánál első sorban követendő, azt követeli, hogy a vétkes fél az ártatlan féllel szemben a házasság felbontását ne követelhesse és hogy azon tényezők, a melyek a házasság felbontását indokoltá teszik, leginkább és legtöbb esetben abban keresendők, hogy az egyik vagy mindkét fél a házasság ellen vétkezett.

A vétkesség alapelve tehát legyen az általános szabály, de hogy ez egyáltalában és különösen a mi hazai viszonyaink között *ki nem elégítő* ezt akarjuk röviden kimutatni.

Maga a német javaslat, mely a vétkesség alapelveit egész ridegségében követi az indokolásban (Band IV. 586 l.), megengedi, hogy a válási jog nem azon a szemponton alapszik, *mintha az elválás a vétkes félre nézve mintegy büntetést képezne*.

A német javaslat ezen felfogását mi is osztjuk és hozzáteszszük még, hogy miután az elválás célja és rendeltetése nem az, a vétkes felet büntetni, az elválás megengedésénél nem is kell okvetetlenül annak a megvizsgálására szorítkoznunk, van-e vétkesség vagy nincs?

A vétkesség alapelveinek rideg követői abban hibáznak, hogy a házassági elválást kizárólag az *igazságosság* szempontjából akarják elbírálni. Felejtik, hogy a házasság felbontását *társadalompolitikai* és sok esetben *humanitási* szempontok is indokolják. A törvényhozó, a ki az igazságosság rideg elvébe burkolózva ezeket a szempontokat figyelmen kívül hagyja, nagy hibát követ el, mert hiszen ő a törvényt az emberi társadalom részére csinálja, a törvénynek feladata mennél több embert boldogítani, és komoly kényszerítő ok nélkül nem szabad az embert földi rendeltetése teljesítésében megakadályozni.

A mindennapi élet ezer példával illusztrálja, hogy a vét-

kesség elvének rideg alkalmazása oda vezet, hogy *«summum ius summa iniuria»*.

Vegyük csak azt a gyakori esetet, hogy az egyik házaspár a másikat elhagyja. Éveken át külön élnek egymástól, az egyik itt, a másik az ország valami távoli részében, az egyik a másikkal nem törődik. Az elhagyó fél időközben egy harmadikkal benső viszonyt folytat, ebből törvénytelen gyermekek származnak. A törvénytelen viszonyban élők a világ előtt viszonyuk bűnös voltát titokban tartják, mindenki azt hiszi, hogy a különben igen tisztességes emberek férj és feleség. A gyermekek felnőnek, iskolába kell őket adni. Iszonyu lelki kin fogja el a szerencsétlen szülőket, midőn a világ és saját ártatlan gyermekeik előtt kénytelenek bevallani botlásukat. Az egész család nyugalma fel van zavarva, a botrány ki nem kerülhető.

A szegény emberek segítenének magukon, az elválás a bajnak egyedüli gyógyszere. Ámde a vétkeesség rideg alapelve fektetett törvény visszautasítja a válást kérőt keresetével, *mert ő a vétkes fél*. A törvénytelen viszony továbbá is törvénytelen marad, a gyermekek tovább is fattyuk maradnak. Ez a *«summum ius»* és ez a *«summa iniuria»*.

Kinek érdekében van az, hogy ez így maradjon? Az állam érdekében? a társadalom érdekében? vagy talán azon ártatlan házaspár érdekében, a ki az egész dologgal évek óta nem törődik, vagy a kinek sorsán a *bevégezett tényekkel szemben* az elválás megengedése se nem ront, se nem javít, mert magától értetődik, hogy vagyoni igényeire nézve az ártatlan felet minden körülmények között kielégíteni kell. Avagy vegyük a gyógyíthatlan elmebetegség esetét. Azok az érvek, melyeket a német javaslat indokolása ezen váloók ellen felhoz, bennünket meg nem győznek. Az a körülmény, hogy az elmebetegség gyógyíthatlan voltát nehéz meghatározni, nem zárja ki, hogy ott, a hol megbízható orvosok hosszabb megfigyelés után kiadják a véleményt, hogy az elmebeteg az emberi társadalomra nézve meghalt, kimondjuk a válást, mert embertelennek tartjuk az élő embert hozzá kötni a halotthoz.

Hozhatnánk még fel sok más példát a gyakorlati életből annak igazolására, hogy a vétkeesség elvének kizárólagos alkalmazása téves és káros, de a hely szűke nem engedi azt.

A mi pedig különösen hazai viszonyainkat illeti, a tényleges állapotokat nem szabad egészen figyelmen kívül hagynunk. Az a magyar társadalom, melynek az egyéni szabadság kultusa annyira vériben van, nem egy könnyen fogná elviselni azt a bilincset, a melyet a vétkeesség elvének rideg alkalmazása reá vetne és félt, hogy szétrepeszti majd úgy, a mint a József-féle nyiltparancs szabályainak rideg alkalmazásával szemben tette.

Avagy azt hiszik önök, hogy azok a curiai bírák azért bánnak el oly könnyen a házassággal, mert nem bírnak az erkölcsiség követelményei iránt fogékonysággal? Szó sincs róla, ők ismerik a társadalmat, ismerik annak igényeit, és azért ítélik így, mert tudják, ha másképp intézkednének, abból még több erkölcsi baj következne, mintha látszólag az erkölcselenségnek féket engednek.

A törvény maga nem fogja a társadalom erkölcsét megjavítani és egy karikacsapással nem lehet a társadalomban meglévő mételet egyszerre kikergetni.

Ezen szempontból kiindulva, mi azt a *clausula generalist*, melyet a német javaslat felállított, a magyar törvényben úgy kívánjuk szövegeztetni, a mint azt lényegében már az 1873. évi jogászgyűlés szövegezte, hogy:

«a házasság felbontható, ha a bíró a fenforgó körülményekből azon meggyőződést merítette, hogy a házasság bensőleg megtört és hogy a házassági együttélés helyredállítása az adott esetben nem remélhető».

SZTEHLO KORNÉL.

A büntető-törvénykönyvek módosítása tárgyában összehívott enquête határozatai.

Btk. 40. §.

A kik egy évnél rövidebb fogházra ítéltetnek, lehetőleg magánelzárásban tartassanak. (A jelenlegi 40. §. így hangzik: «A kik fogházra ítéltetnek, rendszerint csak azon esetben vannak az éjjeli és nappali magánelzárásnak alávetve, ha büntetésük *egy évnél hosszabb időre* terjed»; ezen határozmány tehát a rövid időre elzártakat teszi ki leginkább a kontágiumnak).

42. §.

A javító intézetbe utalásnál a tartam ne állapíttassék meg a bírói ítéletben, mivel nem tudható előre, hogy mennyi idő lesz szükséges az illető ifjúkori egyén kényszer-nevelésére.

53. §.

Mindkét kodexre kihatólag mondassék ki, hogy a pénzbüntetés az elítelt vagyoni és kereseti viszonyaihoz mérten állapítandó meg. (Hogy jelenleg nem vétetnek *kellőleg* figyelembe a vagyoni és kereseti viszonyok, mutatja az, hogy évenként körülbelül 50,000 ember szabadságvesztésbüntetésben állja ki a pénzbüntetést s ez által a pénzbüntetés teljesen denaturálizáltatott).

A pénzbüntetés részletekben való törlesztése is engedélyezhető legyen. (Ma is engedélyezhető volna ugyan, de, ritka kivételtől eltekintve, nem teszik, — hivatkozván arra, hogy *kifejezetten* nincs megengedve).

A feltételes elítélés intézményének behozatalát az értekezlet lehetőnek és kívánatosnak tartja.

85. a.

A 16—18 év közti ifjúkoru egyénekre nézve a 85. §-nál magasabb, a rendes büntetési tételnél alacsonyabb külön büntetési skála állíttassék fel.

92. §.

Azon esetben, midőn a büntetési tétel maximuma nem több mint 5 évi fegyház, a végső minimum 3 havi börtön legyen. (A Btk. szerint tudvalevőleg ily esetben 6 havi börtön a végső minimum).

94. §.

A 94. §-ból kihagyandók ezen szavak: «a vádlott hibáján kívüli hosszú tartama». (Az új 94. §. így hangzanék: «A vizsgálati fogság a szabadságvesztés- vagy pénzbüntetésbe beszámítandó; s az ítéletben mindenkor kiteendő, hogy az által a büntetésből mennyi vétetett kitöltöttnek.» stb.

113. §.

A vagyon elleni bűncselekmények esetében az indítvány átmenjen a sértett fél örököseire.

165. §.

A hatósági közeg elleni erőszak esetében a büntetés az eddigi három évig terjedhető börtön helyett három évig terjedhető *fogház* legyen.

177. a. §.

A kényszerítés vétsége felveendő volna a magánosok elleni erőszak fejezetébe.

A kényszerítésnek azonban olyasmire kell történnie, «a mire a kényszerített nem volt kötelezve». Ennek megfelelőleg a zsarolásról szóló 350. §-ban «jogtalanul» helyett «jogtalan» teendő, s e §. így hangzanék: «A ki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen», stb.

236. a. §.

A ki 14. évét be nem töltött tisztességes leánynyal fiatalankodik, a megfertőztetést követi el.

239. §.

A sértett fél indítványa nélkül indítandó meg a bűnvádi eljárás, ha a szemérem elleni büntett vagy vétség nyilvánosan vagy a nyilvánosságnak kitett helyen követtetett el.

247. a. §.

Az üzletszerű kerítés büntetés alá helyeztessék.

260. §.

A 260. §. esete, vagyis rágalmazás, akkor vétessék fenforgónak, ha a vádolás *gondatlanul* történt.

261. §.

A reális injuriára nézve a büntetés fogházban állapításuk meg.

A törvény által alkotott testületek, hatóságok vagy azok küldöttségei vagy tagjai ellen elkövetett becsületsértés, rágalmazás vagy erőszakoskodás az eddiginél szigorubban lesznek büntetendők.

291., 314., 418., 419. §§.

A pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek a 291., 314., 418. és 419. §§-ban foglalt minimuma szüntetessék meg. (Ezzel a pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek minden minimumai kiküszöböltetvén a törvényből, megszűnnék azon, némely bíróságok gyakorlata által provokált anormalia, hogy a főbüntetés lehet 1 frt, a mellékbüntetés azonban *ugyanazon esetben* nem lehet kevesebb mint 50, 100, illetve 200 frt.)

308. §.

A 308. §. módosítandónak mondatott ki olyképen, hogy ezen §. határozománya kiterjedjen a súlyos testi sértés vétségére s a kiszabandó büntetés enyhébb legyen mint a 302. §. esetében.

336. §. 3. és 4. p.

1. A tartály feltörése csak akkor legyen minősítő körülmény, ha épületben stb. követtetik el a lopás.

2. A hamis vagy lopott kulcs használata ugyanezen feltételek alatt minősíti a lopást.

3. A feltörésre és hamis vagy lopott kulcs használatára nézve nem tesz különbséget, vajon az a lopás elkövetése vagy a lopott tárgy elvitele végett történt.

4. A 336. §. 3. és 4. pontjai egyesíttessenek.

336. §. 3. a.

Az u. n. «zsebtolvajlás» és a vasutakon, gőzhajókon és hasonló járműveken az utasok holmijainak ellopása minősített lopásnak tekintessék.

336. §. 8. p.

Ezen pont a törvényből kihagyandó. (E szerint a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen elkövetett lopás megszűnnék minősített lopás lenni. A szolgálatban álló személy által a szolgálatadó ellen elkövetett lopás megtartatott a minősített lopások közt).

340. §.

A bemászós lopás büntetése 5 évig terjedhető börtönben volna megállapítandó. (A betöréses lopás büntetése maradna 5 évig terjedhető fegyház; a 92. §. módosítása folytán azonban a végső minimum többé nem 6, hanem 3 hónap volna).

Tíz évig terjedhető fegyházzal büntetessék a lopás a következő feltételek *együttes* fenforgása esetében: 1. ha az ellopott dolog értéke 2000 frtot meghalad, 2. ha a tettes lopás büntette vagy ezzel a 338. §-ban egyenlő hatályúnak nyilvánított cselekmény miatt már egyszer büntetve volt, 3. ha az ujab-

ban elkövetett cselekmény tekintet nélkül az ellopott dolog értékére is büntettet képez.

342. §.

A rokonok mellett a sógorok is felemlíttessenek. (A Btk. szövege ez: «Ha a lopás házastársak, fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek vagy közös háztartásban élő rokonok között követtetik el,» stb.

Az érték-összeszámitás elve a sikkasztásra, a csalásra és az okirathamisításra nézve kimondatott.

379. §.

Kimondandó volna, hogy azonosnak tekintetik a tévedésbe ejtett és megkárosított személy akkor is, ha a tévedésbe ejtettnél a dolog felett a jogi vagy tényleges rendelkezési lehetősége fenforgott. (A csalás fogalmának a törvényben foglalt körülírása egyébként érintetlen maradna).

385. §.

A 383. §. 2. bekezdésében foglalt csalási esetek a fegyház mellett 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel is büntetessenek.

A 2000 frtos kárösszeg megállapításánál a csalás büntetési vagy ezeken kívül még vétségei által okozott kárnak összeszámitása foglaljon helyt.

A büntetési nem fegyház legyen.

383. a.

A csalás vétségének *kísérlete* büntetés alá helyeztessék.

386. §.

A Btk. 386. §-ából ezen szavak «a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt» kihagyassanak s ezen §. így hangozzék: «A ki azon célból, hogy hitelezői kielégítését meggyorsítsa, vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejt, eltitkol, elidegenít, megrongál, adósságokat vagy jogügyleteket kohol,» stb.

387. §.

A materiális csődről szóló 387. §. a novella-tervezet értelmében átdolgoztatván, a §. helyeztessék át a 415. §. után s a tényálladási elemek ne külön soroltassanak fel, hanem hivatkozás történjék a 414. §-ra.

A vétkes bukás szintén büntetendő a materiális csőd esetében is.

387. b. §.

Csalásnak tekintessék, ha valaki azon valótlan ürügy alatt, hogy hatóságnál, közhivatalnál vagy ezeknek közegénél befolyása vagy összeköttetései vannak, közbenjárásért vagy valamely kedvezmény kieszközlésére szükségesnek állított jutalom vagy megvesztegetés fejében pénzt vagy pénzértéket elfogad, stb.

387. c. §.

A ki tudva álhireket terjeszt a vásáron vagy a tőzsdén, egy évig terjedhető fegyházzal és magasabb pénzbüntetéssel büntetendő.

390. §.

Hivatalból üldöztessenek az üzletszerű csalások, melyek azon alapulnak, hogy egy bizonyos egyén számos egyéneket ravasz fondorlattal határozott terv szerint csal hálójába s ez uton őket vagyoniilag megkárosítja.

402. §.

A magánokirathamisítás büntetése 3 évről 5 évre emeltessék — ugyanazon magaslatra mint a csalás büntetése.

402. §.

Ha okirathamisítás több büntette vagy eshetőleg egy büntette és több vétsége forog fen és az összeg 2000 frtot kitesz

a büntetés 10 évig terjedhető fegyház legyen, kizárván egyedül azon eset, midőn csak vétségekből állana elő a 2000 frt. érték. (V. ö. 385. §.)

403. §.

A 403. 1., 2. és 3. pontjaiban foglalt okirathamisítások büntetése, ha az érték nem haladja meg a 100 frtot, ne 5 évig terjedhető fegyház legyen, mint eddig, hanem ugyanily tartamu börtön.

Az okirathamisítás büntette esetében mondassék ki a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése.

412. a. §.

Büntetendő lesz a *külföldi* póstajegyek és bélyegek hamisítása és forgalomba hozatala is.

418., 420., 421. §.

A más vagyonának megrongálása esetében szüntetessék meg azon különbség, mely az ingó és az ingatlan megrongálása közt a *büntetés mérvére* nézve jelenleg fennáll.

Az 5 frtnál kevesebb értékű ingó megrongálása, ugy mint a 421. §-ban az ingatlanokra nézve ki van mondva, kihágássá téteessék.

A 420. §. a fenebi első pont értelmében lesz átalakítandó.

A robbanó szerekkel elkövetett bűncselekményekre nézve külön büntetési sankciók volnának felállítandók.

473. §.

A hivatalos hatalommal való visszaélésről szóló 473. §. büntetése hozassék arányba a testi sértés büntetéseivel.

Kbtk. 19. §.

E §. oda módosítandó, hogy az ifjúkoru egyének elzárása oly helyeken, a hol javító intézet létezik, nem kötelezőleg hajtandó végre a javító intézetben, hanem fakultative. (Jelenleg a kötelező rendelkezés alapján a teljesen romlottakat is odaviszik s ezek veszélyeztetik a többiek nevelését és fegyelmét.)

22. §.

A Kbtk.-nek a pénzbüntetésről szóló 22. §-a hozassék összhangba a Btk. 53. §-ával olykép, hogy a Kbtk. számára a Btk. átváltoztatási módozatai fogadtassanak el. (Btk. 53. §. «Ezen meghatározásnál egy forinttól tiz forintig terjedő összeg helyett egy nap számítandó» Kbtk. 22. §. «Két forinttól tiz forintig egy napi, azon felül pedig minden tiz forintig terjedő összeg helyett egy-egy napi elzárás állapítandó meg»).

104. §.

A 104. §-ban foglalt abszolút pénzbüntetés — «és száz frt pénzbüntetéssel» — változtassék át relatív büntetéssé oly módon, hogy az ott körülírt cselekmények mellékbüntetése 100 frtig terjedhető pénzbüntetés legyen.

126. §.

A két forint értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti cikkeknek nem csak ellopása, mint eddig, hanem elsikkasztása és jogtalan elsajátítása is tulajdon elleni kihágást képezzen.

Ha a két forint értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti cikk lopása *mindsetve*, de azonnali elfogyasztás céljából, követtetik el, a cselekmény kihágást képezzen és egy hónapig terjedhető elzárással büntetessék.

129. §.

A Kbtk. 129. §-ában a tulajdon elleni kihágásból származó orgazdasági delictum konstruáltassék.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A végrehajtási árverésen megvett ingatlannak birtokába helyezés.

(A debreczeni kir. ítélő tábla 1. számú elvi jelentőségű határozata.)

A határozat ekként szól:

«Abban az esetben, ha az árverési vevő javára az általa birói árverésen megvett ingatlanra a tulajdonjog bekeblezése már jogerejüleg elrendeltetett, az 1881: LX. tcz. 180. §-a alapján a birtokbahelyezés többé el nem rendelhető.»

A határozat indokait a következőkben lehet összefoglalni:

1. A 180. §. célzata az, hogy az árverési vevőnek mód nyujtassék a megvett ingatlant birtokba venni, de ez uton csak addig, a mig az ahoz való jogot a tulajdonjognak javára való bekeblezése által meg nem nyeri.

2. Ez a célzat nyilvánvaló abból, hogy a 180. §-ban a birtokbavezetésre jogosult vevő mint olyan emlittetik, a ki csupán vételi bizonyítvánnyal bir.

3. Nyilvánvaló ez a célzat onnan is, mert a 182. §. szerint a tulajdonjognak a vevő javára való bekeblezésével a végrehajtási ügy befejezettnek tekintendő.

4. Befejezettnek tekintendő ezzel a végrehajtási ügy, mert a tulajdonosul bekeblezett vevő a végrehajtást szenvedővel vagy harmadik személylyel az ingatlanra nézve jogügyletet köthetett és ennek terhe alul esetleg felszabadulna, ha ő vezetnének egyszerűen a birtokba.

5. Ezekhez képest a vételi bizonyítvány a tulajdonjogi bekeblezéssel hatályát veszti.

6. A vevőnek mint már telekkönyvi tulajdonosnak módjában áll, birtokjogát más uton érvényesíteni.

7. A tulajdonjog bekeblezése folytán harmadik személyekkel szemben keletkezett jogviszonyok a végrehajtási eljárás keretén belül különben sem volnának elbirálhatók.

8. Ez okból a tulajdonjog bekeblezése után a birtokbavezetés tárgyában hozott határozat esetleg végrehajthatlan maradna.

Mielőtt ezeknek az indokoknak egyenkinti megvizsgálásába bocsátkoznám, két körülményt kell konstatálnom.

Az egyik az: hogy a határozat általában «a birtokba helyezésnek» el nem rendelhetését mondja ki.

A végr. törv. 180. §-a a birtok megszerzésének *ugyanazon feltételektől függő* két módját ismeri: azt, a melynél fogva a vevő a törvény felhatalmazásából az ingatlant a telekkönyvi hatóság által kiállított vételi bizonyítvány alapján önmaga, szükség esetén a községi vagy a közigazgatási hatóság segédletével veszi birtokba; és azt, a mely szerint a vevő a telekkönyvi hatóság rendelkezése folytán kiküldött által, szükség esetén karhatalom alkalmazása mellett a birtokba helyeztetik.

A kir. ítélő tábla, a midőn a tulajdonjog bekeblezése után a birtokbahelyezést többé el nem rendelhetőnek kijelenti, ez alatt természetesen a birtok megszerzésének csak utóbbi módját értette, mert nem is jöhet abba az állapotba, hogy az első mód szerinti birtokbavétel jogszerűsége fölött felfolyamodás folytán határozhasson.

Már egymagában ez a körülmény a plenaris határozatot olyannak tünteti fel, mely a kritikát ki nem állja.

A két cselekménynek joghatálya ugyanis teljesen azonos: a vevő birtokossá válik, akár hatósági segédlettel vagy e nélkül maga vette az ingatlant birtokba, akár a birtokbahelyezés a bíróság kiküldöttje által foganatosított.

Már most: ha az árverési vevő, a ki vételi bizonyítvánnyal bir, abban a szerencsétlen helyzetben van, hogy ezenfelül a tulajdonjog is az ő javára be van keblezve, a bíróság a birtokbahelyezést kiküldött által el nem rendeli; de a vevőt

mi sem akadályozza abban, hogy az ingatlant maga vegye birtokába és hogy ehhez szükség esetén a községi vagy a közigazgatási hatóság segédletét igénybe vegye; és ez a hatóság a vételi bizonyítvány felmutatása után a segédletet meg nem tagadhatja, annak megvizsgálásába pedig, vajon a vevő egyúttal telekkönyvi tulajdonos-e, bocsátkozni bizonyára nem fog. Tehát a vevő teljesen azonos feltételek fenforgása mellett, ha a bírósághoz folyamodik, a birtokot el nem nyeri, de elnyeri, ha a közigazgatási hatósághoz fordul, sőt ha ennek segédletét akkor kéri, miután a bíróság által birtokbahelyezés iránti kérelmével már elutasított!

A másik körülmény pedig az: hogy ha a törvény a fél részére valamely jogositványt biztosít, a bíróságnak nem lehet ezt a jogositványt bontó feltételekhez kötnie. A bontó feltételt a törvénynek kell megállapítania: ha ilyen feltételnek a törvényben határozott nyoma nincs: akkor a jogositvány e tekintetben — úgy mint a végrehajtási törvény 180. §-a szerint — feltétlen.

Lássuk most a kir. ítélő táblai határozat indokait.

ad. 1. és 2. Hogy a 180. §-ban a birtokbavezetésre jogosult vevő mint olyan említették, a ki *csupán* vételi bizonyítvánnyal bír, ezt lehetetlen ebből a szakaszból, akár a sorokban, akár a sorok között kiolvasni. De lehetetlen is, hogy a törvény ilyen kijelentést tegyen. Hogy annak, a ki azonos irányu két feltétel közül csak az egyiket teljesíti, kevesebbre legyen joga, mint annak, a ki mind a két feltételt teljesítette, ez természetes; de hogy az *egyik* feltétel beálltához kötött jogból valaki *ki legyen zárva* azért, mert ő a *másik feltételnek* is eleget tett, hogy annak részére, a ki mellett csupán az árverésnek jogerőre emelkedése szól, a birtokbahelyezés biztosítva legyen, és hogy más valaki, a ki *ezenfelül* az árverési feltételeknek eleget tett és a kinek javára ez alapon a tulajdonjog is bekebleztetett, birtokba ne helyeztessék — ilyen kijelentést, lehetetlen, hogy a törvény tegyen.

ad. 3. Melyik jogcselekvénnyel legyen a végrehajtási ügy befejezettnek tekintendő, ezt a végrehajtási törvényből szabályként megállapítani nem lehet. A szakaszok elhelyezése és sorrendje erre nem nyújt alapot. Így pl. a sorrendi tárgyalás és a kielégítési sorrend megállapítása (188—199. §§.) az árverési feltételek nem teljesítése miatt és az utóajánlat folytán elrendelt újabb árverés (185., 187. §.) után szabályoztatik; és még sincs kizárva, sőt igen gyakori az eset, hogy a kielégítési sorrend jogerejüleg már meg van állapítva, és csak azután rendeltetik el és foganatosítatik az újabb árverés. Abból tehát, hogy a birtokbahelyezésről a 180. §. a vevő tulajdonjogának bekeblezéséről a későbbi 182. §. rendelkezik, éppen nem következik az, hogy a tulajdonjognak a vevő javára való bekeblezésével a végrehajtási ügy be volna fejezve, még akkor sem, ha ez a befejezés — a mint a kir. ítélő tábla bizonyára érteni akarta — csupán az árverési vevő irányában értendő.

Sőt maga a törvény szerint előfordulhat és provideálva van az olyan eset, a mikor a tulajdonjognak a vevő javára való bekeblezése a vételi bizonyítvány kiadását vagy a birtokbahelyezést *megelőzi*, a mikor tehát szó sem lehet arról, hogy ama bekeblezéssel a végrehajtási ügy be legyen fejezve.

Egészen más ugyanis a vételi bizonyítvány kiállításának és a birtokbahelyezésnek és más a tulajdonjog bekeblezésének a joghatálya; és részben éppen olyan különbözők az egyiknek és másiknak előfeltételei.

A vételi bizonyítvány alapján történt birtokbavétel vagy birtokbahelyezés pusztán birtokot ad tulajdonjog nélkül, még pedig olyan birtokot, a mely megszűnik, ha az árverési vevő tulajdonossá nem válik. Viszont a tulajdonjog bekeblezése tulajdonossá teszi az árverési vevőt a nélkül, hogy az árverési vevő részére az ingatlannak birtokát is biztosítaná.

Birtokba helyeztetik a vevő az árverési cselekménynek jogerőre emelkedése után, habár az árverési feltételeknek — a

bánatpénz letételén kívül — még semmiben sem tett eleget; de birtokba *nem* helyeztetik daczára annak, hogy a vételárt teljesen lefizette s talán a tulajdonjog is az ő javára már be van keblezve, *ha az árverési feltételek ellenkező kikötést tartalmaznak.* (180. §.) Viszont az árverési cselekménynek jogerőre emelkedése után, ha az árverési feltételeknek eleget tett, különösen, ha a vételárt egészen lefizette, a vevőnek igénye van a tulajdonjognak az ő részére való bekeblezésére, ha mindjárt az árverési feltételekben foglalt ellenkező kikötésnél fogva a birtokot még *nem* követelheti. (182. §.)

Ennélfogva nincs kizárva az, hogy az árverési vevő az ingatlannak tulajdonosául telekkönyvileg már be van keblezve, a vételi bizonyítvány kiállításának és a birtokbahelyezésnek ideje azonban még be nem következett, a mennyiben az árverési feltételekben ki van kötve, hogy mert a végrehajtás tárgya haszonbérbe van adva s a haszonbér az egész szerződési időre előre ki van fizetve, vagy mert a végrehajtást szenvedőnek magának sem volt a birtokra joga (harmadik személy haszonélvezete), vagy bármi más okból a vevő csak későbbi időben juthat az elárverezett ingatlannak birtokába.

Mellesleg mondván — kíváncsi vagyok, miként határozná a kir. ítélő tábla, ha ily esetben kérné a vevő a birtokbahelyezést, miután az árverési feltételekben a birtokbavételre nézve megállapított későbbi időpont beállott? Megtagadná-e a kérelmet ez esetben is az okból, mert a tulajdonjog a vevő javára már be van keblezve: megtagadná-e, holott a plenaris határozat főindoka az, hogy a tulajdonjog bekeblezésével a végrehajtási ügy be van fejezve — ebben az esetben csakugyan nem áll. A szóban forgó határozatnak 3. alatt felemelt indoka tehát a törvényben alappal nem bír.

ad. 4. Igaz, hogy a tulajdonosul bekeblezett vevő a végrehajtást szenvedővel vagy harmadik személlyel az ingatlanra nézve jogügyletet köthetett. De hát ez éppoly kevésbé argumentum a mellett, hogy a tulajdonjog bekeblezésével a végrehajtási ügy be van fejezve, mint a mily kevésbé alkalmas az a feltevés a kir. ítélő táblai határozat indokolására. Mert ilyen jogügyletet nemcsak az az árverési vevő köthet, a ki tulajdonosul már be van keblezve, hanem az is, a kinek javára ilyen bekeblezés még el nem rendeltetett. E szerint ezen az okon, ennek a feltevésnek alapján a birtokbahelyezést vagy általában kellene, vagy egyik esetben sem kell megtagadni.

Hogy az árverési vevő az ilyen folytatólágosan kötött jogügylet terhe alul felszabadulhatna, ha ő vezettetik a birtokba — azt nem értem. A végr. törv. 180. §-a alapján foganatosított birtokbahelyezés által csupán a *jogerejüleg foganatosított árverésnek és az árverési feltételeknek szerezetik érvény.* A vevő által netalán kötött további jogügyletre az a birtokbahelyezés a legkisebb kihatással sem bír. A vevő részére biztosított az a jog, hogy az árverési cselekmény jogerőre emelkedésével vagy az árverési feltételekben megállapított későbbi időpontban megnyeri az elárverezett ingatlannak birtokát. Ennek a jognak *foganatot köteles szerezni* az árverést rendelő és az árverési feltételeket megállapító bíróság. És ezzel a joggal számolni kellett annak, a ki az árverési vevővel további jogügyletre lép; a bíróságnak pedig fel kell tennie, hogy számolt vele, és nem szabad a harmadik személynek e részben *feltételezett* mulasztásában okot találnia arra, hogy az árverési vevőtől a részére törvényileg biztosított segédletet megtagadja.

ad. 5. Miután a vételi bizonyítvány kiállításának és a birtokbahelyezésnek és másrészt a tulajdonjog bekeblezésének előfeltételei részben, és joghatálya egészen különbözők (ad 3.); miután a kettő egymással az oknak és okozatnak, az előzménynek és következménynek összefüggésében nem áll: természetesen szó sem lehet arról, hogy a vételi bizonyítvány a tulajdonjogi bekeblezés által hatályát veszítse, annál kevésbé, mivel az árverési vevő tulajdonjogának bekeblezése a

mondottak szerint (ad 3.) a vételi bizonyítvány kiállítását vagy a birtokbahelyezés elrendelését az időben megelőzheti, *korábbi* birói cselekmény pedig egy *későbbi* cselekményt hatályából csakugyan ki nem vetköztethet. Más körülmények között legfeljebb azt lehetne állítani, hogy a már bekövetkezett birói cselekmény a másiknak *bekövetkezését* kizárja. De hogy vételi bizonyítványt ki lehessen állítani az árverési vevő részére és őt birtokba lehessen vezetni, *tekintet nélkül arra*, hogy az árverési feltételeknek megfelelt-e vagy sem — és hogy a vételi bizonyítvány kiadása s a birtokbavezetés ki legyen zárva azért, *mert* a vevő az árverési feltételeknek teljesen eleget tett és ez alapon tulajdonosként bekebleztetett: ezt bővebb megfontolás után lehetetlen állítani.

ad. 6. Ha nem csalatkozom, ez volt a kir. ítélő tábla határozathozatalának főindító oka, a melynek a többi indokok csak szolgálatában állanak. Hiszem ezt azért, mert ismerem a volt budapesti kir. ítélő táblánál meghonosodott és innen valószínűleg az új vidéki ítélőtáblákra is átszármazott azt a ferde elvet, hogy perenkívüli eljárás után a világerő sem kell megoldani az olyan kérdést, a melynek megoldásához a per utja is vezet, hogy a világerő sem szabad valamely felet olyasmibe részesíteni, a mit per utján is kivivhat. Többek között a példa erre az az elfogadott álláspont, hogy «a végr. törv. 156. §-ának azon intézkedése, mely szerint csekélyebb értékű ingatlanoknál az egész jószágtestre és nem csupán az árverést szenvedőnek hányadára rendeltetik el az árverés, csak a végrehajtási, nem pedig önkényes árverésnél alkalmazható», olyannál sem, a mely a 204. §. szerint a jelzálogos hitelezők irányában végrehajtási árverés hatályával bír; mert hát közös vagyontárgy felosztásának birói kijelentését per utján, közösség megszüntetése iránti perrel lehet kérni.

Ferdének mondtam ez elvet azért, mert a perenkívüli birói funkciónak célja éppen az, hogy a jogviszonyok rendezése, a jogok biztosítása és érvényesítése per nélkül elérésék, hogy a pernek lehetőleg eleje vétessék. Inkább abból az elvből kell kiindulni, hogy mindaz, a mi a törvényben szabályozott perenkívüli eljárás után elintézhető, a per útjára nem tartozik, mintsem azt a szabályt felállítani, hogy a mit perrel lehet elérni, az a perenkívüli eljárásból ki van zárva.

Ha ez a szabály áll, és ha helyes, akkor el kell törölni a perenkívüli eljárásra vonatkozó jogszabályok nagy részét; akkor például az igényperrel szemben a végr. törv. 48. §-ának nincs semmi létjogosultsága; sőt akkor — nem valami nagy tulzással mondva — el lehet törölni a telekkönyvi intézményt is a mai alakjában; mert végre az ingatlanokra vonatkozó dologi jogokat is lehet per utján érvényesíteni.

Igaz, hogy a vevőnek mint már telekkönyvi tulajdonosnak módjában áll, birtokjogát más uton is, a birtok iránt indított tulajdoni kereset után érvényesíteni, de ezért a vizsgálatásért nagy köszönettel nem lesz a vevő. Hát vajon azért, mert az árverési feltételek teljesítése által a tulajdonjog bekeblezésére is tett szert, őt már *csak* a per hosszú és költséges utja illesse meg a végett, hogy birtokhoz jusson, a rövid uton való birtokbahelyezés jogkedvezményétől pedig elessék, holott a törvény az árverési cselekmény jogerőre emelkedésének feltétele alatt azt különbség nélkül *minden* árverési vevő részére biztosította?

A vevő az árverésen *a birtokra nézve nem peres ingatlant vásárolt*. A törvény az ő részére az árverés jogerejűvé váltának esetére *tényleges birtokot, nem birtoknélküli tulajdonjogot* és nem a birtok per utján való érvényesítésének jogát biztosította — és a törvénynek emez ígérését a bíróság köteles beváltani.

ad. 7. Azoknál fogva, a miket az *ad. 4.* felhoztam, a birtokbahelyezésnél nem lehet szó arról, hogy harmadik személyekkel szemben keletkezett jogviszonyok elbíráltassanak. A birtokbahelyezés lényege az, hogy a jogerejű árverés folyamán a vevő megkapja a megvett ingatlan birtok-

kát, a mire ha nem számolhatott, ha tudja hogy a birtokot per utján kell kivívnia, azt az árt, a melyet ígért, bizonyára nem ígérte volna.

Ha a fölött kell döntenie, hogy a vételi bizonyítvány alapján az árverési vevő birtokba helyeztessék-e, a harmadik személyekkel szemben netalán keletkezett jogviszonyokat teljesen tekinteten kívül kell hagyni; mert ezek a jogviszonyok a birtokbahelyezés által semmiként sem alteráltatnak.

Egyébként is különös az, hogy a kérdésben forgó határozat *feltételezi* annak *lehetőségét*, hogy az árverési vevő az ingatlanra nézve további jogügyletet kötött, és ezért a feltételezett lehetőségért elüti a vevőt a birtokbahelyezéstől. Ha azt mondja a bíróság, hogy az árverési vevőnek birtokbahelyezése iránt azért nem intézkedik, mert az ingatlan az ő tulajdonjogának bekeblezése után harmadik személy tulajdonául telekkönyvileg már be *van* kebelevezve: az ebbeli kijelentés helyességét még lehetne vitatni, de a birtokbahelyezést el nem rendelni azért, mert a vevő az ingatlant időközben más valakire *átruházhatta* — ez körülbelül olyan, mintha elutasítanók a hitelezőt keresetével azért, mert nincs kizárva annak lehetősége, hogy követelését engedményezze.

ad. 8. Végrehajthatlan nem maradhat a birtokbavezetés tárgyában hozott határozat, mert a végr. törv. 180. §-a értelmében az árverési vevő valamint a községi vagy közigazgatási hatóság segédletét igénybe veheti, ha az ingatlan birtokbavételében a végrehajtást szenvedő *vagy bárki más által gátoltatik*; ugy a bíróság elrendelt birtokbahelyezés is nemcsak a végrehajtást szenvedő, hanem bárki ellenében fogatosítható. A kinek az árverési vevővel szemben joga van a birtokhoz, az érvényesítse ezt annak után — az árverési vevőt azonban a birtokbahelyezés a 180. §. alapján föltétlenül megilleti.

(Bef. köv.)

Dr. IMLING KONRÁD.

A Btk. 400. §-ához.

A Btk. 400. §-a az u. n. substantialis vagy helyesebben ideológiai — eszmei — hamisításra vonatkozik. A tételes törvény szerint eszmei hamisítás csak közokiratban követhető el. A nyilvános könyv is közokirat. Ez nem jelenti azt, hogy magánokiratban eszmei hamisítás nem képzelhető, mert miután a magánokirat csak egy bizonyítási eszköz, mint a közokirat, s a különbség csak a bizonyító erőben van, a magánokirat eszmei valótlanságot csak úgy tartalmazhat, mint a közokirat. Péter Pál részére kötelezvényt állít ki oly kölcsönről, melyet tényleg fel nem vett, vagy nyugtát oly összegekről, melyet nem kapott; a Pál részére tett ajándékozást adásvételi szerződésbe burkolja, ezek mind eszmei hamisítások, melyeknek néha ártatlan, néha büns céljok is lehet, s ez utóbbi esetben büntetendők is, de más czímen s nem a Btk. 400. §-a alapján, mert nem közokiratban történt a hamisítás. Az eszmei hamisítás egyik esete p. o. a 414. §-nak 2. pontja. Ha az abban kontemplált cselekmény közokiratban követtetik el, a 414. és a 400. §-ok közötti törvényhalmazat esete forog fen.

A közokiratban elkövetett eszmei hamisítás is továbbá csak akkor esik a 400. §. alá, a mennyiben az más büntetendő cselekmény tényálladékát meg nem állapítja. A hamis tanuvallomás például lényegileg nem más, mint közokiratban elkövetett eszmei hamisítás.

A Btk. 400. §-ában meghatározott eszmei hamisításnak elhatárolása a 391. s köv. §-aiban meghatározott anyagi hamisítás eseteitől kiváló gyakorlati fontossággal bír. A különbségnek gyakorlati fontossága a büntetési tételekben s jelesen abban van, hogy a 400. §-nak büntetési tétele aránylag sokkal enyhébb. És méltán enyhébb. A közokirathamisítást — az anyagi közokirathamisítás értelmében — különösen súlyos büntetendő cselekménynyé a «publica fides» megsértése teszi. Az eszmei hamisítás ezt a jogsértést nem tartal-

mazza. A határvonalnak megvonása azért nagyon fontos, mert a tévedés míg egyrészt a megérdemelnél súlyosabb büntetésre vezethet, másrészt enyhe megítélést biztosít oly eseteknek, a melyek a «publica fides»-nek bennök rejlő megsértésénél fogva erőlyes repressiót igényelnek, s nem vonhatók a publica fides megsértését nem tartalmazó, s ép ezért enyhébb 400. §. alá.

Gyakorlatunk a 400. §-ban meghatározott tényálladékkal mindeddig tisztába nem jutott. A 21. számú döntvénynek alapos tévedésétől el lehet tekinteni. Hogy az, a ki a már eladott ingatlanát másodszor is eladja, nem működik közre arra, hogy valaki jogai vagy jogviszonyainak lényegére vonatkozó «valótlan» tények vezettessenek be a telekkönyvbe, mert hisz a másodszori eladás lehet «jogtalanság», de semmi esetre sem «valótlan», sőt ellenkezőleg nagyon is való, s hogy a másodszori eladásnak a 400. §. alá vonása, e §. tartalmának, az abban meghatározott tényálladéknak teljes félreismerése, — azon ma már alig kételkedik valaki. A meggyőződés, hogy a 21. sz. döntvény e részében téves, oly helyeken tört már utat magának, hogy alapos a remény, hogy gyakorlatilag alkalmaztatni nem fog. Ettől tehát eltekinthetünk. De a fogalomzavar ennek az egy tévedésnek elestével is jelentékeny. A 400. §. valódi értelmének megállapításához adalékot szolgáltatni képezi jelen soraim feladatát.

Feladatom: megállapítani a határvonalat, mely a 400. §-ban meghatározott tényálladékokat az előbbi §-okban meghatározott materiális hamisításoktól elválasztja, s oly ismérvet nyújtani a gyakorlatnak, melynek segítségével az előforduló esetekben könnyen s tévedés veszélye nélkül eligazodhatik.

Melyik ezen ismérv? Ezt ugy fogjuk feltalálhatni, ha tekintettel leszünk azon momentumra, mely a közokirathamisításnak lényegét, valódi tárgyát képezi. Már megérintettem, hogy ez: a «publica fides». A magánokirat «fidem favit inter partes», a közokirat «fidem favit contra omnes». A közokiratnak ilyen kiváló bizonyító ereje az, mely a közokirathamisításnak mint önálló deliktumnak konstruálásánál irányadó. S ebből könnyen levonható a következtetés.

«A közokirathamisítás addig terjed, a meddig terjed a közokiratnak mint ilyennek bizonyító ereje. A közokirat hamis, s ennél fogva anyagi közokirathamisítás forog fenn, ha valótlan az, a minek valósága mellett a közokirat közhitelű bizonyítékot képez.»

A következő négy eset nem okoz nehézséget: 1. hamis közokiratnak készítése; 2. valódi közokiratnak meghamisítása; 3. közhivatalnok vagy közhitelű személy által az általa felvett okiratba valamely lényeges ténynek hamisan történt bevezetése (p. o. a végrendeletkező Pált nevezi örökösének, a közjegyző, ki a végrendeletet felveszi, Pétert írja be örökösnek, a közjegyző 1000 frt vételár helyett 100 frtot ír az adásvételi szerződésbe, hogy a vevőnek, vagy 2000 frtot, hogy az eladónak jogtalan előnyt biztosítson) vagy a bevezetésnek utólagos meghamisítása; 4. hamis kivonatnak, hamis másolatnak, fordítmánynak közhivatalnok általi kiadása. (Btk. 391—397. §-ok.)

Nehézséget okoz a «falsum personale» alatt ismert eset. Péter jelent meg a közjegyző előtt, s Pál neve alatt kötött szerződést, így jogtalanul Pált helyezvén jogviszonyba. Feltételeztetik az okiratot felvett közjegyzőnek jóhiszeműsége, a ki a feleket személyesen nem ismervén, a személyazonosságot bizonyító tanúk által tévedésbe ejtetett. Ellenkező esetben, vagyis abban az esetben, ha a közjegyző tudja, hogy nem Pál, hanem Péter az, ki Pál neve alatt szerződik, s ennek dacára Pált nevezi meg szerződő félnek, a Btk. 393. §-ának alkalmazhatóságán alig kételkedhetik valaki. De a közjegyző jóhiszeműsége esetében a gyakorlat nem a Btk. 391. illetve 392. §-át, hanem a Btk. 400. §-át véli alkalmazandónak. A mi azt jelenti, hogy öt évig terjedhető börtön helyett

(391. §.) csak egy évig terjedhető fogház (400. §. 1. bek.) és öt évig terjedhető fegyház helyett (393. §.) öt évig terjedhető börtön (400. §. 2. bek.) alkalmazandó.

A Btk. 400. §-ának szövegezése e felfogást támogatni látszik. A cselekményre — látszólag — teljesen ráillik a fogalommeghatározás, «Közreműködés arra, hogy valaki jogainak lényegére vonatkozó valótlan tények vezettessenek be a közokiratba.» A felfogás azonban határozottan téves. Az eset nem a 400. §., hanem a 391., illetve 392. §. alá esik. Ennek kétségbevonása következetlenség azok részéről, a kik elismerik, hogy ha a közjegyző mint büntárs szerepel, nem a 400. §., hanem a 393. §. alkalmazandó. Ha a közokirat hamis az egyik, okvetlenül hamis a második esetben. Miért hamis a közokirat? Azért, mert valótlan-ságot tartalmaz, mert azt tartalmazza s azt bizonyítja, hogy Pál szerződött, adta el p. o. ingatlanát, holott ez nem igaz.

Ez a valótlan-ság, a közokiratnak inhærens sajátsága, objektív tulajdonsága s teljesen független attól, bir-e a közjegyző a valótlan-ságról tudomással vagy nem. A különbség a két eset között csak az, hogy az egyik esetben a falsum a közjegyzőnek is beszámítandó, a másik esetben nem, mert ő csak mint eszköz, mint «longa manus» szerepel.

De az általam felállított ismérv segítségével a felfogás helytelenségéről közvetlenül is meggyőződhetünk. A felvett példánál maradva, a közokirat közhitelű bizonyítékot képez arra nézve, hogy a közjegyző előtt Pál jelent meg, s ő kötötte meg a szerződést. A falsum tehát arra vonatkozik, a mire a közokirat közhitelű bizonyítékot képez. Közhitelű bizonyíték hamisított meg, közhitelű hamis bizonyíték koholtatott.

A cselekmény a publica fidesnek képezi megtámadását, azért a publica fideset oltalmazó sanctio alá is kell esnie.

De hát mikor áll elő a 400. §. esete? A felelet igen egyszerű. A közokiratnak mint közhitelű bizonyítékának meghamisítása képezi a tulajdoképeni vagy némelyek szerint u. n. anyagi közokirathamisítást. A meddig a közokiratnak közhitelű bizonyíték ereje terjed, addig terjed a közokirathamisítás is.

Ehhez képest közokirathamisítás s nem a 400. §. forog fenn mindannyiszor, valahányszor a közokiratban foglalt valótlan-ság olyas valamire vonatkozik, a mire a közokirat közhitelű bizonyítékot képez. A közokirat pedig közhitelű bizonyítékot képez arra nézve, a mit a felek a közhivatalnok vagy közhitelű személy előtt mondanak vagy tesznek, de nem képez közhitelű bizonyítékot arra, hogy az, a mit mondanak vagy tesznek, csakugyan való s komoly-e. A közokirat közhitelű bizonyíték a nyilatkozat megtörténtének, de nem a nyilatkozat tartalmának valóságára. Ha a közjegyző előtt X. kötelezvényt állít ki Y. javára, melyben elismeri, hogy ettől 1000 frtot kölcsön vett, vagy nyugtát arról, hogy 1000 frnyi követelését tőle megkapta, akkor, a mennyiben a közokiratban a pénz leolvasása is, mint a közjegyző előtt történt dolog nem bizonyíttatik, a közokirat közhitelű bizonyítékot csak arra képez, hogy X. ily értelmű nyilatkozatot tett, hogy mondta s elismerte, hogy 1000 frtot kölcsön vagy kölcsön visszafizetése czimén kapott, de hogy e nyilatkozata csakugyan a valóságnak megfelel-e, hogy X. az 1000 frtot csakugyan megkapta-e, arra nézve a közokirat közhitelű bizonyítékot nem képez. Ez lehet való, lehet nem való. A ki a nyilatkozat tartalmának hitelt ad, azt nem a közokirat bizonyító ereje, hanem a nyilatkozó szava iránti bizalomban teszi. A közokirat által megtörténtnek bizonyított s tényleg megtörtént nyilatkozat tartalmának valótlan-sága nem a közbizalomnak — fides publica — hanem a magánbizalomnak — fides privata — megsértése, s így nem közokirathamisítás, s nem válhatik azzá az által, hogy a nyilatkozat közokiratban történt. Mert miután az, a mit a közokirat közhitel alatt bizonyítani hivatva van, a valóságnak megfelel, s valótlan csak

az, a mire nézve a közokirat közhitelű bizonyítékot nem képez, e valótlanúság a közokiratba mint közhitelű bizonyítékba vetett bizalmat nem sérti, nem érinti. A publica fides megsértése fen nem forog. A cselekmény azért csak a Btk. 400. §-a alá eshetik, a mennyiben annak többi feltételei fenforognak. A mely §-nak alkalmazhatósága az elmondottak szerint «ott» kezdődik, a hol a közokiratnak mint közhitelű bizonyítéknak bizonyító ereje végződik. Dr. HEIL FAUSZTIN.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

XX.

Szóbeli birtokháborítás.

1. Curia: Birtokháborítást az követ el, ki őhatalmu cselekmény által másnak birtokát elfoglalja, vagy mást birtokjogainak gyakorlatában tényleg meggátol, felperes pedig azt, hogy őt alperes az ennek földjén használt átkelési ut gyakorlatában tényleg megakadályozta, nem bizonyította, a szóval történt eltiltás, ha ez minden kétségen kívül bizonyítva lenne is, a birtokjog gyakorlata tényleges megakadályozásának tekinthető nem lévén, nem bizonyíttatván tehát a jogháborításnak ténye, visszahelyezésnek helye nincs stb. (1890. 4516. sz.)

2. Curia: Felperes keresetével elutasítatik, ha alperes leteszi a főesküt arra, hogy ő felpereshez ezen szavakat nem intézte: «kitakarodjál a házból, nehogy gyilkosság történjék, mert különben fejzével agyonverlek». (1885. 806. sz.)

A Curia a fenti két ítéletben más-más állást foglal azon ismeretes kérdéssel szemben, vajon a pusztá szóbeli tilalom vagy fenyegetés birtokháborítást képez-e vagy sem? Az első esetben nemmel, a másodikban igennel felel e kérdésre. Ez ellenmondás nem indokolható. Igaz, hogy az első esetben alperes csak egyszerűen tiltotta a birtok gyakorlását, a másodikban pedig e tilalomhoz fenyegetést is fűzött. Ámde tilalom és fenyegetés a mi kérdésünk szempontjából egyre mennek. Vagy csakugyan másképp akarunk-e itélni, a szerint a mint a földtulajdonos azt mondja a szolgalmashoz: «Be ne tedd a lábadat!» vagy pedig «Be ne tedd a lábadat, mert kidoblak»? Mindkét alakban a tiltakozó kijelenti, hogy ő a másik fél birtokának gyakorlását nem fogja tűrni: ez a positivum, melyben a kettő összevág. És sem a tilalom, sem a fenyegetés nem tettleges háborítás: ez a negatívum, melyben találkoznak. Ha a pusztá kijelentésben rejlő birtokháborítás a sommás visszahelyezésre elegendő, akkor mindkét esetben meg kell azt adni; ha pedig e kereset előfeltételét a tettleges háborításban látjuk, akkor mindkét esetben meg kell tagadni.

Már mostan igaz, hogy a birtokháborítási kereset remek mintája, az interdictum uti possidetis e szavakban sarkalt «vim fieri veto», és hogy a vis úgy a praetori, mint a későbbi jogban e keresetnél szerepet játszik. Ám a vis szó alatt a birtokháborítás esetén már a római források is minden szóbeli tilalmat is értenek,¹ és a közönséges jogban a vis fogalma e tekintetben annyira denaturalizálva van, hogy Ihering joggal mondhatta, hogy a vis fogalma tényleg ez interdictumnak tényalapjához nem tartozik.² Persze, ki, mint Savigny, a birtokkereset alapját a kártételben és célját a kártérítésben látja, az a «tettleges» birtoksértést el nem ejtheti: a pusztá tilalom, a pusztá fenyegetés még nem károsít. A Savigny birtokelmélete alapján — ha következetesek akarunk maradni — a birtokkeresetnek csak tettleges háborítás, sőt (minthogy a birtokvédelem oka szerinte deliktum, ilyen pedig csak dolo vagy culpa történhetik) vétkes háborítás esetén lehetne helyet engedni. A gyakorlat minden nap mutatja ez álláspont elégtelenségét. Számtalan birtokvita merül fel, midőn mindkét fél teljes jóhiszemben gyako-

rolja birtokát, midőn az egyik arról, hogy e birtokra a másik is számot tart, sőt hogy ő a másikat csendes birtokában zavarja, nem is tud, midőn a birtokháborítás nem is az ő tettében, hanem cselédjei, sőt marhái tényeiben, épületei állapotában, sőt természeti eseményekben áll: mi marad ilyenkor még a «vis» fogalmából? Az újabb törvényhozások is «tettleges» háborításról beszélnek ugyan. A porosz Landrecht azt mondja «wer mit Gewalt gestört ist», az osztrák törvk. «wer eigenmächtig gestört ist», a szász «wer thatsächlich gestört wird», az olasz «chi viene molestato», a francia gyakorlat is tettleges háborításról szól (par voies de fait). De e jogterületek tudománya is — a francia kivételével, mely a «tettlegességet» sürgeti (Zachariä I. köt. 189. §.) — megegyezik abban, hogy «tettlegességnek» veszik, a gyakorlati czélszerűségnek engedve, a tettlegességgel való pusztá fenyegetést, sőt a tettleges háborítás pusztá objectiv veszélyét is. (V. ö. Randa Besitz §. 76.)

Hazai jogunkban az 1542. V. (pozsonyi) tcz., mely a birtokkeresetet először szabályozza, valamint a későbbi 1802. XXII. és 1807. XIII. tcz. leg több helyen világosan «violentiá»-ról szól. Ámde az «erőhatalmu foglalásra» célzó ezen törvényeket későbbi — még pedig már 1848 előtti — gyakorlatunk már a «nem erőhatalmu háborításra» is kiterjesztette (v. ö. Frank köz. igaz. tört. II. 628. l. a. jegyz.), úgy hogy gyakorlatunk ma «már a violentia» fogalmát a birtokháborítás előfeltételéül nem ismeri.

De hogyha így: van-e akkor még értelme különbséget tenni a tettleges és a szóbeli háborítás között? Ha a birtokkeresetet megengedjük ott, a hol a háborító arról, hogy az ő birtokára más is tart számot, nem is tud; ha megadjuk a szomszéd ellen, a ki tévedésből és a legjobb hiszemben felszánt egy darabot az én határföldemből; megadjuk a gazda ellen, kinek marhája tudtán kívül legelőmre jár; helyét látjuk akkor, a mikor a háborító nem is akar háborítani: nem flagransabb-e a birtokháborítás ott, a hol ellenfelem kijelenti, hogy háborgatni akar, hogy birtokomat nem tűri, hogy gyakorlatát tiltja? A veszély, hogy birtokom a bíróság segélye nélkül jövőben háborgatva lesz, sokkal nagyobb, mint az előbbi esetekben, a hol a rendellenesség megszüntetésére talán elegendő volna, hogy a háborítót a tényállásról egyszerűen értesítem. Már pedig a birtokháborítási kereset — mint Bruns meggyőzően kimutatta id. h. 65. l. — első sorban nem a múlt háborítás kiegyenlítését, mint a jövő fenyegető háborítás megakadályozását célozza, célja a birtokvédelem, nem megtérítés, és ezért előfeltétele nem annyira az: megtörtént-e a háborítás? mint inkább az: olyasmi történt-e, minek folytán a háborítás ezentúl várható? Innen van, hogy a leghatározottabb birtoksértés nem alapítja meg ezen keresetet, ha az eset olyan, hogy előre tudható, hogy ismétlésétől nem kell tartani. Így magyarázandó az eset, melyet Zlinszky Randa nyomán tankönyvében felemlít (182. l.): «mi célja is lehetne a sommás visszahelyezésnek, midőn az ellenfél egy ténnyel minden működését befejezte és a kereset beadásakor a birtokos birtoklásának kizárólagos élvezetében van?» Nem mert — mint Zlinszky magyarázza — a háborítónak az esetben a háborítási szándéka nem volt meg (e szándék megvolt, csak hogy ismét megszűnt), hanem mert a jelen birtokállapot nincs többé veszélyeztetve: ezért nincs itt helye a birtokháborítási keresetnek. E felfogásnak és folyományainak igazolására teljes értekezést kellene írni, a mire majd máshol lesz helyem. De e rövid sorokból is világos lesz, hogy a háborítás a birtokkeresetnél nem mint befejezett tény, hanem mint kezdő tény, azaz mint egy jövő tettleges hábori-

¹ «Ad praecavendas violentas bonorum ac jurium quorumcunque possessionarium aut etiam mobilium occupationes». — «Ut in casu violentae occupationis stb.» V. ö. azonban e törvényhelyek értelmezésére nézve Imling Magy. Igazs. 13. köt. 241. lap és Biermann Szomszédjog oltalma 30. l.

² Bruns. Besitzklagen 30, 31, 59, 61, 62. l.

³ Besitzschutz 92. l.

tás *indiciuma* jön tekintetbe. Nem mert a háborítás *meglör-tént*, hanem mert a mult háborgatás valamely jövő háborgatással *fenyeget*: ezért van szükség a birói segélyre. Ily világításban szemlélve kérdésünket, világos, hogy a szóbeli tiltakozás vagy fenyegetés mint *befejezett* tények ártatlanok, bármi fenyegető szó meg nem foszt birtokomtól; de jövőre való kihatásuk az, hogy a megfélemlített birtokos nem *meri* birtokát gyakorolni, hogy a birtok *ezentul* akadályozva lesz: és ezen jövő akadály legyőzésére van szükség a sommás visszahelyezési birói parancsra. Ezért tehát a komoly tilalom vagy fenyegetés is megalapítja e keresetet. Ezen eredmény ma már a külföldi birtokgyakorlatban is el van ismerve: A «vis», «eigenmächtige Störung», «tettleges háborítás» fogalma alá ugyan e két tény csak erőltetve szorítható, és Ihering jogos tréfát üz e «vis» szóval üzött fictióval (id. h. 94. l.), de ebből legfőlebb az következik, hogy a kereset tényalapja szélesebb mint a kifejezés, melylyel az iskoladefinitio operál. Gyakorlati következményeket a «tettleges háborítás» kifejezéséből vonni nem szabad, a minthogy a római jog mintájára az újabb gyakorlat mindenütt a «verbalis turbatiót» is el ismeri. Vagy helyesebb volna-e követelni a birtokostól, kit ellenfele fenyegetések között a gyakorlattól eltölt, hogy előbb véresre üttesse a fejét, mielőtt sommás visszahelyezést kérhetne? «Cur ad arma et rixam procedere patiatur praetor?» — mint a római jogász kérdi. Nézetem szerint tehát a fenti első esetben is helyt kellett adni a keresetnek.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

Külföldi judikatura.

365. A szövetkezeti tag osztaléka a foglalás alól elvonva nincsen. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

366. A szállítólevél közokiratnak nem tekinthető. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

367. A szállítmány tárgyát képező árura szerzett zálogjog, ha a foglalás a címzett ellen vezetett, hatálytalanná válik a címzettnek az eladóhoz intézett azon nyilatkozata folytán, hogy az árut el nem fogadja. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

368. A szállítmányozó könyvkivonata nem tekinthető oly okmányoknak, a melynek alapján a szállítmányozó követelése tekintetében a szállítmány tárgyára az árverés el volna rendelhető. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

369. A keresk. törvény megadja a vevőnek a jogot, hogy a piaczi vagy tőzsdei árt meghaladó kárát is érvényesíthesse a késedelmes eladóval szemben. Ezen jog nem terjeszthető azonban ki odáig, hogy a vevő érvényesíthesse azon elmaradt hasznot, mely abból ered, hogy ő a megvett árut drágább áron adhatta volna el. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

370. Fix ügylet forog fen akkor is, ha csak a szállítási idő végpontja van megállapítva. Az azonnali szállítás kikötése fixügyletet meg nem állapít. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

371. Mostra szerinti vétel esetén vevő a mustrának való megfelelésen felül más kikötést is tehet. Ily esetben nem elég, ha az eladó azt bizonyítja, hogy az áru megfelel a mustrának, hanem bizonyítania kell az egyéb kikötött tulajdonságok fenforgását is. (*Német birodalmi törvényszék; egyezően Curia Dtr. IV. 250.*)

372. Elmaradt haszon megítélésekor nem jöhetnek tekintetbe egészen bizonytalan lehetőségek, hanem csak az, a mi a dolgok rendes meneténél vagy a különös körülmények folytán várható lett volna. (*Német birodalmi törvényszék.*)

373. A kilépett közkereseti társasági tag a könyvek megtekintésekor rendszerint alkalmazhat szakértőt, ha ez különös megterheléssel, a társaság és a társas tagok érdekeinek veszélyeztetésével nem jár. Ha azonban a szakértő személyében a felek meg nem egyezhetnének, úgy azt esetleg a bíróság rendelheti ki. (*Német birodalmi törvényszék.*)

374. Putativ jogczim az elbirtoklásra alapul nem szolgálhat. Ezen elnevezéssel oly jogczimet illetnek, mely tényleg jogi hatályal nem bír, de a birtokos jogos alapon, bár tévesen főnállónak tekint. (*Német birodalmi törvényszék.*)

375. Ha az engedményes és engedményező az engedmény hatálytalanságában állapodtak meg, az engedménynek összes folyamatai megszűntek és így az engedményes nincs jogotva az engedményezett adós elleni behajtási lépéseket folytatni. (*Párisi semmitlenség.*)

376. Monomania esetén a végrendelet érvényes lehet, habár a végrendelet az örökmozgó gép feltalálásával való foglalkozás közben szellemi tevékenységének némi részében zavarva volt, ha ezen zavar csak részlegesnek mutatkozik és ha nem kétségtelen, hogy rögeszméi józan eszét megromtatták és megfosztották őt ama szellemi szabadságtól, a mely nélkül hatályosan nem végrendelezhetett. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

377. Ha valamely ház bordélyüzlet folytatására bérelteti ki, úgy a kötött szerződés mint tiltott és erkölcsellenes alapon nyugvó hatálytalan és jogilag nem is létezik. Mint-hogy az erkölcstelenség mindkét részen fenforog és azért a törvény egyiküknek sem nyújthat jogsegélyt, nem engedhető sem kereset a szerződés végrehajtására, sem annak semmissé való nyilvánítására, hanem a törvény egészen negatív álláspontot foglal el, és az állapotnak olyannak kell maradnia, mintha a szerződés soha meg nem kötöttetett volna. (*Rennes-i felebbviteli bíróság.*)

378. Orvosi műtét, ha gyermekre eszközölné, az orvos a sürgősség esetét kivéve azon személy beleegyezését köteles kikérni, a melynek felügyelete alatt van a gyermek. A felhatalmazás megadását az orvos tartozik bizonyítani. Arról azonban nem határozhat a bíróság, hogy a diagnózis helyes volt-e és nem volt-e a követett eljárás hibás. Azért műtét végzése folytán az orvosra csak ama magánjogi felelősség hárul, mely rosszakarat vagy gondatlanságból ered, a mely hivatásbeli köteletségének elhanyagolását foglalja magában. (*Lüttichi felebbviteli bíróság.*)

Közli: Dr. GOLD SIMON.

Különfélék.

— A felebbezési határidő kérdéséhez bűnügyekben. A győri kir. tábla és a kir. Curia a következő határozatokat hozták:

Győri kir. tábla (súlyos testi sértés büntette miatt vádolt Kurucz Ferencz és társai ellen a komáromi kir. törvényszék előtt folyamatba tett bűnügyben): Miután a 38. n. szám a. mellékelt kézbesítési vevény tanuságaként a 4327/890. számú vád- és illetve beszüntetési határozat vádlott Kurucz Ferencznek 1891. évi január hó 11-ik napján kézbesített s ez ellen benyújtott felebbezés 1891. január 22-ik napján, tehát a törvényes 8 napi időn túl elkéssetten érkezett, ennél fogva a kir. ítélő tábla vádlott felebbezését hivatalból visszautasítja, stb. (1891. aug. 14-én 427.)

A kir. Curia: Tekintve, hogy a bűnvádi eljárás iránt fenálló törvényes gyakorlat szerint a bűnvádi ügyekben érdekelt magánfeleknek a birói határozatok, azon eset kivételével, ha az ítéleteknek a távollevők részére való közlése eszközölhetése végett gondnok kinevezése válik szükségessé, rendszerint az illető személynek s nem képviselőjének kézbesítendő;

tekintve az előadottakból önként következő szabályt, mely szerint a magánfelek részére engedélyezett jogorvoslatok használhatóságának ideje is azon időtől számítandó, midőn azon határozat, mely ellen az használtatik, magával az illető féllel közöltetett, a közlésnek kézbesítés által való foganatosítása esetében tehát azon naptól fogva, a melyen a kézbesítés a félnek eszközöltetett;

tekintve, hogy az esetben, ha a végzés vagy ítélet a félnek és ügyvédjének is kézbesítettik, a jogorvoslati határidő, a határozat egyik példányának a képviselő részére való kézbesítésétől is lenne számítható, — ez esetben azon megengedhetetlen anomália állna be, hogy egy és ugyanazon személy részére ugyanazon jogorvoslat használhatása céljából esetleg két — egymástól igen messze eshető határidő állapíthatnók meg, mi a határidőknek törvény vagy a joggyakorlat által meghatározását érvénytelenné s értéktelenné tenné:

a kir. ítélő táblának végzése ezen és az általa felhozott indokoknál fogva helybenhagyatik stb. (1891. nov. 12. 8851.)

Ezen curiai határozat alapját képező esetben a kérdéses birói határozat — mint az indokolásból kitetszik — kézbesített a félnek magának és egyszersmind ügyvédjének is, és a beadott felebbezés a képviselő ügyvédnek történt kézbesítéstől számítva el nem készt, de azt a Curia mégis visszautasította azon okból, mert az a félnek magának történt kézbesítéstől számítva elkéssettnak mutatkozott.

Ezen határozat praegnans példája azoknak a különösen a

német birói gyakorlatban gyakran előforduló hibás jogi fejtegetéseknek, melyek a levezetés szimmetrikus és tetszetős formájának a határozat helyességét áldozzák fel, és melyek a mi birói gyakorlatunkban szerencsére nem tulságos gyakran fordulnak elő. Az ilyen levezetések rendszerinti hibája az, hogy a kérdés eldöntésénél fontos körülményeknek csak egy részét, és pedig rendszerint nem is a legfontosabb részét veszik tekintetbe és a következtetéseket abból vonják le. Ha a Curia a fenforgó kérdésben az összes idevágó körülményeket figyelembe vette volna, látnia kellett volna azt, hogy a büntető per helyes alakulásának követelménye, hogy a felebezési határidő az ügyvédnek történt kézbesítéstől (vagylegalább attól is) számíttassék. A bűnyügyben szereplő fél ugyanis vagy panaszos, vagy vádlott. Ha panaszos, akkor, mint mindenki tudja, azért vallott ügyvédet, mert ő mint laikus nem ért a per technikai részének viteléhez, a birói végzések áttanulmányozásához és a felebezési határidők kiszámításához, és az ügyvédvállás által annak a kívánatának adott kifejezést, hogy e teendőket helyette az ügyvéd végezze. Ez pedig azért is fontos, mert a fél, a mint tudjuk, ha ügyvédje van, gyakran nem is figyelmezteti azt arra, hogy végzést kapott és így esetleg a fél jogorvoslattól egészen el is eshetik. Ha pedig vádlottról van szó, akkor a Curia álláspontja egészen tarthatatlan már azért is, mert hiszen a védőnek védői funkciójánál fogva saját jogán, sőt védence akarata ellenére is van felebezési joga. Hogy ezt az elvet miként feleldhette el a Curia és a kir. tábla, azt annál nehezebb megérteni, mert a kérdéses esetben éppen vádlott érdekében benyújtott felebezésről volt szó. Egyetlen érv szól a Curia álláspontjának helyessége mellett, t. i. az, hogy a jogorvoslati határidők kettős számítása esetén, — mint a curiai ítélet indokolása kifejti, — kétféle határidő lehet ugyanazon jogorvoslat tekintetében. Ez a szempont azonban távolról sem lehet döntő akkor, mikor a kézbesített határozatok elleni jogorvoslatok beadási határideje még a Curia álláspontjának elfogadása mellett sem válnék egységessé, és különösen mikor a kir. ügyésznek és a panaszosnak megadott ugyanazon célú jogorvoslatok beadási határideje is különböző lehet, a nélkül, hogy ez a büntetőper menetét megakadályozná.

— A birói vizsgát szabályozó igazságügyminiszteri rendelet jelent meg az elmúlt héten. A birói szervezeti törvény által jelzett módosítások ezzel életbe lépnek. A rendelet egyrészt szigorubbá tenni óhajtja a vizsgát, midőn megengedi, hogy a jelölt az írásbeli vizsga sikertelensége esetén szóbeli vizsgára ne bocsáttassék, másrészt azonban könnyíti azt akkor, mikor lehetségessé teszi, hogy a jelölt csak egyes tárgyakból is pótvizsgára utasíttassék. Az igazságügyminiszter hatásköre a vizsga tekintetében szélesedik, mert a vizsgára való bocsátás kérdésében a vizsgáló bizottság határozata ellen hozzá lehet orvoslásért fordulni és kétszeri bukás után ő megengedheti, hogy a jelölt harmadszor is vizsgára bocsáttassék. Egyéb határozményaiiban némi közleledést mutat az új birói vizsga az ügyvédi vizsgához; a végcél e tekintetben a két vizsga teljes egyesítése kell hogy legyen.

— A büntetőtörvény novellája. Lapunk más helyén közöljük a büntetőtörvény módosítása tárgyában összehívott szakértekezlet véleményes határozatait. Ezen összeállításból kitűnik, hogy az enquete mily lelkiismeretesen felelt meg feladatának s mily erős legislatív-politikai érzéket tanúsított úgy a gyakorlat szükségletei, mint a tudomány újabb fejleményei iránt. Nagyban és egészben bennfoglaltatik az enquete határozataiban a jogi közvélemény által sürgetett módosítások és pótlások majdnem valamennyie s a szakértekezlet működésének súlyát csak emeli a gyakorlat és a doktrina meg egyező előleges véleménynyilvánítása. Erre a Jogászegyletben s a szaklapokban egyaránt nyilvánult közmeggyőződésre támaszkodva hívjuk fel a kormány figyelmét a szakértekezleten

enunciált eszmék mielőbb való megtestesítésére. Az ott kimondott határozatok formába öntése nem igen vesz oly sok időt igénybe, hogy a novella még ezen országgyűlés tartama alatt ne volna letárgyalható.

— A boszniai és hercegovinai bűnvádi eljárás, mely 1892. január 1-én fog életbe lépni, magyar nyelven megjelent. Lényegében nem egyéb e törvény, mint az osztrák bűnvádi eljárás, azon fontosabb eltéréssel, hogy az esküdszék helyett a Schöffén-bíróságot szervezi. Elismerés illeti a közös kormányt azért, hogy a boszniai törvényeket magyar nyelvre is lefordíttatja s ily olcsó kiadásban (a 30 ives munka ára 1 frt) kiadatja. De nem fojthatunk el bizonyos keserűséget, midőn arra gondolunk, hogy még Bosznia is megelőzött bennünket a bűnvádi eljárás kodifikációjával.

— Rágalmazásban való elítéltetés mint fegyelmi eljárás alapja. A nagyváradi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága: — — ellen a további eljárást beszünteti, stb.

Indokok: Miután — — a rágalmazás vétségét, melyért a Curia 3956/90. B. sz. ítéletével 2 havi fogházra és 50 frt pénzbüntetésre ítéltetett — nem mint ügyvéd, hanem mint *magánember* követte el, s mint magánember ezért meg is lakolt, s miután fegyelmileg is megtorlandó vétség egyéb jelenségei ezen ügyben fen nem forognak: a további eljárást beszüntetni kellett stb. (1891. márczius 7-én 17. f.)

Kir. Curia: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozatának megváltoztatásával — — ügyvéd ellen az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontja szerint minősíthető fegyelmi vétség miatt a fegyelmi eljárás elrendeltetik és a vizsgálat mellőzéseivel panaszlott ügyvéd egyidejűleg vád alá helyeztetik, az eljáró fegyelmi bíróság utasítván, hogy ezen határozat közlésével egyuttal a végtárgyalás megtartására határidőt tűzzön ki; mert az a cselekmény, mely miatt vádlott rágalmazás vétségében bűnösnek jogerejűleg kimondatott, oly minőségű, hogy az ügyvédi kar becsületén és tekintélyén is csorbát ejteni alkalmas, — és minthogy ily cselekményben az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontja szerint minősíthető fegyelmi vétségnek jelenségei fenforognak, — miután pedig a jelen esetben a további vizsgálatnak szükségessége fen nem forog, a fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg a vád alá helyezés is kimondandó, és ennek következtében az elsőfoku fegyelmi bíróság a további törvényszerű eljárásra utasítandó volt. (91. nov. 28. 379.)

— A törvényszéki orvosszakértői eljárás kézikönyve dr. Földváry Elektől második kiadásban jelent meg. A második kiadása nem sokban tér el az előzőtől. Ugy jogászok, mint pedig orvosok számára nagyon használható e művecske, mert felöleli a szakértői eljárásnak mind jogi, mind pedig orvosi részleteit.

— Szűts István p. ü. fogalmazó «Illetékegyenértéki utmutató» című munkáját a pénzügyminiszterium a «Pénzügyi Közlöny» című hivatalos lap f. é. november hó 18-án megjelent 24-ik számában mint használható segédkönyvet az illető pénzügyi hatóságok és hivatalok figyelmébe ajánlotta, s annak az irodai átalányból leendő beszerzését is megengedte.

— A temesvári járásbíró kiadóhivatalában, mint a Délvidéki Törvénykezési Értesítő írja, összesen két irnok dolgozza fel 5 bíró s 2 jegyző kiadmányait. Természetes, hogy ily körülmények között a hátralékok egyre szaporodnak s az elintézett ügyek heteken, sőt hónapokon át leiratlanul hevernek. Mit használ a bírák szorgalma, a kiadó jóakarata, ha az utolsó stádiumban, a másolásnál benrekednek az ügyek. Felhívjuk a kir. tábla elnökének figyelmét ezen krajczáros takarékoskodásból eredő, de súlyos hátránnyal járó, szomorú viszonyokra.

— A védjegyek oltalmáról szóló törvény magyarázata jelent meg dr. Neumann Ármintól. A jelen munka különlenyomatot képez a szerző kereskedelemjogi kommentárjából, melynek második átdolgozott kiadása a jövő hónapban fog kiadatni.

— Bodor László kolozsvári törvényszéki bíró kiadja a Btk.-et az illető curiai határozatokkal kiegészítve. A munka 40—45 ivre fog terjedni. Előjegyzéseket elfogad Horacsik János kolozsvári könyvkereskedő.

— **Félmult idők eszmeköréből.** Hogy a negyvenes években milyenek képzelték az alkotandó magyar bűnvádi eljárást, mutatja többek közt azon követi utasítás, melyet Pestmegye adott 1847-ban országgyűlési követeinek. Ez utasítás a jegyzőkönyv szerint így hangzik:

«A személyes szabadságot és jogbiztosságot illetőleg: a büntetőtörvénykönyv tárgyalásánál igyekezzenek követ urak a hon minden polgárára kiterjedő egyenlő bűnvádi eljárás létesítése mellett, a fenálló s még nyilvánossággal sem ellensúlyozott inquisitorius rendszer helyett, az accusatorius rendszer alapjára fektetett szóbeli s nyilvános eljárást törvényesíteni. Különösen igyekezzenek az esküdt székeket, a büntető törvénykönyv kidolgozásával foglalkozott országos választmány kisebbségének, az e részbeni munkálatában kifejtett elvek alapján, s kiválólag a politikai vétségekre is kiterjesztve, létesíteni; minden esetre ügyelvén arra, hogy az egyes személy által elkövetett vétségek ürügyül ne szolgálhassanak valamely polgári institutio vagy joggyakorlat csonkítására. Semmitő törvényszék felállítása véleményeztetik.»

Hogy pedig még husz évvel azelőtt mikép gondolkoznak az ugyanide vágó kérdésekről, mutatja a következő részlet, melyet Pestmegye jegyzőkönyve az 1825-iki országgyűlésre adott utasításra vonatkozólag tartalmaz:

«Ő felségének a királyi helytartótanács utján 1820. eszt. országszerte kihirdetett abbéli kegyelmes parancsolatja, melyben az rendeltetik, hogy szolgabírák urak 12 pálcza avagy korbács ütéséknél többel ne fenyíttessenek: ezen vármegyének rendei előtt valamint váratlan volt, azért mivel azon kívül, hogy megvannak arról győzve, hogy tisztviselői mind activitásaiknak határjait, mind az emberiségnek tartozó kötelességeiket esmerik, még azon nem reménylett esetben is, ha t. i. valamely tisztviselő visszaélne hivatalával, annak megboszulására (megfenyítésére) is elég mód nyújtott a törvény által, úgy másrésről a tárgyalt cél elérésére épen nem vezetőknek tetszván, azért mivel ha a házi pénztár költségeinek megkimélése tekintetéből rendszerint szolgabírák urak fenyítése alá tartozó kisebb vétkű külső raboknak büntetése bizonyos számú pálcza avagy korbács ütésekre határoztatik, előre el lehet látni, hogy a vétek különbsége miatt szolgabírák urak e büntetést épen a kiszabott számhoz nem alkalmaztathatván, a rosztevőket activitásukbeli összeszorítása miatt a vármegye fogházába küldeni kénytelenek lesznek, melyből hogy az adózó népre számos költség három, hosszas mutogatást nem kíván; ide járulván még az is, hogy hogy ha szolgabírák uraknak activitása ily nagyon összeszorittatik, az által a köznépben, a mely a dolgoknak valódi eredetét és célját átal nem látván, csak a következő mértékeli a dolgot, tisztviselői iránt könnyen bizalmatlanság támadhatván, annak következei kedvetlenséget okozhatnak; melynél fogva e részben követ uraknak az az utasítás adatik, hogy igyekezeteiket arra fordítsák, hogy ezen rendelés megváltoztatván, szolgabírák urak elegendő activitásukba visszatéssenek.»

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** törvényjavaslatot nyújtott be a képviselőháznak a bírói előképzés reformja tárgyában. A súlypont arra van helyezve, hogy a bíróságoknál a bíró-jelölt alapos kiképzést nyerjen a jogszolgáltatás minden ágában. A javaslatra visszatérünk.

— **A jogi oktatás reformja** alkalmából nálunk is különös érdeklődéssel bír a következő munka, mely a napokban jelent meg: Die französische Rechtsfakultäten im Rahmen der neueren Entwicklung des französischen Hochschulwesens. Von Leo von Savigny.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatáról** eddig megjelent irodalmat összeállította a Mühlbrecht-féle könyvkereskedés és egy jókora füzetben kiadta. Ezen speciális irodalom már maga egy jókora könyvtárt képez.

— **A föld kerekességének valamennyi csódtörvényeit** foglalta össze egy kötetben Alexander, berlini «Bücher Revisor.» Munkatársainak sorozata erősen nemzetközi jellegű. Ezek közül kiemeljük Lönholm (Tokio), Høhagen (Lambajequé), Molszer (Amsterdam), Götzinger (Basel), Novapowski (Varsó), Behrend (London), Braun (Brüssel), Maximo del Campo (Santiago), Dumreicher (Alexandria). A magyar csódtörvényt Vogel Péter budapesti ügyvéd ismerteti.

— **A Gerichtssaal** utolsó füzeté a következő tartalommal jelent meg: A külföldön elkövetett büntetteknek büntetése, dr. Fuld Lajos mainzi ügyvédől. Az új osztrák büntetőtörvényjavaslat a kihágásokról, Rosenberg krakói tanártól. Az eskürebocsátáshoz szükséges kor elérésének megállapításáról, Ditzgen beutheni bírótól. *A magyar büntetőtörvénykönyv módosításáról szóló novellának előadói tervezete*, dr. Gruber Lajos budapesti ügyvédől. A feltételes elítélés eredményei Angliában 1888—1890 ben, ugyanettől, és végül irodalmi hírek közöltek.

— **Párisban** egy *Chatté* nevű szobaleányt a gazdaszszonya bevádolta, hogy 5000 frank értékű ékszerét ellopta. A leány tagadott; a rendőri közeg azonban elhitette vele, hogy tagadása folytán sokkal súlyosabb büntetést fog kapni. A leány ezután vallott és elítélték. Pár nap múlva a gazdaszszony megtalálta az ékszert egy szekrényben. A leány most vádat emelt az asszony ellen, s a bíróság az asszonyt felmentette, mivel nem állapítható meg, hogy egész könnyelműen járt el feljelentésekor. A rendőri közeg azonban elbocsátották.

— **«Történelmi érték».** A pretium affectionale fogalmát eredeti módon generalizálta B. párisi gyémántkereskedő. B. ugyanis megvásárolta L. kisasszony keleti gyöngyökből álló kollierjét, a mely ékszerről a párisi társaság valóságos botránylegendákat tudott. Ezt az ékszert még a második császárság idejében vette meg L. kisasszony számára egyik igen előkelő tisztelője ötszázezer frankért. Akkortájt sokat is beszéltek a dologról. Most pedig, hogy B. gyémántügynöknek a nyakéket 181,000 frankért eladta, alig kötötték meg a felek a szerződést, ismét szárnyra kelt egy csomó história; a dologról beszéltek, s kiderült, hogy L. kisasszony az ő «történelmi» nyakék-jén már évekkel ezelőtt tuladott, a most eladott nyakék pedig pompás és értékes ugyan, de nem «történelmi». B. ur erre megtagadta a nyakék átvételét, s a szerződés szerü vételár kifizetését, mire a dolog a kereskedelmi bíróság elé került, az meg kimondta, hogy a B. ur tévedése nélkülözi az ügylet tárgyára vonatkozó tévedésnek azt a fokát, a mely a kötet megsemmisítéséig annyival inkább, miután a szerződésben nem volt szó a nyakék történetéről, s miután az a szerződés feltételeinek súly és minőség tekintetében úgy is megfelelt. Így B. ur pereszes lett, sőt ugyanőt még arra is kötelezte a bíróság, hogy L. kisasszonynak azért, mert a szerződés teljesítésének indokolatlan megtagadása által diskreditálta, 25,000 frank kártérítést fizessen. L. kisasszony 100,000-et kért. (§§.)

— **Olaszországban** legújabbban többrendbeli érdekes jogi mozzanatok merültek fel. A florenczi *jogász-kongresszus* többi közt a házassági elválás kérdésével foglalkozott. Nagy többsége az elválás szabadsága mellett nyilatkozott. Azonban a közvéleményben ezen törekvés nagyon platonikusnak jeleztetik. Nem mutatkozik az olasz népnél semmi hajlam a rokonzenv ezen jogi intézmény iránt. A miniszterium pedig épen határozott ellenese.

— **Loi Bérenger.** A feltételes ítéletekről szóló francia törvényről, mely a jelen év április havában lépett életbe, eddig tudunkkal már három kommentár jelent meg. Ezek: La loi Bérenger et ses applications. Par Jules Negre et Ferdinand Gary. Commentaire de la loi sur l'atténuation et l'aggravation des peines. Par Julien Bregeault. Ugyanazon címmel, par L. Mahoudeau.

A főlap évi tartalommutatóját előfizetőknek az ez évi utolsó számmal küldjük meg. A melléklet tartalommutatója januárban készül el.

Megjelent: A magyar törvénytár betűsoros tárgymutatója. Harmadik kötet. 1886—1890. Készítette Knorr Alajos. Ára 4 frt.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *címszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A pénzbüntetés átváltoztatása. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyet. rk. tanártól. — *Jogi irodalom*: Introduction au droit international privé, par Armand Lainé. Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-várad. jogakadémiai igazgatótól. — A védjegyek oltalmáról szóló törvény magyarázata. Irta dr. Neuman Ármán. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle*: A végrehajtási árverésen megvett ingatlannak birtokába helyezés. (A debreczeni kir. ítélő tábla 1. számú elvi jelentőségű határozata). Dr. IMLING KONRÁD kir. curiai bírótól. — A büntetőbírói kimutatásokról. K. NAGY SÁNDOR nagyvárad. kir. törvényszéki bírótól. — A gyámságról és gondnokságról szóló 1877: XX. tcz. 113. §-ának 5. pontjához. Dr. ADMETO GÉZÁ-tól. — Különfélék. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

A pénzbüntetés átváltoztatása.

A pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetéssé átváltoztatására nézve a Btk.-ben és a Kbt.-ben eltérő rendszerek vannak megállapítva.

A Btk. 53. §-ának 1. pontja szerint «egy forinttól tíz forintig terjedő összeg helyett egy nap számítható»; itt tehát teljesen a bíróság belátására van bízva, hogy az 1—10 forintnyi pénzürték között milyen kulcsot vegyen az átváltoztatás alapjául.

A Kbt. 22. §-ában pedig a 10 forint mint adott mennyiség állapittatik meg átváltoztatási kulcsként és ettől a bíróság nem térhet el. A Kbt. 22. §-a ugyanis határozottan kimondja, hogy «két forinttól tíz forintig egy napi, azon felül pedig minden 10 forintig terjedő összeg helyett egy-egy napi elzárás állapítandó meg.»

A két átváltoztatás közt az előbbi tartom a helyesebbnek, vagyis inkább a helyest megközelítőnek, mivel a Btk. 53. §-a az egyéniesítésnek — rendszerint legalább — kellő tért ad. Kíváncos volna ugyan, hogy a felső határvonal 10 frtnál jóval magasabb legyen, de ily messzemenő kérdéssel ezuttal nem foglalkozom. A legkevesebb, a mi követelhető, az, hogy a két kodex átváltoztatási kulcsa a Btk. 53. §-a alapján egyenlővé tétessék.

Ezzel azonban a jelen átváltoztatási gyakorlat hiányain segítve még nem lesz. A bíróságok ugyanis, habár a Btk. 53. §-a megengedi az átváltoztatásnál az individualisatiót, vagyis az elítélt vagyoni és kereseti viszonyainak figyelembe vételét, az átváltoztatási kulcsnak esetről-esetre való megállapításánál mégis egy bizonyos szűkebb körben mozognak. A rendes átváltoztatási kulcs 5 frt, itt-ott 10 frt. Már pedig azon egyén, a ki pl. napszámban dolgozik, vagy a ki körülbelül annyit vagy nem sokkal többet keres, mint egy napszámos, valóságos dilemmába kerül, midőn a bíróság úgy állítja eléje a kérdést, hogy 5 forintot egy nap alatt leülhet, vagyis az

5 forintot egy napi henyéléssel megválthatja. Ilykép a bírói ítélet valósággal odatereli az elítéltet, hogy a reá rótt pénzbüntetést ne fizesse le, hanem szabadságvesztés-büntetésben állja ki. A helyett, hogy a bíróságok arra törekednének, hogy minél kevesebb olyan ember legyen az államban, a ki bűncselekmény elkövetéseért be volt zárva, úgy állítják oda az elítélt elé a kérdést, hogy minél több ember határozza el magát arra, hogy nem fizeti ki a pénzbüntetést. Némely bírósági tagok nem áttallják rábeszélni az elítéltet, hogy az alternative kiszabott két büntetési nem közül a másodikat válassza. Magam is hallottam, mikor a bíró azzal biztatta a habozót, hogy az a pár nap «ott benn» beszélgetések közt oly gyorsan eltelik, hogy az ember észre se veszi.

Igen nagy erkölcsi erővel kell bírnia az elítéltnek, hogy ily körülmények közt a lefizetést válassza.

Ha még részletfizetéseket engednének s figyelmeztetnék az elítéltet, hogy joga van a pénzbüntetést részletekben törleszteni, talán itt-ott képes volna megküzdeni a nehézségekkel. De a résztörlesztések ellen az illető közegeknél igen nagy az ellenszenv, talán mivel sok kicsinyes kezeléssel jár.

A dilemmának olyatén felállítása odavitt, hogy — mint egy tüzetes kifejtésben nem rég olvastam,¹ — nálunk évenként körülbelül 50,000 ember állja ki a reá kiszabott pénzbüntetést szabadságvesztés-büntetésben, vagyis hogy a pénzbüntetés teljesen denaturalisáltatott s ezzel a törvényhozó szándéka ki van játszva.

Minthogy azonban az átváltoztatási kulcs alábbszállításával az átváltoztatás esetén a büntetés súlyosodnék, a kulcs alábbszállításával kell járnia annak is, hogy a pénzbüntetés az eddiginél kisebb összegben állapittassék meg. Jelenleg a napszámosra kiszabatik 10—20 forint. De ha figyelembe vennék kereseti viszonyait, nem volna szabad ily esetben 2—3 frtnál többet megállapítani. S ha ily kisebb összeg kiszabásánál alacsony átváltoztatási kulcs vétetik alapul — pl. 3 frtért két vagy három nap — akkor ő meg fog küzdeni a pénzbüntetés lefizethetéseinek nehézségeivel és kikerüli, hogy egy bagatell-dolog miatt elzárattván, ezzel bizonyos mérvben az erkölcsi és társadalmi diffamatio következményeinek kitévessék.

Külföldön a vagyontalanokra sokkal kisebb összegekben szabják ki a pénzbüntetést. Nem ritkaság a 2—3 forint értékűre szóló ítélet, — a mi nálunk alig fordul elő. Az osztrák büntető-törvénykönyvi javaslat már tartalmaz is oly utasítást, hogy a bíróság a pénzbüntetés megállapításánál az elítélt vagyoni és kereseti viszonyait figyelembe tartozik venni.

Ugy a mint ma ezen ügyek nálunk kezeltetnek, a bíró azon nyomasztó tudattal kénytelen munkáját végezni, hogy ő nem gyógyít, hanem akaratlanul sebeket okoz az államtesten. Elősegíti ugyanis a társadalomellenes elemek erősödését azzal, hogy új és új adeptusokat visz közéjük a fogházba és alkalmat ad nekik tanításaiknak mind szélesebb körökben való terjesztésére.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

¹ L. Waldhauser István: A pénzbüntetés átváltoztatása. Jogi Szemle. 1891. 20. sz.

Jogirodalom.

Introduction au droit international privé, par Armand Lainé. Tome I. Paris.

A nemzetközi magánjog ma már önálló ágává fejlődött a jog- és államtudományoknak. Legsorgalmasabb művelői a francziák. Egyetemes jellegénél fogva azonban minden polgárosult nemzet figyelmét hívja fel magára. Nálunk is már a legközelebbi újjászervezendő elméleti jogi államvizsgálat tárgyai közé van felvéve, jóllehet egyetlen irodalmi termékünk sincs, mely ezt a disciplinát fejtegetné. Honnan s miből készüljenek tehát a jelöltek? de honnan vegyük ennek a tárgynak a censoredait is, ha nincs alkalmas kézikönyvünk sem?

A fentebbi mű szerzője a nemzetközi magánjogot akként definiálja, hogy alatta «azt a jogot kell érteni, mely ama nemzet megállapítása után, melyhez a személyek számíthatók, az egyes államok egymáshoz való viszonyát alattvalóik jogi állása, bírói ítéleteik és hatósági intézkedéseik joghatálya, végre és főleg ellentétes törvényes határozásaiak mi módoni kiegyenlítése tekintetében meghatározza».

Ezen definitio kissé zavaros, mert előre kiveszi belőle a nemzetiségi elvet s egymás mellé állít olyan dolgokat, melyek nem állíthatók egymás mellé, mert részben különböző felosztáson alapulnak.

A nemzetközi magánjog megalkotását a különböző államok törvényhozásának eltérése teszi szükségessé, mert ha mindenütt egyforma törvények uralkodnának, fel sem merülhetne ama kérdés, hogy melyik állam joga alkalmaztassék; a törvényhozások eltérése tehát *alapja* a nemzetközi magánjog megalkotásának.

Ámde avval a kérdéssel, hogy melyik állam joga alkalmaztassék, mindenütt találkozunk, a hol valamely jogviszonynak egyik eleme a külföldre tartozik, akár mivel külföldiek-ről, akár mivel a jogügyletnek külföldön való megkötéséről, avagy teljesítéséről, akár mivel külföldi ítéletről avagy külföldi hatósági intézkedésről van szó.

Azért a nemzetközi magánjog definitiójánál lehet ugyan vagy a különböző államok *törvényeiből*, vagy a nemzetközi forgalom *jogviszonyaiból* kiindulni, de nem szabad őket egymással összezavarni.

A nemzetközi magánjog jellemzését illetőleg szerző így nyilatkozik (43. l.): «szóval, ha a törvények között fenforgó ellentétes kiegyenlítésére szolgáló rendszerek ép oly számosság, mint magok a kiegyenlítendő törvényhozások, a miből következik, hogy a nemzetközi magánjog tételes jogként tekintve sokféle és különböző, azért ezen jog elméleti szempontból mégis ép úgy egységes és egyetemes jognak a jellegét viseli, mint a nemzetközi államjog. Azonban még csak tegnapi születésű és azért fejletlen. Még a tételes rendszerek is, melyek koruk daczára rosszul fejlődtek, minden oldalról átalakulást tapasztalnak. Az eszmék tusájában minden mozgásnak indult; régóta követett szabályok eltöröltetnek és új alapelvek jutnak érvényre. Ha idáig bizonyos számú okok különbséget idéztek elő, ezek az okok lassankint eltűnnek és más okok egységet fognak létesíteni: így a nemzetek általánosan érzett szükséglete, hogy nemzetközi viszonyaik szabályozásánál határozott és mindenütt egyforma jogelvekre számíthassanak, az idő hatalma, a törvényhozások egymáshoz való közeledése, az eszmék szüntelen és általános kicserélése. Ezekből fog az a közös elmélet fakadni, melyet a törvényhozók törvényeikben, az államférfiak nemzetközi szerződéseikben követni fognak».

A nemzetközi jog történelmi fejlődése a statutumok elméletére vezet vissza. Laine megkülönbözteti az olasz, a francia és a németalföldi elméletet. Az olasz, mint legrégibb elmélet, valamint ennek hármass felosztása (statuta personalia, realia, mixta) keletkezése felől szétágazók a vélemények.

Lainé (Laurenttól eltérőleg) a személyi statutumokat a római jogra és a méltányosságra, a dologi statutumokat a hűbéri jogra vezeti vissza s ekképen mintegy természetes fokozatot nyer a statutumok elméletének általános kifejlődéséhez.

A római jog mindig türelmet tanusított idegen jogszabályokkal szemben, de a nemzetközi jogforgalom szabályozásával nem törődött. Ebben a részben a rómaiak inkább türtek, de nem alkudoztak; s ha elvétve történtek is alkudozások, ezeket állami ténykedésnek tekintették, mely a jogelméletet legkevésbé sem befolyásolta. Csak a népvándorlással keletkezett annak a szüksége, hogy több nép jog között kellett kiegyenlítést keresni. De a jogtudomány kezdetben még római volt s ezt a tárgyat lényegileg a hasznosság (utilitas) szempontjából fogta fel és a corpus juris egyes határozmányainak analogiája alapján döntötte el; így keletkezett merőben racionális módon és nem miként Laurent véli, a germán népjogokra való tekintettel ama hármass felosztás, melyre nézve Bartolus fejtegetései valának irányadók.¹

Midőn később a germán népek és a hűbéri intézmények uralma gyökeret vert, egy ennek megfelelő jogi felfogás fejlődött, mely egyoldalú, előítéletes, de magába zárt volt; ez a dologi statutumok uralma, d'Argentré francia elmélete.

Szerzőnk szerint (270. s. k. II.) az olasz elméletnek eltűnését és a francia elméletnek felülkerekedését a szokásjog hűbéri souverainetása, a jognak terület szerinti szigorú és abszolút elkülönítése idézte elő. Még ma is, miként a középkorban, a törvény sonverain és területi abban az értelemben, hogy nincs olyan hatalom, mely annak uralmát területének határai között korlátozná, területén kívül pedig biztosítaná. De a törvény mai souverainetása legalább benn az államban meghajol az ész előtt, az ész pedig bizonyos viszonyok között a törvénynek az államon kívül is bizonyos fogamatot és elismerést szerez, holott a középkorban nem létezett semmiféle elismert erkölcsi tekintély, mely a szokásjog alkalmazására ilyen befolyást gyakorolt volna, hanem a helyi törvény a maga területén minden, a maga területén kívül semmi sem volt.

Ez az alapeszme, melyet Lainé azon korbéli híres írók nyilatkozataival támogat, legjellemzőbb kifejezésre jutott amaz elvben, mely a reformatio korában a vallási mozgalmak vezérelvét képezte: cuius regio, illius religio. Ha már a törvény területén belül a lelkiismeretet is lefoglalták, mennyivel inkább tették ezt a külső cselekvésmóddal!

A francia elmélet, mely a dologi statutumok uralmát hirdette, csak lassankint fejlődött az olaszból. Guy Coquille a római jogtól csak a közönséges jog jellegét vitatta el. «Reánk nézve — így szól francia jogi institutioiban — a római jog csak észjog; a szokásjogot méltányos magyarázattal lehet és kell is felfogni és kibővíteni.» D'Argentré «De statutis personalibus et realibus» című értekezésében azokat a végtelen vitákat, melyek a Bartolus-féle formula alkalmazásából eredtek «unde fit, ut incerti magistri incertiores lectores dimittant», egyszerűen ketté vágta és kijelentette, hogy 1. a törvények rendesen abszolút érvényűek és bizonyos területre szorítvák, 2. kivételesen némely törvények relativ érvényűek és területhez kötve nincsenek, azaz egyes személyekhez tapadnak, de ezeket a személyeket saját államuk területén kívül is megilletik. Ujabban tudvalevőleg Wächter is hasonló értelemben nyilatkozott.

Relativ érvényűek d'Argentré szerint a személyek (állásuk és jogképességük) és az ingó dolgok fölött intézkedő törvények. Ebben a pontban tehát nem igen tér el az olasz iskolától, elméletének sajátága és befolyása abban áll, hogy szerinte a dologi statutumok a szabályt képzik, melyek alá a dispositions mixtes-t, sőt a személyes képességre vonatkozó

¹ Lainé a «lex cunctos populos»-hoz irt commentárjának rövid kivonatát közli, de megjegyzi egyszersmind, hogy ő ezt az elméletet sem meg nem alapította, sem eltérő felfogásával általános visszhangra nem talált s többeket nevez meg elődjei és utódjaiként.

határozmányokat is helyezi, ha ezek nem általános természetűek, hanem csak egyes pontra vonatkoznak (pl. a nő, vagy az örökhatályú gyilkosának öröklési képessége).

D'Argentré elmélete Franciaországban a Code civil létrejöttéig uralkodott, s Németalföldön, valamint Németországon is követőkre talált. A németek közül Lainé a XVI. századból Gaillt és Mynsingert, a XVII. századból Meviust, Lantesbachot és Hertiuszt sorolja követőihez. Különös elismeréssel említi Burgundust (403. l.), ki a francia rendszer helyes alapelvét kellően fölismerte: «Bona homini sanguis et anima sunt, quæ si non habet, tamquam mortuus inter vivos ambulat. Bona personam non sequuntur, sed personas ipsas ad se trahunt.»

A XVIII. században a dologi statutumok eme szigorával felhagynak. Froland, Boulenois és Bouhier, ezen elmélet utolsó jelentékeny képviselői, lassankint visszatérnek az olasz iskola elméletének elfogulatlanabb bírálatához s már az ujonnan keletkező németalföldi iskola befolyása alatt állanak, mely azt tanítja, hogy az államok törvényeik összeütközése tekintetében egymással szemben mire sincsenek ugyan kötelezve, hogy azonban saját érdekük követeli, hogy törvényeik alkalmazását illetőleg egymásnak kölcsönös engedményeket tegyenek, ez a nemzetközi előzékenység elve (courtoisie internationale).

A törvények souverain függetlensége, mérsékelve a nemzetközi előzékenység által, a statutumok elméletének harmadik (németalföldi) formulája. Erről szerző művének második kötetében fog szólni.

Valóban kíváncsi volna, ha a m. t. Akadémia (mert csak ő tehetné) ezt a nagybecsű munkát magyarra lefordíthatná s evvel hazai íróinkat a jogirodalom ezen ágának művelésére is serkentené.

Dr. BOZÓKY ALAJOS.

A védjegyek oltalmáról szóló törvény magyarázata. (Irta dr. Neumann Ármin ügyvéd, egyetemi rk. tanár.)

Dr. Neumann Ármin tollából, kinek a kereskedelmi jogi szakirodalom már több jeles munkát köszönhet, e cím alatt egy önálló tanulmány jelent meg, mely elég figyelemre méltó arra nézve, hogy azt bővebben méltassuk. A modern iparszorgalom, mely már nem elégszik meg közhasználati tárgyak előállításával, hanem a villanyosság és egyéb természeti erők értékesítése iránti törekvésében mindig új és új felfedezésekre jut, melyek az ipari haladás jelentőségteljes vívmányait jelzik, ma már a jogi tekintetben is sokkal hathatósabb és sokkal nyomósabb védelemre szorult, mint annak előtte, midőn az iparos tevékenysége arra szorítkozott, hogy a használatban levő cikkek előállításában a tökély lehető fokát elérje. Ma ellenben az iparos gondolkodását azon gazdasági forrongás közepette, melyet az új természeti erőknek a termelés minden ágában való érvényesítése előidézett, az a cél hatja át, hogy ezen erőknek új érvényesülési módját kieszelve, s ez az oka, hogy mindazon törvényes intézkedések, melyek az iparos részére kizárólagosságot és cikkek számára illetéktelen utánzások ellenében a szükséges oltalmat biztosítják, napjainkban oly fokban vétetnek igénybe, mint soha azelőtt.

Midőn szerző az áruvédjegyek oltalmáról szóló törvény magyarázatát közzé tette, jó szolgálatot tett az ügynek, kivált a mi sajátságos viszonyaink közt, midőn a közigazgatási és igazságszolgáltatási hatáskörök még mindig fenálló zürzavaros összevegyülése azt eredményezi, hogy sok száz aprólékos közigazgatási gondokkal eltöltött hatóságok határoznak ezen úgy magán- mint büntetőjogi szempontból éles jogászai distinctiót és judiciumot igénylő ügyekben. Egy oly mű tehát, mely az ezen ügyekben ítélni hivatott hatóságoknak a védjegyjogi törvény határozatait könnyen megérthetővé teszi és felfogásukhoz közelebb hozza, valódi szükségletet elégít ki.

Szerző ezen művecskéjében is bizonyosságot adja, hogy a tárgyat teljesen uralja és ha benne a német szakirodalom

eredményei tulnyomóan érvényre jutnak, ezt nem gáncsként hozzuk fel, mert a szerző valóban nem tehetett jobbat, mint hogy az amugy is a német joghoz csatlakozó kereskedelmi törvényhozásnak ezen új alkotásánál is az eredeti kutforrásra nyult vissza; azért ujat művétől nem vártunk, a minthogy ujat nem is kapunk, és őszintén szólva, miután ez nem régi jogforrásainkban gyökeredző alkotás, hanem mint fentebb említettük, a modern jog egyik fejleménye, jobb is volt a régi jót egy natáni eredetiségi viszketegből fakadó új rossz helyett értékesíteni. A mű világos és könnyű áttekintést nyújt az egész tárgyalt anyag felett, és azáltal is hasznos kézikönyvvé igyekszik válni, hogy a lényeges intézkedéseket egymással való összehasonlításokban tünteti fel. A mellett a függelékben a nemzetközi szerződéseket is ismerteti, a melyek ekként az olvasó előtt a nemzetközi és hazai jog közti érintkezési pontokat feltárják.

Alakilag hibáztatjuk, hogy miként az a mű czimlapjából kitűnik, a szerző ezen dolgozata «A kereskedelmi törvény magyarázata» című, sajtó alatt levő munkájából külön lenyomatként jelenik meg, holott mi valóban nem tudjuk, hogy mit keres ezen speciális törvény keresk. törvényünk kommentárjában, mely rendeltetésénél fogva is csak annak magyarázatára van hivatva, a mi a törvénykönyvben foglaltatik. Hogy a védjegyjogi törvény az ipar és keresk. törvényhozásunk egy részét képezi, ez ugyan kétségtelen, de ha a kereskedelmi törvényhozás egész nagy birodalmát bele akarjuk gyömöszölni a kereskedelmi jogot magában foglaló törvénykönyvbe, akkor a szerző ugyanazzal a joggal, az iparszabaddalmi és hasontermészetű összes törvényes rendszabályokat tárgyalhatná és keresk. törvény keretében, a mi által annak az elmélet által megvont korlátai szétrepesztetnének.

Dr. HERZ BERTALAN.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

A végrehajtási árverésen megvett ingatlannak birtokába helyezés.¹

Miután az egyébként igen ügyesen csoportosított indokok egyike sem állja ki a bírálatot, a végrehajtási törvény 180. §-ának *semmi bontó feltételhez sem kötött* ama szabályával szemben, mely szerint a vevő kíváncsára az ő birtokba-helyezése bírői kiküldött által eszközöltetik, a kir. ítélő táblai határozat szerény véleményem szerint a törvénynek meg nem felel.

E mellett néhány gyakorlati példán meg fogom mutatni, hogy a határozat olyan konsequentciákra vezet, melyeknek beálltát lehetetlen, hogy a kir. ítélő tábla kívánta volna a határozat hozatalánál.

Az egy árverésen azonos feltételek mellett eladott két telekkönyvi birtoktest mindegyikét más személy veszi meg. Az egyik vevő a bánatpénzen kívül mit sem fizet, az első részletfizetést sem teljesíti; az újabb árverést azonban ellene egyelőre senki sem kéri. A másik vevő be sem várva a fizetési határidőket, a vételárt előre egészen lefizeti, a minél fogva, miután az árverés jogerőre emelkedett, a megvett ingatlannak tulajdonjoga az ő nevére bekebleztetik. Most mind a két vevő birtokba-helyezést kér; a minek folytán a telekkönyvi hatóság az első vevőt brevi manu a birtokba helyezi, annak daczára, hogy az az árverési feltételeknek eleget nem tett és eleget tenni talán egyáltalában nem fog, a másik vevő kérelmét pedig elutasítja és őt a per útjára utalja, daczára annak, hogy ezt a vevőt az árverési feltételekből többé semmi kötelezettség sem terheli és mellette nem csupán a jogerejű árverés ténye, hanem a telekkönyvileg bekeblezett tulajdonjog is harcol!

¹ Befelező közlemény. — Az előbbi közl. l. a múlt heti számban.

Másik példa: Rétbirtok télnek idején árvereztetik. A vevő a végrehajtást szenvedő részéről a birtokbavételre vonatkozólag semmi ellenzést sem tapasztalván, birtokbahelyezést nem kér, a vételárreszleteket teljesíti és a nyári időszak beálltáig a végrehajtási törvény 182. §-ánál fogva telekkönyvi tulajdonossá lesz. A mikor azonban kaszálni akarja a rétet, azt tapasztalja, hogy a végrehajtást szenvedő őt ebben a munkában megelőzte. Birtokbahelyezést kér tehát, de mint már telekkönyvi tulajdonos elutasítatik. Miért nem kérte a birtokbahelyezést, a mikor az árverési feltételeknek még eleget nem tett, és a mikor bírói kiküldött által való birtokbahelyezésre még semmi szüksége, semmi oka sem volt?

Harmadik példa: Az elárverezett ingatlanra harmadik személy javára első helyen hasznélvezeti jog van bekeblezve; a minél fogva az árverési feltételek a 163. §-hoz képest azt tartalmazzák, hogy a vevő csak a hasznélvezeti jog megszűnte után lép a megvett ingatlan birtokába. A vevő a vételárt teljesen megfizeti a hasznélvező életében, telekkönyvi tulajdonossá válik és miután a hasznélvező meghalt, birtokbahelyezést kér. A bíróság a kérelmet ismét elutasítja, mert a vevő már telekkönyvi tulajdonos. Mintha csak azt felelné a telekkönyvi hatóság a vevőnek: Miután az árveréskor vállalt kötelezettségeidet pontosan teljesítetted és ennél fogva a megvett ingatlan tulajdonosa lettél, a birtokba nem helyezhetlek, meg kell elégedned a tulajdonnal birtok nélkül, vagy per utján kell kivívnod az ingatlan birtokát. Másként állana a dolog, ha az árverési feltételek ellenére nem fizettél, ha kötelezettségeidnek eleget nem tettél és ha melletted az árverés tényén kívül mi sem harcolna. Ez esetben igenis bírói segítyemet nyújtottam volna a birtoknak a legrövidebb uton való elnyerésére. Így azonban magadnak tulajdonítsd a kötelezettség teljesítésének káros következményeit!

Több hasonló példát tudnék még felhozni; de azok, a melyeket felhoztam, eléggé illusztrálják a kir. ítélő táblai határozat visszasz. konsequentiait. Ezért befejezésül még csak azt fogom kimutatni, hogy a legnevezetesebb külföldi törvények és az újabb javaslatok minő álláspontot foglalnak a szóban forgó kérdésre nézve.

A franczia *Code de procédure civile* szerint a jogerejű árverésen történt leütésre vonatkozólag ítélet hozatik, a mely a végrehajtást szenvedőnek — tekintet nélkül az árverés óta lefolyt időre és az azóta az elárverezett ingatlan tulajdona tekintetében közbejött változásokra — megparancsolja, hogy a birtoklással, szükség esetén karhatalom alkalmazásának terhe alatt, hagyjon fel.¹

Az olasz *Codice di procedura civile* hasonló értelemben intézkedik.²

Az osztrák *perrendtartási javaslat* megengedi az árverési vevőnek, hogy az árverés jogerőre emelkedése után és a mikor újabb árverésnek utóajánlat folytán való elrendelése már ki van zárva, a végrehajtási bíróságnál kérhesse a birtokbavezetést, a mennyiben igazolja, hogy az árverési feltételek szerint vállalt kötelezettségek teljesítésében őt késedelem nem terheli. A megvett ingatlan a tulajdonjog bekeblezését a telekkönyvi hatóságnál kérheti a vevő a végrehajtási bíróság által az árverési feltételek teljesítése után kiállított beszavatolási okirat alapján.³ A birtokbahelyezés és a tulajdonjog beke-

lezése tehát összefüggésben nem áll, fel nem tételezi egymást, ki nem zárja egymást és más-más bírósághoz tartozó két cselekményt képez.

A német *birodalmi javaslat* szerint a leütés fölött a végrehajtási bíróság határoz és az ebbeli határozat alapján a birtokos vagy a birláló ellen az ingatlan átadására irányzott végrehajtásnak van helye. A tulajdonjog bekeblezése iránt a végrehajtási bíróság a telekkönyvi hatóságot megkeresi, mikor a vételár megfizettetett és felosztatott. A birtokbahelyezés itt is teljesen független a tulajdonjog bekeblezésétől, és a vevő a végett végrehajtást kérhet a leütési határozat alapján bármikor, tehát akkor is, a mikor tulajdonosként telekkönyvileg már be van keblezve.⁴

A bajor törvény értelmében az árverési jegyzőkönyvnek egyik részét képezi az a bírói parancs, hogy az ingatlan a vevőnek birtokába bocsáttassék. A jegyzőkönyvről végrehajtható kiadványt lehet kiállítani, és ennek alapján a birtokbavétel iránt végrehajtást lehet foganatosítani, minden tekintet nélkül a tulajdonjognak már megtörtént vagy még meg nem történt bekeblezésére.⁵

Legérdekesebbek azonban a mi szempontunkból a porosz és a szászországi törvények határozmányai. Mind a kettőnek értelmében az árverési vevő csak akkor követelheti a megvett ingatlan birtokába való bírói behelyezését, a mikor az árverési feltételeknek eleget tett, és a mikor ebből folyólag a tulajdonjog az ő javára telekkönyvileg bejegyeztetik.⁶

Tehát éppen ellenkezően a mi ítélőtáblai határozatunkkal. Ennek értelmében a vevőt többé nem lehet a birtokba helyezni, a mikor az árverési feltételeknek eleget tett és ennek következtében a tulajdonjog az ő javára telekkönyvileg bekebleztetett — az említett törvények szerint pedig a vevő csak akkor tarthat igényt a birtokbahelyezésre, a mikor az árverésnél vállalt kötelezettségek teljesítése alapján tulajdonjoga telekkönyvileg bekebleztetett.

A mondottaknál fogva fölötte kívánatos volna, hogy

säumig ist.» 912. §. «Wenn der Ersteher alle ihm obliegenden Verpflichtungen erfüllt oder die Zustimmung aller Beteiligten zur Erlangung der Einantwortungsurkunde erhalten hat, so kann er bei dem Executionsgerichte die Ausfertigung dieser Urkunde begehren, und auf Grund derselben die Eintragung des Eigenthumsrechtes . . . erwirken.»

¹ 143. §. «Aus dem Beschlusse, durch welchen der Zuschlag ertheilt ist, findet gegen den Besitzer oder Inhaber des Grundstückes . . . die Zwangsvollstreckung auf Räumung und Herausgabe statt». 172. §. «Nach Ausführung des Theilungsplanes hat das Gericht das Grundbuchsamt zu ersuchen, den Ersteher als Eigenthümer einzutragen.»

² Die Zwangsvollstreckung in das unbewegliche Vermögen wegen Geldforderungen (1879. febr. 23-iki törv.) 78. §. «Das Versteigerungsprotokoll hat zu enthalten . . . 8. den Befehl an den Schuldner oder Drittbesitzer, dem Ansteigerer den Besitz des zugeschlagenen Gegenstandes bei Vermeidung der Zwangsunweisung zu räumen». 79. §. «Von dem im Versteigerungsprotokoll enthaltenen Räumungsbefehl kann vollstreckbare Ausfertigung ertheilt werden». 94. §. «Sind von dem Ansteigerer die bei der Versteigerung übernommenen Verbindlichkeiten vollständig erfüllt, so hat das Vollstreckungsgericht . . . dem Rentamte zum Behufe der Besitzumschreibung von dem Zuschlage Kenntniss zu geben».

³ Die Zwangsvollstreckung in das unbewegliche Vermögen (porosz törv. 1883. júl. 13-ról) 98. §. «Der Ersteher kann die Uebergabe des Grundstückes erst nach Berichtigung des Kaufgeldes fordern. Bis dahin ist das Grundstück . . . in gerichtliche Verwaltung zu nehmen.» 97. §. «Die Eintragung des Ersterhers im Grundbuche erfolgt nur auf Ersuchen des Vollstreckungsgerichtes nach Maassgabe des §. 124.» — 124. §. «Nach Ausführung des Theilungsplanes ersucht das Gericht den Grundbuchsrichter unter Vorlegung einer Ausfertigung des über die Vertheilung des Kaufgeldes aufgenommenen Protokolls und des Zuschlagsurtheils um 1. die Eintragung des Ersterhers als Eigenthümers . . . 4. die Eintragung des etwa rückständigen Kaufgeldes».

Még határozottabban a szászországi: Gesetz, betreffend die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung unbeweglicher Sachen (1884. aug. 15-iki törv.) 176. §. «Die Uebergabe des Grundstückes an den Ersteher erfolgt nach dessen Eintragung im Grundbuch durch Zustellung des Beschlusses an den Schuldner, dass dem Ersteher die Besitzergreifung gestattet sei.»

¹ Art. 712. «Le jugement d'adjudication . . . sera revêtu de l'intitulé des jugements et du mandement qui les termine, avec injonction à la partie saisie de délaisser la possession aussitôt après la signification du jugement, sous peine d'y être contrainte même par corps».

² Art. 685. «La sentenza di vendita consiste . . . nella dichiarazione di chi resta compratore; . . . nell' ordine al debitore o sequestatorio di rilasciare il possesso dei beni a favore dello stesso compratore».

³ 910. §. «Nach Eintritt der Rechtskraft des Zuschlages kann der Ersteher die Einweisung in den Besitz bei dem Executionsgerichte erwirken, wenn die Anordnung einer neuerlichen Feilbietungstagfahrt wegen Ueberbotes ausgeschlossen ist, und wenn der Ersteher darthut, dass er mit der Erfüllung der ihm obliegenden Verpflichtungen nicht

más kir. ítélőtábla a szóban forgó kérdésre nézve a debreczeni kir. ítélőtáblával ellentétesen határozzon és hogy ennek folytán az 1891. évi 4214. számú igazságügyminiszteri rendelet 12. §-ához képest a kir. Curia alkalmat nyerjen a kérdést véglegesen — és felteszem, a bírálathoz alá vett táblai határozattól eltérően — eldönthetni.

Ha ez nem történik, ha a többi kir. ítélőtábla is a debreczeni kir. ítélőtábla nézetét vallja: akkor bírósági gyakorlatunkban egygyel több a téves megállapodás.

Dr. IMLING KONRÁD.

A büntetőbírói kimutatásokról.

Alig néhány nap választ el azon időtől, midőn a *bírói ügyviteli szabályoknak* az a része is teljes érvényre emelkedik, a mely a kimutatások vezetéséről és készítéséről intézkedik.

Ugyanis a bírói ügyviteli szabályok 376. §-ában az van kimondva, hogy «a mennyiben a jelen ügyviteli szabályok hatálybaléptekor bármely bíróságnál a *kezelési könyvek* az ezen szabályokban megállapított módozatoktól eltérően vezetnek már: a vezetés e módja ideiglenesen fentartandó és az illető könyvek vezetésére az ezennel megállapított szabályok csak az 1892. évi január hó 1-től beiktatott ügydarabok tekintetében követendők».

Ezen rendelkezés kétségtől vonatkozik a bírói kimutatásokra s így a büntetőbírói kimutatásokra is.

A bírói ügyviteli szabályoknak a kimutatásokra vonatkozó 103. §-a az ügyforgalmi és tevékenységi kimutatások alapjául szolgáló jegyzékek vezetéséről rendeli:

«A bíróság főnökének *feladatában áll* intézkedni az iránt, hogy a bíróság személyzetének mindazon tagjai, a kik a *kimutatásban feltüntetendő cselekményeket végeznek, a minták rovatainak megfelelő jegyzékekbe már az év folyamán* is lehetőleg esetről-esetre *vezessék be a kimutatandó adatokat*, úgy hogy az év végén a kimutatások ezen adatok *összegezése* által legye- nek elkészíthetők.»

Ugyanezen 103. §. felsorolja, hogy melyek azon kimutatási minták, melyek szerint egyik vagy másik bíróságnál a kimutatások vezetendők. Így a kir. törvényszékeknél vezetendő kimutatások közé tartozónak mondja ki a XI. számú mintát is, mely a bünvádi ügyekről s azok elintézési módjáról szól.

Ezen XI. számú minta 1—38. rovat alatt kimutatja a bünyügyi vizsgálat, bünvádi per, járásbíróiságtól felebb vitt bünvádi és egyéb ügyek, végül a felebbviteli ügyek elintézése módját.

Eddig rendszerint három külön jegyzék vezetett: egy a járásbíróiságtól felebb vitt ügyekről, egy kizárólag az ítéletekről s a harmadik az összes egyéb ügyekről. Most ezen három jegyzék a XI. számú mintában egyesítve van, csak hogy sokkal helyesebben és szabatosabban, ámbár a rovatok lényegileg ugyanazok. Ezen minta szerint most már együtt lesz a büntetőbírói tevékenység kimutatása, világosabb és könnyebb lesz az áttekintés.

Némelyek kérdésbe teszik, hogy ezen XI. számú minta szerinti jegyzéket kell-e vezetni a büntető *bírónak*, vagy nem?

Én még kérdésesnek sem tartom, annyira világos az ügyv. szab. 103. §-ának azon rendelkezése, hogy a kik a kimutatásban feltüntetendő cselekményeket végeznek, a *minták rovatainak megfelelő jegyzéket tartoznak vezetni*. A XI. számú minta *összes rovatainak* cselekményeit a büntetőbírák végzik s így *minden rovatot nekik kell kitölteni*.

De nem is lehet másként.

Némelyek azt mondják, hogy a bírák csupán a XVIII. számú minta szerinti előadói könyvet tartoznak vezetni. Igen, de ez tulajdonképen csak azt tünteti fel, hogy az ügy ülésben vagy ülésen kívül intéztetett el. Hogyap volna lehetséges aztán ebből a kimutatást összeállítani.

Ki vezetné akkor a XI. számú mintának megfelelő kimutatás alapjául szolgáló jegyzéket? A tanácselnök, a kihez kiadmányozás, illetve helybenhagyás végett mennek az ügyek? Vagy egy erre külön megbízott személy? És ha igen: az előadó intézkedése előtt, vagy az után.

Valóban nem lenne irigylendő munkájuk, míg az előadó, a ki az ügyben ugyis intézkedik, egyetlen szám beírásával az ügy kiadása előtt minden nehézség nélkül kitöltheti a rovatot.

Nem kell tehát, hogy ugyanazon okból ketten tanulmányozzák az ügyet.

Még valamit.

Ezen jegyzékek helyességéért az előadó felelős, éppen úgy, mint a kimutatásokért az elnök. Ezen felelősséget csak a saját cselekményeként vállalhatja el.

A rovatok száma kétségtelenül sok, de egy sem felesleges, mert csak így lehet tiszta képet állítani össze a bünvádi ügyekről és azok elintézési módjáról, azért a rovatoknak lelkiismeretes és pontos vezetése igazságügyi követelmény, tehát az igazságügy szolgálatában állóknak *kötelessége*.

A rovatok kitöltésénél leghelyesebb az érkezés, vagy elintézés dátumát írni be, mert ez által sok keresést meg lehet menteni, s mindenkor már maga a bíró felvilágosítást adhat az ügy állásáról *datum szerint*.

Lehet a büntető bírák között olyan, a ki vonakodik a XI. számú minta szerinti jegyzék vezetésétől s talán kevesebb rovatból álló jegyzéket gondol ki magának. Ilyes eltérés azonban végtelen zűrzavart okozna a végleges kimutatás elkészítésénél.

Szükségesnek mutatkozik azért, hogy a kinek kételye volna a felől, hogy az egyes büntetőbírák tartoznak-e vezetni a XI. sz. mintának megfelelő jegyzéket, lehető leggyorsabban kérjen felvilágosítást *illetékes helyen*, hogy ha csakugyan a bíróságnak *kell vezetni a jegyzéket* — a mint én hiszem — még legyen idő ujévig a XI. sz. mintának *teljesen megfelelő jegyzék készítésére*, nehogy aztán az egyöntetű eljárás hiánya lehetetlenné tegye a kimutatások helyes és alapos összeállítását.

K. NAGY SÁNDOR.

A gyámságról és gondnokságról szóló 1877: XX. tcz. 113. §-ának 5. pontjához.

A gyámi törvény 113. §-ában taxative vannak felsorolva azon esetek, melyekben a gyámnak a gyámhatóság jóváhagyását ki kell eszközölnie. Ezen esetek közt az 5. pontban foglalt eset illetőleg az arra vonatkozó rendelkezés a gyakorlatban különféleképp magyaráztatik. A hivatkozott pont tudvalevőleg így szól:

«A kiskoru házasságára nézve általában, ha az iránt a gyám és szülők, illetőleg a rokonok és a kiskoru közt egyetértés létre nem jött; továbbá a 18. évet még be nem töltött kiskoru fiú, valamint a 16. évet még be nem töltött kiskoru leány házassága tekintetében, a házassági szerződésre nézve pedig minden egyes esetben.»

E pont a gyakorlatban többnyire úgy magyaráztatik, hogy a kiskoruak törvényes képviselőjük beleegyezése nélkül érvényes házasságot nem köthetnek, illetőleg a 18. éven aluli kiskoru fiú és a 16. éven aluli kiskoru leány házasságához a törvényes képviselő beleegyezésén kívül még a gyámhatóság jóváhagyása is szükséges. Hogy a törvényhozás ezen elvet kimondani és így az országban érvényben levő különféle felekezeti házasságjogoknak a kiskoruak házasságára vonatkozó szabályait megváltoztatni, illetőleg minden vallásfelekezetre egyaránt kiterjedő házasságjogi tételt kimondani akart volna akkor, a midőn a házassági viszony elbírálására nézve az egyes vallásfelekezetek saját házasságjoga van elfogadva és másrészt éppen a házasságjog, illetőleg a külön-

féle felekezeti házasságjogok és azok összeegyeztetésének kérdésére késlelteti az általános polgári törvénykönyv megalkotását — azt elfogadni nem lehet.

Ezek után keressük tehát a törvény valódi intentióját.

A képviselőház közigazgatási bizottsága, melynek a törvény e pontja szövegezését köszöni, — jelentésében azt mondja:

«Szükséges ugyanis gondoskodni arról — főleg a kiskorúak védelme szempontjából —, hogy azon esetben, midőn a házasságra nézve a legközelebb érdekeltnek egyet nem értenek, a kérdés hatóságilag döntessék el, illetőleg a kiskorúak a beleegyezésük nélkül czélzott házasságba való erőltetés ellen a hatóságnál orvoslást és védelmet találjanak. Fiukra nézve a 18. évet helyesnek találja, leánygyermekeknek azonban tekintve gyorsabb fejlődésüket, elégnék találta a 16. év betöltését, a melyen túl, ha az érdekeltnek közt az egyetértés a házasságra létrejött, a hatósági engedély kieszközlése nem szükséges.»

Ez indokolásból kitűnik, hogy a törvényhozás a kiskorúaknak házasságra lépésük tekintetében cselekvési képességét nem akarta korlátozni vagyis, nem azt akarta kimondani, hogy a kiskorúak csak törvényes képviselőjüknek, illetőleg a gyámhatóság beleegyezésével léphetnek házasságra, hanem inkább csak védeni akarta, hogy akaratuk ellenére a szülő vagy gyám által házasságra ne kényszeríttessenek, illetőleg a kiskorúaknak törvényes képviselőjük ellenében a házasságra lépés tekintetében szabad elhatározásukat akarta biztosítani.

Tekintve most már azt, hogy a feleknek a házasságra lépés tekintetébeni képessége és jogosultsága, valamint az általuk kötött házasság érvénye és hatálya az illető felekezeti házassági törvények szerint bírálendő meg és az állam a maga részéről is ezeket érvényeseknek tekinti s hogy így ezek egyszersmind állami törvények is és ennél fogva a kiskorúak házassága is ezen törvények szerint bírálendő meg — kétségtelen, hogy a gyámi törvény ezen rendelkezése csak oly kiskorúak házasságára vonatkozhatik, kik oly vallásfelekezethez tartoznak, melynek házasságjoga szerint a kiskorú érvényes házasságához a törvényes képviselő beleegyezése megkivántatik és ennek hiánya bontó akadályt képez, vagyis az ilyen házasság semmis. Ebből világos, hogy a törvény intentiója az, hogy ezen vallású kiskorúak házasságához a gyám beleegyezését a szülők, rokonok meghallgatása nélkül meg ne adhassa vagy ha a kiskorú házasságra lépni akar, ezen fontos és az egész életre kiható viszony létesítésénél ne függjön törvényes képviselőjének esetleges szeszélyétől, hanem ha a törvényes képviselő és a kiskorú közt egyetértés létre nem jő, úgy a gyámhatóság a körülmények alapos megvizsgálása és megfontolása után határozzon.

Ilyen vallásfelekezetek a két protestáns. Az 1786. évi márczius 6-án kelt házassági patens 3. és 8 §-ai értelmében a házasság megkötésére nem képesek a kiskorúak, hacsak előzetesen törvényes atyjuk vagy annak nem létében apai nagyatyjuk, ezek nem létében gyámjuk vagy gondnokuk beleegyezését el nem nyerik. A héber vallásuaknál a kiskorúak házasságához a szülői vagy gyámi beleegyezés megkivántatik ugyan, de ennek hiánya a házasságot nem teszi érvénytelenné (Eben Haezer 43. f. 1. §.); ámbár sok jogi író nézete szerint ez bontó akadályt képez. De elfogadva e nézetet, akkor is úgy a zsidóknál, mint a protestánsoknál csak annyiban képez a törvényes képviselő beleegyezésének hiánya bontó akadályt, hogy ez alapon maga a sértett fél, t. i. az apa vagy gyám kérheti a házasság érvénytelenítését és ennek is csak oly esetben adatik hely, ha az illető felekezet házasságjoga szerint a házasság korhiány miatt semmis. E felfogást osztja a m. kir. Curia 1890. márczius 12-én 1178. sz. a. kelt ítéletében (Döntvénytár u. f. XXV. k. 110. sz.), melyben kimondotta, hogy maga a kiskorúság, ha korhiány nem forog fen, nem ad jogot annak, ki a házasság-

ságkötéskor nagykorú volt, arra, hogy a házasságot, mint érvénytelent támadja meg.

Ellenben a római és görög katolikusoknál, valamint a görög keletiekénél az, hogy a törvényes képviselő beleegyezik-e a házasságba vagy sem, a házasság érvényessége tekintetében teljesen közömbös. A katolikusokra nézve a közönséges egyházjog, jelesen a tridenti zsinat (cap. 1. Sess. XXIV. de ref. matr.) határozománya szerint a kiskorúak apai vagy gyám beleegyezés nélküli esketése egybekelésüket csak törvényellenessé, de nem érvénytelenné teszi; ugyanezen álláspontot foglalták el hazánkban mind korábbi többrendű kir. kegyes intézmények (1796. évi szeptember 13., 1807. évi október 27. stb.), mind pedig szentszékeink szakadatlan praxisa, minél fogva ezen vallású kiskorúak házasságához a törvényes képviselő beleegyezése ezentúl sem szükséges. Igaz ugyan, hogy a katolikus egyház a római és germán jog azon intézkedését, mely szerint a hiányzó atyai beleegyezés bontó akadálynak tekintett, készségesen elismerte, utóbb azonban e hiányban csak törvényességi és nem érvényességi akadályt keresett, mint ez legvilágosabban a tridenti zsinat következő szavaiból kitűnik: «tametsi iure damnandi sunt illi, qui falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse et parentes ea rata vel irrita facere posse, nihilo minus s. Dei ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque *prohibuit*»; miből félreérthetetlenül kiderül, hogy a katolikus egyház az apai beleegyezés hiányát tiltó, de nem bontó akadálynak kívánja tekinteni.

Az unitáriusoknál a szülő vagy gyám beleegyezése nem lényeges kellék, vagyis ennek hiánya nem képez bontó akadályt és így ezen vallású kiskorúak házasságához a törvényes képviselő beleegyezése ezentúl sem szükséges.

Most azon kérdés merül fel, hogy a törvény e rendelkezése csak a gyámra alkalmazandó? mivel a törvény e pontja csak azon eseteket sorolja fel, melyekben a gyám köteles a gyámhatóság jóváhagyását kikérni, — vagy pedig az apára és a gyámságot viselő anyára is kiterjesztendő-e? Szerény nézetem szerint a törvény e pontja úgy az apára és a gyámságot viselő anyára, mint a törvényes, illetőleg hatósági gyámra alkalmazandó, természetesen mindig csak azon esetben, ha egyetértés létre nem jön. És pedig azért, mert a törvény intentiója ép az, hogy oly kiskorúak, kiknek érvényes házasságához a törvényes képviselő beleegyezése megkivántatik, védelmet és orvoslást találjanak a törvényes képviselő szeszélye és indokolatlan megtagadása ellenében; ha pedig e rendelkezés csak a törvényes, illetőleg rendelt gyámra volna alkalmazandó, — a legtöbb kiskorú apai hatalom vagy t. és t. gyámság alatt állván, — a kiskorúak legnagyobb része a törvény e jótéteményétől meg volna fosztva. Azt pedig, hogy az apa vagy anya kiskorú gyermekének házasságához beleegyezését szeszélyből vagy alantas indokból megtagadni nem fogja, ily határozottsággal felállítani annál kevésbé lehet, mert a tapasztalat azt számtalanszor megczáfolta. Azon érv pedig, hogy a gyámi törvény 20. §-ában taxative vannak felsorolva azon esetek, melyekben az atya és a gyámságot viselő anya a gyámhatóság jóváhagyását kikérni tartozik, ezen esetek közé pedig a kiskorú házassága felvéve nem levén, erre nézve az apa vagy anya nem tartozik a gyámhatóság jóváhagyását kikérni, meg nem állhat, mert egyrészt e pont a 20. §. kiegészítő részének tekintendő, minthogy e kérdést ott is, meg e helyütt is szabályozni és így eldarabolni czélszerűnek nem mutatkozott, de másrészt nem is annyira az apának vagy az anyának kell a gyámhatóság jóváhagyását kikérni, mint inkább a kiskorú keresket és találhat védelmet és orvoslást a gyámhatóságnál.

Nehezebb az eligazodás e pont második része tekintetében, a hol az mondatik: «továbbá a 18. évet még be nem töltött kiskorú fiú, valamint a 16. évet még be nem töltött kiskorú leány házassága tekintetében.»

Vizsgáljuk mindenekelőtt az egyes felekezetek házasságjogának a korra vonatkozó intézkedéseit.

A két protestáns egyházban a férfi részéről a 18., a nő részéről a 14. év vétetett fel, mely előtt házasságra *törvényesen* nem léphetnek és az a pap, ki ifjabbakat összead, egy évi felfüggesztéssel bünhődik, de semmis a házasság csak akkor, ha a felek még a serdültség korát sem érték volna el. (Dósa. Erdélyhoni ev. ref. egyház jogtan. Test. 1863.) Az erdélyi szászoknál a férfiaknál 20. és a nőknél a 15. év betöltése kívántatik az érvényes házassághoz; kivételes esetekben a 18. évet meghaladott ifjaknak és a 14. évet meghaladott nőknek korengedélyt adhat a kerületi törvényszék. (Eheordnung 10. §.) Egyébként a kiskorúak házasságára nézve a szászoknál ugyanaz áll, mint a magyarországi protestánsoknál. (Eheordnung 4. és 5. §§.) Az unitáriusoknál nem léphetnek házasságra: 12. éven alul levő gyermekek semmikép és a kiskorú ifjak 22. és a leányok 15. éves koruk előtt. A zsidóknál általában serdült kor kívántatik az érvényes házassághoz. (A Mischna szerint fiuknál 18. év betöltése kívántatik. Frankl: Die Grundlinien des mosaisch-talmudischen Eherechtes.)

Ezekből látjuk, hogy ezen vallásfelekezetek házasságjogai abban megegyeznek, hogy a serdületlen korban kötött házasság érvénytelen. Azonkívül ezen felekezetek felállítottak bizonyos korminimumot, melyen alul levő kiskorúak házassága törvénytelen és az ilyeneket összeeskető papot fegyelmi uton megbüntetheti. Ezen korminimumok többé-kevésbé összeesnek a gyámi törvény által felállított azon kormaximummal, melyen belől levő kiskorúak házasságához a törvényes képviselő beleegyezéséhez a gyámhatóság jóváhagyása is szükséges. Most már a törvény a rendelkezésének intenciója nem lehet más, mint az, hogy — számolva azon körülménnyel, miszerint egyes vallásfelekezeteknél a kiskorúak érvényes házasságához a törvényes képviselő beleegyezése szükséges — a meghatározott életkoron alul levő kiskorúak házasságához a gyám a kiskorúak védelme és jól felfogott érdekeinek megóvása céljából — csak a gyámhatóság jóváhagyása mellett adhassa beleegyezését. Ily esetben tehát a felekezeti házasságjogok által felállított tiltó akadály egy az államhatalom által felállított tiltó akadálylyal találkozik, mert hisz kétségtelen, hogy ha a gyám ily esetben a gyámhatóság jóváhagyása nélkül adná beleegyezését, — ez csak tiltó akadály lesz. De míg a felekezeti házassági törvények által felállított e tiltó akadály ellen vétő pap az illető egyház által fegyelmi uton megfenyithető, addig, ha a gyám a házassághoz beleegyezését gyámhatósági jóváhagyás nélkül adná, e mulasztásának megtorlásáról gondoskodva nincs. Igaz ugyan, hogy a törvény ellen vétő gyám a gyámhatóság által megbírságozható és elmozdítható, de a leány a házasságra lépés által ipso iure teljes korúvá válván és a gyámtiszte megszűnván, a gyámhatóság — mert ekkor a gyám már nem áll fegyelmi hatósága alatt — még a bírságolásra sem látszik illetékesnek.

A katolikus és görögkeletiekénél a felserdülés kora előtt kötött házasság szintén semmis, mely, a római jogot követve, fiuknál az eltelt 14. évben, leányoknál az eltelt 12. évben állapítottat meg. Most már e vallásfelekezetek házasságjoga szerint a kiskorú érvényes házasságához a törvényes képviselő beleegyezése szükséges nem lévén és így a 14. éven felüli kiskorú fiú és a 12. éven felüli kiskorú leány akár egyezik bele a házasságba a törvényes képviselő, akár nem, érvényes házasságot köthetvén — világos, hogy e vallású kiskorúak házasságára a törvény e rendelkezése sem volna alkalmazandó.

Mégis azonban a törvénynek segítségére jött egy miniszteri rendelet. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1881. jan. 22-én kelt rendelettel utasította az egyházhatóságokat, hogy az eskető lelkészek kiskorúak házasságra lépése esetében

mindenkor a szülő, gyám, esetleg a megállapított életkoron alul lévőktől a gyámhatósági engedélyt kívánják be. A szülői, gyámi, esetleg gyámhatósági engedély hiánya tehát a katolikusoknál és görögkeletiekénél ép oly tiltó akadály, mint hadköteleseknél az illető katonai hatóság engedélyének hiánya; de a törvény sanctiója ismét csak hiányzik mert míg az 1889: VI. tcz. súlyosan bünteti az oly lelkészt, ki nősülési engedéllyel nem bíró hadköteles egyént tudva megesket, addig a szülői, gyámi illetőleg gyámhatósági engedély követelése elmulasztásának megtorlásáról gondoskodás nem történt.

Végül megjegyezni kívánom, hogy a törvény rendelkezése az apára és gyámságot viselő anyára ki nem terjeszthető, mert a gyámi törvény 20. §-ában taxative vannak felsorolva azon esetek, melyekben az apának illetőleg anyának a gyámhatóság jóváhagyását ki kell kérnie, ezek közt pedig a 18. éven aluli kiskorú fiú és 16. éven aluli kiskorú leány házassága elő nem fordul, másrészt azonban nincs is ok, mely miatt e rendelkezés az apára és anyára is kiterjesztendő volna.

Dr. ADMETO GÉZA.

Különfélék.

— A kodifikatio köréből. A kodifikatio megkezdett műveletei egyelőre a képviselőház közeli feloszlata folytán félbeszakítottak. A két kis novelláris törvényjavaslat is, a curiai bírák nyugdíjazásáról s az erdélyi birtokviszonyokról — nagy valószínűséggel hiába nyújtatott be; már nem lesz idő tárgyalásukra. A bünvádi eljárás tervezete s a büntető kodex novellája csak az új parlament megoldandó feladatai közt fog helyt foglalhatni. Nem vár jobb sors az annyira sürgetett sommás eljárási reformra sem. A tervezet feletti szaktanácskozmányok e napokban már befejeztettek a miniszteri bizottságban azon eredménnyel, hogy a javaslat némi módosításokkal elfogadtatott; el az is, hogy ezen eljárásban a felebbviteli forum a törvényszék legyen, és hogy itt a közvetlenség rendszere érvényesíttessék. A családi jog kodifikálásra vonatkozó kilátások még szerényebbek. Ennek bizottsága egy ülést már tartott — minden határozathozatal nélkül. A polgári házasság kérdése érdekes vita tárgyául szolgál, de a meghívott szakférfiak megállapodásra nem jutottak.

— Az egyetem tanácsa dr. Vécsey Tamás jogkari dékán indítványára felterjesztést intézett a vallás- és közoktatási miniszterhez a vizsgáknál előfordulható hamisítások tárgyában. A tanács egyrészt a fegyelmi rendtartáson kér módosításokat tételni, másrészt a büntetőtörvénykönyvnek folyamatban levő novelláris módosítása alkalmából megfelelő büntetési sanktio létesítését javasolja.

— Igazságügyi Közlöny. A következő sorokat vettük: A bírósági hivatalnokok szegényes dotációjuknál fogva nem is gondolhatnak arra, hogy a «Törvénytárt», még kevésbé, hogy a «Rendeletek Tárát» megszerezzék. Arra vannak utalva, hogy a hivataluknál levő könyvtárban elhelyezett törvényeket és rendeleteket használják. (Azokat a litografált rendeleteket, melyeket hivatali főnökeiktől kapnak, sokszor abból azon egyszerű okból sem használhatják, mert olvashatatlanok.) Azonban a könyvtárbeli törvények és rendeletek használata nagyon nehézkes. Mikor kell a bírósági hivatalnoknak egy törvény avagy rendelet? Mikor az aktacsomót végig tanulmányozta s az elintézésen dolgozik. Tapasztalásból mondhatom, hogy ilyenkor nagyon alkalmatlan a «könyvtárnok» ur után szaladni, ki esetleg maga is nagyon el van foglalva, sokszor pl. a tanácsülésből elő sem kerithető. A könyvtárnok pedig, ha azt akarja, hogy a könyvtár megmaradjon, türelmetlenül várakozik a rendeletet kereső kollega mellett és miután a rendelet meg is találtatott, reversalist állittat ki. Mert jaj annak a könyvtárnak, hol nincs rever-

salis-rendszer. Fél év múlva nincs se törvény, se rendelet, se tudományos munka; minden elkallódik, csak a szekrény marad meg. Tapasztalati tény, hogy a törvényszékeknél szervezett könyvtárak alig használtak. . . . Azért tartozik hálával a bírósági hivatalnak az igazságügyi kormányzat új intézkedésének, mert most legalább olcsón hozzájuthat a rendeletekhez és döntvényekhez, és lesz kezében egy biztos kalauz, melyben eligazodhatik, és nem lesz annak a veszélynek kitéve, hogy hatályon kívül léptetett rendeleteket idézzon. Csak egy kérésünk van az «Igazságügyi Közlöny» szerkesztőségéhez. Közzölje mind az igazságügyi törvényeket és még mindazokat a más tárczabeli törvényeket is, melyek az igazságszolgáltatással szerves összeköttetésben állanak. A milyen a véderőről szóló törvény (1889: VI.) 44. és több szakasza.

Dr. G. F. kir. alügyész.

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük:

Nincsen ember széles e hazában, legyen bár az a leg-együgyűbb, ki ne tudná, hogy az adósnak jogában áll hitelezője követelését a végrehajtási eljárás akármelyik stádiumában bármikor kiegyenlíteni. Annál meglepőbb tehát, hogy a budapesti egyik járásbírósgot ezen elv ismeretére csak egy drága felfolyamodás árán, a budapesti kir. ítélő tábla által kellett kitaníttatni, miként ez az alábbiakból ki fog tűnni.

B. J. felperes K. J. és társa cégét beperelte s e perben alperes itt közelebbről meg nem jelölendő mulasztás folytán pervesztessé vált. Mielőtt azonban a határozat jogerőre emelkedett volna, B. J. beperesített követelését annak X. nevű hitelezője alperesnél bírósággal letiltotta. B. J. ennek dacára a határozat jogerőre emelkedése után K. J. és társa ellen kielégítési végrehajtást kért s ezt a perbírósg, noha a történet letiltásról tudomással bírt, el is rendelte. A végzést K. J. és társa cég felfolyamodással támadta meg, kifejtven beadványában, hogy ki lett volna mondandó, miszerint a tőle végrehajtásilag behajtandó összeg bírói letétbe helyezendő. B. J. felperes ügyvédje azonban nem törődött a felfolyamodással, hanem a végrehajtást foganatosító budapesti V. ker. kir. járásbírósgnál kérte, hogy az egyik lefoglalt alperesi követelés behajtásával bizassék meg. Noha a behajtandó követelés jóval meghaladta B. J. követelését és a K. J. és társa cég meg sem hallgattatott, a bíróság B. J. ügyvédjét ügygondnoki minőségben kirendelte ama lefoglalt egyik alperesi követelés behajtása céljából. Alperes ekkor látván, mily zaklatásoknak lehet még kitéve, B. J. teljes követelését bírói letétbe kívánta helyezni s letéti kérvényében kiemelte, hogy a felperesi követelés nála letiltatván éppen az V. ker. kir. járásbírósg által, a letétbehelyezéshez nemcsak joga van, de arra különbeni másodszori fizetés terhe mellett köteles is. Együttal kérte, hogy a kirendelt ügygondnok tiszte alól s a lefoglalt ingók és követelések a bírói zár alól oldassanak fel. E kérvényre az V. ker. kir. járásbírósg mult évi 118,528. szám alatt a következő klasszikus végzést hozta: «Mint hogy a végrehajtási eljárásrai hozott végzések elleni felfolyamodás halasztó hatályáról az 1881: LX. t.-cz. 37. §-a intézkedik, s ez által a lefoglalt követelések behajtása érintve nincs, ezen letéti kérelemnek hely nem adathatik s ehhez képest utasítatik a budapesti magy. kir. állampénztár mint bírói letét-hivatal, hogy az 1890 december 17-én 2336. cikk alatt letétbe vett 155 frt 60 krt K. J. és társa cégnek dr. B. A. ügyvéd v. helyettese kezéhez szolgáltatassa ki.» A budapesti kir. ítélő tábla K. J. és társa cég felfolyamodása folytán e végzést természetesen megváltoztatta s elrendelte, hogy a letétbe helyezett összeg letét gyanánt elfogadandó.

— **«Pár szó a jogi szakoktatás reformjához.»** Irta *Dr. Bartha Béla* sárospataki jogtanár. Szerző külön füzeten másodszor szól hozzá a jogi szakoktatás égető kérdéséhez, mely a jogtudomány virágzásának, a jó igazságszolgáltatásnak és közigazgatásnak is kérdése. Előbbi művében, a «*Toldozás vagy Reform*» cziműben az volt a törekvése, hogy a jelenlegi rendszer hibái mellett a javítás vezérelveit jelölje ki. Most megjelent kis füzeté pedig napi érdekű dologhoz szól hozzá. Tudvalevő, hogy a kultuszminiszteriumban egy szaktanácskozás éppen most foglalkozott a jogi oktatás, helyesebben a vizsgálati rendszer reformjával ama «Vázlat» alapján, melyet a miniszter még a nyáron küldött szét a meghívottaknak. E «Vázlatról» s vele kapcsolatban a vizsgálati rendszerről mondja el nézeteit s kritikáját a szerző. — A mű különlenyomat a Jogtudományi Közlönyből.

— **A budapesti kir. ítélő tábla története**, melyet az «Ügyvédek Lapja» *dr. Nyeviczkey Antal* tollából közölt, könyv-alakban jelent meg. A munkát egy nagyérdemű előző előzi meg, mely a kir. ítélő tábla megalakulását írja le, és melynek V. K. jelzése alatt könnyű nagynevű szerzőjére ismerni. Maga a munka az érdekes adatok egész halmazát foglalja magában. Küzdelemteljes történet az, melyet végigtekintünk; szakadatlan harc a lavinaként nagyobbodó ügyhalmaz ellen, mely a magyar bíróságokra nehezedik. Alakulása első évében, 1861-ben, 10784 ügydarab érkezik a táblához, már 1862-ben 21034-re emelkedik a szám és azután évről évre rohamos emelkedést találunk. 1874-ben az ügyforgalom már felül-emelkedik a százezeren, és 1882-ben eléri a legmagasabb számot, 136024-et. A küzdelem a hátralékok ellen, mely tulajdonképp már a hetvenes években kezdődött, leküzdhetlenné vált ezzel. 1874-ben már 10,000 a hátralék, 1880-ban 15899, 1888-ban 33991. A decentralisatio előestéjén lázas munka folyik e szám csökkentése végett, melynek eredménye az, hogy a hátralék 1890. év végével 22286-ra csökken. De ez a csökkenés nem megnyugtató. És ha végigtekintünk ezen a küzdelemteljes 30 évi történeten, ha látjuk, mily erőfeszítés és mennyi kiegészítő eszköz volt szükséges arra, hogy az igazságszolgáltatás egészen fen ne akadjon, akkor lehetetlen azon tudat elől kitérni, hogy az eddigi eszközök elégtelenek, hogy itt csak gyökeres, a perrendet átalakító reform segíthet a bajon.

Ha valaha meg fogják írni bíróságaink történetét, az előttünk fekvő munka sok anyagot fog ehhez szolgáltatni. A jogi törvényhozás minden kiválóbb momentuma visszatükröződik a kir. tábla ügymenetében, azok között első sorban azon nagy átalakulás, melyet büntetőtörvényünk életbe léptetése judikaturánkban előidézett. Majdnem azt mondhatnók, hogy a kir. tábla ügymenete hőmérője volt jogszolgáltatásunknak és számtalan bajának. És az adatok halmazából kidomborodnak szemeink előtt a vezető férfiak, kik rányomták egyéniségük bélyegét e bíróság működésére: Melцер, Fábry, Szabó, Mihajlovics és Vajkay. A vezető férfiak oldala mellett pedig kimagaslani látjuk kitűnő bírónk egész sorát, kik közreműködnek a nagy munkán. A ki Magyarország társadalmának átalakulását a most lefolyt három évtizedben meg fogja írni, hogy mikép vetkőzött ki a rendiség utolsó maradványaiból, mikép hatotta azt át mindinkább a jogegyenlőség nagy eszméje, annak nem lesz szabad megfedkeznie arról, hogy e férfiakat e munkában nem kis rész illeti.

Szerző érdemet szerzett magának az által, hogy nagy szorgalommal összegyűjtötte ez adatokat és könnyen hozzáférhetővé tette azokat.

F. A.

— **Feltételes elítélések a XVI. századból.** Miskolcz város legújában megjelent történetében a már közlötöken kívül még a következő feltételes ítéleteket találjuk:

Februariis Anno domini 1572. Nesztay Tott György feleségének lön itt mi előttünk törvénye kiről meg is büntettük a kézi kalodával a feleségét, de a törvény után itt mielőttünk mivel hogy semmi nyilvánvaló bűnben nem találhattak egyébbe, hanem csak hogy meg ijesztették volt és úgy vitték volt be egy olba, ez okáért az úra haza fogadá de így, hogy a felesége Örsébet erre kötö magát, hogy ha többet efféle vagy más feslettségbe leletzenék, tehát fejével érje meg.

Borbely Mihály főbírósgában anno 1583. Kórodi László meg követte mind az egész tanácsot, kit kit személye szerint, kezét fogva, minden dolgáru, az mind tanácsa és bírása ellen feltámadott volt, és olyan okkal bocsáttak meg neki, hogy nyelvére kötötte magát, hogy soha mig él, sem tanácsa, sem bírása ellen, ilyen méltatlan dologban fel nem indul, ha pedig felindulna, avagy pedig ez dologgal kérkednék valahol, tehát tulajdon nyelvével érje meg, ne fizetéssel.

A nyugdíjtörvény módosításáról és a tisztviselői fizetések szabályozásáról szóló törvényjavaslatokról s a végrehajtói rendeletről legközelebb szólnunk.

Megjelent: Házassági felmentvények a római kath. egyházban. A lelkészkező papság számára gyakorlati kézikönyvül. Irta dr. Lukács Antal. Az erdélyi püspök jóváhagyásával. Kolozsvárt. Ára 3 frt 50 kr.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor.
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)